

**Dicționar de împrumuturi lexicale
din limba franceză
DILF**

- II -

**Cuvinte împrumutate din limba franceză
Literale P – W**

**Cuvinte cu etimologie multiplă
(inclusiv franceză)**

**Editura Universitara
Craiova, 2009**

Selecția și ordonarea materialului :

Adriana Costăchescu

Daniela Dincă

Ramona Dragoste

Mihaela Popescu

Gabriela Scurtu

Copyright © 2009 Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Această lucrare este realizată pe baza selecției și reordonării termenilor de origine franceză consemnați în *DEX on line* (realizat, la rândul său, după ediția 1998 a *Dicționarului explicativ al limbii române*), respectând termenii Licenței Publice Generale GNU (includerea notei de copyright și punerea la dispoziția tuturor persoanelor interesate a acestui material, tot sub licența GPL, vezi <http://www.dex-online.ro/license.php>).

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Proiectului CNCSIS *Tipologia împrumuturilor lexicale din limba franceză în limba română. Fundamente teoretice, dinamică și categorizare semantică* (FROMISEM), Cod 383

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BRÂNZEL, DAN

Dicționar de împrumuturi lexicale din limba franceză DILF / Adriana Costăchescu, Daniela Dincă, Ramona Dragoste, ... - Craiova : Universitaria, 2010
2 vol.

ISBN 978-606-510-807-3

Vol. 2. - ISBN 978-606-510-809-7

I. Costăchescu, Adriana

II. Dincă, Daniela

III. Dragoste, Ramona

811.133.1

TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA

Str. Breștei, nr. 156A, Craiova, Dolj, România

Tel.: +40 251 598054

Tipărit în România

Cuvinte împrumutate din limba franceză
Literele P – W

PACHEBOT, *pacheboturi*, s.n. Navă (mare) care transportă (mai ales) călători. Din fr. **paquebot**.

PACIFISM s.n. Curent politic care propovăduiește pacea și condamnă orice război, indiferent de conținutul lui; *p. ext.* atitudinea celui care vrea pace; propovăduire a politicii de pace. Din fr. **pacifisme**.

PACIFIST, -**Ă**, *pacifiști*, -*ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al pacifismului. **2.** Adj. Care ține de pacifism, privitor la pacifism; care are ca scop menținerea păcii. Din fr. **pacifiste**.

PACIULI s.f. invar. Plantă erbacee labiată din regiunile tropicale, din frunzele căreia se extrage un ulei eteric cu parfum puternic (*Pagostemon patchouly*); *p. ext.* parfum care se fabrică din acest ulei. [Var.: **paculie** s.f.] Din fr. **patchouli**.

PACTIZA, *pactizez*, vb. **I.** Intrans. A se înțelege, a cădea la învoială, a face un pact. ♦ Spec. A se alia cu adversarul, trădând interesele propriei comunități sociale, ale propriului stat. Din fr. **pactiser**.

PACTIZARE, *pactizări*, s.f. Acțiunea de a *pactiza* și rezultatul ei. V. **pactiza**.

PAGINAȚIE, *paginații*, s.f. **1.** Așezare în format de pagini a unui text cules, pentru a obține forma definitivă a lucrării care se tipărește; paginare. ♦ Schițare anticipată (înainte de culegere) a locului în pagină al fiecărui articol dintr-un periodic; mod de paginare. ♦ Secție într-o tipografie unde se efectuează această operație. **2.** Numerotare a paginilor; șir de numere succesive care reprezintă această numerotare; paginare. [Var.: **paginațiune** s.f.] Din fr. **pagination**.

PAGODĂ, *pagode*, s.f. Templu hindus, budist sau brahman la unele popoare din Orient, în formă de turn piramidal, compus din mai multe etaje suprapuse, care se retrag succesiv și ale căror streșini sunt întoarse în sus. Din fr. **pagode**.

PAGUR, *paguri*, s.m. (La pl.) Nume dat unor crustacee decapode marine al căror abdomen moale este adăpostit într-o cochilie goală (părăsită de gasteropode); (și la sg.) crustaceu din acest grup. Din fr. **pagure**.

PAHIDERMIE, *pahidermii*, s.f. (Med.) Îngroșare anormală a pielii. [Var.: **pachidermie** s.f.] Din fr. **pachydermie**.

PAHIGLOSIE, *pahiglosii*, s.f. (Med.) Îngroșare anormală a limbii. Din fr. **pachyglossie**.

PAHIMENINGE, *pahimeninge*, s.n. (Anat.) Duramater. Din fr. **pachyménine**.

PAHIMENINGITĂ, *pahimeningite*, s.f. (Med.) Meningită a pahimeningelui. Din fr. **pachyménigite**.

PAIETĂ, *paiete*, s.f. Disc mic și sculptor de metal, de sticlă, de celofan etc. (cu gaură la

mijloc), care se coase sau se lipește ca ornament pe haine, pe stofe etc.: fluturaș. Din fr. **paillette**.

PAION, *paioane*, s.n. (Rar) Împletură de paie folosită pentru protejarea obiectelor confecționate din sticlă. Din fr. **pailion**.

PAIR, *pairi*, s.m. Titlu purtat de marii vasali ai regelui în Franța și în Anglia în evul mediu. ♦ Membru (pe viață) al uneia dintre cele două camere legislative din Franța între 1815 și 1848.

♦ Titlu de noblete în Marea Britanie, care conferă dreptul de membru al Camerei Lorzilor.

♦ Persoană care are (sau avea) unul dintre aceste titluri. Din fr. **pair**.

PAIRIE s.f. Calitate, demnitate de pair. Din fr. **pairie**.

PAL, -**Ă**, *pali*, -*e*, adj. (Despre oameni și despre fața lor) Palid. ♦ (Despre culori) Puțin intens, șters; (despre obiecte sau ființe) care are o culoare puțin intensă, ștearsă; (despre lumină, despre surse de lumină sau despre corpuri luminoase) lipsit de intensitate, care răspândește o lumină slabă; care este fără strălucire; stins, palid. Din fr. **pâle**.

PALANCHIN, *palanchine*, s.n. (Rar) Lectică. Din fr. **palanquin**.

PALATAL, -**Ă**, *palatali*, -*e*, adj. **1.** (Anat.) Relativ la palat, care aparține palatului, din regiunea palatului, palatin. **2.** (Fon.) Care se produce în regiunea palatului; *spec.* (despre sunete) care se articulează prin atingerea sau apropierea dosului limbii de cerul-gurii. ♦ (Substantivat, f.) Sunet articulat prin atingerea sau apropierea dosului limbii de cerul-gurii. ♦ Care conține sunete a căror articulație se face în regiunea palatului. ♦ (Despre timbrul sunetelor) Care este propriu sunetelor articulate în regiunea palatului. Din fr. **palatal**.

PALATALIZA, *palatalizez*, vb. **I.** Tranz. și refl. (Fon.) A (se) transforma într-o consoană palatală **(2)**. Din fr. **palataliser**.

PALATALIZARE, *palatalizări*, s.f. (Fon.) Faptul de a (se) *palataliza*; modificare fonetică prin care o consoană oarecare devine palatală **(2)**. V. **palataliza**.

PALATALIZAT, -**Ă**, *palatalizați*, -*te*, adj. (Fon.; despre consoane) Care a suferit o palatalizare; muiat. V. **palataliza**.

PALATIN, -**Ă**, *palatini*, -*e*, adj. (Anat.) Palatal. Din fr. **palatin**.

PALATINAT, *palatinate*, s.n. **1.** Demnitate, funcție de palatin. **2.** Teritoriu sau provincie guvernată de un palatin. [Pl. și: *palatinaturi*]. Din fr. **palatinat**.

PALATITĂ, *palatite*, s.f. (Med.) Inflamație a cerului-gurii. Din fr. **palatite**.

PALATOGRAMĂ, *palatogramme*, s.f. (Fon.) Reprezentare grafică a suprafeței palatului atinse de limbă în timpul emiterii unui sunet. Din fr. **palatogramme**.

PALĂ, *pale*, s.f. **1.** Organ activ al unei elice de avion, de vapor, de ventilator etc. sau al unui rotor, încastrat sau articulat la unul din capete în

butucul elicei sau al rotorului. **2.** Semifabricat în formă de bandă sau de panglică, obținut după ce fibrele textile au fost pieptănate și înfășurate în cruce pe bobine. Din fr. **pale.**

PALEARCTIC, -Ă, palearctici, -ce, adj. Din părțile nordice ale lumii vechi. Din fr. **paléarctique.**

PALEE, palee, s.f. Picior intermediar de susținere a unui pod de lemn cu mai multe deschideri. Din fr. **palée.**

PALEO- Element de compunere care înseamnă "vechi" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din fr. **paléo-**.

PALEOANTROPOLOG, -Ă, paleoantropologi, -ge, s.m. și f. Specialist în paleoantropologie. Din fr. **paléoanthropologue.**

PALEOANTROPOLOGIC, -Ă, paleoantropologici, -ce, adj. Referitor la paleoantropologie, de paleoantropologie. Din fr. **paléoanthropologique.**

PALEOANTROPOLOGIE s.f. Parte a antropologiei care studiază omul fosil, preistoric. Din fr. **paléoanthropologie.**

PALEOARHEOLOGIC, -Ă, paleoarheologici, -ce, adj. Referitor la paleoarheologie, de paleoarheologie. Din fr. **paléoarchéologique.**

PALEOARHEOLOGIE s.f. Arheologie a preistoriei. Din fr. **paléoarchéologie.**

PALEOASTRONAUTIC, -Ă, paleoastronautici, -e, s.f., adj. 1. S.f. Cercetare a celor mai vechi informații despre preocupări astronautice. **2.** Adj. Referitor la paleoastronautică, de paleoastronautică. Din fr. **paléoastronautique.**

PALEOBIOLOGIC, -Ă, paleobiologici, -ce, adj. Referitor la paleobiologie, de paleobiologie. Din fr. **paléobiologique.**

PALEOBIOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază organismele fosile animale și vegetale. V. *paleontologie*. Din fr. **paléobiologie.**

PALEOBOTANIC, -Ă, paleobotanici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Parte a paleontologiei care se ocupă cu studiarea plantelor fosile. **2.** Adj. Referitor la paleobotanică, de paleobotanică; (rar) paleofitologic. Din fr. **paléobotanique.**

PALEOBOTANIST, -Ă, paleobotaniști, -ste, s.m. și f. Specialist în paleobotanică. Din fr. **paléobotaniste.**

PALEOCEN, -Ă, paleoceni, -e, s.n., adj. 1. S.n. Prima epocă a paleogenului (**1**), caracterizată prin apariția unor noi asociații de foraminifere și prin dezvoltarea rapidă a mamiferelor placentare; eocen inferior. **2.** Adj. Care aparține paleocenului, privitor la paleocen. Din fr. **paléocène.**

PALEOCLIMATOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul variațiilor climei în decursul perioadelor geologice. Din fr. **paléoclimatologie.**

PALEOECOLOGIC, -Ă, paleoecologici, -ce, adj. Referitor la paleoecologie, de paleoecologie. Din fr. **paléoécologique.**

PALEOECOLOGIE s.f. Ramură a paleontologiei care studiază condițiile de viață ale plantelor și animalelor din trecut. Din fr. **paléoécologie.**

PALEOETNOLOG, -Ă, paleoetnologi, -ge, s.m. și f. Specialist în paleoetnologie. Din fr. **paléoethnologue.**

PALEOETNOLOGIC, -Ă, paleoetnologici, -ce, adj. Care aparține paleoetnologiei, privitor la paleoetnologie. Din fr. **paléoethnologique.**

PALEOETNOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiarea popoarelor dispărute. Din fr. **paléoethnologie.**

PALEOFITOLOGIC, -Ă, paleofitologici, -ce, adj. (Rar) Paleobotanic. Din fr. **paléophytologique.**

PALEOFITOLOGIE s.f. (Rar) Paleobotanică. Din fr. **paléophytologie.**

PALEOGEN, -Ă, paleogeni, -e, s.n., adj. 1. S.n. Prima perioadă a neozoicului, caracterizată printr-o floră în care predomină fanerogamele și printr-o faună variată; numulitic. **2.** Adj. Care aparține paleogenului, privitor la paleogen. Din fr. **paléogène.**

PALEOGEOGRAFIC, -Ă, paleogeografici, -ce, adj. Referitor la paleogeografie, de paleogeografie. Din fr. **paléogéographique.**

PALEOGEOGRAFIE s.f. Ramură a geologiei care are ca obiect reconstituirea și reprezentarea pe hartă a condițiilor fizico-geografice existente în diferite epoci ale istoriei geologice a Pământului. Din fr. **paléogéographie.**

PALEOGRAF, -Ă, paleografi, -e, s.m. și f. Specialist în paleografie. Din fr. **paléographe.**

PALEOGRAFIC, -Ă, paleografici, -ce, adj. Care ține de paleografie, privitor la paleografie. Din fr. **paléographique.**

PALEOGRAFIE s.f. Știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea corectă a documentelor vechi, cu datarea și stabilirea autenticității. Din fr. **paléographie.**

PALEOLITIC, -Ă, paleolitici, -ce, s.n., adj. 1. S.n. Cea mai veche fază din istoria omenirii, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră cioplită. **2.** Adj. Care aparține paleoliticului, privitor la paleolitic. Din fr. **paléolithique.**

PALEONTOLOGIC, -Ă, paleontologici, -ce, adj. Care aparține paleontologiei, privitor la paleontologie. Din fr. **paléontologique.**

PALEONTOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul complex al organismelor fosile animale și vegetale. Din fr. **paléontologie.**

PALEONTOLOG, -Ă, paleontologi, -ge s.m. și f. Specialist în paleontologie. Din **paleontologie** (derivat regresiv). Cf. it. **paleontologo.**

PALEOPATOLOGIC, -Ă, paleopatologici, -ce, adj. Referitor la paleopatologie, de paleopatologie. Din fr. **paléopathologique.**

PALEOPATOLOGIE s.f. Ramură a patologiei care studiază bolile viețuitoarelor fosile. Din fr. **paléopathologie**.

PALEOPEDOLOGIC, -Ă, *paleopedologici*, -ce, adj. Referitor la paleopedologie, de paleopedologie. Din fr. **paléopédologique**.

PALEOPEDOLOGIE s.f. Ramură a pedologiei care studiază solurile formate în pleistocen sau mai vechi. Din fr. **paléopédologie**.

PALEOSOL, *paleosoluri*, s.n. Sol format în condițiile de climă și vegetație din trecutul geologic al Pământului. Din fr. **paléosol**.

PALEOTERIU, *paleoterii*, s.m. Animal mamifer fosil, erbivor, din prima jumătate a erei terțiare, asemănător cu tapirul. Din fr. **paléothérium**.

PALEOZOIC, -Ă, *paleozoici*, -ce, s.n., adj. 1. S.n. A doua eră geologică, a cărei floră se caracterizează prin prezența talofitelor, prin predominanța criptogamelor vasculare și prin apariția gimnospermelor și în a cărei faună se întâlnesc toate grupele de nevertebrate și primele vertebrate. 2. Adj. Care aparține paleozoicului, privitor la paleozoic. Din fr. **paléozoïque**.

PALEOZOOLOGIC, -Ă, *pleozoologici*, -ce, adj. Referitor la paleozoologie, de paleozoologie. Din fr. **paléozoologique**.

PALEOZOLOGIE s.f. Parte a paleontologiei care studiază animalele fosile. Din fr. **paléozoologie**.

PALESTRIC, -Ă, *palestrici*, -ce, adj. Referitor la palestră, de palestră. Din fr. **palestrique**.

PALETĂ, *palette*, s.f. 1. Placă de lemn, de porțelan etc., prevăzută cu o deschizătură pentru a putea fi ținută cu mâna, pe care pictorii își țin și își amestecă vopselele când lucrează. ♦ Fig. Gamă cromatică specifică unui pictor sau unei picturi; cromatică, colorit; *p. ext.* măiestrie artistică a pictorului; *p. gener.* măiestrie artistică. 2. Lopățiță rotundă sau ovală de lemn, de obicei acoperită cu cauciuc sau cu plută, cu care se lovește mingea în tenisul de masă. 3. Piesă (plată) de forme variate, folosită ca suport, ca unealtă de presat, de netezit etc. sau la diferite mecanisme și instrumente. ♦ Pală² (De dimensiuni mici). Din fr. **palette**.

PALETIZARE, *paletizări*, s.f. Manipulare și transportare a mărfurilor cu ajutorul unor platforme speciale. - După fr. **palettisation**.

PALI s.m. Limbă veche, indo-europeană, folosită astăzi ca limbă liturgică budistă și ca limbă de cultură în India, Sri Lanka, Birmania, Thailanda. Din fr. **pali**.

PALIATIV, -Ă, *paliativi*, -e, adj., s.n. 1. (Medicament sau tratament) care ameliorează sau care îndalță simptomele unei boli pentru un timp scurt, fără să suprimă cauza bolii. 2. Fig. (Soluție, măsură) care rezolvă temporar sau aparent o situație dificilă. Din fr. **palliatif**.

PALIER, *palieri*, s.n. 1. (Tehn.) Lagăr. 2. Porțiune orizontală în cuprinsul scării interioare a unei clădiri, la nivelul fiecărui etaj; odihnă. ♦

Ansamblul planșelor unei construcții, aflate la același nivel al ei. 3. Porțiune orizontală din traseul unei căi ferate sau a unui drum rutier. 4. Parcurs executat de avion, la decolare, imediat după dezlipirea de la sol. Din fr. **palier**.

PALILALIE, *palilalii*, s.f. (Med.) Tulburare a vorbirii care constă în repetarea involuntară a unuiu sau a mai multor cuvinte dintr-o frază. Din fr. **palilalie**.

PALIMPSEST, *palimpseste*, s.n. Pergament sau papirus de pe care s-a șters sau s-a ras scrierea inițială pentru a se putea utiliza din nou și pe care se mai văd urmele vechiului text. Din fr. **palimpseste**.

PALINDROM, *palindromuri*, s.n. Grup de cuvinte sau cuvânt care poate fi citit de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga fără să-și piardă sensul; *p. ext.* joc distractiv constând în găsirea unui cuvânt care citit și normal și invers, să aibă fie același înțeles, fie, în al doilea caz, să dea un alt cuvânt. Din fr. **palindrome**.

PALINGENEZIC, -Ă, *palingenezici*, -ce, adj. (Geol.) Referitor la palingeneză, de palingeneză. Din fr. **palingénésique**.

PALINGENEZIE s.f. (În unele concepții filozofice) Renaștere, înviere periodică a tuturor ființelor. ♦ Fig. Înnoire, regenerare (morală). Din fr. **palingénésie**.

PALINODIC, -Ă, *palinodici*, -ce, adj. Care aparține palinodiei, privitor la palinodie, specific palinodiei. Din fr. **palinodique**.

PALINOLOGIC, -Ă, *palinologici*, -ce, adj. (Bot.) Referitor la palinologie, de palinologie. Din fr. **palynologique**.

PALINOLOGIE s.f. Ramură a botanicii care studiază polenul și sporii. Din fr. **palynologie**.

PALISA, *palisez*, vb. I. Tranz. A lega ramurile pomilor fructiferi de un suport, de un spalier pentru a împiedica ruperea lor în caz de furtună sau pentru a da ramurilor o anumită formă. Din fr. **palisser**.

PALISARE, *palisări*, s.f. Acțiunea de a *palisa* și rezultatul ei; palisaj. V. **palisa**.

PALISADĂ, *palisade*, s.f. 1. Element de fortificație, folosit în amenajările defensive mai vechi, alcătuit din pari groși și lungi bătuți în pământ, legați între ei cu scânduri, frânhii etc. și având între spații împletituri de nulele, mărarini, sârmă ghimpată etc.; palancă. 2. (Bot.) Mod de așezare a unor celule alungite, cilindrice sau prismatice, care stau una lângă alta, perpendiculare pe suprafața organului; celule astfel așezate. Din fr. **palissade**.

PALISADIC, -Ă, *palisadici*, -ce, adj. (Bot.) De palisadă (2). Din fr. **palissadique**.

PALISAJ s.n. Palisare. Din fr. **palissage**.

PALISANDRU, *palisandri*, s.m. Arbore exotic cu lemn tare și dens, de culoare neagră-violetă și cu miros plăcut, din care se fac mobile fine (*Jacaranda obtusifolia*); *p. restr.* lemnul acestui arbore. Din fr. **palissandre**.

PALMAR, -Ă, *palmari*, -e, adj. Care se referă la palmă. *Arteră palmară*. - Cf. fr. *p a l m a r e*.

PALMARES, *palmaresuri*, s.n. Listă în care se înscriu succesele sau victoriile (sportive, artistice etc.) obținute de cineva; totalitate a unor astfel de succese sau de victorii. Din fr. **palmarès**.

PALMATIFID, -Ă, *palmatifizi*, -de, adj. (Bot.; mai ales despre frunze palmate) Cu lobi de forma degetelor de la mână. Din fr. **palmatifide**.

PALMATURĂ, *palmaturi*, s.f. (Med.) Malformație congenitală constând în unirea degetelor mâinii printr-o piele. Din fr. **palmature**.

PALMĂ, *palme*, s.f. (Înv.) Ramură de palmier (considerată ca semn al biruinței). ♦ Motiv ornamental (în formă de ramură de palmier). ♦ *Palmele academice* = distincție în formă de frunză de palmier stilizată, acordată de Academia Franceză oamenilor de știință și artiștilor. Din fr. **palme**.

PALMER, *palmere*, s.n. Instrument de precizie pentru măsurarea grosimii unor piese. Din fr. **palmer**.

PALMETĂ, *palmete*, s.f. Motiv ornamental reprezentând o frunză de palmier sau de acant stilizată. ♦ Formă artistică dată pomilor fructiferi ale căror ramuri, susținute de spaliere, sunt îndreptate să crească vertical sau oblic, într-un singur plan. Din fr. **palmette**.

PALMIER, *palmieri*, s.m. (La pl.) Nume dat mai multor specii de arbori tropicali și subtropicali cu trunchiul drept, neramificat, având în vârf o coroană bogată de frunze penate sau palmate; (și la sg.) arbore care face parte dintr-una din aceste specii; palm. Din fr. **palmier**.

PALMIPED, *palmipede*, s.n. (La pl.) Denumire dată păsărilor acvatice cu picioare palmate; (și la sg.) pasăre care face parte din acest grup. ♦ (Adjectival) *Specie palmipedă*. Din fr. **palmipède**.

PALMITIC adj.m. (în sintagma) *Acid palmitic* = acid gras, solid, de culoare albă, inodor și insipid, care se găsește în uleiurile și grăsimile naturale și are diverse întrebuințări în industrie. Din fr. **palmitique**.

PALMITINĂ s.f. Substanță solidă, grasă, obținută prin combinarea acidului palmitic cu glicerina. Din fr. **palmitine**.

PALOGRAF, *palografe*, s.n. Instrument pentru înregistrarea oscilațiilor verticale ale unei nave. Din fr. **palographe**.

PALOGRAMA, *palograme*, s.f. Curbă de reprezentare a oscilațiilor unei nave, obținută cu ajutorul palografului. Din fr. **palogramme**.

PALONIER, *paloniere*, s.n. Mecanism alcătuit dintr-o pârghie articulată la mijloc și cu două pedale la extremități, folosit la dirijarea unui avion sau a unor ambarcații. Din fr. **palonnier**.

PALPA, *palpez*, vb. I. Tranz. 1. A examina un bolnav atingându-i sau apăsându-i ușor o regiune a corpului cu mâna, pentru a determina

dimensiunile, modificările de formă și de consistență, sensibilitatea etc. unor țesuturi sau organe și pentru a putea stabili diagnosticul. 2. A examina, cu mâna sau cu un instrument special, gradul de netezime al suprafeței unui obiect. Din fr. **palper**.

PALPARE, *palpări*, s.f. Acțiunea de a *palpa* și rezultatul ei; palpație. V. **palpa**.

PALPABIL, -Ă, *palpabili*, -e, adj. Care poate fi pipăit, de care se poate lua cunoștință prin palpare; concret; fig. evident, clar, neîndoios. Din fr. **palpable**.

PALPABILITATE s.f. (Rare) însușirea de a fi palpabil; fig. evidență, claritate. Din fr. **palpabilité**.

PALPAȚIE, *palpații*, s.f. (Rare) Palpare. Din fr. **palpation**.

PALPĂ, *palpe*, s.f. (Entom.) Mic apendice mobil al pieselor bucale la artropode, servind ca organ al gustului. [Var.: **palp** s.m.] Din fr. **palpe**.

PALPEBRAL, -Ă, *palpebrali*, -e, adj. (Anal.) Al pleoapei, referitor la pleoapă. Din fr. **palpebral**.

PALPITANT, -Ă, *palpitanți*, -te, adj. Care trezește un interes viu, care captivează, pasionează; pasionant, captivant, emoționant. Din fr. **palpitant**.

PALPLANȘĂ, *palplanșe*, s.f. Element de construcție din lemn, oțel sau beton, de forma unei grinzi cu lungime mare, folosit la executarea unor pereți care susțin săpăturile, sprijină malurile înalte etc. Din fr. **palplanche**.

PALTON, *paltoane*, s.n. Haină de iarnă (lungă până sub genunchi), făcută din stofă groasă și căptușită, care se poartă peste celelalte obiecte de îmbrăcăminte. Din fr. **paletot**.

PALTONAȘ, *paltonașe*, s.n. Diminutiv al lui *palton*. - **Palton** + suf. -aș.

PALUDEAN, -Ă, *paludeeni*, -e, adj. (Rare) Palustru. ♦ *Friguri paludeene* = paludism. Din fr. **paludéen**.

PALUDIC, -Ă, *paludici*, -ce, adj. Care se referă la paludism, atins de paludism. ♦ (Substantivat) Persoană care suferă de paludism; malaric. Din fr. **paludique**.

PALUDISM s.n. Boală infecțioasă provocată de un hematozoar (prin înțepătura țânțarilor anofeli); malarie; friguri palustre. Din fr. **paludisme**.

PALUDOLOGIE s.f. (Med.) Malarologie. Din fr. **paludologie**.

PALUDOTERAPIE s.f. (Med.) Malarioterapie. Din fr. **paludothérapie**.

PALUDRINĂ s.f. Medicament folosit împotriva paludismului. Din fr. **paludrine**.

PALSTRU, -Ă, *palustri*, -stre, adj. De baltă, din regiunea sau de pe malurile bălților. ♦ *Friguri palustre* = paludism. *Locuințe palustre* = locuințe lacustre. Din fr. **palustre**.

PAMA, *pamez*, vb. I. Intrans. (Franțuzism) A leșina, a se pierde. Din fr. **pâmer**.

PAMFLET, *pamflete*, s.n. Specie literară (în versuri sau în proză) cu caracter satiric, în care scriitorul înfierăază anumite tare morale, concepții politice, aspecte negative ale realității sociale, trăsături de caracter ale unei persoane etc. Din fr. **pamphlet**.

PAMFLETIST, -*Ă*, *pamfletisti*, -*ste*, s.m. și f. Pamfletar. - **Pamflet** + suf. -*ist*.

PAMFLETAR, -*Ă*, *pamfletari*, -*e*, s.m., adj. **1**. s.m. (Adesea depr.) Autor de pamflete; pamfletist. **2**. Adj. Care are caracter de pamflet, specific pamfletului. Din fr. **pamphlétaire**.

PAMFLETĂRESC, -*EASCĂ*, *pamfletărești*, adj. Care aparține sau este specific pamfletarului sau pamfletului, privitor la pamfletar sau la pamflet. - **Pamfletar** + suf. -*esc*.

PAMPAS, *pampasuri*, s.n. Câmpie întinsă, acoperită cu ierburii și cu tufișuri, caracteristică regiunilor cu climă subtropicală și temperată din America de Sud. [Var.: **pampa** s.n.] Din fr. **pampa**.

PANAFRICAN, -*Ă*, *panafricani*, -*e*, adj. Care se referă la (toată) Africa, din întreaga Africă. Din fr. **panafricain**.

PANAFRICANISM s.n. Doctrină care tinde să dezvolte unitatea și solidaritatea popoarelor africane. Din fr. **panafricanisme**.

PANAMERICAN, -*Ă*, *panamericani*, -*e*, adj. Care se referă la (toată) America, care aparține Americii (întregi). Din fr. **panaméricain**.

PANAMERICANISM s.n. Doctrină care tinde să dezvolte o mai strânsă colaborare între statele americane. Din fr. **panaméricanisme**.

PANAMERICANIST, -*Ă*, *panamericaniști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al panamericanismului. Din fr. **panaméricaniste**.

PANARAB, -*Ă*, *panarabi*, -*e*, adj. Care se referă la ansamblul țărilor de limbă arabă și la civilizația acestora. Din fr. **panarabe**.

PANAȘ, *panășuri*, s.n. Mănunchi de pene¹ (colorate) care împodobeau altădată (în unele țări și astăzi) chipiul sau coiful militarilor, turbanul unor demnitari etc.; penaj. ♦ P. gener. Mănunchi de pene folosit ca podoabă. [Pl. și: *panașe*] Din fr. **panache**.

PANAȘAT, -*Ă*, *panașați*, -*te*, adj. (Rar) Împodobit, ornat cu panaș. Din fr. **panaché**.

PANATENEE s.f. pl. Cea mai importantă festivitate religioasă și politică din Atena antică, celebrată anual sau la patru ani o dată în cinstea zeiței Atena. Din fr. **panathénées**.

PANĂ, *pene*, s.f. **1**. Oprire accidentală a funcționării unei mașini, a unui mecanism, a unui vehicul. ♦ Expr. (Fam.) *A fi* (sau *a rămâne*) *în pană* = a nu putea continua o activitate, a duce lipsă de ceva; a rămâne fără bani. **2**. Situație în care se află o navă cu vele care are vânt din față și nu poate înainta. Din fr. **panne**.

PANCALISM s.n. Doctrină filozofică ce subordonează întreaga realitate categoriei frumosului. Din fr. **pancalisme**.

PANCARTĂ, *pancarte*, s.f. Bucată (mare) de carton, de pânză, de lemn etc. pe care este scrisă o lozincă, o înștiințare etc.; placardă. Din fr. **pancarte**.

PANCRAȚIU, *pancrații*, s.n. Probă athletică la vechii greci, constând în trântă și pugilat. Din fr. **pancrace**.

PANCREATINĂ s.f. Substanță extrasă din pancreasul animalelor și folosită în tratamentul tulburărilor intestinale. Din fr. **pancréatine**.

PANCREATITĂ, *pancreatite*, s.f. Boală care constă în inflamația acută sau cronică a pancreasului. Din fr. **pancréatite**.

PANCROMATIC, -*Ă*, *pancromoatici*, -*ce*, adj. (Despre materiale fotografice) Care este sensibil la toate radiațiile luminoase din spectrul vizibil. Din fr. **panchromatique**.

PANDAJMETRIE s.f. (Geol.) Determinare a înclinării și a direcției straturilor geologice din adâncime, în scopul cunoașterii structurilor geologice. Din fr. **pagdagémétrie**.

PANDANT, *pandante*, s.n. Obiect care formează, împreună cu altul, o pereche simetrică. Din fr. **pendant**.

PANDANTIV, *pandantive*, s.n. **1**. Bijuterie care se poartă la gât, atârnată de un lănișor sau de o panglică. **2**. Element arhitectural în formă de triunghi sferic cu vârful în jos, situat în colțurile arcelor mari care sprijină o cupolă sau o turlă. Din fr. **pendentif**.

PANDEMIC, -*Ă*, *pandemici*, -*ce*, adj. (Despre boli) (Care are caracter) de pandemie. Din fr. **pandémique**.

PANDEMIE, *pandemii*, s.f. Epidemie care se extinde pe un teritoriu foarte mare. Din fr. **pandémie**.

PANDORĂ, *pandore*, s.f. Instrument muzical cu coarde, asemănător cu lăuta, folosit în sec. XVI-XVII. Din fr. **pandore**.

PANÉ adj. invar. (Despre carne, cașcaval etc.) Prăjit în grăsime, după ce a fost dat prin făină, ou și pesmet. Din fr. **pané**.

PANEGIRIC, *panegirice*, s.n. **1**. Discurs public în care se elogiază o personalitate însemnată (decedată sau contemporană oratorului), o comunitate etc. **2**. P. gener. Laudă (exagerată), elogiul (excesiv), apologie. Din fr. **panégyrique**.

PANEGIRIST, *panegiriști*, s.m. Persoană care scrie sau ține un panegiric (**1**); persoană care aduce cuiva laude exagerate. Din fr. **panégyriste**.

PANÉLENIC, -*Ă*, *panelenici*, -*ce*, adj. Referitor la panelenism, de panelenism; panelenistic, panelenist. Din fr. **panhellénique**.

PANELENISM s.n. Doctrină politică preconizând unirea tuturor populațiilor elenice într-un singur stat. Din fr. **panhellénisme**.

PANELENIST, -*Ă*, *paneleniști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al panelenismului. - De la **panelenism**.

PANFOBIE s.f. (Med.) Stare de anxietate extremă față de tot ceea ce se petrece în jur,

deseori însoțită de dezorientare. Din fr. **panphobie**.

PANGENEZĂ s.f. Teorie evoluționistă care susține transmiterea, prin ereditate, a tuturor înșușirilor dobândite. Din fr. **pangenese**.

PANGERMANIC, -Ă, *pangermanici*, -ce, adj., s.m. și f. (Adept) al pangermanismului; pangermanist. Din fr. **pangermanique**.

PANGERMANISM s.n. Doctrină politică preconizând unirea tuturor populațiilor de origine germană într-un singur stat. Din fr. **pangermanisme**.

PANGERMANIST, -Ă, *pangermaniști*, -ste, adj., s.m. și f. Pangermanic. Din fr. **pangermaniste**.

PANICARD, -Ă, *panicarzi*, -de, s.m. și f., adj. (Peior.) 1. S.m. și f. Persoană cuprinsă (nejustificat) de panică (care influențează și pe alții). 2. Adj. Care denotă, care manifestă (nejustificat) panică. Din fr. **paniquard**.

PANICAT, -Ă, *panicați*, -te, adj. (Livr.) Care este cuprins de panică. Din fr. **paniqué**.

PANICULAT, -Ă, *paniculați*, -te, adj. (Despre plante sau despre inflorescențe) Care are florile în panicul, cu panicul; (despre inflorescențe) care are formă de panicul. Din fr. **paniculé**.

PANIER, *paniere*, s.n. Jupon cu balene care servește pentru a ține fusta înfioată pe șolduri; *p. ext.* rochie cu un astfel de jupon. Din fr. **panier**.

PANIFICABIL, -Ă, *panificabili*, -e, adj. (Despre făină) Care poate intra în procesul de panificație. Din fr. **panifiable** (după *panifica*).

PANIFICAȚIE s.f. Proces de transformare a făinii de grâu și de secară în pâine, chifle, cornuri etc. Din fr. **panification**.

PANISLAMIC, -Ă, *panislamici*, -ce, adj. Referitor la panislamism, de panislamism. Din fr. **panislamique**.

PANISLAMISM s.n. Doctrină politico-religioasă care preconizează reunirea tuturor musulmanilor într-un singur stat. Din fr. **panislamisme**.

PANLOGISM s.n. Doctrină filozofică după care raționalul și realul sunt noțiuni identice, relațiile logice reprezentând esența realității. Din fr. **panlogisme**.

PANLOGIST, -Ă, *panlogiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al panlogismului. - De la **panlogism**.

PANMIELOFTIZIE s.f. Boală a măduvei osoase caracterizată prin scăderea până la dispariție a celulelor care fabrică elementele celulare ale sângelui. Din fr. **panmyélophthisie**.

PANOFTALMIE s.f. Infecție supurativă acută care cuprinde în întregime ochiul. Din fr. **panophthalmie**.

PANONIAN, -Ă, *panonieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Epoca pliocenului din Podișul Transilvaniei și din bazinul panonic; serie de straturi geologice din această epocă. 2. Adj. Care aparține panonianului, privitor la panonian. Din fr. **pannonien**.

PANOPLIE, *panoplii*, s.f. Colecție de arme aranjate pe un panou; panou pe care sunt așezate aceste arme. Din fr. **panoplie**.

PANPSIHISM s.n. Concepție potrivit căreia toate elementele din natură ar fi înzestrate cu psihic. Din fr. **panpsychisme**.

PANSA, *pansez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) aplica un pansament; a (se) bandaja. 2. Tranz. (Rar) A țesăla un animal. Din fr. **panser**.

PANSARE, *pansări*, s.f. Acțiunea de a (se) pansa și rezultatul ei; bandajare. V. **pansa**.

PANSAT, -Ă, *pansați*, -te, adj. Care este acoperit cu pansament; (inv. și pop.) oblojit. V. **pansa**.

PANSAJ, *panseje*, s.n. Faptul de a pansa (2); țesălat. Din fr. **panstage**.

PANSAMENT, *pansamente*, s.n. Faptul de a (se) pansa (1); mijloc de protecție împotriva unei infecții și de tratare a unei boli prin aplicarea pe regiunea bolnavă a unor medicamente și acoperirea ei cu bandaje, vată etc. ♦ (Concr.) Material folosit la pansare. Din fr. **pansement**.

PANSEA, *pansele*, s.f. Numele a două plante erbacee decorative din familia violaceelor: **a)** plantă cu tulpina mică, cu frunze late, ovale, cu flori nemirosoare, având cinci petale inegale de culori variate; panseluță (*Viola wittrockiana*); **b)** plantă cu frunze ovale și cu flori cu petale mari, rotunjite și variat colorate (*Viola tricolor*). Din fr. **pensée**.

PANSELUTĂ, *panseluțe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *pansea*. 2. Pansea. - **Pansea** + suf. -*uță*.

PANSEU, *panseuri*, s.n. (Ir.) Gândire, cugetare; maximă, sentință. Din fr. **pensée**.

PANSEXUALISM s.n. (Fil.) Teorie care exagerează rolul instinctului sexual în viața psihică. Din fr. **pansexualisme**.

PANSINUZITA, *pansinuzite*, s.f. (Med.) Inflamație a tuturor sinusurilor oaselor craniene. Din fr. **pansinusite**.

PANSIV, -Ă, *pansivi*, -e, adj. (Ir. sau glumeț) Meditativ, gânditor. Din fr. **pensif**.

PANSLAV, -Ă, *panslavi*, -e, adj. Care aparține (tuturor) popoarelor slave, privitor la (toate) popoarele slave. Din fr. **panslave**.

PANSLAVISM s.n. Curent politic apărut în sec. XIX, care urmărea unirea într-un singur stat a tuturor popoarelor slave. Din fr. **panslavisme**.

PANSLAVIST, -Ă, *panslaviști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al panslavismului. Din fr. **panslaviste**.

PANTĂ, *pante*, s.f. 1. Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal, care formează de obicei versantul unei forme de relief; povârniș, coastă. ♦ Loc. adv. și adj. În *panță* = înclinat, pieziș. ♦ Expr. *A cădea* (sau *a aluneca*) *pe panta...* (sau *pe o pantă...*) = **a)** a se lăsa prins, antrenat de...; **b)** a se îndrepta către..., a duce către... 2. Unghi ascuțit format de o dreaptă sau de un plan cu dreapta sau cu planul

orizontal; tangenta trigonometrică a acestui unghi; înclinare față de orizontală. Din fr. **pente**. **PANTAGRUELIC**, -Ă, *pantagruelici*, -ce, adj. (Livr.; despre pofta de mâncare, foame) Extraordinar, colosal, devorant; (despre ospete, mese) foarte bogat. Din fr. **pantagruélique**.

PANTALONADĂ, *pantalnade*, s.f. (Livr.) Comedie burlescă; *p. ext.* bufonerie. Din fr. **pantalonnade**.

PANTEISM, s.n. Concepție filozofică monistă care identifică divinitatea cu întreaga natură. Din fr. **panthéisme**.

PANTEON, *panteonuri*, s.n. **1.** (La greci și la romani) Templu consacrat cultului tuturor zeilor. **2.** Monument național în care se depun rămășițele pământești ale oamenilor iluștri. ♦ Fig. Totalitatea oamenilor iluștri ai unei țări. Din fr. **panthéon**.

PANTERĂ, *pantere*, s.f. Mamifer carnivor din familia felidelor, cu corpul suplu și musculos, cu blana galbuie-roșcată cu pete închise, care trăiește în Asia și Africa; leopard, pardos (*Felis pardus*). Din fr. **panthere**.

PANTOGRAF, *pantografe*, s.n. **1.** Aparat utilizat pentru reproducerea unui desen, a unui plan etc. la aceeași mărime cu un model dat sau la o scară diferită de a modelului. **2.** Dispozitiv montat pe acoperișul unor vehicule electrice, care face contactul între instalația electrică a vehiculului și rețeaua electrică fixă de alimentare. Din fr. **pantographe**.

PANTOGRAFIC, -Ă, *pantografici*, -ce, adj. Referitor la pantografie, de pantografie. Din fr. **pantographique**.

PANTOGRAFIE s.f. Reproducere a unui desen cu ajutorul pantografului. Din fr. **pantographie**.

PANTOMETRU, *pantometre*, s.n. Instrument topografic cu care se măsoară unghiurile orizontale. Din fr. **pantomètre**.

PANTOMIMIC, -Ă, *pantomimici*, -ce, adj. De pantomimă, ca într-o pantomimă, exprimat prin gesturi. Din fr. **pantomimique**.

PANTOPON s.n. Substanță extrasă din opiu sub formă de pulbere brună cu gust amar, solubilă în apă, cu acțiune analgezică similară opiumului. Din fr. **pantopon**.

PANTUM, *pantumuri*, s.n. Specie fixă a poeziei lirice, în care al doilea și al patrulea vers dintr-un catren formează primul și al treilea vers din catrenul următor. [Pl. și: *pantume*] Din fr. **pantoum**.

-at.

PANZOOTIE, *panzootii*, s.f. Extindere a unei boli contagioase a animalelor pe teritorii foarte întinse. Din fr. **panzootie**.

PAPA s.m. sg. (Franțuzism) **1.** Tată. **2.** (Rar) Termen familiar folosit de cineva pentru a vorbi cu (sau despre) un bărbat mai în vârstă. Din fr. **papa**.

PAPAL, -Ă, *papali*, -e, adj. Care aparține papei, privitor la papă; pontifical: *p. ext.* catolic. Din fr. **papal**.

PAPAVERACEE, *papaveracee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, anuale sau perene, cu frunze alterne, cu flori solitare sau grupate în inflorescențe și cu fructul o capsulă sau o nuculă; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă papaveracee*. Din fr. **papavéracées**.

PAPAVERINĂ s.f. Alcaloid extras din opiu sau preparat sintetic, întrebuințat în medicină. Din fr. **papavérine**.

PAPETĂRIE, *papetării*, s.f. Magazin sau secție într-o librărie în care se vând caiete, hârtie, creioane, penițe etc. ♦ *Produx* (sau *articol*) de *papetărie* = produs obținut sub formă de foi (hârtie, carton) sau de obiecte din pastă de fibre celulozice. Din fr. **papeterie**.

PAPETAR, -Ă, *papetari*, -e s.m., adj. **1.** S.m. Fabricant sau vânzător de articole de papetărie. **2.** Adj. Care se folosește la fabricarea hârtiei. ♦ *Produx papetar* = articol de papetărie. Din **papetărie** (derivat regresiv).

PAPIER MÂCHÉ subst. Pastă de hârtie (amestecată cu ghips sau cu caolin și cu clei de colofoniu) folosită în confecționarea unor obiecte decorative și în sculptură. [Pr.: *papié mașé*] - Cuv. fr.

PAPILAR, -Ă, *papilari*, -e, adj. Cu papile, format din papile. Din fr. **papillaire**.

PAPILIFORM, -Ă, *papiliformi*, -e, adj. (Anat.; Biol.) Care are formă de papilă. Din fr. **papilliforme**.

PAPILIONACEU, -EE, *papilionacei*, -cee, s.f., adj. **1.** S.f. (La pl.) Subfamilie de plante dicotiledonate leguminoase care au florile cu cinci petale, asemănătoare cu aripile unui fluture; (și la sg.) plantă din această familie. **2.** Adj. (Despre corola unor plante) Care seamănă cu un fluture; (despre plante) care are o asemenea corolă. Din fr. **papilionacés**.

PAPILOM, *papiloame*, s.n. Tumoare epitelială benignă, care se formează pe piele și pe mucoase. [Pl. și: *papilomuri*] Din fr. **papillome**.

PAPILOMATOS, -OASĂ, *pailomatoși*, -oase, adj. (Med.) Care are aspect de papilom. Din fr. **papillomateux**.

PAPILOMATOZĂ, *papilomatoze*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile cutanate în care apar papiloame. Din **papilloamatose**.

PAPILOS, -OASĂ, *papiloși*, -oase, adj. (Bot.) Care este acoperit cu papile. Din fr. **papilleux**.

PAPION, *papioane*, s.n. Un fel de cravată bărbătească, înmodată în forma unor aripi de fluture. Din fr. **papillon**.

PAPIONARE, *papionări*, s.f. Mișcare în zigzag a drăgilor în canale. - După fr. **papillonnage**.

PAPIOTĂ, *papiote*, s.f. **1.** Sul mic de carton pe care se înfășoară ața de cusut; *p. ext.* ață de cusut înfășurată pe acest sul. **2.** (Astăzi rar) Sul mic de hârtie pe care femeile își răsucesc părul pentru a-l bucla. Din fr. **papillote**.

PAPIROLOG, *papirologi*, s.m. (Rar) Specialist în papirologie. Din fr. **papyrologue**.

PAPIROLOGIC, -**Ă**, *papirologici*, -ce, adj. Referitor la papirologie, de papirologie. Din fr. **papyrologique**.

PAPIROLOGIE s.f. Ramură auxiliară a istoriei care studiază papirusurile sau, *p. ext.*, documentele vechi scrise pe pergament, lemn și alte materiale. Din fr. **papyrologie**.

PAPISM s.n. (Înv.) Catolicism; aderare la autoritatea papei. Din fr. **papisme**.

PAPIST, -**Ă**, *papiști*, -e, s.m. și f., adj. (Înv. și reg.; adesea depr.) Catolic. Din fr. **papiste**.

PAPUAȘ, -**Ă**, *papuași*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La m. pl.) Populație de rasă negridă care locuiește în Melanezia; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. **2.** Adj. Care aparține papuașilor sau Melaneziei, privitor la papuași sau la Melanezia. Din fr. **Papouas**.

PARA¹ - Element de compunere care înseamnă "apăra", "contra" și servește la formarea unor substantive. Din fr. **para-**.

PARA², *parez*, vb. I. Tranz. A evita printr-o contralovitură o lovitură a adversarului la duel, la scrimă etc. ♦ P. gener. A reuși să evite, să facă față. Din fr. **parer**.

PARABIL, -**Ă**, *parabili*, -e, adj. (Sport; despre lovituri, goluri etc.) Care poate fi evitat sau apărat. - **Para**² + suf. -*bil*.

PARABAL, *parabaluri*, s.n. Panou de pe un poligon în care se opresc gloanțele. Din fr. **pare-balles**.

PARABIOTIC, -**Ă**, *parabiotici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la parabioză, de parabioză. Din fr. **parabiotique**.

PARABIOZĂ, *parabioze*, s.f. **1.** (Med.) Pierdere a conductibilității normale a unui nerv. **2.** Stare a unui organism aflat la limita de jos a condițiilor vitale. Din fr. **parabiose**.

PARABOLIC, -**Ă**, *parabolici*, -ce, adj. Cu caracter de parabolă; alegoric. Din fr. **parabolique**.

PARABOLOID, *paraboloizi*, s.m. (Mat.) **1.** Suprafață descrisă de o parabolă care se deplasează astfel încât planul ei rămâne mereu paralel cu el însuși, iar vârful ei descrie o parabolă fixă. **2.** (În sintagma) *Paraboloid de rotație* = suprafață generală prin rotația unei parabole¹ în jurul axei de simetrie. Din fr. **paraboloïde**.

PARABOLOIDAL, -**Ă**, *paraboloidali*, -e, adj. Care are formă de paraboloid, ca paraboloidul. Din fr. **paraboloïdal**.

PARABULIE, *parabulii*, s.f. (Med.) Tulburare funcțională la psihopați, manifestată prin scăderea activității voluntare. Din fr. **paraboulie**.

PARACAZEINĂ s.f. Produs obținut prin coagularea caseinei din lapte. Din fr. **paracéséine**.

PARACENTEZĂ, *paracenteze*, s.f. (Med.) Puncție efectuată într-o cavitate naturală, în

vederea evacuării lichidului patologic pe care îl conține. Din fr. **paracentèse**.

PARACHINEZIE, *parachinezii*, s.f. (Med.) Tulburare a funcției motorii, constând în efectuarea unor mișcări anormale. [Scris și: *parakinezie*] Din fr. **parakinésie**.

PARACISTITĂ, *paracistite*, s.f. (Med.) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul vezicii urinare. Din fr. **paracystite**.

PARACLAZĂ, *paraclaze*, s.f. (Geol.) Falie. Din fr. **paraclase**.

PARACRONISM, *paracronisme*, s.n. (Rar) Eroare care constă în a situa un eveniment mai târziu decât a avut loc în realitate. Din fr. **parachronisme**.

PARACUZIE, *paracuzii*, s.f. (Med.) Iluzie auditivă. Din fr. **paracousie**.

PARADA, *paradez*, vb. I. Intranz. (Livr. și ir.) A se arăta, a se pune (ostentativ) în evidență, a face caz, paradă de ceea ce face ori spune. Din fr. **parader**.

PARADIAFONIE s.f. Trecere nedorită a semnalelor de pe un canal pe altul la sisteme audio cu două sau mai multe canale; diafonie. Din fr. **paradiaphonie**.

PARADIGMATIC, -**Ă**, *paradigmatici*, -ce, adj. Care face parte dintr-o paradigmă (**1**), care are paradigmă. Din fr. **paradigmatique**.

PARADIZIAC, -**Ă**, *paradiziaci*, -ce, adj. (Livr.) Ca în paradis; splendid, minunat, încântător. Din fr. **paradisique**.

PARADOS, *paradosuri*, s.n. Parapet de pământ ridicat în spatele unei tranșee, pentru a apăra militarii adăpostiți contra loviturilor din spate. Din fr. **parados**.

PARADOX, *paradoxuri*, s.n. **1.** Enunț contradictoriu și, în același timp, demonstrabil; părere (absurdă) contrară adevărului unanim recunoscut; *p. ext.* ciudățenie; enormitate, absurditate. **2.** (În sintagma) *Paradox hidrostatic* = faptul că presiunea unui lichid pe fundul unui vas nu depinde de dimensiunile și de forma vasului respectiv. [Pl. și: *paradoxes*] Din fr. **paradoxe**.

PARADOXAL, -**Ă**, *paradoxali*, -e, adj. Care ține de paradox, care constituie sau folosește un paradox; plin de contradicții; *p. ext.* ciudat; absurd. Din fr. **paradoxal**.

PARAFA, *parafez*, vb. I. Tranz. **1.** A semna prin parafă (**1**), a întări un act prin semnătură cu parafă. ♦ Spec. A pune o semnătură (prescurtată) pe proiectul unui tratat internațional prin împuternicirii statelor care l-au negociat, ca dovadă a acordului părților asupra proiectului respectiv. **2.** A aplica o parafă (**1**) pe fiecare foaie a unui registru; a sigila, a pecetlui cu ceară roșie legătura unui registru sau a unui dosar, ca să nu se poată scoate sau adăuga foi. Din fr. **parapher**.

PARAFARE, *parafähri*, s.f. Acțiunea de a parafa și rezultatul ei. V. **parafa**.

PARAFAT, -Ă, *parafați*, -te, adj. Semnat, prevăzut, întărit cu parafă (1); pecetluit cu ceață roșie (pentru a nu se scoate sau adăuga foi). V. **parafa**.

PARAFAZIC, -Ă, *parafazici*, -e, adj., s.m. și f. (Bolnav) de parafazie. Din fr. **paraphasique**.

PARAFAZIE, *parafazii*, s.f. (Med.) Tulburare malativă de vorbire caracterizată prin substituirea și deformarea cuvintelor. Din fr. **paraphasie**.

PARAFĂȘA, *parafe*, s.f. 1. Ștampilă cu iscălitura sau cu numele cuiva (prescurtat sau cu inițiale); ștampilă a unei instituții. ♦ Iscălitură (prescurtată) pusă pe un act. 2. Trăsătură de condei adăugată la sfârșitul unei iscălituri pentru a o deosebi de altele sau pentru a o împodobi; p. ext. linie de ornament. Din fr. **paraphe**.

PARAFERNAL, -Ă, *parafernali*, -e, adj. Care aparține parafernei, care se referă la parafernă. Din fr. **paraphernal**.

PARAFINA, *parafinez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu un strat de parafină (în diverse procese tehnologice). Din fr. **paraffiner**.

PARAFINARE, *parafinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *paraфина* și rezultatul ei. V. **paraфина**.

PARAFINĂ, *parafine*, s.f. 1. Substanță solidă, albă și translucidă, formată dintr-un amestec de hidrocarburi saturate obținute la distilarea țițeiului sau a cărbunilor și întrebuințată la fabricarea lumânărilor, la impregnarea hârtiei și a țesăturilor, ca materie primă în industria chimică etc. 2. (Lă pl.) Alcani. Din fr. **paraffine**.

PARAFINIC, -Ă, *parafinici*, -ce, adj. Care aparține parafinei, privitor la parafină; din parafină. ♦ (Chim.; în sintagma) *Hidrocarbură parafinică* = alcan. Din fr. **paraffinique**.

PARAFINOS, -OASĂ, *parafinoși*, -oase, adj. Care conține parafină. Din fr. **paraffineux**.

PARAFIZĂ, *paraфіze*, s.f. (Bot.) Perişor care acoperă organele de reproducere la mușchi, alge și ciuperci. Din fr. **paraphyse**.

PARAFONIE, *paraфонii*, s.f. (Med.) Boală care constă în pronunțarea nazalizată a sunetelor. Din fr. **paraphonie**.

PARAFORMALDEHIDĂ s.f. Polimer al formaldehidei care, prin încălzire, se transformă în formaldehidă. Din fr. **paraformaldéhyde**.

PARAFRASTIC, -Ă, *parafrastici*, -ce, adj. Referitor la parafrază, cu caracter de parafrază. Din fr. **paraphrastique**.

PARAFRAZA, *parafrazez*, vb. I. Tranz. A expune, a reda printr-o parafrază (1); a perifriza. Din fr. **paraphraser**.

PARAFRAZARE, *parafrazări*, s.f. Acțiunea de a *parafraza* și rezultatul ei. V. **parafraza**.

PARAFRAZĂ, *parafraze*, s.f. 1. Expunere, explicație etc. într-o formulare personală (și mai dezvoltată) a conținutului unui text, al unei comunicări orale etc. 2. Piesă muzicală instrumentală de virtuoziată care constituie o

prelucrare liberă a unei teme cunoscute. Din fr. **paraphrase**.

PARAFRENIC, -Ă, *paraфrenici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la paraфrenie. Din fr. **paraphrénique**.

PARAFRENIE, *paraфrenii*, s.f. (Med.) Boală psihică cu simptome asemănătoare paranoiei și schizofreniei. Din fr. **paraphrénie**.

PARAFUCSINĂ s.f. (Chim.) Colorant extras din fucsina. Din fr. **parafuchsine**.

PARAGENETIC, -Ă, *paragenetici*, -ce, s.f., adj. I. S.f. Ramură a geneticii care studiază totalitatea factorilor ce influențează evoluția intrauterină din momentul fecundației până la naștere. II. Adj. 1. Referitor la paragenetică (1), de paragenetică (1). ♦ Care poate tulbura organogeneza. 2. (Despre modificări ale genelor) Care se produce în urma unui fenomen ce are loc în cromozom, fără a schimba structura genei. Din fr. **paragénétique**.

PARAGENEZĂ, *parageneze*, s.f. Formare în aceeași epocă a mai multor minerale asociate. ♦ Asociație de minerale formată în urma unui anumit proces geologic. Din fr. **paragénese**.

PARAGLOBINĂ s.f. (Biol.) Paraglobulină. Din fr. **paraglobine**.

PARAGLOBULINĂ s.f. Substanță de natură proteică din sânge, care contribuie la formarea fibrinei; paraglobină. Din fr. **paraglobuline**.

PARAGOGĂ, *paragoge*, s.f. (Fon.; rar) Adăugare a unui sunet sau a unei silabe la sfârșitul unui cuvânt. Din fr. **paragoge**.

PARAGOGIC, -Ă, *paragogici*, -ce, adj. (Fon.; rar) Care este format prin paragogă, referitor la paragogă, de paragogă. Din fr. **paragogique**.

PARALACTIC, -Ă, *paralactici*, -ce, adj. Care aparține paralaxei, privitor la paralaxă, de paralaxă. Din fr. **parallactique**.

PARALALIE, *paralalii*, s.f. (Med.) Tulburare a vorbirii care constă în dificultatea de a găsi cuvântul potrivit. Din fr. **paralalie**.

PARALELIPIPED, *paralelipede*, s.n. Prismă ale cărei baze sunt paralelograme. Din fr. **parallépipède**.

PARALELIPIPEDIC, -Ă, *paralelipépédici*, -ce, adj. Care are forma unui paralelipiped, de paralelipiped. Din fr. **parallélepipedique** (după *paralelipéd*).

PARALELIZA, *paralelizez*, vb. I. Tranz. A așeza, a dispune paralel obiecte sau părți ale unor obiecte. Din fr. **paralléliser**.

PARALELIZARE, *paralelizări*, s.f. Acțiunea de a *paraleliza* și rezultatul ei. V. **paraleliza**.

PARALEXEM, *paralexeme*, s.n. (Lingv.) Formație lexicală constituită din două elemente care nu formează un compus. Din fr. **paralexème**.

PARALEXEMATIC, -Ă, *paralexematici*, -ce, adj. (Lingv.) De paralexem. Din fr. **paralexématique**.

PARALIZA, *paralizez*, vb. I. 1. Intrans și refl. A se îmbolnăvi de paralizie; a damblăgi. ♦ Tranz. fact. A face să-și piardă mobilitatea și sensibilitatea; a înțepeni, a amorți. 2. Tranz. Fig. A împiedica, a face incapabil să se miște, să se manifeste, să acționeze. ♦ Tranz. și intrans. A înceneni (de spaimă, de emoție etc.). Din fr. **paralyser**.

PARALIZARE, *paralizări*, s.f. Faptul de a (se) *paraliza*; damblăgire. V. **paraliza**.

PARALIZIE, *paralizii*, s.f. (Med.) Boală care se manifestă prin pierderea totală sau parțială a posibilității de mișcare și a sensibilității corpului sau a unei părți a lui; dambla. ♦ *Paralizie infantilă* = poliomieliță. Din fr. **paralyisie**.

PARALOGIC, -**Ă**, *paralogici*, -*ce*, adj. (Rar) Care a rezultat prin paralogie; referitor la paralogie, de paralogie. Din fr. **paralogique**.

PARALOGIE, *paralogii*, s.f. (Rar) Transformare analogică a formei unui cuvânt prin apropierea lui de un alt cuvânt asemănător; cuvânt rezultat dintr-o astfel de transformare; enunț care conține asemenea cuvinte. Din fr. **paralogie**.

PARALOGISM, *paralogisme*, s.n. Raționament fals făcut din neștiință, fără intenția de a induce în eroare. Din fr. **paralogisme**.

PARAMAGNETIC, -**Ă**, *paramagnetici*, -*ce*, adj. Care prezintă fenomenul de paramagnetism; referitor la paramagnetism, de paramagnetism. Din fr. **paramagnétique**.

PARAMAGNETISM s.n. Proprietate a unor corpuri de a se magnetiza (slab și temporar) prin introducerea lor într-un câmp magnetic. Din fr. **paramagnétisme**.

PARAMECI, *parameci*, s.m. Gen de animale infuzoare de formă oval-alungită, care trăiesc în apele stătătoare dulci (*Paramoecium*); animal din acest gen. Din fr. **paramécie**.

PARAMETRIC, -**Ă**, *parametrici*, -*ce*, adj. Care ține de parametru, referitor la parametru, de parametru. Din fr. **paramétrique**.

PARAMETRON, *parametroane*, s.n. Circuit folosit la înregistrarea informațiilor sau la efectuarea operațiilor logice în telecomunicații sau în cibernetică. Din fr. **paramétron**.

PARAMETRU, *parametri*, s.m. 1. (Mat.) Variabilă independentă a unei funcții, care se definește pe mulțimea numerelor reale sau complexe. 2. Mărimă proprie a unui obiect, unui mecanism, unui sistem, unui fenomen etc., care servește la caracterizarea unor proprietăți ale acestora. Din fr. **paramètre**.

PARAMILITAR, -**Ă**, *paramilitari*, -*e*, adj. (Despre formații, detașamente, grupări, organizații etc.) Care este organizat și dotat după modelul unei armate; (despre acțiuni) care are un pronunțat caracter militar (agresiv). Din fr. **paramilitaire**.

PARAMIMIE, *paramimii*, s.f. (Med.) Parachinezie constând în pervertirea expresiei mimice până la lipsa concordanței dintre mimică

și trăirile emoționale ale bolnavului; repetare stereotipă sau perseverarea uneia și aceleiași expresii mimice în stări emoționale diferite. Din fr. **paramimie**.

PARAMNEZIE, *paramnezii*, s.f. Tulburare a memoriei care constă în interpretarea unor realități abia percepute ca pe niște amintiri. Din fr. **paramnésie**.

PARANGONAJ, *parangonaje*, s.n. (Tipogr.) Așezare a unui cuvânt cules cu litere mai mici între cuvinte cules cu un corp de literă mai mare. Din fr. **parangonnage**.

PARANOIA s.f. Nume generic pentru un grup de boli psihice cronice care se manifestă prin lipsă de logică în gândire, prin idei fixe, prin susceptibilitate, prin orgoliu exagerat, prin mania persecuției, prin halucinații etc.; boală care face parte din acest grup. Din fr. **paranoia**.

PARANORMAL, -**Ă**, *paranormali*, -*e*, adj. (Despre fenomene, manifestări etc.) Care se află în afară de ceea ce este normal. Din fr. **paranormal**.

PARANTEZĂ, *paranteze*, s.f. 1. Semn de punctuație care constă din două arcuri de cerc sau din două dreptunghiuri cărora le lipsește o latură lungă și între care se izolează o explicație, un adaos, un amănunt legat de restul unui text dat. ♦ P. ext. Text, adaos izolat între aceste semne grafice. ♦ Paranteză (1) în care apare o expresie algebrică, pentru a arăta că operația aflată în interiorul ei se efectuează înaintea celorlalte: *p. ext.* expresie algebrică izolată în acest fel. 2. Fig. Digresiune (scrisă sau orală). ♦ Loc adv. *În paranteză* = în treacăt. [Var.: (Inv.) **parantez** s.n.] Din fr. **parenthèse**.

PARAPITEC, *parapiteci*, s.m. Gen de primate fosile din oligocen; primată din acest gen. Din fr. **parapithèque**.

PARAPLASMĂ, *paraplasme*, s.f. (Biol.) Structură citoplasmatică temporară care apare în anumite perioade funcționale ale celulei. Din fr. **paraplasme**.

PARAPLEGIC, -**Ă**, *paraplegici*, -*ce*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de paraplegie. Din fr. **paraplégique**.

PARAPLEGIE, *paraplegii*, s.f. Paralizia ambelor membre inferioare. Din fr. **paraplégie**.

PARAPOD, *parapoade*, s.n. (Zool.) Apendice bilobat al unor viermi, care servește la deplasare. Din fr. **parapode**.

PARAPSIHOLOGIC, -**Ă**, *parapsihologici*, -*ce*, adj. Referitor la parapsihologie, de parapsihologie. Din fr. **parapsychologique**.

PARAPSIHOLOGIE s.f. Ramură a psihologiei care studiază fenomenele psihice paranormale (percepția extrasenzorială, telepatia etc.) care nu sunt încă explicate științific; metapsihologie. Din fr. **parapychologie**.

PARASEXUALITATE s.f. (Biol.) Totalitate a proceselor de altă natură decât cea sexuală, care antrenează fecundarea fără să aibă loc meioza. Din fr. **parasexualité**.

PARASIMPATIC adj. (În sintagma) *Sistem (nervos) parasimpatic* (și substantivat, n.) = una dintre cele două părți periferice ale sistemului nervos vegetativ, care încetinește bătăile inimii și accelerează mișcările tubului digestiv. Din fr. **parasymphatique**.

PARASINTETIC, -Ă, *parasintetici*, -ce, adj., s.n. (Cuvânt, derivat etc.) care este format atât cu un prefix, cât și cu un sufix. Din fr. **parasynthétique**.

PARAȘUTA, *parașutez*, vb. I. Tranz. A lansa din avion cu parașuta oameni sau obiecte. Din fr. **parachuter**.

PARAȘUTARE, *parașutări*, s.f. Acțiunea de a parașuta. V. **parașuta**.

PARAȘUTAT, -A, *parașutați*, -te, adj. Care a fost lansat cu parașuta. V. **parașuta**.

PARAȘUTĂ, *parașute*, s.f. Dispozitiv în formă de umbrelă sau de dreptunghi, cu suprafață mare, folosit pentru reducerea vitezei de cădere a unui corp lansat de la înălțime, de obicei dintr-un avion în zbor. ♦ *Parașută luminoasă* = parașută cu care se lansează un material pe bază de magneziu, care se aprinde în cădere, luminând puternic terenul de aterizare, obiectivul de recunoaștere etc. Din fr. **parachute**.

PARAȘUTISM s.n. Ramură sportivă care cuprinde probe de lansare din avion cu parașuta; tehnica executării unor astfel de lansări. Din fr. **parachutisme**.

PARAȘUTIST, -Ă, *parașutiști*, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană specializată în lansarea cu parașuta. 2. Adj. (Rar) Care este caracteristic parașutismului sau parașutistului sau care aparține acestora. Din fr. **parachutisme**.

PARATACTIC, -Ă, *paratactici*, -ce, adj. Care este exprimat prin parataxă; care alcătuiește o parataxă sau un element al ei; juxtapus. Din fr. **paratactique**.

PARATAXĂ, *parataxe*, s.f. (Gram.) Juxtapunere. Din fr. **parataxe**.

PARATIFIC, -Ă, *paratifici*, -ce, adj. Care ține de paratifos, privitor la paratifos; care provoacă paratifosul. Din fr. **paratyphique**.

PARATIFOIDĂ, *paratifoide*, adj. (În sintagma) *Febră paratifooidă* = paratifos. Din fr. **paratyphoide**.

PARATIFOZĂ, *paratifoze*, s.f. (Med. vet.) Salmoneloză. Din fr. **paratyphose**.

PARATIROIDĂ, *paratiroide*, adj. (În sintagma) *Glandă paratirooidă* (și substantivat, f.) = fiecare dintre cele patru glande cu secreție internă, situate înapoia glandei tiroide, care au un rol în metabolism. Din fr. **parathyroïde**.

PARATONER, *paratonere*, s.n. (Rar) Paratrăsnet. Din fr. **paratonnerre**.

PARATONIE, *paratonii*, s.f. 1. (Med.) Tulburare a tonusului muscular. 2. (Bot.) Întârziere a unor mișcări la plante sub influența unor stimuli externi. Din fr. **paratonie**.

PARATUBERCULOZĂ, *paratuberculoze*, s.f. 1. (Med.) Ansamblul tulburărilor observate la

unii tuberculoși. 2. (Med. vet.) Boală infecțioasă la rumegătoare. Din fr. **paratuberculose**.

PARAVALANȘĂ, *paravalanșe*, s.f. Zid de piatră sau de beton pentru apărarea unei căi de comunicație contra avalanșelor de zăpadă. Din fr. **paravalanche**.

PARAVAN, *paravane*, s.n. 1. Perete subțire sau piesă de mobilier formată dintr-unul sau din mai multe panouri articulate, acoperite cu placaj, pânză, hârtie etc., care desparte un anumit spațiu dintr-o încăpere. ♦ Fig. Ceea ce ascunde, maschează, împiedică vederea; ceea ce servește drept pretext pentru a ascunde o acțiune, o faptă etc. 2. (Rar) Baraj de tablă fixat în pământ în fața rourilor de lăcuste călătoare. Din fr. **paravent**.

PARAVERTEBRAL, -Ă, *paravertebrali*, adj. (În sintagma) *Ganglion paravertebral* = fiecare dintre ganglionii simpatici care se află de-a lungul ambelor părți ale coloanei vertebrale. Din fr. **paravertébral**.

PARAXIAL, -Ă, *paraxiali*, -e, adj. (Fiz.; despre raze de lumină) Paralel cu axa unui sistem optic. Din fr. **paraxial**.

PARAZITA, *parazitez*, vb. I. Tranz. (Rar) A îmbolnăvi, a infesta un organism animal sau vegetal (trăind pe el ca parazit. ♦ Intrans. Fig. A trăi, a acționa ca un parazit. Din fr. **parasiter**.

PARAZITAR, -Ă, *parazitari*, -e, adj. 1. (Despre organisme animale sau vegetale) Care trăiește și se hrănește pe seama altui organism; (despre boli, simptome etc.) care este pricinuit de un parazit. 2. Fig. (Despre oameni) Care trăiește ca un parazit, de parazit; (despre viață, modul de trai al oamenilor) specific paraziților. Din fr. **parasitaire**.

PARAZITICID, -Ă, *paraziticizi*, -de, adj., s.n. (Substanță) care distruge paraziții animali sau vegetali. Din fr. **parasiticide**.

PARAZITISM s.n. Formă de relații între două organisme de specii diferite, în cadrul căreia un organism folosește celălalt organism, parțial sau în totalitate, ca mediu necesar de viață; mod de viață specific paraziților. ♦ Fig. Faptul de a trăi ca un parazit, mod de viață al paraziților. Din fr. **parasitisme**.

SEMIPARAZITISM s.n. Mod de viață al organismelor semiparazite. - **Semi-** + **parazitism**.

PARAZITOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul organismelor parazite și cu măsurile de combatere a paraziților. Din fr. **parasitologie**.

PARAZITOLOG, -Ă, *parazitologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în parazitologie. Din **parazitologie** (derivat regresiv).

PARAZITOTROP, -Ă, *parazitotropi*, -e, adj. (Despre substanțe) Care acționează în mod direct asupra paraziților, microbilor etc. din interiorul unui organism. Din fr. **parasitotrope**.

PARAZITOZĂ, *parazitoeze*, s.f. Invadare a unui organism uman sau animal cu paraziți patogeni. Din fr. **parasitose**.

PARBRIZ, *parbrize*, s.n. Placă transparentă (din sticlă) așezată în partea din față a unui automobil sau a unui avion pentru a feri pe conducător de praf, de vânt etc. [Pl. și: *parbrizuri*] Din fr. **pare-brise**.

PARC, *parcuri*, s.n. 1. Suprafață întinsă de teren, de utilitate publică, cu plantații, alei și diferite construcții, amenajată pentru agrement. ◊ *Parc național* = suprafață întinsă de teren, păzită și îngrijită, în care exploatarea (silvică, minieră, vânătoarească etc.) sunt interzise, pentru a se păstra neschimbat mediul natural. *Parc sportiv* = complex sportiv dotat cu mai multe terenuri și amenajări, situat într-un parc (1). ♦ Teren împrejmuit, unde vânatul este crescut și îngrijit pentru vânatoare. ♦ Parc (1) situat în jurul unei clădiri și depinzând de aceasta. ♦ Teren parcelat cu locuința și cu numeroase spații verzi. 2. Loc de staționare și de garare mai îndelungată a vehiculelor sau de depozitare a materialelor; *p. ext.* vehiculele și materialele aflate în acest loc. ♦ Totalitatea vehiculelor unei întreprinderi, ale unei instituții etc. ♦ Totalitatea instalațiilor mecanice aflate pe un teren de unde se extrage minereu sau pe care sunt amenajate sonde. Din fr. **parc**.

PARCAGIU, *parcagii*, s.m. (Rar) Paznic, îngrijitor al unui parc (2).- **Parc** + suf. -giu.

PARCA, *parchez*, vb. I. Tranz. A lăsa un vehicul să staționeze într-un loc public (anume amenajat); a depozita materiale, utilaje etc. într-un parc (2). Din fr. **parquer**.

PARCARE, *parcări*, s.f. Acțiunea de a *parca* și rezultatul ei; *parcaj*. V. **parca**.

PARCAJ, *parcaje*, s.n. Parcarea; (concr.) loc de parcare. Din fr. **parcage**.

PARCELA, *parcelez*, vb. I. Tranz. A împărți un teren, o pădure etc. în parcele; a lotiza. Din fr. **parceler**.

PARCELARE, *parcelări*, s.f. Acțiunea de a *parcela* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Grup de parcele alcătuind un ansamblu; teren împărțit în parcele. V. **parcela**.

PARCELAT, -**Ă**, *parcelați*, -te, adj. (Despre terenuri) Împărțit în parcele. V. **parcela**.

PARCELATOR, *parcelatori*, s.m. (Rar) Persoană specializată în operația de parcelare. - **Parcela** + suf. -tor.

PARCELAR, -**Ă**, *parcelari*, -e, adj. (Agr.; despre culturi) Care se face pe parcele. Din fr. **parcellaire**.

PARCELĂ, *parcele*, s.f. Porțiune de teren precis delimitată în cadrul unei suprafețe mai mari, destinată unei anumite întrebuințări; lot. Din fr. **parcelle**.

PARCHERIZA, *parcherizez*, vb. I. Tranz. A trata la cald o piesă de fier sau de fontă cu o soluție de fosfat de fier și de mangan, pentru a o feri de rugină. Din fr. **parkériser**.

PARCHERIZARE, *parcherizări*, s.f. Acțiunea de a *parcheriza* și rezultatul ei. V. **parcheriza**.

PARCHET, *parchete*, s.n. 1. Pardoseală executată prin îmbinarea între ele (în formă de desene geometrice) a unor piese din lemn tare (stejar, fag etc.) prelucrate special; fiecare dintre piesele de lemn (înguste și scurte) folosite la executarea acestui tip de pardoseală. 2. Fiecare dintre suprafețele în care este împărțită o pădure în vederea exploatarea ei rațională; *p. ext.* suprafață de teren pe care s-a făcut o tăiere într-o pădure. 3. Instituție judiciară care funcționează pe lângă unele instanțe judecătorești, cu atribuția de a exercita acțiunea penală și de a susține acuzarea la judecarea proceselor penale; membrii acestei instituții; local în care funcționează această instituție. Din fr. **parquet**.

PARCHETAR, *parchetari*, s.m. Meseriaș specializat în montarea și curățirea parchetului (1). - **Parchet** + suf. -ar.

PARCHETA, *parchetez*, vb. I. Tranz. 1. A pardosi o încăpere cu parchet (1); a pune parchet. 2. A împărți o pădure în parchete (2). Din fr. **parqueter**.

PARCHETARE, *parchetări*, s.f. Acțiunea de a *parcheta* și rezultatul ei. V. **parcheta**.

PARCHETAT, -**Ă**, *parchetați*, -te, adj. 1. (Despre încăperi) Pardosit cu parchet (1). 2. (Despre păduri) Împărțit în parchete (2). V. **parcheta**.

PARCIMONIOS, -**OASĂ**, *parcimonioși*, -oase, adj. (Livr.) Care manifestă parcimonie; care denotă parcimonie; zgârcit. ♦ Fig. Măsurat, ponderat, reținut (în manifestări). Din fr. **parcimonieux**.

PARCOMETRU, *parcometre*, s.n. Aparat de taxare pentru parcare a autovehiculelor. Din fr. **parcomètre**.

PARCURGE, *parcurg*, vb. III. Tranz. 1. (Adesea fig.) A străbate un drum sau o distanță (de la un capăt la altul); a se deplasa, a merge (până la capăt). 2. A trece cu privirea sau cu ochii peste ceva, a se uita în treacă la ceva. ♦ Spec. A citi ceva în grabă și superficial, a răsfoi o carte, un ziar etc.; *p. gener.* a citi. 3. A trăi, a petrece un interval de timp într-un anumit loc sau fel. [Var.: (înv.) *parcura* vb. I] Din fr. **parcourir** (după *curge*).

PARCURGERE s.f. Acțiunea de a *parcurge*. V. **parcurge**.

PARCURS, *parcursuri*, s.n. Faptul de a parcurge o distanță, un drum etc.; (concr.) drum, traseu pe care îl străbate sau pe care trebuie să-l străbată cineva sau ceva pentru a ajunge de la un punct la altul. ♦ Loc. adv. *Pe parcurs...* = în timpul unei călătorii; între timp. ♦ Loc. prep. *Pe parcursul...* = în limitele..., în cuprinsul, în decursul... ♦ Lungimea unui drum sau a unei traiectorii între două puncte anumite. Din fr. **parcours**.

PARDESIU, *pardesie*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte mai subțire decât paltonul, care se poartă, primăvara și toamna, peste îmbrăcămintea obișnuită. [Pl. și: *pardesiuri*] Din fr. *pardessus*.

PARDESIAȘ, *pardesiașe*, s.n. Diminutiv al lui *pardesiu*. - **Pardesiu** + suf. *-aș*.

PARDONA, *pardonez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A scuti de o pedeapsă sau de o obligație; a grația; a ierta, a scuza. Din fr. *pardonner*.

PAREMIOLOG, *-Ă, paremiologi*, *-ge*, s.m. și f. Specialist în paremiologie. Din fr. *parémiologue*.

PAREMIOLOGIC, *-Ă, paremiologici*, *-ce*, adj. Care ține de proverbe sau de studiul lor, privitor la proverbe sau la studiul lor. Din fr. *parémiologique*.

PAREMIOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul și culegerea proverbelor; (colectiv) totalitatea proverbelor dintr-o limbă. Din fr. *parémiologie*.

PARENCHIMATOS, *-OASĂ, parenchimoși, -oase*, adj. Care se referă la parenchim, care aparține parenchimului, specific parenchimului, format din parenchim; parenchimat. Din fr. *parenchymateux*.

PARENETIC, *-Ă, parenetici*, *-ce*, adj. (Livr.) Moralizator. Din fr. *parénétiq*.

PARENTAL, *-Ă, parentali*, *-e*, adj. (Rar) Care se referă la părinți; ereditar. Din fr. *parental*.

PARENTERAL, *-Ă, parenterali*, *-e*, adj. (Despre modul de administrare a medicamentelor) Care se face pe altă cale decât pe cea digestivă. Din fr. *parentéral*.

PARESTEZIE, *paretezii*, s.f. Senzație de furnicătură, amorțală, înepătură etc. care apare în unele boli ale sistemului nervos. Din fr. *paresthésie*.

PAREZIE, *parezii*, s.f. (Med.) Paralizie ușoară, parțială. Din fr. *parésie*.

PARFÉ, *parfeuri*, s.n. Înghetată (de ciocolată) preparată cu frișcă bătută. [Var.: *parfeu* s.n.] Din fr. *parfait*.

PARFUM, *parfumuri*, s.n. **1.** (Adesea fig.) Miros plăcut; mireasmă. ♦ Miros îmbietor, apetisant, răspândit de unele alimente. **2.** Produs (lichid) cu miros plăcut, obținut prin amestecarea unor substanțe aromatice (vegetale) sau pe cale sintetică; *p. ext.* produsul împreună cu ambalajul lui; (la pl.) feluri, sorturi din astfel de produse. **3.** Fig. Notă caracteristică, atmosferă specifică. [Var.: (înv.) *profum* s.n.] Din fr. *parfum*.

PARFUMIER, *parfumieri*, s.m. Persoană care vinde parfumuri (**2**) sau produse de parfumerie ori care lucrează la producerea parfumurilor. Din *parfum*.

PARFUMA, *parfumez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) stropi cu parfum (**2**); a(-și) da cu parfum. **2.** Tranz. A umple cu o mireasmă plăcută; a înmiresma. [Var.: (înv.) *profuma* vb. I] Din fr. *parfumer*.

PARIA, *pariez*, vb. I. Intrans. și tranz. **1.** A face (sau a pune) pariu, rămășag (de obicei pe o sumă de bani). **2.** A participa la anumite jocuri de noroc, în special la curse de cai, angajând sume de bani. Din fr. *parier*.

PARIETAL, *-Ă, parietali*, *-e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la peretele unei cavități a organismului, care aparține acestui perete. *Pleură parietală* ♦ *Os parietal* (și substantivat, n.) = fiecare dintre oasele pereche, simetrice, care formează partea de mijloc a bolții cutiei craniene. **2.** Adj. (Rar) Care ține de perete, care se execută pe pereți; mural. **3.** S.f. (La pl.) Ordin de plante erbacee și lemnoase cu înveliș floral dublu și cu ovulele dispuse pe pereții ovarului; (și la sg.) plantă din acest ordin. Din fr. *pariétal*.

PARIOR, *pariori*, s.m. Persoană care pariază. Din fr. *parieur*.

PARIPENAT, *-Ă, paripenați*, *-te*, adj. (Despre frunze compuse) Cu un număr pereche de foliole dispuse în formă de pană¹. Din fr. *paripenné*.

PARISILABIC, *-Ă, parisilabici*, *-ce*, adj. (Despre substantive sau adjective) A cărui temă păstrează același număr de silabe în cursul declinării (în formele cazuale fundamentale). Din fr. *parisyllabique*.

PARISILAB, *-Ă, parisilabi*, *-e*, adj. (Rar) Parisilabic. Din *parisilabic* (derivat regresiv).

PARIU, *pariuri*, s.n. **1.** Convenție prin care fiecare dintre persoanele care susțin lucruri contrare într-o dispută se obligă să ofere o compensație materială celui care se va dovedi că are dreptate; rămășag, prinsoare. **2.** Joc de noroc, în special la cursele de cai, constând dintr-o miză care dă dreptul participantului câștigător la o cotă din totalul sumelor mizate de cei care au pierdut. Din fr. *pari*.

PARIZIAN, *-A, parizieni*, *-e* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Parisului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Parisului sau parizienilor (**1**), privitor la Paris sau la parizieni; (originar) din Paris; specific Parisului. Din fr. *parisien*.

PARIZIANCĂ, *parizience*, s.f. Pariziană. - *Parizian* + suf. *-că*.

PARKINSON s.n. (Med.; și în sintagma *boala lui Parkinson*) Boală degenerativă a sistemului nervos central caracterizată prin tremurături cu caracter static ale membrelor și capului și prin rigiditate musculară. Din fr. *parkinson*.

PARKINSONISM s.n. (Med.) Denumire generică pentru sindroame similare cu parkinsonul. Din fr. *parkinsonisme*.

PARLAMENT, *parlamente*, s.n. Organ legislativ din unele țări, compus din una sau din două camere și constituit din reprezentanți ai diferitelor partide politice aleși, total sau parțial, prin votul cetățenilor; *p. ext.* sesiune, ședință de lucru în care se întrunește acest organ. ♦ Clădire în care au loc ședințele acestui organ. Din fr. *parlement*.

PARLAMENTA, *parlamentez*, vb. I. Intrans. A duce tratative cu partea adversă pentru a ajunge la o înțelegere, a trata, a negocia; a discuta cu cineva despre o anumită chestiune (litigioasă). Din fr. **parlementer**.

PARLAMENTARE, *parlamentări*, s.f. Acțiunea de a *parlamenta* și rezultatul ei. V. **parlamenta**.

PARLOAR, *parloare*, s.n. (Livr.) Sală de primire a vizitatorilor într-un cămin, într-un internat școlar, într-o cazarmă etc.; vorbitor. Din fr. **parloir**.

PARNASIAN, -*Ă*, *parnasieni*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține parnasianismului, privitor la parnasianism, specific parnasianismului. 2. S.m. și f. Adept sau reprezentant al parnasianismului. Din fr. **parnassien**.

PARNASIANISM s.n. Curent în poezie, apărut în Franța spre jumătatea sec. XIX, care cultiva virtuozitatea imaginii, evocarea grandioasă a naturii și a civilizațiilor trecute, descrierea strălucirii exterioare a lucrurilor, construcția savantă a limbii. - **Parnasian** + suf. -ism.

PARODIA, *parodiez*, vb. I. Tranz. A imita o operă literară sau maniera de a scrie a cuiva, cu intenții satirice sau pentru a obține efecte comice. ♦ A reproduce într-o manieră grotescă gesturile, mișcărilor sau acțiunile cuiva. Din fr. **parodier**.

PARODIERE, *parodieri*, s.f. Acțiunea de a *parodia*. V. **parodia**.

PARODIANT, -*Ă*, *parodianți*, -te, adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care parodiază pe cineva. Din fr. **parodiant**.

PARODIC, -*Ă*, *parodici*, -ce, adj. Cu caracter de parodie, al parodiei. Din fr. **parodique**.

PARODIE, *parodii*, s.f. 1. Creație literară în care se preiau temele, motivele și mijloacele artistice ale altei opere literare sau ale unui autor în scopul de a obține un efect satiric sau comic. 2. Imitație neizbutită, inferioară sau caricaturală a unui prototip, a unui original. ♦ P. ext. Bătaie de joc. Din fr. **parodie**.

PARODISTIC, -*Ă*, *parodistici*, -ce, adj. Care se referă la parodie (1), care este specific parodiei, care ține de parodie. - **Parodie** + suf. -istic.

PARODIST, *parodiști*, s.m. Autor de parodii (2) Din fr. **parodiste**.

PARODONTAL, -*Ă*, *parodontali*, -e, adj. (Anat.) Al parodontului, de parodontiu. ♦ *Țesut parodontal* = țesut marginal moale, cu formațiuni fibroase, care înconjură dintele și alveola dentară; parodontiu moale, periodont. Din fr. **parodontal**.

PARODONTITĂ, *parodontite*, s.f. (Med.) Inflamație a parodontului. Din fr. **parodontite**.

PARODONTOGRAMĂ, *parodontograme*, s.f. (Med.) Diagramă a datelor obținute prin parodontometrie. Din fr. **parodontogramme**.

PARODONTOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă de parodontopatii. Din fr. **parodontologie**.

PARODONTOM, *parodontoame*, s.m. (Med.) Tumoare a țesutului parodontal. Din fr. **parodontome**.

PARODONTOMETRIE, *parodontometrii*, s.f. (Med.) Măsurare a pungilor gingivale, a retracției și a mobilității dinților; diagramă a datelor obținute prin această măsurare. Din fr. **parodontométrie**.

PARODONTOPATIE, *parodontopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile dentare. Din fr. **parodontopathie**.

PAROL interj. (Franțuzism; întărește sau garantează exactitatea celor afirmate) Pe cuvânt! zău! serios! Din fr. **parole**.

PARONIM, *paronime*, s.n. Cuvânt asemănător cu altul din punctul de vedere al formei, dar deosebit de acesta ca sens (și ca origine). Din fr. **paronyme**.

PARONIMIC, -*Ă*, *paronimici*, -ce, adj. Care ține de paronime, referitor la paronime. ♦ *Atracție paronimică* = modificare a formei unui cuvânt sub influența altui cuvânt asemănător cu el. Din fr. **paronymique**.

PARONIMIE, *paronimii*, s.f. Însușirea a două sau a mai multor cuvinte de a fi paronime; situația, relația în care se află mai multe paronime. Din fr. **paronymie**.

PARONOMAZĂ, *paronomaze*, s.f. Figură de stil constând în asocierea de paronime; paronomasie. Din fr. **paronomase**.

PAROTIDĂ, *parotide*, adj.f. (În sintagma) *Glandă parotidă* (și substantivat, f.) = fiecare dintre cele două glande salivare așezate dedesubtul și înaintea urechilor, de o parte și de alta a maxilarului inferior. Din fr. **parotide**.

PAROTIDIAN, -*Ă*, *parotidieni*, -e, adj. (Anat.) Referitor la parotidă, al parotidei. Din fr. **parotidien**.

PAROTIDITĂ, *parotidite*, s.f. (Med.) Oreion. Din fr. **parotidite**.

PAROXISTIC, -*Ă*, *paroxistici*, -ce, adj. Ajuns la paroxism; extrem. ♦ (Despre boli, simptome) Care survine brusc sau atinge maximum de intensitate. Din fr. **paroxystique**.

PAROXITON, -*Ă*, *paroxitone*, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Cuvânt, formă gramaticală) care are accentul pe penultima silabă. 2. Adj. (Despre modul de accentuare a cuvintelor, rime etc.) Care se caracterizează prin plasarea accentului pe silaba penultimă. Din fr. **paroxyton**.

PAROXITONIE s.f. (Rar) Însușirea de a fi paroxiton. - **Paroxiton** + suf. -ie.

PARSEC, *parseci*, s.m. Unitate de lungime folosită în astronomie, egală cu distanța parcursă de lumină în 3,26 ani. Din fr. **parsec**.

PARSISM s.n. Religia popoarelor iranice, întemeiată de Zoroastru; Din fr. **parsisme**.

PARTAJ, *partaje*, s.n. Operație de împărțire a unei averi între mai multe persoane îndreptățite

să o stăpânească: (concr.) act în care se consemnează o astfel de operație. Din fr. **partage**.

PARTAJA, *partajezi*, vb. I. Tranz. A efectua un partaj. Din fr. **partager**.

PARTAJABIL, -Ă, *partajabili*, -e, adj. Care poate fi împărțit. Din fr. **partageable**.

PARTENER, -Ă, *parteneri*, -e, s.m. și f. Fiecare dintre participanții la o competiție sportivă, la un joc etc., considerat în raport cu ceilalți participanți. ♦ Fiecare dintre persoanele care formează împreună un cuplu, un grup, o societate, o asociație etc., considerată în raport cu celelalte persoane din cuplu, grup etc. ♦ Cel care interpretează pe scenă, în film etc., împreună cu altul, un număr de program, o scenă dintr-o piesă etc., considerat în raport cu celălalt interpret. Din fr. **partenaire**.

PARTENOCARPIE, *partenocarpiei*, s.f. Fenomen de dezvoltare a ovarului unui organism vegetal fără ca fecundația să fi avut loc și de transformare a ovarului în fruct lipsit de semințe. Din fr. **parthénocarpie**.

PARTENOGENETIC, -Ă, *partenogenetici*, -ce, adj. Care ține de partenogeneză, privitor la partenogeneză. Din fr. **parthénogénétique**.

PARTENOGENEZĂ s.f. Formă de dezvoltare a unui organism dintr-un ovul sau dintr-o oosferă nefecundate, prezentă la unele animale și plante (inferioare). Din fr. **parthénogénèse**.

PARTER, *partere*, s.n. 1. Parte a unei clădiri situată la nivelul solului (sau puțin deasupra lui); totalitatea încăperilor situate în această parte a clădirii. 2. Parte a unei săli de spectacole cuprinsă între scenă și fundul sălii. ♦ Totalitatea spectatoriilor care ocupă locurile din această parte a sălii. 3. Parte dintr-o grădină sau dintr-un parc rezervată cultivării florilor sau a gazonului. Din fr. **parterre**.

PARTI s.m. pl. Veche populație de origine iraniană stabilită în vestul Asiei, unde a întemeiat un puternic stat sclavagist în sec. III a. Cr. Din fr. **Parthes**.

PARTIAL, -Ă, *parțiali*, -e, adj. (Rar) Care aparținește; părtinitor. Din fr. **partial**.

PARTICIPANT, -Ă, *participanți*, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) care ia parte la realizarea unei acțiuni în comun, care participă la ceva. ♦ Spec. (Persoană) care ia parte la o discuție, la o dezbatere. Din fr. **participant**.

PARTICIPAȚIE, *participații*, s.f. Participare. ♦ Spec. Faptul de a participa la o activitate economică, investind bani sau alte bunuri materiale, în vederea obținerii unor câștiguri; (concr.) cotă cu care participă cineva la o asemenea activitate. Din fr. **participation**.

PARTICIPATIV, -Ă, *participativi*, -e, adj. Care participă afectiv, din tot sufletul; dedicat, implicat. ♦ Care manifestă spirit de colaborare; p. ext. entuziast. Din fr. **participatif**.

PARTICULARISM s.n. Concepție ideologică și politică conform căreia se pretinde autonomia

unei provincii, a unei părți dintr-un stat. Din fr. **particularisme**.

PARTICULARIST, -Ă, *particulariști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al particularismului. 2. adj. Care ține de particularism, care este caracteristic particularismului. Din fr. **particulariste**.

PARTICULARITATE, *particularități*, s.f. Caracterul a ceea ce este particular; trăsătură caracteristică, notă distinctivă prin care o ființă sau un lucru se deosebește de altele. Din fr. **particularité**.

PARTICULARIZA, *particularizez*, vb. I. Refl. și tranz. fact. A deveni sau a face să devină particular; a (se) reduce la un caz concret; a (se) individualiza. Din fr. **particulariser**.

PARTICULARIZANT, -Ă, *particularizanți*, -te, adj. (Rar) Care particularizează, individualizează. -

Particulariza + suf. -ant.

PARTID, *partide*, s.n. (Adesea urmat de determinarea "politic" sau de alte determinări care arată caracterul, structura etc.) Grupare de oameni uniți prin comunitatea concepțiilor politice, ideologice, a intereselor sociale. *Partide istorice* = nume dat partidelor politice care s-au succedat la conducerea țării noastre până la instaurarea regimului democrat-popular. - După fr. **parti**.

BIPARTID, *bipartide*, adj. (În sintagma) *0Sistem bipartid* = sistem de organizare politică în care, la putere, se succedă două partide. - **Bi-** + **partid**

PARTIȚIE, *partiții*, s.f. 1. (Mat.; în expr.) *Partiție a unei mulțimi* = mulțime formată din submulțimi ale unei mulțimi date, disjuncte două câte două și a căror reuniune este mulțimea dată. 2. (În lingvistica matematică) Clasificare a cuvintelor după flexiune. Din fr. **partition**.

PARTIȚIUNE, *partițiuni*, s.f. (Rar) Partitură. [Var.: **partiție** s.f.] Din fr. **partition**.

PARTIZAN, -Ă, *partizani*, -e, s.m. și f. 1. Persoană care adoptă și susține o idee, o teorie etc.; persoană care este de partea cuiva, care luptă alături de cineva pentru o cauză; adept. 2. Spec. Membru al unui detașament organizat de luptă, care acționează în timp de război împotriva inamicului, în spatele frontului. Din fr. **partisan**.

PARVENI, *parvin*, vb. IV. Intrans. 1. A ajunge, fără merite deosebite, prin mijloace neonestе sau printr-un concurs favorabil de împrejurări, la o bună situație materială, politică sau socială; a pătrunde într-o pătură socială înaltă; a se ajunge. 2. (Franțuzism) A reuși, a izbuti. 3. (Despre știri, scrisori etc.) A ajunge la destinație, a fi remis destinatarului. ♦ (Despre lumină, zgomote etc.) A se propaga prin spațiu până la un anumit punct, a se face simțit. Din fr. **parvenir**.

PARVENIRE s.f. Acțiunea de a *parveni* și rezultatul ei. V. **parveni**.

PARVENIT, -Ă, *parveniți, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care parvine (1). V. **parveni**.

PARVENITISM s.n. Tendința, dorința de a parveni (1) cu orice preț; situație de parvenit; mod de comportare, atitudine de parvenit. - **Parvenit** + suf. -ism.

PAS subst. Substanță medicamentoasă antibiotică, cu aspect de pulbere albă, puțin solubilă în apă, folosită în tratamentul tuberculozei. Din fr. **P.A.S.** (formă abreviată din *acide para-aminosalicylique*).

PASA, *pasez*, vb. I. Tranz. 1. (Sport) A trimite mingea unui coechipier. 2. (Fam.) A da sau a ceda cuiva ceva; a face să ajungă sau să treacă în mâna altuia, a transmite altuia. 3. A trece prin sită fructe sau legume; a zdrobi, a mărunți. Din fr. **passer**.

PASAGER, -Ă, *pasageri, -e* s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care este numai în trecere printr-un loc, printr-o localitate etc., persoană care circulă sau călătorește folosind un mijloc de transport (în comun); călător. 2. S.n. Navă de pasageri. 3. Adj. (Rar) Vremelnic, trecător. Din fr. **passager**.

PASARELĂ, *pasarele*, s.f. 1. Podeț mobil care leagă de chei puntea unui vapor ancorat; platformă situată la oarecare înălțime de puntea unui vas, unde se află camera hărților și a instrumentelor de navigație. 2. Pod îngust așezat la înălțime peste o linie de cale ferată, peste un canal etc. pentru a permite trecerea pietonilor. 3. Galerie acoperită sau punte îngustă care face legătura dintre două clădiri sau două aripi ale aceleiași clădiri la nivelul aceluiași etaj. Din fr. **passerelle**.

PASCAL, *pascali*, s.m. Unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea exercitată de un newton pe o suprafață de un metru pătrat. Din fr. **pascal**.

PASCAL, *pascali, -e*, adj. (Livr.) Privitor la sărbătoarea Paștilor, de Paști. Din fr. **pascal**.

PASEISM s.n. Orientare (exagerată) spre trecut, idealizare a trecutului. Din fr. **passéisme**.

PASEIST, -Ă, *paseiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la paseism, caracteristic paseismului. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care aderă la paseism. Din fr. **passéiste**.

PASERIFORMĂ, *paseriforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări ai căror pui ies din ou golași și orbi; (și la sg.) pasăre care face parte din acest ordin. Din fr. **passeriformes**.

PASEȚĂ, *pasete*, s.f. Piesă a unei mașini de tricotate care servește la conducerea firului. Din fr. **passette**.

PASIBIL, -Ă, *pasibili, -e*, adj. Care poate sau trebuie să fie supus la..., susceptibil de... *Pasibil de amendă*. Din fr. **passible**.

PASIMETRU, *pasimetre*, s.n. Instrument de precizie folosit la măsurarea dimensiunilor găurilor dintr-o piesă prin comparare cu un etalon. Din fr. **passimètre**.

PASIONA, *pasionez*, vb. I. Tranz. și refl. A trezi sau a simți un interes deosebit, pasiune pentru ceva sau cineva. ♦ Refl. A face ceva cu pasiune. Din fr. **passionner**.

PASIONAT, -Ă, *pasionați, -te*, adj. 1. (Despre însușiri, sentimente, acțiuni etc.) Determinat de pasiune, izvorât dintr-o (mare) pasiune; care exprimă (o mare) pasiune. 2. (Despre oameni) Care pune pasiune în tot ceea ce face, care acționează cu pasiune; fervent, entuziast, inimos (3). ♦ Stăpânit, dominat de pasiuni sau de patimi. V. **pasiona**.

PASIONANT, -Ă, *pasionați, -te*, adj. Care pasionează; captivant, palpitant. Din fr. **passionnant**.

PASMANT, *pasmanturi*, s.n. (Înv. și reg.) Ceapraz, firet (pentru împodobit haine sau draperii). Din fr. **passemment**.

PASMANTERIE, *pasmanterii*, s.f. 1. (Rar) (Articole de) ceaprazărie². 2. Ramură a industriei textile care produce un sortiment variat de fireturi, panglici, șireturi etc. Din fr. **passementerie**.

PASPARTU, *paspartuuri*, s.n. 1. Cheie cu care se poate deschide orice broască obișnuită; șperaclu. 2. Fig. Mijloc de pătrundere într-un anumit cerc, într-o anumită problemă etc. [Scriș și: *passe-partout*] Din fr. **passe-partout**.

PASPOAL, *paspoaluri*, s.n. Șiret (lat) sau fâșie îngustă de stofă, de mătase etc. aplicată ca garnitură la rochii, de-a lungul unei cusături, a unui buzunar etc. ♦ Bandă, de obicei din piele sau din material plastic, fixată la unele fețe de pantofi sau la diferite obiecte de marochinărie pentru a le întări marginile sau pentru a ascunde unele cusături și a crea un efect decorativ. [Pl. și: *paspoale*] Din fr. **paspeoil**.

PASPOALA, *paspoalez*, vb. I. Tranz. A împodobi sau a dubla cu paspoal. Din **paspoal**.

PASPOALARE, *paspoalări*, s.f. Acțiunea de a paspoala și rezultatul ei. V. **paspoala**.

PASTELIST, *pasteliști*, s.m. 1. Pictor de pasteluri. 2. Poet care compune pasteluri. Din fr. **pastelliste**.

PASTEURELOZĂ, *pasteureloze*, s.f. 1. Numele unei boli microbiene grave a animalelor. 2. Holera păsărilor. Din fr. **pasteurellose**.

PASTEURIZA, *pasteurizez*, vb. I. Tranz. A conserva produse alimentare prin încălzire la o temperatură sub 100° C, urmată de o răcire bruscă, astfel încât însușirile alimentului să rămână intacte. Din fr. **pasteuriser**.

PASTEURIZARE, *pasteurizări*, s.f. Acțiunea de a pasteuriza și rezultatul ei. V. **pasteuriza**.

PASTEURIZAT, -Ă, *pasteurizați, -te*, adj. (Despre alimente) Care a fost supus pasteurizării. V. **pasteuriza**.

PASTEURIZATOR, *pasteurizatoare*, s.n. Aparat folosit în industria alimentară pentru pasteurizare. Din fr. **pasteurisateur**.

PASTIȘA, *pastișez*, vb. I. Tranz. (Depr.) A realiza o pastișă; a imita, a copia. Din fr. **pâtichier**.

PASTIȘARE, *pastișări*, s.f. (Depr.) Faptul de a *pastișa* și rezultatul său. V. **pastișa**.

AUTOPASTIȘA, *autopastișez*, vb. I. Tranz. și refl. A copia genul sau procedeele artistice folosite în lucrări proprii. - **Auto-** + **pastișa**.

AUTOPASTIȘARE, *autopastișări*, s.f. Acțiunea de a se *autopastișa*. V. **autopastișa**.

PASTIȘĂ, *pastișe*, s.f. Lucrare literară, muzicală sau plastică, de obicei lipsită de originalitate și de valoare, în care autorul preia servil temele sau mijloacele de expresie ale unui mare creator; imitație, copie. Din fr. **pâtiche**.

AUTOPASTIȘĂ, *autopastișe*, s.f. Pastișă a propriilor creații. - **Auto-** + **pastișă**.

PASTIȘOR, *pastișori*, s.m. (Rar; depr.) Persoană care *pastișează*. Din fr. **pâticheur**.

PAT, *paturi*, s.n. (La jocul de șah) Situație în care un jucător, fără a fi în poziție de șah, nu mai poate face nici o mișcare și este obligat să înceteze jocul, partida declarându-se remiză. Din fr. **pat**.

PATAGON, -Ă, *patagoni*, -e, s.m. și f., adj. (Rar) 1. S.m. și f. Paragonez. 2. Adj. Patagonez. Din fr. **patagon**.

PATEFON, *patefoane*, s.n. Aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe discuri de gramfon prin mișcarea orizontală sau pe verticală a unui ac special, care urmărește șanțul săpat în disc și comandă membrana difuzorului. Din fr. **pathéphone**.

PATENT, -A, *patenți*, -te, adj. (Despre acțiuni sau manifestări ale omului) Care nu se poate tăgădui; de netăgăduit, evident; autentic. Din fr. **patent**.

PATERNAL, -Ă, *paternali*, -e, adj. (Livr.) Patern. Din fr. **paternel**.

PATERNITATE s.f. 1. Starea, calitatea de tată; rudenie de sânge între părinte și copilul său, faptul de a fi tată. ♦ (Jur.) Legătură, filiație pe linia tatălui. 2. Fig. Calitatea de autor al unei lucrări, al unei metode etc. Din fr. **paternité**.

PATETISM s.n. Însușirea de a înduioșa, de a impresiona, de a mișca puternic (prin vorbe, muzică etc.); caracterul patetic, emoționant al unei opere literare, muzicale, al unui lucru etc.; atitudine patetică. Din fr. **pathétisme**.

PATEU, *pateuri*, s.n. 1. Preparat culinar din aluat cu mult unt, așezat în foi și umplut cu brânză, tocătură de carne etc. 2. Pastă de ficat, de carne sau de pește amestecată cu condimente, care se consumă (unsă pe felii de pâine) proaspătă sau conservată; pastet. [Var.: **paté** s.n.] Din fr. **paté**.

PATIBULAR, -Ă, *patibulari*, -e, adj. (Livr.) Vrednic de spânzurat; demn de spânzurătoare. Din fr. **patibulaire**.

PATINA¹, *patinez*, vb. I. 1. Refl. (Despre obiecte de metal oxidabil) A căpăta patină¹. ♦ A se uza, a se învechi. 2. Tranz. A face (prin diverse procedee tehnice) ca un obiect (metalic, de artă) să capete patină¹, a da patină¹. Din fr. **patiner**.

PATINARE¹, *patinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *patina*¹ și rezultatul ei. V. **patina**¹.

PATINA², *patinez*, vb. I. Intrans. 1. (Despre oameni) A se da pe gheață cu patinele²; a practica patinajul. 2. (Despre roțile vehiculelor) A se învârti în loc fără să înainteze; p. ext. (despre vehicule) a nu putea să înainteze sau a aluneca, abătându-se de la direcția de înaintare; a derapa. ♦ A se deplasa prin alunecare pe o suprafață lucie. 3. (Tehn.) A glisa. Din fr. **patiner**.

PATINATOR, -OARE, *patinatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care practică patinajul (1); patinor. - **Patina**² + suf. -*tor*.

PATINARE², *patinări*, s.f. 1. Acțiunea de a *patina*² și rezultatul ei; patinaj. 2. Alunecare alternativă și între limite determinate a unui culisor, într-un ghidaj de translație. ♦ Alunecare a unei roți de vehicul pe calea de rulare, fără învârtirea ei. V. **patina**².

PATINAT¹ s.n. Faptul de a *patina*². V. **patina**².

PATINAJ, (2) *patinaje*, s.n. 1. Patinare² (1); spec. ramură sportivă care cuprinde probe practice cu patinele² pe gheață. 2. Patinoar. Din fr. **patinage**.

PATINĂ¹ s.f. 1. Strat subțire rezultat din oxidarea naturală sau artificială a bronzului, prin care acesta capătă la suprafață o pojghiță de carbonat de cupru, de culoare verde. ♦ P. anal. Culoare caracteristică pe care o capătă, sub influența agenților atmosferici, obiectele sau construcțiile de metal, de lemn, de piatră etc. și care le dă un aspect de vechime. 2. Strat artificial cu care se acoperă un obiect; culoare, lustru care i se dă unui obiect în scopuri decorative, pentru a crea impresia de vechime sau pentru a-l proteja împotriva coroziunii. Din fr. **patine**.

PATINAT², -Ă, *patinați*, -te, adj. Care are patină¹ (1), care a căpătat patină¹. V. **patină**¹.

PATINĂ², *patine*, s.f. 1. Obiect de metal format dintr-o șină și elemente de legătură care îl fixează de talpa ghetei, folosit la patinaj. ♦ *Patină cu role* = obiect de metal asemănător cu *patina*² (1), prevăzut cu patru roțițe și cu elemente de legătură care îl fixează de talpa ghetelor, și care permite deplasarea pe sol în mișcări asemănătoare cu cele de pe patinoar. ♦ (Rar) Fiecare dintre cele două tălpi ale saniei. ♦ (Rar) Schi. 2. Piesă prin intermediul căreia un mecanism alunecă pe un element de ghidare. ♦

Patină de ascensor = şină pe care alunecă cabina ascensorului. ♦ Organ al maşinilor agricole de recoltat, destinat rezemării pe sol a aparatului de tăiere şi reglării înălţimii de tăiere a plantelor. Din fr. **patin**.

PATINOAR, *patinoare*, s.n. Teren special amenajat pentru patinaj (1); patinaj (2). Din fr. **patinoire**.

PATINOR, **-OARE**, *patinori*, *-oare*, s.m. şi f. (Ieşit din uz) Patinator. Din fr. **patineur**.

PATISIER, *patisieri*, s.m. Persoană care prepară şi vinde produse de patiserie. Din fr. **pâtissier**.

PATOFIZIOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază disfuncţiile organismului. Din fr. **pathophysiologie**.

PATOGEN, **-Ă**, *patogeni*, *-e*, adj. Care se referă la boală; care provoacă boli, infecţii; purtător de boli. Din fr. **pathogène**.

PATOGENITATE s.f. Proprietate a unor microorganisme de a provoca infecţii. - **Patogen** + suf. *-itate*.

PATOGENETIC, **-Ă**, *patogenetici*, *-ce*, adj. Care aparţine patogeniei, privitor la patogenie. Din fr. **pathogénétique**.

PATOGENEZĂ s.f. (Med.) Patogenie. Din fr. **pathogénèse**.

PATOGENIC, **-Ă**, *patogenici*, *-ce*, adj. (Med.) Referitor la patogenie, de patogenie. Din fr. **pathogénique**.

PATOGENIE s.f. Ramură a patologiei care se ocupă cu studierea mecanismului de producere şi de evoluţie a bolilor. Din fr. **pathogénie**.

PATOGNOMONIC, **-Ă**, *patognomonici*, *-ce*, adj. (Despre simptome, semne) Care este caracteristic unei boli, pe baza căruia se poate pune diagnosticul. Din fr. **pathognomonique**.

PATOGNOMONIE s.f. (Med.) Ansamblul simptomelor caracteristice unei boli, pe baza cărora se poate stabili diagnosticul. - După fr. **pathognomonie**.

PATOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază cauzele şi simptomele bolilor. Din fr. **pathologie**.

PATOLOG, **-Ă**, *patologi*, *-ge*, s.m. şi f. Medic specialist în patologie. Din **patologie** (derivat regresiv).

PATRIARHAL, **-Ă**, *patriarhali*, *-e*, adj. 1. Al patriarhului (1) sau al patriarhiei, privitor la patriarh sau la patriarhie. 2. Care aminteşte simplitatea obiceiurilor şi a traiului din vechime; *p. ext.* liniştit, tihnit; bătrânesc, tradiţional, rustic. [Var.: (înv.) **patriarc**, **-ă** adj.] Din fr. **patriarcal** (după *patriarh*).

PATRIARHAT s.n. 1. Formă de organizare socială în care gradele de rudenie sunt socotite în linie masculină, iar bărbatul este considerat şef al familiei, cu rol predominant în viaţa comunităţii. 2. Demnitatea de patriarh (1). ♦ Perioadă de preistorie a unui patriarh. Din fr. **patriarc** (după *patriarh*).

PATRICIAN, **-Ă**, *patricieni*, *-e*, subst. 1. S.m. şi f. (În Roma antică) Membru al comunităţii gentile, iar mai târziu al aristocraţiei gentile, care se bucura de toate drepturile şi privilegiile; patriciu (2); *p. gener.* nobil, senior, aristocrat. ♦ (Adjectival) Care aparţine patricienilor (1), privitor la patricieni, de patricieni; *p. gener.* de origine nobilă, aristocratică; cu purtări, gesturi etc. distinse. 2. S.m. Cârnăţ preparat din carne de vită tocată, cu condimente, care se consumă fript pe grătar. Din fr. **patricien**.

PATRIMONIAL, **-Ă**, *patrimoniali*, *-e*, adj. Care aparţine unui patrimoniu, privitor la un patrimoniu; care se moşteneşte, ereditar; de familie. ♦ *Bunuri patrimoniale* = bunuri care pot fi evaluate în bani. *Raporturi patrimoniale* = raporturi juridice cu conţinut economic. Din fr. **patrimonial**.

PATRIOTARD, **-Ă**, *patriotarzi*, *-de*, adj. Care face paradă de patriotism, care manifestă, exprimă un fals patriotism. Din fr. **patriotard**.

PATRIOTISM s.n. Sentiment de dragoste şi devotament faţă de patrie şi de popor, statornicit în decursul istoriei. Din fr. **patriotisme**.

PATRISTIC, **-Ă**, *patristici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Doctrină teologică-filozofică prin care s-au pus bazele dogmaticii şi cultului creştin, completând Biblia şi studiind viaţa, opera şi concepţia părinţilor Bisericii; patrologie. 2. Adj. (Rar) Care se referă la părinţii Bisericii; care ţine de patristică, propriu patristicilor. Din fr. **patristique**.

PATROCLIN, **-Ă**, *patroclini*, *-e*, adj. (Biol.; despre organisme) Care a moştenit predominant caractere paterne. Din fr. **patrocline**.

PATRONAJ, *patronaje*, s.n. Protecţie, ocrotire, sprijin. ♦ Acţiune de ocrotire a săracilor şi a celor incapabili de muncă, pe care o desfăşoară societăţile de binefacere din unele ţări; asociaţie, societate de binefacere. [Var.: (înv.) **patronagiu** s.n.] Din fr. **patronage**.

PATRONAL, **-Ă**, *patronali*, *-e*, adj. (Rar) 1. Care ţine de ziua numelui cuiva, sau de patron, privitor la patron. 2. Care se referă la patron, care aparţine patronului, format din patroni. Din fr. **patronal**.

PATRONIM, *patronime*, s.n. Nume de familie. Din fr. **patronyme**.

PATRONIMIE s.f. Ramură a genealogiei care cercetează evoluţia numelor după tată într-o familie. - De la **patronim**.

PATRONIMIC, *patronimice*, adj. (În sintagma) *Nume patronimic* (şi substantivat, n.) = **a**) nume pe care îl poartă (după tată) toţi membrii unei familii; nume de familie; **b**) (la unele popoare) nume dat membrilor unei familii şi format de la numele tatălui cu ajutorul unui sufix social. Din fr. **patronymique**.

PATRULA, *patrulez*, vb. I. Intrans. A parcurge după un anumit program un traseu terestru, aerian sau pe apă, pentru a îndeplini o misiune de cercetare, de pază, de control etc. Din **patrulă**. Cf. fr. *patrouiller*.

PAULIANĂ adj.f. (În sintagma) *Acțiune pauliană* = acțiune judiciară prin care un creditor poate cere debitorului său rezilierea unui contract, anularea unui act etc. dacă acestea sunt posterioare creanțelor. Din fr. [action] **paulienne**.

PAUPERISM s.n. (Livr.) Stare de extremă sărăcie în care se află cineva; paupertate. Din fr. **paupérisme**.

PAUPERIZA, *pauperizez*, vb. I. Tranz. (Livr.). A reduce la stare de sărăcie extremă, la mizerie. Din fr. **paupériser**.

PAUPERIZARE, *pauperizări*, s.f. Acțiunea de a *pauperiza* și rezultatul ei. V. **pauperiza**.

PAVA, *pavez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu pavaj o stradă, o curte etc.; a executa un pavaj; a pavela. Din fr. **paver**.

PAVARE, *pavări*, s.f. Acțiunea de a *pava* și rezultatul ei; pavaj. V. **pava**.

PAVAT, -Ă, *pavați*, -te, adj. (Despre străzi, curți etc.) Acoperit cu pavaj. V. **pava**.

PAVATOR, -OARE, *pavatori*, -oare, s.m. și f. Muncitor calificat care execută pavaje; pavagiu. - **Pava** + suf. -tor.

PAVAGIU, *pavagii*, s.m. (Rar) Pavator. - **Pava** + suf. -giu.

PAVAJ, *pavaje*, s.n. Faptul de a pava; (concr.) Îmbrăcăminte rutieră alcătuită din materiale în formă de blocuri, așezate pe un pat de nisip sau de mortar așternut pe fundația, pregătită în prealabil, a unui drum, a unei curți etc. Din fr. **pavage**.

PAVANĂ, *pavane*, s.f. Dans vechi, de origine italiană sau spaniolă, cu ritm și cu mișcări lente și cu caracter ceremonios; melodie după care se execută acest dans. Din fr. **pavane**.

PAVEA, *pavele*, s.f. 1. Bloc, bucată de piatră, de cărămidă, de lemn etc. (de formă cubică), folosită la executarea pavajelor. ◇ Expr. (Reg.) *A număra pavelele* = a umbla fără rost, a bate străzile. 2. (Ieșit din uz) Pavaj. Din fr. **pavé**.

PAVELA, *pavelez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A pava. Din **pavea**.

PAVOAZ, *pavoaze*, s.n. Ansamblu de drapele sau de lumini pe care le arborează o navă cu ocazia unor solemnități. Din fr. **pavois**.

PAVOAZA, *pavoazez*, vb. I. Tranz. A împodobi o sală, o clădire etc. cu steaguri, cu tablouri, cu verdeață etc. în semn de sărbătoare. ♦ P. gener. A împodobi, a orna; a decora, a ornamenta. Din fr. **pavoiser**.

PAVOAZARE *pavoazări*, s.f. Acțiunea de a *pavoaza* și rezultatul ei; împodobire, ornare, decorare, ornamentare. V. **pavoaza**.

PAVOAZAT, -Ă, *pavoazați*, -te, adj. (Despre clădiri, săli, nave etc.) Împodobit cu steaguri, tablouri, flori etc. în semn de sărbătoare. V. **pavoaza**.

PĂLI, *pălesc*, vb. IV. Intrans. 1. A deveni palid, a se îngălbeni la față (de emoție, din cauza unei

boli etc.). 2. (Despre surse luminoase) A-și pierde strălucirea, a se stinge. Din fr. **pâlir**.

PĂLIRE s.f. Acțiunea de a *păli* și rezultatul ei. V. **păli**.

PĂLIT, -Ă, *păliți*, -te, adj. 1. (Despre oameni) Palid. 2. (Despre lumină sau corpuri luminoase) Lipsit de strălucire; stins. V. **păli**.

PEAJ s.n. Drept de a folosi o cale ferată străină pentru transportul de mărfuri cu vehicule proprii. Din fr. **péage**.

PEAN, *peane*, s.n. (Livr.) Imn cântat pentru implorarea unui zeu, de obicei Apollo. Din fr. **péan**.

PEBRINĂ, *pebrine*, s.f. Boală parazitară a viermilor de mătase. Din fr. **pébrine**.

PECARI s.m. (Rar) Specie de mamifer înrudit cu porcul sălbatic, care trăiește în America (*Dicotyles tajacu*). Din fr. **pecari**.

PECHINEZ, *pechinezi*, s.m. Rasă de câini de apartament de proporții mici, cu botul scurt și turtit, cu urechile lăsate în jos, cu picioarele scurte și cu părul lung și mătăsos. Din fr. **pékinois**.

PECTIC, -Ă, *pectici*, -ce, adj. (Chim.) Cu pectină. Din fr. **pectique**.

PECTINĂ, *pectine*, s.f. (La pl.) Clasă de compuși organici care se găsesc în țesuturile celulelor vegetale și care, prin amestecare cu apă și prin fierbere, capătă forma unei gelatine, fiind folosiți în industria alimentară, farmaceutică și în cosmetică; (și la sg.) compus organic vegetal din această clasă. Din fr. **pectine**.

PECTOZĂ, *pectoze*, s.f. (Chim.) Pectină. Din fr. **pectose**.

PEDAGOGISM s.n. (Rar) Manie pedagogică, exagerare în folosirea metodelor pedagogice. Din fr. **pédagogisme**.

PEDALA, *pedalez*, vb. I. Intrans. 1. A acționa pedalele unei biciclete, ale unei bărci sau ale oricărui mecanism prevăzut cu pedale, pentru a pune în mișcare mobilul sau mecanismul; *p. ext.* a merge cu bicicleta. 2. Spec. A acționa cu piciorul pedala unui pian, pentru a mări, a reduce sau a prelungi intensitatea unui sunet. 3. Fig. A insista asupra unui lucru, a sublinia ceva. Din fr. **pédaler**.

PEDALĂ, *pedale*, s.f. 1. (Adesea cu determinări care indică domeniul de aplicare) Pârghie acționată cu piciorul și folosită pentru antrenarea unui mecanism sau efectuarea unei comenzi. ◇ Expr. *A pune pedala* = a insista asupra unui lucru. 2. Presă tipografică mică, acționată cu piciorul. 3. Sunet prelungit de bas, care este însoțit de treptele superioare de acorduri variate. Din fr. **pédale**.

PEDALIZARE, *pedalizări*, s.f. Procedeu de amplificare și de reducere a sonorității sunetelor produse la pian; prin folosirea pedalelor acestuia. Din **pedală**.

PEDANTERIE, *pedanterii*, s.f. Pedantism. Din fr. **pédanterie**.

PEDANTISM s.n. Paradă de erudiție și de competență caracteristică pedantului; meticulozitate (excesivă și formală); exagerare în lucruri de mică importanță; pedanterie. Din fr. **pédantisme**.

PEDERAST, *pederasti*, s.m. Persoană care practică homosexualitatea; homosexual. Din fr. **pédéraste**.

PEDERASTIE s.f. Perversiune caracterizată prin atracție sexuală pentru indivizi de același sex; homosexualitate, inversiune sexuală. Din fr. **pédérastie**.

PEDIATRIC, -Ă, *pediatrici*, -ce, adj. Care aparține pediatriei, privitor la pediatrie. Din fr. **pédiatrique**.

PEDIATRIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul fiziologiei și patologiei copilului. Din fr. **pédiatrie**.

PEDIATRU, -Ă, *pediatru*, -e, s.m. și f. Medic specialist în pediatrie; medic de copii. ◇ (Adjectival) *Medic pediatru*. Din fr. **pédiatre**.

PEDICEL, *pedicele*, s.n. Mic peduncul care susține frunza, floarea (într-o inflorescență) etc. Din fr. **pédicelle**.

PEDICELAT, -Ă, *pedicelați*, -te, adj. (Despre plante) Care are pedicel, cu pedicel. Din fr. **pédicellé**.

PEDICHIURĂ, *pedichiuri*, s.f. Operație care constă în tăierea unghiilor și a bătăturilor de la picioare, în curățirea și lăcuirea acestor unghii etc. Din fr. **pédicure**.

PEDICHIURIST, -Ă, *pedichiuriști*, -ste, s.m. și f. Persoană specializată în pedichiură. *Pedichiură* + suf. -ist.

PEDICULAR, -Ă, *pediculari*, -e, adj. (Med.) Referitor la păduchi; cu păduchi. Din fr. **pédiculaire**.

PEDICULAT, -Ă, *pediculați*, -te, adj. Care are pedicul, cu pedicul. Din fr. **pédiculé**.

PEDICULOZĂ s.f. Totalitatea manifestărilor patologice provocate de păduchi la suprafața corpului omenesc. Din fr. **pédiculose**.

PEDIOMETRIE s.f. (Med.) Măsurare a lungimii și a greutateii copiilor mici. Din fr. **pédiométrie**.

PEDIOMETRU, *pediometre*, s.n. Aparat cu care se măsoară înălțimea și greutatea copiilor mici. Din fr. **pédiomètre**.

PEDOGENETIC, -Ă, *pedogenetici*, -ce, adj. Privitor la formarea solului. Din fr. **pédogénétique**.

PEDOGENEZĂ¹ s.f. 1. Formare a solurilor. 2. Parte a pedologiei¹ care se ocupă cu studiul formării și al evoluției solurilor. Din fr. **pédogènèze**.

PEDOGENEZĂ² s.f. Formă de înmulțire sexuală, în stare de larvă, la unele animale. [Var.: *pediogeneză* s.f.] Din fr. **pédogènèse**.

PEDOLOG¹, -Ă, *pedologi*, -ge, s.m. și f. Geolog specialist în pedologie¹. Din fr. **pédologue**.

PEDOLOG², -Ă, *pedologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în pedologie². Din fr. **pédologue**.

PEDOLOGIC¹, -Ă, *pedologici*, -ce, adj. Care aparține pedologiei¹, privitor la pedologie¹. Din fr. **pédologique**.

PEDOLOGIE¹ s.f. Știință care se ocupă cu studiul genezei, al evoluției și al distribuției solurilor și cu cunoașterea constituției lor fizice, chimice și biologice, în scopul stabilirii gradului de fertilitate și a posibilităților de ridicare a acestora. Din fr. **pédologie**.

PEDOLOGIE² s.f. 1. Curent pedagogic care susține că dezvoltarea copilului ar fi determinată fatal de ereditate și de mediul său social (conceput ca invariabil). 2. (Biol.) Studiul caracterelor somatice determinate de factorii biologici, de ereditate etc. Din fr. **pédologie**.

PEDOLOGIC, -Ă, *pedologici*, -ce, adj. Care aparține pedologiei², privitor la pedologie². - Din **pedologie**².

PEDOMETRU, *pedometre*, s.n. Aparat care înregistrează automat numărul de pași efectuat de un pieton (și viteza de deplasare). Din fr. **pédomètre**.

PEDONOSOLOGIE s.f. (Med.) Studiu al bolilor caracteristice copilăriei. Din fr. **pédonosologie**.

PEDOPSIHIATRIE s.f. Disciplină medicală care studiază bolile psihice ale copilului. Din fr. **pédopsychiatrie**.

PEDUNCULAR, -Ă, *pedunculari*, -e, adj. (Bot., Anat.) Referitor la peduncul, de peduncul. Din fr. **pédonculaire**.

PEDUNCULAT, -Ă, *pedunculați*, -te, adj. (Despre plante sau părți ale lor) Care are peduncul, cu peduncul. Din fr. **pédonculé** (după *peduncul*).

PEGAMOID s.n. Imitație de piele fabricată dintr-o țesătură de bumbac sau de in acoperită cu un strat lăcuit și colorat, obținut pe bază de nitroceluloză. [Var.: **pergamoid** s.n.] Din fr. **pégamoïde**.

PEGAS, *pegași*, s.m. 1. Cal năzdrăvan cu aripi, din mitologia greacă; *fig.* inspirație poetică. 2. Specie de pește care trăiește în Oceanul Indian, cu înotătoarele în formă de aripi, asemănătoare cu cele ale liliacului (*Pegasus draco*). 3. Numele unei constelații din emisfera boreală. Din fr. **pégase**.

PEGMATIT, *pegmatite*, s.n. Rocă magmatică în care mineralele sunt bine cristalizate și cu structură specifică, formată de obicei din cuarț, feldspat și mică, la care se asociază uneori minerale prețioase. [Var.: **pegmatită** s.f.] Din fr. **pegmatite**.

PEGRĂ s.f. (Livr.) Lume interlopă, drojdie a societății. Din fr. **pègre**.

PEISAGIST, -Ă, *peisagiști*, -ste, s.m. și f. 1. Pictor specializat în peisaje. 2. Scriitor sau compozitor specializat în descrierea naturii. Din fr. **payagiste**.

PEISAJER, -Ă, *peisajeri*, -e, adj. Care dă impresia, produce efectul de peisaj. Din fr. **paysager**.

PELADĂ, *pelade*, s.f. Boală de piele care se manifestă prin căderea părului de pe cap pe anumite porțiuni (rotunjite). Din fr. **pelade**.

PELAGIC, -Ă, *pelagici*, -ce, adj. 1. (În sintagma) *Zonă pelagică* = totalitatea apelor din lacuri, mări și oceane situate deasupra zonelor de fund (începând de la adâncimea de circa 200 m).

♦ Care se referă la zona definită mai sus, care aparține acestei zone; (despre plante și animale) care trăiește, plutind liber în apele acestei zone. 2. (Rar) Marin. Din fr. **pelagique**.

PELAGROS, -OASĂ, *pelagroși*, -oase, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține pelagrei, privitor la pelagră, cauzat de pelagră. 2. S.m. și f., adj. (Om) bolnav de pelagră. Din fr. **pellagreux**.

PELAGROZINĂ s.f. Substanță toxică aflată în bobul de porumb alterat. Din fr. **pellagrosine**.

PELAJ, *pelajuri*, s.n. (Franțusizm) Păr, blană a unui animal (sălbatic). Din fr. **pelage**.

PELASG, -Ă, *pelasgi*, -ge, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din unele triburi ce au populat în timpurile străvechi partea sudică a Peninsulei Balcanice, litoralul vestic al Asiei Mici și câteva insule din această regiune; (la m. pl.) populația triburilor care locuiau în aceste regiuni. 2. Adj. Care aparține pelasgilor (1), privitor la pelasgi, de la pelasgi; pelasgic. Din fr. **Pelasges**.

PELASGIC, *pelasgici*, -e, adj. (Rar) Pelasg (2). Din fr. **pélasgique**.

PELERIN, *pelérini*, s.m. Persoană care face un pelerinaj. ♦ (Rar) Persoană care călătorește mult (din loc în loc); călător. Din fr. **pèlerin**.

PELERINĂ, *pelérine*, s.f. 1. Haină largă de lungimi variabile, fără mâneci, adesea cu glugă, care se poartă peste altă îmbrăcăminte. 2. Îmbrăcăminte femeiască în formă de guler mare, care acoperă umerii (și bustul) și care se poartă peste palton sau peste rochie. Din fr. **pèlerine**.

PELERINUȚĂ, *pelérinuțe*, s.f. Diminutiv al lui *pelérină* (1). - **Pelérină** + suf. -uță.

PELERINAJ, *pelérinaje*, s.n. Călătorie pe care credincioșii o fac într-un loc considerat sfânt. ♦ Călătorie făcută într-un loc renumit (din punct de vedere istoric sau cultural). ♦ P. gener. Călătorie, plimbare (în diverse locuri). ♦ Trecere continuă, perindare. Din fr. **pèlerinage**.

PELETIZARE, *peletizări*, s.f. Procedeu de aglomerare mecanică a minereurilor și a concentratelor (umede și) foarte fine prin rostogolirea acestora în tambure rotative. - Cf. fr. *pellétisation*.

PELICULAR, -Ă, *peliculari*, -e, adj. În formă de peliculă, referitor la peliculă. Din fr. **pelliculaire**.

PELICULĂ, *pelicule*, s.f. 1. Bandă subțire și flexibilă de celoid sau din alt material sintetic, acoperită cu un strat de substanță fotosensibilă, întrebuințată în industria fotografică și în

cinematografie; film. 2. Strat subțire dintr-o anumită substanță depus pe suprafața altei substanțe. 3. Membrană foarte subțire. Din fr. **pellicule**.

PELICULOGEN, -Ă, *peliculogeni*, -e, adj. Care, aplicat în stare lichidă pe suprafața unui corp solid, formează pe acesta o peliculă. - De la **peliculă**.

PELIT, *pelite*, s.n. Material detritic constituit din particule de dimensiuni foarte mici, care formează sedimente și roci. Din fr. **pélite**.

PELOTĂ, *pelote*, s.f. 1. Perniță pentru ace. 2. Joc cu mingea originar din regiunile bascilor. Din fr. **pelote**.

PELTINERV, -Ă, *peltinervi*, -e, adj. (Despre frunzele peltate) Cu nervuri ramificate ca niște raze de la centru spre periferie. Din fr. **peltinerve**.

PELUR adj. invar. (În sintagma) *Hârtie pelur* = hârtie foarte subțire, puțin translucidă, folosită pentru copii la mașina de scris. Din fr. **pélure**.

PELUZA, *peluze*, s.f. 1. Suprafață de teren într-o grădină, într-un parc etc., cu iarbă scurtă și deasă (și cu flori); gazon. 2. Fiecare dintre cele două părți extreme ale tribunelor unui stadion, situate în spatele porților terenului de joc. Din fr. **pelouse**.

PELVECTOMIE, *pelvectomii*, s.f. (Med.) Operație chirurgicală care constă în extirparea organelor din bazin. Din fr. **pelvectomie**.

PELVIAN, -Ă, *pelvien*, -e, adj. Care aparține pelvisului, privitor la pelvis, din regiunea pelvisului. ♦ *Oase pelviene* = oasele care formează bazinul animalelor vertebrate superioare. *Centură pelviană* = centură osoasă formată din cele două oase coxale, care leagă membrele inferioare de coloana vertebrală. *Prezentare (sau poziție) pelviană* = poziție anormală a fătului la naștere, cu bazinul înainte. Din fr. **pelvien**.

PELVIGRAFIE, *pelvigrafii*, s.f. (Med.) Pelvimetrie. Din fr. **pelvigraphie**.

PELVIMETRIE s.f. (Med.) Metodă obstetricală de măsurare a pelvisului; pelvigrafie. Din fr. **pelvimétrie**.

PELVIMETRU, *pelvimetre*, s.n. (Med.) Instrument folosit în pelvimetrie. Din fr. **pelvimètre**.

PELVIPERITONITĂ, *pelvipéritonite*, s.f. Inflamație de origine microbiană a peritoneului. Din fr. **pelvipéritonite**.

PELVITOMIE, *pelvitomii*, s.f. (Med.) - Denumire generică pentru operațiile chirurgicale practicate pentru lărgirea temporară a bazinului. Din fr. **pelvitomie**.

PEMFIGUS s.n. Boală de piele care se manifestă prin apariția pe piele și pe unele mucoase a unor bășici purulente, care lasă cruste și eroziuni. Din fr. **pemphigus**.

PEMPANT, -Ă, *pempanti*, -te, adj. (Franțuzism) A căruia îmbrăcăminte este de o eleganță plăcută și grațioasă; cochet, elegant. Din fr. **pimpant**.

PENAJ, *penaje*, s.n. 1. Totalitatea penelor unei pășări. 2. Mânunchi de pene (colorate) servind ca podoabă la un chipiu, la un coif etc., panaș. [Pl. și: *penajuri*] Din fr. **penage**.

PENALIST, -**A**, *penaliști*, -*ste*, s.m. și f. Jurist specializat în probleme de drept penal. Din fr. **pénaliste**.

PENALIZA, *penalizez*, vb. I. Tranz. 1. A prevedea sau a aplica cuiva o anumită sancțiune penală; a pena, a sancționa. 2. A prevedea sau a cere cuiva o anumită despăgubire; a amenda. 3. A aplica unui sportiv o anumită sancțiune pentru încălcarea regulamentului de joc. Din fr. **pénaliser**.

PENALIZARE, *penalizări*, s.f. Acțiunea de a *penaliza* și rezultatul ei; penalizație. V. **penaliza**.

PENALIZATOR, -**OARE**, *penalizatori*, -*oare*, adj. Cu caracter de penalizare. - **Penaliza** + suf. -*tor*.

PENALIZAȚIE, *penalizații*, s.f. (Rar) Penalizare. Din fr. **pénalisation**.

PENALMENTE adv. (Rar) Penalicește. Din fr. **pénalement**.

PENEPLENĂ, *penepene*, s.f. Suprafață de teren plană sau ușor ondulată, care rezultă prin eroziunea și prin transportarea materialului dintr-o regiune. Din fr. **pénéplaine**.

PENEPLENIZARE, *peneplenizări*, s.f. Fenomen de reducere a înălțimilor relative ale unor regiuni până la nivelul fundului văilor și de secționare a formelor accidentale de relief din partea superioară a înălțimilor. Din **peneplenă**. Cf. fr. **Pénéplaniation**.

PENETRABIL, -**A**, *penetrabili*, -*e*, adj. Care poate fi străbătut (cu ușurință) de ceva, care lasă să treacă prin sine sau poate primi în sine un corp, o materie sau o substanță străină. Din fr. **pénétrable**.

PENETRABILITATE s.f. Însușirea de a fi penetrabil sau penetrant. Din fr. **pénétrabilité**.

PENETRANT, -**A**, *penetranți*, -*te*, adj. Care (poate) pătrunde (adânc) în ceva; pătrunzător. ♦ Fig. (Despre mirosuri) Ascutit, intens, puternic. ♦ Fig. (Despre ochi, privire) Ager, pătrunzător. Din fr. **pénétrant**.

PENETRANȚĂ, *penetranțe*, s.f. (Rar) Penetrație. ♦ Spec. Efect produs prin pătrunderea liniilor de câmp electric printr-un electrod. Din fr. **pénétrance**.

PENETRAȚIE, *penetrații*, s.f. 1. Pătrundere în adâncime sau până în partea opusă; întrepătrundere a două corpuri sau a două suprafețe care se intersectează, penetranță. 2. Pătrundere, infiltrare, extindere sau circulație în spațiu. ♦ *Arteră de penetrație* = arteră de circulație prin care se pătrunde într-o localitate. Din fr. **pénétration**.

PENETROMETRU, *penetrometre*, s.n. (Tehn.) Aparat pentru determinarea rezistenței la

pătrundere a biturilor, a unsoarelor consistente etc. Din fr. **pénétromètre**.

PENIBIL, -**A**, *penibili*, -*e*, adj. Care provoacă o impresie neplăcută, supărătoare; greu de suportat, apăsător, jenant. Din fr. **pénible**.

PENICILIC adj.m. (În sintagma) *Acid penicilic* = substanță cu acțiune antibiotică și bacteriostatică puternică, produsă de unele ciuperci. - După fr. **pénicillinique**.

PENICILINĂ s.f. Substanță chimică sub formă de pulbere albă sau gălbuie, obținută din unele specii de ciuperci de mușce și folosită ca antibiotic. Din fr. **pénicilline**.

PENICILINAZĂ, *penicilinaze*, s.f. Enzimă care împiedică acțiunea antibiotică a penicilinei. Din fr. **pénicillinase**.

PENICILINOREZISTENȚĂ s.f. (Med.) Pierdere a sensibilității unor microbi față de penicilină. - După fr. **pénicillino-resistance**.

PENICILINOTERAPIE s.f. Tratatament medical cu penicilină. Din fr. **pénicillinothérapie**.

PENICILLIUM s.m. Specie de ciuperci cu mulți nuclei din care se extrage penicilina. Din fr. **pénicillium**.

PENINSULAR, -**Ă**, *peninsulari*, -*e*, adj. Care aparține unei peninsule, privitor la o peninsulă, care se află pe o peninsulă; de peninsulă, caracteristic unei peninsule. ♦ (Substantival) Locuitor al unei peninsule. ♦ Spec. Care este caracteristic Peninsulei Italice ori Iberice sau italienilor ori spaniolilor. ♦ (Substantivat, m.) Italian. Din fr. **péninsulaire**.

PENITENCIAR, -**Ă**, *penitenciari*, -*e*, s.n., adj. 1. S.n. Închisoare. 2. Adj. Care se referă la închisoare, care aparține închisorii. Din fr. **pénitencier**.

PENSA, *pensez*, vb. I. Tranz. 1. A prinde, a apuca (și a strânge), a scoate, a smulge ceva cu pensa (1). 2. A face pense (2) la un obiect de îmbrăcăminte. Din fr. **pincer**.

PENSARE, *pensări*, s.f. Acțiunea de a *penșa* și rezultatul ei. V. **pensa**.

PENSĂ, *pense*, s.f. 1. Mic instrument de metal compus din două brațe îmbinate la un capăt sau încheiate în formă de foarfece, folosit (în medicină, în tehnică) pentru a prinde sau a fixa obiecte mici sau substanțe care nu pot fi luate cu mâna. 2. (În croitorie) Cută scurtă interioară, ascuțită la un capăt sau la amândouă, prin care se mulează pe corp un obiect de îmbrăcăminte. Din fr. **pince**.

PENSETĂ, *pensete*, s.f. Pensă (1) mică. Din fr. **pincette**.

PENSION, *pensioane*, s.n. Instituție particulară de învățământ din trecut (unde elevii erau găzduiți în perioada școlarizării); pensionat. [Var.: (inv.) **pansion** s.n.] Din fr. **pension**.

PENSIUNE, *pensiuni*, s.f. 1. Întreținere constând din locuință și masă (sau numai din masă) pe care cineva o primește cu regularitate în schimbul unei sume de bani dinainte stabilite;

spec. găzduirea elevilor într-un pension. ♦ P. ext. (Concr.) Sumă de bani care se plătește cuiva care acordă găzduire completă sau numai masă; *spec.* sumă de bani oare se plătea într-un pension pentru întreținerea unui elev. **2.** (Concr.) Casă, restaurant în care se oferă cuiva, în schimbul unei sume de bani, găzduire completă sau numai masă. Din fr. **pension**.

PENTACLORURĂ, *pentacloruri*, s.f. (Chim.) Clorură a elementelor pentavalente. Din fr. **pentachlorure**.

PENTACORD, *pentacorduri*, s.n. **1.** Liră cu cinci coarde, folosită în antichitate. **2.** Grup de cinci sunete succesive ale unei scări muzicale. [Pl. și: *pentacorde*] Din fr. **pentacorde**.

PENTADĂ, *pentade*, s.f. (Met.) Perioadă de cinci zile consecutive. Din fr. **pentade**.

PENTADACTIL, -Ă, *pentadactili*, -e, adj., s.m. și f. (Animal vertebrat) care are cinci degete la membrele anterioare sau posterioare; (membru anterior sau posterior) care este prevăzut cu cinci degete. Din fr. **pentadactyle**.

PENTADECAGON, *pentadecagoane*, s.n. (Geom.) Poligon plan cu cincisprezece laturi și cincisprezece unghiuri. Din fr. **pentadécagone**.

PENTAEDRU, *pentaedre*, s.n. (Mat.) Poliedru cu cinci fețe. Din fr. **pentaèdre**.

PENTAGRAMĂ, *pentagrame*, s.f. Figură geometrică plană în formă de stea cu cinci colțuri, considerată de antici ca simbol al perfecțiunii și folosită adesea ca talisman. Din fr. **pentagramme**.

PENTAN, *pentani*, s.m. Hidrocarbură aciclică saturată, obținută din gazele de sondă. Din fr. **pentane**.

PENTANOL, *pentanoli*, s.m. (Chim.) Alcool amilic. Din fr. **pentanol**.

PENTAOXID, *pentaoxizi*, s.m. Oxid a cărui moleculă conține cinci atomi de oxigen. Din fr. **pentaoxyde**.

PENTAPETALĂ, *pentapetale*, adj. (Bot.; despre corola florilor) Cu cinci petale. Din fr. **pentapétale**.

PENTASEPAL, *pentasepale*, adj. (Bot.; despre caliciul florilor) Cu cinci sepale. Din fr. **pentasépale**.

PENTASILABIC, -Ă, *pentasilabici*, -ce, adj. (Despre cuvinte) Care este format din cinci silabe. Din fr. **pentasyllabique**.

PENTATLON, *pentatloane*, s.n. Probă combinată de atletism, alcătuită din cinci exerciții diferite, clasamentul făcându-se prin totalizarea punctelor obținute la fiecare probă. ♦ *Pentatlon modern* = concurs sportiv complex care constă din cinci probe diferite (scrimă, călărie, tir, înot și cros), clasamentul fiind făcut prin totalizarea punctelor obținute la fiecare probă. Din fr. **pentathlon**.

PENTATLONIST, -Ă, *pentatloniști*, -ste, s.m. și f. Sportiv specializat în probele de pentatlon. - **Pentatlon** + suf. -*ist*.

HEPTATLON, *heptatloane*, s.n. Complex de șapte probe atletice selecționate din alergări, sărituri și aruncări. - **Hepta**[edru] + [penta]**tlon**.

PENTAVALENT, -Ă, *pentavalenți*, -te, adj. (Despre elemente chimice) Care are valența egală cu cinci. Din fr. **pentavalent**.

PENTELICĂ adj. (În sintagma) *Marmura pentelică* = marmură albă, fără nervuri. Din fr. **pentélique**.

PENTODĂ, *pentode*, s.f. Tub electronic cu cinci electrozi. Din fr. **pentode**.

PENTOZĂ, *pentoze*, s.f. Compus organic din grupul glucidelor, având cinci atomi de carbon în moleculă. Din fr. **pentose**.

PENTOZURIE, *pentozurii*, s.f. (Med.) Prezență a pentozelor în urină; cantitate de pentoxă prezentă în urină. Din fr. **pentosurie**.

PENURIE s.f. (Livr.) Lipsă a unor lucruri necesare; *spec.* lipsă a mijloacelor de trai; sărăcie, mizerie. Din fr. **pénurie**.

PEONAJ s.n. (Rar) Formă de exploatare a peonilor. Din fr. **péonage**.

PEPITĂ, *pepite*, s.f. Bucată masivă de aur nativ. Din fr. **pépite**.

PEPSIC, -Ă, *pepsici*, -ce, adj. Care aparține pepsinei, privitor la pepsină. Din fr. **pepsique**.

PEPTIDĂ, *peptide*, s.f. Substanță chimică alcătuită din mai mulți aminoacizi. Din fr. **peptide**.

PEPTIDAZĂ, *peptidaze*, s.f. (Chim.) Enzimă care catalizează descompunerea peptidelor. Din fr. **peptidase**.

PEPTIZANT, -Ă, *peptizanți*, -te, adj., s.m. (Substanță) care produce peptizarea. Din fr. **peptisant**.

PEPTIZARE, *peptizări*, s.f. (Chim.) Trecere a unei substanțe coloidale din stare de gel în stare de dispersie coloidală. - După fr. **peptisation**.

PEPTONĂ, *peptone*, s.f. Amestec de peptide sub formă de pulbere albă-gălbui, cu miros caracteristic, cu gust amar-sălcui, solubil în apă sau în alcool diluat, asimilabil de organismul uman, folosit în medicină. Din fr. **peptone**.

PEPTONURIE, *peptonurii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a peptonelor în urină; cantitate de peptone prezentă în urină. Din fr. **peptonurie**.

PERACID, *perucizi*, s.m. Termen generic dat acizilor care conțin mai mult oxigen decât acidul obișnuit corespunzător. Din fr. **peracide**.

PERCAINĂ s.f. Pulbere albă cristalină, inodoră, solubilă în apă, folosită ca anestezic local. Din fr. **percaïne**.

PERCALINĂ s.f. (Înv.) Pânză de bumbac ușoară și lucioasă, uneori imprimată, întrebuințată de obicei la căptușitul hainelor. Din fr. **percaline**.

PERCEPTIBIL, -Ă, *perceptibili*, -e, adj. **1.** Care poate fi sesizat prin reflectare nemijlocită, cu ajutorul simțurilor. **2.** (Rar; despre impozite sau taxe oficiale) Care poate fi încasat. Din fr. **perceptible**.

PERCEPTIBILITATE s.f. Faptul de a fi perceptibil (1). Din fr. **perceptibilité**.

PERCEPTIV, -*Ă*, *perceptivi*, -e, adj. Care aparține facultății de a percepe, care se referă la percepere; care poate percepe. Din fr. **perceptif**.

PERCHEZIȚIE, *percheziții*, s.f. Cercetare făcută de către organele de urmărire penală sau de procuror asupra unei persoane (bănuite de o infracțiune) sau în locuința acestuia, pentru găsirea și ridicarea probelor materiale ale infracțiunii sau pentru descoperirea infractorului.

♦ P. gener. Scotocire. [Var.: **perchiziție**, (înv.) **perchizițiune** s.f.] Din fr. **perquisition**.

PERCLORAT, *perclorați*, s.m. Sare a acidului percloric. Din fr. **perchlorate**.

PERCLORIC adj. (În sintagma) *Acid percloric* = acid oxigenat al clorului, având aspectul unui lichid incolor care fumează în aer. Din fr. **perchlorique**.

PERCOLARE, *percolări*, s.f. 1. Extragerea dintr-un minereu a unor metale sau a unor compuși metalici prin dizolvarea acestora. 2. (Geol.) Străbateră a solului de către apa din precipitații. - După fr. **percolation**.

PERCUTA, *percut*, vb. I. Tranz. 1. A izbi capsă a unui cartuș, a unui focos etc. cu percutorul pentru a provoca aprinderea încărcăturii. 2. A examina un bolnav prin percuție. Din fr. **percuter**.

PERCUTARE, *percutări*, s.f. Acțiunea de a *percuta*. V. **percuta**.

PERCUTANT, -*Ă*, *percutanți*, -te, adj. 1. (Despre proiectile) Care explodează la atingerea unui obstacol sau în urma unei percuții. 2. (Min.; în sintagma) *Perforator percutant* = perforator mecanic al cărui sfredel acționează prin lovitură. 3. Cu o mare putere de pătrundere; frapant prin claritate, precizie. ♦ Care provoacă șoc psihologic. Din fr. **percutant**.

PERCUȚIE, *percuții*, s.f. 1. Metodă de a diagnostica o afecțiune după sunetul rezultat din lovirea ușoară și repetată a unei regiuni a corpului. ♦ Masaj care constă din aplicarea unor lovituri rapide asupra unei regiuni a corpului. 2. Procedeu de producere a sunetelor prin lovirea cu un ciocănel a unei membrane, a unei lame, a unei plăci metalice de la un instrument muzical. ♦ *Instrument de percuție* = instrument muzical care produce sunete prin percuție (2). 3. Izbire cu percutorul a capsei, a focosului unui proiectil, pentru a provoca aprinderea încărcăturii. [Var.: **percuțiune** s.f.] - După fr. **percussion**.

PERCUȚIONIST, *percuționiști*, s.m. Persoană care asigură acompaniamentul la un instrument de percuție. Din fr. **percussionniste**.

PERCUTOR, *percutoare*, s.n. Piesă a unor instalații și agregate tehnice care, prin percuție, pune în mișcare sau oprește diferitele părți ale instalației. ♦ Spec. Piesă a armele de foc, la focosul unui proiectil etc. care lovește focosul sau capsă proiectilului pentru a produce aprinderea încărcăturii. Din fr. **percuteur**.

PERDIȚIE, *perdiții*, s.f. Stare de decădere morală în care se află cineva; pierzanie. ♦ Ceea ce provoacă decăderea morală a cuiva. Din fr.

perdition.

PEREMPTIUNE, *peremptions*, s.f. (Jur.) Stingere, încetare a unui proces prin depășirea termenului legal de introducere a acțiunii; perimare. Din fr. **péremption**.

PERENITATE s.f. (Adesea fig.) Însușirea de a fi peren; durabilitate, persistență. Din fr. **perennité**.

PEREU, *peree*, s.n. Strat de piatră care câptușește un taluz, un șanț sau o suprafață înclinată de teren pentru a împiedica surparea pământului sau eroziunea lui de către ape. Din fr. **perré**.

PERFECTIBIL, -*Ă*, *perfectibili*, -e, adj. Care poate fi desăvârșit, perfecționat. Din fr. **perfectible**.

PERFECTIBILITATE s.f. Însușirea sau faptul de a fi perfectibil. Din fr. **perfectibilité**.

PERFECTIONA, *perfectionez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) îmbunătăți calitativ, ♦ A face să acumuleze sau a acumula (prin studii sistematice) cunoștințe temeinice (și noi) într-un anumit domeniu. Din fr. **perfectionner**.

PERFECTIONARE, *perfectionări*, s.f. Acțiunea de a (se) *perfectiona* și rezultatul ei. V. **perfectiona**.

PERFECTIONAT, -*Ă*, *perfectionați*, -te, adj. Care a devenit de o mai bună calitate, îmbunătățit (calitativ); care reprezintă un progres. V. **perfectiona**.

AUTOPERFECTIONA, *autoperfectionez*, vb. I. Refl. A se perfecționa prin eforturi proprii. - **Auto- + perfectiona**.

AUTOPERFECTIONARE, *autoperfectionări*, s.f. Acțiunea de a se *autoperfectiona* și rezultatul ei. V. **autoperfectiona**.

PERFECTIONISM s.n. 1. Tendință de a atinge perfecțiunea. 2. (Med.) Tendință maladivă spre perfecțiune, care, ignorând, eliminând realizările parțiale, frânează orice realizare. Din fr. **perfectionnisme**.

PERFECTIONIST, -*Ă*, *perfectioniști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. (Adept) al perfecționismului (1). 2. Persoană care suferă de perfecționism (2). Din fr. **perfectionniste**.

PERFIDIE, *perfidii*, s.f. Trăsătură de caracter, faptă, manifestare care denotă răutate, viclenie, necinste, în ciuda aparențelor (binevoitoare). Din fr. **perfidie**.

PERFOLIAT, -*Ă*, *perfoliați*, -te, adj. (Despre frunze sau despre pețioluri) Care înfășoară tulpina astfel încât pare străpuns de ea. Din fr. **perfolié**.

PERFORA, *perforez*, vb. I. 1. Tranz. A face o gaură care străpunge un material. ♦ Spec. A străpunge cu o mașină specială bilete, tichete etc. pentru a marca. 2. Tranz. și refl. (Med.) A (se) sparge, a (se) găuri, a produce sau a apărea

un orificiu ca urmare a unui proces patologic. Din fr. **perforer**.

PERFORARE, *perforări*, s.f. Acțiunea de a (se) *perfora* și rezultatul ei; perforație, perforaj, găurire, străpungeră. V. **perfora**.

PERFORAT, -**Ă**, *perforați*, -*te*, adj. Găurit, străpuns cu ajutorul unei uneelte sau al unei mașini. ♦ Spec. (Despre părți ale corpului) Străpuns de un glonț, de o armă ascuțită (care produce o gaură). ♦ (Despre organe, țesuturi) Găurit, cu orificii apărut în urma unui proces patologic. V.

perfora.
PERFORAJ, *perforaje*, s.n. (Rar) Perforare. Din fr. **perforage**.

PERFORANT, -**Ă**, *perforanți*, -*te*, adj. Care perforază, ♦ (Anat.; despre mușchi) care este străbătut de tendoane, de artere etc. Din fr. **perforant**.

PERFORAȚIE, *perforații*, s.f. Perforare; (concr.) gaură făcută prin perforare. ♦ (Med.) Găurire a unui organ, a unui țesut, a unui os, a unei membrane în urma unui proces patologic; (concr.) gaură, orificiu astfel apărut. [Var.: **perforațiune** s.f.] Din fr. **perforation**.

PERFORATOR, -**OARE**, *perforatori*, -*oare*, subst. 1. S.n. Mașină, aparat, unealtă cu care se fac găuri într-un material. 2. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu perforarea unei piese tehnice, a unui perete de stâncă etc. Din fr. **perforateur**.

PERFORMANȚĂ, *performanțe*, s.f. Rezultat (deosebit de bun) obținut de cineva într-o întrecere sportivă; *p. ext.* realizare deosebită într-un domeniu de activitate. ♦ Cel mai bun rezultat obținut de un sistem tehnic, de o mașină, de un aparat etc. Din fr. **performance**.

PERFUZIE, *perfuzii*, s.f. Introducere lentă și continuă, picătură cu picătură, a sângelui sau a unei substanțe medicamentoase în vână ori în țesutul subcutanat, în scopuri terapeutice. Din fr. **perfusion**.

PERFUZOR, *perfuzoare*, s.n. (Med.) Instrument folosit pentru perfuzie. Din fr. **perfuseur**.

PERHIDROL s.n. Soluție de peroxid de hidrogen, care servește la prepararea apei oxigenate. Din fr. **perhydrol**.

PERI- Element de compunere care însemnează "în jurul" și care servește la formarea unor adjective. Din fr. **péri**-.

PERIANT, *periante*, s.n. Învelișul floral al plantelor (diferențiat în caliciu și corolă). Din fr. **périanthe**.

PERIARTERITĂ, *periarterite*, s.f. Inflamație a tunicii externe a unei artere, care se poate extinde la toate straturile peretelui arterial. Din fr. **périartérite**.

PERIARTRITĂ, *periartrite*, s.f. Inflamație a țesuturilor din jurul unei articulații. Din fr. **périarthrite**.

PERFORATOR, -**OARE**, *perforatori*, -*oare*, subst. 1. S.n. Mașină, aparat, unealtă cu care se

fac găuri într-un material. 2. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu perforarea unei piese tehnice, a unui perete de stâncă etc. Din fr. **perforateur**.

PERFORMANȚĂ, *performanțe*, s.f. Rezultat (deosebit de bun) obținut de cineva într-o întrecere sportivă; *p. ext.* realizare deosebită într-un domeniu de activitate. ♦ Cel mai bun rezultat obținut de un sistem tehnic, de o mașină, de un aparat etc. Din fr. **performance**.

PERFUZIE, *perfuzii*, s.f. Introducere lentă și continuă, picătură cu picătură, a sângelui sau a unei substanțe medicamentoase în vână ori în țesutul subcutanat, în scopuri terapeutice. Din fr. **perfusion**.

PERFUZOR, *perfuzoare*, s.n. (Med.) Instrument folosit pentru perfuzie. Din fr. **perfuseur**.

PERHIDROL s.n. Soluție de peroxid de hidrogen, care servește la prepararea apei oxigenate. Din fr. **perhydrol**.

PERIBOL, *periboluri*, s.n. 1. Spațiu sacru în jurul templelor grecești sau romane, decorat cu statui și monumente votive. 2. Incintă exterioară a unor edificii sacre. Din fr. **péribole**.

PERIBRONȘITĂ, *peribronșite*, s.f. (Med.) Inflamație a țesutului conjunctiv din jurul bronhiilor. Din fr. **péribronchite**.

PERICARD, *pericarde*, s.n. Înveliș al inimii, format dintr-o foiță seroasă și una fibroasă. [Pl. și: *pericarduri*] Din fr. **péricarde**.

PERICARDIC, -**Ă**, *pericardici*, -*ce*, adj. Care aparține pericardului, privitor la pericard. Din fr. **pericardique**.

PERICARDITĂ, *pericardite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamația pericardului. Din fr. **péricardite**.

PERICARP, *pericarpe*, s.n. Ansamblul straturilor de țesuturi care alcătuiesc pereții unui fruct. [Pl. și: *pericarpuri*] Din fr. **péricarpe**.

PERICICLU, *pericicluri*, s.n. Strat extern al cilindrului central al rădăcinii sau tulpinii plantelor. Din fr. **péricycle**.

PERICISTITĂ, *pericistite*, s.f. (Med.) Inflamație acută sau cronică a țesutului din jurul vezicii urinare. Din fr. **péricystite**.

PERICLAZ s.n. Oxid de magneziu natural, cristalizat. Din fr. **périclase**.

PERICLIN, *periclinuri*, s.n. 1. (Bot.) Totalitatea frunzelor sau bracteelelor care formează involucriul florilor din familia compozelor. 2. (Geol.) Zonă de apropiere și de unire a formațiunilor geologice de pe cele două flancuri ale cutelor. Din fr. **péricline**.

PERICLINIC, -**Ă**, *periclinici*, -*ce*, adj. (Bot.) Care are periclin (1) - **Periclin** + suf. -*ic*.

PERICLINAL, -**Ă**, *periclinali*, -*e*, adj. (Geol.) Referitor la periclin (2); care este situat în jurul suprafeței axiale a cutelor scoarței Pământului. Din fr. **périclinal**.

PERICLITA, *periclitez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A pune în pericol; a primejdi. Din fr. **péricliter**.

PERICLITARE, *periclitări*, s.f. Acțiunea de a *periclita* și rezultatul ei; primejdie. V. **periclita**.

PERICLITATE s.f. Pericol, primedjie. Din **periclita**.

PERICLITANT, -Ă, *periclitanți*, -te, adj. (Livr.) Primejdios. Din fr. **périlclitant**.

PERICOLECISTITĂ, *pericolecistite*, s.f. (Med.) Inflamație a membranei care acoperă vezicula biliară și a țesutului care o înconjoară. Din fr. **péricholécystite**.

PERICOLITĂ, *pericolite*, s.f. (Med.) Inflamație a țesutului din jurul colonului. Din fr. **péricolite**.

PERICOLPITĂ, *pericolpite*, s.f. (Med.) Inflamație a țesuturilor din jurul vaginului. Din fr. **péricolpité**.

PERIDERM, *periderme*, s.n. **1.** (Anat.) Pătură superficială a epidermei fetale. **2.** (Bot.) Totalitatea țesuturilor protectoare care înlocuiesc epiderma. Din fr. **périderme**.

PERIDOT, *peridote*, s.n. Silicat natural de magneziu și de fier cristalizat, de culoare verzuie-măslinie, galbenă sau incoloră, cu luciu sticlos. Din fr. **péridot**.

PERIDROM, *peridromuri*, s.n. **1.** Galerie acoperită care înconjură un edificiu la nivelul pământului, servind ca loc de plimbare. **2.** Spațiul exterior cuprins între perețele naosului și colonada unui templu antic. Din fr. **péridrome**.

PERIEC, *perieci*, s.m. Persoană din Sparta antică aparținând unei categorii sociale de oameni liberi, dar lipsiți de drepturi politice. Din fr. **périèque**.

PERIEGEZĂ, *periegeze*, s.f. (Livr.) Călătorie. Din fr. **périégèse**.

PERIESOFAGITĂ, *periesofagite*, s.f. (Med.) Inflamație a țesutului din jurul esofagului. Din fr. **périesophagite**.

PERIFERIC, -Ă, *periferici*, -ce, adj. Care ține de periferie, privitor la periferie; situat la periferie, specific periferiei, ♦ Fig. De mică însemnătate; secundar. ♦ (Substantivat, n.) Dispozitiv extern folosit pentru introducerea și extragerea de date în sau din calculator. Din fr. **périphérique**.

PERIFRAZA, *perifrazez*, vb. I. Tranz. (Rar) A parafraza. Din fr. **périphraser**.

PERIGLACIAR, -Ă, *periglaciari*, -e, adj. (În sintagma) Zonă (sau regiune) *periglaciară* (și substantivat, n.) = regiune situată la periferia ghețarilor, caracterizată printr-o climă specifică și prin anumite procese și forme determinate de condițiile fizico-geografice. ♦ Care aparține zonei mai sus definite, privitor la această zonă. Din fr. **périglaciaire**.

PERILIMFĂ s.f. Lichid care se găsește între labirintul osos și labirintul membranos al urechii interne. Din fr. **périlymphe**.

PERIMA, pers. 3 *perimează*, vb. I. Refl. (Despre idei, concepții, teorii) A înceta să mai fie actual, să mai corespundă; a ieși din uz; a se

demoda, a se învechi, ♦ (Jur.; despre procese, acțiuni etc.) A se stinge (în fața unei instanțe) din cauza depășirii termenului legal. Din fr. **périmér**.

PERIMARE, *perimări*, s.f. Acțiunea de a *se perima*. V. **perima**.

PERIMAT, -Ă, *perimați*, -te, adj. (Despre idei, concepții, teorii) Care nu mai este actual; învechit, demodat, ieșit din uz. ♦ (Jur.; despre procese, recursuri) Stins, anulat prin depășirea termenului legal.

V. **perima**.

PERIMARITIM, -Ă, *perimaritimi*, -e, adj. De pe malurile mării. Din fr. **périmaritime**.

PERIMETRAL, -Ă, *perimetrali*, -e, adj. (Rar) Perimetric. Din fr. **périmétral**.

PERIMETRIC, -Ă, *perimetrici*, -ce, adj. Care ține de perimetru, referitor la perimetru, de perimetru. Din fr. **périmétrique**.

PERINEAL, -Ă, *perineali*, -e, adj. Care aparține perineului, privitor la perineu, de perineu. Din fr. **périnéal**.

PERINEFRITĂ, *perinefrite*, s.f. Boală care constă în inflamarea supurativă a țesuturilor care înconjură rinichii. Din fr. **périnéphrite**.

PERINEOGRAFIE, *perineografii*, s.f. (Med.) Radiografie a regiunii perineale. Din fr. **périnéographie**.

PERINEORAFIE, *perineorafii*, s.f. (Med.) Refacere chirurgicală a rupturii de perineu. Din fr. **périnéoraphie**.

PERINERV s.n. (Anat.) Tesut conjunctiv care unește fasciculele secundare ale fibrelor nervoase. - După fr. **périnévre**.

PERINEU, *perinee*, s.n. Regiune anatomică cuprinsă între organele genitale externe și anus. Din fr. **périnée**.

PERINEVRITĂ, *perinevrite*, s.f. (Med.) Inflamație a perinervului. Din fr. **périnévrite**.

PERIODICITATE, *periodicități*, s.f. Proprietate a unui fenomen, a unei mărimi, a unei acțiuni de a fi periodică; repetarea periodică a valorilor unei mărimi, a unui fenomen, a unei acțiuni. ♦ *Periodicitatea elementelor* = repetarea proprietăților chimice și fizice la elementele chimice cu structură analoagă și cu număr atomic diferit, care formează un grup și care sunt cuprinse în aceeași coloană din tabloul periodic al elementelor. Din fr. **périodicité**.

PERIODMETRU, *periodmetre*, s.n. Aparat electronic digital folosit pentru măsurarea perioadelor semnalelor periodice. Din fr. **périodmètre**.

PERIODONT, *periodonturi*, s.n. (Anat.) Parodontiu moale. Din fr. **périodonte**.

PERIODONTIC, -Ă, *periodontici*, -ce, adj. (Anat.) Al parodontului. Din fr. **périodontique**.

PERIODONTITĂ, *periodontite*, s.f. (Med.) Inflamație a periostului dintelui. Din fr. **périodontite**.

PERIODONȚIU s.n. Tesut care înconjură dintele. - Cf. fr. **périodonte**.

PERIOST, *periosturi*, s.n. Membrană conjunctiv-fibroasă care învelește osul. Din fr. **périoste**.

PERIOSTITĂ, *periostite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamarea periostului. Din fr. **périostite**.

PERIPATETIC, -**Ă**, *peripatetici*, -*ce*, adj. Care este întemeiat de Aristotel, care urmează doctrina lui Aristotel, care aparține peripatetismului, privitor la peripatetism. ♦ (Substantivat) Peripatetician. Din fr. **péripatétique**.

PERIPATETICISM s.n. (Rar) Peripatetism. - **Peripatetic** + suf. -*ism*.

PERIPATETIZA, *peripatetizez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A discuta probleme de știință sau de filozofie plimbându-se (după obiceiul lui Aristotel). - **Peripatetic** + suf. -*iza*.

PERIPATETICIAN, *peripateticieni*, s.m. Adept al peripatetismului, *p. ext.* intelectual căruia îi place să discute plimbându-se. Din fr. **péripatéticien**.

PERIPATETISM s.n. Doctrina filozofică a lui Aristotel și a discipolilor săi. Din fr. **péripatétisme**.

PERIPETIE, *peripeții*, s.f. Întâmplare sau serie de întâmplări și de incidente neprevăzute (și impresionante) care intervin în viața cuiva; *spec.* serie de astfel de întâmplări prezentate într-o operă literară. Din fr. **péripétie**.

PERIPLU, *periple*, s.n. (Livr.) Călătorie lungă pe mări și oceane; călătorie lungă (și anevoioasă). Din fr. **périples**.

PERISABIL, -**Ă**, *perisabili*, -*e*, adj. Care se strică, se alterează ușor; supus stricăciunii, alterării, dispariției. Din fr. **périssable**.

PERISABILITATE s.f. Însușirea a ceea ce este perisabil. ♦ Scădere în cantitate a unor mărfuri, intervenită în timp (și din cauze diverse). - **Perisabil** + suf. -*itate*.

NEPERISABIL, -**Ă**, *neperisabili*, -*e*, adj. Care nu este perisabil. - **Ne-** + **perisabil**.

PERISCOP, *periscoape*, s.n. Instrument optic care servește la observarea câmpului de operații dintr-o tranșee, dintr-un submarin etc. ♦ *Periscop solar* = periscop special cu care se fotografiază poziția față de orizont a discului solar. Din fr. **périscopes**.

PERISFERA s.f. Îveliș extern al pământului, care se întinde de la suprafața acestuia până la adâncimea de 1200 km. Din fr. **périshère**.

PERISODACTIL, *perisodactile*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere erbivore cu un număr impar de degete; (și la sg.) animal din acest ordin. Din fr. **périssodactyle**.

PERISPERM, *perisperme*, s.n. Țesut vegetal care acumulează substanțele nutritive de origine nucleară din unele semințe. Din fr. **périsperme**.

PERISTALTICĂ, *peristaltice*, adj. (În sintagma) *Mișcare peristaltică* = peristaltism. Din fr. **péristaltique**.

PERISTALTISM s.n. Mișcare de contracție (urmată de o relaxare periodică) a musculaturii stomacului și intestinului, care se propagă sub formă de unde și face ca alimentele să fie împinse de-a lungul tubului digestiv; *p. ext.* mișcare de același tip a altor structuri anatomice tubulare; *spec.* mișcare de contracție a mușchilor inimii, care se propagă ondulatoriu. Din fr. **péristaltisme**.

PERISTIL, *peristiluri*, s.n. Galerie interioară sau exterioară formată dintr-un șir de coloane sau de stâlpi, care mărginește o clădire, o grădină, o sală; ansamblul acestor coloane. ♦ A doua curte interioară a clădirilor romane, închisă și mărginită de porțiuni și rezervată vieții familiale. Din fr. **péristyle**.

PERISTILIC, -**Ă**, *peristilici*, -*ce*, adj. (Arh.) De peristil. Din fr. **péristylique**.

PERISTOM, *peristomuri*, s.n. (Zool.) Orificiu bucal sau regiune din jurul acestuia la unele nevertebrate. ♦ (La gasteropode) Regiune îngroșată din jurul cochiliei, care secretă o substanță din care se formează cochilia. Din fr. **péristom**.

PERISTOMAL, -**Ă**, *peristomali*, -*e*, adj. (Zool.) De peristom, al peristomului. Din fr. **péristomal**.

PERITIFLITĂ, *peritiflite*, s.f. Boală care constă în inflamarea peritoneului din regiunea cecului. Din fr. **pérityphlite**.

PERITOMIE, *peritomie*, s.f. (Med.) Excizie a unei porțiuni de conjunctivă din jurul corneei pentru tratamentul panusului. Din fr. **péritomie**.

PERITONEAL, -**Ă**, *peritoneali*, -*e*, adj. Care aparține peritoneului, privitor la peritoneu, de peritoneu. Din fr. **péritonéal**.

PERITONEOSCOPIE, *peritoneoscoape*, s.n. (Med.) Laparoscop. Din fr. **péritonéoscope**.

PERITONEOSCOPIE, *peritoneoscopii*, s.f. (Med.) Examen endoscopic al cavității abdominale; celioscopie, laparoscopie. Din fr. **péritonéoscopie**.

PERITONITĂ, *peritonite*, s.f. Boală de natură infecțioasă care constă în inflamarea peritoneului. Din fr. **péritonite**.

PERIVASCULAR, -**Ă**, *perivasculari*, -*e*, adj. (Anat.) Care este situat în jurul vaselor. Din fr. **périvascularaire**.

PERLA, *perlez*, vb. I. Tranz. **1.** A împodobi cu perle. **2.** (Poligr.) A acoperi suprafața unei tipărituri cu particule globulare de cerneală. Din fr. **perler**.

PERLARE, *perlări*, s.f. Acțiunea de a *perla*. V. **perla**.

PERLAT, -**Ă**, *perlați*, -*te*, adj. **1.** Care este împodobit cu perle; care are aspectul sau strălucirea perlelor, ca de perle. **2.** (Muz.; despre o bucată, despre un pasaj) Care este executat prin detașarea clară a fiecărei note. **3.** (În sintagma) *Grevă perlată* = grevă în care muncitorii dintr-o întreprindere opresc sau încetinesc lucrul la o fază, la un stadiu de producție. Din fr. **perlé**.

PERLIER, -Ă, *perlieri*, -e, adj. (Livr.) De perle. ♦ (Despre scoici) Din ale căror secreții se formează perle. Din fr. **perlier**.

PERLITA, *perlite*, s.f. Constituent structural al aliajelor de fier și carbon. Din fr. **perlite**.

PERMANENT, -Ă, *permanenți*, -te, adj. Care există, care durează mereu sau mult timp fără a se schimba, care se petrece fără întrerupere; neconținut, neîntrerupt. ♦ *Ondulație permanentă* (și substantivat, n.) = undulație a părului făcută printr-un procedeu special, pentru a se menține mai multă vreme. *Păr permanent* (și substantivat, n.) = păr cu undulație permanentă. ♦ Care funcționează neîntrerupt o perioadă de timp determinată, exercitând anumite atribuții. *Comisie permanentă*. ♦ (Despre salariați) Care este angajat definitiv în schema unei întreprinderi sau instituții sau care este asimilat salariaților din schemă. ♦ *Armată permanentă* = armată întreținută neîntrerupt de un stat prin recrutări periodice. ♦ (În vechea armată) Care presta serviciul militar fără întrerupere. Din fr. **permanent**.

PERMANENTIZA, *permanentizez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină permanent; a (se) statornici. - **Permanent** + suf. -iza.

PERMANENTIZARE, *permanentizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *permanentiza* și rezultatul ei; statornicire. V. **permanentiza**.

NEPERMANENT, -Ă, *nepermanenți*, -te, adj. Care nu are caracter permanent; care funcționează o perioadă de timp determinată. Ne- + **permanent** (după fr. *non-permanent*).

PERMANENȚĂ, *permanențe*, s.f. 1. Stare, însușire a unui lucru, a unei acțiuni, a unui fenomen care durează fără întrerupere; (calitate a) ceea ce este durabil, permanent; caracter permanent; durată lungă a anumitor lucruri, fenomene etc. ♦ Loc. adv. *În permanență* = fără întrerupere, în mod permanent; mereu. 2. (Concr.) Organ sau serviciu însărcinat la anumite instituții sau întreprinderi cu asigurarea funcționării permanente a unor secții (de obicei a celor care lucrează cu publicul). Din fr. **permanence**.

PERMANGANAT, *permanganafi*, s.m. (Chim.) Sare a acidului permanganic. ♦ *Permanganat de potasiu* = substanță cristalină pe bază de potasiu, de culoare roșie-violetă, cu reflexe metalice, solubilă în apă, folosită în farmacie (ca antiseptic), în chimia analitică (ca oxidant), în industria textilă etc. Din fr. **permanganate**.

PERMANGANIC, -Ă, *permanganici*, -ce, adj. (Chim.) Care se referă la unii compuși ai manganului, care conține unii compuși ai manganului. ♦ *Acid permanganic* = acid care conține mangan, stabil numai în soluție apoasă, folosit ca oxidant. Din fr. **permanganique**.

PERMEABIL, -Ă, *permeabili*, -e, adj. Care permite trecerea prin el a unui lichid sau a unui gaz. Din fr. **perméable**.

PERMEABILITATE s.f. 1. Însușire a unui material de a fi permeabil. 2. (Fiz.) Mărimă egală cu raportul dintre inducția magnetică și intensitatea câmpului magnetic. Din fr. **perméabilité**.

SEMIPERMEABILITATE s.f. Însușirea de a fi semipermeabil. - **Semi-** + **permeabilitate**.

PERMEABILIZA, *permeabilizez*, vb. I. Tranz. A face permeabil. Din fr. **perméabiliser**.

PERMEABILIZARE, *permeabilizări*, s.f. Acțiunea de a *permeabiliza*. V. **permeabiliza**.

PERMEABILIZAT, -Ă, *permeabilizați*, -te, adj. Care a devenit permeabil. V. **permeabiliza**.

PERMEANȚĂ s.f. (Fiz.) Mărimă magnetică egală cu raportul dintre fluxul magnetic care trece printr-un circuit magnetic și tensiunea magnetică din lungul circuitului. Din fr. **perméance**.

PERMIAN, -Ă, *permieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Ultima perioadă a erei paleozoice. 2. Adj. Care ține de permian, care se referă la permian, caracteristic permianului. Din fr. **permien**.

PERMINVAR s.n. Aliaj de nichel și cobalt sau de nichel, cobalt și molibden, cu permeabilitate magnetică mare, folosit în industria electrotehnică. Din fr. **perminvar**.

PERMIS, *permise*, s.n. Autorizație scrisă, eliberată de un for competent, în virtutea căreia cineva poate exercita o profesiune sau poate beneficia de anumite drepturi. *Permis de vânătoare*. Din fr. **permis**.

PERMISIONAR, *permisionari*, s.m. (Livr.) Soldat aflat în permisie. Din fr. **permissionnaire**.

PERMITIVITATE, *permitivități*, s.f. (Fiz.) Mărimă egală cu raportul dintre inducția electrică și intensitatea câmpului electric. [Var.: (rar) **permetivitate** s.f.] Din fr. **permitivité**.

PERMUTABIL, -Ă, *permutabili*, -e, adj. Care poate fi permutat. Din fr. **permutable**.

PERMUTABILITATE s.f. Caracter permutabil. Din fr. **permutabilité**.

PERNICIOZITATE s.f. (Livr.) Faptul sau însușirea de a fi pernicios. Din fr. **perniciosité**.

PERON, *peroare*, s.n. 1. Platformă (acoperită sau descoperită) amenajată într-o stație de cale ferată, de-a lungul liniilor, pentru a ușura urcarea și coborârea călătorilor. 2. Platformă situată în fața intrării principale a unei clădiri. Din fr. **perron**.

PERONEU, *peronee*, s.n. Os lung și subțire al scheletului (uman), situat între genunchi și gleznă, care se articulează cu tibia și cu metatarsul, împreună cu care formează scheletul gambei. Din fr. **péroné**.

PERONINĂ s.f. Narcotic cu acțiune mai puternică decât morfina. Din fr. **péronine**.

PERORA, *perorez*, vb. I. Intranz. A vorbi mult, pe un ton însuflețit și emfatic. ♦ Tranz. (Rar) A

dezbat, a susține cu înflăcărare o problemă, o teză etc. Din fr. **perorér**.

PERORARE, *perorări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *perora* și rezultatul ei. V. **perora**.

PEROXID, *peroxizi*, s.m. Derivat al apei oxigenate, rezultat prin înlocuirea hidrogenului acesteia cu metale sau cu radicali organici. Din fr. **peroxyde**.

PERPENDICULARITATE s.f. Faptul sau însușirea de a fi perpendicular; poziție perpendiculară; relație care există între două drepte sau planuri care formează între ele unghiuri adiacente egale sau unghiuri diedre adiacente egale. Din fr. **perpendicularité**.

PERPETUAȚIE s.f. (Rar) Perpetuare. Din fr. **perpétuation**.

PERPETUITATE s.f. (Rar) Caracterul a ceea ce este perpetuu; durată veșnică sau îndelungată. Din fr. **perpétuité**.

PERPLEXITATE s.f. Stare a celui perplex; surprindere, uimire amestecată cu nedumerire; uimire, dezorientare (a cuiva, în față unei situații neașteptate, dificile, confuze). Din fr. **perplexité**.

PERSAN, -Ă, *persani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a Persiei sau era originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Persiei sau persanilor (1), privitor la Persia sau la persani, originar din Persia; persienesc. ♦ *Covor persan* (și substantivat, n.) = covor de calitate superioară (la origine confecționat în Persia), cu bățură alcătuită din fire înnodate și tăiate la o anumită lungime pe toată suprafața covorului. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de persani (1). [Var.: **persian**, -ă s.m. și f., adj.] Din fr. **persan**.

PERSIENESC, -EASCĂ, *persienești*, adj. (Rar) Persan. - **Persian** + suf. -esc.

PERSECUTA, *persecut*, vb. I. Tranz. A urmări pe cineva cu perseverență în toate acțiunile sale cu scopul de a-i pricinui un rău; a prigoni, a asupri, a urgisi, a oropsi; (cu sens atenuat) a provoca necazuri, neajunsuri; a nedreptăți. ♦ A urmări cu perseverență, a nu slăbi, a obseda. *Ideea mă persecută*. Din fr. **persécuter**.

PERSECUTARE, *persecutări*, s.f. Acțiunea de a persecuta și rezultatul ei; prigonire, asuprire, persecuție. V. **persecuta**.

PERSECUTAT, -Ă, *persecutați*, -te, adj. (Despre oameni) Urmărit sistematic (și cu perseverență) de cineva care vrea să-i provoace un neajuns, un rău; prigonit, asuprit, oropsit, V. **persecuta**.

PERSECUȚIE, *persecuții*, s.f. Urmărire nedreaptă și perseverență a cuiva, cu intenția de a-i provoca un rău, un neajuns; prigoană; (cu sens atenuat) nedreptate repetată cu insistență; persecutare. ♦ *Mania persecuției* = stare patologică manifestată prin ideea fixă a cuiva că este persecutat de toată lumea. Din fr. **persécution**.

PERSECUTOR, -OARE, *persecutori*, -oare, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană care persecută; prigonitor, asupritor. Din fr. **persécuteur**.

PERSEIDE s.f. pl. Ploaie periodică de stele din direcția constelației Perseu, care apare la mijlocul lunii august. Din fr. **perséides**.

PERSEVERAȚIE s.f. Perseverență. ♦ Spec. (Med.) Statornicie în anumite acte, gesturi sau atitudini, repetate cu încăpățănare bolnăvicioasă. [Var.: **perseverațiune** s.f.] Din fr. **persévération**.

PERSEVERENT, -Ă, *perseverenți*, -te, adj. (Despre oameni) Care perseverează; stăruitor, tenace. ♦ (Despre manifestările, acțiunile etc. oamenilor) Care demonstrează perseverență, stăruință, tenacitate. Din fr. **persévérant**.

PERSIANĂ, *persiene*, s.f. Oblon de lemn sau de metal format dintr-un cadru pe care sunt fixate lame înguste așezate orizontal, putând fi alipite sau depărtate unele de altele, care servește să protejeze o ușă sau o fereastră de lumina prea puternică a soarelui, de ploaie etc.; jaluzea. Din fr. **persienne**.

PERSIFLA, *persiflez*, vb. I. Tranz. A lua în râs pe cineva sau ceva, vorbind pe un ton ironic, a-și bate joc, a lua peste picior; a zeflemisi. Din fr. **persifler**.

PERSIFLARE, *persiflări*, s.f. Acțiunea de a *persifla* și rezultatul ei; zeflemisire, persiflaaj. V. **persifla**.

PERSIFLATOR, -OARE, *persiflatori*, -oare, adj. Care persiflează. *Ton persiflator*. - **Persifla** + suf. -tor.

AUTOPERSIFLA, *autopersiflez*, vb. I. Refl. A se supune propriei persiflări. -**Auto** + **persifla**.

AUTOPERSIFLARE, *autopersiflări*, s.f. Faptul de a se *autopersifla*. V. **autopersifla**.

PERSIFLAJ s.n. (Rar) Persiflare. Din fr. **persiflage**.

PERSIFLANT, -Ă, *persiflanți*, -te, adj. Care persiflează; zeflemitor, persiflator. Din fr. **persiflant**.

PERSISTA, *persist*, vb. I. Intrans. 1. A rămâne neclintit în hotărârile, în atitudinile, în sentimentele etc. sale; a stăruii în continuare. 2. A continua să existe, să fie, să se mențină; a se menține, a dura, a dăinui. Din fr. **persister**.

PERSISTENT, -Ă, *persistenți*, -te, adj. Care rămâne (multă vreme) neschimbat, care continuă să existe sau să dureze (multă vreme); care se menține fără să slăbească în intensitate. ♦ (Bot.) *Frunze persistente* = frunze care rămân verzi în timpul uneia sau mai multor ierni. Din fr. **persistant**.

PERSISTENȚĂ, *persistențe*, s.f. Acțiunea sau faptul de a persista; caracterul a ceea ce este persistent; însușirea de a fi persistent. ♦ *Persistența imaginilor* = fenomen (pe care se bazează cinematografia) care constă în

menținerea senzației vizuale pe rețină un anumit timp după dispariția obiectului văzut. Din fr. **persistance**.

PERSONALISM s.n. 1. Atitudine a cuiva care ia în considerație numai punctele de vedere și interesele personale; subiectivism. 2. Doctrină socială care pune la baza existenței o pluralitate de entități spirituale înzestrate cu atributele personalității și subordonate lui Dumnezeu ca ființă supremă. Din fr. **personnalisme**. Cf. Germ. **Personalismus**.

PERSONALIST, -Ă, *personalisti*, -ste adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține personalismului, privitor la personalism, care manifestă personalism; subiectivist. 2. S.m. și f. Adept al personalismului. Din fr. **personnaliste**.

PERSONALIZA, *personalizez*, vb. I. Tranz. (Rar) 1. A personaliza (1). 2. A individualiza. Din fr. **personnaliser**.

PERSONALIZAT, -Ă, *personalizați*, -te, adj. (Rar) Care ține de o anumită persoană (1); individualizat. V. **personaliza**.

PERSONIFICA, *personific*, vb. I. Tranz. 1. A atribui lucrurilor, animalelor sau fenomenelor din natură însușiri omenești și a le reprezenta ca atare; a personaliza; *p. ext.* a simboliza. 2. A găsi expresia concretă în cineva sau în ceva; a exemplifica printr-o persoană sau printr-un personaj care posedă în cel mai înalt grad o calitate, un anumit caracter, un defect; a întruhipa, a întrupă, a încarna. - După fr. **personnifier**. Cf. it. **personificare**.

PERSONIFICARE, *personificări*, s.f. Faptul de a *personifica*; personificație; *spec.* figură de stil prin care se atribuie lucrurilor, animalelor sau fenomenelor din natură însușiri omenești. V. **personifica**.

PERSONIFICAT, -Ă, *personificați*, -te, adj. 1. (Despre lucruri, animale sau fenomene din natură) Care este reprezentat sub înfățișarea sau cu însușirile unei persoane. 2. Care exemplifică (prin persoana sa) o calitate, un anumit caracter, un defect pe care îl posedă în cel mai înalt grad. V. **personifica**.

PERSONIFICATIE, *personificații*, s.f. (Înv.) Personificare. Din fr. **personnification**.

PERSPECTIVĂ, *perspective*, s.f. 1. Reprezentare tridimensională prin desen a unui corp din spațiu pe o suprafață plană. ♦ În *perspectivă* = respectând regulile de reprezentare a obiectelor în spațiu, ținând seama de depărtarea relativă a obiectelor. ♦ Disciplină care se ocupă cu studiul metodelor folosite pentru realizarea perspectivei (1). ♦ Fig. Fel particular de a vedea lucrurile, aspect sub care se prezintă lucrurile; punct de vedere. 2. Privire generală, aspect general asupra unui peisaj, a unei scene sau a unui obiect văzute din depărtare; priveliște. 3. Fig. Ceea ce se întrevede ca posibil, realizabil în viitor; posibilitate de dezvoltare, de realizare în viitor a ceva sau a cuiva. ♦ Loc. adj., adv. În

perspectivă = (care este) pe cale sau cu șanse de a se împlini în viitor. Din fr. **perspective**.

PERSPECTIVAL, -Ă, *perspectivali*, -e, adj. (Rar) Care este propriu unei perspective (1), de perspectivă. -

Perspectivă + suf. -al.

PERSPECTIVITATE, *perspectivități*, s.f. Corespondență între o figură geometrică și imaginea ei, obținută prin perspectivă (1). -

Perspectivă + suf. -itate.

PERSPECTOGRAF, *perspectografe*, s.n. 1. Aparat cu ajutorul căruia se transformă reprezentarea descriptivă a unui obiect în reprezentare concretă. 2. Aparat folosit pentru redresarea fotogramelor aeriene care au fost înregistrate pe clișee înclinate față de planul orizontal. Din fr. **perspectographe**.

PERSPICACE, adj. invar. (Despre oameni) Care este înzestrat cu o minte ageră, pătrunzătoare, care este capabil să surprindă și să înțeleagă ceea ce scapă majorității; ascuțit (la minte), ager; (despre mintea sau manifestările oamenilor) care dovedește agerime, pătrundere, subtilitate, istețime, finețe spirituală; pătrunzător. Din fr. **perspicace**.

PERSPICACITATE s.f. Calitatea de a fi perspicace; agerime, ascuțime (de minte), istețime, pătrundere. Din fr. **perspicacité**.

PERSUADA, *persuadez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A convinge pe cineva să creadă, să gândească sau să (vrea să) facă un anumit lucru. Din fr. **persuader**.

PERSUASIUNE s.f. (Livr.) Acțiunea, darul sau puterea de a convinge pe cineva să creadă, să gândească sau să facă un anumit lucru. Din fr. **persuasion**.

PERSUASIV, -Ă, *persuasivi*, -e, adj. (Livr.) Care urmărește sau are darul să convingă pe cineva să creadă, să gândească sau să facă un anumit lucru. Din fr. **persuasif**.

PERS, *perșuri*, s.n. Prăjină folosită la sărituri (acrobactice) în înălțime. ♦ P.ext. Număr de circ executat cu această prăjină. Din fr. **perche**.

PERTINENT, -Ă, *pertenenți*, -te, adj. 1. (Livr.) Care se potrivește exact obiectului despre care este vorba, care este adecvat pentru ceea ce vrea să argumenteze; potrivit, nimerit, convenabil; *p. ext.* care denotă profunzime, competență. ♦ (Jur.) Care se raportează exact la chestiune, la fondul cauzei; potrivit. 2. (Despre elemente lingvistice) Dotat cu o anumită funcțiune într-un sistem determinat. ♦ (Despre elemente fonice) Care servește într-o limbă dată la diferențierea semnificațiilor. Din fr. **pertinent**.

PERTINENȚĂ s.f. (Livr.) Însușirea de a fi pertinent, caracterul a ceea ce este pertinent. Din fr. **pertinence**.

PERTUIZANĂ, *pertuizane*, s.f. Armă de fier, asemănătoare cu halebarda, folosită în sec. XV-XVIII. Din fr. **pertuisane**.

PERTURBATOR, -OARE, *perturbatori, -oare*, adj. Care perturbază; perturbativ. Din fr. **perturbateur**.

PERUCHIER, *peruchieri*, s.m. Persoană care confecționează (și vinde) peruci. Din fr. **perruquier**.

PERUȘ, *peruși*, s.m. Specie de papagal cu ciocul lung și cu coada ascuțită, care imită sunetele articulate; *p. gener.* papagal. Din fr. **perruche**.

PERUVIAN, -Ă, *peruvieni, -e*, s.m. și f., adj. Peruan. Din fr. **péruvien**.

PERVERS, -Ă, *perverși, -se*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) care este înclinat spre fapte rele, gata oricând să facă rău; care manifestă o deviere de la normal a instinctelor, a judecății, a ideilor, descompus din punct de vedere moral; corupt, depravat, imoral; (cu sens atenuat) perfid, fățarnic; *spec.* anormal din punctul de vedere al comportării în relațiile sexuale. ♦ (Despre manifestările, instinctele etc. oamenilor) Care trădează, exprimă, reflectă perversitate. Din fr. **pervers**.

PERVERSITATE, *perversități*, s.f. 1. Înclinare spre rău, plăcere (patologică) de a face rău; deviere de la normal a instinctelor, a judecății; tendință (patologică) de a comite acte imorale; corupție, depravare, imoralitate; *spec.* anomalie sexuală. ♦ Fățarnicie, perfidie, falsitate. 2. Faptă, comportare de om pervers. Din fr. **perversité**.

PERVERSIUNE, *perversiuni*, s.f. Perversitate. Din fr. **perversion**.

PERVERTI, *pervertesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A face să se schimbe sau a se schimba în rău (din punct de vedere moral); a (se) deprava, a (se) strica, ♦ A (se) schimba (prin denaturare) funcția normală a unui organ. Din fr. **pervertir**.

PERVERTIRE, *pervertiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *perverti* și rezultatul ei. V. **perverti**.

PERVERTIT, -Ă, *pervertiți, -te*, adj. Care s-a schimbat în rău (din punct de vedere moral); stricat, depravat, corupt. V. **perverti**.

PERVERTITOR, -OARE, *pervertitori, -oare*, s.m. și f. (Rare) Persoană care pervertește; corupător. - **Perverti** + suf. *-tor*.

PESADĂ s.f. Mișcare a calului când se ridică pe picioarele dinapoie. Din fr. **pesade**.

PESTĂ, *peste*, s.f. 1. Boală gravă, infecțioasă și epidemică, provocată de o bacterie și manifestată prin tumori, hemoragie, febră mare etc.; ciumă. 2. (Med. vet.; de obicei cu determinări care indică felul) Denumire generică dată unui grup de boli (cu evoluție acută) provocate de virusuri la taurine, porcine, cabaline și păsări. Din fr. **peste**.

PESTOS, -OASĂ, *pestoși, -oase*, adj. (Rare) Care provoacă ciuma; de ciumă. - **Pestă** + suf. *-os*.

PESTICID, *pesticide*, s.n. Substanță chimică cu toxicitate mare folosită în agricultură pentru distrugerea dăunătorilor. ♦ (Adjectival) *Substanță pesticidă*. Din fr. **pesticide**.

PESTIFER, -Ă, *pestiferi, -e*, adj. (Livr.) Pestilențial. Din fr. **pestifère**.

PESTIFERAT, -Ă, *pestiferati, -te*, adj. (Livr.; adesea substantivat) Contaminat de pestă; ciumat. Din fr. **pestiféré**.

PESTILENT, -Ă, *pestilenți, -te*, adj. (Rare) Care ține de pestă, privitor la pestă; provocat de pestă; care are caracteristicile peștei; *p. ext.* contagios, pestilențial (1). Din fr. **pestilent**.

PETALĂ, *petale*, s.f. Fiecare dintre frunzișoarele modificate care alcătuiesc corola unei flori. Din fr. **pétale**.

PETEȘIE, *peteșii*, s.f. (Med.; mai ales la pl.) Pată de culoare roșie-vișinie, de dimensiuni reduse, care apare pe pielea datorită unei rupturi capilare, de obicei în diferite boli infectocontagioase, în purpură etc. Din fr. **pétéchie**.

PETIȚIE, *petiții*, s.f. Expunere scrisă adresată de o persoană sau de un grup de persoane unei instituții, unei organizații, unei autorități, în care se formulează o cerere, o revendicare, un punct de vedere etc. [Var.: (inv.) **petițiune** s.f.] Din fr. **pétition**.

PETIȚIONA, *petiționez*, vb. I. Intrans. (Rare) A înainta o petiție, a cere, a revendica etc. ceva printr-o petiție. Din fr. **pétitionner**.

PETIȚIONARE, *petiționări*, s.f. (Rare) Acțiunea de a *petiționa*; prezentare a unei petiții. V. **petiționa**.

PETIȚIONAR, -Ă, *petiționari, -e*, s.m. și f. Persoană care adresează unei autorități o petiție, care solicită, revendică etc. ceva printr-o petiție. Din fr. **pétitionnaire**.

PETRARCHIST, -Ă, *petrarchiști, -ste*, adj., s.m. 1. Adj. De Petrarca, al lui Petrarca; în maniera lui Petrarca. 2. S.m. Poet care cultivă motivele liricii lui Petrarca; poet care imită maniera lui Petrarca. Din fr. **petrarquiste**.

PETREL, *petrei*, s.m. Pasăre marină de culoare albă, cu spatele și aripile cenușii, care se hrănește cu pești și trăiește în colonii (*Larus canus*). Din fr. **pétrel**.

PETRIFICATIE, *petrificatii*, s.f. (Înv.) Petrificare. Din fr. **pétrification**.

PETROCHIMIC, -Ă, *petrochimici, -ce*, adj. Care ține de petrochimie, privitor la petrochimie, specific pentru petrochimie; (despre produse) care este fabricat din țiței sau din derivate ale acestuia. Din **pétrochimique**.

PETROCHIMIE s.f. 1. Ramură a industriei chimice care prelucraza țițeiul cu derivatele lui, gazele de sondă și de rafinare, gazul metan, în scopul transformării lor în produse chimice (semifabricate sau finite) cu valoare mult mai ridicată. 2. Ramură a petrografiei care se ocupă cu studiul chimic complex al rocilor și cu clasificarea lor chimică. Din fr. **pétrochimie**.

PETROCHIMIST, -Ă, *petrochimisti, -ste*, s.m. și f. Persoană care lucrează în domeniul petrochimiei; specialist în petrochimie. Din fr. **pétrochimiste**.

PETRODOLAR, *petrodolari*, s.n. Dolar american obținut prin vânzarea petrolului de către țările exportatoare de petrol. Din fr. **pétrodollar**.

PETROFIL, -Ă, *petrofili*, -e, adj. (Bot.; despre plante) care s-a dezvoltat în interiorul pietrelor. Din fr. **petrophyle**.

PETROGENEZĂ s.f. Ramură a geologiei care studiază proveniența rocilor. Din fr. **pétrogénese**.

PETROGLIFĂ, *petroglife*, s.f. Rocă șlefuită grosolan pe cale naturală sau sculptată rudimentar cu mâna. Din fr. **pétroglphe**.

PETROGRAF, -Ă, *petrografi*, -e, s.m. și f. Specialist în petrografie. Din fr. **pétrographe**.

PETROGRAFIC, -Ă, *petrografici*, -ce, adj. Care aparține petrografiei, privitor la petrografie. Din fr. **pétrographique**.

PETROGRAFIE s.f. Ramură a geologiei care se ocupă cu studiul rocilor din scoarța pământului din punctul de vedere al compoziției lor mineralogice și chimice, al formării lor, al transformărilor pe care le suferă, al răspândirii lor în scoarță etc. Din fr. **pétrographie**.

PETROL s.n. 1. Rocă sedimentară lichidă, uleioasă, de culoare brună-negricioasă, mai rar gălbuie, cu reflexe albastre-verzui, cu miros specific, formată dintr-un amestec natural de hidrocarburi și de alți compuși organici, care se extrage din pământ și care servește drept materie primă în industria chimică; țiței. ♦ *Petrol sintetic* = combustibil cu proprietăți asemănătoare cu cele ale țițeiului, obținut pe cale sintetică din cărbune sau din oxid de carbon, prin hidrogenare catalitică. 2. Derivat lichid al petrolului, folosit la arderea în lămpi cu fitil pentru iluminat sau încălzit; gaz. Din fr. **pétrole**.

PETROLIST, -Ă, *petroliști*, -ste, subst. 1. S.m. și f. Persoană care lucrează în industria petrolieră. 2. S.m. Proprietar de terenuri petroliere; om de afaceri în industria petrolului. - **Petrol** + suf. -ist.

PETROLIER, -Ă, *petroliere*, adj. (Despre produse) Care ține de petrol (1), care provine din petrol; (despre ramuri industriale, instalații, procese tehnologice etc.) care extrage sau prelucrează petrolul, privitor la extragerea și la prelucrarea petrolului. ♦ *Tren (sau vas, tanc) petrolier* (și substantivat, n.) = tren (sau vas, tanc) care servește la transportat petrol. Din fr. **pétrolier**.

SUPERPETROLIER, *superpetroliere*, s.n. Petrolier gigant. - **Super-** + **petrolier**.

PETROLIFER, -Ă, *petroliferi*, -e, adj. (Despre strate, regiuni etc.) Care conține petrol (1), bogat în petrol. ♦ (Impr.) Petrolier. Din fr. **pétrolifère**.

PETROLOGIE s.f. Ramură a geologiei care se ocupă cu studiul rocilor din punct de vedere descriptiv, chimic, genetic, precum și din punctul de vedere al răspândirii lor. Din fr. **pétrologie**.

PETULANT, -Ă, *petulanți*, -te, adj. (Livr.) Care manifestă sau trădează o ardoare exuberantă (bruscă și adesea dezordonată); p. ext. îndrăzneț, temerar. Din fr. **pétulant**.

PETULANȚĂ, *petulanțe*, s.f. (Livr.) Ardoare exuberantă (bruscă și adesea dezordonată); p. ext. îndrăzneală, temeritate. Din fr. **pétulance**.

PETUNIE, *petunii*, s.f. Plantă erbacee decorativă din familia solanaceelor, cu tulpina înaltă și cu flori mari, diferit colorate și plăcut mirositoare, care au corola în forma de pâlnie (*Petunia hybrida*). Din fr. **pétunia**.

PEȚIOLAT, -Ă, *pețiolați*, -te, adj. (Despre frunze) Care are pețiol, cu pețiol. Din fr. **pétiolé**.

PIANIST, -Ă, *pianiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă (cu pricepere și cu măiestrie) la pian, care are profesiunea de a cânta la pian. Din fr. **pianiste**.

PIANISTIC, -Ă, *pianistici*, -ce, adj. Care ține de pian, privitor la pian; propriu, caracteristic pianului sau artei interpretative la pian; ca la pian. Din fr. **pianistique**.

PICA, pers. 3 *pichează*, vb. I. Intrans. (Despre avioane) A coborî în picaj. Din fr. **picquer**.

PICADOR, *picadori*, s.m. Persoană care participă la luptele cu tauri, stând călare în arenă, înarmat cu o lance, și împingând taurul spre toreador sau matador ori intervenind când viața acestora este în primejdie. Din fr. **picador**.

PICAJ, *picaje*, s.n. Coborâre a unui avion pe o traiectorie (aproape) verticală. Din fr. **piquage**.

PICANT, -Ă, *picanți*, -te, adj. 1. (Despre mâncăruri, băuturi sau despre gustul lor) Condimentat (de obicei iute, usturător etc.). 2. Fig. (Despre glume, anecdotă etc.) (Ușor) indecent, obscen, piperat. 3. Fig. (Despre persoane și despre înfățișarea lor) Nostim, atrăgător, seducător. Din fr. **piquant**.

PICARESC, -ESCĂ, *picarești*, adj. (Despre anumite opere literare) Care, prin intermediul personajelor aparținând mediului interlop (cerșetori, vagabonzi, aventurieri etc.), investighează cele mai diverse medii sociale, moravuri etc. și face o critică ascuțită relațiilor sociale din Spania sec. XVI-XVII Din fr. **picaresque**.

PICHER, *picheri*, s.m. Persoană care răspunde de buna întreținere a unei porțiuni de cale ferată sau de șosea. Din fr. **picqueur**.

PICHET¹ s.n. Numele unui joc de cărți care se joacă (în două persoane) cu treizeci și două de cărți. Din fr. **pique**.

PICHET² s.n. Tesătură deasă de bumbac, de mătase sau din fibre sintetice, făcută cu două urzeli diferite, dintre care cea de la suprafață formează un desen (geometric) în relief. Din fr. **piqué**.

PICHETA, *pichetez*, vb. I. Tranz. A marca punctele unei alinieri, ale unei măsurători etc. prin picheti înfipti în pământ. ♦ A bate picheti în pământ (pentru a marca ceva). Din fr. **piqueter**.

PICHETARE, *pichetări*, s.f. Acțiunea de a *picheta*. V. **picheta**.

PICHETAJ, *pichetaje*, s.n. Ansamblul picheților care marchează un traseu, o aliniere, un drum etc. Din fr. **piquetage**.

PICLAJ, *piclaje*, s.n. Operație de tratare a pielilor cu o soluție acidă (și cu clorură de sodiu) înainte de tăbăcire; piclare. Din fr. **picklage**.

PICLARE, *piclări*, s.f. Piclaj. - Cf. **piclaj**.

PICNIC, *picnicuri*, s.n. (Livr.) Masă (și petrecere) comună (în aer liber), de obicei cu contribuția fiecărui participant. Din fr. **picnique**.

PICNOMETRIE, *picnometrii*, s.f. (Fiz.) Tehnică de măsurare a densităților. Din fr. **pycnométrie**.

PICNOMETRU, *picnometre*, s.n. Instrument (în formă de recipient) folosit pentru măsurarea densității corpurilor lichide sau solide prin cântărire. Din fr. **pycnomètre**.

PICOFARAD, *picofarazi*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură a capacității electrice, egală cu a 10^{-12} parte dintr-un farad. Din fr. **picofarad**.

PICOSECUNDĂ, *picosecunde*, s.f. (Fiz.) A 10^{-12} parte dintr-o secundă. Din fr. **picoseconde**.

PICOT, *picoți*, s.m. 1. (Min.) Bucată de lemn tare, ascuțită la un capăt, folosită la săparea galeriilor. 2. (În forma *picou*, n.) Bordură de dantelă cu colțuri. ♦ Bulină (3). Din fr. **picot**.

PICOTAJ, *picotaje*, s.n. (Min.) Consolidarea rocilor din galerii cu ajutorul picoților. Din fr. **picotage**.

PICRAT, *picrați*, s.m. Compus sau combinație chimică obținută pe baza acidului picric. Din fr. **picrate**.

PICRIC adj. (În sintagma) *Acid picric* = acid corosiv și toxic, sub formă de cristale galbene, fără miros și cu gust amar, folosit ca exploziv, la prepararea unor substanțe colorante etc. Din fr. **picrique**.

PICTOGRAFIC, -Ă, *pictografici*, -ce, adj. Care aparține pictografiei, privitor la pictografie; *spec.* (despre scriere, semne) care redă obiectele și ideile prin desene simbolice, sugestive. Din fr. **pictographique**.

PICTOGRAFIE s.f. Sistem primitiv de scriere în care obiectele și ideile sunt redată prin desene sugestive, simbolice. Din fr. **pictographie**.

PICTOGRAMĂ, *pictograme*, s.f. Desen sau șir de desene simbolice, sugestive, prin care sunt redată obiectele și ideile în unele sisteme primitive de scriere. Din fr. **pictogramme**.

PICTURAL, -Ă, *picturali*, -e, adj. Care aparține picturii, privitor la pictură; *p. ext.* pitoresc. Din fr. **pictural**.

PICTURALITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi pictural; caracter pictural; plasticitate. - **Pictural** + suf. -itate.

PIEDESTAL, *pedestaluri*, s.n. Suport (înalț) pe care se așază o statuie, o coloană, un obiect

decorativ etc. [Pl. și: *pedestale*] Din fr. **piédestal**.

PIELITĂ, *pielite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamația mucoasei bazinetului renal. Din fr. **pyélite**.

PIELOGRAFIE, *pielografii*, s.f. (Med.) Radiografie a rinichilor, a bazinetelor și a ureterelor. Din fr. **pyélographie**.

PIELONEFRITĂ, *pielonefrite*, s.f. Boală inflamatorie, de natură infecțioasă, a bazinetului și a rinichiului. Din fr. **pylonéphrite**.

PIEMIE, *piemii*, s.f. (Med.) Septicemie. Din fr. **pyémie**.

PIEMONT, *piemonturi*, s.n. Formă de relief situată la contactul unor munți cu o câmpie sau cu o depresiune, formată prin acumularea depunerilor aduse de apele curgătoare la schimbarea de pantă. Din fr. **piémont**.

PIEMONTAN, -Ă, *piemontani*, -e, adj. Care aparține piemontului, privitor la piemont, care alcătuiește un piemont. - **Piemont** + suf. -an.

PIESĂ, *piese*, s.f. 1. Parte demontabilă a unei mașini, a unui mecanism, a unui instrument, a unei construcții; organ de mașină sau element component al unui mecanism, instrument, aparat etc. ♦ *Piesă anatomică* = parte dintr-un cadavru preparată special pentru disecție și pentru studii anatomice. 2. Obiect sau ființă care face parte dintr-o categorie, dintr-o serie de obiecte sau de ființe identice sau asemănătoare. ♦ Spec. Fiecare dintre obiectele de îmbrăcăminte care fac parte dintr-un ansamblu vestimentar. ♦ Spec. Fiecare dintre figurile sau obiectele unor jocuri sportive sau de societate. ♦ Spec. Fiecare dintre armele de artilerie aflate în dotarea unei unități, a unui stat etc. ♦ Monedă metalică. 3. Fiecare dintre actele, documentele, însemnările cuprinse într-un dosar sau într-o colecție. 4. Obiect de valoare sau operă de artă, expuse într-un muzeu sau făcând parte dintr-o colecție. 5. Operă literară compusă în formă de dialog și destinată reprezentării pe scenă; operă dramatică. ♦ P. gener. Operă literară. 6. Compoziție muzicală. Din fr. **pièce**.

PIESUȚĂ, *piesuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *piesă*. - **Piesă** + suf. -uță.

PIESETĂ, *piesete*, s.f. Piesă de teatru scurtă. Din fr. **piécette**.

PIETIN s.n. 1. Boală contagioasă la oi, care se manifestă prin răni dureroase la picioare, pricinuind distrugerea progresivă a unghiilor. 2. Boală a cerealelor, provocată de unele ciuperci, care duce la înnegrirea părții bazale a tulpinilor, la pălirea, îndoirea și căderea plantelor. Din fr. **piétin**.

PIETISM s.n. Doctrină ascetică a unei secte protestante, care promovează respectarea cu rigurozitate a practicilor religioase, pietatea și misticismul extrem; *p. ext.* atitudine, comportare a adepților acestei doctrine. Din fr. **piétisme**.

PIETIST, -Ă, *pietiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al pietismului. 2. Adj. Care aparține

pietismului sau pietiştilor (1), privitor la pietism sau la pietişti. Din fr. **piétiste**.

PIETON, *pietoni*, s.m. Persoană care umblă pe jos pe o arteră (cu trotuare) străbătută de vehicule. Din fr. **piéton**.

PIETONAL, -Ă, *pietonali*, -e, adj. Al pietonilor. - **Pieton** + suf. -al.

PIEZOCERAMIC, -Ă, *piezoceramici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Denumire generică pentru un grup de ceramice piezoelectrice folosite în construcția rezonatoarelor și a filtrelor de calitate, a dozelor de pick-up, a traductoarelor de ultrasunete etc. 2. Adj. Referitor la ceramice piezoelectrice. Din fr. **piézo-céramique**.

PIEZOELECTRIC, -Ă, *piezoelectrici*, -ce, adj. (Fiz.) Care aparține piezoelectricității, privitor la piezoelectricitate, propriu piezoelectricității. Din fr. **piézo-électrique**.

PIEZOELECTRICITATE s.f. (Fiz.) Proprietate a unor cristale ionice de a se polariza electric sub acțiunea unei deformări mecanice sau de a se deforma sub acțiunea unui câmp electric exterior. ♦ Modificare a dimensiunilor unui corp sub acțiunea câmpului electric. Din fr. **piézo-électricité**.

PIEZOGRAMĂ, *piezogramă*, s.f. (Biol.) Curbă rezultată din înregistrarea fenomenelor biologice cu ajutorul cristalelor piezoelectrice. Din fr. **piézogramme**.

PIEZOMETRIC, -Ă, *piezometrici*, -ce, adj. (Fiz.) Referitor la piezometrie, de piezometrie. Din fr. **piézométrique**.

PIEZOMETRIE s.f. 1. (Fiz.) Măsurare a presiunilor (ridicate). 2. Ramură a fizicii care studiază compresibilitatea lichidelor. Din fr. **piézométrie**.

PIEZOMETRU, *piezometre*, s.n. (Fiz.) Aparat cu care se măsoară gradul de comprimare a lichidelor sau se determină presiunea statică a fluidelor. Din fr. **piézomètre**.

PIGMENT, *pigmenți*, s.m. 1. Substanță colorată naturală produsă de celulele plantelor și animalelor și care colorează în mod specific țesuturile sau lichidele organice ale acestora. 2. Particulă solidă, colorată, insolubilă în mediul în care este suspendată, întrebuințată în industrie pentru colorare. Din fr. **pigment**.

PIGMENTA, *pigmentez*, vb. I. 1. Refl. (Despre celule, țesuturi, părți ale plantelor și ale animalelor) A se colora prin pigmenți (1) care se formează prin acțiunea soarelui, în urma unor tulburări funcționale etc. 2. Tranz. A colora cu pigmenți (2) fibre textile, țesături etc. Din fr. **pigmenter**.

PIGMENTARE, *pigmentări*, s.f. Faptul de a (se) *pigmenta*; pigmentație. V. **pigmenta**.

PIGMENTAT, -Ă, *pigmentați*, -te, adj. (Despre celule, țesuturi etc.) Colorat într-un anumit fel prin pigmenți; care conține pigmenți. V. **pigmenta**.

PIGMENTAȚIE, *pigmentații*, s.f. Pigmentare. ♦ Mod specific în care apar colorate celulele,

țesuturile etc. în urma pigmentării. Din fr. **pigmentation**.

PIGMENTOGEN, -Ă, *pigmentogeni*, -e, adj. Care produce pigmenți. Din fr. **pigmentogène**.

PIGMEU, -EE, *pigmei*, -ee, s.m. și f. (Rar la f.)

1. (Mitol.) Persoană care făcea parte dintr-o populație fabuloasă de pitici, despre care se credea, în antichitate, că locuiește în diverse ținuturi îndepărtate. 2. Persoană care aparține unor populații din Africa centrală, din bazinul fluviului Congo, cu înălțimea medie sub un metru și jumătate; *p. gener.* persoană de statură foarte mică. ♦ (Adjectival) *Populație pigmei*. 3. Fig. Persoană lipsită de orice valoare, de calitate, de merite. Din fr. **pygmée**.

PIJAMA, *pijamale*, s.f. Îmbrăcăminte formată din pantaloni și bluză, care se poartă mai ales noaptea (în timpul somnului). Din fr. **pyjama**.

PIL interj. Strigăt cu care vânătorii îndeamnă câinele să se arunce asupra vânatului. Din fr. **pille**.

PILĂ, *pile*, s.f. 1. Dispozitiv (alcătuit din doi electrozi introduși într-un electrolit) care transformă energia dezvoltată de un agent chimic, termic sau luminos în energie electrică. 2. (În sintagma) *Pilă atomică* = ansamblu de instalații care servește la producerea treptată și reglabilă a fisiunii nucleare în lanț; reactor (nuclear). 3. (Elt.; în sintagma) ♦ *Pilă electrochimică* = pilă de curent continuu. 4. (Ieșit din uz) Teanc, grămadă formată din lucruri de același fel puse unele peste altele. 5. Picior de pod executat din zidărie, din piatră, din beton sau din metal; contrafort de beton care întărește un baraj. 6. (Fam.), Sprijin, ajutor (illegal) dat cuiva de o persoană influentă pentru obținerea unui avantaj; *p. ext.* persoană care acordă acest sprijin. ♦ Expr. (Fam.) *A pune (sau a băga) o pilă* = a interveni (în mod abuziv) în favoarea cuiva sau pentru sine, a solicita o protecție (illegală) pentru cineva sau pentru sine. *A avea pile* = a se bucura de protecția cuiva. Din fr. **pile**.

PILIER, *piliere*, -i, subst. 1. S.n. Porțiune dintr-un zăcământ delimitată prin lucrări miniere sau cuprinsă între zone de exploatare. 2. S.m. (Rugbi) Fiecare dintre cei doi înaintași din prima linie care încadrează pe taloner într-un meleu. Din fr. **pilier**.

PILIFERĂ, *pilifere*, adj. (Bot.; în sintagma) *Zonă piliferă* = porțiune din rădăcină (sau din ramificațiile ei) cu perișori absorbantți. Din fr. **pilifère**.

PILOCARP, *pilocarpi*, s.m. Arbore originar din America de Sud, cu flori mari, ale cărui frunze conțin pilocarpină (*Pilocarpus jaborandi*). Din fr. **pilocarpe**.

PILOCARPINĂ s.f. (Chim.) Alcaloid care se extrage din frunzele unor arbuști tropicali (*Pilocarpus*) și care are diverse întrebuințări în medicină. Din fr. **pilocarpine**.

PILON, *piloni*, s.m. 1. (Adesea fig.) Stâlp puternic care susține o construcție sau o parte a

unei construcții. ♦ Element decorativ în formă de stâlp prismatic, așezat la capătul unui pod (de o parte și de alta), la intrarea într-o expoziție etc. **2.** Construcție masivă la monumente sau la temple, de o parte și de alta a intrării. **3.** Suport de metal, de beton armat sau de lemn care servește la susținerea conductelor și izolatoarelor liniilor electrice aeriene, a antenelor electromagnetice etc. Din fr. **pylône**.

PILONA, *pilonez*, vb. I. Tranz. A îndesa (cu muiul sau cu o placă grea) pământul, un material granular etc. Din fr. **pilonner**.

PILONARE, *pilonări*, s.f. Acțiunea de a *pilona* și rezultatul ei. V. **pilona**.

PILOR, *pilori*, s.m. Orificiu (format dintr-un mușchi inelar) prin care stomacul comunică cu duodenul. Din fr. **pylore**.

PILOT¹, *piloți*, s.m. **1.** Persoană calificată care conduce în mod efectiv o aeronavă. **2.** Persoană calificată care manevrează cârma unei nave (mai ales în regiunile în care navigația este dificilă). **3.** Persoană care conduce sau ajută la conducerea unor vehicule feroviare prin locuri dificile. **4.** (În sintagmele) *Pilot automat (de comandă)* = sistem tehnic care conduce automat o aeronavă sau o navă. *Stație-pilot* = insulație experimentală în care se fabrică de probă un anumit produs înainte de fabricarea în serie. *Știință pilot* = știință care orientează alte discipline prin noțiunile și metodele ei. Din fr. **pilote**.

PILOT², *piloți*, s.m. Stâlp de lemn, de oțel sau de beton (armat), fixat în pământ (vertical sau înclinat) pentru a transmite la straturile de teren rezistent greutatea construcțiilor de deasupra sau pentru a consolida terenul; stâlp de susținere. Din fr. **pilot**.

PILOTA, *piletez*, vb. I. **1.** Tranz. A conduce în calitate de pilot o navă, o aeronavă, o locomotivă etc. ♦ Fig. A conduce, a îndruma. **2.** Intranz. (Despre nave, aeronave, locomotive etc.) A-și încetini mersul (din cauza nesiguranței parcursului); a face manevre. Din fr. **piloter**.

PILOTARE, *pilotări*, s.f. Acțiunea de a *pilota* și rezultatul ei; pilotaj. V. **pilota**.

PILOTAJ, *pilotaje*, s.n. **1.** Faptul de a conduce o navă, o aeronavă, o locomotivă în calitate de pilot; pilotare; știința și tehnica acestei conduceri. **2.** Încetinire a mersului unui vehicul aerian sau terestru din cauza unor condiții speciale (porțiuni periculoase ale traseului, intrări în porturi, vizibilitate scăzută etc.). Din fr. **pilotage**.

PILOTINĂ, *pilotine*, s.f. Ambarcație care conduce navele ce intră sau ies dintr-un port și care aduce pilotul¹ pe aceste nave. Din fr. **pilotin**.

PILOZITATE, *pilozități*, s.f. (Anat.) Prezența părului pe față, pe corpul și pe membrele unei persoane, care constituie unul dintre caracterele ei sexuale secundare. Din fr. **pilosité**.

PILULĂ, *pilule*, s.f. Mic preparat medicamentos de formă sferică sau circulară, care se ia pe cale bucală; hap, bulin, drajeu. Din fr. **pilule**.

PINACEE, *pinacee*, s.f. (La pl.) Familie de arbori rășinoși din încrengătura gimnospermelor, cu tulpină în general dreaptă, cu frunze aciculare persistente la majoritatea speciilor, cu flori grupate în conuri; abietacee; (și la sg.) arbore din această familie. Din fr. **pinacées**.

PINASĂ, *pinase*, s.f. **1.** Barcă folosită în marina militară. **2.** Ambarcațiune cu motor folosită la pescuitul sardelor. Din fr. **pinasse**.

PINCE-NEZ s.n. Ochelari care se prind pe nas cu ajutorul unui arc. [Pr.: *pens-nê*] - Cuv. fr.

PINDARIC, **-Ă**, *pindarici*, **-ce**, adj. (Livr.; despre poezii, versuri, etc.) Care este scris în genul poetului antic grec Pindar. Din fr. **pindarique**.

PINEALĂ, *pineale*, adj. (În sintagma) *Glandă pineală* = mică glandă situată în masa encefalului, care determină prin secreția ei dezvoltarea caracterelor sexuale; epifiză. Din fr. **pinéal**.

PINGUIN, *pinguini*, s.m. Nume dat unor genuri diferite de păsări palmipede marine, cu ciocul lung, cu aripile scurte, negre, improprie pentru zbor, servind ca înotătoare, cu picioarele scurte, situate la extremitatea posterioară a trunchiului, cu pieptul alb, cu mersul legănat, care trăiesc în grupuri în regiunile polare sudice. Din fr. **pinguin**.

PINION, *pinioane*, s.n. Roată dințată cu un număr mic de dinți, care intră în componența unui angrenaj, servind la punerea în mișcare a altor roți din angrenajul respectiv. Din fr. **pignon**.

PINIPED, *pinipede*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere răspândite în regiunile reci, al căror corp fusiform, cu membrele transformate în înotătoare, este adaptat vieții acvatice; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. Din fr. **pinnipèdes**.

PINOT, *pinoturi*, s.n. Numele mai multor soiuri de viță de vie superioare de origine franceză, cultivate pentru obținerea vinului; *p. ext.* vin produs din strugurii acestor soiuri. Din fr. **pinot**.

PINULĂ, *pinule*, s.f. **1.** Placă de metal având o deschizătură și un fir de vizare, care servește la stabilirea aliniamentelor de teren. **2.** Fiecare dintre frunzulițele care constituie o frunză de ferigă. Din fr. **pinnule**.

PIODERMITĂ, *piodermite*, s.f. Nume generic dat inflamațiilor supurative ale pielii, produse de stafilococi și streptococi. Din fr. **pyodermite**.

PIOGEN, **-Ă**, *piogeni*, **-e**, adj. (Med.; despre răni) Care produce puroi; (despre agenți patogeni) care determină producerea puroiului. Din fr. **pyogène**.

PIOLET, *pioleți*, s.m. Instrument asemănător cu un mic târnăcop, folosit de alpiști. Din fr. **piolet**.

PION, *pioni*, s.m. 1. Fiecare dintre cele șaisprezece piese de cea mai mică valoare de la jocul de șah, așezate, la începutul partidei, înaintea celorlalte piese. 2. Fig. Luptător pentru o cauză, pentru o idee nouă, exponent al unei concepții noi. Din fr. **pion**.

PIONEFRITĂ, *pionefrite*, s.f. (Med.) Infecție a rinichiului cu infiltrații purulente difuze. Din fr. **pyonéphrite**.

PIOREE s.f. (Med.) Scurgere de puroi dintr-un focar infecțios. ♦ *Pioree alveolară* = paradentoză. Din fr. **pyorhée**.

PIOS, **PIOASĂ**, *pioși, pioase*, adj. (Despre oameni) Pătruns de sentimente de evlavie (religioasă) sau de afecțiune plină de respect; (despre manifestări, acțiuni, creații ale oamenilor) care exprimă, denotă evlavie sau o afecțiune respectuoasă; care este determinat de evlavie sau de o afecțiune respectuoasă. Din fr. **pieux**.

PIOȘENIE, *pioșenii*, s.f. (Rar) Pietate. - Pios + suf. *-enie*.

PIOTORAX s.n. Boală care constă în formarea și acumularea de puroi în cavitatea pleurală. Din fr. **pyothorax**.

PIPERINĂ, *piperine*, s.f. Alcaloid care se găsește în piper. Din fr. **pipérine**.

PIPERMENT, *pipermenturi*, s.n. Bătură preparată din alcool, sirop de zahăr și esență de mentă. Din fr. **peppermint**.

PIPETĂ, *pipete*, s.f. Tub mic de sticlă (gradat), prevăzut cu o pară de cauciuc, folosit pentru a picura, a lua, a măsura etc. o cantitate mică de lichid; picătoare. ♦ Tub prin care se toarnă un lichid dintr-un vas în altul. Din fr. **pipette**.

PIPI subst. sg. (Fam.) Urină. Din fr. **pipi**.

PIRAMIDAL, *-Ă, piramidali, -e*, adj. 1. Care are forma unei piramide (1), ca o piramidă. ♦ *Celulă piramidală* sau *neuron piramidal* = celulă nervoasă a substanței cenușii din creier. *Os piramidal* (și substantivat, m.) = unul dintre oasele mici oare formează carpul. 2. Fig. De proporții foarte mari, enorm, uriaș; *p. ext.* foarte important, mareț; extraordinar, uimitor. Din fr. **pyramidal**.

PIRAMIDON, *piramidoane*, s.n. Preparat farmaceutic sub formă de (comprimate din) pulbere cristalină albă, fără miros, solubilă în apă, folosit ca medicament împotriva febrei, a durerilor de cap, a nevralgiilor etc. Din fr. **pyramidon**.

PIRANOMETRU, *piranometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea intensității radiației solare difuze. Din fr. **pyranomètre**.

PIRAT, *pirați*, s.m. Persoană care se îndeletnicește cu pirateria, care comite acte de piraterie; hoț de mare, corsar. ♦ Persoană care comite infracțiunea de piraterie aeriană. ♦ Fig. Individ fără scrupule, care se îmbogățește prin jaf, tâlhărie etc. Din fr. **pirate**.

PIRATICESC, *-EASCĂ, piraticești*, adj. (Înv.) Pirateresc. - Pirat + suf. *-icesc*.

PIRATERIE, *piraterii*, s.f. Faptă prin care membrii echipajului unui vas, prin amenințări și violență, răpesc un alt vas ori bunurile sau persoanele aflate pe bordul lui; infracțiune săvârșită de autorii acestei fapte. ♦ *Piraterie aeriană* = (infracțiune care constă în) acte de amenințare și violență săvârșite de o persoană sau un grup înarmat asupra echipajului unui avion în scopul schimbării itinerarului acestuia. Din fr. **piraterie**.

PIRATERESC, *-EASCĂ, piraterești*, adj. Care aparține piraților, privitor la pirați; piraticesc. - **Piraterie** + suf. *-esc*.

PIRETIC, *-Ă, piretici, -ce*, adj. (Rar) Care provoacă febră; referitor la febră. Din fr. **pyrétique**.

PIRETOTERAPIE s.f. Metodă terapeutică care constă în provocarea artificială a unei stări febrile cu diverse mijloace în scopul ridicării potențialului de apărare la boală a organismului. Din fr. **pyrétothérapie**.

PIRETRINĂ, *piretrine*, s.f. Substanță insecticidă extrasă din piretru. Din fr. **pyrethrine**.

PIRETRU s.m. (Bot.) 1. Vetricea (*Chrysanthemum alpinum*). 2. Pulbere insecticidă fină, obținută din florile uscate ale piretrului (1). Din fr. **pirethre**.

PIREX s.n. Sticlă rezistentă la variații bruște de temperatură, din care se fac mai ales aparate de laborator. Din fr. **pyrex**.

PIREXIE, *pirexii*, s.f. Febră; *p.ext.* nume generic dat bolilor cu temperatură (ridicată). Din fr. **pyrexie**.

PIRGEOMETRU, *pirgeometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea intensității radiației calorice terestre. Din fr. **pyrogéomètre**.

PIRHELIOGRAF, *pirheliografe*, s.m. Pirheliometru înregistrator. Din fr. **pyrhéliographe**.

PIRIDINĂ, *piridine*, s.f. Substanță organică aromatică, lichidă, incoloră, toxică, solubilă în apă, în alcool și în eter, cu miros caracteristic neplăcut, folosită la fabricarea unor medicamente, a unor materii colorante etc. Din fr. **pyridine**.

PIRIFORM, *-Ă, piriformi, -e*, adj. Care are formă de pară. Din fr. **piriforme**.

PIRITĂ, *pirite*, s.f. Sulfură de fier naturală, de culoare galbenă, cristalizată în sistem cubic, folosită mai ales ca materie primă la fabricarea acidului sulfuric. Din fr. **pyrite**.

PIRITOS, *-OASĂ, piritosi, -oase*, adj. (Despre substanțe chimice, minereuri) Care conține (multă) pirită. Din fr. **pyriteux**.

PIROBALISTICĂ s.f. (Mil.) Disciplină care studiază lansarea proiectilelor prin guri de foc. Din fr. **pyroballistique**.

PIROCLASTIC, *-Ă, piroclastici, -ce*, adj. Care este alcătuit din piroclastit; care se referă la piroclastite. Din fr. **proclastique**.

PIROCLASTIT, *piroclastite*, s.n. Rocă formată prin depozitarea materialului expulzat în timpul exploziilor vulcanice. Din fr. **pyroclastite**.

PIROELECTRIC, -**Ă**, *pieoelectrice*, -*ce*, adj. Referitor la piroelectricitate, de piroelectricitate. Din fr. **pyro-électrique**.

PIROELECTRICITATE s.f. Proprietate a unor cristale de a se polariza electric sub acțiunea unei variații de temperatură sau de a-și modifica temperatura sub acțiunea unui câmp electric exterior. Din fr. **pyroélectrité**.

PIROFOB, -**Ă**, *pirofobi*, -*e*, adj., s.m. și f. (Med.) Bolnav de pirofobie. Din fr. **pyrophobe**.

PIROFOR, *pirofori*, s.m. 1. Nume dat corpurilor care produc scântei și se aprind ușor în contact cu aerul (prin frecare sau ciocnire). 2. (La pl.) Gen de insecte coleoptere care emit lumină fosforescentă; (și la sg.) insectă care aparține acestui gen. Din fr. **pyrophore**.

PIROFORIC, -**Ă**, *piroforici*, -*ce*, adj. (Despre corpuri, materiale, substanțe etc.) Care are proprietățile unui pirofor (1). Din fr. **pyrophorique**.

PIROGĂ, *pirogă*, s.f. Ambarcație rudimentară, lungă și îngustă, cu vâsle sau cu pânze, construită prin scobirea sau cioplirea unui trunchi de copac ori confecționată din piei cusute, folosită de anumite populații din Africa, India, din insulele din sud-estul Asiei și din Oceanul Pacific. Din fr. **pirogue**.

PIROGALIC adj. (În sintagma) *Acid pirogalic* = pirogalol. Din fr. **pyrogallique**.

PIROGALOL s.n. Substanță chimică în formă de cristale albe, cu gust amar, folosită în medicină (ca antiseptic), în tehnica fotografiei (ca revelator) etc.; acid pirogalic. Din fr. **pyrogallol**.

PIROGEN, -**Ă**, *pirogeni*, -*e*, adj. 1. Care este produs de foc. 2. Care provoacă febră. Din fr. **pyrogène**.

PIROGENARE, *pirogenări*, s.f. Procedeu pentru realizarea unor reacții chimice între gaze la temperaturi înalte; piroliză. - Cf. fr. **pyrogénéation**.

PIROGNOSTIE, *pirognostii*, s.f. Metodă de analiză la cald pentru determinarea metalelor dintr-un mineral. Din fr. **pyrognostie**.

PIROGRAVA, *pirogravez*, vb. I. Tranz. A grava desene pe un obiect de lemn, de piele, de os etc. cu ajutorul unui vârf de metal înroșit în foc sau cu un termocauter. Din fr. **pyrograver**.

PIROGRAVARE, *pirogravări*, s.f. Acțiunea de a *pirograva* și rezultatul ei. V. **pirograva**.

PIROGRAVAT, -**Ă**, *pirogravați*, -*te*, adj. (Despre obiecte sau părți ale unor obiecte din lemn, os, piele etc.) Decorat cu pirogravuri; (despre desene, ornamente, inscripții etc.) executat prin pirogravare. V. **pirograva**.

PIROGRAVOR, *pirogravori*, s.m. Persoană care execută lucrări de pirogravură; specialist în pirogravură. Din fr. **pyrograveur**.

PIROGRAVURĂ, (2) *pirogravuri*, s.f. 1. Tehnica, arta de a decora suprafața unor obiecte de lemn, de piele, de os etc. prin pirogravare. 2. Gravură, desen decorativ executat prin pirogravare; *p. ext.* obiect pirogravat. Din fr. **pyrogravure**.

PIROL, *piroli*, s.m. Compus organic sub formă de lichid incolor cu miros de clorofom, produs prin distilarea uleiului de oase și folosit la fabricarea unor coloranți. Din fr. **pyrrhol**.

PIROLATRIE, *pirolatrii*, s.f. Cult primitiv al focului. Din fr. **pyrolâtrie**.

PIROLIGNOS adj. (În sintagma) *Acid pirolignos* = produs obținut prin distilarea uscată a lemnului, din care se extrag acidul acetic, alcoolul metilic și acetona. Din fr. **pyroligneux**.

PIROLIZĂ s.f. (Chim.) Pirogenare. Din fr. **pyrolyse**.

PIROLUZIT, *piroluzite*, s.n. Bioxid natural de mangan folosit la extragerea manganului, în industria sticlei, la fabricarea vopselelor de ulei etc. Din fr. **pyrolusite**.

PIROMAN, -**Ă**, *piromani*, -*e*, s.m. și f. Persoană care suferă de piromanie. Din fr. **pyromane**.

PIROMANIE s.f. Formă de tulburare psihică în care bolnavul simte impulsul nestăpânit de a da foc, de a distruge prin foc. Din fr. **pyromanie**.

PIROMETAMORFISM s.n. Totalitate a transformărilor suferite de rocile din vecinătatea imediată a unui corp eruptiv din cauza temperaturilor înalte. Din fr.

pyrométamorphisme.

PIROMETRIC, -**Ă**, *pirometrici*, -*ce*, adj. Care ține de pirometrie, privitor la pirometrie. Din fr. **pyrométrique**.

PIROMETRIE s.f. Ramură a fizicii care studiază problemele legate de măsurarea temperaturilor înalte. Din fr. **pyrométrie**.

PIROMETRU, *pirometre*, s.n. Instrument folosit (în metalurgie) pentru măsurarea temperaturilor înalte. Din fr. **pyromètre**.

PIROPLASMOZĂ, *piroplasmoze*, s.f. Nume generic dat unui grup de boli parazitare ale animalelor domestice, provocate de paraziți monocelulari care pătrund în sânge, distrugând globulele roșii și producând febră mare. Din fr. **piroplasmose**.

PIROSCOP, *piroscoape*, s.n. (Fiz.) Dispozitiv pentru determinarea aproximativă a temperaturilor înalte. Din fr. **pyroscope**.

PIROSCOPIC, -**Ă**, *piroscopici*, -*ce*, adj. (Fiz.) Referitor la piroscopie. Din fr. **pyroscopique**.

PIROSFERĂ s.f. Zonă din interiorul pământului, de sub litosferă, presupusă a fi în stare fluidă și considerată sediul activității eruptive a vulcanilor; sima. Din fr. **pyrosphère**.

PIROSTAT, *pirostate*, s.n. Aparat de supraveghere și de control al temperaturii și al

arderii dintr-un focar de cazan sau de cuptor industrial. Din fr. **pyrostat**.

PIROTEHNICIAN, *pirotehnicieni*, s.m.

Specialist în pirotehnie. Din fr. **pyrotechnicien**.

PIROTEHNIE, (2) *pirotehnii*, s.f. 1. Tehnica fabricării și utilizării unor dispozitive, a unor materiale care servesc la aprinderea munițiilor, a armelor de foc, a unor substanțe explozibile, a artificilor etc. 2. Fabrică de muniții. Din fr. **pyrotechnie**.

PIROTERMIC, -Ă, *pirotermici*, -ce, adj. Care dezvoltă căldură prin ardere. Din fr. **pyrothermique**.

PIROTINĂ s.f. Sulfură naturală de fier, cristalizată în sistemul hexagonal, de culoare galbenă închisă cu reflexe brune-roz. Din fr. **pyrrhotine**.

PIROXEN, *piroxeni*, s.m. Rocă vulcanică formată din silicați naturali de magneziu, fier, calciu, aluminiu, sodiu, potasiu etc., care se prezintă sub formă de cristale prismatice cu luciu sticlos, de culoare verde-măslinie până la negru. Din fr. **pyroxène**.

PIROXENIC, -Ă, *piroxenici*, -ce, adj. De natura piroxenului. Din fr. **pyroxénique**.

PIROXENIT, *piroxenite*, s.n. Rocă eruptivă, constituită mai ales din piroxen. Din fr. **pyroxénite**.

PIROXILINĂ, *piroxiline*, s.f. Amestec de esteri ai celulozei, folosit la fabricarea explozivilor, a colodului, a celuloidului, a lacurilor și a emailurilor. Din fr. **pyroxiline**.

PIROPLASMOZĂ, *piroplasmoze*, s.f. Nume generic dat unui grup de boli parazitare ale animalelor domestice, provocate de paraziți monocelulari care pătrund în sânge, distrugând globulele roșii și producând febră mare. Din fr. **piroplasmoze**.

PIROSCOP, *piroscoape*, s.n. (Fiz.) Dispozitiv pentru determinarea aproximativă a temperaturilor înalte. Din fr. **pyroscope**.

PIROSCOPIC, -Ă, *piroscopici*, -ce, adj. (Fiz.) Referitor la piroscopie. Din fr. **pyroscopique**.

PIROSFERĂ s.f. Zonă din interiorul pământului, de sub litosferă, presupusă a fi în stare fluidă și considerată sediul activității eruptive a vulcanilor; sima. Din fr. **pyrosphère**.

PIROSTAT, *pirostate*, s.n. Aparat de supraveghere și de control al temperaturii și al arderii dintr-un focar de cazan sau de cuptor industrial. Din fr. **pyrostat**.

PIROTEHNICIAN, *pirotehnicieni*, s.m. Specialist în pirotehnie. Din fr. **pyrotechnicien**.

PIROTEHNIE, (2) *pirotehnii*, s.f. 1. Tehnica fabricării și utilizării unor dispozitive, a unor materiale care servesc la aprinderea munițiilor, a armelor de foc, a unor substanțe explozibile, a artificilor etc. 2. Fabrică de muniții. Din fr. **pyrotechnie**.

PIROTERMIC, -Ă, *pirotermici*, -ce, adj. Care dezvoltă căldură prin ardere. Din fr. **pyrothermique**.

PIROTINĂ s.f. Sulfură naturală de fier, cristalizată în sistemul hexagonal, de culoare galbenă închisă cu reflexe brune-roz. Din fr. **pyrrhotine**.

PIROXEN, *piroxeni*, s.m. Rocă vulcanică formată din silicați naturali de magneziu, fier, calciu, aluminiu, sodiu, potasiu etc., care se prezintă sub formă de cristale prismatice cu luciu sticlos, de culoare verde-măslinie până la negru. Din fr. **pyroxène**.

PIROXENIC, -Ă, *piroxenici*, -ce, adj. De natura piroxenului. Din fr. **pyroxénique**.

PIROXENIT, *piroxenite*, s.n. Rocă eruptivă, constituită mai ales din piroxen. Din fr. **pyroxénite**.

PIROXILINĂ, *piroxiline*, s.f. Amestec de esteri ai celulozei, folosit la fabricarea explozivilor, a colodului, a celuloidului, a lacurilor și a emailurilor. Din fr. **pyroxiline**.

PIROZĂ, *piroze*, s.f. (Med.) Senzație de arsură în piept și în gât, determinată de iritația esofagului. Din fr. **pyrosis**.

PIRUETĂ, *piruete*, s.f. Figură de dans constând din învârtirea completă a unui dansator, executată pe un singur picior; *p. ext.* rotire (rapidă) pe vârful picioarelor, pe călcăie etc. Din fr. **pirouette**.

PIRUETA, *piruetez*, vb. I. Intrans. (Rar) A executa, a face piruete. Din **piruetă**. Cf. fr. **pirouetter**.

PISCICOL, -Ă, *piscicoli*, -e, adj. Care ține de pești sau de piscicultură, privitor la pești sau la piscicultură. Din fr. **piscicole**.

PISCICULTOR, *piscicultori*, s.m. Specialist în piscicultură. Din fr. **pisciculteur**.

PISCICULTURĂ s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea peștilor în apele naturale și în cele amenajate. Din fr. **pisciculture**.

PISCIFORM, -Ă, *pisciformi*, -e, adj. În formă de pește. Din fr. **pisciforme**.

PISCINĂ, *piscine*, s.f. 1. Bazin cu pești amenajat în scop decorativ sau productiv. 2. Bazin de înot. Din fr. **piscine**.

PISCIVOR, -Ă, *piscivori*, -e, adj. (Liv.) Care se hrănește cu pește. Din fr. **piscivore**.

PISETĂ, *pisete*, s.f. (Chim.) Aparat de laborator care proiectează un jet lichid. Din fr. **pisette**.

PISOAR, *pisoare*, s.n. Vas de faianță, de metal etc. montat pe un zid, care servește bărbaților pentru urinat; *p. ext.* parte a closetului public unde sunt instalate asemenea vase. Din fr. **pissoir**.

PISOLIT, *pisolite*, s.n. 1. Grăunte de minerale (calcit, minereu de fier și de mangan etc.), de forma și de mărimea unui bob de mazăre, depus de apele termale care conțin bicarbonat de calciu. 2. Rocă compusă din pisolite (1). Din fr. **pisolithe**.

PISOLITIC, -Ă, *pisolitici*, -ce, adj. (Despre roci) Care este format din pisolite (1). Din fr. **pisolithique**.

PISTARD, *pistarzi*, s.m. Ciclist specializat în concursuri pe pistă, pe velodrom. Din fr. **pistard**.

PISTOL, *pistoli*, s.m. Veche monedă de aur (spaniolă, italiană, engleză etc.), a cărei valoare a variat după epoci. Din fr. **pistole**.

PISTOLET, *pistolette*, s.n. 1. Armă de foc portativă, semiautomată, scurtă și ușoară, care permite tragerea cu o singură mână. 2. Florar (de desenat). Din fr. **pistolet**.

PISTON, *pistoane*, s.n. 1. Organ de mașină care efectuează o mișcare alternativă de translație într-un cilindru în care se găsește un fluid sub presiune. 2. Instrument muzical de suflat din alamă, asemănător cu trompeta. ♦ Clapă mobilă care închide sau deschide un orificiu la unele instrumente muzicale de suflat. Din fr. **piston**.

PISTONA, *pistonez*, vb. I. Tranz. 1. A extrage țigile (dintr-o sondă) sau alt lichid cu ajutorul unui piston special. 2. Fig. (Fam.) A stăruî, a insista pe lângă cineva pentru a obține ceva. Din fr. **pistonner**.

PISTONARE, *pistonări*, s.f. Acțiunea de a *pistona* și rezultatul ei; pistonaj. V. **pistona**.

PISTONFON, *pistonfoane*, s.n. Dispozitiv de etalonare a microfoanelor în domeniul frecvențelor joase. Din fr. **pistonphone**.

PITAGORICIAN, *pitagoricieni*, s.m. Elev sau adept al doctrinei filozofului grec Pitagora. Din fr. **pythagoricien**.

PITAGORISM s.n. Curent filozofic din Grecia antică întemeiat de Pitagora, care considera că esența tuturor lucrurilor este numărul și care a făcut descoperiri importante în domeniul aritmeticii, al geometriei și al astronomiei. [Var.: **pitagoreism** s.n.] Din fr. **pythagorisme**.

PITECANTROP, *pitecantropi*, s.m. Nume dat omului fosil descoperit în Java, cu caractere intermediare între maimuțele antropoide și omul primitiv. Din fr. **pithecanthrope**.

PITIATIC, -**Ă**, *pitiatici*, -*ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de pitiatism. Din fr. **pithiatique**.

PITIATISM, *pitiatisme*, s.n. (Med.) Ansamblu de tulburări nervoase (isterice) vindecabile prin sugestie. Din fr. **pithiatisme**.

PITIC, *pitice*, adj. (În sintagma) *Jocuri pitice* = jocuri care aveau loc din patru în patru ani la Delfi, în Grecia antică, în cinstea zeului Apolo. Din fr. [jeux] **pythiques**.

PIUNEZA, *piuneze*, s.f. Cui cu capul rotund și plat și cu vârful scurt, folosit pentru fixat desene, hârtii, planuri etc. pe perete sau în lemn. [Var.: **pioneză** s.f.] Din fr. **punaise**.

PIURE, *piureuri*, s.n. Preparat culinar din legume sau din fructe fierte (ori crude), trecute prin sită sau zdrobite, folosit de obicei ca garnitură. [Var.: **pireu**, **piré** s.n.] Din fr. **purée**.

PIURIE, *piurii*, s.f. Stare patologică provocată de infecția căilor urinare și caracterizată prin prezența puroiului, a leucocitelor și a germenilor microbieni în urină. Din fr. **pyurie**.

PIVOT, (1, 2, 3) *pivoturi*, s.n., (4) *pivoți*, s.m. 1. S.n. (Tehn.) Fus de formă cilindrică, tronconică, conică etc., care se rotește ori alunecă într-un lagăr la care sarcina acționează în direcția axului. 2. S.n. Rădăcină principală, verticală, îngroșată a unor plante ca morcovul, sfecla etc. 3. S.n. Fig. Element, punct de sprijin esențial care asigură desfășurarea unei activități sau a unui proces. 4. S.m. Spec. (Mil.) Militarul în raport cu care se execută mișcarea unei formații. ♦ (Sport) Jucător cu atribuții bine precizate, care acționează ca vârful de atac, la unele jocuri cu mingea. Din fr. **pivot**.

PIVOTA *pivot*, vb. I. Intrans. 1. (Tehn.) A se roti în jurul unui pivot. 2. (*despre acțiuni, procese, dezbateri etc.*) A se desfășura în jurul aceluiași obiectiv. 3. (rar despre persoane) A se răsuși brusc în călcăie (pe un singur picior, ca în jurul unui pivot. Din fr. **pivoter**.

PIVOTARE, *pivotați*, s.f. Acțiunea de a *pivota* și rezultatul ei; pivotație. V. **pivota**.

PIVOTAȚIE, *pivotații*, s.f. Pivotare. - **Pivota** + suf. -*ație*.

PIVOTANT, -**Ă**, *pivotanți*, -*te*, adj. 1. (Tehn.) Care poate pivota. 2. (Despre rădăcinile unor plante) La care rădăcina principală se dezvoltă mult, pătrunzând adânc, vertical, în sol. Din fr. **pivotant**.

PIXIDĂ, *pixide*, s.f. 1. Casetă sau cupă acoperită, care servea în trecut la păstrarea bijuteriilor sau a împărțășaniei. 2. Tip de fruct în formă de capsulă, care se deschide după coacere printr-un căpăcel sau prin ruperea în două. Din fr. **pyxide**.

PLACA, *plachez*, vb. I. Tranz. 1. A acoperi suprafața unui element de construcție, a unui obiect etc. cu un strat de material de altă natură, pentru a-l proteja, pentru a-i înfrumuseța aspectul etc. 2. (La jocul de rugbi) A opri un jucător să pătrundă spre poarta adversă, imobilizându-l cu mâinile. 3. (Livr.) A părăsi, a abandona. Din fr. **plaquer**.

PLACARE, *placări*, s.f. Acțiunea de a *placa* și rezultatul ei. V. **placa**.

PLACAT, -**Ă**, *placați*, -*te*, adj. 1. (Despre elemente de construcție, obiecte etc.) Care are suprafața acoperită cu un strat de alt material (de calitate superioară). 2. (Despre jucătorii de rugbi) Oprit (prin imobilizare cu mâinile) să pătrundă spre poarta adversă. V. **placa**.

PLACAJ, *placaje*, s.n. 1. Semifabricat din lemn în formă de placă, realizat prin încheierea sub presiune a unui număr de obicei impar de foi de furnir suprapuse, întrebuințat la fabricarea mobilelor, a ambalajelor, a ambarcațiunilor etc. ♦ Înveliș de piatră, de cărămidă, de sticlă, de lemn etc. cu care se acoperă unele elemente de construcție sau unele obiecte spre a le proteja împotriva agenților externi sau spre a le înfrumuseța aspectul. 2. Placare. 3. (La jocul de rugbi) Oprise din acțiune a unui jucător prin

imobilizarea lui cu mâinile. Din fr. **placage, plaquage**.

PLACARDA, *placardez*, vb. I. Tranz. (Rar) A pune o placardă. Din fr. **placarder**.

PLACARDARE, *placardări*, s.f. (Rar)

Acțiunea de a *placarda* și rezultatul ei. V. **placarda**.

PLACARDĂ, *placarde*, s.f. Bucată de carton, de lemn etc. pe care este scrisă o lozincă, o înștiințare etc.; pancartă. Din fr. **placard**.

PLACĂ, *plăci*, s.f. 1. (De obicei urmat de determinări care indică materia) Bucată de material cu fețele plane și cu o grosime uniformă și mult mai mică decât celelalte două dimensiuni. ♦ *Placă aglomerată* = placă obținută prin aglomerarea cu lianți sintetici a așchiilor de lemn din sortimente inferioare sau din deșeuri de la exploatarea și industrializarea lemnului. *Placă turnantă* (sau *învârtitoare*) = disc de oțel sau de fontă sau pod de tablier metalic, care se poate învârti în plan orizontal în jurul axei sale verticale și care servește la întoarcerea vehiculelor feroviare, la trecerea lor de pe o linie pe alta etc. *Placă fotografică* = placă (1) de sticlă cu una dintre fețe acoperită cu o emulsie fotosensibilă, utilizată îndeosebi pentru realizarea negativelor fotografice, în spectroscopie, în microscopie etc. 2. Disc de ebonită pe care se imprimă vibrațiile vocii sau ale unui instrument muzical, spre a fi apoi reproduse cu ajutorul gramofonului, al patefonului, al pick-up-ului. ♦ Expr. (Fam.) *A schimba placa* = a schimba subiectul unei discuții (care a ajuns să plictisească) sau atitudinea față de cineva. 3. (Înv.) Tăbliță de ardezie pe care învățau să scrie școlarii începători. 4. (Tipogr.) Foaie de metal pe care se imprimă literele. 5. (Med.) Proteză dentară mobilă. *Placă dentară*. 6. ♦ (În sintagma) *Placă funerară* = placă de metal, de marmură etc., fixată pe o piatră de mormânt, pe care este scris numele persoanei decedate, anii de viață, un epitaf etc. Din fr. **plaque**.

PLĂCUTĂ, *plăcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *placă*. - **Placă** + suf. -*uță*.

PLACENTAR, -*Ă*, *placentari*, -*e*, adj., s.n. 1. Adj. Care aparține placentei, privitor la placenta. 2. S.n. (La pl.), Subclasă de mamifere care cuprinde animale cu placenta; (și la sg.) animal care face parte din această subclasă. Din fr. **placentaire**.

PLACENTAȚIE, *placentații*, s.f. (Bot.) Felul în care sunt așezate ovulele de placenta. Din fr. **placentation**.

PLACHETĂ, *plachete*, s.f. 1. Volum mic cu conținut literar, în special culegere de versuri; broșură. 2. Medalie pătrată sau dreptunghiulară, care de obicei are o singură față modelată cu desene, basoreliefuri sau inscripții și care se oferă ca recompensă la unele concursuri sportive, artistice etc. 3. (Biol.; în

sintagma) *Plachetă sanguină* = trombocită. Din fr. **plquette**.

PLACID, -*Ă*, *placizi*, -*de*, adj. Calm, potolit, liniștit, blajin; exagerat de calm, indiferent, flegmatic, pasiv. Din fr. **placide**.

PLACIDITATE s.f. Faptul de a fi placid; imposibilitate, indiferență, pasivitate. Din fr. **placidité**.

PLAFON, *plafioane*, s.n. 1. Suprafață interioară a planșeului superior al unei încăperi; tavan, bagdăie. 2. Cifră-limită, limită valorică (maximă) în cadrul unor operații financiare, care nu poate fi depășită. ♦ *Plafon de casă* = limita până la care se pot păstra în permanență într-o caserie sume pentru efectuarea unor plăți curente. 3. Nivel maxim al unei mărimi (viteză, turații etc.) pe care îl poate atinge un sistem tehnic. 4. Înălțime la care se găsește, la un moment dat, suprafața inferioară norilor față de sol. 5. Altitudine maximă la care se poate urca o aeronavă. Din fr. **plafond**.

PLAFONA, *plafonez*, vb. I. Tranz. A fixa limita maximă a unor sume în cadrul unor operații financiare. ♦ Refl. Fig. A rămâne la același nivel de cunoștințe, a nu progresa, a rămâne pe loc, a nu depăși un anumit stadiu; a se limita. Din fr. **plafonner**.

PLAFONARE, *plafonări*, s.f. Acțiunea de a (se) *plafona* și rezultatul ei. V. **plafona**.

PLAFONAT, -*Ă*, *plafonați*, -*te*, adj. (Despre fonduri bănești, credite etc.) Care poate merge numai până la o anumită limită. ♦ Fig. Mărginit, limitat. V. **plafona**.

PLAFONIERA, *plafoniere*, s.f. (Livr.) Corp de iluminat care se fixează direct pe plafonul unei încăperi. Din fr. **plafonnier**.

PLAGIA, *plagiez*, vb. I. Tranz. A-și însuși, a copia total sau parțial ideile, operele etc. cuiva, prezentându-le drept creații personale; a comite un furt literar, artistic sau științific. Din fr. **plagier**.

PLAGIAT¹, -*Ă*, *plagiați*, -*te*, adj. (Despre opere literare, artistice sau științifice) Care a fost însușit (integral sau parțial) de la altcineva și prezentat drept creație personală. - V. **plagia**.

PLAGIERE, *plagieri*, s.f. Acțiunea de a *plagia* și rezultatul ei; plagiat². V. **plagia**.

PLAGIAT², *plagate*, s.n. Acțiunea de a *plagia*; plagiere. ♦ (Concr.) Operă literară, artistică sau științifică a altcuiva, însușită (integral sau parțial) și prezentată drept creație personală. Din fr. **plagiat**.

PLAGIOCLAZ, *plagioclazi*, s.m. Grup de minerale din clasa feldspaților, de culoare albă, cenușie sau albastruie și cu luciu sticlos, utilizate ca materie primă în industria ceramicii sau ca piatră ornamentală. Din fr. **plagioclases**.

PLAGIOSTOM, *plagiostomi*, s.m. (Iht.; ieșit din uz) Selacian. Din fr. **plagiostomes**.

PLAJĂ, *plaje*, s.f. 1. Porțiune de teren, acoperită cu nisip fin, de la baza unei faleze sau

de pe panta lină dinspre mare a unui cordon litoral; *p. ext.* orice loc pe malul unei ape unde se fac băi de soare. ♦ Expr. *A face plajă* = a face băi de soare. **2.** Fig. Fiecare dintre cele două regiuni luminoase ale fotometrelor de comparație, ale căror luminizități trebuie aduse la egalitate. Din fr. **plage**.

PLANA¹, *planez*, vb. I. Intrans. **1.** (Despre păsări) A pluti sau a se menține în aer cu aripile întinse, aproape nemișcate. ♦ (Despre planoare) A pluti în aer pe o traiectorie care face un unghi mic cu orizontala; (despre avioane) a coborî (cu motorul oprit sau cu viteza redusă) pe o traiectorie cu pantă mică. **2.** A înțepe prin înălțime lucrurile sau ființele înconjurătoare; a domina. ♦ Fig. A domina prin importanță, prin superioritate etc. ♦ Fig. A amenința să se întâmple, a pluti asupra; a fi iminent. Din fr. **planer**.

PLANAT, -Ă, *planați*, -te, adj. (În sintagma) *Zbor planat* = zbor executat pe o pantă în coborâre, cu pierdere uniformă de înălțime, de către aeronave autopropulsate (cu motorul cu viteză redusă) sau planoare. V. **plana**¹.

PLANARE¹, *planări*, s.f. Acțiunea de a *plana*¹ și rezultatul ei; plutire. V. **plana**¹.

HIDROPLANARE, *hidroplanări*, s.f. Deplasare a unui hidroavion pe apă prin autopropulsie aerodinamică. - **Hidro-** + **planare**. Cf. fr. *hydroplanage*.

PLANĂ², *planez*, vb. I. Tranz. A prelucra suprafața unui obiect prin așchiere sau prin deformare plastică pentru a o face netedă, plană. Din fr. **planer**.

PLANARE², *planări*, s.f. Acțiunea de a *plana*² și rezultatul ei. V. **plana**².

PLANATOR, *planatoare*, s.n. Piesă componentă a unei matrițe pentru tablă, în formă de placă sau de inel, rigidă sau elastică, care presează marginea tablei pentru a împiedica formarea cutelor în timpul prelucrării ei. ♦ Ciocan cu o formă specială, folosit pentru a face plană suprafața unui obiect. - **Plana**² + suf. -*tor*.

PLANARIE, *planarii*, s.f. Gen de vierme platelmint, cu corpul oval-alungit, lung de 1-2 cm, și cu mare putere de regenerare, care trăiește mai ales în râuri de munte și de deal (*Planaria*). Din fr. **planaire**.

PLANCTON, *planctonuri*, s.n. Totalitatea organismelor vegetale și animale, în general microscopice, care trăiesc în apă până la o adâncime de 200 m și care constituie hrana peștilor și a altor animale acvatice. ♦ *Plancton atmosferic* = ansamblul particulelor solide și lichide care se găsesc în suspensie în atmosferă. Din fr. **plancton**.

PLANCTOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază microorganismele acvatice din care este alcătuit planctonul. Din **plancton**

(după cuvinte ca *bacteriologie*, *ihtiologie* etc.).

PLANCTONOFAG, -Ă, *planctonofagi*, -ge, adj. (Despre animale acvatice) Care se hrănește cu plancton. Din **plancton** (după cuvinte ca *ihtiofag*, *bacteriofag* etc.).

PLANCTONIC, -Ă, *planctonici*, -ce, adj. Care formează planctonul, al planctonului, de plancton. Din fr. **planctonique**.

PLANEITATE, *planeități*, s.f. (Tehn.)

Proprietate a unor suprafețe de a fi plane, netede; netezime. Din fr. **planéité**.

PLANETAR, -Ă, *planetari*, -e, adj. **1.** Care aparține planetelor, privitor la planete. ♦ *Sistem planetar* = totalitatea planetelor care se mișcă în jurul Soarelui. **2.** (Tehn.; în sintagmele) *Mecanism planetar* = mecanism în care una sau mai multe roți dintate se învârtesc în jurul axelor proprii și în același timp în jurul aței altei roți. *Arbore* (sau *ax*) *planetar* (sau *axă planetară*) = arbore care antrenează roata motoare a unui automobil. **3.** (Fiz.; în sintagma) *Model planetar* = model al structurii atomului inspirat de cel al sistemului planetar. Din fr. **planétaire**.

PLANETARIU, *planetarii*, s.n. Construcție specială, în formă de cupolă, pe care se înfățișează, cu un aparat de proiecție special, aspectul bolții cerești cu stelele și constelațiile, precum și deplasarea aparentă a acestora, a planetelor, a Soarelui și a Lunii etc. Din fr. **planétarium**.

PLANETOID, *planetoizi*, s.m. Asteroid. Din fr. **planétoïde**.

PLANETOLOGIE s.f. Ramură a astrofizicii care studiază structura planetelor și a sateliților. Din fr. **planétologie**.

PLANEZĂ, *planeze*, s.f. Interfluviu înclinat cu contur triunghiular delimitat de văi înguste, format pe pantele conurilor vulcanice. Din fr. **planèze**.

PLANIEDRU, -Ă, *planiedri*, -e, adj. (Despre cristale) Care are suprafețe plane. Din fr. **planîèdre**.

PLANIFICA, *planific*, vb. I. Tranz. **1.** A întocmi un plan; a programa, a organiza și a conduce pe bază de plan; a organiza o activitate, întocmind planul după care să se desfășoare diferitele ei faze. **2.** A determina cantitatea de materiale, materii prime etc. necesare unei activități. ♦ A repartiza timpul de muncă (pe diferite ramuri de activitate). ♦ A prevedea, a include într-un plan. - După fr. **planifier**.

PLANIFICARE, *planificări*, s.f. Acțiunea de a *planifica* și rezultatul ei. V. **planifica**.

PLANIFICAT, -Ă, *planificați*, -te, adj. Care a fost supus unei planificări; care se execută conform unei planificări, unui plan. ♦ Care a fost inclus într-un plan de muncă, de producție, de aprovizionare etc. V. **planifica**. **PLANIFICATOR**, -OARE, *planificatori*, -oare, adj. Care planifică. ♦ (Substantivat) Specialist în întocmirea planurilor de

desfășurare a unor activități economice. - **Planifica** + suf. *-tor*.

PLANIMETRIC, -*ă*, *planimetrici*, -*ce*, adj. Care ține de planimetrie, privitor la planimetrie. Din fr. **planimétrique**.

PLANIMETRIE s.f. **1.** Parte a topografiei care studiază metodele și instrumentele necesare reprezentării pe o hartă sau pe un plan (**I** 7) a proiecției orizontale a obiectelor de pe suprafața pământului. **2.** (Astăzi rar) Parte a geometriei care se ocupă cu măsurarea suprafețelor plane; geometrie plană. Din fr. **planimétrie**.

PLANIMETRU, *planimetre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea suprafețelor plane (hărți și planuri topografice) prin parcurgerea conturului acestora. Din fr. **planimètre**.

PLANIMETRA, *planimetrez*, vb. I. Tranz. A efectua operația de planimetrare. Din **planimetru**.

PLANIMETRARE, *planimetrări*, s.f. Operație de măsurare a unei suprafețe, fie prin calcul (cunoscând dimensiunile principale), fie cu ajutorul unui planimetru. V. **planimetra**.

PLANISFERIC, -*ă*, *planisferici*, -*ce*, adj. Care aparține planisferei, privitor la planisferă. Din fr. **planisphérique**.

PLANOGRAFIE, *planografii*, s.f. Procedeu de reproducere tipografică la care se folosesc forme de tipar din piatră litografică, aluminiu etc. Din fr. **planographie**.

PLANOR, *planoare*, s.n. **1.** Aparat de zbor fără motor, la care deplasarea se realizează datorită unor factori meteorologici (curenți de aer) sau de relief (zbor de pantă). **2.** Osatura generală a unei aeronave, cuprinzând în special organele asupra cărora se exercită forțele aerodinamice. Din fr. **planeur**.

PLANORISM s.n. **1.** Ramură sportivă care se practică cu planorul. **2.** Îndeletnicirea de a construi planoare. - **Planor** + suf. *-ism*. Cf. rus. *плaнepизм*.

PLANORIST, -*ă*, *planoriști*, -*ste*, s.m. și f. Pilot sau constructor de planoare. ♦ Sportiv care practică planorismul. - **Planor** + suf. *-ist*.

PLANȘĂ, *planșe*, s.f. **1.** Foaie de hârtie (mai groasă) pe care sunt reproduse desene, fotografii sau picturi, folosită ca ilustrație într-o carte; carton cu desene sau cu fotografii, care servește ca material didactic (la predarea științelor naturale). ♦ Coală, foaie mare de hârtie pe care s-a executat un desen tehnic, o hartă etc. desen tehnic executat pe o astfel de coală. **2.** Placă de metal sau de lemn în care se sapă litere, note muzicale etc. spre a fi folosită în gravură. **3.** Fiecare dintre plăcile de beton ale pavajului unei șosele, limitată de rosturile de dilatație. Din fr. **planche**.

PLANȘETĂ, *planșete*, s.f. **1.** Placă dreptunghiulară făcută din lemn sau din metal și folosită ca suport pentru desen sau pentru

diferite lucrări tehnice. **2.** (Top.; în sintagma) *Planșetă topografică* = aparat utilizat pentru trasarea pe un plan, fără calcule prealabile, a unor figuri asemenea celor de pe teren. **3.** (Mar.; în sintagma) *Planșetă de vânt* = instrument folosit la bordul unei nave pentru a determina direcția și viteza vântului. **4.** Scândură lată pe care se întind cu vergea foile de aluat. Din fr. **planchette**.

PLANȘEU, *planșee*, s.n. Element de construcție de lemn, de beton armat etc. care servește ca suport pentru fixarea unei mașini, formează partea carosabilă a unui pod, separă etajele unei clădiri (constituind dușumeaua sau acoperișul) etc. Din fr. **plancher**.

PLANTAGINACEE, *plantaginacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, cu frunze întregi, mai rar lobate, dispuse de obicei în rozetă bazală, cu flori hermafrodite, rar unisexuate, dispuse în spice sferice sau cilindrice, și cu fructe capsule sau nucule; (și la sg.) plantă din această familie. Din fr. **plantaginacées**.

PLANTALGIE, *plantalgii*, s.f. (Med.) Durere în regiunea tălpiilor. Din fr. **plantalgie**.

PLANTAR, -*ă*, *plantari*, -*e*, adj. (Med.) Al tălpii piciorului, referitor la talpa piciorului. Din fr. **plantaire**.

PLANTAȚIE, *plantații*, s.f. **1.** Totalitatea plantelor cultivate după o anumită metodă pe un teren amenajat în acest scop. ♦ *Plantație de protecție* = plantație de arbori sau de arbuști făcută pentru a apăra un teren de cultură împotriva secetei, a vântului etc. **2.** Mare gospodărie caracterizată prin monocultura unor plante tehnice și alimentare în condiții speciale de climă (tropicală și subtropicală). [Var.: **plantațiune** s.f.] Din fr. **plantation**.

PLANTIGRAD, -*ă*, *plantigrazi*, -*de*, adj. (Despre animale vertebrate) Care merge călcând pe toată talpa piciorului. Din fr. **plantigrade**.

PLANTOGRAMĂ, *plantograme*, s.f. (Med.) Amprentă a tălpii piciorului în poziție ortostatică. Din fr. **plantogramme**.

PLANTON, *plantoane*, s.n. Serviciu de pază în interiorul cazărnilor sau al clădirilor militare, executat de ostași neînarmați. ♦ Ostaș care execută un schimb în serviciul de pază de mai sus; *p. gener.* orice persoană care face de pază într-un loc. ♦ Loc. adv. *De planton* = de pază, de strajă. Din fr. **planton**.

PLANTULĂ, *plantule*, s.f. Plantă mică, nedevoltată, abia ieșită din sămânță. Din fr. **plantule**.

PLANTUROS, -*OASĂ*, *planturoși*, -*oase*, adj. Cu forme pline, gras; voinic, zdravăn, masiv. Din fr. **plantureux**.

PLASA, *plazez*, vb. I. **1.** Tranz. A investi băni, valori etc.; a alocă. ♦ A vinde mărfuri, bunuri; a distribui, a repartiza (în schimbul unei sume de bani). **2.** Tranz. A spune o vorbă la timpul sau la locul potrivit (în cursul unei discuții). **3.** Tranz. și refl. A (se) așeza, a (se) situa într-un anumit

loc, spațiu etc. ♦ Tranz. A procura cuiva o slujbă, o situație (bună). ♦ Refl. A se situa pe o poziție; a lua atitudine. 4. Tranz. (Sport) A trimite, a îndrepta mingea către un punct determinat. Din fr. **placer**.

PLASARE, *plasări*, s.f. Acțiunea de a (se) *plasa* și rezultatul ei. V. **plasa**.

PLASATOR, **-OARE**, *plasatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care plasează pe spectatori la locurile lor în sălile de spectacol. ♦ Persoană care plasează sau vinde mărfuri, bunuri etc. - **Plasa** + suf. *-tor*.

PLASAMENT, *plasamente*, s.n. 1. Investire a unei sume de bani într-o întreprindere, într-o afacere etc., cu scopul de a obține un câștig; plasare. 2. Faptul de a găsi, de a procura cuiva o slujbă, un post; postul, serviciul, slujba, locul în care cineva este plasat. 3. (Sport) Așezare, situare a unui jucător în locul cel mai potrivit pe teren pentru a face față cu ușurință și cu eficacitate la acțiunile adversarului. Din fr. **placement**.

PLASMAGENĂ, *plasmagene* s.f. (Biol.) Genă din citoplasmă. Din fr. **plasmagène**.

PLASMALEMĂ, *plasmaleme*, s.f. (Bot.) Peliculă fină, semipermeabilă, a protoplasmei, care se află sub membrana celulozică și care reglează schimburile dintre celulă și mediu. Din fr. **plasmalemma**.

PLASMATIC, **-Ă**, *plasmatici*, *-ce*, adj. Care se referă la plasmă (1), de plasmă; format din plasmă. Din fr. **plastique**.

PLASMĂ s.f. 1. Parte lichidă a sângelui sau a limfei formată din apă, săruri, protide, lipide, glucide, anticorpi etc. 2. Substanță gazoasă puternic ionizată, ale cărei proprietăți fizice sunt determinate de existența ionilor și a electronilor în stare liberă. Din fr. **plasma**.

PLASMOCHIMIE s.f. Ramură a chimiei care studiază reacțiile chimice ale plasmei (2). Din fr. **plasmochimie**.

PLASMOCHIMIC, **-Ă**, *plasmochimici*, *-ce*, adj. Referitor la plasmochimie, de plasmochimie. - De la **plasmochimie**.

PLASMOCHINĂ, *plasmochine*, s.f. Substanță medicamentosă de sinteză, utilizată în tratamentul malariei. Din fr. **plasmochine**.

PLASMOCIT, *plasmocite*, s.n. (Biol.) Celulă cu rol important în mecanismul de apărare a organismului față de agenți infecțioși sau nocivi. Din fr. **plasmocyte**.

PLASMODIU, *plasmodii*, s.n. Masă plasmatică cu mai multe nuclee care nu are ca înveliș decât o membrană albuminoidă. [Var.: **plasmodie** s.f.] Din fr. **plasmodie**.

PLASMOLIZĂ, *plasmolize*, s.f. (Bot.) Fenomen de contracție și de desfacere a citoplasmei, provocat de pierderea apei din țesutul vegetal viu. Din fr. **plasmolyse**.

PLASMOTRON, *plasmotroane*, s.n. Generator de plasmă. [Var.: **plasmatron** s.n.] Din fr. **plasmotron**.

PLASTIC, **-Ă**, *plastici*, *-ce*, adj., s.f. I. Adj. 1. Căruia i se poate da, prin modelare, forma dorită, care poate fi ușor deformat fără a crăpa sau a se sfărâma. ♦ *Masă plastică sau material plastic* = produs sintetic de natură organică, anorganică sau mixtă care se poate prelucra ușor în diferite obiecte, la cald sau la rece, cu sau fără presiune. *Deformație plastică* = deformație a unui material sub acțiunea unei solicitări peste limita lui de elasticitate, care crește chiar dacă solicitarea rămâne constantă. ♦ Care este făcut, realizat sau reprodus după un anumit model, prin modelarea tuturor materiale. 2. Care se referă la sculptură și la pictură; care se ocupa de aceste arte; care este asemănător cu o sculptură sau cu o pictură, care sugerează o sculptură sau o pictură. ♦ *Artă plastică* (și substantivat, f.) = (mai ales la pl.) artă care are ca scop să reproducă formele prin modelarea unor materiale, prin culori etc. *Artist plastic* = creator din domeniul artelor plastice. ♦ (Despre realizări literare, muzicale) Evocator, sugestiv, viu. 3. (În sintagma) *Chirurgie plastică* = ramură a chirurgiei care se ocupă cu îndreptarea unor deformări ale corpului omenesc (în special ale feței), provenite din naștere sau dintr-un accident. II. S.f. Tehnica executării unor obiecte de artă prin modelarea unor substanțe maleabile; tehnica, artă de a sculpta sau de a picta. ♦ Parte din studiul unei opere de artă care se ocupă cu raportul armonios al volumelor și al reliefului. ♦ Ansamblul calităților de volum și de aspect exterior al unei lucrări de arhitectură, de urbanism sau de artă decorativă. Din fr. **plastique**.

PLASTICIZA, *plasticizez*, vb. I. I. Tranz. 1. A face ca un material să devină plastic, să poată fi modelat; a aduce un material în stare plastică. 2. A exprima ceva prin imagini plastice, expresive, evocatoare; a reda realitatea în mod sugestiv. - **Plastic** + suf. *-iza*.

PLASTICIZARE, *plasticizari*, s.f. Acțiunea de a *plasticiza* și rezultatul ei. V. **plasticiza**.

PLASTICIZANT, **-Ă**, *plasticizanți*, *-te*, adj. Care plasticizează (2). - **Plasticiza** + suf. *-ant*.

PLASTICIAN, **-Ă**, *plasticieni*, *-e*, s.m. și f. Artist plastic. Din fr. **plasticien**.

PLASTICITATE s.f. 1. Proprietate a unui material consistent de a se modela ușor prin apăsare. ♦ Proprietatea a unor materii prime ceramice de a forma cu apa o pastă care își menține coeziunea după ce a fost frământată și uscată. 2. Înșușirea a unei opere literare, a stilului, a unei expresii, a unui cuvânt etc. de a evoca ceva în mod viu, sugestiv. Din fr. **plasticité**.

PLASTIDĂ, *plastide*, s.f. Constituent celular caracteristic plantelor superioare, cu rol important în procesele biochimice și de sinteză. Din fr. **plastide**.

PLASTIDOM, *plastidomuri*, s.n. (Bot.) Totalitatea plastidelor incluse în citoplasma celulei. Din fr. **plastidome**.

PLASTIE, *plastii*, s.f. Intervenție chirurgicală prin care se înlocuiește o porțiune de țesut cu un alt țesut (luat de obicei de la același individ) în scopul corectării unui defect anatomic. Din fr. **plastie**.

PLASTIFIA, *plastifiez*, vb. I. Tranz. A trata cu un plastifiant. Din fr. **plastifier**.

PLASTIFIERE, *plastifieri*, s.f. Acțiunea de a *plastifia* și rezultatul ei; mărire a plasticității unui material (cu ajutorul plastifiantilor sau prin încălzire). V. **plastifia**.

PLASTIFIANT, *plastifianti*, s.m. Substanță care are proprietatea de a mări plasticitatea unor materiale cu care este amestecată. Din fr. **plastifiant**.

PLASTOMER, *plastomeri*, s.m. Produs molecular care, în anumite condiții de temperatură, poate suferi deformații. Din fr. **plastomère**.

PLASTOMETRU, *plastometre*, s.n. Instrument pentru determinarea calității glutenului umed. Din fr. **plastomètre**.

PLASTRON, *plastroane*, s.n. 1. Partea din față apretată (detașabilă) a unei cămăși bărbătești. ♦ Partea din față (detașabilă) a unei bluze, rochii etc., care constituie o garnitură. 2. Un fel de cravată lată care acoperă pieptul. 3. Bucată de piele groasă, câptușită, care protejează pieptul la jucătorii de scrimă. Din fr. **plastron**.

PLAT, -**Ă**, *plați*, -*te*, adj. 1. (Despre obiecte) Lătareț, turtit; plan. ♦ *Picior plat* = malformație congenitală a piciorului care are talpa prea puțin scobită; platfus. ♦ (Despre terenuri) Întins, neted, șes. 2. Fig. Lipsit de expresie sau de culoare; searbăd, fad; șters, banal. ♦ (Despre medii înconjurător, modul de viață etc.) Mediocr, meschin; lipsit de variație, monoton. ♦ (Despre persoane) Fără personalitate, fără valoare, neinteresant, fără imaginație; prost. 3. (Sport; despre alergări de viteză) Care se desfășoară pe un teren neted, special amenajat. Din fr. **plat**.

PLATAN, *platane*, s.n. Fiecare dintre cele două suporturi plane ale unei balanțe pe care se așază obiectul de cântărit și greutatea; taler. - Cf. fr. *plateau*.

PLATBANDĂ, *platbande*, s.f. 1. Traversă sau grindă orizontală, formată dintr-o bucată de piatră sau din mai multe bucăți apropiate. 2. Fâșie îngustă de teren, de obicei plantată cu iarbă, cu flori sau cu arbuști, care mărginește despărțiturile unei grădini. 3. (Tehn.) Semifabricat de oțel sub formă de fâșie. Din fr. **plate-bande**.

PLATELAJ, *platelaje*, s.n. Element de construcție al unui pod care susține calea podului și transmite greutatea acesteia și încărcările mobile la grinzile podului. Din fr. **platelage**.

PLATELMINT, *platelminti*, s.m. (La pl.) Încengătură de viermi cu corpul lat, nesegmentat, lipsit de aparat respirator și circulator, în general hermafrodiți (*Plathelminthes*); (și la sg.) vierme din această clasă. Din fr. **platelminthe**.

PLATFORMĂ, *platforme*, s.f. I. 1. Suprafața orizontală plană a unui vehicul, a unui aparat de ridicat etc. pe care se încarcă mărfuri, vite etc.; *p. ext.* vagon sau camion deschis, fără pereți și fără acoperiș, utilizat pentru transporturi. ♦ *Platformă de lansare* = suport plan, orizontal, de pe care rachetele teleghidate decolează vertical; rampă de lansare. ♦ Parte a unui tramvai, a unui autobuz, a unui vagon de tren etc., în dreptul ușilor, pe unde urcă sau coboară călătorii. 2. Element plan al unei construcții. ♦ Palier al unei scări. 3. Construcție sau suprafață de teren plană amenajată pentru efectuarea unor lucrări cu caracter tehnic, pentru instalarea unui utilaj, pentru verificarea unor mașini sau aparate, pentru depozitarea unor materiale etc. 4. Teren, de cele mai multe ori plan, situat la diferite înălțimi. 5. (Sport) Instalație orizontală rigidă, de 2-6 m lungime, acoperită cu un strat antiderapant, de pe care se execută sărituri în apă. 6. (Geol.) Unitate structurală veche a scoarței pământului cu fundamentul cutat, peste care sunt depuse depozite sedimentare aproape orizontale. II. 1. Program de activitate sau de revendicări politice al unui partid, al unei grupări sau al unui om politic. 2. Obiectul, problemele, punctul de vedere al unei discuții. Din fr. **plate-forme**.

PLATFORMARE, *platformări*, s.f. (Mar.) Deplasare pe apă a ambarcațiunilor fără deplasament. - De la **platformă**.

PLATINA, *platinez*, vb. I. Tranz. 1. A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de platină (1); a sufla cu platină. 2. A decolora părul capului prin mijloace chimice, dându-i o nuanță de blond-argintiu. Din fr. **platinier**.

PLATINARE, *platinări*, s.f. Acțiunea de a *platina* și rezultatul ei. V. **platina**.

PLATINAT, -**Ă**, *platinați*, -*te*, adj. (Despre metale) Acoperit cu un strat subțire de platină (1); suflat cu platină. ♦ (Despre păr) Care are o culoare foarte deschisă, cu luciu de platină. - V. **platina**.

PLATINĂ, (2, 3) *platine*, s.f. 1. Metal prețios de culoare albă-cenușie, dur, lucios, inoxidabil, foarte maleabil și ductil, foarte rezistent la căldură și la acțiunea acizilor, folosit la fabricarea unor aparate de laborator, a unor instrumente de precizie, a unor obiecte de valoare, în tehnica dentară etc. ♦ *Negru de platină* = platină sub formă de pulbere, folosită

în industrie. **2.** Nume dat diferitelor piese de mașini care altădată se fabricau din platină sau care au luciu acestui metal. **3.** Laminat semifabricat plat, cu secțiune dreptunghiulară, cu dimensiuni mici, care se folosește ca materie primă la laminarea tablei subțiri. Din fr. **platine**. **PLATINIC**, -Ă, *platinici*, -ce, adj. Care conține platină (1); platinifer, platinos. Din fr. **platinique**.

PLATINIFER, -Ă, *platiniferi*, -e, adj. Platinic. Din fr. **platinifère**.

PLATINOS, -OASĂ, *platinosi*, -oase, adj. Platinic. Din fr. **platineux**.

PLATINOTIPIE s.f. Procedeu de imprimare fotografică bazat pe acțiunea luminii asupra sărurilor de platină (1). Din fr. **platinotypie**.

PLATITUDINE, *platitudini*, s.f. (La sg.) Faptul de a fi plat (2); banalitate, mediocritate; (și la pl.) vorbă, idee banală, plată. Din fr. **platitude**.

PLATONIC, -Ă, *platonici*, -ce, adj. **1.** Care aparține platonismului, privitor la platonism; platonian, platonician (2). ♦ P. ext. (Despre sentimente) Pur, ideal; spiritualizat. **2.** Care nu se poate realiza, care nu se concretizează, care nu poate fi pus în practică; formal, abstract. Din fr. **platonique**.

PLATONICIAN, -Ă, *platonicieni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al platonismului. **2.** Adj. Platonice (1). Din fr. **platonicien**.

PLATONISM s.n. Concepție filozofică idealist-obiectivă a lui Platon și a adepților săi, după care lumea ideilor ar fi singura realitate adevărată, iar lumea materială o copie sensibilă și schimbătoare a celei dintâi. Din fr. **platonisme**.

PLATONIZANT, -Ă, *platonizanți*, -te, adj. (Rai) Care aparține platonismului, privitor la platonism. Din fr. **platonisant**.

PLATOU, *platouri*, s.n. **1.** Podiș. ♦ Câmp amenajat pentru exerciții militare. **2.** Dispozitiv de formă dreptunghiulară sau circulară cu o față plană, pe care se fixează diferite piese în vederea prelucrării. ♦ Semifabricat în formă de placă pentru laminarea tablei subțiri neferoase. **3.** Tavă mare de porțelan sau de metal pe care se aduc mâncărurile sau prăjiturile la masă. **4.** (Adesea urmat de determinarea "de filmare") Încăpere special amenajată pentru filmare într-un studio cinematografic, în care se execută filmări cu actori în decoruri adecvate scenariului, filmări combinate etc. Din fr. **plateau**.

PLAUZIBIL, -Ă, *plauzibili*, -e, adj. Care poate fi admis, crezut, care pare a corespunde realității; admisibil, verosimil. Din fr. **plausible**.

PLAUZIBILITATE s.f. Însușirea de a fi plauzibil. Din fr. **plausibilité**.

PLEBEIAN, -Ă, *plebeieni*, -e, s.m. și f., adj. (Livr.) Plebeu. Din fr. **plébéen**.

PLEBEIANISM s.n. (Livr.) Comportament de plebeu, aer de plebeu. - **Plebeian** + suf. -ism.

PLEBISCIT, *plebiscite*, s.n. Consultare prealabilă a cetățenilor, care urmează să se

pronunțe prin "da" sau "nu" asupra unui proiect de lege sau a unui act de stat de o importanță deosebită. [Pl. și: *plebiscituri*] Din fr. **plébiscite**. **PLEBISCITAR**, -Ă, *plebiscitari*, -e, adj. (Rar) Care aparține plebiscitului, privitor la plebiscit. Din fr. **plébiscitaire**.

PLECOPTER, *plecoptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu aripile membranoase, având nervuri dese ca o rețea, cu corpul lățit, terminat cu două filamente lungi; (și la sg.) insectă din acest ordin. Din fr. **pléoptères**.

PLED, *pleduri*, s.n. Bucată dreptunghiulară dintr-o țesătură (deasă și ușoară) de lână, de fire sintetice etc., care servește la învelit; pătură ușoară. Din fr. **plaid**.

PLEDA, *pledze*, vb. I. Intrans. și tranz. A vorbi în fața unei instanțe judecătorești (ca avocat), apărând cauza uneia dintre părți. ♦ P. gener. A susține o cauză, a apăra o idee, un interes; a milita pentru ceva. Din fr. **plaider**.

PLEDARE, *pledări*, s.f. Acțiunea de a *pleda* și rezultatul ei. V. **pleda**.

PLEDANT, -Ă, *pledanți*, -te, adj. Care pledează o cauză în fața unei instanțe judecătorești. ♦ *Avocat pledant* = avocat care are dreptul să susțină o cauză în fața unei instanțe judecătorești, în schimbul unui onorariu. Din fr. **plaidant**.

PLEDOARIE, *pledoarii*, s.f. Expunere orală a faptelor unui proces, făcută de un avocat în fața unei instanțe judecătorești, cu scopul de a susține cauza uneia dintre părțile implicate în proces. ♦ P. gener. Apărare, susținere orală sau scrisă a unei cauze, a unei idei, a unei teze etc. Din fr. **plaidoirie**.

PLEIADĂ, *pleiade*, s.f. **1.** (La pl. art.) Grup de stele din constelația Taurului; Cloșca-cu-Pui. **2.** Grup de oameni care activează de obicei în același domeniu și care sunt legați între ei prin concepții și năzuințe comune. **3.** Totalitatea izotopilor aceluiași element chimic. ♦ Grup de elemente cu proprietăți chimice asemănătoare. Din fr. **pléiade**.

PLEIN-AIR subst. Pictură practică în aer liber, în scopul sugerării atmosferei și luminii specifice peisajului natural. [Pr.: *plen-ér*] - Cuv. fr.

PLEISTOCEN, -Ă, *pleistoceni*, -e s.n., adj. **1.** S.n. Prima epocă a cuaternarului, caracterizată prin alternanțe de intervale reci cu perioade calde, prin răspândirea în regiunile temperate a unor specii de mamifere ca elefanții, rinocerii etc. și, mai ales, prin apariția omului. **2.** Adj. Care aparține epocii pleistocene, privitor la această epocă. Din fr. **pléistocène**.

PLENIPOTENȚIAR, *plenipotențiar*, s.m., adj. (Persoană) care reprezintă în anumite împrejurări conducerea unui stat pe lângă guvernele altor țări și care are în această calitate puteri depline; plenipotent. Din fr. **plénipotentiaire**.

PLEOCROISM s.n. (Fiz.) Fenomen de modificare a culorii anumitor cristale când sunt privite prin transparență din diferite direcții; policroism. Din fr. **pléochroïsme**.

PLEONASM, *pleonasme*, s.n. Eroare de exprimare constând în folosirea alăturată a unor cuvinte, construcții, poziții etc. cu același înțeles. Din fr. **pléonasme**.

PLEONAST s.n. Mineral de culoare neagră, care se prezintă sub formă de mase granulare sau în cristale cu multe fețe, cu conținut bogat în fier. Din fr. **pléonaste**.

PLEONASTIC, -**Ă**, *pleonastici*, -*ce*, adj. Care conține un pleonasm, privitor la pleonasm, cu pleonasme. Din fr. **pléonastique**.

PLETORĂ s.f. **1.** Cantitate de sânge sau de lichide depășind valorile normale în întreg organismul sau numai în anumite părți ale lui; stare morbidă provocată de această supraîncărcare și care se manifestă prin roșeața pielii și a mucoaselor, palpitații, puls accelerat, respirație scurtă etc. **2.** Cantitate mare de obiecte sau de ființe (lipsite de valoare). ♦ *Pletoră semantică* = aglomerație (excesivă) de sensuri la unele cuvinte. Din fr. **pléthore**.

PLETORIC, -**Ă**, *pletorici*, -*ce*, adj. **1.** (Despre oameni) Care are prea mult sânge. **2.** Care este în număr prea mare; supraabundent. Din fr. **pléthorique**.

PLEURAL, -**Ă**, *pleurali*, -*e*, adj. Care ține de pleură, privitor la pleură. Din fr. **pleural**.

PLEUREZIE, *pleurezii*, s.f. Boală care constă în inflamația acută sau cronică a pleurei pulmonare, însoțită adesea de o abundentă secreție de lichid seros, purulent sau hemoragic. ♦ *Pleurezie purulentă* = pitorax. Din fr. **pleurésie**.

PLEURITĂ, *pleurite*, s.f. Boală care constă în inflamația uscată a pleurei pulmonare, fără apariția lichidului în cavitatea pleurală. Din fr. **pleurite**.

PLEURITIC, -**Ă**, *pleuritici*, -*ce*, adj. Specific pleureziei; cauzat de pleurezie. ♦ (Substantivat) Persoană care suferă de pleurezie. Din fr. **pleurétique**.

PLEUROPNEUMONIE, *pleuropneumonii*, s.f. Pneumonie care afectează și pleura adiacentă zonei pulmonare bolnave. [Din fr. **pleuropneumonie**.

PLEUROSCOP, *pleuroscopie*, s.n. Instrument cu ajutorul căruia se examinează vizual cavitatea pleurală. Din fr. **pleuroscopie**.

PLEUROSCOPIE, *pleuroscopii*, s.f. Examinare vizuală a cavității pleurale cu ajutorul pleuroscopului. Din fr. **pleuroscopie**.

PLEUROTOMIE, *pleurotomii*, s.f. Deschidere a cavității pleurale în scopul evacuării puroiului colectat în această cavitate sau în vederea explorării acestei cavități. Din fr. **pleurotomie**.

PLEZIR, *pleziruri*, s.n. (Franțuzism) Plăcere (1). Din fr. **plaisir**.

PLIA, *pliez*, vb. I. Tranz. A îndoi o hârtie, o țesătură etc. suprapunând părțile într-o anumită ordine; a împături. Din fr. **plier**.

PLIAT, -**Ă**, *pliați*, -*te*, adj. Îndoit, împăturit. V. **plia**.

PLIERE, *plieri*, s.f. Acțiunea de a *plia*. **1.** Operație manuală sau mecanizată de îndoire și de așezare în pliuri a hârtiei sau a materialelor textile; pliaj. **2.** Îndoire cu 180° a unei table de-a lungul unei linii drepte sau curbe. V. **plia**.

PLIABIL, -**Ă**, *pliabili*, -*e*, adj. Care poate fi pliat, ușor de pliat. Din fr. **pliable**.

PLIAJ s.n. Pliere (1). Din fr. **pliage**.

PLIANT, -**Ă**, *plianți*, -*te*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre obiecte) Care poate fi îndoit și împăturit (micșorându-și suprafața). **2.** S.n. Tipăritură conținând fotografii, prospecte, cataloage, informații etc. imprimate pentru reclamă, îndoită de mai multe ori pentru comoditatea utilizării. Din fr. **pliant**.

PLIE, *plieuri*, s.n. (Cor.) Îndoire lentă a picioarelor cu genunchii în afară, urmată de întinderea lor. Din fr. **plié**.

PLINTĂ, *plinte*, s.f. **1.** Piesă de lemn, de piatră, de mozaic, de material plastic etc. care se aplică la partea de jos a pereților unei încăperi pentru a-i apăra împotriva loviturilor și a umezelii sau pentru a acoperi rostul dintre pardoseală și perete. **2.** Partea de jos a unei clădiri, a unei sobe, a unui zid, ieșită mai în afară și formând un mic soclu. **3.** Bloc paralelipipedic de piatră sau de zidărie, pe care se reazemă o coloană sau un pedestal. Din fr. **plinthe**.

PLIOCEN, -**Ă**, *plioceni*, -*e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține celei de-a doua epoci a neogenului, care se referă la această epocă. **2.** S.n. A doua epocă a neogenului, situată între miocen și perioada cuaternară, reprezentată, în partea de vest a Europei, prin depozite marine, iar în cea de est prin depozite lacustre. **3.** S.n. Serie de straturi geologice din pliocen (2). Din fr. **pliocène**.

PLISA, *plisez*, vb. I. Tranz. A îndoi o țesătură, o hârtie etc. (în cute regulate, înguste și dese). Din fr. **plisser**.

PLISARE, *plisări*, s.f. Acțiunea de a *plisa* și rezultatul ei; *spec.* călcare cu pliuri. V. **plisa**.

PLISAT, -**Ă**, *plisați*, -*te*, adj. Care are pliseuri. V. **plisa**.

PLISAJ, *plisaje*, s.n. (Rar) Pliseu. Din fr. **plissage**.

PLISEU, *pliseuri*, s.n. Cută sau grup de cute înguste, regulate și dese, obținute prin plisare; plisaj. Din fr. **plissé**.

PLIU, *pliuri*, s.n. Cută adâncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte, deosebită de pliseu prin faptul că îndoiturile țesăturii se presează mai puțin. ♦ Pliseu. Din fr. **pli**.

PLOMBA, *plombez*, vb. I. Tranz. **1.** A trata și a astupa o carie dentară cu o plombă, a pune o plombă. **2.** A construi un imobil între două

clădiri între care urmează să se încadreze. **3.** A astupa gropile dintr-o îmbrăcăminte rutieră cu agregate minerale, legate de obicei cu un liant bituminos. Din fr. **plomber**.

PLOMBARE, *plombări*, s.f. Acțiunea de a *plomba* și rezultatul ei; plombaj. ♦ *Plombare osoasă* = umplere a unei cavități osoase cu material organic sau anorganic. V. **plomba**.

PLOMBAGINĂ s.f. Grafită. ♦ Hârtie acoperită cu grafită, folosită pentru multiplicarea textelor la mașina de scris; indigo. Din fr. **plombagine**.

PLOMBAJ, *plombaje*, s.n. Plombare. Din fr. **plombage**.

PLONJA, *plonjez*, vb. I. Intrans. (Adesea fig.) A executa un plonjon. ♦ A sări în apă (de la trambulină), efectuând un plonjon. ♦ A se lăsa la fundul apei, a se scufunda. Din fr. **plonger**

PLONJARE, *plonjări*, s.f. Acțiunea de a *plonja* și rezultatul ei; plonjeu (2). V. **plonja**.

PLONJEU, (1) *plonjee*, (2) *plangeuri*, s.n. 1. Parte a parapetului unei lucrări de fortificație peste care apărătorul poate trage asupra dușmanului. 2. Plonjare. Din fr. **plongée**.

PLONJON, *plonjoane*, s.n. Formă specială de salt, cu sau fără obiect de joc, practică în unele sporturi (fotbal, handbal, volei etc.) Din fr. **plongeon**.

PLONJOR, (1) *plonjori*, s.m., (2) *plonjoare*, s.n. 1. S.m. (Rar) Scafandru. 2. S.n. Aparat electric confecționat din oțel inoxidabil, care servește la încălzirea, în timp foarte scurt, a unei cantități mici de lichid, prin scufundare în acel lichid. Din fr. **plongeur**.

PLOT, *ploturi*, s.n. 1. Piesă de contact electric constituită dintr-un cilindru sau dintr-o prismă metalică, fixată într-o placă de material electroizolant sau pe suprafața acesteia, legată la un circuit electric. 2. Placă turnantă la încrucșarea unei căi ferate de mină. Din fr. **plot**.

PLUMBIC, -Ă, *plumbici*, -ce, adj. Plumbifer. Din fr. **plombique** (după *plumb*).

PLUMBIFER, -Ă, *plumbiferi*, -e, adj. Care conține plumb; de natura plumbului; plumbic. Din fr. **plombifère** (după *plumb*).

PLUMBOTIPIE s.f. Tipar folosit pentru obținerea hârtiilor decorative marmorate. Din fr. **plombotypie** (după *plumb*).

PLUMIERĂ, *plumiere*, s.f. (Franțuzism) Penar. [Var.: *plumier* s.n.] Din fr. **plumier**.

PLURALISM s.n. 1. Concepție filozofică potrivit căreia lumea ar fi formată dintr-o pluralitate de realități de sine stătătoare, independente unele de altele. 2. Principiu al democrației care preconizează necesitatea existenței mai multor forțe social-politice (partide, sindicate, organizații religioase etc.) interpușe între membrii societății și putere, ca o condiție și o garanție a limitării puterii, a funcționării democrației. ♦ P. gener. Orice concepție care, într-un domeniu determinat, admite o multiplicitate de factori echivalenți, de

principii etc. care nu pot fi reduse la unitate; stare de lucruri caracterizată prin existența acestei multiplicități. Din fr. **pluralisme**.

PLURALIST, -Ă, *pluraliști*, -ste, adj. Care se referă la pluralism, care aparține pluralismului. *Teorie pluralistă*. ♦ (Substantivat) Partizan, adept al pluralismului. Din fr. **pluraliste**.

PLURICELULAR, -Ă, *pluricelulari*, -e, adj. (Despre organisme) Care este constituit din mai multe celule. Din fr. **pluricellulaire**.

PLURIDISCIPLINAR, -Ă, *pluridisciplinari*, -e, adj. (Despre domenii ale științei) Care este fundamentat pe transfer de concepte și metodologie (adaptată) din mai multe discipline; multidisciplinar, interdisciplinar. Din fr. **pluridisciplinaire**.

PLURIDISCIPLINARITATE s.f. Caracter pluridisciplinar; multidisciplinaritate, interdisciplinaritate. Din fr. **pluridisciplinarité**.

PLURIFLOR, -Ă, *pluriflori*, -e, adj. (Despre plante) Cu mai multe flori. Din fr. **pluriflore**.

PLURILATERAL, -Ă, *plurilaterali*, -e, adj. (Rar) Multilateral. Din fr. **plurilateral**.

PLURIVALENT, -Ă, *plurivalenți*, -te, adj. (Despre substanțe) Care are mai multe valențe; polivalent. Din fr. **plurivalent**.

PLUȘAT, -Ă, *plușați*, -te, adj. (Despre mobile) Tapisat cu pluș. ♦ (Despre țesături) Care are fire lungi pe una sau pe ambele fețe. Din fr. **peluché**.

PLUTOCRAT, -Ă, *plutocrați*, -te, s.m. și f. Persoană care, datorită averii de care dispune, participă la conducerea statului și a treburilor publice. Din fr. **ploutocrate**.

PLUTOCRATIC, -Ă, *plutocratici*, -ce, adj. Care aparține plutocrației, referitor la plutocrație, de plutocrat. Din fr. **ploutocratique**.

PLUTON, *plutoni*, s.m. Corp de roci magmatice, în general de dimensiuni mari, fixat prin intruziune în masa unor straturi sedimentare. Din fr. **pluton**.

PLUTONITE s.f. pl. Roci magmatice consolidate în adâncurile scoarței terestre. Din **pluton**.

PLUTONIAN, -Ă, *plutonieni*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Referitor la Pluton (zeul grec al infernului). 2. Adj., s.m. și f. (Adept) al plutonismului. Din fr. **plutonien**.

PLUTONIC, -Ă, *plutonici*, -ce, adj. (Despre roci eruptive și corpurile pe care le alcătuiesc) Care s-a format prin acțiunea vulcanilor în adâncul scoarței terestre. ♦ *Rocă plutonică* = nume dat rocilor abisale și intrusive. Din fr. **plutonique**.

PLUTONISM s.n. 1. Totalitatea proceselor geologice legate de mișcarea topiturilor magmatice la mari adâncimi în scoarța terestră. 2. Concepție geologică care consideră că formarea rocilor s-ar datora numai topiturilor magmatice. Din fr. **plutonisme**.

PLUTONIU s.n. Element chimic de sinteză, radioactiv, obținut din uraniu, capabil să întrețină reacții nucleare în lanț, întrebuințat la

obținerea energiei nucleare prin bombardarea cu neutroni. Din fr. **plutonium**.

PLUVIOGRAF, *pluviographe*, s.n. Pluviometru care înregistrează automat cantitatea și intensitatea precipitațiilor atmosferice. Din fr. **pluviographe**.

PLUVIOGRAMĂ, *pluviograme*, s.f. (Met.) Diagramă obținută la pluviograf. Din fr. **pluviogramme**.

PLUVIOMETRIC, -Ă, *pluviometrici*, -ce, adj. Referitor la pluviometru; de pluviometru.

PLUVIOMETRIE s.f. Măsurare a cantității de precipitații căzute într-un interval de timp pe o anumită suprafață. Din fr. **pluviométrie**.

PLUVIOMETRU, *pluviometre*, s.n. Aparat utilizat pentru determinarea cantității de precipitații atmosferice căzute într-un anumit interval de timp pe o anumită suprafață. Din fr. **pluimètre**.

PLUVIOS, -OASĂ, *pluvioși*, -oase, adj. (Livr.) Ploios. Din fr. **pluvieux**.

PLUVIOSCOP, *pluvioscope*, s.n. Aparat care înregistrează ora, durata și cantitatea ploii căzute într-o anumită regiune. Din fr. **pluvioscope**.

PLUVIOSE s.f. A cincea lună din calendarul republican francez (20 ianuarie - 18 februarie). - Cuv. fr.

PNEUMATOLITE s.f. pl. Roci magmatice ale căror minerale sunt formate prin fenomenul de pneumatoliză. Din fr. **pneumatolyte**.

PNEUMATOLITIC, -Ă, *pneumatolitici*, -ce, adj. Referitor la pneumatoliză, care ține de pneumatoliză. ♦ (Geol.) *Fază pneumatolitică* = etapă în procesul de diferențiere magmatică în care topiturile magmatice se caracterizează printr-un conținut bogat în componenți volatili, cărora le conferă o mare fluiditate. Din fr. **pneumatolytique**.

PNEUMATOLIZĂ s.f. Totalitatea fenomenelor provocate de acțiunea emanațiilor gazoase dezvoltate din magmă asupra rocilor înconjurătoare cu care ajung în contact. Din fr. **pneumatolyse**.

PNEUMATOZĂ, *pneumatoze*, s.f. Îngrămădire de gaze în cavitățile organismului. Din fr. **pneumatose**.

PNEUMOCOC, *pneumococi*, s.m. Bacterie sferică, imobilă, patogenă, care provoacă la oameni pneumonia și alte infecții ale arborelui respirator, iar la animale septicemie. Din fr. **pneumocoque**.

PNEUMOCOCIC, -Ă, *pneumococici*, -ce, adj. Provocat de pneumococ, referitor la pneumococ; de pneumococ. - **Pneumococ** + suf. -ic.

PNEUMOCONIOZĂ, *pneumoconioze*, s.f. Boală pulmonară cronică cu caracter profesional, consecință a iritației provocate de inhalarea masivă, îndelungată și fixarea pe plămâni a unor pulberi (de azbest, cărbune, bioxid de siliciu, de fier etc.), care determina inflamația și apoi sclerozarea lor. Din fr. **pneumoconiose**.

PNEUMOENTERITĂ, *pneumoenterite*, s.f. Pneumonie contagioasă la porci, provocată de un microb, a cărei evoluție se prezintă la început ca o complicație a pestei porcine. Din fr. **pneumo-entérite**.

PNEUMOGASTRIC, -Ă, *pneumogastrici*, -ce, adj. Care este comun plămânilor și stomacului. Din fr. **pneumogastrique**.

PNEUMOGRAFIE, *pneumografii*, s.f. (Med.) Radiografie a unei regiuni anatomice după injectarea unui gaz. Din fr. **pneumographie**.

PNEUMOLOG, -Ă, *pneumologi*, -ge, s.m. și f. Medic specialist în pneumologie. Din fr. **pneumologue**.

PNEUMOLOGIC, -Ă, *pneumologici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la pneumologie, de pneumologie. Din fr. **pneumologique**.

PNEUMOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază bolile plămânului. Din fr. **pneumologie**.

PNEUMONIC, -Ă, *pneumonici*, -ce, adj. (Înv.) Privitor la bolile de plămâni; propriu bolilor de plămâni. Din fr. **pneumonique**.

PNEUMONIE, *pneumonii*, s.f. Inflamație a unui lob sau a unui segment pulmonar, provocată în mod obișnuit de pneumococ sau de virusuri și manifestată prin febră, tuse, junghiuri, frisoane, expectorații. ♦ *Dublă pneumonie* = pneumonie care afectează ambii plămâni. Din fr. **pneumonie**.

PNEUMOPATIE, *pneumopatii*, s.f. Nume generic dat tuturor afecțiunilor pulmonare. Din fr. **pneumopathie**.

PNEUMOPERITONEU, *pneumoperitonee*, s.n. 1. Pătrundere accidentală a aerului sau a altor gaze în cavitatea peritoneală. 2. Introducere de oxigen sau de alt gaz în cavitatea peritoneală, în scop terapeutic sau pentru stabilirea diagnosticului. Din fr. **pneumopéritoine**.

PNEUMORAGIE, *pneumoragii*, s.f. Hemoragie pulmonară care survine în diferite boli de inimă. Din fr. **pneumorrhagie**.

PNEUMOTERAPIE, *pneumoterapii*, s.f. Metodă de tratament în bolile pulmonare, care folosește inspirarea aerului comprimat sau rarefiat. Din fr. **pneumothérapie**.

PNEUMOTOMIE, *pneumotomii*, s.f. Secționare a unui plămân în vederea extragerii puroiului sau a unei tumori aflate în interiorul lui. Din fr. **pneumotomie**.

PNEUMOTORAX s.n. 1. Pătrundere a aerului în cavitatea pleurală, datorită perforării plămânului sau a peretelui toracic. *Pneumotorax spontan*. *Pneumotorax accidental*. 2. Metodă de tratare a tuberculozei pulmonare, constând în introducerea artificială a aerului în cavitatea pleurei pentru a comprima și a imobiliza plămânul bolnav, până la însănătoșire. *Pneumotorax artificial*. *Pneumotorax terapeutic*. Din fr. **pneumothorax**.

PNEUMOTROP, -Ă, *pneumotropi*, -e, adj., s.m. 1. Adj. (Despre microorganisme) Care manifestă o afinitate specială pentru țesutul

pulmonar. 2. S.m. Virus care provoacă leziuni în aparatul respirator, la oameni și la animale. Din fr. **pneumotrope**.

POANSON, *poansoane*, s.n. 1. Unealtă alcătuită dintr-o tijă de oțel sau de alt metal dur, de formă conică, triunghiulară etc., cu vârful gravat în relief, care servește la perforarea sau la marcarea prin presare a unor obiecte de metal, la confecționarea unor matrițe, la baterea medaliilor etc. ♦ Instrument ascuțit din oțel, folosit în tehnica gravurii. 2. Piesă a unei matrițe, cu un contur cu muchii tăietoare sau cu o suprafață de lucru plană sau profilată, care servește la decupare, detașare, imprimare etc. prin deformare plastică. 3. Unealtă cilindrică de os, cu vârful ascuțit, cu care se perforază pânza și se dă formă rotundă unor puncte de broderie cu găuri. [Pl. și *poansonuri*] Din fr. **poinçon**.

POANSONA, *poansonez*, vb. I. Tranz. A găuri, a perfora sau a marca cu un poanson. ♦ A grava cu poansonul. Din fr. **poinçonner**.

POANSONARE, *poansonări*, s.f. Acțiunea de a *poansona* și rezultatul ei; poansonaj. V. **poansona**.

POANSONAJ, *poansonaje*, s.n. Poansonare. Din fr. **poinçonnage**.

POANSONEZĂ, *poansoneze*, s.f. Mașină de poansonat; presă de perforat. Din fr. **poinçonneuse**.

POANTĂ, *poante*, s.f. 1. Momentul cel mai de efect, punctul culminant al unei glume, al unei epigrame, al unei anecdote; ceea ce dă expresie, vioiciune unei opere literare sau artistice. 2. Extremitatea de jos a labei piciorului, locul de articulare al degetelor; vârful. ♦ Porțiune a piciorului cuprinsă între gleznă și degete. ♦ Poziție în baletul clasic, executată de obicei de femeie, care constă în ridicarea și deplasarea pe vârful degetelor și cu falangele bine întinse, cu ajutorul unor pantofi speciali legați de gleznă. ♦ (La pl.) Papuci speciali, cu vârful alungit și întărit, pe care îi poartă balerinele legați de gleznă. Din fr. **pointe**.

POANTILISM s.n. Procedeu folosit în pictură, care constă în descompunerea petei de culoare în puncte și liniuțe de culori pure, ca un mozaic, din al căror amestec optic rezultă tonul dorit; școală de pictură modernă care folosește acest procedeu. [Scriș și: (după fr.) *pointilism*] Din fr. **pointillisme**.

POANTILIST, -Ă, *poantiliști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de pointilism, privitor la pointilism. 2. S.m. și f. Adept al pointilismului. [Scriș și: (după fr.) *pointilist*] Din fr. **pointilliste**.

POANTOU, *poantouri*, s.n. Ac de reglare al unui carburator, care servește la deschiderea și închiderea accesului combustibilului în carburator. Din fr. **pointeau**.

PODARĂ, *podare*, s.f. Locul geometric al picioarelor perpendicularelor coborâte dintr-un punct dat pe tangentele la o curbă sau pe planele tangente la o suprafață. Din fr. **podaire**.

PODOBROMHIDROZĂ, *podobromhidroze*, s.f. (Med.) Transpirație rău mirositoare a picioarelor. Din fr. **podobromhidrose**.

PODOFILINĂ s.f. Substanță rășinoasă care se extrage din rizomul unei plante (*Podophyllum peltatum*), folosită în medicină pentru calitățile sale purgative. Din fr. **podophylline**.

PODOLOGIC, -Ă, *podologici*, -ce, adj. Referitor la podologie, de podologie. Din fr. **podologique**.

PODOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul și tratamentul afecțiunilor piciorului. Din fr. **podologie**.

PODOMETRU, *podometre*, s.n. Instrument de măsurare a vitezei de mișcare sau a distanței parcurse de un pieton prin înregistrarea numărului de pași făcuți de acesta. Din fr. **podomètre**.

POETESĂ, *poetese*, s.f. (Rar) Poetă. ♦ (Depr.) Poetă mediocră, lipsită de talent. Din fr. **poétesse**.

POETIZA, *poetizez*, vb. I. Tranz. A da unui fapt, unui eveniment, unei idei etc. caracter poetic; a înfrumuseța, a idealiza. Din fr. **poétiser**.

POETIZANT, -Ă, *poetizanți*, -te, adj. (Rar) Care are trăsături poetice; care poetizează. - **Poetiza** + suf. -ant.

POETIZARE, *poetizări*, s.f. Acțiunea de a *poetiza* și rezultatul ei; idealizare. V. **poetiza**.

POEZIE, *poezii*, s.f. 1. Modalitate a literaturii care exprimă mesajul artistic cu ajutorul imaginilor expresive, al unui limbaj concentrat, al afectivității, al rimei, al ritmului etc.; (concr.) creație literară în versuri. ♦ Totalitatea compozițiilor în versuri ale unui poet, ale unui curent literar, ale unui popor etc. 2. Fig. Caracter poetic al unei opere literare, al unui peisaj, al unei situații; farmec, frumusețe, încântare. Din fr. **poésie**.

POEZIOARĂ, *poezioare*, s.f. Diminutiv al lui *poezie*; (depr.) poezie slabă, fără valoare; poezea. - **Poezie** + suf. -ioară.

ANTIPOEZIE, *antipoezii*, s.f. Poezie care nu respectă procedeele lirice consacrate și care ilustrează o nouă estetică. ♦ Poezie fără valoare artistică. - **Anti-** + **poezie**.

POLABĂ adj. (În sintagma) *Limbă polabă* (și substantivat, f.) = limbă slavă din grupul limbilor slave de apus, care s-a vorbit până în sec. XVIII pe un teritoriu situat pe cursul inferior al Elbei. Din fr. **polabe**.

POLARIMETRIC, -Ă, *polarimetrice*, -ce, adj. (Chim., Fiz.) Referitor la polarimetrie, de polarimetrie. Din fr. **polarimétrique**.

POLARIMETRIE s.f. Metodă de analiză cantitativă a substanțelor optic active cu ajutorul polarimetrului. Din fr. **polarimétrie**.

POLARIMETRU, *polarimetre*, s.n. Instrument optic pentru măsurarea unghiului cu care o

substanță optic activă rotește planul de polarizare al unei radiații. Din fr. **polarimètre**.

POLARISCOP, *polariscoape*, s.n. Instrument optic pentru studiul calitativ al efectelor de polarizare a luminii la trecerea ei printr-o substanță. Din fr. **polariscope**.

POLARITATE s.f. 1. Proprietate a unui sistem fizic de a avea, în două puncte ale sale, caracteristici de aceeași natură, dar opuse una celeilalte. 2. Proprietate a unui organism vegetal sau a unei părți din el de a forma două puncte de creștere cu proprietăți diferite. 3. (Fil.) Specie a contradicției constând în relația dintre doi termeni care prezintă cel mai mare grad de opoziție posibil și totodată se presupun reciproc, ca poliul unui magnet. Din fr. **polarité**.

POLARIZA, *polarizez*, vb. I. 1. Tranz. (Fiz.) A transforma lumina naturală prin fenomene de reflexie, refracție, birefrință etc. ♦ Intrans. și refl. A dobândi proprietatea de a avea poli electrici sau magnetici. 2. Tranz. Fig. A aduna, a strânge, a concentra în jurul său. 3. Refl. (Fil.) A da naștere unei polarități (3), a forma extreme opuse care se condiționează reciproc. Din fr. **polariser**.

POLARIZARE, *polarizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *polariza* și rezultatul ei. 1. (Fiz.) Proces prin care un corp sau un sistem fizic dobândește proprietatea de polaritate (1); stare a unui corp care a suferit un astfel de proces. ♦ *Polarizare electrică* = realizare a unei asimetrii în distribuția sarcinii electrice pozitive și negative a unui sistem fizic (atom, moleculă etc.), a unui mediu sau a unui corp. *Polarizare electrolitică* (sau *electrochimică*) = acumulare la electrozii unei băi de electroliză sau ai unei pile electrochimice a ionilor care realizează conducția prin soluția electrolitului. *Polarizare rotatorie* = fenomen de rotire a planului de polarizație al luminii liniar polarizate la trecerea ei printr-o substanță activă din punct de vedere optic. ♦ Proces fizic prin care un sistem capătă proprietăți preferențiale după o anumită direcție; stare a unui sistem care a suferit un astfel de proces. 2. (Lingv.) Dezvoltare în direcții opuse a sensurilor unui cuvânt, nediferențiate la origine. 3. (Fil.) Formare a unor termeni opușiolari; realizare a unei polarități (3). V. **polariza**.

POLARIZAT, -Ă, *polarizați*, -te, adj. (Fiz.) Care a fost supus acțiunii de polarizare (1). ♦ *Lumină plan* (sau *liniar*) *polarizată* = fascicul de lumină în care vectorul electric (sau magnetic) posedă un plan unic (sau o direcție unică) de oscilație. V. **polariza**.

POLARIZABIL, -Ă, *polarizabili*, -e, adj. (Despre medii) Care poate fi (ușor) polarizat. Din fr. **polarisable**.

POLARIZABILITATE s.f. (Fiz.) Însușire a ceea ce este polarizabil. Din fr. **polarisabilité**.

POLARIZANT, -Ă, *polarizanti*, -te, adj. (Fiz.) Care (se) polarizează (1). ♦ *Microscop polarizant* = microscop care lucrează cu lumină polarizată și care se utilizează mai ales la studiul cristalelor. Din fr. **polarisant**.

POLARIZAȚIE, *polarizații*, s.f. Stare a unui corp sau a unui sistem fizic care prezintă proprietatea de polaritate sau care a suferit o polarizare. ♦ *Polarizație electrică* = stare a unui corp sau a unui sistem fizic care posedă cel puțin doi poli electrici (plus și minus). *Polarizația luminii* = stare a unui fascicul luminos în care toate radiațiile electromagnetice componente au aceeași direcție de oscilație. *Polarizație cromatică* = ansamblul figurilor de interferență, colorate viu, obținute la cercetarea în lumină polarizată a unui cristal birefringent cu ajutorul unui polariscop. ♦ Mărire vectorială care caracterizează starea de polarizație a unui corp sau a unui mediu. Din fr. **polarisation**.

POLARIZATOR, -OARE, *polarizatori*, -oare, adj. Care polarizează; polarizant. Din fr. **polarisateur**.

POLARIZOR, -OARE, *polarizori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care poate produce polarizarea luminii; polarizant. 2. S.n. Dispozitiv optic care servește la polarizarea luminii. Din fr. **polariseur**.

POLAROGRAFIE s.f. Metodă de analiză electrochimică în care este folosit polarograful. Din fr. **polarographie**.

POLAROGRAFIC, -Ă, *polarografici*, -ce, adj. Privitor la polarografie, care ține de polarografie. Din **polarografie**.

POLAROID, *polaroizi*, s.m. 1. Polarizor confecționat sub formă de plăcuță sau de peliculă, utilizat pentru construcția farurilor și a parbrizelor de automobile. 2. S.n. Aparat fotografic care permite obținerea automată a fotografiei, imediat după expunere, cu materiale fotosensibile speciale. Din fr. **polaroid**.

POLEMIC, -Ă, *polemici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Discuție în contradictoriu, controversă pe o temă literară, științifică, politică etc. 2. Adj. Care ține de polemică (1), cu tendință de polemică, privitor la polemică; critic, combativ, contradictoriu. Din fr. **polémique**.

POLEMIST, -Ă, *polemisti*, -ste, s.m. și f. Persoană care polemizează, care susține o polemică. Din fr. **polemiste**.

POLEMIZA, *polemizez*, vb. I. Intrans. A susține o polemică, a face polemică, a discuta în contradictoriu. Din fr. **polémiser**.

POLEMOLOG, -Ă, *polemologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în polemologie. Din fr. **polémologue**.

POLEMOLOGIC, -Ă, *polemologici*, -ce, adj. De polemologie. Din fr. **polémologique**.

POLEMOLOGIE s.f. Ramură a științelor politice care studiază războaiele ca fenomen sociologic. Din fr. **polémologie**.

POLENIZAȚIE, *polenizații*, s.f. (Bot.) Transport, natural sau artificial, al polenului de pe anterele staminelor pe stigma pistilului (având ca rezultat fecundația la flori); proces de fecundație la flori; polenizare. [Var.: (rar) **polinizație** s.f.] - După fr. **pollinisation**.

POLI- Element de compunere care înseamnă "mai mulți", "mai multe", "multiplu" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din fr. **poly-**.

POLIACHENĂ, *poliachene*, s.f. Fruct format din mai multe achene. Din fr. **polyakène**.

POLIIACID, *poliacizi*, s.m. Acid care conține în moleculă mai mulți atomi de hidrogen înlocuibili cu atomi de metal. Din fr. **polyacide**.

POLIALCOOL, *polialcooli*, s.m. (La pl.) Clasă de substanțe organice care conțin în moleculă două sau mai multe grupări hidroxil și care se obțin din produse naturale sau pe cale sintetică; (și la sg.) alcool cu mai multe grupări hidroxil care face parte din această clasă; alcool polivalent. Din fr. **polyalcool**.

POLIAMIDĂ, *poliamide*, s.f. Numele unor mase plastice obținute prin policondensare sau polimerizare și folosite la fabricarea fibrelor sintetice. [Var.: **poliamid** s.n.] Din fr. **polyamide**.

POLIAMIDIC, -*Ă*, *poliamidici*, -*ce*, adj. Care se referă la poliamide, care țin de poliamide, care se face din poliamide. - **Poliamidă** + suf. -*ic*.

POLIANDRĂ, *poliandre*, adj. (Rare și substantivat, f.) 1. (Despre flori) Care are mai multe stamini. 2. (Despre femei) Căsătorită în același timp cu mai mulți bărbați. Din fr. **polyandre**.

POLIANDRIC, -*Ă*, *poliandrici*, -*ce*, adj. De poliandrie. Din fr. **polyandrique**.

POLIANDRIE s.f. Formă istorică de organizare a familiei (întâlnită astăzi numai la unele triburi primitive) în care o femeie poate să se căsătorească în același timp cu mai mulți bărbați. Din fr. **polyandrie**.

POLIARTICULAR, -*Ă*, *poliarticulari*, -*e*, adj. Care se referă la mai multe articulații; care afectează mai multe articulații. Din fr. **polyarticulaire**.

POLIARTRITĂ, *poliartrite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamația acută sau cronică a mai multor articulații în același timp și care este de natură reumatismală, tuberculoasă, bacilară etc. ♦ *Poliartrită cronică evolutivă* = reumatism cronic deformant, cu evoluție progresivă, care afectează articulațiile extremităților. Din fr. **polyarthrite**.

POLIATLON, *poliatlone*, s.n. Complex de probe din diferite discipline sportive, practicat la o competiție în sportul de mase. Din fr. **polyathlon**.

POLIATOMIC, -*Ă*, *poliatomici*, -*ce*, adj. (Despre radicali sau despre molecule) Care

conține doi sau mai mulți atomi, identici sau diferiți. Din fr. **polyatomique**.

POLIBAZIC, *polibazici*, adj. (Despre acizi) Care conține în moleculă mai mulți atomi de hidrogen înlocuibili cu atomi de metal. Din fr. **polybasique**.

POLICAPROLACTAMĂ, *policaprolactame*, s.f. Fibră sintetică de tip poliamidic, cu structură filiformă, obținută prin polimerizarea caprolactamei, comercializată la noi sub denumirea de relon. Din fr. **polycaprolactame**.

POLICARPIC, -*Ă*, *policarpici*, -*ce*, adj. (Bot.) 1. (Despre fruct) Format din mai multe carpele.

2. (Despre plante perene) Care produce semințe, succesiv, un șir de ani. Din fr. **polycarpique**.

POLICELULAR, -*Ă*, *policelulare*, adj. (Biol.; rar; despre organisme) Pluricelular. Din fr. **polycellulaire**.

POLICITEMIE, *policitemii*, s.f. (Med.) Poliglobulie. Din fr. **polycythémie**.

POLICLINIC, -*Ă*, *policlinici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Instituție medicală de consultații și de tratament ambulatoriu, organizată teritorial și pe specialități; clădire în care este instalată o astfel de instituție. 2. Adj. De policlinică. Din fr. **polyclinique**.

POLICLORURĂ s.f. (Chim.; în sintagma) *Policlorură de vinil* = clorură de polivinil. Din fr. **polychlorure**.

POLICROISM s.n. (Fiz.) Pleocroism. Din fr. **polychroïsme**.

POLICROM, -*Ă*, *policromi*, -*e*, adj. Care este executat în mai multe culori; care are mai multe culori; multicolor. Din fr. **polychrome**.

POLICROMAT, -*Ă*, *policromați*, -*te*, adj. (Rare) Care este executat din materiale de diverse culori, care este policrom. - **Policrom** + suf. -*at*.

POLICROMIE, *policromii*, s.f. 1. Procedeu de îmbinare a mai multor culori, folosit în pictură. ♦ Caracter policrom al unei lucrări de artă. ♦ Însușirea de a fi policrom. 2. Procedeu tipografic pentru imprimarea imaginilor în culori. ♦ (Rare) Lucrare tipografică executată în mai mult de patru culori. Din fr. **polychromie**.

POLIDACTIL, -*Ă*, *polidactili*, -*e*, adj. (Med.) Care prezintă polidactilie. Din fr. **polydactyle**.

POLIDACTILIE, *polidactilii*, s.f. Malformație congenitală caracterizată prin prezența unui număr mai mare de degete decât cel normal (la mâini sau la picioare). Din fr. **polydactylie**.

POLIDIPSIE, *olidipsii*, s.f. Sete excesivă, patologică, caracteristică pentru unele boli ca diabetul zaharat, diabetul insipid, pentru unele boli psihice etc. Din fr. **polydipsie**.

POLIEDRIC, -*Ă*, *poliedrici*, -*ce*, adj. Care are forma unui poliedru. Din fr. **polyédrique**.

POLIEDRU, *poliedre*, s.n. (Geom.) Corp solid mărginit de mai multe suprafețe plane poligonale. Din fr. **polyèdre**.

POLIEMBRIONIE s.f. Dezvoltare a mai multor embrionii din același ou. Din fr. **polyembryonie**.

POLIESTER, *poliesteri*, s.m. Produs chimic macromolecular format din numeroase molecule de ester. Din fr. **polyester**.

POLIESTERIC, -*Ă*, *poliesterici*, -*ce*, adj.

Care este făcut din poliesteri, care conține poliesteri, de poliesteri. - **Poliester** + suf. -*ic*.

POLIETILENA s.f. Material plastic obținut prin polimerizarea etilenei, întrebuințat la fabricarea materialelor izolante și a unor obiecte de uz casnic sau industrial. Din fr. **polyéthylène**.

POLIFAG, -*Ă*, *polifagi*, -*ge*, adj. (Despre animale; și substantivat) Care utilizează hrană variată (animală și vegetală); cu regim alimentar foarte larg. Din fr. **polyphage**.

POLIFAGIE s.f. 1. Formă de nutriție în care intră hrană variată, aparținând mai multor tipuri biologice; *spec.* proprietate a unor paraziți de a ataca viețuitoarele-gazdă din specii și din familii diferite. 2. Simptom caracteristic diabetului zaharat, care se manifestă printr-o foame exagerată, urmată de consumare excesivă de alimente. Din fr. **polyphagie**.

POLIFAZAT, -*Ă*, *polifazați*, -*te*, adj. (Despre sisteme de tensiuni sau de curenți electrici alternativ) Care are fazele inițiale diferite. Din fr. **polyphasé**.

POLIFENOL, *polifenoli*, s.m. Compus organic din clasa fenolilor, care conține două sau mai multe grupări hidroxil legate de un radical aromatic. Din fr. **polyphénol**.

POLIFONEMATIC, -*Ă*, *polifonematici*, -*ce*, adj. (Despre unele consoane) Care are valoarea mai multor foneme. Din fr. **polyphonématique**.

POLIFONIC, -*Ă*, -*polifonici*, -*ce*, adj. Care se referă la polifonie, care ține de polifonie, bazat pe polifonie. Din fr. **polyphonique**.

POLIFONIE, *polifonii*, s.f. Artă și știință a suprapunerii coordonate a mai multor linii melodice care se află în relații armonice, fără ca în ansamblu ele să-și piardă individualitatea melodică; *p. restr.* contrapunct. Din fr.

polyphonie.

POLIFONIST, *polifoniști*, s.m. Compozitor de bucăți muzicale polifonice. - **Polifonie** + suf. -*ist*.

POLIFONIZARE, *polifonizări*, s.f. (Muz.) Realizarea unei polifonii. Din **polifonie**.

POLIFONIZAT, -*Ă*, *polifonizați*, -*te*, adj. (Muz.) Care se prezintă sub forma unei polifonii. Din **polifonizare**.

POLIGAM, -*Ă*, (1) *poligami*, s.m., (2) *poligame*, adj. 1. S.m. Bărbat care are concomitent două sau mai multe soții. 2. Adj. (Despre plante) Care are atât flori hermafrodite, cât și flori unisexuate. Din fr. **polygame**.

POLIGAMIE s.f. Formă de căsătorie apărută o dată cu sclavia patriarhală, întâlnită și astăzi la unele popoare de religie mahomedană, în care un bărbat are dreptul să se căsătorească în același

timp cu mai multe femei; situație în care se găsește un poligam. ♦ Infracțiune comisă de bărbatul căsătorit în același timp cu mai multe femei. Din fr. **polygamie**.

POLIGENETIC, -*Ă*, *poligenetici*, -*ce*, adj. Referitor la poligeneză, de poligeneză; poligenic. Din fr. **polygénétique**.

POLIGENIC, -*Ă*, *poligenici*, -*ce*, adj. Poligenetic. Din fr. **polygénique**.

POLIGENIE s.f. (Rar) Poligenism. Din fr. **polygénie**.

POLIGENISM s.n. Doctrină potrivit căreia diferitele rase umane derivă din mai multe tipuri primitive considerate ca specii; poligenie. Din fr. **polygénisme**.

POLIGENIST, -*Ă*, *poligeniști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al poligenismului. Din fr. **polygéniste**.

POLIGLOBULIE, *poliglobulii*, s.f. Boală caracterizată prin creșterea anormală a numărului de globule roșii din sânge și manifestată prin roșeață pielii, prin creșterea tensiunii arteriale și prin mărirea splinei; policitemie. Din fr. **polyglobulie**.

POLIGLOT, -*Ă*, *poligloți*, -*te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care vorbește mai multe limbi. ♦ Care cuprinde sau are în vedere mai multe limbi. *Dicționar poliglot*. 2. (Rar) Care se referă la un poliglot, de poliglot. Din fr. **polyglotte**.

POLIGON, *poligoane*, s.n. 1. (Geom.) Suprafață plană mărginită de mai multe segmente de linii drepte, numite laturi. 2. (Uneori cu determinarea "de tragere") Teren special amenajat în cuprinsul căruia se fac exerciții și se execută trageri cu arme de foc. ♦ (Sport) Loc special amenajat pentru probe de trageri cu arma sau cu pistolul sau pentru exerciții de tragere cu arma de vânătoare. 3. Teren amenajat pentru deprinderea conducerii autovehiculelor. Din fr. **polygone**.

POLIGONAL, -*Ă*, *poligonal*, -*e*, adj. Care are forma unui poligon (1). Din fr. **polygonal**.

POLIGONAȚIE s.f. (Top.) Polygonometrie. Din fr. **polygonation**.

POLIGONOMETRIE s.f. Ridicare topografică prin utilizarea unor rețele de poligoane închise, pe care se sprijină ridicările de detaliu pentru planimetria unei porțiuni mici de teren; poligonage. Din fr. **polygonométrie**.

POLIGRAF, *poligrafi*, s.m. 1. (Rar) Autor de opere care aparțin unor genuri variate. 2. Aparat cu care se reproduce un manuscris în mai multe exemplare. Din fr. **polygraphe**.

POLIGRAFIC, -*Ă*, *poligrafici*, -*ce*, adj. Care aparține poligrafiei, care se referă la poligrafie, privitor la poligrafie. Din fr. **polygraphique**.

POLIGRAFIE, *poligrafii*, s.f. 1. Ansamblul procedeelor de reproducere grafică și de multiplicare a unui text sau a unei figuri; ramură a tehnicii care se ocupă cu reproducerea grafică și cu multiplicarea unui text sau a unei figuri; tehnică grafică. 2. Ansamblul întreprinderilor care se ocupă cu imprimarea și cu răspândirea

cărților sau a altor imprimate; industrie poligrafică. **3.** (Rar) Totalitate lucrărilor unui poligraf (1); calitatea de poligraf a unui scriitor; caracteristică a operelor scrise de un poligraf. Din fr. **polygraphie**.

POLIGRAFIST, poligrafiști, s.m. (Rar; și adjectival) Persoană specializată în poligrafie (1). - **Poligrafie** + suf. *-ist*.

POLIIZOPREN s.m. Produs macromolecular cu structură filiformă, obținut sintetic prin polimerizarea în emulsie a izoprenului și asemănător ca proprietăți și ca structură cu cauciucul natural. Din fr. **polyisoprène**.

POLIMER, polimeri, s.m. Substanță macromoleculară a cărei moleculă este formată prin unirea în lanț a două sau mai multe molecule de monomer. Din fr. **polymère**.

POLIMERIZA, polimerizez, vb. I. Tranz. și intrans. A (se) uni (spontan sau prin diverse reacții chimice) mai mulți monomeri în polimeri, prin păstrarea compoziției procentuale inițiale și așezarea atomilor în moleculă. Din fr. **polymériser**.

POLIMERIZARE, polimerizări, s.f. Acțiunea de a *polimeriza* și rezultatul ei. V. **polimeriza**.

POLIMETACRILAT, polimetacriilați, s.m. Plexiglas, stiplax. ♦ *Polimetacrilat de metil* = produs macromolecular care se prezintă ca o masă sticloasă, transparentă, termoplastică și cu calități optice deosebite, întrebuințat în chirurgia ortopedică, la confecționarea protezelor dentare etc. Din fr. **polyméthacrylat**.

POLIMORF, -Ă, polimorfi, -e, adj. (Despre minerale cristalize) Care se prezintă sub mai multe stări cristaline; care prezintă fenomenul de polimorfism. Din fr. **polymorphe**.

POLIMORFISM s.n. Proprietatea unor minerale cristalizate cu aceeași compoziție chimică de a se prezenta sub mai multe forme cristaline cu caracteristici fizice și chimice diferite. ♦ (Biol.) Proprietate a unor specii de a exista sub mai multe aspecte morfologice. Din fr. **polymorphisme**.

POLINEVRITĂ, polinevrite, s.f. Boală a nervilor periferici, caracterizată prin alterarea mai multor trunchiuri nervoase și ramuri terminale. Din fr. **polynévrite**.

POLINEZIAN, -Ă, polinezieni, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Polineziei sau este originară de acolo; (la m. pl.) populație care locuiește în Polinezia. **2.** Adj. Care aparține Polineziei sau polinezienilor (1), privitor la Polinezia sau la polinezieni, caracteristic, propriu Polineziei sau polinezienilor, originar din Polinezia; ca al polinezienilor. Din fr. **polynésien**.

POLINIC, -Ă, polinici, -ce, adj. (Bot.) De polen. Din fr. **pollinique**.

POLINIE¹, polinii, s.f. (Bot.) **1.** Masă formată din grăunțe de polen aglomerate. **2.** Organ floral

format din unirea staminelor la fanerogame. Din fr. **pollinie**.

POLINIE², polinii, s.f. Canal navigabil printre ghețurile marine. Din fr. **polynie**.

POLINIFER, -Ă, poliniferi, -e, adj. Care conține polen. Din fr. **pollinifère**.

POLINOM, polinoame, s.n. Expresie algebrică constituită din mai multe monoame, legate între ele prin semnul plus sau minus; suma algebrică a mai multor monoame. Din fr. **polynôme**.

POLINUCLEARĂ, polinucleare, adj. (Despre celule) Care are mai multe nuclee. ♦ *Leucocită polinucleară* = granulocit. Din fr. **polynucléaire**.

POLINUCLEOZĂ, polinucleoze, s.f. Boală manifestată prin creșterea numărului de leucocite polinucleare din sânge. Din fr. **polynucléose**.

POLIODĂ, poliode, s.f. Tub electronic cu mai mult de doi electrozi. Din fr. **polyode**.

POLIOMIELITĂ, poliomielite, s.f. Boală infecțioasă epidemică sau contagioasă provocată de un virus specific, care produce leziuni anatomice în substanța cenușie a măduvei spinării, atingând celulele nervoase motorii, și care se manifestă prin febră, tulburări digestive, somnolență și dureri în mușchii membrelor, urmate de paralizii localizate de obicei la membrele inferioare; paralizie infantilă. Din fr. **poliomyélite**.

POLIOMIELITIC, -Ă, poliomielitici, -ce, adj. Care ține de poliomielită, relativ la poliomielită; *spec.* care este folosit împotriva poliomielitei. *Vaccin poliomieltic*. Din fr. **poliomyélique**.

POLIP, polipi, s.m. **1.** Nume generic dat animalelor celenterate de forma unui săculeț și cu gura înconjurată de tentacule, care trăiesc fixate. **2.** Tumoare benignă care se formează pe unele mucoase. Din fr. **polype**.

POLIPEPTIDĂ, polipeptide, s.f. Substanță chimică formată din mai multe peptide. Din fr. **polypeptide**.

POLIPETAL, -Ă, polipetali, -e, adj. (Despre corola florilor) Care are mai multe petale; (despre plante) cu corola formată din mai multe petale. Din fr. **polypétale**.

POLIPIER, polipieri, s.m. Masă calcaroasă formată din scheletul polipilor (1) din aceeași colonie. Din fr. **polypier**.

POLIPNEE s.f. Creștere a frecvenței respirației peste limitele normale în cursul unui efort fizic, al unei stări emoționale, precum și în unele boli pulmonare, cardiace etc. Din fr. **polypnée**.

POLIPOD, -Ă, polipodi, -de, adj. Care are mai multe picioare. Din fr. **polypode**.

POLIPORACEE, poliporacee, s.f. (La pl.) Familie de ciuperci basidiomicete; (și la sg.) ciupercă din această familie. Din fr. **polyporées**.

POLIPOZĂ, polipoze, s.f. (Med.) Boală caracterizată prin dezvoltarea mai multor polipi (2) pe aceeași mucoasă. Din fr. **polypose**.

POLIPROPILENĂ, polipropilene, s.f. Material plastic ușor și rezistent, obținut prin

polimerizarea catalitică a propilenei. Din fr. **polypropylène**.

POLIPTIC, *polipticuri*, s.n. Pictură alcătuită din mai multe panouri (articulate) care cuprind fiecare o scenă a compoziției de ansamblu. Din fr. **polyptyque**.

POLIRITMIE, *poliritmii*, s.f. Combinație de linii melodice cu structuri ritmice diferite care evoluează simultan. Din fr. **polyrythmie**.

POLISEMANTIC, -Ă, *polisemantici*, -ce, adj. (Despre cuvinte, unități frazeologice) Care are mai multe sensuri. Din fr. **polysémantique**.

POLISEMANTISM s.n. (Lingv.) Polisemie. Din fr. **polysémantisme**.

POLISEMIC, -Ă, *polisemici*, -ce, adj. Care se referă la polisemie, care ține de polisemie. Din fr. **polysémique**.

POLISEMIE s.f. Însușire a unor cuvinte sau unități frazeologice de a avea mai multe sensuri; calitatea de a fi polisemantic; polisemantism. Din fr. **polysémie**.

POLISEPAL, -Ă, *polisepali*, -e, adj. (Despre calicii florilor) Care este alcătuit din mai multe sepale; (despre plante) cu caliculi format din mai multe sepale. Din fr. **polysépale**.

POLISIER, *polisiere*, s.n. (Franțuzism) Roman sau film polițist. [Scriș și: *policier*.] Din fr. **policier**.

POLISILABIC, -Ă, *polisilabici*, -ce, adj. 1. (Despre cuvinte) Care este format din mai multe silabe. 2. (Despre limbi) Care are, în general, cuvinte polisilabice. Din fr. **polysyllabique**.

POLISIOLOGISM, *polisilogisme*, s.n. Înlănțuire de silogisme în care concluzia silogismului anterior devine una dintre premisele silogismului următor. Din fr. **polysyllogisme**.

POLISIOLOGISTIC, -Ă, *polisilogistici*, -ce, adj. Care prezintă polisilogism. Din fr. **polysyllogistique**.

POLISINDETON s.n. Figură de stil care constă în repetarea unei conjuncții la începutul fiecăreia dintre părțile unei fraze sau înaintea fiecăruia dintre termenii unei enumerări, pentru a da discursului mai multă forță. Din fr. **polysyndéton**.

POLISINTETIC, -Ă, *polisintetici*, -ce, adj. (Despre unele limbi) Ale căreia fraze sunt formate dintr-un singur termen, ca rezultat al unirii tuturor părților frazei într-un lung cuvânt compus. Din fr. **polysynthétique**.

POLISINTETISM s.n. Caracteristică, proprietate a unei limbi de a fi polisintetică; caracter polisintetic. Din fr. **polysynthétisme**.

POLISINTEZĂ, *polisinteze*, s.f. (În limbile polisintetice) Folosire a unui singur cuvânt complex în loc de mai multe cuvinte. Din fr. **polysynthèse**.

POLISOAR, *polisoare*, s.n. (Rar) Instrument de lustruit unghiile. Din fr. **polissoir**.

POLISULFURĂ, *polisulfuri*, s.f. Compus obținut prin dizolvarea sulfului în soluție de sulfuri sau prin topirea sulfurilor cu sulf, colorat

de la galben până la roșu, întrebuințat în chimia analitică și la combaterea paraziților plantelor.

Din fr. **polysulfure**.

POLITEHNIC, -Ă, *politehnici*, -ce, adj. Care cuprinde sau se referă la mai multe științe tehnice. ♦ *Institut politehnic* (și substantivat, f.) = instituție de învățământ superior unde se pregătesc cadre de specialiști în diferite domenii ale științelor tehnice. Din fr. **polytechnique**.

POLITEHNICISM s.n. (Rar) Caracter politehnic (exagerat). - **Politehnic** + suf. -ism.

POLITEHNICIAN, -Ă, *politehnicieni*, -e, s.m. și f. (Fam.) Student la un institut politehnic. Din fr. **polytechnicien**.

POLITEIST, -Ă, *politeiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al politeismului. 2. Adj. Care aparține politeismului, privitor la politeism. Din fr. **polythéiste**.

POLITEȚE, (2) *politeți*, s.f. 1. Atitudine, comportare conformă cu buna-cuviință, amabilă, politicoasă; amabilitate. ♦ *Pronume personal* (sau *posesiv*) de *politețe* = pronume care se folosește în vorbirea cu sau despre o persoană căreia i se cuvine respect sau pentru a-i impune respect. ♦ Loc. adj. *De politețe* = a) care exprimă politețe; b) politicos, amabil; protocolar. ♦ Loc. adv. *Din* (sau *de*, *rar*, *pentru*) *politețe* = fiind obligat de anumite cerințe (formale) de conduită, de etichetă. ♦ Ansamblu de reguli de comportament în spiritul bunei-cuviințe, al amabilității și al respectului reciproc. 2. (Fam.; la pl.) Cuvinte sau gesturi care exprimă politețea (exagerată a) cuiva față de cineva. [Pl. și: (2) *politețuri*. Var.: **politeță** s.f.] Din fr. **politesse**.

POLITICIAN, *politicieni*, s.m. 1. Om politic. 2. (Peior.) Persoană care face din politică un mijloc abil și demagogic de realizare a intereselor personale. Din fr. **politicien**.

POLITICIANISM s.n. Activitate politică orientată spre realizarea unor anumite interese personale, de grup sau de partid; atitudine, conduită, comportare specifică politicianului (2). - **Politician** + suf. -ism.

POLITICIANIST, -Ă, *politicianiști*, -ste, s.m., adj. (Rar) 1. S.m. Persoană care face politică în scopul realizării intereselor personale; adept al politicianismului. 2. Adj. Care se referă la politicianism, care este propriu, caracteristic politicianismului sau politicianistului. - **Politician** + suf. -ist.

POLITIP, *politipuri*, s.n. (Tipogr.) Grup de cuvinte sau de semne tipografice turnate într-o singură bucată și întrebuințate des, mai ales în titluri. Din fr. **polytype**.

POLITOLOGIC, -Ă, *politologici*, -ce, adj. Referitor la politologie, de politologie. Din fr. **politologique**.

POLITOLOGIE s.f. Știință care studiază activitățile, raporturile, instituțiile politice; știință politică. Din fr. **politologie**.

POLITOMIE s.f. (Log.; rar) Diviziune în mai multe părți a unui subiect, a unei clasificări etc. Din fr. **polytomie**.

POLITONALISM s.n. Combinație simultană de elemente melodice care aparțin unor tonalități diferite; politonality. Din fr. **polytonalisme**.

POLIURETAN, *poliuretani*, s.m. (Chim.) Produs obținut prin polimerizarea unor compuși chimici cu glicoli, folosit la fabricarea materialelor plastice. Din fr. **polyuréthane**.

POLIURIE, *poliurii*, s.f. Simptom clinic caracterizat prin eliminare de urină în cantitate mai mare decât cea normală. Din fr. **polyurie**.

POLIVALENT, -**Ă**, *polivalenți*, -*te*, adj. (Despre elemente chimice sau radicali) Care are proprietatea de a intra în combinații chimice sub mai multe stări de valență, care poate funcționa sub mai multe stări de valență. ♦ *Alcool polivalent* = polialcool. ♦ Fig. Care are valori multiple. Din fr. **polyvalent**.

POLIVALENȚĂ, *polivalențe*, s.f. Însușirea de a fi polivalent. Din fr. **polyvalence**.

POLIVINIL s.n. Masă plastică foarte rezistentă obținută prin polimerizare. Din fr. **polyvinyle**.

POLIVINILIC adj. (În sintagma) *Alcool polivinilic* = compus macromolecular obținut din poliacetatul de vinil, folosit în industria materialelor plastice. Din fr. **polyvinilique**.

POLIZAHARIDĂ, *polizaharide*, s.f. Nume dat unor substanțe cu structură macromoleculară, de origine naturală, din clasa hidraților de carbon, rezultate prin policondensarea unor monozaharide. Din fr. **polysaccharide**.

POLIZOR¹, *polizoare*, s.n. Mașină-unealtă folosită la prelucrarea prin așchiere a suprafețelor cu ajutorul unei pietre abrazive în formă de disc, de cilindru, de trunchi de con etc., care are o mișcare de rotație. Din fr. **polissoir**.

POLIZA, *polizez*, vb. I. Tranz. A prelucra prin așchiere suprafața unui obiect cu ajutorul polizorului. ♦ *Mașină de polizat* = polizor. ♦ A lamina la rece foile de tablă subțire. Din **polizor**. Cf. fr. *polir*.

POLIZARE, *polizări*, s.f. Acțiunea de a *poliza* și rezultatul ei; polizat¹. V. **poliza**.

POLIZAT¹ s.n. Polizare. V. **poliza**.

POLIZAT², -**Ă**, *polizați*, -*te*, adj. Care este prelucrat cu polizorul. V. **poliza**.

POLIZOR², -**OARE**, *polizori*, -*oare*, s.m. și f. Tehnician care lucrează cu polizorul. Din fr. **polisseur**.

POLOIST, *poloiști*, s.m. Jucător de polo. Din fr. **poloïste**.

POLONEZ, -**Ă**, *polonezi*, -*e*, subst., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Poloniei sau este originară de acolo; polon. 2. Adj. Care aparține Poloniei sau populației ei, privitor la Polonia sau la populația ei, originar din Polonia; ca al polonezilor; polon. ♦ *Covrig polonez* = produs de patiserie în formă de colăcel preparat din aluat de cozonac îmbibată cu sirop de zahăr și având deasupra nuci pisate.

♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de polonezi. 3. S.f. Dans de origine poloneză, în tempo moderat și în măsura de 3/4, cu ritm viguros și cu caracter maiestuos, solemn, asemănător marșului; melodie după care se execută acest dans. 4. S.m. Mezel din carne de vită și de porc, afumat la cald și apoi fiert; (fam.) poliș. Din fr. **polonais**.

POLONIU s.n. Element chimic radioactiv, obținut prin dezintegrarea radioactivă a uraniului. Din fr. **polonium**.

POLTRON, -**Ă**, *poltroni*, -*e*, adj., s.m. și f. (Livr.) (Om) lipsit de curaj și de sentimentul onoarei; (om) laș, fricos. Din fr. **poltron**.

POLTRONISM s.n. (Rar) Lașitate. - **Poltron** + suf. -*ism*.

POLTRONERIE, *poltronerii*, s.f. (Livr.) Faptul de a fi poltron; atitudine, comportare, faptă de poltron; lașitate. Din fr. **poltronnerie**.

POLUA, *poluez*, vb. I. Tranz. A face ca aerul, apa, mediul de viață să devină nocive din cauza materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale, a gazelor de eșapament etc.; a vicia; a infecta. ♦ Refl. (Despre aer, ape, mediul de viață) A deveni nociv, a se vicia. Din fr. **polluer**.

POLUARE, *poluări*, s.f. Faptul de a (se) polua; viciere. - V. **polua**.

ANTIPOLUARE, *antipoluări*, s.f. Acțiunea de a combate poluarea. - **Anti-** + **poluare**.

POLUANT, -**Ă**, *poluanți*, -*te*, adj. Care poluează aerul, apa, mediul de viață. - **Polua** + suf. -*ant*.

NEPOLUANT, -**Ă**, *nepoluanți*, -*te*, adj. Care nu este poluant. - **Ne-** + **poluant** (după fr. *non-polluant*).

ANTIPOLUANT, -**Ă**, *antipoluanți*, -*te*, adj. s.m. (Procedeu, substanță, bacterie) care este folosit împotriva poluării. - **Anti-** + **poluant**.

POLUAT, -**Ă**, *poluați*, -*te*, adj. (Despre aer, ape, mediul de viață) Care a devenit nociv prin infectare cu materii chimice reziduale, cu deșeuri industriale, cu gaze de eșapament etc. V. **polua**.

NEPOLUAT, -**Ă**, *nepoluati*, -*te*, adj. 1. (Despre aer, ape, mediu de viață) Care nu este poluat. 2. Fig. Care nu este corupt, viciat. - **Ne-** + **poluat** (după fr. *non-pollué*).

SUPRAPOLUAT, -**Ă**, *suprapoluati*, -*te*, adj. (Despre orașe, regiuni etc.) Foarte poluat. - **Supra-** + **poluat**.

POLUȚIE, *poluții*, s.f. Scurgere spontană (mai ales în timpul nopții) a lichidului seminal la bărbat. Din fr. **pollution**.

POMACEE, *pomacee*, s.f. (La pl.) Subfamilie de arbori și arbuști fructiferi din familia rozaceelor; (și la sg.) arbore sau arbust din această subfamilie. Din fr. **pomacées**.

POMADĂ, *pomezi*, s.f. 1. Preparat cosmetic parfumat, obținut din substanțe grase, cu care se unge părul, barba, mustățile, pielea. 2. Produs farmaceutic de uz intern, preparat dintr-o materie grasă (lanolină, vaselină etc.), în care s-

au încorporat una sau mai multe substanțe medicamentoase; alifie, unguent. Din fr. **pommade**.

POMĂDUI, *pomăduiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Rar) A (se) pomăda (1). - **Pomadă** + suf. -*ui*.

POMĂDUIT, -**Ă**, *pomăduiți*, -*te*, adj. (Rar) Pomădat. V. **pomădui**.

POMĂDA, *pomădez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) unge cu pomadă; a (se) pomădui; *p. ext.* a (se) ferchezui. 2. Tranz. Fig. A linguși, a flata pe cineva. Din fr. **pommader**.

POMĂDAT, -**Ă**, *pomădați*, -*te*, adj. (Despre păr sau despre barbă, mustăți) Care este uns cu pomadă (1); (despre oameni) care are părul, barba sau mustățile unse cu pomadă; pomăduit; *p. ext.* ferchezuit. V. **pomăda**.

POMETI s.m. pl. (De obicei cu determinarea "obrazului" sau "obrajilor") Partea proeminentă, osoasă a obrazilor; umerii obrazilor. [Var.: (rar) **pomete** s.m.] Din fr. **pommette**.

POMICULTOR, *pomicultori*, s.m. Persoană care se ocupă cu cultivarea și îngrijirea pomilor fructiferi. Din fr. **pomiculteur**.

POMICULTURĂ s.f. Ramură a științelor agricole care cuprinde studiul biologiei și al agrotehnicii pomilor fructiferi, ameliorarea lor și comportarea în cultură a diferitelor specii sau soiuri; ramură a agriculturii care se ocupă de cultura pomilor fructiferi. Din fr. **pomiculture**.

POMIERĂ, *pomiere*, s.f. (Rar) Fructieră. Din fr. **pommière**.

POMOLOG, *pomologi*, s.m. Specialist în pomologie; *p. ext.* (rar) pomicultor. Din fr. **pomologue**.

POMOLOGIC, -**Ă**, *pomologici*, -*ce*, adj. Care aparține pomologiei, privitor la pomologie, de pomologie. Din fr. **pomologique**.

POMOLOGIE s.f. Știință agricolă care se ocupă cu studiul morfologic al speciilor și soiurilor de pomi și de arbuști fructiferi; *p. ext.* cultivarea pomilor fructiferi; pomicultură. Din fr. **pomologie**.

POMPA, *pompez*, vb. I. Tranz. A împinge sau a aspira un fluid cu ajutorul unei pompe¹. ♦ Expr. *A pompa* (de undeva) *bani* = a obține, a stoarce (de undeva) bani fără încetare. ♦ Fig. (Fam.) A stăruî, a interveni cu insistență pe lângă cineva pentru a obține un avantaj, o favoare etc. Din fr. **pomper**.

POMPĂ, *pompe*, s.f. Mașină de forță sau aparat compus de obicei dintr-un cilindru cu piston, manevrat cu mână sau acționat mecanic, folosit pentru a deplasa sau a comprima un fluid. ♦ *Pompă de incendiu* = pompă¹ cu care se aruncă apă la distanță pentru a stinge incendiile. ♦ Spec. (De obicei cu determinarea "de apă") Aparat de pompare adaptat mai ales la puțuri; *p. ext.* cișmea din care apa curge prin apăsare pe un mâner legat la rândul său de un aparat de pompare. Din fr. **pompe**.

POMPARE, *pompări*, s.f. Acțiunea de a *pompa*; pompa]. V. **pompa**.

POMPAGIU, *pompagii*, s.m. Muncitor mecanic care lucrează la o pompă sau la o stație de pompare. - **Pompă** + suf. -*agiu*.

POMPIST, -**Ă**, *pompiști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care mănuieste o pompă. - **Pompă** + suf. -*ist*.

POMPAJ, *pompaje*, s.n. (Rar) Pompare. Din fr. **pompage**.

POMPIER, *pompieri*, s.m. 1. Persoană care face parte dintr-un corp (militar sau civil) special instruit și dotat pentru a stinge incendiile. 2. (Înv.) Persoană care se ocupa cu stropitul străzilor, al caldărâmului etc. 3. Adj. invar. (Rar; despre stil) Pompieristic. Din fr. **pompier**.

POMPIERISTIC, -**Ă**, *pompieristici*, -*ce*, adj. (Despre stil, vorbire etc.) Bombastic, emfatic; (rar) pompier. - **Pompier** + suf. -*istic*.

POMPIERESC, -**EASCĂ**, *pompiereschi*, adj. (Rar) Care aparține pompierilor (1), privitor la pompieri, de pompier. - **Pompier** + suf. -*esc*.

POMPIERISM s.n. (Livr.) Stil pompieristic. Din fr. **pompierisme**.

POMPON, *pompoane*, s.n. Ciucure (mare) folosit ca ornament (vestimentar). ♦ Panaș. Din fr. **pompon**.

PONCE adj. invar. (În sintagma) *Piatră ponce* = rocă vulcanică de culoare cenușie sau albă, poroasă și ușoară; spumă de mare; bucată din această rocă, întrebuințată ca material abraziv la curățatul petelor de pe mâini, la înlăturarea pielii îngroșate etc. [Pr. și: *pons*] Din fr. [pierre] **ponce**.

PONCIF, *poncifuri*, s.n. Idee, afirmație banală, loc comun. Din fr. **poncif**.

PONDERAL, -**Ă**, *ponderali*, -*e*, adj. (Rar) Privitor, referitor la greutate; (din punctul de vedere) al greutății. Din fr. **pondéral**.

SUBPONDERAL, -**Ă**, *subponderali*, -*e*, adj. Care are o greutate mai mică decât greutatea normală. - **Sub-** + **ponderal**.

PONDERAT, -**Ă**, *ponderați*, -*te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care dovedește cumpătare, moderație, echilibru; moderat, echilibrat, cumpătat, chibzuit; măsurat; potolit, liniștit. Din fr. **pondéré**.

PONDERATOR, -**OARE**, *ponderatori*, -*oare*, adj. Care menține echilibrul între două forțe. Din fr. **pondérateur**.

PONT, *ponți*, s.m. (La unele jocuri de noroc) Pontator². Din fr. **ponte**.

PONTA¹, pers. 3 *pontează*, vb. I. Intrans. (Despre câinii de vânătoare) A se opri în loc (cu capul ridicat, cu urechile ciulite) pentru a adulmea sau a aținti vânatul. ♦ tranz. A pironi cu privirea, a aținti animalul urmărit. [Var.: (rar) **poanta** vb. I.] Din fr. **pointer**.

PONTA², *pontez*, vb. I. Intrans. și tranz. A miza o sumă de bani la un joc de noroc. Din fr. **pontar**.

PONTARE¹, *pontări*, s.f. Acțiunea de a *ponta*² și rezultatul ei. V. **ponta**².

PONTAȘ, *pontași*, s.m. (Înv.) Pontator¹. - **Ponta**² + suf. -aș.

PONTATOR¹, *pontatori*, s.m. Persoană care *pontează*² bani la jocurile de noroc; pont, *pontaș*. - **Ponta**² + suf. -tor.

PONTA³, *ponte*, vb. I. Tranz., Intrans. A-și înregistra prezența la locul de muncă în vederea calculării salariului. ♦ Tranz. A marca, a înregistra timpul de muncă sau cantitatea lucrului efectuat în vederea plății. Din fr. **pointer**.

PONTARE², *pontări*, s.f. Acțiunea de a *ponta*³ și rezultatul ei; pontaj. V. **ponta**³.

PONTATOR², -OARE, *pontatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care înregistrează prezența muncitorilor la locul de muncă sau calitatea și cantitatea produselor efectuate de aceștia într- un anumit interval de timp. - **Ponta**³ + suf. -tor.

PONTAJ, *pontaje*, s.n. Operație prin care se înregistrează prezența muncitorilor la locul de muncă, cantitatea produselor efectuate într-un anumit interval de timp sau timpul folosit pentru efectuarea unei lucrări, în vederea calculării salariului sau a plății; *pontare*¹. Din fr. **pointage**.

PONTĂ, *ponte*, s.f. Proces de depunere a icrelor la pești și a ouălor la păsări, la insecte, la reptile etc.; *p. ext.* icrele, ouăle depuse în urma acestui proces. Din fr. **ponte**.

PONȚIAN, -Ă, *ponțieni*, -e, s.n., adj. (Geol.) 1. S.n. Al doilea etaj al pliocenului (reprezentat în țara noastră prin marne argiloase cenușii, care constituie un acoperiș protector pentru zăcămintele de petrol). ♦ (Adjectival) *Etaj ponțian*. ♦ Sistem de straturi din ponțian. 2. Adj. Care aparține ponțianului, privitor la ponțian, caracteristic ponțianului. Din fr. **pontien**.

PONTIF, *pontifi*, s.m. (În Roma antică) Preot din colegiul sacerdotal suprem, însărcinat cu supravegherea cultului religios și a celorlalți preoți; *p. ext.* grad înalt în ierarhia sacerdotală la diferite popoare; (astăzi) înalt demnitar ecleziastic, arhieru, prelat. ♦ Șeful suprem al Bisericii catolice; papă. ♦ Fig. (adesea ir.) Persoană care are pretenția sau este considerată a fi o autoritate indiscutabilă într-un anumit domeniu. Din fr. **pontife**.

PONTIL, *pontile*, s.n. (Mar.) Stâlp de susținere în interiorul compartimentelor unei nave. - Cf. fr. *é pontille*.

PONTILARE, *pontilări*, s.f. (Mar.) Întărire a compartimentelor unei nave cu ajutorul pontilelor. Din **pontil**.

PONTON, *pontoane*, s.n. 1. Ambarcație, de obicei fixă, care susține o instalație unde acostează navele. 2. Pod plutitor improvizat a cărui platformă este susținută de bărci sau de alte

vase legate între ele; fiecare dintre ambarcațiile care susțin platforma unui astfel de pod. 3. Vas fără motor și fără punte, care se remorchează la un vas cu motor și cu care se transportă mărfurile dintr-un port sau se ancorează bastimentele mai mari. Din fr. **ponton**.

PONTONIER, *pontonieri*, s.m. 1. Militar aparținând unor trupe de geniu specializate în construcția de pontoane și de alte lucrări necesare trecerii (unei armate) peste o apă. 2. (Rar) Persoană care face serviciul la un ponton. Din fr. **pontonier**.

POPOTĂ, *popote*, s.f. Cantină pentru ofițeri și subofițeri; local unde se află o astfel de cantină. Din fr. **popote**.

POPOTAR, *popotari*, s.m. Militar însărcinat cu administrarea unei popote. - **Popotă** + suf. -ar.

POPULAMENT s.n. (Colectiv) Arboret de aceeași vârstă sau din aceeași specie. ♦ Arboret din mai multe specii. - Cf. fr. *p e u p l e m e n t*.

POPULAR, -Ă, *populari*, -e, adj. 1. Care aparține poporului, privitor la popor, care provine din popor. ♦ Care este alcătuit din oameni din popor și lucrează pentru popor. 2. Creat de popor; specific unui popor, caracteristic culturii lui. 3. Care este făcut pentru popor, creat pentru necesitățile poporului; accesibil tuturor. ♦ (Despre expuneri, prelegeri, lucrări) Care poate fi înțeles cu ușurință de oricine; simplu, natural. 4. Care este iubit de popor, care se bucură de simpatia, de considerația opiniei publice; *p. ext.* cunoscut de toți. ♦ Care are o comportare prietenoasă, cordială, atentă față de toată lumea. Din fr. **populaire**.

ANTIPOPULAR, -Ă, *antipopulari*, -e, adj. Îndreptat împotriva poporului. - **Anti-** + **popular**.

POPULARITATE s.f. Calitatea de a fi popular (4); *p. ext.* faimă, renume. Din fr. **popularité**.

POPULARIZA, *popularizez*, vb. I. Tranz. A răspândi, a face să fie cunoscută de către un număr mare de oameni, într-o formă accesibilă, o persoană, o idee, o știință etc. Din fr. **populariser**.

POPULARIZANT, -Ă, *popularizanți*, -te, adj. (Rar) Popularizator. - **Populariza** + suf. -ant.

POPULARIZAT, -Ă, *popularizați*, -te, adj.

1. Care este răspândit, cunoscut în masele largi. 2. Care este pe înțelesul publicului larg. V. **populariza**.

POPULARIZATOR, -OARE, *popularizatori*, -oare, adj. (Și substantivat) Care popularizează; popularizant. - **Populariza** + suf. -tor.

POPULAȚIE, *populații*, s.f. 1. Totalitatea locuitorilor unei țări, ai unei regiuni, ai unui oraș etc., populație, poporime. ♦ Totalitatea indivizilor animali sau vegetali (din aceeași specie) răspândiți pe un anumit teritoriu. 2. (În sintagma) *Populație de stele* = ansamblu de stele

grupate după vechime, poziție, compoziție chimică etc. [Var.: (inv.) **populațiune** s.f.] Din fr. **population**.

SUPRAPOPULAȚIE, *suprapopulații*, s.f. Mare concentrare de populație într-un oraș, într-o țară etc. ♦ (Biol.) Stare a unui mediu unde populațiile de microorganisme, de plante și de animale depășesc posibilitățile de viață. - **Supra-** + **populație** (după fr. *surpopulation*).

PORFIRIC, -**Ă**, *porfirici*, -*ce*, adj. Care conține porfir; care are compoziția sau structura porfirului, caracterizându-se prin existența unor cristale mari prinse într-o masă sticloasă sau foarte mărunț cristalizată. Din fr. **porphyrique**.

PORFIRIE, *porfirii*, s.f. Boală provocată de unele tulburări în metabolismul pigmentului sangvin, caracterizată prin producerea excesivă de porfirine, care se elimină în cantități mari prin urină. Din fr. **porphyrie**.

PORFIRINĂ, *porfirine*, s.f. Substanță chimică naturală care formează structura de bază a hemoglobinei și a clorofilei. Din fr. **porphyrine**.

PORIFER, -**Ă**, *poriferi*, -*e*, adj. (Rar) Care provoacă porozitatea unui material. Din fr. **poriphère**.

PORNOGRAF, *pornografi*, s.m. Autor de opere pornografice. ♦ Amator de obscenități, de lucruri imorale. Din fr. **pornographe**.

PORNOGRAFIC, -**Ă**, *pornografici*, -*ce*, adj. Care conține pornografii; obscen. Din fr. **pornographique**.

PORNOGRAFIE, *pornografii*, s.f. Scriere, desen, fotografie sau gravură obscenă. ♦ Atitudine, faptă, vorbă obscenă. Din fr. **pornographie**.

POROS, -**OASĂ**, *poroși*, -*oase*, adj. Care are pori. ♦ (Despre pământ) Afănat. Din fr. **poreux**.

POROZIMETRU, *porozimetre*, s.n. Aparat pentru măsurarea porozității hârtiei. Din fr. **porosimètre**.

POROZITATE s.f. Proprietate a unui corp solid de a fi poros. Din fr. **porosité**.

PORT- Element de compunere care înseamnă "purător de...", "susținător de...", "purtare de...", servind la formarea unor substantive. Din fr. **porte-**.

PORTĂ, *porte*, adj. (Anat.; în sintagma) *Venă portă* = venă care colectează sângele încărcat cu substanțe nutritive de la organele digestive și îl transportă la ficat. Din fr. **porte**.

PORTABIL, -**Ă**, *portabili*, -*e*, adj. Care poate fi transportat cu ușurință, care poate fi purtat cu sine; portativ. Din fr. **portable**.

PORTAJ, *portaje*, s.n. (Nav.) Parte a unui fluviu în care navigația este imposibilă și ambarcațiunile trebuie transportate pe uscat. Din fr. **portage**.

PORTANT, -**Ă**, *portanți*, -*te*, adj. (Tehn.) Care susține ceva, care poartă ceva. ♦ *Forță portantă* = portanță. Din fr. **portant**.

PORTANTĂ, *portanțe*, s.f. Forță care asigură susținerea unui corp în mișcare cufundat într-un fluid. Din fr. **portant**.

PORTATIV, -**Ă**, *portativi*, -*e*, adj. Ușor de purtat sau de transportat; portabil, transportabil. ♦ *Dicționar portativ* = dicționar de format mic, ușor de mânuit. Din fr. **portatif**.

PORTAVION, *portavioane*, s.n. Navă de luptă de mare tonaj, construită special pentru a permite gararea, decolarea și aterizarea avioanelor. Din fr. **porte-avions**.

PORTBAGAJ, *portbagaje*, s.n. Dispozitiv (sau spațiu) într-un vehicul de transport în (sau pe) care se țin bagajele. Din fr. **porte-bagages**.

PORTBAIONETĂ, *portbaionete*, s.f. Dispozitiv din piele atașat la o centură militară, în care se fixează și se poartă baioneta. Din fr. **porte-baïonnette**.

PORTBILET, *portbilete*, s.n. (Rar) Portofel în care se țin banii de hârtie. Din fr. **porte-billets**.

PORTCART, *portcarturi*, s.n. 1. Mic portofel în care se țin actele de identitate, cărțile de vizită. 2. Porthartă. Din fr. **porte-cartes**.

PORTCONTAINER, *portcontainere*, s.n. Navă destinată transportului de mărfuri în containere. Din fr. **porte-containers**.

PORTCREION, *portcreioane*, s.n. Mic tub din metal, din plastic etc. în care se ține creionul. Din fr. **porte-crayon**.

PORTE-BONHEUR s.n. Obiect considerat ca aducător de noroc celui care îl poartă; talisman. [Pr.: *port-bonôr*] - Cuv. fr.

PORTELICOPTER, *portelicoptere*, s.n. Navă purtătoare de elicoptere. Din fr. **porte-hélicoptères**.

PORTIERĂ, *portiere*, s.f. 1. Ușă cu geam (la un automobil, la un vagon de tren, la un cupeu etc.). 2. (Rar) Draperie atârnată deasupra unei uși (pentru a o masca). Din fr. **portière**.

PORTIE, *porții*, s.f. 1. Cantitate determinată dintr-un material, dintr-o substanță, dintr-un aliment, destinată a fi utilizată dintr-o dată sau într-un anumit interval de timp. 2. (Mai ales în forma *porțiune*) Parte dintr-un tot (divizat); bucată, fragment. [Var.: **porțiune** s.f.] Din fr. **portion**.

PORTIONA, *porțiunez*, vb. I. Tranz. A împărți (un aliment) în porții. Din fr. **portionner**.

PORTIONARE, *porționări*, s.f. Acțiunea de a *porționa*. V. **porționa**.

PORTLANDIAN, -**Ă**, *portlandieni*, -*e*, s.n., adj. 1. S.n. Ultimul etaj al jurasicului. 2. Adj. Care aparține portlandianului, privitor la portlandian. Din fr. **portlandien**.

PORTMANTOU, *portmantouri*, s.n. Dispozitiv pe care se atarnă hainele, astfel ca ele să nu se șifoneze. Din fr. **portemanteau**.

PORTMONEU, *portmonee*, s.n. Obiect de piele, de pânză etc. în care se țin de obicei banii mărunți. V. *portofel*. Din fr. **porte-monnaie**.

PORTRET, *portrete*, s.n. 1. Pictură, desen, sculptură, fotografie etc. care înfățișează chipul

unei persoane. ◇ *Portret-robot* = desen al chipului unei persoane realizat pe baza relatărilor victimei sau ale martorilor. *Portret-vorbit* = procedeu de identificare criminalistică bazat pe descrierea semnalmentelor infractorului de către victimă sau de către martori. **2.** Înfațișare a aspectului fizic și moral al unui personaj într-o operă literară; operă literară cu un asemenea conținut. [Pl. și: (înv.) *portreturi*] Din fr. **portrait**.

AUTOPORETRET, *autoportrete*, s.n. Reprezentare a propriei persoane în pictură, desen sau literatură. - **Auto-** + **portret**.

PORTRETA, *portretez*, vb. I. Tranz. (înv.) A face cuiva un portret (1). Din **portret** (după fr. *portraiturer*).

PORTRETAR, *portretari*, s.m. (înv.) Portretist (1); p. gener. pictor. - **Portret** + suf. -*ar*.

PORTRETISTIC, -**Ă**, *portretistici*, -*ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a picturii, a sculpturii, a fotografiei etc. care cuprinde genul portretului (1). **2.** S.f. Creație literară care cultivă portretul (2). **3.** Adj. Care aparține portretisticii (1, 2), privitor la portretistică. - **Portret** + suf. -*istică*.

PORTRETIZA, *portretizez*, vb. I. Tranz. A face cuiva portretul. - **Portret** + suf. -*iza*.

PORTRETIZARE, *portretizări*, s.f. Acțiunea de a *portretiza* și rezultatul ei. V. **portretiza**.

PORTRETIST, -**Ă**, *portretiști*, -*ste* s.m. și f. **1.** Pictor sau sculptor specializat în portrete (1); portretar. **2.** Scriitor specializat în portrete (2). Din fr. **portraitiste**.

PORTFIGARET, *portfigarete*, s.n. **1.** Tabacheră. **2.** Tub mic de chihlimbar, de lemn, de celuloid etc. în care se fixează țigara pentru a fi fumată. Din fr. **porte-cigarettes**.

PORTUAR, -**Ă**, *portuări*, -*e*, adj. Care aparține unui port, privitor la port, de port. ♦ Care are port. Din fr. **portuaire**.

PORTULAN, *portulane*, s.n. **1.** Publicație-ghid despre o regiune sau despre un port, destinată navigatorilor. **2.** Hartă de navigație folosită în evul mediu. Din fr. **portulan**.

PORTVIZIT, *portvizite*, s.n. (Livr.) Portofel (mai ales pentru acte). Din fr. **porte-visite**.

POSEDA, *posed*, vb. I. Tranz. **1.** A avea ceva în proprietatea sau în stăpânirea sa, a dispune de ceva; a stăpâni. **2.** (La pasiv; despre oameni) A fi dominat de..., a fi stăpânit de... **3.** A avea anumite însușiri, caracteristici. **4.** A cunoaște bine un lucru; *spec.* a ști bine o limbă, o disciplină științifică etc. Din fr. **posséder**.

POSEDARE, *posedări*, s.f. (Rar) Faptul de a *poseda*; stăpânire. V. **poseda**.

POSEDAT, -**Ă**, *posedați*, -*te*, adj., s.m. și f. (Om) stăpânit de obsesii, de frământări sufletești; p. ext. nebul. V. **poseda**.

POSEDANT, -**Ă**, *posedanți*, -*te*, adj. (Rar) Care posedă (1) ceva. Din fr. **possédant**.

POSESORIU, -**IE**, *posesorii*, adj. (Despre acțiuni judiciare) Prin care se urmărește apărarea, protecția posesiunii. Din fr. **possessoire**.

POSEUR, *poseuri*, s.m., adj. (Franțuzism) (Persoană îngâmfată) care pozează, studiindu-și în permanență atitudinile, gesturile etc. pentru a face impresie, pentru a epata sau pentru a se evidenția. [Pr.: *pozör*] Din fr. **poseur**.

POȘETĂ, *poșete*, s.f. Geantă mică din piele, material plastic etc. în care femeile țin și poartă acte, bani și diferite accesorii de toaletă. Din fr. **pochette**.

POȘOAR, *poșoare*, s.n. Placă pe care s-a decupat o literă, o cifră, un model, folosită ca șablon. Din fr. **pochoir**.

POSOLOGIC, -**Ă**, *posologici*, -*ce*, adj. (Med.) Referitor la posologie, de posologie. Din fr. **posologique**.

POSOLOGIE s.f. Parte a terapiei care se ocupă cu indicațiile referitoare la dozele și la modul în care trebuie administrate medicamentele. Din fr. **posologie**.

POST, *posturi*, s.n. **1.** Funcție, slujbă. ◇ Loc. adv. *La post* sau *la postul meu* (ori *tău* etc.) = prezent la datorie pentru îndeplinirea obligațiilor (de serviciu). **2.** Loc unde se găsește o formație militară (restrânsă) care execută un ordin; p. ext. formația militară respectivă. ♦ Unitate de polițiști sau jandarmi (în trecut de milițieni) însărcinată cu menținerea ordinii publice într-o localitate rurală; p. ext. local unde funcționează unitatea respectivă. ♦ Loc unde stă santinela în timpul serviciului de gardă; p. ext. serviciul de gardă al santinелеi; (rar) santinelă. ♦ Loc unde stă un polițist însărcinat cu supravegherea circulației pe străzi. **3.** Instalație utilată cu aparatura necesară pentru executarea anumitor operații tehnice. *Post telefonic*. ♦ Loc special amenajat în care se desfășoară o activitate practică sau pe care îl ocupă o persoană în timpul efectuării unei asemenea activități. *Post de observație*. ◇ *Post de mișcare* = loc pentru deservirea circulației trenurilor. *Post (sanitar) de (prim) ajutor* = ansamblul încăperilor, al mijloacelor tehnico-sanitare și al personalului sanitar, organizat cu scopul de a da primele îngrijiri persoanelor accidentate sau bolnavilor. **4.** Categorie în care sunt înscrise într-o evidență contabilă sume de bani, materiale etc.; rubrica corespunzătoare dintr-un registru de contabilitate. Din fr. **poste**.

POSTA, *postez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) așeza, a (se) instala, a (se) plasa într-un anumit loc, cu scopul de a supraveghea, de a urmări, de a păzi. Din fr. **poster**.

POSTABDOMEN, *postabdomene*, s.n. (Entom.) Partea posterioară a abdomenului unor artropode. Din fr. **postabdomen**.

POSTCURĂ, *postcure*, s.f. Tratament care urmează după o cură (balneară). Din fr. **postcure**.

POSTDATA, *postdatez*, vb. I. Tranz. A pune pe un act, pe o scrisoare etc. o dată ulterioară datei redactării. Din fr. **postdater**.

POSTDATARE, *postdatări*, s.f. Acțiunea de a *postdata*. V. **postdata**.

POSTDATAT, -**Ă**, *postdatați*, -te, adj. (Despre acte, scrisori etc.) A cărui dată este ulterioară redactării. V. **postdata**.

POSTDILUVIAN, -**Ă**, *postdiluvieni*, -e, adj. Care a avut loc după diluviu, care aparține acestei perioade. Din fr. **postdiluvien**.

POSTERIORITATE s.f. Calitatea de a fi posterior, situația a ceea ce este posterior. Din fr. **postériorité**.

POSTERIOINFERIOR, -**OARĂ**, *posteroinferiori*, -oare, adj. (Anat.) Care se află în partea de dinapoi și de jos a unui organ. Din fr. **postéro-inférieur**.

POSTEROLINGUAL, -**Ă**, *posterolinguali*, -e, adj. (Fon.; și substantivat, f.) (Sunet) care are baza de articulație la rădăcina limbii. Din fr. **postéro-lingual**.

POSTGLACIAR, -**Ă**, *postglaciari*, -e, adj. Care a urmat epocii glaciare cuaternare. Din fr. **postglaciaire**.

POSTILION, *postilioni*, s.m. (Livr.; înv.) Surugiu care conducea un poșalion. Din fr. **postillon**.

POSTIȘ, -**Ă**, *postiși*, -e, adj., s.f. (Livr.) 1. Adj. (Despre păr, gene, dinți etc.) Fals, artificial. 2. S.f. Păr fals, meșă. Din fr. **postiche**.

POSTMERIDIAN, -**Ă**, *postmeridien*, -e, adj. Care are loc în cursul după-amiezii, de după-amiază. Din fr. **postméridien**.

POSTNATAL, -**Ă**, *postnatali*, -e, adj. Care urmează după naștere. Din fr. **postnatal**.

POSTOPERATORIU, -**IE**, *postoperatorii*, adj. Care se face sau se produce în urma unei operații chirurgicale. Din fr. **postopératoire**.

POSTPALATAL, -**Ă**, *postpalatale*, adj. s.f. (Sunet) care se articulează în partea ulterioară a vălului palatului. Din fr. **postpalatal**.

POSTPOZIȚIE, *postpoziții*, s.f. Postpunere; situație a cuvintelor, a particulelor postpuse. [Var.: **postpozițiune** s.f.] Din fr. **postposition**.

POST-RESTANT s.n. Serviciu poștal special care păstrează corespondența la oficiul poștal pentru a fi ridicată de destinatar personal; *p. ext.* indicație menționată pe plic pentru acest fel de corespondență. Din fr. **poste-restante**.

POSTROMANTIC, -**Ă**, *postromantici*, -ce, adj. Posterior romantismului. Din fr. **postromantique**.

POSTSINCRONIZA, *postsincronizez*, vb. I. Tranz. A efectua o postsincronizare. Din fr. **postsynchroniser**.

POSTSINCRONIZAT, -**Ă**, *postsincronizați*, -te, adj. (Despre filme) Căruia i s-au adăugat cuvintele și muzica. V. **postsincroniza**.

POSTSINCRON, *postsincronuri*, s.n. Înregistrare obținută prin postsincronizare.

Din **postsincroniza** (derivat regresiv).

POSTSINCRONIZARE, *postsincronizări*, s.f. Operație tehnică prin care se adaugă cuvintele și muzica unui film deja înregistrat. - După fr. **postsynchronisation**.

POSTTONIC, -**Ă**, *posttonice*, adj. (Lingv.: despre silabe sau sunete) Care urmează după o silabă sau după o vocală accentuată. Din fr. **posttonique**.

POSTULA, *postulez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A da unei afirmații sau unei demonstrații caracter de postulat. Din fr. **postuler**.

POSTULAR, *postulări*, s.f. (Livr.) Faptul de a *postula*. V. **postula**.

POSTULANT, -**Ă**, *postulanți*, -te, s.m. și f. (Rar) Persoană care cere un post² (1), o slujbă; solicitator, aspirant. Din fr. **postulant**.

POSTURĂ, *posturi*, s.f. 1. Situație în care se află cineva la un moment dat. 2. (Rar) Ținută, poziție a corpului. Din fr. **posture**.

POSTVERBAL, *postverbale*, s.n. (Lingv.) Substantiv provenit dintr-un verb prin derivare regresivă. ♦ (Adjectival) *Formație postverbală*. Din fr. **postverbal**.

POȘAL, -**Ă**, *poșali*, -e, adj. Care aparține poștei, privitor la poștă, folosit de poștă. ♦ *Factor poștal* = funcționar al poștei, care predă corespondența la domiciliu, la destinație; poștaş, poștar. Din fr. **postal** (după *poștă*¹).

POT, *poturi*, s.n. Sumă rezultată din mizele strânse într-un tur al unui joc de cărți. Din fr. **pot**.

POTABILITATE s.f. Calitate a apei de a fi potabilă. Din fr. **potabilité**.

POTAMOLOG, -**Ă**, *potamologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în potamologie. Din fr. **potamologue**.

POTAMOLOGIE s.f. Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor curgătoare. Din fr. **potamologie**.

POTASĂ s.f. Carbonat, hidroxid sau clorură de potasiu. Din fr. **potasse**.

POTASIC, -**Ă**, *potasici*, -ce, adj. Care conține potasiu sau derivă din potasiu; de potasiu. Din fr. **potassique**.

POTASIU s.n. 1. Element chimic din grupa metalelor alcaline, cu luciu metalic, alb-argintiu, asemănător cu sodiul, foarte reactiv, care se găsește în natură numai sub formă de combinații; kalii. 2. (În sintagma) *Azotat de potasiu* = sare de potasiu a acidului azotic; (pop.) silitră. Din fr. **potassium**.

POTENȚIAL, -**Ă**, (I) *potențiali*, -e, adj., (II) *potențiale*, s.n. 1. Adj. 1. Care are în sine toate condițiile esențiale pentru realizare, care există ca posibilitate, care există în mod virtual. ♦ *Energie potențială* = energia pe care o poate dezvolta un corp prin mișcarea lui din poziția în care se află până la un indice de referință. 2. (Gram.; despre moduri, propoziții etc.) Care prezintă o acțiune posibilă, fără să precizeze

dacă se realizează sau nu. **II. S.n. 1.** Mărime fizică a cărei variație în spațiu și timp caracterizează un câmp fizic și permite determinarea acestuia. ◇ *Potențial electric* = mărime a cărei variație caracterizează câmpul electric. *Potențial de electrod* = diferența de potențial dintre un metal și o soluție electrolitică în contact cu metalul. *Potențial de ionizare* = diferența de potențial necesară accelerării unui electron încât, prin ciocnirea cu un atom sau cu o moleculă, să provoace ionizarea acestuia. **2.** (Astron.; în sintagma) *Potențial terestru* = geopotențial. **3.** (Biol.; în sintagma) *Potențial de înmulțire* = capacitate a unor organisme vegetale sau animale de a fi (foarte) prolifiche. **4.** Capacitate de muncă, de producție, de acțiune; randamentul calitativ și cantitativ al unei munci; *p. ext.* forță, putere. Din fr. **potentiel**. **POTENȚIALITATE** s.f. (Rar) Înșușirea, calitatea a ceea ce este potențial. Din fr. **potentialité**. **POTENȚIOMETRIE** s.f. Electrometrie. Din fr. **potentiométrie**. **POTENȚIOMETRU**, *potențiometre*, s.n. (Fiz.) **1.** Aparat pentru divizarea tensiunii electrice. **2.** Aparat pentru măsurarea tensiunii electromotoare. Din fr. **potentiomètre**. **POTERIE** s.f. (Livr.) Olărie. Din fr. **poterie**. **POTOU**, *potouri*, s.n. Punct de plecare și de sosire la alergările de cai sau *p. gener.*, la alte curse sportive. Din fr. **poteau**. **POTPURIU**, *potpuriuri*, s.n. Suită muzicală formată din fragmente cu caracter asemănător din opere, operete etc. sau din mai multe melodii ori cântece, grupate fără o legătură strânsă între ele. ◇ Fig. Amestecătură, vâlmășag. [Var.: **potpuri** s.n.] Din fr. **pot-pourri**. **POZA**, *pozez*, vb. I. **1.** Intrans. A lua o anumită atitudine spre a servi de model unui pictor sau unui sculptor sau spre a fi fotografiat. ◇ (Peior.) A-și studia gesturile, a lua o atitudine afectată pentru a produce impresie, pentru a epata. **2.** Tranz. și refl. (Pop. și fam.) A (se) fotografia. Din fr. **poser**. **POZĂ**, *poze*, s.f. **1.** Atitudine pe care cineva și-o impune; ținută, poziție. ◇ Expr. *A(-și) lua o poză* = a adopta o atitudine afectată pentru a produce impresie. ◇ (Rar) Fel, mod, chip, procedeu. **2.** (Pop. și fam.) Fotografie. ◇ Ilustrație, reproducere. Din fr. **pose**. **POZIȚIONA**, *poziționez*, vb. I. Tranz. **1.** A așeza într-o anumită poziție. **2.** A indica coordonatele geografice ale unei (acro)nave, amplasamentul exact al unei mașini, al unor unități militare etc. Din fr. **positionner**. **POZITIVISM** s.n. **1.** Curent filozofic din sec. XIX-XX care respinge filozofia ca reprezentare teoretică generalizată a lumii, susținând că se bazează numai pe faptele verificabile experimental. ◇ *Pozitivism logic* = neopozitivism. ◇ Curent în științele juridice care admite numai existența dreptului pozitiv, practic.

2. Interes exagerat pentru problemele practice. Din fr. **positivisme**. **POZITIVIST**, -Ă, *pozitivști*, -ste, s.m. și f., adj. **1.** S.m și f. Adept al pozitivismului. **2.** Adj. Care aparține pozitivismului, care se referă la pozitivism, specific pozitivismului. ◇ (Rar) Realist. Din fr. **positiviste**. **POZITIVITATE** s.f. (Livr.) Caracter pozitiv. Din fr. **positivité**. **POZOLOGIE** s.f. Parte a farmacologiei și a terapiei care se ocupă de dozele medicamentelor și de modul în care ele trebuie administrate. Din fr. **posologie**. **PRACTICA**, *practic*, vb. I. Tranz. **1.** A exercita o meserie, o profesiune; a se ocupa cu..., a profesa. **2.** (Rar) A pune în aplicare; a folosi, a utiliza, a întrebuiți. *Practică virtutea*. ◇ Refl. pas. *Se practică un anumit procedeu*. ◇ A face, a executa; a efectua. *A practica o gaură într-un perete*. Din fr. **pratiquer** (după *practică*). **PRACTICARE**, *practicări*, s.f. Acțiunea de a practica și rezultatul ei; practică. V. **practica**. **PRACTICABIL**, -Ă, *practicabili*, -e, adj. **1.** Care poate fi pus în practică, care este realizabil; de care te poți folosi în mod concret. **2.** Pe unde se poate umbla sau trece cu ușurință; accesibil. ◇ (Substantivat, n.) Element de decor constând dintr-un podium mobil, folosit pentru a realiza pe scenă impresia unei diferențe de nivel (un dâmb, un balcon etc.) și pe care se poate circula; platformă mobilă pe care sunt instalate luminile și camerele de luat vederi care înregistrează un spectacol, o scenă de film etc. Din fr. **praticable** (după *practică*). **PRACTICABILITATE** s.f. (Rar) Calitatea de a fi practicabil. Din fr. **praticabilité**. **PRACTICIAN**, -Ă, *practicieni*, -e, s.m. și f. Profesionist (de obicei medic) cu practică sau experiență îndelungată. ◇ Persoană care cunoaște mai ales latura practică a meseriei sau a specialității sale. Din fr. **praticien** (după *practică*). **PRAGMATIC**, -Ă, *pragmatici*, -ce, adj. **1.** Care aparține pragmatismului, referitor la pragmatism, bazat pe pragmatism; care ia în considerație eficacitatea, utilitatea practică. ◇ Care judecă exclusiv în funcție de utilitatea practică (reală sau aparentă). **2.** (În sintagmele) *Istorie pragmatică* = prezentare istorică limitată la fapte, la evenimente. *Sanțiune pragmatică* = (în unele țări) decret de stat privitor la o importantă problemă laică sau bisericească. Din fr. **pragmatique**. **PRAGMATISM** s.n. Curent filozofic care proclamă drept unic criteriu al adevărului ceea ce este util și avantajos din punct de vedere practic. ◇ P. gener. Atitudine a celui care se adaptează la orice situație, care ia în considerație (numai) eficacitatea, utilitatea practică. Din fr. **pragmatisme**.

PRAGMATIST, -Ă, *pragmatiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține pragmatismului, privitor la pragmatism. 2. S.m. și f. Adept al pragmatismului. Din fr. **pragmatiste**.

PRAIRIAL s.m. (Livr.) A noua lună în calendarul republican francez (20 mai - 18 iunie). Din fr. **prairial**.

PRALINĂ, *praline*, s.f. Bomboană cu învelișul de ciocolată sau de zahăr și cu miezul de migdală sau de nucă. Din fr. **praline**.

PRANDIAL, -Ă, *prandiali, -e*, adj. (Rar) Referitor la masa de prânz. Din fr. **prandial**.

POSTPRANDIAL, -Ă, *postprandiali, -e*, adj. (Rar) De după masa de prânz. - **Post-** + **prandial**.

PRASEODIM s.n. Element chimic din familia pământurilor rare. Din fr. **praséodyme**.

PRE- Element de compunere care înseamnă "înainte", "anterior" și care servește la formarea unor substantive, a unor verbe, a unor adverbe și a unor adjective. Din fr. **pré-**.

PREALABIL, -Ă, *prealabili, -e*, adj. Care trebuie făcut, pregătit, spus înainte de începerea unei acțiuni principale; care precedă, care este anterior; anticipat, preliminar. ♦ Loc. adv. *În prealabil* = mai întâi, mai înainte de... Din fr. **préalable**.

PREAMBUL, *preambuluri*, s.n. 1. Parte introductivă a unui discurs, a unei scrieri, a unei convorbiri, în care sunt expuse rezumativ problemele ce vor fi dezvoltate ulterior; introducere, precuvântare, prefață, cuvânt înainte. ♦ Fig. Ceea ce constituie partea introductivă, premergătoare a unei acțiuni, manifestări etc. 2. Parte introductivă a unui act important, a unui tratat internațional, care lămurește utilitatea sau necesitatea lui sau care prezintă sumar dispozițiile lui generale; expunere de motive (a unui proiect de lege). Din fr. **preamble**.

PREAMBULAR, -Ă, *preambulari, -e*, adj. Care este în legătură cu un preambul. Din fr. **preamble**.

PREANESTEZIE, *preanestezii*, s.f. Pregătire a bolnavului în vederea anesteziei propriu-zise, prin administrarea de medicamente hipnotice și analgezice; prenarcoză. Din fr. **préanesthésie**.

PREAVIZ, *preavize*, s.n. Înștiințare prealabilă de concediere făcută unui angajat; *p. ext.* interval de timp cât un angajat mai lucrează după primirea acestei înștiințări; salariu care se cuvine celui concediat de la primirea înștiințării până la concedierea sa. [Pl. și: *preavizuri*] Din fr. **préavis**.

PREAVIZA, *preavizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A aviza în prealabil. ♦ Spec. A da cuiva preaviz. Din fr. **préaviser**.

PRECAMBRIAN, -Ă, *precambrieni, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Prima eră din istoria Pământului. 2. Adj. Care aparține precambrianului (1), privitor la precambrian. Din fr. **préambrien**.

PRECARITATE s.f. (Livr.) Caracterul sau însușirea a ceea ce este precar. Din fr. **précarité**.

PRECEDENT, -Ă, *precedenți, -te*, adj., s.n. 1. Adj. Care precedă pe cineva sau ceva în timp sau în spațiu; premergător, anterior. 2. S.n. Fapt sau caz anterior analog, care poate servi ca exemplu, ca regulă de conduită sau ca justificare pentru faptele sau cazurile ulterioare similare. ♦ Loc. adj. *Fără precedent* = așa cum nu a mai fost, așa cum nu s-a mai întâmplat până în prezent; nemaipomenit, nemaîntâlnit, excepțional. Din fr. **précédent**.

PRECESIUNE, *precesiuni*, s.f. 1. (Fiz.) Deplasare lentă a axei de rotație a unui corp care se rotește rapid și are doar un punct fix. 2. (Astron.) Deplasare lentă și în sens retrograd a punctelor echinoxiale pe ecliptică. [Var.: **precesie** s.f.] Din fr. **précession**.

PRECIPITABIL, -Ă, *precipitabili, -e*, adj. (Despre anumite substanțe) Care (se) poate precipita care poate fi precipitat. Din fr. **précipitable**.

PRECIPITABILITATE s.f. Proprietate a unor substanțe (chimice) de a (se) putea precipita. - **Precipitabil** + suf. *-itate*.

PRECIPITANT, *precipitanți*, s.m. Produs chimic care, adăugat la o soluție, provoacă o precipitare. Din fr. **précipitant**.

PRECIPITAT, *precipitate*, s.n. Substanță solidă care se separă dintr-o soluție prin precipitare. Din fr. **précipité**.

PRECIPITINĂ, *precipitine*, s.f. Anticorp care provoacă precipitarea antigenului dintr-o soluție. Din fr. **précipitine**.

PRECIPITRON, *precipitroane*, s.n. Dispozitiv electrostatic folosit pentru purificarea aerului dintr-o încăpere prin dirijarea prafului spre unul din electrozi pentru precipitare. Din fr. **précipitron**.

PRECIPUT, *preciputuri*, s.n. Drept acordat unei persoane de a lua o anumită parte dintr-un bun înainte de partaj. Din fr. **préciput**.

PRECIROZĂ, *preciroze*, s.f. (Med.) Stare morbidă a ficatului, exprimând clinic, funcțional și morfologic trecerea de la hepatita cronică la ciroza hepatică. Din fr. **précirrhose**.

PRECLASIC, -Ă, *preclасici, -ce*, adj. Care este anterior perioadei clasice, care datează din epoca premergătoare clasicismului. ♦ (Substantivat) Scriitor sau creator de artă din această perioadă. Din fr. **préclassique**.

PRECLASICISM s.n. Perioadă din istoria literaturii sau a artei anterioară clasicismului. - **Preclasic** + suf. *-ism*.

PRECOCITATE s.f. Însușirea de a fi precoce, dezvoltare înainte de vreme, timpurie, prematură. ♦ Însușirea animalelor de carne de a realiza sporuri în greutate, cu o valorificare mai mare a hranei în timpul îngrășării. Din fr. **précocité**.

PRECOLUMBIAN, -Ă, *precolumbieni, -e*, adj. (Despre civilizație, artă) Care a existat în

America înainte de descoperirea acesteia de către Cristofor Columb; care aparține acestei perioade. Din fr. **précolumbien** (după n. pr. *Columb*).

PRECOMĂ, *precome*, s.f. (Med.) Sindrom care precedă coma. Din fr. **précoma**.

PRECOMBUSTIE, *precombustii*, s.f. (Tehn.) Fază a funcționării unor motoare care precedă aprinderea combustibilului. Din fr. **précombustion**.

PRECONCENTRARE, *preconcentrări*, s.f. (Min.) Operație prin care o substanță minerală este îmbogățită prin înlăturarea unei părți de steril. - După fr. **préconcentration**.

PRECONCEPȚIE, *preconcepții*, s.f. (Rar) Prejudecată. [Var.: **preconcepțiune** s.f.] Din fr. **préconception**.

PRECONIZA, *preconizez*, vb. I. Tranz. A proiecta, a prevedea, a emite o idee, o ipoteză; *p. ext.* a propune, a indica, a recomanda ceva. Din fr. **préconiser**.

PRECONIZARE, *preconizări*, s.f. Acțiunea de a *preconiza* și rezultatul ei. V. **preconiza**.

PRECONIZAT, -Ă, *preconizați, -te*, adj. Proiectat, prevăzut; propus, indicat, recomandat. - V. **preconiza**.

PRECURSOR, -OARE, *precursori, -oare*, s.m. și f. Persoană care pregătește, prin activitatea sa, terenul pentru o dezvoltare ulterioară mai largă într-un anumit domeniu; deschizător de drumuri; înaintaș, premergător. Din fr. **précurseur**.

PREDECESOR, -OARE, *predecessori, -oare*, subst. 1. S.m. și f. Persoană care a precedat pe cineva într-o funcție, într-un post, într-o activitate etc., considerată în raport cu aceasta; antecesor, înaintaș. 2. S.m. (Mai ales la pl.) Strămoș, înaintaș. Din fr. **prédécesseur**.

PREDISTINAȚIE, *predestații*, s.f. Predeterminare. Din fr. **prédestination**.

PREDETERMINA, *predetérmin*, vb. I. Tranz. (Rar; în unele concepții filozofice) A determina dinainte actele de voință ale cuiva; a decide dinainte o acțiune a cuiva. Din fr. **prédétérminer**.

PREDETERMINAT, -Ă, *predeterminați, -te*, adj. (Rar; în unele concepții filozofice; despre acțiuni, acte de voință) Determinat dinainte de către divinitate sau de o cauză anterioară actului. V. **predetermina**.

PREDETERMINANT, -Ă, *predeterminanți, -te*, adj. Care determină dinainte, care decide înainte. Din fr. **prédéterminant**.

PREDETERMINAȚIE, *predeterminații*, s.f. (Rar; în unele concepții filozofice) Faptul de a *predetermina*. Din fr. **prédétermination**.

PREDETERMINISM s.n. Concepție filozofică care consideră că actele de voință ale omului și desfășurarea evenimentelor istorice ar fi determinate dinainte de către divinitate. Din fr. **prédéterminisme**.

PREDICABIL, -Ă, *predicabili, -e*, adj. Care poate fi aplicat unui subiect. Din fr. **prédicable**.

PREDICAMENT, *predicamente*, s.n. (Log.) Categorie (de predicate 2). Din fr. **prédicament**.

PREDICATIV, -Ă, *predicativi, -e*, adj. 1. (Gram.) Care formează sau poate forma predicatul; referitor la predicat. ◇ *Verb predicativ* = verb care poate forma singur predicatul unei propoziții. *Nume predicativ* = nume care, împreună cu un verb copulativ, formează predicatul unei propoziții. *Propoziție predicativă* = propoziție care îndeplinește rolul de nume predicativ. 2. (Log.) Care se referă la predicat, care aparține predicatului. Din fr. **prédicatif**.

PREDICATIVITATE s.f. (Gram.) Însușire a unui cuvânt de a putea avea funcție de predicat. - **Predicativ** + suf. *-itate*.

NEPREDICATIV, -Ă, *nepredicativi, -e*, adj. (Despre verbe) Care nu poate forma (singur) predicatul. - **Ne-** + **predicativ**.

PREDICATOR, *predicatori*, s.m. 1. Persoană care predică; propovăduitor. 2. Conducător al unor comunități religioase creștine. Din fr. **prédicateur**.

PREDICAȚIE, *predicații*, s.f. Faptul de a enunța ceva despre un anumit lucru; enunț care reflectă raportul dintre un obiect și o însușire a sa. [Var.: **predicațiune** s.f.] Din lat. **praedicatio, -onis**, fr. **prédication**.

PREDIGESTIE, *predigestii*, s.f. Totalitatea fenomenelor care pregătesc digestia. Din fr. **prédigestion**.

PREDILECȚIE, *predilecții*, s.f. Încălnație, atracție deosebită pentru cineva sau ceva; preferință. ◇ Loc. adj. *De predilecție* = preferat, favorit. ◇ Loc. adv. *Cu (sau de) predilecție* = de preferință, mai ales, îndeosebi. Din fr. **prédilection**.

PREDISPOZANT, -Ă, *predispozanți, -te*, adj. Receptiv, sensibil, predispus la o boală. Din fr. **prédisposant**.

PREDISPOZIȚIE, *predispoziții*, s.f. 1. Înclnare, dispoziție înnăscută pentru ceva, constituind premisa favorabilă pentru dezvoltarea talentului; înclnație, aplecare. 2. Sensibilitate crescută sau receptivitate a organismului față de anumite boli. Din fr. **prédisposition**.

PREDISPUNE, *predispUn*, vb. III. Tranz. 1. A crea cuiva o anumită dispoziție, stare de spirit, a dispune la ceva. 2. (Med.) A face să aibă o deosebită sensibilitate sau receptivitate față de anumite boli. Din fr. **prédisposer** (după *dispute*).

PREDISPUNERE, *predispuneri*, s.f. (Rar) Faptul de a fi predispus la ceva; *p. ext.* predispoziție, înclnare. V. **predispune**.

PREDISPUS, -Ă, *predispuși, -se*, adj. Care are înclnație, dispoziție înnăscută spre ceva. V. **predispune**.

PREDOMINA, *predOmin*, vb. I. Intrans. A se impune prin număr, forță, valoare, autoritate; a

se ridica deasupra altora, a avea întâietate, a domina, a predomini. Din fr. **prédominer**.

PREDOMINARE, *predominări*, s.f. Faptul de a *predomina*; predominanță, dominație, predominare. V. **predomina**.
PREDOMINATOR, *-OARE*, *predominatori*, *-oare*, adj. (Rar) Predominant. - **Predomina** + suf. -*tor*.

PREDOMINANT, *-Ă*, *predominaanți*, *-te*, adj. Care predomină; dominant, predominant, predominant. Din fr. **prédominant**.

PREDOMINANȚĂ, *predominaanțe*, s.f. (Rar) Predominare; caracter predominant. Din fr. **prédominance**.

PREDOMINAȚIE, *predominații*, s.f. Predominare. Din fr. **prédomination**.

PREEMINENT, *-Ă*, *preeminenți*, *-te*, adj. (Livr.) Care este mai presus decât alții sau decât altele, superior (ca valoare, rang etc.) Din fr. **prééminent**.

PREEMINENȚĂ, *preeminențe*, s.f. (Livr.) Superioritate a cuiva sau a ceva. Din fr. **prééminence**.

PREEMȚIUNE, *preemțiu*, s.f. (Jur.; în sintagma) *Drept de preemțiu* = privilegiu pe care îl are cineva printr-un contract sau printr-o lege, la o vânzare-cumpărare, de a fi, în condiții egale, cel preferat dintre mai mulți cumpărători. Din fr. **préemption**.

PREEXISTA, pers. 3 *preexistă*, vb. I. Intrans. A exista înainte de..., a exista de mai înainte. Din fr. **préexister**.

PREEXISTENT, *-Ă*, *preexistenți*, *-te*, adj. Care există de mai înainte, care preexistă. Din fr. **préexistant**.

PREEXISTENȚĂ, *preexistențe*, s.f. Faptul de a preexista. ♦ (În diverse concepții religioase) Presupusă existență anterioară a sufletului. Din fr. **préexistence**.

PREFABRICAȚIE, *prefabricații*, s.f. Prefabricare. Din fr. **préfabrication**.

PREFĂȚA, *prefățez*, vb. I. Tranz. A scrie prefăța unei cărți (a altcuiva). Din fr. **préfacer**.

PREFECTORAL, *-Ă*, *prefectorali*, *-e*, adj. Care ține de pefectură, al prefectului. Din fr. **préfectoral**.

PREFERA, *prefér*, vb. I. Tranz. A da întâietate sau precădere unui lucru unei situații sau unei ființe, în raport cu altceva sau altcineva; a considera ceva sau pe cineva mai bun, mai valoros, mai important etc., în raport cu altceva sau cu altcineva; a aprecia mai mult ceva sau pe cineva. ♦ Loc. adv. *De preferat* = preferabil. [Var.: (înv.) *preferi* vb. IV.] Din fr. **préférer**.

PREFERAT, *-Ă*, *preferați*, *-te*, adj. Care este apreciat, dorit sau ales înaintea altuia, fiind considerat mai bun, mai valoros, mai important etc.; pentru care cineva are o preferință. ♦ (Substantivat) Ființă pe care cineva o preferă, o iubește mai mult. [Var.: (înv.) *preferit*, *-ă* adj.] V. **prefera**.

PREFERABIL, *-Ă*, *preferabili*, *-e*, adj. Care merită să fie preferat, ales. Din fr. **préférable**.

PREFERENȚIAL, *-Ă*, *preferențiali*, *-e*, adj. Care stabilește o preferință, care se acordă cu preferință; care se face în favoarea cuiva; de favoare. Din fr. **préférentiel**.

PREFERINȚĂ, *preferințe*, s.f. Întâietate acordată unui obiect, unei situații, unei ființe atunci când există posibilitatea de a alege dintre mai multe obiecte, situații sau ființe; înclinație față de o anumită ființă. ♦ Loc. adv. *De (sau cu) preferință* = cu deosebire, mai ales. [Var.: (înv.) *preferență* s.f.] Din fr. **préférence**.

PREFIGURA, *prefigurez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A prezenta, a schița ceva în linii mari, înainte de realizare, de aplicare; a avea sau a sugera toate trăsăturile unui lucru, ale unui fenomen etc. viitor. Din fr. **préfigurer**.

PREFIGURARE, *prefigurări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *prefigura* și rezultatul ei; prefigurație. V. **prefigura**.

PREFIGURAȚIE, *prefigurații*, s.f. (Livr.) Prefigurare. Din fr. **préfiguration**.

PREFIXA, *prefixez*, vb. I. Tranz. A atașa un prefix unui cuvânt pentru a forma un derivat. Din fr. **préfixer**.

PREFIXARE, *prefixări*, s.f. Acțiunea de a *prefixa* și rezultatul ei; prefixație. V. **prefixa**.

PREFIXAT, *prefixați*, *-te*, adj. (Despre cuvinte derivate) Care este format cu un prefix. V. **prefixa**.

PREFIXAL, *-Ă*, *prefixali*, *-e*, adj. (Despre formații lexicale derivate) Format cu ajutorul unui prefix, care conține un prefix; (despre elemente derivate) cu caracter de prefix. Din fr. **préfixal**.

PREFIXAȚIE, *prefixații*, s.f. Prefixare. Din fr. **préfixation**.

PREFLORATIE, *preflorații*, s.f. Mod de așezare a părților componente ale unei flori în mugurul floral. - După fr. **préfloraison**.

PREFOLIAȚIE, *prefoliații*, s.f. Mod de dispunere a frunzelor în mugur. Din fr.

préfoliation.

PREFORMAȚIE, *preformații*, s.f. (Înv.) Conformație moștenită; predispoziție. Din fr. **préformation**.

PREGENERIC, *pregenerice*, s.n. Suită de secvențe care precedă genericul unui film. Din fr. **prégénérique**.

PREGLACIAR, *-Ă*, *preglaciari*, *-e*, adj. (Geol.) Anterior epocii glaciare cuaternare. Din fr. **préglaciaire**.

PREHENSIL, *-Ă*, *prehensili*, *-e*, adj. Care are facultatea de a apuca. *Maimuța are coadă prehensilă*. Din fr. **préhensile**.

PREISTORIC, *-Ă*, *preistorici*, *-ce*, adj. Care aparține preistoriei, privitor la preistorie, din timpul preistoriei. ♦ Fig. (Glumeț) (Foarte) vechi, învechit, perimat. Din fr. **préhistorique**.

PREISTORIE s.f. 1. Perioadă din istoria omenirii de la originea omului până la apariția primelor documente scrise. 2. Parte a istoriei care studiază preistoria. Din fr. **préhistoire**.
PREJUDICIA, *prejudiciez*, vb. I. Tranz. A cauza cuiva un prejudiciu. Din fr. **préjudicier**.
PREJUDICIAT, -**Ă**, *prejudiciat*, -*te*, adj.

Vătămat, păgubit. V. **prejudicia**.

PREJUDICIABIL, -**Ă**, *prejudiciabili*, -*e*, Care poate aduce prejudicii; păgubitor, vătămător. Din fr. **préjudiciable**.

PREJUDICIAL, -**Ă**, *prejudiciali*, -*e*, adj. (Rar) Care precedă o judecată; *p. gener.* preliminar. Din fr. **préjudiciel**.

PRELAT, *prelate*, s.f. Bucată de pânză deasă (impermeabilă) cu care se acoperă platforma unui autocamion, un autovehicul staționat, diverse materiale etc. Din fr. **prêlart**.

PRELATURĂ, *prelature*, s.f. Demnitate de prelat. Din fr. **prélature**.

PRELEVA, *prélév*, vb. I. Tranz. (Livr.) A detașa, a extrage, a lua (cu anticipație) o parte dintr-un tot, dintr-un ansamblu. [Prez. ind. și: *prelevez*] Din fr. **prélever**.

PRELEVAT, -**Ă**, *prelevați*, -*te*, adj. (Livr.)

Care este detașat, extras dintr-un tot, dintr-un ansamblu. V. **preleva**.

PRELIMINAR, -**Ă**, (1) *preliminari*, s.n., (2) *preliminari*, -*e*, adj. 1. S.n. (Astăzi la pl.) Acțiune premergătoare; introducere la ceva; preparative. ♦ Etapă dintr-o competiție sportivă în care sunt selecționate echipele sau sportivii participanți la faza finală a competiției. ♦ Parte introductivă generală (a unui tratat internațional, a unei convenții); preambul. 2. Adj. Care precedă o acțiune, un fapt; premergător; care servește ca introducere; introductiv; *p. ext.* prealabil. [Var.: **preliminariu**, -*ie* adj.] Din fr. **préliminaire**.

PRELIMINA, *preliminez*, vb. I. Tranz. (Rar) A calcula, a aprecia, a fixa cu anticipație. - Din **preliminar** (formație regresivă).

PRELIMINARE, *preliminări*, s.f. Includere în mod treptat, în cheltuielile curente, a unor sume care reprezintă cheltuieli viitoare, spre a evita creșterea excesivă a cheltuielilor din perioadele următoare. V. **prelimina**.

PRELIMINAT, -**Ă**, *preliminați*, -*te*, adj. (Rar) Calculat, apreciat, fixat cu anticipație. V. **prelimina**.

PRELOGIC, -**Ă**, *prelogici*, -*ce*, adj. (Despre gândirea, mentalitatea primitivă) Care nu se conformează normelor logicii, fiind dominat de emoții. Din fr. **prélogique**.

PREMEDICAȚIE, *premedicații*, s.f. (Med.) Administrare de medicamente înaintea unei intervenții chirurgicale în vederea calmării bolnavului, diminuării secrețiilor etc. Din fr. **prémédication**.

PREMENOPAUZĂ s.f. (Med.) Sindrom care precedă menopauza. Din fr. **préménopause**.

PREMIER, -**Ă**, *premieri*, -*e*, s.m., s.f. I. 1. S.m. Prim-ministru. 2. S.f. Femeie care supraveghează sau execută probele într-un atelier de croitorie, de lenjerie sau într-o casă de mode. II. S.f. Prima reprezentare a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film; *p. ext.* inaugurare a unei activități. *Premieră industrială*. Din fr. **premier**.

PREMILITAR, -**Ă**, *premilitari*, -*e*, adj. Care aparține premilităriei, privitor la premilitărie. ♦ (Substantivat) Tânăr care era încadrat în premilitărie. Din fr. **prémilitaire**.

PREMILITĂRIE s.f. Pregătire militară organizată în România, înainte de cel de-al doilea război mondial, pentru tinerii între 18 și 21 de ani. - **Premilitar** + suf. -*ie*.

PREMISĂ, *premise*, s.f. 1. (Log.) Fiecare dintre propozițiile inițiale ale unui raționament, din care se deduce concluzia. 2. Idee de bază, punct de plecare. [Var.: **premisă** s.f.] Din fr. **prémisse**.

PREMOLAR, *premolari*, s.m. Fiecare dintre dinții mamiferelor situați între canini și molari. ♦ (Adjectival) *Dinte premolar*. Din fr. **prémolaire**.

PREMONIȚIE, *premoniții*, s.f. Nume dat fenomenului de presimțire a unor fapte viitoare, în general fără motivare rațională. Din fr. **prémonition**.

PREMONITORIU, -**IE**, *premonitorii*, adj. (Med.; despre simptome) Care precedă o anumită boală. Din fr. **prémonitoire**.

PREMUNIȚIE, s.f. (Med.) Imunitate la altă infecție a unui organism deja infectat. Din fr. **prémunition**.

PRENARCOZĂ, *prenarcoze*, s.f. (Med.) Preanestezie. Din fr. **prénarcose**.

PRENATAL, -**Ă**, *prenatali*, -*e*, adj. Care precedă nașterea, care are loc înainte de naștere. Din fr. **prénatal**.

PRENUȚIAL, -**Ă**, *prenuțiali*, -*e*, adj. Prealabil căsătoriei. ♦ *Certificat prenuțial* = certificat medical care atestă că viitorii soți sunt apti pentru căsătorie. Din fr. **prénuptial**.

PREOCUPAȚIE, *preocupații*, s.f. (Înv.) Preocupare. Din fr. **préoccupation**.

PREOPERATORIU, -**IE**, *preoperatorii*, adj. Care precedă o operație chirurgicală. Din fr. **préopératoire**.

PREOPINA, *preopinez*, vb. I. Intrans. (Rar) A lua atitudine, a opina (înaintea altora). Din fr. **préopiner**.

PREOPINENT, -**Ă**, *preopinenți*, -*te*, s.m. și f. Persoană care emite o părere, afirmă ceva înaintea altora; antevorbitor; *p. ext.* adversar de opinii. Din fr. **préopinant**.

PREPALATAL, -**Ă**, *prepalatale*, adj.n. și f. (Fon.; despre sunete) Care se articulează în partea anterioară a palatului. ♦ (Substantivat, f.) Sunet articulat în acest fel. Din fr. **prépalatal**.

PREPARATIVE s.f. pl. Pregătiri speciale făcute în vederea unei acțiuni; acțiune premergătoare. Din fr. **préparatifs**.

PREPONDERENT, -Ă, *preponderenți, -te*, adj. Care întrece, domină în cantitate, în greutate; superior ca importanță, ca valoare; precumpănitor, dominant. [Var.: **preponderant**, -ă adj.] Din fr. **prépondérant**.

PREPOZIȚIONAL, -Ă, *prepoziționali, -e*, adj. (Despre anumite construcții gramaticale) Format cu o prepoziție. Din fr. **prépositionnel**.

PREPOZITIV, -Ă, *prepozitivi, -e*, adj. (Despre un cuvânt, o particulă) Care se pune înaintea altui cuvânt. Din fr. **prépositif**.

PRERAFaelIT, -A, *prerafaeliți, -te*, adj., s.m. și f. (Adept) al prerafaelitismului. Din fr. **préraphaélite**.

PRERAFaelITISM s.n. Curent artistic apărut în Anglia la mijlocul sec. XIX care, pornind de la ideea că apogeul picturii este reprezentat de înaintașii lui Rafael, a militat pentru o artă de rafinament, antiacademică, paseistă, literaturizantă, ezoterică, moralizatoare. [Var.: **prerafaelism** s.n.] Din fr. **préraphaélitisme**.

PRERIE, *prerii*, s.f. Asociație vegetală formată din ierburi, caracteristică pentru unele regiuni ale Americii de Nord; regiune de stepă care cuprinde o asemenea vegetație. Din fr. **prairie**.

PREROMANTIC, -Ă, *preromantici, -ce*, adj. Care aparține preromantismului, privitor la preromantism. Din fr. **préromantique**.

PREROMANTISM s.n. Curent literar din sec. XVIII, anterior romantismului, care se caracterizează prin respingerea canoanelor clasicismului, prin adoptarea cultului sensibilității și al naturii, prin gustul pentru pitoresc și exotic etc. Din fr. **préromantisme**.

PRESA, *prese*, vb. I. Tranz. 1. A exercita o presiune asupra unui material, obiect, pentru a-i reduce volumul, a-i da o anumită formă, a extrage lichidul din el etc. ♦ A apăsa. 2. Fig. A constrânge o persoană să acționeze într-un anumit fel. Din fr. **presser**.

PRESAJ s.n. (Franțuzism) Presare. Din fr. **pressage**.

PRESANT, -Ă, *presanți, -te*, adj. Care exercită o presiune. ♦ Fig. Care impune o rezolvare imediată, care nu poate fi amânat; urgent, grabnic. Din fr. **pressant**.

PRESĂ, *prese*, s.f. I. Dispozitiv, unealtă, mașină cu care se execută operația de presare a unui material, obiect. ♦ Spec. Mașină tipografică simplă care tipărește prin presarea hârtiei pe un zaț acoperit de cerneală. II. Totalitatea publicațiilor cotidiene și periodice (ziare, reviste etc.) folosite ca mijloace de informare, de educare etc. a publicului. ♦ Activitatea sau profesiunea de gazetar, de publicist; gazetărie, publicistică. ♦ (Concr.) Gazetari, ziariști. ♦ Expr. *A avea presă bună* (sau *proastă*) = a se bucura de o apreciere bună (sau rea), a avea o reputație bună (sau proastă). Din fr. **presse**.

PREScriE, *prescriu*, vb. III. 1. Tranz. A indica, a arăta; (p. spec.) a recomanda medicamentele sau tratamentul de care are

nevoie un bolnav. 2. Tranz. A stabili cu precizie ceea ce trebuie făcut; a dispune, a hotărâ. 3. Refl. pasiv (Despre pedepse penale, drepturi de proprietate etc.) A se stinge, a înceta prin prescripție (2); a-și pierde valabilitatea. 4. Tranz. (Inv.) A transcrie un text. Din fr. **prescrire** (după *scrire*).

PREScriERE, *prescrieri*, s.f. Acțiunea de a *prescrie* și rezultatul ei. V. **prescrie**.

PREScriS, -Ă, *prescriși, -se*, adj. 1. (Despre pedepse penale, drepturi de proprietate etc.) Care și-a pierdut valabilitatea prin prescripție (1). 2. Care a fost indicat într-un tratament medical. V. **prescrie**.

PREScriTIBIL, -Ă, *prescriptibili, -e*, adj. (Jur.) Care se poate prescrie (2), care este supus prescripției. Din fr. **prescriptible**.

PREScriTIBILITATE s.f. Însușirea sau starea de a fi prescriptibil. Din fr. **prescriptibilité**.

PRESELECȚIE, *preselecții*, s.f. 1. Selecționarea prealabilă printr-un examen, înainte de selecția definitivă; (rar) preselecționare. 2. Căutare a unui selector într-o instalație telefonică automată cu grupări de selectare. Din fr. **présélection**.

PRES-selector, *preselecoare*, s.n. 1. Dispozitiv care pregătește schimbarea de viteză. 2. Mecanism de comutație din ansamblul unui schimbător telefonic automat, cu preselecție directă, pentru fiecare abonat chemător. Din fr. **présélecteur**.

PRESENTIMENT, *presentimente*, s.n. Presimțire. Din fr. **pressentiment**.

PRESERIE, *preserii*, s.f. Cantitate de bunuri realizată în număr limitat înainte de producția în serie. Din fr. **présérie**.

PRESETUPA, *presetupe*, s.f. Garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini; presgarnitură. Din fr. **presse-étoupe**.

PRESGARNITURĂ, *presgarnituri*, s.f. Garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini. Din fr. **presse-garniture**.

PRESISTOLA, *presistole*, s.f. (Med.) Fază din diastolă care precedă sistola. Din fr. **présystole**.

PRESIUNE, *presiuni*, s.f. 1. Forță care apasă (uniform și perpendicular) pe unitatea de suprafață a unui corp; mărime fizică egală cu raportul dintre valoarea acestei forțe și aria suprafeței corpului respectiv; apăsare. ♦ *Presiune atmosferică* = presiune pe care o exercită atmosfera asupra suprafeței pământului și a corpurilor situate pe ea. 2. (În sintagma) *Presiune arterială* = tensiune. 3. (Bot.; în sintagma) *Presiune radiculară* = presiune din celulele vii ale rădăcinii care împinge apa în rădăcină și tulpină. 4. Fig. Constrângere (morală, economică, politică, socială) exercitată asupra cuiva. ♦ (Rare) Stare de apăsare sufletească. Din fr. **pression**.

SUBPRESIUNE, *subpresiuni*, s.. Presiune mai joasă decât o presiune de referință. - **Sub- + presiune** (după germ. *Unterdruck*).

PRESORECEPTOR, *presoreceptori*, s.m. (Fiziol.) Terminație nervoasă din pereții vaselor sangvine, sensibilă la modificările de presiune din aceste vase. **Presiune + receptor**.

PRESOR, -OARE, *presori, -oare*, subst. 1. S.n. Tijă verticală cu picioruș care ține presat materialul pe placa mașinii de cusut. 2. S.m. și f. Persoană specializată în prelucrarea materialelor cu ajutorul preseii. Din fr. **presseur**.

PRESOSTAT, *presostate*, s.n. Aparat pentru măsurarea și controlul presiunii unui fluid dintr-o încăpere închisă. Din fr. **pressostat**.

PRESPAPIER, *prespapieruri*, s.n. Obiect greu care se așază peste hârtiile în lucru de pe un birou, pentru a le împiedica să se împrăști. Din fr. **presse-papiers**.

PRESTANȚĂ s.f. Ținută, înfățișare, atitudine impunătoare, demnă. Din fr. **prestance**.

PREȘTEȚĂ s.f. (Franțuzism) Promptitudine. Din fr. **prestesse**.

PRESTIDIGITAȚIE s.f. Arta și tehnica de a produce iluzii (optice) prin rapiditatea și agilitatea mișcărilor mâinilor; scamatorie. Din fr. **prestidigitation**.

PRESTIDIGITATOR, *prestidigitori*, s.m. 1. Specialist în prestidigație (care dă reprezentații publice); scamator. 2. Fig. Persoană care posedă o mare agilitate a mâinilor. Din fr. **prestidigitateur**.

PRESTIGIOS, -OASĂ, *prestigiosi, -oase*, adj. Care are prestigiu; care impune prin valoare, frumusețe, mărire etc. Din fr. **prestigieux**.

PRESTIGIU s.n. 1. Autoritate morală, considerație, influență de care se bucură cineva sau ceva; vază, importanță. ♦ Loc. adj. *De prestigiu* = care onorează, care aduce glorie, considerație; important, valoros. 2. (Rar) Strălucire, farmec, atracție. Din fr. **prestige**.

PRESUPOZIȚIE, *presupoziții*, s.f. (Rar) Presupunere. Din fr. **présupposition**.

PRESURĂ s.f. Cheag (folosit la coagularea laptelui). Din fr. **présure**.

PRESURIZA, *presurizez*, vb. I. Tranz. A menține o presiune normală într-o incintă etanșă; a menține o anumită presiune în elementele ermetice închise ale unui sistem. Din **pressuriser**.

PRESURIZARE, *presurizări*, s.f. Faptul de a *presuriza*. V. **presuriza**.

PRESURIZAT, -Ă, *presurizați, -te*, adj. (Despre incinte etanșe) În care este menținută o presiune normală. V. **presuriza**.

PRESURIZATOR, *presurizatoare*, s.n. Instalație de presurizare. - **Presuriza** + suf. -*tor*.

PREȘEDINȚIAL, -Ă, *președințiali, -e*, adj. Care aparține unui președinte, care emană de la

președinte; prezidențial. Din fr. **présidentiel** (după *președinte*).

PREȚA, *pretez*, vb. I. Refl. 1. A consimți să faci ceva incorect sau care este sub demnitatea sa. 2. A se potrivi la..., a fi bun la... Din fr. **prêter**.

PREȚABIL, -Ă, *pretabili, -e*, adj. Care se pretează (2) la ceva. Din fr. **prêtable**.

PRETENDENT, -Ă, *pretendenți, -te*, subst. 1. S.m. și f. Persoană care tinde, aspiră să ajungă la ceva, care cere, pretinde ceva. 2. S.m. Bărbat care cere sau are intenția să ceară în căsătorie o femeie. Din fr. **prétendant**.

PREȚENȚIE, *pretenții*, s.f. 1. Revendicare a unui drept; drept pe care și-l revendică cineva. 2. Convingere (nejustificată) pe care o are cineva despre meritele sale și cerința ca această convingere să fie împărtășită și de ceilalți; (la pl.), aere de superioritate, ifose. ♦ Intenție, dorință, năzuință ambițioasă. ♦ Loc. adj. și adv. *Fără pretenții* = modest, potrivit (ca amplasare, valoare etc.). 3. Exigență. Din fr. **prétention**.

PREȚERIȚIUNE, *prețerițiuni*, s.f. Figură retorică prin care autorul atrage atenția că nu vrea să aducă în discuție un anumit lucru, despre care totuși vorbește. Din fr. **prétérition**.

PREȚEXT, *pretexte*, s.n. Motiv (neîntemeiat sau neadevărat) invocat ca justificare a unei acțiuni sau pentru a escamota un motiv real. ♦ Loc. conj. *Sub pretext că...* = preținzând că... ♦ Impuls, stimulent. Din fr. **prétexte**.

PREȚEXTA, *pretextez*, vb. I. Tranz. A invoca un motiv (neîntemeiat sau neadevărat) pentru a justifica o acțiune, o atitudine; a se folosi de un pretext. Din fr. **prétexter**.

PREȚINDE, *pretind*, vb. III. 1. Tranz. A cere insistent un lucru; a reclama, a revendica. 2. Tranz. și intranz. A susține, a afirma ceva cu tărie. ♦ Refl. A-și atribui o calitate, însușiri pe care nu le are; a-și aroga. 3. Tranz. (Despre acțiuni, realizări) A avea nevoie de..., a impune ca o necesitate; a necesita. Din fr. **prétendre** (după *întinde*).

PREȚINS, -Ă, *prețiși, -se*, adj. Care trece sau vrea să treacă ceea ce nu este; fals, aparent. V. **pretinde**.

PREȚIOZITATE s.f. (Rar) Faptul de a fi prețios, căutat, afectat; afectare. Din fr. **préciosité**.

PREȚORIANISM s.n. Situație din vechea Romă în care pretorienii și soldații aveau o influență predominantă. Din fr. **prétorianisme**.

PREUMAN, -Ă, *preumani, -e*, adj. Care a existat înainte de apariția omului pe pământ; care aparține acelei perioade. Din fr. **préhumain**.

PREVARICA, *prevarichez*, vb. I. Intranz. (Livr.) A contraveni prin rea-credință, abuz, fraudă de la îndatoririle și obligațiile de serviciu. Din fr. **prévariquer**.

PREVENTIV, -Ă, *preventivi, -e*, adj. Care are ca scop preîntâmpinarea unui rău, împiedicarea

apariției sau a răspândirii unei boli, a săvârșirii unei infracțiuni etc. ◇ (Jur.) *Arest preventiv* sau *închisoare (ori detențiune) preventivă* = deținere provizorie a unui inculpat în timpul soluționării unui proces penal; *prevenție* (1); *p. ext.* loc în care sunt deținuți acești inculpați. (În sintagma) *Medicină preventivă* = ramură a medicinei care se ocupă cu prevenirea bolilor; profilaxie. Din fr. **préventif**.

PREVENTORIU, *preventorii*, s.n. Instituție medicală în care sunt internate și îngrijite persoanele predispuse la anumite boli grave, în special la tuberculoză. Din fr. **préventorium**.

PREVERB, *preverbe*, s.n. (Lingv.) Prefix care se atașează la verbe. Din fr. **préverbe**.

PREVIZIBIL, -*Ă*, *previzibili*, -e, adj. Care poate fi prevăzut. Din fr. **prévisible**.

PREVIZIBILITATE s.f. Caracter previzibil. - **Previzibil** + suf. -itate.

PREVIZIONAL, -*Ă*, *previzionali*, -e, adj. Care face obiectul unui calcul anterior unui eveniment. Din fr. **prévisionnel**.

PREVIZIUNE, (2) *previziuni*, s.f. 1. Facultatea, posibilitatea de a prevedea apariția sau evoluția evenimentelor viitoare din analiza anumitor date cunoscute în prezent. 2. Enunțare a unei judecăți, a unei teorii care se bazează pe previziune; ceea ce prevede cineva. Din fr. **prévision**.

PREZBIACUZIE, *prezbiacuzii*, s.f. (Med.) Slăbire a auzului la oamenii în vârstă. Din fr. **presbyacousie**.

PREZBIESTEZIE, *prezbiestezii*, s.f. (Med.) Scădere a sensibilității cutanate la bătrâni. Din fr. **presbyesthésie**.

PREZBIOFRENIE, *prezbiofrenii*, s.f. (Med.) Formă de demență senilă caracterizată prin tulburări grave de memorie, halucinații euforice însoțite de mimică. Din fr. **presbyophrénie**.

PREZBIOPIE, *prezbipii*, s.f. (Rar) Prezbitism. Din fr. **presbyopie**.

PREZBIT, -*Ă*, *prezbiți*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de prezbitism. Din fr. **presbyte**.

PREZBITERAL, -*Ă*, *prezbiterali*, -e, adj. De prezbiter. Din fr. **presbytéral**.

PREZBITERIAN, -*Ă*, *prezbiterieni*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține prezbiterianismului, privitor la prezbiterianism. 2. S.m. și f. Adept al prezbiterianismului. Din fr. **presbytérien**.

PREZBITERIANISM s.n. Doctrină religioasă protestantă din Anglia care nu recunoaște autoritatea episcopilor, ci numai pe cea a preoților. Din fr. **presbytérianisme**.

PREZBITISM s.n. Tulburare de vedere caracterizată prin imposibilitatea de a vedea clar obiectele situate în apropiere; prezbiție. Din fr. **presbytisme**.

PREZBIȚIE, *prezbiții*, s.f. (Rar) Prezbitism. Din fr. **presbytie**.

PREZENT, *prezente*, s.n. (Înv.) Dar, cadou. Din fr. **présent**.

PREZENȚĂ, *prezențe*, s.f. Faptul de a fi prezent undeva; existența cuiva sau a ceva într-un loc sau într-un timp anumit. ◇ *Listă (sau caiet, condică) de prezență* = listă (sau caiet, condică) în care semnează cei prezenți la un curs, la serviciu etc. *Prezență de spirit* = promptitudine demonstrată de cineva în împrejurări dificile sau neprevăzute. ◇ Loc. prep. *În prezența* (cuiva) = fiind de față (cineva); în fața, înaintea (cuiva). ♦ Existență. ♦ Manifestare a unei personalități (de prestigiu). Din fr. **présence**.

PREZENTABIL, -*Ă*, *presentabili*, -e, adj. Care are o înfățișare plăcută, atrăgătoare, îngrijită. Din fr. **présentable**.

PREZENTAȚIE, *prezențații*, s.f. (Med.) Parte a fătului care ia prima contact cu strâmtoarea superioară a bazinului la naștere. Din fr. **présentation**.

PREZENTATOR, -*OARE*, *presentatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care face cunoscut publicului pe cineva sau ceva; persoană care prezintă un spectacol, un concurs etc. Din fr. **présentateur**.

PREZERVATIE, *prezervatii*, s.f. (Livr.) Prezervare. Din fr. **préservation**.

PREZERVATIV, *prezervative*, s.n. Remediul folosit pentru prevenirea unui rău. ♦ Mic tub elastic închis la un capăt, folosit de bărbați ca protector împotriva bolilor venerice sau ca mijloc anticoncepțional. Din fr. **préservatif**.

PREZIDA, *prezidez*, vb. I. Tranz. A conduce, în calitate de președinte, o adunare, o dezbateră, o ședință etc.; (fam.) a ocupa locul de frunte la o masă. Din fr. **présider**.

PREZIDARE, *prezidări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a prezida. V. **prezida**.

PREZIDENȚIAL, -*Ă*, *prezidențiali*, -e, adj. Președințial. Din fr. **présidentiel**.

PREZIDIAL, -*Ă*, *prezidiali*, -e, adj. De prezidiu. Din fr. **présidial**.

PREZUMA, *prezum*, vb. I. Tranz. (Livr.) A presupune; a estima. Din fr. **présumer**. **PREZUMARE** s.f. (Livr.) Presupunere; estimare. V. **prezuma**.

PREZUMAT, -*Ă*, *prezumați*, -te, adj. Presupus; estimat. V. **prezuma**.

PRIAPIC, -*Ă*, *priapici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la priapism, de priapism. Din fr. **priapique**.

PRIAPISM s.n. (Med.) Stare de erecție a penisului prelungită în mod anormal, adesea dureroasă și neurmată de ejaculare. Din fr. **priapisme**.

PRIMA, *primez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A avea întâietate, a fi pe primul plan. Din fr. **primer**.

PRIMAJ, *primaje*, s.n. 1. (Mar.) Bonificație la frahtul maritim acordată căpitanului sau proprietarului unei nave comerciale. 2. (Tehn.) Antrenarea apei dintr-un cazan de către aburul produs. Din fr. **primage**.

PRIMAT, *primat*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere superioare, plantigrade, cu degetul

mare opozabil, cu mamele pectorale, cu creierul foarte dezvoltat, din care fac parte omul și maimuța; (și la sg.) animal care aparține acestui ordin. Din fr. **primate**.

PRIMĂ, *prime*, s.f. **1.** Sumă de bani acordată cuiva peste salariul de bază ca recompensă pentru calitatea deosebită a muncii depuse; premiu (acordat în sistemul de salarizare). ♦ *Primă de export* = sumă de bani sau scutire de taxe, de impozite acordată ca stimulent unor exportatori pentru exportarea anumitor mărfuri. *Primă de asigurare* = sumă de bani pe care asiguratul o plătește (periodic) celui care asigură, pentru asumarea riscului. *Primă de economie* = Sumă plătită deponenților de către unele case de economii, peste nivelul ratei dobânzii. **2.** (Muz.) Cel mai mic interval posibil format între două trepte de aceeași înălțime prin repetarea notei date. Din fr. **prime**.

PRIMITIVISM s.n. **1.** Faptul de a fi primitiv, starea a ceea ce este primitiv; perioadă primitivă; primitivitate. **2.** Tendință în creația spirituală de a conserva sau resuscita calitățile operelor create în primele faze ale dezvoltării societății, manifestată în evul mediu și în epoca modernă. Din fr. **primitivisme**.

PRIMITIVITATE s.f. Primitivism. Din fr. **primitivité**.

PRIMOGENITURĂ s.f. Întâietate, prioritate pe care o are (în unele țări) cel dintâi născut dintre mai mulți frați în dobândirea anumitor drepturi; primogenit. Din fr. **primogéniture**.

PRIMORDIAL, -*Ă*, *primordial*, -*e*, adj. De la început, de la origine, inițial, originar; *p. ext.* de primă importanță, principal, esențial. Din fr. **primordial**.

PRIMORDIALITATE s.f. Faptul de a fi primordial; întâietate, prioritate; superioritate. Din fr. **primordialité**.

PRIMULACEE, *primulacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante perene, rar anuale, cu frunzele dispuse de obicei în rozetă, cu florile gamopetale; (și la sg.) planta care face parte din această familie. Din fr. **primulacées**.

PRINCE DE GALLES subst. Țesătură de lână cu linii fine încrucișate care formează carouri într-o tentă uniformă, pe un fond deschis. [Pr.: *prɛns də gal*] - Cuv. fr.

PRINCIAR, -*Ă*, *princiari*, -*e*, adj. Care aparține unui principe, privitor la un principe, de principe. ♦ Fig. Măreț; bogat, îmbelșugat; somptuos. Din fr. **princier**.

PRINȚESĂ, *prințese*, s.f. Princesă. Din fr. **princesse** (după *prinț*).

PRIORITAR, -*Ă*, *prioritari*, -*e*, adj. Care are sau trebuie să aibă prioritate. *Sarcini prioritare*. Din fr. **prioritaire**.

PRIORITATE s.f. Însușirea de a fi primul în timp; dreptul de a ocupa primul loc ca importanță, ca valoare, ca demnitate; precădere, primordialitate, întâietate. ♦ *Prioritate de trecere* = întâietate și ordine de trecere printr-o

intersecție nedirijată a unui vehicul în raport cu celelalte care sosesc în același timp din direcții diferite. Din fr. **priorité**.

PRISMATIC, -*Ă*, *prismatici*, -*ce*, adj. Care are forma unei prisme. Din fr. **prismatique**.

PRISMATOID, *prismatoide*, s.n. Corp cu o formă apropiată de aceea a unei prisme (**1**). Din fr. **prismatoïde**.

PRISMĂ, *prisme*, s.f. **1.** Poliedru care are două fețe (numite baze) egale și paralele și cu celelalte fețe în formă de paralelogram; corp solid care are această formă. **2.** Piesă de sticlă, de cuarț sau de alt material transparent, de obicei în formă de prismă, folosită la aparatele optice pentru descompunerea, polarizarea, reflexia etc. luminii. ♦ Loc. prep. *Prin prisma...* = din punctul de vedere..., potrivit cu..., în lumina... Din fr. **prisme**.

PRITAN, *pristani*, s.m. Delegat al unui trib în Sfatul celor cinci sute din Atena. Din fr. **prytane**.

PRITANEU, *pritanee*, s.n. Edificiu în care avea loc consiliul pritanilor. Din fr. **prytanée**.

PRIVAȚIUNE, *privațiuni*, s.f. (Livr.) Faptul de a fi privat sau de a se priva de ceva; (de obicei la pl.) lipsă, sărăcie, mizerie. Din fr. **privation**.

PRIVATIV, -*Ă*, *privativi*, -*e*, adj. (Livr.) Care lipsește pe cineva de ceva, care exclude ceva. ♦ Spec. (Despre afixe) Care exprimă lipsa, excluderea, dând cuvântului derivat un sens opus celui de bază. Din fr. **privatif**.

PRIVAȚIUNE, *privațiuni*, s.f. (Livr.) Faptul de a fi privat sau de a se priva de ceva; (de obicei la pl.) lipsă, sărăcie, mizerie. Din fr. **privation**.

PRIVILEGIA, *privilegiez*, vb. I. Tranz. A favoriza pe cineva, a acorda cuiva o favoare, un privilegiu. Din fr. **privilégier**.

PRIVILEGIAT, -*Ă*, *privilegiați*, -*te*, adj., s.m. și f. (Persoană, grup, clasă socială) care se bucură de un privilegiu, de o favoare, de un avantaj. V. **privilegia**.

PRIZA¹, *prizez*, vb. I. Tranz. A trage, a aspira tutun pe nas. Din fr. **priser**.

PRIZA², *prizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A aprecia, a prețui. Din fr. **priser**.

PRIZĂ, *prize*, s.f. **1.** (Tehn.) Dispozitiv de conectare cu ajutorul căruia se realizează legătura electrică a unui receptor mobil la o rețea electrică prin intermediul unei fișe de curent; *p. restr.* orificiu, cu un dispozitiv de obturare sau de reglare, făcut în peretele unei încăperi, al unui generator, al unei conducte etc., prin care se realizează legătura electrică. ♦ *Priză aeriană de curent* = priză în formă de bară, de liră etc., prin care se realizează legătura dintre o linie electrică aeriană și un tramvai, o locomotivă electrică etc. *Priză de pământ* = dispozitiv prin intermediul căruia se realizează o legătură electrică conducătoare directă cu pământul. **2.** Deschizătură în peretele exterior al unei construcții prin care se face aerisirea. **3.** Angrenare a două roți dințate într-un mecanism.

4. Fenomen de transformare din stare plastică în stare rigidă a amestecurilor hidratate de lianți care se folosesc în construcții. **5.** (În sintagma) *Priză de aterizare* (sau *de teren*) = ansamblul manevrelor executate de un pilot pentru a ateriza exact în punctul dorit. **6.** (Fam.; în expr.) *A avea* (sau *a fi cu*) *priză la cineva* (sau *asupra cuiva*) = a avea trecere (la cineva), influență (asupra cuiva), a trezi interesul (cuiva). **7.** (Livr.) Cantitate mică de tutun care se trage pe nas. **8.** Doză (mică) de medicament. **9.** Modul în care este prinsă mingea la handbal, baschet, rugbi etc.; mod în care atleții țin sulita sau prăjina, tenismenii racheta sau paleta. **10.** (La judo, lupte etc.) Dezechilibrare și proiectare a adversarului. **11.** (Cin.; în sintagma) *Priză directă* = tehnică de înregistrare a dialogului sincron cu filmarea, asigurând veridicitatea interpretării actricești. Din fr. **prise**.

PRIZOMETRU, *prizometre*, s.n. Aparat pentru determinarea începutului și sfârșitului prizei unui ciment. Din fr. **prisomètre**.

PRIZON, *prizoane*, s.n. Tijă metalică servind ca element mobil de îmbinare. Din fr. **prison**.

PRIZONIER, -**Ă**, *prizonieri*, -*e*, s.m. și f. **1.** Militar luat în captivitate în timpul unui război și reținut de dușman pentru a nu mai participa la ostilități; *p. ext.* persoană căzută în mâinile unui dușman și rămasă în puterea acestuia; captiv, prins. **2.** Persoană arestată, întemnițată; deținut. ♦ Fig. Persoană lipsită de libertate. **3.** (Tehn.; în sintagma) *Șurub prizonier* = prizon. Din fr. **prisonnier**.

PRIZONIERAT s.n. Situația sau starea de prizonier (**1**); *p. ext.* perioadă de timp în cursul căreia cineva este prizonier (**1**); captivitate. - **Prizonier** + suf. -*at*.

PROB, -**Ă**, *probi*, -*e*, adj. (Livr.) Cinstit, onest, integru, loial. Din fr. **probe**.

PROBABILISM s.n. Concepție potrivit căreia nu se poate stabili cu certitudine dacă o afirmație este sau nu adevărată. Din fr. **probabilisme**.

PROBABILIST, -**Ă**, *probabiliști*, -*ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține probabilismului, privitor la probabilism. **2.** Adj. Care folosește calculul probabilităților. **3.** S.m. și f. Matematician specialist în calculul probabilităților. Din fr. **probabiliste**.

PROBANT, -**Ă**, *probanți*, -*te*, adj. (Rar) Care probează, dovedește, convinge; edificator, concludent. Din fr. **probant**.

PROBATOR, -**OARE**, *probatori*, -*oare*, adj. Care are calitatea de a dovedi ceva, care poate servi drept dovadă; probatoriu. Din fr. **probatoire**.

PROBLEMATIC, -**Ă**, *problematici*, -*ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Îndoielnic, nesigur, ipotetic. ♦ *P. ext.* Dubios, suspect, necurat. **2.** Adj. Care constituie o problemă, o enigmă. ♦ (Log.; despre judecăți) Care anunță un raport posibil între termenii judecății. **3.** S.f. Ansamblu de probleme cu

privire la același subiect; tematică. Din fr. **problématique**.

PROBLEMATIZA, *problematizez*, vb. I. Tranz. **1.** (Livr.) A sistematiza pe probleme.

2. A face (din orice lucru) o problemă. - **Problemă**[ic] + suf. -*iza*.

PROBLEMATIZARE, *problemățări*, s.f. **1.** Acțiunea de a *problematiza* și rezultatul ei. **2.** Metodă de învățământ care declanșează activitatea independentă a elevului, gândirea și efortul personal al acestuia. V. **problematiza**.

PROBOSCIDE, *proboscide*, s.f. (Înv.) Trompa elefantului. ♦ Trompa unor insecte diptere. Din fr. **proboscide**.

PROBOSCIDIAN, *proboscidiene*, s.m. (La pl.) Ordin de mamifere, din care face parte elefantul, caracterizate prin trompa lor lungă, mobilă; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. Din fr. **proboscidiene**.

PROCAINĂ s.f. (Farm.) Substanță cu proprietăți asemănătoare novocainei. Din fr. **procaïne**.

PROCEDA, *procedez*, vb. I. Intrans. **1.** A acționa într-un anumit fel, a folosi anumite mijloace în săvârșirea unei acțiuni. **2.** A începe să..., a trece la... *A proceda la anchetă*. [Var.: (înv.) **procede** vb. III] Din fr. **procéder**.

PROCEDEU, *procedee*, s.n. **1.** Mijloc folosit pentru a ajunge la un anumit rezultat, mod de a proceda; mijloc, modalitate, procedură. **2.** Soluție practică adoptată ca sistem pentru efectuarea sau producerea unui lucru. [Pl. și: *proceduri*] Din fr. **procédé**.

PROCEDURĂ, *proceduri*, s.f. **1.** Totalitatea actelor și a formelor îndeplinite în cadrul activității desfășurate de un organ de jurisdicție, de executare sau de alt organ de stat. **2.** (Livr.) Procedeu (**1**). **3.** Ramură a dreptului care are ca obiect studiul procedurii. **4.** (Mai ales la pl.) Tratament special efectuat în unități sanitare pentru tratarea diverselor boli. Din fr. **procédure**.

PROCEDURIST, *proceduriști*, s.m. Specialist în procedura judiciară, în dreptul procesual. - **Procedură** + suf. -*ist*.

PROCEDURAL, -**Ă**, *procedurali*, -*e*, adj. Privitor la procedura legală, în conformitate cu regulile acestei proceduri. Din fr. **procédural**.

PROCESIONAL, -**Ă**, *procesionali*, -*e*, adj. (Rar) De procesiune, relativ la procesiune. Din fr. **processionnel**.

PROCIDENTĂ, *procidențe*, s.f. (Anat.) Coborâre sau deplasare din locul său a unui organ sau a unei părți mobile dintr-un organ. Din fr. **procidence**.

PROCLAMATOR, -**OARE**, *proclamatori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care face o proclamație, care proclamă ceva în public. Din fr. **proclameur**.

PROCLITIC, -**Ă**, *proclitici*, -*ce*, adj. (Gram.; despre cuvinte) Care nu are accent propriu și

este așezat înaintea altui cuvânt cu care face corp fonetic comun. Din fr. **proclitique**.

PROCLIZĂ, *proclize*, s.f. (Gram.) Așezare a unui cuvânt neaccentuat înaintea altui cuvânt, cu care poate face corp fonetic comun. Din fr. **proclise**.

PROCREA, *procreez*, vb. I. Intrans. și tranz. A da naștere, a da viață; a zămisli, a concepe; a se reproduce, a naște. Din fr. **procréer**.

PROCREARE, *procreeări*, s.f. Acțiunea de a *procreea* și rezultatul ei; procreeație. V. **procreea**.

PROCREAȚIE, *procreeații*, s.f. Procreare. Din fr. **procréation**.

PROCREATOR, *-OARE*, *procreeatori*, *-oare*, adj. Care procreează. Din fr. **procréateur**.

PROCTALGIE, *proctalgie*, s.f. (Med.) Durere a anusului. Din fr. **proctalgie**.

PROCTECTAZIE, *proctectazii*, s.f. (Med.) Dilatație a anusului sau a rectului. Din fr. **proctectasie**.

PROCTECTOMIE, *proctectomii*, s.f. (Med.) Rezecție a unei părți a rectului. Din fr. **proctectomie**.

PROCTITĂ, *proctite*, s.f. (Med.) Inflamație a anusului; rectită. Din fr. **proctite**.

PROCTOPLASTIE, *proctoplastii*, s.f. (Med.) Creare sau refacere chirurgicală a orificiului anal. Din fr. **proctoplastie**.

PROCUROR, *-Ă*, *procurori*, *-e*, s.m. și f. Membru al procuraturii, care supraveghează justa aplicare a legilor și care reprezintă interesele statului într-un proces; magistrat atașat pe lângă o instanță judecătorească și având rolul de acuzator public. Din fr. **procureur**.

PRODIGA, *prodig*, vb. I. Tranz. (Livr.) A cheltui fără măsură, a risipi; a acorda cu generozitate, a dărui din belșug. Din fr. **prodiguer**.

PRODIGALITATE, *prodigalități*, s.f. (Livr.) Risipă, cheltuială excesivă. Din fr. **prodigalité**.

PRODIGIOZITATE s.f. Însușirea de a fi prodigios. Din fr. **prodigiosité**.

PRODROM, *prodromuri*, s.n. (Rar) 1. Introducere în studiul unei științe. 2. Simptom care precedă sau anunță apariția unei boli. Din fr. **prodrome**.

PRODUCTIBIL, *-Ă*, *productibili*, *-e*, adj. Care poate fi produs. Din fr. **productible**.

PRODUCTIV, *-Ă*, *productivi*, *-e*, adj. 1. Care produce (mult); care dă randament. ♦ *Pământ productiv* = pământ fertil, rodnic. *Rasă (de animale) productivă* = rasă fecundă, prolifică. ♦ (Despre întreprinderi, meserii etc.) Rentabil, bănos. 2. (Despre sufixe, prefixe, elemente de compunere, cuvinte etc.) Care formează, are numeroase derivate, compuse etc. ♦ (Despre conjugări) Care se îmbogățește mereu. Din fr. **productif**.

NEPRODUCTIV, *-Ă*, *neproductivi*, *-e*, adj. (Despre terenuri, soluri) Care nu rodește,

neroditor; care rodește puțin, sărac. - **Ne- + productiv**.

PRODUCTIVITATE s.f. Capacitatea sau însușirea de a fi productiv; capacitatea de a produce (mult); randament. ♦ *Productivitatea muncii* = eficiență a muncii exprimată prin raportul dintre cantitatea de produse realizată și volumul de muncă consumat. ♦ Capacitatea unor sufixe, prefixe, elemente de compunere etc. de a forma (numeroase) derivate, compuse etc. ♦ Capacitatea unor cuvinte de a forma (multe) sensuri sau derivate noi. ♦ Capacitatea unor conjugări de a se îmbogăți mereu. Din fr. **productivité**.

PRODUCȚIE, *producții*, s.f. 1. Procesul creării bunurilor necesare existenței și dezvoltării societății, în cursul căruia oamenii transformă sau modifică obiectele din natură potrivit trebuințelor lor. ♦ *Producție de mărfuri* = formă de organizare a economiei sociale în care produsele muncii sunt create de diferiți producători independenți, autonomi, fiecare dintre ei specializându-se în confecționarea unui produs oarecare, astfel încât pentru satisfacerea nevoilor sociale este necesară vânzarea-cumpărarea de produse pe piață. *Producție marfă* = producție (2) în expresie bănească a întreprinderilor sau a ramurilor economiei naționale într-o anumită perioadă de timp, livrată sau destinată desfacerii. *Producție netă* = valoarea producției marfă minus cheltuielile de producție. 2. Totalitatea produselor obținute în procesul muncii, într-o perioadă de timp determinată, într-un anumit sector al activității sociale etc. 3. Lucrare, operă literară, științifică sau artistică. 4. Manifestare artistică organizată la sfârșitul unui an școlar în institutele de artă teatrală și cinematografică, în școlile de muzică, de coregrafie etc. [Var.: (înv.) **producțiune** s.f.] Din fr. **production**.

MICROPRODUCȚIE, *microproducții*, s.f. Producție de serie mică, uneori experimentală. - **Micro + producție**.

MONOPRODUCȚIE, *monoproducții*, s.f. Specializare îngustă a unei economii naționale care se limitează la o singură ramură economică. - **Mono- + producție**.

PROEMINENT, *-Ă*, *proeminenți*, *-te*, adj. Care iese mult în relief. ♦ (Despre oameni sau acțiunile, realizările lor) Care iese din comun prin valoare, calitate; remarcabil. Din fr. **proéminent**.

PROEMINENȚĂ, *proeminențe*, s.f. Faptul de a fi proeminent; (concr.) parte proeminentă a unui obiect, ridicătură, ieșitură. Din fr. **proéminence**.

PROFAZĂ, *profaze*, s.f. (Biol.) Primul stadiu al mitozei, când se formează cromozomii. Din fr. **prophase**.

PROFERA, *proferez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A rosti, a pronunța (cu voce ridicată) blesteme,

amenințări etc. [Prez. ind. și: *profer*] Din fr. **proférer**.

PROFERARE, *proferări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *profera* și rezultatul ei. V. **profera**.

PROFESA, *profesez*, vb. I. 1. Tranz. și intrans. A practica, a exercita o meserie, o profesiune. 2. Tranz. A manifesta, a mărturisi, a susține public o concepție, o atitudine, o părere, o convingere. Din fr. **professer**.

PROFESARE, *profesări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *profesa* și rezultatul ei. V. **profesa**.

PROFESIONAL, -Ă, *profesionali*, -e, adj. Care ține de o profesiune, privitor la o profesiune; care este legat de o profesiune. ♦ *Secret profesional* = informație pe care o deține cineva grație profesiunii sale și pe care nu are dreptul să o divulge nimănui. *Învățământ profesional* = învățământ pentru pregătirea și pentru specializarea muncitorilor calificați. *Boală profesională* = boală specifică unei profesiuni sau provocată de o anumită profesiune. ♦ (Adverbial) Cu obișnuința unui profesionist. Din fr. **professionnel**.

PROFESIONALMENTE adv. (Rar) Din punct de vedere profesional. - **Profesional** + suf. -*mente* (după fr. *professionnellement*).

PROFESIONALITATE s.f. Calitatea de a fi un bun profesionist. ♦ Conștiință profesională; profesionalism. - **Profesional** + suf. -*itate*.

PROFESIONALIZA, *profesionalizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să capete sau a căpăta un caracter profesional; a face să devină sau a deveni o profesiune. - **Profesional** + suf. -*iza*.

PROFESIONALIZARE, *profesionalizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (*se*) *profesionaliza* și rezultatul ei. V. **profesionaliza**.

PROFESIONALISM, *profesionalisme*, s.n. (Rar) 1. Profesionism. ♦ Conștiință profesională. 2. Cuvânt care aparține unui limbaj profesional. Din fr. **professionnalisme**.

PROFESIUNE, *profesiuni*, s.f. 1. Ocupație, îndeletnicire cu caracter permanent, pe care o exercită cineva în baza unei calificări corespunzătoare; complex de cunoștințe teoretice și de deprinderi practice care definesc pregătirea cuiva; meserie. 2. (În sintagma) *Profesiune de credință* = declarație publică pe care o face cineva cu privire la principiile sau la convingerile sale. Var.: **profesie** s.f.] Din fr. **profession**.

PROFESORAL, -Ă, *profesorali*, -e, adj. Care ține de profesori, privitor la funcția de profesor, specific profesorilor. ♦ Care este alcătuit din profesori. *Corp profesoral*. ♦ (Depr.) Pretențios, pedant, cu aere de savant. *Ton profesoral*. Din fr. **professoral**.

PROFESORAT s.n. Meseria de profesor; funcția de profesor; timpul cât cineva exercită

această profesiune. Din fr. **professorat**. Cf. germ. *Professorat*.

PROFET, *profeți*, s.m. Predicator religios considerat drept trimis al lui Dumnezeu pe Pământ și capabil să prezică viitorul; proroc. ♦ (Art.) Epitet dat de musulmani lui Mahomed. ♦ Persoană care intuiește apariția sau desfășurarea unor evenimente în viitor. Din fr. **prophète**.

PROFETI, *profețesc*, vb. IV. Tranz. A face profeții, a prezice viitorul (în calitate de profet); a proroci, a profetiza, a prevesti. Din **profet**.

PROFETESĂ, *profetese*, s.f. (Livr.) Femeie înzestrată cu darul de a proroci. Din fr. **prophétesse**.

PROFETIC, -Ă, *profetici*, -ce, adj. De profet; care prevestește. Din fr. **prophétique**.

PROFETISM s.n. 1. Curent religios care propagă învățătura și susține menirea profeților.

2. Caracter profetic; profeție. Din fr. **prophétisme**.

PROFETIZA, *profetizez*, vb. I. Tranz. A profeți. Din fr. **prophétiser**.

PROFETIZARE, *profetizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *profetiza*. V. **profetiza**.

PROFETIE, *profeții*, s.f. Ceea ce profețește cineva; prorocire, prevestire, prezicere. Din fr. **prophétie**.

PROFIL, *profiluri*, s.n. 1. Contur, aspect al feței cuiva, privit dintr-o parte. ♦ Loc. adv. *Din* (sau *în*) *profil* = dintr-o parte. ♦ Fig. Portret, figură. 2. Înălțare, aspect, formă. ♦ Caracter predominant al cuiva sau a ceva. ♦ Contur al unui lucru, al unei forme de relief etc. ♦ *Profil geologic* = reprezentare grafică a structurii geologice a unei porțiuni din scoarța terestră. *Profil morfologic* = reprezentare grafică în plan vertical, la o anumită scară, a reliefului unei regiuni. 3. Conturul unei secțiuni plane a unui obiect, a unui edificiu, a unui corp geometric. ♦ Conturul aparent al unui obiect, rezultat dintr-o proiecție ortogonală pe un plan. 4. Desen care reprezintă o secțiune verticală făcută într-o construcție sau în sol, pentru a indica distribuția sau structura acestora. ♦ *Plan de profil* = plan perpendicular pe două plane de proiecție și pe linia de pământ. ♦ Dispozitiv sau ansamblu de piese folosit pentru a indica, într-un plan vertical, limitele până la care trebuie să se întindă o lucrare. 5. Piesă decorativă, în relief, folosită la ornamentarea unei clădiri, la consolidări aparente, la îmbunătățirea acusticii unei săli etc. 6. Obiectivul de bază al producției unei întreprinderi, al activității unei instituții, căruia îi corespunde un anumit mod de organizare. Din fr. **profil**.

PROFILA, *profilez*, vb. I. 1. Refl. A ieși în evidență; a se reliefa, a se contura. 2. Tranz. A stabili obiectivul de bază al producției unei întreprinderi, al activității unei instituții, organizându-le în mod corespunzător. 3. Tranz. A lamina un drug de metal, dându-i un profil

uniform pe toată lungimea lui. ♦ P. gener. A fasona, a prelucra un obiect sau un material pentru a-i da un anumit profil. Din fr. **profilier**.

PROFILARE, *profilări*, s.f. Acțiunea de a (se) *profilă* și rezultatul ei. V. **profilă**.

REPROFILA, *reprofilez*, vb. I. Tranz. A schimba profilul unei întreprinderi, al unei instituții etc.; a reorganiza. - **Re-** + **profilă**.

REPROFILARE, *reprofilări*, s.f. Acțiunea de a *reprofilă* și rezultatul ei. V. **reprofilă**.

PROFILACTIC, -**Ă**, *profilactici*, -*ce*, adj. Care ferește, care apără organismul de boli; preventiv. Din fr. **prophylactique**.

PROFILAXIE, *profilaxii*, s.f. Ansamblul măsurilor medico-sanitare care se iau pentru prevenirea apariției și a răspândirii bolilor. ♦ Ramură a medicinei care se ocupă cu studierea și aplicarea măsurilor profilactice. Din fr. **prophylaxie**.

PROFILOGRAF, *profilografe*, s.n. Profilometru care înregistrează denivelările suprafeței unui drum, ale unui teren ori neregularitățile de pe suprafața unei piese. Din fr. **profilographe**.

PROFILOGRAMĂ, *profilograme*, s.f. Înregistrare grafică a asperităților de pe suprafața unei piese prelucrate, obținută cu profilograful. Din fr. **profilogramme**.

PROFILOMETRU, *profilometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea gradului de netezime al suprafeței unui drum, a unui teren, a unei piese prelucrate. Din fr. **profilomètre**.

PROFITA, *profit*, vb. I. Intrans. A avea un profit, a beneficia; a folosi prilejul, ocazia pentru a beneficia de ceva. ♦ (Depr.) A urmări un folos în orice împrejurare, a căuta să obțină cu orice preț un câștig personal (fără a ține seamă de interesele altora). Din fr. **profiter**.

PROFITABIL, -**Ă**, *profitabili*, -*e*, adj. Care aduce profit; util, avantajos, folositor. Din fr. **profitable**.

PROFITEROL, *profiteroluri*, s.n. Prăjitură cu cremă, cu înghețată și cu frișcă. Din fr. **profiterole**.

PROFITOR, -**OARE**, *profitori*, -*oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care caută să obțină un câștig din orice situație (neținând seamă de interesele altora); p. restr. afacerist, speculant. Din fr. **profiteur**.

PROGENITURĂ, *progenituri*, s.f. Vlăstar, urmaș, odraslă; pui de animal. Din fr. **progéniture**.

PROGERIE, *progerii*, s.f. (Med.) Îmbătrânire prematură a țesutului cutanat. Din fr. **progérie**.

PROGESTERONĂ s.f. Hormon care se formează în ovare și care este indispensabil în procesul de reproducere. ♦ Medicament preparat cu acest hormon. [Var.: **progesteron** s.n.] Din fr. **progestérone**.

PROGLOTĂ, *proglote*, s.f. (Biol.) Fiecare dintre segmentele corpului unui vierme înelat, cestod. [Var.: **proglot** s.n.] Din fr. **proglottis**.

PROGNAT, -**Ă**, *prognați*, -*te*, adj. Caracterizat prin prognatism. Din fr. **prognathe**.

PROGNATISM s.n. Conformatie a feței omului care constă în proeminența anterioară (în formă de bot) a maxilarelor sau a arcadelor dentare ale acestora. Din fr. **prognathisme**.

PROGRAM, *programe*, s.n. 1. Plan de activitate în care sunt stabilite (în ordinea desfășurării lor) etapele propuse pentru o perioadă dată; desfășurare a activității (individuale, dintr-o instituție) după un astfel de plan. 2. Expunere (scrisă) a principiilor, scopurilor etc. unei organizații politice, sociale, culturale etc. 3. Programă. 4. Ordinea după care se desfășoară o emisiune de radio sau de televiziune, un spectacol etc.; ansamblul părților unei asemenea emisiuni, ale unui spectacol etc. ♦ Foaie de hârtie, publicație, broșură în care este prezentat un program (4). 5. Ansamblu de instrucțiuni codate, folosit de un calculator pentru rezolvarea unei probleme. Din fr. **programme**.

RADIOPROGRAM, *radioprograme*, s.n.

Program de radio. - **Radio** + **program**.

PROGRAMA, *programez*, vb. I. Tranz. 1. A organiza o activitate potrivit unui program; a fixa, a stabili un program conform căruia urmează să se desfășoare o activitate; a cuprinde pe cineva sau ceva într-un program de activitate. 2. A planifica pe cineva la o anumită dată pentru rezolvarea unei probleme. 3. A introduce un program (5) într-un calculator în vederea rezolvării unei probleme. Din fr. **programmer**.

PROGRAMARE, *programări*, s.f.

Acțiunea de a *programa* și rezultatul ei. ♦ Operația de elaborare a programului în vederea rezolvării unei probleme la calculatorul electronic. V. **programa**.

REPROGRAMA, *reprogramez*, vb. I. Tranz. A programa din nou. - **Re-** + **programa**.

REPROGRAMARE, *reprogramări*, s.f. Acțiunea de a *reprograma*. V. **reprograma**.

REPROGRAMAT, -**Ă**, *reprogramați*, -*te*, adj. Care a fost programat din nou. V. **reprograma**.

REPROGRAMABIL, -**Ă**, *reprogramabili*, -*e*, adj. Care poate fi reprogramat. - **Reprograma** + suf. -*bil*.

ANTEPROGRAMAT, -**Ă**, *anteprogramați*, -*te*, adj. Care este programat dinainte. - **Ante-** + **programa**.

PROGRAMATOR, -**OARE**, *programatori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană specializată în întocmirea programului (5) unui calculator. Din fr. **programmeur**.

PROGRESA, *progresez*, vb. I. Intrans. 1. Trecere la etape, stări, niveluri calitativ superioare, manifestată în diferite domenii ale vieții sociale (economic, cultural, moral etc.); a face progrese, a înainta, a propăși; a avansa; a se

dezvolta. **2.** (Despre boli) A evolua; a se agrava; a se intensifica. Din fr. **progresser**.

PROGRESIST, -**Ă**, *progresiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Partizan al progresului pe plan politic, social, economic etc. **2.** Adj. Care ține de progres ori de progresiști, privitor la progres sau la progresiști; care promovează, susține progresul; progresiv (**2**). Din fr. **progressiste**.

ANTI-PROGRESIST, -**Ă**, *antiprogresiști, -ste*, adj. Care este împotriva progresului; conservator. Din fr. **anti- + progressist**.

PROGRESIV, -**Ă**, *progresivi, -e*, adj. **1.** Care înaintază, progresează, se dezvoltă continuu. ◇ *Impozit progresiv* = impozit care crește procentual, pe măsura măririi sumei impozabile. (Fon.) *Asimilare* (sau *asimilație*) *progresivă* = asimilație în care sunetul modificat se află situat după cel care exercită influența modificatoare. **2.** (Inv.) Progresist. Din fr. **progressif**.

PROGRESIVITATE s.f. (Rar) Calitatea de a fi progresiv (**1**). Din fr. **progressivité**.

PROHIBIȚIE, *prohibiții*, s.f. Măsură legislativă sau administrativă prin care se interzice producerea, vânzarea, exportul sau importul unor mărfuri. Din fr. **prohibition**.

PROHIBIȚIONISM s.n. Curent social care susține prohibiția (alcoolului). Din fr. **prohibitionnisme**.

PROHIBIȚIONIST, -**Ă**, *prohibiționiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține prohibiționismului, privitor la prohibiționism. **2.** S.m. și f. Susținător al prohibiționismului. Din fr. **prohibitionniste**.

PROHIBITIV, -**Ă**, *prohibitivi, -e*, adj. Care interzice, care oprește ceva în mod legal; care introduce prohibiția. ◇ *Tarif prohibitiv* = taxe vamale mari, fixate pentru a face imposibilă pătrunderea și concurența produselor străine pe piața internă. Din fr. **prohibitif**.

PROIECTIL, *projectile*, s.n. Corp metalic exploziv aruncat în spațiu de o armă de foc sau lăsat să cadă asupra unei ținte, pentru a o distruge. ◇ *Proiectil-rachetă* = rachetă alcătuită dintr-un proiectil obișnuit prevăzut cu un motor-rachetă pentru a-i asigura propulsia. Din fr. **projectile**.

PROIECȚIONIST, -**Ă**, *proiecționiști, -ste*, s.m. și f. Operator al aparatului de proiecție cinematografică. Din fr. **projectionniste**.

PROIECTIV, -**Ă**, *projectivi, -e*, adj. Referitor la activitatea de proiectare și de proiecție. Din fr. **projectif**.

PROIECTOR, *projectoare*, s.n. Aparat care concentrează (cu ajutorul unor oglinzi, lentile etc.) într-un fascicul intens razele produse de o sursă de lumină și care se folosește pentru semnalizări luminoase ori pentru iluminare la autovehicule, în săli de spectacole etc. ♦ Spec. Aparat pentru proiectarea imaginilor pe un ecran cinematografic, compus dintr-o sursă luminoasă și dintr-un sistem optic. Din fr. **projecteur**.

DIAPROIECTOR, *diaproiectoare*, s.n. Proiector pentru diapozitive. - **Dia**[pozitiv] + **projector**.

RADIOPROIECTOR, *radioproiectoare*, s.n. Instalație (înglobând un radiolocator și un proiector) destinată să descopere și să lumineze țintele aeriene în timpul nopții. - **Radio** + **projector**.

PROLACTINĂ, *prolactine*, s.f. Hormon produs de hipofiză, având un rol important în lactație. Din fr. **prolactine**.

PROLAN, *prolani*, s.m. (Biol.) Hormon secretat de hipofiza femeii și de placenta în timpul sarcinii. Din fr. **prolan**.

PROLANEMIE, *prolanemii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a prolanului în sânge; cantitate de prolan existentă în sânge. Din fr. **prolanémie**.

PROLANURIE, *prolanurii*, s.f. (Med.) Prezență a prolanului în urină; cantitate de prolan existentă în urină. Din fr. **prolanurie**.

PROLAPS, *prolapsuri*, s.n. (Med.) Deplasare în jos a unui organ față de poziția sa normală, din cauza slăbirii mijloacelor sale de fixare. Din fr. **prolapsus**.

PROLEGOMENE s.n. pl. (Livr.) Parte introductivă care precede expunerea propriu-zisă într-o operă științifică. ♦ Ansamblu de noțiuni preliminare aparținând unui domeniu științific. Din fr. **prolégomènes**.

PROLEMĂ, *proleme*, s.f. (Log.) Propoziție sau serie de propoziții care servesc ca bază unei leme. Din fr. **prolemme**.

PROLEPSĂ, *prolepse*, s.f. Figură de stil sau de retorică prin care se preîntâmpină obiecțiile posibile ale adversarului. Din fr. **prolepse**.

PROLEPTIC, -**Ă**, *proleptici, -ce*, adj. Referitor la prolepsă, de prolepsă. Din fr. **proleptique**.

PROLETAR, -**Ă**, *proletari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține proletariatului, privitor la proletariet. **2.** S.m. și f. Cetățean sărac din Roma antică, ale cărui bunuri nu depășeau o limită foarte scăzută (prevăzută de lege). **3.** S.m. și f. Muncitor, cu un nivel de viață relativ scăzut, care, pentru a-și câștiga existența, își vinde forța de muncă pentru un salariu în general mic. Din fr. **prolétaire**.

PROLETARIAT s.n. **1.** Masele sărace ale cetățenilor liberi din Roma antică. **2.** Totalitatea proletarilor (**3**). ◇ (În teoria marxistă) *Proletariat agricol* = totalitatea muncitorilor agricoli (din agricultura capitalistă) lipsiți de mijloace de producție. Din fr. **prolétariat**.

PROLETARIZA, *proletarizez*, vb. I. Tranz. și refl. A aduce sau a ajunge în starea de proletar; a (se) pauperiza. Din fr. **prolétariser**.

PROLETARIZARE, *proletarizări*, s.f. Acțiunea de a (se) proletariza și rezultatul ei. V. **proletariza**.

PROLETARIZAT, -**Ă**, *proletarizați, -te*, adj. Care s-a transformat în proletar (**3**). V. **proletariza**.

PROLIFERA, pers. 3 *proliferează*, vb. I. Intrans. **1.** (Biol.; despre celule sau, *p. ext.*, despre țesuturi celulare) A se înmulți (în mod anormal) prin diviziune. **2.** (Despre organisme) A se reproduce, a procrea. Din fr. **proliférer**.

PROLIFERARE, *proliferări*, s.f. Acțiunea de a *prolifera* și rezultatul ei; proliferație. V. **prolifera**.

NEPROLIFERARE s.f. Faptul de a nu mai crește, de a nu mai răspândi ceva. *Nepliferea armelor atomice*. - **Ne-** + **proliferare**.

PROLIFERAȚIE s.f. Proliferare. Din fr. **prolifération**.

PROLIFIC, -**Ă**, *prolifici*, -*ce*, adj. (Despre ființe) Care se înmulțește foarte repede. ♦ Care are facultatea de a se înmulți. Din fr. **proifique**.

PROLIFICARE, *prolificări*, s.f. (Bot.) Apariție a unui lujer cu frunze din floare. - După fr. **prolification**.

PROLIFICITATE s.f. Însușirea de a fi prolific. Din fr. **prolificité**.

PROLOG, *prologuri*, s.n. **1.** Parte a unei piese antice de teatru care preceda intrarea corului în scenă și în care se expunea subiectul și se făcea apel la bunăvoința spectatorilor. **2.** Parte introductivă a unei opere literare, dramatice sau muzicale, care prezintă evenimentele premergătoare acțiunii sau elemente care îi înlesnesc înțelegerea; *p. ext.* introducere, prefață. Din fr. **prologue**.

PROMENADĂ, *promenade*, s.f. (Livr.) **1.** Plimbare. **2.** Loc special amenajat pentru plimbare. Din fr. **promenade**.

PROMETAZINĂ, *prometazine*, s.f. Substanță medicamentoasă de sinteză, folosită în tratamentul unor alergii (astm, eczeme etc.) *Romerganul este o prometazină*. Din fr. **prométhasine**.

PROMETEIAN, -**Ă**, *prometeieni*, -*e*, adj. (Livr.) Prometeic. Din fr. **prométhéen**.

PROMISCUITATE s.f. Amestec de indivizi foarte diferiți pe care îi reunește un mod de viață dubios și contradictoriu și un comportament necuviincios. ♦ Conviețuire în condiții de mizerie sau de imoralitate a mai multor persoane de sex diferit. Din fr. **promiscuité**.

PROMISIUNE, *promisiuni*, s.f. Angajament prin care cineva se obligă să facă ceva; făgăduială. Din fr. **promission**.

PROMPTUAR, *promptuare*, s.n. (Franțuzism) Manual prescurtat. Din fr. **promptuaire**.

PRONATIE, *pronații*, s.f. **1.** Mișcare de rotație pe care mâna și antebrațul le execută din afară către interior. **2.** (Med.) Poziție aplecată. Din fr. **pronation**.

PRONATOR, *pronatori*, adj., s.m. (Anat.) (Mușchi) care permite mișcarea de pronație. Din fr. **pronateur**.

PRONOMINAL, -**Ă**, *pronominali*, -*e*, adj. **1.** Care ține de pronume, privitor la pronume; care are valoare de pronume. **2.** (Despre propoziții

sau despre părți de vorbire) Introdus sau însoțit de un pronume, construit cu un pronume. Din fr. **pronominal**.

PRONOSTICA, *pronostichez*, vb. I. Tranz. A face un pronostic; a prezice. [Var.: (rar) **prognostica** vb. I] Din fr. **pronostiquer**.

PRONOSTICARE, *pronosticări*, s.f. Acțiunea de a *pronostica*. V. **pronostica**.

PRONOSTICAT, -**Ă**, *pronosticați*, -*te*, adj. Pentru care există un pronostic. V. **pronostica**.

PROPAGANDĂ, *propagande*, s.f. Acțiune de răspândire a unor idei care prezintă și susțin o teorie, o concepție, un partid politic etc., cu scopul de a convinge și de a câștiga adepți. Din fr. **propagande**.

PROPANOL s.n. Alcool propilic. Din fr. **propanol**.

PROPANONĂ s.f. (Chim.) Acetonă. Din fr. **propanone**.

PROPAROXTON, *proparoxitone*, adj., s.n. (Cuvânt) care are accentul pe silaba antepenultimă. Din fr. **proparoxyton**.

PROPEDEUTICĂ s.f. (Rar) Învățământ pregătitor care cuprinde elemente de bază ale unei științe. Din fr. **propédeutique**.

PROPENĂ s.f. (Chim.) Propilenă. Din fr. **propène**.

PROPERDINĂ, *properdine*, s.f. (Biol.) Globulină cu acțiune antibacteriană și antivirală din plasma sangvină. Din fr. **properdine**.

PROPERGOL, *propergoli*, s.m. (Chim.) Amestec de substanțe capabil de reacții chimice puternic exoterme, utilizat drept combustibil în motoarele rachetelor. Din fr. **propergol**.

PROPICE adj. invar. Favorabil, prielnic; nimerit, potrivit. Din fr. **propice**.

PROPII, *propili*, s.m. (Chim.) Derivat al propanului. Din fr. **propyle**.

PROPILEE s.f. pl. Intrare monumentală a unui templu sau a unui palat din antichitate, formată din mai multe încăperi și porți legate între ele cu porticuri și cu scări; *spec.* vestibulul Acropolei din Atena. Din fr. **propylée**.

PROPILENĂ s.f. (Chim.) Hidrocarbură folosită ca materie primă la fabricarea glicerinei, a acetonei etc.; propenă. Din fr. **propylène**.

PROPLIC adj. (În sintagma) *Alcool propilic* = alcool aciclic saturat primar obținut la distilarea alcoolului etilic; propanol. Din fr. **propylique**.

PROPILIT, *propilite*, s.n. (Min.) Porfir alterat, format din caolin, hornblendă, calciu etc. Din fr. **propylite**.

PROPILITIZARE, *propilitizări*, s.f. Proces de transformare a porfiritelor în propilite. Din fr. **propylitisation**.

PROPOLIS s.n. **1.** Substanță rășinoasă aromată colectată și folosită de albine pentru astuparea fisurilor, la lipitul fagurilor etc. **2.** Preparat farmaceutic pe bază de propolis (**1**). Din fr. **propolis**.

PROPULSIV, -Ă, *propulsivi*, -e, adj. (Rar) Care produce o propulsie. Din fr. **propulsif**.

PROPULSOR, *propulsoare*, s.n. Organ de mașină sau aparat care servește la propulsarea unui vehicul. ♦ (Adjectival) *Aparat propulsor*. Din fr. **propulseur**.

REACTOPROPULSOR,

reactopropulsoare, s.n. Reactor care are ca organ propulsor o elice antrenată de o turbină cu gaze alimentată de gazele evacuate din camera de combustie a reactorului. - **Reacto[r] + propulsor**.

PROROGATIV, -Ă, *prorogativi*, -e, adj. (Jur.) Cu caracter de amânare, de prelungire. Din fr. **prorogatif**.

PROSCRIE, *proscriu*, vb. III. Tranz. 1. (În Roma antică) A condamna la moarte (pentru infracțiuni politice) fără forme judiciare, publicând pe o listă numele celui osândit. 2. A lua măsuri represive (privative de libertate) împotriva cuiva, în special pentru motive politice; a îndepărta în mod forțat o persoană din patrie; a exila, a alunga, a izgoni. 3. (Rar) A interzice, a opri. Din fr. **proscriere** (după *scrie*).

PROSCRIERE, *proscrieri*, s.f. Acțiunea de a *proscrie* și rezultatul ei. V. **proscrie**.

PROSCRIS, -Ă, *proscriși*, -se, adj. 1. (Adesea substantivat) Scos de sub apărarea legilor, izgonit din patrie; exilat, surghiunit. 2. (Despre idei, acțiuni etc.) Interzis, oprit. V. **proscrie**.

PROSLOGISM, *prosilogisme*, s.n. Silogism a cărui concluzie este premisa unui silogism următor. Din fr. **prosyllogisme**.

PROSILOGISTIC, -Ă, *prosilogistici*, -ce, adj. Care are caracterul unui prosilogism. Din fr. **prosyllogistique**.

PROSIMIAN, *prosimieni*, s.m. (Zool.) Lemurian. Din fr. **prosimiens**.

PROSOPLEGIE, *prosoplegii*, s.f. (Med.) Paralizie facială. Din fr. **prosoplégie**.

PROSOPOMETRU, *prosopometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea diferențelor diametrelor feței și ale craniului. Din fr. **prosopomètre**.

PROSPECTA, *prospectez*, vb. I. Tranz. 1. A cerceta un teren cu scopul de a descoperi și a localiza zăcămintele minerale utile. 2. A cerceta cererea și oferta de mărfuri de pe o piață dată. Din fr. **prospecter**.

PROSPECTARE, *prospectări*, s.f. Acțiunea de a *prospecta* și rezultatul ei. V. **prospecta**.

PROSPECTIUNE, *prospecțiuni*, s.f. Ansamblul cercetărilor efectuate (pe teren și în laborator) pentru a descoperi și a localiza zăcămintele de minerale utile dintr-o regiune. Din fr. **prospection**.

PROSPECTIVĂ, *prospective*, s.f. Proiect asupra viitorului constând în studierea factorilor tehnici, științifici, economici, sociali etc. și în

stabilirea influenței lor asupra evoluției lumii moderne. V. *viitorologie*. Din fr. **prospective**.

PROSPECTIVIST, -Ă, *prospectiviști*, -ste, s.m. și f. Specialist în prospectivă. - **Prospectivă** + suf. -ist.

PROSPECTOR, -OARE, *prospectori*, -oare, s.m. și f. Persoană specializată în efectuarea prospecțiunilor. Din fr. **prospecteur**.

PROSPER, -Ă, *prosperi*, -e, adj. Care se află sau se dezvoltă în condiții fericite, favorabile; înfloritor. ♦ Care dovedește o stare bună, favorabilă. Din fr. **prospère**.

PROSPERA, *prospér*, vb. I. Intrans. A se afla sau a se dezvolta în condiții fericite, favorabile; a înflori, a progresa. [Prez. ind. și: *prosperez*] Din fr. **prosperer**.

PROSTATA, *prostate*, s.f. 1. Organ muscular și glandular care înconjură porțiunea inițială a uretrei și care aparține aparatului genital masculin. 2. (Impr.) Prostatită. Din fr. **prostate**. **PROSTATIC**, -Ă, *prostatici*, -ce, adj., s.m. 1. Adj. Care aparține prostatei, privitor la prostată. 2. S.m. Bolnav de prostată. Din fr. **prostatique**.

PROSTATITĂ, *prostatite*, s.f. Afecțiune inflamatorie a prostatei. Din fr. **prostatite**.

PROSTERNĂ, *prostern*, vb. I. Refl. A se pleca, a se înclina (până la pământ) în fața cuiva în semn de venerație, de umilință, de supunere etc. [Prez. ind. și: *prosternez*] Din fr. **prosterner**.

PROSTERNARE, *prosternări*, s.f. Acțiunea de a *se prosterna* și rezultatul ei; prosternație. V. **prosterna**.

PROSTERNAȚIE, *prosternații*, s.f. Prosternare. Din fr. **prosternation**.

PROSTIL, *prostiluri*, adj., s.n. (Edificiu antic) care are coloane numai pe fațada principală. Din fr. **prostyle**.

PROSTITUA, *prostituez*, vb. I. Refl. și tranz. 1. A practica sau a face pe cineva să practice prostituția. 2. Fig. A (se) necinsti, a (se) pângări (printr-o întrebuințare nedemnă), a face să capete un aspect degradant. Din fr. **prostituer**.

PROSTITUARE, *prostituări*, s.f. Acțiunea de a (se) *prostitu* și rezultatul ei. V. **prostitu**.

PROSTITUATĂ, *prostituée*, s.f. Femeie care practică prostituția; târfă. Din fr. **prostituée**.

PROSTITUȚIE s.f. Faptă (infracțională) comisă de femeia care practică relații sexuale cu diverse persoane pentru a-și procura mijloacele de existență. ♦ *Casă de prostituție* = bordel. ♦ Viață dusă de o prostituată. ♦ Fig. Înjosire, degradare. Din fr. **prostitution**.

PROTAGONIST, -Ă, *protagoniști*, -ste, s.m. și f. 1. Persoană care joacă rolul principal într-o piesă de teatru, într-o operă, într-un film; *p. p.* gen. erou, personaj principal. 2. Reprezentant de frunte al unei mișcări, al unei teorii etc.; promotor, inițiator; cap, fruntaș. Din fr. **protagoniste**.

PROTAMINĂ, *protamine*, s.f. Proteină (specifică peștilor) care conține în proporție mare aminoacizi. Din fr. **protamine**.

PROTAZĂ, *protaze*, s.f. 1. Partea întâi a unei perioade condiționale, care cuprinde grupa propozițiilor secundare și care îndreaptă atenția cititorului asupra consecințelor care se enunță în apodoză. 2. Partea de la început a unei drame antice, care cuprindea expunerea subiectului. Din fr. **protase**. Cf. lat. *protasis*.

PROTEAZĂ, *proteaze*, s.f. (Chim.) Enzimă care catalizează descompunerea peptidelor din aminoacizi. Din fr. **protéase**.

PROTECȚIONISM s.n. Politică economică a unui stat, care urmărește protejarea temporară, parțială sau totală a industriei și a agriculturii indigene prin aplicarea unui regim vamal cu tarife ridicate la mărfurile de import, prin restricții valutare etc. Din fr. **protectionisme**.

PROTECȚIONIST, **-Ă**, *protecționiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține protecționismului, privitor la protecționism; care aplică protecționismul. 2. S.m. și f. Adept al protecționismului. Din fr. **protectionniste**.

PROTECTORAT, *protectorate*, s.n. Formă de dependență politică a unui stat față de altul în virtutea unei convenții conform căreia statul protector conduce politica externă a statului protejat, acesta păstrându-și autonomia internă; conducere exercitată de statul protector. ♦ Teritoriu sau țară caracterizate printr-o astfel de formă de dependență. Din fr. **protectorat**.

PROTEIC, **-Ă**, *proteici, -ce*, adj. 1. Cu caracter schimbător, variabil. ♦ (Despre unele substanțe) Care își schimbă neconținut forma; nestatornic. 2. (Biol.) Care se referă la protide sau la proteine, care aparține protidei sau proteinei. Din fr. **protéique**.

PROTEIDĂ, *proteide*, s.f. (Biol.) Substanță chimică naturală formată prin combinarea unor proteine cu substanțe neproteice. Din fr. **protéide**.

PROTEIFORM, **-Ă**, *proteiformi, -e*, adj. Cu formă variabilă. Din fr. **protéiforme**.

PROTEINĂ, *proteine*, s.f. Substanță organică alcătuită din carbon, hidrogen, oxigen, azot, sulf etc., care intră în componența protoplasmei celulelor animale și vegetale, îndeplinind în organism funcții variate fundamentale. Din fr. **protéine**.

PROTEINIC, **-Ă**, *proteinici, -ce*, adj. Care aparține proteinei, privitor la proteină, de proteină. - **Proteină** + suf. *-ic*.

DEPROTEINIZAT, **-Ă**, *deproteinizați, -te*, adj. (Despre alimente) Fără proteine. - De la **proteină**.

PROTEINEMIE s.f. (Med.) Prezență a proteinelor în sânge; cantitate de proteine prezentă în sânge. Din fr. **protéinémie**.

PROTEINOGRAMĂ, *proteinogramme*, s.f. (Med.) Examen de laborator care determină prezența, cantitatea proteinelor din sânge;

(concr.) buletin care conține rezultatul unui astfel de examen de laborator. Din fr. **protéinogramme**.

PROTEINOTERAPIE s.f. Tratatament care constă în injectarea în organism a unor proteine în scopul stimulării proceselor biologice de apărare împotriva infecțiilor. Din fr. **protéinothérapie**.

PROTEINURIE, *proteinurii*, s.f. (Med.) Albuminurie. Din fr. **protéinurie**.

PROTEINOTERAPIE s.f. Tratatament care constă în injectarea în organism a unor proteine în scopul stimulării proceselor biologice de apărare împotriva infecțiilor. Din fr. **protéinothérapie**.

PROTEINURIE, *proteinurii*, s.f. (Med.) Albuminurie. Din fr. **protéinurie**.

PROTEISM s.n. (Livr.) Comportare de Proteu; p. ext. tendința de a lua forme diferite. Din fr. **protéisme**.

PROTEOLITIC, **-Ă**, *proteolitici, -ce*, adj. (Med.) Referitor la proteoliză, de proteoliză. Din fr. **protéolitique**.

PROTEROGINIE s.f. (Rar) 1. (Bot.) Protoginie (1). 2. (Zool.) Protoginie (2). Din fr. **protérogynie**.

PROTESTA, *protestez*, vb. I. 1. Intrans. A manifesta o împotrivire energetică și fățișă față de ceva, a-și exprima dezaprobarea împotriva unui fapt, a unei hotărâri, a unei măsuri etc. considerate nejuste. ♦ A contesta. 2. Tranz. A stabili pe cale judiciară că o poliță nu a fost achitată la scadență. Din fr. **protester**.

PROTEST, *proteste*, s.n. 1. Faptul de a protesta; manifestare energetică împotriva unei acțiuni considerate ca nejustă; opoziție hotărâtă; (concr.) act scris prin care se exprimă o asemenea manifestare; protestație. ♦ *Notă de protest* = act prin care un guvern dezaproabă un act săvârșit de guvernul altei țări și considerat contrar tratatelor sau normelor de drept internațional. 2. Act public prin care organele judecătorești constată neplata la scadență a unei polițe. Din **protesta** (derivat regresiv).

PROTESTARE, *protestări*, s.f. Acțiunea de a protesta și rezultatul ei. V. **protesta**.

PROTESTANT, **-Ă**, *protestanți, -te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al protestantismului; reformat. 2. Adj. Care ține de protestantism, privitor la protestantism. Din fr. **protestant**.

PROTESTANTISM s.n. Denumire generală a confesiunilor religioase creștine care s-au rupt de catolicism prin mișcarea Reformei din sec. XVI. ♦ Totalitatea popoarelor protestante. Din fr. **protestantisme**.

PROTESTATAR, **-Ă**, *protestatari, -e*, adj. Care indică sau conține un protest; de protest. ♦ (Adesea substantivat) Care protestează într-o împrejurare oarecare, care aderă la o acțiune de protest. Din fr. **protestataire**.

PROTETIC, -Ă, *protetici*, -ce, adj. **1.** (Med.) Care țin de proteză (**1**), privitor la proteză (**1**). **2.** (Fon.; despre sunete) Care se adaugă la începutul unui cuvânt, fără a-i schimba înțelesul. Din fr. **prothétique**.

PROTEU, *protei*, s.m. **1.** (Livr.) Om nestatornic, care își schimbă mereu ideile, părerile. **2.** (Și în sintagma *proteu de peșteră*) Batracian care trăiește în unele peșteri (*Proteus anguinus*). **3.** Bacterie polimorfă foarte mobilă, care conține elemente baciliare (*Proteus*). Din fr. **protée**.

PROTEZĂ, *proteze*, s.f. **1.** Aparat sau piesă medicală care înlocuiește un organ, un membru, o parte dintr-un membru amputat sau un conduct natural al corpului omenesc ori pe care se fixează o dantură falsă. ♦ Operație chirurgicală prin care se înlocuiește un organ, un membru al corpului etc. printr-o proteză. **2.** (Fon.) Apariție accidentală a unei vocale la începutul unui cuvânt care începe cu o consoană, fără a se schimba înțelesul cuvântului. Din fr. **prothèse**.

PROTIDĂ, *protide*, s.f. (Mai ales la pl.) Substanță organică azotată care, prin desfacere hidrolitică, eliberează aminoacizi. Din fr. **protide**.

PROTIDIC, -Ă, *protidici*, -ce, adj. Care conține protide, de protide. Din fr. **protidique**.

PROTIST, *protiste*, s.n. Microorganism unicelular. Din fr. **protiste**.

PROTISTOLOGIE s.f. Studiul protistelor. Din fr. **protistologie**.

PROTOBIOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază formele de viață mai mici decât bacteriile. Din fr. **protobiologie**.

PROTOBLAST, *protoblaste*, s.n. (Biol.) Celulă lipsită de membrană. Din fr. **protoblaste**.

PROTOBROMURĂ, *protobromuri*, s.f. (Chim.) Combinația cea mai săracă în brom pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta. Din fr. **protobromure**.

PROTOCOLURAT, -Ă, *protocolurați*, -te, adj. (Chim.) Care formează o protocolură; în stare de protocolură. Din fr. **protocolcarburat**.

PROTOCOLURĂ, *protocolburi*, s.f. (Chim.) Combinația cea mai săracă în carbon pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta. Din fr. **protocolcarbură**.

PROTOCOLURAT, -Ă, *protocolorurați*, -te, adj. (Chim.) Care formează o protocolură; în stare de protocolură. Din fr. **protocolclorur**.

PROTOCOLURĂ, *protocoluri*, s.f. (Chim.) Combinația cea mai săracă în clor pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta. Din fr. **protocolclorure**.

PROTOCOLAR, -Ă, *protocolari*, -e, adj. Care ține de protocol, potrivit protocolului; (despre oameni) ceremonios. Din fr. **protocolaire**.

PROTOCOLDAT, *protocoldate*, s.n. (La pl.) Încrengătură de animale marine care prezintă notocord și fante branhiale persistente în timpul întregii vieți a individului (*Protocordata*); (și la

sg.) animal din această încrengătură. Din fr. **protochordés**.

PROTOCOLONIE s.f. Protocronism. Din **protocronism** (după *sincronie*).

PROTOCOLONIST, -Ă, *protocroniști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al protocronismului. - **Protocronie** + suf. -*ist*.

PROTODORIC, -Ă, *protodorici*, -ce, adj. Care aparține doricului primar din sec. VII-VI a. Cr. Din fr. **protodorique**.

PROTOFIT, *protofite*, s.n. Organism vegetal unicelular primitiv din care a evoluat regnul vegetal. Din fr. **protophyte**.

PROTOGIN, -Ă, *protogini*, -e, adj., s.f. **1.** Adj. (Bot., despre flori hermafrodite) Al cărui pistil se dezvoltă înaintea staminelor. **2.** S.f. (Geol.) Rocă granitică cu structură de șist. Din fr. **protogyne**.

PROTOGINIE s.f. **1.** (Bot.; la flori hermafrodite) Dezvoltare a pistilului înaintea staminelor; (rar) proteroginie (**1**). **2.** (Zool.) Organism hermafrodit care produce inițial ovule, apoi spermatozoizi; (rar) proteroginie (**2**). Din fr. **protogynie**.

PROTOIODURĂ, *protoioduri*, s.f. (Chim.) Combinația cea mai săracă în iod pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta. Din fr. **protoiodure**.

PROTOISTORIC, -Ă, *protoistorici*, -ce, adj. Care aparține protoistoriei, privitor la protoistorie. Din fr. **protohistorique**.

PROTOISTORIE s.f. Perioadă intermediară între preistorie și istorie, corespunzând epocii fierului. Din fr. **protohistoire** (după *istorie*).

PROTON, *protoni*, s.m. Particulă elementară stabilă cu sarcină electrică pozitivă, care constituie nucleul atomului de hidrogen. Din fr. **proton**.

PROTONEMĂ, *protoneme*, s.f. (Bot.) Formație verde reprezentând stadiul inițial de dezvoltare a gametofitului. Din fr. **protonéma**.

PROTONIC¹, -Ă, *protonici*, -ce, adj. (Despre sunete și silabe) Care se găsește înaintea silabei accentuate. Din fr. **protonique**.

PROTONIC², -Ă, *protonici*, -ce, adj. Care ține de protoni, privitor la protoni. Din fr. **protonique**.

PROTOPLASMĂ s.f. (Biol.) Substanță albuminoidă complexă având aspectul unei mase vâscoase, incolore, semifluidă, care alcătuiește baza celulei vii. Din fr. **protoplasma**.

PROTOPLASMIC, -Ă, *protoplastmici*, -ce, adj. Care ține de protoplasmă, privitor la protoplasmă; compus din protoplasmă; protoplasmatic. Din fr. **protoplastmique**.

PROTOPLAST, *protoplaste*, s.n. (Biol.) (Parte din) protoplasmă. Din fr. **protoplaste**.

PROTOPLASTIC, -Ă, *protoplastici*, -ce, adj. (Biol.) Protoplastmatic. - **Protoplast** + suf. - *ic*.

PROTORACE, *protorace*, s.n. (Entom.) Primul segment al toracelui la insecte. [Var.: **protorax** s.n.] Din fr. **protorax** (după *torace*).

PROTOSULFURĂ, *protosulfuri*, s.f. (Chim.) Combinația cea mai săracă în sulf pe care o substanță simplă o poate forma cu acesta. Din fr. **protosulfure**.

PROTOTIP, *prototipuri*, s.n. 1. Model care reprezintă tipul original după care se efectuează sau se realizează ceva; prim exemplar de probă dintr-un lot de piese, de mașini etc. care urmează să se execute în serie. 2. Exemplar ilustrativ, model (desăvârșit), tip. Din fr. **prototype**.

PROTOTIPIC, -**Ă**, *prototipici*, -*ce*, adj. (Rar) Care aparține unui prototip. Din fr. **prototypique**.

PROTOXID, *protoxizi*, s.m. Oxidul cel mai puțin oxigenat al unui element. Din fr. **protoxyde**.

PROTOZOAR, *protozoare*, s.n. (La pl.) Încrângătură de animale microscopice inferioare unicelulare, cu cea mai simplă structură anatomică; (și la sg.) animal care face parte din această încrângătură. Din fr. **protozoaire**.

PROTUBERANT, -**Ă**, *protuberanți*, -*te*, adj. Care constituie o protuberanță. Din fr. **protubérant**.

PROTUBERANȚĂ, *protuberanțe*, s.f. 1. Parte a unui obiect, a unui organ etc. ieșită în relief; proeminență, ieșitură. 2. Nor de gaz incandescent care apare pe fondul coroanei solare în forma unor limbi de foc. Din fr. **protubérance**.

PROTURĂ, *proture*, s.f. (La pl.) Ordin de insecte inferioare, fără aripi, antene și ochi, cu rudimente de picioare și cu armătură bucală pentru supt și mestecat; (și la sg.) insectă din acest ordin. Din fr. **protoures**.

PROUDHONIST, -**Ă**, *proudhoniști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al proudhonismului. [Pr.: *prudonist*] Din fr. **proudhoniste**.

PROVENI, *provIn*, vb. IV. Intrans. A se trage, a lua naștere, a rezulta din ceva sau de undeva, a-și avea obârșia, originea, proveniența din... Din fr. **provenir**.

PROVENIRE, *proveniri*, s.f. (Rar) Proveniență. V. **proveni**.

PROVENSAL, -**Ă**, *provensali*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază din Provence sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține regiunii Provence sau populației ei, privitor la Provence sau la populația ei, originar din Provence. ♦ (Substantivat, f.) Limbă romanică vorbită de provensali; *p. ext.* limbă romanică vorbită în mai multe provincii din sudul Franței. [Var.: (înv.) **provençal**, -*ă* s.m. și f., adj.] Din fr. **provençal**.

PROVERBIAL, -**Ă**, *proverbiali*, -*e*, adj. 1. Care ține de proverb (1), privitor la proverb; cu caracter de proverb. 2. Care este la fel de cunoscut ca un proverb; despre care s-a dus vestea; de pomină. Din fr. **proverbial**.

PROVIDENȚIAL, -**Ă**, *providențiali*, -*e*, adj. Dat, trimis de providență; *p. ext.* care apare la momentul potrivit, printr-o întâmplare favorabilă ieșită din comun; excepțional, deosebit. Din fr. **providentiel**.

PROVIDENȚIALISM s.n. Concepție bazată pe credința în providență. Din fr. **providentialisme**. **PROVIDENȚIALIST**, -**Ă**, *providențialiști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al providențialismului. Din fr. **providentialiste**.

PROVINCIALISM, *provincialisme*, s.n. 1. Cuvânt, expresie, locuțiune specifică unei provincii, care nu aparține limbii literare; *p. ext.* rostire caracteristică unei provincii; regionalism. 2. Atitudine, comportare etc. specifică unui provincial (1). [Var.: (înv.) **provințialism** s.n.] Din fr. **provincialisme**.

PROVITAMINĂ, *provitamine*, s.f. Substanță inactivă din alimente, activată de organism și transformată în vitamină. Din fr. **provitamine**.

PROVOCANT, -**Ă**, *provocanți*, -*te*, adj. (Rar) Care provoacă, produce ceva. Din fr. **provocant**.

PROVOCATOR, -**OARE**, *provocatori*, -*oare*, adj. Care provoacă, întărită, ațâțat, incitat, atacă; care atrage atenția asupra sa prin ținută, extravagantă, impertinență, obraznicie; sfidător, obraznic. ♦ (Substantivat) Persoană care instigă la producerea unui act probabil. ♦ Care constituie cauza a ceva, care determină, care pricinuieste ceva. [Var.: (pop.) **provocător**, -*oare* adj.] Din fr. **provocateur**.

PROXENET, -**Ă**, *proxeneți*, -*te*, s.m. și f. Persoană care mijlocește prostituția, care îndeamnă sau constrânge pe cineva să practice prostituția (pentru a trage foloase materiale personale); codoș. Din fr. **proxénète**.

PROXENETISM s.n. Ocupația proxenetului; faptul de a trage foloase materiale din practicarea prostituției altuia. Din fr. **proxénétisme**.

PROZAISM s.n. Însușire a ceea ce este prozaic; *p. ext.* platitudine, banalitate. Din fr. **prosaïsme**.

PROZAIZA, *prozaizez*, vb. I. Trans. (Rar) A face să devină prozaic. Din fr. **prosaïser**.

PROZAIZARE, *prozaizări*, s.f. Acțiunea de a prozaiza. V. **prozaiza**.

PROZATOR, -**OARE**, *prozatori*, -*oare*, s.m. și f. Autor de opere literare în proză, scriitor în proză. Din fr. **prosateur**.

PROZAURIAN, *prozaurieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile primitive terestre și acvatice; (și la sg.) reptilă din acest ordin. Din fr. **prosauriens**.

PROZELITIC, -**Ă**, *prozelitici*, -*ce*, adj. (Rar) Care aparține prozelitilor, privitor la prozeliti, caracteristic prozelitilor. Din fr. **prosélytique**.

PROZELITISM s.n. 1. Zel, râvnă, strădanie de a face prozeliti. 2. Devotament, atașament (la o credință, la o doctrină etc.) specific prozelitilor. Din fr. **prosélytisme**.

PROZODEM, *prozodeme*, s.n. (Livr.) Element prozodic cu rol distinctiv. Din fr. **prosodème**.

PROZODIC, -Ă, *prozodici*, -ce, adj. Care aparține prozodiei, privitor la prozodie, de prozodie. Din fr. **prosodique**.

PROZODIST, -Ă, *prozodiști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Cunoscător al prozodiei. Din fr. **prosodiste**.

PRUD, -Ă, *pruzi*, -de, adj. (Franțuzism) Care simulează o atitudine virtuoasă, austeră. Din fr. **prude**.

PRUINĂ s.f. Strat fin cu aspect ceros care acoperă ca o brumă suprafața unor fructe. Din fr. **pruine**.

PRUNELĂ, *prunele*, s.f. (Anat.; înv.) Pupilă. Din fr. **prunelle**.

PRURIGINOS, -OASĂ, *pruriginoși*, -oase, adj. (Med.) Caracterizat prin mâncărime intensă a pielii. Din fr. **prurigneux**.

PRURIGO s.n. Boală cronică de piele caracterizată prin apariția unor leziuni superficiale persistente în formă de bășicuțe, însoțită de mâncărime intensă. Din fr. **prurigo**.

PRUSIAN, -Ă, *prusieni*, -e, s.m. și f., adj. Prusac. Din fr. **prussien**.

PRUSIENESC, -EASCĂ, *prusienești*, adj. (Înv.) Prusac. - **Prusian** + suf. -esc.

PRUSIAT, *prusiați*, s.m. (Chim.; rar) Cianură. Din fr. **prussiate**.

PRUSIC adj. (În sintagma) *Acid prusic* = acid cianhidric. Din fr. **prussique**.

PSALMODIA, *psalmodiez*, vb. I. Tranz. A cânta sau a recita (după un anumit tipic) psalmi, rugăciuni sau alte cântări religioase. ♦ P. gener. A cânta, a citi sau a recita ceva în mod monoton. Din fr. **psalmodier**.

PSALMODIERE, *psalmodieri*, s.f. Acțiunea de a *psalmodia* și rezultatul ei; mod specific de a *psalmodia*. V. **psalmodia**.

PSALMODIC, -Ă, *psalmodici*, -ce, adj. Care aparține psalmodiei, privitor la psalmodie. Din fr. **psalmodique**.

PSALTERION, *psalterioane*, s.n. Vechi instrument muzical cu coarde, de formă triunghiulară, întrebuințat până în evul mediu. Din fr. **psaltérion**.

PSAMIT, *psamite*, s.n. (Geol.) 1. Material detritic care alcătuiește unele roci sedimentare. 2. Denumire pentru nisip sau gresie. Din fr. **psamite**.

PSAMOM, *psamoame*, s.n. (Med.) Tumoare cu depozite asemănătoare nisipului, localizată la nivelul sistemului nervos. Din fr. **psammome**.

PSAMOTERAPIE, *psamoterapii*, s.f. Tratament medical extern cu ajutorul băilor sau al săculețelor cu nisip încălzite. Din fr. **psammothérapie**.

PSEUDARTROZĂ, *pseudartroze*, s.f. Proces patologic care apare mai ales la bătrâni, din cauza neconsolidării capetelor osoase ale unei fracturi, și care are drept consecință crearea unei false articulații. Din fr. **pseudarthrose**.

PSEUDO- Element de compunere care înseamnă "fals" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din fr. **pseud(o)**.

PSEUDOCUADROFONIE s.f. Obținere a efectului cuadrofonic prin prelucrarea, cu diferite mijloace, a unui semnal stereofonic. Din fr. **pseudoquadrophonie**.

PSEUDOMEMBRANĂ, *pseudomembrane*, s.f. Membrană formată pe amigdale, pe cerul gurii și în nas, în unele boli ca angina difterică, laringită etc. Din fr. **pseudo-membrane**.

PSEUDOMORFOZĂ, *pseudomorfoze*, s.f. Transformare fizică sau chimică a unui mineral, cu păstrarea formei exterioare inițiale a cristalelor. Din fr. **pseudomorphose**.

PSEUDONIM, *pseudonime*, s.n. Nume creat sau adoptat sub care cineva își ascunde adevărata identitate, folosit mai ales de autorii operelor literare, artistice etc. Din fr. **pseudonyme**.

PSEUDOPOD, *pseudopode*, s.n. Prelungire temporară a protoplasmei unor protozoare sau a unor celule (ca leucocitele), care servește la locomotie și la prinderea prăzii. Din fr. **pseudopode**.

PSEUDOSCORPION, *pseudoscorpioni*, s.m. (Entom.) Insectă asemănătoare cu scorpionul, fără coadă și fără venin. Din fr. **pseudo-scorpion**.

PSEUDOSTEREOFONIE s.f. Obținere a unui efect stereofonic prin prelucrarea, cu diferite mijloace, a unui semnal monofonic. Din fr. **pseudostéréophonie**.

PSIHAGOG, -Ă, *psihagogi*, -ge, s.m. și f. Specialist în psihagogie. Din fr. **psychagogue**.

PSIHAGOGIC, -Ă, *psihagogici*, -ce, adj. Referitor la psihagogie, de psihagogie. Din fr. **psychagogique**.

PSIHAGOGIE s.f. Ramură a psihopedagogiei reeducării și a psihoterapiei care se ocupă de recuperarea personalității deformate, potrivit exigențelor și normelor sociomorale. Din fr. **psychagogie**.

PSIHANALIST, -Ă, *psihanaliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu psihanaliza, specialist în psihanaliză; adept al concepției psihanalitice. Din fr. **psychanalyste**.

PSIHANALITIC, -Ă, *psihanalitici*, -ce, adj. Care aparține psihanalizei, privitor la psihanaliză; care se bazează pe psihanaliză. Din fr. **psychanalytique**.

PSIHANALIZĂ s.f. 1. Ansamblul concepțiilor lui Freud privind viața psihică conștientă și inconștientă, după care tendințele sau dorințele profunde ale individului vin în conflict cu convingerile sale morale și sunt alungate în subconștient, de unde tind să reapară sub o formă travestită. 2. Metodă de analiză psihologică și de tratament al bolilor neuropsihice, care își propune, prin diverse probe (asociații de cuvinte, relatări de vise, interpretări de figuri confuze etc.), să descopere

cauzele nevrozelor și psihozelor și să vindece aceste boli. Din fr. **psychanalyse**.

NEOPSIHANALIZĂ s.f. (Psih.)

Neofreudism. - **Neo-** + **psihanaliză**.

PSIHASTENIC, -**Ă**, *psihastenici*, -*ce*, s.m. și f. Persoană care suferă de psihastenie. Din fr. **psychasthénique**.

PSIHASTENIE, *psihastenii*, s.f. Formă de nevroză caracterizată prin obsesii și fobii, prin stări de nehotărâre și nesiguranță etc. Din fr. **psychasthénie**.

PSIHEDELISM s.n. Stare de visare trează, specifică, dată de unele halucinogene. Din fr. **psychédéisme**.

PSIHIATRIC, -**Ă**, *psihiatrici*, -*ce*, adj. Care ține de psihiatrie, privitor la psihiatrie. Din fr. **psychiatrique**.

PSIHIATRIE s.f. Disciplină medicală care se ocupă cu studiul bolilor psihice. Din fr. **psychiatrie**.

PSIHIASTRU, -**Ă**, *psihiatru*, -*e*, s.m. și f. Medic specialist în psihiatrie. Din fr. **psychiatre**.

PSIHISM s.n. (Rar) Totalitatea fenomenelor psihice proprii unui individ sau unei colectivități; viață psihică. Din fr. **psychisme**.

PSIHOANALEPTIC, -**Ă**, *psihooanaleptici*, -*ce*, adj., s.n. (Farm.) (Substanță psihotropă) cu acțiune euforizantă. Din fr. **psychoanaleptique**.

PSIHOANALGEZIE, *psihooanalgezii*, s.f. (Med.) Calmare a senzațiilor dureroase prin psihoterapie. Din fr. **psychoanalgesie**.

PSIHOCHIRURGIE s.f. Termen generic pentru metodele chirurgicale de tratament al bolilor psihice. Din fr. **psychochirurgie**.

PSIHODRAMATIC, -**Ă**, *psihodramatici*, -*ce*, adj. Cu caracter de psihodramă. Din fr. **psychodramatique**.

PSIHODRAMĂ, *psihodrame*, s.f. 1. (Psih.) Metodă de investigare și de diagnosticare precum și de terapie modernă care utilizează jocul dramatic improvizat pe o temă dată pentru dezvoltarea gândurilor și a atitudinilor bolnavului psihic. 2. (În sociologie) Test folosit ca mijloc de selecție a candidaților la anumite posturi care necesită multă dezinvolură în contactul cu publicul. Din fr. **psychodrame**.

PSIHOENDOCRINOLOGIE s.f. Ramură a endocrinologiei care studiază influența sistemului endocrin asupra psihicului. Din fr. **psycho-endocrinologie**.

PSIHOFARMACOLOGIE s.f. Studiul întrebuințării și al efectelor substanțelor farmaceutice asupra psihicului. Din fr. **psychopharmacologie**.

PSIHOFIZIOLOGIC, -**Ă**, *psihofiziologici*, -*ce*, adj. Care aparține psihofiziologiei, privitor la psihofiziologie. Din fr. **psychophysiologique**.

PSIHOFIZIOLOGIE s.f. Parte a psihologiei care se ocupă cu studierea proceselor psihologice în raport cu procesele fiziologice din organism, în special cu cele din sistemul nervos central. Din fr. **psychophysiologie**.

PSIHOGEN, -**Ă**, *psihogeni*, -*e*, adj. Care ia naștere datorită cauzelor psihice. Din fr. **psychogène**.

PSIHOGENEZĂ s.f. Studiul nașterii și al dezvoltării funcțiilor psihice la om. ♦ Procesul apariției unei boli din cauze psihice. Din fr. **psychogénèse**.

PSIHOGRAMĂ, *psihograme*, s.f. (Psih.) Caracterizare psihologică detaliată a structurii și dezvoltării personalității unui individ; (concr.) buletin care cuprinde o astfel de caracterizare. Din fr. **psychogramme**.

PSIHOLEPTIC, -**Ă**, *psiholeptici*, -*ce*, adj., s.n. (Medicament psihotrop) cu acțiune hipnotică, sedativă. Din fr. **psycholeptique**.

PSIHOLINGVISTIC, -**Ă**, *psiholingvistici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Studiul psihologic al limbajului. 2. Adj. Care aparține psiholingvisticii, privitor la psiholingvistică. Din fr. **psycholingistique**.

PSIHOLOG, -**Ă**, *psihologi*, -*ge*, s.m. și f. 1. Observator fin, dotat cu capacitatea de a sesiza și de a analiza viața sufletească a cuiva; cunosător al sufletului omenesc. 2. Persoană specializată în studiul psihologiei. Din fr. **psychologue**.

PSIHOLOGIC, -**Ă**, *psihologici*, -*ce*, adj. Care aparține psihologiei, privitor la psihologie sau la fenomenele care fac parte din domeniul ei de cercetare; sufletește. ♦ Expr. *Moment psihologic* = moment potrivit pentru a influența pe cineva sau pentru a determina producerea unui anumit fapt. Din fr. **psychologique**.

PSIHOLOGICEȘTE adv. Din punct de vedere psihologic; sufletește. - **Psihologic** + suf. - *este*.

PSIHOLOGIE s.f. 1. Știință care se ocupă cu studiul proceselor și al particularităților psihice. 2. Totalitatea fenomenelor psihice care caracterizează un individ sau o colectivitate; concepție, mentalitate. 3. Totalitatea proceselor psihice care condiționează o activitate. Din fr. **psychologie**.

TEHNOPSIHOLOGIE, s.f. Ramură a psihologiei care se ocupă de mijloacele aplicării practice a psihologiei teoretice. - **Tehno**[logie] + **psihologie**.

PSIHOLOGISM s.n. Orientare, tendință, concepție care exagerează rolul factorului psihologic în diferite sfere ale activității omenești; exagerare a importanței factorului psihologic în literatură. Din fr. **psychologisme**.

PSIHOLOGIZANT, -**Ă**, *psihologizanți*, -*te*, adj. Care acordă o importanță exagerată factorului psihologic. Din fr. **psychologisant**.

PSIHOMANTIE s.f. Pretinsă artă de a ghici viitorul prin invocarea spiritelor celor morți. Din fr. **psychomancie**.

PSIHOMETRIE s.f. Măsurare a fenomenelor psihice. Din fr. **psychométrie**.

PSIHOMOTOR, -**OARE**, *psihomotori*, -*oare*, adj. Care se referă la funcțiile motrice realizate prin activitatea nervoasă superioară; determinat de aceste funcții. ♦ *Centru psihomotor* = regiune

a scoarței cerebrale care intră în acțiune sub influența unei excitații cerebrale fizice. Din fr. **psychomoteur**.

PSIHONEVROZĂ, *psihonevroze*, s.f. (Med.) Nevroză. Din fr. **psychonévrose**.

PSIHOPAT, **-A**, *psihopați*, **-te**, s.m. și f. Persoană care suferă de psihopatie. Din fr. **psychopathe**.

PSIHOPATIC, **-Ă**, *psihopatici*, **-ce**, adj. Care ține de psihopatie, privitor la psihopatie. Din fr. **psychopathique**.

PSIHOPATIE, *psihopatii*, s.f. Boală psihică; *spec.* stare morbidă caracterizată prin tulburări de afectivitate, de comportament sau de caracter. Din fr. **psychopathie**.

PSIHOPATOLOGIC, **-Ă**, *psihopatologici*, **-ce**, adj. Care aparține psihopatologiei, privitor la psihopatologie. Din fr. **psychopathologique**.

PSIHOPATOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu tulburările activității psihice. Din fr. **psychopathologie**.

PSIHOPATOLOG, **-Ă**, *psihopatologi*, **-ge**, s.m. și f. Specialist în psihopatologie. Din **psihopatologie** (derivat regresiv).

PSIHOPEDAGOGIE s.f. Aplicarea metodelor psihologiei experimentale în pedagogie. Din fr. **psychopédagogie**.

PSIHOPEDAGOG, **-Ă**, *psihopedagogi*, **-ge**, s.m. și f. Specialist în psihopedagogie. Din **psihopedagogie** (derivat regresiv).

PSIHOPROFESIOGRAMĂ, *psihoprofesiogramă*, s.f. Profesiogramă a reacțiilor psihice specifice unui individ. Din fr. **psychoprofesiogramme**.

PSIHOSEXOLOGIE s.f. Psihologie a sexelor. Din fr. **psychosexologie**.

PSIHOSOCIAL, **-Ă**, *psihosociali*, **-e**, adj. Cu caracter de psihologie socială, de psihologie socială. Din fr. **psychosocial**.

PSIHOSOCIOLOG, **-Ă**, *psihosociologi*, **-ge**, s.m. și f. Specialist în psihosociologie. Din fr. **psychosociologue**.

PSIHOSOCIOLOGIC, **-Ă**, *psihosociologici*, **-ce**, adj. Cu caracter de psihosociologie, al psihosociologiei. Din fr. **psychosociologique**.

PSIHOSOCIOLOGIE s.f. Studiul psihologic al fenomenelor sociale. Din fr. **psychosociologie**.

PSIHOSOMATIC, **-Ă**, *psihosomatici*, **-ce**, s.f., adj. 1. S.f. Disciplină medicală care studiază originea psihică a unor boli și folosirea mijloacelor psihologice în terapia lor. 2. Adj. De psihosomatic. Din fr. **psychosomatique**.

PSIHOTEHNICĂ s.f. Ramură a psihologiei care studiază problemele activității oamenilor sub aspectul practic, aplicativ. Din fr. **psychotechnique**.

PSIHOTEHNICIAN, **-Ă**, *psihotehnicienii*, **-e**, s.m. și f. Specialist în psihotehnică. Din fr. **psychotechnicien**.

PSIHOTERAPEUT, *psihoterapeuți*, s.m. Medic specialist în psihoterapeutică. Din fr. **psychothérapeute**.

PSIHOTERAPEUTIC, **-Ă**, *psihoterapeuți*, **-ce**, s.f., adj. (Med.) 1. S.f. Psihoterapie. 2. Adj. Psihoterapic. Din fr. **psychothérapeutique**.

PSIHOTERAPIC, **-Ă**, *psihoterapici*, **-ce**, adj. Care aparține psihoterapiei, privitor la psihoterapie. Din fr. **psychothérapique**.

PSIHOTERAPIE s.f. Metodă de tratare a bolnavilor prin influențarea psihicului lor, utilizându-se persuasiunea, hipnoza, sugestia etc. Din fr. **psychothérapie**.

PSIHOTONIC, **-Ă**, *psihotonici*, **-ce**, adj., s.n. (Medicament, substanță) care are o acțiune stimulentă asupra funcțiilor psihice. Din fr. **psychotonique**.

PSIHOTROP, **-Ă**, *psihotropi*, **-e**, adj., s.n. (Medicament) cu acțiune asupra psihicului. Din fr. **psychotrope**.

PSIHOZĂ, *psihoze*, s.f. Boală mintală caracterizată prin tulburări ale comportamentului, gândirii sau afectivității bolnavului și de care acesta este conștient. ♦ Stare de spirit bolnăvicioasă, caracterizată printr-o surescitare obsedantă și contagioasă, creată de cauze exterioare; obsesie, idee fixă. Din fr. **psychose**.

PSIHROFIL, **-Ă**, *psihrofili*, **-e**, adj., s.m. și f. (Biol.) (Animal sau plantă) care trăiește la temperaturi scăzute; crioofil. Din fr. **psychrophile**.

PSIHROMETRU, *psihrometre*, s.n. Higrometru utilizat pentru determinarea umidității atmosferei. Din fr. **psychromètre**.

PSILOFITĂ, *psilofite*, s.f. Plantă critpogamă cu tulpinile ramificate dihotomic, care se înmulțește prin spori. Din fr. **psilophyton**.

PSILOMELAN s.n. Oxid natural de mangan, de culoare neagră, care se găsește în zăcămintele de mangan. Din fr. **psilomélane**.

PSITACISM s.n. (Med.) Reproducere mecanică a celor auzite sau citite, fără a le înțelege. Din fr. **psittacisme**.

PSITACOZĂ, *psitacoze*, s.f. Boală infecțioasă provocată de un virus transmis mai ales de papagai; boala papagalilor. Din fr. **psittacose**.

PSOAS, *psoași*, s.m. (Anat.) Fiecare dintre cei doi mușchi inserați pe fața anterioară a vertebrelor lombare și la capătul femurului, care ajută la flexiunea coapsei față de trunchi. Din fr. **psaos**.

PSOFOMETRU, *psofometre*, s.n. Aparat care măsoară perturbațiile introduse într-un circuit telefonic de circuitele învecinate. Din fr. **psophomètre**.

PSORIAZIC, **-Ă**, *psoriazici*, **-ce**, adj. (Med.) Referitor la psoriazis, de psoriazis; asemănător psoriazisului. Din fr. **psoriasique**.

PSORIAZIS s.n. Boală de piele caracterizată prin descumări abundente, localizate în diverse regiuni ale corpului. Din fr. **psoriasis**.

ANTIPSORIAZIS adj. invar., s.n. (Medicament, tratament) folosit pentru

combaterea psoriazisului. - **Anti-** + **psoriazis**.

PTERANODON, *pteranodoni*, s.m. Reptilă zburătoare fosilă din ordinul pterozaurienilor, cu aripi foarte mari. Din fr. **ptéranodon**.

PTERIDOFITĂ, *pteridofite*, s.f. (La pl.) Încrângătură de plante superioare cu rădăcină, tulpină și frunze, care se înmulțesc prin spori; (și la sg.) plantă din acesta încrângătură; criptogamă vasculară. Din fr. **ptéridophytes**.

PTERIDOSPERMĂ, *pteridosperme*, s.f. (La pl.) Grup de gimnosperme primitive asemănătoare cu ferigile, care se înmulțesc prin semințe; (și la sg.) plantă din acest grup. Din fr. **ptéridospermées**.

PTERIGOTĂ, *pterigote*, s.f. (La pl.) Subclasă de insecte superioare, cuprinzând toate insectele cu aripi; (și la sg.) insectă din aceasta subclasă. Din fr. **ptérygotes**.

PTERODACTIL, *pterodactili*, s.m. Gen de reptile fosile zburătoare, de mărimea unei vrăbii. Din fr. **ptérodactyle**.

PTERODON, *pterodoni*, s.m. (La pl.) Gen de mamifere carnivore fosile din eocen, asemănătoare cu hienele; (și la sg.) mamifer din acest gen. Din fr. **ptérodon**.

PTEROPOD, -**Ă**, *pteropoz*, -de, adj., s.n. 1. Adj. Care are picioare proprii pentru înotat. 2. S.n. (La pl.) Ordin de moluște gasteropode care trăiesc în planctonul marin; (și la sg.) moluscă din acest ordin. Din fr. **ptéropodes**.

PTEROZAUARIAN, *pterozaurieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile fosile adaptate pentru zbor; (și la sg.) reptilă din acest ordin. Din fr. **ptérosaures**.

PTIALAGOG, -**Ă**, *ptialagogi*, -ge, adj. (Med.) Care activează salivația. Din fr. **ptyalagogue**.

PTIALINĂ s.f. Enzimă secretată de glandele salivare, care are proprietatea de a transforma amidonul din alimente în maltoză și glucoză. Din fr. **ptyaline**.

PTIALISM s.n. Salivație exagerată care apare în unele afecțiuni. Din fr. **ptyalisme**.

PTOMAINĂ, *ptomaine*, s.f. Substanță toxică azotată, rezultată din putrefacția materiilor organice de origine animală. Din fr. **ptomaïne**.

PTOZĂ, *ptoze*, s.f. Fenomen patologic constând în deplasarea în jos a unui organ, de obicei ca urmare a slăbirii și a relaxării unor ligamente de susținere. Din fr. **ptôse**.

PUBELĂ, *pubele*, s.f. Recipient portabil pentru gunoii menajer. Din fr. **poubelle**.

PUBESCENT, -**Ă**, *pubescenți*, -te, adj. (Despre frunze, tulpini etc.) Care este acoperit cu peri fini și mici, ca un puf. Din fr. **pubescent**.

PUBESCENȚĂ, *pubescențe*, s.f. (Bot.) Stare a tulpinilor sau a frunzelor pubescente. Din fr. **pubescence**.

PUBIAN, -**Ă**, *pubieni*, -e, adj. Care aparține pubisului, privitor la pubis. Din fr. **pubien**.

PUBIS, *pubise*, s.n. Os-pereche care formează partea anterioară a oaselor iliace. Din fr. **pubis**.

PUBLICIST, -**Ă**, *publiciști*, -ste, s.m. și f. Persoană care publică opere cu caracter politic, social, cultural; (sens curent) persoană care publică articole în presă. Din fr. **publiciste**.

PUBLICISTIC, -**Ă**, *publicistici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Totalitatea publicațiilor periodice dintr-o anumită epocă, considerate ca mijloc de informare a publicului; presă. ♦ Îndeletnicirea publicistului. 2. Adj. Care aparține publiciștilor sau publicisticii (1), privitor la publiciști sau la publicistică. - **Publicist** + suf. -ic. Cf. germ. *publizistisch*.

PUBLICITAR, -**Ă**, *publicitari*, -e, adj. Care aparține publicității, privitor la publicitate, care servește publicitatea; care se ocupă de publicitate. Din fr. **publicitaire**.

ANTIPUBLICITAR, -**Ă**, *antipublicitari*, -e, adj. Care combate publicitatea. - **Anti-** + **publicitar**.

PUBLICITATE s.f. Faptul de a face cunoscut un lucru publicului; difuzare de informații în public; caracterul a ceea ce este public. ♦ *Agenție* (sau *birou*) *de publicitate* = birou unde se pot da, pentru a fi publicate în ziare sau difuzate prin radio și televiziune, anunțuri (cu caracter particular). *Mica publicitate* = rubrică a unui cotidian în care se publică anunțuri cu caracter particular. *Agent de publicitate* = persoană angajată de o firmă comercială pentru a face reclamă mărfurilor ei. ♦ Loc. vb. *A da publicității* = a publica. Din fr. **publicité**.

TELEPUBLICITATE s.f. Publicitate prin televiziune. - **Tele-** + **publicitate**.

PUDIBONDERIE s.f. (Livr.) Afectare a unei pudori exagerate. [Var.: **pudibunderie** s.f.] Din fr. **pudibonderie**.

PUDICITATE s.f. Însușirea de a fi pudic; pudoare. Din fr. **pudicité**.

PUDLA, *pudlez*, vb. I. Tranz. (Metalurgie) A supune oțelul operației de pudlaj. Din fr. **puddler**.

PUDLARE, *pudlări*, s.f. Acțiunea de a pudla. V. **pudla**.

PUDLAT, -**Ă**, *pudlați*, -te, adj. (Despre oțel) Care a fost supus operației de pudlaj. V. **pudla**.

PUDLAJ s.n. Procedu de îndepărtare a impurităților din oțel în cursul elaborării acestuia. Din fr. **puddlage**.

PUGILIST, *pugiliști*, s.m. Boxer. Din fr. **pugiliste**.

PUGILISTIC, -**Ă**, *pugilistici*, -ce, adj., s.f. 1. Care ține de pugilism, privitor la pugilism. 2. S.f. (Sport; rar) Box. Din fr. **pugilistique**.

PULIE, *pulii*, s.f. Roată specială cu șanț pe circumferința exterioră, pe care se montează o frânghie sau o curea pentru a transmite o mișcare circulară. Din fr. **poulie**.

PULPITĂ, *pulpite*, s.f. Inflamație a pulpei dentare, caracterizată prin dureri violente. Din fr. **pulpite**.

PULSATIV, -Ă, *pulsativi*, -e, adj. Pulsatil. Din fr. **pulsatif**.

PULSATOR, -OARE, *pulsatori*, -oare, adj. 1. Care constă într-o succesiune de pulsații identice. 2. (Despre curentul electric) Care este format din alternanțe de un singur sens; (rar) pulsant. Din fr. **pulsatoire**.

PULSOMETRU, *pulsometre*, s.n. Pompă pentru apă în care deplasarea apei se realizează prin presiunea aburului. Din fr. **pulsomètre**.

PULSOREACTOR, *pulsoreactoare*, s.n. Tip de reactor pentru vehicule aeriene cu viteză mare, care funcționează prin combustie discontinuă. Din fr. **pulsoréacteur**.

PULTACEU, -CEE, *pultacei*, -cee, adj. (Med.) Păstos. ♦ *Anghină pultacee* = anghină cu amigdalele acoperite de un exsudat alb. Din fr. **pultacé**.

PULULAȚIE, *pululații*, s.f. (Med.) 1. Înmulțire rapidă și abundentă. 2. Producere rapidă de țesuturi morbide. Din fr. **pullulation**.

PULVERINĂ s.f. Pulbere neagră cu granule foarte fine, folosită ca exploziv și la fabricarea artificilor. Din fr. **pulvérin**.

PULVERIZABIL, -Ă, *pulverizabili*, -e, adj. Care poate fi pulverizat. Din fr. **pulvérisable**.

PULVERIZATOR, *pulverizatoare*, s.n. Aparat pentru împrăștierea în particule foarte fine a lichidelor sau pulberilor. Din fr. **pulvérisateur**.

PULVERIZAȚIE, *pulverizații*, s.f. (Rare) Pulverizare. Din fr. **pulvérisation**.

PULVERULENȚĂ s.f. Calitatea sau starea unui corp purulent. Din fr. **pulvérulence**.

PUMA s.f. invar. Animal carnivor din familia felinelor, cu blana de culoare galbenă-roșcată, care trăiește în America (*Felis concolor*). Din fr. **puma**.

PUNCTBAL, *punctbale*, s.n. Minge în formă de pară, suspendată de o frânghie, care servește pentru antrenament la box. [Pl. și: *punctbaluri*] - După fr. **punching-ball**.

PUNCTIFORM, -Ă, *punctiformi*, -e, adj. 1. Care are forma sau dimensiunile unui punct. 2. Care acționează intermitent. 3. (Fiz.; despre corpuri cu sarcină electrică, magnetică etc.) De dimensiuni neglijabile. Din fr. **punctiforme**.

PUNCTUAL, -A, *punctuali*, -e, adj. 1. (Despre oameni) Care este exact, care respectă întocmai termenul sau momentul fixat. ♦ (Adverbial) La timp, cu punctualitate. 2. (Despre verbe) Care arată că acțiunea se petrece într-un singur moment. Din fr. **ponctuel** (după *punct*).

NEPUNCTUAL, -Ă, *nepunctuali*, -e, adj. (Despre oameni) Care nu este punctual; (rar) neexact. - Ne- + **punctual**.

PUNCTUALITATE s.f. Însușirea de a fi punctual. Din fr. **ponctualité** (după *punctual*).

PUNCTUAȚIE, *punctuații*, s.f. Sistem de semne grafice convenționale care au rolul de a marca propozițiile, frazele, pauzele, intonația, întreruperea șirului vorbirii etc., mod de a folosi aceste semne; ramură a gramaticii care indică

folosirea corectă a acestor semne. [Var.: (inv.) **punctuațiune** s.f.] Din fr. **punctuation** (după *punct*).

PUPILAR, -Ă, *pupilari*, -e, adj. Care aparține pupilei, care se referă la pupilă, de pupilă. Din fr. **pupillaire**.

INTERPUPILAR, -Ă, *interpupilari*, -e, adj. Care se află între centrele optice ale celor două cristaline ale ochilor omului; interocular. *Distanță interpupilară*. - Inter- + **pupilar**.

PUILOMETRIE s.f. (Med.) Măsurare a diametrului pupilei. Din fr. **pupillométrie**.

PUILOMETRU, *pupillometre*, s.n. (Med.) Aparat pentru măsurarea diametrului pupilei. Din fr. **pupillomètre**.

PUILOSCOPIE, *pupiloscopii*, s.f. (Med.) Măsurare a refracției ochiului prin interpretarea optică a unei umbre care apare în câmpul pupilei. Din fr. **pupiloscopie**.

PUPITRU, *pupitre*, s.n. Obiect de mobilă având suprafața în plan înclinat și pe care se pune (la înălțimea vederii) o carte, o partitură etc.; (în special) bancă de școală cu fața înclinată; *p. restr.* partea de deasupra a unei astfel de bănci. ♦ Loc. adv. *La pupitru* = la conducerea unei orchestre ca dirijor. ♦ (Tehn.) *Pupitru de comandă* = instalație (în formă de masă înclinată) cu ajutorul căreia se execută comanda, măsurarea și controlul operațiilor unui proces tehnologic sau de altă natură. Din fr. **pupitre**.

PURIFICAȚIE, *purificații*, s.f. 1. Purificare. 2. Ceremonie religioasă consacrată ispășirii păcatelor, curățirii morale. Din fr. **purification**.

PURIFICATOR, -OARE, *purificatori*, -oare, adj. (Și substantivat) Care purifică. ♦ Spec. (Substantivat, n.) Aparat, utilaj etc. care servește la purificare. Din fr. **purificateur**.

PURINĂ, *purine*, s.f. Compus organic din acidul uric. Din fr. **purin**.

PURISM s.n. Tendință de a elimina dintr-o limbă elementele considerate străine de structura ei. Din fr. **purisme**.

PURIST, -Ă, *purști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al purismului. 2. Adj. Care aparține purismului, privitor la purism; care practică purismul. Din fr. **puriste**.

PURITAN, -Ă, *puritani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al puritanismului; *p. ext.* persoană care practică sau afișează o moralitate foarte severă. 2. Adj. Care aparține puritanismului, privitor la puritanism; *p. ext.* care profesează sau afișează o morală excesivă. Din fr. **puritain**.

PURITANISM s.n. Numele unei secte prezbiteriene engleze care își întemeiază doctrina numai pe textul Bibliei; *p. ext.* rigurozitate exagerată privind respectarea preceptelor religioase și morale. Din fr. **puritanisme**.

PURJA, *purjez*, vb. I. Tranz. A curăța o instalație de impurități sau de reziduuri cu

ajutorul unui curent de apă sub presiune. Din fr. **purger**.

PURJARE, *purjări*, s.f. Acțiunea de a purja și rezultatul ei. V. **purja**.

PURJĂ, *purje*, s.f. (Tehn.) Evacuare (continuă) a unui fluid, de obicei apă sau gaz, dintr-un recipient presurizat, dintr-un spațiu închis (ermetic) etc. Din fr. **purge**.

PURJOR, *purjoare*, s.n. Dispozitiv folosit pentru operația de purjare. Din fr. **purgeur**.

PURPURĂ, *purpure*, s.f. Boală caracterizată prin apariția unor erupții hemoragice subcutanate. Din fr. **purpura**.

PURPURINĂ s.f. Substanță de culoare roșie-purpurie, extrasă din rădăcina unor plante din familia rubiaceelor, folosită la prepararea coloranților. Din fr. **purpurine**.

PURTABIL, -Ă, *portabili*, -e, adj. (Fam.; despre obiecte de îmbrăcăminte) Care este comod de purtat, care nu se murdărește și nu se uzează ușor; purtareț. Din fr. **portable** (după *purta*).

PURULENȚĂ, *purulențe*, s.f. Stare a ceea ce este purulent. Din fr. **purulence**.

PUSTULAȚIE, *pustulații*, s.f. (Med.) Acoperire cu pustule. Din fr. **pustulation**.

PUSTULOZĂ, *pustuloze*, s.f. (Med.) Afecțiune caracterizată prin leziuni pustuloase. Din fr. **pustulose**.

PUTATIVĂ, *putative*, adj. (Jur.; în sintagma) *Căsătorie putativă* = căsătorie încheiată de bunăvoie, dar prin necunoașterea, din partea soților, a unor clauze care împiedică existența sau validitatea ei. Din fr. **putatif**.

PUTREFIA, pers. 3 *putrefiază*, vb. I. Refl. (Livr.) A putrezi. Din fr. **putréfier**.

PUTREFIERE, *putrefieri*, s.f. (Livr.)

Faptul de a se *putrefia*. V. **putrefia**.

PUTREFIABIL, -Ă, *putrefiabili*, -e, adj. (Livr.) Putrescibil. Din fr. **putréfiable**.

PUTRESCENT, -Ă, *putrescenți*, -te, adj. (Livr.) Care a intrat în putrefacție. Din fr. **putrescent**.

PUTRESCIBIL, -Ă, *putrescibili*, -e, adj. (Livr.) Care poate putrezi; care putrezește ușor; putrefiabil. Din fr. **putrescible**.

PUTRID, -Ă, *putrizi*, -de, adj. (Livr.) Putred. Din fr. **putride**.

PUTRIDITATE s.f. (Livr.) Putreziciune. Din fr. **putridité**.

Q

QUIPROQUO, *quiproquo-uri*, s.n. **1.** (Livr.)

Confuzie de persoane sau de lucruri; intervertire.

2. (Teatru) Situație (comică) în care un personaj este confundat cu altul, rezultând o serie de încurcături. Din fr. **quiproquo**.

QUOLIBET s.n. (Livr.) Joc de cuvinte răutăcios sau glumeț. Din fr. **quolibet**.

QURUCH s.n. Veche monedă divizionară în Arabia Saudită. Din fr. **quruch**.

RABANĂ s.f. Țesătură dungată, impermeabilă, obținută din rafie, care se folosește, în Africa, la confecționarea îmbrăcămintei, a perdelelor etc. Din fr. **rabane**.

RABATA, *rabatez*, vb. I. Tranz. (Mat.) 1. A roti o figură plană în jurul unei drepte situate în planul figurii. 2. A lăsa în jos; a îndoi, a plia. [Var.: **rabate** vb. III.] Din fr. **rabattre**.

RABATARE, *rabătări*, s.f. 1. (Mat.) Rotire a unei figuri plane în jurul unei drepte orizontale sau verticale din planul figurii. 2. Pliere, îndoire. [Var.: **rabatere** s.f.]. V. **rabata**.

RABATAT, -Ă, *rabatați*, -te, adj. 1. Care a fost rotit în jurul unei drepte (pe care o conține). 2. Pliat. V. **rabata**.

RABATABIL, -Ă, *rabatabili*, -e, adj. (Despre un element de construcție, un organ de mașină etc.) Care se poate roti în jurul unei axe (orizontale). *Scaun rabatabil. Masă rabatabilă*. Din fr. **rabattable**.

RABATOR, *rabatoare*, s.n. Organ al unor mașini agricole care are rolul de a susține plantele în timpul tăierii și de a le apleca pe platforma mașinii. Din fr. **rabattoir**.

RABDOMANȚIE s.f. Arta de a ghici viitorul cu ajutorul unei baghete magice. Din fr. **rhodomancie**.

RABIC, -Ă, *rabici*, -ce, adj. (Rar) De rabie, caracteristic rabiei, privitor la rabie. Din fr. **rabique**.

RABINISM s.n. Doctrina rabinilor. Din fr. **rabinisme**.

RABOTA, *rabotez*, vb. I. Tranz. A prelucra prin așchiere suprafața unei piese de metal, cu ajutorul rabotezei. ♦ *Mașină de rabotat* = mașină-unealtă cu ajutorul căreia se efectuează operația de rabotare; rabotează. Din fr. **raboter**.

RABOTARE, *rabotări*, s.f. Acțiunea de a *rabota* și rezultatul ei; rabotaj, rabotat. V. **rabota**.

RABOTAT s.n. Rabotare. V. **rabota**.

RABOTAJ, *rabotaje*, s.n. Rabotare. Din fr. **rabotage**.

RABOTEZĂ, *raboteze*, s.f. Mașină-unealtă care servește la prelucrarea prin așchiere a metalului; mașină de rabotat. Din fr. **raboteuse**.

RABOTOR, *rabotori*, s.m. Muncitor calificat care lucrează la raboteză. Din fr. **raboteur**.

RACEMIC, -Ă, *racemici*, -ce, adj., s.n. (Substanță chimică organică) care este optic inactivă. Din fr. **racémique**.

RACEMIFORM, -Ă, *racemiformi*, -e, adj. (Bot.; despre inflorescențe) În formă de racem. Din fr. **racémiforme**.

RACEMIZARE, *racemizări*, s.f. Proces prin care o substanță devine racemică. - După fr. **racémisation**.

RACHETĂ, *rachete*, s.f. 1. Obiect de joc în tenisul de câmp sau în badminton, alcătuit dintr-o rețea de coarde fixate pe un cadru oval de lemn prevăzut cu mâner, cu ajutorul căruia se lovește mingea. 2. Paletă ovală aplicată pe talpa încălțămintei pentru a nu se afunda în zăpadă. Din fr. **raquette**.

ANTIRACHETĂ adj. invar. Care distruge rachetele înainte ca acestea să-și atingă ținta.

- **Anti- + rachetă** (după engl. *antimissile*).

RACLA, *raclez*, vb. I. Tranz. A răzui. ♦ Spec. A face un raclaș. Din fr. **racler**.

RACLARE, *raclări*, s.f. Acțiunea de a *racla* și rezultatul ei. V. **racla**.

RACLAJ, *raclaje*, s.n. Intervenție chirurgicală care constă în curățarea țesuturilor organice bolnave cu ajutorul chiuretei. ♦ Spec. Curățarea straturilor superficiale la mucoasei uterine cu ajutorul chiuretei, pentru a îndepărta ovulul fecundat; chiuretaj. Din fr. **raclage**.

RACLETĂ, *raclete*, s.f. Lamă flexibilă de oțel care servește la curățarea sau la răzuirea unor suprafețe. Din fr. **raclette**.

RACLOR, *racloare*, s.n. 1. Dispozitiv mobil folosit pentru curățarea nămolului depus pe fundul decantoarelor, fără scoaterea din funcție a instalației. 2. Instrument cu care se raclează; răzuitor. - Cf. fr. *racloir*.

RACOLA, *racolez*, vb. I. Tranz. A recruta pe cineva pentru o anumită activitate (reprobabilă) atrăgându-l prin promisiuni, presiuni etc. Din fr. **racoler**.

RACOLARE, *racolări*, s.f. Acțiunea de a *racola*. V. **racola**.

RACOLAT, -Ă, *racolați*, -te, adj. (Despre oameni) care a fost recrutat într-o activitate (reprobabilă). V. **racola**.

RACOLAJ, *racolaje*, s.n. Faptul de a *racola*; racolare. Din fr. **racolage**.

RACOLER, *racoleri*, s.m. Persoană care racolează. Din fr. **racoleur**.

RACORD, *racorduri*, s.n. 1. Legătură, contact între două părți ale unei lucrări sau între două elemente ale unui întreg. 2. Piesă (constituită din una sau din două părți tubulare cu piulițe) cu care se face legătura între două conducte și prin care poate circula un fluid sau un material pulverulent ori granular. 3. Porțiune de circuit electric care pune în legătură aparatul, mașina sau locul de utilizare a energiei electrice cu rețeaua de distribuție. 4. Legătură între două secvențe de film care asigură continuitatea ideii cinematografice. ♦ Îmbinare a două benzi de sunet fără a întrerupe unitatea coloanei sonore. Din fr. **racord**.

RACORDA, *racordez*, vb. I. Tranz. A stabili un racord. ♦ (Geom.) A uni între ele două drepte

sau două curbe printr-o curbă tangentă la fiecare dintre dreptele sau curbele între care se face legătura. Din fr. **raccorder**.

RACORDARE, *racordări*, s.f. Acțiunea de a *racorda* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Porțiune din suprafața unei țevi, a unui tub etc. prin care se face trecerea între două zone cu secțiuni diferite. ♦ Locul de legătură a două elemente ale unui sistem tehnic. ♦ Realizarea unei legături între două porțiuni ale unui drum sau ale unei căi ferate prin introducerea între ele ale unui tronson de traseu cu axa curbă. V. **racorda**.

RACURSI, *racursiuri*, adj., s.n. 1. Adj. Scurtat, prescurtat. 2. S.n. Procedeu de folosire a perspectivei în artele plastice și în cinematografie, prin care extremitățile obiectului reprezentat apar apropiate, iar unele dimensiuni reduse. Din fr. **raccourci**.

RAD, *razi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură egală cu doza radiației care cedează o energie de 100 de ergi unui gram din substanța în care este absorbită. Din fr. **rad**.

RADARIST, *radariști*, s.m. Specialist în probleme de radar. Din fr. **radariste**.

RADĂ, *rade*, s.f. Zonă de apă din vecinătatea unei coaste, cu sistem de apărare naturală sau artificială, servind la adăpostirea navelor într-un port împotriva vânturilor, valurilor sau curentilor. Din fr. **rade**.

RADIA, *radiez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A șterge dintr-un registru, a scoate din evidență, a face operația de radiere. Din fr. **radier**.

RADIERE, *radieri*, s.f. (Jur.) Acțiunea de a *radia* și rezultatul ei; ștergere dintr-un registru a inscripției privitoare la anumite acte sau drepturi. V. **radia**.

RADIAN, *radiani*, s.m. Unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu un unghi la centrul unui cerc cuprinzând un arc de cerc a cărui lungime este egală cu raza cercului. Din fr. **radian**.

RADIANT, -Ă, *radianți*, -te, adj. 1. (Despre energie) Care se răspândește prin radiații. 2. (Despre corpuri) Care emite radiații, lumină etc.; care radiază. Din fr. **radiant**.

TERMORADIANT, -Ă, *termoradianți*, -te, adj. (Fiz.; despre corpuri) Care radiază căldură. - **Termo-** + **radiant**.

RADIANȚĂ, *radianțe*, s.f. Mărime fizică egală cu raportul dintre fluxul de lumină emis de suprafața unui corp și aria acestei suprafețe. Din fr. **radiance**.

RADIAR, -Ă, *radiari*, -e, adj. Radial. Din fr. **radiaire**.

RADIATIV, -Ă, *radiativi*, -e, adj. 1. Care ține de radiație, care se referă la radiație. 2. Însotit de emisia unei radiații. 3. Care privește raportul dintre cantitatea de căldură primită și cea cedată

de pământ într-o perioadă determinată. Din fr. **radiatif**.

RADIAȚIE, *radiații*, s.f. Emisie de unde sonore, electromagnetice etc. sau de particule care se propagă sub formă de raze în toate direcțiile; ansamblul particulelor emise de un corp; radiere. Din fr. **radiation**.

RADICALISM s.n. Preconizare și practicare a metodelor radicale în soluționarea unor probleme. Din fr. **radicalisme**.

RADICANT, -Ă, *radicanți*, -te, adj. (Despre tulpini) Care are capacitatea de a emite rădăcini; (despre plante) agățator prin rădăcini suplimentare. Din fr. **radicant**.

RADICAȚIE s.f. Dispoziție a rădăcinilor unei plante. Din fr. **radication**.

RADICELĂ, *radicele*, s.f. Rădăcină secundară care se dezvoltă pe rădăcina principală. Din fr. **radicelle**.

RADICIFORM, -Ă, *radiciformi*, -e, adj. (Bot.) Care are forma unei rădăcini. Din fr. **radiciforme**.

RADICIVOR, -Ă, *radicivori*, -e, adj. Care mănâncă rădăcini. Din fr. **radicivore**.

RADICULAR, -Ă, *radiculari*, -e, adj. Care aparține radiclei, care se referă la radiculă. Din fr. **radiculaire**.

RADIER, *radiere*, s.n. 1. Tip de fundație alcătuit dintr-un planșeu de beton armat care se întinde de obicei sub întreaga construcție pe care o susține. 2. Căptușeală de beton, de bolovani sau de pavele executată pe fundul albiei unei ape, între picioarele unui pod etc., pentru a împiedica eroziunea, spălarea pământului de către ape și adâncirea albiei. 3. Boltă de beton sau de piatră așezată la baza unui tunel. Din fr. **radier**.

RADIFER, -Ă, *radiferi*, -e, adj. Care conține radii. Din fr. **radifère**.

RADIO- Element de compunere care indică referirea unei mărimi, a unui aparat etc. la radiația electromagnetică și care servește la formarea unor substantive. Din fr. **radio-**.

RADIOASTRONOM, *radioastronomi*, s.m. Specialist în radioastronomie. Din fr. **radioastronome**.

RADIOASTRONOMIC, -Ă, *radioastronomici*, -ce, adj. Referitor la radioastronomie, de radioastronomie. Din fr. **radioastronomique**.

RADIOBALIZA, *radiobalizez*, vb. I. Tranz. A marca o rută aeriană cu radiobalize. Din fr. **radiobaliser**.

RADIOBALIZARE, *radiobalizări*, s.f. Acțiunea de a *radiobaliza*. V. **radiobaliza**.

RADIOBALIZAT, -Ă, *radiobalizați*, -te, adj. (Despre rute aeriene) Care a fost marcat cu radiobalize. V. **radiobaliza**.

RADIOBALIAZ, *radiobaliază*, s.n. Faptul de a radiobaliza; radiobalizare. Din fr. **radiobalilage**.

RADIOBALIZĂ, *radiobalize*, s.f. Aparat terestru de radionavigație care indică trecerea unei aeronave deasupra unui anumit punct geografic, prin emiterea unor unde radioelectrice sau prin reflectarea unor unde radioelectrice recepționate; radiofar. Din fr. **radiobalise**.

RADIOBIOLOG, -**Ă**, *radiobiologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în radiobiologie. Din fr. **radiobiologue**.

RADIOBIOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu cercetarea acțiunii radiațiilor ionizante asupra organismelor vii. Din fr. **radiobiologie**.

RADIOBIOTIC, -**Ă**, *radiobiotici*, -ce, adj. Referitor la efectele radiațiilor asupra organismelor vii. Din fr. **radiobiotique**.

RADIOCHIMIE s.f. Ramură a chimiei care studiază probleme legate de elementele radioactive. Din fr. **radiochimie**.

RADIOCINEMATOGRAFIE s.f. Metodă de diagnostic radiologic, care constă în înregistrarea pe film cinematografic a imaginii radiografice a unui organ în funcțiune. Din fr. **radiocinématographie**.

RADIOCOMANDĂ, *radiocomenzi*, s.f. Telecomandă realizată cu ajutorul undelor electromagnetice. Din fr. **radiocommande**.

RADIOCOMPAS, *radiocompasuri*, s.n. Aparat montat la bordul unui avion, care permite menținerea avionului pe direcția unui post de radioemisiune. Din fr. **radiocompas**.

RADIOCOMUNICAȚIE, *radiocomunicații*, s.f. Transmitere și recepție la distanță a unor sunete, semnale și imagini cu ajutorul undelor radio. Din fr. **radiocommunication**.

RADIOCONDUCTOR, *radioconductoare*, s.n. Corp care devine conducător de electricitate sub influența undelor electromagnetice. Din fr. **radioconducteur**.

RADIODERMITĂ, *radiodermite*, s.f. (Med.) Dermită provocată de iradierii cu raze X sau de substanțe radioactive. Din fr. **radiodermite**.

RADIODETECȚIE, *radiodetecții*, s.f. (Fiz.) Radiolație. Din fr. **radiodétection**.

RADIODIAGNOSTIC, *radiodiagnostică*, s.n. Diagnostic medical bazat pe examinare radiologică. Din fr. **radiodiagnostic**.

RIODIFUZA, *radiodifuzez*, vb. I. Tranz. A transmite, a emite ceva printr-un post de radioemisiune. Din fr. **radiodiffuser**.

RIODIFUZIUNE, *radiodifuziuni*, s.f. Radiocomunicație unilaterală care constă în transmiterea sistematică prin unde electromagnetice neghidate a unui program (sonor și vizual) destinat recepției publice. ♦ Instituție care se ocupă cu întocmirea și cu difuzarea acestor programe. Din fr. **radiodiffusion**.

RADIODISTRIBUȚIE s.f. Distribuție publică a programelor de radiodifuziune prin linii de

telecomunicații speciale de la o stație centrală; radiofiecție. Din fr. **radiodistribution**.

RADIOELECTRIC, -**Ă**, *radioelectrici*, -ce, adj. Care aparține radioelectricității, privitor la radioelectricitate, studiat de radioelectricitate. Din fr. **radioélectrique**.

RADIOELECTRICIAN, -**Ă**, *radioelectricieni*, -e, s.m. și f. Specialist în radioelectricitate. Din fr. **radioélectricien**.

RADIOELECTRICITATE s.f. Parte a fizicii care studiază oscilațiile de înaltă frecvență și undele electromagnetice, precum și aplicațiile acestora în radiocomunicații, în radiolație etc. Din fr. **radioélectricité**.

RADIOELEMENT, *radioelemente*, s.n. Element chimic radioactiv. Din fr. **radioélément**.

RADIOEMISIUNE, *radioemisiuni*, s.f. 1. Producere a undelor electromagnetice în scopul realizării unei radiocomunicații. 2. Emisiune radiofonică cu ajutorul căreia se transmit știri, programe culturale etc. [Var.: **radioemisie** s.f.] Din fr. **radio-émission**.

RADIOFAR, *radiofaruri*, s.n. Post fix de radioemisiune, folosit la dirijarea navigației maritime și aeriene. ♦ Radiobaliză. Din fr. **radiophare**.

RADIOFIZICĂ s.f. Disciplină care studiază producerea și propagarea undelor electromagnetice, influența stării atmosferei asupra acestora etc. constituind baza fizică a radiotehnicii. Din fr. **radiophysique**.

RADIOFONIC, -**Ă**, *radiofonici*, -ce, adj. Care aparține radiofoniei, privitor la radiofonie, care utilizează radiofonia. Din fr. **radiophonique**.

RADIOFONIE s.f. Sistem special de transmitere și de recepționare a mesajelor sonore prin unde electromagnetice. Din fr. **radiophonie**.

RADIOFONIST, -**Ă**, *radiofoniști*, -ste, s.m. și f. Specialist în radiofonie. - **Radiofonie** + suf. -*ist*.

RADIOFOTOGRAFIE, *radiofotografii*, s.f. Clișeu al unei imagini obținute cu ajutorul razelor X pe un ecran. Din fr. **radiophotographie**.

RADIOGHIDA, *radioghidez*, vb. I. Tranz. A dirija prin radioghida. Din fr. **radioguidage**.

RADIOGHIDARE, *radioghidări*, s.f. Acțiunea de a radioghida. V. **radioghida**.

RADIOGHIDAT, -**Ă**, *radioghidați*, -te, adj. Care a fost dirijat prin radioghida. V. **radioghida**.

RADIOGHIDAJ, *radioghidaje*, s.n. Dirijare de la distanță, prin mijloace radiotehnice, a unui vehicul. Din fr. **radioguidage**.

RADIOGONIOGRAF, *radiogoniografe*, s.n. Radiogoniometru înregistrator. Din fr. **radiogoniographe**.

RADIOGONIOMETRIC, -Ă, *radiogoniometrici*, -ce, adj. Referitor la radiogoniometrie, de radiogoniometrie. Din fr. **radiogoniométrique**.
RADIOGONIOMETRIE s.f. Metodă de determinare a direcției din care se emit unde radio, bazată pe utilizarea proprietăților antenelor receptorului. Din fr. **radiogoniométrie**.
RADIOGONIOMETRU, *radiogoniometre*, s.n. Instalație de radio-recepție folosită în radiogoniometrie, în navigația fără vizibilitate și în radiolocație, pentru determinarea direcției din care sunt emise semnalele radio. Din fr. **radiogoniomètre**.

RADIOGONIOMETRA, *radiogoniometrez*, vb. I. Tranz. A determina direcția unui radioemitor prin radiogoniometrie. Din **radiogoniometru**.

RADIOGONIOMETRARE, *radiogoniometrări*, s.f. Acțiunea de a radiogoniometra. V. **radiogoniometra**.

RADIOGRAFIA, *radiografiez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face o radiografie. Din fr. **radiographier**.

RADIOGRAFIC, -Ă, *radiografici*, -ce, adj. Care aparține radiografiei, privitor la radiografie. Din fr. **radiographique**.

RADIOGRAFIE, *radiografii*, s.f. Fotografierea interiorului unui corp opac, în special a unor regiuni din interiorul corpului omenesc, cu ajutorul unor radiații de tip special. ♦ (Concr.) Fotografie obținută cu ajutorul acestor radiații; radiogramă. Din fr. **radiographie**.

RADIOINTERFEROMETRU, *radiointerferometre*, s.n. (Astron.) Radiotelescop a cărui funcționare se bazează pe interferența radioundelor ce ajung la un sistem de două sau de mai multe antene cu care este echipat radiotelescopul. Din fr. **radiointerféromètre**.

RADIOIZOTOP, *radioizotopi*, s.m. Izotop radioactiv. Din fr. **radio-isotope**.

RADIOIZOTOPIC, -Ă, *radioizotopici*, -ce, adj. (Fiz.) Care ține de radioizotop, de radioizotop. Din fr. **radio-isotopique**.

RADIOJURNAL, *radiojurnale*, s.n. (Ieșit din uz) Emisiune radiofonică cuprinzând cronică evenimentelor importante (ale zilei). Din fr. **radiojournal**.

RADIOLAR, *radiolari*, s.m. (La pl.) Ordin de protozoare marine care au o cochilie silicioasă, cu prelungiri subțiri, dispuse ca niște raze; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. Din fr. **radiolaire**.

RADIOLARIT s.n. Rocă sedimentară, silicioasă, de origine organică, cenușie-gălbuie sau roșiatică, rezultată din consolidarea depozitelor de radiolari și utilizată ca material abraziv și absorbant. Din fr. **radiolarite**.

RADIOLOG, -Ă, *radiologi*, -ge s.m. și f. Specialist în radiologie și radioterapie. Din fr. **radiologue**.

RADIOLOGIC, -Ă, *radiologici*, -ce, adj. Privitor la radiologie, care aparține radiologiei. Din fr. **radiologique**.

RADIOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu examinarea corpului omenesc cu ajutorul razelor X și γ și cu aplicarea lor în precizarea diagnosticului și în terapeutica unor boli. Din fr. **radiologie**.

RADIOMANOMETRIE s.f. (Med.; în sintagma) *Radiomanometrie biliară* = metodă de examinare a căilor biliare, în cursul unei operații sau după efectuarea ei, prin cercetarea morfologiei și presiunilor manometrice ale acestora. Din fr. **radiomanométrie**.

RADIOMETALOGRAFIE s.f. Ramură a metalografiei care studiază structura fină a metalelor, folosind razele X și radiațiile γ . Din fr. **radiométrallographie**.

RADIOMETRIC, -Ă, *radiometrici*, -ce, adj. **1.** Care aparține radiometrului, privitor la radiometru. **2.** (Fiz.; în sintagma) *Efect radiometric* = creștere a presiunii aerului pe suprafața unui corp iluminat datorită încălzirii locale a corpului și a aerului, produsă de energia luminii absorbite de corp. Din fr. **radiométrique**.

RADIOMETRIE, *radiometrii*, s.f. (Fiz.) Măsurare a intensității unei radiații. Din fr. **radiométrie**.

RADIOMETRU, *radiometre*, s.n. **1.** Instrument folosit pentru măsurarea presiunii exercitate de o radiație sonoră. **2.** Aparat folosit pentru punerea în evidență a efectului radiometric. Din fr. **radiomètre**.

RADIOMICROMETRU, *radiomicrometre*, s.n. Instrument folosit la măsurarea intensităților de radiație foarte mici. Din fr. **radiomicromètre**.

RADIONAVIGAȚIE s.f. Conducere a navelor (în special a aeronavelor) cu mijloace radiotehnice. Din fr. **radionavigation**.

RADIONECROZĂ, *radionecroze*, s.f. (Med.) Necroză a unui țesut produsă de o doză excesivă de radiații ionizate. Din fr. **radionécrose**.

RADIONEVRITĂ, *radionevrite*, s.f. (Med.) Nevrită cauzată de acțiunea razelor radioactive asupra unui nerv. Din fr. **radionévrite**.

RADIOOPAC, -Ă, *radioopaci*, -ce, adj. (Fiz.; despre unele substanțe) Care împiedică trecerea radiațiilor printr-un organ, determinând obținerea unei imagini radiologice sau radiografice clare a acestuia. Din fr. **radio-opaque**.

RADIOPATOLOGIE s.f. Disciplină care studiază bolile provocate de radiații penetrante. Din fr. **radiopathologie**.

RADIOPIRAT s.n. Post de radio (1) clandestin. Din fr. **radiopirate**.

RADIOPROTECȚIE, *radioprotecții*, s.f. (Med.) Protecție împotriva radiațiilor în radiologie. Din fr. **radioprotection**.

RADIOPROTECTOR, -**OARE**, *radioprotectori, -oare*, adj., s.f. 1. Adj. Care protejează de acțiunea nocivă a unor radiații. 2. S.f. (În sintagma) *Radioprotectoare chimică* = substanță chimică neutralizantă, în anumite limite, a efectului energiei radiante asupra organismului. Din fr. **radioprotecteur**.

RADIORECEPTOR, *radioreceptoare*, s.n. Aparat folosit pentru recepționarea undelor radiofonice (prin antene), pentru transformarea lor în semnale sonore și transmiterea lor prin intermediul difuzoarelor; radio². ♦ (în sintagma) *Radioreceptor de trafic* = radioreceptor profesional utilizat pentru recepția unor semnale cu caracter special (informații de presă, date științifice, semnale pentru navigație etc.). Din fr. **radiorecepteur**.

RADIOREPERAJ, *radioreperaje*, s.n. Procedeu de obținere a informațiilor privitoare la prezența, poziția, natura etc. diverselor obiecte cu ajutorul undelor electromagnetice. Din fr. **radiorepérage**.

RADIOREPORTAJ, *radioreportaje*, s.n. Reportaj transmis prin radio. Din fr. **radioreportage**.

RADIOREPORTER, *radioreporter*, s.m. Reporter pentru emisiunile de radio. Din fr. **radioreporter**.

RADIOREZISTENȚĂ, *radiorezistențe*, s.f. (Med.) Rezistență față de radiațiile nocive. Din fr. **radiorésistance**.

RADIOSCOPIC, -**Ă**, *radioscopici, -ce*, adj. Care aparține radioscopiei, privitor la radioscopie. Din fr. **radioscopique**.

RADIOSCOPIE, *radioscopia*, s.f. Examinare vizuală a interiorului unui corp opac, în special a unor regiuni din corpul omenesc, cu ajutorul umbrei proiectate pe un ecran fluorescent de către razele X care trec prin acel corp; (concr.), imagine obținută în felul acesta. Din fr. **radioscopie**.

RADIOSENSIBILITATE s.f. (Med.) Sensibilitate față de radiațiile ionizante. Din fr. **radiosensibilité**.

RADIOSONDAJ, *radiosondaje*, s.n. Explorare a păturilor superioare ale atmosferei cu ajutorul unei radiosonde. Din fr. **radiosondage**.

RADIOSTEREOGRAFIE, *radiostereografii*, s.f. Radiografie în care imaginea apare în relief. Din fr. **radiostéréographie**.

RADIOSTIMULARE, *radiostimulări*, s.f. (Biol.) Metodă de stimulare a creșterii plantelor (prin tratarea semințelor cu radiații). - După fr. **radiostimulation**.

RADIOSURSĂ, *radiosurse*, s.f. Sursă de unde radio din spațiul cosmic. Din fr. **radiosource**.

RADIOTEHNIC, -**Ă**, *radiotehnici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu aplicațiile oscilațiilor și undelor electromagnetice de înaltă frecvență pentru transmiterea și recepționarea informațiilor. ♦ Tehnica fabricării aparatelor pentru radiocomunicații. 2. Adj. Care ține de radiotehnică, privitor la radiotehnică. Din fr. **radiotechnique**.

RADIOTELEFON, *radiotelefoane*, s.n. Aparat portabil de emisiune-recepție, folosit pentru radiocomunicații bilaterale pe distanțe relativ mici. Din fr. **radiotéléphone**.

RADIOTELEFONIC, -**Ă**, *radiotelefonici, -ce*, adj. Referitor la radiotelefonie, de radiotelefonie. Din fr. **radiotéléphonique**.

RADIOTELEFONIE s.f. Sistem de comunicație telefonică radioelectrică, în ambele sensuri, cu ajutorul a două posturi de radioemisiune și a două posturi de radiorecepție. Din fr. **radiotéléphonie**.

RADIOTELEGRAFIA, *radiotelegrafiez*, vb. I. Tranz. A transmite o comunicare prin radiotelegrafie. Din fr. **radiotélégraphier**.

RADIOTELEGRAFIAT, -**Ă**, *radiotelegrafiți, -te*, adj. Transmis prin radiotelegrafie. V. **radiotelegrafia**.

RADIOTELEGRAFIC, -**Ă**, *radiotelegrafici, -ce*, adj. Care aparține radiotelegrafiei, privitor la radiotelegrafie. Din fr. **radiotélégraphique**.

RADIOTELEGRAFIE s.f. Comunicație telegrafică prin unde electromagnetice; telegrafie fără fir. Din fr. **radiotélégraphie**.

RADIOTELEGRAFIST, -**Ă**, *radiotelegrafiști, -ste*, s.m. și f. Persoană specializată în radiotelegrafie. Din fr. **radio-télégraphiste**.

RADIOTELEGRAMĂ, *radiotelegrame*, s.f. Telegramă transmisă prin radiocomunicație; radiogramă (1). Din fr. **radiotélégramme**.

RADIOTELEMETRIE s.f. Determinarea distanței dintre un obiect și un reper dat, folosind unde radio. Din fr. **radiotélémetrie**.

RADIOTELEMETRIC, -**Ă**, *radiotelemetrici, -ce*, adj. Referitor la radiotelemetrie, de radiotelemetrie. - De la **radiotelemetrie**.

RADIOTELESCOP, *radiotelescoape*, s.n. Instrument folosit la recepționarea și studierea undelor radiofonice emise de corpurile cerești. Din fr. **radiotélescope**.

RADIOTELEVIZAT, -**Ă**, *radiotelevizați, -te*, adj. Care este transmis simultan la radio și televiziune. Din fr. **radiotélévisé**.

RADIOTERAPEUT, -**Ă**, *radioterapeuți, -te*, s.m. și f. Specialist în radioterapie. Din fr. **radiothérapeute**.

RADIOTERAPIC, -**Ă**, *radioterapici, -ce*, adj. De radioterapie. Din fr. **radiothérapique**.

RADIOTERAPIE s.f. Metodă de tratare a unor boli prin acțiunea razelor X. Din fr. **radiothérapie**.

RADIOTRANSMISIUNE, *radiotransmisiuni*, s.f. 1. Transmitere la distanță prin unde electromagnetice a unor sunete, a unor semnale sau a unor imagini. 2. (Impr.) Transmisiune de radiodifuziune; program transmis printr-un sistem de radiodifuziune. Din fr. **radiotransmission**.

RADIOTRANSMISIONIST, -Ă, *radiotransmisioniști*, -ste, s.m. și f. Specialist în radiotransmisiuni. - **Radiotransmisiune** + suf. -ist.

RADIU s.n. Element radioactiv care se găsește în minereurile de uraniu, folosit în medicină și în fizica nucleară. [Var.: **radium** s.n.] Din fr. **radium**.

RADIUMTERAPIE s.f. Folosire a radiului în tratamentul unor boli, în special al unor forme de cancer. Din fr. **radiumthérapie**.

RADOM, *radomuri*, s.n. Dispozitiv pentru protejarea antenelor de unde scurte contra agenților atmosferici. Din fr. **radôme**.

RADON s.n. Element chimic gazos cu proprietăți radioactive, format prin dezintegrarea radiului. Din fr. **radon**.

RADOU, *radouri*, s.n. (Franțuzism înv.) Plută (pentru transportul pe apă). Din fr. **radeau**.

RAFAELIC, -Ă, *rafaelici*, -ce, adj. De Rafael, al lui Rafael; în maniera lui Rafael; (livr.) rafaeltic. ♦ Serafic. Din fr. **raphaëlique**.

RAFIE, *rafii*, s.f. Numele mai multor specii de plante din familia palmierilor, cu tulpina scurtă și groasă, ale căror frunze au nervuri foarte rezistente (*Raphia*); plantă din aceste specii. ♦ P. restr. Fibre obținute din nervurile și din teaca frunzelor acestor plante (sau din coajă de tei), folosite în horticultură, în viticultură și la confecționarea unor obiecte împletite. Din fr. **raphia**.

RAFINA, *rafinez*, vb. I. 1. Tranz. A curăța un produs de impurități, de substanțele străine pe care le conține. 2. Tranz. A trata semifabricatele fibroase folosite în industria hârtiei în scopul separării, perierii și hidratării fibrelor. 3. Tranz. și refl. Fig. A (se) face mai fin, mai delicat, mai subtil. Din fr. **raffiner**.

RAFINARE, *rafinări*, s.f. Acțiunea de a (se) rafina și rezultatul ei; rafinaj. 1. Proces tehnologic prin care se îndepărtează impuritățile din unele substanțe (alcool, uleiuri, zahăr etc.), în scopul îmbunătățirii calității lor. 2. Tratament al pastei de hârtie executat, de obicei, cu ajutorul rafinoarelor cu piatră, după procesul de fierbere. V. **rafina**.

RAFINAT, -Ă, *rafinati*, -te, adj. 1. (Despre produse și substanțe) Curățat de corpuri străine; obținut în urma unei rafinări. 2. Fig.

Fin, delicat, subtil. 3. Fig. Perfid, viclean, șiret. V. **rafina**. Cf. fr. *raffiné*.

RAFINATOR, (1) *rafinatori*, s.m., (2) *rafinatoare*, s.n. 1. S.m. Rafinor (1). 2. S.n. Rafinor (2). - **Rafina** + suf. -tor.

ULTRARAFINAT, -Ă, *ultrarafinati*, -te, adj. Foarte rafinat (2). - **Ultra-** + **rafinat**.

RAFINAJ, *rafinaje*, s.n. Rafinare. Din fr. **raffinage**.

RAFINAMENT, *rafinamente*, s.n. 1. Finețe, delicatețe, subtilitate a gustului sau a simțirii. 2. Viclenie, perfidie, șiretenie. Din fr. **raffinement**.

RAFINOR (1), *rafinori*, s.m., (2) *rafinoare*, s.n. 1. S.m. Muncitor calificat pentru operațiile de rafinare; rafinator (1). 2. S.n. Mașină folosită la măcinarea semifabricatelor lănoase ori a pastei de hârtie; rafinor (2). Din fr. **raffineur**.

RAFINOZĂ s.f. Zaharidă formată din galactoză, glucoză și fructoză și folosită în medicină și în bacteriologie. Din fr. **raffinose**.

RAFISTOLA, *rafistolez*, vb. I. Tranz. (Franțuzism) A repara sau a îndrepta ceva (sumar și nesistematic). Din fr. **rafistoler**.

RAGADĂ, *ragade* s.f. Rană superficială de formă liniară care se formează pe piele la colțul gurii, la nări, la anus sau pe mamelon în timpul alăptării. Din fr. **rhagade**.

RAGLAN, *raglane*, s.n. 1. Croială specială a unor obiecte de îmbrăcăminte, la care mâneca pornește de la răscoiala gulerului. 2. Palton sau pardesiu cu o asemenea croială. Din fr. **raglan**.

RAHIALGIE, *rahialgii*, s.f. Durere (nevralgică) de-a lungul coloanei vertebrale. Din fr. **rachialgie**.

RAHIANESTEZIE, *rahanestezii*, s.f. Anestezie obținută în urma unei injectări, prin puncție, în canalul rahidian a unei substanțe anestezice; anestezie rahidiană. Din fr. **rachianesthésie**.

RAHIANESTEZIC, -Ă, *rahanestezici*, -ce, adj., s.n. (Medicament, substanță) cu acțiune anestezică locală, care se injectează în canalul rahidian. Din **rahanestezie**.

RAHICENTEZĂ, *rahicenteze*, s.f. Introducere a unui ac de seringă în spațiul dintre două vertebre, pentru a face un tratament, o anestezie etc. Din fr. **rachicentèse**.

RAHIDIAN, -Ă, *rahidieni*, -e, adj. Care aparține coloanei vertebrale sau măduvei spinării, privitor la coloana vertebrală sau la măduva spinării. ♦ *Canal rahidian* = canalul format din vertebre, care conține măduva spinării. *Anestezie rahidiană* = rahianestezie. Din fr. **rachidien**.

RAHIS s.n. 1. (Anat.) Măduva spinării. 2. (Bot.) Ax central în lungul căruia se înșiră o serie întreagă de organe asemănătoare între ele. Din fr. **rachis**.

RAHITIC, -Ă, *rahitici*, -ce, adj. (Despre persoane, adesea substantivat) Care suferă de rahitism. Din fr. **rachitique**.

RAHITISM s.n. Boală caracteristică primei copilării, provocată de lipsa vitaminei D, care produce tulburări în metabolismul fosforului și al calciului, cu repercusii, în special, asupra sistemului osos. Din fr. **rachitisme**.

RAID, *raiduri*, s.n. 1. Incursiune rapidă de nave sau de avioane făcută (individual sau în grup) în spațiul unei țări străine, în scopuri militare. 2. Deplasare de avioane, de nave sau (inv.) de trupe, în scopul unor recunoașteri, al unor cercetări științifice etc. 3. (În sintagma) *Raid-anchetă* = anchetă pe o anumită temă efectuată în diferite întreprinderi, localități etc. Din fr. **raid**.

RAL, *raluri*, s.n. Zgomot caracteristic al respirației în afecțiunile bronhiilor sau ale alveolelor pulmonare. Din fr. **râle**.

RALANTI, *ralantiuri*, s.n. Mers încetinit al motoarelor cu ardere internă. Din fr. **ralenti**.

RALIA, *raliez*, vb. I. Refl. A se aduna, a se strânge în jurul cuiva sau a ceva în vederea realizării unei acțiuni comune. ♦ A adera la o părere, la o propunere etc.; a se alătura unei persoane sau unei idei. Din fr. **rallier**.

RALIERE, *raliери*, s.f. Faptul de a se *ralia* [Var.: (inv.) *raliare* s.f.] V. **ralia**.

RALID, *ralide*, s.n. (La pl.) Familie de păsări alergătoare cu picioare lungi, cu penaj închis, care trăiesc mai ales în regiunile mlăștinoase; (și la sg.) pasăre din această familie. Din fr. **rallidés**.

RALIU, *raliuri*, s.n. Cursă automobilistică de regularitate pe distanțe mari, combinată adesea cu probe speciale (de viteză, îndemânare etc.). Din fr. **rallye**.

RAMA, *ramez*, vb. I. Intrans. (Rar) A vâsli. Din fr. **ramer**.

RAMARE s.f. (Mar.) Acțiunea de a *rama*. V. **rama**.

RAMĂ, *rame*, s.f. Vâslă (a unei ambarcații) manevrată pe o singură parte. Din fr. **rame**.

RAMBLEIA, *rambleiez*, vb. I. Tranz. 1. A umple cu rambleu golurile rămase într-o mină în urma exploatarei. 2. A executa un rambleu la o șosea sau la o cale ferată. Din fr. **remblayer**.

RAMBLEIATOR, *rambleiatori*, s.m. Muncitor miner care execută lucrări de rambleiere. - **Rambleia** + suf. -*tor* (după fr. *rembleyeur*).

RAMBLEIERE, *rambleieri*, s.f. Acțiunea de a *rambleia* și rezultatul ei; rambleiaj. 1. Ansamblul operațiilor de umplere cu steril, cu deșeuri rezultate de la prepararea substanțelor minerale utile, cu nisip, cu prundiș etc. a golurilor rămase în urma unor excavări subterane. 2. Ansamblul operațiilor de executare a unei umpluturi de pământ sau

a unui rambleu de drum sau de cale ferată. V. **rambleia**.

RAMBLEIAJ, *rambleiaje*, s.n. Rambleiere. Din fr. **remblayage**.

RAMBLEU, *rambleuri*, s.n. 1. Material solid care servește la umplerea golurilor rămase într-o mină, în urma exploatarei. 2. Lucrare de terasament executată în scopul ridicării unui teren la nivelul necesar construcției unei căi ferate, unei șosele, unui dig etc. Din fr. **remblai**.

RAMBURSA, *rambursez*, vb. I. Tranz. A restitui cuiva o sumă de bani datorată. ♦ A trimite, a da înapoi (prin ramburs). Din fr. **rembourser**.

RAMBURS, *rambursuri*, s.n. Sistem de expediere a unei mărfi conform căruia destinatarul este obligat, la primire, să achite expeditorului contravaloarea mărfii sau a taxei de transport. ♦ Contravaloarea mărfii sau a taxelor de transport plătită de către destinatar expeditorului. Din **rambursa** (derivat regresiv).

RAMBURSARE, *rambursări*, s.f. Acțiunea de a *rambursa* și rezultatul ei. V. **rambursa**.

RAMBURSABIL, -Ă, *rambursabili*, -e, adj. Care poate (sau trebuie) să fie rambursat. Din fr. **remboursable**.

NERAMBURSABIL, -Ă, *nerambursabili*, -e, adj. Care nu poate sau nu trebuie să fie rambursat. - **Ne-** + **rambursabil**.

RAMER, -Ă, *ramer*, -e, s.m. și f. Persoană (mai ales sportiv) care manevrează ramele unei ambarcații. Din fr. **rameur**.

RAMEZĂ, *rameze*, s.f. Mașină pentru întinderea în lățime și uscarea țesăturilor, prin prinderea lor pe o ramă mobilă care trece printr-un spațiu de uscare în care circulă un curent de aer cald. Din fr. **rameuse**[-sècheuse].

RAMIE s.f. Plantă textilă cultivată în zonele subtropicale din sud-estul Asiei, ale cărei fibre sunt lungi, elastice și rezistente și din care se fac țesături fine, dantele, mătase artificială etc. (*Boehmeria nivea*). Din fr. **ramie**.

RAMIFICAȚIE, *ramificații*, s.f. 1. Formare a ramurilor laterale la tulpinile și rădăcinile plantelor; ramificare. ♦ (Concr.) Parte desfăcută dintr-un întreg; ramură, braț. ♦ Despărțitură, subdiviziune, subîmpărțire. 2. Locul de separare a unei căi de circulație, a unor conducte etc. în două sau în mai multe ramuri; (fiecare dintre) despărțiturile (secundare) formate prin această separare. Din fr. **ramification**.

RAMOLI, *ramolesc*, vb. IV. Refl. A-și pierde (din cauza bătrâneții) acuitatea, integritatea facultăților intelectuale și fizice. Din fr. **ramollir**.

RAMOLIRE s.f. Faptul de a se *ramoli*; ramoleală, ramolisment, ramoliție. V. **ramoli**.

RAMOLIT, -Ă, *ramoliți*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care și-a pierdut vioiciunea mișcărilor, a facultăților intelectuale (din cauza bătrâneții). V. **ramoli**.

RAMOLEALĂ s.f. Faptul de a se *ramoli*; starea celui ramolit, ramolism. - **Ramoli** + suf. -eală.

RAMOLIȚIE s.f. (Rar) Ramolire. - **Ramolit** + suf. -ie.

RAMOLISMENT, *ramolimente*, s.n. Ramolire; boală care constă în pierderea facultăților intelectuale (din cauza bătrâneții). ♦ *Ramoliment cerebral* = necroză a unei porțiuni de țesut cerebral, din cauza întreruperii locale a circulației sangvine în urma unei tromboze sau a unei embolii. Din fr. **ramolissement**.

RAMPANT, -Ă, *rampați*, -te, adj. (Rar; despre suprafețe) Înclinat. Din fr. **rampant**.

RANCHIUNĂ, *ranchiune*, s.f. Ură ascunsă, dușmănie și dorință de răzbunare; pizmă, pică. Din fr. **rancune**.

RANCHIUNOS, -OASĂ, *ranchiunoși*, -oase, adj. Care poartă ranchiună, care ține dușmănie; răzbunător, dușmănos. Din fr. **rancuneux**.

RANDAMENT, *randamente*, s.n. Capacitate de producție a unui mijloc, a unei mașini, a unui utilaj într-o unitate de timp dată (și în raport cu consumul); raportul dintre efectul obținut și efortul depus într-o activitate, acțiune etc. ♦ Raportul dintre valoarea unei mărimi (energie, putere etc.) cedată de un sistem tehnic sub formă utilă, și valoarea aceleiași mărimi absorbită de acest sistem. ♦ Folos, beneficiu, eficiență. Din fr. **rendement**.

RANFLUARE, *ranfluări*, s.f. Operație de readucere la suprafață și de punere în stare de plutire a unei nave scufundate. - După fr. **renflouer**.

RANFORSA, *ranforsez*, vb. I. Tranz. **1.** (Tehn.) A întări o piesă sau o construcție metalică cu ajutorul unor bare, nervuri sau grinzi, pentru mărirea rigidității lor. **2.** A suplimenta numărul vehiculelor din rețeaua transportului în comun în perioada orelor de vârf. Din fr. **renforcer**.

RANFORSARE, *ranforsări*, s.f. Acțiunea de a *ranforșa* și rezultatul ei. V. **ranforșa**.

RANFORSAT, -Ă, *ranforșați*, -te, adj. Care este întărit cu ranforturi. ♦ *Suspensie ranforsată* = suspensie mai rezistentă la caroseriile de automobil. V. **ranforșa**.

RANFORSAJ, *ranforsaje*, s.n. (Franțuzism) Ranforsare; spec. întărire a suspensiei la automobile. Din fr. **renforçage**.

RANFORT, *ranforturi*, s.n. Piesă sau ansamblu de piese care servesc pentru a întări o construcție sau anumite părți ale unei construcții, asigurând rigiditatea acestora. Din fr. **renfort**.

RANG, *ranguri* s.n. **1.** Loc ocupat de cineva sau de ceva într-o ierarhie administrativă, bisericească, militară sau diplomatică după

criteriul importanței, funcției etc.; treaptă într-o ierarhie. ◇ Expr. *De prim rang* sau de *rangul întâi* (sau *al doilea* etc.) = de calitate, de categoria, de gradul întâi (sau al doilea etc.). **2.** Număr care indică locul pe care îl ocupă un termen într-un șir. **3.** (Franțuzism înv.) Șir de persoane. Din fr. **rang**.

RANUNCULACEE, *ranunculacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate (otrăvitoare) cu tuberculi sau rizomi, frunze alterne, flori bisexuate, fructe folicule, nucule sau bace; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Din fr. **renonculacées**.

RANVERSA, *ranversez*, vb. I. Tranz. (Rar) A da peste cap; a răsturna. Din fr. **renverser**.

RANVERSARE, *ranversări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *ranversa* și rezultatul ei. ♦ Figură acrobatică de zbor, într-un plan vertical, prin care avionul își schimbă direcția cu 180°, întorcându-se pe o aripă. V. **ranversa**.

RAPAKIWI s.n. Varietate roșie de granit, cu structura porfirică, cristalizată, utilizată ca material de construcție și ca ornament. Din fr. **rapakiwi**.

RAPEL, *rapeluri*, s.n. **1.** Readucere a unei piese sau a unui sistem tehnic în poziția inițială, sub acțiunea greutatei proprii ori a unor forțe elastice. **2.** (Med.) Revaccinare a unei persoane vaccinate în trecut, cu o cantitate mai mică de vaccin, pentru a-i întări și a-i prelungi imunitatea dată de vaccinarea inițială. **3.** (În sintagma) *Coborâre în rapel* = coborâre, în alpinism, a unui perete abrupt printr-un sistem de coardă dublă. [Pl. și: *rapele*] Din fr. **rappel**.

RAPIERĂ, *rapiere*, s.f. (Rar) Spadă cu lama fină. Din fr. **rapière**.

RAPORT, **(I) raporturi**, **(II) rapoarte**, s.n. **I. 1.** Legătură între două sau mai multe persoane, obiecte, fenomene, noțiuni pe care gândirea omenească o poate constata și stabili; relație. ◇ Expr. *În raport cu...* = față de..., în comparație cu... *Sub raportul* (sau *sub acest raport*, *sub diverse raporturi*, *sub toate raporturile*) = din acest punct de vedere (sau din diverse puncte, din toate punctele de vedere, sub toate aspectele). **2.** (Mai ales la pl.) Contact, legătură între mai multe persoane, instituții etc.; relație. **3.** (Mat.) Cătlă dintre două mărimi de același fel, exprimate în aceleași unități. **4.** Relație (numerică) între două valori. **II. 1.** Comunicare scrisă sau orală făcută de cineva în fața unei adunări, a unei autorități etc., cuprinzând o relatare (oficială) asupra unei activități personale sau colective; textul acestei comunicări. **2.** Scurtă prezentare orală asupra situației trupeii făcută de un militar în fața superiorului său; ora, momentul când se face această prezentare. ◇ Expr. *A se prezenta* (sau *a ieși*, *a fi scos*) *la raport* = a se prezenta (sau a fi chemat) în fața

unui superior pentru a-și susține o doleanță sau a răspunde pentru o greșeală săvârșită. **III.** (În sintagma) *Casă* (sau *imobil*) *de raport* = casă sau imobil cumpărat sau construit în vederea speculei. Din fr. **rapport**.

RAPORTA, (I, II 1) *raportez, (II 2, pers. 3) raportă*, vb. I. Tranz. **1.** A stabili un raport între două (sau mai multe) noțiuni, a le pune în legătură unele cu altele, a considera ceva în relație cu... ♦ Refl. A se referi, a face aluzie la ceva. **2.** A găsi valoarea pe care o are o mărime când a doua mărime are o valoare egală cu unitatea. **3.** A reprezenta grafic pe un plan, la o anumită scară, elementele unei ridicări de teren. **II. 1.** A prezenta (în scris sau oral) un raport (cu caracter oficial); a aduce un lucru la cunoștința cuiva. ♦ A relata, a povesti ceva (în mod indiscret și cu răutate); a pârî. **2.** A produce venituri, a aduce beneficii. Din fr. **rapporter**.

RAPORTARE, raportări, s.f. Faptul de a (se) raporta. V. **raporta**.

RAPTOR, -OARE, raportori, -oare, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care face un raport (**II 1**). **2.** S.n. Instrument în formă de semicerc sau de cerc întreg gradat, care servește la măsurarea și la construirea unghiurilor. Din fr. **rapporteur**.

RAPSOD, rapsozi, s.m. **1.** (În Grecia antică) Cântăreț care colinda orașele recitând fragmente din poeme epice. **2.** Autor de ample poeme epice care evocă evenimentele de seamă din viața unui popor; poet epic. Din fr. **rhapsode**.

RAPSODIC, -Ă, rapsodici, -ce, adj. Referitor la rapsodie, cu caracter de rapsodie. Din fr. **rhapsodique**.

RAPSODIE, rapsodii, s.f. **1.** (În Grecia antică) Fragment dintr-un poem epic recitat de rapsozi; cântec epic. **2.** Compoziție muzicală, de obicei de formă liberă, compusă din motive și fragmente variate, inspirate adesea din folclor. Din fr. **rhapsodie**.

RAPSODIA, rapsodiez, vb. I. Intrans. (Rar) A compune și a recita poeme epice. Din **rapsodie**.

RAPSODIERE, rapsodieri, s.f. (Rar) Acțiunea de a *rapsodia* și rezultatul ei. V. **rapsodia**.

RAREFACTIE, rarefacții, s.f. (Rar) Rarefiere. Din fr. **rarefaction**.

RAREFIA, rarefiez, vb. I. Refl. (Despre gaze) A-și micșora densitatea, a deveni mai rar. ♦ Tranz. A face ca un corp (gazos) să-și micșoreze densitatea. Din fr. **raréfier**.

RAREFIAT, -Ă, rarefiați, -te, adj. (Despre gaze) Cu densitate micșorată; rărit. V. **rarefia**.

RAREFIERE, rarefierii, s.f. Acțiunea de a (se) *rarefia* și rezultatul ei; rarefacție. ♦ Rărire patologică a unui țesut organic. V. **rarefia**.

RAREFIANT, -Ă, rarefianți, -te, adj. Care rarefiază, rărește. Din fr. **raréfiant**.

RARESCENT, -Ă, rarescenți, -te, adj. (Rar) Care se rarefiază. Din fr. **raresecent**.

RASIAL, -Ă, rasiali, -e, adj. Care aparține rasismului, privitor la rasism. Din fr. **racial**.

RASISM s.n. Teorie social-politică care susține inegalitatea biologică și intelectuală a raselor umane. Din fr. **racisme**. Cf. rus. *ra s i z m*.

RASIST, -Ă, rasiști, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Rasial. **2.** S.m. și f. Adept al rasismului. Din fr. **raciste**. Cf. rus. *ra s i s t*.

RATA, ratez, vb. I. **1.** Tranz. A scăpa, a pierde o ocazie. **2.** Tranz. A nu reuși, a nu izbuti într-o împrejurare, a da greș. ♦ Refl. A nu reuși să se afirme sau să realizeze ceva la nivelul posibilităților sale. **3.** Intrans. (Despre arme de foc) A nu lua foc când este declanșată. Din fr. **rater**.

RATARE, ratări, s.f. Acțiunea de a (se) *rata* și rezultatul ei; nereușită. V. **rata**.

RATAT, -Ă, ratați, -te, adj. (Adesea substantivat) Care nu a izbutit să se afirme, să se realizeze, să creeze ceva de valoare. ♦ (Despre acțiuni) Nereușit, neizbutit. V. **rata**.

RATATINARE s.f. Tulburare de nutriție caracterizată prin reducerea în dimensiuni și zbârcirea celulelor ca urmare a pierderii apei intercelulare. - După fr. **ratatiner**.

RATEU, rateuri, s.n. **1.** Defect în funcționarea unor motoare datorită căruia arderea combustibilului se face incomplet, producând o explozie falsă, care nu poate pune motorul în mișcare; *p. ext.* pocnetul care însoțește falsa explozie. **2.** Încercare nereușită de a trage un foc de armă sau de a aprinde un explozibil. Din fr. **raté**.

RATICID, -Ă, raticizi, -de, adj., s.n. (Substanță toxică) care stârpește șoarecii. Din fr. **rat** "șoarece", prin apropiere de cuvinte ca *insecticid, bactericid*.

RATIERĂ, ratiere, s.f. Dispozitiv la războiul mecanic de țesut, cu ajutorul căruia se ridică și se coboară itele pentru formarea rostului. Din fr. **ratière**.

RATIFICAȚIE, ratificații, s.f. Ratificare. Din fr. **ratification**.

RATINA, ratinez, vb. I. Tranz. (Text.) A da un aspect buclat feței unei țesături. Din fr. **ratiner**.

RATINARE, ratinări, s.f. Operație de finisare prin care fibrele scâmoșate de pe suprafața țesăturilor de lână se strâng și se răsucesc în noduri sau se ordonează în valuri. V. **ratina**.

RATINAT, -Ă, ratinați, -te, adj. (Despre țesături) Cu aspect buclat. V. **ratina**.

RATITE s.f. pl. (Zool.) Acarinate. Din fr. **ratites**.

RAȚIONALISM s.n. **1.** Curent în teoria cunoașterii, care consideră rațiunea ca singurul

izvor al cunoașterii autentice și certe. **2.** Încredere în capacitatea rațiunii de a cunoaște realitatea. Din fr. **rationnalisme**.

RAȚIONALIST, -Ă, *raționaliști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de raționalism, care este propriu sau caracteristic raționalismului. **2.** S.m. și f. Adept al raționalismului. Din fr. **rationnaliste**.

RAȚIONALITATE s.f. Însușire a ceea ce este rațional. Din fr. **rationnalité**.

RAȚIONALIZA, *raționalizez*, vb. I. Tranz. **1.** A organiza o activitate după norme și principii raționale (**3**). **2.** A supune anumite produse (de primă necesitate) unui consum dirijat, conform unor norme stabilite dinainte. **3.** A transforma o expresie algebrică care cuprinde o extragere de rădăcină într-o expresie echivalentă, fără radical. Din fr. **rationnaliser**. Cf. rus. **рационализировать**.

RAȚIONALIZARE, *raționalizări*, s.f. Acțiunea de a *raționaliza* și rezultatul ei. V. **raționaliza**.

RAȚIONALIZAT, -Ă, *raționalizați, -te*, adj. Supus unui consum dirijat după norme dinainte stabilite. V. **raționaliza**.

RAȚIONAMENT, *raționamente*, s.n. Înlănțuire logică de judecăți, care duce la o concluzie; *p.ext.* șir de argumente de care se servește cineva în judecarea unei chestiuni sau pentru a-și susține punctul de vedere. Din fr. **raisonnement** (refăcut după *rațiune*)

RAVAGIU, *ravagii*, s.n. (Mai ales la pl.) Pagubă, distrugere, pustiire cauzată de o furtună, o inundație, o boală etc. Din fr. **ravage**.

RAVENĂ, *ravene*, s.f. Vale strâmtă cu versanți abrupti, instabili. Din fr. **ravin**.

RAVINARE s.f. (Geol.) Proces de formare a ravenelor. - Cf. fr. **ravinement**.

RAZANT, -Ă, *razanți, -te*, adj. Care trece cu repeziune la mică distanță de o suprafață, aproape atingând-o. Din fr. **rasant**.

RAZMOT s.n. Zbor orizontal al unor aeronave foarte aproape de sol. Din fr. **rase-mottes**.

RĂZOR², *răzoare*, s.n. **1.** Arc de trăsură. **2.** Drug de metal pentru străpungerea gheții în vederea pescuitului. Din fr. **ressort** (prin apropiere de *răzor¹*).

REABILITA, *reabilitez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A face să-și recapete sau a-și recăpăta buna dispoziție, a(-și) restabili prestigiul știrbit. **2.** Tranz. (Jur.) A reintegra pe cineva în drepturile pierdute (în urma unei condamnări sau a unei bănueli false). Din fr. **réhabiliter**.

REABILITARE, *reabilitări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *reabilita* și rezultatul ei. ♦ (Jur.) Act juridic prin care cineva este repus în drepturile personale pierdute (în urma unei condamnări). V. **reabilita**.

REABILITAT, -Ă, *reabilitați, -te*, adj. Care a obținut reabilitarea. V. **reabilita**.

REACTIV, -Ă, *reactivi, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Referitor la reacțanță; (despre elemente de circuite) care realizează un transfer periodic de energie în circuit, introducând un defazaj între intensitatea curentului și tensiunea electrică. **2.** S.m. Substanță chimică ce dă o reacție specifică în prezența unui anumit ion sau a unei grupe de ioni. Din fr. **réactif**.

REACTIVA, *reactivez*, vb. I. Tranz. **1.** (Rare) A repune în activitate. ♦ Refl. A reîntra în cadrele active ale armatei. ♦ Intrans. (Despre boli) A se declanșa din nou, după o vindecare aparentă; a recidiva. **2.** (Chim., Fiz.) A reînnoi piesele și soluția unui element pentru a-i intensifica puterea de acțiune. Din fr. **réactiver**.

REACTIVANT, -Ă, *reactivanți, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Care realizează. **2.** Subst. Reactiv chimic folosit în industria extractivă pentru a da particulelor de minereu proprietatea de a pluti într-un lichid. - **Reactiva** + suf. -ant.

REACTIVARE, *reactivări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *reactiva* și rezultatul ei. ♦ (Med.) *Reactivarea serului* = reparația proprietăților active ale unui ser devenit inactiv, prin adăugare de ser proaspăt. V. **reactiva**.

REACTIVITATE s.f. Însușirea de a fi reactiv; reacție la o excitație. ♦ (Fiz.) Mărime care caracterizează funcționarea unui reactor nuclear. ♦ (Chim.) Capacitate a unui atom, a unei molecule sau a unui radical de a participa la o reacție chimică. ♦ (Med.) Proprietate a unui țesut de a reacționa la un stimul oarecare. Din fr. **réactivité**.

REACTOR, *reactoare*, s.n. **1.** Aparat propulsor cu o cameră de ardere la care propulsia se realizează prin interacțiunea mecanică dintre gazele rezultate din acțiunea arderii unui combustibil în această cameră și pereții recipientului prin care se evacuează aceste gaze. **2.** (În sintagma) *Reactor nuclear* = instalație complexă în care se realizează fisiunea nucleelor elementelor grele, printr-o reacție în lanț controlată, cu scopul de a permite utilizarea energiei degajate. **3.** Aparat industrial sau de laborator în care se produce o reacție chimică. **4.** Bobină electrică sau condensator electric folosite ca sisteme fizice care prezintă în principiu reacțanța într-un circuit electric; bobină cu reacțanță. Din fr. **réacteur**.

REACTIE, *reacții*, s.f. **I. 1.** Faptul de a reacționa; atitudine, manifestare ca răspuns la ceva. **2.** (Biol.) Fenomen nemijlocit prin care materia vie răspunde acțiunii unui excitant (venit din interior sau din afară). **3.** (Chim.) Fenomen de transformare a uneia sau a mai multor substanțe chimice sub acțiunea unor agenți fizici sau a altor substanțe chimice, în urma cărora se formează substanțe noi, cu proprietăți diferite de

ale celor inițiale. **4.** (Fiz.; în sintagma) *Reacție nucleară* v. *nuclear*. **5.** (Fiz.) Forță (sau cuplu de forțe) exercitată de un sistem de corpuri asupra altui sistem de corpuri, în momentul în care ultimul exercită asupra primului o forță (sau un cuplu de forțe) care se consideră ca acțiune. ◇ (Astron.) *Reacție gravitațională* = modificare a direcției și a modului vectorului de viteză caracteristice unei nave spațiale care trece prin apropierea unui corp ceresc, datorită câmpului gravitațional al acestuia. ♦ Derivarea unei puteri din circuitul de ieșire al unui amplificator de radio cu tuburi electronice și introducerea ei în circuitul lui de intrare. ◇ (Tehn.) *Reacțiunea indusului* = totalitatea fenomenelor datorate câmpului magnetic produs de indus la funcționarea în sarcină a unei mașini electrice.

II. (În forma *reacțiune*) Împotrivire politică și economică a claselor în declin față de orice manifestare a progresului social; *p. ext.* totalitatea celor care susțin această împotrivire și vor restaurarea orânduirii vechi. [Var.: *reacțiune* s.f.] Din fr. *réaction*.

REACTIONA, *reacționez*, vb. I. Intrans. A răspunde într-un anumit fel la o excitație sau la acțiune din afară. ♦ A lua o atitudine față de o situație sau de o împrejurare; a replica; a riposta. Din fr. *réactionner*.

REACTIONAL, -*Ă*, *reacționali*, -*e*, adj. Care ține de reacție, referitor la o reacție Din fr. *réactionnel*.

REACTIONAR, -*Ă*, *reacționari*, -*e*, adj. Care aparține sau care este specific reacțiunii politice, care se referă la reacțiune; care este ostil față de progres; retrograd. ♦ (Substantivat) Adept al reacțiunii politice. Din fr. *réactionnaire*.

REAȚIONARISM s.n. Concepție politică reacționară; caracterul a ceea ce este reacționar; atitudine ostilă față de progres. - *Reacționar* + suf. -*ism*.

ULTRAREACȚIONAR, -*Ă*, *ultrareacționari*, -*e*, adj., s.m. și f. Reacționar(ă) înrăit(ă), contrarevoluționar(ă) pătimaș(ă). - *Ultra-* + *reacționar*.

READMISIE, *readmisii*, s.f. Nouă admisiune; readmitere. Din fr. *réadmission*.

READMITE, *readmit*, vb. III. Tranz. A admite din nou, a reprimi. Din fr. *réadmettre* (după *admettre*).

READMITERE, *readmiteri*, s.f. Acțiunea de a *readmite* și rezultatul ei; readmisie. V. *readmite*.

REAFIRMA, *reamfirm*, vb. I. Tranz. A afirma ceva din nou. Din fr. *réaffirmer*.

REAFIRMARE, *reamfirmări*, s.f. Acțiunea de a *reamfirma* și rezultatul ei. V. *reamfirma*.

REAJUSTA, *reamjustez*, vb. I. Tranz. A ajusta din nou (un lucru, o piesă etc.); a potrivi, a readapta (ceva) unei noi situații. Din fr. *réajuster*.

REAJUSTARE, *reamjustări*, s.f. Acțiunea de a *reamjusta* și rezultatul ei. V. *reamjusta*.

REALGAR s.n. Minereu constituit din sulfura naturală de arsen cristalizată în sistemul monoclinic, de culoare portocalie, având numeroase folosiri în vopselărie, extragerea arsenului, industria sticlei, în pirotehnie etc. Din fr. *réalgar*.

REALISM s.n. Mișcare, curent, atitudine în creația sau teoria literară și artistică având ca principiu de bază reflectarea realității în datele ei esențiale, obiective, caracteristice. ♦ Nume generic pentru concepțiile filozofice care recunosc existența independentă a obiectului de subiect, precum și posibilitatea de a cunoaște obiectul. ◇ *Realism critic* = curent în filozofia contemporană, care recunoaște realitatea lumii materiale, dar interpune între subiect și obiect un al treilea element, de natură spirituală, denumit "dat" sau "esență". *Realism socialist* = teorie estetică (opusă teoriilor artă pentru artă, formalismului, artei abstracte și nonfigurative etc.) potrivit căreia arta este o "formă a conștiinței sociale". *Realism naiv* = termen prin care este desemnat, uneori, materialismul spontan al vieții cotidiane, convingerea proprie oricărui om, izvorâtă din practica vieții de toate zilele, potrivit căreia lucrurile există independent de conștiința omenească și se reflectă în aceasta. ♦ Curent în filozofia scolastică medievală care considera că noțiunile generale constituie realități de sine stătătoare și anterioare lucrurilor individuale. ♦ Atitudine a omului care are simțul realității; spirit practic. Din fr. *réalisme*.

REALIST, -*Ă*, *realiști*, -*ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este bazat pe principiile realismului; specific realismului. ♦ Spec. (Despre scriitori, artiști etc.) Care aderă la realism, care reprezintă realismul în artă, în literatură. ♦ Care imită sau reproduce fidel realitatea. ♦ (Despre oameni; adesea substantivat) Cu spirit practic, cu simțul realității. **2.** S.m. și f. Adept al realismului. Din fr. *réaliste*.

NEREALIST, -*Ă*, *nerealiști*, -*ste*, adj. Care nu este realist. - *Ne-* + *realist*.

REALIZA, *realizez*, vb. I. Tranz. **1.** A aduce (ceva) la îndeplinire, a face să devină real; a atinge (un scop), a împlini. **2.** Spec. A crea, a plăsmui o operă de artă. ♦ Refl. (Despre o persoană, mai ales despre un artist) A se dezvolta pe deplin, a se desăvârși, a-și pune în valoare capacitatea de creație. **3.** A obține, a dobândi, a câștiga (ceva); a încasa prețurile (la mărfurile vândute). **4.** A-și face o idee precisă despre..., a reuși să înțeleagă, să pătrundă înțelesul unui lucru. Din fr. *réaliser*.

REALIZARE, *realizări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *realiza* și rezultatul ei; îndeplinire, împlinire. **2.** Lucru realizat. ♦ Creație. V. *realiza*.

REALIZAT, -Ă, *realizați, -te*, adj. Înfăptuit, împlinit. ♦ (Despre o operă de artă) Reușit, valoros (din punct de vedere artistic). V. **realiza**.

REALIZABIL, -Ă, *realizabili, -e*, adj. Care poate fi realizat, înfăptuit, pus în practică. Din fr. **réalisable**.

REALIZANT, *realizanți*, s.m. (Mat.) Discriminant (2). Din fr. **réalisant**.

REALIZATOR, -OARE, *realizatori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care realizează, care înfăptuiește ceva; înfăptuitor. Din fr. **réalisateur**.

REANCLANȘA, *reanclanșez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A realiza o reanclanșare automată rapidă. [Din fr. **réenclencher**.

REANCLANȘAT, -Ă, *reanclanșați, -te*, adj. (Tehn.) Care a suferit o reanclanșare automată rapidă. V. **reanclanșa**.

REANCLANȘARE, *reanclanșări*, s.f. (În sintagma) *Reanclanșare automată rapidă* = restabilirea automată a alimentării unui circuit întrerupt automat în urma unui scurtcircuit. - După fr. **réenclenchement**.

REANGAJA, *reangajează*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) angaja din nou. ♦ Refl. Spec. A se angaja în cadrele active ale armatei (după îndeplinirea stagiului militar obligatoriu). Din fr. **réengager**.

REANGAJARE, *reangajări*, s.f. Acțiunea de a (se) reangaja și rezultatul ei. V. **reangaja**.

REANGAJAT, -Ă, *reangajați, -te*, adj. Angajat din nou. ♦ (Substantivat, m.; în vechea organizare a armatei) Subofițer. V. **reangaja**.

REANIMATOR, -OARE, *reanimatori, -oare*, s.m. și f. Medic specialist în reanimare. Din fr. **réanimateur**.

REAPARIȚIE, *reapariții*, s.f. Faptul de a reapărea. Din fr. **réapparition**.

REBAB, *rebaburi*, s.n. Instrument muzical cu două coarde, asemănător viorii, folosit de algerieni, tunisieni și marocani. Din fr. **rébab**.

REBARBATIV, -Ă, *rebarbativi, -e*, adj. Cu aspect respingător, aspru, urât. ♦ *Cuvânt rebarbativ* = cuvânt neintegrabil într-o limbă. ♦ Care se împotrivesc la ceva; refractar. Din fr. **rébarbatif**.

REBEC, *rebecuri*, s.n. Vechi instrument muzical în formă de lăută cu trei coarde, folosit de menestrelii medievali și introdus în Europa de arabi. Din fr. **rebec**.

REBO, *rebouri*, s.n. Joc asemănător monoverbelor ilustrate, dar în care se folosesc numai desene. Din fr. **rebot**.

REBOBINA, *rebobinez*, vb. I. Tranz. A bobina din nou, a reface bobinajul unei mașini electrice. Din fr. **reboiner**.

REBOBINARE, *rebobinări*, s.f. Acțiunea de a rebobina și rezultatul ei. V. **rebobina**.

REBORD, *reborduri*, s.n. (Tehn.) Margine proeminentă, ieșită în afară. Din fr. **rebord**.

REBRUSMENT, *rebrusmente*, s.n. Schimbare a direcției și a sensului de mișcare a unui tren prin întoarcerea locomotivei și legarea ei la capătul opus al șirului de vagoane. Din fr. **rebroussement**.

REBUT, *rebuturi*, s.n. Produs care nu corespunde condițiilor calitative stabilite prin standarde, norme interne, contracte etc. și care nu poate fi utilizat direct în scopul pentru care a fost realizat, reprezentând o pierdere economică. ♦ *Rebut recuperabil* = rebut care, printr-o remaniere, poate fi adus la calitatea stabilită. Din fr. **rebut**.

REBUTA, *rebutez*, vb. I. Tranz. A da, a trece (ceva) la rebut; a respinge un produs ca necorespunzător. Din fr. **rebuter**.

REBUTARE, *rebutări*, s.f. Acțiunea de a rebuta și rezultatul ei; operație de stabilire a rebuturilor. V. **rebuta**.

REBUTAT, -Ă, *rebutați, -te*, adj. Care este dat la rebut. V. **rebuta**.

RECALCITRANT, -Ă, *recalcitranți, -te*, adj. Care se opune, care nu se lasă convins; încăpățânat, îndărătnic, nesupus. Din fr. **récalcitrant**.

RECALCITRANȚĂ, *recalcitrante*, s.f. Faptul de a fi recalcitrant; încăpățănare, nesupunere. Din fr. **récalcitrance**.

RECALCULA, *recalculez*, vb. I. Tranz. A calcula din nou, a stabili ceva pe baza unor noi calcule (adesea pornind de la alte date). Din fr. **récalculer**.

RECALCULARE, *recalculări*, s.f. Acțiunea de a recalcula și rezultatul ei. V. **recalcula**.

RECALESCENȚĂ s.f. Creștere spontană a temperaturii unui metal în curs de răcire, care se manifestă vizibil printr-o licărire a metalului. Din fr. **recalcescence**.

RECAPITULA, *recapitulez*, vb. I. Tranz. A parcurge din nou o lucrare, o expunere etc., insistând asupra punctelor esențiale; a relua o expunere, o lucrare; *p. ext.* a sintetiza, a rezuma. ♦ A revedea, a trece în revistă, a readuce în memorie, a repeta (o lecție, o materie de învățat etc.). Din fr. **récapituler**.

RECAPITULARE, *recapitulări*, s.f. Acțiunea de a recapitula și rezultatul ei. ♦ Operație de revedere sistematică a materiei parcurse într-o anumită perioadă de învățământ. V. **recapitula**.

RECAPITULATIV, -Ă, *recapitulativi, -e*, adj. Care recapitulează, care are rolul de a recapitula; *p. ext.* rezumativ. Din fr. **récapitulatif**.

RECARBURA, *recarburez*, vb. I. Tranz. A mări procentul în carbon al unui oțel care în timpul elaborării a pierdut carbon sub limita prescrisă. Din fr. **recarburer**.

RECARBURARE, *recarburări*, s.f.

Acțiunea de a *recarbura* și rezultatul ei. V. **recarbura**.

RECELA, *recelez*, vb. I. Tranz. (Franțuzism) A păstra și a ascunde un obiect furat de altul. ♦ A sustrage de la cercetările justiției pe cineva. ♦ Refl. A se ascunde, a se refugia. Din fr. **receler**.

RECELARE, *recelări*, s.f. (Franțuzism)

Acțiunea de a *recela* și rezultatul ei. V. **recela**.

RECENSĂMÂNT, *recensământuri*, s.n. Operație administrativă care constă în înregistrarea statistică a populației, a animalelor, a vehiculelor etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune dată; catagrafie. [Pl. și: *recensăminte*] Din fr. **recensement**.

RECENZA, *recenez*, vb. I. Tranz. A întocmi tabele cu datele necesare recensământului; a face un recensământ. Din fr. **recenser**.

RECENZARE, *recenzări*, s.f. Acțiunea de a *recenza* și rezultatul ei. V. **recenza**

RECENZA, -**Ă**, *recenzați*, -*te*, adj. Care este cuprins într-un recensământ. V. **recenza**.

RECENZOR, -**OARE**, *recenzori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care participă la lucrările unui recensământ. Din fr. **recenseur**.

RECEPAJ, *recepaje*, s.n. Recepere. Din fr. **reception**.

RECEPARE, *recepări*, s.f. (Silv.) Tăiere de jos a puieților de arbori, pentru a provoca formarea unor noi tulpini prin lăstărire; recepaj. - Cf. fr. **reception**.

RECEPTOR, -**OARE**, *receptori*, -*oare*, subst., adj. 1. S.n. Sistem tehnic destinat să primească (și să dirijeze) un anumit material. 2. S.n. Aparat, instalație, mașină, dispozitiv destinate să primească energie de o anumită formă și să o transforme în energie utilă. *Receptor telefonic* = aparat care transformă oscilațiile curentului electric produs de un microfon telefonic în vibrații sonore similare mesajului transmis. *Receptor radio* = radioreceptor. 3. S.m. (Fiziol.) Organ care înregistrează anumite modificări ale mediului extern sau intern și transmite excitațiile la centrul nervos. 4. Adj. (Tehn.) Care receptează, care primește (o acțiune mecanică, un curent, un semnal etc.) Din fr. **recepteur**.

MECANORECEPTOR, *meconoreceptori*, s.m. Organ de simț care recepționează acțiuni mecanice (atingere, presiune, tracțiune). - **Mecano-** + **receptor**.

RECEPTA, *receptez*, vb. I. Tranz. A prinde, a înregistra, a capta unde sonore, luminoase etc. - Cf. **receptor**, **receptiv**, **recepție**.

RECEPTARE, *receptări*, s.f. Acțiunea de a *recepta* și rezultatul ei; înregistrare, captare, recepționare. V. **recepta**.

TERMORECEPTOR, *termoreceptori*, s.m. Organ de simț situat în dermă, care

recepționează variațiile de temperatură din mediul înconjurător. - **Termo-** + **receptor**.

RECEPTIV, -**Ă**, *receptivi*, -*e*, adj. Susceptibil de a recepționa, de a primi cu ușurință impresii din afară; care primește cu interes observațiile care i se fac (și ține seama de ele). ♦ Care învață, care asimilează ușor. ♦ (Med.) Predispus de a contracta cu ușurință o boală (infecțioasă). Din fr. **réceptif**.

NERECEPTIV, -**Ă**, *nerceptivi*, -*e*, adj. Care nu este receptiv la impresii din afară și nu le privește cu interes. ♦ Care învață, asimilează greu. - **Ne-** + **receptiv** (după fr. *non-réceptif*).

RECEPTIVITATE, s.f. Însușirea de a fi receptiv; predispoziție de a primi cu ușurință impresii sau influențe din afară. ♦ Capacitatea unui substrat biologic de a suferi influența unui agent exterior. ♦ (Med.) Predispoziție a organismului de a contracta cu ușurință o boală (infecțioasă), ca urmare a scăderii mijloacelor sale de apărare. Din fr. **réceptivité**.

RECEPȚIONA, *recepționez*, vb. I. Tranz. 1. A lua în primire o lucrare tehnică, un material etc., verificându-le calitatea. 2. (În radiodifuziune) A recepta. Din fr. **réceptionner**.

NERECEPȚIONAT, -**Ă**, *nercepționați*, -*te*, adj. 1. Care nu a fost luat în primire verificându-i-se calitatea. 2. Care nu a fost recepționat prin aparatură radio. - **Ne-** + **recepționat**.

RECEPȚIONARE, *recepționări*, s.f. Acțiunea de a *recepționa* și rezultatul ei. V. **recepționa**.

RECEPȚIONER, -**Ă**, *recepționeri*, -*e*, s.m. și f. Persoană care are însărcinarea de a recepționa o lucrare, un material etc.. ♦ Persoană care are misiunea de a primi obiectele expediate (prin poștă). Din fr. **réceptionnaire**.

RECESIUNE, *recesuni*, s.f. (Rar) Retragere. (Astron.; în forma *recesie*) Îndepărtare a obiectelor extragalactice de sistemul solar. ♦ Scădere a producției, reducere a investițiilor etc. în perioada apariției fenomenelor negative asemănătoare crizelor economice; stagnare temporară a afacerilor; *p. ext.* criză. [Var.: **recesie** s.f.] Din fr. **récession**.

RECESIONIST, -**Ă**, *recesioniști*, -*ste*, adj. Cu caracter de recesiune, de recesiune. - De la **recesiune**.

RECESIV, -**Ă**, *recesivi*, -*e*, adj. (Rar) Care dă îndărăt, pe cale de a dispărea; retras. Din fr. **récessif**.

RECHIN, *rechini*, s.m. 1. (La pl.) Gen de pești marini răpitori având corpul acoperit cu solzi mărunți, aspri, cu coada formată din doi lobi inegali, care ajung uneori la 15 metri lungime, cu cinci fante branhiale pe laturile capului și cu schelet cartilaginos; (și la sg.) pește care face parte din acest gen. ♦ *Rechin albastru* = specie

de rechin lung de 3-5 m, care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic (*Charcharias glaucus*). 2. Fig. Om lipsit de scrupule, hârpăreț, lacom. Din fr. **requin**.

RECHIZITORIAL, -Ă, *rechizitoriali*, -e, adj. Cu caracter de rechizitoriu. Din fr. **réquisitorial**.

RECHIZITORIU, *rechizitorii*, s.n. 1. Cuvântare a procurorului în care acesta expune, în fața instanțelor de judecată, punctele pe care se sprijină acuzarea. ♦ Act prin care procurorul deschide acțiunea penală împotriva infractorului și dispune trimiterea lui în judecată. 2. Fig. Acuzare gravă și violentă. [Var.: **rechizitor** s.n.] Din fr. **réquisitoire**.

RECHIZIȚIONA, *rechiziționez*, vb. I. Tranz. A face rechiziție, a lua prin rechiziție, a supune rechiziției. Din fr. **réquisitionner**.

RECHIZIȚIONARE, *rechiziționări*, s.f. Acțiunea de a *rechiziționa* și rezultatul ei. V. **rechiziționa**.

RECICLA, *reciclez*, vb. I. Tranz. A prelucra anumite deșeuri în vederea refolosirii lor. Din fr. **recycler**.

RECICLARE, *reciclări*, s.f. Acțiunea de a *recicla*. V. **recicla**.

RECICLAT, -Ă, *reciclați*, -te, adj. (Despre deșeuri) Care a suferit un proces de reciclare. V. **recicla**.

RECIDIVA vb. intr. 1. (despre o boală) a se manifesta din nou după vindecare; a reveni. 2. a săvârși o recidivă (2). Din fr. **récidiver**.

RECIDIVARE, *recidivări*, s.f. Acțiunea de a *recidiva* și rezultatul ei. V. **recidiva**.

RECIDIVANT, -Ă, *recidivanți*, -te, adj. (Despre boli) Care recidivează. Din fr. **récidivant**.

RECIDIVĂ, *recidive*, s.f. 1. Săvârșire de către aceeași persoană a unei noi infracțiuni. 2. (Med.), Reaparitie, revenire a unei boli după ce aceasta s-a vindecat clinic; recădere. Din fr. **récidive**.

RECIDIVIST, -Ă, *recidiviști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care comite o recidivă; p. ext. (persoană) care repetă aceeași greșală. Din fr. **récidiviste**.

RECIF, *recife*, s.n. (Geol.) Formație de stânci submarine, clădite de organisme (corali, alge etc.) care trăiesc sub formă de colonii în apele mărilor calde și care secretază carbonat de calciu. [Pl. și: *recifuri*] Din fr. **récif**.

RECIPIENDAR, -Ă, *recipiendari*, s.m. și f. (Înv.) Persoană care urma să fie primită (în mod solemn) într-o societate constituită: p. ext. persoană desemnată pentru un titlu, o funcție etc. Din fr. **récipiendaire**.

RECIRCULAȚIE, *recirculații*, s.f. Reintroducere parțială sau totală a agentului caloric sau frigorific într-o instalație de încălzire sau de răcire; reintroducere a unui material într-o

instalație în care se produce o reacție chimică; recirculare. Din fr. **recirculation**.

RECITA, *recit*, vb. I. Tranz. A spune cu voce tare, din memorie, un text (în versuri); a declama. Din fr. **réciter**.

RECITARE, *recitări*, s.n. Acțiunea de a *recita* și rezultatul ei; declamaire. ♦ Poezie recitată; text de recitat. V. **recita**.

RECITAL, *recitaluri*, s.n. Concert al cărui program este susținut de un singur solist; p. ext. (adesea fig.) manifestare artistică susținută de un singur interpret (sau de câțiva). Din fr. **récital**.

MICRORECITAL, *microrrecitaluri*, s.n. Recital cu un program scurt; minirecital. - **Micro** + **recital**.

MINIRECITAL, *minirecitaluri*, s.n. Microrrecital. - **Mini-** + **recital**.

SEMIRECITAL, *semirecitate*, s.n. Recital alcătuit din două părți, fiecare dintre ele fiind susținută de un alt artist. - **Semi-** + **recital**.

TELERCITAL, *telercitaluri*, s.n. Recital susținut în cadrul unei emisiuni de televiziune. - **Tele-** + **recital**.

RECITANT, -Ă, *recitanți*, -te, adj., s.m. 1. Adj. (Despre voci sau instrumente) Care execută singur partea principală a unei bucăți muzicale. 2. S.m. Persoană care, într-un oratoriu sau într-o cantată, interpretează recitative. Din fr. **récitant**.

RECITATIV, *recitative*, s.n. Gen de muzică vocală (executată de solist), cu sau fără acompaniament instrumental, care, prin intonații și prin ritmică asemănătoare vorbirii, se apropie de declamație și care, în operă, comentează acțiunea și face legătura între arii. Din fr. **récitatif**.

RECITATOR, -OARE, *recitatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care recită. Din fr. **réciteur**.

RECLAMA, *reclam*, vb. I. Tranz. 1. A cere, a pretinde ceva (în baza unui drept); a revendica. ♦ Intranz. (Înv.) A protesta. ♦ Fig. A face necesar, a necesita, a cere, a impune. 2. A face o reclamație contra cuiva, a se plânge împotriva cuiva; a pârî. ♦ A formula pretenții în fața unui organ de jurisdicție. [Var.: (pop.) **lăcrăma** vb. I] Din fr. **réclamer**.

RECLAMARE s.f. (Înv.) Reclamație. V. **reclama**.

RECLAMAT, -Ă, *reclamați*, -te, adj. 1. Cerut, prețins, revendicat. 2. (Adesea substantivat) Împotriva căruia cineva se ridică prin intermediul unui organ juridic; pârât. V. **reclama**.

RECLAMAGIU, *reclamagii*, s.m. (Fam.) Persoană care face reclamații nefondate, nereserioase, care are mania de a reclama (2). - **Reclama** + suf. -*giu*.

RECLAMANT, -Ă, *reclamanți*, -te, s.m. și f. 1. Persoană care face o reclamație. 2. Persoană care se adresează justiției pentru a i se recunoaște un

drept, pentru a obține repararea unei pagube etc. Din fr. **réclamant**.

RECLAMAȚIE, *reclamații*, s.f. Faptul de a reclama; (concr.) petiție, plângere, jalbă prin care se cere ceva sau se aduc anumite învinuiri cuiva. [Var.: (înv.) **reclamațiune**, (pop.) **lăcrămație** s.f.] Din fr. **réclamation**.

RECLASA, *reclasez*, vb. I. Tranz. 1. A clasa din nou, a face noi categorii. 2. A reeduca un delincent în vederea reabilitării sale. Din fr. **reclasser**.

RECLASARE, *reclasări*, s.f. Acțiunea de a *reclasa* și rezultatul ei. V. **reclasa**.

RECLUZIONAR, -Ă, *recluzionari*, -e, adj. (Rar) De recluziune. Din fr. **réclusionnaire**.

RECLUZIUNE, *recluziuni*, s.f. (Jur.; ieșit din uz) Pedepsă privativă de libertate prevăzută pentru anumite infracțiuni calificate drept crime. ♦ (Livr.) Izolare, solitudine. Din fr. **réclusion**.

RECOGNITIV, -Ă, *recognitivi*, -e, adj. (Despre un act) Prin care se recunoaște o obligație. Din fr. **réconitif**.

RECOGNIȚIUNE, *recognițiuni*, s.f. (Livr.) Recunoaștere. Din fr. **récongnition**.

RECOLMENT, *recolmente*, s.n. Verificare a legalității tăierii unei păduri. Din fr. **récolement**.

RECOLTA, *recoltez*, vb. I. Tranz. 1. A strânge, a aduna, a culege recolta. ♦ *Mașină de recoltat* = mașină pentru recoltarea produselor agricole cultivate. ♦ Fig. A culege roadele, a se bucura de un lucru realizat. 2. (Med.) A lua sânge, spută, urină etc. de la oameni sau de la animale, pentru a le supune unor examene de laborator. Din fr. **recolter**.

NERECOLTAT, -Ă, *nerecoltați*, -te, adj. (Despre cereale, fructe etc.) Care nu este recoltat. - **Ne-** + **recoltat**.

RECOLTARE, *recoltări*, s.f. Acțiunea de a *recolta* și rezultatul ei. V. **recolta**.

RECOLTAT, -Ă, *recoltați*, -te, adj. (Despre cereale, fructe etc.) Strâns, cules, adunat. V. **recolta**.

RECOLTABIL, -Ă, *recoltabili*, -e, adj. Care poate fi recoltat. Din fr. **récoltable**.

RECOLTĂ, *recolte*, s.f. 1. Cantitate de cereale sau de alte roade adunate într-o anumită perioadă; rod. ♦ Fig. Rezultat al unei munci, rod (satisfăcător) al unei activități depuse. 2. Operație de strângere a roadelor produse de plantele agricole; recoltare, culegere; cules. ♦ Epoca, timpul recoltării. Din fr. **récolte**.

RECOMANDA, *recomAnd*, vb. I. 1. Tranz. A îndemna, a sfătui (pe cineva) să facă ceva; a prescrie, a indica, a propune. 2. Tranz. A semnala în mod special (pe cineva sau ceva) atenției cuiva; a prezenta în mod elogios, favorabil (pe cineva sau ceva). ♦ A propune pe cineva pentru un post sau pentru o sarcină. 3. Refl. A se prezenta (cuiva), a-și spune numele, a face cunoștință (cu cineva). ♦ Tranz. A face

prezentările. ♦ Refl. A se da drept..., a trece drept... Din fr. **recommander**.

RECOMANDARE, *recomandări*, s.f. Acțiunea de a (se) *recomanda* și rezultatul ei. V. **recomanda**.

RECOMANDAT, -Ă, *recomandați*, -te, adj. 1. Indicat, precizat ca bun. ♦ (Med.) Eficace pentru..., prescris. 2. (Despre scrisori, colete etc.) Pentru care poșta percepe un tarif special, emite la preluare recipisă și garantează predarea, sub semnătură, la destinație. ♦ *Recomandat-expres* = (despre scrisori, colete etc.) care este recomandat și supus unui tarif de urgență, pentru a fi predat mai repede la destinație. ♦ (Substantivat, f.) Scrisoare recomandată (2). V. **recomanda**. Cf. fr. **recommandé**.

RECOMANDABIL, -Ă, *recomandabili*, -e, adj. Care poate fi recomandat, care merită să fie recomandat; indicat, potrivit; prescris. Din fr. **recommandable**.

RECOMANDAȚIE, *recomandații*, s.f. Faptul de a (se) *recomanda*; sfat, îndemn, povață. recomandare. ♦ Prescripție medicală. Din fr. **recommandation**.

RECOMBINA, *recombin*, vb. I. Tranz. A combina din nou elementele unui tot. ♦ Refl. recipr. A realiza o recombinație. Din fr. **recombinaer**.

RECOMBINARE, *recombinări*, s.f. (Fiz.) Neutralizare reciprocă a purtătorilor de sarcină electrică de semn contrar, produsă fie direct, la întâlnirea acestora, fie indirect, prin mijlocirea unei particule neutre. V. **recombina**.

RECOMPENSA, *recompensez*, vb. I. Tranz. A da o recompensă; a răsplăti. Din fr. **récompenser**.

RECOMPENSAȚIE, *recompensații*, s.f. (Înv.) Recompensă. - **Recompensa** + suf. -*ție*. Cf. germ. *R e k o m p e n s a t i o n*.

RECOMPENSATOR, -OARE, *recompensatori*, -oare, adj. (Rar) Care recompensează. - **Recompensa** + suf. -*tor*.

RECOMPENSARE, *recompensări*, s.f. Acțiunea de a *recompensa* și rezultatul ei. V. **recompensa**.

RECOMPENSĂ, *recompense*, s.f. 1. Răsplată; gratificație. ♦ (Rar) Compensație, despăgubire. 2. Sumă de bani ce se cuvine inventatorului sau inovatorului care cedează statului invenția sau inovația sa. Din fr. **récompense**.

RECOMPOZIȚIE, *recompoziții*, s.f. Recomponere; reconstituire a unui lucru. Din fr. **recomposition**.

RECONCILIA, *reconciliesz*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. A (se) împăca, a (se) pune din nou de acord. Din fr. **réconcilier**.

RECONCILIARE, *reconcilieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *reconcilia* și rezultatul ei;

punere de acord, înțelege, împăcare. V. **reconcilia**.

RECONCILIABIL, -Ă, *reconciliabili*, -e, adj. Care poate fi reconciliat, pus de acord, împăcat. Din fr. **réconciliable**.

NERECONCILIABIL, -Ă, *nerereconciliabili*, -e, adj. (Livr.) Care nu se poate pune de acord, concilia, împăca, care este de neîmpăcat; ireconciliabil. - **Ne-** + **reconciliabil**.

RECONDUCTIE, *reconductii*, s.f. Reînnoire a unui contract de închiriere sau de arendă. Din fr. **reconduction**.

RECONFIRMA, *reconfirm*, vb. I. Tranz. A confirma, a întări din nou. Din fr. **reconfirmer**.

RECONFIRMARE, *reconfirmări*, s.f. Acțiunea de a *reconfirma* și rezultatul ei. V. **reconfirma**.

RECONFORT s.n. (Rar) Reconfortare. Din fr. **réconfort**.

RECONFORTA, *reconfortez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) reface din punct de vedere fizic; a (se) întări, a (se) fortifica, a (se) întrema. ♦ Tranz. Fig. A reda cuiva energia, încrederea, curajul. Din fr. **réconforter**.

RECONFORTARE, *reconfortări*, s.f. Acțiunea de a *reconforta* și rezultatul ei. V. **reconforta**.

RECONFORTANT, -Ă, *reconfortanți*, -te, adj. Care reconfortează, care restabilește, care întărește forțele fizice sau psihice; întăritor. ♦ (Substantivat, n.) Substanță, medicament care reconfortează. Din fr. **réconfortant**.

RECONSIDERA, *reconsider*, vb. I. Tranz. A interpreta un eveniment, o operă literară etc. dintr-un punct de vedere nou. Din fr. **reconsidérer**.

RECONSIDERARE, *reconsiderări*, s.f. Acțiunea de a *reconsidera* și rezultatul ei. V. **reconsidera**.

RECONSOLIDA, *reconsolidez*, vb. I. Tranz. A consolida, a întări din nou. Din fr. **reconsolider**.

RECONSTITUANT, -Ă, *reconstituanți*, -te, adj. (Rar) Tonic, întăritor. Din fr. **reconstituant**.

RECONSTITUI, *reconstitui*, vb. IV. Tranz. 1. A constitui din nou, a reface un lucru întreg; a recompune. ♦ Fig. A reface din memorie; a evoca, a reconstitui. ♦ (Lingv.) A reface forma aproximativă a unui cuvânt neatestat dintr-o limbă, pe baza comparației dintre formele existente în limbile înrudite; a reconstrui. 2. (Jur.) A restabili la fața locului condițiile în care s-a petrecut o infracțiune. 3. A reface fără modificări un edificiu sau o operă de artă, în desen sau în spațiu, pe bază de fragmente sau de documente. Din fr. **reconstituer**.

RECONSTITUIRE, *reconstituiri*, s.f. Acțiunea de a *reconstitui* și rezultatul ei. 1. Recompunere. 2. Refacere a unor acte de stare civilă pierdute, distruse sau aflate în străinătate, de unde nu pot fi obținute. 3.

(Jur.) Restabilire a împrejurărilor în care s-a comis o infracțiune. 4. (Ling.) Reconstrucție. V. **reconstitui**.

RECONSTRUI, *reconstruiesc*, vb. IV. Tranz. A construi din nou, a reclădi; a reface pe baze noi. ♦ (Lingv.) A reconstitui. Din fr. **reconstruire**.

RECONSTRUIRE, *reconstruiri*, s.f. Acțiunea de a *reconstrui* și rezultatul ei. V. **reconstrui**.

RECONSTRUCȚIE, *reconstrucții*, s.f. Faptul de a reconstrui; refacere, reclădire, reconstituire. ♦ (Lingv.) Refacere, cu ajutorul comparației dintre formele existente în limbile înrudite, a unor forme ale limbii de bază neatestată în texte; reconstituire (4). Din fr. **reconstruction**.

RECONVENȚIONALĂ, *reconvenționale*, adj. (Jur.; în sintagma) *Cerere reconvențională* = cerere prin care, într-un litigiu, părătul formulează pretenții împotriva reclamantului în legătură cu litigiul respectiv; reconvențiune. Din fr. **reconventionnel**.

RECONVENȚIUNE, *reconvențiuni*, s.f. (Jur.) Cerere reconvențională. Din fr. **reconvention**.

RECONVERSIUNE, *reconversiuni*, s.f. Schimbare în proporție de masă a obiectului activității unor întreprinderi sau a unor ramuri industriale ca urmare a trecerii lor de la producția de război la producția de pace. Din fr. **reconversion**.

RECONVERTI, *reconvertesc*, vb. IV. Tranz. A proceda la reconversiune. Din fr. **reconvertir**.

RECONVERTIRE, *reconvertiri*, s.f. Acțiunea de a *reconverti*. V. **reconverti**.

RECONVERTIT, -Ă, *reconvertiți*, -te, adj. (Despre întreprinderi, ramuri industriale) Care a suferit o reconversiune. V. **reconverti**.

RECOPIA, *recopiez*, vb. I. Tranz. A copia din nou un text, un act etc.; a scoate o nouă copie. Din fr. **recopier**.

RECOPIERE, *recopieri*, s.f. Acțiunea de a *recopia* și rezultatul ei. V. **recopia**.

RECORD, *recorduri*, s.n. Rezultat realizat într-o competiție sportivă oficială, a căruia valoare reprezintă cea mai bună performanță, omologată de o persoană juridică; *p. gener.* realizare maximă, performanță supremă obținută într-un domeniu de activitate, într-o acțiune etc. ♦ Expr. *A bate recordul* (în ceva) = a atinge treapta cea mai înaltă (în ceva). *A ține* (sau *a deține*) *un record* = a păstra un record obținut; a fi neîntrecut în... Din fr. **record**.

RECORDIST, -Ă, *recordiști*, -ste, adj., s.m. si f. (Rar) (Persoană) care realizează un record. - **Record** + suf. -*ist*.

RECREA, *recreez*, vb. I. Tranz. A crea din nou. Din fr. **récréer**.

RECREARE, *recreări*, s.f. Acțiunea de a *recrea* și rezultatul ei. V. **recrea**.

RECREATIV, -Ă, *recreativi*, -e, adj. Care recrează¹, care odihnește; recreator. Din fr. *récréatif*.

RECREANȚĂ, *recreanțe*, s.f. (Jur.) Uzufruct al unui bun în litigiu. Din fr. *récréance*.

RECREAȚIE, *recreații*, s.f. (Rar) Recreare². Din fr. *récréation*.

RECRIMINA, *recriminez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A răspunde unor acuzații sau unor injurii prin alte acuzații sau injurii; a reproșa, a acuza. Din fr. *recriminer*.

RECRIMINARE, *recriminări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *recrimina* și rezultatul ei; acuzație, insultă, injurie. V. *recrimina*.

RECRUDESCENT, -Ă, *recrudescenti*, -te, adj. (Med.; adesea fig.) Care prezintă o recrudescentă; care își reia forța, intensitatea. Din fr. *recrudescent*.

RECRUDESCENȚĂ, *recrudescente*, s.f. (Med.) Revenire într-o formă mai acută a unei boli sau a unei epidemii după scăderea intensității acestora. ♦ Fig. Reluare într-un ritm mai viu, mai accentuat și mai intens a unei activități, a unei stări etc. Din fr. *recrudescente*.

RECRUTOR, *recrutori*, s.m. 1. Persoană care făcea recrutări în armată. 2. Persoană care recrutează membrii pentru un partid, pentru o asociație etc. Din fr. *recruteur*.

RECTAL, -Ă, *rectali*, -e, adj. Care aparține rectului, privitor la rect. Din fr. *rectal*.

RECTANGULAR, -Ă, *rectangulări*, -e, adj. Dreptunghiular. ♦ *Coordonate rectangulare* = coordonate care sunt perpendiculare una pe alta, formând unghiuri drepte. Din fr. *rectangulaire*.

RECTIFICATOR, -OARE, *rectificatori*, -oare, adj., subst. 1. Adj. Care rectifică; care aduce o rectificare. 2. S.m. și f. Muncitor calificat care lucrează la mașina de rectificat. 3. S.n. Dispozitiv care separă vaporii de apă antrenati de vaporii de amoniac, folosit în instalațiile frigorifice cu absorbție. Din fr. *rectificateur*.

RECTILINIAR, -Ă, *rectiliniari*, -e, adj. Ortoscopic. Din fr. *rectilinéaire*.

RECTILINIARITATE s.f. (Fiz.) Calitate a unui sistem optic de a forma imagini corecte, fără distorsiuni. - *Rectiliniar* + suf. -itate.

RECTILINIU, -IE, *rectilinii*, adj. (Mat.; despre o mișcare) Care este în linie dreaptă. ♦ (Despre figuri geometrice) Care este mărginit de linii drepte. *Unghi rectiliniu* = unghi egal cu nouăzeci de grade. Din fr. *rectiligne*.

RECTORAL, -Ă, *rectorali*, -e, adj. (Rar) Care aparține rectorului; privitor la rector; de rector. Din fr. *rectoral*.

RECTOSCOPI, *rectoscoape*, s.n. (Med.) Endoscop special pentru examenul optic al rectului. Din fr. *rectoscope*.

RECTOSCOPIE, *rectoscopii*, s.f. (Med.) Examinare a rectului cu ajutorul rectoscopului. Din fr. *rectoscopie*.

RECU, *reculuri*, s.n. Mișcare îndărăt a unui corp solid, produsă pe baza unei forțe de reacție, de mișcarea unui alt corp considerat că are sensul de deplasare înainte și care, de obicei, are masă mult mai mică decât primul corp. ♦ Distanța parcursă de un corp solid în timpul mișcării sale înapoi, provocată prin reacție. Din fr. *recul*.

RECU *vb. I. intr.* A face un recul; a se smuci înapoi. Din fr. *reculer*.

RECLARE, *reclări*, s.f. Faptul de a *recla*. V. *recla*.

RECLANT, -Ă, *reclanți*, -te, adj. (Despre mecanisme) Care recalează. Din fr. *reclant*.

RECUPERABIL, -Ă, *recuperabili*, -e, adj. Care poate fi recuperat. Din fr. *recupérable*.

NERECUPERABIL, -Ă, *nerecuperabili*, -e, adj. 1. Care nu poate sau nu trebuie să fie recuperat; irecuperabil. 2. (Despre ființe) Care suferă de o boală nevindecabilă, *p. ext.* de un defect moral ce nu (mai) poate fi vindecat; irecuperabil, incurabil. - *Ne+recuperabil* (după fr. *non-récupérable*).

RECUPERATOR, *recuperatoare*, s.n. 1. Parte dintr-un sistem tehnic care servește la recuperarea totală sau parțială a energiei răspândite într-o instalație, a resturilor sau a deșeurilor de materiale. 2. Preîncălzitor de aer pentru cuptoare industriale. Din fr. *recupérateur*.

RECURBA, *recurbez*, vb. I. Tranz. A curba, a îndoi din nou. Din fr. *recourber*.

RECURBARE, *recurbări*, s.f. Acțiunea de a *recurba* și rezultatul ei. V. *recurba*.

RECURBAT, -Ă, *recurbați*, -te, adj. Care a fost supus recurbarii. V. *recurba*.

RECURRENT, -Ă, *recurenți*, -te, adj. (Med.; despre boli) Care revine, care recidivează. ♦ *Febră recurentă* = boală infecțioasă caracterizată prin alternarea stărilor febrile cu stări nefebile. Din fr. *récurrent*.

RECURRENTĂ, *recurențe*, s.f. 1. Caracterul a ceea ce este recurent¹; revenire. 2. (Mat.; în sintagma) *Formulă de recurență* = formulă care exprimă un termen dintr-un șir în funcție de valorile unor anumiți termeni precedenți. Din fr. *réurrence*.

RECURSIVITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi recursiv. Din fr. *récurtivité*.

RECURSORIU, -IE, *recursorii*, adj. (Jur.) Prin care se exercită dreptul de recurs. Din fr. *récursoire*.

RECUZA, *recuz*, vb. I. Tranz. A nu recunoaște competența sau autoritatea unui judecător, a unui martor etc., *p. ext.* a respinge, a nu recunoaște ceva sau calitatea cuiva. Din fr. *récuser*.

RECUZARE, *recuzări*, s.f. Acțiunea de a *recuza* și rezultatul ei; recuzație. V. **recuza**.

RECUZAT, -Ă, *recuzați*, -te, adj., s.m. și f. (Cel) căruia i s-a respins sau nu i s-a recunoscut competența sau autoritatea. V. **recuza**.

RECUZABIL, -Ă, *recuzabili*, -e, adj. Care poate fi recuzat. Din fr. **réusable**.

REDACTOR, -OARE, *redactori*, -oare, s.m. și f. **1.** Persoană care lucrează în redacția unui ziar, a unei reviste etc. sau care redactează **(2)**. **2.** Persoană care scrie, care întocmește, care compune un articol, un act etc. Din fr. **rédauteur**.

TEHNOREDACTOR, *tehnoredactori*, s.m. Specialist în lucrări de tehnoredactare. - **Tehno- + redactor**.

TELEREDACTOR, -OARE, *teleredactori*, -oare, s.m. și f. Redactor al emisiunilor de televiziune. - **Tele- + redactor**.

REDACȚIE, *redacții*, s.f. **1.** Colectiv de redactori care lucrează la un ziar, la o revistă etc.; localul în care se găsesc birourile redactorilor unui ziar, ai unei reviste etc. **2.** Redacție; felul, forma în care este redactată o publicație, o scriere. [Var.: (înv.) **redacțiune** s.f.] Din fr. **rédaCTION**.

TELEREDACȚIE, *teleredacții*, s.f. Redacție a emisiunilor de televiziune. - **Tele- + redacție**.

REDACȚIONAL, -Ă, *redacționali*, -e, adj. Care aparține redacției, privitor la redacție sau la activitatea unui redactor. Din fr. **rédaCTIONnel**.

TEHNOREDACȚIONAL, -Ă, *tehnoredacționali*, -e, adj. Care ține de tehnoredactare, privitor la tehnoredactare. - **Tehno- + redacțional**.

REDAN, *redane*, s.n. **1.** Lucrare simplă de fortificație, alcătuită dintr-un zid în formă de unghi ieșit în afară, folosită în trecut pentru apărarea unei treceri. **2.** Motiv decorativ sculptat în formă de dinți alăturați, folosit în arhitectura evului mediu. **3.** Fiecare dintre treptele amenajate în partea superioară a unui zid construit pe un teren înclinat. **4.** Aliniere a clădirilor de-a lungul unei străzi, astfel încât un colț al lor să fie ieșit mai mult în stradă. **5.** Suprafață proeminentă, în formă de treaptă, pe fundul cocii unei ambarcații sau al unui hidroavion (ori al flotoarelor acestuia), care asigură alunecarea acestora pe apă cu o rezistență redusă la înaintare. Din fr. **redan**.

REDEFINI, *redefinesc*, vb. IV. Tranz. A defini din nou, mai corect, mai exact; a reveni asupra unei definiții anterioare. Din fr. **redéfInir**.

REDEFINIRE, *redefiniri*, s.f. Acțiunea de a *redefini*. V. **redefini**.

REDEFINIT, -Ă, *redefiniți*, -te, adj. Care a fost definit din nou (mai corect, mai exact). V. **redefini**.

REDEVENȚĂ, *redevențe*, s.f. (Fin.) Datorie, obligație, rentă care se plătește periodic la date fixe și sub formă de cotă fixă. Din fr. **redevenance**. **REDIE**, *redii*, s.f. Larvă în dezvoltarea gălbezei, cu corpul alungit, plin cu celule germinative. Din fr. **rédié**.

REDIJA, *redijez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A redacta. [Var.: **redige** vb. III] Din fr. **rédiGer**.

REDIJARE, *redijări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *redija* și rezultatul ei; redactare. V. **redija**.

REDISCUTA, *rediscut*, vb. I. Tranz. A repune (ceva) în discuție. Din fr. **rediscuter**.

REDISTILA, *redistilez*, vb. I. Tranz. A supune unui nou proces de distilare, pentru a obține un produs mai pur. Din fr. **redistiller**.

REDISTILARE, *redistilări*, s.f. Acțiunea de a *redistila* și rezultatul ei. V. **redistila**.

REDOARE, *redori*, s.f. (Rar) **1.** Lipsă de suplețe; rigiditate. **2.** (Med.) Limitare a mișcărilor unei articulații. Din fr. **raideur**.

REDRESA, *redresez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A aduce sau a reveni la poziția, la funcționarea etc. normală după o perturbare accidentală; a (se) îndrepta. ♦ Fig. A aduce sau a reveni pe calea cea bună; a (se) înviora, a (se) reface. **2.** Tranz. A transforma o putere, din forma de putere de curent electric alternativ în forma de putere de curent electric continuu, prin suprimarea sau prin inversarea alternanțelor de un anumit sens ale curentului. Din fr. **redresser**.

REDRESARE, *redresări*, s.f. Acțiunea de a (se) *redresa* și rezultatul ei. ♦ Acțiune prin care o aeronavă în coborâre ajunge în poziția de zbor orizontal, în urma comenzilor date de pilot sau a reacțiilor aerodinamice provocate de deplasarea ei. ♦ Transformare a energiei electromagnetice de curent alternativ în energie electromagnetică de curent continuu. V. **redresa**.

REDRESAT, -Ă, *redresați*, -te, adj. **1.** Care a revenit la poziția sau în situația normală (de la început). ♦ Fig. Care s-a îndreptat, a revenit pe calea cea bună. **2.** (Despre curentul electric) Care a suferit o transformare prin redresare. V. **redresa**.

REDRESOR, -OARE, *redresori*, -oare, s.n., adj. **1.** S.n. **1.** Aparat sau dispozitiv cu ajutorul căruia se obține, dintr-un curent electric alternativ, un curent electric continuu. **2.** Lentilă, sistem de lentile sau de prisme, folosite pentru a îndrepta imaginea răsturnată dată de obiectivul unui instrument optic. **3.** Dispozitiv care reduce în direcția inițială un curent de fluid abătut de un obstacol oarecare. **II.** Adj. Care redresează. Din fr. **redresseur**.

REDUCTIBIL, -Ă, *reductibili*, -e, adj. Care se poate reduce, care poate fi simplificat. Din fr. **réductible**.

REDUCTIBILITATE, *reductibilități*, s.f. Însușirea de a fi reductibil. Din fr. **réductibilité**.

REDUCTOR, -OARE, *reductori, -oare*, adj. 1. (Despre aparate sau mecanisme: și substantivat, n.) Care reduce sau micșorează o viteză, o presiune etc. 2. (Despre substanțe chimice; și substantivat, m.) Care reduce un oxid. Din fr. **réducteur**.

REDUCȚIONAL, -Ă, *reducționali, -e*, adj. De reducere. ♦ *Diviziune reducțională* = meioză. Din fr. **réductionnel**.

REDUPLICATIV, -Ă, *reduplicativi, -e*, adj. Privitor la o reduplicare, rezultat în urma unei reduplicări. Din fr. **reduplicatif**.

REDUTABIL, -Ă, *redutabili, -e*, adj. De temut; puternic; valoros. Din fr. **redoutable**.

REEDITA, *reeditez*, vb. I. Tranz. 1. A publica într-o nouă ediție o lucrare, o operă etc.; a scoate o nouă ediție a operei unui scriitor, a retipări. 2. Fig. A readuce în discuție, a pune din nou în circulație, a relua, a repeta o idee, o concepție etc. (greșită). Din fr. **rééditer**.

REEDITARE, *reeditări*, s.f. Acțiunea de a reedita și rezultatul ei; retipărire. V. **reedita**.

REEDITAT, -Ă, *reeditați, -te*, adj. 1. (Despre opere literare, științifice, muzicale etc.) Publicat într-o nouă ediție; retipărit. 2. Fig. (Despre afirmații, idei, concepții) Pus din nou în circulație; reluat, repetat. V. **reedita**.

REEDUCA, *reeduc*, vb. I. Tranz. A îndrepta educația (greșită) a cuiva; a da cuiva o nouă educație. ♦ A deprinde un infirm să se folosească din nou de acea parte a corpului sau de acea facultate psihică ce a suferit un traumatism sau un accident. ♦ A deprinde un infirm cu o nouă meserie (adecvată situației sale). Din fr. **rééduquer**.

REEDUCARE, *reeducări*, s.f. Acțiunea de a reeduca și rezultatul ei. V. **reeduca**.

REEDUCAT, -Ă, *reeducați, -te*, adj. (Despre oameni) Căruia i s-a îndreptat educația (greșită); care a primit o nouă educație. ♦ (Despre infirmi) Deprins să se folosească din nou de partea corpului sau de facultatea psihică ce a suferit un traumatism sau un accident. V. **reeduca**.

REELIGIBIL, -Ă, *reeligibili, -e*, adj. (Despre oameni) Care poate fi ales din nou într-o funcție pe care a mai ocupat-o. Din fr. **réligible**.

REELIGIBILITATE s.f. Calitatea de a fi reeligibil. Din fr. **réligibilité**.

REESCONT, *reesconturi*, s.n. (Fin.) Faptul de a reesconta; scont prin care o bancă cumpără de la o altă bancă o cambie, o trată sau alt efect de comerț scontat anterior la acea bancă. Din fr. **réescompte**.

REESCONTA, *reescontez*, vb. I. Tranz. (Fin.; despre o bancă) A vinde cambii unei bănci, înainte de scadență, în scopul accelerării rotației capitalului și al largirii plasamentelor; a efectua un reescont. Din fr. **réescompter**.

REESCONTARE, *reescontări*, s.f. (Fin.) Acțiunea de a reesconta și rezultatul ei. V. **reesconta**.

REEVALUA, *reevaluez*, vb. I. Tranz. A evalua din nou. Din fr. **réévaluer**.

REEVALUARE, *reevaluări*, s.f. Acțiunea de a reevalua și rezultatul ei. (În sintagma) *Reevaluare valutară* = creștere oficială a parității monedei naționale în raport cu o monedă străină (în general față de dolar) V. **reevalua**.

REEXPEDIA, *reexpediez*, vb. I. Tranz. A trimite, a expedia din nou. Din fr. **réexpédier**.

REEXPEDIERE, *reexpedieri*, s.f. Acțiunea de a reexpedia și rezultatul ei. V. **reexpedia**.

REEXPORTA, *reexport*, vb. I. Tranz. A exporta mărfuri importate; a face un reexport. Din fr. **réexporter**.

REEXPORT, *reexporturi*, s.n. Faptul de a reexporta; exportare a unor mărfuri importate (fără a le supune vreunei prelucrări). Din **reexporta** (derivat regresiv).

REFACȚIE, *refacții*, s.f. 1. Reducere a taxelor vamale pentru mărfurile care au suferit de pe urma transportului pe mare, micșorându-și astfel valoarea. 2. (În sintagma) *Refacția căii* = înlocuirea elementelor componente ale unei căi ferate ca urmare a uzurii sau scăderii siguranței de funcționare. Din fr. **réfaction**.

REFERENȚIAL, *referențiale*, s.n. Sistem de referință. Din fr. **référentiel**.

REFLECT, *reflecte*, s.n. (înv.) Reflex. Din fr. **reflet** (după *reflecta*).

REFLECTOR, *reflectoare*, s.n. 1. Parte a unui dispozitiv de iluminat sau a unui proiector care, folosind fenomenul reflexiei regulate sau difuze, dirijează fluxul luminos al unei surse de lumină pe o anumită direcție sau într-o anumită zonă mai întinsă; *p. ext.* aparat înzestrat cu un asemenea dispozitiv. ♦ Oglindă concavă care reflectă lumina într-o direcție voită; *p. ext.* proiector. 2. (Astron.) Telescop al cărui obiectiv este construit dintr-o oglindă concavă. 3. (Elt.) Element component al unor antene în scopul măririi directivității lor. Din fr. **réflecteur**.

REFLEXOGEN, -Ă, *reflexogeni, -e*, adj. Care poate produce reflexe (1). Din fr. **réflexogène**.

REFLEXOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul reflexelor. Din fr. **réflexologie**.

REFLEXOLOG, **-Ă**, *reflexologi, -ge*, s.m. și f. Medic specialist în reflexologie. Din **reflexologie** (derivat regresiv).

REFLEXOTERAPIE, *reflexoterapii*, s.f. Metodă terapeutică prin care se urmărește vindecarea unor boli prin folosirea anumitor reflexe. Din fr. **réflexothérapie**.

REFLUX, *refluxuri*, s.n. Fază de coborâre a nivelului mărilor și oceanelor în cadrul fenomenului de maree. ♦ Fig. Dare înapoi, descreștere; regres. Din fr. **reflux**.

REFORMISM s.n. **1.** Atitudine politică bazată pe propagarea reformelor. **2.** Curent politic care preconizează progresul și schimbările în societate numai pe calea reformelor. Din fr. **réformisme**.

REFORMIST, -Ă, *reformiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care preconizează reformismul, care se face în spiritul reformismului. **2.** S.m. și f. Adept al reformismului. Din fr. **reformiste**.

REFRACTA, pers. 3 *refractă*, vb. I. **1.** Refl. (Fiz.; despre unde, raze de lumină) A se frânge, a devia la trecerea dintr-un mediu în altul; a suferi fenomenul refracției. **2.** Tranz. (Despre corpuri, medii) A produce fenomenul refracției. Din fr. **réfracter**.

REFRACTAT, -Ă, *refractați, -te*, adj. (Despre unele raze luminoase) Frânt, deviat (după anumite legi) la trecerea dintr-un mediu în altul. V. **refracta**.

REFRACTARITATE s.f. **1.** (Rar) Proprietate a unor materiale de a fi refractare. **2.** Temperatură la care se înmoaie un material refractar. Din fr. **réfractarité**.

REFRACTOMETRIE s.f. Ansamblul procedeele utilizate pentru determinarea indicilor de refracție ai substanțelor și pentru studierea altor proprietăți legate de valorile acestor indici. Din fr. **réfractométrie**.

REFRACTOMETRU, *refractometre*, s.n. Instrument optic pentru măsurarea indicelui de refracție al substanțelor. Din fr. **réfractomètre**.

REFRANGIBIL, -Ă, *refrangibili, -e*, adj. (Rar) Care se poate refracta. Din fr. **réfrangible**.

REFRANGIBILITATE, *refrangibilități*, s.f. (Rar) Însușirea de a se refracta. Din fr. **réfrangibilité**.

REFREN, *refrene*, s.n. **1.** Cuvânt, vers sau grup de versuri care se repetă după una sau mai multe strofe, cu rolul de a sublinia, prin repetiție, o idee poetică. **2.** Frază muzicală reluată la sfârșitul cupletelor unui cântec, în general pe aceeași linie melodică. ♦ Temă principală a rondoului, care se repetă după fiecare cuplet. **3.** Fig. (Depr.) Cuvânt, frază, expresie care se repetă stereotip. [Pl. și: *refrenuri*] Din fr. **refrain**.

REFRINGENT, -Ă, *refringenți, -te*, adj. (Despre un mediu) Care refractă razele luminoase. Din fr. **réfringent**.

REFRINGENȚĂ, *refringențe*, s.f. (Fiz.) Proprietate a unor corpuri de a refracta lumina. Din fr. **réfringence**.

REFRIGERA, *refrigerez*, vb. I. Tranz., intrans. și refl. A (se) răci până la o temperatură apropiată de punctul de înghețare. Din fr. **réfrigerer**.

REFRIGERARE, *refrigerări*, s.f. Acțiunea de a (se) *refrigera* și rezultatul ei; răcire a unui produs până la o temperatură apropiată de punctul de înghețare, în scopul

conservării lui îndelungate; refrigerare. V. **refrigera**.

REFRIGERATOR, *refrigeratoare*, s.n. Aparat sau parte dintr-o instalație frigorigenă, în care se produce, în general cu ajutorul energiei electrice, scăderea temperaturii până aproape de 0. Din fr. **réfrigérateur**.

REFRIGERAȚIE, *refrigerații*, s.f. Refrigerare. ♦ (Med.) Metodă care constă în răcirea unui membru, a unui segment de membru sau a unei porțiuni limitate de tegument cu ajutorul pungilor de gheață sau al aparatelor refrigerente, în scop anestezic sau terapeutic. Din fr. **réfrigération**.

REFRIGERENT, -Ă, *refrigerenți, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care răcește, care produce scăderea temperaturii. **2.** S.n. Schimbător de căldură, confecționat din sticlă sau din metal, folosit în lucrările de laborator pentru condensarea vaporilor rezultați la distilare. Din fr. **réfrigérant**.

REFRIȘA, *refrișez*, vb. I. Tranz. și refl. (Franțuzism) A (se) împrosăta. Din fr. **refraîchir**.

REFUGIA, *refugiez*, vb. I. Refl. A se retrage dintr-un teritoriu ocupat, a fugi din fața unui pericol sau a unei neplăceri, căutând sprijin sau ocrotire la cineva sau undeva: a se pune la adăpost. ♦ Fig. A se retrage într-un loc liniștit, ferit de zgomote și puțin frecventat. Din fr. **refugier**.

REFUGIAT, -Ă, *refugiați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care s-a retras undeva sau la cineva spre a se adăposti, spre a găsi sprijin sau ocrotire în fața unei primejdii, a unei neplăceri etc. ♦ *Refugiat politic* = persoană care cere azil politic. V. **refugia**. Cf. fr. *réfugié*.

REFUGIERE, *refugieri*, s.f. Acțiunea de a se *refugia*; refugiu (1). V. **refugia**.

REFULA vb. I. tr. **1.** a înăbuși, a respinge din domeniul conștientului în subconștient dorințe, idei, reprezentări etc. care contrazic conștiința morală a individului. **2.** a deplasa, a ridica, cu ajutorul unei pompe, un fluid într-o conductă sau alt spațiu închis. **3.** a forja, la cald sau la rece, o piesă de metal cu scopul de a-i modifica forma și dimensiunile transversale. II. intr. (despre fluide) a ieși dintr-o conductă, dintr-un canal, a se întoarce. Din fr. **refouler**.

REFULARE, *refulări*, s.f. Acțiunea de a *refula* și rezultatul ei. V. **refula**.

REFULAT, -Ă *refulați, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre imagini, tendințe, instincte, impulsuri etc.) Deplasat, căzut, respins, în subconștient. **2.** S.m. și f. Persoană care își refulează (1) dorințele, instinctele, impulsurile etc. V. **refula**. Cf. fr. *refoulé*.

REFUTABIL, -Ă, *refutabili, -e*, adj. (Livr.) Care poate fi combătut. Din fr. **réfutable**.

REFUTAȚIE, *refutații*, s.f. (Franțuzism înv.) Refutare, respingere, combatere. Din fr. *réfutation*.

REFUZ, *refuzuri*, s.n. 1. Faptul de a refuza; neacceptare, respingere. ♦ Expr. *Până la refuz* = atât încât nu se mai poate adăuga nimic; până când nu este loc pentru mai mult, până la limita maximă. 2. Material rămas, după cernere, sortare sau clasare (în ciur sau pe sită). 3. Deficiență în funcționarea unui sistem tehnic. 4. Defect de turnare care constă în producerea unor goluri rezultate din umplerea incompletă a formei cu metal topit. Din fr. **refus**.

REFUZA, *refuz*, vb. 1. Tranz. A respinge (ceva sau pe cineva), a nu accepta, a nu primi ceva ce ți se oferă. ♦ A nu da ceva ce ți se cere, a nu consimți la ceva, a nu voi să faci ceva. ♦ (Construit cu dativul) A se priva de ceva, a renunța la ceva. Din fr. **refuser**.

REFUZARE s.f. Acțiunea de a refuza și rezultatul ei. V. **refuza**.

REGALĂ, *regalez*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A (se) ospăta bine, a (se) cinsti. ♦ Tranz. A desfăta, a încânta. ♦ A dăru. Din fr. **régaler**.

REGALARE, *regalări*, s.f. (Franțuzism) 1. Acțiunea de a (se) regala. 2. Fig. Desfătare, încântare. V. **regala**.

REGALĂ, *regale*, s.f. Instrument de suflat asemănător cu orga, dar mai mic decât aceasta. ♦ Unul dintre registrele orgii. Din fr. **régale**.

REGATĂ, *regate*, s.f. 1. Denumire dată unei competiții sportive nautice (caiac, canoe, iahting, canotaj) în ansamblul ei tehnic. ♦ Probă în competițiile de iahting, care are mai multe etape în cadrul aceluiași program. 2. Formă de cravată care se înnoadă și cade vertical de-a lungul plastronului cămășii. Din fr. **régate**.

REGENERATIV, -Ă, *regenerativi*, -e, adj. Care se poate regenera; regenerabil. Din fr. **régénératif**.

REGENERATOR, -OARE, *regeneratori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care regenerează; înnoitor. 2. S.n. Sistem tehnic care servește la regenerarea unui material uzat. Din fr. **régénérateur**.

REGENȚĂ, *regente*, s.f. 1. Guvernare provizorie, exercitată de una sau de mai multe persoane în timpul minoratului, absenței sau bolii unui monarh; perioadă cât durează această guvernare: persoanele (sau persoana) care guvernează în această perioadă. 2. Stil în arhitectura și în artele decorative franceze la începutul sec. XVIII, caracterizat prin suplețea, grația și delicatețea elementelor decorative. Din fr. **régence**.

REGIM, *regimuri*, s.n. 1. Sistem de organizare și de conducere a vieții economice, politice și sociale a unui stat; formă de guvernământ a unui stat. ♦ *Regim parlamentar* = formă de guvernământ în care puterea supremă în stat este

deținută de un parlament. *Regim preferențial* = acordare de avantaje în relațiile de comerț exterior de către un stat altui stat, pe bază de reciprocitate. ♦ Perioadă de guvernare a unui rege, a unui partid politic etc. 2. Sistem de norme sau de reguli proprii activității sau vieții dintr-o instituție, dintr-o întreprindere etc., convenție prin care se stabilesc anumite drepturi și obligații. ♦ Mod de viață, totalitatea condițiilor de viață, de lucru etc. dintr-un anumit loc. ♦ Totalitatea regulilor impuse modului de viață sau de alimentare a unei persoane (suferințe). ♦ *Regim alimentar* = folosire a alimentelor în conformitate cu anumite reguli impuse de condițiile de sănătate sau de boală a unei persoane. 3. (Tehn.) Ansamblu de condiții externe invariabile care, pentru un anumit interval de timp, determină dispoziția, funcționarea sau modul de utilizare a unor sisteme tehnice. ♦ *Regim hidrologic* = ansamblu mărimilor variabile caracteristice unei ape sau unui bazin hidrografic. *Regim hidric* = ansamblu fenomenelor de mișcare și de reținere a apei în sol. 4. Raport gramatical dintre două cuvinte care sunt în așa fel legate între ele, încât unul depinde de celălalt și capătă forma cerută de cuvântul de care depinde. Din fr. **régime**.

REGIMENTAR, -Ă, *regimentari*, -e, adj. 1. Care aparține regimentului, privitor la regiment. 2. (Ieșit din uz, în sintagma) *Tren regimentar* = convoi de căruțe sau de camioane care transportă, pe front, munițiile sau proviziile unui regiment. Din fr. **régimentaire**.

REGIONAL, -Ă, *regionali*, -e, adj. Care aparține unei regiuni dintr-o țară, privitor la o regiune; făcut în cadrul unei regiuni. ♦ (Substantivat, f.; ieșit din uz) Unitate organizatorică a unei organizații politice, economice etc.. corespunzătoare unei regiuni administrative. Din fr. **régional**.

INTERREGIONAL, -Ă, *interregionali*, -e, adj. Care privește mai multe regiuni, care ține de mai multe regiuni; care are loc între mai multe regiuni. -**Inter-**+**regional**.

REGIONALISM, (2) *regionalisme*, s.n. 1. Atitudine care tinde să creeze în diferite provincii ale unei țări o activitate descentralizatoare, independență de capitală; supraapreciere a unei provincii, patriotism local. 2. Fapt de limbă existent numai într-o anumită regiune, caracteristic numai pentru un anumit grai. Din fr. **régionalisme**.

REGIONALIST, -Ă, *regionaliști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care are tendința de a crea într-o provincie o stare de independență; (om) stăpânit de patriotism local, adept al regionalismului (1). Din fr. **régionaliste**.

REGISTRĂȚIE s.f. Artă de a folosi posibilitățile timbrale ale orgii sau ale

clavecinelui, indicată în compozițiile moderne. Din fr. **registration**.

REGLA, *reglez*, vb. I. Tranz. **1.** A realiza sau reface starea unui sistem tehnic ale cărui mărimi caracteristice s-au abătut de la anumite condiții impuse. ♦ A stabili în prealabil valorile mărimilor unui sistem tehnic, care trebuie să rămână constante în timpul funcționării sistemului; a potrivi. **2.** (Mil.) A potrivi, a îndrepta, a fixa tirul unui tun, al unei arme de foc portabile, al unei unități de artilerie etc. pentru distrugerea unui obiectiv. **3.** A aranja, a orândui, a potrivi. Din fr. **régler**.

AUTOREGLA, *autoreglez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) regla în mod automat. - **Auto** + **regla**.

AUTOREGLARE, *autoreglări*, s.f. Acțiunea de a (se) *autoregla*; autoreglaj. V. **autoregla**.

REGLARE, *reglări*, s.f. Acțiunea de a *regla* și rezultatul ei; reglaj. V. **regla**.

SERVOREGLARE, *servoreglări*, s.f. Reglare automată prin care forța exercitată asupra elementului activ al regulatorului este adusă la valoarea necesară printr-un aport de energie auxiliară. - **Servo**- + **reglare**.

TELEREGLARE, *telereglări*, s.f. Telereglaj. - **Tele**- + **reglare**.

TERMOREGLARE, *termoreglări*, s.f. Mecanism fiziologic prin care temperatura animalelor cu sânge cald este menținută constantă, indiferent de variațiile temperaturii mediului ambiant. - **Termo**- + **reglare**.

REGLABIL, -**Ă**, *reglabili*, -e, adj. (Despre un sistem tehnic, un tir etc.) Care se poate regla. Din fr. **réglable**.

REGLAJ, *reglaje*, s.n. (Tehn.) **1.** Mod de realizare a reglării; *p. ext.* reglare. **2.** (Mil.) Determinare, precizată prin tragere, a elementelor necesare pentru nimicirea unui obiectiv. Din fr. **réglage**.

REGLEMENTA, *reglementez*, vb. I. Tranz. A supune ceva unor norme sau unui regulament, a stabili raporturi legale, a legaliza; a pune în ordine, a aranja. Din fr. **réglementer**.

REGLEMENTARE, *reglementări*, s.f. Acțiunea de a *reglementa* și rezultatul ei. ♦ Ansamblu de norme juridice aplicabile într-un anumit domeniu. ♦ Operație de stabilire a acestor norme. V. **reglementa**.

REGLET, *reglete*, s.n. Piesă de fontă, de material plastic sau de plumb folosită la umplerea spațiilor dintre rânduri în formele de tipografie sau la umplerea spațiilor dintre formă și ramă. [Var.: **reglete** s.m.] Din fr. **réglet**.

REGLETĂ, *reglete*, s.f. Element auxiliar de montaj al unei instalații electrice, construit dintr-un material izolan pe care sunt fixate piese de contact și prin intermediul căruia se face

legătura între cablul fix al instalației și diferitele aparate mici. Din fr. **réglette**.

REGLOR, *reglori*, s.m. **1.** Tehnician care reglează mașini-unelte, dispozitive sau unelte montate pe acestea într-o secție de producție. **2.** Lucrător cu calificare superioară care reglează un aparat în curs de fabricație, astfel încât piesele rezultate prin prelucrare să aibă dimensiunile prestabilite. Din fr. **régleur**.

REGOSOL, *regosoluri*, s.n. Tip de sol tânăr, format pe depozite afânate sau slab consolidate (nisipuri, loess, argile, marnе etc.) Din fr. **régosol**.

REGRESA, *regresez*, vb. I. Intrans. A se întoarce de la o stare sau o formă superioară de dezvoltare la una inferioară; a decădea, a da înapoi. Din fr. **regresser**.

REGRESIUNE, *regresiuni*, s.f. **1.** (De obicei determinat prin "a mării" sau "marină") Proces de retragere a apelor mării de pe unele suprafețe continentale, provocat de ridicarea uscatului prin mișcările lente ale blocurilor continentale sau de scăderea nivelului general oceanic. ♦ (Înv.) Regres. ♦ (Ec. pol.) Trecere de la stadii mai înalte de dezvoltare la stadii mai înapoiate. **2.** (Lingv.) Reducerea extensiunii geografice a unui fenomen fonetic, morfologic etc. Din fr. **régression**.

REGRESIV, -**Ă**, *regresivi*, -e, adj. Care se opune progresului, care tinde spre o stare sau o formă (economică, socială, politică etc.) înapoiată; care dă înapoi, care este în regres. ♦ *Mișcare regresivă* = mișcare care se face în direcția inversă celei normale. (Lingv.) *Derivare regresivă* = mod de formare a unui cuvânt nou prin suprimarea unui afix de la un cuvânt (mai) vechi. *Formație regresivă* sau *derivat regresiv* = cuvânt format prin derivare regresivă. *Asimilare regresivă* = fenomen fonetic în care sunetul modificat se află înaintea sunetului care exercită influența modificatoare. Din fr. **régressif**.

REGRET, *regrete*, s.n. Părere de rău cauzată de pierderea unui lucru sau a unei ființe, de o nereușită sau de săvârșirea unei fapte nesocotite; *p. ext.* remușcare, căință. Din fr. **regret**.

REGRETA, *regret*, vb. I. Tranz. A simți un regret, a fi cuprins de părere de rău; *p. ext.* a avea remușcări, a se căi. Din fr. **regretter**.

REGRETAT, -**Ă**, *regrețați*, -te, adj. (Despre o persoană decedată; și substantivat, art.) De care îți pare rău că nu mai există; (despre o întâmplare, o situație etc.) de care îți pare rău că s-a întâmplat. V. **regreta**.

REGRETABIL, -**Ă**, *regretabili*, -e, adj. (Despre fapte, situații etc.) Care provoacă părere de rău, de care poate să-ți pară rău; vrednic de regret, de regretat. Din fr. **regrettable**.

REGRUPA, *regroupez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) grupa din nou. Din fr. **regrouper**.

REGROUPARE, *regrupări*, s.f. Acțiunea de a (se) *regrupa* și rezultatul ei. V. **regrupa**.

REGULARITATE, *regularități*, s.f. Însușirea sau starea a ceea ce este regulat, în conformitate cu o regulă sau cu o ordine fixată dinainte. ◇ Loc. adv. *Cu regularitate* = în mod regulat. ♦ Proprietate a unui sistem sau a evoluției unor fenomene de a respecta o regulă dintr-un anumit punct de vedere. ♦ Simetrie, proporție. ♦ Uniformitate. Din fr. **régularité**.

NEREGULARITATE, *neregularități*, s.f. Abatere de la normă, de la forma obișnuită; deviere. ♦ (Concr.) Lucru neregulat, parte neregulată a unui lucru. ♦ Accident de teren. - **Ne-** + **regularitate** (după fr. *irrégularité*).

REGULARIZA, *regularizez*, vb. I. Tranz. **1.** A supune unor norme, unor reguli, a face ca ceva să fie regulat. ♦ A pune în ordine, în concordanță (evidențe, balanțe etc.). ♦ A pune de acord datele evidenței contabile cu realitatea constatată pe teren prin inventariere. **2.** A corecta conturul unui obiect pentru a-i da o formă geometrică regulată. **3.** A amenaja un curs de apă pentru a corespunde unor anumite cerințe. Din fr. **régulariser**.

REGULARIZARE, *regularizări*, s.f. Acțiunea de a *regulariza* și rezultatul ei. V. **regulariza**.

REGURGITA, *regurgitez*, vb. I. Tranz. A-î veni cuiva alimentele în gură prin regurgitație. Din fr. **régurgiter**.

REGURGITAȚIE, *regurgitații*, s.f. Întoarcere în gură a alimentelor din stomac sau esofag, care are loc fără efort de vomă. Din fr. **régurgitation**.

REIAT, *-Ă, reiați, -te*, adj. (Despre stoffe) Cu dungi (în relief) formate din țesătură; vârgat, dungat. Din fr. **rayé**.

REIFICARE, *reificări*, s.f. Proces în cursul căruia relațiile sociale îmbracă forma unor relații între obiecte concrete, iar omul însuși devine din subiect al proceselor sociale obiectul acestora, asemenea unui lucru. - Cf. fr. *réification*.

REIMPORTA, *reimport*, vb. I. Tranz. A importa din nou. Din fr. **réimporter**.

REIMPRIMA, *reimprim*, vb. I. Tranz. A imprima din nou; a retipări. Din fr. **réimprimer**.

REIMPRIMARE, *reimprimări*, s.f. Acțiunea de a *reimprima* și rezultatul ei. V. **reimprima**.

REINSTALA, *reinstalez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) instala din nou. ♦ Tranz. A amenaja din nou. Din fr. **réinstaller**.

REINSTALARE, *reinstalări*, s.f. Acțiunea de a (se) *reinstala* și rezultatul ei. V. **reinstala**.

REINSTAURA, *reinstaurez*, vb. I. Tranz. A instaura din nou. Din fr. **réinstaurer**.

REINSTAURARE, *reinstaurări*, s.f. Acțiunea de a *reinstaura*. V. **reinstaura**.

REINSTAURAT, *-Ă, reinstaurați, -te*, adj.

Care a fost instaurat din nou. V. **reinstaura**.

REINTEGRA, *reintegrez*, vb. I. Tranz. A restabili pe cineva într-o funcție, într-o demnitate etc.; a repune pe cineva în drepturile sale. ♦ Refl. A face corp comun cu ceva, a se omogeniza; a se îngloba, a se contopi. Din fr. **réintégrer**.

REINTEGRARE, *reintegrări*, s.f. Acțiunea de a (se) *reintegra* și rezultatul ei; reintegrație. V. **reintegra**.

REINTEGRAT, *-Ă, reintegrați, -te*, adj. Care a fost repus în drepturi. ♦ Înglobat, contopit, omogenizat. V. **reintegra**.

REINTEGRABIL, *-Ă, reintegrabili, -e*, adj. Care poate fi reintegrat. Din fr. **réintégrable**.

REINTEGRATIE, *reintegratii*, s.f. Reintegrare. [Var.: **reintegrațiune** s.f.] Din fr. **réintégration**.

REINTEROGA, *reinteroghez*, vb. I. Tranz. A interoga din nou, pentru obținerea de date noi. Din fr. **réinterroger**.

REINTEROGARE, *reinterogări*, s.f. Acțiunea de a *reinteroga*. V. **reinteroga**.

REINTERPRETA, *reinterpretez*, vb. I. Tranz. A interpreta din nou (modificând sau îmbunătățind prima interpretare); a da o nouă interpretare. Din fr. **réinterpréter**.

REINTERPRETARE, *reinterpretări*, s.f. Acțiunea de a *reinterpreta* și rezultatul ei. V. **reinterpreta**.

REINTERPRETAT, *-Ă, reinterpretați, -te*, adj. Care a fost interpretat din nou într-un alt mod. V. **reinterpreta**.

REINVESTI, *reinvestesc*, vb. IV. Tranz. A face o nouă investiție, pentru un (alt) obiectiv. Din fr. **réinvestir**.

REINVESTIRE, *reinvestiri*, s.f. Acțiunea de a *reinvesti*. V. **reinvesti**.

REINVITA, *reinvit*, vb. I. Tranz. A invita din nou. Din fr. **réinviter**.

REIONISM s.n. Mișcare în artele plastice din Rusia, la începutul sec. XX care își propunea să sugereze în pictură a patra dimensiune, să dea impresia că opera ar fi atemporală și aspațială. Din fr. **rayonnisme**.

REITERA, *reitez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A repeta. Din fr. **réitérer**.

REITERARE, *reiterări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *reitera*; repetare. V. **reitera**.

REITERAT, *-Ă, reiteați, -te*, adj. (Livr.) Repetat. V. **reitera**.

REITERATIV, *-Ă, reiterativi, -e*, adj. Refăcut, repetat. Din fr. **réitératif**.

REITERAȚIE, *reiterații*, s.f. **1.** (Livr.) Reiterare. **2.** Metodă în topografie constând în măsurarea repetată, din unghiuri diferite, pentru reducerea erorilor. Din fr. **réitération**.

REINCARNA, *reincarnez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) incarna din nou. ♦ Refl. (În unele

concepții mistice; despre sufletul omului) A trece, după moarte, în alt corp (de om sau de animal). [Var.: **reîncarna** vb. I] Din fr. **reîncarnar**.

REINCARNARE, *reincarnări*, s.f. Faptul de a (se) **reîncarna**; reincarnație. [Var.: **reîncarnare** s.f.] V. **reîncarna**.

REINCARNATIE, *reincarnații*, s.f. Reincarnare. V. *metempsihoză*. Din fr. **réincarnation**.

REJANSĂ, *rejanse*, s.f. Panglică neextensibilă de bumbac, cu o țesătură specială, foarte apretată, având diferite întrebuințări în croitorie. Din fr. **régence**.

REJET, *rejeturi*, s.n. (Livr.) Respingere. ♦ (Geol.) Denivelare produsă de o falie. Din fr. **rejet**.

RELAIOR, **-OARE**, *relaiori*, *-oare*, s.m. și f. Fiecare dintre participanții la o probă de ștafetă. Din fr. **relayer**.

RELANSĂ, *relansez*, vb. I. **1.** Intrans. A mărimiza la jocul de cărți. **2.** Tranz. A arunca, a trimite înapoi mingea (la jocul de tenis). Din fr. **relancer**.

RELANSARE, *relansări*, s.f. Acțiunea de a *relansa* și rezultatul ei. V. **relansa**.

RELAȘ, *relășuri*, s.n. Suspendare temporară a reprezentațiilor unui teatru, ale unei opere etc.; zi sau interval de timp în care nu se dau reprezentații. Din fr. **relâche**.

RELATA, *relatez*, vb. I. Tranz. A povesti ceva amănunțit, detaliat; a expune, a istorisi. – Din fr. **relater**.

RELATIVISM s.n. Doctrină care postulează relativitatea cunoștințelor omenești, în sensul că nimic nu este absolut adevărat decât prin raportare la individ. ♦ Relativitate. Din fr. **relativisme**.

RELATIVIST, **-Ă**, *relativiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la relativism, care ține de relativism. **2.** S.m. și f. Partizan, adept al relativismului. **3.** Adj. Referitor la teoria relativității, la efectele prevăzute de această teorie. Din fr. **relativiste**.

RELATIVITATE s.f. **1.** Faptul de a fi relativ. **2.** Proprietate a mărimilor fizice de a avea valori dependente de condițiile concrete în care se efectuează măsurarea lor sau de sistemul de referință la care sunt raportate. ♦ *Teoria relativității* = teorie fizică a interdependenței dintre spațiu, timp și materia în mișcare, prin care se stabilesc, cu precizie mai mare decât în fizica clasică, legile generale ale tuturor fenomenelor fizice și pentru cazurile în care vitezele corpurilor nu sunt neglijabile față de viteza de propagare a luminii în vid. Din fr. **relativité**.

RELAXA, *relaxe*, vb. I. **1.** Tranz. A pune un sistem fizic scos din starea de echilibru termodinamic, electric etc. în stare de libertate,

acesta revenind lent la vechea stare sau la o nouă stare de echilibru. **2.** Refl. (Despre tensiunile mecanice dintr-un corp) A scădea fără ca să varieze deformarea corpului. **3.** Refl. și tranz. Fig. A (se) liniști, a (se) destinde (după un efort susținut); a deveni sau a face să devină mai puțin încordat. Din fr. **relaxer**.

AUTORELAXARE, *autorelaxări*, s.f. Relaxare normală, fără administrare de calmante. – **Auto-** + **relaxare**.

RELAXANT, **-Ă**, *relaxanți*, *-te*, adj., s.n. (Substanță, medicament, factor etc.) Care relaxează, destinde. – **Relaxa** + suf. *-ant*.

RELAXARE, *relaxări*, s.f. Faptul de a (se) *relaxa*. V. **relaxa**.

RELAXAT, **-Ă**, *relaxați*, *-te*, adj. **1.** Destins, slăbit; scăzut. **2.** (Despre corpuri plastice) Care are tensiunile mecanice scăzute fără varierea deformăției. V. **relaxa**.

RELEGAȚIE, *relegații*, s.f. (Înv.) Relegare. [Var.: **relegațiune** s.f.] Din fr. **relégation**.

RELEU, *relee*, s.n. **1.** Aparat sau dispozitiv care realizează anumite comenzi, folosit la instalațiile automate și caracterizat prin faptul că determină o variație bruscă, în salt, a mărimii de ieșire, atunci când mărimea de intrare atinge anumite valori. **2.** Sistem de comunicații în radiodifuziune și televiziune, cu stații intermediare de recepție și retransmisie. ♦ *Releu de scară* = automat de scară. **3.** Înlocuire a cailor (în cursul drumului), a câinilor (în timpul vânătorii) sau a ștafetelor (în timpul unei curse); locul unde se face schimbul; animalul sau ștafeta de schimb. Din fr. **relais**.

FOTORELEU, *fotorelee*, s.n. Dispozitiv electronic care închide un circuit sub acțiunea luminii; fotoînterupător. – **Foto-** + **releu**.

RADIORELEU, *radiorelee*, s.n. Instalație care permite realizarea unei comunicații fără fir între două stațiuni terminale, prin stațiuni de recepție-emisie intermediare. – **Radio** + **releu**.

RELEVA, *relev*, vb. I. Tranz. A pune în lumină, a scoate în evidență; a evidenția, a observa, a remarca, a sublinia. Din fr. **relever**.

RELEVARE, *relevări*, s.f. Acțiunea de a *releva* și rezultatul ei; relevație. V. **releva**.

RELEVABIL, **-Ă**, *relevabili*, *-e*, adj. Care merită să fie relevat. – **Releva** + suf. *-bil*.

RELEVANT, **-Ă**, *relevanți*, *-te*, adj. Care relevă, care scoate sau iese în evidență. Din fr. **relevant**. Cf. **releva**.

RELEVANȚĂ, *relevanțe*, s.f. (Livr.) Calitatea de a fi relevant. Din fr. **relevance**.

RELEVEU, *relevee*, s.n. Măsurarea, desenarea și reprezentarea la scară a elementelor unei construcții, ale unui ansamblu de construcții sau ale unui detaliu constructiv. ♦ Schiță în care sunt

reprezentate la scară aceste elemente.[Pl. și: *relevouri*] Din fr. **relevé**.

RELEVMENT, relevmente, s.n. Unghi în planul orizontal format de o direcție de referință și direcția unui punct oarecare, reprezentat printr-un astru, printr-un obiect terestru sau de pe mare. ♦ Unghi format de o direcție de referință cu direcția unei raze vizuale sau cu direcția aparentă a unui emițător de unde electromagnetice. Din fr. **relèvement**.

RELICVAT, relicvate, s.n. (Fin.) Rest de datorie după reglarea unui cont. Din fr. **reliquat**.

RELIEF, reliefi, reliefuri, s.n. 1. Configurație a suprafeței terestre constituită din totalitatea neregularităților de forme pozitive sau negative considerate față de un plan de referință general sau local. 2. Ridicătură, proeminență pe o suprafață. ♦ Loc. adj. *În relief* = cu trei dimensiuni, ieșit în afară dintr-un plan, proeminent. ♦ Expr. *A scoate în relief* = a scoate în evidență, a pune în lumină, a sublinia, a accentua; a reliefa. ♦ Fig. Contur; forță, strălucire. 3. Sculptură fixată pe o suprafață plană. V. **basorelief**. Din fr. **relief**.

RELIEFA, reliefez, vb. I. Tranz. A scoate în evidență, a pune în lumină; a sublinia, a accentua. Din **relief**.

RELIEFARE, reliefări, s.f. Acțiunea de a reliefa și rezultatul ei. V. **reliefa**.

RELIEFAT, -Ă, reliefați, -te, adj. Care este scos în relief. ♦ Fig. Scos în evidență, subliniat, accentuat. V. **reliefa**.

SEMIRELIEF, semireliefi, semireliefur, s.n. Figură, motiv sculptat care se desprinde numai pe jumătate de fond; basorelief. - **Semi-** + **relief**.

RELUCTANȚĂ, reluctanțe, s.f. (Fiz.) Mărime egală cu raportul dintre tensiunea magnetică de-a lungul unui circuit și fluxul magnetic care străbate circuitul. ♦ *Reluctanță specifică* = reluctivitate. Din fr. **réluctance**.

REMAIA, remaiez, vb. I. Tranz. A repara ciorapii sau un tricot, ridicând și prinzând cu un instrument special ochiurile rupte ori scăpate sau firele deșirate. Din fr. **remailer**.

REMAIAT s.n. Faptul de a remaia; remaiere. V. **remaia**.

REMAIERE, remaieri, s.f. Acțiunea de a remaia și rezultatul ei; remaiat. V. **remaia**.

REMAIAJ, remaiaje, s.n. Remaiere. Din fr. **remaillage**.

REMAIEZĂ, remaieze, s.f. Persoană care se ocupă cu remaierea ciorapilor. Din fr. **remmailleuse**.

REMANENT, -Ă, remanenți, -te, adj. (Despre câmpuri electrice sau magnetice). Care se datorește fenomenului de remanență. Din fr. **rémanent**.

REMANENȚĂ, remanențe, s.f. (în sintagmele) *Remanență electrică* = stare de polarizare a unui

corp electric păstrată de acesta după anularea câmpului electric polarizator extern. *Remanență magnetică* = stare de magnetizare a unui corp feromagnetic păstrată de acesta după anularea câmpului de magnetizare exterior. Din fr. **rémanence**.

REMANIA, remaniez, vb. I. Tranz. 1. A face modificări în organizarea unei instituții, în compoziția unui guvern etc. 2. A transforma parțial o mașină, o instalație sau o construcție, după o deteriorare, cu scopul readucerii în starea de funcționare sau pentru a-i îmbunătăți caracteristicile funcționale. 3. A înlătura defectele unor materiale sau ale unor produse care nu corespund prescripțiilor tehnice impuse, dar care nu sunt considerate nici rebut total. Din fr. **remanier**.

REMANIERE, remanieri, s.f. Acțiunea de a remania și rezultatul ei. V. **remania**.

REMANIABIL, -Ă, remaniabili, -e, adj. Care poate fi remaniat. Din fr. **remaniable**.

REMARCA, remarca, vb. I. Tranz. A observa; a băga de seamă; a releva. ♦ Refl. A se distinge, a se deosebi; a se evidenția. Din fr. **remarquer**.

REMARCARE, remarcări, s.f. Acțiunea de a (se) remarca și rezultatul ei. V. **remarca**.

REMARCABIL, -Ă, remarcabili, -e, adj. Vrednic de luat în seamă; deosebit, ales, însemnat. Din fr. **remarquable**.

REMARCĂ, remarce, s.f. Observație, constatare; notă; însemnare. Din fr. **remarque**.

REMEIABIL, -Ă, remediabili, -e, adj. Care poate fi remediat, corectat, căruia i se poate aduce o îndreptare, o îmbunătățire, căruia i s-a găsit un remediu. Din fr. **remédiable**.

REMEMORATIV, -Ă, rememorativi, -e, adj. De amintire; comemorativ. Din fr. **remémoratif**.

REMILITARIZA, remilitarizez, vb. I. Tranz. A reorganiza armata unei țări, a reface industria de război a acesteia. Din fr. **remilitariser**.

REMILITARIZARE, remilitarizări, s.f. Acțiunea de a remilitariza și rezultatul ei. V. **remilitariza**.

REMILITIZ, remitenți, s.m. Posesorul unei polițe. ♦ Girant. Din fr. **rémittent**.

REMITENȚĂ, remitențe, s.f. 1. (Livr.) Remisiune (1). 2. (Med.) Remisiune (2). Din fr. **rémittence**.

REMIZĂ, remize, s.f. I. 1. Situație în care doi șahiști angajați într-o partidă amicală sau oficială consimt reciproc asupra unui rezultat de egalitate; partidă de șah terminată la egalitate. 2. Formă de retribuire (în comerț) potrivit căreia lucrătorii primesc pentru munca prestată o sumă de bani calculată în funcție de volumul vânzărilor, cumpărărilor, contractărilor etc. pe care aceștia le efectuează; (concr.) sumă de bani acordată în acest fel. II. 1. Construcție prevăzută cu instalații de spălare și ventilație, precum și cu un mic atelier de reparații, folosită pentru

adăpostirea vehiculelor auto, a uneltelor, a locomotivelor, a vagoanelor etc. 2. Mic petec de pădure sau de tufișuri plantat cu scopul de a servi ca adăpost pentru vânatul mic. Din fr. **remise**.

REMIZA, *remizez*, vb. I. Intrans. A termina o partidă de șah la egalitate. Din **remiză**.

REMIZARE, *remizări*, s.f. Acțiunea de a *remiza*. V. **remiza**.

REMIZIER, **-Ă**, *remizieri*, *-e*, s.m. și f. Lucrător (din comerț) care este plătit prin *remiză*. Din fr. **remisier**.

REMONTA vb. I. tr. 1. A monta din nou (o instalație). ♦ tr., refl. (Fig.) A (se) restabili, a (se) înzdrăveni, a (se) refăce. ♦ A readuce în poziție inițială, a ridica din nou. 2. A procura cai pentru armată. Din fr. **remonter**.

REMontARE, *remontări*, s.f. Acțiunea de a (se) *remonta* și rezultatul ei. V. **remonta**.

REMontANT, **-Ă**, *remontanți*, *-te*, adj. Care înflărește, înviează. ♦ (Despre plante) Care înfloarește de mai multe ori în perioada de vegetație. Din fr. **remontant**.

REMontĂ, *remonte*, s.f. (Și în sintagma *cal de remonță*) Cal tânăr (de tracțiune), folosit în armată. ♦ Serviciu militar însărcinat cu procurarea cailor pentru armată. Din fr. **remonte**.

REMontOAR, *remontoare*, s.n. Mecanism cu ajutorul căruia se întoarce un ceas. Din fr. **remontoir**.

REMorCA, *remorchez*, vb. I. Tranz. A trage după sine legat (cu un cablu) un vapor; a târî cu sila; a atașa pe cineva unui grup. Din fr. **remorquer**.

REMorCARE, *remorcări*, s.f. Acțiunea de a *remorca* și rezultatul ei; trageră a unui vehicul de către un alt vehicul autopropulsat, astfel încât vehiculul atașat să se deplaseze fără consum propriu de energie; remorcaj. V. **remorca**.

REMorCABIL, **-Ă**, *remorcabili*, *-e*, adj. Care poate fi remorcat. - **Remorca** + suf. - *bil*.

REMorCAJ, *remorcaje*, s.n. Remorcare. Din fr. **remorqueage**.

REMorCĂ, *remorci*, s.f. 1. Vehicul fără autopropulsie, tras de un vehicul motor și destinat transportului de persoane sau de mărfuri. ♦ Loc. adj. *La remorcă* = remorcat. ♦ Expr. *A fi la remorca cuiva* (sau *a ceva*) = a depinde cu totul de cineva (sau de ceva), a fi condus, dominat (de cineva sau de ceva). 2. Odgon, cablu cu care se remorchează o navă sau o ambarcație. Din fr. **remorque**.

REMorCHER, *remorchere*, s.n. Navă de dimensiuni mici și cu motor propriu de putere mare, care remorchează ambarcații sau nave fără propulsie proprie. Din fr. **remorqueur**.

REMUNERATORIU, **-IE**, *remuneratorii*, adj. Care remunerează; care aduce câștig, folos; folositor, rentabil. Din fr. **remunérateur**.

REMUU s.n. (Nav.) Contracurent în lungul malurilor unui curs de apă. ♦ (Met.) *Remuu de aer* = zonă instabilă a sistemului baric, unde apar curenți ascendenți și descendenți. [Var.: **remu** s.n.] Din fr. **remous**.

REN, *reni*, s.m. Mamifer rumegător asemănător cu cerbul, cu coarnele în formă de arc, ramificate (atât la mascul, cât și la femelă), având concavitatea îndreptată înainte, cu smocuri lungi de păr aspru între copite, care trăiește în regiunile arctice, sălbatic sau domesticit (*Rangifer tarandus*). Din fr. **renne**.

RENAN, **-Ă**, *renani*, *-e*, adj. Care ține de fluviul Rin sau de regiunea străbătută de acest fluviu. Din fr. **rhénan**.

RENDEZ-VOUS, *rendez-vous-uri*, s.n. (Franțuzism fam.) Întâlnire între două sau mai multe persoane, într-un loc și un timp dinainte stabilite. Din fr. **rendez-vous**.

RENDZINĂ, *rendzine*, s.f. Grup de soluri formate pe substrat calcaros într-un climat umed sau semisecat cu o fertilitate naturală mijlocie sau bună. Din fr. **rendzine**.

RENET, *renete*, adj. (În sintagma) *Mere renete* (și substantivat) numele mai multor varietăți de mere, de culoare galbenă-portocalie, cu gust plăcut. Din fr. **reINETte**. Cf. germ. *R e n e t t e*.

RENIFORM, **-Ă**, *reniformi*, *-e*, adj. În formă de rinichi. Din fr. **reniforme**.

RENINĂ, *renine*, s.f. Enzimă cu efect hipertensiv, eliberată de celulele renale în condiții de circulație vasculară insuficientă. Din fr. **renine**.

RENITENT, **-Ă**, *renitenți*, *-te*, adj. (Med.) Care prezintă renitență. Din fr. **renitent**.

RENITENȚĂ, *renitențe*, s.f. (Med.) Rezistență la apăsare. Din fr. **rénitence**.

RENOVA, *renovez*, vb. I. Intrans. A reînnoi, a repara o casă, un mobilier etc. Din fr. **rénover**.

RENOVARE, *renovări*, s.f. Acțiunea de a renova și rezultatul ei; ansamblu de lucrări tehnice, parțiale sau generale executate la un sistem tehnic existent (mașini, clădiri, instalații etc.), fără a-i schimba în esență destinația, pentru a-l ameliora din punctul de vedere al confortului, al folosirii, al igienei sau al esteticii; renovație. ♦ Fig. Înnoire, schimbare. V. **renova**.

RENOVAT, **-Ă**, *renovați*, *-te*, adj. (Despre construcții, obiecte etc.) Reparat (în mod radical). V. **renova**.

RENOVATOR, **-OARE**, *renovatori*, *-oare*, adj. Care renovează, reînnoiește, schimbă. ♦ (Substantivat) Persoană care aduce prefăceri, care militează pentru reînnoire, pentru progres; înnoitor. Din fr. **rénovateur**.

RENOVAȚIE, *renovații*, s.f. Renovare. Din fr. **rénovation**.

RENTA, pers. 3 *rentează*, vb. I. Intrans. A produce venituri, a se solda cu câștig, cu profit; a aduce rentă, a fi productiv. ♦ (Fam.) A merita osteneala, a fi util. Din fr. **renter**.

RENTABIL, -Ă, *rentabili*, -e, adj. Care rentează; avantajos, productiv. Din fr. **rentable**.

RENTABILITATE, *rentabilități*, s.f. 1. Calitatea de a fi rentabil; posibilitate de câștig, de profit, de venit net. 2. (În sintagma) *Rata rentabilității* = raport între profitul net și capitalul permanent. Din fr. **rentabilité**.

RENTABILIZA, *rentabilizez*, vb. I. Tranz. A face să devină rentabil. Din fr. **rentabiliser**.

RENTABILIZARE, *rentabilizări*, s.f. Acțiunea de a *rentabiliza* și rezultatul ei. V. **rentabiliza**.

RENTABILIZAT, -Ă, *rentabilizați*, -te, adj. Care a devenit rentabil. V. **rentabiliza**.

RENTĂ, *rente*, s.f. Venit, profit regulat pe care îl poate obține un proprietar în virtutea dreptului său de proprietate asupra unui teren, capital etc. (prin cedarea contra plată a dreptului de folosință a acestora); dobândă produsă de o obligațiune. ♦ *Rentă viageră* = sumă de bani pe care o persoană se obligă s-o plătească periodic alteia pe toată durata vieții acesteia. ♦ (Și în sintagma *rentă feudală*) Plată (în muncă, produse sau bani) la care era obligat iobagul față de stăpânul său. Din fr. **rente**.

RENTIER, -Ă, *rentieri*, -e, s.m. și f. Persoană care beneficiază de o rentă, din care trăiește, fără să desfășoare vreo activitate productivă pentru a-și câștiga existența. Din fr. **rentier**.

RENUME s.n. Nume bun; faimă, reputație, celebritate. Din fr. **renom** (după *nume*).

RENUMIT, -Ă, *renumiți*, -te, adj. Cu renume; celebru, vestit, faimos, strălucit, ilustru. Din fr. **renommé** (după *nume*).

RENURA, *renuri*, s.f. (Tehn.) Canelură. Din fr. **rainure**.

REO- Element de compunere cu sensul "curgător", care servește la formarea unor substantive. Din fr. **rhéo-**.

REOBAZĂ, *reobaze*, s.f. Măsură a stării de excitabilitate a unui nerv, mușchi etc., reprezentată de valoarea minimă a intensității stimulului natural sau artificial necesară pentru a provoca excitația. Din fr. **rhéobase**.

REOCUPA, *reocup*, vb. I. Tranz. A ocupa din nou; a recuceri. Din fr. **réoccuper**.

REOCUPARE, *reocupări*, s.f. Acțiunea de a *reocupa* și rezultatul ei. V. **reocupa**.

REOFOR, *reofori*, s.m. Fir al unei pile electrice. Din fr. **rhéophore**.

REOGRAFIE, *reografii*, s.f. (Med.) Explorare a modului în care se face circulația sângelui în anumite organe sau regiuni ale corpului pe baza

variațiilor electrice ale acestora. Din fr. **rhéographie**.

REOLOGIE s.f. Ramură a fizicii al cărei obiect de studiu îl constituie curgerea lentă și deformarea în timp a corpurilor solide sub acțiunea forțelor exercitate asupra lor. Din fr. **rhéologie**.

REOLOGIC, -Ă, *reologici*, -ce, adj. Care aparține reologiei, privitor la reologie. Din **reologie**.

REOMETRU, *reometre*, s.n. Instrument pentru studierea și măsurarea caracteristicilor reologice ale materialelor. Din fr. **rhéomètre**.

REOMORFISM s.n. (Geol.) Proces prin care o rocă sau un sediment se transformă într-o masă fluidă. Din fr. **rhéomorphisme**.

REORCHESTRA vb. tr. a orchestra din nou o bucată muzicală. Din fr. **réorchestrer**.

REORCHESTRARE, *reorchestrări*, s.f. Acțiunea de a *reorchestra* și rezultatul ei. V. **reorchestra**.

REORCHESTRAT, -Ă, *reorchestrați*, -te, adj. (Despre lucrări muzicale) Care a fost orchestrat din nou. V. **reorchestra**.

REORDONAȚA, *reordonanțez*, vb. I. Tranz. A ordona din nou. Din fr. **réordonancer**.

REORDONANTARE, *reordonanțări*, s.f. Acțiunea de a *reordona* și rezultatul ei. V. **reordona**.

REORGANIZA, *reorganizez*, vb. I. Tranz. A organiza pe baze noi; a întocmi, a orândui din nou. Din fr. **réorganiser**.

REORGANIZARE, *reorganizări*, s.f. Acțiunea de a *reorganiza* și rezultatul ei; reorganizație. V. **reorganiza**.

REORGANIZATOR, -OARE, *reorganizatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care reorganizează. Din fr. **réorganisateur**.

REORGANIZAȚIE, *reorganizații*, s.f. (Înv.) Reorganizare. Din fr. **réorganisation**.

REOSCOPI, *reoscoape*, s.n. Instrument cu care se constată prezența unui curent electric. Din fr. **rhéoscope**.

REOSCOPIC, -Ă, *reoscopici*, -ce, adj. Obținut cu ajutorul reoscopului, de reoscop. Din fr. **rhéoscopique**.

REOSTAT, *reostate*, s.n. Aparat, care servește la reglarea intensității curentului electric din circuite. Din fr. **rhéostat**.

REOSTATIC, -Ă, *reostatici*, -ce, adj. Referitor la reostat, de reostat. - **Reostat** + suf. -ic.

REOSTRICȚIUNE, *reostricțiuni*, s.f. Con tracție transversală a unui fascicul de purtători de sarcină electrică, datorită forțelor exercitate de câmpul magnetic propriu. Din fr. **reostriktion**.

REOTROPISM, *reotropisme*, s.n. Tropism propriu organismelor acvatice fixate, prin care

ele iau o poziție determinată în raport cu curentul apei. Din fr. **rhéotropisme**.

REPARATOR, -OARE, reparatori, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care repară, reparatoriu; *p. ext.* care înviează. ♦ (Jur.) Care acoperă o pagubă. Din fr. **réparateur**.

REPARATORIU, -IE, reparatorii, adj. Reparator. Din fr. **réparatoire**.

REPARTIȚIE, repartizări, s.f. Distribuie, împărțire, repartizare. Din fr. **répartition**.

REPARTITOR, repartitoare, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se poate face schimbarea legăturilor dintre liniile exterioare și cele interioare ale unei centrale telefonice. Din fr. **répartiteur**.

REPARTIZA, repartizez, vb. I. Tranz. A împărți, a distribui ceva (după anumite norme). - După fr. **répartir**.

PREREPARTIZARE, prerepartizări, s.f. Repartizare prealabilă care se poate definitiva ulterior. - **Pre- + repartizare**.

REPARTIZARE, repartizări, s.f. 1. Acțiunea de a repartiza și rezultatul ei. 2. (În sintagmele) *Repartizare a cheltuielilor* = distribuie a cheltuielilor indirecte de producție asupra costurilor produselor, a lucrărilor executate și a serviciilor prestate. *Repartizare a sarcinilor* = precizare a obligațiilor profesionale pe persoane, secții, ateliere, sectoare etc. V. **repartiza**.

REPARTIZAT, -Ă, repartizați, -te, adj. Împărțit, distribuit. V. **repartiza**.

REPARTIZATOR, repartizatoare, s.n. (Tehn.) Distribuitor (2). - **Repartiza** + suf. -*tor*.

REPARTIZOR, repartizoare, s.n. (Tehn.) Distribuitor. - **Repartiza** + suf. -*or*.

REPASA, repasez, vb. I. Tranz. (Text.) A revizui țesăturile și tricotajele în scopul descoperirii și corectării greșelilor de țesătură sau de tricotaj. Din fr. **repasser**.

REPASAT, -Ă, repasați, -te, adj. (Despre țesături, tricotaje) Care a fost revizuit și reparat. V. **repasa**.

REPASATOARE, repasatoare, s.f. Muncitoare care execută lucrări de repasare. - **Repasa** + suf. -*toare*.

REPASARE, repasări, s.f. Revizuirea și rețușarea țesăturilor sau a tricoturilor, efectuate cu ajutorul unui ac, al unei pensete sau al unei mașini speciale, la o masă translucidă luminată dedesubt. - După fr. **repasser**.

REPER, repere, s.n. 1. Corp sau sistem de corpuri la care se raportează poziția unui corp fix sau mobil; semn sau obiect care ușurează orientarea. ♦ Semn trasat pe un obiect, pentru a permite recunoașterea poziției pe care trebuie să o ocupe acel obiect într-un ansamblu; semn trasat pe diferite piese care trebuie să fie asamblate. ♦ *Punct de reper* = semn care

servește la recunoașterea unui loc, la orientare. ♦ (Top.) Indicator de nivel servind la calcularea sau la verificarea altitudinii unui punct de pe teren. 2. (Tehn.) Mecanism, aparat de orientare. Din fr. **repère**.

REPERA, reperez, vb. I. Tranz. A marca puncte de reper; a determina cu ajutorul unui punct de reper poziția exactă a unui loc. Din fr. **repérer**.

REPERARE, reperări, s.f. Acțiunea de a repere și rezultatul ei; reperaj. V. **repera**.

REPERAT, -Ă, reperați, -te, adj. Care a suferit acțiunea de reperare. V. **repera**.

REPERAJ, reperaje, s.n. Reperare. Din fr. **repérage**.

REPERCUSIUNE, repercusiuni, s.f. Urmare, consecință. Din fr. **répercussion**.

REPERCUTA, pers. 3 repercutază, vb. I. Refl. 1. (Despre unde sonore sau luminoase) A se răsfrânge, a se retransmite, a reveni, a se întoarce. 2. Fig. A avea urmări, consecințe, a-și manifesta indirect efectele. Din fr. **répercuter**.

REPERCUTARE, repercutări, s.f. Acțiunea de a se repercuta și rezultatul ei. V. **repercuta**.

REPERCUTAT, -Ă, repercutați, -te, adj. Răsfrânt, întors, revenit. V. **repercuta**.

REPERTORIA, repertoriez, vb. I. Tranz. A înregistra într-un repertoriu (1); a repertoriza. Din fr. **répertorier**.

REPETABIL, -Ă, repetabili, -e, adj. Care se poate repeta. Din fr. **répétable**.

REPETABILITATE s.f. Însușirea de a fi repetabil. - **Repetabil** + suf. -*itate*.

REPETIȚIE, repetiții, s.f. 1. Repetare, reluare a aceluiași vorbe, idei, acțiuni etc. ♦ *Armă cu repetiție* = armă cu care se pot trage mai multe focuri (reîncărcându-se automat). ♦ Exercițiu făcut de către interpreți pentru pregătirea unui spectacol sau a unei audii publice. ♦ *Repetiție generală* = ultima repetiție (cu decoruri și costume) făcută înainte de spectacol. ♦ Reluare de către elevi, la școală, în cadrul unor lecții speciale, sau acasă, a materiei de învățământ deja parcurse. 2. Procedeu sintactic-stilistic care constă în întrebuițarea de două sau de mai multe ori a aceluiași cuvânt sau a aceluiași grup de cuvinte, pentru a exprima durata, intensitatea, distribuția, progresia, succesiunea, periodicitatea sau pentru a sublinia o idee. Din fr. **répétition**.

REPICA, repichez, vb. I. Tranz. A răsădi la distanțe mai mari plantele tinere, crescute în răsadnițe și sere, pentru a le asigura condiții favorabile de nutriție; a transplanta, a replanta. Din fr. **repiquer**.

REPICARE, repicări, s.f. Acțiunea de a repica și rezultatul ei; repicaj. V. **repica**.

REPICAT, repicaturi, s.n. (Agron.) Repicare. V. **repica**.

REPICAJ, repicaje, s.n. Repicare. Din fr. **repiquage**.

REPLIA, *repliez*, vb. I. 1. Refl. (Mil.) A se retrage în ordine. 2. Tranz. A strânge (după ce a fost desfășurat) prin suprapunerea unei părți peste alta. Din fr. **replier**.

REPLIERE, *replieri*, s.f. Acțiunea de a se *replia* și rezultatul ei. V. **replia**.

REPLICA, *réplic*, vb. I. Tranz. A da o replică (1), a răspunde; a riposta. Din fr. **répliquer**.

REPLICĂ, *replici*, s.f. 1. Răspuns prompt și energic care combate afirmațiile cuiva; ripostă. ♦ Loc. adj. *Fără replică* = definitiv. ♦ Expr. *A fi tare în replici* = a găsi prompt răspunsul cel mai potrivit într-o discuție. *A avea replică* = a răspunde prompt și răspicat. (Jur.) *A vorbi în replică* = a răspunde, în cursul unei dezbateri, combătând afirmațiile și atacurile părții adverse. 2. Porțiune din rolul unui actor, constituind un răspuns la cele spuse de partener. ♦ Parte finală a unui fragment de dialog, care solicită intervenția interlocutorului. 3. Copie a unei opere de artă executată de autorul operei originale sau sub supravegherea lui directă. 4. (Fiz.) Mulaș la suprafeței unui corp, realizat sub forma unei pelicule care pe o parte este plană, iar pe cealaltă reproduce structura superficială a corpului, utilizat în microscopia electronică pentru studiul corpurilor groase, netransparente pentru electroni. Din fr. **réplique**.

REPORT, *reporturi*, s.n. Trecere a unei sume (reprezentând un total parțial) din josul unei coloane în fruntea coloanei următoare, pentru a fi adunată în continuare; *p. ext.* sumă, total reportate sau orice sumă rămasă dintr-un calcul anterior. Din fr. **report**.

REPORTA, *reportez*, vb. I. Tranz. A face un report. Din fr. **reporter**.

REPORTAJ, *reportaje*, s.n. Specie publicistică, apelând adesea la modalități literare de expresie, care informează asupra unor situații, evenimente de interes general sau ocazional, realități geografice, etnografice, economice etc., culese de obicei la fața locului. Din fr. **reportage**.

REPRESIBIL, -Ă, *represibili*, -e, adj. (Rar) Care poate sau trebuie să fie reprimat. Din fr. **répressible**.

REPRESIUNE, *represiuni*, s.f. Reprimarea prin violență a unei acțiuni de opoziție, de revoltă; (la pl.), acțiuni drastice întreprinse în acest scop. ♦ Măsură de constrângere juridică cu caracter penal împotriva infractorilor, care constă în arestarea, trimiterea în judecată și condamnarea lor la pedepsele prevăzute de lege. Din fr. **répression**.

REPRESIV, -Ă, *represivi*, -e, adj. Care reprimă, care servește ca mijloc de reprimare; privitor la represiune. Din fr. **répressif**.

REPREZENTABIL, -Ă, *reprezentabili*, -e, adj. (Despre piese de teatru) Care se poate reprezenta. Din fr. **représentable**.

REPREZENTANT, -Ă, *reprezentanți*, -te, s.m. și f. 1. Persoană împuternicită să reprezinte pe cineva sau ceva, să țină locul cuiva, să acționeze în numele cuiva. ♦ Persoană care reprezintă interesele unui stat în alt stat, la o întrunire diplomatică etc. 2. Cel care reprezintă o școală, un curent; exponent. Din fr. **représentant**.

REPREZENTATIV, -Ă, *reprezentativi*, -e, adj. 1. (Despre un organ sau un sistem de guvernare) Care reprezintă o colectivitate și acționează în numele ei, fiind constituit prin alegeri. 2. Care (prin însușirile sale) reprezintă, ilustrează epoca, mediul, curentul din care face parte. ♦ (Substantivat, f.) Echipă care reprezintă o asociație sportivă, o țară etc. Din fr. **représentatif**.

REPRIMA, *reprlm*, vb. I. Tranz. A curma, a înăbuși, a împiedica prin mijloace drastice, violente desfășurarea unei acțiuni, un act de revoltă etc. Din fr. **réprimer**.

REPRIMARE, *reprimări*, s.f. Acțiunea de a *reprima* și rezultatul ei. V. **reprima**.

REPRIMATOR, -OARE, *reprimatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care reprimă. - **Reprima** + suf. -*tor*.

REPRIZĂ, *reprize*, s.f. 1. Fiecare dintre intervalele sau etapele succesive de timp care împarte în părți egale durata totală a unei întreceri sportive, între care se interpun pauze variabile după natura jocului. 2. Durată a unei faze într-o operație tehnică; etapă de lucru. ♦ Loc. adv. *În reprize* = pe rând, în etape. 3. Trecere a unui motor de autovehicul de la un regim de mers cu turația joasă la unul cu turația înaltă, printr-o accelerare bruscă. 4. Reluare sau repetare a unei operații tehnice întrerupte. 5. Defect la suprafața unei piese turnate datorat umplerii incomplete a formelor de turnare, care se prezintă sub forma șanțurilor, a unor rotunjiri etc. Din fr. **reprise**.

REPRODUCTIBIL, -Ă, *reproductibili*, -e, adj. Care poate fi reproduș. Din fr. **reproductible**.

REPRODUCTIV, -Ă, *reproductivi*, -e, adj. 1. Care reproduce (1). ♦ Care reprezintă o reproducere. 2. Care favorizează o nouă producție. Din fr. **reproductif**.

REPRODUCTIVITATE s.f. (Livr.) Capacitatea de a (se) reproduce. Din fr. **reproductivité**.

REPRODUCȚIE, *reproducții*, s.f. 1. (Ec. pol.) Reînnoire, reluare neîntreruptă a procesului de producție. 2. Procesul de perpetuare a unei specii. Din fr. **reproduction**.

REPROGRAFIE s.f. Nume generic pentru procedeele tehnice de multiplicare a textelor. Din fr. **reprographie**.

REPROȘ, *reproșuri*, s.n. Imputare, dojană; mustrare, învinuire. Din fr. **reproche**.

REPROȘA, *reproșez*, vb. I. Tranz. A mostra, a învinui, a(-și) face reproșuri, a(-și) imputa. Din fr. **reprocher**.

REPROȘABIL, -Ă, *reproșabili*, -e, adj. Care merită reproșuri, de reproșat. Din fr. **reprochable**.

REPTILIAN, -Ă, *reptilieni*, -e, adj. Care este specific reptilei, de reptilă. Din fr. **reptilien**.

REPUBLICANISM s.n. (Rar) Concepție care susține republica drept formă de guvernământ; atitudine, activitate în favoarea republicii. Din fr. **républicanisme**.

REPUDIA, *repudiez*, vb. I. Tranz. A respinge, a nu mai recunoaște pe cineva sau ceva; a îndepărta, a arunca, a alunga, a desconsidera, a renega. ♦ A renunța la o moștenire sau la un legat. Din fr. **répudier**.

REPUDIARE, *repudieri*, s.f. Acțiunea de a *repudia* și rezultatul ei; respingere, renegare. ♦ *Repudierea unei moșteniri sau a unui legat* = renunțare a unei persoane la drepturile sale de moștenire legale sau la un legat. V. **repudia**.

REPUGNANT, -Ă, *repugnanti*, -te, adj. (Livr.) Care inspiră repulsie, care provoacă silă; respingător. Din fr. **répugnant**.

REPULSIV, -Ă, *repulsivi*, -e, adj. (Rar) Care inspiră repulsie; respingător. Din fr. **répulsif**.

REPURTA, *report*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A-și îndrepta gândul asupra unor oameni, idei, fapte din trecut; a se întoarce cu mintea înapoi. Din fr. **réporter** (după *purta*).

REPUTAT, -Ă, *reputați*, -te, adj. Care se bucură de o reputație bună. ♦ Renumit, faimos, cunoscut, prețuit. Din fr. **réputé**.

RESAC, *resacuri*, s.n. Val marin sau oceanic produs prin întoarcerea violentă a apei care a lovit un obstacol și care se combină continuu cu valul direct, prezentând aspectul unei explozii. Din fr. **ressac**.

REȘAPA, *reșapez*, vb. I. Tranz. A reconstitui banda de rulare a unei anvelope uzate prin adăugarea unui nou strat de cauciuc pe pânză. Din fr. **rechapier**.

REȘAPABIL, -Ă, *reșapabili*, -e, adj. (Despre anvelopele roților) Care poate fi reșapat. - **Reșapa** + suf. -*bil*.

REȘAPARE, *reșapări*, s.f. Acțiunea de a *reșapa*. V. **reșapa**.

REȘAPAT, -A, *reșapați*, -te, adj. (Despre anvelopele roților) Căruia i s-a adăugat un nou strat de cauciuc. V. **reșapa**.

REȘARJA, *reșarjez*, vb. I. Tranz. A încărca cuptorul cu o nouă șarjă. Din fr. **recharger**.

REȘARJARE, *reșarjări*, s.f. Acțiunea de a *reșarja*. V. **reșarja**.

RESEMNA, *resemnez*, vb. I. Refl. A se împăca cu o situație grea, defavorabilă; a se supune, a accepta, a suporta un rău fără împotrivire. [Var.:

(înv.) **resigna** vb. I] Din fr. **résigner** (după *semna*).

RESEMNARE, *resemnări*, s.f. Faptul de a se *resemna*. [Var.: (înv.) **resignare** s.f.] V. **resemna**.

RESEMNAT, -Ă, *resemnați*, -te, adj. Care se împacă cu o situație grea, care suportă un rău fără împotrivire. ♦ Care exprimă *resemnare*. [Var.: (înv.) **resignat**, -ă adj.] V. **resemna**.

RESENTIMENT, *resentimente*, s.n. Sentiment ostil față de cineva, pornire împotriva cuiva provocată de amintirea neplăcerilor suportate; dușmănie, ură, pică, resimțământ. Din fr. **ressentiment**.

REȘEDINȚĂ, *reședințe*, s.f. Sediul unei autorități sau al unei persoane (oficiale); localitate sau clădire în care se află acest sediu. ♦ Loc. adj. *De reședință* = care servește drept sediu unei autorități sau unei persoane. Din fr. **résidence** (după *ședință*).

RESIMȚI, *resimt*, vb. IV. 1. Tranz. A simți. 2. Refl. A simți urmările, consecințele unei împrejurări anterioare. ♦ A se face simțit, a avea repercusiuni. Din fr. **ressentir** (după *simți*).

RESIMȚĂMÂNT, *resimțăminte*, s.n. (Rar) Resentiment. - **Resimți** + suf. -*ământ* (după fr. *ressentiment*).

RESIMȚIRE, *resimțiri*, s.f. Faptul de a (se) *resimți*. V. **resimți**.

RESORBȚIE, *resorbții*, s.f. 1. (Med.) Proces de dispariție lentă, prin absorbție treptată, a unui țesut sau organ, de obicei străin organismului. ♦ Proces de atrofiere a unui țesut sau a unui organ, de obicei datorită fagocitozei. ♦ Proces prin care un lichid sau un gaz trece dintr-o cavitare a organismului, dintr-un vas sau din țesutul interstițial în sistemul circulator. 2. (Fiz.) Absorbție sau adsorbție a gazelor sau a vaporilor proveniți din corpul absorbantului sau adsorbantului. Din fr. **résorption**.

RESORCINĂ s.f. Substanță chimică extrasă din anumite rășini, întrebuințată în medicină și în industria materiilor colorante. Din fr. **résorcine**.

RESORT¹, *resoarte*, s.n. Sector, domeniu de activitate; p. ext. persoanele care îl reprezintă. ♦ *Autoritate de resort* = autoritate sub a cărei jurisdicție intră o problemă și care are competența de a o rezolva. ♦ Expr. *A fi de resortul cuiva* = a fi, a ține de competența, de specialitatea cuiva; a intra în atribuțiile cuiva. [Pl. și: *resorturi*] Din fr. **ressort**.

RESORT², *resorturi*, s.n. Organ al unui mecanism executat dintr-un material cu proprietăți elastice mari și care, sub acțiunea unei forțe exterioare, se deformează, revenind la forma inițială când acțiunea exterioară încetează; (sens curent) arc. ♦ Fig. Sursă, izvor de energie fizică sau morală; suport moral, imbold. Din fr. **ressort**.

RESORTISANT, *resortisanți*, s.m. Persoană fizică sau juridică aparținând unui stat, unui teritoriu aflat sub administrația altui stat. Din fr. **ressortissant**.

REȘOU, *reșouri*, s.n. Aparat de încălzit, electric sau cu gaz, întrebuințat la bucătărie și în laborator. Din fr. **réchaud**.

RESPECTA, *respect*, vb. I. Tranz. 1. A simți și a manifesta respect față de cineva sau de ceva; a cinsti, a stima. ♦ Refl. recipr. *Se respectă unul pe altul*. ♦ A acorda atenția cuvenită, a ține seamă de..., a nu neglija. ♦ Refl. A-și păstra demnitatea. ♦ A nu păgubi, a cruța. 2. A nu se abate de la un contract, de la o lege, de la un angajament etc. Din fr. **respecter**.

RESPECTARE, *respectări*, s.f. Faptul de a (se) respecta. V. **respecta**.

RESPECTAT, -Ă, *respectați, -te*, adj. Care se bucură de respect. V. **respecta**.

RESPECTABIL, -Ă, *respectabili, -e*, adj. 1. Care merită să fie respectat, care este demn de respect. 2. (Fam.) Impresionant, impozant; considerabil, mare. Din fr. **respectable**.

RESPECTABILITATE s.f. Înșușirea de a fi respectabil; onorabilitate. Din fr. **respectabilité**.

RESPECTIV, -Ă, *respectivi, -e*, adj. Care privește împrejurarea, persoana sau obiectul despre care este vorba; (despre mai multe persoane sau despre mai multe lucruri) care se raportează la fiecare în particular, care privește fiecare dintre părțile interesate. ♦ (Substantivat, art., fam.) Soțul sau iubitul cuiva (în raport cu această persoană); soția sau iubita cuiva (în raport cu aceasta). Din fr. **respectif**.

RESPECTUOS, -OASĂ, *respectuoși, -oase*, adj. Plin de respect, cu respect; cuviincios. [Var.: **respectos**, -oasă adj.] Din fr. **respectueux**.

NERESPECTUOS, -OASĂ, *nerespectuoși, -oase*, adj. Care este lipsit de respect, de bună-cuviință; necuviincios, nereverențios, ireverențios. - Ne- + **respectuos**.

RESPIRATOR, -OARE, *respiratori, -oare*, adj. Care ține de respirație, privitor la respirație; care folosește la respirație. ♦ (Anat.) *Aparat respirator* = sistem de organe care asigură respirația, structura lui fiind adaptată modului de viață al animalului respectiv și tipului de respirație. [Var.: **respiratoriu, -ie** adj.] Din fr. **respiratoire**.

RESPONSABIL, -Ă, *responsabili, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre o persoană) Care poartă răspunderea unui lucru, a unui fapt; răspunzător. 2. S.m. și f. Persoană care este însărcinată cu o funcție de conducere, care are o sarcină de răspundere, căreia i s-a încredințat o responsabilitate; șef. Din fr. **responsable**.

RESPONSABILITATE, *responsabilități*, s.f. Obligația de a efectua un lucru, de a răspunde, de a da socoteală de ceva, de a accepta și suporta

consecințele; răspundere. ♦ Funcție, sarcină de responsabil. Din fr. **responsabilité**.

RESTAURANT, *restaurante*, s.n. Unitate de alimentație publică care prepară în bucătărie proprie mâncăruri și le desface contra cost, împreună cu băuturi, în săli de mese special amenajate; local în care se află o astfel de unitate. Din fr. **restaurant**.

RESTITUȚIE, *restituții*, s.f. Restituire. ♦ Spec. Restituire de către un stat beligerant către alt stat beligerant a unor bunuri aparținând acestuia din urmă, pe care primul stat și le-a însușit și le-a transportat fără drept pe teritoriul său. Din fr. **restitution**.

RESTRICTIV, -Ă, *restrictivi, -e*, adj. Care îngreudește, care limitează, care creează restricții. Din fr. **restrictif**.

RESTRINGENT, -Ă, *restringenți, -te*, adj., s.n. (Substanță) care restrânge țesuturile animale. Din fr. **restringent**.

RESURGENTĂ, *resurgențe*, s.f. (Geol.) Izvor carstic intermitent; izbuc. Din fr. **résurgence**.

RESURSA, *resurse*, s.f. 1. Rezervă sau sursă de mijloace susceptibile de a fi valorificate într-o împrejurare dată. ♦ *Resurse naturale* = totalitatea zăcămintelor de minerale și de minereuri, a terenurilor cultivabile, a apelor și a pădurilor de care dispune o țară. *Resurse de (forțe de) muncă* = totalitatea persoanelor care au vârsta și sunt capabile de muncă, precum și a persoanelor în vârstă apte de muncă, care pot fi sau sunt ocupate într-o ramură a economiei. 2. Durată de timp în ore de zbor admisă pentru utilizarea normală a unui avion între două reparații generale sau între două revizii. Din fr. **ressource**.

RESUSCITA, *resuscitez*, vb. I. Tranz. 1. (Med.) A reda funcțiile vitale ale organismului, a repune în funcțiune inima sau respirația oprite, a readuce în simțiri, a face să-și revină. 2. A suscita din nou. Din fr. **ressusciter**.

RESUSCITARE, *resuscitări*, s.f. Acțiunea de a resuscita și rezultatul ei. V. **resuscita**.

REȘUTĂ, *reșute*, s.f. (Med.) Reaparitie a simptomelor unei boli în timpul convalescenței; recidivă, recădere. Din fr. **rechute**.

RETARD, *retarde*, adj. (Despre medicamente) A cărui acțiune este prelungită prin adăugarea unor substanțe care se resorb lent în organism. Din fr. **réta**.

RETASURĂ, *retasuri*, s.f. Defect al pieselor sau al lingourilor de metal turnate, constând din goluri formate în partea lor superioară în urma contracției metalului în timpul solidificării. Din fr. **retassure**.

RETENTIV, -Ă, *retentivi, -e*, adj. (Rar) De retenție. Din fr. **ré**.

RETICENT, -Ă, *reticenți, -te*, adj. (Despre oameni și despre cuvintele lor) Care manifestă sau care arată reticență, reținere. Din fr. **ré**.

RETICULAR, -Ă, *reticulari*, -e, adj. Care se întretaie în formă de rețea, de puncte sau de linii, care se aseamănă cu o rețea. ♦ Care aparține unui reticul. Din fr. **reticulaire**.

RETICULINĂ s.f. Substanță organică albuminoidă care conține fosfor și care se găsește în organele bogate în țesut reticular. Din fr. **reticuline**.

RETICULITĂ, *reticulite*, s.f. (Med.) Inflamație a țesutului reticular. Din fr. **reticulite**.

RETICULOCIT, *reticulocite*, s.n. (Biol.) Globulă roșie tânără, fără nucleu. Din fr. **reticulocyte**.

RETICULOPATIE, *reticulopatii*, s.f. (Med.) Reticuloză. Din fr. **reticulopathie**.

RETICULOZĂ, *reticuloze*, s.f. (Med.) Boală datorită creșterii numărului reticulocitelor din sânge; reticulopatie. Din fr. **reticulose**.

RETINĂ, *retine*, s.f. Membrană nervoasă, sensibilă la lumină, situată în fundul ochiului și alcătuită din mai multe straturi de celule, pe care se formează imaginea vizuală. Din fr. **réfine**.

RETINIAN, -Ă, *retinieni*, -e, adj. (Anat.) Referitor la retină, al retinei. Din fr. **rétinien**.

RETINITĂ, *retinite*, s.f. Inflamație a retinei care determină scăderea progresivă a vederii, mergând până la pierderea ei, și care constituie, adesea, un simptom al unei afecțiuni generale. Din fr. **rétnite**.

RETINOPATIE, *retinopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile retinei. Din fr. **rétnopathie**.

RETOROMAN, -Ă, *retoromani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație care trăiește în sud-estul Elveției, în nord-estul Italiei și în unele regiuni ale Alpilor Dolomitiți; (și la sg.) persoană care aparține acestei populații. 2. Adj. Care aparține retoromanilor (1), privitor la retoromani. ♦ (Substantivat, f.) Limbă romanică vorbită de retoromani (1), prezentând mari deosebiri dialectale; ladină. Din fr. **rhéto-roman**.

RETORSIUNE, *retorsiuni*, s.f. Luarea de către un stat față de altul a unor măsuri coercitive, asemănătoare celor pe care cel din urmă le-a luat împotriva celui dintâi. Din fr. **rétorsion**.

RETRACTA, *retractez*, vb. I. 1. Tranz. A reveni asupra celor afirmate înainte (recunoscându-și greșeala), a retrage cele spuse; a se lepăda de o faptă, de o atitudine din trecut. 2. Refl. (Despre mușchi, tegumente, tendoane etc., rar, despre ființe) A se strânge, a se zgârci, a se contracta. ♦ (Despre materiale) A-și micșora volumul. Din fr. **rétracter**.

RETRACTARE, *retractări*, s.f. Acțiunea de a (se) retracta și rezultatul ei. V. **retracta**.

RETRACTABIL, -Ă, *retractabili*, -e, adj. (Rar) Care poate fi retractat. Din fr. **rétractable**.

RETRACTIL, -Ă, *retractili*, -e, adj. (Despre unele organe sau părți ale corpului) Care are facultatea de a se strânge, de a se zgârci, de a se trage înapoi sau în interior. Din fr. **rétractile**.

RETRACTILITATE s.f. Însușirea de a se strânge, de a fi retractil. Din fr. **rétractilité**.

RETRACTIE, *retractii*, s.f. Însușire a unui țesut sau a unui organ de se contracta, de a-și reduce dimensiunile din cauza unei excitații, a unei boli. Din fr. **rétraction**.

RETRANSMISIE, *retransmisii*, s.f. Recepție și transmitere concomitentă a unor semnale de telecomunicații, a unei emisiuni radiofonice ori de televiziune primite de la alt post. [Var.: **retransmisie** s.f.] Din fr. **retransmission**.

RETRIBUȚIE, *retribuții*, s.f. (Ieșit din uz) Salariu. Din fr. **rétribution**.

RETRO adj. invar. (Despre modă, muzică etc.) Care reflectă o întoarcere în timp (reluând sau imitând un stil mai vechi). Din fr. **retro**[grade].

RETROACTIV, -Ă, *retroactivi*, -e, adj. Care se aplică unor fapte din trecut. Din fr. **retroactif**.

RETROACTIVITATE, *retroactivități*, s.f. Acțiune retroactivă. Din fr. **retroactivité**.

RETROACȚIUNE s.f. 1. Acțiune de răspuns la o altă acțiune. 2. Efect retroactiv. 3. Feedback. Din fr. **rétroaction**.

RETROCEDA, *retrocedez*, vb. I. Tranz. A da cuiva înapoi un drept, un bun, un teritoriu etc. pe care acesta îl cedase mai înainte; a face o retrocesiune. Din fr. **retroceder**.

RETROCEDARE, *retrocedări*, s.f. Acțiunea de a retroceda și rezultatul ei. V. **retroceda**.

RETROCEDAT, -Ă, *retrocedați*, -te, adj. (Despre bunuri, teritorii, drepturi) Care a fost dat înapoi, care a fost restituit. V. **retroceda**.

RETROCEDANT, -Ă, *retrocedanți*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care dă ceva înapoi, care retrocedează. Din fr. **retrocedant**.

RETROCESIUNE, *retrocesiuni*, s.f. Act prin care se restituie un drept sau un lucru persoanei care l-a cedat anterior. ♦ Restituire a unui teritoriu cedat. Din fr. **retrocession**.

RETROCESIV, -Ă, *retrocesivi*, -e, adj. (Jur.) Care comportă o retrocesiune. Din fr. **retrocessif**.

RETROCOMPATIBILITATE s.f. (Tel.) Proprietate a unui sistem de televiziune în culori de a permite ca receptoarele necesare pentru acest sistem să reproducă în alb-negru imaginile transmise de un sistem de televiziune în alb-negru. Din fr. **retrocompatibilité**.

RETROFUZEE, *retrofuzee*, s.f. Motor-rachetă al unui vehicul spațial destinat frânării mișcării acestuia. Din fr. **rétofusée**.

RETROGNATISM s.n. Conformație a feței caracterizată prin poziția posterioară a bărbiei față de frunte, datorată unei insuficiente dezvoltări a mandibulei. Din fr. **rétrognatisme**.

RETROGRADA, *retrogradez*, vb. I. Tranz. A trece pe cineva într-o funcție sau într-un post inferior celui avut înainte. ♦ Intranz. (Despre echipe sportive) A trece într-o categorie inferioară în urma rezultatelor nesatisfăcătoare obținute. Din fr. **rétrograder**.

RETROGRADARE, *retrogradări*, s.f. Acțiunea de a *retrograda* și rezultatul ei. V. **retrograda**.

RETROGRADAȚIE, *retrogradații*, s.f. Mișcarea aparentă a planetelor printre stele, care se face de la răsărit la apus. Din fr. **rétrogradation**.

RETROGRESIUNE s.f. 1. Mișcare în sens invers celui normal sau general. 2. (Psih.) Act de revenire sau de întoarcere la comportamente și atitudini ce țin de o perioadă depășită a dezvoltării individuale. Din fr. **rétrogression**.

RETROGRESIV, -Ă, *retrogresivi*, -e, adj. De regresivitate. Din fr. **rétrogressif**.

RETROPROIECȚIE, *retroproiecții*, s.f. Proiecție cinematografică la care aparatul de proiecție se află în spatele unui ecran translucid. ♦ Fig. Proiectare înapoi în timp. Din fr. **rétroprojection**.

RETROPROIECTOR, *retroproiectoare*, s.n. Aparat de proiecție folosit la retroproiecție. Din fr. **rétroprojecteur**.

RETROSPECȚIUNE, *retrospecțiuni*, s.f. Faptul de a privi în trecut. [Var.: **retrospecție** s.f.] Din fr. **rétrospection**.

RETROSPECTIV, -Ă, *retrospectivi*, -e, adj. Care privește în urmă, care se referă la fapte și la situații din trecut. ♦ *Expoziție retrospectivă* (și substantivat, f.) = expoziție de artă plastică cuprinzând opere din trecut (ale unui artist). Din fr. **rétrospectif**.

RETROSTERNAL, -Ă, *retrosternali*, -e, adj. Care se află în spatele sternului. Din fr. **rétrosternal**.

RETROVERSIE, *retroversii*, s.f. (Med.) Înclinare a uterului posterior către sacru. [Var.: **retroversiune** s.f.] Din fr. **rétroversion**.

RETROVIZOR, *retrovizoare*, s.n. Oglindă mobilă fixată la autovehicule în așa fel încât să permită conducătorului auto să vadă ce se petrece în spatele vehiculului. Din fr. **rétroviseur**.

RETUR, *retururi*, s.n. 1. Întoarcere, revenire (în punctul de plecare). ♦ Indicație pentru serviciul poștal pe un plic sau pe un colet, arătând că obiectul trebuie înapoiat trimițătorului. 2. (Sport) Denumire dată duratei unei competiții la care participă mai multe echipe care, după ce s-au întrecut o dată fiecare, se întâlnesc încă o dată, în revanșă. ♦ Întâlnire sportivă revanșă între două echipe, cu caracter eliminatoriu sau cu punctaj adițional. 3. (Tehn.) Conducă de întoarcere a agentului calorifer sau frigorifer dintr-o instalație de încălzire, respectiv de răcire,

după ce acesta a trecut prin instalație și a cedat sau a preluat căldura. Din fr. **retour**.

RETURNA, *returnez*, vb. I. Tranz. A trimite înapoi; a înapoia. Din fr. **retourner**.

RETURNARE, *returnări*, s.f. Acțiunea de a *returna*; înapoiere. V. **returna**.

RETURNAT, -Ă, *returnați*, -te, adj. Care a fost trimis înapoi. V. **returna**.

RETUȘ, *retușuri*, s.n. Îndreptare, corectare (execută de obicei manual) a unui tablou, a unei fotografii, a unui desen, a unei piese tehnice etc.; retușare. Din fr. **retouche**.

RETUȘA, *retușez*, vb. I. Tranz. A face un retuș; p. gener. a îndrepta, a corecta, a perfecționa. Din fr. **retoucher**.

RETUȘARE, *retușări*, s.f. Acțiunea de a *retușa* și rezultatul ei. V. **retușa**.

RETUȘAT, -Ă, *retușați*, -te, adj. (Despre fotografii, desene, piese tehnice etc.) Care este corectat, îndreptat (de obicei manual). V. **retușa**.

RETUȘOR, -OARE, *retușori*, -oare, s.m. și f. 1. Persoană care retușează fotografiile într-un atelier. 2. Persoană care face retușuri la confecții. Din fr. **retoucher**.

REUMATISMAL, -Ă, *reumatismali*, -e, adj. De natură reumatică. Din fr. **rhumatismal** (după *reumatism*).

REUMATOLOGIC, -Ă, *reumatologici*, -ce, adj. De reumatologie. Din fr. **rhumatologique** (după *reumatologie*).

REUMATOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază afecțiunile reumatice. Din fr. **rhumatologie** (după *reumatic*, *reumatism*).

REUMATOLOG, -Ă, *reumatologi*, -ge, s.m. și f. Medic specialist în reumatologie. Din **reumatologie** (derivat regresiv).

REUNI, *reunesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) aduna, a (se) strânge laolaltă, a (se) întruni. Din fr. **réunir**.

REUNIRE, *reuniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *reuni* și rezultatul ei. V. **reuni**.

REUNIUNE, *reuniuni*, s.f. 1. Întâlnire a unui grup de persoane, întrunire, adunare. ♦ Reprezentatie sportivă amicală sau oficială; întrecere, competiție. 2. (Înv.) Asociație, societate. Din fr. **réunion**.

REVACCINA, *revaccinez*, vb. I. Tranz. A vaccina din nou pentru a reactualiza, a întări sau a prelungi efectul primei vaccinări. Din fr. **revacciner**.

REVACCINARE, *revaccinări*, s.f. Acțiunea de a *revaccina* și rezultatul ei. V. **revaccina**.

REVALIDA, *revalidez*, vb. I. Tranz. A valida din nou. Din fr. **revalider**.

REVALIDARE, *revalidări*, s.f. Acțiunea de a *revalida* și rezultatul ei. V. **revalida**.

REVALORIZA, *revalorizez*, vb. I. Tranz. A aduce la valoarea inițială; a ridica cursul oficial

al valutei naționale în raport cu aurul și cu valutele străine. Din fr. **revaloriser**.

REVALORIZARE, *revalorizări*, s.f. Acțiunea de a revaloriza și rezultatul ei. V. **revaloriza**.

REVANȘA, *revanșez*, vb. I. Refl. A întoarce cuiva binele sau răul făcut; a-și lua revanșa. ♦ (Sport) A reuși să-și învingă adversarul după ce, în meciul anterior, fusese învins de el. Din fr. **revancher**.

REVANȘARE, *revanșări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a se revanșa. V. **revanșa**.

REVANȘARD, **-Ă**, *revanșarzi*, *-de*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care încearcă să-și ia revanșa, care vrea să se răzbune; (om) caracterizat prin dorința de răzbunare, răzbunător. 2. Adj. Care duce sau sprijină o politică de revanșă pentru o pierdere suferită. Din fr. **revanchard**.

REVANȘĂ, *revanșe*, s.f. Acțiune prin care cineva se revanșează; răzbunare pentru un rău suferit de cineva sau răsplătă pentru un serviciu făcut. ♦ *Spirit de revanșă* = dorință de răzbunare; revanșism. ♦ (Sport) Partidă prin care un jucător sau o echipă învinsă anterior încearcă să obțină victoria în fața aceluiași adversar. Din fr. **revanche**.

REVANȘISM s.n. Spirit de revanșă, dorință de răzbunare; politică revanșardă. - **Revanșă** + suf. *-ism*.

REVELATOR, **-OARE**, *revelatori*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care dezvăluie, descoperă sau duce la descoperirea unui adevăr ascuns, a unei taine. 2. S.n. Substanță complexă folosită în tehnica fotografierii pentru dezvoltare. [Var.: **revelatoriu**, *-ie* adj.] Din fr. **révélateur**.

REVELION, *revelioane*, s.n. Noaptea dintre 31 decembrie și 1 ianuarie, în care se sărbătorește Anul Nou; petrecere care are loc în această noapte. [Var.: **reveion** s.n.] Din fr. **réveillon**.

REVENDICA, *revendic*, vb. I. Tranz. A reclama, a cere un bun care i se cuvine, asupra căruia are drepturi. ♦ A cere, a pretinde un drept, ca fiind al său. ♦ A asuma. Din fr. **revendiquer**.

REVENDICANT, **-Ă**, *revendicanți*, *-te*, s.m. și f. (Jur.) Persoană care revendică ceva. V. **revendica**.

REVENDICARE, *revendicări*, s.f. Acțiunea de a revendica și rezultatul ei; (concr.) ceea ce se revendică; revendicație. V. **revendica**.

REVENDICATIV, **-Ă**, *revendicativi*, *-e*, adj. Care revendică un bun, un drept cuvenit; care face o revendicare, care cuprinde o revendicare. Din fr. **revendicatif**.

REVENDICAȚIE, *revendicații*, s.f. Revendicare. Din fr. **revendication**.

REVENI, *revin*, vb. IV. Intrans. 1. A veni din nou, a se întoarce. ♦ A apărea iar; a se manifesta din nou. 2. A se întoarce la o stare anterioară

(obișnuită); a-și recăpăta echilibrul sufleteș, forța etc. ♦ Expr. *A reveni la viață* = a scăpa cu viață dintr-o boală grea. *A-și reveni în fire* (sau *în sine*) = a-și recăpăta cunoștința în urma unui leșin, a unei crize, a unei emoții etc. 3. A se ocupa din nou de un subiect, de o idee, a se opri din nou la...; a relua. ♦ A rectifica, a revoca. 4. A i se atribui un bun cuiva. ♦ A fi de datoria (cuiva), a incumba. ♦ A i se cuveni. 5. A renunța la cele spuse, promise, a nu mai respecta. 6. A costa. Din fr. **revenir**.

REVENIRE, *reveniri*, s.f. Acțiunea de a reveni² și rezultatul ei, întoarcere. V. **reveni**.

REVER, *revere*, s.n. Parte răsfrântă a unei haine, în prelungirea gulerului, de o parte și de alta a pieptului. ♦ (Sport) Lovitură în care racheta sau paleta sunt mănuite din partea opusă mâinii care le ține, la jocul de tenis sau de tenis de masă. Din fr. **revers**.

REVERBER, *reverbere*, s.n. Oglindă metalică montată la o lampă, pentru a reflecta razele de lumină într-o anumită direcție. Din fr. **réverbère**.

REVERBERA, pers. 3 *reverberează*, vb. I. Tranz. A produce reverberații. Din fr. **réverbérer**.

REVERBERARE, *reverberări*, s.f. Acțiunea de a reverbera. V. **reverbera**.

REVERBERAT, **-Ă**, *reverberați*, *-te*, adj. Rezultat prin reverberare. V. **reverbera**.

REVERBERAȚIE, *reverberații*, s.f. 1. Persistență a unui sunet într-o încăpere închisă, datorită reflexiei, după ce izvorul sonor a încetat să mai emită unde. ♦ *Reverberație artificială* = realizare cu mijloace acustice, electromagnetice, electromecanice sau electrice a unor efecte asemănătoare celor determinate de reverberația (1) naturală. 2. Reflexie a luminii. 3. Reflexie repetată a căldurii pe pereții unui focar sau ai unui cuptor special. ♦ *Cuptor cu reverberație* = cuptor cu acoperișul boltit, căptușit cu cărămidă refractară, în care încălzirea materialului se face prin contactul cu gazele de ardere și prin radieri din acoperișul boltit. Din fr. **réverbération**.

REVERENȚIOS, **-OASĂ**, *reverențioși*, *-oase*, adj. Foarte politicos, deosebit de respectuos; ceremonios. Din fr. **révérencieux**.

NEREVENȚIOS, **-OASĂ**, *nerevențioși*, *-oase*, adj. Nerespectuos, necuviincios, ireverențios. - **Ne-** + **reverențios**.

REVERIE, *reverii*, s.f. Visare. ♦ Piesă vocală sau instrumentală de mici proporții, cu caracter visător. Din fr. **réverie**.

REVERSIBIL, **-Ă**, *reversibili*, *-e*, adj. 1. Care poate reveni, care poate fi adus sau întors înapoi. ♦ (Jur.; despre bunuri) Care urmează să revină, în anumite cazuri, în posesia fostului proprietar. ♦ (Despre rente, pensii) Care, la moartea titularului, trece asupra altei persoane

(îndreptăţite). **2.** (Fiz.; despre unele transformări) Care se poate produce atât într-un sens, cât şi în sens invers, fenomenul trecând succesiv prin aceleaşi stări, pentru a se întoarce la starea iniţială. ♦ (Chim.; despre reacţii) În care corpurile ce iau naştere din combinarea unor substanţe pot să se recombine, pentru a forma din nou o anumită cantitate din substanţele iniţiale. **3.** (Mec.) Care poate acţiona, care se poate mişca în două sensuri opuse. ♦ *Plug reversibil* = plug alcătuit din două trupe simetrice, care poate răsturna brazda, la dus şi la întors, în aceeaşi parte şi care serveşte, în special, la arături pe coaste, pe deal. Din fr. **réversible**.

REVERSIBILITATE s.f. Însuşirea de a fi reversibil, faptul de a fi reversibil. Din fr. **réversibilité**.

REVERSIE, *reversii*, s.f. **1.** (Livr.) Întoarcere la o stare anterioară (mai puţin evoluată). **2.** (Med.) Atavism. Din fr. **réversion**.

REVERSIUNE, *reversuni*, s.f. **1.** (Jur.) Revenire a unor bunuri donate la primul proprietar, când persoana căreia i-au fost donate moare fără a avea copii. **2.** (Fiz.) Schimbare a succesiunii de stări intermediare prin care trece un sistem în cursul unei transformări. Din fr. **réversion**.

REVERSIV, -Ă, *reversivi*, -e, adj. Care revine spontan la poziţia sau la starea iniţială după încetarea fenomenului modificator. Din fr. **réversif**.

REVIGORA, *revigorez*, vb. I. Tranz. (Franţuzism) A învia. Din fr. **revigorer**.

REVIGORARE, *revigorări*, s.f. (Franţuzism) Acţiunea de a *revigora*; înviore. V. **revigora**.

REVIGORAT, -Ă, *revigoraţi*, -te, adj. (Franţuzism) Care s-a fortificat, care s-a înviorat. V. **revigora**.

REVIGORATOR, -OARE, *revigatorori*, -oare, adj. (Franţuzism) Învioretor. - **Revigora** + suf. -tor.

REVIRIMENT, *revirimente*, s.n. Schimbare bruscă în bine; înviore. ♦ *Reviriment de fonduri* = mod de a achita o datorie prin transferul unei creanţe echivalente cu suma datorată. Din fr. **revirement**.

REVITALIZA, *revitalizez*, vb. I. Tranz. A reda puteri; a revigora. Din fr. **revitaliser**.

REVITALIZARE, *revitalizări*, s.f. Acţiunea de a *revitaliza* şi rezultatul ei; revigorare, înviore. V. **revitaliza**.

REVITALIZAT, -Ă, *revitalizaţi*, -te, adj. Care a prins puteri, care s-a fortificat; revigorat. V. **revitaliza**.

REVIVISCENŢĂ, -Ă, *reviviscenti*, -te, adj. (Rar) Care poate învia sau reveni la viaţă. Din fr. **reviviscent**.

REVIVISCENŢĂ, *reviviscente*, s.f. Revenire la viaţă; înviore, însufleţire. ♦ (Biol.) Proprietate a unor plante şi animale acvatice (inferioare) de a reveni la viaţă prin umiditate, după ce s-au uscat. ♦ Fig. Reapariţie a unor stări de conştiinţă uitate. Din fr. **reviviscent**.

REVOCABILITATE s.f. **1.** Posibilitate de retragere a mandatului încredinţat unei persoane de către cei ce au ales-o. **2.** Calitate a anumitor acte de a putea fi retrase, anulate, de către cei ce le-au emis. Din fr. **révocabilité**.

REVOLTA, *revolt*, vb. I. **1.** Refl. A fi cuprins de revoltă, de indignare; a se indigna. **2.** Refl. şi tranz. A (se) răscula, a (se) răzvrăti. Din fr. **révolter**.

REVOLTARE, *revoltări*, s.f. (Rar) Faptul de a (se) *revolta*. V. **revolta**.

REVOLTAT, -Ă, *revoltaţi*, -te, adj. **1.** Indignat. **2.** Răsculat, răzvrătit. V. **revolta**. Cf. fr. **révolté**.

REVOLTĂTOR, -OARE, *revoltători*, -oare, adj. Care provoacă revoltă, indignare; nedrept, scandalos. - **Revolta** + suf. -ător.

REVOLTANT, -Ă, *revoltanţi*, -te, adj., s.m. (Înv.) **1.** Adj. Revoltător. **2.** S.m. Răsculat. Din fr. **révoltant**.

REVOLTĂ, *revolte*, s.f. **1.** Sentiment de mânie provocat de o nedreptate sau de o acţiune nedemnă; indignare. **2.** Răscoală spontană, neorganizată; răzvrătire, rebeliune. Din fr. **révolte**.

REVOLUTIV, -Ă, *revolutivi*, -e, adj. Care se referă la mişcarea unui astru. Din fr. **révolutif**.

REVOLUŢIONA, *revoluţionez*, vb. I. Tranz. A schimba radical, a transforma brusc şi din temelii. Din fr. **révolutionner**.

REVOLUŢIONARE, *revoluţionări*, s.f. Acţiunea de a *revoluţiona*. V. **revoluţiona**.

REVOLUŢIONAR, -Ă, *revoluţionari*, -e, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care ţine de revoluţie, care este în legătură cu revoluţia, care aderă la revoluţie sau propagă revoluţia. ♦ Fig. Care produce o transformare radicală într-un anumit domeniu; înnoitor, transformator. **2.** S.m. şi f. Partizan, adept al revoluţiei; participant la o revoluţie. Din fr. **révolutionnaire**.

PREREVOLUŢIONAR, -Ă, *prerevoluţionari*, -e, adj. Care a existat, a fost, s-a întâmplat înainte de o revoluţie; care caracterizează perioada dinaintea unei revoluţii. - **Pre-** + **revoluţionar**.

POSTREVOLUŢIONAR, -Ă, *postrevoluţionari*, -e, adj. Care urmează după o revoluţie. - **Post-** + **revoluţionar**.

REVOLUŢIONARISM s.n. Ideologie, atitudine revoluţionară, spirit revoluţionar. - **Revoluţionar** + suf. -ism. Cf. germ. **Revolutionarismus**.

REVUIST, *revuişti*, s.m. Autor de reviste (**3**). Din fr. **revuiste**.

REVUISTIC, -*Ă*, *revuistici*, -*ce*, adj. Care ține de un spectacol de revistă. - **Revuist** + suf. -*ic*.

REVULSIE, *revulsii*, s.f. Metodă de tratament care constă în aplicarea pe piele a unor substanțe care provoacă deplasarea spre piele a sângelui stagnat într-un organ sau într-o regiune inflamată a corpului. Din fr. **révulsion**.

REVULSIV, -*Ă*, *revulsivi*, -*e*, adj., s.n. (Medicament) care provoacă revulsie. Din fr. **révulsif**.

REZECA, *rezec*, vb. I. Tranz. A face o rezecție. Din fr. **résequer**.

REZERVA, *rezerv*, vb. I. Tranz. A păstra ceva pentru cineva sau pentru ceva; a pune deoparte, a reține, a opri. (Refl.) *Mă rezerv pentru banchet*. ♦ Expr. *A-și rezerva dreptul* = a-și păstra pentru sine dreptul de a... ♦ (Mai ales la pasiv) A atribui, a destina exclusiv (sau special) unei persoane sau unui grup. ♦ A destina (exclusiv) pentru un anumit scop. ♦ Fig. A hărăzi, a meni. Din fr. **réserver**.

REZERVARE, *rezervări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) rezerva și rezultatul ei. V. **rezerva**.

REZERVAT, -*Ă*, *rezervați*, -*te*, adj. 1. Pus la o parte, reținut, oprit, păstrat pentru cineva. 2. (Despre oameni; *p. ext.* despre sentimente, atitudini) Care se ține în rezervă; sobru, circumspect, stăpânit, reținut, distant; discret. ♦ (Adverbial) Cu prudență. V. **rezerva**. Cf. fr. **réserve**.

REZERVĂ, *rezerve*, s.f. 1. Cantitate de alimente, de obiecte, de bani, de materiale etc. pusă deoparte și păstrată pentru a fi întrebuințată mai târziu; depozit. ♦ (Ec. pol.) *Rezerve de stat* = cantitate de bunuri materiale dintre cele mai importante acumulate și centralizate cu scopul de a asigura continuitatea procesului de producție și necesitățile de consum ale populației, în cazul ivirii unor greutăți neprevăzute. *Rezerve interne* = posibilități existente într-o întreprindere, a căror descoperire și folosire permit, fără investiții suplimentare mari, să se realizeze cantități sporite de produse. (Fin.) *Rezervă-aur* = cantitatea de aur pe care o păstrează băncile de emisiune ca garanție pentru biletele de bancă puse în circulație și pentru lichidarea datoriilor către alte țări, în cazul când acestea nu pot fi achitate prin livrări de mărfuri obișnuite. *Rezervă lichidă* = a) totalitatea mijloacelor bănești, existente sub orice formă, negrevate de nici o sarcină, disponibile la o bancă, la o întreprindere etc.; b) aurul disponibil în monede sau în lingouri, precum și valutele și devizele liber convertibile în aur, destinate operațiilor internaționale. *Rezervă bugetară* = parte din veniturile unui buget, constituită ca rezervă în scopul acoperirii unor cheltuieli neprevăzute sau în cazul nerealizării integrale a veniturilor. (Jur.) *Rezervă*

successorală (sau *legală*) = parte dintr-o avere successorală de care testatorul nu poate dispune liber, fiind rezervată de drept unor anumiți moștenitori. (Fiziol.) *Rezervă alcalină* = cantitate de bicarbonat de sodiu din plasmă, exprimată în cm³ de dioxid de carbon care se degajează din 100 ml de plasmă la presiunea parțială a bioxidului de carbon de 40 mm mercur și la temperatura corpului. ♦ Cantitate de substanțe minerale utile pe care le conține un zăcământ. 2. Cameră de spital în care se internează un singur bolnav sau cel mult doi. 3. Parte din armată care nu se află sub arme, formată din persoane care au satisfăcut serviciul militar, și care este solicitată numai în caz de război sau de concentrare; trupe neangajate în luptă, păstrate pentru a interveni la nevoie. ♦ *Ofițer de rezervă* = ofițer care nu face parte din cadrele active ale armatei. ♦ Persoană, grup de persoane, obiect etc. destinate să ia locul altora în anumite condiții sau împrejurări. ♦ Loc. adj. *De rezervă* = care poate înlocui, la nevoie, o piesă tehnică, un obiect, o persoană. ♦ Spec. (Sport) Jucător care înlocuiește, la nevoie, pe unul dintre jucătorii titulari angajați în competiție. 4. Obiecție, îndoială, lipsă de încredere. ♦ Loc. adv. *Fără rezervă* = fără reticențe; cu totul, în întregime. *Sub toate rezervele* = fără nici o garanție. *Cu multă rezervă* sau *cu toată rezerva* = cu îndoială, fără siguranță, fără a-și lua răspunderea pentru autenticitatea, veridicitatea, exactitatea sau oportunitatea unui fapt. ♦ Loc. prep. *Sub rezerva...* = cu condiția... ♦ (Jur.) Manifestare prin care un stat, devenit parte la un tratat, declară că vrea să excludă sau să limiteze aplicarea anumitor clauze cuprinse în acest tratat, ori să le atribuie un anumit înțeles. ♦ Fig. Prudență, circumspecție; discreție; reticență; *p. ext.* răceală, indiferență; jenă. Din fr. **réserve**.

REZERVATAR, -*Ă*, *rezervatari*, -*e*, adj., subst. 1. Adj., s.m. și f. (Moștenitor) care se bucură de rezervă successorală. 2. Adj., s.n. (Stat) care formulează o rezervă la încheierea unui tratat. Din fr. **réserveataire**.

REZERVAȚIE, *rezervații*, s.f. 1. (Adesea urmat de determinarea "naturală") Teritoriu ocrotit prin lege, pe care nu se pot face transformări, deoarece în cuprinsul lui se găsesc plante, animale, minereuri sau formații geologice rare, care prezintă importanță din punct de vedere științific. 2. Întindere redusă din teritoriul unui stat pe care este silită să locuiască populația de o anumită rasă aflată pe teritoriul celui stat. Din fr. **réserveation**.

REZERVOR, *rezervoare*, s.n. Bazin sau recipient în care se depozitează o cantitate de fluide sau de materiale granulare ori pulverulente, ♦ *Toc rezervor* = stilou. ♦ Depresiune de teren amenajată spre a colecta

apele de pe un anumit teritoriu, pentru a fi folosite în scopuri tehnice. Din fr. **réservoir**.

REZIDUAR, -Ă, *reziduări*, -e, adj. (Rar) Care formează reziduuri. Din fr. **résiduaires**.

REZIL, *rezile*, s.n. (Înv.) Fileu. [Var.: **rizil** s.n.] Din fr. **résille**.

REZILIA, *reziliez*, vb. I. Tranz. A desface, a anula un contract, o convenție. Din fr. **résilier**.

REZILIERE, *rezilieri*, s.f. Acțiunea de a rezilia și rezultatul ei; desfacere a unor contracte, în cazul în care una dintre obligațiile reciproce nu a fost executată, menținându-se acele efecte ale contractului care s-au produs până la data desfacerii lui. [Var.: (înv.) **reziliare** s.f.] V. **rezilia**.

REZILIABIL, -Ă, *reziliabili*, -e, adj. Care poate fi reziliat. Din fr. **résiliable**.

REZILIENȚĂ s.f. Mărime caracteristică pentru comportarea materialelor la solicitările prin șoc, egală cu raportul dintre lucrul mecanic consumat pentru ruperea la încovoiere, prin șoc, a unei epruvete și aria secțiunii transversale în care s-a produs ruperea respectivă. Din fr. **résilience**.

REZINA, *rezinez*, vb. I. Tranz. A extrage rășina din arborii rășinoși prin recoltarea ei din scurgerile naturale sau din tăieturile făcute special. Din fr. **résiner**.

REZINARE, *rezinări*, s.f. Acțiunea de a rezina și rezultatul ei; rezinaj. V. **rezina**.

REZINAJ, *rezinaje*, s.n. Operație de extragere a rășinii din arborii rășinoși; rezinare. Din fr. **résinage**.

REZINAT, *rezinați*, s.m. Substanță solidă, insolubilă în apă, obținută prin combinarea unei rășini cu un metal și întrebuințată în industria lacurilor, a materiilor colorante etc. Din fr. **résinate**.

REZINIFICA, *rezinific*, vb. I. Tranz. A transforma o substanță chimică organică într-o substanță asemănătoare cu rășina. - După fr. **résinifier**.

REZINIFICARE, *rezinificări*, s.f. Acțiunea de a rezinifica și rezultatul ei. V. **rezinifica**.

REZISTIBIL, -Ă, *rezistibili*, -e, adj. (Rar) Căruia i se poate rezista. Din fr. **résistible**.

REZISTIBILITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi rezistibil. - **Rezistibil** + suf. -itate.

REZISTIVIMETRU, *rezistivimetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea rezistivității. Din fr. **résistivimètre**.

REZISTIVITATE, *rezistivități*, s.f. (Fiz.) Mărime caracteristică fiecărui material, egală cu rezistența electrică a unui cub din materialul respectiv, având muchia egală cu unitatea; rezistență electrică specifică. Din fr. **résistivité**.

REZOLUTIV, -Ă, *rezolutivi*, -e, adj. (Despre medicamente) Care are proprietatea de a micșora o inflamație, care reduce la starea normală o regiune inflamată a corpului. Din fr. **résolutif**.

REZOLVANTĂ, *rezolvante*, adj. (Mat.: în sintagma) *Ecuatie rezolvantă* = ecuație formată cu coeficienții unei ecuații, care ajută la găsirea rădăcinilor acesteia. Din fr. **résolvante**.

REZON, *rezoane*, s.n. (Înv.) 1. Îndreptățire, justificare, cauză, motiv, temei. 2. Rațiune, judecată dreaptă. ♦ Expr. *A pune* (pe cineva) *la rezon* = a învăța minte (pe cineva), a pune la respect; a constrânge să judece mai bine, să se poarte cum trebuie. ♦ (Cu valoare de interjecție) Ai dreptate! just! da! desigur! Din fr. **raison**.

REZONABIL, -Ă, *rezonabili*, -e, adj. 1. (Despre oameni) Care are o judecată sau o comportare rațională; cu judecată; cumpănit, cuminte. ♦ (Despre acțiuni, fapte etc.) Care se menține în limitele normale, obișnuite; care nu are nimic ieșit din comun; fără exagerări; cumpătat. 2. (Despre prețuri) Care este corespunzător cu valoarea lucrului (de) cumpărat; potrivit, acceptabil: *p. ext.* accesibil. *Prețuri rezonabile*. Din fr. **raisonnable**.

REZONANT, -Ă, *rezonanți*, -te, adj. (Despre corpuri sau sisteme fizice) Capabil să intre în rezonanță. Din fr. **résonnant**.

REZONATOR, *rezonatoare*, s.n. Aparat sau sistem fizic capabil să intre în rezonanță (2) când se găsește într-un câmp de forțe periodice, datorită unui izvor de oscilații. Din fr. **résonateur**.

REZONANȚĂ, *rezonanțe*, s.f. 1. Proprietate a unor corpuri sau a unor încăperi de a intensifica și a prelungi sunetele; răsunet. 2. Stare de vibrație în care se găsește un corp sau un sistem fizic când asupra lui se exercită o acțiune exterioară periodică, cu o frecvență egală ori apropiată cu frecvența proprie vibrației corpului sau a sistemului. ♦ *Cutie de rezonanță* = cavitate al cărei volum de aer este capabil să oscileze și să amplifice sunete. 3. (Med.) Tulburare de gândire la schizofrenici, caracterizată prin înlocuirea legăturilor de fond ale acțiunilor prin relații verbale, de obicei făcute după asonanță, rimă sau localizare în timp sau spațiu. Din fr. **résonance**.

REZORCINĂ s.f. Substanță organică solidă, cristalizată, incoloră, solubilă în apă și alcool, cu slabă acțiune reducătoare, folosită ca revelator fotografic, ca materie primă în industria chimică și farmaceutică. Din fr. **résorcine**.

REZULTA, pers. 3 *rezultă*, vb. I. Intrans. A urma, a apărea ca o consecință logică; a decurge din..., a reieși, a izvorî. ♦ (Mat.; mai ales la calculele aritmetice) A avea drept rezultat; a ieși, a da. Din fr. **résulter**.

REZULTANT, -Ă, *rezultanți*, -te, adj. Care rezultă. ♦ Referitor la o rezultată. Din fr. **résultant**.

REZULTATIV, -Ă, *rezultativi*, -e, adj. Care rezultă. Din fr. **résultatif**.

REZUMA, *rezum*, vb. I. Tranz. 1. A reda pe scurt esențialul unei lucrări, al unei expuneri. ♦ Refl. a se limita, a se mărgini la..., a se mulțumi cu... 2. A cuprinde în sine; a sintetiza, a însuma. Din fr. **résumer**.

REZUMARE, *rezumări*, s.f. Acțiunea de a rezuma și rezultatul ei. V. **rezuma**.

REZUMATIV, -**Ă**, *rezumativi*, -e, adj. În formă de rezumat; succint. Din **rezuma**.

REZUMĂTOR, -**OARE**, *rezumători*, -oare, adj. (Rar; și substantivat) Care rezumă (1), care prezintă un rezumat. - **Rezuma** + suf. -**ător**.

REZUMAT, *rezumate*, s.n. Redare, prezentare pe scurt, scrisă sau orală, a ideilor unei lucrări, ale unei expuneri etc.; recapitulare succintă. ♦ Loc. adv. În *rezumat* = pe scurt, cu alte cuvinte, rezumând. Din fr. **résumé**.

RIAL, *riali*, s.m. Unitate bănească în Iran. Din fr. **rial**.

RIBOFLAVINĂ s.f. Termen folosit pentru a denumi vitamina B₂, care se găsește în lapte, ficat, rinichi, ouă, frunze verzi, iarbă. Din fr. **riboflavine**.

RIBONUCLEAZĂ s.f. Enzimă prezentă în sucurile digestive intestinale, cu acțiune specifică asupra acidului ribonucleic. Din fr. **ribonucléase**.

RIBONUCLEIC, *ribonucleici*, adj. (În sintagma) *Acid ribonucleic* = acid care se găsește în toate celulele vegetale și animale, având un rol deosebit de important în procesele biologice. Din fr. **ribonucléique**.

RIBOZĂ s.f. (Biol.) Monozaharidă cu cinci atomi de carbon, caracteristică acizilor ribonucleici, component esențial al tuturor celulelor vii. Din fr. **ribose**.

RIBOZOM, *ribozomi*, s.m. (Biol.) Particulă citoplasmatică de dimensiuni foarte mici, formată din proteine și acizi ribonucleici. Din fr. **ribosome**.

RICANA, *ricanez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A râde batjocoritor, a rânji. Din fr. **ricaner**.

RICANARE, *ricanări*, s.f. (Livr.) Faptul de a *ricana*; rânjete. V. **ricana**.

RICOȘA, pers. 3 *ricoșează*, vb. I. Intrans. (Despre un proiectil, *p. gener.* despre orice corp mobil, aruncat sau izbit cu putere) A sări înapoi sau a-și schimba direcția traiectoriei inițiale, în urma ciocnirii de un obstacol. Din fr. **ricocher**.

RID, *riduri*, s.n. Încrêțitură a pielii obrazului; zbârcitură, cută, creț. Din fr. **ride**.

RIDA, *ridez*, vb. I. Refl. A căpăta riduri. Din fr. **rida**.

RIDARE, *ridări*, s.f. Faptul de a se *rida*. V. **rida**.

RIDAT, -**Ă**, *ridați*, -te, adj. Cu riduri, zbârcit. V. **rida**.

RIDICULIZA, *ridiculizez*, vb. I. Tranz. A scoate în evidență ridicolul, a face pe cineva sau

ceva să apară ridicol, a-și bate joc de cineva sau de ceva. Din fr. **ridiculiser**.

RIDICULIZARE, *ridiculizări*, s.f. Acțiunea de a *ridicula* și rezultatul ei. V. **ridicula**.

RIFLURĂ, *rifluri*, s.f. Fiecare dintre șanțurile elicoidale executate pe suprafața activă a cilindrilor valțurilor de moară, pentru a le mări eficacitatea. Din fr. **riflure**.

RIGID, -**Ă**, *rigizi*, -de, adj. 1. Care nu se deformează sub acțiunea forțelor exterioare. ♦ Care este lipsit de flexibilitate; țeapăn, neflexibil. 2. Fig. (Despre oameni) Care nu îngăduie abateri; dur, sever, neînduplecat, intransigent. ♦ (Despre expresia sau trăsăturile feței) Care trădează neînduplecare, asprime, severitate. Din fr. **rigide**.

RIGIDIZA, *rigidizez*, vb. I. Tranz. A întări o piesă sau un element de construcție cu ajutorul unor nervuri, traverse etc., fixate prin nituire ori prin sudură. - **Rigid** + suf. -**iza**.

RIGIDIZARE, *rigidizări*, s.f. Operație de întărire a unui element de construcție prin adăugarea unei piese care împiedică deformarea lui. V. **rigidiza**.

TERMORIGID, -**Ă**, *termorigizi*, -de, adj. (Despre materiale solide) Care își modifică proprietățile când este încălzit până la înmuiere și apoi răcit, suferind modificări structurale ireversibile în urma acestui proces. - **Termo** + **rigid**.

RIGIDITATE, *rigidități*, s.f. 1. Însușirea de a fi rigid (1), proprietate a corpurilor de a nu se deforma sub acțiunea forțelor care se exercită asupra lor. ♦ *Rigiditate dielectrică* = proprietate a unui mediu rău conducător de electricitate de a nu fi străpuns sub acțiunea unui câmp electric. ♦ Lipsă de flexibilitate; înțepeneală. ♦ *Rigiditate musculară* = lipsă de suplețe musculară ca urmare a unor boli ale sistemului nervos, ca meningita cerebrospinală, tetanosul. *Rigiditate cadaverică* = fenomen general de întărire și de înțepenire musculară, care apare în primele ore după moarte, ca urmare a coagulării proteinelor musculare. 2. Fig. Severitate, duritate, austeritate; intransigență. Din fr. **rigidité**.

RIGLETĂ, *riglete*, s.f. 1. Riglă lungă de 2-5 m, folosită la măsurarea lungimii aliniamentelor. 2. Riglă mobilă a unei rigle de calcul. Din fr. **réglette** (după *riglă*).

RIGOLĂ, *rigole*, s.f. 1. Șanț mic sau amenajare specială făcută de-a lungul străzilor, între marginea părții carosabile și bordura trotuarelor, având rolul de a colecta apele superficiale și de a le dirija la un punct de descărcare. 2. Canal mic sau brazdă prin care este condusă apa de irigație la plante. 3. Formă de eroziune în adâncime (până la 50 cm) a solului ca rezultat al acțiunii șuvoaielor de apă. Din fr. **rigole** (cu unele sensuri după germ. *Rigole*).

RIGORISM s.n. 1. Concepție etică ce opune în mod rigid normele morale necesităților fizice și spirituale ale omului. 2. Severitate extremă în stabilirea, în interpretarea sau în aplicarea normelor morale sau, *p. gener.*, a altor norme. Din fr. **rigorisme**.

RIGORIST, -Ă, *rigoriști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al rigorismului. Din fr. **rigoriste**.

RIMA, *rimez*, vb. I. Intrans. 1. (Despre două sau mai multe cuvinte) A avea aceleași sunete în silabele finale. ♦ Fig. (Despre lucruri, idei, persoane etc.) A se potrivi, a se afla în consens. 2. (Rar) A face versuri cu rimă. Din fr. **rimer**.

RIMAT, -Ă, *rimați*, -te, adj. (Despre cuvinte) Care rimează cu altul. V. **rima**.

RIMĂ, *rime*, s.f. Repetare a sunetelor finale în două sau în mai multe versuri (începând cu ultima silabă accentuată); *p. ext.* potrivire a sunetelor finale a două cuvinte. ♦ Cuvânt (ori segment dintr-un cuvânt) care rimează cu altul. ♦ Vers. Din fr. **rime**.

RIMEL, *rimeluri*, s.n. Produs cosmetic care se prezintă sub formă de pastă de diverse culori, folosit pentru machierea genelor. Din fr. **rimmel**.

RIMELA, *rimelez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) da cu rimel pe gene. Din **rimel**.

RIMELARE, *rimelări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *rimela* și rezultatul ei. V. **rimela**.

RIMELAT s.n. Faptul de a (*se*) *rimela*. V. **rimela**.

RIMELAT, -Ă, *rimelați*, -te, adj. (Despre gene, ochi) Care este dat cu rimel; (despre persoane) care are ochii fardați cu rimel. V. **rimela**.

RINCOCEFAL, *rincocefali*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile caracterizat prin existența coardei dorsale; (și la sg.) reptilă care face parte din acest ordin. Din fr. **rhynchocéphales**.

RINENCEFAL, *rinencefale*, s.n. Parte a creierului în care se realizează integrări superioare ale funcțiilor vegetative și emoționale. Din fr. **rhinencéphale**.

RINITĂ, *rinite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a mucoasei nasului; coriză, guturai. Din fr. **rhinite**.

RINOCERID, *rinoceride*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere imparicopitate având ca tip rinocerul; (și la sg.) animal din această familie. - Cf. fr. **rhinocérotidés**.

RINOFARINGE, *rinofaringe*, s.n. (Anat.) Partea superioară a faringelui, care comunică cu fosele nazale. Din fr. **rhino-pharynx** (după *faringe*).

RINOFARINGITĂ, *rinofaringite*, s.f. (Med.) Inflamație a rinofaringelui. Din fr. **rhino-pharyngite**.

RINOLOGIC, -Ă, *rinologici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la rinologie, de rinologie. Din fr. **rhinologique**.

RINOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază anatomia, fiziologia și bolile nasului. Din fr. **rhinologie**.

RINOPLASTIC, -Ă, *rinoplastici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la rinoplastie. Din fr. **rhinoplastique**.

RINOPLASTIE, *rinoplastii*, s.f. Operație chirurgicală plastică sau reparatorie, efectuată cu scopul de a reface un nas distrus, urât conformat sau mutilat, prin grefarea sau prin transplantarea unei porțiuni de piele din altă parte a corpului. Din fr. **rhinoplastie**.

RINORAGIE, *rinoragii*, s.f. (Med.) Hemoragie nazală; epistaxis. Din fr. **rhinorrhagie**.

RINOSCOPI, *rinoscoape*, s.n. (Med.) Instrument cu ajutorul căruia se examinează fosele nazale. Din fr. **rhinoscope**.

RINOSCOPIE, *rinoscopii*, s.f. Examinare a foselor nazale. Din fr. **rhinoscopie**.

RIPA, *ripez*, vb. I. Tranz. (Constr.) A deplasa transversal pe distanțe foarte scurte o porțiune dintr-o linie de cale ferată, tablierul unui pod etc. Din fr. **riper**.

RIPARE, *ripări*, s.f. Acțiunea de a *ripa*. V. **ripa**.

RIPOSTA, *ripostez*, vb. I. Intrans. A răspunde în contradictoriu, a replica prompt și cu energie.

♦ A răspunde unui atac al adversarului (într-o luptă, într-o întrecere sportivă). Din fr. **riposter**.

RIPOSTĂ, *riposte*, s.f. Răspuns prompt și energetic, replică; acțiune hotărâtă prin care se respinge un atac. Din fr. **riposte**.

RISC, *riscuri*, s.n. Posibilitate de a ajunge într-o primejdie, de a avea de înfruntat un necaz sau de suportat o pagubă; pericol posibil. Din fr. **risque**.

RISCA, *risc*, vb. I. Tranz. și intrans. A(-și) pune în primejdie viața, onoarea etc.; a (se) expune unui pericol posibil. ♦ Intrans. A participa la o acțiune nesigură, a acționa la noroc. ♦ Refl. (inv.) A cuteza, a îndrăzni, a se încumeta. Din fr. **risquer**.

RISCAT, -Ă, *riscați*, -te, adj. Expus primejdiilor; nesigur, primejdios; riscant. V. **risca**.

RITIDOM, *ritidomuri*, s.n. Strat extern al scoarței arborilor bătrâni, alcătuit din țesuturi moarte care se desprind în lamele subțiri. Din fr. **rhytidome**.

RITMA, *ritmez*, vb. I. Tranz. A pune accentul pe silabele unui vers, *p. ext.* ale unei fraze. Din fr. **rythmer**.

RITMAT, -Ă, *ritmați*, -te, adj. Care are ritm; cadenciat. V. **ritma**.

RITMIC, -Ă, *ritmici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care are ritm; cadenciat, regulat. ♦ *Gimnastică ritmică* = ramură a gimnasticii în care exercițiile se execută cadenciat și cu acompaniament muzical. ♦ Care se referă la ritm. 2. S.f. Ansamblu de reguli privitoare la folosirea ritmului în poezie

și, mai rar, în proză; ritm. ♦ (Muz.) Știință care studiază simetria timpilor accentuați și slabi, precum și a diferitelor valori de note într-o compoziție muzicală. ♦ Întrebuințarea ritmului; totalitatea ritmurilor. Din fr. **rythmique**.

DISRITMICITATE s.f. (Rar) Lipsă de ritmicitate. - **Dis-** + **ritmicitate**.

RITMICITATE, *ritmicități*, s.f. Desfășurare uniformă, fără întreruperi a unei activități (de producție, de aprovizionare, de desfacere etc.). - **Ritmic** + suf. *-itate*

RITLOGIE s.f. Ramură a mitologiei și religiei care studiază ritul, ritualul și ritualismul ca părți constitutive ale unor uzanțe culturale cu caracter regulat, referitoare la superstiții și credințe tradiționale. Din fr. **ritologie**.

RITUALISM s.n. (Rar) Supunere excesivă la ceremoniile bisericești; formalism religios. Din fr. **ritualisme**.

RITUALIST, **-Ă**, *ritualiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al ritualismului. Din fr. **ritualiste**.

RIVALIZA, *rivalizez*, vb. I. Intranz. A se sili să ajungă sau să întrecă pe cineva în ce privește talentul, meritul, puterea etc.; a concura. A rivaliza cu cineva. ♦ A sta alături de..., a egala; a sta pe aceeași treaptă. Din fr. **rivaliser**.

RIVALIZARE, *rivalizări*, s.f. Faptul de a rivaliza. V. **rivaliza**.

RIVERAN, **-Ă**, *riverani, -e*, adj. (Despre țări, locuri etc.) Situat pe malul unei ape sau străbătut de o apă curgătoare. ♦ *Proprietar riveran* = proprietar al unui loc situat pe malul unui râu. Din fr. **riverain**.

RIVIERĂ, *riviere*, s.f. Obstacol format dintr-o groapă umplută cu apă, pe care trebuie să-l sară, la întreceri, un atlet sau un cal de curse. Din fr. **rivière**.

RIZIBIL, **-Ă**, *rizibili, -e*, adj. (Rar) De râs, de batjocură; ridicol, caraghios. Din fr. **risible**.

RIZICULTURĂ s.f. Cultură a orezului. ♦ Loc cultivat cu orez; orezărie. Din fr. **riziculture**.

RIZOCTONIOZĂ, *rizoctionioze*, s.f. Boală a plantelor provocată de o ciupercă și manifestată prin mușierea părților aeriene ale plantei. Din fr. **rizoctioniose**.

RIZODERMĂ, *rizoderme*, s.f. Epidermă a rădăcinii formată dintr-un singur strat de celule, din care iau naștere perii absorbantți. Din fr. **rizoderme**.

RIZOFAG, **-Ă**, *rizofagi, -ge*, adj. (Biol.) Care se hrănește cu rădăcini. Din fr. **rhisophage**.

RIZOID, *rizoizi*, s.m. Organ de fixare și de absorție al unor plante inferioare, constituit din filamente simple sau ramificate cu peretele foarte subțire. Din fr. **rhizoïde**.

RIZOM, *rizomi*, s.m. Tulpină subterană simplă sau ramificată, lipsită de clorofilă, a anumitor plante, cu aspect asemănător rădăcinii, de care se deosebește prin prezența mugurilor la subsuoara

unor frunze rudimentare, în formă de solzi, și prin structura internă. Din fr. **rhizome**.

RIZOPODE, *rizopode*, s.n. (La pl.) Clasă de protozoare acvatice cu corpul unicelular, care se mișcă cu ajutorul unor prelungiri protoplasmice (*Rhizopoda*); (și la sg.) animal care face parte din această clasă. Din fr. **rhizopodes**.

RIZOSFERĂ s.f. Strat de pământ, de obicei până la 1 sau 2 m adâncime, în care se găsesc rădăcinile plantelor. Din fr. **rhizosphère**.

ROBĂ, *robe*, s.f. 1. Haină de ceremonie, lungă (și neagră), cu mâneci largi, pe care o poartă magistrații și avocații în ședințe, precum și profesorii universitari (la anumite solemnități). 2. Denumire a culorii și a particularității părului la cai, vaci etc. Din fr. **robe**.

ROBINET, *robinete*, s.n. Organ de mașină sau armătură, dispozitiv care se montează la capătul unei conducte, între două conducte sau la capătul tubului de scurgere al unui recipient, în scopul întreruperii sau al restabilirii circulației unui fluid în ambele sensuri ori pentru a regla sau a schimba debitul acestuia. Din fr. **robinet**.

ROBOT, *roboți*, s.m. Sistem automatizat care acționează pe baza unui program de lucru stabilit sau care reacționează la anumite influențe exterioare, dând impresia executării unor acțiuni omenești. ♦ Fig. Persoană care muncește din greu și fără să înțeleagă rostul muncii sale; muncitor de corvoadă. Din fr. **robot**.

ROBOTIZA, *robotizez*, vb. I. 1. Tranz. A dota cu sisteme mecanice, informatice sau mixte, cu roboți procesul de producție în scopul de a înlocui omul în operații repetabile sau vătămătoare. V. *automatiza*. 2. Refl. A acționa (prin comportare, gesturi etc.) ca un robot. Din fr. **robotiser**.

ROBOTIZARE, *robotizări*, s.f. Acțiunea de a robotiza. V. **robotiza**.

ROBOTIZAT, **-Ă**, *robotizați, -te*, adj. Care a fost dotat cu sisteme mecanice, informatice, cu roboți etc. V. **robotiza**.

ROBURIT, s.n. Substanță explozivă complexă, folosită în lucrările miniere. Din fr. **roburite**.

ROBUST, **-Ă**, *robuști, -ste*, adj. Care este înzestrat cu o constituție fizică puternică; rezistent la muncă, la oboseală, la boală; voinic, viguros, vânos. Din fr. **robuste**.

ROBUSTEȚE s.f. Faptul de a fi robust; vigoare, putere, forță, rezistență fizică. Din fr. **robustesse**.

ROCAILLE adj.n. (În sintagma) *Stil rocaille* = gen de ornamentație apărut în arta franceză din timpul domniei lui Ludovic al XV-lea, caracterizat prin fantezia contururilor răsucite și prin imitarea unor elemente naturale (grote, stânci, roci). - Cuv. fr.

ROCAMBOLESC, -ESCĂ, *rocambolăști*, adj. (Livr.) Fantastic, extravagant. Din fr. **rocambolésque**.

ROCOCO adj. invar. **1.** (În arhitectură și în arta decorativă; în sintagma) *Stil rococo* (și substantivat, n.) = stil artistic de ornamentație răspândit în sec. XVIII, provenind din Franța, caracterizat printr-o bogăție excesivă de linii, de curbe, de ghirlande împletite asimetric, încrustate cu cochilii etc. **2.** Fig. Extravagant. Din fr. **rococo**.

RODA, rodez, vb. I. Tranz. **1.** A face operația de rodaj, a efectua o rodare. ♦ Refl. Fig. A acumula o oarecare experiență; a se obișnui, a se acomoda într-o muncă. **2.** A netezi foarte fin suprafața unui obiect cu ajutorul unor pulberi sau al unor paste speciale abrazive. Din fr. **roder**.

RODARE, rodări, s.f. Acțiunea de a (*se*) *roda* și rezultatul ei. V. **roda**.

RODAT, -Ă, rodați, -te, adj. (Despre motoare) Care a trecut prin operația de rodaj.

♦ Fig. Care a acumulat o oarecare experiență, care s-a acomodat într-o muncă. V. **roda**.

RODAJ, rodaje, s.n. Punere în funcțiune a unui motor nou fără a-l forța, în scopul netezirii și ajustării suprafețelor de contact în mișcare ale pieselor componente; perioadă în care un motor funcționează în acest fel. Din fr. **rodage**.

RODIU s.n. Element chimic, metal rar asemănător cu platina, care se găsește în natură împreună cu aceasta și care se întrebuințează aliat cu ea la confecționarea unor instrumente de laborator. Din fr. **rhodium**.

RODOCROZIT s.n. (Min.) Carbonat natural de mangan de culoare roz, cristalizat în sistemul romboedric. Din fr. **rhodocrosite**.

RODODENDRON, rododendroni, s.m. (Bot.) Smîrdar. [Var.: **rododendru** s.m.] Din fr. **rhododendron**.

RODONIT s.n. Silicat natural de mangan, uneori și cu calciu, de culoare roz-cenușie, cu luciu sticios, utilizat ca piatră ornamentală, de podoaibă, la confecționarea unor obiecte decorative etc. Din fr. **rhodonite**.

RODOPSINĂ s.f. (Biol.) Albumină prezentă în retina ochiului [Var.: **rodopsin** s.n.] Din fr. **rhodopsine**.

RODOR, rodore, s.n. Unealtă de rodare. Din fr. **rodoir**.

ROGATORIE, rogatorii, adj. (În sintagma) *Comisie rogatorie* = cerere adresată de o instanță judiciară cu sediul într-o anumită localitate ori țară către un organ de jurisdicție cu sediul în altă localitate ori țară, pentru obținerea unor dovezi solicitatoare. Din fr. **rogatoire**.

ROL, roluri, s.n. **I. 1.** Partitură scenică ce revine unui actor într-o piesă de teatru, unui cântăreț într-o operă etc. pentru interpretarea unui

personaj. ♦ Personaj interpretat de un actor într-o piesă, într-o operă etc. **2.** Atribuție, sarcină care îi revine cuiva în cadrul unei acțiuni; misiune. **II. 1.** Listă care cuprinde toate procesele ce urmează să se judece într-o anumită zi de către un organ de jurisdicție. ♦ *Repunere pe rol* = fixare a unui termen de judecată privitor la un proces al cărui curs a fost suspendat. *Scoatere de pe rol* = măsură prin care un organ de jurisdicție dispune întreruperea îndeplinirii actelor de procedură referitoare la un proces. **2.** Registrul în care organele financiare țin evidența impozitelor pentru fiecare contribuabil în parte. *Rol fiscal*. **3.** (Mar.) Listă nominală a echipajului unei nave, constituind unul dintre documentele principale fără de care nu se poate naviga legal. Din fr. **rôle**.

ROLIȘOR, rolișoare, s.n. Diminutiv al lui *rol* (**I**). - **Rol** + suf. *-ișor*.

ROMAN, romane, s.n. Specie a genului epic, de întindere mare, cu conținut complex, care se desfășoară de-a lungul unei anumite perioade și angajează mai multe personaje, presupunând un anumit grad de adâncime a observației sociale și analizei psihologice. ♦ Operă narativă în proză sau în versuri scrise, în evul mediu, într-o limbă romanică. ♦ Fig. Împletire de întâmplări cu multe episoade care par neverosimile. [Var.: (înv.) **romanț** s.n.] Din fr. **roman**.

ROMANCIER, -Ă, romancieri, -e, s.m. și f. Autor de romane. [Var.: (înv.) **romanțier, -ă** s.m. și f.] Din fr. **romancier**.

ROMANESC, -Ă, romanești, adj. (Livr.) Care are caracter de roman, propriu romanului. ♦ Care conține fapte, idei, întâmplări demne de un roman; fantezist, imaginar. Din fr. **romanesque**.

ROMANIST, -Ă, romaniști, -ste, s.m. și f. **1.** Specialist în studiul limbilor romane. **2.** Specialist în studiul dreptului roman. Din fr. **romaniste**.

ROMANIZA, romanizez, vb. I. Tranz. A imprima sau a impune (unei țări, unei populații) caracterul romanității, a face (să fie) roman, a introduce civilizația romană. ♦ Refl. A deveni roman sau romanic. Din fr. **romaniser**.

ROMANIZARE s.f. Acțiunea de a (*se*) *romaniza* și rezultatul ei. V. **romaniza**.

ROMANIZAT, -Ă, romanizați, -te, adj. Care a adoptat limba, obiceiurile, caracteralele proprii romanilor sau civilizației romane. V. **romaniza**.

ROMANIZATOR, -OARE, romanizatori, -oare, adj. (Livr.) Care romanizează. - **Romaniza** + suf. *-tor*.

ROMANȘĂ s.f. Ramură vestică a limbii retoromane. Din fr. **romanche**.

ROMANTISM s.n. Mișcare artistică și literară apărută la începutul sec. XIX ca o reacție împotriva clasicismului și regulilor lui formale, care a preluat tradițiile naționale și populare,

promovând cultul naturii, lirismul, fantezia și libertatea de expresie. ♦ Ansamblu de aspecte care caracterizează curentul romantic; înclinare spre lirism, spre individualism, spre visare, spre melancolie. ♦ *Romantism economic* = curent utopic apărut în economia politică, în secolul trecut. Din fr. **romantisme**.

ROMBIC, -Ă, *rombici*, -ce, adj. Care are forma unui romb; ca un romb; romboidal. ♦ *Sistem rombic* = sistem de cristalizare a cărui formă fundamentală este o prismă dreaptă cu bazele romburi. Din fr. **rhombique**.

ROMBOEDRIC, -Ă, *romboedrici*, -ce, adj. Care are forma unui romboedru. ♦ *Sistem romboedric* = sistem de cristalizare a cărui formă de bază este o prismă dreaptă cu bazele triunghiuri. Din fr. **rhomboédrique**.

ROMBOEDRU, *romboedre*, s.n. 1. Poliedru cu toate fețele în formă de romb. 2. Formă cristalografică simplă, limitată la șase fețe cu contur rombic. Din fr. **rhomboédre**.

ROMBOID, -Ă, *romboizi*, -de, adj. Care are forma asemănătoare cu a unui romb. ♦ (Substantivat, n.) Figură în formă de romb. Din fr. **rhomboïde**.

ROMBOIDAL, -Ă, *romboidali*, -e, adj. Rombic. Din fr. **rhomboïdal**.

ROMERGAN s.n. Produs medicamentos care se prezintă sub formă de pulbere cristalizată albă, cu gust ușor amarui, întrebuițat în terapeutică, mai ales în afecțiuni alergice. - Denumire comercială.

RONDELĂ, *rondele*, s.f. 1. Piesă de metal, de lemn, de mase plastice etc. în formă de placă plată circulară, perforată sau neperforată, având uneori fețele profilate, cu întrebuițări diverse. ♦ Căpăcel în formă de disc din carton subțire, care acoperă alicele într-un cartuș de vânătoare. ♦ Disc metalic folosit la confecționarea prin batere a monedelor sau a medaliilor. 2. Porțiune din trunchiul unui arbore, de formă cilindrică, folosită pentru analiza structurii macroscopice a lemnului, pentru determinarea vârstei arborilor doborâți etc. [Var.: *rondea* s.f.] Din fr. **rondelle**.

RONDOU, *rondouri*, s.n. 1. Loc de formă circulară (amenajat în grădină, în piețe, în localuri). 2. Manevră de întoarcere a unei nave, prin care aceasta își schimbă direcția de înaintare cu un unghi de 180°. Din fr. **rondeau**.

RONDA, *rondez*, vb. I. Intrans. (Nav.) A executa un rondou (2). Din **rondou**.

RONDARE, *rondări*, s.f. Acțiunea de a ronda, executarea unui rondou (2). V. **ronda**.

RONGALIT s.n. Substanță chimică întrebuițată ca reducător în vopsitorie și la sinteza unor medicamente. [Var.: *rongalită* s.f.] Din fr. **rongalite**.

RONJA, *ronjez*, vb. I. Tranz. (Franțuzism) A coroda (3). Din fr. **ronger**.

RONJAT, -Ă, *ronjați*, -te, adj. Corodat. V. **ronja**.

RONJANT, *ronjanți*, s.m. Reactiv întrebuițat la imprimarea țesăturilor prin ronjare. Din fr. **rongeant**.

RONJARE, *ronjări*, s.f. Procedeu folosit în imprimarea desenelor pe țesături, care constă în aplicarea, pe țesăturile vopsite în prealabil, a unor reactivi (ronjanți) care au proprietatea de a înlătura culoarea, țesătura devenind albă pe porțiunile de aplicare a acestora. - Cf. fr. **rongeage**.

ROTACISM, (2) *rotacisme*, s.n. 1. Fenomen fonetic care constă în transformarea unei consoane intervocalice în "r". 2. Transformarea, în limba română, a lui "n" intervocalic în "r", a cuvintele moștenite din limba latină. Din fr. **rhotacisme**.

ROTACIZA, *rotacizez*, vb. I. 1. Intrans. A vorbi cu rotacism. 2. Refl. (Despre consoane) A prezenta fenomenul de rotacism. Din fr. **rhotaciser**.

ROTACIZARE, *rotacizări*, s.f. Faptul de a (se) *rotaciza*; rotacism. V. **rotaciza**.

ROTACIZAT, -Ă, *rotacizați*, -te, adj. Cu rotacism. V. **rotaciza**.

ROTACIZANT, -Ă, *rotacizanți*, -te, adj. (Despre graiuri, texte etc.) Care prezintă fenomenul rotacismului; cu rotacism. Din fr. **rhotacisant**.

ROTAMETRU, *rotametre*, s.n. Instrument pentru măsurarea debitelor de fluid într-o conductă. Din fr. **rotamètre**.

ROTATIV, -Ă, *rotativi*, e, adj., s.f. 1. Adj. (Despre mișcări) Circular. 2. Adj. (Despre sisteme tehnice sau despre elemente ale acestora) Care poate efectua o mișcare de rotație parțială; care are părți rotitoare. 3. S.f. Mașină pentru tipărirea ziarelor și a publicațiilor de mare tiraj, care are forma de imprimare și suprafața de presiune cilindrice. Din fr. **rotatif**.

ROTATORIU, -IE, *rotatorii*, adj. Referitor la rotire; care efectuează o rotație. Din fr. **rotatoire**.

ROTENONĂ s.f. Produs toxic, insecticid, extras din anumite plante (leguminoase). Din fr. **roténone**.

ROTIFER, *rotifere*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi acvatici microscopici, cu corpul alungit sau sferic și prevăzut cu cili vibratili puternici, care se învârtesc ca o roată (*Rotatoria*); (și la sg.) vierme care face parte din această clasă. Din fr. **rotifère**.

ROTISERIE, *rotiserii*, s.f. Mic local de alimentație publică în care se prepară și se servesc diverse sortimente de carne la rotisor. Din fr. **rôtisserie**.

ROTISOR, *rotisoare*, s.n. Aparat (electric sau cu raze infraroșii) la care se frige carnea prin rotire. Din fr. **rôtissoire**.

ROTOFOTO s.n. Instalație pentru culegerea fotografică bazată pe sistemul monotip. Din fr. **rotophoto**[graphie].

ROTOGRAVURĂ, *rotogravuri*, s.f. Rotoheliografie. Din fr. **rotogravure**.

ROTOHELIOGRAFIE s.f. Tipar caracterizat prin folosirea unei forme de tipar curbe cu suprafața activă gravată în adâncime prin procedee fotochimice și cu ajutorul unei site speciale, care se folosește pentru reproducerea și multiplicarea originalelor în semtonuri (la reviste, timbre, ilustrații etc.); rotogravură, rotoheliogravură. Din fr. **rotohéliographie**.

ROTOHELIOGRAVURĂ, *rotoheliogravuri*, s.f. Rotoheliografie. Din fr. **rotohéliogravure**.

ROTOR, *rotoare*, s.n. Parte a unei mașini (motor sau generator de energie) care se rotește, în timpul funcționării, în jurul axei arborelui pe care este montată și care folosește pentru reluarea și transmiterea unui cuplu motor. Din fr. **rotor**.

ROTOTECĂ, *rototeci*, s.f. Catalog mecanic cu fișe puse pe plăci situate într-o tobă rotativă, care pot fi consultate fără a fi scoase de la locul lor. Din fr. **rotothèque**.

ROTOTRANSLAȚIE, *rototranslații*, s.f. Mișcare completă a unui corp, obținută prin suprapunerea unei rotații și a unei translații. Din fr. **rototranslation**.

ROTULIAN, -Ă, *rotulieni*, -e, adj. (Anat.) Referitor la rotulă, al rotulei. Din fr. **rotulien**.

ROZ adj. invar. Roșu foarte deschis; trandafiriu. ♦ (Substantivat, n.) Culoare roz. ♦ Expr. *A vedea* (sau *a privi ceva*) *în roz* = a fi optimist. Din fr. **rose**.

ROZATIC, -Ă, *rozatici*, -ce, adj. (Rar) Trandafiriu. - **Roz** + suf. -atic.

ROZIU, -IE, -rozii, adj. (Rar) Trandafiriu. - **Roz** + suf. -iu.

ROZACEE, *rozacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate lemnoase și erbacee din care fac parte specii cultivate (trandafirul, mărlul, cireșul etc.), precum și păducelul, măceșul, scorușul etc.; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Din fr. **rosacée**.

ROZASĂ, *rozase*, s.f. (Arhit.) Rozetă (4). Din fr. **rosace**.

ROZE adj. invar. (Despre vinuri, șampanie etc.) Care are culoarea roz, de culoare roz. Din fr. **rosé**.

ROZEOLĂ, *rozeole*, s.f. Mică pată roșiatică apărută pe piele în erupțiile provocate de anumite boli infecțioase (rubeolă, rujeolă, febra tifoidă etc.) și în intoxicații. ♦ *Rozeolă sifilitică* (sau *de sifilitic*) = erupție cutanată, de culoare roz, caracteristică sifilisului secundar. Din fr. **roséole**.

ROZETĂ, *rozete*, s.f. 1. Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu frunze lunguiețe, cu flori galbene-aurii, plăcut mirositoare; rezedă (*Reseda odorata*). 2. Nasture de alamă pe care îl purtau,

în trecut, la tunică și la cizme, ostașii din trupele de cavalerie de roșiori. 3. Motiv decorativ circular, având forma unui trandafir, care apare frecvent în arta populară românească. 4. (Arhit.) Fereastră circulară de mari dimensiuni, decorată cu vitralii și folosită mult la ornamentarea fațadelor catedralelor gotice; rozasă. 5. (Tehn.) Armătură sau guler original al unei țije, care servește ca element de legătură, de suspensie sau de protecție. 6. Disc, în general de formă rotundă, care se aplică pe fața diferitelor elemente de construcție, pentru a masca sau pentru a decora anumite elemente. 7. Cusătura în formă de triunghi, executată manual cu fire de mătase, la deschizătura buzunarelor, servind ca întăritură sau pentru înfrumusețare. Din fr. **rosette**.

RUAJ, *ruaje*, s.n. Totalitatea roților unei mașini. Din fr. **rouage**.

RUBAIAT, *rubaiate*, s.n. Catren persan care exprimă o idee mistică sau filozofică. [Var.: **rubai** s.n.] Din fr. **rubāiyyat**.

RUBANATĂ, *rubanate*, s.f. (Geol.) Textură a unor roci eruptive cu aspectul unor dungi, datorită alternanței diferitelor minerale. ♦ (Adjectival) *Structură rubanată*. Din fr. **rubané**.

RUBARBĂ, *rubarbe*, s.f. (Bot.) Revent. Din fr. **rhubarbe**.

RUBEFACTIE, *rubefacții*, s.f. (Med.) Înröșire a pielii produsă de o substanță rubefiantă. Din fr. **rubéfaction**.

RUBEFIANT, *rubefiante*, s.n. (Substanță) care, în contact cu pielea, provoacă o iritație ușoară, uneori cu consecințe revulsive. Din fr. **rubéfiant**.

RUBELIT, *rubelite*, s.n. Varietate de turmalină, de culoare roz, care conține litu, folosită ca piatră semiprețioasă. Din fr. **rubellite**.

RUBEOLĂ, *rubeole*, s.f. Boală infecțioasă și contagioasă acută, provocată de un virus, care se manifestă prin erupție cutanată, prin febră, mărirea ganglionilor cervicali, tuse etc. Din fr. **rubéole**.

RUBEOLIC, -Ă, *rubeolici*, -ce, adj. (Med.)

Care este specific rubeolei, de rubeolă. - **Rubeolă** + suf. -ic.

RUBIACEE, *rubiacée*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu frunze înguste, situate mai multe la un nod, cu flori mici grupate în inflorescențe bogate; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Din fr. **rubiacées**.

RUBICEL, *rubiceli*, s.m. (Min.) Varietate de cuarț de culoare roșie-violetă. Din fr. **rubicelle**.

RUBICOND, -Ă, *rubiconzi*, -de, adj. (Rar; despre fața oamenilor) Roșu, rumen, aprins, îmbujorat. Din fr. **rubicond**.

RUDIMENTAR, -Ă, *rudimentari*, -e, adj. Care

abia începe să se formeze, care este la începutul dezvoltării sale; primitiv, neevoluat. Din fr. **rudimentaire**.

RUDIMENTARITATE s.f. Însușirea a ceea ce este rudimentar. ♦ Lipsă de finețe (1). - **Rudimentar** + suf. *-itate*.

RUDIȘTI s.m. pl. Grup fosil de lamelibranhiate, ai căror reprezentanți au valvele foarte modificate din cauza fixării lor. Din fr. **rudistes**.

RUF, *rufuri*, s.n. Construcție deasupra punții superioare a unei nave, extinsă numai pe o porțiune a ei, în care sunt amenajate, de obicei, locuințele echipajului. Din fr. **rouf**.

RUGOS, *-OASĂ*, *rugosî*, *-oase*, adj. Care prezintă rugozitate; aspru. Din fr. **rugueux**. Cf. lat. *rugosus*.

RUGOZIMETRU, *rugozimetre*, s.n. Aparat cu care se măsoară rugozitatea. Din fr. **rugosimètre**.

RUGOZITATE, (2) *rugozităţi*, s.f. 1. Calitate a suprafeței unor corpuri solide de a fi aspre. 2. Mică neregularitate, sensibilă la pipăit, apărută pe suprafața unui obiect. Din fr. **rugosité**.

RUJ, (1) *rujuri*, s.n. 1. Produs cosmetic cu diferite nuanțe de roșu, folosit pentru a colora buzele; roșu de buze. 2. Pastă compusă din oxid de fier și oxid de crom încorporate într-un liant, folosită în tehnica dentară. Din fr. **rouge**.

RUJA, *rujez*, vb. I. Refl. A-și da cu ruj pe buze. Din **ruj**.

RUJĂ, *ruje*, s.f. (Fam.) Bandă de pânză, de stofă, de dantelă etc. plisată sau încrețită, care servește ca ornament la diferite obiecte de îmbrăcăminte. [Var.: **rijiă** s.f.] - Cf. fr. *ruche*.

RUJALINĂ, *rujaline*, s.f. (Bot.) Nalbă. Din **ruja**.

RUJEOLĂ, *rujeole*, s.f. Infecție virotică contagioasă care apare la vârsta copilăriei, caracterizată printr-o erupție generalizată de culoare roșie pe piele și pe mucoase. Din fr. **rougeole**.

RUJET s.n. Boală infecțioasă a porcilor, care se manifestă prin febră și prin apariția unor pete roșii pe piele și care se poate transmite la om prin carnea de porc infectată; brâncă. [Var.: **ruget** s.n.] Din fr. **rouget**.

RULA, *rulez*, vb. I. Tranz. 1. A înfășura manual sau mecanizat un material textil pe un sul de lemn sau metalic, formând un rulou (1). 2. A proiecta un film pe ecran într-o sală de cinematograf. 3. A face să circule bunuri, bani, investindu-i în afaceri. 4. A deplasa un corp prin rostogolire sau prin alunecare pe o cale fixă. ♦ (Livr.; despre vehicule) A înainta prin intermediul unor roți sau role. 5. A netezi sau a întinde o suprafață prin apăsare cu un obiect în rostogolire. Din fr. **rouler**.

RULADĂ, *rulade*, s.f. 1. Prăjitură făcută dintr-o foaie de aluat, înfășurată în formă de sul și umplută cu dulceață, cremă etc. 2. Fel de mâncare preparat din mușchi de vacă sau de porc umplut cu tocătură, ouă fierte etc. și rulat, sau din carne tocată amestecată cu ou, verdeață etc. căreia i se dă o formă de rulou și care se coace la

cuptor. 3. (Rar) Ornament muzical de coloratură, bazat pe un șir de acorduri cântate pe o singură silabă. Din fr. **roulade**.

RULAJ, *rulaje*, s.n. 1. Timpul dintre două încărcături succesive ale unui vagon de marfă de cale ferată, totalizând timpul necesar aducerii, încărcării, transportului, descărcării și manevrelor. 2. Circulație a fondurilor bănești, a mărfurilor etc. Din fr. **roulage**.

RULANT, *-Ă*, *rulanti*, *-te*, adj. Care se deplasează prin intermediul unor organe de rostogolire. ♦ *Material rulant* = totalitatea locomotivelor, vagoanelor etc. care circulă pe liniile de cale ferată. Din fr. **roulant**.

RULETĂ, *rulete*, s.f. 1. Instrument folosit pentru măsurarea lungimilor și distanțelor, format dintr-o panglică lungă de pânză sau de oțel împărțită în centimetri și care se strânge, prin rulare, într-o casetă cilindrică prin acționarea unei manivele. 2. Instalație folosită la unele jocuri de noroc, formată dintr-un disc împărțit în compartimente numerotate și dintr-o bilă care se învârtește o dată cu discul, indicând, la oprire, numărul câștigător; *p. ext.* denumire dată jocului care se practică la această instalație. 3. Instrument format dintr-o roțiță de metal cu margine dințată, care se folosește la desenarea tiparelor de stofă, la tăierea aluatului etc. Din fr. **roulette**.

RULIU, *ruliuri*, s.n. Oscilație de înclinare a unei nave în jurul axei sale longitudinale, provocată de acțiunea valurilor înalte, când direcția de înaintare a navei este paralelă cu valurile. Din fr. **roulis**.

RULMENT, *rulmenți*, s.m. 1. Organ de mașină construit din două inele concentrice, separate prin bile sau cilindri cu același diametru, care transformă mișcarea de alunecare în mișcare de rostogolire, micșorând prin aceasta rezistența de frecare. 2. (În sintagma) *Fond de rulment* = totalitatea resurselor bănești și materiale de care dispun întreprinderile și organizațiile economice în procesul activității lor; mijloace circulante. Din fr. **roulement**.

RULMENTIST, *-Ă*, *rulmentisti*, *-ste*, s.m. și f. Muncitor care lucrează într-o fabrică de rulmenți. - **Rulment** + suf. *-ist*.

RULOTĂ, *rulote*, s.f. Vehicul cu două roți, remorcat la un autoturism și dotat cu elemente de confort proprii unei mici camere de locuit. Din fr. **roulotte**.

RULOU, *roulouri*, s.n. 1. Obiect în formă de sul. *Rulou de hârtie*. 2. Organ de mașină care se poate roti în jurul unei axe și care servește la susținerea și la rularea unui sistem tehnic, la transmiterea unei mișcări, la transportul unor piese, la înfășurarea unor fire etc. 3. Organ al compresoarelor rutiere, construit dintr-un cilindru cu greutate mare; tăvălug de compresor.

♦ Sul subțire de lemn (prevăzut cu un arc pentru a putea fi ușor de manipulat) pe care se înfășoară

transperantul de la ferestre; *p. ext.* transperantul însuși. ♦ Jaluzele. **4.** Pieptănătură femeiască în care părul este înfășurat în formă de sul. **5.** Produs de patiserie în formă de sul, făcut din aluat, care se umple cu frișcă, cremă, dulceață etc. Din fr. **rouleau**.

RULURĂ, ruluri, s.f. Defect de creștere al arborilor, care constă în apariția uneia sau mai multor crăpături în formă de segment de cerc de-a lungul unui inel anual, pe o porțiune sau pe întreaga lungime a acestuia. Din fr. **rouleur**.

RUMBATRON, rumbatroane, s.n. Aparat folosit pentru obținerea curenților de foarte înaltă frecvență, care dau unde electromagnetice și lungimi de undă de ordinul decimetrului și al centimetrului. Din fr. **rhumbatron**.

RUMEN, rumene, s.n. Primul și cel mai mare compartiment al stomacului rumegătoarelor, de forma unui sac dublu, care ocupă întreaga cavitate abdominală stângă și o parte din cavitatea abdominală dreaptă și în care se înmagazinează alimentele și se macerează sub influența florei bacteriene, a fermenților și a mișcării pereților; ierbar. Din fr. **rumen**.

RUPESTRU, -Ă, rupeștri, -stre, adj. **1.** (Despre plante) Care crește pe stânci. **2.** (Despre locuințe) Care este construit în stâncă. **3.** (În sintagma) *Artă rupestră* = denumire dată manifestărilor artistice (desen, pictură, gravură sau sculptură) de pe pereții peșterilor sau de pe stânci. Din fr. **rupestre**.

RUPICOL, -Ă, rupicoli, -e, adj. (Bot.; despre plante) Care crește pe stânci sau bolovânișuri. Din fr. **rupicole**.

RUPIE, rupii, s.f. Monedă de argint care constituie unitatea sistemului monetar din India, Nepal etc. ♦ Veche monedă turcească de aur. Din fr. **roupie**.

RUPTOR, ruptoare, s.n. Aparat electric care deschide și menține deschis un circuit electric, sub acțiunea și pe durata unei comenzi din exterior. Din fr. **rupteur**.

RURAL, -Ă, rurali, adj. De (la) sat; sătesc. ♦ (În vechea organizare administrativă) *Comună rurală* = cea mai mică unitate administrativă, condusă de un primar. Din fr. **rural**.

RUSIFICA, rusific, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) asimila cu populația de limbă rusă. **2.** Tranz. A modifica (un cuvânt, o expresie etc.) după structura limbii ruse. Din fr. **rusifier**.

RUSIFICARE, rusificări, s.f. Acțiunea de a (se) rusifica și rezultatul ei. V. **rusifica**.

RUSIFICAT, -Ă, rusificați, -te, adj. **1.** (Despre populații) Care a fost asimilat de populația de limbă rusă. **2.** (Despre cuvinte, expresii etc.) Modificat sub influența limbii ruse. V. **rusifica**.

RUSOFIL, -Ă, rusofili, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care manifestă simpatie pentru poporul rus și pentru cultura sa. Din fr. **rusophile**.

RUSTICITATE s.f. Caracterul a tot ce este rustic; *fig.* bădărănie. Din fr. **rusticité**.

RUT s.n. Stare fiziologică la animale, corespunzătoare perioadei de activitate sexuală, de durată și periodicitate variabilă, în timpul căreia se petrec unele transformări ale aparatului genital. Din fr. **rut**.

RUTĂ, rute, s.f. Drum urmat de un vehicul; linie străbătută de o cale de comunicație între două localități; traseu. Din fr. **route**.

RUTENIU s.n. Element chimic, metal alb-argintiu din familia platinei, cu duritate foarte mare, care se întrebuintează la fabricarea filamentului pentru lămpile cu incandescență. Din fr. **ruthénium**.

RUTIER, -Ă, rutieri, -e, adj. Care ține de drumuri și șosele, privitor la drumuri și șosele, care se referă la transportul pe șosele. ♦ *Transport rutier* = transport care se face pe șosele. *Tractor rutier* = tractor cu remorcă, prevăzut cu roți cu cauciuc și servind la transporturi. *Mașină rutieră* (și substantivat, n.) = mașină folosită la construirea șoselelor. Din fr. **rutier**.

METEORUTIER, -Ă, meteorutieri, -e, adj. (În sintagma) *Buletin meteorutier* = buletin meteorologic cu informații specifice circulației rutiere. - **Meteo + rutier**.

RUTIERIST, rutieriști, s.m. Tractorist care are dreptul de conducere pe șosele. - **Rutier** + suf. *-ist*.

RUTIL s.n. Oxid natural de titan, cristalizat sub formă de cristale prismatice de culoare galben-deschis sau brună-roșcată, care se întâlnește mai ales în rocile metamorfice sau în aluviuni. Din fr. **rutile**.

RUTINA, rutinez, vb. I. Refl. A capăta rutină. Din fr. **router**.

RUTINĂ¹ s.f. Capacitate câștigată printr-o practică îndelungată; (depr.) obișnuință de a acționa sau de a gândi totdeauna în același fel. ♦ Totalitate obișnuințelor sau a prejudecăților considerate ca fiind un obstacol în calea noului, a creației sau a progresului. Din fr. **routine**.

RUTINAR, -Ă, rutinari, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care lucrează numai prin rutină¹; rutinier. **2.** Adj. (Rar) Șablonizat. - **Rutină¹** + suf. *-ar*. Cf. fr. **routinier**.

RUTINAT, -Ă, rutinați, -te, adj. Cu experiență; priceput, dibaci. - **Rutină¹** + suf. *-at*.

RUTINĂ² s.f. Substanță chimică naturală, care se găsește în florile, în frunzele și în tulpinile multor plante, folosită în medicină. Din fr. **rutine**.

RUTINIER, -Ă, rutinieri, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Franțuzism) Șablonizat. **2.** S.m. și f. Persoană care lucrează numai prin rutină¹, sclav al automatismului. Din fr. **routinier**.

SABINISM s.n. (Med.) Intoxicație cu ulei de sabină. Din fr. **sabinisme**.

SABIR s.n. Limbă mixtă, rudimentară ca vocabular și structură gramaticală, care se vorbește în porturile Mării Mediterane și care conține elemente din franceză, provençală, spaniolă, greacă, catalană, italiană și arabă. Din fr. **sabir**.

SABLA, *sablez*, vb. I. Tranz. A curăța, a netezi sau a face să devină mată suprafața pieselor metalice cu ajutorul unui jet de nisip improșcat cu aer comprimat. Din fr. **sabler**.

SABLANT, *sablantji*, s.m. Jet de nisip folosit la sablare. - **Sabla** + suf. *-ant*.

SABLARE, *sablări*, s.f. Acțiunea de a *sabla* și rezultatul ei; sablaj V. **sabla**.

SABLAT, *-Ă*, *sablați*, *-te*, adj. (Despre suprafața unor piese metalice) Curățat, netezit prin sablare. V. **sabla**.

SABLĂTOR, *-OARE*, *sablatori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor calificat în sablare. - **Sabla** + suf. *-tor*.

SABLAJ s.n. Sablare. Din fr. **sablage**.

SABLEZĂ, *sableze*, s.f. Aparat de sablat. Din fr. **sableuse**.

SABORD, *saborduri*, s.n. Deschizătură în pereții laterali ai unei nave, folosită mai ales pentru scurgerea apei acumulate pe puntea superioară și pentru operațiile de încărcare și de descărcare. Din fr. **sabord**.

SABORDA, *sabordez*, vb. I. Tranz. A scufunda propria navă (pentru a nu o lăsa în mâinile dușmanului). ♦ A găuri corpul unei nave scufundate spre a-i putea scoate încărcătura. Din fr. **saborder**.

SABORDARE, *sabordări*, s.f. Acțiunea de a *saborda* și rezultatul ei; sabordaj. V. **saborda**.

SABORDAJ, *sabordaje*, s.n. Sabordare. Din fr. **sabordage**.

SABOT, *saboți*, s.m. **1.** (Mai ales la pl.) Încălțăminte făcută dintr-o bucată de lemn scobit sau dintr-o talpă de lemn cu fețe de piele groasă. **2.** Îmbrăcăminte metalică de protecție fixată la capătul unui pilon care trebuie înfipt în pământ; papuc. **3.** Organ al frânei care servește la micșorarea vitezei sau la oprirea unei mașini. ♦ Dispozitiv care se montează pe o șină de cale ferată pentru a frâna sau a opri vagoanele. Din fr. **sabot**.

SABOTA, *sabotez*, vb. I. Tranz. A împiedica (prin uneltiri) bunul mers al unei acțiuni; *spec.* a frâna intenționat desfășurarea normală a unui proces de producție. Din fr. **saboter**.

SABOTAJ, *sabotaje*, s.n. Acțiune având ca scop împiedicarea bunului mers al unei activități, în special frânarea desfășurării

normale a unui proces de producție. Din fr. **sabotage**.

SABOTARE, *sabotări*, s.f. Acțiunea de a *sabota* și rezultatul ei. V. **sabota**.

SABOTOR, *-OARE*, *sabotori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care sabotează. Din fr. **saboteur**.

SABRER, *sabreri*, s.m. Scrimier specializat în probele de sabie. Din fr. **sabreur**.

SABRETAȘ, *sabretașe*, s.n. Un fel de geantă de piele care se purta odinioară, atârnată de centiron, la unele uniforme de cavalerie. Din fr. **sabretache**.

SACADA, *sacadez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A vorbi sau a acționa cu întreruperi bruște și dese (la intervale regulate). Din fr. **saccader**.

SACADARE, *sacadări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *sacada*; întrerupere bruscă (și violentă) care se repetă (regulat) la intervale mici. V. **sacada**.

SACADĂ, *sacade*, s.f. (Livr.) Mișcare sacadată; sunet sacadat. Din fr. **saccade**.

SACADAT, *-Ă*, *sacadați*, *-te*, adj. (Despre mișcări, sunete, vorbe etc.; adesea adverbial) Cu întreruperi scurte, bruște și dese (la intervale egale); intermitent. Din fr. **saccadé**.

SACIFORM, *-Ă*, *saciformi*, *-e*, adj. În formă de sac. Din fr. **sacciforme**.

SACOȘĂ, *sacoșe*, s.f. Poșetă de dimensiuni mai mari; (în special) săculeț (de pânză) sau plasă (în formă de săculeț) pentru târguieli. Din fr. **sacoche**.

SACRAL, *-Ă*, *sacrali*, *-e*, adj. (Livr.) Sacru. Din fr. **sacral**.

SACRALITATE s.f. (Rar) Caracterul a ceea ce este sacru¹. - **Sacral** + suf. *-itate*.

SACRALIZA, *sacralizéz*, vb. I. Tranz. (Rar) A atribui caracter sacru unui lucru profan. Din fr. **sacraliser**.

SACRALIZARE, *sacralizări*, s.f. Acțiunea de a *sacraliza*. V. **sacraliza**.

SACRALIZAT, *-Ă*, *sacralizați*, *-te*, adj. Care a primit caracter sacru. V. **sacraliza**.

SACRAT¹, *-Ă*, *sacrați*, *-te*, adj. (Anat.) Sacral. Din fr. **sacré**.

SACRAT², *-Ă*, *sacrați*, *-te*, adj. (Livr.) Sfințit, sfânt. Din fr. **sacré**.

SACRISTAN, *sacristani*, s.m. Persoană care are în grija sa sacristia unei biserici. Din fr. **sacristain**.

SACULĂ, *sacule*, s.f. (Anat.) **1.** Unul dintre compartimentele urechii interne. **2.** Formațiune saciformă de dimensiuni mici. [Var.: **sacul** s.n.] Din fr. **sacule**.

SADIC, *-Ă*, *sadici*, *-ce*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care chinuiește sau torturează pe cineva din plăcerea bolnăvicioasă de a-l vedea suferind; (despre acțiunile, caracterul etc. oamenilor) plin de sadism; crud. Din fr. **sadique**.

SADISM s.n. Tendință anormală spre cruzime, plăcere bolnăvicioasă de a vedea pe cineva suferind sau de a pricinui suferințe: cruzime extremă. ♦ Spec. Perversiune sexuală manifestată prin plăcerea de a provoca partenerului suferințe fizice. Din fr. **sadisme**.

SADUCHEISM s.n. (În antichitate) Doctrină, concepție proprie saducheilor. Din fr. **saducéisme** (după **saducheu**).

SAFARI s.n. Expediție de vânătoare în Africa. ♦ Raliu automobilistic desfășurat pe drumurile și în condițiile din Africa. Din fr. **safari**.

SAFISM s.n. (Med.) Homosexualitate feminină; lesbianism, tribadism. Din fr. **saphisme**.

SAFRAN, *safrane*, s.n. Parte a cărnei unei nave care poate fi rotită parțial în jurul axei cărnei pentru a face ca nava să se întoarcă la dreapta sau la stânga. Din fr. **safran**.

SAGACE, *sagaci*, -ce, adj. (Livr.) Care pricepe ușor și repede ceva; perspicace, ager, pătrunzător. Din fr. **sagace**.

SAGACITATE s.f. (Livr.) Facultate a minții omenеști de a înțelege ușor și repede ceva; perspicacitate, agerime. Din fr. **sagacité**.

SAGITAL, -Ă, *sagitali*, -e, adj. (Anat.) Care este în plan vertical de simetrie. ♦ *Sutură sagitală* = sutură care unește cele două oase parietale. Din fr. **sagittal**.

SAGITAT, -Ă, *sagitați*, -te, adj. (Despre frunze) De forma unei săgeți. Din fr. **sagitté**.

SAGO s.n. Produs alimentar în formă de praf sau de grăuncioare albe sau roșietice, preparat din fecula sagotierului și care se consumă fiert în supă sau în lapte. Din fr. **sagou**.

SAGOTIER, *sagotieri*, s.m. Nume dat mai multor specii de palmieri al căror trunchi conține sago (*Metroxylon*). Din fr. **sagoutier**.

SAHARIAN, -Ă, *saharieni*, -e, adj., s.f. 1. Adj. Referitor la Sahara, al Saharei. 2. S.f. Bluză sport cu epoleți și cu mâneci scurte. Din fr. **saharien**, -enne.

SAHEL s.n. Zonă de tranziție între Sahara și savanele Africii subecuatoriale, cu vegetație de savană uscată și de stepă. Din fr. **sahel**.

SAINT-BERNARD s.m. (Zool.) Bernardin. - Cuv. fr.

SALĂ, *săli*, s.f. 1. Încăpere spațioasă destinată spectacolelor, întâlnirilor sportive, întrunirilor, expozițiilor etc. ♦ Totalitatea persoanelor reunite într-o sală (1). 2. Coridor. 3. Vestibul, antreu, anticameră. Din fr. **salle**.

SĂLIȚĂ, *sălițe*, s.f. Diminutiv al lui *sală*. - Sală + suf. -iță.

SALARIA, *salariaz*, vb. I. Trans. (Rar) A salariza. Din fr. **salarier**.

SALARIAT, -Ă, *salariați*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care, în schimbul muncii prestate, primește un salariu. 2. Adj. (Despre muncă) Care este plătit cu un salariu. V. **salaria**. Cf. fr. *salarié*.

SALEU, *saleuri*, s.n. Preparat alimentar crocant de forma unui bețișor, făcut din aluat sărat, cu gust picant prin adăos de sare, brânză, chimen etc. și care se servește ca aperitiv. Din fr. **salé** "sărat".

SALICĂ adj. (În sintagma) *Legea salică* = culegere medievală de norme de drept bazate pe obiceiul pământului, aparținând francilor de pe teritoriul Galiei. Din fr. **salique**.

SALICACEE, *salicacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate cu inflorescențe în formă de ament, care cuprinde arbori și arbuști ca plopul și salcia: (și la sg.) plantă din această familie. Din fr. **salicacées**.

SALICILAT, *salicilați*, s.m. Nume generic al sărurilor sau esterilor acidului salicilic. ♦ Acid salicilic. Din fr. **salicylate**.

SALICILIC adj. (În sintagma) *Acid salicilic* = preparat chimic pe bază de fenol, în formă de cristale albe, întrebunțat în medicină, în industria coloranților și a conservelor alimentare. Din fr. **salicylique**.

SALIENI s.m. pl. Nume dat la romani preoților zeului Marte. Din fr. **saliens**.

SALIFER, -Ă, *saliferi*, -e, adj. Care conține sare (1), bogat în sare (1). Din fr. **salifère**.

SALIFICA, *salific*, vb. I. Tranz. (Chim.) A combina o bază cu un acid pentru a obține o sare. Din fr. **salifier**.

SALIFICARE, *salificări*, s.f. Acțiunea de a *salifica*; salificație. V. **salifica**.

SALIFICAȚIE s.f. (Chim.) Salificare. Din fr. **salification**.

SALIN, -Ă, *salini*, -e, adj. 1. Care conține sare. *Soluție salină*. 2. (Chim.) Care are caracter de sare. *Oxid salin de fier*. Din fr. **salin**.

SALINITATE s.f. Conținutul în săruri al unei ape sau al unui sol. Din fr. **salinité**.

SALINIZA, *salinizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni salin; a (se) îmbiba cu săruri solubile. Din fr. **saliniser**.

SALINIZARE, *salinizări*, s.f. Acțiunea de a *saliniza* și rezultatul ei. V. **saliniza**.

SALINIZAT, -Ă, *salinizați*, -te, adj. Care a fost îmbibat cu săruri solubile, care a devenit salin. V. **saliniza**.

SALINOMETRU, *salinometre*, s.n. Instrument folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de sare. Din fr. **salinomètre**.

SALIVAR, -Ă, *salivari*, -e adj. Privitor la salivă, de salivă. ♦ *Glandă salivară* = fiecare dintre glandele situate în cavitatea bucală și care secretează saliva. Din fr. **salivaire**.

SALMONELĂ s.f. Gen de bacterii patogene care provoacă febra tifoidă, infecții alimentare etc. Din fr. **salmonella**.

SALMONELOZĂ, *salmoneloze*, s.f. Nume generic dat unui grup de boli infecțioase ale mamiferelor și păsărilor, provocate de salmonelă. Din fr. **salmonellose**.

SALMONID, *salmonide*, s.n. (La pl.) Familie de pești răpitori (din care fac parte păstrăvul, lipanul etc.), caracterizați printr-o a doua înțotătoare dorsală, adipooasă (*Salmonidae*); (și la sg.) pește care face parte din această familie. Din fr. **salmonidés**.

SALOL s.m. Salicilat de fenil, sub formă de cristale albe cu gust și miros slab aromat, întrebuițat ca antiseptic și antipiretic. Din fr. **salol**.

SALON, *saloane*, s.n. 1. Încăpere într-o locuință destinată primirii musafirilor. 2. Sală în care au loc festivități, baluri, serbări publice etc. ♦ Sală în care se organizează expoziții periodice de pictură, sculptură etc.; *p. ext.* expoziția din această sală. ♦ Reuniune cu caracter cultural, artistic, monden etc. 3. Cameră cu mai multe paturi, în care sunt ținuți și îngrijiți bolnavii într-un spital. Din fr. **salon**.

SALONAȘ, *salonașe*, s.n. Diminutiv al lui *salon* (1). - **Salon** + suf. -aș.

SALONARD, -ă, *salonarzi*, -de, adj., s.m. și f. (Rar) 1. Adj. De salon. 2. S.m. și f. (Peior.) Persoană care frecventează saloanele mondene, care manifestă snobism în relațiile sale. Din fr. **salonnard**.

SALOPETĂ, *salopete*, s.f. Haină de lucru care se poartă peste hainele obișnuite pentru a le proteja. Din fr. **salopette**.

SALPETRU s.n. Azotat natural de sodiu (*salpetru de Chile*) sau de potasiu (*salpetru de India*), folosiți ca îngrășăminte minerale, la fabricarea acidului azotic etc. Din fr. **salpêtre**.

SALPINGECTOMIE, *salpingectomii*, s.f. (Med.) îndepărtare chirurgicală parțială sau totală a trompelor uterine. Din fr. **salpingectomie**.

SALPINGITĂ, *salpingite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamația trompelor uterine. Din fr. **salpingite**.

SALPINGOGRAFIE, *salpingografii*, s.f. (Med.) Radiografie a trompelor uterine cu ajutorul unei substanțe de contrast. Din fr. **salpingographie**.

SALPINGOOVARITĂ, *salpingoovarite*, s.f. (Med.) Anexită. Din fr. **salpingoovarite**.

SALPINGOSCOPIE, *salpingoscoape*, s.n. (Med.) Aparat folosit în salpingoscopie. Din fr. **salpingoscope**.

SALPINGOSCOPIE, *salpingoscopii*, s.f. (Med.) Explorare vizuală a orificiului intern al trompei lui Eustache cu ajutorul salpingoscopului. Din fr. **salpingoscopie**.

SALTIMBANC, *saltimbanci*, s.m. Actor de circ cu mimică bufă, care execută exerciții ușoare de acrobație. ♦ Fig. Om care trece cu ușurință de la o atitudine la alta, dovedind lipsă de seriozitate și de caracter. Din fr. **saltimbanque**.

SALVĂ, *salve*, s.f. (Mil.) (Serie de) lovituri (de tun, de pușcă) trase simultan. Din fr. **salve**.

SALVGARDA, *salvgardez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A apăra, a proteja, a lua sub ocrotire un bun moral, social etc. ♦ A salva. Din fr. **sauvegarder** (după *salva*).

SALVGARDARE s.f. (Livr.) Acțiunea de a *salvgarda*. V. **salvgarda**.

SAMARĂ, *samare*, s.f. Tip de fruct uscat, cu o singură sămânță, prevăzut cu o aripă subțire (la ulm, arțar, paltin etc.). Din fr. **samare**.

SAMARITEAN, -Ă, *samariteni*, -e, s.m. și f. 1. Persoană aparținând unei populații din provincia palestiniană Samaria, provenită din amestecul evreilor antici cu coloniști aduși de cuceritorii asirieni, și care a constituit principalul nucleu etnic al statului antic Israel. 2. Om milos; binefăcător. [Var.: **samarinean**, -ă s.m. și f.] Din fr. **samaritain**.

SAMARIU s.n. Element chimic care face parte din grupul pământurilor rare. Din fr. **samarium**.

SAMOAN, -Ă, *samoani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană născută și crescută în Samoa.

2. Adj., s.m. și f. (Locuitor) din Samoa. ♦ (Substantivat, f.) Limbă polineziană din familia de limbi malaiezo-polineziene, vorbită în Samoa de Vest. Din fr. **samoan**.

SAMOEDE, -Ă, *samoezi*, -de, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație de origine mongolă din Siberia de nord. 2. Adj. Al samoezilor (1), privitor la samoezi. Din fr. **samoyède**.

SAMSARA s.f. Doctrină brahmanică și budistă privitoare la transmigrația sufletului. Din fr. **Samsara**.

SAMURAI, *samurai*, s.m. Membru al castei privilegiate feudalo-militare din Japonia, înainte de revoluția din 1867. Din fr. **samurai**.

SANATORIU, *sanatorii*, s.n. Instituție spitalicească (climaterică sau balneară) pentru îngrijirea bolnavilor cronici (de tuberculoză); (în trecut) spital particular; casă de sănătate. Din fr. **sanatorium**.

SANȚIONA, *sanționez*, vb. I. Tranz. 1. A aproba, a confirma, a întări o lege, o dispoziție, un act printr-o semnătură autorizată, pentru a-i da valabilitate; *p. gener.* a încuviința, a statornici, a consfinți. 2. A aplica o sancțiune (2); a pedepsi. Din fr. **sanctionner**.

SANȚIONARE, *sanționări*, s.f. Acțiunea de a *sanționa* și rezultatul ei. V. **sanționa**.

SANȚIONAT, -Ă, *sanționați*, -te, adj. 1. (Despre legi, dispoziții etc.) Confirmat, aprobat; consfințit. 2. Pedepsit. V. **sanționa**.

SANCULOT, *sanculoți*, s.m. Revoluționar din cadrul mișcării populare în timpul Revoluției Franceze din 1789-1794. [Var.: **sanchilot** s.m.] Din fr. **sans-culotte**.

SANDALĂ, *sandale*, s.f. Încălțăminte ușoară de vară din piele, material plastic, pânză etc. cu fețele foarte decupate sau făcute din bențite.

[Var.: **sanda** s.f.] - Din fr. **sandale**. Cf. lat. **sandalium**.

SANGUINĂ, *sanguine*, s.f. Mineral de culoare roșiatică-brună care conține oxid feric natural. ♦ Creion a cărui mină, roșie-brună, este făcută din sanguină. ♦ Desen executat cu un creion a cărui mină este făcută din sanguină; litografie care imită un astfel de desen. Din fr. **sanguine**.

SANHEDRIN s.n. Tribunal suprem la vechii iudei; *fig.* grup de oameni care formează un cerc închis, având pretenția de a da, într-un anumit domeniu, sentințe infailibile. Din fr. **sanhédrin**.

SANIDIN s.n. Feldspat potasic incolor, alb, roz ori cenușiu, cu luciu sticlos, cristalizat în sistemul monoclinic. [Var.: **sanidină** s.f.] Din fr. **sanidine**.

SANIDINIT s.n. Rocă magmatică formată în cea mai mare parte din sanidin și care conține minerale rare. Din fr. **sanidinite**.

SANITAR, -**Ă**, *sanitari*, -e, adj., s.m. **1.** Adj. Care se referă la sănătate, privitor la sănătate; (despre legi, măsuri, servicii etc.) destinat ocrotirii și îngrijirii sănătății publice. *Serviciu sanitar*. ♦ *Punct sanitar* = cea mai mică unitate de asistență medicală, funcționând în întreprinderi sau în locuri de muncă izolate. *Agent sanitar* (și substantivat, m.) = persoană din cadrul personalului medical mediu al unui spital sau al unui serviciu medical, care se ocupă (în mediul rural) cu îngrijirea bolnavilor, cu executarea măsurilor de dezinfecție în cazuri de epidemii etc. *Spirt sanitar* = spirt folosit ca dezinfectant extern, impropriu pentru băut. **2.** S.m. Soldat instruit pentru a da primul ajutor răniților și a se îngriji de ridicarea și transportarea lor de pe câmpul de luptă. Din fr. **sanitaire**.

AUTOSANITARĂ, *autosanitare*, s.f. Automobil special echipat care transportă bolnavii, răniții etc.; autosalvare. - **Auto** + **sanitară**. (fr. **auto-** + fr. **sanitaire**.)

SANSCRIT, -**Ă**, *sanscriți*, -te, adj. (în sintagma) *Limba sanscrită* (și substantivat, f.) = veche limbă indo-europeană din India, în care este scrisă cea mai mare parte din literatura clasică indiană. ♦ Care aparține limbii sanscrite, privitor la limba sanscrită. ♦ Care este scris în limba sanscrită. Din fr. **sanscrit**.

SANTAL, *santali*, s.m. Nume dat mai multor specii de arbori tropicali, având, după varietăți, lemnul alb, dens și mirositor sau brun-roșiatic și fără miros, cu frunze mari și cu flori grupate în ciorchini (*Santalum*); arbori aparținând uneia dintre aceste specii. ♦ *Ulei de santal* = esență extrasă prin distilare din lemnul și din rădăcina varietății albe de santal, folosită în medicină și în parfumerie. ♦ Lemnul arborelui descris mai sus, folosit în tâmplăria de lux sau la extragerea unui ulei. [Var.: **sandal** s.m.] Din fr. **santal**.

SANTINĂ, *santine*, s.f. Spațiu în fundul unei nave, unde se strâng apele de condensare, de infiltrație etc. (care sunt eliminate apoi cu ajutorul pompelor). Din fr. **sentine**.

SANTINIER, *santinieri*, s.m. Mecanic la santina navei. - **Santină** + suf. -*ier*.

SANTINELĂ, *santinele*, s.f. Soldat înarmat care face serviciul de pază a unui post, a unei instituții; *p. gener.* persoană care stă de pază. Din fr. **sentinelle**.

SANTONINĂ s.f. Substanță toxică extrasă din semințele sau din bobocii unor plante (*Semen contra*, *Florens cinae*, *Artemisia cina* etc.), întrebuințată în medicină ca vermifug. Din fr. **santonine**.

SAPONIFICAȚIE s.f. Saponificare. - Din fr. **saponification**.

SAPONINĂ, *saponine*, s.f. Substanță de origine vegetală care, în contact cu apa, formează o spumă abundentă și persistentă. Din fr. **saponine**.

SAPORIFIC, -**Ă**, *saporifici*, -ce, adj. (Livr.) Care dă gust, savoare. Din fr. **saporifique**.

SAPOTIER, *sapotieri*, s.m. Arbore din Antile cu fructe foarte dulci (*Archas sapotas*). Din fr. **sapotier**.

SAPROFAG, -**Ă**, *saprofagi*, -ge, adj. (Biol.; despre animale) Care se hrănește cu materii organice în descompunere. Din fr. **saprophage**.

SAPROFIT, -**Ă**, *saprofiți*, -te s.n., adj. (Organism vegetal sau microorganism) care își procură hrana din substanțe organice în descompunere. [Var.: **saprofită** s.f.] Din fr. **saprophyte**.

SAPROFITISM s.n. (Biol.) Mod de viață al saprofitelor. Din fr. **saprophytisme**.

SAPROGEN, -**Ă**, *saprojeni*, -e, adj., s.m. (Microorganism) care provoacă putrefacția. Din fr. **saprogène**.

SAPROPEL, *sapropeluri*, s.n. Mâl bogat în substanțe organice aflate în diferite stadii de descompunere, format în ape sărace în oxigen (mări, lagune, lacuri), și care are efecte terapeutice. Din fr. **sapropel**.

SAPROPELIC, -**Ă**, *sapropelici*, -ce, adj. Care ține de sapropel; care are compoziția, natura sapropelului. Din fr. **sapropélique**.

SARABANDĂ, *sarabande*, s.f. Numele unui vechi dans popular spaniol, asemănător cu menuetul; melodie după care se execută acest dans. ♦ *Fig.* Mișcare amețitoare, agitată, tumultuoasă; frământare; *p. ext.* mulțime dezlănțuită, tumultuoasă. Din fr. **sarabande**.

SARAZIN, -**Ă**, *sarazini*, -e, s.m. și f. Nume dat, în evul mediu, musulmanilor din vestul Europei. Din fr. **sarrasin**.

SARAZINĂ, *sarazine*, s.f. (În evul mediu) Hără armată în partea inferioară cu colți de oțel. Din fr. **sarrasine**.

SARBACANĂ, *sarbacane*, s.f. Tub lung și drept cu ajutorul căruia se pot arunca, suflând în el, proiectile de mici dimensiuni. ♦ Armă cu care musulmanii aruncau substanțe incendiare asupra trupelor inamice. Din fr. **sarbacane**.

SARCASTIC, -Ă, *sarcastici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) Plin de sarcasm, batjocoritor, caustic, usturător. Din fr. **sarcastique**.

SARCOCEL, *sarcocele*, s.n. (Med.) Tumoare dură a testiculelor. Din fr. **sarcocèle**.

SARCOLEMĂ, *sarcoleme*, s.f. (Anat.) Membrană care învelește fibra musculară (netedă sau striată). Din fr. **sarcoleme**.

SARCOLOGIE s.f. Parte a anatomiei care se ocupă cu studierea mușchilor; miologie. Din fr. **sarcologie**.

SARCOMATOS, -OASĂ, *sarcomatoși*, -oase, adj. (Med.) Referitor la sarcom, de natura sarcomului. Din fr. **sarcomateux**.

SARCOMATOZĂ, *sarcomatoze*, s.f. (Med.) Afecțiune caracterizată prin apariția de sarcoame multiple. Din fr. **sarcomatose**.

SARCOPLASMĂ, *sarcoplasme*, s.f. Protoplasma celulelor musculare. Din fr. **sarcoplasme**.

SARCOPT, *sarcopti*, s.m. Parazit microscopic care trăiește în galerii săpate în pielea oamenilor și a animalelor provocând scabia (*Sarcoptes scabiei*). Din fr. **sarcopte**.

SARCOSPORIDIOZĂ, *sarcosporidioze*, s.f. Boală a mamiferelor și a păsărilor care se manifestă prin slăbire și care este provocată de paraziți monocelulari dezvoltăți în țesutul muscular, unde formează chisturi. Din fr. **sarcosporidiose**.

SARDĂ adj. (În sintagma) *Limba sardă* (și substantivat, f.) = limbă romanică vorbită în Sardinia. Din fr. **sarde**.

SARGASĂ, *sargase*, s.f. Algă de culoare brună care crește înările tropicale. Din fr. **sargasse**.

SARI s.n. Piesă principală din costumul femeiesc tradițional indian, constituită dintr-o fâșie de țesătură dreaptă, care se înfășoară în jurul corpului ca o fustă strâmtă, un capăt strângând mijlocul ca un cordon, iar celălalt capăt, liber, aruncându-se peste umăr. Din fr. **sari**.

SARMAȚI s.m. pl. Veche populație indo-europeană nomadă, înrudită cu scii, care a populat teritoriile din jurul Mării Negre și a fost asimilată de slavii vechi, de geto-daci etc. Din fr. **Sarmates**.

SARMAȚIAN, -Ă, *sarmațieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Ultimul etaj al miocenului din sud-estul Europei, reprezentat în țara noastră prin straturi de nisipuri și de argile (de care sunt legate cele mai multe zăcămintele de gaze naturale). 2. Adj. Care aparține sarmațianului (1), privitor la sarmațian. Din fr. **sarmatien**.

SARMENTOS, -OASĂ, *sarmentosi*, -oase, adj. (Bot.) Care are tulpina lungă, mlădioasă și agățătoare. Din fr. **sarmenteux**.

SARONG, *saronguri*, s.n. Îmbrăcăminte malaieză de forma unei fuste lungi și strâmte, purtată de bărbați și de femei. Din fr. **sarong**.

SAROS s.n. Perioadă de 18 ani, 11 zile și 8 ore, după care se repetă, la aceleași intervale și în aceeași ordine, eclipsele de Soare și de Lună. Din fr. **saros**.

SAS, *sasuri*, s.n. Încăpere sau compartiment dintr-un sistem tehnic sau dintr-o instalație, care poate comunica alternativ cu alte încăperi ori cu exteriorul. Din fr. **sas**.

SAȘEU, *sașeuri*, s.n. Pungă mică de pânză în care se păstrează batiste, ciorapi etc. sau în care se pun, în dulap, flori plăcut mirositoare pentru a parfuma ruiele. Din fr. **sachet**.

SATANIC, -Ă, *satanici*, -ce, adj. De satană, al satanei, referitor la satană; diavolesc, drăcesc; p. ext. crud, perfid, pervers; satanesc, satanicesc. Din fr. **satanique**.

SATANISM s.n. (Rar) Caracterul a ceea ce este satanic, atitudine satanică. Din fr. **satanisme**.

SATIN s.n. Țesătură deasă de mătase, de bumbac, de fibre sintetice etc., cu una dintre fețe lucioasă, folosită mai ales pentru căptușeli. [Var.: **satén** s.n.] Din fr. **satén**.

SATINA, *satinez*, vb. I. Tranz. A da luciu hârtiei sau țesăturilor cu ajutorul calandruului. Din fr. **satiner**.

SATINARE, *satinări*, s.f. Acțiunea de a *satina* și rezultatul ei. V. **satina**.

SATINAT, -Ă, *satinați*, -te, adj. Ca satinul, cu aspect lucios, mătăsos. V. **satina**. Cf. fr. **satiné**.

SATINET s.n. Satin subțire. Din fr. **satinete**.

SATIRIZA, *satirizez*, vb. I. Tranz. A critica, a ridiculiza pe calea satirei; a prezenta în mod satiric. Din fr. **satiriser**.

SATIRIZARE, *satirizări*, s.f. Faptul de a *satiriza*. V. **satiriza**.

SATRAPIC, -Ă, *satrapici*, -ce, adj. De satrap, al satrapului, privitor la satrap, specific satrapului. Din fr. **satrapique**.

SATURABIL, -Ă, *saturabili*, -e, adj. Care poate fi saturat. Din fr. **saturable**.

SATURABILITATE s.f. (Chim.; Fiz.) Capacitatea de a fi saturat. Din fr. **saturabilité**.

SATURANT, -Ă, *saturanți*, -te, adj. 1. (Despre factori fizici) Care se află în contact cu lichidul care l-a produs. ♦ (Impr.) Saturat. 2. Care are proprietatea de a satura. Din fr. **saturant**.

SATURATOR, *saturatoare*, s.n. Aparat folosit pentru concentrarea unei soluții până la saturație. Din fr. **saturateur**.

SATURN s.n. Numele plumbului în alchimie. Din fr. **saturne**.

SATURNIAN, -Ă, *saturnieni*, -e, adj. (Rar) Saturnin (1) Din fr. **saturnien**.

SATURNIN, -Ă, *saturnini*, -e, adj. 1. (În sintagma) *Vers saturnin* = vers iambic (de șapte silabe) întrebuițat în poezia latină arhaică; saturnian. 2. (Despre boli) Care este provocat de intoxicația cu plumb. Din fr. **saturnin**.

SATURNISM s.n. Boală profesională care constă într-o intoxicație cronică cu plumb. Din fr. **saturnisme**.

SAURIAN, *saurieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile cu pielea acoperită de solzi cornoși și cu coada de obicei lungă, care cuprinde șopârlele și cameleonii; (și la sg.) reptilă care face parte din acest ordin. Din fr. **saurien**.

SAUVIGNON s.n. Soi de viță de vie cu struguri având boabele verzui, îndesate, bune pentru producerea unor vinuri superioare. ♦ Vin făcut din acest soi de struguri. - Cuv. fr.

SAVANĂ, *savane*, s.f. Câmpie întinsă caracteristică regiunilor tropicale, acoperită cu ierburi înalte și presărată din loc în loc cu tufe de arbuști spinoși sau cu copaci pitici. Din fr. **savane**.

SAVANT, -Ă, *savanți*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) cu cunoștințe vaste și temeinice, care creează în domeniul științei; erudit. 2. Adj. Care conține multă știință, care denotă știință sau, *p. ext.*, artă, pricepere, măiestrie. *Lucrare savantă*. Din fr. **savant**.

SAVANTLÂC, *savantlăcuri*, s.n. (Fam.) Erudiție; (depr.) pederanterie, prețiozitate. - **Savant** + suf. -lăc.

SAVARINĂ, *savarine*, s.f. Prăjitură făcută dintr-un aluat moale și pufoș copt în forme speciale, care se îmbibă cu sirop de zahăr (amestecat cu rom) și se umple cu frișcă. Din fr. **savarin**.

SAVART, *savarți*, s.m. Unitate de măsură pentru intervalele muzicale, de 301 ori mai mică decât o octavă. [Var.: **savar** s.m.] Din fr. **savart**.

SAVOARE s.f. Gust deosebit, ales, plăcut al unor alimente. ♦ Fig. Farmec; haz. Din fr. **saveur**.

SAVOIARD, -Ă, *savoiazri*, -de, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Savoiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Savoiei sau savoiazrilor (1), privitor la Savoia sau la savoiazri, originar din Savoia. Din fr. **savoyard**.

SAVONIERĂ, *savoniere*, s.f. Cutie în care se ține săpunul de toaletă; săpunieră. Din fr. **savon** (după *fructieră*, *supieră* etc.).

SAVURA, *savurez*, vb. I. Tranz. A mânca sau bea ceva pe îndelete și cu plăcere, pentru a-i simți bine gustul. ♦ Fig. A se bucura în tihnă de ceva, a se delecta, a se desfăta. Din fr. **savourer**.

SAVUROS, -OASĂ, *savuroși*, -oase, adj. (Despre alimente) Cu gust plăcut, plin de savoare, delicios. ♦ Fig. Plăcut, încântător. Din fr. **savoureux**.

SAXIFRAGĂ, *saxifragi*, s.f. Plantă erbacee care crește printre stânci. Din fr. **saxifrage**.

SAXOFON, *saxofoane*, s.n. Instrument muzical de suflat din alamă, de forma unui tub conic îndoit. Din fr. **saxophone**.

SAXOFONIST, *saxofoniști*, s.m. Instrumentist care cântă la saxofon. Din fr. **saxophoniste**.

SAXON, -Ă, *saxoni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a vechii Saxonii sau care era originară de acolo; (la m. pl.) uniune de triburi germane care locuiau în vechea Saxonie. 2. Adj. Care aparține vechii Saxonii sau Saxonilor (1), privitor la Saxonia sau la saxoni, originar din Saxonia. Din fr. **saxon**.

SAXOTROMBĂ, *saxotrombe*, s.f. Instrument de suflat, mai mare decât cornul, confecționat din piele. Din fr. **saxotrombe**.

SCABIOS, -OASĂ, *scabioși*, -oase, adj. 1. (Adesea substantivat) Bolnav de scabie; răios. 2. Care ține de scabie, privitor la scabie. Din fr. **scabieux**.

SCABROZITATE, *scabrozități*, s.f. (Livr.) Înșușirea a ceea ce este scabros; vorbă, atitudine, faptă scabroasă. Din fr. **scabrosité**.

SCAFANDRU, (1) *scafandri*, s.m., (2) *scafandre*, s.n. 1. S.m. Persoană specializată în lucrări sub apă cu ajutorul unui aparat special; scafandrier. 2. S.n. Costum special, impermeabil, închis ermetic, prevăzut cu aparat respirator, cu care se îmbracă scafandrii (1) când coboară sub apă, aviatorii care zboară la altitudini înalte și cosmonauții. Din fr. **scaphandre**.

SCAFOID, *scafoide*, s.n. (Anat.) Unul dintre cele șapte oase ale labei piciorului. ♦ (Adjectival) *Oș scafoid*. Din fr. **scaphoïde**.

SCAFOIDITĂ, *scafoidite*, s.f. Inflamație a osului scafoid. Din fr. **scaphoïdite**.

SCALAR, *scalari*, s.m. Pește originar din America de Sud, cu reflexe aurii și brune, brăzdat de dungi transversale negre sau gri, folosit ca pește de acvariu (*Pteraphyllum scalare*). Din fr. **scalaire**.

SCALARIFORM, -Ă, *scalariformi*, -e, adj. În formă de scară (11). Din fr. **scalariforme**.

SCALD, *scalzi*, s.m. Nume dat vechilor poeți nordici, mai ales islandezi. Din fr. **scalde**.

SCALP, *scalpuri*, s.n. 1. Piele a capului uman împreună cu părul, smulșă de pe craniu în urma unui accident sau desprinsă cu un instrument ascuțit. 2. Scalpare. Din fr. **scalp**.

SCALPA, *scalpez*, vb. I. Tranz. A desprinde, a juși pielea craniului uman, a lua scalpul cuiva. Din fr. **scalper**.

SCALPARE, *scalpări*, s.f. Acțiunea de a *scalpa* și rezultatul ei; scalp (2). V. **scalpa**.

SCALPEL, *scalpele*, s.n. (Adesea fig.) Cuțitaș cu lamă ascuțită, curbă, cu unul sau cu două

țaișuri, folosit la disejecțiile anatomice și în chirurgie. [Pl. și: *scalpeluri*] Din fr. **scalpel**.

SCAMATOR, *scamatori*, s.m. Actor de circ care face scamatorii; prestidigitator, boscar. - Cf. fr. *escamoteur*.

SCANDA, *scandez*, vb. I. Tranz. A recita un vers (de obicei grec sau latin), descompunându-l în diferitele sale unități metrice sau silabice; *p. gener.* a citi, a vorbi sau a recita accentuând fiecare cuvânt, fiecare silabă. ♦ A citi o frază muzicală accentuând timpii tari. Din fr. **scander**.

SCANDARE, *scandări*, s.f. 1. Acțiunea de a *scanda*. 2. Tulburare funcțională a vorbirii, constând în disocierea cuvintelor în silabe. V. **scanda**.

SCANDALOS, **-OASĂ**, *scandaloși*, *-oase*, adj. Care provoacă sau este de natură să provoace indignare, rușinos, revoltător. Din fr. **scandaleux**.

SCANDINAV, **-Ă**, *scandinavi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile de bază ale Scandinaviei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Scandinaviei sau populațiilor ei, privitor la Scandinavia sau la populațiile ei. Din fr. **scandinave**.

SCAP, *scapi*, s.m. (Bot.) Tijă florală de obicei lipsită de frunze; peduncul. Din fr. **scape**.

SCAPOLIT, *scapolite*, s.m. Mineral amorf, incolor sau opac, rezultat din unirea unui silicat de calciu cu unul de aluminiu, care se întâlnește în unele roci vulcanice. Din fr. **scapolite**.

SCAPUL, *scapule*, s.n. (Bot.) Tip de tulpină aeriană lungă, terminată cu o inflorescență, cu frunze prinse la noduri și formând o rozetă. Din fr. **scapule**.

SCAPULAR, **-Ă**, *scapulari*, *-e*, adj. Care aparține umărului, privitor la umăr, din regiunea umărului. Din fr. **scapulaire**.

SCARIFICATOR, *scarificatoare*, s.n. 1. Mașină agricolă prevăzută cu mai multe cuțite subțiri dispuse vertical, care servește la afânarea pământului cu scopul de a asigura pătrunderea aerului la rădăcina plantelor. 2. Mașină rutieră prevăzută cu colți de oțel, cu ajutorul căreia se scormonește suprafața unui teren sau a unei șosele în refacere pentru a ușura executarea lucrărilor ulterioare. 3. Instrument medical folcat din mai multe lame tăioase acționate de un resort, folosit pentru creșterea superficială a pielii în scopuri terapeutice, pentru vaccinări etc. Din fr. **scarificateur**.

SCARLATINĂ, *scarlatine*, s.f. Boală infecțioasă, contagioasă și epidemică (mai ales la copii), care se manifestă prin febră, dureri de gât și o erupție roșie pe tot corpul, urmată de descuamare. Din fr. **scarlatine**.

SCARLATINOS, **-OASĂ**, *scarlatinoși*, *-oase*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de scarlatină,

privitor la scarlatină. 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de scarlatină. Din fr. **scarlatineux**.

SCATOFAG, **-Ă**, *scatofagi*, *-ge*, adj., s.m. și f. (Med.) Coprofag. Din fr. **scatophage**.

SCATOFAGIE s.f. (Med.) Coprofagie. Din fr. **scatophagie**.

SCATOL s.n. Substanță care rezultă din descompunerea proteinelor în intestinul gros al mamiferelor. Din fr. **scatol**.

SCATOLOGIC, **-Ă**, *scatologici*, *-ce*, adj. Care ține de scatologie, care se referă la scatologie; scabros. Din fr. **scatologique**.

SCATOLOGIE, *scatologii*, s.f. Glumă, afirmație sau scriere în care se vorbește de lucruri triviale, scabroase (legate de excremente). ♦ (Med.) Tendință patologică de a utiliza cuvinte scabroase. Din fr. **scatologie**.

SCELERATEȚE s.f. (Rar) Manieră de a acționa ca un scelerat. Din fr. **scélératesse**.

SCENARIST, **-Ă**, *scenariști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care scrie scenarii. Din fr. **scénariste**.

COSCENARIST, **-Ă**, *coscenariști*, *-ste*, s.m. și f. Coautor de scenariu. - **Co-** + **scenarist**.

SCENOGRAF, **-Ă**, *scenografi*, *-e*, s.m. și f. Persoană care face decorurile (și costumele) unui spectacol. ♦ (Adjectival) *Pictor scenograf*. Din fr. **scénographe**.

SCENOGRAFIC, **-Ă**, *scenografici*, *-ce*, adj. Care aparține scenografiei, privitor la scenografie. Din fr. **scénographique**.

SCENOGRAFIE s.f. Arta de a executa decoruri, costume etc. pentru un spectacol. Din fr. **scénographie**.

SCEPTIC, **-Ă**, *sceptici*, *-ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu are încredere în nimic, care se îndoiește de toate. 2. Adj. Care aparține scepticismului, privitor la scepticism. 3. S.m. și f. Adept al scepticismului (1). Din fr. **sceptique**.

SCEPTICISM s.n. 1 Concepție care pune la îndoială posibilitatea cunoașterii veridice a realității lumii exterioare sau, în general, a oricărei cunoștințe certe, punând accentul pe caracterul relativ incomplet și imprecis al acesteia. 2 Atitudine de neîncredere, de îndoială față de cineva sau de ceva. Din fr. **scepticisme**.

SCHELET, *schelete*, s.n. 1. Totalitatea oaselor care susțin corpul unui vertebrat; sistemul osos așezat în poziția sa naturală. 2. Totalitatea elementelor sau pieselor care constituie sistemul de rezistență al unei construcții sau al unui ansamblu tehnic. 3. Fig. Planul unei opere literare sau științifice; schemă. Din fr. **squelette**.

SCHELETIC, **-Ă**, *scheletici*, *-ce*, adj. (Despre ființe) Cu înfățișare de schelet (1); (prin exagerare) foarte slab, uscat. Din fr. **squelettique**.

SCHEMATIC, **-Ă**, *schematici*, *-ce*, adj. Construit, alcătuit în linii generale, fără

prezentarea amănuntelor. ♦ (Depr.) Care nu depășește anumite tipare, anumite șabloane; fără adâncime, superficial; rigid, dogmatic. Din fr. **schématique**.

SCHEMATIZA, *schematizez*, vb. I. Tranz. A da unei opere, unei lucrări etc. un caracter schematic, a prezenta ceva în mod schematic; a simplifica (în mod excesiv). Din fr. **schématiser**.

SCHEMATIZARE, *schematizări*, s.f. Acțiunea de a *schematiza* și rezultatul ei. V. **schematiza**.

SCHEMATIZANT, -Ă, *schematizanți*, -te, adj. Care schematizează. Din fr. **schématisant** (după *schemă*).

SCHI, *schiori*, s.n. 1. Un fel de patină în formă de bandă lungă și îngustă de lemn, de metal sau de material plastic, care, prinsă de talpa ghetelor, permite alunecarea rapidă pe zăpadă. 2. Sport de iarnă practicat cu schiurile. Din fr. **ski**.

PORTSCHI, *portschiuri*, s.n. Dispozitiv care ajută la transportarea schiurilor (1). ♦ Suport fixat pe capota autoturismelor în vederea transportării schiurilor. - **Port-** + **sch**.

SCHIA, *chiez*, vb. I. Intranz. A aluneca pe zăpadă cu schiurile; a face schi (2). Din fr. **skier**.

SCHIOR, -OARĂ, *schiori*, -oare, s.m. și f. Persoană care schiază, care practică schiul. Din fr. **skieur**.

SCHIZOFAZIE, *schizofazii*, s.f. (Med.) Tulburare patologică (în schizofrenie) care se manifestă prin vorbire incoerentă, confuză. Din fr. **schizophasie**.

SCHIZOFRENIC, -Ă, *schizofrenici*, -ce, adj., s.m. și f. (Om) care este bolnav de schizofrenie. Din fr. **schizophrénique**.

SCHIZOFRENIE, *schizofrenii*, s.f. Boală mintală cronică caracterizată prin slăbirea și destrămarea progresivă a funcțiilor psihice și prin pierderea contactului cu realitatea. Din fr. **schizophrénie**.

SCHIZOGENEZĂ, *schizogeneze*, s.f. (Biol.) Înmulțire asexuată prin diviziune. Din fr. **schizogénèse**.

SCHIZOGONIE, *schizogonii*, s.f. (Biol.) Înmulțire prin separare sau prin diviziune multiplă, la protozoare și la plantele inferioare. Din fr. **schizogonie**.

SCHIZOID, -Ă, *schizoizi*, -de, adj., s.m. și f. (Med.) (Om) predispus la schizofrenie; (rar) schizotim. Din fr. **schizoïde**.

SCHIZOIDIE s.f. (Med.) Predispoziție a unor personalități, a unor constituții psihice pentru schizofrenie; tip de personalitate care manifestă această predispoziție; (rar) schizotimie. Din fr. **schizoïdie**.

SCHIZOPOD, *schizopode*, s.n. (La pl.) Ordin de crustacee terestre sau marine mici, cu

picioarele bifurcate; (și la sg.) crustaceu care face parte din acest ordin. Din fr. **schizopodes**.

SCHIZOTIM, -Ă, *schizotimi*, -e, adj., s.m. și f. (Med.; rar) Schizoid. Din fr. **schizothyme**.

SCHIZOTIMIE s.f. (Med.; rar) Schizoidie. Din fr. **schizothymie**.

SCIENTISM s.n. Concepție filozofică inițiată la sfârșitul sec. XIX și manifestată prin afirmarea multilaterală a spiritului științific (și adesea prin absolutizarea rolului științei). Din fr. **scientisme**. **SCIENTIST**, -Ă, *scientiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al scientismului. 2. Adj. Care aparține scientismului, privitor la scientism. Din fr. **scientiste**.

SCIENTOLOG, -Ă, *scientologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în scientologie. Din **scientologie** (derivat regresiv).

SCIENTOLOGIC, -Ă, *scientologici*, -ce, adj. Referitor la scientologie, de scientologie. Din fr. **scientologique**.

SCIFOZOAR, *scifozoare*, s.n. (La pl.) Clasă de celenterate cuprinzând unii polipi și unele meduze; (și la sg.) animal din această clasă. Din fr. **scyphozoaires**.

SCINDA, *scindez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) despărți în părțile constitutive sau în combinații mai simple; a (se) fracționa, a (se) separa, a (se) subdiviza, a (se) divide. Din fr. **scinder**.

SCINTIGRAMĂ, *scintigrame*, s.f. (Med.) Înregistrare grafică a radioactivității unui țesut după introducerea unei substanțe radioactive; (rar) scintilogramă. Din fr. **scintigramme**.

SCINTILAȚIE, *scintilații*, s.f. 1. Modificare de intensitate și de colorație a luminii stelare, datorită refracției sale neregulate în atmosferă. 2. Lumină emisă de o substanță fosforescentă sub influența ionizării. 3. (Rare) Scânteiere, sclipire. Din fr. **scintillation**.

SCINTILOGRAMĂ, *scintilogramme*, s.f. (Med.; rar) Scintigramă. Din fr. **scintilogramme**.

SCIZIONAR, -Ă, *scizionari*, -e, adj. (Rare) Scizionist. Din fr. **scissionaire**.

SCIZIONIST, -Ă, *scizioniști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care aparține unei fracțiuni sau care urmărește să provoace sciziune într-un grup, într-o mișcare organizată. 2. Adj. Care ține de sciziune sau de scizioniști (1), care privește sciziunea sau pe scizioniști. Din fr. **scissionniste**.

SCIZIPAR, -Ă, *scizipari*, -e, adj. (Despre unele organisme unicelulare; adesea substantivat) Care se înmulțește prin sciziparitate. Din fr. **scissipare**.

SCIZIPARITATE s.f. Formă de înmulțire la unele organisme unicelulare, care constă în diviziunea organismului în două părți aproximativ egale. Din fr. **scissiparité**.

SCIZURĂ, *scizuri*, s.f. (Anat.) Șanț adânc care străbate suprafața unor structuri (oase, creier, viscere) și le împarte uneori în segmente bine

individualizate. ♦ Fisură pe suprafața unui organ; crăpătură, șanț. Din fr. **scissure**.

SCLAVAGISM s.n. Sistem social bazat pe proprietatea privată a stăpânului de sclavi asupra sclavilor. - După fr. **esclavagisme**.

SCLAVAGIST, -Ă, *sclavagiști, -ste*, adj. Care aparține sclavagismului, privitor la sclavagism; specific sclavagismului. - După fr. **esclavagiste**.

SCLAVAJ s.n. (Rare) Sclavie. - După fr. **esclavage**.

SCLERENCHIM, *sclerenchimuri*, s.n. Țesut al unei plante alcătuit din celule moarte, cu membrane îngroșate. Din fr. **scélérchyme**.

SCLERODERMIE, *sclerodermii*, s.f. Boală caracterizată printr-o întărire și îngroșare a pielii și a țesuturilor celulare subcutanate și care produce uneori atrofii și deformări mari (ale tegumentelor). Din fr. **scélérodermie**.

SCLEROMETRU, *sclerometre*, s.n. Instrument pentru determinarea durității unui corp metalic, prin măsurarea rezistenței lui la zgâriere. Din fr. **scéléromètre**.

SCLEROPROTEINĂ, *scleroproteine*, s.f. (Biol.) Proteină fibroasă foarte rezistentă. Din fr. **scéléroprotéine**.

SCLEROS, -OASĂ, *scleroși, -oase*, adj. (Rare; despre țesuturi) îngroșat, fibros. Din fr. **scéléreux**.

SCLEROSCOPI, *scleroscoape*, s.n. Aparat pentru măsurarea durității unui material prin ricoșeul unui percutor în cădere liberă pe materialul respectiv. Din fr. **scéléroscope**.

SCLEROT, *scleroți*, s.m. (Biol.) Organ de rezistență la unele ciuperci, format din îngrămădiri de hife întrețesute. Din fr. **scélérote**.

SCLEROTICĂ, *sclerotice*, s.f. Înveliș exterior, netransparent al globului ocular, care constă dintr-o membrană fibroasă cu funcție protectoare; albul ochiului, albuș. Din fr. **scélérotique**.

SCLEROZĂ, *sclerozez*, vb. I. Refl. A se îmbolnăvi de scleroză, a fi atins de scleroză. Din fr. **scléroser**.

SCLEROZARE s.f. Acțiunea de a se scleroza și rezultatul ei. V. **scleroza**.

SCLEROZAT, -Ă, *sclerozați, -te*, adj. (Adesea fig.) Bolnav, atins de scleroză. *Înmă sclerozată*. V. **scleroza**.

SCLEROZĂ, *scleroze*, s.f. Boală care se manifestă prin modificarea structurii normale a unui organ sau a unui țesut, din cauza proliferării țesutului conjunctiv pe care îl conține. Din fr. **sclérose**.

SCOLASTICISM s.n. Concepție specifică scolasticii. Din fr. **scolasticisme**.

SCOLEX, *scolexuri*, s.n. Extremitatea anterioară a teniei, pe care se află organele de fixare. Din fr. **scolex**.

SCOLIAST, *scoliaști*, s.m. (Liv.) Autor de scolii. Din fr. **scoliaсте**.

SCOLIE, *scolii*, s.f. 1. (În Grecia antică) Cântec recitat cu acompaniament muzical. 2. (Liv.) Notă filologică, istorică, critică sau comentariu pentru înțelegerea textului unui autor din antichitate. ♦ Remarcă privitoare la o teoremă. Din fr. **scolie**.

SCOLIOTIC, -Ă, *scoliotici, -ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de scolioză. Din fr. **scoliotique**.

SCOLIOZĂ, *scolioze*, s.f. Boală care constă în deviația laterală a coloanei vertebrale, mai ales în regiunea dorsală, din cauza slăbirii ligamentelor vertebrelor sau a îmbolnăvirii vertebrelor. Din fr. **scoliose**.

SCOPOLAMINĂ, *scopolamine*, s.f. Alcaloid înrudit cu atropina, extras din frunzele și semințele mai multor plante solanacee și folosit în farmacie. Din fr. **scopolamine**.

SCOR, *scoruri*, s.n. Raportul dintre punctele înscrise și cele primite la o întrecere sportivă; rezultat reflectat de acest raport. ♦ *Scor alb* = meci nul. Din fr. **score**.

SCORBUT, *scorbuturi*, s.n. Boală datorată lipsei de vitamină C în alimentație, care se manifestă prin slăbirea forței musculare, anemie, sângerarea gingiilor, căderea dinților, apariția unor plăgi deschise etc. Din fr. **scorbut**.

SCORBUTIC, -Ă, *scorbutici, -ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. De natura scorbutului, în legătură cu scorbutul. 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de scorbut. Din fr. **scorbutique**.

SCORIACEU, -EE, *scoriacei, -ee*, adj. (Geol.; despre roci) Care are aspectul unei scorii vulcanice. Din fr. **scoriacé**.

SCOȚI s.m. pl. Triburi celtice care populau inițial vestul și nordul Islandei și care în sec. V-VI s-au stabilit în nordul insulei britanice. Din fr. **Scots**.

SCOTOM, *scotoame*, s.n. (Med.) Pierdere a vederii pe o porțiune limitată a câmpului vizual. Din fr. **scotome**.

SCRIMER, -Ă, *scrimeri, -e*, s.m. și f. Sportiv care practică scrima. Din fr. **escrimeur** (după **scrimă**).

SCROFULARIACEE, *scrofulariacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate cuprinzând ierburi, arbori și arbuști, cu flori hermafrodite și fructe de obicei capsule (*Scrophulariaceae*); (și la sg.) plantă din această familie. Din fr. **scrofulariacées**.

SCROFULOS, -OASĂ, *scrofuloși, -oase*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de scrofuloză, privitor la scrofuloză. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care are scrofulă, cu scrofulă; bolnav de scrofuloză. Din fr. **scrofuloux**.

SCRUTIN, *scrutine*, s.n. Mod de alegere a deputaților, a senatorilor etc. ♦ Totalitatea operațiunilor pe care le implică exercitarea dreptului de vot. Din fr. **scrutin**.

SCUAMĂ, *scuame*, s.f. (Med.) Strat epidermic subțire care se descuamează în unele boli eruptive și în anumite boli de piele. Din fr. **squame**.

SCUAR, *scuaruri*, s.n. Mică grădină publică aflată de obicei la o încrucișare de străzi sau în mijlocul unei piețe. Din fr. **square**.

SCULPTA, *sculptez*, vb. I. Tranz. A reprezenta plastic, în trei dimensiuni, o figură, o imagine, o idee, un sentiment, ciopind o materie dură sau modelând o substanță plastică. Din fr. **sculpter**.

SCULPTARE s.f. Acțiunea de a *sculpta*; sculptat. V. **sculpta**.

SCULPTAT s.n. Sculptare. V. **sculpta**.

SCULPTURAL -**Ă**, *sculpturali, sculpturale* (1) Care ține de sculptură; propriu sculpturii. **Artă -ă**. 2) Care evocă frumusețea sculpturilor. **Siluetă -ă**. 3) (*despre opere de artă*) Care este lucrat cu mare grijă; adus la perfecțiune. Din fr. **sculptural**.

SCULPTURALITATE s.f. Însușirea de a fi sculptural. - **Sculptural** + suf. -itate.

SCURTCIRCUIT, *scurtcircuite*, s.n. 1. Legătură electrică între două puncte ale unei rețele sau instalații, având o rezistență foarte mică. 2. Fenomen fizic care constă în întreruperea accidentală a curentului electric într-o rețea sau o instalație prin stabilirea unui scurtcircuit (1). - **Scurt** + **circuit** (după fr. *court-circuit*).

SCURTCIRCUITA, *scurtcircuitez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) produce un scurtcircuit (2). Din **scurtcircuit** (după fr. *court-circuiter*).

SCURTCIRCUITARE, *scurtcircuitări*, s.f. Acțiunea de a (se) *scurtcircuita*. V. **scurtcircuita**.

SEANȚĂ, *seanțe*, s.f. (Înv.) Ședință. Din fr. **séance**.

SEBOREE, *seboore*, s.f. Boală de piele provocată de secreția excesivă a glandelor sebacee și adesea însoțită de hipertrofie glandulară. Din fr. **séborrhée**.

SEBOREIC, -**Ă**, *seboarei, -ce*, adj. (Med.) De natura seboarei, de seboore. Din fr. **séborrhéique**.

SECANT, -**Ă**, *secanți, -te*, adj., s.f. 1. Adj. (*Despre drepte, curbe*) Care întretaie o linie, un plan. ♦ *Plan secant* = plan care intersectează una sau mai multe suprafețe. ♦ (Substantivat, f.) Dreaptă care intersectează în două puncte un cerc sau o curbă sau care intersectează una ori mai multe drepte sau plane. 2. S.f. Funcție trigonometrică care, înmulțită cu funcția cosinus, este egală cu funcția unitate. Din fr. **secant**.

SECESIONIST, -**Ă**, *secesioniști, -ste*, s.m. și f. Partizan al secesiunii. - Din fr. **sécessionniste**.

SECHELĂ, *sechele*, s.f. (Mai ales la pl.) Urmă, consecință, tulburare funcțională sau organică durabilă rezultată după o boală, după o intervenție chirurgicală etc. Din fr. **séquelle**.

SECRETA, pers. 3 *secretează*, vb. I. Tranz. A produce o secreție. Din fr. **secréter**.

SECRETAR, -**Ă**, *secretari, -e*, subst. I. S.m. și f. 1. Persoană care conduce secretariatul (1) într-o întreprindere sau într-o instituție, lucrând pe lângă conducerea instituției sau întreprinderii respective. ♦ *Secretar de redacție* = persoană însărcinată cu centralizarea și coordonarea materialului care se publică într-un ziar sau într-o revistă și răspunde de felul cum se prezintă publicația. ♦ Persoană care rezolvă lucrările curente și corespondența privată a cuiva (în calitate de angajat particular al acestuia). 2. (În structura organizatorică a unor partide și organizații) Denumire a unor funcții eligibile de conducere. ♦ *Secretar general* = persoană aleasă în cadrul congresului sau conferinței unui partid politic pentru coordonarea activității acestuia. 3. Funcționar sau demnitar care pregătește lucrările și duce la îndeplinire hotărârile organului suprem al puterii sau al administrației de stat, al conducerii altui organ central etc. ♦ *Secretar de stat* = (în unele țări) ministru al Afacerilor Externe. II. S.n. Mobilă prevăzută cu sertare (în care se țin documente, acte etc.) și cu placă rabatabilă care servește la scris. [Scris, și: (II) *secrétaire*. = Var.: (II) **secreter** s.n.]. Din fr. **secrétaire**.

SECRETARIAT, *secretariate*, s.n. 1. Serviciu într-o instituție, într-o întreprindere, într-o organizație politică sau de masă etc. care rezolvă lucrările curente ale conducerii acestora. 2. Organ care coordonează și controlează îndeplinirea hotărârilor partidului. 3. Organ cu atribuții administrative și executive al unei organizații internaționale. 4. Grup de persoane care consemnează conținutul dezbaterilor unei ședințe. Din fr. **secrétariat**.

SECRETINĂ s.f. Hormon produs de mucoasa duodenului, care are proprietatea de a excita secreția sucului pancreatic, a bilei și a salivei. Din fr. **secréline**.

SECRETOR, -**OARE**, *secretori, -oare*, adj. (Fiziol.) Care secretează. *Organ secretor*. ♦ *Țesut secretor* = țesut vegetal alcătuit din celule dispuse izolat sau în straturi și care produce secreții. Din fr. **secréteur**.

SECTAR, -**Ă**, *sectari, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Partizan înflăcărat și intolerant al unei doctrine (politice, religioase etc.). 2. Adj. De sectă sau de sectar (1); intolerant față de cei cu alte convingeri; exclusivist. Din fr. **sectaire**.

SECTARISM s.n. Spirit, atitudine de sectar (1); îngustime de vederi proprie persoanelor sau grupurilor care se limitează la interesele lor mărunte; *fig.* exclusivism, intoleranță. Din fr. **sectarisme**.

SECȚIUNĂ, *secționez*, vb. I. Tranz. A face o tăietură, a împărți în secțiuni; a tăia, a divide. - Din fr. **sectionner**.

SECTIONABIL, -Ă, *secționabili*, -e, adj. Care poate fi secționat. - **Secționa** + suf. -bil.

SECȚIONARE, *secționări*, s.f. Acțiunea de a secționa. - V. **secționa**.

SECULARIZA, *secularizéz*, vb. I. Tranz. A trece în patrimoniul statului (în schimbul unei despăgubiri) un bun aparținând bisericii sau mănăstirii. Din fr. **séculariser**.

SECULARIZARE, *secularizări*, s.f. Acțiunea de a seculariza. V. **seculariza**.

SECULARIZAT, -Ă, *secularizați*, -te, adj. (Despre bunuri care aparțin bisericii sau mănăstirii) Trecut în patrimoniul statului. V. **seculariza**.

SECUNDĂ, *secunde*, s.f. 1. Unitate de măsură a timpului egală cu a 60-a parte din durata unui minut; *p. ext.* timp foarte scurt; clipă, moment. 2. (Muz.) Intervalul dintre două sunete ale gamei aflate pe două trepte alăturate. Din fr. **seconde**.

SECVENȚĂ, *secvențe*, s.f. 1. Succesiune de fenomene fizice sau ordinea de variație în timp a mărimilor unui sistem. 2. Șir de imagini sau de scene dintr-un film, care formează un anumit episod. ♦ Film. Serie de fapte, de evenimente, de stări etc., care se succedă într-o anumită ordine și formează un tot unitar. - Din fr. **séquence**. Cf. *it. s e q u e n z a*.

SECVENȚIAL, -Ă, *secvențiali*, -e, adj. Referitor la secvență, care se împarte în secvențe. Din fr. **séquentiel**.

SEDATIV, -Ă, *sedativi*, -e, adj., s.n. (Medicament) care produce o liniștire a stărilor de excitație psihică sau motorie, care calmează durerile; calmant. Din fr. **sédatif**.

SEDENTARITATE s.f. (Rar) Sedentarism. Din fr. **sédentarité**.

SEDILĂ, *sedile*, s.f. Semn diacritic în formă de virgulă (,), care se pune sub unele consoane pentru a le da valoarea altui sunet. Din fr. **cédille**.

SEDIMENTAR, -Ă, *sedimentari*, -e, adj. Cu caracter de sediment (2); format prin sedimentare. ♦ *Proces sedimentar* = proces de formare a sedimentelor. *Rocă sedimentară* = rocă rezultată prin depunerea materialelor provenite în urma alterării sau dezagregării unor roci preexistente. Din fr. **sédimentaire**.

SEDIMENTAȚIE, *sedimentații*, s.f. Sedimentare. - Din fr. **sédimentation**.

SEDIMENTOLOGIE s.f. Parte a geologiei care studiază modul de formare a sedimentelor și a rocilor sedimentare. - Din fr. **sédimentologie**.

SEDIMENTOMETRIE, *sedimentometрії*, s.f. (Fiz.) Metodă de determinare a dimensiunilor particulelor dintr-un amestec, bazată pe măsurarea vitezei de sedimentare. - Din fr. **sédimentométrie**.

SEGMENTA, *segmentéz*, vb. I. Tranz. A împărți, a tăia în segmente. Din fr. **segmenter**.

SEGMENTATOR, *segmentatoare*, s.n. (Fon.) Aparat electronic folosit pentru segmentare. - **Segmenta** + suf. -tor.

SEGMENTARE, *segmentări*, s.f. 1. Faptul de a segmenta. ♦ Diviziune a celei-ou sau a zigotului în celule din ce în ce mai mici, care se asociază între ele și formează foiele embrionare; segmentație. 2. (Fon.) Operație de izolare a unui segment dintr-o secvență sonoră pentru studiul lui auditiv, eliminându-se astfel influența contextului. V. **segmenta**.

SEGMENTAȚIE, *segmentații*, s.f. Segmentare. Din fr. **segmentation**.

SEGREGAȚIE, *segregații*, s.f. 1. Segregare (2); lipsă de omogenitate a compoziției chimice a unui aliaj solidificat, rezultată din segregare. 2. (În sintagma) *Segregație rasială* = formă a discriminării rasiale constând în separarea persoanelor pe baza unor criterii de origine sau rase diferite din interiorul aceleiași țări (privind cartierele de locuit, școlile, sălile de spectacole, mijloacele de transport în comun, asistența medicală etc.); discriminare rasială; segregare (5). [Var.: **segregațiune** s.f.] Din fr. **ségrégation**.

SEIMĂ, *seime*, s.f. Crăpătură care apare uneori la copitele cailor și ale vitelor. Din fr. **seime**.

SEIȘE s.f. pl. Pendulări ritmice ale apei lacurilor, cu o perioadă variată, datorită schimbărilor bruște ale presiunii atmosferice, vântului sau unei ploi puternice căzute într-o porțiune a bazinului lacustru. Din fr. **seiche**.

SEISMIC, -Ă, *seismici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care se referă la seisme, care aparține seismelor. ♦ *Unde seismice* = unde elastice care se răspândesc în scoarța terestră, fiind provocate de cutremure sau de explozii artificiale. *Stație seismică* = complex de aparatură pentru înregistrarea undelor seismice. *Regiune seismică* = regiune în care cutremurele de pământ sunt frecvente și puternice. ♦ Care servește la înregistrarea și studierea oscilațiilor scoarței terestre. *Aparate seismice*. 2. S.f. Seismometrie. Din fr. **séismique**.

PRESEISMIC, -Ă, *preseismici*, -ce, adj. Care precedă mișcările seismice (1). - **Pre-** + **seismic**.

ANTISEISMIC, -Ă, *antiseismici*, -ce, adj. Care este rezistent la cutremur (1). - **Anti-** + **seismic**.

SEISMICITATE s.f. Grad de frecvență și de intensitate a oscilațiilor seismice dintr-o zonă. Din fr. **séismicité**.

SEISMOGENIC, -Ă, *seismogenici*, -ce, adj. Care determină apariția unui cutremur. Din fr. **séismogénique**.

SEISMOGRAFE, *seismografe*, s.n. 1. Aparat care înregistrează grafic, în mod automat, momentul, durata și intensitatea mișcărilor

seismice; seismometru. **2.** Aparat folosit în prospecțiuni geofizice, cu ajutorul căruia se înregistrează vibrațiile produse de anumite explozii subterane provocate în scopuri științifice. Din fr. **séismographe**.

SEISMOGRAFIC, -Ă, *seismografici*, -ce, adj. Privitor la seismografie, care aparține seismografiei. Din fr. **séismographique**.

SEISMOGRAFIE s.f. Totalitatea procedeelelor de întrebuițare a seismografului; parte a seismologiei care se ocupă cu înregistrarea undelor seismice și cu interpretarea acestor înregistrări. Din fr. **séismographie**.

SEISMOGRAMĂ, *seismograme*, s.f. Înregistrare grafică a mișcărilor seismice cu ajutorul seismografului. Din fr. **séismogramme**.

SEISMOLOG, *seismologi*, s.m. Specialist în seismologie. Din fr. **séismologue**.

SEISMOLOGIC, -Ă, *seismologici*, -ce, adj. Privitor la seismologie, care aparține seismologiei. *Cercetări seismologice*. Din fr. **séismologique**.

SEISMOLOGIE s.f. Ramură a geofizicii aplicate care se ocupă cu studiul cutremurelor de pământ. Din fr. **seismologie**.

SEISMOMETRIE s.f. Parte a geofizicii aplicate care studiază modul și viteza de propagare a undelor seismice din scoarța Pământului, provocate prin explozii artificiale, mai ales în scopul prospectării diferitelor substanțe minerale utile și al detectării structurilor geologice favorabile acumulării acestora; seismică. Din fr. **séismométrie**.

SEISMOMETRU, *seismometre*, s.n. Seismograf. Din fr. **séismomètre**.

SEISMONASTIE, *seismonastii*, s.f. Mișcare a organelor unor plante superioare provocată de lovire sau de scuturare. Din fr. **séismonastie**.

SEISMOSCOPI, *seismoscoape*, s.n. Instrument care pune în evidență cutremurele de pământ. Din fr. **séismoscope**.

SEISMOTERAPIE s.f. (Med.) Procedeu terapeutic constând din vibrații rapide, regulate și de mică amplitudine, folosit în unele atonii funcționale; vibroterapie. [Var.: **sismoterapie** s.f.] Din fr. **séismothérapie**.

SEJUR, *sejururi*, s.n. Vacanță, concediu pe care cineva îl petrece (cu concursul unei organizații turistice) într-o stațiune, pe un itinerar turistic etc. Din fr. **séjour**.

SELACIAN, *selacieni*, s.m. (La pl.) Subclasă de pești marini cu scheletul cartilagin, cu coada împărțită în două părți inegale, cu corpul acoperit cu solzi și cu țepi; (și la sg.) pește din această subclasă. ♦ (Adjectival) *Pește selacian*. Din fr. **sélacien**.

SELANDRĂ, *selandre*, s.f. Navă de transport din timpul cruciadelor. Din fr. **sélandre**.

SELECTA, *selectéz*, vb. I. **1.** Tranz. A selecționa după un criteriu stabilit. ♦ A-și arăta

preferința, a aprecia, a distinge (dintre mai mulți). **2.** Tranz. A separa, în vederea izolării dintr-o mulțime de obiecte, o serie de obiecte cu anumite caracteristici. **3.** Intrans. (Despre aparatele de radiorecepție și de telegrafie) A recepționa clar diferitele unde sonore, diferitele posturi de emisiune; a fi selectiv. ♦ A regla în așa fel un aparat de radiorecepție, încât undele apropiate ca lungime să nu deranjeze audierea. - Cf. **selectiv**, **selector**.

SELECTARE, *selectări*, s.f. Acțiunea de a **selecta** și rezultatul ei. V. **selecta**.

SELECTAT, -Ă, *selectați*, -te, adj. Care este ales dintr-un grup de obiecte, de ființe etc. după anumite criterii; *p. ext.* de calitate superioară. V. **selecta**.

SELECTIV, -Ă, *selectivi*, -e, adj. **1.** (Despre sisteme fizico-chimice) Care are proprietatea de a efectua o alegere între mai multe elemente de același fel. ♦ (Despre radiorecepție; *p. ext.* despre aparate de radiorecepție) Care are proprietatea de a prinde oscilațiile a căror frecvență este egală cu frecvența pe care este acordat. **2.** Care se efectuează prin selecție, care se bazează pe selecție. Din fr. **sélectif**.

SELECTOR, *selectoare*, s.n. **1.** Dispozitiv mecanic sau electric care permite alegerea unui obiect sau a unei direcții anumite dintr-o mulțime de obiecte sau de direcții accesibile dispozitivului. **2.** Mașină agricolă alcătuită dintr-o vânturătoare și mai multe site, cu ajutorul căreia se separă semințele de impurități și se sortează pe calități. Din fr. **sélecteur**.

AUTOSELECTOR, *autoselectoare*, s.n. Incubator pentru cloștii icrelor. - **Auto-** + **selector**.

SELECȚIONA, *selecționez*, vb. I. **1.** Tranz. A face o selecție, a alege, a tria după un anumit criteriu; a selecta; *p. ext.* a ameliora speciile animale și vegetale prin alegerea, în vederea reproducției, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități. **2.** Refl. A se supune procesului de selecție naturală. Din fr. **sélectionner**.

SELECȚIONABIL, -Ă, *selecționabili*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care poate fi selecționat, apt de a fi selecționat. - **Selecționa** + suf. *-bil*.

SELECȚIONARE, *selecționări*, s.f. Acțiunea de a **selecționa** și rezultatul ei. V. **selecționa**.

SELECȚIONAT, -Ă, *selecționați*, -te, adj. Ales dintre mai mulți (după criterii de valoare); *p. ext.* de calitate superioară.

♦ (Substantivat) Persoană sau echipă aleasă prin selecție în vederea participării la competiții sportive, artistice etc. ♦ (Despre plante de cultură și animale domestice) Obținut prin metoda selecției artificiale; cu însușiri îmbunătățite prin selecție. V. **selecționa**.

SELECTIONATOR, -OARE, *selecționatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care lucrează în domeniul ameliorării plantelor de cultură și animalelor domestice pe calea selecției artificiale. - **Seleciona** + suf. -*tor*.
PRESELECTIONARE, *preselecționări*, s.f. (Rar) Preselecție (1). - **Pre** - + **selecționare**.

SELECTIONER, -Ă, *selecționeri, -e*, s.m. și f. Persoană autorizată și competentă care triază sportivii în scopul alegerii celor mai valoroși pentru constituirea unor echipe (naționale) participante la o competiție. Din fr. **sélectionneur**.

SELECTIONISM s.n. Teorie care admite existența selecției naturale în biologie; darwinism. Din fr. **sélectionnisme**.

SELECTIONIST, -Ă, *selecționiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care aderă la teoria darwinistă a selecției naturale. Din fr. **sélectionniste**.

SELECTIV, -Ă, *selectivi, -e*, adj. 1. (Despre sisteme fizico-chimice) Care are proprietatea de a efectua o alegere între mai multe elemente de același fel. ♦ (Despre radiorecepție; *p. ext.* despre aparate de radiorecepție) Care are proprietatea de a prinde oscilațiile a căror frecvență este egală cu frecvența pe care este acordat. 2. Care se efectuează prin selecție, care se bazează pe selecție. Din fr. **sélectif**.

SELECTIVITATE s.f. 1. Însușirea de a fi selectiv. ♦ Capacitatea de selecție a unui sistem tehnic sau fizico-chimic. *Selectivitatea unui aparat de radio*. 2. Însușire a plantelor și a animalelor de a face selecție naturală în procesul de fecundare și în comportarea față de condițiile de viață. Din fr. **sélectivité**.

SELECTOR, *selectoare*, s.n. 1. Dispozitiv mecanic sau electric care permite alegerea unui obiect sau a unei direcții anumite dintr-o mulțime de obiecte sau de direcții accesibile dispozitivului. 2. Mașină agricolă alcătuită dintr-o vânturătoare și mai multe site, cu ajutorul căreia se separă semințele de impurități și se sortează pe calități. Din fr. **sélecteur**.

SELENAR, -Ă, *selenari, -e*, adj. Referitor la Lună, de Lună; lunar. Din fr. **sélénien** (după *lunar*).

SELENAUT, *selenauți*, s.m. Astronaut care călătorește spre Lună (I 1), care explorează Luna (I 1). - **Selene** (n. pr.) + [cosmo]**naut**.

SELENIAT, *seleniați*, s.m. Sare a acidului selenic. Din fr. **séléniate**.

SELENIC, -Ă, *selenici, -ce*, adj. Care conține seleniu. *Acid selenic*. Din fr. **sélénique**.

SELENIFER, -Ă, *seleniferi, -e*, adj. Care conține seleniu. Din fr. **sélénifère**.

SELENIT¹, *seleniți*, s.m. Varietate de ghips semitransparent, de culoare galben-aurie, cu luciu mătăsos-sidefos, utilizată pentru

confecționarea unor obiecte decorative. Din fr. **sélénite**.

SELENIT², *seleniți*, s.m. (Livr.) Locuitor imaginar din Lună. Din fr. **sélénite**.

SELENIU s.m. Element chimic, metaloid negru-cenușiu care se găsește în natură în combinație cu sulfur și care se întrebuințează în industria sticlei, a ceramicii și la fabricarea celulelor fotoelectrice. [Var.: **selenium** s.n.] Din fr. **sélénium**.

SELENODEZIE s.f. Disciplină care studiază forma și dimensiunile Lunii, câmpul sau de gravitație etc. Din fr. **sélenodésie**.

SELENOGRAFIE s.f. Parte a astronomiei care se ocupă cu studierea descriptivă a Lunii, a formațiilor și a constituției sale, a proceselor fizice etc. Din fr. **sélenographie**.

SELENOLOGIC, -Ă, *selenologici, -ce*, adj. Care aparține selenologiei, de selenologie. Din fr. **sélenologique**.

SELENOLOGIE s.f. Știință analoagă geologiei care studiază materia componentă a scoarței lunare și evoluția acesteia în timp. Din fr. **sélenologie**.

SELENOSTAT, *selenostate*, s.n. Instrument care urmărește automat mișcările Lunii, trimițându-i imaginea în aceeași direcție cu ajutorul unui sistem de oglinzi. Din fr. **sélenostat**.

SELFINDUCȚIE, *selfinducții*, s.f. (Fiz.) Inducție electromagnetă proprie; autoinducție. Din fr. **self-induction**.

SELSIN, *selsine*, s.n. Mașină electrică mică folosită ca traductor pentru transmiterea la distanță a deplasărilor unghiulare ale unor organe de mașină. Din fr. **selsyn**.

SEM, *seme*, s.n. (Lingv.) Fiecare dintre trăsăturile semantice pertinente care intră în alcătuirea unui semem. Din fr. **seme**.

SEMAFOR, *semafoare*, s.n. 1. Dispozitiv de semnalizare optică, alcătuit dintr-un stâlp fix, cu unul sau mai multe brațe mobile a căror poziție, în timpul zilei, sau a căror schimbare de lumină, în timpul nopții, indică diferite semnale referitoare la circulația pe căile ferate. 2. Dispozitiv de semnalizare optică folosit pentru a transmite vaselor din larg comunicări referitoare la navigație. 3. Indicator cu lumini colorate, pentru reglementarea circulației în orașe; stop. Din fr. **sémaphore**.

SEMAFORIC, -Ă, *semaforici, -ce*, adj. (Rar; despre semnale) Care este emis de semafor. - **Semafor** + suf. -*ic*.

SEMAFORIST, -Ă, *semaforiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu întreținerea sau cu mărirea unui semafor. Din fr. **sémaphoriste**.

SEMAFORIZA, *semaforizez*, vb. I. Tranz. A prevedea cu (sau a instala) semafoare (pe)

o cale de rulare, o intersecție de drumuri.
- Semafor + suf. *-iza*.
SEMAFORIZARE, *semaforizări*, s.f. Acțiunea de a *semaforiza* și rezultatul ei. V. **semaforiza**.
SEMAFORIZAT, *-Ă, semaforizați, -te*, adj. Care a fost prevăzut cu semafoare. V. **semaforiza**.
SEMANTEM, *semanteme*, s.n. (Lingv.) Unitate de bază a cuvântului, în cadrul unei familii lexicale (egală, de obicei, cu rădăcina cuvântului), considerată ca purtătoare a sensului lexical. Din fr. **sémantème**.
SEMANTIC, *-Ă, semantici, -ce*, s.f., adj. **I**. S.f. **1.** Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studierea sensurilor cuvintelor și a evoluției acestor sensuri; semasiologie, semantism. **2.** (Log.) Teoria interpretării unui anumit sistem formalizat prin alt sistem formalizat. **II**. Adj. Care ține de semantică (**I 1**), care se referă la sensurile cuvintelor; semasiologic. Din fr. **sémanétique**.
SEMANTICIAN, *-Ă, semanticieni, -e*, s.m. și f. Semasiolog. Din fr. **sémanticien**.
SEMANTISM s.n. Semantică (**I 1**); *p. ext.* înțelesul, sensul unui cuvânt. Din fr. **sémantisme**.
SEMASIOLOG, *-Ă, semasiologi, -ge*, s.m. și f. Lingvist specialist în semasiologie; semantician. Din fr. **sémasiologue**.
SEMASIOLOGIC, *-Ă, semasiologici, -ce*, adj. Semantic (**II**). Din fr. **sémasiologique**.
SEMASIOLOGIE s.f. Semantică (**I 1**). Din fr. **sémasiologie**.
SEMEM, *sememe*, s.n. (Lingv.) Unitate de semnificație a unui cuvânt alcătuit din mai multe seme. Din fr. **sémème**.
SEMESTRIAL, *-Ă, semestriali, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care se referă la un semestru; care se face sau se produce în fiecare semestru; care durează un semestru. Din fr. **semestriel**.
SEMIC, *-Ă, semici, -ce*, adj. (Lingv.) Care aparține semelor, privitor la seme, care ia în considerație semele. Din fr. **sémique**.
SEMINARIST, seminariști, s.m. Elev al unui seminar (**2**) Din fr. **séminariste**.
SEMINARISTIC, *-Ă, seminaristici, -ce*, adj. Seminarial. - **Seminarist** + suf. *-ic*.
SEMINIFER, seminifere, adj. (Anat.; în sintagma) Canal seminifer = fiecare dintre micile canale glandulare situate în testicul și care transportă spontan sperma. Din fr. **séminifère**.
SEMILOG, *-Ă, semiologi, -ge*, s.m. și f. Specialist în semiologie. Din fr. **sémiologue**.
SEMILOGIC, *-Ă, semiologici, -ce*, adj. Privitor la semiologie, care aparține semiologiei. Din fr. **sémiologique**.
SEMILOGIE s.f. **1.** Parte a medicinei care se ocupă cu descrierea simptomelor și a semnelor

diferitelor boli, precum și a metodelor de a le pune în evidență și de a le diagnostica; simptomatologie. **2.** Știință care studiază semnele întrebuintate în cadrul vieții sociale; semiotică. Din fr. **sémiologie**.
SEMIOTIC, *-Ă, semiotici, -ce*, s.f., adj. **I**. S.f. **1.** Semiologie (**2**). **2.** Ramură a logicii simbolice (matematice) care se ocupă cu studiul general al semnelor. **II**. Adj. Referitor la semiotică (**I**), de semiotică. Din fr. **sémiotique**.
SEMIT, *-Ă, semiți, -te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din grupul de popoare, apropiate între ele prin limbă și prin aspect fizic, din sud-vestul Asiei, nordul și estul Africii, căruia îi aparțin astăzi arabii, sirienii, evreii etc. **2.** Adj. Care aparține semiților (**1**), privitor la semiți; semitic. Din fr. **sémité**.
SEMITIC, *-Ă, semitici, -ce*, adj. Semit (**2**). Din fr. **sémitique**.
SEMITISM, *semitisme*, s.n. Expresie alcătuită după modelul unei limbi semitice sau împrumutată dintr-o asemenea limbă. Din fr. **sémitisme**.
SEMITOLOG, *-Ă, semitologi, -e*, s.m. și f. Specialist în semiologie. Din fr. **semitologue**.
SEMITOLOGIC, *-Ă, semitologici, -ce*, adj. Referitor la semiologie, de semiologie. Din fr. **sémitologique**.
SEMITOLOGIE s.f. Știință care studiază cultura și limbile semitice. Din fr. **sémitologie**.
SEMNĂ, *semnez*, vb. **I**. Tranz., intranz. și refl. A (se) iscăli pentru confirmare, a certifica punând o iscălitură. Din fr. **signer** (după *semm*).
SEMNARE, *semnări*, s.f. Acțiunea de a (se) semna și rezultatul ei; semnat. V. **semna**.
SEMNAT s.n. Semnare. V. **semna**.
SEMNĂTURĂ, *semnături*, s.f. Numele unei persoane scris de propria mână sub textul unui act special, al unei scrisori etc.; iscălitură. - **Semna** + suf. *-ătură*.
SEMNAL, *semnale*, s.n. **1.** Semn convențional (sonor sau vizual) sau grup de astfel de semne, folosite pentru a transmite la distanță o înștiințare, o informație, un avertisment, o comandă etc. ♦ Semnal topografic = construcție de lemn, de metal sau de piatră, vizibilă la distanță, care fixează poziția unui punct pe teren. Semnal luminos (sau electric) = nume dat tuturor dispozitivelor folosite pentru a dirija circulația în orașe, pe căile ferate etc. Semnal de cale ferată = semnal acustic, optic etc. prin care se transmite un ordin sau o comandă pentru circulația pe căile ferate. Semnal rutier = indicator de circulație. Semnal de alarmă = dispozitiv, montat în fiecare vagon la trenurile de călători care, în caz de primejdie, poate fi pus în funcție de orice călător. ♦ Sunet convențional de recunoaștere a diferitelor posturi de radio sau a diferitelor emisiuni ale unui post de radio. ♦ Semnal orar = emisiune radio care dă ora exactă cu mare

precizie, după anumite scheme de emisie. ♦ Sunet de corn sau împuşcătură prin care se anunţă începerea sau încetarea bătăii la vânătoare. 2. (Rar) Fluier mic de metal cu care se dau semnale (1); semnal dat cu acest fluier. 3. Fig. Tot ceea ce anunţă sau determină începerea unei acţiuni ori îi serveşte ca impuls. ♦ Expr. A da semnalul = a lua iniţiativa, a face începutul într-o acţiune, a da tonul. 4. (Psih.) Indiciu al unui fenomen sau al unui obiect din mediul înconjurător care, prin intermediul scoarţei cerebrale, determină organismul să reacţioneze într-un anumit fel. [Var.: signal, țignal s.n.] Din fr. **signal** (după semn).

PORTSEMNAL, *portsemnale*, s.n. Suport montat pe un vehicul pentru a susţine felinarele de semnalizare. - **Port** + **semnal**.

SEMNALA, *semnalez*, vb. I. Tranz. A aduce ceva la cunoştinţă prin semne sau printr-un semnal de avertizare, a atrage atenţia cuiva asupra unui lucru, a avertiza; a scoate în evidenţă, a releva, a menţiona. Din fr. **signaler** (după semnal).

SEMNALARE, *semnalări*, s.f. Acţiunea de a semnala şi rezultatul ei. V. *semnala*.

SEMNALIZA, *semnalizez*, vb. I. Tranz. A da, a transmite semnale (la distanţă); a comunica prin semnale. - **Semnal** + suf. *-iza*.

SEMNALIZARE, *semnalizări*, s.f. 1. Acţiunea de a semnaliza şi rezultatul ei; înştiinţare, comunicare prin semnale. 2. (Psih.) Punere a organismului în legătură cu mediul, prin anumite semnale. ♦ Sistem de semnalizare = totalitatea semnalelor prin care organismul se pune în legătură cu mediul înconjurător, prin intermediul scoarţei cerebrale. Primul sistem de semnalizare = activitatea de semnalizare legată de "semnalele directe", adică de însuşirile optice, acustice, olfactive etc. ale obiectelor din realitate. Al doilea sistem de semnalizare = activitatea de semnalizare specifică oamenilor, legată de cuvinte, denumite de Pavlov semnale ale semnalelor directe; limbajul. 3. (Concr.) Instalaţie pe un aerodrom, la o cale ferată, într-un port, la intersecţiile străzilor cu ajutorul căreia se fac comunicări prin semnale la distanţă. V. **semnaliza**.

SEMNALIZATOR, *-OARE*, *semnalizatori*, *-oare*, adj., subst. 1. Adj. Care semnalizează. 2. S.n. Semafor. ♦

Indicator luminos folosit la autovehicule pentru a marca direcţia de orientare a acestora. 3. S.m. şi f. Persoană care transmite semnale, care semnalizează. - **Semnaliza** + suf. *-tor*.

TELESEMNALIZA, pers. 3 *telesemnalizează*, vb. I. Tranz. (Despre instalaţii, agregate etc.) A transmite la distanţă informaţii de control referitoare la starea lor. - **Tele-** + **semnaliza**.

TELESEMNALIZARE, *telesemnalizări*, s. f. Acţiunea de a *telesemnaliza*.

V. **telesemnaliza**

SEMNALMENT, *semnalmente*, s.n. Totalitatea datelor, caracteristicilor exterioare după care o persoană poate fi identificată. Din fr. **signalement** (după *semnal*).

SEMNATAR, *-Ă*, *semnatar*, *-e*, s.m. şi f. Persoană care semnează (în virtutea unei împuterniciri) un act, un tratat, o convenţie, o scrisoare etc. Din fr. **signataire** (după *semna*).

SEMNIFICANT, *semnificaţi*, s.m. (Lingv.) Realizare materială a semnului lingvistic, complex sonor care constituie suportul unui sens. Din fr. **signifiant** (după semn, *semnificare*).

SEMNIFICAT, *semnificate*, s.n. (Lingv.) Concept, conţinut, sens al unui cuvânt. Din fr. **signifié** (după *semn*, *semnifica*).

SEMNIFICAŢIE, *semnificaţii*, s.f. 1. Conţinut semantic al unui cuvânt; înţeles, sens, accepţie. ♦ (În semiotică) Funcţie a semnelor de a reprezenta ceva independent de ele; denotaţie. ♦ Valoare simbolică a unui lucru; înţeles, noimă, tâlc. 2. Însemnătate, importanţă, valoare (a unui fapt, a unui obiect etc.). [Var.: semnificaţiune s.f.] Din fr. **signification** (după *semn*).

SEMNIFICATIV, *-Ă*, *semnificativi*, *-e*, adj. 1. Care exprimă (cu claritate) ceva, care are înţeles precis, care scoate în evidenţă ceva; care are o anumită semnificaţie. 2. Care exprimă ceva, care este concludent, fără a fi nevoie de vorbe; care face aluzie la ceva, plin de înţeles; expresiv. 3. Care are însemnătate; important. Din fr. **significatif** (după *semnifica*).

NESEMNIFICATIV, *-Ă*, *nesemnificativi*, *-e*, adj. Care este lipsit de semnificaţie, de importanţă. - **Ne-** + **semnificativ**.

SEN, seni, s.m. Monedă divizionară japoneză, valorând a suta parte dintr-un yen. Din fr. **sen**.

SENARMONTIT s.n. Minereu de stibiu. Din fr. **sénarmontite**.

SENATORIAL, *-Ă*, *senatoriali*, *-e*, adj. Care ţine de senat sau de senatori, privitor la senat sau la senatori. Din fr. **sénatorial**.

SENEGALEZ, *-Ă*, *senegalezi*, *-e*, s.m. şi f., adj. 1. S.m. şi f. Persoană născută şi crescută în Senegal. 2. Adj., s.m. şi f. (Locuitor) din Senegal. Din fr. **sénégalais**.

SENESCENŢĂ s.f. (Med.) Îmbătrânire a ţesuturilor şi a organismului. Din fr. **sénescence**.

SENILITATE s.f. Caracterul a ceea ce este senil; stare patologică provocată de îmbătrânire şi caracterizată prin modificări structurale şi

funcționale de involuție, fizice și psihice, ale organismului uman. Din fr. **sénilitéé**.

SENILIZA, *senilizez*, vb. I. Refl. A deveni senil. Din fr. **séniliser**.

SENILIZARE s.f. Acțiunea de a se seniliza și rezultatul ei. V. **seniliza**.

SENILIZAT, -Ă, *senilizați*, -te, adj. Care a devenit senil. V. **seniliza**.

SENIOR, -OARĂ, *seniori*, -oare, adj., subst. 1. Adj., s.m. și f. (Sportiv) care a depășit vârsta juniorilor, vârstă care variază de la sport la sport, de obicei peste 18 ani. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) mai în vârstă, mai bătrână. 3. S.n. (Pe lângă un nume propriu de persoană, în opoziție cu junior) Tatăl (considerat în raport cu fiul). Din fr. **senior**.

SENIORAT s.n. Vârstă a unui sportiv senior2; perioadă în care cineva practică un sport în calitate de senior. Din fr. **séniorat**.

SENIORIAL, -Ă, *senioriali*, -e, adj. Care aparține seniorului1, privitor la senior1. Din fr. **seigneurial**.

SENIORIE, *seniorii*, s.f. 1. Demnitatea de senior1. ♦ Titlu de onoare dat vechilor pairi ai Franței și membrilor Camerei Lorzilor din Anglia. 2. Domeniul unui senior. Din fr. **seigneurie**.

SENONIAN, -Ă, *senonieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Etaj al cretacului superior, caracterizat prin faună de amoniți, echinide, lamelibranhiate, gasteropode, corali etc. 2. Adj. Care se referă la formațiile sau la vârsta senonianului (1). Din fr. **sénonien**.

SENSIBILIZA, *sensibilizez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A deveni sensibil sau a mări sensibilitatea unui țesut, a unui mușchi etc. față de acțiunea unui agent exterior; p. ext. (tranz.) a face (mai) sensibil pe cineva sau ceva. ♦ (Despre un material fotografic) A (se) face sensibil la acțiunea luminii. ♦ Tranz. A extinde intervalul de variație a unei mărimi în care un sistem fizico-chimic își menține o anumită sensibilitate. 2. (Rare) A (se) concretiza, a (se) materializa. Din fr. **sensibiliser**.

SENSIBILIZARE, *sensibilizări*, s.f. Acțiunea de a (se) sensibiliza și rezultatul ei. ♦ Scădere a pragului de reactivitate a unei structuri vii (celulă, țesut, organ, organism) față de un anumit agent. ♦ Stare de receptivitate crescută, patologică a organismului față de un agent (fizic, chimic sau biologic). ♦ Mărire a sensibilității unui instrument de măsură, a unui aparat, a emulsiilor fotografice etc. V. **sensibiliza**.

SENSIBILIZAT, -Ă, *sensibilizați*, -te, adj. Care a devenit sensibil, căruia i s-a mărit sensibilitatea. V. **sensibiliza**.

SENSIBILIZATOR, *sensibilizatori*, s.m. Substanță care, adăugată în stratul fotosensibil al unui material fotografic, mărește sensibilitatea la

anumite culori, îndeosebi la cele din marginile spectrului luminii. Din fr. **sensibilisateur**.

SENSITOMETRIC, -Ă, *sensitometrici*, -ce, adj. Referitor la sensitometrie, care aparține sensitometrului. Din fr. **sensitométrie**.

SENSITOMETRIE s.f. Ansamblu de metode folosite pentru determinarea sensibilității materialelor fotografice în raport cu intensitatea și compoziția spectrală a radiației luminoase, cu durata și caracterul expunerii, precum și în raport cu modul de prelucrare a materialului. Din fr. **sensimétrie**.

SENSITOMETRU, *sensitometre*, s.n. Instrument pentru determinarea sensibilității materialelor fotografice în raport cu durata de expunere. Din fr. **sensimètre**.

SENTIMENT, *sentimente*, s.n. 1. Proces afectiv specific uman, care exprimă atitudinea omului față de realitate; simțământ. ♦ Afecțiune. 2. Facultatea de a simți, de a cunoaște, de a aprecia ceva; conștiință. ♦ Credință, impresie intimă; convingere. Avea sentimentul că l-a mai văzut undeva. [Var.: (înv.) simțiment s.n.] Din fr. **sentiment**.

SENTIMENTAL, -Ă, *sentimentali*, -e, adj. 1. Care exprimă (sau trezește) sentimente duioase, nostalgice; (peior.) plin de sentimentalism; dulceag. ♦ Care se referă la sentimente. 2. (Despre oameni și manifestările lor; adesea substantivat) Care arată o sensibilitate accentuată, care se lasă ușor impresionat de sentimente duioase. Din fr. **sentimental**.

SENTIMENTAL, -Ă, *sentimentali*, -e, adj. 1. Care exprimă (sau trezește) sentimente duioase, nostalgice; (peior.) plin de sentimentalism; dulceag. ♦ Care se referă la sentimente. 2. (Despre oameni și manifestările lor; adesea substantivat) Care arată o sensibilitate accentuată, care se lasă ușor impresionat de sentimente duioase. - Din fr. **sentimental**.

SENTIMENTALIZA, *sentimentalizéz*, vb. I. Tranz. A prezenta (ceva) în mod sentimental, a face să capete un caracter sentimental. - **Sentimental** + suf. -iza.

SENTIMENTALIZARE, *sentimentalizări*, s.f. Acțiunea de a sentimentaliza și rezultatul ei. - V. **sentimentaliza**.

SENTIMENTALIZAT, -Ă, *sentimentalizați*, -te, adj. Care este prezentat sentimental. - V. **sentimentaliza**.

NESENTIMENTAL, -Ă, *nesentimentali*, -e, adj. Care nu este sentimental. - **Ne-** + **sentimental**.

SENTIMENTALISM, *sentimentalisme*, s.n. 1. Tendință de a exagera rolul și valoarea sentimentelor, de a aprecia lucrurile (numai) din punct de vedere afectiv sau de a da în mod obișnuit precădere acestui criteriu. 2. Gest, atitudine, comportare de om sentimental. 3. Curent preromantic în literatură apărut la

sfârșitul sec. XVIII ca o reacție împotriva clasicismului. Din fr. **sentimentalisme**.

SENTIMENTALIST, -Ă, *sentimentaliști*, -ste, adj. (Rar) Sentimental. Din fr. **sentimentaliste**.

SENTIMENTALITATE s.f. Caracter, fel de a fi al unei persoane sentimentale; predispoziție spre exagerarea sentimentelor. ♦ Reacție afectivă specifică a cuiva față de realitățile vieții. - Din fr. **sentimentalité**.

SENZAȚIONAL, -Ă, *senzaționali*, -e, adj. Care impresionează puternic, uimește, emoționează, care interesează în cel mai mare grad. Din fr. **sensationnel**.

SENZORIAL, -Ă, *senzoriali*, -e, adj. 1. Care privește organele de simț, care se realizează prin simțuri. 2. (Fiziol., Psih.) Care are legătură cu producerea senzațiilor sau cu receptarea stimulilor externi sau interni; senzitiv (1). Din fr. **sensoriel**.

SENZUALISM s.n. 1. Doctrină filozofică bazată pe recunoașterea senzației ca singura sursă a cunoștințelor noastre despre lume. 2. Înclinare spre plăcerile simțurilor; erotism. Din fr. **sensualisme**.

SENZUALIST, -Ă, *senzualiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține senzualismului (1), privitor la senzualism. 2. S.m. și f. Adept al senzualismului (1). [Pr.: -zu-a-] Din fr. **sensualiste**.

SENZUALITATE, *senzualități*, s.f. 1. Înclinare spre plăcerile trupești. 2. Sensibilitate senzorială. Din fr. **sensualité**.

SEPALĂ, *sepale*, s.f. Fiecare dintre frunzele (modificate) care alcătuiesc caliciul unei flori. Din fr. **sépale**.

SEPARATISM s.n. Tendință de separare, de desprindere dintr-un grup social (constituit); izolare, atitudine singuratică. Din fr. **séparatisme**.

SEPARATIST, -Ă, *separatiști*, -ste, adj. (Adesea substantivat) Care se separă, se izolează de majoritate; care este adept al separatismului. Din fr. **séparatiste**.

SEPEDON, *sepedoni*, s.m. Insectă dipteră care trăiește pe unele plante acvatice (Sepedon sphegeus). Din fr. **sépédon**.

SEPAREU, *separeuri*, s.n. Cameră, boxă, despărțitură, loc izolat într-un restaurant, într-o grădină de vară etc. [Var.: separe s.n.] Din fr. **séparé**.

SEPION, *sepioni*, s.m. Cochilia internă rudimentară a sepiei, oval-alungită, turtită, cu aspect spongios; os de sepie. Din fr. **sépion**.

SEPT, *septuri*, s.n. (Anat.) Perete despărțitor între două cavități. Sept nazal. Din fr. **septum**.

SEPTENAR, -Ă, *septenari*, -e, adj. (Rar) Care privește o perioadă de șapte zile, șapte ani. ♦ (Despre versuri) Compus din șapte picioare și jumătate. Din fr. septénaire, lat. septenarius.

SEPTENTRION s.n. (Livr.) Nord, miazănoapte. Din fr. **septentrion**.

SEPTIC, -Ă, *septici*, -ce, adj. Infectat cu microbi. ♦ Maladie septică = boală provocată de microbi. Din fr. **septique**.

SEPTOGEN, -Ă, *septogeni*, -e, adj. (Despre bacterii) Care produce putrefacție. Din **septic** (după gazogen).

SEPTICEMIC, -Ă, *septicemici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la septicemie, de septicemie. Din fr. **septicémique**.

SEPTICEMIE, *septicemii*, s.f. Infecție generalizată a sângelui, provocată de pătrunderea în sânge a germenilor proveniți dintr-un microb; piemie. Din fr. **septicémie**.

SEPTICITATE, *septicități*, s.f. Toxicitate a microbilor. Din fr. **septicité**.

SÉPTIMĂ, *septime*, s.f. Una dintre pozițiile de apărare la scrimă. Din fr. **septime**.

SEPTOLET, *septolete*, s.n. Grup de șapte note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. Din fr. **septolet**.

SEPULCRU, *sepulcre*, s.n. (Livr.) Mormânt. Din fr. **sépulcre**.

SERĂ, *sere*, s.f. Construcție specială cu acoperiș (și cu pereți) din sticlă sau din material plastic pentru adăpostirea și cultivarea plantelor care nu suportă frigul. Din fr. **serre**.

SERAFIC, -Ă, *serafici*, -ce, adj. (Ca) de serafim; îngeresc, serafimic; fig. pur, candid, neprihănit, nevinovat. Din fr. **séraphique**.

SERAT, -Ă, *serați*, -te, adj. (Despre frunze și alte organe ale plantelor) Care are marginile dințate, îndreptate către vârful organului respectiv. Din fr. **serré**.

SERIA, *seriez*, vb. I. Tranz. A așeza în serii sau pe serii; a clasa, a tria, a orândui mărfuri, obiecte etc., dându-le un număr de serie. Din fr. **série**.

SERIERE, *serieri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *seria* și rezultatul ei. V. **seria**.

SERICICULTOR, -OARE, *sericicultori*, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu sericicultura. Din fr. **sériciculture**.

SERICICULTURĂ, *sericiculturi*, s.f. Ramură a zootehnicii care are ca obiect creșterea și înmulțirea viermilor de mătase în vederea obținerii gogoșilor destinate prelucrării. Din fr. **sériciculture**.

SERICIGEN, -Ă, *sericigeni*, -e, adj. (Despre glandele unor viermi, insecte) Care secretă mătase. Din fr. **séricigène**.

SERICINĂ, *sericine*, s.f. Proteină solubilă care acoperă firele de mătase naturală (și care este îndepărtată în cursul procesului de prelucrare). Din fr. **séricine**.

SERICIT s.n. Varietate solzoasă de mică albă, întâlnită frecvent în șisturile cristaline slab metamorfizate și în rocile eruptive. Din fr. **séricite**.

SERICITIZARE, *sericitizări*, s.f. Fenomen geologic de retransformare a feldspaților în sericit. - După fr. **séricitisation**.

SERJ, *serjuri*, s.n. Țesătură de mătase (amestecată cu bumbac) cu firul în diagonală, întrebuințată pentru căptușit haine. Din fr. **serge**.
SERODIAGNOSTIC, *serodiagnostice*, s.n. Stabilire a diagnosticului unei boli infecțioase prin căutarea prezenței și evoluției anticorpilor specifici produși de microbii respectivi. Din fr. **sérodiagnostic**.

SEROLOGIC, -Ă, *serologici*, -ce, adj. Privitor la serul sangvin, care se referă la serologie. Examen serologic. Din fr. **sérologique**.

SEROLOGIE s.f. 1. Știință care se ocupă cu studiul serurilor terapeutice, specifice sau nespecifice; capitol al imunologiei care cuprinde studiul metodelor pentru punerea în evidență a anticorpilor din serul sangvin, precum și studiul antigenelor microbiene și celulare și a toxinelor. 2. Studiu de laborator care constă în analizarea modificărilor serice din cursul diferitelor boli. Din fr. **sérologie**.

SEROS, -OASĂ, *seroși*, -oase, adj. 1. De natura serului sau a serozității, având caracterul serozității. ♦ Sânge seros = sânge în compoziția căruia predomină serul. 2. (Despre țesuturi) Care secretează o serozitate. ♦ Membrană seroasă = membrană care înlesnește mișcările unui organ, fiind formată din două foi subțiri, una care aderă strâns la organ, cealaltă care căptușește cavitatea în care se găsește organul, spațiul dintre ele fiind umplut cu o serozitate; membrană care protejează articulațiile osoase. Din fr. **séreux**.

SEROTERAPIE s.f. Metodă terapeutică pentru tratarea și prevenirea unor boli infecțioase prin administrarea serului luat de la un animal imunizat împotriva acestor boli. Din fr. **sérothérapie**.

SEROTONINĂ s.f. (Fiziol.) Substanță prezentă în celulele tractului gastro-intestinal, în creier, în plachetele sangvine ale unor mamifere, cu rol important în contractia musculaturii netede, în dilatarea capilarelor, în creșterea permeabilității vaselor mici. Din fr. **sérotinine**.

SEROVACCINARE, *serovaccinări*, s.f. (Med.) Vaccinare cu adaos de ser specific vaccinului. - După fr. **sérovaccination**.

SEROZITATE, *serozități* s.f. Lichid alb-gălbui pe care îl secretează membranele seroase. ♦ Lichid seros sau purulent care se formează în unele afecțiuni. Din fr. **sérosité**.

SERPENTINĂ, *serpentine*, s.f. 1. Traseu șerpuit al unui drum care străbate un teren în pantă; fiecare dintre cotiturile unui astfel de traseu; p. ext. drum cotit, șerpuit. 2. Fâșie lungă și îngustă de hârtie colorată, înfășurată strâns, care, aruncată la distanță, se desfășoară în spirală și care se folosește ca mijloc de amuzament la petreceri. 3. Tub (sau țevă) de metal sau de

sticlă îndoit în formă de spirală sau de elice și folosit ca schimbător de căldură. Din fr. **serpentin**.

SERTISAJ s.n. Sertizare. Din fr. **sertissage**.

SERTIZA, *sertizez*, vb. I. Tranz. 1. A fixa o piatră prețioasă sau ornamentală în montură metalică prin îndoirea marginilor monturii. 2. A asambla, a fixa două piese tubulare prin îndoirea pereților la capătul uneia dintre ele. - După fr. **sertir**.

SERTIZARE, *sertizări*, s.f. Acțiunea de a sertiza și rezultatul ei. V. **sertiza**.

SERVAJ s.n. (În evul mediu) Starea, situația de serv; iobăgie, șerbie. Din fr. **servage**.

SERVANT, *servanți*, s.m. 1. Soldat care deservește o gură de foc sau un alt mijloc de luptă. 2. (Rar) Om de serviciu cu atribuții speciale în anumite instituții. Din fr. **servant**.

SERVANTĂ, *servante*, s.f. 1. (Liv.) Servitoare, slujnică. 2. Masă sau bufet pe care se pun tacâmurile și vasele de schimb necesare pentru servitul mesei. Din fr. **servante**.

SERVI, *serveșc*, vb. IV. 1. Tranz. A îndeplini anumite funcții, însărcinări, datorii față de cineva; a sluji. ♦ Intranz. A face serviciu, a funcționa ca... ♦ Intranz. A lucra în calitate de om de serviciu, a sluji. ♦ A lucra în interesul, în slujba cuiva; a susține, a sprijini. Îmi serveșc prietenii. ♦ A fi de folos, util cuiva. Cu ce te pot servi? 2. Intranz. (Despre lucruri) A folosi la..., a fi utilizat ca..., a avea rolul de... ♦ Refl. (Despre oameni) A se folosi, a face uz de... 3. Tranz. A pune, a aduce la masă mâncare, băutură etc. ♦ A prezenta cuiva o mâncare ca să ia din ea, a trata pe cineva cu ceva; a da să mănânce. ♦ Refl. A lua să mănânce sau să bea. Se servi cu câteva bomboane. ♦ Fig. A da, a transmite. Încearcă să-i servească ultimele noutăți. ♦ (Despre vânzători, funcționari etc.) A oferi solicitanților cele cerute; a executa o comandă. ♦ A asigura o prestare de serviciu; a deservi. Ascensorul servește etajele de sus. 4. Tranz. (La unele jocuri sportive cu mingea și la jocul de cărți) A pune mingea sau cărțile în joc. ♦ A plăti, a furniza. A servi o rentă. Din fr. **servir**.

SERVIRE, *serviri*, s.f. Acțiunea de a (se) servi și rezultatul ei; servit. V. **servi**.

SERVIT¹, *servituri*, s.n. Servire. V. **servi**.

SERVIT², -Ă, *serviți*, -te, adj. Slujit, ajutat. ♦ (La unele jocuri cu mingea sau de noroc) Pus în joc. V. **servi**.

AUTOSERVIRE s.f. Mod de desfășurare a mărfurilor în magazine speciale sau a mâncării în restaurante, în care clientul se servește singur. - **Auto** - + **servire** (după rus. *samoobstujivanie*).

AUTOSERVI, *autoserveșc*, vb. IV. Refl. A se servi singur (într-un magazin special amenajat). Din **autoservire** (derivat regresiv).

SERVIABIL, -Ă, *serviabili*, -e, adj. Care își oferă cu plăcere și cu promptitudine serviciile; îndatoritor, săritor, binevoitor. Din fr. **serviable**.
SERVIABILITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi serviabil. Din fr. **serviabilité**.
SERVIETĂ, *serviete*, s.f. Geantă (mare), mai ales de piele, cu una sau mai multe despărțituri, în care se poartă acte, cărți etc. Din fr. **serviette**.
SERVILISM s.n. (Livr.) Caracter servil, atitudine servilă; slugărnicie, servilitate. Din fr. **servilisme**.
SERVILITATE s.f. (Rar) Servilism. Din fr. **servilité**.
SERVITOR, -OARE, *servitori*, -oare, s.m. și f. Persoană angajată în serviciul cuiva pentru treburi casnice; p. gener. orice persoană care muncește la stăpân; slugă. Din fr. **serviteur**.
SERVO- Element de compunere care intră în denumirea unor sisteme tehnice (sau a unor mărimi caracteristice acestora) în care, cu ajutorul unei energii mici folosite pentru comandă, se declanșează dezvoltarea unei energii utile mari. Din fr. **servo**-.
SESAM s.n. (Bot.) Susan. Din fr. **sésame**.
SESAMOID, -Ă, *sesamoizi*, -de, adj. Care seamănă cu un grăunte de susan. ♦ Oase sesamoide = oase mici, rotunjite, care se dezvoltă în mod normal în grosimea unor tendoane musculare, îndeosebi în dreptul articulațiilor carpiene și tarsiene. Din fr. **sésamoïde**.
SESCVIPLAN, *sescviplane*, s.n. Avion cu două plane inegale, suprafața planului inferior fiind aproximativ jumătate din suprafața planului superior. Din fr. **sesquiplan**.
SESIZA, *sesizez*, vb. I. Tranz. 1. A cuprinde cu mintea, a pricepe, a înțelege; p. ext. a observa, a descoperi. ♦ Refl. A lua cunoștință, a ține seamă, a-i păsa de cineva sau de ceva. 2. A înștiința o autoritate despre un caz care trebuie luat în cercetare; a deferi o pricină spre rezolvare autorității competente. - După fr. **saisir**.
SESIZARE, *sesizări*, s.f. Acțiunea de a (se) sesiza și rezultatul ei; pricepere, înțelegere; (concr.) încunoștințare, avis. V. **sesiza**.
SESIZOR, *sesizoare*, s.n. Organ principal al unui regulator sau al unui aparat de măsură, care sesizează o anumită mărime în forma ei inițială pentru a fi transformată apoi într-o formă convenabilă. - **Sesiza** + suf. -or.
SESIZABIL, -Ă, *sesizabili*, -e, adj. Care poate fi perceput prin simțuri, care poate fi cunoscut. Din fr. **saisissable** (după *sesiza*).
SESIZANT, -Ă, *sesizanți*, -te, adj. Care iese ușor în evidență; impresionant, frapant. Din fr. **saisissant** (după *sesiza*).
SEVĂ, (rar) *seve*, s.f. Suc nutritiv încărcat cu săruri minerale, care circulă în vasele plantelor și le hrănește. ♦ Fig. Izvor de energie; putere, vigoare, vlagă. Din fr. **sève**.

SEXAGESIMAL, -Ă, *sexagesimali*, -e, adj. (Despre modul de diviziune sau despre subdiviziuni) Care are la bază raportul dintre unu și șizeci; care împarte un întreg în șizeci de părți egale. Din fr. **sexagésimal**.
SEXOLOG, -Ă, *sexologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în sexologie. Din fr. **sexologue**.
SEXOLOGIE s.f. Disciplină care studiază sexualitatea și problemele psihofiziologice. Din fr. **sexologie**.
SEXTANT, *sextanți*, s.m. Instrument optic format dintr-un arc gradat egal cu o șesime de cerc, prevăzut cu două oglinzi și cu o lunetă mică, care se întrebuintează la măsurarea distanței unghiulare dintre două puncte și se folosește în astronomie, navigație și aviație. [Pl. și: (n.) sextante] Din fr. **sextant**.
SEXTĂ, *sexte*, s.f. 1. Treapta a șasea a gamei diatonice. 2. Intervalul de la orice notă dată până la cea de-a șasea, în ordinea gamei diatonice. Din fr. **sexte**.
SEXTILION s.n. Număr egal cu zece la puterea douăzeci. Din fr. **sextillion**.
SEXTINĂ, *sextine*, s.f. Poezie cu formă fixă, alcătuită din șase strofe și jumătate, în care aceleași cuvinte revin la rimă într-o anumită ordine. ♦ Strofă de șase versuri. Din fr. **sextine**.
SEXTUOR s.n. Bucată muzicală care se execută la șase instrumente sau pe șase voci. Din fr. **sextuor**.
SEXUALISM s.n. (Rar) Senzualitate. Din fr. **sexualisme**.
SEXUALITATE s.f. Totalitatea însușirilor morfologice, fiziologice și psihologice care caracterizează sexele și fenomenul sexual. Din fr. **sexualité**.
SEXUAT, -Ă, *sexuați*, -te, adj. Care are unul dintre cele două sexe. Reproducere sexuală = reproducere a organismelor prin organe sexuale. Din fr. **sexué**.
SEZINĂ, *sezine*, s.f. Posesiune de drept a bunurilor successorale, în temeiul căreia anumiți moștenitori sunt îndreptățiți să perceapă uzufruct și să exercite dreptul la acțiune privitoare la aceste bunuri încă de la deschiderea succesiunii. Din fr. **saisine**.
SEZINAR, -Ă, *sezinari*, -e, adj. (În sintagma) Moștenitor sezinar = moștenitor care se bucură de sezină. - **Sezină** + suf. -ar.
SEZON, sezoane, s.n. Perioadă de timp a anului corespunzând aproximativ unui anotimp. ♦ Perioadă a anului caracterizată prin apariția anumitor fenomene sau printr-o intensă activitate în unele domenii; timp al anului potrivit pentru a întreprinde anumite acțiuni condiționate de caracteristicile anotimpului. Sezon de băi. ♦ Loc. adj. De sezon = propriu, potrivit unui anumit sezon; fig. de actualitate. Din fr. **saison**.

SEZONAL, -Ă, sezonali, -e, adj. Sezonier. - **Sezon** + suf. -al.

SEZONIST, -Ă, sezoniști, -ste, s.m. și f. Persoană care face cură la o stațiune balneară sau climaterică; vilegiaturist. - **Sezon** + suf. -ist.

EXTRASEZON s.n. Timpul din afara sezonului (de referință). - **Extra-** + **sezon**.

PRESEZON, *presezoane*, s.n. (În turism) Perioadă dinaintea sezonului de referință. - **Pre¹** + **sezon**.

SEZONIER, -Ă, sezonieri, -e, adj. 1. Care ține de un anumit sezon și durează cât sezonul, privitor la un anumit sezon. 2. (Substantivat) Lucrător angajat pentru un sezon. Din fr. **saisonnier**.

SFACEL, sfacele, s.n. (Med.) Porțiune de țesut mortificat care se detașează de țesuturile sănatoase învecinate și se elimină. Din fr. **spacèle**.

SFALERIT, sfalerite, s.n. (Min.) Blendă. Din fr. **sphalérite**.

SFEN, *sfenuri*, s.n. Silicat natural de titan și de calciu cristalizat în sistemul monoclinic, de culoare galbenă-brună, lucios, frecvent în rocile eruptive. Din fr. **sphène**.

SFENOID, *sferoide*, s.n. Os nepereche, în formă de șa, situat la baza craniului între etmoid și occipital, care desparte cutia craniană de cavitățile vecine. ◇ (Adjectival) *Os sfenoid*. Din fr. **sphénoïde**.

SFENOIDAL, -Ă, *sfenoidali*, -e, adj. Care aparține sfenoidului, privitor la sfenoid. Din fr. **sphénoïdal**.

SFERICITATE s.f. Însușirea de a fi sferic. Din fr. **sphéricité**.

SFEROID, *sferoide*, s.n. Corp cu o formă apropiată de aceea a unei sfere (format prin rotirea unei elipse în jurul uneia dintre axele sale). Din fr. **sphéroïde**.

SFEROIDAL, -Ă, *sferoidali*, -e, adj. Care are forma unui sferoid. Din fr. **sphéroïdal**.

SFEROIDIZARE, *sferoidizări*, s.f. Tratament termic aplicat unor obiecte din oțel pentru a se obține carburi în forme globulare. - Cf. fr. **sphéroïdisation**.

SFEROMETRU, *sferometre*, s.n. Instrument de forma unui trieped cu un șurub central, folosit pentru măsurarea grosimilor mici sau a curbării suprafețelor sferice. Din fr. **sphéromètre**.

SFIGMOGRAF, *sfigmografe*, s.n. Aparat care înregistrează bătăile pulsului. Din fr. **sphygmographe**.

SFIGMOGRAMĂ, *sfigmogramme*, s.f. Grafic obținut prin înregistrarea pulsului cu ajutorului sfigmografului. Din fr. **sphygmogramme**.

SFIGMOMANOMETRU, *sfigmomanometre*, s.n. Aparat folosit pentru măsurarea presiunii arteriale; sfigmotensiometru. Din fr. **sphygmomanomètre**.

SFIGMOMETRIE, *sfigmometrii*, s.f. (Med.) Măsurarea pulsului. Din fr. **sphygmométrie**.

SFIGMOMETRU, *sfigmometre*, s.n. (Med.) Tensiometru (2). Din fr. **sphygmomètre**.

SFIGMOTENSIOMETRU, *sfigmotensiometre*, s.n. Sfigmomanometru. Din fr. **sphygmotensiomètre**.

SFRAGISTIC, -Ă, *sfragistici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studierea, descrierea și explicarea sigiliilor folosite în actele publice și particulare; sigilografic. 2. Adj. Referitor la sfragistică (1), de sfragistică. Din fr. **sphragistique**.

SIAJ, *siaje*, s.n. Dără lăsată pe apă de o navă care înaintează. Din fr. **sillage**.

SIAL s.n. Îneliș extern al pământului alcătuit din roci în care predomină silicații de aluminiu. Din fr. **sial**.

SIALOREE s.f. Secreție exagerată de salivă întâlnită în cursul gravidității, în unele boli nervoase etc. Din fr. **sialorrhée**.

SIBARITISM s.n. (Liv.) Lux excesiv și desfrâu. Din fr. **sybaritisme**.

SIBERIAN, -Ă, *siberieni*, -e s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Siberiei sau este originară din Siberia. 2. Adj. Care aparține Siberiei sau populației ei, privitor la Siberia sau la populația ei. [Pr.: -ri-an] - **Siberia** (n. pr.) + suf. -*ean*. Cf. fr. **sibérien**.

SIBILANT, -Ă, *sibilante*, adj. (În sintagmele) *Consoană sibilantă* sau *sunet sibilant* (și substantivat, f.) = consoană articulată prin apropierea vârfului limbii de alveola superioară; consoană șuierătoare sau siflantă. Din fr. **sibilant**.

SIBILIC, -Ă, *sibilici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) De sibilă, profetic; p. ext. enigmatic, vag, neclar; sibilin. Din fr. **sibyllique**.

SICATIVITATE s.f. Calitatea de a fi sicativ. Din fr. **siccativité**.

SICITATE s.f. (Liv.) Uscăciune; secetă. Din fr. **siccité**.

SICOFANT, *sicofanți*, s.m. (Liv.) Denunțator, delator; flevetitor. Din fr. **sycophante**.

SICONĂ, *sicone* s.f. Tip de fruct compus care se prezintă în forma unei urne cărnoase, în care se află un număr mare de achene. Din fr. **sycone**.

SIDERA, *siderez*, vb. I. Tranz. (Franțuzism) A stupefia. Din fr. **sidérer**.

SIDERAȚIE, *siderații*, s.f. 1. (Rar) Pretinsă influență atribuită astrilor asupra vieții sau sănătății unei persoane. 2. Scădere bruscă a forțelor vitale. ♦ Șoc nervos rezultat dintr-o variație bruscă a potențialului electric. Din fr. **sidération**.

SIDERISM s.n. Cult al astrilor. Din fr. **sidéisme**.

SIDERIT², *siderite*, s.n. Meteorit constituit aproape în întregime din fier. Din fr. **sidérite**.

SIDEROFIL, -Ă, *siderofili*, -e, adj. (Despre unele elemente chimice) Care, după unele ipoteze, se consideră că are un rol important în alcătuirea părții centrale a globului pământesc. Din fr. **sidérophile**.

SIDEROGRAFIE s.f. Arta gravării în fier. Din fr. **sidérographie**.

SIDEROLIT, *sideroliți*, s.m. Meteorit de fier. Din fr. **sidérolithe**.

SIDEROSTAT, *siderostate*, s.n. Aparat destinat să anuleze pentru observator mișcarea aparentă a astrilor. Din fr. **sidérostat**.

SIDEROZĂ, *sideroze*, s.f. **1.** Minereu de fier de culoare cenușie, gălbuie sau brună și cu luciu sticlos, folosit în industria metalurgică; siderit. **2.** Formă de pneumoconioză provenită din inhalarea de pulbere de fier sau de compuși ferici. Din fr. **sidérose**.

SIDERURGIC, -Ă, *siderurgici*, -ce, adj. Care ține de siderurgie, privitor la siderurgie. Din fr. **siderurgique**.

SIDERURGIE s.f. **1.** Ansamblu de operații constând în extragerea fierului, elaborarea aliajelor sale, precum și în prelucrarea acestora (pentru laminare și forjare); metalurgia fierului. **2.** Ramură a metalurgiei care se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale fierului și ale aliajelor lui și cu studiul metodelor siderurgiei (1). Din fr. **sidéurgie**.

SIDERURGIST, *siderurgiști*, s.m. Persoană specializată în siderurgie. Din fr. **sidéurgiste**.

SIENIT s.n. Rocă eruptivă alcătuită din feldspați alcalini și alte minerale, a cărei culoare este un amestec de roșu și verde și care se utilizează ca material de construcție. Din fr. **syénite**.

SIESTĂ, *sieste*, s.f. Odihna și somnul de după prânz. Din fr. **sieste**.

SIFILIDĂ, *sifilide*, s.f. Erupție apărută pe piele și pe mucoase în faza a doua a sifilisului. Din fr. **syphilide**.

SIFILIS, *sifilisuri*, s.n. Boală venerică provocată de un spirochet (*Treponema pallidum*), care se transmite prin contaminare sau prin ereditate și care se caracterizează în faza întâi prin apariția șancerului, în faza a doua prin apariția sifilidelor, iar în faza a treia prin leziuni la diferite organe (interne) ale corpului; lues. ♦ Sifilis congenital (sau ereditar) = formă de sifilis care apare la copil, de obicei după o naștere prematură, manifestându-se la început prin leziuni cutanate viscerale și pe mucoase, mai târziu prin tumori. Din fr. **syphilis**.

SIFILITIC, -Ă, *sifilitici*, -ce, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Atins de sifilis; (despre leziuni, erupții) cauzate de sifilis. ♦ (Arg.) Nereușit; nepotrivit; neplăcut. Din fr. **syphilitique**.

SIFILOM, *sifiloame*, s.n. Tumoare care apare în faza a treia a sifilisului. Din fr. **syphilôme**.

SIFLANT, -Ă, *siflanți*, -te, adj. (Despre respirație) Șuierător; strident, zgomotos. ♦ Consoană siflantă sau sunet siflant (și substantivat, f.) = consoană constrictivă dentală, formată prin atingerea vârfului limbii de către cele două șiruri de dinți sau numai de dinții incisivi inferiori; consoană sibilantă. Din fr. **sifflant**.

SIFLEE, *siflee*, s.f. Fluier cu ajutorul căruia se dau diverse semnale la bordul navei. [Var.: *siflie* s.f.] Din fr. **siffler**.

SIFONA, *sifonéz*, vb. I. Tranz. **1.** A trece un lichid dintr-un vas în altul cu ajutorul sifonului (1). **2.** A turna un material într-un tipar cu ajutorul sifonului (1). **3.** A acidula un lichid cu bioxid de carbon. Din fr. **siphonner**.

SIFONOFOR, *sifonofore*, s.n. (La pl.) Ordin de animale celenterate care au un sifon (5) ca mijloc de locomoție (*Siphonophora*); (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. Din fr. **siphonophores**.

SIGILLARIA s.f. Arbore fosil având aceleași dimensiuni ca și lepidodendronul, dar cu trunchiul neramificat. - După fr. **sigillaire**.

SIGILOGRAFIC, -Ă, *sigilografici*, -ce, adj. Care se referă la sigiliu, la sigilografie. Din fr. **sigillographique**.

SIGILOGRAFIE s.f. Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studierea sigiliilor; sfragistică. Din fr. **sigillographie**.

SIGMATIC, -Ă, *smatici*, -ce, adj. Care se caracterizează prin prezența unui sigma. Din fr. **sigmatique**.

SIGMATISM s.n. Defect de pronunție din cauza căruia nu se poate pronunța (bine) sunetul s. ♦ Repetiție greșită a siflantelor. Din fr. **sigmatisme**.

SIGMOID, -Ă, *sigmoizi*, -de, adj. Care este de forma literei sigma. ♦ Valvulă sigmoidă = fiecare dintre cutele membranoase situate la originea arterei aorte și a arterei pulmonare. Din fr. **sigmoïde**.

SIGNAL, *signale*, s.n. (Rar) **1.** Semnal convențional emis de o sirenă, de un fluier etc. **2.** Fluier mic de metal (cu care se dau aceste semnale convenționale). Din fr. **signal**.

SIGNALETIC, -Ă, *signaletici*, -ce, adj. (Despre publicații sau bibliografii) Care semnalează succint lucrări, articole etc. Din fr. **signalétique**.

SIGNALMENT, *signalmente*, s.n. (Rar) Semnalment. Din fr. **signalement**.

SIGNATAR, -Ă, *signatari*, -e, s.m. și f. (Înv.) Semnatar. Din fr. **signataire**.

SIGNATURĂ, *signaturi*, s.f. **1.** Steluță, cifră sau alt semn pus pe prima pagină a fiecărei coli de tipar dintr-o carte, pentru a ușura legătorului numărătoarea colilor. **2.** Tăietură la mijlocul corpului unei litere pentru a înlesni zețarului recunoașterea poziției ei. Din fr. **signature**.

SIGNĂTOARE, signători, s.f. Clapă de metal care servește pentru a fixa coala de hârtie când se introduce în mașina de tipar. - Cf. **signatură**.

SIGNET, signete, s.n. Panglică subțire atașată la cotorul unei cărți pentru a servi ca semn de carte. Din fr. **signet**.

SILABAȚIE, *silabații*, s.f. Descompunere a cuvintelor în silabe. Din fr. **syllabation**.

SILABISM s.n. Sistem de scriere în care fiecare silabă este reprezentată printr-un semn. Din fr. **syllabisme**.

SILEPTIC, -Ă, sileptici, -ce, adj. Care aparține silepsei, privitor la silepsă. Din fr. **sytleptique**.

SILEZIAN, -Ă, silezieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Sileziei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Sileziei sau silezienilor (1), privitor la Silezia sau la silezieni, originar din Silezia. Din fr. **silésien**.

SILFIDĂ, silfide, s.f. 1. (În mitologia popoarelor germanice) Duh aerian feminin, foarte ușor și agil, care, împreună cu silful, întruchipa elementul aerului. ♦ Fig. Femeie tânără, suplă, grațioasă. 2. (La pl.) Familie de insecte coleoptere cu mirosul foarte deznăvrat, ale căror larve se hrănesc cu cadavre și care provoacă pagube în culturi (Silphidae); (și la sg.) insectă care face parte din această familie. Din fr. **sylphide**.

SILICAGEL, silicageluri, s.n. Material granular cu porozitate mare obținut prin deshidratare în condiții speciale a gelului de bioxid de siliciu, folosit în tehnică, ca absorbant și ca purtător de catalizatori; gel de silice. Din fr. **silicagel**.

SILICAT, silicați, s.m. Sare a acidului silicic, care intră în compoziția unui mare număr de minerale și care se folosește în metalurgie, la fabricarea produselor refractare, a sticlei și a materialelor de construcții. Din fr. **silicate**

SILICATARE, silicatări, s.f. Procedeu de consolidare și de impermeabilizare a terenurilor de fundații, a pereților săpăturilor și galeriilor etc., prin injectarea în pământ a unei soluții de silicat de sodiu și a unor soluții de electrolit. Din **silicat**. Cf. fr. **silication**.

SILICĂ, silice, s.f. Material refractar compus mai ales din bioxid de siliciu; cărămidă refractară silicioasă. Din **silice**.

SILICIC adj. (În sintagma) Acid silicic = acid oxigenat al siliciului. Din fr. [acide] **silicique**.

SILICICOL, -Ă, silicicoli, -e, adj. (Despre plante) Care este adaptat la un sol bogat în bioxid de siliciu sau în roci silicioase. Din fr. **silicicole**.

SILICIERE, silicieri, s.f. Operație termochimică de îmbogățire superficială cu siliciu a unor piese de oțel sau de fontă, pentru a

le face mai rezistente la coroziune; silicizare. Din **siliciu**.

SILICIFIAT, -Ă, silicificați, -te, adj. Care a suferit procesul de silicifiere. Din fr. **silicifié**.

SILICIFIERE, silicifieri, s.f. Proces natural de îmbogățire relativă în siliciu a unei roci, a unui lemn, a unei plante etc.; silicificare; p. ext. (concr.) porțiune silicifiată a unei roci, a unui lemn etc. Din siliciu. Cf. fr. **silicification**.

SILICIOS, -OASĂ, silicioși, -oase, adj. Care este format din siliciu, care conține siliciu. [Var.: (inv.) silicos, -oasă adj.] Din fr. **silicieux**.

SILICIU s.n. Element chimic, metaloid, cristalizat sau amorf, de culoare cenușie, cu proprietăți asemănătoare cu ale carbonului, care se găsește în natură sub formă de silice sau de silicați și se întrebuințează pentru a da duritate și rezistență aliajelor fierului. Din fr. **silicium**.

SILICIFICARE, silicificări, s.f. (Rar) Silicifiere. Din **siliciu**.

SILICIURĂ, siliciuri, s.f. Combinație a siliciului cu un metal. Din fr. **siliciure**.

SILICIZARE, silicizări, s.f. (Rar) Siliciere. Din **siliciu**.

SILICON, siliconi, s.m. Compus macromolecular cu structură analoagă corpurilor organice, în stare fluidă sau sub formă de rășini, alcătuit din lanțuri sau cicluri de atomi de siliciu care alternează regulat cu atomi de oxigen. Din fr. **silicone**.

SILICOTERMIE, silicotermii, s.f. Procedeu de reducere a unor oxizi metalici greu reductibili, folosind ca agent de reducere pulberea de siliciu. Din fr. **silicothermie**.

SILICOZĂ, silicoze, s.f. Boală pulmonară profesională cronică care apare la muncitorii din mine, din carierele de piatră, din industria metalurgică, din industria porțelanului și a sticlei etc., în urma inhalării prelungite a pulberilor de bioxid de siliciu. Din fr. **silicose**.

SILICULĂ, silicule, s.f. Tip de fruct uscat dehiscent al unor plante crucifere, asemănător cu silieva, dar mai scurt și cu un fals perete despărțitor în interior. Din fr. **silicule**.

SILIMANT, silimanite, s.n. Silicat de aluminiu natural folosit în industria ceramică. Din fr. **silimanite**.

SILL s.n. Zăcământ de roci magmatice intruzive, care se prezintă sub forma unor spații lamelare umplute cu topituri magmatice. [Scriș și: sil] Din fr. **sil**.

SILUETĂ, siluete, s.f. 1. Imagine, înfățișare reală (și oarecum neclară în amănuntele ei) a unei ființe, a unui lucru etc., de obicei proiectate (ca o umbră) pe un fond mai luminos; p. ext. ființă sau lucru astfel proiectate. ♦ Personaj abia schițat într-o operă literară. 2. Talie zveltă și bine proporționată a unei persoane; corp zvelt, suplu, bine proporționat al unei persoane; p. gener. talie; corp. ♦ Expr. A face siluetă = a

deveni zvelt; a slăbi. 3. Desen unicolor, de obicei negru, lucrat în creion, în tuș sau decupat din hârtie, pânză etc. reprezentând contururile unei ființe sau ale unui lucru pe un fond de altă culoare. 4. Desen special de carton sau de placaj (reprezentând o siluetă (1) de om) pe care sunt fixate țintele la tir. Din fr. **silhouette**.

SILUMIN s.n. Aliaj de aluminiu cu siliciu și cu alte adaosuri, din care se toarnă unele piese rezistente la coroziune sau la temperaturi înalte. Din fr. **silumin**.

SILUMINIT s.n. Material izolat fabricat din aluminiu și siliciu, foarte rezistent. Din **silumin**.

SILURIAN, -Ă, silurieni, -e, s.n., adj. 1. S.n. A treia perioadă a erei paleozoice care se caracterizează prin sedimentări de calcar, de gresie, de șisturi argiloase, prin apariția primelor plante terestre și prin dezvoltarea nevertebratelor marine. ♦ (Adjectival) Perioada (sau era) siluriană. 2. S.n. Sistem de straturi geologice din silurian (1). 3. Adj. Care aparține silurianului (1), care datează din această perioadă; care este caracteristic, propriu silurianului (1, 2); siluric. Din fr. **silurien**.

SILVICULTURĂ s.f. Știință care se ocupă cu studiul culturii, amenajării și exploatarea pădurilor; ramură a economiei forestiere care cuprinde amenajarea și protecția patrimoniului forestier, asigurând materia primă pentru industria forestieră. Din fr. **silviculture**.

SILVINĂ s.f. Clorură naturală de potasiu, cristalizată în sistemul cubic. [Var.: *silvin* s.n.] Din fr. **silvine**.

SILVINIT s.n. Amestec natural de silvină și sare gemă, care se găsește în unele zăcămintele de săruri de potasiu și este întrebuințat ca îngrășământ agricol. Din fr. **silvinit**.

SILVOBIOLOGIC, -Ă, *silvobiologici*, -ce, adj. Referitor la silvobiologie, de silvobiologie. Din fr. **silvo-biologique**.

SILVOBIOLOGIE s.f. Ramură a silviculturii care studiază procesele și legile de viață ale pădurii. Din fr. **silvo-biologie**.

SILVOLOGIC, -Ă, *silvologici*, -ce, adj. Referitor la silvologie, de silvologie. Din fr. **silvologique**.

SILVOLOGIE s.f. Domeniu de cercetare care studiază pădurea ca fenomen natural. Din fr. **silvologie**.

SIMA s.f. Îneliș intern al Pământului alcătuit în special din compuși ai siliciului și ai magneziului. Din fr. **sima**.

SIMBIOT, *simbioți*, s.m. (Biol.) Plantă sau animal care trăiește în simbioză. Din fr. **symbiote**.

SIMBIOTIC, -Ă, simbiotici, -ce, adj. Care se referă la simbioză sau la simbioți, privitor la simbioză sau la simbioți; care trăiește în simbioză, caracterizat prin simbioză. Din fr. **symbiotique**.

SIMBIOZĂ, simbioze, s.f. Formă de conviețuire reciproc avantajoasă între doua specii diferite de organisme. Din fr. **ymbiose**.

SIMBOLISM s.n. Sistem de simboluri (1), reprezentare prin simboluri. ♦ Spec. Totalitate a simbolurilor proprii unei religii; reprezentare a dogmelor, a preceptelor religioase prin simboluri (1). 2. Curent programatic în literatura și arta universală, constituit la sfârșitul secolului XIX, potrivit căruia valoarea fiecărui obiect și fenomen din lumea înconjurătoare poate fi exprimată și descifrată cu ajutorul simbolurilor; mod de exprimare, de manifestare propriu acestui curent. ♦ Simbolism fonetic = capacitatea structurii fonetice a unui cuvânt sau a unui grup de sunete de a sugera sau de a întări noțiunea pe care o desemnează sau o anumită atitudine față de ea; legătură dintre un sunet sau un grup de sunete și o anumită idee. Din fr. **symbolisme**.

SIMBOLIST, -Ă, *simbolisti*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (Rar la f.) Poet, literat, artist care aparține simbolismului (2); adept al simbolismului. 2. Adj. Care aparține simbolismului, privitor la simbolism, caracteristic simbolismului. Din fr. **symboliste**.

SIMBOLIZA, *simbolizez*, vb. I. Tranz. A fi simbolul (1) a..., a constitui un simbol; a exprima, a reprezenta printr-un simbol. Din fr. **symboliser**.

SIMBOLIZARE, *simbolizări*, s.f. Acțiunea de a simboliza și rezultatul ei; reprezentare, în artă și în literatură, a unei noțiuni, a unei idei sau a unui sentiment printr-un simbol. ♦ (În diverse științe) Reprezentare printr-un semn convențional sau printr-o cifră. V. **simboliza**.

SIMBOLIZATOR, -OARE, *simbolizatori*, -oare, adj. Care simbolizează; care are valoare de simbol (1). - **Simboliza** + suf. -*tor*.

SIMEDIANĂ, *simatediene*, s.f. Dreaptă care trece printr-un vârf al unui triunghi și este simetrică medianei în raport cu bisectoarea interioară dusă prin același vârf al triunghiului. Din fr. **symédiane**.

SIMETRIC, -Ă, *simetrici*, -ce, adj. 1. (Despre lucruri sau forme) Care prezintă simetrie (1), care se caracterizează prin simetrie, ale cărei părți sunt așezate cu simetrie; (despre elemente care alcătuiesc un tot) care este așezat într-o anumită ordine; cu simetrie (1). 2. Spec. (Mat.; despre două puncte aparținând aceleiași figuri geometrice sau la două figuri diferite; *p. ext.* despre două figuri geometrice) Care prezintă simetrie (2). ♦ (Substantivat, n. și f.) Dreaptă sau punct așezat în simetrie cu altă dreaptă sau cu alt punct. ♦ *Funcție simetrică* = funcție a mai multor variabile care nu se schimbă, orice permutări ar suferi aceste variabile. Din fr. **symétrique**.

SIMETRIZARE s.f. Stabilire de simetrie. - După fr. **symétrisation**.

SIMEZĂ, *simeze*, s.f. 1. Panou pe care se așază sau care susține tabloul într-o galerie de pictură. 2. (Arh.) Mură la partea de sus a unei cornișe. Din fr. **cimaise**.

SIMFIZA, pers. 3 *simfizează*, vb. I. Refl. (Med.) A se produce o simfiză (2). Din **simfiză**.

SIMFIZĂ, *simfize*, s.f. 1. (Anat.) Tip de articulație între două oase caracterizat printr-o mobilitate redusă. 2. (Med.) Alipire, prin aderențe, a două membrane seroase care în mod normal se află separate. Din fr. **symphyse**.

SIMFONIC, -Ă, *simfonici*, -ce, adj. 1. (Despre creații muzicale) Care aparține simfoniei (1), privitor la simfonie; care are însușirile simfoniei. ♦ (Despre orchestre, formații etc.) Care execută simfonii (1). 2. Fig. Armonios, melodios, plăcut (ca o simfonie 1). Din fr. **symphonique**.

SIMFONIETĂ, *simfoniete*, s.f. Lucrare muzicală orchestrală de dimensiuni reduse care păstrează caracteristicile de gen și de construcție ale simfoniei (1). Din fr. **sinfonietta**.

SIMFONIST, -Ă, *simfoniști*, -ste, s.m. și f. Compozitor de muzică simfonică. Din fr. **symphoniste**.

SIMIAN, *simieni*, s.m. (La pl.) Subordin de mamifere primate cu encefalul foarte dezvoltat, orbita separată de cavitatea temporală, o pereche de mamele pectorale și fața expresivă (*Simioidea*); (și la sg.) mamifer care face parte din acest subordin. Din fr. **simien**.

SIMILAR, -Ă, *similari*, -e, adj. De aceeași natură, de același fel; asemănător, analog. Din fr. **similaire**.

SIMILARITATE s.f. Faptul de a fi similar. Din fr. **similarité**.

SIMILI- Element de compunere însemnând "asemănător", "la fel" care servește la formarea unor substantive. Din fr. **simili**-.

SIMILIDIAMANT, *similidiamente*, s.n. Sticlă sintetică folosită la imitarea diamantelor. Din fr. **similidiamant**.

SIMILIGRAVURĂ, *similigravuri*, s.f. Procedeu tehnic de gravură foto prin care se obțin clișee pentru tipar înalt, împărțite în puncte; (concr.) clișeu obținut prin acest procedeu. Din fr. **similigravure**.

SIMMENTHAL s.n. Rasă de taurine originară din Elveția, având greutatea de 700-1000 kg și o mare producție de lapte. [Pr.: *zimăntal*] Din n. pr. Simmenthal. Cf. fr. [race du] **Simmenthal**.

SIMONIAC, *simoniaci*, s.m. Persoană care se face vinovată de simonie. Din fr. **simoniaque**.

SIMONIE s.f. Trafic cu lucruri considerate de biserică drept bunuri spirituale, sfinte și pedepsit cu excomunicarea, caterisirea etc. Din fr. **simonie**.

SIMPATECTOMIE, *simpatectomie*, s.f. (Med.) Ablătuire a ganglionilor sau a fibrelor nervoase

ale sistemului simpatic. Din fr. **sympathectomie**.

SIMPATIC, -Ă, simpatici, -ce, adj. 1. Care inspiră simpatie; plăcut, atrăgător. 2. (Înv.) Care dă dovadă de simpatie, plin de simpatie. ♦ (Rar) Favorabil, avantajos. 3. (În sintagma) Cerneală simpatică = cerneală incoloră, care devine vizibilă numai la căldură sau prin tratarea cu diferite soluții speciale (și care se întrebuintează pentru a scrie texte secrete). 4. (Anat.; în sintagmele) Sistem nervos simpatic sau (substantivat) marel simpatic = sistem nervos format din ganglioni și din fibre nervoase care reglează, sub controlul scoarței cerebrale, funcțiile glandelor și ale organelor interne. Ganglioni (sau nervi etc.) simpatici = ganglioni (sau nervi etc.) care fac parte din sistemul nervos simpatic. Din fr. **sympathique**.

SIMPATICOLITIC, -Ă, simpaticolitici, -ce, adj., s.n. (Medicament, substanță) care paralizează sistemul nervos simpatic. Din fr. **sympathicolitique**.

SIMPATICOMIMETIC, -Ă, simpaticomimetici, -ce, adj., s.n. (Medicament) care excită sistemul nervos simpatic. Din fr. **sympathicomimétique**.

SIMPATICOTOMIE, *simpaticotomie*, s.f. Intervenție chirurgicală constând în secționarea și îndepărtarea unei părți a lanțului ganglionar simpatic. Din fr. **sympathicotomie**.

SIMPATINĂ s.f. Substanță secretată de terminațiile fibrelor nervoase ale sistemului nervos simpatic, care mediază chimic acțiunea acestuia. Din fr. **sympathine**.

SIMPATIZA, *simpatizez*, vb. I. 1. Tranz. A avea sentimente de simpatie (1) față de cineva. ♦ Refl. recipr. Se simpatizează de multă vreme. 2. Intranz. (Cu determinări introduse prin prep. "cu") A împărtăși ideile, sentimentele cuiva, a avea aceeași aspirații, aceleași idealuri, aceleași convingeri cu cineva; a fi de partea unei grupări politice sau a unei mișcări (cunoscându-i și împărtășindu-i principiile, acțiunile etc.). Din fr. **sympathiser**.

SIMPATIZANT, -Ă, simpatizanți, -te, s.m. și f. Persoană care împărtășește ideile, sentimentele și aspirațiile unei grupări politice, artistice, ale unei asociații sportive etc., fără a fi membrul ei. Din fr. **sympathisant**.

SIMPATOLOGIC, -Ă, simpatologici, -ce, adj. (Med.) Referitor la simpatologie, de simpatologie. Din fr. **sympathologique**.

SIMPATOLOGIE s.f. (Med.) Studiu al reacțiilor simpatice (4) fiziologice sau patologice. Din fr. **sympathologie**.

SIMPLAMENTE adv. (Rar) Pur și simplu; propriu-zis. Din fr. **simplement** (după *simplu*).

SIMPLEX s.n. 1. Sistem de telecomunicații care asigură legătura bilaterală simultană între

două posturi. 2. Țesătură din tricot cu ambele părți lucrute pe față. Din fr. **simplex**.

SIMPLIFICĂȚIE, *simplificații*, s.f. (Rar)

Simplificare. Din fr. **simplification**.

SIMPLIFICATOR, -OARE, simplificatori, -oare, adj. Care simplifică. Din fr. **simplificateur**.

SIMPLISM s.n. Însușirea de a fi simplu sau simplist; mod unilateral și superficial de a considera lucrurile; judecată a omului simplist (2); nivel intelectual scăzut. Din fr. **simplisme**.

SIMPLIST, -Ă, *simpliști*, -ste, adj. 1. (Despre concepții, raționamente, metode etc.) Care consideră lucrurile superficial, unilateral, neglijând uneori aspectele esențiale. 2. (Despre oameni și manifestările lor) Care este lipsit de complicații și de subtilități intelectuale; care judecă în mod simplist (1) sau face dovada unei astfel de judecăți. Din fr. **simpliste**.

SIMPLON, *simploane*, s.n. Numele unui tren internațional rapid. Din fr. **Simplon**.

SIMPLU, -Ă, *simpli*, -e, adj. 1. Care este format dintr-un singur element sau din câteva elemente omogene; care nu se poate împărți în elemente de natură diferită; care nu este amestecat. ♦ Floare simplă = floare a cărei corolă este compusă dintr-un singur rând de petale și un rând de stamine. Frunză simplă = frunză alcătuită dintr-un singur limb. (Gram.) Timp simplu = timp verbal care se conjugă fără ajutorul verbelor auxiliare. (Gram.) Perfect simplu = timp verbal simplu al modului indicativ, care exprimă o acțiune trecută, terminată de curând. 2. Care este lipsit de artificialitate, care nu este prefăcut; p. ext. care nu este complicat sau încărcat, care nu prezintă dificultăți, care este ușor de făcut, de înțeles, de rezolvat. 3. Care este într-un singur plan; care se întâmplă o singură dată. Contabilitate în partidă simplă. ♦ (Sport; despre o partidă) Care are loc între doi adversari; în care confruntarea are loc între adversari individuali. 4. Lipsit de podoabe, modest. ♦ Care este inferior ca preț sau calitate; p. ext. fără valoare. 5. (Despre oameni și manifestările lor) Lipsit de rafinament, de afectare sau de prefăcătorie; sincer, cinstit. ♦ Lipsit de cultură; p. ext. (peior.) necioplit, bădăran. 6. (Precedând numele, înlocuiește un adverb) Numai, doar; nimic mai mult; sădea, curat. ♦ Expr. (Fam.) Simplu ca bună ziua = foarte simplu. Simplu muritor = om obișnuit. Din fr. **simple**.

SIMPLITATE s.f. 1. Însușirea de a fi simplu; lipsă de formalitate, de complicații; p. ext. lipsă de artificialitate, de afectare, de prefăcătorie; simplitate. ♦ Lipsă de podoabe inutile și căutate, de rafinament artificial (într-o operă de artă).

2. Credulitate, naivitate. ♦ Însușire a unei persoane de a se purta natural, liber, firesc; naturalețe. - **Simplu** + suf. -itate.

SIMPEDIU, *simpodii*, s.n. Tip de ramificație a tulpinii în care mugurele terminal dispăre și creșterea în lungime a axului se produce prin mugurele axilar imediat inferior. Din fr. **sympode**.

SIMPTOM, *symptome*, s.n. Manifestare, tulburare funcțională sau senzație anormală resimțite de o ființă și care pot indica prezența unei boli. ♦ Fig. Semn, indiciu al unei stări anormale, individuale sau sociale. [Pl. și: simptoame] Din fr. **symptôme**.

SIMPTOMATIC, -Ă, *symptomati*, -ce, adj. Care indică existența unei stări patologice în organism; care este simptomul acestei stări patologice; care se referă la simptom. ♦ Tratament simptomatic = tratament care urmărește vindecarea unei boli prin înlăturarea simptomelor și nu a cauzelor care o provoacă. ♦ Fig. Care indică existența unei anumite stări de lucruri; semnificativ. Din fr. **symptomatique**.

SIMPTOMATOLOGIC, -Ă, *symptomatologici*, -ce, adj. Care ține de simptomatologie, privitor la simptomatologie. Din fr. **symptomatologique**.

SIMPTOMATOLOGIE, *symptomatologii*, s.f. Totalitate a manifestărilor clinice și de laborator ale unei boli, care permit diagnosticarea bolii respective și diferențierea ei de alte afecțiuni; parte a medicinei care studiază simptomele bolilor; semiologie. Din fr. **symptomatologie**.

SIMIȚIBILITATE, s.f. (Rar) Sensibilitate. Din *simți* (după fr. **sensibilité**).

SIMULATOR, *simulateoare*, s.n. 1. Sistem tehnic destinat rezolvării ecuațiilor care caracterizează un anumit obiect sau fenomen. 2. Ansamblu de aparate și dispozitive care simulează situațiile posibile într-o activitate, folosit pentru antrenarea și verificarea reacțiilor operatorilor umani. Din fr. **simulateur**.

SIMULTANEAȚIE s.f. Însușirea a unor acțiuni, fenomene sau a unor evenimente de a fi simultane (1); existența, producerea mai multor acțiuni în același timp; coincidență în timp; sincronism. Din fr. **simultanéité**.

SIMUN s.n. Vânt puternic, fierbinte și uscat, care bate în Sahara și în Arabia, de la sud la nord. Din fr. **simoun**.

SINAGOGĂ, *sinagogi*, s.f. Clădire destinată celebrării cultului mozaic; templu, havră. ♦ Organizație religioasă la mozaici asemănătoare parohiilor creștine. [Pl. și: sinagoge] Din fr. **synagogue**.

SINALAGMATIC, -Ă, *sinalagmatici*, -ce, adj. (Despre contracte juridice) Care impune obligații reciproce pentru părțile interesate chiar de la data încheierii lor. Din fr. **synallagmatique**.

SINALGIE, *sinalgii*, s.f. (Med.) Formă a sinesteziei în care o durere se asociază cu altă senzație. Din fr. **synalgie**.

SINANTROP, *sinantropi*, s.m. Om fosil descoperit în China, foarte apropiat de pitecanthrop (Sinanthropus pechinensis). Din fr. **sinanthrope**.

SINAPISIM, *sinapisme*, s.n. Cataplasma făcută din făină de muștar și apă, care se aplică pe o parte bolnavă a corpului cu scopul de a provoca un aflux al sângelui. Din fr. **sinapisme**.

SINAPSĂ, *sinapse*, s.f. (Anat.) Punct de contact între doi neuroni, la nivelul căruia se face transmiterea influxului nervos de la o celulă nervoasă la alta. Din fr. **synapse**.

SINAPTIC, -Ă, *sinaptici*, -ce, adj. (Anat.) De sinapsă. Din fr. **synaptique**.

SINARHIE, *sinarii*, s.f. Guvernare simultană a mai multor căpetenii, care conduc fiecare câte o parte a unui stat. Din fr. **synarchie**.

SINARMONISM s.n. (Fon.) Asimilare progresivă a vocalelor dintr-un cuvânt, întâlnită în limbile turco-tătare; armonie vocalică. Din fr. **synharmonisme**.

SINARTROZĂ, *sinartroze*, s.f. Articulație fixă între două oase. Din fr. **synarthrose**.

SINCIPITAL, -Ă, *sincipitali*, -e, adj. (Anat.) Care ține de sinciput. Din fr. **sincipital**.

SINCIȚIU, *sinciții*, s.n. Masă de protoplasmă care conține un mare număr de nuclee, provenită din fuziunea mai multor celule sau dintr-o multiplicare foarte activă a celulelor. Din fr. **syncytium**.

SINCLINAL, *sinclinale*, s.n. (Geol.) Cută a straturilor din scoarța pământului care prezintă aspectul unei albiu cu concavitatea îndreptată în sus. Din fr. **synclinal**.

SINCLINORIU, *sinclinorii*, s.n. (Geol.) Asociație de cute în care cele din partea centrală sunt mai coborâte decât cele din părțile laterale. Din fr. **synclinorium**.

SINCOPA, *sincopez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să suferă sau a suferi o sincopă. Din sincopă. Cf. fr. **syncoper**.

SINCOpare, *sincopări*, s.f. Faptul de a (se) sincopa. V. sincopa.

SINCOPĂ, *sincope*, s.f. 1. Încetare subită (momentană sau definitivă) a funcției inimii, cu întreruperea respirației și pierderea sensibilității și a mișcărilor voluntare. 2. (Muz.) Efect ritmic, cu caracter dinamic, obținut prin mutarea accentului unei măsurii de pe timpul tare pe cel slab anterior. 3. Fenomen fonetic care constă în dispariția unei vocale sau a unui grup de vocale neaccentuate între două consoane ale unui cuvânt. 4. (Rar) Întrerupere, pauză. Din fr. **syncope**.

SINCRETIC, -Ă, *sincretici*, -ce, adj. Care ține de sincretism, referitor la sincretism. Din fr. **syncretique**.

SINCRETISM, *sincretisme*, s.n. 1. Îmbinare de elemente eterogene aparținând unor arte diferite (literatură, muzică, dans etc.), caracteristică folclorului și mai ales fazelor primitive de dezvoltare a culturii, când diferitele arte nu erau încă diferențiate. 2. (Fil.) Amestec de doctrine filozofice și religii diferite și contradictorii care au fost reunite în mod forțat (ignorându-se deosebirile dintre ele). Din fr. **syncretisme**.

SINCRETIST, -Ă, *sincretiști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Adept al sincretismului. Din fr. **syncretiste**.

SINCROCICLOTRON, *sincrociclotroane*, s.n. (Fiz.) Accelerator ciclic pentru particule grele cu sarcină electrică, mai puternic decât ciclotronul și având capacitatea de a menține sincronismul dintre mișcarea particulelor și variația tensiunii acceleratoare prin modificarea frecvenței acesteia; fazotron. Din fr. **synchrocyclotron**.

SINCROFAZOTRON, *sincrofazotroane*, s.n. (Fiz.) Accelerator ciclic pentru particule grele cu sarcină electrică, al cărui principiu de funcționare îmbină elemente ale sincrotronului cu elemente ale fazotronului. Din fr. **synchrophasotron**.

SINCRON, -Ă, *sincroni*, -e, adj. (Despre fapte, fenomene sau evenimente) Sincronic (1). ♦ (Despre sisteme fizice sau chimice) Care este sediul unor fenomene periodice cu evoluție sincronică. ♦ Camera sincronă = dispozitiv special folosit în cinematografie, în televiziune, pentru înregistrarea simultană a sunetului și a imaginii. Mașină sincronă = mașină electrică de curent alternativ (monofazat sau trifazat) a cărei turație de regim este constantă și proporțională cu frecvența tensiunii la borne. Din fr. **synchrone**.

SINCRONIC, -Ă, *sincronici*, -ce, adj. 1. (Despre fapte, fenomene sau evenimente) Care există sau se petrec în același timp; simultan, concomitent, sincron. 2. Care se referă la fapte, fenomene sau evenimente existente sau petrecute în același timp. ♦ Tabele sincronice = tabele cronologice ale evenimentelor care au avut loc în același timp. ♦ (Fiz.) despre evoluția fenomenelor periodice) Care prezintă sincronism, care se produce în mod sincron. 3. (Despre metode de studiu sau puncte de vedere) Care nu se face în mod istoric; independent de evoluția istorică; static. Din fr. **synchrone**.

SINCRONIE s.f. Ansamblul fenomenelor lingvistice considerate într-o anumită perioadă a istoriei unei limbi. Din fr. **synchrone**.

SINCRONISM, *sincronisme*, s.n. Existența în același timp sau desfășurarea paralelă a două sau a mai multor fapte, fenomene sau evenimente; simultaneitate. ♦ Sincronism sonor = simultaneitate a înregistrărilor sonore cu cele ale imaginilor, în cinematografie și televiziune,

realizată cu ajutorul camerei sincrone. Din fr. **synchronisme**.

SINCRONISTIC, -Ă, *sincronistici*, -ce, adj. (Despre scrieri cu caracter istoric) Care studiază sau expune evenimentele în mod sincron. Din fr. **synchronistique**.

SINCRONIZA, *sincronizez*, vb. I. Tranz. A face ca două sau mai multe acțiuni, fapte sau evenimente, fenomene etc. să se petreacă în același timp. ♦ A efectua operațiile necesare pentru ca o mașină sincronă să fie adusă în stare de a funcționa în paralel cu o rețea electrică de curent alternativ. ♦ A realiza într-un film concordanța dintre imagine și sunet; a efectua montarea sincronă a benzii de imagine cu banda de sunet corespunzătoare. Din fr. **synchroniser**.

SINCRONIZARE, *sincronizări*, s.f. Acțiunea de a sincroniza și rezultatul ei. V. **sincroniza**.

SINCRONIZATOR, *sincronizatoare*, s.n. 1. Aparat cu care se pune în concordanță pelicula cinematografică pe care este imprimată imaginea cu banda sonoră corespunzătoare. 2. Ansamblu de dispozitive folosit pentru sincronizarea automată a mașinilor sincrone. - **Sincroniza** + suf. -*tor* (după fr. **synchroniseur**).

DESINCRONIZA, *desincronizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde sincronismul. - **Des-** + **sincroniza**.

SINCRONIZOR, *sincronizoare*, s.n. (Biol.) Factor de ambianță care poate modifica unul dintre parametrii unui bioritm. Din fr. **synchroniseur**.

SINCROTRON, *sincrotrone*, s.n. (Fiz.) Accelerator de electroni folosit în fizica nucleară, în care electronii sunt accelerați întâi de un câmp magnetic variabil în timp, iar apoi de un câmp electric alternativ. Din fr. **synchrotron**.

SINDACTILIE s.f. Malformație congenitală a mâinii sau a piciorului constând în lipirea a două sau a mai multor degete între ele prin sudarea părților moi, oasele rămânând separate. Din fr. **syndactylie**.

SINDIC, *sindici*, s.m. Persoană care era însărcinată cu administrarea patrimoniului unei instituții, corporații, societăți etc. ♦ Sindic (de bursă) = conducător al agenților de schimb ori al mijloacelor oficiali, care prezidează camera lor sindicală, face parte din organele de conducere a bursei și execută ordinele de bursă ale justiției și ale altor organe de stat. Din fr. **syndic**.

SINDICAL, -Ă, *sindicali*, -e, adj. Care ține de sindicat, privitor la sindicat. Din fr. **syndical**.

SINDICALISM s.n. 1. Doctrină anticapitalistă de la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care considera sindicatele cea mai puternică formă de organizare a muncitorilor și unica organizație necesară în lupta pentru construirea

unei societăți noi; anarhosindicalism. 2. Sistem de organizare a muncitorilor prin mijlocirea sindicatelor; mișcare sindicală. Din fr. **syndicalisme**.

SINDICALIST, -Ă, *sindicaliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care face parte dintr-un sindicat. Din fr. **syndicaliste**.

SINDICALIZA, *sindicalizez*, vb. I Refl. A se uni într-un sindicat, a forma un sindicat. ♦ A intra într-un sindicat. - **Sindical** + suf. -*iza*.

SINDICALIZARE, *sindicalizări*, s.f. Acțiunea de a se sindicaliza și rezultatul ei. V. **sindicaliza**.

SINDICAT, *sindicate*, s.n. 1. Organizație al cărei scop este apărarea intereselor profesionale, economice etc. ale membrilor ei. 2. Totalitatea membrilor unui sindicat (1); sediu al unei organizații sindicale. 3. Organizație monopolistă, mai dezvoltată decât cartelul, în cadrul căreia întreprinderile membre își mențin independența în ceea ce privește organizarea producției, dar renunță la independența comercială, efectuând desfacerea produselor și uneori achiziționarea materiilor prime printr-un oficiu comun. Din fr. **syndicat**.

SINDROM, *sindroame*, s.n. Totalitatea semnelor și a simptomelor care apar împreună în cursul unei boli, dându-i nota caracteristică. [Pl. și: sindromuri] Din fr. **syndrome**.

SINETICĂ s.f. Metodă de antrenare a unor indivizi sau grupuri de indivizi în vederea rezolvării creatoare a uneia sau mai multor probleme prin stimularea intuiției, a fanteziei etc. Din fr. **synectique**.

SINECURĂ, *sinecure*, s.f. Slujbă, funcție bine retribuită, care cere muncă minimă sau nu cere nici o muncă. Din fr. **sinécure**.

SINECURIST, -Ă, *sinecuriști*, -ste, s.m. și f. Persoană care deține o sinecură. - **Sinecură** + suf. -*ist*.

SINERGIC, -Ă, *sinergici*, -ce, adj. (Biol.) De sinergie, al sinergiei. Din fr. **synergique**.

SINERGIDĂ, *sinergide*, s.f. (Bot.) Fiecare dintre cele două celule ale sacului embrionar situate de o parte și de alta a oosferei. Din fr. **synergide**.

SINERGIE s.f. Asociație a mai multor organe sau țesuturi pentru îndeplinirea aceleiași funcțiuni. Din fr. **synergie**.

SINERGISM s.n. (Fiz.) Intensificare a acțiunilor care se exercită în același sens. ♦ Intensificare a acțiunii a două substanțe prin asocierea acestora. Din fr. **synergisme**.

SINESTALGIE, *sinestalgii*, s.f. (Med.) Durere care apare la simpla atingere a unei zone îndepărtate de punctul dureros. Din fr. **synestalgie**.

SINESTEZIC, -Ă, *sinestezici*, -ce, adj. Referitor la sinestezie; cu caracter de sinestezie. Din fr. **synesthésique**.

SINESTEZIE, *sinestezii*, s.f. Asociație între senzații de natură diferită care dau impresia că sunt unul simbolul celuilalt. Din fr. **synesthésie**.

SINGALEZ, *-Ă, singalezii, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Popor de religie budistă care s-a constituit ca națiune în Sri Lanka; (și la sg.) persoană care aparține acestui popor. 2. Adj. Care aparține singalezilor (1), privitor la singalezii. ♦ (Substantivat, f.) Limbă indo-europeană vorbită de singalezii. Din fr. **syngalais**.

SINGENETIC, *-Ă, singeneticii, -ce*, adj. (Despre mineralele din rocile sedimentare) Care s-a format concomitent cu sedimentele. Din fr. **syngénétique** (după genetic).

SINGULARIZA, *singularizez*, vb. I. Tranz. și refl. A scoate sau a ieși în evidență; a (se) deosebi, a (se) distinge printr-o trăsătură puțin obișnuită, ieșită din comun. Din fr. **singulariser**.

SINGULARIZARE s.f. Faptul de a se singulariza. V. **singulariza**.

SINGULARIZAT, *-Ă, singularizați, -te*, adj. Care este ieșit în evidență, ieșit din comun prin ceva deosebit. V. **singulariza**.

SINGULATIV s.n. (Gram.; în sintagma) Sufix de singulativ = sufix cu ajutorul căruia se formează, în unele limbi, singularul din tema de plural. Din fr. **singulatif**.

SINGRINĂ s.f. Substanță chimică prezentă în semințele unei specii de muștar, în hrean și în ridichi, care constituie principiul activ al făinii de muștar. Din fr. **sinigrine**.

SINISTRAT, *-Ă, sinistrați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care a suferit pagube însemnate de pe urma unui incendiu, a unei inundații sau a altei calamități. Din fr. **sinistré**.

SINISTRU, *-Ă, sinistri, -stre*, adj., s.n. I. Adj. 1. Care trezește sentimente de spaimă, de groază; groaznic, înspăimântător. ♦ Care inspiră oroare; oribil. 2. Primejdios, lugubru, funest; criminal. II. S.n. Dezastru care aduce după sine mari pierderi materiale; calamitate. Din fr. **sinistre**.

SINODAL, *-Ă, sinodali, -e*, adj. Care aparține sinodului, privitor la sinod; care emană de la un sinod, care face parte dintr-un sinod; sinodic (2), sinodicesc. Din fr. **synodal**.

SINODIC, *-Ă, sinodici, -ce*, adj. 1. Referitor la intervalul de timp după care se repetă aceeași poziție relativă a Pământului, a Soarelui, a Lunii sau a unei planete. ♦ *Perioadă sinodică* = interval în care se face rotirea completă a unui corp ceresc în jurul altul corp ceresc în mișcare. *Lună sinodică* = interval în care Luna, aflată în una dintre fazele ei, face o mișcare de rotație completă în jurul Pământului și revine în faza de la care a plecat. 2. Care aparține sinodului, privitor la sinod, care emană de la sinod; care face parte dintr-un sinod; sinodal, sinodicesc. Din fr. **synodique**.

SINODICESC, *-EASCĂ, sinodicești*, adj. (Inv.) Sinodal. - **Sinodic** + suf. *-esc*.

SINOLOG, *-Ă, sinologi, -ge, s.m. și f.* Specialist în sinologie. Din fr. **sinologue**.

SINOLOGIC, *-Ă, sinologici, -ce*, adj. Care aparține sinologiei, privitor la sinologie. Din fr. **sinologique**.

SINOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul istoriei limbii și culturii chineze. Din fr. **sinologie**.

SINONIM, *-Ă, sinonimi, -e*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre cuvinte, expresii, afixe etc.) Care are (aproape) același înțeles cu alt cuvânt, cu altă expresie, cu alt afix etc. ♦ P. gener. Asemănător, identic, similar; corespunzător. 2. S.n. Cuvânt, expresie, afix etc. care are același (sau aproape același) înțeles cu alt cuvânt, cu altă expresie, cu alt afix etc. Din fr. **synonyme**.

SINONIMITATE s.f. (Rar) Sinonimie. - **Sinonim** + suf. *-itate*.

SINOPTIC, *-Ă, sinoptici, -ce*, adj. (Despre rubrici, date, table etc.) Care este întocmit astfel încât permite o privire generală asupra tuturor părților componente. ♦ *Hartă sinoptică* = hartă cu date meteorologice culese simultan în diferite localități, servind la stabilirea timpului probabil pentru următoarele ore sau zile. - Din fr. **synoptique**. Cf. germ. *synoptisch*.

SINOSTOZĂ s.f. Sătură a oaselor craniene. Din fr. **synostose**.

SINOVIAL, *-Ă, sinoviali, -e*, adj. Privitor la sinovie; care secretă sinovie. *Membrană sinovială*. Din fr. **synovial**.

SINOVIE s.f. Lichid seros, transparent, de culoare galbenă, secretat de membranele situate în cavitatea articulațiilor cu scopul de a înlesni alunecarea oaselor unele peste altele. Din fr. **synovie**.

SINOVITĂ, *sinovite*, s.f. Boală care constă în inflamarea unei membrane sinoviale. Din fr. **synovite**.

SINUS, *sinusuri*, s.n. Funcție trigonometrică egală cu raportul dintre lungimea catetei opuse unghiului respectiv și lungimea ipotenuzei dintr-un triunghi dreptunghic. Din fr. **sinus**.

SINUSOIDĂ, *sinusoide*, s.f. Curbă care reprezintă valorile sinusului în funcție de valorile unghiului respectiv. Din fr. **sinusoïde**.

SINUSOIDAL, *-Ă, sinusoidali, -e*, adj. Care aparține sinusoidei, privitor la sinusoidă; care are formă de sinusoidă. Din fr. **sinusoïdal**.

SINUZAL, *-Ă, sinuzali, -e*, adj. Care aparține sinusului¹, privitor la sinus. Din fr. **sinusal**.

SINUZITĂ, *sinuzite*, s.f. Boală care constă în inflamarea acută sau cronică a mucoasei care căptușește sinusurile¹ nazale. Din fr. **sinusite**.

SIONISM s.n. Mișcare apărută la sfârșitul sec. XIX, la baza căreia stă ideea întemeierii unui stat evreiesc pe teritoriul Palestinei. Din fr. **sionisme**.

SIONIST, -Ă, *sioniști, -ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al sionismului. 2. Adj. Care aparține sionismului sau adepților lui, privitor la sionism sau la adepții lui. Din fr. **sioniste**.

SINTAGMĂ, *sintagme*, s.f. Unitate semantico-sintactică stabilă, formată dintr-un grup de două sau mai multe cuvinte între care există raporturi de subordonare; *p.ext.* locuțiune; expresie. Din fr. **syntagme**.

SINTAGMATIC, -Ă, *sintagmatici, -ce*, adj. De sintagmă, al sintagmei. Din fr. **syntagmatique**.

SINETIC, -Ă, *sinetici, -ce*, adj. 1. Care ține de sinteză, privitor la sinteză; obținut prin sinteză. ♦ Spirit sinetic = spirit care operează mai mult prin sinteză decât prin analiză, care face ușor sinteza lucrurilor. Limbă sinetică = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă, de obicei, prin adăugarea de afixe la tema cuvintelor. 2. (Despre produse chimice sau industriale) Fabricat pe cale artificială (din două sau din mai multe elemente). Din fr. **synthétique**.

SINETISM s.n. Faptul, însușirea de a fi sinetic; caracter sinetic. - **Sinet**[ic] + suf. -ism.

SINETIZA, *sinetizez*, vb. I. Tranz. A face, a realiza o sinteză, a uni prin sinteză. Din fr. **synthétiser**.

SINETIZARE, *sinetizări*, s.f. Acțiunea de a sintetiza și rezultatul ei; *p. ext.* generalizare. V. **sintetiza**.

SINETIZAT, -Ă, *sinetizați, -te*, adj. Rezultat dintr-o sinteză, expus într-o sinteză. V. **sintetiza**.

SINETIZATOR, -OARE, *sinetizatori, -oare*, adj. Care sintetizează. - **Sinetiza** + suf. -tor.

SINETIZOR, *sinetizoare*, s.n. 1. (Muz.) Instrument electronic complex folosit pentru generarea artificială a timbrurilor specifice instrumentelor clasice sau a unei infinități inedite de timbruri și a unor efecte sonore, lărgind posibilitățile de exprimare artistică. 2. (În sintagma) Sintetizor de vorbire = a) aparat electronic complex care simulează funcțiile aparatului fonator uman, în scopul producerii vocii și vorbirii pur artificiale; b) procesor electronic care reduce redundanța semnalelor vorbirii umane în scopul manipulării lor cu maximă eficiență în diferite sisteme. Din fr. **synthétiseur**.

SINTEZĂ, *sinteze*, s.f. 1. Metodă științifică de cercetare a fenomenelor, bazată pe trecerea de la particular la general, de la simplu la compus, pentru a se ajunge la generalizare; îmbinare a două sau a mai multor elemente care pot forma un tot. ♦ (Concr.) Lucrare, operă care abordează datele esențiale ale unei probleme, ale unei discipline etc. 2. Operație prin care se obține formarea unui compus chimic pornind de la

elementele chimice componente sau de la compuși mai simpli. 3. (Fiz.) Combinare a culorilor rezultate din amestecul sau din suprapunerea a două sau mai multe culori. ♦ Recompunere a elementelor în care a fost descompusă imaginea transmisă la distanță. Din fr. **synthèse**.

SINTONIE, *sintonii*, s.f. Egalitate în frecvența oscilațiilor mai multor sisteme fizice oscilante. Din fr. **syntonie**.

SINTONIZA, *sintonizez*, vb. I. Tranz. A realiza o sintonie; a acorda pe aceeași frecvență. Din fr. **syntoniser**.

SINTONIZARE, *sintonizări*, s.f. Faptul de a sintoniza; acordare a două sisteme oscilante, în special de înaltă frecvență, pentru a oscila cu aceeași frecvență. V. **sintoniza**.

SINUOZITATE, *sinuozități*, s.f. (Adesea fig.) Curbă, cotitură a unui drum, a unui curs de apă etc. Din fr. **sinuosité**.

SIRE s.m. Titlu cu care cineva se adresează unui cap încoronat (rege sau împărat). Din fr. **sire**.

SIRIAN, -Ă, *sirieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Siriei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Siriei sau sirienilor (1), privitor la Siria sau la sirieni; originar din Siria. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de populația Siriei. - **Siria** (n. pr.) + suf. -ean. Cf. fr. **syrien**.

SIRINX, *sirinxuri*, s.n. Organ al păsărilor cu rol în producerea sunetelor. Din fr. **syrix**.

SIROCO s.n. Vânt cald și uscat care bate pe coastele Mării Mediterane. [Scriș și : *sirocco*] Din fr. **sirocco**.

SIROP, *siropuri*, s.n. Soluție lichidă densă, obținută din zahăr și apă sau din suc de fructe ori de plante, folosită ca băutură răcoritoare (în amestec cu sifon), ca adaos la pregătirea unor dulciuri sau, în farmacie, la prepararea unor medicamente. Din fr. **sirop**.

SIROPA, *siropez*, vb. I. Tranz. A îmbiba, a amesteca cu sirop. Din **sirop**.

SIROPARE, *siropări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a siropa. V. **siropa**.

SIROPAT, -Ă, *siropați, -te*, adj. (Rar) însiropat. V. **siropa**.

SIROPOS, -OASĂ, *siropoși, -oase*, adj. Care are gustul sau aspectul siropului. ♦ Fig. (Peior.) Plin de sentimentalism dulceag; fad. - **Sirop** + suf. -os (după fr. **sirupeux**).

SISAL, *sisali*, s.m. Plantă textilă cultivată în regiunile tropicale, cu tulpina foarte scurtă și frunze lungi crescute în rozetă, din care se extrag fibre foarte rezistente (Agave sisalana). ♦ Fibră textilă asemănătoare cu manila, obținută din frunzele plantei descrise mai sus și folosită pentru confecționarea sforilor, a funiilor etc. Din fr. **sisal**.

SISTEMATIC, -*Ă*, *sistematici*, -*ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care se bazează pe un anumit sistem sau are în vedere constituirea unui sistem, care se referă la un sistem sau este alcătuit după un anumit sistem. ♦ (Substantivat, f.) Mod de împărțire, de sistematizare. ♦ (Adesea adverbial) Care se efectuează după un plan, după o metodă dinainte gândită; metodic, organizat; p. ext. care se exercită cu stăruință și cu perseverență. 2. S.f. (Biol.) Știință care studiază diversitatea organismelor vegetale și animale, diferențele și înrudirile dintre ele; taxonomie. Din fr. **systematique**.

SISTEMATIZA, *sistematizez*, vb. I. Tranz. A dispune elementele unei științe, ale unei doctrine, ale unei expuneri într-un tot unitar, organizat, într-un sistem; a efectua o sistematizare. ♦ A organiza o activitate practică după o metodă rațională sau după un plan bine chibzuit. ♦ A transforma și a organiza un sistem tehnic existent, pentru a corespunde anumitor cerințe moderne. Din fr. **systematiser**.

SISTEMATIZARE, *sistemizări*, s.f. Acțiunea de a sistematiza și rezultatul ei; aranjare, ordonare, clasare (a unui material) după un anumit sistem. ♦ Ansamblu de măsuri tehnice, economice și legislative referitoare la spațiile de locuit, la desfășurarea activității, la repaus, la circulația oamenilor etc., care au drept scop asigurarea unor condiții de viață optime pentru populația de pe un anumit teritoriu. ♦ Ramură a urbanismului care se ocupă cu proiectarea și reorganizarea științifică a așezărilor urbane și rurale în scopul creării condițiilor optime de viață pentru populație.

V. **sistemiza**.

SISTEMATIZAT, -*Ă*, *sistemizați*, -*te*, adj. Care este organizat, reunit, dispus într-un sistem. Noțiuni sistematizate. ♦ (Despre orașe) Înzestrat cu lucrări edilitare efectuate după un plan vast. V. **sistemiza**.

SISTOLĂ, *sistole*, s.f. Fază de contractare fiziologică periodică, ritmică a musculaturii inimii, în timpul căreia sângele este expulzat din ventricule în artera pulmonară și în aortă, iar din auricule în ventricule. Din fr. **systole**.

SISTOLIC, -*Ă*, *sistolici*, -*ce*, adj. Care ține de sistolă, privitor la sistolă; care are loc în timpul sistolei. Din fr. **systolique**.

SITOFOBIE, *sitofobii*, s.f. Stare patologică care constă în frica de mâncare și care apare în unele boli mintale. [Var.: *sitiofoble* s.f.] - După fr. **sitiophobie**.

SITOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul alimentelor. - După fr. **sitologie**.

SITOMANIE, *sitomanii*, s.f. Stare patologică manifestată prin dorința de a mânca continuu. [Var.: *sitiomanie* s.f.] - După fr. **sitiomanie**.

SITUA, *situez*, vb. I. Refl. A ocupa un anumit loc într-o ordine, într-o ierarhie; p. ext. a lua o anumită atitudine față de o problemă dată; a acționa de pe o anumită poziție. ♦ Tranz. A așeza într-un anumit loc; a indica, a desemna locul cuiva. Din fr. **situer**.

SITUARE, *situări*, s.f. Acțiunea de a (se) situa și rezultatul ei. V. **situa**.

SITUAT, -*Ă*, *situați*, -*te*, adj. (Despre oameni) Cu o bună situație materială; bogat, cu avere. V. **situa**.

SITUAȚIE, *situații*, s.f. 1. Totalitatea împrejurărilor care determină la un moment dat condițiile existenței unei ființe, a unei colectivități, a unei activități; stare de fapt care decurge de aici pentru cineva sau ceva. Expr. A fi la înălțimea situației = a corespunde pe deplin unei misiuni încredințate. A te pune în situația cuiva = a încerca să înțelegi împrejurările în care se află altul, pentru a-ți da seama de modul lui de a gândi sau de a reacționa. A fi stăpân (sau călare) pe situație = a domina o situație în împrejurări critice, a fi sigur de ceva, a ști să se descurce (într-o situație dificilă). ♦ (În sintagma) Situație limită = situație excepțională, la extremă, aparent fără ieșire, care impune luarea fără întârziere a unei hotărâri radicale. ♦ Poziție socială, materială sau morală în care se află cineva. ♦ Expr. A-i face cuiva o situație = a ajuta pe cineva să ajungă la o poziție socială, materială și morală bună. ♦ (Concr.) Avere. ♦ Fig. Dispoziție, stare sufletească. 2. Prezentare detaliată a unor date privind rezultatele unei activități economice sau financiare dintr-un domeniu (comparativ cu sarcinile planificate); raport; inventar. ♦ Document în care se prezintă o stare de lucruri, mersul unor lucrări etc. 3. (Rar) Așezare, poziție a unui teren, a unei localități etc. [Var.: (înv.) *situațiune* s.f.] Din fr. **situation**.

SITUAȚIONAL, -*Ă*, *situaționali*, -*e*, adj. Care se referă la o situație, care este legat de o circumstanță. - **Situațiune** + suf. -*al*.

SIXTĂ, *sixte*, s.f. Poziție a brațului înarmat, întălnită în scrimă, la probele de floretă și de spadă. Din fr. **sixte**.

SIZIGIE s.f. (Astron.) Poziție a Soarelui și a Lunii când cei doi astri sunt în conjuncție sau în opoziție. ♦ Marea de sizigie = marea care coincide cu Luna nouă sau plină. Din fr. **syzygie**.

SLALOM, *slalomuri*, s.n.. Coborâre pe schiuri într-o succesiune de viraje. ♦ Probă din schiul alpin care constă în coborârea în două manșe a unei pante, prin anumite puncte de trecere obligatorii (denumite porți). ♦ Slalom nautic = parcurgerea unui traseu, cu caiacul sau cu canoia, pe ape curgătoare și tumultuoase, printre obstacole suspendate deasupra apelor. Din fr. **slalom**.

SLALOMIST, -*Ă*, *slalomiști*, -*ste*, s.m. și f. Schior specializat în slalom. - **Slalom** + suf. -*ist*

SLAV, -*Ă*, *slavi*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Rusiei, Ucrainei, Bielorusiei, Poloniei, Bulgariei, Cehiei, Slovaciei, Serbiei etc. sau care este originară de acolo; slavon (1); (la m. pl.) popor care locuiește în aceste state. 2. Adj. Care aparține slavilor (1), care se referă la slavi; slavice, slavonesc, slavon (2), slavonicesc. ♦ Limba slavă (și substantivat, f.) = a) limba slavonă; b) fiecare dintre limbile popoarelor slave (2). ♦ (Substantivat, f.; în sintagma) Slavă veche (bisericească) = limba textelor slave religioase (traduceri slave din cărțile grecești de cult din sec. IX-XI). Din fr. **slave**.

PALEOSLAV, -*Ă*, *paleoslavi*, -*e*, adj. Care se referă la limba veche slavă (bisericească), care aparține acestei limbi sau este scris în această limbă. ♦ (Substantivat, f.) Limba veche slavă. - **Paleo-** + **slav**.

SLAVIZA, *slavizez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face pe cineva să devină slav, a adopta sau a face pe cineva să adopte limba și obiceiurile slavilor. Din fr. **slaviser**.

SLAVIZARE, *slavizări*, s.f. Acțiunea de a (se) slaviza și rezultatul ei. V. **slaviza**.

SLAVOFIL, -*Ă*, *slavofili*, -*e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care are simpatie deosebită pentru popoarele slave, pentru cultura și civilizația lor; care este partizan al apropierii culturale și politice de popoarele și statele slave. 2. S.m. și f. Simpatizant al culturii și civilizației slave. Din fr. **slavophile**.

SLAVOFOB, -*Ă*, *slavofobi*, -*e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care este potrivnic slavilor. 2. S.m. și f. Adversar al apropierii culturale, economice și politice de popoarele și statele slave. Din fr. **slavophobe**.

SLAVON, -*Ă*, *slavoni*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (Înv.) Slav (1). 2. Adj. Care aparține slavilor (1), referitor la slavi; slav (2), slavice, slavonesc, slavonicesc. ♦ Limba slavonă (și substantivat, f.) = limba slavă bisericească și literară care s-a dezvoltat în Rusia, Serbia și Bulgaria din slava veche bisericească. ♦ (Despre caractere grafice) Chirilic. Din fr. **slavon**.

SLAVONESC, -**EASCĂ**, slavonești, adj. Slavon (2). - **Slavon** + suf. -*esc*.

SLAVONEȘTE adv. În limba slavonă. - **Slavon** + suf. -*ește*.

SLAVONICESC, -**EASCĂ**, slavonicești, adj. (Înv.) Slavon (2). - **Slavon** + suf. -*icesc*.

SLAVONIE s.f. (Înv.; în loc. adv.) Pe slavonie = în limba slavonă. - **Slavon** + suf. -*ie*.

SLAVONISM, (1) slavonisme, s.n. 1. Element de limbă de origine slavonă pătruns în altă limbă (și neasimilat). 2. Influență

slavonă asupra limbii, literaturii, culturii unui popor. - **Slavon** + suf. -*ism*.

SLIPMETRU, *slipmetre*, s.n. Sistem folosit la măsurarea mecanică a alunecării motoarelor asincrone. Din fr. **slipmètre**.

SLOVAC, -*Ă*, *slovaci*, -*ce* s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Slovaciei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Slovaciei sau populației ei, referitor la Slovacia sau la populația ei. ♦ (Substantivat, f.) Limbă slavă din grupul occidental, vorbită de slovaci. Din fr. **slovaque**.

SMECTIC, -*Ă*, *smectici*, -*ce*, adj. (Despre substanțe) Care are proprietatea de a scoate grăsimile. Din fr. **smectique**.

SOAREA *soarele*, s.f. (Franțuzism înv.) Serată. Din fr. **soirée**.

SOCIABILITATE s.f. Însușirea de a fi sociabil; comunicativitate. Din fr. **sociabilité**.

SOCIAL-DEMOCRAT, -*Ă*, *social-democrați*, -*te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care aderă la social-democrație, partizan al social-democrației; membru al unui partid social-democrat. 2. Adj. Care aparține social-democrației sau social-democraților, privitor la social-democrație sau la social-democrați. Din fr. **social-démocrate**.

SOCIAL-DEMOCRATISM s.n. Ideologia și tactica social-democrației. - **Social-democrat** + suf. -*ism*.

SOCIALIZA, *socializez*, vb. I. Tranz. A trece în proprietatea întregului popor principalele mijloace de producție sau alte bunuri aflate în proprietate privată. 2. Refl. (Despre muncă, producție) A dobândi un caracter social datorită dezvoltării forțelor de producție. Din fr. **socialiser**.

SOCIALIZARE, *socializări*. 1. Faptul de a (se) *socializa*. 2. Proces de integrare socială a unui individ într-o colectivitate. V. **socializa**.

SOCIALIZAT, -*Ă*, *socializați*, -*te*, adj. (Despre persoane) Care s-a integrat comportamental, moral etc. într-un grup social. V. **socializa**.

SOCIALIZANT, -*Ă*, *socializanți*, -*te*, adj. Care socializează. Din fr. **socialisant**.

SOCIATIV, -*Ă*, *sociativi*, -*e*, adj. (Despre complementele circumstanțiale) Care arată ființa sau lucrul ce însoțește subiectul sau complementul direct în săvârșirea unei acțiuni. Din fr. **sociatif**.

SOCIETAR, -*Ă*, *societari*, -*e*, s.m. și f. 1. Membru al unei societăți literare, muzicale, teatrale; (în special) actor al unui teatru care primește o cotă-parte din veniturile teatrului. ♦ *Societar de onoare* = actor care primește salariu pe tot timpul vieții din partea teatrului la care este angajat. 2. Persoană care deține acțiuni emise de o societate anonimă pe acțiuni; asociat

într-o întreprindere comercială particulară. Din fr. **sociétaire**.

SOCIODRAMATIC, -Ă, *sociodramatici*, -ce, adj. Referitor la sociodramă, de sociodramă. Din fr. **sociodramatique**.

SOCIOGONIC, -Ă, *sociogonici*, -ce, adj. Referitor la sociogonie, de sociogonie. Din fr. **sociogonique**.

SOCIOGONIE, *sociogonii*, s.f. Totalitatea miturilor, teoriilor etc. privitoare la apariția civilizațiilor umane. Din fr. **sociogonie**.

SOCIOGRAFIE s.f. **1.** Observare, înregistrare și descriere a societăților ca entități istorice concrete. **2.** Curent care susține că sociologia trebuie să se reducă la simpla descriere a faptelor, fără interpretarea lor teoretică. Din fr. **sociographie**.

SOCIOGRAMĂ, *sociograme*, s.f. Reprezentare grafică a datelor obținute prin testul sociometric. Din fr. **sociogramme**.

SOCIOLOG, -Ă, *sociologi*, -ge s.m. și f. Specialist în sociologie. Din fr. **sociologue**.

SOCIOLOGIC, -Ă, *sociologici*, -ce, adj. Care aparține sociologiei, privitor la sociologie. Din fr. **sociologique**.

SOCIOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul descrierii structurii și fiziologiei societății, al relațiilor interumane în cadrul grupurilor sociale, precum și al instituțiilor din societatea dată. Din fr. **sociologie**.

SOCIOLOGIST, -Ă, *sociologiști*, -ste, s.m. și f. (Adept) al sociologismului. Din fr. **sociologiste**.

SOCIOLOGIZANT, -Ă, *sociologizanți*, -te, adj. Care reduce orice interpretare a fenomenului literar la sociologie; care exagerează importanța sociologiei. Din fr. **sociologisant**.

SOCIOMETRIC, -Ă, *sociometrici*, -ce, adj. Referitor la sociometrie, de sociometrie. Din fr. **sociométrique**.

SOCIOMETRIE s.f. Metodă folosită pentru studierea cantitativă a relațiilor umane (în cadrul unor grupuri sociale mici). Din fr. **sociométrie**.

SOCUL, *socluri*, s.n. **1.** Suport sau postament (din piatră) care susține o coloană, o statuie etc. ♦ Partea de jos (mai proeminentă) a unei clădiri, a unui grilaj de fier etc. **2.** Partea de metal a unui bec electric care se fixează în dulie. ♦ Piesă prin intermediul căreia se fixează tuburile electronice de șasiul aparatelor în care sunt montate. **3.** (Geogr.; în sintagma *Soclu continental* = zonă a uscatului, afundată cu pantă lină sub apele mării, până la adâncimea de 200 de metri. Din fr. **socle**.

SOCRATIC, -Ă, *socratici*, -ce, adj. Care ține de Socrate, care aparține doctrinei lui Socrate. Din fr. **socratique**.

SODALIT, *sodalite*, s.n. Alumosilicat natural de sodiu, incolor, cenușiu sau albăstrui, sticlos, constituent al unor roci eruptive alcaline. Din fr. **sodalite**.

SODIU s.n. Element chimic alcalin, metal moale, alb-argintiu, maleabil și ductil, foarte reactiv; natriu. Din fr. **sodium**.

SODOMIC, -Ă, *sodomici*, -ce, adj. Referitor la sodomie, de sodomie; *p. ext.* desfrânat. Din fr. **sodomique**.

SODOMIT, -Ă, *sodomiți*, -te, s.m. și f. Persoană care practică sodomia, (rar) sodomist. Din fr. **sodomite**.

SOFISTICA, *sofistichez*, vb. I. Tranz. **1.** A folosi în mod conștient raționamente false, care denaturează adevărul. **2.** A da un caracter căutat, artificial, complicat sau prețios. Din fr. **sophistiquer**.

SOFISTICARE, *sofisticări*, s.f. Acțiunea de a *sofistica* și rezultatul ei; rafinament căutat, artificial, prețios. V. **sofistica**.

SOFISTICAT, -Ă, *sofisticați*, -te, adj. (Despre limbaj, stil, aspect etc.) Căutat, artificial, complicat sau prețios; (despre oameni) care se manifestă artificial, complicat, prețios. V. **sofistica**. Cf. fr. *sophistiqué*.

NESOFISTICAT, -Ă, *nesofisticați*, -te, adj. Care nu este sofisticat, lipsit de artificialitate, plin de naturalețe; lipsit de rafinament. - **Ne- + sofisticat**.

DESOFISTICARE, *desofisticări*, s.f. Eliminare a sofisticării. - **De + sofisticare**.

SOFISTICĂRIE, *sofisticării*, s.f. (Fam.) Faptul de a uza (și de a abuza) de sofisme; argumentație, afirmație plină de sofisme, falsă. Din fr. **sophistiquerie**.

SOL¹ s.n. (Chim.) Soluție coloidală. Din fr. **sol**.

SOL², *sol*, s.m. Unitate monetară principală din Peru. Din fr. **sol**.

SOLĂ¹, *sole*, s.f. Porțiune de teren cultivată cu aceeași plantă, în cadrul unui asolament. Din fr. **sole**.

SOLĂ², *sole*, s.f. Nume dat mai multor specii de pești marini plați, ovali, acoperiți cu solzi fini, care trăiesc pe fundul nisipos al mărilor, la mică adâncime (*Solea*). Din fr. **sole**.

SOLANACEE, *solanacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate erbacee bianuale sau perene, caracterizate prin frunze simple, flori solitare sau grupate în inflorescențe și prin fructe bace sau capsule; (și la sg.) plantă care face parte din această familie; solanee. ♦ (Adjectival) *Plantă solanacee*. Din fr. **solanacées**.

SOLANEE, *solane*, s.f. (Bot.) Solanacee. Din fr. **solanées**.

SOLANINĂ s.f. Substanță extrasă din unele plante solanacee, cu acțiune toxică asupra organismului animal. Din fr. **solanine**.

SOLARIGRAF, *solarigrafe*, s.n. Aparat pentru măsurarea și înregistrarea radiației solare globale; solarimetru. Din fr. **solarigraphe**.

SOLARIMETRU, *solarimetre*, s.n. Solarigraf. Din fr. **solarimètre**.

SOLARIZARE, *solarizări*, s.f. Supraexpunere puternică a unei plăci sau a unui film fotografic. - După fr. **solarisation**.

SOLD, *solduri*, s.n. **1.** Diferență între totalul sumelor înscrise în debitul unui cont și totalul sumelor înscrise în creditul aceluiași cont. ♦ Rest de plată la lichidarea unei obligații. **2.** Marfă rămasă nevândută (și care se desface cu preț redus). Din fr. **solde**.

SOLDĂ, *solde*, s.f. Sumă de bani plătită militarilor și personalului civil din armată. ◇ Expr. *A fi în solda cuiva* = a susține cauza cuiva din interes material (și nu din convingere). Din fr. **solde**.

SOLEAR, *soleari*, s.m. Mușchi situat în partea posterioară a gambei, care leagă tibia și peroneul de călcâi. Din fr. **soléaire**.

SOLEIL adv. (Despre obiecte plisate) În formă de raze. ◇ (Adjectival) *Fustă soleil*. [Pr.: *solei*] - Cuv. fr.

SOLENAȚIE s.f. Mărime egală cu suma algebrică a curenților electrici de conducție din conductoarele care îmbrățișează o curbă închisă. Din fr. **solénation**.

SOLENOID, *solenoidi*, s.m. Bobină electrică cilindrică fără miez feromagnetic. Din fr. **solénoïde**.

SOLENOIDAL, -*Ă*, *solenoidali*, -e, adj. (Elt.) De solenoid. Din fr. **solénoïdal**.

SOLIDAR, -*Ă*, *solidari*, -e, adj. **1.** Legat (de cineva sau de ceva) printr-o responsabilitate și un interes comun; unit. ♦ De care răspund în egală măsură și împreună mai multe persoane; *spec.* care leagă între ei într-un raport de obligații mai mulți creditori și un debitor sau mai mulți debitori și un creditor. **2.** Care este legat prin construcție de altă piesă sau de alt obiect, formând împreună un tot unic. Din fr. **solidaire**.

SOLIDARISM s.n. Concepție social-politică potrivit căreia principiul fundamental al existenței societății este solidaritatea tuturor membrilor ei. Din fr. **solidarisme**.

SOLIDARITATE s.f. Faptul de a fi solidar (cu cineva sau cu ceva); sentiment care îi determină pe oameni să-și acorde ajutor reciproc. Din fr. **solidarité**.

SOLIDARIZA, *solidarizéz*, vb. I. **1.** Refl. A se declara solidar (**1**) cu cineva sau cu ceva, a manifesta sentimente de solidaritate (față de cineva), a se uni cu cineva într-o acțiune. **2.** Tranz. A lega între ele (prin construcție) două sau mai multe piese sau obiecte, astfel încât să formeze un tot, să preia în ansamblu solicitările. Din fr. **solidariser**.

SOLIDARIZARE, *solidarizări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *solidariza* și rezultatul ei. V. **solidariza**.

SOLIDARIZAT, -*Ă*, *solidarizați*, -te, adj. Declarat solidar cu cineva, unit. V. **solidariza**.

SOLIDUS s.n. (Fiz.) Curbă, loc geometric al punctelor dintr-o diagramă de faze, care reprezintă terminarea solidificării. Din fr. **solidus**.

SOLIFLUXIUNE s.f. Proces de alunecare lentă a solului pe pantele mici ca urmare a îmbibării cu apă a depozitelor superficiale. [Var.: **soliflucțiune** s.f.] Din fr. **solifluction**, **solifluxion**.

SOLILOC, *solilocuri*, s.n. (Livr.) Monolog; operă scrisă sub formă de monolog. Din fr. **soliloque**.

SOLIPED, -*Ă*, *solipezi*, -de, adj., s.n. (Animal) care are piciorul alcătuit dintr-un singur deget (terminat cu o copită). Din fr. **solipède**.

SOLIPSISM s.n. Concepție, doctrină potrivit căreia singura realitate ar fi eu, conștiința individuală, întreaga lume exterioară existând numai în această conștiință. Din fr. **solipsisme**.

SOLIPSIST, -*Ă*, *solipsiști*, -ste, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al solipsismului. **2.** Adj. Care aparține solipsismului, privitor la solipsism. Din fr. **solipsiste**.

SOLIST, -*Ă*, *solști*, -te, s.m. și f. **1.** Cântăreț sau instrumentist care execută o compoziție muzicală (sau o parte dintr-o compoziție muzicală) concepută pentru o singură voce sau pentru un singur instrument. **2.** Dansator care execută singur o piesă coregrafică sau care deține un rol principal într-o compoziție coregrafică de ansamblu. Din fr. **soliste**.

SOLISTIC, -*Ă*, *solistici*, -ce, adj. Care pune accentul pe interpretarea solistului; care se execută de un solist. - **Solist** + suf. -*ic*.

SOLIMIZAȚIE s.f. Sistem medieval de intonare silabică a notelor. ♦ Citire ritmică a notelor, fără intonarea lor. Din fr. **solmisation**.

SOLUBILITATE, *solubilități*, s.f. Proprietate a unor săruri de a se putea dizolva într-un solvent. ♦ Cantitate maximă de substanță, exprimată în grame, conținută într-o anumită cantitate de solvent la o temperatură determinată. Din fr. **solubilité**.

SOLUBILIZA, *solubilizéz*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni solubil. Din fr. **solubiliser**.

SOLUBILIZARE, *solubilizări*, s.f. Proces de transformare a unei substanțe greu solubile într-una ușor solubilă, în urma unui proces fizic sau a unei reacții chimice. V. **solubiliza**.

SOLUNAR, -*Ă*, *solunari*, -e, adj. Care se referă simultan la Soare și la Lună. ◇ *Ore solunare* = ore favorabile pescuitului stabilite în funcție de poziția simultană a Soarelui și a Lunii. Din fr. **solunaire**.

SOLUȚIONA, *soluționéz*, vb. I. Tranz. A găsi, a da o soluție; a dezlega, a rezolva. - **SOLUȚIONARE**, *soluționări*, s.f. Acțiunea de

a soluționa și rezultatul ei; dezlegare, rezolvare. V. **soluționa**.

SOLUȚIONAT, -Ă, *soluționați*, -te, adj. 1. Pentru care s-a găsit o soluție (convenabilă); rezolvat. 2. (Despre controverse, litigii, conflicte) Căruia i s-a pus capăt; rezolvat. V. **soluționa**.

NESOLUȚIONAT, -Ă, *nesoluționați*, -te, adj. Care nu este încă soluționat. - **Ne-** + **soluționat**.

SOLVABIL, -Ă, *solvabili*, -e, adj. Care dispune de suficiente mijloace bănești sau bunuri pentru a-și îndeplini la termen obligațiile; care plătește prompt, bun de plată; solvent. Din fr. **solvable**.

SOLVABILITATE s.f. Însușirea de a fi solvabil; solvență. Din fr. **solvabilité**.

SOLVAT, *solvați*, s.m. (Chim.) Dizolvat. Din fr. **solvate**.

SOLVATARE s.f. Fenomen care însoțește dizolvarea substanțelor într-un solvent și care constă în stabilirea unor legături între ioni sau moleculele substanței dizolvate și moleculele dizolvantului. - După fr. **solvation**.

SOLVATA, *solvatez*, vb. I. Intrans. (Chim.)

A produce o solvatare. - Cf. **solvatare**.

SOMA¹ s.f. Ansamblul celulelor diploide ale organismului viu. Din fr. **soma**.

SOMA², *somez*, vb. I. Tranz. A cere (cuiva) în chip categoric (și sub amenințare) să suporte anumite consecințe, să îndeplinească ceva. ♦ (Jur.) A pune cuiva în vedere, cu forme legale, să execute (sau să nu execute) ceva. Din fr. **sommer**.

SOMARE, *somări*, s.f. Acțiunea de a *soma*² și rezultatul ei; avertizare, avizare, înștiințare. V. **soma**².

SOMAT, -Ă, *somați*, -te, adj. Căruia i s-a cerut (sub amenințare, cu forme legale etc.) să execute ceva; înștiințat, avertizat, avizat. V. **soma**².

SOMALI s.f. Limbă afro-asiatică oficială în Somalia. Din fr. **somali**.

SOMATIC, -Ă, *somatici*, -ce, adj. (Biol.) Care ține de corp, privitor la corp (considerat un ansamblu unitar). ♦ *Celule somatice* = celulele corpului (cu excepția celor sexuale). Din fr. **somatique**.

SOMATOLOGIE s.f. Știință care se ocupă de studiul anatomic și fiziologic al corpului omenesc viu. Din fr. **somatologie**.

SOMATOMETRIE s.f. Ansamblul măsurătorilor efectuate pentru a determina forma și dimensiunile corpului (animalelor). Din fr. **somatométrie**.

SOMATOTROP, -Ă, *somatotropi*, -e, adj. Care acționează asupra corpului. ♦ *Hormon somatotrop* = hormon secretat de lobul anterior al hipofizei, care stimulează creșterea corpului. Din fr. **somatrope**.

SOMAȚIE, *somații*, s.f. Faptul de a soma; invitație prin care se pune cuiva în vedere să execute (sau să nu execute) ceva; ordin scris emanat de la o autoritate prin care se ordonă cuiva să execute (sau să înceteze de a executa) o acțiune. [Var.: (înv.) **somațiune** s.f.] Din fr. **somation**.

SOMIERĂ, *somiere*, s.f. 1. Rețea elastică de sârmă, de arcuri etc. fixată pe cadrul patului, peste care se așază salteaua; p. ext. parte a unui pat formată dintr-un schelet care susține un ansamblu de elemente elastice, un material de umplutură și o țesătură de acoperire. 2. Bloc de piatră care susține o boltă. 3. Fiecare dintre grinzile principale pe care sunt rezemate grinzile secundare ale unui planșeu. Din fr. **sommier**.

SOMITATE, *somități*, s.f. Persoană care se bucură de un mare prestigiu pentru merite deosebite într-un anumit domeniu de activitate. Din fr. **sommité**.

SOMNAMBUL, -Ă, *somnambuli*, -e, s.m. și f. Persoană care suferă de somnambulism; noctambul. ♦ (Adjectival) *Ființă somnambulă*. Din fr. **somnambule**.

SOMNAMBULIC, -Ă, *somnambulici*, -ce, adj. Care aparține somnambulului sau somnambulismului, privitor la somnambul sau la somnambulism. Din fr. **somnambulique**.

SOMNAMBULISM s.n. 1. Stare de automatism inconștient manifestată prin părăsirea patului în timpul somnului și executarea unor acte coordonate de care individul în cauză nu-și mai amintește la trezire; noctambulism. 2. Executare automată a unor acte de către o persoană hipnotizată. Din fr. **somnambulisme**.

SOMNOLA, *somnoléz*, vb. I. Intrans. (Franțuzism) A dormita, a picoti, a moțai. Din fr. **somnoler**.

SOMNOLARE, *somnolări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *somnola* și rezultatul ei. V. **somnola**.

SOMON, *somoni*, s.m. Pește teleostean răpitor marin din familia salmonidelor, lung de 1-1,5 m și cu greutatea de 25-30 kg, care intră vara în fluvii pentru a-și depune icrele (*Salmo salar*). Din fr. **saumon**.

SOMPTUAR, -Ă, *somptuari*, -e, adj. Referitor la cheltuieli. ♦ *Legi somptuare* = legi care, în vechea Romă, interziceau cheltuielile exagerate, în special pentru lux și risipă. Din fr. **somptuaire**.

SOMPTUOS, -OASĂ, *somptuoși*, -oase, adj. (Livr.) Care este de o eleganță impunătoare și foarte costisitoare; fastuos, luxos, bogat. Din fr. **somptueux**.

SOMPTUOZITATE s.f. (Livr.) Însușirea a ceea ce este somptuos, fast, eleganță, lux; splendoare. Din fr. **somptuosité**.

SONA, *sonez*, vb. I. Refl. (Fam.; despre oameni) A-și pierde judecata, a se țicni. - După fr. **sonné**.

SONANTĂ, *sonante*, s.f. Consoană a cărei emisiune nu comportă nici un zgomot și care are unele caracteristici ale atonației și funcționale apropiate de vocale. ♦ (Adjectival) *Consoană sonantă*. Din fr. **sonnante**.

SONAR, *sonare*, s.n. 1. Principiu natural și tehnic de detectare a unui obiect în spațiu, bazat pe emisia și reflectarea undelor. 2. Detector sonic pentru telecomunicații subacvatice, folosit pentru reperarea unor obiecte submarine. Din fr. **sonar**.

SONDA, *sondez*, vb. I. Tranz. 1. A cerceta, a supune unui sondaj straturile unui teren, adâncimea sau fundul unei ape etc.; a explora. ♦ A cerceta sau a evacua o cavități a organismului cu ajutorul unei sonde. 2. Fig. A încerca să afli gândurile, sentimentele, intențiile cuiva; a iscodi, a ispiți; a tănași. Din fr. **sonder**.

SONDARE, *sondări*, s.f. Acțiunea de a *sonda* și rezultatul ei; sondaj, investigație, studiu, cercetare. V. **sonda**.

SONDABIL, -**Ă**, *sondabili*, -e, adj. (Despre terenuri, ape) Care poate fi sondat. - **Sonda** + suf. -bil.

SONDAJ, *sondaje*, s.n. Acțiunea de a sonda; sondare. 1. Cercetare a solului sau a subsolului pentru determinarea proprietăților rocilor, găsirea (și extragerea) unor substanțe utile etc. ♦ Luare de probe dintr-un material compact. ♦ Introducere a unei sonde într-o plagă sau într-o cavități naturală a organismului, pentru a face posibilă evacuare substanțelor nocive, pentru extragerea unei probe în vederea unei analize etc. 2. Fig. Cercetare, investigație, studiu. Din fr. **sondage**.

SONDĂ, *sonde*, s.f. 1. Gaură cilindrică forată în interiorul scoarței pământului în vederea exploatarei unui zăcămint de hidrocarburi fluide, a explorării unor straturi etc. ♦ Instalație situată deasupra unei sonde (1). 2. Aparat care servește la extragerea unei mici cantități dintr-un material compact sau granulat (pământ, ciment, nisip etc.). ♦ Burghiu mare, acționat mecanic, cu care se fac foraje în sol (în scopul de a-l explora și a cunoaște natura straturilor). 3. Instrument chirurgical în formă de tub cilindric de metal, de cauciuc etc. care servește la explorarea sau la evacuarea unor canale sau cavități din organism ori la drenarea plăgilor. 4. Instrument cu ajutorul căruia se efectuează diferite observații hidrometrice ca măsurarea adâncimii unei ape, recoltarea de probe de pe fundul apelor etc. 5. Dispozitiv sensibil, asociat unui aparat de măsură, care poate fi plasat în diferite puncte din spațiu pentru exploatarea unui câmp fizic. 6. (În sintagmele) *Balon-sondă* = balon prevăzut cu aparate de observație, care se lansează în atmosferă pentru diferite cercetări științifice. *Sondă spațială* = satelit artificial sau vehicul spațial fără oameni, lansat în spațiul cosmic

pentru cercetarea lui directă. 7. Pahar lunguiet și subțire, mai îngust în partea de jos. Din fr. **sonde**.

SONDEZĂ, *sondeze*, s.f. Instalație de foraj de mică adâncime. Din fr. **sondeuse**.

SONDOR, *sondori*, s.m. Muncitor la o sondă (1). Din fr. **sondeur**.

SONETĂ, *sonete*, s.f. Dispozitiv alcătuit dintr-un berbec care alunecă pe un stâlp vertical, cu care se bat (manual sau mecanic) piloții în sol (de obicei pe fundul unei ape), menținându-i totodată în poziția prescrisă. Din fr. **sonnette**.

SONIC, -**Ă**, *sonici*, -ce, adj. Care ține de sunete, privitor la sunete. ♦ (Despre anumite fenomene) Care se manifestă cu o viteză apropiată de cea a sunetului. Din fr. **sonique**.

SONICITATE s.f. Ramură a mecanicii care se ocupă cu transmiterea prin vibrații și prin unde elastice longitudinale a energiei sau a puterii mecanice în masa corpurilor lichide și a corpurilor solide. - **Sonic** + suf. -itate.

HIDROSONICITATE s.f. Ramură a fizicii care studiază transmiterea energiei prin unde elastice în medii lichide. - **Hidro-** + **sonicitate**.

SONOCITAȚIE s.f. Operație prin care se determină poziția unui obiect față de un anumit reper cu ajutorul undelor sonore, fără participarea activă a obiectului. Din fr. **sonolocalion**.

SONOLUMINISCENȚĂ s.f. Emisiune slabă de lumină care însoțește fenomenul de formare a bulelor de gaze dintr-un lichid supus acțiunii ultrasunetelor. Din fr. **sonoluminescence**.

SONOMETRIC, -**Ă**, *sonometrici*, -ce, adj. (Fon.) Referitor la sonometrie, de sonometrie. Din fr. **sonométrique**.

SONOMETRIE s.f. (Fon.) Tehnică de măsurare a sunetelor cu ajutorul sonometrului. Din fr. **sonométrie**.

SONOMETRU, *sonometre*, s.n. Dispozitiv folosit la verificarea legilor de vibrație a coardelor, pentru a compara înălțimea a două sunete sau pentru a măsura un interval. ♦ Instrument electronic pentru măsurarea intensității undelor sonore, de obicei a zgomotelor. Din fr. **sonomètre**.

SONORIZA, *sonorizéz*, vb. I. Tranz. A face (să fie) sonor. ♦ Tranz. și refl. (Despre consoane surde) A (se) transforma în consoană sonoră. ♦ A adăuga unei producții cinematografice sau de televiziune partea sonoră. Din fr. **sonoriser**.

SONORIZARE, *sonorizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sonoriza* și rezultatul ei; *spec.* partea sonoră a unui film. V. **sonoriza**.

DESONORIZANT, -**Ă**, *desonorizanți*, -te, adj. Care atenuează sau înlătură zgomotul. - **Desonoriza** + suf. -ant.

SONOSFERĂ, *sonosfere*, s.f. Mică incintă acustică de formă sferică folosită în special în autoturisme. Din fr. **sonosphère**.

SOPORIFIC, *Ā, soporifici, -ce*, adj., s.n. (Livr.) Somnifer. Din fr. **soporifique**.

SOR, *sori*, s.m. (Bot.) Grupare de sporangi situată pe fața inferioară a frunzelor la ferigi. Din fr. **sore**.

SORBET, *sorbete*, s.n. (Rar) Băutură răcoritoare preparată din suc de fructe, zahăr și lichior sau apă. [Pl. și: *sorbeturi*] Din fr. **sorbet**.

SORBOZĂ s.f. Substanță chimică asemănătoare cu fructoza, folosită la sinteza vitaminei C. Din fr. **sorbose**.

SORBTIE, *sorbții*, s.f. Denumire generală dată fenomenelor de absorbție și adsorbție. Din fr. **sorption**.

SOREDIE, *soredii*, s.f. Parte a talului unui lichen care se detașează de el și poate reproduce planta. Din fr. **sorédie**

SOROZĂ, *soroze*, s.f. Tip de fruct compus, la care învelișurile florale devin cămoase. Din fr. **sorose**.

SORT, *sorturi*, s.n. Obiect, produs sau grup de obiecte ori de produse care aparțin ca varietăți unei categorii mai mari; fel, gen, varietate, categorie, calitate (de mărfuri, de produse). Din fr. **sorte**.

SOSIE, *sosii*, s.f. Persoană care seamănă perfect cu alta, încât nu pot fi deosebite fizic. Din fr. **sosie**.

SOSIERĂ, *sosiere*, s.f. Vas în care se servește sosul¹ la masă. Din fr. **saucière**.

SOTÉ, *soteuri*, s.n., adj. invar. (Mâncare, zarzavat) care este fierț la un foc mic și înăbușit cu unt. Din fr. **sauté**.

SOVIETIC, *-Ā, sovietici, -ce*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a Uniunii Sovietice sau era originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Uniunii Sovietice sau sovieticilor, privitor la Uniunea Sovietică sau la sovietici, originar din Uniunea Sovietică. ♦ Care aparține sovietelor, privitor la soviete; propriu sovietelor. Din fr. **soviétique**.

SPADASIN, *spadasini*, s.m. **1.** Persoană care luptă înarmată cu spada. ♦ Persoană căreia îi place să se duela; duelgiu; *p. ext.* ucigaș. **2.** Sportiv specializat în probele de spadă. Din fr. **spadassin**.

SPADICIFLORE s.f. pl. Ordin de plante erbacee perene, monocotiledonate, care au inflorescențe în formă de spic (spadice) (*Arales*). - După fr. **spadiciflores**.

SPAHIU, *spahii*, s.m. Militar din vechea cavalerie indigenă a coloniilor franceze din nordul Africii. Din fr. **spahi**.

SPARCETĂ, *sparcete*, s.f. Plantă erbacee leguminoasă cu frunze imparipenate, cu flori roșii-trandafirii și cu fructul în formă de păstaie, cultivată ca plantă de nutreț (*Onobrychis*

viciaefolia). [Var.: **sparchetă** s.f.] - După fr. **esparcette**.

SPARRINGPARTNER, *sparringpartneri*, s.m. Sportiv sau echipă care servește ca partener de antrenament și de pregătire altui sportiv sau altei echipe. Din fr. **sparring-partner** (după *partener*).

SPASM, *spasme*, s.n. Con tracție involuntară bruscă (și violentă) a unui mușchi sau a unui grup de mușchi; convulsie. ♦ Grimasă. [Pl. și: *spasmuri*] Din fr. **spasme**.

SPASMOFILIC, *-Ā, spasmofilici, -ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de spasmofilie. Din fr. **spasmophilique**.

SPASMOFILIE s.f. (Med.) Predispoziție la convulsii din cauza unei excitabilități exagerate a sistemului nervos muscular. Din fr. **spasmophilie**.

SPASMOGEN, *-Ā, spasmogeni, -e*, adj. Care provoacă spasme. Din fr. **spasmogène**.

SPASMOLITIC, *-Ā, spasmolitici, -ce*, adj., s.n. (Medicament) care suprimă starea spasmodică. Din fr. **spasmolytique**.

SPASTIC, *-Ā, spastici, -ce*, adj. (Med.) Spasmodic. Din fr. **spastique**.

SPATULAT, *-Ā, spatulați, -te*, adj. În formă de spatulă, de lopățică. Din fr. **spatulé**.

SPATULĂ, *spatule*, s.f. Mică unealtă în formă de lopățică, folosită în sculptură, farmacie etc. pentru a lua, a amesteca și a întinde diferite substanțe pulverulente sau vâscoase. Din fr. **spatule**.

SPAȚIAL, *-Ā, spațiali, -e*, adj. Care ține de spațiu, privitor la spațiu, din spațiu. ♦ *Cabină spațială* = capsulă cosmică. ♦ Spec. Referitor la spațiul cosmic, interplanetar. Din fr. **spatial**.

SPAȚIALITATE s.f. Caracterul a ceea ce este spațial; lărgime, spațiu deschis. Din fr. **spatialité**.

SPAȚIALIZA, *spațializez*, vb. I. Tranz. A reprezenta în spațiu. Din fr. **spatialiser**.

SPAȚIALIZARE, *spațializări*, s.f. Acțiunea de a spațializa. V. **spațializa**.

SPAȚIALIZAT, *-Ā, spațializați, -te*, adj. Care a fost reprezentat în spațiu. V. **spațializa**.

SPAȚIOS, *-OASĂ, spațioși, -oase*, adj. Care ocupă o suprafață mare, cu mult spațiu; larg, încâpător; vast. Din fr. **spacieux**.

SPECIALIZA, *specializez*, vb. I. **1.** Refl. A se consacra studiului și aplicării unei anumite ramuri din știință, din tehnică etc.; a deveni specialist. **2.** Tranz. A face să capete trăsături specifice, a imprima caractere speciale. **3.** Tranz. și refl. A (se) limita la fabricarea anumitor produse. Din fr. **spécialiser**.

SPECIALIZARE, *specializări*, s.f. Acțiunea de a (se) specializa și rezultatul ei. V. **specializa**.

SPECIAȚIE s.f. Formare a unor specii noi de plante sau de animale ca urmare a unor procese biologice. Din fr. **spéciation**.

SPECIFIC, -Ă, specifici, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Care este propriu, caracteristic unei ființe, unui lucru sau unui fenomen; particular, distinct. ♦ Care se raportează la o unitate, la o cantitate (dintr-un material). **2.** S.n. Caracterul propriu, particular, special al cuiva sau a ceva; specificitate, notă distinctivă. Din fr. **spécifique**. **SPECIFICATIV, -Ă, specificativi, -e, adj. (Rar)** Care specifică, în care se specifică ceva; specificator. Din fr. **spécificatif**.

SPECIFICITATE s.f. Specific (2). Din fr. **spécificité**.

SPECIMEN, specimen, s.n. (Adesea fig.) Exemplar, model, exemplu care ilustrează un gen, o specie, un obiect etc. Din fr. **spécimen**.

SPECTACULAR, -Ă, spectaculari, -e, adj. (Livr.) Spectaculos. Din fr. **spectaculaire**.

SPECTRAL, -Ă, spectrali, -e, adj. 1. Care aparține spectrului (1), privitor la spectru; de culoarea spectrului; ca de spectru. ♦ *Analiză spectrală* = metodă de identificare a diferitelor elemente dintr-un corp cu ajutorul analizei spectrului luminii emise de corp. *Instrument spectral* = instrument optic folosit pentru a obține dispersarea unei radiații electromagnetice compuse în radiațiile monocromatice componente. **2.** Cu aspect de fantomă; fantomatic. Din fr. **spectral**.

SPECTROFOTOMETRIE s.f. Ramură a opticii care se ocupă cu determinarea intensității radiațiilor monocromatice care constituie spectrul unei radiații compuse. Din fr. **spectrophotométrie**.

SPECTROFOTOMETRU, spectrofotometre, s.n. Instrument optic care servește la obținerea spectrelor de emisie sau de absorbție ale substanțelor, cu ajutorul cărora se determină atât lungimile de undă ale liniilor spectrale, cât și intensitățile acestor linii prin comparare cu liniile unui spectru cunoscut. Din fr. **spectrophotomètre**.

SPECTROGRAF, spectrografe, s.n. 1. Instrument pentru înregistrarea prin fotografiere a spectrului luminii. **2.** (În sintagma) *Spectrograf de masă* = instalație pentru determinarea și izolarea izotopilor unei substanțe. **3.** Aparat specializat pentru analizarea spectrală a semnalelor complexe. Din fr. **spectrographe**.

SPECTROGRAFIC, -Ă, spectrografici, -ce, adj. (Fiz.) Referitor la spectrografie, de spectrografie. Din fr. **spectrographique**.

SPECTROGRAFIE s.f. (Fiz.) Studiere a unui spectru cu ajutorul spectrografului. Din fr. **spectrographie**.

SPECTROGRAMĂ, spectrograme, s.f. Fotografie sau desen care reproduce un spectru (1). Din fr. **spectrogramme**.

SPECTROHELIOGRAF, spectroheliografe, s.n. Aparat folosit pentru fotografierea Soarelui în lumină monocromatică. Din fr. **spectrohéliographe**.

SPECTROHELIOSCOP, spectrohelioscoape, s.n. (Astron.) Aparat pentru observarea Soarelui în lumină monocromatică. Din fr. **spectrohélioscope**.

SPECTROMETRIC, -Ă, spectrometrici, -ce, adj. Care aparține spectrometrului, privitor la spectrometru; care se efectuează cu spectrometrul. Din fr. **spectrométrique**.

SPECTROMETRIE s.f. Ansamblul procedeelelor de utilizare a spectrometrelor. ♦ Comparare a intensităților luminoase a două radiații monocromatice. Din fr. **spectrométrie**.

SPECTROMETRU, spectrometre, s.n. Instrument folosit pentru studiul spectrelor (1) prin măsurarea intensității fiecărei radiații monocromatice din spectru. Din fr. **spectromètre**.

SPECTROSCOP, spectroscop, s.n. Instrument optic cu care se examinează și se studiază vizual spectrul luminii. Din fr. **spectroscope**.

SPECTROSCOPIC, -Ă, spectroscopiei, -ce, adj. Care aparține spectroscopiei, privitor la spectroscopie; care se face cu ajutorul spectroscopului. Din fr. **spectroscopique**.

SPECTROSCOPIE s.f. Ramură a opticii care studiază spectrele. Din fr. **spectroscopie**.

SPECULA, speculez, vb. I. 1. Tranz. A trage foloasele dintr-o anumită situație, a avea un profit din ceva; a exploata, a înșela pe cineva (profitând de anumite împrejurări). ♦ A face speculă, a vinde cu suprapreț. **2.** Tranz. A face tranzacții de valori. **3.** In tranz. și tranz. A face speculații. Din fr. **spéculer**.

SPECULĂ, specule, s.f. 1. Comerț ilicit care constă în vinderea sau revinderea, cu prețuri exagerate, a unor mărfuri. **2.** Tranzacție de bursă care constă în cumpărarea (și vânzarea) valorilor, cu scopul de a obține câștiguri din diferența de curs. Din **specula** (derivat regresiv).

SPECULAȚIE, speculații, s.f. 1. Studiu, cercetare abstractă, considerație pur teoretică asupra unei probleme. **2.** Speculă în afaceri; afacere bazată pe înșelătorie. **3.** Tranzacție bursieră de valori prin care se urmărește realizarea de profit. [Var.: **speculațiune** s.f.] Din fr. **spéculation**.

SPECULATIV, -Ă, speculativ, -e, adj. Care aparține speculației (1), care se ocupă numai de teorie fără legătură cu practica și cu experiența. Din fr. **spéculatif**.

SPEOLOG, -Ă, speologi, -ge, s.m. și f. Specialist în speologie. Cf. fr. **spéléologue**.

SPEOLOGIC, -Ă, speologici, -ce, adj. Care aparține speologiei, privitor la speologie.-

Speolog[ie] + suf. *-ic*. Cf. fr. *spéléologique*.

SPEOLOGIE s.f. Știință care are ca obiect explorarea și studiul complex al peșterilor. - Cf. fr. *spéléologie*.

SPERMATECA, *spermateci*, s.f. (Biol.) Organ al insectei femele care înmagazinează spermatozoizii. Din fr. *spermathèque*.

SPERMATIC, *-Ă, spermatici, -ce*, adj. Care aparține spermei, privitor la spermă, care conține sau produce spermă. Din fr. *spermatique*.

SPERMATIDĂ, *spermatide*, s.f. (Biol.) Celulă germinală masculină rezultată prin diviziunea spermatocitului. Din fr. *spermatide*.

SPERMATIE, *spermatii*, s.f. (Bot.) Gamet masculin cu un singur nucleu. Din fr. *spermatie*.

SPERMATOCIT, *spermatoците*, s.n. (Biol.) Celulă de reproducere masculină provenită din spermatogonii. Din fr. *spermatocyte*.

SPERMATOFITĂ, *spermatofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante superioare cu structura diferențiată în rădăcină, tulpină, frunze, flori și care produc semințe; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. Din fr. *spermatophytes*.

SPERMATOFOR, *spermatofori*, s.m. (Biol.) Capsulă cu spermatozoizi la unele insecte, la cefalopode etc. Din fr. *spermatophore*.

SPERMATOGENEZĂ s.f. Proces de formare a spermatozoidelor. Din fr. *spermatogénèse*.

SPERMATOAGONIE, *spermatogonii*, s.f. (Biol.) Celulă germinală producătoare de spermatii. Din fr. *spermatogonie*.

SPERMATOREE, *spermatoree*, s.f. (Med.) Eliminarea de spermă prin uretră în afara actului sexual. Din fr. *spermatorrhée*.

SPERMATOZOID, *spermatozoizi*, s.m. Celulă sexuală mobilă a organismului animal și vegetal mascul. Din fr. *spermatozoïde*.

SPERMOGRAMĂ, *spermograme*, s.f. (Med.) Examen cantitativ și calitativ microscopic și microscopic al spermei; diagrama rezultată în urma acestui examen. Din fr. *spermogramme*.

SPICIFORM, *-Ă, spiciformi, -e*, adj. Care are formă de spic. Din fr. *spiciforme*.

SPINAL, *-Ă, spinali, -e*, adj. (Livr.) Care aparține coloanei vertebrale sau spinării, privitor la coloana vertebrală sau la spinare. Din fr. *spinal*.

SPINALGIE, *spinalgii*, s.f. (Med.) Durere localizată în coloana vertebrală. Din fr. *spinalgie*.

SPINEL, *spinel*, s.m. Minereu de magneziu cristalizat în sistemul cubic, divers colorat, cu luciu sticios și duritate mare, cu varietăți folosite ca pietre prețioase. Din fr. *spinelle*.

SPINTARISCOP, *spintariscoape*, s.n. (Fiz.) Instrument folosit pentru a observa scânteierile produse de unele particule emise de o anumită sursă. Din fr. *spintariscopes*.

SPINTEROMETRU, *spinterometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară valorile tensiunilor electrice înalte. Din fr. *spinthéromètre*.

SPIONAJ s.n. Faptul de a *spiona* (1); îndeletnicirea spionului. ♦ Iscodire, pândă, urmărire. După fr. *espionnage*. Cf. it. *spionaggio*.

SPIRAL, *-Ă, spirali, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Curbă plană deschisă care se rotește (sau se înfășoară) în jurul unui punct fix; *p. ext.* obiect care are această formă. **2.** Adj. Care are formă de spirală (1); spiralat. Din fr. *spiral*.

SPIRALIC, *-Ă, spiralice, -ce*, adj. Spiralat. - **Spiral** + suf. *-ic*.

SPIRALAT, *-Ă, spiralați, -te*, adj. În formă de spirală; spiral, spiroidal. Din fr. *spiralé*.

SPIRALIZARE, *spiralizări*, s.f. Operație de deformare a unui material metalic, care capătă forma unei spirale sau a unei elice. Din fr. *spiralisation*.

SPIRANT, *-Ă, spirante*, adj. (În sintagma) *Sunet spirant* sau *consoană spirantă* (și substantivat, f.) = consoană constrictivă. Din fr. *spirante*.

SPIRIFER, *spirifere*, s.n. (La pl.) Gen fosil de brahiopode articulate caracterizate prin valve de forma unor aripi; (și la sg.) animal care face parte din acest gen. Din fr. *spirifer*.

SPIRIL, *spirili*, s.m. Nume generic dat bacteriilor în formă de fire în spirală cu unul sau mai mulți bacili la unul dintre capete. Din fr. *spirile*.

SPIRITISM s.n. Doctrină și practică bazate pe credința posibilității de comunicare cu spiritele celor morți (prin mijlocirea unui mediu). Din fr. *spiritisme*.

SPIRITIST, *-Ă, spiritiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține spiritismului, privitor la spiritism. **2.** S.m. și f. Persoană care practică spiritismul. Din fr. *spiritiste*.

SPIRITUAL, *-Ă, spirituali, -e*, adj. **1.** Care aparține spiritualui, privitor la spirit; ideal, material; sufletește; intelectual; *p. ext.* cultural. **2.** Intelligent, deștept, ager; dotat cu umor. ♦ Care oglindește, exprimă, denotă inteligență, istețime, umor. **3.** Care aparține religiei sau bisericii; bisericesc, religios; duhovnicesc. ♦ (Substantivat, m.) Duhovnic. Din fr. *spirituel*.

SPIRITUALICEȘTE adv. Din punct de vedere spiritual. - **Spiritual** + suf. *-icește*.

SPIRITUALISM s.n. Doctrină filozofică, opusă materialismului, care consideră că factorul de bază al Universului este spiritul (materia fiind un simplu produs al spiritului) sau că spiritul există independent de materie. V. *idealism*. Din fr. *spiritualisme*.

SPIRITUALIST, *-Ă, spiritualiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Care aparține spiritualismului,

privitor la spiritualism. 2. S.m. și f. Adept al spiritualismului. Din fr. **spiritualiste**.

SPIRITUALITATE s.f. Calitatea, caracterul a ceea ce este spiritual. ♦ (p. spec.) Ceea ce caracterizează o colectivitate umană din punctul de vedere al vieții sale spirituale, al specificului culturii sale. Din fr. **spiritualité**.

SPIRITUALIZA, *spiritualizez*, vb. I. Tranz. A încerca să dea sau a da fenomenelor, lucrurilor etc. un caracter sau un conținut spiritual, a încerca să le detașeze de materie. ♦ Refl. A căpăta o anumită adâncime spirituală. Din fr. **spiritualiser**.

SPIRITUALIZARE, *spiritualizări*, s.f. Faptul de a spiritualiza. V. **spiritualiza**.

SPIRITUALIZAT, *spiritualizați*, -te, adj. Care a căpătat un caracter spiritual; imaterial. ♦ Care a căpătat o anumită adâncime, care și-a adâncit conținutul sufleteșc, intelectual. V. **spiritualiza**.

SPIROCHET, *spirocheți*, s.m. Nume dat mai multor bacterii în formă de filament subțire, spiralat, mobil, dintre care unele sunt patogene pentru om. Din fr. **spirochète**.

SPIROCHETOZĂ, *spirochetoze*, s.f. Boală infecțioasă provocată de spirocheți. Din fr. **spirochétose**.

SPIROGRAF, *spirografe*, s.n. Aparat care înregistrează mișcările respiratorii și efectuează măsurarea cantitativă a oxigenului inspirat și a bioxidului de carbon expirat. Din fr. **spirographie**.

SPIROGRAFIE, *spirografii*, s.f. (Med.) Înregistrare grafică a ventilației pulmonare. Din fr. **spirographie**.

SPIROGRAMĂ, *spirograme*, s.f. (Med.) Diagramă obținută la spirograf. Din fr. **spirogramme**.

SPIROIDAL, -Ă, *spiroidali*, -e, adj. Spiralat. Din fr. **spiroïdal**.

SPIROMETRIE, *spirometrii*, s.f. Stabilire a funcției și a capacității respiratorii pulmonare cu ajutorul spirometrelor sau al spirografelor. Din fr. **spirométrie**.

SPIROMETRU, *spirometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea capacității de respirație a plămânilor. Din fr. **spiromètre**.

SPLANHNOLOGIE s.f. Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul organelor interne. Din fr. **splanchnologie**.

SPODUMEN s.n. Silicat natural de litiu și de aluminiu, de culoare albă-cenușie, galbenă-verzuie sau violetă, cu luciu sidefiu. Din fr. **spodumène**.

SPOLIA, *spoliez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A lua cuiva (în mod abuziv sau prin înșelăciune) averea sau, p. ext., a lipsi pe cineva de drepturi, de libertăți etc.; a prăda, a jefui. Din fr. **spolier**.

SPOLIERE, *spolieri*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *spolia* și rezultatul ei; jefuire, prădare; înșelare; spoliație. V. **spolia**.

SPOLIATIE, *spoliații*, s.f. (Livr.) Spolier. Din fr. **spoliation**.

SPOLIATOR, -OARE, *spoliatori*, -oare, s.m. și f. (Livr.) Persoană care spoliază; jefuitor. Din fr. **spoliateur**.

SPONDAIC, *spondaice*, adj. (În versificația greco-latină; în sintagma) *Vers spondaic* = hexametrul în care al cincilea picior este format dintr-un spondeu. Din fr. **spondaïque**.

SPONDIL, *spondili*, s.m. (La pl.) Gen de lamelibranhiate cu cochilia formată din două valve inegale și cu două urechiușe; (și la sg.) animal care face parte din acest gen. Din fr. **spondyle**.

SPONDILITĂ, *spondilite*, s.f. Inflamație (de natură tuberculoasă, infecțioasă, traumatică etc.) a coloanei vertebrale. Din fr. **spondylite**.

SPONDILOZĂ, *spondiloze*, s.f. Boală localizată la coloana vertebrală (în totalitate sau la unele segmente ale ei), care se manifestă prin dureri și limitarea mobilității acesteia. Din fr. **spondylose**.

SPONGIER, *spongieri*, s.m. (La plural) Încrengătură de animale nevertebrate cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fibre elastice și rezistente; (și la sg.) animal care face parte din această încrengătură. Din fr. **spongiaires**.

SPONGIOZITATE s.f. Calitatea de a fi spongios. Din fr. **spongiösité**.

SPONGITĂ, *spongite*, s.f. Piatră plină de porozități care imită buretele. Din fr. **spongite**.

SPONTANEITATE s.f. Însușire a ceea ce este spontan. ♦ Vioiciune, promptitudine, naturalețe promptă în atitudini, în comportări etc. Din fr. **spontanéité**.

SPOR, *spori*, s.m. Organ microscopic al organismelor vegetale, care servește la înmulțire, la răspândire și, adesea, pentru supraviețuirea în condiții nefavorabile. ♦ (Zool.) Corpuscul reproducător la anumite protozoare. Din fr. **spore**.

SPORADIC, -Ă, *sporadici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) Care apare, care se manifestă pe ici, pe colo sau din când în când; lipsit de continuitate; distanțat, rar; împrăștiat, dispersat, răzleț, izolat; întâmplător. Din fr. **sporadique**.

SPORADICITATE s.f. (Rar) Însușirea, calitatea de a fi sporadic. Din fr. **sporadicité**.

SPORANGE, *sporangii*, s.m. Organ în formă de săculeț în care se dezvoltă sporii la plantele criptogame. Din fr. **sporange**.

SPORIFER, -Ă, *sporiferi*, -e, adj. Care poartă sau produce spori. Din fr. **sporifère**.

SPOROFIT, *sporofiți*, s.m. Organism vegetal care poartă spori. Din fr. **sporophyte**.

SPOROGEN, -Ă, *sporogeni*, -e, adj. (Biol.) Care produce spori. Din fr. **sporogène**.

SPOROGENEZĂ, *sporogeneze*, s.f. (Biol.) Proces de formare a sporilor. Din fr. **sporogènesé**.

SPOROGON, *sporogoni*, s.m. Sporofit al mușchilor. Din fr. **sporogone**.

SPOROZOAR, *sporozoare*, s.n. (La pl.) Clasă de protozoare caracterizată prin prezența stadiului de spor în faza lor de dezvoltare, care trăiesc ca paraziți intracelulari, producând boli grave la oameni și la animale; (și la sg.) animal care aparține acestei clase. Din fr. **sporozoaires**.

SPORT, *sporturi*, s.n. Complex de exerciții fizice și de jocuri practicate în mod metodic, cu scopul de a dezvolta, de a întări și de a educa voința, curajul, inițiativa și disciplina; fiecare dintre formele particulare, reglementate ale acestei activități. ♦ Loc. adj. *De sport* = sportiv.

♦ (Adjectival) Care este specific unui sportiv. *Haină sport*. Din fr. **sport**.

TELESPORT s.n. Emisiune de televiziune cu caracter sportiv. - **Tele-** + **sport**.

SPORTIV, -**Ă**, *sportivi*, -*e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de sport, privitor la sport; care servește la practicarea sporturilor; care este sau se comportă în conformitate cu regulile sporturilor. ♦ *Întâlnire* (sau *întrecere*) *sportivă* sau *concurs sportiv* = competiție sportivă la care participanții se întrec în vederea stabilirii unei ierarhii. ♦ Care demonstrează, denotă practicarea unui sport. *Ținută sportivă*. **2.** S.m. și f., adj. (Persoană) care practică sportul. Din fr. **sportif**.

NESPORTIV, -**Ă**, *nesportivi*, -*e*, adj. Care se abate de la regulile disciplinei sportive, care încalcă sportivitatea. - **Ne-** + **sportiv**.

POLISPORTIV, -**Ă**, *polisportivi*, -*e*, adj., s.m. și f. (Sportiv) care practică mai multe sporturi și este capabil să obțină în toate rezultate meritorii. - **Poli-** + **sportiv**.

SPORTIVITATE s.f. Însușirea de a fi sportiv; disciplină, conduită, atitudine cinstită, leală, plină de respect a unui sportiv față de partenerii și de adversarii săi. Din fr. **sportivité**.

SPORULAT, -**Ă**, *sporulați*, -*te*, adj. (Despre plante) Care se înmulțește prin spori. Din fr. **sporulé**.

SPORULAȚIE s.f. (Bot.) Proces de formare a sporilor; mod de reproducere asexuat prin spori. Din fr. **sporulation**.

SPOT, *spoturi*, s.n. **1.** (Fiz.) Urmă luminoasă lăsată pe o scară gradată sau pe un ecran de o rază de lumină reflectată pe oglinda unui instrument de măsură, care servește ca indicator.

♦ Fascicul concentrat de lumină folosit pentru iluminarea scenei sau a unui actor; proiector care produce acest fascicul. **2.** Scurt anunț sau reclamă comercială prezentată la radio și televiziune. Din fr. **spot**.

SPRINTA, *sprintéz*, vb. I. Intrans. A-și mări viteza de deplasare în timpul unei probe sportive (de obicei în finalul ei); a se deplasa în fugă cu

viteza maximă (într-o probă sportivă). Din fr. **sprinter**.

SPUMOZITATE, *spumozități*, s.f. Calitatea a ceea ce este spumos. Din fr. **spumosité**.

STABILIZA, *stabilizez*, vb. I. **1.** Refl. și tranz. A deveni sau a face să fie stabil; a (se) consolida, a (se) întări; a (se) statornici. **2.** Tranz. A fixa puterea de cumpărare a monedei naționale la un anumit curs. Din fr. **stabiliser**.

STABILIZANT, *stabilizanți*, s.m. Stabilizator (6). - **Stabiliza** + suf. -*ant*.

STABILIZARE, *stabilizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *stabiliza* și rezultatul ei; consolidare, întărire, statornicire. ♦ Fixare a valorii unei monede naționale la un anumit curs. V. **stabiliza**. Cf. fr. *stabilisation*.

STABILIZATOR, -**OARE**, *stabilizatori*, -*oare*, adj., subst. **1.** Adj. Care face stabil, care dă stabilitate. **2.** S.n. Organ dintr-un sistem tehnic care asigură stabilitatea sistemului. **3.** S.n. Aparat sau dispozitiv pentru menținerea constantă a tensiunii surselor de alimentare cu energie electrică. **4.** S.n. Partea fixă a ampenajului orizontal al unui avion. **5.** S.n. Legătură elastică între capetele osiei unui autovehicul, care împiedică înclinările mari ale acestuia. **6.** S.m. Substanță care se adaugă unei soluții pentru a-i mari stabilitatea sau pentru a o stabiliza; stabilizant. Din fr. **stabilisateur**.

STABULAȚIE s.f. Procedeu de întreținere și hrănire a animalelor prin menținerea lor în grajd pe perioada de iarnă sau pe întreaga perioadă de creștere, de îngrășare, de mulgere etc. Din fr. **stabulation**.

STADIE, *stadii*, s.f. Miră sau riglă gradată în centimetri, care servește în topografie la măsurarea indirectă a distanțelor terestre sau a cotelor relative ale punctelor de pe teren. Din fr. **stadia**.

STADIMETRIC, -**Ă**, *stadimetrici*, -*ce*, adj. Care aparține stadimetriei, privitor la stadimetrie; care se folosește în stadimetrie. Din fr. **stadimétrique**.

STADIMETRIE s.f. Operație topografică pentru întocmirea planurilor și a hărților, în care distanțele terestre se determină pe cale optică. Din fr. **stadimétrie**.

STADIMETRU, *stadimetre*, s.n. Instrument topografic pentru măsurarea indirectă a distanțelor dintre două puncte terestre. Din fr. **stadimètre**.

STAFILOCOC, *stafilococi*, s.m. Bacterie sferică ai cărei indivizi se grupează sub formă de ciorchini, care produce procese purulente locale (abcese) sau generalizate (septicemii). Din fr. **staphylocoque**.

STAFILOCOCIC, -**Ă**, *stafilococici*, -*ce*, adj. (Med.) Care este provocat de stafilococi; cu stafilococi. Din fr. **straphylococcique**.

STAFILOCOCIE, *stafilococii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru infecțiile cu stafilococi. Din fr. **staphylococcie**.

STAGIAR, -Ă, *stagiari*, -e, adj. **1.** (Despre oameni; adesea substantivat) Care își face stagiul (într-un domeniu de activitate). **2.** Care ține de stagi, privitor la stagi. Din fr. **stagiaire**.

STAGIU, *stagii*, s.n. **1.** Perioadă de timp în cursul căreia un angajat începător lucrează pentru a dobândi experiență în profesiunea sau în specialitatea lui, pentru a-și dovedi aptitudinile profesionale și capacitatea de muncă. ♦ Vechimea în muncă a unui angajat (începător). **2.** (În sintagma) *Stagiul militar* = perioadă de timp în care o persoană prestează serviciu activ în cadrele armatei, pentru a se iniția în problemele militare. **3.** Perioadă de timp care constituie o etapă în desfășurarea unei acțiuni, a unui proces etc. Din fr. **stage**. Cf. lat. *stadium*.

STAGIATURĂ, *stagiaturi*, s.f. Stagiul (**1**). - **Stagiul** + suf. -*tură*.

STAL, *staluri*, s.n. Scaun numerotat situat la parterul unei săli de spectacole, în spatele fotoliilor; *p. ext.* parte a sălii de spectacole unde se găsesc astfel de scaune. Din fr. **stalle**.

STALACTITĂ, *stalactite*, s.f. Depunere calcaroasă de formă conică fixată cu baza pe tavanul unor goluri subterane (peșteri, galerii), rezultată din depunerea, de-a lungul timpului, a calcitului din picăturile de apă. Din fr. **stalactite**.

STALACTITIC, -Ă, *stalactitici*, -ce, adj. De stalactită. - **Stalactită** + suf. -*ic*.

STALAGMITĂ, *stalagmite*, s.f. Depunere calcaroasă de formă conică fixată cu baza pe podeaua unor goluri subterane (peșteri, galerii), rezultată din depunerea, de-a lungul timpului, a calcitului din picăturile de apă care se scurg din vârful stalactitelor. Din fr. **stalagmite**.

STALAGMOMETRU, *stalagmometre*, s.n. Instrument folosit pentru determinarea tensiunii unei soluții sau a unui lichid prin determinarea numărului de picături din acea soluție sau din acel lichid care se scurg printr-un tub capilar. Din fr. **stalagmomètre**.

STALINIT s.n. Aliaj dur de fier cu crom, carbon, mangan și siliciu. Din fr. **stalinite**.

STAMINIFER, -Ă, *staminiferi*, -e, adj. (Despre flori sau părți ale lor) Care este purtător de stamine. Din fr. **staminifère**.

STAMINODIU, *staminodii*, s.n. Stamină sterilă, lipsită de anteră. Din fr. **staminode**.

STANAT, *stanați*, s.m. Sare a acidului stanic. Din fr. **stannate**.

STANDARDIZA, *standardizez*, vb. I. Tranz. **1.** A stabili și a aplica un standard. **2.** A fabrica în serie, pe baza unui standard. Din fr. **standardiser**.

STANDARDIZARE, *standardizări*, s.f. Acțiunea de a *standardiza* și rezultatul ei. V. **standardiza**.

STANIC, -Ă, *stanici*, -ce, adj. (Despre compuși ai staniului) Care conține staniu (tetravalent). ♦ *Acid stanic* = acid oxigenat al staniului. ♦ Privitor la staniu. Din fr. **stannique**.

STANIFER, -Ă, *staniferi*, -e, adj. (Despre roci, minereuri, terenuri) Care conține, care are staniu în compoziția sa; bogat în staniu. Din fr. **stannifère**.

STANINĂ s.f. Sulfură naturală complexă de staniu, fier și cupru. Din fr. **stannine**.

STANOS, -OASĂ, *stanoși -oase*, adj. (Despre compuși ai staniului) Care conține staniu (bivalent). Din fr. **stanneux**.

STATHUDER, *stathuderi*, s.m. Guvernator al unei provincii și comandant militar în Țările de Jos (în timpul stăpânirii spaniole). Din fr. **stathouder**.

STATIC, -Ă, *statici*, -ce, adj., s.f. **I. Adj. 1.** (Mec.) Care se referă la echilibrul forțelor, la starea de nemișcare a corpurilor. ♦ *Electricitate statică* = sarcină electrică invariabilă a unui corp în care nu se dezvoltă căldura, din cauza stării sale electrice. *Încercare statică* = încercare mecanică la care forța exterioară se aplică încet, progresiv, uniform și în același sens. *Presiune statică* = presiune interioară a unui fluid care curge, indicată de un instrument de măsură care se mișcă cu aceeași viteză ca și fluidul. **2.** Care nu se mișcă, nu se schimbă, nu se dezvoltă; imuabil, fix; lipsit de dinamism. **3.** (Fiziol.; în sintagma) *Simț static* = simț care orientează asupra poziției corpului și a părților lui în repaus, datorită impresiilor care vin de la mușchi, tendoane și articulații. **II.** S.f. Ramură a mecanicii care studiază sistemele de forțe pentru stabilirea condițiilor de echilibru ale unui corp aflat în stare de repaus sau de mișcare. ♦ *Statica lichidelor* = hidrostatică. *Statica gazelor* = aerostatică. *Statica grafică* = capitol al staticii care se ocupă de rezolvarea pe cale grafică a problemelor. *Statica construcțiilor* = disciplină care studiază metodele de calcul pentru determinarea eforturilor și a deformațiilor sistemelor de bare. Din fr. **statique**.

STAȚIONA, *staționez*, vb. I. Intrans. (Despre vehicule, trenuri, nave etc.) A sta câțva timp într-un loc (de pe traseu), așteptând suirea și coborârea pasagerilor, încărcarea și descărcarea mărfurilor etc., *p. ext.* (despre oameni) a se opri câțva timp într-un loc. Din fr. **stationner**.

STAȚIONAT¹ s.n. Staționare. V. **staționa**.

STAȚIONAT², -Ă, *staționați*, -te, adj. Care staționează. V. **staționa**.

STATISM s.n. Însușirea de a fi static. Din fr. **statisme**.

STATISTICIAN, -Ă, *statisticieni*, -e, s.m. și f. Specialist în statistică. Din fr. **statisticien**.

STATOCIST, *statociste*, s.n. Organ auditiv al nevertebratelor. Din fr. **statocyste**.

STOREACTOR, *storeactoare*, s.n. Reactor cu flux continuu de gaze, care funcționează fără compresor și care este folosit pentru propulsia unor avioane supersonice. Din fr. **storéacteur**.

STATOSCOP, *statoscoape*, s.n. Instrument de măsură care indică micile schimbări de altitudine ale unui avion față de o anumită altitudine de zbor aleasă. Din fr. **statoscope**.

STATUA, *statuez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A hotărî, a decide în mod oficial (printr-un statut, printr-o lege etc.). Din fr. **statuer**.

STATUIE, *statui*, s.f. Sculptură care reprezintă, în trei dimensiuni, imaginea integrală a unor ființe, a unor figuri alegorice etc., expusă de obicei într-un spațiu deschis. ♦ Expr. (Ir. sau prin exagerare) *A ridica (cuiva) o statuie* = **a)** a-și arăta recunoștința (față de cineva); **b)** a aduce (cuiva) laude superlativ. [Var.: (înv.) **statuă** s.f.] Din fr. **statue**. Cf. lat. **statua**.

STATUTAR, -**Ă**, *statutari*, -*e*, adj. Conform unui statut, bazat pe un statut; prevăzut, înscris într-un statut. Din fr. **statutaire**.

STAZĂ, *staze*, s.f. Oprire sau încetinire a circulației sângelui ori a secrețiilor interne, în unele părți ale organismului. Din fr. **stase**.

STEARAT, *stearați*, s.m. Sare sau ester al acidului stearic. Din fr. **stéarate**.

STEARIC, *stearici*, adj. (În sintagma) *Acid stearic* = acid solid, incolor, puțin solubil în apă, care se găsește combinat cu glicerina în grăsimile animale și vegetale și care se întrebuințează la fabricarea lumânărilor, în cosmetică etc. Din fr. **stéarique**.

STEARINĂ s.f. **1.** Amestec de acid stearic cu acid palmitic sau oleic, obținut din unele grăsimi solide și folosit la fabricarea lumânărilor, în industria textilă și în cea a cauciucului. **2.** Ester al acidului stearic, care intră în componența grăsimilor animale și vegetale. Din fr. **stéarine**.

STEATOLITIC, -**Ă**, *steatolitici*, -*ce*, adj. (Farm.) despre substanțe Care dizolvă grăsimile. Din fr. **stéatolytique**.

STEATOLIZĂ, *steatolize*, s.f. (Med.) Disoluție a grăsimilor în timpul digestiei intestinale. Din fr. **stéatolyse**.

STEATONECROZĂ, *steatonecroze*, s.f. (Med.) Necroză a țesutului gras. Din fr. **stéatonecrose**.

STEATOZĂ, *steatoze*, s.f. Degenerare a unui țesut sau organ provocată de invadarea lui cu grăsimi. Din fr. **stéatose**.

STEGOZAUR, *stegozauri*, s.m. (La pl.) Gen de reptile gigantice fosile cu capul foarte mic, cu o creastă compusă din două serii de plăci verticale osoase pe spate și cu două serii de spini pe coadă (*Stegosaurus*); (și la sg.) reptilă din acest gen. Din fr. **stégosaure**.

STELAR, -**Ă**, *stelari*, -*e*, adj. Care aparține stelelor, privitor la stele. ♦ *Hartă stelară* = hartă care reprezintă constelațiile de pe bolta cerească. ♦ Care are formă de stea. ♦ (Rar) Plin de stele; înstelat. Din fr. **stellaire**.

STELĂ, *stele*, s.f. Mic monument cu caracter comemorativ, în formă de coloană sau de pilastru, alcătuit dintr-un singur bloc de piatră și purtând de obicei inscripții sau sculpturi, specific antichității. Din fr. **stèle**.

STEN, *steni*, s.m. Unitate de măsură a forței egală cu forța care imprimă o accelerație de un metru pătrat pe secundă unei mase de o tonă. Din fr. **sthène**.

STENIC, -**Ă**, *stenici*, -*ce*, adj. (Livr.) Întăritor. Din fr. **sthénique**.

STENOBIONT, -**Ă**, *stenobionți*, -*te*, adj. (Despre unele animale) Care suportă doar variații limitate ale factorilor de mediu. - După fr. **sténobioté**.

STENODACTILOGRAF, -**Ă**, *stenodactilografi*, -*e*, s.m. și f. Persoană care cunoaște și practică stenodactilografia. Din fr. **sténodactylographe**.

STENODACTILOGRAFIE s.f. Stenografiere a vorbirii cuiva, urmată de dactilografiera directă a textului (fără ca acesta să mai fie transpus în scrierea de mână curentă). Din fr. **sténodactylographie**.

STENODACTILOGRAFIA,

stenodactilografiez, vb. I. Tranz. A înregistra vorbirea cuiva cu ajutorul stenodactilografiei. Din **stenodactilografie**.

STENOGRAF, -**Ă**, *stenografi*, -*e*, s.m. și f. Persoană care cunoaște și profesează stenografia. Din fr. **sténographe**.

STENOGRAFIA, *stenografiez*, vb. I. Tranz. A înregistra vorbirea cuiva cu ajutorul stenografiei. Din fr. **sténographier**.

STENOGRAPHIERE, *stenografieri*, s.f. Acțiunea de a stenografia. V. **stenografia**.

STENOGRAFIC, -**Ă**, *stenografici*, -*ce*, adj. Care aparține stenografiei, privitor la stenografie; înregistrat cu ajutorul stenografiei. Din fr. **sténographique**.

STENOGRAFIE s.f. Sistem de înregistrare rapidă a vorbirii cuiva cu ajutorul unor semne convenționale. Din fr. **sténographie**.

STENOGAMĂ, *stenogramme*, s.f. Text înregistrat prin stenografie. Din fr. **sténogramme**.

STENOHALIN, -**Ă**, *stenohalini*, -*e*, adj., s.m. (Biol.) (Organism marin) care suportă doar variații limitate ale salinității mediului. Din fr. **sténohalin**.

STENOTERM, -**Ă**, *stenoterme*, -*e*, adj., s.f. (Med.) (Organism) care suportă doar variații limitate ale temperaturii mediului înconjurător. Din fr. **sténotherme**.

STENOTIP, *stenotipuri*, s.n. Mașină de stenografiat. Din fr. **sténotype**.

STENOTIPIC, -Ă, *stenotipici*, -ce, adj. De stenotipie. Din fr. **sténotypique**.

STENOTIPIE s.f. Stenografiere mecanică cu ajutorul stenotipului. Din fr. **sténotypie**.

STENOTIPIST, -Ă, *stenotipiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cunoaște și practică stenotipia. Din fr. **sténotypiste**.

STENOZĂ, *stenoze*, s.f. (Med.) Îngustare a unui canal sau a unui orificiu din organism în urma unei cicatrizări, a unei inflamații, a unei tumori etc. Din fr. **sténose**.

STENTOR, *stentori*, s.m. (În sintagma) *Voce de stentor* = (cu aluzie la un personaj din Iliada) voce foarte puternică. Din fr. **stentor**.

STER, *steri*, s.m. Unitate de măsură pentru volume egală cu un metru cub, întrebuințată la măsurarea lemnelor așezate în stive. Din fr. **stère**.

STERADIAN, *steradiani*, s.m. Unitate de măsură pentru unghiurile corpurilor solide. Din fr. **stéradian**.

STERCORAL, -Ă, *stercorali*, -e, adj. Privitor la excrementele. Din fr. **stercoral**.

STERCOREMIE, *stercoremii*, s.f. Intoxicație provocată de o constipație prelungită. Din fr. **stercorémie**.

STEREOACUSTICĂ s.f. Ramură a acusticii care se ocupă cu determinarea direcțiilor din care vin sunetele. Din fr. **stéréo-acoustique**.

STEREOBAT, *stereobate*, s.n. Masiv de zidărie, de obicei reprofilat sau în trepte, formând soclul unei construcții. Din fr. **stéréobate**.

STEREOCARTOGRAFIE s.f. Procedeu de întocmire a hărților cu ajutorul stereogramelor. Din fr. **stéréocartographie**.

STEREOCHIMIC, -Ă, *stereochimici*, -ce, adj. Care aparține stereochemiei, privitor la stereochemie, de stereochemie. Din fr. **stéréochimique**.

STEREOCHIMIE s.f. Ramură a chimiei care se ocupă cu studiul așezării în spațiu a atomilor unei molecule. Din fr. **stéréochimie**.

STEREOCINEMATOGRAFIE s.f. Tehnică cinematografică în care se oferă spectatorului senzația unor imagini în relief. Din fr. **stéréocinématographie**.

STEREOCROMIC, -Ă, *stereocromici*, -ce, adj. Referitor la stereocromie, de stereocromie. Din fr. **stéréochromique**.

STEREOCROMIE s.f. Tehnica de a efectua, pe pereții sau pe tavanele încăperilor, picturi sau zugrăveli în relief, folosind un strat de mortar special preparat. Din fr. **stéréochromie**.

STEREODINAMIC, -Ă, *stereodinamici*, -ce, s.f., adj. (Fiz.; rar) **1.** S.f. Dinamica solidelor. **2.** Adj. De stereodinamică (**1**). Din fr. **stéréodynamique**.

STEREOFONIC, -Ă, *stereofonici*, -ce, adj. Care aparține stereofoniei, privitor la stereofonie, bazat pe stereofonie. Din fr. **stéréophonique**.

STEREOFONIE s.f. Procedeu de reproducere a sunetelor (înregistrate) caracterizat printr-o reconstituire a repartiției spațiale a surselor sonore care dă ascultătorului senzația că se află chiar în apropierea sursei; stereo. Din fr. **stéréophonie**.

STEREOFOTOGRAFIE, *stereofotografii*, s.f. Ramură a tehnicii fotografice care se ocupă cu obținerea unei perechi de fotografii luate sub unghiuri puțin diferite. ♦ Dublă imagine constituită din două fotografii ale unui obiect, luate sub unghiuri diferite. Din fr. **stéréophotographie**.

STEREOFOTOGRAMĂ, *stereofotograme*, s.f. Stereogramă. Din fr. **stéréophotogramme**.

STEREOFOTOGRAMMETRIE s.f. Ramură a fotogrammetriei bazată pe procedeu fotografic dublu, care dă posibilitatea să se obțină nu numai contururile diferitelor obiecte, ci și înălțimile lor. Din fr. **stéréophotogrammétrie**.

STEREOGNOSTIC, -Ă, *stereognostici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la stereognozie. Din fr. **stéréognostique**.

STEREOGNOZIE s.f. (Med.) Facultatea de a identifica obiectele prin simțul tactil, pe baza reliefului acestora. Din fr. **stéréognosie**.

STEREOGRAF, -Ă, *stereografi*, -e, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu stereografia. **2.** S.n. Instrument cu ajutorul căruia se face în chip rapid planul unui teren. Din fr. **stéréographe**.

STEREOGRAFIC, -Ă, *stereografici*, -ce, adj. Care aparține stereografiei, privitor la stereografie, executat prin stereografie. Din fr. **stéréographique**.

STEREOGRAFIE s.f. Reprezentare a corpurilor solide prin proiectarea lor pe o suprafață plană. Din fr. **stéréographie**.

STEREOGRAMĂ, *stereogram*, s.f. Grup de două fotografii ale aceluiași obiect care, privite la un stereoscop, permit obținerea imaginii în spațiu a obiectului. Din fr. **stéréogramme**.

STEREOIZOMER, *stereoizomeri*, s.m. Substanță care are în moleculă același număr de atomi din fiecare element ca și altă substanță, dar care diferă de aceasta prin modul de aranjare a atomilor în spațiu. Din fr. **stéréo-isomère**.

STEREOIZOMERIE s.f. Proprietate specifică stereoizomerilor. Din fr. **stéréo-isomérie**.

STEREOMECHANICĂ s.f. Ramură a mecanicii care studiază echilibrul și mișcarea corpurilor solide rigide. Din fr. **stéréomécanique**.

STEREOMECHANICĂ s.f. Ramură a mecanicii care studiază echilibrul și mișcarea corpurilor solide rigide. Din fr. **stéréomécanique**.

STEREOMETRIC, -Ă, *stereometrici*, -ce, adj. Care aparține stereometriei, privitor la stereometrie, de stereometrie. Din fr. **stéréométrique**.

STEREOMETRIE s.f. Ramură a geometriei care se ocupă cu măsurarea volumului corpurilor solide. Din fr. **stéréométrie**.

STEREOMETRU, *stereometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară volumul corpurilor solide. Din fr. **stéréomètre**.

STEREOMICROSCOP, *stereomicroscop*, s.n. Microscop binocular la care imaginea este redată stereoscopic. Din fr. **stéréomicroscop**.

STEREOPLANIGRAF, *stereoplanigrafe*, s.n. Aparat care servește la întocmirea hărților și a planurilor topografice. Din fr. **stéréoplanigraphe**.

STEREORAMĂ, *stereorame*, s.f. Hartă topografică în relief. Din fr. **stéréorama**.

STEREOSCOP, *stereoscop*, s.n. Dispozitiv optic care servește la examinarea stereogramelor, făcând ca imaginile lor să apară în relief. Din fr. **stéréoscope**.

STEREOSCOPIC, -Ă, *stereoscopici*, -ce, adj. Care aparține stereoscopiei, privitor la stereoscopie; obținut sau funcționând prin stereoscopie, bazat pe stereoscopie. Din fr. **stéréoscopique**.

STEREOSCOPIE s.f. Ramură a opticii care se ocupă cu procedeele de înregistrare și de redare a imaginilor în relief și cu studiul proprietăților optico-mecanice ale instrumentelor folosite în acest scop. Din fr. **stéréoscopie**.

STEREOSTATIC, -Ă, *stereostatici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a fizicii care studiază echilibrul corpurilor solide. 2. Adj. De stereostatică. Din fr. **stéréostatique**.

STEREOTAHIGRAF, *stereotahigrafe*, s.n. (Top.) Aparat tahimetric pentru măsurarea distanței de la punctul de stație la punctul dat de pe teren. Din fr. **stéréotachygraphe**.

STEREOTIP, -Ă, (I) *stereotipuri*, s.n., (II) *stereotipi*, -e, adj. I. S.n. 1. Placă plană sau semicilindrică, turnată din metal, mulată în cauciuc sau în alt material plastic, reprezentând reproducerea unui text sau a unui clișeu și întrebuințată ca formă de tipar la tipărirea edițiilor unei lucrări de mare tiraj. 2. (În sintagma) *Stereotip dinamic* = sistem de reflexe condiționate care se formează datorită repetării în aceeași succesiune a condițiilor din mediul înconjurător. II. Adj. 1. Tipărit după un stereotip. 2. Fig. Care se repetă în aceleași condiții, care este mereu la fel, neschimbat, obișnuit, banal; stereotipic; banalizat prin repetare. Din fr. **stéréotype**.

STEREOTIPISM s.n. Stereotipie. - **Stereotip** + suf. -ism.

STEREOTIPA, *stereotipez*, vb. I. Tranz. A pregăti stereotipul (I 1) pentru tipărirea unei

lucrări de mare tiraj; p. ext. a tipări cu ajutorul unui stereotip. Din fr. **stéréotyper**.

STEREOTIPARE, *stereotipări*, s.f. Acțiunea de a stereotipa. V. **stereotipa**.

STEREOTIPAT, -Ă, *stereotipați*, -te, adj. Care este tipărit cu ajutorul unui stereotip. V. **stereotipa**.

STEREOTIPAR, -Ă, *stereotipari*, -e, s.m. și f. (Rar) Stereotipist. - După fr. **stéréotypeur**.

STEREOTIPIIC, -Ă, *stereotipici*, -ce, adj. (Rar) Stereotip (II 2). Din fr. **stéréotypique**.

STEREOTIPIE s.f. 1. (Instalație sau procedeu de) reproducere și multiplicare a unei forme tipografice, prin turnare într-un metal sau prin mulare în cauciuc ori în alt material plastic a unei copii după această formă. ♦ Formă de tipar obținută prin stereotipie (I). 2. Faptul de a se repeta ceva, de a fi mereu același. ♦ Simptom al unor boli mintale constând în repetarea automată de către bolnav a acelorași cuvinte sau a acelorași gesturi. Din fr. **stéréotypie**.

STEREOTIPIST, -Ă, *stereotipiști*, -ste, s.m. și f. Persoană specializată în stereotipie (I); stereotipar. - **Stereotip**[ie] + suf. -ist.

STEREOTOMIC, -Ă, *stereotomici*, -ce, adj. Care aparține stereotomie, privitor la stereotomie, de stereotomie. Din fr. **stéréotomique**.

STEREOTOMIE s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu metodele de tăiere, de fasonare și de îmbinare a elementelor unei construcții. Din fr. **stéréotomie**.

STERILIZA, *sterilizez*, vb. I. Tranz. 1. A distruge microbii dintr-un mediu sau de pe un obiect; a face să fie steril. 2. A face ca un om sau un animal să devină steril, incapabil de a procrea; a castra. Din fr. **stériliser**.

STERILIZARE, *sterilizări*, s.f. Acțiunea de a steriliza și rezultatul ei. V. **steriliza**.

STERILIZAT, -Ă, *sterilizați*, -te, adj. 1. (Despre medii biologice, instrumente chirurgicale etc.) Care a devenit steril (3); dezinfectat. 2. (Despre ființe) Făcut steril (1), incapabil de a procrea; castrat. V. **steriliza**.

NESTERILIZAT, -Ă, *nesterilizați*, -te, adj. Care nu a fost supus sterilizării. - **Ne-** + **sterilizat**.

TERMOSTERILIZARE, *termosterilizări*, s.f. Sterilizare efectuată prin încălzire. - **Termo-** + **sterilizare**.

STERILIZATOR, -OARE, *sterilizatori*, -oare, subst. 1. S.m. și f. Persoană specializată în operațiile de sterilizare. 2. S.n. Aparat pentru sterilizarea, cu ajutorul căldurii, a instrumentelor chirurgicale, a pansamentelor etc. Din fr. **stérilisateur**.

STERN, *sternuri*, s.n. Os lung și plat așezat în mijlocul părții anterioare a toracelui, de care sunt

prinse coastele și cele două clavicule. Din fr. **sternum**. Cf. lat. **sternum**.

STERNAL, -Ă, *sternali*, -e, adj. Care aparține sternului, privitor la stern. Din fr. **sternal**.

STEROID, *steroizi*, s.m. (Biochim.) Substanță organică naturală prezentă în mulți hormoni și în acizi biliari, cu rol biologic important. Din fr. **stéroïde**.

STEROL, *steroli*, s.m. (La pl.) Clasă de alcooli având o structură complexă, care se găsesc în alcătuirea multor viețuitoare și au un rol important în metabolismul organismului; (și la sg.) substanță din această clasă; sterină. Din fr. **stérol**.

STEROLIC, -Ă, *sterolici*, -ce, adj. Care aparține sterolilor, privitor la steroli, care conține steroli. - **Sterol** + suf. -ic.

STETOGRAF, *stetografe*, s.n. Aparat care înregistrează mișcările cavității toracice în timpul respirației. Din fr. **stéthographe**.

STETOGRAFIA, *stetografiez*, vb. I. Tranz. A înregistra cu ajutorul stetografului mișcările cavității toracice în timpul respirației. Din **stetograf**.

STETOMETRU, *stetometre*, s.n. (Med.) Aparat medical cu ajutorul căruia se efectuează măsurarea conturului toracic. Din fr. **stéthomètre**.

STETOSCOPI, *stetoscoape*, s.n. Instrument medical cu ajutorul căruia sunt percepute zgomotele produse de diverse organe interne. Din fr. **stéthoscope**.

STETOSCOPIC, -Ă, *stetoscopici*, -ce, adj. Referitor la stetoscopie. Din fr. **stéthoscopique**.

STETOSCOPIE s.f. Examen medical al unor organe interne cu ajutorul stetoscopului. Din fr. **stéthoscopie**.

STIGMATIC, -Ă, *stigmati*, -ce, adj. (Despre un sistem optic) Care prezintă stigmatism. Din fr. **stigmatique**.

STIGMATISM s.n. Proprietate a unui sistem optic de a forma pentru fiecare punct al unui obiect o imagine care este tot un punct (și nu o imagine deformată). Din fr. **stigmatisme**.

STIGMATIZA, *stigmatizez*, vb. I. Tranz. **1.** A arunca asupra cuiva sau a ceva disprețul public, a condamna cu toată severitatea; a înfiera, a dezonora. **2.** (Înv.) A aplica (cu fierul roșu) stigmatul pe corpul sclavilor sau al delincvenților. Din fr. **stigmatiser**.

STIGMATIZARE, *stigmatizări*, s.f. Acțiunea de a **stigmatiza**; înfierare. V. **stigmatiza**.

STIGMATIZAT, -Ă, *stigmatizați*, -te, adj. **1.** Defăimat, înfierat, dezonorat. **2.** (Înv.; despre sclavi sau delincvenți) Care purta pe corp un stigmat (**1**). V. **stigmatiza**. **STIGMATIZANT**, -Ă, *stigmatizanți*, -te, adj. Care stigmatizează. - **Stigmatiza** + suf. -ant.

STILA, *stilez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) forma, a (se) deprinde să se comporte conform regulilor de bună creștere, specifice oamenilor civilizați, culti. Din fr. **styler**.

STILAT, -Ă, *stilați*, -te, adj. (Despre oameni) Care are o comportare, o ținută aleasă, civilizată; manierat; (despre oameni de serviciu) format, instruit pentru un serviciu pretențios. V. **stila**. Cf. fr. *stylé*.

STILET, *stilet*, s.n. **1.** Pumnal mic cu lama triunghiulară foarte fină și cu vârful ascuțit. **2.** Mic cilindru de metal, fin și subțire, cu care se sondează o plagă, o cavitate. Din fr. **stylet**.

STILISM s.n. Grijă (excesivă) pentru stil, pentru formă. Din fr. **stylisme**.

STILIST, -Ă, *stiliști*, -ste, s.m. și f. **1.** Scriitor care se distinge prin calitatea stilului său; maestru al stilului. **2.** Nume dat credincioșilor unor biserici ortodoxe care mai folosesc calendarul iulian. Din fr. **styliste**. Pentru sensul **2**, cf. **stil**.

STILISTIC, -Ă, *stilistici*, -ce, adj., s.f. **1.** Care ține de stil (**1**), privitor la stil; privitor la mijloacele de exprimare afectivă, la caracterul afectiv al expresiei. **2.** S.f. Disciplină care studiază mijloacele de exprimare ale unei colectivități, ale unui domeniu de activitate, ale unui scriitor din punctul de vedere al conținutului lor afectiv, al expresivității sau din punctul de vedere al calităților și normelor lor. Din fr. **stylistique**.

STILISTICIAN, -Ă, *stilisticieni*, -e, s.m. și f. Specialist în stilistică. - Din fr. **stylisticien**.

STILIZA, *stilizez*, vb. I. Tranz. **1.** A da unui text o formă mai corectă, mai îngrijită. **2.** (În artele plastice) A reproduce un obiect din natură în linii simplificate, esențiale, în scop decorativ. ♦ A prelucra un motiv de coregrafie sau de muzică populară, păstrând elementele originare esențiale. Din fr. **styliner**.

STILIZARE, *stilizări*, s.f. Acțiunea de a **stiliza** și rezultatul ei. V. **stiliza**.

STILIZAT, -Ă, *stilizați*, -te, adj. **1.** (Despre texte) Care a fost supus unei revizii pentru a căpăta un aspect mai corect, mai îngrijit. **2.** (Despre motive ornamentale, desene etc.) Realizat în linii simplificate după un model din natură; (despre obiecte) schematizat într-o formă adecvată, în vederea obținerii unui efect decorativ, ornamental. ♦ (Despre producții populare) Prelucrat într-o creație personală, prin păstrarea elementelor originare esențiale. - V. **stiliza**.

STILIZATOR, -OARE, *stilizatori*, -oare, s.m. și f. Persoană specializată în stilizarea textelor. - **Stiliza** + suf. -tor.

STILOBAT, *stilobați*, s.m. Suport de zidărie sau de piatră care susține un șir de coloane. -Din fr. **stylobate**.

STILODOZIMETRU, *stilodozimetre*, s.n. Dozimetru de radiație de forma unui stilou destinat controlului individual. Din fr. **styldosimètre**.

STILOGRAF, *stilografe*, s.n. Instrument cu care se efectuează punctele care redau alfabetul orbilor. Din fr. **stylographe**.

STILOGRAFIC, **-Ă**, *stilografici*, *-ce*, adj. Referitor la stilografie, de stilografie. Din fr. **stylographique**.

STILOIDĂ, *stiloide*, s.f. (Anat.; în sintagma) *Apoftza stiloîdă* = apoftza situată în partea mastoidiană a osului temporal, care servește ca punct de inserție pentru mușchi și pentru ligamente. Din fr. **styloïde**.

STILOU, *stilouri*, s.n. Toc de scris prevăzut cu un rezervor din care cerneala sau pasta ajunge automat la vârful peniței, în timpul scrierii. Din fr. **stylo**.

STIMULANT, **-Ă**, *stimulanți*, *-te*, adj. (Rar) Stimulator. Din fr. **stimulant**.

STIMULATOR, **-OARE**, *stimulatori*, *-oare*, adj., s.m. (Substanță, agent, element) care stimulează; *spec.* (substanță organică) care, în cantități mici, accelerează creșterea plantelor. Din fr. **stimulateur**.

STIPELĂ, *stipele*, s.f. Fiecare dintre cele două frunzișoare situate la baza pețiolului sau a limbului frunzelor, care protejează mugurii axiali. Din fr. **stipelle**.

STIRAX s.m. Gen de arbori din regiunile tropicale, cuprinzând mai multe specii, dintre care una (*Syrax benzoin*) dă rășina numită smirnă, iar alta (*Syrax officinalis*) dă storaxul; arbore din acest gen. – Din fr. **styrax**.

STIREN, *stireni*, s.m. Hidrocarbură aromatică nesaturată cu aspect de lichid incolor, transparent, cu gust dulce, folosită la fabricarea polistirenului, a cauciucului sintetic etc. Din fr. **styrene**.

STOCA, *stoechez*, vb. I. Tranz. A depozita un bun în stoc, a crea un stoc. Din fr. **stocker**.

STOCARE, *stocări*, s.f. Acțiunea de a *stoca*; depozitare de bunuri; stocaj. V. **stoca**.

STOCAJ, *stocaje*, s.n. Stocare. Din fr. **stockage**.

STOCASTIC, **-Ă**, *stocastici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre fenomene) Care se produce întâmplător, care este legat de hazard. 2. S.f. (Mat.) Aplicare a calcului probabilităților la rezultatele obținute prin statistică. [Var.: *stochastic*, **-ă** adj., s.f.] Din fr. **stochastique**.

STOECHIOMETRIC, **-Ă**, *stoechiometrici*, *-ce*, adj. Care aparține stoechiometriei, privitor la stoechiometrie. [Var.: **stoichiometric**, **-ă** adj.] Din fr. **stoechiométrique**.

STOECHIOMETRIE s.f. Ramură a chimiei care studiază raporturile cantitative dintre elemente, în combinații sau în reacții. [Var.: **stoichiometrie** s.f.] Din fr. **stoechiométrie**.

STOICISM s.n. 1. Curent filozofic în Grecia și Roma antică, care conținea elemente materialiste în ceea ce privește problema cunoașterii și care în domeniul eticii susținea că oamenii trebuie să trăiască potrivit rațiunii, să renunțe la pasiuni și la plăceri, să considere virtutea ca singurul bun adevărat și să se dovedescă neclintii în fața vicisitudinilor vieții. 2. Tărie, fermitate morală în încercările vieții. Din fr. **stoïcisme**.

STOLON, *stoloni*, s.m. Tulpină sau ramură târătoare care, în contact cu pământul, formează rădăcini și dă naștere unei plante noi. Din fr. **stolon**.

STOLONIFER, **-Ă**, *stoloniferi*, *-e*, adj. (Despre plante) Care are, produce stoloni, bogat în stoloni. Din fr. **stolonifère**.

STOMACAL, **-Ă**, *stomacali*, *-e*, adj. Care privește stomacul, care aparține stomacului, de stomac. Din fr. **stomacal**.

STOMATĂ, *stomate*, s.f. Formație epidermică vegetală alcătuită din două celule între care se află o deschidere, servind la schimbul de gaze dintre plantă și mediu și la eliminarea apei din plantă. Din fr. **stomate**.

STOMATITĂ, *stomatite*, s.f. Boală care constă în inflamația mucoasei cavității bucale. Din fr. **stomatite**.

STOMATOLOG, **-Ă**, *stomatologi*, *-ge*, s.m. și f. Medic specialist în stomatologie. ♦ (Adjectival) *Medic stomatolog*. Din fr. **stomatologue**.

STOMATOLOGIC, **-Ă**, *stomatologici*, *-ce*, adj. Care se referă la stomatologie, care aparține stomatologiei. Din fr. **stomatologique**.

STOMATOSCOPI, *stomatoscoape*, s.n. (Med.) Instrument pentru examinarea (mucoasei) cavității bucale. Din fr. **stomatoscope**.

STOMATOSCOPIE, *stomatoscopii*, s.f. (Med.) Examinare a mucoasei cavității bucale cu ajutorul stomatoscopului. Din fr. **stomatoscopie**.

STOPA¹, *stopéz*, vb. I. Intrans. (Despre vehicule) A se opri. ♦ Tranz. A opri din mers un vehicul. Din fr. **stopper**.

STOPARE¹, *stopări*, s.f. Faptul de a *stopa*¹; *stopat*¹. V. **stopa**¹.

STOPAT¹ s.n. Faptul de a *stopa*¹; *stopare*¹. V. **stopa**¹.

STOPA², *stopez*, vb. I. Tranz. A repara o țesătură rărită sau ruptă, imitând modelul țesăturii, astfel încât să nu se mai distingă locul reparat. Din fr. **stopper**.

STOPARE², *stopări*, s.f. Acțiunea de a *stopa*²; *stopat*². V. **stopa**².

STOPAT², **-Ă**, *stopați*, *-te*, adj. (Despre țesături rupte sau rărite) Reparat prin țesere fină. - V. **stopa**².

STOPAJ, *stopaje*, s.n. Faptul de a *stopa*². Din fr. **stopage**.

STOR, *storuri*, s.n. Perdea de țesătură, de împletitură sau din scândurele subțiri, orizontale,

paralele și mobile, care se poate lăsa și ridica cu ajutorul unui resort ori cu o sfoară trecută prin verigi, destinată să ferească interiorul unei încăperi de razele soarelui. Din fr. **store**.

STOVAINĂ s.f. Pulbere cristalină, albă, amară, utilizată ca anestezic local. Din fr. **stovaine**.

STRABIC, -**Ă**, *strabici*, -ce, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de strabism. Din fr. **strabique**.

STRABISM s.n. Anomalie care constă în lipsa de paralelism a axelor vizuale, având drept urmare privirea crucișă. Din fr. **strabisme**.

STRABOMETRU, *strabometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară gradul de deviație de la orientarea normală a ochilor atinși de strabism. Din fr. **strabomètre**.

STRABOTOMIE, *strabotomie*, s.f. Operație făcută la mușchiul ochiului pentru a corecta strabismul. Din fr. **strabotomie**.

STRADIVARIUS s.n. Vioară, violă sau violoncel fabricate de Antonio Stradivarius. Din fr. **stradivarius**.

STRAPONTINĂ, *strapontine*, s.f. Scaun rabatabil fără spătar, fixat de un perete sau de un alt scaun alăturat, folosit într-o sală de spectacole, pe culoarul unui tren, în trăsură, în autobuz etc. [Var.: **strapontin** s.n.] Din fr. **strapontin**.

STRATAGEMĂ, *stratageme*, s.f. 1. Procedeu întrebunțat în război pentru a înșela și a surprinde pe inamic. 2. Șiretlic, vicleșug, tertip. Din fr. **stratagème**.

STRATEGIC, -**Ă**, *strategici*, -ce, adj. Care ține de strategie, privitor la strategie. ♦ *Hartă strategică* = hartă militară utilizată în conducerea războiului. ♦ (Despre locuri, drumuri, poziții) Care are însemnătate pentru acțiunile militare de război; care favorizează desfășurarea operațiilor militare. ♦ Foarte important, esențial din punctul de vedere al strategiei. ♦ Potrivit, oportun (într-o împrejurare dată). Din fr. **stratégique**.

STRATEGIE s.f. Parte componentă a artei militare, care se ocupă cu problemele pregătirii, planificării și ducerii războiului și operațiilor militare. Din fr. **stratégie**.

STRATIFICAȚIE, *stratificații*, s.f. Stratificare. Din fr. **stratification**.

STRATIGRAFIC, -**Ă**, *stratigrafici*, -ce, adj. Care aparține stratigrafiei, privitor la stratigrafie. Din fr. **stratigraphique**.

STRATIGRAFIE s.f. Ramură a geologiei care studiază formațiile geologice ale scoartei terestre, pentru a determina vârsta și succesiunea lor. Din fr. **stratigraphie**.

STRATOCUMULUS s.m. Formație de nori situată la altitudini relativ joase, având aspectul unor valuri. Din fr. **strato-cumulus**.

STRATOSFERĂ s.f. Stratul superior al atmosferei (situat deasupra troposferei), care

începe la o înălțime de aproximativ 11 km de la suprafața Pământului. Din fr. **stratosphère**.

STRATOSFERIC, -**Ă**, *stratosferici*, -ce, adj. Care aparține stratosferei, privitor la stratosferă. Din fr. **stratosphérique**.

STRATOSTAT, *stratostate*, s.n. Aerostat cu o nacelă ermetic închisă și special utilată pentru zborurile în stratosferă. Din fr. **stratostat**.

STREPTOCOC, *streptococi*, s.m. Bacterie de formă sferică sau ovală, care se găsește în grupuri dispuse ca niște lăntișoare, agent patogen al unor infecții grave. Din fr. **streptocoque**.

STREPTOCOCIC, -**Ă**, *streptococici*, -ce, adj. Cu streptococi, provocat de streptococi. Din fr. **streptococcique**.

STREPTOCOCIE, *streptococii*, s.f. Infecție cutanată produsă de streptococi. Din fr. **streptococcie**.

STREPTOMICINĂ, *streptomicine*, s.f. Substanță antibiotică sub formă de pulbere albă, solubilă în apă, extrasă dintr-o specie de mucegai, folosită în tratamentul unor boli (infecțioase). Din fr. **streptomycine**.

STRESANT, -**Ă**, *stresanți*, -te, adj. Care provoacă stres. Din fr. **stressant**.

STRIA, *strie*, vb. I. Tranz. A produce striații pe suprafața unui obiect. Din fr. **strier**.

STRIAT, -**Ă**, *striați*, -te, adj. Care prezintă striații. ♦ *Mușchi striati* sau *musculatură striată* = mușchii scheletului, constituiți din fibre lungi până la 12 cm care, la microscop, prezintă dungii transversale (unele luminoase și altele întunecoase). V. **stria**. Cf. fr. **strié**.

STRIERE, *strieri*, s.f. Acțiunea de a *stria* și rezultatul ei. V. **stria**.

STRIAȚIE, *striații*, s.f. Fiecare dintre dungile fine, paralele, care se observă pe anumite corpuri, scoase în relief, săpate în adâncime sau care se detașează pe un fond de culoare diferită; (cu sens colectiv) sistem format din astfel de dungii. [Var.: **striațiune** s.f.] Din fr. **striation**.

STRICINĂ s.f. Substanță toxică care se extrage din semințele unei plante tropicale (*Strychnos nux vomica*), întrebunțată în medicină ca tonic cardiac și respirator, în agricultură pentru stărpirea animalelor mici. Din fr. **strychnine**.

STRICTIUNE, *strictiuni*, s.f. (Fiz.) Contractie. Din fr. **striction**.

STRIDENȚĂ, (2) *stridențe*, s.f. 1. Însușirea de a fi strident. 2. Sunet, culoare, ton etc. strident. Din fr. **stridence**.

STRIDULANT, -**Ă**, *stridulanți*, -te, adj. (Despre insecte sau organe ale acestora) Care produce un zgomot ascuțit, strident. Din fr. **stridulant**.

STRIE, *strii*, s.f. (Anat.) 1. Grup de fibre nervoase cu traiect longitudinal, în encefal. 2. Leziune a pielii cu aspect liniar. Din fr. *strie*.

STROBIL, *strobili*, s.m. 1. (Zool.) Corpul inelat al teniei adulte. 2. (Bot.) Con compact la unele conifere. Din fr. *strobile*.

STROBOSCOPIC, -*Ă*, *stroboscopici*, -*ce*, adj. Referitor la stroboscopie, de stroboscopie. Din fr. *stroboscopique*.

STROBOSCOPIE s.f. (Fiz.) Metodă de observare a corpurilor aflate în mișcare periodică. Din fr. *stroboscopie*.

STROFANT, *strofanți*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante tropicale din ale căror semințe se extrage strofantina (*Strophanthus*). Din fr. *strophanthe*.

STROFANTINĂ s.f. Substanță toxică extrasă din semințele de strofant, întrebuințată în medicină ca tonic cardiac. Din fr. *strophantine*.

STROMĂ, *strome*, s.f. (Bot.) 1. Grup de lamele între care se găsește clorofila unor plante. 2. Organ de rezistență al unor ciuperci, în care se află elementele de înmulțire. Din fr. *stroma*.

STRONGILOZĂ, *strongiloză*, s.f. Boală a animalelor provocată de strongili, caracterizată prin inflamația organelor aparatului respirator și a celui digestiv. Din fr. *strongylose*.

STRONȚIANĂ s.f. Oxid sau hidroxid de stronțiu, folosit la rafinarea zahărului, la fabricarea sărurilor de stronțiu etc. Din fr. *strontiane*.

STRONȚIANIT s.n. Carbonat natural de stronțiu, în formă de mici cristale rombice, incolore, gălbui sau verzui, din care, prin calcinare, se obține stronțiana. Din fr. *strontianite*.

STRUCTURA, *structurez*, vb. I. Tranz. A organiza ceva, a da o anumită structură. Din fr. *structurer*.

STRUCTURARE, *structurări*, s.f. Acțiunea de a structura și rezultatul ei. V. **structura**.

STRUCTURAT, -*Ă*, *structurați*, -*te*, adj. Care are o structură bine definită. V. **structura**.

DESTRUCTURA, *destructurez*, vb. I. Tranz. A desființa structura a ceva. - **Des-** + **structura**.

DESTRUCTURARE, *destructurări*, s.f. Acțiunea de a destrutura și rezultatul ei. V. **destrutura**.

DESTRUCTURAT, -*Ă*, *destructurati*, -*te*, adj. Care are structura desființată. V. **destrutura**.

NESTRUCTURAT, -*Ă*, *nestructurați*, -*te*, adj. Care nu are (încă) o structură bine definită. - **Ne-** + **structurat**.

RESTRUCTURA, *restructurez*, vb. I. Tranz. A schimba structura unui lucru organizat, a organiza pe baze noi. - **Re-** + **structura**.

RESTRUCTURARE, *restructurări*, s.f. Acțiunea de a restructura și rezultatul ei. V. **restructura**.

STRUCTURAL, -*Ă*, *structurali*, -*e*, adj. 1. (Adesea adverbial) Care aparține structurii, privitor la structură; care formează o structură. 2. (Chim.; în sintagma) *Formulă structurală* = formulă care reprezintă compoziția unei combinații și legătura atomilor ei în moleculă. Din fr. **structural**.

SUPRASTRUCTURAL, -*Ă*, *suprastructurali*, -*e*, adj. Care ține de suprastructură, privitor la suprastructură. - **Supra-** + **structural**.

STRUCTURALISM s.n. Teorie lingvistică contemporană care susține că limba este un sistem autonom, că alcătuiește o structură în care diversele părți se află în relații și se condiționează reciproc. ♦ P. gener. Teorie și metodă aplicată în domeniul unor științe umaniste, care își propun să descopere și să descrie sistemele de relații din știința dată. Din fr. **structuralisme**.

STRUCTURALIST, -*Ă*, *structuraliști*, -*ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține structuralismului, privitor la structuralism. 2. S.m. și f. Adept al structuralismului. Din fr. **structuraliste**.

STUDIOS, -*OASĂ*, *studioși*, -*oase*, adj. Care învață mereu și stăruitor, căruia îi place să studieze; sârguitor la învățătură. Din fr. **studieux**.

STUPEFACTIE, *stupefacții*, s.f. (Livr.) Uimire, stupeoare. Din fr. **stupéfaction**.

STUPEFIA, *stupefiéz*, vb. I. Tranz. (Livr.) A produce uimire; a ului, a năuci, a uimi. Din fr. **stupéfier**.

STUPEFIAT, -*Ă*, *stupefiați*, -*te*, adj. (Livr.) Încremenit de mirare; uimit, uluit. - V. **stupefia**.

STUPEFIERE, *stupefieri*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a stupefia și rezultatul ei; încrămenire, uimire, uluire, năucire. V. **stupefia**.

STUPEFIANT, -*Ă*, *stupefianți*, -*te*, adj., s.n. (Substanță medicamentoasă) care inhibă centrii nervoși, provocând o stare de inerție fizică și psihică și care, folosită mult timp, duce la obișnuință și la necesitatea unor doze crescând; p. gener. (substanță) care, prin folosire repetată, dă naștere fenomenului de obișnuință; drog. Din fr. **stupéfiant**.

STUPILĂ, *stupile*, s.f. Amorsă specială întrebuințată la tunurile vechi pentru aprinderea încărcăturii de pulbere. - Cf. fr. *étou pille*.

STYROFLEX, s.n. Material izolat obținut din polistiren, folosit la izolarea cablurilor de înaltă frecvență și ca dielectric pentru condensatori cu stabilitate la temperatură. Din fr. **styroflex**.

SUAV, -Ă, *suavi*, -e, adj. Care produce o impresie de gingașie, de finețe; delicat, grațios, fin. Din fr. *suave*.

SUAVITATE s.f. Însușirea a ceea ce este suav; delicatețe, gingașie, finețe. Din fr. *suavité*.

SUBALPIN, -Ă, *subalpini*, -e, adj. Care este situat în regiunea imediat inferioară celei alpine, la poalele unor munți înalți; caracteristic unei asemenea regiuni. ◇ *Etaș subalpin* = vegetație aflată deasupra limitei superioare a pădurilor, care constă în tufișuri de jneapăn, ienupăr, smirdar, pajiști etc. Din fr. *subalpin*.

SUBALTERN, -Ă, *subalterni*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care este subordonată altei persoane (într-o slujbă, într-o muncă), care lucrează sub ordinele altuia mai mare în grad. Din fr. *subalterne*.

SUBARBĂ, *subarbe*, s.f. Frânghie, odgon care susține, fixează bompresul unei nave cu pânze. Din fr. *sous-barbe*.

SUBASMENT, *subasmente*, s.n. (Arh.) Partea inferioară a unei construcții pe care se sprijină (aparent) toată clădirea; soclu. Din fr. *soubassement*.

SUBATOMIC, -Ă, *subatomici*, -ce, adj. Mai mic decât atomul; care intră în componența atomului. Din fr. *subatomique*.

SUBDIVIZA, *subdivizéz*, vb. I. Tranz. A subdivide, a subîmpărți. Din fr. *subdiviser*.

SUBDIVIZARE, *subdivizări*, s.f. Acțiunea de a *subdiviza* și rezultatul ei; subîmpărțire. V. *subdiviza*.

SUBDIVIZAT, -Ă, *subdivizați*, -te, adj. Care a fost subîmpărțit. V. *subdiviza*.

SUBDIVIZIONAR, -Ă, *subdivizionari*, -e, adj. Obținut printr-o subîmpărțire, care aparține unei subdiviziuni. Din fr. *subdivisionnaire*.

SUBDIVIZIUNE, *subdiviziuni*, s.f. Parte obținută prin împărțirea unei părți dintr-un tot care a mai fost împărțit; subîmpărțire. Din fr. *subdivision*.

SUBECUATORIAL, -Ă, *subecuatoriali*, -e, adj. Care se află între ecuator și tropice; specific acestei regiuni. Din fr. *subéquatorial*.

SUBERINĂ s.f. Substanță organică formată din acizi grași, care se găsește în membrana celulară a suberului. Din fr. *subérine*.

SUBFEBRIL, -Ă, *subfebrili*, -e, adj. Care se referă la subfebrilitate, care are o stare de subfebrilitate. Din fr. *subfébrile*.

SUBICTER, *subictere*, s.n. Simptom constând din culoarea ușor gălbuie a pielii și a mucoaselor, care constituie unul dintre semnele de început ale hepatitei. Din fr. *subictère*.

SUBIECTIV, -Ă, *subiectivi*, -e, adj. 1. (Fil.) Care consideră că baza a tot ce există este conștiința individuală; care neagă faptul că îndărătul senzațiilor se află obiectele reale, independente de om. *Idealism subiectiv*. 2. Care are un caracter personal, care se petrece în

conștiința cuiva; care, într-o judecată, acțiune etc., ține seamă numai de sentimentele, de pornirile și de ideile sale; părtinitor. Din fr. *subjectif*.

SUBIECTIVISM s.n. 1. Orientare, tendință în filozofie care neagă existența lumii exterioare, reducând realitatea la conștiința pe care subiectul o are despre aceasta. 2. (Rar) Subiectivitate. - *Subiectiv* + suf. *-ism* (după fr. *subjectivisme*).

SUBIECTIVIST, -Ă, *subiectiviști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține subiectivismului (1), privitor la subiectivism. 2. S.m. și f. Adept al subiectivismului (1). 3. Adj. Care are un caracter personal (neconform cu realitatea); bazat pe impresii personale. 4. S.m. și f. Persoană care manifestă subiectivitate. - *Subiectiv* + suf. *-ist* (după fr. *subjectiviste*).

SUBIECTIVITATE s.f. Însușirea de a fi subiectiv (2); atitudine subiectivă, părtinitoare față de cineva sau de ceva; subiectivism (2). - *Subiectiv* + suf. *-itate* (după fr. *subjectivité*).

SUBIECTIVA, *subiectivez*, vb. I. Tranz. A prezenta, a înfățișa ceva în felul sau personal; a imprima un caracter personal unei acțiuni. Din fr. *subjectiver*.

SUBIT, -Ă, *subiți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care se produce într-un timp foarte scurt și pe neașteptate; brusc, neprevăzut, neașteptat. Din fr. *subit*.

SUBJONCTIV, *subjonctive*, s.n. (Gram.) Conjunctiv. Din fr. *subjonctif*.

SUBLIM, -Ă, *sublimi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care se ridică sau se află la o mare înălțime în ierarhia valorilor (morale, estetice, intelectuale), la cel mai înalt grad de desăvârșire, de frumusețe; măreț, superb, înălțător, minunat. *Sublima Poartă* = guvernul sultanului în vechiul Imperiu Otoman; Poarta Otomană. 2. S.n. Forma cea mai înaltă a perfecțiunii (în estetică, artă); desăvârșire. Din fr. *sublime*.

SUBLIMA, *sublimez*, vb. I. 1. Intrans. (Despre corpuri chimice) A trece (prin încălzire) din starea solidă direct în stare gazoasă, fără a mai trece prin starea lichidă. ♦ A trece dintr-o stare cristalină în stare de vapori și apoi din nou în stare de cristale, prin condensarea vaporilor. 2. Refl., tranz. și intrans. A (se) transpune pe un plan superior, în sentimente superioare. ♦ Fig. A (se) purifica, a (se) rafina. Din fr. *sublimier*.

SUBLIMARE, *sublimări*, s.f. Faptul de a *sublima*. V. *sublima*.

SUBLIMAT, *sublimați*, s.m. Corp solid obținut prin sublimarea unei substanțe și prin readucerea vaporilor ei în stare solidă. ◇ *Sublimat corosiv* = clorură de mercur care se prezintă sub formă de pulbere albă, solubilă în apă, utilizată ca dezinfectant extern. Din fr. *sublimé*.

SUBLIMINAL, -Ă, *subliminali*, -e, adj. (Psih.) Care este inferior pragului conștiinței, care nu devine conștient. Din fr. **subliminal**.

SUBLINGUAL, -Ă, *sublinguali*, -e, adj. (Anat.) Care se află sub limbă. Din fr. **sublingual**.

SUBLUNAR, -Ă, *sublunari*, -e, adj. Care este situat între Pământ și orbita Lunii. Din fr. **sublunaire**.

SUBLUXAȚIE, *subluxații*, s.f. (Med.) Luxație parțială, ușoară. Din fr. **subluxation**.

SUBMERSIBIL, -Ă, *submersibili*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care este adaptat pentru a se cufunda și a pluti sub apă. 2. S.n. Submarin (2). Din fr. **submersible**.

SUBMERSIUNE, *submersiuni*, s.f. 1. Cufundare totală a unui corp sub suprafața unui lichid. ♦ Spec. (Geol.) Coborâre a unei regiuni sub nivelul mării. 2. Adâncime la care se află cufundat un corp sub nivelul suprafeței unui lichid. 3. Metodă de irigație (folosită mai ales în cultivarea orezului) care constă în acoperirea solului cu un strat de apă care stagnează un timp limitat. Din fr. **submersion**.

SUBORDONA, *subordonez*, vb. I. Tranz. A face ca cineva sau ceva să depindă de altcineva sau de altceva, a stabili o ordine de dependență de la inferior la superior. Din fr. **subordonner**.

SUBORDONARE, *subordonări*, s.f. Acțiunea de a *subordona* și rezultatul ei; dependență. ♦ (Log.) Raport de concordanță între două noțiuni, de la noțiunea subordonată speciei la noțiunea gen. ♦ Raport sintactic între două elemente lingvistice (cuvinte, construcții, propoziții), dintre care unul depinde din punct de vedere gramatical de celălalt. ♦ Raport de ierarhie între organele puterii de stat sau între cele ale administrației de stat, ori între acestea și organele puterii care le-au ales, în temeiul căruia organul superior îndrumăază și controlează activitatea organului inferior. V. **subordona**.

SUBORDONATOR, -OARE, *subordonatori*, -oare, adj. Care subordonează, care are ceva sau pe cineva în subordine. *Conjunctie subordonatoare* = conjuncție care leagă propozițiile subordonate de propoziția regentă - **Subordona** + suf. -tor.

SUBORDONAT, -Ă, *subordonați*, -te, adj. Dependent de cineva sau de ceva, aflat într-o relație de subordonare. ♦ *Propoziție subordonată* (și substantivat, f.) = propoziție care depinde din punct de vedere gramatical de altă propoziție, îndeplinind funcțiunea unei părți de propoziție a regentei; propoziție secundară. ♦ (Substantivat) Subaltern. Din fr. **subordonné**.

SUBRAU, *subrauri*, s.n. Obiect de lenjerie confecționat din pânză (impermeabilă cauciucată sau din material plastic), care se coase la

subsuoara hainelor, pentru a le feri de transpirație. [Var.: **subbraur** s.n.] Din fr. **sous-bras**.

SUBRETĂ, *subrete*, s.f. Fată angajată într-o casă pentru diverse treburi de gospodărie, mai ales cu atribuții de cameristă. Din fr. **soubrette**.

SUBROGAȚIE, *subrogații*, s.f. (Jur.) Subrogare. [Var.: **subrogațiune** s.f.] Din fr. **subrogation**.

SUBROGATORIU, -IE, *subrogatorii*, adj. Care substituie. Din fr. **subrogatoire**.

SUBSIDENȚĂ, *subsidențe*, s.f. 1. Mișcare de coborâre a unei mase de aer în atmosferă, însoțită de încălzirea aerului. 2. (Geol.) Proces de coborâre treptată a scoarței terestre, care are loc în bazinele de sedimentare. Din fr. **subsidence**.

SUBSOLAJ, *subsolaje*, s.n. Lucrare agricolă executată în același timp cu aratul, prin care se afânează zona inferioară adâncimii la care pătrunde plugul. - După fr. **sous-solage**.

SUBSONIC, -Ă, *subsonici*, -ce, adj. (Despre vehicule) Care se deplasează cu o viteză mare, dar inferioară vitezei sunetului; (despre viteza de deplasare a unor corpuri) care este inferioară vitezei sunetului. Din fr. **subsonique**.

SUBSTANȚĂ, *substanțe*, s.f. 1. Corp (omogen) alcătuit din atomi și din molecule (formate din aceleași elemente) și care posedă o anumită formă, culoare, miros, gust etc. ♦ *Substanță de contrast* = substanță chimică utilizată la examenele radiologice, opacă la razele Roentgen. 2. (Anat.; în sintagmele) *Substanță albă* = parte a sistemului nervos central formată din fibrele celulelor nervoase. *Substanță cenușie* = parte a sistemului nervos central formată din corpurile celulelor nervoase. 3. Categorie filozofică care desemnează fie esența comună și stabilă a tuturor lucrurilor, fie ceea ce există de sine stătător. 4. Parte esențială, principală, constitutivă a unui lucru. ♦ Fig. Conținutul, miezul unui discurs, al unei scrieri etc. ♦ Loc. adv. (Rar) *În substanță* = pe scurt, în rezumat; în fond. Din fr. **substance**.

SUBSTANȚIALISM s.n. Denumire dată teoriilor filozofice care susțin existența substanței (3) ca factor permanent al fenomenelor. Din fr. **substantialisme**.

SUBSTANTIVA, *substantivez*, vb. I. Tranz. A întrebuiți cu valoare de substantiv o parte de vorbire care aparține altei clase gramaticale decât substantivul; a substantiviza. Din fr. **substantiver**.

SUBSTANTIVARE, *substantivări*, s.f. Faptul de a *substantiva*; substantivizare. V. **substantiva**.

SUBSTANTIVAL, -Ă, *substantivali*, -e, adj. Care ține de substantiv, care este de natura substantivului. ♦ (Adverbial) Cu valoare de substantiv, ca substantiv. Din fr. **substantival**.

SUBSUMA, *subsumez*, vb. I. Tranz. A introduce o noțiune mai restrânsă în sfera alteia mai largi; a include, a încadra, a subordona. Din fr. **subsumer**.

SUBSUMARE, *subsumări*, s.f. Acțiunea de a *subsuma* și rezultatul ei; includere, încadrare, subordonare. V. **subsuma**.

SUBSUMAT, *-Ă, subsumați, -te*, adj. Inclus, subordonat, încadrat. V. **subsuma**.

SUBTILIZA, *subtilizez*, vb. I. Tranz. (Rar) **1.** A da subtilitate, rafinament, finețe gândirii, gustului etc.; a face să devină (prea) subtil. **2.** (Fam.) A lua ceva pe furiș, cu dibăcie, pe nesimțite; a sustrage, a fura, a șterpeli. Din fr. **subtiliser**.

SUBTILIZARE, *subtilizări*, s.f. Acțiunea de a *subtiliza* și rezultatul ei. V. **subtiliza**.

SUBTITRA, *subtitrez*, vb. I. Tranz. A realiza subtitlurile unui film sonor. - După fr. **sous-titrer**.

SUBTITRARE, *subtitrări*, s.f. Acțiunea de a *subtitra* și rezultatul ei. V. **subtitra**.

SUBTROPICAL, *-Ă, subtropicali, -e*, adj. (Despre zone geografice) Care este învecinat cu unul dintre cele două tropice, caracterizându-se prin ierni blânde și o vegetație neîntreruptă în tot cursul anului; (despre climă, vegetație etc.) specific acestor zone. Din fr. **subtropical**.

SUBVENȚIONA, *subvenționez*, vb. I. Tranz. A ajuta, a susține cu subvenții; a da cuiva o subvenție. Din fr. **subventionner**.

SUBVENȚIONARE, *subvenționări*, s.f. Acțiunea de a *subvenționa*. V. **subvenționa**.

SUBVERSIV, *-Ă, subversivi, -e*, adj. Care periclitează, subminează ordinea internă a unui stat; *p.ext.* care este împotriva ideilor, a valorilor acceptate în general. Din fr. **subversif**.

SUBZISTA, *subzist*, vb. I. Intranz. (Livr.) **1.** A rămâne în vigoare; a se menține, a dăinui, a dura. **2.** A avea mijloace de existență; a se întreține, a trăi. Din fr. **subsister**.

SUBZISTENT, *-Ă, subzistenți, -te*, adj. (Livr.) Care subzistă, care se menține, care rămâne. - După fr. **subsistant**.

SUBZISTENȚĂ s.f. Faptul de a subzista; (concr.) cea ce servește la asigurarea existenței materiale; hrană. ◇ (Inv.) *Serviciu de subzistență* = serviciu care se îngrijea de aprovizionarea cu alimente și cu mijloace de întreținere a unei unități militare. - După fr. **subsistance**.

SUCCESIBIL, *succesibile*, adj. (În sintagma) *Grad succesibil* = grad de rudenie care dă drept la moștenire. Din fr. **successible**.

SUCCESIBILITATE s.f. Drept de a moșteni; ordine de succesiune. Din fr. **successibilité**.

SUCCESIUNE, *succesiuni*, s.f. **1.** Mod în care se succedă ființe, obiecte etc.; (concr.) șir de persoane, de lucruri, de fapte care se succedă într-o anumită ordine; serie, rând, înșiruire. **2.** Faptul de a prelua funcția sau bunurile cuiva prin

moștenire; (concr.) funcție sau bun moștenit de cineva; moștenire. ◇ Expr. *A (se) deschide o succesiune* = a (se) începe formalitățile pentru atribuirea unei moșteniri. Din fr. **succession**.

SUCCESORAL, *-Ă, succesoriali, -e*, adj. Care ține de succesiune (**2**), privitor la succesiune. Din fr. **successoral**.

SUCCINIC adj. (În sintagma) *Acid succinic* = acid extras din rășina de chihlimbar și folosit la prepararea unor medicamente, datorită proprietăților antidiuretice, antispasmodice și stimulente pe care le are. Din fr. **succinique**.

SUCOMBA, *sucomb*, vb. I. Intranz. (Livr.) A muri, a deceda. Din fr. **succomber**.

SUCOMBARE, *sucombări*, s.f. (Livr.) Faptul de a *sucomba*; moarte, deces. V. **sucomba**.

SUCRAZĂ, *sucraze*, s.f. (Chim.) Zaharoză Din fr. **sucrase**.

SUCULENȚĂ, *suculențe*, s.f. (Adesea fig.) Însușirea de a fi succulent; savoare. Din fr. **succulence**.

SUCURSALĂ, *sucursale*, s.f. Întreprindere comercială sau bancară dependentă de alta de același fel. Din fr. **succursale**.

SUCUSIUNE, s.f. (Med.) Metodă de punere în evidență a unei cantități de lichid liber amestecat cu un gaz dintr-un organ cavităar prin clătinaarea bolnavului. Din fr. **succusion**.

SUD s.n. **1.** Punct cardinal opus nordului, aflat în direcția în care se îndreaptă Soarele la amiază în emisfera nordică; miazăzi, amiază. ◇ Loc. adj. *De sud* = sudic. **2.** Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări etc., așezată spre sud. ♦ Popoare, populații care locuiesc în sud. Din fr. **sud**.

SUDA, *sudez*, vb. I. Tranz. A îmbina două piese metalice realizând între ele, prin încălzire sau prin presare, în anumite condiții de temperatură și de presiune, o legătură metalică sau chimică. ♦ Fig. A se uni, a se închea, a se lega. ♦ (Despre oase, ligamente etc.) A se uni, a se lipi (după ce au fost rupte sau tăiate etc.). ♦ Refl. (Despre elemente ale vorbirii) A se uni formând un singur cuvânt; a se aglutina. Din fr. **souder**.

SUDARE, *sudări*, s.f. Acțiunea de a (se) *suda* și rezultatul ei; sudaj, sudat¹, sudură. V. **suda**.

SUDAT¹ s.n. Sudare. V. **suda**.

SUDAT², *-Ă, sudați, -te*, adj. Care a fost lipit, îmbinat prin sudare. V. **suda**.

SUDABIL, *-Ă, sudabili, -e*, adj. Care poate fi sudat. Din fr. **soudable**.

TERMOSUDABIL, *-Ă, termosudabili, -e*, adj. Care poate fi sudat prin căldură. - Termo- + **sudabil**.

SUDABILITATE s.f. Însușirea unui metal de a se îmbina prin sudare cu un alt metal de aceeași compoziție. Din fr. **soudabilité**.

SUD-AFRICAN, -Ă, *sud-africani, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile indigene ale Africii de Sud sau este originară de acolo; *spec.* persoană care face parte din populația de bază a Republicii Africa de Sud sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Africii de Sud, Republicii Africii de Sud sau sud-africanilor, privitor la Africa de Sud, la Republica Africii de Sud sau la sud-africani. Din fr. **sud-africain**.

SUDAJ, *sudaje*, s.n. Sudare. Din fr. **soudage**.

SUD-AMERICAN, -Ă, *sud-americani, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile de bază ale țărilor din America de Sud sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Americii de Sud sau privitor la America de Sud sau la populația ei. Din fr. **sud-américan**.

SUDAMINĂ s.f. Erupție cutanată de vizicule mici pline cu lichid clar, care apare după transpirații abundente sau în cursul unor boli febrile. Din fr. **sudamina**.

SUDANEZ, -Ă, *sudanezi, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Sudanului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Sudanului sau sudanezilor (**1**), privitor la Sudan sau la Sudanezi. Din fr. **soudanais**.

SUD-COREEAN, -Ă, *sud-coreeni, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Coreii de Sud sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Coreii de Sud sau sud-coreenilor (**1**), privitor la Coreea de Sud sau la sud-coreeni. Din fr. **sud-coréean**.

SUD-EST s.n. **1.** Punct cardinal secundar, situat în direcția bisectoarei unghiului format de direcțiile sud și est. **2.** Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări etc, așezată între sud și est. Din fr. **sud-est**.

SUD-ESTIC, -Ă, *sud-estici, -ce*, adj. De la **sud-est**, dinspre sau spre sud-est. - **Sud-est** + suf. -*ic*.

SUDIST, -Ă, *sudiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** Adept al politicii statelor din sudul Statelor Unite ale Americii, în cursul Războiului de secesiune. **2.** Adj. Care aparține sudiștilor (**1**), privitor la sudiști. Din fr. **sudiste**.

SUDOR, -OARE, *sudori, -oare*, s.m. și f. Muncitor specializat în operații de sudură. Din fr. **soudeur**.

SUDORITĂ, *sudorițe*, s.f. Muncitoare specializată în operații de sudură. - **Sudor** + suf. -*iță*.

SUDORAL, -Ă, *sudorali, -e*, adj. (Rar) Sudorific. Din fr. **sudoral**.

SUDORIFIC, -Ă, *sudorifici, -ce*, adj. Care secreteză sudoare sau care stimulează secreția glandelor sudoripare; **sudoral**. Din fr. **sudorifique**.

SUDORIPARĂ, *sudoripare*, adj. (În sintagma) *Glandă sudoripară* = glandă care secretează sudoarea. Din fr. **sudoripare**.

SUDURĂ, *suduri*, s.f. **1.** Operație de sudare; *p. ext.* locul îmbinării prin sudare a două sau mai multor piese. **2.** Fig. Închegare, îmbinare, legătură, unire (strănsă). Din fr. **soudure**.

SUFISM s.n. Curent în mistică musulmană, apărut în sec. VIII și răspândit mai ales în Persia. Din fr. **soufisme**.

SUFFIX, *sufixe*, s.n. Îmbinare de sunete sau un singur sunet care se adaugă după rădăcina sau după tema unui cuvânt pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi. ♦ *Suffix lexical* = sufix care ajută la formarea cuvintelor noi, schimbând sensul sau categoria gramaticală a cuvântului de bază. *Suffix gramatical (sau flexionar)* = sufix cu ajutorul căruia se creează forme gramaticale. Din fr. **suffixe**.

SUFIXA, *sufixez*, vb. I. Tranz. A adăuga un sufix la o rădăcină sau la o temă. Din **suffix**. Cf. fr. **s u f f i x e r**.

SUFIXARE, *sufixări*, s.f. Acțiunea de a *sufixa* și rezultatul ei; sufixație. V. **sufixa**.

SUFIXAȚIE, *sufixații*, s.f. Faptul de a sufixa; sufixare. Din fr. **sufixation**.

SUFIXOID, *sufixoide*, s.n. (Lingv.) Element de compunere sau cuvânt folosit ca sufix la formarea unor termeni științifici și tehnici. Din fr. **suffixoide**.

SUFLAJ, *suflaje*, s.n. **1.** Dispozitiv montat la bordul unei nave, în scopul îmbunătățirii stabilității. **2.** Metodă de lucru folosită pentru corectarea deformațiilor unei linii de cale ferată. Din fr. **soufflage**.

SUFLEOR, *suflouri*, s.m. Persoană care suflă actorilor, în timpul repetițiilor și al reprezentațiilor, replicile pe care urmează să le spună. Din fr. **souffleur**.

SUFLERIE, *suflerii*, s.f. (În sintagma) *Suflerie aerodinamică* = instalație experimentală, în formă de tunel, pentru determinarea forțelor aerodinamice exercitate de un curent de aer asupra unor machete de avioane, în vederea stabilirii forțelor care se exercită asupra construcțiilor reale în condiții de exploatare. Din fr. **soufflerie**.

SUFLEU, *suflouri*, s.n. Preparat culinar asemănător cu o budincă, foarte pufos, făcut din legume, brânză sau fructe cu albuș bătut spumă. Din fr. **soufflé**.

SUFLU, *sufluri*, s.n. **1.** Respirație. ♦ Nume generic dat sunetelor care se produc la nivelul pleurei, inimii sau vaselor în diferite boli, asemănătoare cu zgomotul făcut de o coloană de aer sau de lichid împinsă cu forța într-un canal îngust. ♦ Capacitate respiratorie mare; *p. ext.* rezistență fizică (mare). **2.** Adihere, boare. **3.** Masă de aer deplasată cu violență (de explozia unei bombe), care poate provoca avarii și

distrugerii. **4.** Fig. Avânt, elan, însuflețire. Din fr. **souffle**.

SUFLURĂ, *sufhuri*, s.f. Defect de turnare a lingourilor su al pieselor metalice turnate, constând din mici goluri produse de gazele degajate din metal în urma unor reacții chimice. Din fr. **soufflure**.

SUFOCANT, -**Ă**, *sufocanți, -te*, adj. (Adesea fig.) Care provoacă sufocarea, care sufocă; înăbușitor, asfixiant. Din fr. **suffocant**.

SUFRAGETĂ, *sufragete*, s.f. Partizană a mișcării femeilor din Anglia de la începutul sec. XX, al cărei scop a fost obținerea drepturilor politice pentru femei. Din fr. **suffragette**.

SUFUZIUNE, *sufuziuni*, s.f. **1.** Răspândire sub piele a unei umori. ♦ *Sufuziune sangvină* = hemoragie de proporții reduse care are loc între straturile componente ale unui organ sau ale unui țesut. **2.** (Geol.) Proces de spălare și de transportare a particulelor fine din rocile afânate sub acțiunea circulației apelor subterane. [Var.: **sufozione** s.f.] Din fr. **suffusion**.

SUGERA, *sugerez*, vb. I. Tranz. A face să se nască în mintea cuiva (printr-o aluzie, o asociație de idei etc.) un gând, o idee, un sentiment. Din fr. **suggerer**.

SUGERARE, *sugerări*, s.f. Acțiunea de a sugera și rezultatul ei. V. **sugera**.

SUGESTIBIL, -**Ă**, *sugestibili, -e*, adj. (Despre o persoană) Receptiv, sensibil la sugestie. Din fr. **suggestible**.

SUGESTIBILITATE s.f. Însușirea de a fi sugestiv; grad de reactivitate la sugestie. Din fr. **suggestibilité**.

SUGESTIV, -**Ă**, *sugestivi, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care are puterea sau calitatea de a deștepta sugestii, care inspiră sau stârnește anumite reprezentări sau idei; care sugerează. Din fr. **suggestif**.

SUGESTIVITATE s.f. Calitatea de a fi sugestiv. Din fr. **suggestivité**.

SUICID s.n. (Livr.) Sinucidere. Din fr. **suicide**.

SUITĂ, *suite*, s.f. **1.** Grup de oameni care însoțește un demnitar, un suveran; alai, escortă. **2.** Lucrare muzicală instrumentală alcătuită din mai multe părți scrise în aceeași tonalitate, dar contrastante prin caracter și prin mișcare. ♦ Fragmente selective extrase dintr-o lucrare mai amplă (operă, balet etc.). **3.** Serie, șir de episoade, de idei etc. ♦ Continuitate, înlanțuire. Din fr. **suite**.

SUJET, *sujeturi*, s.n. (Înv.) Temă (literară), subiect. ♦ Prilej, motiv. Din fr. **sujet**.

SULFANILAMIDĂ, *sulfanilamide*, s.f. (Farm.) Substanță organică, de culoare albă, folosită local în tratamentul plăgilor infectate. Din fr. **sulfanilamide**.

SULFAT, *sulfati*, s.m. Sare a acidului sulfuric cu un metal sau cu un radical. ♦ *Sulfat de cupru* = sare de cupru a acidului sulfuric, de culoare

albastră, cristalizată, solubilă în apă, întrebuințată în industrie și în agricultură pentru combaterea paraziților; piatră-vânăta. *Sulfat de magneziu* = sare de magneziu a acidului sulfuric, sub formă de praf alb, cristalizat, solubil în apă, care se întrebuințează în industrie și în medicină (ca purgativ); sare-amară. *Sulfat feros* = sare de fier a acidului sulfuric, de culoare verde deschisă, cristalizată, solubilă în apă, care se întrebuințează în industrie la fabricarea cernelii de scris etc.; calaican. *Sulfat de sodiu* = sare de sodiu a acidului sulfuric, întrebuințată în medicină ca purgativ. *Sulfat de aluminiu și de potasiu* = sare dublă de aluminiu și de potasiu a acidului sulfuric, de culoare albă, cristalizată, solubilă în apă, cu gust astringent, care se folosește în industrie, în medicină etc.; alaun, piatră-acră. Din fr. **sulfate**.

SULFATA, *sulfatez*, vb. I. **1.** Refl. (Despre suprafața sau porii materialului activ al plăcilor unui acumulator electric) A se acoperi cu sulfat de plumb ca urmare a neglijenței în exploatare. **2.** Tranz. A muia un material într-o baie de sulfat metalic pentru a-l conserva mai bine. **3.** Tranz. A trata plantele sau semințele cu o soluție de sulfat de cupru pentru a combate paraziții. Din fr. **sulfater**.

SULFATARE, *sulfatări*, s.f. Acțiunea de a (se) sulfata și rezultatul ei. V. **sulfata**.

SULFATAJ, *sulfataje*, s.n. Sulfatare. Din fr. **sulfatage**.

SULFATAT, -**Ă**, *sulfatați, -te*, adj. (Chim.; despre baze) Transformat în sulfat prin combinarea cu acidul sulfuric. Din fr. **sulfaté**.

SULFATAZĂ, *sulfataze*, s.f. Enzimă care se găsește în toate organele corpului animalelor, în special în rinichi. Din fr. **sulfatase**.

SULFIT, *sulfiiți*, s.m. Sare a acidului sulfuros. Din fr. **sulfite**.

SULFITA, *sulfitez*, vb. I. Tranz. **1.** A trata cu bioxid de sulf unele produse alimentare sau anumite vase în scopul dezinfectării, al conservării, al decolorării etc. **2.** A trata cu sulf și bisulfid de sodiu unele extracte tanante pentru a solubiliza produsele insolubile. Din **sulfit**. Cf. fr. **sulfiter**.

SULFITARE, *sulfitări*, s.f. Acțiunea de a sulfita și rezultatul ei. V. **sulfita**.

SULFITAT, -**Ă**, *sulfitați, -te*, adj. Care a fost supus operației de sulfitare. V. **sulfita**.

SULFITIC, -**Ă**, *sulfitici, -ce*, adj. (Chim.; în sintagma) *Leșie sulfitică* = reziduu lichid cu conținut de lignină, zaharide, acid sulfuros etc., folosit la fabricarea unor produse. Din fr. **sulfitique**.

SULFURA, *sulfurez*, vb. I. Tranz. **1.** A trata recoltele depozitate (mazăre, fasole etc.) cu sulfura de carbon pentru a distruge gărgărițele și moliile. ♦ A stropi plantele cu pulbere de sulf

împotriva fâinării. **2.** A injecta în sol sulfură de carbon în scopul distrugerii larvelor și a insectelor vătămătoare pentru plante. Din fr. **sulfurer**.

SULFURARE, *sulfurări*, s.f. Acțiunea de a *sulfura* și rezultatul ei. V. **sulfura**.

SULFURAT, -*Ă*, *sulfurați*, -*te*, adj. Combinat cu sulf. ♦ *Hidrogen sulfurat* = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate, care se găsește în apele minerale sulfuroase sau se obține prin putrezirea substanțelor albuminoide și care se întrebunează în chimie; acid sulfhidric. V. **sulfura**.

SULFURAJ, *sulfuraje*, s.n. Sulfurare. Din fr. **sulfurage**.

SULFURĂ, *sulfuri*, s.f. Compus al sulfurului cu un metal, cu un metaloid sau cu un radical organic; sare sau ester al acidului sulfuric. ♦ *Sulfură de carbon* = combinație de carbon cu sulf, în formă de lichid incolor și toxic, cu miros neplăcut, folosită în industrie și în agricultură. Din fr. **sulfure**.

SULFURIC, -*Ă*, *sulfurici*, -*ce*, adj. **1.** Combinat sau compus cu sulf. ♦ *Acid sulfuric* = acid anorganic obținut prin combinarea trioxidului de sulf cu apa, în formă de lichid incolor, uleios, cu gust acrișor, fără miros și foarte corosiv, care se întrebunează în industria chimică; vitriol. **2.** Privitor la sulf. Din **sulfurique**.

SULFURIZA, *sulfurizez*, vb. I. Tranz. A supune unei sulfurizări. Din fr. **sulfuriser**.

SULFURIZARE, *sulfurizări*, s.f. Operație de dezinfectare, de dezinsecție sau de deratizare cu ajutorul bioxidului de sulf gazos. V. **sulfuriza**.

SULFUROS, -*OASĂ*, *sulfuroși*, -*oase*, adj. **1.** Care aparține grupului compușilor oxigenați ai sulfurului. ♦ *Acid sulfuros* = acid oxigenat al sulfurului întrebunțat ca decolorant, conservant pentru fructe etc. **2.** Care conține sulf dizolvat. Din fr. **sulfureaux**.

SULTĂ, *sulte*, s.f. Sumă de bani reprezentând diferența de valoare dintre două lucruri care se schimbă între ele ori dintre valoarea părții ce i se cuvine unei persoane într-o moștenire și valoarea lucrurilor ce i se atribuie cu ocazia împărțelii. Din fr. **soulte**.

SUMA, *sumez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A efectua o operație de adunare sau a calcula serii convergente. Din fr. **sommer** (după *sumă*).

SUMARE, *sumări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *suma* și rezultatul ei. V. **suma**.

SUMABILĂ, *sumabile*, adj. (Mat.; despre o funcție) Integrabilă; (despre o serie) convergentă. Din fr. **sommable** (după *sumă*).

SUMAȚIE, *sumații*, s.f. (Biol.) Adiție latentă. Din fr. **somation** (după *sumă*).

SUMATOR, *sumatoare*, s.n. Dispozitiv al calculatoarelor care poate efectua operațiile de

adunare și de scădere. Din fr. **sommateur** (după *sumă*).

SUMBRU, -*Ă*, *sumbri*, -*e*, adj. **1.** Întunecat, posomorât, întunecos. **2.** Fig. Lipsit de veselie, închis în sine; posomorât, trist, mâhnit. ♦ Chinuit de gânduri, îngândurat. - După fr. **sombre**.

SUMERIAN, -*Ă*, *sumerieni*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a vechiului ținut din sudul Mesopotamiei, Sumer. **2.** Adj. Care aparține Sumerului sau sumerienilor (**1**), privitor la Sumer sau la sumerienii. ♦ (Substantivat, f.) Limba sumeriană. Din fr. **sumérien**.

SUNNA s.f. Tradiție sfântă a islamismului ortodox, care explică și completează Coranul și care se compune din povestiri și aforisme atribuite profetului Mahomed. Din fr. **sunna**.

SUNNISM s.n. Curent ortodox al islamismului care se bazează pe recunoașterea obligatorie a sunnei ca întregire a Coranului. Din fr. **sunnisme**.

SUNNIT, -*Ă*, *suniți*, -*te*, s.m. și f. Adept al sunnismului. Din fr. **sunnite**.

SUPA, *supez*, vb. I. Intrans. A lua masa seara târziu (după un spectacol). Din fr. **souper**.

SUPAPĂ, *supape*, s.f. **1.** Organ de mașină montat în dreptul unui orificiu și folosit pentru întreruperea sau restabilirea circuitului unui fluid care trece prin acest orificiu. ♦ *Supapă electrică* = redresor. **2.** Valvă care se folosește ca organ de închidere a unei supape (**1**); ventil. **3.** Dispozitiv pentru evacuarea parțială a gazului din interiorul aerostatelor sau al dirijabilelor. Din fr. **soupape**.

SUPĂ, *supe*, s.f. Fiertură de carne, de legume sau de carne cu legume, uneori cu adaos de tăiței, fidea etc. Din fr. **soupe**.

SUPERCARBURANT, *supercarburanți*, s.m. Carburant de calitate deosebită. Din fr. **supercarburant**.

SUPERCIMENT, *supercimenturi*, s.n. Ciment care se întărește foarte repede după ce a fost amestecat cu apă. Din fr. **superciment**.

SUPERFICIAL, -*Ă*, *superficiali*, -*e*, adj. Care apare, se produce, rămâne la suprafața unui obiect, a unei ființe; fig. care apare, se produce, rămâne la suprafață, fără să atingă miezul, esența lucrurilor. ♦ Fig. (Despre oameni) Care tratează problemele fără să le adâncească, care trece ușor peste lucruri; lipsit de adâncime. ♦ Fig. (Adverbial) Fără a aprofunda; pe deasupra. Din fr. **superficiel**.

SUPERFICIALITATE s.f. Caracterul a ceea ce este superficial; Fig. lipsă de adâncime, de profunzime; ușurătate. ♦ (Concr.) Lucru superficial. Din fr. **superficialité**.

SUPERFICIE s.f. (În sintagma) *Drept de superficie* = drept de proprietate asupra clădirii construite sau plantației aflate pe terenul altei persoane și drept de folosință asupra aceluși teren. Din fr. **superficie**.

SUPERFINIȚIE s.f. Operație de netezire foarte fină a suprafețelor unor obiecte metalice, efectuată prin mișcări încete, în linie dreaptă. Din fr. **superfinition**.

SUPERFLUITATE s.f. (Rar) Însușire a ceea ce este superfluu; (concr.) lucru superfluu. Din fr. **superfluité**.

SUPERFOSFAT, *superfosfați*, s.m. Îngrășământ chimic pe bază de fosfor, conținând mai ales fosfat și sulfat de calciu, folosit mult în agricultură. Din fr. **superphosphate**.

SUPERHETERODINĂ s.f. Procedu de radiorecepție în care frecvența undei recepționate este schimbată cu ajutorul unui oscilator local, obținându-se, în scopul detectării, amplificării și difuzării, un semnal de frecvență intermediară fixă. Din fr. **superhétérodyne**.

SUPERICONOSCOPIU, *supericonoscoape*, s.n. Tub electronic pentru televiziune de tipul iconoscopului, dar la care imaginea este captată mai întâi de un fotocatod. Din fr. **supericonoscope**.

SUPERIORITATE s.f. Stare a ceea ce este superior; faptul de a fi superior; atitudine (trufașă) a celui ce se crede sau este superior altora. Din fr. **supériorité**.

SUPERNOVĂ, *supernove*, s.f. Stea variabilă care ajunge egală în strălucire cu un întreg sistem stelar. Din fr. **supernova**.

SUPERPOZABIL, -*Ă*, *superpozabili*, -e, adj. (Rar) Care se poate suprapune. Din fr. **superposable**.

SUPERPRODUCTIE, *superproducții*, s.f. Film realizat cu mijloace și efecte de mare spectaculozitate. Din fr. **superproduction**.

SUPERSISTEM, *supersysteme*, s.n. (Lingv.) Diasistem. Din fr. **supersystème**.

SUPERSONIC, -*Ă*, *supersonici*, -ce, adj. Care are o viteză mai mare decât viteza sunetului. ♦ *Avion supersonic* = avion cu reacție construit pentru a efectua zboruri cu viteze mai mari decât viteza sunetului. Din fr. **supersonique**.

SUPERSTIȚIOS, -*OASA*, *superstițioși*, -oase, adj. (Despre oameni) Care crede în superstiții, care este stăpânit de superstiții; (despre manifestările oamenilor) izvorât din superstiții, bazat pe superstiții, plin de superstiții. Din fr. **superstitieux**.

SUPERSTRAT, *superstraturi*, s.n. (Lingv.) Suprastrat. Din fr. **superstrat**.

SUPERVIZA, *supervizez*, vb. I. Tranz. A vedea un film, un spectacol, a citi un text etc. pentru a constata calitățile lor și pentru a dispune ori a recomanda achiziționarea, reprezentarea, publicarea lor etc. Din fr. **superviser**.

SUPERVIZARE, *supervizări*, s.f. Acțiunea de a superviza și rezultatul ei. V. **superviza**.

SUPEU, *supelui*, s.n. Masă care se ia seara târziu (după spectacol). Din fr. **souper**.

SUPIERĂ, *supiere*, s.f. Castron (mare) din care se servește supa la masă. Din fr. **soupière**.

SUPIEU, *supieuri*, s.n. (Rar) Bareță (de elastic) prinsă de partea de jos a pantalonilor și trecută pe sub talpă, pentru a ține pantalonii întinși. [Var.: **supie** s.n.] Din fr. **sous-pied**.

SUPINAȚIE, *supinații*, s.f. Mișcare de rotație a antebrațului care apropie mâna de axul median al corpului. ♦ Poziție a antebrațului și a mâinii rezultând din mișcarea descrisă mai sus. Din fr. **supination**.

SUPLEA, *supleez*, vb. I. Tranz. (Rar) A suplini. Din fr. **suppléer**.

SUPLEANT, -*Ă*, *supleanți*, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Suplinitor. ♦ (În vechea organizare judecătorească) Judecător care ocupa prima treaptă în magistratură și care avea anumite atribuții secundare sau intra în compunerea completelor de judecată în cauze de importanță mai mică. 2. Adj. (Ieșit din uz; în sintagma) *Membu supleant* = membru ales sau numit într-un comitet, într-o comisie, într-un organ (de partid sau de stat) etc., care putea înlocui pe titular și care avea drept de vot consultativ. Din fr. **suppléant**.

SUPLEȚE s.f. Însușirea de a fi suplu; mlădiere, flexibilitate, maleabilitate. ♦ Spec. Proprietate a unui corp solid de a putea suferi mari deformații nepermanente, prin încovoiere ori torsiune, sub acțiunea unor solicitări relativ mici; elasticitate. Din fr. **souplesse**.

SUPLETIV, -*Ă*, *supletivi*, -e, adj. 1. (Despre forme gramaticale) Care completează, care întregeste ansamblul formelor flexionare ale unui cuvânt. 2. (Despre o normă legală) Care se aplică în măsura în care părțile nu stabilesc altfel prin actele juridice pe care le încheie; facultativ. Din fr. **supplétif**.

SUPLETIVISM s.n. (Gram.) Calitatea de a fi supletiv (1). Din fr. **supplétivisme**.

SUPLIMENTAR, -*Ă*, *suplimentari*, -e, adj. Care se adaugă pe deasupra, care completează ceva; care este în plus (peste ceea ce este normal); folosit ca suplimment. ♦ *Unghiuri sau arce suplimentare* = unghiuri sau arce a căror sumă este egală cu două unghiuri drepte (180). Din fr. **supplémentaire**.

SUPLU, -*Ă*, *supli*, -e, adj. 1. (Despre ființe) Cu mișcări grațioase; mlădios. ♦ (Despre lucruri) Flexibil, elastic. ♦ (Despre țesături) Moale, fin ♦ (Despre mers, mișcări) Ușor, vioi, elegant, grațios. 2. Fig. (Despre oameni) Care nu are o atitudine fermă, ușor adaptabil; acomodabil; servil. Din fr. **souple**.

SUPORT, *suporturi*, s.n. Ceea ce susține sau sprijină un obiect; piesă sau dispozitiv care servește la susținerea unei piese, a unui sistem tehnic etc. ♦ Fig. Ajutor, sprijin, razem. Din fr. **support**.

SUPORTA, *suport*, vb. I. Tranz. 1. A îndura, a răbda, a suferi. ♦ A admite, a tolera, a îngădui. 2. A susține o greutate, o povară; a rezista la... ♦ A avea sau a lua în sarcina sa o obligație bănească. Din fr. **supporter**.

SUPPORTABIL, -Ă, *supportabili*, -e, adj. Care poate fi suportat. Din fr. **supportable**.

SUPOZIȚIE, *supoziții*, s.f. Presupunere, ipoteză. ♦ (Log.) Enunț luat ca premisă (ipoteză) pentru întemeierea altor enunțuri. ♦ (Log.) Capacitatea unui termen de a reprezenta ceva într-o propoziție. Din fr. **supposition**.

SUPOZITOR, *supozitoare*, s.n. Preparat farmaceutic solid de formă conică, administrat pe cale anală. Din fr. **suppositoire**.

SUPRACONDUCTIBILITATE s.f. (Fiz.) Stare a unor substanțe la temperaturi în apropiere de zero absolut și la intensități de câmp magnetic foarte mici, în care rezistivitatea lor electrică devine practic nulă; supraconducție. Din fr. **supraconductibilité**.

SUPRACONDUCTIE, *supraconducții*, s.f. (Fiz.) Supraconductibilitate. Din fr. **supraconduction**.

SUPRAVOLTOR, *supravoltoare*, s.n. Sursă de energie electrică legată în serie cu altă sursă de energie electrică, astfel încât tensiunile lor electrice să se adune. Din fr. **survolteur**.

SUPREMAȚIE, *supremații*, s.f. Superioritate absolută unită cu autoritate și putere; poziție dominantă; preponderență. Din fr. **suprématie**.

SUPRESOR, -OARE, *supresori*, -oare, adj. (Despre un element al unui aparat, despre un dispozitiv etc.) Care împiedică producerea unui fenomen, a unui efect etc. dăunător sau care reduce considerabil efectele acestora. Din fr. **suppresseur**.

SUPRIMA, *suprim*, vb. I. Tranz. 1. A face să dispară; a înlătura, a elimina, a anula. ♦ A omorî, a extermina pe cineva. 2. A desființa un post, un loc etc. ♦ A scoate ceva din funcție; a opri, a întrerupe activitatea a ceva. 3. A înlătura ceva, a elimina din consumație, a renunța la ceva. Din fr. **supprimer**.

SUPRIMAT, -Ă, *suprimați*, -te, adj. Care a încetat să mai fie, să mai existe; înlăturat, eliminat, șters, anulat. V. **suprima**.

SUPURANT, -Ă, *supuranți*, -te, adj. (Despre răni, țesuturi etc.) Care elimină puroi, care supurează. Din fr. **suppurant**.

SUPURAȚIE, *supurații*, s.f. Formare și eliminare de puroi în urma unui proces infecțios microbian. Din fr. **suppuration**.

SURÂDE, *surâd*, vb. III. Intrans. 1. A zâmbi. 2. Fig. (Despre abstracte) A corespunde dorințelor cuiva, a se prezenta într-o formă favorabilă; a-l atrage, a-l tenta, a-i conveni. [Perf. s. *surâsei*, part. *surâs*] Din fr. **sourire** (după *râde*).

SURĂZÂND, -Ă, *surăzânzi*, -de, adj. Surâzător. V. **surâde**.

SURĂZĂTOR, -OARE, *surăzători*, -oare, adj. Care surâde: zâmbitor, surâzând; p. ext. vesel, radios, amical, prietenos. ♦ Fig. Favorabil, convenabil. - **Surâde** + suf. -*tor*.

SURÂS, *surăsuri*, s.n. Acțiunea de a *surâde* și rezultatul ei; zâmbet. Din fr. **sourire** (după *râs*).

SURCLASA, *surclasez*, vb. I. Tranz. (Franțuzism) A depăși, a întrece (un adversar, mai ales la sport). Din fr. **surclasser**.

SURCLASARE, *surclasări*, s.f. Acțiunea de a *surclasa*. V. **surclasa**.

SURCLASAT, -Ă, *surclasați*, -te, adj. Care a fost depășit, întrecut. V. **surclasa**.

SURDINĂ, *surdine*, s.f. Dispozitiv din metal sau din lemn, în formă de gheară la instrumentele cu coarde, sau în formă de dop la instrumentele de suflăt, folosit pentru atenuarea intensității sonorității unor instrumente muzicale. ♦ Loc. adv. În *surdină* = a) cu surdina pusă, încet; b) fără zgomot, înăbușit; cu glas scăzut; în tăină. Din fr. **sourdine**.

SURDITATE, *surdități*, s.f. 1. Infirmitate congenitală sau dobândită, care constă în imposibilitatea (totală sau parțială) de a percepe sunetele; surzenie. ♦ *Surditate psihică* = imposibilitatea de a recunoaște și a distinge cu simțul auzului sursa sonoră. *Surditate verbală* = boală caracterizată prin neînțelegerea sensurilor cuvintelor pe care le aude cineva. 2. Calitate a unei consoane de a fi rostită fără participarea cordelor vocale. Din fr. **surdité**.

SURDOMUTITATE s.f. Surdomutism. - După fr. **surdi-mutité**.

SURESCITA, *sucescit*, vb. I. Tranz. A excita peste măsură; a aduce într-o stare de iritație, de nervozitate extremă. [Var.: **surexcita** vb. I] Din fr. **surexciter**.

SURESCITARE, *sucescități*, s.f. Acțiunea de a *sucescita* și rezultatul ei; stare de iritație, de nervozitate bolnăvicioasă; surescitație. [Var.: **surexcitare** s.f.] V. **sucescita**.

SURESCITAT, -Ă, *sucescitați*, -te, adj. Iritat peste măsură, adus într-o stare de mare tensiune nervoasă. [Var.: **surexcitat**, -ă adj.] V. **sucescita**.

SURESCITABIL, -Ă, *sucescitabili*, -e, adj. Care prezintă o stare de surescitare, care poate fi ușor surescitat; iritabil. [Var.: **surexcitabil**, -ă adj.] Din fr. **surexcitable**.

SURESCITABILITATE s.f. Înclinare spre surescitare. [Var.: **surexcitabilitate** s.f.] Din fr. **surexcitabilité**.

SURESCITANT, -Ă, *sucescitanți*, -te, adj. Care provoacă surescitare. [Var.: **surexcitant**, -ă adj.] Din fr. **surexcitant**.

SURESCITAȚIE, *sucescitații*, s.f. Surescitare. [Var.: **surexcitație** s.f.] Din fr. **surexcitation**.

SURFILA, *surfilez*, vb. I. Tranz. A întâri marginile unei țesături cu o cusătură rară, pentru a împiedica destrămarea firelor. Din fr. **surfiler**.

SURFILARE, *surfilări*, s.f. Acțiunea de a *surfila* și rezultatul ei. V. **surfila**.

SURMENA, *surmenez*, vb. I. Refl. (Despre oameni) A se obosi peste măsură, a se extenua (în urma unui prelungit efort fizic sau intelectual); a se istovi. ♦ Tranz. *Munca prelungită îl surmenează*. Din fr. **surmener**.

SURMENARE, *surmenări*, s.f. Surmenaj. V. **surmena**.

SURMENAT, -*Ă*, *surmenați*, -*te*, adj. (Despre oameni) Obosit peste măsură; istovit, extenuat. V. **surmena**.

SURMENAȚ, *surmenațuri*, s.n. Stare de oboseală extremă a omului, caracterizată prin somnolență, dureri de cap, nervozitate, scădere a posibilității de concentrare etc., în urma unui efort fizic sau psihic excesiv și prelungit; surmenare. Din fr. **surmenage**.

SURNATURAL, -*Ă*, *surnaturali*, -*e*, adj. (Franțuzism înv.) Supranatural. Din fr. **surnaturel**.

SURNUMI, *surnumesc*, vb. IV. Tranz. (Franțuzism înv.) A supranumi. Din fr. **surnommer**.

SURPLOMBĂ, *surplombe*, s.f. Parte a unei stânci suspendată deasupra unui gol; zid sau parte a unei construcții ieșită în afară, în raport cu baza. Din fr. **surplomb**.

SURPLUS, *surplusuri*, s.n. Ceea ce este în plus, ceea ce depășește necesarul; prisos, excedent. Din fr. **surplus**.

SURPRINDE, *surprind*, vb. III. Tranz. **1.** A prinde pe cineva pe neașteptate asupra unui fapt. ♦ A găsi pe cineva nepregătit, neprevenit, a da peste cineva, a-l lua prin surprindere. **2.** A mira, a uimi, a ului. **3.** A băga de seamă, a observa (pe furiș), a sesiza; a remarca; a descoperi în mod brusc. Din fr. **surprendre** (după *prinde*).

SURPRINDERE, *surprinderi*, s.f. **1.** Faptul de a *surprinde* (sau de a fi surprins). ♦ Loc. adj. și adv. *Prin surprindere* = neașteptat, neprevăzut. **2.** Sentiment, stare de uimire, de uluire; surpriză. **3.** Observare, descoperire, sesizare (a unui aspect momentan). V. **surprinde**.

SURPRINS, -*Ă*, *surprinși*, -*se*, adj. Mirat, uimit, uluit. V. **surprinde**.

SURPRINZĂTOR, -*OARE*, *surprinzători*, -*oare*, adj. Care surprinde, care provoacă uimire; nebanuit, neașteptat. ♦ Care impresionează puternic; impresionant, uimitor, extraordinar. - **Surprinde** + suf. -*ător*.

SURPRIZĂ, *surprize*, s.f. **1.** Faptul de a lua pe cineva prin surprindere. **2.** Tot ceea ce surprinde prin caracterul său neașteptat, neprevăzut. ♦

Ceea ce provoacă o bucurie neașteptată, o plăcere; (concr.) dar, cadou. Din fr. **surprise**.

SURSĂ, *surse*, s.f. **1.** Loc unde se produce, unde se poate găsi sau de unde se propagă ceva; sediul sau obârșia unui lucru. ♦ Corp, sistem etc. care emite sunete, lumină, radiații nucleare etc. ♦ *Sursă de energie electrică* (sau *electromagnetică*) = generator de energie electrică (sau electromagnetică). ♦ (Elt.) Electrode al unui tranzistor cu efect de câmp, care furnizează putătorii de sarcină majoritari. **2.** Posibilitate de câștig. **3.** Fig. Loc de unde emană o informație, o noutate. **4.** Fig. Izvor, obârșie, origine. ♦ *Sursă de inspirație* = domeniu din care se inspiră un scriitor. Din fr. **source**.

SURVENI, pers. **3** *survine*, vb. IV. Intrans. A avea loc (inopinat), a se produce, a se petrece, a se întâmpla (pe neașteptate sau pe negândite). Din fr. **survenir**.

SURVENIRE, *surveniri*, s.f. Faptul de a *surveni*. V. **surveni**.

SURVOL, *survoluri*, s.n. Zbor cu avionul efectuat deasupra unui teritoriu determinat. Din fr. **survol**.

SURVOLA, *survolez*, vb. I. Tranz. A zbura cu avionul deasupra unui teritoriu determinat. Din fr. **survoler**.

SUSCEPTIBIL, -*Ă*, *susceptibili*, -*e*, adj. **1.** (Despre oameni) Care se supără repede, supărăcios. **2.** Capabil, în stare să... **3.** (Despre lucruri) Care poate suferi modificări, care poate lua diferite forme, care poate fi lucrat în diferite feluri. Din fr. **susceptible**.

SUSCEPTIBILITATE, *susceptibilități*, s.f. **1.** Faptul de a fi susceptibil (**1**); creștere bolnăvicioasă a sensibilității psihice; caracter susceptibil. **2.** Predispoziție deosebită a unor ființe de a reacționa la anumiți agenți externi. ♦ Dispoziție naturală de a contracta boli. **3.** Capacitate a unui corp sau a unui sistem de a suferi anumite modificări sub influența agenților externi sau interni. Din fr. **susceptibilité**.

SUSMENȚIONAT, -*Ă*, *susmenționați*, -*te*, adj. (Adesea substantivat) Care a fost menționat, pomenit, amintit mai înainte. Din fr. **susmentionné**.

SUSPANTĂ, *suspante*, s.f. Fiecare dintre corzile unei parașute, care leagă pânza de hamul prins de corpul parașutistului. [Var.: **suspentă** s.f.] Din fr. **suspente**.

SUSPECTA, *suspectez*, vb. I. Tranz. A bănuî pe cineva de ceva rău, a socoti drept suspect; a pune la îndoială ceva. Din fr. **suspecter**.

SUSPECTARE, *suspectări*, s.f. Acțiunea de a *suspecta* și rezultatul ei. V. **suspecta**.

SUSPENSIE, *suspensii*, s.f. **1.** Întrerupere (intenționată) a șirului gândirii, a frazei. ♦ Loc. adj. și adv. *În suspensie* = amânat, oprit, suspendat (temporar). **2.** (Chim.) Sistem dispers solid-fluid, în care faza solidă dispersă este în

echilibru sau are un ritm de depunere neglijabil. **3.** (Tehn.) Fel de susținere a părții mobile a unui instrument; ansamblul pieselor care susțin echipamentul mobil al unui instrument. **4.** Legătură elastică sau flexibilă între un sistem tehnic și elementele pe care se sprijină. ♦ Spec. Legătură elastică dintre șasiul unui vehicul și osile lui, care amortizează șocurile puternice și asigură mobilitatea și stabilitatea vehiculului.

[Var.: **suspensiune** s.f.] Din fr. **suspension**.

SUSPENSIV, -Ă, *suspensivi*, -e, adj. (Jur.) Care suspendă, care oprește punerea în execuție a unei dispoziții, a unei prevederi etc. Din fr. **suspensif**.

SUSPENSOID, *suspensoizi*, s.m. (Chim.) Dispersie coloidală a unui solid într-un lichid [Pl. și: (n.) *suspensoide*] Din fr. **suspensoïde**.

SUSPENSOR¹, *suspensoare*, s.n. Bandaj, dispozitiv cu ajutorul căruia este susținută o hernie, un organ căzut etc. Din fr. **suspensoir**.

SUSPENSOR², -OARE, *suspensori*, -oare, adj., s.m. **1.** Adj. (Anat.; despre ligamente, mușchi) Care susține. **2.** S.m. Mușchi lung și subțire care reglează mișcarea înainte și înapoi a copitei calului. Din fr. **suspenseur**.

SUSTENTAȚIE, *sustentații*, s.f. Proprietatea unui corp de a se menține la un anumit nivel în masa unui fluid prin mijloace adecvate. Din fr. **sustentation**.

SUSTRACȚIUNE, *sustracțiuni*, s.f. (Rar) Sustragere, furt. Din fr. **soustraction**.

SUSTRAGE, *sustrăg*, vb. III. **1.** Tranz. A-și însuși, prin fraudă sau prin viclenie, un lucru care aparține altei persoane; a fura. **2.** Tranz. A opri, a abate, a împiedica de la ceva. **3.** Refl. A folosi șiretenia sau fraudă pentru a nu presta un serviciu datorat legal; a se eschiva de la ceva; *p. ext.* a scăpa de ceva. Din fr. **soustraire** (după *trage*).

SUSURA, pers. 3 *susură*, vb. I. Intranz. (Despre ape curgătoare, frunze; *p. ext.* despre adierea vântului etc.) A produce un zgomot lin, ușor, monoton și continuu; a murmura. Din fr. **susurrer**.

SUSURARE, *susurări*, s.f. (Rar) Faptul de a *susura*; susur. V. **susura**.

SUSUR, *susure*, s.n. Zgomot continuu, monoton, lin, ușor și plăcut produs de curgerea unei ape, de frunzele mișcate de vânt etc.; murmur, susurare. Din **susura** (derivat regresiv).

SUȘĂ, *sușe*, s.f. (Livr.) Origine, sursă. ♦ (Med.) Proveniență a unei culturi de microbi; tulpină. Din fr. **souche**.

SUTANĂ, *sutane*, s.f. Haină preoțească lungă până la pământ și încheiată cu nasturi de sus până jos. Din fr. **soutane**.

SUTIEN, *sutiene*, s.n. Piesă de lenjerie feminină care susține sânii. Din fr. **soutien** [-gorge].

SUTURA, *suturez*, vb. I. Tranz. (Med.) A face o sutură (2). Din fr. **suturer**.

SUTURAL, -Ă, *suturali*, -e, adj. Privitor la suturi (2), care aparține unei suturi. Din fr. **sutural**.

SUTURĂ, *suturi*, s.f. **1.** (Anat.) Tip de articulație în care oasele sunt fixe. **2.** (Med.) Cusătură folosită în chirurgie pentru a reuni marginile unei plăgi, extremitățile unui tendon sau ale unui nerv tăiat, fragmentele unui os fracturat etc. Din fr. **suture**.

SUVENIR, *suvenire* s.n. Amintire. ♦ (Concr.) Obiect, dar, semn care reprezintă sau evocă o amintire. [Pl. și *suveniruri*. Var.: **suvenir** s.f.] Din fr. **souvenir**.

SUVERAN, -Ă, *suverani*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este deasupra tuturor, cu o mare autoritate, care are autoritatea supremă. ♦ Fig. Absolut, fără margini; total, suprem. ♦ (Despre state, popoare) Care se bucură de suveranitate. **2.** S.m. și f. Conducător al unui stat monarhic; monarh. ♦ Fig. Persoană sau colectivitate liberă să dispună de soarta sa, de actele sale. Din fr. **souverain**.

SUVERANITATE s.f. Calitatea de a fi suveran, de a dispune liber de soarta sa; independență; putere supremă. ♦ *Suveranitate națională* = independența unui stat față de alte state. *Suveranitate de stat* = supremație a puterii de stat în interiorul țării și independență față de puterea altor state. Din fr. **souveraineté**.

SUZERAN, -Ă, *suzerani*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. (În evul mediu) Mare senior de care depindeau alți seniori, ca urmare a relațiilor de suzeranitate. **2.** Adj. (Despre state) Care exercita autoritatea asupra unui stat mai slab, amestecându-se în politica internă a acestuia și impunându-i anumite obligații politice și financiare. Din fr. **suzerain**.

SUZERANITATE, *suzeranități*, s.f. Dreptul suzeranului asupra seniorilor vasali. ♦ Dreptul unui stat asupra altui stat care are guvern propriu, dar nu are autonomie completă. Din fr. **suzeraineté**.

ȘACAL, *șacali*, s.m. 1. Mamifer carnivor sălbatic asemănător cu lupul, dar mai mic decât acesta, cu coada mai scurtă și cu botul ascuțit, care trăiește în nordul Africii, în sudul Asiei și în sudul Europei și se hrănește cu animale mici și cu hoituri (*Canis aureus*). 2. Epitet pentru o persoană rapace, hrăpăreață, josnică. Din fr. **chacal**.

ȘAGRIN, *șagrinuri*, s.n. Instrument cu un model în relief care se imprimă pe o piele și care imită altă piele sau reprezintă un desen special. ♦ Piele imprimată care imită modelul natural al altei piei. Din fr. **chagrin**.

ȘAGRINA, *șagrinez*, vb. I. Tranz. A prelucra și a finisa unele piei tăbăcite prin imprimarea, cu ajutorul șagrinului, a unui desen special, în scop decorativ sau pentru a masca unele defecte de suprafață. Din fr. **chagriner**.

ȘAGRINARE, *șagrinări*, s.f. Acțiunea de a *șagrina* și rezultatul ei. V. **șagrina**.

ȘAIDAJ, *șaidaje*, s.n. Operație de alegere manuală a minereurilor, însoțită de spargerea acestora cu ciocanul de mână. Din fr. **scheidage**.

ȘALAND, *șalande*, s.n. Navă de construcție specială, remorcată sau autopropulsată, folosită în lucrările hidrotehnice, fluviale sau maritime, pentru transportul unor materiale etc. [Var.: **șalandă** s.f.] Din fr. **chaland**.

ȘALANDER, *șalandere*, s.n. Remorcher sau șalupă cu motor de putere mică, folosite la remorcarea șalandelor. Din fr. **chalendeur**.

ȘALUPĂ, *șalupe*, s.f. Mică ambarcație cu motor, care servește la transportul persoanelor și al mărfurilor sau la diverse operații (de remorcare) în rada unui port. Din fr. **chaloupe**.

ȘALUPAR, *șalupari*, s.m. (Rar) Persoană care conduce o șalupă; șalupist. - **Șalupă** + suf. - ar.

ȘALUIST, *șalupiști*, s.m. (Rar) Șalupar. - **Șalupă** + suf. -ist.

ȘAMAN, *șamani*, s.m. Slujitor al șamanismului. ♦ Vrăjitor Din fr. **chaman**.

ȘAMANESC, -Ă, *șamanești*, adj. De șaman, al șamanului. - **Șaman** + suf. -esc.

ȘAMANISM s.n. Religie animistă, primitivă, care are la bază credința că slujitorii cultului pot influența spiritele bune sau rele printr-un ritual special, manifestat prin extaz religios, prin dansuri și prin formule magice, practică de unele populații din nordul și centrul Asiei, de diverse triburi de eschimoși și de indieni din America de Nord, din America de Sud, din Indonezia și din Africa. Din fr. **chamanisme**.

ȘAMANISM s.n. Religie animistă, primitivă, care are la bază credința că slujitorii cultului pot influența spiritele bune sau rele printr-un ritual special, manifestat prin extaz religios, prin

dansuri și prin formule magice, practică de unele populații din nordul și centrul Asiei, de diverse triburi de eschimoși și de indieni din America de Nord, din America de Sud, din Indonezia și din Africa. Din fr. **chamanisme**.

ȘAMBELAN, *șambelani*, s.m. Demnitar de rang superior în statele monarhice din apusul Europei, care are în grija sa camera suveranului. Din fr. **chambellan**.

ȘAMBRAT, -Ă, *șambrați*, -te, adj. (Livr.; despre vinuri) Care se servește la temperatura camerei. Din fr. **chambré**

ȘAMBRANĂ, *șambrane*, s.f. Cadru (sculptat) care mărginește o ușă sau o fereastră în chip decorativ. Din fr. **chambrane**.

ȘAMIZA, *șamizez*, vb. I. Tranz. A tăbăci o piele cu untură de pește. - După fr. **chamoiser**.

ȘAMOTĂ, *șamote*, s.f. Material refractar obținut din argilă arsă și măcinată, care se întrebuițează la prepararea cărămizilor și a altor materiale refractare; p. ext. cărămidă sau plăcă refractară preparată din astfel de argilă. [Var.: **șamot** s.n.] Din germ. **Schamotte**, fr. **chamotte**.

ȘAMOTAR, *șamotari*, s.m. Muncitor care se ocupă cu arderea cărămizilor refractare; lucrător care prepară șamota sau care câptușește cuptoarele cu șamotă; șamotier. -

Șamotă + suf. -ar

ȘAMPANĂ, *șampane*, s.f. Corabie cu pânze, cu o capacitate de cinci până la zece vagoane, întrebuințată în Extremul Orient. Din fr. **sampan**.

ȘAMPANIE s.f. Vin spumos, obținut prin fermentarea vinurilor de masă albe și roz în sticle închise ermetic. Din fr. **champagne**.

ȘAMPANIZA, *șampanizez*, vb. I. Intrans. (Despre vinuri) A prezenta procesul de fermentație caracteristic șampaniei. ♦ Tranz. A prelucra vinul ca să devină șampanie, a supune vinul șampanizării. Din fr. **champagniser**.

ȘAMPANIZARE, *șampanizări*, s.f. Acțiunea de a *șampaniza* și rezultatul ei; fază în procesul de fabricație al șampaniei, în cursul căreia au loc fermentarea vinului cu adaos de zahăr și de drojdii, extragerea drojdiei, dozarea zahărului, astuparea ermetică a sticlelor și ambalarea. V. **șampaniza**.

ȘAMPON, *șampoane*, s.n. Produs cosmetic care se prezintă sub formă lichidă, de praf ori de cremă, care conține săpun sau detergenți, uleiuri, parfumuri, uneori și substanțe colorante, și care este întrebuințat la spălătul (sau la coloratul) părului. - Din fr. **shampooing**. Cf. germ. **Schampoo**.

ȘANCRU, *șancre*, s.n. Ulcerație a mucoasei sau a pielii, apărută la locul de pătrundere în organism a unor germeni infecțioși. Din fr. **chancre**.

ȘANFREN, *șanfrenuri*, s.n. (Tehn.) Tăietură oblică a muchiilor unei piese metalice. Din fr. **chanfrein**.

ȘANFRENA, *șanfrenez*, vb. **I.** Tranz. A executa, manual sau cu ajutorul unei mașini, o fațetă oblică la extremitatea unei găuri cilindrice sau la marginea unei suprafețe plane, a unei piese, pentru a înlătura muchiile ascuțite. ♦ A tăia oblic muchiile pieselor de metal pentru a fi sudate. Din fr. **chanfreiner**.

ȘANFRENARE, *șanfrenări*, s.f. Acțiunea de a șanfrena. V. **șanfrena**.

ȘANJABIL, -Ă, *șanjabili*, -e, adj. (Rar) Care se poate schimba. Din fr. **changeable**.

ȘANJANT, -Ă, *șanjanti*, -te, adj. (Despre culori) A căruia nuanță se schimbă în funcție de lumină; p. ext. (despre țesături) care face ape. Din fr. **changeant**.

ȘANSĂ, *șanse*, s.f. Circumstanță favorabilă, posibilitate de reușită, de succes; noroc. ♦ (La pl.) sorti. Din fr. **chance**.

NEȘANSĂ, *neșanse*, s.f. Întâmplare nefavorabilă; nenoroc, ghinion. - **Ne-** + **șansă**.

ȘANSONETĂ, *șansonete*, s.f. Scurtă compoziție muzicală pentru voce, proprie muzicii franceze, de origine populară, cu conținut liric sau glumeț (uneori frivol). Din fr. **chansonnette**.

ȘANSONETIST, -Ă, *șansonetiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care compune sau interpretează șansonete. - **Șansonetă** + suf. -ist.

ȘANSONIER, -Ă, *șansonieri*, -e, s.m. și f. (Franțuzism) Șansonetist. Din fr. **chansonnier**.

ȘANTAJ, *șantaj*, s.n. Constrângere exercitată asupra cuiva prin amenințarea cu divulgarea unui secret compromițător sau prin alte mijloace de intimidare, cu scopul de a dobândi în mod injust un folos pentru sine sau pentru altul; mijloc întrebuintat în acest scop. Din fr. **chantage**.

ȘANTAJA, *șantajez*, vb. **I.** Tranz. A face uz de șantaj pentru a obține ceva; a supune unui șantaj. Din **șantaj**.

ȘANTAJARE, *șantajări*, s.f. Acțiunea de a șantaja și rezultatul ei. V. **șantaja**.

ȘANTAJIST, -Ă, *șantajști*, -ste s.m. și f. Persoană care șantajează, care practică șantajul. [Var.: **șantajist**, -ă s.m. și f.] - **Șantaj** + suf. -ist.

ȘANTAN, *șantanuri*, s.n. (Rar) Local de petrecere în care cântăreți și dansatori dau spectacole de varietăți pentru a distra publicul. Din fr. [café] **chantant**.

ȘANTEZĂ, *șanteze*, s.f. (Rar) Cântăreată într-un local de petrecere. Din fr. **chanteuse**.

ȘANTIER, *șantiere*, s.n. Loc pe care se construiește (sau se repară) o clădire, un obiectiv industrial, un pod, un baraj, o șosea etc.,

împreună cu materialele și instalațiile necesare desfășurării acestei activități. ♦ **Șantier naval** = întreprindere industrială specializată în construirea și repararea navelor, situată pe malul unei ape navigabile. ♦ P. anal. Proces în plină desfășurare de creare a unei opere literare, artistice sau științifice. Din fr. **chantier**.

ȘANTIERIST, -Ă, *șantieriști*, -ste, s.m. și f. Muncitor care lucrează pe un șantier. - **Șantier** + suf. -ist.

ȘAPĂ, *șape*, s.f. Strat (de bitum, de asfalt etc.) care se așterne pe suprafața unui element de construcție pentru a-l impermeabiliza. Din fr. **chape**.

ȘARIAJ, *șariaje*, s.n. Transportare la mari distanțe a pietrișului, a nisipului sau a pământului și suprapunerea lor peste alte roci, ca urmare a mișcărilor tectonice. Din fr. **charriage**.

ȘARJA, *șarjez*, vb. **I. 1.** Intrans. A înfățișa ceva într-o formă caricaturală; a exagera. **2.** Tranz. (Despre trupe de cavalerie) A ataca cu violență (călare, cu sabia sau cu lancea); Din fr. **charger**.

ȘARJĂ, *șarje*, s.f. **I.** Încărcătură normală a unui cuptor metalurgic, constituită din straturi alternative de minereu, fondant și combustibil. ♦ Cantitate de metal lichid obținută într-un cuptor metalurgic la o singură operație de elaborare. ♦ Proces de încărcare, prelucrare și scoatere a materialului din cuptorul metalurgic. **II. 1.** Atac violent, în goana cailor, al cavaleriei asupra inamicului, cu sabia sau cu lancea. **2.** (Sport) Atac impetuos asupra adversarului. **III. 1.** Creație literară, în general de dimensiuni reduse, care prezintă trăsăturile negative, ridicule ale unei situații sau ale unui personaj într-o formă îngroșată, exagerată, caricaturală. **2.** (Teatru) Interpretare voit exagerată, prin sublinieri îngroșate ale trăsăturilor unui personaj, folosită de obicei în comedia bufă. Din fr. **charge**.

ȘARJARE, *șarjări*, s.f. Acțiunea de a șarja și rezultatul ei. V. **șarja**.

ȘARJABIL, -Ă, *șarjabili*, -e, adj. (Despre metale) Care se poate folosi la încărcarea unui furnal. Din **șarja**.

ȘARLATAN, *șarlatani*, s.m. Persoană necinstită care profită de naivitatea sau de buna-credință a cuiva; înșelător, impostor, farsor; escroc. Din fr. **charlatan**.

ȘARLATANESC, -EASCĂ, *șarlatanești*, adj. (Rar) De șarlatan, făcut cu scopul de a înșela. - **Șarlatan** + suf. -esc.

ȘARLATANIE, *șarlatanii*, s.f. Faptă de șarlatan; înșelătorie, escrocherie, șarlatanism. - **Șarlatan** + suf. -ie.

ȘARLATANISM, *șarlatanisme*, s.n. (Rar) Șarlatanie. Din fr. **charlatanisme**.

ȘARLOTĂ, *șarlote*, s.f. Cremă preparată din lapte, ouă, zahăr, frișcă și gelatină (cărora li se adaugă și fructe) și care se servește ca desert. Din fr. **charlotte**.

ȘARM s.n. (Livr.) Farmec, grație. Din fr. **charme**.

ȘARMANT, -Ă, *șarmanți*, -te, adj. (Livr.) Fermecător, încântător. Din fr. **charmant**.

ȘARNIERĂ, *șarniere*, s.f. **1.** Balama, tâțână. **2.** Dispozitiv format din două piese care, așezate de o parte și de alta a unui corp cilindric și fixate cu buleoane, permit suspendarea întregului ansamblu pe un reazem. **3.** (Geol.) Locul de îmbinare între cele două flancuri ale unei cute anticlinale sau sinclinale. **4.** Locul de îmbinare între cele două valve care formează cochilia unui lamelibranhiat. **5.** Fâșie de hârtie gumată pe care o folosesc filateliștii pentru a lipi mărcile poștale în albume. Din fr. **charnière**.

ȘARPANTĂ, *șarpante*, s.f. Schelet format din piese de lemn, de metal sau de beton armat, care susține învelitoarea unui acoperiș (sau un alt element al unei construcții) și permite realizarea formei acestuia. Din fr. **charpente**.

ȘARPIE s.f. Material întrebuințat odinioară la pansamente (în loc de vată), constând din scame destrămate din bucăți de pânză (uzată). Din fr. **charpie**.

ȘASIU, *șasiuri*, s.n. **1.** Cadru rigid de rezistență care se montează pe osiile unui vehicul cu tracțiune mecanică și care susține caroseria. **2.** Nume purtat de diferite tipuri de rame sau de cadre, întrebuințate în industrie, în legătoria de cărți, în tipografie etc. Din fr. **châssis**.

AUTOȘASIU, *autoșasiuri*, s.n. **1.** Șasiu pentru autovehicule. **2.** Șasiu lipsit de caroserie. - **Auto** + **șasiu**.

ȘASLA s.f. **1.** Nume dat mai multor soiuri de viță de vie care produc struguri pentru masă. *Șasla napoleon*, *Șasla muscat*. **2.** Portaltoi hibrid pentru vița de vie, folosit pe solurile bogate în calciu. [Var.: **ceasla** s.f.] Din fr. **chasselas**.

ȘATEN, -Ă, *șateni*, -e, adj. (Despre păr) Castaniu; (despre oameni) cu părul castaniu. Din fr. **châtain**.

ȘEF, - Ă, *șefi*, -e, s.m. și f. **1.** Persoană care conduce o organizație, o instituție etc.; conducător. ♦ Persoană superioară în grad sau în funcție altei persoane, considerată în raport cu aceasta; superior. ♦ *Șef de orchestră* = dirijor. ♦ (Fam.; la vocativ) Termen cu care cineva se adresează unei persoane (socotită egală sau inferioară). **2.** (În sintagma) *Șef de lucrări* = grad didactic în învățământul superior științific și tehnic, intermediar între cel de asistent și cel de conferențiar; lector; persoană care are acest grad. Din fr. **chef**.

ȘEFIE, *șefii*, s.f. Demnitate, rang, funcție de șef (**1**); conducere, direcție; timpul cât cineva deține această funcție. - **Șef** + suf. -*ie*.

ȘEMINEU, *șemineuri*, s.n. (Livr.) Cămin (pentru foc). Din fr. **cheminée**.

ȘEMIZARE, *șemizări*, s.f. (Tehn.) Îmbrăcarea într-un înveliş, într-o cămașă. - Cf. fr. **chemiser**.

ȘEMIZETĂ, *șemizete*, s.f. (Rar) Bluză femeiască simplă, cu croială asemănătoare cu cea a cămășilor bărbătești. Din fr. **chemisette**.

ȘENAL, *șenale*, s.n. Porțiune navigabilă în lungul unui râu, al unui canal sau al unui lac, destul de largă și de adâncă pentru a asigura navigația la intrarea într-un port. [Var.: *șanal* s.n.] Din fr. **chenal**.

ȘENILĂ, *șenile*, s.f. Bandă metalică continuă de rulare a unor vehicule, constituită din plăci metalice articulate între ele, înfășurată peste roțile vehiculului situate pe aceeași parte, pentru a se obține o suprafață mai largă de contact cu terenul și o tracțiune mai mare decât a roților obișnuite în timpul deplasării. Din fr. **chenille**.

ȘENILAT, -A, *șenilați*, -te, adj. (Despre autovehicule) Cu șenile. Din fr. **chenillé**.

ȘENILETĂ, *șenilete*, s.f. Mic vehicul (militar-blindat) pe șenile. Din fr. **chenillette**.

ȘEPTEL, *șepteluri*, s.n. Totalitatea animalelor domestice crescute într-o gospodărie, într-o comună, într-o țară (pentru a obține un beneficiu economic). Din fr. **cheptel**.

ȘERIF, *șerifi*, s.m. Prinț arab socotit urmaș al lui Mahomed. Din tc. *şerif*, fr. **chérif**.

ȘERVET, *șervete*, s.n. **1.** Bucată pătrată sau dreptunghiulară de pânză de in, de bumbac etc. întrebuințată la masă pentru ștersul guri. ♦ P. ext. Bucată dreptunghiulară de pânză de in, de bumbac etc. folosită în bucătărie pentru ștersul veselei, tacâmurilor etc. **2.** (Pop.) Prosop, ștergar. - Cf. fr. **serviette**.

ȘERVEȚEL, *șervețele*, s.n. Diminutiv al lui șervet. ♦ Bucată de pânză sau de hârtie subțire (ușor creponată), care servește la ștersul guri. - **Șervet** + suf. -el.

ȘEVALET, *șevalet*, s.n. Suport de lemn pe care pictorul fixează cartonul sau pânza când pictează. ♦ Pictură de șevalet = pictură pe panou mobil cu suport din pânză, lemn sau carton. [Pl. și: șevaleturi] Din fr. **chevalet**.

ȘEVALIERĂ, *șevaliere*, s.f. Inel gros pe care sunt gravate embleme, inițiale etc. Din fr. **chevalière**.

ȘEVIOT s.n. **1.** Rasă de oi originară din Anglia, cu lână albă fină și cu firul lung. ♦ Stofă țesută din lână pură a acestor oi sau din amestec de lână cu fibre sintetice. Din fr. **cheviot**.

ȘEVRETĂ, *șevrete*, s.f. Piele de ovine tăbăcită cu săruri minerale, caracterizată prin finețe, moliciune, elasticitate, netezime și prin rezistență relativ redusă, servind la confecționarea fețelor de încălțăminte pentru femei și copii. Din fr. *chevrette*, germ. **Chevrette**.

ȘEVRO, *șevrouri*, s.n. Piele moale și subțire (prelucrată din piele de capră, de oaie etc.) din

care se confecționează încălțăminte, mănuși, genți etc. [Var.: **șevrou** s.n.] Din fr. **chevreau**.

ȘEZLONG, *șezlonguri*, s.n. Scaun pliabil pe al cărui schelet de lemn sau de metal este montată o pânză și al cărui spătar mobil se poate înclina după preferință. Din fr. **chaise-longue**.

ȘIC s.n. Eleganță, distincție, bun-gust (în îmbrăcăminte, în atitudine). ◇ (Adjectival) *O femeie șic*. ◇ (Adverbial) *Se îmbracă șic*. ♦ Lucru care amuză, care are haz. Din fr. **chic**.

ȘICUI, *șicuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) împodobi cu șic. - **Șic** + suf. -ui.

ȘICUIRE, *șicui*, s.f. Acțiunea de a (se) *șicui* și rezultatul ei. V. **șicui**.

ȘICUIT, -Ă, *șicuiți*, -te, adj. Împodobit cu șic. V. **șicui**.

ȘICANE, *șicanez*, vb. I. Tranz. A săcăi pe cineva pentru lucruri fără importanță, a căuta cuiva pricină, a face șicane; a agasa. Din fr. **chicaner**.

ȘICANĂ, *șicane*, s.f. 1. Acțiune prin care cineva săcăie, agasează pe altcineva cu cereri și cu pretenții neîndreptățite; săcăială fără motiv. ♦ Pricină neîntemeiată, subtilitate falsă; tertip, alibi. 2. Obstacol (de forme diferite) montat pe circuitul unui fluid pentru a-i micșora viteză, pentru a-i imprima un drum ocolit sau pentru a-i uniformiza debitul, dându-i astfel posibilitatea să se răcească, să depună suspensiile pe care le poartă etc. Din fr. **chicane**.

ȘICANARE, *șicanări*, s.f. Acțiunea de a *șicana* și rezultatul ei. V. **șicana**.

ȘICANATOR, -OARE, *șicanatori*, -oare, adj. (Rar) Care șicanează, căruia îi place să săcăie pe cineva pentru lucruri de nimic; săcăitor. - **Șicana** + suf. -tor.

ȘIFON, *șifoane*, s.n. Pânză de bumbac albă, cu fața netedă, ușor apretată, folosită pentru lenjerie. Din fr. **chiffon**.

ȘIFONA, *șifonez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde netezimea; a (se) mototoli, a (se) boți. ♦ Fig. (Fam.) A (se) supăra, a (se) bosumfla. Din fr. **chiffonner**.

ȘIFONARE, *șifonări*, s.f. Acțiunea de a (se) *șifona* și rezultatul ei. V. **șifona**.

ȘIFONAT², -Ă, *șifonați*, -te, adj. (Despre țesături, hârtie, materiale plastice etc.) Cu netezimea deformată, cu încrețituri neregulate; mototolit, boțit. ♦ Fig. (Fam.) Supărat, bosumflat. V. **șifona**.

ȘIFONAT¹ s.n. Faptul de a (se) *șifona*. V. **șifona**.

ȘIFONABIL, -Ă, *șifonabili*, -e, adj. (Despre țesături, hârtie, materiale plastice etc.) Care se șifonează ușor. ♦ Fig. (Fam.) Care se supără ușor, care nu știe de glumă; irascibil, tăfnos, susceptibil. Din fr. **chiffonnable**.

ȘIFONIZATE s.f. Proprietate a produselor textile, a hârtiei, a unor materiale

plastice etc. de a se șifona. - **Șifonabil** + suf. -itate.

NEȘIFONABIL, -Ă, *neșifonabili*, -e, adj. (Despre țesături, confecții) Care nu se șifonează (ușor). - **Ne** + **șifonabil**.

ȘIFONIER, *șifoniere*, s.n. Dulap în care se păstrează hainele și lenjeria. [Var.: **șifonieră** s.f.] Din fr. **chiffonnier**.

ȘIISM s.n. Curent islamic care nu recunoaște întregirea și explicarea Coranului din secolul al IX-lea. Din fr. **chiisme**.

ȘINȘILĂ, *șinșile*, s.f. Mamifer rozător din America de Sud, asemănător cu veverița, vânat pentru blana lui cenușie foarte prețioasă (*Chinchilla lanigera*). [Var.: **cincila** s.f.] Din fr. **chinchilla**.

ȘINTOISM s.n. Religie națională a Japoniei, caracterizată prin animism, venerarea unor divinități ale naturii, cultul eroilor, al strămoșilor etc. Din fr. **shintōisme**.

ȘINTOIST, -Ă, *șintoști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al șintoismului. Din fr. **shintōiste**.

ȘIST, *șisturi*, s.n. Rocă metamorfică sau sedimentară care are proprietatea de a se desface ușor în foi sau în plăci subțiri cu suprafețe paralele. ◇ Șist cristalin = rocă formată prin procesul de metamorfism al altor roci sub acțiunea presiunii. Din fr. **schiste**.

ȘISTIFICARE, *șistificări*, s.f. Răspândire prin pulverizare a unui material sub formă de pulbere în interiorul unei mine grizutoase cu scopul de a face ca amestecul de grizu și praf de cărbune să devină mai puțin sensibil la aprindere și la explozie. - Cf. fr. **schistification**.

ȘISTOS, -OASĂ, *șistoși*, -oase, adj. (Despre roci sedimentare și metamorfice sau despre structura lor) Cu caracter de șist, alcătuit din șist. Din fr. **schisteux**.

ȘISTOZITATE s.f. Proprietate a anumitor sedimente (argiloase) și a unor roci metamorfice de a se desface în plăci subțiri sau în foi cu suprafețe paralele. [Var.: **șistuoziat** s.f.] Din fr. **schistosité**.

ȘLIF, *șlifuri*, s.n. (Tehn.) Porțiunea șlefuită a unei piese, a unui aparat etc. ♦ Fig. Finețe, rafinament, subtilitate. Din fr. **Schliif**.

ȘOC, *șocuri*, s.n. 1. Ciocnire, izbire bruscă și violentă între două corpuri. ◇ Loc. adj. *De șoc* = (despre unități militare) destinat să îndeplinească o misiune grea în lupta ofensivă. ♦ *Șoc termic* = procedeu tehnologic în procesul de fabricație a unor vase de laborator, a unor produse etc., care constă în răcirea bruscă a pieselor. 2. Tulburare generală, bruscă și violentă, a funcțiilor organismului (provocată de o cauză exterioară variată), care se manifestă printr-un dezechilibru fizic și psihic; ictus. ♦ *Spec.* Formă particulară de dezechilibru acut al unor funcții psihice, provocată de o emoție puternică. Din fr. **choc**.

ȘOCA, *șochez*, vb. I. Tranz. A contraria pe cineva, a produce cuiva o impresie neplăcută prin vorbe, gesturi, atitudini. Din fr. **choquer**.

ȘOCAT, -*Ă*, *șocați*, -*te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care a suferit un șoc (2). 2. Adj. Impresionat în mod neplăcut, contrariat. V. **șoca**.

DEȘOCA, *deșochez*, vb. I. Tranz. (Med.) A scoate pe cineva din starea de șoc (2). - **Des** - + **șoca**.

DEȘOCANT, -*Ă*, *deșocant*;; -*te*, adj. (Rar) Care deșochează. - **Deșoca** + suf. -*ant*.

DEȘOCARE, *deșocări*, s.f. Acțiunea de a deșoca și rezultatul ei. V. **deșoca**.

DEȘOCAT, -*Ă*, *deșocați*, -*te*, adj. Care a fost scos din starea de șoc. V. **Deșoca**

ȘOCANT, -*Ă*, *șocați*, -*te*, adj. Care impresionează în mod neplăcut, care contrariază. Din fr. **choquant**.

ȘODOU, *șodouri*, s.n. Băutură preparată din gălbenuș de ou crud, frecat cu zahăr, peste care se toarnă lapte fierbinte. [Var.: **șodo** s.n.] Din fr. **chaudeau**.

ȘOFAJ s.n. Acțiunea și tehnica de a *șofa*. Din fr. **chauffage**.

ȘOFER, *șoferi*, s.m. Persoană care conduce un automobil sau un autobuz. Din fr. **chauffeur**.

ȘOFA, *șofez*, vb. I. Intrans. A conduce un automobil. Din **șofer** (derivat regresiv).

ȘOFAT s.n. Faptul de a *șofa*. V. **șofa**.

ȘOFERIȚĂ, *șoferițe*, s.f. Femeie care conduce un automobil sau un autobuz. - **Șofer** + suf. -*iță*.

ȘOMA, *șomez*, vb. I. Intrans. A nu avea, a nu găsi de lucru; a fi șomer. Din fr. **chômer**.

ȘOMAJ s.n. Fenomen economic cauzat de crizele sau recesiunile economice, care constă în aceea că o parte dintre salariați rămân fără lucru, ca urmare a decalajului dintre cererea și oferta de forță de muncă; situația aceuia care nu se poate angaja din cauza imposibilității de a găsi un loc de muncă. Din fr. **chômage**.

ȘOMER, -*Ă*, *șomeri*, -*e*, s.m. și f. Persoană aptă de muncă dar fără un contract de muncă și care caută un loc de muncă. Din fr. **chômeur**.

ȘOSEA, *șosele*, s.f. Cale de comunicație interurbană, pietruită sau asfaltată; *p. restr.* stradă largă, frumos amenajată, la intrarea într-un oraș, care continuă căile de comunicație interurbane. ♦ *Șosea națională* = șosea care leagă între ele centrele importante ale țării și a cărei îngrijire se află în seama administrației centrale. *Șosea comunală* = șosea care leagă mai multe comune între ele, fiind îngrijită de comunele respective. ♦ (Înv.) Partea carosabilă a unei străzi, cuprinsă între trotuare. Din fr. **chaussée**.

ȘOSELA, *șoselez*, vb. I. Tranz. (Rar) A șoselui. Din **șosea**.

ȘOSELUI, *șoseliuiesc*, vb. IV. Tranz. A transforma un drum în șosea prin pietruire, pavare; a șosea. ♦ A înzestra o regiune cu o rețea de șosele. - **Șosea** + suf. -*ui*.

ȘOSELUIRE, *șoseliuri*, s.f. Acțiunea de a șoselui și rezultatul ei; șoselare. V. **șoselui**.

ȘOSELUIT, -*Ă*, *șoseliuți*, -*te*, adj. (Despre drumuri) Amenajat prin pietruire; pavat; șoselat. V. **șoselui**.

ȘOSELUȚĂ, *șoseluțe*, s.f. Diminutiv al lui *șosea*. - **Șosea** + suf. -*eluță*.

ȘOSETĂ, *șosete*, s.f. Ciorap scurt, care acoperă piciorul până deasupra gleznei. Din fr. **chaussette**.

ȘOȘON, *șoșoni*, s.m. Încălțăminte de iarnă (din pâslă, cauciuc etc.) care se poartă peste pantofi. Din fr. **chausson**.

ȘOT, *șoturi*, s.n. Lac sărat, în zonele de stepă și în semideșerturi, care seacă în perioadele de secetă, lăsând depozite de săruri. Din fr. **chott**.

ȘOTRON, *șotroane*, s.n. Joc de copii în care jucătorii lovesc cu piciorul o pietricică, făcând-o să treacă printr-o serie de pătrate desenate pe pământ. [Var.: **șodron** s.n.] - Cf. fr. **chaudron** "căldare".

ȘOVIN, -*Ă*, *șovini*, -*e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la șovinism; propriu șovinismului; șovinist. 2. S.m. și f. Partizan al șovinismului; șovinist. Din fr. **chauvin**.

ȘOVINISM s.n. Atitudine politică constând în afirmarea superiorității unei națiuni asupra altora, în manifestarea exclusivismului și intoleranței naționale; naționalism extremist. Din fr. **chauvinisme**.

ȘOVINIST, -*Ă*, *șoviniști*, -*ste*, adj., s.m. și f. Șovin. Din fr. **chauviniste**.

ȘRAPNEL, *șrapnele*, s.n. Proiectil de artilerie încărcat cu gloanțe, cu focos reglabil, care explodează într-un punct voit de pe traiectorie. Din fr. **shrapnell**.

ȘTAMPILA, *ștampile*, s.f. 1. Instrument format dintr-o placă de cauciuc, de lemn sau de metal fixată pe un mâner, pe care sunt gravate un semn, o inscripție sau o emblemă, cu care se ștampilează acte, mărfuri, obiecte etc. 2. Semn, inscripție sau emblemă care se aplică pe un document pentru a-i da valabilitate, pe mărfuri sau pe corpul animalelor, pentru a le arăta proveniența sau apartenența etc.; sigiliu. [Var.: **stampilă** s.f.] Din fr. **estampille**. Cf. it. **stampiglia**.

ȘTAMPILA, *ștampilez*, vb. I. Tranz. A pune, a aplica o ștampilă (2). [Var.: **stampila** vb. I] Din **stampilă**.

ȘTAMPILARE, *ștampilări*, s.f. Acțiunea de a ștampila și rezultatul ei. [Var.: **stampilare** s.f.] V. **ștampila**.

ȘTAMPILAT, -*Ă*, *ștampilați*, -*te*, adj. Care poartă o ștampilă (2). V. **ștampila**.

NEȘTAMPILAT, -Ă, *neștampilați, -te*, adj. (Despre mărci poștale) Care nu este ștampilat; neobliterat. - **Ne-** + **ștampilat**.

ȘTIINȚIFIC, -Ă, *științifici, -ce*, adj. Care aparține științei, privitor la știință; bazat pe principiile științei. Din fr. **scientifique** (după *știință*).

ȘTIINȚIFICEȘTE adv. Din punct de vedere științific, în mod științific, potrivit principiilor și cerințelor științei. -

Științific + suf. *-ește*.

NEȘTIINȚIFIC, -Ă, *neștiințifici, -ce*, adj. Care nu aparține științei, care nu are caracter științific. - **Ne-** + **științific**

(după fr. *non-scientifique*).

PSEUDOȘTIINȚIFIC, -Ă, *pseudoștiințifici, -ce*, adj. Fals, aparent științific. - **Pseudo-** + **științific**.

ȘUETĂ, *șuete*, s.f. Conversație ușoară, spirituală și distractivă între prieteni. Din fr. **chouette**.

ȘUTA, *șutez*, vb. I. Tranz. A lovi (puternic) mingea cu piciorul, cu mâna, cu capul sau cu un instrument (la unele jocuri sportive); a da, a trage un șut. Din fr. **shooter**.

ȘUTAT s.n. Faptul de a *șuta*. V. **șuta**.

ȘUTER, *șuteri*, s.m. Sportiv care șutează. [Var.: **șutor** s.m.] Din fr. **shooteur**.

TABAGIC, -*Ă*, *tabagici*, -*ce*, adj. Care aparține tabagismului, privitor la tabagism; caracteristicile fumătorului inveterat. ♦ (Și substantivat) Intoxicat cu nicotina din tutun. Din fr. **tabagique**.

ANTITABAGIC, -*Ă*, *antitabagici*, -*ce*, adj.

Care este (folosit) împotriva tutunului și a fumatului; (rar) antitabac. - **Anti-** + **tabagic**.

TABAGISM s.n. Intoxicație cronică cu nicotina din tutun, specifică fumătorilor; nicotinizm. Din fr. **tabagisme**.

TABAR, *tabare*, s.n. Haină largă care se purta în evul mediu, deasupra armurii. Din fr. **tabar**.

TABELAR, -*Ă*, *tabelari*, -*e*, adj. În formă de tabel (1). ♦ *Tipărire tabelară* = sistem de tipărire (folosit înainte de descoperirea literelor mobile) cu ajutorul unor tăblițe de lemn pe care era gravat textul. Din fr. **tabellaire**.

TABINET, *tabinete*, s.n. Numele unui joc de cărți; partidă dintr-un astfel de joc. - După fr. **table nette**.

TABLETĂ, *tablete*, s.f. 1. Preparat farmaceutic în formă de disc mic; pastilă, pilulă, bulin. ♦ Preparat alimentar dulce, solid, prezentat în mici plăcuțe în formă dreptunghiulară. 2. (Rar) Caiet de note, de însemnări. 3. Articol publicistic de mici dimensiuni, de obicei pe o temă de actualitate și adesea ca formă a pamfletului literar. Din fr. **tablette**.

TABLETA, *tabletez*, vb. I. Tranz. A face tablete, drajeuri dintr-o substanță. Din **tableță**.

TABLETARE, *tabletări*, s.f. Acțiunea de a *tableta*. V. **tableta**.

TABLIER, *tabliere*, s.n. Totalitatea grinzilor care formează sistemul de rezistență al unui pod metalic și care susține calea de circulație a acestuia. Din fr. **tablier**.

TABLOU, *tablouri*, s.n. I. 1. Pictură, desen, gravură etc. executate pe o pânză, pe un carton etc.; *p. ext.* pictură, desen, gravură, fotografie etc. înramate și așezate (în scop decorativ) pe pereții unei încăperi. ♦ *Tablou viu* (sau *viuant*) = grup de persoane care stau nemșcate într-o anumită poziție, pentru a înfățișa sau a evoca o scenă simbolică. ♦ Expr. (Fam.; adverbial) *A rămâne tablou* = a rămâne surprins, înlemnit. 2. Priveliște de ansamblu din natură, care evocă o reprezentare picturală și impresionează prin frumusețe și pitoresc. 3. Fig. Descriere sau evocare făcută prin cuvinte. 4. Diviziune a unei piese de teatru sau subdiviziune a unui act, care marchează schimbarea decorului, trecerea timpului etc. 5. Tabel (1). 6. Grafic compus dintr-o grupare de termeni, de simboluri, de numere (dispușe în șiruri și coloane). II. 1. Placă de marmură, de metal, de lemn pe care sunt

montate diferite aparate folosite la acționarea unui sistem tehnic sau la controlul funcționării lui; placa împreună cu aparatura respectivă. ♦ *Tablou de bord* = tablou pe care sunt fixate aparatele și instrumentele necesare controlului și manevrării unui vehicul. 2. Placă prevăzută cu cârlige de care se agață fisele muncitorilor dintr-o întreprindere, cheile camerelor dintr-un hotel sau dintr-un sanatoriu etc. Din fr. **tableau**.

TABORIȚI s.m. pl. Nume dat membrilor aripii radicale din mișcarea husită, reprezentând interesele maselor de țărani și de meșteșugari. Din fr. **taborites**.

TABU, *tabuuri*, s.n. Interdicție cu caracter religios, în anumite societăți primitive, aplicată la ceea ce este considerat sacru; interdicție rituală; *fig.* persoană, lucru despre care nu se discută de teamă, din pudoare etc. ♦ Fenomen de evitare a folosirii unui cuvânt și de înlocuire a lui cu un altul, din superstiție sau din pudoare; interdicție de limbaj. Din fr. **tabou**.

TABUISM s.n. Sistem de interdicții magice și mitologice bazat pe tabuuri. - **Tabu** + suf. *-ism*.

TABUISTIC, -*Ă*, *tabuistici*, -*ce*, adj. (Livr.) Care ține de tabu; care provine din tabu. - **Tabu** + suf. *-istic*.

TABUIZARE s.f. (Rar) Acțiunea de a transforma în tabu. - După fr. **tabouisation**.

TABULAR, -*Ă*, *tabulari*, -*e*, adj. 1. Care este înscris pe o listă, pe o tablă sau în coloanele unui registru. ♦ (Mat.) *Diferență tabulară* = adaosul pe care îl primește logaritmul unui număr de patru cifre, când acest număr crește cu o unitate. 2. (Tehn.; despre un material) Care se prezintă sub formă de plăci. Din fr. **tabulaire**.

TABULATOR, *tabulatoare*, s.n. Dispozitiv al unei mașini de scris care permite ca, odată fixată lungimea unui rând, să poată fi automat menținută și pentru rândurile următoare. Din fr. **tabulateur**.

TABURET, *taburete*, s.n. Scaunul rotund sau pătrat, fără spătar. ♦ Spec. Scaunul fără spătar, prevăzut cu un dispozitiv de înălțare și de coborâre, pe care stă cineva când cântă la pian. ♦ Spec. Scaunul foarte scund, pe care își poate ține picioarele o persoană care stă pe scaun. Din fr. **tabouret**.

TACHET, *tacheți*, s.m. Piesă metalică scurtă care se montează într-un motor cu ardere internă, pentru a împiedica uzura supapei de distribuție. ♦ Piesă de formă prismatică, folosită la îmbinările a două piese, pentru a mări suprafața de transmitere a forțelor de la o piesă la alta. Din fr. **taquet**.

TACHINA, *tachinez*, vb. I. Tranz. A necăji în glumă și fără răutate, a contraria în lucruri mărunte. ♦ Fig. (Rar) A obseda, a neliniști. Din fr. **taquiner**.

TACHINARE, *achinări*, s.f. Acțiunea de a *tachina* și rezultatul ei. V. **tachina**.

TACHINĂRIE, *tachinării*, s.f. Faptul de a tachina; vorbă cu care cineva tachinează. Din fr. **taquinerie**.

TACITURNITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi taciturn. Din fr. **taciturnité**.

TACTIC, -Ă, *tactici*, -ce s.f., adj. I. S.f. I. Parte componentă a artei militare care se ocupă de studiul, organizarea, pregătirea și ducerea luptei pentru a îndeplini cu maximum de eficacitate scopurile fixate. 2. Știința de a determina, pentru o perioadă relativ scurtă, linia de conduită a unei mișcări sociale sau a unui partid politic, în funcție de împrejurările social-politice din acea perioadă și pentru realizarea unui obiectiv fundamental. ♦ P. gener. Totalitatea mijloacelor întrebuintate pentru a izbuti într-o acțiune. II. Adj. Care ține de tactică (I), privitor la tactică; conform cu o anumită tactică. Din fr. **tactique**.

TACTICIAN, -Ă, *tacticieni*, -e, s.m. și f. Specialist în probleme de tactică (I). Din fr. **tacticien**.

TACTISM s.n. Deplasare a unui organism liber înspre o sursă de excitație sau în sens contrar acestei surse. Din fr. **tactisme**.

TAHEOMETRIE s.f. Tahimetrie. Din fr. **tachéométrie**.

TAHEOMETRU, *taheometre*, s.n. Tahimetru. Var.: (înv.) **tahimetru** s.n. Din fr. **tachéomètre**.

TAHIARITMIE, *tahiaritmii*, s.f. (Med.) Aritmie cu frecvență cardiacă mare. Din fr. **tachyarythmie**.

TAHICARDIE, *tahicardii*, s.f. Accelerare anormală a bătăilor inimii datorită unui efort fizic, unei emoții, unei afecțiuni cardiace etc. Din fr. **tachycardie**.

TAHIFAGIE s.f. Faptul de a mânca repede. Din fr. **tachyphagie**.

TAHIFEMIE, *tahifemii*, s.f. (Med.) Manifestare patologică constând în accelerarea exagerată a ritmului vorbirii. Din fr. **tachyphémie**.

TAHIGRAF, *tahigrafi*, s.m. (Înv.) Stenograf. Din fr. **tachygraphe**.

TAHIGRAFIE, *tahigrafii*, s.f. (Înv.) Stenografie. Din fr. **tachygraphie**.

TAHILALIC, -Ă, *tahilalici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care manifestă tahilalie. Din fr. **tachylalique**.

TAHILALIE, *tahilalii*, s.f. (Med.) Vorbire precipitată, cu debit mare de cuvinte, care conduce la articulare defectuoasă și incompletă. Din fr. **tachylalie**.

TAHIMETRIC, -Ă, *tahimetrici*, -ce, adj. Privitor la tahimetrie, care aparține tahimetriei. Din fr. **tachymétrie**.

TAHIMETRIE, *tahimetrii*, s.f. Metodă de măsurare a distanțelor și a diferențelor de nivel

dintre anumite puncte de pe teren, cu ajutorul tahimetrului; taheometrie. Din fr. **tachymétrie**.

TAHIMETRU, *tahimetre*, s.n. 1. Instrument topografic alcătuit dintr-un dispozitiv special, care permite determinarea pe cale optică a distanței până la un punct vizat, prin citire cu ajutorul unei mire așezate în acest punct. 2. Aparat folosit pentru măsurarea vitezei curentului cursurilor de apă. Din fr. **tachymètre**.

TAHIPNEE, *tahipnee*, s.f. Accelerare a ritmului de respirație datorită unor boli ale aparatului respirator, cardiac, în nevroze etc. Din fr. **tachypnée**.

TAHISCOP, *tahiscoape*, s.n. Aparat folosit pentru studierea pieselor în mișcare ale unui dispozitiv mecanic, cu ajutorul unor fotografii parțiale. Din fr. **tachyscope**.

TAHISTOSCOPIE, *tahistoscoape*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se prezintă unei persoane, pentru un timp foarte scurt, diferite desene, cuvinte, litere etc., în vederea studierii atenției, percepției, a unor procese senzoriale etc. Din fr. **tachistoscope**.

TAHISTOSCOPIC, -Ă, *tahistoscopici*, -ce, adj. Referitor la tahistoscop sau la folosirea lui, de tahistoscop. Din fr. **tachistoscopique**.

TAHOGENERATOR, *tahogeneratoare*, s.n. Tahometru electric. Din fr. **tachogénérateur**.

TAHOGRAF, *tahografe*, s.n. 1. Tahometru înregistrator. 2. (Med.) Aparat pentru înregistrarea frecvenței pulsului, respirației etc. - După fr. **tachéographe**.

TAIOR, *taioare*, s.n. Costum femeiesc alcătuit dintr-o fustă și o jachetă (confectionate din același material). ♦ Jachetă de stofă. Din fr. **tailleur**.

TAL, *taluri*, s.n. Organ vegetativ lipsit de vase conducătoare, monocelular la bacterii și la unele alge, pluricelular la ciuperci, etc. Din fr. **thalle**.

TALAMIC, -Ă, *talamici*, -ce, adj. (Anat.) Care ține de talamus, al talamusului. Din fr. **thalamique**.

TALAMUS, *talamusuri*, s.n. Formație anatomică nervoasă cenușie care constituie o parte a encefalului și care este situată la baza creierului, având rol principal în integrarea excitațiilor senzitive și senzoriale care merg la scoarța cerebrală. Din fr. **thalamus**.

TALASEMIE, *talasemii*, s.f. (Med.) Anemie ereditară (gravă) datorată persistenței hemoglobinei fetale în sânge. Din fr. **thalassémie**.

TALASOCRAȚIE s.f. Putere întemeiată pe supremație maritimă; stăpânire asupra mărilor. Din fr. **thalassocratie**.

TALASOFOBIE s.f. Stare patologică manifestată prin teamă de mare; fobie a mării. Din fr. **thalassophobie**.

TALASOGENEZĂ s.f. Proces de formare a mărilor și oceanelor. Din fr. **thalassogenèse**.

TALASOGRAFIE s.f. Studiu care se ocupă cu cercetarea mărilor. Din fr. **thalassographie**.

TALASOTERAPIE s.f. Tratatment terapeutic care constă în băi de mare asociate cu aer marin, folosit în boli ca reumatismul cronic, sinuzita etc. [Var.: **talazoterapie** s.f.] Din fr. **thalassothérapie**.

TALCOZĂ, **talcoze**, s.f. (Med.) Silicoză datorită inhalării prelungite a pulberii de talc. Din fr. **talcoze**.

TALCȘIST, **talcșisturi**, s.n. (Înv.) Talc în stare naturală, dispus sub formă de straturi lamelare. Din fr. **talcschiste**.

TALION s.n. Pedepsă sau răzbunare (specifică orânduirii sclavagiste) care constă în tratarea vinovatului în același chip în care a procedat și el cu victima lui. ♦ **Legea talionului** = lege penală la unele popoare din vechime, prin care se aplică vinovatului o pedeapsă identică cu fapta de care se făcea culpabil. Din fr. **talion**.

TALIONIC, **-Ă**, **talionici**, **-ce**, adj. Potrivit legii talionului. - **Talion** + suf. **-ic**.

TALISMAN, **talismane**, s.n. Mic obiect despre care se crede că aduce noroc; amuleță. Din fr. **talisman**.

TALIU, s.n. Element chimic, metal rar, alb-albăstrui, asemănător cu plumbul. Din fr. **thallium**.

TALMUD, **thalmuduri**, s.n. Carte religioasă la evrei, care conține un comentariu și o dezvoltare dogmatică a Vechiului testament sub raport religios, legislativ, literar și istoric. Din fr. **Talmud**.

TALMUDIC, **-Ă**, **thalmudici**, **-ce**, adj. Care ține de Talmud, privitor la Talmud, conform prescripțiilor acestuia. Din fr. **thalmudique**.

TALMUDISM s.n. 1. Studiul Talmudului. 2. Fig. Tendință de a privi lucrurile și fenomenele în mod formal, static, rigid, dogmatic; interpretare speculativă, excesiv analitică și complicată, a unei probleme. Din fr. **thalmudisme**.

TALMUDIST, **-Ă**, **thalmudiști**, **-ste**, s.m. și f. 1. Persoană care cunoaște, studiază și interpretează învățăturile Talmudului; adept al acestor învățături. 2. Fig. Persoană care privește lucrurile dogmatic, scolastic sau care face exces de subtilități și de exprimări artificiale. Din fr. **thalmudiste**.

TALOFITĂ, **talofite**, s.f. (La pl.) Încrengătură a regnului vegetal care cuprinde plante inferioare cu corpul vegetativ format dintr-un tal și care se înmulțesc prin spori, prin diviziune sau prin gameți (*Thallophyta*); (și la sg.) plantă care face parte din această încrengătură. Din fr. **thallophytes**.

TALON, **taloane**, s.n. 1. Parte a unei foi dintr-un registru, dintr-un chitanțier, dintr-un bonier etc. care rămâne la cotor după ce s-a rupt partea detașabilă. 2. Parte a ciorapului care acoperă

călcăiul, marcată printr-o țesătură mai deasă. 3. Partidă la unele jocuri de cărți. 4. Fiecare dintre cele două margini îngroșate și întărite ale anvelopei unei roți. Din fr. **talon**.

TALONA, **talonez**, vb. I. Tranz. (La jocul de rugbi) A trage mingea cu piciorul din grămadă; (în diverse sporturi) a urmări pe adversar îndeaproape pentru a-l împiedica să-și continue acțiunea. Din fr. **talonner**.

TALONARE, **talonări**, s.f. (Mai ales la jocul de rugbi) Acțiunea de a **talona**; talonaj.

V. **talona**.

TALONAJ s.n. (La jocul de rugbi) Talonare. Din fr. **talonnage**.

TALONER, **taloneri**, s.m. Jucător de rugbi care se găsește în grămadă între cei doi pilieri, având sarcina de a talona mingea. Din fr. **talonneur**.

TALONETĂ, **talonete**, s.f. Bucată de carton fixată în dreptul călcăiului la un obiect de încălțăminte, pentru a asigura rezistența îmbinării. ♦ Branț. ♦ Bucată de stofă, cusută la manșetă sau la marginea de jos a pantalonilor pentru a evita uzura în acel loc. [Var.: **talonet** s.n.] Din fr. **talonnette**.

TALUZ, **taluzuri**, s.n. Suprafață înclinată care mărginește lateral un rambleu sau un debleu; teren în pantă. Din fr. **talus**.

TALUZA, **taluzez**, vb. I. Tranz. (Rare) A da formă de taluz, de pantă, a ridica în taluz. Din fr. **taluser**.

TALUZARE, **taluzări**, s.f. Acțiunea de a **taluză**. V. **taluză**.

TALUZAT, **-Ă**, **taluzafi**, **-te**, adj. (Despre rambleuri și debleuri) Care are taluzuri, cu taluzuri. V. **taluză**.

TAMARIN, **tamarin**, s.m. Arbore exotic din familia leguminoaselor, cu frunze compuse, alungite, cu flori galbene-roșietice, din ale căruia fructe se prepară o băutură răcoritoare, iar scoarța este utilizată în medicină (*Tamarindus indica*). Din fr. **tamarin**.

TAMBUR, (1, 2) **tambure**, s.n., (3) **tamburi**, s.m. 1. S.n. Piesă în formă de cilindru gol, fixă sau mobilă în jurul unui ax, făcută din metal, din lemn etc., cu diverse întrebuințări în tehnică; tobă. 2. S.n. Porțiune de prismă poligonală goală sau de cilindru gol, interpusă între o cupolă și arcurile sau zidurile care limitează un spațiu boltit. ♦ Spațiu amenajat la intrarea într-o clădire, cu o ușă pivotantă, pentru a proteja interiorul de aerul din exterior și a împiedica formarea curenților de aer în timpul deschiderii ușilor. 3. S.m. (Ieșit din uz) Tobașar. ♦ Compus: **tambur-major** = subofiter care conducea o fanfară militară; *p. ext.* plutonier (într-o fanfară militară). Din fr. **tambour**.

TAMBURINA, **tamburinez**, vb. I. Tranz. (Livr.) A bate (cu degetele) ușor și ritmic ceva. Din fr. **tambouriner**.

TAMBURINARE, *tamburinări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *tamburina*. V. **tamburina**.

TAMIZATĂ, *tamizate*, adj. (Franțuzism; despre lumină) Care este filtrată în mod difuz. Din fr. **tamisé**.

TAMPON, *tampoane*, s.n. **1.** Piesă la vehiculele de cale ferată, conștând dintr-un disc masiv de oțel și un resort puternic, care primește șocurile dintre vehicule în timpul mersului și care menține o anumită distanță între vagoanele cuplate. **2.** Bucată de vată sau de tifon sterilizat, care se aplică pe o rană pentru a opri o hemoragie sau care se introduce într-o cavitate naturală a organismului în scopuri terapeutice. **3.** Substanță întrebuințată pentru a împiedica un anumit proces chimic. **4.** Accesoriu de birou, alcătuit dintr-o placă curbată acoperită cu hârtie sugativă, care servește la uscarea cernelii după scriere. Din fr. **tampon**.

TAMPONA, *tamponez*, vb. I. **1.** Refl. recipr. (Despre vehicule) A se ciocni, a se lovi. **2.** Tranz. A atinge ușor și în repetate rânduri o parte a suprafeței corpului cu un tampon (**2**) sau cu alt obiect pentru a absorbi transpirația sau secrețiile unei răni. Din fr. **tamponner**.

TAMPONARE, *tamponări*, s.f. Acțiunea de a (se) *tampona* și rezultatul ei. V. **tampona**.

TAMPONAT, -Ă, *tamponați*, -te, adj. **1.** (Despre vehicule) Ciocnit, lovit (prin izbire). **2.** (Despre piele, răni) Atins repetat cu un tampon (**2**). V. **tampona**.

TAMPONAMENT, *tamponamente*, s.n. Oprire a unei sângerări cu ajutorul unor tampoane de vată, de tifon etc. Din fr. **tamponnement**.

TAM-TAM, *tam-tamuri*, s.n. **1.** Instrument muzical de percuție alcătuit dintr-un disc concav de metal forjat, care, lovit cu un ciocănel de lemn câptușit cu postav, vibrează, producând sunete puternice; gong. **2.** Instrument muzical african asemănător cu toba; muzică executată cu un astfel de instrument. ♦ Fig. Zgomot mare, zarvă. Din fr. **tam-tam**.

TANAGRA s.f. Nume dat statuțelor de pământ ars care s-au găsit în necropolele de la Tanagra, în Grecia (iar mai târziu în toată lumea greco-romană). Din fr. **tanagra**.

TANAJ, *tanaie*, s.n. (Rar) Tăbăcire. Din fr. **tanage**.

TANANT, *tananți*, s.m. Substanță chimică, anorganică sau organică, naturală sau sintetică, care are proprietatea de a tăbăci pieile crude; *p. ext.* materie primă naturală care conține o astfel de substanță. ♦ (Adjectival) *Material tanant*. Din fr. **tannant**.

TANAT, *tanați*, s.m. Sare sau ester al acidului tanic. Din fr. **tanate**.

TANATIC, -Ă, *tanatici*, -ce, adj. (Livr.) Referitor la moarte, de moarte. Din fr. **thanatique**.

TANATOFOBIE, *tanatofobii*, s.f. Teamă morbidă de moarte. Din fr. **thanatophobie**.

TANATOGENEZĂ s.f. (Biol.) Studiu al cauzelor și mecanismelor care provoacă moartea. Din fr. **thanatogenèse**.

TANATOLOGIC, -Ă, *tanatologici*, -ce, adj. (Biol.) Referitor la tanatologie, de tanatologie. Din fr. **thanatologique**.

TANATOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu cercetarea semnelor, condițiilor, cauzelor și naturii morții. Din fr. **thanatologie**.

TANDEM, *tandemuri*, s.n. **1.** Bicicletă pentru două persoane, cu două șei așezate una în spatele celeilalte, acționată de două perechi de pedale. **2.** Cilindru compresor mecanic cu doi tăvălugi, egali ca mărime, ca formă și ca greutate. **3.** Sistem tehnic acționat din două sau mai multe puncte situate pe direcția mișcării întregului sistem pe direcția mișcării elementului conducător al mecanismului motor. ♦ Mașină-unealtă cu mai multe posturi de lucru pentru operații succesive de prelucrare a aceleiași piese. **4.** Fig. Grup de două persoane (nedespărțite). Din fr. **tandem**.

TANDREȚE s.f. Afecțiune plină de duioșie, de delicatețe, de gingășie. [Var.: **tandretă** s.f.] Din fr. **tendresse**.

TANDRU, -Ă, *tandri*, -e, adj. Care manifestă sau denotă tandrețe, plin de duioșie, de gingășie, de delicatețe, de sensibilitate; drăgăstos. Din fr. **tendre**.

TANGA, pers. **3 tanghează**, vb. I. Intrans. (Despre nave, aeronave) A fi în tangaj. Din fr. **tanguer**.

TANGAJ, *tangaje*, s.n. Mișcare oscilatorie de înclinare a unei nave, a unei aeronave sau a unui vehicul feroviar, efectuată în jurul unei axe transversale. Din fr. **tangage**.

TANGENT, -Ă, *tangenți*, -te, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre drepte) Care atinge o curbă într-un singur punct. ♦ (Despre planuri) Care conține tangente (**2**) la toate curbele care trec printr-un punct al unei suprafețe, care atinge suprafața într-un singur punct. **2.** S.f. Linie dreaptă care atinge o curbă într-un singur punct. ♦ Loc. adv. În (sau prin) *tangentă* = tangențial. ♦ Expr. *A scăpa prin tangentă* = a se eschiva de la un lucru prinzând momentul potrivit; a scăpa cu greu dintr-o situație dificilă. **3.** S.f. Funcție trigonometrică egală cu câtul dintre funcția sinus și funcția cosinus. Din fr. **tangent**.

TANGENTĂ, *tangențe*, s.f. Poziție, stare a două figuri geometrice tangente. ♦ Atingere, legătură, contact. ♦ Fig. Relație, legătură trecătoare, indirectă. Din fr. **tangence**.

TANGENȚIAL, -Ă, *tangențiali*, -e, adj. Privitor la tangentă; care este asemănător cu o tangentă. ♦ Fig. (Adesea adverbial) Atins în treacăt; *p. ext.* indirect, printre altele. Din fr. **tangential**.

TANGIBIL, -Ă, *tangibili*, -e, adj. Care se poate percepe prin atingere, care are un aspect concret; fig. real, evident. Din fr. **tangible**.

TANGON, *tangoane*, s.n. (Mare) 1. Catarg orizontal mobil, cu funii și scară, folosit pe timp de furtună pentru coborârea și urcarea oamenilor în și din barcă. 2. Drug de lemn fixat la un capăt pe bordaj, întrebuițat la legarea bărcilor lansate pe apă. Din fr. **tangon**.

TANGO, *tangouri*, s.n. Dans de salon, la origine vechi dans popular argentinian, cu ritmul lent în doi timpi, care se dansează în perechi; melodie după care se execută acest dans. Din fr. **tango**.

TANIC adj. (În sintagma) *Acid tanic* = tanin. Din fr. **tannique**.

TANIN, *taninuri*, s.n. Produs vegetal cu gust astringent, solubil în apă, care are proprietatea de a tăbăci pielea, cu întrebuințări în industrie; acid tanic. Din fr. **tanin**.

TANINOS, -OASĂ, *taninoși*, -oase, adj. Care conține tanin, caracteristic taninului; de tanin. - **Tanin** + suf. -os.

TANIZA, *tanizez*, vb. I. Tranz. A adăuga tanin din sămburii sau struguri în vin, în scopul lămuririi sau ameliorării. Din fr. **taniser**.

TANIZARE, *tanizări*, s.f. Acțiunea de a *taniza* și rezultatul ei. V. **taniza**.

TANTAL s.n. Element chimic metalic rar, cenușiu, lucios, ductil și maleabil (folosit la confecționarea pieselor de laborator). Din fr. **tantale**.

TANTALIT, *tantalituri*, s.n. Mineral compus din fier și mangan, care cristalizează în sistemul rhombic, de culoare neagră sau roșu-închis, cu luciu semimetalic. Din fr. **tantalite**.

TANTI s.f. invar. Mătușă. ♦ (Fam.) Termen de adresare, în mediul urban, față de o femeie mai în vârstă. Din fr. **tante**.

TANTIEMĂ, *tantieme*, s.f. 1. Sumă de bani încasată de membrii unui consiliu de administrație sau de funcționari superiori ai unei societăți comerciale (din beneficiul net al acesteia) pentru participarea la conducerea ei. ♦ Comision procentual acordat mijlocitorilor de afaceri. 2. Onorariu procentual cuvenit (în trecut) unui autor dramatic, calculat în raport cu încasările realizate la reprezentațiile piesei sale. Din fr. **tantième**.

TANTRISM s.n. Denumire dată mai multor curente religioase din India din sec. IX până în sec. XIII, opuse brahmanismului. Din fr. **tantrisme**.

TANZANIAN, -Ă, *tanzanieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Tanzaniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Tanzaniei sau populației ei, privitor la Tanzania sau la populația ei. Din fr. **tanzanien**.

TAOISM s.n. Curent în filozofia chineză veche bazat pe acțiunea de *tao* "drum, cale", înțelegând ca ordine universală, proprie fenomenelor naturii, vieții sociale și gândirii omenești; religie chineză care a existat până în sec. XVII și care a avut la bază această concepție. Var.: **daoism** s.n. Din fr. **taoïsme**.

TAPA, *tapez*, vb. I. 1. Tranz. (Fam.) A obține de la cineva bani cu titlu de împrumut, dar fără intenția de a-i restitui. 2. Tranz. și refl. A (se) pieptăna în așa fel, încât să poată da părului o formă înaltă, înfoiată. Din fr. **taper**.

TAPARE, *tapări*, s.f. Acțiunea de a (se) *tapa* și rezultatul ei. V. **tapa**.

TAPAT, -Ă, *tapate*, adj. (Despre păr) Înfoiat prin pieptănare; (despre femei) cu părul înfoiat prin pieptănare. V. **tapa**.

TAPAJ s.n. Zgomot violent și confuz produs de lovituri sau de glasuri care răsună în același timp; protest zgomotos; larmă, gălăgie, scandal. Din fr. **tapage**.

TAPEUR, -Ă, *tapeuri*, -e, s.m. și f. (Franțuzism) Persoană care cere adesea bani cu împrumut (fără intenția de a-i restitui). Din fr. **tapeur**.

TAPIOCA s.f. Substanță alimentară făinoasă, extrasă din tuberculele maniocului, folosită în alimentația copiilor. Din fr. **tapioca**.

TAPIR, *tapiri*, s.m. Animal mamifer imparicopitat din zona tropicală, cu corpul masiv, pielea netedă, buzele și nasul prelungite într-un fel de trompetă scurtă (*Tapirus americanus* și *indicus*). Din fr. **tapir**.

TAPISERIE, *tapiserii*, s.f. 1. Lucru de mână cusut pe o canava cu lână, cu mătase, cu fir. ♦ Țesătură din lână sau din mătase înfățișând subiecte diverse sau teme alegorice, lucrată manual sau la război și folosită mai ales la împodobirea pereților sau a unor mobile. 2. Partea tapisată a unei mobile. [Var.: **tapiterie** s.f.] Din fr. **tapiserie**.

TAPOTA, *tapotez*, vb. I. Tranz. A bate ușor țeșturile cu palma, pentru masaj. Din fr. **tapoter**.

TAPOTARE, *tapotări*, s.f. Acțiunea de a *tapota* și rezultatul ei. V. **tapota**.

TAPURĂ, *tapuri*, s.f. Fisură, crăpătură în interiorul unei piese metalice, produsă în cursul fabricării acesteia. Din fr. **tapure**.

TARANTULĂ, *tarantule*, s.f. Specie de păianjen mare (din țările meridionale), cu patru ochi mari și numeroși ochi mai mici, care își sapă galerii în pământ și a cărui înțepătură este veninoasă (*Lycosa tarantula*). [Var.: **tarantelă** s.f.] Din fr. **tarantule**.

TARAR, *tarare*, s.n. Mașină folosită în industria morăritului pentru a curăța semințele de cereale de impurități prin cernere și prin antrenarea lor într-un curent de aer. Din fr. **tarare**.

TARAT, -Ă, *tarați*, -te, adj. (Rar) Plin de vicii, cu tare. Din fr. **taré**.

TARĂ, *tare*, s.f. Defect fizic sau moral (ereditar); meteahnă. Din fr. **tare**.

TARDIGRAD, -**Ă**, *tardigrazi*, -*de*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre animale) Care merge încet. 2. S.n. (La pl.) Grup de animale nevertebrate, de talie foarte mică, care se deplasează greoi pe picioare (*Tardigrada*); (și la sg.) animal care face parte din acest grup. Din fr. **tardigrade**.

TARDIV, -**Ă**, *tardivi*, -*e*, adj. (Adesea adverbial) Care apare, se întâmplă, se dezvoltă cu întârziere. Din fr. **tardif**.

TARDIVITATE s.f. (Rar) Faptul de a fi tardiv, caracterul a ceea ce este tardiv; dezvoltare tardivă, înceată. - **Tardiv** + suf. - *itate*. Cf. fr. *tardiveté*.

TARIF, *tarife*, s.n. 1. Taxă oficială fixată pentru anumite prestații de servicii, pentru vânzarea anumitor articole, transporturi de mărfuri și de persoane etc. ♦ Sumă de bani dată cuiva pentru o muncă depusă. 2. Tabel, listă cuprinzând prețurile unitare sau specifice pentru furnituri, servicii etc. (publice) și condițiile stabilite pentru aplicarea lor. 3. (În sintagma) *Tarif vamal* = tabel în care sunt înscrise taxele vamale la care sunt supuse mărfurile trecute peste granița unui stat. [Pl. și: *tarifuri*] Din fr. **tarif**.

TARIFA, *tarifez*, vb. I. Tranz. (Rar) A supune unui tarif, a taxa. Din fr. **tarifer**.

TARIFARE, *tarifări*, s.f. Acțiunea de a *tarifa* și rezultatul ei. V. **tarifa**.

TARIFAR, -**Ă**, *tarifări*, -*e*, adj. Privitor la tarif; (despre preț, taxă, salariu) fixat prin tarif, în conformitate cu un tarif. Din fr. **tarifaire**.

TARLATAN s.n. (Înv.) Muselină de bumbac, foarte subțire, de culoare deschisă. Din fr. **tarlatane**.

TAROD, *tarozi*, s.n. Burghiu de filetat. Din fr. **taraud**.

TARODA, *tarodez*, vb. I. Tranz. A găuri în spirală o piesă în care urmează să intre un șurub. Din fr. **tarauder**.

TARODARE, *tarodări*, s.f. Acțiunea de a *taroda* și rezultatul ei. V. **taroda**.

TARPAN, *tarpani*, s.m. Cal sălbatic din stepele sau podșurile Asiei, de culoare brună, cu capul scurt și gros, cu coama scurtă (*Equus gmelini*). Din fr. **tarpan**.

TARS, *tarsuri*, s.n. 1. Parte posterioară a scheletului labei piciorului, formată din șapte oase, articulate la un capăt cu oasele gambei, iar la celălalt cu oasele metatarsului. 2. Parte terminală a piciorului insectelor, formată din 1-5 segmente și terminată de obicei cu una sau două gheare. 3. Scheletul fibro-cartilaginos al pleoapelor. Din fr. **tarse**.

TARSALGIE, *tarsalgii*, s.f. (Med.) Durere a articulației tarsului. Din fr. **tarsalgie**.

TARSECTOMIE, *tarsectomii*, s.f. (Med.) Rezecție a oaselor tarsului. Din fr. **tarsectomie**.

TARSIAN, -**Ă**, *tarsieni*, -*e*, adj. Care aparține tarsului, al tarsului, privitor la tars. Din fr. **tarsien**.

TARTĂ, *tarte*, s.f. Prăjitură făcută dintr-un strat subțire de aluat fraged, acoperit cu fructe și cu cremă. Din fr. **tarte**.

TARTAR adj. (În sintagma) *Sos tartar* = maioneză picantă preparată cu mult muștar (cu capere și castraveți acri). Din fr. [sauce] **tartare**.

TARTINĂ, *tartine*, s.f. Felie de pâine unsă cu unt pe care se pune brânză, șuncă, salam etc.; p.

ext. sandviș. Din fr. **tartine**.

TARTRAJ s.n. Operație de adăugare de acid tartric în mustul de struguri pentru a-i mări aciditatea. Din fr. **tartrage**.

TARTRIC adj. (În sintagma) *Acid tartric* = acid organic cristalin, cu gust acru, solubil în apă, care se găsește în fructe, mai ales în mustul de struguri, și care se întrebuințează în industria alimentară, în vopsitoria textilă, în medicină etc.; sare de lămâie. Din fr. **tartrique**.

TARTRU, *tartruri*, s.n. 1. Amestec sedimentar depus pe fundul vaselor în care se păstrează vinul și care conține tartrat de potasiu și alte substanțe; tirighie. 2. (Și în sintagma *tartru dentar*) Substanță calcaroasă de culoare gălbuie sau negricioasă, care se depune uneori pe coroana dinților; detritus. Din fr. **tartre**.

TASA, *tasez*, vb. I. Tranz. A reduce volumul unui obiect, al unui material, a comprima prin lovire, apăsare, strângere. ♦ Refl. (Despre terenuri, materiale pulverulente sau granulare) A se așeza în straturi mai compacte, a se îndesa (prin scufundare), a deveni mai puțin afânat. Din fr. **tasser**.

TASARE, *tașări*, s.f. Faptul de a (*se*) *tasa*; îndesare, cufundare. V. **tasa**.

TASICHINEZIE, *tasichinezii*, s.f. (Med.) Tendință irezistibilă de a merge, de a alerga, observată la psihopați. [Scriș și: *tasikinezie*] Din fr. **tasikinésie**.

TAȘIST, -**Ă**, *tașiști*, -*ste*, adj. (Despre picturi) Care este realizat în pete de culoare. Din fr. **tachiste**.

TATONA, *tatonez*, vb. I. Tranz. A face încercări prudente în mai multe direcții pentru a cunoaște o situație, a găsi o soluție; a proceda cu nesiguranță, cu ezitare; a sonda. ♦ Expr. *A tatona terenul* = a cerceta posibilitățile de reușită înainte de începerea unei acțiuni. Din fr. **tâtonner**.

TATONARE, *tatonări*, s.f. Acțiunea de a *tatona* și rezultatul ei. V. **tatona**.

TATONANT, -**Ă**, *tatonanți*, -*te*, adj. (Livr.) Care tatonează. Din fr. **tâtonnant**.

TATU, *tatu*, s.m. Nume dat mai multor genuri de mamifere nocturne fără dinți, cu corpul acoperit de plăci osoase și cornoase mobile, care trăiesc în America Centrală, de Sud și în Mexic;

animal aparținând unuia dintre aceste genuri. Din fr. **tatou**.

TATUA, *tatueaz*, vb. I. Refl. și tranz. A(-și) imprima pe (ori sub) pielea corpului, pe mâini sau pe față diverse inscripții sau desene, cu ajutorul unor împunsături cu materii colorante care nu se pot șterge. Din fr. **tatouer**.

TATUARE s.f. Acțiunea de a (se) *tatua*. V. **tatua**.

TATUAT, -**Ă**, *tatuai*, -te, adj. Care poartă urmele unui tatuaj. V. **tatua**.

TATUAJ, *tatuaje*, s.n. 1. Tatuare; (concr.) desen care rămâne pe piele după tatuare. 2. Marcare a animalelor cu semne imprimate în piele pentru recunoaștere și identificare. Din fr. **tatouage**.

TAUMATURG, *taumaturgi*, s.m. Persoană care, în concepția unor religii, ar poseda însușirea de a face minuni; făcător de minuni. Din fr. **thaumaturge**.

TAUMATURGIE s.f. Pretinsă putere de a face minuni; magie. Din fr. **thaumaturgie**.

TAUROCEFAL, *taurocefali*, s.m. Monstru mitic care avea cap de taur (1). Din fr. **taurocéphale**.

TAUROMAHIE s.f. Artă de a lupta cu taurii (1) în arenă. Din fr. **tauromachie**.

TAUTOFONIE, *tautofonii*, s.f. Repetiție supărătoare a aceluiași sunete sau articulații. Din fr. **tautophonie**.

TAUTOLOGIC, -**Ă**, *tautologici*, -ce, adj. Care are caracter de tautologie, privitor la tautologie. Din fr. **tautologique**.

TAUTOMER, -**Ă**, *tautomeri*, -e, adj. (Chim.; despre substanțe) Care prezintă tautomerie. Din fr. **tautomère**.

TAUTOMERIE s.f. Formă de izomerie care se caracterizează prin ușurința cu care izomerii trec unul în celălalt, datorită deplasării unei duble legături și a unui atom de hidrogen. Din fr. **tautomérie**.

TAVERNĂ, *taverne*, s.f. Cărciumă săracăcioasă, murdară și întunecoasă (instalată de obicei la subsol). Din fr. **taverne**.

TAXACEE, *taxacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante gimnosperme lemnoase, cu frunze persistente în formă de ac, cu flori solitare la subsuoara frunzelor sau în spice și cu sămânța acoperită cu un înveliș cărnos (*Taxaceae*); (și la sg.) plantă din această familie. Din fr. **taxacées**.

TAXAȚIE, *taxații*, s.f. (În sintagma) *Taxație forestieră* = dendrometrie. Din fr. **taxation**.

AEROTAXAȚIE, *aerotaxații*, s.f. Metodă pentru determinarea speciilor de arbori, a înălțimii, a diametrului coroanei etc. prin observare directă sau prin intermediul fotogramelor. - **Aero-** + **taxație**.

TAXĂ, *taxe*, s.f. 1. Sumă de bani care se percepe la anumite mărfuri sub formă de impozit. ♦ *Taxă pe valoarea adăugată* = impozit general care se aplică pe fiecare stadiu al

circuitului de producție al produsului final. 2. Plată efectuată în favoarea bugetului de stat de către diferite persoane fizice sau juridice în cazul când acestea se bucură de anumite servicii sau drepturi. ♦ Sumă de bani care se plătește unei instituții în schimbul unor servicii prestate sau al anumitor drepturi. Din fr. **taxe**.

TAXI, *taxiuri*, s.n. Taximetru. Din fr. **taxi**.

TAXIDERMIE s.f. Artă împăierii animalelor în vederea expunerii lor în muzeele de științe ale naturii. Din fr. **taxidermie**.

TAXIDERMIST, *taxidermiști*, s.m. Specialist în taxidermie. Din fr. **taxidermiste**.

TAXIMETRU, *taximetre*, s.n. Automobil care efectuează, contra plată, transporturi de persoane sau de mărfuri, în general în interiorul orașelor, de obicei prevăzut cu un aparat pentru înregistrarea distanței parcurse și a timpului, în vederea fixării sumei de plată; taxi. Din fr. **taximètre**.

TAXIMETRIST, -**Ă**, *taximetriști*, -ste, s.m. și f. Șofer de taximetru. - **Taximetru** + suf. - *ist*.

TAXODIACEE, *taxodiacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante gimnosperme, lemnoase, rășinoase, cu frunze solzoase sau aciculare persistente, cu fructe sub formă de conuri cu solzi (*Taxodiaceae*); (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Din fr. **taxodiacées**.

TAXONOMIC, -**Ă**, *taxonomici*, -ce, adj. Cu caracter de clasificare, de taxonomie; categorial. Din fr. **taxonomique**.

TAXONOMIE s.f. 1. Știința legilor de clasificare. 2. Studiul unei grupe de animale sau de plante din punctul de vedere al clasificării și descrierii speciilor. [Var.: **taxinomie** s.f.] Din fr. **taxonomie**, **taxinomie**.

TAYLORISM s.n. Metodă de organizare a muncii în cadrul căreia normele de muncă se stabilesc la nivelul muncitorilor cu cel mai ridicat randament și pe baza unor îmbunătățiri aduse muncii prin eliminarea mișcărilor inutile, prin aplicarea unor metode mai eficiente, a evidenței și controlului, ducând astfel la creșterea randamentului muncii. [Scriș și: *tailorism*] - Din fr. **taylorisme**.

TEATRAL, -**Ă**, *teatrali*, -e, adj. 1. Care aparține teatrului, privitor la teatru. 2. Căutat, afectat, nesincer, emfatic. Din fr. **théâtral**.

TEATRALIST, -**Ă**, *teatraliști*, -ste, adj. 1. Care aparține teatrului, de teatru; teatral (1). 2. Căutat, afectat, artificial, nesincer, emfatic, teatral (2). - **Teatral** + suf. - *ist*.

TEATRALISM s.n. 1. Interpretare emfatică a unui rol (1). 2. Atitudine teatrală (2); teatralitate. ♦ Caracter teatral (2); teatralitate. 3. (Med.) Tendință către manifestări emotive spectaculare. Din fr. **théâtralisme**.

TEATRALITATE s.f. Atitudine teatrală (2); teatralism (2). ♦ Caracter teatral (2); teatralism (2). Din fr. **théâtralité**.

TEATRALIZA, *teatralizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face ceva în mod teatral (2); a da caracter teatral (2), emfatic. Din fr. **théâtraliser**.

TEATRALIZARE, *teatralizări*, s.f. Acțiunea de a *teatraliza* și rezultatul ei. V. **teatraliza**.

TEATROLOGIC, -Ă, *teatrologici*, -ce, adj. Referitor la teatru; de teatrologie. Din fr. **théâtrologique**.

TEBAINA s.f. Alcaloid foarte toxic, extras din opiu. Din fr. **thébaïne**.

TEBAISM s.n. (Med.) Intoxicație cu opiu. Din fr. **thébaïsme**.

TEC, *teci*, s.m. Arbore exotic originar din sudul Asiei, înalt, cu frunze opuse, întregi și cu flori albe, al cărui lemn dens și rezistent este folosit mai ales în construcții navale (*Tectona grandis*). Din fr. **teck**.

TECALEMIT, *tecalemite*, s.n. Pompă de mână specială, cu piston, folosită la ungerea motoarelor cu unsoari consistente. [Pl. și: *tecalemituri*] Din fr. **técadémite**.

TECHNEȚIU s.n. Element chimic radioactiv, obținut prin reacții nucleare. Din fr. **technétium**.

TECTITĂ s.f. Meteorit sticlos, format în cea mai mare parte din bioxid de siliciu. Din fr. **tectite**.

TECTONIC, -Ă, *tectonici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care se referă la tectonică (2), care aparține tectonicii, care este legat de mișcările scoarței Pământului. 2. S.f. Ramură a geologiei care studiază structura scoarței terestre și cauzele mișcărilor și deformărilor ei. ♦ Structură geologică. Din fr. **tectonique**.

NEOTECTONIC, -Ă, *neotectonici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Parte a geologiei care studiază mișcările mai recente de deformare a scoarței terestre. 2. Adj. Care ține de neotectonică, relativ la neotectonică. - **Neo-** + **tectonică**.

TECTRICE s.f. pl. Pene care acoperă baza aripii. Din fr. **tectrice**.

TEGUMENTAR, -Ă, *tegumentari*, -e, adj. Care ține de tegument, privitor la tegument. Din fr. **tégumentaire**.

TEHNIC, -Ă, *tehnici*, -e, adj., s.f. I. Adj. Care aparține tehnicii (II), privitor la tehnică. ♦ *Desen tehnic* = desen care reprezintă la scară un obiect, cu înscrierea dimensiunilor lui, și care este folosit la construirea obiectului în spațiu. *Termen tehnic* = termen de specialitate, caracteristic unui domeniu de activitate. ♦ Care se ocupă de latura de strictă specialitate într-o meserie, într-o știință etc. II. S.f. 1. Totalitatea uneltelor și a practicilor producției dezvoltate în cursul istoriei, care permit omeniului să cerceteze și să transforme natura înconjurătoare cu scopul

de a obține bunuri materiale. 2. Totalitatea procedeelelor întrebuințate în practicarea unei meserii, a unei științe etc. 3. (Mil.; în sintagma) *Tehnică de luptă* = totalitatea mijloacelor de luptă și auxiliare cu care sunt înzestrate forțele armate. Din fr. **technique**.

TEHNICEȘTE adv. Conform tehnicii (II), după metoda tehnică. - **Tehnic** + suf. -*ește*.

TEHNICISM s.n. Tendința de a folosi în mod exagerat procedeele tehnice caracteristice unui domeniu de activitate, lăsând pe planul al doilea tezele teoretice care trebuie să conducă munca practică. - **Tehnic** + suf. -*ism*. Cf. rus. *т е х н и ц и з м*.

TEHNICIST, -Ă, *tehniciști*, -ste, adj. Care se caracterizează prin tehnicism; de tehnicism. - **Tehnic** + suf. -*ist*

TEHNICIZA, *tehnicizez*, vb. I. Tranz. A da caracter (exclusiv) tehnic. - **Tehnic** + suf. -*iza*.

TEHNICIZARE, *tehnicizări*, s.f. Acțiunea de a *tehniciza* și rezultatul ei. V. **tehniciza**.

ATEHNIC, -Ă, *atehnici*, -ce, adj. (Despre oameni) Care nu are talent tehnic, care nu se pricepe la tehnică; antitehnic. - **A-** + **tehnic**.

AGROTEHNIC, -Ă, *agrotehnici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Știință care se ocupă cu relațiile dintre factorii de vegetație, sol și plantele cultivate. ♦ Totalitatea procedeelelor tehnice de cultivare a unei plante agricole. 2. Adj. Care aparține agrotehnicii (I), care se referă la agrotehnică. Din (1) rus. **агротехника**, (2) **агро-** + **tehnic** (după rus. *агротехнический*).

ANTITEHNIC, -Ă, *antitehnici*, -ce, adj. 1. (Despre atitudini) Care este împotriva tehnicii. 2. (Despre oameni) Care nu se pricepe la tehnică, care nu are talent tehnic; atehnic. - **Anti-** + **tehnic**.

MECANOTEHNIC, -Ă, *mecanotehnici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Mecanică (I 1). 2. Adj. Care se referă la un produs de mecanică (I 1), privitor la mecanică, de mecanică. - **Mecano-** + **tehnic**.

ROBOTEHNICĂ s.f. Domeniu al tehnicii consacrat construirii sistemelor mecanice, informatice sau mixte și a roboților. - **Robot** + **tehnică**.

SILVOTEHNICĂ s.f. Parte a silviculturii care se ocupă cu tehnica creării și a creșterii arboreturilor în vederea realizării obiectivelor economiei forestiere. - **Silvo-** + **tehnică**.

SCENOTEHNIC, -Ă, *scenotehnici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Tehnica folosirii trucajelor mecanice și a aparatului de scenă în teatru. 2. Adj. Referitor la scenotehnică, de scenotehnică (I). - **Scenă** + **tehnică**.

TEHNICIAN, -Ă, *tehnicieni*, -e, s.m. și f. Specialist în domeniul tehnicii (II), având o pregătire medie. ♦ Persoană care dispune de o

tehnică (II 2) înaltă într-o știință, într-o meserie etc. Din fr. **technicien**.

AGROTEHNICIAN, -Ă, *agrotehnicieni*, -e, s.m. și f. Specialist în agrotehnică (I). - **Agro- + tehnician** (după rus. *agrotehnik*).

TEHNICITATE s.f. Caracter, calitate a ceea ce este tehnic. ♦ *Spor de tehnicitate* = sumă adăugată la retribuția anumitor angajați care au o pregătire profesională specială sau care execută (temporar) o lucrare cu caracter tehnic. Din fr. **technicité**.

TEHNICOLOR, -Ă, *tehnicolori*, -e, adj. (Despre filme; adesea substantivat, n.) Realizat printr-un procedeu tehnic special, care permite transpunerea pe peliculă a culorilor din natură. Din fr. **technicolor**.

TEHNO- Element de compunere care înseamnă "tehnic", "în legătură cu tehnica" și care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. Din fr. **techno-**.

TEHNOCRAT, -Ă, *tehnocrați*, -te, s.m. și f. Adept al tehnocrației. Din fr. **technocrate**.

TEHNOCRATIC, -Ă, *tehnocratici*, -ce, adj. Care ține de tehnocrație, privitor la tehnocrație. Din fr. **technocratique**.

TEHNOCRAȚIE s.f. 1. Orientare sociologică potrivit căreia, în societatea contemporană, rolul de conducere ar reveni specialiștilor din domeniul tehnicii. 2. Sistem de guvernare în care rolul de conducere ar reveni intelectualilor specialiști din domeniul tehnic. ♦ Intelectualitate tehnică (cu rol conducător). Din fr. **technocratie**.

TEHNOCRATISM s.n. Orientare sociologică potrivit căreia, în societatea contemporană, rolul de conducere ar trebui să revină exclusiv specialiștilor din diverse domenii ale științei, tehnicii etc.; tehnocrație. ♦ Tendință tehnocratică. Din fr. **technocratisme**.

TEHNOGRAFIC, -Ă, *tehnografici*, -ce, adj. Referitor la tehnografie, de tehnografie. Din fr. **technographique**.

TEHNOGRAFIE s.f. Descriere a diferitelor meserii și a metodelor de lucru. Din fr. **technographie**.

TEHNOLOG, -Ă, *tehnologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în tehnologie. Din fr. **technologue**.

TEHNOLOGIC, -Ă, *tehnologici*, -ce, adj. Care se referă la tehnologie, care ține de tehnologie; de tehnologie. Din fr. **technologique**.

TEHNOLOGIE, *tehnologii*, s.f. 1. Știință a metodelor și a mijloacelor de prelucrare a materialelor. 2. Ansamblul proceselor, metodelor, operațiilor etc. utilizate în scopul obținerii unui anumit produs. Din fr. **technologie**.

TEHNOLOGIZA, *tehnologizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A da (artei) caracter tehnologic. - **Tehnologie** + suf. -iza.

TEHNOLOGISM s.n. Orientare sociologică contemporană care subapreciază personalitatea umană, cunoașterea și creația de valori în domeniul umanistic, al artei etc., datorită excesului tehnologic. Din fr. **technologisme**.

TEHNOPSIHOLÓGIC, -Ă, *tehnopsihologici*, -ce, adj. Referitor la tehnopsihologie, de tehnopsihologie. Din **tehnopsihologie**.

TEHNOSTRUCTURĂ s.f. Categorie socială alcătuită din tehnicieni specialiști în domeniul organizării și conducerii. Din fr. **technostructure**.

TEINĂ s.f. Alcaloid cristalin, strălucitor, cu gust amar, asemănător cu cafeina, extras din frunzele de ceai, întrebuințat în medicină ca excitant al nervilor și al inimii sau pentru efectele sale diuretice. Din fr. **théine**.

TEISM¹ s.n. Doctrină filozofică bazată pe admiterea existenței lui Dumnezeu ca ființă absolută care a creat lumea și o îndrumază. Din fr. **théisme**.

TEISM² s.n. (Med.) Ansamblul tulburărilor produse de consumul abuziv al ceaiului. Din fr. **théisme**.

TEIST, -Ă, *teiști*, -ste, s.m. și f. Adept al teismului¹. Din fr. **théiste**.

TELANGIECTAZIE, *telangiectazii*, s.f. (Med.) Dilatație a vaselor mici sau terminale, care apare de obicei pe nas și pe pomeții obrazilor. Din fr. **télangiectasie**.

TELE- 1. Element de compunere care înseamnă "departe", "la distanță", "de departe" și care servește la formarea unor substantive, adjective sau verbe. 2. Formă abreviată pentru *televiziune*, care, izolându-se, a devenit element de compunere cu sensul "televiziune", "televizor" și servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. Din fr. **télé-**.

TELEAST, *teleaști*, s.m. 1. Telecineast. 2. Amator de programe de televiziune (de calitate). Din fr. **téléaste**.

TELECAMERĂ, *telecamere*, s.f. Cameră de luat vederi pentru televiziune. Din fr. **télécaméra**.

TELECHINEZIE s.f. (Psih.) Capacitate a unor persoane de a deplasa obiecte fără să le atingă. [Scriș și: *telekinezie*] Din fr. **télékinésie**.

TELECINEAST, -Ă, *telecineaști*, -ste, s.m. și f. Specialist în realizarea filmelor pentru televiziune. ♦ Autor de scenarii pentru televiziune. Din fr. **télécinéaste**.

TELECINEMA s.n. Telecinematograf. Din fr. **télécinéma**.

TELECINEMATECĂ s.f. 1. Arhivă de filme a televiziunii. 2. Emisiune de televiziune în care se prezintă filme artistice din telecinematecă (1). Din fr. **télécinématèque**.

TELECINEMATOGRAF, *telecinematografe*, s.n. Aparat care transmite un film cinematografic

cu ajutorul televiziunii; telecinema. Din fr. **télécinématographe**.

TELECOMANDA, *telecomand*, vb. I. Tranz. A transmite o comandă la distanță. Din fr. **télécommander**.

TELECOMANDABIL, -Ă, *telecomandabili*, -e, adj. (Despre mecanisme, instalații) Care poate fi telecomandat. - **Telecomanda** + suf. -*bil*.

TELECOMANDARE s.f. Acțiunea de a *telecomanda*. V. **telecomanda**.

TELECOMANDAT, -Ă, *telecomandați*, -te, adj. (Despre elemente de execuție) Care are calitatea de a transmite mesajele prin mijloace de telecomunicație. V. **telecomanda**.

TELECOMANDĂ, *telecomenzi*, s.f. Transmiterea unei comenzi la distanță prin mijloace de telecomunicație; totalitatea mijloacelor tehnice care permit o astfel de transmitere. Din fr. **télécommande**.

TELECOMUNICAȚIE, *telecomunicații*, s.f. 1. Transmitere și recepție la distanță a unor sunete, semne sau imagini prin telefon, telegraf, televiziune, semnalizare optică etc. 2. Legătură între două puncte între care se realizează telecomunicația (1). ♦ *Sistem de telecomunicații* = totalitatea mijloacelor tehnice dintr-un serviciu de telecomunicații, care formează o unitate. Din fr. **télécommunication**.

TELEDETECTIE, *teledetecții*, s.f. Complex de tehnici utilizate pentru prelucrarea de la distanță a unor date cu privire la obiecte sau fenomene. Din fr. **téledétection**.

TELEDINAMIC, -Ă, *teledinamici*, -ce, adj. Referitor la teledinamică, de teledinamică. Din fr. **téledynamique**.

TELEDINAMICĂ s.f. Știință care se ocupă cu transmiterea prin pământ, cu ajutorul ultrasunetelor, a unor șocuri puternice, în scopul de a provoca acțiuni distrugătoare la mare distanță. Din fr. **téledynamique**.

TELEFERIC, *teleferice*, s.n. Funicular amenajat pentru transportul oamenilor. Din fr. **téléphérique**.

TELEFILM, *telefilme*, s.n. Film documentar, de desen animat sau artistic realizat pentru televiziune. Din fr. **téléfilm**.

TELEFON, *telefoane*, s.n. 1. Telecomunicație în care se realizează convorbiri la distanță prin mijlocirea undelor electromagnetice propagate de-a lungul unor fire; ansamblul instalațiilor necesare pentru acest scop. 2. Aparat prevăzut cu un transmițător și un receptor și care, legat de o instalație telefonică centrală, permite convorbiri la distanță. ♦ Chemare telefonică. ♦ Numărul pe care îl poartă telefonul (2) unui abonat. Din fr. **téléphone**.

TELEFONA, *telefon*, vb. I. Intranz., Tranz. A comunica cu cineva prin intermediul telefonului.

♦ A da un telefon, a chema la telefon. Din fr. **téléphoner**.

TELEFONARE s.f. Acțiunea de a *telefona*. V. **telefona**.

TELEFONAT s.n. Faptul de a *telefona*. V. **telefona**.

TELEFONIC, -Ă, *telefonici*, -ce, adj. Care aparține telefonului sau telefoniei, privitor la telefon sau la telefonie; (despre o convorbire) care se face prin telefon. ♦ *Aviz telefonic* = aviz prin care cineva este înștiințat că la o anumită oră va fi chemat la telefon (de obicei la o centrală telefonică) pentru o convorbire interurbană. Din fr. **téléphonique**.

TELEFONIE s.f. Transmitere, de obicei bilaterală, la distanță a sunetelor (transformate în unde electromagnetice) cu ajutorul aparatelor de telefon, legate între ele prin cabluri conductoare. Din fr. **téléphonie**.

TELEFONIST, -Ă, *telefonisti*, -ste, s.m. și f. Persoană care face serviciu la o centrală telefonică neautomată, stabilind legăturile telefonice. Din fr. **téléphoniste**.

TELEFONOMETRIE s.f. Operație de determinare a calităților aparatelor telefonice și a legăturilor telefonice, la emisiune și la recepție, prin comparare cu calitățile anumitor instalații de referință. Din fr. **téléphonométrie**.

TELEFONOMETRU, *telephonometre*, s.n. Contor pentru înregistrarea numărului și duratei convorbirilor telefonice. Din fr. **téléphonomètre**.

TELEFOTO s.n. Aparat care transmite electric la distanță o imagine luminoasă; imagine astfel obținută. Din fr. **téléphoto**.

TELEFOTOGRAFIC, -Ă, *telefotografici*, -ce, adj. Referitor la telefotografie, de telefotografie, din telefotografie. Din fr. **téléphotographique**.

TELEFOTOGRAFIE, *telefotografii*, s.f. Tehnica de a transmite pe cale electrică, la mare distanță, fotografii, desene, texte, etc.; fotografie, text, desen etc. transmise în asemenea condiții. Din fr. **téléphotographie**.

TELEFOTOGRAFIA, *telefotografiez*, vb. I. Tranz. A efectua o telefotografie. Din **telefotografie**.

TELEFOTOGRAFIERE, *telefotografieri*, s.f. Faptul de a *telefotografia*. V. **telefotografia**.

TELEGENIC, -Ă, *telegenici*, -ce, adj. Care are expresivitate pe ecranul televizorului. Din fr. **télégénique**.

TELEGENIE s.f. Calitatea de a fi telegenic. Din fr. **télégénie**.

TELEGHIDA, *teleghidez*, vb. I. Tranz. A dirija de la distanță mișcarea unui avion, a unui vas, a unui proiectil. Din fr. **téléguider**.

TELEGHIDARE, *teleghidări*, s.f. Teleghidaj. V. **teleghida**.

TELEGHIDAT, -Ă, *teleghidați*, -te, adj. (Despre avioane, proiectile etc.) Care este sau poate dirijat de la distanță. V. **teleghida**.

RADIOTELEGHIDAT, -Ă, *radioteleghidați*, -te, adj. Care este teleghidat prin unde radio. - **Radio+ teleghidat**.

TELEGHIDAJ, *teleghidaje*, s.n. Acțiunea de a teleghida; teleghidare. Din fr. **téléguidage**.

TELEGRAF, (1, 2) *telegrafe*, s.n., (3) *telegrafi*, s.m. 1. S.n. Telecomunicație care transmite la distanță semnale (corespunzătoare literelor și cifrelor) cu ajutorul unor aparate electromagnetice; ansamblul instalațiilor necesare în acest scop. ♦ Aparat folosit pentru producerea, recepția și transformarea semnalelor telegrafice în scopul transmiterii telegramelor. 2. S.n. (Înv.) Aparat situat pe înălțimi sau în turnuri de semnalizare, pentru transmiterea la distanță a unor semnale optice. 3. S.m. Nume dat unor plante erbacee ornamentale cu flori albe, mirositoare și cu tulpina agățătoare ajungând până la 5-6 metri (*Boussingaultia baselloides*), sau cu florile mici, roz-purpuri și cu tulpina fragilă (*Tradescantia virginica*). Din fr. **télégraphe**.

TELEGRAFIA, *telegrafiez*, vb. I. Intrans. și tranz. A transmite ceva prin telegraf; a trimite o telegramă. Din fr. **télégraphier**.

TELEGRAFIERE, *telegrafieri*, s.f. Acțiunea de a *telegrafia* și rezultatul ei. V. **telegrafia**.

TELEGRAFIC, -Ă, *telegrafici*, -ce, adj. 1. Care aparține telegrafului sau telegrafiei, privitor la telegraf. ♦ Transmis prin telegraf. 2. Fig. Prescurtat, concis, laconic, scurt. Din fr. **télégraphique**.

TELEGRAFIE, *telegrafii*, s.f. Telecomunicație care constă în transmiterea mijlocită, prin semnale electromagnetice, optice etc., a unui text scris; telecomunicație realizată cu ajutorul telegrafului. ♦ *Telegrafie fără fir* = radiotelegrafie. Din fr. **télégraphie**.

TELEGRAFIST, -Ă, *telegrafiști*, -ste, s.m. și f. Persoană specializată în transmiterea și recepționarea mesajelor telegrafice; funcționar la un oficiu telegrafic care transmite și recepționează telegrame, manipulând un telegraf. Din fr. **télégraphiste**.

TELEGRAMĂ, *telegrame*, s.f. Comunicare (scurtă) la distanță transmisă prin mijloacele cele mai rapide (telefon, telegraf); formularul pe care este scrisă această comunicare. [Var.: (înv.) **telegram** s.n.] Din fr. **télégramme**.

TELEINDICATOR, *teleindicatoare*, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se măsoară și se transmite la distanță valoarea unei mărimi. Din fr. **téléindicateur**.

TELEINFORMATIC, -Ă, *teleinformatici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a informaticii care prelucreează informația transmisă la distanță, în

scopul asigurării accesului multiplu al beneficiarilor la un sistem de calcul cu performanțe ridicate. 2. Adj. De teleinformatică (1). Din fr. **téléinformatique**.

TELEMATIC, -Ă, *telematici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Tehnică de transmitere și prelucrare automată a informației la mare distanță prin intermediul sateliților și al altor procedee moderne de comunicație. 2. Adj. Care folosește rețelele de telematică (1). Din fr. **télématique**.

TELEMĂSURĂ, *telemăsuri*, s.f. Transmitere la distanță a valorii unei mărimi măsurate, după traducerea ei într-o mărime intermediară, la recepție urmând să se facă traducerea inversă. Din fr. **télémesure**.

TELEMECANIC, -Ă, s.f., adj. 1. S.f. Tehnica dirijării mecanismelor de la distanță prin dispozitive electrice, cu sau fără fir. 2. Adj. Care controlează și comandă de la distanță, prin dispozitive electrice, funcționarea mecanismelor. Din fr. **télé mécanique**.

RADIOTELEMECANICĂ s.f. Ramură a telemecanicii care folosește undele radio pentru emiterea și recepționarea comenzilor. - **Radio- + telemecanică**.

TELEMETRIC, -Ă, *telemetrici*, -ce, adj. Care aparține telemetrului sau telemetriei, privitor la telemetru sau la telemetrie; făcut cu ajutorul telemetrului, bazat pe utilizarea telemetrului. Din fr. **téléométrique**.

TELEMETRIE s.f. Disciplină care se ocupă cu măsurarea distanțelor cu ajutorul telemetrului. Din fr. **télémetrie**.

TELEMETRU, *telemetre*, s.n. 1. Instrument optic folosit pentru măsurarea distanței dintre locul unde este instalat instrumentul și un punct depărtat sau inaccesibil. 2. Dispozitiv auxiliar al unui aparat fotografic, care permite reglarea distanței focale a obiectivului în funcție de depărtarea până la obiectul vizat. Din fr. **télémetre**.

TELENCEFAL, *telencefale*, s.n. Partea anterioară, terminală, a encefalului embrionar. Din fr. **téleencéphale**.

TELEOLOGIC, -Ă, *teleologici*, -ce, adj. Care aparține teleologiei, privitor la teleologie. Din fr. **téléologique**.

TELEOLOGIE s.f. Doctrină filozofică potrivit căreia totul în natură ar fi organizat în conformitate cu un anumit scop, cu o anumită cauză finală. ♦ Studiul, cercetarea în funcție de scop; teoria finalității. Din fr. **téléologie**.

TELEONOMIE s.f. 1. (Fii.) Teleologie. 2. (Biol.) Determinare obiectivă a mecanismelor de reglare celulară. Din fr. **téléonomie**.

TELEOSTEAN, *teleosteenii*, s.m. (La pl.) Grup de pești caracterizați prin coloana vertebrală și craniul complet osoase, corpul acoperit cu solzi osoși și coada împărțită în două părți egale; (și la

sg.) pește care face parte din acest grup. ◇ (Adjectival) *Pește teleostean*. Din fr. **téléostéen**.

TELEPATIC, -*Ă* *telepatici*, -*ce* adj. Care aparține telepatiei, privitor la telepatie. Din fr. **télépathique**.

TELEPATIE s.f. Facultate psihologică (contestată de unii) atribuită unor oameni de a percepe fenomene care nu sunt în raza simțurilor, precum și de a transmite gândul la mare distanță, fără intermediul organelor de simț obișnuite; percepere a fenomenelor și a gândurilor de la distanță. Din fr. **télépathie**.

TELERADIOGRAFIE s.f. Radiografie executată prin plasarea sursei de raze X la mare distanță de persoana supusă acestei operații. Din fr. **téléradiographie**.

TELERECEPTOR, *telereceptori*, s.m. (Biol.) Sistem exteroceptiv vizual, auditiv sau olfactiv care permite percepția stimulilor de la distanță. Din fr. **télérecepteur**.

TELEREGLAJ, *telereglaje*, s.n. Totalitatea mijloacelor tehnice pentru transmiterea la distanță, cu ajutorul unui semnal electromagnetic intermediar, a unor comenzi care să efectueze reglajul într-o anumită instalație; telereglare. Din fr. **téléreglage**.

TELEREPORTAJ, *telereportaje*, s.n. Reportaj transmis la televiziune. Din fr. **téléreportage**.

TELEREPORTER, -*Ă*, *telereporteri*, -*e*, s.m. și f. Reporter al televiziunii. Din fr. **téléreporter**.

TELESCHI, *teleschiuri*, s.n. Instalație de teleferic în care cablul poartă la urcuș persoanele pe schiuri. Din fr. **téleski**.

TELESCOP, *telescoape*, s.n. Instrument optic care utilizează fenomenul reflexiei luminii pe o oglindă concavă, folosit în astronomie pentru observarea astrilor. Din fr. **télescope**.

TELESCOPIC, -*Ă*, *telescopici*, -*ce*, adj. 1. Care aparține telescopului, privitor la telescop; care se face sau se vede cu ajutorul telescopului, bazat pe utilizarea telescopului. 2. (Despre tuburi) Care pătrunde în golul altui tub, fără joc prea mare; (despre mecanisme) alcătuit din tuburi glisante care permit alungirea ori scurtarea. Din fr. **télescopique**.

TELESCRIPTOR, *telescriptoare*, s.n. Telemprimator. Din fr. **télescripteur**.

TELESPECTATOR, -*OARE*, *telespectatori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care urmărește o emisiune la televizor. Din fr. **télespectateur**.

TELESTEREOGRAF, *telestereografe*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se pot transmite la distanță fotografii, desene, texte etc., imprimate în prealabil pe un film special. Din fr. **téléstéréographie**.

TELETERMOMETRU, *teletermometre*, s.n. Termometru a cărui citire se face de la distanță, partea instrumentului care măsoară temperatura

fiind în contact cu corpul respectiv. Din fr. **téléthermomètre**.

TELETOP, *teletopuri*, s.n. Instrument topografic compus dintr-o busolă și un telemetru cu bază variabilă, folosită la ridicări geologice, geografice sau forestiere. Din fr. **télétope**.

TELEVIZA, *televizez*, vb. I. Tranz. A transmite imagini prin televiziune. Din fr. **téléviser**.

TELEVIZARE, *televizări*, s.f. Acțiunea de a televiza. V. **televiza**.

TELEVIZIUNE s.f. 1. Tehnică a transmiterii la distanță a imaginilor unor obiecte (în mișcare) pe calea undelor vizuale. 2. Instituție care asigură elaborarea și difuzarea emisiunilor prin televiziune (1). Din fr. **télévision**.

TELEVIZOR, *televizoare*, s.n. Aparat care recepționează imagini transmise prin televiziune. Din fr. **téléviseur**.

TELEVIZORIST, *televizoriști*, s.m. Depanator de televizoare. - **Televizor** + suf. -*ist*.

MINITELEVIZOR, *minitelevizoare*, s.n. Televizor de mici dimensiuni. - **Mini-** + **televizor**.

TELEVIZUAL, -*Ă*, *televizuali*, -*e*, adj. Referitor la emisiuni de televiziune; de televiziune. Din fr. **télévisuel**.

TELEX, *telexuri*, s.n. Sistem mixt de telefonie și telegrafie în telemprimator, care folosește prin comutare același circuit de transmisiune. ◇ Serviciu de dactilografiere la distanță cu ajutorul telemprimatorului. Din fr. **télex**.

TELOFAZĂ s.f. (Biol.) A patra fază în diviziunea celulei prin mitoză, când fosta celulă unică se împarte în două celule distincte. Din fr. **télophase**.

TELSON, *telsoane*, s.n. 1. Ultimul segment abdominal la raci, care formează, împreună cu apendicele segmentului anterior, înotătoarea codală. 2. Segmentul terminal al cozii scorpionilor, care poartă acul veninos. Din fr. **telson**.

TELUR s.n. Element chimic cu caracter nemetalic, de culoare albă-albăstruie, având proprietăți asemănătoare cu cele ale sulfului. Din fr. **tellure**.

TELURIC, -*Ă*, *telurici*, -*ce*, adj. (Livr.) Care aparține Pământului, privitor la pământ; pământesc. ◇ *Curent teluric* = curent electric care circulă prin sol. Din fr. **tellurique**.

TELUROMETRU, *telurometre*, s.n. Instrument electronic pentru măsurarea distanțelor cu ajutorul undelor electromagnetice din spectrul invizibil. Din fr. **teluromètre**.

TELURURĂ, *telururi*, s.f. (Chim.) Sare a hidrogenului telurat. Din fr. **tellurure**.

TEMATOLOGIC, -*Ă*, *tematologici*, -*ce*, adj. Referitor la tematologie, de tematologie. Din fr. **thématologique**.

TEMATOLOGIE s.f. (Rar) Ramură a literaturii comparate care studiază circulația temelor (1). Din fr. *thématologie*.

TEMPLIER, *templieri*, s.m. (La pl.) Ordin de călugări militari din evul mediu (care au participat la cruciade); (și la sg.) călugăr care făcea parte din acest ordin. Din fr. **templier**.

TEMPOFON, *tempofoane*, s.n. Aparat folosit pentru modificarea duratei unei înregistrări cu sau fără schimbarea frecvenței. Din fr. **tempophone**.

TEMPORAL¹, *temporale*, s.n. Os pereche așezat de o parte și de alta a cutiei craniene, în regiunea tâmpelor, fiind cuprins între occipital, parietal și sfenoid, de forma unei scoici rotunjite, cu trei prelungiri pe care sunt inserați mușchii gâtului. ♦ (Adjectival) *Os temporal*. ♦ (Adjectival) Care aparține regiunii tâmpelor, privitor la această regiune. Din fr. **temporal**.

TEMPORAL², *-Ă, temporali, -e*, adj. Care indică timpul, privitor la timp; care depinde de timp. ♦ *Propoziție (circumstanțială) temporală* (și substantivat, f.) = propoziție care arată timpul în care se petrece acțiunea din propoziția regentă, având funcțiunea unui complement circumstanțial de timp. *Conjunctiune temporală* = conjuncție care introduce o propoziție temporală. Din fr. **temporel**.

TEMPORIZA, *temporizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) 1. A amâna, a târâgăna, a tergiversa. 2. A face să se producă cu intermitență. Din fr. **temporiser**.

TEMPORIZARE, *temporizări*, s.f. Acțiunea de a *temporiza* și rezultatul ei; amânare, târâgănare, tergiversare. V. **temporiza**.

TEMPORIZATOR, *-OARE, temporizatori, -oare*, adj. Care târâgânează. Din fr. **temporisateur**.

TEN, *tenuri*, s.n. Culoarea și însușirile pielii obrazului; *p. ext.* pielea obrazului. ♦ *Fond de ten* = produs de cosmetică de consistență păstoasă sau lichidă, gras, de culoarea pudrei, folosit ca fard. Din fr. **teint**.

TENALGIE, *tenalgii*, s.f. Durere în tendoanele mușchilor. Din fr. **tenalgie**.

TENDALET, *tendalette*, s.n. (Mar.) Tendă mică. [Var.: *tendaletă* s.f.] Din fr. **tendelet**.

TENDENȚIOS, *-OASĂ, tendențioși, -oase*, adj. Care urmărește un anumit scop, care trădează o tendință ascunsă; care vrea să insinueze ceva; lipsit de obiectivitate, părtinitor. Din fr. **tendancieux**.

TENDENȚIONISM s.n. (Rar) Tendențiozitate. Din **tendențios**.

TENDENȚIOZITATE s.f. Însușirea de a fi tendențios; tendenționism. - **Tendențios** + suf. *-itate*.

TENDER, *tendere*, s.n. Vehicul de cale ferată, cuplat direct cu o locomotivă cu abur sau făcând corp comun cu aceasta, care servește la

depozitarea și la transportul combustibilului și apei necesare funcționării locomotivei. Din fr. **tender**.

TENDINITĂ, *tendinite*, s.f. (Med.) Inflamație a tendoanelor. Din fr. **tendinite**.

TENDINOS, *-OASĂ, tendinoși, -oase*, adj. Care ține de tendon, privitor la tendon; care conține multe tendoane. Din fr. **tendineux**.

TENDINȚĂ, *tendințe*, s.f. 1. Dispoziție firească pentru ceva, înclinare, năzuință; pornire, acțiune conștientă spre un scop determinat. ♦ Orientare comună a unei categorii de persoane; direcție. ♦ Evoluție a cuiva într-un anumit sens. 2. Forță care face ca un corp să se miște într-o anumită direcție; direcția pe care o are un corp în mișcare. Din fr. **tendance**.

TENDON, *tendoane*, s.n. (Anat.) Fascicul subțire, fibros, de culoare albă, format din țesut conjunctiv foarte rezistent, cu ajutorul căruia mușchii se fixează pe oase. Din fr. **tendon**.

TENDOR, *tendoare*, s.n. Dispozitiv pentru întinderea unor cabluri de ancorare, alcătuit din două tije filetate în sens invers și un manșon. Din fr. **tendeur**.

TENESME s.f. pl. Simptom care apare în unele boli, caracterizat prin necesitatea ineficientă și uneori dureroasă de a urina sau de a defeca. Din fr. **ténesme**.

TENIAZĂ, *teniaze*, s.f. Boală parazitară determinată de prezența în intestinul omului a viermilor paraziți din genul *Taenia*. Din fr. **téniasis**.

TENIFUG, *-Ă, tenifuge*, adj., s.n. (Substanță) care distruge viermii plăți; tenicid. Din fr. **ténifuge**.

TENISMAN, *-Ă, tenismeni, -e*, s.m. și f. Jucător de tenis. [Var.: **tenismen**, *-ă*, s.m. și f.] Din fr. **tenisman**.

TENOSINOVITĂ, *tenosinovite*, s.f. Inflamație a tecilor conjunctive care învelesc tendoanele. Din fr. **ténosynovite**.

TENOTOMIE, *tenotomii*, s.f. Operație care constă în tăierea unui tendon. Din fr. **ténotomie**.

TENSIOACTIVITATE s.f. (Chim.) Proprietate a unei substanțe dintr-o soluție de a modifica tensiunea superficială a solventului. Din fr. **tensi-o-activité**.

TENSIOMETRU, *tensiometre*, s.n. 1. Aparat de măsurat tensiunea superficială a unui lichid. 2. Aparat cu ajutorul căruia se înregistrează tensiunea arterială. Din fr. **tensiomètre**.

TENSIONA, *tensione*, vb. I. Tranz. A întinde fibre, coarde elastice. ♦ Fig. A produce încordare psihică. Din fr. **tensionner**.

TENSIONARE, *tensionări*, s.f. Acțiunea de a *tensiona* și rezultatul ei. V. **tensiona**.

TENSIONAT, *-Ă, tensionați, -te*, adj. (Despre fibre, coarde elastice) Care este încordat psihic. ♦ (Fig.) Care este încordat psihic. V. **tensiona**.

DETENSIONA, *detensione*, vb. I. Tranz. A elimina sau a reduce tensiunea. - **Des-** + **tensiona**.

DETENSIONARE, *detensionări*, s.f. Acțiunea de a *detensiona* și rezultatul ei. V. **detensiona**.

DETENSIONAT, -**Ă**, *detensionați*, -*te*, adj. Căruia i s-a eliminat sau i s-a redus tensiunea. V. **detensiona**.

TENSIONAL, -**Ă**, *tensionali*, -*e*, adj. 1. (Med.) Referitor la presiunea lichidelor organice. ♦ Care ține de tensiune (4). 2. De încordare psihică. Din fr. **tensionnel**.

TENSOMETRIE s.f. Ansamblul metodelor experimentale utilizate pentru determinarea tensiunilor din piesele finite supuse la solicitări, prin măsurarea deformațiilor în câteva puncte de pe suprafața piesei. Din fr. **tensométrie**.

TENSORIAL, -**Ă**, *tensoriali*, -*e*, adj. Care se referă la tensori, care aparține tensorilor. Din fr. **tensoriel**.

TENTA, *tentez*, vb. I. Tranz. A ispiți, a ademeni, a momi. Din fr. **tenter**.

TENTACULAR, -**Ă**, *tentaculari*, -*e*, adj. Cu tentacule, de natura tentaculelor; ca un tentacul. Din fr. **tentaculaire**.

TENTANT, -**Ă**, *tentați*, -*te*, adj. Care tentează, atrage; ispititor, ademenitor. Din fr. **tendant**.

TENTATIVĂ, *tentative*, s.f. Acțiune întreprinsă în scopul de a realiza ceva, fără siguranța izbânzii; încercare (neizbutită). ♦ (Jur.) Încercare de a săvârși o infracțiune. Din fr. **tentative**.

TENTATIE, *tentații*, s.f. Ispită, ademenire, dorință. [Var.: **tentațiune** s.f.] Din fr. **tentation**.

TENTĂ, *tente*, s.f. Amestec de tuș (sau de culoare) cu apă, teribentină etc., folosit pentru a reda nuanța de culoare dorită; nuanță a unei culori. Din fr. **teinte**.

TEOBROMINĂ, *teobromine*, s.f. Alcaloid extras din semințele arborelui de cacao, care se prezintă sub formă de pulbere cristalină, albă, fără miros, puțin solubilă în apă, având o acțiune puternic diuretică și fiind un stimulent cardiac. Din fr. **théobromine**.

TEOCRAT, *teocrați*, s.m. (Rar) Persoană care exercită o putere teocratică. Din fr. **théocrate**.

TEOCRATIC, -**Ă**, *teocratice*, -*ce*, adj. Care aparține teocrației, privitor la teocrație; de natură teocratică. Din fr. **théocratique**.

TEOCRAȚIE, *teocrații*, s.f. Formă de guvernământ caracteristică lumii antice, în care autoritatea, considerată ca emanând de la divinitate, este exercitată de preoți; stat cu o astfel de formă de guvernământ. Din fr. **théocratie**.

TEODICEE s.f. Doctrină filozofică-religioasă care încearcă să demonstreze că existența răului, a nedreptății în lume nu infirmă bunătatea divină. Din fr. **théodicée**.

TEODOLIT, *teodolite*, s.n. Instrument optic pentru măsurarea unghiurilor orizontale și verticale, alcătuit dintr-o lunetă mobilă, care se poate roti în fața unui cadran împărțit în grade, și folosit în lucrările geodezice și topografice. Din fr. **théodolite**.

TEOFANIE s.f. (Liv.) Apariție sau manifestare a divinității. Din fr. **théophanie**.

TEOFILINĂ s.f. Substanță alcaloidă extrasă din frunzele de ceai, cu acțiune diuretică, vasodilatatoare, care stimulează mușchiul cardiac și acționează asupra centrilor respiratori. Din fr. **théophylline**.

TEOGONIC, -**Ă**, *teogonici*, -*ce*, adj. Care aparține teogoniei, privitor la teogonie. Din fr. **théogonique**.

TEOGONIE, *teogonii*, s.f. Totalitatea miturilor privind originea zeilor și genealogia lor; totalitatea zeilor care, având aceeași origine, alcătuiesc mitologia unor popoare vechi. Din fr. **théogonie**.

TEOLOGAL, -**Ă**, *teologali*, -*e*, adj. (Rar) Teologic. Din fr. **théologal**.

TEOLOGIC, -**Ă**, *teologici*, -*ce*, adj. Care ține de teologie, privitor la teologie; de teolog; teologal. Din fr. **théologique**.

TEOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu expunerea și fundamentarea teoretică a izvoarelor și dogmelor unei religii. Din fr. **théologie**.

TEOLOGIZA, *teologizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A da caracter teologic. Din fr. **théologiser**.

TEORBA, *teorbe*, s.f. Instrument muzical mai mare decât lăuta, care are coarde speciale pentru sunetele grave. Din fr. **théorbe**.

TEOREMĂ, *teoreme*, s.f. (Mat.) Afirmatie al cărei adevăr se stabilește prin demonstrație. Din fr. **théorème**.

TEORETICIAN, -**Ă**, *teoreticieni*, -*e*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu problemele teoretice dintr-un domeniu al științei sau al artei. Din fr. **théoricien** (după *teoretic*).

TEORETIZA, *teoretizez*, vb. I. Tranz. A extrage și a sistematiza ideile generale din datele unei cercetări; a formula principii. Din fr. **théoriser** (după *teoretic*).

TEORETIZARE, *teoretizări*, s.f. Acțiunea de a *teoretiza* și rezultatul ei. V. **teoretiza**.

TEOZOF, *teozofi*, s.m. Adept al teozofiei. Din fr. **théosophe**.

TEOZOFIC, -**Ă**, *teozofici*, -*ce*, adj. Care aparține teozofiei, privitor la teozofie. Din fr. **théosophique**.

TEOZOFIE s.f. Doctrină filozofică-religioasă de origine orientală, care susține teoria cunoașterii nemijlocite a esenței divinității. Din fr. **théosophie**.

TERAPEUT, *terapeuți*, s.m. Medic specialist în terapeutică. Din fr. **thérapeute**.

TERAPEUTIC, -Ă, *terapeutici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a medicinei care studiază mijloacele și metodele de tratament, precum și modul de întrebuițare a medicamentelor; știința vindecării bolilor; terapie. **2.** Adj. Care ține de terapeutică (**1**), privitor la terapeutică. Din fr. *thérapeutique*.

TERAPIE, *terapii*, s.f. Terapeutică (**1**). ◇ *Terapie tisulară* = histoterapie. *Terapie intensivă* = terapie prin care bolnavii imediat operați sau în stare foarte gravă sunt permanent asistați de personal medical în saloane speciale; reanimare. Din fr. *thérapie*.

AEROSOLOTERAPIE s.f. Procedeu terapeutic prin care medicamentele sunt introduse, sub formă de aerosoli, pe căile respiratorii cu ajutorul unor pulverizatoare speciale. - **Aerosol** + **terapie**.

RITMOTERAPIE s.f. Terapie psihică și fiziologică, constând în exerciții de restructurare a ritmului funcțional perturbat patologic. - **Ritm** + **terapie**.

ȚESUTOTERAPIE s.f. (Med.) Trantament cu țesuturi conservate în scopul refacerii organului bolnav. - **Țesut** + **terapie** (după fr. *tissuthérapie*).

TERASA, *terasez*, vb. I. Tranz. A amenaja terasamente pe un teren. Din fr. *terrasser*.

AGROTHERASE s.f. pl. Terasa amenajate pentru pomicultură și viticultură. - **Agro-** + **terasă**.

TERASAMENT, *terasamente*, s.n. **1.** Lucrare constând din săpături în pământ, umpluturi etc., care se execută în vederea realizării unei căi ferate, a unui dig, a unui canal etc. ♦ Lucrare executată în scopul realizării unei construcții sau al extragerii unor materiale necesare șantierelor de construcții. **2.** Totalitatea construcțiilor, în general din pământ și roci (platforme, săpături, umpluturi etc.), constituind infrastructura drumurilor, căilor ferate, canalelor etc. Din fr. *terrassament*.

TERASĂ, *terase*, s.f. **1.** Construcție deschisă, anexă a unei clădiri, așezată la nivelul parterului, al unui etaj sau pe acoperiș (servind ca loc de odihnă sau de agrement). ♦ Suprafață plană amenajată pe o ridicătură de teren, în parcuri sau în grădini. ♦ Porțiuni de trotuar în fața unei cafenele sau a unui restaurant, unde sunt așezate mese pentru consumatori. **2.** Formă de relief cu aspect de treaptă, provenită din ridicarea scoarței pământului sau ca rezultat al eroziunii apelor în lungul unei ape curgătoare. Din fr. *terrasse*.

TERASIER, -Ă, *terasieri*, -e, adj., s.m. **1.** Adj. (Care ține) de terasament. **2.** S.m. Lucrător la terasament. Din fr. *terrassier*.

TERATOGEN, -Ă, *teratogeni*, -e, adj. (Med.) Care produce malformații, anomalii etc. Din fr. *teratogène*.

TERATOLOGIC, -Ă, *teratologici*, -ce, adj. Care ține de teratologie, privitor la teratologie. Din fr. *teratologique*.

TERATOLOGIE s.f. Disciplină care studiază malformațiile, viciile de conformație și anomaliile de structură ale viețuitoarelor și cauzele lor. Din fr. *teratologie*.

TERATOM, *teratomuri*, s.n. Tumoare benignă congenitală complexă, de natură embrionară, formată din diferite țesuturi, care nu are nici o legătură cu organele sau cu regiunea unde s-a format. Din fr. *teratome*.

TERATRON s.n. Emițător de unde a căror lungime depășește lungimile de undă ale luminii, dar este mai mică decât a celor folosite în radiolocație. Din fr. *teratron*.

TERBIU s.n. Element chimic din familia lantanidelor. Din fr. *terbium*.

TEREBENTINĂ, *terebentine*, s.f. Lichid incolor, cu miros pătrunzător, obținut prin distilarea rășinilor de conifere și folosit în industrie și în medicină. [Var.: (pop.) **terbentină**, **terpentină** s.f.] Din fr. *terébenthine*.

TEREN, *terenuri*, s.n. **1.** Întindere de pământ delimitată (considerată după relieful sau după situarea sa în spațiu). ◇ Expr. *A sonda* (sau *a pipăi*, *a tatona*) *terenul* = a observa cu atenție situația, împrejurările, înainte de a întreprinde ceva; a se informa. *A câștiga teren* = a progresa puțin într-o acțiune; a-și consolida poziția. *A păși terenul* = a se da bătut, a ceda. *A pierde teren* = a pierde șansele de succes. ♦ Solul privit din punct de vedere geologic, geografic etc. *Terenuri paleozoice*. ♦ Loc, regiune. **2.** Fig. Domeniu de activitate, de preocupări. ◇ Loc. adv. *Pe teren* = la fața locului; la locul de producție. **3.** (Urmă de determinare care arată destinația) Spațiu special amenajat într-un anumit scop. *Teren de sport*. Din fr. *terrain*.

TOT-TEREN adj. invar. (Despre autovehicule) Care este echipat în așa fel, încât să poată rula pe orice teren, păstrându-și performanțele. - **Tot** + **teren** (după fr. *tout-terrain*).

TERESTRU, -Ă, *tereștri*, -stre, adj. Care aparține Pământului, privitor la Pământ, de (pe) Pământ; pământesc. Din fr. *terrestre*.

PERITERESTRU, -Ă, *peritereștri*, -stre, adj. (Rare) Care este, care se află, care se petrece în jurul pământului. - **Peri-** + **terestru**.

TERGAL s.n. Fibră textilă obținută prin procedee chimice din rășini sintetice poliesterice; *p. ext.* țesătură făcută din astfel de fibre. Din fr. *tergal*.

TERIAC, *teriacuri*, s.n. (Rare) Remediu împotriva otrăvurilor. Din fr. *thériaque*.

TERICOL, -**Ă**, *tericoli*, -e, adj. (Rar; despre animale) Care trăiește pe pământ. Din fr. **terricole**.

TERIER, *terieri*, s.m. Numele unor rase de câini de statură mică, foarte curajoși, folosiți la vânarea animalelor care trăiesc în vizuini; câine din această rasă. Din fr. **terrier**.

TERIFIANT, -**Ă**, *terifianti*, -te, adj. (Livr., rar) Însălmântător, îngrozitor. Din fr. **terrifiant**.

TERIGEN, -**Ă**, *terigeni*, -e, adj. (Despre unele depozite marine) Care s-a format din materiale aduse de fluvii de pe uscat. Din fr. **terrigène**.

TERILENĂ s.f. Fibră textilă poliesterică obținută din polimer sintetic. [Var.: **terilen** s.n.] Din fr. **térylène**.

TERINĂ, *terine*, s.f. (Livr.) Vas de pământ smălțuit folosit în bucătărie pentru fierberea, coptul sau păstrarea alimentelor. Din fr. **terrine**.

TERITORIAL, -**Ă**, *teritoriali*, -e, adj. Care aparține unui teritoriu, privitor la un teritoriu. ◇ *Ape teritoriale* = porțiune de mare sau de ocean, de-a lungul coastelor, care face parte din teritoriul unei țări. (În vechea organizare militară) *Armată teritorială* = armată formată din soldați rezervați vârstnici, destinată apărării interne a teritoriului. Din fr. **territorial**.

TERITORIALITATE s.f. (În sintagma) *Teritorialitatea legilor* = principiu potrivit căruia legile unui stat se aplică, cu unele excepții, tuturor persoanelor aflate pe teritoriul sau sau infracțiunilor săvârșite pe acest teritoriu. Din fr. **territorialité**.

TERMAL, -**Ă**, *termali*, -e, adj. (Despre izvoare minerale) Care izvorăște cald din pământ, având, de obicei, proprietăți terapeutice; (despre o stațiune) care are izvoare calde de ape minerale. ◇ *Apă termală* = apă subterană cu temperatura mai ridicată decât cea medie din luna cea mai călduroasă a unei regiuni. Din fr. **thermal**.

TERMIC, -**Ă**, *termici*, -ce, adj. De căldură, privitor la căldură, care produce (sau se produce prin) căldură. ◇ *Centrală termică* = totalitatea clădirilor, instalațiilor și aparatelor în care se produce căldură, centralizat, pentru clădirile situate la o distanță relativ mică. *Agent termic* = substanță (apă caldă, abur etc.) care produce sau transferă căldură într-o instalație termică. Din fr. **thermique**.

TERMICIAN, *termicieni*, s.m. Specialist în folosirea energiei termice. Din fr. **thermicien**.

TERMIDOR s.n. A unsprezecea lună a calendarului republican francez (20 iulie -18 august). Din fr. **thermidor**.

TERMIDORIAN, -**Ă**, *termidorieni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Nume dat participanților la lovitură de stat din Franța de la 9 termidor, anul II (27 iulie 1794). **2.** Adj. Din 9 termidor, anul II. Din fr. **thermidorien**.

TERMINOLOGIC, -**Ă**, *terminologici*, -ce, adj. De terminologie, privitor la terminologie. Din fr. **terminologique**.

TERMINOLOGIE, *terminologii*, s.f. Totalitatea termenilor de specialitate folosiți într-o disciplină sau într-o ramură de activitate. Din fr. **terminologie**.

TERMIST, *termiști*, s.m. Specialist în repararea și întreținerea centralelor termice. Din fr. **thermiste**.

TERMIT, *termituri*, s.n. Amestec de pulbere de aluminiu cu un oxid al unui metal, întrebuintat în sudură, în metalurgie etc. Din fr. **thermite**.

TERMITĂ, *termite*, s.f. (La pl.) Gen de insecte tropicale care seamănă cu furnica, trăiesc în colonii (*Reticulitermes*) și sunt foarte dăunătoare, atacând mai ales lemnul; (și la sg.) insectă care face parte din acest gen. Din fr. **termite**.

TERMO- Element de compunere care înseamnă "căldură" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din fr. **thermo-**.

TERMIFICA, *termific*, vb. I. Tranz. A alimenta o clădire sau o localitate cu căldură produsă într-o instalație specială și distribuită printr-o rețea de conducte. [Var.: **termofica** vb. I] Din **term(o)-** (după modelul unor cuvinte ca *electrifica*, *radiofica*).

TERMIFICARE, *termificări*, s.f. Sistem de alimentare centralizată cu căldură a unor clădiri, întreprinderi industriale sau a unui oraș printr-o rețea de distribuție specială de la un centru în care se produc concomitent energia electrică și cea termică. [Var.: **termoficare** s.f.] V. **termifica**.

TERMOACUSTIC, -**Ă**, *termoacustici*, -ce, adj., s.f. **1.** S.f. Parte a acusticii care se ocupă cu transformarea căldurii în energie sonoră. **2.** Adj. Referitor la termoacustică, de termoacustică. Din fr. **thermo-acoustique**.

TERMOANALGEZIE s.f. (Med.) Insensibilitate la excitanți termici care în mod normal produc durere. Din fr. **thermo-analgésie**. **TERMOANEMOMETRU**, *thermoanemometre*, s.n. Aparat pentru determinarea vitezei vântului prin măsurarea rezistenței electrice a unui filament încălzit. Din fr. **thermo-anémomètre**.

TERMOBAROMETRU, *thermobarometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea temperaturii și presiunii atmosferice. Din fr. **thermo-baromètre**.

TERMOCAUTER, *termocautere*, s.n. Cauter care acționează cu ajutorul căldurii. Din fr. **thermocautère**.

TERMOCHIMIC, -**Ă**, *termochimici*, -ce, adj. Care aparține termochimiei, de termochimie, privitor la termochimie. Din fr. **thermochimique**.

TERMOCOLARE, *termocolări*, s.f. Lipire (a stofei) cu ajutorul căldurii. - După fr. **thermocollage**.

TERMOCOMPRESOR, *termocompresoare*, s.f. Instalație compusă dintr-un schimbător de căldură și un compresor, folosită pentru valorificarea căldurii de condensare a vaporilor în procesele de distilare, concentrare etc. Din fr. **thermocompresseur**.

TERMOCONDUCTIBILITATE s.f. Proprietate a unor corpuri de a fi bune conducătoare de căldură. Din fr. **thermoconductibilité**.

TERMOCONVECȚIE, *thermoconvecții*, s.f. Mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid datorită unei diferențe de temperatură din regiunile acestuia. Din fr. **thermoconvection**.

TERMOCUPLU, *termocupluri*, s.n. Dispozitiv alcătuit din două conductoare diferite având capetele sudate și dintr-un instrument electric de măsură intercalat în circuit, folosit pentru măsurarea căldurii. Din fr. **thermocouple**.

TERMODIFUZIE, *termodifuzii*, s.f. Răspândire a moleculelor unei substanțe între două regiuni cu temperaturi diferite, trecerea făcându-se dinspre regiunea mai caldă către cea mai rece. [Var.: **termodifuziune** s.f.] Din fr. **thermodiffusion**.

TERMODINAMIC, -Ă, *termodinamici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Parte a fizicii al cărei obiect de studiu îl constituie stările de echilibru ale sistemelor fizice și proprietățile generale ale proceselor care conduc spre astfel de stări, procese în care pot interveni și fenomene termice; studiul relațiilor dintre fenomenele mecanice și cele calorice. 2. Adj. Care aparține termodinamicii (1), privitor la termodinamică, de termodinamică. Din fr. **thermodynamique**.

TERMOELECTRIC, -Ă, *termoelectrici*, -ce, adj. De termoelectricitate, privitor la termoelectricitate. ♦ *Centrală termoelectrică* = centrală electrică în care se folosesc generatoare electrice antrenate de turbine cu aburi sau cu gaz. Din fr. **thermo-électrique**.

TERMOELECTRICITATE s.f. Parte a fizicii care studiază efectele apărute în conductoare sau în semiconductoare și care constau în interacțiuni între efectele termice și cele electrice. Din fr. **thermo-électricité**.

TERMOENERGETIC, -Ă, *termoenergetici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a energeticii care se ocupă cu producerea și folosirea energiei termice. 2. Adj. Referitor la termoeenergetică (1). Din fr. **thermo-énergétique**.

TERMOENERGETICIAN, -Ă, *termoenergeticieni*, -e, s.m. și f. Specialist în termoeenergetică (1). Din fr. **thermo-énergéticien**.

TERMOESTEZIE s.f. Sensibilitate la variațiile de temperatură, importantă în unele boli nervoase. Din fr. **thermo-esthésie**.

TERMOFIL, -Ă, *termofili*, -e, adj. 1. (Despre microbi) Care este prezent în apele termale. 2. (Despre plante) Iubitor de căldură. Din fr. **thermophile**.

TERMOGEN, -Ă, *termogeni*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care produce căldură. 2. S.n. Substanță care se aplică pe piele pentru a produce o reacție terapeutică locală de natură termică. Din fr. **thermogène**.

TERMOGENEZĂ s.f. Funcție a organismului animal de a produce căldură. Din fr. **thermogenèse**.

TERMOGRAF, *termografe*, s.n. Termometru prevăzut cu un mecanism care înregistrează grafic variațiile de temperatură. Din fr. **thermographe**.

TERMOGRAFIC, -Ă, *termografici*, -ce, adj. Referitor la termografie, de termografie. Din fr. **thermographique**.

TERMOGRAFIE s.f. (Med.) Metodă de diagnosticare (a cancerului) bazată pe identificarea unor zone ale corpului uman în care temperatura diferă de cea normală, semnalând prezența tumorilor. Din fr. **thermographie**.

TERMOIZOLA, *termoizolez*, vb. I. Tranz. A izola (2) termic. Din fr. **thermoisolier**.

TERMOIZOLAT, -Ă, *termoizolați*, -te, adj. Care a fost izolat termic. V. **termoizola**.

TERMOLABIL, -Ă, *termolabili*, -e, adj. (Despre substanțe, materiale etc.) Care este sensibil la acțiunea căldurii, care își modifică însușirile în urma variației de temperatură. Din fr. **thermolabile**.

TERMOLIZĂ s.f. (Biol.) Complex proces fiziologic prin care organismul pierde surplusul de căldură; termodispersie. Din fr. **thermolyse**.

TERMOLOGIE s.f. Parte a fizicii care studiază căldura. Din fr. **thermologie**.

TERMOLUMINESCENT, -Ă, *termoluminescenți*, -te, adj. Cu termoluminescență. [Var.: **termoluminiscent**, -ă adj.] Din fr. **thermoluminescent**.

TERMOLUMINESCENȚĂ s.f. Emisiune de radiații luminoase datorită încălzirii moderate a unui corp la o temperatură inferioară celei de incandescență. [Var.: **termoluminescență** s.f.] Din fr. **thermoluminescence**.

TERMOMETRIC, -Ă, *termometrice*, -ce, adj. De termometru, privitor la termometru. Din fr. **thermométrique**.

TERMOMETRU, *termometre*, s.n. Instrument folosit la măsurarea temperaturilor, format dintr-un tub de sticlă gradat dilatat cu un rezervor care conține un lichid dilatabil (mercur, alcool etc.). Din fr. **thermomètre**.

TERMONASTIE, *termonastii*, s.f. Mișcare provocată de variații de temperatură la unele

flori, care se închid la frig și se deschid la căldură. Din fr. **thermonastie**.

TERMONUCLEAR, -Ă, *termonucleari*, -e, adj. (Despre energia nucleară) Obținut prin fuziunea nucleelor de atomi ușori. ♦ *Reacție termonucleară* = reacție de fuziune a nucleelor elementelor ușoare, produsă sau amorsată pe cale termică prin realizarea unor temperaturi extraordinar de mari, fapt care face să se obțină cantități uriașe de energie greu de stăpânit și de dirijat. ♦ Care se bazează sau se referă la reacția termonucleară. *Armă termonucleară* = bombă cu hidrogen. Din fr. **thermonucléaire**.

TERMOPLAST, *termoplaste*, s.n. Masă plastică ce se înmoaie prin încălzire. Din fr. **thermoplaste**.

TERMOPLASTIC, -Ă, *termoplastici*, -ce, adj. (Despre materiale solide) Care nu-și modifică structura când este încălzit până la înmuiere și apoi răcit. Din fr. **thermoplastique**.

TERMOPROPULSARE, *termopropulsări*, s.f. Propulsare prin energie termică. - După fr. **thermopropulsion**.

TERMOREGLA, *termoreglez*, vb. I. Tranz. A produce fenomenul de termoreglare. Din fr. **thermoréglér**.

TERMOREGULATOR, *termoregulate*, s.n. Termostat (1). Din fr. **thermorégulateur**.

TERMORELEU, *termorelee*, s.n. Releu a cărui funcționare este comandată fie de modificarea temperaturii mediului înconjurător, fie de căldura produsă în urma trecerii curentului electric prin elementul sensibil. Din fr. **thermorelais**.

TERMOREZISTENT, -Ă, *termorezistenți*, -te, adj. (Despre unele materiale) Rezistent la căldură. Din fr. **thermorésistant**.

TERMOSCOP, *termoscoape*, s.n. Instrument folosit pentru punerea în evidență a unor diferențe de temperatură. Din fr. **thermoscope**.

TERMOSCOPIE s.f. Măsurare a temperaturii. - **Termoscop** + suf. -ie.

TERMOSENSIBIL, -Ă, *termosensibili*, -e, adj. Sensibil la căldură. Din fr. **thermosensible**.

TERMOSENSIBILITATE, *termosensibilități*, s.f. Sensibilitate la căldură. Din fr. **thermosensibilité**.

TERMOSIFON, *termosifoane*, s.n. Aparat folosit în instalațiile de încălzire centrală, în care circulația fluidului se face în circuit închis, datorită diferenței dintre greutatea specifică a fluidului cald care se ridică prin conducta de plecare și greutatea specifică a fluidului care vine pe conducta de întoarcere la sursa de căldură. Din fr. **thermosiphon**.

TERMOSTABIL, -Ă, *termostabili*, -e, adj. (Despre substanțe, materiale etc.) Care nu este influențat sensibil de acțiunea căldurii. Din fr. **thermostable**.

TERMOSTABILITATE s.f. Calitatea de a fi termostabil. Din fr. **thermo-stabilité**.

TERMOSTAT, *termostate*, s.n. 1. Aparat automat sau instalație care servește pentru reglarea și menținerea unei temperaturi constante într-o încălță sau într-un circuit; termoregulator. ♦ Regulator automat al temperaturii unui motor cu ardere internă, instalat în circuitul apei de răcire. 2. Incintă în care se menține o temperatură constantă în vederea efectuării unor operații tehnologice, a desfășurării în anumite condiții de temperatură a unor procese chimice sau biologice etc. Din fr. **thermostat**.

TERMOSTATARE s.f. Operație de menținere a temperaturii constante într-o încălță, într-un recipient. Din **thermostat**.

TERMOSTATIC, -Ă, *termostatici*, -ce, adj. Referitor la termostat, de termostat. ♦ Care menține o anumită temperatură (stabilă și echilibrată). Din fr. **thermostatique**.

TERMOTACTISM s.n. (Biol.) Reacție a microorganismelor la variațiile de temperatură. Din fr. **thermotactisme**.

TERMOTERAPIE s.f. Tratament al unei boli făcut cu ajutorul căldurii. Din fr. **thermothérapie**.

TERMOTROPISM s.n. Calitate a unor organe vegetale de a realiza o mișcare de curbare spre o sursă de căldură. Din fr. **thermotropisme**.

TERN, -Ă, *terni*, -e, adj. (Livr.) Fără luciu, șters, spălăcit; fig. fără relief, fără culoare; mohorât, monoton. Din fr. **terne**.

TERNAT, -Ă, *ternați*, -te, adj. (Despre frunze) Care sunt reunite câte trei, pornind de pe tulpină, din același loc. - După fr. **terné**.

TEROFITĂ, *terofite*, s.f. Plantă erbacee anuală lipsită de capacitatea de a-și forma organe de iernare (muguri, rizomi) și care se înmulțește numai prin semințe. ♦ (Adjectival) *Plantă terofită*. Din fr. **thérophytes**.

TERORISM s.n. 1. Totalitatea actelor de violență comise de un grup sau de o organizație pentru a crea un climat de insecuritate sau pentru a schimba forma de guvernământ a unui stat. 2. Atitudine, manifestare teroristă. Din fr. **terrorisme**.

TERORIST, -Ă, *teroriști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la terorism, de teroare. 2. S.m. și f. Persoană care terorizează; partizan, adept al terorismului. Din fr. **terroriste**.

TERORIZA, *terorizez*, vb. I. Tranz. A inspira cuiva groază prin amenințări sau prin alte mijloace de intimidare; a face să trăiască într-o continuă stare de frică, de groază; a îngrozi, a înfricoșa, a înspăimânta. Din fr. **terroriser**.

TERORIZARE, *terorizări*, s.f. Acțiunea de a teroriza și rezultatul ei. V. **teroriza**.

TERPENĂ, *terpene*, s.f. (La pl.) Clasă de hidrocarburi naturale, nesaturate, care se

izolează din uleiuri eterice; (și la sg.) hidrocarbură care face parte din această clasă. Din fr. **terpène**.

TERPIN s.n. Substanță chimică obținută prin hidratarea esenței de terebentină. ♦ *Hidrat de terpin* = substanță chimică utilizată ca medicament expectorant. [Var.: **terpină** s.f.] Din fr. **terpine**.

TERPINOL s.n. Substanță chimică întrebuințată în parfumerie. Din fr. **terpinol**.

TESLA s.f. (Fiz.) Unitate de măsură a inducției magnetice. Din fr. **tesla**.

TEST, *teste*, s.n. Îneliș calcaros sau chitinos care protejează corpul unor moluște, crustacee etc. Din fr. **test**.

TESTA, *testez*, vb. I. Tranz. A supune pe cineva unui test; a face un test. Din fr. **tester**.

TESTARE, *testări*, s.f. Acțiunea de a testa și rezultatul ei. V. **testa**.

TESTICULAR, -**Ă**, *testiculari*, -e, adj. Care aparține testiculului, care se referă la testicule. Din fr. **testiculaire**.

TESTOSTERON, *testosteroni*, s.m. Hormon sexual masculin care menține caracterele sexuale secundare masculine, folosit și în terapeutică. [Var.: **testosteronă** s.f.] Din fr. **testostérone**.

TETANIC, -**Ă**, *tetanici*, -ce, adj. 1. Care se referă la tetanos, care provoacă tetanosul sau care este provocat de tetanos. 2. Care se referă la tetanie. Din fr. **tétanique**.

TETANIE, *tetanii*, s.f. Sindrom caracterizat prin contracția mușchilor și înțepenirea membrilor, ca urmare a anumitor boli sau a unor stări fizice excepționale. Din fr. **tétanie**.

TETANISM s.n. (Med.; impr.) Tetanie. Din fr. **tétanisme**.

TETANIZA, *tetanizez*, vb. I. tranz. A provoca contracții musculare asemănătoare cu cele cauzate de tetanos; a îmbolnăvi de tetanos. Din fr. **tétaniser**.

TETANOS s.n. Boală infecțioasă gravă, caracterizată printr-o contracție permanentă și foarte dureroasă a mușchilor; fâlcăriță. Din fr. **tétanos**.

ANTITETANOS adj. invar. Antitetanic. - **Anti-** + **tetanos**.

TETIERĂ, *tetiére*, s.f. Piesă accesorie a unui fotoliu sau scaun pe care se sprijină capul. Din fr. **têteière**.

TETINĂ, *tetine*, s.f. Biberon. Din fr. **tétine**.

TETRA¹- Element de compunere care înseamnă, "format din patru", "patru", "de patru ori" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din fr. **tétra-**.

TETRACHENĂ, *tetrachene*, s.f. Fruct format din patru achene, care se desfac numai la maturitate. Din fr. **tetrakène**.

TETRACILINĂ s.f. Antibiotic utilizat în tratamentul infecțiilor cu colibacili, virusuri etc. Din fr. **tétracycline**.

TETRACLORURĂ, *tetracloruri*, s.f. Combinație a clorului cu un corp simplu tetravalent. ♦ *Tetraclorură de carbon* = lichid greu, incolor, cu miros plăcut care se folosește ca solvent pentru grăsimi, lacuri etc., la fabricarea insecticidelor și la umplerea unor stingătoare de incendii. Din fr. **tétrachlorure**.

TETRACORD, *tetracorduri*, s.n. 1. Liră antică cu patru coarde. 2. Șir de patru sunete dintr-o scară muzicală. Din fr. **tétracorde**.

TETRADACTIL, -**Ă**, *tetradactili*, -e, adj. (Biol.) Care are câte patru degete la fiecare membru. Din fr. **tétradactyle**.

TETRADRAHMĂ, *tetradrahme*, s.f. Monedă de argint în Grecia antică, cu o valoare de patru drahme. Din fr. **tétradrachme**.

TETRAEDRIC, -**Ă**, *tetraedrici*, -ce, adj. Privitor la tetraedru, ca tetraedrul; în formă de tetraedru. Din fr. **tétraédrique**.

TETRAEDRIT s.n. Minereu de cupru și argint. Din fr. **tétraédrite**.

TETRAEDRU, *tetraedre*, s.n. Poliedru cu patru fețe triunghiulare, patru vârfuri și șase muchii. Din fr. **tétraèdre**.

TETRAFONIC, -**Ă**, *tetrafonici*, -ce, adj. (Rar) Cuadrofonic. Din fr. **tétraphonique**.

TETRAFONIE s.f. (Rar) Cuadrofonie. Din fr. **tétraphonie**.

TETRAGON, *tetragoane*, s.n. (Rar) Patrulater. Din fr. **tétragone**.

TETRAGONAL, -**Ă**, *tetragonali*, -e, adj. Care are formă de tetragon. Din fr. **tétragonale**.

TETRAGRAMĂ, *tetragrame*, s.f. (Livr.) Nume format din patru litere; p. ext. grup de patru litere. Din fr. **tétragramme**.

TETRALINĂ s.f. Lichid incolor, insolubil în apă, solubil în alcool, eter etc., obținut din naftalină și servind ca dizolvant în industria casnică; tetrahidronaftalină. Din fr. **tétraline**.

TETRALOGIE, *tetralogii*, s.f. Serie de patru piese de teatru (trei tragedii și o dramă satirică) pe care poeții greci o prezentau la concursuri. ♦ P. ext. Serie de patru opere literare sau muzicale unite printr-o idee comună. Din fr. **tétralogie**.

TETRAMETRU, *tetrametri*, s.m. Vers grec compus din patru grupe a câte două picioare (patru metri). Din fr. **tétramètre**.

TETRAONIDĂ, *tetraonide*, s.f. (La pl.) Familie de păsări galinacee reprezentată prin ieruncă; (și la sg.) pasăre din această familie. Din fr. **tétraonidés**.

TETRAPOD, -**Ă**, *tetrapozi*, -de, adj. (Despre animale; adesea substantivat) Care are patru picioare; patrupe. Din fr. **tétrapode**.

TETRARHAT, *tetrarhate*, s.n. (Ist.) Demnitate de tetrarh. ♦ Tetrarhie. Din fr. **tétrar(c)hat**.

TETRARHIE, *tetrarhii*, s.f. Sistem politic (instituțiu de Dioclețian) potrivit căruia administrarea Imperiului Roman era împărțită în

patru părți, cu patru conducători. ♦ Timpul cât guverna un tetrarh. Din fr. **tétrarchie**.

TETRASILAB, *tetrasilabe*, s.n. Cuvânt sau (mai rar) vers format din patru silabe. Din fr. **tétrasyllabe**.

TETRASILABIC, -Ă, *tetrasilabici*, -ce, adj. (Despre cuvinte sau versuri) Care este format din patru silabe. Din fr. **tétrasyllabique**.

TETRATLON, *tetratloane*, s.n. Probă sportivă combinată la care se face însumarea punctelor realizate de concurenți în patru probe reunite, alese de organizatorii concursurilor. Din fr. **tétrathlon**.

TETRATLONIST, -Ă, *tetratloniști*, -ste, s.m. și f. Sportiv specializat în tetratlon. - **Tetratlon** + suf. -ist.

TETRODĂ, *tetrode*, s.f. Tub electronic cu patru electrozi situați într-un balon cu vid. Din fr. **tétrode**.

TEU, *teuri*, s.n. 1. Riglă de desen prevăzută la un capăt cu o riglă mai mică, perpendiculară pe prima. 2. Dispozitiv indicator în formă de T, folosit pe un aeroport pentru a arăta direcția și sensul vântului. 3. Nume dat unor obiecte care au forma literei T. Din fr. **té**.

TEUGĂ, *teuge*, s.f. Construcție situată deasupra punții superioare la prora unei nave, în interiorul căreia sunt amenajate magazine și, mai rar, locuințe pentru echipaj. Din fr. **teugue**.

TEUTON, -Ă, *teutoni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-un ordin monaho-cavaleresc german. 2. Adj. Care aparține teutonilor (1), privitor la teutoni; *p. gener.* (depr.) german, nemțesc; teutonic. Din fr. **teuton**.

TEUTONIC, -Ă, *teutonici*, -ce, adj. Teuton (2). Din fr. **teutonique**.

TEX, *texuri*, s.n. Sistem de măsurare a fineții firelor textile. Din fr. **tex**.

TEXTOLIT, *textolite*, s.n. Material în formă de plăci, constituit din straturi de țesături impregnate cu rășini sintetice de tipul bachelitei, prelucrabil prin așchiere, utilizat ca material electroizolant în electrotehnică și radiotehnică, în construcția de mașini (la fabricarea unor roți dințate). Din fr. **textolite**.

TEXTUAL, -Ă, *textuali*, -e, adj. Care este produs cu cuvânt cu cuvânt, fără nici o modificare a textului original. Din fr. **textuel**.

THAILANDEZ, -Ă, *thailandezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Thailandei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Thailandei sau populației ei, privitor la Thailanda sau la populația ei. Din fr. **thailandais**.

TIAMINĂ s.f. (Farm.) Vitamina B₁ Din fr. **thiamine**.

TIBETAN, -Ă, *tibetani*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) din Tibet. Din fr. **tibétain**.

TIBIAL, -Ă, *tibiali*, -e, adj. Care se referă la tibia, care aparține tibiei. Din fr. **tibial**.

TIC, *ticuri*, s.n. Mișcare convulsivă, bruscă, spasmodică și repetată, rezultată din contractarea involuntară a unui sau mai multor mușchi. ♦ Deprindere (neplăcută, ridiculă etc.) pe care o capătă cineva în mod inconștient. Din fr. **tic**.

TIFIC, -Ă, *tifici*, -ce adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de tifos, privitor la tifos; care provoacă tifosul. 2. S.m. și f. (Persoană) care este bolnavă de tifos. Din fr. **typhique**.

TIFLITĂ, *tiflite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a cecului, care se manifestă prin dureri abdominale. Din fr. **typhlite**.

TIFLOCOLITĂ, *tiflocolite*, s.f. (Med.) Colită localizată în cec. Din fr. **typhlocolite**.

TIFLOGRAF, *tiflografe*, s.n. Instrument cu ajutorul căruia scriu nevăzătorii. Din fr. **typhlographe**.

TIFLOGRAFIC, -Ă, *tiflografici*, -ce, adj. Referitor la tiflografie, de tiflografie. Din fr. **typhlographique**.

TIFLOGRAFIE s.f. Sistem de scriere în relief pentru nevăzători. Din fr. **typhlographie**.

TIFLOGOGIE s.f. Ramură a defectologiei care studiază multidisciplinar orbirea și ambliopia, compensarea acestora prin tiflotehnică, educarea, instruirea și calificarea nevăzătorilor. Din fr. **typhlogogie**.

TIFLOGOGIE s.f. Ramură a defectologiei care studiază multidisciplinar orbirea și ambliopia, compensarea acestora prin tiflotehnică, educarea, instruirea și calificarea nevăzătorilor. Din fr. **typhlogogie**.

TIFLOMEGALIE s.f. (Med.) Hipertrofie a cecului² ca urmare a unei alimentații vegetale abundente. Din fr. **typhlomégalie**.

TIFOBACILOZĂ s.f. (Med.) Granulie. Din fr. **typho-bacilose**.

TIFOIDĂ adj. (În sintagma) *Febră tifoidă* = boală infecțioasă, contagioasă și epidemică, provocată de un bacil specific, manifestată prin febră mare, tulburări intestinale, stare de toropeală și care se transmite prin apa de băut, prin fructe și prin legume nespălate etc.; tifos, lingoare, boală lungă. Din fr. **typhoïde**.

TIFOIDIC, -Ă, *tifoidici*, -ce, adj. (Med.) De febră tifoidă, referitor la febra tifoidă. Din fr. **typhoïdique**.

TIFOZĂ s.f. (Med. vet.; în sintagma) *Tifoză aviară* = boală a puilor de găină produsă de un virus din grupul bacteriilor paratifice. Din fr. **typhose**.

TIGRAT, -Ă, *tigrați*, -te, adj. Cu dungi mai închise (ca ale tigrlui). Din fr. **tigré**.

TIGRESĂ, *tigrese*, s.f. (Rare) Tigroaică. Din fr. **tigresse**.

TIJĂ, *tije*, s.f. 1. Tulpină aeriană a plantelor erbacee. 2. Bară de metal (cilindrică) făcând

parte dintr-un sistem tehnic, ca element de legătură sau de ghidare. Din fr. **tige**.

TILIACEU, *tiliacee*, s.n. (La pl.) Familie de plante lemnoase sau (rar) erbacee, al căror tip este teiul (*Tilia*); (și la sg.) plantă care face parte din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă tiliacee*. Din fr. **tiliacées**.

TIMAR, *timaruri*, s.n. (Mai ales la pl.) Denumire dată, în evul mediu, în Imperiul Otoman, loturilor de pământ conferite, temporar, oștenilor, în schimbul obligației de a presta serviciul militar. Din fr. **timares**.

TIMARIOT, *timariofi*, s.m. (Înv.) Militar turc împrumutat, dator să se întoarcă sub arme la prima chemare, împreună cu mai mulți mercenari întreținuți de el. Din fr. **timariot**.

TIMBRA, *timbrez*, vb 1. Tranz. 1. A aplica timbrul legal pe o scrisoare, pe un act oficial etc.; *p. ext.* a plăti o taxă de timbru. 2. (Despre cântăreți) A-și exersa vocea în vederea obținerii unui timbru plăcut și bine marcat. Din fr. **timbrer**.

TIMBRARE, *timbrări*, s.f. Acțiunea de a *timbra* și rezultatul ei. V. **timbra**.

TIMBRAT, -**Ă**, *timbrați*, -*te*, adj. 1. (Despre scrisori, acte etc.) Pe care s-a aplicat timbrul legal. 2. (Despre voce) Cu timbru (2) plăcut și bine marcat. V. **timbra**.

TIMBROLOGIE s.f. (Rar) Filatelie. Din fr. **timbologie**.

TIMBRU, (1) *timbre*, (2, 3) *timbruri*, s.n. 1. Imprimat de dimensiuni mici, emis de stat sau de o instituție special autorizată, care se lipește pe acte oficiale sau pe scrisori și care reprezintă un impozit sau o taxă; taxă reprezentând valoarea unui timbru (1) și care este plătită direct unei administrații publice. ♦ *Timbru sec* = imagine imprimată în relief pe hârtie, cu ajutorul unui dispozitiv special de metal, care întărește valoarea unui act. *Timbru comemorativ* = timbru tipărit ocazional și folosit în locul timbreelor obișnuite, pentru comemorarea unui eveniment. *Timbru fiscal* = timbru folosit pentru încasarea unor taxe fiscale. ♦ Ștampilă aplicată de oficiile poștale, care indică locul și data plecării sau a sosirii unei scrisori. 2. Însușire a sunetului muzical datorită căreia se deosebesc între ele sunetele de aceeași înălțime și intensitate provenite de la surse diferite. ♦ Calitate specifică a unui sunet care permite ca el să fie distins de alt sunet, independent de înălțimea, intensitatea și durata lui. 3. (Înv.) Clopot, clopoțel. Din fr. **timbre**.

TIMBRAL, -**Ă**, *timbrali*, -*e*, adj. (Muz.) Caracteristic timbrului (2). - **Timbru** + suf. -*al*.

TIMOL, (2) *timoluri*, s.n. 1. Compus organic din clasa fenolilor, care se găsește în unele uleiuri eterice sau se prepară pe cale sintetică, fiind folosit în special ca medicament. 2. (Med.)

Probă de laborator pentru verificarea funcțiilor ficatului. Din fr. **thymol**.

TIMONIER, *timonieri*, s.m. Marinar însărcinat cu manevrarea timonei și care transmite semnalele de legătură cu interiorul navei, cu alte nave sau cu coasta. Din fr. **timonier**.

TIMPANISM s.n. Boală care se manifestă prin balonarea abdomenului, din cauza gazelor aflate în intestine; timpanită. Din fr. **tympanisme**.

TIMPANITĂ, *timpanite*, s.f. (Med.) Timpanism. Din fr. **tympanite**.

TIMPANON, *timpanoane*, s.n. Instrument muzical folosit în sec. XVI-XVIII, alcătuit dintr-o cutie de rezonanță în formă de trapez, deasupra căreia erau întinse coarde de metal puse în vibrație cu două ciocanele. Din fr. **tympanon**.

TIMPANOPLASTIE, *timpanoplastii*, s.f. (Med.) Operație prin care se încearcă refacerea timpanului perforat. Din fr. **tympanoplastie**.

TIMPANOTOMIE, *timpanotomii*, s.f. (Med.) Paracenteză a timpanului. Din fr. **tympanotomie**.

TIMUS s.n. Glandă cu secreție internă, așezată în partea superioară a toracelui, care influențează creșterea organismului în primii ani ai copilăriei și se atrofiază mai târziu. Din fr. **thymus**.

TINCTORIAL, -**Ă**, *tinctoriali*, -*e*, adj. (Despre plante sau produse chimice) Care conține substanțe colorante; (despre substanțe) care este obținut din plante și folosit la colorarea produselor textile sau a pieilor. Din fr. **tinctorial**.

TINDALIZARE, *tindalizări*, s.f. Procedeu de sterilizare prin încălziri la temperaturi între 60°0-80°0C și răcirii succesive. - După fr. **tyndallisation**.

TINETĂ, *tinete*, s.f. Putină mică, hârdău care servește, în anumite locuri, la colectarea și transportul materiilor fecale. Din fr. **tinette**.

TIOL, *tioli*, s.m. Mercaptan. Din fr. **thiol**.

TIOUREE s.f. Substanță organică, incoloră, solubilă în apă, întrebuințată la fabricarea unor medicamente sau a unor materiale plastice. Din fr. **thio-urée**.

TIPESĂ, *tipese*, s.f. (Fam. și peior.) Persoană de sex feminin (cu relații și comportări dubioase). Din fr. **typese**.

TIPO s.n. (Fam.) Tipografic. Din fr. **typo**.

TIPOLITOGRAFIE, *tipolitografii*, s.f. Procedeu de imprimare a unor texte culese cu litere mobile, mai întâi pe hârtie de transport și apoi pe forme de tipar plan (placă litografică sau metal). Din fr. **typolithographie**.

TIPOLOGIC, -**Ă**, *tipologici*, -*ce*, adj. Care ține de tipologie, privitor la tipologie. Din fr. **typologique**.

TIPOLOGIE, *tipologii*, s.f. Studiu științific al trăsăturilor tipice sau al relațiilor reciproce dintre diversele tipuri ale unor obiecte sau fenomene. ♦ Ramură a psihologiei care se ocupă cu studiul

trăsăturilor psihice caracteristice ale oamenilor. ♦ Studiere a caracteristicilor structurale sincronice ale unei sau mai multor limbi. Din fr. **typologie**.

TIPOMETRIE s.f. Procedeu mai vechi de reproducere a hărților și figurilor geometrice, folosind forme compuse din elemente tipografice și clișee. Din fr. **typométrie**.

TIPOMETRU, *tipometre*, s.n. 1. Instrument pentru măsurarea corpului literelor tipografice.

2. Riglă de metal cu una sau mai multe scări gradate în puncte sau alte unități tipografice și cu care se controlează dimensiunile machetei, textelor etc. Din fr. **typomètre**.

TIR s.n. 1. Ramură sportivă practică cu arcul, arbaleta sau cu diferite tipuri și calibre de arme de foc sau cu aer comprimat, care cuprinde mai multe probe de tragere la țintă. 2. Felul în care o armă (de foc) trimite proiectilul spre țintă. *Armă cu tir lung*. 3. Tragere la țintă în procesul de instruire militară. Din fr. **tir**.

TIRADĂ, *tirade*, s.f. 1. (Adesea fig.) Parte dintr-un discurs în care oratorul dezvoltă pe larg (și cu emfază) o idee, o teză. 2. Fragment dintr-o operă literară (dramatică), de întindere mai mare, caracterizată printr-o deosebită intensitate afectivă, spus fără întrerupere de unul dintre eroi. Din fr. **tirade**.

TIRAJ, *tirage*, s.n. 1. Numărul de exemplare în care se tipărește o carte sau o publicație periodică. ♦ Loc. adj. *Cu (sau de) (mare) tiraj* = care apare într-un număr mare de exemplare. 2. Multiplicare, prin copiere, a unui film, pentru a asigura numărul de copii necesar rețelei cinematografice. 3. Operație de turnare în sticle a vinului pregătit pentru fabricarea șampaniei. 4. Circulația aerului (și a gazelor de ardere) într-o instalație de încălzire cu focar (care se datorește diferenței de presiune dintre două sectoare ale coșului). Din fr. **tirage**.

TIRALIOR, *tiraliori*, s.m. Infanterist însărcinat cu misiuni de cercetare. Din fr. **tiraillleur**.

TIRANICID s.n., s.m. (Livr.) 1. S.n. Ucidere a unui tiran. 2. S.m. Ucigaș al unui tiran. Din fr. **tyrannicide**.

TIRANIE, *tiranii*, s.f. 1. Formă de conducere politică în Grecia antică; *p. gener.* conducere politică, guvernare despotică sau obținută prin uzurpare. 2. Caracterul a ceea ce este tiranic. ♦ Comportare, atitudine de tiran (2); faptă de tiran. Din fr. **tyrannie**.

TIRANIZA, *tiranizez*, vb. I. Tranz. A trata pe cineva în mod tiranic, a se purta ca un tiran (2); a asupri, a teroriza. ♦ Fig. A chinui, a obseda. Din fr. **tyranniser**.

TIRANIZARE s.f. Acțiunea de a *tiraniza* și rezultatul ei. V. **tiraniza**.

TIRANȚI, *tiranți*, s.m. Element de construcție confecționat din cabluri, lanțuri, bare de oțel sau

din beton armat, care are rolul de a prelua forțe de întindere. Din fr. **tirant**

TIRATRON, *tiratroane*, s.n. (Fiz.) Triodă cu descărcare în gaz. Din fr. **Thyratron**.

TIRBUȘON, *tirbușoane*, s.n. Dispozitiv de metal în formă de spirală, prevăzut cu un mâner, folosit pentru a scoate dopurile de plută de la sticlă; rac. Din fr. **tire-bouchon**.

TIREOGLOBULINĂ s.f. (Biol.) Substanță bogată în iod, prezentă în glanda tiroidă. Din fr. **thyreoglobuline**.

TIREOTOXICOZĂ, *tireotoxicoze* s.f. (Med.) Boală provocată de intoxicarea organismului cu hormoni tiroidieni în exces. Din fr. **thyreotoxicose**.

TIREOTROP s.n. (Biol.) Hormon secretat de hipofiză, având rolul de a stimula și controla funcția tiroidei. Din fr. **thyreotrope**.

TIROID, -Ă, *tiroide*, adj. Tiroidian. ♦ *Glandă tiroidă* (și substantivat, f.) = glandă cu secreție internă, situată în partea anterioară a gâtului, în fața traheii, ai cărei hormoni influențează creșterea, metabolismul etc. Din fr. **thyroide**.

TIROIDIAN, -Ă, *tiroidieni*, -e, adj. Care ține de tiroidă, privitor la tiroidă; de natura tiroidei; tiroid. *Influență tiroidiană*. Din fr. **thyroïdien**.

TIROIDISM s.m. (Med.) Denumire generică pentru bolile glandei tiroide. Din fr. **thyroïdisme**.

TIROIDITĂ, *tiroidite* s.f. (Med.) Boală constând în inflamația tiroidei. Din fr. **thyroïdite**.

TIROXINĂ, *tiroxine*, s.f. Hormon bogat în iod care se găsește în glanda tiroidă a vertebratelor. Din fr. **thyroxine**.

TIROZINĂ, *tirozine*, s.f. Acid aflat în mai multe protide, a cărui oxidare duce la formarea pigmentilor negri. Din fr. **thyrosine**.

TIRS, *tirsuri*, s.n. 1. Toiag simbolic, împodobit cu viță de vie și având în vârf un con de pin, cu care era înfățișat zeul Dionysos și cei care îl însoțeau. 2. Inflorescență în formă de con de brad. Din fr. **thyrses**.

TISULAR, -Ă, *tisulari*, -e, adj. (Anat.) Care aparține țesuturilor, privitor la țesuturi. Din fr. **tissulaire**.

TITAN s.n. Element chimic, metal alb-argintiu, cu duritate mare, care se găsește răspândit în natură sub formă de compuși și care se folosește la fabricarea unor oțeluri. Din fr. **titane**.

TITANESC, -Ă, *titaneschi*, -e, adj. (Rar) Titanic. Din fr. **titanesque**.

TITANIC, -Ă, *titanici*, -ce, adj. Care aparține titanilor, privitor la titani; care are puteri sau proporții extraordinare, uriaș, extraordinar, gigantic. Din fr. **titanique**.

TITANISM s.n. 1. (Livr.) Spirit de revoltă. ♦ Atitudine de revoltă specifică geniului romantic. 2. Ceea ce caracterizează opera unui creator de geniu. Din fr. **titanisme**.

TITANIT, *titanituri*, s.n. Silicat natural de calciu și de titan, de culoare galbenă, verzuie sau brună, întrebuițat ca piatră semiprețioasă. Din fr. **titanite**.

TITRA, *titrez*, vb. I. Tranz. **1.** A determina proporția de aur, de argint etc. dintr-un aliaj. **2.** A determina prin analiză volumetrică concentrația unei soluții. Din fr. **titrer**.

TITRARE, *titrări*, s.f. Acțiunea de a *titra* și rezultatul ei. V. **titra**.

TITRATOR, **-OARE**, *titratori*, *-oare*, s.m. și f. Specialist care titrează soluțiile. - **Titra** + suf. *-tor*.

TITRAT, **-Ă**, *titrați*, *-te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut un titlu în urma absolvirii unei instituții de învățământ superior. **2.** Adj. (Despre soluții) A cărei concentrație a fost determinată prin analiză. Din fr. **titré**.

TITRIMETRIE s.f. (Chim.) Volumetrie. Din fr. **titrimétrie**.

TITRU, *titre*, s.n. **1.** Cantitate de substanță activă, exprimată în grame, care se află dizolvată într-un mililitru de soluție. **2.** Numărul de grame dintr-o substanță cu care aceasta reacționează într-un anumit sens sau care sunt puse în libertate de un centimetru cub de soluție. **3.** Titlu (**6**). ♦ Număr care indică finețea firului de mătase și a fibrelor sintetice. Din fr. **titre**.

TITUBANT, **-Ă**, *titubanți*, *-te*, adj. (Franțuzism) Bălăbănit, nesigur, tremurător. Din fr. **titubant**.

TITUBAȚIE, *titubații*, s.f. (Franțuzism) Nesiguranță în mers și în mișcări. Din fr. **titubation**.

TITULAR, **-Ă**, *titulari*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care ocupă un post, îndeplinește o funcție etc. cu caracter de permanență, pe baza unei numiri făcute după formele legale. ♦ (Persoană) care se bucură de un drept juridic. **2.** (Persoană) care apare ca erou principal, care dă titlul unei opere artistice, care interpretează rolul principal. Din fr. **titulaire**.

TITULARIZA, *titularizez*, vb. I. Tranz. A numi pe cineva ca titular al unui post (în care funcționa până atunci în mod provizoriu). Din fr. **titulariser**.

TITULARIZARE, *titularizări*, s.f. Acțiunea de a *titulariza* și rezultatul ei. V. **titulariza**.

TITULARIZAT, **-Ă**, *titularizați*, *-te*, adj. (Despre persoane) Care a devenit titular al postului în care funcționa până atunci în mod provizoriu. V. **titulariza**.

TITULATURĂ, *titulaturi*, s.f. **1.** Modul de a se intitula al cuiva sau a ceva. **2.** Totalitatea titlurilor pe care are dreptul să le poarte o persoană, o instituție etc. Din fr. **titulature**.

TIXOTROPIE s.f. (Fiz.) Transformare reversibilă a unui gel în sol, în urma unei agitări, a acțiunii ultrasunetelor etc. Din fr. **tixotropie**.

TMEZĂ, *tmeze*, s.f. Intercalare a unui cuvânt între două elemente ale unui cuvânt compus sau ale unei unități frazeologice. Din fr. **tmèse**.

TOALETĂ, *toalete*, s.f. **1.** Faptul de a se găti, de a se dichisi (spălându-se, pieptănându-se, îmbrăcându-se); dichisire, îngrijire, găteală. ♦ Loc. adj. *De toaletă* = care servește la îngrijirea și la curățarea corpului. ♦ Closet (prevăzut cu chiuveță). (Concr.) Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte (femească); *p. restr.* rochie. (Concr.) Mobilă compusă dintr-o oglindă și mai multe dulăpioare, rafturi etc., unde se țin obiectele necesare îngrijirii tenului, părului etc. Din fr. **toilette**.

TOAST, *toasturi*, s.n. Urare făcută la o masă în cinstea unei persoane sau a unui eveniment, însoțită de ridicarea paharului; scurt discurs ținut cu acest prilej. Din fr. **toast**.

TOASTA, *toastez*, vb. I. Intranz. A închina un pahar în sănătatea cuiva sau în cinstea unui eveniment; a ține un toast. Din fr. **toaster**.

TOBOGAN, *tobogane*, s.n. **1.** Construcție în formă de plan înclinat, cu marginile ridicate, pe care se poate aluneca ușor și care servește ca mijloc de distracție (sportivă). **2.** Jgheab înclinat folosit drept mijloc de transport prin alunecare al unor materiale, piese etc. Din fr. **toboggan**.

TOCĂ, *toci*, s.f. **1.** Căciuliță sau pălărioară fără boruri, purtată de femei. **2.** Acoperământ pentru cap, de formă cilindrică, fără boruri, purtat de magistrați și de avocați în exercițiul funcțiunii. Din fr. **toque**.

TOCOLOGIE s.f. (Med.) Studiu al actului nașterii. Din fr. **tocologie**.

TOCSIN, *tocsine*, s.n. (Franțuzism) Clopot de alarmă. Din fr. **tocsin**.

TOFUS, *tofusuri*, s.n. Depozit de urați de sodiu și de calciu format în articulațiile și cartilajele urechii, degetelor, cotului etc., la bolnavii de gută. Din fr. **tophus**.

TOHARICĂ adj. (În sintagma) *Limba toharică* = limbă indo-europeană vorbită în antichitate în Asia Centrală și cunoscută din texte aparținând sec. V-VII, scrise cu alfabet hindus. - Cf. fr. *t o k h a r i e n*.

TOLERA, *tolerez*, vb. I. Tranz. A îngădui, a permite o situație, un fapt (nepermis); a trece cu vederea. ♦ A admite, a suporta. Din fr. **tolérer**.

TOLERARE s.f. Acțiunea de a *tolera*. V. **tolera**.

TOLERABIL, **-Ă**, *tolerabili*, *-e*, adj. Care poate fi tolerat; admisibil; suportabil. Din fr. **tolérable**. **TOLERANT**, **-Ă**, *toleranți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care tolerează; îngăduitor, indulgent. Din fr. **tolérant**.

TOLERANȚĂ, *toleranțe*, s.f. **1.** Faptul de a tolera; îngăduință, indulgență. ♦ *Casă de toleranță* = stabiliment în care se practică prostituția; bordel. **2.** Obșnuință sau dispoziție pe care o are organismul de a suporta anumite

medicamente, substanțe, condiții de mediu etc.
3. Abatere admisă de la dimensiunea, greutatea, calitatea etc. prevăzută pentru un anumit produs.
♦ (Tehn.) Diferență dintre dimensiunea maximă și minimă admisă în prelucrarea unui anumit material și valoarea nominală a acestei dimensiuni. Din fr. **tolérance**.

TOLOMETRU, *tolometre*, s.n. (Fiz.) Turbidimetru. Din fr. **tholomètre**.

TOLTEC, -**Ă**, *tolteci*, -*ce*, s.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație indiană din Mexic. Din fr. **Toltèques**.

TOLUEN s.n. Hidrocarbură aromatică lichidă, incoloră, inflamabilă, din seria benzenului, extrasă din gazele de cocserie și din gudroanele cărbunilor de pământ și întrebuințată la prepararea unor coloranți, a unor medicamente etc. Din fr. **toluène**.

TOLUIDINĂ, *toluidine*, s.f. Amină derivată din toluen. Din fr. **toluidine**.

TOMATĂ, *tomate*, s.f. (Livr.) Pătlăgea roșie. Din fr. **tomate**.

TOMBAC s.n. Aliaj de cupru cu zinc, de culoare roșatică, folosit la fabricarea unor sârme, table etc. [Var.: (rar) **tumbac** s.n.] Din fr. **tombac**.

TOMBAL, -**Ă**, *tombali*, -*e*, adj. (Livr.) De mormânt; funerar. Din fr. **tombal**.

TOMBERON, *tombéroane*, s.n. Recipient (de tablă) în formă de semicilindru montat pe o osie cu două roți, care se folosește la transportarea pe distanțe mici a materialelor de construcție, a gunoaielor etc. (și care se descarcă prin răsturnare în jurul osiei sale). [Var.: (pop.) **tumbărău** s.n.] - După fr. **tombereau**.

TOMISM s.n. Doctrină filozofică-teologică a lui Toma d'Aquino. Din fr. **thomisme**.

TOMOGRAFIE, *tomografii*, s.f. Metodă de radiografie care permite obținerea imaginii structurilor anatomice dintr-un singur plan de profunzime, eliminând imaginile celorlalte planuri. ♦ (Concr.) Clișeu, film care conține o asemenea imagine. Din fr. **tomographie**.

TOMOGRAF, *tomografe*, s.n. (Med.) Aparat folosit pentru tomografii. Din **tomografie** (derivat regresiv).

TON, *toni*, s.m. Pește teleostean răpitor marin care seamănă cu pălămida, ajungând până la lungimea de patru metri (*Thunnus thynnus*). Din fr. **thon**.

TONAJ, *tonaje*, s.n. Masă sau greutate a unui corp exprimată în tone. ♦ Spec. Capacitate a unei nave exprimată în tone-registru. ♦ Spec. Greutate a unui tren sau a unui autocamion exprimată în tone. ♦ Spec. Greutate maximă de încărcătură pe care o poate suporta un vagon sau un autocamion. Din fr. **tonnage**.

TONAL, -**Ă**, *tonali*, -*e*, adj. Referitor la ton sau la tonalitate. Din fr. **tonal**.

TONALITATE, *tonalități*, s.f. **1.** Ansamblul legilor care stau la baza gamelor. ♦ Raportul dintre sunetele unei scări muzicale față de acordul ei principal. **2.** (Lingv.) Înălțime caracteristică a unei vocale în scara normală a tonurilor. ♦ Intonație deosebită în unele limbi a unor cuvinte cu sens diferit care se scriu la fel.

II. 1. Ton (**II 1**). **2.** Ton (**II 2**). ♦ Ambianță cromatică specifică unui tablou. Din fr. **tonalité**.

TONĂ, *tone*, s.f. Unitate de măsură a masei, egală cu 1000 de kg. ♦ *Tonă-kilometru* = unitate de măsură pentru exprimarea volumului transporturilor pe o linie de cale ferată, egală cu deplasarea unei greutăți de o tonă pe distanța de 1 km. *Tonă-registru* = unitate de măsură pentru volumul interior al unei nave comerciale, egală cu 2,832 m³. Din fr. **tonne**.

TONETĂ, *tonete*, s.f. Gheretă, stand mic pentru comerțul stradal. - După fr. **tonnelet** "butoiaș".

TONICARDIAC, *tonicardiace*, s.n. (Med.) Tonic administrat în insuficiența cardiacă. Din fr. **tonicardique**.

TONICITATE s.f. Însușire a unui țesut elastic de a se afla într-o permanentă stare de tensiune. Din fr. **tonicité**.

TONIFIANT, -**Ă**, *tonifianti*, -*te*, adj., s.n. Tonic (**3**). Din fr. **tonifiant**.

TONIFICA, *tonific*, vb. **I.** Tranz. (Livr.) A întări, a fortifica un țesut, un organ, un organism. - După fr. **tonifier**.

TONIFICARE s.f. Acțiunea de a *tonifica* și rezultatul ei. **V.** **tonifica**.

TONIFIERE, *tonifieri*, s.f. Tonificare. - După fr. **tonification**.

TONOMETRIC, -**Ă**, *tonometrici*, -*ce*, adj. Referitor la tonometrie. Din fr. **tonométrique**.

TONOMETRU, *tonometre*, s.n. (Fon.) Aparat electronic pentru extragerea și măsurarea frecvenței fundamentale a semnalelor vorbirii. Din fr. **tonomètre**.

TONOSCOPIE, *tonoscopii*, s.f. (Med.) Măsurarea tensiunii din artera centrală a retinei. Din fr. **tonoscopie**.

TONOSCOPI, *tonoscoape*, s.n. (Med.) Aparat folosit pentru tonoscopie. Din **tonoscopie** (derivat regresiv).

TONOU, *tonouri*, s.n. Evoluție a unui avion aliat în zbor orizontal, în care acesta execută o mișcare de rotație în jurul axei sale longitudinale fără a-și schimba direcția sau înălțimea de zbor. Din fr. **tonneau**.

TONUS, *tonusuri*, s.n. **1.** Stare permanentă de ușoară tensiune a mușchilor unui organism sănătos (aflat în repaus). **2.** Stare permanentă de excitație (în condiții de repaus) a centrilor nervoși. ♦ Fig. Energie, vigoare. Din fr. **tonus**.

TOPINAMBUR, *topinamburi*, s.m. (Bot.) Nap (**2**) (*Helianthus tuberosus*). Din fr. **topinambour**.

TOPO- Element de compunere însemnând "loc", "regiune", care servește la formarea unor substantive. Din fr. **topo-**.

TOPOCLIMATOLOGIC, -Ă, *topoclimatologici*, -ce, adj. Referitor la topoclimatologie, de topoclimatologie. Din fr. **topoclimatologie**.

TOPOFOBIE s.f. (Med.) Stare de frică bolnăvicioasă, obsedantă și nemotivată față de un anumit loc. Din fr. **topophobia**.

TOPOGRAF, -Ă, *topografi*, -e, s.m. și f. Specialist în topografie. Din fr. **topographe**.

TOPOGRAFIC, -Ă, *topografici*, -ce, adj. Care ține de topografie, privitor la topografie, de topografie. Din fr. **topographique**.

TOPOLOGIC, -Ă, *topologici*, -ce, adj. Referitor la topologie, de topologie. Din fr. **topologique**.

TOPOLOGIE s.f. Ramură a matematicii care studiază proprietățile mulțimilor de puncte neschimbătoare față de unele transformări. ♦ Structură matematică definită pe un spațiu cu ajutorul unor părți ale acestui spațiu. Din fr. **topologie**.

TOPOMETRIE s.f. Ramură a topografiei care se ocupă cu tehnica măsurătorilor și a calculelor necesare pentru întocmirea hărților și a planurilor. Din fr. **topométrie**.

TOPOMETRU, *topometri*, s.m. Specialist în lucrări de topometrie. Din **topometrie** (derivat regresiv).

TOPONIM, *toponime*, s.n. Toponimic. Din fr. **toponyme**.

TOPONIMIC, -Ă, *toponimici*, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Care aparține toponimiei, privitor la toponimie, de toponimie. 2. S.n. Nume propriu de oraș, de stat, de apă, de munte etc.; toponim. Din fr. **toponymique**.

TOPONIMIE s.f. 1. Totalitate a numerelor proprii de locuri, de ape, de munți etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. 2. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul numerelor proprii de locuri; toponomastică. Din fr. **toponymie**.

TOR, *toruri*, s.n. 1. Mulură rotundă cu profil convex de la baza sau de la capitelul unei coloane. 2. Corp geometric care rezultă din rotirea unui cerc în jurul unei axe situate în planul cercului, dar care nu trece prin centrul cercului. Din fr. **toré**.

TORACENTEZĂ, *toracenteze*, s.f. (Med.) Puncție a peretelui toracic. Din fr. **thoracentèse**.

TORACIC, -Ă, *toracici*, -ce, adj. Care se referă la torace, care ține de torace, privitor la torace, de torace. Din fr. **thoracique**.

TORACOPLASTIE, *toracoplastii*, s.f. Intervenție chirurgicală care constă în rezecția unor porțiuni din coastele unei regiuni toracice pentru a putea pune în stare de repaus plămânul bolnav, până la vindecare, în caz de tuberculoză. Din fr. **thoracoplastie**.

TORACOSCOPIE, *toracoscopii*, s.f. (Med.) Pleuroscopie. Din fr. **thoracoscopie**.

TORACOTOMIE, *toracotomii*, s.f. Deschidere pe cale chirurgicală a cavității toracice pentru a examina organele aflate înăuntru. Din fr. **thoracotomie**.

TOREADOR, *toreadori*, s.m. Luptător cu taurii (în Spania și în sudul Franței). Din fr. **toréador**.

TORENT, *torente*, s.n. Apă curgătoare (de munte) cu debit nestatornic, care apare în urma ploilor mari sau după topirea bruscă a zăpezii și care curge vijelios pe povârnișurile munților sau ale dealurilor, având o mare forță de eroziune; puhoi, șuvoi. [Pl. și: *torenți*] Din fr. **torrent**.

TORENTIAL, -Ă, *torențiali*, -e, adj. (Despre ploaie) Cu debit mare și cu durată scurtă; vijelios. ♦ (Despre ape curgătoare) Care are un curs vijelios, prezentând creșteri bruște de debit și o mare putere distructivă. Din fr. **torrentiel**.

TOREUTICĂ s.f. Arta de a sculpta, cizela și asambla lemnul, aurul și fildeșul în antichitatea greacă; p. ext. artă a sculpturii în bronz. Din fr. **toréutique**.

TORIT s.n. Silicat natural de toriu, puternic radioactiv, întrebuințat, ca minereu, pentru extragerea unor elemente radioactive. Din fr. **thorite**.

TORIU s.n. Element chimic radioactiv, cu aspect asemănător cu cel al platinei, folosit la fabricarea sitelor pentru lămpile de iluminat cu gaz aerian, pentru activarea filamentelor tuburilor electronice, drept combustibil nuclear etc. Din fr. **thorium**.

TORNADĂ¹, *tornado*, s.f. Furtună violentă (în formă de vârtej), care afectează regiuni întinse; vârtej de vânt devastator cu o arie restrânsă, adesea însoțit de ploi torențiale. Din fr. **tornado**.

TORNADĂ², *tornado*, s.f. Dedicăție care încheia poezia trubadurilor și în care se relatau o idee și unele versuri deja exprimate. Din fr. **tornada**.

TORON, *toroane*, s.n. 1. Mănunchi de fire subțiri, răsucite împreună în același sens, din care se fabrică funii, cabluri etc. 2. (Arhit.) Ciubuc mare, rotund, așezat la extremitatea unei suprafețe drepte. Din fr. **toron**.

TORPEDO, *torpedouri*, s.n. 1. Perete care separă într-un autovehicul locul motorului de cel rezervat conducătorului. 2. Sistem de frână pentru biciclete, la care frânarea se obține prin inversarea sensului de rotație a pedalelor. Din fr. **torpédo**.

TORPILA, *torpilez*, vb. I. Tranz. A ataca o navă dușmană cu torpile, a scufunda o navă cu ajutorul torpilelor. ♦ Fig. (Fam.) A face să eșueze, a submina un plan, o acțiune etc. Din fr. **torpiller**.

TORPILARE, *torpilări*, s.f. Acțiunea de a torpila. V. **torpila**.

TORPILĂ, *torpile*, s.f. 1. Proiectil submarin prevăzut cu motor propriu și cu încărcătură explozivă, care se lansează împotriva unei nave inamice de pe o navă de luptă, din avion sau de pe coastă. 2. Pește marin cu schelet cartilaginos, cu corpul turtit dorsal și ventral, capabil să producă la atingere, descărcări electrice cu care își ucide prada (*Torpedo marmorata*). 3. (Ieșit din uz; în compusul) *Om-torpilă* = torpilă (1) condusă la țintă de unul sau doi oameni, care se îndepărtau după ce o prindeau de fundul navei. Din fr. **torpille**.

TORPILOR, *torpiloare*, s.n. Navă de război ușoară și rapidă, înzestrată pentru lansarea torpilor. Din fr. **torpilleur**.

TORR, *torri*, s.m. Unitate de măsură a presiunii, egală cu presiunea exercitată de o coloană de mercur înaltă de 1 mm la temperatura de 0°C. Din fr. **torr**.

TORSADĂ, *torsade*, s.f. Motiv arhitectonic ornamental care imită o frânghie răsucită. ♦ Motiv de împletitură de forma unei frânghii răsucite, a unei spirale etc. Din fr. **torsade**.

TORSIOGRAF, *torsiografe*, s.n. Aparat folosit pentru măsurarea și înregistrarea grafică a deformațiilor barelor încercate la răsucire. Din fr. **torsiographe**.

TORSIOMETRU, *torsiometre*, s.n. Aparat folosit în industria textilă pentru a determina numărul posibil de răsuciri pe o anumită lungime a firului. Din fr. **torsiomètre**.

TORSIUNE, *torsiuni*, s.f. 1. Deplasare relativă a două secțiuni paralele și transversale ale unui obiect solid; răsucire. ♦ Indice care arată gradul de torsiune (1) al unui material textil. 2. Scrântitură, luxație. Din fr. **torsion**.

TORSIONA, *torsionez*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A (se) răsuci. V. **torsiune**.

TORSIONARE, *torsionări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a (se) *torsiona* și rezultatul ei; răsucire. V. **torsiona**.

TORSIONAT, -**Ă**, *torsionați*, -te, adj. (Livr.) Răsucit. V. **torsiona**.

DETORSIONA, *detorsionez*, vb. I. Tranz. A înlătura o torsiune (1). Din **torsiune**.

DETORSIONARE, *detorsionări*, s.f. Acțiunea de a *detorsiona*. V. **detorsiona**.

DETORSIONAT, -**Ă**, *detorsionați*, -te, adj. Care nu mai este răsucit. V. **detorsiona**.

TORȘON, *torșoane*, s.n. (Franțuzism) Bucată de cârpă, de vată etc. Din fr. **torchon**.

TORTICOLIS s.n. (Med.) Simptom caracterizat prin înclinarea laterală a capului și a coloanei cervicale în urma unei afecțiuni musculare, vertebrale sau nervoase; *p. ext.* durere provocată de un astfel de simptom. Din fr. **torticolis**.

TORTURA, *torturez*, vb. I. Tranz. A supune (pe cineva) la chinuri fizice violente; a schingiui; *p. ext.* a supune (pe cineva) la chinuri morale; a

chinui. ♦ (Despre stări sufletești) A roade, a frământa, a obseda în mod dureros. ♦ Fig. A forța, a stălci, a poci cuvintele, stilul, limba, versul etc. Din fr. **torturer**.

TORTURARE, *torturări*, s.f. Acțiunea de a *tortura* și rezultatul ei; tortură. V. **tortura**.

TORTIONAR, -**Ă**, *tortionari*, -e, adj., s.m. (Livr.) 1. Adj. De tortură. 2. S.m. Persoană care torturează; călău. Din fr. **tortionnaire**.

TOSCAN, -**Ă**, *toscani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Toscanei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Toscanei sau populației acestei regiuni, care este din Toscana, care se referă la regiunea Toscana sau la populația ei; propriu, caracteristic pentru regiunea Toscana sau pentru populația ei. Din fr. **toscan**.

TOTAL, -**Ă**, (1) *totali*, -e, adj., (2) *totaluri*, s.n. 1. Adj. Care cuprinde totul; întreg, complet; general. ♦ Fig. Cât se poate de mare; deplin, desăvârșit. 2. S.n. Sumă rezultată dintr-o adunare. ♦ Loc. adv. *În total* = una peste alta, peste tot, cu totul. ♦ Întreg rezultat din reunirea părților. Din fr. **total**.

TOTALITAR, -**Ă**, *totalitari*, -e, adj. (Despre state, despre regimuri și concepții politice) Care aplică sau preconizează dictatura unei minorități, majoritatea populației fiind lipsită de drepturi și de libertăți. Din fr. **totalitaire**.

TOTALITARISM s.n. Regim sau concepție politică totalitară. Din fr. **totalitarisme**.

TOTALITATE, *totalități*, s.f. Numărul complet al lucrurilor sau al ființelor în discuție; ansamblul lucrurilor sau al ființelor legate între ele. ♦ Tot (VI 1). Din fr. **totalité**.

TOTALIZA, *totalizez*, vb. I. Tranz. A socoti suma, totalul; a aduna. ♦ A întruni un număr de..., a însuma. Din fr. **totaliser**.

TOTALIZARE, *totalizări*, s.f. Acțiunea de a *totaliza* și rezultatul ei; adunare, însumare. V. **totaliza**.

TOTALIZANT, -**Ă**, *totalizanți*, -te, adj. Care totalizează. Din fr. **totalisant**.

TOTALIZATOR, *totalizatoare*, s.n. Aparat care totalizează mecanic. Din fr. **totalisateur**.

TOTEM, *totemuri*, s.n. 1. Animal, plantă sau, rar, obiect considerat de unele triburi primitive ca strămoș și protector al populației respective și venerat ca atare. 2. Imagine, reprezentată de obicei sculptural, a unui totem (1). [Pl. și: (m.) *totemi*] Din fr. **totem**.

TOTEMIC, -**Ă**, *totemici*, -ce, adj. Care aparține unui totem, privitor la totem sau la totemism. Din fr. **totémique**.

TOTEMISM s.n. Ansamblu de credințe și obiceiuri religioase primitive legate de totem; credință în totemuri. Din fr. **totémisme**.

TOXEMIE, *toxemii*, s.f. Intoxicație generală datorită acumulării în sânge a unei cantități excesive de toxine, ca o consecință a

insuficienței funcționale a organelor excretoare. Din fr. **toxémie**.

TOXIC, -**Ă**, *toxici*, -*ce*, adj., s.n. **1.** Adj. Care poate intoxica, otrăvi; otrăvitor. **2.** Otravă. Din fr. **toxique**.

TOXICITATE s.f. Proprietate a unei substanțe, a unui mediu etc. de a fi toxic. Din fr. **toxicité**.

TOXICODERMIE, *toxicodermii*, s.f. (Med.) Toxidermie. Din fr. **toxicodermie**.

TOXICOFOBIE, *toxicofobii*, s.f. Teamă patologică de otrăvire; toxofobie. Din fr. **toxiphobie**.

TOXICOFOR, -**OARE**, *toxicofori*, -*oare*, adj. (Despre viețuitoare) Care conține substanțe toxice (pentru om). Din fr. **toxicophore**.

TOXICOGEN, -**Ă**, *toxicogeni*, -*e*, adj. Care produce o substanță toxică. Din fr. **toxicogène**.

TOXICOLOG, -**Ă**, *toxicologi*, -*ge*, s.m. și f. Specialist în toxicologie. Din fr. **toxicologue**.

TOXICOLOGIC, -**Ă**, *toxicologici*, -*ce*, adj. Care aparține toxicologiei, privitor la toxicologie. Din fr. **toxicologique**.

TOXICOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studierea otrăvurilor și a toxinelor (**1**) și cu tratarea celor otrăviți. Din fr. **toxicologie**.

TOXICOMAN, -**Ă**, *toxicomani*, -*e*, s.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de toxicomanie. Din fr. **toxicomane**.

TOXICOMANIE, *toxicomanii*, s.f. Obişnuință morbidă de a folosi doze repetate și crescânde de substanțe toxice. Din fr. **toxicomanie**.

TOXICOZĂ, *toxicoze*, s.f. Infecție gravă a copiilor mici, manifestată prin diaree, vomă, denutriție etc. Din fr. **toxicoze**.

TOXIDERMIE, *toxidermii*, s.f. (Med.) Eruptie cutanată datorită unei substanțe toxice; toxicodermie. Din fr. **toxidermie**.

TOXIINFECȚIE, *toxiinfecții*, s.f. Infecție acută provocată de consumarea unor alimente contaminate cu microorganisme și cu toxinele lor și manifestată prin dureri gastrointestinale, febră, slăbire etc. Din fr. **toxi-infection**.

TOXIINFECȚIOS, -**OASĂ**, *toxiinfecțioși*, -*oase*, adj. Care aparține unei toxiinfecții, privitor la o toxiinfecție. - **Toxiinfecție** + suf. -*os*.

TOXINĂ, *toxine*, s.f. **1.** Substanță organică (mai frecvent proteică) cu acțiune toxică, produsă de organisme vegetale sau animale. **2.** Substanță care îngreunează sau împiedică flotația minereurilor. Din fr. **toxine**.

AUTOTOXINĂ, *autotoxine*, s.f. Toxină produsă de un organism prin el însuși. - **Auto-** + **toxină**.

TOXOFOBIE, *toxofobii*, s.f. (Med.) Toxifobie. Din fr. **toxiphobie**.

TOXOPLASMĂ s.f. (Biol.) Protozoar parazit care se întâlnește la unele mamifere, la păsări și uneori la om. Din fr. **toxoplasme**.

TRAC s.n. Stare emotivă de care sunt cuprinse unele persoane (mai ales artiștii) în momentul apariției lor în fața publicului. Din fr. **trac**.

TRACASA, *tracasez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A plictisi, a necăji, a sâcăi pe cineva. Din fr. **tracasser**.

TRACASARE, *tracasări*, s.f. (Livr.) Faptul de a *tracasa*. V. **tracasa**.

TRACASANT, -**Ă**, *tracasanți*, -*te*, adj. (Rar) Care tracasează. Din fr. **tracassant**.

TRACOLOGIE s.f. Disciplină care studiază civilizația tracilor. Din fr. **thracologie**.

TRACOLOG, *tracologi*, s.m. Specialist în tracologie. Din **tracologie** (derivat regresiv).

TRACOLOGIC, -**Ă**, *tracologici*, -*ce*, adj. Referitor la tracologie, de tracologie. Din **tracologie**.

TRACTA, pers. 3 *tractează*, vb. I. Tranz. A remorca un vehicul. Din fr. **tracter**.

TRACTARE, *tractări*, s.f. Acțiunea de a *tracta*² și rezultatul ei. V. **tracta**.

TRACTAT, -**Ă**, *tractați*, -*te*, adj. Care se deplasează prin tractare. V. **tracta**.

TRACTOR, *tractoare*, s.n. Autovehicul cu mare putere de tracțiune folosit, în agricultură și în industrie, pentru a remorca diverse unelte, mașini sau vehicule; *p. ext.* autovehiculul definit mai sus, împreună cu unealta pe care o remorchează. Din fr. **tracteur**.

TRACTORIST, -**Ă**, *tractorști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care conduce un tractor; mecanic de tractor. - **Tractor** + suf. -*ist*.

TRACȚIUNE, *tracțiuni*, s.f. Acțiune de deplasare a unui vehicul, a unui sistem tehnic etc. prin tragere cu ajutorul unei forțe exterioare (animale sau mecanice); forță care pune în mișcare un vehicul, un sistem tehnic etc. Din fr. **traction**.

AUTOTRACȚIUNE s.f. Tracțiune care se face cu mijloace auto² proprii. - **Auto** + **tracțiune**.

TRADE-UNIONIST, -**Ă**, *trade-unioniști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Membru) al trade-unionului. Din fr. **trade-unioniste**.

TRADIȚIE, *tradiții*, s.f. Ansamblu de concepții, de obiceiuri, de datini și de credințe care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit (prin viu grai) din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică.

♦ Obicei, uzanță; datină. ♦ Informație (reală sau legendară) privitoare la fapte ori evenimente din trecut, transmisă pe cale orală. [Var.: (înv.) **tradițiune** s.f.] Din fr. **tradition**.

TRADIȚIONAL, -**Ă**, *tradiționali*, -*e*, adj. Care s-a păstrat prin tradiție, care ține de tradiție, întemeiat pe tradiție. Din fr. **traditionnel**.

TRADIȚIONALISM s.n. Atașament (exagerat) față de tradiție; atitudine dictată de acest atașament. ♦ (În mișcarea culturală și literară)

Tendință excesivă spre folclor, istorie etc., care se opune modernismului și respinge ideea de civilizație; supraevaluare a tradiției. Din fr. **traditionalisme**.

TRADIȚIONALIST, -Ă, *tradiționalisti*, -ste, adj. (Adesea substantivat) Care respectă tradiția, care manifestă tradiționalism. Din fr. **traditionaliste**.

TRADUCTOR, *tractoare*, s.n. Dispozitiv, sistem tehnic care stabilește o corespondență între valorile unei mărimi specifice acestui sistem și valorile unei mărimi de altă natură, specifice altui sistem, utilizat în tehnică, electricitate și telecomunicații; *spec.* aparat folosit în telegrafie pentru a traduce combinațiile de semnale electrice primite în caracterele tipografice corespunzătoare. Din fr. **traducteur**.

TRAFIC, *traficuri*, s.n. 1. Totalitatea transporturilor de mărfuri sau de persoane care se fac pe o anumită cale de comunicație, cu anumite mijloace de transport, într-un interval de timp și în condiții precizate. ♦ Totalitatea legăturilor de telecomunicație stabilite într-un anumit interval de timp și în anumite condiții tehnice. 2. Activitate economică având drept scop schimbul de mărfuri și de alte valori. ♦ Comerț ilicit. ♦ Expr. *A face trafic de influență* = a trage foloase ilicite din influența pe care cineva o are asupra cuiva, din trecerea de care se bucură pe lângă cineva. Din fr. **trafic**.

TRAFICA, *trafichez*, vb. I. Intrans. A face negoț (cu o marfă ilicită). Din fr. **trafiquer**.

TRAFICANT, -Ă, *traficanți*, -te, s.m. și f. Persoană care face comerț ilicit. Din fr. **traquant**.

TRAGEDIAN, -Ă, *tragedieni*, -e, s.m. și f. Actor specializat în roluri de tragedie. Din fr. **tragédien**.

TRAGICOMIC, -Ă, *tragicomici*, -ce, adj. Care aparține tragicomediei (1), care se referă la tragicomedie. ♦ Fig. Care reprezintă un amestec de elemente tragice și comice. Din fr. **tragicomique**.

TRAHEAL, -Ă, *traheali*, -e, adj. Care aparține traheii, privitor la trahee, propriu, caracteristic traheii; trahean. Din fr. **trachéal**.

TRAHEAN, -Ă, *traheeni*, -e, adj. (Rar) Traheal. Din fr. **trachéen**.

TRAHEE, *trahei*, s.f. 1. Tub elastic fibros și cartilaginos, la oameni și la animale, care leagă laringele de bronhii și prin care circulă aerul necesar respirației din cavitatea bucală sau nazală în bronhii. 2. Fiecare dintre tubulețele subțiri, chitinoase, deschise la exterior și ramificate în corpul insectelor, păianjenilor și miriapodelor, care servesc drept organ de respirație. 3. Fiecare dintre vasele lemnoase în formă de tuburi capilare prin care circulă seva brută în interiorul plantelor superioare. Din fr. **trachée**.

TRAHEIDĂ, *traheide*, s.f. (Bot.) Vas lemnos (unicelular) îngust și ușor alungit, prin care circulă seva brută. Din fr. **trachéide**.

TRAHEITĂ, *traheite*, s.f. Boală care constă în inflamația mucoasei traheale. Din fr. **trachéite**.

TRAHEOMICOZĂ, *traheomicoze*, s.f. (Bot.) Boală infecțioasă și contagioasă a plantelor, provocată de unele ciuperci. Din fr. **trachéomycose**.

TRAHEOSCOPIE, *traheoscopii*, s.f. Examen radiologic al traheii (1). Din fr. **trachéoscopie**.

TRAHEOTOMIE, *traheotomie*, s.f. Intervenție chirurgicală care constă în deschiderea peretelui anterior al traheii și în introducerea unei canule traheale, cu scopul de a restabili respirația unui bolnav care prezintă simptome grave de sufocație. Din fr. **trachéotomie**.

TRAHIT, *trahite*, s.n. Rocă vulcanică de formație recentă, cu compoziție asemănătoare cu a sienitului, folosită ca piatră de construcție. Din fr. **trachyte**.

TRAHOM, *trahoame*, s.n. (Med.) Conjunctivită granuloasă provocată de un virus. [Var.: **trahomă** s.f.] Din fr. **trachome**.

TRAIECTORIE, *traietorii*, s.f. Drum parcurs în spațiu de un corp în mișcare; linie curbă descrisă de un punct material. ♦ Reprezentare grafică a acestui drum, a acestei linii. Din fr. **trajectoire**.

TRAILĂ, *traile*, s.f. Pod umblător care alunecă de-a lungul unui cablu sau al unei frânghii, fiind tras de o navă sau de forța curentului de pe un mal pe celălalt al unei ape curgătoare. Din fr. **traille**.

TRAMBALA, *trambalez*, vb. I. Refl. și tranz. (Fam.) A (se) duce, a (se) muta, a (se) deplasa de colo până colo (fără rost). - După fr. **trimbaler**.

TRAMBALARE, *trambalări*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (se) trambala. V. **trambala**.

TRANCHET, *tranchete*, s.n. Bucată de lemn care împiedică lovirea unei nave acostate de o altă navă ori de chei sau care amortizează o asemenea lovire. Din fr. **tranchet**.

TRANCHILIZANT, -Ă, *tranchilizanți*, -te, adj., s.n. (Substanță, medicament) care produce o stare de calm, de indiferență. Din fr. **tranquillisant**.

TRANSALPIN, -Ă, *transalpini*, -e, adj. Care este situat dincolo de munții Alpi. Din fr. **transalpin**.

TRANSAMAZONIAN, -Ă, *transamazonieni*, -e, adj., s.n. (Șosea) care traversează Amazonia. Din fr. **transamazonien**.

TRANSARABIC, -Ă, *transarabici*, -ce, adj., s.n. (Șosea) care traversează Peninsula Arabică. Din fr. **transarabique**.

TRANSASIATIC, -Ă, *transasiatici*, -ce, adj. Care traversează Asia. Din fr. **transasiatique**.

TRANSATLANTIC, -Ă, *transatlantici*, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Care străbate, care traversează

Oceanul Atlantic. **2.** S.n. Navă mare de pasageri, care traversează în cursă regulată Oceanul Atlantic (făcând legătura între Europa și America). Din fr. **transatlantique**.

TRANSĂ, *transe*, s.f. Stare psihică specială în care se găsește de obicei o persoană hipnotizată, deosebită atât de starea de veghe cât și de cea de somn, caracterizată prin slăbirea sau dispariția atitudinii discriminatorii, critice la acțiunea unor sugestii sau autosugestii. Din fr. **transe**.

TRANȘA, *tranșez*, vb. I. Tranz. **1.** A rezolva repede și definitiv o dificultate, un conflict etc. **2.** A separa, în porțiuni anatomice, după sortimente, calitate etc., carnea unui animal tăiat pentru consum. Din fr. **francher**.

TRANȘANT, -Ă, *tranșanți, -te*, adj. Care nu admite contradicție; categoric, hotărât. ♦ (Despre culori) Care se opune puternic una alteia. Din fr. **tranchant**.

TRANȘĂ, *tranșe*, s.f. **1.** Fiecare dintre părțile în care sunt divizate lucrurile ce urmează să fie produse sau distribuite în etape succesive; parte, porție. ♦ Fiecare dintre porțiunile anatomice în care este separată carnea tăiată, în vederea sortării pe calități și a formării de pachete preambalate. **2.** Suprafața formată de marginile tăiate ale foilor unei cărți, ale unui registru etc., uneori vopsită sau aurită. Din fr. **tranche**.

TRANSBORDA, *transbordez*, vb. I. **1.** Tranz. A transporta mărfurile sau oamenii dintr-un tren în altul sau de pe o navă pe alta (continuând călătoria). ♦ A trece, cu ajutorul unui transbordor (**1**) vagoanele sau locomotiva unui tren de pe o linie pe alta, când cele două linii nu au legătură directă. ♦ Intrans. A schimba trenul sau alt vehicul când circulația pe un drum s-a întrerupt într-un anumit loc. Din fr. **transborder**.

TRANSBORDARE, *transbordări*, s.f. Acțiunea de a *transborda* și rezultatul ei. V. **transborda**.

TRANSBORDOR, *transbordoare*, s.n. **1.** Platformă mobilă la nivelul unei căi ferate, cu ajutorul căreia se pot trece vagoanele sau locomotivele de pe o linie pe alta (când cele două linii nu au legătură directă). **2.** Navă care servește la transbordarea călătorilor sau a mărfurilor. Din fr. **transbordeur**.

TRANSCAUCAZIAN, -Ă, *transcaucazieni, -e*, adj. Care se află (sau locuiește) la sud de munții Caucaz. Din fr. **transcaucasien**.

TRANSCENDENTĂ s.f. Calitatea de a fi transcendent (**1**); calitatea gândirii de a elabora concepte transcendente. Din fr. **transcendence** (după *transcendent*).

TRANSCENDENTALISM s.n. **1.** Concepție filozofică elaborată de Kant și bazată pe ideea că formele apriorice ale conștiinței precedă experiența și constituie condițiile existenței ei. **2.** Curent filozofic caracterizat prin religiozitate

panteistă și prin spirit umanitar. Din fr. **transcendentalisme** (după *transcendent*).

TRANSCENDENTALIST, -Ă, *transcendentaliști, -ste*, adj., s.m. și f. (Rar) (Adept) al transcendentalismului. Din fr. **transcendentaliste**.

TRANSCONTAINER, *transcontainer*, s.n. Container de mare capacitate utilizat în transportul mărfurilor. Din fr. **transcontainer**.

TRANSCONTAINERIZA, *transcontainerizez*, vb. I. Tranz. A transporta cu transcontainerul. Din **transcontainer**.

TRANSCONTAINERIZARE, *transcontainerizări*, s.f. Acțiunea de a *transcontaineriza*. V. **transcontaineriza**.

TRANSCRIE, *transcriu*, vb. III. Tranz. **1.** A scrie din nou (pe altă foaie) un text fără modificări, a face o copie scrisă; a copia. ♦ A înscrie, a înregistra, a copia un act, o convenție etc. într-un registru public special. **2.** A transpune în scris un text dintr-un alfabet în altul, de pe o bandă de magnetofon etc. ♦ A nota în scris (cu semne speciale) elementele unui grai, ale unui dialect etc. **3.** A prelucra o bucată muzicală scrisă pentru un anumit instrument sau pentru o anumită voce, spre a fi cântată la alt instrument sau de altă voce. Din fr. **transcrire** (după *scrie*).

TRANSCRIERE, *transcrieri*, s.f. Acțiunea de a *transcrie* și rezultatul ei. V. **transcrie**.

TRANSCRIITOR, -OARE, *transcriitori, -oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care transcrie un text literar, o bucată muzicală etc. - **Transcrie** + suf. -*tor*.

RETRANSCRIE, *retranscriu*, vb. III. Tranz. A transcrie din nou. - **Re-** + **transcrie**.

RETRANSCRIERE, *retranscrieri*, s.f. Acțiunea de a *retranscrie* și rezultatul ei. V. **retranscrie**.

RETRANSCRIS, -Ă, *retranscriși, -se*, adj. Care a fost transcris încă o dată. V. **retranscrie**.

TRANSCRIPTIE, *transcripții*, s.f. Faptul de a transcrie. ♦ (Concr.) Copie. ♦ Formalitate, prescrisă de lege, care constă în copierea unui act juridic într-un registru public special. [Var.: (inv.) **transcripțiune** s.f.] Din fr. **transcription**.

TRANSDANUBIAN, -Ă, *transdambieni, -e*, adj. Care se află sau locuiește dincolo de Dunăre. Din fr. **transdanubien**.

TRANSDUCTOR, *transductoare*, s.n. (Tehn.) Dispozitiv care primește energie de o anumită formă și o convertește într-o altă formă de energie. Din fr. **transducteur**.

TRANSDUCTIE, *transducții*, s.f. (Biol.) Transfer de material genetic între bacterii prin intermediul bacteriofagelor. Din fr. **transduction**.

TRANSEPT, *transepturi*, s.n. Naos transversal care taie în unghi drept naosul principal al unei biserici, alcătuind cu acesta un plan în formă de cruce. Din fr. **transept**.

TRANSEUROPEAN, -Ă, *transeuropeni*, -e, adj. Care traversează Europa. Din fr. **transeuropéen**.

TRANȘEE, *tranșee*, s.f. Șanț adânc, uneori întărit și apărut de o rețea de sârmă ghimpată, folosit în război ca adăpost. ♦ Șanț sau săpătură de lungime mare, executate în anumite scopuri tehnice. Din fr. **tranchée**.

TRANSFER, *transferuri*, s.n. Faptul de a (se) transfera. Din fr. **transfert**.

TRANSFERA, *transfer*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) muta (cu serviciul) de la o instituție la alta, fără desfacerea contractului de muncă (cu consimțământul sau la cererea salariatului). ♦ A (se) muta la alt club sportiv, la altă echipă. ♦ Tranz. A transmite (un act, un drept etc.) de la cineva la altcineva. 2. Tranz. A face un schimb, o trecere de energie, de căldură etc. de la un sistem la altul. Din fr. **transférer**.

TRANSFERARE, *transferări*, s.f. Acțiunea de a (se) transfera și rezultatul ei. V. **transfera**.

TRANSFERABIL, -Ă, *transferabili*, -e, adj. Care poate fi transferat. Din fr. **transférable**.

NETRANSFERABIL, -Ă, *netransferabili*, -e, adj. Care nu poate fi transferat. - **Ne-** + **transferabil**.

TRANSFILAJ, *transfilaje*, s.n. (Mar.) Legătură cu care se prind unele vele pe vergea. Din fr. **transfilage**.

TRANSFORMABIL, -Ă, *transformabili*, -e, adj. Care poate fi transformat. Din fr. **transformable**.

TRANSFORMABILITATE s.f. (Rar) Calitate a unui lucru de a putea fi transformat. - **Transformabil** + suf. -*itate*.

TRANSFORMATOR, -OARE, *transformatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care transformă, preface, preschimbă. 2. S.n. Aparat, mașină, instalație care servește la transformarea energiei, tensiunii etc. unui sistem fizic (primar) în energia, tensiunea etc. altui sistem fizic (secundar) cu modificarea adecvată a anumitor mărimi de stare. Din fr. **transformateur**.

TRANSFORMISM s.n. Concepție biologică după care speciile de vegetale și animale se află într-un continuu proces de transformare; evoluționism. Din fr. **transformisme**.

TRANSFORMIST, -Ă, *transformiști*, -ste, s.m., adj. 1. S.m. Adept al transformismului. 2. Adj. Care aparține transformismului, privitor la transformism. Din fr. **transformiste**.

TRANSFUZA, *transfuzez*, vb. I. Tranz. (Rar) A efectua o transfuzie. Din fr. **transfuser**.

TRANSFUZIE, *transfuzii*, s.f. Introducere în scop terapeutic a unei cantități de sânge sau de

plasmă sangvină în vinele unui bolnav sau ale unui accidentat. Din fr. **transfusion**.

TRANSGRESA, *transgresez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A face să treacă dincolo de o limită; a încălca o lege, un regulament etc. Din fr. **transgresser**.

TRANSGRESARE, *transgresări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a transgresa V. **transgresa**.

TRANSGRESAT, -Ă, *transgresați*, -te, adj. (Livr.; despre limite, legi, regulamente etc.) Care a fost depășit; care a fost încălcat. V. **transgresa**.

TRANSHUMANT, -Ă, *transhumați*, -te, adj. Care practică transhumanța. ♦ (Despre animale) Care este mutat dintr-un loc în altul, după anotimpuri, în vederea asigurării hranei necesare. Din fr. **transhumant**.

TRANSHUMANȚĂ, *transhumațe*, s.f. Migrație periodică a păstorilor și a turmelor (de oi), primăvara de la șes la munte sau de la sud spre nord și toamna de la munte la șes sau de la nord spre sud, în vederea asigurării hranei pentru animale. Din fr. **transhumance**.

TRANSIGENȚĂ s.f. (Livr.) Atitudine transigență. - După fr. **transigéance**.

TRANSILUMINARE s.f. (Med.) Metodă de examinare a anumitor părți ale corpului, constând în luminarea lor prin transparență, într-o cameră obscură, cu ajutorul unor lămpi electrice. - După fr. **transillumination**.

TRANSLATIV, -Ă, *translativi*, -e, adj. (Despre un act juridic) Prin care se transferă un drept. Din fr. **translatif**.

TRANSLITERA, *transliterez*, vb. I. Tranz. A face transliterația unui text. Din fr. **translittérer**.

TRANSLITERARE, *transliterări*, s.f. Acțiunea de a translitera și rezultatul ei. V. **translitera**.

TRANSLITERAT, -Ă, *transliterați*, -te, adj. (Despre texte) Care a fost redat prin transliterație. V. **translitera**.

TRANSLUCIDITATE s.f. Proprietate a unor corpuri sau medii de a fi translucide. Din fr. **translucidité**.

TRANSMARIN, -Ă, *transmarini*, -e, adj. (Rar) Care se află dincolo de mare; de peste mare. Din fr. **transmarin**.

TRANSMEDITERANEAN, -Ă, *transmediteraneeni*, -e, adj. Care traversează Mediterana. Din fr. **transmediterranéen**.

TRANSMISIBIL, -Ă, *transmisibili*, -e, adj. Care poate fi transmis. Din fr. **transmissible**.

TRANSMISIBILITATE s.f. Calitatea de a fi transmisibil. Din fr. **transmissibilité**.

TRANSMODULAȚIE, *transmodulații*, s.f. (Fiz.) Deformare a unei modulații prin suprapunerea alteia. Din fr. **transmodulation**.

TRANSMUTA, *transmút*, vb. I. Tranz. A supune unei transmutații chimice. ♦ P. gener. A transforma, a schimba. Din fr. **transmuter**.

TRANSMUTARE, *transmutări*, s.f.

Acțiunea de a *transmuta*. V. **transmuta**.

TRANSMUTABIL, -**Ă**, *transmutabili*, -e, adj. (Livr.). Care poate fi transmutat. Din fr. **transmutable**.

TRANSOCEANIC, -**Ă**, *transoceanici*, -ce, adj. s.n. 1. Adj. Care este situat dincolo de ocean, de peste ocean; care se face între mai multe oceane. 2. S.n. Navă (comercială) de mare tonaj folosită pentru transportul între porturi situate de o parte și de alta a unui ocean. Din fr. **transocéanique**.

TRANSPARENTĂ, *transparențe*, s.f. (Adesea fig.) Proprietate a unor corpuri sau a unor medii a fi transparente. Din fr. **transparence**.

TRANSPIRA, *transpir*, vb. I. Intranz. 1. A secreta și a elimina sudoarea prin porii pielii; a asuda, a năduși. 2. (Despre plante) A elimina apă sub formă de vapori. 3. Fig. (Fam.) A ieși la suprafață, a reieși, a se afla, a se auzi (o știre secretă, un zvon etc.). Din fr. **transpirer**.

TRANSPIRARE s.f. Acțiunea de a *transpira*; transpirație. V. **transpira**.

TRANSPIRAT¹ s.n. Faptul de a *transpira*. V. **transpira**.

TRANSPIRAT², -**Ă**, *transpirați*, -te, adj. Care este acoperit cu transpirație; asudat, nădușit (1). V. **transpira**.

ANTITRANSPIRANT, -**Ă**, *antitranspiranți*, -te, adj., s.n. (Substanță) care împiedică transpirația; antisudorific. - De la **transpira**.

TRANSPIRAȚIE, *transpirații*, s.f. Faptul de a *transpira*; transpirare. ♦ (Concr.) Secreție eliminată prin porii pielii; sudoare, nădușeală. ♦ (Concr.) Vapori de apă eliminați de către plante. Din fr. **transpiration**.

TRANSPLANT, *transplanturi*, s.n. (Med.) 1. Organ, parte dintr-un organ, țesut etc. care este transplantat printr-o intervenție chirurgicală. 2. Transplantare. Din fr. **transplant**.

TRANSPLANTOLOGIE s.f. (Med.) Disciplină care studiază și pregătește organele, țesuturile pentru transplant. - De la **transplant** (după *biologie*).

TRANSPLANTABIL, -**Ă**, *transplantabili*, -e, adj. (Med.); despre organe, țesuturi etc.) Care poate fi transplantat. Din fr. **transplantable**.

TRANSPLANTAȚIE, *transplantații*, s.f. (Rar) Transplantare. Din fr. **transplantation**.

TRANSPORT, *transporturi*, s.n. 1. Faptul de a transporta. ♦ (La pl.) Ramură a economiei naționale cuprinzând totalitatea mijloacelor rutiere, aeriene și navale care asigură circulația bunurilor și a persoanelor. 2. Totalitatea bunurilor sau a persoanelor care sunt transportate la un moment dat și în condiții determinate. 3. Fig. (Livr.) Uitare de sine

cauzată de emoție, de entuziasm, de plăcere; stare de contemplație. Din fr. **transport**.

TELETRANSPORT s.n. Transport cu telefericul. - **Tele**[feric] + **transport**.

TRANSPORTABIL, -**Ă**, *transportabili*, -e, adj. Care poate fi transportat. Din fr. **transportable**.

TRANSPORTOR, -**OARE**, *transportori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care transportă, care duce, care cară. 2. S.n. Aparat sau instalație (automată) pentru transportul materialelor pe direcție orizontală, verticală sau înclinată și la distanțe relativ mici. 3. S.n. Autovehicul blindat, echipat cu armament ușor, care servește la transportul militarilor. Din fr. **transporteur**.

AUTOTRANSPORTOR,

autotransportoare, s.n. Autovehicul militar blindat pentru transportul de trupe. - **Auto** + **transportor**

TRANSPOZITIV, -**Ă**, *transpozitivi*, -e, adj. (Despre limbi) Care nu are o topică fixă, raporturile sintactice fiind exprimate prin terminațiile cuvintelor. Din fr. [langues] **transpositives**.

TRANSPOZIȚIE, *transpoziții*, s.f. (Rar) Transpunere. ♦ Spec. (Mat.) Permutare a două litere într-o formulă. ♦ Spec. Schimbare a poziției unor atomi sau a unor radicali dintr-o moleculă a unei substanțe (care determină formarea unui nou compus). ♦ Spec. Transcriere sau executare a unei compoziții muzicale în altă tonalitate. Din fr. **transposition**.

TRANSSAHARIAN, -**Ă**, *transsaharieni*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care traversează Sahara. 2. Cale ferată și tren care unește Nigerul cu Marea Mediterană (străbătând Sahara). Din fr. **transsaharian**.

TRANSSIBERIAN, *transsiberiene*, s.n. Cale ferată și tren care străbate Siberia de la un capăt la altul. Din fr. **transsibérien**.

TRANSSUBSTANȚIAȚIUNE s.f. (Bis.) Transsubstanțiere. Din fr. **transsubstantiation**.

TRANSSUBSTANȚIERE s.f. (În credința creștină) Prefacerea miraculoasă a pâinii și a vinului din cuminicătură în trupul și sângele lui Isus Cristos. - După fr. **transsubstantiation**.

TRANSSUDAT, *transsudate*, s.n. Plasmă care trece din sânge în țesuturi sau în cavități naturale ale organismului, în unele stări patologice. Din fr. **transsudat**.

TRANSSUDAȚIE s.f. Trecere a plasmei din sânge în țesutul interstițial sau într-o cavitate naturală a organismului. Din fr. **transsudation**.

TRANSRURIANIAN, -**Ă**, *transuranieni*, -e, adj. (Chim.) Transuranic. Din fr. **transuranien**.

TRANSVAZA, *transvazez*, vb. I. Tranz. A muta un lichid sau un material pulverulent dintr-un vas în altul prin turnare, pompare, cu ajutorul unui sifon etc. Din fr. **transvaser**.

TRANSVAZARE, *transvazări*, s.f. Acțiunea de a *transvaza* și rezultatul ei. V. *transvaza*.

TRANSVERSAL, -*Ă*, *transversali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. Care are direcția perpendiculară pe lungimea unui corp, a unei suprafețe; care taie ceva de-a curmezișul, care trece cruciș peste ceva. ♦ *Secțiune transversală* = suprafață obținută prin secționarea unui obiect cu un plan perpendicular pe lungimea lui. 2. S.f. (Mat.) Dreaptă care intersectează laturile sau prelungirile laturilor unui triunghi ori care taie o figură dată. 3. S.f. Galerie orizontală în interiorul unei mine, care trece prin roci sterile, de-a curmezișul direcției stratului. Din fr. **transversal**.

TRANSVERTOR, *transvertoare*, s.n. Mașină electrică care transformă curentul electric din continuu în alternativ și invers sau care schimbă frecvența unui curent alternativ. Din fr. **transvertteur**.

TRANZACȚIONAL, -*Ă*, *tranzacțional*, -e, adj. Care se referă la o tranzacție, care are la bază o tranzacție sau rezultă dintr-o tranzacție. Din fr. **transactionnel**.

TRANZISTORMETRU, *tranzistormetre*, s.n. Aparat pentru controlul și măsurarea parametrilor tranzistoarelor. Din fr. **transistormètre**.

TRANZIT, *tranzituri*, s.n. 1. Trecere a unor mărfuri sau a unor persoane dintr-o țară în alta prin teritoriul unei a treia țări; regim vamal special, prevăzând scutirea de taxe pentru mărfurile aflate în această situație. ♦ *Bilet de tranzit* = autorizație scrisă privind scutirea de vamă a unor mărfuri care sunt în trecere printr-o țară străină. 2. Trecere a unui tren sau a unui călător printr-o stație sau printr-o țară fără alte staționări sau operații în afară de cele strict necesare pentru schimbări de direcție și încrucișări. 3. (În sintagma) *Tranzit digestiv* = drum parcurs de alimente prin tubul digestiv din momentul introducerii lor în gură până la absorbția elementelor asimilabile și eliminarea resturilor. Din fr. **transit**.

TRANZITA, *tranzitez*, vb. I. Tranz. (Rar) A transporta printr-o țară străină mărfuri în tranzit. Din fr. **transiter**.

TRANZITARE, *tranzitări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *tranzita*. V. **tranzita**.

TRANZIȚIONAL, -*Ă*, *tranzițional*, -e, adj. (Livr.) Cu caracter de tranziție, de tranziție. Din fr. **transitionnel**.

TRANZITIVITATE s.f. 1. Proprietate a unor verbe de a fi tranzitive (1). 2. Proprietate a unor relații logice sau matematice de a se transmite ca atare, prin termenii intermediari, între primul și ultimul termen al șirului de termeni ordonați pe baza acestei relații. Din fr. **transitivité**.

TRAPĂ, *trape*, s.f. 1. Ușă, capac etc. fixat în plan orizontal, care închide o deschizătură practică la nivelul solului, într-un planșeu, în puntea unei nave etc. ♦ Deschizătură pe care o acoperă o trapă (1); *spec.* deschidere verticală în podiumul unei scene, servind la apariția și dispariția unor personaje. 2. Acoperământ al unei capcane pentru prinderea în stare vie a animalelor. Din fr. **trappe**.

TRAPEZ, (1, 2) *trapeze*, s.n., (3) *trapezi*, s.m. 1. S.n. Patrulater care are drept baze două laturi paralele și neegale. 2. S.n. Aparat de gimnastică format dintr-o bară mobilă, legată la extremități cu două frânhii sau cabluri egale în lungime, fixate de plafon sau de altă bară, fixă. ♦ Leagăn improvizat pentru păsări și animale ținute în colivii sau cuști. 3. S.m. Mușchi în formă de patruleter așezat în regiunea spatelui, începând de la ceafă. Din fr. **trapeze**.

TRAPEZISM s.n. Acrobație la trapez. - **Trapez** + suf. -ism.

TRAPEZIST, -*Ă*, *trapeziști*, -ste, s.m. și f. Gimnast (acrobat) specializat în exercițiile la trapez. Din fr. **trapeziste**.

TRAPEZOEDRU, *trapezoedre*, s.n. Corp ale cărui fețe sunt trapezoidale. Din fr. **trapezoèdre**.

TRAPEZOID, *trapezoide*, s.n. Suprafață generată prin rotirea unui trapez în jurul unei axe din planul său, pe care nu o intersectează. Din fr. **trapezoïde**.

TRAPEZOIDAL, -*Ă*, *trapezoidali*, -e, adj. Care are forma unui trapez (1) sau a unui trapezoid. Din fr. **trapezoïdal**.

TRAPION, *trapioane*, s.n. Deschizătură practică în planșul unei scene pentru a permite trecerea decorurilor care se ridică de dedesubt. Din fr. **trappillon**.

TRAPIST, (1) *trapiști*, s.m. (2) (rar) *trapiste*, s.n. 1. S.m. Membru al unui ordin călugăresc catolic. 2. S.n. Brânză fabricată (odinioară numai de trapiști 1) după un procedeu special de fermentare. [Var.: (2) **trapistă** s.f.] Din fr. **trappiste**.

TRASA, *trasez*, vb. I. Tranz. 1. A însemna pe o suprafață linia sau desenul unui drum, al unui plan, al unei figuri geometrice etc.; *spec.* a însemna pe o piesă brută conturul suprafețelor de prelucrat. 2. A indica, a da directive în vederea unei acțiuni sau a unei activități; a arăta prin câteva idei generale ceea ce este esențial într-o problemă, într-o situație etc.; a schița. Din fr. **tracer**.

TRASARE, *trasări*, s.f. Acțiunea de a *trasa* și rezultatul ei; trasaj. V. **trasa**.

TRASAT s.n. Faptul de a *trasa* (1). V. **trasa**.

TRASATOR, (1) *trasatori*, s.m., (2) *trasatoare*, s.n. 1. S.m. Lucrător care execută trasarea unor piese brute. 2. S.n. Trasor (1). - **Trasa** + suf. -tor.

TRASAJ s.n. (Rar) Trasare. Din fr. **traçage**.

TRASEU, *trasee*, s.n. Drum pe care îl parcurge (în mod permanent) un vehicul sau o ființă; rută.

♦ Linie, direcție pe care o are un drum, o cale ferată etc. ♦ Drum special amenajat pe care trebuie să-l străbată concurenții la o probă sportivă. ♦ Drum parcurs în spațiul de un corp în mișcare; traseorie. Din fr. **tracé**.

TRASOR, (1, 2, 3) *trasoare*, s.n., (4) *trasori*, s.m. 1. S.n. Unealtă formată dintr-un ac de oțel cu mâner de lemn, folosită pentru a indica pe o piesă metalică brută contururile suprafețelor de prelucrat; trasor (2). 2. S.n. Unealtă de oțel cu mâner de lemn, folosită în legătorii pentru trasarea liniilor pe marginea scoarțelor îmbrăcate în piele sau pe marginea pielii la cotoare și la colțurile trase în piele, precum și la călcarea fâltului la legăturile în pânză. 3. S.n. Glonț, proiectil învelit într-un material fosforic, care se aprinde în clipa descărcării, descriind în aer o traiectorie luminoasă. 4. S.m. (Fiz.) Izotop radioactiv al unui element stabil, pe care îl însoțește peste tot, permițând recunoașterea și urmărirea acestuia într-un sistem. Din fr. **traceur**.

TRAUMATISM, *traumatisme*, s.n. 1. Leziune suferită de un organism viu prin loviri violente, tăieturi, înțepături etc.; traumă (1); *p. ext.* ansamblul tulburărilor de ordin local și general care apar în urma acțiunii unui agent extern violent; *p. restr.* șoc traumatic. 2. Stare psihică patologică a unui organism care, nemaiputând să suporte o excitație excesivă, din cauza unei traume (2) suferite, nu mai reacționează în nici un fel, devenind insensibil la orice alt excitant. Din fr. **traumatisme**.

ELECTROTRAUMATISM, *electrotraumatisme*, s.n. (Med.) Electrocutare. - **Electro-** + **traumatism**.

TRAUMATIZĂ, *traumatizez*, vb. I. Tranz. 1. A provoca un traumatism (1). 2. A zgudui profund din punct de vedere moral; a provoca o traumă (2), un șoc. Din fr. **traumatiser**.

TRAUMATIZARE, *traumatizări*, s.f. Acțiunea de a traumatiza și rezultatul ei. V. **traumatiza**.

TRAUMATIZAT, -Ă, *traumatizați, -te*, adj. 1. Care a suferit un traumatism fizic sau psihic. 2. Care nu mai reacționează, insensibil la orice excitant în urma unei traume psihice suferite. V. **traumatiza**.

TRAUMATIZANT, -Ă, *traumatizanți, -te*, adj. Care traumatizează. Din fr. **traumatisant**.

TRAVEE, *travee*, s.f. Porțiune dintr-o construcție (edificiu, pod, viaduct etc.) care cuprinde două puncte de reazem (stâlpi, coloane, grinzi, pile etc.) și deschiderea dintre ele. Din fr. **travée**.

TRAVERSA, *traversez*, vb. I. Tranz. A trece de pe o parte (a unui loc, a unui drum) pe cealaltă

parte; a trece peste... ♦ A străbate, a tăia de-a curmezișul (munți, țări, mări, oceane etc.) ♦ Fig. A trăi, a simți, a suporta (o anumită vreme).

Traversează o criză morală. Din fr. **traverser**.

TRAVERSADĂ, *traversade*, s.f. (Mar.)

Traversare de către o navă a spațiului dintre două porturi situate pe maluri opuse. - De la **traversa**.

TRAVERSABIL, -Ă, *traversabili, -e*, adj. Care poate fi traversat. Din fr. **traversable**.

TRAVERSĂ, *traverse*, s.f. Grindă de fier, de lemn, de beton armat etc., așezată transversal pe axa longitudinală a unei construcții sau a unui sistem tehnic și folosită ca piesă de rezistență la construirea scheletului unei clădiri, al unui pod, al unei mașini etc. ♦ Bară de lemn, de metal sau de beton armat care se așază transversal sub șinele de cale ferată și de care acestea se fixează prin crampoane sau șuruburi. ♦ Pară sau grindă transversală față de direcția unei nave, pe care se sprijină puntea. ♦ Fâșie de pânză care se pune deasupra covorului pentru a-l proteja. Din fr. **traverse**.

TRAVERSIERĂ, *traversiere*, s.f. Lanț folosit pentru a ridica ancorele care nu intră în mare. Din fr. **traversière**.

TRAVERSINĂ, *traversine*, s.f. Traversă din scheletul de rezistență al unei nave, cu dimensiuni mai mici decât ale traverselor principale. Din fr. **traversin**.

TRAVESTI¹, *travestiu*, s.n. Interpretare a unui rol masculin de către o femeie sau a unui rol feminin de către un bărbat. ♦ Loc. adj. și adv. *În travesti* = deghizat sau deghizându-se pentru a juca un rol opus sexului său. [Var.: (rar) **travestiu** s.n.] Din fr. **travesti**.

TRAVESTI², *travestesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) deghiza. Din fr. **travestir**.

TRAVESTIRE, *travestiri*, s.f. Acțiunea de a (se) travesti² și rezultatul ei. V. **travesti**².

TRAVESTIT, -Ă, *travestiți, -te*, adj. Deghizat. V. **travesti**².

TREFILA, *trefilez*, vb. I. Tranz. A trece forțat un material metalic printr-o filieră, pentru a obține o sârmă. Din fr. **trefiler**.

TREFILARE, *trefilări*, s.f. Acțiunea de a trefila și rezultatul ei; trefilat. V. **trefila**.

TREFILAT s.n. Trefilare. V. **trefila**.

TREFILATOR, *trefilatori*, s.m. Muncitor specializat în trefilarea metalelor. - **Trefila** + suf. -*tor*.

TREFLAT, -Ă, *treflați, -te*, adj. (Despre construcția unei biserici) Care are absida centrală și cele două abside laterale racordate între ele. Din fr. **tréflé**.

TREFLĂ, *trefle*, s.f. 1. Una dintre cele patru culori ale cărților de joc, reprezentată printr-un semn de culoare neagră, în forma frunzei de trifoi; spație. 2. Găitan de bumbac, de mătase etc. cusut ca podoabă în formă de frunză de trifoi

la unele haine (de uniformă); *p. ext.* cusătură făcută astfel. **3.** (Tehn.) Rozetă cu trei sau patru aripi, cu ajutorul căreia se acționează cilindrul unui laminator. Din fr. **trêfle**.

TREMATOD, *trematode*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi lați, paraziți, având ventuze și cârlige cu care se fixează pe alte animale sau pe plante; (și la sg.) vierme care face parte din această clasă. [Pl. și: *trematozi*] Din fr. **trématode**.

TREMĂ, *treme*, s.f. Semn diacritic format din două puncte care se așază orizontal deasupra unei vocale, în unele limbi, pentru a indica o anumită pronunțare a sunetului respectiv. Din fr. **tréma**.

TREMIE, *tremii*, s.f. (Tehn.) Pâlnie mare cu secțiune pătrată folosită pentru conducerea materialelor în bucăți sau în granule. Din fr. **trémie**.

TREMOLIT s.n. Silicat natural de calciu și de magneziu care se prezintă sub formă de cristale de culoare albă. Din fr. **tremolite**.

TREN, *trenuri*, s.n. **1.** Convoi de vagoane de cale ferată legate între ele și puse în mișcare de o locomotivă. □ *Tren subteran* = metrou. □ Expr. *A scăpa* (sau *a pierde*) *trenul* = a scăpa o ocazie favorabilă. **2.** Convoi de vehicule formând o unitate de transport, antrenat de unul sau mai multe vehicule motoare sau prin cablu, prin tracțiune animală etc. □ (Înv.) *Tren de luptă* = convoi de vehicule care aprovizionează cu muniții trupele aflate în linia de luptă. **3.** Ansamblu de dispozitive sau de mașini-unelte care îndeplinesc împreună un anumit rol funcțional, o anumită operație tehnică etc. □ *Tren fix* = ansamblu de piese din interiorul cutiei schimbătorului de viteze, format din axul intermediar și pinioanele fixe. *Tren de laminare* = dispozitiv al mașinilor din filatura de bumbac, care servește la descrețirea și paralelizarea fibrelor și la subțierea produselor intermediare de fabricație. *Tren de roți* = sistem de roți dințate montate pe același arbore. *Tren de aterizare* (sau *de amerizare*) = ansamblul organelor cu ajutorul cărora un avion (sau un hidroavion) alunecă pe pământ (sau pe apă) înainte de a-și lua zborul sau după ce a aterizat (sau a amerizat). **4.** (În sintagma) *Tren anterior* (sau *posterior*) = partea de dinainte (sau de dinapoi) a corpului unui animal. – Din fr. **train**.

ANTETREN, *antetrenuri*, s.n. Vehicul pe două roți, care se cuplează, în vederea transportului, cu un tun, cu o bucătărie de companie sau cu un cheson. – **Ante-** + **tren** (după fr. *avant-train*).

AUTOTREN, *autotrenuri*, s.n. Autovehicul cu una sau mai multe remorci. – **Auto** + **tren**.

AUTOTRENIST, *autotreniști*, s.m. Șofer de autotren. – **Autotren** + suf. – *ist*.

TRENA, pers. 3 *trenează*, vb. I. Intrans. (Livr.) **1.** (Despre acțiuni) a se desfășura cu încetineală; a se târăgăna, a se lungi. **2.** (Rar; despre lucruri) A zăcea undeva, uitat sau lăsat din neglijență. Din fr. **traîner**.

TRENAJ s.n. **1.** (Min.) Transport minier în care vagonetele sunt trase de un cablu care se înfășoară pe un troliu. **2.** (Tel.) Perturbație în funcționarea unor tuburi analizoare care se manifestă sub forma unei cozi în urma părților în mișcare pe imaginea de televiziune. Din fr. **traînage**.

TRENANT, -**Ă**, *trenanți*, -*te*, adj. Care trenează; monoton. Din fr. **traînant**.

TRENĂ, *trene*. **1.** Partea de dinapoi a unor rochii, care se târăște pe jos; coadă lungă la o rochie. ◇ Expr. *A duce trenă* = a urmări (pe cineva) pretutindeni, a se ține scai de cineva. **2.** Viteză cu care aleargă concurenții într-o cursă athletică, ciclistă etc. ◇ Expr. *A duce trenă* = a conduce plutonul concurenților într-o cursă athletică, ciclistă etc. Din fr. **traîne**.

TREPAN, *trepane*, s.n. **1.** Instrument de chirurgie în formă de sfredel, folosit la trepanații; *p. ext.* operație făcută cu acest instrument. **2.** Instrument de sculptură, folosit pentru a face perforații adânci în piatră și în marmură. **3.** Un fel de sapă mare, întrebuințată la forarea găurilor de sondă. Din fr. **trépan**.

TREPANA, *trepanează*, vb. I. Intrans. și tranz. A face o trepanație. Din fr. **trépaner**.

TREPANARE, *trepanări*, s.f. Acțiunea de a *trepana* și rezultatul ei. V. **trepana**.

TREPANAȚIE, *trepanații*, s.f. Operație care constă în executarea cu ajutorul trepanului a unei deschideri în oasele craniului, practică în cazul extirpării anumitor tumori cerebrale, a scoaterii unor cheaguri de sânge etc. Din fr. **trépanation**.

TREPIDA, *trepidez*, vb. I. Intrans. A vibra puternic, cu oscilații rapide și de mică amplitudine. ♦ Fig. A se agita sufletește, a fremăta. Din fr. **trépider**.

TREPIDANT, -**Ă**, *trepidanți*, -*te*, adj. Care trepidează; fig. plin de mișcare, de emoție, de tensiune; agitat. Din fr. **trépidant**.

TREPIDAȚIE, *trepidații*, s.f. Mișcare vibratorie continuă, în general în direcție verticală, cu amplitudine mică și cu frecvență mare, a unui sistem tehnic (mașină, vehicul etc.) în cursul funcționării lui. ♦ Fig. Agitație, neastâmpăr. Din fr. **trépidation**.

TREPIED, *trepiede*, s.n. Scaun, suport sau stativ cu trei picioare. [Pl. și: *trepieduri*] Din fr. **trépied**.

TREPONEMĂ, *treponeme*, s.f. Specie de spirochet care reprezintă agentul patogen al sifilisului (*Treponema pallidum*) Din fr. **tréponème**.

TREPONEMOZĂ, *treponemoze*, s.f. Boală a găinilor care se manifestă prin paralizia picioarelor și a aripilor. Din fr. **tréponémose**.

TRESĂ, *tresse*, s.f. 1. Șiret din fire de lână, de mătase sau de metal ori bandă de metal care se fixează la unele uniforme, pentru a indica gradul. 2. Parâmă pentru legarea navei, acționând perpendicular pe axa acesteia. ♦ Cordon plat obținut prin împletirea mai multor parâme, utilizat pentru confecționarea chingilor de barcă, a sacșelilor etc. Din fr. **tresse**.

TRESĂLTA, *tresalt*, vb. I. Intrans. A tresări, a vibra de emoție, a se bucura foarte tare. Din fr. **tressauter** (după *sălta*).

TRESĂLTARE, *tresăltări*, s.f. Acțiunea de a *tresălta* și rezultatul ei; tresărire. V. **tresălta**.

TRESĂRI, *tresar*, vb. IV. Intrans. 1. A face o mișcare bruscă, involuntară și spontană, în urma unei emoții puternice. ♦ (Despre inimă) A-și accelera și intensifica bătăile, din pricina unei emoții; a zvâcni. ♦ A se trezi brusc din somn sau dintr-o stare de apatie, de neatenție etc. 2. Fig. (Despre sunete, țipete) A răsună brusc, pe neașteptate. Din fr. **tressaillir** (după *sări*).

TRESĂRIRE, *tresăriri*, s.f. Acțiunea de a *tresări* și rezultatul ei; tresăritură. V. **tresări**.

TRESĂRITURĂ, *tresărituri*, s.f. (Rar) Tresărire. - **Tresări** + suf. -*tură*.

TREZORERIE, *trezorerii*, s.f. 1. Oficiu al unui stat unde se păstrează și se administrează tezaurul public. 2. Administrarea tezaurului public. Din fr. **trésorerie**.

TREZORIER, *trezorieri*, s.m. Persoană însărcinată cu administrarea tezaurului unui stat sau a fondurilor unei organizații, unei asociații etc.; titlu, grad purtat de această persoană. Din fr. **trésorier**.

TRIA, *triez*, vb. I. Tranz. A împărți un grup de obiecte sau de ființe pe categorii, după anumite criterii, separând, alegând; a selecționa, a clasa. Din fr. **trier**.

TRIERE, *trieri*, s.f. Acțiunea de a *tria* și rezultatul ei. V. **tria**.

TRIAJ, *triae*, s.n. 1. Faptul de a *tria*. 2. Stație tehnică de cale ferată în care se garează materialul rulant, se descompun și se recompun trenurile de marfă sau de călători etc. Din fr. **triage**.

TRIALISM s.n. (Livr.) Sistem compus din trei elemente. ♦ Uniune alcătuită din trei state care sunt conduse de un singur suveran. Din fr. **trialisme**.

TRIANGLU, *triangluri*, s.n. Instrument muzical de percuție făcut dintr-o bară cilindrică de oțel îndoită în formă de triunghi, care se lovește cu o baghetă din același material; triunghi (3). Din fr. **triangle**.

TRIANGULA, *triangulez*, vb. I. Tranz. A măsura prin triangulație; a împărți un teren în

triunghiuri pentru a-i stabili suprafața. Din fr. **triangler**.

TRIANGULARE s.f. Acțiunea de a *triangula* și rezultatul ei; triangulație. V. **triangula**.

TRIANGULAȚIE, *triangulații*, s.f. Ansamblu de operații geodezice care au ca scop stabilirea foarte precisă a coordonatelor unui număr de puncte de pe teren, prin intermediul unor triunghiuri ale căror vârfuri sunt aceste puncte. ♦ Rețea de triunghiuri stabilită pe teren, care constituie baza oricărei măsurători topografice. Din fr. **triangulation**.

TRIASIC, -**Ă**, *triasici*, -*ce*, s.n., adj. 1. S.n. Prima perioadă a erei mezozoice, caracterizată printr-o floră în care predomină gimnospermele și printr-o faună în care apar belemniti, unii coralieri și noi reptile. 2. Adj. Care aparține triasicului (1), privitor la triasic. Din fr. **triasique**.

TRIATLON, *triathlonuri*, s.n. Concurs sportiv constând din trei probe diferite la care participă aceiași concurenți, clasamentul făcându-se prin totalizarea rezultatelor obținute la fiecare probă. Din fr. **triathlon**.

TRIATOMIC, -**Ă**, *triatomici*, -*ce*, adj. Care cuprinde trei atomi într-o moleculă. Din fr. **triatomique**.

TRIBADISM s.n. (Med.) Lesbianism. Din fr. **tribadisme**.

TRIBAL, -**Ă**, *tribali*, -*e*, adj. De trib; (despre o populație) care trăiește în triburi. ♦ (Substantivat, m. pl.) Nume dat unor triburi trace din sudul Dunării mijlocii, care s-au stabilit la începutul sec. IV a. Cr., sub presiunea ilirilor, între munții Balcani și Dunăre. Din fr. **tribal**.

TRIBAZIC, *tribazici*, adj. (În sintagma) *Acid tribazic* = acid care, prin disociere, pune în libertate trei ioni de hidrogen. Din fr. **tribasique**.

TRIBOELECTRICITATE s.f. Electricitate produsă prin frecarea a două corpuri dintre care cel puțin unul trebuie să fie dielectric. Din fr. **tribo-électricité**.

TRIBOLUMINESCENȚĂ s.f. Emisiune slabă de lumină pe care o prezintă unele substanțe cristaline atunci când sunt sfărâmate sau sparte. Din fr. **triboluminescence**.

TRIBOLUMINESCENT, -**Ă**, *triboluminescenți*, -*te*, adj. Care prezintă triboluminescență. Din **triboluminescență** (derivat regresiv).

TRIBOMETRU, *tribometre*, s.n. (Fiz.) Aparat de măsurat forța de frecare. Din fr. **tribomètre**.

TRIBORD, *triborduri*, s.n. Bordul drept al unei nave, partea din dreapta a axei ei de simetrie, privind de la pupă spre proră. Din fr. **tribord**.

TRIBRAH, *tribrahi*, s.m. Picior metric în poezia greco-latină alcătuit din trei silabe scurte. Din fr. **tribraque** (după *amfibrah*).

TRIBULAȚIE, *tribulații*, s.f. (Livr.) Zbucium sufletesc, frământare, necaz; alergătură. Din fr. **tribulation**.

TRIBUNĂ, *tribune*, s.f. 1. Construcție din lemn, din beton, din piatră etc., de obicei cu mai multe rânduri de bănci așezate în amfiteatru, de unde spectatorii pot privi desfășurarea unei festivități, a unei parade, a unei competiții etc.; *p. restr.* fiecare dintre cele două laturi lungi ale acestei construcții (având cea mai bună vizibilitate). 2. Loc înălțat, platformă, estradă pe care stă cel ce vorbește în fața publicului. Din fr. **tribune**.

TRICEFAL, *-Ă*, *tricefali*, *-e*, adj. Care are trei capete. Din fr. **tricephale**.

TRICERATOPS, *triceratopsi*, s.m. (La pl.) Gen de reptile fosile din ordinul dinozaurienilor, care cuprindea animale de 6-8 m lungime, cu craniul înconjurat, în regiunea posterioară inferioară, de un guler din plăci cornoase, cu două coarne deasupra orbitelor și cu o protuberanță nazală; (și la sg.) animal care făcea parte din acest gen. Din fr. **triceratops**.

TRICHIAZĂ, *trichiaze*, s.f. Inflamație permanentă a conjunctivei, cauzată de o deviație a genelor spre interior. Din fr. **trichiasis**.

TRICHINĂ, *trichine*, s.f. Vierme parazit care trăiește în intestinul șobolanilor, porcilor, urșilor etc. sau închisat în mușchii acestor animale, putând trece și la om, prin consumarea cărnii de porc infestate (*Trichinella spiralis*). Din fr. **trichine**.

TRICHINOZĂ, *trichinoze*, s.f. Boală parazitară pricinuită de trichină omului sau unor animale, caracterizată prin dureri musculare, febră și tulburări digestive. Din fr. **trichinose**.

TRICICLETĂ, *triciclete*, s.f. Vehicul (pentru copii) cu trei roți dispuse pe două osii paralele, pus în mișcare prin învârtirea unor pedale asemănătoare cu ale bicicletelor; triciclu. Din fr. **tricycle** (modificat după *bicicletă*).

TRICICLU, *tricicluri*, s.n. (Rar) Tricicletă. Din fr. **tricycle**.

TRICLINIC, *triclince*, adj. (Min.; în sintagma) *Sistem triclinc* = sistem cristalin caracterizat prin trei axe cristalografice înclinate între ele, asimetrice și de lungimi diferite. Din fr. **triclincique**.

TRICLORETILENĂ s.f. Lichid incolor, cu miros de cloroform, solubil în apă, neinflamabil, toxic în stare de vapori, utilizat ca solvent, ca agent frigorific, în diverse sinteze etc. Din fr. **trichloréthylène**.

TRICLORURĂ, *triclururi*, s.f. Clorură cu trei valențe. Din fr. **trichlorure**.

TRICLORURAT, *-Ă*, *triclururați*, *-te*, adj. (Chim.; despre substanțe chimice, compuși, molecule etc.) În structura căruia s-au introdus, prin clorurare, trei atomi de clor. Din fr. **trichloruré**.

TRICOCEFAL, *tricocefali*, s.m. Vierme parazit care trăiește în intestinul gros al omului infestat și al calului, hrănindu-se cu sângele lor (*Trichuris trichiura*). Din fr. **trichocéphale**.

TRICOCEFALOZĂ, *tricocefaloze*, s.f. Boală provocată de tricocefali și caracterizată prin anemie, enterită și unele tulburări nervoase. Din fr. **trichocéphalose**.

TRICOFIȚIE, *tricofiții*, s.f. Boală parazitară contagioasă produsă de unele ciuperci microscopice care atacă pielea capului, provocând căderea părului și formarea pe piele de cruste și plăci; chelbe. Din fr. **trichophytie**.

TRICOM, *tricoli*, s.m. (Bot.) Perişor sau solz crescut pe epiderma unei plante. Din fr. **trichome**.

TRICOMONAS s.m. Nume dat mai multor protozoare flagelate, cu corpul piriform, parazite la oameni și la unele animale (*Trichomonas*). Din fr. **trichomonas**.

TRICOMONAZĂ, *tricomonaze*, s.f. Boală parazitară provocată de tricomonas, care determină avorturi, sterilitate, infecții etc. [Var.: **tricomonoză** s.f.] Din fr. **trichomonase**, **trichomonose**.

TRICOPTER, *tricoptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte caracterizate prin aripile mari acoperite cu peri sau cu mici solzișori, ale căror larve trăiesc în apă și își construiesc un fel de căsuțe, cilindrice sau conice, din resturi vegetale, nisip și pietricele; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin. Din fr. **tricoptères**.

TRICORD, *tricorduri*, s.n. (Muz.) Scară diatonică din trei trepte, limitată într-un interval de terță sau de cvartă. Din fr. **tricorde**.

TRICORN, *tricornuri*, s.n. Pălărie bărbătească având borurile îndoite în trei colțuri, care se purta în trecut. Din fr. **tricorne**.

TRICOT, *tricoturi*, s.n. Țesătură făcută din fibre textile împletite în ochiuri. ♦ Obiect de îmbrăcăminte făcut din această țesătură. Din fr. **tricot**.

TRICOTA, *tricotez*, vb. I. Tranz. A transforma (manual sau mecanic) firele de lână, de bumbac etc. în tricot; *p. ext.* a confecționa obiecte de îmbrăcăminte prin împletirea în ochiuri a unor fire textile. ♦ *Mașină de tricotate* = mașină pentru efectuarea tricotelor sau a tricoturilor; tricotează. Din fr. **tricoter**.

TRICOTARE, *tricotări*, s.f. Acțiunea de a tricota și rezultatul ei; tricotat. V. **tricota**.

TRICOTAT s.n. Tricotare. V. **tricota**.

TRICOTAJ, *tricotaje*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte obținut din tricot, prin tricotare. Din fr. **tricotage**.

TRICOTER, *-Ă*, *tricoteri*, *-e*, s.m. și f. Muncitor calificat care lucrează la mașinile de tricotate. Din fr. **tricoteur**.

TRICOTEZĂ, *tricoteze*, s.f. 1. Mașină de tricatat. 2. Femeie care tricotează (manual sau mecanic). Din fr. **tricoteuse**.

TRICOTIN s.n. Țesătură specială folosită pentru taioare și mantouri. [Var.: **tricotină** s.f.] Din fr. **tricotine**.

TRICOTOMIE, *tricotomii*, s.f. (Livr.) Diviziune în trei părți. Din fr. **trichotomie**.

TRICOU, *tricouri*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte din tricot de bumbac sau de lână, care acoperă jumătatea de sus a corpului și care se poartă ca o cămașă sau ca un maiou. [Var.: **trico** s.n.] Din fr. **tricot**.

TRICROM, -**Ă**, *tricromi*, -e, adj. Tricromatic. Din fr. **trichrome**.

TRICROMIE s.f. Procedeu de imprimare sau de fotografiere policromă prin suprapunerea a trei culori fundamentale. Din fr. **trichromie**.

TRICTRAC, *trictracuri*, s.n. (Ieșit din uz) Jocul de table. Din fr. **trictrac**.

TRICUSPID, -**Ă**, *tricuspizi*, -de, adj. Care are trei vârfuluri. ♦ *Valvulă tricuspidă* = valvulă a inimii care închide orificiul dintre atriu și ventriculul drept. Din fr. **tricuspid**.

TRIDIMENSIONAL, -**Ă**, *tridimensionali*, -e, adj. Care are trei dimensiuni. Din fr. **tridimensionnel**.

TRIEDRU, *triedre*, s.n. Figură geometrică formată din trei semidrepte concurente aflate în planuri diferite. Din fr. **triedre**.

TRIENAL, -**Ă**, *trienali*, -e, adj. Care durează trei ani; care are loc din trei în trei ani; care are nevoie de trei ani pentru a se termina sau a se dezvolta complet. Din fr. **triennal**.

TRIERARH, *trierarhi*, s.m. Comandant al unei triere. Din fr. **trierarque**.

TRIERĂ, *triere*, s.f. (În Grecia antică) Triremă. Din fr. **trière**.

TRIFAZAT, -**Ă**, *trifazați*, -te, adj. 1. (Despre unele circuite electrice) Format din trei circuite monofazate de curent alternativ, care nu sunt în legătură de fază unele cu altele; trifazic. 2. (Despre mașini electrice) Care funcționează cu un circuit electric trifazat (1). 3. (Despre sisteme fizico-chimice) Format din trei faze. Din fr. **triphase**.

TRIFIDĂ, *trifide*, adj. (Despre frunze) Care este împărțită sau despicată în trei părți până la mijlocul lungimii sau lățimii sale. Din fr. **trifide**.

TRIFOLIAT, -**Ă**, *trifoliați*, -te, adj. (Despre frunze) Care este alcătuit din trei foliole. Din fr. **trifolié**.

TRIFOLIOZĂ, *trifolioze*, s.f. Boală toxică la oi, pricinuită de consumarea în prea mare cantitate a unor specii de trifoi sau de alte leguminoase. Din fr. **trifoliose**.

TRIFORIU, *triforii*, s.n. Tribună îngustă, susținută de coloane subțiri, care înconjură nava centrală în bazilicile romanice și gotice,

deasupra nivelului navelor laterale. Din fr. **triforium**.

TRIFTONG, *triftongi*, s.m. Emisiune în limitele unei singure silabe a trei elemente vocalice cu timbre diferite. Din fr. **triphthongue**.

TRIFURCAT, -**Ă**, *trifurcați*, -te, adj. Cu trei ramuri, cu trei ramificații. Din fr. **trifurqué**.

TRIGAM, -**Ă**, *trigami*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care se căsătorește pentru a treia oară, fără ca în prealabil să fi desfăcut în mod legal celelalte două căsătorii. Din fr. **trigame**.

TRIGAMIE s.f. Situație în care se găsește o persoană trigamă; infracțiune comisă de o persoană trigamă. Din fr. **trigamie**.

TRIGLIF, *trigliffe*, s.n. Ornament al frizei templelor doric, de forma unei plăci dreptunghiulare din piatră cu trei creste în relief (care se repetă la intervale egale). [Var.: **triglifă** s.f.] Din fr. **triglyphe**.

TRIGON, *trigoane*, s.n. 1. Prăjitură în formă de triunghi, preparată din foi de plăcintă umplute cu nuci și muie în sirop; prăjitură în formă de triunghi preparată din aluat franțuzesc umplut cu cremă de vanilie. 2. (În sintagma) *Trigon cerebral* = lamă de materie nervoasă care (împreună cu corpul calos) face legătura între emisferele cerebrale. Din fr. **trigone**.

TRIGONAL, -**Ă**, *trigonal*, -e, adj. (Livr.) Triunghiular (1). Din fr. **trigonal**.

TRIGONOCEFAL, *trigonocefali*, s.m. Nume dat mai multor specii de șerpi veninoși din familia viperelor, care trăiesc în Asia și în America. Din fr. **trigonocéphale**.

TRIGONOMETRIC, -**Ă**, *trigonometrici*, -ce, adj. Care aparține trigonometriei, referitor la trigonometrie; de care se ocupă trigonometria. ♦ *Cerc trigonometric* = cerc cu raza egală cu unitatea și cu sensul de măsurare al arcelor invers același al acelor ceasornicului. *Funcție trigonometrică* = fiecare dintre funcțiile sinus, cosinus, tangentă, cotangentă, secantă și cosecantă. Din fr. **trigonométrique**.

TRIGONOMETRIE s.f. Ramură a matematicii care se ocupă cu studierea proprietăților funcțiilor trigonometrice, a relațiilor dintre aceste funcții și a relațiilor dintre laturile și unghiurile unui triunghi. Din fr. **trigonométrie**.

TRIHOTOMIC, -**Ă**, *trihotomici*, -ce, adj. Împărțit în trei. Din fr. **tricho-tomique**.

TRIHOTOMIE, *trihotomii*, s.f. Împărțire în trei părți, grupe sau specii. Din fr. **trichotomie**.

TRILATERAL, -**Ă**, *trilaterali*, -e, adj. Cu trei laturi. Din fr. **trilatéral**.

TRILINGV, -**Ă**, *trilingvi*, -e, adj. Care vorbește în mod curent trei limbi. ♦ Scris în trei limbi. Din fr. **trilingue**.

TRILION, *trilioane*, s.n. Unitate formată dintr-un miliard de miliarde. Din fr. **trillion**.

TRILOBAT, -**Ă**, *trilobați*, -te, adj. 1. (Despre organele unor plante) Cu trei lobi. 2. (Despre

arcuri, arcade, planuri) În formă de trifoi sau de crin. Din fr. **trilobé**.

TRILOBIT, *trilobiți*, s.m. (La pl.) Clasă de animale artropode marine fosile, caracteristice erei primare, al căror corp era împărțit în trei atât longitudinal, cât și transversal; (și la sg.) animal din această clasă. Din fr. **trilobite**.

TRIOLOGIE, *trilogii*, s.f. Serie de trei opere literare (dramatice ori epice) sau muzicale, aparținând aceluiași autor, care formează o unitate, având personaje comune și reprezentând de obicei trei momente succesive din viața acestora (sau a urmașilor lor). Din fr. **trilogie**.

TRIMESTRIAL, -**Ă**, *trimestriali*, -e, adj. Care ține trei luni, care trebuie executat în timp de trei luni; care are loc o dată la trei luni. Din fr. **trimestriel**.

TRIMORF, -**Ă**, *trimorfi*, -e, adj. Care prezintă trimorfism. Din fr. **trimorphe**.

TRIMORFISM s.n. Posibilitatea pe care o au unele substanțe de a cristaliza în trei sisteme diferite. Din fr. **trimorphisme**.

TRIMOTOR, *trimotoare*, adj. (În sintagma) *Avion trimotor* (și substantivat, n.) = avion cu trei motoare. Din fr. **trimoteur**.

TRINITAR, -**Ă**, *trinitari*, -e, adj. (Livr.) Referitor la trinitate. Din fr. **trinitaire**.

TRINITROCELULOZĂ s.f. (Chim.) Fulmicoton. Din fr. **trinitrocellulose**.

TRINITROGLICERINĂ s.f. (Chim.) Nitroglicerina. Din fr. **trinitroglycérine**.

TRINITROTOLUEN s.n. Substanță solidă, galbenă, cristalină, fabricată din toluen și folosită ca exploziv cu care se încarcă proiectilele de artilerie; trotil. Din fr. **trinitrotoluène**.

TRINOM, *trinoame*, s.n. Expresie algebrică compusă din trei termeni. Din fr. **trinôme**.

TRIOD, *trioduri*, s.n. Carte rituală creștină cuprinzând cântările și rugăciunile din cele zece săptămâni dinainte de Paști. Din fr. **triodi**.

TRIODĂ, *triode*, s.f. Tub electronic cu trei electrozi. Din fr. **triode**.

TRIOLEINĂ s.f. Substanță lichidă conținută de grăsimile vegetale și care reprezintă o combinație a acidului oleic cu glicerina. Din fr. **trioléine**.

TRIOLET, *triolete*, s.n. 1. Poezie de opt (sau șapte) versuri (de câte opt silabe fiecare), în care primul vers este identic cu al patrulea și cu al șaptelea, iar al doilea cu al optulea. 2. Grup de trei note de valoare egală, care se execută în timpul necesar pentru executarea a două dintre ele. Din fr. **triolet**.

TRIONIX, *trionici*, s.m. Broască țestoasă uriașă din țările calde, deosebit de periculoasă prin mușcătura ei. Din fr. **trionix**.

TRIOR, *trioare*, s.n. 1. Mașină agricolă prevăzută cu un cilindru (având pe fața interioară mici alveole) care, prin rotire, separă

semințele de anumite impurități; vânturătoare. 2. (Tehn.) Dispozitiv folosit pentru separarea după dimensiuni a materialelor provenite din concasare. Din fr. **trieur**.

TRIORA, *trioare*, vb. I. Tranz. A separa sau a selecționa semințele cu ajutorul triorului (1). Din fr. **trior**.

TRIOXID, *trioxizi*, s.m. Compus chimic care conține trei atomi de oxigen în moleculă. Din fr. **trioxyde**.

TRIPAFLAVINĂ s.f. Substanță chimică cu acțiune antiseptică, folosită împotriva bacteriilor și protozoarelor. Din fr. **trypaphlavine**.

TRIPANOZOMĂ, *tripanosome*, s.f. Gen de protozoare flagelate, cu corpul fusiform, parazite în sângele și în țesuturile vertebratelor, cărora le provoacă unele boli. Din fr. **tripanosome**.

TRIPARTIT, -**Ă**, *tripartiți*, -te, adj. Care are trei părți; din trei părți. ♦ Care are loc între trei state sau trei partide. Din fr. **tripartite**.

TRIPETAL, -**Ă**, *tripetali*, -e, adj. (Despre flori) Cu corola formată din trei petale. Din fr. **tripétale**.

TRIPLA, *triplez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face de trei ori mai mare; a (se) întrei. Din fr. **tripler**.

TRIPLARE, *triplări*, s.f. Acțiunea de a (se) *tripla* și rezultatul ei. V. **tripla**.

TRIPLET, *triplete*, s.n. Al treilea dintre trei exemplare de același fel. ♦ A treia formă a unor cuvinte care sunt de aceeași proveniență, dar care au intrat în limbă în epoci diferite. Din fr. **triolet**.

TRIPLETĂ, *triplete*, s.f. 1. Bicicletă cu trei locuri. 2. Grup de trei jucători care fac parte din înaintarea (sau apărarea) unei echipe sportive. Din fr. **triplette**.

TRIPLEX s.n. 1. Geam de siguranță format dintr-o foaie de acetat de celuloză fixată între două foi de sticlă. 2. Hârtie groasă alcătuită din trei straturi diferite. Din fr. **triplex**.

TRIPLICITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi triplu. Din fr. **triplicité**.

TRIPLUSALT, *triplusalturi*, s.n. (Sport) Probă athletică de săritură în lungime, în care atletul face trei sărituri legate între ele; triplu. Din fr. **triple-saut** (după **salt**).

TRIPOLAR, -**Ă**, *tripolari*, -e, adj. Care are trei borne spre exterior. Din fr. **tripolaire**.

TRIPOLI s.n. Sediment de bioxid de siliciu alcătuit din scoici și infuzori, întrebuințat în industrie. Din fr. **tripoli**.

TRIPOTAJ, *tripotaje*, s.n. (Livr.) Afacere necinstită; potlogărie, matrapazlăc. [Pl. și: *tripotajuri*] Din fr. **tripotage**.

TRIPSINĂ s.f. Enzimă secretată de pancreas, care descompune proteinele în substanțe mai ușor solubile. Din fr. **trypsiine**.

TRIPTIC, *triptice*, s.n. Tablou compus din trei părți separate (prinse în balamale în așa fel încât

părțile laterale să se închidă peste cea din mijloc), pe care sunt pictate scene sacre și chipuri de sfinți, de zei etc. sau sunt scrise, sub formă de pomelnici, nume de ctitori, de domni etc. ♦ P. gener. Ansamblu alcătuit din trei părți distincte. Din fr. **triptyque**.

TRIPTOFAN s.m. (Chim.) Aminoacid de bază din proteinele naturale. Din fr. **tryptophane**.

TRIREACTOR, *trireactoare*, s.n. Avion cu trei reactoare. Din fr. **triréacteur**.

TRISECTIUNE, *trisectiuni*, s.f. Împărțire în trei părți egale. [Var.: **trisectie** s.f.] Din fr. **trisection**.

TRISEPAL, -*Ă*, *trisepali*, -e, adj. (Despre flori) Cu trei sepal. Din fr. **trisépale**.

TRIȘA, *trișez*, vb. I. Intranz., Tranz. A înșela la jocul de cărți; *p. gener.* a induce în eroare; a păcăli, a înșela. Din fr. **tricher**.

TRIȘERIE, *trișerii*, s.f. (Franțuzism) Trișare. Din fr. **tricherie**.

TRISILAB, *trisolabe*, s.n. Cuvânt sau (mai rar) vers compus din trei silabe. Din fr. **trissyllabe**.

TRISILABIC, -*Ă*, *trisolabici*, -ce, adj. (Despre cuvinte) Compus din trei silabe. Din fr. **trissyllabique**.

TRISMUS, *trismusuri*, s.n. Contractie spastică involuntară a mușchilor mandibulei, care împiedică deschiderea gurii. Din fr. **trismus**.

TRISOMIE, *trisomii*, s.f. (Biol.) Anomalie datorată prezenței unui cromozom suplimentar. Din fr. **trisomie**.

TRISTEARINĂ s.f. (Chim.) substanță solidă răspândită în grăsimile naturale. Din fr. **tristéarine**.

TRIȘOR, *trișori*, s.m. Persoană care trișează (la jocul de cărți). Din fr. **tricheur**.

TRITIU s.n. Izotop greu, radioactiv, al hidrogenului, cu număr de masă 3, instabil, folosit în fizica nucleară. Din fr. **tritium**.

TRITON, *tritoni*, s.m. (Fiz.) Nucleu al atomului de tritium, alcătuit dintr-un proton și doi neutroni. Din fr. **triton**.

TRITONIDĂ, *tritonide*, s.f. Zeiță marină. Din fr. **tritonide**.

TRIVALENT, -*Ă*, *trivalenți*, -te, adj. (Despre elemente chimice) Care are valența 3. Din fr. **trivalent**.

TRIVALENȚĂ, *trivalențe*, s.f. Proprietate a unui element chimic de a avea valența 3. Din fr. **trivalence**.

TRIVIALITATE, *trivialități*, s.f. Însușirea a ceea ce este trivial; lipsă de pudoare, necuviință, nerușinare. ♦ Faptă, atitudine, vorbă etc. trivială. Din fr. **trivialité**.

TRIVIALIZA, *trivializez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face ca un fapt, o idee etc. să devină sau să pară triviale; a vulgariza, a degrada. Din fr. **trivialiser**.

TRIVIALIZARE, *trivializări*, s.f. Faptul de a trivializa. V. **trivializa**.

TRIZAHARIDĂ, *trizaharide*, s.f. Substanță organică din clasa hidraților de carbon, care are molecula formată din trei resturi de monozaharidă. Din fr. **trisaccharide**.

TROACAR, *troacare*, s.n. Palton sau pardesiu femeiesc mai scurt. Din fr. **trois-quarts**.

TROC, *trocuri*, s.n. Schimb în natură, constituind forma cea mai simplă a comerțului. Din fr. **troc**.

TROCANTER, *trocantere*, s.n. 1. Parte a femurului de care se leagă mușchii coapsei. 2. Al doilea segment de la picioarele insectelor. [Var.: **trohanter** s.n.] Din fr. **trochanter**.

TROFEU, *trofee*, s.n. 1. (În antichitate) Armura unui dușman învins, așezată de obicei pe un trunchi de copac, în semn de victorie; *p. ext.* monument ridicat în amintirea unei victorii sau în cinstea unui erou, pe care se așezau de obicei armele învinsului. 2. Pradă de război luată de la un inamic. 3. Parte a unui animal vânat păstrată pentru valoarea sau frumusețea ei. 4. Cupă, obiect ornamental oferit învingătorului într-o întrecere sportivă. Din fr. **trophée**.

TROFIC, -*Ă*, *trofici*, -ce, adj. Privitor la nutriție, care întreține nutriția. Din fr. **trophique**.

TROFIE, *trofi*, s.f. Trofism. Din fr. **trophie**.

TROFISM, *trofisme*, s.n. Stare dinamică a nutriției; trofie. Din fr. **trophisme**.

TROFOPATIE, *trofopatii*, s.f. Maladie care afectează nutriția generală. Din fr. **trophopathie**.

TROGLOBIE, *troglobii*, s.f. Viețuitoare care trăiește în peșteri, fiind adaptată la condițiile acestui mediu. ♦ (Adjectival) *Animale troglobii*. Din fr. **troglobie**.

TROGLODIT, -*Ă*, *troglođiti*, -te, s.m. și f. 1. Om care trăiește în caverne. ♦ (Adjectival) *Populație troglodită*. 2. Fig. Om cu un nivel de trai extrem de scăzut, care duce o viață primitivă. ♦ Epitet dat unui om grosolan, necivilizat, retrograd. Din fr. **troglođyte**.

TROHAIC, -*Ă*, *trohaici*, -ce, adj. Compus format din trohei. ♦ Metru trohaic = sistem de versificație a căruia structură are la bază troheul. Din fr. **trochaïque**.

TROHEU, *trohei*, s.m. Picior de vers alcătuit dintr-o silabă lungă și una scurtă (în metrica poeziei antice) sau dintr-o silabă accentuată și una neaccentuată (în poezia modernă). Din fr. **trochée**.

TROHOIDĂ, *trohoide*, s.f. Curbă descrisă de un punct al unui cerc care se deplasează pe o suprafață plană. Din fr. **trochoide**.

TROLEIBUZ, *troleibuze*, s.n. Vehicul rutier de transport în comun, cu tracțiune electrică, asemănător cu autobuzul, prevăzut cu troleu; troleu (2). Din fr. **trolleybus**.

TROLIU, *troliri*, s.n. Dispozitiv folosit pentru deplasarea (în sens vertical) a unei sarcini, alcătuit din una sau din două tobe care se pot roti

în jurul axelor lor și pe care se înfășoară un cablu fixat cu un capăt de tobă și cu celălalt de sarcina pe care trebuie să o deplaseze. - După fr. **treuil**.

TROMBĂ, *trombe*, s.f. 1. Coloană înaltă de apă de formă conică, ridicată de vârtejurile de vânt, care o fac să se învârtască cu mare iuteală în jurul ei însăși. ♦ Vânt în formă de vârtej cu axă verticală sau puțin înclinată și cu o mare viteză; *p. ext.* coloană de fum, de praf etc. ridicată de un vânt puternic; vârtej. 2. Tub prin care se face ventilația în încăperile de jos ale unui vapor. Din fr. **trombe**.

TROMBECTOMIE, *trombectomii*, s.f. (Med.) Extragere a cheagului de sânge fixat într-un segment vascular. Din fr. **thrombectomie**.

TROMBINĂ, *trombine*, s.f. Enzimă care participă la procesul de coagulare a sângelui. Din fr. **thrombine**.

TROMBLON, *trombloane*, s.n. Pușcă foarte scurtă a cărei țeavă avea gura răsfântă ca la trompetă. Din fr. **tromblon**.

TROMBOCHINAZĂ, *trombochinaze*, s.f. Enzimă prezentă în țesuturi, care, în contact cu ionii de calciu, provoacă coagularea sângelui; tromboplastină. Din fr. **thrombokinasă**.

TROMBOCITOPENIE s.f. Scădere anormală a numărului de trombocite din sânge, manifestată prin hemoragii, purpură, ameteți etc. Din fr. **thrombocytopenie**.

TROMBOFLEBITĂ, *tromboflebite*, s.f. Inflamație a peretelui unei vene și formare de cheaguri de sânge care pot duce la obturarea totală sau parțială a venei și la provocarea emboliilor. Din fr. **thrombophlébite**.

TROMBON, *tromboane*, s.n. 1. Instrument muzical de suflat făcut din alamă, mai mare decât trompeta, cu timbrul mai aspru și mai puternic decât aceasta. 2. (Fam.) și peior. Gură (considerată ca organ al vorbirii). 3. (Fam.; la pl.) Minciuni; păcăleli, exagerări. Din fr. **trombone**.

TROMBONI, *trombonesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A minți; a păcăli; a exagera. V. **trombon**.

TROMBONIST, *tromboniști*, s.m. 1. Instrumentist care cântă din trombon. 2. (Fam.) Epitet dat unei persoane căreia îi place să exagereze, să mintă. Din fr. **tromboniste**.

TROMBOPATIE, *trombopatii*, s.f. (Med.) Predispoziție de a face tromboză. Din fr. **thrombopathie**.

TROMBOPLASTINĂ, *tromboplastine*, s.f. Trombochinază. Din fr. **thromboplastine**.

TROMBOPOIEZĂ, *trombopoieze*, s.f. (Biol.) Proces de formare a trombocitelor. Din fr. **thrombopoïèse**.

TROMBOZĂ, *tromboze*, s.f. Boală provocată de astuparea unui vas sangvin cu un cheag de sânge. Din fr. **thrombose**.

TROMPĂ, *trompe*, s.f. 1. Excreșcență carnoasă în formă de tub, care prelungește nasul la elefant, la tapir etc. și care servește la pipăit și la apucat. ♦ Prolungire a capului sau a gurii la unele animale nevertebrate (care servește la supt). 2. Canal prin care se elimină ovulele formate în ovar. 3. (În sintagma) *Trompa lui Eustache* = canal interior al urechii, care face legătura între timpan și faringe. 4. Aparat folosit pentru ventilarea sau evacuarea gazelor dintr-un recipient, dintr-o încăpere etc., pentru a realiza un vid. 5. Element de construcție în formă de boltă trunchiată, înlesnind de obicei trecerea de la un plan pătrat la un plan poligonal sau circular. Din fr. **trompe**.

TROMPET, **-Ă**, *trompeți, -te*, s.m. și f. Trompetist(ă). Din fr. **trompette**.

TROMPETA, *trompete*, s.f. Instrument muzical de suflat, alcătuit dintr-un tub de alamă îndoit de două ori și terminat la un capăt cu o deschizătură în formă de pânle; goarnă. Din fr. **trompette**.

TROMPETAȘ, *trompetași*, s.m. (Înv.) Trompetist. - **Trompetă** + suf. *-aș*.

TROMPETIST, **-Ă**, *trompetiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la trompetă; trompet, trompețas, trâmbițaș, gornist. Din fr. **trompettiste**.

TRON, *tronuri*, s.n. Scaun, jeț (sculptat și împodobit) pe care stau monarhii la ceremonii; *p. ext.* simbol al domniei. ♦ Expr. *A se urca* (sau *a se sui*) *pe tron* = a ocupa domnia, a fi încoronat ca monarh. ♦ Fig. Puterea suverană a monarhilor; domnie. ♦ Scaun, jeț special pe care stau prelați (sau suveranii) în timpul unor ceremonii religioase. Din fr. **trône**.

TRONA, *tronez*, vb. I. Intrans. A se afla pe tron¹; a domni, a guverna. ♦ Fig. A domina, a adopta o poziție de superioritate; a-și da aere, importanță. Din fr. **trôner**.

TRONARE, *tronări*, s.f. Acțiunea de a trona și rezultatul ei. V. **trona**.

TRONCONIC, **-Ă**, *tronconici, -ce*, adj. (Rar) Care are forma unui trunchi de con. Din fr. **tronconique**.

TRONCON, *tronconuri*, s.n. (Rar) Trunchi de con. Din **tronconic** (derivat regresiv).

TRONSON, *tronsoane*, s.n. Parte dintr-un obiect, dintr-un organ de mașină sau dintr-o construcție având o particularitate distinctă și delimitată de rest prin anumite elemente de legătură sau prin repere. Din fr. **tronçon**.

TROPIC, **-Ă**, *tropici, -ce*, adj. (Livr.) Referitor la tropi; figurat, metaforic. Din fr. **tropique**.

TROPICAL, **-Ă**, *tropicali, -e*, adj. Care ține de tropice, care se află în regiunea tropicelor, specific tropicelor. ♦ *Căldură tropicală* = căldură dogoritoare, caniculară. Din fr. **tropical**.

TROPICALIZARE, *tropicalizări*, s.f. Ansamblu de operații executate pentru ca o piesă, un aparat, o instalație etc. să poată rezista

la oscilațiile de temperatură din zonele tropicale.

- După fr. **tropicalisation**.

TROPICALIZA, *tropicalizez*, vb. I. Tranz.

A executa operațiile de tropicalizare. Din **tropicalizare** (derivat regresiv).

TROPICALIZAT, -Ă, *tropicalizați*, -te, adj. (Despre piese, aparate, instalații etc.) Căruia i s-au aplicat tratamente de tropicalizare. V. **tropicaliza**.

NETROPICALIZAT, -Ă, *netropicalizați*, -te, adj. (Despre piese, aparate, instalații etc.) Căruia nu i s-au aplicat operații de tropicalizare. - Ne- + **tropicalizat**.

TROPISM, *tropisme*, s.n. Tendință de acomodare și de orientare a unui organism vegetal fixat de pământ, într-o anumită direcție, sub influența unei excitații exterioare ca lumina, căldura, gravitația, umiditatea etc. Din fr. **tropisme**.

TROPOLOGIE s.f. 1. Limbaj figurat. 2. Disciplina care se ocupă cu studierea tropilor. Din fr. **tropologie**.

TROPOPAUZĂ s.f. Strat al atmosferei intermediar între troposferă și stratosferă. Din fr. **tropopause**.

TROPOSFERĂ s.f. Stratul inferior al atmosferei, care atinge suprafața solului și în care se produc fenomenele meteorologice obișnuite. Din fr. **troposphere**.

TROTA, pers. 3 *trotează*, vb. I. Intrans. (Despre caii de curse) A merge la trap; a avea un trap frumos și elegant. Din fr. **trotter**.

TROTINA, pers. 3 *trotinează*, vb. I. Intrans. (Despre cai) A nu păstra pasul regulat, a bate pasul aproape pe loc. Din fr. **trottiner**.

TROTINETĂ, *trotinete*, s.f. Mic vehicul pentru copii, compus dintr-o scândură dreptunghiulară montată pe două roți și articulată cu o bară perpendiculară pe ea, servind ca bară de direcție, și care se pune în mișcare prin împingerea cu un picior. Din fr. **trottinette**.

TROTTEUR, *trotteuri*, s.m., adj. 1. S.m. Cal cu trapul întins și ridicat; trăpaș. 2. Adj. (Despre încălțăminte de damă) Cu toc gros, înalt de trei-patru cm, și cu model sport, comod și rezistent. Din fr. **trotteur**.

TROTUAR, *trotuare*, s.n. Porțiune marginală special amenajată din suprafața unei străzi, mai ridicată decât partea carosabilă, rezervată circulației pietonilor. Din fr. **trottoir**.

TRUBADUR, *trubaduri*, s.m. Poet-cântăreț provençal din evul mediu; *p. gener.* poet-cântăreț care călătorea din loc în loc. Din fr. **troubadour**.

TRUC¹, *trucuri*, s.m. Manevră abilă prin care cineva încearcă să mascheze realitatea; șiretlic, stratagemă, viclenie. Din fr. **truc**.

TRUC², *trucuri*, s.n. Cadrul suspendat pe una sau pe două osii și pe care se montează suprastructura unui vagon de tramvai. Din fr. **truc**, **truck**.

TRUCAJ, *trucaje*, s.n. Procedeu tehnic folosit în teatru și în cinematografie pentru a crea o iluzie optică sau acustică spectaculoasă. Din fr. **truquage**, **trucaje**.

TRUCA, *truchez*, vb. I. Tranz. A folosi trucuri¹ sau trucaje. Din fr. **truquer**.

TRUCARE s.f. Acțiunea de a *truca* și rezultatul ei. V. **truca**.

TRUCAT, -Ă, *trucați*, -te, adj. (Despre scene din filme, din piese de teatru etc.) În care s-au folosit trucaje. V. **truca**.

NETRUCAT, -Ă, *netrucați*, -te, adj. (Despre scene din filme, din piese de teatru etc.) în care nu s-au folosit trucaje. - Ne- + **trucat**.

TRUCĂ s.f. (Cin.) Utilaj complex folosit pentru filmări combinate. Din fr. **truc**. Cf. engl. **trick**.

TRUCULENȚĂ, *truculențe*, s.f. Asprime, violență, brutalitate; lipsă de bun-simț, obraznicie. Din fr. **truculence**.

TRUFĂ, *trufe*, s.f. 1. Nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile de culoare violetă-negricioasă, în formă de cartofi, care cresc în pământ (*Tuber*). 2. Produs de cofetărie făcut dintr-o cremă de ciocolată. Din fr. **truffe**.

TRUISM, *truisme*, s.n. (Livr.) Adevăr evident, banal; loc comun. Din fr. **truisme**.

TRUPĂ, *trupe*, s.f. 1. Totalitatea militarilor care își fac serviciul militar. ♦ (La pl.) Forțele armate ale unei țări, ale unei regiuni, ale unei specialități etc.; oaste. 2. Colectiv de actori ai unui teatru sau ai unui circ; ansamblu. Din fr. **troupe**.

TRUSĂ, *truse*, s.f. Geantă sau cutie specială în care se țin instrumente sau obiecte de primă necesitate, folosite în exercitarea unei profesii sau pentru toaletă; totalitatea instrumentelor sau obiectelor din această geantă sau cutie. Din fr. **trousse**.

TRUSOU, *trusouri*, s.n. Rufărie de corp, de pat, de masă etc. confecționată pentru o fată (în vederea căsătoriei); rufăria unui nou-născut. Din fr. **trousseau**.

TRUST, *trusturi*, s.n. Monopol în cadrul căruia proprietatea asupra unor întreprinderi este unificată, proprietarii lor devenind acționari, iar producția și finanțele întreprinderilor respective fiind reglementate de un consiliu de administrație. Din fr. **trust**, (2) după rus. **trést**.

TRUVABIL, -Ă, *truvabili*, -e, adj. (Franțuzism) De găsit, care poate fi găsit. Din fr. **trouvable**.

TRUVER, *truveri*, s.m. Poet-cântăreț francez din evul mediu, în nordul Franței. Din fr. **trouvère**.

TUAREGI s.m. pl. Numele unei populații care locuiește în partea centrală a Saharei, în munții Ahaggar și în deșerturile de la nordul Nigerului. Din fr. **Touaregs**.

TUBA, *tubez*, vb. I. Tranz. A consolida pereții unei guri de sondă prin introducerea unei coloane de tuburi în interiorul ei. Din fr. **tuber**.

TUBAJ, *tubaje*, s.n. (Med.) Metodă de examen clinic care constă în introducerea unui tub de cauciuc sau metalic în stomac sau în duoden pentru extragerea și analiza sucurilor respective. ♦ *Tubaj laringian* = introducerea unui tub metalic în laringe în caz de asfixie. Din fr. **tubage**.

TUBERCULAT, -Ă, *tuberculați, -te*, adj. (Despre plante). Cu tuberculi. ♦ (Despre unele organe) Acoperit cu mici tuberculi sau proeminente. Din fr. **tuberculé**.

TUBERCULINĂ, *tuberculine*, s.f. Produs biologic obținut din culturile pe medii lichide ale bacilului tuberculozei, folosit pentru a diagnostica (și a trata) tuberculoza. Din fr. **tuberculine**.

TUBERCULIZA, *tuberculizez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) îmbolnăvi de tuberculoză. Din fr. **tuberculiser**.

TUBERCULOS, -OASĂ, *tuberculoși, -oase*, adj., s.m. și f. Bolnav de tuberculoză. Din fr. **tuberculeux**.

TUBERCULOSTATIC, -Ă, *tuberculostatici, -ce*, adj., s.n. (Substanță) care împiedică înmulțirea bacilului tuberculozei. Din fr. **tuberculostatique**.

TUBERCULOZĂ, *tuberculoze*, s.f. Boală infecțioasă și contagioasă produsă de localizarea bacilului Koch la plămâni, la intestine, la oase etc. care poate provoca distrugerea țesutului, supurații etc.; boală seacă. Din fr. **tuberculose**.

TUBEROZĂ, *tuberoze*, s.f. (Bot.) Chiparoasă. Din fr. **tubéreuse**.

TUBIFORM, -Ă, *tubiformi, -e*, adj. Care are forma unui tub. Din fr. **tubiforme**.

TUBULAR, -Ă, *tubulari, -e*, adj. Care este în formă de tub. ♦ Care este prevăzut cu tuburi. Din fr. **tubulaire**.

TUBULURĂ, *tubuluri*, s.f. Bucată scurtă de țesătură înbinată etanș cu peretele unui recipient sau al unei conducte pentru a realiza un racord sau pentru a permite scurgerea fluidului din recipient sau din conductă. Din fr. **tubulure**.

TUDESC, -Ă, *tudești*, adj. (Înv.) German. Din fr. **tudesque**.

TUF, *tufuri*, s.n. Rocă formată prin acumularea și consolidarea cenușii, nisipului etc. provenite din erupțiile vulcanice. ♦ *Tuf calcaros* = rocă sedimentară formată prin depunerea bicarbonatului de calciu din apele calcaroase. Din fr. **tuf**.

TUIA, *tuia* s.f. (Bot.) Arborele-vieții. Din fr. **thuya**.

TUL, *tuluri*, s.n. Țesătură de mătase, de bumbac sau din fire sintetice foarte fină și străvezie, alcătuită din ochiuri rotunde sau poligonale. Din fr. **tulle**.

TULAREMIE, *tularemie*, s.f. Boală infecțioasă și contagioasă a animalelor rozătoare, produsă de o bacterie și transmisibilă animalelor domestice și oamenilor, manifestată prin febră, frisoane, vărsături etc. Din fr. **tularémie**.

TULIPĂ, *tulipe*, s.f. (Bot.) Lalea. Din fr. **tulipe**.

TULIU s.n. Element chimic din grupul pământurilor rare. Din fr. **thulium**.

TUMEFACȚIE, *tumefacții*, s.f. Umflătură patologică apărută într-o regiune a corpului, datorită unei infecții, unei tulburări circulatorii etc.; umflătură. Din fr. **tumefaction**.

TUMEFIA, pers. 3 *tumefiază*, vb. I. Refl. (Despre țesuturi) A-și mări volumul datorită unei tumefacții; a se umfla. Din fr. **tuméfier**.

TUMEFIAT, -Ă, *tumefiați, -te*, adj. (Despre țesuturi) Care are o tumefacție; umflat. V. **tumefia**.

TUMEFIERE, *tumefieri*, s.f. Faptul de a se *tumefia*. V. **tumefia**.

TUMESCENT, -Ă, *tumesceți, -te*, adj. (Med.: despre țesuturi) Care se umflă. Din fr. **tumescent**.

TUMESCENTĂ, *tumescește*, s.f. (Med.) Tumefacție. Din fr. **tumescence**.

TUMORAL, -Ă, *tumoral, -e*, adj. Referitor la tumoare, de tumoare. Din fr. **tumoral**.

TUMULAR, -Ă, *tumulari, -e*, adj. Care aparține unui tumul, privitor la un tumul; *p. ext.* de mormânt, funerar. Din fr. **tumulaire**.

TUNEL, *tuneluri*, s.n. Galerie subterană care traversează un masiv muntos sau deluros sau trece pe sub nivelul solului, pe sub o apă etc., servind drept cale de comunicație. [Pl. și: *tunele*] Din fr. **tunnel**.

TUNELIST, *tuneliști*, s.m. Muncitor specializat în construirea de tuneluri. - **Tunel** + suf. -*ist*.

TUNGSTEN s.n. (Chim.) Wolfram. Din fr. **tungstène**.

TUNICIER, *tunicieri*, s.m. (La pl.) Încrengătură de animale marine cu corpul în formă de sac sau de butoi, acoperit cu o teacă formată dintr-o substanță celulozică (*Urochordata*); (și la sg.) animal din această încrengătură; urocordat. Din fr. **tuniciers**.

TUNISIAN, -Ă, *tunisieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Tunisiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Tunisiei sau populației ei, privitor la Tunisia sau la populația ei. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de tunisieni. Din fr. **tunisien**.

TUPEU, (rar) *tupeuri*, s.n. Îndrăzneală, cutezanță care întrece limita cuvenită; obrăznicie, impertinență. Din fr. **toupet**.

TUR, *tururi*, s.n. 1. Mișcare circulară a unui corp în jurul unui ax sau al unui punct fix, efectuată până la revenirea în punctul de plecare; înconjur; (sport) distanță egală cu lungimea

pistei, considerată de la punctul de plecare al sportivului; mișcare liniară pe un traseu, cu revenirea la punctul de plecare; tură¹ (2). ♦ *Tur-retur* sau *tur și retur* = dus și întors, plecare și sosire. *Tur de orizont* = observare succesivă, cu un instrument optic sau cu ochiul liber, a unei regiuni, a unei porțiuni de teren etc., de obicei cu scopul de a întocmi un plan, o schiță etc.; *fig.* privire de ansamblu asupra unei probleme. ♦ Expr. *A trage primul tur de manivelă* = a începe turnarea unui film. 2. Plimbare scurtă pe un anumit traseu; raită. ♦ Acțiune, inițiativă, întreprindere care cere efort, perseverență, îndemânare. *Un tur de forță*. 3. Parte dintr-o competiție sportivă organizată după anumite norme, constând dintr-un șir de etape, care reprezintă prima jumătate din totalul etapelor. ♦ Întrecere sportivă, mai ales de ciclism, în cursul căreia se parcurge un circuit pe distanță lungă, cu scurte opriri. 4. (La jocul de cărți) Ciclu de jocuri în care fiecare partener distribuie, pe rând, cărțile. [Pl. și: *ture*] Din fr. **tour**.

TURAȚIE, *turații*, s.f. Mișcare circulară a unei piese în jurul unui ax; rotație. ♦ Număr de rotații efectuate de un corp rotitor într-o unitate de timp. - **Tur** + suf. *-ație* (după *rotație*).

TURĂ¹, *ture*, s.f. 1. Totalitatea salariaților care lucrează în același timp și după același program într-o întreprindere sau instituție în care se lucrează cu mai multe schimburi; schimb. ♦ Intervalul de timp cât lucrează o tură¹ (1). 2. (Rar) Tur (1). 3. (Inv. și reg.) Rișcă. Din fr. **tour**. **TURĂ**², *ture*, s.f. Piesă, în formă de turn, la jocul de șah; turn (2). Din fr. **tour**.

TURBĂ, *turbe*, s.f. Varietate de cărbune inferior, format prin carbonizarea parțială a unor resturi de plante de mlaștină și folosit mai ales drept combustibil. Din fr. **tourbe**.

TURBOS, **-OASĂ**, *turboși*, *-oase*, adj. (Despre terenuri, locuri) Cu turbă. - **Turbă** + suf. *-os*.

TURBIDIMETRU, *turbidimetre*, s.n. (Fiz.) Aparat folosit pentru măsurarea turbidității suspensiilor prin compararea subiectivă a transparenței mediului analizat cu aceea a unei probe etalonate; tolometru. Din fr. **turbidimètre**.

TURBIDITATE s.f. 1. Concentrație de particule solide în suspensie în apa râurilor și lacurilor. 2. Proprietate a unui mediu dispers de a împrăști lumina incidentă. Din fr. **turbidité**.

TURBINĂ, *turbine*, s.f. Motor alcătuit dintr-un rotor (solidarizat cu un arbore) și dintr-un stator, care transformă energia potențială a unui fluid în energie mecanică de corp solid. Din fr. **turbine**.

MICROTURBINĂ, *microturbine*, s.f. Turbină de dimensiuni reduse folosită în microhidrocentrale. - **Micro** + **turbină**.

TURBION, *turbioane*, s.n. (Rar) Vârtej (de apă sau de aer). Din fr. **tourbillon**.

TURBIONAR, **-Ă**, *turbionari*, *-e*, adj. (Fiz.; despre mișcarea unui fluid) Turbulent (2). Din fr. **tourbillonnaire**.

TURBOALTERNATOR, *turboalternatoare*, s.n. Turbogenerator de curent alternativ. Din fr. **turbo-alternateur**.

TURBOCAROTIERĂ, *turbocarotiere*, s.f. Carotieră de construcție specială, care poate lucra la turații înalte caracteristice forajului cu turbina. Din fr. **turbocarotière**.

TURBOCOMPRESOR, *turbocompresoare*, s.n. Compresor format dintr-un stator și dintr-un rotor cu palete, folosit la comprimarea gazelor. Din fr. **turbocompresseur**.

TURBOFOR, *turbofoare*, s.n. Turbină folosită la forarea unei sonde; turbobur. Din fr. **turbophore**.

TURBOFORAJ, *turboforaje*, s.n. (Min.) Forare cu ajutorul turboforului. Din fr. **turboforage**.

TURBOPOMPĂ, *turbopompe*, s.f. Agregat alcătuit dintr-o pompă (în general cu rotor) și o turbină care o antrenează, folosit la pompare. Din fr. **turbopompe**.

TURBOPROPULSOR, *turbopropulsoare*, s.n. Motor termic de avion asemănător cu turboreactorul, dar la care forța de propulsie se realizează și prin intermediul elicei. Din fr. **turbopropulseur**.

TURBOREACTOR, *turboreactoare*, s.n. Reactor echipat cu un compresor care comprimă (cu ajutorul unei turbine) aerul atmosferic și îl trimite sub presiune în camera de ardere, folosit la propulsia unui avion de mare viteză. Din fr. **turboréacteur**.

TURBOSTATOREACTOR, *turbostatoreactoare*, s.n. Motor cu reacție rezultat din combinația unui statorreactor și a unui turboreactor în vederea atingerii unor viteze de zbor de ordinul machilor. Din fr. **turbostatoréacteur**.

TURBOSUFLANTĂ, *turbosuflyante*, s.f. Suflantă cu rotor. Din fr. **turbosoufflante**.

TURBOVENTILATOR, *turboventilatoare*, s.n. Agregat alcătuit dintr-un ventilator și o turbină care îl antrenează, folosit pentru realizarea tirajului forțat la locomotiva cu aburi. Din fr. **turboventilateur**.

TURCHIN, **-Ă**, *turchini*, *-e*, adj., s.f. (Rar). Adj. De culoare albastru închis. 2. S.f. Varietate de turcoază. Din fr. **turquin**.

TURCOAZ adj. invar. (Livr.) De culoare albastră-verzuie (ca peruzeaua). Din fr. **turquoise**.

TURCOAZĂ, *turcoaze*, s.f. (Livr.) Peruzeaua. Din fr. **turquoise**.

TURCOFIL, **-Ă**, *turcofili*, *-e*, s.m. și f. Persoană care manifestă simpatie pentru poporul turc, cultura și civilizația turcă. Din fr. **turcophile**.

TURELĂ, *turele*, s.f. Locaș blindat (în formă de cupolă) care se poate roti în jurul unui ax și care adăpostește tunurile la tancuri, vapoare, avioane, cazemate etc. Din fr. **tourelle**.

TURF, *turfuri*, s.n. (Livr.) Hipodrom; *p. ext.* cursă de cai. Din fr. **turf**.

TURFIST, *turfști*, s.m. (Livr.) Persoană care frecventează cursele de cai (și care face pariuri). Din fr. **turfiste**.

TURGESCENT, -Ă, *turgescenți*, -te, adj. (Med.) Umflat. Din fr. **turgescent**.

TURGESCENȚĂ s.f. **1.** (Med.) Umflare locală a unui țesut, datorită acumulării de lichide. **2.** (Bot.) Umflare a celulei vegetale, datorită apei care a pătruns în interiorul ei. Din fr. **turgescence**.

TURMALINĂ, *turmaline*, s.f. Nume dat mai multor silicați naturali de sodiu, calciu, magneziu și aluminiu, cu bor, cristalizați și divers colorați, folosiți ca pietre semiprețioase sau în optică, radiotehnică etc. Din fr. **tourmaline**.

TURMENTA, *turmentez*, vb. I. Refl. și tranz. (Livr.) A (se) îmbăta. Din fr. **tourmenter**.

TURMENTARE, *turmentări*, s.f. Acțiunea de a (se) *turmenta* și rezultatul ei. V. **turmenta**.

TURMENTAT, -Ă, *turmentați*, -te, adj. (Livr.) Beat. V. **turmenta**.

TURNA, *turnez*, vb. I. Tranz. A înregistra succesiv pe peliculă, cu un aparat de luat vederi, secvențele care alcătuiesc un film cinematografic; *p. gener.* a realiza sau a participa la realizarea unui film cinematografic. Din fr. **tourner**.

TURNARE, *turnări*, s.f. Acțiunea de a *turna*; turnat. V. **turna**.

TURNAT s.n. Turnare. V. **turna**.

RETURNA, *returnez*, vb. I. Tranz. A turna din nou un film. - **Re-** + **turna**.

RETURNARE, *returnări*, s.f. Acțiunea de a *returna*. V. **returna**.

RETURNAT, -Ă, *returnați*, -te, adj. (Despre filme) Care a fost turnat din nou. V. **returna**.

TURNANT, -Ă, *turnanți*, -te, adj., s.f. **1.** Adj. Care se învârtă în jurul unui ax central; rotitor. ♦ *Ușă* (sau *poartă*) *turnantă* = ușă (sau poartă) formată din mai multe aripi, care se rotesc în jurul unui ax vertical central. *Placă turnantă* = placă mobilă de oțel sau de fontă, prevăzută cu șine, folosită în depouri și ateliere pentru a permite locomotivelor și vagoanelor trecerea de pe o linie pe alta, sau întoarcerea lor. **2.** S.f. Mică bibliotecă care se poate învârti în jurul unui ax central. **3.** S.f. Loc unde cotește (în forma unui arc de cerc) un drum, o pistă sportivă. Din fr. **tournant**.

TURNESOL s.n. Materie colorantă extrasă din unele specii de licheni, folosită ca reactiv chimic

pentru determinarea caracterului acid sau bazic al unei soluții sau al unei substanțe. Din fr. **tournesol**.

TURNEU, *turnee*, s.n. Deplasare pe care o face un artist sau un ansamblu artistic în mai multe localități (sau țări), spre a da o serie de reprezentanții; deplasare pe care o face un sportiv sau o echipă sportivă în diverse localități (sau țări), pentru a susține o serie de meciuri, de întâlniri. ♦ Călătorie oficială pe care o face o personalitate (politică) în diverse localități (sau țări), după un program dinainte stabilit. Din fr. **tournée**.

TURNICHET, *turnichete*, s.n. **1.** (Mar.) Rola montată pe un ax vertical servind la schimbarea direcției unei parâme sau a unui lanț de ancoră. **2.** Masă rotativă pe care se așază sticlele spre a fi umplute. **3.** Bare în cruce instalate la intrarea în parcuri, stadioane etc., care se rotesc, permițând trecerea către unei singure persoane. Din fr. **tourniquet**.

TURNURĂ, *turnuri*, s.f. **I. 1.** Schimbare (neasteptată) survenită în desfășurarea unor împrejurări, unor evenimente etc.; cotitură, întorsătură. **2.** Fel în care se prezintă lucrurile, fenomenele etc. ♦ Spec. Fel în care sunt așezate cuvintele într-o frază. **II.** Perniță sau bucată de stofă pe care femeile o purtau odinioară sub rochie, la spate, mai jos de talie. Din fr. **turnure**.

TUSIGEN, -Ă, *tusigeni*, -e, adj. (Med.) Care produce tuse. Din fr. **tussigène**.

TUSOR subst. Mătase naturală produsă de larvele unor specii de fluturi de noapte și folosită pentru umbrele, parașute, etc. Din fr. **tussor**.

TUȘA, *tușez*, vb. I. Tranz. **1.** (Franțuzism) A emoționa. **2.** A verifica netezimea suprafețelor metalice de contact sau de sprijin ale unui element de mașină. Din fr. **toucher**.

TUȘARE, *tușări*, s.f. (Franțuzism) Acțiunea de a *tușa*. V. **tușa**.

TUȘĂ, *tușe*, s.f. **1. 1.** Mică piesă de metal pe care este imprimată o literă, o cifră sau un semn convențional, fixată la capătul unei pârgii articulate a mașinii de scris, de calculat, de cules. **2.** Clapă la orgă sau la pian. **II.** Limită regulamentară a unor terenuri sportive (trasată cu o linie vizibilă). ♦ Scoatere a mingii dincolo de tușă¹ (**II 1**) și repunerea ei în joc. **III.** Lovitură care atinge pe adversar, la jocul de scrimă. **IV.** Felul de a aplica culoarea cu pensula pe pânza unui tablou, care definește stilul unui pictor. Din fr. **touché**.

TUȘAVERAJ s.n. (La jocul de scrimă) Raport dintre punctele obținute într-un meci de cei doi adversari. - De la **tușă** (după *golaveraj*).

TUȘIER, *tușieri*, s.m. Arbitru secundar la un joc sportiv, care supraveghează

desfășurarea jocului de pe marginea terenului. - **Tușă** + suf. *-ier*.

TUȘEU, *tușeuri*, s.n. **1.** Palpare a unui organ anatomic, intern sau a unei cavități anatomice naturale, spre a constata starea lor; metodă de investigarea unei cavități naturale. **2.** Felul în care un pianist atinge clapele pianului în timpul execuției unei piese muzicale. **3.** (Impr.) Tușă (**IV**). Din fr. **toucher**.

TUTĂ, *tute*, s.f. Instrument în formă de cilindru, folosit pentru a prinde și scoate țevile rămase accidental în gaura unei sonde. Din fr. **tute**.

TUTU, *tutuuri*, s.n. Costum de dans pentru balerine (în dansul clasic), făcut din mai multe fuste suprapuse scurte și transparente. Din fr. **tutu**.

ȚARINĂ, *țarine*, s.f. **1.** Soția țarului. **2.** Titlu dat împărăteselor Rusiei; persoană care purta acest titlu. Din fr. **tsarine**.

ȚARISM s.n. Formă de guvernământ monarhică în care puterea supremă aparținea țarului; regimul țarist. Din fr. **tsarisme**.

ȚARIST, -**Ă**, *țariști*, -*ste*, adj. Care aparține țarului, privitor la țar; partizan al țarului sau al țarismului. Din fr. **tsariste**.

UBICUITATE s.f. (Livr.) Însușire atribuită cuiva (de obicei divinității) de a putea fi prezent pretutindeni (sau în mai multe locuri) în același timp. Din fr. **ubiquité**.

UBICVIST, -**Ă**, **ubicviști**, -*ste*, adj. **1.** (Despre plante) Care trăiește și se dezvoltă la fel de bine în condiții de mediu diferite. **2.** (Fam.; despre oameni) Care pare a se afla în mai multe locuri deodată. Din fr. **ubiquiste**.

UDOMETRU, *udometre*, s.n. (Met.) Pluviometru. Din fr. **udomètre**.

UED, *ueduri*, s.n. Vale largă caracteristică unor deșerturi (din Africa de nord și Arabia), cu fundul acoperit cu nisip și pietriș, prin care se scurg apele ploilor torențiale sau unele ape curgătoare nepermanente. Din fr. **oued**.

UFOLOG, *ufologi*, s.m. Cercetător al farfuriilor zburătoare. Din fr. **ufologue**.

UGANDEZ, -**Ă**, *ugandezi*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană născută și crescută în Uganda. **2.** Adj., s.m. și f. (Locuitor) din Uganda. Din fr. **ougandais**.

ULCERA, *ulcer*, vb. I. Refl. și tranz. A căpăta sau a produce o ulcerăție. Din fr. **ulcérer**.

ULCERAT, -**Ă**, *ulcerați*, -*te*, adj. Care prezintă un ulcer (**1**) sau o ulcerăție. V. **ulcera**.

ULCERATIE, *ulcerații*, s.f. Leziune a pielii sau a unor mucoase; helcoză; *spec.* ulcer (**1**). Din fr. **ulcération**.

ULCEROS, -**OASĂ**, *ulceroși*, -*oase*, adj. s.m. și f. **1.** Adj. Care prezintă un ulcer (**1**), referitor la ulcer, provenit dintr-un ulcer. **2.** S.m. și f., adj. (Persoană) care are ulcer (**1**). Din fr. **ulcéreux**.

ULMACEE, *ulmacee*, s.f. (La pl.) Familie de arbori și de arbuști având ca tip ulmul; (la sg.) plantă din această familie. Din fr. **ulmacees**.

ULTIMATIV, -**Ă**, *ultimativi*, -*e*, adj. Cu caracter de ultimatum, care conține un ultimatum. Din fr. **ultimatif**.

ULTRABAZIC, -**Ă**, *ultrabazici*, -*ce*, adj. (Min.; despre roci eruptive) Care este sarac în silice și alcătuit în special din olivină sau din piroxeni. Din fr. **ultrabasique**.

ULTRAFILTRU, *ultrafiltre*, s.n. Aparat de filtrare prevăzut cu o membrană care reține particulele de dimensiuni infime aflate în suspensie sau în soluție coloidală. Din fr. **ultrafiltre**.

ULTRAGIA, *ultragiez*, vb. I. Tranz. A insulta pe un reprezentant al autorității în exercițiul funcțiunii, a comite un ultraj; *p. gener.* a jigni, a insulta, a ofensa etc. (grav) pe cineva. Din **ultraj** (după fr. **outrager**).

ULTRAGIAT, -**Ă**, *ultragiați*, -*te*, adj. Insultat, jignit, ofensat. V. **ultragia**.

ULTRAGIERE, *ultragieri*, s.f. Acțiunea de a *ultragia* și rezultatul ei; ofensare, jignire, insultare. V. **ultragia**.

ULTRAMICROCHIMIE s.f. Ramură a chimiei care se ocupă cu relațiile chimice și cu procedeele de analiză în care intervin substanțe în cantități foarte mici. Din fr. **ultramicrochimie**.

ULTRAMICROSCOPIC, -**Ă**, *ultramicroscopici*, -*ce*, adj. Care se poate vedea numai cu ultramicroscopul; care se face cu ultramicroscopul. Din fr. **ultramicroscopique**.

ULTRAMICROSCOPIE s.f. Metodă de cercetare a corpusculilor extrem de mici cu ajutorul ultramicroscopului. Din fr. **ultramicroscopie**.

ULTRAMODERN, -**Ă**, *ultramoderni*, -*e*, adj. Foarte modern. Din fr. **ultramoderne**.

ULTRAMONTANISM s.n. Curent în cadrul catolicismului, care nu admite unele libertăți organizatorice ale Bisericii catolice din Franța față de Papă. Din fr. **ultramontanisme**.

ULTRASONIC, -**Ă**, *ultrasonici*, -*ce*, adj. Referitor la ultrasunete; ultrasonor. Din fr. **ultrasonique**.

ULTRASONOGRAFIE, *ultrasonografii*, s.f. (Med.) Ecografie. Din fr. **ultrasonographie**.

ULTRASTRUCTURĂ, *ultrastructuri*, s.f. (Biol.) Structură intimă a unui țesut. Din fr. **ultrastructure**.

ULTRAVIOLET, -**Ă**, *ultravioleți*, -*te*, adj. (Despre radiațiile electromagnetice; și substantivat, f. pl.) Care are lungimea de undă mai mică decât lungimea de undă minimă a radiațiilor vizibile. Din fr. **ultraviolet**.

ULTRAVIRUS, *ultravirusuri*, s.n. Virus extrem de mic, care nu poate fi văzut la microscopul obișnuit. Din fr. **ultravirus**.

UMANIST, -**Ă**, *umaniști*, -*ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept, partizan al umanismului. ♦ (La m.) Savant din sec. XVII, care studia operele antichității. **2.** Adj. Care aparține umanismului, privitor la umanism, caracteristic umanismului; care este de domeniul culturii clasice; umanistic. **3.** S.m. și f. Elev de liceu care urmează învățământul umanistic. Din fr. **humaniste**.

UMANITAR, -**Ă**, *umanitari*, -*e*, adj. Care urmărește, care se preocupă de binele omenirii, plin de umanitate, devotat umanității. Din fr. **humanitaire**.

ANTIUMANITAR, -**Ă**, *antiumanitari*, -*e*, adj. Care este împotriva sentimentelor omenești, dușman al drepturilor și al libertăților omului. **Anti-** + **umanitar**. (fr. **anti-** + fr. **humanitaire**.)

UMANITARISM s.n. Concepție, atitudine de înțelegere, de dragoste față de oameni și de omenie; umanitate (**2**). Din fr. **humanitarisme**.

UMANITARIST, -**Ă**, *umanitariști*, -*ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al umanitarismului. **2.**

Adj. Care aparține umanitarismului, privitor la umanitarism. Din fr. **humanitariste**.

UMANIZA, *umanizez*, vb. I. 1. Tranz și refl. A (se) face mai uman, mai apropiat de oameni. 2. Tranz. A atribui animalelor, obiectelor, fenomenelor însușiri omenești. Din fr. **humaniser**.

UMANIZARE s.f. Acțiune de a (se) *umaniza* și rezultatul ei. V. **umaniza**.

UMANOID, -Ă, *umanoizi*, -de, adj., s.m. și f. (Livr.) (Ființă) cu aspect și caracter omenești. Din fr. **humanoïde**.

UMBELIFERĂ, *umbelifere*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, ale căror flori sunt dispuse în umbel; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă umbeliferă*. După fr. **ombellifère**.

UMBELIFORM, -Ă, *umbeliformi*, -e, adj. Care are forma unei umbel. După fr. **ombelliforme**.

UMBRELĂ, *umbrele*, s.f. Obiect alcătuit dintr-o pânză care se poate strânge sau întinde (în forma unei calote sferice) prin intermediul unor spițe metalice fixate radial pe un baston, destinat să apere de ploaie sau de soare. Din fr. **ombrelle** (după *umbră*).

UMBRELUTĂ, *umbreluțe*, s.f. Diminutiv al lui *umbrelă*. **Umbrelă** + suf. -uță.

UMERAL, -Ă, *umerali*, -e, adj. Care ține de umăr, privitor la umăr. Din fr. **huméral**.

UMIDIFICARE, *umidificări*, s.f. Producere și întreținere, prin mijloace artificiale, a umidității aerului într-o instalație (industrială). După fr. **humidification**.

UMIDIFUG, -Ă, *umidifugi*, -ge, adj. (Despre materiale) Care nu poate fi umezit, care nu se umezește. Din fr. **humidifuge**.

UMIDOMETRU, *umidometre*, s.n. Instrument folosit pentru determinarea umidității unui corp solid sau a aerului atmosferic. Din fr. **humidomètre**.

UMOR s.n. Înclinare spre glume și ironii, ascunse sub o aparență de seriozitate; manifestare prin vorbe sau prin scris a acestei înclinații; *p. ext.* veselie, haz. ♦ Categorie estetică ce constă în sublinierea incompatibilității și absurdității laturilor unor situații în general firești. [Var.: **humor** s.n.] Din fr. **humeur**, **humour**. Cf. engl. *h u m o u r*.

UMORAL, -Ă, *umoral*, -e, adj. Care aparține umorilor, care se referă la umori. ♦ *Teorie umorală* = teorie potrivit căreia funcțiile organismului sunt reglate de umori. Din fr. **humoral**.

UMORIST, -Ă, *umoriști*, -ste, s.m. și f. Autor de scrieri sau de desene umoristice. [Var.: **humorist**, -ă s.m. și f.] Din fr. **humoristique**.

UMORISTIC, -Ă, *umoristici*, -ce, adj. Care conține sau exprimă umor; care provoacă umor; vesel, hazliu. Din fr. **humoristique**.

UNANIM, -Ă, *unanimi*, -e, adj. Acceptat, împărțit de toți, care exprimă un acord total; care cuprinde pe toți sau aparține tuturor; fără excepție, general. ♦ (La pl.) Care au aceeași părere, a căror părere coincide. Din fr. **unanime**. **UNDAMETRU**, *undametre*, s.n. Aparat pentru măsurarea frecvențelor oscilațiilor electromagnetice. Din fr. **ondemetre** (după *undă*).

UNGHINAL, -Ă, *unghinali*, -e, adj. (Zool.) Care aparține unghiei, privitor la unghie. Din fr. **unguinal**.

UNGHILULAR, -Ă, *unghiulari*, -e, adj. Care formează un unghi, în formă de unghi; angular; în colțuri; colțuros. ♦ *Piatră unghiulară* = piatra de la unghiul fundației unei clădiri; *fig.* fundament, bază, temelie. Din **unghi** (după fr. *angulaire*).

UNI adj. invar. (Despre materiale textile, confecții) Care are o singură culoare; unicolor. Din fr. **uni**.

UNIARTICULAT, -Ă, *uniarticulați*, -te, adj. Care are numai o singură articulație. Din fr. **uniarticulé**.

UNIAT, -Ă, *uniați*, -te, adj. (Rar) Unit (3). Din fr. **uniats**.

UNIAX, -Ă, *uniacși*, -axe, adj. (Min.; despre cristale) Cu o singură axă optică. Din fr. **uniaxe**.

UNICAPSULAR, -Ă, *unicapsulari*, -e, adj. (Despre fructe) Care constă dintr-o singură capsulă; (despre plante) al cărui fruct e format dintr-o singură capsulă. Din fr. **unicapsulaire**.

UNICELULAR, -Ă, *unicelulari*, -e, adj. Care este format dintr-o singură celulă; monocelular. Din fr. **unicellulaire**.

UNICOLOR, -Ă, *unicolori*, -e, adj. Care are o singură culoare; uni. Din fr. **unicolore**.

UNICORD, -Ă, *unicorzi*, -de, adj. Care are câte o coardă pentru fiecare notă. *Instrument muzical unicord*. Din fr. **unicorde**.

UNICORN, -Ă, *unicorni*, -e, adj. (Zool.) Care are numai un corn. Din fr. **unicorne**.

UNIDIREȚIONAL, -Ă, *unidirecțional*, -e, adj. Care are loc, se face, se propagă într-o singură direcție. Din fr. **unidirectionnel**.

UNIEMBRIONAR, -Ă, *uniembrionari*, -e, adj. Care are un singur embrion. După fr. **uniembryonné**.

UNIFLOR, -Ă, *uniflorați*, -e, adj. (Despre plante) Care are, care face o singură floare. Din fr. **uniflore**.

UNIFOLIAT, -Ă, *unifoliați*, -te, adj. (Despre plante) Care are o singură frunză. După fr. **unifolié**.

UNIFORMIZA, *uniformizez*, vb. I. Tranz. A da un caracter uniform, a face să fie uniform. Din fr. **uniformiser**.

UNIFORMIZARE, *uniformizări*, s.f. Acțiunea de a *uniformiza* și rezultatul ei. V. **uniformiza**.

UNIFORMIZAT, -Ă, *uniformizați, -te*, adj. Cu caracter uniform. V. **uniformiza**.

UNIFORMIZATOR, -OARE, *uniformizatori, -oare*, adj. Care uniformizează. **Uniformiza** + suf. -*tor*.

UNIGLAND, -Ă, *uniglande*, adj. Care are o singură glandă. Cf. fr. *u n i g l a n d é*.

UNILABIAT, -Ă, *unilabiați, -te*, adj. Care are o singură buză. Din fr. **unilabié**.

UNILATERAL, -Ă, *unilaterali, -e*, adj. Care este îndreptat, situat într-o singură direcție. ♦ Care nu angajează decât una dintre părțile contractante. ♦ Care este hotărât (în mod arbitrar) de una singură dintre părți. ♦ Care ține seamă de o singură latură a lucrurilor; care cunoaște numai un aspect al unei probleme și judecă dintr-un singur punct de vedere sau se mărginește la un singur domeniu de cunoștințe; mărginit; arbitrar. Din fr. **unilatéral**.

UNILATERALITATE s.f. Însușirea, starea a ceea ce este unilateral. - **Unilateral** + suf. -*itate*.

UNILINGV, -Ă, *unilingvi, -e*, adj. Scris într-o singură limbă. ♦ Care vorbește o singură limbă. Din fr. **unilingue**.

UNIOCLULAR, -Ă, *unioclulari, -e*, adj. (Bot.; despre ovare și fructe) Cu o singură lojă. Din fr. **unioclulaire**.

UNINOMINAL, -Ă, *uninominali, -e*, adj. Care conține sau indică un singur nume. Din fr. **uninominal**.

UNIOCLULAR, -Ă, *unioclulari, -e*, adj. 1. (Despre sisteme optice) Cu un singur ocular. 2. (Despre vedere) Care se face cu un singur ochi. Din fr. **unioclulaire**.

UNIONISM s.n. Tendința de a se uni, de a se grupa într-o uniune; curent, concepție având la bază această tendință. Din fr. **unionisme**.

UNIONIST, -Ă, *unioniști, -ste*, adj. Care susține și propagă ideea de unire (a unor provincii într-un stat), ♦ (Substantival) Susținător al unirii Principatelor Române (înainte de 1859). Din fr. **unioniste**.

ANTIUNIONIST, -Ă, *antiunioniști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva unirii, a uniunii a două țări; *spec.* (persoană) care era împotriva unirii Principatelor Române. **Anti-** + **unionist**. (fr. **anti-** + fr. **unioniste**)

UNIOVULAT, -Ă, *uniovulați, -te*, adj. (Biol.) Care are un singur ovul. După fr. **uni-ovulé**.

UNIPAR, -Ă, *unipari, -e*, adj. (Despre animale mamifere) Care naște în mod obișnuit un singur pui. Din fr. **unipare**.

UNIPARIPENAT, -Ă, *uniparipenați, -te*, adj. (Despre frunze compuse) Care are foliolele dispuse de-a lungul unui pețiol comun. Din fr. **uniparipenné**.

UNIPERSONAL, -Ă, *unipersonali, -e*, adj. (Despre verbe, forme și construcții verbale) Care

se întrebuințează sau se conjugă numai la persoana a 3-a singular. Din fr. **unipersonnel**.

UNIPETAL, -Ă, *unipetali, -e*, adj. (Despre flori) Care are o singură petală. Din fr. **unipétale**.

UNIPOLAR, -Ă, *unipolari, -e*, adj. Care are un singur pol. ♦ (Despre celulele nervoase) Al cărei corp celular are o singură prelungire. Din fr. **unipolaire**.

UNISEXUALITATE s.f. Starea, calitatea unei flori sau plante care are un singur sex. Din fr. **unisexualité**.

UNISEXUAT, -Ă, *unisexuați, -te*, adj. (Despre flori; *p. ext.* despre plante) Care are organe de reproducere de un singur sex. Din fr. **unisexué**.

UNISONANȚĂ, *unisonanțe*, s.f. Îmbinare armonioasă a mai multor sunete, care impresionează plăcut urechea; acord, armonie. Din fr. **unissonance**.

UNITAR, -Ă, *unitari, -e*, adj. Care formează un singur tot, un întreg; omogen. Din fr. **unitaire**.

UNITARIAN, -Ă, *unitarieni, -e*, adj. (În sintagma) *Confesiune unitariană* = confesiune creștină care neagă dogma trinității. ♦ (Substantivat) Adept al acestei confesiuni. Din fr. **unitarien**.

UNIVALENT, -Ă, *univalenti, -te*, adj., s.m. 1. Adj. (Chim.) Monovalent. 2. S.m. (Biol.) Cromozom neîmperecheat. Din fr. **univalent**.

UNIVALV, -Ă, *univalvi, -e*, adj. Care are o singură valvă. Din fr. **univalve**.

UNIVERSALISM s.n. (Rar) Universalitate. Din fr. **universalisme**.

UNIVERSALIST, -Ă, *universalști, -ste*, adj. Referitor la universalism. Din fr. **universaliste**.

UNIVERSALIZA, *universalizez, vb.* I. Tranz. (Rar) A face să fie universal, a răspândi pretutindeni; a generaliza. Din fr. **universaliser**.

UNIVERSITAR, -Ă, *universitari, -e*, adj. Care aparține universității, privitor la universitate. ♦ *Oraș* (sau *centru*) *universitar* = oraș în care se află o universitate. ♦ (Substantivat) Persoană care face parte din corpul didactic al unei universități. Din fr. **universitaire**.

UNIVITELIN, -Ă, *univitelini, -e*, adj. (Biol.; despre gemeni) Care provine dintr-un singur ou. Din fr. **univitellin**.

UNIVOCITATE s.f. (Livr.) Caracterul a ceea ce este univoc. Din fr. **univocité**.

UPERIZARE, *uperizări, s.f.* Metodă de conservare a laptelui cu ajutorul unui tratament termic de scurtă durată și la temperatură ridicată, prin care se distrug microorganismele și se păstrează integral proprietățile laptelui crud. După fr. **upérisation**.

URACIL s.n. (Biol.) Substanță organică de natură bazică prezentă în acidul ribonucleic. Din fr. **uracile**.

URAGAN, *uragane*, s.n. Ciclon tropical sau, *p.gener.*, vânt foarte puternic cu acțiune

distrugătoare, însoțit adesea de ploi torențiale. Din fr. **ouragan**.

URALO-ALTAIC, -Ă, *uralo-altaici*, -ce, adj. (Despre populații) Care se află, trăiește în regiunea munților Ural și Altai; (despre limbi) vorbit de populațiile care trăiesc în regiunea munților Ural și Altai. Din fr. **ouralo-altaïque**.

URANGUTAN, *urangutani*, s.m. Maimuță antropoidă de talie mare, cu membrele anterioare foarte lungi, inteligentă și cu spiritul de imitație foarte dezvoltat, care trăiește în pădurile tropicale din Sumatra și Borneo (*Simia satyrus*). [Var.: **orangutan** s.m.] Din fr. **orang-outan**.

URANIC, -Ă, *uranici*, -ce, adj. (Liv.) Uranian. Din fr. **uranique**.

URANIFER, -Ă, *uraniferi*, -e, adj. (Despre minereuri și roci) Care conține uraniu. Din fr. **uranifère**.

URANINĂ, *uranine*, s.f. Substanță colorantă întrebuințată ca sensibilizator în tehnica fotografică. Din fr. **uranine**.

URANINIT s.n. (Min.) Pehblendă. Din fr. **uraninite**.

URANISM s.n. (Med.) Pederastie. Din fr. **uranisme**.

URANIT s.n. (Chim.) Amestec natural al oxizilor de uraniu. Din fr. **uranite**.

URANIU s.n. Element chimic, metal alb-argintiu, cu proprietăți radioactive, folosit în pilele atomice. Din fr. **uranium**.

URANOGRAPHIE s.f. Descriere a cerului. Din fr. **uranographie**.

URANOMETRIE s.f. Disciplină care se ocupă cu măsurarea distanțelor interastrale. Din fr. **uranométrie**.

URANOTIL, *uranotili*, s.m. (Chim.) Uranofan. Din fr. **uranotile**.

URAT, *urați*, s.m. (Chim.) Sare a acidului uric. Din fr. **urate**.

URBANISM s.n. Urbanistică. ♦ Fig. Atitudine, comportare plină de politețe, de bună-cuviință; urbanitate. Din fr. **urbanisme**.

URBANIST, *urbanisti*, s.m. Specialist în domeniul urbanisticii. Din fr. **urbaniste**.

URBANIZA, *urbanizez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a căpăta un caracter urban, citadin. Din fr. **urbaniser**.

URBANIZARE, *urbanizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *urbaniza* și rezultatul ei. V. **urbaniza**.

URBANIZAT, -Ă, *urbanizați*, -te, adj. Care a căpătat caracter urban, citadinizat. V. **urbaniza**.

URCEOL, *urceole*, s.n. (Bot.) Organ în formă de sac. Din fr. **urceole**.

URCEOLAT, -Ă, *urceolați*, -te, adj. (Bot.; despre unele organe) În formă de sac sau de uciur. Din fr. **urcéolé**.

UREDINALĂ, *uredinale*, s.f. (La pl.) Ordin de ciuperci microscopice parazite care trăiesc pe

plantele fanerogame, producând boala numită rugină; (și la sg.) ciupercă din acest ordin. Din fr. **urédinales**.

UREE s.f. Substanță organică incoloră, cristalizată, care se găsește în urină și în sânge (produsă de dezagregarea substanțelor azotoase în organismul animal) sau se obține pe cale sintetică, fiind folosită ca îngrășământ agricol sau la fabricarea unor mase plastice, a unor medicamente etc. Din fr. **urée**.

UREMIC, -Ă, *uremici*, -ce, adj., s.m. și f. **1**. Adj. Care se referă la uremie, de uremie. **2**. S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de uremie. Din fr. **urémique**.

UREMIE, *uremii*, s.f. Creșterea patologică a cantității de uree sau de acid uric din sânge când rinichiul bolnav nu le poate elimina în întregime. Din fr. **urémie**.

URETER, *uretere*, s.n. Fiecare dintre cele două canale cilindrice subțiri, membranoase, care unesc bazinele cu vezica urinară. Din fr. **uretère**.

URETERAL, -Ă, *ureterali*, -e, adj. Care aparține ureterului, privitor la ureter. Din fr. **urétéral**.

URETEROGRAFIE, *uretetografii*, s.f. (Med.) Explorare radiologică a ureterelor. Din fr. **urétérographie**.

URETRAL, -Ă, *uretrali*, -e, adj. Care aparține uretrului, privitor la uretru. Din fr. **urétral**.

URETRITĂ, *uretrite*, s.f. Boală care constă în inflamarea mucoasei uretrului. Din fr. **urétrite**.

URETROSCOP, *uretroscoape*, s.n. Instrument care servește la examinarea mucoasei uretrale. Din fr. **urétroscope**.

URETROSCOPIE, *uretroscoopii*, s.f. (Med.) Explorare endoscopică a uretrei. Din fr. **urétroscopie**.

URETRU, *uretre*, s.n. Canal membranos prin care circulă urina de la vezica urinară la exterior. [Var.: **uretră** s.f.] Din fr. **urètre**.

URGENTĂ, *urgențe*, s.f. Înșușirea, caracterul a ceea ce este urgent; situație care necesită o rezolvare urgentă; necesitate de a rezolva imediat o problemă. ♦ Loc. adv. *De urgență* = imediat, numaidecât, repede, fără întârziere. Din fr. **urgence**.

URIC adj. (În sintagma) *Acid uric* = acid organic natural care se găsește în sânge și în urină, rezultat din arderea proteinelor în procesul metabolic. Din fr. **urique**.

URICEMIE, *uricemii*, s.f. Creștere patologică a cantității de acid uric din sânge. Din fr. **uricémie**.

URINAR, -Ă, *urinari*, -e, adj. Care aparține organelor de secreție a urinei, privitor la aceste organe; care are funcția de a filtra, de a transporta și de a evacua din organism urina. Din fr. **urinaire**.

URINIFER, -Ă, *uriniferi*, -e, adj. Privitor la urină sau la organele urinare, care aparține urinei sau organelor urinare; de urină. Din fr. **urinifère**.

URINOS, -OASĂ, *urinoși*, -oase, adj. De urină, referitor la urină. Din fr. **urineux**.

UROBACTERIE, *urobacterii*, s.f. Microb existent în depozitele care conțin substanțe azotate în descompunere. Din fr. **urobactérie**.

UROBILINĂ s.f. Pigment biliar de culoare galbenă-brună (colorant al urinei). Din fr. **urobiline**.

UROBILINOGEN, *urobilinogene*, s.n. Compus organic format în intestin prin reducerea bilirubinei, reabsorbit apoi numai în parte prin peretele intestinal și redat ficatului. Din fr. **urobilinogène**.

UROCORDAT, *urocordate*, s.n. (Zool.) Tunicier. Din fr. **urocordés**.

UROCULTURĂ, *uroculturi*, s.f. Probă de laborator prin care se cercetează cultura microbiană din urină. Din fr. **uroculture**.

URODEL, *urodele*, s.n. (Zool.) Caudal. Din fr. **urodèles**.

UROGENITAL, -Ă, *urogenitali*, -e, adj. Care se referă la aparatul urinar și la cel genital, care cuprinde aceste două aparate. Din fr. **urogénital**.

UROGRAFIE, *urografii*, s.f. Radiografie a aparatului urinar. Din fr. **urographie**.

UROLOG, -Ă, *urologi*, -ge, s.m. și f. Medic specialist în urologie. Din fr. **urologue**.

UROLOGIC, -Ă, *urologici*, -ce, adj. (Med.) De urologie. Din fr. **urologique**.

UROLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul aparatului urinar și al bolilor lui. Din fr. **urologie**.

UROMETRU, *urometre*, s.n. Aparat care servește la determinarea densității urinei. Din fr. **uromètre**.

UROSCOPIE, *uroscopii*, s.f. Examinare a aparatului urinar cu ajutorul unui instrument special. Din fr. **uroscopie**.

UROTROPINĂ, *urotropine*, s.f. Medicament pe bază de formaldehidă și amoniac, folosit mai ales ca antiseptic al căilor urinare. Din fr. **urotropine**.

URSIDĂ, *urside*, s.f. (La pl.) Familie de mamifere carnivore, având ca tip ursul; (și la sg.) animal din această familie. Din fr. **ursidés**.

URSIN, -Ă, *ursini*, -e, adj. (Rar; despre oameni) Lat în spate. Din fr. **oursin**.

URSON, (2) *ursoane*, s.n. 1. Țesătură care imită blana de urs. 2. Palton, haină confecționată din urson (1). Din fr. **ourson**.

URSULINĂ, *ursuline*, s.f. Călugăriță dintr-un ordin călugăresc catolic (care se consacră educației fetelor și îngrijirii bolnavilor). Din fr. **ursuline**.

URTICACEE, *urticacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, prevăzute

adesea cu peri aspri urzicători; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Din fr. **urticacées**.

URTICANT, -Ă, *urticanți*, -te, adj. Care urzică, pișcă; usturător. Din fr. **urticant**.

URTICARIE, *urticarii*, s.f. Boală care se manifestă prin apariția pe piele a unor bășici de culoare roșie, însoțite de mâncărime. ♦ P. gener. (Pop.) Eczemă. [Var.: **urticare** s.f.] Din fr. **urticaire**.

USTENSILĂ, *ustensile*, s.f. Obiect care servește la efectuarea unor operații curente în gospodărie, în laborator, în diferite meserii; unealtă, instrument. Din fr. **ustensile**.

USTILAGINALE s.f. pl. Ordin de ciuperci parazite care provoacă diferite boli plantelor cultivate. Din fr. **ustilaginales**.

UTERIN, -Ă, *uterini*, -e, adj. Care ține de uter, privitor la uter. ♦ *Frați uterini* = frați născuți din aceeași mamă, dar din tați diferiți. Din fr. **utérin**.

INTRAUTERIN, -Ă, *intrauterini*, -e, adj. Care are loc, care este în interiorul uterului. Din fr. **intra-utérin**.

UTILA, *utilez*, vb. I. Tranz. A înzestra un atelier, o fabrică etc. cu utilajul necesar desfășurării în bune condiții a procesului de producție. Din fr. **outiller**.

REUTILA, *reutilez*, vb. I. Tranz. A utiliza din nou, a înzestra cu utilaje noi. **Re-** + **utila**.

REUTILARE, *reutilări*, s.f. Acțiunea de a *reutila* și rezultatul ei. V. **reutila**.

AUTOUTILA, *autoutilez*, vb. I. Refl. A se utiliza cu mijloace proprii. **Auto-** + **utila**. (fr. **auto-** + fr. **outiller**.)

AUTOUTILARE, *autoutilitări*, s.f. Acțiunea de a se *autoutila*. V. **autoutila**.

AUTOUTILAT, -Ă, *autoutilați*, -te, adj. Care s-a utilat cu mijloace proprii. - **Auto-** + **utilat**.

AUTOUTILITARĂ, *autoutilitare*, s.f. Autovehicul pentru transportul unor produse de uz curent. **Auto** + **utilitar**.

UTOPIC, -Ă, *utopici*, -ce, adj. Care are caracter de utopie, care constituie o utopie; utopist, iluzoriu, himeric. ♦ *Socialism utopic* = doctrină socialistă care precedă dezvoltarea teoriei socialiste ca știință. Din fr. **utopique**.

UTOPIE, *utopii*, s.f. 1. Ideal, concepție politică sau socială generoasă, dar irealizabilă (din cauza condițiilor obiective date). 2. Proiect imaginar, fantezist, irealizabil. Din fr. **utopie**.

UTOPISM s.n. Concepție utopică; credință în idealuri utopice. **Utop[ie]** + suf. **-ism**.

UTOPIST, -Ă, *utopiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Creator sau adept al unei utopii; *p. ext.* persoană care crede în proiecte, planuri, idei fanteziste, irealizabile. 2. Adj. Utopic. Din fr. **utopiste**.

UVERTURĂ, *uverturi*, s.f. Compoziție muzicală pentru orchestră, concepută ca

introducere la o operă, la un oratoriu, la o suită instrumentală etc. sau ca o lucrare independentă (alcătuită din trei părți). Din fr. **ouverture**.

UVOGRAFIE s.f. Descriere științifică a soiurilor de struguri. Din fr. **uvographie**.

UVOLOGIE s.f. Cercetare științifică a strugurilor. Din fr. **uvologie**.

UVRAJ, *uvraje*, s.n. (Înv.) Operă (literară sau științifică), lucrare, scriere. **2.** (Lucrare de) construcție. [Var.: **uvragiu** s.n.] Din fr. **ouvrage**.

UVRIER, **-Ă**, *uvrieri*, **-e**, s.m. și f. (Înv.) Muncitor, lucrător. Din fr. **ouvrier**.

UVULAR, **-Ă**, *uvulari*, **-e**, adj. care aparține uvulei, privitor la uvulă. ♦ (Despre sunete) Care se articulează în partea posterioară a cavității bucale, prin vibrarea omușorului. Din fr. **uvulaire**.

UZA, *uzez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) degrada, a (se) deteriora, a (se) strica, a (se) toci (prin întrebuințare îndelungată). ♦ Refl. Fig. (Despre oameni) A se consuma, a se epuiza. ♦ Refl. Fig. (Despre cuvinte, construcții, figuri de stil) A-și pierde valoarea expresivă (prin deasă întrebuințare). **2.** Intrans. A face uz de...; a se folosi de..., a întrebuința. Din fr. **user**.

NEUZAT, **-Ă**, *neuzafi*, **-te**, adj. Care nu este degradat, deteriorat, stricat (prin folosire îndelungată. **Ne-** + **uzat** (după fr. *non-usé*).

UZAJ, *uzajuri*, s.n. **1.** Uzură¹. **2.** Uz (**1**), folosire, întrebuințare. ♦ Uzanță, obicei. Din fr. **usage**.

UZINĂ, *uzine*, s.f. **1.** Întreprindere industrială de mari proporții în care se produc utilaje, semifabricate sau materii prime pentru alte industrii. **2.** Instalație producătoare de energie electrică, termică sau de alimentare cu apă a unei așezări, a unei zone, a unei locuințe. (În sintagma) *Uzina verde* = natura, vegetația privite ca sursă de energie și hrană. Din fr. **usine**.

MICROUZINĂ, *microuzine*, s.f. Uzină(-școală) de proporții reduse. **Micro-** + **uzină**. (fr. **micro-** + fr. **usine**)

UZINA, *uzinez*, vb. I. Tranz. (Rare) A prelucra un material în uzină cu ajutorul unei mașini-unelte. Din fr. **usiner**.

UZINAJ s.n. Uzinare. Din fr. **usinage**.

UZINAL, **-Ă**, *uzinali*, **-e**, adj. De uzină, al uzinei. Din fr. **usinal**.

UZINARE s.f. Prelucrare a unui material cu ajutorul mașinilor-unelte; uzinaj. După fr. **usinage**.

UZUCAPIUNE s.f. (Jur.) Dobândirea dreptului de proprietate asupra unui bun prin posedarea lui o anumită vreme. Din fr. **usucapion**.

UZURĂ s.f. **1.** Deteriorare, degradare a unui obiect (prin întrebuințare îndelungată); uzaj. ♦ Modificare progresivă a (dimensiunilor) unei piese tehnice, în cursul funcționării sistemului din care face parte. ♦ Fig. Slăbire, oboseală,

epuizare. **2.** Fig. (Rare) Corupție, desfrâu. Din fr. **usure**.

VACARM, *vacarmuri*, s.n. Zgomot asurzitor, hărmălaie. Din fr. **vacarme**.

VACCINA, *vaccinez*, vb. I. Tranz. A administra cuiva un vaccin. Din fr. **vacciner**.

VACCINARE, *vaccinări*, s.f. Acțiunea de a *vaccina*; vaccinație. V. **vaccina**.

VACCINĂ, *vaccine*, s.f. Boală infecțioasă virotică a bovinelor, caracterizată prin prezența unor pustule a căror serozitate se inoculează la om pentru a-i crea imunitate față de variolă. Din fr. **vaccine**.

VACCINABIL, *-Ă, vaccinabili, -e*, adj. Care poate fi vaccinat. Din fr. **vaccinable**.

VACCINAL, *-Ă, vaccinali, -e*, adj. (Rar) Care aparține vaccinului, privitor la vaccin; care servește la prepararea vaccinului. Din fr. **vaccinal**.

VACCINOTERAPIE s.f. Metodă de imunizare activă a organismului uman și animal sau de tratare a unor boli prin administrare de vaccinuri. Din fr. **vaccinothérapie**.

VACCINAȚIE, *vaccinații*, s.f. Vaccinare. Din fr. **vaccination**.

VACUOLĂ, *vacuole*, s.f. Cavitare situată în citoplasma celulelor, plină cu o soluție apoasă. Din fr. **vacuole**.

VACUOLAR, *-Ă, vacuolari, -e* adj. Al vacuolelor, privitor la vacuole; cu vacuole. Din fr. **vacuolaire**.

VAGABONDA, *vagabondez*, vb. I. Intrans. A trăi ca un vagabond, a umbla fără țintă, fără rost, dintr-un loc în altul. Din fr. **vagabonder**.

VAGABONDARE, *vagabondări*, s.f. Acțiunea de a *vagabonda*; vagabondaj. V. **vagabonda**.

VAGABONDAJ s.n. Vagabondare; starea celui care vagabondează. ♦ Infrațiune comisă de omul capabil de muncă ce refuză să exercite o ocupație, fără domiciliu stabil și lipsit de mijloace cinstite de trai. Din fr. **vagabondage**.

VAGANT, *vaganți*, s.m. Poet medieval de limbă latină, rătăcitor, care cânta bucuria de a trăi; goliard. Din fr. **vagant**.

VAGINAL, *-Ă, vaginali, -e*, adj. Care aparține vaginului, privitor la vagin. Din fr. **vaginal**.

VAGINISM s.n. Con tracție spasmodică dureroasă a mușchiiului constrictor vaginal. Din fr. **vaginisme**.

VAGINITĂ, *vaginite*, s.f. Boală care constă în inflamație acută sau cronică a vaginului. Din fr. **vaginite**.

VAGINOSCOPIE, *vaginoscopii*, s.f. (Med.) Examinare endoscopică a cavității vaginale. Din fr. **vaginoscopie**.

VAGON, *vagoane*, s.n. 1. Vehicul de mari dimensiuni (propulsat sau autopropulsat), care circulă pe șine și care servește la transportul

persoanelor, al mărfurilor etc. ♦ *Vagon de dormit* = vagon cu cabine în care sunt instalate paturi pentru dormit; wagon-lit. *Casă (sistem) vagon* = casă ale cărei încăperi se înșiră una după alta, ca vagoanele unei garnituri de tren. ♦ Compuse: *vagon-restaurant* = vagon amenajat pentru a servi ca restaurant; *vagon-cisternă* = recipient de formă cilindrică montat pe șasiu, folosit pentru transportul lichidelor pe calea ferată. 2. Cantitate de mărfuri, de materiale care intră într-un vagon (1) și care servește ca unitate de măsură. Din fr. **wagon**.

VAGONET, *vagonete*, s.n. Vagon (1) de dimensiuni mici, care circulă pe șine cu ecartament îngust, folosit pentru transportul de materiale la lucrări forestiere și de terasament, în fabrici, în mine, pe șantiere etc. ♦ Vehicul de funicular care circulă suspendat pe un cablu. Din fr. **wagonnet**.

VAGONETAJ s.n. (Rar) Transport cu ajutorul vagonetelor. **Vagonet** + suf. *-aj* (după fr. *wagonnage*).

VAGONETAR, *vagonetari*, s.m. Muncitor care lucrează la încărcarea și la transportul materialului cu vagonete în minele de cărbuni, de sare, pe șantiere etc. **Vagonet** + suf. *-ar*.

VAGOTOMIE, *vagotomii*, s.f. Secționare chirurgicală a nervului vag, practică în tratamentul unor ulcere. Din fr. **vagotomie**.

VAGOTONIE, *vagotonii*, s.f. (Med.) Dezechilibru al funcționării sistemului nervos vegetativ parasimpatic. Din fr. **vagotonie**.

VALABIL, *-Ă, valabili, -e*, adj. Care este recunoscut, admis, acceptat ca fiind bun, adevărat, autentic. ♦ Spec. Care întrunește condițiile cerute de lege, de o autoritate; pe baza căruia se conferă cuiva un anumit drept. Din fr. **valable**.

VALABILITATE s.f. Calitatea sau starea a ceea ce este valabil. **Valabil** + suf. *-itate*.

VALENȚĂ, *valențe*, s.f. 1. (Chim.) Mărime care indică capacitatea de combinare a elementelor și a radicalilor și care reprezintă numărul atomilor de hidrogen (sau de echivalenți ai acestuia) cu care se poate combina atomul elementului sau radicalul respectiv. ♦ *Liniuță de valență* (și eliptic) = semn grafic care marchează în formulele chimice legătura dintre atomii moleculelor. ♦ Forță de legătură între doi atomi ai unei molecule. 2. Fig. Înșușire, posibilitate (de dezvoltare). Din fr. **valence**.

VALERIANACEE, *valerianacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, având ca tip valeriana; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Din fr. **valerianacees**.

VALERIANĂ, *valeriane*, s.f. 1. (Bot.) Odolean. 2. Medicament preparat din rizomul odoleanului, cu acțiune antispasmodică și sedativă. Din fr. **valeriane**.

VALERIANIC adj. (În sintagma) *Acid valerianic* = lichid incolor, uleios, cu miros neplăcut, solubil în apă, eter și alcool, extras din valeriană și întrebuințat ca medicament antispasmodic și sedativ. Din fr. **valerianique**.

VALET, *valeți*, s.m. **1.** Servitor la casele boierești (aflat în serviciul personal al stăpânului); fecior, lacheu. **2.** Fiecare dintre cele patru cărți de joc, reprezentând figura unui cavalier; fante. Din fr. **valet**.

VALGUS s.n. (Med.) Deviație a piciorului în afară. Din fr. **valgus**.

VALID, -*Ă*, *valizi*, -*de*, adj. **1.** (Despre oameni) Apt pentru muncă (sau pentru o anumită activitate); *p. gener.* sănătos. **2.** (Despre o acțiune, un act, un contract) Care îndeplinește condițiile cerute de lege; valabil. Din fr. **valide**.

VALIDA, *validez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A confirma, a recunoaște valabilitatea, puterea juridică a unui act de procedură, a unui mandat executiv etc. Din fr. **valider**.

VALIDARE, *validări*, s.f. Acțiunea de a valida. V. **valida**.

VALIZĂ, *valize*, s.f. Geamantan; geantă (mare, de bagaje). ♦ *Valiză diplomatică* = geamantan, geantă etc. cu care se transportă acte diplomatice în altă țară (și al căror conținut este scutit de controlul vamal). Din fr. **valise**.

VALORIZA, *valorizez*, vb. I. Tranz. **1.** (Livr.) A valorifica. **2.** (Filoz.) A conferi sau a recunoaște o valoare; a formula judecăți de valoare. Din fr. **valoriser**.

VALORIZARE, *valorizări*, s.f. Acțiunea de a valoriza. V. **valoriza**.

VALORIZAT, -*Ă*, *valorizați*, -*te*, adj. Valorificat. V. **valoriza**.

VALOROS, -*OASĂ*, *valoroși*, -*oase*, adj. Care are valoare, calități, merite (deosebite). Din fr. **valeureux**.

VALSA, *valsez*, vb. I. Intrans. A dansa un vals. Din fr. **valser**.

VALSATOR, -*OARE*, *valsatori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care valsează. **Valsa** + suf. -*tor*.

VALVAR, -*Ă*, *valvari*, -*e*, adj. În formă de valvă; care aparține valvei, privitor la valvă. Din fr. **valvaire**.

VALVULAR, -*Ă*, *valvulari*, -*e*, adj. Cu valvule; referitor la valvule, de valvule. Din fr. **valvulaire**.

VALVULITĂ, *valvulite*, s.f. (Med.) Inflamație a valvulelor inimii. Din fr. **valvulite**.

VALVULOPATIE, *valvulopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile valvulare. Din fr. **valvulopathie**.

VALVULOTOMIE, *valvulotomii*, s.f. (Med.) Secționare chirurgicală a unei valvule cardiace. Din fr. **valvulotomie**.

VAMPĂ, *vampe*, s.f. Actriță de cinema care interpretează roluri de femeie fatală. ♦ Tip de femeie fatală și irezistibilă. Din fr. **vamp**.

VAMPIRIC, -*Ă*, *vampirici*, -*ce*, adj. De vampir; *p. ext.* oribil, îngrozitor. Din fr. **vampirique**.

VANADINIT s.n. Minerul de vanadiu combinat cu plumb și cu clor. Din fr. **vanadinite**.

VANADIU, s.n. Element chimic, metal dur, casant, de culoare albă-cenușie, care se găsește în natură sub formă de compuși și care este folosit în fabricarea oțelurilor speciale. Din fr. **vanadium**.

VANDABIL, -*Ă*, *vandabili*, -*e*, adj. (Despre mărfuri) Care poate fi vândut. Din fr. **vendable**.

VANDABILITATE s.f. Însușirea de a se vinde (ușor). **Vandabil** + suf. -*itate*. Cf. engl. *v a n d a b i l i t y*.

VANDAL, *vandali*, s.m. **1.** Persoană care făcea parte din grupul de triburi de origine germanică care au coborât în sec. V de pe țărmul Mării Baltice ajungând până în nordul Africii unde au întemeiat un regat și de unde au pătruns în Roma jefuind crunt și distrugând numeroase valori culturale și artistice ale antichității. **2.** Fig. Om necivilizat, barbar, care distruge valori culturale și artistice. Din fr. **vandale**.

VANDALIC, -*Ă*, *vandalici*, -*ce*, adj. **1.** De vandal. **2.** Fig. Necivilizat, barbar; crud. Din fr. **vandalique**.

VANDALISM s.n. Distrugere sălbatică a valorilor culturale, artistice etc. ale unui popor; *p. gener.* distrugere sălbatică și nejustificată. Din fr. **vandalisme**.

VANILAT, -*Ă*, *vanilați*, -*te*, adj. Aromat, parfumat cu vanilie. Din fr. **vanille**.

VANILINĂ s.f. Substanță organică foarte aromată care se extrage din fructul de vanilie sau care se obține pe cale sintetică, folosită în alimentație și în parfumerie. Din fr. **vaniline**.

VANISARE, *vanisări*, s.f. (Text.) Procedeu de tricotare a două fire de naturi sau de culori diferite. - După fr. **vanisage**.

VANITOS, -*OASĂ*, *vanitoși*, -*oase*, adj. Plin de vanitate; orgolios, îngâmfat, înfumurat, trufaș. Din fr. **vaniteux**.

VAPORIZA, pers. 3 *vaporizează*, vb. I. Refl. (Despre lichide) A se transforma în stare de vapor; a se evapora. Din fr. **vaporiser**.

VAPORIZATOR, *vaporizatoare*, s.n. **1.** Aparat care produce vaporizarea unui lichid. **2.** Spec. (Rar) Pulverizator. Din fr. **vaporisateur**.

VAPORIZAȚIE, *vaporizații*, s.f. (Fiz.) Vaporizare. Din fr. **vaporisation**.

VAPOTRON, *vapotroane*, s.n. Tub electronic de mare putere pentru stații de radioemisie, a cărui răcire se face cu apă. Din fr. **vapotron**.

VAREC s.n. Numele unor alge brune marine azvărlite de valuri pe țărm, care servesc ca îngrășământ pentru pământurile nisipoase, ca

materie primă pentru fabricarea sodei, iodului etc. Din fr. **varech**.

VAREGI s.m. pl. Nume sub care erau cunoscuți normanzii de către slavii de răsărit, de bizantini și de arabi. Din fr. **Varègues**.

VARIABILITATE, *variabilități*, s.f. Însușirea unui lucru, a unui fenomen etc. de a varia, de a lua forme și aspecte diferite. ♦ Spec. (Biol.) Proprietate a ființelor vii de a-și schimba, sub influența mediului și a eredității, însușirile morfologice, fiziologice, biochimice etc. ♦ Spec. (Mat.) Proprietate pe care o are o cantitate, o mărime sau o funcție algebrică de a lua succesiv o infinitate de valori diferite. Din fr. **variable**.

VARIANTĂ, *variante*, s.f. **1.** Aspect (ușor) schimbat față de forma de bază, tipică a unui lucru, a unei lucrări, a unui text, a unei acțiuni. ♦ Spec. (Lingv.) Formă a unui element lingvistic care diferă de aspectul tipic, obișnuit al acestui element. **2.** Drum care ocolește (pe o anumită porțiune) traseul principal, ajungând în același punct final. Din fr. **variante**.

VARIANTĂ, *varianțe*, s.f. **1.** Numărul factorilor unui sistem fizico-chimic care pot varia independent fără ca numărul de faze să se modifice. **2.** Media aritmetică a pătratelor abaterilor valorilor individuale ale unui șir statistic de experiențe, de la media aritmetică a șirului respectiv. Din fr. **variance**.

VARICAP, *varicape*, s.n. (Electron.) Varactor. Din fr. **varicap**.

VARICELĂ, *varicele*, s.f. Boală infecțioasă și contagioasă benignă, de natură virotică, care apare mai ales la copii și care se caracterizează prin apariția pe piele a unor bășicuțe care nu lasă cicatrice; vărsat de vânt. Din fr. **varicelle**.

VARICOCEL, *varicocele*, s.n. Tumoare formată prin dilatarea varicoasă permanentă a venelor organului spermatic. Din fr. **varicocèle**.

VARIETEU, *varieteuri*, s.n. Spectacol teatral de gen ușor, în repertoriul căruia intră piese simple, recreative, scheciuri, cuplete, dansuri, recitări, cântece, acrobații, jonglerii etc. [Var.: **variete** s.n.] Din fr. **variété**.

VARIOLĂ, *variole*, s.f. Boală infecțioasă și contagioasă, de natură virotică, care se caracterizează prin apariția pe suprafața pielii a numeroase pustule care, după vindecare, lasă cicatrice definitive; vărsat¹. Din fr. **variole**.

VARIOLIC, -Ă, *variolici*, -ce, adj. Al variolei, privitor la variolă. Din fr. **variolique**.

VARIOMETRU, *variometre*, s.n. **1.** (Elt.) Dispozitiv cu inductanță variabilă care servește la reglarea fină a inductanței unui circuit. **2.** Instrument care măsoară viteza de urcare și de coborâre a unui aparat de zbor. Din fr. **variomètre**.

VARISTOR, *varistoare*, s.n. Dispozitiv (rezistor) a cărui rezistență depinde de valoarea tensiunii aplicate la bornele lui. Din fr. **varistor**.

VAROMETRU, *varometre*, s.n. Contor electric pentru măsurarea în varore a energiei electrice reactive. Var. (după alte surse) *varormetru*. Din fr. **varheuremètre**.

VARORĂ, *varore*, s.f. (Fiz.) Multiplu al varsecunde egal cu 3600 de varsecunde. Din fr. **varheure**.

VARSECUNDĂ, *varsecunde*, s.f. (Fiz.) Unitate de măsură pentru energia reactivă. Din fr. **varseconde**.

VARUS s.n. (Med.) Deviație a piciorului către înăuntru. Din fr. **varus**.

VASAL, -Ă, *vasali*, -e, s.m. și f. (În evul mediu, în apusul Europei) Persoană, stat care se afla în raporturi de vasalitate față de un senior sau de un alt stat; *p. gener.* supus. ◇ (Adjectival) *Persoană vasală*. *Stat vasal*. Din fr. **vassal**.

VASALITATE s.f. **1.** (În evul mediu, în apusul Europei) Ansamblul raporturilor sociale stabilite între membrii societății, pe baza acordării de către seniori vasalilor a unor feude, din care decurgeau obligații reciproce; calitatea de vasal. **2.** Situație de dependență politică a unei țări față de alta, cu păstrarea autonomiei. Din fr. **vassalite**.

VASCULAR, -Ă, *vasculari*, -e, adj. **1.** Care aparține vaselor sangvine sau limfatice din organisme vii, privitor la aceste vase. ◇ *Sistem vascular* = totalitatea venelor, arterelor și vaselor capilare ale unui organism. *Țesut vascular* = țesutul vaselor sangvine. **2.** (În sintagma) *Plantă vasculară* = nume generic pentru plantele superioare caracterizate prin prezența în structura lor a unor vase prin care circulă seva. Din fr. **vasculaire**.

VASCULARIZAT, -Ă, *vascularizați*, -te, adj. (Despre țesuturi, organe) Care conține vase sangvine, care este bogat în vase sangvine. Din fr. **vascularisé**.

VASCULARIZAȚIE, *vascularizații*, s.f. Proces de formare a unor vase noi de sange în țesuturile sau organele unui organism. ♦ Totalitatea vaselor sangvine și limfatice ale unui organ sau ale unei structuri biologice. ♦ Mod de așezare a vaselor într-un țesut, într-un organ, într-un organism. Din fr. **vascularisation**.

VASELINĂ, *vaseline*, s.f. Substanță vâscoasă obținută prin rafinarea fracțiunilor grele de la distilarea șteiului, ori prin amestecarea cu parafină a unor uleiuri, minerale, folosită ca unsoare pentru pielărie, ca lubrifiant etc. sau (în stare pură) ca unguent în farmacie și în cosmetică. Din fr. **vaseline**.

VASOCONSTRICȚIE, *vasoconstricții*, s.f. Micșorare a diametrului vaselor sangvine prin contracția fibrelor musculare netede din pereții lor (ceea ce are drept rezultat reducerea afloxului de sânge). Din fr. **vaso-constriction**.

VASOCONSTRICTOR, -OARE, *vasoconstrictori*, -oare, adj. Care provoacă vasoconstricție. Din fr. **vaso-constricteur**.

VASODILATAȚIE, *vasodilatații*, s.f. Mărire a diametrului vaselor sangvine prin relaxarea fibrelor musculare netede din pereții lor (ceea ce are drept rezultat sporirea aflului de sânge); vasodilatare. Din fr. **vaso-dilatation**.

VASODILATARE, *vasodilatări*, s.f. Vasodilatație. Din **vasodilatație**.

VASODILATATOR, -OARE, *vasodilatatori*, -oare, adj., s.n. (Medicament, substanță, proces etc.) care provoacă vasodilatație. Din fr. **vaso-dilatateur**.

VASOMOTOR, -OARE, *vasomotori*, -oare, adj. Care se referă la contracția sau la relaxarea vaselor sangvine, care aparține acestor mișcări; care produce, reglează contracția sau relaxarea vaselor sangvine. Din fr. **vaso-moteur**.

VASOPRESINĂ s.f. (Fiziol.) Hormon cu acțiune vasoconstrictoare și antiidiuretică secretat de hipofiza posterioară. Din fr. **vasopressine**.

VASEȚĂ s.f. Piele de taurine tăbăcită vegetal. Din fr. **vachette**.

VATICINAR, -Ă, *vaticinari*, -e, adj. (Liv.) Care are caracter de prorocire; profetic, vizionar. Din fr. **vaticinaire**.

VATMAN, *vatmani*, s.m. Persoană care conduce un tramvai. [Acc. și: *vatman*] Din fr. **wattman**.

VAZĂ, *vaze*, s.f. Vas de flori. Din fr. **vase**.

VECTOR, *vectori*, s.m. Mărimă matematică sau fizică definită printr-o valoare numerică, o unitate de măsură, o direcție și un punct de aplicație (reprezentată grafic printr-un segment de dreaptă orientat). ♦ (Adjectival) *Rază vectoare*. Din fr. **vecteur**.

VECTORIAL, -Ă, *vectoriali*, -e, adj. Care aparține vectorului, privitor la vector, care folosește vectorii. ♦ *Calculul vectorial* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul operațiilor făcute cu vectori. Din fr. **vectoriel**.

VECTORMETRU, *vectormetre*, s.n. (Elt.) Aparat electric pentru măsurarea caracteristicilor curenturilor alternativi. Din fr. **vecturmètre**.

VEDE s.f. pl. Nume dat culegerii de texte religioase și literare scrise în sanscrita veche, care reprezintă primele documente literare din India. Din fr. **védas**.

VEDETĂ, *vedete*, s.f. **I. 1.** Actor sau actriță care deține un rol principal într-un spectacol, mai ales într-un film (și se bucură de renume, de mare popularitate); sportiv de mare talent și popularitate; *p. ext.* persoană care vrea să iasă în evidență, să epateze. **II.** Navă mică (de război) care navighează pe fluviul sau în apropierea litoralului, pe o rază redusă de acțiune. **III.** Rând dintr-un text, tipărit cu caractere mai grase, spre a fi scos în evidență față de rest. Din fr. **vedette**.

ANTIVEDETĂ, *antivedete*, s.f. Artist, sportiv a cărui comportare denotă antivedetism. **Anti-** + **vedetă**. (fr. **anti-** + fr. **vedette**)

ANTIVEDETISM s.n. Atitudine a unui artist, a unui sportiv opusă vedetismului. **Anti-** + **vedetism**. (fr. **anti-** + **vedetă** + suf. -ism)

VEDIC, -Ă, *vedici*, -ce, adj. referitor la vede, al vedelor. Din fr. **védique**.

VEGETAL, -Ă, *vegetali*, -e, adj. **1.** Care ține de plante, privitor la plante, de plante. ♦ (Substantivat, f.) Plantă. **2.** Extras din plante. ♦ *Cărbune vegetal* = pulbere neagră foarte fină care se obține prin pulverizarea cărbunelui de lemn și care are întrebuințări în medicină. Din fr. **végétal**.

VEGETARIAN, -Ă, *vegetarieni*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre alimentație, dietă etc.) Care se bazează (numai) pe produse vegetale (și pe lactate). **2.** S.m. și f. Adept al vegetarianismului. ♦ (Adjectival) *Persoană vegetariană*. Din fr. **végétarien**.

VEGETARIANISM s.n. Regim alimentar sau sistem de alimentație format (numai) din vegetale (și din produse lactate). **Vegetarian** + suf. -ism. Cf. fr. **végétarisme**.

LACTO-VEGETARIAN, -Ă, *lacto-vegetarieni*, -e, adj. (Despre regimuri alimentare) Care se compune numai din produse lactate, legume și fructe. ♦ (Substantivat, n.) Restaurant în care se consumă exclusiv (sau în primul rând) produse lactate, legume și fructe. - **Lacto-** + **vegetarian**.

VEHICULA, *vehiculez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face să circule, a difuza, a transmite, a răspândi; Din fr. **véhiculer**.

VEIOZĂ, *veioze*, s.f. Lampă (mică) de noapte cu abajur. Din fr. **veilleuse**.

VELAR¹, -Ă, *velare*, adj.n. și f., s.f. (Sunet) care se articulează în partea posterioară a cavității bucale, prin atingerea sau prin apropierea rădăcinii limbii de vâul palatului. Din fr. **vélaire**.

VELEITAR, -Ă, *veleitari*, -e, adj., s.m. și f. (Liv.) **1.** Adj. Care manifestă, exprimă, trădează o veleitate. **2.** S.m. și f. Persoană care are anumite dorințe, pretenții, ambiții (nejustificate). Din fr. **velléitaire**.

VELEITATE, *veleități*, s.f. (Liv.) Dorință, pretenție, ambiție (nejustificată). Din fr. **velléité**.

VELIN, -Ă, *veline*, adj. (În sintagmele) *Hârtie velină* sau *carton velin* = hârtie sau carton de calitate foarte bună, de culoare foarte albă, preparate dintr-o pastă fină. Din fr. **vélin**.

SEMIVELIN, -Ă, *semivelini*, -e, adj. (Despre hârtie, coli etc.) Care este în parte velin, de calitate mijlocie. - Semi- + velin. (fr., lat. **semi-** + fr. **vélin**.)

VELOCIPEDE, *velocipede*, s.n. Veche bicicletă care avea roțile inegale. Din fr. **vélocipède**.

VELOCIPEDIST, -Ă, *velocipedisti*, -te, s.m. și f. Persoană care circula cu velocipedul. Din fr. **vélocipédiste**.

VELODROM, *velodromuri*, s.n. Pistă special amenajată, de formă circulară și înclinată, pentru cursele de biciclete (sau de motociclete). Din fr. **vélodrome**.

VELOGRAFIE, *velografii*, s.f. (Tipogr.) Procedeu de tipar înalt pentru obținerea de tipare artistice asemănătoare fotografiei. Din fr. **velographie**.

VELUR, s.n. **1.** Catifea. ♦ Țesătură din lână de calitate superioară, supusă unor procese tehnologice, datorită cărora capătă aspect de catifea. **2.** Piele tăbăcită de taurine, scâmoșată pe una dintre părți și folosită mai ales pentru fețe de încălțăminte. [Var.: (inv.) **velură** s.f.] Din fr. **velours**.

VENALITATE, (2) *venalități*, s.f. **1.** (Livr.) Însușirea, caracterul a ceea ce este venal. **2.** Faptă venală. Din fr. **venalité**.

VENERABIL, -Ă, *venerabili*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care inspiră cel mai profund respect, care este vrednic de o stimă, de o considerație deosebită. ♦ *Vârsta venerabilă*, se spune despre vârsta unui om foarte bătrân. Din fr. **vénérable**.

VENERIAN, -Ă, *venerieni*, -e, adj. Veneric. Din fr. **vénérien**.

VENEROLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studierea și tratarea bolilor venerice. Din fr. **vénérologie**.

VENET, *veneți*, s.m. (La pl.) Populație indo-europeană așezată în antichitate în nord-estul Peninsulei Italice și supusă de romani; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. Din fr. **Vénètes**.

VENEZUELAN, -Ă, *venezuelani*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Venezuelei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Venezuelei sau populației ei, privitor la Venezuela sau la populația ei. [Var.: **venezuelian** s.m. și f., adj.] Din fr. **vénézuélien**.

VENOZITATE s.f. Modul de distribuire a venelor în corp sau într-un organ al corpului. Din fr. **vénosité**.

VENTILATOR, *ventilatoare*, s.n. Aparat sau organ al unei mașini cu care se împropătează aerul (viciat) într-un spațiu închis (prin deplasarea și înlocuirea lui), cu care se produc curenți de aer în uscătorii etc. Din fr. **ventilateur**.

VENTRICULAR, -Ă, *ventriculari*, -e, adj. Care ține de ventricule, privitor la ventricule, din regiunea ventriculelor. Din fr. **ventriculaire**.

VENTRICULOGRAFIE, *ventriculografii*, s.f. (Med.) Radiografie a ventriculilor cerebrați sau ai inimii. Din fr. **ventriculographie**.

VENTRILOC, -Ă, *ventriloci*, -ce s.m. și f. Persoană care poate rosti cuvintele fără a mișca buzele și fără a deschide gura, dând impresia că vorbește din abdomen. [Var.: **ventrilog**, -ă s.m. și f.] Din fr. **ventriloque**.

VENTRU, *ventre*, s.n. (Fiz.) Punct, linie, suprafață a unui sistem de unde staționare, în care amplitudinea vibrației are valoare maximă. Din fr. **ventre**.

VENTUZĂ, *ventuze*, s.f. **1.** Organ în formă de disc al unor animale (acvatic), care le permite să se fixeze pe diferite corpuri. **2.** Pahar special de sticlă, cu marginea superioară puțin răsfrântă, care se aplică (prin crearea de vid în interior) pe pielea unui bolnav, pentru a provoca o mică congestie locală a sângelui (în scop curativ). **3.** Aparat în formă de clopot, cu ajutorul căruia se scoate aerul care împiedică circulația unui lichid într-o conductă. Din fr. **ventouse**.

VENUSIAN, -Ă, *venusieni*, -e, adj., s.m. și f. (Presupus locuitor) de pe planeta Venus. Din fr. **venusien**.

VENUST, -Ă, *venuști*, -ste, adj. (Livr.) Care are o frumusețe feminină voluptoasă. Din fr. **vénuiste**.

VERANDĂ, *verande*, s.f. Galerie exterioară (balcon sau terasă acoperită), închisă adesea cu pereți având numeroase ferestre, care alcătuiește anexa unei locuințe. Din fr. **véranda**.

VERBALISM s.n. Tendință de a da mai multă importanță cuvintelor decât ideilor exprimate prin ele; abuz de cuvinte în exprimarea unor idei. Din fr. **verbalisme**.

VERBALIZA, *verbalizez*, vb. I. Tranz. A exprima în cuvinte o idee, o experiență etc. Din fr. **verbaliser**.

VERBALIZARE, *verbalizări*, s.f. Acțiunea de a verbaliza și rezultatul ei. V. **verbaliza**.

VERBALIZAT, -Ă, *verbalizați*, -te, adj. Care a fost expus, exprimat în cuvinte. V. **verbaliza**.

VERBIAJ s.n. (Franțuzism) Abundență de cuvinte inutile; vorbărie, flecăreală. Din fr. **verbiage**.

VERBOZITATE s.f. (Livr.) Vorbărie. Din fr. **verbosité**.

VERDICT, *verdictes*, s.n. **1.** (În organizarea judecătorească a unor state) Răspuns dat de jurați în legătură cu vinovăția sau nevinovăția unui acuzat și pe baza căruia se pronunță sentința; *p. ext.* sentința unei curți cu jurați; *p. gener.* sentință judecătorească. **2.** Fig. Hotărâre, opinie definitivă, care nu admite contrazicere. Din fr. **verdict**.

VERGENTĂ, *vergente*, s.f. (Fiz.) Mărime caracteristică unui sistem optic centrat, egală cu inversul distanței focale. Din fr. **vergence**.

VERGETURĂ, *vergeturi*, s.f. (Med.; mai ales la pl.) Dunga (sau șir de dungi) de culoare violacee (apoi sîdiefie), localizate în regiunea abdominală sau la fese și care apar în sarcină, obezitate, în boli endocrine etc. Din fr. **vergeture**.

VERIDICITATE s.f. Însușirea, caracterul a ceea ce este veridic; veracitate. Din fr. **véridicité**.

VERIFICABIL, -Ă, *verificabili*, -e, adj. Care poate fi verificat. Din fr. **vérifiable** (după *vérifica*).

VERIFICATOR, -OARE, *verificatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care verifică ceva (din punct de vedere contabil, tehnic etc.). Din fr. **vérificateur**.

VERINĂ, *verine*, s.f. (Mar.) Parămă cu ochi cu rodanță și cârlig la un capăt. Din fr. **vérine**.

VERIST, -Ă, *veriști*, -ste, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aderă la verism, care susține verismul. **2.** Adj. Care aparține versimului, privitor la verism. Din fr. **vériste**.

VERITABIL, -Ă, *veritabili*, -e, adj. Conform cu adevărul; adevărat, real, autentic. ♦ Care este pur, care nu este amestecat cu nimic. Din fr. **véritable**.

VERMICID, -Ă, *vermicide*, adj., s.n. (Substanță, preparat) care servește la combaterea viermilor. Din fr. **vermicide**.

VERMICULAR, -Ă, *vermiculari*, -e, adj. (Rar) Vermiform. Din fr. **vermiculaire**.

VERMIFORM, -Ă, *vermiformi*, -e, adj. Care are forma sau mișcarea caracteristică unui vierme; vermicular. Din fr. **vermiforme**. Cf. it. *vermiforme*.

VERMIFUG, -Ă, *vermifuge*, adj., s.n. (Substanță, medicament) care distruge viermii intestinali. Din fr. **vermifuge**.

VERMILLON s.n. Sulfură roșie de mercur sau de antimoniu, folosită pentru fabricarea culorii roșu-viu; culoare fabricată pe baza acestei sulfuri și întrebuițată în pictura de ulei. Din fr. **vermillon**.

VERMINAȚIE s.f. **1.** (Med.) Reproducere a viermilor în intestin. **2.** Mulțime de viermi intestinali. Din fr. **vermination**.

VERMINĂ s.f. (Livr.; cu sens colectiv) Insecte parazite (purici, păduchi etc.) ♦ Fig. Indivizi de la periferia societății. Din fr. **vermine**.

VERMINOZĂ, *verminoze*, s.f. Boală la copii, cauzată de intoxicația organismului cu produsele de dezagregare ale paraziților intestinali. - Cf. fr. *vermineuse*.

VERMIS s.n. Parte mediană a cerebelului, așezată între cele două emisfere ale acestuia. Din fr. **vermis**.

VERMUTIZA, *vermutizez*, vb. I. Tranz. A prepara vinul ca să devină vermut. Din fr. **vermouthiser**.

VERMUTIZARE s.f. Acțiunea de a *vermutiza*. V. **vermutiza**.

VERMUTIZAT, -Ă, *vermutizați*, -te, adj. (Despre vin) Care a fost preparat ca să devină vermut. V. **vermutiza**.

VERNIER, *vernier*, s.n. Scară gradată suplimentară trasată pe rigletă sau pe cursorul unor instrumente și aparate de măsură, spre a mari precizia de măsurare a acestora. Din fr. **vernier**.

VERNIL adj. invar. De culoare verde-deschis. Din fr. **vert Nil**.

VERNIS s.n. **1.** Soluție formată din rășini (naturale sau artificiale) și dintr-un solvent, care, aplicată pe anumite obiecte, formează la uscare un strat neted și lucios, cu rol ornamental sau protector; *p. ext. lac*. ♦ *Vernis moale* = tehnică a gravurii prin care se realizează aspectul desenului în creion. **2.** Fig. Ceea ce dă un aspect sau o culoare favorabilă cuiva sau la ceva. Din fr. **vernis**.

VERNISA¹, *vernisez*, vb. I. Tranz. A acoperi un tablou în ulei cu un strat de vernis (pentru a proteja culorile și a le da strălucire). Din fr. **verniser**.

VERNISA², *vernisez*, vb. I. Tranz. A deschide, a inaugura o expoziție (de sculptură, pictură, grafică etc.) Din **vernisaaj** (derivat regresiv).

VERNISAJ, *vernisaie*, s.n. **1.** Faptul de a vernisa¹. **2.** Deschidere oficială, inaugurare a unei expoziții de artă (în special de pictură). [Var.: *vernisaie* s.n.] Din fr. **vernissage**.

VEROS, -OASĂ, *veroși*, -oase, adj. (Livr.) Necinstit, suspect. Din fr. **véreux**.

VERSANT, *versante*, s.n. Fiecare dintre cele două coaste ale unui munte sau ale unui deal; pantă. ♦ Fiecare dintre suprafețele înclinate ale unui acoperiș. Din fr. **versant**.

VERSAT, -Ă, *versați*, -te, adj. (Despre oameni) Cu experiență, priceput, competent (într-un anumit domeniu). Din fr. **versé**.

VERSATILITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi versatil. Din fr. **versatilité**.

VERSET, *versete*, s.n. Fiecare dintre paragrafele, de obicei numerotate, în care sunt împărțite unele texte religioase și care au, în general, un sens de sine stătător. Din fr. **verset**.

VERSIFICAȚIE, *versificații*, s.f. (Mod de) dispunere a versurilor potrivit anumitor reguli prozodice, dintre care cele mai importante sunt cele ale rimei, ritmului și ale grupării strofice; artă de a face versuri; *p. ext.* poezie. Din fr. **versification**.

VERSIUNE, *versiuni*, s.f. **1.** Traducere a unei opere literare sau științifice dintr-o limbă în altă. ♦ Loc. adj. și adv. *În versiune originală* = care nu a fost sau fără a fi tradus în altă limbă. **2.** Fiecare dintre formele unui text care a suferit modificări (în raport cu o formă considerată de bază). **3.** Manieră (personală) de a prezenta, de a

interpreta o întâmplare, un fapt, o afirmație. 4. Manoperă care constă în schimbarea poziției fălului în uter pentru a facilita nașterea. Din fr. **version**.

VERSLIBRISM s.n. (Livr.) Folosire a versului liber modern. Din fr. **vers-librisme**.

VERSLIBRIST, -Ă, *verslibriști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Poet modern care scrie versuri libere. 2. Adj. Compus din versuri libere. Din fr. **vers-libriste**.

VECTOR, *versori*, s.m. (Mat., Fiz.) Vector care are modulul egal cu unitatea. Din fr. **vecteur**.

VERTEBRAL, -Ă, *vertebrali*, -e, adj. Care ține de vertebre, privitor la vertebre, alcătuit din vertebre; de sau din vertebre. Din fr. **vertébral**.

VERTICAL, -Ă, *verticali*, -e, adj. Care este orientat perpendicular pe un plan orizontal; care are direcția căderii corpurilor; (sens curent) care este orientat drept (în sus). ♦ *Dreaptă verticală* = dreaptă care unește un punct de pe pământ cu zenitul respectiv. *Plan vertical* = **a**) (Geom.) plan care trece printr-o dreaptă verticală; **b**) (Astron.) plan care trece prin verticala locului. ♦ (Substantivat, f.) Linie dreaptă care cade perpendicular pe un plan orizontal; direcția urmată de această linie. ♦ *Verticala locului* = direcție determinată de poziția firului cu plumb aflat în stare de echilibru într-un punct dat. ♦ (Substantivat, n.) Semicerc al sferei cerești care intersectează un plan determinat de verticala locului și de un astru. ♦ (Adesca adverbial) Care vine sau cade drept în jos (de la înălțime). Din fr. **vertical**.

VERTICALITATE s.f. Poziție verticală a ceva; însușirea de a fi vertical. Din fr. **verticalité**.

VERTICILAT, -Ă, *verticilați*, -te, adj. Așezat în formă de verticil. Din fr. **verticillé**.

VERTIJ, *vertijuri*. s.n. (Med.) Amețeală. [Pl. și: *vertije*] Din fr. **vertige**.

VERVĂ s.f. Însuflețire, avânt, imaginație, fantezie care animă pe cineva (fiind exprimată prin cuvinte); bogăție verbală rezultată din această stare de spirit; volubilitate. ♦ Expr. *A fi în (sau în) vervă* = **a**) a fi însuflețit, volubil, avântat; **b**) (despre sportivi, artiști etc.) a manifesta o formă deosebit de bună. Din fr. **verve**.

VERVENĂ, *vervene*, s.f. (Bot.; franțuzism) Verbină. Din fr. **verveine**.

VESELĂ s.f. Totalitatea vaselor folosite la masă. Din fr. **vaisselle**.

VESPASIANĂ, *vespasiane*, s.f. (Livr.) Closet public (pentru bărbați). Din fr. **vespasienne**.

VESPERAL, -Ă, *vesperali*, -e, adj. (Livr.) De seară, al serii. Din fr. **vespéral**.

VESTĂ, *veste*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte scurt, fără mâneci și fără guler, purtat de bărbați sub haină și de femei peste bluză. Din fr. **veste**.

VESTIAR, *vestiare*, s.n. Garderobă (într-o clădire publică). ♦ Mică încăpere la intrarea într-

o locuință, unde se lasă paltoanele, pălăriile etc.

♦ Încăpere într-un spital sau într-o întreprindere unde se lasă hainele în păstrare sau se îmbracă echipamentele de protecție. Din fr. **vestiaire**.

VESTIBULAR, -Ă, *vestibuluri*, -e, adj. (Anat.) De vestibul (2). Din fr. **vestibulaire**.

VESTIMENTAR, -Ă, *vestimentari*, -e, adj. Care ține de veșminte, privitor la veșminte, al veșmintelor. Din fr. **vestimentaire**.

VESTON, *vestoane*, s.n. Haină (de uniformă). Din fr. **veston**.

VEXIL, *vexile*, s.n. (Bot.) Petală superioară a florilor leguminoaselor. Din fr. **vexille**.

VEZICANT, -Ă, *vezicanți*, -te, adj. Care produce bășicarea pielii; vezicator. Din fr. **vésicant**.

VEZICATOR, -OARE, *vezicatori*, -oare, adj. Vezicant. Din fr. **vésicatoire**.

VEZICAȚIE, *vezicații*, s.f. Acțiunea unui vezicant. Din fr. **vésication**.

VEZICULAR, -Ă, *veziculari*, -e, adj. În formă de veziculă. Din fr. **vésiculaire**.

VIABIL, -Ă, *viabili*, -e, adj. (Livr.) Care prezintă condițiile, calitățile necesare pentru a dura, a se menține, a se dezvolta. Din fr. **viable**.

NEVIABIL, -Ă, *neviabili*, -e, adj. (Livr.)

Care nu prezintă condițiile necesare pentru a dura, care nu se poate menține în viață. **Ne-** + **viabil** (după fr. *non-viable*).

VIABILITATE s.f. Faptul, calitatea de a fi viabil. Din fr. **viabilité**.

VIAGER, -Ă, *viageri*, -e, adj. (Despre drepturi, rente, pensii) De care se bucură cineva toată viața, dar care nu este transmisibil urmașilor. [Var.: **viajer**, -ă adj.] Din fr. **viager**.

VIBRAFON, *vibrafoane*, s.n. Instrument muzical de percuție asemănător cu xilofonul, în care sunetele produse de niște lame metalice sunt prelungite cu ajutorul unor tuburi de rezonanță. Din fr. **vibraphone**.

VIBRANT, -Ă *vibranți*, -te, adj. 1. Care vibrează, vibrator; *p. ext.* care produce sunete. ♦ *Consoană vibrantă* (și substantivat, f.) = consoană lichidă (3) care se realizează printr-o succesiune rapidă de închideri și deschideri ale canalului fonator, determinată de vibrarea părții superioare a glotei, a uvulei, a vălului palatin sau a vârfului limbii. 2. Fig. Care exprimă, trădează sau produce o emoție puternică; emoționant, impresionant, patetic. Din fr. **vibrant**.

VIBRATIL, -Ă, *vibratili*, -e, adj. Care vibrează; care poate avea vibrații. Din fr. **vibratile**.

VIBRION, *vibrioni*, s.m. Tip de bacterii în formă de virgulă și cu cili. Din fr. **vibrion**.

VIBRIOZĂ s.f. (Med.) Boală infecțioasă a taurinelor și a ovinelor, provocată de vibrioni. Din fr. **vibriose**.

VIBROGRAF, *vibrografe*, s.n. Aparat, dispozitiv pentru măsurarea și înregistrarea valorilor unor vibrații. Din fr. **vibrographe**.

VIBROMASAJ, *vibromasaje*, s.n. Masaj pe bază de vibrații (electrice). Din fr. **vibromassage**.

VIBROMETRU, *vibrometre*, s.n. (Fiz.) Instrument de măsurare a vitezei sau accelerației vibratorii a unui corp. Din fr. **vibromètre**.

VIBROSCOP, *vibroscoape*, s.n. (Fiz.) Instrument pentru măsurarea simultană a amplitudinii, frecvenței și fazei vibrațiilor. Din fr. **vibroscope**.

VIBROTHERAPIE s.f. (Med.) Seismoterapie. Din fr. **vibrothérapie**.

VICARIANT, -*Ă*, *vicarianți*, -*te*, adj. (Anat.; despre organe) Care exercită o funcție compensatorie, putând chiar să se substituie altui organ. Din fr. **vicariant**.

VICARIAT, *vicariate*, s.n. Funcția sau demnitatea de vicar; timpul cât un vicar exercită această funcție; regiunea unde se exercită autoritatea vicarului. ♦ Reședința vicarului. Din fr. **vicariat**.

VICEVERSA adv. Inversând rolurile, situațiile; invers; reciproc. Din fr., lat. **vice versa**.

VICIA, *viciez*, vb. I. Tranz. **1.** A strica, a altera puritatea aerului. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) corupe, a (se) deprava. **2.** (Jur.) A face ca un act, o clauză etc. să fie nule, defectuoase. Din fr. **vicier**.

VICIABIL, -*Ă*, *vicibili*, -*e*, adj. Care se poate vicia. Din fr. **viciable**.

VICIAT, -*Ă*, *viciați*, -*te*, adj. **1.** (Despre aer) Devenit impropriu pentru respirație; stricat, infectat, alterat. ♦ Fig. Depravat, desfrânat, corupt. **2.** (Jur.; despre acte, dispoziții, etc.) Care a devenit nul (din cauza unor vicii). [Var.: (inv.) **vițiat**, -*ă* adj.] V. **vicia**.

NEVICIAT, -*Ă*, *neviciați*, -*te*, adj. Care nu este viciat, poluat. ♦ Fig. Care nu este corupt, vicios. **Ne-** + **vicia**.

VICIERE, *vicieri*, s.f. Acțiunea de a (se) vicia și rezultatul ei; stricare, alterare. V. **vicia**.

VICINAL, -*Ă*, *vicinali*, -*e*, adj. (Despre drumuri și căi ferate) Care leagă localități (rurale) vecine. Din fr. **vicinal**.

VICONTE, *viconți*, s.m. Titlu de noblete ereditar, inferior contelui și superior baronului; persoană care poartă acest titlu. Din fr. **vicomte**.

VICONTEȘĂ, *vicontese*, s.f. Soție sau fiică a unui viconte. Din fr. **vicomtesse**.

VID, -*Ă*, *vizi*, *vide*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre un spațiu) Care nu conține nimic; care nu conține aer sau alt gaz; care nu este ocupat, locuit; pustiu. ♦ Fig. Lipsit de orice gânduri, de orice idei. **2.** S.n. Spațiu lipsit de orice corp material sau în care particulele materiale existente sunt extrem de rarefiate. ♦ Loc. adv. *În vid* = **a)** în gol; **b)** cu privirea fixă, fără țintă; **c)** zadarnic, fără rezultat, în van. ♦ Fig. Pierdere ireparabilă. Din fr. **vide**.

VIDA, *videz*, vb. I. Tranz. (Fiz.) A realiza vid într-un spațiu închis. Din fr. **vider**.

VIDARE, *vidări*, s.f. Acțiunea de a *vida* și rezultatul ei. V. **vida**.

VIDANJA, *vidanjez*, vb. I. Tranz. A goli, a curăța haznalele, gurile de scurgere etc. Din fr. **vidanger**.

VIDANJARE, *vidanjări*, s.f. Acțiunea de a *vidanja* și rezultatul ei. V. **vidanja**.

VIDANJOR, *vidanjori*, s.m. Lucrător care evacuează, curăță haznalele, gurile de scurgere etc. Din fr. **vidangeur**.

VIDEO-, Element de compunere care înseamnă "image". Din fr. **video-**.

VIDEOCAPTOR, *videocaptoare*, s.n. (În sintagma) *Tub videocaptor* = tub analizor de imagine, esențial în sistemul de televiziune pentru transformarea imaginii în semnale electrice. Din fr. **vidéocapteur**.

VIDEOMAGNETIC, -*Ă*, *videomagnetici*, -*ce*, adj. Referitor la înregistrarea imaginii pe bandă magnetică. Din fr. **vidéomagnétique**.

VIDEOTECĂ, *videotechi*, s.f. **1.** Mobilă specială cu rafturi pentru păstrat videocasete. **2.** Încăpere, sală în care se păstrează și se vizionează videocasete. **3.** Colecție de videocasete. Din fr. **vidéothèque**.

VIGONIE, *vigonii*, s.f. **1.** Specie sălbatică de lamă cu lâna mătăsoasă (*Lama vicugna*). **2.** Fir textil mătăsoș obținut din lâna de vignonie (**1**). **3.** Fir textil obținut dintr-un amestec de lâna cu bumbac de bună calitate sau din bumbac pur. Din fr. **vigogne**.

VIGUROS, -*OASĂ*, *viguroși*, -*oase*, adj. Plin de vigoare; puternic, robust. Din fr. **vigoureux**.

VIGUROSITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi viguros; vigoare. **Viguros** + suf. -*itate*.

VIKING, *vikingi*, s.m. Nume dat războinicilor, navigatorilor și negustorilor scandinavi care au întreprins, între secolele VII și X, numeroase expediții în Europa și în America de Nord. Din fr. **viking**.

VIL, -*Ă*, *vili*, -*e*, adj. (Franțuzism inv.) De proastă calitate, demn de disprețuit, ordinar; josnic; abject. Din fr. **vil**.

VILAIET, *vilaiete*, s.n. Diviziune administrativ-teritorială din Imperiul Otoman, condusă de un valiu. Din fr. **vilayet**.

VILBROCHEN, *vilbrochenuri*, s.n. (Tehn.) Arbore al unui motor, cu unul sau cu mai multe coturi, antrenat prin una sau mai multe biele într-o mișcare de rotație pe care o transmite unui mecanism (cu pistoane); arbore cotit. [Pl. și *vilbrochene*] - După fr. **vilebrequin**.

VILEGIATURĂ, *vilegiaturi*, s.f. Concediu, vacanță etc. petrecută de cineva în afara locului său de domiciliu. Din fr. **villégiature**.

VILEGIATURIST, -*Ă*, *vilegiaturiști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care se află în vilegiatură.

Var.: (pop.) **viligiaturlst**, -ă, s.m. și f.]
Vilegiatură + suf. -ist.

VILIZITATE, *vilozități*, s.f. 1. Totalitatea perilor care acoperă o suprafață; parte poroasă. 2. (Anat.) Ridicătură, prelungire, încrețitură, cută mică situată pe suprafața anumitor organe ale corpului, mai ales a intestinului subțire. Din fr. **villosité**.

VINDICATIV, -Ă, *vindicativi*, -e, adj. (Livr.) Răzbunător. Din fr. **vindicatif**.

VINEGREȚĂ s.f. Sos rece preparat din oțet, untdelemn, sare și piper. Din fr. **vinaigrette**.

VINIETĂ, *viniete*, s.f. Ilustrație de mici dimensiuni care se pune la începutul sau la sfârșitul unui text (tipărit sau manuscris), al unui capitol etc.; ornament pe coperta unei cărți; cliceu folosit în tipografie pentru ornamentație. [Var.: **vignetă** s.f.] Din fr. **vignette**.

VINIETIST, -Ă, *vinietisti*, -ste, s.m. și f. Autor de viniete. Din fr. **vignettiste**.

VINIFER, -Ă, *viniferi*, -e, adj. Care produce vin. ♦ (Despre terenuri) Pe care se cultivă vița de vie. Din fr. **vinifère**.

VINIFICA, *vinific*, vb. I. Tranz. A supune mustul de struguri procesului de prelucrare care îl preface în vin, a face operațiile necesare obținerii vinului din struguri. - După fr. **vinifier**.

VINIFICARE, *vinificări*, s.f. Acțiunea de a *vinifica* și rezultatul ei; vinificație. V. **vinifica**.

VINIFICATOR, -OARE, *vinificatori*, -oare, s.m. și f. Persoană specializată în operațiile de vinificare. Din fr. **vinificateur**.

VINIFICAȚIE, *vinificații*, s.f. Vinificare. Din fr. **vinification**.

VINIL s.n. Radical organic obținut din etilenă. Din fr. **vinyle**.

VINILIN s.n. Masă plastică pe bază de vinil, cu mare rezistență mecanică, având multiple întrebuințări în industrie și la fabricarea obiectelor de larg consum. Din **vinil**.

VINILIC, -Ă, *vinilici*, -ce, adj. (Despre substanțe chimice) Care se obține din vinil, pe bază de vinil. Din fr. **vinylique**.

VIOLABIL, -Ă, *violabili*, -e, adj. (Rare) Care poate fi violat. Din fr. **violable**.

VIOLABILITATE s.f. (Rare) Însușirea de a fi violabil. Din fr. **violabilité**.

VIOLENTA, *violentez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A comite un act de violență; a constrânge, a sili, a forța. Din fr. **violenter**.

VIOLENTARE, *violentări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *violenta* și rezultatul ei. V. **violenta**.

VIOLET, -Ă, *violeți*, -te, adj., s.n., s.f. 1. Adj. De culoarea vioarelei. 2. S.n. Culoare violetă (1), ultima din spectrul solar (după indigo); culoarea vioarelei. 3. S.f. (Bot.) Toporaș. Din fr. **violet**.

VIOLONIST, -Ă, *violoniști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la vioară³. Din fr. **violoniste**.
VIRA, *virez*, vb. I. 1. Intranz. (Despre vehicule) A schimba direcția de mers; a coti. ♦ (Despre oameni) A face ca un vehicul în mers să-și schimbe direcția; a coti, a cârmi. 2. Tranz. A trece o sumă de bani de la un cont la altul. 3. Tranz. A trata o copie fotografică cu o soluție specială pentru a-i schimba nuanțele de negru în alte nuanțe. Din fr. **virer**.

VIRARE, *virări*, s.f. Acțiunea de a *vira* și rezultatul ei; viraj. ♦ (Rare) Virament. V. **vira**.

VIRAJ, *viraje*, s.n. 1. Faptul de a vira, de a(-și) schimba direcția de mers; cotire. ♦ Porțiune curbă de șosea cu rază de curbură mică. 2. (Chim.) Schimbare a culorii unei substanțe cu ajutorul unui reactiv; schimbare a culorii unui pozitiv fotografic. [Var.: (rare) **viragiu** s.n.] Din fr. **virage**.

VIRAL, -Ă, *virali*, -e, adj. (Biol.) Virotic. Din fr. **viral**.

VIRGULĂ, *virgule*, s.f. 1. Semn de punctuație care delimitează grafic unele propoziții în cadrul frazei și unele părți de propoziție în cadrul propoziției. 2. Semn întrebuințat pentru a arăta când trebuie făcută respirația în timpul unei interpretări muzicale vocale. 3. Semn întrebuințat pentru a separa, într-un număr zecimal, partea întreagă de partea fracționară. Din fr. **virgule**.

VIRILISM s.n. Dezvoltare a caracterelor sexuale secundare masculine la o femeie, ca urmare a unor tulburări endocrine. Din fr. **virilisme**.

VIRILIZA, *virilizez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a căpăta un caracter viril. Din fr. **viriliser**.

VIROLĂ, *virole*, s.f. 1. Inel mic de metal care strânge mânerul de lemn al unui cuțit, al unei unelte etc. pentru a-l împiedica să crape. 2. Cilindru format din foi de tablă nituite sau sudate, care intră în construcția unei clădiri, a unui rezervor etc. Din fr. **virole**.

VIROLOGIE s.f. (Med.) Virusologie. Din fr. **virologie**.

VIROZĂ, *viroze*, s.f. Nume generic dat pentru bolile oamenilor, animalelor și plantelor provocate de virusuri. Din fr. **virose**.

VIROTIC, -Ă, *virotici*, -ce, adj. Privitor la virus; care se datorează unui virus. Din **viroză**.

VIRTUAL, -Ă, *virtuali*, -e, adj. Care există numai ca posibilitate. Fără a se produce (încă) în fapt; al cărui efect este potențial, și nu actual. ♦ *Imagine virtuală* = imagine în care punctele convergente se găsesc în prelungirea razelor de lumină ale unui sistem optic, neputând fi prinse pe un ecran. Din fr. **virtuel**.

VIRTUALITATE, *virtualități*, s.f. Însușirea a ceea ce este virtual; posibilitate. Din fr. **virtualité**.

VIRUSOLOG, -Ă, *virusologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în virusologie. Din fr. **virusologue**.

VIRUSOLOGIE s.f. Inframicrobiologie. Din fr. **virusologie**.

VISCERAL, -Ă, *viscerali*, -e, adj. Care aparține viscerelor, privitor la viscere. Din fr. **viscéral**.

VISCERE s.n.pl. Totalitatea organelor care se află în marile cavități ale corpurilor (mai ales în cavitatea abdominală), la oameni și animale; măruntaie. Din fr. **viscère**.

VISCEROPTOZĂ, *visceroptoze*, s.f. (Med.) Deplasare, cădere a viscerelor abdominale. Din fr. **viscéroptôse**.

VISCOZĂ, *viscoze*, s.f. 1. Fibră textilă obținută din celuloză, elastică, rezistentă și cu luciu mătăsos. 2. Substanță vâscoasă obținută din celuloză prin tratarea cu o soluție de sulfură de carbon și de sodă caustică. Din fr. **viscose**.

VISCOZIMETRU, *viscozimetre*, s.n. Aparat cu care se măsoară viscozitatea fluidelor. Din fr. **viscosimètre**.

VISCOZITATE, *viscozități*, s.f. Însușirea unui fluid de a fi vâscos, de a opune rezistență la curgere; (concr.) substanță vâscoasă. [Var.: **vâscozitate** s.f.] Din fr. **viscosité**.

VITACEE, *vitacee*, s.f. (La pl.) Familia de plante lemnoase, agățătoare, având ca prototip vița de vie; (și la sg.) plantă din această familie. Din fr. **vitacées**.

VITALISM s.n. Curent în biologie, opus atât materialismului cât și spiritualismului, care explică procesele de viață prin prezența în organismul viu a unui principiu imaterial și incognoscibil, căruia îi subordonate toate procesele fizico-chimice. Din fr. **vitalisme**.

VITALIST, -Ă, *vitaliști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Advt. Care aparține vitalismului, privitor la vitalism. 2. S.m. și f. Adept al vitalismului. Din fr. **vitaliste**.

VITALIZA, *vitalizez*, vb. I. Tranz. (Rare) A da viață, putere, vigoare. Din fr. **vitaliser**.

VITAMINOTERAPIE, s.f. Tratament medical cu ajutorul vitaminelor. Din fr. **vitaminothérapie**.

VITELIN, -Ă, *vitelini*, -e s.f., adj. 1. S.f. Proteină care conține și fosfor, prezentă în gălbenușul de ou. 2. Adj. Care aparține vitellusului, privitor la vitellus, care conține vitellus. Din fr. **vitellin**.

VITEZĂ, *viteze*, s.f. 1. Rapiditate în deplasare; iuteală, repeziciune. ♦ Loc. adv. În (plină) viteză = cu viteză (foarte) mare. ♦ Expr. Dă-i viteză = pornește în grabă! mergi repede! (Fam.) A băga pe cineva în viteză = a sili pe cineva să-și părăsească obișnuita comoditate și să acționeze, să lucreze cu promptitudine, repede. 2. Raportul dintre spațiul parcurs de un mobil și timpul

folosit pentru parcurgerea acestui spațiu; raportul dintre variația unei mărimi și timpul în care se produce această variație. ♦ *Viteză cosmică* = viteză cuprinsă între 7,912-16,6 km/secundă imprimată navelor cosmice de la înscrierea pe o orbită circulară a Pământului până la părăsirea sistemului solar. ♦ Spec. Ritmul în care se produce sau se repetă un proces chimic, fiziologic, electric etc., raportat la o unitate de timp. ♦ *Viteză de sedimentare* = interval de timp în care se depun hematiile în sângele rămas necoagulat, servind la diagnosticarea sau urmărirea evoluției unor boli. ♦ Fiecare dintre raporturile de demultiplicare dintre turația motorului unui vehicul și turația arborelui care transmite mișcarea la roțile propulsoare ale vehiculului. Din fr. **vitesse**.

VITICULTOR, -OARE, *viticultori*, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă de cultura viței de vie; podgorean. ♦ Specialist în viticultură. Din fr. **viticulteur**.

VITICULTURĂ, *viticulturi*, s.f. Cultura viței de vie. ♦ Știință care se ocupă de cultivarea viței de vie. Din fr. **viticulture**.

VITILIGO s.n. Boală de piele caracterizată prin apariția unor zone albe, lipsite de pigmenți. Din fr. **vitiligo**.

VITRAJ, *vitrajuri*, s.n. (Rare) Perete de geam; geamlăc. ♦ Marchiză (închisă cu geamuri). ♦ Totalitatea geamurilor unui edificiu, ale unei uși etc. Din fr. **vitrage**.

VITRALIU, *vitralii*, s.n. Fereastră alcătuită din bucăți de sticlă colorate sau pictate, montate într-o rețea de rame metalice. [Var.: **vitrai** s.n.] Din fr. **vitrail**.

VITRAT, -Ă, *vitrați*, -te, adj. (Rare) Cu geamuri. - După fr. **vitré**.

VITRIFIANT, -Ă, *vitrifianți*, s.m. (Constr.) Material de bază folosit pentru a obține mase sticloase, amorse. Din fr. **vitrifiant**.

VITRINĂ, *vitrine*, s.f. 1. Spațiu special amenajat pentru expunerea mărfurilor în spatele ferestrei dinspre strada a unui magazin; fereastră care închide spre stradă acest spațiu. ♦ Mobilă sau dispozitiv cu pereți din sticlă, pentru expunerea mărfurilor în interiorul unui magazin, a pieselor într-un muzeu etc. 2. Dulap cu rafturi și cu pereți de sticlă, în care se expun, într-o casă particulară, bibelouri, veselă etc. Din fr. **vitrine**.

VITRINIER, -Ă, *vitrinieri*, -e, s.m. și f. Persoană specializată în aranjarea vitrinelor unui magazin. **Vitrină** + suf. -ier.

VITRIOL, *vitrioluri*, s.n. (Pop.) Acid sulfuric (în soluție concentrată). ♦ (Înv.) Nume dat unor sulfați. Din fr. **vitriol**.

VITRIOLA, *vitriolez*, vb. I. Tranz. (Rare) A arde, a răni (cu vitriol). Din fr. **vitrioler**.

VITRIOLANT, -Ă, *vitriolanți*, -te, adj. Care arde, care provoacă arsuri. ♦ Fig. Caustic, incisiv. **Vitriola** + suf. -ant.

VITRIOLAJ, *vitriolaje*, s.n. Tratare a țesuturilor cu acid sulfuric pentru înlăturarea impurităților. Din fr. **vitriolage**.

VITROS, **-OASĂ**, *vitroși*, *-oase*, adj. Care are aspect sticlos; asemănător sticlei, ca sticla. ♦ (Anat.) *Corp vitros* sau *umoare vitroasă* = lichid transparent care umple fundul globului ocular. Din fr. **vitreux**.

VITROZITATE, *vitrozități*, s.f. Structură geologică asemănătoare sticlei. Din fr. **vitrosité**.

VITULARĂ, *vitulare*, adj. (În sintagma) *Febră vitulară* = febră puerperală la vaci. Din **vitulaire**.

VITUPERATIE, *vituperatii*, s.f. (Livr.) Blamare, defăimare, denigrare. Din fr. **vitupération**.

VIVANDIERĂ, *vivandiere*, s.f. Femeie autorizată în trecut să însoțească armatele unor țări, pentru a vinde soldaților alimente și alte articole de consum. Din fr. **vivandière**.

VIVANT, **-Ă**, *vivanți*, *-te*, adj. (Rar) Viu, animat. Din fr. **vivant**.

VIVAT interj. (Mai ales ca urare, când se ciocnesc paharele cu băutură) Trăiască! La mulți ani! ♦ (Substantivat, n.) Aclamație; toast. Din lat., fr. **vivat**.

VIVIERĂ, *viviere*, s.f. (Mar.) Bazin sau barcă pentru păstrat sau transportat pește viu. Din fr. **vivier**.

VIVIFIANT, **-Ă**, *vivifianți*, *-te*, adj. (Livr.) Însuflețitor, dătător de putere. Din fr. **vivifiant**.

VIVIPARITATE s.f. Însușire a animalelor vivipare. Din fr. **viviparité**.

VIVISECTIE, *vivisectii*, s.f. Disecare a unui animal viu (pentru a studia un fenomen fiziologic). [**vivisectiune** s.f.] Din fr. **vivisection**.

VIZA¹, *vizez*, vb. I. Tranz. A aplica o viză pe un act oficial, pentru a-i da valabilitate. Din fr. **viser**.

VIZARE¹, *vizări*, s.f. Acțiunea de a *viza*¹ și rezultatul ei. V. **viza**¹.

VIZA², *vizez*, vb. I. Tranz. **1.** A dirija, a îndrepta o armă, un aparat de măsură etc. (sau o parte a lor) spre un anumit obiectiv. **2.** Fig., A se referi, a face aluzie la ceva; a ținti, a avea ca obiectiv, a avea ca scop. Din fr. **viser**.

VIZARE², *vizări*, s.f. Acțiunea de a *viza*² și rezultatul ei. V. **viza**².

VIZAVI adv. Peste drum (față) în față, în punctul exact opus. ♦ Persoană care se găsește în fața cuiva la o masă, la un bal etc. ♦ Față de..., în raport cu..., în comparație cu... Din fr. **vis-à-vis**.

VIZĂ¹, *vize*, s.f. Însemnare, parafrăz etc. trecută de o autoritate pe un act, pentru a-i da valabilitate, pentru a-i confirma primirea etc. Din fr. **visa**.

VIZĂ², *vize*, s.f. Linie formată din prelungirea razei vizuale, printr-un aparat topografic, până la un anumit punct de pe teren; *p. ext.* linie trasată

pe o planșetă și care unește locul unde se află aparatul de observare cu punctul vizat. - După fr. **visée**.

VIZIBILMETRU, *vizibilmetre*, s.n. (Met.) Aparat folosit pentru măsurarea vizibilității pe orizontală. Din fr. **visibilimètre**.

VIZIERĂ, *viziere*, s.f. **1.** Partea de dinainte, mobilă, a coifului, care putea fi coborâtă ca să acopere obrazul și să-i ferească de lovituri. ♦ Cozoroc. **2.** Vizetă, vizor. Din fr. **visière**.

VIZIONA, *vizionez*, vb. I. Tranz. A privi, a urmări, a vedea un film, un spectacol (înainte de premieră). Din fr. **visionner**.

VIZIONARE, *vizionări*, s.f. Acțiunea de a *viziona* și rezultatul ei. V. **viziona**.

VIZIONAR, **-Ă**, *vizionari*, *-e*, adj. **1.** (Despre oameni sau despre firea, ideile lor; adesea substantivat) Care se lasă stăpânit de vise, de idealuri (nelegate de realitatea imediată); care prevede, prevestește evenimente viitoare. **2.** Cu caracter de viziune; fantastic; extravagant, neobișnuit. Din fr. **visionnaire**.

VIZIRAT, *vizirate*, s.n. Funcția de vizir; perioadă în care cineva exercită această funcție. Din fr. **vizirat**.

VIZITĂ, *vizite*, s.f. **1.** Faptul de a merge la cineva în scopul unei întrevederi cu caracter prietenesc, oficial sau de curtoazie. ♦ *Carte de vizită* = bucată mică de carton, dreptunghiulară, pe care este scris numele unei persoane, profesiunea și titlurile sale, adresa etc., și pe care titularul o înmânează sau o trimite unor cunoscuți, cu diverse prilejuri. ♦ Expr. *A fi în vizită cu cineva* = a avea relații de prietenie cu cineva, a-și face vizite reciproc. **2.** Oficiu prestat de medicul care se deplasează la domiciliul unui bolnav sau care primește un pacient pentru consultație. ♦ Deplasare zilnică făcută în saloanele unui spital, la patul bolnavilor, de către medici, însoțiți de personalul auxiliar. ♦ *Vizită medicală* = control medical (periodic) făcut salariaților, elevilor etc. **3.** Deplasare la fața locului într-o localitate, într-o regiune, la un obiectiv, cu scopul de a le cunoaște, de a le controla etc. Din fr. **visite**.

VIZITARE, *vizitări*, s.f. Acțiunea de a *vizita* și rezultatul ei. V. **vizita**.

VIZITATOR, **-OARE**, *vizitatori*, *-oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care vizitează o localitate, un muzeu, o expoziție etc. **2.** (Rar) Persoană care face cuiva o vizită. **Vizita** + suf. *-tor*.

VIZIUNE, *viziuni*, s.f. **1.** Percepție vizuală; *p. ext.* imagine, reprezentare. **2.** Mod de a vedea, de a concepe lucrurile; concepție, opinie. **3.** Percepție imaginară a unor lucruri nereală. ♦ Ceea ce i se pare cuiva că vede ca urmare a acestei percepții. Din fr. **vision**. Cf. lat. *visio*, *-onis*.

VIZON, *vizoni*, s.m. Mamifer sălbatic carnivor asemănător cu nurca, dar de talie mai mare, cu blană prețioasă, care trăiește în America de Nord (*Lutreola vison*). ♦ Blana acestui animal. Din fr. **vison**.

VIZOR, *vizoare*, s.n. Dispozitiv la un aparat sau la un instrument optic care permite delimitarea după necesitate a câmpului vizual și a liniei de vizare sau citirea indicațiilor de pe o scară gradată. ♦ Vizetă. ♦ (La pl.) Ochelarii măștilor de gaze. Din fr. **visueur**.

VIZUALIZA, *vizualizez*, vb. I. Tranz. (Tehn.; despre aparate) A face posibilă observarea vizuală a fenomenului cercetat. Din fr. **visualiser**.

VIZUALIZARE, *vizualizări*, s.f. Acțiunea de a vizualiza. V. **vizualiza**.

VOAL, *voaluri*, s.n. 1. Țesătură fină (transparentă) de mătase, bumbac sau fibre sintetice, folosită pentru perdele sau pentru confecționarea unor obiecte vestimentare femeiești; bucată de țesătură fină, rară, cu care femeile își acoperă capul sau fața; văl. 2. Înnegrire a unui material fotografic fotosensibil, datorită unui defect de fabricație sau dezvoltării prelungite, luminii difuze care îl impresionează accidental etc. Din fr. **voile**.

VOALA, *voalez*, vb. I. 1. Tranz. A acoperi cu un voal (1); a ascunde, a masca; fig. a înșela aparențele ♦ Refl. *Se voalează înainte de a pleca*. ♦ Refl. (Despre voce sau sunete) A-și pierde sonoritatea și limpezimea; a se estompa. 2. Refl. (Despre unele materiale fotografice) A se strica, a se deprecia, a-și pierde însușirile din cauza voalului (2); a se înnegri. Din fr. **voiler**.

VOALARE, *voalări*, s.f. Acțiunea de a (se) voala și rezultatul ei. V. **voala**.

VOALAT, -Ă, *voalați*, -te, adj. Acoperit cu un voal (1); ascuns, umbrat. ♦ (Despre glas, sunete) Lipsit de sonoritate și limpezime; stins, estompat. ♦ (Despre negative fotografice) Degradat prin producerea unui voal (2). V. **voala**.

VOALETĂ, *voalete*, s.f. Țesătură în formă de rețea foarte fină, fixată la pălăriile de damă ca garnitură sau pentru a acoperi fața. Din fr. **voilette**.

VOALURĂ, *voaluri*, s.f. 1. Ansamblul velor unei nave. 2. Curbura suprafeței unei parașute deschise; p. ext. pânza parașutei. Din fr. **voilure**.

VOCALIC, -Ă, *vocalici*, -ce, adj. Care aparține vocalelor, privitor la vocale. Din fr. **vocalique**.

VOCALISM s.n. 1. Sistem al vocalelor unei limbi, din punct de vedere fonetic și fonologic, într-un anumit moment al evoluției sale. 2. Parte, capitol al foneticii istorice a unei limbi, care se ocupă cu studiul vocalelor. Din fr. **vocalisme**.

VOCALIZA, *vocalizez*, vb. I. 1. Tranz. și intrans. (Muz.) A executa vocalize. 2. Refl. (Fon.; despre consoane) A trece de la valoarea

de consoană la cea de vocală, a căpăta valoare de vocală. Din fr. **vocaliser**.

VOCALIZARE, *vocalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) vocaliza și rezultatul ei. V. **vocaliza**.

VOCALIZĂ, *vocalize*, s.f. 1. Executare a unui text muzical vocal (cu caracter de exercițiu) prin înlocuirea denumirii notelor cu vocale, de preferință a sau o. 2. Piesă muzicală fără cuvinte, uneori cu caracter de virtuozitate. Din fr. **vocalise**.

VOCIFERANT, -Ă, *vociferanți*, -te, s.m. și f. (Rar.) Persoană care vociferează; scandalagiu. Din fr. **vociférant**.

VOCODER, *vocodere*, s.n. Sistem electronic de telefonie, în care vorbirea este codificată și apoi reconstituită, pentru a obține o inteligibilitate mărită. Din fr. **vocoder**.

VODER, *vodere*, s.n. Aparat electronic de producere a vocii artificiale, care utilizează chei similare acelorale ale instrumentelor muzicale. Din fr. **voder**.

VODEVIL, *vodeviluri*, s.n. Specie de comedie ușoară sau de farsă (într-un act), în textul căreia sunt intercalate cuplete care se cântă pe melodii cunoscute și cu acompaniament orchestral. Din fr. **vaudeville**.

VODEVILESC, -Ă, *vodevilești*, adj. În maniera vodevilului. Din fr. **vaudevillesque**.

VODEVILIST, *vodeviliști*, s.m. (Rar.) Autor de vodeviluri. Din fr. **vaudevilliste**.

VOGĂ s.f. (Franțuzism) Interes viu, dar trecător, provocat de o întâmplare, o persoană, o modă etc.; faimă, trecere de care se bucură (câtva timp) cineva sau ceva; renume, modă. Din fr. **vogue**.

VOIAJ, *voiajuri*, s.n. Călătorie. [Pl. și: *voiaje*] Din fr. **voyage**.

VOIAJA, *voiajez*, vb. I. Intrans. A călători. Din fr. **voyer**.

VOIAJAT, -Ă, *voiajați*, -te, adj. Care a călătorit mult; umblat. V. **voiaja**.

VOIAJOR, *voiajori*, s.m. 1. (Și adj.) Călător. 2. Reprezentant al unei firme particulare, care vizitează diferite localități în căutare de beneficiari sau de furnizori; comis-voiajor. Din fr. **voyageur**.

VOLAN, *volane*, s.n. I. 1. Piesă de formă circulară din mecanismul unui autovehicul, cu ajutorul căreia se dă vehiculului direcția voită. 2. Piesă în formă de roată, cu ajutorul căreia se acționează un anumit mecanism al unei mașini. II. Fâșie de țesătură sau de dantelă încrețită sau plisată, care se aplică ca garnitură pe diferite obiecte de îmbrăcăminte femeiească, pe perdele, pe huse etc. Din fr. **volant**.

VOLĂNAȘ, *volănașe*, s.n. Diminutiv al lui *volan* (II). **Volan** + suf. -aș.

VOLANT¹, *volanți*, s.m. I. Piesă mare în formă de roată, de obicei foarte grea, montată pe arborele motor al unor mașini cu piston, care

servește ca element de reglare a mișcării și de uniformizare a turației. **2.** Piesă complexă din mecanismul mașinilor bătătoare în industria textilă, care, printr-o învârtire rapidă în interiorul unui înveliș, scarmână bumbacul presat de valul de alimentare. Din fr. **volant**.

VOLANT², -Ă, *volanți, -te*, adj. Desprins de o unitate, detașabil; mobil. ♦ *Foaie volantă* = tipăritură pe o singură foaie care se difuzează în public ca manifest, ca afiș etc.; filă detașată dintr-un caiet, dintr-o carte etc. *Echipă volantă* = echipă mobilă care se deplasează cu ușurință, dintr-un loc de muncă în altul, după nevoie. *Biblioteca volantă* = fond de cărți aparținând unei biblioteci și împrumutat unei instituții pentru folosință temporară. ♦ (Rar) Care poate zbura; care se poate menține în aer. Din fr. **volant**.

VOLATILITATE, *volatilități*, s.f. Însușirea de a fi volatil. Din fr. **volatilité**.

VOLATILIZĂ, *volatilizez*, vb. I. Refl. A se evapora repede (la temperatura obișnuită). ♦ Fig. A dispărea complet, fără urmă. Din fr. **volatiliser**.

VOLATILIZARE, *volatilizări*, s.f. Acțiunea de a se volatiliza și rezultatul ei; evaporare. V. **volatiliza**.

VOLATILIZAT, -Ă, *volatilizați, -te*, adj. Prefăcut în vapor; evaporat. V. **volatiliza**.

VOLATILIZABIL, -Ă, *volatilizabili, -e*, adj. Volatil. Din fr. **volatilisable**.

VOLET, *voleturi*, s.n. **1.** Element mecanic mobil plasat la fiecare aripă de avion și care servește la mărirea sustenației. **2.** Fiecare dintre elementele mecanice ale radiatorului unui motor de avion care servește pentru reglarea circuitului aerodinamic de răcire a acestuia. Din fr. **volet**.

VOLEU, *voleuri*, s.n. (Rar) Jaluzea, oblon. Din fr. **volet**.

VOLIERĂ, *voliere*, s.f. Cușcă sau ansamblu de cuști de dimensiuni mari, confecționate din plasă de sârmă, în care se țin păsări în grădinile zoologice. Din fr. **volière**.

VOLITIV, -Ă, *volitivi, -e*, adj. Volițional. Din fr. **volitif**.

VOLIȚIONAL, -Ă, *voliționali, -e*, adj. Care se referă la voință, care este determinat de voință; volitiv. Din fr. **volitionnel**.

VOLIȚIUNE, *volițiuni*, s.f. (Psih.) Act de voință. Din fr. **volition**.

VOLT, *volți*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a tensiunii electrice, a tensiunii electromotoare și a diferenței de potențial, egală cu tensiunea de la capetele unui conductor care, străbătut de un curent de un amper, dezvoltă o putere de un watt. Din fr. **volt**.

VOLTĂ, *volte*, s.f. **1.** Mișcare în formă de cerc sau de arc de cerc. ♦ Fig. Schimbare (bruscă) în atitudine, trecere subită de la o concepție la alta. ♦ (Scrimă) Mișcare (de rotație) făcută pentru a

evita loviturile adversarului. **2.** Manevră de rotație făcută de o embarcație sau de o navă cu pânze pentru schimbarea bordului din care primește vântul. ♦ *Voltă în vânt* = manevră pentru schimbarea direcției împotriva vântului. *Voltă sub vânt* = manevră pentru schimbarea direcției în sensul vântului. **3.** Semn care indică repetarea unui fragment muzical, de fiecare dată cu un alt sfârșit. Din fr. **volte**.

SEMIVOLTĂ, semivolte, s.f. Jumătate de voltă. - Semi- + voltă (după fr. *demi-volte*). (fr., lat. **semi-** + fr. **volte**.)

VOLTAIC, -Ă, *voltaici, -ce*, adj. Care se referă la pilele electrice sau la bateria electrică inventată de Volta. ♦ *Arc voltaic* = arc electric. Din fr. **voltaïque**.

VOLTAJ, *voltage*, s.n. Tensiune electrică măsurată în volți. Din fr. **voltage**.

VOLTAMETRU, *voltametre*, s.n. Aparat pentru studiul electrolizei, care permite determinarea intensității unui curent electric sau a cantității de electricitate prin măsurarea cantității de substanță depusă pe cale electrolitică. Din fr. **voltamètre**.

VOLTAMPER, *voltamperi*, s.m. Unitate de măsură a puterii electromagnetice aparente a unei circuit electric de curent alternativ la capetele căruia tensiunea este de un volt și prin care trece un curent de un amper. [Scriș și: *volt-ampere*] Din fr. **voltampère**.

VOLTAMPERMETRU, *voltampermetre*, s.n. Instrument electric de măsură indicator, care cuprinde un voltmetru și un ampermetru într-o cutie comună, putând fi folosit succesiv ca voltmetru și ca ampermetru. Din fr. **voltampèremètre**.

VOLTIJĂ, *voltije*, s.f. Încălecăre și descălecăre din fuga calului fără ajutorul scârilor. ♦ Călărie în picioare pe șa. Din fr. **voltige**.

VOLTIJOR, *voltijori*, s.m. Persoană care face voltije. ♦ Cal dresat pentru exerciții de voltijă. Din fr. **voltigeur**.

VOLTMETRU, *voltmetre*, s.n. Instrument electric folosit pentru măsurarea tensiunii electrice și a tensiunii electromotoare, cu indicațiile scalei exprimate direct în volți sau în multiplii sau submultiplii voltului. ♦ *Voltmetru electronic* = aparat electronic pentru măsurarea tensiunii electrice. Din fr. **voltmètre**.

VOLUMETRIC, -Ă, *volumetrici, -ce*, adj. Care se referă la determinarea volumului (**I**) unui corp. ♦ *Analiză volumetrică* = analiză pentru determinarea greutății unei substanțe prin măsurarea volumului soluției etalonate folosite pentru titrare. Din fr. **volumétrique**.

VOLUMETRIE s.f. Capitol al chimiei analitice care se ocupă cu analizele volumetrice; titrimetrie. Din fr. **volumétrie**.

VOLUMETRU, *volumetre*, s.n. Instrument electric pentru controlul nivelului semnalului

audio într-o cale de transmisie. Din fr. **volumètre**.

VOLUMINOS, -OASĂ, voluminoși, -oase, adj. **1.** (Despre obiecte) Care ocupă mult loc în spațiu, cu volum mare; gros, cuprinzător, mare, întins. ♦ (Despre persoane) Corpulent, gras, trupeș, mătahălos. **2.** (Despre cărți, caiete, dosare etc.) Care are file multe; gros. Din fr. **volumineux**.

VOLUNTARIAT s.n. Angajare în armată ca voluntar (**II**); durată a serviciului militar pe care îl face cineva ca voluntar. Din fr. **volontariat** (după *voluntar*).

VOLUNTARISM s.n. **1.** Concepție filozofică potrivit căreia existența se întemeiază pe anumite tendințe iraționale ale voinței umane sau pe o voință cosmică oarbă. **2.** Concepție sociologică care neagă existența legilor obiective ale naturii și necesitatea lor în societate și atribuie voinței (individuale sau colective) o importanță primordială, hotărâtoare. **3.** Concepție psihologică care atribuie proceselor voliționale rolul hotărâtor în viața psihică. Din fr. **volontarisme** (după *voluntar*).

VOLUNTARIST, -Ă, voluntariști, -ste, adj. Care aparține voluntarismului, privitor la voluntarism. Din fr. **voluntariste** (după *voluntar*).

VOMA, vomez, vb. I. Tranz. A vomita, a vărsa, a bofi. Din fr. **vomir**. Cf. lat *v o m e r e*.

VOMARE, vomări, s.f. Faptul de a vomă. V. **voma**.

VOMAT, -Ă, vomati, -te, adj. Dat afară pe gură, debordat. V. **voma**.

VOMER, vomere, s.n. Os lat nepereche care alcătuiește scheletul os al nasului și care desparte fosele nazale. Din fr. **vomer**.

VOMICĂ, vomice, adj. (În sintagma) *Nucă vomică* = semințele unui arbore (*Strychnos nux-vomica*) răspândit în zona tropicală, din care se extrag substanțe utilizate în industria farmaceutică (stricnina) și chimică. Din fr. **vomique**.

VOMISMENT, vomismențe, s.n. Vomitare, vomă. Din fr. **vomissement**.

VOMITIV, -Ă, vomitivi, -e, adj. Care provoacă vomitări. ♦ (Substantivat, n.) Medicament care are proprietatea de a provoca voma. Din fr. **vomitif**.

ANTIVOMITIV, -Ă, antivomitivi, -e, adj., s.m. (Medicament) împotriva vărsăturilor. - **Anti- + vomitiv**. (fr. **anti-** + fr. **vomitif**.)

VORTICELĂ, vorticele, s.f. (La pl.) Gen de infuzori ciliați vibraționali care trăiesc în ape dulci sau sărate; (și la sg.) infuzor din acest gen. Din fr. **vorticelle**.

VOT, voturi, s.n. **1.** Expresie a opiniei cetățenilor unui stat în legătură cu alegerea reprezentanților lor în organele de conducere; opinie exprimată de membrii unei adunări

constituite în legătură cu o candidatură, cu o propunere sau cu o hotărâre; adeziune dată în acest scop. ♦ *Vot de încredere* (sau de *neîncredere*) = vot prin care un parlament aprobă (sau respinge) politica guvernului ori un act al acestuia. *Drept de vot* = drept al alegătorilor de a-și exprima voința pentru alegerea reprezentanților în organele reprezentative ale statului; sufragiu. **2.** Mod de adoptare a hotărârilor de către organele de stat, obștești etc. **3.** (În sintagma) *Vot de blam* = sancțiune prin care o colectivitate organizată își manifestă prin vot dezaprobarea față de o acțiune, de o atitudine etc. a unui membru al ei. Din fr. **vote**.

VOTA, votez, vb. I. Intrans. A-și exprima prin vot (**1**) părerea asupra unei candidaturi, a unei hotărâri, a unei propuneri etc. ♦ Tranz. A alege pe cineva prin vot, a da cuiva votul. Din fr. **voter**.

VOTARE, votări, s.f. Acțiunea de a vota și rezultatul ei; votăție. V. **vota**.

VOTANT, -Ă, votanți, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care votează. Din fr. **votant**.

VOTAȚIE, votații, s.f. (Înv.) Votare. Din fr. **votation**.

VRIE, vrii, s.f. Mișcare de răsucire a unui avion în jurul unei axe longitudinale în timpul coborârii și în condițiile pierderii de viteză. [Var.: **vrilă** s.f.] Din fr. **vrille**.

VULCANISM s.n. **1.** Totalitatea proceselor geologice legate de erupțiile vulcanice (**1**). **2.** Fig. Însușirea de a fi vulcanic (**2**); impetuoșitate. Din fr. **vulcanisme** (după *vulcan*).

VULCANIT, vulcanite, s.n. Rocă eruptivă de origine vulcanică. Din fr. **vulcanite**.

VULCANIZA, vulcanizez, vb. I. Tranz. A modifica structura cauciucului brut prin încălzire cu sulf (obținându-se astfel un produs de o mai mare elasticitate, insolubil în solvenții obișnuiți); a repara, a lipi un obiect de cauciuc cu ajutorul procedurii descris mai sus. Din fr. **vulcaniser**.

VULCANIZARE, vulcanizări, s.f. Acțiunea de a vulcaniza și rezultatul ei. V. **vulcaniza**.

VULCANIZAT, -Ă, vulcanizați, -te, adj. Care a fost supus vulcanizării. V. **vulcaniza**.

VULCANIZATOR, -OARE, vulcanizatori, -oare, s.m. și f. Muncitor care lucrează la vulcanizarea cauciucului. **Vulcaniza** + suf. -*tor*.

VULCANOLOG, -Ă, vulcanologi, -ge, s.m. și f. Specialist în vulcanologie. Din fr. **vulcanologue**.

VULCANOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul fenomenelor vulcanice actuale și vechi, ale modului de evoluție și de previziune a erupțiilor și de utilizare a produselor rezultate din erupțiile vulcanice. Din fr. **vulcanologie**.

VULGARISM, *vulgarisme*, s.n. Expresie vulgară (1); cugetare vulgară. Din fr. **vulgarisme**.

VULGARIZA, *vulgarizez*, vb. I. 1. Tranz. A face cunoscut mulțimii, a populariza, a răspândi (cunoștințe științifice, literare etc.) ♦ Refl. (despre descoperiri, invenții) A deveni cunoscut, acceptat, utilizat pe scară largă. 2. Tranz. A trata în mod simplist, a banaliza. 3. Refl. A deveni vulgar. Din fr. **vulgariser**.

VULGARIZARE, *vulgarizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *vulgariza* și rezultatul ei. V. **vulgariza**.

VULGARIZATOR, -OARE, *vulgarizatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care vulgarizează, care popularizează o știință, o artă etc. ♦ Persoană care dă o interpretare simplistă a cunoștințelor pe care vrea să le popularizeze. Din fr. **vulgarisateur**.

VULNERABILITATE s.f. Însușirea de a fi vulnerabil. Din fr. **vulnérabilité**.

VUMETRU, *vumetre*, s.n. Aparat folosit pentru controlul modulației în sisteme de înregistrare, redare și transmitere a semnalelor audio. Din fr. **vumètre**.

VUTĂ, *vute*, s.f. (Constr.) Lucrare de zidărie în forma de boltă. Din fr. **voûte**.

ZAHARAT, *zaharați*, s.m. Sare a acidului zaharic. Din fr. **saccharate**.

ZAHARAZĂ, *zaharaze*, s.f. (Biol.) Invertază. Din fr. **saccharase**.

ZAHARIC, *zaharici* adj. (În sintagma) *Acid zaharic* = acid obținut prin oxidarea unor sorturi de zahăr și de amidon. Din fr. **saccharique**.

ZAHARIGEN, -Ă, *zaharigeni*, -e adj. Care se poate transforma în zahăr prin hidratare. Din fr. **saccharigène**.

ZAHARIMETRIE s.f. Metodă de verificare a concentrației soluțiilor de zaharoză cu ajutorul zaharimetrului. Din fr. **saccharimétrie**.

ZAHARIMETRU, *zaharimetre*, s.n. Instrument folosit pentru determinarea concentrației unei soluții de zaharoză, utilizat în special în industria zahărului. Din fr. **saccharimètre**.

ZAHARINĂ s.f. Substanță organică solidă, cristalizată, greu solubilă în apă, cu o putere de îndulcire de 500 de ori mai mare decât a zahărului, netoxică și neasimilabilă, întrebuintată ca înlocuitor al zahărului în alimentația bolnavilor de diabet. Din fr. **saccharine**.

ZAHAROID, -Ă, *zaharoizi*, -de, adj. Care are aspectul zahărului. Din fr. **saccharoïde**.

ZAHAROMETRU, *zaharometre*, s.n. Instrument folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de zahăr prin măsurarea densității lor. Din fr. **saccharomètre**.

ZAHAROS, -OASĂ, *zaharoși*, -oase, adj. 1. (În sintagma) *Produs zaharos* = produs alimentar dulce preparat din (sau cu) zahăr. 2. Care are aspectul zahărului (1); alb, compact, cristalin ca zahărul. Din fr. **sacchareux**.

ZAHAROZĂ, *zaharoze*, s.f. Substanță din clasa zaharurilor, formată din combinarea unei molecule de fructoză cu o moleculă de glucoză, cu gust dulce, solubilă în apă și cu mare valoare nutritivă. Din fr. **saccharose**.

ZAIMF, *zaimfuri*, s.n. (Rar) Văl. Din fr. **zaïmph**.

ZARATIT s.n. Carbonat bazic de nichel natural, de culoare verde. Din fr. **zaratite**.

ZEINĂ, *zeine*, s.f. Proteină care se extrage din boabele de porumb. Din fr. **zéine**.

ZELATOR, -OARE, *zelatori*, -oare, s.m. și f. (Livr.) Persoană zeloasă. Din fr. **zélateur**.

ZENANA, *zenanale*, s.f. Țesătură cu urzeală de mătase și băteală de bumbac sau de vignonie, pe o parte lucioasă și pe cealaltă scâmoșată, utilizată la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte pentru femei. [Var.: *zanana* s.f.] Din fr. **zénana**.

ZENDĂ s.f. Limba vechilor perși, în care sunt scrise textele din "Avesta" Din fr. **zend**.

ZENIT s.n. Punct de intersecție al verticalei locului cu sfera cerească situat deasupra capului

observatorului și opus nadirului; amiază. ♦ Fig. Culme, apogeu, înălțime. Din fr. **zénith**.

ZENITAL, -Ă, *zenitali*, -e, adj. Care aparține zenitului, privitor la zenit. ♦ *Distanță zenitală* = coordonată orizontală egală cu unghiul complementar înălțimii unui astru deasupra orizontului. Din fr. **zénithal**.

ZEOLIT, *zeoliți*, s.m. Grup de minerale care reprezintă alumosilicați naturali, hidratați de calciu, sodiu, potasiu, bariu și stronțiu, uneori magneziu, mangan etc., având proprietatea de a-și pierde treptat apa prin încălzire, fapt pentru care este utilizat la dedurizarea apei. Din fr. **zéolit(h)e**.

ZERO, *zerouri*, s.n. 1. Număr care, în numărătoare, reprezintă o cantitate vidă și care se indică prin cifra 0; nulă. ♦ Expr. *A reduce ceva la zero* = a reduce cu totul importanța unui lucru, a face să fie neglijabil. ♦ Cifra reprezentând numărul de mai sus pusă la dreapta altei cifre pentru a mări de zece ori valoarea unui număr; nulă. 2. Epitet dat unui om de nimic; nulitate. 3. (Fiz.) Punct care servește ca origine a unei scări cu ajutorul căreia se indică valorile unei mărimi. ♦ Spec. Grad de temperatură fixat în unele sisteme de măsură a temperaturii (Réaumur, Celsius) la punctul de înghețare a apei distilate la presiunea normală. ♦ *Zero absolut* = temperatură de minus 273 de grade Celsius, socotită ca cea mai joasă temperatură posibilă. 4. (Lingv.) *Desinență* (sau *sufix*) *zero* = absența unui afix gramatical la o formă flexionară, care este marcată, față de alte forme cu afixe exprimate, prin lipsa unei mărci formale propriu-zise. Din fr. **zéro**.

ZEROVALENT, -Ă, *zerovalenți*, -te, adj. (Despre elemente chimice) Care nu se poate combina cu nici un element, care are valența zero. Din fr. **zérovalent**.

ZEȚAJ, *zețaje*, s.n. Metodă de separare sau de concentrare a minerurilor sau a cărbunilor sfărâmați cu ajutorul unui curent de apă, pentru a obține depunerea componentelor în ordinea greutateii lor specifice. Din fr. **setzage**.

ZEUGMĂ, *zeugme*, s.f. Figură de stil prin care se unesc gramatical două sau mai multe substantive cu un verb sau cu un adjectiv care, logic, nu se referă decât la unul dintre cele două substantive. Din fr. **zeugma**.

ZIBELINĂ, *zibeline*, s.f. 1. (Zool.) Samur (1). 2. Țesătură făcută din fire de lână de calitate bună, foarte puțin răsucite, dezlânate și scâmoșate pentru a căpăta aspectul de zibelină (1). Din fr. **zibeline**.

ZIBETĂ, *zibete*, s.f. Mamifer carnivor cu părul cenușiu pătat cu negru, care trăiește în Africa (*Viverra zibetha*). Din fr. **zibeth**.

ZIGOMĂ, *zigome*, s.f. Prelungire a osului temporal, care leagă acest os cu osul molar; os zigomatic. Din fr. **zygoma**.

ZIGOMATIC, -Ă, *zigomatici*, -ce, adj. Care se referă la zigomă, care aparține zigomei. ♦ *Apofiză zigomatică* = apofiză inferioară a osului temporal. *Arcadă zigomatică* = arcadă osoasă formată prin unirea apofizei zigomatice cu osul molar. *Os zigomatic* = zigomă. Din fr. *zygomatique*.

ZIGOMORF, -Ă, *zigomorfi*, -e, adj. (Despre flori) Care are un singur plan de simetrie (median, transversal sau oblic). Din fr. *zygomorphe*.

ZIGOSPOR, *zigospori*, s.m. Zigot. Din fr. *zygospore*.

ZIGOT, *zigoți*, s.m. Celulă rezultată din unirea a doi gameți; ou fecundat; zigospor. Din fr. *zygote*.

ZIGURAT, *zigurate*, s.n. Edificiu în formă de piramidă cu trepte, având în vârf un templu, specific Mesopotamiei. Din fr. *ziggourat*.

ZIMAZĂ, *zimaze*, s.f. Enzimă care se găsește în drojdia de bere și care transformă zahărul în alcool și în bioxid de carbon. Din fr. *zymase*.

ZIMOGEN, *zimogene*, s.n. (Biol.) Formă inactivă a unei enzime. Din fr. *zymogène*.

ZINC s.n. Element chimic, metal de culoare albă-albăstruie, întrebunțat în industrie atât singur, cât și sub formă de aliaje. Din fr. *zinc*.

ZINCA, *zinchez*, vb. I. Tranz. A zincui. Din *zinc*.

ZINCARE, *zincări*, s.f. Acțiunea de a *zinka* și rezultatul ei; operație de acoperire cu un strat subțire de zinc a pieselor de oțel sau de fontă, precum și a unor piese nemetalice, pentru a le proteja împotriva coroziunii sau pentru a le da un aspect decorativ. V. *zinka*.

ZINCAT, -Ă, *zinkați*, -te, adj. Acoperit cu zinc. V. *zinka*.

ZINCUI, *zincuiesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi un obiect de oțel, de fontă sau nemetalic cu un strat subțire de zinc pentru a-l feri de coroziune sau pentru a-i da un aspect decorativ; a *zinka*. - **Zinc** + suf. -ui.

ZINCUIRE, *zincuiiri*, s.f. Acțiunea de a *zincui* și rezultatul ei; zincare. V. *zincui*.

ZINCOGRAFIC, -Ă, *zincografici*, -ce, adj. Care se întrebunțează în zincografie, de zincografie. Din fr. *zincographique*.

ZINCOGRAFIE, (2, 3) *zincografii*, s.f. 1. Procedeu de tipar pentru ilustrații în care se folosesc clișee obținute prin fotografiere și gravare pe plăci de zinc (uneori și de cupru, alamă, oțel etc.). 2. Atelier în care se execută clișee prin zincografie (1). 3. Reproducere, ilustrație executată prin zincografie (1). Din fr. *zincographie*.

HELIOZINCOGRAFIE, *heliozincografii*, s.f. Procedeu de reproducere a hărților și a desenelor, care constă în trecerea desenului pe o placă de zinc granulat. ♦ (Concr.)

Reproducere obținută prin acest procedeu. - **Helio- + zincografie**.

ZINCOGRAVURĂ, (2) *zincogravuri*, s.f. 1. Tehnică a realizării clișeelelor de zinc impermeabile prin gravare manuală sau mecanizată. 2. Clișeu executat prin zincogravură (1). Din fr. *zincogravure*.

ZIRCON s.n. Silicat natural de zirconiu, tetragonal, de obicei galben-portocaliu, roșu sau verde, foarte dur, folosit pentru obținerea bioxidului de zirconiu, iar cristalele limpezi ca pietre semiprețioase. Din fr. *zircon*.

ZIRCONIU s.n. Element chimic, metal de culoare cenușie, intermediar între siliciu și aluminiu, care se întrebunțează la fabricarea recipientelor rezistente la temperaturi înalte, a unor oțeluri speciale etc. Din fr. *zirconium*.

ZOANTROP, -Ă, *zoantropi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de zoantropie. Din fr. *zoanthrope*.

ZOANTROPIE s.f. Formă de delir în care bolnavul se crede animal. Din fr. *zoanthropie*.

ZODIACAL, -Ă, *zodiacali*, -e, adj. 1. Care ține de zodiac (1), privitor la zodiac. 2. (În sintagma) *Lumină zodiacală* = fâșie de lumină difuză, slabă, orientată după direcția zodiacului, de forma unui triunghi cu baza la orizont, vizibilă înaintea aurorei sau după sfârșitul crepusculului. Din fr. *zodiacal*.

ZONA s.f. (În sintagma) *Zona Zoster* = boală infecțioasă virotică localizată în ganglionii spinali și caracterizată prin dureri și prin erupții veziculare pe traiectul nervilor senzoriali. Din fr. *zona*.

ZONAL, -Ă, *zonali*, -e, adj. Care este situat într-o anumită zonă, corespunzător unei zone, de zonă. Din fr. *zonal*.

ZONĂ, *zone*, s.f. 1. Fiecare dintre cele cinci mari diviziuni ale globului terestru, delimitate în funcție de poli, de cercurile polare și de tropice și caracterizate printr-o climă specifică. *Zonă temperată*. *Zonă ecuatorială*. ♦ (Astron.) Fiecare dintre părțile cerului corespunzătoare celor cinci zone (1) ale Pământului. 2. Porțiune dintr-o întindere, dintr-un ansamblu, dintr-un tot, delimitată pe baza unor caracteristici distincte, a unor împrejurări speciale, a unei destinații determinate etc. 3. (Geom.) Parte din suprafața unei sfere cuprinsă între două paralele. 4. (Fiz.) Bandă de frecvență în care oscilațiile au anumite caractere comune. Din fr. *zone*.

ZONARE, *zonări*, s.f. 1. Împărțire în zone; zonificare. 2. Lucrare cu caracter tehnico-economic prin care se delimitează zonele favorabile de cultură a plantelor agricole în funcție de cerințele acestora față de factorii de climă și de fertilitate a solurilor. Din *zonă*. **ZONIFICARE**, *zonificări*, s.f. Zonare. Din *zonă*.

ZOO subst. Grădină zoologică. Din fr. **zoo**.

ZOOBIOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă de biologia animală. Din fr. **zoobiologie**.

ZOOCHIMIE s.f. Disciplină care studiază compoziția chimică a corpului animalelor și procesele chimice care se petrec în el. Din fr. **zoochimie**.

ZOOCOR, -**Ă**, *zoocori*, -e, adj., s.f. (Plantă) care are fructe sau semințe adaptate pentru răspândirea prin intermediul animalelor, prezentând formații corespunzătoare (cârlige, țepi, clei etc.) care, prinzându-se de corpul acestora, sunt duse pe distanțe mari. Din fr. **zoochore**.

ZOOFAG, -**Ă**, *zoofagi*, -ge, adj. Care se hrănește cu carne de animale. Din fr. **zoophage**.

ZOOFAGIE s.f. Faptul de a se hrăni cu carne de animale. Din fr. **zoophagie**.

ZOOFILIE s.f. (Med.) Dragoste morbidă pentru animale. Din fr. **zoophilie**.

ZOOFIT, *zoofite*, s.n. (La pl.) Încrengătură care cuprinde animale inferioare a căror formă amintește pe aceea a plantelor; (și la sg.) animal care face parte din această încrengătură. Din fr. **zoophyte**.

ZOOFITIC, -**Ă**, *zoofitici*, -ce, adj. Care aparține zoofitelor, privitor la zoofite. Din fr. **zoophytique**.

ZOOFOBIE, *zoofobii*, s.f. Stare patologică manifestată printr-o frică de animale. Din fr. **zoophobia**.

ZOOGENIE s.f. Studiul dezvoltării animalelor. Din fr. **zoogénie**.

ZOOGEOGRAF, -**Ă**, *zoogeografi*, s.m. și f. Specialist în zoogeografie. Din fr. **zoogéographe**.

ZOOGEOGRAFIE s.f. Ramură a geografiei care studiază repartitia speciilor animale pe suprafața Pământului. Din fr. **zoogéographie**.

ZOOGRAFIE s.f. 1. Parte a zoologiei care se ocupă cu descrierea diverselor specii de animale. 2. (În antichitate) Arta picturii animaliere. Din fr. **zoographie**.

ZOOGRAFIE s.f. 1. Parte a zoologiei care se ocupă cu descrierea diverselor specii de animale. 2. (În antichitate) Arta picturii animaliere. Din fr. **zoographie**.

ZOOLATRIE s.f. Religie primitivă bazată pe divinizarea animalelor; cult al animalelor în diverse religii antice. Din fr. **zoolâtrie**.

ZOOLATRU, -**Ă**, *zoolatri*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care se închină la animale. Din fr. **zoolâtre**.

ZOOLIT, *zooliți*, s.m. Animal sau parte a unui animal fosil petrificat. Din fr. **zoolit(h)e**.

ZOOLOG, -**Ă**, *zoologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în zoologie. Din fr. **zoologue**.

ZOOLOGIC, -**Ă**, *zoologici*, -ce, adj. Care aparține zoologiei, privitor la zoologie. ♦ *Muzeu zoologic* = muzeu unde sunt expuse animale

reconstituite sau împăiate, organe, părți ale corpului animal reproduse în planșe etc. *Parc zoologic sau grădină zoologică* = parc în care animale rare sau exotice sunt ținute în condiții asemănătoare cu cele ale vieții lor în libertate. Din fr. **zoologique**.

ZOOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul animalelor, cercetând structura, dezvoltarea, modul de viață și relațiile lor cu mediul, precum și cu răspândirea, filogenia și clasificarea lor teoretică și practică. Din fr. **zoologie**.

ZOOMANIE, *zoomanii*, s.f. Afecțiune exagărată și morbidă pentru animale. Din fr. **zoomanie**.

ZOOMETRU, *zoometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea dimensiunilor corporale animale. Din fr. **zoometre**.

ZOOMORF, -**Ă**, *zoomorfi*, -e, adj. (În artele plastice) Care reprezintă animale; zoomorfic. Din fr. **zoomorphe**.

ZOOMORFIC, -**Ă**, *zoomorfici*, -ce, adj. 1. Referitor la zoomorfie. 2. (În artele plastice) Care reprezintă animale; zoomorf. Din fr. **zoomorphique**.

ZOOMORFIE s.f. Parte a zoologiei care studiază conformația animalelor. Din fr. **zoomorphie**.

ZOOMORFISM s.n. Credință care admite posibilitatea metamorfozării oamenilor în animale. ♦ Cult primitiv care constă în adorarea unor animale ca divinități; reprezentare a zeităților prin animale sau prin attribute ale acestora. Din fr. **zoomorphisme**.

ZOONOMIE s.f. (Rar) Ansamblul legilor după care se desfășoară viața animală. Din fr. **zoonomie**.

ZOONOZĂ, *zoonoze*, s.f. Infecție contagioasă provocată de bacterii, virusuri, ciuperci, protozoare, viermi etc., comună omului și animalelor, transmisibilă direct sau prin intermediul unor insecte. Din fr. **zoonose**.

ZOOPALEONTOLOGIE s.f. Știință care studiază animalele fosile. Din fr. **zoopaléontologie**.

ZOOPATIE, *zoopatii*, s.f. (Med.) Delir în care bolnavul crede că are animale în sau pe corp. Din fr. **zoopathie**.

ZOOPATOLOGIE s.f. Știință despre bolile animalelor Din fr. **zoopathologie**.

ZOOPLANCTON s.n. Totalitatea organismelor animale din plancton. Din fr. **zooplancton**.

ZOOPSIE s.f. Halucinație vizuală în care se percep diverse animale (hidoase sau periculoase), manifestată în intoxicații cu alcool, stupefiante etc. Din fr. **zoopsie**.

ZOOPSIHOLOGIE s.f. Ramură a psihologiei care studiază fenomenele psihice la animale (instinctele, deprinderile, senzațiile, emoțiile, memoria etc.); psihologie animală. Din fr. **zoopsychologie**.

ZOOSPOR, *zoospori*, s.m. (Bot.) Spor al unor alge și ciuperci prevăzut cu cili vibratili sau cu flageli, cu ajutorul cărora se mișcă în mediul fluid. Din fr. **zoospore**.

ZOOSPORANGE, *zoosporangi*, s.m. Sporange cu zoospori. Din fr. **zoosporange**.

ZOOTEHNIC, -**Ă**, *zootehnici*, -*e*, adj. Care aparține zootehnicii, privitor la zootehnie, de zootehnie. Din fr. **zootechnique**.

AGROZOOTEHNIC, -**Ă**, *agrozootehnici*, -*ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Agrozootehnie. **2.** Adj. Care ține de agrozootehnie, privitor la agrozootehnie. Din (1) rus. **agrotehnika**, (2) **agro-** + **zootehnic** (după rus. *agrozootehniceskii*). (**agro-** + **zootechnique**)

ZOOTEHNICIAN, -**Ă**, *zootehnicieni*, -*e*, s.m. și f. Specialist în zootehnie; zootehnist. Din fr. **zootechnicien**.

AGROZOOTEHNICIAN, -**Ă**, *agrozootehnicieni*, -*e*, s.m. și f. Specialist în agrozootehnie. - **Agro-** + **zootehnician**. (**agro-** + **zootechnicien**)

ZOOTEHNIE s.f. Știință care are drept obiect cunoașterea, reproducerea, creșterea, alimentația, ameliorarea și exploatarea animalelor domestice. Din fr. **zootehnie**.

AGROZOOTEHNIE s.f. Tehnica cultivării plantelor furajere și a creșterii animalelor domestice; agrozootehnică (1). - **Agro-** + **zootehnie**. (**agro-** + **zootechnie**)

ZOOTEHNIST, -**Ă**, *zootehniști*, -*ste*, s.m. și f. Zootehnician. - **Zootehn**[je] + suf. -*ist*.

ZOOTERAPEUTIC, -**Ă**, *zooterapeutici*, -*ce*, adj. Referitor la zooterapie. Din fr. **zoothérapieutique**.

ZOOTERAPIE s.f. Terapeutică aplicată animalelor. Din fr. **zoothérapiepie**.

ZOOTOMIE s.f. Știință care studiază structura corpului animalelor. ♦ Disecție asupra animalelor. Din fr. **zootomie**.

ZUAV, *zuavi*, s.m. Soldat francez dintr-un corp special de infanterie (cu uniformă asemănătoare portului arab) care a existat în Algeria. ♦ Soldat algerian dintr-un corp indigen de infanterie ușoară. Din fr. **zouave**.

ZULUȘI s.m. pl. Populație negridă din Africa de Sud. Din fr. **Zoulous**.

WAGNERIAN, -Ă, *wagnerieni*, -e, adj. Referitor la muzica lui Wagner; care aparține lui Wagner. Din fr. **wagnérien**.

WAGON-LIT s.n. Vagon de dormit. Cuv. fr.

WALKIRIE, *walkirii*, s.f. (În mitologia scandinavă) Zeiță care hotăra soarta războaielor și a celor care trebuia să moară în ele. Din fr. **Walkyrie**.

WATTMETRU, *wattmetre*, s.n. Instrument electric de măsură folosit pentru măsurarea (în wați a) puterii electromagnetice dintr-un circuit electric. Din fr. **wattmètre**.

WATTORMETRU, *wattormetre*, s.n. Contor pentru măsurarea în wattore a energiei electromagnetice care trece printr-un circuit. Din fr. **watt-heuremètre**.

WATTSECUNDĂ, *wattsecunde*, s.f. (Fiz.) Joule. Din fr. **wattseconde**.

WEBER, *weberi*, s.m. Unitate de măsură, în sistemul internațional, pentru fluxul magnetic. Din fr. **weber**.

WIDIA s.f. Metal dur obținut din carburi metalice (de wolfram și titan), folosit la acoperirea pieselor supuse uzurii, mai ales a tășurilor sculelor de așchiere a metalelor. Din fr. **widia**.

WILLEMIT s.n. Silicat natural de zinc, cristalizat, de obicei incolor, sticlos, din care se extrage zincul. Din fr. **willémit**.

**Cuvinte cu etimologie multiplă
(inclusiv franceză)**

ABAC, *abace*, s.n. 1. Instrument alcătuit dintr-un cadru cu vergele pe care se pot deplasa bile (colorate) și care este folosit la efectuarea unor calcule aritmetice. 2. Tabel sau diagramă care permite rezolvarea imediată a unor calcule. Din fr. **abaque**, lat. **abacus**.

ABACĂ, *abace*, s.f. (Arhit.) Placă subțire (pătrată) care constituie partea superioară a capitelului unei coloane și face legătura cu arhitrava. Din fr. **abaque**, lat. **abacus**.

ABDICA, *abdic*, vb. I. Intrans. A renunța la tron. ♦ Fig. A renunța la ceva, a ceda (în fața greutăților). Din fr. **abdiquer**, lat. **abdicare**.

ABDICARE, *abdicări*, s.f. Acțiunea de a *abdica*. V. **abdica**.

ABDOMEN, *abdomene*, s.n. 1. Parte a corpului, între torace și bazin, în care se găsesc stomacul, ficatul, pancreasul, splina, rinichii și intestinele; pânțec, burtă, foale. 2. (Biol.) Partea posterioară a corpului la artropode. Din fr., lat. **abdomen**.

ABIL, *-Ă, abili, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care este îndemânatic, iscusit, priceput, dibaci. ♦ Șmecher, descurecăr. Din fr. **habile**, lat. **habilis**.

NEABIL, *-Ă, neabili, -e*, adj. Neîndemânatic, stângaci; inabil. - **Ne-** + **abil** (după fr. *non-habile*).

ABSORBȚIE, *absorbții*, s.f. 1. Fenomen fizic prin care un corp lichid sau solid încorporează prin difuzie din afară o substanță oarecare. ♦ Micșorare sau anulare a intensității unei radiații care cade pe un corp. ♦ Fenomen optic caracteristic lentilelor ochelarilor de vedere de a reține, filtra etc. razele de lumină care dăunează ochiului. 2. Proces de pătrundere a apei, a substanțelor minerale și organice, precum și a gazelor în celulele organismului. ♦ *Absorbție intestinală* = pătrunderea în sânge și în limfă a produșilor rezultați din digestia alimentelor. 3. Încrucișare repetată a unei rase perfecționate cu una ameliorată în scopul îmbunătățirii radicale a acesteia. [Var.: **absorbțiune** s.f.] Din fr. **absorption**, lat. **absorptio, -onis**.

ABSOLUT, *-Ă, absoluți, -te*, adj., adv. I. Adj. 1. Care este independent de orice condiții și relații, care nu este supus nici unei restricții, care nu are limite; necondiționat, perfect, desăvârșit. ♦ *Monarhie absolută* = formă de guvernământ în care puterea legislativă, puterea executivă și cea judecătorească se află în mâinile monarhului; monarhie în care suveranul are puteri nelimitate. ♦ (Substantivat, n.) Principiu veșnic, imuabil, infinit, care, după unele concepții filozofice, ar sta la baza universului. ♦ (Filoz.) *Spirit absolut, idee absolută sau eu absolut* = factor de bază al universului, identificat cu divinitatea. 2. (Despre fenomene social-economice, în legătură cu noțiuni de creștere sau de scădere cantitativă) Considerat în raport cu sine însuși și nu în comparație cu alte fenomene asemănătoare; care se află pe treapta cea mai de sus. ♦ *Adevăr absolut* = adevăr care nu poate fi dezmințit. 3. (Mat.; despre

mărimi) A cărui valoare nu depinde de condițiile în care a fost măsurat sau de sistemul la care este raportat. *Valoare absolută* = valoarea aritmetică a rădăcinii pătratului unei mărimi. 4. (Lingv.; în sintagma) *Verb absolut* = verb tranzitiv care are complementul neexprimat, dar subînțeles. II. Adv. (Servește la formarea superlativului) Cu totul, cu desăvârșire; exact, întocmai, perfect. *Argumentare absolut justă*. ♦ (Întărind un pronume sau un adverb negativ) *N-a venit absolut nimeni*. Din lat. **absolutus** (cu sensurile fr. *absolu*).

ABSOLUTIZA, *absolutizez*, vb. I. Tranz. A atribui în mod eronat unui fapt sau unei idei o valoare absolută prin ignorarea caracterului relativ, condiționat, limitat de celelalte laturi sau însușiri ale faptului sau ideii respective; a considera în mod greșit o latură a unui lucru ca o entitate de sine stătătoare, rupând-o de complexul căreia îi aparține. - **Absolut** + suf. - *iza*.

ABSOLUTIZARE, *absolutizări*, s.f. Acțiunea de a *absolutiza* și rezultatul ei. V. **absolutiza**.

ABSTINENT, *-Ă, abstinenți, -te*, s.m. și f. Persoană care își impune restricții de la mâncare, băutură, satisfacerea unor necesități fiziologice etc. Din fr. **abstinent**, lat. **abstinens, -ntis**.

ABSORBȚIE, *absorbții*, s.f. 1. Fenomen fizic prin care un corp lichid sau solid încorporează prin difuzie din afară o substanță oarecare. ♦ Micșorare sau anulare a intensității unei radiații care cade pe un corp. ♦ Fenomen optic caracteristic lentilelor ochelarilor de vedere de a reține, filtra etc. razele de lumină care dăunează ochiului. 2. Proces de pătrundere a apei, a substanțelor minerale și organice, precum și a gazelor în celulele organismului. ♦ *Absorbție intestinală* = pătrunderea în sânge și în limfă a produșilor rezultați din digestia alimentelor. 3. Încrucișare repetată a unei rase perfecționate cu una ameliorată în scopul îmbunătățirii radicale a acesteia. Din fr. **absorption**, lat. **absorptio, -onis**.

ABSTINENTĂ, *abstinențe*, s.f. 1. Faptul de a-și impune restricții de la mâncare, băutură, satisfacerea unor necesități fiziologice etc.; abstențune. 2. (Ec. pol.; în sintagma) *Teoria abstinenței* = teorie prin care capitalul și acumularea lui rezultă din abținerea proprietarilor de la consumul personal exagerat. Din fr. **abstinence**, lat. **abstinentia**.

ABSTRACT, *-Ă, abstracți, -te*, adj., s.n. 1. Adj. Care rezultă din separarea și generalizarea însușirilor caracteristice ale unui grup de obiecte sau de fenomene; care este considerat independent, detașat de obiecte, de fenomene sau de relațiile în care există în realitate. ♦ Loc. adv. *În abstract* = pe bază de deducții logice, teoretice, fără legătură cu datele sau cu faptele concrete. 2. Adj. Conceput în mod prea general, prea teoretic; p. ext. greu de înțeles din cauza lipsei de ilustrări concrete. 3. S.n., adj. (Cuvânt) care are sens abstract (1). ♦ *Abstract verbal* = substantiv care provine dintr-un verb și exprimă acțiunea verbului respectiv. Din lat. **abstractus**, germ. **abstrakt**, fr. **abstrait**.

ABSTRACTIE, *abstracții*, s.f. Abstractizare; (concr.) lucru abstract. ♦ Expr. *A face abstracție de...* = a nu lua în considerare; a ignora. [Var.: **abstracțiune** s.f.] Din fr. **abstraction**, lat. **abstractio**, -onis.

ABSRD, -Ă, *absurzi*, -de, adj., s.n. **1.** Adj. Care contrazice gândirea logică, care nesocotește legile naturii și ale societății, contrar bunului-simt; illogic. ♦ Loc. adv. *Prin absurd* = admitând un raționament fals, o situație aproape imposibilă. ♦ *Reducere la absurd* = metodă de demonstrare a unui adevăr, arătând că punctul de vedere contrar duce la absurd. **2.** S.n. Ceea ce este absurd. Din fr. **absurde**, lat. **absurdus**.

ABSRUDITATE, *absurdități*, s.f. Caracterul a ceea ce este absurd; lucru, idee, concepție absurdă; prostie, ineptie. Din fr. **absurdité**, lat. **absurditas**, -atis.

ABUNDA, pers. **3 abundă**, vb. I. Intrans. **1.** A fi, a se găsi din belșug, în mare cantitate; a prisosi. **2.** A avea, a conține; a folosi din belșug. Din fr. **abonder**, lat. **abundare**.

ABUNDENT, -Ă, *abundenți*, -te, adj. Care este în cantitate mare, care abundă, bogat, îmbelșugat. Din fr. **abondant**, lat. **abundans**, -ntis.

ABUNDENȚA s.f. Cantitate mare, belșug, bogăție, prisos. ♦ Loc. adv. *Din abundență* = mult, în cantitate mare. Din fr. **abondance**, lat. **abundantia**.

ABUZ, *abuzuri*, s.n. **1.** Încălcare a legalității; (concr.) faptă ilegală. ♦ *Abuz de putere* = delict săvârșit de cineva prin depășirea atribuțiilor sale. *Abuz de încredere* = înșelăciune care constă din însușirea ilegală, înstrăinarea sau refuzul de restituire a unui obiect încredințat spre păstrare sau spre utilizare. *Abuz de drept* = delict care constă în exercitarea unui drept cu nesocotirea scopului său social-economic. **2.** Întrebuințare fără măsură a unui lucru; exces. ♦ Loc. adv. *Prin abuz* = abuziv, exagerat. **3.** (Rare) Eroare care constă din exagerarea unui fapt, a unei păreri etc. Din fr. **abus**, lat. **abusus**.

ACACIA, *acacii*, s.f. Nume dat arborilor sau arbuștilor tropicali din familia leguminoaselor, cu flori albe sau galbene, cultivați ca plante ornamentale, pentru industria parfumurilor și pentru extragerea gumei arabice (*Acacia*). Din lat., fr. **acacia**.

ACADEMIC, -Ă, *academici*, -ce, adj. **1.** Care ține de academie, privitor la academie. ♦ *Titlu academic* = diplomă obținută într-o școală de grad universitar. ♦ (Substantivat, m.; înv.) *Membri ai Academiei Române*. **2.** Distins, solemn; de o corectitudine exagerată; convențional. ♦ *Stil academic* = manieră în artă în care subiectul este tratat în genul studiilor de școală de artă academică (**1**); stil sobru, corect, științific, convențional și rece. Din fr. **académique**, lat. **academicus**.

NEACADEMIC, -Ă, *neacademici*, -ce, adj. **1.** Care nu aparține academiei sau academismului. **2.** Lipsit de solemnitate, de convenționalism. - **Ne-** + **academic** (după engl. *non-academic*).

ACADEMIE, *academii*, s.f. **1.** Societate de învățați, de literați, de artiști etc. creată pentru dezvoltarea

științelor și a artelor; înaltă instituție culturală care reunește pe cei mai de seamă savanți și artiști. **2.** Școală de învățământ superior. Din fr. **académie**, lat. **academia**.

ACANTĂ, *acante*, s.f. **1.** Nume dat mai multor specii de plante erbacee decorative din familia acantaceelor, ale căror frunze mari, penate, uneori spinoase, și rădăcini sunt folosite în medicină (*Acanthus*). **2.** Ornament arhitectonic caracteristic capitelurilor corintice și compozite; care imită frunzele de acantă. [Var.: **acant** s.m.] Din fr. **acanthé**, lat. **acanthus**.

ACCELERĂ, *accelerez*, vb. I. Tranz. **1.** A iuți, a grăbi o mișcare, o acțiune; a urgenta, a zori. **2.** A mări viteza. Din fr. **accélérer**, lat. **accelerare**.

ACCELERATIE, *accelerații*, s.f. Creștere a vitezei unui corp mobil în raport cu unitatea de timp. ♦ *Accelerație gravitațională* = accelerația pe care o au corpurile în cădere liberă. Din fr. **accélération**, lat. **acceleratio**, -onis.

ACCENT, *accente*, s.n. **1.** Pronunțare mai intensă, pe un ton mai înalt etc. a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-un grup sintactic. ♦ Semn grafic pus de obicei deasupra unei vocale pentru a marca această pronunțare sau altă particularitate de pronunțare. *Accent ascuțit*. *Accent circumflex*. *Accent grav*. ♦ Expr. *A pune accentul (pe ceva)* = a scoate în relief, a da atenție deosebită (unei probleme). **2.** Fel particular de pronunțare, specific unui grai, unei limbi sau unei stări afective. **3.** Scoatere în relief a unui sunet muzical prin amplificarea sonorității sau prin prelungirea duratei lui. Din fr. **accent**, lat. **accentus**.

ACCEPTA, *accept*, vb. I. Tranz. A fi de acord cu...; a primi, a consimți să...; a admite, a aproba, a încuviința. ♦ A suporta, a tolera. Din fr. **accepter**, lat. **acceptare**.

ACCEPTARE, *acceptări*, s.f. Acțiunea de a accepta și rezultatul ei. ♦ Consimțământ al întreprinderii cumpărătoare pentru achitarea unei cereri de plată emise de întreprinderea furnizoare. ♦ Semnătură de aprobare pusă pe o poliță prin care semnatarul se obligă să plătească la scadență suma din polița respectivă. ♦ Manifestare a voinței de a dobândi un anumit drept ori de a primi o succesiune sau o ofertă de încheiere a unui contract. V. **accepta**.

NEACCEPTARE, *neacceptări*, s.f. Refuz de a accepta; respingere, inacceptare. - **Ne-** + **acceptare**.

ACCEPTABIL, -Ă, *acceptabili*, -e, adj. Care poate fi acceptat; satisfăcător. Din fr. **acceptable**, lat. **acceptabilis**.

NEACCEPTABIL, -Ă, *neacceptabili*, -e, adj. Care nu poate fi acceptat, admis; inacceptabil. - **Ne-** + **acceptabil**.

ACCEȚIE, *acceții*, s.f. Înțeles, sens, valoare a unui cuvânt, a unui afix etc. [Var.: **accețiune** s.f.] Din fr. **acception**, lat. **acceptio**, -onis.

ACCES, *accese*, s.n. **1.** Posibilitatea de a pătrunde, drept de a ajunge până într-un loc sau până la o persoană; p. ext. intrare. ♦ *Cale* (sau *drum*, *șosea*) de

acces = drum care face legătura cu o șosea importantă, cu o localitate etc. **Rampă de acces** = porțiune de drum în pantă care permite urcarea vehiculelor pe o șosea mai înaltă, pe un pod etc. ♦ Expr. *A (nu) avea acces* = a (nu) avea permisiunea să meargă undeva, a (nu) avea voie să pătrundă undeva. **2.** Ansamblu de tulburări clinice ale organismului care se manifestă brusc, în stare de sănătate aparentă, și care se repetă de obicei la intervale variate. ♦ Izbucnire violentă (și trecătoare) a unei stări sufletești. Din fr. **accès**, lat. **accessus**.

ACCESIBIL, -**Ă**, *accessibili*, -*e*, adj. La care se poate ajunge ușor; care este la îndemâna cuiva; care poate fi ușor procurat; care se poate înțelege ușor. Din fr. **accessible**, lat. **accessibilis**.

ACCESIBILITATE s.f. Însușirea de a fi accesibil. Din fr. **accessibilité**, lat. **accessibilitas**, -**atis**.

ACCESORIU, -**IE**, *accessorii*, adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Obiect, piesă, dispozitiv) care constituie un element secundar, anex, incidental, complementar. **2.** (Despre drepturi, cereri etc.) Secundar în raport cu alt drept sau altă cerere, dar legat de acestea și supunându-se ca atare unor condiții de fond și de procedură comune. Din fr. **accessoire**, lat. **accessorius**.

ACCIDENT, *accidente*, s.n. **(5)** *accidenți*, s.m. **1.** Eveniment fortuit, imprevizibil, care întrerupe mersul normal al lucrurilor (provocând avarii, răni, mutilări sau chiar moartea). ♦ Fapt întâmplător, banal, care aduce nenorocire. **2.** (Fil.) Însușire trecătoare, neesențială a unui lucru. **3.** (Geogr.) Neregularitate a solului. **4.** (Lingv.; în sintagma) *Accident fonetic* = modificare întâmplătoare a unui sunet, fără caracter de lege. **5.** (Muz.) Alterație. ♦ Semn care indică această modificare a intonației unei note. **6.** (Med.) Fenomen neașteptat care survine în cursul unei boli. Din fr. **accident**, lat. **accidens**, -**ntis**.

ACCIDENTA, *accidentez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) răni într-un accident. Din **accident**.

ACCIDENTAT, -**Ă**, *accidentați*, -*te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) (Persoană) care a fost victima unui accident. **2.** (Despre un teren, un drum etc.) Care prezintă

neregularități. V. **accidenta**. Cf. fr. accidenté.

NEACCIDENTAT, -**Ă**, *neaccidentati*, -*te*, adj. **1.** (Despre oameni) Care a ieșit nevătămat dintr-un accident. **2.** (Despre terenuri, drumuri etc.) Care nu prezintă neregularități. - **Ne-** + **accidentat**.

ANTIACCIDENT adj. invar. (Despre sisteme complexe de caracteristici tehnice) Care preîntâmpină accidentele. - **Anti-** + **accident**.

AUTOACCIDENTA, *autoaccidentez*, vb. I. Refl. A se accidenta involuntar. - **Auto-** + **accidenta**.

AUTOACCIDENTARE, *autoaccidentări*, s.f. Faptul de a se autoaccidenta. V. **autoaccidenta**.

AUTOACCIDENTAT, -**Ă**, *autoaccidentați*, -*te*, adj. Care s-a accidentat singur, involuntar. V. **autoaccidenta**.

ACERB, -**Ă**, *acerbi*, -*e*, adj. Necruțător, înverșunat, aspru; agresiv, caustic, sarcastic. Din fr. **acerbe**, lat. **acerbus**.

ACHIZITIE, *achiziții*, s.f. **1.** Formă de comerț care constă în procurarea de produse (agroalimentare) sau de materiale (pe calea unor contracte speciale); achiziționare. **2.** Procurare de obiecte rare. ♦ Expr. *A face o achiziție* = a procura, în condiții avantajoase, ceva de pret, un lucru rar. ♦ (Concr.) Bun obținut prin achiziție. Din fr. **acquisition**, lat. **acquisitio**, -**onis**.

ACID, -**Ă**, *acizi*, -*de*, s.m., adj. **1.** S.m. Substanță chimică, cu gust acru și miros înepător, care înroșește hârtia albastră de turnesol și care, în combinație cu o bază, formează o sare. **2.** Adj. (Adesea fig.) Care are proprietățile unui acid, cu gust acru, înepător. Din fr. **acide**, lat. **acidus**.

DURACID, *duracizi*, s.m. Aliaj de fier și siliciu, rezistent la acțiunea acizilor și la oxidare. - **Dur** + **acid**.

PSEUDOACID, *pseudoacizi*, s.m. (Chim.) Acid anhidru care nu mai este electrochimic acid. - **Pseudo-** + **acid**.

ACIDITATE s.f. Grad de concentrație de ioni de hidrogen sau cantitatea totală de acid dintr-o soluție. ♦ Proprietatea de a fi acid. ♦ *Aciditate gastrică* = gradul de aciditate a sucului gastric, conferit de prezența acidului clorhidric, clorului, pepsinei și acidului lactic. Din fr. **acidité**, lat. **aciditas**, -**atis**.

HIPERACIDITATE, *hiperacidități*, s.f. Tulburare funcțională care se manifestă prin creșterea excesivă a acidului clorhidric din secreția gastrică, întâlnită la gastrite, ulcer duodenal; hiperclorhidrie. **Hiper-** + **aciditate**.

ACLAMA, *aclam*, vb. I. Tranz. A saluta, a aproba prin strigăte de bucurie, prin manifestări publice ale entuziasmului; a ovaționa. Din fr. **acclamer**, lat. **acclamare**.

ACLAMARE, *aclamări*, s.f. Acțiunea de a *aclama* și rezultatul ei; aclamație, ovație. V. **aclama**.

ACLAMAȚIE, *aclamații*, s.f. (Mai ales la pl.) Manifestare a aprobării sau a entuziasmului față de cineva sau de ceva, prin urale sau prin aplauze; ovație, aclamare. Din fr. **acclamation**, lat. **acclamatio**.

ACOMODA, *acomodez*, vb. I. Refl. A se deprinde cu noi condiții de viață; a se obișnui, a se adapta. ♦ A se împăca, a se învoi. Din fr. **accommoder**, lat. **accommodare**.

ACONT, *aconturi*, s.n. Parte din suma de bani care se plătește înainte, la o cumpărare sau la încheierea unei tranzacții, ca garanție; acontare, arvună; *p. ext.* parte din salariu. [Var.: **aconto** s.n.] Din it. **acconto**, fr. **acompte**.

ACORD, *acorduri*, s.n. **1.** Înțelegere, învoială, convenție etc. între două sau mai multe părți în vederea încheierii, modificării sau desființării unui act juridic. Expr. *A fi de acord să...* = a se învoi (la ceva); a aproba. *A fi de acord (cu cineva)* = a avea aceeași părere (cu cineva). *De acord!* = bine! ne-am înțeles! (Pleonastic) *De comun acord* = în perfectă înțelegere. **2.** (În sintagmele) (*Plată sau salariu*) în *acord* = (sistem de remunerare a muncii normate) în raport cu rezultatele obținute. *Acord progresiv* = plata muncii în proporție crescândă, în raport cu

depășirea normei. *Muncă în acord* = muncă normată retribuită în raport cu îndeplinirea normei. ♦ (Concr.) Sumă dată sau primită ca plată pentru munca prestată în acord. **3.** Expresie gramaticală care stabilește concordanța (în persoană, număr, gen sau caz a) formei cuvintelor între care există raporturi sintactice. **4.** (Fiz.) Egalitate a frecvențelor de oscilație a două sau mai multe aparate, sisteme fizice etc.; sintonie. **5.** (Muz.) Sonoritate rezultată din reunirea a cel puțin trei sunete, formând o armonie. Din fr. **accord**, it. **accordo**.

ACORDIC, -Ă, *acordici*, -ce, adj., s.f. **1.** (Despre sunete muzicale) Care intră în componența acordului. **2.** S.f. Disciplină care studiază diferitele acorduri muzicale. - **Acord** + suf. -ic.

ACORDEON, *acordeoane*, s.n. Instrument muzical portativ cu burduf, claviatură și butoane, ale cărui sunete se produc prin vibrații unor anci metalice. Din fr. **accordéon**, germ. **Akkordeon**.

ACORDEONIST, -Ă, *acordeoniști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la acordeon. Din fr. **acordeoniste**, germ. **Akkordeonist**.

ACREDITIV, *acreditiv*, s.n. **1.** Sumă de bani special rezervată de un cumpărător din contul său, la o bancă ce deserveste un fumizor, pentru ca acestuia să i se facă plata în momentul în care dovedește predarea furniturilor în condițiile stabilite înainte prin contract. **2.** Document financiar de decontare prin intermediul băncii sau al unei case de economii. Din fr. **accréditif**, germ. **Akkreditiv**.

ACROMAT, -Ă, *acromati*, -te, adj., s.m. (Obiectiv fotografic) căruia i-a fost corectată sau înlăturată aberația cromatică. Din germ. **Achromat**, fr. **achromat**.

ACROSTIH, *acrostihuri*, s.n. Poezie sau strofă în care literele inițiale ale versurilor alcătuiesc un cuvânt (nume propriu, dedicație etc.) sau o propoziție. Din ngr. **akrostichon**, fr. **acrostiche**.

ACT, *acte*, s.n. **1.** Document eliberat, emis etc. de o autoritate prin care se arată un fapt, o obligație, identitatea cuiva etc. ♦ *Act de acuzare* = concluzie scrisă întocmită de organele judiciare spre a dovedi vinovăția cuiva. **2.** Manifestare a activității umane; acțiune, faptă, fapt. ♦ Expr. *A lua act (de ceva)* = a declara în mod formal că a luat cunoștință (de ceva). *A face act de prezență* = a apărea undeva pentru scurt timp, din datorie sau din politețe. *A face un act de dreptate* = a recunoaște meritele și drepturile unei persoane nedreptățite. ♦ Rezultatul unei activități conștiente sau instinctive individuale, care are un scop sau ținde către realizarea unui scop. **3.** Diviziune principală a unei opere dramatice, reprezentând o etapă în desfășurarea acțiunii. Din lat. **actum**, fr. **acte**.

ACTINIDE s.f. Grup de 14 elemente din sistemul periodic al lui Mendeleev, situate după actiniu, având proprietăți asemănătoare cu ale acestuia. Din fr. **actinides**, germ. **Aktiniden**.

ACTIV, -Ă, *activi*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. **1.** Care participă (în mod efectiv) la o acțiune; harnic, vrednic. ♦ *Membru activ* = membru al unei

organizații, societăți, instituții etc. având anumite obligații și bucurându-se de drepturi depline în cadrul acelei organizații. *Metodă activă* = metodă de predare care stimulează activitatea personală a elevilor. ♦ (Mil.) Care este în serviciu efectiv, sub steag. *Apărare activă* = apărare care folosește contraatacuri, pentru a slăbi și a nimici forțele inamice. **2.** (Despre corpuri sau substanțe) Care realizează (intens) un anumit fenomen, un anumit efect etc. ♦ (Chim.) *Corp activ* = corp care intră ușor în reacție. **3.** (Despre diațea verbală) Care exprimă faptul că subiectul săvârșeste acțiunea. ♦ (Despre vocabular) Care este folosit în mod frecvent în vorbire. **4.** (Despre operații, conturi, bilanțuri) Care se soldează cu un profit, cu un beneficiu. **II.** S.n. **1.** Totalitatea bunurilor aparținând unei persoane fizice și juridice. **2.** Totalitatea mijloacelor economice concrete care aparțin unei întreprinderi, instituții sau organizații economice; parte a bilanțului unde se înscriu aceste mijloace. **3.** (În expr.) *A avea ceva la activul său* = a fi autorul unei acțiuni grave. *A pune ceva la activul cuiva* = a pune o acțiune (gravă) pe seama cuiva. **4.** Colectiv de persoane care activează intens în domeniul vieții politice și obștești sub conducerea organizațiilor partidului clasei muncitoare sau a organizațiilor de masă. Din fr. **actif**, lat. **activus**; (II și) rus. **aktiv**.

ACTIVIZA, *activizez*, vb. **1.** Tranz. A face pe cineva să lucreze mai intens. ♦ A grăbi desfășurarea unui proces, a unui fenomen etc.

- **Activ** + suf. -iza.

ANIONACTIVĂ, *anionactive*, adj. (În sintagma) *Rășină anionactivă* = anionit. - **Anion** + **activ**.

ACTIVITATE, *activități*, s.f. Ansamblu de acte fizice, intelectuale și morale făcute în scopul obținerii unui anumit rezultat; folosire sistematică a forțelor proprii într-un anumit domeniu, participare activă și conștientă la ceva; muncă, ocupație, îndeletnicire, lucru. ♦ Sânguință, hâmcie. **2.** (În sintagma) *Activitate solară* = totalitatea fenomenelor care se produc în părțile exterioare ale suprafeței soarelui și care pot influența suprafața terestră. **3.** (Fiz.) Numărul de particule emise pe secundă de o sursă radioactivă. Din fr. **activité**, lat. **activitas**, -atis. **ACTOR**, *actori*, s.m. Artist care interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc. [Var.: (înv.) **after** s.m.] Din fr. **acteur**, lat. **actor**.

ACTORAȘ, *actorași* s.m. (Depr.) Diminutiv a lui *actor*. - **Actor** + suf. -aș.

ACTORICESC, -EASCĂ, *actoricești*, adj. Care ține de actori, privitor la actori. - **Actor** + suf. -icesc.

ACTORIE s.f. Profesiunea de actor. - **Actor** + suf. -ie.

ACTORITĂ, *actorițe*, s.f. (Înv.) Actriță. - **Actor** + suf. -iță.

ACTUAL, -Ă, *actuali*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care există sau se petrece în prezent, în momentul de față. ♦ Care are importanță pentru vremea de față; de acum. ♦ De actualitate, la ordinea zilei. ♦ Real. Din fr. **actuel**, lat. **actualis**.

NEACTUAL, -Ă, *neactuali*, -e, adj. Care nu este actual sau în actualitate: inactual. - **Ne-** + **actual**.

ACTUAR, *actuari*, s.m. **1.** Specialist în calcule statistice privitoare la asigurări și, în general, la probleme financiare. **2.** Scrib care redacta procesele-verbale la romani. Din fr. **actuaire**, lat. **actuaris**.

ACTUARIAT s.n. Totalitatea operațiilor și normelor pe baza cărora, folosind teoria probabilităților și statistica matematică, se efectuează calcule financiare (privitoare mai ales la asigurări). - **Actuar** + suf. -iat.

ACȚIUNE, *acțiuni*, s.f. **1.** Desfășurare a unei activități; faptă întreprinsă (pentru atingerea unui scop). ♦ *Om de acțiune* = om întreprinzător, energic, care acționează repede. ♦ Expr. *A pune în acțiune* = a pune în mișcare. *A trece la acțiune* = a întreprinde ceva. ♦ (Uneori determinat de "armată") Operație militară. ♦ (Gram.) Ceea ce exprimă verbul (o stare, o mișcare, un proces etc.). **2.** Desfășurare a întâmplărilor într-o operă literară; fabulație, subiect, intrigă. **3.** Efect, exercitare a unei influențe asupra unui obiect, a unui fenomen. *Acțiunea substanțelor otrăvitoare asupra organismului*. **4.** (Jur.) Proces; (concr.) act prin care se cere deschiderea unui proces.

II. Hârtie de valoare, care reprezintă o parte anumită, fixă și dinainte stabilită, a capitalului unei societăți și care dă deținătorului dreptul să primească dividende. Din fr. **action**, lat. **actio**, -onis.

ACULEAT, -Ă, *aculeați*, -te, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre insecte) Care are ac. **2.** S.f. (La pl.) Grup de insecte himenoptere care au ovipozitorul terminat cu un ac; (și la sg.) insectă care face parte din acest grup. Din lat. **aculeatus**, fr. **aculéates**.

ACUMINAT, -Ă, *acuminați*, -te, adj. (Despre frunze, fructe etc.) Care se termină printr-un vârf lung și ascuțit. Din fr. **acuminé**, lat. **acuminatus**.

ACUMULA, *acumulez*, vb. I. Tranz. A aduna, a strânge, a concentra, a înmagazina. Din fr. **accumuler**, lat. **accumulare**.

ACUMULARE, *acumulări*, s.f. **1.** Acțiunea de a acumula și rezultatul ei. **2.** (Ec. pol.; în sintagmele) *Acumulare de capital* = transformarea plusvalorii în capital în procesul reproducerii largite a capitalului. *Fond de acumulare* = parte a unui venit folosită pentru acumulare. *Rata acumulării* = raportul dintre fondul de acumulare și venitul pe baza căruia se formează. **3.** (Geogr.; urmat de determinări) Proces de depunere a materialului transportat de ape, vânturi, ghețari etc. V. **acumula**.

BIOACUMULARE, *bioacumulări*, s.f. Proces de acumulare în sol a substanțelor organice în urma descompunerii resturilor vegetale și animale, care contribuie la fertilizarea pământului. - **Bio-** + **acumulare**.

ACUZA, *acuz*, vb. I. Tranz. **1.** A învinui, a învinovăți. **2.** (Franțuzism) A arăta, a vădi, a manifesta. Din fr. **accuser**, lat. **accusare**.

ACUZARE, *acuzări*, s.f. Acțiunea de a acuza și rezultatul ei; învinuire, învinovățire, acuzație,

acuză. ♦ (Concr.) Parte care acuza la un proces. - V. **acuza**.

ACUZĂ, *acuze*, s.f. (Livr.) Acuzare. Din **acuza** (derivat regresiv).

ACUZATIE, *acuzatii*, s.f. Acuzare, învinuire, învinovățire. Din fr. **accusation**, lat. **accusatio**.

ACUZATIV s.n. Caz gramatical care are ca funcțiune specifică exprimarea complementului direct și a unor atribute. ♦ *Acuzativ cu infinitiv* = construcție sintactică specifică anumitor limbi, echivalentă cu o propoziție completivă directă, în care subiectul este la acuzativ, iar predicatul la infinitiv. Din fr. **accusatif**, lat. **accusativus**.

ACVAFORTIST, -Ă, *acvafortiști*, -ste, adj. Gravor în acvaforte. Din it. **acvafortista**, fr. **acvafortiste**.

ACVATIC, -Ă, *acvatici*, -ce, adj. **1.** De apă, care trăiește în apă. **2.** Format din apă. ♦ *Mediu acvatic* = apă ca mediu de viață. Din lat. **aquaticus**, fr. **aquatique**.

ACVILIN, -Ă, *acviline*, adj. (În sintagmele) *Nas acvilin* = nas corioat (ca ciocul acvilei). *Privire acvilină* = privire aspră, pătrunzătoare, tăioasă (caracteristică acvilelor). Din lat. **aquilinus**, fr. **aquilin**.

ACVILON s.n. Vânt de miazănoapte; crivăț. Din fr. **aquilon**, lat. **aquilo**, -onis.

ADAGIU, *adagii*, s.n. (Livr.) Maximă, sentință, aforism. Din lat. **adagium**, fr. **adage**.

ADAMANTIN, -Ă, *adamantini*, -e, adj. (Despre luciul mineralelor) Diamantin. Din lat. **adamantinus**, fr. **adamantin**.

ADAMANTINĂ s.f. (Anat.) Smalt dentar. Din fr., engl. **adamantine**.

ADAPTA, *adaptez*, vb. I. **1.** Tranz. A transforma pentru a corespunde anumitor cerințe; a face potrivit pentru întrebuințare în anumite împrejurări; a face să se potrivească. **2.** Tranz. și refl. (Biol.) A (se) transforma prin adaptare. **3.** Refl. și tranz. A (se) acomoda, a (se) deprinde, a (se) obișnui. Din fr. **adapter**, lat. **adaptare**.

ADAPTARE, *adaptări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) adapta și rezultatul ei; (concr.) lucru modificat, ajustat; adaptație. **2.** (Biol.) Proces de modificare a organismelor vii, în urma căruia rezultă o corelare a structurii morfologice și a funcțiilor fiziologice ale viețuitoarelor în raport cu mediul înconjurător. **3.** (În sintagma) *Adaptare literară* = dramatizare, ecranizare etc. a unui text literar, în vederea reprezentării lui pe scenă, la radio, într-un film. V. **adapta**.

ADAPTAT, -Ă, *adaptați*, -te, adj. **1.** Care a fost transformat pentru a corespunde anumitor cerințe sau pentru a fi întrebuințat în anumite împrejurări; care este potrivit pentru ceva. **2.** (Despre organisme) Care a suferit un proces de adaptare. **3.** (Despre textele literare) Căruia i s-a adus modificări în vederea reprezentării lui pe scenă, a utilizării ca scenariu de film etc. V. **adapta**.

AUTOADAPTA, *autoadaptez*, vb. I. Refl. A se adapta fără ajutorul cuiva. - **Auto-** + **adapta**.

NEADAPTARE, *neadaptări*, s.f. Neputință de a se adapta. - **Ne-** + **adaptare**.
NEADAPTAT, -**Ă**, *neadaptat*, -*te*, adj. Care nu s-a adaptat; inadaptat. - **Ne-** + **adaptat**.
READAPTA, *readaptiez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) adapta din nou. - **Re-** + **adapta**.
READAPTARE, *readaptări*, s.f. Faptul de a (se) adapta. V. **readapta**.
ADECVAT, -**Ă**, *adecvați*, -*te*, adj. Potrivit, corespunzător, nimerit. ♦ (Fil.) despre idei, cunoștințe etc.) Care corespunde fidel obiectului. [Var.: **adecuat**, -**ă**, adj.] Din fr. **adéquat**, lat. **adaequatus**.
NEADECVAT, -**Ă**, *neadecvați*, -*te*, adj. Care nu corespunde, nu este potrivit; nepotrivit, inadecvat. - **Ne-** + **adecvat**.
ADEMPȚIUNE s.f. (Rare) Luare în posesiune sau acceptare a unui beneficiu. Din fr. **ademption**, lat. **ademptio**.
ADERA, *ader*, vb. I. Intranz. (Cu determinări introduse prin prep. "la") 1. A deveni adeptul unui partid, al unei mișcări, al unei ideologii, al unei acțiuni, cunoscându-i și împărtășindu-i principiile. 2. A se ține strâns lipit de ceva. 3. (Despre state) A deveni parte la un tratat. Din fr. **adhérer**, lat. **adhaerere**.
ADERENT, -**Ă**, *aderenți*, -*te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană sau colectivitate) care aderă la un partid, la o mișcare, la o asociație etc. 2. Adj. Care se ține strâns lipit de ceva, atașat de ceva. Din fr. **adhérent**, lat. **adhaerens**, -**ntis**.
ADEZIUNE, *adeziuni*, s.f. 1. Aderare, atașare (la ceva), solidarizare conștientă (cu ceva). ♦ Expr. *A-și da adeziunea (la ceva)* = a adera (1). 2. Fig. Atracție între două suprafețe aflate în contact foarte strâns, datorită forțelor intermoleculare, care acționează la distanțe relativ mici. Din fr. **adhésion**, lat. **adhaesio**, -**onis**.
ADIACENT, -**Ă**, *adiacenți*, -*te*, adj. 1. (În sintagma) *Unghiuri adiacente* = unghiuri care au același vârf, o latură comună și se află de o parte și de alta a laturii comune. 2. Care se înrudește, se învecinează. Din fr. **adjacent**, lat. **adjacens**, -**ntis**.
ADIO interj. Rămas bun (pentru totdeauna), rămâi cu bine. ♦ (Substantivat) *Un trist adio*. ♦ Expr. *A-și lua adio de la ceva* = a socoti ceva ca pierdut pentru totdeauna. ♦ (Ir.) S-a terminat cu..., s-a sfârșit cu... Din it. **addio**, fr. **adieu**.
ADIȚIE s.f. 1. (Chim.) Adăugare. ♦ *Reacție de adiție* = reacție chimică prin care se introduc atomi sau molecule într-o moleculă cu caracter nesaturat. 2. (Fiziol.; în sintagma) *Adiție latentă* = apariție a unei reacții fiziologice într-un organism în urma unor excitații succesive; sumă. 3. (Mat.) Adunare. Din fr. **addition**, lat. **additio**.
ADJECTIV, *adjective*, s.n. Parte de vorbire flexibilă care arată o însușire a unui obiect sau a unei ființe și determină numele acestora, acordându-se cu ele în gen, număr și caz. Din fr. **adjectif**, lat. **adjectivum**.
ADJUDECAȚIE, *adjudecății*, s.f. Act prin care se adjudecă un obiect, o antrepriză etc., la o licitație publică. Din fr. **adjudication**, lat. **adjudicatio**.

ADJURAȚIE, *adjurații*, s.f. Formulă a exorcismului care începe cu cuvintele "adjuro te". ♦ Rugămintă insistență, implorare. Din lat. **adjuratio**, fr. **adjuration**.
ADMINISTRA, *administrez*, vb. I. Tranz. 1. A conduce, a cărmui; a gospodări o întreprindere, o instituție etc. 2. A da unui bolnav un anumit medicament. ♦ (Ir.) A trage o bătaie. 3. (Jur.: în sintagma) *A administra o probă* = a folosi un mijloc de probă într-un proces. Din fr. **administrer**, lat. **administrare**.
ADMINISTRARE, *administrări*, s.f. Acțiunea de a administra. V. **administra**.
AUTOADMINISTRA, *autoadministrez*, vb. I. Refl. A se administra prin mijloace proprii. - **Auto-** + **administra**.
AUTOADMINISTRARE s.f. Faptul de a se autoadministra. V. **autoadministra**.
ADMINISTRATIV, -**Ă**, *administrativi*, -*e*, adj. Care aparține administrației, privitor la administrație. ♦ Care emană de la un organ de administrație. ♦ *Pe cale administrativă* = prin organele administrației de stat. Din fr. **administratif**, lat. **administrativus**.
ADMINISTRATOR, -**OARE**, *administratori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care administrează, care conduce o administrație sau un serviciu de administrație. ♦ Persoană care conduce un serviciu în administrația statului. Din fr. **administrateur**, lat. **administrator**.
ADMINISTRAȚIE, *administrații*, s.f. 1. Totalitatea organelor administrative ale unui stat; secție a unei instituții însărcinată cu administrarea acelei instituții. ♦ *Administrație de stat* = a) formă de activitate (executivă și de dispoziție) a statului pentru realizarea funcțiilor sale; b) totalitatea organelor de stat prin care se desfășoară această activitate. *Consiliu de administrație* = organ colegial însărcinat cu administrarea unei întreprinderi sau a unei instituții. 2. Parte a armatei care se ocupă cu organizarea, întreținerea, completarea și mobilizarea forțelor armate, precum și cu probleme privitoare la ordinea interioară a trupelor. ♦ Conducerea politică-administrativă a unui stat, a unei regiuni etc. (ocupate), exercitată de militarii o ocupanți. Din (1) fr. **administration**, lat. **administratio**, (2) rus. **администрация**.
ADMIRA, *admir*, vb. I. Tranz. A privi ceva sau pe cineva cu un sentiment de încântare, de stimă etc. Din fr. **admirer**, lat. **admirari**.
ADMIRARE s.f. (Inv.) Admiratie. V. **admira**.
ADMIRABIL, -**Ă**, *admirabili*, -*le*, adj. Vrednic de a fi admirat; minunat, încântător, excelent. Din lat. **admirabilis**, fr. **admirable**.
ADMIRATIV, -**Ă**, *admirativi*, -*e*, adj. (Adesea adverbial) Care exprimă, care arată admirație. Din fr. **admiratif**, lat. **admirativus**.
ADMIRATOR, -**OARE**, *admiratori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care admiră pe cineva sau ceva. Din fr. **admirateur**, lat. **admirator**.
ADMIRAȚIE, *admirații*, s.f. Sentiment de încântare, de stimă, de apreciere etc. față de cineva

sau de ceva; admirare. Din fr. **admiration**, lat. **admiratio**.

ADMISIUNE, *admisuni*, s.f. **1.** Intrare dirijată a unui fluid într-o mașină care transformă o formă de energie în altă formă de energie. **2.** Fază a ciclului de funcționare a unor mașini, efectuată în timpul intrării agentului motor în mașină. [Var.: **admisie** s.f.] Din fr. **admission**, lat. **admissio**, -onis.

ADMITE, *admit*, vb. III. Tranz. A primi ca bun, a considera ca adevărat; a fi (provizoriu) de acord cu ceva; a îngădui, a permite. ♦ A da curs favorabil unei cereri. ♦ A primi pe un solicitator, a accepta un candidat. Din fr. **admettre**, lat. **admittere**.

ADMITERE, *admiteri*, s.f. Acțiunea de a admite. ♦ *Examen de admitere* = examen de acceptare a unui candidat într-o instituție de învățământ. V. **admite**.

ADNAT, -Ă, *adnați*, -te, adj. (Bot.; despre unele organe) Crescut pe ceva, care se adaugă. Din lat. **adnatus**, fr. **adné**.

ADOLESCENT, -Ă, *adolescenți*, -te, s.m. și f. Persoană care este la vârsta adolescenței. Din fr. **adolescent**, lat. **adolescens**, -ntis.

ADOLESCENTIN, -Ă, *adolescentini*, -e, adj. (Rar) De adolescent, specific adolescentului. - **Adolescent** + suf. -in.

ADOLESCENȚĂ s.f. Perioadă a vieții omului cuprinsă între vârsta pubertății și cea adultă, în care are loc maturizarea treptată a funcțiunilor fizice și psihice ale organismului. Din fr. **adolescence**, lat. **adolescencia**.

PREADOLESCENȚĂ s.f. Perioadă din viața unui om situată între pubertate și adolescență. - **Pre-** + **adolescență**.

ADOPTA, *adopt*, vb. I. Tranz. **1.** A înfia un copil. **2.** A-și însuși felul de a vedea sau de a se comporta al cuiva, a accepta o părere, o metodă etc. **3.** A accepta ceva în urma unui vot. Din fr. **adopter**, lat. **adoptare**.

ADOPTARE, *adoptări*, s.f. Acțiunea de a adopta. ♦ *Adoptarea legilor* = votare a proiectelor de legi de către organele legislative. V. **adoptă**.

ADOPTATOR, -OARE, *adoptatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care adoptă un copil. - **Adopta** + suf. -tor.

ADOPTIE, *adoptii*, s.f. Faptul de a adopta (**1**); înfiere. [Var.: **adoptiune** s.f.] Din fr. **adoption**, lat. **adoptio**, -onis.

ADOPTIV, -Ă, *adoptivi*, -e, adj. (Despre copii) Primit în familie cu drepturi și obligații de copil propriu; (despre părinții) care au adoptat un copil. Din fr. **adoptif**, lat. **adoptivus**.

ADORA, *ador*, vb. I. Tranz. **1.** A iubi în cel mai înalt grad, fără limită, a avea un cult pentru cineva sau ceva. **2.** A slăvi (o divinitate); a venera, a diviniza, a cinsti. Din fr. **adorer**, lat. **adorare**.

ADORARE s.f. **1.** Faptul de a adora; adorație. **2.** Slăvire (a unei divinități); venerare, cinstire, divinizare. V. **adora**.

ADORAT, -Ă, *adorafi*, -te, adj. (Adesea substantivat) Extrem de iubit. ♦ (Despre o divinitate) Slăvit, cinstit, venerat. V. **adora**.

ADORABIL, -Ă, *adorabili*, -e, adj. Plin de farmec; fermecător, încântător, minunat. Din fr. **adorable**, lat. **adorabilis**.

ADORATOR, -OARE, *adoratori*, -oare, s.m. și f. Persoană care adoră pe cineva sau ceva. Din fr. **adoreteur**, lat. **adorator**.

ADORATIE s.f. Adorare. Din fr. **adoration**, lat. **adoratio**.

ADUCTOR, *aductori*, adj.m. (În sintagma *Mușchi aductor* = mușchi² care apropie un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt. Din fr. **aducteur**, lat. **adductor**.

ADUCȚIE, *aducții*, s.f. **1.** Construcție hidrotehnică destinată transportării unui fluid de la punctul de captare până la cel de folosire. **2.** Mișcare efectuată de un mușchi aductor. [Var.: **aducțiune** s.f.] Din fr. **adduction**, lat. **adductio**, -onis.

ADULA, -EZ tranz. (*persoane*) A lăuda în mod exagerat (pentru a câpăta o favoare); a măguli; a lingeși; a flata. Din fr. **aduler**, lat. **adulari**.

ADULARE, *adulări*, s.f. Faptul de a adula; lingeșire, flatare (servilă), adulație. V. **adula**.

ADULAȚIE, *adulații*, s.f. Adulare. Din fr. **adulation**, lat. **adulatio**.

ADULATOR, -OARE, *adulatori*, -oare, adj. s.m. și f. (Persoană) care adulează; lingeșitor. Din fr. **adulateur**, lat. **adulator**.

ADULT, -Ă, *adulti*, -te, adj., s.m. și f. (Organism) care și-a terminat creșterea și a ajuns în stadiul de a se reproduce; (persoană) aflată în perioada de la 17-18 ani până la 50 de ani. Din fr. **adulte**, lat. **adultus**.

ADULTER, -Ă, *adulteri*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre soți) Care a încălcat fidelitatea conjugală. **2.** S.n. Infrațiune care constă în încălcarea fidelității conjugale de către unul dintre soți. Din fr. **adultère**, lat. **adulterum**.

ADULTERARE, *adulterări*, s.f. (Livr.) Falsificare, denaturare. - După fr. **adultération**, engl. **adulteration**.

ADULTERIN, -Ă, *adulterini*, -e, adj. (Adesea substantivat) Născut dintr-un adulter. Din fr. **adultérin**, lat. **adulterinus**.

ADVENTIST, -Ă, *advenștiți*, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține adventismului, privitor la adventism. **2.** S.m. și f. Adept al adventismului. Din engl. **adventist**, fr. **adventiste**.

ADVERB, *adverbe*, s.n. Parte de vorbire, în general neflexibilă, care determină sensul unui verb, al unui adjectiv sau al altui adverb, arătând locul, timpul, modul, cauza sau scopul. Din fr. **adverbe**, lat. **adverbium**.

ADVERBIAL, -Ă, *adverbiali*, -e, adj. (Despre cuvinte sau construcții gramaticale) Care are valoare de adverb. Din fr. **adverbial**, lat. **adverbialis**.

ADVERS, -Ă, *adverși*, -se, adj. Așezat în față, opus; fig. potrivnic, ostil, dușmănos. ♦ *Parte adversă* = adversar într-un proces, într-o afacere etc. Din fr. **adverse**, lat. **adversus**.

ADVERSAR, -Ă, *adversari*, -e, s.m. și f. Persoană care face concurență, care luptă împotriva altuia sau împotriva unei concepții, a unei idei; rival, potrivnic. ♦ (Sport) Partener de întrecere. Din fr. **adversaire**, lat. **adversarius**.

ADVERSATIV, -Ă, *adversativi*, -e, adj. Care exprimă o opoziție. ♦ *Propoziție adversativă* = propoziția care exprimă o opoziție față de coordonata ei. *Conjunție adversativă* = conjuncție care introduce o propoziție adversativă. Din fr. **adversatif**, lat. **adversativus**.

ADVERSITATE, *adversități*, s.f. Împrejurare potrivnică, cu care cineva are de luptat; dificultate. Din fr. **adversité**, lat. **adversitas**, -atis.

AFABIL, -Ă, *afabili*, -e, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Binevoitor, cordial. Din lat. **affabilis**, fr. **affable**.

AFABILITATE s.f. Însușirea de a fi afabil; cordialitate. Din fr. **affabilité**, lat. **affabilitas**, -atis.

AFABULAȚIE s.f. 1. Ansamblul întâmplărilor care constituie intriga unei opere literare epice sau dramatice; fabulație. 2. Morala unei fabule. Din fr. **affabulation**, lat. **affabulation**.

AFFECTIV, -Ă, *affectivi*, -e, adj. Care aparține afectivității, privitor la sentimente; emotiv. ♦ Care denotă afecțiune; sentimental, sensibil. Din fr. **affectif**, lat. **affectivus**.

AFFECTUOS, -OASĂ, *affectuoși*, -oase, adj. Care manifestă simpatie, prietenie pentru cei din jur; prietenos. ♦ Tandru, dragăstos. Din fr. **affectueux**, lat. **affectuosus**.

APECȚIUNE, *apecțiuni*, s.f. 1. Simpatie, prietenie, dragoste față de cineva. 2. Boală, stare patologică a unui organ. Din fr. **affection**, lat. **affectio**, -onis.

AFEREZĂ, *afereze*, s.f. Cădere a unui sunet sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvânt. Din fr. **aphérèse**, lat. **aphaeresis**.

AFET, *afeturi*, s.n. Suport pe care se fixează țeava unui tun. - După fr. **affût**, germ. **Laffette**.

AFINA, *afinez*, vb. I. Tranz. 1. A separa de impurități o masă metalică. 2. A subția firele de lână, de bumbac etc. Din fr. **affiner**, it. **affinare**.

AFINITATE, *afinități*, s.f. 1. Potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită unor înclinații comune. 2. (Chim.) Proprietate a două substanțe de a se combina. 3. Proprietate a unui material textil de a se vopsi cu un anumit colorant. 4. (Jur.) Legătură de rudenie creată prin căsătorie între unul dintre soți și rudele celuilalt soț. Din fr. **affinité**, lat. **affinitas**, -atis.

AFIRMA, *afirm*, vb. I. 1. A susține (cu tărie), a declara (în mod ferm). 2. Refl. A se remarca, a se manifesta în chip deosebit. Din fr. **affirmer**, lat. **affirmare**.

AFIRMARE, *afirmări*, s.f. Acțiunea de a (se) afirma și rezultatul ei. V. **afirma**.

AUTOAFIRMA, *autoafirm*, vb. I. Refl. A se afirma prin sine însuși. - **Auto** - + **afirma**.

AUTOAFIRMARE, *autoafirmări*, s.f. Faptul de a se autoafirma. V. **autoafirma**.

AFIRMATIV, -Ă, *afirmativi*, -e, adj. (Despre un enunț) Care are un caracter de afirmare, un sens

pozitiv; (despre o judecată) care conține o afirmație. ♦ Expr. *În caz afirmativ* = dacă se va întâmpla așa; în cazul când întâmplările sunt favorabile. Din fr. **affirmatif**, lat. **affirmativus**.

AFIRMAȚIE, *afirmații*, s.f. Declarație, susținere a unei păreri (exprimată cu tărie). ♦ (La pl.) Vorbe care exprimă o afirmare. Din fr. **affirmation**, lat. **affirmatio**.

AFLUENT, *afluenți*, s.m. Nume dat unei ape curgătoare secundare, considerată în raport cu apa curgătoare mai mare în care se varsă. Din fr. **afluent**, lat. **affluens**, -ntis.

AFLUENȚĂ s.f. Mulțime de oameni care se îndreaptă spre același punct; aflux, îmbulzeală, năvală. ♦ Cantitate mare, abundență, belșug de produse. Din fr. **affluence**, lat. **affluentia**.

AFLUX, *afluxuri*, s.n. 1. Afluență. 2. Îngrămădire a unui lichid (mai ales a sângelui) într-un punct al corpului. Din fr. **aflux**, lat. **afluxus**.

AFORISM, *aforisme*, s.n. Cugeter enunțată într-o formă concisă, memorabilă; maximă, sentință, adagiu. Din fr. **aphorisme**, lat. **aphorismus**.

AFRICATĂ, *africate*, adj., s.f. (Consoană) cu caracter complex, a cărei articulație începe cu o ocluziune și se termină printr-o constricție; semioclusivă. Din fr. [consonne] **affriquée**, germ. **Affrikate**.

AFRIKAANS subst. Dialect al limbii olandeze vorbit de urmașii burilor în Republica Africa de Sud. Din engl. **Afrikaans**, fr. **afrikaans**.

AFRO adj. invar., adv. (Cu părul capului) foarte încrețit. Din fr. **afro**, engl. **Afro**.

AFTĂ, *afte*, s.f. Băsicuță plină cu lichid opalescent, care apare pe mucoasa gurii sau a faringelui și care, prin spargere, lasă în loc o mică ulceratie. Din fr. **aphte**, lat. **aphtae**.

AGAPĂ, *agape*, s.f. 1. Ospăț cu caracter intim, prietenesc; masă colegială. 2. Masă comună frățească la vechii creștini. Din fr., lat. **agape**.

AGAR subst. Substanță gelatinosă extrasă din unele alge marine, care se întrebuințează în medicină, în bacteriologie, în industria alimentară, textilă etc.; geloză. Din fr. **agar-agar**, germ. **Agar-Agar**.

AGATĂRȘI s.m. pl. Populație scitică, amintită de Herodot ca locuind în secolul al VI-lea î. Hr. în regiunea cursului mijlociu al Mureșului. Din lat. **Agathyrsi**, fr. **Agathyrses**.

AGENT, -Ă, *agenți*, -te, s.m. și f. 1. S.m. și f. Reprezentant (oficial) al unei instituții, al unei organizații, al unui stat etc., care îndeplinește anumite însărcinări. *Agent diplomatic*. *Agent de transmisii*. *Agent provocator*. *Agent secret*. 2. S.m. Factor activ, care provoacă diferite fenomene fizice, chimice etc. *Agenți atmosferici*. ♦ *Agenți geografici* = factori fizici sau biologici care, prin acțiunea lor, produc transformări continue în învelișul geografic. *Agent corosiv* v. *corosiv*. 3. S.m. (Biol; în sintagma) *Agent patogen* = microorganism capabil să pătrundă și să se înmulțească într-un organism animal sau vegetal, provocând manifestări patologice. 4. S.m. (Lingv.; în sintagma) *Nume de agent* = substantiv sau adjectiv care indică pe autorul acțiunii unui verb. [Var.: (Inv.)

aghent s.m.] Din fr. **agent**, lat. **agens**, -ntis, rus. **aghent**.

AGIL, -Ă, *agili*, -e, adj. Care se mișcă ușor și repede; suplu, vioi, sprinten. ♦ Îndemânatic, dibaci. Din fr. **agile**, lat. **agilis**.

AGILITATE s.f. Ușurință în mișcări; suplete, sprinteneală, vioiciune. ♦ Îndemânare. Din fr. **agilité**, lat. **agilitas**, -atis.

AGIO, *agiuri*, s.n. Diferență cu care prețul (cursul) unui semn monetar sau al unei hârtii de valoare depășește valoarea nominală a acesteia. ♦ Supraprofit rezultat din speculații cu semne monetare sau hârtii de valoare. Din it. **aggio**, fr. **agio**.

AGITA, *agit*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) mișca repede încoace și încolo; a (se) clătina, a (se) zgudui; a (se) frământa. ♦ Tranz. A amesteca două sau mai multe substanțe prin clătinarea lor (într-un vas). 2. Refl. (Fam.) A se manifesta prin mișcări grăbite și dezordonate, sub impulsul unor enervări. 3. Tranz. și refl. Fig. A (se) frământa, a (se) zbuciuma. 4. Tranz. Fig. A ridica masele (la revoltă), a ațâța, a răzvrăti. Din fr. **agiter**, lat. **agitare**.

AGITARE, *agitări*, s.f. Acțiunea de a (se) *agita*. V. **agita**.

AGITAT, -Ă, *agitați*, -te, adj. (Despre oameni și animale) Care se mișcă încoace și încolo; care se agit. ♦ Fig. Tulburat, neastâmpărat, neliniștit. ♦ Fig. (Despre un interval de timp, o viață etc.) Bogat în evenimente; frământat, tumultuos. V. **agita**.

AGITATOR, -OARE, *agitatori*, -oare, s.m. și f., s.n. I. s.m. și f. Persoană care face agitație (politică) în vederea unei acțiuni. ♦ Mijloc prin care se realizează agitația (3). II. S.n. 1. (Chim.) Dispozitiv sau aparat care servește la amestecarea substanțelor solide sau fluide în vederea omogenizării lor. 2. Organ de mașină montat în rezervoarele mașinilor de stropit, de prăfuit, de împrăștiat îngrășăminte, de semănat etc. Din fr. **agitateur**, (I) și rus. **aghitator**.

AGITAȚIE, *agitații*, s.f. I. Mișcare intensă încoace și încolo de oameni, de vehicule etc. 2. Stare de neliniște excesivă, de tulburare, de tensiune nervoasă (manifestată prin mișcări grăbite și dezordonate). 3. (Și în sintagma *agitație politică*) Mijloc de înrăurire a conștiinței publice folosit de un partid în scopuri imediate, prin mass-media, întruniri etc. [Var.: (înv) *agitațiune* s.f.] Din fr. **agitation**, lat. **agitatio**, -onis (3) rus. **aghiataiia**.

AGLOMERA, *aglomerez*, vb. I. 1. Refl. A se strânge la un loc în număr mare; a se îngrămădi, a se înghesui. ♦ (Despre un loc) A deveni suprapopulat. 2. Tranz. (Despre unele substanțe) A uni între ele granulele, firele sau fâșiile care compun un material. 3. Tranz. A încărca pe cineva cu prea multe treburi. Din fr. **agglomérer**, lat. **agglomerare**.

DEZAGLOMERA, *dezaglomerez*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre un loc, un spațiu) A (se) elibera de (o parte din) mulțimea înghesuită de oameni, de vehicule etc. - **Dez-** + **aglomera**.

DEZAGLOMERARE, *dezaglomerări*, s.f. Acțiunea de a (se) dezaglomera. V. **dezaglomera**.

AGLUTINA, *aglutinez*, vb. I. Refl. (Despre particulele unor materiale) A se lipi unele de altele prin adeziune. ♦ (Despre bacterii, hematii etc.) A se lipi și a se precipita sub acțiunea unor substanțe. ♦ (Despre elemente ale vorbirii) A se lipi unul de altul formând un singur cuvânt. Din fr. **agglutiner**, lat. **agglutinans**, -ntis.

AGLUTINANT, -Ă, *aglutinanți*, -te, adj., subst. I. Adj. Care unește, lipește, care aglomerează prin alipire, care servește la aglutinare. ♦ *Limbă aglutinantă* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă prin alipirea unor afixe la rădăcina cuvântului. II. 1. S.m. Anticorp în organismul animal care are proprietatea de a coagula bacteriile pătrunse în organism. 2. S.n. Substanță vâscoasă preparată din amidon, dextrină, gumă și albumină, care se adaugă în pasta de imprimat pentru a păstra desenul pe țesătură. Din fr. **agglutinant**, lat. **agglutinans**, -ntis.

AGLUTINARE, *aglutinări*, s.f. Acțiunea de a se *aglutina*; alipire. V. **aglutina**.

AGLUTINAT, -Ă, *aglutinați*, -te, adj. (Despre materiale) Ale cărui particule sunt lipite unele de altele prin adeziune. V. **aglutina**.

NEAGLUTINAT, -Ă, *neaglutinați*, -te, adj. (Despre materiale) Ale cărui particule nu sunt lipite unele de altele prin adeziune. - **Ne-** + **aglutinat**.

AGNAT, -Ă, *agnați*, -te, s.m. și f. (Jur.) Rudă în linie paternă. Din fr. **agnat**, lat. **agnatus**.

AGNAȚIUNE s.f. Legătură de rudenie civilă în raport cu înrudirea naturală. Din fr. **agnation**, lat. **agnatio**, -onis.

AGONIE, *agonii*, s.f. Stare a organismului care precede moartea. ♦ Loc. adj. În *agonie* = pe moarte; muribund. ♦ Fig. Neliniște putemică, zbucium, zbatere. Din fr. **agonie**, lat. **agonia**.

AGONIZA, *agonizez*, vb. I. Intrans. A fi în stare de agonie. Din fr. **agoniser**, lat. **agonisari**.

AGRAMATISM s.n. Necunoaștere a scrierii și a vorbirii corecte; lipsă totală de învățătură; p. ext. incultură, ignoranță. Din germ. **Agrammatismus**, fr. **agrammatisme**.

AGRAR, -Ă, *agrari*, -e, adj. Care se referă la proprietatea funciară și la problemele legate de această proprietate, care se sprijină în special pe agricultură; agrarian, agricol. *Țară agrară*. Din fr. **agraire**, lat. **agrarius**.

AGRAVA, *agrovez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) face mai grav, a (se) înrăutăți. Din fr. **aggraver**, lat. **aggravare**.

AGRAVANT, -Ă, *agравanți*, -te, adj. Care agravează, care înrăutățește. ♦ *Circumstanțe agravante* = împrejurări care contribuie la mărirea vinii unui acuzat. Din fr. **aggravant**, lat. **aggravans**, -ntis.

AGRAVARE, *agравări*, s.f. Faptul de a (se) *agrava*; înrăutățire. V. **agrava**.

REAGRAVA, pers. 3 *reagravează*, vb. I. Refl. A se agrava din nou. - **Re-** + **agrava**.

REAGRAVARE, *reagravări*, s.f. Faptul de a se reagrava. V. **reagrava**.

AGREGA, pers. 3 *agregă*, vb. I. Refl. (Despre elemente) A se uni (într-un tot); a se alipi. Din fr. *agréger*, lat. *aggregare*.

AGREGARE, *agregări*, s.f. Faptul de a se agrega; agregație. ◇ *Stare de agregare (a corpurilor)* = fiecare dintre stările de consistență și rezistență diferite sub care se pot prezenta substanțele. V. **agrega**.

AGREGAT, *agregate*, s.n. 1. Grup de mașini care lucrează împreună pentru realizarea unei anumite operații tehnice. 2. Material mineral sau organic, alcătuit din granule, fibre sau fășii, care intră în compoziția betoanelor, mortarelor sau a altor materiale aglomerate cu un liant. ◇ *Agregat mineral* = concreștere de minerale în diferite formații naturale. Din rus. **agregat**, (2) fr. **agrégat**.

AGREGAȚIE s.f. Agregare. Din fr. **agrégation**, lat. **aggregatio**.

AGRESIUNE, *agresiuni*, s.f. Atac împotriva unei persoane sau a unui stat. ◇ *Agresiune armată* = atac înarmat săvârșit împotriva unui stat, în scopul de a-i cîntropi teritoriul, a-i suprima independența și a-i înrobi populația. Din fr. **agression**, lat. **aggressio**, -onis.

NEAGRESIUNE, *neagresiuni*, s.f. Principiu fundamental de drept internațional care condamnă folosirea agresiunii în relațiile interstatuale. ◇ *Pact de neagresiune* = pact prin care două sau mai multe state se obligă să nu întreprindă nici o acțiune armată între ele. - **Ne- + agresiune** (după fr. *non-agression*).

AGRESOR, **-OARE**, *agresori*, *-oare*, s.m. și f., adj. (Persoană fizică sau stat) care organizează sau săvârșește o agresiune. Din fr. **agresseur**, lat. **aggressor**.

AGREST, **-Ă**, *agrești*, *-ste*, adj. (Rare) Câmpenesc, rustic. ◇ Grosolan. Din lat. **agrestis**, fr. **agreste**.

AGRICULTOR, **-OARE**, *agricultori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu agricultura. Din fr. **agriculteur**, lat. **agricultor**.

AGRICULTURA, *agriculturi*, s.f. 1. Cultivare a pământului. 2. Ramură a producției materiale care are ca obiect cultura plantelor și creșterea animalelor în vederea obținerii unor produse alimentare și a unor materii prime; totalitatea lucrărilor și a metodelor întrebuintate în acest scop. Din fr. **agriculture**, lat. **agricultura**.

AISBERG, *aisberguri*, s.n. Bloc (mare) de gheață desprins din calotele glaciare polare, care plutește pe oceane spre zona caldă, influențând clima regiunilor învecinate și stingherind navigația; ghețar plutitor. Din fr., engl. **iceberg**.

ALBANEZ, **-Ă**, *albanezi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Albaniei. 2. Adj. Care aparține Albaniei sau populației ei, privitor la Albania sau la populația ei; arvanit. ◇ (Substantivat, f.) Limba albaneză. Din fr. **albanais**, it. **albanese**.

ALBIGENZI s.m. pl. Adepți ai unei secte rigoriste și antiecleziastice, cu centrul în orașul Albi din sudul Franței, reprimată sângeros de papalitate (sec. XII și

începutul sec. XIII) Din lat. [civitas] **Albigensium**, germ. **Albigenser**. Cf. fr. albigeois.

ALBUM, *albume*, s.n. 1. Caiet cu foile dintr-o hârtie specială, în care se păstrează fotografii, ilustrate, mărci poștale etc. ◇ Caiet în care se scriu versuri, citate sau în care se schițează desene. 2. Colecție de fotografii, de ilustrații, de schițe etc., reunite, într-un volum, după o temă unitară. *Album de artă*. [Pl. și: *albumuri*] Din fr., lat. **album**.

ALBUMEN s.n. Tesut vegetal din semințele unor plante, în care se depozitează substanțele nutritive de rezervă și care servește embrionului ca hrană în timpul germinației. Din fr. **albumen**, lat. **albumen** "albuș".

ALCAZAR, *alcizare*, s.n. Palat fortificat, foarte ornamentat, de origine maură, construit în evul mediu în principalele orașe spaniole. Din fr., sp. **alcazar**.

ALCHIMIE s.f. Chimia din evul mediu, în cadrul căreia se continuă și se amplifică practicile meșteșugărești ale antichității de obținere a unor produse, ca sticlă, coloranți, metale etc., adesea cu presupuse puteri miraculoase. Din fr. **alchimie**, lat. **alchemia**.

ALEATORIU, **-IE**, *aleatorii*, adj. (Jur.) Care depinde de o împrejurare viitoare și nesigură, întâmplător. *Venituri aleatorii*. [Var.: **aleator**, **-oare** adj.] Din fr. **aléatoire**, lat. **aleatorius**.

ALEGA, *aleghez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A invoca ceva în sprijinul unei idei sau ca justificare a unei acțiuni. Din fr. **alléguer**, lat. **allegare**.

ALEGAȚIE, *alegații*, s.f. (Jur.) Faptul de a *alega*²; invocare a unei teorii, a unei păreri în sprijinul unei afirmații făcute sau pentru a justifica ceva. [Var.: (Înv.) **alegațiune** s.f.] Din fr. **allégation**, lat. **allegatio**, -onis.

ALEGORIC, **-Ă**, *alegorici*, *-ce*, adj. Caracteristic alegoriei, care reprezintă o alegorie; exprimat în pildă. ◇ *Car alegoric* = vehicul amenajat cu o platformă, pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează în anumite zile de sărbătoare. Din fr. **allégorique**, lat. **allegoricus**.

ALEGORIE, *alegorii*, s.f. 1. Procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. 2. Operă literară sau plastică folosind această formă de expresie (fabulă, parabolă etc.) Din fr. **allégorie**, lat. **allegoria**.

ALEMANI s.m. pl. Numele unor triburi germanice care au trăit (prin secolele III-VI) în regiunea Rinului. [Var.: **alaman** s.m. pl.] Din germ. **Alemanne**, fr. **Alamans**.

ALEXANDRIN, **-Ă**, *alexandrini*, *-e*, adj. Care ține de civilizația elenistică din Alexandria; *p. ext.* care ține de epoca elenistică. ◇ *Vers alexandrin* (și substantivat, m.) = vers iambic de 12 silabe (cu cezura după silaba șasea). *Poezie alexandrină* = poezie de tip rafinat, erudit, adesea ezoteric, caracteristică epocii elenistice. Din fr. **alexandrin**, lat. **alexandrinus**.

ALEXANDRIT, *alexandrite*, s.n. (Min.) Crisoberil. Din germ. **Aleksandrit**, fr. **alexandrite**.

ALFABET, *alfabete*, s.n. Totalitatea literelor, așezate într-o ordine convențională, reprezentând sunetele de bază ale unei limbi. ◇ *Alfabet fonetic* = alfabet care asociază fiecărei litere un cuvânt de circulație a cărui inițială o constituie litera respectivă, în scopul evitării erorilor la transmisiile telefonice și radiotelefonice. ◇ *Alfabetul Morse* = alfabet folosit în telegrafie, în care literele sunt reprezentate prin linii și puncte. Din fr. **alphabet**, lat. **alphabetum**.

ALFABETAR, *alfabetare*, s.n. Set de litere și silabe folosit ca material didactic pentru formarea cuvintelor. - **Alfabet** + suf. *-ar*.

ALGĂ, *alge*, s.f. (La pl.) Plante inferioare caracterizate prin prezența clorofilei și răspândite în ape dulci, sărate și pe uscat; (și la sg.) plantă din acest grup. Din fr. **algue**, lat. **alga**.

ALGEBRĂ s.f. 1. Teorie a operațiilor privind numerele reale (pozitive ori negative) sau complexe și rezolvarea ecuațiilor prin substituirea prin litere a valorilor numerice și a formulei generale de calcul numeric particular. ♦ Manual școlar care se ocupă cu studierea acestor operații. 2. (În sintagma) *Algebra logicii* = parte a logicii matematice care cuprinde calculul propozițiilor, claselor și relațiilor. Din fr. **algèbre**, lat. **algebra**.

ALGOL s.n. (Inform.) Limbaj simbolic folosit în programarea automată orientat în probleme de calcul științific. Din engl. și fr. **algot**.

ALIDADĂ, *alidade*, s.f. Dispozitiv atașat la diferite aparate topografice, care servește la măsurarea unghiurilor. Din fr. **alidade**, lat. **alidada**.

ALIENA, *alienez*, vb. I. 1. Tranz. (Jur.) A transmite cuiva un drept sau un lucru prin vânzare, cesiune etc.; a înstrăina. 2. Refl. (Livr.) A înnebuni. ♦ A deveni ostil societății, factorilor de civilizație, a se simți izolat în societatea modernă. Din fr. **aliéner**, lat. **alienare**.

ALIENARE, *alienări*, s.f. 1. (Jur.) Acțiunea de a aliena; înstrăinare a unui bun. 2. (Fil.) Înstrăinare. 3. (Med.; în sintagma) *Alienare mintală* = nebunie. V. **aliena**.

ALIENAT, -Ă, *alienați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o boală mintală; nebun, dement. Din fr. **aliéné**, lat. **alienatus**.

ALIENAȚIE s.f. (Livr.) Termen generic pentru orice boală mintală; nebunie, demență. Din fr. **aliénation**, lat. **alienatio** [mentis].

ALIMENT, *alimente*, s.n. Produs în stare naturală sau prelucrat care servește ca hrană. Din fr. **aliment**, lat. **alimentum**.

ALIMENTAR, -Ă, *alimentari, -e*, adj. De alimente, privitor la alimente. ◇ *Industria alimentară* = industrie care transformă materiile prime de origine animală și vegetală în produse necesare hranei. ◇ *Pensie alimentară* = sumă de bani necesară întreținerii unei persoane pe care cineva o plătește, lunar, în temeiul unei obligații stabilite prin lege sau prin hotărâre judecătorească; pensie de întreținere. ♦ (Substantivat, f.) Băcănie. Din fr. **alimentaire**, lat. **alimentarius**.

AGROALIMENTAR, -Ă, *agroalimentari, -e*, adj. Referitor la produse alimentare provenite din agricultură. - **Agro-** + **alimentar**.

ALMANAH, *almanahuri*, s.n. 1. Calendar care cuprinde date de popularizare din diferite domenii. ♦ Publicație anuală, în formă de volum, care cuprinde un calendar și un bogat material beletristic sau de altă natură, precum și diverse note informative cu caracter enciclopedic. 2. Publicație periodică de literatură, pentru un anumit domeniu de activitate. Din fr. **almanach**, lat. **almanachus**.

ALOE s.f. Nume dat mai multor specii de plante exotice decorative, din familia liliaceelor, cu flori mari, galbene sau roșii, dispuse în spice, și cu frunze cărnoase care conțin un suc folosit în farmacie (*Aloe*). ♦ Substanță solidă cu miros plăcut și cu gust amar, extrasă din frunzele unor specii de aloe și întrebuințată în farmacie; sabur. Din fr. **aloès**, lat. **aloe**.

ALPACA s.f. Animal rumegător cu lână fină, lungă și subțire, care trăiește în America de Sud (*Lama pacos*). ♦ Stofă fină fabricată din lână acestui animal. Din fr. **alpaga**, **alpaca**.

ALPENȘTOC, *alpenștocuri*, s.n. Baston lung, cu vârf metalic ascuțit, folosit în alpinism; baston de munte, piolet. Din germ. **Alpenstock**, fr. **alpenstock**.

ALTERA, *alterez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A suferi sau a face să suferă transformări sub acțiunea mediului extern; a (se) descompune, a (se) strica. ◇ Tranz. *Căldura alterează alimentele*. 2. Tranz. A denatura, a falsifica, a transforma. 3. Refl. (Fon.; despre sunete) A se schimba, a se transforma. 4. Tranz. (Muz.) A ridica sau a coborî un sunet, un acord etc. cu un semiton sau două (cu ajutorul diezilor, bemolilor etc.) Din fr. **altérer**, lat. **alterare**.

ALTERARE, *alterări*, s.f. Acțiunea de a (se) altera și rezultatul ei. V. **altera**.

NEALTERARE, *nealterări*, s.f. Acțiunea de a nu (se) altera. - **Ne-** + **alterare**.

ALTERAT, -Ă, *alterați, -te*, adj. 1. (Despre materii organice) Descompus, stricat. 2. Denaturat, falsificat. 3. (Fon.; despre sunete) Schimbat, modificat. 4. (Muz.; despre sunete sau acorduri) Ridicat sau coborât cu un semiton sau două. V. **altera**.

NEALTERAT, -Ă, *nealterați, -te*, adj. 1. (Despre materii organice) Care nu este stricat, descompus. 2. (Despre produse alimentare, chimice etc.) Care nu este denaturat, falsificat. 3. (Fon.; despre sunete) Care nu s-a modificat, neschimbat. - **Ne-** + **alterat**.

ALTERCAȚIE, *altercații*, s.f. (Livr.) Schimb violent de cuvinte între două sau mai multe persoane. Din fr. **altercation**, lat. **altercatio, -onis**.

ALTERN, -Ă, *alterne*, adj. (În sintagmele) *Unghiuri alterne (interne sau externe)* = fiecare dintre cele două perechi de unghiuri formate de o parte și de alta a două drepte tăiate de o secantă. *Frunze (sau flori) alterne* = frunze (sau flori) așezate de o parte și de alta a tulpinii sau a ramurilor, la niveluri diferite.

Sistem altern = sistem de agricultură bazat pe alternarea culturilor. Din fr. **alterne**, lat. **alternus**.

ALTERNĂ, *alternez*, vb. 1. Intrans. și tranz. 1. A reveni sau a face să revină succesiv, a lua pe rând unul locul altuia, a se succeda sau a face să se succedă la intervale aproximativ egale. 2. Intrans. (Despre sunete) A se schimba prin alternațe. Din fr. **alterner**, lat. **alternare**.

ALTERNARE, *alternări*, s.f. Acțiunea de a alterna și rezultatul ei. V. **alterna**.

ALTERNANT, *-Ă, alternanți, -te*, adj. Care alternează. Din fr. **alternant**, lat. **alternare**.

ALTETĂ, *altețe*, s.f. (Adesea folosit ca formulă de adresare) Titlu dat principilor și principeselor dintr-o casă domnitoare; persoană care poartă acest titlu. Din it. *altezza*, fr. *altesse*.

ALTIST, *-Ă, altști, -ste*, s.m. și f. Persoană care are voce de alto. ♦ Instrumentist care cântă la violă. Din germ. *Altist*, fr. *altiste*.

ALTITUDINE, *altitudini*, s.f. Înălțime a unui punct de pe suprafața pământului, considerată în raport cu nivelul mării sau față de alt punct de pe suprafața terestră. Din lat. *altitudo*, -inis, fr. *altitude*.

ALTO s.m. 1. Voce (de femeie sau de copil) cu timbru grav, situată ca registru între sopran și tenor. 2. Instrument de suflat a cărui scară corespunde vocii de mai sus. 3. Violă¹. Din it., fr. **alto**.

ALUMNAT, *aluminate*, s.n. Denumire dată în Germania și în Statele Unite ale Americii internatului școlar. Din germ. *Alumnat*, fr. *alumnat*.

ALUVIUNE, *aluvioni*, s.f. Material format din bolovani, măl, nisip și pietriș, adus de apele curgătoare și depus pe fundul albiei, pe luncă sau la vărsare. Din fr. *alluvion*, lat. *alluvio*, -onis.

ALUZIE, *aluzii*, s.f. Cuvânt, expresie, frază prin care se face o referire la o persoană, la o situație, la o idee, fără a o exprima direct. ♦ Expr. *A face aluzie la cineva* (sau *la ceva*) = a vorbi pe departe despre cineva (sau ceva); a viza. [Var.: (inv.) *aluziune* s.f.] Din fr. *allusion*, lat. *allusio*, -onis.

AMABIL, *amabilă, amabili, amabile*. Care manifestă bunăvoință și serviabilitate; politicos. Din lat. *amabilis*, fr. *aimable*

NEAMABIL, *-Ă, neamabili, -e*, adj. Care nu este amabil, lipsit de bunăvoință; nepolitic. - **Ne + amabil**.

AMABILITATE, (2) *amabilități*, s.f. 1. Înșușirea de a fi amabil, atitudine amabilă; politețe, gentilețe. 2. Faptă, vorbă amabilă; compliment. Din fr. *amabilité*, lat. *amabilitas*, -atis.

AMALGAM, *amalgame*, s.n. 1. Aliaj de mercur cu alt metal. 2. Fig. Amestec de elemente disparate; talmeș-balmeș. Din fr. *amalgame*, lat. *amalgama*.

AMANT, *-Ă, amanți, -te*, s.m. și f. Persoană care întreține relații de dragoste cu o persoană de alt sex fără a fi căsătorit cu aceasta; (pop.) iubit, ibovnic. Din fr. *amant*, lat. *amans*, -ntis.

AMATOR, *-OARE, amatori, -oare*, s.m. și f., adj. 1. (Persoană) căreia îi place ceva, care are predilecție sau pasiune pentru ceva; (persoană) care este dispusă să cumpere ceva. 2. (Persoană) care se ocupă cu o

meserie, cu o artă, cu o disciplină, fără a o exercita ca profesionist; diletant. Din fr. *amateur*, lat. *amator*.

AMATORISM s.n. Practicare, ca amator, a unui sport, a unei arte etc. - **Amator** + suf. *-ism*. Cf. fr. *amateurisme*.

FOTOAMATOR, *fotoamatori*, s.m. Fotograf amator. - **Foto + amator**.

AMBIGUITATE, (2) *ambiguități*, s.f. (Livr.) 1. Lipsă de precizie, de claritate. 2. (Concr.) Expresie, afirmație lipsită de precizie, echivocă; amfibolie. Din fr. *ambiguïté*, lat. *ambiguus*, -atis.

AMBIGUU, *-UĂ adj.* Cu mai multe înțelesuri; echivoc. [pl. *-uii, -ue*.] Din lat. *ambiguus*, fr. *ambigu*.

AMBIGUIZA, *ambiguizez*, vb. I. Tranz.

(Livr.) A face să devină ambiguu. -

Ambiguu + suf. *-iza*.

AMBIGUIZARE, *ambiguizări*, s.f. (Livr.) Faptul de a ambiguiza. V. **ambiguiza**.

AMBIGUIZAT, *-Ă, ambiguizați, -te*, adj. Care a devenit ambiguu. V. **ambiguiza**.

AMBIȚIE, *ambiții*, s.f. Dorință arzătoare de a realiza ceva; dorință de glorie, de onoruri, de parvenire. ♦ Expr. *A pune pe cineva* (sau *a se pune*) *la ambiție* = a (se) ambiționa. [Var.: (inv.) *ambițiune* s.f.] Din fr. *ambition*, lat. *ambitio*, -onis.

AMBIȚIONA, *ambiționez*, vb. I. Refl. A avea ambiție. ♦ Tranz. A stimula ambiția cuiva. ♦ Refl. A se încapătâna. ♦ (Inv.) A râvni. Din fr. *ambitionner*.

AMBIȚIOS, *-OASA, ambițioși, -oase*, adj., s.m. și f. (Om) plin de ambiție; pornit din ambiție. Din fr. *ambitieux*, lat. *ambitiosus*.

AMBIROZIE s.f. (În mitologia greacă) Hrană aromată a zeilor, despre care se credea că dă nemurire și tinerețe veșnică; *p. ext.* băutură minunată. Din fr. *ambrosie*, lat. *ambrosia*.

AMBULANT, *-Ă, ambulanți, -te*, adj. Care se deplasează dintr-un loc în altul, care nu are un loc fix. Din fr. *ambulant*, lat. *ambulans*, -ntis.

AMBULATORIU, *-IE, ambulatorii*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre tratamente medicale) Care nu necesită spitalizare. 2. S.n. Instituție medico-sanitară în care se acordă bolnavilor asistență medicală, fără ca aceștia să fie internați în spital. Din fr. *ambulatoire*, lat. *ambulatorius*.

AMENITATE s.f. (Franțuzism) Atitudine binevoitoare, amabilitate, politețe. - După fr. **aménité**, lat. *amoenitas*, -atis.

AMERICAN, *-Ă, americani, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Statelor Unite ale Americii sau (mai rar) din populația de bază a unui alt stat al Americii. 2. Adj. Care aparține (populației) Statelor Unite ale Americii sau (mai rar) altui stat al Americii, privitor la (populația din) Statele Unite ale Americii sau (mai rar) la alt stat din America. - **America** (n. pr.) + suf. *-an*. Cf. it. *americano*, fr. *américain*.

AMERICĂNESC, *-EASCĂ, americănești*, adj. (Fam.) Ca în America, din America. - **American** + suf. *-esc*.

AMERICĂNEȘTE adv. (Fam.) În felul americanilor. - **American** + suf. *-ește*.

PROAMERICAN, -Ă, *proamericani*, -e, adj. Care este de partea americanilor, favorabil americanilor. - **Pro-** + **american**.

AMETIST, *ametiste*, s.n. Varietate violetă de cuarț, folosită ca piatră semiprețioasă. Din fr. **améthyste**, lat. **amethystus**.

AMFIBIOLOGIE, *amfibologii*, s.f. Construcție defectuoasă de stil, de limbă etc. care poate da naștere la echivoc; ambiguitate, amfibolie. Din fr. **amphibologie**, lat. **amphibologia**.

AMFIBRAH, *amfibrahi*, s.m. Unitate ritmică formată, în metrică antică, dintr-o silabă lungă precedată și urmată de două silabe scurte. ♦ Unitate ritmică alcătuită, în metrică modernă, dintr-o silabă accentuată precedată și urmată de două silabe neaccentuate. Din fr. **amphibraque**, lat. **amphibrachus**.

AMFITEATRU, *amfiteatre*, s.n. 1. (În arhitectura greco-romană) Edificiu destinat jocurilor publice, de formă circulară sau ovală, de obicei neacoperit, având la mijloc o arenă înconjurată de trepte (gradene) și tribune pentru public. ♦ Loc. adj. și adv. *În amfiteatru* = (în plan) înclinat, în trepte. 2. Sală de cursuri, de spectacole etc. cu locurile așezate în trepte sau pe un plan înclinat. 3. Configurație a unor terenuri muntoase sau deluroase în etaje circulare. Din fr. **amphithéâtre**, lat. **amphitheatrum**.

AMFORĂ, *amfore*, s.f. Vas mare de formă ovoidală sau sferică, cu două toarte, în care, în antichitate, se păstra și se transporta vinul, untdelemnul, grânele etc. Din fr. **amphore**, lat. **amphora**.

AMICAL, -Ă, *amicali*, -e, adj. Prietenos; prietenesc. ♦ (Adverbial) Prietenește. Din fr. **amical**, lat. **amicalis**.

AMORTIZA, *amortizez*, vb. I. Tranz. 1. A împiedica propagarea unui zgomot, a unui șoc. ♦ A scădea progresiv, în timp, amplitudinea unei mărimi caracteristice pentru un fenomen de undulație. 2. A stinge treptat creditele pe termen lung prin plăți succesive sau prin răscumpărarea creanțelor. ♦ A recupera o investiție. - Cf. fr. amortir

AMORTIZARE, *amortizări*, s.f. Acțiunea de a *amortiza* și rezultatul ei. V. **amortiza**.

AMPLIFICA, *amplific*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a căpăta amploare, a (se) mări, a (se) lărgi, a (se) dezvoltă (din punct de vedere cantitativ, intensiv etc.) Din lat. **amplificare**, fr. **amplifier**.

AMPLIFICARE, *amplificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *amplifica*; mărire, dezvoltare. V. **amplifica**.

RADIOAMPLIFICARE, *radioamplificări*, s.f. Recepția, amplificarea și distribuirea prin fire a programelor de radiodifuziune sonoră cu ajutorul unei instalații de amplificare. - **Radio** + **amplificare**. Cf. fr. radioamplification.

AMPLITUDINE, *amplitudini*, s.f. Lungimea drumului între pozițiile extreme ale unui corp care oscilează. ♦ (Mat.) Mărimea unui arc. ♦ Fig. Întindere, amploare. Din lat. **amplitudo**, -inis, fr. **amplitude**.

AMPLU, -Ă, *ampli*, -e, adj. Mare, larg, dezvoltat (din punct de vedere cantitativ, intensiv etc.) Din fr. **ample**, lat. **amplus**.

AMPUTA, *amputez*, vb. I. Tranz. A tăia pe cale chirurgicală (sau a pierde accidental) un membru al corpului sau un segment de membru. ♦ Fig. A elimina o parte dintr-o operă, dintr-un discurs etc. Din fr. **amputer**, lat. **amputare**.

AMPUTARE, *amputări*, s.f. Acțiunea de a *amputa*; amputație. V. **amputa**.

REAMPUTA, *reamputez*, vb. I. Tranz. A amputa din nou un segment al aceluiași organ. - **Re-** + **amputa**.

REAMPUTARE, *reamputări*, s.f. Acțiunea de a *reamputa* și rezultatul ei. V. **reamputa**.

REAMPUTAT, -Ă, *reamputați*, -te, adj. Care a fost amputat din nou. V. **reamputa**.

AMPUTAȚIE, *amputații*, s.f. Amputare. Din fr. **amputation**, lat. **amputatio**, -onis.

ANACIDITATE s.f. (Fiziol.) Lipsă a acidității gastrice. Din fr. **anacidité**, engl. **anacidity**.

ANACOLUT, *anacolute*, s.n. Discontinuitate sau ruptură logico-sintactică în interiorul unei propoziții sau al unei fraze. [Pl. și: *anacoluturi*]. Din fr. **anacoluthie**, lat. **anacoluthon**.

ANAFORĂ, *anafore*, s.f. Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvânt la începutul mai multor fraze sau părți de frază pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii. Din fr. **anaphore**, lat. **anaphora**.

ANAHOREȚ, -Ă, *anahoreți*, -te, s.m. și f. (Rar) Pustnic. Din fr. **anachorète**, lat. **anachoreta**.

ANALE s.f. pl. 1. Scriere istorică în care sunt înregistrate an cu an întâmplările importante din viața unui popor. 2. Publicație științifică anuală. Din fr., lat. **annales**.

ANALECTE s.f. pl. Fragmente alese și reunite din operele unuia sau mai multor scriitori; crestomație. ♦ Titlul unor antologii savante. Din fr. **analectes**, lat. **analecta**.

ANALITIC, -Ă, *analitici*, -ce, adj. Care se bazează pe analiză, care procedează prin analiză. ♦ *Chimie analitică* = ramură a chimiei care se ocupă cu cercetarea elementelor și a combinațiilor lor. *Spirit analitic* = capacitate mintală de a disocia părțile componente ale unui întreg; persoană care are această capacitate. *Limbă analitică* = limbă care exprimă raporturile gramaticale prin cuvinte izolate. ♦ (Mat., Fiz.) Care folosește calculul algebric și infinitezimal. *Geometrie analitică*. Din fr. **analytique**, lat. **analyticus**.

ANALITISM, s.n. Faptul, însușirea de a fi analitic. - **Analitic** + suf. -ism.

ANALOG, -OAGĂ, *analogi*, -oage, adj. Asemănător; corespondent. Din fr. **analogue**, lat. **analogus**.

ANALOGIC, -Ă, *analogici*, -ce, adj. Întemeiat pe analogie, produs prin analogie. ♦ *Modificare analogică* = schimbare a unui element din limbă sub influența unui alt element asemănător. 2. (Electron.; despre semnale) A cărui valoare poate fi reprezentată

printr-o funcție continuă în timp, putând lua o infinitate de valori cuprinse în domeniul său de variație. **3.** (Electron.; despre aparate, dispozitive, instrumente și sisteme) Care generează, măsoară, prelucrează și stochează semnale analogice (**1**). Din fr. **analogique**, lat. **analogicus**.

ANALOGIE, *analogii*, s.f. Asemănare (parțială) între două sau mai multe noțiuni, situații, fenomene etc. ♦ (Lingv.) Fenomen care constă în modificarea formei sau uneori a sensului unui cuvânt sub influența alteia dintre formele sale sau sub influența altui cuvânt. Din fr. **analogie**, lat. **analogia**.

ANAPEST, *anapești*, s.m. (În versificația greco-latină) Unitate metrică formată din două silabe scurte urmate de una lungă; (în metrica modernă) unitate metrică alcătuită din două silabe neaccentuate urmate de una accentuată. Din fr. **anapeste**, lat. **anapaestus**.

ANAPESTIC, -*Ă*, *anapestici*, -*ce*, adj. Care folosește anapestul. Din **anapestique**, lat. **anapaesticus**.

ANARHISM s.n. **1.** Stare de anarhie. **2.** Curent politic și social care neagă în genere orice putere de stat. ♦ Atitudine a anarhistului. Din fr. **anarchisme**, rus. **anarhizm**, germ. **Anarchismus**.

ANARHIST, -*Ă*, *anarhiști*, -*ste*, s.m. și f. Partizan al anarhismului (**1**). ♦ (Adjectival) Caracteristic anarhismului. Din fr. **anarchiste**, rus. **anarhist**, germ. **Anarchist**.

SEMIANARHIST, -*Ă*, *semanarhiști*, -*ste*, adj.

Care are, în parte, caracteristicile anarhismului. - **Semi-** + **anarhist**.

ANARHOSINDICALISM s.n. Curent din mișcarea sindicală internațională influențat de ideile anarhismului. Din fr. **anarcho-sindicalisme**, rus. **anarhosindikalizm**.

ANASARCĂ s.f. Inflamație generalizată de lichid seros în țesutul conjunctiv subcutanat, care apare în unele boli de inimă, de rinichi, de ficat etc.; anasarhie. Din fr. **anasarque**, germ. **Anasarka**.

ANASTROFĂ, *anastrofe*, s.f. Schimbare a ordinii obișnuite a cuvintelor într-o propoziție, cu scopul de a atrage atenția asupra unui amănunt. Din fr. **anastrophe**, germ. **Anastrophe**.

ANATOMIC, -*Ă*, *anatomici*, -*ce*, adj. De anatomie, privitor la anatomie. Din fr. **anatomique**, lat. **anatomicus**.

ANATOMIE s.f. Știință care studiază structura ființelor (animale sau vegetale) și a raporturilor dintre diferite organe constitutive. ♦ Structură a unui organ sau a unei ființe. ♦ Conformație a unui corp. Din fr. **anatomie**, lat. **anatomia**.

ANDABAT, *andabați*, s.m. Gladiator a cărui cască nu avea deschizături pentru ochi, fiind astfel obligat să lupte orbește, spre hazul spectatorilor. Din fr. **andabate**, lat. **andabata**.

ANEMONĂ, *anemone*, s.f. **1.** (La pl.) Gen de plante erbacee cu flori mari de diferite culori, care înfloresc de obicei primăvara (*Anemone*); (și la sg.) plantă care aparține acestui gen. **2.** (Zool.; în sintagma) *Anemonă-de-mare* = actinie. Din fr. **anémone**, lat. **anemona**.

ANEUPLOID, -*Ă*, *aneuploizi*, -*de*, adj. (Biol.; despre organisme) Care are un număr de cromozomi diferit față de cel normal. Din fr. **aneuploïde**, engl. **aneuploid**.

ANEXIUNE, *anexiuni*, s.f. Încorporare prin violență de către un stat a unui teritoriu aparținând altui stat. Din fr. **annexion**, lat. **annexio**, -**onis**.

ANGELIC, -*Ă*, *angelici*, -*ce*, adj. (Ca) de înger; îngeresc. Din fr. **angélique**, lat. **angelicus**.

ANGHINĂ, *anghine*, s.f. **1.** Inflamație a faringelui și a amigdalelor care împiedică înghițirea și respirația.

2. (În sintagma) *Anghină pectorală* = boală care se caracterizează prin dureri în regiunea inimii și prin accese de asfixie și care se datorează unor alterări funcționale sau anatomice ale arterelor coronare. [Var.: *angină* s.f.] Din fr. **angine**, lat. **angina**.

ANGULAR, -*Ă*, *angulari*, -*e*, adj. (Livr.) Unghiular. Din fr. **angulaire**, lat. **angularis**.

ANIHLĂ, *anihilez*, vb. I. Tranz. A înlătura efectul unui lucru, acțiunea cuiva sau a ceva. Din fr. **annihiler**, lat. **annihilare**.

ANIHLARE, *anihlări*, s.f. Acțiunea de a *anihila*. V. **anihila**.

ANIHLATOR, -*OARĂ*, *anihlatori*, -*oare*, adj. (Rar) Care anihilează. - **Anihila** + suf. -*tor*.

ANILINĂ s.f. Substanță chimică ce se prezintă ca un lichid uleios, obținută prin distilarea indigoului sau, industrial, prin reducerea nitrobenzenului, și care este utilizată în industria coloranților, medicamentelor etc.; aminobenzen, fenilamină. Din fr. **aniline**, germ. **Anilin**.

ANIMA, *anim*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face mai activ sau mai expresiv, a da sau a căpăta (mai multă viață; a (se) însufleți. [Prez. ind. și: *animez*] Din fr. **animer**, lat. **animare**.

ANIMARE s.f. Acțiunea de a (se) *anima* și rezultatul ei. V. **anima**.

ANIMAT, -*Ă*, *animați*, -*te*, adj. Însuflețit, plin de animație; viu. ♦ *Desen animat* = film constituit dintr-o suită de desene, a căror proiecție succesivă dă impresia mișcării. V. **anima**.

NEANIMAT, -*Ă*, *neanimați*, -*te*, adj. Care este fără viață prin structura sau esența lui; neînsuflețit, inanimat. - **Ne-** + **animat**.

REANIMA, *reanim*, vb. I. Tranz. (Adesea fig.) A readuce la viață, a restabili (prin diverse mijloace terapeutice) funcțiile vitale ale organismului; a reînsufleți, a da vigoare. - **Re-** + **anima** (după fr. *réanimer*).

REANIMARE, *reanimări*, s.f. Acțiunea de a *reanima* și rezultatul ei. ♦ Procedeu terapeutic folosit în vederea restabilirii funcțiilor vitale ale organismului (circulația, respirația etc.) V. **reanima**.

ANIMAL, -*Ă*, *animali*, -*e*, s.n., adj. **1.** S.n. Ființă organizată, uni- sau pluricelulară, înzestrată cu facultatea de a simți și de a se mișca; *p. restr.* vietate, jivină, dobitoc. **2.** S.n. Om brutal, grosolan, josnic, care se poartă ca un animal. **3.** Adj. De animal, propriu animalelor. *Căldură animală*. ♦ De natură

organică. *Cărbune animal*. Din fr. **animal**, lat. **animalis**.

ANIMALIZARE s.f. Tratament aplicat fibrelor textile celulozice pentru a le conferi afinitate față de coloranții specifici fibrelor animale cu care se amestecă. Din **animal**.

ANIMAȚIE s.f. Mișcare continuă și zgomotoasă (de ființe, vehicule etc.); însuflețire. Din fr. **animation**, lat. **animatio**, -onis.

ANIMOZITATE, *animozițăți*, s.f. Atitudine ostilă față de cineva; neînțelegere între două persoane. Din fr. **animosité**, lat. **animositas**, -atis.

ANIVERSAR, -Ă, *aniversari*, -e, adj. Care amintește de un eveniment petrecut la aceeași dată cu unul sau mai mulți ani în urmă. Din fr. **anniversaire**, lat. **anniversarius**.

ANIVERSA, *aniversez*, vb. I. Tranz. A sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment. Din **aniversar** (derivat regresiv).

ANIVERSARE, *aniversări*, s.f. Faptul de a *aniversa*; zi în care se aniversează un eveniment. [Var.: **aniversară** s.f.] -Din [zi] **aniversară** (prin confuzie cu infinitivele lungi în -are).

ANONIM, -Ă, *anonimi*, -e, adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) cu nume necunoscut, (persoană) care-și tăinuiește numele. **2.** Adj. (despre un text, o operă) Al cărui autor nu este cunoscut. **3.** S.f. Scrisoare nesemnată. **4.** Adj. Fig. Care rămâne neștiut, necunoscut; fără personalitate. ♦ *Societate (anonimă) pe acțiuni* = întreprindere industrială, comercială sau financiară capitalistă, formată prin asocierea capitalului mai multor acționari. Din fr. **anonyme**, lat. **anonymus**.

ANORMAL, -Ă, *anormali*, -e, adj. Care se abate de la normal; contrar regulilor, normelor obișnuite. ♦ (Despre ființe) Cu infirmități fizice sau psihice. Din fr. **anormal**, lat. **anormalis**.

ANORMALITATE s.f. (Rar) Faptul sau însușirea de a fi anormal; situație anormală. - **Anormal** + suf. -itate.

ANTAGONISM, *antagonisme*, s.n. Formă a contradicției dintre grupuri și clase cu interese fundamentale opuse; *p. gener.* contradicție de neîmpăcat. Din fr. **antagonisme**, rus. **antagonizm**.

ANTAGONIST, -Ă I. *adj.* antagonic. II. adj., s. n. (substanță, agent, mușchi) care împiedică efectele agonistului² (II). Din fr. **antagoniste**, lat. **antagonista**, gr. **antagonistes**

NEANTAGONIST, -Ă, *neantagoniști*, -ste, adj. Care nu se află în antagonism, lipsit de caracter antagonist; neantagonic. - **Ne-** + **antagonist**.

ANTARCTIC, -Ă, *antarctici*, -ce, adj. Situat la Polul Sud sau în regiunea Polului Sud; care are caracter propriu acestei regiuni. Din fr. **antarctique**, lat. **antarcticus**.

ANTECEDENT, *antecedente*, s.n., adj. **1.** S.n. Fapt, întâmplare anterioară unei anumite date sau stări. ♦ *Antecedent penal* = fapt penal existent în trecutul inculpatului și de care instanța judecătorească ține

seama la stabilirea pedepsei. ♦ (La pl.) Simptome (personale sau ereditare) care preced o boală și care trebuie să fie cunoscute de medic în vederea stabilirii diagnosticului și a tratamentului. **2.** Adj. Care se află înainte, care s-a întâmplat înainte. **3.** (Log.) Primul termen al unei judecăți ipotetice, introdus prin conjuncția "dacă"; *p. gener.* tot ceea ce poate constitui punctul de plecare al unui demonstrații. Din fr. **antécédent**, lat. **antecedens**, -ntis.

ANTENĂ, *antene*, s.f. **1.** (Adesea fig.) Fiecare dintre cele două firisoare mobile care se află la capul unor insecte, al crustaceelor și al miriapodelor și care servește ca organ de simț. **2.** Conductă sau ansamblu de conducte electrice aeriene care formează un circuit electric (folosit în radiocomunicații). ♦ *Antenă colectivă* sau *de bloc* = antenă (combinată) cu echipament electronic adecvat pentru asigurarea recepției radio sau de televiziune la mai mulți abonați asociați. *Antenă de cameră* = antenă de recepție situată în interiorul încăperii în care se află radioul sau televizorul. *Antenă incorporată* = antenă inclusă în caseta radioului. **3.** Bară lungă și mobilă prinsă transversal de catarg, spre a ține o parte din pânzele unei corăbii. **4.** (Fam.; adesea la pl.) Sursă de informații. Din fr. **antenne**, lat. **antenna**.

ANTEPENULTIM, -Ă, *antepenultimi*, -e, adj. Care ocupă locul al treilea, socotind de la ultimul; înainte de penultimul. Din fr. **antépénultième**, lat. **antepaenultimus**.

ANTERIOR, -OARĂ, *anteriori*, -oare, adj. (Adesea adverbial) **1.** Care precedă o anumită dată; precedent. **2.** Care este așezat în partea de dinainte. **3.** (Despre sunete) Articulat în partea dinainte a cavității bucale. Din fr. **antérieur**, lat. **anterior**.

ANTIC, -Ă, *antici*, -ce, adj., s.m. și f. I. Adj. **1.** Care a existat în trecutul îndepărtat sau datează de atunci. ♦ Care aparține popoarelor din antichitate sau este caracteristic diferitelor aspecte ale culturii sau ale civilizației lor. **2.** În genul creațiilor din antichitate. *Stil antic*. II. S.m. și f. Persoană aparținând popoarelor din antichitate. III. S.f. (Înv.) Obiect de artă din antichitate. Din fr. **antique**, lat. **antiquus**.

ANTICAMERĂ, *anticamere*, s.f. Cameră de așteptare situată la intrarea într-un birou, într-un cabinet al unei persoane cu funcție importantă etc. ♦ Expr. *A face anticameră* = a aștepta (mult) până a fi primit în audiență sau la o consultație (medicală, juridică etc.). Din it. **anticamera**. Cf. fr. antichambre.

ANTICAR, *anticari*, s.m. Persoană care se ocupă cu achiziționarea și cu vânzarea de cărți vechi. ♦ (Înv.) Colecționar de obiecte antice; *p. ext.* arheolog. Din fr. **antiquaire**, lat. **antiquarius**.

ANTICĂRESC, -EASCĂ, *anticărești*, adj. De anticar. - **Anticar** + suf. -esc.

ANTICĂRIE, *anticării* s.f. Anticariat. - **Anticar** + suf. -ie.

ANTICHITATE, *antichități*, s.f. **1.** Epocă a civilizației vechi, în special a celei greco-romane; vechime. **2.** (Mai ales la pl.) Obiect antic, monument vechi, rămășiță istorică. [Var.: (înv.) **anticitate** s.f.] Din fr. **antiquité**, lat. **antiquitas**, -atis.

ANTICIPA, *anticipez*, vb. I. Intrans. și tranz. A face sau a spune ceva înainte de o anumită dată (fixată) sau înaintea timpului convenit. Din fr. **anticiper**, lat. **anticipare**.

ANTICIPARE, *anticipări*, s.f. Acțiunea de a *anticipa*; anticipație. ♦ (Fon.) Pronunțare anticipată a unui sunet dintr-o silabă următoare. V. **anticipa**.

ANTICIPAT, -Ă, *anticipați*, -te, adj. (Adesea adverbial) Realizat înainte de termenul sau de momentul convenit. V. **anticipa**.

ANTICIPAȚIE, *anticipații*, s.f. Anticipare. ◇ *Literatură de anticipație* = literatură având ca temă imaginarea științifico-fantastică a viitorului. V. *literatură științifico-fantastică*. ◇ Loc. adv. *Cu anticipație* = înainte de termenul convenit. [Var.: (inv.) *anticipațiune* s.f.] Din fr. **anticipation**, lat. **anticipatio**, -onis.

ANTIDOT, *antidoturi*, s.n. Substanță care neutralizează acțiunea unei otrăvi, a unui virus etc. din organism; contraotrăvă. ♦ Fig. Remediu, leac. Din fr. **antidote**, lat. **antidotum**.

ANTIMONIU s.n. Metaloid de culoare albă-cenușie, cu numeroase folosiri în industrie; stibiu. Din fr. **antimoine**, lat. **antimonium**.

ANTINOMIE, *antinomii*, s.f. Contradicție aparent insolubilă între două teze, două legi sau două principii (filozofice), care se exclud reciproc și care totuși pot fi demonstrate, fiecare în parte, la fel de concludent. Din fr. **antinomie**, lat. **antinomia**.

ANTINUCLEAR, -Ă, *antinucleari*, -e, adj. Care este împotriva armelor nucleare. Din fr. **antinuélaire**, engl. **antinuclear**.

ANTIPATIE, *antipatii*, s.f. Sentiment de neplăcere, de aversiune, de silă față de cineva; resentiment. Din fr. **antipathie**, lat. **antipathia**.

ANTIPATIZA, *antipatizez*, vb. I. Tranz. A manifesta antipatie față de cineva. - **Antipat[i]c** + suf. -iza.

ANTIREZONANT, -Ă, *antirezonanți*, -te, adj. (Fiz.) Care se află în stare de antirezonanță. Din fr. **antirésonnant**, engl. **antiresonant**.

ANTIREZONANȚĂ, *antirezonanțe*, s.f. (Fiz.) Stare de vibrație opusă rezonanței. Din fr. **antirésonance**, engl. **antiresonance**.

ANTISPAST s.n. Picior de vers (antic) alcătuit din patru silabe: două silabe lungi între două silabe scurte. Din fr. **antispaste**, lat. **antispastus**.

ANTIVIRAL, -Ă, *antivirali*, -e, adj. (Med.) Care distruge virusii. Din fr., engl. **antiviral**.

ANTROPOFAG, -Ă, *antropofagi*, -ge, adj., s.m. și f. (Persoană) care se hrănește cu carne de om; canibal. Din fr. **anthropophage**, lat. **anthropophagus**.

ANUAL, -Ă, *anuali*, -e, adj. Care are loc o dată pe an; care durează un an; care corespunde unui an. *Raport anual*. *Plantă anuală*. *Plan anual*. Din fr. **annuel**, lat. **annualis**.

BIANUAL, -Ă, *bianuali*, -e, adj. Care se produce, care apare de două ori pe an. ♦ (Despre plante) Care poate da două recolte pe an. - **Bi-** + **anual**. Cf. fr. bisannuel.

MULTIANUAL, -Ă, *multianuali*, -e, adj. Din mai mulți ani. - **Multi-** + **anual**.

ANULA, *anulez*, vb. I. Tranz. **1.** A declara nul, a desființa, a suprima sau a abroga un act, o dispoziție etc.; *p. gener.* a desființa, a suprima, a declara nul; a șterge, a bara. **2.** A egala cu zero o expresie matematică. Din fr. **annuler**, lat. **annulare**.

ANULARE, *anulări*, s.f. Acțiunea de a *anula*; anulație. V. **anula**.

ANULAT, -Ă, *anulați*, -te, adj. **1.** (Despre acte, dispoziții etc.) Care a fost declarat nul; abrogat. **2.** (Despre un text, o literă, o cifră etc.) Bara. V. **anula**.

ANUNȚA, *anunț*, vb. I. Tranz. A aduce la cunoștință; a vesti, a încunoștința. ♦ A vesti sosirea cuiva (rostindu-i numele cu voce tare). Din fr. **annoncer**, lat. **annuntiare**.

ANUNȚ, *anunțuri*, s.n. Înștiințare scrisă.

Din **anunța** (derivat regresiv).

ANUNȚARE, *anunțări*, s.f. Acțiunea de a *anunța*. V. **anunța**.

ANUNȚĂTOR, -OARE, *anunțători*, -oare, adj. (Rar) Care anunță, vestește sau prevestește ceva. - **Anunța** + suf. -ător.

ANUS, *anusuri*, s.n. Orificiu terminal al intestinului gros, care comunică cu exteriorul. Din fr., lat. **anus**.

AORIST, *aoriste*, s.n. Timp verbal, în unele limbi, care exprimă o acțiune trecută nedeterminată. Din fr. **aoriste**, lat. **aoristus**.

APARAT, *aparate*, s.n. **1.** Sistem de piese care servește pentru o operație mecanică, tehnică, științifică etc. *Aparat de radio*. *Aparat telegrafic*. **2.** Sistem tehnic care transformă o formă de energie în alta. **3.** Ansamblu de organe anatomice care servesc la îndeplinirea unei funcțiuni fundamentale. *Aparat digestiv*. **4.** Totalitatea serviciilor (sau, *p. ext.* a personalului) care asigură bunul mers al unei instituții sau al unui domeniu de activitate. *Aparat administrativ*. ◇ *Aparat de stat* = totalitatea organelor de stat care îndeplinesc funcțiile acestuia; totalitatea angajaților acestor organe. **5.** Ansamblul mijloacelor care servesc pentru un anumit scop. ◇ *Aparat științific* = totalitatea documentelor, izvoarelor, surselor de investigație științifică folosite de un cercetător. *Aparat critic* = totalitatea notelor și comentariilor care însoțesc o ediție critică. Din lat. **apparatus**, fr. **appareil**, germ **Apparat** (cu unele sensuri după fr. *appareil*).

APARATAJ, *aparataje*, s.n. Totalitate a aparatelor folosite într-un anumit domeniu de activitate. - **Aparat** + suf. -aj (după fr. *appareillage*).

APARENT, -Ă, *aparenți*, -te, adj. **1.** Care este altfel decât pare la prima vedere, care este doar în aparență așa cum se arată. *Liniiște aparentă*. ♦ (Adverbial) în aparență. **2.** (Frantuzism) Care apare cu claritate (privirii, minții). ◇ *Cărămidă aparentă* = cărămidă specială destinată zidirii unor fațade care nu se acoperă cu tencuială. Din fr. **apparent**, lat. **apparens**, -ntis.

APARENȚĂ, *aparențe*, s.f. Înfațișare exterioară (și adesea neconformă cu realitatea) a cuiva sau a ceva.

◇ Loc. adv. *În aparență* = după exterior, la prima vedere. ◇ Expr. *A salva aparențele* = a reuși să dea unui lucru, unei situații etc. o înfățișare care să ascundă o realitate neplăcută. Din fr. **appareance**, lat. **apparentia**.

APATIE s.f. Stare de indiferență, lipsă de interes față de orice activitate și față de lumea înconjurătoare. ♦ (În concepția filozofilor stoici antici) Ideal moral care constă în înăbușirea oricărei pasiuni. Din fr. **apathie**, lat. **apathia**.

APELATIV, -ă, *apelativi*, -e, adj., s.n. (Substantiv) comun; (nume, cuvânt) calificativ. Din fr. **appellatif**, lat. **appellativus**.

APENDICE, *apendice*, s.n. **1.** Mică prelungire a tubului intestinal, în partea de jos a cecului. **2.** Parte secundară a unui obiect, care se prezintă ca o prelungire sau ca o completare a acestuia. **3.** Adaos, anexă, supliment la o publicație. **4.** (Fon.) Element fonetic suplimentar care însoțește articulația unui sunet. Din fr. **appendice**, lat. **appendix**, -icis.

APERITIV, *aperitive*, s.n. **1.** Gustare care se ia înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare). **2.** Băutură alcoolică consumată înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare). Din fr. **apéritif**, lat. **aperitivus**.

APERTOMETRU, *apertometre*, s.n. (Fot.) Instrument pentru măsurarea unghiului. Din fr. **apertomètre**, engl. **apertometer**.

APERTURĂ, *aperturi*, s.f. **1.** (Fon.) Grad de deschidere a canalului fonator în timpul emiterii sunetelor. **2.** (Anat.) Grad de deschidere a unei cavități. **3.** (Fot.) Unghiulație. Din fr. **aperture**, it. **apertura**.

APEX, *apexuri*, s.n. **1.** (Astron.) Punct de pe bolta cerească spre care se deplasează în aparență sistemul nostru solar. **2.** Capăt, extremitate (ascuțită) a unui lucru. Din fr., lat. **apex**.

APLAUDA, *aplaud*, vb. I. Intrans. A bate din palme în semn de mulțumire, de aprobare, de admirație. ♦ Trez. A-și exprima mulțumirea, aprobarea, admirația față de cineva sau ceva prin aplauze. Din fr. **applaudir**, lat. **applaudere**.

APLAUDARE, *applaudări* s.f. Acțiunea de a *aplauza*; (rar, la pl.) aplauze. V. **aplauza**.

APLICA, *aplic*, vb. I. Tranz. **1.** A pune un lucru pe (sau peste) altul pentru a le fixa, a le uni, a face din ele un corp comun. **2.** A pune ceva în practică; a întrebuința; a folosi; a face, a administra. *A aplica un procedeu. A aplica un tratament.* ◇ Loc. vb. *A aplica (cuiva) o corecție* = a pedepsi cu bătaia (pe cineva). **3.** A raporta un principiu general la un caz concret, particular. Din fr. **appliquer**, lat. **applicare**.

APLICARE, *aplicări*, s.f. Acțiunea de a *aplica* și rezultatul ei. V. **aplica**.

APLIT s.n. Rocă eruptivă de culoare deschisă, cu aspect grăunțos fin. Din fr. **aplite**, germ. **Aplit**.

APOCALIPS s.n. Parte din Noul Testament în care este înfățișat în chip alegoric sfârșitul lumii; sfârșitul lumii în religia creștină. [Var.: **apocalipsă** s.f.] Din fr. **apocalypse**, lat. **apocalypsis**.

APOCOPĂ, *apocope*, s.f. (Fenomen fonetic care constă în) dispariția unui sunet sau a unui grup de

sunete de la sfârșitul unui cuvânt. Din fr. **apocope**, lat. **apocopa**.

APODICTIC, -Ă, *apodictici*, -ce, adj. (Despre judecăți, demonstrații etc.) Care exprimă raporturi și legături necesare între lucruri sau fenomene; care exclude posibilitatea unei opoziții. Din fr. **apodictique**, lat. **apodicticus**.

APOFIZĂ, *apofize*, s.f. **1.** Proeminență pe suprafața unui os. *Apofiza vertebrelor*. **2.** Ramificație de formă tubulară sau cilindrică a filoanelor, zăcămintelor, corpurilor eruptive etc., care pătrunde în rocile înconjurătoare. **3.** (Arhit.) Mulură concavă care marchează legătura dintre fusul unei coloane și baza ei. Din fr. **apophyse**, lat. **apophysis**.

APOLITIC, -ă, *apolitici*, -ce, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este în afara politicii, care nu se ocupă cu politica. **2.** Adj. s.m. și f. (Persoană) care susține sau practică apolitismul. Din fr. **apolitique**, (2) și după rus. **apolitichnîi**.

APOLITISM s.n. Indiferență față de viața și activitatea politică. Din fr. **apolitisme**, rus. **apolitizm**.

APOLOG, *apologuri*, s.n. Scurtă povestire (în versuri sau în proză) care cuprinde o învățătură morală practică, prezentată în formă alegorică. V. *fabulă*. Din fr. **apologue**, lat. **apologus**.

APOLOGIE, *apologii*, s.f. **1.** Elogiu, laudă ferventă (și adesea exagerată) adusă unei persoane, unei idei etc.; apărare (servilă și interesată) a cuiva sau a ceva. **2.** Discurs, scriere care face apologia cuiva sau a ceva. Din fr. **apologie**, lat. **apologia**.

APOLOGIZĂ, *apologizez*, vb. I. Tranz.

(Rare) A face o apologie. - **Apologie** + suf. -*iza*.

APOPLEXIE, *apoplexii*, s.f. **1.** Pierdere bruscă a cunoștinței și a sensibilității, cauzată de obicei de o hemoragie cerebrală; atac, damba, ictus apoplectic. **2.** Concentrare bruscă de sânge într-un organ. Din fr. **apoplexie**, lat. **apoplexia**.

APORIE, *aporii*, s.f. Dificultate de ordin rațional greu sau imposibil de rezolvat. Din ngr. **aporia**, fr. **aporie**.

APOSTAT, -Ă, *apostați*, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) care a săvârșit o apostazie (**1**); p. ext. răzvrătit, rebel. Din fr. **apostat**, lat. **apostata**.

APOSTAZIE, *apostazii*, s.f. **1.** Renunțare publică la o anumită credință religioasă; renegare a unei doctrine sau concepții. **2.** Revoltă, răzvrătire împotriva stăpânirii [Var.: **apostasie** s.f.] Din ngr. **apostasias**, fr. **apostasie**.

APOSTOLAT s.n. Misiunea de apostol (**1**), activitatea desfășurată de un apostol. Din fr. **apostolat**, lat. **apostolatus**.

APOSTOLIC, -Ă, *apostolici*, -ce, adj. **1.** Care aparține apostolilor, de apostoli; apostolesc. **2.** Care aparține papei, privitor la papă; pontifical. Din fr. **apostolique**, lat. **apostolicus**.

APOSTOLICEȘTE adv. (Înv.; în expr.) *A merge* (sau *a o lua, a pleca* etc.) *apostolicește* = a merge apostolește, v. *apostolește*. - **Apostolic** + suf. -*ește*.

APOSTROF, *apostrofuli*, s.n. Semn ortografic în formă de virgulă, care marchează absența accidentală

în rostire a unor sunete. [Var.: **apostrofă** s.f.] Din fr. **apostrofe**, lat. **apostrophus**.

APOSTROFĂ, *apostrofe*, s.f. **1.** Imputare, mustrare adresată cuiva (pe un ton violent). **2.** Figură retorică sau de stil prin care oratorul sau scriitorul, întrerupându-și brusc cursul expunerii, se adresează direct unei persoane sau unui lucru personificat. Din fr. **apostrophe**, lat. **apostropha**.

APOTEOZĂ, *apoteoze*, s.f. (În antichitatea greco-romană) Solemnitate, festivitate prin care un erou sau un împărat era zeificat. ♦ Fig. Onoruri extraordinare aduse cuiva; preamărire, slăvire, glorificare. Din fr. **apothéose**, lat. **apotheosis**.

APOZITIE, *apozitii*, s.f. **1.** (Gram.) Atribut care se află pe același plan cu cuvântul determinat (de obicei în cazul nominativ). **2.** (Med.) Depunere de celuloză în membrana celulei. Din fr. **apposition**, lat. **appositio**, -onis.

APREHENSIUNE, *aprehensiuni*, s.f. (Livr.) Teamă vagă, frică nedeslușită (cauzată de eventualitatea apariției unui pericol). Din fr. **appréhension**, lat. **apprehensio**, -onis.

APRETURĂ, *apreturi*, s.f. **1.** Apretare; *p.ext.* totalitatea operațiilor (fierbere, înălbire, călcat, apretare etc.) la care este supus un material textil în vederea finisării lui. **2.** (Concr.) Întreprindere, local, instalație în care se efectuează apretura. Din germ. **Appretur**, fr. **apprêtare**.

APREȚUI, *aprețuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A aprecia, a prețui (pentru calitățile sale). Din lat. **appretiare**, fr. **apprécier** (după *prețui*).

APREȚUIRE s.f. (Înv.) Acțiunea de a *aprețui*.
V. **aprețui**.

APRIORISM s.n. Concepție filozofică potrivit căreia ar exista cunoștințe apriorice. Din germ. **Apriorismus**, fr. **apriorisme**.

APROBATIV, -**Ă**, *aprobativi*, -e, adj. Care exprimă o aprobare, care aprobă; aprobator. Din fr. **approbatif**, lat. **approbativus**.

APROBATOR, -**OARE**, *aprobatori*, -oare, adj. Aprobativ. Din fr. **approbateur**, lat. **approbator**.

APROPRIA, *apropriez*, vb. I. Tranz. **1.** A-și însuși un lucru (străin). **2.** A face ca un lucru să fie potrivit pentru un anumit scop. Din fr. **appropriier**, lat. **appropriare**.

APROXIMAȚIE, *aproximații*, s.f. Evaluare aproximativă a unei mărimi, a unei situații. ♦ Loc. adv. *Cu aproximație* = aproximativ. Din fr. **approximation**, lat. **approximatio**.

APSIDĂ *apside*, s.f. Fiecare din cele două puncte extreme ale axei mari a orbitei pe care un corp cereșc o descrie în jurul altuia. Din fr. **apside**, lat. **apsida**.

APTITUDINE, *aptitudini*, s.f. Însușire psihică individuală care condiționează îndeplinirea în bune condiții a unei munci, a unei acțiuni; aplicație, înclinație, dar. Din lat. **aptitudo**, -inis, fr. **aptitude**.

ARAB, -**Ă**, *arabi*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a unor țări din Orientul Apropiat și din nordul Africii. **2.** Adj. Care aparține arabilor sau țărilor arabe, privitor la arabi sau la țările arabe; arabic, arăbesc. ♦ *Cifra arabă* = fiecare dintre cifrele care aparțin celui mai

răspândit dintre sistemele zecimale de numerație. *Cal arab* = cal de rasă pentru călărie și tracțiune ușoară, originar din Arabia. ♦ (Substantivat, f.) Limba arabă. Din fr. **arabe**, lat. **arabus**.

ARĂBESC, -**EASCĂ**, *arăbești*, adj. Arab. - Arab + suf. -esc.

ARĂBESTE adv. Ca arabii, în felul sau în limba arabilor. - Arab + suf. -este.

ARĂBOAICĂ, *arăboaică*, s.f. Femeie care face parte din populația de bază a țărilor arabe. - Arab + suf. -oaică.

ARABIL, -**Ă**, *arabili*, -e, adj. (Despre pământ) Bun pentru arat și cultivat; arător. Din fr. **arable**, lat. **arabilis**.

ARBITRAR, -**Ă**, *arbitrari*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. Care pomește dintr-o hotărâre luată după propria apreciere, fără a ține seamă de părerea altuia, de adevăr etc.; abuziv; samavolnic. **2.** Adj. Care este făcut, ales etc. la întâmplare. **3.** S.n. Faptă, acțiune, situație arbitrară. Din fr. **arbitraire**, lat. **arbitrarius**.

ARBORESCENT, -**Ă**, *arborescenți*, -te, adj. Care are înfățișarea unui arbore; care este ramificat asemenea crengilor unui arbore. Din fr. **arborescent**, lat. **arborescens**, -ntis.

ARBUST, *arbuști*, s.m. Plantă lemnoasă mai mică decât arborele, care se ramifică de la rădăcină în formă de tufă și nu formează o coroană distinctă. Din fr. **arbusste**, lat. **arbutum**.

SEMIARBUST, *semiarbuști*, s.m. Plantă cu partea de jos lemnoasă, iar cu cea superioară ierboasă. - Semi- + **arbust**.

ARCTIC, -**Ă**, *arctici*, -ce, adj. Care este situat în regiunea Polului Nord; care are caractere proprii acestei regiuni. Din fr. **arctique**, lat. **arcticus**.

ARDOARE s.f. Înfălcărare, pasiune, avânt; râvnă, zel; ardentă. Din fr. **ardeur**, lat. **ardor**.

ARENĂ, *arene*, s.f. **1.** Spațiu așternut cu nisip, rumeguș etc. din mijlocul unui amfiteatru antic, unde se desfășurau reprezentațiile. **2.** Teren de sport, împrejmuit cu tribune pentru spectatori. **3.** Fig. Sferă, domeniu, loc de desfășurare a unei activități. Din fr. **arène**, lat. **arena**.

AREOPAG, *areopaguri*, s.n. Consiliu și tribunal suprem din Atena antică. ♦ Fig. (Livr.) Adunare de savanți, de artiști de mare valoare, de mare competență. Din fr. **aréopage**, lat. **areopagus**.

ARGILĂ, *argile*, s.f. Rocă sedimentară alcătuită dintr-un amestec de silicați și din fragmente de cuarț, mică etc., întrebuințată în olărie, la lucrări de construcție, în sculptură etc.; lut. Din fr. **argile**, lat. **argilla**.

ARGILOS, -**OASĂ**, *argiloși*, -oase, adj. Care conține (multă) argilă; lutos. Din fr. **argileux**, lat. **argillosus**.

ARGUMENT, *argumente*, s.n. **1.** Raționament, dovadă adusă în sprijinul unei afirmații. **2.** (Mat.) Variabila independentă a unei funcții. Din fr. **argument**, lat. **argumentum**.

ARGUMENTA, *argumentez*, vb. I. Tranz. A susține, a întări, a dovedi, a demonstra ceva cu argumente. Din fr. **argumenter**, lat. **argumentari**.

ARGUMENTARE, *argumentări*, s.f. Acțiunea de a *argumenta* și rezultatul ei; totalitatea argumentelor aduse în sprijinul unei afirmații; argumentație. V. **argumenta**.

ARGUMENTAȚIE, *argumentații*, s.f. Argumentare. [Var.: (inv.) **argumentațiune** s.f.] Din fr. **argumentation**, lat. **argumentatio**, -onis.

ARGUȚIE s.f., (Livr.) Argumentare sofistică bazată pe fapte nesemnificative sau nesigure; subtilitate exagerată în argumentare. Din fr. **argutie**, lat. **argutia**.

ARHETIP, *arhetipuri*, s.n. Model, tip inițial după care se călăuzește ceva; (în special) manuscris original al unei opere. Din fr. **archétype**, lat. **archetypum**.

ARHETIPAL, -Ă, *arhetipali*, -e, adj. (Rar) Arhetipic. Din **arhetip**.

ARHETIPIC, -Ă, *arhetipici*, -ce, adj. Care constituie un arhetip; (rar) arhetipal. - **Arhetip** + suf. -ic.

ARHI- Element de compunere care servește la formarea unor substantive, cărora le dă sens de superioritate, și la formarea unor adjective, cărora le dă sens superlativ. Din fr., lat. **archi-**.

ARHIDUCAT, *arhiducate*, s.n. Teritoriu aflat sub conducerea unui arhiduce. Din fr. **archiduché**, lat. **archiducatus**.

ARHIDUCE, *arhiduci*, s.m. Titlu dat prinților din fosta casă imperială a Austriei; bărbat care purta acest titlu. Din fr. **archiduc**, lat. **archidux** (după *duce*).

ARHIDUCESĂ, *arhiducese*, s.f. 1. Titlu dat prințeselor din fosta casă imperială a Austriei; femeie care purta acest titlu. 2. Soție de arhiduce. Din fr. **archiduchesse**, it. **archiduchessa**.

ARHIEPISCOPAL, -Ă, *arhiepiscopali*, -e, adj. Care ține de un arhiepiscop sau de o arhiepiscopie, privitor la un arhiepiscop sau la o arhiepiscopie, dat de un arhiepiscop. Din lat. **archiepiscopalis**, fr. **archiepiscopal**.

ARHIEPISCOPAT, *arhiepiscopate*, s.n. Arhiepiscopie. Din lat. **archiepiscopatus**, fr. **archiepiscopat**.

ARHITECT, -Ă, *arhitecți*, -te, s.m. și f. Specialist în arhitectură. Din fr. **architecte**, lat. **architectus**.

ARHITECTONIC, -Ă, *arhitectonici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține arhitecturii, din domeniul arhitecturii; folosit în arhitectură; arhitectural. 2. S.f. (Adesea fig.) Îmbinare artistică a elementelor constitutive ale unei construcții. Din fr. **architectonique**, lat. **architectonicus**.

ARHITECTONEȘTE adv. (Rar) După regulile arhitecturii. - **Arhitectonic** + suf. -ește.

ARHITECTURĂ, s.f. Știința și arta de a proiecta și construi clădiri. ♦ Stilul, caracterul, planul unei (sau unor) clădiri. ♦ Felul în care este construit sau alcătuit ceva. Din fr. **architecture**, lat. **architectura**.

ARHONTE, *arhonți*, s.m. Titlu dat magistraților care conduceau republica ateniană antică; persoană care avea acest titlu. Din fr. **archonte**, lat. **archon**, -ntis.

ARID, -Ă, *arizi*, -de, adj. (Despre soluri, teritorii etc.) Uscat; neroditor, sterp. ♦ Fig. *Text arid*. Din fr. **aride**, lat. **aridus**.

SEMIARID, -Ă, *semiarizi*, -de, adj. (Despre ținuturi) Aproape desert. - **Semi-** + **arid**.

ARIDITATE s.f. Faptul de a fi arid. Din fr. **aridité**, lat. **ariditas**, -atis.

ARIETĂ, *ariete*, s.f. Arie scurtă (și ușor de executat). Din it. **arietta**, fr. **ariette**.

ARITMETIC, -Ă, *aritmici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Parte a matematicii care se ocupă cu proprietățile elementare ale numerelor raționale ♦ Manual de aritmetică. 2. Adj. Care aparține aritmeticii, privitor la aritmetică. Din fr. **arithmétique**, lat. **arithmeticus**.

ARLECHIN, (1) *arlechini*, s.m., (2, 3) *arlechine*, s.n. 1. S.m. Personaj comic din vechile farse (populare) italiene. 2. S.n. Culisă așezată în spatele fiecăruia dintre pereții laterali ai unui scene, pentru a permite micșorarea lățimii acesteia; fiecare dintre extremitățile laterale, din față, ale unei scene. 3. S.n. Fiecare dintre reflectoarele din fața scenei. Din fr. **arlequin**, it. **arlecchino**.

ARMA, *armez*, vb. I. Tranz. 1. A pune mecanismul unei arme (de foc) în poziția imediat precedentă descărcării ei. ♦ Tranz. și refl. (Pop.) A (se) înarma. 2. A dota cu armătură o piesă sau un element de construcție din beton pentru a le mări rezistența. ♦ A consolida o galerie de mină etc. prin montarea unei armături. 3. A lansa în serviciu o navă cu întreg utilajul necesar. Din fr. **armer**, it. **armare**, lat. **armare**.

ARMAT, -Ă, *armați*, -te, adj. 1. (Despre conflicte) Însoțit de acțiuni militare, de ciocniri războinice. *Insurecție armată*. ♦ *Forță (sau putere) armată* = armată. 2. Prevăzut cu o armătură. *Beton armat*. V. **arma**.

ARMADĂ, *armade*, s.f. (La spanioli) Flotă de mari proporții. Din sp., fr. **armada**.

ARMAMENT, *armamente*, s.n. Totalitatea mijloacelor tehnice de luptă; arme. Din fr. **armement**, lat. **armamentum**.

ARMATOR, *armatori*, s.m. Persoană care armează o navă; proprietar al unei nave. Din fr. **armateur**, it. **armatore**.

ARMATURĂ, *armaturi*, s.f. (Muz.) Armură. Din fr. **armature**, lat. **armatura**.

ARMĂTURĂ, *armături*, s.f. 1. Totalitatea barelor metalice prinse între ele care întăresc o construcție (de beton armat). ♦ Construcție care susține o galerie subterană. 2. Totalitatea pieselor metalice ale unei instalații alcătuite din țevi sau conducte. 3. Totalitatea aparatelor și dispozitivelor de comandă, de control, de siguranță etc., montate la o instalație, la o mașină etc. ♦ Ansamblul conductoarelor unui condensator electric. ♦ Îveliș protector al unui cablu electric. 4. (Biol.; în sintagma) *Armătură bucală* = totalitatea pieselor anatomice care alcătuiesc aparatul bucal al insectelor și crustaceelor. Din fr. **armature**, lat. **armatura** (după *armă*).

ARMONIC, -Ă, *armonici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Bazat pe principiile armoniei. 2. S.f. (Fiz.) Vibrație

care însoțește vibrația fundamentală de același tip și care se produce cu o frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței vibrației fundamentale. Din fr. **harmonique**, lat. **harmonicus**.

ARMONIE, *armonii*, s.f. Potrivire desăvârșită a elementelor unui întreg. ♦ Bună înțelegere în relațiile dintre două persoane, două colectivități etc. ♦ Îmbinare melodică a mai multor sunete (în muzică sau în poezie); *spec.* (Muz.) concordanță fonică între sunete. ♦ *Armonie imitativă* = efect stilistic obținut prin alăturarea unor cuvinte ale căror sunete imită sau sugerează un sunet din natură. *Armonie vocalică* = fenomen fonetic care constă în potrivirea de timbru a vocalelor din elementele alcătuitoare ale unui cuvânt. ♦ Parte a teoriei muzicale care studiază acordurile în compoziție. Din fr. **harmonie**, lat. **harmonia**.

ARMONIU, *armonii*, s.n. Instrument muzical cu claviatură asemănător cu orga, la care sunetele sunt produse de vibrarea unor lamele metalice la presiunea aerului ieșit dintr-un burduf acționat cu pedale. Din fr. **harmonium**, germ. **Harmonium**.

AROGA, *arog*, vb. I. Tranz. A-și atribui în mod abuziv o calitate, un drept. Din fr. **s'arroger**, lat. **arrogare**.

AROGANT, **-Ă**, *arogați*, **-te**, adj. (Adesea substantivat) Care se poartă cu aroganță; care arată, trădează aroganță. Din fr. **arrogant**, lat. **arrogans**, **-ntis**.

AROGANȚĂ s.f. Purtare obraznică și sfidătoare; atitudine de mândrie disprețuitoare. Din fr. **arrogance**, lat. **arrogantia**.

AROMAT¹, *aromate*, s.n. (Rar) Mirodenie. Din sl. **aromatŭ**, ngr. **Aroma**, **aromatos**, (modern și) fr. **aromate**.

AROMATIC, **-Ă**, *aromatici*, **-ce**, adj. Care are sau răspândește aromă; care conține aromate²; aromat². *Oțet aromatic*. ♦ (Despre substanțe chimice) Care are în moleculă un ciclu de 5 - 6 atomi cu o structură specifică. Din fr. **aromatique**, lat. **aromaticus**.

AROMATIZA, *aromatizez*, vb. I. Tranz. **1.** A da un miros sau un gust plăcut unei substanțe cu ajutorul aromate¹. **2.** A obține (prin diverse procedee chimice) o hidrocarbură aromatică. Din fr. **aromatiser**, lat. **aromatizare**.

AROMATIZARE, *aromatizări*, s.f. Faptul de a *aromatiza*. V. **aromatiza**.

AROMĂ, *arome*, s.f. Emație a unor substanțe plăcut mirositoare (și cu gust plăcut); miros tare și plăcut; mireasmă, parfum. ♦ Substanță care dă unui produs miros sau gust plăcut. Din fr. **arôme**, lat. **aroma**.

AROMAT², **-Ă**, *aromați*, **-te**, adj. Care are aromă, cu aromă; aromatic, binemirositor, parfumat. - **Aromă** + suf. **-at**.

NEAROMAT, **-Ă**, *nearomați*, **-te**, adj. Care nu are aromă; fără aromă. - **Ne-** + **aromat**².

ARTĂ, *arte*, s.f. **1.** Activitate a omului care are drept scop producerea unor valori estetice și care folosește mijloace de exprimare cu caracter specific; totalitatea operelor (dintr-o epocă, dintr-o țară etc.) care aparțin acestei activități. ♦ Loc. adj. *De artă* = artistic. ♦ Expr. (Fam.) *De amorul (sau de dragul) artei* = în

mod dezinteresat. **2.** Îndemănare deosebită într-o activitate; pricepere, măiestrie. ♦ Îndeletnicire care cere multă îndemănare și anumite cunoștințe. Din fr. **art**, lat. **ars**, **-tis**.

ARTICOL, *articole*, s.n. **1.** Expunere scrisă (de proporții mai reduse) cu caracter publicistic, pe o temă politică, economică, științifică etc. ♦ *Articol de fond* = articol care exprimă punctul de vedere al redacției unei publicații periodice în cele mai importante probleme ale actualității. *Articol-program* = articol care cuprinde concepția generală și programul de activitate al unei publicații periodice la începutul apariției sale. **2.** Diviziune într-un document oficial, marcată de obicei printr-un număr de ordine sau printr-o literă. ♦ Diviziune într-un buget, într-un plan financiar etc., care conține denumirea sursei de venit sau a motivului de cheltuieli. **3.** Obiect care se vinde în comerț. **4.** Parte de vorbire flexibilă care individualizează substantivul, adjectivul sau (mai rar) alte părți de vorbire și care marchează diverse funcții gramaticale ale cuvintelor pe care le însoțește. Din fr. **article**, lat. **articulus**.

ARTICOLAȘ, *articolașe*, s.n. Diminutiv (depreciativ) al lui *articol*. - **Articol** + suf. **-aș**.

ARTICULA, *articlez*, vb. I. **1.** Tranz. A pronunța, a rosti un sunet, un cuvânt cu ajutorul organelor de vorbire. **2.** Tranz. A pune, a adăuga articol unui substantiv sau unui echivalent al lui. **3.** Refl. A se lega prin articulații. Din fr. **articuler**, lat. **articulare**.

ARTICULARE, *articulări*, s.f. Acțiunea de a *(se) articula*; articulație. V. **articula**.

ARTICULAT, **-Ă**, *articulați*, **-te**, adj. **1.** (Despre sunete, cuvinte etc.) Pronunțat, rostit deslușit cu ajutorul organelor vorbirii. **2.** (Despre substantive sau despre un echivalent al lor) Care are articol. **3.** Cu articulații, format din articulații. V. **articula**.

NEARTICULAT, **-Ă**, *nearticulați*, **-te**, adj. **1.** (Fon.; despre sunete) Care nu este articulat; (despre cuvinte) pronunțat neclar, îngăimat. **2.** (Gram.) Care nu este însoțit de articol (hotărât); în care cuvintele nu sunt însoțite de articol (hotărât). **3.** (Fiziol.) Care nu este format din articulații, care nu are articulații. - **Ne-** + **articulat**.

ARTICULAR, **-Ă**, *articulări*, **-e**, adj. Privitor la articulațiile corpului, care se produce la articulațiile corpului. Din fr. **articulaire**, lat. **articularis**.

ARTICULAȚIE, *articulații*, s.f. **1.** Legătură între două sau mai multe oase (prin intermediul ligamentelor); locul acestei legături; încheietură. ♦ Legătură mobilă a segmentelor unui animal artropod. ♦ Legătură între două sau mai multe corpuri solide, care permite rotația lor relativă în jurul uneia sau a două axe sau în jurul unui punct. **2.** (Rar) Articulare. Din fr. **articulation**, lat. **articulatio**, **-onis**.

SEMIARTICULAȚIE, *scmiarticulații*, s.f. Articulație între două piese care permite o deplasare relativă a acestora în lungul unei axe. - **Semi-** + **articulație**.

ARTIFICIAL, -Ă, *artificiali*, -e, adj. 1. Care imită un produs al naturii, care nu este natural; artificios, contrafăcut. 2. Nesincer, prefăcut, factice. 3. (*Adesea adverbial*) Care este făcut după criterii subiective, arbitrar. Clasificare artificială. Din fr. **artificiel**, lat. **artificialis**.

ARTIFICIALISM s.n. Caracter artificial al unui lucru, al unei manifestări etc. - **Artificial** + suf. -ism.

ARTIFICIALITATE s.f. Caracterul a ceea ce este artificial; lipsă de naturalețe; artificiozitate. - **Artificial** + suf. -itate.

ARTIFICIALIZA, *artificializez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să fie sau a deveni artificial. - **Artificial** + suf. -iza.

NEARTIFICIAL, -Ă, *neartificiali*, -e, adj. Care nu este artificial; natural, firesc. - **Ne-** + **artificial**.

ARTIFICIU, *artificii*, s.n. 1. Procedeu (ingenios) folosit spre a împodobi sau a modifica realitatea; podoabă (inutilă). ♦ *Artificiu de calcul* = procedeu prin care se ajunge la rezolvarea unui calcul pe o cale mai scurtă și mai ingenioasă decât calea obișnuită. 2. (Mai ales la pl.) Amestec de substanțe chimice (colorate) și de carburanți, folosit la semnalizări luminoase, în scop decorativ etc. ♦ Sărmă scurtă în vârful căreia se află amestecul de mai sus și care, aprins, arde cu o flacără decorativă vie, aruncând mici scântei. Din fr. **artifice**, lat. **artificium**.

ARTILERIE, *artilieri*, s.f. Ansamblu de arme de foc (cu accesorii) care servesc la aruncarea de proiectile grele la distanță; parte a armatei care mănuieste acest material. Din fr. **artillerie**, rus. **artilleriia**.

ARTIST, -Ă, *artiști*, -ste, s.m. și f. Persoană de talent care lucrează în mod creator într-un domeniu al artei; *p. restr.* actor; *p. ext.* persoană care dă dovadă de talent în profesiunea pe care o exercită. ♦ *Artist al poporului* = titlu de supremă distincție acordat unui artist. *Artist emerit* v. *emerit*. Din fr. **artiste**, lat. **artista**.

PSEUDOARTIST, -Ă, *pseudoartiști*, -ste, s.m. și f. Fals, pretins artist. - **Pseudo-** + **artist**.

ARTRITĂ, *artrite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamarea articulațiilor în urma unei infecții microbiene. Din fr. **arthrite**, lat. **arthritus**.

ARTRITIC, -Ă, *artritici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care este cauzat de artrită sau de artrism, care este caracteristic artritei sau artrismului. 2. S.m. și f. Persoană care suferă de artrită sau de artrism. Din fr. **arthritique**, lat. **arthriticus**.

AS, *ași*, s.m. 1. Monedă romană de aramă sau de bronz, folosită ca unitate monetară. 2. Carte de joc marcată cu un singur punct sau semn și care de obicei este considerată ca având cea mai mare valoare față de cărțile de aceeași culoare; birlic. 3. Fig. Persoană care se distinge în mod cu totul deosebit într-un domeniu oarecare prin pricepere sau îndemănare. Din fr. **as**, it. **asso**.

ASANA, *asanez*, vb. I. Tranz. A înlătura surplusul de ape dintr-o regiune (cu scopuri economice, de salubritate sau estetice) prin lucrări hidrotehnice

executate pe spații întinse. ♦ *P. ext.* A seca (o apă stătătoare). ♦ (Fig.) A îmbunătăți, a redresa. Din fr. **assainir**, germ. **assanieren**.

ASANARE, *asanări*, s.f. Acțiunea de a *asana*. V. **asana**.

ASANATOR, -OARE, *asanatori*, -oare, adj. (Rar) Care asanează. - **Asana** + suf. -tor.

ASCARID, *ascarizi*, s.m. (Zool.) Limbric. [Var.: **ascaridă** s.f.] Din fr. **ascaride**, lat. **ascarida**.

ASCENSIUNE, *ascensiuni*, s.f. 1. Mișcare de jos în sus a unui mobil. 2. Suire, urcare (pe un munte); înălțare în atmosferă (cu balonul etc.) 3. Fig. Dezvoltare, creștere, evoluție a cuiva (pe scară profesională, socială). Din lat. **ascensio**, -onis, fr. **ascension**.

ASCLEPIAD, *asclepiade*, adj. (În sintagma) *Vers asclepiad* (și substantivat, m.) = vers din metrica antică, alcătuit dintr-un spondeu (sau troheu), doi (sau trei) coriambi și un iamb. Din fr. **asclépiade**, lat. **asclepiadeus**.

ASESOR, -OARE, *asesori*, -oare, s.m. și f. (În trecut) Reprezentat al poporului în unele complete de judecată. Din lat. **asesor**, fr. **assesseur**.

ASFALTA, *asfaltez*, vb. I. Tranz. A acoperi un drum, un teren etc. cu un strat de asfalt. Din fr. **asphalter**, germ. **asphaltieren**.

ASFALTARE, *asfaltări*, s.f. Acțiunea de a *asfalta*. V. **asfalta**.

ASIATIC, -Ă, *asiatici*, -ce, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile de bază ale Asiei sau care este originară din Asia. 2. Adj. Care aparține Asiei sau populației ei, privitor la Asia sau la populația ei. Din fr. **asiatique**, lat. **asiaticus**.

ASIDUITATE s.f. Stăruință, silință, sârguință, perseverență, tenacitate manifestate în realizarea unui scop. Din fr. **assiduité**, lat. **assiduitas**, -atis.

ASIDUU, -Ă, *asidui*, -ue, adj. Care manifestă, arată asiduitate; stăruitor, perseverent, tenace. Din fr. **assidu**, lat. **assiduus**.

ASIMILA, *asimilez*, vb. I. 1. Tranz. A transforma în propria substanță materiile nutritive introduse în organism. 2. Refl. și tranz. A se integra sau a face să se integreze în alt grup social sau național prin pierderea trăsăturilor caracteristice proprii (limbă, obiceiuri etc.) 3. Tranz. a considera egal, asemănător cu altă ființă, cu alt obiect, cu alt fenomen. 4. Tranz. A-și însuși cunoștințe, idei etc. 5. Tranz. și refl. (Fon.) A (se) transforma sub influența altui sunet, aflat în apropiere. 6. Tranz. A introduce în procesul de fabricație produse noi, o tehnologie nouă etc. Din fr. **assimiler**, lat. **assimilare**.

ASIMILARE, *asimilări*, s.f. Acțiunea de a (se) *asimila* și rezultatul ei. V. **asimila**.

ASIMILATOR, -OARE, *asimilatori*, -oare, adj. Care asimilează. - **Asimila** + suf. -tor.

NEASIMILAT, -Ă, *neasimilați*, -te, adj. 1. Care nu este asimilat prin metabolism. ♦ (Despre cunoștințe, idei) Care nu a fost însușit (corespunzător). 2. (Despre produse noi) Care nu a fost introdus în fabricație. - **Ne-** + **asimilat**.

ASIMILATIE, *asimilații*, s.f. **1.** (Fiziol.) Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia. **2.** (În sintagma) *Asimilație clorofiliană* = proces fiziologic prin care plantele verzi sintetizează (cu ajutorul luminii absorbite de clorofilă) substanțele organice din bioxidul de carbon și din apă și eliberează oxigen. **3.** (Fon.) Modificare a unui sunet sub influența altuia, aflat în apropiere. Din fr. **assimilation**, lat. **assimilatio**, -onis.

ASINET s.n. Figură de stil constând în suprimarea conjuncțiilor (copulative). [Var.: **asineton** s.n.] Din lat. **asyndetus**, **asyndeton**, fr. **asyndète**.

ASISTENT, -*Ă*, *asistenți*, -te, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care asistă, care este de față la ceva. **2.** S.m. și f. Persoană care asistă pe cineva, care e de față pentru a da ajutor. ♦ Grad didactic în învățământul superior, inferior lectorului; persoană care are acest grad. Din fr. **assistant**, lat. **assistens**, -ntis, germ. **Assistent**.

ASOCIA, *asociez*, vb. I. Refl. A se uni, a se grupa cu cineva pentru atingerea unui scop comun. ♦ Refl. și tranz. A lua parte sau a face să ia parte, împreună cu alții, la o acțiune, la o inițiativă etc. Din fr. **associer**, lat. **associare**.

ASOCIAT, -*Ă*, *asociați*, -te s.m., s.f., adj. (Persoană) care s-a unit cu alta (sau cu altele) pentru atingerea unui scop comun; (persoană) care face parte dintr-o asociație. V. **asocia**.

ASOCIERE, *asocieri*, s.f. Acțiunea de a (se) **asocia** și rezultatul ei. V. **asocia**.

REASOCIA, *reasociez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) **asocia** cu aceiași parteneri la o acțiune nouă sau repetată. - **Re-** + **asocia**.

REASOCIERE, *reasocieri*, s.f. Acțiunea de a (se) **reasocia** și rezultatul ei. V. **reasocia**.

REASOCIAT, -*Ă*, *reasociați*, -te, adj. Care este asociat cu aceiași parteneri la o acțiune nouă sau repetată. V. **reasocia**.

ASOCIAL, -*Ă*, *asociali*, -e, adj. (Despre oameni) Care nu este adaptat vieții sociale; refractar la integrarea socială. Din fr. **associer**, lat. **associare**.

ASPECT, *aspecte*, s.n. **1.** Fel de a se prezenta al unei ființe sau al unui lucru; înfățișare. ♦ Loc. prep. *Sub aspectul...* = din punctul de vedere..., sub raportul... **2.** Categorie gramaticală caracteristică anumitor limbi, care arată stadiul de realizare a acțiunii exprimate de verb. Din fr. **aspect**, lat. **aspectus**.

ASPECTUOS, -*OASĂ*, *aspectuoși*, -oase, adj. Care are aspect (1) plăcut, prezentabil etc. - **Aspect** + suf. -os.

ASPERITATE, *asperități*, s.f. (Adesea fig.) Proprietatea de a fi aspru; (concr.) parte aspră a unei suprafețe. Din fr. **aspérité**, lat. **asperitas**, -tatis.

ASPERSIUNE s.f. Stropire a unei culturi agricole cu persorul. Din fr. **aspersion**, lat. **aspersio**, -onis.

ASPIRA, *aspir*, vb. I. **1.** Tranz. A trage aerul în plămâni, a inspira; *p.ext.* a inspira o dată cu aerul și alte corpuri sub formă de pulbere. ♦ (Despre o pompă) A trage în sus un lichid, un gaz, praful etc. **2.** Intrans. Fig. A năzui, a tinde către ceva. Din fr. **aspirer**, lat. **aspirare**.

ASPIRARE, *aspirări*, s.f. Acțiunea de a **aspira** și rezultatul ei; aspirație. V. **aspira**.

ASPIRAT, -*Ă*, *aspirați*, -te, adj., s.f. (Sunet) pronunțat cu aspirație (2). V. **aspira**.

ASPIRANT, -*Ă*, *aspiranți*, -te, s.m. și f. Persoană care aspiră la ceva, care dorește să obțină ceva. ♦ Spec. (În trecut) Elev al unei școli de ofițeri de marină. ♦ Spec. (În trecut) Diplomat al unei facultăți care se pregătea, sub conducerea unui profesor, pentru a obține titlul de candidat în științe. Din fr., rus. **aspirant**.

ASPIRINĂ, *aspirine*, s.f. Nume comercial dat acidului acetilsalicilic, întrebuințat ca medicament febrifug și calmant. Din fr. **aspirine**, germ. **Aspirin**.

ASTATINIU s.n. Element chimic radioactiv din grupul halogenilor. - După fr. **astatine**, germ. **Astatine**.

ASTERISC, *asteriscuri*, s.n. Semn grafic în formă de steluță care se pune după un cuvânt pentru a indica trimiterea la o notă ori înaintea elementelor (lexicale) neatestatate și reconstituite etc. Din fr. **astérisque**, lat. **asteriscus**.

ASTEROID, *asteroizi*, s.m. Fiecare dintre micile planete ale sistemului solar, puțin strălucitoare, ale căror orbite sunt, în general, cuprinse între orbitele lui Marte și Jupiter. Din fr. **astéroïde**.

ASTMĂ, *astme*, s.f. Boală care se manifestă prin greutate în evacuarea aerului din plămâni și prin nevoia imperioasă de aer. [Var.: **astm** s.n.] Din fr. **asthme**, lat. **asthma**.

ASTMATIC, -*Ă*, *astmatici*, -ce, adj., s.m., s.f. **1.** Adj., s.m., s.f. (Persoană) care suferă de astmă. **2.** Adj. Cauzat de astmă. *Tuse astmatică*. Din fr. **asthmatique**, lat. **asthmaticus**.

ASTRAGAL, *astragale*, s.n. **1.** Unul din cele două oase mai mari ale tarsului. **2.** Element decorativ de secțiune semicirculară, care separă fusul coloanei de capitel. Din fr. **atragale**, lat. **astragalus**.

ASTRAL, -*Ă*, *astrali*, -e, adj. Al astrilor, care vine de la aștri. Din fr. **astral**, lat. **astralis**.

ASTRINGENT, -*Ă*, *astringenți*, -te, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre substanțe) Care contractează țesuturile organismului. **2.** S.n. Substanță sau medicament folosit pentru combaterea secrețiilor organice exagerate. Din fr. **astringent**, lat. **astringens**, -ntis.

ASTROLOG, -*Ă*, *astrologi*, -ge, s.m. și f. Persoană care practică astrologia; *p.ext.* astronom. Din fr. **astrologue**, lat. **astrologus**.

ASTROLOGIC, -*Ă*, *astrologici*, -ce, adj. Care aparține astrologiei, privitor la astrologie, de astrologie. Din fr. **astrologique**, lat. **astrologicus**.

ASTROLOGIE s.f. (În antichitate și în evul mediu) Prezicere a viitorului pe baza studierii poziției și mișcării astrilor, a constelațiilor sau a unor fenomene cerești. Din fr. **astrologie**, lat. **astrologia**.

ASTROMETRIC, -*Ă*, *astrometrici*, -ce, adj. Referitor la astrometrie, de astrometrie. Din fr. **astrométrique**, engl. **astrometric**.

ASTRONOM, -*Ă*, *astronomi*, -e, s.m. și f. Specialist în astronomie. Din fr. **astronomie**, lat. **astronomus**.

ASTRONOMIC, -*Ă*, *astronomici*, -ce, adj. Care aparține astronomiei, care se referă la astronomie. ♦

Fig. De proporții foarte mari. Din fr. **astronomique**, lat. **astronomicus**.

ASTRONOMIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul astrilor, al sistemelor de astri, al galaxiilor și al universului. Din fr. **astronomie**, lat. **astronomia**.

ASTRU, *astri*, s.m. Corp situat pe bolta cerească (stea, planetă etc.). [Pl. și: (n.) *astre*] Din fr. **astre**, lat. **astrum**.

ASUMA, *asum*, vb. I. Tranz. A lua ceva asupra sau pe seama sa; a se angaja să îndeplinească ceva. *A-și asuma o răspundere*. Din fr. **assumer**, lat. **assumere**.

ASUMARE, *asumări*, s.f. Acțiunea de a *asuma* și rezultatul ei. V. **asuma**.

ATENEU, *atenez*, s.n. Numele unei clădiri publice în care au loc manifestații cultural-artistice. Din fr. **athénée**, lat. **Athenaeum**.

ATENTA, *atentez*, vb. I. Intanz. **1.** A face o tentativă criminală, a comite un atentat. **2.** Fig. (Urmad de determinări introduse prin prep. "la") A încălca, a nesocoti (un drept, un principiu etc.). Din fr. **attenter**, lat. **attentare**.

ATENTATOR, **-OARE**, *atentatori*, *-oare* s.m. și f. Persoană care comite un atentat. - **Atenta** + suf. *-tor*.

ATENȚIE, (3) *atenții*, s.f. **1.** Însușire care constă în orientarea și în concentrarea activității psihice într-o anumită direcție. **2.** Interes, grijă, preocupare specială a cuiva pentru ceva. ◇ Expr. *În atenția cuiva* = reclamând luarea-aminte specială a cuiva. *A da* (sau *a acorda*) *atenție* (unei probleme) = a considera ca important. ◇ (Cu valoare de interjecție) Ascultă! bagă de seamă! ia seama! **3.** Atitudine de bunăvoință, de amabilitate; gest, faptă amabilă. ◇ Loc. vb. *A da* (sau *a acorda*) *atenție* (unei persoane) = a fi amabil, curtenitor (cu cineva). ◇ (Concr.) Dar, cadou. [Var.: **atențiune** s.f.] Din fr. **attention**, lat. **attentio**, **-onis**.

NEATENȚIE s.f. Lipsă de atenție; atitudine, gest, vorbă etc. care vadește lipsa de atenție (față de cineva). - **Ne-** + **atenție**.

ATENUA, *atenuez*, vb. I. Tranz. A micșora intensitatea unui fenomen, importanța sau gravitatea unui fapt. ◇ Refl. *Durerea i s-a atenuat*. Din fr. **atténuer**, lat. **attenuare**.

ATENUARE, *atenuări*, s.f. Acțiunea de a *(se) atenua* și rezultatul ei. V. **atenua**.

ATENUAT, **-Ă**, *atenuați*, *-te*, adj. Care este micșorat (în intensitate, importanță etc.). V. **atenua**.

ATESTA, *atest*, vb. I. Tranz. A face dovada; a confirma un adevăr. ◇ A exista în scris. ◇ A confirma în grad pe un cercetător, pe un membru al corpului didactic universitar etc. Din fr. **attester**, lat. **attestari**.

ATESTARE, *atestări*, s.f. Acțiunea de a *atesta* și rezultatul ei. V. **atesta**.

ATESTAT, **-Ă**, *atestați*, *-te*, adj. (Despre fapte, situații etc.) Care este dovedit, confirmat. ◇ Care există în scris. ◇ (Despre cercetători, cadre didactice etc.) Care este confirmat în grad. V. **atesta**.

NEATESTAT, **-Ă**, *neatestați*, *-te*, adj. Care nu este atestat, confirmat. ◇ (Despre cercetători, cadre didactice) Care nu este confirmat în grad. - **Ne-** + **atestat**.

ATEU, **-EE**, *atei*, *-ee*, s.m. și f. Adept al ateismului; persoană care neagă existența lui Dumnezeu și a oricărei divinități. Din fr. **athée**, lat. **atheus**.

ATICISM s.n. Ceea ce caracterizează stilistic scrierile vechilor atenieni ◇ Stil caracterizat prin măsură, eleganță și rafinament. Din fr. **atticisme**, lat. **atticismus**.

ATTITUDINE, *atitudini*, s.f. **1.** Ținută sau poziție a corpului. **2.** Fel de a fi sau de a se comporta (reprezentând adesea o anumită concepție); comportare. ◇ Expr. *A lua atitudine* = a-și manifesta poziția, a-și afirma (cu hotărâre) punctul de vedere. Din it. **attitudine**, fr. **attitude**.

ATLET, **-Ă**, *atleți*, *-te*, s.m. și f. Sportiv care practică atletismul. ◇ Persoană cu o constituție fizică robustă (și armonioasă). Din fr. **athlète**, lat. **athleta**.

ATLETIC, **-Ă**, *atletici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. De atlet, de atletism; ca de atlet. **2.** S.f. (În sintagmele) *Atletică ușoară* = atletism. *Atletică grea* = sportul cu halterele. Din fr. **athlétique**, lat. **athleticus**.

ATOM, *atomi*, s.m. **1.** Cea mai mică parte dintr-un element chimic care mai păstrează însușirile chimice ale elementului respectiv. ◇ (Fiz.; în compusul) *Atom-gram* = greutatea exprimată în grame a masei unui atom. **2.** Corpuscul infinit de mic, indivizibil, considerat în trecut a fi ultimul element constitutiv al corpurilor. Din fr. **atome**, lat. **atomus**.

ANTIATOM, *antiatom*, s.m. Atom constituit dintr-un antinucleu, în jurul căruia se află pozitroni. - **Anti-** + **atom**.

ATTRACTIV, **-Ă**, *activi*, *-e*, adj. Atrăgător. Din fr. **attractif**, lat. **attractivus**.

ATRAȚIE, *atracții*, s.f. **1.** Forță (gravitațională, electrică, magnetică etc.) care ținde să apropie corpurile între care se exercită. **2.** Înclinare puternică pe care o ființă o simte pentru alta sau pentru ceva, imbold de a te apropia de cineva sau de ceva. ◇ Farmec sau ispită pe care cineva sau ceva le exercită asupra cuiva. ◇ Ceea ce atrage, farmecă, ademenește, distrează. Din fr. **attraction**, lat. **attraccio**, **-onis**.

ATRIBUI, *atribui*, vb. IV. Tranz. **1.** A da, a acorda, a conferi. **2.** A pune ceva pe seama, în socoteala cuiva. Din fr. **attribuer**, lat. **attribuere**.

ATRIBUIRE, *atribuiri*, s.f. Acțiunea de a *atribui*. V. **atribui**.

REATRIBUI, *reatribui*, vb. IV. Tranz. A atribui din nou sau a atribui altcuiva decât înainte. - **Re-** + **atribui**.

REATRIBUIRE, *reatribuiri*, s.f. Acțiunea de a *reatribui* și rezultatul ei. V. **reatribui**.

ATRIBUT, *atribute*, s.n. **1.** Însușire (esențială) a unui obiect. ◇ (Concr.) Semn distinctiv, simbol. **2.** Parte secundară a propoziției, care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia. Din fr. **attribut**, lat. **attributum**.

ATRIBUȚIE, *atribuții*, s.f. Sferă de autoritate, de competență, de activitate a cuiva; însărcinare, muncă

dată cuiva spre îndeplinire. [Var.: **atribuțiune** s.f.] Din fr. **attribution**, lat. **attributio**, -onis.

ATRIU s.n. (Anat.) Auricul. Din fr. **atrium**, lat. **atrium**.

ATROFIE, *atrofii*, s.f. Degenerare morfologică și funcțională a unui țesut sau a unui organ. Din fr. **atrophie**, lat. **atrophia**.

AUDIA, *audiez*, vb. I. Tranz. **1.** (Jur.) A asculta un martor în vederea rezolvării unui proces. **2.** A asculta un șir de lecții, de prelegeri, de înregistrări muzicale etc. Din **audientă**, **auditor**, **audiție** etc.

AUDIERE, *audieri*, s.f. Acțiunea de a audia. V. **audia**.

REAUDIA, *reaudiez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A audia din nou, a supune unui nou interogatoriu. - **Re-** + **audia**.

REAUDIERE, *reaudieri*, s.f. (Jur.) Faptul de a reaudia. V. **reaudia**.

AUDIBIL, -*Ă*, *audibili*, -e, adj. Care poate fi auzit. Din fr. **audible**, lat. **audibilis**.

AUDIENȚĂ, *audiențe*, s.f. **1.** Întrevedere acordată unui solicitator de către o persoană care deține o funcție de răspundere. **2.** Acceptare (entuziastă) a ceva. ♦ Expr. *A avea audiență la...* = a trezi interesul sau a avea influență asupra unui public numeros. Din fr. **audience**, lat. **audientia**.

AUDIO- Element de compunere care înseamnă "(eu) aud", "servind la auz", "solicitând auzul". Din lat., fr. **audio**-.

AUDITIV, -*Ă*, *auditivi*, -e, adj. Care aparține auzului, privitor la auz. Din fr. **auditif**, it. **auditivo**.

AUDITOR, -*OARE*, *auditori*, -oare, s.m. și f., adj. (Persoană) care ascultă un curs, o conferință, un concert; ascultător, auzitor. Din fr. **auditeur**, lat. **auditor**, -oris.

AUDITORIU, *auditorii*, s.n. **1.** Totalitatea auditorilor; asistență. **2.** Sală de cursuri într-o școală (de grad superior). Din fr. **auditoire**, lat. **auditorium**.

AUDIȚIE, *audiții*, s.f. **1.** Faptul de a audia muzică; manifestare muzicală de amploare mai redusă decât concertul. ♦ Loc. adj. și adv. *În primă audiție* = (care se execută) pentru prima dată în fața publicului. **2.** Identificare a sunetelor prin simțul auditiv. **3.** (Rad.) Recepționare de semnale audio. Din fr. **audition**, lat. **auditio**, -onis.

AUGMENT, *augmente*, s.n. Vocală adăugată (în unele limbi indo-europene) la începutul unei forme verbale pentru a marca trecutul indicativului. Din fr. **augment**, lat. **augmentum**.

AUGMENTA, *augmentez*, vb. I. Tranz. A mări, a spori ceva (prin adăugarea unor elemente de aceeași natură). Din fr. **augmenter**, lat. **augmentare**.

AUGUST, -*Ă*, *auguști*, -ste, adj. (Ca epitet dat monarhilor și persoanelor din familiile domnitoare) Preamărit, slăvit. ♦ Fig. Maiestuos, măreț, impunător. *Imagine augustă*. Din lat. **augustus**, fr. **auguste**.

AULIC, -*Ă*, *aulici*, -ce, adj. Care aparține curții unui suveran, privitor la curtea unui suveran. Din lat. **aulicus**, fr. **aulique**.

AURAMINĂ, *auramine*, s.f. Colorant de culoare galbenă pe bază de cetonă, de clorură de amoniu și

de zinc, folosit pentru vopsirea materialelor textile. Din fr. **auramine**, germ. **Auramin**.

AUREOLĂ, *aureole*, s.f. **1.** Cerc luminos cu care pictorii înconjoară capetele unor personaje, mai ales ale sfințelor; nimb, aură. ♦ Zonă pe suprafața unui obiect, variat colorată, în care există o tranziție continuă de la o culoare la alta. ♦ Zonă mai puțin luminoasă din jurul unei flăcări, unui arc electric etc. **2.** Fig. Strălucire, glorie, faimă. Din fr. **auréole**, lat. [corona] **aureola**.

AUREOLAT, -*Ă*, *aureolați*, -te, adj. **1.** Înconjurat cu o aureolă. **2.** Plin de glorie, de faimă. V. **aureolă**. Cf. fr. **auréolé**.

AURICUL, *auricule*, s.n. Fiecare dintre cele două despărțiri de sus ale inimii; atriu. Din fr. **auricule**, lat. **auricula**.

AURICULĂ, *auricule*, s.f. (Anat.) Pavilionul urechii. Din fr. **auricule**, lat. **auricula**.

AURIFER, -*Ă*, *auriferi*, -e, adj. (Despre terenuri, roci, râuri etc.) Care conține aur. Din fr. **aurifère**, lat. **aurifer**.

AURORĂ, *aurore*, s.f. **1.** Interval de timp, înainte de răsăritul soarelui, când există o lumină difuză în atmosferă; lumină roșie-portocalie a soarelui din acest interval de timp. ♦ *Auroră boreală* (sau *polară*, *australă*) = lumină difuză, verde sau roșiatică, care apare ca un arc în timpul nopții pe bolta cerească, în regiunile polare. **2.** Început al unei epoci, al unei acțiuni etc. Din fr. **aurore**, lat. **aurora**.

AUSCULTA, *auscult*, vb. I. Tranz. (Med.) A asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotele inimii și ale plămânilor în vederea stabilirii unui diagnostic; a asculta. Din fr. **ausculter**, lat. **auscultare**.

AUSCULTARE, *auscultări*, s.f. Auscultație. V. **auscultă**.

AUSPICIU, *auspicii*, s.n. **1.** (În antichitatea romană) Prevestire făcută de auguri (**1**); augur (**2**). ♦ Expr. *Sub cele mai bune auspicii* = în împrejurări extrem de favorabile. **2.** (În expr.) *Sub auspiciile cuiva* = sub patronajul, sub protecția cuiva. Din lat. **auspicium**, fr. **auspice**.

AUSTER, -*Ă*, *austeri*, -e, adj. Sobru, cumpătat, sever. *Om auster*. *Viață austeră*. ♦ Lipsit de ornamente, de podoabe. *Arhitectură austeră*. Din fr. **austère**, lat. **austerus**.

AUSTERITATE s.f. Însușirea de a fi auster. Din fr. **austérité**, lat. **austeritas**, -atis.

AUSTRAL, -*Ă*, *australi*, -e, adj. Care este spre (sau de la, dinspre) polul sud; sudic. Din fr. **austral**, lat. **australis**.

AUTENTIC, -*Ă*, *autentici*, -ce, adj. Care este conform cu adevărul, a cărui realitate nu poate fi pusă la îndoială; recunoscut ca propriu unui autor sau unei epoci. ♦ (Despre acte) Întocmit cu toate formele legale. Din fr. **authentique**, lat. **authenticus**.

NEAUTENTIC, -*Ă*, *neautentici*, -ce, adj. Care nu este autentic; inautentic. - **Ne-** + **autentic**.

AUTONOM, -*Ă*, *autonomi*, -e, adj. Care se bucură de autonomie. ♦ Care este liber, care nu depinde de nimeni. Din fr. **autonome**, lat. **autonomus**.

AUTONOMIE s.f. 1. Drept (al unui stat, al unei regiuni, a unei naționalități sau a unei minorități naționale etc.) de a se administra singur, în cadrul unui stat condus de o putere centrală. ♦ Situație a celui care nu depinde de nimeni, care are deplină libertate în acțiunile sale. 2. Distanță maximă până la care se poate deplasa un avion, o navă, un vehicul, fără a avea nevoie să se aprovizioneze cu combustibil. Din fr. **autonomie**, lat. **autonomia**.

AUTOPILOT, *autopiloți*, s.m. Pilot automat. Din fr. **autopilote**, germ. **Autopilot**.

AUTOR, **-OARE**, *autori*, *-oare*, s.m. și f. 1. Persoană care crează o operă literară, artistică, științifică sau publicistică. 2. Persoană care face, care produce sau comite ceva. ♦ Spec. Persoană care comite o infracțiune. Din fr. **auteur**, lat. **au[c]tor**.

AUTORAȘ, *autorași*, s.m. (Depr.) Diminutiv a lui *autor*. - **Autor** + suf. *-aș*.

AUTORITATE, *autorități*, s.f. 1. Drept, putere, împuternicire de a comanda, de a da dispoziții sau de a impune cuiva ascultare. 2. Organ al puterii de stat competent să ia măsuri și să emită dispoziții cu caracter obligatoriu. ♦ Reprezentant al unui asemenea organ al puterii de stat. 3. Prestigiu de care se bucură cineva sau ceva. ♦ Persoană care se impune prin cunoștințelor sale, prin prestigiul său. Din fr. **autorité**, lat. **au[c]toritas**, **-atis**.

AUTOSTRADĂ, *autostrăzi*, s.f. Șosea modernă de mare capacitate, rezervată exclusiv circulației autovehiculelor și având de obicei cele două sensuri de circulație separate între ele. Din fr. **autostrade**, it. **autostrada**.

AUTUMNAL, **-Ă**, *autumnali*, *-e*, adj. (Livr.) De toamnă, tomnatic. Din lat. **autumnalis**, fr. **automnal**.

AUXILIAR, **-Ă**, *auxiliari*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Element) care ajută la ceva, care se află pe plan secundar față de ceva principal; (element) ajutător. ♦ (Parte de vorbire) care exprimă raporturi între cuvinte; (verb) care ajută la formarea timpurilor și a modurilor compuse. 2. Adj. (Mat.) Cu ajutorul căruia se poate rezolva mai ușor o problemă. Din fr. **auxiliaire**, lat. **auxiliaris**.

AVAR¹, **-Ă**, *avari*, *-e* adj., s.m. și f. (Om) zgârcit. Din fr. **avare**, lat. **avarus**.

AVAR², **-Ă**, *avari*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană făcând parte dintr-o populație turcică așezată în Câmpia Panoniei în timpul marilor migrațiuni ale popoarelor de la începutul evului mediu. 2. Adj. Care aparține avarilor, privitor la avari. Din fr. **Avares**, lat. **Avarus**.

AVARIȚIE s.f. Zgârcenie Din lat. **avaritia**, fr. **avarice**.

AVERSIUNE, *aversiuni*, s.f. Sentiment de dezgust sau de antipatie profundă față de cineva sau ceva. Din fr. **aversion**, lat. **aversio**, **-onis**.

AVID, **-Ă**, *avizi*, *-de*, adj. Stăpânit de dorințe puternice, cuprins de interes, de pasiune (pentru lucruri folositoare). ♦ (Peior.) Cuprins de poftă necumpătată, de lăcomie; lacom. Din fr. **avide**, lat. **avidus**.

AVIDITATE s.f. Însușirea de a fi avid. ♦ (Peior.)

Lăcomie. Din fr. **avidité**, lat. **aviditas**, **-atis**.

AVOCAT, **-Ă**, *avocați*, *-te*, s.m. și f. Persoană care are profesiunea de a acorda asistență juridică celor interesați. ◇ Expr. *A se face* (sau *a fi*) *avocatul cuiva* = a lua apărarea insistentă a cuiva. [Var.: **advocat**, **-ă** s.m. și f.] Din fr. **avocat**, lat. **advocatus**.

AVOCĂȚEL, *avocăței*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *avocat*. - **Avocat** + suf. *-el*.

AVOCĂȚESC, **-EASCĂ**, *avocățești*, adj. De avocat, specific avocatului. - **Avocat** + suf. *-esc*.

AX, *axe*, s.n. 1. Organ cilindric (din oțel) care susține elementele cu mișcare de rotație, ale unei mașini; osie. 2. (În sintagma) *Ax cerebrospinal* = ansamblu anatomic și funcțional format din creier și măduva spinării. [Var.: **Axă** s.f.] Din fr. **axe**, lat. **axis**.

AXIS s.n. A doua vertebră cervicală, care se articulează cu atlasul. Din lat. **axis**, fr. **axis**.

AZIL, *aziluri*, s.n. 1. Loc unde cineva găsește ocrotire, adăpost, refugiu. ◇ *Drept de azil* = drept de a se stabili pe teritoriul altei țări, de care se bucură în virtutea legii un refugiat politic. 2. Instituție de asistență socială pentru întreținerea bătrânilor, infirmilor, copiilor orfani etc. Din fr. **asile**, lat. **asylum**.

AZUR s.n. (Livr.) Culoare albastră deschisă; *p. ext.* albastrul cerului. Din fr. **azur**, lat. **azzurum**.

AZURIU, **-IE**, *azurii*, adj. (Adesea substantivat) Albastru deschis; bleu. - **Azur** + suf. *-iu*.

BACANALĂ, *bacanale*, s.f. (La pl.) Sărbătoare la romani, cu dansuri, jocuri și petreceri licențioase închinată lui Bachus, zeul vinului. ♦ Fig. (și la sg.) Petrecere zgomotoasă și destrăbălată. Din fr. **bacchanale**, lat. **Bacchanalia**.

BACIL, *bacili*, s.m. Bacterie patogenă în formă de bastonaș. Din fr. **bacille**, lat. **bacillus**.

BADMINTON s.n. Joc sportiv asemănător cu tenisul, practicat cu o minge de plută prevăzută cu pene, care se aruncă cu racheta. Din engl., fr. **badminton**.

BAGATELĂ, *bagatele*, s.f. 1. Lucru de mică importanță; obiect de mică valoare, neînsemnat; fleac. 2. Piesă muzicală instrumentală scurtă, de obicei cu conținut liric. [Var.: **bagatel** s.n.] Din it. **bagattella**, fr. **bagatelle**.

BAGATELIZA, *bagatelizez*, vb. I. Tranz. A diminua importanța unui lucru, a unui fapt, a unei idei etc. - **Bagatel(ă)** + suf. -*iza*.

BAGATELIZARE s.f. Acțiunea de a *bagatelizez* și rezultatul ei. V. **bagatelize**.

BAHIC, -**Ă**, *bahici*, -*ce*, adj. Referitor la zeul Bachus, închinat lui Bachus. ♦ De băutură, de chef. ♦ *Cântec bahic* = cântec de petrecere, cântec de pahar. Din fr. **bahique**, lat. **bacchicus**.

BALENĂ, *balene*, s.f. 1. Gen de mamifere acvatice lungi de 10-20 m, cu lame cornoase lungi în loc de dinți (*Balaena*); (înv.) chit. ♦ (Fam.) Epitet pentru o persoană foarte grasă. 2. Lamelă flexibilă fabricată din lamele cornoase de balenă (1) (sau din materiale plastice), care se întrebunează pentru a ține întinsă pânza corsetelor, gulerelor, umbrelor etc. Din fr. **baleine**, lat. **balaena**.

BALERIN, -**Ă**, *balerini*, -*e*, s.m. și f. Bărbat sau femeie care are ca profesiune baletul; baletist. Din fr. **ballerin**, *ballerine*, it. **ballerino**, *ballerina*.

BALET, *balete*, s.n. 1. Dans artistic figurativ executat după o compoziție muzicală. ♦ *Corp de balet* v. *corp*. ♦ Spectacol format din asemenea dansuri. 2. Ansamblu de balerini și balerine. Din fr. **ballet**, it. **balletto**.

BALETIST, -**Ă**, *baletisti*, -*ste*, s.m. și f. Balerin(ă). - **Balet** + suf. -*ist*.

BALISTĂ, *baliste*, s.f. Mașină de război folosită în antichitate la aruncarea de bolovani, de butuci etc. asupra (obiectivelor) dușmanului. Din lat. **ballista**, it. **balista**, fr. **baliste**.

BALISTIC, -**Ă**, *balistici*, -*ce*, adj., s.f. 1. Adj. Privitor la mișcarea proiectilelor în spațiu. ♦ *Curbă balistică* = traiectorie de proiectil. *Pendul balistic* = pendul de măsurare a vitezei proiectilelor. 2. S. f. Ramură a mecanicii teoretice care studiază legile mișcării unui corp greu sau ale unui proiectil aruncat sub un anumit unghi față de orizont. Din fr. **balistique**, it. **balistica**.

BALNEAR, -**Ă**, *balneari*, -*e*, adj. De băi; privitor la băile de mare. *Cură balneară*. Din fr. **balnéaire**, lat. **balnearius**.

BALNEO- Element de compunere însemnând "balnear", care servește la formarea de adjective. Din fr. **balneo**, lat. **balneum**.

BAMBUS, *bambuși*, s.m. Nume generic pentru plantele exotice arborescente cu tulpină lemnoasă, prevăzută cu noduri și goală pe dinăuntru (*Bambusa*). ♦ P. restr. Tulpina acestor plante utilizată ca lemn de construcție, vargă de pescuit etc. Din germ. **Bambus**, fr. **bambou**.

BANCĂ, *bânci*, s.f. 1. Întreprindere financiară care efectuează operații de plată și de credit (și organizează circulația bănească). ♦ *Bancă de organe* = serviciu medical care dispune de sânge pentru transfuzii, de cornee pentru transplantări etc. 2. (La unele jocuri de cărți) Sumă pe care bancherul (2) o ține în fața lui spre a plăți câștigurile celorlalți jucători. ♦ Expr. *A sări* (sau *a face să sară*) *banca* (în aer) = a câștiga un pot egal cu întreaga sumă pusă de bancher în joc. Din it. **banca**, fr. **banque**.

BANCAR, -**Ă**, *bancari*, -*e*, adj. Care aparține băncii (1), privitor la bancă. Din it. **bancario**, fr. **bancaire**.

BANCHER, *bancheri*, s.m. 1. Capitalist care, prin intermediul băncii (1), dă bani cu împrumut sau finanțează în schimbul unei dobânzi sau al unei părți din profit pe capitaliști sau instituțiile lor din industrie, comerț, agricultură etc.; proprietar sau mare acționar al unei bănci. 2. (La unele jocuri de cărți) Persoană care conduce jocul și dispune de o sumă suficientă de bani spre a acoperi mizele celorlalți jucători. Din fr. **banquier**, it. **banchiere**.

BANCNOTĂ, *bancnote*, s.f. Hârtie-monedă emisă de o bancă (1) și folosită ca mijloc de plată. Din germ. **Banknote**, fr. **bank-note**.

BANCO s.n. invar. (La jocul de bacara; în expr.) *A face banco* = a susține singur miza jocului împotriva băncii (2). Din fr., it. **banco**.

BANDĂ, *bande*, s.f. 1. Ceață, grup de răufăcători care acționează sub conducerea unui șef. ♦ (Glumeț) Grup de prieteni. 2. (Înv.) Ceață de soldați aflați sub aceeași bandieră. 3. Trupă de muzicanți, fanfară, taraf de lăutari. Din fr. **bande**, germ. **Bande**.

BANDIT, *bandiți*, s.m. Persoană care face parte dintr-o bandă de răufăcători; tâlhar, răufăcător, gangster. Din fr. **bandit**, it. **bandito**.

BANDITESC, -**EASCĂ**, *banditești*, adj. Tâlharesc. - **Bandit** + suf. -*esc*.

BANDITEȘTE adv. Ca bandiții; tâlhărește. - **Bandit** + suf. -*este*.

BARACAMENT, *baracamente*, s.n. Ansamblu de barăci. Din fr. **baraquement**, it. **baraccamento**.

BARBARIE, *barbarii*, s.f. 1. Stare primitivă de dezvoltare social-culturală. 2. Concepție, atitudine, comportare care dovedesc lipsă de respect, dispreț sau ură față de cultură și de civilizație; (concr.) faptă care rezultă dintr-o asemenea concepție; cruzime, sălbăcie. Din fr. **babarie**, lat. **barbaria**.

BARBARISM, *barbarisme*, s.n. Cuvânt împrumutat dintr-o limbă străină fără a fi necesar (și fără a se asimila în aceasta); cuvânt de jargon. Din fr. **barbarisme**, lat. **barbarismus**.

BARCAROLĂ, *barcarole*, s.f. Cântec al gondolierilor venețieni; compoziție muzicală cu caracter liric și mișcare ritmică, imitând unduirea valurilor sau cadența vâslelor. Din it. **barcarola**, fr. **barcarolle**.

BARD, *barzi*, s.m. (La vechii celti) Poet care compunea și recita cântece războinice și religioase. ♦ P. gener. Poet. Din fr. **barde**, lat. **bardus**.

BARITON, (1) s.n., (2) *baritoni*, s.m., (3) *baritoane*, s.n. 1. S.n. sg. Registru al vocii bărbătești, intermediar între tenor și bas. 2. S.m. Cântăreț a cărui voce se plasează în acest registru. 3. S.n. Instrument de alamă care are, într-o orchestră, un rol analog cu acela al baritonului (2) într-un cor. Din it. **baritono**, fr. **baryton**.

BARMAN, *barmani*, s.m. Persoană care servește la un bar (public). ♦ Proprietar al unui bar. – Din fr., engl. **barman**.

BARMANIȚĂ, *barmanițe*, s.f. Femeie care servește la un bar. – **Barman** + suf. -*iță*.

BAS, (1) s.n., (2) *bași*, s.m., (3) *basuri*, s.n. 1. S. n. sg. Registrul cel mai jos al vocii bărbătești; sunetul cel mai grav al unui acord muzical. 2. S. m. Cântăreț a cărui voce se plasează în acest registru; basist. 3. S. n. Instrument care deține în orchestră un rol analog cu acela al basului (2) într-un cor. Din it. **basso**, fr. **basse**.

BASCHETBAL s.n. Joc sportiv disputat între două echipe de câte cinci jucători, care marchează punctele făcând să treacă mingea prin coșul de sfoară împletită fixat de un panou înalt pe terenul echipei adverse; baschet. Din engl., fr. **basket-ball**.

BASCHETBALIST, -*Ă*, *baschetbaliști*, -*ste*, s.m. și f. Sportiv care practică baschetbalul. – **Baschetbal** + suf. -*ist*.

MINIBASCHETBALIST, -*Ă*, *minibaschetbaliști*, -*ste*, s.m. și f. Jucător de minibaschet. – **Mini-** + **baschetbalist**.

BASORELIEF, *basoreliefuri*, s.n. Lucrare de sculptură cu figuri scoase în relief pe un fond cu care fac corp comun. *Vâr.*: (înv.) **basoreliev**, (neobișnuit) **basrelief** s.n. 1. Din it. **bassorilievo**, fr. **bas-relief**.

BAZALT, *bazalturi*, s.n. Rocă vulcanică de culoare închisă, întrebuințată la construcții și la pavaje. Din fr. **basalte**, lat. **basaltus**.

BAZILICĂ, *bazilici*, s.f. 1. Biserică romano-catolică medievală, în formă de dreptunghi, împărțită în interior în trei părți prin șiruri de coloane; (*azi*) nume dat unei biserici sau unei catedrale impunătoare. 2. (La romani) Edificiu public cu interiorul împărțit, prin șiruri de coloane, în trei sau în cinci părți. Din fr. **basilique**, lat. **basilica**.

BEHAVIORISM s.n. Teorie care pune la baza psihologiei comportarea nediferențială a omului și animalului față de un stimul exterior organismului; comportamentism. Din engl. **behaviorism**, fr. **béhaviorisme**.

BELIGERANT, -*Ă*, *beligeranți*, -*te*, adj. (Adesea substantivat) Care se află în stare de război. *Armate beligerante*. Din fr. **belligérant**, lat. **belligerans**, -*ntis*.

NEBELIGERANT, -*Ă*, *nebeligeranți*, -*te*, adj. (Despre state, țări) Care manifestă o stare de nebeligeranță. – **Ne-** + **beligerant**. Cf. fr. non-belligerant.

BEMOL, *bemoli*, s.m. Semn grafic muzical (asemănător cu litera "b"), care arată că nota sau șirul de note de după el coboară cu un semiton. Din fr. **bémol**, it. **bemolle**.

BENEDICȚIUNE, *benedicțiuni*, s.f. (Bis.) Binecuvântare. Din lat. **benedictio**, -*onis*, fr. **bénédiction**.

BENEFICIAR, -*Ă*, *beneficiari*, -*e*, s.m. și f. Persoană, colectivitate sau instituție care are folos din ceva; destinatar al unor bunuri materiale sau al unor servicii. Din fr. **bénéficiaire**, lat. **beneficiarius**.

BENEFICIU, *beneficii*, s.n. Câștig, profit sau folos pe care-l are cineva din ceva; profit financiar al unei întreprinderi, reprezentând diferența dintre veniturile realizate și cheltuielile ocazionate de acestea. ♦ Expr. *Sub beneficiu de inventar* = în mod provizoriu, sub rezerva controlului ulterior. Din fr. **bénéfice**, lat. **beneficium**.

BENEVOL, -*Ă*, *benevoli*, -*e*, adj. Făcut de bunăvoie; facultativ. Din fr. **bénévole**, lat. **benefolus**.

BENIGN, -*Ă*, *benigni*, -*e*, adj. (Despre boli) Lipsit de gravitate; ușor. Din lat. **benignus**, fr. **bénin**, -*igne*.

BERIL, *beriluri*, s.n. Piatră prețioasă de diverse culori, reprezentând un silicat natural de beriliu și aluminiu. Din fr. **béryl**, lat. **beryllus**.

BERLINĂ, *berline*, s.f. (Înv.) 1. Trăsură mare închisă, asemănătoare cu cupeul, cu două banchete așezate față în față. 2. Autoturism cu două sau patru portiere și cu patru geamuri laterale. Din fr. **berline**, it. **berlina**.

BESTIAL, -*Ă*, *bestiali*, -*e*, adj. De bestie, ca de bestie; de o cruzime feroce; animalic, sălbatic, fioros. Din fr. **bestial**, lat. **bestialis**.

BIBLIOTECĂ, *bibliotece*, s.f. 1. Dulap sau mobilă specială cu rafturi de ținut cărți. 2. Încăpere, sală în care se păstrează și se citesc cărțile. 3. Colecție de cărți, periodice, foi volante, imprimate etc. ♦ Instituție care colecționează cărți, periodice etc. spre a le pune în mod organizat la dispoziția cititorilor. 4. Nume dat unei serii de cărți care prezintă caractere comune și sunt publicate de aceeași editură. Din fr. **bibliothèque**, lat. **bibliotheca**.

BICEPS, *biceps*, s.m. Mușchi cu extremitatea superioară despărțită în două ligamente; (în special) mușchiul dintre umăr și cot, care face să se îndoaie antebrațul. Din fr., lat. **biceps**.

BIENAL, -*Ă*, *bienali*, -*e*, adj. 1. Care durează doi ani. ♦ (Despre plante) Care dă recolte la doi ani după semănare. 2. Adj., s.f. (Întrunire, consfătuire etc.) Care are loc o dată la doi ani. Din fr. **biennal**, lat. **biennalis**.

BIFID, -*Ă*, *bifizi*, -*de*, adj. (Anat.; despre vase de sânge, canale etc.) Care este despărțit în două. Din fr. **bifide**, lat. **bifidus**.

BIFILAR, -**Ă**, *bifilari*, -e, adj. **1.** (Despre circuite) Format din două fire. **2.** (Tehn.; despre cabluri electrice) Format din doi conductori separați. Din fr. **bifilaire**, engl. **biphilar**.

BIGAM, -**Ă**, *bigami*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană care are două soții, respectiv doi soți; (persoană) culpabilă de a fi contractat două căsătorii paralele. Din fr. **bigame**, lat. **bigamus**.

BIKINI s.n. Costum feminin de baie, format dintr-un slip și dintr-un sutien de dimensiuni reduse. Din engl. **Bikini**, fr. **bikini**.

BILĂ, *bile*, s.f. (Anat.) Fiere. Din fr. **bile**, lat. **bilis**.

BILINGV, -**Ă**, *bilingvi*, -e, adj. **1.** Care utilizează în mod curent și la fel de bine două limbi. **2.** Scris în două limbi. Din fr. **bilingue**, lat. **bilinguis**.

BILIOS, -**OASĂ**, *bilioși*, -oase, adj. (Rar) Care suferă de un exces de secreție biliară; care are la bază o secreție biliară excesivă. ♦ *Temperament bilios* = temperament irascibil. Din fr. **bilieux**, lat. **biliosus**.

BINAR, -**Ă**, *binari*, -e, adj. **1.** Compus din două unități, din două elemente; care se divide în câte două elemente. **2.** (Despre plante) Cu organele dispuse perechi. **3.** (Mat.) A cărui bază este numărul doi. ♦ *Relație binară* = relație care are loc între doi termeni. Din fr. **binare**, lat. **binarius**.

BINARITATE s.f. (Mat.) Însușirea de a se diviza în două unități sau elemente. - **Binar** + suf. -itate.

BIOASTRONAUTIC, -**Ă**, *bioastronautici*, -ce, s.f., adj. **1.** S. f. Ramură a biologiei care studiază condițiile vieții în cosmos. **2.** Adj. De bioastronautică. Din germ. **Bioastronautik**, fr. **bioastronautique**.

BIODEGRADABIL, -**Ă**, *biodegradabili*, -e, adj. (Despre animale, produse chimice etc.). Care poate fi degradat de factori biologici. Din fr. **biodégradable**, engl. **biodegradable**.

BIOENERGETIC, -**Ă**, *bioenergetici*, -ce, s.f., adj. **1.** S. f. Ramură a biofizicii care studiază sursele energetice și transformările de energie la nivelul materiei vii. **2.** Adj. De bioenergetică. Din fr. **bioénergétique**, engl. **bioenergetics**.

BIOFIZICA s.f. Știință care se ocupă cu aplicările fizicii în biologie. Din fr. **biophysique**, rus. **биофизика**.

BIOLUMINESCENT, -**Ă**, *bioluminescenți*, -te, adj. (Despre organisme) Care produce lumină prin oxidări interne. Din fr., engl. **bioluminescent**.

BIOLUMINESCENȚĂ s.f. Proprietate a unor ființe vii de a fi bioluminescente; lumină produsă de organisme vii. [Var.: **bioluminiscentă** s.f.] Din fr., engl. **bioluminescence**.

BIOMASĂ, *biomase*, s.f. Masă de substanță organică raportată la o anumită unitate de suprafață și de timp. Din engl. **biomass**, fr. **biomasse**.

BIOMEDICAL, -**Ă**, *biomedicali*, -e, adj. De biomedicină. Din fr. **biomédical**, engl. **biomedical**.

BIOMETEOROLOGIE s.f. Studiu al influenței factorilor meteorologici asupra organismelor vii. Din fr. **biométéorologie**, engl. **biometeorology**.

BIOSATELIT, *biosateliți*, s.m. Satelit cu viețuitoare la bord. Din engl., fr. **biosatellite**.

BIOINTEZĂ, *biosinteze*, s.f. (Biol.) Sinteză a unui compus chimic care se produce în organism sau în contact cu celulele vii. Din fr. **biosynthèse**, engl. **biosynthesis**.

BIOTELEMETRIE s.f. Ramură a biologiei moderne care studiază organismele vii de la distanță cu ajutorul unor instrumente adecvate. Din fr. **biotélémétrie**, engl. **biotelemetry**.

BIOTIP, *biotipuri*, s.n. (Biol.) Grup de plante sau animale cu structură genetică. Din fr., engl. **biotype**.

BIOTIPOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază biotipurile. Din fr. **biotypologie**, engl. **biotypology**.

BIPARTIT, -**Ă**, *bipartiți*, -te, adj. Care este constituit din două părți. ♦ *convenție* (sau *înțelegere* etc.) *bipartiță* = convenție (sau *înțelegere* etc.) între două state, două partide etc. Din fr. **biparti**, lat. **bipartitus**.

BIPARTIȚIE, *bipartiții*, s.f. (Bot.) Diviziune în două părți. *Bipartiție a celulelor*. Din fr. **bipartition**, lat. **bipartitio**.

BIPED, -**Ă**, *bipezi*, -de, adj. (Adesea substantivat) Care stă sau umblă în două picioare. Din fr. **bipède**, lat. **bipes**, -edis.

BIREMĂ, *bireme*, s.f. Navă antică de război cu două rânduri de vâsle suprapuse. Din fr. **birème**, lat. **biremis**.

BIROU, *birouri*, s.n. **1.** Masă de scris (cu sertare și compartimente pentru hârtii, acte etc.) **2.** Local, parte dintr-un local sau încăpere în care lucrează o persoană sau un serviciu. ♦ Expr. (*A lucra, a rezolva* etc.) *din birou* = (a lucra, a rezolva etc.) fără a cunoaște realitățile, birocratic. **3.** Organul executiv și conducătorul activității curente a unei organizații de partid comunist sau muncitoresc sau a unei organizații de mase. ♦ *Birou politic* = organ al Comitetului Central al unui partid comunist sau muncitoresc, care conduce munca politică și organizatorică a partidului între două adunări plenare ale Comitetului Central. ♦ Grup de persoane alese de o adunare constituită ca să-i organizeze lucrările și să asigure buna lor desfășurare. Din fr. **bureau**, rus. **бюро**.

BIS, (1) adj. invar., (2) *bisuri*, s.n. **1.** Adj. invar. (Precedat de un număr) A doua oară; repetat. *Numărul 3 bis*. ♦ (Cu valoare de interjecție) Strigăt prin care spectatorii solicită repetarea unei părți dintr-un program artistic. **2.** S.n. Număr (II 2) prezentat la cererea publicului a doua oară sau ca supliment de program. Din fr., lat. **bis**.

BISECT, *bisecți*, adj. (În sintagma) *An bisect* = an de 366 de zile; an bisextil. Din fr. **bissexte**, lat. **bissexstus**.

BISEXTIL, *bisextili*, adj. (Rar, în sintagma) *An bisextil* = an bisect. Din fr. **bissextil**, lat. **bissextilis**.

BISULC, -**Ă**, *bisulci*, -ce, adj. (Despre animale) Care are copite despicate. Din fr. **bisulque**, lat. **bisulcus**.

BIT, *biți*, s.m. (Inform.) Unitate de măsură pentru cantitatea de informație (3) dintr-un semnal, corespunzător logaritmului în baza 2. Din engl., fr. **bit**.

BITUMINOS, -**OASĂ**, *bituminoși*, -*oase*, adj. Care este de natura bitumenului; care conține bitum sau bitumen. - După fr. **bitumineux**, lat. **bituminosus**.

BIZANTIN, -**Ă**, *bizantini*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S. m. și f. Locuitor din orașul Bizanț sau din Imperiul Bizantin. 2. Adj. Care se referă la Bizanț, care este propriu Bizanțului, din vremea împărăției bizantine. Din fr. **byzantin**, lat. **byzantinus**.

BIZON, *bizoni*, s.m. 1. Animal rumegător sălbatic din subfamilia bovinelor, cu fruntea mare, bombată, cu coarne scurte, cu umerii mai ridicați decât crupa, cu o coamă deasă (*Bison bison*). 2. Pielea tăbăcită a acestui animal; piele de vițel tăbăcită care imită pielea bizonului (1). Din fr., lat. **bison**.

BLAZER, *blazere*, s.n. Jachetă bărbătească din stofă, catifele etc. (cu buzunare aplicate). Din engl., fr. **blazer**.

BLENDĂ s.f. 1. Rocă lucioasă, de culoare gălbuie, brună sau neagră, reprezentând sulfura naturală de zinc. 2. (Cin.) Suprafață metalizată folosită pentru reflectarea și difuziunea luminii. Din germ. **Blende**, fr. **blende**.

BLOC, *blocuri*, s.n. 1. Bucată mare dintr-o materie solidă și grea, masă solidă dintr-o singură bucată. 2. Grămadă de lucruri considerate ca alcătuind o masă unică. ♦ *Bloc de desen* = grup de foi de hârtie de desenat, lipite între ele la una din margini și păstrate între două cartoare protectoare. ♦ Loc. adv. *În bloc* = împreună, laolaltă. 3. Clădire mare cu multe etaje; blochaus. 4. Alianță, înțelegere (între state, partide grupări etc.) pentru realizarea unor scopuri comune. 5. (În sintagma) *Bloc motor* = organ de motor în care se află cilindrii și pistoanele. 6. (Med.; în sintagmele) *Bloc cardiac* = tulburare a ritmului inimii, datorită blocării influxului nervos care străbate mușchiul cardiac. *Bloc operator* = parte componentă a serviciilor chirurgicale, cuprinzând sălile de operație și dependințele acestora. Din fr. **bloc**, (3) germ. **Block**[haus]

BOA s.m. invar. 1. Șarpe tropical, carnivor și neveninos, lung de câțiva metri, care-și ucide prada înainte de a o înghiți înolăcindu-se în jurul ei și sufocând-o (*Boa constrictor*). 2. Fâșie lungă de blană sau de pene, purtată altădată de femei în jurul gâtului. Din fr., lat. **boa**.

BOB, *boburi*, s.n. Sanie cu un rând suplimentar de tălpici în față, care, dirijate (cu ajutorul unui volan sau în alt mod), servesc la cotit. ♦ Sportul practicat cu acest fel de sanie; bobslei. Din engl., fr. **bob**[sleigh].

BOBER, *boberi*, s.m. Sportiv care practică bobsleiu. – **Bob** + suf. -*er*.

BOBSLEI s.n. Sport practicat cu bobul²; bob². Din engl., fr. **bobsleigh**.

BOLERO, *bolerouri*, s.n. 1. Haină femeiască scurtă până deasupra taliei, ca un ilic. 2. Numele unui dans național spaniol, care se dansează cu acompaniament

de chitară și castaniete; melodie după care se execută acest dans. Din fr. **boléro**, sp. **bolero**.

BOLȘEVIC, -**Ă**, *bolșevici*, -*ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al bolșevismului. 2. Adj. Care aparține bolșevismului sau bolșevicilor (1), privitor la bolșevism sau la bolșevici; propriu, caracteristic bolșevicilor sau bolșevismului. Din rus. **bol**"șevizm, fr. **bolchevik**.

BOLȘEVISM s.n. Curent de gândire politică comunistă, apărut în Rusia la începutul sec. XX. Din rus. **bol**"șevizm, fr. **bolchevisme**.

BOMBARDAMENT, *bombardamente*, s.n. Bombardare. Din fr. **bombardement**, it. **bombardamento**.

BONĂ, *bone*, s.f. Îngrijitoare angajată într-o familie pentru a crește copii și a-i învăța o limbă străină. Din fr. **bonne**, germ. **Bonne**.

BORA s.m. invar. Vânt puternic, uscat și rece, care bate iarna dinspre munte spre mare, mai ales pe coastele de nord-est ale Mării Adriatice și ale Mării Negre. Din it., fr. **bora**.

BORDEL, *bordeluri*, s.n. Casă în care se practică prostituția; lupanar. Din fr. **bordel**, it. **bordello**.

BOREAL, -**Ă**, *boreali*, -*e*, adj. Din emisfera nordică; septentrional. Din fr. **boréal**, lat. **borealis**.

BOVIN, -**Ă**, *bovini*, -*e*, adj., s.f. 1. Adj. De bou; din familia sau din speța bouului. 2. S.f. (la pl.) Subfamilie din familia rumegătoarelor, având ca tip bou; (și la sg.) animal care face parte din această subfamilie. Din fr. **bovin**, lat. **bovinus**.

BRACTEE, *bractee*, s.f. Frunzișoară erbacee sau membranoasă, verde sau divers colorată, care se află la baza florilor. Din fr. **bractée**, lat. **bractea**.

BRAHIAL, -**Ă**, *brahiali*, -*e*, adj. Care aparține brațelor, privitor la brațe. *Mușchi brahiali*. Din fr. **brachial**, lat. **brachialis**.

BRANHIE, *branchii*, s.f. Organ de respirație, extern sau intern, prezent la majoritatea animalelor acvatice (pești, raci etc.). Din fr. **branchie**, lat. **branchia**.

BRAV, -**Ă**, *bravi*, -*e*, adj., s.m. 1. Adj. Viteaz, curajos, îndrăzneț. 2. S.m. (Rar) Asasin, tâlhar (aflat de obicei în slujba unui potentat) care teroriza și omora pentru bani; spadasin plătit. Din fr. **brave**, it. **bravo**.

BRAVO interj. Exclamație de aprobare (totală), de laudă sau de apreciere (însoțită de aplauze); foarte bine, excelent, minunat. [Var.: (pop.) **brava**. (înv.) **bravos** interj.] Din fr., it. **bravo**.

BREC, *brecuri*, s.n. Trăsură ușoară cu patru roți, de obicei neacoperită, cu capra înaltă, având două bănci așezate față în față în lungul sau în latul trăsurii. Din fr., engl. **break**.

BREVIAR, *breviare*, s.n. 1. Lucrare în care sunt expuse sumar noțiuni, date etc. dintr-un anumit domeniu. 2. Carte care cuprinde slujbele și rugăciunile pe care preoții și călugării catolici trebuie să le facă sau să le rostescă la anumite ore din zi. Din fr. **bréviaire**, lat. **breviarium**.

BRICOLĂ, *bricole*, s.f. Mașină de război asemănătoare cu balista, folosită mai ales în evul mediu. Din fr. **bricole**, it. **briccola**.

BRIDGE s.n. Numele unui joc de cărți. Din fr., engl. **bridge**.

BRIDGIST, -*Ă*, *bridgiști*, -*ste*, s.m. și f. Jucător de bridge. - **Bridge** + suf. -*ist*.

BRIGADĂ, *brigăzi*, s.f. **1.** Mare unitate militară, formată dintr-un număr variabil de regimente, batalioane și divizioane. **2.** Formație (stabilă) de lucru, compusă din muncitori organizați adesea pe echipe și pe schimburi sau pe faze de operație, în vederea îndeplinirii unei sarcini de producție. **3.** (În sintagma) *Brigadă silvică* = subunitate silvică formată din unul sau din mai multe cantoane, și condusă de un brigadier silvic. **4.** (Ieșit din uz; în sintagma) *Brigadă artistică* = colectiv în cadrul mișcării artistice de amatori, care prezenta programe artistice (scurte) inspirate din viața colectivului din care făcea parte. Din fr. **brigade**, rus. **brigada**.

BRILIANT, *brilante*, s.n. **1.** Diamant șlefuit în dublă piramidă cu numeroase fațete pentru accentuarea reflexului luminii, folosit ca piatră prețioasă, montat în bijuterii. **2.** Numele celui mai mic corp de literă tipografică. Din fr. **brillant**, rus. **brilant**.

BRILÂNTEL, *brilânțele*, s.n. Diminutiv al lui *brilant*. - **Brilant** + suf. -*el*.

BRIO s.n. (În loc. adv.) *Cu brio* = **a)** cu multă însuflețire, vioi; **b)** în mod remarcabil, strălucit, excepțional. Din it., fr. **brio**.

BRONHIE, *bronhii*, s.f. Fiecare dintre cele două ramificații ale traheii prin care aerul ajunge în plămâni. Din fr. **bronche**, lat. **bronchia**.

BRONTOZAU, *brontozauri*, s.m. Gen de reptile uriașe din ordinul dinosaurienilor, cu capul mic, cu gâtul foarte lung, cu picioarele scurte, cilindrice, terminate cu câte cinci degete, care a trăit în era secundară. Din germ. **Brontosaurus**, fr. **brontosauare**.

BRUMOS, -*OASĂ*, *brumoși*, -*oase*, adj. (Livr.) Cefos, neguros. Din fr. **brumeux**, lat. **brumosus**.

BRUT, -*Ă*, *bruți*, -*te*, adj. **1.** Care se găsește în stare naturală, încă neprelucrat; care nu a fost încă transformat în produs finit. **2.** (Despre greutatea mărfurilor) Care este socotit împreună cu ambalajul, vasul etc. în care se află, din care nu s-a scăzut daraua; (despre un venit) care a fost socotit împreună cu cheltuielile, impozitele etc. aferente. Din lat. **brutus**, fr. **bruț**.

BUCOLIC, -*Ă*, *bucolici*, -*ce*, adj., s.f. **1.** Adj. De păstor, păstoresc, pastoral; *p. ext.* de la țară, cămpenesc, rustic, idilic. **2.** S.f. Mic poem pastoral; eglogă, idilă. Din fr. **bucolique**, lat. **bucolica**.

BUCOLISM s.n. Caracter bucolic. - **Bucol**[ic] + suf. -*ism*.

BUDINCĂ, *budinci*, s.f. **1.** Preparat culinar făcut din făină (sau paste făinoase), orez, ouă, lapte etc., adesea îndulcit, și copt în cuptor. **2.** Mâncare făcută din legume (taiate mărunț), brânză etc. coapte în cuptor. Din fr. **pudding**, *pouding*, engl. **pudding**.

BUGLA *bugle*, s.f. Trompetă din piele care emite un sunet mai moale și mai plăcut decât cel emis de corn.

♦ (La pl.) Nume generic dat instrumentelor de suflat din alamă. Din fr., engl. **bugle**.

BULĂ, *bule*, s.f. **1.** Bășică de aer sau de gaz aflată în masa unui lichid sau a unui solid. **2.** Sferă, glob (mic) de metal, de sticlă etc. **3.** (În antichitate și în evul mediu) Pecete de aur, de argint sau de plumb, care se atășa unui act pentru a-l autentifica; *p. ext.* act care purta o astfel de pecete. ♦ *Bulă papală* = act oficial emis de papi. Din fr. **bulle**, lat. **bullā**.

BULB, *bulbi*, s.m. **1.** Tulpină (subterană) a unor plante, alcătuită din frunze în formă de tunici sau solzi suprapuși (în care se depun substanțe de rezervă), cu un înveliș membranos uscat. **2.** (În sintagmele) *Bulb pilos* = partea terminală, umflată, a rădăcinii firului de păr. *Bulb rahidian* = segment interior al creierului, în forma unei umflături, situat între măduva spinării și protuberanța creierului. *Bulbii ochilor* = globii ochilor. *Bulb aortic* = dilatație a arterei aorte situată la ieșirea din inimă, existentă la pești și la batracieni. **3.** Obiect, umflătură etc. care are forma unui bulb (**1**). Din fr. **bulbe**, lat. **bulbus**.

BULBOS, -*OASĂ*, *bulboși*, -*oase*, adj. **1.** Care are bulb (**1**). **2.** De forma unui bulb (**1**). - **Bulb** + suf. -*os*.

BULDOZER, *buldozere*, s.n. **1.** Mașină alcătuită dintr-un tractor pe șenile, prevăzută în față cu o lamă puternică, folosită pentru săparea și nivelarea terenurilor, pentru transportarea pe distanțe mici a pământului, deszăpezirea șoselelor, etc. **2.** Presă orizontală de matrițat și de îndoit la cald. Din engl., fr. **bulldozer**, rus. **bul'dozer**.

BULDOZERIST, -*Ă*, *buldozeriști*, -*ste*, adj., s.m. (Muncitor calificat) care conduce un buldozer (**1**). - **Buldozer** + suf. -*ist*.

BULION, (**1, 2**) *bulionuri*, (**3**) *bulioane*, s.n. **1.** Pastă conservată de pătlăgele roșii. **2.** (Rar) Supă de carne fără zarzavat sau paste făinoase. **3.** Mediu lichid obținut din carne sau din vegetale și folosit pentru culturile de microorganisme. Din fr. **bouillon**, rus. **bulón**.

BULL-FINCH, *bull-finch-uri*, s.n. Obstacol la alergările de cai, care constă dintr-un zid cu nulele deasupra sau dintr-un zid de o anumită înălțime. Din fr., engl. **bull-finch**.

BURLESC, -*Ă*, *burlești*, adj., s.f. **1.** Adj. De un comic excesiv, grotesc, extravagant și adesea vulgar. ♦ *Teatru burlesc* = tip de teatru comic, caracterizat prin caricaturizare și parodiare. **2.** S.f. Compoziție muzicală de mici proporții, cu un pronunțat caracter umoristic. Din fr. **burlesque**, it. **burlesco**.

CABALĂ, (2) *cabale*, s.f. 1. Interpretare ebraică ezoterică și simbolică a Vechiului testament; doctrină bazată pe această interpretare. 2. Fig. Uneltire, intrigă. Din fr. **cabale**, germ. **Kabale**.

CABALIST, -**Ă**, *cabalisti*, -*ste*, s.m. și f. Persoană inițiată în cabală (1). Din fr. **cabaliste**, germ. **Kabalist**.

CADENȚĂ, *cadențe*, s.f. 1. Mișcare ritmică și uniformă; ritm. ♦ Loc. adv. *În cadență* = cu mișcări repetate la intervale egale. ♦ Numărul de lovituri pe care o armă de foc le trage pe minut. ♦ (Fiz.) Frecvență; viteză de repetare a unui fenomen. 2. Succesiune ritmică a unor unități poetice (picioare, silabe) accentuate, care produc un efect auditiv armonios. ♦ Succesiune de armonii care produc impresia unei încheieri într-o compoziție muzicală. 3. Pasaj mai mare de virtuozație solistică dintr-un concert instrumental, interpretat fără acompaniament. Din fr. **cadence**, it. **cadenza**.

CADET, *cadeți*, s.m. (Înv.) 1. Tânăr (fiu de nobil sau de ofițer) care se pregătește pentru cariera armelor. 2. Elev al unei școli militare. 3. Membru al unui partid din Rusia țaristă. Din fr. **cadet**, (3) rus. **kadet**. **CADRU**, *cadre*, s.n. I. 1. Ramă în care se fixează un tablou, o fotografie etc. ♦ Tablou, fotografie etc. înrămate ♦ Fig. Persoană foarte frumoasă. 2. Pervaz al unei uși sau al unei ferestre. ♦ Deschizătură a zidului ocupată de o ușă sau de o fereastră. ♦ Desen care înconjură, mărginește un text, o hartă, o fotografie etc. ♦ Porțiune a unei mărci poștale pe care este executat desenul. 3. Fig. Mediu, ambianță. ♦ Spațiu în limitele căruia este cuprinsă o imagine pe o peliculă cinematografică. 4. Fig. Limitele unei probleme, ale unui subiect, ale unei acțiuni etc.; *p. ext.* cuprinsul dintre aceste limite. 5. Schelet alcătuit din bare de lemn, de metal sau din grinzi de beton armat, care se întrebuințează la construcții; suport pentru diferite aparate. ♦ Schelet pe care sunt înfășurate conducte (electrice, radiofonice etc.) izolate. II. 1. (La pl.) Efectiv de bază al salariaților dintr-o întreprindere sau dintr-o instituție, dintr-un sindicat etc.; elementele de conducere și de comandă ale subunităților și unităților militare; *p. gener.* întregul efectiv al unei întreprinderi sau al unei instituții. ♦ (Rar.; la sg.) Persoană din efectivul unei întreprinderi sau instituții, dintr-o organizație etc. 2. (Îleșit din uz; la pl.) Subdiviziune în administrația internă a unei instituții, întreprinderi etc. care se ocupă cu angajarea personalului. (II 1.), cu evidența lui etc.; serviciul personal. ♦ (Astăzi rar; la pl.) Serviciu care se ocupă cu angajarea și evidența personalului unei întreprinderi, instituții etc. [Var.: (I 1.) **cadră** s.f.] Din fr. **cadre**, (II) rus. **kadri**.

CADUC, -**Ă**, *caduci*, -*ce*, adj. Lipsit de trăinicie; șubred, pieritor. ♦ (Despre frunze, flori etc.) Care cade înainte de vreme; care cade în fiecare an. ♦ (Despre acte cu valoare juridică) Care nu (mai) are putere legală. Din fr. **caduc**, lat. **caducus**.

CADUCEU, *caducee*, s.n. Sceptrul lui Hermes, reprezentat printr-un baston cu două aripiore în vârf, înconjurat de doi șerpi, care, în antichitatea greco-romană, simboliza pacea și comerțul. Din lat. **caduceum**, fr. **caducée**.

CAFEA, (2) *cafele*, s.f. 1. (Cu sens colectiv) Sămânța arborelui de cafea. 2. Băutură preparată din cafea (1) prăjită și rășnită sau dintr-un surrogat. Din tc. **kahve**, ngr. **kafēs**, fr. **café**.

CAFELUTĂ, *cafeleuțe*, s.f. 1. (Fam.) Diminutiv al lui *cafea* (2). 2. (La pl.) Numele a două varietăți de plante erbacee din familia leguminoaselor: a) plantă cu tulpina cilindrică ramificată, cu flori albe sau albastrii, cultivată pentru nutreț (*Lupinus albus*); b) plantă ornamentală cu flori mari, albe, cu pete albastre, dispuse în formă de spic (*Lupinus varius*). - **Cafea** + suf. -*eluță*.

CAFENIU, -**IE**, *cafenii*, adj. De culoarea cafelei prăjite. - **Cafea** + suf. -*iu* (după *castaniu*, *gâlbenui* etc.).

CALABREZ, -**Ă**, *calabrezi*, -*e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Calabriei sau este originară de acolo. 2. Care aparține Calabriei sau calabrezilor, privitor la Calabria sau la populația ei. Din it. **calabrese**, fr. **calabrais**.

CALAMITATE, *calamități*, s.f. Nenorocire mare, dezastru care lovește o colectivitate. ♦ Flagel. Din fr. **calamité**, lat. **calamitas**, -**atis**.

CALAMITAT, -**Ă**, *calamitați*, -*te*, adj. Care a suferit o calamitate. Din **calamitate** (derivat regresiv).

CALCANEU, *calcaneu*, s.n. Unul dintre cele două oase ce formează călcâiul. Din fr. **calcaneum**, lat. **calcaneum**.

CALCAR, *calcare*, s.n. Rocă sedimentară sau biogenă alcătuită din carbonat de calciu, de culoare albă, cenușie, roșie, neagră etc.; piatră-de-var. Din lat. **calcarium**, fr. **calcaire**.

CALCEDONIE, s.f. Varietate (colorată sau translucidă) de bioxid de siliciu natural, folosită ca piatră semiprețioasă, la confecționarea unor obiecte de artă, ca abraziv etc. Din fr. **calcédoine**, lat. **chalcodonius**.

CALCUL, (I) *calcule*, s.n., (II) *calculi*, s.m. I S.n. 1. Ansamblu de operații matematice făcute cu scopul de a găsi valoarea uneia sau a mai multor mărimi; socoteală. ♦ (În sintagmele) *Calcul grafic* = (Mat.) rezolvare a unor probleme cu ajutorul unor construcții geometrice. ♦ *Calcul logic* = ansamblu de operații prin care anumite expresii logice sunt derivate din alte expresii logice. 2. Plan, combinație, proiect, apreciere, socoteală. II. S.m. (Med.) Concrețiune de forma unei pietricele, rezultată din precipitarea sărurilor organice sau anorganice, care se formează în anumite organe interne; piatră. Din fr. **calcul**, lat. **calculus**.

ANTECALCUL, *antecalcule*, s.n. (Rar) Antecalculație. - **Ante-** + **calcul**.

ANTECALCULA, *antecalculez*, vb. I. Tranz. A calcula dinainte. Din **antecalcul**.

ANTECALCULARE, *antecalculări*, s.f. Acțiunea de a *antecalcula*. V. **antecalcula**.

ANTECALCULAT, -Ă, *antecalculați*, -te, adj. Care a fost calculat dinainte. - V. **antecalcula**.

POSTCALCUL, *postcalcule*, s.n. 1. Calculare a prețului de cost al unei lucrări pe baza cheltuielilor făcute; postcalculație. 2. Serviciu contabil dintr-o întreprindere care se ocupă cu postcalculul. - **Post**- + **calcul**.

CALCULA, *calculez*, vb. I. Tranz. A face un calcul (I), a socoti; a aprecia. ♦ A elabora planuri, proiecte etc. Din fr. **calculer**, lat. **calcolare**.

CALCULARE, *calculări*, s.f. Acțiunea de a *calcula*; calculație, socotire. V. **calcula**.

CALCULAT, -Ă, *calculați*, -te, adj. (Despre persoane) Chibzuit, socotit; preocupat de interesul personal. V. **calcula**.

PRECALCULA, *precalculez*, vb. I. Tranz. A calcula dinainte venituri, cheltuieli etc. - **Pre**- + **calcula**.

PRECALCULARE, *precalculări*, s.f. Acțiunea de a *precalcula*. V. **precalcula**.

PRECALCULAT, -Ă, *precalculați*, -te, adj. Care a fost calculat în prealabil. - **Pre**- + **calculat**.

TRANSCALCULARE s.f. Complex de operații necesare pentru calculul coordonatelor unui punct geodezic sau topografic într-un sistem de proiecție cartografică sau de axe de coordonate dat, luând ca bază aceste date dintr-un alt sistem și folosind relațiile matematice de legătură. - **Trans**- + **calcare**.

CALCULATOR, -OARE, *calculatori*, -oare, subst. 1. S.n. Tabel care cuprinde rezultatele unor calcule, folosit pentru simplificarea operațiilor; carte, broșură care cuprinde asemenea tabele. 2. S.n. (Și în sintagma *calculator electronic*) Ordinador, computer. ♦ *Calculator de buzunar* = calculator de dimensiuni foarte mici, destinat publicului larg pentru efectuarea unei game de probleme matematice limitate; (impr.) minicalculator. 3. S.m. și f. Persoană specializată în calcule, mai ales economice. Din fr. **calculateur**, lat. **calculator**.

MICROCALCULATOR, *microcalculatoare*, s.n. Calculator sau minicalculator simplu, ieftin, de mici dimensiuni, care folosește un singur limbaj și are lungimea cuvântului de 8-12 biți; microordinator, microcomputer. - **Micro** + **calculator**.

CALDEIRĂ, *caldeire*, s.f. (Geol.) 1. Depresiune în formă de câldare (de origine vulcanică). 2. Circ (3). Din fr., port. **caldeira**.

CALENDE s.f. pl. Numele primei zile a fiecărei luni la romani; zi întâi. ♦ Expr. *La calendele grecești* = niciodată (grecii neavând "calende"). Din lat. **calendae**, fr. **calendes**.

CALICIU, *calicii*, s.n. 1. (Bot.) Învelișul extern al florilor, alcătuit din sepalare libere sau unite. 2. Vas

liturgic de forma unei cupe; potir. 3. (Anat.) Zonă a rinichiului, prin care urina se scurge în bazinet. Din fr. **calice**, lat. **calyx**, -cis.

CALICO s.n. Pânză care imită pielea, folosită în legătoria de cărți. Din engl. **calico**, fr. **calicot**.

CALIFICA, *calific*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A dobândi sau a ajuta să dobândească un nivel adecvat de pregătire prin însușirea unor cunoștințe și deprinderi de specialitate (împreună cu recunoașterea oficială a acestei pregătiri). 2. Refl. A obține (în urma rezultatelor favorabile) dreptul de a participa la o etapă superioară într-o competiție sau într-o probă sportivă, culturală etc. 3. Tranz. A atribui unei ființe sau unui lucru o anumită calitate; a caracteriza; a numi. Din fr. **qualifier**, lat. **qualificare**.

CALIFICARE, *calificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *califica* și rezultatul ei; pregătire într-un anumit domeniu de activitate profesională; calificare. ♦ Etapă eliminatorie într-un concurs sau într-o competiție sportivă, pentru selectarea concurenților. V. **califica**.

CALIFICAT, -Ă, *calificați*, -te, adj. Care are sau cere pregătire specială într-un anumit domeniu de activitate. ♦ (Despre infracțiuni) Săvârșit în împrejurări speciale, bine precizate. V. **califica**.

CALIFICABIL, -Ă, *calificabili*, -e, adj. Care poate fi calificat. - **Califica** + suf. *-bil*. Cf. fr. *qualifiable*.

INCALIFICABIL, -Ă, *incalificabili*, -e, adj. Care nu poate fi calificat (atât e de rău); care întrece orice măsură. - **In**- + **calificabil**. Cf. fr. *inqualifiable*, it. *inqualificabile*.

DESCALIFICA, *descalific*, vb. I. Tranz. 1. A declara pe cineva nedemn de stima, de respectul altora (din cauza unei fapte reprobabile pe care a săvârșit-o); a dezona. 2. A elimina o persoană sau o echipă dintr-o competiție sportivă pentru abateri de la regulamentul sau pentru comportare nesportivă. 3. Refl. A-și pierde calificarea (profesională). - **Des**- + **califica**.

DESCALIFICARE, *descalificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *descalifica* și rezultatul ei. V. **descalifica**.

DESCALIFICAT, -Ă, *descalificați*, -te, adj. Care a suferit o descalficare; dezonorat. V. **descalifica**.

NECALIFICAT, -Ă, *necalificați*, -te, adj. Care nu este calificat. - **Ne**- + **calificat**.

POLICALIFICA, *policalific*, vb. I. Refl. A se califica în mai multe specialități. - **Poli**- + **califica**.

POLICALIFICARE s.f. Calificare în mai multe specialități. V. **policalifica**.

POLICALIFICAT, -Ă, *policalificați*, -te, adj. Calificat în mai multe specialități. V. **policalifica**.

RECALIFICA, *recalific*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) pregăti, a (se) instrui în vederea unei noi calificări profesionale; a da sau a obține o nouă calificare. - **Re**- + **califica**.

RECALIFICARE, *recalificări*, s.f. 1. Pregătire, instruire în vederea obținerii unei noi calificări profesionale, a unei noi meserii; calificare nou dobândită. 2. Probă suplimentară pe care o susține o persoană sau o echipă (care a ratat calificarea în prima tentativă făcută) pentru a se putea califica mai departe într-o competiție sportivă. V. **recalifica**.

CALIFICAȚIE, *calificații*, s.f. (Înv.) Calificare. Din fr. **qualification**, lat. **qualificatio**.

CALIFORNIU s.n. Element chimic radioactiv obținut pe cale sintetică. Din engl., fr. **californium**.

CALIGRAFIE s.f. Arta și deprinderea de a scrie frumos. ♦ Scriere frumoasă. ♦ Fel de scriere al cuiva. Din ngr. **kalligraphia**, fr. **calligraphie**.

CALITATE, *calități*, s.f. 1. Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri. 2. Însușire (bună sau rea), fel de a fi (bun sau rău); *p. restr.* caracteristică pozitivă, însușire bună. ♦ Loc. adj. *De calitate* = de calitate bună, de valoare. 3. Poziție, situație, titlu care conferă un drept. ♦ Loc. conj. *În calitate de...* = cu dreptul de..., fiind... 4. (La jocul de șah) Diferență de valoare între un turn și un nebul sau un cal. Din fr. **qualité**, lat. **qualitas**, -atis.

CALITATIV, -Ă, *calitativi*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care ține de calitate (1), de natura lucrurilor; privitor la calitate. ♦ *Analiză calitativă* = determinarea naturii chimice a unei substanțe; identificarea componentelor unei substanțe. Din fr. **qualitatif**, lat. **qualitativus**.

CALOMNIA, *calomniez*, vb. I. Tranz. A vorbi pe cineva de rău, a spune lucruri neadevărate despre cineva, a discredita pe cineva în onoarea sau reputația sa; a defăima, a bârbi, a cleveti, a huli, a ponegri. Din fr. **calomnier**, lat. **calumniari**.

CALOMNIERE, *calomnieri*, s.f. Faptul de a *calomnia*; defăimare, hulire, ponegrire. V. **calomnia**.

CALOMNIATOR, -OARE, *calomniatori*, -oare, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care calomniază; defăimător, huliitor, detractor. 2. Adj. Calomnios. Din fr. **calomniateur**, lat. **calumniator**.

CALOMNIE, *calomnii*, s.f. Afirmatie mincinoasă și tendențioasă făcută cu scopul de a discredita onoarea sau reputația cuiva; defăimare, clevetire. Din fr. **calomnie**, lat. **calumnia**.

CALOMNIOȘ, -OASĂ, *calomnioși*, -oase, adj. Care cuprinde o calomnie; defăimător, clevetitor, calomniator (2). Din fr. **calomnieux**, lat. **calumniosus**.

CALORIFIC, -Ă, *calorifici*, -ce, adj. Care produce căldură. ♦ *Putere calorifică* = cantitate de căldură dezvoltată de un kilogram de combustibil când arde complet. Din fr. **calorifique**, lat. **calorificus**.

CALOS, -OASĂ, *caloși*, -oase, adj. (Anat.) Care are îngroșări, întărituri. ♦ *Corp calos* = fascicul de fibre nervoase care unește cele două emisfere ale creierului mare. Din fr. **callex**, lat. **callosus**.

CALVAR, *calvaruri*, s.n. Chin, suferință, durere îndelungată; încercare grea. Din fr. **calvaire**, lat. **calvarium**.

CALVITIE s.f. (Livr.) Chelie, pleșuvie. Din fr. **calvitie**, lat. **calvities**.

CAMBIAL, -Ă, *cambiali*, -e, adj. Privitor la schimb, de schimb. Din it. **cambiale**, fr. **cambial**.

CAMBIU s.n. Țesut vegetal din zona generatoare, care asigură creșterea secundară în grosime a tulpinii și a rădăcinii. [Var.: **cambium** s.n.] Din germ. **Kambium**, fr. **cambium**.

CAMERA, *camere*, s.f. 1. 1. Încăpere într-o clădire; odaie. ♦ *Cameră mobilată* = cameră care se închiriază cu mobila proprietarului. *Cameră de lucru* = birou într-o casă particulară. *Muzică de cameră* = compoziție muzicală pentru un număr restrâns de instrumente. 2. Nume dat unor încăperi cu destinație specială: *cameră obscură* = a) încăpere neluminată în care se execută dezvoltarea, fixarea și alte operații fotografice; b) dispozitiv cu ajutorul căruia se obține pe un ecran (sau pe un clișeu) imaginea răsturnată a unui obiect; *cameră de comandă* = încăpere specială în care se efectuează în mod automat controlul și conducerea funcționării unei centrale sau stațiuni electrice; *cameră frigorifică* (sau *refrigerentă*) = încăpere izolată termic, în care se menține o temperatură mai joasă decât a mediului ambiant. 3. Spațiu în care se produce un proces tehnic; incintă care face parte integrantă dintr-un aparat, dintr-un instrument etc. sau care reprezintă instrumentul însuși: *cameră de combustie* = spațiu în care arde un combustibil într-un cazan cu aburi sau într-un motor cu ardere internă în vederea folosirii energiei gazelor rezultate; *camera cartușului* = partea dinapoi a țevii armelor de foc, unde se introduce cartușul și unde se produce explozia pulberii; *cameră de luat vederi* = aparat cu ajutorul căruia se obțin imaginile succesive ale obiectelor în mișcare pe pelicula cinematografică; *cameră de sunet* = aparat folosit pentru înregistrarea sunetelor pe o peliculă fotosensibilă în cinematografie; *cameră de transpunere* = aparat pentru înregistrarea optică a sunetelor pe film în cinematografie; *cameră de televiziune* sau *cameră videocaptoare* = aparat complex cu ajutorul căruia se realizează captarea imaginii și transpunerea ei în semnal video. 4. Tub de cauciuc unit la capete, care se umflă cu aer și care se așază înăuntrul anvelopei, pe roata unor vehicule; (la mingi de sport) balon de cauciuc situat înăuntrul anvelopei, care se umflă cu aer; *p. ext.* recipient cu pereți extensibili în care se introduce aer sub presiune. II. (Zool.; în sintagmele) *Cameră paleală* sau *camera mantalei* = spațiu cuprins între pereții mantalei și corpul moluștei. III. (Urmat de determinări) Parte componentă a organului legislativ în unele țări. Din it. **camera**, (pentru unele sensuri și) engl. **camera**, fr. **caméra**.

CAMERAL, -Ă, *camerali*, -e, adj. 1. Care aparține camerei reprezentative, privitor la camera reprezentativă. 2. (Muz.) De cameră. - **Cameră** + suf. -al.

CAMERAMAN, *cameramani*, s.m. Asistent al operatorului de imagine; *p. gener.* operator (secund) de imagine care mănuieste aparatul de filmat. [Var.: **camerman** s.m.] Din fr., engl. **cameraman**.

CAMPANELĂ, *campanele*, s.f. (Rar) Clopoțel. Din it. **campanella**, fr. **campanelle**.

CAMPANIE, *campanii*, s.f. 1. Totalitatea operațiilor executate de forțele armate ale unei țări sau de o parte a lor, pe un câmp de luptă, într-o anumită perioadă de timp, cu scopuri strategice parțiale. ♦ Loc. adj. *De campanie* = destinat să fie folosit pe front. *Pat de campanie* = pat care se poate strânge pentru a nu ocupa loc în timpul zilei sau pentru a fi mai ușor transportat. 2. Acțiune organizată după un anumit plan, în vederea realizării unor sarcini politice, sociale etc., într-o anumită perioadă de timp; *p. ext.* timpul cât durează această acțiune. *Campanie electorală. Campanie agricolă.* ♦ *Campanie de presă* = mobilizare a opiniei publice prin articole publicate în presă, în favoarea sau împotriva unei situații, unei cauze, unei persoane etc. Din fr. **campagne**, rus. **kampaniia**.

CAMPING, *campinguri*, s.n. Suprafață de teren (la șes, deal sau munte) pe care sunt instalate corturi sau baracamente pentru turiști. ♦ Faptul de a trăi în aer liber, sub cort. Din engl., fr. **camping**.

CANABIS s.n. 1. (Livr.) Căneapă indiană (*Cannabis indica*). 2. Stupefiant extras din canabis (1). Din fr., engl. **cannabis**.

CANAL, (1) *canaluri*, (1, 2, 3) *canale*, s.n. 1. Albie artificială sau amenajată care leagă între ele două mări, două fluviu, un râu cu un lac etc. și care servește la navigație, la irigație, la construcții hidrotehnice. ♦ Curs de apă îndiguit și drenat cu scopul de a-l face navigabil, de a preveni inundațiile etc. ♦ Cale de circulație pe apă (ținând loc de stradă) în orașele așezate la mare sau pe fluviu. ♦ Porțiune de mare situată între două țărmuri apropiate. 2. Conductă (construită din beton sau din tuburi îmbinate, din șanțuri sau rigole) destinată să transporte lichide, în diferite scopuri. 3. Formație organică în formă de tub, vas sau cale de comunicație în organismele animale sau vegetale (prin care circulă substanțele nutritive, secreții etc.). Din fr. **canal**, lat. **canalis**.

CANALAGIU, *canalagii*, s.m. Muncitor care lucrează la instalarea și la întreținerea canalizării. - Canal + suf. -*agiu*.

CANCER, *cancere*, s.n. 1. Termen general care denumește diverse forme de tumori maligne ce se caracterizează printr-o înmulțire excesivă a țesuturilor unor organe; neoplasm, rac. 2. Boală a plantelor provocată de unele ciuperci și bacterii parazite. 3. (În sintagmele) *Tropicalul Cancerului* = Tropical Racului. *Zodia Cancerului* = zodia Racului. 4. (Fig.) Flagel. Din fr., lat. **cancer**.

CANCEROGENEZĂ, *cancerogeneze*, s.f. (Med.) Carcinogeneză. - **Cancer** + **geneză**.

CANCEROS, -**OASĂ**, *canceroși*, -*oase*, adj. s.m. și f. 1. Adj. De cancer, privitor la cancer. 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de cancer. Din fr. **cancéreux**, it. **canceroso**.

CANDELĂ, *candele*, s.f. 1. Lampă cu ulei, care se pune la icoane sau la morminte sau care servea, în trecut, la iluminat. 2. Unitate de măsură pentru calcularea intensității unui izvor de lumină. 3. Stâlp rotund de lemn, întrebuințat pentru susținerea bolților unor tunel până la turnarea betonului. Din sl. **kanūdilo** sau ngr. **kandila**, (2) din fr. **candela**.

CANDELABRU, *candelabre*, s.n. Suport cu mai multe brațe (bogat ornamentat), pentru lumânări sau becuri electrice; policandru. Din fr. **candélabre**, lat. **candelabrum**.

CANDID, -**Ă**, *candizi*, -*de*, adj. Plin de candoare; curat, nevinovat, pur, neprihănit. Din fr. **candide**, lat. **candidus**.

CANDIDAT, -**Ă**, *candidați*, -*te*, s.m. și f. Persoană care candidează. Din fr. **candidat**, lat. **candidatus**.

CANDOARE s.f. Curățenie morală; nevinovăție. Din fr. **candeur**, lat. **candor**, -**oris**.

CANGRENA, pers. 3 *cangrenează*, vb. I. Refl. (Despre țesuturile unui organism animal) A face o cangrenă, a se distruge, a putrezi. [Var.: **gangrena** vb. I.] Din fr. **gangrener**, it. **cancrenare**.

CANGRENA, *cangrene*, s.f. Distrugere sau putrezire a unei părți din țesuturile unui organism. [Var.: **gangrenă** s.f.] Din fr. **gangrène**, lat. **gangraena**, it. **cancrena**.

CANICULĂ, *canicule*, s.f. 1. Perioadă în care steaua Sirius răsare și apune o dată cu soarele (22 iulie - 23 august). 2. Căldură dogoritoare specifică zilelor calde de vară; arșiță, zăpușeală, năduf. Din fr. **canicule**, lat. **canicula**.

CANICULAR, -**Ă**, *caniculari*, -*e*, adj. Privitor la caniculă, de caniculă; arzător, dogoritor, torid. Din fr. **caniculaire**, lat. **canicularis**.

CANIN, -**Ă**, *canini*, -*e*, adj., s.m. 1. Adj. De câine, privitor la câine; câinesc. *Rasă canină*. 2. S.m. Fiecare dintre dinții lungi și ascuțiți, așezați între dinții incisivi și premolari, foarte dezvoltati la animalele carnișiere. Din fr. **canin**, **canine**, lat. **caninus**.

CANION, *canioane*, s.n. Vale adâncă și foarte strâmtă, cu pereți abrupti și cu fundul îngust, prin care râurile curg vijelios, formând vârtejuri. Din fr. **cañon**, germ. **Cañon**.

CANIȚIE s.f. Albire totală sau parțială a părului. Din fr. **canitie**, lat. **canities**.

CANON, *canoane*, s.n. 1. Regulă, dogmă bisericească; tipici. ♦ Normă, regulă de conduită. ♦ Listă de texte sacre care se bucură de autoritate deplină în cadrul unei religii. 2. Pedeapsă dată de biserică la călcarea unui canon (1). ♦ Fig. Suferință, chin. 3. Nume dat cărților Vechiului și Noului Testament. 4. Regulă care face parte dintr-un ansamblu de procedee artistice specifice unei epoci; *p. ext.* regulă rigidă, formalistă. 5. Compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, intrând succesiv, execută împreună aceeași melodie. ♦ Cântare bisericească; *p. ext.* cântec; glas. 6. Literă de tipar, având corpul de 36 de puncte tipografice, cu care se tipăreau în trecut cărțile canonice. Din sl. **kanonŭ**, fr. **canon**, germ. **Kanon**.

CANONI, *canonesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Pop.) A (se) chinui. Din **canon**.

CANONEALĂ, *canoneli*, s.f. (Pop.) Caznă, trudă, chin - **Canoni** + suf. *-eală*.

CANONIC, -**Ă**, *canonici*, -*ce*, adj. În conformitate cu canoanele, privitor la canoane; canonial. ♦ *Drept canonic* = drept bisericesc. ♦ Recunoscut de biserică. Din fr. **canonique**, lat. **canonicus**.

ANTICANONIC, -**Ă**, *anticanonici*, -*ce*, adj. Împotriva canoanelor. - **Anti-** + **canonic**.

CANONICAT s.n. Demnitate de canonic. Din fr. **canonicat**, germ. **Kanonikat**.

CANONIZA, *canonizez*, vb. I. Tranz. A așeza, a pune, a trece o persoană decedată în rândul sfinților. Din fr. **canoniser**, lat. **canonizare**.

CANONIZARE, *canonizări*, s.f. Faptul de a *canoniza*. V. **canoniza**.

CANTARIDĂ, *cantaride*, s.f. Insectă din ordinul coleopterelor, verde-aurie, cu miros caracteristic, care atacă frasinul și liliacul și care este folosită în industria farmaceutică: gândacul-frasinului, gândac-de-frasin, cătel-de-frasin, cățelul-frasinului (*Lytta vesicatoria*). Din fr. **cantharide**, lat. **cantharis**, -**idis**.

CANTILENĂ, *cantilene*, s.f. 1. Cântec liric sau epic. 2. Melodie gravă, sentimentală, care se execută târâgănat. Din it. **cantilena**, fr. **cantilène**.

CANTITATE, *cantități*, s.f. 1. Câtine, număr, mărime. ♦ Expr. (Fam.) *Cantitate neglijabilă* = lucru (sau persoană) de mică importanță, de care nu trebuie să se țină seamă. 2. Proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr obținut dintr-o măsurare sau dintr-o numărare. 3. Ansamblul determinărilor care exprimă gradul de dezvoltare al însușirilor unui obiect susceptibile de a fi măsurate și traduse numeric. ♦ Însușire a obiectelor a cărei schimbare nu produce la început modificări radicale în calitatea lor, ci numai pregătește aceste modificări. 4. Durata rostirii unui sunet sau a unei silabe. Din fr. **quantité**, lat. **quantitas**, -**atis**.

CANULĂ, *canule*, s.f. Tub de sticlă sau de ebonită, întrebuințat în medicină în diferite operații chirurgicale sau pentru spălături interne. Din fr. **canule**, lat. **cannula**.

CAOLINIZARE, *caolinizări*, s.f. Proces chimic de transformare a unor roci în caolin. - După fr., engl. **kaolinisation**.

CAPABIL, -**Ă**, *capabili*, -*e*, adj. (Urmărit de determinări introduse prin prep. "de") Care este în stare, care are posibilitatea de a săvârși ceva; apt pentru ceva. ♦ Înzestrat, valoros, destoinic. Din fr. **capable**, lat. **capabilis**.

CAPACITATE, *capacități*, s.f. 1. Volum al unui recipient. 2. Însușirea de a fi încăpător; mărime care reprezintă cantitatea maximă de materii sau de energie pe care o poate acumula un corp, un sistem etc. ♦ *Măsură de capacitate* = măsuri cu care se determină volumul lichidelor, al cerealelor etc. 3. Posibilitatea pe care o are un corp, un sistem etc. de a acumula o cantitate de materii sau de energie. 4. Posibilitatea de a lucra într-un domeniu, de a realiza

ceva. ♦ Posibilitatea, însușirea morală sau intelectuală a cuiva; aptitudine. ♦ Persoană capabilă.

5. Însușirea de a face acte juridice valabile. Din fr. **capacité**, lat. **capacitas**, -**atis**.

CAPILAR, -**Ă**, *capilari*, -*e*, adj. 1. Subțire, fin, îngust. ♦ *Vase capilare* (și substantivat, n. pl.) = cele mai mici vase de sânge, care servesc la hrănirea țesuturilor și stabilesc legătura între vene și artere. 2. Care aparține capilarității, privitor la capilaritate. ♦ *Tub capilar* = tub îngust în care se manifestă fenomenele de capilaritate. Din fr. **capillaire**, lat. **capillaris**.

CAPITAL, (1) *capitaluri*, s.n. 1. Avuție sub formă de bani, de mărfuri, de bunuri materiale în genere. 2. Bani, sumă (mare) de bani (investiți într-o afacere). ♦ *Capital de cunoștințe* = suma cunoștințelor pe care le posedă cineva; experiență. Din fr. **capital**, germ. **Kapital**.

CAPITOLIN, -**Ă**, *capitolini*, -*e*, adj. Care aparține Capitolului, privitor la Capitoliu. Din fr. **capitolin**, lat. **capitolinus**.

CAPITUL, *capitule*, s.n. Inflorescență al cărei receptacul este întins ca un taler, purtând numeroase flori apropiate unele de altele. Din fr. **capitule**, lat. **capitulum**.

CAPITULA, *capitulez*, vb. I. Intrans. (Despre o armată, p. ext. despre un stat) A înceta ostilitățile și a se preda învingătorului, în condițiile dictate de acesta. ♦ Fig. (Despre oameni) A da înapoi în fața piedicilor sau a greutăților; a nu mai continua o acțiune, o discuție; a ceda. Din fr. **capituler**, lat. **capitulare**.

CAPITULARE, *capitulări*, s.f. Acțiunea de a *capitula* și rezultatul ei. V. **capitula**.

CAPOC s.n. Fibră vegetală asemănătoare cu lâna, dar cu o rezistență redusă, obținută din fructul unui arbore exotic (*Ceiba pentandra*) și folosită ca umplutură la saltele, la plăpumi, la centurile de salvare etc. Din fr. **kapok**, **capoc**, engl. **kapok**.

CAPRICIOS, -**OASĂ**, *capricioși*, -*oase*, adj. Cu manifestări inegale și neașteptate, cu toane; inconstant, schimbător. ♦ (Despre lucruri) Neobișnuit, ciudat. *Formele capricioase ale unui turn*. Var.: (înv.) **caprițios**, -**oasă** adj.] Din fr. **capricieux**, it. **capriccioso**.

CAPRICIU, *capricii*, s.n. 1. Dorință trecătoare, adesea extravagantă, manifestată cu încăpățănare; gust schimbător, neașteptat; toană, farafastăcuri (2), bâzdac. 2. Compoziție muzicală instrumentală fără formă precisă, cu caracter de improvizație, cu treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta. [Var.: (înv.) **capriț** s.n.] Din fr. **caprice**, **capriccio**, it. **capriccio**.

CAPRICORN s.n. Numele unei constelații zodiacale din emisfera australă. ♦ (În sintagma) *Tropicul Capricornului* = paralelă aflată la 23° 27' 27" latitudine sudică. ♦ Unul dintre semnele zodiacului (reprezentat printr-un țap). Din fr. **capricorne**, lat. **capricornus**.

CAPRIN, -**Ă**, *caprini*, -*e*, s.f., adj. 1. S.f. (La pl.) Subdiviziune a familiei rumegătoarelor, care are ca tip capra; (și la sg.) animal care aparține acestei

subdiviziuni. **2.** Adj. Care aparține caprinelor (1), privitor la caprine. Din fr. **caprin**, lat. **caprinus**.

CAPSULĂ, *capsule*, s.f. **1.** Tip de fruct uscat, uneori divizat în mai multe loji și având numeroase semințe, care, la maturitate, se deschide de la sine, punând semințele în libertate; măciucă (3), măciulie (2). **2.** Înveliș al unor organe și organisme inferioare. *Capsulă bacteriană*. **3.** Mic înveliș solubil, făcut din amidon, gelatină sau cheratină, care conține diferite medicamente pulverulente cu gust neplăcut, pentru a putea fi înghițite mai ușor. **4.** Vas făcut dintr-un material rezistent la căldură, în care se încălzește, în laborator, diverse substanțe; capsă (3). **5.** Mic cilindru metalic care conține bioxid de carbon sub presiune, servind la prepararea unei băuturi gazoase în sifoane speciale. **6.** Cutie cu capac care se deformează sub acțiunea variațiilor presiunii atmosferice (constituind partea sensibilă a unor barometre). **7.** (În sintagma) *Capsulă telefonică* = cutiută care conține (într-un aparat telefonic) un microfon sau un receptor. **8.** Capac de tinichea cu care se astupă sticlele de bere, de apă minerală etc. **9.** (În sintagma) *Capsulă cosmică* = compartiment etanșeizat al navei spațiale capabil să se desprindă de restul vehiculului și să coboare pe un corp cosmic. Din fr. **capsule**, lat. **capsula**.

CAPTA, *captez*, vb. I. Tranz. A aduna, a colecta lichide sau gaze într-un tub, într-un rezervor, într-un bazin etc. ♦ A intercepta, a izbui să audă ceva. ♦ Fig. A atrage, a ademeni pe cineva; a încerca să obțină, să câștige ceva printr-un anumit mijloc. Din fr. **capter**, lat. **captare**.

CAPTABIL, -Ă, *captabili*, -e, adj. Care poate fi captat. - **Capta** + suf. -*bil*.

CAPTARE, *captări*, s.f. Acțiunea de a *capta*; captație. ♦ *Captare a sunetului* = ansamblul de operații care asigură transformarea informațiilor sonore în semnale electrice. ♦ Ansamblul amenajărilor, construcțiilor și instalațiilor necesare pentru operația de captare a unui fluid. V. **capta**.

CAPTAT, -Ă, *captați*, -te, adj. (Despre lichide, gaze) Adunat, colectat într-un rezervor, într-un bazin etc. V. **capta**.

CAPTATOR, *captatoare*, s.n. **1.** Dispozitiv care servește la captare. ♦ *Captator solar* = instalație pentru captarea și transformarea energiei solare în energie termică sau electrică. **2.** Dispozitiv montat pe vehicule cu tracțiune electrică pentru a realiza un contact alunecător cu firul aerian de contact. - **Capta** + suf. -*tor*.

CAPTAȚIE, *captații*, s.f. (Rar) Captare. ♦ Uneltiri viclene întreprinse în scopul obținerii, printr-un act juridic, a anumitor foloase pentru cineva în dauna altcuiva. Din fr. **captation**, lat. **captatio**.

CAPTIV, -Ă, *captivi*, -e, adj. Prins și lipsit de libertate; prizonier; prins (1). ♦ *Balon captiv* = balon legat prin cabluri de un punct de pe sol. Din fr. **captif**, lat. **captivus**.

CAPTIVITATE s.f. Faptul de a fi captiv; starea în care se află un om captiv; prizonierat. Din fr. **captivité**, lat. **captivitas**, -*atis*.

CAPTURĂ, *capturi*, s.f. **1.** Bunuri materiale capturate de la inamic. **2.** (Rar) Capturare. Din fr. **capture**, lat. **captura**.

CARACTER, *caractere*, s.n. **1.** Ansamblul însușirilor fundamentale psihice-morale ale unei persoane, care se manifestă în modul de comportare, în ideile și în acțiunile sale. ♦ Personalitate morală fermă. ♦ Însușire morală care se manifestă prin perseverență, voință fermă și corectitudine. *Om de caracter*. **2.** Individualitate care prezintă trăsături psihice complexe, zugrăvită într-o operă literară. ♦ *Comedie de caracter* = comedie în care intriga ia naștere din conflictul dintre caracterele contradictorii ale personajelor. *Dans de caractère* = formă prelucrată pentru scenă a dansurilor populare. **3.** Trăsătură distinctivă care constituie specificul unui lucru, al unui fenomen etc. Însușire, particularitate a unui organism. *Caractere moștenite* (sau *ereditare*) și *caractere dobândite* (sau *neereditare*). **4.** Caracteristică a unui ansamblu de litere, cifre, accente și semne de tipar din aceeași familie și din același corp. Din fr. **caractère**, lat. **character**.

CARACTRON, *caractroane*, s.n. (Electron.) Tub catodic utilizat în afișarea rapidă a literelor sau cifrelor pe ecranul său. Din fr., engl. **caractron**.

CARAFĂ, *carafe*, s.f. Sticlă cu gâtul lung și cu partea de jos bombată. ♦ Conținutul unei astfel de sticle. [Var.: **garafă** s.f.] Din ngr. **karáfa**, fr. **carafe**, it. **caraffa**.

CARAVELĂ, *caravele*, s.f. Corabie cu pânze, rapidă, folosită în trecut (de spanioli și de portughezi) pentru călătorii lungi. Din it. **caravella**, fr. **caravelle**. **CARBON** s.n. Element chimic, metaloid foarte răspândit în natură, component de bază al tuturor substanțelor organice, care se găsește în cărbuni, în petrol, în gaze etc., iar în stare elementară în diamant, în grafit și în cărbunele negru. ♦ *Carbon 14* = izotop radioactiv al carbonului, care ia naștere în atmosferă și care servește la stabilirea vârstei vestigiilor materiale. (*Hârtie-carbon* = hârtie subțire acoperită pe una dintre fețe cu o substanță chimică de culoare închisă, întrebuințată în dactilografie, cartografie etc. la scoaterea de copii; indigo, plumbagină. Din fr. **carbone**, lat. **carbo**, -*onis*.

CARCINOGENEZĂ, *carcinogeneze*, s.f. (Med.) Proces de formare a tumorilor canceroase; cancerogeneză. Din fr. **carcinogénese**, engl. **carcinogenesis**.

CARDIAC, -Ă, *cardiaci*, -*ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține inimii, privitor la inimă. **2.** S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de o boală de inimă. Din fr. **cardiaque**, lat. **cardiacus**.

CARDIGAN, *cardigane*, s.n. (Rar) Jachetă (bărbătească) tricotată, cu mâneci largi, încheiată cu nasturi în față. Din fr., engl. **cardigan**.

CARDINAL, -Ă, *cardinali*, -*e*, adj., s.m. **1.** Adj. Principal, esențial, fundamental. ♦ *Punct cardinal* = fiecare dintre cele patru direcții principale ale

orizontului, care ajută la determinarea poziției unui punct de pe glob. **Numeral cardinal** = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc. **II.** S.m. Titlu din ierarhia bisericii catolice, purtat de înalții demnitari care alcătuiesc consiliul papei și dintre care se alege noul papă; persoană care poartă acest titlu. ♦ (Adjectival; în sintagma) **Roșu cardinal** = roșu purpuriu. Din fr. **cardinal**, lat. **cardinalis**.

CARDINALAT s.n. (Rar) Demnitatea de cardinal (**II**). Din fr. **cardinalat**, lat. **cardinalatus**.

CARENA, *carenez*, vb. I. Tranz. **1.** A repara carena unei nave. ♦ A așeza o navă pe o coastă pentru a o repara. **2.** A acoperi cu tablă suprafața exterioară a unui vehicul de mare viteză. Din fr. **caréner**, lat. **carenare**.

CARENĂ, *carene*, s.f. **1.** Partea exterioară a corpului unei nave, care se găsește sub linia de plutire. **2.** Proeminență prelungită a unor organe. *Carena sternului la păsări*. **3.** (Bot.) Structură în corola leguminoaselor alcătuită din două petale inferioare care cresc unite. Din fr. **carène**, it. **carena**.

CARENȚĂ, *carețe*, s.f. Lipsă, deficiență; neglijență. Din fr. **carence**, lat. **carentia**.

CARIATIDĂ, *cariatide*, s.f. Statuie reprezentând o femeie care susține, ca o coloană, cornișa unui acoperiș, o intrare etc. Din fr. **cariatide**, lat. **caryatides**.

CARIE, *carii*, s.f. **1.** Leziune de natură microbiană sau chimică a dinților, a oaselor și care, prin evoluție, formează o cavitate. **2.** Defect superficial al pieselor turnate, sub forma unor canale cu margini neregulate. Din fr. **carie**, lat. **caries**.

CARIOLĂ, *cariole*, s.f. Trăsură ușoară cu două roți, cu suspensie pe arcuri, trasă de un cal. Din fr. **carriole**, it. **carriola**.

CARIATATE s.f. Atitudine miloasă, plină de generozitate față de cineva; filantropie. ♦ *Soră de caritate* = soră de ocrotire; infirmieră. Din fr. **charité**, lat. **caritas**, -atis.

CARNIVOR, -**Ă**, *carnivori*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. Care se hrănește mai ales cu carne. ♦ *Plante carnivore* = grup restrâns de plante care, pe lângă nutriția normală (asimilația clorofiliană), au însușirea de a se hrăni cu animale (insecte, viermi etc.) **2.** S.n. (La pl.) Ordin din clasa mamiferelor care se hrănesc mai ales cu carne, având carasiere și canini lungi și ascuțiți; (și la sg.) animal din acest ordin. Din fr. **carnivore**, lat. **carnivorus**.

CAROTEN s.n. Pigment roșu-portocaliu care se găsește în unele vegetale și în unele produse animale. [Var.: **carotină** s.f.] Din fr. **carotène**, germ. **Karotin**.

CARP s.n. Grup de opt oase mici care alcătuiesc scheletul încheieturii mâinii, articulându-se cu oasele antebrăului și metacarpului. Din fr. **carpe**, lat. **carpus**.

CARPOFOR, *carporori*, s.m. Peduncul care susține fructul. Din fr. **carpophore**, germ. **Karpophor**.

CART, *carturi*, s.n. Automobil de curse mic, cu caroseria și partea mecanică simplificate și viteza

redușă; automobil de acest tip folosit de copii în unele jocuri sportive. [Scris și: **kart**] Din engl., fr. **kart**.

CARTĂ, *carte*, s.f. **1.** Nume dat (în evul mediu) actelor destinate a consemna unele privilegii și libertăți fundamentale ale unor clase sau pături sociale și a servi drept constituție unui stat. **2.** Manifest cuprinzând revendicările unei organizații politice, sociale, profesionale etc. **3.** Act care stă la baza organizării și funcționării unei organizații internaționale. *Carta Organizației Națiunilor Unite*. Din fr. **charte**, lat. **charta**.

CARTE, *cărți*, s.f. **1.** (Urmărit de determinări introduse prin prep. "de") Carnet cu date personale, care atestă sau conferă unei persoane anumite drepturi. *Carte de membru*. ♦ *Carte de muncă* = carnet de muncă. **2.** Bucată de carton, cu însemnări scrise sau tipărite, căreia i se dau diferite întrebuințări: pentru corespondență (*carte poștală*), ca permis de intrare la un concert, la o bibliotecă (*carte de intrare*), indicând numele (profesiunea, adresa etc.) unei persoane (*carte de vizită*) etc. ♦ Fiecare din cele 52 sau 32 de cartoane dreptunghiulare, diferențiate după culorile, semnele și figurile imprimate pe ele și întrebuințate la anumite jocuri de noroc. ♦ Expr. *A da cărțile pe față* = a-și arăta gândurile sau planurile, a spune adevărul. *A(-și) juca ultima carte* = a face o ultimă încercare (riscând) în vederea atingerii unui scop. *A juca cartea cea mare* = a depune toate eforturile și a se avânta cu toate riscurile într-o confruntare (desperată) în scopul atingerii unui ideal. *A da în cărți* = A pretinde ca ghește viitorul cu ajutorul cărților de joc. Din fr. **carte**.

CARTEL, *carteluri*, s.n. **1.** Uniune monopolistă în care mai multe întreprinderi din aceeași ramură de producție încheie o convenție, stabilind prețurile, condițiile de vânzare și de aprovizionare, termenele de plată, cantitatea de mărfuri ce urmează să o producă fiecare și își împart piețele de desfacere, în vederea limitării sau eliminării concurenței. **2.** Coaliție între două sau mai multe partide, organizații etc. **3.** (Înv.) Convenție scrisă între state, pentru schimbul sau răscumpărarea prizonierilor. Din fr., engl. **cartel**.

CARTELA, *cartelez*, vb. I. Refl. (Despre întreprinderi, partide politice etc.) A se reuni, a intra într-un cartel. Din **cartel**.

CARTELARE, *cartelări*, s.f. Acțiunea de a se cartela. V. **cartela**.

CARTELAT, -**Ă**, *cartelați*, -te, adj. Reunit într-un cartel. V. **cartela**.

CARTILAGINOS, -**OASĂ**, *cartilaginoși*, -oase, adj. Format din cartilaje, cu cartilaje. Din fr. **cartilagineux**, lat. **cartilaginosus**.

CARTING s.n. Cursă sportivă practică cu cartul. Din engl., fr. **karting**.

CARTISM s.n. Mișcare a muncitorilor englezi, desfășurată în deceniile 4 și 5 ale sec. XIX, cu scopul de a obține satisfacerea unor revendicări economice și politice. Din engl. **Chartism**, fr. **chartisme**

CASATĂ, *casate*, s.f. Specialitate de cofetărie formată din diverse feluri de înghețată, dispuse în straturi. Din it. **cassata**, fr. **cassate**.

CASETĂ, *casete*, s.f. 1. Cutie în care se păstrează bani sau mici obiecte (prețioase) sau care protejează anumite elemente ale unui sistem tehnic. ♦ Cutie de lemn sau de metal cu un perete mobil, unde se introduce placa sau filmul pe care se fotografiază. 2. Cutie anexă a camerelor de luat vederi, în interiorul căreia se află pelicula cinematografică. 3. Despărțitură a unei case tipografice. 4. Anunț cu chener, folosit la tipărirea numerelor și adreselor, în anuare, cărți de telefon etc. 5. Indicație pusă, de obicei, la sfârșitul unei cărți și care cuprinde anumite date privitoare la lucrare (data culegerii, a tipării etc.). 6. Construcție standardizată compactă din material plastic, în care se află montată banda magnetică (subțire și îngustă). ♦ *Casetă video* = videocasetă. 7. (Med.) Partea metalică a punții protetice dentare. Din it. **cassetta**, fr. **cassette**.

CASETOFON, *casetofone*, s.n. Magnetofon (portabil) cu benzi magnetice introduse în casete. Din **casetă** (după *magnetofon*, *microfon*, *gramofon* etc.).

MINICASETOFON, *minicasetofone*, s.n. Casetofon portabil de mici dimensiuni la care se folosesc numai casete preînregistrate, ascultate în căști; walkman. - **Mini-** + **casetofon**.

RADIOCASETOFON, *radiocasetofone*, s.n. Aparat care încorporează un radioreceptor și un casetofon. - **Radio** + **casetofon**.

VIDEOCASETOFON, *videocasetofone*, s.n. Aparat pentru înregistrarea și redarea videocasetelor. **Video-** + **casetofon**.

CAȘEXIE s.f. Stare generală proastă a organismului, comună mai multor boli, care se manifestă prin tulburarea funcțiilor organismului, prin slăbire și anemie extremă, prin scăderea temperaturii corpului etc. Din fr. **cachexie**, lat. **cachexia**.

CASTOR, (1) *castori*, s.m., (2) s.n. 1. S.m. Mamifer rozător semiacvatic, lung de circa 85 cm, cu labele din spate palmate și cu coada lățită, care trăiește în colonii, clădindu-și cu măiestrie cuibul pe malul apelor; biber (*Castor canadensis*). 2. S.n. Blana castorului (1). ♦ Postav făcut din părul acestui animal. Din fr., lat. **castor**.

CASTRA, *castréz*, vb. I. Tranz. A extirpa, terapeutic sau accidental, glandele sexuale, provocând sterilitatea; a emasca, a jugăni. Din lat. **castrare**, fr. **castrér**.

CASTRARE, *castrări*, s.f. Acțiunea de a *castra*; castrație; emasculație, evirație, jugănire. ♦ *Castrare radiologică* = suprimare funcțională a glandelor sexuale cu ajutorul razelor X. ♦ *Castrarea plantelor* = înlăturare a staminelor, a inflorescenței masculine sau a indivizilor masculi. V. **castra**.

CASTRAT, -**Ă**, *castrați*, -*te*, adj. (Despre masculi) Căruia i-au fost extirpate glandele genitale; (pop.) jugănit. V. **castra**.

CATACLAZĂ, *cataclaze*, s.f. Zdrobire totală sau parțială a minereurilor componente din roci sub acțiunea proceselor dinamice din scoarța pământului. Din fr. **cataclase**, germ. **Kataklase**.

CATACLISM, *cataclisme*, s.n. Schimbare bruscă în caracterul și în condițiile naturii și ale vieții pe pământ, sub influența unor procese atmosferice, tectonice sau vulcanice nimicitoare. ♦ Fig. Răsturnare bruscă, distrugătoare, în viața socială. Din fr. **cataclysm**, lat. **cataclysmos**.

CATACOMBĂ, *catacombe*, s.f. Galerie subterană, naturală sau artificială, care servea primilor creștini drept refugiu, loc de cult și de înmormântare; *p. gener.* orice subterană în formă de coridor lung și îngust. Din fr. **catacombe**, it. **catacomba**.

CATAFALC, *catafalcuri*, s.n. Postament înalt pe care se așază sicriul unui mort sau, la comemorări, efigia unei persoane defuncte. Din fr. **catafalque**, germ. **Katafalk**.

CATAHREZĂ, *catahreze*, s.f. Figură de stil care constă în transferarea înțelesului unui cuvânt asupra altui cuvânt cu înțeles apropiat. Din fr. **catachrèse**, lat. **catachresis**.

CATALEPSIE s.f. Stare patologică care apare în unele boli psihice și care se caracterizează printr-o rigiditate bruscă a mușchilor și printr-o tulburare a funcțiilor cerebrale. Din fr. **catalepsie**, lat. **catalepsis**.

CATALEPTIC, -**Ă**, *cataleptici*, -*ce*, adj. Privitor la catalepsie, de catalepsie; atins de catalepsie. Din fr. **cataleptique**, lat. **catalepticus**.

CATALOG, *cataloge*, s.n. Listă, caiet, registru, sistem de fișe etc. care conține o înșirare metodică, după anumite criterii și cu anumite scopuri, de nume de ființe sau de obiecte, titluri de cărți etc. Din fr. **catalogue**, lat. **catalogus**.

CATAPULTĂ, *catapulse*, s.f. 1. Mașină de război, folosită mai ales la atacul cetăților, care servea, în antichitate și la începutul evului mediu, la aruncarea pietrelor sau a butoaielor cu substanțe inflamabile asupra inamicului. 2. Dispozitiv pentru lansarea unei aeronave care, la decolare, trebuie să atingă o viteză mare pe un spațiu redus. 3. Dispozitiv pentru aruncarea din avion a pilotului împreună cu scaunul sau cu cabina, în vederea parașutării lui în caz de pericol. Din fr. **catapulse**, lat. **cataputla**.

CATAR, *cataruri*, s.n. Inflamație acută sau cronică a mucoasei unui organ, adesea însoțită de secreție abundentă. Din fr. **catarrhe**, lat. **catarrhus**.

CATARACTĂ, *cataracte*, s.f. I. Cădere naturală de apă produsă pe o succesiune de terenuri abrupte mici; ansamblu de cascade mai mici; cascadă. II. Boală de ochi, care constă în opacifierea cristalinului și care poate duce la orbire totală sau parțială. Din fr. **cataracte**, lat. **cataracta**.

CATASTROFĂ, *catastrofe*, s.f. Eveniment tragic de mari proporții, cu urmări dezastruoase; dezastru, nenorocire, calamitate; tragedie. Din fr. **catastrophe**, lat. **catastrophia**.

CATASTROFAL, -**Ă**, *catastrofali*, -*e*, adj. Care produce o catastrofă, care are proporții de

catastrofă; dezastruos, catastrofic. - **Catastrofă** + suf. -al.

CATEDRALĂ, *catedrale*, s.f. Biserică (mare) în care serviciul religios este oficiat, de obicei, de un (arhi)episcop. Din fr. [église] **cathédrale**, lat. **cathedralis**.

CATEGORIC, -Ă, *categorici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) Fără condiții sau alternative; precis, hotărât; necondiționat. ♦ Clar, limpede. ♦ *Judecată categorică* = judecată care afirmă sau neagă o relație sigură, necondiționată, între un obiect și o însușire a sa. Din fr. **categorique**, lat. **categoricus**.

CATEGORIE, *categorii*, s.f. 1. Noțiune fundamentală și de maximă generalitate care exprimă proprietățile și relațiile esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor realității. 2. Grup de ființe, de obiecte sau de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. 3. (Biol.; în sintagma) *Categorie sistematică* (sau *taxonomică*) = fiecare dintre marile grupe de plante sau de animale asemănătoare și înrudite (clase, ordine, familii etc.). 4. (Sport) Fiecare dintre grupele în care sunt împărțiți sportivii sau echipele după criterii de greutate, vârstă, sex, clasificare sportivă sau grad de pregătire. ♦ *Categorie de greutate* = categorie de concurs sportiv stabilită în raport cu greutatea corporală a concurentului. Din fr. **catégorie**, lat. **categoria**.

CATEGORIAL, -Ă, *categoriali*, -e, adj. (Adesea adverbial) Referitor la categorii, care aparține unei categorii. - **Categorie** + suf. -al.

CATEHEZĂ, *cateheze*, s.f. Lecție de catehism (1) sau, *p. ext.*, de religie creștină. Din ngr. **kathisis**, fr. **catéchèse**.

CATEHIZA, *catehizez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A învăța pe cineva catehismul (1) sau, *p. ext.*, dogmele religiei creștine; a catihisi. Din ngr. **kathísis**, (aor. lui *kathíhō*), fr. **catéchiser**.

CATEHIZARE s.f. (Înv.) Acțiunea de a catehiza. V. **catehiza**.

CATETĂ, *catete*, s.f. Fiecare dintre cele două laturi care alcătuiesc unghiul drept al unui triunghi dreptunghic. Din fr. **cathète**, lat. **catethus**.

CATOLIC, -Ă, *catolici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține catolicismului, privitor la catolicism; papistăesc. 2. S.m. și f. Adept al catolicismului; papistaș. ♦ Expr. *A fi mai catolic decât papa* = a fi exagerat (în ceea ce spune, crede sau face). Din lat. **catholicus**, fr. **catholique**.

CATOLICIZA, *catolicizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să treacă sau a trece la catolicism; a (se) papistași. - **Catolic** + suf. -iza.

CATOLICIZARE, *catolicizări*, s.f. Acțiunea de a (se) catoliciza. V. **catoliciza**.

CATOLICIZAT, -Ă, *catolicizați*, -te, adj. Care a trecut sau a fost făcut să treacă la catolicism. V. **catoliciza**.

ANTICATOLIC, -Ă, *anticatolici*, -e, adj. Îndreptat împotriva catolicilor sau a catolicismului. - **Anti**- + **catolic**

CAUCIUC, (2) *cauciucuri*, s.n. 1. Produs industrial, elastic și rezistent, fabricat din latexul unor arbori

tropicali sau obținut pe cale sintetică, utilizat la confecționarea anvelopelor, a benzilor elastice, a tuburilor, etc. 2. Anvelopă (pneumatică) care îmbracă roțile automobilelor, bicicletelor etc. Din fr. **caoutchouc**, rus. **каучук**.

CAUCIUCA, *cauciucchez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu un strat de cauciuc sau a impregna cu cauciuc un obiect (mai ales o țesătură textilă). - Din **cauciuc**.

CAUCIUCAT, -Ă, *cauciucați*, -te, adj. Acoperit sau impregnat cu cauciuc. V. **cauciuca**.

CAUDAL, -Ă, *caudali*, -e, adj. Din regiunea coziei, de la coadă. Din fr. **caudal**, it. **caudale**.

CAUTER, *cautere*, s.n. Instrument chirurgical de metal, în formă de bastonaș, cu care se cauterizează. ♦ Agent chimic folosit pentru cauterizare. Din fr. **cautère**, lat. **cauterium**.

CAUTERIZA, *cauterizez*, vb. I. Tranz. A arde cu cauterul sau cu o substanță caustică o rană, un țesut bolnav etc., pentru a dezinfecța sau pentru a vindeca. Din fr. **cautériser**, lat. **cauterizare**.

CAUTERIZARE, *cauterizări*, s.f. Acțiunea de a cauteriza. V. **cauteriza**.

CAUȚIUNE, *cauțiuni*, s.f. 1. Sumă de bani depușă pentru garantarea executării de către debitor a unei obligații. 2. Sumă depusă pentru a obține eliberarea provizorie a unei persoane arestate și care garantează prezentarea acesteia la ancheta penală, la judecată și la executarea pedepsei; *p. ext.* garanție. Din fr. **caution**, lat. **cautio**, -onis.

CAUZA, *cauzez*, vb. I. Tranz. A fi cauza unei întâmplări; a pricinui, a produce. Din fr. **causer**, it. **causare**.

CAUZAL, -Ă, *cauzali*, -e, adj. Privitor la cauză, de cauză. ♦ *Propoziție cauzală* = propoziție subordonată care exprimă cauza pentru care se săvârșește acțiunea din propoziția regentă și care corespunde complementului circumstanțial de cauză. *Conjunecție cauzală* = conjuncție care introduce o propoziție cauzală. Din lat. **causalia**, fr. **causal**.

CAUZĂ, *cauze*, s.f. 1. Fenomen sau complex de fenomene care precedă și, în condiții determinate, provoacă apariția altui fenomen, denumit efect, căruia îi servește ca punct de plecare; motiv. 2. Problemă socială care interesează o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. *Cauza păcii*. ♦ Expr. *În cunoștință de cauză* = cunoscând bine chestiunile despre care este vorba. *A face cauză comună* (cu cineva) = a-și uni interesele (cu ale altuia). ♦ Motiv, rațiune. 3. (Jur.) Proces, pricină. ♦ Expr. *A avea câștig de cauză* = a i se da cuiva dreptate (într-o dispută etc.); a câștiga, a învinge. *A da (cuiva) câștig de cauză* = (despre un organ de jurisdicție) a se pronunța în favoarea uneia dintre părțile aflate în proces. *(A fi) în cauză* = (a fi) interesat, implicat într-o chestiune. *A pleda cauza cuiva* = a apăra interesele cuiva. Din lat. **causa**, fr. **cause**.

CAVERNĂ, *caverne*, s.f. 1. Peșteră, grotă. 2. Cavități patologice cauzate de o boală într-un țesut

organic (mai ales la plămâni). Din fr. **caverne**, lat. **caverna**.

CAVERNOS, -OASĂ, *cavernoși, -oase*, adj. **1.** Care se referă la caverne (**2**). **2.** Care are caverne (**2**). **3.** Fig. (Despre voce, sunete) Care are timbrul gros, înfundat, înăbușit. Din fr. **caverneux**, lat. **cavernosus**.

CAVITATE, *cavitați*, s.f. Adâncitură, gaură într-un corp solid. ♦ *Cavitate rezonantă* = circuit oscilant pentru frecvențe foarte înalte, constituit dintr-o incintă cu pereți metalici în care se pot întreține oscilații electromagnetice sub formă de unde staționare. ♦ Spațiu în interiorul organismului sau al unui organ din corpul omului sau al animalelor, în care se află anumite organe. *Cavitate toracică*. Din fr. **cavité**, lat. **cavitas, -atis**.

CAZ, *cazuri*, s.n. **1.** Împrejurare, circumstanță, situație. ♦ *Caz de conștiință* = împrejurare în care cineva ezită între sentimentul datoriei și un interes propriu. ♦ Expr. *A admite cazul că...* = a presupune că... *A face caz de ceva* = a acorda prea multă importanță unui lucru. *A face caz de cineva* = a scoate în evidență în mod exagerat meritele cuiva. **2.** Împlinire, eveniment; accident. *Un caz banal*. **3.** (Urmă de determinare) Îmbolnăvire, boală. *Două cazuri de scarlatină*. **4.** (Gram.) Categorie specifică numelui, prin care se exprimă raporturile logice dintre nume și diverse părți ale propoziției; fiecare dintre formele flexionare prin care se exprimă diferitele funcțiuni sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului. Din lat. **casus**, fr. **cas**.

CAZUAR, *cazuari*, s.m. Gen de păsări mari din Oceania, asemănătoare cu struțul, cu o creastă cornoasă pe frunte și cu pene negre întrebuințate ca podoabă (*Casuarus casuarius*). Din fr. **casoar**, it. **casuario**.

CEC¹, *cecuri*, s.n. Document nominal sau la purtător, prin care posesorul unui cont curent sau de decontare ori o altă persoană împuternicită, dispune plata unei sume de bani din disponibilul aflat în contul titularului. Din engl. **check**, fr. **chèque**.

CEC², *cecuri*, s.n. Prima parte a intestinului gros, de forma unei pungi, cuprinsă între intestinul subțire și colon. [Var.: **cecum** s.n.] Din fr. **caecum**, lat. [intestinum] **caecum**.

CECITATE s.f. Absență a vederii datorită unor leziuni ale mediilor transparente oculare, ale retinei, ale câilor nervoase sau ale centrilor vederii; ablepsie, orbire. ♦ *Cecitate psihică* = pierdere a capacității de recunoaștere a obiectelor cu ajutorul văzului. *Cecitate verbală* = pierdere a capacității de a citi sau de a înțelege sensul limbajului scris; alexie. *Cecitate nocturnă* = hemeralopie. Din fr. **cécité**, lat. **caecitas, -atis**.

CEDRU, *cedri*, s.m. Numele mai multor specii de arbori din familia pinaceelor, cu lemnul tare, cu ramurile orizontale (*Cedrus*). ♦ Lemnul acestor arbori, de culoare brună-gălbui, rezistent, uleios, cu miros puternic, folosit în construcțiile navale, la

fabricarea mobilelor, în sculptură. Din fr. **cèdre**, lat. **cedrus**.

CEFALIC, -Ă, *cefalici, -ce*, adj. Care aparține capului, care se referă la cap; al capului. ♦ *Arteră cefalică* = carotidă. Din fr. **céphalique**, lat. **cephalicus**.

CEFALOTORACE, *cefalotorace*, s.n. Segment al corpului, la arahnide și la crustacee, format prin unirea capului cu toracele. Din fr. **céphalothorax**, it. **cefalotorace**.

CELEBRITATE, (**2**) *celebrități*, s.f. **1.** Însușirea de a fi celebru; reputație, faimă. **2.** Persoană care se bucură de mare renume și prestigiu. Din fr. **célebrité**, lat. **celebritas, -atis**.

CELEBRU, -Ă, *celebri, -e*, adj. Renumit, vestit, ilustru. Din fr. **celebre**, lat. **celebris**.

CELERITATE s.f. (Livr.) Îtuțală (**1**), repeziciune (**1**). Din fr. **clérité**, lat. **celeritas, -atis**.

CELEST, -Ă, *celești, -ste*, adj. (Livr.; poetic) Ceresc; fig. foarte frumos, minunat, divin. Din fr. **céleste**, lat. **caelestis**.

CELIBAT s.n. Faptul de a fi celibatar, starea unei persoane necăsătorite. Din fr. **célibat**, lat. **calibatus**.

CELULĂ, *celule*, s.f. **1.** Element constitutiv fundamental al organismelor vii, alcătuit din membrană, citoplasmă și nucleu, reprezentând cea mai simplă unitate anatomică. **2.** (În sintagma) *Celulă de partid* = (în trecut) denumirea organizației de bază a partidului comunist. **3.** Fiecare dintre cavitățile hexagonale ale fagurilor de ceară, în care albinele depun mierea, cresc ouăle, puietul sau depozitează hrana; alveolă. **4.** Încăpere (strămtă) în închisori, unde sunt ținuți arestații sau condamnații. **5.** Ansamblu format din aripile (și fuzelajul) unui avion. **6.** Fiecare dintre compartimentele sau elementele identice, alăturate și cu aceeași funcție, ale unui dispozitiv sau ale unui sistem tehnic. *Celulă de siloz*. **7.** (În telecomunicații) Suprafață geografică limitată acoperită de un releu de emisie-recepție, în cadrul sistemului de telefonie celulară. Din fr. **cellule**, lat. **cellula**.

CELULAR, -Ă, *celulari, -e*, adj., s.n. **I.** Adj. **1.** Care aparține celelei (**1**), de natura celelei; alcătuit din celule. ♦ *Teorie celulară* = teorie după care celula (**1**) constituie elementul fundamental al organizării interne a plantelor și animalelor. **2.** (Jur.; în sintagma) *Regim celular* = regim special la care sunt supuși, pe anumite perioade, deținuții în închisori, prin izolare severă în celule (**4**) individuale. **3.** (În telecomunicații; în sintagma) *Telefonie celulară* = sistem de telefonie fără cablu care pentru transmiterea semnalelor digitale utilizează aparate de emisie-recepție de mică putere, emițătoare-receptoare de tip releu, fiecare acoperind o celulă (**7**), și echipamente computerizate pentru prelucrarea și comutarea semnalelor. *Telefon celular* = aparat de emisie-recepție, folosit în telefonia celulară; telefon mobil. **II.** S.n. Telefon celular, telefon mobil. *Nu uita să-ți iei celularul*. Din fr. **cellulaire** (**1 1, 2**), engl. **cellular** [telephon] (**1 3, II**).

MONOCELULAR, -Ă, *monocelulari*, -e, adj. (Despre organisme) Care este format dintr-o singură celulă; unicelular. - **Mono- + celular**.

CENACLU, *cenacuri*, s.n. Grup de literați, de artiști etc. legați prin afinități estetice, temperamentale, care au aspirații, program estetic comun, uneori o publicație proprie. ♦ Reunire periodică a unui asemenea grup. [Pl. și: *cenacle*] Din fr. **cénacle**, lat. **cenaculum**.

CENACLIST, -Ă, *cenacliști*, -ste, s.m. și f. Membru al unui cenaclu. - **Cenacu** + suf. -ist.

CENOBIT, *cenobiți*, s.m. Călugăr care trăiește într-o mănăstire. Din fr. **cénobite**, lat. **coenobita**.

CENOTAF, *cenotafe*, s.n. (Livr.) Monument funerar ridicat în amintirea unei persoane decedate ale cărei oseminte se găseau în alt loc sau au dispărut. Din fr. **cenotaphe**, lat. **cenotaphium**.

CENS s.n. **1.** (În Roma antică) Recensământ al cetățenilor și al averii lor. Efectuat din cinci în cinci ani, pentru a servi ca bază în recrutare, la fixarea impozitelor, la exercitarea drepturilor politice etc. ♦ Grupare a unor cetățeni sau a tuturor locuitorilor unei țări după diverse criterii. **2.** (În societatea feudală) Rentă în bani sau în natură datorată seniorului de către posesorul pământului. **3.** (În unele țări) Câtimea de impozit prevăzută de legile electorale necesară pentru acordarea dreptului de alegător. Din lat. **centus**, fr. **cents**.

CENT, *centi*, s.m. **1.** Monedă divizionară în Statele Unite ale Americii și în Canada. egală cu o sutime de dolar. ♦ Monedă în Țările de Jos, valorând o sutime de florin. **2.** (Muz.) Subdiviziune pentru măsurarea intervalelor muzicale, egală cu o sutime dintr-un semiton. Din engl., fr. **cent**.

CENTENAR, *centenare*, s.n. Împlinire a o sută de ani de la un eveniment însemnat; celebrarea acestui eveniment. ♦ (Adjectival) Care datează de o sută (sau de mai multe sute) de ani. Din lat. **centenarius**, fr. **centenaire**.

SEMICENTENAR, *semicentenare*, s.n. Jumătatea unui centenar, împlinirea a cincizeci de ani de la producerea unui eveniment; celebrarea acestui eveniment. - **Semi- + centenar**.

CENTI- Element de compunere care intră în denumirea submultiplicilor unităților de măsură pentru a exprima a suta parte din întreg. Din fr. it. **centi**-. Cf. lat. **centum**.

CENTIGRAD, -Ă, *centigrade*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este împărțit într-o sută de grade. ♦ Care rezultă dintr-o asemenea împărțire, care se raportează la o scară de o sută de grade. **2.** S.n. Unitate subdivizionară egală cu a suta parte dintr-un grad. Din fr. **centi**-, it. **centigrado**.

CENTRAL, -Ă, *centrali*, -e, adj., s.f. **I.** Adj. **1.** Care se află (aproximativ) în centru, în mijloc; care provine dintr-un centru. **2.** Fig. Care ocupă o poziție principală, care constituie un nucleu în jurul căruia se grupează elementele secundare. ♦ Care se conduce sau se dirijează de la un centru. **II.** S.f. **1.** Instituție, unitate economică care coordonează și controlează

activitatea și buna desfășurare a muncii într-o anumită ramură de activitate. ♦ (Și în sintagma *centrală industrială*) = (ieșit din uz) unitate industrială caracteristică sistemului economic centralizat, care reunește întreprinderi cu profil similar, institute de cercetare și proiectare și care coordona întreaga lor activitate. **2.** Instalație sau ansamblu de instalații tehnice în care se produce, în mod centralizat, energie, se efectuează o anumită operație tehnologică centralizată etc. **3.** Stație unde se efectuează punerea în legătură a posturilor unei rețele de electrocomunicații. Din fr. **central**, lat. **centralis**.

CENTRALIST, -Ă, *centraliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care lucrează într-o centrală (telefonică). - **Centrală** + suf. -ist.

SEMICENTRAL, -Ă, *semicentrali*, -e, adj. Care este situat în apropierea centrului unei localități. - **Semi- + central**.

TERMOCENTRALĂ, *termocentrale*, s.f. Centrală electrică în care se folosește energia termică a cărbunilor, a păcurii sau a altor carburanți și combustibili. - **Termo- + centrală**.

CENTRIST, -A, *centriști*, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept, partizan al centrismului. **2.** Adj. Care aparține centrismului, privitor la centrism. Din fr. **centriste**, rus. **центрист** (refăcut după *centru*).

CENTRU, (**I** **1**, **2**, **3**, **4**, **II** **1**, **3**) *centre*, s.n., (**I** **5**, **II** **2**) *centri*, s.m. **I.** **1.** S.n. (Mat.) Punct în raport cu care punctele unei figuri se asociază în perechi simetrice. *Centrul unui dreptunghi*. ♦ Punct în raport cu care toate punctele unei figuri sunt la aceeași distanță. *Centrul unui cerc*. ♦ Fig. (În loc.) În *centrul atenției, preocupărilor* etc.) = pe primul plan; la loc de frunte.

2. S.n. (În sintagma) *Centru de rotație* = punct în jurul căruia alt punct sau un corp pot efectua o mișcare de rotație. **3.** S.n. Punctul de aplicație al rezultantei unui sistem de forțe. *Centru de greutate*.

4. S.n. Punct central al unei întinderi, al unui spațiu. ♦ Spec. Punct marcat la mijlocul unui teren de joc (fotbal, handbal etc.), de unde începe partida sau de unde se repune mingea în acțiune, după înscrierea unui gol. **5.** S.m. Jucător aflat în centrul liniei de atac sau de apărare la anumite jocuri sportive. **II.** **1.** S.n. Punct în care sunt localizate anumite funcții sau acte.

Centru reflexelor. **2.** S.m. (În sintagma) *Centru nervos* = grup de celule nervoase aflate în encefal, în bulb sau în măduvă, la care vin excitațiile periferice și de la care pornesc excitațiile centrale. **3.** S.n. Loc (localitate sau parte dintr-o localitate) unde este concentrată o activitate (industrială, comercială, administrativă, culturală). ♦ *Centru universitar* = localitate în care există instituții de învățământ superior. *Centru de documentare* = bibliotecă, secție într-o bibliotecă sau într-o instituție, care are ca sarcină principală furnizarea de material documentar.

♦ Instituție conducătoare; putere administrativă centrală. **4.** S.n. sg. Poziție politică de mijloc între dreapta și stânga. ♦ *Centru-dreapta* = poziție politică de mijloc cu tendințe de dreapta. *Centru-stânga* = poziție politică de mijloc cu tendințe de stânga. ♦ Loc. adj. *De centru* = care se situează pe o poziție

intermediară, între două opinii extreme. *Partid politic de centre*. Din fr. **centre**, lat. **centrum**.

ANTICENTRU, *anticentre*, s.n. Loc de pe suprafața pământului diametral opus epicentrului unui cutremur. - **Anti-** + **centru**.

TOPOCENTRU, *topocentre*, s.n. (Astron.) Locul de observație considerat ca punct de origine. - **Topo-** + **centru**.

CENTRUIRE s.f. Operație de prelucrare a găurilor de centrare la o piesă, în vederea prelucrării ei ulterioare la o mașină-unealtă. Din **centru**.

CENTUMVIR, *centumviri*, s.m. Membru al unui colegiu de judecători format dintr-o sută de magistrați care judecau afacerile civile în vechea Romă. ♦ Magistrat dintr-un municipiu sau dintr-o colonie romană. Din lat., fr. **centumvir**.

CENTUMVIRAL, -**Ă**, *centumviral*, -e, adj. Care se referă, care emană de la centumviri. Din lat. **centumviralis**, fr. **centumviral**.

CENTUPLU, -**Ă**, *centupli*, -e, adj. (Rar) Însutit. Din fr. **centuple**, lat. **centuplex**.

CENZOR, *cenzeni*, s.m. 1. (În Roma antică) Magistrat care avea misiunea de a face recensământul persoanelor și al averilor și de a supraveghea moravurile publice. 2. (În unele state) Persoană aleasă de adunarea generală a unei societăți comerciale pentru a face verificarea conturilor prezentate de administrator. 3. Persoană care verifică gestiunea unei întreprinderi, a unei bănci etc. 4. Persoană însărcinată să asigure secretele de stat; persoană însărcinată cu cenzura (1). Din fr. **censeur**, lat. **ensor**.

CENZURĂ, *cenzeni*, s.f. 1. Control prealabil exercitat, în unele state, asupra conținutului publicațiilor, spectacolelor, emisiunilor de radioteleviziune și, în anumite condiții, asupra corespondenței și convorbirilor telefonice; organ care exercită acest control. 2. Demnitatea, funcția de cenzor în vechea Romă. Din lat. **censura**, fr. **censure**.

CENZURAT, -**Ă**, *cenzenți*, -te, adj. Care a fost supus cenzurii. V. **cenzură**.

CEREMONIAL, *ceremoniale*, s.n. Totalitatea regulilor sau a formulelor de etichetă întrebuințate la o anumită ceremonie. ♦ (Adjectival; rar) Ceremonios. - Pl. și: *ceremonialuri*. Din fr. **cérémonial**, lat. **caerimonialis**.

CEREMONIE, *ceremonii*, s.f. Ansamblu de reguli, de forme exterioare, protocoale, obișnuite la solemnități; paradă, solemnitate, fast. ♦ *Maestru de ceremonie* (sau *de ceremonii*) = persoană însărcinată să dirijeze, după protocol, desfășurarea unei solemnități. ♦ Totalitatea formelor de politețe folosite în relațiile dintre membrii societății. ♦ Formă exterioară a unui cult (religios); slujbă. [Var.: (Înv.) **teremonie** s.f.] Din pol. **ceremonia**, fr. **cérémonie**, lat. **caerimonia**.

CERTIFICA, *certific*, vb. I. Tranz. A dovedi, a confirma, a întări (printr-un act, printr-o semnătură) autenticitatea, exactitatea, valabilitatea unui fapt, înscris etc. Din fr. **certifier**, lat. **certificare**.

CERTIFICARE, *certificări*, s.f. Acțiunea de a *certifica*. V. **certifica**.

CERTIFICAT, *certificate*, s.n. Act oficial prin care se confirmă exactitatea unui fapt, autenticitatea unui înscris sau în care se atestă o anumită calitate, în vederea valorificării unor drepturi; atestat. ♦ *Certificat de alegător* = (în unele state) act prin care se constată înscrierea unui cetățean, în listele electorale și pe baza căruia acesta își exercită dreptul la vot. *Certificat prenatal* = certificat medical eliberat celor ce vor să se căsătorească, prin care se atestă că starea sănătății acestora este corespunzătoare pentru întemeierea unei familii. Din fr. **certificat**, lat. **certificatum**.

CERUMEN s.n. Substanță ceroasă secretată de glandele canalului auditiv extern al urechii; ceară. Din fr. **cérumen**, lat. **cerumen**.

CERUZĂ s.f. Carbonat natural de plumb, alb sau cenușiu, cu luciu diamantin, folosit mai ales la prepararea vopselelor; alb de plumb. Din fr. **ceruse**, lat. **cerussa**.

CESIUNE, *cesiuni*, s.f. Transmitere de către o persoană altei persoane a unui drept de creanță cu titlu oneros în temeiul unui contract. ♦ (Concr.) Obiect, bun cesionat. Din fr. **cession**, lat. **cessio**, -onis.

CEST, *cesturi*, s.n. Mănușă de piele, armată cu plumb și cu fier, de care se serveau atleții din antichitate în luptele pugilistice. ♦ (Rar) Pugilat. Din fr. **ceste**, lat. **caestus**.

CEZURĂ, *cezuri*, s.f. Pauză ritmică înăuntrul unui vers, care împarte versul în părți de obicei egale (emistihuri), pentru a ușura recitarea și a susține cadența. Din lat. **caesura**, fr. **césure**.

CHEI, *cheiuri*, s.n. 1. Construcție amenajată într-un port pentru acostarea, încărcarea și descărcarea vapoarelor, servind, totodată, la consolidarea malului și la apărarea acestuia de acțiunea apelor; *p. ext.* stradă de-a lungul și la marginea unei asemenea construcții. 2. Platformă construită în lungul unei linii de cale ferată, la înălțimea pardoselii vagoanelor, pentru a ușura încărcarea și descărcarea lor. [Var.: **cheu** s.n.] Din bg. **kei**, fr. **quai**.

CHEIAJ s.n. Staționare la chei (1) a unei nave. - **Chei** + suf. -aj.

CHESTIUNE, *chestiuni*, s.f. 1. Problemă, temă etc. de care se preocupă cineva. ♦ Expr. (*Lucrul, problema, persoana* etc.) în *chestiune* = (lucrul, problema etc.) despre care este vorba în discuția respectivă. ♦ Întrebare pusă unui elev, unui candidat etc. 2. (Fam.) Întâmplare, fapt divers. Var.: **chestie** s.f.] Din fr. **question**, lat. **quaestio**, -onis.

CHESTOR, *chestori*, s.m. (În trecut) Șeful unei chesturi. Din lat. **quaestor**, fr. **questeur**.

CHESTURĂ, *chesturi*, s.f. Organ polițienesc în trecut, imediat superior unui comisariat. ♦ Local în care era instalat acest serviciu. Din lat. **quaestura**, fr. **questure**.

CHIL s.n. (Fiziol.) Lichid lăptos care constituie conținutul vaselor limfatice intestinale. Din fr. **chyle**, lat. **chylus**.

CHIMIE s.f. Știință care studiază compoziția, structura și proprietățile substanțelor, transformărilor lor prin reguparea atomilor componenți, precum și combinațiile noi ale substanțelor rezultate în urma acestor transformări. Din fr. **chimie**, lat. **chimia**.

ARHEOCHEMIE s.f. Chimie specializată pentru arheologie. - **Arheo**[logie] + **chimie**.

CHINOLINĂ, *chinline*, s.f. Substanță extrasă din gudronul de huiță, care stă la baza fabricării unor coloranți sintetici și a unor medicamente. Din fr. **quinoline**, germ. **Chinolin**.

CHIROMANIE s.f. Procedeu prin care se poate ghici caracterul sau destinul cuiva pe baza interpretării liniilor din palmă. Din it. **chiromanzia**, fr. **chiromancie**.

CHIRURGICAL, -Ă, *chirurgicali*, -e, adj. Care aparține chirurgiei, care se referă la chirurgie, care se realizează cu ajutorul chirurgiei. [Var.: (inv.) **hirurgical**, -ă adj.] Din fr. **chirurgical**, lat. **chirurgialis**.

CHIRURGIE s.f. Ramură a medicinei care tratează bolile cu ajutorul operațiilor. ♦ *Mică chirurgie* = parte a chirurgiei consacrată intervențiilor chirurgicale mai ușoare, care nu impun spitalizare. *Chirurgie genetică* = transplant de gene. [Var.: (inv.) **hirurgie** s.f.] Din fr. **chirurgie**, lat. **chirurgia**.

CICATRICE, *cicatrice*, s.f. Urmă (formată din țesut conjunctiv) lăsată de o rană, de o tăietură etc. după vindecare. Din lat. **cicatrix**, -icis, fr. **cicatrice**.

CICERONE, *ciceroni*, s.m. Persoană special pregătită care conduce vizitatorii într-un muzeu, într-un oraș etc. Din it. **cicerone**, fr. **cicérone**.

CICLOP, *ciclopi*, s.m. 1. Figură mitică de uriaș antropofag, cu un singur ochi mare în mijlocul frunții. 2. Gen de animal crustaceu inferior de apă dulce, cu un singur ochi, situat pe cefalotorace (*Cyclops*). Din fr. **cyclope**, lat. **cyclops**, -opis.

CICLOPIC, -Ă, *ciclopici*, -ce, adj. De ciclop (1), care se referă la ciclop; p. ext. uriaș, gigantic. - **Ciclop** + suf. -ic.

CICLU, *cicuri*, s.n. 1. Succesiune de fenomene, stări, operații, manifestări etc. care se realizează într-un anumit interval de timp și care epuizează, în ansamblul lor, evoluția unui anumit proces (repetabil): totalitatea fenomenelor, faptelor, acțiunilor etc. legate între ele. ♦ *Ciclu anual* = perioadă de un an în care pământul face o rotație completă în jurul soarelui. *Ciclu solar* = perioadă de 28 de ani după expirarea căreia datele diferitelor zile ale anului cad în aceeași zile din săptămână. *Ciclu de conferințe* (sau de *lecții* etc.) = serie de conferințe (sau de *lecții* etc.) care tratează diverse aspecte ale unui subiect unitar. ♦ (Și în sintagma *ciclu menstrual*) Menstruație. ♦ Durata unui ciclu (1). ♦ Diagramă care reprezintă un ciclu (1). ♦ Grup de producții (literare, muzicale) care au o temă comună. 2. Lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. 3. Valorile succesive pe care le capătă o mărime periodică în cursul unei perioade date. 4. (Fiz.); ieșit din uz la noi; în construcția) *Cicli pe secundă* = hertzi. Din fr. **cycle**, lat. **cyculus**.

CILINDRU, (1, 2, 3, 4) *cilindri*, s.m. (5) *cilindre*, s.n. 1. S.m. Suprafață obținută prin deplasarea unei drepte paralele cu ea însăși, astfel încât să se sprijine mereu pe o curbă închisă și fixă. 2. S.m. Corp geometric mărginit de un cilindru (1) și de două plane paralele. 3. S.m. Piesă cilindrică componentă a unor mașini, care se poate roti în jurul propriei sale axe; organ de mașină tubular în interiorul caruia se deplasează un piston (la motoare cu ardere internă, la mașini cu abur, la compresoare etc.). 4. S.m. (În sintagma) *Cilindru central* = partea centrală a rădăcinilor și tulpinilor plantelor vasculare. 5. (Înv.) Joben. Din fr. **cylindre**, lat. **cylindrus**.

PSEUDOCILINDRU, *pseudocilindri*, s.m. Formație cu aspect cilindric, alcătuită din aglutinări de celule, din conglomerate de cristale sau de săruri amorfe etc. prezente în urină. - **Pseudo-** + **cilindru**.

SEMICILINDRU, *semicilindri*, s.m. Cilindru secționat pe jumătate. - **Semi-** + **cilindru**.

CIMBAL, *cimbale*, s.n. Chimval. Din lat. **cymbalus**, fr. **cymbale**.

CIMENT, (rar) *cimenturi*, s.n. Material de construcție în formă de pulbere fină, obținut prin măcinarea clincherului și care, în contact cu apa, face priză și se întărește. Din it. **cimento**, fr. **ciment**.

CIMENTA, *cimentez*, vb. I. Tranz. A lega, a consolida cu ciment. ♦ Tranz. și refl. Fig. A face să fie sau a deveni solid; a (se) consolida. Din **ciment**. Cf. fr. **ciment** e r.

CIMENTARE, *cimentări*, s.f. Acțiunea de a (se) **cimenta**. V. **cimenta**.

CIMENTIST, -Ă, *cimentişti*, -ste, s.m. și f. Muncitor într-o fabrică de ciment. - **Ciment** + suf. -ist.

CIMENTOMETRU, *cimentometre*, s.n. Aparat pentru determinarea modului de distribuire a cimentului în spațiul dintre coloana unei sonde și teren. - **Ciment** + **metru** (după *apometru*, *gazometru* etc.).

CINCINAL, -Ă, *cincinali*, -e, adj. Care se întinde pe o perioadă de cinci ani. ♦ (Substantivat, n.) Plan (economic) întocmit pe o perioadă de cinci ani. Din fr. **quinquennal**, lat. **quinquennalis** (după *cinci*).

CINERARĂ, *cinerare*, adj. (În sintagma) *Urnă cinerară* = urnă în care se păstrează cenușa morților; cenușar. Din fr. **cinéraire**, lat. **cinerarius**.

CINIC, -Ă, *cinici*, -ce, adj. 1. (Despre oameni; adesea substantivat) Care dă pe față, cu sânge rece, fapte sau gânduri condamnabile, care calcă, fără sfială, regulile moralei, de conviețuire socială și de bună-cuviință; (despre manifestări ale oamenilor) care trădează, exprimă asemenea atitudini. 2. (În sintagmele) *Filozofie cinică* = doctrină filozofică din Grecia antică, care nu recunoaște normele sociale existente și propovăduia o viață simplă și reîntoarcerea la natură. *Filozof cinic* (și substantivat) = adept al filozofiei cinice. Din fr. **cynique**, lat. **cynicus**.

CINISM, (rar) *cinisme*, s.n. Atitudinea omului cinic (1), faptă de om cinic. Din fr. **cynisme**, lat. **cynismus**.

CINOCEFAL, *cinocefali*, s.m. Specie de maimuță care trăiește în Africa și care se caracterizează prin botul prelung, ca al unui câine, și prin coada lungă. Din fr. **cynocéphale**, lat. **cynocephalus**.

CIRC, *circuri*, s.n. 1. Gen de spectacol care cuprinde numere de gimnastică de acrobație, prezentare de animale dressate, momente comice bufte etc.; ansamblu artistic care organizează astfel de spectacole. 2. Construcție de formă rotundă, cu locurile pentru spectatori așezate în amfiteatru și având la mijloc o arenă circulară, unde au loc spectacole de circ (1). ♦ Incintă neacoperită, în formă de amfiteatru, unde se celebră jocurile publice la romani. 3. Depresiune circulară (cu aspect de amfiteatru) formată prin acțiunea de eroziune a unui ghețar, de obicei în regiunile muntoase înalte; căldare. *Circ lunar* = crater lunar. Din fr. **cirque**, lat. **circus**.

CIRCUIT, *circuite*, s.n. 1. Ansamblu de fire și dispozitive bune conducătoare de electricitate care, împreună cu sursa curentului, formează un traseu închis pentru trecerea unui curent. ♦ (Electron.; în sintagma) *Circuit imprimat* = circuit prefabricat în care conductoarele de legătură și unele componente sunt realizate sub formă de benzi înguste sau suprafețe conducătoare pe un suport izolant; (impr.) cablaj imprimat. ♦ Sistem de conducte sau de medii prin care pot circula particule materiale. 2. Mișcare a capitalului industrial sau a fondurilor unei întreprinderi în sfera producției și a circulației (de la forma bănească la forma productivă, apoi la forma marfă și din nou la forma bănească). ♦ Mișcare a mărfurilor. ♦ Proces de transformare și de prelucrare a materiei prime în produse finite. 3. Distanță de străbătut pe un traseu mai mult sau mai puțin circular, stabilit dinainte, pentru o probă sportivă; drum, distanță parcursă de cineva sau de ceva (pe un itinerar prestabilit și cu întoarcerea la punctul de plecare). ♦ *Circuitul apei în natură* = proces complex prin care apa trece succesiv prin stadiile de evaporare, de nori, de precipitații, de formare a apelor de suprafață și subterane. Din fr. **circuit**, lat. **circuitus**.

MICROCIRCUIT, *microcircuite*, s.n. Dispozitiv microelectronic cu o densitate mare de elemente de circuit echivalente care constituie o singură unitate. – **Micro + circuit**.

SCURTCIRCUIT, *scurtcircuite*, s.n. 1. Legătură electrică între două puncte ale unei rețele sau instalații, având o rezistență foarte mică. 2. Fenomen fizic care constă în întreruperea accidentală a curentului electric într-o rețea sau o instalație prin stabilirea unui scurtcircuit (1). – **Scurt + circuit** (după fr. *court-circuit*).

SCURTCIRCUITA, *scurtcircuitez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) produce un scurtcircuit (2). Din **scurtcircuit** (după fr. *court-circuiter*).

SCURTCIRCUITARE, *scurtcircuitări*, s.f. Acțiunea de a (se) *scurtcircuita*. V. **scurtcircuita**.

CIRCULA, *circul*, vb. I. Intrans. 1. A fi în mișcare, a se deplasa; a umbla. ♦ (Despre vehicule) A se deplasa regulat, organizat (pe un traseu anumit și la anumite ore). 2. (Despre lichide, gaze) A fi în mișcare neîntreruptă (revenind mereu la punctul de plecare). 3. (Despre idei, știri, zvonuri etc.) A se transmite de la unul la altul, a se răspândi. 4. A întrebuința în mod curent; a avea valoare. *Moneda aceasta nu mai circulă*. Din fr. **circuler**, lat. **circulari**.

RECIRCULA, *recircul*, vb. I. Tranz. A face să intre într-un proces de recirculare. – **Re- + circula** (după fr. *recirculer*).

RECIRCULARE, *recirculări*, s.f. (Tehn.) 1. Reintroducerea a unui material sau a unei substanțe în ciclul de fabricație, în scopul îmbunătățirii unor parametri ai producției. 2. Recirculație. V. **recircula**.

CIRCULAȚIE, *circulații*, s.f. Faptul de a circula. 1. Mișcare, deplasare, de obicei pe o cale de comunicație. ♦ Spec. Deplasare a sevei în plante sau a citoplasmei în interiorul celulelor. 2. Mișcare, curgere a unui lichid, a unui gaz, a unui curent etc. în interiorul unui circuit sau al unei conducte. 3. Transmitere, schimb de bunuri, de mărfuri (prin intermediul banilor), transformare a mărfurilor în bani și a banilor în mărfuri. ♦ Loc. adj. *De mare circulație* = foarte răspândit. ♦ Expr. *A fi în circulație* = a fi întrebuințat, a avea valoare. *A pune* (sau *a introduce, a da*) *în circulație* = a face să intre în uz, să se răspândească, să funcționeze. (Fam.) *A scoate* (pe cineva) *din circulație* = a obosi peste măsură (pe cineva), a extenua. Din fr. **circulation**, lat. **circulatio, -onis**.

CIRCULATOR, -OARE, *circulatori, -oare*, adj. Care aparține circulației sângelui, privitor la circulația sângelui. ♦ *Aparat* (sau *sistem*) *circulator* = ansamblu anatomic format din inimă, vene, artere și capilare, care asigură circulația sângelui în organism. [Var.: **circulatoriu, -ie** adj.] Din fr. **circulateur**, lat. **circulatorius**.

CIRCUMFERINȚĂ, *circumferințe*, s.f. 1. Curbă plană închisă, ale cărei puncte sunt egal depărtate de un punct fix, numit centru; cerc; lungimea unui cerc. 2. Linie împrejmuitoare a unui corp, a unui loc în formă (relativ) rotundă; lungime a conturului unui corp. [Var.: **circumferință** s.f.] Din lat. **circumferentia**, fr. **circonférence**.

CIRCUMFLEX, *circumflexe*, adj. 1. (În sintagma) *Accent circumflex* = semn ortografic în formă de unghi cu vârful în sus sau de tildă, care se pune deasupra unei vocale spre a arăta că aceasta trebuie rostită lung sau, în ortografia română, spre a nota sunetul *î(ă)*. 2. (Anat.; despre artere, vene, nervi) Care au un traiect răsucit. 3. (Bot.; despre plante) Cu ramurile curbate în jos. [Var.: **circumflex** adj.] Din lat. **circumflexus**, fr. **circonflexe**.

CIRCUMLOCUȚIE, *circumlocuții*, s.f. (Livr.) Perifrază. Din lat. **circumlocutio**, fr. **circonlocution**.

CIRCUMLUNAR, -Ă, *circumlunari*, -e, adj. Care se află sau se petrece în jurul lunii; circumselenar. Din fr. **circumlunaire**, engl. **circumlunar**.

CIRCUMSCRIPTIE, *circumscripții*, s.f. Subdiviziune a unei unități teritorial-administrative, organizată în vederea desfășurării în bune condiții a unei activități (financiare, sanitară, de alegeri etc.) în cadrul statului; instituție, serviciu etc. care asigură desfășurarea acestei activități; circă. Din lat. **circumscripſio**, fr. **circonscription**.

CIRCUMSPECT, -Ă, *circumspecti*, -te, adj. (Livr.) Care vorbește și acționează cu prudență, cu rezervă; care trădează, exprimă prudență; precaut, prudent, rezervat. Din lat. **circumspectus**, fr. **circonspect**.

CIRCUMSPECȚIE s.f. (Livr.) Prudență, precauție, rezervă. Din lat. **circumspectio**, fr. **circonspaction**.

CIRCUMSTANȚĂ, *circumstanțe*, s.f. Împrejurare (particulară) care însoțește o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen; (la pl.) totalitatea unor condiții date. ♦ Loc. adj. și adv. *De* (sau *pentru*) *circumstanță* = (care se face, are loc) într-o anumită împrejurare, fără a fi valabil în mod obiectiv și general. Din lat. **circumstantia**, fr. **circonstance**.

CISALPIN, -Ă, *cisalpini*, -ce, adj. Care, din punctul de vedere al Romei, se află în nordul Italiei și dincoace de Alpi. *Galia cisalpină*. Din lat. **cisalpinus**, it. **cisalpino**, fr. **cisalpin**.

CITA, *citez*, vb. I. Tranz. **1.** A menționa, a indica, a numi pe cineva sau ceva (pentru a face cunoscut, pentru a confirma etc. ceva); a reaminti o faptă, o întâmplare care trebuie să servească de exemplu. **2.** A reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva; a da un citat. **3.** A chema pe cineva înaintea unei instanțe judecătorești în calitate de parte într-un proces, de martor sau de informator. Din fr. **citer**, lat. **citare**.

CITADELĂ, *citadele*, s.f. (Adesea fig.) **1.** Mică fortăreață situată în incinta unei cetăți, a unui oraș, care servea ca rezistență și ca ultim refugiu al celor asediați. ♦ P. gener. Oraș (întărit). **2.** Fortăreață, castel, cetate ridicată în afara zidurilor unui oraș, care servea ca post avansat pentru apărarea acestuia. Din fr. **citadelle**, it. **citadella**.

CITADIN, -Ă, *citadini*, -e, adj., s.m. și f. (Livr.) **1.** Adj. Orășenesc. **2.** S.m. și f. Orășean. Din fr. **citadin**, it. **citadino**.

CITADINIZA, *citadinizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) urbaniza. - **Citadin** + suf. -*iza*.

CITADINIZARE, *citadinizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *citadiniza* și rezultatul ei, urbanizare. V. **citadiniza**.

CITADINIZAT, -Ă, *citadinizați*, -te, adj. (Rar) Urbanizat. V. **citadiniza**.

CITAȚIE, *citații*, s.f. **1.** Invitație oficială scrisă, prin care o persoană este chemată să se înfățișeze la o anumită dată înaintea unei instanțe judecătorești sau a unei autorități; citare; p. ext. (concr.) hârtie oficială care cuprinde această invitație. **2.** (Inv.) Citat. [Var.:

(inv.) **citațiune** s.f.] Din fr. **citation**, lat. **citatio**, -onis.

CITOPLASMATIC, -Ă, *citoplasmatici*, -ce, adj. Citoplasmic. Din fr. **cytoplasmatique**, engl. **cytoplasmatic**.

CITOPLASMIC, -Ă, *citoplasmici*, -ce, adj. De natura citoplasmei, al citoplasmei; citoplasmatic. Din fr. **cytoplasmique**, engl. **cytoplasmic**.

CIVIC, -Ă, *civici*, -ce, adj. Care aparține cetățenilor, privitor la cetățeni; cetățenesc. Din fr. **civique**, lat. **civicus**.

CIVIL, -Ă, *civili*, -e, adj. Care privește pe cetățenii unui stat (cu excepția militarilor și a reprezentanților bisericii) sau care aparține, este specific acestor cetățeni; care se referă la raporturile juridice ale cetățenilor între ei (cu excepția militarilor și a reprezentanților bisericii), precum și la raporturile economice ale acestora cu organele și organizațiile statului. ♦ *Drepturi civile* = drepturi de care se bucură o persoană (fizică sau juridică), reglementate și recunoscute ca atare. *Drept civil* = ramură a dreptului care studiază și reglementează relațiile sociale (convenite în raporturi juridice) existente între persoanele fizice sau juridice dintr-un stat. *Cod civil* = culegere unitară de norme juridice care reglementează raporturile de drept civil. *Stare civilă* = situația unei persoane așa cum rezultă din actele sale privitoare la naștere, căsătorie, deces. *Ofițer al stării civile* = salariat al unei primării însărcinat cu încheierea actelor de stare civilă. *Căsătorie civilă* = căsătorie oficiată de ofițerul stării civile în conformitate cu prevederile legale. *Parte civilă* = persoană care, într-un proces penal, formulează pretenții de despăgubiri pentru daunele suferite prin săvârșirea infracțiunii. *Război civil* = conflict armat între două grupuri adverse din aceeași țară, cu scopul de a prelua puterea. ♦ (Substantivat) Persoană îmbrăcată în haine obișnuite (și nu în haine militare sau preoțești); cetățean al unui stat, cu excepția militarilor și a preoților. [Var.: (inv. și pop.) **țivil**, -ă adj.] Din fr. **civil**, lat. **civilis**.

CIVILIE s.f. (Inv. și pop.) Viață, stare, condiție de om civil, de cetățean care nu este nici militar, nici preot. [Var.: **țivilie** s.f.] - **Civil** + suf. -*ie*.

CLAMÔARE s.f. (Livr.) Strigăt de protest, de nemulțumire, de ajutor. Din lat. **clamor**, -is, fr. **clameur**.

CLANDESTIN, -Ă, *clandestini*, -e, adj. Care are un caracter secret, care este făcut în ascuns (fiind oprit de lege). Din fr. **clandestin**, lat. **clandestinus**.

SEMICLANDESTIN, -Ă, *semiclandestini*, -e, adj. (Rar) În parte clandestin. - **Semi-** + **clandestin**.

CLAR, -Ă, *clari*, -e, adj. **1.** (Despre imagini vizuale) Care se distinge bine, deslușit; vizibil; (despre ape) limpede; (despre surse de lumină) care împrăștie o lumină limpede, strălucitoare. ♦ (Substantivat, n.) *Clar de lună* = lumină strălucitoare de lună. ♦ Care este lipsit de impurități. **2.** (Despre sunete sau voce) Care răsună distinct, precis. **3.** (Despre gânduri, idei, cuvinte etc.) Ușor de înțeles; evident, lămurit. ♦

(Despre facultăți intelectuale) Care pătrunde ușor, înțelege bine lucrurile; (despre oameni) care se exprimă limpede. Din lat. **clarus**, fr. **clair**.

NECLAR, -**Ă**, *neclari*, -e, adj. Care nu se vede, nu se distinge sau nu se înțelege bine. - **Ne** - + **clar**.

CLARIFICA, *clarific*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni (mai) clar, (mai) ușor de înțeles; a (se) lămuri, a (se) desluși. Din lat. **clarificare**, fr. **clarifier**.

CLARIFICARE, *clarificări*, s.f. Acțiunea de a (se) clarifica. V. **clarifica**.

CLARIFICATOR, -**OARE**, *clarificatori*, -oare, adj. (Rar) Care clarifică, limpezește, lămurește. - **Clarifica** + suf. -*tor*.

CLARINET, *clarinete*, s.n. Instrument muzical de suflat, făcut din lemn, în formă de tub lărgit la un capăt și prevăzut cu găuri laterale care se pot închide și deschide cu ajutorul unor clape. [Var.: (reg.) **clanaret** s.n., **clarinetă** s.f.] Din fr. **clarinette**, germ. **Klarinette**.

CLARINETIST, -**Ă**, *clarinetiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă din clarinet. Din fr. **clarinetiste**, germ. **Klarinetist**.

CLARITATE s.f. 1. Însușirea unor obiecte de a fi clare (1); limpezime, puritate. 2. Calitate a sunetelor sau a vocii de a răsună distinct, precis. 3. Calitate a gândirii, a exprimării, a stilului de a fi clare, deslușite, lămurite. ◇ Loc. adv. *Cu claritate* = cu precizie; clar, limpede, lămurit. Din lat. **claritas**, -atis, fr. **clarté**.

NECLARITATE, *neclarități*, s.f. Lipsă de claritate. ◇ Idee sau exprimare lipsită de claritate, confuză, echivocă. - **Ne** - + **claritate**.

CLASĂ, *clase*, s.f. 1. Grup (mare) de obiecte, de elemente, de ființe, de fenomene care au însușiri comune. 2. (De obicei cu determinarea "socială") Ansamblu de persoane grupate după criterii economice, istorice și sociologice. ◇ Loc. adj. *De clasă* = care se referă la o clasă socială sau la raporturile reciproce dintre clase; propriu, caracteristic unei clase sociale. 3. Fiecare dintre diviziunile fundamentale ale regnului animal sau vegetal, mai mică decât încrengătura și mai mare decât ordinul. 4. Unitate organizatorică de bază în sistemul învățământului, compusă dintr-un număr de elevi care au aceeași vârstă, o pregătire școlară egală și învață împreună în cursul unui an pe baza aceleiași programe de învățământ. ◇ Unitate organizatorică într-un institut de artă, cuprinzând pe toți elevii unui profesor, indiferent în ce an de studii se află. ◇ Sală în care se țin cursurile pentru asemenea grupuri de elevi. ◇ (Franțuzism) Timpul în care se ține o lecție; oră de curs. 5. Fiecare dintre grupele de câte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. *Clasa miilor*. 6. Categorie (după confort și tarif) a vagoanelor, compartimentelor, cabinelor etc. pentru călătoria cu trenul, cu tramvaiul, cu vaporul. 7. Categorie, grad, rang, care se acordă unui salariat potrivit funcției avute. 8. (În expr.) *De (mare) clasă* sau *(de) clasă întâi* = de calitate superioară, de prima calitate, de

(mare) valoare. [Var.: (înv) **clas** s.n.] Din fr. **classe**, germ. **Klasse**.

CLASIC, -**Ă**, *clasici*, -ce, adj. 1. (Despre opere literare, științifice, artistice) Care servește ca model de perfecțiune, care poate fi luat drept model; *p. ext.* care este scris după canoanele obișnuite, tradiționale.

◆ (Despre scriitori, artiști, oameni de știință etc.; adesea substantivat) De mare valoare, a cărui operă își păstrează importanța de-a lungul veacurilor, rămâne în patrimoniul cultural-științific al unui popor sau al lumii. 2. Care concentrează caracteristicile (bune sau rele ale) unui lucru, ale unei acțiuni, ale unei situații etc.; tipic, caracteristic; care este folosit în mod curent. *Procedeu tehnic clasic*. 3. Care aparține clasicismului, privitor la clasicism. Din fr. **classique**, lat. **classicus**.

CLASICIST, -**Ă**, *clasicști*, -te, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu studiul limbilor și culturii clasice antice. - **Clasic** + suf. -*ist*.

CLASICIZA, *clasicizez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a dobândi caracter clasic. - **Clasic** + suf. -*iza*.

CLASICIZANT, -**Ă**, *clasicizanți*, -te, adj. Care imită formele clasice, care urmează modelele clasice. Din **clasic**.

CLASICIZARE, *clasicizări*, s.f. Acțiunea de a (se) clasiciza. V. **clasiciza**.

CLASICIZAT, -**Ă**, *clasicizați*, te, adj. Care a devenit clasic. V. **clasiciza**.

CLAUDICAȚIE, *claudicații*, s.f. (Med.; rar) Șchiopătare. ◇ (Med.) Tulburare trecătoare a funcției unor organe. Din lat. **claudicatio**, fr. **claudication**.

CLAUSTRAL, -**Ă**, *claustrali*, -e, adj. (Livr) Mănăstiresc, monahal; ca de mănăstire. Din fr. **claustral**, lat. **claustralis**.

CLAVICORD, *clavicorduri*, s.n. Instrument muzical cu claviatură și coarde, strămoș al pianului. Din fr. **clavicorde**, lat. **clavicordium**.

CLAVICULĂ, *clavicule*, s.f. Fiecare dintre cele două oase anterioare ale centurii scapulare care (la mamifere) se articulează cu sternul și cu omoplatul. Din lat. **clavicula**, fr. **clavicule**.

CLAVICULAR, -**Ă**, *claviculari*, -e, adj. Care aparține claviculei, privitor la claviculă. Din lat. **clavicularius**, fr. **claviculaire**.

CLAVUS, *clavusuri*, s.n. (Med.) Bătătură. Din fr., lat. **clavus**.

CLEMENT, -**Ă**, *clemenți*, -te, (Livr.) Indulgent, iertător, îndurător; blând, bun. Din fr. **clément**, lat. **clemens**, -ntis.

CLEMENTĂ, *clemente*, s.f. (Livr.) Indulgență, iertare, îndurare; bunătațe (a unui superior față de inferiorii săi). Din lat. **clementia**, fr. **clémence**.

CLEPSIDRĂ, *clepsidre* s.f. Instrument cu ajutorul căruia se măsoară în trecut timpul după cantitatea de apă sau de nisip scursă dintr-un recipient în altul. [Var.: (înv.) **clepsidru** s.n.] Din fr. **clepsydre**, lat. **clepsydra**.

CLERICAL, -**Ă**, *clericali*, -e, adj. Care aparține clericilor sau clericalismului, privitor la clerici sau la clericalism. Din fr. **clérical**, lat. **clericalis**.

CLIENT, -Ă, *clienți*, -e, s.m. și f. 1. Persoană care cumpără (regulat) de la un magazin, consumă ceva într-un local public etc., considerată în raport cu persoana sau întreprinderea de la care cumpără, consumă etc.; mușteriu. 2. Persoană care se adresează unui avocat pentru a-și apăra interesele, unui medic pentru a-și îngrijii sănătatea etc., considerată în raport cu aceștia. 3. (În antichitatea romană) Plebeu fără drepturi depline, dependent de un patrician și protejat de acesta. Din fr. *client*, lat. *cliens*, -ntis.

CLIENTELAR, -Ă, *clientelari*, -e, adj. Care aparține clienților (3), privitor la clienți. ♦ *Relații* (sau *raporturi* etc.) *clientelare* = relații existente între statul roman și unele populații străine, prin care acestea din urmă, fără a fi incluse în imperiu recunoșteau autoritatea Romei în schimbul protecției de care se bucurau din partea ei. Din *client*.

CLIENTELĂ, *clientele*, s.f. Totalitatea clienților, mulțime de clienți. Din fr. *clientèle*, lat. *clientela*.

CLIRING s.n. Sistem de plată (folosit mai ales în comerțul exterior) prin compensarea reciprocă a datoritorilor și a creanțelor. [Scriș și: *clearing*] Din engl. *clearing*[house], fr. *clearing*.

CLOACĂ, *cloace*, s.f. 1. Canal subteran în care se adună murdăriile dintr-un oraș. 2. (Adesea fig.) Băltoacă murdară și rău mirositoare; loc infect, plin de murdărie. 3. Cavități a corpului batracienilor, reptilelor și păsărilor, în care se deschid tubul digestiv, conductele genitale și urinare. Din lat. *cloaca*, fr. *cloaque*.

CLOACAL, -Ă, *cloacali*, -e, adj. (Zool.) De cloacă. *Orificiu cloacal*. - **Cloacă** + suf. -al.

CLONAJ, *clonaje*, s.n. Clonare. Din fr., engl. *clonage*.

CLORAT, *clorați*, s.m. Sare a acidului cloric, cu proprietăți oxidante și explozive. Din fr. *chlorate*, germ. *Chlorat*.

CLORETONĂ s.f. Alcool folosit ca hipnotic și anestezic. Din fr. *chlorétoine*, germ. *Chloreton*.

CLOROPREN s.n. (Chim.) Derivat al butadienei folosit ca materie primă pentru cauciucul sintetic. Din fr. *chloroprène*, germ. *Chloropren*.

CLOVN, *clowni*, s.m. Artist comic de circ. [Scriș și: *clown*] Din fr., engl. *clown*.

CLOVNESC, -EASCĂ, *clovnești*, adj. De clovn. - **Clovn** + suf. -esc.

CLUB, *cluburi*, s.n. Asociație menită să creeze membrilor săi condiții favorabile pentru desfășurarea unei anumite activități (cultural-educative, sportive etc.) în timpul liber; local care servește acestei asociații. Din fr., engl. *club*.

FOTOCUB, *fotocluburi*, s.n. Club de fotoamatori. - **Foto**- + **club**.

RADIOCLUB, *radiocluburi*, s.n. Club al radioamatorilor. - **Radio** + **club**.

CLUBMAN, *clubmeni*, s.m. Membru al unui club. Din fr., engl. *clubman*.

CNOCAUT, *cnocauturi*, s. n. Scoaterea din luptă a boxerului care, în urma unei lovituri primite din

partea adversarului, nu poate relua lupta în decurs de zece secunde. [Prescurtat: *k.o.*] Din fr., engl. **knock-out**.

CNOCAUTA, *cnocautez*, vb. I. Tranz. A-și învinge adversarul prin cnocaut. Din **cnocaut**.

CNOCDAUN, *cnocdaumuri*, s.n. Situație a unui boxer care, în urma unei lovituri primite din partea adversarului, este capabil să reia lupta în mai puțin de zece secunde. [Prescurtat: *c.d.*] Din fr., engl. **knock-down**.

COABITA, *coabitez*, vb. I. Intrans. (Jur.) A locui, a trăi împreună (în aceeași casă) cu cineva; a conviețui. Din fr. *cohabiter*, lat. *cohabitare*.

COABITARE, *coabitări*, s.f. (Jur.) Faptul de a *coabita*. V. **coabita**.

COAGULA, *coaguli*, s.m. Masă de substanță coloidală încheagată; cheag. Din lat., fr. **coagulum**.

COAGULA, *coagulez*, vb. I. Refl. (Despre lichide și substanțe coloidale) A se încheaga. ♦ Tranz. A face să se închege. Din fr. **coaguler**, lat. **coagulare**.

COAGULARE, *coagulări*, s.f. Acțiunea de a (se) *coagula*; încheagare. V. **coagula**.

COAGULAT, -Ă, *coagulați*, -te, adj. (Despre lichide și substanțe coloidale încheagat. V. **coagula**.

TERMOCOAGULARE, *termocoagulări*, s.f. Metodă de tratament chirurgical prin care, cu ajutorul termocauterului, este oprită o hemoragie. - **Termo**- + **coagulare**.

COBALT s.n. Element chimic metalic foarte dur, alb-argintiu, întrebuințat la fabricarea unor oțeluri speciale, în radioterapie etc., iar sărurile sale la colorarea în albastru a obiectelor de sticlă, de porțelan etc. ♦ Vas, obiect de sticlă, de porțelan etc. colorat cu săruri de cobalt. Din fr. **cobalt**, germ. **Kobalt**.

COBALTA, *cobaltez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu un strat de cobalt suprafața unui obiect metalic. Din **cobalt**.

COBALTARE s.f. Acțiunea de a *cobalta* și rezultatul ei. V. **cobalta**.

COBALTAT, -Ă, *cobaltați*, -te, adj. Care a fost acoperit cu un strat de cobalt. V. **cobalta**.

COBOL s.n. (Inform.) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat pe probleme de gestiune economică. Din engl., fr. **cobol**.

COCHER, *cocheri*, s.m. Rasă de câini de vânatoare cu părul lung și cu urechile mari, lăsate în jos; câine care face parte din această rasă. [Scriș și: *cocker*] Din engl. [wood] **cocker**, fr. **cocker**.

COCTEIL, *cocteiluri*, s.n. 1. Băutură preparată dintr-un amestec de băuturi alcoolice (cu ingrediente). 2. Recepție de proporții mai modeste. [Scriș și: *cocktail*] Din engl., fr. **cocktail**.

CODICIL, *codicile*, s.n. Act întocmit în formă testamentară prin care se modifică sau se completează conținutul inițial al unui testament. Din fr. **codicille**, lat. **codicillus**.

COERENT, -Ă, *coerenți*, -te, adj. 1 Care se compune din elemente strâns legate (și armonizate) între ele; încheagat. 2. (Fiz.; despre unde) Care are

aceeasi lungime și diferențe de fază constante în timp. [Var. : **coherent**, -ă adj.] Din fr. **coherent**, lat. **cohaerens**, -ntis.

COERENȚĂ, *coerențe*, s.f. 1. Legătură strânsă (și armonioasă) între părțile sau elementele unui întreg. 2. (Fiz.) Proprietatea mai multor unde de a avea aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp. [Var. : **coerență** s.f.] Din lat. **cohaerentia**, fr. **cohérence**.

COINCIDE, pers. 3 *coincide*, vb. III. Intrans. 1. (Despre evenimente, fenomene etc.) A se petrece simultan, a se produce în același loc. 2. A fi identic, a se potrivi întocmai. ♦ (Despre linii, figuri, suprafețe) A se suprapune perfect. Din fr. **coïncider**, it. **coincidere**.

COLA s.f. invar. Arbore tropical cu fructe albe sau roșii de forma unei nuci, care conțin alcaloizi stimulanți (*Cola nitida*). Din fr. **cola**, **kola**.

COLAPS, *colapsuri*, s.n. Insuficiență circulatorie periferică, manifestată prin pierderea oricărei forțe, scăderea bruscă a tensiunii arteriale, puls rapid și foarte slab etc. Din lat., fr. **collapsus**.

COLATERAL, -A, *colaterali*, -e, adj. Lăturalnic; subordonat, secundar. ♦ (Despre rude, grade de rudenie) Care unește între ei pe frați și surori (și pe descendenții acestora). Din fr. **collatéral**, lat. **collateralis**.

COLECȚIE, *colecții*, s.f. 1. Serie de obiecte de același fel sau de aceeași categorie, care, adunate și dispuse sistematic, reprezintă o valoare artistică, științifică, documentară etc. ♦ Culegere de opere literare sau științifice grupate după anumite criterii și apărute în cadrul unei edituri. 2. Puroi adunat în interiorul unui țesut bolnav, într-un organ sau într-o cavitate a organismului. [Var.: (inv.) **colecțiune** s.f.] Din fr. **collection**, lat. **collectio**, -onis.

COLECTIV, -Ă, *colectivi*, -e, adj., subst. I. Adj. 1. Care rezultă din participarea, din activitatea mai multor persoane (sau lucruri). 2. Care aparține tuturor; comun, obștească, socială. 3. Care se referă la ideea de colectivitate. ♦ *Substantiv colectiv* = substantiv care denumește prin forma de singular o pluralitate de obiecte identice, considerate ca un întreg, ca o totalitate. *Suffix colectiv* = sufix care dă unui substantiv valoarea de substantiv colectiv. II. S.n. Echipă. *Colectiv de redacție*. *Colectiv de catedră*. ♦ P. gener. Grup. (organizat) de persoane. III. S.f. (Ieșit din uz) Cooperativă Agricolă de Producție. Din fr. **collectif**, lat. **collectivus**.

COLECTIVISM s.n. Doctrină și tip de organizare socială în care drepturile și interesele individului sunt subordonate celor ale unor colectivități sociale. Din rus. **kollektivizm**, fr. **collectivisme**.

COLEDOC adj. (Anat.; în sintagma) *Canal coledoc* (și substantivat n.) = canal prin care se varsă fierea în duoden. Din fr. **cholédoque**, lat. **choledochus**.

COLEGIU, *colegii*, s.n. 1. Organ de conducere colectivă a ministerelor și a altor organe centrale ale administrației de stat sau a anumitor întreprinderi ori instituții, care examinează și hotărăște asupra problemelor de competența acestora. ♦ *Colegiu*

editorial = organ consultativ pe lângă conducerea unei edituri, format din specialiști. *Colegiu de redacție* (sau *redacțional*) = organ consultativ de pe lângă redactorul-șef al unei publicații; comitet de redacție. 2. Colectiv de judecători cu atribuții speciale pe lângă unele organe de jurisdicție. *Colegiu penal*. *Colegiu civil*. *Colegiu disciplinar*. 3. Organizație de liber-profesioniști alcătuită cu scopul de a apăra interesele profesionale ale membrilor ei. 4. Reuniune de persoane egale în funcție. *Colegiu de cardinali*. *Colegiu preoțesc*. ♦ *Colegiu de avocați* = colectiv al avocaților dintr-o unitate administrativ-teritorială. ♦ (În Roma antică) Corp sau asociație de persoane care aveau aceeași profesiune sau demnitate. 5. Categorie electorală (în unele state) stabilită după avere sau ocupație. 6. Instituție de învățământ mediu sau superior, cu internat, în unele state. Din lat. **collegium**, fr. **collège**.

COLICĂ, *colici*, s.f. Durere abdominală intensă care survine în criză. *Colică nefritică*. *Colică biliară*. Din fr. **colique**, lat. **colica**.

COLIMAȚIE s.f. (Fiz.) Reglare a instrumentelor optice în scopul realizării unei coincidențe între axa lor optică și cea de vizare. Din fr. **collimation**, germ.

Kollimation.

COLIZIUNE, *coliziuni*, s.f. 1. Ciocnire violentă între două corpuri care se mișcă unul spre altul; izbire, lovire. 2. Ciocnire de forțe, tendințe, interese contrare în domeniul relațiilor omenești; conflict, ceartă, dispută. ♦ (Rar) Încăierare, bătaie, luptă. 3. (În sintagma) *Coliziune omonimică* = fenomen lingvistic prin care două sau mai multe cuvinte diferite ajung omonime. [Var.: (inv.) **colizie** s.f.] Din fr. **collision**, lat. **collisio**, -onis.

COLON¹, *coloni*, s.m. 1. (În Imperiul Roman și în evul mediu în Europa) Muncitor agricol care, inițial liber, munea un pământ luat în arendă de la marii proprietari, mai târziu începe să fie legat de pământ, să plătească dijmă și să presteze corvezi. 2. (Inv.)

Colonist. Din fr. **colon**, lat. **colonus**.

COLON², *colonuri*, s.n. Porțiune a intestinului gros care se găsește între cec și rect. Din fr. **côlon**, lat. **colon**.

COLONAT s.n. (În Imperiul Roman și în evul mediu în Europa) Formă de relații sociale caracterizată prin legarea din ce în ce mai strânsă a colonilor¹ de pământul pe care îl lucrau și pentru care plăteau proprietarilor dijmă. Din lat. **colonatus**, fr. **colonat**.

COLONIALE s.f. pl. Articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.) provenite din țări exotice (în trecut, adesea, din țări coloniale) sau p. ext. produse în interiorul țării. Din fr. [denrées] **coloniales**, germ. **Kolonial**[waren].

COLONIE, *colonii*, s.f. 1. (În antichitate) Cetate sau oraș întemeiat, în scopuri comerciale sau strategice, de fenicieni, de greci sau de alte popoare pe teritorii străine. ♦ Oraș întemeiat de romani în ținuturile cucerite, având rol economic, administrativ și militar. 2. Teritoriu ocupat și administrat de o națiune străină și care este dependent de aceasta pe plan politic,

economic, cultural etc. **3.** Grup compact de persoane (de aceeași origine) așezat într-o țară sau într-o regiune a unei țări și care provine din imigrare sau din strămutare. **4.** Grup de copii trimiși la odihnă în stațiuni climaterice sau balneare; loc unde este găzduit acest grup de copii. **5.** Grup de animale din aceeași specie, care duce viața în comun. *Colonie de corali*. ♦ *Colonie microbiană* = grup de bacterii aflat în cultură pe medii sociale, vizibil cu ochiul liber, derivat dintr-un germen unic sau dintr-un număr redus de germeni care s-au înmulțit pe loc. Din fr. **colonie**, lat. **colonia**.

SEMICOLONIE, *semicolonii*, s.f. Stat formal independent, dar care, din punct de vedere economic și politic, depinde de un stat străin. - **Semi- + colonie**.

COLORA, *colorez*, vb. I. Tranz. **1.** A da unui obiect o anumită culoare cu ajutorul unei vopsele; a vopsi. **2.** Fig. A da o nuanță expresivă stilului, exprimării etc., a nuanța, a reliefa. Din fr. **colorer**, lat. **colorare**.

COLORABIL, -**Ă**, *colorabili*, -e, adj. Care poate fi colorat. - **Colora** + suf. -*bil*.

COLORARE, *colorări*, s.f. Acțiunea de a *colora*; vopsire. V. **colora**.

COLORAT, -**Ă**, *colorați*, -te, adj. **1.** Care are o anumită culoare (alta decât cea albă sau neagră); care are mai multe culori. **2.** Fig. (Despre stilul, felul de exprimare al cuiva etc.) Bogat în nuanțări sau în imagini; viu, expresiv. V. **colora**.

RECOLORA, *recolorez*, vb. I. Tranz. A colora din nou un obiect pentru a spori intensitatea culorii inițiale sau pentru a o schimba. - **Re- + colora**.

RECOLORARE, *recolorări*, s.f. Acțiunea de a *recolora*. V. **recolora**.

RECOLORAT, -**Ă**, *recolorați*, -te, adj. Care a fost colorat din nou (pentru a-i întări sau schimba culoarea). V. **recolora**.

COLORIMETRIE s.f. **1.** Determinare a concentrației unei soluții colorate. **2.** Metodă de determinare a caracteristicilor unei culori. Din fr. **colorimétrie**, germ. **Kolorimetrie**.

COLORIT, *colorituri*, s.n. **1.** Totalitatea culorilor unui obiect; bogăție de culori. ♦ Efect care rezultă din îmbinarea culorilor unui tablou; colorație. ♦ Culoare. **2.** Fig. (Despre abstracte, despre stilul operelor literare etc.) Nuanță expresivă, strălucire deosebită. Din fr. **coloris**, it. **colorito**.

COLOS, *coloși*, s.m. **1.** Statuie de o mărime extraordinară; *p. ext.* obiect de proporții foarte mari. **2.** Om, animal de mărime și cu putere neobișnuite. [Pl. și: (n.) *colosuri*] Din fr. **colosse**, lat. **colossus**.

COLT, *colturi*, s.n. Tip de revolver sau de pistol. Din engl. **Colt**, fr. **colt**.

COLUMBAR, *columbare*, s.n. Construcție funerară prevăzută cu firițe în care se păstrează urnele cu cenușa morților incinerați. Din lat., fr. **columbarium**.

COLUZIUNE, *coluziuni*, s.f. (Rar) Înțelegere secretă între două părți, două persoane etc. în

prejudiciul unei a treia. Din fr. **collusion**, lat. **collusio**, -onis.

COMĂ, *come*, s.f. **1.** Cel mai mic interval muzical, greu perceptibil pentru auz; semn folosit pentru a indica în muzica instrumentală frazarea, iar în muzica vocală locurile unde se respira. **2.** (Germanism, reg.) Virgulă. Din germ. **Komma**, fr. **comma**.

COMBINA, *combin*, vb. I. **1.** Tranz. A îmbina, a împreuna, a potrivi lucruri diferite. ♦ (Fam.) A plănuși, a chibzui. **2.** Tranz. și refl. A (se) uni (atomi, molecule sau radicali ai unor substanțe) printr-o reacție chimică, dând naștere unei substanțe compuse. Din fr. **combiner**, lat. **combinare**.

COMBINAT, *combinat*, s.n. Mare complex productiv care reunește mai multe întreprinderi industriale și în care uneori produsele uneia din întreprinderi servesc celorlalte ca materie primă, semifabricată sau auxiliară. ♦ *Combinat sportiv* = reunire a mai multor terenuri și săli de gimnastică, unde se practică diferite sporturi. Din rus. **kombinat**, fr. **combinat**.

COMBINATOR, -**OARE**, *combinatori*, -oare, adj., s.n. **1.** Adj. Care combină, care determină o combinație. **2.** S.n. Aparat care poate realiza combinații de asociație între mașini, aparate și instrumente electrice. Din rus. **kombinator**, fr. **combinateur**.

COMBUSTIE, *combustii*, s.f. Ardere. Din fr. **combustion**, lat. **combustio**.

COMEDIE, *comedii*, s.f. Operă dramatică al cărei subiect și deznodământ provoacă râsul și care ridiculizează relații sociale și etice, tipuri umane, năravuri etc. ♦ Fig. Prefăcătorie, ipocrizie, falsitate. Din fr. **comédie**, lat. **comoedia**.

COMEMORA, *comemorez*, vb. I. Tranz. A celebra solemn amintirea unei personalități sau a unui eveniment important. Din fr. **commémorer**, lat. **commemorare**.

COMEMORABIL, -**Ă**, *comemorabili*, -e, adj. Care trebuie (sau poate) să fie comemorat; de comemorat. Din fr. **commémorable**, lat. **Commemorabilis**.

COMEMORAȚIE, *comemorații*, s.f. (Rar) Comemorare. Din fr. **commémoration**, lat. **commemoratio**.

COMENSUALISM s.n. (Biol.) Formă de relații între două plante sau două animale, în care unul folosește resturile de hrană ale celuilalt. [Var.: **comensalism** s.n.] - După germ. **Kommensalismus**, fr. **commensalisme**.

COMENSURABIL, -**Ă**, *comensurabili*, -e, adj. (Mat.; despre două sau mai multe mărimi) Care pot fi măsurate cu aceeași unitate de măsură, valorile amândurora fiind multipli întregi ai unității folosite. Din fr. **commensurable**, lat. **commensurabilis**.

COMENTA, *comentez*, vb. I. Tranz. **1.** A face observații asupra unei întâmplări, a unui eveniment etc.; a interpreta, a lămurii. **2.** A analiza, a interpreta critic textul unei opere literare, istorice, un articol de lege etc. Din fr. **commenter**, lat. **commentari**.

COMENTARE, *comentări*, s.f. Acțiunea de a comenta. V. **comenta**.

RECOMENTA, *recomentez*, vb. I. Tranz. A comenta încă o dată aducând argumente noi, făcând observații inedite. - **Re-** + **comentă**.

RECOMENTARE, *recomentări*, s.f. Acțiunea de a recomenta. V. **recomenta**.

COMENTARIU, *comentarii*, s.n. 1. Apreciere, comentare (în spirit critic) a unei probleme, a unui eveniment etc.; material publicistic prezentând o asemenea apreciere. 2. Explicare a unei opere literare, istorice etc., făcută adesea prin note marginale; interpretare. Din fr. **commentaire**, lat. **commentarium**.

COMENTATOR, **-OARE**, *comentatori*, **-oare** s.m. și f. Persoană care interpretează o operă literară, istorică etc., autor de comentarii. ♦ Persoană care comentează desfășurarea unui eveniment, a unei întreceri sportive etc. (la radio, televiziune). Din fr. **commentateur**, lat. **commentator**, **-oris**.

COMERCIAL, **-Ă**, *comerciali*, **-e**, adj. Care aparține comerțului, privitor la comerț; din comerț; negustoresc. Din fr. **commercial**, lat. **commercialis**.

ANTICOMERCIAL, **-Ă**, *anticomerciali*, **-e**, adj. Care contrazice cerințele comerțului. - **Anti-** + **comercial**.

COMERCIANT, **-Ă**, *comerțianți*, **-te**, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu comerțul; negustor. Din it. **commerciante**, fr. **commerçant**.

COMERȚ, (rar) *comerțuri*, s.n. Schimb de produse prin cumpărarea și vânzarea lor; ramură a economiei în cadrul căreia se desfășoară circulația mărfurilor. Din fr. **commerce**, lat. **mercium**.

COMESTIBIL, **-Ă**, *comestibili*, **-e**, adj. Care poate servi ca hrană; bun de mâncat. Din fr. **comestible**, lat. **comestibilis**.

NECOMESTIBIL, **-Ă**, *necomestibili*, **-e**, adj. Care nu este bun de mâncat. ♦ Otrăvitor, toxic. - **Ne-** + **comestibil**.

COMETĂ, *comete*, s.f. Corp ceresc alcătuit dintr-un nucleu luminos înconjurat de gaze și de pulberi, care, uneori, se prelungește sub forma unei cozi îndreptate în sens opus Soarelui din cauza presiunii luminii acestuia; stea cu coadă. [Var.: (înv.) **comet** s.n.] Din fr. **comète**, lat. **cometa**.

COMIC, **-Ă**, *comici*, **-ce**, adj., subst. 1. Adj. Care aparține comediei, de comedie, relativ la comedie. ♦ Care provoacă râsul; hazliu, ridicol. 2. S.m. Actor care interpretează roluri de comedie. 3. S.n. Categorie estetică în a cărei sferă intră actele, situațiile sau personajele din viață sau din artă care provoacă râsul; ceea ce constituie temeiul ridicolului; parte hazlie, element sau efect comic, notă ridicolă pe care o reprezintă ceva sau cineva. Din fr. **comique**, lat. **comicus**.

COMISAR, *comisari*, s.m. 1. (În vechea organizare administrativă a țării) Ofițer de poliție, șef al unui comisariat de poliție. 2. (În sintagma) *Comisar militar* = comandant al unui comisariat militar. 3. (În U.R.S.S., până în anul 1946; în sintagma) *Comisar al poporului* = membru al guvernului sovietic. 4.

Persoană însărcinată de o autoritate superioară cu mandate speciale; mandatar. Din fr. **commissaire**, (3) rus. **komissar**.

COMISARIAT, *comisariate*, s.n. 1. (În vechea organizare administrativă a țării) Secție a poliției orașenești condusă de un comisar (1). ♦ Localul acestei secții. 2. (În sintagma) *Comisariat militar* = organ de conducere militară locală de pe lângă fiecare unitate administrativă, ale cărei funcții de bază sunt recrutarea și încorporarea celor supuși serviciului militar, precum și evidența situației militare a cetățenilor. ♦ Localul acestui organ. 3. (În U.R.S.S., până în anul 1946; în sintagma) *Comisariat al poporului* = minister. Din fr. **commissariat**, (3) rus. **komissariat**.

COMISIE, *comisii*, s.f. 1. Colectiv organizat care funcționează pe lângă o instituție, o adunare etc. și care are sarcina de a face propuneri, de a lua hotărâri sau de a executa mandate în cazuri speciale. 2. Organism internațional sau organ al unei organizații internaționale. 3. (Înv.) Secție de poliție. [Var.: **comisiune** s.f.] Din rus. **komissiia**, fr. **commission**.

COMISORIU, **-IE**, *comisorii*, adj. (Jur.) Care duce la rezilierea, anularea, desființarea unui contract. Din fr. **comissoirre**, lat. **commissorius**.

COMISURĂ, *comisuri*, s.f. 1. Punct de unire a două părți anatomice. *Comisura buzelor*. *Comisura pleoapelor*. 2. Fascicul de fibre nervoase care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale sau ale altor segmente din sistemul nervos central. Din fr. **comissure**, lat. **commissura**.

COMITET, *comitete*, s.n. Organ de conducere colectivă a anumitor organizații. Din rus. **komitet**, fr. **comité**.

COMOD, **-Ă**, *comozi*, **-de**, adj. 1. De care te poți folosi ușor și cu plăcere; lesnicios, plăcut, confortabil. ♦ Tihnit, liniștit. 2. (Peior.; despre oameni) Care nu vrea să facă eforturi; care nu înțelege să iasă din obiceiurile lui, din ritmul lui tihnit, obișnuit de viață; p. ext. leneș, indolent. Din fr. **commode**, lat. **commodus**.

COMODAT s.n. (Rar) Împrumut făcut pentru o folosință curentă. Din fr. **commodé**, lat. **commodatus**.

COMODITATE, *comodități*, s.f. 1. Starea sau însușirea de a fi comod (1); confort. 2. (Peior.) Atitudinea unei persoane comode (2). Din fr. **commodité**, lat. **commoditas**, **-atis**.

COMODOR, *comodori*, s.m. Grad de ofițer superior căpitanului de vas și inferior contraamiralului, în marina engleză și americană; persoana care are acest grad. Din fr., engl. **comodore**.

COMPACT, **-Ă**, *compacți*, **-te**, adj. 1. Care se compune din particule strâns legate între ele; îndesat, dens. ♦ *Caractere compacte* = litere de tipar groase și negre; aldine. ♦ (Despre o mulțime, un grup de oameni etc.) Numeroși și des. 2. Fig. (Despre noapte, întuneric etc.) În care nu străbate nici o rază de lumină; întunecos. Din fr. **compact**, lat. **compactus**.

COMPACTOR, (1) *compactori*, s.m., (2) *compactoare*, s.n. 1. S.m. (Reg.) Legător de cărți. 2. S.n. Utilaj folosit la îndesarea umpluturilor de pământ, la stratului de la suprafața unui teren ori a unei șosele etc. Din fr. **compacteur**, lat. **compactor**. **COMPANIE**, *companii*, s.f. Subunitate militară mai mare decât plutonul și mai mică decât batalionul. ◇ *Companie de onoare* = denumire a unei companii care îndeplinește rolul de gardă de onoare. Din fr. **compagnie**, it. **compagnia**.

COMPARA, *compăr*, vb. I. Tranz. A examina pentru a stabili asemănările și deosebirile; a confrunța. Din fr. **comparer**, lat. **comparare**.

COMPARARE, *comparări*, s.f. Acțiunea de a compara. V. **compara**.

COMPARAT, -Ă, *comparați*, -te, adj. (Despre discipline științifice) Care are ca obiect studiul fenomenelor sau al instituțiilor puse în comparație. *Gramatică comparată*. V. **compara**.

COMPARABIL, -Ă, *comparabili*, -e, adj. Care poate fi comparat. Din fr. **comparable**, lat. **comparabilis**.

NECOMPARABIL, -Ă, *necomparabili*, -e, adj. Care nu se poate compara cu nimic (prin însușiri); fără pereche, neasemănat, extraordinar, incomparabil. - **Ne-** + **comparabil**.

COMPARATIV, -Ă, *comparativi*, -e, adj. Care este bazat pe comparație, pe stabilirea de raporturi între diferite fenomene; care stabilește sau servește pentru comparație. ◇ *Grad comparativ* (și substantivat, n.) = unul dintre gradele de comparație ale adjectivelor și ale adverbelor, care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea mai multor obiecte (sau acțiuni) cu aceeași însușire sau caracteristică ori a aceluiași obiect (sau a aceleiași acțiuni) în momente diferite. *Metodă comparativă* = metodă de cercetare în lingvistica istorică, care constă în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nefixate în scris, prin compararea unor fapte corespunzătoare de mai târziu, din două sau mai multe limbi existente. Din fr. **comparatif**, lat. **comparativus**.

COMPARS s.m. (Liv.) Personaj mut sau cu rol minor într-un spectacol; figurant. Din fr. **comparse**, it. **comparsi**.

COMPATRIOT, -OATĂ, *compatrioți*, -oate, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu altă persoană originară din aceeași țară. Din fr. **compatriote**, lat. **compatriota**.

COMPENDIU, *compendii*, s.n. 1. Expunere sintetică a unei lucrări, a unei discipline sau a unei concepții; conspect; publicație în care se face o asemenea expunere. 2. (Tehn.; în forma *compendium*) Dispozitiv care se adaptează în fața obiectivului cinematografic, pentru a permite operatorului să execute diferite trucaje tehnice pe film. [Var.: **compendium** s.n.] Din lat., fr. **compendium**.

COMPENSA, *compensez*, vb. I. 1. Tranz. A înlocui ceva consumat sau cheltuit prin altceva (egal în valoare); a completa, a înlocui ceva insuficient cu

altceva; a echilibra. ♦ A îndrepta un rău printr-un bine; a răsplăti în mod corespunzător; a despăgubi. 2. Tranz. (Fiz.) A micșora sau a anula efectul unei anumite acțiuni. 3. Tranz. și refl. (Med.) A face să-și revină sau a-și reveni la o stare de funcționare normală, de echilibru. Din fr. **compenser**, lat. **compensare**.

COMPENSARE, *compensări*, s.f. Acțiunea de a (se) compensa și rezultatul ei. V. **compensa**.

COMPENSAT, -Ă, *compensați*, -te, adj. În stare de compensare; echilibrat. ♦ (Med.) Care a revenit la o stare de funcționare normală. V. **compensa**.

COMPENSAȚIE, *compensații*, s.f. Faptul de a compensa; p. ext. ceea ce servește pentru a compensa ceva. [Var.: **compensațiune** s.f.] Din fr. **compensation**, lat. **compensatio**, -onis.

COMPETITOR, -OARE, *competitori*, -oare, s.m. și f. Concurrent. [Var.: (inv.) **conpetitor**, -oare s.m. și f.] Din fr. **compétiteur**, lat. **competitor**.

COMPILA, *compilez*, vb. I. Tranz. A aduna fapte sau păreri din operele diversilor autori pentru a alcătui o lucrare nouă, fără o contribuție personală. Din fr. **compiler**, lat. **compilare**.

COMPILARE, *compilări*, s.f. Acțiunea de a compila și rezultatul ei. V. **compila**.

COMPILAȚIE, *compilații*, s.f. Lucrare, operă care cuprinde idei și fragmente din diverși autori, neprelucrate în mod personal. Din fr. **compilation**, lat. **compilatio**.

COMPILATOR, -OARE, *compilatori*, -oare s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care compilează, autor de compilații. 2. S.n. (Cib.) Program utilitar de transformare a unui limbaj algoritmic în codul mașinii. Din fr. **compilateur**, lat. **compilator**.

COMPLEMENT, *complemente*, s.n. 1. Ceea ce se adaugă la ceva spre a-l întregi; completare. 2. Parte secundară a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. 3. Substanță de natură proteică prezentă în serul normal și care participă la procesul imunității. Din fr. **complément**, lat. **complementum**.

COMPLET, -Ă, (1) *compleți*, -te, adj., (2, 3) *completuri*, s.n., (4) adv. 1. Adj. Care conține tot ceea ce trebuie; căruia nu-i lipsește nici una dintre părțile constitutive; întreg, desăvârșit, deplin, împlinit. ◇ *Opere complete* = ediție cuprinzând toate operele unui scriitor. ♦ (Despre un vehicul de transport în comun) care are toate locurile ocupate; plin. 2. S.n. (În sintagma) *Complet de judecată* = colectiv alcătuit din numărul legal de judecători și asesori care iau parte la soluționarea unui litigiu. 3. S.n. Costum de haine; obiect de îmbrăcăminte compus din două (sau mai multe) piese asortate. 4. Adv. În întregime, cu desăvârșire. [Var.: **complect**, -ă adj.] Din fr. **complet**, lat. **completus**.

NECOMPLET, -Ă, *necompleți*, -te, adj. Care nu este complet, întreg, căruia îi lipsește una sau mai multe dintre părțile sale componente; cu lipsuri, incomplet. [Var.: **necomplect**, -ă adj.] - **Ne-** + **complet**.

COMPLETAMENTE adv. (Livr.) În mod complet, cu desăvârșire. [Var.: **completamente** adv.] Din it. **completamente**, fr. **complètement**.

COMPLETIVĂ, *completive*, adj. (În sintagma) *Propoziție completivă* (și substantivat, f.) = propoziție subordonată care are rol de complement pe lângă verbul din altă propoziție. Din fr. **complétive**, lat. **completivus**.

COMPLEX, -**Ă**, *complexi*, -*xe*, adj., s.n. 1. Adj. Format din mai multe părți; care îmbrățișează, care întrunește în sine mai multe laturi sau elemente diferite. ♦ (Mat.) *Număr complex* = număr alcătuit prin însumarea unui număr real cu un număr imaginar. 2. S.n. Întreg, unitate formată din mai multe părți, din mai multe elemente; sistem care întrunește în sine mai multe laturi, care îmbrățișează mai multe domenii; combinare, asociere într-un tot a mai multor fenomene, stări de lucruri etc. ♦ Ansamblu de construcții, de unități industriale sau comerciale etc. cu funcții deosebite, grupate teritorial, care alcătuiesc un tot unitar servind aceluiași scop. ♦ *Complex sportiv* = bază sportivă special amenajată pentru practicarea mai multor ramuri de sport. 3. S.n. Ansamblu de tendințe inconștiente formate în copilărie pe baza anumitor relații familiale și sociale, care determină comportarea ulterioară a persoanei. ♦ *Complex de inferioritate* = sentiment de neîncredere în forțele proprii, care se formează de obicei în copilărie, uneori în legătură cu o deficiență fizică sau psihică. (Psih.) *Complexul lui Oedip* = atașament erotic al copilului față de părintele de sex opus. Din fr. **complexe**, lat. **complexus**.

COMPLEXIFICA, *complexific*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să devină sau a deveni (mai) complex. - **Complex** + suf. -*ifica*.

COMPLEXIFICARE, *complexificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *complexifica*. V. **complexifica**.

COMPLEXIFICAT, -**Ă**, *complexificați*, -*te*, adj. Care a devenit (mai) complex. V. **complexifica**.

BIOCOMPLEX, *biocomplexe*, s.n. Ansamblu de specii de organisme vegetale și animale instalate într-o navă spațială pentru cercetări în cosmos sau pentru asigurarea unui sistem ecologic la bordul acesteia. - **Bio** + **complex**.

COMPOZIT, -**Ă**, *compoziți*, -*te*, adj., s.f., s.n. 1. Adj. Alcătuit din elemente disparate, felurite. ♦ *Ordinul compozit* (și substantivat, n.) = ordin arhitectonic antic, caracterizat în special prin capitelul cu volute și cu foi de acantă, rezultat din combinarea capitelului ionic cu cel corintic. 2. S.f. (La pl.) Familie de plante superioare, dicotiledonate, erbacee, rar lemnoase, cu frunze de obicei alterne, cu flori mici, simple și numeroase, dispuse în inflorescențe în formă de capitule și adesea cu latex în organele vegetative; compozee; (și la sg.) plantă din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă compozită*. 3. S.n. pl. (Tehn.) Materiale care reunesc într-un singur produs unele elemente care, de obicei, nu se

asociază în mod natural. Din fr. **composite**, lat. **compositus**.

COMPOZIȚIE, *compoziții*, s.f. 1. Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; structură, compunere, alcătuire. 2. Operă, bucată, compunere artistică, în special muzicală. ♦ Studiul regulilor de compunere a unei bucăți muzicale; totalitatea cunoștințelor muzicale care permite compozitorului să se exprime într-o formă artistică. 3. Felul în care sunt dispuse elementele imaginii într-un tablou, astfel încât se se echilibreze între ele. ♦ Gen de pictură, de sculptură, de desen reprezentând personaje în acțiune. 4. Joc al unui actor care interpretează un rol bazându-se în primul rând pe trăsăturile distinctive ale personajului respectiv. 5. Exercițiu școlar constând în dezvoltarea în scris a unei teme cu caracter literar date de profesor; compunere. 6. Aliaj de cositor cu care se captește suprafața unei piese metalice care freacă altă suprafață metalică, cu scopul de a micșora frecarea. Din fr. **composition**, lat. **compositio**.

FOTOCOMPOZIȚIE, *fotocompoziții*, s.f. Compoziție (8) în fotografie. - **Foto** + **compoziție**.

COMPREHENSIBIL, -**Ă**, *comprehensibili*, -*e*, adj. (Livr.) Care se poate înțelege ușor, clar, inteligibil, limpede. Din fr. **compréhensible**, lat. **comprehensibilis**.

COMPREHENSIUNE s.f. (Livr.) 1. Capacitate de a pătrunde, de a înțelege ceva; înțelegere, pătrundere. 2. Conținut. Din fr. **compréhension**, lat. **comprehensio**, -**onis**.

COMPREHENSIV, -**Ă**, *comprehensivi*, -*e*, adj. (Livr.) Care înțelege repede și just; inteligent, pătrunzător. Din fr. **compréhensif**, lat. **comprehensivus**.

COMPRESIUNE, *compresioni*, s.f. (Fiz.) 1. Micșorare a volumului unui corp; comprimare. 2. Fază de funcționare a unei mașini în timpul căreia fluidul din cilindrul unui motor este comprimat prin deplasarea unui piston în cilindru. 3. Stare de solicitare a unei piese sub acțiunea a două forțe egale și de sens contrar. [Var.: **compresie** s.f.] Din fr. **compression**, lat. **compressio**, -**onis**.

COMPRESIV, -**Ă**, *compressivi*, -*e*, adj. (Livr.) Care servește pentru a lega strâns. ♦ Fig. Care restrânge, comprimă. Din fr. **compressif**, engl. **compressive**.

COMPROMITE, *compromit*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde buna reputație; a (se) discredita. 2. Tranz. A pricinui un rău, a primejdui; a strica, a distruge. Din fr. **compromettre**, lat. **compromittere**.

COMPROMIS, -**Ă**, *compromiși*, -*se*, adj. 1. (Despre oameni) Cu reputația pătată; discreditat. 2. Primejduit, stricat. V. **compromite**.

COMPROMITERE, *compromiteri*, s.f. Acțiunea de a (se) *compromite*. V. **compromite**.

COMPROMIȚĂTOR, -**OARE**, *compromițători*, -*oare*, adj. Care (poate) compromite pe cineva. - **Compromite** + suf. -*ător*.

COMPULSA, *compulsez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A cerceta acte, documente; a aduna date, a strânge informații. Din fr. **compulser**, lat. **compulsare**.

COMPULSARE, *compulsări*, s.f. (Înv.)

Acțiunea de a *compulsa*. V. **compulsa**.

COMUN, -**Ă**, *comuni*, -*e*, adj. 1. Care aparține mai multora sau tuturor; care privește sau interesează pe mai mulți sau pe toți; de care se folosesc mai mulți sau toți; obștește. ♦ *Drept comun* = parte a dreptului care are aplicare generală (spre deosebire de dreptul care se aplică în domenii speciale). *Criminal de drept comun* = criminal care a comis o crimă obișnuită. *Substantiv comun* = substantiv care servește la indicarea obiectelor de același fel. *Factor comun* = număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume. *Divizor comun* = număr întreg care împarte exact mai multe numere întregi date. *Multiplu comun* = număr care e divizibil cu mai multe numere întregi date. *Cel mai mic multiplu comun* = cel mai mic număr întreg care se poate împărți exact prin mai multe numere întregi. *Numitor comun* = numitor care aparține mai multor fracții. *An comun* = an calendaristic. ♦ Expr. *A face cauză comună cu cineva* = a lua partea cuiva într-o chestiune sau într-o discuție. *A nu avea nimic comun cu cineva* (sau *ceva*) = a nu avea nici o legătură cu cineva, a fi străin de... *A duce viață comună cu cineva* = a trăi sub același acoperiș; a conviețui. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce aparține unei colectivități; ceea ce este alcătuit pe baze obștești. ♦ Loc. adv. *În comun* = laolaltă, împreună. 2. Obișnuit, normal, firesc; frecvent. ♦ *Loc comun* = idee cunoscută de toată lumea, lucru știut; banalitate. ♦ Expr. (Substantivat) *A ieși din comun* = a se prezenta ca ceva aparte, neobișnuit, deosebit de ceilalți. 3. Banal, de rând; de proastă calitate. Din fr. **commun**, lat. **communis**.

COMUNAL, -**Ă**, *comunali*, -*e*, adj. Al comunei, privitor la comună. Din fr. **communal**, lat. **communalis**.

COMUNICABIL, -**Ă**, *communicabili*, -*e*, adj. Care poate fi comunicat. Din fr. **communicable**, lat. **communicabilis**.

COMUNICAȚIE, *comunicații*, s.f. 1. Mijloc de comunicare între puncte diferite; legătură, contact. 2. Sistem tehnic folosit pentru realizarea comunicației. 3. (În sintagma) *Comunicații de masă* = totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare a informațiilor (poștă, telegraf, telefon, radio, televiziune, cinema, publicații etc.). [Var.: (înv.) **comunicațiune** s.f.] Din fr. **communication**, lat. **communicatio**, -**onis**.

COMUNICATIV, -**Ă**, *communicativi*, -*e*, adj. 1. (Despre oameni) Care intră ușor în legătură cu ceilalți; sociabil. 2. (Despre unele manifestări ale oamenilor) Care se transmite ușor de la o persoană la alta. Din fr. **communicatif**, lat. **communicativus**

NECOMUNICATIV, -**Ă**, *necomunicativi*, -*e*, adj. (Despre oameni) Care nu intră ușor în legătură cu ceilalți; nesociabil. - **Ne-** + **comunicativ**.

COMUNICATIVITATE s.f. Însușirea de a fi comunicativ. - **Comunicativ** + suf. -*itate*.

COMUNIUNE, *comuniuni*, s.f. 1. Legătură puternică, unire strânsă. 2. (Bis.) Împărtășanie, euharistie. Din fr. **communion**, lat. **communio**, -**onis**.

CONCAV, -**Ă**, *concavi*, -*e*, adj. Care prezintă o scobitură; în formă de adâncitură. ♦ (Înv.; despre formații militare) Dispus în semicerc. Din fr. **concave**, lat. **concavus**.

CONCEPTACUL, *conceptacule*, s.n. Cavități mici unde se formează gameții la unele criptogame. Din fr. **conceptacle**, lat. **conceptaculum**.

CONCERT, *concerte*, s.n. 1. Executare în public a unor opere muzicale. ♦ Piesă muzicală amplă scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră, care se distinge prin complexitatea facturii și prin caracterul ei virtuos-tehnic. ♦ *Concert pentru orchestră* = lucrare orchestrală de virtuoziitate. 2. (Rar) Înțelegere, unire, acord între mai multe state sau persoane în vederea unui scop comun. Din fr. **concert**, it. **concerto**.

CONCERTISTIC, -**Ă**, *concertistici*, -*ce*, adj. De concert, al concertului. - **Concert** + suf. -*istic*.

CONCESIE, *concesii*, s.f. Îngăduință, cedare față de cineva, renunțare (la ceva) în folosul sau în interesul altuia. Din fr. **concession**, lat. **concessio**.

CONCESIUNE, *concesiu*, s.f. Convenție prin care o persoană (fizică sau juridică) dobândește dreptul de a exploata anumite servicii publice sau anumite bunuri ale statului, în schimbul unor beneficii care revin acestuia din urmă. ♦ Bunurile care formează obiectul acestei convenții. Din fr. **concession**, lat. **concessio**, -**onis**.

CONCESIONA, *concesionez*, vb. I. Tranz. A da în concesiune. Din **concesiu**.

CONCESIONARE, *concesionări*, s.f. Faptul de a *concesiona*. V. **concesiona**.

CONCESIV, -**Ă**, *concesivi*, -*e*, adj. Care face concesi; îngăduitor. ♦ *Propoziție concesivă* = propoziție subordonată care arată că, deși există o piedică, acțiunea din propoziția regentă se realizează sau se poate realiza. *Conjunție concesivă* = conjuncție care introduce o propoziție concesivă. Din fr. **concessif**, lat. **concessivus**.

CONCILIA, *concilies*, vb. I. Tranz. A pune de acord, a împăca, a înlătura divergențele, contradicțiile dintre două sau mai multe păreri, idei, doctrine etc. ♦ (Jur.) A încerca aplanarea sau evitarea unui litigiu prin împăcarea părților. Din fr. **concilier**, lat. **conciliare**.

CONCILIERE, *concilieri*, s.f. Împăcare, conciliație, unire, acord. ♦ *Conciliere internațională* = mijloc de rezolvare pașnică a diferendelor dintre state, conform propunerilor făcute de o comisie a cărei organizare, componență și al cărei mod de lucru sunt stabilite prin acordul părților. V. **concilia**.

CONCILIABUL, *conciliabule*, s.n. Consfătuire (secretă) între oameni care plănuiesc ceva. Din fr. **conciliabule**, lat. **conciliabulum**.

CONCILIATIE, *concliații*, s.f. Conciliere, împăcare. ♦ Procedură de împăcare, în dreptul internațional, având ca scop înlăturarea conflictelor. Din fr. **conciliation**, lat. **conciliatio**.

CONCILIATOR, -OARE, *conciliatori, -oare*, adj. Care tinde spre un acord, spre o împăcare a unor divergențe; care duce spre înțelegere între părți opuse. ♦ (În politică) Care, în fața unor divergențe de ordin principal, caută o soluție de compromis, o linie de mijloc. ♦ (Substantivat) Împăciuitoare. Din fr. **conciliateur**, lat. **conciliator**.

CONCILIATORISM s.n. Atitudine, acțiune conciliatoare. ♦ Împăciuitoare. - **Conciliator** + suf. *-ism*.

CONCIS, -Ă, *conciși, -se*, adj. (Despre stil, opere literare etc.) Expus pe scurt, în puține cuvinte, concentrat. Din fr. **concis**, lat. **concisus**.

CONCIZIE s.f. Calitatea de a fi concis; exprimare, formulare scurtă; laconism. [Var.: **conciune** s.f.] Din fr. **concision**, lat. **concisio, -onis**.

CONCLUZIE, *concluzii*, s.f. 1. Încheiere a unui șir de judecăți; gândire dedusă dintr-o serie de argumente sau constatări. ♦ Judecată nouă care rezultă din alte judecăți date și al cărei adevăr depinde de adevărul judecăților date. 2. Ultima parte a unei expuneri sau a unei opere, care cuprinde rezultatele finale. ◇ Expr. *A trage concluziile* = a rezuma ideile emise de participanți în cadrul unei dezbateri și a arăta consecințele care se impun în legătură cu problemele dezbătute. 3. (Mat.) Judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza demonstrației. 4. (Jur.; la pl.) Expunerile părților și ale procurorului într-un proces. ◇ Expr. *A pune concluzii* = a formula pe scurt acuzarea (sau apărarea) într-un proces. [Var.: **concluziune** s.f.] Din fr. **conclusion**, lat. **conclusio, -onis**.

CONCLUZIONAL, concluzionez, vb. I. Intranz. 1. A trage concluzii. 2. (Fam.) A încheia discuția. Din **concluzie**.

CONCLUZIONARE, *concluzionări*, s.f. Faptul de a *concluziona* V. **concluzional**.

CONCORDA, pers. 3. *concordă*, vb. I. Intranz. A fi în acord, a corespunde, a se potrivi. Din fr. **concorde**, lat. **concordare**.

CONCRESCENȚĂ, *concreșcențe*, s.f. Creștere împreună, unire patologică a două țesuturi, a două formații anatomice etc. Din fr. **concrecence**, lat. **concrecentia**.

CONCREȚIUNE, *concrețiuni*, s.f. Agregat mineral de formă sferică sau neregulată, format prin depunerea rocilor sedimentare în jurul unui corp străin și prin concentrarea substanțelor minerale din soluții apoase. Din fr. **concrétion**, lat. **concretio, -onis**.

CONCUBIN, -Ă, *concubini, -e*, s.m. și f. Persoană care trăiește în concubinaj. Din fr. **concubin**, lat. **concubinus**.

CONCUPISCENT, -Ă, *concupiscenți, -te*, adj. Care are înclinări către plăceri senzuale, trușesti; luxurios. Din fr. **concupiscent**, it. **concupiscente**.

CONCUPISCENȚĂ s.f. Înclinare către plăceri senzuale, trușesti; luxură. Din fr. **concupiscentia**, it. **concupiscentia**.

CONCURA, *concurez*, vb. I. 1. Intranz. A participa la un concurs. 2. Intranz. A tinde spre același rezultat, a duce spre același scop. 3. Intranz., refl. și tranz. A (se) lupta pentru întâietate în comerț; a(-și) face concurență. Din fr. **concourir**, lat. **concurrere**.

CONCURS, *concursuri*, s.n. 1. Întrecere (sportivă) care se termină întotdeauna cu un clasament și cu acordarea unor premii celor mai buni dintre participanți. 2. Examen pentru dobândirea, în ordinea clasificării, a unui post, a unei catedre, a unei burse etc. sau pentru admiterea într-o instituție de învățământ. 3. Ajutor, sprijin, colaborare. ◇ *Concurs de împrejurări* = totalitate împrejurărilor care se întâlnesc într-un anumit moment; conjunctură. ◇ Loc. vb. *A da (cuiva) concursul* = a ajuta (pe cineva). *A-și da concursul* (la ceva) = a contribui (la ceva), a colabora (la ceva). Din fr. **concours**, lat. **concursus**.

TELECONCURS, *teleconcursuri*, s.n. Concurs transmis prin televiziune. - **Tele-** + **concurs**.

CONCUSIUNE, *concusiumi*, s.f. (Rar) Extorcere făcută de un agent al fiscului; oprire fiscală. Din fr. **concussion**, lat. **concussio, -onis**.

CONDENSA, *condenséz*, vb. I. 1. Refl. (Despre vapori) A se transforma în lichid, prin (răcire și) comprimare. ♦ A acumula electricitate. 2. Tranz. și refl. A (se) face mai dens. ♦ Tranz. Fig. A scurta exprimarea; a comprima, a prescurta. Din fr. **condenser**, lat. **condensare**.

CONDENSARE, *condensări*, s.f. 1. Faptul de a (se) *condensa*. 2. (Chim.; în sintagma) *Reacție de condensare* = reacție între doi compuși chimici din care rezultă un produs cu greutate moleculară mai mare. V. **condensa**.

CONDENS, *condensuri*, s.n. 1. Rezultat al condensării vaporilor. 2. Fenomen de infiltrare a condensului de apă în combinație cu unele specii de ciuperci în pereții locuințelor. Din **condensare** (derivat regresiv).

CONDENSAT, -Ă, *condensați, -te*, adj. Dens, comprimat. ♦ *Lapte condensat* = lapte conservat sub formă de pastă moale sau de praf. V. **condensa**.

POLICONDENSARE s.f. Reacție de combinare a unor monomeri într-o macromoleculă, cu eliminarea concomitentă a unor produse secundare. - **Poli-** + **condensare** (după fr., engl. *polycondensation*, germ. *Polykondensation*).

CONDIMENT, *condimente*, s.n. Nume dat unor substanțe (picante) de origine minerală, vegetală, animală sau de sinteză care, adăugate unor produse alimentare, le conferă un gust sau o aromă specifică, plăcută; ingredient, mirodenie, băcănie. Din fr. **condiment**, lat. **condimentum**.

CONDIMENTA, *condimentez*, vb. I. Tranz. A da gust mâncării prin adăugare de condimente, a pune condimente în mâncare. Din **condiment**.

CONDIMENTARE, *condimentări*, s.f. Acțiunea de a *condimenta*. V. **condimenta**.

CONDIMENTAT, -**Ă**, *condimentați*, -*te*, adj. (Despre mâncări, alimente) care conține (multe) condimente. V. **condimenta**.

CONDISCIPOL, *condiscipoli*, s.m. (Rar) Coleg de studiu, de învățătură (la un anumit dascăl). Din fr. **condisciple**, lat. **condiscipulus**.

CONDOBBLAST, *condobblaste*, s.n. (Biol.) Celulă care formează cartilaj. Din fr. **chondroblaste**, engl. **chondroblast**.

CONDROSARCOM, *condrosarcoame*, s.n. (Med.) Tumoare malignă a țesutului cartilagin. Din fr. **chondrosarcome**, engl. **chondrosarcoma**.

CONDUCTOR, -**OARE**, *conductori*, -*oare*, adj., subst. 1. Adj., s.n. (Corp sau material) care prezintă conductibilitate electrică sau conductibilitate termică. ♦ *Conductor electric* = piesă cu conductanță mare, folosită pentru realizarea circuitelor electrice prin legături conductive. 2. S.m. și f. Funcționar la calea ferată care controlează biletele călătorilor și supraveghează vagoanele. ♦ (Rar) Vatman; șofer. ♦ Supraveghetor și dirigitor al unei echipe de lucrători; șef de echipă. 3. S.m. și f. (Inv.) Călăuză. Din fr. **conducteur**, lat. **conductor**.

ELECTROCONDUCTOR, -**OARE**, *electroconductori*, -*oare*, adj. (Despre corpuri sau materiale) Care prezintă conductibilitate electrică. - **Electro**- + **conductor**.

CONECTIV, -**Ă**, *conectivi*, -*e*, adj., s.n. 1. Adj. Care poate fi conectat. 2. S.n. (Bot.) Parte a anterei care suportă și reunește sacii polenici. 3. S.n. (Mat.) Legătură prin intermediul căreia din variabile separate iau naștere expresii; operator, functor, conector. 4. S.n. (Gram.) Cuvânt de relație în propoziție sau în frază. Din fr. **connectif**, lat. **connectivus**.

CONEX, -**Ă**, *conecși*, -*xe*, adj. Care se găsește în legătură cu ceva, care însoțește ceva, care merge împreună cu ceva. Din fr. **connexe**, lat. **connexus**.

CONEXIUNE, *conexiuni*, s.f. 1. Legătură între două sau mai multe obiecte sau fenomene; relație, raport, conexitate. ♦ *Conexiune inversă* = feedback. 2. Legătură prin conducte sau prin organe de mașină între două mașini, aparate, mecanisme etc. ♦ Legătură între două sau mai multe elemente de circuit ori conducte electrice. 3. Conectare. Din fr. **connexion**, lat. **connexio**, -**onis**.

CONEXA, *conexez*, vb. I. Tranz. A lega împreună, a alătura, a grupa lucruri sau chestiuni de aceeași natură; a reuni. Din **conexiune**.

CONEXARE, *conexări*, s.f. Acțiunea de a *conexa* și rezultatul ei. ♦ (Jur.) A uni pentru a fi soluționate împreună, în același dosar, două sau mai multe pricini între care există conexitate. V. **conexa**.

CONFAREȚIE, *confareții*, s.f. (Rar) Căsătorie religioasă rezervată patricienilor. Din fr. **confarréation**, lat. **confarreatio**.

CONFECȚIE, *confecții*, s.f. 1. Obiect de îmbrăcăminte fabricat și livrat în serie sau în masă. 2.

Confecționare. [Var.: **confecțiune** s.f.] Din fr. **confection**, lat. **confectio**, -**onis**.

CONFEDERAȚIE, *confederații*, s.f. 1. Uniune de state independente sau de unități teritoriale autonome, înființată pe baza unui acord internațional, prin care se determină condițiile de asociere a statelor și de funcționare a acestora. 2. Denumire dată unor asociații de organizații care au țeluri social-politice fundamentale comune sau apropiate. [Var.: **confederațiune** s.f.] Din fr. **confédération**, lat. **confederatio**, -**onis**.

CONFERI, *confêr*, vb. IV. 1. Tranz. A acorda un titlu, un grad, o decorație etc. 2. Intrans. A discuta cu cineva o chestiune importantă; a se întreține cu cineva. Din fr. **conférer**, it. **conferire**.

CONFIRIRE, *confêriri*, s.f. Faptul de a *conferi* (1). V. **conferi**.

CONFERINȚĂ, *conferințe*, s.f. 1. Expunere făcută în public asupra unei teme din domeniul științei, artei, politicii etc., cu intenția de a informa, de a instrui, de a omagia etc. 2. Reuniune a reprezentanților unor state, ai unor organizații politice, științifice etc., cu scopul de a dezbate și de a hotărî asupra unor probleme curente și de perspectivă ale activității lor. 3. For superior al unei organizații de partid, care se întrunește pentru a dezbate probleme ale activității organizației, a alege organele sale de conducere etc. 4. Consfătuire, convorbire. ♦ *Conferință de presă* = întâlnire în cadrul căreia o personalitate a vieții politice, sociale, culturale etc. face o expunere sau declarații și răspunde la întrebările reprezentanților presei. [Var.: (inv.) **conferență** s.f.] Din fr. **conférence**, lat. **confrentia**.

CONFERENCE, *conferențiez*, vb. I. Intrans. A ține o conferință. Din **conferință**.

TELECONFERENCE, *teleconferințe*, s.f. Conferință organizată și transmisă prin diverse sisteme de telecomunicație. - **Tele**- + **conferință**.

CONFESIONAL, *confesionale*, s.n. Cabină amenajată în biserica catolică, unde preotul spovedește pe credincioși. Din fr. **confessional**, it. **confessionale**.

CONFESIUNE, *confesiuni*, s.f. 1. Mărturisire a unor fapte, a unor gânduri sau sentimente intime; p. restr. spovedanie. ♦ Scriere literară care conține mărturisirea unor gânduri și sentimente legate de viața intimă a autorului. ♦ Scriere care cuprinde mărturisirea de credință a unei ramuri a bisericii creștine. 2. Religie, cult. Din fr. **confession**, lat. **confessio**, -**onis**.

CONFESOR, *confesori*, s.m. Preot care spovedește; duhovnic. Din fr. **confesseur**, lat. **confessor**.

CONFETI s.f. pl. Bucățele rotunde de hârtie de diferite culori, pe care participanții la baluri și la petreceri și le aruncă unii altora. [Scriș și: *confetti*. Var. **confete** s.f. pl.] Din it., fr. **confetti**.

CONFIDENT, -**Ă**, *confidenți*, -*te*, s.m. și f. Persoană căreia i se fac confidențe; p. ext. prieten. Din fr. **confident**, lat. **confidens**, -**ntis**.

CONFIDENTĂ, *confidențe*, s.f. Încredințare, mărturisire a unor gânduri intime, a unei taine; destăinuire. Din fr. **confidence**, lat. **confidentia**.

CONFIGURA, pers. 3 *configurează*, vb. I. Refl. A se întocmi într-un anumit fel, a lua o anumită formă. Din fr. **configurer**, lat. **configurare**.

CONFIGURARE, *configurări*, s.f. Acțiunea de a se configura și rezultatul ei. V. **configura**.

CONFIGURAT, -Ă, *configurați*, -te, adj. Care a fost întocmit într-un anumit fel; care a luat o anumită formă. V. **configura**.

RECONFIGURA, pers. 3 *reconfigurează*, vb. I. Refl. (Rare) A lua o nouă formă. - **Re-** + **configura**.

RECONFIGURARE, *reconfigurări*, s.f. Acțiunea de a reconfigura. V. **reconfigura**.

CONFIGURAȚIE, *configurații*, s.f. Formă exterioră a unui lucru; înfățișare. ♦ Totalitatea relațiilor dintre părțile unui sistem sau dintre mai multe sisteme de aceeași categorie. Din fr. **configuration**, lat. **configuratio**.

CONFIGURATIV, -Ă, *configurativi*, -e, adj. De configurație; configurațional. Din fr. **configuratif**, engl. **configurative**.

CONFIRMA, *confirm*, vb. I. Tranz. 1. A recunoaște justetea unei afirmații făcute de altcineva mai înainte; a atesta, a mărturisi autenticitatea, exactitatea unui lucru; a întări o ipoteză, o afirmație etc. 2. (Jur.) A renunța la dreptul de a cere anularea unui act juridic, căruia îi recunoaște astfel efectele juridice. ♦ A întări hotărârea, sentința unei instanțe inferioare prin aprobare. 3. A definitiva pe cineva într-o situație. 4. (În biserica catolică) A oficia ritualul confirmăției. Din fr. **confirmer**, lat. **confirmare**.

CONFIRMARE, *confirmări*, s.f. Acțiunea de a confirma și rezultatul ei; întărire, adevărire. ♦ Declarație prin care o persoană, îndreptățită să ceară anularea unui act, îl recunoaște valabil. ♦ Aprobare a unui act sau a unei măsuri procedurale de către organul competent. V. **confirma**.

CONFISCA, *confisc*, vb. I. Tranz. A lua de la cineva un bun, fără despăgubire, pe temeiul unei hotărâri judecătorești sau în urma dispoziției unei autorități. Din fr. **confisquer**, lat. **confiscare**.

CONFISCABIL, -Ă, *confiscabili*, -e, adj. Care poate fi confiscat. - **Confisca** + suf. -*bil*.

CONFISCARE, *confiscări*, s.f. Acțiunea de a confisca și rezultatul ei. ♦ Trecere gratuită (ca măsură de siguranță sau ca sancțiune) în patrimoniul statului, în temeiul unei hotărâri judecătorești, a unui bun sau a tuturor bunurilor aparținând unei persoane. V. **confisca**.

CONFLAGRAȚIE, *conflagrații*, s.f. Conflict armat în care sunt atrase numeroase state. [Var.: (înv.) **conflagrațiune** s.f.] Din fr. **conflagration**, lat. **conflagratio**, -onis.

CONFLICT, *conflicte*, s.n. 1. Neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord; antagonism; ceartă, diferend, discuție (violentă). ♦ Loc. vb. A intra în conflict (cu cineva) = a se certa (cu cineva). ♦ *Conflict de*

frontieră = ciocnire între unități militare însărcinate cu paza frontierei între două state. ♦ Război. 2. Contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfășurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică. Din lat. **conflictus**, fr. **conflit**.

CONFLUENT, -Ă, *confluenți*, -te, adj., s.m. (Curs de apă) care se unește cu un alt curs de apă, formând un râu mai mare. Din fr. **confluent**, lat. **confluens**, -ntis.

CONFORMA, *conformez*, vb. I. Refl. A se pune de acord cu..., a se potrivi, a se adapta la... ♦ A se supune unui ordin, unei legi etc. Din fr. **conformer**, lat. **conformare**.

CONFORMARE, *conformări*, s.f. Acțiunea de a se conforma și rezultatul ei. V. **conforma**.

CONFORMAT, -Ă, *conformați*, -te, adj. (Rare) despre corp sau părți ale corpului) Alcătuit, format, făcut într-un anumit fel. V. **conforma**.

CONFORMAȚIE, *conformații*, s.f. Structură fizică generală a corpului sau a părților lui, a unei suprafețe de teren etc.; constituție. Din fr. **conformation**, lat. **conformatio**.

CONFUNDA, *confund*, vb. I. 1. Tranz. A lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul; a asemăna, a asemui. 2. Refl. A forma un singur tot; a se contopi. Din fr. **confondre**, lat. **confundere**.

CONFUNDARE, *confundări*, s.f. Acțiunea de a (se) confunda și rezultatul ei; confuzie; contopire. V. **confunda**.

CONFUZ, -Ă, *confuzi*, -e, adj. 1. Neclar, neprecis, nelămurit, nedeslușit. 2. (Despre oameni și manifestările lor) Încurcat, tulburat, zăpăcit. Din fr. **confus**, lat. **confusus**.

CONFUZIE, *confuzii*, s.f. 1. Faptul de a confunda; încurcătură; lipsă de orientare (în diverse probleme). ♦ *Confuzie mentală* = stare patologică ce se caracterizează prin tulburări de percepție, orientare, raționament, memorie etc., însoțite uneori de agitație. 2. (Jur.; în forma *confuziune*) Stingere a unei obligații prin întrunirea, în aceeași persoană, a calităților de creditor și debitor. [Var.: **confuziune** s.f.] Din fr. **confusion**, lat. **confusio**, -onis.

CONFUZIONANT, -Ă, *confuzionanți*, -te, adj. (Rare) Care provoacă confuzie, derutant. - De la **confuzie**.

CONGELA, *congelez*, vb. I. Tranz. A face ca un lichid să se solidifice; a face să înghețe. ♦ A supune un aliment acțiunii frigului pentru a-l conserva. Din fr. **congeler**, lat. **congelare**.

CONGELARE, *congelări*, s.f. Acțiunea de a congela și rezultatul ei. ♦ Înghețare a soluțiilor apoase și a soluțiilor albuminoase dintr-un corp prin coborîrea artificială a temperaturii în vederea conservării mai îndelungate a unor produse alimentare. V. **congela**.

CONGELAT, -Ă, *congeleți*, -te, adj. (Despre unele alimente) Conservat prin congelare. ♦ Înghețat. V. **congela**.

CONGEMINATIE s.f. (Rar) Formație dublă simultană. Din lat. **congeminiatio**, fr. **congémination**.

CONGENER, -Ă, *congeneri*, -e, adj. De același gen sau de aceeași speță cu altă ființă. Din fr. **congénère**, lat. **congener**.

CONGESTIE, *congestii*, s.f. Aflux excesiv de sânge într-o anumită parte a corpului; boală provocată de acest aflux. ♦ *Congestie cerebrală* = acumulare foarte mare de sânge în vasele cerebrale. Din fr. **congestion**, lat. **congestio**.

CONGLOMERA, *conglomeraz*, vb. I. Tranz. și reflexiv. A (se) uni, a (se) îngrămădi într-o masă unică. Din fr. **conglomérer**, lat. **conglomerare**.

CONGLOMERARE, *conglomerări*, s.f. Acțiunea de a se *conglomera* și rezultatul ei. V. **conglomera**.

CONGLOMERATIE, *conglomeratii*, s.f. Conglomerat. [Var.: **conglomeratiune** s.f.] Din lat. **conglomeratio**, -onis, fr. **conglomération**.

CONGLUTINA, *conglutinez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face dens, vâcos; a coagula. Din fr. **conglutiner**, lat. **conglutinare**.

CONGLUTINARE s.f. (Rar) Acțiunea de a *conglutina* și rezultatul ei; conglutinație, coagulare. V. **conglutina**.

CONGLUTINAȚIE, *conglutinații*, s.f. Conglutinare. [Var.: **conglutinațiune** s.f.] Din fr. **conglutination**, lat. **conglutatio**, -onis.

CONGREGAȚIE, *congregații*, s.f. (În biserica catolică) 1. Ordin monahal. ♦ Ramură a unui ordin monahal; mănăstire filială. 2. Organizație religioasă catolică, alcătuită din clerici și din laici în scopul intensificării propagandei religioase. 3. Departament în organizația centrală a Vaticanului, condus de un cardinal. 4. Ședință de studiu a sinoadelor generale; p. ext. adunare religioasă. Din fr. **congrégation**, lat. **congregatio**.

CONGRES, *congrese*, s.n. 1. Reuniune națională sau internațională în care delegați sau invitați dezbate probleme majore de ordin politic, economic, organizatoric, științific, cultural etc. 2. Organ suprem de conducere al unor partide politice, organizații de masă și obștești. 3. Denumire a parlamentului în unele țări, format din Camera reprezentanților și Senat. 4. (Urmat de determinări) Denumire a unor partide politice. *Congresul Național Indian*. 5. Denumire dată unor conferințe internaționale ale statelor, convocate, de obicei, pentru încheierea de tratate de pace. Din fr. **congrès**, lat. **congressus**.

CONGRUENT, -Ă, *congruenți*, -te, adj. 1. Care concordă, care coincide; corespunzător, coincident, echivalent. 2. (Despre numere întregi) Care dau același rest la împărțirea cu un număr întreg. 3. (Despre figuri geometrice) Care sunt egale sau care pot fi făcute să coincidă una cu alta printr-o deplasare. Din fr. **congruent**, lat. **congruens**, -ntis.

CONGRUENȚĂ, *congruențe*, s.f. 1. Acord, concordanță, coincidență. ♦ (Mat.) Relație care există între două numere întregi când diferența lor este

multiplul unui număr întreg. 2. Însușirea de a fi congruent. Din fr. **congruence**, lat. **congruentia**.

CONIFER, *conifere*, s.n. (La pl.) Ordin de arbori cu canale secretoare de rășină, cu frunze (aproape totdeauna) persistente, în formă de ace sau de solzi, cu flori unisexuate, conice și cu semințe aripate; (și la sg.) arbore sau arbust care face parte din acest ordin. Din fr. **conifère**, lat. **conifer**.

CONIVENȚĂ, *conivențe*, s.f. (În expr.) *De conivență (cu)...* = în complicitate (cu...), de acord (cu...). Din fr. **connivence**, lat. **conniventia**.

CONJECTURĂ, *conjecturi*, s.f. Păreră bazată pe ipoteze sau pe presupuneri; prezumție, supoziție. Din fr. **conjecture**, lat. **conjectura**.

CONJUGA, *conjug*, vb. I. 1. Tranz. A modifica formele unui verb după persoană, timp, mod și diateză. ♦ Refl. (Despre verbe) A fi flexibil. 2. Refl. Fig. A se îmbina, a se împleti, a se uni. Din fr. **conjuguer**, lat. **conjugare**.

CONJUGAL, *conjugări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *conjugă* și rezultatul ei. 2. Flexiunea verbului. ♦ Categorie de verbe cu aceeași terminație la infinitiv, care se conjugă în mod asemănător. 3. Fig. Îmbinare, împletire. 4. (Biol.) Forma cea mai simplă de fecundație, care constă în unirea temporară a doi indivizi (la infuzori) sau a două celule (la unele alge), urmată de un schimb reciproc de substanțe nucleare. V. **conjugă**.

CONJUGAL, -Ă, *conjugali*, -e, adj. Care ține de soți, privitor la căsătorie. Din fr. **conjugal**, lat. **conjugalis**.

CONJUNCȚIE, *conjunții*, s.f. 1. Parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții într-o frază sau două cuvinte cu același rol sintactic într-o propoziție. 2. Poziție a doi aștri care, la un moment dat, au aceeași longitudine cerească. [Var. **conjunctiune** s.f.] Din fr. **conjunction**, lat. **conjunctio**, -onis.

CONJUNCTIV, -Ă, *conjunctivi*, -e, adj. 1. Care leagă, care unește. ♦ *Țesut conjunctiv* = țesut de susținere al corpului omului și al animalelor, care leagă celelalte țesuturi între ele și care este format din fibre și din substanță intercelulară. 2. (Gram.; în sintagma) *Modul conjunctiv* {și substantivat, n.) = mod personal care exprimă o acțiune posibilă sau realizabilă. 3. (Inv.) Conjunct. Din fr. **conjunctif**, lat. **conjunctivus**.

CONJURA, *conjur*, vb. I. 1. Tranz. A ruga cu stăruință; a implora. 2. Intrans. (Rar) A conspira, a unelti; a complota. Din fr. **conjurér**, lat. **conjurare**.

CONJURAȚIE, *conjurații*, s.f. Conspirație, complot. [Var.: **conjurațiune** s.f.] Din fr. **conjuratiun**, lat. **conjuratio**, -onis.

CONSACRA, *consăcru*, vb. I. Tranz. 1. A pune la dispoziție, a dărui cu totul; a închina, a destina. ♦ Tranz. și refl. A (se) dedica, a (se) devota. 2. A stabili; a consfinți. Din fr. **consacrer**, lat. **consacrare**.

CONSACRARE, *consăcrări*, s.f. Acțiunea de a (se) *consacra*; dedicare; consfințire; spec.

stabilire a capacității, a meritelor deosebite ale cuiva într-un anumit domeniu. V. **consacra**.

CONSCRAT, -Ă, *conscratați*, -te, adj. 1. Stabilit, consfințit prin uz sau prin tradiție; destinat. 2. (Despre oameni) Care este considerat ca o autoritate într-un anumit domeniu, care se bucură de recunoaștere unanimă. V. **consacra**.

CONSGVIN, -Ă, *consangvini*, -ne, adj. Înruit (din partea tatălui); (despre frați și surori) care au același tată; *p. ext.* rudă, rubedenie. [Var.: **consanguin**, -ă adj.] Din fr. **consanguin**, lat. **consanguineus**.

CONSGVINIZARE s.f. (Biol.) Metodă aplicată în lucrările de selecție și de ameliorare, care constă în fecundarea efectuată între organisme înrudite. Din **consangvin**.

CONSGEAN, -Ă, *consăngeni*, -e, adj. Consangvin. Din fr. **consanguin**, lat. **consanguineus** (după *sânge*).

CONSCRIPTIE, *conscriptii*, s.f. (Înv.) Înscriere anuală în rândurile militare; recrutare, înrolare. Din fr. **conscription**, lat. **conscriptio**.

CONSECINȚĂ, *consecințe*, s.f. Rezultat al unei fapte, al unei acțiuni, al unui principiu; urmare. ♦ În *consecință* = a) (loc. conj.) prin urmare, deci; b) (loc. adv.) conform dispozițiilor, situației etc. Din fr. **conséquence**, lat. **consequentia**.

CONSECVENT, -Ă, *consecvenți*, -te, adj., adv. s.n. 1. Adj., adv. (Care acționează) conform cu principiile sale, credincios ideilor sale. 2. Adj. (Despre o vale) Orientat în direcția înclinării straturilor. 3. Adj. (Fil.; despre fenomene) Care urmează unui alt fenomen. 4. (Log.) S.n. Propoziție care decurge dintr-o altă propoziție. Din fr. **conséquent**, lat. **consequens**, -ntis.

NECONSECVENT, -Ă, *neconsecvenți*, -te, adj. Lipsit de consecvență, care își schimbă ideile, concepțiile etc.; schimbător, instabil, inconstant, nestatornic, inconsecvent. - Ne- + **consecvent**.

CONSECVENȚĂ, *consecvențe*, s.f. Faptul de a fi consecvent. ♦ Loc. adv. Cu *consecvență* = în mod consecvent. Din fr. **conséquence**, lat. **consequentia**.

NECONSECVENȚĂ, *neconsecvențe*, s.f. (Rar) Inconsecvență. - Ne- + **consecvență** (după fr. *inconsequence*).

CONSERVA, *conserv*, vb. I. Tranz. 1. A menține un aliment în stare nealterată, efectuând operația de conservare (2). 2. A păstra, a păzi. ♦ Refl. A se menaja. Din fr. **conserv**, lat. **conservare**.

CONSERVANT, -Ă, *conservanți*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care conservă, care păstrează. 2. S.n. Substanță folosită în scopul împiedicării fermentației unor produse alimentare sau de altă natură. - Conserva + suf. -ant.

CONSERVARE, *conservări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) conserva și rezultatul ei. ♦ *Instinct de conservare* = instinct de apărare pe care îl manifestă omul și animalele în scopul menținerii ființei proprii. 2. Tratament la care sunt supuse unele produse perisabile pentru a le feri de

alterare (uscare, sterilizare, congelare, refrigerare etc.). V. **conserva**.

AUTOCONSERVA, *autoconserv*, vb. I. Refl. A-și menține, a-si apăra propria viață. - Auto- + **conserva**.

AUTOCONSERVARE s.f. Faptul de a se *autoconserva*. V. **autoconserva**.

CONSERVAȚIUNE, *conservațiuni*, s.f. (Rar) Conservare. Din fr. **conservation**, lat. **conservatio**, -onis.

CONSERVATOR¹, *conservatoare*, s.n. Instituție de învățământ de grad superior, unde se studiază muzica, (în trecut) și arta dramatică, și unde se formează compozitori, interpreți vocali și instrumentali, dirijori, muzicologi. Din fr. **conservatoire**, germ. **Konservatorium**.

CONSERVATOR², -OARE, *conservatori*, -oare, adj., subst. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care păstrează, conservă. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care este atașată de tradiție, în viața politică, economică și culturală. ♦ *Partid conservator* (și substantivat, m. pl.) = partid politic cu concepții conservatoare. 3. S.m. și f. Persoană însărcinată cu conducerea unui muzeu, unei biblioteci, unei colecții etc. 4. S.n. (Tehn.; în sintagma) *Conservator de ulei* = rezervor metalic montat deasupra capacului unor transformatoare electrice și legat printr-o țevă cu cuva, având rolul de a menține cuva plină cu ulei, independent de oscilațiile temperaturii. Din fr. **conservateur**, lat. **conservator**.

CONSERVATORISM s.n. Conservatism. - Conservator + suf. -ism.

CONSIDERA, *consider*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) privi, a (se) socoti (ca...) ♦ Expr. (Tranz.) *considerând că...* = având în vedere că... ♦ Tranz. A cinsti, a stima. 2. Tranz. A analiza, a studia, a cerceta. Din fr. **considérer**, lat. **considerare**.

DESCONSIDERA, *desconsider*, vb. I. Tranz. A nu da cuiva considerația, stima, atenția cuvenită; a disprețui. - Des- + **considera** (după fr. *déconsidérer*).

DESCONSIDERARE, *desconsiderări*, s.f. Faptul de a *desconsidera*; lipsă de considerație, de stimă față de cineva; dispreț, discreditare. V. **desconsidera**.

DESCONSIDERAT, -Ă, *desconsiderați*, -te, adj. Disprețuit, discreditat. V. **desconsidera**.

CONSIDERAȚIE, *considerații*, s.f. 1. Stimă, respect. 2. Motiv, considerent, rațiune. ♦ Expr. *A avea (sau a lua) în considerație* = a ține seama de..., a avea în vedere. 3. Păreră, idee, reflecție. [Var.: **considerațiune** s.f.] Din fr. **considération**, lat. **consideratio**, -onis.

CONSILIA, *consiliez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A sfătui. Din fr. **conseiller**, lat. **consiliari**.

CONSILIERE, *consilieri*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *consilia* și rezultatul ei; sfătuire. V. **consilia**.

CONSILIU, *consilii*, s.n. 1. Colectiv organizat, cu sarcini de conducere, de administrare sau de avizare etc. a activității unei organizații, firme, societăți comerciale, instituții etc. ♦ *Consiliu de stat* = a) (în

unele state) organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă; **b)** denumire dată organului consultativ al șefului statului; organul suprem al jurisdicției administrative; organul administrativ central. *Consiliu de miniștri* = totalitatea miniștrilor îndeplinind funcția de organ al puterii executive; guvern. *Consiliu de familie* = organ de tutelă alcătuit din membrii familiei, care se pronunță asupra actelor unui membru al familiei lipsit de capacitatea de administrare a bunurilor sale. *Consiliu științific* = colectiv însărcinat cu îndrumarea muncii științifice într-o instituție de învățământ superior sau într-un institut de cercetare. *Consiliu redacțional* = organ consultativ de pe lângă redacția unei edituri, format din specialiști aparținând domeniilor de activitate ale redacției respective. **2.** (Înv.) Sfat. Din lat. **consilium**, fr. **conseil**.

CONSISTA, pers. 3 *consistă*, vb. I. Intrans. A fi compus, a se alcătui din...; a consta. Din fr. **consister**, lat. **consistere**.

CONSISTORIU, *consistorii*, s.n. **1.** Adunare de cardinali convocată de papă. **2.** Adunare de pastori sau de rabini. **3.** Organ administrativ și disciplinar în conducerea unor biserici. Din lat. **consistorium**, fr. **consistoire**.

CONSOANĂ, *consoane*, s.f. Sunet al vorbirii format din zgomete produse în diferite puncte ale canalului fonator prin închiderea (urmată de deschidere bruscă) sau prin strâmtoarea acestuia; semn grafic, literă care reprezintă un asemenea sunet. Din fr. **consonne**, lat. **consona**.

CONSOLA, *consolez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) alina, a(-și) ușura durerea, necazul, întristarea; a (se) mângâia (sufletește). Din fr. **consoler**, lat. **consolare**.

CONSOLARE, *consolări*, s.f. Acțiunea de a (se) *consola* și rezultatul ei; mângâiere, împăcare, alinare (sufletească), consolație. V. **consola**.

NECONSOLAT, -Ă, *neconsolați*, -te, adj. Care nu este sau nu poate fi consolat; nemângâiat. - **Ne-** + **consolat** (după fr. *inconsolat*).

CONSOLAȚIE, *consolații*, s.f. (Înv.) Consolare. [Var.: *consolațiune* s.f.] Din fr. **consolation**, lat. **consolatio**, -onis.

CONSOLIDA, *consolidez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) face sau a deveni tare, solid, durabil; a (se) întări, a se închea. **2.** Tranz. A mări (prin diferite operații, lucrări etc.) capacitatea de rezistență a unui sistem tehnic; a (se) întări. Din fr. **consolider**, lat. **consolidare**.

CONSOLIDARE, *consolidări*, s.f. Acțiunea de a (se) *consolida* și rezultatul ei; întărire, încheare. V. **consolida**.

CONSOLIDATOR, -OARE, *consolidatori*, -oare, adj. Care consolidează, întărește; întăritor, de sprijin; consolidant. - **Consolida** + suf. -*tor*.

PRECONSOLIDARE, *preconsolidări*, s.f. (Geol.) Consolidare naturală a unui strat de pământ argilos supus, în trecut, unei sarcini

geologice mai mari decât cea actuală. - **Pre-** + **consolidare**.

CONSONANT, -Ă, *consonanți*, -te, adj. (Muz.: despre acorduri) Care este format din consonanțe (**1**); armonios. ♦ (Despre cuvinte) Care are o terminație asemănătoare cu a altui cuvânt. Din lat. **consonans**, -tis, fr. **consonant**.

CONSORT, *consorți*, s.m. (În sintagma) *Prinț-consort* = soțul unei regine încoronate ca suverană. Din fr. **consort**, lat. **consors**, -tis.

CONSORTIU, *consorții*, s.n. Formă a monopolurilor capitaliste constând din înțelegerea încheiată între mai multe bănci sau societăți comerciale mari pentru efectuarea în comun a unor operații avantajoase de mare amploare. Din lat., fr. **consortium**, germ. **Konsortium**.

CONSPIRA, *conspir*, vb. I. Intrans. A organiza, a urzi o conspirație; a complota; a unelti. ♦ Fig. A tinde, a lucra pentru un scop unic. Din fr. **conspirer**, lat. **conspirare**.

CONSPIRATIV, -Ă, *conspirativi*, -e, adj. Care aparține unei conspirații, privitor la o conspirație; ilegal, clandestin. - **Conspira** + suf. -*ativ*. Cf. germ. *konspirativ*, rus. *konspirativnyi*.

CONSPIRATIVITATE s.f. Păstrare de către o persoană sau de către o organizație a secretului unei acțiuni politice, considerată ilegală de către autorități. ♦ Sistem de metode de muncă ilegală, subordonat promovării unui ideal politic, ideologic de către un grup social, o organizație, un partid puse în afara legii. - **Conspirativ** + suf. -*itate*.

DECONSPIRA, *deconspir*, vb. I. Tranz. A demasca o conspirație; a divulga un secret. ♦ Refl. A se trăda. - **Des-** + **conspira**.

DECONSPIRARE, *deconspirări*, s.f. Faptul de a (se) *deconspira*. V. **deconspira**.

DECONSPIRAT, -Ă, *deconspirați*, -te, adj. (Despre secrete, conspirații etc.) Care a devenit cunoscut. V. **deconspira**.

CONSPIRAȚIE, *conspirații*, s.f. Uneltire secretă și ilegală îndreptată împotriva (conducătorilor) statului sau a ordinii publice; complot; conjurație. [Var.: (înv.) *conspirațiune* s.f.] Din fr. **conspiration**, lat. **conspiratio**, -onis.

CONSTANT, -Ă, *constanți*, -te, adj., s.f. **1.** Adj. Care rămâne neschimbat; invariabil, statomic. ♦ *Capital constant* = parte a capitalului investită în mijloacele de producție care nu-și schimbă mărimea valorii în procesul de producție. **2.** S.f. (Mat.) Mărime a cărei valoare rămâne neschimbată. **3.** S.f. Mărime care caracterizează un fenomen, un aparat, o substanță etc. Din fr. **constant**, lat. **constans**, -ntis.

CONSTANȚĂ s.f. Înșurșirea de a fi constant; statomicie; perseverență. Din fr. **constance**, lat. **constantia**.

CONSTELAT, -Ă, *constelați*, -te, adj. (Rar) Înstelat. Din fr. **constellé**, lat. **constellatus**.

CONSTELAȚIE, *constelații*, s.f. Grupare aparentă de stele în aceeași regiune a cerului, având o

configurație specifică, stabilă pe o perioadă lungă de timp. Din fr. **constellation**, lat. **constellatio**.

CONSTERNA, *consternez*, vb. I. Tranz. A provoca cuiva uimire, nedumerire amestecată cu mâhnire și cu indignare. Din fr. **consterner**, lat. **consternare**.

CONSTERNARE, *consternări*, s.f. Faptul de a *consterna*; uimire, nedumerire amestecată cu mâhnire și cu indignare; surpriză neplăcută, stupeoare, consternație. V. **consterna**.

CONSTERNAT, -Ă, *consternați*, -te, adj. Cuprins de consternare, stupefiat. V. **consterna**.

CONSTERNAȚIE, *consternații*, s.f. Consternare. [Var.: **consternațiune** s.f.] Din fr. **consternation**, lat. **consternatio**, -onis.

CONȘTIINȚĂ, (rar) *conștiințe*, s.f. 1. (Fil.) Sentiment, intuiție pe care ființa umană o are despre propria existență; *p. ext.* cunoaștere intuitivă sau reflexivă pe care o are fiecare despre propria existență și despre lucrurile din jurul său. 2. Faptul de a-și da seama; înțelegere. ♦ *Conștiința socială* = ansamblu de reprezentări, idei, concepții, cunoștințe, mentalități ale unei colectivități umane, care reflectă condițiile de existență ale acesteia, precum și psihologia socială a oamenilor. *Conștiința de clasă* = parte a conștiinței sociale care reflectă existența socială a unei clase determinate. 3. (În opoziție cu *existența, materia*) Gândire, spirit. 4. Sentiment al responsabilității morale față de propria sa conduită. ♦ *Caz (sau proces) de conștiință* = dificultatea de a hotărî într-o problemă morală greu de rezolvat. *Mustrare de conștiință* = remușcare, regret. ♦ Expr. *A fi cu conștiința împăcată* sau *a nu avea nimic pe conștiință* = a fi convins că nu a săvârșit nimic împotriva legilor moralei sau a legilor statului. *A fi fără conștiință* = a fi lipsit de scrupule. *Cu mâna pe conștiință* = cu toată sinceritatea. 5. (În sintagma) *Libertate de conștiință* = dreptul recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filozofică etc. Din fr. **conscience**, lat. **conscientia** (după *ști*).

BIOCONȘTIINȚĂ, *bioconștiințe*, s.f. Formă de conștiință atribuită animalelor, mai ales celor superioare. - **Bio-** + **conștiință**.

CONSTITUI, *constitui*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) alcătui, a (se) forma, a (se) înființa, a (se) organiza. 2. Tranz. A avea valoare de..., a fi considerat ca..., a reprezenta. 3. Refl. (Jur.; în expr.) *A se constitui parte civilă* = a formula pretenții de despăgubire față de acuzat într-un proces penal. Din fr. **constituer**, lat. **constituere**.

CONSTITUIRE, *constituiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *constitui*; alcătuire, formare; întemeiere, înființare, organizare. V. **constitui**.

CONSTITUIT, -Ă, *constituiti*, -te, adj. Alcătuit, compus, format din... ♦ *Corp constituit* sau (mai rar) *autoritate constituită* = organizație sau instituție cu caracter oficial, alcătuită pe baza unui statut. V. **constitui**.

CONSTITUȚIE, *constituții*, s.f. 1. Totalitatea particularităților morfologice, funcționale și psihologice ale unui individ; structură fizică generală

a corpului omenesc. 2. Lege fundamentală a unui stat, investită cu o forță juridică superioară celorlalte legi, care cuprinde principiile esențiale ale organizării lui, stabilește drepturile și datoriile principale ale cetățenilor, sistemul electoral, organizarea organelor supreme și locale etc., reflectând astfel stadiul de dezvoltare socială, economică și politică la un moment dat a statului respectiv. [Var.: **constituțiune** s.f.] Din fr. **constitution**, lat. **constitutio**, -onis.

CONSTRICȚIE, *constricții*, s.f. Reducere a dimensiunilor unui organ cavitat, a unui vas sanguin, a unui sfincter ca urmare a contracției mușchilor constrictori. [Var.: **constricțiune** s.f.] Din fr. **constriction**, lat. **constrictio**, -onis.

CONSTRICȚIV, -Ă, *constrictivi*, -e, adj., s.f. (Consoană) care se pronunță prin strâmtarea canalului vocal, în așa fel încât se produce un zgomot de fricțiune (1); (sunet) continuu, fricativ, spirant. Din fr. **constrictif**, lat. **constrictivus**.

CONSTRUCȚIE, *construcții*, s.f. 1. Clădire executată din zidărie, lemn, metal, beton etc., pe baza unui proiect, care servește la adăpostirea oamenilor, animalelor, obiectelor etc.; *spec.* casă, edificiu, clădire. 2. Faptul de a construi. ♦ Loc. adj. și adv. *În construcție* = (aflat) în cursul procesului de construire. ♦ Alcătuire, compunere, structură. 3. (La pl.) Ramură a economiei naționale care are ca obiect efectuarea de construcții (1); ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul, proiectarea și executarea construcțiilor. ♦ *Construcții de mașini* = ramură de bază a industriei care produce mașini-unelte, utilaje, mijloace de transport etc.; ramură a științelor care se ocupă cu studiul, proiectarea și construirea instalațiilor, mașinilor etc. 4. (Lingv.) Grup de cuvinte între care există anumite raporturi sintactice; grup stabil de cuvinte; mod de a grupa cuvintele în propoziții și propozițiile în fraze. Din fr. **construction**, lat. **constructio**.

CONSTRUCTIVIST, -Ă, *constructiviști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al constructivismului. Din fr. **constructiviste**, germ. **Konstruktivist**.

CONSTRUCTOR, -OARE, *constructori*, -oare, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană cu pregătirea tehnică necesară care participă la proiectarea sau la executarea unei lucrări de construcție. Din fr. **constructeur**, lat. **constructor**.

CONSTRUI, *construiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A forma un întreg (o clădire, o mașină etc.) legând în mod trainic și în ordine cerută părțile lui componente după un plan prestabilit; a realiza o construcție de proporții vaste, care necesită lucrări numeroase, variate și complexe. 2. A desena o figură geometrică. 3. (Lingv.) A așeza cuvintele în frază ținând seama de regulile gramaticale sau de efectul stilistic urmărit. ♦ Refl. (despre părțile de vorbire) A se folosi în anumite construcții gramaticale. Din fr. **construire**, lat. **construere**.

CONSTRUIBIL, -Ă, *construibili*, -e, adj. (Despre terenuri) Pe care se poate construi. - **Construi** + suf. -*bil*.

CONSTRUIRE, *construi*, s.f. Acțiunea de a *construi* și rezultatul ei; clădire. V. **construi**.

CONSULAR, -Ă, *consulari*, -e, adj. Care ține de consul sau de consulat, privitor la consul sau la consulat. ♦ *Corp consular* = totalitatea consulilor (2) dintr-o țară. Din fr. **consulaire**, lat. **consularis**.

CONSULAT, *consulate*, s.n. 1. (În republica romană) Perioada de guvernare a unui consul. 2. Reprezentanță a unui stat în alt stat, condusă de un consul (2); (concr.) clădirea în care sunt instalate birourile acestui serviciu. Din fr. **consulat**, lat. **consulatus**.

CONSULTA, *consult*, vb. I. 1. Tranz. A întreba, a cere o părere, un sfat; a lua avizul unei persoane autorizate. ♦ Refl. a se sfătui cu cineva. 2. A cerceta, a examina un text, un izvor etc. pentru a se informa sau a se documenta. Din fr. **consulter**, lat. **consultare**.

CONSULTAȚIE, *consultații*, s.f. 1. Aviz, indicație, lămurire dată asupra unor chestiuni de specialitate în discuție. 2. Examinare a unui pacient de către un medic pentru punerea diagnosticului bolii și indicarea tratamentului. 3. Îndrumare individuală sau colectivă dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către un profesor în legătură cu problemele teoretice și practice pe care le învață sau le cercetează. Din fr. **consultation**, lat. **consultatio**.

CONSUMA, *consum*, vb. I. 1. Tranz. A nimici, a mistui, a distruge un lucru. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) istovi, a (se) epuiza, a(se) slei (de puteri), a (se) uza. Din fr. **consumer**, lat. **consumere**.

CONSUMARE, *consumări*, s.f. Acțiunea de a (se) *consuma* și rezultatul ei; sleire, epuizare; nimicire, distrugere. V. **consuma**.

CONSUMAT, -Ă, *consumați*, -te, adj. (Despre oameni) Care este epuizat, sleit de puteri în urma unei vieți dezorganizate, desfrânate etc. ♦ (Despre fapte) Care s-au petrecut (de mult). V. **consuma**.

CONSUMAȚIE, *consumații*, s.f. 1. Faptul de a consuma¹. ♦ Expr. *A da (un produs) în consumație* = a pune (un produs) la dispoziția publicului. 2. Totalitatea alimentelor pe care le consumă cineva într-un local public. [Var.: (inv.) **consumațiune** s.f.] Din fr. **consumation**, lat. **consumatio**, -onis.

CONSUMPTIE, *consumpții*, s.f. Slăbire, epuizare progresivă datorată unei boli îndelungate. [Var.: **consumpțiune** s.f.] Din fr. **consumption**, lat. **consumptio**, -onis.

CONT, *conturi*, s.n. 1. Socoteală scrisă alcătuită din două părți (debit și credit), care exprimă valoric, în ordine cronologică și sistematică, existența și mișcările unui anumit proces economic pe o perioadă de timp determinată. ♦ Evidența acestor operații. 2. (În expr.) *A trece la (sau în) cont* = a înscrie la rubrica datoriilor o notă. *A cere (cuiva) cont* = a da (cuiva) lămuriri asupra faptelor sau intențiilor sale; a se justifica. *A ține cont (de ceva)* = a avea în vedere, a lua în considerare. *Pe cont propriu* = pe propria răspundere, în mod independent. *În contul (cuiva sau a ceva)* = pentru (cineva sau ceva), pe seama (cuiva

sau a ceva). Din fr. **compte**, it. **conto**. Cf. germ. Konto.

CONTA, *contez*, vb. I. Intrans. 1. A se încrede în cineva, a se bizui pe cineva sau pe ceva, a spera în ajutorul cuiva sau a ceva. 2. A reprezenta o valoare, a avea însemnătate. 3. (Inv.; cu determinări introduse prin prep. "cu") A ține seama de cineva. Din fr. **compter**, it. **contare**.

CONTABIL, -Ă, *contabili*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de contabilitate, privitor la contabilitate; contabilicesc. 2. S.m. și f. Persoană calificată care ține contabilitatea unei instituții sau a unei întreprinderi. Din fr. **comptable**, it. **contabile**.

EXTRACONTABIL, -Ă, *extracontabili*, -e, adj. (Despre calcule, situații, lucrări etc.) Care se efectuează pe baza unor date procurate pe alte căi decât cea contabilă. - **Extra-** + **contabil**.

CONTABILICESC, -EASCĂ, *contabilicești*, adj. Contabil (1). - **Contabil** + suf. -icesc.

CONTACT, *contacte*, s.n. 1. Atingere directă, nemijlocită între două corpuri, două forțe, două energii etc. ♦ Expr. *În contact cu...* = în nemijlocită apropiere de..., în legătură strânsă cu... ♦ (Concr.) Piesă care servește la stabilirea unui contact (1). ♦ *Contact electric* = legătură electrică între două piese sau elemente conductoare, realizată prin atingere. 2. Aproximare între oameni; relație, legătură. ♦ Expr. *A lua contact (cu cineva)* = a) a stabili o legătură cu (cineva); b) (Mil.) a ajunge în imediata apropiere a inamicului și a începe primele lupte. Din fr. **contact**, lat. **contactus**.

CONTAGIOS, -OASĂ, *contagioși*, -oase adj., s.m și f. 1. Adj. (Despre boli) Care se transmite de la om la om; molipsitor. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de o boală molipsitoare. Din fr. **contagieux**, lat. **contagiosus**.

CONTAGIUS, *contagiuni*, s.f. Transmitere a unei boli de la un om la altul; molipsire, contaminare. ♦ (Inv.) Epidemie, molimă. Din fr. **contagion**, lat. **contagio**, -onis.

CONTAMINA, *contaminez*, vb. I. 1. Tranz. A transmite o boală molipsitoare; a infecta, a molipsi. 2. Refl. (Lingv.; despre două limbi) A se încrucișa; (despre două cuvinte) a se influența reciproc (schimbându-și forma). 3. Fig. A influența, a înrăuri. Din fr. **contaminer**, lat. **contaminare**.

CONTAMINANT, -Ă, *contaminanți*, -te adj. (Rare) Care contaminează; contagios. - **Contamina** + suf. -ant.

CONTAMINARE, *contaminări*, s.f. Acțiunea de a (se) *contamina* și rezultatul ei. V. **contamina**.

CONTAMINAT, -Ă, *contaminați*, -te, adj. Care a suferit acțiunea de contaminare; molipsit. V. **contamina**.

DECONTAMINA, *decontaminez*, vb. I. Tranz. A elimina radioactivitatea nocivă prin îndepărtarea (spălarea, filtrarea etc.) materialelor radioactive (pulberi, picături etc.) aflate în încăperi, pe obiecte etc. - **Des-** + **contamina**.

DECONTAMINARE, *decontaminări*, s.f. Acțiunea de a *decontamina* și rezultatul ei. V. *decontamina*.

CONTAMINAȚIE, *contaminații*, s.f. Modificare a unui cuvânt sau a unei construcții gramaticale prin încrucișarea lor cu alte cuvinte sau cu construcții asemănătoare ca sens. Din fr. *contamination*, lat. *contaminatio*.

CONTEMPERAȚIE, *contemperații*, s.f. Impuls presupus a-și avea originea în grația divină și care constă în înclinarea voinței către săvârșirea unui fapt, fără a-l determina însă. Din fr. *contempération*, lat. *contemperatio*.

CONTEMPLA, *contemplu*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) privi îndelung, meditativ, cu admirație și cu emoție. Din fr. *contempler*, lat. *contemplari*.

CONTEMPLARE, *contemplări*, s.f. Acțiunea de a (se) *contempla*. ♦ Atitudine de meditație sau de privire, de observare pasivă a fenomenelor, opusă atitudinii active. ♦ *Contemplanare* = percepere nemijlocită, concretă a lucrurilor și a fenomenelor naturii, care apare în procesul interacțiunii dintre om și lumea înconjurătoare și care dă oamenilor, pe baza practicii, o justă reflectare a însușirilor obiectelor, întuire vie. V. *contempla*.

CONTEMPLAȚIE, *contemplații*, s.f. Atitudine, stare a celui care *contemplă*, faptul de a *contempla*; meditație. Din fr. *contemplation*, lat. *contemplatio*.

CONTEMPLATIV, -Ă, *contemplativi*, -e, adj. Care *contemplă*, care este înclinat spre *contemplare*; visător. ♦ Care se limitează la *contemplare*, neurmărind vreun scop practic sau, în genere, transformarea realității. ♦ *Viață contemplativă* = viață consacrată meditației și nu acțiunii. Din fr. *contemplatif*, lat. *contemplativus*.

CONTEMPLATIVITATE s.f. 1. Trăsătură caracteristică a filozofiei materialiste nemarxiste constând, în esență, în neînțelegerea rolului practicii atât sub raport antropologic, cât și gnoseologic. 2. Caracter contemplativ. - *Contemplativ* + suf. -itate.

CONTEMPLATOR, -OARE, *contemplatori*, -oare, s.m.și f. Persoană care *contemplă*, care este cufundată în meditare, în visare. Din fr. *contemplateur*, lat. *contemplator*.

CONTEMPORAN, -Ă, *contemporani*, -e, adj. 1. Care există, trăiește, se petrece în zilele noastre, care se raportează la prezent, la epoca de față; actual. 2. (Despre oameni; adesea substantivizat) Care trăiește sau a trăit în același timp cu..., pe vremea... [Var.: *contimporan*, -ă adj.] Din fr. *contemporain*, lat. *contemporaneus*.

CONȚENȚIUNE, *conțențiumi*, s.f. 1. (Rar) Dezbateri, discuție (aprsă); ceartă, dispută. 2. (Med.) Menținere a corpului sau a unui organ într-o anumită poziție. Din fr. *contention*, lat. *contentio*, -onis.

CONȚESĂ, *contese*, s.f. Soție sau fiică de conte. Din fr. *comtesse*, it. *contessa*.

CONTESTA, *contést*, vb. I. Tranz. A nu recunoaște dreptul sau valoarea cuiva sau a ceva, existența sau necesitatea unui lucru; a tăgădui. ♦ A face o contestație. Din fr. *contester*, lat. *contestari*.

CONTESTARE, *contestări*, s.f. Acțiunea de a *contesta* și rezultatul ei; tăgăduire, nerecunoaștere. V. *contesta*.

NECONTESTAT, -Ă, *necontestați*, -te, adj. Care nu este (sau nu poate fi) contestat; incontestabil, recunoscut (ca valabil); evident. - *Ne- + contestat* (după fr. *incontesté*).

CONTESTAȚIE, *contestatii*, s.f. Cale de atac prin care se face opunere la executarea unei hotărâri (judecătorești) sau prin care se cere anularea ei; (concr.) act întocmit în acest scop. ♦ Plângere îndreptată către un organ ierarhic superior împotriva actelor ilegale (sau considerate nedrepte) comise de organul ierarhic inferior, fapt pentru care se solicită revizuirea sau anularea hotărârii respective. Din fr. *contestation*, lat. *contestatio*.

CONTIGUU, -UĂ, *contigui*, -ue, adj. (Livr.) Care se leagă, se înrudește, se unește cu ceva, care are elemente apropiate, comune cu altceva. Din fr. *configu*, lat. *configuus*.

CONTINE, pers. 3 *conține*, vb. III. Tranz. 1. (Despre un recipient) A fi umplut (total sau parțial) cu...; a cuprinde, a avea în interior... 2. (Despre cărți, texte) A fi alcătuit din..., a avea în sine... Din fr. *contenir*, lat. *continere* (după *ține*).

CONTINENT, *continente*, s.n. Diviziune geografică alcătuită dintr-o întindere mare de uscat, mărginită, total sau parțial, de mări și de oceane, cuprinzând și unele insule sau arhipelaguri vecine. Din fr. *continent*, lat. *continens*, -ntis.

CONTINENȚĂ, *continențe*, s.f. Reținere, abstenință, înfrânare; cumpătare. Din fr. *continence*, lat. *continentia*.

CONTINGENT, *contingente*, s.n., adj. I. 1. S.n. Totalitatea cetățenilor născuți în același an și luați în evidență comisariatelor militare; *p. ext.* anul recrutării; leat. 2. Grup de oameni având o compoziție omogenă. 3. (Inv.) Contribuție. 4. Plafon cantitativ până la nivelul căruia se limita de către unele guverne importul sau exportul unor mărfuri din sau în alte țări. II. Adj. Care poate să fie sau să nu fie, să se întâmple sau să nu se întâmple; întâmplător, accidental. [Var.: *contigent* s.n.] Din fr. *contingent*, lat. *contingens*, -ntis.

CONTINGENȚĂ, *contingente*, s.f. Însușirea de a fi contingent (II); relație între fenomene, evenimente contingente; atingere, legătură exterioară, raport; întâmplare. Din fr. *contingence*, lat. *contingentia*.

CONTINUĂ, *continuu*, vb. I. A urma, a nu înceta; a merge înainte, a (se) prelungi. ♦ Tranz. A duce mai departe un lucru început. Din fr. *continuer*, lat. *continuare*.

CONTINUARE, *continuuări*, s.f. Acțiunea de a *continua* și rezultatul ei; urmare, prelungire. ♦ Loc. adv. *În continuare* = fără întrerupere, continuu; mai departe, mai încolo. V. *continua*.

CONTINUITATE, *continuități*, s.f. Faptul de a fi continuu, starea a ceea ce este continuu. Din fr. **continuité**, lat. **continuitas**, -atis.

CONTINUU, -UĂ, *continui*, -ue, adj. Care are loc fără întrerupere, care se prelungește fără pauză; neîntrerupt, neîncetat, necurmat. ◇ *Curent continuu* = curent electric care are un singur sens. ♦ (Lingv.; despre consoane; și substantivat, f.) Constrictiv. Din fr. **continu**, lat. **continuus**.

CONTOR, *contoare*, s.n. Aparat de măsurat cantitatea consumată de apă, de energie electrică, de gaze etc. într-un anumit timp; ceas. Din fr. **comptoir**, germ. **Kontor**.

CONTORIZA, *contorizez*, vb. I. Tranz. A număra prin intermediul unor aparate specializate; a înregistra prin contor. - **Contor** + suf. -iza.

CONTORIZARE, *contorizări*, s.f. Acțiunea de a contoriza și rezultatul ei. V. **contoriza**.

CONTORIZAT, -Ă, *contorizați*, -te, adj. Numărat, înregistrat prin contor. V. **contoriza**.

CONTORSIUNE, *contorsiuni*, s.f. Răsucire a trupului sau a unei părți a lui datorită contracției musculare; contracție violentă și involuntară a mușchilor; crispație. Din fr. **contorsion**, lat. **contorsio**, -onis.

CONTRA, prep., adv. I. Prep. 1. Împotriva (cuiva sau a ceva). ◇ Loc. adv. *Din contra* (sau *contră*) = dimpotrivă. 2. În schimbul altei valori. II. Adv. Împotrivă; cu totul altfel. Din fr. **contre**, lat., it. **contra**.

CONTRACT, *contracte*, s.n. Acord încheiat, ca urmare a înțelegerii intervenite între două sau mai multe persoane (fizice sau juridice), pentru crearea, modificarea sau stingerea unor drepturi și obligații în relațiile dintre ele; act, înscris ce consimnează acest acord; convenție. ◇ *Contract de muncă* = contract încheiat de un salariat cu o întreprindere sau cu o instituție, prin care cel dintâi se obligă să presteze în favoarea celei din urmă o anumită muncă în schimbul unui salariu. Din fr. **contrat**, lat. **contractus**.

CONTRACTA, *contractez*, vb. I. I. Tranz. 1. A încheia un contract. 2. A lua asupra sa o obligație, a se îndatora la... ◇ Expr. *A contracta o datorie* = a face o datorie, a se împrumuta. 3. A se molipsi de..., a se îmbolnăvi de ..., a lua o boală... II.1. Tranz. și refl. A(se) strânge, a (se) zgârci. 2. Refl. (Despre corpuri) A-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic. Din fr. **contracter**, lat. **contractare**.

CONTRACTARE, *contractări*, s.f. Acțiunea de a (se) contracta și rezultatul ei. V. **contracta**.

CONTRACTAT, -Ă, *contractați*, -te, adj. Strâns, zgârcit. V. **contracta**.

PRECONTRACT, *precontracte*, s.n. Contract provizoriu. - **Pre-** + **contract** (după fr. *avant-contracte*).

CONTRACTIE, *contractii*, s.f. 1. Încordare, zgârcire a mușchilor, a corpului etc.; contractare. 2. Micșorare a volumului unui corp în urma unui

proces fizic sau tehnologic (uscare, răcire, ardere, solidificare). Din fr. **contraction**, lat. **contractio**.

CONTRADICȚIE, *contradicții*, s.f. 1. (Fil.) Categorie care exprimă starea lăuntrică a tuturor obiectelor și proceselor (corelația de unitate, legătură, coexistență și luptă a laturilor, proprietăților și tendințelor contrare, proprii fiecărui obiect sau proces), constituind conținutul, motorul dezvoltării, cauza tuturor schimbărilor din univers, a evoluției de la inferior la superior. ◇ Loc. adv. *În contradicție cu...* = în opoziție sau în dezacord cu... 2. Raport logic între două noțiuni, judecăți, concluzii care epuizează complet domeniul lor de referință și care se exclud reciproc. 3. Nepotrivire între idei sau fapte; contrazicere. ◇ *Spirit de contradicție* = tendință a unor oameni de a contrazice totdeauna pe ceilalți. Din fr. **contradiction**, lat. **contradictio**.

CONTRAPUNCT s.n. 1. Tehnică în compoziția muzicală, constând în suprapunerea a două sau mai multe linii melodice de sine stătătoare, având fiecare un înțeles propriu, dar formând laolaltă un tot organic; polifonie, contratemă. 2. Știința care se ocupă cu studiul regulilor contrapunctului (I). Din it. **contrappunto**, fr. **contrepoint**.

CONTRAPUNCTA, *contrapunctez*, vb. I. 1. Intrans. (Muz.; rar) A folosi tehnica contrapunctului. 2. Tranz. Fig. A construi pe mai multe planuri paralele individualizate situații, imagini corespondente etc. Din **contrapunct**.

CONTRAPUNCTIC, -Ă, *contrapunctici*, -ce, adj. Care este scris după regulile contrapunctului. - **Contrapunct** + suf. -ic.

CONTRAR, -Ă, *contrari*, -e, adj., adv., s.n., prep. 1. Adj. Opus, potrivnic. ◇ *Noțiuni contrare* = noțiuni care se află într-un raport în care acceptarea uneia presupune înlăturarea celeilalte fără ca înlăturarea uneia să presupună admiterea celeilalte. 2. Adv. Împotrivă, în contra, neconform cu ... 3. S.n. (La pl.; în forma *contrarii*) Denumire dată noțiunii care desemnează laturi, însușiri sau tendințe ale obiectelor și proceselor opuse unele altora, astfel încât se exclud reciproc, această opoziție constituind forța motrice și conținutul principal al dezvoltării aceluia obiect sau proces; (și la sg.) fiecare din termenii unei contradicții (I). 4. Prep. Contra, împotriva cuiva sau a ceva. [Var.: **contrariu**, -ie adj., s.n.] Din fr. **contraire**, lat. **contrarius**.

CONTRAREVOLUTIE, *contrarevolutii*, s.f. Acțiune organizată de forțele înlăturate de la putere, cu scopul restaurării vechii puteri. Din fr. **contre-révolution**, rus. **kонтрреволюция**.

CONTRAREVOLUȚIONAR, -Ă, *contrarevoluționari*, -e, adj., s.m și f. 1. Adj. Referitor la contrarevoluție, care aparține contrarevoluției. 2. S.m. și f. Adept al contrarevoluției, participant la contrarevoluție. Din fr. **contre-révolutionnaire**, rus. **контрреволюционер**.

CONTRIBUI, *contribui*, vb. IV. Intrans. A-și aduce contribuția (morală sau materială), a participa la o acțiune comună; a înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. Din fr. **contribuer**, lat. **contribuere**.

CONTRIBUȚIE, *contribuții*, s.f. 1. Parte cu care cineva participă la o acțiune sau la o cheltuială comună; aport. ♦ Expr. *A pune la contribuție* = a folosi, a solicita capacitatea cuiva sau a ceva la o acțiune. 2. Impozit; bir. [Var.: (inv.) **contribuțiune** s.f.] Din fr. **contribution**, lat. **contributio**, -onis.

CONTROVERSA, *controversez*, vb. I. Tranz. (Rar) A discuta în contradictoriu asupra unei probleme de principiu. Din fr. **controverser**, lat. **controversare**.

CONTROVERSAT, -Ă, *controversați*, -te, adj. Care formează obiectul unei controverse; în controversă, în privința căruia există o controversă. V. **controversa**.

CONTUMACIE s.f. Absență nejustificată de la judecată a inculpatului ♦ Loc. adv. *În contumacie* = în lipsă, fără a fi fost prezent la proces. Din fr. **contumace**, lat. **contumacia**.

CONTUZIE, *contuzii*, s.f. Traumatism provocat prin lovire cu un obiect dur, care constă în strivirea țesuturilor profunde, fără ruperea tegumentului. [Var.: **contuziune** s.f.] Din fr. **contusion**, lat. **contusio**, -onis.

CONVALESCENT, -Ă, *convalescenți*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în convalescență, pe cale de însănătoșire. Din fr. **convalescent**, lat. **convalescens**, -ntis.

CONVALESCENȚĂ s.f. Perioadă de tranziție prin care trece un bolnav după vindecare pînă la însănătoșirea deplină; întremare. Din fr. **convalescence**, lat. **convalescentia**.

CONVENI, *convîn*, vb. IV. Intrans. 1. A corespunde cu dorințele cuiva, a fi pe placul cuiva. 2. A cădea de acord cu cineva; a se învoi, a se înțelege. ♦ Tranz. A accepta, a admite. ♦ A încheia o convenție. Din fr. **convenir**, lat. **convenire**.

CONVENT, *conventuri*, s.n. 1. Consiliul unei mănăstiri sau al unui ordin călugăresc la catolici. 2. For suprem alcătuit din clerici și laici la protestanți. 3. Adunare generală a francmasonilor. Din lat. **conventus**, fr., engl. **convent**.

CONVENTICUL, *conventicule*, s.n. (Rar) Adunare secretă (adesea ilegală). Din fr. **conventicule**, lat. **conventiculum**.

CONVENȚIE, *convenții*, s.f. 1. Înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții sau persoane cu privire la anumite probleme sau la anumite obiective. ♦ (Jur.) Contract; denumire dată unor tratate internaționale. ♦ (În artă) Înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. 2. (La pl.) Deprinderi stabilite prin tradiție. [Var.: **convențiune** s.f.] Din fr. **convention**, lat. **conventio**, -onis.

CONVENȚIONAL, -Ă, *convenționali*, -e, adj. 1. Stabilît, prin convenție, acceptat prin tradiție. 2. Provenit dintr-o convenție învechită sau practică mecanic (și rupt de realitate); artificial. ♦ (Despre caracter, fire etc.) Lipsit de naturalețe, factice, prefăcut. Din fr. **conventionnel**, lat. **conventionalis**.

CONVENȚIONALIST, -Ă, *convenționaliști*, -ste, adj. Referitor la convenționalism. - **Convențional** + suf. -ist.

CONVENȚIONALITATE s.f. Convenționalism. - **Convențional** + suf. -itate.

CONVENȚIONALIZAT, -Ă, *convenționalizați*, -te, adj. (Rar.) Care a devenit convențional. - De la **convențional**.

NECONVENȚIONAL, -Ă, *neconvenționali*, -e, adj. 1. Care nu este convențional (1). 2. (Despre artă) Care nu se supune convențiilor, canoanelor; original. ♦ (Despre caracter, fire etc.) Plin de naturalețe, spontan. 3. (Despre surse de energie) Care nu a fost impus prin folosire îndelungată, - **Ne-** + **convențional**.

CONVERGE, pers. 3 *converge*, vb. III. Intrans. A se îndrepta spre același punct, *fig.* spre același scop. Din fr. **converger**, lat. **convergere**.

CONVERGENT, -Ă, *convergenți*, -te, adj. Care converge. ♦ *Lentilă convergentă* = lentilă convexă care adună într-un singur focar razele care o străbat. ♦ (Mat.; despre un șir infinit de numere) care tinde către un anumit număr finit, numit limită. Din fr. **convergent**, lat. **convergens**, -ntis.

CONVERS, -Ă, *converși*, -se, adj. (Despre judecăți, raționamente) Al cărui subiect poate fi transformat în atribut sau invers, fără a schimba sensul judecății sau a altera adevărul ei. Din fr. **converse**, lat. **versus**. **CONVERSA**, *conversez*, vb. I. Intrans. A sta de vorbă cu cineva, a întreține o convorbire; a discuta. Din fr. **verser**, lat. **versari**.

CONVERSAȚIE, *conversații*, s.f. Discuție, convorbire. ♦ (Rar) Fel de a vorbi, de a discuta. [Var.: (inv.) **conversațiune** s.f.] Din fr. **conversation**, lat. **conversatio**, -onis.

CONVERSIUNE, *conversiuni*, s.f. 1. Schimbare a condițiilor unui împrumut. 2. Preschimbare a unei valori de natură economică în alta. 3. (Log., în sintagma) *Conversiunea judecăților* = operație de inversare a funcțiunii subiectului și predicatului în judecată, păstrându-se calitatea judecății. 4. (Chim.) Mărime care exprimă transformarea substanțelor inițiale dintr-o reacție chimică în unitate de timp, exprimată de obicei în procente pe unitate de timp. Din fr. **conversion**, lat. **versio**, -onis.

CONVERTI, *convertesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A adera sau a determina pe cineva să adere la o anumită convingere (religioasă) 2. Tranz. A schimba bancnota în aur sau devize. Din fr. **convertir**, lat. **convertere**.

CONVERTIRE, *convertiri*, s.f. Faptul de a (se) *converti*. V. **converti**.

CONVERTIBIL, -Ă, *convertibili*, -e, adj. Care poate fi convertit. Din fr. **convertible**, lat. **convertibilis**.

NECONVERTIBIL, -Ă, *neconvertibili*, -e, adj. Care nu este convertibil; inconvertibil. - **Ne-** + **convertibil**.

CONVEX, -Ă, *convecși*, -xe, adj. Care are suprafața rotunjită și bombată, care prezintă o proeminență. Din fr. **convexe**, lat. **convexus**.

CONVEXITATE, *convexități*, s.f. Însușirea de a fi convex; suprafață, formă, parte convexă (a unui

lucru); proeminență, umflătură. Din fr. **convexité**, lat. **convexitas**, -atis.

CONVICȚIUNE, *convicțiuni*, s.f. (Livr.) Convingere. [Var.: **convicție** s.f.] Din fr. **conviction**, lat. **convictio**, -onis.

CONVIV, -Ă, *convivi*, -e, s.m.și f. (Livr.) Cimesean. Din fr. **convive**, lat. **conviva**.

CONVOCA, *convoc*, vb. I. Tranz. a chema, a face să vină într-un anumit loc o persoană, un grup de persoane sau un corp constituit, cu un anumit scop (oficial). Din fr. **convoyer**, lat. **convocare**.

CONVOCARE, *convocări*, s.f. Acțiunea de a *convoca* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Înștiințare scrisă prin care este convocată o persoană, o adunare etc.; convocățune. V. **convoca**.

CONVOCATOR, -OARE, *convocatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care convoacă. 2. (Ieșit din uz) S.n. Listă cu cei convocați la o acțiune și semnăturile lor. - **Convoca** + suf. -tor.

RECONVOCA, *reconvóc*, vb. I. Tranz. A convoca pentru altă dată. - **Re-** + **convoca** (după fr. *reconvoyer*).

RECONVOCARE, *reconvocări*, s.f. Acțiunea de a *reconvoca*. V. **reconvoca**.

RECONVOCAT, -Ă, *reconvocați*, -te, adj. Care a fost convocat din nou, pentru altă dată. V. **reconvoca**.

CONVOCAȚIUNE, *convocațiuni*, s.f. (Rar) Convocare. Din fr. **convocation**, lat. **convocatio**, -onis.

CONVOLUT, -Ă, *convoluți*, -te, adj. (Despre organe) Răsucit în formă de cornet. ♦ Răsucit, întors asupra lui însuși. Din fr. **convoluté**, lat. **convolutus**.

CONVULSIE, *convulsii*, s.f. 1. Contractie bruscă, involuntară, prelungită a musculaturii unui segment corporal sau a întregului corp; spasm. 2. Fig. Framântare, zvârcolire, încordare. [Var.: **convulsione** s.f.] Din fr. **convulsion**, lat. **convulsio**, -onis.

COOPERA, *cooperez*, vb. I. Intrans. A lucra împreună cu cineva, a colabora, a-și da concursul, a conlucra. Din fr. **coopérer**, lat. **cooperari**.

COOPERARE, *cooperări*, s.f. Faptul de a *coopera*; muncă în comun, cooperație (I); conlucrare. V. **coopera**.

COOPERAȚIE, s.f. 1. Cooperare. 2. Asociere, uniune de persoane în întreprinderi cooperatiste (de producție, de consum, de desfăcere, de credit, prestări de servicii etc.). Din fr. **coopération**, rus. **кооперация**.

COOPERATIST, -Ă, *cooperatiști*, -ste, adj. Care ține de cooperație, privitor la cooperație; care activează în cooperație; care are caracterile cooperației. Din **cooperație**.

COOPTA, *cooptez*, vb. I. Tranz. A primi pe cineva într-un colectiv cu consimțământul acestuia. Din fr. **coopter**, lat. **cooptare**.

COOPTARE, *cooptări*, s.f. Acțiunea de a *coopta* și rezultatul ei; *spec.* mod de alegere a unei persoane într-un colectiv, într-un comitet

etc. cu consimțământul membrilor lor. V. **coopta**.

COPIE, *copii*, s.f. 1. Reproducere exactă a unui text, a unei opere de artă, a unei imagini fotografice etc. 2. (Peior.) Imitație servilă și fără valoare, făcută uneori prin mijloace nepermise. 3. Înscris care reproduce întocmai cuprinsul unui alt înscris constatator al unui act juridic. ♦ *Copie legalizată* = copie despre care un organ de stat competent atestă că este conformă cu originalul. Din fr. **copie**, lat. **copia**.

COPIOS, -OASĂ, *copioși*, -oase, adj. Imbelșugat, bogat, abundent; îndestulat. Din fr. **copieux**, lat. **copiosus**.

COPULĂ, *copule*, s.f. 1. Cuvânt de legătură. 2. Verb copulativ. 3. Cuvânt care leagă subiectul de predicat. Din fr. **copule**, lat. **copula**.

COPULAȚIE, *copulații*, s.f. 1. Unire a două celule de sex opus. 2. Actul împerecherii a doi indivizi de sex opus, prin care elementele sexuale masculine sunt depuse în organele genitale feminine; coit. Din lat. **copulatio**, fr. **copulation**.

COPULATIV, -Ă, -*copulativi*, -e, adj. 1. (Despre conjuncții) Care leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel. ♦ *Verb copulativ* = verb care intră în alcătuirea predicatului nominal, făcând legătura dintre subiect și numele predicativ. *Propoziție copulativă* = propoziție coordonată, legată de coordonata ei printr-un raport de asociere în interiorul unei fraze. 2. (Log.; despre judecăți afirmative) Care are mai multe subiecte legate de același predicat. Din fr. **copulatif**, lat. **copulativus**.

CORAN s.n. Carte sacră a religiei musulmane care conține prezentarea dogmelor și a tezelor acestora, precum și diferite precepte religioase, etice și juridice, legende și mituri. Din fr. **coran**, germ. **Koran**.

CORECT, -Ă, *corecți*, -te, adj. 1. Care respectă regulile, normele dintr-un domeniu dat; așa cum trebuie. 2. (Despre oameni) Care are o ținută, o purtare, o atitudine ireproșabilă; cinstit, leal. Din fr. **correct**, lat. **correctus**.

CORECTA, *corectez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) îndrepta greșelile, defectele etc.; a (se) corija. Din **corect**.

CORECTARE, *corectări*, s.f. Acțiunea de a (se) *corecta* și rezultatul ei; îndreptare, corijare. V. **corecta**.

CORECTITUDINE s.f. 1. Calitatea de a fi corect; lipsă de greșeli. 2. Ținută sau purtare corectă; cinste. 3. (Log.) Înșușire a gândirii care respectă legile logice. - **Corect** + suf. -itudine (după *promptitudine* etc.).

NECORECTITUDINE, *necorectitudini*, s.f. Lipsă de corectitudine; purtare sau faptă necorectă; necinste, șarlatanie, înșelătorie, incorectitudine. - **Ne-** + **corectitudine**.

CORECȚIE, *corecții*, s.f. 1. (În trecut) Pedepsă corporală aplicată unui vinovat; bătaie. ♦ *Drept de corecție* = (în unele state) dreptul părintelui de a cere emiterea unui mandat de arestare, fără îndeplinirea unei alte formalități, împotriva copilului său minor.

Casă de corecție = loc unde își execută pedeapsa infractorii minori. **2.** Cantitate care trebuie adăugată sau scăzută la indicațiile date de un instrument de măsurare pentru a compensa erorile sistematice care afectează măsuratoarea. *Corecție barometrică.* Din fr. **correction**, lat. **correctio**.

CORECTOR, -OARE, *corectori, -oare*, subst. I.S.m. și f. Persoană însărcinată cu citirea și cu marcarea pe o corectură a greșelilor față de textul original, în vederea înlăturării lor în tipografie. **2.** S.n. Aparat, de obicei automat, folosit în diverse sisteme tehnice pentru corectarea funcționării acestora. Din fr. **correcteur**, lat. **corrector**.

PRECORECTOR, -OARE, *precorectori, -oare*, s.m. și f. Persoana care face operația de precorectură. - **Pre-** + **corector**.

CORIACEU, -EE, *coriacei, -ee*, adj. Care are constituția, aspectul pielii; tare ca o piele. ♦ Fig. Tenace, dur, zgârcit. Din fr. **coriacé**, lat. **coriaceus**.

CORIDOR, coridoare, s.n. Loc de trecere îngust (și lung), care leagă încăperile unei clădiri și din care se intră în camerele aceluiași apartament sau ale aceluiași etaj; culoar. ♦ Porțiune îngustă de spațiu de-a lungul compartimentelor unui vagon de cale ferată. ♦ Porțiune îngustă de teren care leagă două puncte. Din fr. **corridor**, germ. **Korridor**.

CORIDORAȘ, coridorașe, s.n. Diminutiv al lui *coridor*. - **Coridor** + suf. -aș.

CORIMB, corimbe, s.n. Inflorescență în formă de umbrelă. Din fr. **corymbe**, lat. **corimbus**.

CORNALINĂ s.f. Varietate de agat semitransparentă, de culoare de la roșu-închis la roșu-trandafirii, folosită ca piatră semiprețioasă la bijuterii. Din fr. **cornaline**, lat. **cornalina**.

CORNER, cornere, s.n. Lovitură din colțul terenului, la fotbal, care se acordă echipei în atac, dacă un jucător din apărare trimite mingea în spatele liniei proprii porți. Din engl., fr. **corner**.

COROBORA, coroborez, vb. I. Tranz. A întări, a sprijini, a da putere, a consolida; a confirma. Din fr. **corroborer**, lat. **corroborare**.

COROBORARE, coroborări, s.f. Acțiunea de a corobora și rezultatul ei. V. **corobora**.

COROLAR, corolare, s.n. (Mat.) Concluzie care derivă nemijlocit dintr-o teoremă. ♦ Idee care decurge dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc. Din fr. **corollaire**, lat. **corollarium**.

CORONA s.f. Tip de descărcare electrică de forma unei aureole (coroane), care apare în jurul părților mai ascuțite ale conductelor aflate la înaltă tensiune. Din fr. **coronne**, germ. **Krone**.

CORONAL, -Ă, *coronali, -e*, adj. (Anat.; în sintagma) *Os coronal* = os care formează partea anterioară a craniului; osul frunții. Din fr. **coronal**, lat. **coronalis**.

COROSIV, -Ă, *corosivi, -e*, adj. **1.** (Despre substanțe chimice) Care provoacă o coroziune. ♦ *Agent corosiv* = substanță care exercită o acțiune chimică sau electrochimică pe suprafața unui material cu care vine în contact, provocând coroziunea. *Sublimat corosiv* = clorură de mercur,

întrebuințată în soluție ca dezinfectant. **2.** Fig. Mușcător, usturător, pătrunzător. Din fr. **corrosif**, lat. **corrosivus**.

ANTICOROSIV, -Ă, *anticorosivi, -e*, adj., s.n. (Substanță) care împiedică coroziunea. - **Anti-** + **corosiv**.

CORP, corpuri, s.n., (**1 3**) și *corpi*, s.m. **I. 1.** Totalitatea organelor unei ființe vii; organismul considerat ca un întreg anatomic și funcțional; trup. ♦ Loc. adj. și adv. *Corp la corp* = (despre modul de desfășurare a luptelor) față în față, pieptiș, deschis, în luptă dreaptă; *p. ext.* înversunat, aprig. ♦ Expr. *A face corp cu cineva* = a se uni, a se asocia cu cineva. ♦ Trup fără cap; **trunchi**. ♦ Loc. adj. *De corp* = care se referă la trup; care se poartă direct pe piele. ♦ Cadavru. ♦ Denumire a unor structuri anatomice. *Corp galben. 2.* Partea principală a unui obiect, a unei construcții, a unei mașini etc. ♦ *Corp de casă* (sau *de case*) = clădire, casă mare (cu mai multe apartamente sau aripi). ♦ Conținutul unei scrisori (fără formula de introducere și de încheiere și fără adresă); cuprinsul unei cărți. **3.** (Fiz.) Agregat de molecule, porțiune de materie cu masă diferită de zero. ♦ *Corp străin* = particula care se găsește într-un tot de altă natură. ♦ (Chim.) Substanță definită (organică sau anorganică). ♦ *Corp simplu* = substanță ale cărei molecule sunt formate din atomi de același fel; element. *Corp compus* = substanța chimică ale cărei molecule sunt formate din atomi ai mai multor elemente. ♦ *Corp ceresc* = astru. *Corp geometric* = corp mărginit de fețe (plane sau sferice) definite geometric. **4.** (Jur.; în sintagma) *Corp delict* = obiect care a servit sau era destinat să servească la săvârșirea unei infracțiuni, obiect care poartă urmele unei infracțiuni sau asupra căruia s-a săvârșit infracțiunea, adus în justiție ca probă materială contra acuzatului. **5.** (În sintagma) *Corp de literă* = lungimea paralelipipedului care formează piciorul literei, exprimată în puncte tipografice. **II. 1.** Totalitatea persoanelor care, prin funcție sau prin profesiune, formează o unitate deosebită, legal constituită. ♦ *Corp constituit* = colectivitate de persoane organizată, de obicei pe baza unei legi. *Corp legislativ* (sau *legiuitor*) = totalitatea deputaților dintr-o adunare legislativă. **2.** (Cu determinări introduse de prepoziția "de") Mare unitate militară, cuprinzând mai multe divizii, de obicei de aceeași categorie. *Corp de aviație*. ♦ *Corp de gardă* = clădire sau încăpere pe care o ocupă o gardă militară în timpul serviciului de pază. (În vechia organizare a armatei) *Corp de trupă* = unitate militară independentă. **3.** (În sintagma) *Corp de legi* = culegere de legi; corpus. Din fr. **corps**, lat. **corpus**.

CORPOLENT, -Ă, *corpolenți, -e*, adj. (Despre oameni) Care are corpul mare și gras; voinic, trupeș. Din fr. **corpulent**, lat. **corpulentus**.

CORPORAL, -Ă, *corporali, -e*, adj. Care ține de corp (**1 1**), privitor la corp; aplicat corpului; trupeș. ♦ *Percheziție corporală* = percheziție făcută unei persoane pentru a vedea dacă nu ascunde sub haine, în buzunarele hainelor etc. arme sau alte obiecte cu

care ar putea ataca pe cineva sau distruge ceva. **Pedeapsă corporală** = sancțiune care constă în lovituri sau în torturi aplicate unui delincent. Din fr. **corporel**, lat. **corporalis**.

EXTRACORPORAL, -Ă, *extracorporali*, -e, adj. Care se află în afara corpului. - **Extra-** + **corporal**.

CORPUSCUL, *corpusculi*, s.m. Părticică de materie; corp de dimensiuni foarte mici. ♦ *Corpuscul tactil* = formație nervoasă microscopică, localizată în dermă, specializată în recepția excitațiilor tactile. *Corpuscul elementar* = unitate vicitică, alcătuită dintr-un centru de acid nucleic înconjurat de o capsulă proteică. [Pl. și: (n.) *corpuscule*] Din fr. **corpuscule**, lat. **corpusculum**.

CORSAR, *corsari*, s.m. (În trecut) Corabie înarmată aflată în proprietatea particulară a unei persoane, care, cu învoirea guvernului, ataca și jefuia vasele inamice. ♦ Comandant al unei astfel de corăbii; *p. ext.* pirat, hoț de mare. Din it. **corsaro**, fr. **corsaire**.

CORTEGIU, *cortegii*, s.n. Șir de persoane care însoțesc o ceremonie; convoi. ♦ Fig. Șir, înșirare. Din it. **corteggio**, fr. **cortège**.

CORTEX, *cortexuri*, s.n. 1. Scoarță a unui copac. ♦ Coajă a unui fruct. 2. Înveliș al părului, cuprins între măduva centrală și cuticula exterioară. 3. (În sintagmele) *Cortex cerebral* = scoarța cerebrală. *Cortex suprarenal* = partea periferică a glandei suprarenale; glandă corticosuprarenală. Din fr., lat. **cortex**.

CORUPTIBIL, -Ă, *corruptibili*, -e, adj. (Despre oameni) Care poate fi corupt; venal. Din fr. **corruptible**, lat. **corruptibilis**.

CORUPȚIE, *corupții*, s.f. 1. Stare de abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie. 2. Desfrânare, depravare. [Var.: (înv.) **corupțiune** s.f.] Din fr. **corruption**, lat. **corruptio**, -onis.

COSMODROM, *cosmodromuri*, s.n. Teren special amenajat cu platforme, rampe și instalații pentru lansarea sateliților artificiali ai pământului și a cosmonavelor. Din fr. **cosmodrome**, rus. **kosmodrom**.

COTIDIAN, -Ă, *cotidiani*, -e, adj., (2) *cotidiene*, s.n. 1. Adj. De fiecare zi; zilnic. 2. S.n. Gazetă care apare zilnic. Din fr. **quotidien**, lat. **quotidianus**.

COTURN, *coturni*, s.m. Încălțăminte cu talpă groasă de lemn, pe care o purtau în antichitate actorii de tragedie ca să pară mai înalți. ♦ Fig. Simbol al tragedianului. Din fr. **cothurne**, lat. **cothurnus**.

COVALENȚĂ, *covalențe*, s.f. Legătură chimică realizată prin punerea în comun a unuiu sau a mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți. Din germ. **Kovalenz**, fr. **covalence**.

CRAH, *crahuri*, s.n. Criză acută a vieții economice, manifestată îndeosebi prin scăderea foarte mare a cursului acțiunilor la bursă. Din germ. **Krach**, fr. **krach**.

CRAUL s.n. Stil de înot în care înotătorul stă cu fața în jos, în poziție orizontală, mișcând alternativ brațele, concomitent cu o forfecare în plan vertical a picioarelor, iar capul iese din apă în mod ritmic,

pentru respirație, la dreapta sau la stânga. Din engl., fr. **crawl**.

CRAULIST, -Ă, *crauliști*, -ste, s.m. și f. Sportiv care înoată în stil craul. - **Craul** + suf. -ist.

CREA, *creez*, vb. I. Tranz. 1. A face ceva ce nu exista înainte; a întemeia, a produce, a înființa; a organiza. ♦ A inventa, a născoci; a concepe, a compune o operă literară, o bucată muzicală etc. 2. A pregăti, a instrui pe cineva, a forma pentru o carieră sau pentru o misiune. 3. (Teatru, în expr.) *A crea un rol* = a da viață unui personaj, a interpreta cu pricepere și originalitate un rol dintr-o piesă de teatru, un film etc. [Prez. ind. pers. 1 pl. *creăm*, ger. *creând*] Din fr. **créer**, lat. **creare**.

CREAȚIE, *creații*, s.f. Acțiunea de a crea opere artistice, științifice etc.; (concr.) produs (valoros) al muncii creatoare, operă creată. ♦ Interpretare (cu măiestrie) a unui rol într-o piesă de teatru, într-un film. [Var.: (înv.) **creațiune** s.f.] Din fr. **création**, lat. **creatio**, -onis.

PSEUDOCREAȚIE, *pseudocreații*, s.f. Creație falsă, fără valoare. - **Pseudo-** + **creație**.

CREATOR, -OARE, *creatori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care creează, care fundează ceva. 2. S.m. (În concepțiile religioase) Dumnezeu. Din fr. **créateur**, lat. **creator**.

CREATURĂ, *creaturi*, s.f. (Adesea peior.) Ființă vie, făptură; om, individ. Din fr. **créature**, lat. **creatura**.

CREDUL, -Ă, *creduli*, -e, adj. Care crede prea ușor, fără a cerceta mai de aproape, care se încrede lesne în cineva sau în ceva. Din fr. **crédule**, lat. **credulus**.

CREDULITATE s.f. Însușirea de a fi credul, tendința de a crede orice cu ușurință, fără a cerceta mai de aproape. Din fr. **crédulité**, lat. **credulitas**, -atis.

CREMAȚIUNE, *cremațiuni*, s.f. Ardere, prefăcere în cenușă; incinerare. Din fr. **crémation**, lat. **crematio**, -onis.

CREPIDĂ, *crepide*, s.f. Încălțăminte în formă de sandale, purtată în antichitate de greci și de romani. Din fr. **crépide**, lat. **crepida**.

CREPUSCUL, *crepuscule*, s.n. 1. Sfârșit de zi; înserare, amurg. ♦ Fig. Declin, sfârșit. 2. Perioadă de timp înainte de răsăritul soarelui; auroră. 3. Lumină slabă, semiîntuneric. Din fr. **crépuscule**, lat. **crepusculum**.

CRICHET s.n. Joc sportiv între două echipe a câte 11 oameni care lovesc cu niște bastoane speciale mingea, încercând s-o introducă în poarta adversarului. Din engl., fr. **cricket**.

CRIMINAL, -Ă, *criminali*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care conține o intenție nelegiuită, care constituie o crimă, referitor la crimă; rău, dăunător. 2. S.m. și f. Persoană care a săvârșit o crimă. ♦ *Criminal de război* = persoană care, în timpul unui război, se face vinovată de crime împotriva legilor și uzanțelor războiului, precum și împotriva păcii internaționale și a umanității. Din fr. **criminel**, lat. **criminalis**.

CRIMINALIST, -Ă, *criminaliști*, -ste, s.m. și f. (Înv.) Criminal (2). - **Criminal** + suf. -ist.

CRIPTĂ, *cripte*, s.f. 1. Construcție subterană într-un templu antic în care se păstrau obiectele de cult, arhiva, tezaurul etc. 2. Cavou subteran, construit sub o biserică sau sub un monument. 3. Capelă subterană folosită ca loc de înmormântare sau de păstrare a relievelor. 4. (Med.) Adâncitură mică în formă de tub, situată pe suprafața unei mucoase. Din fr. *crypte*, lat. *crypta*.

CRISALIDĂ, *crisalide*, s.f. Nimfa lepidopterelor, al cărei tegument are reflexe metalice. Din fr. *chrysalide*, lat. *chrysalis*, -*idis*.

CRISPA, *crispé*, vb. I. Refl. (Despre față, degete etc.) A se contracta în mod involuntar, a se încheșta (din cauza unei tensiuni nervoase). Din fr. *crisper*, lat. *crispare*.

CRISPARE, *crispări*, s.f. Acțiunea de a se *crispa*; încheștare, contractare, crispație. V. *crispa*.

CRISPAT, -*Ă*, *crispați*, -*te*, adj. (Despre față, degete etc.) Contractat, încheștat; (despre oameni) cu fața, degetele etc. contractate, încheștate (din cauza unei tensiuni nervoase). V. *crispa*.

CRISTAL, (2) *cristale* și (1) *cristaluri*, s.n. 1. Sticlă de o fabricație specială, transparentă și perfect incoloră, cu însușirea de a refracta puternic lumina, întrebuințată pentru fabricarea lentilelor optice și a unor obiecte de lux. ♦ Obiect fabricat din cristal. 2. Substanță minerală solidă, omogenă, cu o structură internă regulată, care se prezintă sub forma unor poliedre. ♦ *Cristal de stâncă* = varietate transparentă, incoloră, de cuarț, care se prezintă în cristale mari și care este folosită în industria optică, în radiotehnică, ca piatră semiprețioasă etc. 3. (În sintagma) *Cristale lichide* = substanțe mezomorfe folosite la realizarea unor dispozitive optoelectronice de afișare. Din fr. *cristal*, lat. *crystallus*.

SEMICRISTAL, *semicristale*, s.n. Cristal de calitate inferioară. Din fr. *semi-cristal*.

CRITIC, -*Ă*, *critici*, -*ce*, adj., subst. I. Adj. 1. Care apreciază calitățile și defectele (unor oameni, stări, fapte, opere etc.). *Aparat critic* = totalitatea notelor lămuritoare, a comentariilor etc., introduse la editarea unui text, cu scopul de a permite controlul felului în care a fost alcătuită ediția respectivă. *Ediție critică* = ediție a unui text sau a unei lucrări însoțită de un aparat critic. 2. Care se referă la un punct sau la un moment de criză, care premerge o schimbare bruscă (în rău); care poate determina o schimbare decisivă (în rău). *Temperatură critică* = temperatura maximă la care un gaz mai poate fi lichefiat. *Stare critică* = stare a unui fluid aflat la temperatura critică, în care lichidul și vaporii aceluiași fluid au aceeași densitate, astfel încât nu se poate spune dacă este lichid sau gaz. II. S.m. Specialist în problemele de artă, care analizează, interpretează și apreciază operele artistice. III. S.f. Analiză, apreciere a unor opere artistice, literare, a activității unor persoane sau a unor colective. ♦ *Critică literară* (și *artistică*) = ramură a științei literaturii care analizează, interpretează, apreciază și orientează fenomenul

literar, artistic contemporan în lumina unei concepții estetice. *Critică de texte* = comentarii și discuții asupra formei și conținutului unui text. ♦ Expr. *(A fi) sub orice critică* = (a fi) de o calitate extrem de scăzută. *(A fi) mai presus de orice critică* = (a fi) la un nivel extrem de ridicat. ♦ Articol, studiu, ansamblu de studii în care se face critică (III). Din fr. *critique*, lat. *criticus*.

AUTOCRITIC, -*Ă*, *autocritici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Analiză critică a activității și comportării proprii, care constituie o metodă de bază în acțiunea de îmbunătățire a muncii și de educare comunistă a oamenilor muncii. 2. Adj. Făcut pe bază de autocritică, pătruns de spiritul autocriticii; de autocritică. - *Auto-* + *critic(ă)* (sensul I după rus. *samokritika*).

CROAT, -*Ă*, *croați*, -*te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Croației. 2. Adj. Care aparține Croației sau populației ei, privitor la Croația sau la populația ei. ♦ (Substantivat, f.) idiomul vorbit în Croația. Din fr.

Croate, germ. *Kroate*.

CROCODIL, *crocodili*, s.m. 1. Reptilă uriașă din ordinul crocodilienilor, care trăiește în fluviile din țările tropicale, cu corpul acoperit de plăci osoase, cu coadă lungă și cap alungit, cu fălci lungi și dinți puternici (*Crocodilus niloticus*). ♦ Expr. (Fam.) *Lacrimi de crocodil* = plâns prefăcut, ipocrit. 2. Dispozitiv metalic fixat pe șinele de cale ferată și folosit pentru a transmite comenzile de semnalizare, acționând fluierul locomotivei în mers. 3. Clește cu care, în laborator, se dă dopurilor de plută elasticitatea necesară folosirii lor. 4. Clemă de forma unui cleștor cu fălci dințate, folosit pentru realizarea unor legături electrice temporare și demontabile. Din fr. *crocodile*, lat. *crocodilus*.

CROMOGEN, *cromogeni*, s.m. Combinație care conține în moleculă cromofori. Din fr. *chromogène*, germ. *Chromogen*.

CRONIC, -*Ă*, *cronici*, -*ce*, adj. (Despre boli) Care are o evoluție lentă, care are un caracter de durată. ♦ Fig. Care se prelungește multă vreme și nu mai poate fi ușor înlăturat. Din fr. *chronique*, lat. *chronicus*.

CRONICAR, *cronicar*, s.m. 1. Autor de cronici sau de letopisește. 2. Colaborator al unui ziar sau al unei reviste, însărcinat cu redactarea de cronici (2). - *Cronică* + suf. -*ar*; (2) din fr. *chroniqueur*.

TELECRONICAR, -*Ă*, *telecronicari*, -*e*, s.m. și f. Cronicar al emisiunilor de televiziune. - *Tele-* + *cronicar*.

CRONICIZĂ, pers. 3 *cronicizează*, vb. I. Refl. (Despre boli) A deveni cronic. - *Cronic* + suf. -*iza*.

CRONICIZARE, *cronicizări*, s.f. Acțiunea de a se *croniciza*. V. *croniciza*.

CRONICIZAT, -*Ă*, *cronicizați*, -*te*, adj. (Despre boli) Care a devenit cronic. V. *croniciza*.

PANCRONIC, -*Ă*, *pancronici*, -*ce*, adj. Valabil pentru orice epocă. - *Pan-* + *cronic*.

CRONICĂ, *cronici*, s.f. 1. Lucrare cu caracter istoric, obișnuită mai ales în evul mediu, care cuprinde o înregistrare cronologică a evenimentelor sociale, politice și familiale; letopisete, hronic. 2. Articol de ziar sau de revistă care comentează evenimente politice, sociale și culturale de actualitate. ♦ Scurtă comunicare oficială privind schimbări în componența guvernului, mișcări în corpul diplomatic etc. Din lat. **chronica**, fr. **chronique**.

FOTOCRONICĂ, *fotocronici*, s.f. Cronică fotografică. - **Foto-** + **cronică**.

MINICRONICĂ, *minicronici*, s.f. Cronică scurtă; (franțuzism) cronicetă. - **Mini-** + **cronică**.

TELECRONICĂ, *telecronici* s.f. Cronică de televiziune (3). - **Tele-** + **cronică**.

CRUCIADĂ, *cruciade*, s.f. Fiecare dintre cele opt expediții cu caracter militar, întreprinse la îndemnul Bisericii catolice de către seniorii din Europa occidentală în perioada dintre 1096 și 1270 și care, sub pretextul eliberării mormântului lui Cristos de la Ierusalim de sub ocupația musulmanilor, urmăreau, de fapt, o expansiune teritorială, economică și politică; p. gener. orice expediție militară împotriva unor eretici sau adepților altor religii în evul mediu. [Var.: **cruciată** s.f.] Din fr. **croisade**, it. **crociata** (refăcut după *cruce*).

CRUCIFIX, *crucifixe*, s.n. Obiect de cult (la catolici) reprezentând pe Cristos răstignit. [Pl. și: *crucifixuri*] Din fr. **crucifix**, lat. **crucifixus**.

CRUȘON, *crușoane*, s.n. Băutură alcoolică preparată din vin și alte băuturi, sirop de zahăr și fructe. Din fr. **cruchon**, rus. **kriuson**.

CUANTUM, *quantumuri*, s.n. Cantitate, sumă (neprecizată) la care se urcă o cheltuială, un credit etc. [Var.: **cvantum** s.n.] Din fr., lat. **quantum**.

CUART, *cuarturi*, s.n. Bioxid natural de siliciu, care se găsește în roci în stare neconsolidată (ca nisip) sau în formă de cristale hexagonale, transparente și incolore (în stare pură) sau diferit colorate (când conțin și substanțe străine), utilizat în tehnică, în industria optică, în industria materialelor refractare, la bijuterii etc. [Var.: **cvart** s.n.] Din germ **Quarz**, fr. **quartz**.

QUARTZIT, *cuartite*, s.n. Rocă metamorfică alcătuită prin recristalizarea rocilor cu cuarț (nisipuri, gresii etc.), utilizată în construcții, ceramică, industria metalurgică etc. Din fr. **quartzite**, germ. **Quartzit**.

CUATERNAR, **-Ă**, *cuaternari*, **-e**, s.n., adj. 1. S.n. Ultima perioadă a neozoicului, care durează de la sfârșitul pliocenului până în zilele noastre. 2. Adj. Care se referă la perioada cuaternarului. Din fr. **quaternaire**, it. **quaternario**, lat. **quaternarius**.

CUB, *cuburi*, s.n. 1. Corp geometric cu șase fețe pătrate, egale între ele. 2. Produs al înmulțirii unui număr cu sine însuși de două ori. ♦ (Adjectival; în sintagma) *Metru* (sau *decimetru*, *centimetru* etc.) *cub* = unitate de măsură pentru volume, egală cu volumul unui corp de formă cubică, având latura egală cu un

metru (sau cu un decimetru etc.) Din fr. **cube**, lat. **cubus**.

CUBIC, **-Ă**, *cubici*, **-ce**, adj. De forma unui cub, privitor la cub. ♦ *Zahăr cubic* = zahăr în formă de mici paralelipede regulate, cu baza pătratică. ♦ Care conține puterea a treia a unei mărimi. Din fr. **cubique**, lat. **cubicus**.

CUBICULAR, *cubiculari*, s.m. Sclav care avea grijă de camera de culcare a stăpânului. ♦ Demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților. Din lat. **cubicularius**, fr. **cubilaire**.

CUBITUS s.n. Os lung care, împreună cu radiusul, formează scheletul antebrațului. Din fr., lat. **cubitus**. **CUCULĂ**, *cucule*, s.f. Veșmânt cu glugă purtat de călugării catolici, confecționat din stofă groasă și aspră. Din fr. **cuculle**, lat. **cucullus**.

CULI, *culi*, s.m. (Rar) Muncitor asiatic sau african necalificat, care lucrează (cu ziua) pentru o remunerație mică. Din fr., engl. **coolie**.

CULINAR, **-Ă**, *culinari*, **-e**, adj. Care ține de bucătărie, privitor la prepararea mâncării. ♦ *Arta culinară* = pricepere deosebită, meșteșug în pregătirea și aranjarea mâncărilor. Din fr. **culinaire**, lat. **culinarius**.

CULM, **-Ă**, *culmi*, **-e**, s.n., adj. (Geol.) 1. S.n. Carboniferul inferior din vestul Europei, caracterizat prin depozite de argilă și de gresie. 2. Adj. Care se referă la culm. Din fr. **Culm**, germ. **Kulm**.

CULOARE, *culori*, s.f. 1. Totalitatea radiațiilor de lumină de diferite frecvențe pe care le reflectă corpurile și care creează asupra retinei o impresie specifică; aspectul colorat al corpurilor. ♦ *Culoare caldă* = culoare aflată în prima jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre infraroșu). *Culoare rece* = culoare aflată în cea de a doua jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre ultraviolet). *Culoare fundamentală* = fiecare dintre culorile (roșu, galben și albastru) care nu pot fi obținute prin amestecul altor culori. ♦ Loc. adj. (Despre oameni) *De culoare* = care are pigmentație neagră, galbenă etc. ♦ Expr. *A avea culoare* = a avea obrajii rumeni, arăta bine. *A-și pierde culoarea* = a) (despre fața omului) a deveni palid; b) (despre țesuturi) a se decolora. 2. Fig. Fel de a descrie sau de a prezenta pe cineva sau ceva. ♦ *Culoare locală* = trăsăturile caracteristice ale unei țări, ale unei epoci etc., redate într-o operă literară, artistică. *Culoare istorică* = evocare a unei epoci istorice prin ceea ce are ea mai caracteristic. *Culoare politică* = apartenență la un partid politic. 3. Substanță întrebuințată pentru a vopsi, a picta etc., materie colorantă. 4. Fiecare dintre cele patru categorii în care se împart cărțile de joc după culoare (1) și forma punctelor. [Var.: **coloare** s.f.] Din lat. **color**, **-oris**, fr. **couleur**.

CULPABIL, **-Ă**, *culpabili*, **-e**, adj. (Despre o persoană) Care a săvârșit un delict, care se află în culpă; vinovat. Din fr. **culpable**, lat. **culpabilis**.

CULT, *culte*, s.n. 1. Omagiu care se aduce divinității prin acte religioase; manifestare a sentimentului religios prin rugăciuni și prin acte rituale; totalitatea

ritualurilor unei religii. **2.** Sentiment exagerat de admirație, de respect, de venerație, de adorație față de cineva sau de ceva. **3.** Religie, confesiune. Din fr. **culte**, lat. **cultus**.

CULTIVA, *cultiv*, vb. I. **1.** Tranz. A lucra pământul spre a-l face să dea roade. ♦ A semăna plante; a îngriji și a recolta plante agricole. **2.** Tranz. Fig. A se ocupa cu râvnă de ceva; a face să crească, să se dezvolte. ♦ A căuta să câștige sau să mențină prietenia, bunăvoința, încrederea cuiva. **3.** Refl. și tranz. A (se) instrui. Din fr. **cultiver**, lat. **cultivare**.

CULTIVARE, *cultivări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cultiva*; lucrarea pământului; educare, instruire, dezvoltare. V. **cultiva**.

CULTIVAT, -**Ă**, *cultivați*, -*te*, adj. **1.** (Despre plante) Care se cultivă. **2.** Educat, instruit, cult. V. **cultiva**. Cf. fr. *cultivé*.

NECULTIVAT, -**Ă**, *necultivați*, -*te*, adj. **1.** (Despre plante) Care nu se cultivă. **2.** (Despre oameni) Care nu este cultivat, educat, instruit. - **Ne-** + **cultivat**.

CULTURĂ, *culturi*, s.f. **1.** Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori. ♦ Faptul de a poseda cunoștințe variate în diverse domenii; totalitatea acestor cunoștințe; nivel (ridicat) de dezvoltare intelectuală la care ajunge cineva. ♦ *Om de cultură* = persoană cu un nivel intelectual ridicat, care posedă cunoștințe universale multe și temeinice. **2.** Totalitatea lucrărilor agrotehnice necesare plantelor agricole pentru a se realiza producții mari și constante; știința, pricepera de a lucra pământul, de a îngriji plantele. ♦ *Cultura plantelor* = ramură a agriculturii care are ca obiect cultivarea plantelor în vederea obținerii de alimente, furaje sau materii prime. *Plante de cultură* = plante cultivate de om pentru folosul pe care îl aduc. ♦ Teren cultivat cu un anumit fel de plante. ♦ Creștere, prăsire a unor animale. *Cultura viermilor de mătase*. **3.** Creștere, în laborator, a bacteriilor; colonie de bacterii obținută pe această cale. **4.** (În sintagma) *Cultură fizică* = dezvoltare armonioasă a corpului prin sport și gimnastică, atât pentru întărirea și menținerea sănătății, cât și pentru formarea calităților fizice necesare în muncă, sport etc., la care se adaugă baza materială, cercetarea științifică, procesul de formare a specialiștilor; disciplină care se ocupă cu această dezvoltare; educație fizică. Din fr. **culture**, lat. **cultura**.

CULTURISM s.n. Disciplină sportivă bazată pe exerciții complexe, care urmărește dezvoltarea armonioasă și viguroasă a corpului. - **Cultură** + suf. -*ism*.

PSEUDOCULTURĂ, *pseudoculturi*, s.f. Cultură aparență, falsă. - **Pseudo-** + **cultură**.

CULTURIST, -**Ă**, *culturști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care practică culturismul. Din fr. **culturiste**, engl. **culturist**.

CUMULAȚIE, *cumulații*, s.f. (Rar) Cumulare. Din lat. **cumulatio**, fr. **cumulation**.

CUMULUS s.m. Formație de nori groși, albișoși, cu aspect de grămezi izolate, al căror contur se modifică neîncetat și care apar la înălțimi de peste 1000 m, semnalând timp frumos. Din fr., lat. **cumulus**.

CUPID, -**Ă**, *cupizi*, -*de*, adj. (Livr.) Apucător, avid de câștig; lacom, hrăpăreț. Din fr. **cupide**, lat. **cupidus**.

CUPIDITATE s.f. (Livr.) Lăcomie mare de bani, sete de câștig. Din fr. **cupidité**, lat. **cupiditas**, -**atis**.

CUPRONICHEL s.n. Denumire dată aliajelor de cupru și nichel. Din germ. **Kupronickel**, fr. **cupronickel**.

CUPULĂ, *cupule*, s.f. Organ în formă de cupă mică, aflat la baza ghindei și a altor fructe. Din fr. **cupule**, lat. **cupula**.

CURABIL, -**Ă**, *curabili*, -*e*, adj. Care se poate vindeca. Din fr. **curable**, lat. **curabilis**.

CURATELĂ, *curatele*, s.f. Instituție legală pentru ocrotirea unei persoane care are capacitatea civilă, dar care, din cauza bătrâneții, a unei boli ori infirmități fizice sau a lipsei îndelungate de la domiciliu, nu-și poate administra singură bunurile și apăra interesele. Din fr. **curatelle**, lat. **curatele**.

CURATOR, *curatori*, s.m. Persoană care exercită drepturile și execută obligațiile decurgând din curatelă. Din fr. **curateur**, lat. **curator**.

CURĂ, *cure*, s.f. Tratament medical constând din aplicarea metodică a unor mijloace terapeutice (băi, regim etc.). ♦ *Cură balneoclimatică* = folosire în scop terapeutic a apelor minerale, a nămolurilor, a factorilor climatici etc. Din fr. **cure**, lat. **cura**.

CURIAL, -**Ă**, *curiali*, -*e*, adj. Care aparține aceleiași curii; referitor la o curie; de curie. Din lat. **curialis**, fr. **curial**.

CURION, *curioni*, s.m. Șeful unei curii romane. ♦ Preot care oficia sacrificiile unei curii romane. Din fr. **curion**, lat. **curio**.

CURIOS, -**OASĂ**, *curioși*, -*oase*, adj. **1.** Care manifestă curiozitate. ♦ Indiscret. **2.** Care stărnește curiozitate; ciudat, straniu; surprinzător, neobișnuit; original. Din fr. **curieux**, lat. **curiosus**, it. **curioso**.

CURIOZITATE, (2) *curiozități*, s.f. **1.** Dorință de a cunoaște (amănunțit) ceva nou sau neobișnuit; manifestare a interesului pentru un lucru deosebit. ♦ Indiscreție. **2.** Caracterul ciudat al unui lucru sau al unei ființe; (concr.) lucru interesant care se întâlnește rar; ciudățenie, raritate. Din fr. **curiosité**, lat. **curiositas**, -**atis**.

CURSIV, -**Ă**, *cursvi*, -*e*, adj. **1.** (Despre scriere sau vorbire; adesea adverbial) Curgător, ușor, fluent. **2.** (Despre caractere de tipar) Care imită scrisul de mână, aplecac spre dreapta; italic. ♦ (Substantivat, f.) Text tipărit cu caractere de tipar cursive. Din fr. **cursif**, lat. **cursivus**.

CURSIVITATE s.f. Caracterul curgător, fluent al vorbirii, al scrierii, al formării ideilor. - **Cursiv** + suf. -*itate*.

CURSOR, *cursoare*, s.n. Dispozitiv mic (de metal) care alunecă de-a lungul unei rigle sau al unei tijă gradate sau care se învârtște în jurul unei piese

circulare gradate, permițând citirea gradațiilor. Din fr. **curseur**, lat. **cursor**.

CURUL, -**Ă**, *curuli*, -e, adj. (În sintagmele) *Scaun curul* = scaun de onoare, încrustat cu fildeș, pe care stăteau consulul și înalții magistrați romani. *Magistratură curulă* = magistratură care dădea dreptul la un scaun curul. *Edil curul* = magistrat din vechea Romă, care se ocupa cu construcțiile. Din lat. **curulus**, fr. **curule**.

CUSTODE, *custozi*, s.m. **1.** Persoană însărcinată cu paza și cu păstrarea unor bunuri (mobile). *Custode de bibliotecă*. ♦ (Jur.) Persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestru. **2.** Cuvânt sau silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă sub ultimul rând, și repetată la începutul paginii următoare, pentru a arăta ordinea cilor și a paginilor manuscriselor. Din fr. **custode**, lat. **custos**, -odis.

CUTER, *cutere*, s.n. **1.** Ambarcație mică, construită din lemn, acționată mecanic sau cu pânze, cu un singur catarg și cu bompres, având formă alungită pentru a se deplasa rapid (folosită la sport sau pentru pescuit). **2.** Mașină de tocat utilizată la fabricarea mezelurilor. Din engl., fr. **cutter**.

CUTICULĂ, *cuticule*, s.f. **1.** Strat subțire și rezistent care acoperă și protejează suprafața unei celule epiteliale. *Cuticulă dentară*. **2.** Partea superficială, chitinoasă a tegumentului la artropode, servind drept schelet extern. **3.** Strat ceros la suprafața fructelor, a frunzelor și a tulpinilor tinere. Din fr. **cuticule**, lat. **cuticula**.

CVADRAGENAR, -**Ă**, *cvadragenari*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care a împlinit patruzeci de ani, care are între patruzeci și cincizeci de ani. Din fr. **quadragénaire**, lat. **quadragenarius**.

CVADRANT, *cvadrante*, s.n. **1.** Instrument alcătuit dintr-un sfert de cerc gradat și o lunetă, folosit în trecut pentru determinarea înălțimii astrilor. ♦ Instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, întrebuințat pentru măsurarea unghiurilor. **2.** Organ metalic al unui aparat, instrument de măsură etc. în formă de sector de cerc apropiat de un sfert de cerc. [Var.: **cuadrant** s.n.] Din fr. **quadrant**, lat. **quadrans**, -ntis.

CVADRAT, *cvadrați*, s.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 18,04 milimetri, folosită în tipografie. ♦ Albitură tipografică având această lungime. Din germ. **Quadrat**, fr. **quadrat**.

CVADRIREMĂ, *cvadrireme*, s.f. Navă folosită în antichitate, care avea patru rânduri de vâsle sau patru vâslași la o vâslă. Din lat. **quadriremis**, fr. **quadrirème**.

CVADRUMAN, -**Ă**, *cvadrumani*, -e, adj. (Despre maimuțe) Care se servește de cele patru membre ca de mâini. ♦ (Substantivat, f. pl.) Maimuțe. Din fr. **quadrumanes**, lat. **quadrumanus**.

CVADRUPLA, *cvadruplez*, vb. I. Tranz. A împătri. Din fr. **quadrupler**, lat. **quadruplare**.

CVADRUPLEX s.n. Sistem de transmisie telegrafică care asigură transmiterea simultană a

patru mesaje diferite. [Var.: **cuadruplex** s.n.] Din fr., lat. **quadruplex**.

CVADRUPLU, -**Ă**, *cvadrupli*, -e, adj. Împătrit. ♦ (Substantivat, pl.) Grup de patru gemeni. Din fr. **quadruple**, lat. **quadruplus**.

CVARTĂ, *cvarte*, s.f. **1.** (Muz.) Intervalul dintre patru note consecutive. **2.** Grup de patru conducte electrice, izolate între ele și răsucite, utilizat la cablurile electrice de telecomunicații. **3.** (La scrimă) A patra dintre cele opt poziții principale de apărare [Var.: **cuartă** s.f.] Din it. **quarto**, fr. **quarte**.

CVARTET, *cvartete*, s.n. Formație muzicală alcătuită din patru voci sau din patru instrumente care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru o asemenea formație. ♦ *Cvartet de coarde* = formație fundamentală a muzicii de cameră (două viori, violă și violoncel). [Var.: **cuartet** s.n.] Din it. **quartetto**, fr. **quartette**.

CVASI adj. invar., adv. (Livr.; precedă adjective și substantive) Pe jumătate; aproximativ, cam; aproape. Din lat., fr. **quasi**.

CVINTĂ, *cvinte*, s.f. **1.** (Muz.) Intervalul dintre cinci note consecutive. **2.** (La scrimă) A cincea dintre cele opt poziții principale de apărare. **3.** Formație de cinci cărți consecutive, de aceeași culoare, la jocul de cărți. **4.** (În forma *chintă*) Acces prelungit de tuse violentă. [Var.: **chintă** s.f.] Din it. **quinta**, fr. **quinte**.

CVINTET, *cvintete*, s.n. **1.** Formație muzicală alcătuită din cinci voci sau din cinci instrumentiști care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru o asemenea formație. ♦ *Cvintet cu pian* = cvintet de coarde și pian. *Cvintet de suflători* = ansamblu alcătuit din flaut, oboi, clarinet, corn și fagot. **2.** Stofă alcătuită din cinci versuri. **3.** Linie de înaintare, formată din cinci jucători, a unei echipe sportive (mai ales la fotbal). Din it. **quintetto**, fr. **quintette**.

DACTIL, *dactili*, s.m. (În metrică modernă) Picior de vers format dintr-o silabă accentuată urmată de două silabe neaccentuate; (în metrica greco-latină) picior compus din trei silabe, prima lungă și celelalte două scurte. Din fr. **dactyle**, lat. **dactylus**.

DAMĂ, *dame*, s.f. **I. 1.** (Înv.) Doamnă, cucoană. ◇ Loc. adj. *De damă* = femeiesc. **2.** Femeie cu moravuri ușoare; prostituată. **II. 1.** (La jocul de cărți) Fiecare dintre cele patru cărți pe care este înfățișată figura unei femei. **2.** (La jocul de șah) Regină. **3.** (La pl.) Joc alcătuit din puluri albe și negre, care se mută după anumite reguli pe o tablă asemănătoare cu cea de șah. **III.** Scobitură în bordura unei ambarcații, în care se sprijină manșonul vâslei. Din fr. **dame**, it. **dama**.

DAMNA, *damnez*, vb. I. Tranz. (Livr.; în mitologia greco-romană și în religia creștină) A condamna la chinurile infernului. ◇ A blestema. Din fr. **damner**, lat. **damnare**.

DAMNARE, *damnări*, s.f. Acțiunea de a *damna*. V. **damna**.

DAMNABIL, -**Ă**, *damnabili*, -e, adj. Demn de condamnat, demn de blestemat. Din fr. **damnable**, lat. **damnabilis**.

DAMNAT, -**Ă**, *damnați*, -te, adj. (Livr.; adesea substantivat) Osândit la chinurile infernului. ◇ Blestemat, reprob, care și-a atras opoziția opiniei publice, al societății. Din fr. **damné**, lat. **damnatus**.

DAMNAȚIUNE, *damnațiuni*, s.f. (Livr.; în mitologia greco-romană și în religia creștină) Osândire la muncile infernului. Din fr. **damnation**, lat. **damnatio**, -onis.

DANCING, *dancinguri*, s.n. (Rar) Local de petrecere unde se dansează. Din fr., engl. **dancing**.

DANDI s.m. Tânăr elegant, îmbrăcat după ultimul jurnal de modă; om de o eleganță prea rafinată, uneori exagerată și ușor ridicolă. Din fr., engl. **dandy**.

DANTESC, -**Ă**, *dantești*, adj. Care aparține lui Dante, caracteristic operei sau concepției lui Dante, în genul operei lui Dante. Din it. **dantesco**, fr. **dantesque**.

DANTOLOGIE s.f. Studiu al vieții și operei lui Dante. Din fr. **dantologie**, it. **dantologia**.

DATIV s.n. Caz al declinării care exprimă, de obicei, destinația acțiunii unui verb, având mai ales valoare de complement indirect și răspunzând la întrebarea "cui?" ◇ *Dativ etic* = dativul unui pronume care indică pe cel interesat în acțiune. Din fr. **datif**, lat. **dativus**.

DEBIL, -**Ă**, *debili*, -e, adj. (Despre ființe) Lipsit de rezistență la eforturi fizice și la boli; firav, plăpând, slăbuț. ◇ (Substantivat) *Debil mintal* = persoană care suferă de debilitate mintală. Din fr. **débile**, lat. **debilis**.

DEBILITA, *debilitez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină debil. Din fr. **débiliter**, lat. **debilitare**.

DEBILITARE, *debilitări*, s.f. Faptul de a (se) *debilita*; debilitate. V. **debilita**.

DEBILITAT, -**Ă**, *debilitați*, -te, adj. Slăbit, anemiât, firav. V. **debilita**.

DEBILITATE, *debilități*, s.f. Faptul de fi debil; stare de slăbiciune a organismului, însoțită de scăderea rezistenței la eforturi și la boli, datorită subnutriției, unor boli cronice etc. ◇ *Debilitate mintală* = formă de înapoiere mintală, mai puțin gravă decât idioția sau imbecilitatea, în care individul nu poate depăși însușirea cunoștințelor corespunzătoare primelor patru clase elementare. Din fr. **débilité**, lat. **debilitas**, -atis.

DEBIT, *debite*, s.n. **1.** Datorie pe care o are o persoană creditată. **2.** Coloană într-un registru de contabilitate sau într-un extras dintr-un asemenea registru, în care se înscriu sporurile de activ sau, respectiv, reducerile de pasiv; (concr.) sumă înscrisă în această coloană. Din fr. **débit**, lat. **debitum**.

DEBITOR, -**OARE**, *debitori*, -oare, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre sume de bani) Care se găsește la debitul unui cont; datorat. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană fizică sau juridică) care datorează creditorului mărfuri sau sume de bani; datornic. Din fr. **débiteur**, lat. **debitor**.

DEBYE s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a momentului electric. Din engl., fr. **debye**.

DECADENȚĂ, *decadențe*, s.f. **1.** Declin, regres. **2.** Decădere, degradare morală. Din fr. **décadence**, lat. **decadentia**.

DECALVAȚIE, *decalvații*, s.f. **1.** (Rar) Calviție. **2.** Pedepsă, în vechiul drept, care consta în raderea părului de pe capul condamnaților. Din fr. **décalvation**, lat. **decalvatio**.

DECAMERON, *decameroane*, s.n. Operă literară epică conținând povestiri narate pe parcursul a zece zile. "*Decameronul*" lui *Boccaccio*. Din fr. **décameron**, it. **decameron**.

DECANAT, *decanate*, s.n. **1.** Demnitatea de decan; birourile unde lucrează decanul (și personalul ajutător). **2.** Organul de conducere al unei facultăți. Din fr. **décanat**, lat. **decanatus**. Cf. germ. *Dekanat*.

DECAPITA, *decapitez*, vb. I. Tranz. A ucide sau a executa pe cineva prin tăierea capului; a tăia capul cuiva. ◇ A separa capul bovinelor de corpul lor la abator. Din fr. **décapiter**, lat. **decapitare**.

DECAPITARE, *decapitări*, s.f. Acțiunea de a *decapita* și rezultatul ei; decapitație. V. **decapita**.

DECAPITAT, -**Ă**, *decapitați*, -te, adj. Ucis, executat prin tăierea capului; căruia i s-a tăiat capul. V. **decapita**.

DECEDA, *decédez*, vb. I. Intranz. (Despre oameni) A înceta din viață; a muri, a răposa. Din fr. **décéder**, lat. **decedere**.

DECEDAT, -**Ă**, *decedați*, -te, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Mort, răposat. V. **deceda**.

PREDECEDAT, -**Ă**, *predecedați*, -te, adj. (Jur.) Decedat înainte de... - **Pre-** + **decadat**.

DECEMBRIE s.m. A douăsprezecea lună a anului; indrea. [Var.: **decemvrie**, (înv.) **dechembrie**,

dechemvrie s.m.] Din lat. **december**, -bris, fr. **decembre**.

DECEMBRIST, -Ă, *decembriști*, -ste, s.m. și f. Nume dat revoluționarilor ruși de origine nobiliară care au organizat, la Sankt Petersburg, răscoala armată din decembrie 1825 împotriva absolutismului țarist; decabrist. - **Decembrie** + suf. -st. (după rus. *dekabrist*).

DECEMVIR, *decemviri*, s.m. Fiecare dintre cei zece magistrați romani ce au alcătuit comisia care a dat Romei (în anii 451 și 450 a. Cr.) un cod de legi ("cele 12 table"). Din lat. **decemvir**, fr. **décemvir**.

DECEMVIRAL, -Ă, *decemvirali*, -e, adj. În legătură cu decemvirii, care emană de la decemviri. Din lat. **decemviralis**, fr. **décemviral**.

DECENAL, -Ă, *decenali*, -e, adj. Care durează zece ani. ♦ Care are loc din zece în zece ani. Din fr. **décennal**, lat. **decenalis**.

DECENT, -Ă, *decenti*, -te, adj. Cuvios, pudic. Din fr. **décent**, lat. **decens**, -ntis.

DECENȚĂ s.f. Respect al bunelor moravuri, bună-cuviință; pudoare. Din fr. **décence**, lat. **decens**.

DECEPȚIE, *decepții*, s.f. Înșelare a speranțelor cuiva, dezamăgire, deziluzie; amărăciune. [Var.: (înv.) **decepțiune** s.f.] Din fr. **déception**, lat. **deceptio**, -onis.

DECEPTIONA, *decepționez*, vb. I. Tranz. A înșela speranțele sau încrederea cuiva, a cauza cuiva o decepție; a dezamăgi, a deziluziona. Din **decepție**.

DECEPTIONANT, -Ă, *decepționați*, -te, adj. Care decepționează; dezamăgitor. - **Decepționa** + suf. -ant.

DECEPȚIONAT, -Ă, *decepționați*, -te, adj. Care a suferit o decepție; dezamăgire, deziluzionat V. **decepționa**.

DECEPTIONISM s.n. Atitudine pesimistă manifestată (în sec. XIX), în artă și în literatură, prin expresia unei dezamăgiri permanente și a unui sentiment de neîncredere față de progres. - **Decepțiune** + suf. -ism.

DECEPTIONIST, -Ă, *decepționiști*, -ste, adj. (Despre literatură) Care are caracterile decepționismului; (despre oameni, în special despre scriitori; adesea substantivat) care se lasă stăpânit de decepționism, care a adoptat decepționismul ca atitudine în viață, în literatură. - **Decepțiune** + suf. -ist.

DECERNA, *decern*, vb. I. Tranz. A acorda, a da, a conferi (un premiu, o decorație, o răsplată). [Var.: (înv.) **decerne** vb. III.] Din fr. **décerner**, lat. **decernere**.

DECERNARE, *decernări*, s.f. Acțiunea de a **decerna** și rezultatul ei. V. **decerna**.

DECIDE, *decid*, vb. III. 1. Intranz. și refl. A lua o hotărâre; a alege (între mai multe alternative), a se fixa (între mai multe posibilități). ♦ Tranz. A hotărî, a soluționa în mod definitiv. 2. Tranz. A determina, a convinge, a îndupleca pe cineva să facă ceva. Din fr. **décider**, lat. **decidere**.

DECIS, -Ă, *decisi*, -se, adj. Ferm în principiile sau în convingerile sale; hotărât. V. **decide**.

DECIMA, *decimez*, vb. I. Tranz. 1. (În Roma antică și evul mediu) A pedepsi o unitate militară, executând pe fiecare al zecelea soldat. 2. (Despre războaie, epidemii etc.) A omorî oameni în număr mare. Din fr. **décimer**, lat. **decimare**.

DECIMARE, *decimări*, s.f. Acțiunea de a **decima** și rezultatul ei; ucidere în masă; decimație. V. **decima**.

DECIMAȚIE, *decimații*, s.f. Decimare. Din lat. **decimatio**, fr. **décimation**.

DECISIV, -Ă, *decisivi*, -e, adj. Care hotărăște, care este de natură a determina o concluzie definitivă, care face să înceteze orice îndoială; hotărâtor. Din fr. **décisif**, lat. **decisivus**.

DECIZIE, *decizii*, s.f. 1. Hotărâre luată în urma examinării unei probleme, a unei situații etc., soluție adoptată (dintre mai multe posibile); rezoluție. ♦ Hotărâre luată de un organ al administrației de stat sau de un organ de jurisdicție. 2. (Rar) Calitatea de a fi ferm, hotărât; fermitate. [Var.: **deciziune** s.f.] Din fr. **décision**, lat. **decisio**, -onis.

DECLAMA, *declam*, vb. I. Tranz. A rosti cu voce tare, cu ton și cu gesturi adecvate, un text literar (în versuri). ♦ (Peior.) A vorbi cu ton declamator, emfatic, retoric. Din fr. **déclamer**, lat. **declamare**.

DECLAMARE, *declamări*, s.f. Faptul de a **declama**; declamație. V. **declama**.

DECLAMAȚIE, *declamații*, s.f. 1. Artă de a declama. 2. Vorbire cu ton și cu gesturi exagerate, teatrale, emfatic. [Var.: **declamațiune** s.f.] Din fr. **déclamation**, lat. **déclamat**, -onis.

DECLARA, *declar*, vb. I. 1. Tranz. A anunța ceva prin grai sau în scris; a spune, a afirma deschis, a face cunoscut. ♦ A face o comunicare cu caracter oficial în fața unei autorități. ♦ A da pe față, a mărturisii cuiva un sentiment intim. 2. Tranz. A considera, a califica drept...; *spec.* a pronunța asupra cuiva o sentință judecătorească. *A declara pe cineva repetent*. ♦ Refl. A mărturisii despre sine că...; a se recunoaște ca... *Mă declar învinș*. 3. Tranz. (În expr.) *A declara război* = (despre state) a anunța în mod oficial începerea stării de război; *fig.* a lua o atitudine ostilă, combativă față de cineva sau de ceva. *A declara grevă* = a anunța în mod oficial începerea unei greve. (Jur.) *A declara apel* = a face apel. 4. Refl. (Despre procese, fenomene) A lua naștere, a apărea, a se ivi, a începe. 5. Refl. A lua atitudine, a se pronunța pentru sau contra cuiva sau a ceva. Din fr. **déclarer**, lat. **declarare**.

DECLARARE, *declarări*, s.f. Faptul de a (se) **declara**; declarație. V. **declara**.

DECLARAT, -Ă, *declarați*, -te, adj. Mărturisit, vădit. *Un dușman declarat*. V. **declara**.

DECLARAȚIE, *declarații*, s.f. 1. Mărturisire, afirmare deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente; ceea ce afirmă cineva cu un anumit prilej. ♦ *Verb de declarație* = verb care denumește acțiunea de a vorbi sau de a gândi. ♦ Act oficial prin care se aduce la cunoștință, se întărește o măsură

luată; notificare. ♦ Mărturie, depozitie a unui martor. ♦ Relatare făcută în scris de către o persoană către un organ al administrației de stat, prin completarea unui formular; (concr.) formularul pe care se face această relatare. ♦ Formă de tratat internațional. 2. (În sintagma) *Declarație de război* = încunoștințare prealabilă și oficială făcută de un stat către alt stat cu privire la începerea războiului împotriva acestuia. [Var.: *declarațiune* s.f.] Din fr. *déclaration*, lat. *declaratio*, -onis.

DECLINA, *declin*, vb. I. 1. Tranz. A trece un substantiv, un adjectiv, un pronume, un numeral sau un articol prin toate cazurile gramaticale. 2. Tranz. (Rar; în expr.) *A-și declina numele, calitatea* etc. = a-și spune numele, calitatea etc.; a se prezenta. 3. Tranz. A refuza să-și asume o sarcină, o răspundere, o funcție, a nu vrea să soluționeze un litigiu etc. 4. Tranz. A pune la îndoială, a nu admite, a nu recunoaște competența cuiva sau a ceva. 5. Intrans. (Rar; despre aștri) A coborî spre asfințit; a apune, a scăpa. Din fr. *décliner*, lat. *declinare*.

DECLINARE, *declinări*, s.f. Acțiunea de a *declina* și rezultatul ei. 1. Totalitatea modificărilor suferite de forma unui substantiv, adjectiv, pronume, numeral sau articol pentru exprimarea cazurilor la singular și la plural. ♦ Clasă sau categorie de substantive sau de adjective care folosesc aceleași mijloace în realizarea flexiunii. 2. (În sintagma) *Declinare de competență* = trimitere a unei pricini spre soluționare la organul de jurisdicție competent de către organul sesizat cu soluționarea ei, care constată incompetența sa. V. *declina*.

DECLINAT, -Ă, *declinați*, -te, adj. (Gram.; despre părți de vorbire flexibile) Trecut prin toate cazurile. V. *declina*.

DECLINABIL, -Ă, *declinabili*, -e, adj. Care se poate declina (1). Din fr. *déclinable*, lat. *declinabilis*.

NEDECLINABIL, -Ă, *nedeclinabili*, -e, adj. (Gram.) Care nu se declină (1); indeclinabil. - Ne- + *declinabil*.

DECLINAȚIE, *declinații*, s.f. 1. (Gram.; înv.) Declinare. 2. Unghiul format de ecuatorul ceresc cu rază vizuală care duce spre un astru sau spre un punct de pe cer. ♦ *Declinație magnetică* = unghiul format de direcția acului magnetic al busolei cu direcția geografică nord-sud, datorită faptului că poli magnetici nu corespund cu cei geografici. [Var.: *declinațiune* s.f.] Din fr. *déclinaison*, lat. *declinatio*, -onis.

DECLIVITATE, *declivități*, s.f. 1. Unghi format de o dreaptă înclinată cu planul orizontal. 2. Înclinare a unui teren, a unei șosele sau a unei căi ferate pe o porțiune uniformă. Din fr. *déclivité*, lat. *declivitas*, -atis.

DECOCTIE, *decoctii*, s.f. Fierbere a unor plante alimentare sau medicinale în apă, procedeu prin care se obține un decoct; (concr.) decoct. Din fr. *décoction*, lat. *decoctio*.

DECOLORA, *decolorez*, vb. I. 1. Refl. (Despre țesături) A-și pierde culoarea, a ieși (de soare, la spălat etc.) ♦ A căpăta o culoare ștearsă, mai deschisă; *fig.* (despre abstracte) a se șterge, a păli. 2. Tranz. A înlătura total sau parțial culoarea de pe o țesătură, un tablou etc. Din fr. *décolorer*, lat. *decolorare*.

DECOLORARE, *decolorări*, s.f. 1. Faptul de a (se) *decolora*; pierderea culorii (vii). 2. Operație care are ca scop îndepărtarea unei substanțe colorante sau colorate cu ajutorul decoloranților, în vederea purificării, albirii, vopsirii și imprimării a diferite produse. V. *decolora*.

DECOLORAT, -Ă, *decolorați*, -te, adj. Care și-a pierdut total sau parțial culoarea; care are o culoare ștearsă, deschisă; *fig.* (despre abstracte) palid, șters. V. *decolora*.

NEDECLORAT, -Ă, *nedeclorați*, -te, adj. 1. Care nu și-a pierdut total sau parțial culoarea. 2. Care și-a păstrat culoarea inițială. - Ne- + *decolorat*.

DECORA, *decorez*, vb. I. Tranz. 1. A împodobi o clădire, o cameră etc. cu diverse obiecte, ornamente, zugrăveli etc., destinate să le înfrumusețeze. 2. A acorda, a conferi cuiva o decorație. Din fr. *décorer*, lat. *decorare*.

DECORARE, *decorări*, s.f. Acțiunea de a *decora* și rezultatul ei. V. *decora*.

DECORAT, -Ă, *decorați*, -te, adj. 1. Împodobit, ornat. 2. Care a fost distins cu o decorație. V. *decora*.

DECORAȚIE, *decorații*, s.f. 1. Distincție (ordin, medalie) ce se acordă cuiva pentru merite deosebite într-un anumit domeniu de activitate, pentru o faptă eroică sau pentru servicii excepționale aduse statului. 2. (Rar) Acțiunea, arta de a decora, de a orna; (concr.) totalitatea obiectelor care servesc la împodobire, la ornamentație. [Var.: (în.) *decorațiune* s.f.] Din fr. *décoration*, lat. *decoratio*, -onis.

DECORTICA, *decortichez*, vb. I. Tranz. 1. A desprinde și a înlătura cojile de pe unele semințe în vederea consumului. ♦ A curăța de coajă arborii, cu scopul de a stârpi insectele dăunătoare și ouăle lor. 2. (Med.) A îndepărta chirurgical, total sau parțial, o membrană îngroșată care învelește un organ (creier, rinichi etc.). Din fr. *décortiquer*, lat. *decorticare*.

DECORTICARE, *decorticări*, s.f. Acțiunea de a *decortica* și rezultatul ei; decorticație. 1. Operație de desprindere și de înlăturare a cojilor de pe unele semințe în vederea consumului sau prelucrării ulterioare a acestora. 2. Îndepărtare chirurgicală, totală sau parțială, a părții corticale a unui organ (creier, rinichi etc.) V. *decortica*.

DECORTICAT, -Ă, *decorticați*, -te, adj. (Despre semințe, fructe) Decojit. V. *decortica*.

DECORTICATOR, *decorticoare*, s.n. Mașină cu ajutorul căreia se realizează decortizarea (1). - *Decortica* + suf. -tor.

DECORTICAȚIE, *decorticații*, s.f. Decorticare. Din fr. *décortication*, lat. *decortificatio*.

DECREPIT, -Ă, *decrepiți, -te*, adj. Atins de decrepitudine; ramolit. Din fr. **décépité**, lat. **decrepitus**.

DECRET, *decrete*, s.n. Act prin care se stabilesc dispoziții obligatorii sau prin care se reglementează anumite situații individuale, emanat de la organul suprem al puterii de stat. Din fr. **décret**, lat. **decretum**.

DECUBIT s.n. Poziție a corpului când este întins la orizontală. ♦ Rană cangrenată care apare uneori la bolnavii siliți să stea mult timp culcați. Din fr. **decubitus**, lat. **decubitus**.

DEDICA, *dedic*, vb. I. 1. Tranz. A închina (cuiva) o operă proprie, în semn de omagiu sau de afecțiune; a hărăzi. 2. Tranz. și refl. A (se) consacra unei idei, unei activități sau unei îndeletniciri. Din lat. **dedicare**, fr. **dédier**.

DEDICARE, *dedicări*, s.f. Acțiunea de a (se) dedica. V. **dedica**.

DEDICAT, -Ă, *dedicați, -te*, adj. (Despre oameni) Care se consacră unei îndeletniciri. V. **dedica**.

DEDICATORIU, -IE, *dedicatorii*, adj. Care conține o dedicație. Din fr. **dédicatoire**, lat. **dedicatorius**.

DEDICAȚIE, *dedicații*, s.f. Text scris pentru cineva pe o carte, pe un album etc. în semn de omagiu sau de afecțiune. [Var.: (înv.) **dedicațiune** s.f.] Din lat. **dedicatio**, -onis, it. **dedicazione**.

DEDUCTIV, -Ă, *deductivi, -e*, adj. Care procedează prin deducție, care folosește deducția. ♦ Formă fundamentală de raționament în care gândirea se mișcă exclusiv în planul conceptelor, concluzia decurgând cu necesitate din premise. Din fr. **déductif**, lat. **deductivus**.

DEDUCȚIE, *deducții*, s.f. Consecință, concluzie a unui raționament. ♦ *Prin deducție* = procedeu prin care se ajunge la o concluzie. [Var.: **deducțiune** s.f.] Din fr. **déduction**, lat. **deductio**, -onis.

DEFALCA, *defalchez*, vb. I. Tranz. 1. A desprinde sau a scoate una sau mai multe părți; a împărți un teren în loturi. 2. A repartiza o lucrare, un proiect etc. pe etape, pe oameni etc. [Prez. ind. și.: *defalc*] Din fr. **défalquer**, lat. **defalcare**.

DEFALCARE, *defalcări*, s.f. Acțiunea de a defalca și rezultatul ei. V. **defalca**.

DEFECA, *defechez*, vb. I. Tranz. 1. A limpezi un lichid, provocând depunerea substanțelor care se află în suspensie. ♦ A precipita albuminele dintr-o soluție cu ajutorul unui reactiv chimic pentru a purifica soluția. ♦ A purifica zeururile din industria zahărului prin tratare cu lapte de var. 2. A evacua materiile fecale din intestin. Din fr. **déféquer**, lat. **defaecare**.

DEFECARE, *defecări*, s.f. Acțiunea de a defeca și rezultatul ei. V. **defeca**.

DEFECAȚIE, *defecații*, s.f. Evacuare a materiilor fecale din intestin. Din fr. **défection**, lat. **defaecatio**.

DEFECTIV, -Ă, *defectivi, -e*, adj. (Despre cuvintele flexibile) Care are flexiunea incompletă, lipsit de unele forme gramaticale, care nu se întrebuințează la

toate formele gramaticale. Din fr. **défectif**, lat. **defectivus**.

DEFECTUOS, -OASĂ, *defectuoși, -oase*, adj. Cu defecte, cu lipsuri. Din fr. **défectueux**, lat. **defectuosus**.

DEFECTUOZITATE, *defectuozițată*, s.f. (Rar) Stare a ceea ce este defectuos, stare de defecțiune; defect. Din fr. **défectuosité**, lat. **defectuositas**, -atis.

DEFENSOR, *defensori*, s.m. (Rar) Apărător. Din fr. **défenseur**, lat. **defensor**.

DEFERENT, -Ă, *deferenți, -te*, adj. Plin de deferență; care arată deferență; respectuos; condescendent. Din fr. **déferent**, lat. **deferens**, -ntis.

DEFERI, *defer*, vb. IV. Tranz. 1. (Determinat prin "justiției", "tribunalului" etc.) A trimite (pe cineva) înaintea unui organ de judecată sau de urmărire penală; a supune o cauză unui for judecătoresc. 2. (Neobișnuit) A acorda, a conferi (o cinste, o demnitate, o distincție). Din fr. **déferer**, lat. **deferre**.

DEFERIRE, *deferiri*, s.f. Acțiunea de a deferi și rezultatul ei. V. **deferi**.

DEFICIENȚĂ, *deficiențe*, s.f. Scădere, lipsă, greșeală; rămânere în urmă. ♦ Lipsă în integritatea anatomică și funcțională a unui organ; absența a anumitor facultăți fizice sau psihice. -Din fr. **déficience**, lat. **deficientia**.

DEFINI, *definesc*, vb. IV. Tranz. A da o definiție. ♦ A determina, a delimita, a stabili cu precizie, a preciza; a contura, a caracteriza pe cineva. ♦ Refl. A se autocaracteriza. Din fr. **définir**, lat. **definire**.

AUTODEFINI, *autodefinesc*, vb. IV. Refl. A se defini prin el însuși. - **Auto-** + **defini**.

AUTODEFINIRE, *autodefiniri*, s.f. Faptul de a se autodefini. V. **autodefini**.

DEFINIBIL, -Ă, *definibili, -e*, adj. Care poate fi definit. - **Defini** + suf. -bil.

NEDEFINIBIL, -Ă, *nedefinibili, -e*, adj. Care nu poate fi definit, care nu se poate explica; nedeterminat, neprecis, nelămurit, indefinibil. - **Ne-** + **definibil**.

INDEFINIBIL, -Ă, *indefinibili, -e*, adj. Care nu poate fi definit, care nu se poate explica; nedeterminat, neprecis, nelămurit, nedefinibil. - **In-** + **definibil**.

DEFINIRE, *definiri*, s.f. Acțiunea de a (se) defini și rezultatul ei; definiție; determinare, precizare; caracterizare (a cuiva). V. **defini**.

DEFINIT, -Ă, *definiți, -te*, adj. 1. (Despre cuvinte, noțiuni) Cuprins într-o definiție; explicat. 2. Hotărât, precizat; determinat. ♦ (Gram.) *Articol definit* = articol hotărât. V. **defini**.

NEDEFINIT, -Ă, *nedefiniți, -te*, adj. 1. Care nu este definit; lipsit de contur sau de precizie; vag. 2. (Gram.; despre articole, adjective, pronume, numere) Nehotărât. 3. ♦ (Mat.; în sintagma) *Integrală nedefinită (a unei funcții)* = funcție a cărei derivată este funcția dată. - **Ne-** + **definit** (după fr. *indéfini*).

DEFINITIV, -Ă, *definitivi, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care nu mai e supus modificărilor, stabil

pentru totdeauna; irevocabil, absolut, categoric. ◇ *Hotărâre definitivă* = hotărâre a unui organ de jurisdicție împotriva căreia nu mai există nici o cale ordinară de atac (apel, recurs). *Profesor* (sau *învățător*) *definitiv* = profesor (sau învățător) care a obținut definitivatul. ◇ Loc. adv. *În definitiv* = în cele din urmă, la urma urmelor. Din fr. **définitif**, lat. **definitivus**.

DEFINITIVA, *definitivez*, vb. I. Tranz. A da o formă definitivă; a încheia ceva. ♦ A face ca ceva să fie sau să rămână definitiv într-un post. Din **definitiv**.

DEFINITIVARE, *definitivări*, s.f. Acțiunea de a *definitiva* și rezultatul ei; (rar) definitivat. V. **definitiva**.

DEFINITIVAT s.n. (Rare) Definitivare. ♦ Examen dat în scopul obținerii numirii definitive în învățământul elementar sau mediu. V. **definitiva**.

DEFINIȚIE, *definiții*, s.f. Operație de determinare a însușirilor proprii unui lucru, unei noțiuni etc.; enunțul prin care se exprimă această operație. ◇ Expr. *Prin definiție* = prin însăși natura lucrului, decurgând în mod necesar din totalitatea notelor sale caracteristice. Din fr. **définition**, lat. **definitio**, -onis.

DEFLAGRAȚIE, *deflagrații*, s.f. Ardere explozivă a unui corp (cu flacără sau cu scântei), care se propagă cu viteză relativ mică. ♦ Fig. (Rare) *Deflagrație mondială* = război (mondial). Din fr. **déflagration**, lat. **deflagratio**.

DEFORMA, *deformez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) modifica, a(-și) strica forma; a (se) sluși, a (se) urâți, a (se) poci. ♦ Tranz. Fig. A prezenta altfel decât este de fapt, a reproduce inexact, a denatura, a falsifica, a altera. 2. Tranz. A modifica forma sau dimensiunile unui corp solid, fără a desprinde material din el, ci numai prin influența unor mișcări interioare sau exterioare. [Var.: **diforma** vb. I] Din fr. **déformer**, lat. **deformare**.

DEFORMARE, *deformări*, s.f. Acțiunea de a (se) *deforma* și rezultatul ei; deformație. ◇ *Deformare plastică* = procedeul de prelucrare a unui material, bazat pe producerea unor modificări plastice în scopul obținerii de forme și dimensiuni dorite. *Deformare profesională* = folosire mecanică în viața de toate zilele a cunoștințelor și a deprinderilor căpătate prin exercitarea profesiei sale. [Var.: **diformare** s.f.] V. **deforma**.

DEFORMAT, -Ă, *deformați*, -te, adj. Cu forma originală, naturală schimbată; urțit, pocit. [Var.: **diformat**, -ă adj.] V. **deforma**.

DEFUNCT, -Ă, *defuncți*, -te, adj., s.m. și f. (Om) mort, răposat, decedat. Din lat. **defunctus**, fr. **défunt**.

DEGENERA, *degenerez*, vb. I. Intranz. 1. A pierde total sau parțial unele însușiri morfologice sau funcționale (caracteristice genului sau speciei), în urma acțiunii unor factori de mediu sau ereditari. 2. Fig. A se schimba, a se preface în ceva (mai) rău,

(mai) grav, pierzând aspectul sau caracterul inițial; a decădea. Din fr. **dégénérer**, lat. **degenerare**.

DEGENERARE, *degenerări*, s.f. Faptul de a *degenera*; decădere, stricare, degenerescență, degenerație. V. **degenera**.

DEGENERAT, -Ă, *degenerați*, -te, adj. Care și-a pierdut însușirile morfologice sau funcționale (caracteristice genului sau speciei). V. **degenera**.

DEGRADA, *degradez*, vb. I. 1. Tranz. A înjosi. 2. Tranz. (Mil.) A pedepsi prin luarea gradului, a lua gradele. 3. Refl. A ajunge într-o stare de decădere. 4. Refl. (Despre sisteme tehnice, obiecte, materiale) A se strica, a se deteriora, a se ruina. 5. Tranz. și refl. (Despre terenuri) A deveni sau a face să devină neproductiv. Din fr. **dégrader**, lat. **degradare**.

DEGRADARE, *degradări*, s.f. Acțiunea de a (se) *degrada* și rezultatul ei; degradație. 1. Înjosire. 2. (Și în sintagma *degradare militară*) Pedepsă militară care constă în luarea gradului, excluderea din armată etc. ♦ (În sintagma) *Degradare civică* = pierdere juridică a unor drepturi cetățenești. 3. Proces de schimbare în rău; stricare, deteriorare, ruinare. ♦ Micșorare a valorii agricole a unui sol, a unui teren, a unui zăcămint etc. ◇ *Degradarea solului* = totalitatea schimbărilor produse în solurile spălate intens prin apa de infiltrație, care determină schimbarea fertilității acestora. V. **degrada**.

DEGRADAT, -Ă, *degradați*, -te, adj. (Despre persoane) Care a pierdut gradul pe care l-a avut. ♦ Decăzut sub raport moral sau social; înjosit; stricat, corupt, vicios. ♦ (Despre obiecte, materiale etc.) Care și-a pierdut calitățile; stricat, deteriorat, ruinat. ♦ (Despre terenuri) Care și-a pierdut calitățile, devenit neproductiv. V. **degrada**.

DEGRESIUNE, *degresiuni*, s.f. Micșorare treptată, gradată. Din fr. **dégression**, lat. **degressio**, -onis.

DEGUSTA, *degust*, vb. I. Tranz. A aprecia cu ajutorul gustului, mirosului, văzului calitățile unui produs alimentar (mai ales vin); p. ext. a savura. Din fr. **déguster**, lat. **degustare**.

DEGUSTARE, *degustări*, s.f. Acțiunea de a *degusta* și rezultatul ei; degustație. V. **degusta**.

DEGUSTĂTOR, -OARE, *degustători*, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu degustarea vinurilor, lichiorurilor, fructelor și a altor produse alimentare. - **Degusta** + suf. -ător.

DEHISCENT, -Ă, *dehiscenți*, -te, adj. (Despre fructe, antere etc.) Care se deschide spontan când ajunge la maturitate, punând în libertate semințele. Din fr. **déhiscant**, lat. **dehiscens**, -ntis.

DEIFICA, *deific*, vb. I. Tranz. A atribui putere divină unei ființe sau unui lucru; a zeifica. Din lat. **deificare**, fr. **déifier**.

DEFICARE, *deificări*, s.f. Faptul de a *deifica*. V. **deifica**.

DEIECȚIE, *deiecții*, s.f. 1. Evacuare a excrețiilor din organism, în special a materiilor fecale; (concr.) materia fecală evacuată. ♦ Apă murdară provenită din fabrici sau din gospodării, care degradează apele

naturale în care se scurge. **2.** (În sintagma) *Con de dejeție* = formă de relief cu aspect de evantai, alcătuită din bolovănișuri, pietrișuri, nisip și argilă depozitate de torenți și râuri acolo unde se produce o schimbare de pantă. [Var.: *dejecțiune* s.f.] Din fr. *déjection*, lat. *dejectio*, -onis.

DEJECTA, *dejectez*, vb. I. Tranz. (Rar) A evacua dejeții. Din *dejecție*.

DEJECTARE s.f. Acțiunea de a *dejecta*. V. *dejecta*.

DELAPIDA, *delapidéz*, vb. I. Tranz. A sustrage, a fura, bani sau alte bunuri din avutul statului. Din fr. *dilapider*, lat. *dilapidare*.

DELAPIDARE, *delapidări*, s.f. Acțiunea de a *delapida* și rezultatul ei; infracțiunea care constă în însușirea, folosirea sau traficearea de către un angajat, în interesul său sau al altei persoane, a unor sume de bani sau a altor bunuri aflate în gestiunea sau în administrarea sa; sustragere de bani sau bunuri din avutul statului. V. *delapida*.

DELATOR, -OARE, *delatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care face o delațiune; denunțator, pârător. Din fr. *délateur*, lat. *delator*.

DELAȚIUNE, *delațiuni*, s.f. Denunțare, denunț; pâră. Din fr. *délation*, lat. *delatio*, -onis.

DELECTA, *delectez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) desfăta, a (se) încânta, a (se) bucura. Din fr. *délecter*, lat. *delectare*.

DELECTARE, *delectări*, s.f. Faptul de a (se) *delecta*; desfătare, încântare; distracție. V. *delecta*.

DELECTABIL, -Ă, *delectabili*, -e, adj. Plăcut, agreabil, încântător. Din fr. *délectable*, lat. *delectabilis*.

DELEGA, *deleg*, vb. I. Tranz. A transmite cuiva dreptul de a acționa ca reprezentant al unei persoane sau al unei instituții. ♦ A însărcina pe cineva, pe timp limitat, cu executarea, supravegherea sau organizarea unei lucrări. Din fr. *déléguer*, lat. *delegare*.

DELEGAT, -Ă, *delegați*, -te, s.m. și f. **1.** Persoană care a primit o delegație. **2.** Reprezentant sau trimis al unui stat ori al unui guvern la o conferință, la un congres sau la o organizație națională sau internațională. Din fr. *délégué*, lat. *delegatus*.

DELEGAȚIE, *delegații*, s.f. **1.** Misiune sau însărcinare de-a se prezenta sau de a acționa în numele cuiva ♦ (Concr.) Act prin care cineva este desemnat ca delegat. **2.** Grup de persoane împuternicit cu o misiune specială. Din fr. *délégation*, lat. *delegatio*.

DELFIN¹, *delfini*, s.m. **1.** Mamifer marin cu corpul în formă de fus, care atinge mărimea de trei metri, cu botul alungit, prevăzut cu numeroși dinți conici, și care trăiește în grupuri compacte în toateările; porc-de-mare (*Delphinus delphis*). **2.** (Art.) Constelație din emisfera boreală, în vecinătatea Căii-Laptelui. **3.** Procedeu tehnic de înot în care sportivul, culcat cu fața în jos, înaintează la suprafața apei prin mișcarea simultană și simetrică a brațelor, dinainte spre înapoi, coordonată cu bătaia simultană în plan vertical a picioarelor. Din lat. *delfinus*, it. *delfino*.

DELFIN², *delfini*, s.m. **1.** Titlu feudal purtat de unii conți din Franța. **2.** Titlu purtat de fiul cel mai mare al regilor Franței, moștenitorul prezumtiv al tronului (și suzeran al provinciei Dauphiné). Din *delfin*¹ (după fr. *dauphin*).

DELFINARIU, *delfinariu*, s.n. **1.** Bazin amenajat pentru delfini¹ (**1**). **2.** Sală sau clădire care adăpostește un delfinariu (**1**) în care au loc reprezentații cu delfini¹ (**1**). - *Delfin*¹ + suf. -*ariu*.

DELIBERA, *deliberez*, vb. I. **1.** Intranz. (Despre membrii unei instanțe judecătorești, ai unei adunări legislative) A chibzui în comun și a discuta (în secret) asupra luării unei hotărâri. **2.** Tranz. A decide, a rezolva. Din fr. *délibérer*, lat. *deliberare*.

DELIBERARE, *deliberări*, s.f. Acțiunea de a *delibera* și rezultatul ei; constătuire, chibzuire; dezbateri, deliberație. V. *delibera*.

DELIBERAT, -Ă, *deliberați*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care a fost făcut în mod intenționat, din proprie voință. V. *delibera*. Cf. fr. *délibéré*.

DELIBERATIV, -A, *deliberativi*, -e, adj. Care deliberază având dreptul de a lua o hotărâre. ♦ *Vot deliberativ* = vot al cărui rezultat este obligatoriu.

Din fr. *délibératif*, lat. *deliberativus*.

DELIBERAȚIE, *deliberații*, s.f. (Înv.) Deliberare. Din fr. *délibération*, lat. *deliberatio*.

DELICAT, -Ă, *adj.* **1.** (despre aspectul unor ființe sau lucruri) gingaș, fin, grațios. ♦ slăbuț, plăpând. ♦ (despre mâncăruri) de bună calitate, bun la gust. ♦ (despre culori) discret, pal, estompat. **2.** ales, distins; (fig.) atent, prevenitor. **3.** (despre situații) în care trebuie acționat cu prudență, cu rezervă; dificil, greu de rezolvat. Din fr. *délicat*, lat. *delicatus*.

NEDELICAT, -Ă, *nedelicați*, -te, adj. Lipsit de delicatețe; (rar) indelicat. - *Ne-* + *delicat*.

DELICIOS, -OASĂ, *delicioși*, -oase, adj. (Despre mâncăruri și băuturi) Foarte gustos, savuros. ♦ Fig. Extrem de plăcut, încântător, fermecător. Din fr. *délicieux*, lat. *deliciosus*.

DELICIU, *delicii*, s.n. Plăcere deosebit de mare; desfătare. ♦ Fig. (Fam.) Lucru, ființă încântătoare. Din lat. *delicium*, fr. *délice*.

DELICVESCENT, -Ă, *delicvescenți*, -te, adj. (Despre substanțe chimice) Care absoarbe vaporii de apă din atmosferă până la solubilizare. Din fr. *déliquescant*, lat. *deliquescent*.

DELIMITA, *delimitéz*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) stabili, a (se) fixa limitele unui lucru; a (se) mărgini, a (se) limita. ♦ A (se) contura.. Din fr. *délimiter*, lat. *delimito*.

DELIMITARE, *delimitări*, s.f. Acțiunea de a (se) *delimita* și rezultatul ei; fixare a limitelor unui lucru. V. *delimita*.

DELIMITATIV, -Ă, *delimitativi*, -e, adj. (Rar) Care delimitează, care servește pentru a delimita; delimitator. - *Delimita* + suf. -*ativ*.

DELIMITATOR, -OARE, *delimitatori*, -oare, adj. Delimitativ. - *Delimita* + suf. -*tor*.

DELIRA, *delirez*, vb. I. Intranz. A fi în stare de delir; a aiura. Din fr. *délirer*, lat. *delirare*.

DELIRARE, *delirări*, s.f. Acțiunea de a *delira* și rezultatul ei. V. **delira**.

DELUZORIU, -IE, *deluzorii*, adj. (Livr.) Înșelător, iluzoriu. Din fr. **délusoire**, lat. **delusorius**.

DEMENT, -Ă, *demenți*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. Alienat mintal, nebun. 2. Adj. De om nebun; nebunesc. Din fr. **dément**, lat. **demens**, -ntis.

DEMENTĂ, *demențe*, s.f. Alienație mintală; nebunie. *Demență precoce* = formă de schizofrenie care apare la tineri. *Demență senilă* = demență care progresaază odată cu vârsta. ♦ Fig. Surescitare intensă. Din fr. **démence**, lat. **dementia**.

DEMITE, *demit*, vb. III. Tranz. A scoate pe cineva dintr-o demnitate, dintr-o funcție etc.; a destitui, a concedia. Din fr. **démétte**, lat. **demittere**.

DEMITERE, *demiteri*, s.f. Acțiunea de a *demite* și rezultatul ei; destituire, concediere. V. **demite**.

DEMIURG s.m. Nume dat în filosofia lui Platon, creatorului divin care a făurit lumea; creatorul universului; *p. ext.* principiu activ și creator. Din lat. **demiurgus**, fr. **démiurge**.

DEMODULATOR, *demodulatoare*, s.n. Parte a unui aparat de radio în care are loc demodulația. Din germ. **Demodulator**, fr. **démodulateur**.

DEMODULAȚIE, *demodulații*, s.f. Separare a oscilației de frecvență joasă de unda purtătoare de înaltă frecvență. Din germ. **Démodulation**, fr. **démodulation**.

DEMONSTRA, *demonstrez*, vb. I. 1. Tranz. A arăta în mod convingător, prin argumente, prin raționamente logice sau prin exemple concrete, adevărul sau neadevărul unei afirmații, al unui fapt etc.; a proba, a dovedi. ♦ A face dovada, prin calcule și prin raționamente, a adevărului exprimat într-o teoremă, într-o formulă etc. 2. Intrans. (Despre mulțimi de oameni) A manifesta. Din fr. **démontrer**, lat. **demonstrare**.

DEMONSTRARE, *demonstrări*, s.f. Acțiunea de a *demonstra* și rezultatul ei; dovedire, argumentare. V. **demonstra**.

DEMONSTRABIL, -Ă, *demonstrabili*, -e, adj. Care poate fi demonstrat. Din fr. **démontrable**, lat. **demonstrabilis**.

NEDEMONSTRABIL, -Ă, *nedemonstrabili*, -e, adj. Care nu poate fi demonstrat, dovedit; (rar) indemonstrabil. -Ne- + **demonstrabil**.

DEMONSTRAȚIE, *demonstrații*, s.f. 1. Dovedire, pe bază de argumente și de exemple concrete, a realității unui fapt; demonstrare, argumentare. ♦ Șir de calcule, de raționamente etc. prin care se dovedește adevărul unei teoreme sau conținutul unei formule. 2. Procedeu de adăncire deductivă a adevărului unui enunț. 3. Manifestație publică cu caracter politic-social. 4. Exteriorizare a unui sentiment. ♦ *Demonstrație de forță* = concentrare și desfășurare a unor forțe militare cu scopul de a intimida. Din fr. **démonstration**, lat. **demonstratio**, (3) după rus. **demonstrația**.

DENAZIFICA, *denazific*, vb. I. Tranz. A supune acțiunii de denazificare. - După fr. **dénazifier**, engl. **denazify**.

DENIGRA, *denigrez*, vb. I. Tranz. A ponegri, a defăima, a calomnia, a discredita. Din fr. **dénigrer**, lat. **denigrare**.

DENIGRARE, *denigrări*, s.f. Acțiunea de a *denigra* și rezultatul ei; ponegrire, defăimare, discreditare. V. **denigra**.

DENIGRATOR, -OARE, *denigratori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care denigrează, prin care se denigrează. 2. S.m. și f. Persoană care denigrează. Din lat. **denigrator**, -oris, it. **denigratore**.

DENOMINATIV, -Ă, *denominativi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care denumeste. ♦ *Verb denominativ* = verb derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv. 2. S.n. Cuvânt derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv. Din fr. **dénominateif**, lat. **denominativus**.

DENOTA, pers. 3 *denotă*, vb. I. Tranz. 1. A dovedi, a vădi, a indica. 2. A exprima un anumit sens. Din fr. **dénoter**, lat. **denotare**.

DENS, -Ă, *denși*, -se, adj. (Despre corpuri, substanțe, soluții) Cu densitate mare; cu părțile componente strâns unite; compact, des. Din fr. **dense**, lat. **densus**.

DENSITATE, *densități*, s.f. 1. Mărime fizică definită prin raportul dintre masa și volumul unui corp; masă specifică. ♦ *Densitate relativă* = raportul dintre densitatea unei substanțe și densitatea apei. ♦ Numărul de obiecte sau de ființe de pe o unitate de arie sau de lungime. ♦ *Densitate de curent electric* = raportul dintre intensitatea curentului electric care trece printr-un conductor și secțiunea transversală a acestuia. *Densitatea (medie) a populației* = numărul de locuitori care revin (în medie) pe o unitate de suprafață a unui anumit teritoriu. *Densitatea rețelei hidrografice* = raportul dintre lungimea rețelei de râuri și canale și suprafața dată. 2. Faptul de a fi dens; desime. Din fr. **densité**, lat. **densitas**, -atis.

DENTAR, -Ă, *dentari*, -e, adj. 1. De dinte, al dinților, privitor la dinți. 2. De dentist, care aparține dentistului, privitor la dentist. Din fr. **dentaire**, lat. **dentarius**.

DENTIST, -Ă, *dentiști*, -ste, s.m. și f., adj. (Medic) specialist în dentistică; stomatolog. Din fr. **dentiste**, germ. **Dentist**.

DENTISTICĂ s.f. Specialitate a medicinei care se ocupă cu bolile și cu îngrijirea dinților; stomatologie. - **Dentist** + suf. -ică.

DENTIȚIE, *dentiții*, s.f. Totalitatea dinților mamiferelor, caracteristică, după structură și număr, unui tip de regim alimentar. *Dentiție de carnivor*. ♦ Proces de formare și de apariție a dinților la copiii și la puii animalelor mamifere. *Dentiție întârziată*. ♦ *Dentiție de lapte* = dentiție formată din 20 de dinți, care apare, la copii, între 6 luni și 3 ani. *Dentiție definitivă* = dentiție formată din 8 incisivi, 4 canini, 4 premolari și 16 molari, care apare începând de la 6-7 ani. ♦ Modul în care sunt așezați dinții. [Var.: **dentițiune** s.f.] Din fr. **dentition**, lat. **dentitio**, -onis.

DENUDAȚIE, *denudații*, s.f. 1. Proces complex de nivelare a scoarței terestre, sub acțiunea agenților geografici externi, prin dezagregarea, alterarea și erodarea rocilor, îndepărtarea materialelor rezultate și acumularea lor ulterioară în regiuni mai joase; denudare. 2. Stare a unui dinte sau a unui os dezvelit, descoperit. Din fr. **dénudation**, lat. **denudatio**.
DENUNȚA, *denunț*, vb. I. Tranz. 1. A aduce la cunoștința unei autorități săvârșirea unei infracțiuni, a face un denunț. ♦ A pări. 2. A comunica oficial că un contract, un act încetează de a mai fi în vigoare; a rezilia unilateral un contract. Din fr. **dénoncer**, lat. **denuntiare**.

AUTODENUNȚA, *autodenunț*, vb. I. Refl. A se denunța singur. - **Auto-** + **denunța**.

AUTODENUNȚARE, *autodenunțare*, s.f. Acțiunea de a se autodenunța. V. **autodenunța**.

DENUNȚARE, *denunțări*, s.f. Acțiunea de a denunța și rezultatul ei. 1. Desfacere a unui contract sau a unui tratat prin manifestarea de voință unilaterală a uneia dintre părți. 2. Denunț. V. **denunța**.

DENUNȚ, *denunțuri*, s.n. Informare adresată unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană; denunțare. Din **denunța** (derivat regresiv).

DENUNȚĂTOR, **-OARE**, *denunțători*, **-oare**, s.m. și f. Persoană care denunță. - **Denunța** + suf. **-ător** (după fr. *dénonciateur*).

DEPILA, *depilez*, vb. I. Tranz. 1. A îndepărta părul de pe pielea pregătită pentru tăbăcit. 2. A îndepărta părul de pe corp sau de pe față (smulgându-l sau distrugându-l cu ajutorul razelor Roentgen, al unor pensete speciale sau al substanțelor depilatoare), în scop igienic sau estetic; a epila. Din fr. **dépiler**, lat. **depilare**.

DEPILARE, *depilări*, s.f. Acțiunea de a depila și rezultatul ei; îndepărtare a părului de pe piele. V. **depila**.

DEPILAT, **-Ă**, *depilați*, **-te**, adj. (Despre suprafețe ale corpului) De pe care a fost îndepărtat părul. V. **depila**.

DEPINDE, *depind*, vb. III. Intrans. 1. (Despre lucruri, fapte, atitudini) A fi legat cu necesitate de..., a fi în funcție de..., a atârna de... ♦ (Ca răspuns neprecis la o întrebare) *Când se termină lucrarea?* - *Depinde!* 2. (Despre persoane, instituții, ținuturi etc.) A fi sub autoritatea sau sub conducerea cuiva, a fi subordonat cuiva. Din fr. **dépendre**, lat. **dependere**.

DEPLEȚIUNE, *deplețiuni*, s.f. (Med.) Golire. ♦ Suprimare sau micșorare a unei obstrucții, a unei piedici în circulația fluidelor. Din fr. **déplétion**, lat. **depletio**.

DEPLORAȚIE, *deplorații*, s.f. (Rare) Plângere, lamentare, lamentație. ♦ Cântec popular medieval cu subiect tragic sau religios. Din fr. **déploration**, lat. **deploratio**.

DEPONENT, **-Ă**, *deponenți*, **-te**, adj. (În gramatica latină, despre verbe și forme verbale) Cu formă

pasivă și înțeles activ. Din fr. **déponent**, lat. **deponens**, **-ntis**.

DEPORTA, *depoarte*, vb. I. Tranz. A trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată ca măsură represivă, a condamna pe cineva la exil politic. Din fr. **déporter**, lat. **deportare**.

DEPORTARE, *deportări*, s.f. Acțiunea de a deporta și rezultatul ei. V. **deporta**.

DEPORTAT, **-Ă**, *deportați*, **-te**, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în deportare. V. **deporta**. Cf. fr. **déporté**.

DEPOZIȚIE, *depoziții*, s.f. Declarație a unui martor în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală cu privire la fapte ce-i sunt cunoscute prin propriile-i simțuri (văz, auz) și de natură să aducă lămuriri în pricina respectivă; mărturie. [Var.: **depozițiune** s.f.] Din fr. **déposition**, lat. **depositio**, **-onis**.

DEPRAVA, *depravez*, vb. I. Refl. (Despre oameni) A ajunge, a deveni depravat; a se corupe. Din fr. **dépraver**, lat. **depravare**.

DEPRĂVARE, *depravări*, s.f. Faptul de a se deprava; desfrâu, depravațiune. V. **deprava**.

DEPRAVAT, **-Ă**, *depravați*, **-te**, adj. Descompus din punct de vedere moral; corupt, decăzut, desfrânat. V. **deprava**.

DEPRECATORIU, **-IE**, *deprecatorii*, adj. (Despre formule, părți dintr-un discurs) Care are forma unei deprecatii. Din fr. **déprécatoire**, lat. **deprecatorius**.

DÉPRESANT, *depresante*, s.n. Substanță prin care se împiedică flotația unui minereu. Din fr. **dépressant**, engl. **depressant**.

DÉPRESIUNE, *depresiuni*, s.f. I. 1. Formă de relief situată la un nivel mai jos decât regiunile înconjurătoare. 2. Vârtej de aer în care presiunea aerului este mai mică decât în regiunile vecine și care aduce timp nefavorabil în locurile pe unde trece. II. Fig. Stare sufletească (patologică) de tristețe (asociată cu neliniște); descurajare, deprimare. III. (Ec. pol.) Fază a ciclului economic, posterioară crizei economice, în care producția se menține la un nivel scăzut, mărfurile se vând greu și la prețuri scăzute, în condițiile în care rămâne redusă și puterea de cumpărare a populației. Din fr. **dépression**, lat. **depressio**, **-onis**.

DÉPRESIONAR, **-Ă**, *depressionari*, **-e**, adj. f. (În sintagma) *Zonă depresionară* = zonă din atmosferă cu presiune atmosferică scăzută, proprie formării ciclonilor. - **Depresiune** + suf. **-ar**.

GEODEPRESIUNE, *geodepresiuni*, s.f. (Geol.) Depresiune tectonică primară, rezultată din mișcările scoarței terestre. - **Geo[log]ic** + **depresiune**.

DEPUTAT, **-Ă**, *deputați*, **-te**, s.m. și f. 1. Persoană aleasă pentru a face parte, pe o anumită perioadă, dintr-un organ reprezentativ al statului. 2. (Înv.) Persoană aleasă și trimisă într-o misiune importantă; delegat, sol. Din fr. **député**, it. **deputato**.

DEPUTĂȚIE, *deputății*, s.f. 1. Demnitate, sarcină, funcție de deputat (1). 2. Delegație de deputați (2); solie. - **Deputat** + suf. -*ie*.

DERBI, *derbiuri*, s.n. 1. Cursă specială de trap sau de galop a celor mai buni cai de trei ani, care are loc o dată pe an. 2. Întrecere sportivă de mare importanță și prestigiu între două echipe, pentru stabilirea clasamentului. Din engl., fr. **derby**.

DERIVA, *deriv*, vb. I. 1. Intrans. (mai ales la pers. 3) A se trage, a proveni, a rezulta din... ♦ (Lingv.) **a**) (Despre limbă, cuvinte și sensul lor) A-și trage originea din...; (tranz.) a arăta proveniența unui cuvânt din altul, **b**) (Despre cuvinte, de obicei cu determinări introduse prin prep. "de la") A se forma cu ajutorul unui sufix sau al unui prefix. 2. Tranz. A abate o apă curgătoare din albia ei naturală în altă albie sau într-un canal. ♦ A îndrepta vehiculele de pe o cale de comunicație pe altă cale. ♦ A ramifica o cale de comunicație sau un canal de la traseul principal pentru a forma un traseu secundar. 3. Tranz. (Mat.) A calcula derivata unei funcții. 4. Intrans. (Despre un vas plutitor) A se abate, a se depărta din drumul său normal sub acțiunea vântului sau a unui curent; a devia. Din fr. **dériver**, lat. **derivare**.

DERIVARE, *derivări*, s.f. Acțiunea de a deriva și rezultatul ei. 1. Provenire, rezultare a unui lucru din... ♦ (Lingv.) **a**) Provenire a unui cuvânt din altul, arătare a provenienței unui cuvânt din altul, **b**) Procedeu prin care se formează un cuvânt din altul cu ajutorul sufixelor sau al prefixelor; derivație (3). ♦ (Lingv.: în sintagmele) *Derivare regresivă* (sau *inversă*) = derivare prin suprimarea unor afixe de la cuvinte deja existente. 2. Operație folosită în calculul diferențial pentru obținerea unei derivate. V. **deriva**.

DERIVAT, -*Ă*, *derivați*, -*te*, adj., (II 1) *derivați*, s.m., (II 2, 3, 4) *derivate*, s.n. I. 1. Adj. Care derivă (1) din ceva. ♦ Format prin derivare (1 b). 2. (Despre cursul unei ape) Abătut din albia sa naturală. ♦ (Despre vehicule) Abătut de pe o cale de comunicație pe alta. ♦ (Despre căile de comunicație, canale) Abătut, ramificat din traseul principal. II. 1. S.m. (Chim.) Substanță preparată din alta și care de obicei păstrează structura de bază a substanței din care provine. 2. S.n. Produs industrial extras dintr-o materie primă. 3. S.n. Cuvânt care derivă din alt cuvânt. 4. S.n. Lucru care rezultă, derivă (1) din altul. V. **deriva**.

DERIVATIV, -*Ă*, *derivativi*, -*e*, adj. Care trage sau abate ceva în altă parte. ♦ (Med.; adesea substantivat, n.) Care se referă la evacuarea surplusului de sânge dintr-un organ bolnav, în scopul favorizării unei funcționări normale a inimii, și la evacuarea substanțelor toxice din organism. Din fr. **dérivatif**, lat. **derivativus**.

DERIVAȚIE, *derivații*, s.f. 1. Ramificație secundară, temporară sau permanentă, a unui curs de apă, a unei canalizări, a unui circuit electric, a unei conducte de fluid sau a unei căi de comunicație. 2.

Abatere a unui proiectil din planul de tragere, cauzată de rotația în jurul axei sale. 3. Derivare (1). 4. Operație în cadrul analizei matematice, folosită pentru a găsi derivata unei funcții. [Var.: (inv.) **derivațiune** s.f.] Din fr. **dérivation**, lat. **derivatio**, -**onis**.

DERIZIUNE, *deriziuni*, s.f. (Franțuzism) Luare în râs, derâdere. Din fr. **dérision**, lat. **derisio**, -**onis**.

DERIZORIU, -*IE*, *derizorii*, adj. (Despre valori) Neînsemnat, de nimic, ridicol. Din fr. **dérisoire**, lat. **derisorius**.

DEROGA, *derog*, vb. I. Intrans. A se abate (în mod excepțional) de la o lege, de la un regulament etc. în temeiul unei aprobări speciale. Din fr. **déroger**, lat. **derogare**.

DEROGARE, *derogări*, s.f. Acțiunea de a deroga și rezultatul ei; abatere (excepțională) de la o lege, de la un regulament etc. V. **deroga**.

DEROGABIL, -*A* adj. (despre legi, regulamente etc.) care permite derogări. Din **deroga** + -**bil**.

INDEROGABIL, -*Ă*, *inderogabili*, -*e*, adj. (Jur.; despre legi, regulamente etc.) Care nu permite derogări. - **In** + **derogabil**.

DEROGATORIU, -*IE*, *derogatorii*, adj. Care conține o derogare, cu caracter de derogare. Din fr. **dératoire**, lat. **derogatorius**.

DES- (Înaintea vocalelor și consoanelor sonore, în forma *dez*-) Element de compunere cu sens privativ, care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. [Var.: **dez**-, **dis**-] - Lat. **dis**-, fr. **des**-.

DESANT, *desanturi*, s.n. 1. Trupe parașutate sau debarcate în spatele frontului inamic în vederea îndeplinirii unor misiuni de luptă. 2. Trupe de infanterie transportate, în timpul luptei, pe tancuri. Din fr. **descente**, rus. **desant**.

DESANTA, *desantez*, vb. I. Tranz. A lansa un desant. Din **desant**.

DESANTARE, *desantări*, s.f. Acțiunea de a desanta. V. **desanta**.

DESCENDENT, -*Ă*, *descendenți*, -*te*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care coboară; coborâtor. 2. S.m. și f. Persoană care coboară din..., care se trage din...; urmaș. Din fr. **descendant**, lat. **descendens**, -**ntis**.

DESCINDE, *descind*, vb. III. Intrans. 1. A-și avea originea, a se trage din cineva. 2. A se da jos, a coborî. 3. A ajunge (și a se opri) într-un loc; a trage (la un hotel, la o gazdă). 4. (Despre organele forței publice) A se deplasa, a sosi la fața locului în vederea unei investigații sau a unei percheziții. Din lat. **descendere**, fr. **descendre**.

DESCINDERE, *descinderi*, s.f. Acțiunea de a descinde și rezultatul ei. ♦ Deplasare a unui organ de urmărire penală la locul săvârșirii infracțiunii, pentru a face constatări și a strânge probe de natură a duce la lămurirea pricinii. V. **descinde**.

DESCRIPTIV, -*Ă*, *descriptivi*, -*e*, adj. 1. Care descrie; care conține o descriere. 2. (În sintagma) *Geometrie descriptivă* = ramură a geometriei care

folosește metode de cercetare bazate pe reprezentarea unui punct din spațiu cu ajutorul proiecțiilor pe două planuri. Din fr. **descriptif**, lat. **descriptivus**.

DESCRIPTIVISM s.n. Curent lingvistic care folosește metode mecaniciste de descriere a limbilor din punct de vedere formal și fiziologic, fără cercetarea dezvoltării lor istorice. - **Descriptiv** + suf. *-ism*.

DESCRIPTIE, *descriptii*, s.f. (Rar) Descriere. [Var.: (inv.) **descripțiune** s.f.] Din fr. **description**, lat. **descriptio**, -onis.

DESCUAMA, pers. 3 *descuamează*, vb. I. Refl. (Despre epidermă) A se coji în urma unei boli contagioase eruptive sau de piele. Din fr. **desquam**, lat. **desquamare**.

DESCUAMARE, *descuamări*, s.f. Faptul de a se descuama; fenomen patologic de cojire a epidermei. V. **descuama**.

DESCUAMAT, -Ă, *descuamați*, -ie, adj. (Despre piele) Care s-a cojit în urma unei boli contagioase eruptive sau de piele. V. **descuama**.

DESEMNA, *desemnez*, vb. I. Tranz. A indica, a numi o persoană considerând-o cea mai potrivită pentru desfășurarea unei activități, pentru ocuparea unei demnități sau a unei funcții. ♦ (Rar) A indica unei persoane un anumit lucru. ♦ A numi într-o funcție. Din fr. **désigner**, lat. **designare** (după *semm*).

DESEMNARE, *desemnări*, s.f. Faptul de a desemna. V. **desemna**.

DESERVI, *deservesc*, vb. IV. Tranz. 1. A presta un serviciu în folos public, a servi o colectivitate. 2. A avea în grijă supravegherea și dirijarea funcționării unei mașini. Din fr. **desservir**, lat. **deservire**.

DEFIDE, *desfid*, vb. III. Tranz. 1. A chema, a provoca pe cineva să dovedească un lucru, știut fiind că nu va reuși. ♦ A spune cuiva că nu este crezut sau că este considerat incapabil. 2. A înfrunța, a nesocoti o primejdie; a sfida, a brava. Din fr. **défier**, lat. **diffidere** (după *sfinda*).

DEFID s.n. (Inv.) Sfidare, înfruntare. Din **desfide** (derivat regresiv).

DEFIDERE, *desfideri*, s.f. (Rar) Faptul de a *desfide*; provocare, sfidare. V. **desfide**.

DESIGN s.n. Domeniu multidisciplinar interesat de ansamblul factorilor (social-economici, funcționali, tehnici, ergonomici, estetici etc.) care contribuie la aspectul și calitatea produsului de mare serie. 2. Aspect exterior, fel în care se prezintă un lucru (din punct de vedere estetic). Din engl., fr. **design**.

DESORBȚIE, *desorbții*, s.f. Îndepărtare a unei substanțe adsorbite de pe suprafața unui adsorbant. Din germ. **Desorption**, fr. **désorption**.

DESPOT, *despoți*, s.m. 1. (În antichitate și în evul mediu) Conducător cu puteri discreționare; tiran. ♦ Fig. Persoană excesiv de autoritară, care, în acțiunile sale, nu ține seama de alții, care vrea să-și impună cu orice preț voința. 2. (În Imperiul Bizantin) Guvernator autonom al unei provincii, al unui ținut. Din ngr. **despotis**, fr. **despote**.

DESPOTIE, *despoții*, s.f. 1. Formă de guvernământ autocratic; despotism. 2. Țară condusă de un despot. - **Despot** + suf. *-ie*.

DESTINA, *destinez*, vb. I. Tranz. 1. A stabili, a hotărî (ceva) dinainte, în vederea unui scop; a hărăzi. 2. A hotărî dinainte soarta unei ființe sau a unui lucru; a urși, a meni, a sorti, a predestina. Din fr. **destiner**, lat. **destinare**.

DESTINARE, *destinări*, s.f. Acțiunea de a *destina* și rezultatul ei. V. **destina**.

DESTINAT, -Ă, *destinați*, -te, adj. 1. Stabilit, hotărât dinainte; hărăzit. 2. Ursit, menit, sortit, predestinat. V. **destina**.

DESTINAȚIE, *destinații*, s.f. 1. Întrebuintare (hotărâtă dinainte). 2. Loc, persoană către care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva. Din fr. **destination**, lat. **destinatio**.

DESTITUI, *destitui*, vb. IV. Tranz. A scoate, a îndepărta pe cineva, dintr-un post, dintr-o funcție; a revoca. Din fr. **destituer**, lat. **destituere**.

DESTITUIRE, *destituiri*, s.f. Acțiunea de a *destitui* și rezultatul ei; scoatere din funcție. V. **destitui**.

DESUET, -Ă, *desueți*, -te, adj. Ieșit din uz, din modă, necorespunzător spiritului vremii; perimat. Din fr. **désuet**, lat. **desuetus**.

DESUETUDINE s.f. (În expr.) A *cădea în desuetudine* = a ieși din uz, a nu se mai folosi, a nu mai fi obișnuit; a se perima. Din fr. **désuétude**, lat. **desutudo**, -inis.

DEȘERT, -ARTĂ, (I) *deșerti*, -arte, adj., (II) *deșerturi*, s.n. I. Adj. 1. Care nu conține nimic în interior; gol. 2. (Despre terenuri, țări, regiuni) Lipsit de viețări și de vegetație; pustiu. ♦ Nelocuit, nepopulat. 3. Fig. Lipsit de teme; amăgitor. 4. Fig. Fără rezultat; nefolositor, zadarnic. II. S.n. 1. Spațiu gol; pustietate. ♦ Loc. adv. *În deșert* = a) (în legătură cu privirea) în gol, fără țintă; b) în van, zadarnic. 2. Regiune cu climă aridă, cu ploi extrem de puține, în care viața vegetală și animală este foarte redusă, iar populația foarte rară; pustiu; 3. (În limbajul bisericesc; în expr.) A *lua în deșert* = a batjocori; a nesocoti. 4. (Pop.) Partea scobită a corpului la animale cuprinsă între ultima coastă și osul șoldului. - Lat. (I) **desertus**, (II) din lat. **desertum**, fr. **désert**.

DEȘERTA, *deșert*, vb. I. (Pop.) 1. Tranz. A scoate întregul conținut dintr-un recipient. ♦ Expr. A *deșerta sacul (până la fund)* = a spune tot ce știi (noutăți, glume, necazuri etc.). ♦ A bea până la fund băutura dintr-un vas; a da pe gât o băutură. 2. Refl. (Despre locuri populate de oameni) A deveni gol, pustiu. Din **deșert**.

DEȘERTĂCIUNE, *deșertăciuni*, s.f. 1. Lipsă de valoare, de folos, de importanță; zădărnice; p. ext. lucru lipsit de valoare. 2. Preocupare pentru lucruri nefolositoare; ușurință, vanitate. - **Deșert** + suf. *-ăciune*.

DEȘERTARE, *deșertări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *deșerta*; golire, deșertat. V. **deșerta**.

DEȘERTAT¹ s.n. (Pop.) Deșertare. V. **deșerta**.

DEȘERTAT², -Ă, *deșertați, -te*, adj. (Pop.; despre recipiente) Care este goal, care nu mai conține nimic în interior. V. **deșerta**.

DEȘERTIC, -Ă, *deșertici, -ce*, adj. De deșert. - **Deșert** + suf. *-ic* (după fr. *désertique*).

DEȘERTIFICARE, *deșertificări*, s.f. Transformare a unei regiuni în deșert. - De la **deșert** (după fr. *désertification*).

SEMIDEȘERT, *semideșerturi*, s.n. Regiune de tranziție între stepă și deșert, cu vegetație rară, formată din ierburi și semiarbuști, adaptată la uscăciune. - **Semi-** + **deșert**.

DETALIA, *detaliez*, vb. I. Tranz. A arăta, a expune, a analiza, a demonstra ceva în mod amănunțit. ♦ Refl. (Rar) A ieși în evidență, a se contura în toate amănunțele. [Var.: **detalia** vb. I] Din it. **dettagliare**, fr. **détailler**.

DETALIAȚ, -Ă, *detaliați, -te*, adv., adj. (În mod) amănunțit. Var.: **detailat**, -ă adj. V. **detalia**.

DETALIERE, *detalieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *detalia* și rezultatul ei. V. **detalia**.

DETALIU, *detalii*, s.n. Amănunt. ♦ Loc. adv. În *detaliu* = **a**) în fiecare amănunt luat aparte; **b**) cu de-amănuntul, în mod *detailat*. ♦ Expr. (*A vinde*) în *detaliu* = (a vinde) în cantități mici, cu bucata, cu amănuntul. ♦ Circumstanță de amănunt în care se petrece ceva. ♦ Lucru mărunț, lipsit de importanță, secundar (în ansamblul celorlalte). Din it. **dettaglio**, fr. **détail**.

DETERIORA, *deterioresc*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) uza, a (se) strica (prin întrebuințare îndelungată, în urma unui accident etc.). Din fr. **détériorer**, lat. **deteriorare**.

BIODETERIORARE, *biodeteriorări*, s.f. Degradare sub acțiunea factorilor biologici. - **Bio-** + **deteriorare**.

DETERIORARE, *deteriorări*, s.f. Acțiunea de a (se) *deteriora* și rezultatul ei; stricare, uzare. V. **deteriora**.

DETERIORAT, -Ă, *deteriorați, -te*, adj. Uzat, stricat. V. **deteriora**.

DETERMINA, *determin*, vb. I. Tranz. **1.** A condiționa în mod necesar, a servi drept cauză pentru apariția sau dezvoltarea unui fapt, a unui fenomen; a cauza, a pricinui. **2.** A fixa (cu precizie); a stabili, a hotărî (o dată, un termen etc.). ♦ Spec. A preciza însușirile unui corp, ale unei plante, ale unui fenomen (în vederea repartizării acestora în categorii). ♦ Spec. A calcula, a deduce pe baza unor date. **3.** A face ca cineva să ia o anumită hotărâre. **4.** (Despre cuvinte sau propoziții) A preciza sensul altui cuvânt sau altei propoziții. *Adverbele determină verbele pe care le însoțesc*. Din fr. **déterminer**, lat. **determinare**.

AUTODETERMINARE, *autodeterminări*, s.f. Principiu potrivit căruia o națiune are dreptul să-și aleagă singură statutul politic și calea de dezvoltare economică, socială și culturală; *p.ext.* ansamblu de măsuri care pun în practică acest principiu. - **Auto** + **determinare** (după fr. *autodétermination*, rus. *samoopredelenie*).

DETERMINARE, *determinări*, s.f. Faptul de a *determina*. ♦ (Concr.) Cuvânt sau propoziție care precizează sensul altui cuvânt sau al altei propoziții cu care este în legătură, fiind subordonate acestora. V. **determina**.

DETERMINAT, -Ă, *determinați, -te*, adj. **1.** Care a fost precizat, care a fost stabilit. **2.** (Despre cuvinte sau propoziții) Al cărui sens este precizat de alt cuvânt sau de altă propoziție. V. **determina**. Cf. fr. *déterminé*.

DETERMINATOR, *determinatoare*, s.n. Lucrare pe baza căreia se identifică diverse specii de plante și de animale. - **Determina** + suf. *-tor*.

NEDETERMINAT, -Ă, *nedeterminați, -ic*, adj. Care nu este precizat, stabilit; care nu este definit sau cunoscut cu precizie. - **Ne-** + **determinat**.

NEDETERMINARE, *nedeterminări*, s.f. **1.** (Mat.) Imposibilitate de a putea afla în mod unic valorile necunoscutelor care intră într-o problemă. **2.** Lipsă de determinare; indeterminare. ♦ Situație incertă, neclară. - **Ne-** + **determinare**.

DETESTA, *detest*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. A nu (se) putea suferi, a (se) disprețui profund. Din fr. **détester**, lat. **detestari**.

DETESTARE, *detestări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *detesta*. V. **detesta**.

DETESTABIL, -Ă, *detestabili, -e*, adj. Vrednic de ură, de dispreț. ♦ Care este foarte rău, care este cu mult sub nivelul așteptat sau cerut. Din fr. **détestable**, lat. **detestabilis**.

DETRACTOR, -OARE, *detractori, -oare*, s.m. și f. (Livr.) Calomniator. Din fr. **détracteur**, lat. **detractor, -oris**.

DETRIMENT s.n. (În loc. prep.) În *detrimentul* (cuiva sau a ceva) = în dauna, în paguba (cuiva sau a ceva). Din fr. **détriment**, lat. **detrimentum**.

DETRITUS s.n. **1.** Material rezultat din fărâmițarea rocilor prin acțiunea agenților externi. **2.** Material granular mărunț rezultat în urma uzurii unui drum pietruit din cauza circulației. **3.** (Rar) Tartru dentar. Din fr. **détritus**, lat. **detritus**.

DEUTERIU s.n. Izotop al hidrogenului, folosit drept combustibil termonuclear în reactoarele nucleare. Din fr. **deutérium**, germ. **Deuterium**, engl. **deuterium**.

DEVASTA, *devastez*, vb. I. Tranz. A distruge, a ruina, a pustii o țară, o regiune, o casă. ♦ A jefui, a prăda. Din fr. **dévaster**, lat. **devastare**.

DEVASTARE, *devastări*, s.f. Acțiunea de a *devasta*. V. **devasta**.

DEVASTATOR, -OARE, *devastatori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care devastează; distrugător, pustiitor. Din fr. **dévastateur**, lat. **devastator, -oris**.

DEVIA, *deviez*, vb. I. Intranz. **1.** A se abate de la o direcție dată. **2.** Fig. A se îndepărta de la subiectul în discuție; a se abate de la calea bună (comișând erori, fapte reprobabile). Din fr. **dévier**, lat. **deviare**.

DEVIERE, *devieri*, s.f. Faptul de a *devia*. V. **devia**.

DEVORA, *devorez*, vb. I. Tranz. (Despre animale și, ir., despre oameni) A mânca cu lăcomie, a înghiți pe nemestecate. ♦ Fig. A consuma, a mistui, a înghiți. *Focul a devorat casa*. ♦ Expr. *A devora o carte* = a citi o carte de la un capăt la altul cu mare interes și fără a-și întrerupe o clipă lectura. Din fr. **dévor**er, lat. **devorare**.

DEVOTA, *devotez*, vb. I. Refl. A se pune fără rezerve în serviciul cuiva sau a ceva; a se dedica, a se consacra în întregime. Din lat. **devotare**, fr. **dévouer**.

DEVOTAT, -Ă, *devotați, -te*, adj. Plin de devotament, de abnegație față de cineva sau de ceva; credincios. V. **devota**.

DEXTERITATE, (2) *dexterități*, s.f. 1. Abilitate, dibăcie, îndemănare (fizică). 2. (Ieșit din uz) Obiect de învățământ (desen, muzică, caligrafie, gimnastică, gospodărie, lucru de mână) având drept scop să dezvolte însușirile artistice și îndemnările practice a elevilor. Din fr. **dextérité**, lat. **dexteritas**, -atis.

DIABOLIC, -Ă, *diabolici, -ce*, adj. 1. De diavol; care vine de la diavol; drăcesc. 2. Care denotă o mare cruzime, rău, crud; perfid, viclean; primejdios, funest. Din fr. **diabolique**, lat. **diabolicus**.

DIADEMĂ, *diademe*, s.f. Podoabă în formă de cunună făcută din metal prețios și împodobită cu pietre scumpe, purtată pe cap de suverani, de unii reprezentanți ai bisericii și, în reprezentările plastice, de anumite divinități; podoabă făcută din diverse materiale și purtată de femei pe frunte, la numite ocazii. [Var.: (inv.): **diadem** s.n.] Din fr. **diadème**, lat. **diadema**.

DIADOH, *diadohi*, s.m. 1. Titlu purtat de generali ai lui Alexandru Macedon care și-au împărțit imperiul după moartea acestuia; persoană care avea acest titlu. 2. Titlu purtat de prințul moștenitor al Greciei moderne; persoană având acest titlu. Din fr. **diadoque**, germ. **Diadoche**.

DIAFORĂ, *diafore*, s.f. Figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt, dar cu o altă semnificație. Din germ. **Diaphora**, fr. **diaphore**.

DIAFRAGMĂ, *diaphragme*, s.f. 1. Organ muscular-tendinos care separă toracele de abdomen și care participă la respirație. ♦ Cartilaj care separă cele două nări. 2. Membrană elastică (la microfon, telefon, gramofon etc.) care, prin vibrațiile ei, reproduce sunetele. 3. Dispozitiv la obiectivele aparatelor fotografice, format din mai multe plăcuțe opace mobile, care limitează o deschidere circulară reglabilă, lăsând să treacă prin ea o anumită cantitate de lumină. 4. Dispozitiv alcătuit dintr-o membrană cu un orificiu, care, introdus într-o conductă, măsoară debitul și viteza fluidului. 5. (Constr.) Element de construcție alcătuit dintr-o placă plană sau dintr-un planșeu. Din fr. **diaphragme**, lat. **diaphragma**.

DIALECT, *dialecte*, s.n. 1. Ramificație teritorială a unei limbi, cuprinzând adesea mai multe graiuri. 2. (Impr.) Grai. 3. (Impr.) Limbă. Din fr. **dialecte**, lat. **dialectus**.

DIALECTIC, -Ă, *dialectici, -ce*, s.f., adj. I. S.f. 1. (În filozofia marxistă) Teorie generală și metodă

filozofică constând în analiza și depășirea argumentelor contradictorii în scopul descoperirii adevărului. 2. (În filozofia antică) Artă de a discuta în contradictoriu, în scopul ajungerii la adevăr. 3. (În evul mediu) Logică formală. II. Adj. Care este conform cu dialectica (I) sau care o confirmă; care se bazează pe dialectică; care privește fenomenele de pe pozițiile dialecticii. Din fr. **dialectique**, lat. **dialecticus**.

DIALOG, *dialoguri*, s.n. 1. Convorbire între două persoane. ♦ (P. spec.) Convorbire (cu caracter oficial) care are loc între reprezentanții a două părți, a două țări etc. ♦ (P. spec.) Formă de convorbire între două personaje, în care sunt scrise de obicei operele dramatice; pasaj dintr-o operă literară în care se redă convorbirea dintre două personaje. ♦ *Linie de dialog* = semn ortografic de punctuație care indică începutul vorbirii fiecărui participant la o convorbire. 2. Operă literară scrisă sub formă de dialog. Din fr. **dialogue**, lat. **dialogus**.

TELEDIALOG, *teledialoguri*, s.n. Dialog realizat și transmis prin diverse sisteme de telecomunicație. - **Tele-** + **dialog**

DIAMETRU, *diametre*, s.n. 1. Segment de dreaptă care unește două puncte ale unui cerc sau ale unei sfere, trecând prin centrul lor; lungimea acestui segment. ♦ Locul geometric al mijlocului tuturor coardelor paralele cu o direcție dată. 2. (În sintagma) *Diametru aparent* = unghi sub care un observator vede diametrul (I) unui obiect depărtat, în special al unui astru. Din fr. **diamètre**, lat. **diametrus**.

DIAREE s.f. Stare patologică manifestată prin eliminarea frecventă de materii fecale moi sau lichide. Din fr. **diarrhée**, lat. **diarrhoea**.

DIASISTEM, *diasisteme*, s.n. (Lingv.) Sistem lingvistic desprins din analiza a două sisteme (graiuri, dialecte) cu similitudini parțiale; supersistem. Din engl. **diasystem**, fr. **diasystème**.

DIATONICĂ, *diatonice*, adj., s.f. 1. Adj. (în sintagma) *Gamă diatonică* = succesiune naturală de mai multe sunete muzicale aflate la distanță de tonuri și semitonuri. 2. S.f. Structură melodică formată din tonuri și semitonuri. Din fr. **diatonique**, lat. **diatonicus**.

DIATRIBĂ, *diatribe*, s.f. Critică violentă (și răutăcioasă); lucrare care conține o asemenea critică; pamflet. Din fr. **diatribe**, lat. **diatriba**.

DICTA, *dictez*, vb. I. Tranz. 1. A pronunța rar și deslușit cuvintele unei fraze, ale unui text, pentru ca ascultătorul să le poată scrie întocmai. 2. A impune ceva în mod categoric, a obliga pe cineva să accepte ceva fără condiții; a ordona. ♦ (Despre abstracte) A îndemna, a determina stringent la o acțiune. Din fr. **dicter**, lat. **dicare**.

AUTODICTARE, *autodictări*, s.f. Reproducere în scris a unui text memorat. - **Auto-** + **dictare**.

DICTARE, *dictări*, s.f. Acțiunea de a dicta (I) și rezultatul ei. ♦ Lucrare școlară de control, care constă în reproducerea cât mai corectă în scris a unui text dictat. V. **dicta**.

DICTATOR, *dictatori*, s.m. **1.** (În Roma antică) Conducător al armatei cu puteri politice nelimitate, ales de senat, în vreme de război, de răscăle etc., pe o perioadă de șase luni. **2.** Conducător de stat care dispune de puteri politice nelimitate. ♦ Fig. Persoană care are o conduită autoritară, care caută să-și impună cu orice preț voința. Din fr. **dictateur**, lat. **dictator**.

DICTATURĂ, *dictaturi*, s.f. **1.** (În Roma antică) Demnitatea, puterea, autoritatea exercitată de un dictator. **2.** Instituție politică, putere de stat în care o persoană (sau un grup de persoane) este învestită cu autoritate nelimitată prin legi și adesea bazată pe violență. ♦ *Dictatura proletariului* = concept din filozofia marxistă care preconiza exercitarea puterii de stat de către proletariat în perioada cuprinsă între revoluția socialistă și instaurarea societății socialiste. Din fr. **dictature**, lat. **dictatura**.

DICȚIONAR, *dicționare*, s.n. Operă lexicografică cuprinzând cuvintele unei limbi, ale unui dialect, ale unui domeniu de activitate, ale unui scriitor etc., organizate într-o anumită ordine (de obicei alfabetică) și explicate în aceeași limbă sau traduse într-o limbă străină. Din fr. **dictionnaire**, lat. **dictionary**.

DICȚIONĂRAȘ, *dicționărașe*, s.n. Diminutiv al lui *dicționar*; (depr.) dicționar lipsit de valoare. - **Dicționar** + suf. -*aș*.

MINIDICȚIONAR, *minidicționare*, s.n. Dicționar cu inventar restrâns. - **Mini-** + **dicționar**.

DICȚIUNE, *dicțiuni*, s.f. Modul de a pronunța cuvintele, silabele și sunetele. ♦ (În teatru, cinematograf etc.) Artă de a pronunța corect și clar un text. [Var.: **dicție** s.f.] Din fr. **diction**, lat. **dictio**, -**onis**.

DIECEZĂ, *dieceze*, s.f. (Bis.) Eparhie. [Var.: **dieceză** s.f.] Din fr. **diocèse**, lat. **diocesis**.

DIEREZĂ, *diereze*, s.f. Disocierea în pronunțare a unui diftong în elementele lui componente. Din fr. **diérèse**, lat. **diaeresis**.

DIESEL s.n. (În sintagma) *Motor diesel* (și eliptic) = motor cu ardere internă la care combustibilul, pulverizat prin injectare în aerul din cilindru, se aprinde datorită temperaturii înalte a aerului comprimat. [Pr.: *dize*/] Din fr. **diesel**, germ. **Diesel**.

DIETĂ, *diete*, s.f. (În evul mediu și în unele state contemporane) Adunare legislativă; *p. ext.* adunare politică reprezentativă. Din fr. **diète**, lat. **dieta**.

DIFERENȚĂ, *diferențe*, s.f. **1.** Ceea ce deosebește o ființă de altă, un lucru de altul; lipsă de asemănare; deosebire; nepotrivire. ♦ *Diferență specifică* = trăsătură caracteristică a unei noțiuni, care o deosebește de celelalte noțiuni cuprinse în genul ei proxim. **2.** Rezultatul unei scăderi matematice. **3.** (Geogr.; în sintagma) *Diferență de nivel* = deosebire de altitudine între două puncte terestre. [Var.: (inv.) **diferință** s.f.] Din fr. **différence**, lat. **differentia**.

DIFERI, *difer*, vb. IV. Intranz. A fi deosebit (de altcineva sau de altceva); a se deosebi. Din fr. **différer**, lat. **differre**.

DIFERIT, -**Ă**, *diferiți*, -*te*, adj. **1.** (Urmează după substantivul pe care îl determină) Care diferă, care se deosebește (de cineva sau de ceva), care nu este asemănător (cu cineva sau cu ceva); deosebit. **2.** (La pl.; precedă substantivul pe care îl determină) Fel de fel de..., tot felul de..., variați, diverși, feluriti. V. **diferi**.

DIFICULTATE, *dificultăți*, s.f. Greutate de a face ceva; anevoință. ♦ Piedică, obstacol. ◇ Expr. *A face* (sau *a crea*) *dificultăți* = a pune (cuiva) piedici; a opune rezistență, a se împotrivi (într-o problemă). Din fr. **difflculté**, lat. **difflcultas**, -**atis**.

DIFORM, -**Ă**, *diformi*, -*e*, adj. (Despre ființe sau despre părți ale corpului lor) A cărui formă prezintă anomalii sau neregularități izbitoare, respingătoare; urât, pocit, slut. ♦ (Rare; despre materii) Inform. Din fr. **diforme**, lat. **diformis**.

DIFORMITATE, *diformități*, s.f. Faptul de a fi diform, caracterul a ceea ce este diform; ceea ce face ca cineva sau ceva să fie diform; urățenie, slujenie. Din fr. **diformité**, lat. **diformitas**, -**atis**.

DIFTONG, *diftongi*, s.m. Pronunțare în aceeași silabă a unei vocale cu o semivocală; grup de două sunete format dintr-o vocală și o semivocală care se pronunță în aceeași silabă. Din fr. **diphthongue**, lat. **diphthongus**.

DIFUZ, -**Ă**, *difuzi*, -*e*, adj. Răspândit în toate părțile sau în diverse părți; împrăștiat, risipit. ♦ Care este neclar, lipsit de organizare. *Stil difuz*. Din fr. **diffus**, lat. **diffusus**.

DIFUZIUNE, *difuțiuni*, s.f. **1.** Împrăștierea în toate direcțiile a razelor unui fascicul de lumină, a undelor de radio etc. care trec printr-un mediu translucid sau care se reflectă când întâlnesc o suprafață cu asperități. **2.** Pătrunderea moleculelor unui corp în masa altui corp cu care vin în contact. [Var.: **difuzie** s.f.] Din fr. **diffusion**, lat. **diffusio**, -**onis**.

DIGERA, *diger*, vb. I. Tranz. (Adesea fig.) A mistui alimentele. Din fr. **digérer**, lat. **digerere**.

DIGERARE s.f. Acțiunea de a *digera*; digestie. V. **digera**.

DIGESTIE, *digestii*, s.f. Proces fiziologic complex prin care alimentele introduse în organism sunt transformate treptat în substanțe asimilabile; mistuire, digera. Din fr. **digestion**, lat. **digestio**.

DIGRESIUNE, *digresiumi*, s.f. Abatere, îndepărtare de la subiectul tratat; excurs; parte a unei lucrări care conține o asemenea abatere. [Var.: (inv.) **digresie** s.f.] Din fr. **digression**, lat. **digressio**, -**onis**.

DILATA, *dilat*, vb. I. Refl. **1.** (Despre unele corpuri) A-și mări dimensiunile sub influența căldurii. ◇ Tranz. *Căldura dilată corpurile*. **2.** (Despre deschizături, organe sau părți ale unor organe etc.) A se mări, a se lărgi. ◇ Tranz. *Atropina dilată pupila*. Din fr. **dilater**, lat. **dilatare**.

DILATARE, *dilatări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *dilata* și rezultatul ei. V. **dilata**.

DILATAT, -**Ă**, *dilatați*, -*te*, adj. **1.** (Despre unele corpuri) Cu dimensiunile mărite sub influența căldurii. **2.** (Despre deschizături,

organe sau părți ale unor organe) Mărit, lărgit. V. **dilata**.

DILATATOR, -OARE, *dilatatori, -oare*, adj. Care dilată; dilatat. ◇ (Anat.) *Mușchi dilatatori* = mușchi care au funcția de a dilata deschiderile pe care se inserează. ♦ (Substantivat, n.) Instrument chirurgical care servește la dilatarea unei cavități, a unui orificiu etc. Din fr. **dilatateur**, lat. **dilatator, -oris**.

DILATAȚIE, *dilatații*, s.f. Creștere a dimensiunilor unui corp sub acțiunea căldurii; dilatare. ♦ *Coefficient de dilatație* = creșterea unității de lungime, de suprafață sau de volum a unui corp, raportată la 1 C de creștere a temperaturii. Din fr. **dilatation**, lat. **dilatatio**.

DILATORIU, -IE, *dilatorii*, adj. (Franțuzism) Care provoacă sau tinde să provoace o întârziere, o amânare, o târăgănare (a unei acțiuni, a unui proces etc.). Din fr. **dilatoire**, lat. **dilatorius**.

DILEMĂ, *dileme*, s.f. Raționament care pune două alternative dintre care trebuie aleasă una, deși ambele duc la aceeași concluzie. ♦ Încurcătură în care se află cineva când este obligat să aleagă între două alternative cu perspective (aproximativ) egale. Din fr. **dilemme**, lat. **dilemma**.

DILIGENT, -Ă, *diligenți, -te*, adj. (Livr.) Harnic, sârguincios, zelos. Din lat. **diligens, -ntis**, fr. **diligent**.

DILIGENȚĂ, *diligențe*, s.f. (Livr.) Sârguință, osteneală; zel, promptitudine. Din lat. **diligentia**, fr. **diligence**.

DILUVIU, *diluvii*, s.n. 1. Potopul amintit în Biblie; p. gener. potop. 2. (Geol.) Pleistocen. Din fr., lat. **diluvium**.

DIMENSIONAL, -Ă, *dimensionali, -e*, adj. Care arată dimensiunea, privitor la dimensiune. Din germ. **dimensional**, fr. **dimensionnel**.

PLURIDIMENSIONAL, -Ă, *pluridimensionali, -e*, adj. Cu multe dimensiuni. - **Pluri- + dimensional**.

PLURIDIMENSIONALITATE s.f. Însușirea a ceea ce este pluridimensional. -

Pluridimensional + suf. -itate.

DIMENSIUNE, *dimensiuni*, s.f. 1. Mărime (lungime, lățime sau înălțime) necesară la determinarea înținderii figurilor și a corpurilor (geometrice). ◇ Expr. (Fam.) *A patra dimensiune* = ceva imposibil, ceva neconceput încă de mintea omenească. ♦ Spec. Mărime fizică considerată din punctul de vedere al legăturii dintre unitatea sa de măsură și unitățile mărimilor fundamentale ale unui sistem de unități de măsură. 2. Mărime, măsură, proporție. Din fr. **dimension**, lat. **dimensio, -onis**.

TIPODIMENSIUNE, *tipodimensiuni*, s.f. Dimensiune standardizată. - **Tip + dimensiune**.

DIMINUA, diminuez, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni mai mic (din punct de vedere cantitativ, calitativ, intensiv etc.); a (se) micșora, a scădea. Din fr. **diminuer**, lat. **diminuere**.

DIMINUARE, diminuări, s.f. Acțiunea de a *diminua* și rezultatul ei; micșorare, scădere. V. **diminua**.

DINAR, dinari, s.m. 1. Monedă de aur sau de argint de origine arabă, care a circulat în trecut și în Europa. 2. Unitate monetară curentă în Iugoslavia, Algeria, Iordania etc. Din ngr. **dinarion**, fr. **dinar**.

DINATRON s.n. (Electron.) Efect care se manifestă prin micșorarea curentului anodic ca urmare a emisiei secundare la tetrode. Din engl., fr. **dynatron**.

DINOZAU, *dinozauri*, s.m. Reptilă fosilă urșă din ordinul dinozaurilor. Din fr. **dinosaure**, it. **dinosauro**.

DIOXID, dioxizi, s.m. (Chim.) Bioxid. Din fr. **dioxyde**, engl. **dioxide**.

DIPLODOC, diplodoci, s.m. Specie de reptilă dinozauriană fosilă, amfibie, erbivoră. Din fr., lat. **diplodocus**.

DIPLOMĂ, diplomă, s.f. 1. Act oficial care certifică pregătirea profesională a unei persoane, un anumit titlu etc. 2. Act eliberat unui participant la o expoziție sau la un concurs, prin care se recunoaște calitatea deosebită a lucrărilor expuse sau a rezultatelor obținute de acesta. 3. (În evul mediu) Act prin care se acorda cuiva un titlu de noblete, anumite privilegii etc. Din fr. **diplôme**, lat. **diploma**.

DIPLOMATIC, -Ă, *diplomatici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Disciplină auxiliară a istoriei care cercetează diplomele și documentele oficiale vechi și le stabilește autenticitatea. 2. Adj. (Rar) Care aparține diplomelor și documentelor oficiale vechi, privitor la aceste diplome și documente. Din fr. **diplomatique**, lat. **diplomaticus**.

DIPOL, dipoli, s.m. 1. Circuit electric sau rețea electrică prevăzută cu două borne de acces pentru conectarea la o rețea exterioară. 2. (În sintagma) *Dipol electric* = a) sistem de două sarcini electrice apropiate, egale și de semn contrar; b) antenă de telecomunicații formată din două conductoare dispuse și alimentate simetric. Din germ. **Dipol**, fr. **dipôle**.

DIRECT, -Ă, *directi, -te*, adj., s.f., adv. 1. Adj. Care duce la țintă, de-a dreptul, fără ocol; drept. ◇ *În linie directă* = din tată în fiu, în linie dreaptă de rudenie. 2. S.f. Lovitură dată de un boxer cu mâna întinsă drept înainte. 3. Adv. De-a dreptul, fără ocol. 4. Adj. Care se face, are loc fără intermediar sau fără ascunzișuri, fățiș; nemijlocit. ◇ *Vot direct* = vot exprimat prin participarea la urmă a fiecărui cetățean. *Impozit direct* = impozit asupra venitului sau proprietății, perceput pe baza unor roluri nominale. *Complement direct* = complement care determină un verb tranzitiv. *Vorbire directă sau stil direct* = procedeu sintactic și stilistic de redare fidelă a spuselor sau gândurilor cuiva. 5. Adv. Fără intermediar, în mod nemijlocit; fără ascunzișuri, fățiș. ◇ Expr. *A fi (sau a face) direct răspunzător (de ceva)* = a răspunde (sau a face să răspundă) personal și integral (de faptele sale). 6. Adv. (În sintagma) *Mărimi direct proporționale* = mărimi al căror raport este de asemenea natură încât creșterea sau scăderea uneia de un număr de ori provoacă creșterea sau scăderea celeilalte de același număr de ori. Din fr. **direct**, lat. **directus**.

DIRECTOR¹, -OARE, *directori, -oare*, adj., subst. 1. Adj. Care dirijează sau conduce ceva, care indică direcția. ♦ *Roți directoroase* = roțile din față ale unui vehicul, cu ajutorul cărora se stabilește direcția de mers. *Plan director* = hartă sau plan al unei regiuni la scara de 1/20000. *Linie directoroase* = linie fixă pe care alunecă altă linie care, prin mișcarea ei în spațiu, descrie o suprafață. ♦ Fig. Care indică linia de conduită, care îndrumează (activitatea). 2. S.f. Curbă pe care se sprijină generatoarele rectiliniei ale unei suprafețe riglate. 3. S.n. (Elt.) Element constructiv al unei antene, folosit pentru mărirea directivității. Din fr. *directeur*, lat. *director, -oris*.

DIRECTOR², -OARE, *directori, -oare*, s.m. și f. Persoană care conduce o întreprindere, o instituție, o publicație etc. sau un sector al acestora; funcție deținută de această persoană. Din fr. *directeur*, lat. *director, -oris*.

DIRECTORAS, *directorași*, s.m. (Depr.)

Diminutiv al lui *director²*. - **Director²** + suf. *-aș*.

DIRECȚIE, *direcții*, s.f. 1. Orientare în spațiu a unei ființe, a unui obiect, a unei acțiuni, a unui fenomen, a unei mișcări; sens în care se desfășoară ceva. ♦ Loc. adv. *În toate direcțiile* = peste tot, pretutindeni. 2. (Mat.) Proprietate comună a tuturor dreptelor paralele cu o dreaptă fixă dată. 3. 1. Acțiunea de a conduce, de a dirija (o instituție, o întreprindere etc.); conducere. 2. Post, funcție de director²; *p. ext.* durata acestei funcții. 3. Organ de conducere a unei întreprinderi, instituții, organizații etc. ♦ *Direcție de scenă* = regie. ♦ Subdiviziune în sistemul de organizare a unui minister, a unui organ central etc., care conduce o anumită ramură de activitate a instituției respective. 4. Biroul directorului². 3. Ansamblul organelor folosite pentru conducerea unui vehicul (automobil, tractor etc.). ♦ (Și în sintagma *bară de direcție*) Bară de oțel articulată la ambele capete de roțile unui vehicul și care servește la orientarea roților într-o anumită direcție. [Var.: *direcțiune* s.f.] Din fr. *direction*, lat. *directio, -onis*.

DISC, *discuri*, s.n. 1. Placă circulară și plată de o anumită greutate, pe care o aruncă atleții discoboli la distanță. ♦ Probă de atletism care se practică cu acest obiect. 2. Orice obiect de formă circulară și plată. ♦ *Plug cu disc* = plug cu tracțiune mecanică, având în loc de brăzdar și de cormană o parte tăietoare circulară și plată, care taie și răstoarnă brazda. (Fiz.) *Discul lui Newton* = placă circulară împărțită în șapte sectoare colorate, reproducând culorile spectrului solar și care, prin rotire rapidă, apare albă sau gri, demonstrând sinteza luminii albe. 3. Semnal mobil de formă circulară care indică unui tren reducerea vitezei. 4. Placă circulară care servește la înregistrarea și reproducerea vocii, a sunetelor etc. cu ajutorul unui aparat special. *Disc de frecvență* = disc¹ (4) cu înregistrări speciale, folosit la verificarea și măsurarea caracteristicilor de redare ale pick-up-urilor. ♦ Muzică înregistrată pe un disc¹ (4). 5. (În sintagmele) *Disc intervertebral* = cartilaj fibros și elastic așezat între două vertebre alăturate și servind

la solidarizarea lor. *Hernie de disc* = hernie a unui disc intervertebral. Din fr. *disque*, lat. *discus*.

DISCUI, *discuiesc*, vb. IV. Tranz. A lucra pământul (pentru mărunțirea bulgărilor, afănare, distrugerea buruienilor etc.) cu ajutorul discuitorului, al plugului cu disc etc. - **Disc** + suf. *-ui*.

DISCUIRE, *discui*, s.f. Acțiunea de a discui. V. **discui**.

DISCUIȚOR, *discuitoare*, s.n. Unealtă agricolă formată dintr-o grapă cu discuri¹, folosită la discuire. - **Discui** + suf. *-tor*.

POLIDISC, *polidiscuri*, s.n. Mașină agricolă prevăzută cu mai multe discuri metalice ascuțite, folosită în lucrările de dezmiriștire. - **Poli-** + **disc**.

DISCERNERE vb. tr. a judeca limpede, deosebind lucrurile, situațiile etc.; a raționa cu pătrundere și precizie. Din fr. *discerner*, lat. *discernere*.

DISCERNERE s.f. Acțiunea de a discerne. V. **discerne**.

DISCIPLINĂ, (2) *discipline*, s.f. 1. Totalitatea regulilor de comportare și de ordine obligatorii pentru membrii unei colectivități. ♦ Ordine; spirit de ordine, deprindere cu o ordine strictă. 2. Ramură a unei științe; *p. gener.* Știință. Din fr. *discipline*, lat. *disciplina*.

AUTODISCIPLINĂ, s.f. Disciplină liber consimțită. - **Auto-** + **disciplină**.

DISCO adj. invar. (Despre muzică) De factură modernă; după care se dansează în discotecă. Din engl., fr. *disco*.

DISCOBOL, *-Ă, discoboli, -e*, s.m. și f. Atlet aruncător de disc¹. Din fr. *discobole*, lat. *discobolus*.

DISCOGRAFIE, *discografii*, s.f. 1. Totalitatea discurilor¹ (4) înregistrate de un cântăreț, de o formație etc. 2. (Med.) Radiografie a unui disc intervertebral. Din fr. *discographie*, engl. *discography*.

DISCONTINUU, *-UĂ, discontinui, -ue*, adj. Care este lipsit de continuitate; intermitent. Din fr. *discontinuu*, lat. *discontinuus*.

DISCORDA, pers. 3 *discordează*, vb. I. 1. Intrans. A fi în discordanță, a nu concorda, a nu se potrivi. 2. Refl. (Despre instrumente muzicale cu coarde) A se dezacorda. Din fr. **discorder**, lat. **discordare**.

DISCORDARE, *discordări*, s.f. Acțiunea de a (se) discorda și rezultatul ei. V. **discorda**.

DISCORDAT, *-Ă, discordați, -te*, adj. 1. (Despre instrumente muzicale cu coarde) Dezacordat. ♦ (Despre arcuri) Care nu este întins sau încordat suficient. 2. Fig. (Rare; despre oameni) Indispus, posomorât. V. **discorda**.

DISCREȚIE s.f. 1. Calitatea de a păstra o taină încredințată. ♦ Expr. *A păstra discreția* = a nu răspândi o știre, a nu divulga un secret încredințat. ♦ Rezervă în atitudine, reținere în vorbe și în fapte. 2. Fig. Calitatea de a nu atrage atenția, de a nu șoca (prin aspect). 3. (Fam.; în loc. adv. și expr.) *La discreție* = cât poțeste, cât vrei, fără nici o restricție, din belșug. *A fi* (sau *a ajunge, a rămâne, a pune, a lăsa*) *la discreția cuiva* = a fi (sau a ajunge etc.) la

bunul plac, la dispoziția cuiva, supus puterii abuzive, capriciilor cuiva. [Var.: (inv.) **discrețiune** s.f.] Din fr. **discretiōn**, lat. **discretio**, -onis.

DISCRIMINA, *discriminez*, vb. I. Tranz. (Rar) A separa, a face deosebire, a face distincție, a distinge. Din lat., it. **discriminare**, fr. **discriminer**.

DISCRIMINARE, *discriminări*, s.f. Acțiunea de a *discrimina* și rezultatul ei. 1. Deosebire, distingere efectuată între mai multe elemente. 2. Politică prin care un stat sau o categorie de cetățeni ai unui stat sunt lipsiți de anumite drepturi pe baza unor considerente neîntemeiate. ♦ *Discriminare rasială* = segregatie. - După fr. **discrimination**, lat. **discriminatio**, -onis.

DISCRIMINATORIU, -IE, *discriminatorii*, adj. Care face sau creează o discriminare; discriminant. Din lat. **discriminator**, -oris, fr. **discriminatoire**.

DISCURS, *discursuri*, s.n. Expunere făcută în fața unei adunări; cuvântare. ♦ (Franțuzism inv.) Tratare în scris a unui subiect de natură științifică sau literară. Din fr. **discours**, lat. **discursus**.

DISCURSIV, -Ă, *discursivi*, -e, adj. 1. Care deduce prin raționament o idee din alta, care ajunge la o concluzie trecând prin mai multe etape sau operații preliminare. 2. (Despre memorie) Care se dispersează, se împrăștie. 3. Care nu se supune unei continuități riguroase. Din fr. **discursif**, lat. **discursivus**.

DISCURSIVITATE s.f. Caracterul discursiv (1) al unei idei, fraze, expuneri etc.: însușirea unei expuneri de a fi clară, explicită, de a se întemeia pe raționament. - **Discursiv** + suf. -itate.

DISECA, *diséc*, vb. I. Tranz. A efectua o disecție. ♦ Fig. A analiza ceva în mod minuțios pentru a scoate în evidență caracteristici sau aspecte ascunse, necunoscute. Din fr. **disséquer**, lat. **dissecare**.

DISECARE, *disecări*, s.f. Acțiunea de a *diseca* și rezultatul ei; disecție. V. **diseca**.

DISECTIE, *disecții*, s.f. Deschidere a unui organism, urmată de separarea și analizarea metodică a componentelor lui, prin mijloace chirurgicale; disecare. Din fr. **dissection**, lat. **dissectio**.

DISENSIUNE, *disensiuni*, s.f. Neînțelegere sau ceartă cauzată de nepotrivirea de interese, de păreri etc. Din fr. **dissension**, lat. **dissensio**, -onis.

DISERTAȚIE, *disertații*, s.f. Expunere în care se tratează o problemă în mod științific și amănunțit. ♦ Spec. (Ieșit din uz) Lucrare științifică susținută în public de autor, pentru dobândirea unui grad științific. [Var.: **dizertație** s.f.] Din fr. **dissertation**, lat. **dissertatio**. Cf. rus. disertația.

DISIDENT, -Ă, *disidenți*, -te, s.m. și f. Persoană care are păreri sau opinii deosebite față de colectivitatea, organizația etc. din care face parte. ♦ (Adjectival) *Grup disident*. [Var.: **dizident**, -ă s.m. și f.] Din fr. **dissident**, lat. **dissidens**, -ntis.

DISIDENȚĂ, *disidențe*, s.f. Atitudine, manifestare de disident. ♦ (Concr.) Grup de persoane cu opinii diferite de acelea ale majorității; sciziune formată

prin acțiunea unui astfel de grup. [Var.: **dizidență** s.f.] Din fr. **dissidence**, lat. **dissidentia**.

DISIMILITUDINE s.f. (Rar) Lipsă de asemănare; deosebire. Din fr. **dissimilitude**, lat. **dissimilitudo**.

DISIMULA, *disimulez*, vb. I. Tranz. A ascunde adevărata față a unui lucru, a unei situații etc. (dându-i o aparență înșelătoare); a camufla, a masca. Din fr. **dissimuler**, lat. **dissimulare**.

DISIMULARE, *disimulări*, s.f. Acțiunea de a *disimula* și rezultatul ei; camuflare. mascare. V. **disimula**.

DISIMULAT, -Ă, *disimulați*, -te, adj. Care ascunde (sub un aspect înșelător) adevărata înfățișare a lucrurilor, a situației etc. ♦ (Despre oameni și fiera lor) Închis, ascuns; fals, ipocrit. V. **disimula**.

NEDISIMULAT, -Ă, *nedisimulați*, -te, adj. Care nu este disimulat; lipsit de ipocrie. - **Ne-** + **disimulat**.

DISJUNCTIV, -Ă, *disjunctivi*, -e, adj. Care separă, care deosebește, care exclude; disjunct. ♦ *Propoziție disjunctivă* = propoziție coordonată care se află într-un raport de excludere cu coordonata ei. *Conjunție disjunctivă* = conjuncție care leagă propoziții sau părți de propoziție disjunctive. *Judecată disjunctivă* = judecată care enunță incompatibilitatea între diverse predicate ce pot fi atribuite unuia și aceluiași subiect. Din fr. **disjonctif**, lat. **disjunctivus**.

DISLOCA, *disloc*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) mișca din locul unde se afla, a (se) deplasa, a (se) desprinde (din întregul din care face parte). ♦ Refl. (Despre straturi geologice) A-și modifica poziția inițială (orizontală). ♦ Tranz. și refl. (Med.) A (se) deplasa (un os sau un membru) din articulații. ♦ Tranz. A deplasa trupele dintr-un loc în altul, a le schimba dintr-o garnizoană în alta. ♦ Tranz. A separa doi termeni ai unui grup sintactic prin introducerea între ei a unui cuvânt sau a mai multor cuvinte. Din fr. **disloquer**, lat. **dislocare**.

DISLOCARE, *dislocări*, s.f. Acțiunea de a (se) *disloca* și rezultatul ei; dislocație. V. **disloca**.

DISLOCAT, -Ă, *dislocați*, -te, adj. Care a fost mișcat, deplasat, desprins din locul în care se afla. V. **disloca**.

DISOCIA, *disocieș*, vb. I. Tranz. 1. (Chim.) A scinda în mod reversibil o moleculă în molecule mai simple sau în ioni; a descompune temporar și reversibil o combinație. ♦ Refl. *Atomii se disociază*. 2. A despărți, a separa, a delimita între ele noțiuni, probleme, idei care formează de obicei un ansamblu unic. Din fr. **dissocier**, lat. **dissociare**.

DISOCIATIV, -Ă, *disociativi*, -e, adj. Care disociază. - **Disocia**(t) + suf. -iv.

DISOCIERE, *disocieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *disocia* și rezultatul ei; disociație. V. **disocia**.

DISOCIAȚIE, *disociații*, s.f. Disociere. ♦ Rezultatul unei disocieri. Din fr. **dissociation**, lat. **dissociatio**.

DISOLUT, -Ă, *disoluți*, -te, adj. (Livr.) Corupt, decăzut. Din fr. **dissolu**, lat. **dissolutus**.

DISONANȚĂ, *disonanțe*, s.f. (Muz.) Lipsă de consonanță, de armonie între sunete; asociere de

sunete de înălțimi diferite. ♦ Asociere nearmonioasă de silabe sau de cuvinte; cacofonie. ♦ P. gener. Lipsă de armonie. Din fr. **dissonance**, lat. **dissonantia**.

DISPARAT, -Ă, *disparați, -te*, adj. Lipsit de legătură, de armonie, de simetrie. Din fr. **disparate**, lat. **disparatus**.

DISPECER, *dispeceri*, s.m. Tehnician sau sistem automat care urmărește, coordonează și reglementează operativ mersul producției dintr-o întreprindere, care supraveghează mișcarea trenurilor pe o anumită porțiune a liniei etc. Din engl., fr. **dispatcher**.

DISPECERAT, *dispecerate*, s.n. Serviciu în care își desfășoară activitatea dispecerul. Din **dispecer**.

DISPENSA, *dispenséz*, vb. I. 1. Refl. A se lipsi de ceva sau de ceva; a renunța la... 2. Tranz. A scuti pe cineva de o obligație, de o îndatorire etc. Din fr. **dispenser**, lat. **dispensare**.

DISPENSARE, *dispensări*, s.f. Acțiunea de a (se) **dispensa**. V. **dispensa**.

DISPENSATOR, -OARE, *dispensatori, -oare*, adj. (Rar) Care distribuie, care dă fiecăruia partea sa. Din fr. **dispensateur**, lat. **dispensator, -oris**.

DISPEPSIE, *dispepsii*, s.f. Tulburare a procesului de digestie (manifestată prin dureri, balonări etc.). Din fr. **dyspepsie**, lat. **dyspepsia**.

DIPSERSIE, *dipersii*, s.f. 1. Împrăștiere, răspândire, risipire. ♦ Spec. (Chim.) Stare de împrăștiere, într-un mediu oarecare, a unei substanțe aflate în particule foarte mici. ♦ Spec. (Fiz.) Separare a unei radiații sau a unei unde sonore în urma refracției, difracției etc. 2. (Mat.) Repartizare a unei mulțimi de valori în jurul unei anumite valori tipice. [Var. **dispersiune** s.f.] Din fr. **dispersion**, lat. **dispersio, -onis**.

TERMODISPERSIE s.f. (Biol.) Termoliză. - **Termo-** + **dispersie**.

DISPNEE s.f. Greutate în respirație datorită mai ales unor boli cardiace sau respiratorii; năduf. Din fr. **dyspnée**, lat. **dyspnoea**.

DISPONIBIL, -Ă, *disponibili, -e*, adj., s.n. 1. Adj. De care se poate dispune, care nu are (momentan) o destinație precisă, care stă la dispoziție pentru a fi utilizat. ♦ (Despre oameni) Care nu este ocupat; liber; care a fost scos (temporar) dintr-o slujbă (putând fi rechemat la nevoie). 2. S.n. Bani sau alte bunuri de care o instituție, o întreprindere, o persoană etc. poate dispune, la un moment dat, fără a afecta restul cheltuielilor sau nevoilor. Din fr. **disponible**, lat. **disponibilis**.

DISPOZIȚIE, *dispoziții*, s.f. 1. Prevedere obligatorie cuprinsă într-o lege sau într-un regulament; măsură sau hotărâre luată de un organ ierarhic superior și obligatorie pentru organul în subordine. ♦ Loc. adv. *La dispoziție* = la îndemână. ♦ Expr. *A fi (sau a sta, a se afla etc.) la dispoziția cuiva* = a fi gata să satisfacă dorințele, ordinele cuiva. 2. Așezare a unor elemente într-un anumit loc, într-un anumit fel, într-o anumită ordine; alcătuire, construcție după un anumit plan. 3. Stare sufletească

(bună sau rea); p. ext. dorință (momentană) de a face un anumit lucru. [Var.: **dispozițiune** s.f.] Din fr. **disposition**, lat. **dispositio, -onis**.

DISPUNE, *dispun*, vb. III. 1. Tranz. A hotărî, a decide; a ordona. 2. Intrans. A avea la dispoziție, a avea posibilitatea de a utiliza ceva sau pe cineva după propria dorință. 3. Intrans. A ieși învingător într-o competiție sportivă, într-un meci; a învinge. 4. Tranz. A așeza într-o anumită ordine; a aranja. 5. Refl. A căpăta o bună dispoziție, a deveni vesel; a se înveseli. Din fr. **disposer**, lat. **disponere** (după **pune**).

DISPUNERE, *dispuneri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) **dispune** și rezultatul ei. V. **dispune**.

DISPUȘ, -Ă, *dispuși, -se*, adj. Aflat într-o situație sau într-o stare sufletească potrivită pentru a face un lucru; înclinat să... gata să... Expr. *A fi (bine) dispus* = a) a avea bună dispoziție, a fi vesel, mulțumit; b) a fi ușor amețit de băutură. *A fi rău (sau prost) dispus* = a fi într-o stare sufletească rea. V. **dispune**.

NEDISPUS, -Ă, *nedispuși, -se*, adj. Care nu este bine dispus, care este supărat, mâhnit. - **Ne-** + **dispus**.

DISPUTA, *disput*, vb. I. 1. Tranz. (Despre persoane, grupări sau colectivități; construit cu dativul pronumelui) A lupta pentru dobândirea unui lucru, pentru întâietate, a fi în concurență, în rivalitate pentru...; a rivaliza. 2. Refl. (Despre întreceri, competiții sportive) A avea loc; a se desfășura. Din fr. **disputer**, lat. **disputare**.

DISPUTARE, *disputări*, s.f. Faptul de a (se) **disputa** (2). V. **disputa**.

DISPUTAT, -Ă, *disputați, -te*, adj. Care dă naștere la discuții vii, controversate. *Problemă disputată*. ♦ (Despre întreceri, competiții) Care dă naștere la o luptă vie pentru obținerea victoriei. V. **disputa**.

DISTANȚĂ, *distanțe*, s.f. 1. Interval care desparte două puncte în spațiu; depărtare. ♦ Loc. adv. *La distanță* = la o oarecare depărtare. *De la distanță* = de la un punct depărtat. *Din distanță în distanță* = din loc în loc, la anumite intervale (egale). ♦ Interval de timp care desparte două momente, două evenimente. 2. Fig. (Rar) Deosebire, diferență. *Distanța de la roșu la roz*. Din fr. **distance**, lat. **distancia**.

DISTANȚIER, *distanțiere*, s.n. 1. Piesă care are funcțiunea de a menține distanța reglementară dintre două piese, două elemente etc. 2. Instrument care servește la măsurarea distanțelor mici dintre nave. - **Distanță** + suf. **-ier**.

DISTIH, *distihuri*, s.n. Grup de două versuri cu structură metrică de obicei deosebită și care împreună alcătuiesc o strofă cu sens de sine stătător. Din fr. **distique**, lat. **distichon**.

DISTILA, *distilez*, vb. I. Tranz. A trece un lichid în stare de vapori prin fierbere și a condensa vaporii astfel obținuți (pentru a separa un component lichid). Din fr. **distiller**, lat. **distillare**.

DISTILARE, *distilări*, s.f. Acțiunea de a **distila**. V. **distila**.

DISTILAT, -Ă, *distilați*, -te, adj. Care a fost supus distilării; obținut prin distilare. ♦ (Substantivat, n.) Produs obținut prin distilare. V. **distila**.

DISTINCT, -Ă, *distinți*, -te, adj. 1. Care se deosebește prin anumite trăsături proprii de alte lucruri de același fel sau asemănătoare; deosebit, diferit. 2. (Adesea adverbial) Clar, evident, lămurit, deslușit. Din fr. **distinct**, lat. **distinctus**.

DISTINCȚIE, *distinție*, s.f. 1. Deosebire, diferență. *A face distincție. Fără distincție.* 2. Finețe, eleganță în înfățișare și comportări. 3. Decorație sau titlu care se acordă unei persoane pentru merite deosebite. [Var.: **distincțiune** s.f.] Din fr. **distinction**, lat. **distinctio**, -onis.

DISTINGE, *disting*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (se) deosebi de altceva sau de altceva prin trăsături specifice. 2. Refl. A se remarca, a ieși în evidență prin meritele, rezultatele, realizările sale. ♦ Tranz. A acorda cuiva o distincție, un premiu pentru meritele sale. 3. Tranz. A vedea limpede, lămurit; a observa. Din fr. **distinguer**, lat. **distinguere**.

DISTINGERE, *distingeri*, s.f. (Rar) Faptul de a (se) *distinge*. V. **distinge**.

DISTINS, -Ă, *distinși*, -se, adj. 1. Care se remarcă prin însușirile sale, care iese din comun; deosebit, remarcabil; (despre oameni) ilustru, eminent. 2. (Despre oameni și manifestările lor) Plin de distincție (2). ♦ (În formule de adresare) *Distinsă doamnă!* ♦ (În formule de încheiere sau, rar, de introducere a scrisorilor) *Primiți, vă rog, distinsă salutare.* V. **distinge**.

DISTORSIUNE, *distorsiuni*, s.f. 1. Abatere (supărătoare) a unei oscilații, a unei imagini etc. de la forma inițială. 2. Răsucire, torsiune convulsivă a unor părți ale corpului. Din fr. **distorsion**, lat. **distorsio**, -onis.

DISTORSIONA, *distorsionez*, vb. I. Intrans. (Despre aparate) A produce distorsiune (1). De la **distorsiune**.

DISTORSIONARE, *distorsionări*, s.f. Acțiunea de a *distorsiona*. V. **distorsiona**.

DISTORSIONAT, -Ă, *distorsionați*, -te, adj. Care prezintă distorsiuni. Din **distorsiune**.

DISTRACȚIE, *distracții*, s.f. 1. Ceea ce distrează, ceea ce produce destindere sufletească; amuzament, petrecere; agrement. 2. Lipsă de atenție, de concentrare. Din fr. **distracción**, lat. **distractio**.

DISTRACTIV, -Ă, *distractivi*, -e, adj. Care distrează (1); plăcut, amuzant. Din **distracție** (după *atracție* - *atractiv*).

DISTRIBUI, *distribui*, vb. IV. Tranz. A împărți ceva în mai multe locuri sau la mai multe persoane, dând fiecăreia una sau mai multe părți; a repartiza. Din fr. **distribuer**, lat. **distribuere**.

DISTRIBUIRE, *distribui*, s.f. Faptul de a *distribui*; împărțire, repartizare. V. **distribui**.

DISTRIBUIT, -Ă, *distribuiți*, -te, adj. Împărțit, repartizat. V. **distribui**.

DISTRIBUITOR, -OARE, *distribuitori*, -oare, subst. I. S.m. și f. Persoană care distribuie ceva,

calificată să distribuie ceva. 2. S.n. Aparat, piesă, dispozitiv sau mașină care asigură distribuirea rațională a unui material, a combustibilului etc. - **Distribui** + suf. -*tor*. Cf. fr. distributeur.

NEDISTRIBUIT, -Ă, *nedistribuiți*, -te, adj. Care nu este distribuit. - **Ne** + **distribui**.

DISTRIBUI, *distribui*, vb. IV. Tranz. A împărți, a repartiza din nou. - **Re** + **distribui**. Cf. fr. redistribuer.

REDISTRIBUIRE, *redistribui*, s.f. Acțiunea de a *redistribui* și rezultatul ei. V. **redistribui**.

DISTRIBUTIV, -Ă, *distributivi*, -e, adj. 1. (În sintagmele) *Numeral distributiv* = numeral care arată repartizarea obiectelor în grupuri exprimate numeric. *Atenție distributivă* = atenție care poate fi îndreptată în mai multe direcții în același timp; atenție dispersată. 2. Caracterizat prin distributivitate. Din fr. **distributif**, lat. **distributivus**.

DISTRIBUȚIE, *distribuiți*, s.f. 1. Distribuie, repartizare; mod de distribuie, de repartizare. ♦ Spec. Repartizarea rolurilor dintr-o piesă, dintr-o operă etc. la actori, la cântăreți; *p. ext.* ansamblul actorilor, cântăreților care joacă într-o piesă, într-o operă etc. ♦ (Lingv.) Proprietate a unui element de a apărea sau nu în diferite contexte; totalitate a vecinătăților unui element. 2. Ansamblul organelor unei mașini care comandă automat efectuarea diferitelor faze de funcționare a mașinii. Din fr. **distribution**, lat. **distributio**.

DISTRICT, *districte*, s.n. Unitate administrativ-teritorială din unele țări, care cuprinde fie capitala țării și împrejurimile ei, fie un teritoriu care are o populație cu compoziție națională omogenă. Din fr. **district**, lat. **districtus**.

DISTRICTUAL, -Ă, *districtuali*, -e, adj. Care aparține districtului, privitor la district. - **District** + suf. -*ual* (după *an* - *anual*, *spirit* - *spiritual* etc.).

DITIRAMB, *ditirambi*, s.m. 1. (La vechii greci și la romani) Poem liric în onoarea lui Bachus; *p. ext.* poem liric caracterizat prin inspirație entuziastă. 2. Fig. Elogiu exagerat, în termeni bombastici, adus cuiva. Din fr. **dithyrambe**, lat. **dithyrambus**.

DITIRAMBIC, -Ă, *ditirambici*, -ce, adj. 1. Care aparține ditirambilor (1), privitor la ditirambi. 2. Fig. (Despre stil, vorbire, cuvinte etc.) Plin de elogi exagerate; emfatic, retoric. Din fr. **dithyrambique**, lat. **dithyrambicus**.

DIURETIC, -Ă, *diuretici*, -ce, adj., s.n. (Medicament, ceai etc.) care produce sau mărește diureza. Din fr. **diurétique**, lat. **diureticus**.

DIUREZĂ, *diureze*, s.f. Producere și eliminare a urinei; creșterea cantității de urină. Din fr. **diurèse**, lat. **diuresis**.

DIURN, -Ă, *diurni*, -e, adj. De zi, din timpul zilei; care are loc în timpul zilei; care durează o zi. ♦ *Mișcare* (sau *rotație*) *diurnă* = mișcare aparentă de rotație a sferei cerești (împreună cu aștrii care par fixați pe ea) în jurul axei polilor, care durează o zi siderală. Din fr. **diurne**, lat. **diurnus**.

SEMIDIURN, -Ă, semidiurni, -e, adj. (Despre fenomene) Care durează (aproximativ) 12 ore. - **Semi- + diurn** (după engl. semi-diurnal).

DIVAGA, *divaghez*, vb. I. Intrans. A se abate de la subiectul în discuție; *p. ext.* a vorbi aiurea, a bate câmpii. Din fr. **divaguer**, lat. **divagari**.

DIVAGARE, *divagări*, s.f. Faptul de a *divaga*; divagație; digresiune. V. **divaga**.

DIVĂ, *dive*, s.f. (Adesea glumeț sau ir.) Artistă foarte admirată de public. Din it., fr. **diva**.

DIVERGE, pers. 3 *diverge*, vb. III. Intrans. (Despre linii geometrice, razele unui fascicul etc.) A se îndepărta, a se răsfira dintr-un punct comun în direcții diferite. Din fr. **diverger**, lat. **divergere**.

DIVERGENT, -Ă, *divergenți*, -te, adj. 1. (Despre linii geometrice, raze luminoase dintr-un fascicul etc.) Care se depărtează dintr-un punct comun în direcții diferite; (despre fascicule de raze luminoase) a cărei secțiune crește pe măsura depărtării de un punct de referință; (despre sisteme optice) care produce un fascicul de raze de lumină ce se depărtează unele de altele. ♦ (Mat.; despre șiruri de numere) Care nu are o limită finită, care tinde spre infinit. 2. Fig. (Despre păreri, concepții, atitudini) Care se deosebesc, se contrazic între ele; care urmăresc scopuri diferite. Din fr. **divergent**, lat. **divergens**, -ntis.

DIVERGENȚĂ, *divergențe*, s.f. 1. Deosebire, dezacord de păreri, de concepții, de atitudini; *p. ext.* neînțelegere. ♦ Expr. *A face (sau a fi în) divergență* = (despre o parte a unui complet de judecată) a-și exprima sau a avea păreri deosebite de ale majorității asupra unei pricini judecate. 2. Proprietatea unor linii geometrice, unor raze și fascicule luminoase, unor sisteme optice etc. de a fi divergente. ♦ (Mat.) Mărimă a unui câmp vectorial egală cu suma derivatelor parțiale ale componentelor vectorului într-un punct dat. Din fr. **divergence**, lat. **divergentia**.

DIVERS, -Ă, *diverși*, -se, adj. 1. Care prezintă aspecte, trăsături variate, diferite; diferit, variat, felurit. ♦ *Fapt divers* = a) întâmplare banală, de toate zilele; b) rubrică de ziar care prezintă succint întâmplările și evenimentele petrecute în cursul zilei. ♦ (Substantivat, f. pl.) Probleme mărunte și auxiliare care se discută într-o adunare. 2. (La pl., precedând substantivul) Tot felul de..., diferiți. Din fr. **divers**, lat. **diversus**.

DIVERSIFICA, *diversific*, vb. I. Tranz. A face ca un lucru, un proces, o acțiune etc. să prezinte aspecte (mai) numeroase și (mai) variate. Din fr. **diversifier**, lat. **diversificare**.

DIVERSIFICARE, *diversificări*, s.f. Faptul de a *diversifica*. V. **diversifica**.

DIVERSITATE s.f. Caracterul sau însușirea a ceea ce este divers; varietate, felurime. Din fr. **diversité**, lat. **diversitas**, -atis.

DIVERSIUNE, *diversiuni*, s.f. 1. Încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate (prin crearea unor false probleme) intențiile, gândurile, acțiunile sau planurile cuiva. ♦ Spec. Acțiune de luptă astfel

dușă încât să-l inducă în eroare pe inamic asupra intențiilor reale de luptă. 2. Acțiune politică întreprinsă cu scopul de a distra atenția de la problemele reale ale vieții publice. Din fr. **diversion**, lat. **diversio**, -onis.

DIVIDEND, *dividende*, s.n. Parte din profitul unei societăți pe acțiuni care revine fiecărui acționar în raport cu acțiunile pe care le posedă. Din fr. **dividende**, lat. **dividendus**.

DIVIN, -Ă, *divini*, -e adj. 1. Considerat că provine de la Dumnezeu sau de zei, în felul lui Dumnezeu sau al zeilor; dumnezeiesc, cereșc. ♦ Făcut de oameni în slujba sau pentru preamărirea lui Dumnezeu; bisericesc, religios. 2. Fig. Înzestrat cu însușiri cu totul excepționale; minunat. *Voce divină*. Din fr. **divin**, lat. **divinus**.

DIVINAȚIE, *divinații*, s.f. (Livr.) Dar, putere a unor persoane de a desluși și lucruri ascunse, neștiute și mai ales viitorul. [Var.: (inv.) **devinație** s.f.] Din fr. **divination**, lat. **divinatio**, -onis.

DIVIZIBIL, -Ă, *divizibili*, -e, adj. Care se poate diviza. ♦ Spec. (Despre numere întregi, polinoame etc.) Care se împarte exact (fără rest) cu alt număr, polinom etc. Din fr. **divisible**, lat. **divisibilis**.

NEDIVIZIBIL, -Ă, *nedivizibili*, -e, adj. Care nu este divizibil, care nu poate fi divizat, împărțit; indivizibil. - **Ne- + divizibil**.

DIVIZION, *divizioane*, s.n. Subunitate de artilerie sau de cavalerie care corespunde unui batalion. Din rus. **divizion**, fr. **division**.

DIVIZIUNE, *diviziuni*, s.f. 1. Împărțire, fragmentare, separare; (concr.) fragment sau unitate care se obține printr-o împărțire. ♦ *Diviziunea muncii* = împărțire, în cadrul unei întreprinderi, a procesului de creare a unui produs în mai multe operații parțiale, fiecare operație fiind efectuată de un muncitor sau de un grup de muncitori anume specializați. *Diviziunea socială a muncii* = împărțire a producției sociale pe ramuri de producție de sine stătătoare (industrie, agricultură etc.), având drept rezultat specializarea unor grupuri de producători în anumite ramuri. ♦ Spec. Operație logică de împărțire a genului în specii. 2. Linioară care indică o anumită valoare pe scara sau pe cadranul unui instrument de măsură; valoare care corespunde acestei linioare. Din fr. **division**, lat. **divisio**, -onis.

DIVIZOR, *divizori*, s.m. Număr întreg prin care se împarte exact alt număr întreg. ♦ *Divizor comun* v. *comun*. ♦ Împărțitor. Din fr. **diviseur**, lat. **divisor**.

DIVORȚ, *divorțuri*, s.n. 1. Desfacere pe cale legală a unei căsătorii. ♦ Loc. vb. *A da divorț* = a intenta acțiune de divorț; a divorța. 2. Fig. Nepotrivire, dezacord între două lucruri, acțiuni, idei etc. Din fr. **divorce**, lat. **divortium**.

DIVULGA, *divulg*, vb. I. Tranz. A face ca o taină să fie cunoscută de cineva sau de multă lume; a da în vileag, a da pe față. ♦ Spec. A transmite secrete de stat unei persoane neîndreptățite să le cunoască. Din fr. **divulguer**, lat. **divulgare**.

DIVULGARE, *divulgări*, s.f. Faptul de a *divulga*. V. **divulga**.

DIVULGATOR, -OARE, *divulgatori, -oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care divulgă. Din fr. **divulgateur**, lat. **divulgator, -oris**.

DIXIE s.n. (Muz.) Dixieland. Din fr. **dixie**, engl. **dixie**.

DIZENTERIC, -Ă, *dizenterici, -ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. De dizenterie, privitor la dizenterie. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care este bolnavă de dizenterie. Din fr. **dysentérique**, lat. **dysentericus**.

DIZENTERIE, *dizenterii*, s.f. Boală infecțioasă contagioasă care se manifestă prin ulcerări intestinale, dureri abdominale violente și diaree cu sânge. Din fr. **dysenterie**, lat. **dysenteria**.

DOC, *docuri*, s.n. Bazin portuar (împreună cu construcțiile și instalațiile aferente), în care vapoarele sunt încărcate, descărcate sau reparate; ansamblu de construcții, de instalații, de servicii tehnice și administrative care servesc un port; magazie într-un port, în care se depozitează cerealele și alte mărfuri. ♦ *Doc plutitor* = instalație plutitoare servind la repararea navelor. Din fr., engl. **dock**.

DOCAR, *docare*, s.n. Trăsurică ușoară cu două sau cu patru roți. Din engl., fr. **dog-cart**.

DOCHER, *docheri*, s.m. Muncitor care lucrează în docuri, la încărcatul și descărcatul vapoarelor. Din fr., engl. **docker**.

DOCILITATE s.f. Însușirea de a fi docil; supunere. Din fr. **docilité**, lat. **docilitas, -atis**.

DOCT, -Ă, docti, -te, adj. (Adesea ir.) Învățat, erudit, savant. Din fr. **docte**, lat. **doctus**.

SEMIDOC, -Ă, *semidocti, -te*, adj., s.m. și f. (Om) care are cunoștințe puține și superficiale (dar se crede cult); (om) puțin instruit. - **Semi-** + **doct**.

SEMIDOCISM s.n. Stare de semidoc; p. ext. cultură superficială. - **Semidoc** + suf. **-ism**.

DOCTOR, doctori, s.m. **1.** Persoană cu studii superioare care se ocupă cu vindecarea, tratarea sau prevenirea bolilor umane și animale; medic. **2.** Titlu științific înalt acordat de o instituție academică sau de învățământ superior; persoană care are acest titlu. **3.** (Fam.) Persoană foarte pricepută într-un domeniu. **4.** (Bot., reg.; în forma *doftor*) Arbust mediteranean și tropical din care se extrage saburul (*Aloë vera*). [Var.: **(1, pop.) doftor** s.m.] Din lat. **doctor**, fr. **docteur**. Cf. germ. Doktor.

DOCTORAȘ, *doctorași*, s.m. Diminutiv al lui *doctor* (**1**); medic tânăr; (peior.) medic lipsit de valoare. [Var.: (pop.) **doftoraș** s.m.] - **Doctor** + suf. **-aș**.

DOCTOREASĂ, *doctorese*, s.f. (Pop. și fam.) Soție de doctor (**1**); femeie care practică medicina; doctoriță. ♦ Femeie care vindecă bolile cu mijloace empirice. [Var.: **doftoreasă** s.f.] - **Doctor** + suf. **-easă**. Cf. fr. *doctoresse*.

DOCTORIE, *doctorii*, s.f. Preparat, substanță care se folosește pentru vindecarea, ameliorarea sau prevenirea unei boli; medicament, leac. [Var.: (pop.) **doftorie** s.f.] - **Doctor** + suf. **-ie**.

DOCTORIȚĂ, *doctorițe*, s.f. Femeie medic. [Var.: (pop.) **doftoriță** s.f.] - **Doctor** + suf. **-iță**.

DOFTORI, *doftoresc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Tranz. A îngriji un bolnav (cu mijloace empirice); a doftorici. **2.** Refl. (Despre bolnavi) A se trata; a se vindeca (în urma unui tratament). Din **doftor**. **DOFTORICESC, -EASCĂ**, *doftoricești*, adj. (Pop.) De doctor; medical. [Var.: (fam.) **doftoricesc, -ească** adj.] - **Doftor** + suf. **-icesc**.

DOFTORICI, *doftoricesc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Tranz. A îngriji un bolnav (folosind mijloace empirice); a doftori. **2.** Refl. (Despre bolnavi) A se trata; a se vindeca (în urma unui tratament). [Var.: (fam.) **doftorici** vb. IV] Din **doftor**.

DOFTOROAIE, *doftoroaie*, s.f. (Pop.) **1.** Femeie (bătrână) care vindecă bolile cu mijloace empirice. **2.** Soție de doctor (**1**); femeie care practică medicina. - **Doftor** + suf. **-oaie**.

DOCTRINĂ, *doctrine*, s.f. Totalitatea principiilor unui sistem politic, științific, religios etc. Din fr. **doctrine**, lat. **doctrina**.

DOCUMENT, *documente*, s.n. **1.** Act prin care se adevărește, se constată sau se preconizează un fapt, se conferă un drept, se recunoaște o obligație. **2.** Text scris sau tipărit, inscripție sau altă mărturie servind la cunoașterea unui fapt real actual sau din trecut. Din fr. **document**, lat. **documentum**.

DODECASILAB, *dodecasilabe*, s.n., adj. (Vers) care are douăsprezece silabe. Din fr. **dodécasyllabe**, lat. **duodecasyllabus**.

DOG, dogi, s.m. Câine de talie mare, masiv, cu botul lat și turtit. Din fr. **dogue**, engl. **dog**.

DOGMATIC, -Ă, *dogmatici, -ce*, adj., subst. **1.** Adj. Care ține de dogme, privitor la dogme; care se sprijină pe dogme. **2.** S.f. Parte a teologiei care cuprinde expunerea sistematică a dogmelor unei religii; tratat asupra dogmelor religioase. **3.** S.m. și f. Persoană care susține și aplică dogmatismul; dogmatist. Din fr. **dogmatique**, lat. **dogmaticus**.

DOGMATICIAN, *dogmaticieni*, s.m. Specialist în dogmatică. - De la **dogmatică**, cf. engl. dogmatician.

ANTIDOGMATIC, -Ă, *antidogmatici, -ce*, adj. Care respinge dogmatismul. - **Anti-** + **dogmatic** (după fr. *antidogmatique*).

DOGMĂ, *dogme*, s.f. **1.** Învățătură, teză etc. fundamentală a unei religii, obligatorie pentru adepții ei, care nu poate fi supusă criticii și nu admite obiecții. **2.** Teză, doctrină politică, științifică etc. considerată imuabilă și impusă ca adevăr incontestabil. Din fr. **dogme**, lat. **dogma**.

DOL, doluri, s.n. (Jur.) Acțiune făcută cu recredință, cu viclenie, pentru a determina pe cineva să încheie un contract nefavorabil sau să admită o clauză defavorabilă într-un contract. Din fr. **dol**, lat. **dolus**.

DOLMAN, *dolmane*, s.n. Haină ofițerească scurtă, îmblănită și împodobită cu brandenburguri. ♦ Haină bărbătească groasă, căptușită cu blană. Din fr. **dolman**, germ. **Dolman**.

DOMESTIC, -Ă, *domestici, -ce*, adj. **1.** (Despre animale) Care trăiește pe lângă casă, fiind folosit în anumite scopuri. **2.** Care este legat de casă, de

gospodărie, de familie, specific vieții gospodărești; *p. ext.* intim, privat. Din fr. **domestique**, lat. **domesticus**.

DOMESTICI, *domesticesc*, vb. IV. Tranz. A obişnui un animal sălbatic să trăiască alături de oameni (spre a le aduce anumite foloase); a îmblânzi. ♦ Refl. *Cerbul s-a domesticit*. ♦ Tranz. și refl. Fig. A face să devină sau a deveni mai potolit, mai sociabil. Din **domestic**.

DOMESTICIRE, *domesticiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *domestici* și rezultatul ei; îmblânzire. V. **domestici**.

DOMESTICIT, -Ă, *domesticiti*, -te, adj. Îmblânzit. V. **domestici**.

DOMICILIU, *domicilii*, s.n. Casa sau locul unde locuiește cineva în mod statornic; locuință. Din lat. **domicilium**, fr. **domicile**.

DOMINA, *domin*, vb. I. **1.** Tranz. (Despre oameni, idei, concepții etc.) A ține pe cineva sau ceva sub influența sau stăpânirea sa; a stăpâni. ♦ Refl. A reuși să nu-și dea pe față sentimentele, gândurile etc. a se reține, a se stăpâni. **2.** Tranz. și intrans. A întrece (cu mult) prin înălțime lucrurile sau ființele înconjurătoare, a se înălța deasupra tuturor. **3.** Intrans. și tranz. A se impune prin număr sau prin intensitate; a predomina, a prevala. ♦ Tranz. A se dovedi net superior adversarului (într-o competiție sportivă). Din fr. **dominer**, lat. **dominari**.

DOMINARE, *dominări*, s.f. Acțiunea de a (se) *domina*. V. **domina**.

DOMINATOR, -OARE, *dominatori*, -oare, adj. (Rar) Dominant; căruia îi place să domine, să se impună. Din fr. **dominateur**, lat. **dominator**.

DOMINAȚIE, *dominații*, s.f. Faptul de a domina, de a-și exercita influența sau stăpânirea; putere, stăpânire, influență exercitată asupra cuiva sau a ceva. Din fr. **domination**, lat. **dominatio**.

DONATAR, -Ă, *donatari*, -e, s.m. și f. Persoană căreia i se face o donație. Din fr. **donataire**, lat. **donatarius**.

DONATOR, -OARE, *donatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care face o donație. ♦ *Donator de sânge* = persoană care oferă o cantitate din sângele propriu pentru transfuzii și perfuzii. Din fr. **donateur**, lat. **donator**, -oris.

DONAȚIE, *donatii*, s.f. Contract prin care una dintre părți transmite celeilalte proprietatea unui bun material fără să primească ceva în schimb; donare. ♦ (Concr.) Bun material transmis printr-un astfel de contract. [Var.: (inv.) **donățiune** s.f.] Din fr. **donation**, lat. **donatio**, -onis.

DONOR, *donori*, s.m. **1.** (Fiz.) Atom pentavalent care, introdus într-un semiconductor, cedează electroni accepturului. **2.** (Biol.) Individ care cedează celule, cromozomi etc. Din fr. **donneur**, engl. **donor**.

DOPING s.n. Substanță chimică stimulatorie folosită la dopare. ♦ Dopaj, dopare. Din fr., engl. **doping**.

DORIC, -Ă, *dorici*, -ce, adj. Dorian (2). ♦ *Stil* (sau *ordin*) *doric* = una dintre cele trei forme arhitectonice

vechi grecești, caracterizată prin coloane fără bază și prin capituluri fără ornamente. (Despre clădiri sau elemente arhitectonice) Construit în stil doric. Din fr. **dorique**, it. **doricus**.

DOTA, *dotez*, vb. I. Tranz. **1.** A utila o instituție, o întreprindere etc. cu cele necesare desfășurării activității; a înzestra. **2.** A pune la dispoziția unei instituții sau unei întreprinderi fondurile bănești necesare desfășurării activității. **3.** A da dotă unei fete. **4.** Fig. A înzestra cu calități intelectuale, sufletești. Din fr. **doter**, lat. **dotare**.

AUTODOTA, *autodotez*, vb. I. Refl. A-și procura prin mijloace proprii cele necesare activității. - **Auto-** + **dota**.

AUTODOTARE, *autodotări*, s.f. Acțiunea de a se *autodota* și rezultatul ei. V. **autodota**.

DOTARE s.f. Acțiunea de a *dota*, dotație. V. **dota**.

DOTAT, -Ă, *dotati*, -te, adj. Înzestrat cu calități (intelectuale sau artistice) deosebite. V. **dota**.

PLURIDOTAT, -Ă, *pluridotati*, -te, adj. Care este înzestrat cu multe calități. - **Pluri-** + **dotat**.

DOTAL, -Ă, *dotali*, -e, adj. Care ține de dotă, privitor la dotă. Din fr. **dotal**, lat. **dotalis**.

DOTAȚIE, *dotatii*, s.f. Dotare. ♦ (Concr.) Mijloace materiale puse la dispoziția cuiva pe calea dotării. [Var.: (inv.) **dotățiune** s.f.] Din fr. **dotation**, lat. **dotatio**, -onis.

DOTĂ, *dote*, s.f. Bun material dat (cu forme legale) unei fete când se mărită; zestre. Din fr. **dot**, lat. **dos**, -dotis.

DRAHMĂ, *drahme*, s.f. **1.** Unitate monetară în Grecia modernă; monedă de argint în Grecia antică. **2.** Veche unitate de măsură pentru greutate (cu valori variabile). Din ngr. **drahmi**, fr. **drachme**.

DRAMATIC, -Ă, *dramatici*, -ce, adj. **1.** Care ține de dramă sau de teatru, privitor la dramă sau la teatru. ♦ *Artă dramatică* = ansamblu de principii privitoare la interpretarea și la punerea în scenă a unui spectacol, a unei piese. *Artist dramatic* = actor. *Genul dramatic* = gen literar care cuprinde opere scrise pentru a fi reprezentate pe scenă. ♦ (Despre vocea cântăreților) Care are o sonoritate amplă, intensă, capabilă să exprime situații zbuciumate, de tensiune. **2.** Fig. (Despre întâmplări, împrejurări, situații, momente etc.) Bogat în contraste și în conflicte; zguduitor, impresionant. ♦ (Substantivat, n.) *Dramaticul unei situații*. Din fr. **dramatique**, lat. **dramaticus**.

DRAMĂ, *drame*, s.f. **1.** Piesă de teatru cu caracter grav, în care se redă imaginea vieții în datele ei contradictorii, în conflicte puternice și complexe, adesea într-un amestec de elemente tragice și comice. ♦ *Dramă lirică* (sau *muzicală*) = (spectacol) de operă; (sens curent) creație de operă cu un puternic caracter dramatic. **2.** Artă dramatică. **3.** Fig. Întâmplare, situație nefericită, zguduitoare; nenorocire. ♦ *Dramă pasională* = crimă sau sinucidere determinate de gelozie sau de o dragoste nefericită. ♦ Expr. *A face dramă din ceva* = a exagera gravitatea unei situații. ♦ Conflict sufletește puternic,

care produce cuiva mari suferințe morale. Din fr. **drame**, lat. **drama**.

DRIADĂ, *driade*, s.f. Nimfă a pădurilor în mitologia greacă. Din fr. **dryade**, lat. **dryas**, -**adis**.

DRIVER, *driveri*, s.m. Conducător de atelaj într-o cursă de trap. [Pr.: *draivăr*] Din engl., fr. **driver**.

DROPGOL, *dropgoluri*, s.n. (La rugby) Lovitură de picior dată în minge în momentul când aceasta atinge pământul și care face ca mingea să treacă peste bara de sus a porții adverse, consemnând înscrierea a trei puncte. Din engl., fr. **dropgoal**.

DRUID, *druizi*, s.m. Preot al vechilor celți din Galia și din insulele britanice. Din fr. **druide**, lat. **druidae**. **DRUPĂ**, *drupe*, s.f. Tip de fruct cu mezocarpul cărnos (și zemos) și cu endocarpul format dintr-un singur sămăbure. Din fr. **drupe**, lat. **drupa**.

POLIDRUPĂ, *polidrupe*, s.f. Tip de fruct format din mai multe drupe. - **Poli-** + **drupă**.

DUAL, *duale*, s.n. Număr gramatical care indică în unele limbi două obiecte ori ființe alcătuind de obicei o pereche. Din fr. **duel**, lat. **dualis**.

DUALITATE, *dualități*, s.f. Calitatea, caracterul a ceea ce este dublu sau prezintă o natură dublă; coexistență a două principii sau a două elemente diferite, opuse. ♦ Ansamblu format din două elemente diferite, opuse. Din fr. **dualité**, lat. **dualitas**.

DUBITATIV, -**Ă**, *dubitativi*, -**e**, adj. (Despre propoziții) Care exprimă o îndoială, o nehotărâre, o nesigurantă, o posibilitate sau o bănuială. Din fr. **dubitatif**, lat. **dubitativus**.

DUCE, *duci*, s.m. 1. Titlu purtat de conducătorul unui ducat; persoană având acest titlu. 2. Titlu nobiliar superior marchizului și inferior prințului; persoană având acest titlu. ♦ Mare senior feudal. 3. Conducător militar la triburile germanice. Din fr. **duc**, lat. **dux**, -**cis**.

DUCESĂ, *ducese*, s.f. Soția unui duce²; femeie care stăpânește un ducat. - **Duce** + suf. -**esă** (după fr. *duchesse*). Cf. it. *duchessa*.

DUCTIL, -**Ă**, *ductili*, -**e**, adj. (Despre metale) Care se poate prelucra în fire sau în foi foarte subțiri. Din fr. **ductile**, lat. **ductilis**.

DUEL, *dueluri*, s.n. Luptă care se desfășoară (după un anumit cod) între două persoane înarmate, în prezența unor martori și care are drept scop tranșarea unui diferend personal. ♦ Luptă în care artileriile celor două armate inamice trag simultan una asupra celeilalte. ♦ Fig. Polemică vie care are loc între două persoane, două publicații etc. Din fr. **duel**, lat. **duellum**.

DUELA, *dulez*, vb. I. Intrans. și refl. recipr. A se lupta în duel. Din **duel**. Cf. it. *duellare*.

DUELGIU, *duelgii*, s.m. (Înv.) Persoană care are mania de a se duela, care se duelează cu orice prilej. - **Duel** + suf. -**giu**.

DUELGI, *duelgesc*, vb. IV. Refl. (recipr.) (Înv.) A avea mania de a se duela. Din **duelgiu** (derivat regresiv).

DUMPING, *dumpinguri*, s.n. Vânzare a mărfurilor pe piața externă la prețuri mai scăzute decât acelea de pe piața internă și mondială, practică de unele țări

în scopul înlăturării concurenților și al acaparării piețelor externe. Din fr., engl. **dumping**.

DUODEN, *duodenuri* s.n. Segmentul inițial al intestinului subțire. Din fr. **duodénum**, lat. **duodenum** [digitorum].

DUPLICITATE s.f. Fățărnicie, ipocrizie, falsitate. Din fr. **duplicité**, lat. **duplicitas**, -**atis**.

DUR, -**Ă**, *duri*, -**e**, adj. 1. (Despre corpuri solide) Greu de zgâriat sau de străpuns; tare. 2. (Despre ape) Care conține săruri (de calciu și magneziu) peste limita admisă pentru apele potabile industriale. 3. (În sintagma) *Consoană dură* = consoană a cărei articulație nu conține nici un element palatal. 4. Fig. Aspru; sever; violent, brutal, crud. Din fr. **dur**, lat. **duras**.

DURIFICA, *durific*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face (mai) dur (1), mai tare. Din **dur**.

DURIFICARE, *durificări*, s.f. Acțiunea de a (se) durifica V. **durifica**.

DEDURIZA, *dedurizez*, vb. I. Tranz. A efectua dedurizarea apei. - **De(s)** + **dur** + suf. -**iza**.

DEDURIZARE, *dedurizări*, s.f. (În sintagma) *Dedurizarea apei* = eliminarea din apă a sărurilor de calciu și de magneziu, care dau apei duritate. V. **deduriza**.

EXTRADUR, -**Ă**, *extraduri*, -**e**, adj. Foarte dur. - **Extra-** + **dur**.

MICRODUR s.n. Material sintetic înlocuitor pentru talpă și tocuri la încălțăminte. - **Micro**[poros] + **dur**[abil].

DURA, pers. 3 *durează*, vb. I. Intrans. 1. (Despre acțiuni în desfășurare) A ține un anumit timp, a se desfășura într-o anumită perioadă de timp. ♦ A persista, a dăinui, a se menține. 2. (Despre lucruri) A se menține (multă vreme) în stare bună; a fi trainic. Din fr. **durer**, lat. **durare**.

DURABIL, -**Ă**, *durabili*, -**e**, adj. Care durează (de) mult timp; trainic, rezistent; viabil. Din fr. **durable**, lat. **durabilis**.

DURABILITATE s.f. 1. Calitatea a ceea ce este durabil; trăinicie, rezistență; viabilitate. 2. Perioadă cât un bun poate fi utilizat. Din fr. **durabilite**, lat. **durabilitas**, -**atis**.

DURITATE, *durități*, s.f. 1. Calitatea, însușirea de a fi dur (1), proprietate a unui material prin care se exprimă gradul de rezistență la zgâriere, străpunere, deformare. 2. Proprietatea unei ape de a conține săruri (de calciu și magneziu) peste limita admisă pentru o apă potabilă sau industrială. 3. (Atitudine, gest, vorbă plină de) asprime, severitate, violență, cruzime. Din fr. **durété**, lat. **duritas**, -**atis**.

EBEN s.n. Varietate de lemn tare, greu și de culoare închisă, obținută din arbori exotici, în special din abanos, și întrebuințată la confecționarea mobilei de lux și a unor obiecte decorative. Din fr. *ébène*, lat. *ebenus*.

EBRAIC, *Ă, ebraici, -ce*, adj. Care aparține vechilor evrei, privitor la vechii evrei. ♦ (Substantivat, f.) Limbă semitică vorbită de vechii evrei. Din fr. *hébraïque*, lat. *hebraicus*.

EBRIETATE s.f. Stare de beție în urma consumului (excesiv) de băuturi alcoolice; alcoolism acut. Din fr. *ébrété*, lat. *ebrietas, -atis*.

ECHI- Element de compunere însemnând "egal", cu ajutorul căruia se formează substantive sau adjective. Din fr. *équi-*, lat. *aequi-*.

ECHIDISTANT, *-Ă, echidistanți, -te*, adj. **1.** (Despre puncte, drepte, planuri etc.) Care se află la distanțe egale față de un punct, de o dreaptă, de un plan sau care sunt egal distanțate între ele. **2.** Egal plasat față de părți aflate în conflict, față de tendințe, forțe, orientări politice, persoane etc. Din fr. *équidistant*, lat. *aequidistans, -ntis*.

ECHILATERAL, *-Ă, echilaterali, -e*, adj. (Despre unele figuri geometrice) care are toate laturile egale. Din fr. *équilateral*, lat. *aequilateralis*.

ECHILIBRU, *echilibre*, s.n. **1.** Situație a unui corp asupra căruia se exercită forțe care nu-i schimbă starea de mișcare sau de repaus; stare staționară a unui fenomen. ♦ *Echilibrul dinamic* = echilibru determinat de două procese opuse care se desfășoară cu aceeași intensitate. ♦ Expr. *A-și pierde echilibrul* = a fi pe punctul de a cădea, de a se prăbuși. **2.** Proprietate a anumitor sisteme de forțe de a nu schimba starea de mișcare sau de repaus a unui corp rigid asupra căruia se exercită. ♦ Fig. Stare de liniște, armonie, de stabilitate launțică. **3.** Stare a unei balanțe economice în care părțile comparate sau raportate sunt egale. ♦ *Echilibrul bugetar* = stare a unui buget în care veniturile acoperă cheltuielile. *Echilibrul economic* = stare de concordanță între elementele interdependente și toate variabilele activității economice și sociale. **4.** Fig. Proporție justă, raport just între două lucruri opuse; stare de armonie care rezultă din aceasta. Din fr. *équilibre*, lat. *aequilibrium*.

ECHINĂ, *echine*, s.f. **1.** Umă de pământ ars sau de metal în care grecii păstrau actele. **2.** Mură convexă, specifică ordinului doric, situată imediat sub abac. Din fr. *échine*, it. *echino*.

ECHINOCTIU, *echinoctii*, s.n. Fiecare dintre cele două momente ale anului (în jurul lui 21 martie și 23 septembrie), când ziua este egală cu noaptea. [Var.: *echinox, echinoxuri* s.n.] Din lat. *aequinoctium*, fr. *équinoxe*.

ECHITATE s.f. Dreptate, nepărtinire. ♦ Cinste; omenie. Din fr. *équité*, lat. *aequitas, -atis*.

NEECHITATE, *neechități*, s.f. Nedreptate, injustețe, inechitate. - **Ne-** + *echitate*.

ECHITAȚIE s.f. (Sport) Călărie. Din fr. *équitation*, lat. *equitatio, -onis*.

ECHIVALA, *echivalez*, vb. **I.** Intranz. și tranz. A avea sau a face să aibă aceeași valoare cu altceva sau cu altceva; a fi sau a face să fie egal. ♦ A face echivalarea (2). Din fr. *équivaloir*, lat. *aequivalere*.

ECHIVALARE, *echivalări*, s.f. **1.** Acțiunea de a echivala. **2.** Recunoaștere a valabilității unor studii, examene sau diplome obținute în cadrul unei școli de alt tip sau în străinătate. **V. echivala**.

ECHIVALENT, *-Ă, echivalenți, -te*, adj., s.n. **I.** Adj. (Adesea substantivat) Care are aceeași valoare, același efect, aceeași semnificație sau același sens cu altceva. ♦ (Despre figuri geometrice) Care are aceeași suprafață sau același volum cu altă figură, fără a fi identică cu aceasta. **II.** S.n. **1.** Mărime, număr etc. care caracterizează egalitatea sau echivalența, dintr-un anumit punct de vedere, a două efecte sau a două acțiuni. **2.** Marfă care, având înglobată în ea aceeași cantitate de muncă socială cu o altă marfă, servește la exprimarea valorii acesteia din urmă. ♦ *Echivalent general* = marfă care servește la exprimarea valorii tuturor celorlalte mărfuri, îndeplinind rolul de bani. Din fr. *équivalent*, lat. *aequivalens, -ntis*.

ECHIVOC, *-Ă, echivoci, -ce*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se poate interpreta în mai multe feluri, cu două înțelesuri; neclar, confuz, ambiguu. ♦ Suspect, îndoielnic. ♦ (Substantivat, n.) Expresie, atitudine, situație ambiguă. **2.** S.n. Măsură a efectului perturbațiilor asupra comunicațiilor prin canale, exprimând cantitatea de informație care rămâne netransmisă din cauza perturbațiilor. Din fr. *équivoque*, lat. *aequivocus*.

ECLEZIASTIC, *-Ă, ecleziastici, -ce*, adj. Privitor la biserică sau la cler; bisericesc. Din fr. *ecclésiastique*, lat. *ecclesiasticus*.

ECLIPSA, *eclipse*, s.f. **1.** Dispariție totală sau parțială a imaginii unui astru, datorită faptului că între Pământ și acest astru se interpune un alt astru sau din cauză că astrul eclipsat se află temporar în conul de umbră al altui astru. **2.** Intermitență a luminii unui far sau a unei geamanduri. ♦ Instalație de semnalizare prin semnale Morse, constituită din becuri electrice așezate pe catargul unei nave. **3.** Fig. Dispariție, absență (temporară) a cuiva sau a ceva. ♦ Întunecare temporară a cunoștinței; absență. ♦ Scădere a forței creatoare a unei persoane. Din fr. *éclipse*, lat. *eclipsis*.

ECOGRAMA, *ecograme*, s.f. (Med.) Diagramă obținută la ecograf. Din fr. *échogramme*, engl. *echogram*.

ECONOMIST, *-Ă, economiști, -ste*, s.m. și f. **1.** Persoană care se ocupă cu studierea și analiza proceselor și fenomenelor economice; specialist în științele economice. **2.** Adept al economismului. Din fr. *économiste*, (2) din rus. *ekonomist*.

ECOU, *ecouri*, s.n. 1. Repetare a unui sunet datorită reflectării undelor sonore pe un obstacol. ♦ Unde reflectate care pot fi percepute distinct în raport cu undele directe. 2. Fig. Răsunet, vâlvă produsă de un eveniment, de o problemă etc. ♦ Expr. *A se face ecoul cuiva* = a repeta, a răspândi cuvintele sau ideile cuiva. Din fr. *écho*, lat. *echo*.

RADIOECOU, *radioecouri*, s.n. Radioundă recepționată după emisie, în urma reflexiei ei pe suprafața unui corp (ceresc). - **Radio** + **ecou**.

ECUATOR s.n. 1. (Geogr.) Cerc imaginar pe suprafața pământului, rezultat din intersecția cu planul care trece prin centrul lui, perpendicular pe axa polilor, împărțindu-l în două emisfere și reprezentând cercul de referință al latitudinii terestre; *p. ext.* zona care se întinde până la câteva grade latitudine nordică și sudică de acest cerc; zonă ecuatorială. 2. Cercul mare al unei sfere, obținut prin intersecția acesteia cu un plan perpendicular pe o axă a sferei. ♦ *Ecuador ceresc* = cercul mare al sferei cerești, situat într-un plan perpendicular pe linia polilor Pământului. Din fr. *équateur*, lat. *aequator*.

ECUAȚIE, *ecuații*, s.f. Relație matematică între mai multe mărimi cunoscute și necunoscute, valabilă numai pentru anumite valori ale mărimilor necunoscute. ♦ *Ecuație chimică* = scriere prescurtată a reacțiilor chimice cu ajutorul formulelor și simbolurilor chimice. ♦ Fig. Problemă, chestiune greu de rezolvat. ♦ *Ecuația timpului* = diferența dintre timpul solar mediu și timpul solar adevărat, care apare datorită faptului că mișcarea soarelui pe bolta cerească nu este uniformă. Din fr. *équation*, lat. *aequatio*, -onis.

ECVESTRU, -*Ă*, *ecvestri*, -*stre*, adj. De călăreț, călare; (despre opere plastice) care reprezintă o persoană călare. Din fr. *équestre*, lat. *equestris*.

EDICTAL, -*Ă*, *edictali*, -*e*, (Rar) Privitor la un edict. Din fr. *édicteal*, lat. *edictalis*.

EDICUL, *edicule*, s.n. 1. Construcție mică și ușoară ridicată într-un loc public. ♦ Construcție sau învelitoare de protecție care ferește de intemperii o lucrare de artă. 2. Tabernacul într-un templu roman. ♦ Nișă într-o încăpere funerară, pentru portretele morților sau pentru urne. Din fr. *édicule*, lat. *aediculum*.

EDIFICA, *edific*, vb. I. 1. Tranz. (Adesea fig.) A zidi, a ridica (**III**, 5), a clădi (construcții monumentale). 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) lămurii, a (se) clarifica. Din fr. *édifier*, lat. *aedificare*.

EDIFICARE, *edificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *edifica* și rezultatul ei. V. **edifica**.

EDIFICATOR, -**OARE**, *edificatori*, -*oare*, adj. Care edifică, care lămurește în mod convingător. Din fr. *édificateur*, lat. *aedificator*, -oris.

NEEDIFICATOR, -**OARE**, *needificatori*, -*oare*, adj. Care nu edifică; neclar. - **Ne-** + **edificator**.

EDIFICIU, *edificii*, s.n. Clădire mare, construcție impunătoare (adăpostind o instituție). Din fr. *édifice*, lat. *aedificium*.

EDIL, *edili*, s.m. 1. (În antichitatea romană) Magistrat care supraveghea edificiile și instalațiile publice, care se ocupa de aprovizionare, de organizarea jocurilor etc. 2. (Adesea fig.) Persoană care face parte din conducerea administrativă a unui oraș; consilier municipal. Din fr. *édile*, lat. *aedilis*.

EDILITATE s.f. 1. Îngrijire la nivel de oraș și a lucrărilor de interes public ale unui oraș; înzestrare a unui oraș cu astfel de edificii și de lucrări. 2. Disciplină care se ocupă cu studiul, executarea și exploatarea lucrărilor de interes public, destinate să asigure un mediu salubru și un anumit grad de confort într-o localitate. Din fr. *édilité*, lat. *aedilitas*, -atis.

EDITOR, -**OARE**, *editori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care editează o operă. Din fr. *éditeur*, lat. *editor*, -oris.

EDIȚIE, *ediții*, s.f. 1. Totalitatea exemplarelor unei opere tipărite prin folosirea aceluiași zaț tipografic. ♦ *Ediție specială* = tiraj suplimentar al unui ziar publicat în afara periodicității lui obișnuite, cu prilejul unui eveniment important, al unei sărbători etc. *Ediție critică* = ediție a unui text (vechi, clasic etc.) stabilit prin compararea variantelor și însoțit de comentarii și de aparatul critic necesar. *Ediție definitivă* = ediție al cărei text a fost văzut de autor și considerat ca definitiv. 2. Versiune. 3. Competiție sportivă care face parte dintr-o serie periodică, stabilă. [Var.: **edițiune** s.f.] Din fr. *édition*, lat. *editio*, -onis.

EDUCA, *educ*, vb. I. Tranz. A forma pe cineva prin educație; a influența în mod intenționat, sistematic și organizat dezvoltarea intelectuală, morală și fizică a copiilor și tineretului sau, *p. ext.*, a oamenilor, a societății etc. Din fr. *éduquer*, lat. *educare*.

EDUCARE s.f. Acțiunea de a *educa* și rezultatul ei; cultivare, instruire. V. **educa**.

EDUCAT, -*Ă*, *educați*, -*te*, adj. Care a primit educație; manierat, politicos, civilizat. V. **educa**.

AUTOEDUCA, *autoeduc*, vb. I. Refl. A se educa pe sine. - **Auto-** + **educa**

AUTOEDUCARE, *autoeducări*, s.f. Acțiunea de a *se autoeduca* și rezultatul ei. V. **autoeduca**.

EDUCATOR, -**OARE**, *educatori*, -*oare*, adj., s. I. Adj., s.m. și f. (Persoană) care educă copii, tineretul (în școli); profesor, învățător. 2. S.f. Persoană cu o pregătire specială care se ocupă de educația copiilor preșcolari (în cămine și în grădinițe). Din fr. *éducateur*, lat. *educator*, -oris.

EDUCAȚIE, *educații*, s.f. Ansamblu de măsuri aplicate în mod sistematic în vederea formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale sau fizice ale copiilor și ale tineretului sau, *p. ext.*, ale oamenilor, ale societății etc.; rezultatul acestei activități pedagogice; bună creștere, comportare civilizată în societate. ♦ Loc. vb. *A face educație cuiva* = a educa pe cineva. ♦ *Educație fizică* = ansamblu de măsuri care au ca scop asigurarea dezvoltării fizice armonioase a oamenilor, întărirea sănătății, formarea și perfecționarea cunoștințelor, priceperii și deprinderilor de mișcare necesare atât

pentru muncă, cât și pentru activitatea sportivă. [Var.: (inv.) **educațiune** s.f.] Din fr. **éducation**, lat. **educatio**, -onis.

AUTOEDUCAȚIE, *autoeducatii*, s.f. Educație făcută de sine însuși. - **Auto-** + **educație**.

TELEEDUCAȚIE s.f. Educație prin televiziune. - **Tele-** + **educație**.

EDUCAȚIONAL, -**Ă**, *educațional*, -e, adj. Care aparține educației, învățământului, care contribuie la educația cuiva; educativ. Din engl. **educational**, fr. **éducatif**.

EFEB, *efebi*, s.m. (în Grecia antică) Adolescent care făcea parte dintr-un colegiu (cu caracter militar). ♦ Tânăr ajuns la pubertate; adolescent. ♦ (Azi) Tânăr de o deosebită frumusețe. Din fr. **éphèbe**, lat. **ephebus**.

EFFECTIV, -**Ă**, *efectivi*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Real², adevărat. **2.** S.n. Numărul indivizilor care fac parte dintr-o colectivitate, mai ales dintr-o unitate sau formație militară. Din fr. **effectif**, lat. **effectivus**.

EFFECTOR, *efectori*, s.m. (Biol; adesea adjectival) **1.** Organ care acționează sub comanda sistemului nervos central la stimuli externi sau interni primii de organele receptoare. **2.** Substanță care modifică activitatea unor enzime. Din fr. **effecteur**, lat. **effector**.

EFFECTUA, *effectuez*, vb. I. Tranz. A face, a realiza, a îndeplini; a executa. Din fr. **effectuer**, lat. **effectuare**.

EFFECTUARE, *efectuări*, s.f. Acțiunea de a *efectua* și rezultatul ei. V. **efectua**.

EFFECTUAT, -**Ă**, *efectuați*, -te, adj. Care este realizat, îndeplinit, executat. V. **efectua**.

NEEFFECTUAT, -**Ă**, *neefectuați*, -te, adj. Care nu este realizat, îndeplinit; care nu este îndeplinit, executat. -**Ne-** + **efectuat**.

EFEMERIDĂ, *efemeride*, s.f. **1.** Efemeră. **2.** (La pl.) Notițe (de ziari sau de calendar) care arată evenimentele petrecute în aceeași dată în ani diferiți. **3.** (La pl.) Lucrare, sub formă de tabele, alcătuită cu anticipație de un observator astronomic și în care se indică pozițiile astrilor și unele fenomene cerești din anul respectiv. **4.** Fig. (La pl.) Lucruri, gânduri etc. trecătoare; știri cotidiane de mică importanță. Din fr. **éphéméride**, lat. **ephemeris**, -idis.

EFEMINAT, -**Ă**, *efeminați*, -te, adj. (Rar) Cu aspect sau caracter feminin, delicat; p. ext. molatic, moleșit. ♦ Iubitor de plăceri. Din fr. **efféminé**, lat. **effeminatus**.

EFEMINAȚIE s.f. (Rar) Caracterul celui efeminat; moliciune, slăbiciune. Din fr. **effémation**, lat. **effeminatio**.

EFERVESCENT, -**Ă**, *efervescenti*, -te, adj. (Despre lichide) Care dezvoltă cu putere gaze în cursul unei reacții chimice. ♦ Fig. Agitat, frământat; clocotitor. Din fr. **effervescent**, lat. **effervescens**, -ntis.

EFICACE adj. invar. Care produce efectul scontat, care dă un rezultat pozitiv; eficient. Din fr. **efficace**, lat. **efficax**, -acis.

EFICIENT, -**Ă**, *eficienți*, -te, adj. Eficace. Din fr. **efficient**, lat. **efficiens**, -ntis.

INEFICIENT, -**Ă**, *ineficienți*, -te, adj. Neeficient. - **In-** + **eficient**.

NEEFICIENT, -**Ă**, *neeficienți*, -te, adj. Care nu este eficient; ineficace; ineficient. - **Ne-** + **eficient**.

ULTRAEFICIENT, -**Ă**, *ultraeficienți*, -te, adj. Foarte eficient. - **Ultra-** + **eficient**.

EFIGIE, *efigii*, s.f. Reprezentare în relief pe monede, medalii etc. a chipului unei persoane. Din fr. **effigie**, lat. **effigies**.

EFLORESCENT, -**Ă**, *eflorescenți*, -te, adj. **1.** Care înflorește, care se află în eflorescență (**1**); fig. înfloritor, bogat în aspecte sau detalii. **2.** (Chim.; despre săruri) care își pierde o parte din apa de cristalizare și capătă un aspect de pulbere. Din fr. **efflorescent**, lat. **efflorescens**, -ntis.

EFLUVIU, *efluvii*, s.n. **1.** Emanație gazoasă produsă de diferite corpuri, perceptibilă cu ajutorul mirosului. ♦ Fig. Curent, flux, fluid. **2.** Descărcare electrică de slabă luminozitate, neînsoțită de zgomot sau căldură, între electrozii aflați la o tensiune înaltă. **3.** Defect sub forma unor linii subțiri în evantai care apar pe o peliculă cinematografică. Din fr. **effluve**, lat. **effluvium**.

EFUZIUNE, *efuziuni*, s.f. **1.** Manifestare, exteriorizare puternică a unor sentimente pozitive. **2.** Difuziune a unui gaz printr-un înveliș poros. **3.** Proces vulcanic de revărsare a magmei sub formă de lavă la suprafața pământului și de formare a unor produse vulcanice. Din fr. **effusion**, lat. **effusio**, -onis.

EFUZOR, *efuzoare*, s.n. Tub cu secțiune crescătoare, utilizat pentru accelerarea scurgerii unui gaz. Din **efuziune**.

EGALITARISM s.n. Concepție socială care preconizează nivelarea, egalizarea consumului individual și a modului de trai al membrilor societății. Din fr. **égalitarisme**, rus. **egalitarizm**.

EGALIZOR, *egalizoare*, s.n. (Tehn.) Corector al caracteristicii de frecvență a unui sistem electroacustic. Din fr. **égaliseur**, engl. **equalizer**.

EGIDĂ, *egide*, s.f. Ocrotire, sprijin, protecție; îndrumare, îngrijire. ♦ (În loc prep.) *Sub egida...* = sub auspiciile... Din fr. **égide**, lat. **acgis**, -idis.

EGIPTIANĂ, *egiptiene*, s.f. (Mai ales la pl.) Caracter de literă tipografică caracterizată prin grosimea uniformă a tuturor trăsăturilor, prin construcție aproape geometrică și tălpile picioarelor dreptunghiulare. Din fr. **égyptienne**, germ. **Egyptienne**.

EGLOGĂ, *egloge*, s.f. Mic poem pastoral asemănător idilei; bucolică. Din fr. **églogue**, lat. **ecloga**.

EIDOFOR, *eidofoare*, s.n. Instalație pentru proiecția imaginilor de televiziune pe ecran cinematografic. Din fr. **eidophore**, engl. **eidofor**.

ELABORA, *elaborez*, vb. I. Tranz. **1.** A realiza, a da o formă definitivă unei idei, unei doctrine, unui text de lege etc.; a alcătui¹, a întocmi; p. ext. a redacta. **2.**

A efectua operațiile necesare pentru extragerea de metale din minereuri sau pentru obținerea unor aliaje în stare topită în vederea turnării lor. Din fr. **élaborer**, lat. **elaborare**.

ELABORARE, *elaborări*, s.f. Acțiunea de a *elabora* și rezultatul ei; lucrare. V. **elabora**.

ELECTIV, -**Ă**, *electivi*, -e, adj. Bazat pe alegere; care are scopul sau dreptul de a alege. Din fr. **électif**, lat. **electivus**.

ELECTOR, -**OARE**, *electori*, -oare, subst. 1. S.m. și f. Persoană care are mandat din partea unui grup de oameni să aleagă prin vot pe cineva. ♦ (Inv.) Persoană care reușea să obțină un mare număr de voturi pentru partidul său. 2. S.m. (În Imperiul Romano-German) Principe sau arhiepiscop făcând parte din colegiul care alegea pe împărat. Din fr. **électeur**, lat. **elector**.

ELECTORAT, *electorate*, s.n. 1. Demnitate de elector (2). 2. Teritoriu supus autorității unui elector (2). 3. Totalitatea alegătorilor în cadrul unor alegeri. Din fr. **électorat**, germ. **Elektorat**.

ELECȚIUNE, *elecțiuni*, s.f. (Rar) Alegere. Din fr. **élection**, lat. **electio**, -onis.

ELECTRO- Element de compunere însemnând "electric", "bazat pe electricitate" și servind la formarea unor substantive sau adjective. Din fr. **électr(o)-**, germ. **elektr(o)-** etc.

ELECTROACUSTIC, -**Ă**, *electroacustici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a acusticii care studiază transformarea oscilațiilor acustice în oscilații electromagnetice și invers, precum și metodele de măsurare corespunzătoare și aplicațiile tehnice ale acestei transformări. 2. Referitor la electroacustică, de electroacustică. Din fr. **électro-acoustique**, germ. **Elektroakustik**.

ELECTROANALIZĂ, *electroanalize*, s.f. Totalitatea metodelor electrochimice folosite în analiza chimică cantitativă; analiză electrochimică. Din germ. **Elektroanalyse**, fr. **électro-analyse**.

ELECTROBUZ, *electrobuze*, s.n. Autovehicul de transport în comun, acționat de un motor electric alimentat de la un acumulator propriu (mecanic sau electric) de energie. Din germ. **Elektrobus**, fr. **électrobus**.

ELECTROCARDIOGRAF, *electrocardiografe*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se execută electrocardiogramele, înregistrându-le pe hârtie fotografică sau pe film.

Din fr. **électrocardiographie**,

germ. **Elektrokardiograph**.

ELECTROCARDIOGRAFIC, -**Ă**, *electrocardiografici*, -ce, adj. De electrocardio-grafie, referitor la electrocardiografie. Din fr.

électrocardiographie, engl.

electrocardiographic.

ELECTROCARDIOGRAFIE s.f. Metodă de investigație a funcțiunilor inimii prin înregistrarea grafică a tensiunii și a curenților electrici care însoțesc activitatea mușchiului cardiac. Din fr. **électrocardiographie**,

germ.

Elektrokardiographie.

ELECTROCARDIOGRAMĂ,

electrocardiogramă, s.f. Înregistrare grafică a tensiunii și a curenților electrici care însoțesc activitatea musculară a inimii.

Din fr. **électrocardiogramme**, germ. **Elektrokardiogramm**.

ELECTROCAUSTICĂ s.f. Metodă de tratament prin cauterizare electrică. Din germ.

Elektrokaustik, fr. **électrocaustique**.

ELECTROMAGNETISM s.n. Ramură a electricității care studiază câmpul magnetic produs de sarcinile electrice în mișcare, acțiunea câmpului magnetic asupra curentului electric, undele electrice și cele magnetice, fenomenul inducției electromagnetice etc.

Din fr. **électromagnétisme**, germ.

Elektromagnetismus.

ELECTROMOBIL, *electromobile*, s.n. Automobil cu motor electric. Din germ. **Elektromobil**, fr. **électromobile**.

ELECTRONEGATIVITATE s.f. Proprietate a elementelor chimice de a fi electronegative. Din fr. **électronégativité**, engl. **electronegativity**.

ELEFANT, *elefanți*, s.m. Numele a două animale mamifere din ordinul proboscidiienilor, cele mai mari animale terestre de azi, cu pielea groasă și aspră, cu nasul modificat într-o trompă mobilă și cu colți foarte lungi de fildeș (*Elephas maximus* și *Loxodonta africana*). Din fr. **éléphant**, lat. **elephantus**.

ELEGANT, -**Ă**, *eleganți*, -te, adj. 1. (Despre îmbrăcăminte) Făcut cu gust, frumos; (despre oameni) care se distinge prin armonia și bunul gust al îmbrăcămintei. 2. (Adesea adverbial) Care se deosebește prin armonia formei, prin îmbinarea plăcută a elementelor, printr-o sobrietate plină de gust. ♦ Fig. Plin de tact, lipsit de brutalitate. Din fr. **élegant**, lat. **elegans**, -ntis.

NEELEGANT, -**Ă**, *neeleganți*, -te, adj. Care nu este elegant în vorbire, în purtare etc.; inelegant. - **Ne-** + **elegant**.

ELEGANȚĂ s.f. Calitatea de a fi elegant, de a avea sau de a fi făcut cu gust, cu rafinament, cu grație. ♦ Distincție în limbaj, în stil etc. Din fr. **élégance**, lat. **elegantia**.

NEELEGANȚĂ s.f. Lipsă de eleganță, de finețe, de tact în vorbire, în purtare; vorbă sau comportare lipsită de finețe, de tact; (rar) ineleganță. - **Ne-** + **eleganță**.

ELEGIAC, -**Ă**, *elegiaci*, -ce, adj. Care are caracterele elegiei; *p. ext.* melancolic, nostalgic, trist, jalnic. ♦ (Despre poeți) Care scrie elegii sau lucrări cu caracter de elegie. Din fr. **élegiaque**, lat. **elegiacus**.

ELEGIE, *elegii*, s.f. 1. Specie a poeziei lirice în care sunt exprimate sentimente de melancolie, de tristețe, de jale; *p. ext.* plângere, jeluire. 2. Compoziție muzicală cu caracter melancolic, trist. Din fr. **élegie**, lat. **elegia**.

ELEMENT, *elemente*, s.n. și (rar) *elementi*, s.m. 1. Parte componentă a unui întreg; parte care contribuie la formarea unui întreg. ♦ Piesă sau ansamblu de

piese care formează o construcție. ♦ S.m. *Spec.* Fiecare dintre piesele componente ale unui radiator de calorifer. 2. Persoană care face parte dintr-o colectivitate. 3. (În filosofia antică) Fiecare dintre cele patru aspecte fundamentale ale materiei (foc, apă, aer, pământ) despre care se credea că stau la baza tuturor corpurilor și fenomenelor naturii. ♦ Fenomen al naturii care se manifestă ca o forță puternică. 4. Mediu în care trăiește o ființă. ♦ Mediu în care cineva se simte bine. 5. (Chim.) Substanță care nu poate fi descompusă în alte substanțe mai simple prin mijloace fizice sau chimice obișnuite și care poate forma, prin combinare chimică, diverse substanțe compuse. 6. Pîlă electrică; fiecare celulă a unei pile electrice. 7. (În legătură cu o disciplină oarecare) Principiu de bază, noțiune fundamentală. Din fr. *élément*, lat. *elementum*.

SERVOELEMENT, servoelemente, s.n. Element al unui mecanism regulator dintr-un sistem tehnic cu ajutorul căruia se variază direct sau indirect o anumită mărime sau un anumit parametru al sistemului. - **Servo-** + **element**.

ELEMENTAR, -**Ă**, *elementari*, -*e*, adj. 1. De bază, esențial, fundamental. ♦ (Despre cărți, manuale etc.) Care cuprinde elementele de bază ale unei științe. ♦ *Învățământ elementar* = prima treaptă a învățământului public, cu caracter obligatoriu, unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline. 2. Puțin complicat; simplu, ușor; rudimentar. ♦ Primitiv. 3. Care ține de natură și de fenomenele ei. Din fr. *élémentaire*, lat. *elementarius*.

ELEMENTARITATE s.f. (Livr.) Caracter elementar. - **Elementar** + suf. -*itate*.

ELENISM s.n. 1. Perioadă din istoria popoarelor din bazinul Mării Mediterane, cuprinsă între moartea lui Alexandru Macedon și sfârșitul sec. I a. Cr. 2. Termen care denumește cultura Greciei antice și influențele exercitate de ea. Din fr. *hellénisme*, germ. *Hellenismus*.

ELENIST, -**Ă**, *eleniști*, -*ste*, s.m. și f. Specialist în studiul limbii și culturii Greciei antice și epocii elenistice; *p. gener.* specialist în studiul limbii și culturii grecești. Din fr. *helléniste*, germ. *Hellenist*.

ELEVATOR, *elevatoare*, s.n. 1. Instalație care servește la transportarea materialelor (grele) pe direcție verticală sau aproape verticală și pe distanțe relativ mici. 2. Unealtă cu care se prind și se manevrează prăjinile de foraj, burlanele etc. în exploatarea petroliere sau în lucrările de explorare. 3. (Med.) Instrument folosit pentru îndepărtarea unor elemente dure din țesuturi. Din fr. *élévateur*, germ. *Elevator*.

ELEVATORIST, *elevatoriști*, s.m. Muncitor care lucrează la elevator¹ (1). - **Elevator** + suf. -*ist*.

ELEVAȚIE, *elevații*, s.f. 1. Reprezentare grafică, la o scară dată, a fețelor exterioare ale unei construcții, mașini etc. 2. Parte a unui zid, a unei pile sau a unei culee de pod situată deasupra terenului. 3. Fig.

Înșușirea de a fi elevat. Din fr. *élévation*, lat. *elevatio*.

ELF, *elfi*, s.m. (În mitologia popoarelor germanice) Ființă supranaturală imaginată ca un pitic, binevoitor sau răuvoitor, care simbolizează forțele naturii (apa, focul, pământul etc.). Din fr. *elfe*, germ. *Elf*.

ELICE, *elice*, s.f. 1. Organ de mașină (având forma unor aripi sau a unor lopeți fixate pe un ax rotativ) care servește la punerea în mișcare a unui avion, a unei nave etc. 2. Linie curbă care taie sub un unghi constant generatoarele unui cilindru sau ale unui con. [Var.: *helice* s.f.] Din fr. *hélice*, lat. *helix*, -*icis*.

ELIDA, *elidez*, vb. I. Tranz. A înlătura, în scris sau în vorbire, vocala finală a unui cuvânt înaintea vocalei inițiale a cuvântului următor. Din fr. *élider*, lat. *elidere*.

ELIDARE, *elidări*, s.f. Acțiunea de a *elida* și rezultatul ei. V. *elida*.

ELIDATĂ, *elidate*, adj. (Lingv.; despre vocala finală a unui cuvânt) Care a dispărut înaintea vocalei inițiale a cuvântului următor. V. *elida*.

ELIGIBIL, -**Ă**, *eligibili*, -*e*, adj. Care întrunește condițiile spre a fi ales într-o funcție sau într-un organ reprezentativ. Din fr. *éligible*, lat. *eligibilis*.

NEELIGIBIL, -**Ă**, *neeligibili*, -*e*, adj. Care nu este eligibil, care nu are calitățile cerute de lege pentru a putea fi ales; ineligibil. - **Ne-** + **eligibil**.

ELIMINA, *elimin*, vb. I. Tranz. A îndepărta, a înlătura, a exclude (dintr-o colectivitate, dintr-un ansamblu); *spec.* a da pe un elev afară din școală. ♦ A îndepărta din plămâni aerul (în procesul respirației); a expira (1). Din fr. *éliminer*, lat. *eliminare*.

ELIMINARE, *eliminări*, s.f. Acțiunea de a *elimina* și rezultatul ei; înlăturare, îndepărtare. ♦ Expr. *A proceda prin eliminare* = a căuta să descopere ceva înlăturând, pe rând, elementele nerelevante în scopul obținerii esențialului. V. *elimina*.

ELIPSĂ, *elipse*, s.f. 1. Locul geometric al punctelor dintr-un plan pentru care suma distanțelor la două puncte fixe, numite focare, este constantă. 2. (Figură de stil care constă în) omiterea din vorbire sau din scris a unor elemente care se subînțeleg sau care nu sunt absolut necesare pentru înțelesul comunicării. Din fr. *ellipse*, lat. *ellipsis*.

ELITISM, s.n. Concepție, doctrină care susține rolul determinant al elitei în societate. Din fr. *elitisme*, engl. *elitism*.

ELITIST, -**Ă**, *elitiști*, -*ste*, adj. De elită; care favorizează elita. Din fr. *élitiste*, engl. *elitist*.

ELIZEU, *elizee*, s.n. Loc unde cei vechi credeau că se duc sufletele oamenilor virtuși. ♦ (Adjectival) *Câmpiile elizee*. Din fr. *Élysée*, lat. *Elysium*.

ELIZIUNE, *eliziuni*, s.f. Suprimare a vocalei finale a unui cuvânt când cuvântul următor începe tot cu o vocală. Din fr. *élision*, lat. *elisio*, -*onis*.

ELOCUȚIUNE, *elocuțiuni*, s.f. 1. Mod de a se exprima gândirea prin cuvinte. ♦ Alegerea și așezarea cuvintelor într-un discurs. 2. Parte a retoricii care tratează despre stilul unui discurs. Din fr. *élocution*, lat. *elocutio*, -*onis*.

ELOCVENT, -*Ă*, *elocvenți*, -*te*, adj. Care are darul de a expune frumos și convingător. ♦ (Adesea adverbial) Plin de înțeleș; grăitor, demonstrativ, expresiv, semnificativ. Din fr. **éloquent**, lat. **eloquens**, -*ntis*.

ELOCVENȚĂ s.f. Însușirea de a fi elocvent; arta de a vorbi frumos, emoționant, convingător. ♦ Expresivitate. [Var.: (înv.) **elocință** s.f.] Din fr. **éloquence**, lat. **eloquentia**.

ELOGIU, *elogii*, s.n. Discurs prin care este preamărit cineva; laudă deosebită adusă cuiva, apreciere foarte favorabilă. Din fr. **éloge**, it. **elogio**.

ELONGAT, -*Ă*, *elongați*, -*te*, adj. (Bot.; despre unele organe) Care crește în lungime, care se alungește față de forma primară. Din fr. **élongé**, lat. **elongatus**.

ELONGAȚIE, *elongații*, s.f. 1. Valoarea, într-un moment dat, a unei mărimi care variază periodic în timp. 2. Distanța unghiulară dintre doi aștri în raport cu pământul. 3. Extensiune accidentală sau terapeutică a unui ligament sau nerv. Din fr. **élongation**, lat. **elongatio**.

ELUCIDA, *elucidez*, vb. I. Tranz. A clarifica, a desluși, a limpezi, a lămurii o problemă până atunci confuză. Din fr. **élucider**, lat. **elucidare**.

ELUCIDARE, *elucidări*, s.f. Acțiunea de a *elucida* și rezultatul ei; lămurire, deslușire, explicare. V. **elucida**.

ELUDA, *eludez*, vb. I. Tranz. A ocoli, a evita, a ignora intenționat. Din fr. **éluder**, lat. **eludere**.

ELUDARE, *eludări*, s.f. Acțiunea de a *eluda* și rezultatul ei. V. **eluda**.

EMANA, *eman*, vb. I. 1. Tranz. A emite, a degaja, a împrăștiu un gaz, vapori, un miros etc.; a exala. 2. Intrans. A proveni, a veni de la...; a izvorî, a-și avea originea. Din fr. **émaner**, lat. **emanare**.

EMANARE, *emanări*, s.f. Acțiunea de a *emana* și rezultatul ei. V. **emana**.

EMANATISM s.n. Doctrină religioasă-filozofică de tendință panteistă, potrivit căreia lumea nu este rezultatul unui act de creație, ci s-a născut din substanța divinității printr-un proces continuu de emanație; emanaționism. Din germ. **Emanatism**, fr. **émanatisme**.

EMANAȚIE, *emanații*, s.f. 1. Emitere, degajare (de gaze, de vapori, de mirosuri etc.); (concr.), ceea ce se degajează, ceea ce se emană. ♦ (Geol.) *Emanație vulcanică* = **a**) emitere de produse gazoase legate de activitatea vulcanică; **b**) produs al acestei activități, reprezentat prin bioxid de carbon, hidrogen, amoniac, hidrogen sulfurat, clor, azot, oxigen etc. 2. Gaz radioactiv obținut prin dezintegrarea radiului, toriului sau actiniului. [Var.: (înv.) **emanațiune** s.f.] Din fr. **émanation**, lat. **emanatio**, -*onis*.

EMANAȚIONISM s.n. Emanatism. Din **emanație**.

EMANCIPA, *emancipez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A(-și) câștiga sau a face să-și câștige independența; a (se) elibera (1). ♦ Refl. (Despre copii și adolescenți) A-și lua unele libertăți nepotrivite cu vârsta lui, a avea purtări libertine. 2. Tranz. (În trecut) A scoate

un minor de sub tutela părintească sau a tutorelui și a-i acorda, înainte de a ajunge la majorat, o parte din drepturile unui major. Din fr. **émanciper**, lat. **emancipare**.

EMANCIPARE, *emancipări*, s.f. Acțiunea de a (se) *emancipa* și rezultatul ei, emancipație. V. **emancipa**.

EMANCIPAT, -*Ă*, *emancipați*, -*te*, adj. 1. Care nu mai depinde de cineva sau de ceva, care a devenit liber, independent. ♦ (Despre copii și adolescenți) Care și-a luat unele libertăți nepotrivite cu vârsta lui; cu purtări libertine. 2. (În unele state) Scos înainte de majorat de sub autoritatea părintească sau a tutorelui. V. **emancipa**.

EMANCIPAȚIE, *emancipații*, s.f. (Înv.) Emancipare. Din fr. **émancipation**, lat. **emancipatio**.

EMBLEMĂ, *emblème*, s.f. Obiect, imagine care poartă în mod convențional un anumit înțeles, care simbolizează o anumită idee. ♦ Simbol; figură alegorică. Din fr. **emblème**, lat. **emblema**.

EMENDA, *emendez*, vb. I. Tranz. A corecta, a îndrepta, a îmbunătăți (un text); a amenda. Din lat. **emendare**, fr. **émender**.

EMENDAȚIE, *emendații*, s.f. Faptul de a *emenda*. Din lat. **emendatio**, fr. **émendation**.

EMERGENT, -*Ă*, *emergenți*, -*te*, adj. (Despre un corp, o radiație etc.) Care iese dintr-un mediu după ce l-a traversat. Din fr. **émergent**, lat. **emergens**, -*ntis*.

EMERIT, -*Ă*, *emeriti*, -*te*, adj. 1. (Ieșit din uz) Calificativ cuprins în titlul de onoare acordat unui artist, unui profesor, unui medic etc. care s-a distins în mod deosebit în activitatea sa. 2. Experimentat, versat, priceput. Din fr. **emerite**, lat. **emeritus**.

EMERSIUNE, *emersuni*, s.f. 1. Stare în care se găsește un corp plutitor cufundat parțial într-un lichid. 2. Ieșire parțială a unui corp cersc din conul de umbră al altui corp cersc sau din spațiul aflat în dreptul altui corp cersc. Din fr. **émersion**, lat. **emersio**, -*onis*.

EMETIC s.n. Tartrat de antimoniu și potasiu, întrebuințat în industria textilă ca mordant, la prepararea lacurilor și în medicină (ca vomitiv); *p. ext.* orice substanță care provoacă vărsături; vomitiv. Din fr. **émétique**, lat. **emeticus**.

EMFAZĂ, s.f. Atitudine nenaturală, pretențioasă; afectare în scris, în vorbire, în comportare. Din fr. **emphase**, lat. **emphasis**.

EMIGRA, *emigrez*, vb. I. Intrans. A pleca din patrie și a se stabili (definitiv sau temporar) în altă țară; a se expatria. Din fr. **émigrer**, lat. **emigrare**.

EMIGRARE, *emigrări*, s.f. Acțiunea de a *emigra* și rezultatul ei; expatriere, emigrație. V. **emigra**.

EMIGRAȚIE, *emigrații*, s.f. 1. Situația în care se găsește o persoană emigrată. 2. Timpul cât cineva este emigrat. 3. Totalitatea persoanelor emigrate din aceeași țară, în același loc, într-o anumită epocă. 4.

(Rar) Emigrare. [Var.: **emigrațiune** s.f.] Din fr. **émigration**, lat. **emigratio**, -onis.

EMINENT, -Ă, *eminenți*, -te, adj. Care se distinge prin calități (intelectuale) deosebite; excepțional, superior, remarcabil, excelent. Din fr. **éminent**, lat. **eminens**, -ntis.

EMINENTĂ, *eminentă*, s.f. (Urmărit de un pronume posesiv) Titlu dat cardinalilor și (în trecut) episcopilor catolici. ♦ *Eminentă cenușie* = persoană influentă care, din umbră, manevrează un personaj oficial, un partid etc. Din fr. **éminence**, lat. **eminentia**.

EMISFERĂ, *emisfere*, s.f. 1. (Geom.) Jumătate dintr-o sferă. 2. Fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei cerești sau terestre, mărginite de ecuatorul ceresc, respectiv de ecuatorul terestru, și de meridianul de referință. 3. (Anat.; în sintagma) *Emisfere cerebrale* = cele două jumătăți simetrice ale creierului mare. Din fr. **hémisphère**, lat. **hemisphaerium**.

EMISIUNE, *emisiuni*, s.f. 1. Punere în circulație de către stat sau de către o instituție, o societate autorizată etc. a hâtiilor de valoare, a bancnotelor, a acțiunilor etc.; emite, ♦ Punere în circulație a unei noi serii de mărci poștale sau retipărirea la o anumită dată a unei serii mai vechi. 2. Producere, de către un corp sau un dispozitiv, a unor gaze, a unor unde etc. care se pot propaga în mediu înconjurător. 3. Program transmis prin radio sau prin televiziune într-o ordine dinainte stabilită. Var.: **emisie** s.f.] Din fr. **émission**, lat. **emissio**, -onis.

TELEEMISIUNE, *teleemisiuni*, s.f. Emisiune de televiziune. - **Tele-** + **emisiune**

EMISTIH, *emistihuri*, s.n. Fiecare dintre cele două jumătăți ale unui vers (despărțite prin cezură). [Var.: **hemistih** s.n.] Din fr. **hémistiche**, lat. **hemistichium**.

EMOLIENT, -Ă, *emolienți*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care are proprietatea de a muia țesuturile congestionate sau înăsprite. 2. S.n. Medicament care moaie pielea și mucoasele. *Lanolina este un emolient*. ♦ Substanță grasă folosită la finisarea produselor textile pentru a le da moliciune, suplețe și luciu. Din fr. **émollient**, lat. **emolliens**, -ntis.

EMOLUMENT, *emolumente*, s.n. (Livr.) Profit, avantaj. Din lat. **emolumentum**, fr. **émolument**.

EMOȚIE, *emoții*, s.f. Reacție afectivă de intensitate mijlocie și de durată relativ scurtă, însoțită adesea de modificări în activitățile organismului, oglindind atitudinea individului față de realitate; *p. gener.* orice reacție afectivă. [Var.: (înv.) **emoțiune** s.f.] Din fr. **émotion**, it. **emozione**.

EMPATIE s.f. 1. (Fil.) Formă de întuire a realității prin identificare afectivă. 2. Tendință a receptorului de a trăi afectiv, prin transpunere simpatetică, viața eroilor din opere literare, filme etc. Din fr. **empathie**, engl. **empathy**.

EMPIREU s.n. (În mitologia greco-romană) Partea cea mai de sus a bolții cerești, unde se credea că se află locașul zeilor; reședința zeilor. Din fr. **empyrée**, it. **empireo**.

EMU s.m. invar. Pasăre terestră de talie mare, originară din Australia și din Tanzania, asemănătoare cu struțul, dar lipsită de creastă (*Dromiceius novaehollandiae*). Din fr. **émou**, germ. **Emu**.

EMUL, *emuli*, s.m. Persoană care se străduiește să egaleze sau să întrecă pe cineva într-un domeniu de activitate. Din fr. **émule**, lat. **aemulus**.

EMULAȚIE, *emulații*, s.f. Sentiment, dorință, strădanie de a egala sau de a întrece pe cineva într-un domeniu de activitate; întrecere. [Var.: **emulațiune** s.f.] Din fr. **émulation**, lat. **aemulatio**, -onis.

ENANTIOMORFISM s.n. (Fiz.) Enantiomorfie. Din fr. **énantiomorphisme**, engl.

enantiomorphism.

ENANTIOTROPIE s.f. (Chim.) Proprietate a unor substanțe de a trece în două sisteme de cristalizare diferite, păstrând aceeași stare de agregare, în condiții fizice ce variază adecvat. Din fr. **énantiotropie**, engl. **enantiotropy**.

ENCLITIC, -Ă, *enclitici*, -ce, adj. (Despre cuvinte) Care este legat de un cuvânt precedent, făcând corp cu el și fiind lipsit de accent propriu. ♦ *Articol enclitic* = articol hotărât care se așează la sfârșitul unui cuvânt. Din fr. **enclitique**, lat. **encliticus**.

ENCLIZĂ, *enclize*, s.f. Atașare a unui cuvânt, a unei silabe sau a altui element neaccentuat la cuvântul precedent; postpunere. Din fr. **enclise**, germ. **Enklise**.

ENDECASILAB, *endecasilabi*, s.m. Vers care are unsprezece silabe. Din fr. **(h)endécasyllabe**, lat. **hendecasyllabus**.

ENDEMICITATE s.f. (Biol.) Caracter endemic; endemism. Din fr. **endémicité**, engl. **endemicity**.

ENDEMISM s.n. (Biol.) Particularitate a unor specii biologice de a trăi pe o anumită arie geografică. ♦ Caracter endemic; endemicitate. Din fr. **endémisme**, engl. **endemism**.

ENDOBLAST s.n. (Biol.) Endoderm. Din fr. **endoblaste**, engl. **endoblast**.

ENDOMETRU s.n. (Anat.) Mucoasă uterină. Din fr. **endomètre**, engl. **endometrium**.

ENDOSCOPIC, -Ă, *endoscopici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la endoscopie. Din fr. **endoscopique**, engl. **endoscopic**.

ENDOSPERM, *endosperme*, s.n. Țesut vegetal situat în vecinătatea embrionului, în care se înmagazinează substanțele de rezervă necesare creșterii embrionului. Din fr. **endosperme**, germ. **Endosperm**.

ENERGETISM s.n. Curent filozofic idealist inițiat la sfârșitul sec. XIX, care a încercat să înlăture noțiunea de materie, înlocuind-o cu aceea de energie, considerată ca substanță unică a lumii, rupând astfel mișcarea de materie. Din fr. **énergétisme**, rus. **energhetizm**.

ENERGIE, *energii*, s.f. 1. Capacitate a unui sistem (fizic) de a efectua lucru mecanic în trecerea dintr-o stare în altă stare dată. 2. Forță, putere, tărie, vigoare, capacitate de a acționa. ♦ Fermitate, hotărâre în atitudini, în acțiuni. Din fr. **énergie**, lat. **energia**.

ENERGOINTENSIV, -Ă, *energointensivi*, -e, adj. (Despre procese tehnologice) Mare consumator de energie. - **Energ[ie]** + **intensiv**.

ENGOBĂ, *engobe*, s.f. Pastă servind la acoperirea pieselor de ceramică cu un strat care ascunde culoarea naturală a lutului. [Var.: **angobă** s.f.] Din fr. **engobe**, germ. **Engobe**.

ENGRAMA, *engrame*, s.f. (Psih.) Urmă lăsată de un excitant asupra sistemului nervos. Din fr. **engramme**, germ. **Engramme**.

ENIGMATIC, -Ă, *enigmatici*, -ce, adj. Care constituie sau ascunde o enigmă; greu de înțeles; tainic, misterios. Din fr. **énigmatique**, lat. **aenigmaticus**.

ENIGMĂ, *enigme*, s.f. Lucru greu de înțeles, nelămurit, ascuns; taină, mister. ♦ Ghicitoare, șaradă. Din fr. **énigme**, lat. **aenigma**.

ENIGMISTIC, -Ă, *enigmistici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Știință a jocurilor distractive (rebus, monoverbe, criptograme etc.) 2. Adj. Cu caracter de enigmă; de enigmistică. Din **enigmă**.

ENORM, -Ă, *enormi*, -e, adj. Foarte mare, imens, uriaș, colosal. ♦ (Adverbial) a) Foarte mult; b) (urmat de determinări adjective introduse prin prep. "de", formează superlativul acestora) extrem de..., extraordinar de... Din fr. **énorme**, lat. **enormis**.

ENORMITATE, *enormități*, s.f. Caracterul a ceea ce este enorm. ♦ Lucru de necrezut, exagerare. ♦ Absurditate, prostie; extravagantă. Din fr. **énormité**, lat. **enormitas**, -atis.

ENTALPIE s.f. (Fiz.) Potențial termodinamic. Din fr. **enthalpie**, engl. **enthalpy**.

ENTIMEMĂ, *entimeme*, s.f. Formă prescurtată de silogism, în care una dintre premise sau concluzia nu este exprimată, ci subînțeleasă. Din fr. **enthymème**, lat. **enthymema**.

ENTITATE, *entități*, s.f. Conținut de sine stătător, existență determinată (ca întindere, importanță, valoare etc.). Din fr. **entité**, lat. **entitas**, -atis.

ENTOMOLOGIE s.f. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul insectelor. Din fr. **entomologie**, germ. **Entomologie**.

ENTOMOLOG, -Ă, *entomologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în entomologie; entomologist. Din **entomologie** (derivat regresiv). Cf. germ. Entomolog, it. entomologo.

ENUMERA, *enumer*, vb. I. Tranz. A număra succesiv, unul câte unul, a numi rând pe rând elementele unui tot; a înșira. Din fr. **énumérer**, lat. **enumerare**.

ENUMERARE, *enumerări*, s.f. Acțiunea de a *enumera* și rezultatul ei; înșirare, enumerație. V. **enumera**.

ENUMERAȚIE, *enumerații*, s.f. 1. Enumerare. 2. Figură de stil care constă în înșirarea unor argumente, fapte etc. privitoare la aceeași împrejurare sau temă. ♦ (Înv.) Parte a unui discurs care precedă perorația și în care autorul recapitulează argumentele expuse anterior. Din fr. **émémeration**, lat. **enumeratio**.

ENUNȚIATIV, -Ă, *enunțiativi*, -e, adj. Care conține o enunțare. ♦ *Propoziție enunțiativă* = propoziție care exprimă o constatare, prezentând o acțiune sau o stare ca reală. Din fr. **énonciatif**, lat. **enuntiativus**.

ENZIMATIC, -Ă, *enzimatici*, -ce, adj. (Chim.) Referitor la enzime; care se face cu ajutorul unei enzime. Din fr. **enzymatique**, engl. **enzymatic**.

ENZIMOLOGIE s.f. Studiul enzimelor și al modului lor de acțiune. Din germ. **Enzymologie**, fr. **enzymologie**.

ENZOOTIC, -Ă, *enzootici*, -ce, adj. (Med. vet.) Care are caracter de enzootie. Din fr. **enzootique**, engl. **enzootic**.

EPENTEZĂ, *epenteze*, s.f. Fenomen fonetic constând din apariția în interiorul unui cuvânt a unui sunet nou. Din fr. **épenthèse**, lat. **epenthesis**.

EPIBAT, *epibați*, s.m. Soldat care făcea parte din marina grecească. Din fr. **épibate**, ngr. **epibátis**.

EPIC, -Ă, *epici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care exprimă, în formă de narațiune, idei, sentimente, acțiuni etc. ale eroilor unei întâmplări reale sau imaginare. ♦ *Gen epic* = unul dintre principalele genuri literare, care cuprinde diverse specii de narațiuni în versuri și în proză, dezvoltându-se o relativă obiectivitate portretul fizic și moral al personajelor, faptele lor, relațiile lor cu mediul înconjurător. ♦ Fig. Demn de o epopee; de proporții vaste; grandios. 2. S.f. Totalitatea operelor literare aparținând genului epic. Din fr. **épique**, lat. **epicus**.

EPICEN, *epicene*, adj.n. (Despre substantive nume de ființe) Care are aceeași formă pentru indicarea ambelor sexe. Din fr. **épïcène**, lat. **epicoenus**.

EPICHEREMĂ, *epichere*, s.f. Silogism în care premisele apar amplificate prin adaosuri de motivări suplimentare. Din fr. **épichérème**, lat. **epichere**.

EPIDEMIE, *epidemii*, s.f. Extinderea unei boli contagioase într-un timp scurt, prin contaminare, la un număr mare de persoane dintr-o localitate, regiune etc.; molidă. Din fr. **épidémie**, lat. **epidemia**.

EPIDERMĂ, *epiderme*, s.f. 1. Epiteliu care acoperă corpul omului și al animalelor superioare, având la animalele nevertebrate un singur strat de celule, iar la cele vertebrate mai multe straturi. 2. Țesut vegetal exterior de protecție al plantelor, format de obicei dintr-un singur strat de celule. Din fr. **épiderme**, lat. **epidermis**.

EPIDERMIZARE, *epidermizări*, s.f. Acoperire a unei plăgi cicatrizate cu epidermă (1). Din **epidermă**.

EPIGON, *epigoni*, s.m. Scriitor (de valoare minoră) care imită mijloacele de expresie specifice unui mare scriitor, unui curent sau unei școli literare de prestigiu. ♦ Urnaș, succesor (lipsit de valoare). Din germ. **Epigone**, fr. **épigone**.

EPIGONIC, -Ă, *epigonici*, -ce, adj. Al epigonilor, caracteristic epigonismului. - **Epigon** + suf. -ic.

EPIGRAMATIC, -Ă, *epigramatici*, -ce, adj. Care are caracter de epigramă; satiric, caustic, înțepător. Din fr. **épigrammatique**, lat. **epigrammaticus**.

EPIGRAMĂ, *epigrame*, s.f. Specie a poeziei lirice, de proporții reduse, care satirizează elementele negative ale unui caracter omenesc, ale unei situații etc. și se termină printr-o poantă ironică. Din fr. **épigramme**, lat. **epigramma**.

EPIGRAMIST, -**Ă**, *epigramiști*, -*ste*, s.m. și f. Autor de epigrame. - **Epigramă** + suf. -*ist*.

EPILEPSIE, *epilepsii*, s.f. Boală a sistemului nervos, caracterizată prin crize convulsive intermitente, însoțite de pierderea cunoștinței, de halucinații și de alte tulburări psihice; pedepsie, boala copiilor, ducă-se-pe-pustii. Din fr. **épilepsie**, lat. **epilepsia**.

EPILEPTIC, -**Ă**, *epileptici*, -*ce*, adj., s.m și f. 1. Adj. Cu caracter de epilepsie; asemănător cu manifestările epilepsiei; năbădăos. 2. S.m și f., adj. (Persoană) bolnavă de epilepsie. Din fr. **épileptique**, lat. **epilepticus**.

EPILOG, *epiloguri*, s.n. Partea finală a unor lucrări literare în care autorul rezumă concluziile, subliniază anumite idei din operă și face cunoscută pe scurt evoluția viitoare a personajelor sale; încheiere. ♦ Fig. Sfârșit al unei situații, al unei acțiuni, al unei întâmplări etc. Din fr. **épilogue**, lat. **epilogus**.

EPILOGAL, -**Ă**, *epilogali*, -*e*, adj. (Rar) Cu caracter de epilog. - **Epilog** + suf. -*al*.

EPISCOPAL, -**Ă**, *episcopali*, -*e*, adj. Care aparține episcopului sau episcopiei, privitor la episcop sau la episcopie. Din fr. **épiscopal**, lat. **episcopalis**.

EPISCOPAT, *episcopate*, s.n. Rangul, demnitatea, funcția de episcop; timpul cât este în funcție un episcop; episcopie. Din fr. **épiscopat**, lat. **episcopatus**.

EPISTOLAR, -**Ă**, *epistolari*, -*e*, adj., s.n. 1. Adj. Privitor la modul, la arta de a scrie scrisori; scris, compus în formă de scrisoare. 2. S.n. Colecție de scrisori (publicate). Din fr. **épistolaire**, lat. **epistolaris**.

EPITAF, *epitafuri*, s.n. 1. Inscripție funerară, în versuri sau în proză, cuprinzând elogiul defunctului sau o sentință morală; *p.ext.* placă cu o inscripție funerară. ♦ Poezie epigramatică având ca pretext moartea (imaginară) a unei persoane. 2. Obiect de cult care constă dintr-o bucată de stofă pe care este brodată o scenă reprezentând punerea în mormânt a lui Isus Cristos. Din ngr. **epitafion**, fr. **épitaphe**.

EPITALAM, *epitalamuri*, s.n. (Livr.) Cântec de nuntă sau mic poem compus în cinstea mirilor cu prilejul oficiilor căsătoriei. Din fr. **épithalame**, lat. **epithalamium**.

EPITET, *epitete*, s.n. Determinant expresiv pus pe lângă un substantiv sau pe lângă un verb pentru a scoate în evidență mai nuanțat o trăsătură a obiectului sau a acțiunii și pentru a da mai multă expresivitate artistică creației respective. ♦ Calificativ elogios sau injurios dat cuiva. Din fr. **épithète**, lat. **epitheton**.

EPODĂ, *epode*, s.f. 1. (În teatrul antic) Partea a treia și ultima a cântecului unui cor, după strofă și antistrofă. 2. Poezie lirică compusă din distihuri. Din fr. **épode**, lat. **epodos**.

ERĂ, *ere*, s.f. 1. Perioadă istorică ce începe cu data unui anumit eveniment sau fapt, real sau legendar, de la care se pornește numărătoarea anilor. 2. Epocă. 3. Cea mai mare subdiviziune a timpului geologic. Din fr. **ère**, lat. **aera**.

ERATĂ, *erate*, s.f. Listă la sfârșitul unei cărți în care sunt semnalate și îndreptate greșelile de tipar sau de fond. Din fr., lat. **errata**.

ERATIC, -**Ă**, *eratici*, -*ce*, adj. Care nu este fix. ♦ *Bloc eratic* sau *stâncă eratică* = bloc de piatră adus mai ales de ghețari și așezat în regiuni cu care nu are nimic comun din punct de vedere geologic. Din fr. **erratique**, lat. **erraticus**.

ERBACEE, *erbacee*, adj., s.f. (Plantă) care are tulpina subțire, fragedă, moale și apoasă, de obicei verde. Din fr. **herbacé**, lat. **herbaceus**.

ERBIU s.n. Element chimic din familia pământurilor rare, metal alb-argintiu. Din fr. **erbium**, germ. **Erbium**.

EREDITAR, -**Ă**, *ereditari*, -*e*, adj. 1. (Despre particularități fizice sau psihice) Care se transmite prin ereditate (1). 2. (Despre un bun, un privilegiu etc.) Care se transmite prin moștenire, care se moștenește; moștenit. Din fr. **héréditaire**, lat. **hereditarius**.

EREDITATE, *eredități*, s.f. 1. Proprietate a viețuitoarelor de a transmite urmașilor caracterelor genetice specifice fiecărei specii. 2. (Jur.) Moștenire, succesiune. 3. Proprietate a unui lucru sau a unui fenomen de a depinde de acțiunile momentane, precum și de stările succesive anterioare. Din fr. **hérédité**, lat. **hereditas**, -*atis*.

EREZIE, *erezii*, s.f. 1. Doctrină sau credință religioasă care ia naștere în sânul unei biserici, abătându-se de la dogmele consacrate și care este condamnată de biserica respectivă. 2. Fig. greșeală, eroare, rățacire. Din fr. **hérésie**, lat. **haeresis**.

ERGONOMIST, -**Ă**, *ergonomiști*, -*ste*, s.m. și f. Specialist în ergonomie. Din fr. **ergonomiste**, engl. **ergonomist**.

ERGOTAMINĂ s.f. (Fam.) Alcaloid extras din secara-comută. Din fr., engl. **ergotamine**.

ERIZIPEL, *erizipele*, s.n. Boală infecțioasă și contagioasă datorită unui streptococ, care se manifestă prin inflamarea și înroșirea unei porțiuni delimitate a pielii, localizată cel mai adesea la față și la membre; brâncă, orbalț. Din fr. **érysipèle**, lat. **erysipelas**.

EROARE, *erori*, s.f. 1. Cunoștință, idee, părere, opinie greșită; ceea ce e greșit; greșeală. ♦ Expr. *A induce* (pe cineva) *în eroare* = a înșela, a amăgi. 2. Falsă reprezentare asupra unei situații de fapt ori asupra existenței unui act normativ. ♦ *Eroare juridică* = greșită stabilire a faptelor dintr-un proces penal, care duce la pronunțarea unei condamnări nedrepte. 3. Diferența dintre valoarea reală a unei mărimi și valoarea calculată a acestei mărimi. Din fr. **erreur**, lat. **error**, -*oris*.

EROIC, -**Ă**, *eroici*, -*ce*, adj. Care ține de erou, caracteristic eroilor, cu calități de erou; *p. ext.* măreț, grandios. ♦ (Despre opere literare, artistice) Care are

drept subiect faptele unor eroi. Din fr. **héroïque**, lat. **heroicus**.

EROICEȘTE adv. (Înv.) Ca un erou. - **Eroic** + suf. *-ește*.

EROINĂ, *eroine*, s.f. **1.** Femeie care se distinge prin curaj, vitejie și abnegație în diverse împrejurări. **2.** Femeie care reprezintă personajul principal dintr-o operă literară. ♦ Femeie care este personajul principal al unei întâmplări, care atrage, într-o anumită împrejurare, atenția asupra ei. Din fr. **héroïne**, lat. **heroine**.

EROU, *eroi*, s.m. **1.** Persoană care se distinge prin vitejie și prin curaj excepțional în războaie, prin abnegație deosebită în alte împrejurări grele ori în muncă. ♦ *Erou al Muncii (Socialiste)* = cea mai înaltă distincție în Republica Socialistă România; persoană care a primit această distincție. ♦ Ostaș căzut pe câmpul de luptă. **2.** Personaj principal al unei opere literare. ♦ Personaj principal al unei întâmplări; persoană care, într-o anumită împrejurare, atrage atenția asupra sa. **3.** (În mitologia greco-romană) Semizeu, persoană născută dintr-o zeitate și o ființă pământeană, înzestrată cu puteri supraomenești sau care a devenit celebră prin faptele sale deosebite. Din fr. **héros**, lat. **heros**.

DEZEROIZA, *dezeroizez*, vb. I. Tranz. A înlătura idealizarea unor fapte, personaje etc. - **Dez-** + **erou** + suf. *-iza*.

DEZEROIZARE, *dezeroizări*, s.f. Acțiunea de a *dezeroiza*. V. **dezeroiza**.

DEZEROIZAT, *-Ă, dezeroizați, -te*, adj. Care a pierdut calitatea de erou. V. **dezeroiza**.

EROIUNE, *eroiuni*, s.f. **1.** Proces complex de roadere și de săpare a scoarței terestre prin acțiunea unor agenți externi; rezultatul acestui proces, erodare. ♦ Proces de roadere a corpurilor pe (sau prin) care curge un fluid. **2.** Ulcerație ușoară, superficială a pielii sau a mucoaselor, cauzată de agenți fizici, chimici, mecanici sau apărută în urma unei inflamații; excoriație. Din fr. **érosion**, lat. **erosio**, -**onis**.

ERUDIT, *-Ă, erudiți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care posedă cunoștințe temeinice și vaste în urma unor studii îndelungate; savant, învățat. ♦ (Despre opere științifice) Care dovedește cunoștințe vaste și aprofundate. Din fr. **érudit**, lat. **eruditus**.

ERUDIȚIE, *erudiții*, s.f. Cunoaștere temeinică a uneia sau mai multor științe; cultură vastă. [Var.: (înv.) **erudițiune** s.f.] Din fr. **erudition**, lat. **eruditio**, -**onis**.

ERUPȚIE, *erupții*, s.f. **1.** Ieșire bruscă și violentă din pământ a unui gaz, a țigieiului, a lavei etc; *p. gener.* tășnire, izbucnire. **2.** Apariția unor pete, a unor bășicuțe, plăci, pustule etc. pe piele sau pe mucoase, constituind simptomul unor boli (contagioase); (concr.) totalitatea acestor pete, plăci, pustule etc. apărute [Var.: **erupțiune** s.f.] Din fr. **éruption**, lat. **eruptio**, -**onis**.

ESCADRON, *escadroane*, s.n. Subunitate a unui regiment de cavalerie, corespunzând unei companii

de infanterie sau unei baterii de artilerie. [Var.: **scadron** s.n.] Din rus. **eskadron**, fr. **escadron**.

ESCALATOR, *escalatoare*, s.n. Scară rulantă utilizată pentru circulația oamenilor (în metrouri, în magazine etc.). Din fr., engl. **escalator**.

ESENȚĂ, *esențe*, s.f. **1.** Ceea ce exprimă principalul și stabilul din obiecte și din fenomene, natura lor internă, ascunsă, latura lor care nu este dată sau perceptibilă nemijlocit; ceea ce poate fi cunoscut numai trecând de forma exterioară a lucrurilor, pătrunzând în adâncul lor cu ajutorul gândirii. ♦ Loc. adv. *În esență* = în ceea ce este fundamental; în ultimă analiză. **2.** Lichid volatil cu miros aromatic puternic, extras din plante sau preparat sintetic și întrebuințat în farmacie, în parfumerie sau pentru uzul casnic, mai ales în alimentație. ♦ Substanță concentrată care, diluată (cu apă), dă un produs alimentar. **3.** Varietate de arbori care alcătuiesc o pădure. ♦ Varietate de lemn. Din fr. **essence**, lat. **essentia**.

ESENȚIAL, *-Ă, esențiali, -e*, adj. Care constituie partea cea mai importantă a unei probleme sau a unui lucru; care ține de esență (**1**), privitor la esență; de prim ordin, fundamental, principal. Din fr. **essentiel**, lat. **essentialis**.

ESTIMA, *estimez*, vb. I. Tranz. A evalua (cu aproximație), a aprecia mărimea, valoarea etc. pe baza unor date incomplete. Din fr. **estimer**, lat. **aestimare**.

ESTIMARE, *estimări*, s.f. Acțiunea de a *estima* și rezultatul ei; evaluare (aproximativă), estimatie. V. **estima**.

ESTIMAT, *estimată*, s.n. Valoare aproximativă cu care se înlocuiește valoarea exactă a unei mărimi atunci când măsurarea experimentală a acesteia este afectată de erori. V. **estima**.

ESTIMAȚIE, *estimații*, s.f. Estimare. [Var.: **estimațiune** s.f.] Din fr. **estimation**, lat. **aestimatio**, -**onis**.

ESTUAR, *estuaire*, s.n. Gură largă, în formă de pâlnie, în zona de vărsare a unor fluvii mari, pe țărmurile afectate de marea puternice. Din fr. **estuaire**, lat. **aestuarium**.

ETER, (**1**, **2**, **4**) *eteri*, s.m. (**3**) *eteruri*, s.n. **1.** S.m. Combinație organică lichidă, incoloră, foarte volatilă și inflamabilă, cu miros aromatic specific, obținută din alcooli sau din fenoli, cu numeroase folosiri în industrie. **2.** S.m. Substanță ipotetică (a cărei existență nu este admisă de fizica modernă) având proprietăți fizice contradictorii, care ar umple întregul spațiu și ale cărei oscilații ar constitui undele electromagnetice. **3.** S.n. Fig. Aer, atmosferă, cer, văzduh. **4.** S.m. (În concepția unor filozofi greci antici) Al cincilea element al universului (alături de foc, apă, pământ și aer) din care ar fi alcătuite corpurile cerești. Din fr. **éter**, lat. **aether**.

ETERNIT s.n. (Constr.) Azbociment. Din germ. **Eternit**, fr. **éternit**.

ETERNITATE s.f. Faptul de a fi etern (**1**); existență infinită în timp; durată nelimitată, veșnicie. ♦ (Prin

exagerare) Perioadă foarte lungă. Din fr. **éternité**, lat. **aeternitas**, -atis.

ETIC, -**Ă**, *etici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Știință care se ocupă cu studiul teoretic al valorilor și condiției umane din perspectiva principiilor morale și cu rolul lor în viața socială; totalitatea normelor de conduită morală corespunzătoare; morală. **2.** Adj. Privitor la etică (**1**), de etică, bazat pe etică, conform cu etică; moral. Din fr. **éthique**, lat. **ethicus**.

ETICIAN, -**Ă**, *eticieni*, -e, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu etica, specialist în etică. - **Etică** + suf. -ian.

ETIMOLOGIC, -**Ă**, *etimologici*, -ce, adj. Care aparține etimologiei, privitor la etimologie; bazat pe etimologie. ♦ *Ortografie etimologică* = ortografie în care principiile scrierii cuvintelor se bazează pe etimologia lor. Din fr. **étymologique**, lat. **etymologicus**.

ETIMOLOGIE, *etimologii*, s.f. **1.** Stabilire a originii unui cuvânt prin explicarea evoluției lui fonetice și semantice. **2.** Ramură a lingvisticii care studiază originea cuvintelor unei limbi. ♦ (Gram.; înv.) Morfologie. **3.** Etimon. ♦ *Etimologie multiplă* = proveniență a unui cuvânt din două sau mai multe surse diferite. *Etimologie populară*= modificarea formei unui cuvânt (recent intrat în limbă) sub influența unui cuvânt mai cunoscut cu care prezintă asemănări de formă sau uneori de sens. Din fr. **étymologie**, lat. **etymologia**.

ETIMOLOG, -**Ă**, *etimologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în etimologie; etimologist. Din **etimologie** (derivat regresiv).

ETNIC, -**Ă**, *etnici*, -ce, adj. Referitor la apartenența la un popor; privitor la formele de cultură și de civilizație specifice unui popor. ♦ *Nume etnic*= nume de popor. Din fr. **ethnique**, lat. **ethnicus**.

ETNICISM s.n. Tendință a unor grupări literare românești de la începutul secolului al XX-lea de a subordona aspectele etice și estetice celor etnice. - **Etnic** + suf. -ism.

ETHNOCENTRISM s.n. Tendință de a judeca valorile altor culturi în raport cu propria cultură, considerată unic criteriu de apreciere a adevăratelor valori. Din fr. **ethnocentrisme**, engl. **ethnocentrism**.

ETHNOMUZICOLOGIE s.f. Ramură a muzicologiei care cercetează culturile muzicale ale popoarelor sau culturile muzicale de tip arhaic. Din engl. **ethnomusicology**, fr. **ethnomusicologie**.

EUCALIPT, *eucalipti*, s.m. Gen de arbori giganți, tropicali și subtropicali, cu flori mici verzi și frunze persistente, din frunzele și scoarța cărora se extrag uleiuri eterice folosite în farmacie și în parfumerie, iar lemnul, rezistent și dur, se folosește în construcții (*Eucalyptus*); arbore din acest gen. Din fr., lat. **eucalyptus**.

EUFONIE, *eufonii*, s.f. Succesiune armonioasă de vocale și de consoane, care are drept efect o impresie acustică plăcută. Din fr. **euphonie**, lat. **euphonia**.

EUHARISTIE, *euharistii*, s.f. Cuminecătură, împărtășanie, grijanie. Din fr. **eucharistie**, lat. **eucharistia**.

EUNUC, *eumuci*, s.m. (La turci) Bărbat castrat care făcea serviciul de paznic (al haremului) la curtea sultanului; hadâmb, famen. Din fr. **eunuque**, lat. **eunuchus**.

EUPLOID, *euploide*, s.n. (Biol.) Organism ale cărui celule somatice conțin un număr de cromozomi egal cu numărul de bază al celulei sau cu un multiplu al acestuia. Din fr. **éuploide**, engl. **euploid**.

EURIP, *euripe*, s.n. Canal artificial care separa, la romani, arena și animalele sălbatice de spectatori, în circuri. Din fr. **euripe**, lat. **euripus**.

EURITMIE, *euritmii*, s.f. **1.** Armonie de sunete, de linii, de mișcări etc. (în muzică, în dans, în vorbire etc.). **2.** Funcționare regulată a unei activități organice ritmice. **3.** (Med.) Ritm regulat al pulsului. Din fr. **eurythmie**, it. **euritmia**.

EURODOLAR, *eurodolari*, s.m. Dolar american depozitat în bănci comerciale europene. Din engl., fr. **eurodollar**.

EVACUA, *evacuez*, vb. I. Tranz. **1.** A lăsa liber, a golii, a părăsi în masă un imobil, o localitate, o regiune etc.; a elibera (**4**). **2.** A lua măsuri de îndepărtare, a scoate în chip organizat, dintr-un loc și a duce în altul oameni, bunuri etc. ♦ A scoate dintr-o zonă periculoasă populația, animalele, bunurile spre a preveni distrugerea lor. **3.** A elimina gazele nefolositoare din cilindrul unui motor cu ardere internă. ♦ A elimina reziduurile rezultate dintr-un proces tehnologic. **4.** A elimina fecalele din intestine. Din fr. **évacuer**, lat. **evacuare**.

EVACUABIL, -**Ă**, *evacuabili*, -e, adj. Care poate fi evacuat. - **Evacua** + suf. -bil.

EVACUARE, *evacuări*, s.f. Acțiunea de a *evacua* și rezultatul ei. ♦ Fază din ciclul motoarelor cu ardere internă sau al turbinelor cu gaze, în care gazele de ardere sunt evacuate din mașină după ce au efectuat lucrul mecanic. V. **evacua**.

EVADA, *evadez*, vb. I. Intrans. (Despre deținuți) A fugi din închisoare sau de sub pază; *p. ext.* (fam.) a fugi, a scăpa. Din fr. **évader**, lat. **evadere**.

EVADARE, *evadări*, s.f. Acțiunea de a *evada* și rezultatul ei. V. **evada**.

EVADAT, -**Ă**, *evadați*, -te, adj. (Adesea substantivat) Care a fugit din închisoare sau de sub pază. V. **evada**.

EVANGHELIA, *evangeliiare*, s.n. Carte care cuprinde cele patru evanghelii; tetraevanghel. Din fr. **évangélaire**, lat. **evangelarium**.

EVANGHELIC, -**Ă**, *evangelici*, -ce, adj. **1.** Privitor la evanghelie, caracteristic pentru evanghelie; din evanghelie. **2.** (Adesea substantivat) Care ține de cultul protestant. Din fr. **évangélique**, lat. **evangelicus**.

EVANGHELIZA, *evangelizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A converti la creștinism. Din fr. **évangéliser**, lat. **evangelizare**.

EVAPORA, *evApor*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) transforma (un lichid) în vapori; a (se) vaporiza. ♦ A (se) transforma în vapori numai la suprafață, la temperaturi inferioare temperaturii sale de fierbere. 2. Refl. Fig. (Fam.) A se face nevăzut; a dispărea. [Prez. ind. și: *evaporez*] Din fr. **évaporer**, lat. **evaporare**.

EVAPORARE, *evaporări*, s.f. Acțiunea de a (se) *evapora* și rezultatul ei. V. **evapora**.

EVAPORATOR¹, **-OARE**, *evaporatori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la evaporator² (1). - **Evapora** + suf. *-tor*.

EVAPORATOR², *evaporatoare*, s.n. 1. Aparat care servește la concentrarea soluțiilor prin evaporare. 2. Parte componentă a unei instalații frigorifice în care se evaporă lichidul de răcire, producând frigul. Din fr. **évaporateur**, germ. **Evaporator**.

EVAZIUNE, *evaziuni*, s.f. 1. (În sintagma) *Evaziune fiscală* = sustragere de la obligațiile fiscale.

2. (Rar) Evadare. Din fr. **évasion**, lat. **evasio**, **-onis**.

EVAZIONIST, **-Ă**, *evazionști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Persoană care se sustrage de la obligațiile fiscale. - **Evaziune** + suf. *-ist*.

EVECTIUNE, *evectiuni*, s.f. Inegalitate periodică în mișcarea Lunii, produsă de acțiunea Soarelui. Din fr. **évection**, lat. **evectio**, **-onis**.

EVERSIUNE, *eversiuni*, s.f. 1. (Livr.) Răsturnare; ruinare. 2. (Med.) Îleșire a unei membrane din cavitatea ei naturală. Din fr. **éversion**, lat. **eversio**, **-onis**.

EVICȚIUNE, *evicțiuni*, s.f. (Jur.) Pierdere a posesiunii unui bun (imobil) ca urmare a exercitării de către o altă persoană a dreptului său asupra aceluiși bun. Din fr. **éviction**, lat. **evictio**, **-onis**.

EVIDENT, **-Ă**, *evidenți*, *-te*, adj. (Adesea adverbial) Care este atât de clar încât nu mai trebuie dovedit; vădit, neîndoielnic. Din fr. **évident**, lat. **evidens**, **-ntis**.

EVIDENȚĂ, (2) *evidențe*, s.f. 1. Faptul de a fi evident, caracterul a ceea ce este evident; certitudine. ♦ Expr. *A scoate (sau a pune) în evidență* = a scoate la iveală, a sublinia. 2. Activitate care asigură informarea permanentă și precisă despre situația dintr-un anumit domeniu prin înregistrarea și controlul proceselor, fenomenelor, lucrurilor, bunurilor, persoanelor etc. din punct de vedere cantitativ și calitativ. Din fr. **évidence**, lat. **evidentia**, it. **evidenza**.

EVIDENȚIA, *evidențiez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A ieși sau a scoate în evidență; a (se) deosebi, a (se) distinge, a (se) remarca. 2. Tranz. A recunoaște oficial meritele sau succesele obținute în muncă de cineva. Din **evidență**.

EVIDENȚIAT, **-Ă**, *evidențiați*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care s-a distins, s-a remarcat; căruia i s-au recunoscut oficial meritele sau succesele în muncă. V. **evidenția**.

EVIDENȚIERE, *evidențieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *evidenția* și rezultatul ei. V. **evidenția**.

EVITA, *evlt*, vb. I. Tranz. A căuta să scape de...; a se feri de...; a ocoli. ♦ A împiedica; a îndepărta, a

înlătura. *O reparație mică poate evita pagube mari*. Din fr. **éviter**, lat. **evitare**.

EVITARE, *evitări*, s.f. 1. Acțiunea de a *evita*. 2. Poziție (determinată de direcția prorei) pe care o ia nava sub acțiunea vântului și a curenților. 3. Manevră efectuată de o navă pentru întoarcere sau pentru a ocoli o altă navă. V. **evita**.

EVITABIL, **-Ă**, *evitabili*, *-e*, adj. Care poate fi evitat. Din fr. **évitable**, lat. **evitabilis**.

EVITABILITATE s.f. Caracterul a ceea ce este evitabil. - **Evitabil** + suf. *-itate*.

EVOCA, *evoc*, vb. I. Tranz. A aduce în conștiință fapte, evenimente, împrejurări etc. trecute; a zugrăvi prin cuvinte imaginea unui lucru cunoscut, dar petrecut demult. Din fr. **évoquer**, lat. **evocare**.

EVOCARE, *evocări*, s.f. Faptul de a *evoca*; amintire, aducere-aminte, evocație. ♦ (Concr.) Compoziție literară în care se evocă ceva. V. **evoca**.

EVOCATOR, **-OARE**, *evocatori*, *-oare*, adj. Care are darul de a *evoca*, de a da viață, de a rechema în amintire; evocativ. Din fr. **évocateur**, lat. **evocatorius**.

EVOCATIE, *evocații*, s.f. (Rar) Evocare. ♦ Trimitere a unei cauze spre judecare la altă instanță. Din lat. **evocatio**, fr. **évocation**.

EVOLUȚIE, *evoluții*, s.f. 1. Dezvoltare. 2. Desfășurare, curs. 3. Deplasare prin mișcări largi (circulare). Din fr. **évolution**, lat. **evolutio**, **-onis**.

EVULSIUNE, *evulsuni*, s.f. (Rar) Smulgere; scoatere, extragere. [Var.: **evulsie** s.f.] Din fr. **évulsion**, lat. **evulsio**, **-onis**.

EXACERBA, *exacerbez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A intensifica, a accentua, a exagera sentimente, dureri etc. Din fr. **exacerber**, lat. **exacerbare**.

EXACERBARE, *exacerbări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *exacerba* și rezultatul ei; exacerbare. V. **exacerba**.

EXACERBAT, **-Ă**, *exacerbați*, *-te*, adj. (Livr.) Intensificat, accentuat, exagerat. V. **exacerba**.

EXACT, **-Ă**, *exacti*, *-te*, adj., adv. I. Adj. 1. Care este conform cu realitatea, care este în deplină concordanță cu adevărul. ♦ *Științe exacte* = științe în care formulările se pot prezenta în formă matematică. ♦ Care reproduce întocmai un model, care redă întocmai originalul. 2. Punctual. II. Adv. 1. În concordanță cu realitatea. *Spune exact ce s-a întâmplat*. ♦ Tocmai, chiar. *Avem exact nouă sute*. 2. În conformitate cu un program, fără abatere, cu punctualitate. Din fr. **exact**, lat. **exactus**.

EXACTITATE, *exactități*, s.f. Calitatea de a fi exact; exactitudine. ♦ Loc. adv. *Cu exactitate* = precis. - **Exact** + suf. *-itate*.

NEEXACT, **-Ă**, *neexacti*, *-te*, adj. (Adesea adverbial) Care nu este exact; inexact, neadevărat. ♦ (Rar; despre oameni) Nepunctual. - **Ne** + **exact**.

NEEXACTITATE, *neexactități* s.f. Lipsă de exactitate, inexactitate; (concr.) afirmație inexactă, greșeală, eroare, neadevăr. ♦ Lipsă de punctualitate. - **Ne** + **exactitate**.

EXAGERA, *exagerez*, vb. I. Tranz. A prezenta un fapt în dimensiuni mărite față de realitate, a da proporții, a amplifica peste măsură; a deforma realitatea prin mărirea proporțiilor unui fapt. Din fr. *exagérer*, lat. *exagerare*.

EXAGERARE, *exagerări*, s.f. Acțiunea de a *exagera* și rezultatul ei; exagerație; exces. V. *exagera*.

EXAGERAT, -Ă, *exagerați*, -te, adj. Care nu se potrivește cu realitatea, depășind proporțiile ei. ♦ (Despre oameni) Care exagerează importanța reală a unor fapte. ♦ Care depășește limita normală; excesiv, abuziv. ♦ (Adverbial; legat de un adjectiv sau de un adverb prin prep. "de", formează superlativul) Prea, din cale afară de... V. *exagera*.

EXAGERAȚIE, *exagerații*, s.f. (Rar) Exagerare. Din fr. *exagération*, lat. *exaggeratio*.

EXALA, *exal*, vb. I. Tranz. A emite, a împrăști, a degaja vapori, mirosuri etc.; a emana. Din fr. *exhaler*, lat. *exhalare*.

EXALARE, *exalări*, s.f. Acțiunea de a *exala*; exalație. V. *exala*.

EXALAȚIE, *exalații*, s.f. Exalare; abureală. Din fr. *exhalation*, lat. *exhalatio*.

EXALTA, *exalt*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) înflăcăra peste măsură; a (se) entuziasma. 2. Tranz. (Rar) A slăvi, a proslăvi, a glorifica. Din fr. *exalter*, lat. *exaltare*.

EXALTARE, *exaltări*, s.f. 1. Entuziasm, încântare, înflăcărare, duse la paroxism. 2. (Rar) Slăvire, proslăvire, glorificare. V. *exalta*.

EXALTAT, -Ă, *exaltați*, -te, adj. 1. Entuziasmat, înflăcărat, aprins peste măsură, până la paroxism; exagerat. 2. (Fam.) Leșit din minți, surescit. V. *exalta*.

EXAMINA, *examinez*, vb. I. Tranz. 1. A cerceta, a studia amănunțit ceva sau pe cineva. ♦ A cerceta un bolnav pentru a pune diagnosticul și pentru a stabili tratamentul. 2. A supune un elev, un student, un candidat la un post etc., la o probă de verificare și de apreciere a cunoștințelor; a asculta; a chestiona, a întreba. Din fr. *examiner*, lat. *examinare*.

EXAMINARE, *examinări*, s.f. Acțiunea de a *examina* și rezultatul ei. V. *examina*.

REEXAMINA, *reexaminez*, vb. I. Tranz. A examina din nou pe cineva (când primul examen n-a fost concludent sau a fost negativ). ♦ A cerceta, a studia, a lua din nou în discuție o lucrare, o problemă etc. - **Re-** + **examina**.

REEXAMINARE, *reexaminări*, s.f. Acțiunea de a *reexamina* și rezultatul ei. V. *reexamina*.

EXAMINATOR, -OARE, *examinatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care examinează. Din fr. *examineur*, lat. *examinator*, -oris.

EXASPERA, *exasperez*, vb. I. Tranz. A irita, a enerva peste măsură; a scoate din sărite, a agasa. Din fr. *exaspérer*, lat. *exasperare*.

EXASPERARE, *exasperări*, s.f. Acțiunea de a *exaspera* și rezultatul ei. ♦ Loc. adv. *Până la exasperare* = până la ultima limită. V. *exaspera*.

EXASPERAT, -Ă, *exasperați*, -te, adj. Iritat, enervat peste măsură. V. *exaspera*.

EXCEDA, *excede*, vb.I. intranz.(Livr.) A întrece măsura, nivelul obișnuit, a depăși valoarea; *p.ext.* a copleși, a covârși. Din fr. *excéder*, lat. *excedere*.

EXCEDENT, *excedente*, s.n. Cantitate care depășește o anumită limită, care rămâne după satisfacerea tuturor necesităților; surplus, prisos. ♦ Sumă, cantitate, valoare cu care încasările, veniturile sau resursele depășesc plățile, nevoile, cheltuielile sau consumul. Din fr. *excédent*, lat. *excedens*, -ntis.

EXCELA, *excel*, vb. I. Intranz. A se deosebi, a se remarca, a se distinge în mod deosebit (într-un domeniu). Din fr. *exceller*, lat. *excellere*.

EXCELENT, -Ă, *excelenți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care excellează; deosebit, admirabil, minunat, excepțional de bun. Din fr. *excellent*, lat. *excellens*, -ntis.

EXCELENȚĂ, *excelențe*, s.f. 1. Titlu acordat ambasadorilor sau (în unele țări) marilor demnitari de stat. 2. (În loc.) *Prin excelență* = în cel mai înalt grad; mai ales, cu deosebire; eminent. Din fr. *excellence*, lat. *excellentia*.

EXCEPȚIE, *excepții*, s.f. 1. Abatere de la regula generală; ceea ce nu se supune normei generale. ♦ Expr. *Cu excepția...* = afară de... *Fără excepție* = fără deosebire. 2. Abatere îngăduită de lege de la aplicarea anumitor norme juridice. 3. Mijloc de apărare într-un litigiu, tinzând fie la amânarea soluționării acestuia, fie la înlăturarea pretențiilor reclamantului, fără a se intra în examinarea litigiului. Din fr. *exception*, lat. *exceptio*.

EXCES, *exces*, s.n. 1. Exagerare, abuz; *p. ext.* lipsă de cumpătare, de măsură. ♦ Expr. *Exces de zel* = zel exagerat. 2. (În unele state) Act de violență, săvârșit de unul dintre soți față de celălalt, de natură a constitui motiv de divorț. Din fr. *excès*, lat. *excessus*.

EXCITA, *excit*, vb. I. Tranz. 1. A provoca (prin mijloace fizice, chimice sau biologice) intrarea în acțiune a unei celule, a unui țesut sau a unui organ. 2. A atăța, a întărâta. ♦ A provoca, a stâmi o senzație, un sentiment. 3. A produce un câmp magnetic util într-o mașină electrică sau într-un aparat electric; a produce un surplus de energie. Din fr. *exciter*, lat. *excitare*.

EXCITARE, *excitări*, s.f. 1. Acțiunea de a *excita* și rezultatul ei; excitație. 2. Aplicare a unei mărimi de comandă (tensiune electrică, curent electric etc.) la intrarea unui aparat sau a unui dispozitiv comandat. V. *excita*.

EXCITAT, -Ă, *excitați*, -te, adj. Asupra căruia s-a exercitat o excitație. V. *excita*.

EXCITABIL, -Ă, *excitabile*, -e, adj. Care poate fi (ușor) excitat. Din fr. *excitable*, lat. *excitabilis*.

NEEXCITABIL, -Ă, *neexcitabili*, -e, adj. Care nu poate fi (ușor) excitat; (rar) inexcitabil. - **Ne-** + **excitabil**.

EXCITATOR, -OARE, *excitatori*, -oare, adj., s.f. 1. Adj. (Rar) Excitant. 2. S.f. Mașină electrică pentru alimentarea înfășurării de excitație a altor mașini electrice. Din fr. *excitateur*, lat. *excitator*, -oris.

EXCITAȚIE, *excitații*, s.f. 1. Excitare. 2. Proces fiziologic care se manifestă prin activitatea funcțională (contractie, secreție sau generare de impulsuri) a unei celule, a unui țesut sau a unui organ, ca răspuns la un factor stimulator intern sau extern. 3. Producere a unui câmp magnetic util în mașini, aparate sau instrumente electrice. 4. Producere a câmpului magnetic inductor util în mașinile electrice, în unele aparate electrice și instrumente electrice. Din fr. **excitation**, lat. **excitatio**.

EXCITRON, *excitroane*, s.n. (Fiz.) Ignitron. Din fr., engl. **excitron**.

EXCLAMA, *exclam*, vb. I. Tranz. A rosti ceva cu ton ridicat (și prelungit), ca urmare a unei stări afective puternice; a striga. Din fr. **exclamer**, lat. **exclamare**.

EXCLAMARE, *exclamări*, s.f. Acțiunea de a *exclama* și rezultatul ei; exclamație. ♦ *Semnul exclamării* = semn de punctuație, întrebuințat după o interjecție, după un vocativ sau după o propoziție exclamativă sau imperativă. V. **exclama**.

EXCLAMAȚIE, *exclamații*, s.f. Cuvânt, propoziție sau frază rostită cu un ton ridicat (și prelungit), pentru a exprima o stare afectivă puternică; strigăt, exclamare. Din fr. **exclamation**, lat. **exclamatio**.

EXCLUSIV, *-Ă, exclusiv*, *-e*, adj., adv. 1. Adj. (Despre noțiuni abstracte) Care se exclude unul pe altul, care este incompatibil cu altceva. ♦ Care se referă, se limitează la un singur lucru. *Pasiune exclusivă pentru șah*. 2. Adv. Cu excluderea oricăror altor posibilități, exclușând. ♦ Numai (și numai). ♦ În afară de... *Până la 1 aprilie exclusiv*. Din fr. **exclusif**, lat. **exclusivus**.

EXCOGITAȚIE, *excogitații*, s.f. (Livr.) Efort de gândire. Din fr. **excogitation**, lat. **excogitatio**.

EXCOMUNICA, *excomunic*, vb. I. Tranz. A exclude pe cineva dintr-o comunitate religioasă. Din lat. **excommunicare**, fr. **excommunier**.

EXCOMUNICARE, *excomunicări*, s.f. Acțiunea de a *excomunica* și rezultatul ei; excludere temporară sau definitivă dintr-o comunitate religioasă creștină, mozaică etc. pentru abateri de la canoane sau dogme. V. **excomunica**.

EXCORIA, pers. 3 *excoriază*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre piele) A (se) jupui ușor. Din fr. **excorier**, lat. **excoriare**.

EXCORIERE, *excorieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *excoria* și rezultatul ei; excoriație. V. **excoria**.

EXCREMENT, *excremente*, s.n. Materie rezultată din digestie, care se elimină din corpul oamenilor sau al animalelor prin anus; (materii) fecale; murdărie (1). Din fr. **excrément**, lat. **excrementum**.

EXCREȚIE, *excreții*, s.f. Faptul de a excreta; proces de eliminare a produșilor rezultați din procesele de dezasimilație ale organismului animal. ♦ Substanță eliminată de organism ca rezultat al proceselor biochimice. Din fr. **excrétion**, lat. **excretio**.

EXCURSIE, *excursii*, s.f. Plimbare sau călătorie făcută, de obicei în grup, pe jos sau cu un mijloc de transport, în scop educativ, recreativ etc. [Var.: **excursiune** s.f.] Din fr. **excursion**, lat. **excursio**, **-onis**.

EXECRA, *execrez*, vb. I. Tranz. (Franțuzism) A detesta, a urî, a disprețui; a avea oroare, repulsie, scârbă de... Din fr. **exécrer**, lat. **execrari**.

EXECRABIL, *-Ă, execrabili*, *-e*, adj. Respingător, detestabil, dezgustător, oribil. Din fr. **exécrible**, lat. **execrabilis**.

EXECUTOR, *-OARE*, *executori*, *-oare*, adj. Executant. ♦ (Substantivat) *Executor testamentar* = persoană însărcinată să aducă la îndeplinire dispozițiile din testamentul cuiva. *Executor judecătoresc* = funcționar însărcinat cu îndeplinirea unor acte de procedură și cu executarea unor hotărâri judecătorești. Din fr. **exécuteur**, lat. **executor**, **-oris**.

EXECUTORIU, *-IE, executorii*, adj. (Jur.) Care trebuie executat, care trebuie pus în aplicare. ♦ *Hotărâre executorie* = hotărâre care poate fi executată de îndată. Din fr. **exécutoire**, lat. **executorius**.

EXEDRĂ, *exedre*, s.f. 1. Sală de primire în casele romane. 2. Anexă în formă de semicerc a unei construcții, care are în interior scaune, de-a lungul zidului. ♦ Construcție în semicerc într-un parc. Din lat. **exedra**, fr. **exedre**.

EXEMPLAR¹, *exemplare*, s.n. Fiecare obiect dintr-o serie de obiecte identice reproduse după un model comun. ♦ Reprezentant al unei categorii de ființe sau de obiecte asemănătoare, luat izolat. Din fr. **exemplaire**, lat. **exemplarium**.

EXEMPLAR², *-Ă, exemplari*, *-e*, adj. Care poate servi drept exemplu prin calitățile sale deosebite; pilduitor. ♦ Care are un caracter drastic, servind ca avertisment. *Pedeapsă exemplară*. Din fr. **exemplaire**, lat. **exemplaris**.

EXEMPLU, *exemple*, s.n. 1. Ceea ce servește drept model, ceea ce servește pentru a ilustra ceva; persoană care, prin calitățile sale, poate servi drept model; pildă. ♦ Expr. *A da* (sau *a fi*) *exemplu* = a se purta astfel încât să trezească și în alții dorința de a-l imita, a constitui un model demn de urmat. *A da de* (sau *ca*) *exemplu* = a atrage atenția asupra unor persoane, a unor lucruri etc., pentru a îndemna pe alții să le imite. *A urma exemplul* (cuiva) sau *a lua* (pe cineva sau ceva) *de* (sau *drept*) *exemplu* = a imita (pe cineva sau ceva) 2. Caz sau fapt tipic care întrunește caracteristicile unei categorii întregi, citat pentru a lămurii, a sprijini o idee, o demonstrație. ♦ Loc. adv. *De exemplu* = de pildă, bunăoară. Din fr. **exemple**, lat. **exemplum**.

EXERCITIU, *exerciții*, s.n. 1. Acțiune fizică sau intelectuală, făcută sistematic și repetat, în scopul dobândirii sau perfecționării unor deprinderi sau îndemânări. ♦ Instruire a militarilor pentru mânuirea armelor și executarea acțiunilor de luptă. ♦ Temă servind ca mijloc pentru dobândirea sau dezvoltarea îndemânării, cunoștințelor etc. într-un anumit domeniu. 2. (Despre un funcționar, o persoană

oficială; în sintagma) *în exercițiul funcțiunii* = în timpul îndeplinirii sarcinilor de serviciu. **3.** (Ec.; în sintagma) *Exercițiul bugetar* = perioadă de timp, de obicei de un an, pentru care se întocmește și se execută bugetul unui stat. Din fr. **exercice**, lat. **exercitium**.

EXFOLIA, *exfoliez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) coji. ♦ A (se) scutura, a (se) desfrunzi. **2.** Tranz. A lamina în foi subțiri. Din lat. **exfoliare**, fr. **exfolier**.

EXFOLIERE, *exfolieri*, s.f. **1.** (Tehn.) Fenomen de fisurare și de desprindere a unor straturi subțiri de la suprafața unui material, a unei piese etc. **2.** (În sintagma) *Exfolierea scoarței ramurilor* = boală a pomilor fructiferi și a arborilor de pădure, care se manifestă prin înnegrirea scoarței și prin apariția crăpăturilor neregulate; cojire; desfrunzire. V. **exfolia**.

EXHIBA, *exhibez*, vb. I. Tranz. (Rar) A arăta ceva în public (în mod ostentativ), a etala, a se fi cu ceva. Din fr. **exhiber**, lat. **exhibere**.

EXHIBIȚIE, *exhibiții*, s.f. Faptul de a arăta ceva în public (în mod ostentativ), etalare, expunere ostentativă. ♦ (La pl.) Jonglerii, scamatorii (la circ). [Var.: **exhibițiune** s.f.] Din fr. **exhibition**, lat. **exhibitio**, -onis.

EXHUMA, *exhumez*, vb. I. Tranz. (Rar) A dezgropa osemintele unui mort, a deshuma un cadavru. Din fr. **exhumer**, lat. **exhumare**.

EXHUMARE, *exhumări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *exhuma* și rezultatul ei; dezgropare. V. **exhuma**.

EXIGE, *exig*, vb. III. Tranz. (Livr.) A cere imperios, a necesita. Din lat. **exigere**, fr. **exiger**.

EXIGENT, -Ă, *exigenți*, -te, adj. Care pretinde multă grijă, strictețe, corectitudine de la alții (și de la sine însuși) în privința îndeplinirii unei datorii; pretențios. Din fr. **exigeant**, lat. **exigens**, -ntis.

EXIGENȚĂ, *exigențe*, s.f. Faptul de a fi exigent; ceea ce pretinde ceva de la altul (și de la sine însuși); pretenție, cerință, exiguitate. ♦ Nevoie, trebuință, necesitate. Din fr. **exigence**, lat. **exigentia**.

AUTOEXIGENȚĂ s.f. Exigență manifestată de propria persoană. - **Auto-** + **exigență**.

EXIGUITATE, *exiguități*, s.f. (Rar) Exigență. Din fr. **exiguité**, lat. **exiguitas**, -atis.

EXIL, *exiluri*, s.n. **1.** Pedepsă aplicată în unele țări pentru delikte politice, constând în izgonirea unui cetățean din țara sau din localitatea în care trăiește; surghiun. ♦ Părăsirea, plecarea voluntară a cuiva din propria țară sau localitate, de obicei pentru a scăpa de o prigoană. **2.** Situație în care se găsește o persoană exilată. Din fr. **exil**, lat. **exilium**.

EXISTA, *exist*, vb. I. Intranz. A fi, a se afla, a se găsi în realitate; a trăi, a se manifesta. Din fr. **exister**, lat. **existere**.

EXISTENȚĂ, *existențe*, s.f. **1.** Faptul de a exista, de a fi real; categorie filozofică care se referă la natură, materie, la tot ceea ce există independent de conștiință, de gândire. ♦ Viață considerată în durata și conținutul ei. ♦ Durată (a unei situații, a unei instituții). **2.** Condițiile, mijloacele materiale necesare

vieții. ♦ Viață; mod de viață, fel de trai. Din fr. **existence**, lat. **existentia**.

NONEXISTENȚĂ s.f. Ceea ce nu este existență; inexistență. - **Non** + **existentă**. Cf. fr. non-existence.

EXISTENȚIALISM s.n. Doctrină filozofică conform căreia reală este numai existența umană, trăirea afectivă a existenței de către individ. Din fr. **existentialisme**, germ. **Existentialismus**.

EX-LIBRIS, *ex-librisuri*, s.n. Vinieta aplicată pe o carte, purtând numele unei biblioteci, a bibliofilului sau o deviză. Din fr. **ex-libris**, lat. **ex libris**.

EXOGAM, -Ă, *exogami*, -e, adj. (Despre oameni) Care practică exogamia; (despre organisme) care prezintă exogamie. Din fr. **exogame**, engl. **exogamy**.

EXONERA, *exonerez*, vb. I. Tranz. (Rar) A scuti pe cineva, total sau parțial, de o datorie, de o obligație, de o sarcină. Din fr. **exonérer**, lat. **exonerare**.

EXONERARE, *exonerări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *exonera* și rezultatul ei; eliberare de răspundere a unei persoane care nu-și execută obligația din cauze străine de voința sa. V. **exonera**.

EXORBITANT, -Ă, *exorbitanți*, -te, adj. Care întrece cu mult limita normală (în privința prețului, a pretențiilor cuiva etc.); excesiv. Din fr. **exorbitant**, lat. **exorbitans**, -ntis.

EXORCIST, -Ă, *exorcisti*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care practică exorcismul. Din lat. **exorcista**, fr. **exorciste**.

EXORCIZA, *exorcizez*, vb. I. Tranz. A pronunța cuvinte magice, a oficia o slujbă pentru a goni diavolul. Din fr. **exorciser**, lat. **exorcizare**.

EXORCIZARE, *exorcizări*, s.f. Acțiunea de a *exorciza* și rezultatul ei; eliberare de diavol prin rugăciuni, descântece etc. V. **exorciza**.

EXORTA, *exortez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A înflăcăra, a îndemna o persoană sau o colectivitate (prin cuvinte). Din fr. **exhorter**, lat. **exhortari**.

EXORTARE, *exortări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *exorta* și rezultatul ei; înflăcărare. V. **exorta**.

EXORTAȚIE, *exortații*, s.f. (Livr.) Cuvântare, discurs prin care se urmărește stărnirea unor sentimente, dezlănțuirea unor acțiuni etc.; încurajare, îndemn, imbold, înflăcărare, exortare. Din lat. **exhortatio**, fr. **exhortation**.

EXOSCHELET, *exoschelete*, s.n. (Biol.; la nevertebrate) Schelet (osos) extern. Din fr. **exosquelette**, engl. **exoskeleton**.

EXOTIC, -Ă, *exotici*, -ce, adj. Care se află într-o regiune foarte îndepărtată și care impresionează prin aspecte neobișnuite, ciudate; care provine dintr-o asemenea regiune, care aparține, care este propriu acestor țări. Din fr. **exotique**, lat. **exoticus**.

EXPANSIUNE, *expansiuni*, s.f. **1.** Creștere a volumului unui sistem fizico-chimic; creștere a volumului unui gaz; extindere pe un spațiu a unui gaz; detență (**1**). **2.** Extindere a influenței și dominației economice și politice a unui stat asupra altuia; acaparare de teritorii străine. ♦ (Impr.)

Dezvoltare economică impetuoasă. **3.** Fig. Expansivitate, comunicativitate, exuberanță, vioiciune. Din fr. **expansion**, lat. **expansio**, -onis. **EXPECTAȚIE**, *expectații*, s.f. (Livr.) Așteptare; expectativă. Din fr. **expectation**, lat. **expectatio**. **EXPECTORA**, *expectorez*, vb. I. Tranz. A elimina prin tuse, a da afară pe gură mucozitățile, flegma care se formează pe căile respiratorii. Din fr. **expectorer**, lat. **expectorare**.

EXPECTORARE, *expectorări*, s.f. Acțiunea de a *expectora* și rezultatul ei; expectorație. V. **expectora**.

EXPEDIȚIE, *expediții*, s.f. **1.** Călătorie lungă (și anevoioasă) făcută de un grup organizat în regiuni îndepărtate, cu scopuri științifice, comerciale etc. **2.** Campanie militară agresivă pentru cucerirea unui teritoriu străin, îndepărtat de propria țară. **3.** Expediere. ♦ *Condică de expediție* = registru în care se înregistrează zilnic lista corespondenței expediate de o instituție sau de o întreprindere. Din fr. **expédition**, lat. **expeditio**.

EXPERIENȚĂ, *experiențe*, s.f. **1.** Totalitatea cunoștințelor pe care oamenii le dobândesc în mod nemijlocit despre realitatea înconjurătoare în procesul practicii social-istorice, al interacțiunii materiale dintre om și lumea exterioară. **2.** Verificare a cunoștințelor pe cale practică, prin cercetarea fenomenelor din realitatea înconjurătoare. ♦ Experiment. ♦ Expr. *A face o experiență* = a face o încercare. Din fr. **expérience**, lat. **experientia**.

EXPERIMENTA, *experimentez*, vb. I. Tranz. A încerca, a verifica prin experiență. Din fr. **expérimenter**, lat. **experimentare**.

EXPERIMENTARE, *experimentări*, s.f. Acțiunea de a *experimenta* și rezultatul ei. V. **experimenta**.

EXPERIMENTAT, -Ă, *experimentați*, -te, adj. Care posedă multă experiență într-un domeniu, priceput; *p. ext.* care a trecut prin multe încercări; încercat. V. **experimenta**.

NEEXPERIMENTAT, -Ă, *neexperimentați*, -te, adj. **1.** (Despre persoane) Căruia îi lipsește experiența, nedeprins cu...; care are insuficientă experiență; inexperimentat. **2.** (Despre materiale, metode etc.) Care nu a fost încă experimentat. - Ne- + **experimentat**.

EXPERIMENTAL, -Ă, *experimental*, -e, adj. (Adesea adverbial) De experiență, bazat pe experiență, rezultat din experiență; cu titlu de încercare. Din fr. **expérimental**, lat. **experimentalis**.

EXPERT, -Ă, *experți*, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană care posedă cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu; specialist de mare clasă. ♦ Spec. Persoană competentă într-un anumit domeniu, numită de un organ de stat sau de părțile interesate pentru a face o expertiză. **2.** Adj. (Inform.; în sintagma) *Sistem expert* = program de exploatare inteligentă a unei baze de date caracteristice unui domeniu particular de aplicație. Din fr. **expert**, lat. **expertus**.

EXPIA, *expiez*, vb. I. Tranz. (Livr.) **1.** A ispăși o greșeală, o vină etc. **2.** A înceta de a mai trăi, de a mai fi în viață; a sucomba, a deceda, a muri. Din fr. **expier**, lat. **expiare**.

EXPIERE, *expieri*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *expia* și rezultatul ei; expiație, ispășire. V. **expia**.

EXPIAȚIE, *expiații*, s.f. (Livr.) Faptul de a *expia*; ispășire. [Var.: **expiațiune** s.f.] Din fr. **expiation**, lat. **expiatio**, -onis.

EXPIRA, *expir*, vb. I. **1.** Tranz. A elimina din plămâni aerul (în procesul respirației). **2.** Intrans. (Despre un contract, o convenție etc.; la pers. 3) A înceta să mai fie valabil. **3.** Intrans. (Despre un termen, o perioadă de timp etc.; la pers. 3) A se împlini, a se termina. **4.** Intrans. Fig. A muri, a pieri. Din fr. **expirer**, lat. **expirare**.

EXPIRARE, *expirări*, s.f. Faptul de a *expira*; expirație, săvârșire; împlinire. ♦ Scadență a unui termen. V. **expira**.

EXPIRAȚIE, *expirații*, s.f. Act fiziologic prin care se elimină din plămâni aerul inspirat; expirare. Din fr. **expiration**, lat. **expiratio**.

EXPLETIV, -Ă, *expletivi*, -e, adj. (Despre cuvinte) Care este de prisos din punctul de vedere al înțelegerii conținutului unui enunț. Din fr. **expletif**, lat. **expletivus**.

EXPLICA, *explic*, vb. I. Tranz. A face să fie mai ușor de înțeles, a lămurii. ♦ A expune, a preda o lecție, o temă etc. **2.** Intrans. și tranz. (Despre axiome, principii, legi științifice) A servi drept lămurire, a constitui o justificare, a reprezenta o motivare a unui fenomen, a unei proprietăți etc. **3.** Refl. A-și motiva acțiunile, vorbele etc.; a se justifica. ♦ Refl. și tranz. A înțelege, a pricepe, a găsi sau a constitui o explicație. ♦ Tranz. și refl. recipr. (Despre două sau mai multe persoane) A (se) lămuri asupra unei chestiuni (în litigiu), a limpezi o situație cu scopul de a înlătura un conflict. Din fr. **expliquer**, lat. **explicare**.

EXPLICARE, *explicări*, s.f. Acțiunea de a (se) *explica* și rezultatul ei; lămurire. V. **explica**.

EXPLICAT, -Ă, *explicați*, -te, adj. Care a fost prezentat astfel încât să poată fi (ușor) înțeles. V. **explica**.

EXPLICATOR, -OARE, adj. (Înv.) Explicativ. Din fr. **explicateur**, lat. **explicator**, -oris.

EXPLICAȚIE, *explicații*, s.f. **1.** Lămurire, clarificare a unei probleme (dificile), a unui fenomen etc. ♦ Expr. *A cere cuiva explicații* = a cere cuiva socoteală. *A avea o explicație cu cineva* = a discuta cu cineva cu scopul de a se lămuri asupra unui lucru, pentru a înlătura un conflict etc. ♦ Predare a unei lecții, expunere a unei teme. **2.** Căuză. Din fr. **explication**, lat. **explicatio**.

EXPLICIT, -Ă, *expliciți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care este exprimat limpede; deslușit, lămurit, clar. ♦ (Despre o funcție matematică) Care este egal cu o anumită expresie ce conține numai variabile independente. Din fr. **explicite**, lat. **explicitus**.

EXPLORA, *explorez*, vb. I. Tranz. A cerceta o țară sau o regiune necunoscută sau puțin cunoscută, cu scopul de a face descoperiri sau studii științifice. ♦ A cerceta posibilitățile de exploatare a unui zăcămint. ♦ (Fam.) A cerceta, a căuta în... Din fr. **explorer**, lat. **explorare**.

EXPLORARE, *explorări*, s.f. 1. Acțiunea de a *explora* și rezultatul ei; explorație. 2. Complex de cercetări geologice care, în funcție de obiectul studiat și obiectivul urmărit, are drept scop stabilirea limitelor, a condițiilor de zăcămint, precizarea structurii, a calității unui corp de substanță minerală utilă etc. 3. Examen clinic sau de laborator efectuat pentru stabilirea diagnosticului unei boli. V. **explora**.

EXPLORAT, -**Ă**, *explorați*, -*te*, adj. (Despre țări sau regiuni necunoscute sau mai puțin cunoscute) Care este cercetat cu scopul de a cunoaște. ♦ (Despre zăcămint) Căruia i se cercetează posibilitățile de exploatare. V. **explora**.

NEEXPLORAT, -**Ă**, *neexplorați*, -*te*, adj. (Adesea fig.) Care nu a fost explorat, cercetat, analizat; necercetat, inexplorat. - **Ne** + **explorat**.

EXPLORATOR, -**OARE**, *exploratori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care explorează. Din fr. **explorateur**, lat. **explorator**, -**oris**.

EXPLORAȚIE, *explorații*, s.f. (Rar) Explorare. Din fr. **exploration**, lat. **exploratio**.

EXPLOZIE, *explozii*, s.f. 1. Reacție chimică sau fizică foarte rapidă, violentă, însoțită de efecte mecanice, sonore, termice, luminoase etc., provocate de descompunerea substanțelor explozive pe care le conține un dispozitiv de distrugere; explodare, detonație, fulminatie. ♦ Proces de descompunere a substanțelor explozive și de transformare a lor în alți compuși, mai simpli, însoțit de dezvoltare mare de căldură, lumină, zgomot și de efectuare de lucru mecanic într-un timp foarte scurt. ♦ (Imp.) Ardere a amestecului de combustibil și aer din cilindrul unui motor cu ardere internă. ♦ *Motor cu explozie* = motor la care arderea combustibilului se face într-un timp foarte scurt și este provocată de o scânteie. 2. (În sintagma) *Explozie vulcanică* = ieșire bruscă a lavei, a bombelor vulcanice și a gazelor unui vulcan. 3. Trecere bruscă a unui fenomen de la vechea lui calitate la una nouă, prin distrugerea calității vechi. 4. Fig. Manifestare bruscă, izbucnire neașteptată și puternică, dar de scurtă durată, a unei acțiuni, a unui sentiment etc. 5. (Fon.) Ieșire bruscă a aerului, în momentul rostirii unor sunete, după ce acesta a fost oprit de un obstacol (limbă, dinți, buze etc.). Din fr. **explosion**, lat. **explosio**.

EXPORTA, *export*, vb. I. Tranz. A vinde în afara țării mărfuri care au fost produse, preparate, completate sau reparate în țară; *p. ext.* a vinde servicii cumpărătorilor din alte țări. Din fr. **exporter**, lat. **exportare**.

EXPORTARE, *exportări*, s.f. Acțiunea de a *exporta* și rezultatul ei; export. V. **exporta**.

EXPOZIȚIE, *expoziții*, s.f. 1. Prezentare organizată, publică a unor obiecte selecționate, pentru a pune în lumină specificul unei activități, realizările unui artist etc. sau în scop instructiv. 2. Loc sau clădire special amenajate unde sunt expuse aceste obiecte. 3. Parte a unei opere literare, în special dramatice, situată la începutul acesteia, în care se schițează datele fundamentale ale acțiunii, personajele etc. [Var.: **expozițiune** s.f.] Din fr. **exposition**, lat. **expositio**, -**onis**.

EXPRES, -**Ă**, *expresi*, -*se*, adj. Care este exprimat clar, care nu lasă nici un fel de îndoială. ♦ (Adverbial) Special pentru...; precis, anume. [Var.: **expre** adj.] Din fr. **expres**, lat. **expressus**.

EXPRESIE, *expresii*, s.f. 1. Exprimare. ♦ Construcție concisă care exprimă, de obicei în mod figurat, o idee. ♦ Cuvânt. 2. Fig. Manifestare, redare a ideilor, a sentimentelor etc. prin cuvinte, mimică etc. ♦ Înfățișare care reflectă starea sufletească a omului; reflectarea stării interioare a cuiva (în privire, figură). 3. Grup de numere, litere etc. legate între ele prin simboluri de operații matematice (adunare, înmulțire etc.). [Var.: **expresiune** s.f.] Din fr. **expression**, lat. **expressio**, -**onis**.

EXPRIMA, *exprim*, vb. I. Tranz. A expune, a formula, a manifesta, prin cuvinte sau prin gesturi, păreri, idei, sentimente, impresii etc. ♦ Refl. A reda în cuvinte. Din fr. **exprimer**, lat. **exprimere**.

EXPRIMARE, *exprimări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *exprima* și rezultatul ei; formulare a unor idei sau sentimente; expresie. ♦ Comunicare prin cuvinte; vorbire; pronunțare a unor cuvinte. V. **exprima**.

EXPULSIE, *expulsii*, s.f. 1. Împingere în afară a unui gaz, a unui lichid etc. 2. Eliminare din organism a unui produs fiziologic, patologic, a unui corp străin etc. Din fr. **expulsion**, lat. **expulsio**.

EXPULZA, *expulzez*, vb. I. Tranz. A obliga să părăsească țara, a trimite peste graniță un străin care a executat o pedeapsă sau a cărui prezență pe teritoriul statului nu mai este dorită. ♦ A da, a împinge afară, a sili să iasă. Din fr. **expulser**, lat. **expulsare**.

EXPULZARE, *expulzări*, s.f. Acțiunea de a *expulza* și rezultatul ei. V. **expulza**.

EXPUNCȚIUNE, *expuncțiuni*, s.f. Terminare, încheiere. ♦ Marcare a unei anulări printr-un punct (pus deasupra sau dedesubtul unei litere, unui cuvânt etc.); scoatere a unor cuvinte, litere etc. dintr-un text. Din lat. **expunctio**, -**onis**, fr. **expunction**.

EXPURGA, *expurg*, vb. I. Tranz. A elimina dintr-o carte pasajele care sunt sau par a fi incompatibile cu anumite principii morale. Din fr. **expurger**, lat. **expurgare**.

EXPURGARE, *expurgări*, s.f. Acțiunea de a *expurga* și rezultatul ei; expurgație. V. **expurga**.

EXSANGUU, -**UĂ**, *exsangui*, -*ue*, adj. (Livr.; despre țesuturi) Care este lipsit de sânge; (despre obraji, față) palid, cadaveric. Din fr. **exsangue**, lat. **exsanguis**.

EXTEMPORANEU, -**EE**, *extemporanei*, -*ee*, adj. (Livr.) 1. Care se produce imediat, pe loc. 2. (Med.;

despre medicamente) Care este preparat sau administrat fără întârziere. Din lat. **extemporaneus**, fr. **extemporané**.

EXTENSIUNE, *extensiuni*, s.f. 1. Dezvoltare, creștere; amplificare, extindere. ♦ Proces prin care un cuvânt își lărgeste înțelesul. ♦ (Log.) Sferă. 2. Alungire sau întindere a unui membru sau a trunchiului anatomic în caz de luxații sau de fracturi. [Var.: **extensie** s.f.] Din fr. **extension**, lat. **extensio**, -onis.

EXTENUA, *extenuez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) obosi peste măsură; a (se) istovi, a (se) epuiza. Din fr. **exténuer**, lat. **extenuare**.

EXTENUARE, *extenuări*, s.f. Acțiunea de a (se) *extenua* și rezultatul ei; stare de slăbiciune extremă a corpului; istovire, epuizare. V. **extenua**.

EXTENUAT, -Ă, *extenuați*, -te, adj. Extrem de obosit; istovit, epuizat, sleit, sfârșit. V. **extenua**.

EXTERIOR, -OARĂ, *exteriori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care este în afară de..., care este pe din afară, aflat dincolo de o limită; extern. ♦ *Comerț exterior* = totalitatea importurilor și exporturilor unei țări. 2. S.n. Partea din afară a unui lucru; fațadă. ♦ Mod de a se prezenta al unei persoane ca fizionomie, îmbrăcăminte, comportare etc.; ținută, înfățișare, aspect, alură. Din fr. **extérieur**, lat. **exterior**.

EXTERMINA, *extermin*, vb. I. Tranz. A face să piară în întregime, a distruge complet, a nimici; a ucide, a masacra, a stârpi în masă. Din fr. **exterminer**, lat. **exterminare**.

EXTERMINARE, *exterminări*, s.f. Acțiunea de a *extermina* și rezultatul ei; stărpire, masacrare; exterminățiune. V. **extermina**.

EXTERMINAT, -Ă, *exterminați*, -te, adj. Distrus, nimicit, stârpit în masă. V. **extermina**.

EXTERMINATOR, -OARE, *exterminatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Cel) care extermină; nimicitor, distrugător. Din fr. **exterminateur**, lat. **exterminator**, -oris.

EXTERMINAȚIUNE, *exterminațiuni*, s.f. (Rar) Exterminare. Din fr. **extermination**, lat. **exterminatio**, -onis.

EXTERN, -Ă, *externi*, -e, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care se află așezat în afară; din afară, exterior; străin. ♦ *Politică externă* = politica unui stat față de celelalte state. (Mat.) *Unghi extern* = unghi format de o latură a unui triunghi cu prelungirea altei laturi; unghi format de două drepte tăiate de o secantă și aflat în afara dreptelor. 2. (Despre medicamente) Care se aplică numai pe suprafața corpului. II. S.m. și f. 1. Elev, ucenic care locuiește și ia masa în afara școlii sau a locului unde învață meseria. 2. Student în medicină care, în urma unui examen, este admis să facă practică în spital. Din fr. **externe**, lat. **externus**.

EXTERNA, *externez*, vb. I. Tranz. A elibera din spital un bolnav (însănătoșit). Din **extern**.

EXTERNARE, *externări*, s.f. Acțiunea de a *externa*. V. **externa**.

EXTERNAT, -Ă, *externați*, -te, adj. Care a ieșit din spital. V. **externa**.

EXTINCTOR, -OARE, *extinctori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care are proprietatea de a stinge. 2. S.n. Aparat care servește la stingerea incendiilor; stingător. Din fr. **extincteur**, lat. **extinctor**, -oris.

EXTINGIBIL, -Ă, *extingibili*, -e, adj. Care poate fi stins; *spec.* (despre acțiuni judiciare) care trebuie stins. Din fr. **extinguible**, lat. **extinguibilis** (după *stinge*).

EXTIRPA, *extirp*, vb. I. Tranz. 1. A scoate, a înlătura pe cale chirurgicală un organ sau o porțiune dintr-un organ (bolnav); a exciza. 2. Fig. A distruge complet; a nimici, a stârpi. Din fr. **extirper**, lat. **extirpare**.

EXTIRPARE, *extirpări*, s.f. Acțiunea de a *extirpa* și rezultatul ei; extirpație, excizie. V. **extirpa**.

EXTIRPATOR, -OARE, *extirpatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care extirpă. 2. S.n. Mașină agricolă care servește la distrugerea rădăcinilor buruienilor și la afânarea straturilor superficial al solului. Din fr. **extirpateur**, lat. **extirpator**, -oris.

EXTORCA, *extorchez*, vb. I. Tranz. A obține un lucru de la cineva cu forța, prin amenințări, violență, șantaj etc. [Var.: **estorca** vb. I.] Din fr. **extorquer**, lat. **extorquere**.

EXTORCARE, *extorcări*, s.f. Acțiunea de a *extorca* și rezultatul ei; extorsiune. [Var.: **estorcare** s.f.] V. **extorca**.

EXTORSIUNE, *extorsiuni*, s.f. (Rar) Extorcere. Din fr. **extorsion**, lat. **extorsio**, -onis.

EXTRA- Element de compunere care înseamnă: a) "afară (de)", "(în) afară", "deosebit (de)" și care servește la formarea unor adjective; b) "superior", "ultra-", "foarte" și care servește la formarea unor adjective. ♦ (Folosit izolat) *Vin extra. Mazăre extra*. Din fr. **extra**, lat. **extra**.

EXTRACȚIE, *extracții*, s.f. 1. Extragere. 2. Operație de aducere la suprafață a minereului, a materialelor și a personalului, prin puțuri verticale sau înclinate care fac legătura cu diferite planuri ale minei. 3. Îndepărtare a unui corp străin introdus în organism; *spec.* extragerea unei măsele sau a unui dinte. 4. (Livr.) Origine, proveniență. Din fr. **extraction**, lat. **extractio**.

EXTRAGALACTIC, -Ă, *extragalactici*, -ce, adj. Care se află în afara galaxiei noastre. Din fr. **extragalactique**, engl. **extragalactic**.

EXTRANUCLEAR, -Ă, *extranucleari*, -e, adj. (Biol.) Care este localizat în afara nucleului, în citoplasmă. Din fr. **extranuclear**, engl. **extranuclear**.

EXTRAORDINAR, -Ă, *extraordinari*, -e, adj. 1. (Adesea adverbial), Care este cu totul deosebit, care iese din comun; neobișnuit, nemaipomenit, formidabil, excepțional; (despre oameni) dotat cu calități deosebite, excepționale; (despre lucruri etc.) foarte bun. 2. (Despre legi, măsuri, funcții etc.) Care depășește cadrul unei reguli, unei măsuri obișnuite. Din fr. **extraordinaire**, lat. **extraordinarius**.

EXTRAPROFESIONAL, -Ă, *extraprofesionali*, -e, adj. Care nu aparține domeniului profesiei unei

persoane. Din fr. **extraprofessionnel**, engl. **extraprofessional**.

EXTREM, -Ă, *extremi, -e*, adj., subst. **I. Adj. 1.** Foarte mare, exagerat. ◇ Loc. adv. *La extrem* = până la ultima limită, peste măsură. ♦ (Adverbial; urmat de determinări introduse prin prep. "de", formează superlativul) Foarte, prea, extraordinar de... **2.** Foarte grav. ♦ (Despre mijloace terapeutice, soluții, remedii etc.) Foarte energic, întrebuințat numai în împrejurări deosebit de grave; radical, drastic. **3.** Așezat în punctul cel mai îndepărtat, la capăt, la vârf, la margine. **4.** Care are cea mai mare sau cea mai mică dintre valorile pe care le poate avea o mărime. **II. S.f. 1.** Margine, limită, capăt (foarte îndepărtat) ◇ Expr. *A trece de la* (sau *a cădea dintr-o*) *extremă la* (sau *într-una*) = a trece de la o atitudine (exagerată) la alta opusă (dar tot exagerată). ♦ *Extremă dreaptă* (sau *stângă*) = partid sau fracțiune politică dintr-un partid, dintr-o adunare etc., care se situează pe poziții extremiste de dreapta (sau de stânga); parte ultraradicală, exagerată de dreapta (sau de stânga) a spectrului politic. **2.** Valoarea cea mai mare sau cea mai mică a unei mărimi. **3.** Jucător care ocupă locul lateral cel mai înaintat din stânga sau din dreapta într-o echipă de fotbal, de handbal sau de hochei. **III. (Mat.) 1.** S.m. Primul și ultimul termen al unei proporții. **2.** S.n. Maximul sau minimul unei funcții.

Din fr. **extrême**, lat. **extremus**.

EXTROSPECȚIE, *extrospecții*, s.f. (Psih.) Observare a fenomenelor din afara eului, a trăirilor psihice ale altuia. Din fr., engl. **extrospection**.

EXUBERANT, -Ă, *exuberanți, -te*, adj. **1.** Care își manifestă sentimentele prin numeroase demonstrații exterioare; de o mare vioiciune, foarte vioi; expansiv. **2.** (Rar) Abundent, îmbelșugat. Din fr. **exubérant**, lat. **exuberans, -ntis**.

EXULTA, *exult*, vb. **I.** Intrans. A simți o mare bucurie, a fi foarte fericit. Din fr. **exulter**, lat. **exsultare**.

EXULTARE, *exultări*, s.f. Acțiunea de a *exulta* și rezultatul ei; exultație. V. **exulta**.

EZITA, *ezit*, vb. **I.** Intrans. și tranz. A sta la îndoială în luarea unei hotărâri; a șovăi, a se codi, a pregeta. Din fr. **hésiter**, lat. **haesitare**.

EZITARE, *ezitări*, s.f. Faptul de a *ezita*; șovăială, nehotărâre, codeală, codire. V. **ezita**.

FABIANISM s.n. Doctrină care preconiza trecerea lentă, pe calea reformelor de stat, de la capitalism la socialism. Din engl. *fabianism*, fr. *fabianisme*.

FABRICA, *fabric*, vb. I. Tranz. A produce o marfă în serie și în cantități mari, prelucrând materia primă într-o fabrică, într-o uzină etc. ♦ P. gener. (Fam.) A face, a confecționa, a realiza. ♦ Fig. A nascoci, a plăsmui, a inventa. Din fr. *fabriquer*, lat. *fabricare*.

FABRICARE s.f. Acțiunea de a *fabrica*. V. *fabrica*.

PREFABRICA, *prefabric*, vb. I. Tranz. A fabrica într-o întreprindere elementele componente ale unei construcții, care apoi sunt montate și asamblate pe șantier. - **Pre-** + *fabrica*.

PREFABRICARE, *prefabricări*, s.f. Acțiunea de a *prefabrica* și rezultatul ei. V. *prefabrica*. Cf. fr. *préfabrication*.

PREFABRICAT, *-Ă*, *prefabricați*, *-te*, adj., s.n. (Piesă) care se află într-o fază intermediară de prelucrare; (piesă sau element de construcție) fabricat în prealabil într-o întreprindere pentru a fi montat și asamblat pe șantier. V. *prefabrica*. Cf. fr. *préfabriqué*.

FABRICAȚIE, *fabricații*, s.f. Proces tehnologic de producere a mărfurilor într-o fabrică, într-o uzină etc.; producția unei asemenea unități industriale. Din fr. *fabrication*, lat. *fabricatio*.

FABRICĂ, *fabrici*, s.f. Întreprindere industrială care folosește un sistem de mașini și de instalații tehnice în vederea executării operațiilor de transformare a materiei prime în produse finite, în serie și în cantități mari. ♦ Expr. (Fam.) *A lua* (pe cineva) *în fabrică* = a certa, a reproșa, a cere socoteală (cuiva); a bate (pe cineva). *A intra în fabrica cuiva* = a fi certat de cineva, a i se reproșa, a i se cere socoteală; a fi bătut de cineva. [Pl. și: (pop.) *făbriți*] Din fr. *fabrique*, rus. *fabrika*, germ. *Fabrik*.

FABULAȚIE, *fabulații*, s.f. 1. Poveste alegorică; *p. ext.* povestire cuprinsă într-o operă literară, afabulație. 2. Figură retorică prin care se redă ca real ceva imaginar. 3. Prezentare a unei fapte imaginare ca reală; *p. ext.* minciună. Din fr. *fabulation*, lat. *fabulatio*.

FABULĂ, *fabule*, s.f. Scurtă povestire alegorică, de obicei în versuri, în care autorul, folosind procedeul personificării animalelor, plantelor și lucrurilor, satirizează anumite moravuri, deprinderi, mentalități sau greșeli cu scopul de a le îndrepta. ♦ Istorisire, prezentare a unei fapte imaginare ca reală; *p. ext.* minciună. Din fr. *fabulation*, lat. *fabulatio*.

FABULOS, *-OASĂ*, *fabuloși*, *-oase*, adj. 1. (Despre sume de bani, prețuri, averi), Care depășește orice închipuire; enorm, extraordinar. 2. Care aparține lumii fabulelor, a legendelor, a mitologiei; fantastic, minunat. 3. (Adesea substantivat, n.) Imaginar, ireal. Din fr. *fabuleux*, lat. *fabulosus*.

FACIES, *faciesuri*, s.n. 1. Aspect caracteristic al feței în cursul unei boli, al unei stări emotive etc.; *p. gener.* fizionomie. 2. Aspect al unei culturi arheologice în ce are ea mai caracteristic. 3. Totalitate a particularităților mineralogice și paleontologice ale unui depozit sedimentar, care caracterizează condițiile fizico-geografice de depunere a acestuia. Din lat. *facies*, fr. *faciès*.

FACIL, *-Ă*, *facili*, *-e*, adj. Care se face, se produce fără greutate, cu puține eforturi. *Muncă facilă*. ♦ Care pare făcut, realizat cu puține eforturi, cu ușurință; *p. ext.* superficial, ușor. Versuri *facile*. ♦ Care se acomodează ușor, care este ușor de mulțumit. *Caracter facil*. Din fr. *facile*, lat. *facilis*.

FACILITATE, *facilități*, s.f. Însușire a ceea ce este facil; însușirea de a realiza, de a face ceva fără mari eforturi, cu ușurință. ♦ (La pl.) Îlesniri făcute cuiva. *Facilități de plată*. Din fr. *facilité*, lat. *facilitas*, *-atis*.

FACSIMIL, *facsimile*, s.n. Reproducere exactă a unui text, a unei semnături, a unui desen sau a unei picturi cu ajutorul fotografiei, al fototipiei, prin copiere manuală etc. Din fr. *fac-similé*, lat. *fac simile*.

FACTOR, *factori*, s.m. 1. 1. Element, condiție, împrejurare care determină apariția unui proces, a unei acțiuni, a unui fenomen. 2. (Mat.) Fiecare dintre termenii unei înmulțiri. ♦ *Factor prim* = fiecare dintre numerele prime prin care se împarte exact un număr dat. *Factor comun* = număr care împarte exact oricare dintre termenii unei sume neefectuate. 3. Mărime a cărei valoare intră prin multiplicare într-o relație care caracterizează un sistem fizico-chimic. 4. Mărime caracteristică pentru un sistem tehnic, un material etc., stabilită prin raportul altor două mărimi diferite. II. Funcționar al poștei care duce corespondență la destinație; poștaş. Din fr. *facteur*, lat. *factor*.

FACTORITĂ, *factorițe*, s.f. Poștăriță. - **Factor** + suf. *-iță*.

FACTOTUM s.m. invar. (Livr.) Persoană care (într-o instituție, într-o organizație etc.) inițiază, hotărăște și rezolvă (aproape) toate problemele care se ivesc. Din fr. *factotum*, lat. *fac totum*.

FACTORĂ, *facturi*, s.f. Structură, constituție (intelectuală, psihică, morală etc.). ♦ Caracter, aspect exterior, specific al unei opere de artă plastică. ♦ Ansamblul mijloacelor de expresie care determină specificul unei opere literare sau muzicale. Din fr. *facture*, lat. *factura*.

FAȚIOS, *-OASĂ*, *fațioși*, *-oase*, adj. (Livr.) Care face parte dintr-o fațiune; *p. ext.* care urmărește să provoace tulburări și manifestări împotriva puterii existente. Din fr. *factieux*, lat. *factiosus*.

FAȚIUNE, *fațiuni*, s.f. Grup de persoane unite pe baza unor interese politice comune (și care de obicei se manifestă prin violență); partidă. Din fr. *faction*, lat. *factio*, *-onis*.

FACULTATE, *facultăți*, s.f. 1. Capacitate, posibilitate, însușire morală sau intelectuală a cuiva; aptitudine. ♦ Însușire, capacitate pe care o are un fenomen, un obiect, un sistem etc. de a acționa, a se

dezvolta, a realiza ceva. **2.** Unitate didactică și administrativă în cadrul unei instituții de învățământ superior, condusă de un decan și cuprinzând un ansamblu de discipline înrudite între ele, pentru pregătirea studenților și a doctoranzilor într-un anumit domeniu de specialitate. Din fr. **faculté**, lat. **facultas**, -atis.

FADING, *fadinguri*, s.m. **1.** Variație (slăbire sau accentuare) în timp a sunetelor unui aparat de radiorecepție, provocată de schimbările condițiilor de propagare a undelor prin atmosferă și stratosferă. **2.** Modificare a culorii unei țesături sub acțiunea apei, a luminii etc. [Pr.: *féding*] Din engl., fr. **fading**.

FAIANȚĂ, *faianțe*, s.f. Produs ceramic (sub formă de plăci) cu masa alba, poroasă, acoperită cu smalt, asemănător cu portelanul, fabricat prin ardere dintr-un amestec de caolin, feldspat, cuarț etc.; (la pl.) varietăți din produsul descris mai sus. ♦ Obiect de olărie făcut din acest produs ceramic (adesea colorat). Din fr. **faïence**, it. **faenza**.

FAIANȚĂ, *faianțez*, vb. I. Tranz. A acoperi ceva cu plăci de faianță. Din **faianță**

FAIANȚAR, *faianțar*, s.m. Muncitor specializat în faianțare; faianțator. - **Faianță** + suf. -ar.

FAIANȚARE, *faianțări*, s.f. Acțiunea de a faianța. V. **faianța**.

FAIANȚATOR, -OARE, *faianțatori*, -oare s.m. și f. Muncitor calificat în operația de faianțare; faianțar. - **Faianța** + suf. -tor.

FAIMOS, -OASĂ, *faimoși*, -oase, adj. Care a devenit extrem de cunoscut (prin înșușirile sau defectele sale, prin faptele sale etc.); vestit, celebru, renumit. Din fr. **fameux**, lat. **famosus** (după *faimă*).

FALSIFICA, *falsific*, vb. I. Tranz. **1.** A alcătui, a confecționa un lucru asemănător cu altul, cu scopul de a înșela; a plăsmui; a contraface. ♦ Spec. (Jur.) A comite un fals (**II**). **2.** A prezenta ceva altfel decât este în realitate; a denatura, a deforma, a altera. [Var.: (pop.) **falsifica** vb. I.] Din fr. **falsifier**, lat. **falsificare**.

FALSIFICARE, *falsificări*, s.f. Acțiunea de a falsifica și rezultatul ei; contrafacere. [Var.: (pop.) **falsificare** s.f.] V. **falsifica**.

FALSIFICAT, -Ă, *falsificați*, -te, adj. Imitat, schimbat, transformat etc. astfel încât să pară autentic, cu scopul de a înșela. [Var.: (pop.) **falsificat**, -ă adj.] V. **falsifica**.

NEFALSIFICAT, -Ă, *nefalsificați*, -te, adj. Care nu este falsificat. - **Ne** + **falsificat**.

FAMELIC, -Ă, *famelici*, -e, adj. (Livr.) Înfoțat, flămând. Din fr. **famélique**, lat. **famelicus**.

FAMILIAR, -Ă, *familiari*, -e, adj. **1.** (Despre exprimare, limbaj, stil) Care este folosit în (sau apropiat de) vorbirea obișnuită; simplu, fără pretenții. ♦ (Despre atitudini, comportări etc.; p. ext. despre oameni) Simplu, prietenos, apropiat; p. ext. care este fără respectul cuvenit, irreverent. **2.** Care este binecunoscut, obișnuit cuiva. Din fr. **familier**, lat. **familiaris**.

FAMILIARISM, *familiarisme*, s.n. Atitudine de intimitate exagerată între membrii unui colectiv; familiaritate (**2**). - **Familiar** + suf. -ism.

FAMILIARITATE, *familiarități*, s.f. **1.** Purtare, atitudine simplă, prietenoasă, cordială. **2.** Familiarism; (la pl.) gesturi, cuvinte etc. care sunt îngăduite numai între prieteni foarte apropiați. Din fr. **familiarité**, lat. **familiaritas**, -atis.

FAN, *fani* s.m. (Livr.) Admirator entuziast, pasionat, al unei vedete, al unei mișcări artistice; simpatizant. Din engl., fr. **fan**.

FANATIC, -Ă, *fanatici*, -ce, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) dominat de fanatism. **2.** Adj. (Despre manifestările oamenilor) Care exprimă, trădează fanatism. Din fr. **fanatique**, lat. **fanaticus**.

FANDANGO s.n. Vechi dans spaniol cu acompaniament de chitară și de castaniete; melodie după care se execută acest dans. Din fr., sp. **fandango**.

FANTASTIC, -Ă, *fantastici*, -ce, adj. **1.** Care nu există în realitate; creat, plăsmuit de imaginație; ireal, fântasmagoric, fabulos. ♦ *Literatură fantastică* = gen de literatură în care elementul preponderent îl constituie imaginația, irealul. **2.** Care pare o plăsmuire a imaginației; p. ext. extraordinar, grozav, de necrezut. ♦ (Adverbial) *Produs fantastic de scump*. **3.** (Despre oameni) Ale cărui idei sau fapte au un caracter fantezist, bizar. Din fr. **fantastique**, lat. **phantasticus**.

FAR, *faruri*, s.n. **1.** Construcție înaltă prevăzută cu o sursă de lumină puternică, pentru semnalarea la distanță a punctelor importante situate de-a lungul liniilor de navigație maritimă. **2.** Corp de iluminat (la automobile, locomotive etc.) care proiectează lumina într-o anumită direcție sub forma unui fascicul divergent. Din fr. **phare**, lat. **pharus**, it. **faro**.

FARADIC adj. (leșit din uz; în sintagma) *Curent faradic* = curent electric alternativ produs prin inducție electromagnetică. Din fr. **faradique**, germ. **faradisch**.

FARADMETRU, *faradmetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea capacității electrice a condensatoarelor cu scara gradată în submultipli ai faradului. Din fr. **faradmetre**, engl. **faradmeter**.

FARINACEU, -EE, *farinacei*, -cee, adj. (Rar) Ca făina. Din fr. **farinacé**, lat. **farinaceus**.

FARMACEUTIC, -Ă, *farmaceutici*, -ce, adj. Care aparține farmaciei, privitor la farmacie. Din fr. **pharmaceutique**, lat. **pharmaceuticus**.

MEDICO-FARMACEUTIC, -Ă, *medico-farmaceutici*, -ce, adj. Care are un caracter medical și farmaceutic, privitor la medicină și la farmacie, de medicină și de farmacie. - **Medico** + **farmaceutic**.

FARMACIE, *farmacii*, s.f. **1.** Știință care se ocupă cu problemele preparării, păstrării, controlului și distribuirii medicamentelor. **2.** Loc special amenajat în care se păstrează, se distribuie, se vând și uneori se prepară medicamente; spîterie. Din fr. **pharmacie**, lat. **pharmacia**.

FARMACIST, -Ă, *farmaciști*, -ste, s.m. și f. Persoană calificată care se ocupă cu prepararea, controlul și distribuirea sau vinderea medicamentelor. - **Farmacie** + suf. -ist. Cf. it. *farmacista*.

FASCICUL, *fascicule*, s.n. Grup format din mai multe elemente de același fel, așezate în formă de mănunchi. ♦ (Mat.) *Fascicul de drepte* = totalitatea dreptelor care trec prin același punct fix. ♦ (Fiz.) Mănunchi de raze luminoase sau vizuale cu secțiune bine delimitată; ansamblu de particule aflate în mișcare ordonată. ♦ (Anat.) Grup de fibre care au aceeași așezare și aceeași distribuție. ♦ (Bot.) Țesut conducător format din fibre care străbat în același sens părțile unei plante. [Var.: **fascicol** s.n.] Din fr. **fascicule**, lat. **fasciculus**.

FASCINA, *fascinez*, vb. I. Tranz. **1.** A atrage pe cineva în mod irezistibil cu privirea. **2.** A produce cuiva o impresie deosebită prin însușiri (atrăgătoare) ieșite din comun; a captiva. Din fr. **fasciner**, lat. **fascinare**.

FASCINARE, *fascinări*, s.f. Acțiunea de a *fascina* și rezultatul ei. V. **fascina**.

FASCINAT, -Ă, *fascinați*, -te, adj. Încântat, captivat, sedus. V. **fascina**.

FASCINAȚIE, *fascinații*, s.f. Atracție irezistibilă pe care o provoacă cineva sau ceva prin însușiri ieșite din comun. [Var.: **fascinațiune** s.f.] Din fr. **fascination**, lat. **fascinatio**.

FASCINATOR, -OARE, *fascinatori*, -oare, adj. (Rar) Fascinant. Din fr. **fascinateur**, lat. **fascinator**, -oris.

FASCINĂ, *fascine*, s.f. Mănunchi de nuiiele sau de ramuri subțiri, legat din loc în loc cu sârmă, uneori umplut cu piatră, moloz sau pământ, folosit la întărirea terasamentelor, la construirea digurilor sau a drumurilor în regiunile mlăștinoase și la alte lucrări făcute în terenurile desfundate; fascie [Var.: **fașină** s.f.] Din it. **fascina**, fr. **fascine**.

FASCISM s.n. Ideologie apărută în Europa după primul război mondial, care a stat la baza unor partide de extremă dreaptă, caracterizându-se prin naționalism extremist, misticism, violență, demagogie socială etc.; regim politic instaurat pe baza acestui curent. Din it. **fascismo**, fr. **fascisme**.

FASCIZA, *fascizez*, vb. I. Tranz. A introduce, a propaga fascismul; a educa în spiritul ideologiei fasciste; a instaura un regim politic de tip fascist. - **Fascism** + suf. -iza.

FASCIZARE s.f. Acțiunea de a *fasciza* și rezultatul ei. V. **fasciza**.

FASCIST, -Ă, *fasciști*, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține fascismului, privitor la fascism. **2.** S.m. și f. Partizan, adept al fascismului. Din it. **fascista**, fr. **fasciste**.

FAST, -Ă, *faști*, -ste, adj. (Livr.; despre zile, împrejurări, evenimente) Favorabil, fericit (pentru cineva). Din fr. **faște**, lat. **fastosus**.

FASTIDIOS, -OASĂ, *fastidiosi*, -oase, adj. (Livr.) Plicticos, plictisitor, anost, searbăd. Din fr. **fastidieux**, lat. **fastidiosus**.

FASTUOS, -OASĂ, *fastuoși*, -oase, adj. (Livr.) Plin de fast; măreț, splendid, bogat. Din fr. **fastueux**, lat. **fastuosus**.

FATAL, -Ă, *fatali*, -e, adj. **1.** Care are urmări nenorocite pentru cineva sau ceva; care pricinuieste moartea; funest. *Greșeală fatală. Lovitură fatală.* ♦ Nefericit, nenorocit, trist. *Deznodământ fatal.* **2.** Care se consideră că este fixat de destin; care nu poate fi înlăturat; inevitabil. **3.** Care provoacă o atracție irezistibilă (și nefericită). *Femeie fatală.* Din fr. **fatal**, lat. **fatalis**.

FATALITATE, *fatalități*, s.f. **1.** Forță supranaturală care ar determina în mod prestabil și implacabil mersul lucrurilor și viața oamenilor; soartă, destin, fatum. ♦ Ceea ce este de neînlăturat, inevitabil. **2.** Concurs nefericit de împrejurări (care nu poate fi evitat). Din fr. **fatalité**, lat. **fatalitas**, -atis.

FATALMENTE adv. În mod fatal, inevitabil. Din it. **fatalmente**, fr. **fatalement**.

FATIDIC, -Ă, *fatidici*, -ce, adj. (Livr.) Hotărât de soartă; profetic; p. ext. aducător de nenorocire. Din fr. **fatidique**, lat. **fatidicus**.

FATUITATE s.f. (Livr.) Îngâmfare, înfumurare care ascunde prostia. Din fr. **fatuité**, lat. **fatuitas**, -atis.

FAVORABIL, -Ă, *favorabili*, -e, adj. **1.** (Despre acțiuni, fenomene, împrejurări etc.) Care este în favoarea cuiva sau a ceva, care avantajează pe cineva sau ceva. **2.** (Despre oameni) Binevoitor față de cineva sau de ceva. Din fr. **favorable**, lat. **favorabilis**.

FAVORIT, -Ă, *favoriți*, -te, adj., subst. **I.** Adj. Care este preferat de cineva, pe care cineva îl place mai mult. *Mâncare favorită.* **II.** S.m. și f. **1.** Persoană iubită sau prețuită cu predilecție de cineva. ♦ Spec. Persoană care se bucură de protecția unui suveran sau a unui om influent (și care trage profituri de pe urma acestei situații). ♦ Spec. (La f.) Amantă a unui monarh. **2.** Participant la o competiție, la un concurs, considerat cu cele mai mari șanse de reușită. **III.** S.m. (Mai ales la pl.) Barbă care încadrează de o parte și de alta obrazul, lăsând bărbia liberă. [Pl. și: (**III**, n.) *favorite*] Din fr. **favori**, -ite, it. **favorito**, (**III**) și rus. **favorit**.

FEBRIFUG, -Ă, *febrifugi*, -ge, adj., s.n. (Substanță, medicament) care înlătură sau reduce febra; antipiretic, antifebril. Din fr. **fébrifuge**, lat. **febrifugia**.

FEBRIL, -Ă, *febrili*, -e, adj. **1.** (Med.) Care se manifestă prin febră, cu febră. *Stare febrilă.* **2.** Fig. (Adesea adverbial) încordat, înfrigurat, agitat; intens, viu. *Așteptare febrilă. Muncă febrilă.* Din fr. **fébrile**, lat. **febrilis**.

FECULĂ s.f. Amidon extras din turberculii de cartofi, din rădăcinile de manioc etc., folosit în alimentație. Din fr. **fécule**, lat. **faecula**.

FECUND, -Ă, *fecunzi*, -de, adj. **1.** (Biol.) Care este apt să se reproducă; (sens curent) care se înmulțește ușor și repede; prolific. ♦ (Despre pământ, terenuri) Care dă multe roade, care produce mult; roditor, productiv, fertil, mănos. **2.** Fig. (Despre idei,

imaginație etc.) Bogat. **3.** Fig. (Despre oameni) Care scrie, compune, produce, publică mult, care are capacitatea de a da, ușor și repede, opere de creație, producții artistice sau științifice. Din fr. **fécond**, lat. **fecundus**.

FECUNDA, *fecundez*, vb. I. Tranz. A provoca o fecundare, a face să procreze. Din fr. **féconder**, lat. **fecundare**.

AUTOFECONDARE, *autofecundări*, s.f. (La unele plante și specii inferioare de animale) Fecundare rezultată în urma unirii a două elemente sexuale provenite de la unul și același individ. - **Auto-** + **fecundare** (după fr. *autofécondation*).

FECUNDARE, *fecundări*, s.f. Acțiunea de a *fecunda* și rezultatul ei; fecundație, fecundat¹. V. **fecunda**.

FECUNDAT¹ s.n. Faptul de a *fecunda*. V. **fecunda**.

FECUNDAT², -Ă, *fecundați*, -te, adj. În care crește o nouă ființă. V. **fecunda**.

FECUNDITATE s.f. Capacitate a animalelor și a plantelor de a se reproduce și de a da descendenți normal dezvoltăți. ♦ Capacitatea unui teren de a produce (multe) roade; rodnicie, fertilitate. ♦ Fig. Capacitatea cuiva de a scrie, de a compune, de a publica mult, de a activa intens și pe planuri diverse. Din fr. **fécondité**, lat. **fecunditas**, -atīs.

FEDERAT, *fedești*, s.m. (Mai ales la pl.). **1.** Persoană care făcea parte din populațiile așezate la granițele Imperiului Roman și care se angaja să apere aceste granițe în schimbul unor avantaje. **2.** Membru al gărzii naționale în timpul Comunei din Paris. Din lat. **foederatus**, fr. **fedéré**.

FELDMAREȘAL, *feldmareșali*, s.m. Cel mai înalt grad militar în armatele (de uscat ale) unor țări (Germania, Rusia, Anglia etc.); persoană care deține acest grad. Din germ. **Feldmarschall**, fr. **feld-maréchal**, rus. **fel'dmarșal**.

FELDSPAT, *feldspați*, s.m. Nume generic dat unor minerale cu compoziție și aspect divers (silicați de potasiu, de sodiu și de calciu), alcătuind numeroase roci eruptive și metamorfice. Din germ. **Feldspat**, fr. **feldspath**.

FELIN, -Ă, *felini*, -e s.f., adj. **1.** S.f. (La pl.), Familie de animale mamifere carnivore, cu corpul zvelt, mlădios, gâtul scurt, capul rotund, coadă lungă, cu gheare, din care fac parte pisica, leul etc.; (și la sg.) animal care face parte din această familie. **2.** Adj. Care aparține felinelor (**1**), privitor la feline. **3.** Adj. Fig. Suplu, grațios. *Mers felin*. Din fr. **félin**, lat. **felinus**.

FELUCĂ, *feluci*, s.f. Corabie mică și îngustă, prevăzută cu pânze și cu lopeți, folosită în Marea Mediterană. Din fr. **félouque**, it. **feluca**.

FEMELĂ, *femele*, s.f. Animal de sex feminin; femeiușcă (**2**). ♦ (Adjectival; despre organe ale plantelor) Care produce fructul. Din fr. **femelle**, lat. **femella**.

FEMININ, -Ă, *feminini*, -e, adj. De femeie (**1**), care aparține sau este specific femeilor, privitor la femei;

femeiesc, muieresc. ♦ (Despre genul unor părți de vorbire) Care are forma atribuită în gramatică numerelor care denumesc ființe de sex femeiesc. Din fr. **féminin**, lat. **femininus**.

FEMINISM s.n. Mișcare socială care susține egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul în toate sferile de activitate. Din fr. **féminisme**, rus. **feminizm**.

FENIX s.m. (Mitol.; în sintagma) *Pasărea fenix* = pasăre fabuloasă despre care cei vechi credeau că este unică pe lume și care, când își simțea sfârșitul aproape (o dată la 500 de ani), se arunca în foc și renăștea din propria ei cenușă, ca simbol al reînnoirii veșnice. [Scriș și: *phoenix*. Var.: (înv.) **fenice** s.m.] Din fr. **phénix**, lat. **phoenix**.

FENOMENALISM s.n. Concepție filozofică după care omul poate cunoaște numai latura exterioară a fenomenelor, nu esența lucrurilor, a proceselor etc. Din rus. **fenomenalizm**, fr. **phénoménalisme**.

FERIBOT, *feriboturi*, s.n. Navă special amenajată pentru a transporta oameni, vehicule etc. de pe un mal pe celălalt al unei ape. Din fr., engl. **ferry-boat**.

FERMENT, *fermenți*, s.m. (Biol.) Substanță proteică produsă de celule vii sau de microorganisme, care dirijează prin cataliză reacțiile de sinteză și de degradare din organismele animalelor, plantelor și microorganismelor, având un rol fundamental în reglarea proceselor metabolice; enzimă. Din fr. **ferment**, lat. **fermentum**.

FERMENTA, pers. **3 fermentează**, vb. I. Intrans. A se afla în stare de fermentație, transformându-se în alte substanțe sau descompunându-se, alterându-se. Din fr. **fermenter**, lat. **fermentare**.

FERMENTARE, *fermentări*, s.f. Acțiunea de a *fermenta* și rezultatul ei; fermentație. V. **fermenta**.

FERMENTAT¹ s.n. Faptul de a fermenta. V. **fermenta**.

FERMENTAT², -Ă, *fermentați*, -te, adj. Care a suferit un proces de fermentație. V. **fermenta**.

FERMENTAȚIE, *fermentații*, s.f. Proces de transformare, de descompunere, de alterare a substanțelor organice sub acțiunea fermenților produși de microorganisme; fermentare. ♦ Substanță fermentată. Din fr. **fermentation**, lat. **fermentatio**.

FEROCE adj. invar. Crud, nemilos, sălbatic, violent, sângeros. ♦ Care exprimă sau trădează cruzime, sălbăcie, violență. *Privire feroce*. Din fr. **feroce**, lat. **ferox**, -cis.

FEROCITATE s.f. Caracterul a ceea ce este feroce; cruzime, sălbăcie, violență. ♦ Faptă crudă, sălbatică, violentă. Din fr. **ferocité**, lat. **ferocitas**, -atīs.

FERODO, *ferodouri*, s.n. (Tehn.) Metalazbest. [Var.: **ferodou** s.n.] Din fr., engl. **ferrodo**.

FEROMON, *feromoni*, s.m. (Biol.) Hormon eliminat mai ales de insecte, ca mijloc de semnalizare. Din engl. **pheromone**, fr. **phéromone**.

FEROVIAR, -Ă, *feroviar*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre întreprinderi, instalații, transporturi) De cale ferată, în legătura cu calea ferată, care se face pe calea ferată. **2.** S.m. și f., adj. (Muncitor, funcționar,

salariat) de la căile ferate. Din fr. **ferroviaire**, it. **ferroviario**.

FERTIL, -**Ă**, *fertili*, -e, adj. (Despre terenuri, pământ) Care dă (multe) roade, care produce mult; roditor, productiv, fecund, mănos. Din fr. **fertile**, lat. **fertilis**.

NEFERTIL, -**Ă**, *nefertili*, -e, adj. Lipsit de fertilitate. - **Ne** + **fertil**.

FERTILITATE s.f. 1. Însușire a pământului de a produce multe roade, de a asigura din belșug plantelor cultivate apa și substanțele nutritive de care au nevoie; rodnicie, fecunditate. 2. Capacitate de a procrea. Din fr. **fertilité**, lat. **fertilitas**, -**atis**.

FERVENT, -**Ă**, *fervenți*, -te, adj. (Despre oameni) Care pune pasiune în ceea ce face, care lucrează cu ardore; înfocat, înflăcărat, pasionat, zelos. ♦ Care exprimă, trădează înfocare, pasiune, zel. *Dragoste ferventă*. Din fr. **fervent**, lat. **fervens**, -**ntis**.

FERVOARE s.f. Ardore, înfocare, pasiune. Din fr. **ferveur**, lat. **fervor**, -**oris**.

FESTIVITATE, *festivități*, s.f. Serbare cu caracter solemn, de obicei pentru celebrarea unui eveniment important. Din fr. **festivité**, lat. **festivitas**, -**atis**.

FETID, -**Ă**, *fetizi*, -de, adj. Care exală un miros puternic și respingător. Din fr. **fétide**, lat. **foetidus**.

FETUS, *fetuși*, s.m. (Anat.) Făt. Din lat., fr. **foetus**.

FETOMATERN, -**Ă**, *fetomaterni*, -e, adj. (Med.) Privitor la făt și la mamă. - **Fet**[us] + **matern**.

FEUDAL, -**Ă**, *feudali*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Stăpân de pământ; mare proprietar de pământ. 2. Adj. Care aparține feudalului (1) sau feudalismului, privitor la feudal sau la feudalism, specific feudalismului. ♦ *Orânduire feudală* = feudalism. Din it. **feudale**, fr. **féodal**.

FEUDALIZA, *feudalizez* vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să devină sau a deveni feudal. - **Feudal** + suf. -*iza*.

FEUDALIZARE, *feudalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) feudaliza și rezultatul ei. V. **feudaliza**.

FEUDALIZAT, -**Ă**, *feudalizați*, -te adj. Care a devenit feudal. V. **feudaliza**.

PREFEUDAL, -**Ă**, *prefeudali*, -e, adj. Care precedă feudalismul, anterior feudalismului, existent înainte de feudalism. - **Pre** + **feudalism**.

SEMIFEUDAL, -**Ă**, *semifeudali*, -e, adj. Care are o parte din caracteristicile feudalismului, care are rămășițe ale orânduirii feudale. - **Semi** + **feudal**.

FEUDALISM s.n. 1. Ansamblul raporturilor, întemeiate pe fidelitatea personală, dintre suzeran și vasal. 2. Organizare social-economică care, în concepția materialist-istorică, urmează după sclavagism și precedă capitalismul și în care baza relațiilor o constituie stăpânirea feudală asupra pământului și dependența personală a țăranilor față de stăpânii feudali. Din it. **feudalismo**, fr. **féodalisme**.

FEUDALITATE s.f. (Rar) Feudalism. Din it. **feudalità**, fr. **féodalité**.

FIBRĂ, *fibre*, s.f. 1. Material în formă de fir subțire, netors, de proveniență vegetală, animală sau minerală ori produs pe cale sintetică, folosit de obicei ca materie primă la fabricarea țesăturilor. 2. Celulă vegetală alungită situată în țesutul diverselor părți ale unei plante. 3. Formație anatomică alungită, care reprezintă celule modificate sau prelungiri celulare și care alcătuiește țesuturile animale. 4. (Tehn.; în sintagma) *Fibră optică* = fibră de sticlă cu compoziție specială, folosită pentru transmiterea informațiilor. Din fr. **fibres**, lat. **fibra**.

FICȚIUNE, *fițiuni*, s.f. Reprezentare produsă de imaginația cuiva și care nu corespunde realității sau nu are corespondent în realitate: plăsmuire a imaginației; născocire. Din fr. **fiction**, lat. **fictio**, -**onis**.

FIDEIUSIUNE s.f. Contract prin care o persoană se angajează în fața creditorului să execute obligația debitorului în cazul când acesta nu ar executa-o el însuși în termen. Din fr. **fidéjussion**, lat. **fidejussio**, -**onis**.

FIDEL, -**Ă**, *fideli*, -e, adj. 1. Statomic în sentimente, în convingeri etc.; foarte devotat, credincios. 2. Care reproduce, urmează cu exactitate un model, o normă, o obicei; care păstrează (ceva) întocmai. *Traducere fidelă*. ♦ (Adverbial) În mod exact, cu exactitate. Din fr. **fidèle**, lat. **fidelis**.

FIDELITATE s.f. 1. Statomicie în convingeri, în sentimente, în atitudine etc.; devotament, credință. 2. Precizie, exactitate în prezentarea sau în reproducerea realității, a unui text, a unui model etc. 3. {Tehn.; în sintagma} *Înaltă fidelitate* = calitate a unor aparate electroacustice de a reda cât mai fidel semnale sonore (înregistrate); hi-fi. Din fr. **fidélité**, lat. **fidelitas**, -**atis**.

FIDER, *fidere*, s.n. Linie electrică fără derivație, care leagă direct o centrală electrică cu posturile de transformare sau posturile principale de transformare cu cele secundare sau de distribuție. [Scriș și: *feeder*] Din engl., fr. **feeder**.

FIDUCIAR, -**Ă**, *fiduciari*, -e, adj. Care are o valoare fictivă, convențională. ♦ *Monedă fiduciară* = monedă de hârtie având o valoare convențională și servind ca mijloc de schimb doar în interiorul unei țări. *Circulație fiduciară* = circulație a monedei fiduciare. Din fr. **fiduciaire**, lat. **fiduciarius**.

FIGURĂ, *figuri*, s.f. 1. Înfățișare a feței, a obrazului cuiva; chip, față, obraz. ♦ Expr. *A face figură bună* (sau *rea*) = a face o impresie bună (sau rea) celor din jur. (Fam.) *A face* (cuiva) *figura* = a face (cuiva) o farsă sau o surpriză neplăcută. *A face figură de...* = a avea aerul de..., a fi considerat (sau a ține să fie considerat) drept... 2. Imagine plastică a unei ființe sau a unui obiect, redată prin desen, pictură, sculptură etc. ♦ *Figură geometrică* = ansamblu format din puncte, linii și suprafețe. ♦ (La jocul de cărți) Carte care reprezintă diverse personaje (valet, damă etc.). ♦ (La șah) Fiecare dintre piesele de joc, având forme caracteristice. ♦ Grămadă de nisip, de pietriș etc., care a fost clădită în formă de corp geometric regulat, pentru a i se putea calcula mai ușor volumul. 3.

Persoană; (în special) persoană purtătoare a unor caractere individuale sau sociale proprii; tip, personalitate. 4. (În sintagmele) *Figură de stil* (sau *poetică*) = procedeu stilistic prin care se modifică înțelesul propriu al unui cuvânt sau se asociază cuvintele în așa fel ca sensurile vechi să se îmbogățească, pentru a da mai multă forță imaginii sau expunerii prezentate. *Figură etimologică* = construcție sintactică în care se alătură două cuvinte înrudite etimologic (de obicei un verb și un substantiv) sau apropiate din punct de vedere semantic. "*Și-a trăit traiul*" reprezintă o *figură etimologică*. (Log.) *Figuri silogistice* = forme de silogism care se deosebesc între ele după locul ocupat de termenul mediu în premise. 5. Poziție sau ansamblu de poziții și de mișcări la dans, la balet, la scrimă, la patinaj etc. Din fr. **figure**, lat. **figura**.

FIGURAT, -Ă, *figurați*, -te, adj. (Despre cuvinte, expresii sau despre sensul lor) Întrebuințat cu alt înțeles decât cel obișnuit, propriu, de obicei pentru obținerea unor efecte stilistice. ♦ (Substantivat, n.) *La figurat* = într-un sens deosebit de cel propriu. ♦ (Despre stil, limbă etc.) Care conține (multe) figuri poetice; figurativ. Din fr. **figuré**, lat. **figuratus**.

FIGURATIE, *figurații*, s.f. Ansamblul figuranților (într-o reprezentație, într-un film etc.) ♦ Expr. *A face figurație* = a avea rol de figurant. Din fr. **figuration**, lat. **figuratio**.

FILĂ, *filez*, vb. I. 1. Tranz. A răsuși fibrele dintr-un material textil (bumbac, cânepă etc.) pentru a-l transforma în fire; a toarce. 2. Tranz. A răsfira în mână, încet și una câte una, cărțile de joc (astfel încât să se vadă numai inițialele din colțul din stânga de sus). 3. Tranz. A tăia într-un anumit fel șuvițe dintr-un păr prea des. 4. Tranz. A desfășura încetul cu încetul lanțul ancorei, o parâmă etc. (în momentul acostării sau plecării navei). 5. Intranz. (Despre lămpi cu fitil) A arde rău, pălpâind și scoțând fum. 6. Tranz. A urmări în mod discret pe cineva (fără ca cel urmărit să observe). Din fr. **filer**, lat. **filare**.

FILAMENT, *filamente*, s.n. 1. Formație în formă de fir lung și subțire a unor celule din țesuturile animale sau vegetale. ♦ Spec. Piciorușul sau codița staminei. 2. Fir metalic foarte subțire din interiorul becurilor electrice sau al tuburilor electronice, care devine incandescent la trecerea curentului electric. Din fr. **filament**, lat. **filamentum**.

FILER s.n. Material pulverulent (praf de calcar, de var stins, negru de fum etc.) folosit pentru a mări consistența, adezivitatea și stabilitatea termică a unor materiale. Din fr., engl. **filler**.

FILMIC, -Ă, *filmici*, -ce, adj. De film; cinematografic. Din fr. **filmique**, engl. **filmic**.

FILIZOF, -OAFĂ, *filozofi*, -oafă, s.m. și f. 1. Persoană care se ocupă cu filozofia, care studiază și prelucrează problemele fundamentale ale filozofiei, care are o concepție proprie în domeniul filozofiei; gânditor. 2. (Pop.) Om învățat, priceput în toate; spec. astrolog. 3. Persoană care are o atitudine înțeleaptă față de viață. [Var.: **filosof**, -oafă s.m. și f.] Din ngr. **philosophos**, fr. **philosophe**.

FILOZOFA, *filozofez*, vb. I. Intranz. (Fam.) A face reflecții asupra problemelor vieții. Din fr. **philosopher**, lat. **philosophari**.

FILOZOFARE, *filozofări*, s.f. Faptul de a *filozofa*. V. **filozofa**.

FILOZOFIE, *filozofii*, s.f. 1. Știință constituită dintr-un ansamblu încheiat de noțiuni și idei, care interpretează și reflectă realitatea sub aspectele ei cele mai generale; concepție generală despre lume și viață. 2. Totalitatea concepțiilor și a principiilor metodologice care stau la baza unei discipline sau a unei științe. 3. (Rar) Atitudine (înțeleaptă) față de întâmplările vieții; mod specific de a privi problemele vieții. 4. (Fam.) Lucru greu de făcut, problemă greu de rezolvat. Din ngr. **philosophia**, fr. **philosophie**.

FINAL, -Ă, *finali*, -e, adj., subst. 1. Adj. Care reprezintă sfârșitul, încheierea, care marchează ultima fază (a unei lucrări, a unui proces, a unei acțiuni, a unui eveniment etc.); care se află în urmă, la sfârșit. ♦ (Substantivat, f.) Ornament tipografic care se plasează la sfârșitul unei cărți, al unui capitol etc. ♦ (Substantivat, f.) Sunet de la sfârșitul unui cuvânt, al unei propoziții etc. 2. S.n. Încheiere, sfârșit al unei acțiuni, al unei întâmplări, al unei lucrări etc. 3. S.f. Ultima fază a unei competiții sportive, a unui concurs artistic, științific etc. cu caracter eliminatork. 4. Adj. (Lingv.) despre propoziții, complemente, conjuncții) Care indică scopul, finalitatea. Din fr. **final**, lat. **finalis**.

FINALIZA, *finalizez*, vb. I. Tranz. A duce, a realiza ceva până la sfârșit. - **Final** + suf. -iza.

FINALIZARE, *finalizări*, s.f. Acțiunea de a *finaliza* și rezultatul ei. V. **finaliza**.

FINALIZAT, -Ă, *finalizați*, -te, adj. (Despre lucrări) Terminat, dus până la capăt. V. **finaliza**.

NEFINALIZAT, -Ă, *nefinalizați*, -te, adj. Care nu este realizat până la sfârșit; neterminat. - **Ne-** + **finalizat**.

SEMIFINALĂ, semifinale, s.f. Fază a unui concurs sportiv care precedă finala și în care se selectează echipele sau jucătorii participanți la finală. - **Semi-** + **finală**.

FINALMENTE adv. În cele din urmă. Din fr. **finalement**, it. **finalmente**.

FINANȚE s.f. pl. 1. Totalitatea mijloacelor bănești care se găsesc la dispoziția unui stat și care sunt necesare pentru îndeplinirea funcțiilor și sarcinilor sale. ♦ *Om de finanțe* = a) specialist în probleme financiare; b) deținător de capitaluri. (La sg.) *Marea finanță* = deținătorii marilor capitaluri financiare. ♦ Totalitatea mijloacelor bănești ale unei întreprinderi. ♦ (Fam.) Averea în bani a unei persoane particulare. 2. Știință care studiază finanțele. [Var.: **finanță** s.f.] Din fr. **finance**, it. **finanza**.

FINE s.n. (Livr.) Sfârșit. ♦ Loc. adv. *În fine* = a) în sfârșit; b) în concluzie. Din it. **fine**, fr. **fin**, **enfin**.

FINI, *finesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A sfârși, a isprăvi, a termina. Din fr. **finir**, lat. **finire**.

FINIT, -Ă, *finiți*, -te, adj. 1. Care are o existență limitată. ♦ (Substantivat, n.) Categorie filozofică

ce se referă la stările relative ale materiei, care au o existență limitată și se pot transforma unele într-altele. **2.** (Despre produse, mărfuri etc.) Care a trecut prin toate fazele de transformare a materiei prime și poate fi întrebuințat în scopul pentru care a fost făcut. V. **fini**. Cf. fr. *fini*, it. *finito*.

SEMIFINIT, -*Ă*, *semifiniți*, -*te*, adj. Care este în curs de prelucrare definitivă pentru a fi comercializat. - **Semi-** + **finit** (după fr. *semi-fini*).

FINIȘ, *finișuri*, s.n. Parte finală a unei curse sportive, parcursă cu efort maxim în vederea obținerii unei performanțe cât mai bune. Din engl., fr. **finish**.

FINLANDEZ, -*Ă*, *finlandezi*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Finlandei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Finlandei sau populației ei, privitor la Finlanda sau la populația ei. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de finlandezi. Din fr. **finlandais**, it. **finlandese**.

FINO-UGRIC, -*Ă*, *fino-ugrici*, -*ce*, adj. **1.** (În sintagma) *Limbă fino-ugrică* = (la pl.) familie de limbi din nordul și din centrul Europei și din nordul Asiei, din care fac parte finlandeza, maghiara etc.; (și la sg.) limbă aparținând acestei familii. **2.** Care aparține limbilor fino-ugrice, privitor la aceste limbi. *Studii fino-ugrice*. - După fr. **finno-ougrien**, germ. **finnisch-ugrisch**.

FIRMAMENT s.n. (Livr.) Boltă cerească; cer. Din fr. **firmament**, lat. **firmamentum**.

FISC s.n. Instituție de stat care stabilește și încasează contribuțiile către stat, urmărește pe cei care nu și-au plătit în termen aceste contribuții etc. Din fr. **fisc**, it. **fisco**.

FISURĂ, *fisuri*, s.f. Crăpătură îngustă, plesnătură la suprafața sau în interiorul unui corp solid (metal, beton, aliaj, piatră, os etc.). Din fr. **fissure**, lat. **fissura**.

FITOTERAPIE s.f. **1.** Ramură a fitopatologiei care se ocupă cu mijloacele de prevenire și de combatere a bolilor, a paraziților și a dăunătorilor plantelor cultivate. **2.** (Med.) Tratament cu preparate din plante medicinale. Din germ. **Phytherapie**, fr. **phytothérapie**.

FIX, -*Ă*, *fixi*, -*xe*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care nu-și schimbă locul sau poziția; nemișcat, neclintit. ♦ Care este solidar cu un element la care se află atașat. *Șurub fix*. ♦ Care rămâne oprit asupra unui anumit punct. *Privire fixă*. ♦ Care nu se schimbă, nu variază; stabil. *Preț fix*. ♦ *Idee fixă* = idee care preocupă permanent pe cineva, care îl împiedică să se gândească la altceva; obsesie. **2.** (Despre ore) Precis, exact. Din fr. **fixe**, lat. **fixus**.

FLAGELA, *flagелеz*, vb. I. Tranz. A bate tare cu biciul, cu vergele etc.; a biciui. ♦ A critica, a satiriza cu asprime cu vorba sau în scris. Din fr. **flageller**, lat. **flagellare**.

FLAGELARE, *flagelări*, s.f. Acțiunea de a *flagela* și rezultatul ei; biciuire. ♦ Pedepsă aplicată în antichitate și în evul mediu; practică

rituală ascetică în diverse religii; flagelație. V. **flagela**.

AUTOFLAGELA, *autoflagелеz*, vb. I. Refl. (Despre adepții unor secte religioase; adesea fig.) A se biciui singur, a se supune unor torturi fizice din fanatism religios. - **Auto-** + **flagela**.

AUTOFLAGELARE, *autoflagelări*, s.f. (Adesea fig.) Acțiunea de a se *autoflagela*; autoflagelație. V. **autoflagela**.

FLAGELAȚIE, *flagelații*, s.f. Flagelare. Din lat. **flagellatio**, fr. **flagellation**.

AUTOFLAGELAȚIE, *autoflagelații*, s.f. (Adesea fig.) Autoflagelare. - **Auto-** + **flagelație**.

FLAMA, *flame*, s.f. (Rar) Flacăară. Din fr. **flamme**, lat. **flamma**.

FLAMIN, *flamini*, s.m. Preot cu atribuții speciale în vechea Romă, care slujea fie 3 zeități principale, fie alte 12 divinități mai mici. Din fr. **flamine**, lat. **flamen**, -**inis**.

FLEXIBIL, -*Ă*, *flexibili*, -*e*, **1.** Adj. Care are proprietatea de a se îndoi, de a se încovoia ușor; elastic, mlădios. **2.** Adj. (Gram.) Care are flexiune; flexionar. **3.** S.n. Grup de lamele flexibile din cupru, folosit în legăturile electrice. Din fr. **flexible**, lat. **flexibilis**.

FLEXIBILIZA, *flexibilizez*, vb. I. Tranz. A face flexibil. - **Flexibil** + suf. -*iza*.

FLEXIBILIZARE, *flexibilizări*, s.f. Acțiunea de a *flexibiliza*. V. **flexibiliza**.

FLEXIBILIZAT, -*Ă*, *flexibilizați*, -*te*, adj. Care a devenit flexibil. V. **flexibiliza**.

NEFLEXIBIL, -*Ă*, *neflexibili*, -*e*, adj. Care nu este flexibil; inflexibil. ♦ (Gram.; despre cuvinte sau forma lor) Care este lipsit de flexiune. - **Ne-** + **flexibil** (după fr. *inflexible*).

DUROFLEX s.n. Material flexibil și dur folosit în industria încălțăminte. - **Dur** + **flex**[ibil].

FLEXIUNE, *flexiuni*, s.f. **1.** Încovoiere, îndoire; mlădiere. ♦ Mișcare de îndoire a unui segment al corpului pe un alt segment situat deasupra sa. **2.** Totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvânt pentru a exprima diferite raporturi gramaticale. Din fr. **flexion**, lat. **flexio**, -**onis**.

FLEXIONA, *flexionez*, vb. I. (Rar) **1.** Refl. A se încovoia, a se îndoi. **2.** Tranz. A schimba terminațiile cuvintelor după gen, număr, caz și persoană. Din **flexiune**.

FLORILEGIU, *florilegii*, s.n. Culegere antologică de fragmente literare; crestomație. Din it. **florilegio**, fr. **florilège**.

FLORIN, *florini*, s.m. **1.** Denumire a unor monede de aur și de argint care au circulat și în țările românești până în sec. XIX; **florin**. **2.** Unitate bănească în Olanda; gulden. Din germ. **Florin**, fr. **florin**.

FLORISTIC, -*Ă*, *floristici*, -*ce*, adj. Referitor la floră. Din germ. **floristisch**, fr. **floristique**.

MICROFLORISTIC, -*Ă*, *microfloristici*, -*ce*, adj. Referitor la microfloră, de microfloră. - **Micro** + **floristic**.

FLUCTUA, pers. 3 *fluctuează*, vb. I. Intrans. A fi schimbător; a oscila, a varia. Din fr. **fluctuer**, lat. **fluctuare**.

FLUCTUARE, *fluctuări*, s.f. Acțiunea de a *fluctua* și rezultatul ei; fluctuație. V. **fluctua**.

FLUCTUANT, -**Ă**, *fluctuanți*, -*te*, adj. Care are fluctuații; schimbător, nestatornic, nesigur; nehotărât, ezitant. Din fr. **fluctuant**, lat. **fluctuans**, -*ntis*.

FLUCTUAȚIE, *fluctuații*, s.f. Abatere foarte mică, întâmplătoare și temporară față de o anumită stare; fluctuare. ♦ Schimbare neîntreruptă, oscilație, mutare dintr-un loc în altul. Din fr. **fluctuation**, lat. **fluctuatio**.

FLUID, -**Ă**, *fluizi*, -*de*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre corpuri) Cu coeziune slabă între molecule. 2. S.n. Corp lichid sau gazos care își schimbă forma sub acțiunea unei forțe foarte mici. 3. S.n. Suflu, impuls, curent; emanație. Din fr. **fluide**, lat. **fluidus**.

FLUVIAL, -**Ă**, *fluviali*, -*e*, adj. Care aparține unui fluviu, privitor la un fluviu; care se face pe un fluviu. Din fr. **fluvial**, lat. **fluvialis**.

FLUVIATIL, -**Ă**, *fluviatili*, -*e*, adj. (Bot.: despre plante) De apă curgătoare. Din fr. **fluviales**, lat. **fluvialilis**.

FOIOS, -**OASĂ**, *foioși*, -*oase* adj., s.n. 1. Adj. (Despre arbori) Care are frunze late și căzătoare și face parte din încrângătura angiospermelor. ♦ (Substantivat, f. pl.) Denumire dată unor specii de arbori și de arbuști care au astfel de frunze. 2. S.n. Una dintre cele patru despărțituri ale stomacului animalelor ruminante, în care trece hrana după cea de-a doua rumegare. - **Foaie** + suf. -*os*, (2) după fr. **feuille**.

FOCĂ, *foci*, s.f. Nume dat mai multor genuri de mamifere acvatice, carnivore, cu capul rotund, cu corpul alungit și cu picioarele în formă de lopeți care trăiesc mai ales în regiunile polare (*Phoca*); animal care face parte din unul dintre aceste genuri. Din fr. **phoque**, lat. **phoca**.

FOEHN, (2) *foehnuri*, s.n. 1. Vânt cald, uscat și puternic, care bate primăvara dinspre crestele alpine ale munților din Elveția și Austria spre văi, grăbind topirea zăpezilor. 2. Uscător electric pentru păr. [Pr.: fön] Din fr. **foehn**, germ. **Föhn**.

FOLCLOR s.n. 1. Totalitatea creațiilor artistice, literare, muzicale, plastice, etc., a obiceiurilor și a tradițiilor populare ale unei țări sau ale unei regiuni. 2. Știință care se ocupă cu creațiile artistice, obiceiurile și tradițiile populare. Din fr., engl. **folklore**.

FOLCLORISM s.n. Tendință de a exagera elementul folcloric în artă și literatură sau în lucrări teoretice. - **Folclor** + suf. -*ism*. Cf. fr. **folklorisme**

FOLIACEU, -**EE**, *foliacei*, -*cee*, adj. Care seamănă cu o frunză, de consistență și de culoarea unei frunze. Din fr. **foliacé**, lat. **foliaceus**.

FOLIO s.n. 1. Format de hârtie sau de carte obținut prin îndoirea colii de hârtie o singură dată. 2. Filă de registru, de carte sau de manuscris numerotată o

singură dată, pe o singură față, pentru ambele pagini. Din lat. [in] **folio**, fr. **folio**.

FOLIOLA, *foliole*, s.f. Fiecare dintre frunzulițele care intră în alcătuirea unei frunze compuse. Din fr. **foliole**, lat. **foliolum**.

FONTANELĂ, *fontanele*, s.f. Spațiu neosificat dintre oasele craniului noului născut (1); moalele capului. Din fr. **fontanelle**, lat. **fontanella**.

FOR, (2) *foruri*, s.n. 1. Piață publică în Roma antică, unde era concentrată viața social-politică, religioasă și economică a orașului și unde se judecau procesele. 2. Autoritate, instanță, organ de stat. 3. (În sintagma) *For interior* = conștiință. Din lat. **forum**, (3) fr. **for**.

FORA, *forez*, vb. I. Intrans. A săpa găuri de sondă în vederea cercetării structurilor geologice, a explorării sau a exploatarea unor zăcămintele de substanțe minerale utile. Din fr. **forer**, lat. **forare**.

FORARE, *forări*, Acțiunea de a *fora* și rezultatul ei; operație de săpare a găurilor de sondă și a celor de mină; foraj. V. **fora**.

FORAMEN, *foramene*, s.n. Gaură, orificiu (anatomic) de dimensiuni foarte mici. Din lat., fr. **foramen**.

FORFET, *forfete*, s.n. Neprezentarea unui concurent sau a unei echipe la o probă, fază sau etapă a unei competiții sportive, fapt care atrage după sine penalizarea. Din fr., engl. **forfait**.

FORMA, *formez*, vb. I. Tranz. 1. A da ființă și formă unui lucru; a face. ♦ Refl. A lua ființă, a lua naștere. 2. A educa, a crește. 3. (Despre mai multe elemente) A alcătui, a compune. ♦ A constitui, a reprezenta. 4. A confecționa forme de turnătorie, a îndeplini operația de formare. (2) Din fr. **former**, lat. **formare**.

FORMARE, *formări*, s.f. 1. Acțiunea de a (*se*) *forma* și rezultatul ei; formație (1). ♦ Pregătire, instruire, educare; creare. 2. Operație de confecționare și de asamblare a părților constitutive și a miezurilor care alcătuiesc o formă de turnătorie. V. **forma**.

FORMAT, -**Ă**, *formați*, -*e*, adj. Instruit, educat, pregătit. ♦ Maturizat; matur. V. **forma**.

FORMATOR, -**OARE**, *formatori*, -*oare*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Muncitor calificat care confecționează forme de turnătorie; formar. 2. Adj. Care are capacitatea, posibilitatea de a forma. - **Forma** + suf. -*tor*.

PREFORMARE, *preformări*, s.f. Operație prin care păslele conice sunt transformate în pâlării bărbătești cu calotă și bor. - **Pre-** + **formare** (după fr. *préformation*).

FORMAL, -**Ă**, *formali*, -*e*, adj. 1. Privitor la formă, care ține de formă, de aparență. ♦ (Adverbial) în aparență. 2. Formulă precis; categoric, expres. 3. Pătruns de formalism; făcut de formă (7). 4. (Despre unele acte juridice) Care necesită anumite forme pentru a fi socotit legal și valabil. Din fr. **formel**, lat. **formalis**.

FORMAȚIE, *formații*, s.f. 1. Alcătuire, întocmire, organizare, constituire. 2. (Geol.) Strat de roci caracterizate prin anumite particularități ale

constituției lor și care s-au format în anumite condiții geologice dintr-o anumită perioadă de timp. **3.** Fel în care este dispusă o unitate militară pentru adunare, marș sau luptă. **4.** Ansamblu, echipă artistică. **5.** Componenta unei echipe sportive; echipă sportivă. ♦ Modul de dispunere (în coloană sau în linie) a unui grup de sportivi. **6.** Combinație de cifre, de figuri sau de poziții la unele jocuri sportive, distractive sau de noroc (șah, loto, pronosport etc.). [Var.: **formațiune** s.f.] Din fr. **formation**, lat. **formatio**, -onis.

FORMĂ, *forme*, s.f. **1.** (Fil.: În relație cu *conținut*) Categorie care desemnează structura internă și externă a unui conținut, modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect sau un proces. ♦ *Forme ale conștiinței sociale* = forme distincte ale vieții spirituale ale societății, care se deosebesc prin obiectul lor specific, prin funcția lor socială specifică și prin modul specific de reflectare a existenței sociale (filozofia, morala, arta, știința etc.).

♦ (Geom., Fiz., Tehn.) Aspectul unei figuri în care nu se ține seamă de mărimea ei. **2.** Înfrățire, aspect (extern), contur, siluetă. ♦ Expr. *A fi în formă* = a fi, a se găsi în celele mai bune condiții (fizice și intelectuale). ♦ (Sport) Stare de maximă capacitate de efort a organismului, obținută prin antrenament, disciplină, viață sportivă etc. **3.** (Geogr.: în sintagma) *Formă de relief* = neregularitate a suprafeței pământului, rezultat al interacțiunii agenților geografici interni și externi. **4.** Totalitatea mijloacelor de exprimare a conținutului unei opere artistice. ♦ Totalitatea mijloacelor de expresie (melodie, ritm, armonie etc.) care contribuie la redarea conținutului de idei și de sentimente al unei compoziții muzicale; structura unei compoziții muzicale. **5.** Fel, chip, mod. **6.** Mod de organizare, de conducere politică, socială etc. ♦ *Formă de guvernământ* = mod de organizare și de funcționare a conducerii statului. **7.** Dispoziție de procedură (care poate atrage anularea unui act sau a unei hotărâri judecătorești). ♦ Loc. adv. *De* (sau, rar, *pentru*) *formă* = de ochii lumii, pentru a salva aparențele; formal (**1**). **8.** (Lingv.) Complex de sunete prin care se exprimă un sens; aspectul exterior al unui cuvânt pentru a exprima o valoare sau o funcție gramaticală. **9.** Vas, tipar, model care servește pentru a da unor materiale o anumită înfrățire, un anumit aspect exterior. ♦ (Tehn.) Piesă prevăzută cu o cavitate de o anumită înfrățire în care se toarnă un material și care reprezintă negativul obiectului obținut prin turnare. ♦ (Tipogr.) Pagină de zaț completată de jur împrejur cu material de albitură și închisă într-o ramă metalică, gata de a fi introdusă în mașina de tipar. Din fr. **forme**, lat. **forma**.

FORMAR, *formari*, s.m. Lucrător calificat care confecționează forme de turnătorie; formator. - **Formă** + suf. -ar.

FORMIDABIL, -**Ă**, *formidabili*, -e, adj. Care uimește prin însușiri neobișnuite, mai ales prin dimensiuni; extraordinar, uluitor, colosal. Din fr. **formidable**, lat. **formidabilis**.

FORMULĂ, *formule*, s.f. **1.** Enunț precis al regulii de urmat pentru efectuarea unei anumite operații;

expresie precisă, generală și invariabilă a unei idei, a unei relații, a unei legi etc. (care se poate aplica mai multor cazuri particulare). ♦ *Formulă de politețe* = formă convențională de exprimare, consacrată prin uz, cu care te adresezi unei autorități sau unei persoane. ♦ Frază-tip folosită oral în anumite ocazii sau care, scrisă, cuprinde termenii expresi în care trebuie redactat un act, o sentință etc. **2.** Relație alcătuită din litere, cifre și semne matematice, constituind o identitate în care unul dintre membri este considerat ca expresie a celuialt sau ca regulă de urmat pentru a calcula valoarea celuialt. **3.** Expresie în simboluri chimice care reprezintă compoziția calitativă și cantitativă a moleculei unei substanțe. **4.** Parolă. **5.** Mijloc, soluție. Din fr. **formule**, lat. **formula**.

FORTIFICA, *fortific*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A face ca organismul să fie mai puternic, mai rezistent; a (se) întări, a (se) oțeli. **2.** Tranz. A întări un loc prin lucrări de fortificație. Din lat. **fortificare**, fr. **fortifier**.

FORTIFICARE, *fortificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *fortifica* și rezultatul ei. V. **fortifica**.

FORTIFICAT, -**Ă**, *fortificați*, -te, adj. **1.** (Despre oameni) Cu organismul întărit. **2.** (Despre locuri, localități) Întărit printr-un sistem de fortificație. V. **fortifica**.

FORTIFICAȚIE, *fortificații*, s.f. Construcție militară de pământ, de piatră, de beton armat, făcută cu scopul de a apăra luptătorii împotriva proiectilelor și a bombelor de avion și a înlesni acțiunea de observare și de folosire a mijloacelor de luptă proprii. Din fr. **fortification**, lat. **fortificatio**.

FORTTRAN s.n. (Inform.) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat spre probleme tehnico-științifice. Din engl., fr. **fortran**.

FORTUIT, -**Ă**, *fortuiți*, -te, adj. (Livr.) Venit pe neașteptate; neprevăzut, inopinat; întâmplător. Din fr. **fortuit**, lat. **fortuitus**.

FORTA, *forțez*, vb. I. Tranz. **1.** A determina cu forța pe cineva la ceva; a sili, a constrânge, a obliga. ♦ Refl. A-și da osteneala, a se strădui, a face un efort. **2.** A mânăui cu violență un mecanism, o închizătoare etc., deteriorându-le din nepricepere, nerăbdare, intenții frauduloase etc.; a sfărâma, a sparge. ♦ Expr. *A forța ușa cuiva* = a intra cu sili în casa cuiva. *A forța* (cuiva) *mâna* = a constrânge (pe cineva) să facă ceva. *A forța nota* = a întrece măsura în comportarea față de cineva; a exagera. ♦ A supune la un efort prea mare o mașină, un animal etc. ♦ (Mil.) A trece peste un obstacol în ciuda rezistenței opuse de inamic. Din fr. **forcer**, it. **forzare**.

FORTARE, *forțări*, s.f. Acțiunea de a (se) *forța* și rezultatul ei; silire, spargere, stricare. V. **forța**.

FORTAT, -**Ă**, *forțați*, -te, adj. **1.** Făcut sau impus cu forța, prin constrângere. ♦ *Aterizare forțată* = aterizare impusă de forța împrejurărilor. **2.** Realizat printr-un acțiune violentă, printr-un efort, cu învingerea unor dificultăți. ♦ (Despre uși, lacăte) Deschis cu

forța. 3. (Despre zâmbete, gesturi etc.) Silit, nenatural, nefiresc; artificial, fals. V. **forța**.

FORTĂ, forțe, s.f. 1. Capacitate pe care o au ființele vii de a depune un efort, de a executa acțiuni fizice prin încordarea mușchilor; putere fizică, vigoare, tărie. ♦ *Tur de forță* = acțiune greu de realizat, care cere multă putere fizică, multă abilitate și multă energie morală. 2. Tărie, putere. ♦ Energie (morală). ♦ Aptitudine, capacitate, putință de a realiza ceva. ♦ Loc. adj. *De forță* = foarte capabil. 3. Persoană înzestrată cu putere și cu energie, care acționează intens într-un anumit domeniu de activitate. 4. (De obicei la pl. și urmat de determinarea "armată") Totalitatea unităților militare ale unui stat; armată. ♦ *Forțe militare* = subunitățile, unitățile, marile unități și formațiile care intră în compunerea forțelor armate. *Forță vie* = termen prin care se denumește în mod obișnuit pe câmpul de luptă personalul militar. 5. (Ec.; în sintagma) *Forță de muncă* = capacitatea de muncă a omului, totalitatea aptitudinilor fizice și intelectuale care există în organismul omului și pe care el le pune în funcțiune atunci când îndeplinește o activitate socială utilă; p. ext. totalitatea persoanelor care dispun de capacitate de muncă. II.1. Energie existentă în natură. ♦ (Fiz.) Acțiune care, exercitată de un sistem fizic asupra altuia, îi schimbă starea de repaus sau de mișcare sau îl deformează; spec. acțiune mecanică care schimbă starea de mișcare a unui corp; mărime dirijată care reprezintă această acțiune. 2. (Fiz.; înv.) Energie. ♦ *Forță motoare* = energie folosită pentru punerea în mișcare a corpurilor. *Forță de tracțiune* = forță exercitată de un vehicul motor (locomotivă, navă, tractor etc.) asupra unei mașini sau asupra unui vehicul pe care îl remorchează. III. 1. Putere de constrângere, violență. ♦ Loc. adv. *Cu forța* = în mod forțat, cu silă. *Prin forța împrejurărilor* = constrâns de motive obiective. 2. (În sintagma) *Caz de forță majoră* = situație în care cineva nu poate acționa sau proceda așa cum ar dori, din cauza unor împrejurări constrângătoare. Din fr. **force**, it. **forza**.

FORUM, forumuri, s.n. Adunare, întrunire (de mare amploare și importanță). Din lat., fr. **forum**.

FOSĂ, fose, s.f. 1. Cavitare puțin adâncă, mai largă la deschidere decât în adâncime, situată la suprafața unei structuri anatomice. 2. (Geogr.; în sintagma) *Fosă abisală*, v. *abisal*. 3. (De obicei urmat de determinările "orchestrei" sau "de orchestră") Spațiu aflat sub avanscena unui teatru sau în fața acesteia, destinat de obicei orchestrei; loja orchestrei. Din fr. **fosse**, lat., it. **fossa**.

FOSIL, -Ă, fosili, -e, s.f., adj. 1. S.f. Rest sau urmă a unui animal sau a unei plante dintr-o epocă geologică anterioară celei actuale, conservată în straturile pământului. ♦ (Ir.) Bătrân (cu idei și atitudini învechite). 2. Adj. (Despre organisme, formații geologice etc.) Care a existat, care s-a format în trecutul geologic al pământului. Din fr. **fossile**, lat. **fissilis**.

FOTBAL s.n. Joc sportiv cu mingea între două echipe de câte 11 jucători, fiecare dintre jucători

căutând să introducă mingea în poarta celeilalte echipe, lovind-o cu piciorul sau cu oricare altă parte a corpului, în afară de mâini. Din engl., fr. **football**.

FOTBALIST, -Ă, fotbalisti, -ste, s.m. și f. Persoană care practică fotbalul. - **Fotbal** + suf. - *ist*.

FOTBALISTIC, -Ă, fotbalistici, -ce, adj. Care aparține fotbalului, care se referă la fotbal; de fotbal. - **Fotbal** + suf. - *istic*.

MINIFOTBAL s.n. Joc de fotbal cu durată redusă, adaptat pentru copii și tineret. - **Mini-** + **fotbal**.

FOTOCONDUCTOR, -OARE, fotoconductori, -oare, adj. (Fiz.) Care prezintă conductibilitate suplimentară sub acțiunea luminii. Din fr. **photoconducteur**, engl. **photoconductor**.

FOTOEMISIE s.f. (Fiz.) Emisie de fotoelectroni. [Var.: **fotomisiune** s.f.] Din fr. **photo-émission**, engl. **photoemission**.

FOTOFINIȘ, fotofinișuri, s.n. Aparat care înregistrează automat ordinea sosirii concurenților într-o probă sportivă. Din fr., engl. **photo-finish**.

FOTOGRAMMETRU, (1) fotogrammetre, s.n., (2) **fotogrametri**, s.m. 1. S.n. Aparat cu care se iau fotograme. 2. S.m. Tehnician care se ocupă cu operații de fotogrammetrie. Din germ. **Photogrammeter**, fr. **photogrammètre**.

FOTOREPORTAJ, fotoreportaje, s.n. Reportaj înfățișat printr-o succesiune de fotografii, în special instantanee, însoțite de un text explicativ, care prezintă un eveniment, un fapt divers sau unele aspecte (actuale) din viața economică, politică, culturală, sportivă etc. Din fr. **photoreportage**, rus. **fotoreportaj**.

FOTOTOPOGRAFIE s.f. Ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu ridicări topografice ale unor porțiuni restrânse din suprafața terestră. Din germ. **Phototopographie**, fr. **phototopographie**.

FOTOTROPISM s.n. 1. Înșușire a unor plante de a-și îndrepta florile, frunzele etc. într-o direcție anumită, determinată de orientarea luminii; heliotropism. 2. Schimbare reversibilă a culorii unui corp sub acțiunea luminii, revenirea la culoarea inițială făcându-se lent, la întuneric; fototropie. Din fr. **phototropisme**, germ. **Phototropismus**.

FOX, foci, s.m. Foxterier. Din fr., engl. **fox**.

FRACTURĂ, fracturi, s.f. 1. (Med.) Ruptură a unui os sau a unui cartilaj, p. ext. a unui membru al corpului. 2. (Tehn.) Suprafață neregulată rezultată la ruperea sau la spargerea unui obiect. ♦ (Geol.) Falie. Din fr. **fracture**, lat. **fractura**.

FRACȚIE, fracții, s.f. (Uneori urmat de determinarea "ordinară") Simbol sau număr care reprezintă raportul a două numere întregi. ♦ *Fracție zecimală* = fracție al cărei numitor este o putere a lui 10. ♦ Raport a două expresii matematice. Din fr. **fraction**, lat. **fractio**.

FRACȚIUNE, fracțiuni, s.f. Parte distinctă dintr-un întreg, dintr-un tot; frântură, fragment. 2. Grupare de membri în cadrul unui partid politic, care luptă împotriva liniei politice a majorității membrilor

acelui partid. **3.** Grup format din reprezentanții unui partid politic în parlament. **4.** Porțiune din lichidul obținut prin distilarea unui amestec de lichide ridicat la o anumită temperatură sau porțiune solidă obținută prin cristalizare fracționată dintr-o soluție. Din fr. **fraction**, lat. **fractio**, -onis.

FRACTIONISM s.n. Acțiune dusă de o fracțiune (2). - **Fracțiune** + suf. -ism. Cf. (pt. sens) rus. *fractionnost'*.

FRACTIONIST, -Ă, *fracționiști*, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de fracționism, privitor la fracționism. **2.** S.m. și f. Adept al fracționismului. - **Fracțiune** + suf. -ist. Cf. (pt. sens) rus. *fracționnii*.

FRAGIL, -Ă, *fragili*, -e, adj. (Despre materiale) Care se sparge, se sfărâmă, se frânge ușor sub acțiunea unor solicitări exterioare, a unor tensiuni interne etc. ♦ Gingaș, firav, delicat. Din fr. **fragile**, lat. **fragilis**.

FRAGMENT, *fragmente*, s.n. Bucată, parte, frântură, fracțiune dintr-un tot; parte izolată dintr-o scriere sau rest dintr-o operă pierdută ori neterminată. Din fr. **fragment**, lat. **fragmentum**.

FRAGRANT, -Ă, *fragranți*, -te, adj. (Rar) Mirositor, parfumat. Din fr. **fragrant**, lat. **fragrans**, -ntis.

FRANCEZ, -Ă, *francezi*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană care face parte din populația de bază a Franței sau este originară de acolo; franțuz. **2.** Adj. Care aparține Franței sau populației ei, privitor la Franța sau la populația ei; franțuzesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de francezi. Din it. **francese**, fr. **français**.

FRANCO adv., adj. invar. În care toate cheltuielile de transport al mărfurilor, de asigurare etc. sunt cuprinse în prețul de vânzare. ♦ Francat. Din fr., it. **franco**.

FRATERNITATE, *fraternități*, s.f. Legătură strânsă, frățască între persoane, între colectivități, între popoare etc.; frăție, frățietate. Din fr. **fraternité**, lat. **fraternitas**, -atis.

FRATRICID, -Ă, *fratricizi*, -de, subst., adj. **1.** S.m. și f., adj. (Persoană) care și-a ucis fratele sau sora. **2.** S.n. Omor de frate sau de soră. **3.** Adj. Care constituie o crimă față de un frate, o soră sau față de semenii săi. Din fr. **fratricide**, lat. **fratricida**.

FRAUDA, *fraudez*, vb. I. Tranz. A săvârși o fraudă; a defrauda. Din fr. **frauder**, lat. **fraudare**.

FRAUDARE, *fraudări*, s.f. Acțiunea de a *frauda*. V. **frauda**.

FRAUDĂ, *fraude*, s.f. Înșelăciune, act de re-credință săvârșit de cineva, de obicei pentru a realiza un profit material de pe urma drepturilor altuia; hoție. ♦ Sumă sustrasă prin înșelăciune, prin defraudare. Din fr. **fraude**, lat. **fraus**, **fraudis**.

FRAUDULOS, -OASĂ, *frauduloși*, -oase, adj. (Despre acțiuni) Făcut cu înșelăciune, bazat pe fraudă, pe rea-credință. Din fr. **frauduleux**, lat. **fraudulosus**.

FRAZĂ, *fraze*, s.f. **1.** Îmbinare de propoziții, care se află în raport de coordonare sau de subordonare,

exprimând una sau mai multe judecăți. ♦ Fel de exprimare. **2.** (În sintagma) *Frază muzicală* = unitate muzicală alcătuită dintr-o succesiune de sunete cu un sens expresiv propriu. Din fr. **phrase**, lat. **phrasis**.

FRECVENTA, *frecventez*, vb. I. Tranz. A merge des, sistematic, cu regularitate într-un anumit loc. ♦ Spec. (Franțuzism) A vizita desori pe cineva. Din lat. **frequentare**, fr. **fréquenter**.

FRECVENTARE, *frecventări*, s.f. Acțiunea de a frecventa și rezultatul ei. V. **frecventa**.

FRECVENTATOR, -OARE, *frecventatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care frecventează ceva sau pe cineva. - **Frecventa** + suf. -tor.

FRECVENTATIV, -Ă, *frecventativi*, -e, adj. (Gram.; rar) Iterativ. Din lat. **frequentativus**, fr. **fréquentatif**.

FRECVENȚĂ, *frecvențe*, s.f. **1.** Repetare deasă și regulată a unei acțiuni, a unui fapt. ♦ (În învățământ) Participare a studenților sau a elevilor la cursuri. **2.** (Fiz.) Mărimă care arată de câte ori se produce un fenomen într-o unitate de timp. ♦ *Curent de înaltă* (sau *de joasă*) *frecvență* = curent electric care își schimbă sensul de un număr mare (sau mic) de ori într-o unitate de timp. **3.** (Fon.; în sintagma) *Frecvență fundamentală* = prima armonică a unui semnal complex; fundamentală. Din lat. **frequentia**, fr. **fréquence**.

FREGATĂ, *frigate*, s.f. **1.** Vas de război cu trei catarge (obișnuit în secolele trecute), dotat cu numeroase tunuri instalate pe ambele borduri și destinat serviciului de recunoaștere și de pază. **2.** Gen de păsări palmipede marine, zvelte, cu corpul mic și cu coada și aripile foarte mari, care trăiesc în regiunea mărilor tropicale și se hrănesc cu pești (*Fregată*); pasăre care face parte din acest gen. Din fr. **frégate**, it. **fregata**.

FRIABIL, -Ă, *friabili*, -e, adj. (Despre materiale) Care se fărâmițează, se sparge ușor. Din fr. **friable**, lat. **friabilis**.

FRIGID, -Ă, *frigizi*, -de, adj. Care suferă de frigiditate. Din fr. **frigide**, lat. **frigidus**.

FRIGIDITATE s.f. Stare a unui om sau a unui animal incapabil de dorință sexuală. Din fr. **frigidité**, lat. **frigiditas**, -atis.

FRIGORIFIC, -Ă, *frigorifici*, -ce, adj. Care ține frig, privitor la frig, care servește la producerea frigului. ♦ *Agent frigorific* = substanță sau amestec de substanțe care produce sau transportă frig. *Instalație frigorifică* = sistem tehnic alcătuit dintr-un agregat frigorigen, o încăpere răcită, o instalație de comandă și de control și dispozitive anexe, utilizat pentru răcire. Din fr. **frigorifique**, lat. **frigorificus**.

FRIVOL, -Ă, *frivoli*, -e, adj. (Despre oameni) Care este preocupat de lucruri neseriouse, care umblă după plăceri ușoare; ușuratic. ♦ (Despre lucruri, fapte, atitudini) Lipsit de seriozitate, de temeinicie, de importanță. Din fr. **frivole**, it. **frivolo**.

FRONTISPICIU, *frontispicii*, s.n. **1.** Partea superioară a fațadei principale a unui edificiu. **2.** Prima pagină a unei cărți, care, pe lângă titlu, poartă adesea numele autorului, gravuri simbolizând

cuprinsul lucrării etc. ♦ Partea de sus de pe prima pagină a unui ziar, cuprinzând titlul și unele indicații. Din fr. **frontispice**, lat. **frontispicium**.

FRUCTIFICA, *fructific*, vb. I. 1. Intrans. (Despre sume de bani, capitaluri) A aduce venit, a spori prin dobânzile adăugate. 2. Trans. Fig. A folosi cu profit o valoare oarecare. Din fr. **fructifier**, lat. **fructificare**.

FRUCTIFICARE, *fructificări*, s.f. Acțiunea de a *fructifica* și rezultatul ei; fructificație, valorificare. V. **fructifica**.

FRUCTUOS, **-OASĂ**, *fructuoși*, *-oase*, adj. Care dă rezultate bune; folositor, profitabil, avantajos. Din fr. **fructeux**, lat. **fructuosus**.

FRUGAL, **-Ă**, *frugali*, *-e*, adj. (Despre mese, prânzuri) Alcătuit din bucate puține (și simple). Din fr. **frugal**, lat. **frugalis**.

FRUGALITATE s.f. Însușirea, caracterul a ceea ce este frugal. Din fr. **frugalité**, lat. **frugalitas**, **-atis**.

FRUSTRA, *frustrez*, vb. I. Trans. A lipsi pe cineva (în special statul sau o instituție a lui) de un drept sau de un bun; a păgubi; *p.ext.* a înșela. Din fr. **frustrer**, lat. **frustrari**.

FRUSTRARE, *frustrări*, s.f. Acțiunea de a *frustra* și rezultatul ei. V. **frustra**.

FRUSTRATOR, **-OARE**, *frustratori*, *-oare*, s.m. și f., adj. (Persoană) care frustrează; păgubitor; *p.ext.* înșelător. - **Frustra** + suf. **-ator**.

FTIZIC, **-Ă**, *ftizici*, *-ce*, adj., s.m. și f. Bolnav de ftizie; tuberculos, tebecist, ofticos, atacat. Din fr. **phthisique**, lat. **phthisicus**.

FTIZIE, *ftizii*, s.f. Tuberculoză pulmonară; oftică, atac. Din fr. **phthisie**, lat. **phthisis**.

FUGITIV, **-Ă**, *fugitivi*, *-e*, adj. 1. Care trece repede, care este de scurtă durată; trecător, fugar, fugarnic. 2. Sumar; rapid; superficial. Din fr. **fugitif**, lat. **fugitivus**.

FUL, *fuluri*, s.n. Figură la jocul de pocher, formată dintr-un brelan și o pereche. Din fr., engl. **full**.

FULGURANT, **-Ă**, *fulguranți*, *-te*, adj. Înconjurat de fulgere. ♦ (Adesea fig.) Care împrăștie o lumină vie și de scurtă durată. Din fr. **fulgurant**, lat. **fulgurans**, **-ntis**.

FULGURAȚIE, *fulgurații*, s.f. 1. Iluminație bruscă a cerului neînsoțită de tunet, produsă de o descărcare electrică în regiunile înalte ale atmosferei. 2. (Med.; în sintagma) *Fulgurație electrică* = metodă de tratare a rănilor prin aplicare de scântei electrice de înaltă frecvență. [Var.: **fulgurațiune** s.f.] Din fr. **fulguration**, lat. **fulguratio**, **-onis**.

FUMAROLĂ, *fumarole*, s.f. Produs gazos (hidrogen, azot, clor, oxigen, oxizi de carbon etc.) cu temperatură ridicată, emis de vulcani prin cratere și prin crăpături sau degajat din curgerile de lavă; degajarea acestor gaze. Din fr. **fumerolle**, it. **fumarola**.

FUMIGAȚIE, *fumigații*, s.f. Producere de fum, afumare cu diverse substanțe în scopul distrugerii unor paraziți, pentru dezinfecție, parfumarea aerului într-un spațiu închis sau în scopuri terapeutice. Din fr. **fumigation**, lat. **fumigatio**.

FUNCȚIE, *funcții*, s.f. 1. Activitate administrativă pe care o prestează cineva în mod regulat și organizat într-o instituție, în schimbul unui salariu; serviciu, slujbă, post. ♦ Grad pe care îl deține cineva într-o ierarhie administrativă. 2. Sarcină, rol; destinație. 3. (Gram.) Rolul sintactic pe care îl îndeplinește un cuvânt într-o propoziție. 4. Ansamblu de proprietăți chimice ale unui compus, determinat de o anumită grupă de atomi din molecula. 5. (Fiziol.) Activitate proprie a fiecărui organ, aparat, țesut din organismele vii ale viețuitoarelor. 6. (Mat.) Mărimă variabilă care depinde de una sau de mai multe mărimi variabile independente. 7. (Log.) Operație care, prin aplicarea asupra unui argument îi conferă acestuia o valoare coresponsătoare. 8. (În expr.) *A fi în funcție de...* = a depinde de... [Var.: **funcțiune** s.f.] Din fr. **fonction**, lat. **functio**, **-onis**. Cf. it. *funzione*.

FUNDA, *fundez*, vb. I. Trans. A pune bază; a întemeia, a înființa, a institui, a crea. ♦ A întemeia afirmații, idei, teorii etc. pe argumente, pe probe. [Var.: **fonda** vb. I.] Din fr. **fonder**, lat. **fundare**.

FUNDARE, *fundări*, s.f. Acțiunea de a *se funda* și rezultatul ei; întemeiere, înființare, instituire, creare. V. **funda**.

FUNDAT, **-Ă**, *fundați*, *-te*, adj. Bazat (pe ceva), întemeiat (I). [Var.: **fondat**, **-ă** adj.] V. **funda**.

FUNDĂTURĂ, *fundături*, s.f. Stradă, drum, uliță care se înfundă, fiind închisă la un capăt prin construcții sau printr-un taluz; fundac. - [În] **funda** + suf. **-ătură**.

NEFUNDAT, **-Ă**, *nefundați*, *-te*, adj. Care nu este bazat, întemeiat pe ceva. [Var.: **nefondat**, **-ă** adj.] - **Ne** + **fundat**.

FUNDAMENT, *fundamente*, s.n. 1. Element de construcție sau ansamblu de astfel de elemente prin intermediul cărora se sprijină o construcție, o lucrare etc.; fundație, bază, temelie. ♦ Placă de metal a preselor de imprimat, pe care se așază formele tipografice; planșetă de lemn pe care se păstrează sau se transportă formele tipografice. 2. Fig. Element care servește de sprijin, pe care se întemeiază ceva; bază, temelie, temelie. Din fr. **fondement**, lat. **fundamentum**.

FUNDAMENTA, *fundamentez*, vb. I. Trans. A pune baze temeinice unei idei, unei teorii, unui program etc.; a stabili, a consolida; a demonstra cu argumente științifice. Din **fundament**. Cf. germ. *fundamentieren*.

FUNDAMENTARE, *fundamentări*, s.f. Acțiunea de a *fundamenta* și rezultatul ei. V. **fundamenta**.

FUNDAMENTAL, **-Ă**, *fundamentali*, *-e*, adj. 1. De bază, principal, esențial. 2. (Fon.; substantivat, f.) Frecvență fundamentală. Din fr. **fondamental**, lat. **fundamentalis**.

FUNDAȚIE, *fundații*, s.f. 1. Element sau ansamblu de elemente de construcție care servește ca suport sau ca bază de susținere a unei construcții, a unui utilaj, a unei mașini etc.; fundament, bază, temelie. ♦ (La pl.) Ramură a tehnicii care se ocupă cu proiectarea și cu executarea fundațiilor. 2. Strat de

teren natural pe care se sprijină o construcție cu o bază foarte mare. **3.** Instituție cu caracter obștesc căreia, pentru realizarea scopurilor sale, i se afectează un fond special; așezământ. ♦ Fond constituit pentru întreținerea unei activități de interes public. [Var.: **fundațiune** s.f.] Din fr. **fondation**, lat. **fundatio**, -onis.

FUNEBRU, -Ă, *funebri*, -e, adj. De înmormântare. ♦ *Marș funebru* = melodie solemnă și tristă, compusă mai ales în ton minor, care se cântă de obicei la înmormântări. ♦ Trist, jalnic, lugubru. Din fr. **funèbre**, lat. **funeris**.

FUNERALII s.n. pl. Ceremonie fastuoasă a înmormântării sau a incinerării unei personalități. Din fr. **funérailles**, lat. **funeralia**.

FUNERAR, -Ă, *funerari*, -e, adj. Care ține de funeralii, privitor la funeralii; de înmormântare. ♦ *Urnă funerară* = vas în care se păstrează cenușa unui mort incinerat. *Piatră funerară* sau *monument funerar* = lespede sau monument care se așază pe un mormânt. Din fr. **funéraire**, lat. **funerarius**.

FUNEST, -Ă, *funesti*, -ste, adj. Care aduce nenorocire, moarte, fatal. ♦ Trist, funebru, sinistru. Din fr. **funeste**, lat. **funestus**, it. **funesto**.

FUNGIBIL, -Ă, *fungibili*, -e, adj. (Jur.; despre lucruri) Care poate fi înlocuit cu altul de același fel, de aceeași calitate și aceeași cantitate, în cazul când formează obiectul unei obligații. Din fr. **fongible**, lat. **fungibilis**.

FUNICUL, *funiculi*, s.m. (Biol.) Fir care fixează ovulul de placentă. Din fr. **funicule**, lat. **funiculus**.

FURIBUND, -Ă, *furibunzi*, -de, adj. Plin de furie, foarte furios, mândios la culme; turbat. Din fr. **furibond**, lat. **furibundus**.

FURIE, *furii*, s.f. Stare de extremă iritare în care se pierde stăpânirea de sine; mânie nestăpânită; violență. ♦ Loc. adv. *Cu furie* = extrem de furios; cu putere mare, nestăvilită. ♦ Fig. (Rare) Dorință puternică, patimă, pornire nestăpânită. Din fr. **furie**, lat. **furia**.

ÎNFURIA, *înfurii*, vb. I. Refl. și tranz. A fi cuprins sau a face pe cineva să fie cuprins de furie; a (se) mânia, a (se) enerva, a (se) irita. - **În + furie**.

ÎNFURIAT, -Ă, *înfuriați*, -te, adj. Cuprins de furie; furios, mândios. V. **înfuria**.

ÎNFURIERE s.f. (Înv.) Acțiunea de a (se) *înfuria*; furie, mânie. V. **înfuria**.

FURIOS, -OASĂ, *furioși*, -oase, adj. (Despre oameni și animale și despre manifestările lor) Cuprins de furie, mândios. ♦ (Adverbial) Cu furie. ♦ (Despre elemente ale naturii) Violent, puternic, năprasnic. Din fr. **furieux**, lat. **furiosus**.

FUROARE, *furori*, s.f. **1.** (Rare) Mânie, furie, delir furios. **2.** (Rare) Pasiune violentă, patimă arzătoare; încântare. **3.** (Fam.; în expr.) *A face furori* = a provoca admirație, senzație, mai ales pentru aspectul exterior. Din fr. **fureur**, lat. **furor**, -oris.

FURTIV, -Ă, *furtivi*, -e, adj. (Liv.) Care se face pe ascuns, pe furiș. Din fr. **furtif**, lat. **furtivus**.

FUSTIGATIE, *fustigații*, s.f. (Rare) Bătaie cu vergile; flagelare. ♦ Fig. Corecție, corectare, pedeapsă. Din fr. **fustigation**, lat. **fustigatio**.

FUTIL, -Ă, *futili*, -e, adj. (Liv.) Lipsit de valoare, de importanță, de interes; inutil, lipsit de seriozitate, neserios, frivol. Din fr., it. **futile**, lat. **futilis**.

FUTILITATE, *futilități*, s.f. (Liv.) Inutilitate; lipsă de seriozitate, frivolitate. Din fr. **futilité**, lat. **futilitas**, -atis.

FUTURISM s.n. Curent literar-artistic apărut în Italia, la începutul sec. XX, care exaltă promovarea noului, a prezentului care prefigurează viitorul. Din fr. **futurisme**, it. **futurismo**.

FUTURIST, -Ă, *futuriști*, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține futurismului, privitor la futurism. **2.** S.m. și f. Adept al futurismului. Din fr. **futuriste**, it. **futurista**.

FUZIUNE, *fuziuni*, s.f. **1.** Contopire a două sau mai multe state sau a două sau mai multe partide într-unul singur ori a două sau mai multe organizații într-una singură. **2.** Reorganizarea, prin contopire, într-o singură unitate omogenă a unor întreprinderi sau a unor instituții. **3.** Contopire a două sau mai multe nuclee atomice ușoare într-unul mai greu. **4.** Topire a unui corp la o temperatură mai înaltă decât temperatura mediului ambiant. ♦ *Punct de fuziune* = temperatură de topire. Din fr. **fusion**, lat. **fusio**, -onis.

GABARĂ, *gabare*, s.f. Navă sau ambarcație mare, servind, de obicei, la transbordarea pe punte a unor materiale de pe o navă care nu poate acosta în raza portului. Din fr. **gabare**, it. **gabarra**.

GABIE, *gabii*, s.f. Platformă orizontală fixată în vârful unui catarg și folosită ca post de observație sau (la navele cu pânze) ca loc de unde se manevrează paramele. Din fr. **gabie**, it. **gabbia**.

GAG, *gaguri*, s.n. Efect comic într-un film sau într-o piesă de teatru, care rezultă dintr-o asociere surprinzătoare de situații contrastante. Din fr., engl. **gag**.

GAGIU, *gagii*, s.m. (Arg.) 1. Om, persoană, tip, individ. 2. Iubit, amant. - **Gag**[ic] + suf. -*iu*.

GALĂ, *gale*, s.f. Excrescență provocată de înțepăturile unor insecte pe frunzele stejarului sau ale altor plante; cec. Din fr. **galle**, lat. **galla**.

GALION, *galioane*, s.n. 1. Navă cu pânze folosită în trecut de spanioli ca navă de război și pentru transportul mărfurilor. 2. Ornamentație (în lemn) montată la prora unor nave cu pânze. 3. (Tipogr.) Planșetă de metal sau de lemn pe care se așază rândurile de litere culese. Din ngr. **ghaleona**, fr., it. **galion**.

GALOP, *galopuri*, s.n. 1. Mersul cel mai rapid al calului, alcătuit dintr-o succesiune de salturi. 2. Dans foarte rapid, cu mișcări în doi timpi și cu un ritm sacadat; melodie după care se execută acest dans. Din fr. **galop**, it. **galoppo**.

GANGSTER, *gangsteri*, s.m. Membru al unei bande de răufăcători; *p. gener.* bandit, răufăcător. Din fr., engl. **gangster**.

GANGSTERESC, -Ă, *gangsterești*, adj. De gangster. - **Gangster** + suf. -*esc*.

GAOLEAN, *gaoleani*, s.m. Plantă furajeră din familia gramineelor, asemănătoare cu porumbul, cu semințe bogate în proteine și grăsimi (*Sorghum chinense*). Din rus. **gaolean**, fr. **gaolien**.

GARANȚIE, *garanții*, s.f. Obligație în virtutea căreia o persoană sau o instituție răspunde de ceva; mijloc legal prin care se asigură executarea unei obligații (materiale); (concr.) ceea ce servește drept asigurare că o obligație luată va fi ținută. ◇ Loc. vb. *A lua pe garanție* = a garanta. ◇ Expr. *Pe garanția cuiva* = pe răspunderea cuiva. *A da garanție* = a da asigurări că un lucru va fi îndeplinit. *A prezenta garanție de...* = a se prezenta astfel încât să trezească încrederea, să ofere siguranță. Din fr. **garantie**, it. **garanzia**.

GAZETĂ, *gazete*, s.f. Publicație periodică având, de obicei, apariție zilnică, care conține știri, informații politice, sociale, culturale etc. (de actualitate); ziar, jurnal. ◇ (Ieșit din uz) *Gazetă de perete* = panou, vitrină etc., plasate de obicei în cadrul unei întreprinderi, instituții sau organizații, unde se afișau articole (și desene, fotografii) referitoare la activitatea unității respective sau la probleme generale. Din fr. **gazette**, it. **gazzetta**.

GAZETAR, -Ă, *gazetari*, -e, s.m. și f. Persoană care lucrează în redacția unei gazete, care scrie ca profesionist articole într-o gazetă; ziarist, jurnalist. - **Gazetă** + suf. -*ar*.

GAZETĂRAȘ, *gazetărași*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *gazetar*; gazetar neînsemnat, fără experiență, fără valoare. - **Gazetar** + suf. -*aș*.

GAZETĂRESC, -EASCĂ, *gazetărești*, adj. Care aparține gazetăriei sau gazetarului, privitor la gazetărie sau la gazetar, specific gazetăriei sau gazetarului; jurnalistic, ziaristic. - **Gazetar** + suf. -*esc*.

GAZETĂRIE s.f. Profesiunea de gazetar; domeniu de activitate al gazetarului; ziaristică, jurnalistică. - **Gazetar** + suf. -*ie*.

RADIOGAZETĂ, *radiogazete*, s.f. Emisiune de știri, comentarii, muzică etc. transmisă prin radio. - **Radio** + **gazetă**.

GECKO s.m. Familie de șopârle din țările calde (*Gecko*); șopărlă din această familie. Din fr., engl. **gecko**.

GELAȚIE s.f. Variația limitei de curgere reală a gelului din noroaiele de foraj în funcție de timp. Din fr. **gélation**, engl. **gelation**.

GEMĂ, *geme*, s.f. Nume generic pentru orice piatră prețioasă translucidă. ♦ Bijuterie sau obiect de artă făcut dintr-o piatră prețioasă sau semiprețioasă pe care sunt gravate figuri ori motive decorative. ♦ (Adjectival; în sintagma) *Sare gemă* = sare de bucătărie cristalizată, extrasă ca atare dintr-o salină; halit. Din fr. **gemme**, lat. **gemma**.

GEMINAT, -Ă, *gemiñați*, -te, adj. (Livr.) îngemănat, împerecheat. ◇ (Lingv.) *Consoană geminată* = consoană rezultată prin gemație (2). Din fr. **gémîné**, lat. **geminatus**.

GEMINAȚIE, *gemiñații*, s.f. 1. (Livr.) îmbinare în perechi; împerechere. 2. (Lingv.) Lungire a unei consoane, pronunțată cu o durată mai mare decât cea obișnuită. Din fr. **gémînation**, lat. **geminatio**.

GENEALOGIE, *genealogii*, s.f. Urmărire sistematică a filiației existente între membrii unei familii (marcante), făcută pentru a stabili originea și gradul lor de înrudire. ♦ Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu întocmirea unor astfel de filiații și legături pentru familiile domnitoare, nobiliare etc. Din fr. **généalogie**, lat. **genealogia**.

GENERAL, -Ă, *generali*, -e, adj. 1. Care este comun tuturor (sau marii majorități a) ființelor sau obiectelor dintr-o anumită categorie. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce este comun tuturor (sau marii majorități a) ființelor sau obiectelor dintr-o anumită categorie; *spec.* categorii filozofice reflectând trăsăturile esențiale comune obiectelor dintr-o clasă. ♦ (Despre un fenomen sau o situație) Care privește pe toți, care cuprinde pe toți, la care participă toți (sau marea majoritate). 2. Care privește ceva în ansamblu, în trăsăturile fundamentale, care se ocupă în linii mari de ceva. ◇ *Cultură generală* = cultură bazată pe cunoașterea elementelor fundamentale ale creațiilor din diferite domenii ale științei și artei. ◇ Loc. adv. *în*

general = în linii mari; fără referire la un caz anumit. **3.** Care se întâmplă, care există pe o întindere mare, care cuprinde o arie foarte largă sau total. **4.** Care are toată răspunderea în conducerea unei anumite diviziuni dintr-o instituție, dintr-o întreprindere etc. *Director general.* Din fr. *général*, lat. *generalis*.

GENERALISIM, generalisim, s.m. Comandant suprem al forțelor armate din unele țări. Din it. *generalissimo*, fr. *généralissime*.

GENERALITATE, generalități, s.f. **1.** Caracterul sau însușirea a ceea ce este general². **2.** (La pl.) Idei generale sintetice, privitoare la un anumit domeniu. ♦ Idei generale care nu au o legătură directă cu subiectul tratat, discutat etc. Din fr. *généralité*, lat. *generalitas*, -atis.

GENERALMENTE adv. (Rar) în general, de obicei. Din fr. *généralement*, it. *generalmente*.

GENERAȚIE, generații, s.f. **1.** Totalitatea oamenilor (dintr-o comunitate socială dată) care sunt cam de aceeași vârstă. ♦ Expr. *Din generație în generație* = din tată în fiu; de la o epocă la alta (până la noi). ♦ Perioadă de timp care desparte vârsta tatălui de cea a fiului. **2.** Totalitatea animalelor domestice care aparțin aceleiași specii sau rase și care s-au născut în același an. **3.** (în sintagma) *Teoria generației spontanee* = teorie materialistă naivă conform căreia din materii minerale sau organice pot lua naștere unele organisme vii în mod spontan. Din fr. *génération*, lat. *generatio*.

GENERATIV, -Ă, generativi, -e, adj. Care generează. ♦ *Gramatică generativă* = gramatică ce tinde să stabilească regulile de formare a frazelor corecte într-o limbă. Din engl. *generative*, fr. *génératif*.

GENERATOR, -OARE, generatori, -oare, adj., subst. **I.** Adj. Care generează, produce, determină ceva. **II.** S.f. Linie dreaptă care generează prin deplasarea în spațiu (pe o traiectorie curbă) o suprafață riglată. **III.** S.n. **1.** Aparat, mașină sau instalație care servește la producerea unei forme de energie, folosind energie de o altă formă. ♦ *Generator cuantic* = generator sau amplificator de radiații electromagnetice care funcționează pe baza fenomenului de emisie stimulată a radiațiilor. *Generator de zgomet* = dispozitiv electronic care produce o tensiune de zgomet (de obicei aleator) spre a fi folosită în măsurători. *Generator de aeroioni* = aeroionizator. **2.** Aparat sau instalație care servește la producerea unui fluid sau a unei suspensii fluide. Din fr. *générateur*, lat. *generator, -oris*.

BIOGENERATOR, biogeneratori, s.m. Generator (**III 1**) de biogaz. - **Bio-** + **generator**.

HIDROGENERATOR, hidrogeneratoare, s.n. Generator electric, în general de curent alternativ, acționat de un motor hidraulic. - **Hidro-** + **generator**.

GENEROS, -OASĂ, generoși, -oase, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care este gata să ajute în mod dezinteresat pe alții; mărinimos; dărnice. ♦ Însuflețit de sentimente alese, de idei progresiste. ♦

Fig. Bogat, fertil. *Regiune generoasă.* Din fr. *généreux*, lat. *generosus*.

GENITAL, -Ă, genituali, -e, adj. (Biol.) Care servește la reproducerea organismului animal, la procreare. Din fr. *génital*, lat. *genitalis*.

GENITIV, genitive, s.n. (Gram.) Caz al declinării care indică dependența, apartenența, posesiunea și îndeplinește funcția de atribut. Din fr. *génitif*, lat. *genitivus* [casus].

GENITIVAL, -Ă, genitivi, -e, adj. Care se află în cazul genitiv, care are valoarea cazului genitiv; care se referă la cazul genitiv. - **Genitiv** + suf. -al.

GENIU, genii, s.n. **I. 1.** Cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului, caracterizată printr-o activitate creatoare ale cărei rezultate au o mare însemnătate; persoană care are o asemenea înzestrare. ♦ Loc. adj. *De geniu* = genial. **2.** Fire, natură, caracter specific. **II.** (Mitol.; azi în stilul poetic) Spirit protector; duh (bun sau rău). **III.** Armă militară care cuprinde trupe specializate pentru executarea lucrărilor de fortificații, de drumuri, de poduri etc. Din lat. *genius*, fr. *génie*.

GENIST, genști, s.m. Militar din trupele de geniu (**III**). - **Geniu** + suf. -ist.

GENȚIANĂ, gențiane, s.f. Nume generic dat mai multor specii de plante erbacee montane, cu flori de obicei mari, decorative, albastre sau galbene, cu corola rotată sau în formă de clopot; ghințură (*Gentiana*). [Var.: *ghințiană* s.f.] Din fr. *gentiane*, lat. *gentiana*.

GENTIL, -Ă, gentili, -e, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Amabil, politicos, curtenitor, îndatoritor. ♦ (inv.) Drăguț, plăcut, nostim. Din fr. *gentil*, it. *gentile*.

GEOGRAF, -Ă, geografi, -e, s.m. și f. Specialist în geografie. Din fr. *géographe*, lat. *geographus*.

GEOGRAFIE s.f. Știință care studiază și descrie învelișul terestru, cu toate elementele sale, din punct de vedere fizic, economic, etnografic etc. ♦ *Geografie lingvistică* = metodă de cercetare pe teren a graiurilor unei limbi, în care fenomenele de limbă înregistrate sunt cartografiate. Din fr. *géographie*, lat. *geographia*.

GEOMETRIC, -Ă, geometrici, -ce, adj. **1.** Care aparține geometriei, privitor la geometrie. ♦ *Loc geometric* = totalitatea punctelor dintr-un spațiu definite printr-o proprietate comună. *Medie geometrică* = rădăcina pătrată extrasă din produsul a două numere. *Desen geometric* = desen executat fără a ține seamă de perspectivă. **2.** Care are forma figurilor din geometrie; regulat; schematic. Din fr. *géométrique*, lat. *geometricus*.

GEOMETRIE s.f. Ramură a matematicii care studiază formele și proprietățile corpurilor, precum și raporturile lor spațiale. ♦ Manual în care se studiază această știință. ♦ Structură, aspect regulat, simetric pe care îl are o construcție, un obiect, un sistem etc. Din fr. *géométrie*, lat. *geometria*.

GEOMETRU, -*Ă*, *geometri*, -e, s.m. și f. 1. Specialist în geometrie. 2. Topograf. Din fr. *géomètre*, lat. *geometra*.

GEPIZI s.m. pl. Populație germanică originară din Scandinavia, care, prin sec. III, a migrat spre sud, fiind stabilită, temporar, și în Dacia. Din fr. *Gépides*, lat. *Gepidae*, -*arum*.

GERMANIC, -*Ă*, *germanici*, -ce, adj. Care aparține sau care este caracteristic germanilor și popoarelor înrudite cu germanii, privitor la germani și la popoarele înrudite cu ei. ♦ *Limbi germanice* = grup de limbi indo-europene vorbite în centrul și în nordul Europei, extinse cu vremea și în alte regiuni. *Popoare germanice* = denumire a unor triburi vechi din care se trag germanii, englezii, scandinavii etc. *Filologie germanică* = studiul limbilor și al literaturilor germanice. Din fr. *germanique*, lat. *germanicus*.

GERMANIU s.n. Element chimic, semimetal, de culoare cenușiu-deschis, folosit la fabricarea pieselor semiconductoare, a redresoarelor etc. Din fr. *germanium*, germ. *Germanium*.

GERMINAȚIE, *germinații*, s.f. Proces fiziologic de creștere a unui germe de la viața latentă la viața activă și care duce la nașterea unei plante sau a unui organ vegetal. Din fr. *germination*, lat. *germinatio*.

GERUNDIV, *gerundive*, s.n. (în limba latină) Adjectiv verbal cu sens pasiv, derivat de la tema gerunziului; (în limba franceză) una dintre formele participiului prezent, precedate de prepoziția "en". Din fr. *gérondif*, lat. *gerundivum*.

GERUNDIVAL, -*Ă*, *gerundivali*, -e, adj. Care este construit cu gerundivul; care conține un gerundiv. - *Gerundiv* + suf. -*al*.

GEST, *gesturi*, s.n. 1. Mișcare a mâinii, a capului etc. care exprimă o idee, un sentiment, o intenție, înlocuind uneori vorbele sau dând mai multă expresivitate vorbirii. 2. Faptă sau purtare dictată de un anumit scop, de anumite interese, având o anumită semnificație etc. Din fr. *geste*, lat. *gestus*.

GESTICĂ s.f. Ansamblu de gesturi folosite de un actor în interpretarea unui rol ori în recitarea sau în lectura unei opere poetice. - *Gest* + suf. -*ică*.

GESTAȚIE s.f. Perioadă din viața organismului unor femele, care ține de la fecundarea ovulului până la nașterea fătului. Din fr. *gestation*, lat. *gestatio*.

GESTICULA, *gesticulez*, vb. I. Intrans. A face mai multe gesturi (cu mâinile) în timpul vorbirii sau pentru a exprima ceva. Din fr. *gesticuler*, lat. *gesticulari*.

GESTICULARE, *gesticulări*, s.f. Acțiunea de a *gesticula* și rezultatul ei; gesticulație. V. *gesticula*.

GESTICULAȚIE, *gesticulații*, s.f. Gesticulare. Din fr. *gesticulation*, lat. *gesticulatio*.

GESTIUNE, *gestiuni*, s.f. Administrare a bunurilor unei întreprinderi, instituții sau persoane; răspunderea păstrării bunurilor și a mănuirii fondurilor unei întreprinderi, instituții sau persoane; ansamblu de operații privind primirea, păstrarea și eliberarea unor

bunuri materiale aparținând altcuiva; (concr.) totalitate a bunurilor încredințate cuiva în vederea administrării lor. Din fr. *gestion*, lat. *gestio*, -*onis*.

GESTIONA, *gestionez*, vb. I. Tranz. A avea în gestiune bunurile, fondurile unei întreprinderi, instituții etc. Din *gestiune*.

GESTIONARE, *gestionări*, s.f. Acțiunea de a *gestiona* și rezultatul ei. V. *gestiona*.

AUTOGESTIONARE, *autogestionări*, s.f. Autogestiune. - *Auto-* + *gestionare*.

AUTOGESTIUNE, *autogestiuni*, s.f. Gestiune proprie a unei persoane, a unei instituții etc.; autogestionare. - *Auto-* + *gestiune*. Cf. fr. *autogestion*.

GET, -*Ă*, *geți*, -te, s.m. și f. (La pl.) Nume dat de greci dacilor; (și la sg.) persoană care făcea parte din populația băștinașă a Daciei. ♦ (Adjectival) *Triburi gete*. Din fr. *Gètes*, lat. *Getae*, -*arum*.

GETIC, -*Ă*, *getici*, -ce, adj. Care aparține getilor, privitor la geți. Din fr. *gétique*, lat. *geticus*.

GETTER s.n. (Tehn.) Substanță folosită pentru menținerea vidului în tuburile electronice. Din engl., fr. *getter*.

GHEIZER, *gheizere*, s.n. Izvor intermitent de apă fierbinte și de vapor, de origine vulcanică, care aruncă apa, la intervale egale, până la mare înălțime, sub forma unei coloane. Din fr., engl. *geyser*.

GHERILĂ s.f. Denumire dată războiului de partizani în Spania și în țările Americii Latine; *p. ext.* mică trupă de partizani. [Var.: *guerilă* s.f.] Din fr. *guérilla*, sp. *guerrilla*.

GHIPS, (2) *ghipsuri*, s.n. 1. Sulfat natural hidratat de calciu, color sau divers colorat, cu aspect sticlos, sidefos ori mătășos, cu duritate mică, având numeroase folosiri în industrie. ♦ Expr. *A pune în ghips* = a imobiliza un membru sau o parte a corpului (care prezintă o fractură sau o fisură) cu ajutorul unui pansament făcut din ghips (1). 2. Obiect sau ornament arhitectonic făcut din ghips (1). [Var.: *gips* s.n.] Din germ. *Gips*, fr. *gypse*, lat. *gypsum*.

GIGĂ s.f. Vechi dans vioi și vesel, de origine engleză; melodie după care se execută acest dans. ♦ Ultima parte a vechilor suite instrumentale. Din fr. *gigue*, it. *giga*.

GILBERT, *gilberți*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură (tolerată) a tensiunii magnetice și magnetomotoare. Din engl., fr. *gilbert*.

GIMNAZIU, *gimnazii*, s.n. 1. (În Grecia antică) Școală în care tinerii absolvenți ai palestreii își desăvârșeau educația fizică și intelectuală. 2. Școală care cuprinde clasele V-VIII. 3. (În unele țări) Liceu. Din lat. *gymnasium*, fr. *gymnase*.

GIMNAZIER, *gimnazieri*, s.m. (Rar) Gimnazist. - *Gimnaziu* + suf. -*ar*.

GIMNAZIST, -*Ă*, *gimnaziști*, -ste, s.m. și f. Elev(ă) de gimnaziu. - *Gimnaziu* + suf. -*ist*.

GIN, *ginuri*, s.n. Băutură alcoolică obținută prin distilarea mustului fermentat de cereale, în care s-au pus boabe de ienupăr. Din engl., fr. *gin*.

GINECEU, *ginecee*, s.n. 1. Apartament rezervat femeilor în casele antice grecești. 2. Loc rezervat

femeilor în vechile biserici creștine. **3.** (Bot.) Pistilul unei flori. Din fr. **gynécée**, lat. **gynaeceum**.

GINSENG s.m. Plantă din familia araliaceelor originară din China, folosită pentru proprietățile ei terapeutice deosebite; rădăcina-vieții (*Panax*). Din fr., engl. **ginseng**.

GITANE, *gitane*, s.f. (Livr.) Țigancă (din Spania). Din sp. **gitana**, fr. **gitane**.

GLACIAL, -**Ă**, *glaciali*, -e, adj. (Livr.) **1.** De gheață, rece ca gheața, care îngheață. **2.** Fig. (Despre acțiuni, manifestări ale oamenilor) Lipsit de orice căldură, bunăvoință, prietenie; distant, rece. Din fr. **glacial**, lat. **glacialis**.

GLADIATOR, *gladiatori*, s.m. (În Roma antică) Bărbat (sclav) care se lupta în arenă cu un alt luptător sau cu fiare sălbatice. Din fr. **gladiateur**, lat. **gladiator**, -oris.

GLANDULĂ, *glandule*, s.f. Glandă mică. Din fr. **glandule**, lat. **glandula**.

GLAUCOM, *glaucomuri*, s.n. Boală de ochi caracterizată prin creșterea tensiunii oculare, dureri locale intense și grave tulburări de vedere. Din fr. **glaucome**, lat. **glaucoma**.

GLIADINĂ s.f. Proteină vegetală. Din it. **gliadina**, fr. **gliadine**.

GLICOGENOLIZĂ, *glicogenolize*, s.f. (Biochim.) Transformare a glicogenului în glucoză. Din fr. **glycogénolyse**, engl. **glycogenolysis**.

GLIPTOTECĂ, *gliptoteci*, s.f. Colecție de pietre prețioase sau semiprețioase gravate; *p. ext.* muzeu (sau secție într-un muzeu) în care se păstrează asemenea colecții. Din fr. **glyptothèque**, germ. **Glyptothek**.

GLOB, (**1, 2**) *globuri*, s.n., (**3**) *globi*, s.m. **1.** S.n. Corp sferic sau sferoidal. ♦ Spec. Corp sferic, de sticlă sau de porțelan, montat la o lampă sau la un bec. ♦ Spec. (Și în sintagmele *glob terestru*, *pământesc* sau *geografic*) Obiect sferic pe a cărui suprafață exterioară este reprezentat aspectul continentelor, mărilor și oceanelor care alcătuiesc planeta noastră. ♦ *Glob ceresc* = obiect sferic pe a cărui suprafață exterioară este reprezentat aspectul bolții cerești. **2.** S.n. Planeta locuită de oameni; Pământul. **3.** S.m. (În sintagma) *Glob ocular* (sau *al ochiului*) = parte a ochiului, de formă sferoidală, adăpostită în orbită. Din fr. **globe**, lat. **globus**.

GLOBUȘOR, *globușoare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *glob*. - **Glob** + suf. -ușor.

PLANIGLOB, *planigloburi*, s.n. Hartă a globului terestru în care cele două emisere sunt reprezentate pe o suprafață plană; planisferă, mapamond. - **Plan** + **glob** (după fr. *planisphère*).

GLOBULĂ, *globule*, s.f. Mic corp de formă sferică. ♦ Spec. Fiecare dintre particulele (sferice) care alcătuiesc sau care se găsesc în diverse lichide organice. ♦ *Globulă roșie* = celulă care intră în compoziția sângelui și care conține hemoglobină; hematie, eritrocit. *Globulă albă* = celulă care intră în compoziția sângelui, având rol în procesul de apărare a organismului; leucocită. Din fr. **globule**, lat. **globulus**.

GLORIFICA, *glorific*, vb. I. Tranz. (Livr.) A preamări, a slăvi. Din fr. **glorifier**, lat. **glorificare**.

GLORIFICARE, *glorificări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *glorifica* și rezultatul ei; preamărire, slăvire. V. **glorifica**.

GLORIOS, -**OASĂ**, *gloriosi*, -oase, adj. Plin de glorie; care aduce glorie. Din fr. **glorieux**, lat. **gloriosus**.

GLOSAR, *glosare*, s.n. Listă sau colecție de cuvinte regionale, învechite sau puțin cunoscute, însoțite de explicația lor, concepută ca operă anexă ori independentă. ♦ (Inv.) Dicționar, vocabular. Din lat. **glossarium**, fr. **glossaire**.

GLUTEN s.n. Substanță proteică densă, vâscoasă, moale și elastică, prezentă în boabele și în făina cerealelor. Din fr., lat. **gluten**.

GNAIS, *gnaisuri*, s.n. Rocă metamorfică compusă din cuarț, feldspat și mică. Din germ. **Gneiss**, fr. **gneiss**.

GNOZIE s.f. (Psih.) Recunoaștere a obiectelor cu ajutorul organelor de simț. Din fr. **gnosie**, engl. **gnosis**.

GOLF s.n. **1.** Joc sportiv, între două sau patru persoane, în care se urmărește introducerea unei mingi mici și dure în mai multe găuri succesive (aflate pe un teren special) prin lovirea ei cu o crosă. **2.** (În sintagma) *Pantaloni golf* = pantaloni (inițial de sport) mai largi decât cei obișnuiți, legați strâns dedesubtul genunchiului, cu faldurile căzând (până deasupra gleznei) peste legătură. Din engl., fr. **golf**.

GONDOLĂ, *gondole*, s.f. **1.** Barcă lungă, puțin adâncă, cu fundul plat, cu prora (și pupa) ridicată și încovoiată, manevrată cu o singură vâslă, folosită la Veneția. **2.** Raft, suport în formă de gondolă pe care este așezată marfă într-un magazin cu autoservire. **3.** Nacelă în care se află motorul unui dirijabil. Din it. **gondola**, fr. **gondole**.

GONDOLA, *gondolez*, vb. I. Refl. (Rar) A se mișca unduindu-se. Din **gondolă**.

GONDOLARE, *gondolări*, s.f. Acțiunea de a se *gondola*. V. **gondola**.

TELEGONDOLĂ, *telegondole*, s.f. Bancă cu două locuri, amenajate pentru transportul pe cablu al persoanelor. - **Tele** + **gondolă**

GONG, *gonguri*, s.n. Disc de metal care, lovit cu un ciocănel special, produce un sunet caracteristic, fiind întrebuințat ca instrument muzical sau de chemare, de semnalizare. ♦ Sunet emis (ca semnal) de acest disc. Din fr., engl. **gong**.

GORGONA, *gorgone*, s.f. Monstru din mitologia greacă, închipuit ca o femeie cu șerpi în loc de păr, a cărei privire împietrea orice ființă. ♦ Ornaament arhitectural reprezentând capul unui astfel de monstru. Din lat. **Gorgona**, fr. **Gorgones**.

GOT, *goți*, s.m. (La pl.) Neam germanic, originar din Scandinavia, care prin sec. II a început să migreze spre sud, fiind semnalat în secolul următor și pe teritoriul țării noastre; (și la sg.) persoană aparținând acestui neam. Din fr. **Goths**, lat. **Gothus**.

GOTIC, -**Ă**, *gotici*, -ce, adj. Al goților, privitor la goți. ♦ *Scriere gotică* sau *litere gotice*, *alfabet gotic* =

scriere, litere sau alfabet cu caractere colțuroase, întrebuintate, în evul mediu, în apusul Europei, astăzi mai ales în Germania. *Stil gotic* = stil arhitectural apărut în sec. XII în Europa occidentală, caracterizat prin predominarea formelor arhitectonice înalte și zvelte, prin arcuri și bolți ogivale, prin contraforturi, prin vitralii și prin numărul mare de sculpturi în piatră. *Artă gotică* = formă de artă răspândită în Europa începând din sec. XII. ♦ (Construit) în stil gotic. Din fr. *gothique*, lat. *gothicus*.

GRABEN, *grabene*, s.n. Porțiune scufundată a scoarței terestre, de formă alungită și mărginită de falii paralele. Din germ. **Graben**, fr. **graben**.

GRAD, *grade*, s.n. 1. Nume dat mai multor unități de măsură pentru diverse mărimi (variabile), în cadrul unor sisteme sau scări de reper. *Grad centezimal*. *Grad de latitudine*. ♦ *Grad de libertate* = indice care arată posibilitățile de mișcare ale (elementelor) unui sistem mecanic. 2. (Mat.) Exponentul sau suma exponenților mărimii literale a unui monom; cel mai mare dintre exponenții monoamelor care alcătuiesc un polinom. ♦ *Ecuatie de gradul întâi* (sau *al doilea* etc.) = ecuație a cărei necunoscută e la puterea întâi (sau a doua etc.). 3. Fiecare dintre diviziunile în care se împarte un sistem sau o scară de reper, de măsură. 4. Valoare a unei mărimi, considerată în raport cu o valoare de referință. ♦ *Grad alcool* = fiecare dintre procente de alcool pur din volumul unui lichid alcoolic. 5. Etalon sau criteriu de apreciere a felului cum se realizează un proces tehnic, o însușire a unui material etc. 6. (În sintagma) *Grad de comparație* V. *comparație*. 7. (Urmat de determinări) Treaptă, nivel, stadiu (într-un proces, într-o situație etc. dată). ♦ *Grad de rudenie* = raportul de apropiere între rude. ♦ Loc. adv. *În ultimul grad* = în stadiul cel mai avansat, cel mai grav. 8. Fiecare dintre treptele sistemului de organizare a unor instituții; fiecare dintre treptele ierarhiei unor funcții; *p. ext.* loc pe care îl ocupă cineva în ierarhia unor funcții; persoană care ocupă o anumită funcție în această ierarhie. Din fr. **grade**, lat. **gradus**, germ. **Grad**.

GRADA, *gradez*, vb. I. Tranz. 1. A marca gradele (3), a împărți în grade (un instrument sau o scară de măsură). 2. A repartiza, a împărți, a eșalona în raport cu o scară, cu un punct de reper, cu un etalon. ♦ Expr. *A grada o pedeapsă* = a fixa o pedeapsă în raport cu gravitatea culpei. Din **grad** (după fr. *gradier*).

GRADARE, *gradări*, s.f. Acțiunea de a grada și rezultatul ei. V. **grada**.

GRADAT, -**Ă**, *gradați*, -*te*, adj. 1. (Despre aparate, instrumente etc.) Împărțit în grade (3). 2. Care suie sau coboară treptat, care are loc, se produce pe rând, într-o succesiune ascendentă sau descendentă. V. **grada**.

HIDROGRAD, *hidrograde*, s.n. (Geogr.) Unitate de măsură a nivelului apelor curgătoare, egală cu a zecea parte din amplitudinea maximă. - **Hydro-** + **grad**.

REGRADA, *regradez*, vb. I. Tranz. A reface o gradație (2). - **Re-** + **grada**.

REGRADARE, *regradări*, s.f. Acțiunea de a regrada. V. **regrada**.

REGRADAT, -**Ă**, *regradați*, -*te*, adj. A cărui gradație a fost refăcută. V. **regrada**.

GRADAȚIE, *gradații*, s.f. 1. Creștere sau descreștere treptată, progresivă, înaintare succesivă (a unui proces, a unui fenomen, a unei acțiuni etc.). 2. Fiecare dintre diviziunile care se găsesc pe suportul unui instrument de măsură cu scări gradate. 3. Figură de stil constând în trecerea treptată, ascendentă sau descendentă, de la o idee la alta. ♦ (Pict.) Trecere treptată de la o nuanță la alta. 4. Fiecare dintre treptele de încăldare pe care se află un salariat în cadrul gradului său, acordată pe baza vechimii în serviciu și a aportului în muncă; *p. ext.* spor de salariu care corespunde fiecăreia dintre aceste trepte. Din fr. **gradation**, lat. **gradatio**.

GRAF, *grafe* și *grafuri*, s.n. (Mat.) Ansamblu a două mulțimi disjuncte, între care s-a stabilit o corespondență. ♦ *Teoria grafelor* = disciplină care studiază proprietățile topologice ale structurii grafelor. Din fr. **graphe**, engl. **graph**.

GRAMATICAL, -**Ă**, *gramatical*, -*e*, adj. Care aparține gramaticii, privitor la gramatică. Din fr. **grammatical**, lat. **grammaticalis**.

GRAMOFON, *gramofoane*, s.n. Aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe o placă, prevăzut cu o doză de redare cu ac și cu o pâlnie de rezonanță. Din fr. **gramophone**, germ. **Grammophon**.

GRANDIOS, -**OASĂ**, *grandioși*, -*oase*, adj. Măreț, impunător (prin proporțiile sale). Din fr. **grandiose**, it. **grandioso**.

GRANDIOZITATE, *grandiozități*, s.f. (Înv.) Grandoare, măreție. - **Grandios** + suf. -*itate*.

GRAPTOLIT, *graptoliți*, s.m. (La pl.) Clasă de animale fosile care trăiau în colonii de indivizi variați cu funcții diferite; (și la sg.) animal din această clasă. Din fr. **graptolite**, germ. **Graptolithen**.

GRATIFICA, *gratific*, vb. I. Tranz. A acorda cuiva o gratificație, o favoare sau o răsplătă. ♦ Fig. A atribui cuiva ceva. Din fr. **gratifier**, lat. **gratificare**.

GRATIFICARE, *gratificări*, s.f. Acțiunea de a gratifica și rezultatul ei. V. **gratifica**.

GRATIFICAȚIE, *gratificații*, s.f. Recompensă bănească ce se acordă unui angajat peste salariul obișnuit, de obicei la sfârșitul anului, pentru îndeplinirea în bune condiții a sarcinilor de muncă. Din fr. **gratification**, lat. **gratificatio**.

GRATIS adv. Fără plată, fără bani, în mod gratuit. ♦ *Pe gratis* = a) fără plată; b) fig. fără motiv, în mod nejustificat. Din fr. **gratis**, lat. **gratis**.

GRATITUDINE, *gratitudini*, s.f. (Livr.) Recunoștință. Din fr. **gratitude**, lat. **gratitudo**, -**inis**.

GRATUIT, -**Ă**, *gratuiți*, -*te*, adj. Care nu costă nimic, care este dat sau primit fără nici o plată. ♦ Fig. Care se dovedește inutil, nejustificat. Din fr. **gratuit**, lat. **gratuitus**.

GRATUITATE, *gratuități*, s.f. (La sg.) Însușirea de a fi gratuit, de a nu costa nimic. ♦ (Concr.) Obiect (mai ales cărți) oferit în mod gratuit unei persoane de către instituția sau întreprinderea în care se elaborează sau se confecționează astfel de obiecte. ♦ Fig. (La sg.) Inutilitate, zădărniciu sau netemeinicie a unei acțiuni, a unei fapte etc.; (la pl.) fapte, vorbe, atitudini care se dovedesc inutile sau nejustificate. Din fr. **gratuité**, lat. **gratuitas**, -atis.

GRAV, -**Ă**, *gravi*, -e, adj. **1.** Care este extrem de important prin consecințele neplăcute pe care le poate avea, care poate avea urmări rele; *p. ext.* important. ♦ (Despre boli, răni) Periculos, primejdios; care poate provoca moartea. **2.** (Despre oameni, despre figura, privirea sau manifestările lor) Foarte serios, sever; solemn. **3.** (Despre voce, sunete, ton, timbru) Care se află la registrul cel mai de jos; jos, profund, adânc, gros. **4.** (În sintagma) *Accent grav* = accent (orientat oblic de la stânga la dreapta) purtat în unele limbi de o vocală deschisă. Din fr. **grave**, lat. **gravis**.

GRAVIDĂ, *gravide*, adj.f., s.f. (Femeie) care poartă un făt în cavitatea uterină; (femeie) însărcinată, (femeie) borțoasă. Din lat. **gravidă**, fr. **gravide**.

DISGRAVIDIE s.f. Tulburare patologică ce apare în cursul gravidității. - **Dis-** + **gravidă** + suf. -ie.

GRAVIDITATE s.f. Starea femeii gravide (din momentul concepției fătului și până la nașterea lui); starea de sarcină. Din lat. **graviditas**, -atis, fr. **gravidité**.

GRAVIMETRIE s.f. **1.** Parte a geofizicii care studiază distribuția geografică a câmpului de gravitație. **2.** Metodă chimică prin care se determină cantitatea unui element dintr-un amestec prin separarea lui cu ajutorul unui reactiv. Din fr. **gravimétrie**, germ. **Gravimetrie**.

GRAVITATE s.f. **1.** Aspect extrem de important prin consecințele neplăcute, primejdioase pe care le poate avea. **2.** Seriozitate, severitate, sobrietate extremă (în manifestări, atitudini etc.). **3.** (Rar) Greutate, asprime. **4.** Gravitație. Din fr. **gravité**, lat. **gravitas**, -atis.

GREGAR, -**Ă**, *gregari*, -e, adj. (Despre animale) Care trăiește în grupuri compacte, în turme, cete, cârduri. ♦ *Instinct gregar* = instinct care determină unele animale să trăiască, să migreze etc. în turme, cete, cârduri. (Fig.) *Spirit* (sau *instinct*) *gregar* = spirit sau instinct care îndeamnă pe unii oameni să se supună orbește, să-și piardă cu totul individualitatea în mijlocul mulțimii din care fac parte. Din fr. **grégaire**, lat. **gregarius**.

GREPFRUT, *grepfruturi*, s.n. Fruct citric de culoare galbenă, mai mare decât portocala, cu gust plăcut, acrișor-amărui, produs de un arbore subtropical; grep. [Scris și: *grape-fruit*] Din engl., fr. **grape-fruit**.

GREP, *grepuri*, s.n. Grepfrut. - Prescurtare din **grepfrut**.

GRIL s.n. (Englezism) Grătar (pentru fripturi). Din engl. **grill**, fr. **gril**.

GRIPĂ, *gripe*, s.f. Boală infecțioasă și contagioasă, de natură virotică, localizată la nivelul aparatului respirator, care se manifestă prin stare generală proastă, febră, inflamația căilor respiratorii superioare, dureri musculare și de cap etc. ♦ *P. gener.* Nume dat unor afecțiuni sezoniere care se manifestă prin febră și catar nazal sau bronhial. Din fr. **grippe**, germ. **Grippe**.

GROG, *groguri*, s.n. Băutură preparată din rom, coniac sau rachiu amestecat cu apă fierbinte îndulcită și cu lămâie. Din fr., engl. **grog**.

GROM, *gromi*, s.m. (Livr.) Lacheu, valet (tânăr). Din engl., fr. **groom**.

GUELF, *guelfi*, s.m. (În sec. XII-XV) Membru al unei grupări politice din Italia, care sprijinea pe papi împotriva împăraților germani și a ghibelinilor. Din it. **guelfo**, fr. **guelfe**.

GUINEE, *guinee*, s.f. Veche monedă engleză (de aur), a cărei valoare a variat în timp. Din engl. **guinea**, fr. **guinée**.

GUMA, *gume*, s.f. **1.** Substanță vâscoasă, secretată de unele plante sau obținută pe cale sintetică, având proprietatea de a se întări în contact cu aerul, folosită în industrie. ♦ *Gumă arabică*. **2.** (Pop.) Șiret elastic sau fâșie elastică fabricate din gumă (**1**); elastic. **3.** Mic obiect de cauciuc folosit la ștergerea urmelor de creion sau de cerneală de pe hârtie; radieră. **4.** (În sintagma) *Gumă de mestecat* = pastă de mestecat, aromatizată, obținută din gumă (**1**). - După fr. **gomme**, it. **gomma**. Cf. lat. **gummi**, germ. **Gummi**.

GUMA, *gumez*, vb. I. Tranz. A aplica un strat de gumă (**1**) sau de cauciuc pe suprafața unui obiect. ♦ A aplica un strat de clei, lipici etc. pe dosul unei etichete, unei mărci poștale etc., în vederea lipirii acestora pe ceva. Din **gumă**.

GUMARE, *gumări*, s.f. Acțiunea de a *guma* și rezultatul ei; gumaj. V. **guma**.

GUMAT, -**Ă**, *gumați*, -te, adj. Acoperit cu gumă (**1**), cu cauciuc, cu clei, cu lipici etc. V. **guma**.

GURU s.m. invar. (Livr.) Întelept, filozof, mentor spiritual; *p. restr.* preot al diverselor secte hinduse. Din engl. **guru**, fr. **gourou**.

GUZLĂ, *guzle*, s.f. Instrument muzical popular specific popoarelor slave, făcut dintr-o cutie de lemn plată, cu una sau mai multe coarde. Din scr. **gusle**, fr. **guzla**.

GUZLAR, *guzlari*, s.m. Persoană care cântă la guzlă. - **Guzlă** + suf. -ar.

HABANERĂ, *habanere*, s.f. Numele unui dans popular de origine cubaneză, cu mișcare moderată și figuri ritmice caracteristice; melodie după care se execută acest dans. Din sp., fr. **habanera**.

HABITUDINE, *habitudini*, s.f. (Livr.) Obişnuință, deprindere, obicei. Din lat. **habitudo**, -**inis**, fr. **habitude**.

HADRON, *hadroni*, s.m. (Fiz.) Particulă cu masă superioară sau egală cu protonul supusă unei interacțiuni electromagnetice și gravitaționale foarte slabe. Din engl., fr. **hadron**.

HAFNIU s.n. Element chimic, metal rar, asemănător cu oțelul, care se găsește în minereurile de zirconiu și care se întrebuințează în electrotehnică; celțiu. Din fr. **hafnium**, germ. **Hafnium**.

HAIKU, *haiku-uri*, s.n. (Livr.) Poezie japoneză alcătuită din 17 silabe dispuse în trei grupe. Din fr. **haïku**, engl. **haïku**.

HALĂ, *hale*, s.f. 1. Clădire amenajată, cu instalațiile necesare, unde se vând alimente (îndeosebi carne); piață acoperită. 2. Sală de dimensiuni foarte mari, amenajată ca atelier în fabrici, ca sală pentru manifestații sportive, culturale, pentru expoziții etc. Din fr. **halle**, germ. **Halle**.

MICROHALĂ, *microhale*, s.f. Hală (experimentală) de proporții mici. - **Micro**+ **hală**. (fr. **micro**- + fr. **halle**, germ. **Halle**.)

HALIEUTIC, -**Ă**, *halieutici*, -**ce**, adj., **HALIEUTICĂ**, *halieutici*, s.f. 1. Adj. De halieutică; pescăresc. 2. S.f. Arta pescuitului; pescuit. ♦ Tratat de pescuit. Din lat. **halieutica**, fr. **halieutique**.

HALTĂ, *halte*, s.f. 1. Punct de oprire reglementară (de scurtă durată) a trenurilor; gară mică. 2. Oprit, popas. 3. Scurtă oprire a trupelor în marș, pentru odihnă, ajustarea echipamentului și verificarea tehnicii de luptă. Din germ. **Halte**[stelle], fr. **halte**.

AUTOHALTĂ, *autohalte*, s.f. Haltă pentru autobuze. - Auto + haltă. (fr. **auto**- + fr. **halte**.)

HANDBAL s.n. Joc sportiv de echipă, în care jucătorii, aruncând mingea cu mâna, încearcă s-o introducă în poarta echipei adverse. Din germ. **Handball**, fr., engl. **hand-ball**.

HANDICAP, *handicapuri*, s.n. 1. (Sport) Punctaj acordat unui concurent mai slab. ♦ Totalitatea punctelor cu care o echipă a fost pusă în inferioritate de echipa adversă. 2. Fig. Greutate, piedică intervenită în munca cuiva. 3. Deficiență senzorială, motorie, mintală sau orice altă infirmitate a unei persoane. Din engl., fr. **handicap**.

HANSĂ, *hanse*, s.f. Asociație, companie comercială occidentală în evul mediu. Din germ. **Hansa**, fr. **hanse**.

HANSEATIC, -**Ă**, *hanseatici*, -**ce**, adj. Privitor la hanșă, al hansei, de hanșă. Din germ. **hanseatisch**, fr. **hanseatique**.

HAOS, *haosuri*, s.n. 1. Stare primitivă, de neorganizare, în care, după cum presupuneau cei vechi, s-ar fi aflat materia înainte de apariția universului cunoscut de om; (în unele concepții

teogonice) spațiu nemărginit, cufundat în beznă și umplut de "neguri", în care s-ar fi găsit, într-un amestec confuz, elementele și materia înainte de organizarea lumii; stare de dezordine, primordială a materiei. ♦ Personificare a acestui spațiu nemărginit sub forma unei divinități. 2. Stare generală de mare confuzie, dezordine mare, învâlmășeală, neorganizare. [Var.: (înv.) **caos** s.n.] Din fr., lat. **chaos**.

HARPĂ, *harpe*, s.f. Instrument muzical format dintr-o ramă mare triunghiulară, pe care sunt fixate coarde diferite ca lungime și ca acordaj (dispuse într-o cutie de rezonanță și o consolă) și care sunt puse în vibrație prin ciupire cu degetele de la ambele mâini. [Var.: **harfă**, **arpă**, **arfă** s.f.] Din fr. **harpe**, germ. **Harfe**.

HARUSPICIU, *haruspicii*, s.m. (În Roma antică) Preot despre care se credea că poate prezice viitorul prin examinarea măruntaielor animalelor jertfite. Din lat. **haruspex**, -**piciis**, fr. **haruspice**.

HEBETUDINE, *hebetudini*, s.f. Stare malativă de toropeală, din care cauză bolnavul este cufundat într-o amorțire generală, fără delir sau halucinații. Din lat. **hebetudo**, -**inis**, fr. **hebetude**.

HECTOGRAF, *hctografte*, s.n. Șapirograf. Din fr. **hctographe**, germ. **Hektograph**.

HECTOGRAM, *hctograme*, s.n. Unitate de măsură pentru greutate, egală cu 100 de grame. Din fr. **hctogramme**, germ. **Hektogramm**.

HECTOLITRU, *hctolitri*, s.m. Unitate de măsură pentru volume, egală cu 100 de litri, folosită mai ales pentru măsurarea cerealelor. [Abr.: **hl**] Din fr. **hctolitres**, germ. **Hektoliter**.

HECTOLITRIC, -**Ă**, *hctolitrici*, -**ce**, adj. 1. Măsurat în hectolitri. 2. (În sintagma) *Greutate hctolitică* = masa unui hectolitru de material granulos; greutatea unui hectolitru de cereale. - **Hctolitr** + suf. -**ic**.

HECTOMETRU, *hctometri*, s.m. Unitate de măsură pentru distanță, egală cu 100 de metri. [Abr.: **hm**] Din fr. **hctomètre**, germ. **Hektometer**.

HECTOWATT, *hctowați*, s.m. Unitate de măsură a puterii, egală cu 100 de wați. Din fr. **hctowatt**, germ. **Hektowatt**.

HELANCĂ s.f. Țesătură sintetică supraelastică; obiect confecționat dintr-o astfel de țesătură. Din fr., it. **helanca**.

HELIOTROPINĂ, *heliotropine*, s.f. Substanță chimică cristalină extrasă din heliotrop (3), cu miros de violete, utilizată în industria parfumurilor și în cosmetică. Din fr. **héliotropine**, germ. **Heliotropin**.

HENDIADĂ, *hendiade*, s.f. Figură de stil care constă în înlocuirea unui substantiv însoțit de un atribut prin două substantive sau a unui atribut adjectival cu unul substantival. Din fr., lat. **hendiadys**.

HENOTEISM s.n. Formă primitivă de religie, care face trecerea de la politeism la monoteism, în care una din divinitățile adorate devine principalul obiect de cult. Din germ. **Henotheismus**, fr. **hénothéisme**.

HEPTODĂ, *heptode*, s.f. Tub electronic cu vid care are șapte electrozi. Din fr. **heptode**, germ. **Heptode**.

HERMENEUTICĂ s.f. Știința și arta interpretării textelor vechi, în special biblice; știința exegezei. ♦ Știința sau metoda interpretării fenomenelor culturii spirituale. [Var.: **ermeneutică** s.f.] Din fr. **herméneutique**, germ. **Hermeneutik**.

HERNIE, *hernii*, s.f. **1.** Umflătură formată prin ieșirea totală sau parțială a unui organ din cavitatea sa naturală printr-un orificiu natural sau artificial; *spec.* ieșire a intestinului subțire din peritoneu; vătămătură, surpătură, boșorogea. ♦ *Hernie de disc* = ieșire a nucleului cartilagos din discul intervertebral. **2.** (Bot.; în sintagma) *Hernia verzei* = boală a verzei provocată de o ciupercă și manifestată prin apariția pe rădăcina plantei atacate a unor tumori galbene, apoi brune. Din fr. **hernie**, lat. **hernia**.

HERPES, *herpesuri*, s.n. Boală de piele virotică cu caracter recidivant, care se manifestă prin apariția, de obicei în jurul buzelor, al nasului sau al organelor genitale, a unor grupuri de bășicuțe pline cu lichid. Din fr. **herpès**, lat. **herpes**.

HERTZ, *hertzi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru frecvență, egală cu frecvența unei mișcări periodice a cărei perioadă este de o secundă; ciclu pe secundă. Din germ. **Hertz** (n.pr.), fr. **hertz**.

HETEROCLIT, **-Ă**, *heterocliți, -te*, adj. **1.** Alcătuit din elemente disparate, eterogene. **2.** Neobișnuit, anormal; ciudat, bizar. [Var.: **eteroclit**, **-ă** adj.] Din fr. **hétéroclite**, lat. **heteroclitus**.

HETEROTROF, **-Ă**, *heterotrofi, -e*, adj., s.m. și f. (Organism) care se hrănește numai cu substanțe organice, neavând capacitatea de a sintetiza substanțele organice din cele anorganice. Din fr. **hétérotrophe**, germ. **heterotroph**.

HEXAGON, *hexagoane*, s.n. Poligon cu șase laturi și cu șase unghiuri. [Var.: **exagon** s.n.] Din fr. **hexagone**, lat. **hexagonus**.

HEXAMETRU, *hexametri*, s.m. (În versificația latină și elenă) Vers dactilic de șase picioare, în care dactilul ocupă locul al cincilea, folosit în compoziții epice, în special în epoei, legende eroice, satire și scrisori. [Var.: **exametru** s.m.] Din fr. **hexamètre**, lat. **hexameter**.

HEXODĂ, *hexode*, s.f. Tub electronic cu vid, care are șase electrozi. Din fr. **hexode**, germ. **Hexode**.

HIACINT, *hiacinturi*, s.n. Piatră semiprețioasă de culoare roșie sau portocalie, varietate nobilă de zirconiu. Din fr. **hyacinthe**, lat. **hyacinthus**.

HIAT, *hiaturi*, s.n. **1.** Întâlnire a două vocale pronunțate succesiv în silabe diferite, acestea făcând parte fie din același cuvânt, fie din cuvinte diferite. **2.** Fig. Discontinuitate, pauză, întrerupere, gol. [Var.: **hiatus** s.n.] Din fr., lat. **hiatus**.

HIBERNAL, **-Ă**, *hibernali, -e*, adj. (Rar) De iarnă. Din fr. **hibernal**, lat. **hibernalis**.

HIBERNA, *hibernez*, vb. I. Intranz. (Despre unele animale; adesea fig.) A petrece iarna în hibernare. Din fr. **hiberner**, lat. **hibernare**.

HIBERNARE, *hibernări*, s.f. Acțiunea de a *hiberna* și rezultatul ei; stare de amorțeală, de

viață latentă (asemănătoare cu somnul), în care petrec unele animale iarna, când metabolismul este încetinit și temperatura corpului scăzută; hibernație. ♦ *Hibernare artificială* = hibernoterapie. V. **hiberna**.

HIBRID, **-Ă**, *hibrizi, -de*, s.m., adj. **1.** S.m., adj. (Organism) provenit din încrucișarea a doi indivizi de specii, de soiuri, de genuri sau de rase diferite. **2.** Adj. Fig. (Despre realizări, idei, fapte) Alcătuit din elemente disparate; lipsit de armonie. Din fr. **hybride**, lat. **hybrida**.

HIDALGO s.m. Titlu purtat, în evul mediu, de unii nobili spanioli; persoană care purta acest titlu. Din fr., sp. **hidalgo**.

HIDRĂ, *hidre*, s.f. **1.** (La pl.) Gen de celenterate cu corpul de forma unui sac, care au, la un capăt, gura înconjurată de 6-8 tentacule și, la celălalt capăt, un fel de disc cu care se fixează pe un suport (*Hydra*); (și la sg.) animal care face parte din acest gen. **2.** (Mitol.) Monstru fabulos închipuit ca un șarpe uriaș cu mai multe capete, care, tăiate, creșteau la loc. [Var.: **idră** s.f.] Din fr. **hydre**, lat. **hydra**.

HIDRANT, *hidrante (hidranți)*, s.n. (m.) Dispozitiv la conductele de distribuție a apei sub presiune, care permite deschiderea și închiderea unuia sau a mai multor furtunuri în același timp. Din fr. **hydrante**, germ. **Hydrant**.

HIDROBIOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază viața animală și vegetală din mediul acvatic, precum și toate procesele care au loc în apă. Din fr. **hydrobiologie**, germ. **Hidrobiologie**.

HIDROCHINONĂ s.f. Substanță chimică organică obținută prin reducerea chinonei și folosită ca revelator în fotografie. Din fr. **hydroquinone**, germ. **Hydrochinon**.

HIDROCULTURĂ s.f. Cultură a plantelor (industriale) prin menținerea rădăcinilor în soluții nutritive sau în apă, renunțându-se la folosirea pământului; hidroponică. Din fr. **hydroculture**, germ. **Hydrokultur**.

HIDROFILIZA, *hidrofilizez*, vb. I. Tranz. A trata un material pentru a deveni hidrofil. Din fr. **hydrophiliser**, engl. **hydrophilize**.

HIDROFILIZARE, *hidrofilizări*, s.f. Acțiunea de a *hidrofiliza*. V. **hidrofiliza**.

HIDROFILIZAT, **-Ă**, *hidrofilizați, -te*, adj. (Despre materiale) Care a fost tratat pentru a deveni hidrofil. V. **hidrofiliza**.

HIDROFINARE, *hidrofinări*, s.f. Operație de eliminare prin hidrogenare catalitică a sulfurii sau a unor compuși care conțin sulf din unele produse petroliere. - Cf. fr., engl. **hydrofining**.

HIDROMETEOR, *hidrometeori*, s.m. Produs de condensare a vaporilor de apă din atmosferă. Din fr. **hydrométéore**, germ. **Hidrometeore**.

HIDROMONITOR, *hidromonitoare*, s.n. Instalație pentru săparea pământului, formată dintr-o conductă metalică prin care se proiectează o vână de apă sub presiune. Din fr. **hydromoniteur**, germ. **Hydromonitor**, rus. **ghidromonitor**.

HIDROPIZIE s.f. Boală cauzată de acumularea patologică de apă în cavitățile naturale ale corpului sau în țesuturi; dropică. [Var.: **idropizie** s.f.] Din fr. **hydropisie**, lat. **hydropisis**.

HIDROSFERĂ s.f. Învelișul de apă al globului terestru, alcătuit din oceane, mări, lacuri, ghețari, ape curgătoare, ape subterane, zăpezi și ghețuri. Din fr. **hydrosphère**, germ. **Hydrosphäre**.

HIDROTEHNIC, -**Ă**, *hidrotehnici*, -*ce*, s.f., adj. 1. Ramură a tehnicii care se ocupă cu folosirea apei și cu proiectarea și executarea lucrărilor de folosire a apei, a energiei hidraulice și a lucrărilor de prevenire a distrugerilor provocate de ape. 2. Adj. Privitor la hidrotehnică (1), care aparține hidrotehnicii. Din fr. **hydraulique**, germ. **Hydraulik**.

HIDROTEHNICIAN, -**Ă**, *hidrotehnicieni*, -*e*, s.m. și f. Specialist în hidrotehnică. - **Hidrotehnică** + suf. -*ian*.

HIENĂ, *hiene*, s.f. Mamifer carnivor asemănător cu câinele, cu blana cenușie târcată, cu gâtul gros, cu urechile golașe și cu picioarele anterioare mai lungi decât cele posterioare, care trăiește în Africa și în Asia și care se hrănește mai ales cu cadavre (*Hyaena hyaena*). ♦ Fig. Om ticălos, nemernic, mizerabil. Din fr. **hyène**, lat. **hyaena**.

HIERATIC, -**Ă**, *hieratici*, -*ce*, adj. 1. Care ține de lucruri sfinte. 2. (În sintagma) *Sciere hieratică* = scriere cursivă și simplificată a hieroglifelor. 3. (În artă; despre concepții, orientări, realizări etc.) Care reprezintă sau susține reprezentarea personajelor în atitudini convenționale, solemne, rigide, conform regulilor fixate de canoanele religioase. Din fr. **hiératique**, lat. **hieraticus**.

HIEROGLIFIC, -**Ă**, *hieroglifici*, -*ce*, adj. Scris cu hieroglife. ♦ Fig. (Îr.; despre scris) Care este necitit, indecifrabil, greu de înțeles. [Var.: **ieroglific**, -**Ă** adj.] Din fr. **hiéroglyphique**, lat. **hieroglyphicus**.

HIL, *hiluri*, s.n. 1. (Anat.) Porțiune la suprafața unui organ pe unde pătrund vasele sangvine și nervii. 2. (Bot.) Cicatrice aflată pe învelișul seminței, la locul unde de aceasta s-a desprins de piciorușul ovulului. Din fr. **hile**, lat. **hilum**.

HIMEN (HIMEN), *himene*, s.n. Membrană care acoperă, la fetele virgine, orificiul extern al vaginului. Din fr., lat. **hymen**.

HIMERĂ, *himere*, s.f. 1. Închipuire fără teme, fantezie irealizabilă; iluzie, fantasmă. 2. Monstru în mitologia antică greacă, închipuit ca un animal cu cap de leu, cu corp de capră și cu coadă de șarpe; *p. ext.* motiv decorativ reprezentând un astfel de monstru. 3. (Bot.; în sintagma) *Himeră de altoire* = plantă ale cărei țesuturi sunt diferite din punct de vedere genetic. 4. (Biol.) Organism produs prin fuziunea a doi sau mai mulți zigoți distincți. Din fr. **chimère**, it. **chimera**, lat. **Chimæra**.

HINDUISM s.n. Religie răspândită în India, bazată pe principalele dogme ale brahmanismului și ale budismului. Din fr. **hindouisme**, germ. **Hinduismus**.

HIPER- Element de compunere însemnând "peste, excesiv de...", folosit la formarea unor substantive și

a unor adjective. Din fr. **hyper-**, germ. **hyper-** (**Hyper-**).

HIPERBOLIC, -**Ă**, *hiperbolici*, -*ce*, adj. 1. (Mat.) De forma hiperbolei (1). 2. Care are caracterul hiperbolei (2), cu hiperbole. ♦ Exagerat. [Var.: **iperbolic**, -**Ă** adj.] Din fr. **hyperbolique**, lat. **hyperbolicus**.

HIPERSONIC, -**Ă**, *hipersonici*, -*ce*, adj. 1. (Despre viteze) Care depășește viteza supersonică. 2. (Despre aparate de zbor) Care atinge o viteză hipersonică (1). *Avion hipersonic*. Din fr. **hypersonique**, engl. **hypersonic**.

HIPOCENTAUR, *hipocentauri*, s.m. (Rar; în mitologia greacă) Centaur. Din fr. **hippocentaure**, lat. **hippocentaurus**.

HIRSUT, -**Ă**, *hirsuți*, -*te*, adj. 1. Cu părul și cu barba neîngrijite. 2. Aspru, grosolan. ♦ Posac, ursuz, taciturn. 3. (Bot.; despre un organ) Prevăzut cu peri lungi, rigizi; hispid. Din fr. **hirsute**, lat. **hirsutus**.

HISPID, -**Ă**, *hispidi*, -*de*, adj. (Bot.; despre un organ) Prevăzut cu peri lungi, rigizi; hirsut (3). Din fr. **hispid**, lat. **hispidus**.

HISTAMINĂ, *histamine*, s.f. Amină prezentă în țesuturile vegetale și animale, cu acțiune puternic dilatatoare asupra vaselor sangvine, având un rol important în apariția proceselor alergice. Dingerm. **Histamin**, fr. **histamine**.

HISTRION, *histrioni*, s.m. 1. Actor de comedie la greci și la romani; bufon. 2. Măscărici, comediant lipsit de talent. ♦ Fig. Om ipocrit, perfid, șarlatan. Var.: **istrion** s.m.] Din fr. **histrion**, lat. **histrion**, -**onis**.

HLAMIDĂ, *hlamide*, s.f. 1. Mantie făcută dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă albă sau roșie, prinsă cu o agrafă pe umăr, purtată de vechii greci și romani în călătorii, la festivități etc. 2. Mantie împăratească sau arhierască la bizantini. Din(1) fr. **chlamyde**, (2) sl. **hlamida**.

HOCHEI s.n. Joc sportiv pe gheață sau pe iarbă, în care jucătorii, servindu-se de o crosă, caută să introducă în poarta echipei adverse un puc sau o mingă. Din fr., engl. **hockey**.

HOL, *holuri*, s.n. Încăpere (de trecere) într-o locuință, care face legătura între intrare și celelalte încăperi ale apartamentului, clădirii etc. Din fr., engl. **hall**.

HOLMIU s.n. Element chimic din grupul pământurilor rare, care formează o serie de săruri de culoare galbenă. Din fr. **holmium**, germ. **Holmium**.

HOLOTURIE, *holoturii*, s.f. Echinoderm cu corpul moale și alungit; castravete-de-mare. Din fr. **holothurie**, lat. **holothuria**.

HOMERIC, -**Ă**, *homerici*, -*ce*, adj. Al lui Homer, privitor la Homer, în genul epopeilor lui Homer; *p. ext.* de proporții neobișnuite, grandioase. ♦ *Răs homeric* = răs puternic, de nepotolit. [Var.: **oméric**, -**Ă** adj.] Din fr. **homérique**, lat. **homericus**.

HOMUNCULUS, *homunculiși*, s.m. Omuleț artificial pe care alchimiiștii pretindeau că au reușit să-l fabrice; *p. ext.* om foarte mic de statură, nedevelopat, pipernicit. Din lat. **homunculus**, fr. **homuncule**.

HOPIOMAC, *hoplomaci*, s.m. Gladiator care era echipat cu arme grele, la vechii greci. Din fr. **hoplomaque**, lat. **hoplomachus**.

HORNBLENDĂ, *hornblende*, s.f. Mineral în formă de cristale de culoare verde sau brun-închis, cu luciu sticlos, format din silicați de magneziu, fier, calciu, aluminiu și alte metale. Din germ. **Hornblende**, fr. **hornblende**.

HOSTIE, *hostii*, s.f. **1.** Jertfă adusă zeilor, la greci și la romani. ♦ Jertfă (de obicei un animal) adusă lui Dumnezeu. **2.** Azimă pe care catolicii o folosesc la împărtășanie. Din lat. **hostia**, fr. **hostie**.

HUMERUS s.n. Os lung, pereche, cuprins între umăr și cot, formând scheletul brațului. Din fr. **humérus**, lat. **humerus**.

HUMORESCĂ s.f. Mică compoziție instrumentală cu caracter sprinten și glumeț. Din germ. **Humoreske**, fr. **humoresque**.

HUMUS s.n. Amestec de substanțe organice amorfe aflat în sol, care îi condiționează fertilitatea și care este rezultat din transformarea materialului vegetal sub acțiunea microorganismelor. Din fr., lat. **humus**, germ. **Humus**.

HUN, *huni*, s.m. Persoană dintr-un neam mongolic care, în sec. IV-V, a pătruns până în apusul Europei, trecând și prin țara noastră. Din fr. **Huns**, lat. **Hunni**.

HURICAN, *hurricane*, s.n. Furtună puternică, uragan care bântuie în insulele Antile. Din engl., fr. **hurricane**.

IBIS, *ibiși*, s.m. Pasăre asemănătoare cu barza, de culoare albă (*Threskionis aethiopica*) sau roșie (*Guara rubra*), cu cioc lung și curbat în jos, cu penajul alb sau roșu pe corp și negru pe cap și pe coadă, care trăiește în țările calde și se hrănește cu insecte. Din fr., lat. **ibis**.

IDE s.f. pl. Nume dat zilei a cincisprezecea din lunile martie, mai, iulie și octombrie și zilei a treisprezecea din celelalte luni din calendarul roman. Din fr. **ides**, lat. **idus**.

IDEAL, *-Ă, ideali*, *-e*, adj., **IDEAL**, *idealuri*, s.n. 1. Adj. Care atinge perfecțiunea; perfect, desăvârșit. 2. Adj. Care ține de domeniul ideilor, privitor la gândire; care există numai în mintea, în închipuirea omului; spiritual, imaterial. 3. S.n. Scopul suprem spre care se îndreaptă în mod conștient și metodic năzuințele și activitatea creatoare umană în toate domeniile ei, gradul cel mai înalt și mai greu de ajuns al perfecțiunii într-o direcție. Din fr. **idéel**, lat. **idealis**.

IDEE, *idei*, s.f. 1. Termen generic pentru diferite forme ale cunoașterii logice; noțiune, concept. 2. Principiu, teză cuprinzătoare, teză fundamentală, concepție, gândire, fel de a vedea. ♦ Opinie, părere, gând, convingere, judecată. ◇ Expr. *A avea idee* = a avea cunoștințe (sumare), a fi informat (despre ceva). *Ce idee!* = exclamație de dezaprobare. *Dă-mi o idee* = ajută-mă cu o sugestie sau să găsesc o soluție. ♦ Intenție, plan, proiect. 3. (În expr.) *Idee fixă* = imagine, gând delirant izolat, intens și durabil, lipsit de rațiune. ♦ Teamă, grijă cu privire la ceva, panică. ◇ Expr. (Fam.) *A băga* (pe cineva) sau *a intra la (o) idee* (sau *la ideile*) = a face să se îngrijoreze, să se teamă sau a se îngrijora, a se teme. 4. (În expr.) *O idee (de...)* = o cantitate mică, redusă etc. *O idee mai mare*. Din fr. **idée**, lat. **idea**.

IDENTIC, *-Ă, identici*, *-ce*, adj. Care coincide întru totul cu ceva sau cu cineva; la fel cu altceva sau cu altcineva; aidoma, întocmai. Din fr. **identique**, lat. **identicus**.

IDENTIFICA, *identific*, vb. I. Tranz. A constata, a stabili identitatea unei persoane sau a unui lucru; a recunoaște. ♦ A considera mai multe noțiuni, obiecte, ființe etc. diferite ca fiind identice. ♦ Refl. A se transpune în situația cuiva, a simți sau a acționa așa cum ar face-o altul, a deveni același cu... Din fr. **identifier**, lat. **identificare**.

NEIDENTIFICAT, *-Ă, neidentificați*, *-te*, adj. Care nu a fost identificat, recunoscut, stabilit, constatat. **Ne-** + **identificat** (după fr. *non-identifié*).

IDENTITATE, *identități*, s.f. 1. Faptul de a fi identic cu sine însuși. ◇ *Principiul identității* = principiu fundamental al gândirii care impune ca formele logice să păstreze unul și același sens în decursul aceleiași operații. ♦ Asemănare, similitudine perfectă. 2. Ansamblu de date prin care se identifică o persoană. 3. (Mat.) Relație de egalitate în care

intervin elemente variabile, adevărată pentru orice valori ale acestor elemente. Din fr. **identité**, lat. **identitas**, *-atis*.

IDILĂ, *idile*, s.f. Specie de poezie lirică și erotică din sfera poeziei bucolice, în care este prezentată, în formă optimistă sau idealizată, viața și dragostea în cadrul rustic; bucolică. ♦ Iubire curată, naivă și tinerească între persoane de sex opus. [Var.: **idil**, *-e* s.n.] Din fr. **idylle**. Cf. germ. **Idyll**.

IDILIC, *-Ă, idilici*, *-ce*, adj. Care se petrece ca într-o idilă; bucolic, pastoral. ♦ (Despre natură) Câmpenesc, rustic; singuratic. ♦ (Despre sentimente) Simplu, naiv. ♦ (Despre poeți) Care scrie idile. Din fr. **idyllique**. Cf. germ. **idyllisch**.

IDIOBLAST, *idioblaste*, s.n. (Bot.) Celulă vegetală, fără clorofilă, care apare izolată printre celule de alt tip. Din fr. **idioblaste**, engl. **idioblast**.

IDIOCROMATIC, *-Ă, idiocromatici*, *-ce*, adj. (Geol.; despre minerale) Cu idiocromatism. Din fr. **idiochromatique**, germ. **idochromatisch**.

IDIOGRAMA, *idiograme*, s.f. (Biol.) Reprezentare grafică a morfologiei individuale a cromozomilor unui individ. Din fr. **idiogramme**, engl. **idiogram**.

IDIȘ s.n. Idiom german al cărui vocabular s-a îmbogățit în cursul evoluției cu alte elemente (ebraice, romanice, slave), vorbit de unele populații evreiești. ◇ (Adjectival, inv.) *Limba idiș*. Din fr. **yiddish**, germ. **jüdisch**.

IGNITOR, *ignitoare*, s.n. (Elt.) Electrode de aprindere la un ignitron. Din fr. **igniteur**, engl. **ignitor**.

IGNITRON, *ignitroane*, s.n. (Elt.) Tub redresor cu un singur anod, cu descărcare în vapori de mercur și cu un electrod auxiliar de aprindere; excitron. Din engl., fr. **ignitron**.

IGNOBIL, *-Ă, ignobili*, *-e*, adj. (Livr.) Josnic, infam, mârșav, abject. Din fr. **ignoble**, lat. **ignobilis**.

IGNOMINIE, *ignominii*, s.f. (Livr.) Josnicie, infamie, mârșăvie. Din fr. **ignominie**, lat. **ignominia**.

IGNORA, *ignorez*, vb. I. Tranz. 1. A nu ști, a nu cunoaște ceva. 2. A neglija în mod voit ceva sau pe cineva, a nu lua în seamă, a trece cu vederea, a face abstracție de... Din fr. **ignorer**, lat. **ignorare**.

AUTOIGNORA, *autoignorez*, vb. I. Refl. A-și neglija, a nu lua în seamă propria persoană, propria existență. [Prez. ind. și: *autoignOr*] **Auto**¹ + **ignora**. (fr. **auto-** + fr. **ignorer**, lat. **ignorare**.)

IHTIOLOG, *-OGĂ, ihtiologi*, *-ge*, s.m. și f. Specialist în ihtiologie. Din fr. **ichtyologue**, germ.

Ichthyolog.

IKEBANA, *ikebane*, s.f. Tehnică artistică de aranjare a florilor (în vase) după anumite principii; p. ext. aranjament al florilor după această tehnică. Din fr. **ikébana**, engl. **ikebana**.

ILAR, *-Ă, ilari*, *-e*, adj. Ilariant (1). [Var.: **hilar**, *-ă* adj.] Din fr. **hilar**, lat. **hilaris**.

ILARITATE s.f. Explozie de râs colectivă la auzul sau la vederea unui lucru amuzant, caraghios. [Var.: **hilaritate** s.f.] Din fr. **hilarité**, lat. **hilaritas**, *-atis*.

ILIAC, -Ă, *iliaci*, -ce, adj. Care este așezat în partea de mijloc a corpului, în regiunea șoldurilor. ♦ *Os iliac* (și substantivat, n.) = fiecare dintre cele două oase care formează partea anterioară și laterală a bazinului. Din fr. **iliaque**, lat. **iliacus**.

ILICIT, -Ă, *iliciți*, -te, adj. Interzis de lege, contrar unei legi sau unei norme; *p. ext.* necinstit. Din fr. **illicite**, lat. **illicitus**.

ILIMITAT, -Ă, *ilimitați*, -te, adj. (Rar) Nemărginit. Din fr. **illimité**, lat. **illimitatus**.

ILUMINA, *illumine*, vb. I. 1. Tranz. A (produce și a) răspândi lumină (artificială) într-o încăpere, pe o stradă etc. 2. Refl. Fig. (Despre față, ochi etc. sau despre oameni) A străluci de bucurie, de mulțumire etc.; a se bucura, a se înveseli. Din fr. **illuminer**, lat. **illuminare**.

ILUMINAȚIE, *illuminații*, s.f. Iluminare puternică a unui oraș, a unei străzi etc. cu ocazia unei sărbători, a unei festivități; luminăție. [Var.: **iluminațiune**, -i s.f.] Din fr. **illumination**, lat. **illumination**.

ILUSTRA, *ilustrez*, vb. I. 1. Tranz. A lămuri mai bine o problemă prin exemple, prin fapte, prin gesturi. ♦ A reprezenta (printr-un desen, printr-o imagine etc.). 2. Refl. A se remarca, a se distinge într-un anumit domeniu. 3. Tranz. A împodobi cu ilustrații o carte, un text etc. Din fr. **illustrer**, lat. **illustrare**.

ILUSTRAT, -Ă, *ilustrați*, -te, adj., s.f. 1. Adj. Cu ilustrații. 2. S.f., adj.f. (Carte poștală) care are pe una dintre fețe o imagine (fotografiată sau desenată). V. **ilustra**. Cf. fr. *illustré*.

ILUSTRATIE, *ilustrații*, s.f. 1. Imagine desenată sau fotografiată destinată să explice sau să completeze un text. ♦ *Ilustrație de carte* = gen al graficii prin care se prezintă tipuri sau momente esențiale ale unui text literar și având, uneori, și rol ornamental. 2. (În sintagma) *Ilustrație muzicală* = a) acompaniament, fond muzical sau efecte sonore care însoțesc un film mut, un spectacol de teatru, o evocare literară etc.; b) fragmente sau bucăți muzicale executate ca exemplificări la o expunere de specialitate. [Var.: **ilustrațiune** s.f.] Din fr. **illustration**, lat. **illustratio**.

ILUSTRISIM, -Ă, *ilustrisimi*, -e, adj. (Ca titlu de onoare sau termen respectuos de adresare pentru unii prelați catolici) Mărit, slăvit. Din it. **illustrissimo**, fr. **illustrissime**.

ILUZIE, *iluzii*, s.f. 1. Percepție falsă a unui obiect prezent înaintea ochilor, determinată de legile de formare a percepțiilor sau de anumite stări psihice sau nervoase. 2. Fig. Situație în care o aparență sau o ficțiune este considerată drept realitate; speranță neîntemeiată, dorință neîndeplinită; amăgire; himeră. ♦ Expr. *A(-și) face iluzii* = a nădăjdui sau a face să nădăjduiască lucruri irealizabile; a (se) amăgi. *A(-și) pierde iluziile* = a rămâne dezamăgit. [Var.: (inv.) **iluziune** s.f.] Din fr. **illusion**, lat. **illusio**, -onis.

ILUZORIU, -IE, *iluzorii*, adj. Care nu poate fi realizat, care nu există în realitate; care amăgește, înșelător, amăgitor, himeric; (rar) iluzoric. Din fr. **illusoire**, lat. **illusorius**.

IMACULAT, -Ă, *imaculați*, -te, adj. (Adesea fig.) Care este fără pată; foarte curat; neatins. Din fr. **immaculé**, lat. **immaculatus**.

IMAGINA, *imaginez*, vb. I. Tranz. A(-și) închipui ceva; *p. ext.* a concepe, a crea, a inventa, a născoci. Din fr. **imaginer**, lat. **imaginari**.

IMAGINABIL, -Ă, *imaginabili*, -e, adj. Care poate fi imaginat, închipuit (cu ușurință). Din fr. **imaginable**, lat. **imaginabilis**.

NEIMAGINABIL, -Ă, *neimaginabili*, -e, adj. Care întrece orice închipuire, care nu se poate imagina; de neînchipuit, extraordinar, inimaginabil. Ne- + **imaginabil**.

IMAGINAȚIE, *imaginații*, s.f. Capacitate omenească de a crea noi reprezentări sau idei pe baza percepțiilor, reprezentărilor sau ideilor acumulate anterior; *p. ext.* reprezentare produsă de această facultate; închipuire, fantezie. [Var.: (rar) **imagnațiune** s.f.] Din fr. **imagination**, lat. **imagination**, -onis.

IMAGINE, *imagini*, s.f. 1. Reflectare de tip senzorial a unui obiect în mintea omenească sub forma unor senzații, percepții sau reprezentări; *spec.* reprezentare vizuală sau auditivă; (concr.) obiect perceput prin simțuri. 2. Reproducere a unui obiect obținută cu ajutorul unui sistem optic; reprezentare plastică a înfățișării unei ființe, a unui lucru, a unei scene din viață, a unui tablou din natură etc., obținută prin desen, pictură, sculptură etc. ♦ Reflectare artistică a realității prin sunete, cuvinte, culori etc., în muzică, în literatură, în arte plastice etc. 3. (Fiz.) Figură obținută prin unirea punctelor în care se întâlnesc razele de lumină sau prelungirile lor reflectate sau refractate. [Var.: (rar) **imagină**, -i s.f.] Din lat. **imago**, -inis (cu sensuri după fr. *image*).

IMAGISM s.n. Tendință în poezia și proza modernă de a sugera mesajul prin imagini (vizuale sau auditive) și nu discursiv. ♦ Ansamblu de imagini existent într-o creație literară imagistică. Din engl. **imagism**, fr. **imagisme**.

IMANENT, -Ă, *imanești*, -te, adj. 1. Care este propriu naturii obiectului, care acționează din interiorul obiectului, condiționat de esența obiectului; intrinsec. 2. (În concepția idealistă despre lume) Care există și acționează prin sine însuși, nedeterminat de o cauză din afară. ♦ *Filozofia* (sau *școala*) *immanentă* = filozofie care afirmă că existența, realitatea reprezintă conținutul conștiinței. Din fr. **immanent**, lat. **immanens**, -ntis.

IMANENȚĂ, *imanește*, s.f. Însușirea sau starea a ceea ce este immanent. Din fr. **immanence**, lat. **immanentia**.

IMATERIAL, -Ă, *imateriali*, -e, adj. Care există numai în conștiință; spiritual; *p. ext.* lipsit de formă precisă, de contur, de consistență. Din fr. **immatériel**, lat. **immaterialis**.

IMBECIL, -Ă, *imbecili*, -e, adj., s.m. și f. (Adesea prin exagerare) 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) cu capacități mintale foarte reduse; neghiob, tâmpit. 2. Adj. Care trădează, demonstrează imbecilitate (1). Din fr. **imbécile**, lat. **imbecillus**.

IMBECILITATE, (2) *imbecilițăți*, s.f. 1. Deficiență mintală gravă, caracterizată prin incapacitatea de a depăși nivelul intelectual al vârstei preșcolare; idioțenie, tâmpenie. 2. Comportare sau vorbă de imbecil sau de om necugetat; prostie, ineptie, neghiobie. Din fr. **imbécillité**, lat. **imbecilitas**, -atis.

IMBERB, *imberbi*, adj.m. (Livr.); adesea substantivat) Căruia nu i-a apărut încă barba; *p. ext.* (peior.) tânăr. Din fr. **imberbe**, lat. **imberbis**.

IMBRICAT, -Ă, *imbricați*, -te, adj. Suprapus parțial ca șindriile, țiglele sau solzii de pește. Din fr. **imbriqué**, lat. **imbricatus**.

IMEDIAT adv., **IMEDIAT**, -Ă, *imediați*, -te, adj. 1. Adv. Fără întârziere, numai-decât, îndată, acum, acuși, acușica. 2. Adj. Care urmează să se producă fără întârziere; care este de primă necesitate sau urgență; care se află la o distanță foarte mică de cineva sau de ceva. Din fr. **immédiat**, lat. **immediatus**.

IMEDIATEȚE s.f. (Rar) Caracter imediat al unei acțiuni, al unui fapt. ♦ Urgență. **Imediat** + suf. -eje (după fr. *immédiateté*).

IMEMORABIL, -A, *imemorabili*, -e, adj. Care este foarte îndepărtat în timp. Din fr. **immémorable**, lat. **immemorabilis**.

IMENS, -Ă, *imensi*, -se, adj. Care este extraordinar de mare, de numeros, de intens, de important; colosal, enorm. ♦ (Adverbial; cu determinări introduse prin prep. "de", exprimă ideea de superlativ) Foarte, extraordinar. Din fr. **immense**, lat. **immensus**.

IMENSITATE, *imensități*, s.f. Însușirea a ceea ce este imens; ceea ce copleşte prin proporțiile sale uriașe, prin numărul, intensitatea, importanța extraordinară. ♦ Întindere uriașă, spațiu imens. Din fr. **immensité**, lat. **immensitas**, -atis.

IMERGE, *imérg*, vb. III. Tranz. (Tehn.) A scufunda parțial sau total un corp într-un mediu fluid; a imersa. Din fr. **immerger**, engl. **immerge**.

IMERSIUNE s.f. 1. Afundare parțială sau totală a unui corp într-un lichid; stare a unui corp afundat într-un lichid. 2. Pătrundere a unui corp ceresc în conul de umbră al altui corp ceresc. [Var.: **imersie** s.f.] Din fr. **immersion**, lat. **immersio**, -onis.

IMIGRA, *imigrez*, vb. I. Intrans. A veni într-o țară străină pentru a se stabili aici. Din fr. **immigrér**, lat. **immigrare**.

IMIGRANT, -Ă, *imigranți*, -te, s.m. și f. Persoană care imigrează. Din fr. **immigrant**, lat. **immigrans**, -ntis.

IMINENT, -Ă, *iminenți*, -te, adj. Care este gata să se producă, să se întâmple (și nu se poate amâna sau evita); inevitabil. Din fr. **imminent**, lat. **imminens**, -ntis.

IMINENTĂ, *iminențe*, s.f. Faptul de a fi iminent; starea unui lucru sau a unei situații iminente. Din fr. **imminence**, lat. **imminentia**.

IMITABIL, -Ă, *imitabili*, -e, adj. Care poate fi imitat. Din fr. **imitable**, lat. **imitabilis**.

NEIMITABIL, -Ă, *neimitabili*, -e, adj. (Rar) Inimitabil. **Ne-** + **imitabil** (după fr. *inimitable*).

IMITAȚIE, *imitații*, s.f. Acțiunea de a *imita* și rezultatul ei; imitare. ♦ (Concr.) Obiect copiat după un model; copie. ♦ Reluare, repetare a unei teme sau a unui motiv muzical pe diferite trepte de înălțime. [Var.: (rar) **imitațiune** s.f.] Din fr. **imitation**, lat. **imitatio**, -onis.

IMITATIV, -Ă, *imitativi*, -e, adj. Care imită (sunete). Din fr. **imitatif**, lat. **imitativus**.

IMN, *immuri*, s.n. Poezie sau cântec solemn compus pentru preamărirea unei idei, a unui eveniment, a unui erou (legendar) etc. ♦ Spec. Cântec religios de preamărire a divinității. ♦ Spec. Cântec solemn apărut o dată cu formarea statelor naționale și adoptat oficial ca simbol al unității naționale de stat. Din fr. **hymne**, lat. **hymnus**.

IMOBIL, -Ă, *imobili*, -e, adj. 1. Care stă în nemișcare; neclintit, fix. 2. Imobiliar. Din fr. **immobile**, lat. **immobilis**.

IMPACIENT, -Ă, *impacienți*, -te, adj. (Livr.) Nerăbdător; neliniștit, îngrijorat. Din fr. **impatient**, lat. **impatiens**, -ntis. Cf. it. impaziente.

IMPACIENȚĂ s.f. (Livr.) Nerăbdare. ♦ Neliniște, îngrijorare. Din fr. **impatience**, lat. **impatientia**. Cf. it. impazienza.

IMPACT, *impacturi*, s.n. 1. (Livr.) Ciocnire a două sau mai multor corpuri. 2. Influență, înrăurire a unei idei, a unei lucrări etc. asupra unei persoane, asupra evenimentelor etc. 3. Șoc; surpriză. Din fr. **impact**, lat. **impactus**.

IMPALUDARE, *impaludări*, s.f. Apariția și înmulțirea cazurilor de malarie într-un teritoriu. După fr., engl. **impaludation**.

IMPASIBIL, -Ă, *impassibili*, -e, adj. (Livr.) Nepăsător, indiferent. Din fr. **impassible**, lat. **impassibilis**.

IMPASIBILITATE s.f. (Livr.) Nepăsare, indiferență. Din fr. **impassibilité**, lat. **impassibilitas**, -atis.

IMPECABIL, -Ă, *impecabili*, -e, adj. Care este fără cusur, ireproșabil, perfect, desăvârșit. Din fr. **impeccable**, lat. **impeccabilis**.

IMPEDANȚĂ s.f. Mărime electrică egală cu câtul dintre valoarea efectivă a tensiunii electrice aplicate unui anumit circuit și valoarea efectivă a intensității curentului electric absorbit de circuit. ♦ (Fiz.) Mărime egală cu raportul dintre presiunea sonoră a unui sistem acustic și fluxul acustic corespunzător. Din fr. **impédance**, germ. **Impedanz**.

IMPENETRABIL, -Ă, *impenetrabili*, -e, adj. 1. Care nu lasă să treacă ceva prin el. ♦ Prin care nu se poate pătrunde cu privirea; de nepătruns. ♦ Fig. De neînțeles, de nepătruns; ascuns. *Sentimente impenetrabile*. ♦ Fig. Care își ascunde gândurile sau sentimentele; care nu trădează stările sufletești. *Persoană, fizionomie impenetrabilă*. 2. (Fiz.) Care ocupă un asemenea spațiu încât exclude de acolo prezența oricărui alt corp. Din fr. **impénétrable**, lat. **impenetrabilis**.

IMPERATIV, -Ă, *imperativi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care ordonă; poruncitor. ♦ *Mod imperativ* (și substantivat, n.) = mod verbal personal prin care se

exprimă un ordin, o interdicție, un sfat, un îndemn, o rugămintă etc. a subiectului. *Propoziție imperativă* = propoziție care exprimă un ordin, un îndemn, o rugămintă etc. **2.** S.n. Necesitate categorică și necondiționată; obligație. ♦ *Imperativ categoric* = principiu (enunțat de Kant) după care obligația morală are un caracter absolut, necondiționat, spre deosebire de cerințele condiționate ale vieții cotidiene. Din fr. *impératif*, lat. *imperativus*.

IMPERFECȚIUNE, *imperfecțiuni*, s.f. Stare a ceea ce este imperfect; defect, scădere, cusur. Din fr. *imperfect*, lat. *imperfectio*, -onis.

IMPERIAL, -Ă, *imperiali*, -e, adj., s.f. **I.** Adj. Care aparține împăratului sau imperiului, care se referă la împărat sau la imperiu; împărătesc. **II.** S.f. Etaj (acoperit) al unor vehicule de transport în comun. Din fr. *impérial*, lat. *imperialis*.

IMPERIOS, -OASĂ, *imperioli*, -oase, adj. (Adesea adverbial) Care este neapărat necesar, care cere o rezolvare imediată. Din fr. *impérieux*, lat. *imperiosus*.

IMPERMEABIL, -Ă, *impermeabili*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. Care nu lasă să treacă prin el un fluid. **2.** S.n. Manta, haină de ploaie confecționată dintr-un material impermeabil (**1**); fulgarin. Din fr. *imperméable*, lat. *impermeabilis*.

IMPERSONAL, -Ă, *impersonali*, -e, adj. Care nu se referă la nici o persoană; fig. lipsit de personalitate.

♦ (Despre verbe, forme și construcții verbale) Care exprimă o acțiune ce nu este atribuită nici unei persoane, care nu are subiect propriu-zis și se întrebuințează numai la persoana a treia singular. Din fr. *impersonnel*, lat. *impersonalis*.

IMPERTINENT, -Ă, *impertinenți*, -te, adj., s.m. și f. (Om) obraznic. Din fr. *impertinent*, lat. *impertinens*, -ntis.

IMPERTURBABIL, -Ă, *imperturbabili*, -e, adj. Care nu poate fi tulburat de nimic; care denotă stăpânire de sine; liniștit, calm, flegmatic, placid. Din fr. *imperturbable*, lat. *imperturbabilis*.

IMPESTA, *impestez*, vb. **I.** Tranz. (Rar) **1.** A molipsi de ciumă sau de altă boală contagioasă. **2.** A răspândi un miros urât. **3.** Fig. A corupe. Din it. *impestare*, fr. *empester*.

IMPETRAȚIE s.f. (Livr.) Acțiune, intervenție prin care cineva obține o favoare, un beneficiu. Din lat. *impetratio*, fr. *impétration*.

IMPETUOS, -OASĂ, *impetuoși*, -oase, adj. Care dovedește o forță sau se manifestă ca o forță de nestăpânit; năvalnic, tumultuos. Din fr. *impétueux*, lat. *impetuosus*.

IMPIETATE, *impietăți*, s.f. Lipsă de respect față de ceva considerat sfânt; p. gener. atitudine jignitoare, lipsită de respect față de cineva sau de ceva care merită întreaga considerație; sacrilegiu. Din fr. *impiété*, lat. *impietas*, -atis.

IMPIU, -IE, *impiei*, adj. (Livr.) Care este lipsit de evlavie (religioasă) sau de afecțiune plină de respect. Din lat. *impius*, fr. *impie*.

IMPLACABIL, -Ă, *implacabili*, -e, adj. Care nu poate fi înduplecat, atenuat, îmblânzit; neîndurător, inexorabil. Din fr. *implacable*, lat. *implacabilis*.

IMPLICA, *implic*, vb. **I.** Tranz. **1.** (La pers. 3) A atrage după sine, a include; a avea ceva drept consecință. **2.** A amesteca pe cineva într-o afacere neplăcută, într-un proces etc. Din fr. *impliquer*, lat. *implicare*.

IMPLICARE, *implicări*, s.f. Acțiunea de a *implica* și rezultatul ei. V. *implica*.

IMPLICAT, -Ă, *implicați*, -te, adj. **1.** Care este inclus. **2.** Care este amestecat într-o acțiune (neplăcută). V. *implica*.

NEIMPLICAT, -Ă, *neimplicați*, -te, adj. Care nu este implicat, amestecat într-o acțiune. **Ne-** + *implicat*.

IMPLICIT, -Ă, *impliciți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care este inclus, conținut în altceva (fără a mai fi exprimat direct); care se înțelege de la sine. Din fr. *implicite*, lat. *implicitus*.

IMPLORA, *implor*, vb. **I.** Tranz. A ruga pe cineva stăruitor, cu disperare (și cu umilință). Din fr. *implorer*, it. *implorare*.

IMPLORARE, *implorări*, s.f. Acțiunea de a *implora* și rezultatul ei; implorație, rugămintă, cerere stăruitoare, fierbinte, disperată. V. *implora*.

IMPORTUN, -Ă, *importuni*, -e, s.m. și f., adj. (Livr) (Persoană) care importunează. Din fr. *importun*, lat. *importunus*.

IMPORTUNITATE s.f. (Livr.) Stăruință, atitudine, prezență care plictisește sau stingherește pe cineva. Din fr. *importunité*, lat. *importunitas*, -atis.

IMPOSIBIL, -Ă, *imposibili*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. Care nu e posibil, care nu se poate îndeplini; irealizabil. ♦ Extrem de greu, de dificil. O *muncă imposibilă*. ♦ (Fam.; despre oameni) Nesuferit, insuportabil. **2.** S.n. Ceea ce este (aproape) cu neputință de realizat. ♦ Expr. A *face imposibilul* = a face tot ceea ce îi stă în putință pentru a realiza ceva.

♦ (Adverbial) Cu neputință, nici într-un caz, cu nici un preț. Din fr. *impossible*, lat. *impossibilis*.

IMPOSIBILITATE, *imposibilități*, s.f. Caracterul sau situația a ceea ce este imposibil; faptul de a nu putea face ceva; neputință. Din fr. *impossibilité*, lat. *impossibilitas*, -atis.

IMPOSTĂ, *imposte*, s.f. Bloc de piatră care se află ieșit în afară față de nivelul zidăriei, servind de obicei ca sprijin pentru o boltă, un arc etc. Din fr. *imposte*, it. *imposta*.

IMPOSTOR, -OARE, *impostori*, -oare, s.m. și f. Persoană care caută să înșele, profitând de necunoștința sau de buna-credință a oamenilor; șarlatan, mincinos. ♦ Persoană care caută să se substituie altcuiva (pentru a lucra, a profita în numele lui); farsor. Din fr. *imposteur*, lat. *impostor*.

IMPOSTURĂ, *imposturi*, s.f. Acțiune, faptă de impostor; șarlatanie, înșelătorie. Din fr. *imposture*, lat. *impostura*.

IMPOTENT, -Ă, *impotenți*, -te, adj. Lipsit de vigoare; neputincios. ♦ Spec. (Despre bărbați) Inapt

pentru săvârșirea actului sexual. Din fr. **impotent**, lat. **impotens**, -ntis.

IMPOTENȚĂ s.f. Lipsă de vigoare; neputință. ♦ Spec. Stare (patologică) a unui bărbat inapt pentru săvârșirea actului sexual. Din fr. **impotence**, lat. **impotentia**.

IMPRECAȚIE, *imprecații*, s.f. (Livr.) Blestem; ocară. ♦ Figură de stil care conține un blestem. Din fr. **imprécation**, lat. **imprecatio**.

IMPREGNA, *impregnez*, vb. I. Tranz. și refl. (Adesea fig.) A (se) îmbiba cu o substanță (lichidă) pentru a căpăta impermeabilitate, rezistență etc. Din fr. **imprégner**, lat. **impraegnare**.

IMPREGNANT, -Ă, *impregnanți*, -te, adj., s.n. (Produs chimic) care impregnează. Din **impregna**.

IMPREGNARE, *impregnări*, s.f. Acțiunea de a (se) *impregna* și rezultatul ei; îmbibare. V. **impregna**.

IMPREGNAT, -Ă, *impreгнаți*, -te, adj. Îmbibat cu o substanță (lichidă) spre a căpăta anumite însușiri. V. **impregna**.

IMPREGNOL s.n. Substanță de culoare albă, obținută din parafină, care se întrebuințează la impregnarea materialelor textile. **Impregna** + suf. -ol.

IMPRESAR, *impresari*, s.m. Persoană care mijlocește sau organizează reprezentații teatrale, concerte etc. Din fr. **impresario**, it. **impresario**. Cf. germ. **Impresario**.

IMPRESARIAT, *impresariate*, s.n. Instituție care mijlocește sau organizează reprezentații teatrale, concerte etc. Din **impresar**.

IMPRESIE, *impresii*, s.f. Efect lăsat în conștiința omului de lucruri sau de întâmplări din jurul lui cu care vine în contact; (la pl.) gânduri, imagini întipărite în amintire. ♦ Expr. *A da* (sau *a face*, *a lăsa*) *impresia că...* = **a)** a determina pe cineva să-și formeze o părere despre cineva sau ceva; **b)** a părea că... *A face* (sau *a produce*) *impresie* (asupra cuiva) = a atrage atenția (cuiva) asupra sa sau asupra actelor sale, a face efect, a impresiona. (*A fi*) *sub impresia...* = (a fi) stăpânit de imaginile sau de amintirile unei întâmplări trăite. ♦ Senzație; părere. ♦ Expr. *A avea impresia că...* = a bănuî, a crede, a presupune că... ♦ (La pl.) Puncte de vedere, aprecieri (fugitive) asupra unui fapt, asupra unei întâmplări etc. ♦ (În forma *impresiune*) Urmă, amprentă a desenului papilar al degetelor, palmelor și tălpilor picioarelor. [Var.: (înv.) **impresione** s.f.] Din fr. **impression**, lat. **impressio**, -onis.

IMPROPRIETATE, *improprietăți*, s.f. Lipsă de proprietate în folosirea unui termen, a unei construcții. Din fr. **impropriété**, lat. **improprietas**, -atis.

IMPROPRIU, -IE, *improprii*, adj. **1.** (Despre cuvinte, expresii etc.; adesea adverbial) Care nu este propriu, potrivit, corect sau indicat. **2.** Necorespunzător, nerecomandabil, neindicat (pentru ceva). Din fr. **impropre**, lat. **improprius**.

IMPRUDENT, -Ă, *imprudenți*, -te, adj. (Adesea adverbial și substantivat) Care acționează fără prudență; care demonstrează lipsă de prudență; nesocotit. Din fr. **imprudent**, lat. **imprudens**, -ntis.

IMPRUDENTĂ, *imprudențe*, s.f. Lipsă de prudență; nesocotință; neprevădere. ♦ Faptă, vorbă etc. nesocotită, riscantă. Din fr. **imprudence**, lat. **imprudencia**.

IMPUBER, -Ă, *impuberi*, -e, adj. (Livr.) Care nu a atins vârsta pubertății. Din fr. **impubère**, lat. **impubes**, -eris.

IMPUDIC, -Ă, *impudici*, -ce, adj. Lipsit de pudoare, de rușine; nerușinat, necuviincios. Din fr. **impudique**, lat. **impudicus**.

IMPULSIE, *impulsii*, s.f. **1.** Tendință, pornire spontană, involuntară, adesea cu caracter imperios, provocată de un factor psihologic, emoțional. **2.** Mișcare imprimată unui corp de o forță exterioară. **3.** Impuls (3). [Var.: (rar) **impulsiune** s.f.]. Din fr. **impulsion**, lat. **impulsio**, -onis.

IMPULSIONA, *impulsionez*, vb. I. Tranz. A da impuls, a produce un impuls; a stimula, a îndemna, a îmboldi. ♦ A imprima o mișcare.

Impuls + suf. -iona. Cf. fr. **impulser**.

IMPUNITATE s.f. Scutire de pedeapsă a unui infractor din cauza unor împrejurări speciale, prevăzute de lege. Din fr. **impunité**, lat. **impunitas**, -atis.

IMPUR, -Ă, *impuri*, -e, adj. **1.** Care nu este pur; murdar. ♦ Fig. Corupt, murdar. **2.** (Chim.) Amestecat cu altă substanță (nevaloroasă). Din fr. **impur**, lat. **impurus**.

IMPURITATE, *impurități*, s.f. **1.** Lipsă de puritate, de curățenie. ♦ Stare a unui mediu cu toxicitate ridicată, cu microbi etc. **2.** Corp sau substanță străină care se găsește în masa altui corp sau a unui material (și a cărei prezență determină modificarea proprietăților materialului). Din fr. **impureté**, lat. **impuritas**, -atis.

IMPUTA, *impút*, vb. I. Tranz. și refl. impers. **1.** A (i se) reproșa, a (i se) atribui cuiva fapte, atitudini, gesturi nepotrivite, condamnabile. **2.** A face pe cineva răspunzător de o pagubă adusă unei instituții, întreprinderi (unde lucrează), obligându-l la despăgubiri. Din fr. **imputer**, lat. **imputare**.

IMPUTARE, *imputări*, s.f. Acțiunea de a (se) *imputa* și rezultatul ei; reproș, muștrare, învinuire. ♦ (Concr.) Măsură prin care se dispune reținerea din câștigul unui angajat sau cooperator a despăgubirilor pentru paguba cauzată de acesta instituției sau întreprinderii unde lucrează; sumă care trebuie plătită pentru această pagubă; imputație. V. **imputa**.

IMPUTAȚIE, *imputații*, s.f. Faptul de a atribui cuiva o vină; învinovățire; măsură prin care se dispune reținerea din câștigul unui angajat sau cooperator a despăgubirilor pentru paguba cauzată de acesta instituției sau întreprinderii unde lucrează; (concr.) sumă care trebuie plătită pentru această pagubă; imputare. Din fr. **imputation**, lat. **imputatio**.

IMUN, -Ă, *imuni*, -e, adj. Care prezintă imunitate; care nu poate contracta o anumită boală infecțioasă. Din fr. **immun**, lat. **immunis**.

AUTOIMUN, -Ă, *autoimuni*, -e, adj. Care prezintă autoimunitate. ♦ *Boală autoimună* = boală în care leziunile și tulburările chimice sunt consecința perturbării mecanismelor de imunitate. **Auto- + imun**. (fr. **auto-** + fr. **immun**, lat. **immunis**.)

IMUND, -Ă, *imunzi*, -de, adj. (Livr.; adesea fig.) Foarte murdar; dezgustător la înfățișare. Din fr. **immonde**, lat. **immundus**.

IMUNITATE s.f. 1. Rezistență a organismului față de acțiunea microbilor patogeni sau a produșilor toxici ai acestora. 2. (În societatea medievală) Privilegiu acordat sau recunoscut la cerere, printr-un act al monarhului, stăpânilor de pământ de a judeca, de a strânge impozite, de a ridica la oaste etc. pe domeniile lor, fără amestecul reprezentanților puterii centrale. 3. Ansamblu de drepturi sau de privilegii de care se bucură unele categorii de persoane. ♦ *Imunitate parlamentară* = situație de care se bucură membrii unei adunări legislative de a nu putea fi urmăriți sau arestați fără aprobarea organului din care fac parte. *Imunitate diplomatică* = inviolabilitate juridică de care se bucură reprezentanții diplomați, familiile lor etc. Din fr. **immunité**, lat. **immunitas**, -atis.

IMUNOGENETIC, -Ă, *imunogenetici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a geneticii care studiază complexitatea proceselor de imunitate (1). 2. Adj. Care ține de imunogenetică (1). Din fr. **immunogénétique**, engl. **immunogenetic(s)**.

IMUNOLOGIC, -Ă, *imunologici*, -ce, adj. (Biol.) Care aparține imunologiei, de imunologie. Din fr. **immunologique**, engl. **immunologic**.

IMUTABILITATE s.f. (Rar) Calitatea a ceea ce este imutabil; permanență, fixitate, imuabilitate. Din fr. **immutabilité**, lat. **immutabilitas**, -atis.

INABIL, -Ă, *inabili*, -e, adj. (Livr.) Neîndemânatic, stângaci; neabil. Din fr. **inhabile**, lat. **inhabilis**.

INACCESIBIL, -Ă, *inaccessibili*, -e, adj. Care nu este accesibil, la care nu poți ajunge; neaccesibil, inabordabil. Din fr. **inaccessible**, lat. **inaccessibilis**.

INAMISIBIL, -Ă, *inamisibili*, -e, adj. (Livr.) Care nu se poate pierde; care rămâne. ♦ Care nu ți se poate lua. Din lat. **inamissibilis**, fr. **inamissible**.

INANȚIE s.f. Stare patologică a organismului, manifestată prin pierdere în greutate, scăderea forței fizice, ameteii etc. și cauzată de lipsa cronică de hrană. Din fr. **inanition**, lat. **inanitio**.

INAUGURA, *inaugurez*, vb. I. Tranz. A deschide în mod solemn activitatea unui așezământ, a unei expoziții, a unui local etc.; *p. gener.* a marca începutul într-o activitate; într-un domeniu. ♦ Spec. A dezveli (în mod solemn) un monument. Din fr. **inaugurer**, lat. **inaugurare**.

INAUGURARE, *inaugurări*, s.f. Acțiunea de a inaugura și rezultatul ei. V. **inaugura**.

INCANDESCENT, -Ă, *incandescenti*, -te, adj. (Adesea fig.) Care se află în stare de incandescență. Din fr. **incandescent**, lat. **incandescens**, -ntis.

INCARNA, *incarnez*, vb. I. Refl. și tranz. 1. A (se) întrupa; a (se) transforma în om. ♦ Fig. A lua sau a da o formă concretă, reală. ♦ Tranz. A juca un rol într-o piesă. 2. (Despre unghii) A crește în carne. [Var.: **încarna** vb. I.] Din fr. **incarner**, lat. **incarnare**.

INCARNARE, *incarnări*, s.f. Acțiunea de a (se) *incarna* și rezultatul ei; incarnație. [Var.: **încarnare** s.f.] V. **incarna**.

INCARNAT, -Ă, *incarnați*, -te, adj. 1. Care a luat formă materială, reală; întrupat. 2. (În sintagma) *Unghie încarnată* = unghie care crește în carne; onixiris. [Var.: **încarnat**, -ă adj.] V. **incarna**.

INCENDIAR, -Ă, *incendiari*, -e, adj. Care provoacă (sau poate provoca) un incendiu. ♦ Fig. Care atâță, îndeamnă la acțiuni violente. Din fr. **incendiaire**, lat. **incendarius**.

INCERTITUDINE, *incertitudini*, s.f. Lipsă de certitudine; nesiguranță, îndoială, ezitare. Din fr. **incertitude**, lat. **incertitudo**, -inis.

INCEST, *incesturi*, s.n. Legătură sexuală, oprită de legile juridice și morale, între părinți și copii sau între frați și surori. Din fr. **inceste**, lat. **incestus**.

INCESTUOS, -OASĂ, *incestuoși*, -oase, adj. Cu caracter de incest, vinovat de incest. Din fr. **incestueux**, lat. **incestuosus**.

INCHIETUDINE s.f. (Livr.) Neliniște. Din fr. **inquiétude**, lat. **inquietudo**, -inis.

INCHIZIȚIE s.f. Instituție a Bisericii catolice care judeca pe cei acuzați de erezie și pe cei care își manifestau sub orice formă ostilitatea sau nesupunerea față de biserica catolică. Din fr. **inquisition**, lat. **inquisitio**.

INCINERA, *incinerez*, vb. I. Tranz. A arde un cadavru sau altă substanță organică, prefăcându-le în cenușă. Din fr. **incinérer**, lat. **incinerare**.

INCINERARE, *incinerări*, s.f. Acțiunea de a *incinera* și rezultatul ei; incinerare. V. **incinera**.

INCINERAȚIE, *incinerații*, s.f. Incinerare. Din fr. **incinération**.

INCITA, *incit*, vb. I. Tranz. (Livr.) A atâța, a întărâta; a instiga la... Din fr. **inciter**, lat., it. **incitare**.

INCITARE, *incitări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *incita* și rezultatul ei; atâțare, întărâtare, instigare, incitație. V. **incita**.

INCITAT, -Ă, *incitati*, -te, adj. (Livr.) Atâțat, întărâtat, instigat. V. **incita**.

INCITAȚIE, *incitații*, s.f. (Livr.) Incitare. Din fr. **incitation**, lat. **incitatio**.

INCIZIE, *incizii*, s.f. 1. (Med.) Taietură, secționare făcută într-un țesut cu bisturiul sau cu un alt instrument chirurgical. 2. Taietură făcută în scoarța unui arbore, cu scopul de a opri și de a dirija o cantitate mai mare de substanțe nutritive către înflorescențe, provocând astfel o creștere mai mare a fructelor și grăbirea coacerii lor. 3. Ornamentare a unui obiect din lut, piatră, metal prin zgărirea în

suprafața lui cu ajutorul unui instrument special; ornament astfel rezultat. Din fr. **incision**, lat. **inciaio**.

INCLINOMETRU, *inclinometre*, s.n. 1. Aparat pentru măsurarea și înregistrarea poziției unei găuri de sondă. 2. Instrument care servește la măsurarea unghiurilor de înclinare a unei nave în raport cu orizontul. 3. Instrument care indică direcția magnetismului Pământului. Din fr. **inclinomètre**, engl. **inclinometer**.

INCLUZIUNE, *incluziuni*, s.f. 1. Particulă de metal străin conținută în masa unui corp solid. ♦ Defect de fabricație al unei piese, datorat prezenței unor incluziuni (1) sau unor particule metalice izolate în masa ei. 2. (Mat.) Proprietate care constă în faptul că orice element al unei mulțimi date aparține și altei mulțimi. Din fr. **inclusion**, lat. **inclusio**, -onis.

INCOATIV, -Ă, *incoativi*, -e, adj. (Despre verbe) Care exprimă începutul unei acțiuni. Din fr. **inchoatif**, lat. **inchoativus**.

INCOGNITO adv. (În legătură cu o personalitate aflată în călătorie) Fără să fie cunoscut; în ascuns; cu nume fals. Din fr., it. **incognito**.

INCOLOR, -Ă, *incolori*, -e, adj. Care nu are culoare, care nu e colorat. ♦ Fig. Fără personalitate, fără strălucire; șters, searbăd. Din fr. **incolore**, lat. **incolor**.

INCOMOD, -Ă, *incomози*, -de, adj. 1. (Despre lucruri, adesea adverbial) Care nu este comod, care stânjenește. 2. (Despre ființe) Care deranjează, supără, stingherește, indispuie. Din fr. **incommode**, lat. **incommodus**.

INCOMODA, *incomodez*, vb. I. Tranz. A tulbura liniștea cuiva; a deranja, a stingheri, a stânjeni. Din fr. **incommoder**, lat. **incommodare**.

INCOMODARE s.f. Acțiunea de a *incomoda* si rezultatul ei. V. **incomoda**.

INCOMPARABIL, -Ă, *incomparabili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu se poate compara cu nimic (prin însușiri); fără pereche, fără seamăn, neasemănă, extraordinar, necomparabil. Din fr. **incomparable**, lat. **incomparabilis**.

INCONEL s.m. Aliaj pe bază de nichel, rezistent la temperaturi înalte și coroziune. Din fr., engl. **inconel**.

INCONGRUENT, -Ă, *incongruenți*, -te, adj. Care nu este congruent, care nu se potrivește, care nu este în concordanță cu ceva; nepotrivit, neconcordanț. Din lat. **incongruens**, -ntis, it. **incongruente**.

INCONSECVENT, -Ă, *inconsecvenți*, -te, adj. Lipsit de consecvență, care își schimbă ideile, concepțiile etc.; schimbător, instabil, inconstant, nestatornic, consecvent. Din fr. **inconséquent**, lat. **inconsequens**, -ntis.

INCONSECVENȚĂ, *inconsecvențe*, s.f. Lipsă de consecvență în idei sau în acțiuni; neconsecvență, instabilitate, inconstanță. Din fr. **inconséquence**, lat. **inconsequentia**.

INCONSOLABIL, -Ă, *inconsolabili*, -e, adj. Care nu poate fi consolată; nemângâiat, neconsolabil, neconsolat. Din fr. **inconsolable**, lat. **inconsolabilis**.

INCONTINENȚĂ s.f. Lipsă de continență, eliminare involuntară a urinei sau a materiilor fecale,

neputință de a reține urina sau materiile fecale. ♦ Neputință de a-și înfrâna unele dorințe sau acțiuni. ♦ Fig. (Fam.) Logoree, limbuție. Din fr. **incontinence**, lat. **incontinentia**.

INCONVENIENT, *inconveniente*, s.n. Neajuns, dezavantaj; dificultate, obstacol, piedică. Din fr. **inconvenient**, lat. **inconveniens**, -ntis.

INCOORDONARE s.f. 1. Lipsă de coordonare (1); necoordonare. 2. (Med.) Lipsă de coordonare a mișcărilor, cauzată de leziuni ale sistemului nervos sau de stări patologice ale aparatului locomotor; necoordonare. Din fr., engl. **incoordination**.

INCORUPTIBIL, -Ă, *incoruptibili*, -e, adj. Care nu poate fi corupt; integru, onest, cinstit. Din fr. **incorruptible**, lat. **incorruptibilis**.

INCORUPTIBILITATE s.f. Calitate a celui care nu se lasă corupt; integritate, cinste exemplară, onestitate. Din fr. **incorruptibilité**, lat. **incorruptibilitas**, -atis.

INCREDIBILITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi incredibil. Din fr. **incrédibilité**, it. **incredibilità**.

INCREDUL, -Ă, *increduli*, -e, adj. (Rar) Care nu crede ușor ceva, care este greu de convins; neîncredător. Din fr. **incrédule**, lat. **incredulus**.

INCRUSTA, *incrustez*, vb. I. 1. Tranz. A împlânta ornamente pe suprafața unui obiect; a împodobi un obiect cu ornamente înfipte în masa acestuia. 2. Refl. (Despre săruri dizolvate) A se depune sub formă de crustă pe pereții interiori ai unei conducte, ai unui recipient, ai unui rezervor etc. [Var.: **încrusta** vb. I] Din fr. **incruster**, lat. **incrustare**.

INCRUSTARE, *incrustări*, s.f. Acțiunea de a (se) *incrusta* și rezultatul ei; (concr.) încrustație (2). [Var.: **încrustare** s.f.] V. **incrusta**.

INCRUSTAT, -Ă, *incrustați*, -te, adj. (Despre obiecte) Împodobit, acoperit cu ornamente înfipte pe suprafață. ♦ (Despre ornamente) Înfipt pe suprafața unui obiect. [Var.: **încrustat**, -ă adj.] V. **incrusta**.

INCUBAȚIE, *incubații*, s.f. 1. Proces de dezvoltare, naturală sau artificială, a embrionului de păsări sub influența anumitor factori fizici (temperatură, umiditate etc.). 2. Timpul cuprins între primul contact al organismului cu microbii sau cu virusii unei boli și primele simptome ale bolii provocate de aceștia. [Var.: **incubațiune** s.f.] Din fr. **incubation**, lat. **incubatio**, -onis.

INCULCĂ, *inculc*, vb. I. Tranz. (Livr.) A întipări în mintea cuiva, prin repetare, o idee, o concepție etc. Din fr. **inculquer**, lat. **inculare**.

INCULCARE s.f. (Livr.) Acțiunea de a *inculca* și rezultatul ei; întipărire. V. **inculca**.

INCULPĂ, *inculp*, vb. I. Tranz. A învinui, a acuza pe cineva (în fața unei instanțe judecătorești). Din fr. **inculper**, lat. **inculpare**.

INCULPARE s.f. Acțiunea de a *inculpa* și rezultatul ei; acuzare, învinuire. V. **inculpa**.

INCULPAT, -Ă, *inculpați*, -te, s.m. și f. Persoană acuzată de o culpă; părat, acuzat, învinuit. V. **inculpa**. Cf. fr. **inculpé**.

INCULT, -Ă, *inculți*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o lipsă de cultură elementară, (om) necultivat; *p. restr.* agramat. Din fr. **inculte**, lat. **incultus**.

INCULTURĂ s.f. Lipsă de cultură a unui om; cultură insuficientă. Din fr. **inculture**.

INCUMBA, pers. 3 *incumbă*, vb. I. Intranz. (Despre sarcini, obligații) A se impune, a reveni cuiva. Din fr. **incomber**, lat. **incumbere**.

INCUNABUL, *incunabule*, s.n. Exemplar dintr-o carte tipărită în primii ani ai introducerii tiparului (înainte de anul 1500); *p. ext.* carte foarte veche (și prețioasă). Din fr. **incunable**, lat. **incunabulum**.

INCURIE, *incurii*, s.f. (Livr.) Neglijență, neîngrijire. Din fr. **incurie**, lat. **incuria**.

INCURSIUNE, *incursiuni*, s.f. 1. (Mil.) Acțiune de cercetare, de mică amplasare, executată prin surprindere pe teritoriul inamicului de către un grup de militari, în scopul obținerii unor informații, distrugerii unor obiective, capturării de prizonieri, de documente etc. ♦ (Sport) Pătrundere în porțiunea de teren a adversarului. 2. Fig. Cercetare, studiu făcut de cineva într-un subiect străin de preocupările obișnuite, de tema tratată. Din fr. **incursion**, lat. **incursio**, -onis.

INDAMINĂ, *indamine*, s.f. (Chim.) Colorant organic albastru sau albastru-verzui. Din fr., engl. **indamine**.

INDANTREN s.n. (Chim.) Colorant sintetic albastru, folosit în imprimarea textilă. [Var.: **indantronă** s.f.] Din fr. **indanthrène**, engl. **indanthrone**.

INDECENT, -Ă, *indecenți*, -te, adj. Care calcă sau contrazice legile decenței; lipsit de pudoare; necuviincios, nerușinat, impudic, licențios. Din fr. **indécent**, lat. **indecens**, -ntis.

INDECENȚĂ, *indecențe*, s.f. Lipsă de decență, de bună-cuviință; vorbă, faptă, purtare necuviincioasă; necuviință, nerușinare. Din fr. **indécence**, lat. **indecentia**.

INDECLINABIL, -Ă, *indeclinabili*, -e, adj. (Gram.) Care nu se declină; nedeclinabil. Din fr. **indéclinable**, lat. **indeclinabilis**.

INDEFINIT, -Ă, *indefiniți*, -te, adj. Care nu este definit, care nu are limite sau margini determinate; nedefinit, nelămurit. ♦ (Gram.) Nehotărât. Din fr. **indéfini**, lat. **indefinitus**.

INDELEBIL, -Ă, *indelebili*, -e, adj. (Rar) Care nu poate fi șters din amintire, care nu se poate uita; de neșters. Din fr. **indélébile**, lat. **indelebilis**.

INDEMNITATE, *indemnități*, s.f. (Rar) Indemnizație (1). Din fr. **indemnité**, lat. **indemnitas**, -atis.

INDETERMINABIL, -Ă, *indeterminabili*, -e, adj. Care nu poate fi determinat; de nedeterminat; nedeterminabil. Din fr. **indéterminable**, lat. **indeterminabilis**.

INDEX, *indexuri*, s.n., (2) *indecși*, s.m. 1. S.n. Listă alfabetică sau pe materii pusă la sfârșitul sau la începutul unei cărți sau apărută în volum separat, cuprinzând materiile, autorii sau cuvintele conținute

în ea, cu indicarea paginilor (și a volumelor) unde se găsește; indice (5). ♦ *Index bibliografic* = lucrare de îndrumare bibliografică, cuprinzând lista principalelor scrieri privitoare la o problemă, însoțită uneori de adnotări asupra conținutului lor. ♦ Expr. *A pune la index = a)* a trece o carte în lista cărților interzise; *b)* fig. (fam.) a socoti, a trata pe cineva ca nedemn, nevrednic sau primejdios. 2. S.m. Degetul arătător. Din lat., fr. **index**.

INDICA, *indic*, vb. I. Tranz. 1. A arăta pe cineva sau ceva; a face cunoscut, a semnală. 2. A recomanda, a prescrie (tratamente, medicamente etc.). Din fr. **indiquer**, lat. **indicare**.

INDICARE, *indicări*, s.f. Acțiunea de a indica și rezultatul ei; arătare, semnalare; recomandare. V. **indica**.

INDICAT, -Ă, *indicați*, -te, adj. Care este arătat, desemnat, anunțat, hotărât, menit. ♦ Care este potrivit, corespunzător. *Medicament indicat*. V. **indica**.

INDICAȚIE, *indicații*, s.f. Îndrumare, lămurire, recomandare; indiciu, informație. [Var.: **indicațiune** s.f.] Din fr. **indication**, lat. **indicatio**, -onis.

INDICATIV, -Ă, *indicativi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Rar) Care indică, care îndrumă. 2. Adj. (Gram.; în sintagma) *Mod indicativ* (și substantivat, n.) = mod personal care exprimă, de obicei, o acțiune prezentată de către vorbitor ca reală. 3. S.n. Tot ceea ce servește pentru a indica ceva. 4. S.n. Denumire convențională atribuită unităților militare, comandanților și unor ofițeri din statele-majore în scopul păstrării secretului și pentru a nu fi recunoscute de inamic. 5. S.n. Semnal de identificare la începutul sau sfârșitul programului (de radio și de televiziune). ♦ *Indicativ de apel* = apelativ convențional format din litere sau cifre al unei stații de radioemisie care permite ca aceasta să fie distinsă de alte stații sau să fie chemată. Din fr. **indicatif**, lat. **indicativus**.

INDICE, (1, 2, 3, 4) *indici*, s.m., (5) *indice*, s.n. 1. S.m. Număr, literă sau simbol literal așezat la dreapta sau la stânga (mai sus sau mai jos) față de un număr sau de o literă, cărora le precizează valoarea sau înțelesul. ♦ Cifra din planul economic al statului, al unei întreprinderi sau al unei instituții care arată nivelul de producție cantitativ și calitativ ce trebuie realizat. 2. S.m. Fapt, indicație care, sub forma unui număr, a unei formule sau a unei expresii, înfățișează aspectul unui fenomen, al unei acțiuni, al unei situații etc. ♦ (Fiz.) *Indice de refracție* = mărime optică ce caracterizează materialele transparente, definită ca raportul dintre sinusurile unghiurilor de incidență și cele de refracție ale unei raze de lumină care pătrunde din vid în mediul respectiv. (Biol.) *Indice antropometric* = raport procentual între diferitele dimensiuni ale corpului omenesc. 3. S.m. Semn convențional cu care se notează un domeniu de cunoștințe sau o anumită problemă într-un sistem de clasificare după conținut a publicațiilor. *Indice de clasificare zecimală*. 4. S.m. Ac mobil al unui aparat sau instrument care arată pe o scară gradată valoarea

mărimii măsurate. **5.** S.n. Index (1). Din it, fr. **indice**, lat. **index**, -**dicis**.

INDICȚIUNE, *indicțiuni*, s.f. (Livr.) Convocare pentru o zi anumită a unui conciliu; indicație pentru o anumită zi. ♦ *Indicțiune romană* = perioadă de cincisprezece ani care separa în vechea Romă, începând cu domnia împăratului Constantin, două majorări extraordinare de impozite. ♦ Perioadă convențională de cincisprezece ani. Din fr. **indiction**, lat. **indictio**, -**onis**.

INDIFERENT, -**Ă**, *indiferenți*, -*te*, adj. **1.** Care nu arată nici un fel de interes (pentru cineva sau ceva); nepăsător, impasibil. **2.** Care nu prezintă nici o însemnătate, care nu trezește interes. ♦ Loc. conj. *Indiferent dacă...* = fără a acorda importanță faptului că...; fie că... ♦ Loc. prep. *Indiferent de...* = fără a ține seamă de..., oricare ar fi... Din fr. **indifférent**, lat. **indifferens**, -**ntis**.

INDIFERENȚĂ s.f. Starea, atitudinea celui indiferent; lipsă de interes față de cineva sau de ceva; nepăsare, impasibilitate, insensibilitate; răceală. Din fr. **indifférence**, lat. **indifferentia**.

INDIGEN, -**Ă**, *indigeni*, -*e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care este originară dintr-o anumită țară, născută într-o anumită țară, de baștină; băștinăș, autohton, pământean. **2.** Adj. (Despre animale, plante, mărfuri etc.) Care crește sau se produce în propria țară. Din fr. **indigène**, lat. **indigenus**.

INDIGENA, *indigenez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A încetățeni. Din **indigen**.

INDIGENARE, *indigenări*, s.f. (Înv.) Recunoaștere a dreptului de încetățenire. V. **indigena**.

INDIGENȚĂ s.f. (Livr.) Lipsă, sărăcie. Din fr. **indigence**, lat. **indigentia**.

INDIGEST, -**Ă**, *indigesti*, -*ste*, adj. Care nu poate fi (ușor) digerat, mistuit. ♦ Fig. (Despre scrieri) Greu de înțeles; confuz. Din fr. **indigeste**, lat. **indigestus**.

INDIGESTIE, *indigestii*, s.f. Tulburare a digestiei provocată de unele excese alimentare, de frig, de unele stări nervoase etc. și manifestată prin indispoziție, grețuri, vărsături, diaree etc. Din fr. **indigestion**, lat. **indigestio**.

INDIGNA, *indignez*, vb. I. Refl. și tranz. A fi cuprins sau a stârni indignare; a (se) necăji, a (se) supăra. Din fr. **indigner**, lat. **indignari**.

INDIGNARE, *indignări*, s.f. **1.** Faptul de a (se) *indigna*. **2.** Revoltă sufletească amestecată cu amărăciune, mânie și dispreț, provocată de o faptă nedemnă, nedreaptă sau rușinoasă; indignațiune. V. **indigna**.

INDIGNAT, -**Ă**, *indignați*, -*te*, adj; Care este cuprins de indignare; revoltat. V. **indigna**.

INDIGNAȚIUNE, *indignațiuni*, s.f. (Înv.) Indignare. Din fr. **indignation**, lat. **indignatio**, -**onis**.

INDIGOSOL, *indigosoli*, s.m. (Chim.) Colorant pe bază de indigo (3) cu care se imprimă sau se colorează orice fibră în soluție neutră. Din fr., engl. **indigosol**.

INDIRECT, -**Ă**, *indirecți*, -*te*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care nu este direct, care se produce, apare sau se obține prin mijlocirea cuiva sau a ceva. **2.** (Lingv.; în sintagmele) *Stil indirect* sau *vorbitură indirectă* = procedeu sintactic de redare a spuselor sau gândurilor cuiva prin subordonarea comunicării față de un verb sau de un alt cuvânt de declarație, caracterizat prin prezența în număr mare a elementelor de relație, prin lipsa afectivității etc. *Complement indirect* = parte de propoziție asupra căreia se răsfârâ în chip indirect (1) acțiunea verbului. *Propoziție completivă indirectă* = propoziție care îndeplinește în frază funcția de complement indirect. **3.** (Fin.; în sintagma) *Impozit indirect* = impozit inclus în prețul anumitor obiecte de consum. **4.** (Mil.; în sintagma) *Tragere indirectă* = tragere asupra unor ținte care nu se văd, dirijată cu ajutorul unor calcule matematice. Din fr. **indirect**, lat. **indirectus**.

INDISCRET, -**Ă**, *indiscreți*, -*te*, adj. Care nu este discret, care caută să afle și să se amestece în mod nedelicat și cu curiozitate în secretele cuiva (împărtășindu-le și altora). ♦ Care este lipsit de discreție, de rezervă; de reținere în relațiile cu oamenii. Din fr. **indiscret**, lat. **indiscretus**.

INDISCREȚIE, *indiscreții*, s.f. Faptul de a destăinui secretele încredințate de cineva; p. ext. lipsă de măsură în vorbă, lipsă de discernământ. ♦ Faptă lipsită de delicatețe, de rezervă; nedelicatete, grosolanie. [Var.: **indiscrețiune** s.f.] Din fr. **indiscrétion**, lat. **indiscretio**, -**onis**.

INDISOLUBIL, -**Ă**, *indisolubili*, -*e*, adj. (Adesea adverbial) Care nu poate fi desfăcut, rupt, destrămat, care este de nezdruccinat. Din fr. **indissoluble**, lat. **indissolubilis**.

INDISTINCT, -**Ă**, *indistincti*, -*te*, adj. (Livr.) Care nu se poate distinge bine, care este neclar. Din fr. **indistinct**, lat. **indistinctus**.

INDIVID, -**Ă**, *indivizi*, -*de*, s.m. și f. **1.** Persoană privită ca unitate distinctă față de alte persoane; ins. ♦ (Peior.) Om necunoscut, suspect sau vrednic de dispreț. **2.** Ființă de origine animală sau vegetală privită ca unitate distinctă a speței din care face parte; exemplar dintr-o categorie de ființe. Din fr. **individu**, lat. **individuum**.

INDIVIZ, -**Ă**, *indivizi*, -*e*, adj. (Jur.; despre bunuri) Care se găsește în stare de indiviziune. ♦ (Despre oameni) Care posedă o proprietate în indiviziune. Din fr. **indivis**, lat. **indivisus**.

INDIVIZIBIL, -**Ă**, *indivizibili*, -*e*, adj. Care nu este divizibil, care nu poate fi divizat, împărțit; de neîmpărțit, nedivizibil. Din fr. **indivisible**, lat. **indivisibilis**.

INDOL, *indoli*, s.m. **1.** (Chim.) Compus chimic obținut din indigo și gudroanele cărbunelui de pământ, de culoare albă, cristalizat și folosit în industria cosmetică, în chimie ca reactiv etc. **2.** (Med.) Produs rezultat prin degradarea triptofanului din alimente sub acțiunea bacteriilor intestinale, eliminat prin materiile fecale și contribuind împreună

cu scutolul la mirosul specific al acestora. Din germ. **Indol**, fr.. engl. **indole**.

INDOLENT, -Ă, *indolenți*, -te, adj. Care este lipsit de energie; nepăsător, apatic; leneș, trândav. Din fr. **indolent**, lat. **indolens**, -ntis.

INDOLENȚĂ, *indolențe*, s.f. Lipsă de energie; nepăsare, apatie; lene, trândăvie. Din fr. **indolence**, lat. **indolentia**.

INDOLINĂ, *indoline*, s.f. (Chim.) Substanță albastră obținută prin hidrogenarea indolului (1), folosită în industria coloranților. Din germ. **Indolin**, fr., engl. **indoline**.

INDUBITABIL, -Ă, *indubitabili*, -e, adj. (Livr.) Neîndoios, cert, sigur. Din fr. **indubitable**, lat. **indubitabilis**.

INDUCȚIE, *inducții*, s.f. 1. Formă fundamentală de raționament, care realizează trecerea de la particular la general. 2. Producere sau influențare a unui fenomen de către un alt fenomen altfel decât printr-o acțiune mecanică nemijlocită. ♦ *Inducție magnetică* = mărime fizică vectorială care, împreună cu intensitatea câmpului magnetic, determină macroscopic starea magnetică a câmpului electromagnetice din corpuri. *Inducție electrică* = mărime fizică vectorială care, împreună cu intensitatea câmpului electric, determină macroscopic starea electrică a câmpului electromagnetice din corpuri. *Inducție electromagnetică* = fenomen de apariție a unei tensiuni electromotoare într-un circuit străbătut de un flux magnetic variabil. *Inducție electrostatică* = separare a sarcinilor electrice și redistribuirea lor pe suprafața unui conductor, datorită acțiunii unui câmp electric; electrizare prin influență¹ (2). 3. Mecanism nervos prin care o stare de excitație sau de inhibiție aflată într-un centru nervos favorizează sau determină apariția stării opuse într-un alt centru nervos. Din fr. **induction**, lat. **inductio**.

INDULGENT, -Ă, *indulgenți*, -te, adj. Care manifestă indulgență; care iartă ușor; iertător, îngăduitor, tolerant. Din fr. **indulgent**, lat. **indulgens**, -ntis.

INDULGENȚĂ, (2) *indulgențe*, s.f. 1. Atitudine îngăduitoare față de greșeli; toleranță, îngăduință, bunățate. 2. Iertare totală sau parțială a păcatelor pe care Biserica catolică o acordă credincioșilor ei în schimbul unei sume de bani; (concr.) document ce conține textul rugăciunilor care trebuie spuse pentru a obține această iertare. Din fr. **indulgence**, lat. **indulgentia**.

INDULT s.n. Privilegiu acordat de papă, care conferă puteri excepționale. Din fr. **indult**, lat. **indultum**.

INDUSTRIE, *industrii*, s.f. 1. Ramură a producției materiale și a economiei naționale, în cadrul căreia au loc, pe scară largă, activitățile de exploatare a bunurilor naturale și de transformare a acestora, precum și a altora, în mijloace de producție și în bunuri de consum. 2. (Cu determinări) Subdiviziune a industriei (1), cuprinzând un domeniu limitat de

activitate. *Industrie textilă. Industrie extractivă.* Din fr. **industrie**, lat. **industria**.

INDUSTRIAȘ, *industriași*, s.m. Proprietar, conductor al unei întreprinderi industriale; fabricant, industrios. ♦ (Înv.) Meseriaș, meșteșugar. **Industrie** + suf. -as.

INDUSTRIOS, -OASĂ, *industrioși*, -oase, adj., s.m. (Înv.) 1. Adj. Harnic, sârguincios; laborios. ♦ Iscusit, îndemânatic. 2. S.m. Industriaș. Din fr. **industrieux**, lat. **industriosus**.

INECHIVALVĂ, *inechivalve*, adj. (Zool.; în sintagma) *Cochilie inechivalvă* = cochilie formată din două valve inegale. Din fr. **inéquivalve**, engl. **inequivalve**.

INEDIT, -Ă, *inediți*, -te, adj. Care nu a mai fost publicat, care se publică pentru prima oară. ♦ Fig. Necunoscut mai înainte; nou, neobișnuit. Din fr. **inédit**, lat. **ineditus**.

INEFABIL, -Ă, *inefabili*, -e, adj. (Livr.) Care nu poate fi exprimat în cuvinte; inexprimabil. Din fr. **ineffable**, lat. **ineffabilis**.

INEFICACE adj. invar. Care nu este eficace, care nu produce efectul dorit; slab, fără efect. Din fr. **inefficace**, lat. **inefficax**, -acis.

INELUCTABIL, -Ă, *ineluctabili*, -e, adj. (Livr.) Care este de neînlăturat, care nu poate fi împiedicat; inevitabil, neeluctabil. Din fr. **inéluctable**, lat. **ineluctabilis**.

INEPT, -Ă, *inepti*, -te, adj. (Rar) Prost, stupid, tâmpit. Din fr. **inepte**, lat. **ineptus**.

INERENT, -Ă, *inerenți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care face parte integrantă din ceva, care constituie un element nedespărțit de un lucru sau de o ființă, care aparține în mod firesc la ceva. Din fr. **inhérent**, lat. **inhaerens**, -ntis.

INERT, -Ă, *inerte*, -te, adj. 1. Nemișcat, fără viață, neînsuflețit. ♦ Inactiv din fire, lipsit de vigoare, de vioiciune, moale, molău. 2. (Fiz.; despre corpuri) Care are inerție; (despre masa corpurilor) care se referă la inerție. 3. (Chim.; despre elemente sau substanțe) Lipsit de reactivitate față de alte elemente sau alte substanțe. Din fr. **inerte**, lat. **iners**, -tis.

INERȚIE, *inerții*, s.f. 1. (Fiz.) Proprietate a corpurilor de a-și păstra starea de repaus sau de mișcare în care se află atât timp cât nu sunt supuse acțiunii unei forțe exterioare. 2. Proprietate a unui sistem fizico-chimic sau tehnic de a reacționa slab sau cu întârziere la acțiunea factorilor externi. 3. Fig. Tendința unei persoane sau a unei colectivități de a rămâne în repaus, în inactivitate; lipsă de energie, indolență, apatie. 4. (Med.; în sintagma) *Inerție uterină* = lipsă de contracție și retractare a mușchilor uterini după naștere. Din fr. **inertie**, lat. **inertia**.

INERȚIAL, -Ă, *inerțiali*, -e, adj. (Fiz.; despre un sistem de referință) În raport cu care se verifică principiul inerției (1). **Inerție** + suf. -al. Cf. germ. **Inertial**[bezugsystem].

INESTIMABIL, -Ă, *inestimabili*, -e, adj. Care nu poate fi prețuit, de neprețuit, inapreciabil,

neestimabil, foarte valoros. Din fr. **inestimable**, lat. **inaestimabilis**.

INEVITABIL, -Ă, *inevitabili*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care nu poate fi evitat, care este de neînlăturat, de neocolit; ineluctabil, fatal. Din fr. **inévitabile**, lat. **inevitabilis**.

INEXORABIL, -Ă, *inexorabili*, -e, adj. Care nu poate fi înduplecat, neînduplecat, implacabil. Din fr. **inexorable**, lat. **inexorabilis**.

INEXPERIENȚĂ s.f. (Rar) Lipsă de experiență, de deprindere; neexperiență. Din fr. **inexpérience**, lat. **inexperientia**.

INEXPLICABIL, -Ă, *inexplicabili*, -e, adj. Care nu se poate explica, neexplicabil; de neînțeles; *p.ext.* ciudat, curios, straniu, bizar. Din fr. **inexplicable**, lat. **inexplicabilis**.

INEXPUGNABIL, -Ă, *inexpugnabili*, -e, adj. (Despre locuri fortificate) Care nu poate fi cucerit; de neînving. Din fr. **inexpugnable**, lat. **inexpugnabilis**.

INFAM, -Ă, *infami*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care merită disprețul societății, care trebuie înfierat; ticălos, josnic, mârșav. ♦ Fig. Oribil, groaznic. Din fr. **infame**, lat. **infamis**.

INFAMANT, -Ă, *infamanți*, -te, adj. Care atrage înfierarea publică, care aruncă asupra cuiva dezonoarea, dezaprobarea, oprobriu; rușinos, degradant, dezonorant, infamator. Din fr. **infamant**, it. **infamante**.

INFAMIE, *infamii*, s.f. Caracterul a ceea ce este infam; (concr.) faptă sau vorbă infamă; ticăloșie, josnicie, mârșavie. ♦ Expr. *A țintui* (sau *a pune pe cineva*) *la stălpul infamiei* = a supune (pe cineva) oprobriului public; a condamna, a înfiera (pe cineva). Din fr. **infamie**, lat. **infamia**.

INFANTERIE s.f. Una dintre armele de bază, caracterizată prin faptul că duce lupta pe jos; pedestreime. ♦ *Infanterie moto* = infanterie dotată cu auto vehicule pentru transportul personalului și al utilajului tehnic de luptă în timpul deplasărilor. *Infanterie marină* = parte din forțele maritime care luptă pe uscat în sprijinul unităților de marină. Din rus. **infanteriia**, fr. **infanterie**.

INFANTICID, *infanticiduri*, s.n. (Jur.) Ucidere a propriului copil; pruncucidere. ♦ Ucidere a unui copil. Din fr. **infanticide**, lat. **infanticidium**.

INFANTIL, -Ă, *infantili*, -e, adj. De copii, pentru copii, referitor la copii, al copiilor. ♦ *Paralizie infantilă* = poliomielită. ♦ Fig. Copilăresc, pueril, neserios. Din fr. **infantile**, lat. **infantilis**.

INFARCT, *infarcte*, s.n. Boală care constă în distrugerea unui organ sau a unei părți dintr-un organ ca urmare a astupării unei artere sau a unei vene terminale. ♦ *Infarct miocardic* = boală datorată prunerii circulației în miocard, în urma obstruării unei ramuri a arterei coronare. Din fr. **infarctus**, germ. **Infarkt**.

INFECT, -Ă, *infecți*, -te, adj. 1. (Despre mirosuri) Greu, urât, puturos, rău; (despre aer) stricat, viciat, greu. 2. (Despre obiecte) Cu aspect respingător, neîngrijit, murdar, urât, de calitate proastă; rău. 3.

(Despre oameni și manifestările lor) Cu caracter josnic, mârșav, oribil. Din fr. **infect**, lat. **infectus**.

INFERIOR, -OARĂ, *inferiori*, -oare, adj. 1. Care este așezat dedesubt sau mai jos. ♦ (Despre ape curgătoare sau despre regiuni de pe cursul lor) Situat mai aproape de vărsare decât de izvor. 2. Care este din punct de vedere numeric mai mic decât altul. 3. Care are un rang, o funcție sau un grad mai mic decât altul. ♦ (Substantivat) Subaltern, subordonat (într-o funcție). 4. Care este de calitate mai proastă, valorează mai puțin sau are importanță mai mică decât altul. ♦ (În vechea organizare a școlii) *Curs inferior* = ciclu de învățământ cuprinzând primele patru clase ale liceului. Din fr. **inférieur**, lat. **inferior**.

INFERNAL, -Ă, *infernali*, -e, adj. De infern, din infern; drăcesc, diabolic. ♦ *Mașină infernală* = bombă cu mecanism de ceasornic, folosită de teroriști pentru a săvârși atentate. ♦ Fig. Însălmântător, groaznic, teribil. Din fr. **infernal**, lat. **infernalis**.

INFIDEL, -Ă, *infideli*, -e, adj. 1. Care nu este fidel; nestatornic, necredincios în sentimente, care își calcă angajamentele față de cineva, nefidel; (despre soți) care calcă credința conjugală. 2. Inexact, care nu exprimă adevărul, realitatea. Din fr. **infidèle**, lat. **infidelis**.

INFIDELITATE, (2) *infidelități*, s.f. 1. Lipsă de fidelitate, de credință; nestatornicie în sentimente, nefidelitate; *spec.* încălcare a credinței conjugale. 2. (Concr.) Faptă care dovedește nestatornicia în dragoste. 3. Inexactitate, neadevăr. Din fr. **infidélité**, lat. **infidelitas**, -atis.

INFILTRAT, *infiltrate*, s.n. 1. (Și în sintagma *infiltrat TBC*) Leziune incipientă a tuberculozei pulmonare, datorită reactivării unor focare vechi de infecție tuberculoasă sau localizării recente a unei noi infecții. 2. Acumulare într-un organ sau într-un țesut al leucocitelor sau a altor celule ca reacție la pătrunderea unor agenți infecțioși, traumatici, alergici etc. Din fr. **infiltrat**, germ. **Infiltrat**.

INFIM, -Ă, *infimi*, -e, adj. Extrem de mic; minuscul, neînsemnat. Din fr. **infime**, lat. **infimus**.

INFINIT, -Ă, (1, 3) *infiniți*, -te, adj., s.m., (2) *infinituri*, s.n. 1. Adj. Care nu are margini, limite; nesfârșit, nemărginit, nemăsurat; *p.ext.* foarte mare, considerabil. ♦ (Adverbial) *Infinit mai valoros decât...* 2. S.n. Categorie care exprimă natura absolută a materiei, proprietatea ei de a fi nelimitată în spațiu și în timp și inepeizabilă pentru cunoaștere; ceea ce nu are sau pare că nu are limită în spațiu sau în timp; nesfârșit. ♦ Loc. adv. *La infinit* = în chip nelimitat, fără încetare. 3. S.m. (Mat.) Mărime variabilă care poate lua valori mai mari decât orice mărime dată. Din **infinitus**, fr. **infini**.

INFINITISM s.n. Concepție metafizică care admite că universul este infinit. **Infinit** + suf. -ism.

INFINITATE, *infinități*, s.f. Cantitate, număr foarte mare de... Din fr. **infinité**, lat. **infinitas**, -atis.

INFINITIV, *infinitive*, s.n. (Gram.; adesea adjectival) Mod nepersonal, considerat drept forma-tip a verbului și care denumește acțiunea exprimată de verb fără referire la nuanțele ei modale, temporale sau personale. Din fr. **infinitif**, lat. **infinitivus**.

INFINITIVAL, *-Ă, infinitivali, -e*, adj. Care privește infinitivul, care ține de infinitiv, care provine din infinitiv. **Infinitiv** + suf. *-al*.

INFIRM, *-Ă, infirmi, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o infirmitate; schilod, neputincios, invalid, beteg. Din fr. **infirm**, lat. **infirmus**.

INFIRMA, *infirm*, vb. I. Tranz. A anula, a respinge, a declara nevalabil; a dovedi ca neadevărat, nefundat.

♦ A desființa un act (sau o măsură) ca fiind nelegal sau netemeinic; a invalida. Din fr. **infirmier**, lat. **infirmare**.

INFIRMARE, *infirmări*, s.f. Acțiunea de a *infirm* și rezultatul ei; invalidare. V. **infirm**.

INFIRMITATE, *infirmități*, s.f. Starea celui infirm; defect fizic congenital sau dobândit în urma unui accident, a unei boli etc.; beteșug, betegeală, betegie; invaliditate. ♦ Fig. Slăbiciune morală, imperfecțiune. Din fr. **infirmite**, lat. **inmmitas, -ans**.

INFLAMA, pers. 3 *inflamează*, vb. I. Refl. (Med.; despre o parte a corpului, un organ) A suferi o inflamație; a se umfla. Din lat. **inflammare**, fr. **enflammer**.

INFLAMARE, *inflamări*, s.f. Acțiunea de a *se inflama* și rezultatul ei; inflamație. V. **inflama**.

INFLAMAT, *-Ă, inflamați, -te*, adj. (Despre o parte a corpului, un organ) Care a suferit un proces de inflamație; umflat. V. **inflama**.

INFLAMAȚIE, *inflamații*, s.f. Proces patologic datorat unui excitant chimic, fizic și mai ales microbian și manifestat prin durere, temperatură, înroșirea și umflarea locului bolnav; umflătură. [Var.: **inflamațiune** s.f.]. Din fr. **inflammation**, lat. **inflammatio**.

INFLEXIBIL, *-Ă, inflexibili, -e*, adj. Care nu poate fi îndoit; neflexibil, tare, nemlădios. ♦ Fig. Neimprimionabil; neînduplecat, ferm, intransigent. Din fr. **inflexible**, lat. **inflexibilis**.

INFLEXIUNE, *inflexiuni*, s.f. 1. Schimbare a înălțimii unui sunet; schimbare a tonului, a accentului în vorbire sau în cânt; ușurința cuiva de a-și schimba tonul. 2. (Mat.; în sintagma) *Punct de inflexiune* = punct în care curba își schimbă sensul concavității. Din fr. **inflexion**, lat. **inflexio, -onis**.

INFLECȚIUNE, *inflecțiuni*, s.f. (Rar) Pedepsă. Din fr. **infection**, lat. **inflectio, -onis**.

INFLUENȚĂ, *influențe*, s.f. (înv.) Nume dat unei boli epidemice asemănătoare cu gripa; *p. gener.* gripă. Din fr., it. **influenza**, germ. **Influenza**.

INFORM, *-Ă, informi, -e*, adj. Care nu are o formă determinată sau un contur precis. fără formă; care este lucrat grosolan, care are forma nepotrivită, brută, dizgrațioasă. ♦ Fig. Imperfect, nedeșăvârșit. Din fr. **informe**, lat. **informis**.

INFORMA, *informez*, vb. I. Tranz. A da cuiva informații despre ceva sau despre cineva, a face cunoscut, a înștiința. ♦ Refl. A căuta să se pună la

curent cu ceva, a lua, a strânge informații, a se interesa, a se iniția, a se documenta, a se edifica. Din fr. **informer**, lat. **informare**.

INFORMARE, *informări*, s.f. Acțiunea de a *(se) informa* și rezultatul ei. V. **informa**.

INFORMAT, *-Ă, informați, -te*, adj. Care a primit sau și-a procurat informații; care s-a documentat prin cercetări amănunțite. V. **informa**.

NEINFORMAT, *-Ă, neinformați, -te*, adj. Care nu a primit sau nu și-a procurat informații; care nu s-a documentat prin cercetări amănunțite. **Ne- + informat**.

INFORMAL, *-Ă, informali, -e*, adj. 1. (În sociologie; despre relații sociale) Care se desfășoară în absența determinărilor și cadrelor instituționale, oficiale, formale; neoficial, neprotocolar, familiar. 2. (Despre pictura abstracționistă) Caracterizat prin lipsa oricărei organizări a materiei picturale; abstract. ♦ (Despre pictori) Care practică arta informală sau abstractă. Din engl. **informal**, fr. **informel**.

INFORMAȚIE, *informații*, s.f. 1. Comunicare, veste, știre care pune pe cineva la curent cu o situație. 2. Lămurire asupra unei persoane sau asupra unui lucru; totalitate a materialului de informare și de documentare; izvoare, surse. 3. Fiecare dintre elementele noi, în raport cu cunoștințele prealabile, cuprinse în semnificația unui simbol sau a unui grup de simboluri (text scris, mesaj vorbit, imagini plastice, indicație a unui instrument etc.). ♦ *Teoria informației* = teoria matematică a proprietăților generale ale surselor de informație, ale canalelor de transmisie și ale instalațiilor de păstrare și de prelucrare a informațiilor. 4. (Biol.; în sintagma) *Informație genetică* = totalitate a materialului genetic dintr-o celulă capabilă să creeze secvențe de aminoacizi care, la rândul lor, formează proteine active. Din fr. **information**, lat. **informatio**.

INFORMAȚIONAL, *-Ă, informaționali, -e*, adj. Care conține sau dă informații, de informație. Din **informație**.

INFRAȚIUNE, *infrațiuni*, s.f. Faptă care prezintă pericol social, constând în încălcarea unei legi penale, în săvârșirea, cu vinovăție, a unei abateri de la legea penală, și care este sancționată de lege. Din fr. **infraction**, lat. **infraction, -onis**.

INFRAȚIONAL, *-Ă, infraționali, -e*, adj. Privitor la o infrațiune, cu caracter de infrațiune.. **Infrațiune** + suf. *-al*.

INFRAȚIONALITATE s.f. Totalitatea infrațiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă de timp; criminalitate.

Infrațional + suf. *-itate*.

INFRACTOR, *-OARE, infractori, -oare*, s.m. și f. Persoană care a comis o infrațiune. Din fr. **infracteur**, lat. **infractor**.

INFRUCTUOS, *-OASĂ, infructuoși, -oase*, adj. Care nu dă rezultate așteptate, care nu dă roade; zadarnic, inutil, neefectuos. Din fr. **infructueux**, lat. **infructuosus**.

INFUNDIBUL, *infundibule*, s.n. (Anat.) Canal în formă de pâlnie care se află în diferite organe. Din fr., lat. **infundibulum**.

INFUZIE, *infuzii*, s.f. 1. Soluție apoasă obținută dintr-o plantă prin opărire ei cu apă clocotită, în scopul extragerii principiilor active pe care le conține; medicament astfel obținut. 2. Încrucișare a unei rase neameliorate cu o rasă ameliorată timp de una sau două generații. [Var.: **infuziune** s.f.] Din fr. **infusion**, lat. **infusio**, -onis.

INFUZOR, *infuzori*, s.m. (La pl.) Clasă de protozoare care au corpul acoperit de cili, cu ajutorul cărora se deplasează; ciliat; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Var.: **infuzoriu** s.m.] Din fr. **infusoire**, lat. **infusorius**.

INGENIOS, -**OASĂ**, *ingenioși*, -oase, adj. 1. Care are mult spirit inventiv, multă agerime de minte; iscusit, dibaci. 2. Care este alcătuit, elaborat cu inventivitate, cu măiestrie, cu iscusință etc. Din fr. **ingénieux**, lat. **ingeniosus**.

INGENUITATE s.f. Simplitate, naturalețe împletită cu sinceritate și naivitate; puritate, candoare (în comportări). Din fr. **ingénuité**, lat. **ingenuitas**, -atis.

INGENUU, -**UĂ**, *ingenui*, -ue, adj., s.f. 1. Adj. Care vădește simplitate, naturalețe împletită cu sinceritate și cu naivitate, plin de ingenuitate; candid. 2. S.f. Rol, personaj, eroină care reprezintă o fată inocentă, pură, candidă; p. ext. persoană ingenuă. Din lat. **ingenuus**, fr. **ingénu**.

INGERA, *ingerez*, vb. I. Tranz. (Rar) A înghiți alimente. Din fr. **ingérer**, lat. **ingerere**.

INGERARE, *ingerări*, s.f. Acțiunea de a *ingera* și rezultatul ei; ingestie. V. **ingera**.

INGINER, -**Ă**, *ingineri*, -e, s.m. și f. Specialist cu o pregătire tehnică și teoretică obținută într-un institut de învățământ superior, care prestează o activitate tehnică de proiectare, de cercetare, de organizare și de conducere a proceselor tehnologice dintr-o întreprindere; titlu deținut de această persoană. Din it. **ingegnere**. Cf. rus. *inžener*, fr. *ingenieur*, germ. *Ingenieur*.

INGINERAȘ, *inginerăși*, s.m. Diminutiv al lui *inginer*; (peior.) inginer (tânăr) insuficient pregătit sau incapabil. **Inginer** + suf. -aș.

INGINERESC, -**EASCA**, *inginereschi*, adj. Care aparține inginerului sau ingineriei, privitor la inginer sau la inginerie, de inginer. **Inginer** + suf. -esc.

INGINERIE s.f. 1. Profesiunea inginerului. 2. (În sintagma) *Inginerie genetică* = modificare a structurii genetice a unui organism prin introducerea de gene noi, aparținând unor organisme din aceeași specie sau din specii diferite, prin inserarea de gene sintetizate artificial sau prin reorganizarea materialului genetic propriu. **Inginer** + suf. -ie.

INGRAT, -**Ă**, *ingrați*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu-și manifestă recunoștința pentru serviciile și avantajele primite, (om) nerecunoscător. 2. Adj. Fig. Care nu răsplătește, nu satisface, nu corespunde eforturilor făcute; care

produce mai puțin decât trebuie; dezavantajos; p. ext. anevoios, greu. Din fr. **ingrat**, lat. **ingratus**.

INGRATITUDINE, *ingratitudei*, s.f. Însușirea de a fi ingrat; purtarea, atitudinea omului ingrat; nerecunoștință. Din fr. **ingratitude**, lat. **ingratitude**, -inis.

INGRESIUNE, *ingresiuni*, s.f. Înaintare a mării în unele porțiuni mai coborâte ale continentelor, în special prin gurile fluviilor, formând adesea golfuri. Din fr. **ingression**, lat. **ingressio**, -onis.

INHALA, *inhalez*, vb. I. Tranz. A absorbi pe căile respiratorii vapori, gaze sau lichide, a trage în piept, a inspira gaze, vapori etc. Din fr. **inhaler**, lat. **inhalar**.

INHALARE, *inhălări*, s.f. Faptul de a *inhala*. V. **inhala**.

INHALAȚIE, *inhalații*, s.f. Acțiunea de a *inhala*; absorbție pe căile respiratorii a unor vapori, gaze etc. în scopuri curative. Din fr. **inhalation**, lat. **inhalatio**.

INHIBA, *inhib*, vb. I. 1. Tranz. A frâna, a împiedica, a încetini un proces fiziologic, o reacție chimică etc. 2. Refl. A se abține, a se reține, a se stăpâni. Din fr. **inhiber**, lat. **inhibere**.

INHIBANT, -**Ă**, *inhibanți*, -te, adj. Care inhibă; inhibitor. **Inhiba** + suf. -ant.

INHIBARE, *inhibări*, s.f. Faptul de a (se) *inhiba*; inhibiție. V. **inhiba**.

INHIBAT, -**Ă**, *inhibați*, -te, adj. 1. (Despre acțiuni, procese fiziologice, reacții chimice etc.) Care este frânat, împiedicat, încetinit în desfășurare. 2. (Despre oameni) Care nu se manifestă spontan, care se abține; reținut. V. **inhiba**.

INHIBIȚIE, *inhibiții*, s.f. 1. Proces fundamental al activității nervoase, opus excitației, care se manifestă prin diminuarea, frânarea sau suprimarea efectelor excitației. 2. (Chim.) Fenomen de oprire, de întârziere sau de micșorare a vitezei de desfășurare a unei reacții chimice cu ajutorul inhibitorilor. Din fr. **inhibition**, lat. **inhibitio**.

INIC, -**Ă**, *inici*, -ce, adj. (Livr.) Care nu este echitabil; inequitabil, nedrept. Din fr. **inique**, lat. **iniquus**.

INICVITATE, *inicvități*, s.f. (Livr.) Inechitate. [Var.: **inicuitate** s.f.] Din fr. **iniquité**, lat. **iniquitas**, -atis.

INICVITATE s.f. (Liv.) Inechitate. [Var. *inicuitate* s.f.] Din lat. **iniquitas**, fr. *iniquité*.

INIȚIATIC, -**Ă**, *inițiatice*, -ce, adj. (Livr.) 1. De inițiere. 2. Care poate fi înțeles numai de cei inițiați; ezoteric. Din fr. **initiatique**, it. **iniziatico**.

INJECTA, *injectez*, vb. I. 1. Tranz. A introduce, cu ajutorul seringii, un medicament lichid într-un organism. ♦ A introduce, sub presiune, în masa unui material sau într-un spațiu închis, un fluid sau o suspensie de corp pulverulent. 2. Refl. (Despre ochi) A se colora ușor în roșu; a se înroși, a se congestiona. Din fr. **injecter**, lat. **injectare**.

INJECTARE, *injectări*, s.f. Acțiunea de a (se) *injecta* și rezultatul ei. V. **injecta**.

INJECTAT, -**Ă**, *injectați*, -te, adj. (Despre ochi) Congestionat, roșu. V. **injecta**. Cf. fr. *injecté*.

INJURIE, *injurii*, s.f. 1. Infracțiune care constă în atingerea adusă onoarei sau reputației unei persoane prin cuvinte, gesturi sau acte jignitoare; insultă, jignire (gravă), invectivă. 2. (Rar) Acțiune cu efect vătămător. Din lat. **injuria**. Cf. fr. injure.

INJURIOS, **-OASA**, *injurioși*, *-oase*, adj. Care conține o injurie; de batjocură, insultător, jignitor. Din fr. **injurieux**, lat. **injuriuos**.

INJUST, **-Ă**, *injuști*, *-ste*, adj. Care nu este just; nedrept, nejust. Din fr. **injuste**, lat. **injustus**.

INJUSTEȚE, *injusteți*, s.f. Lipsă de justițe; nedreptate; inexactitate, neadevăr. **In-+justețe** sau **injust** + suf. *-eje*.

INJUSTIȚIE, *injustiții*, s.f. (Rar) Nedreptate. Din fr. **injustice**, lat. **injustitia**.

INOBSERVABIL, **-Ă**, *inobservabili*, *-e*, adj. Care nu poate fi observat (decât cu greu); neobservabil. Din fr. **inobservable**, lat. **inobservabilis**.

INOCENT, **-Ă**, *inocenți*, *-te*, adj. Curat la suflet, căruia nu i se poate imputa nimic; care exprimă nevinovăție; candid. ♦ (Ir.) Naiv, simplu; ignorant. Din fr. **innocent**, lat. **innocens**, *-ntis*.

INOCENȚĂ, *inocențe*, s.f. Curățenie sufletească, nevinovăție; candoare. ♦ (Ir.) Naivitate, simplitate; ignoranță. Din fr. **innocence**, lat. **innocentia**.

INODOR, **-Ă**, *inodori*, *-e*, adj. Care nu emană miros; fără miros. Din fr. **inodore**, lat. **inodorus**.

INOPINAT, **-Ă**, *inopinați*, *-te*, adj. La care nu te gândești; neprevăzut, neașteptat. Din fr. **inopiné**, lat. **inopinatus**.

INOPORTUN, **-Ă**, *inoportuni*, *-e*, adj. Care nu este sau nu se întâmplă la timpul oportun; nepotrivit, neoportun. ♦ (Despre oameni) Care incomodează; neplăcut; plictisitor. Din fr. **inopportun**, lat. **inopportunus**.

INOPORTUNA, *inoportunez*, vb. I. Tranz. și intranz. (Fam.) A importuna. Din **inoportun**.

INOVA, *inovez*, vb. I. Intranz. A face o schimbare, a introduce o noutate într-un domeniu, într-un sistem etc.; a înnoi. ♦ A introduce, a adopta, a propaga o inovație. Din fr. **innover**, lat. **innovare**.

INOVARE, *inovări*, s.f. Acțiunea de a *inova* și rezultatul ei; înnoire, inovație. V. **inova**.

INOVAȚIE, *inovații*, s.f. Noutate, schimbare, prefacere. ♦ Rezolvare a unei probleme de tehnică sau de organizare a muncii cu scopul îmbunătățirii (productivității) muncii, perfecționării tehnice sau raționalizării soluțiilor aplicate. [Var.: (înv.) **inovațiune** s.f.] Din fr. **innovation**, lat. **innovatio**, *-onis*.

INSALUBRU, **-Ă**, *insalubri*, *-e*, adj. Care este dăunător sănătății prin nerespectarea regulilor de igienă; nesănătos. Din fr. **insalubre**, lat. **insalubris**.

INSATIABIL, **-Ă**, *insatiabili*, *-e*, adj. (Rar) Care nu se poate sătura (cu nimic), nesățios, lacom. Din lat. **insatiabilis**, fr. **insatiable**.

INSCRIPTIE, *inscripții*, s.f. 1. Text scurt, de obicei gravat pe piatră, pe metal sau în lemn, pentru a consacra memoria unei persoane, a unui eveniment etc. 2. (Rar) Însciriere, înregistrare, înmatriculare.

[Var.: (înv.) **inscripțiune** s.f.] Din fr. **inscription**, lat. **inscriptio**, *-onis*.

INSENSIBIL, **-Ă**, *insensibili*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) 1. Lipsit de sensibilitate; nesimțitor; *fig.* care nu se impresionează (de nimic); nepăsător, rece. 2. Care nu se poate percepe cu simțurile; imperceptibil. Din fr. **insensible**, lat. **insensibilis**.

INSENSIBILITATE, *insensibilități*, s.f. Lipsa sensibilității generale sau parțiale, întâlnită în unele boli nervoase sau psihice ori provocată cu ajutorul unor substanțe anestezice. ♦ Lipsă de sensibilitate, nesensibilitate, *p. ext.* de emotivitate, de impresionabilitate; *fig.* nepăsare, indiferență, răceală. Din fr. **insensibilité**, lat. **insensibilitas**, *-atis*.

INSEPARABIL, **-Ă**, *inseparabili*, *-e*, adj. Care nu se poate separa, despărți de ceva sau de cineva, strâns unit sau legat; de nedespărțit. Din fr. **inséparable**, lat. **inseparabilis**.

INSERA, *inserez*, vb. I. Tranz. 1. A introduce, a adăuga, a include un adaos într-un text, într-un șir de numere, într-un tabel etc.; a introduce o informație într-un ziar. 2. A fixa, a așeza o piesă într-un locaș din interiorul altei piese sau între alte două piese. 3. (Tehn.) A introduce un material în masa altui material. Din fr. **insérer**, lat. **inserare**.

INSERARE, *inserări*, s.f. Acțiunea de a *insera* și rezultatul ei; anunț, informație într-un jurnal; inserție (1). V. **insera**.

INSERT, *inserte*, s.n. Inserție (1). ♦ Spec. Cadru fix sau scurtă scenă animată inclusă în acțiunea unui film. Din engl., fr. **insert**, it. **inserto**.

INSERTIE, *inserții*, s.f. 1. Inserare; (concr.) ceea ce se inserează. 2. Legare, fixare. 3. (Anat.) Locul de fixare pe os a capătului terminal al unui mușchi. 4. Strat de material (metalic sau textil) inclus în structura altui material sau cuprins între fețele de contact pentru a-i mări rezistența la rupere sau la sfâșiere. Din fr. **insertion**, lat. **insertia**.

INSIGNĂ, *insigne*, s.f. Mic obiect, de diverse forme, purtat pe piept sau la șapcă, la bască etc. și care indică, prin imagini simbolice sau indicații grafice, apartenența cuiva la o organizație, la un club etc. Din fr. **insigne**, lat. **insigne**.

INSINUA, *insinuez*, vb. I. 1. Tranz. A strecura cu dibăcie o aluzie, o idee calomnioasă, răutăcioasă. 2. Tranz. și refl. A (se) strecura undeva pe nesimțite; a (se) infiltra. Din fr. **insinuer**, lat. **insinuare**.

INSISTA, *insist*, vb. I. Intranz. A stăruia, a persista, a persevera într-o acțiune; *spec.* a se ruga insistent pentru ceva. ♦ A scoate în evidență, în relief; a accentua, a sublinia, a reliefa. Din fr. **insister**, lat. **insistere**.

INSISTENT, **-Ă**, *insistenți*, *-te*, adj. (Adesea adverbial) Stăruitor, perseverent. Din fr. **insistant**, it. **insistente**.

INSISTENȚĂ, *insistențe*, s.f. Stăruință, perseverență. ♦ Rugămintă, cerere insistentă. Din fr. **insistance**, it. **insistenza**.

INSOCIABIL, **-Ă**, *insociabili*, *-e*, adj. (Rar) Care nu este sociabil; nesociabil, neprietenos. Din fr. **insociable**, lat. **insociabilis**.

INSOLATIE, *insolații*, s.f. 1. Stare patologică provocată de expunerea îndelungată a corpului la acțiunea razelor solare și care se manifestă prin febră, dureri de cap, amețeli, greață, delir etc. (putând duce la moarte). ♦ Vătămare provocată pomilor tineri prin excesul de căldură. 2. Iluminare a unei suprafețe de razele solare. 3. Tratatment prin expunere la soare. Din fr. **insolation**, lat. **insolatio**.

INSOLENT, -**Ă**, *insolenți*, -te, adj. (Adesea adverbial) obraznic, impertinent; nerușinat; necuviincios. Din fr. **insolent**, lat. **insolens**, -ntia.

INSOLENTĂ, *insolențe*, s.f. Obrăznicie, impertinență, nerușinare; atitudine, faptă sau vorbă obraznică, necuviincioasă. Din fr. **insolence**, lat. **insolentia**.

INSOLIT, -**Ă**, *insoliți*, -te, adj. Care surprinde prin caracterul său neobișnuit; neuzitat. Din fr. **insolite**, lat. **insolitus**.

INSOLUBIL, -**Ă**, *insolubili*, -e, adj. 1. (Despre substanțe) Care nu este solubil, care nu se poate dizolva (într-un anumit dizolvant). 2. Fig. Care nu are nici o soluție; de nerezolvat. Din fr. **insoluble**, lat. **insolubilis**.

INSPECTA, *inspectez*, vb. I. Tranz. A controla, a verifica activitatea unei persoane, a unei instituții etc. pe baza unei însărcinări speciale; *p. ext.* a examina, a cerceta amănunțit și cu atenție ceva. Din fr. **inspecter**, lat. **inspectare**.

INSPECTARE, *inspectări*, s.f. Acțiunea de a *inspecta* și rezultatul ei; control, verificare; *p. ext.* examinare, cercetare. V. **inspecta**.

INSPECȚIE, *inspecții*, s.f. Control, verificare autorizată a unei activități, cercetare a îndeplinirii anumitor dispoziții, hotărâri etc. Din fr. **inspection**, lat. **inspectio**.

INSPIRA, *inspir*, vb. I. 1. Intranz. A inhala aer în plămâni. 2. Tranz. Fig. A face să se nască în conștiința cuiva un gând, un sentiment, o hotărâre; a sugera. ♦ Spec. A provoca cuiva avântul creației artistice; a insufla (2). 3. Refl. Fig. (Cu determinări introduse prin prep. "din", "de la") A-și găsi un izvor de inspirație (2) în...; a se orienta, a se ghida, a se conduce după... Din fr. **inspirer**, lat. **inspirare**.

INSPIRARE, *inspirări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *inspira* și rezultatul ei. V. **inspira**.

INSPIRAT, -**Ă**, *inspirați*, -te, adj. Cuprins, pătruns de inspirație (2). ♦ Expr. *A fi bine* (sau *râu*) *inspirat* = a avea o idee, o inițiativă, bună sau rea. V. **inspira**. Cf. fr. inspiré.

NEINSPIRAT, -**Ă**, *neinspirați*, -te, adj. Care nu este inspirat, prost inspirat. Ne- + **inspirat**.

INSPIRAȚIE, *inspirații*, s.f. 1. Inhalare a aerului în plămâni, primul timp al respirației. 2. Fig. Avânt, forță, entuziasm creator; complex de idei creatoare, stare de maximă tensiune creatoare. 3. Fig. Idee, soluție apărută pe neașteptate în conștiință. [Var. **inspirațiune** s.f.] Din fr. **inspiration**, lat. **inspiratia**.

INSTABIL, -**Ă**, *instabili*, -e, adj. 1. (Despre sisteme fizico-chimice, tehnice, despre obiecte) Care nu este stabil, care nu prezintă stabilitate, nestabil. 2. Fig.

Variabil; schimbător; nestatornic. Din fr. **instable**, lat. **instabilis**.

INSTABILITATE, *instabilități*, s.f. Caracterul a ceea ce este instabil; nestatornicie, nestabilitate, inconsecvență, inconstanță. Din fr. **instabilité**, lat. **instabilitas**, -atis.

INSTANȚĂ, *instanțe*, s.f. (Și în sintagma *instanță judecătorească*) Organ de stat însărcinat cu soluționarea litigiilor dintre persoanele fizice sau dintre acestea și persoanele juridice. ♦ Expr. *În ultimă instanță* = în cele din urmă, până la urmă, nemaivăd altă cale. Din fr. **instance**, lat. **instantia**.

INSTAURA, *instaurez*, vb. I. Tranz. 1. A pune bazele unui regim, unui sistem politic, unui guvern etc.; a institui. 2. A introduce pentru prima oară (un obicei, o modă etc.); a stabili. Din fr. **instaurer**, lat. **instaurare**.

INSTAURARE, *instaurări*, s.f. Acțiunea de a *instaura* și rezultatul ei; instituire, stabilire. V. **instaura**.

INSTAURAT, -**Ă**, *instaurați*, -te, adj. Care este statonicit, stabilit, instituit. V. **instaura**.

INSTIGA, *instig*, vb. I. Tranz. A întărâta, a incita, a provoca; a monta (la acțiuni dușmănoase). Din fr. **instiguer**, lat. **instigare**.

INSTIGARE, *instigări*, s.f. Acțiunea de a *instiga* și rezultatul ei; îndemn la violență; instigație, întărâtare, provocare, incitare. V. **instiga**.

INSTIGAT, -**Ă**, *instigați*, -te, adj. Ațâțat, îndemnat la acțiuni dușmănoase; întărâtat, incitat. V. **instiga**.

INSTIGAȚIE, *instigații*, s.f. Instigare. [Var.: **instigațiune** s.f.]. Din fr. **instigation**, lat. **instigatio**, -onis.

INSTIGATOR, -**OARE**, *instigatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care instigă; ațâțător, provocator, incitator. Din fr. **instigateur**, lat. **instigator**, -oris.

COINSTIGATOR, -**OARE**, *coinstigatori*, -oare, s.m. și f. Instigator împreună cu alții la săvârșirea unei infracțiuni. Co + **instigator**.

INSTILA, *instilez*, vb. I. Tranz. A administra picătură cu picătură un medicament lichid în scopuri terapeutice sau profilactice, a face o instalație; a pica. Din fr. **instiller**, lat. **instillare**.

INSTILARE, *instilări*, s.f. (Med.) Acțiunea de a *instila*; instalație. V. **instila**.

INSTILAȚIE, *instilații*, s.f. Administrare a unui medicament lichid picătură cu picătură într-o cavitate a unui organ bolnav, în scopuri terapeutice sau profilactice. [Var.: **instilațiune** s.f.] Din fr. **instillation**, lat. **instillatio**, -onis.

INSTINCT, *instincte*, s.n. Complex de reflexe înăscute, necondiționate, proprii indivizilor dintr-o anumită specie și care le asigură dezvoltarea organismului, alimentarea, reproducerea, apărarea. Din fr. **instinct**, lat. **instinctus**.

INSTITUI, *instituî*, vb. IV. Tranz. A înființa, a întemeia, a funda (prin lege); a stabili, a alcătui. Din fr. **instituer**, lat. **instituere**.

INSTITUIRE, *instituiri*, s.f. Faptul de a *institui*; înființare, întemeiere, fundare; alcătuire. V. **instiui**.

INSTITUT, *institute*, s.n. 1. Instituție în care se fac cercetări științifice de specialitate. ♦ Instituție de învățământ superior (universitar) în care se pregătesc cadre cu calificare superioară în diferite specialități. ♦ (Concr.) Local în care funcționează astfel de instituții. 2. (În trecut) Școală particulară de grad secundar, de obicei cu internat. 3. (Înv.) Instituție. Din fr. **institut**, lat. **institutum**.

INSTITUȚIE, *instituții*, s.f. 1. Organ sau organizație (de stat) care desfășoară activități cu caracter social, cultural, administrativ etc. 2. Formă de organizare a raporturilor sociale, potrivit normelor juridice stabilite pe domenii de activitate; institut (3). *Instituția căsătoriei*. 3. Organizație care desfășoară o activitate de interes internațional. [Var.: **instituțiune** s.f.] Din fr. **institution**, lat. **institutio**, -onis.

INSTITUTOR, -OARE, *institutori*, -oare, s.m. și f. (În trecut) Învățător (la oraș). Din fr. **instituteur**, lat. **institutor**.

INSTRUCȚIUNE, *instrucțiuni*, s.f. 1. Indicație dată cuiva cu privire la îndeplinirea unui lucru. 2. Instrucție. 3. (La pl.) Îndrumări date de către conducerea unui organ ierarhic superior organelor administrative în subordine; textul sau broșura care cuprinde aceste îndrumări. Din fr. **instruction**, lat. **instructio**, -onis.

INSTRUCTOR, -OARE, *instructori*, -oare, s.m. și f. Persoană competentă care instruește pe alții. Din fr. **instructeur**, rus. **инструктор**.

INSTRUI, *instruiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) pregăti într-un domeniu; a învăța, a se cultiva. 2. Tranz. A pregăti ostași în vederea însușirii teoriei și practicii militare. 3. Tranz. (Jur.) A cerceta, a ancheta, a analiza (culegând probe, mărturii). Din fr. **instruire**, lat. **instruere**.

NEINSTRUIT, -Ă, *neinstruiți*, -te, adj. 1. Care nu a urmat o formă de învățământ pentru a se instrui, care nu posedă cunoștințe temeinice (în general). 2. (Despre ostași) Care nu și-a îndeplinit stagiul militar (deși a împlinit vârsta legală). Ne- + **instruit**.

AUTOINSTRUI, *autoinstruiesc*, vb. IV. Refl. A se instrui ca autodidact. **Auto**¹ - + **instrui**. (fr. **auto**- + fr. **instruire**, lat. **instruere**)

AUTOINSTRUIRE, *autoinstruiri*, s.f. Acțiunea de a se *autoinstrui* și rezultatul ei. V. **autoinstrui**.

AUTOINSTRUIT, -Ă, *autoinstruiți*, -te, adj. Care s-a instruit ca autodidact. **Auto**- + **instruit**.

INSTRUMENT, *instrumente*, s.n. 1. Unealtă, aparat cu ajutorul căruia se efectuează o anumită operație. ♦ Aparat construit pentru a produce sunete muzicale. 2. Fig. Persoană, forță, lucru, fapt de care se servește cineva pentru atingerea unui scop. 3. (În sintagmele) *Instrument gramatical* = cuvânt cu funcțiune exclusiv gramaticală și care nu se poate întrebuința singur în vorbire, ci numai împreună cu cuvintele pe care le leagă, exprimând raporturi sintactice; unealtă

gramaticală. *Instrument de ratificare* = document special prin care se ratifică un tratat internațional. Din fr. **instrument**, lat. **instrumentum**.

INSTRUMENTAR, *instrumentare*, s.n. Totalitatea instrumentelor necesare într-o anumită activitate. **Instrument** + suf. -ar.

INSUFLAȚIE, *insuflații*, s.f. Introducere sub presiune a unui gaz sau a unei substanțe pulverulente într-o cavități a organismului în scop terapeutic sau pentru stabilirea diagnosticului. Din fr. **insufflation**, lat. **insufflatio**.

INSULAR, -Ă, *insulari*, -e, adj. Care se află pe o insulă; de insulă, caracteristic unei insule. ♦ (Substantivat) Locuitor al unei insule (1). Din fr. **insulaire**, lat. **insularis**.

INSULTA, *insult*, vb. I. Tranz. A aduce cuiva o insultă; a ofensa, a jigni. Din fr. **insulter**, lat. **insultare**.

INSULTARE, *insultări*, s.f. Acțiunea de a *insulta* și rezultatul ei; insultă. V. **insulta**.

INSULTAT, -Ă, *insultați*, -te, adj. Căruia i s-a adus o insultă; jignit, ofensat. V. **insulta**.

INSULTĂTOR, -OARE, *insultători*, -oare, adj. Care insultă; jignitor, ofensator, injurios.

Insulta + suf. -ător.

INSURECȚIE, *insurecții*, s.f. Formă de luptă deschisă, organizată și armată dusă împotriva unui regim, a unei autorități sau pentru îndepărtarea unor armate ocupante. Din fr. **insurrection**, lat. **insurrectio**.

INTACT, -Ă, *intacți*, -te, adj. Neatins, nestrîbit, întreg; p. ext. (despre ființe) teafăr, nevătămat. Din fr. **intact**, lat. **intactus**.

INTEGRA, *integrez*, vb. I 1. Tranz. și refl. A (se) include, a (se) îngloba, a (se) încorpora, a (se) armoniza într-un tot. 2. Tranz. (Mat.) A calcula dintr-o funcție dată altă funcție a cărei derivată este funcția dată. ♦ A calcula soluția unei ecuații diferențiale sau a unei ecuații cu derivate parțiale. Din fr. **intégrer**, lat. **integrare**.

INTEGRARE, *integrări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *integra* și rezultatul ei; integrație. 2. (În sintagma) *Integrarea producției* = reunirea în același loc, în cadrul uneia și aceleiași unități de producție, a activităților de producție succesive, începând cu obținerea materiei prime și până la fabricarea produsului finit. 3. (Mat.) Calculul unei integrale; obținerea integralei unei ecuații diferențiale sau cu derivate parțiale. V. **integra**.

INTEGRAT, -Ă, *integrați*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Inclus, înglobat într-un tot. 2. S.n. (Electron.; și în sintagma *circuit integrat*) Microcircuit în care un număr de elemente de circuit sunt asociate inseparabil și interconectate electric astfel încât, pentru specificare, testare, întreținere și vânzare, formează un tot indivizibil. V. **integra**.

INTEGUMENT, *integumente*, s.n. (Biol.) înveliș al ovulului. Din fr., lat. **integumentum**.

INTELECT, *intelecte* s.n. Capacitatea de a gândi, de a cunoaște, de a avea o activitate rațională, de a

opera cu noțiuni; minte, gândire, rațiune. Din fr. **intellect**, lat. **intellectus**.

INTELECTUAL, -**Ă**, *intelctuali*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține intelectului, care se referă la activitatea minții, la intelect. **2.** S.m. și f. Persoană care posedă o pregătire de specialitate temeinică și lucrează în domeniul artei, al științei, tehnicii etc.; persoană care aparține intelectualității. Din fr. **intellectuel**, lat. **intellectualis**.

INTELECTUALICEȘTE adv. Ca intelect; din punct de vedere intelectual. **Intelectual** + suf. -icește.

INTELECTUALITATE, *intelctualități*, s.f. **1.** Categorie socială neomogenă formată din oameni pentru care munca intelectuală reprezintă sursa principală de existență. **2.** Totalitatea intelectualilor; mulțime de intelectuali; inteligență (**2**). Din fr. **intellectualité**, germ. **Intellektualität**.

INTELIGENT, -**Ă**, *inteligenți*, -te, adj. Înzestrat cu inteligență; deștept, ager la minte, pătrunzător. ♦ Care denotă inteligență (**1**). Din fr. **intelligent**, lat. **intelligens**, -ntis.

NEINTELIGENT, -**Ă**, *neinteligenți*, -te, adj. Care nu este inteligent. **Ne-** + **inteligent**.

INTELIGENȚĂ, *inteligențe*, s.f. **1.** Capacitatea de a înțelege ușor și bine, de a sesiza ceea ce este esențial, de a rezolva situații sau probleme noi pe baza experienței acumulate anterior; deșteptăciune. ♦ *Inteligență artificială* = capacitate a sistemelor tehnice evolute de a obține performanțe cvasiumane. ♦ Persoană inteligentă. **2.** (Înv.; art.) Totalitatea intelectualilor; intelectualitate. [Var.: **inteligință** s.f.] Din fr. **intelligence**, lat. **intelligentia**, germ. **Intelligenz**, rus. **intelligenciia**.

INTEMPERANȚĂ, *intemperanțe*, s.f. (Livr.) Necumpătare, netemperanță. Din fr. **intempérance**, lat. **intemperantia**.

INTEMPERIE, *intemperii*, s.f. Stare atmosferică neprielnică, dăunătoare; vreme rea. Din fr. **intempérie**, lat. **intemperies**.

INTEMPESTIV, -**Ă**, *intempestivi*, -e, adj. (Livr.) Care se produce pe neașteptate, la timp nepotrivit; neașteptat și nedorit, neprevăzut, inoportun. Din fr. **intempestif**, lat. **intempestivus**.

INTENDENT, -**Ă**, *intendenți*, -te, subst. **1.** S.m. și f. (În unele țări) Persoană însărcinată cu îngrijirea sau administrarea unei instituții, a unei case etc. **2.** S.m. (În trecut) Ofițer din serviciul intendenței. [Var.: **intendant** s.m.] Din fr. **intendant**, lat. **intendens**, -ntis.

INTENDENȚĂ, *intendențe*, s.f. (În trecut) Serviciu din cadrul forțelor armate care asigură aprovizionarea trupelor cu hrană și cu echipament. [Var.: **itindenție** s.f.] Din fr. **intendance**, it. **intendenza**.

INTENȚIE, *intenții*, s.f. Dorință, gând de a face, de a întreprinde ceva; proiect, plan. ♦ Loc. adv. *Cu intenție* = intenționat, înadins. *Fără intenție* = involuntar, fără să vrea. ♦ Loc. conj. *Cu intenția să...* (sau, loc. prep., *cu intenția de a...*) = cu gândul, în dorința de a... ♦ Expr. *A face cuiva proces de intenție*

= a învinui pe cineva de gânduri pe care nu le-a avut. *A avea intenții serioase (cu)...* = **a**) a fi decis să realizeze ceea ce și-a propus; **b**) a fi decis să contracteze o căsătorie. ♦ (Jur.) Atitudine psihică a unei persoane care își dă seama de caracterul ilicit al faptei sale, prevăzându-i și dorindu-i sau acceptându-i efectele. [Var.: **intențiune** s.f.] Din fr. **intention**, lat. **intentio**, -onis.

INTENȚIONA, *intenționez*, vb. I. Tranz. A avea intenția; a plănui, a dori, a proiecta, a avea de gând. Din fr. **intentionner**. Cf. it. **intenzionare**.

INTENȚIONAT, -**Ă**, *intenționați*, -te, adj. Cu intenție, cu un anumit gând; anume plănuit, voit, deliberat. ♦ Expr. *Bine (sau rău) intenționat* = (despre oameni) cu intenții bune (sau rele), urmărind scopuri bune (sau rele). V. **intenționa**. Cf. fr. **intentionné**.

INTER- Element de compunere însemnând "între", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din lat. **inter**, fr. **inter-**.

INTERCALA, *intercalez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) introduce ceva într-un șir, a (se) adăuga între altele, a (se) pune ceva printre... Din fr. (**s'**) **intercaler**, lat. **intercalare**.

INTERCALARE, *intercalări*, s.f. Acțiunea de a (se) *intercala* și rezultatul ei; intercalație. V. **intercala**.

INTERCALAT, -**Ă**, *intercalați*, -te, adj. Care este introdus, adăugat, pus printre altele. V. **intercala**.

INTERDICȚIE, *interdicții*, s.f. **1.** Prevedere legală prin care se interzice săvârșirea anumitor fapte sau acte. **2.** Măsură legală sau judecătorească aplicată unui răufăcător sau unui alienat mintal, care constă în interzicerea exercitării anumitor acte juridice. **3.** Stare în care se află aceste persoane. [Var.: **interdicțiune** s.f.] Din fr. **interdiction**, lat. **interdictio**, -onis.

INTERESA, *interesez*, vb. I. **1.** Tranz. A stârni, a trezi interesul cuiva; a reține atenția cuiva. ♦ Expr. *Ce te interesează?* = ce-ți pasă? ce importanță are? ce te privește? ♦ A face pe cineva părtaş la o acțiune, la un câștig. **2.** Refl. (Cu determinări introduse prin prep. "de", mai rar "la") A arăta interes pentru cineva sau ceva, a-și da (tot) interesul, a avea grijă, simpatie. ♦ A se informa, a întreba despre cineva, despre ceva, a căuta să afle. Din fr. (**s'**) **intéresser**, it. **interessare**.

INTERESARE, *interesări*, s.f. Faptul de a (se) *interesa*. V. **interesa**.

INTERESAT, -**Ă**, *interesați*, -te, adj. **1.** Care are un interes (într-o afacere), care are de tras foloase. **2.** Care urmărește numai interesul său personal; meschin. **3.** Plin de curiozitate. V. **interesa**. Cf. fr. **intéressé**, it. **interessato**.

INTERFAȚĂ, *interfețe*, s.f. (Electron.) Dispozitiv care convertește semnalele electronice în așa fel, încât două aparate sau sisteme să poată comunica între ele. Din engl., fr. **interface** (după *față*).

INTERFAZIC, -**Ă**, *interfazici*, -ce, adj. Dintre faze. Din fr. **interphasique**, engl. **interphasic**.

INTERFERON, *interferoni*, s.m. (Biochim.) Glicoproteină sintetizată în celulele animale după o

infecție virală, având proprietăți antivirale. Din engl. **interferon**, fr. **interféron**.

INTERGALACTIC, -Ă, *intergalactici*, -ce, adj. Între (dintre) galaxii. Din engl. **intergalactic**, fr. **intergalactique**.

INTERIOR, -OARĂ, *interiori*, -oare, adj., s.n. **1.** Adj. Care este situat înăuntrul unui lucru, al unui spațiu limitat etc.; intern. ♦ Fig. Care se referă la partea morală, sufletească a omului; care nu se manifestă în afară; lăuntric. **2.** S.n. Partea interioară (**1**) a unui obiect, a unui spațiu circumscris (și închis), a unei încăperi (împreună cu tot ce se află aici); *spec.* mobilierul sau aranjamentul unei locuințe, al unei camere etc. ♦ Loc. adv. *În interior* = înăuntru, pe dinăuntru. ♦ Tablou care reprezintă partea dinăuntru a unei camere sau, uneori, scene de familie. ♦ (Cinema; la pl.) Scene care se petrec în casă. *Se filmează interioarele*. ♦ Fig. Structura morală, sufletească a omului. **3.** S.n. Post telefonic funcționând printr-o centrală care leagă liniile exterioare cu posturile telefonice din camere, birouri etc. ale unei clădiri, ale unei instituții etc. Din fr. **intérieur**, lat. **interior**, -oris.

INTERECȚIE, *interecții*, s.f. Parte de vorbire neflexibilă de tip special, care exprimă sentimente și manifestări de voință sau care imită sunete și zgomote. Din fr. **interjection**, lat. **interfectio**, -onis.

INTERLOCK s.n. **1.** Mașină de tricotat cu două rânduri de ace pe un singur cilindru. ♦ Tricot indeșirabil. **2.** (Cin.) Sistem de înregistrare sincronă a imaginii și sunetului aferent prin antrenarea cu aceeași viteză la înregistrare și redare a peliculei de imagine și a benzii magnetice audio. Din engl., fr. **interlock**.

INTERLUDIU, *interludii*, s.n. Episod muzical care face legătura între două momente mai importante ale unei opere muzicale; *p. ext.* piesă muzicală care leagă între ele două momente ale unei lucrări dramatice. Din it. **interludio**, fr. **interlude**.

INTERMEDIAR, -Ă, *intermediari*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se află cuprins între elementele extreme ale unei mulțimi, care este (relativ) la mijloc; care face trecerea de la ceva la altceva. **2.** S.m. și f. Persoană care, de obicei în schimbul unui avantaj bănesc, face legătura între vânzător și cumpărător sau încheie o tranzacție între două părți, cu înputernicirea acestora; persoană care mijlocește încheierea unei operații (economice); mijlocitor. *V. mediator*. Din fr. **intermédiaire**, it. **intermediario**.

INTERMEDIA, *intermediez*, vb. I. Tranz. A fi intermediar, a servi ca intermediar (într-o tranzacție); a mijloci, a înlesni. Din **intermediu** sau **intermediar**.

INTERMEDIU, *intermedii*, s.n. **1.** Ceea ce se află la mijloc, între alte elemente. ♦ Loc. prep. *Prin intermediul (cuiva sau a ceva)* = prin mijlocirea, prin înlesnirea, cu ajutorul (cuiva sau a ceva). **2.** Mică lucrare dramatică (de obicei comică), muzicală ori coregrafică, executată ca moment de divertisment în antracte. Din it. **intermedio**, fr. **intermède**.

INTERMINABIL, -Ă, *interminabili*, -e, adj. Care nu se (mai) termină, foarte lung sau exagerat de lung; nesfârșit. ♦ De dimensiuni foarte mari, exagerat de mare. Din fr. **interminable**, lat. **interminabilis**.

INTERMITENT, -Ă, *intermitenți*, -te, adj. Care încetează și reîncepe la anumite intervale, care acționează cu întreruperi; discontinuu. ♦ (Adverbial) Din când în când, la anumite intervale. Din fr. **intermittent**, lat. **intermittens**, -ntis.

INTERN, -A, *interni*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se află înăuntrul unui obiect, al unei ființe, al unui spațiu etc., care este în interior. ♦ *Organe interne* = organe situate în cavitățile abdominală și toracică. *Boli interne* = bolile organelor din interiorul corpului. *Motor cu ardere internă* = motor care folosește energia unui combustibil ars în interiorul cilindrului. *Unghiuri interne* = fiecare dintre cele două perechi de unghiuri situate în interiorul a două drepte paralele tăiate de o secantă și aflate de aceeași parte a secantei. ♦ Loc. adj. *De (sau pentru) uz intern = a)* (despre medicamente) care se ia oral; *b)* (despre cărți, documente, acte etc.) care poate fi consultat numai în condiții speciale în interiorul unei instituții. **2.** S.m. și f., adj. (Elev sau ucenic) care locuiește într-un internat sau la locul unde învață meseria. **3.** S.m. și f. Student în medicină admis pe bază de concurs să facă practică la un spital. Din fr. **interne**, lat. **internus**.

INTEROCEPTOR, *interoceptori*, s.m. (Biol.) Terminație nervoasă a unui analizator intern care culege și transmite impulsuri primite de la organele interne. Din fr. **interocepteur**, engl. **interoceptor**.

INTEROGA, *interoghez*, vb. I. Tranz. A pune cuiva întrebări insistente; a chestiona; *spec.* a pune întrebări unui martor sau unui inculpat, a supune la un interogatoriu. ♦ A examina, a chestiona un elev, un student, un candidat. Din fr. **interroger**, lat. **interrogare**.

INTEROGARE, *interogări*, s.f. Acțiunea de a *interoga* și rezultatul ei; întrebare, examinare, chestionare, interogație. *V. interoga*.

INTEROGAȚIE, *interogații*, s.f. (Rar) Interogare. ♦ (În sintagma) *Interogație retorică* = procedeu retoric constând în adresarea unor întrebări, nu pentru a obține răspuns, ci pentru a comunica o idee, o atitudine. [Var.: **interogațiune** s.f.] Din fr. **interrogation**, lat. **interrogatio**.

INTERPELA, *interpelez*, vb. I. Tranz. A cere cuiva să dea un răspuns, să dea socoteală asupra unui fapt; *spec.* a cere explicații (în parlament) unui membru al guvernului asupra modului de rezolvare a unor probleme, a unor acte etc. Din fr. **interpeller**, lat. **interpellare**.

INTERPELARE, *interpelări*, s.f. Faptul de a *interpela*; (concr.) conținutul unei interpelări; interpelație. *V. interpela*.

INTERPELAȚIE, *interpelații*, s.f. (Rar). Interpelare. [Var.: **interpelațiune** s.f.] Din fr. **interpellation**, lat. **interpellatio**.

INTERPOLA, *interpolez*, vb. I. Tranz. **1.** A introduce, a intercala într-un text cuvinte sau fraze

care nu aparțin originalului, pentru a-l explica, a-l completa etc. **2.** (Mat.) A intercala într-un șir de valori cunoscute una sau mai multe mărimi determinate sau estimate. Din fr. **interpoler**, lat. **interpolare**.

INTERPOLARE, *interpolări*, s.f. Acțiunea de a *interpola* și rezultatul ei; (concr.) ceea ce se interpolează; interpolație. V. **interpola**.

INTERPOLAT, **-Ă**, *interpolați, -te*, adj. (Despre pasaje, capitole, cuvinte) Intercalat, inserat (într-un text). ♦ (Despre un text) În care au fost introduse interpolări. V. **interpola**.

INTERPOLAȚIE, *interpolații*, s.f. (Rar) Interpolare. [Var.: **interpolatiune** s.f.] Din fr. **interpolation**, lat. **interpolatio**, **-onis**.

INTERPOLATOR, **-OARE**, *interpolatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care interpolează (1) un text. Din fr. **interpolateur**, lat. **interpolator**.

INTERPRET, **-Ă**, *interpreți, -te*, s.m. și f. **1.** Persoană care traduce pe loc și oral ceea ce spune cineva în altă limbă, mijlocind astfel înțelegerea dintre două sau mai multe persoane; translator, tâlmaci. **2.** Fig. Persoană care exprimă năzuințele unei colectivități; persoană care face cunoscute altuia voința, dorința, sentimentele cuiva; exponent, reprezentant. **3.** Persoană care interpretează un rol într-un spectacol, o bucată muzicală, o poezie etc. V. **artist**, **actor**. Din fr. **interprète**, lat. **interpres**, **-etis**.

INTERPREȚA, *interpretez*, vb. I. Tranz. **1.** A da un anumit înțeles, o anumită semnificație unui lucru; *spec.* a comenta și a explica un text (vechi). **2.** A reda prin mijloace adecvate conținutul unei opere muzicale, dramatice, literare etc.; a juca un rol într-o piesă, într-un film etc., a executa o bucată muzicală. Din fr. **interpréter**, lat. **interpretari**.

INTERPREȚARE, *interpretări*, s.f. Acțiunea de a *interpreta* și rezultatul ei; comentare, explicare, explicație, interpretațiune. V. **interpreta**.

INTERPREȚAȚIUNE, *interpretațiuni*, s.f. (Înv.) Interpretare. Din fr. **interprétation**, lat. **interpretatio**, **-onis**.

INTERREGN, *interregnuri*, s.n. Interval de timp în care un stat monarhic este lipsit de suveran. Din fr. **interrègne**, lat. **interregnum**.

INTERSECȚIE, *intersecții*, s.f. **1.** Loc unde se încrucișează două drumuri; întretăiere. **2.** (Mat.) Mulțimea punctelor comune a două linii, a două suprafețe ori volume; totalitatea elementelor comune a două mulțimi. Din fr. **intersection**, lat. **intersectio**.

INTERSTIȚIU, *interstii*, s.n. Spațiu (gol) situat între părțile unui corp sau ale unui sistem de corpuri aflate unul lângă altul pe o anumită porțiune din suprafața lor, fără a se atinge; luft. Din fr. **interstice**, lat. **interstitium**.

INTERVAL, *intervale*, s.n. **1.** Distanță în timp între două fenomene, între două perioade, între două evenimente consecutive; răstimp. **2.** Distanță în spațiu între două puncte, între două lucruri. ♦ (Mat.) Ansamblu de puncte, de numere cuprinse între două

valori date. **3.** Diferență de înălțime între două sunete muzicale. Din fr. **intervalle**, lat. **intervallum**.

MICROINTERVAL, *microintervale*, s.n. (Muz.) Interval mai mic decât un semiton **Micro** + **interval**. (fr. **micro-** + fr. **intervalle**, lat. **intervallum**.)

INTERVENI, *interven*, vb. IV. Intrans. **1.** A veni între..., a veni la mijloc, a intra în acțiune; *spec.* a lua cuvântul, a intra în vorbă. ♦ A se amesteca spre a mijloci o împăcare, o înțelegere etc., a face un demers în favoarea cuiva sau pentru ceva; a stăruii pe lângă o persoană influentă spre a obține ceva în favoarea cuiva sau a sa. **2.** A se ivi, a surveni, a se întâmpla. A *intervenii* o schimbare. Din fr. **intervenir**, lat. **intervenire**.

INTERVENȚIE, *intervenții*, s.f. **1.** Faptul de a interveni într-o acțiune, într-un proces, într-o discuție etc. ♦ Invazie armată sau amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat sau ale altui popor. ♦ (Med.; și în sintagma *intervenție chirurgicală*) Operație. **2.** Acțiune, efort, demers făcut spre a obține ceva, mai ales o favoare. Din fr. **intervention**, lat. **interventio**.

NEINTERVENȚIE, *neintervenții*, s.f. Lipsă de intervenție. ♦ Principiu de drept internațional potrivit căruia nici un stat nu are dreptul de a se amesteca în treburile interne sau externe ale altui stat. **Ne-** + **intervenție**.

INTERVERTI, *intervesc*, vb. IV. Tranz. A schimba ordinea, locul elementelor dintr-o serie dată. Din fr. **invertir**, lat. **invertere**.

INTERVERTIRE, *invertiri*, s.f. Acțiunea de a *inverti* și rezultatul ei. V. **inverti**.

INTERVIU, *interviuri*, s.n. Convorbire între o personalitate politică, culturală etc. și un ziarist, în cursul căreia acesta îi pune întrebări spre a afla părțile personalității în diverse probleme (de actualitate), în vederea publicării lor în presă sau a difuzării lor la radio și televiziune; *p. ext.* text al acestei convorbiri, apărut în presă sau difuzat prin radio și televiziune. Din engl., fr. **interview**.

MICROINTERVIU, *microinterviuri*, s.n. Interviu scurt și concis; miniinterviu. **Micro** + **interviu**. (fr. **micro-** + fr. **halle**, germ. **Halle**.)

MINIINTERVIU, *miniinterviuri*, s.n. Microinterviu. **Mini** + **interviu**. (fr. **mini** + engl., fr. **interview**.)

INTERZONAL, **-Ă**, *interzonali, -e*, adj. Situat între două zone; care are loc între două zone. Din fr., germ. **interzonal**.

INTESTIN¹, *intestine*, s.n. Parte a aparatului digestiv, la oameni și la unele animale, care are formă de tub și care se întinde de la stomac până la anus, fiind alcătuită din două părți distincte; maț. Din fr. **intestin**, lat. **intestinum**.

INTESTIN², **-Ă**, *intestini, -e*, adj. (Livr.) Care se produce în interior, care are loc înăuntru; intern, lăuntric. *Frământări intestinale*. Din fr. **intestin**, lat. **intestinus**.

INTIM, **-Ă**, *intimi, -e*, adj. **1.** Care constituie partea esențială, profundă, a unui lucru, a unei probleme

etc.; lăuntric. ♦ Fig. Strâns, apropiat. *Contactul intim dintre două limbi.* **2.** (Despre oameni; adesea substantivat) Legat de cineva printr-o prietenie strânsă, prin relații foarte apropiate. ♦ (Despre relațiile dintre oameni) Familiar, apropiat, prietenos, afectuos, cordial. **3.** Care se referă la viața particulară sau familială a cuiva; personal, secret. ♦ Caracteristic unui mediu restrâns, unui cadru limitat, familial; care are loc într-un cadru restrâns. Din fr. **intime**, lat. **intimus**.

INTIMIZA, *intimizez*, vb. I. Tranz. A crea o ambianță intimă. **Intim** + suf. *-iza*.

INTIMA, *intimez*, vb. I. Tranz. (Jur.) **1.** A notifica, a face cunoscut, a pune în vedere. **2.** A chema în judecată, a cita în fața unei instanțe superioare. Din fr. **intimer**, lat. **intimare**.

INTIMARE, *intimări*, s.f. (Jur.) Acțiunea de a *intima* și rezultatul ei; avertizare. V. **intima**.

INTIMAT, *-Ă, intimați, -te*, s.m. și f. Parte într-un proces care se află în situația unui pârât în caz de recurs sau în altă cale de atac. V. **intima**. Cf. fr. *intimé*.

INTITULA, *intitulez*, vb. I. Tranz. A da, a pune un titlu unei scrieri; a numi într-un anumit fel pe cineva sau ceva. ♦ Refl. A purta un titlu; a se numi. [Var.: (pop.) **întitula**, vb. II. Din fr. **intituler**, lat. **intitulare**.

INTITULARE, *intitulări*, s.f. Acțiunea de a (se) *intitula* și rezultatul ei; titlu, nume. [Var.: (pop.) **întitulare** s.f.] V. **intitula**.

INTITULAT, *-Ă, intitulați, -te*, adj. Purtând numele, denumit, numit... [Var.: (pop.) **întitulat**, *-ă* adj.] V. **intitula**.

AUTOINTITULA, *autointitulez*, vb. I. Refl. A-și atribui (nejustificat) un nume, un titlu. **Auto-** + **intitula**. (fr. **auto-** + fr. **intituler**, lat. **intitulare**.) **AUTOINTITULAT**, *-Ă, autointitulați, -te*, adj. Care își atribuie (nejustificat) un nume, un titlu. V. **autointitula**.

INTOLERABIL, *-Ă, intolerabili, -e*, adj. Care nu se poate tolera sau suporta; de neîngăduit, de nesuferit, netolerabil. Din fr. **intolérable**, lat. **intolerabilis**.

INTOXICA, *intóxica*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) introduce în organism substanțe toxice care duc la otrăvirea lui; a (se) otrăvi. ♦ Fig. (Fam.) A (se) plictisi peste măsură; a agasa sau a fi agasat. Din fr. **intoxiquer**, lat. **intoxicare**.

INTOXICARE, *intoxicări*, s.f. Acțiunea de a (se) *intoxica* și rezultatul ei; otrăvire. V. **intoxica**.

INTOXICAT, *-Ă, intoxicați, -te*, adj. (Despre ființe) Care s-a otrăvit în urma introducerii în organism a unor substanțe toxice. V. **intoxica**.

INTRA- Element de compunere însemnând "în", "între", care servește la formarea unor adjective și substantive. Din fr. **intra-**, lat. **intra**.

INTRACONTINENTAL, *-Ă, intracontinentali, -e*, adj. Situat în interiorul unui continent. Din fr., engl. **intracontinental**.

INTRASIGENȚĂ s.f. Însușirea de a fi intransigent; atitudine intransigentă. Din fr. **intransigence**, it. **intransigenza**.

INTRANZITIV, *-Ă, intransitivi, -e*, adj., s.n. (Gram.) (Verb) care nu poate fi construit cu un complement direct din cauză că acțiunea lui nu se exercită în mod nemijlocit asupra unui obiect. Din fr. **intransitif**, lat. **intransitivus**.

INTRAVENOS, *-OASĂ, intravenoși, -oase*, adj. (Despre injecții, tratamente) Care se face în venă. Din fr. **intraveineux**, it. **intravenoso**.

INTREPID, *-Ă, întrepizi, -de*, adj. (Livr.) Care nu dă înapoi în fața greutăților, care înfruntă pericolul; brav, curajos, îndrăzneț, cutezător. Din fr. **intépide**, lat. **intrepidus**.

INTRIGA, *intrig*, vb. I. **1.** Tranz. (La pers. 3) A deștepta curiozitatea, îngrijorarea, suspiciunea cuiva, punându-l pe gânduri. **2.** Intrans. (Înv.) A face sau a băga intriga; a uelți, a complota. Din fr. **intriguer**, it. **intrigare**.

INTRINSEC, *-Ă, intrinseci, -ce*, adj. Care constituie partea lăuntrică, proprie și esențială a unui lucru; care există prin sine însuși (independent de relațiile sale cu alt lucru). Din fr. **intrinsèque**, lat. **intrinsecus**.

INTRODUCȚIE, *introducții*, s.f. (Înv.) Introducere; început. Din fr. **introduction**, lat. **introductio**.

INTROIECȚIE, *introiecții*, s.f. (Psih.) Act psihic de asimilare a eului unei alte persoane la propriul eu, manifestat prin imitarea inconștientă a comportamentului acelei persoane. [Var.: **introiecțiune** s.f.] Din fr. **introjection**, it. **introiezione**.

INTUI, *intuiesc*, vb. IV. Tranz. A înțelege sau a sesiza ceva prin intuiție; a pătrunde repede în esența problemelor, a fenomenelor etc. pe baza unor cunoștințe temeinice și a experienței anterior acumulate. Din it. **intuire**, lat. **intueri**.

INTUIRE, *intuiri*, s.f. Faptul de a *intui*. V. **intui**.

INTUITIV, *-Ă, intuitivi, -e*, adj. Care se bazează pe intuiție, pe cunoașterea nemijlocită a realității prin observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. ♦ *Metodă intuitivă* = metodă folosită în pedagogie, care îmbină prezentarea teoretică a problemelor cu observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. Din fr. **intuitif**, it. **intuitivo**.

INTUIȚIE, *intuiții*, s.f. **1.** Capacitatea conștiinței de a descoperi, pe cale rațională (în mod spontan), esența, sensul unei probleme, al unui obiect. ♦ Principiu didactic conform căruia procesul predării și însușirii cunoștințelor trebuie să pornească de la reflectarea senzorială nemijlocită a obiectelor și fenomenelor studiate. **2.** Descoperire bruscă, neașteptată, a unui adevăr, a unei soluții etc. ♦ Pătrundere instinctivă în esența unui lucru. Din fr. **intuition**, it. **intuizione**.

INUMAN, *-Ă, inumani, -e*, adj. Care nu este uman; neomenos, crud, feroce, neuman. ♦ Care nu este caracteristic sau propriu oamenilor; *p. ext.* de proporții monstruoase. Din fr. **inhumain**, lat. **inhumanus**.

INUNDA, *îmînd*, vb. I. Tranz. **1.** (Despre ape; la pers. 3) A ieși din matcă și a se revărsa peste maluri; a acoperi o întindere de pământ (revărsându-se peste

maluri); a se revărsa, a îneca, a potopi; *p. ext.* a pătrunde în cantitate mare într-o sondă petrolieră, într-o mină, într-o locuință. **2.** A face să pătrundă o cantitate de apă într-un strat petrolifer, pentru a produce mărirea presiunii interne a zăcămintului. **3.** Fig. (Despre sudoare, lacrimi, lumină etc.; la pers. 3) A umple, a acoperi din abundență; a năpădi, a uda; a copleși. Din fr. **inonder**, lat. **inundare**.

INUNDARE, *inundări*, s.f. Acțiunea de a *inunda* și rezultatul ei; revărsare, înecare. V. **inunda**.

INUNDAT, *-Ă, inundăți, -te*, adj. Acoperit cu apă, sub apă; înecat. V. **inunda**.

INUNDAȚIE, *inundații*, s.f. Faptul de a inunda; acoperire a unei porțiuni de uscat cu o mare cantitate de apă (provenită din revărsarea apelor, din ploi); cantitate mare din apa râurilor sau a fluviilor revărsată peste maluri, datorită creșterii debitului de apă în urma topirii bruste a zăpezilor sau a abundenței ploilor. Din fr. **inondation**, lat. **inundatio**.

INUTIL, *-Ă, inutili, -e*, adj. Care nu este folositor, care nu este util, care nu servește la nimic; nefolositor, inutil. ♦ (Adverbial) De prisos, zadarnic, fără folos, degeaba. Din fr. **inutile**, lat. **inutilis**.

INUTILITATE s.f. Lipsă de utilitate; neutilitate, zădărnici. Din fr. **inutilité**, lat. **inutilitas**, *-atis*.

INUZITAT, *-Ă, inuzațiți, -te*, adj. (Rar) Care nu este întrebuințat, care nu se folosește; neîntrebuințat, neuzitat. Din fr. **inusité**, lat. **inusitatus**.

INVALID, *-Ă, invalizi, -de*, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o infirmitate (din cauza căreia este înapă de muncă); infirm, mutilat, schilod. Din fr. **invalide**, lat. **invalidus**.

INVAZIE, *invazii*, s.f. **1.** Intrare neașteptată, năvălire a unei armate inamice într-o țară (cu scopul de a o cucerii, de a o subjuga); cotopire, invadare; *p. ext.* năvălire, venire neașteptată și în număr mare a cuiva sau a ceva într-un anumit loc. **2.** Apariție rapidă și masivă, cu caracter de calamitate, într-o regiune, a unor specii de plante sau de animale dăunătoare sau parazite. **3.** (Med.) Stadiu în evoluția ciclică a unei boli infecțioase, care durează de la apariția primelor semne de boală până la instalarea fenomenelor clinice caracteristice. Din fr. **invasion**, lat. **invasio**.

INVECTIVĂ, *invecive*, s.f. Expresie violentă, jignitoare, ofensatoare, vorbă de ocară la adresa cuiva; injurie. ♦ Procedeu stilistic care constă în folosirea expresiei violente, agresive. Din fr. **invecive**, lat. **invecivae**.

INVECTIVARE, *invecivări*, s.f. Acțiunea de a *inveciva* și rezultatul ei. V. **inveciva**.

INVENTAR, *inventare*, s.n. Listă, catalog, registru, document în care sunt enumerate (și descrise cantitativ și valoric) toate bunurile care se află într-o gospodărie, într-o instituție, într-un magazin etc.; *p. ext.* totalitatea acestor bunuri. ♦ *Inventar viu* = totalitatea vitelor și păsărilor dintr-o gospodărie. *Inventar mod* = totalitatea uneltelor, a mașinilor, a mijloacelor de transport aparținând unei gospodării sau întreprinderi. ♦ Loc. vb. *A face inventarul* = a

inventaria. ♦ P. gener. Listă exactă, amănunțită; înșirare, enumerare (a unor fapte, a unor întâmplări etc.). Din fr. **inventaire**, lat. **inventarium**.

INVENȚIE, *invenții*, s.f. **1.** Rezolvare sau realizare tehnică dintr-un domeniu al cunoașterii care prezintă noutate și progres față de stadiul cunoscut până atunci. **2.** Afirmatie care susține ca adevărate lucruri inexistente, imaginare, mincinoase; *p. ext.* minciună. **3.** Căutarea și alegerea ideilor și argumentelor adecvate într-un discurs sau a ideilor și temelor corespunzătoare într-o creație artistică. **4.** (Muz.; în forma *invențiune*) Mică piesă muzicală în stil contrapunctic, imitativ, specifică barocului. [Var.: **invențiune** s.f.] Din fr. **invention**, lat. **inventio**, *-onis*.

INVERS, *-Ă, inversi, -se*, adj. (Adesea adverbial) Care este, se face într-un sens opus direcției inițiale sau firești, de la sfârșit către început; făcut pe dos, de-a-ndoaselea. ♦ (Mat.) *Raport invers (proporțional)* = raport între două mărimi, cantități, valori care depind în așa fel una de cealaltă încât, dacă una se mărește de un număr de ori, cealaltă scade de același număr de ori. *Mărimi (sau valori etc.) invers proporționale* = mărimi (sau valori etc.) care se află în raport invers proporțional. *Cantități (sau mărimi, numere) inverse* = cantități (sau mărimi, numere) al căror produs este egal cu unitatea. Din fr. **inverse**, lat. **inversus**.

INVERSIUNE, *inversiuni* s.f. **1.** Inversare. ♦ Schimbare a ordinii obișnuite a anumitor cuvinte în frază (pentru a obține efecte stilistice). ♦ (Mat.) Transformare a unei figuri prin schimbarea punct cu punct a pozițiilor punctelor figurii. ♦ (Med.) Așezare a organelor într-o poziție inversă față de cea normală. ♦ *Inversiune sexuală* = homosexualitate. **2.** Procedeu de transformare directă a unui negativ fotografic în pozitiv. **3.** (În sintagma) *Inversiunea zaharozei* = proces de transformare a zaharozei în glucoză prin hidroliză. [Var.: **inversie** s.f.] Din fr. **inversion**, lat. **inversio**, *-onis*.

INVERTAZĂ, *invertaze*, s.f. (Biol.) Enzimă produsă de drojdia de bere și de mucoasa intestinală și care transformă zahărul în glucoză și în fructoză; invertină. Din fr. **invertase**, germ. **Invertase**.

INVESTI, *investesc*, vb. IV. Tranz. A plasa, a alocă, a cheltui un fond, un capital, diverse mijloace materiale într-o întreprindere; a face o investiție. Din fr. **investir**, lat. **investire**.

INVESTII, *-Ă, investiți, -te*, adj. (Despre valori bănești) Plasat, folosit într-o afacere, într-o întreprindere etc. V. **investi**.

INVESTIGAȚIE, *investigații*, s.f. Cercetare, studiere minuțioasă, efectuată sistematic, cu scopul de a descoperi ceva. [Var.: (înv.) **investigațiune** s.f.] Din fr. **investigation**, lat. **investigatio**.

INVESTIGATOR, *-OARE, investigatori, -oare*, adj. Care face investigații, care cercetează. Din fr. **investigateur**, lat. **investigator**.

INVINCIBIL, *-Ă, invincibili, -e*, adj. (Adesea fig.) Care nu poate fi învins; de nebiruit, imbatabil, neînfrânt. Din fr. **invincible**, lat. **invincibilis**.

INVIOLABIL, -Ă, *inviolabili*, -e, adj. Care nu poate fi violat, încălcat, atins. ♦ Care se află în mod legal la adăpost de orice urmărire, de orice atingere, de orice încălcare sau orice pedeapsă. Din fr. **inviovable**, lat. **invioabilis**.

INVITA, *invît*, vb. I. Tranz. A ruga pe cineva să se prezinte undeva sau să participe la ceva; a chema; a convoca; a pofti. ♦ A soma. *Te invît să ieși*. Din fr. **inviter**, lat. **invitare**.

INVITARE, *invitări*, s.f. Acțiunea de a invita și rezultatul ei. V. **invita**.

INVITAT, -Ă, *invitați*, -te, s.m. și f. Persoană chemată, poftită să se prezinte undeva sau să participe la ceva; musafir, oaspete. V. **invita**. Cf. fr. *invite*.

INVITAȚIE, *invitații*, s.f. Faptul de a invita sau de a fi invitat; chemare; convocare; poftire. ♦ (Concr.) Document special tipărit, bilet sau scrisoare scurtă prin care cineva este invitat undeva. [Var.: **invitațiune** s.f.] Din fr. **invitation**, lat. **invitatio**.

INVIZIBIL, -A, *invizibili*, -e, adj. Care nu se vede sau nu se poate vedea; (de) nevăzut; nevizibil. ♦ (Prin exagerare sau glumeț) Extrem de mic. ♦ *Ac invizibil* (și substantivat, n.) = ac de păr subțire și mic. Din fr. **invisible**, lat. **invisibilis**.

INVIZIBILITATE, *invizibilități*, s.f. Starea, însușirea a ceea ce este invizibil; nevizibilitate. Din fr. **invisibilité**, lat. **invisibilitas**, -atis.

INVOCĂ, *invóc*, vb. I. Tranz. 1. A chema în ajutor (mai ales o divinitate). 2. A cita ceva în favoarea sa, a se referi la ceva ce poate servi cuiva ca argument în susținerea unei afirmații. Din fr. **invoquer**, lat. **invocare**.

INVOCĂȚIE, *invocații*, s.f. Faptul de a invoca; chemare în ajutor. ♦ Spec. Chemare (cu valoare stilistică) adresată de către un poet muzei pentru a-l ajuta în realizarea creației sale artistice. ♦ Procedeu stilistic prin care oratorul sau scriitorul interpelează un personaj (de obicei istoric) absent. [Var.: **invocațiune** s.f.] Din fr. **invocation**, lat. **invocatio**, -onis.

INVOLUȚIE, *involuții*, s.f. 1. Modificare regresivă a unui organ sau a unui organism. ♦ P. gener. Proces de transformare regresivă, de regres. 2. Proces fiziologic care constă în revenirea unui organ ce a suferit o mărire de volum la dimensiunile, poziția și consistența normală. Din fr. **involution**, lat. **involutio**, -onis.

INVOLUA, *involuez*, vb. I. Intrans. A se întoarce de la o stare sau o formă superioară de dezvoltare la una inferioară; a regresa, a decădea. Din **involuție**.

INVOLUARE, *involuări*, s.f. Acțiunea de a *involua* și rezultatul ei; involuție; regres. V. **involua**.

INVOLUAT, -Ă, *involuati*, -te, adj. Care s-a întors la stadiul anterior, care a regresat. V. **involua**.

INVOLUCRU, *involucre*, s.n. (Bot.) 1. Totalitatea frunzișoarelor care se găsesc la baza unor flori sau a unor inflorescențe. 2. Lamă care învelește pălăria

tânără a unor ciuperci, înainte ca aceasta să iasă din pământ. Din fr. **involucre**, lat. **involucrum**.

INVOLUNTAR, -Ă, *involutari*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care este făcut fără voce, neintenționat. Din fr. **involontaire**, lat. **involutarius**.

INVULNERABIL, -Ă, *invulnerabili*, -e, adj. Care nu poate fi rănit; *p. ext.* care nu poate fi atacat sau învinuit; de care nu te poți atinge cu nimic, nevulnerabil. Din fr. **invulnérable**, lat. **invulnerabilis**.

IODOFORM s.n. Substanță solidă, de culoare galbenă cu miros caracteristic, neplăcut și persistent, foarte puțin solubilă în apă, întrebuințată în medicină ca antiseptic, anestezic, cicatrizant etc. Din fr. **iodoforme**, germ. **Iodoform**.

IONIU s.n. Izotop radioactiv al toriului, care se obține din uraniu prin dezintegrare. Din germ.

Ionium, fr. **ionium**.

IRADIA, *iradiéz*, vb. I. Tranz. și intrans. A trimite, a împrăști raze de lumină, de căldură etc.; a (se) propaga; *p. anal.* a (se) răspândi, a (se) împrăști dintr-un punct central în toate părțile. ♦ Intrans. (Despre radiații) A cădea pe suprafața unui corp. Din fr. **iradier**, lat. **irradiare**.

IRADIERE, *iradieri*, s.f. Acțiunea de a *iradia* și rezultatul ei. ♦ (Fiz.) Expunere a unui corp, a unui material etc. la acțiunea unui flux de fotoni sau de particule. ♦ (Med.) Expunere a organismului la acțiunea unor radiații electromagnetice, radioactive, de obicei în scopuri terapeutice. ♦ Expunere accidentală a organismului la radiațiile substanțelor radioactive, urmată de tulburări organice. ♦ (Med.; Fiziol.) Răspândire a unei excitații sau inhibiții de la un centru nervos la altul. ♦ *Iradiere dureroasă* = propagare a durerii de-a lungul unui nerv. V. **iradia**.

IRADIAȚIE, *iradiații*, s.f. Emisiune de raze de lumină, de căldură etc. de către un corp; *p. ext.* fascicul de raze luminoase sau calorice emise de o sursă. Var.: **iradiațiune** s.f.] Din fr. **irradiation**, lat. **irradiatio**.

IRASCIBIL, -Ă, *irascibili*, -e, adj. Care se supără, se înfurie ușor, iute la mânie; iritabil. Din fr. **irascible**, lat. **irascibilis**.

IRAȚIONAL, -Ă, *iraționali*, -e, adj. 1. Care nu se conduce după gândirea logică, care nu e rațional, care este fără judecată, nerațional; contrar rațiunii. 2. (Mat.; în sintagmele) *Număr irațional* = număr real care nu se poate reprezenta printr-un raport între două numere întregi. *Ecuatie* (sau *expresie* etc.) *irațională* = ecuație (sau expresie etc.) care conține atât puterile întregi, cât și puterile fracționare ale elementelor ei. Din fr. **irrationnel**, lat. **irrationalis**.

IRECONCILIABIL, -Ă, *ireconciliabili*, -e, adj. (Liv.) Care nu se poate pune de acord, împăca, concilia; care este de neîmpăcat; nereconciliabil. Din fr. **irreconciliable**, lat. **irreconciliabilis**.

IRECUZABIL, -Ă, *irecuzabili*, -e, adj. (Liv.) Care trebuie admis, primit, care nu poate fi respins. Din fr. **irrecusable**, lat. **irrecusabilis**.

IREUDENTISM s.n. Mișcare politică de eliberare națională a unor teritorii aflate sub ocupație străină, devenită, după primul război mondial, mișcare anexionistă și naționalistă. [Var.: **iridentism** s.n.] Din it. **irredentismo**, fr. **irrédentisme**.

IREUDENTIST, -Ă, *iredentiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Partizan al ireudentismului. **2.** Adj. Care aparține ireudentismului, privitor la ireudentism, care propagă, susține ireudentismul; ireudent. [Var.: **iridentist**, -ă s.m. și f., adj.] Din it. **irredentista**, fr. **irrédentiste**.

IREFUTABIL, -Ă, *irefutabili, -e*, adj. (Livr.) Care nu poate fi combătut sau respins, de necombătut; absolut convingător. Din fr. **irréfutable**, lat. **irrefutabilis**.

IREGULARITATE, *iregularități*, s.f. **1.** Lipsă de regularitate; neregularitate. **2.** Faptă, atitudine care constituie o abatere de la lege, de la regulă. Din fr. **irrégularité**, lat. **irregularitas, -atis**.

IREMEDIABIL, -Ă, *iremediabili, -e*, adj. Care nu se poate remedia, îndrepta; neremediabil; care este fără leac. ♦ (Adverbial) Cu desăvârșire, categoric, definitiv. Din fr. **irrémediable**, lat. **irremediabilis**.

IREPARABIL, -Ă, *ireparabili, -e*, adj. Care nu se mai poate repara, îndrepta sau corecta; nereparabil. Din fr. **irréparable**, lat. **irreparabilis**.

IRESPIRABIL, -Ă, *irespirabili, -e*, adj. (Despre aer, atmosferă) Care nu se poate respira; care te sufocă, care te înecă; nerespirabil. Din fr. **irrespirable**, lat. **irrespirabilis**.

IREVOCABIL, -Ă, *irevocabili, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care nu se poate revoca sau schimba, asupra căruia nu se poate reveni; hotărât, definitiv, nerevocabil. Din fr. **irrévocable**, lat. **irrevocabilis**.

IRIGA, *irighéz (irig)*, vb. I. Tranz. A aplica, a efectua lucrări de irigații pe un teren arabil. ♦ (Despre sânge) A circula într-un organism, într-un organ, într-un țesut. Din fr. **irriguer**, lat. **irrigare**.

IRIGARE, *irigări*, s.f. Acțiunea de a *iriga* și rezultatul ei. V. **iriga**.

IRIGAT, -Ă, *irigați, -te*, adj. (Despre terenuri agricole) Pe care s-au amenajat lucrări de irigație. ♦ (Despre organe, țesuturi) Prin care circulă sânge. V. **iriga**.

NEIRIGAT, -Ă, *neirigați, -te*, adj. **1.** (Despre terenuri agricole) Pe care nu s-au amenajat lucrări de irigație. **2.** (Despre organe, țesuturi) Prin care nu (mai) circulă sânge. Ne- + **irigat**.

IRIGAȚIE, *irigații*, s.f. Ansamblu de lucrări de îmbunătățiri funciare care asigură aprovizionarea dirijată cu apă a culturilor agricole în vederea sporirii productivității. [Var.: **irigațiune** s.f.] Din fr. **irrigation**, lat. **irrigatio**.

IRIS, (I) *irisuri*, s.n., (II) *iriși*, s.m. **I.** S.n. **1.** Membrană circulară, colorată a ochiului, situată înaintea cristalinului, în mijlocul căreia se găsește pupila. **2.** Diafragmă cu diametru variabil, folosită la instrumentele optice pentru a regla fasciculul de lumină care pătrunde în instrument. **II.** S.m. (Bot.) Stânjenel. Din fr., lat. **iris**.

IRITA, *irit*, vb. I. Tranz. și refl. **1.** A (se) enerva, a (se) înfuria. **2.** A (se) produce o ușoară congestie sau o inflamație dureroasă. Din fr. **irriter**, lat. **irritare**.

IRITARE, *iritări*, s.f. Acțiunea de a (se) *irita* și rezultatul ei; enervare, iritație. V. **irita**.

IRITAT, -Ă, *iritați, -te*, adj. **1.** Care se află în stare de enervare, de surescitare nervoasă, de mânie trecătoare; afățat, surescitat, enervat. **2.** Care este inflammat, ușor congestionat. V. **irita**.

IRITABIL, -Ă, *iritabili, -e*, adj. Care se irită, se supără ușor; irascibil, supărăcios. Din fr. **irritable**, lat. **irritabilis**.

IRITABILITATE, *iritabilități*, s.f. Proprietatea de a se irita ușor; starea celui iritabil; irascibilitate. ♦ (Fiziol.) Proprietate generală a materiei vii de a reacționa la acțiunea anumitor factori externi prin modificarea metabolismului. Din fr. **irritabilité**, lat. **irritabilitas, -atis**.

IRITAȚIE, *iritații*, s.f. **1.** Stare de enervare, de surescitare nervoasă; iritare. **2.** Congestie ușoară sau inflamație (dureroasă) a unui organ, a pielii etc. Din fr. **irritation**, lat. **irritatio**.

IRONIC, -Ă, *ironici, -ce*, adj. Căruia îi place să facă ironii, să ia în râs; zeflemist, batjocoritor; care conține, care exprimă o ironie; înțepător. Din fr. **ironique**, lat. **ironicus**.

IRONIE s.f. **1.** persiflare. ♦ ironie a sorții = situație intervenită contrar tuturor așteptărilor, ca un joc neașteptat al întâmplării. **2.** categorie estetică și filozofică, desemnând expresii sau imagini cu semnificații opuse sensului obișnuit, în scopul ridiculizării disimulate. ♦ figură de stil prin care se enunță ceva pentru a se înțelege contrariul. Din fr. *ironie*, lat. *ironia*.

AUTOIRONIE, *autoironii*, s.f. Ironie la adresa propriei persoane. **Auto-** + **ironie**. (fr. **auto-** + fr. **ironie**, lat. **ironia**)

AUTOIRONIZA, *autoironizez*, vb. I. Refl. A se supune autoironiei. **Auto** + **ironie**.

IRUPȚIE, *irupții*, s.f. Izbucnire violentă, apariție neașteptată și bruscă; revărsare bruscă a apelor unui râu; năpădire, năvălire. [Var.: **irupțiune** s.f.] Din fr. **irruption**, lat. **irruptio**.

ISTERIC, -Ă, *isterici, -ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de isterie. ♦ (Adverbial) *Plânge isteric*. **2.** Adj. Privitor la isterie, care aparține isteriei. Din fr. **hystérique**, it. **isterico**.

ISTM, *istmuri*, s.n. Fâșie îngustă de pământ care leagă două continente sau o peninsulă de un continent și care separă două mări sau două golfuri. Din fr. **isthme**, lat. **isthmus**.

ISTORIC, -Ă, *istorici, -ce*, adj., s.m., s.n. **I.** Adj. **1.** Care aparține istoriei, privitor la istorie, istoricesc; *p. ext.* care are o importanță deosebită (în dezvoltarea societății). ♦ *Monument istoric* = construcție care pentru vechimea și valoarea ei artistică, este luată sub ocrotirea statului. ♦ Care se ocupă cu fapte din istorie, care are ca temă istoria. *Roman istoric*. **2.** Care se schimbă în cursul timpului. **3.** Care corespunde faptelor istoriei, care a existat în realitate, real. **4.** Care studiază problemele sau fenomenele în

ordinea cronologică. *Metodă istorică*. **II. 1.** S.m. Specialist în domeniul istoriei, autor de opere istorice; *p. restr.* istoriograf. **2.** S.n. Expunere (amplă) a unui fapt, a unui eveniment, etc., în împrejurările în care s-a produs, în ordinea desfășurării faptelor etc. Din fr. **historique**, lat. **historicus**, it. **istorico**.

ANISTORIC, -**Ă**, *anistorici*, -*ce*, adj. Care este situat în afara realităților concret-istorice. **An-** + **istoric**. (**A-** Element de compunere care indică absența, excluderea etc. *Amoral*, *anhidru*. [Var **an-**] Din fr. **a-** + fr. **historique**, lat. **historicus**, it. **istorico**.)

ANISTORISM s.n. Înlocuire a studiului concret istoric al realității sociale prin speculații abstracte. **Anistor**[ic] + suf. -*ism*.

ANTIISTORISM s.n. Concepție istorică care respinge sau ignorează principiul istoric în analiza proceselor sau fenomenelor. **Anti-** + **istorism**. (fr. **anti-** + fr. **historisme**, rus. **istorizm**.)

ISTORIOGRAF, *istoriografi*, s.m. Persoană însărcinată, în trecut, în mod oficial, să scrie istoria unei epoci, a unei domnii etc.; *p. ext.* istoric. Din fr. **historiographe**, lat. **historiographus**.

ISTORISM s.n. (Filoz.) Principiu potrivit căruia evenimentele și fenomenele trebuie studiate în procesul apariției și dezvoltării lor istorice. Din fr. **historisme**, rus. **istorizm**.

ITALIENISM, (1) *italienisme*, s.n. 1. Element de jargon împrumutat (fără necesitate) din limba italiană. 2. Curent lingvistic din sec. XIX care urmărea să apropie prin mijloace artificiale limba română de italiană. Din it. **italianismo**, fr. **italianisme**.

ITERATIV, -**Ă**, *iterativi*, -*e*, adj. (Despre forme verbale sau despre propoziții temporale) Care exprimă o acțiune repetată; frecventativ. Din fr. **itératif**, lat. **iterativus**.

ITINERAR, *itinerare*, s.n. Drum pe care se desfășoară o călătorie, cu indicarea localităților parcurse; marșrut. ♦ Indicator care cuprinde stațiile și orele de plecare și de sosire ale unui vehicul pe un parcurs. Din fr. **itinéraire**, lat. **itinerarius**.

RADIOITINERAR, *radioitinerare*, s.n. Itinerar urmat de o aeronavă care se conduce după semnalele primite de la radiofarurile hertziene. **Radio** + **itinerar** (după fr. *radioraid*).

IUDAIC, -**Ă**, *iudaici*, -*ce*, adj. Care aparține Iudeii sau populației ei, privitor la Iudeea sau la populația ei. Din fr. **judaïque**, lat. **judaicus**.

IULIAN adj. (În sintagma) *Calendar iulian* = calendar stabilit din ordinul lui Iuliu Cezar în anul 46 a Cr. Din lat. **julianus**, fr. **julien**.

ÎMBIBA, *îmbib*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) pătrunde, a (se) umple de un lichid, de un gaz etc. ♦ Tranz. Fig. (Rar) A face să fie pătruns de o idee, de o teorie etc.; a îndoctrina. Din fr. **imbiber**, lat. **imbibere**.

ÎNCARCERA, *încarcerez*, vb. I. Tranz. A băga pe cineva la carceră; *p. ext.* a întemnița. Din lat. **incarcerare**, fr. **incarcérer**.

ÎNCARCERĂRE, *încarcerări*, s.f. Acțiunea de a *încarcera*; întemnițare, detențiune. V. **încarcera**.

ÎNCLINA, *înclin*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) apleca în jos sau într-o parte; a (se) pleca. ♦ Refl. A face o plecăciune; a saluta; a (se) pleca, a (se) închina. ♦ Refl. Fig. (Despre soare) A coborî către asfințit, a apune; (despre zi) a se apropia de sfârșit. 2. Refl. Fig. A se declara convins; a admite, a accepta. 3. Intrans. Fig. A fi dispus să... ♦ A se simți atras de ceva, a simți vocație, atracție pentru ceva; a se apleca. 4. Refl. recipr. Fig. (Înv.) A avea legături de dragoste cu cineva. Din fr. **incliner**, lat. **inclinare**.

ÎNCLINARE, *înclinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înclina* și rezultatul ei. ♦ (Geom.) Înclinație. ♦ Fig. Vocație, dispoziție; înclinație. V. **înclina**.

ÎNCLINAT, **-Ă**, *înclinați, -te*, adj. 1. Aplecat în jos sau într-o parte; oblic; încovoiat. 2. Fig. Care are vocație, atracție spre ceva. V. **înclina**.

ÎNCLINAȚIE, *înclinații*, s.f. Înclinare. ♦ (Geom.) Unghi format de o dreaptă (sau de un plan) cu o dreaptă (sau cu un plan) de referință; înclinare. ♦ Fig. Vocație, atracție, dispoziție pentru ceva. Din fr. **inclination**, lat. **inclinatio**.

ÎNCORPORA, *încorporez*, vb. I. Tranz. 1. A uni, a împreuna mai multe lucruri pentru a face un singur corp, un tot. ♦ A anexa, a subordona un ținut, o provincie la o țară. 2. A încadra recruții într-o unitate militară, pentru efectuarea stagiului militar. [Var.: **incorpora** vb. I] Din fr. **incorporer**, lat. **incorporare**.

ÎNDURA, *îndur*, vb. I. 1. Tranz. A suporta cu răbdare un necaz, o durere, o boală etc.; a pătimi, a suferi. 2. Refl. A se arăta milos, bun; a se îndupleca. ♦ A-i fi milă cuiva de cineva. 3. Refl. A consimți, a-l lăsa pe cineva inima să..., a se hotărî. - Lat. **indurare** (1 și după fr. *endurer*).

ÎNDURARE, *îndurări*, s.f. Acțiunea de a (se) *îndura* și rezultatul ei; putere de a răbda; răbdare; milă, compătimire, bunătate. V. **îndura**.

ÎNDURĂTOR, **-OARE**, *îndurători, -oare*, adj. 1. Plin de milă; milostiv. 2. Care suportă cu răbdare suferințele; răbdător. - **îndura** + suf. **-ător**.

ÎNFEUDA, *înf feudez*, vb. I. Tranz. A supune, a robi. ♦ Refl. A se subordona întru totul unei persoane. Din fr. **inféoder**, lat. **inféodare**.

ÎNFEUDARE s.f. Acțiunea de a (se) *înf feuda* și rezultatul ei; supunere, robire. V. **înf feuda**.

ÎNHUMA, *înhumez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A înmormânta, a îngropa. Din fr. **inhumer**, lat. **inhumare**.

ÎNHUMARE, *înhumări*, s.f. Acțiunea de a *înhuma*; înmormântare, inhumatie. V. **înhuma**.

ÎNMATRICULA, *înmatriculez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) înscrie, a (se) trece într-o matricolă; a matricula. Din fr. **immatriculer**, lat. **immatriculare**.

ÎNMATRICULARE, *înmatriculări*, s.f. Acțiunea de a (se) *înmaticula*; înscriere într-o matricolă. V. **înmaticula**.

ÎNVESTI, *învestesc*, vb. IV. Tranz. A acorda cuiva în mod oficial un drept, o autoritate, o demnitate, o atribuție: (în evul mediu) a da cuiva învestitura. Din fr. **investir**, lat. **investire**.

ÎNVESTIRE, *învestiri*, s.f. Acțiunea de a *învести*; împuternicire dată cuiva spre a exercita un drept, o autoritate, o atribuție etc.; confirmare într-o demnitate. V. **învести**.

ÎNVESTIȚI, **-Ă**, *învestiți, -te*, adj. Care a primit oficial un drept, o autoritate, o demnitate, o atribuție. V. **învести**.

ÎNVESTITURĂ, *învestituri*, s.f. Act prin care cineva este învestit cu o demnitate. ♦ (În societatea medievală) Ceremonie solemnă prin care o persoană era învestită cu o demnitate, cu un drept etc. de către seniorul său. **Învести** + suf. **-tură** (după fr. *investiture*).

JAC, *jacuri*, s.n. **1.** Dispozitiv, folosit mai ales în telefonía manuală, care permite, prin introducerea unei fișe, stabilirea unei legături între două linii. **2.** Dispozitiv de interconectare electrică a unor magnetofoane și casetofoane. [Scris și: *jack*] Din fr., engl. **jack**.

JALAPĂ s.f. Rășină extrasă din rădăcina plantei *Exogonium purga*, utilizată sub formă de pulbere în farmacie pentru proprietățile ei purgative. Din fr. **jalap**, sp. **jalapa**.

JAZ, (2) *jazuri*, s.n. **1.** Muzică ușoară (de dans), adesea cu caracter de improvizație, provenită din împletirea elementelor folclorice nord-americane (muzica populară a negrilor) cu muzica popoarelor europene, caracterizată printr-un ritm vioi, sincopat. **2.** Orchestră formată de obicei din instrumente de suflat și de percuție care execută această muzică; jazband. [scris și: *jazz*] Din fr., engl. **jazz**.

JAZISTIC, -*Ă*, *jazistici*, -*ce*, adj. De jaz, privitor la jaz. [Scris și: *jazzistic*] - **Jaz** + suf. - *istic*.

JAZBAND, *jazbanduri*, s.n. Jaz (2). Din fr., engl. **jazz-band**.

JEJUN, *jejunuri*, s.n. Parte a intestinului subțire cuprinsă între duoden și ileon. Din fr. **jejunum**, lat. **jejunum**.

JEJUNITĂ s.f. med. Inflamație a jejunului, manifestată prin dureri abdominale, tulburări digestive etc. - **Jejun** + suf. - *ită*.

JET, *jeturi*, s.n. Curent de lichid sau de gaz care țâșnește cu presiune printr-un orificiu. Din fr., eng. **jet**.

JOANTĂ, *joante*, s.f. **1.** Legătură făcută la capetele șinelor de cale ferată pentru a asigura continuitatea căii de circulație. **2.** Legătură între două bare de oțel din armătura unui element de beton armat. Din fr., engl. **joint**.

JOCHEU, *jochei*, s.m. Călăreț specializat în conducerea cailor la alergările de galop și de obstacole de pe hipodrom. [Var.: *jochei* s.m.] Din fr., engl. **jockey**.

JOKER, *jokeri*, s.m. Carte de joc cu cea mai mare valoare în unele jocuri de noroc, care poate înlocui orice carte în jocul respectiv. [Scris și: *jocher* - Pr.: *giocâr*] Din fr., engl. **joker**.

JOULE, *jouli*, s.m. Unitate de măsură a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat de forța de un newton, când punctul ei de aplicație se deplasează cu un metru în direcția și în sensul forței. [Pr.: *jul*] Din fr., engl. **joule**.

JUBILA, *jubilez*, vb. I. Intrans. A simți o mare satisfacție (exteriorizând-o), a se bucura din plin de ceva; a triumfa. Din fr. **jubiler**, lat. **jubilar**.

JUBILARE, *jubilări*, s.f. Satisfacție însoțită de veselie mare; (rar) jubilație. V. **jubila**.

JUBILATIV, -*Ă*, *jubilativi*, -*e*, adj. (Rare) Triumfător, vesel. Din **jubila**.

JUBILEU, *jubilee*, s.n. Sărbătorire a împlinirii unui număr de ani (de obicei cincizeci) de la producerea

unui eveniment important. Din fr. **jubilé**, lat. **jubilaus**.

JUBILIAR, -*Ă*, *jubilari*, -*e*, adj. De jubileu, făcut pentru un sau cu ocazia unui jubileu. ♦ *An jubiliar* = an în care are loc un jubileu. Din **jubileu** (după fr. *jubilaire*).

JUDICIAR, -*Ă*, *judiciari*, -*e*, adj. **1.** Care ține de justiție, privitor la justiție; judecătoresc. ♦ *Cronică judiciară* = dare de seamă asupra proceselor și dezbaterilor care au loc înaintea justiției. **2.** Făcut prin autoritatea justiției. Din fr. **judiciaire**, lat. **judiciarius**.

JUGULA, *jugulez*, vb. I. Tranz. (Rare) A sugruma, a strângula, a înăbuși. Din fr. **juguler**, lat. **jugulare**.

JUGULARE, *jugulări*, s.f. (Rare) Acțiunea de a *jugula* și rezultatul ei; sugrumare, strângulare. ♦ Fig. Împiedicare bruscă a dezvoltării. V. **jugula**.

JUKE-BOX, *juke-boxuri*, s.n. (Englezism) Tonomat. [Pr.: *giu(k)-box*] Din engl., fr. **juke-box**.

JUNCTURĂ, *juncturi*, s.f. (Livr.) Joncțiune; (spec.) locul de unire a două formațiuni anatomice. Din lat. **junctura**, fr. **joncture**.

JUNIOR, -*OARĂ*, *juniori*, -*oare*, subst., adj. **1.** S.m. și f., adj. (Sportiv) care are vârsta între circa 13 și 19 ani, limitele de vârstă variind de la o specialitate sportivă la alta. **2.** S.m. (Pe lângă un nume propriu de persoană, în opoziție cu *senior*) Fiul (considerat în raport cu tatăl). Din fr., lat. **junior**.

JUNIORAT s.n. Vârstă anterioară majoratului, cuprinsă aproximativ între 13 și 18 ani. - **Junior** + suf. - *at*.

JUNTĂ, *junte*, s.f. Nume dat unor organe de stat sau organizații politice în Spania și în unele țări din America de Sud. [Pr.: *huntă*] Din sp. **junta**, fr. **junte**.

JURAT, *jurați*, s.m. (În unele state) Cetățean ales să ia parte la judecarea unor procese penale și uneori a unor procese civile; jur. ♦ *Curte cu jurați* = curte cu juri. Din fr. **juré**, lat. **juratus**.

JURIDIC, -*Ă*, *juridici*, -*ce*, adj. Care ține de drept, privitor la drept. ♦ *Persoană juridică* = organizație cu patrimoniu propriu și administrație de sine stătătoare, care se bucură de capacitatea de a avea drepturi și obligații. Din fr. **juridique**, lat. **juridicus**.

JURIDICEȘTE adv. Din punct de vedere juridic. - **Juridic** + suf. - *este*.

JURISCONSULT, -*Ă*, *jurisconsulți*, -*te*, s.m. și f. Specialist în științele juridice, de mare autoritate, care este consultat în problemele dificile de drept. Din fr. **jurisconsulte**, lat. **jurisconsultus**.

JURISDICȚIE, *jurisdicții*, s.f. **1.** Putere, competență de a judeca a unui judecător sau a unei instanțe. **2.** Totalitatea instanțelor judecătorești de același grad. **3.** Ansamblul organelor care au competența de a judeca pricini de aceeași categorie. **4.** Teritoriu în care un judecător sau o instanță judecătorească își exercită puterea. Din fr.

jurisdiction, lat. **jurisdicatio**.

JURISPRUDENȚĂ, *jurisprudențe*, s.f. **1.** Totalitatea hotărârilor pronunțate de organele de jurisdicție într-un anumit domeniu; *spec.* ansamblu

de decizii ale unui tribunal; felul în care judecă în mod obișnuit un tribunal un litigiu. **2.** Știința dreptului. Din fr. **jurisprudence**, lat. **jurisprudentia**.

JURIST, -**Ă**, *jurisți, -ste*, s.m. și f. Specialist în științele juridice. ◇ (Inv.) Student(ă) în drept. Din fr. **juriste**, lat. **jurista**.

JUSTIFICA, *justific*, vb. I. **1.** Tranz. A arăta că ceva este just, legitim, a demonstra justetea unui lucru; a îndreptăți; a motiva. **2.** Refl. A da explicații cu privire la o atitudine, o acțiune etc; a se dezvinovăți. **3.** Tranz. A dovedi întrebuintarea legală a unor sume de bani, a unor materiale etc. Din lat. **justificare**, fr. **justifier**.

JUSTIFICARE, *justificări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *justifica* și rezultatul ei; justificatie, îndreptățire, motivare. V. **justifica**.

JUSTIFICAT, -**Ă**, *justificați, -te*, adj. Dovedit ca just, îndreptățit, legitim. V. **justifica**.

JUSTIFICABIL, -**Ă**, *justificabili, -e*, adj. Care poate fi justificat, motivat. - **Justifica** + suf. *-bil*. Cf. fr. *justifiable*.

NEJUSTIFICAT, -**Ă**, *nejustificați, -te*, adj. Care nu este justificat. - **Ne-** + **justificat**.

NEJUSTIFICABIL, -**Ă**, *nejustificabili, -e*, adj. Care nu se poate justifica. - **Ne-** + **justificabil**.

JUSTIFICAȚIE, *justificații*, s.f. Justificare. [Var.: **justificațiune** s.f.] Din fr. **justification**, lat. **justificatio, -onis**.

JUSTIȚIE s.f. **1.** Totalitatea organelor de jurisdicție dintr-un stat; ansamblul legilor și al instanțelor judecătorești; sistemul de funcționare a acestor instanțe. **2.** Una dintre formele fundamentale ale activității statului, care constă în judecarea pricinilor civile sau penale și în aplicarea pedepselor prevăzute de lege. ◇ Expr. *A chema* (sau *a se prezenta*) *în fața justiției* = a cita (sau a se prezenta) la judecată. **3.** Dreptate, echitate. Din fr. **justice**, lat. **justitia**.

JUVENIL, -**Ă**, *juvenili, -e*, adj. Care aparține tinereții; tineresc. Din fr. **juvénile**, lat. **juvenilis**.

K

KIESERIT s.n. (Min.) Sulfat natural hidratat de magneziu, utilizat la prepararea sării amare. Din germ. **Kieserit**, fr. **kiesérite**.

KILO- Element de compunere care intră în denumirea unităților de măsură pentru a exprima multiplicarea de o mie de ori. Din fr. **kilo**, gr. **kilioi** "mie".

KILOJOULE, *kilojouli*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru energie, egală cu o mie de jouli. Abr.: *kJ* Din fr., engl. **kilojoule**.

KILOVAR, *kilovari*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru puterea reactivă, egală cu o mie de vari. [Abr.: *kVAR*] Din fr., engl. **kilovar**.

KILT s.m. Fustă scurtă și plisată din stofă cadrilată, care face parte din costumul național al scoțienilor. Din engl., fr. **kilt**.

KIWI s.f. invar. **1.** Pasăre acarinată din Noua Zeelandă, pe cale de dispariție, înaltă de 30 cm, cu aripile atrofiate, lipsită de claviculă, care se hrănește cu larve de insecte și duce o viață nocturnă (*Apteryx australis*). **2.** Fruct comestibil al plantei *Actinidia chinensis* din Asia, cu formă ovală, de mărimea unui măr mijlociu, cu miezul verde, cămos, acrișor și cu coaja pufoasă, verde-maronie. Din fr. **kiwi**, engl. **kiwi**[fruit].

LABIL, *Ă, labili, -e*, adj. (Livr.) Nestatornic, schimbător, instabil. ♦ (Despre un sistem fizic) Care se află în stare de echilibru instabil. Din fr. **labile**, lat. **labilis**.

LABIRINT, *labirinturi*, s.n. 1. Construcție cu un mare număr de camere și de galerii, în care orientarea este extrem de dificilă; dedal. ♦ Grup decorativ de arbuști care alcătuiesc alei întortocheate. ♦ Fig. Încurcătură, încâlcitură de drumuri în care te orientezi cu greutate; *p. ext.* problemă, situație încurcată, fără ieșire. 2. (Tehn.) Dispozitiv format din camere și compartimente foarte înguste, folosit în diverse instalații pentru a lungi parcursul unui fluid și a-i diminua astfel viteza. 3. Totalitatea cavităților (și a organelor) care formează urechea internă. Din fr. **labyrinthe**, lat. **labyrinthus**.

LABIRINTODONT, *labirintodonți*, s.m. (La pl.) Grup de amfibieni fosili din triasic, ai căror dinți au încrețituri sinuoase; (și la sg.) animal din acest grup. Din fr. **labyrinthodontes**, engl. **labyrinthodonta**.

LABORATOR, *laboratoare*, s.n. Local sau încăpere prevăzută cu instalații speciale, aparate și instrumente pentru experiențe științifice și lucrări practice în domeniul științelor experimentale sau aplicate. [Var.: (înv.) **laboratoriu** s.n.] Din germ. **Laboratorium**, fr. **laboratoire**.

AUTOLABORATOR, *autolaboratoare*, s.n. Laborator instalat într-un autovehicul. **Auto** + **laborator**.

MINILABORATOR, *minilaboratoare*, s.n. Laborator mic care dă rezultatul unei analize în timp foarte scurt, folosind echipament electronic (portabil). - **Mini**- + **laborator**.

LABORIOS, *-OASĂ, laborioși, -oase*, adj. 1. (Despre manifestările, creațiile etc. oamenilor) Care cere multă muncă, care necesită încordare, efort și osteneală. *Cercetări laborioase*. 2. (Despre oameni) Care lucrează (și produce) mult; sârguincios. Din fr. **laborieux**, lat. **laboriosus**.

LABORIOZITATE, *laboriozități*, s.f. (Rar) Faptul, calitatea de a fi laborios; hârnicie. **Laborios** + suf. *-itate*.

LACTAMĂ s.f. Compus organic obținut din aminoacizi și folosit ca materie primă pentru fabricarea unor fibre sintetice. Din fr. **lactame**, germ. **Laktam**.

LACTARIU, *lactarii*, s.n. (Med.) Centru de colectare și distribuire a laptelui de mamă. Din fr., lat. **lactarium**.

LACTEE adj. (În sintagma) *Calea Lactee* = brâu luminos care se vede noaptea de la un capăt la celălalt al boltei cerești; Calea-Laptelui, Calea-Robilor. Din fr. [voic] **lactée**, lat. [via] **lactea**.

LACUNĂ, *lacune*, s.f. Spațiu gol în interiorul unui corp; gol, lipsă în continuitatea, în integritatea unui lucru. ♦ Întrerupere involuntară și penibilă într-un text, în înălțuirea unor fapte, a unor idei. ♦ Fig. Ceea

ce lipsește pentru ca un lucru să fie bun, desăvârșit. Din fr. **lacune**, lat. **lacuna**.

LACUSTRU, *-Ă, lacustri, -e*, adj. Privitor la lacuri, care trăiește sau care crește în lacuri. ♦ *Locuință* (sau *ășezare* etc.) *lacustră* = locuință (sau *ășezare* etc.) clădită pe stâlpi la suprafața apei unor lacuri, specifică în epoca preistorică. Din fr. **lacustre**, lat. **lacustris**.

LAIC, *-Ă, laici, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care este din afara religiei și a tagmei bisericești, specific acestui domeniu; mirenesc, lumesc. ♦ Fig. (Fam.) Care nu cunoaște, nu este inițiat într-un anumit domeniu. Din fr. **laïque**, lat. **laicus**.

LAMBERT, *lamberți*, s.m. (Fiz.) Unitate (tolerată) de măsură a luminanței. [Abr.: L] Din fr. **lambert**, germ. **Lambert**.

LEMENTA, *lamentez*, vb. I. Refl. A se plânge (în mod zgomotos și adesea exagerat) de cineva sau de ceva; a se tângui, a se jeli. Din fr. **lamentar**, lat. **lamentari**.

LEMENTARE, *lamentări*, s.f. Acțiunea de a se *lamenta* și rezultatul ei; tânguire, văicăreală, lamentație. V. **lamenta**.

LAMENTABIL, *-Ă, lamentabili, -e*, adj. 1. Care este vrednic de plâns, deplorabil; care inspiră milă. 2. (Adesea adverbial) Prost, rău, mizerabil. *Purtare lamentabilă*. Din fr. **lamentable**, lat. **lamentabilis**.

LAMENTAȚIE, *lamentații*, s.f. (Rar) Lamentare. Din fr. **lamentation**, lat. **lamentatio**.

LAMPADAR, *lampadare*, s.n. Suport vertical care susține sau pe care sunt montate una sau mai multe lămpi sau becuri. Din fr. **lampadaire**, it. **lampadario**.

LAMPĂ, *lămpi*, s.f. Aparat ori dispozitiv care produce lumină prin arderea unui combustibil sau cu ajutorul curentului electric. ♦ *Lampă fulger* = blitz. *Lampă cu halogen* = lampă cu incandescență în balonul căreia se introduce un amestec de gaze inerte care conține halogeni, în scopul măririi duratei de funcționare și a strălucirii. *Lampă de radio* = tub electronic. *Lampă de sudat* (sau *de lipit*) = aparat care produce o flacără foarte puternică, necesară în operația de lipire a unor piese metalice. Din germ.

Lampe, rus. **lampa**, fr. **lampe**.

LAMPAGIU, *lampagii*, s.m. Persoană însărcinată cu aprinderea și stingerea felinarelor de pe străzi; fanaragiu. - **Lampă** + suf. *-agiu*.

LĂMPĂRIE, *lămpării*, s.f. Încăpere în mine, în gări etc., în care se păstrează și se întrețin lămpile sau felinarele de întrebuințare curentă; lampisterie. - **Lampă** + suf. *-ărie*.

LĂMPIȘOARĂ, *lămpișoare*, s.f. (Rar) Lămpiță. - **Lampă** + suf. *-ișoară*.

LĂMPIȚĂ, *lămpițe*, s.f. Diminutiv al lui *lampă*; lămpișoară. - **Lampă** + suf. *-iță*.

LANITAL s.n. Fibră textilă fabricată din cazeină, folosită ca înlocuitor al lânii. Din germ. **Lanital**, fr., it. **lanital**.

LANȚETĂ, *lanțete*, s.f. 1. Instrument chirurgical format dintr-o lamă cu două tășuri foarte ascuțite, care folosește la vaccinări, incizii etc. 2. Mic

instrument în formă de lopătică, cu care se netezesc și se rectifică tiparele în turnătoriile de fontă. Din germ. **Lanzette**, fr. **lancette**.

LANUGO s.n. 1. (Biol.) Păr fin care acoperă unele regiuni ale corpului la făt. ♦ Fire de păr din alte regiuni decât din cele obișnuite. 2. Puf (la plante, fructe etc.) Din lat., fr. **lanugo**.

LAPIDA, *lapidez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A ucide pe cineva prin lovituri de pietre; a arunca în cineva cu pietre (ca pedeapsă sau ca răzbunare). Din fr. **lapider**, lat. **lapidare**.

LAPIDARE, *lapidări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *lapida* și rezultatul ei; lovire (cu pietre); fig. oprobriu. V. **lapida**.

LAPIS s.n. (Min.) Lazurit. Din fr., lat. **lapis**.

LAPSUS, *lapsusuri*, s.n. Incapacitate momentană a cuiva de a-și aduce aminte de un lucru știut. ♦ Eroare, inadvertență comisă din neatenție de o persoană care vorbește sau scrie ceva. Din fr., lat. **lapsus**.

LARGA, *larghez*, vb. I. Tranz. A desprinde un obiect (balast, lest) dintr-o aeronavă în zbor, prin aruncare sau cu ajutorul unui mecanism. Din fr. **larguer**, it. **largare**.

LARGARE, *largări*, s.f. Acțiunea de a *largă* și rezultatul ei. V. **largă**.

LASCIV, -**Ă**, *lascivi*, -e, adj. (Despre gesturi, cuvinte etc.) Care atâță la plăceri senzuale; senzual, voluptuos; obscen, imoral. Din fr. **lascif**, lat. **lascivus**.

LASER, *lasere*, s.n. Dispozitiv pentru amplificarea sau generarea undelor electromagnetice din domeniul optic pe baza efectului de emisie forțată a sistemelor atomice, care permite o concentrare de energie corespunzătoare unei temperaturi de zeci de mii de grade. Din engl., fr. **laser**.

LASTEX, *lastexuri*, s.n. Fir de cauciuc, de obicei îmbrăcat în fibre textile, care se folosește în industria confecțiilor; p. ext. țesătură, obiect de îmbrăcăminte care cuprinde asemenea fire. ♦ Porttăier elastic. Din fr., it. **lastex**.

LASTIC s.n. (Înv.) Stofă de lână asemănătoare cu satul. Din fr., engl. **lasting**.

LATENT, -**Ă**, *latenți*, -te, adj. Care există, dar nu se manifestă în exterior, putând izbucni oricând. Din fr. **latent**, lat. **latens**, -ntis.

LATERAL, -**Ă**, *laterali*, -e, adj. 1. Situat pe (una dintre) laturi, pe o parte a unui lucru; situat la margine, la periferie, departe de un centru; lăturalnic. ♦ *Arie* (sau *suprafață*) *laterală* = mărimea suprafeței unui corp prismatic, fără suprafețele bazelor lui. *Arie laterală* = zonă situată la periferia teritoriului unde se vorbește un dialect sau o limbă. ♦ Fig. Secundar. 2. (În sintagma) *Consoană laterală* (și substantivat, f.) = consoană articulată prin atingerea vârfului limbii de palatul tare sau de alveolele incisivilor superiori, în timp ce suflul de aer iese prin cele două deschizături lăsate de marginile limbii. "*L*" este o *consoană laterală*. 3. (În sintagma) *Gândire laterală* = proces specific gândirii creatoare, având ca scop obținerea a cât mai multe variante posibile ale obiectului sau fenomenului cercetat. Din fr. **latéral**, lat. **lateralis**.

OMNILATERAL, -**Ă**, *omnilaterali*, -e, adj. Care îmbrățișează toate aspectele, care se face din toate punctele vedere. - **Omni-** + **lateral**.

OMNILATERALITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi omnilateral. - **Omnilateral** + suf. -*itate*.

LATEX, *latexuri*, s.n. Suc lăptos secretat de anumite plante. Din fr., lat. **latex**.

LATIN, -**Ă**, *latini*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a vechiului ținut Latium din Italia sau era originară de acolo. 2. Adj. Care aparține latinilor (1) sau Latiumului, privitor la latini sau la Latium; p. ext. care se referă la limba și la literatura romanilor sau care aparține acestora; latinesc. ♦ *Limba latină* (și substantivat, f.) = limba indo-europeană vorbită de romani. Din lat. **latinus**, fr. **latin**.

LATINITATE s.f. Faptul de a avea origine latină sau caracter latin. ♦ Nume dat culturii și civilizației latine. Din fr. **latinité**, lat. **latinitas**, -atis.

LATITUDINE, *latitudini*, s.f. 1. Distanța unghiulară a unui punct de pe glob față de ecuator, măsurată pe meridianul care trece prin acel punct și exprimată în grade, minute și secunde. 2. Fig. Libertate de acțiune, posibilitate de a acționa după voie. Din fr. **latitude**, lat. **latitudo**, -inis.

LATRINĂ, *latrine*, s.f. Closet (rudimentar), privată, hazna. Din lat. **latrina**, fr. **latrine**.

LAUDANUM s.n. Substanță narcotică extrasă din opiu, folosită ca medicament. Din fr., lat. **laudanum**.

LAUREAT, -**Ă**, *laureați*, -te, s.m. și f. Persoană, colectiv etc. care a obținut un premiu pentru merite remarcabile în domeniul științei, al literaturii, al artei etc. ♦ (Adjectival) *Colectiv laureat*. Din fr. **lauréat**, lat. **laureatus**.

LAVĂ, *lave*, s.f. Masă minerală în stare lichidă incandescentă, azvârlită la suprafața pământului de un vulcan în erupție (și care, prin răcire, dă naștere la diverse roci vulcanice). Din fr. **lave**, it. **lava**.

LECTOR, *lectori*, s.m. 1. (Livr.) Cititor. 2. (Inform.) Dispozitiv periferic care permite introducerea informației după o cartelă perforată într-un sistem de prelucrare automată a datelor; cititor de cartelă. Din fr. **lecteur**, lat. **lector**, -oris.

LECTURĂ, *lecturi*, s.f. Faptul de a citi; citit, citire. ♦ *Sală de lectură* = încăpere amenajată pe lângă o bibliotecă, în care publicul poate citi cărți, reviste etc. *Lectură particulară* = cărțile citite de un elev în afara manualelor. Din fr. **lecture**, lat. **lectura**.

LABIOLECTURĂ s.f. Aptitudine de a înțelege vorbirea după mișcările buzelor. **Lab[ial] + lectură**.

LEGAL, -**Ă**, *legali*, -e, adj. Care există sau se face în temeiul unei legi, care este prevăzut de o lege, este conform cu legea. Din fr. **légal**, lat. **legalis**.

NELEGAL, -**Ă**, *nelegali*, -e, adj. Care nu se face în temeiul unei legi, care nu este prevăzut de lege. - **Ne-** + **legal**.

LEGAT, *legați*, s.m. 1. Trimis al senatului, al împăratului etc. într-o provincie a Imperiului roman.

2. Reprezentant diplomatic al unui papă. Din fr. **légat**, lat. **legatus**.

LEGATAR, -Ă, legatari, -e, s.m. și f. Persoană care beneficiază de un legat². Din fr. **légataire**, lat. **legatarius**.

LEGAȚIE, legații, s.f. Reprezentanță diplomatică permanentă inferioară în rang unei ambasade, condusă de un ministru plenipotențiar sau de un însărcinat cu afaceri. ♦ Localul, sediul acestei reprezentanțe. [Var.: **legațiune** s.f.] Din fr. **légation**, lat. **legatio**.

LEGENDĂ, legende, s.f. **1.** Povestire în proză sau în versuri care conține elemente fantastice sau miraculoase, prin care se explică geneza unui lucru, a unei ființe etc., caracterul aparte al unui eveniment (istoric), al unui erou (mitic) sau al unui fenomen. **2.** (Rar) Inscriptie pe o monedă sau pe o medalie. **3.** Text, inscripție prin care se explică semnele convenționale de pe o hartă, de pe un plan, o imagine fotografiată sau desenată. ♦ Completare sub formă de memoriu anexată la o schemă, la o hartă etc., privind unele date care nu se pot exprima grafic. Din fr. **légende**, lat. **legenda**.

LEGENDĂ, legende, s.f. **1.** Povestire în proză sau în versuri care conține elemente fantastice sau miraculoase, prin care se explică geneza unui lucru, a unei ființe etc., caracterul aparte al unui eveniment (istoric), al unui erou (mitic) sau al unui fenomen. **2.** (Rar) Inscriptie pe o monedă sau pe o medalie. **3.** Text, inscripție prin care se explică semnele convenționale de pe o hartă, de pe un plan, o imagine fotografiată sau desenată. ♦ Completare sub formă de memoriu anexată la o schemă, la o hartă etc., privind unele date care nu se pot exprima grafic. Din fr. **légende**, lat. **legenda**.

LEGIONAR, -Ă, legionari, -e, subst., adj. **1.** S.m. Soldat care făcea parte dintr-o legiune romană. **2.** S.m. și f. Membru sau simpatizant al organizației fasciste din România interbelică; gardist. **3.** Adj. Referitor la legionari (2), de legionar. *Mișcarea legionară*. Din fr. **légonnaire**, lat. **legionarius**.

LEGISLAȚIE, legislații, s.f. Totalitatea legilor unei țări sau ale unui domeniu juridic. Din fr. **législation**, lat. **legislatio**.

LEGISLA, legislez, vb. I. Tranz. A face legi.

Din **legislație** (derivat regresiv).

LEGISLATOR, legislatori, s.m. Legiuitor. ♦ Fig. Persoană care stabilește regulile unei arte sau ale unui curent artistic. Din fr. **législateur**, lat. **legislator**.

LEGITIM, -Ă, legitimi, -e, adj. **1.** Care este întemeiat pe lege, care se justifică prin lege. ♦ *Legitimă apărare* = situație în care cineva comite un act de violență pedepsit de lege, dar justificat ca un act de apărare împotriva unei agresiuni imediate și injuste. ♦ (Despre căsătorie) Făcut cu îndeplinirea formelor legale; (despre soți) căsătorit legal; (despre copii) născut din părinți căsătoriți sau recunoscut de tată. **2.** Care este justificat, îndreptățit; just, echitabil. Din fr. **légitime**, lat. **legitimus**.

NELEGITIM, -Ă, nelegitimi, -e, adj. (Despre copii) Care s-a născut în afara căsătoriei; natural, bastard. - **Ne- + legitim** (după fr. *illégitime*).

LEGIUNE, legiuni, s.f. **1.** Mare unitate militară romană; *p. gener.* denumire dată unor formații militare sau paramilitare din diferite epoci. ♦ *Legiune străină* = (în Franța și în Spania) formație militară, compusă în cea mai mare parte din mercenari, cu garnizoana în colonii. **2.** Fig. Multime; ceată, gloată. Var.: (inv.) **legioană** s.f.] Din fr. **légion**, lat. **legio, -onis**.

LENINIST, -Ă, leniniști, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține leninismului, privitor la leninism, care este creat de Lenin. **2.** S.m. și f. Adept al leninismului. Din rus. **leninist**, fr. **léniniste**.

LENITIV, -Ă, lenitivi, -e, adj., s.n. (Substanță, medicament) care calmează, care alină durerile. Din fr. **lénitif**, lat. **lenitivus**.

LENT, -Ă, lenți, -te, adj. Încet, domol. Din fr. **lent**, lat. **lentus**.

LENTICULAR, -Ă, lenticulari, -e, adj. Care are forma unei lentile. Din fr. **lenticulaire**, lat. **lenticularis**.

LENTIGO s.n. (Med.) Pată pigmentară a pielii cu aspect de nev. ♦ Pistrui. Din fr., lat. **lentigo**.

LEONIN, -Ă, leonini, -e, adj. (Livr.) Care aparține leului, privitor la leu; ca al leului. ♦ *Contract leonin* = contract prin care una dintre părți își rezervă beneficiul cel mai mare sau contract prin care una dintre părți este scutită de a participa la pierdere. Din lat. **leoninus**, fr. **léonin**.

LEOPARD, leopardi, s.m. Animal carnivor din familia felidelor, cu blana de culoare gălbuie cu pete roșcate sau negre, care trăiește în Asia și în Africa; panteră (*Felis pardus*). ♦ Blana acestui animal. ♦ *Leopardul zăpezilor* = irbis. Din fr. **léopard**, lat. **leopardus**.

LETAL, -Ă, letali, -e, adj. (Med.) Care provoacă moartea; mortal, de moarte. Din fr. **létal**, lat. **letalis**.

LEUCOBAZĂ, leucobaze, s.f. (Chim.)

Leucoderivat. Din germ. **Leukobase**, fr. **leucobase**.

LEUCODERIVAT, leucoderivați, s.m. (Chim.) Compus obținut prin reducerea unor coloranți și care prin oxidare formează materia colorantă inițială; leucobază. Din germ. **Leukoderivat**, fr. **leucodérivé**.

LEUCOPLAST, leucoplaste, s.n. Fâșie de țesătură impregnată cu cauciuc, lipicioasă pe o parte, folosită la fixarea pansamentelor. [Pl. și: *leucoplasturi*] Din germ. **Leukoplast**, fr. **leucoplaste**.

LEZIUNE, leziuni, s.f. Rană (căpătată prin lovire, rănire etc. sau ca urmare a unei boli). Din fr. **lésion**, lat. **laesio, -onis**.

LIBANEZ, -Ă, libanezi, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Libanului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Libanului sau populației lui, privitor la Liban sau la populația lui. - Liban (n. pr.) + suf. *-ez*. Cf. fr. libanais, it. libanese.

LIBAȚIE, libații, s.f. (În antichitate) Act ritual care consta în gustarea și apoi vărsarea unei cupe de vin, lapte etc. ca omagiu adus divinității. ♦ P. ext.

Închinare a paharului cu băutură în cinstea cuiva la o petrecere. [Var.: **libațiune** s.f.] Din fr. **libation**, lat. **libatio**, -onis.

LIBER, -Ă, *liberi*, -e, adj. **1.** (Despre oameni) Care se bucură de libertate, de independență individuală și cetățenească, care are drepturi politice și cetățenești depline. ♦ (Despre popoare, state, orașe) Independent, neatârnat, nesupus (unei puteri străine), autonom. **2.** (Despre oameni) Care are posibilitatea de a acționa după voința sa, de a face sau de a nu face ceva; care nu este supus nici unei constrângeri; slobod. ♦ *Liber arbitru* = libertate absolută a voinței omului, postulat la idealismul filozofic¹, în opoziție cu determinismul. **3.** (Despre acțiuni) Care nu este supus unei restricții cu caracter arbitrar. ♦ *Traducere liberă* = traducere care redă conținutul originalului în formele proprii limbii în care se traduce, fără să respecte riguros forma originalului. *Versuri libere* = rânduri de poezie neprozodică, în care normele prozodice, dacă apar, sunt aplicate necanonic, după dorința autorului. *Intrare liberă* = intrare fără plată într-o sală de spectacol, pe un stadion etc. *Lovitură liberă* = (la unele jocuri sportive cu mingea) lovitură acordată unei echipe drept compensație pentru o infracțiune sau o greșală comisă de echipa adversă. *Profesiune liberă* = profesiune exercitată de o persoană pe cont propriu (fără să fie angajată permanent într-o instituție sau întreprindere). ♦ Compus: (Substantivat) *liber-professionist* = persoană care exercită o profesiune liberă. **4.** (Despre timp) De care se poate dispune la bunul plac, care este în afara obligațiilor (profesionale). ♦ Expr. (Substantivat) *A avea liber* = a se afla în afara obligațiilor (mai ales profesionale) pe o perioadă de timp; a fi scutit pentru un timp oarecare de obligațiile (profesionale) pe care le are în mod obișnuit, a putea dispune de timpul său. **5.** (Despre bănci, scaune, locuințe etc.) Care nu este ocupat, gol; neînchiriat. **6.** (Despre oameni) Care nu are obligații față de alții; neangajat, disponibil. **7.** Care este lipsit de artificialitate, natural, degajat, armonios, ușor. ♦ Expr. (Adverbial) *A vorbi liber* = **a)** a ține un discurs, o prelegere etc. fără a citi un text; **b)** a fi sincer, a spune deschis ceea ce gândești; **c)** a vorbi fără perdea, obscen. (*A vedea cu ochii liberi* = (a vedea) fără ajutorul unui instrument optic. *Desen liber* = desen artistic efectuat fără ajutorul vreunui instrument tehnic. **8.** (În loc. adv.) *În aer liber* = în plin aer, în mijlocul naturii. *Sub cerul liber* = afară, într-un loc descoperit. Din fr. **libre**, lat. **liber**.

SEMILIBER, -Ă, *semiliberi*, -e, adj. (În orânduirea scalavagistă; despre țărani) Care avea libertate parțială. - **Semi** + **liber**. (fr., lat. **semi** + **liber**.)

LIBERĂ, *liberez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. (Pop.) A da drumul sau a pleca acasă după efectuarea stagiului militar, a unei concentrări etc. **2.** Tranz. (Înv.) A elibera (o țară, un popor). Din fr. **libérer**, lat. **liberare**.

LIBERARE, *liberări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *libera* și rezultatul ei; eliberare; lăsară la vatră. V. **libera**.

LIBERAL, -Ă, *liberali*, -e, adj., s.m. **I.** Adj. **1.** Care aparține liberalismului, privitor la liberalism. ♦ *Burghezie liberală* = parte a burgheziei adeptă a liberalismului. *Partid liberal* = partid al burgheziei liberale. **2.** (Înv.) Iubitor de libertate. **3.** Înțeleghător; generos; care are idei largi, nepreconcepute. **II.** S.m. Adept, membru al unui partid liberal. Din fr. **libéral**, lat. **liberalis**.

ULTRALIBERAL, -Ă, *ultraliberali*, -e, adj.

Liberal extremist. - **Ultra** + **liberal**.

ULTRALIBERALISM s.n. Liberalism exagerat. - **Ultra** + **liberal** + suf. -ism.

LIBERTIN, -Ă, *libertini*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care sfidează regulile decenței și ale moralei; indecent, ușuratic, desfrănat. Din fr. **libertin**, lat. **libertinus**.

LIBERTINISM s.n. Comportare, viață de libertin; desfrâu, destrăbălare, libertinaj. -

Libertin + suf. -ism.

LIBIDINOS, -OASĂ, *libidinoși*, -oase, adj. Care se lasă fără rușine stăpânit de pofta plăcerilor senzuale, înclinat spre lascivitate. Din fr. **libidineux**, lat. **libidinosus**.

LIBIDO s.n. (Med.) Dorința de satisfacere a instinctului sexual. Din lat., fr. **libido**.

LIBRAR, *librari*, s.m. Proprietar al unei librării; negustor de cărți; p. ext. vânzător într-o librărie. ♦ (Înv.) Editor. Din fr. **libraire**, lat. **librarius**.

LIBRĂRIE, *librării*, s.f. **1.** Magazin în care se vând cărți. **2.** (Înv.) Ocupația librarului. - **Librar** + suf. -arie (după fr. *librairie*).

AUTOLIBRĂRIE, *autolibrării*, s.f. Librărie instalată într-un autovehicul. **Auto** + **librărie**.

LICENȚĂ, *licențe*, s.f. **1.** Titlu obținut la terminarea studiilor superioare, pe baza unui examen prin care se dobândește dreptul de a exercita profesiunea corespunzătoare studiilor făcute; examen dat pentru obținerea acestui titlu; p. ext. diplomă care conferă acest titlu. **2.** Autorizație dată de stat unei persoane pentru exercitarea unui negoț special, pentru operații de import și de export etc. **3.** Contract prin care posesorul unui brevet de invenție cedează cuiva dreptul de exploatare a invenției sale. **4.** Atitudine, ținută care depășește limitele bunei-cuviințe; lipsă de respect pentru formele obișnuite. **5.** (În sintagma) *Licență poetică* = abateră ușoară de la regulile gramaticale ale limbii, cerută de necesitatea rimei, ritmului sau din dorința de a realiza o notă stilistică particulară. Din fr. **licence**, lat. **licentia**.

LICENȚIAT, -Ă, *licențiați*, -te, s.m. și f. Persoană care a obținut o licență (**1**). Din fr. **licencié**, it. **licenziato**.

LICENȚIOS, -OASĂ, *licențioși*, -oase, adj. Care calcă regulile bunei-cuviințe și ale moralei; indecent, impudic, imoral. Din fr. **licencieux**, lat. **licentiosus**.

LICENȚIOZITATE, *licențiozități*, s.f. Caracterul, însușirea a ceea ce este licențios; comportare, faptă, vorbă etc. licențioasă. **Licențios** + suf. -itate.

LICEU, *licee*, s.n. Școală de cultură generală, în care sunt admiși absolvenți ai școlilor generale și unde se

predau cunoștințele necesare continuării studiilor în învățământul superior sau diverse specialități pentru pregătirea cadrelor medii. Din fr. **lycée**, lat. **lyceum**.

LICHENOLOGIE s.f. Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul lichenilor. Din fr. **lichénologie**, engl. **lichenologie**.

LICHENOLOG, -**Ă**, *lichenologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în lichenologie. Din **lichenologie** (derivat regresiv).

LICHID, -**Ă**, *lichizi*, -de, adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Corp, substanță) care se află într-o stare de agregare intermediară între starea gazoasă și starea solidă, care nu are o formă stabilă proprie, ci curge sub greutatea proprie și ia forma vasului în care se află. **2.** Adj. (Despre bani) De care se poate dispune imediat; (despre creanțe, efecte etc.) care poate fi transformat în bani prin vânzare imediată. **3.** Adj. (În sintagma) *Consoană lichidă* (și substantivat, f.) = nume dat consoanelor laterale și celor vibrante. Din fr. **liquide**, lat. **liquidus**.

LICIT, -**Ă**, *liciți*, -te, adj. Care este îngăduit, încuviințat de lege; legal. Din fr. **licite**, lat. **licitus**.

LICITA, *licitez*, vb. I. Intrans. și tranz. A face oferte în cadrul unei licitații, a vinde ceva prin licitație. Din fr. **liciter**, lat. **licitari**.

LICITAȚIE, *licitații*, s.f. Vânzare a unui bun făcută în public, după reguli speciale, având drept rezultat atribuirea obiectului de vânzare persoanei care a oferit prețul cel mai mare; mezat. [Var.: **licitațiune** s.f.] Din fr. **licitation**, lat. **licitatio**, -onis.

LIDER, *lideri*, s.m. **1.** Conducător al unui partid, al unei organizații sindicale etc. **2.** Sportiv sau echipă sportivă care se găsește în fruntea unei competiții. Din engl., fr. **leader**.

LIFT, *lifturi*, s.n. Ascensor. Din engl., fr. **lift**.

AERLIFT s.n. Metodă mecanizată de extracție a lichidelor din subsol, bazată pe aducerea la suprafață cu ajutorul aerului comprimat. **Aer** + **lift**.

LIGĂ, *ligi*, s.f. Uniune, asociație sau coaliție de state, orașe, de societăți sau de indivizi, constituită în vederea realizării unui țel comun. Din fr. **ligue**, it. **liga**.

LIGAMENT, *ligamente*, s.n. Fascicul de fibre conjunctive, tare și puțin elastic, care leagă între ele, în articulații diferite, părți ale scheletului sau ajută la fixarea viscerelor. Din fr. **ligament**, lat. **ligamentum**. **LIGATURĂ**, *ligaturi*, s.f. **1.** Legare provizorie sau definitivă a unui vas sangvin, a intestinului, a ureterului etc., pentru a închide orificiul lor. ♦ Fir de ață, mătase, catgut, cu care se face o ligatură. **2.** Reunire a mai multor litere într-un singur semn grafic; logotip. Din fr. **ligature**, lat. **ligatura**.

LIGURI s.m. pl. Populație străveche așezată în nord-vestul Italiei și în sud-estul Franței și asimilată de celți și de romani. Din fr. **Ligures**, it. **ligure**.

LIMAX, *limacși*, s.m. Nume dat mai multor moluște gasteropode cu corpul alungit, lipsit de cochilie. Din fr. **limace**, lat. **limax**.

LIMB, *limburi*, s.n. **1.** Partea lată (și verde) a frunzei, legată de ramură (sau de tulpină) prin codiță. **2.**

Marginea gradată a scării unui instrument topografic de măsură. **3.** Navă folosită la limbare. Din fr. **limbe**, germ. **Limbus**.

LIMFĂ, *limfe*, s.f. Lichid transparent, incolor sau gălbui, care circulă prin vasele și ganglionii limfatici și în spațiile intercelulare ale organismului vertebratelor, transportând diferite substanțe între sânge și țesuturi. Din fr. **lymphe**, lat. **lymphā**.

LIMITA, *limitez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) fixa între anumite limite sau granițe; a (se) mărgini, a (se) restrânge, a (se) îngradi. Din fr. **limiter**, lat. **limitare**.

LIMITĂ, *limite*, s.f. **1.** Punct extrem, margine (a unei suprafețe, a unui obiect etc.). ♦ Tonul cel mai înalt sau cel mai profund pe care îl poate emite o voce sau un instrument. ♦ (Mat.) Valoare fixă către care tind valorile unei mărimi variabile. **2.** (În sintagma) *Limită teritorială* = linie care delimitează teritoriul unui stat, al unei provincii, al unei regiuni etc.; graniță, hotar. *Limită silabică* = locul unde se termină o silabă și începe alta în fluxul vorbirii. **3.** Fig. Punct până la care pot ajunge posibilitățile, facultățile, mijloacele etc. cuiva. ♦ *Limită de vârstă* = vârsta până la care cineva poate ocupa în mod legal o funcție publică. Din fr. **limite**, lat. **limes**, -itis.

LIMITARE, *limitări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) limita și rezultatul ei; restrângere, îngradi. **2.** (Rad.) Menținere a nivelului unui semnal electric în limite prestabilite. V. **limita**.

LIMITAT, -**Ă**, *limitați*, -te, adj. **1.** Restrâns între anumite limite. **2.** Fig. (Despre oameni) Cu posibilități intelectuale reduse; mărginit. V. **limita**. Cf. fr. **limité**.

LIMITATOR, *limitatoare*, s.n. **1.** Dispozitiv, aparat etc. care împiedică automat ca o mărime fizică să depășească o limită dată; limitor. **2.** (Rad.) Circuit electronic cu ajutorul căruia se realizează limitarea semnalelor. - **Limita** + suf. -**tor**.

NELIMITAT, -**Ă**, *nelimitați*, -te, adj. Care nu are limite; imens, nemăsurat. - **Ne** + **limitat**.

LIMONADĂ, *limonade*, s.f. Băutură răcoritoare făcută din zeamă de lămâie (sau de un înlocuitor al ei), apă și zahăr; citronadă. ♦ P. gener. Băutură răcoritoare gazoasă preparată cu sirop de fructe. [Var.: (pop.) **limonată** s.f.] Din fr. **limonade**, germ. **Limonade**.

LIMPID, -**Ă**, *limpizi*, -de, adj. (Livr.) Lîmpede. Din lat. **limpidus**, fr. **limpide**, it. **limpido**.

LIMPIDITATE, *limpidități*, s.f. (Livr.) Limpezime, claritate. Din fr. **limpidité**, lat. **limpiditas**, -atis.

LINIAR, -**Ă**, *liniari*, -e, adj. **1.** Care este în formă de linie dreaptă; format din linii geometrice trasate cu ajutorul unor instrumente speciale (linie, compas etc.). ♦ *Desen liniar* = desen în linii geometrice. *Mișcare liniară* = mișcare rectilinie. ♦ (Adverbial) în linie dreaptă; rectiliniu. ♦ Fig. Simplu; simplist; uniform, plictisitor. **2.** (Despre ecuații) De gradul întâi; (despre funcții) care conține o anumită variabilă exclusiv la puterea întâi. [Var. **linear**, -ă, adj.] Din fr. **linéaire**, lat. **linearis**.

LINEIE, linii, s.f. **1.** Trăsătură simplă și continuă (de forma unui fir) făcută pe o suprafață cu tocul, cu creta, cu creionul etc. ♦ (Mat.) Traectorie descrisă de un punct material într-o mișcare continuă sau de intersecția a două suprafețe. **2.** Trăsătură reală sau imaginară care indică o limită, o direcție sau leagă (pe o hartă, pe un plan etc.) diferite puncte în spațiu. ♦ *Linie de plutire* = nivelul apei pe suprafața exterioară a unei nave în timpul plutirii. ♦ Loc. prep. *La* (sau *în*) *linia*... = în dreptul..., la nivelul... **3.** (Fam.) Fiecare dintre subdiviziunile gradelor marcate pe un termometru; liniuță. **4.** Riglă. **5.** Unitate de măsură de lungime folosită în țările românești, egală cu a zecea parte dintr-un deget. **6.** (În loc.) *În linie* = în șir drept, în rând, în aliniere. **7.** (Livr.) Rând de cuvinte într-o pagină scrisă. **8.** Succesiune, serie a strămoșilor sau a descendenților; filiație. **9.** Sistem (sau parte a unui sistem) de fortificații, de adăposturi și de baraje militare destinate să întârească apărarea unui teritoriu, a unui punct strategic etc. ♦ *Linie de bătaie* (sau *de luptă*) = desfășurare sistematică a unor forțe militare în vederea luptei; întindere a frontului ocupat de trupele care luptă. *Linie de apărare* = întărire alcătuită din fortificații și trupe. **10.** (Adesea urmat de determinări care arată felul) Ansamblu al instalațiilor și al rețelei de șine pe care circulă trenurile, tramvaiele sau metrourele; porțiune delimitată dintr-o asemenea rețea. **11.** Itinerar, traseu (al unui serviciu de transport). ♦ Direcție, sens. **12.** Ansamblu de fire, de cabluri etc. care fac legătura între două sau mai multe puncte. ♦ *Linie electrică* = ansamblul conductelor, dispozitivelor și construcțiilor care asigură transmiterea la distanță a energiei electrice. *Linie telefonică* (sau *de telefon*) = ansamblu de conducte care fac legătura între mai multe posturi telefonice sau între posturi și centralele telefonice. *Linie telegrafică* = totalitatea conductelor și instalațiilor dintre un emițător și un receptor telegrafic. *Linie de întârziere* = dispozitiv folosit pentru întârzierea semnalelor electrice. ♦ *Linie tehnologică* = a) organizare a procesului de fabricație, în care operațiile sunt efectuate la locuri de muncă dispuse în ordinea succesiunii operațiilor de fabricare; b) ansamblu de mașini de lucru, instalații și mijloace de transport dintr-o fabrică sau uzină, dispuse în ordinea succesiunii operațiilor prevăzute de procesul tehnologic. *Linie automată* = complex de mașini-unelte sau agregate care execută în mod automat operațiile de prelucrare a unor piese, organe de mașini, produse etc. și care asigură transportul acestora de la o mașină la alta fără intervenția muncitorului. **13.** (Mai ales la pl.) Trăsătură caracteristică ce dă forma, aspectul, caracterul unui obiect, al unui tot, în special al unei figuri; contur, profil. ♦ Fig. Trăsătură fundamentală, punct esențial (ale unei probleme). ♦ Loc. adv. *În linii generale* (sau *mari*) = în ansamblu, fără a intra în detalii. **14.** Fig. Orientare principală, direcție a unui curent, a unei opinii etc. **15.** (Urmat de determinări introduse prin prep. "de") Fel, chip, mod; criteriu. *Linie de*

conduită. Din lat. **linea**, it. **linea**, germ. **Linie**, fr. **ligne**.

ALINIA, aliniez, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) așeza în linie dreaptă. ♦ Tranz. A îndrepta traseul unei străzi. ♦ Tranz. A așeza un grup de construcții după o linie dinainte stabilită. **2.** Refl. (Despre țări) A se asocia într-o grupare pe baza unui tratat. **3.** Tranz. A ajusta elementele componente ale unui sistem pentru a-i asigura o bună funcționare. - A + **linie** (după fr. *aligner*).

ALINIERE, alinieri, s.f. Alinierea de a (se) *alinia* și rezultatul ei. ♦ (Mil.); articulat, cu valoare de interjecție) Aliniați-vă! Refaceți alinierea ! V. **alinia**.

LINTOLIU, lintolii, s.n. (Livr.) Giulgiu. Din lat. **linteolum**, it. **lenzuolo**, fr. **linceul**.

LINX, lincși, s.m. (Zool.) Râs. Din fr., lat. **lynx**.

LIRĂ, lire, s.f. **1.** Instrument muzical rudimentar, format dintr-o cutie de rezonanță, două brațe în formă de coame și mai multe coarde, folosit, în antichitate, mai ales la acompaniere, când se recitau poeme. ♦ Fig. Simbol al talentului poetic, al inspirației poetice, al creației poetice, al poeziei (lirice). **2.** (Art.) Numele unei constelații din emisfera boreală; Ciobanul-cu-Oile, Oierul. **3.** (În sintagma) *Liră de dilatație* = dispozitiv în formă de liră (**1**) sau de buclă, care permite dilatarea unei conducte pentru fluide fierbinți. Din fr. **lyre**, lat. **lyra**.

LITERAL, -Ă, literali, -e, adj. **1.** Care se face, se reproduce etc. cuvânt cu cuvânt, literă cu literă; textual, exact. **2.** (Mat.) Care conține mărimi notate cu litere. Din fr. **littéral**, lat. **litteralis**.

LITERAR, -Ă, literari, -e, adj. Care aparține literaturii, care se referă la literatură, care corespunde cerințelor literaturii. ♦ *Limbă literară* = aspectul cel mai corect al limbii naționale, produs al unei continue prelucrări a limbii din partea scriitorilor, a publiciștilor, a oamenilor de știință etc. și constituind o sinteză a posibilităților de exprimare ale limbii întregului popor la un moment dat. Din fr. **littéraire**, lat. **litterarius**.

LITERATOR, -OARE, literatori, -oare, s.m. și f. (Înv.) Literat. Din fr. **littérateur**, lat. **litterator, -oris**.

LITERATURĂ, literaturi, s.f. **1.** Artă sau creație artistică al cărei mijloc de exprimare este limba; beletristică. ♦ *Literatura populară* = literatură anonimă, care, transmisă pe cale orală, devine, dintr-o operă individuală la origine, o creație colectivă. *Literatură cultă* = literatură care aparține unor autori individuali cunoscuți ca atare și transmisă prin scris. ♦ Expr. (Peior.) *A face literatură* = a ocoli esențialul unei probleme prin artificii de exprimare. **2.** Totalitatea operelor beletristice ale unei epoci, ale unei țări, ale unui grup social etc. **3.** Totalitatea operelor scrise care se referă la un anumit domeniu (al cunoașterii) *Literatură muzicală*. **4.** Totalitatea lucrărilor cu privire la o anumită problemă, la un anumit subiect; bibliografie. Din fr. **littérature**, lat. **litteratura**.

LITERATURIZA, literaturizez, vb. I. Tranz. A literariza. - **Literatură** + suf. *-iza*.

ANTILITERATURĂ s.f. Creație literară care nu respectă principiile estetice generale acceptate. ♦ Creație literară fără valoare artistică.

- **Anti- + literatură** (după fr. *antilittérature*).

LITIGIOS, -OASĂ, *litigioși, -oase*, adj. Care provoacă un litigiu, care este sau poate fi obiectul unui litigiu ori este supus unor discuții în contradictoriu. Din fr. **litigieux**, lat. **litigiosus**.

LITIGIU, *litigii*, s.n. Conflict între persoane, instituții, state etc. care poate forma obiectul unui proces, unui arbitraj etc. Din fr. **litige**, lat. **litigium**.

LITORAL, -Ă, (1) *litoraluri*, s.n., (2) *litorali, -e*, adj. 1. S.n. Porțiune de teren situată de-a lungul țărmului oceanului, mării sau al unui lac, pe care de obicei o udă apele. 2. Adj. Care se află pe litoral, care formează litoralul, privitor la litoral; care se află (în apă) aproape de țărm. Din fr. **littoral**, lat. **litoralis**.

LITOTOMIE, *litotomii*, s.f. (Med.) Operație chirurgicală pentru extragerea calculilor din organul care îi conține. Din fr. **lithotomie**, engl. **lithotomy**.

LIVID, -Ă, *livizi, -de*, adj. (Despre fața omului) Vănat, învinețit (de emoție, de frig, de oboseală). ♦ Fig. (Despre lumină) Slab, palid. Din fr. **livide**, lat. **lividus**.

LOB, loburi, s.n. Lovitură la jocul de tenis, care constă în trimiterea mingii pe deasupra capului adversarului atât de sus, încât acesta nu o mai poate ajunge cu racheta pentru a o trimite înapoi. Din engl., fr. **lob**.

LOCAȚIE, locații, s.f. 1. Închiriere. ♦ Chirie plătită pentru anumite lucruri luate în folosință temporară. ♦ *Taxă de locație* = taxă care se plătește drept sancțiune în caz de depășire a termenului de încărcare sau de descărcare a vagoanelor de cale ferată sau a autovehiculelor. 2. (Jur.) Contract prin care una dintre părți se obligă să procure și să asigure celeilalte părți folosința unui lucru pentru un timp determinat în schimbul unei sume de bani. [Var.: **locațiune** s.f.] Din fr. **location**, lat. **locatio, -onis**.

LOCUȚIUNE, locuțiuni, s.f. Grup de cuvinte cu înțeles unitar, care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire. ♦ (Înv.) Expresie. Var.: (înv.) **locuție** s.f.] Din fr. **locution**, lat. **locutio, -onis**.

LOCUTOR, locutori, s.m. (Lingv.) Vorbitor. Din fr. **locuteur**.

LOCVACE adj. invar. (Livr.) Care vorbește mult; vorbăreț, limbut, guraliv. Din fr. **loquace**, lat. **loquax, -acis**.

LOCVACITATE s.f. (Livr.) Însușirea, pornirea, obișnuința de a fi locvace; limbuție. Din fr. **loquacité**, lat. **loquacitas, -atis**.

LODEN, lodene, s.n. Stofă groasă și păroasă, de obicei impermeabilă. ♦ Pardesiu (raglan) confecționat dintr-o astfel de stofă. Din fr. **loden**, germ. **Loden**.

LOGOS, logosuri, s.n. 1. Termen folosit în filozofia materialistă antică pentru a denumi ordinea cosmică, rațiunea cosmică sau destinul, o ipostază a divinității, cuvântul divin. 2. (Ir. și fam.) Cuvântare, discurs. Din ngr. **lógos**, fr. **logos**.

LOMBARD, lombarduri, s.n. 1. Împrumut sau avans de bani având drept garanție efecte publice (titluri de rentă, acțiuni, obligațiuni etc.), obiecte de valoare etc., depuse ca gaj. 2. Instituție de credit care acordă astfel de împrumuturi. Din germ. **Lombard**, fr. **lombard**, it. **lombardo**.

LONGEVITATE, (rar) longevități, s.f. Durată excepțională a vieții; viață lungă (a unui individ, a unui grup, a unei specii). Din fr. **longévité**, lat. **longaevitas, -atis**.

LONGITUDINE, longitudini, s.f. Distanță în grade, măsurată pe ecuator, dintre meridianul care trece printr-un punct oarecare de pe glob și primul meridian (meridianul 0, care trece prin Greenwich), constituind una dintre cele două coordonate geografice. ♦ *Longitudine cerească* = una dintre coordonatele ecliptice. Din fr. **longitude**, lat. **longitudo, -inis**.

LORAN s.n. (Nav.) Sistem de radionavigație pentru distanțe mari, constând în determinarea poziției unei aero(nave) cu ajutorul semnalelor emise de două perechi de stații terestre ale căror coordonate sunt cunoscute. Din engl., fr. **loran**.

LORD, lorzi, s.m. (În Anglia) 1. (În evul mediu) Mare proprietar funciar; (în prezent) titlu nobiliar ereditar sau conferit de monarh; persoană care poartă acest titlu. 2. Membru al camerei superioare a parlamentului. *Camera Lorzilor*. 3. Termen care intră în componența titlului oficial purtat de unii înalți demnitari. Din engl., fr. **lord**.

LUBRIC, -Ă, *lubrici, -ce*, adj. (Livr.) Excesiv de senzual; libidinos. ♦ Care atâță senzualitatea; excitant, lasciv; obscen. Din fr. **lubrique**, lat. **lubricus**.

LUBRICATOR, lubricatorae, s.n. Dispozitiv de forma unui tub montat deasupra instalației de siguranță de la capul sondei, care servește la efectuarea operației de lubricare. Din germ. **Lubrikator**, fr. **lubricateur**.

LUBRICITATE s.f. (Livr.) Senzualitate excesivă; lascivitate, desfrâu; obscenitate. Din fr. **lubricité**, lat. **lubricitas, -atis**.

LUCIOLĂ, luciole, s.f. (Livr.) Licurici. Din it. **lucciola**, fr. **luciole**.

LUCRATIV, -Ă, *lucrativi, -e*, adj. Care aduce câștig; profitabil, rentabil; folositor, util. Din fr. **lucratif**, lat. **lucrativus**.

LUCTUOS, -OASĂ, *luctuoși, -oase*, adj. (Rar) Lugubru, trist. ♦ (Med.) *Respirație luctuoasă* = respirație în care expirația este însoțită de gemete. Din - lat. **luctuosus**, fr. **luctueux**.

LUGUBRU, -Ă, *lugubri, -e*, adj. Care exprimă sau produce groază; care amintește de moarte; înfiorător, macabru, sumbru, sinistru. Din fr. **lugubre**, lat. **lugubris**.

LUMBAGO s.n. Boală care se manifestă prin dureri localizate la mușchii din regiunea lombară, datorită unui efort fizic sau expunerii la frig; *p. gener.* orice durere resimțită în regiunea lombară. Din fr., lat. **lumbago**.

LUMINAL s.n. Medicament care se prezintă sub formă de pulbere albă, cristalină, inodoră, cu gust amar, foarte puțin solubilă în apă, cu acțiune hipnotică, folosit mai ales în epilepsie; fenobarbital, acid barbituric. Din germ. **Luminal**, fr. **luminal**.

LUMINOFOR, -Ă, (1) *luminofori*, -e, adj., s.m., (2) *luminofoare*, s.n. 1. S.m. Substanță care are proprietatea de luminescență, folosită la acoperirea tuburilor fluorescente. 2. S.n. Semnal luminos. 3. Adj. (Livr.) Care are semnal luminos. Din fr., engl. **luminophore**.

LUNAR, -Ă, *lunari*, -e, adj. 1. Referitor la intervalul de timp de o lună; (și adv.) care se produce sau apare o dată pe lună; mensual. 2. (Rar) Propriu lunii, de lună, ca luna (de luminos, de feerie etc.). Din fr. **lunaire**, lat. **lunaris**.

(Despre somn, privire, mers etc.) De somnambul. ♦ (Rar) Care are vedenii; sperios, fricos. 2. (Rar) Fantastic, halucinant, ireal. ♦ Cu idei ciudate; cu manifestări bizare. 3. (Pop.) Născut în aceeași lună cu altul (și considerat în raport cu acesta). [Var.: **lunatec**, -ă adj.] Din lat. **lunaticus**, fr. **lunatique**.

LUPANAR, *lupanare*, s.n. Bordel. Din fr., lat. **lupanar**.

LUPING, *lupinguri*, s.n. Evoluție acrobatică complexă a unui avion, constând în executarea unei bucle în plan vertical sau oblic. Din engl., fr. **looping**. **LUPINOZĂ**, *lupinoze*, s.f. Intoxicație la unele animale (rumegătoare, cai etc.) provocată de consumul unor specii de plante din genul *Lupinus*, manifestată prin febră, icter, diaree, tulburări nervoase etc. Din fr. **lupinoze**, germ. **Lupinoze**.

LUSTRIN s.n. Țesătură subțire de mătase (naturală sau artificială) sau de bumbac, având un luciu specific. [Var.: **lustrină**, s.f.] Din fr. **lustrine**, it. **lustrino**.

LUSTRU¹ s.n. Strălucire naturală sau obținută prin procedee artificiale a suprafeței unui obiect; luciu. ♦ Expr. *Sărăcie cu lustru* = sărăcie mare, sărăcie lucie. ♦ Aspect lucios pe care îl capătă unele obiecte, stoffe etc. din cauza uzării. ♦ Luciu imprimat fețelor obiectelor de încălțăminte printr-o prelucrare corespunzătoare. ♦ Fig. (Peior.) Spoială, strălucire aparență; superficialitate. Din fr. **lustre**, it. **lustro**.

LUSTRAGIU, *lustrații*, s.m. Persoană care curăță și lustruiește încălțăminte; văcsuitor. - **Lustru**¹ + suf. -*agi*.

LUSTRAGERIE, *lustragerii*, s.f. Atelier unde se curăță și se lustruiește încălțăminte. - **Lustragiu** + suf. -*ărie*.

LUSTRUI, *lustruiesc*, vb. IV. Tranz. A da lustru (prin frecare), a face să lucească, să scilpească suprafața unui obiect. ♦ *Mașină de lustruit* = mașină pentru lustruire mecanizată a pieilor. *Piatră de lustruit* = piatră de fildeș, de agat sau de onix, de forma unei lopățele sau a unui pinten, prevăzută cu un mâner de lemn, care servește la lustruirea aurului sau a vopselei aplicate pe marginile foilor la cărți și la reviste. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) găti, a (se) ferchezui; p. ext. a

(se) pune într-o lumină favorabilă; a (se) lăuda. - **Lustru**¹ + suf. -*ui*.

LUSTRUIALĂ, *lustruieli*, s.f. 1. Lustruire; p. ext. lustru. 2. Fig. Aparență de cultură, de civilizație; spoială. - **Lustrui** + suf. -*eală*.

LUSTRUIRE, *lustruiri*, s.f. Acțiunea de a (se) **lustrui**; lustruială. ♦ Spec. Operație de prelucrare fină, cu ajutorul unor abrazivi, a suprafeței unor corpuri metalice sau nemetalice, pentru a-i da un aspect lucios în vederea înfrumusețării, măririi rezistenței la coroziune și a îmbunătățirii ei. V. **lustrui**.

LUSTRUIT¹ s.n. Faptul de a **lustrui**. V. **lustrui**. **LUSTRUIT**², -Ă, *lustruiți*, -te, adj. Cu lustru; lucios. ♦ Fig. (Peior.) Cu o spoială sau o strălucire aparență; meșteșugit, căutat, artificial. V. **lustrui**.

LUSTRUITOR, -OARE, *lustruitori*, -oare, subst. 1. S.m. și f. Persoană care efectuează operația de lustruire. 2. S.n. Instrument confecționat din oțel sau din bronz cromat, cu mâner de lemn, care servește în legatorie la lustruirea legăturilor de piele. **Lustrui** + suf. -*tor*.

LSTRU², *lustru*, s.m. Interval de cinci ani. Din fr. **lustre**, lat. **lustrum**.

LUTEȚIU s.n. Element chimic trivalent din familia lantanidelor. Din fr. **lutécium**, germ. **Lutetium**.

LUTRĂ, *lutre*, s.f. (Zool.) Vidră. Din fr. **loutre**, lat. **lutra**.

LUX, (rar) *luxuri*, s.n. Nivel de viață excesiv de costisitor. ♦ Fast, elegantă, somptuoasă, splendoare. ♦ Loc. adj. *De lux* = a) extrem de confortabil; care nu reprezintă un lucru de primă necesitate; elegant, somptuos; b) de calitate superioară, de prim rang; select; c) care are articole de calitate superioară și de rafinament. *Magazin de lux*. ♦ Expr. *A face lux* = a duce o existență fastuoasă, foarte costisitoare; spec. a se îmbrăca extrem de elegant și de costisitor. Din fr. **luxe**, lat. **luxus**.

LUXOS, -OASĂ, *luxoși*, -oase, adj. Fastuos, somptuos; bogat. ♦ (Despre persoane) Care se îmbracă elegant, care face lux, care poartă lucruri scumpe. - **Lux** + suf. -*os*. Cf. fr. **luxueux**.

LUXA, *luxez*, vb. I. Tranz. A-și deplasa un os de la locul lui; a-și scrânti o mână, un picior etc. Din fr. **luxer**, lat. **luxare**.

LUXARE s.f. (Rar) Acțiunea de a *luxa* și rezultatul; luxație. V. **luxa**.

LUXAȚIE, *luxații*, s.f. Deplasare a extremităților osoase ale unei articulații din poziția obișnuită, însoțită de pierderea mișcărilor normale; scrântitură, luxare. Din fr. **luxation**, lat. **luxatio**.

LUXURĂ, *luxuri*, s.f. (Livr.) Viciu al celor ce se dedau fără reținere plăcerilor senzuale; desfrânare, concupiscentă. [Var.: **luxurie** s.f.] Din fr. **luxure**, lat. **luxuria**.

LUXURIANT, -Ă, *luxurianți*, -te, adj. (Despre vegetație) Extrem de abundent. Din fr. **luxuriant**, lat. **luxurians**, -ntis.

MACA s.f. Numele unui joc de cărți, bacara. Din fr., it. **macao**.

MACARONIC, -Ă, *macaronici*, -ce, adj. (Despre versuri, poezii, stil etc.) Care parodiază și satirizează pedantismul moravurilor cavalești, amestecând cuvintele și formele limbii naționale cu cuvinte latinești, latinizante sau cu alte cuvinte străine. Din fr. **macaronique**. Cf. it. **maccheronico**.

MACH, *machi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru viteza mișcării fluidelor, utilizată în aerodinamică și în tehnica rachetelor, egală cu 340 m/s. ♦ *Numărul lui Mach* = raport între viteza unui proiectil, avion etc. într-un fluid și cea a sunetului. Din engl., fr. **mach**.

MACHIAVELIC, -Ă, *machiavelici*, -ce adj. Care este abil și fără scrupule; perfid, viclean. Din fr. **machiavélique**, it. **machiavellico**.

MACHIAVELISM s.n. Comportare, acțiune vicleană, perfidă; perfidie, machiavrlăc, recredință. Din fr. **machiavélisme**, it. **machiavellismo**.

MACHMETRU, *machmetre*, s.n. Aparat pentru măsurarea vitezei avioanelor cu reacție. Din fr. **machmètre**, engl. **machmeter**.

MACROBIOTIC, -Ă, *macrobiotici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Disciplină medicală bazată pe un ansamblu de reguli de igienă (alimentară) a căror respectare se consideră că poate prelungi viața omului. 2. De macrobiotică. ♦ (Despre organisme) Longeviv. Din germ. **Makrobiotik**, fr. **macrobiotique**.

MACROMOLECULĂ, *macromolecule*, s.f. Moleculă compusă dintr-un număr mare de atomi. Din fr. **macromolécule**, rus. **makromolekula**.

MACULA, *maculez*, vb. I. tranz. (Livr.) A păta, a murdări, a mânji. Din lat. **maculare**, fr. **maculer**.

MACULAT, -Ă, *maculați*, -te, adj. (Livr.) Cu pete, pătat, murdar. V. **macula**.

MACULATOR, *maculatoare*, s.n. Caiet (neliniat) folosit de elevi, de studenți etc. pentru a lua notițe la lecție; caiet de notițe. -

Macula + suf. -tor.

MACULATURĂ s.f. 1. Hârtie pătată sau stricăță în timpul imprimării tipografice; *p. ext.* hârtie scrisă sau tipărită care și-a pierdut importanța. ♦ Hârtie (de calitate inferioară) fabricată special pentru ambalaje. 2. Fig. Scriere lipsită de valoare. Din germ. **Makulatur**, fr. **maculature**.

MADONĂ, *madone*, s.f. 1. Reprezentare plastică a Maicii Domnului (având în brațe pe Isus); *p. gener.* Maica Domnului. 2. Fig. Personificare a perfecțiunii feminine. ♦ (Ir.) Femeie cu atitudini prefăcute, care simulează nevinovăția; mironosiță. Din it. **madonna**, fr. **madone**.

MAGISTRAL, -Ă, *magistrali*, -e, adj. 1. Care caracterizează pe maestru(1), de maestru; *p. ext.* perfect, desăvârșit. 2. (Despre conduite, căi de comunicație) Principal. ♦ (Substantivat, f.) Arteră

principală de comunicație rutieră, feroviară etc. 3. (Inform.) Grup de linii de comunicație utilizate pentru transmisia informației de la diferite surse spre unul sau mai mulți destinatari. Din (1) fr. **magistral**, (2) după rus. **maghistrall**.

MAGISTRAT, *magistrați*, s.m. 1. (În Roma antică) Cetățean ales pentru exercitarea unor importante atribuții de conducere. 2. Membru al corpului judiciar (judecător, procuror). 3. (Înv.) Membru în conducerea administrativă, judiciară etc. a unui oraș. 4. (Înv.) Autoritate publică (administrativă, judiciară etc.). Din (1, 2, 4) fr. **magistrat**, (3) germ. **Magistrat**. Cf. lat. **magistratus**.

MAGISTRATURĂ, *magistraturi*, s.f. Corpul magistraților; funcția, profesiunea de magistrat; timpul cât își exercită funcția un magistrat. Din germ. **Magistratur**, fr. **magistrature**.

MAGNETIC, -Ă, *magnetici*, -ce, adj. (Despre forțe, fenomene) Care se referă la magnet sau la magnetism; (despre corpuri) care este feromagnetic, care poate fi magnetizat. ♦ *Câmp magnetic* = stare fizică particulară a unui spațiu în care se exercită forțe magnetice; *p. ext.* spațiul respectiv. *Fluid magnetic* = forță prin care se explică, în științele oculte, fenomenele telepatice și hipnotice. *Pol magnetic* = a) fiecare dintre cele două puncte sau regiuni de la extremitatea unui magnet; b) fiecare dintre cele două puncte ale globului pământesc către care se îndreaptă capetele unui ac magnetic. ♦ Fig. Care exercită o influență profundă sau o atracție irezistibilă; care magnetizează. Din fr. **magnétique**, germ. **magnetisch**.

MAGNETISM s.n. 1. Proprietatea pe care o au corpurile magnetice de a se magnetiza. ♦ *Magnetism terestru* (sau *pământesc*) = totalitatea fenomenelor magnetice caracteristice Pământului. *Magnetism animal* = fluid universal care ar străbate toate corpurile însuflite și care s-ar transmite (în anumite condiții) de la om la om; concepție și ansamblu de procedee terapeutice bazate pe proprietățile acestui fluid. 2. Parte a fizicii care studiază proprietățile magnetice ale materiei. Din fr. **magnétisme**, germ. **Magnetismus**.

MAGNETOSFERĂ s.f. Regiune a spațiului extraterestru în care se manifestă câmpul magnetic al Pământului. Din fr. **magnétosphère**, engl. **magnetosphere**.

MAGNIFICENȚĂ, *magnificențe*, s.f. (Livr.) Grandoare, măreție; fast, lux ieșit din comun. Din fr. **magnificence**, it. **magnificenza**.

MAGNITUDINE, *magnitudini*, s.f. 1. Mărime stelară. 2. Mărime care indică gradul de intensitate al unui cutremur. Din fr. **magnitude**, lat. **magnitudo**, -inis.

MAGNOLIE, *magnolii*, s.f. Nume dat unor arbori exotici cu flori frumoase, mari, albe sau roșii, plăcut mirositoare, ale căror frunze sunt (la unele specii) întotdeauna verzi, cultivați ca plante decorative (*Magnolia*). Din germ. **Magnolie**, fr., it. **magnolia**.

MAIESTATE, (2) *maiestăți*, s.f. 1. Caracter ori aspect impunător, grandios sau solemn care trezește

admirație, respect etc.; măreție. **2.** Suveran, monarh. ♦ Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu (sau despre) un monarh. [Var.: **majestate** s.f.] Din lat. **maiestas, -atis**, fr. **majesté**.

MAIESTUOS, -OASĂ, *maiestuoși, -oase*, adj. **1.** Care impune prin prestanță, prin demnitate deosebită sau prin caracterul solemn, ceremonios. ♦ (Adverbial) Cu gravitate, cu importanță. **2.** Care impune prin măreția înfățișării, prin grandoarea proporțiilor, în mod grandios. [Var.: **maiestos, -oasă, majestos, -oasă** adj.] Din it. **maestoso**, fr. **majestueux**.

MAIESTUOZITATE, *maiestuozități*, s.f. Însușirea, caracterul a ceea ce este maiestos. - **Maiestuos** + suf. *-itate*

MALAGA s.f. Vin (foarte) dulce obținut în podgoriile din jurul orașului spaniol Malaga. Din sp, fr. **malaga**.

MALAGUENA s.f. Dans spaniol cu ritm lent; melodie după care se execută acest dans. Din sp., fr. **malagueña**.

MALIAN, -Ă, *malieni, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană născută și crescută în Mali. **2.** Adj., s.m. și f. (Locuitor) din Mali. Din fr. **malien**, engl. **Malian**.

MALIȚIE, *maliiți*, s.f. (Livr.) Înlănțuirea de a fi malițios; răutate, malițiozitate. ♦ Vorbă, atitudine, glumă răutăcioasă. [Var.: **malițiune** s.f.] Din fr. **malice**, lat. **malitia**.

MALIȚIOS, -OASĂ, *malițioși, -oase*, adj. (Livr.; adesea adverbial) Răutăcios, caustic. Din fr. **malicieux**, lat. **malitiosus**.

MALIȚIOZITATE, *malițiozități*, s.f. (Livr.) Maliție. - **Malițios** + suf. *-itate*. Cf. it. **maliziosita**.

MALTĂZĂ s.f. Enzimă care are proprietatea de a transforma maltoza în glucoză. Din fr. **maltase**, germ. **Maltase**.

MALTRATA, *maltratez*, vb. I. Tranz. A trata pe cineva cu asprime, a-i provoca dureri fizice sau morale; a chinui; a brutaliza. Din fr. **maltraiter**, it. **maltrattare**.

MALTRATARE, *maltratări*, s.f. Acțiunea de a *maltrata* și rezultatul ei; brutalizare. V **maltrata**.

MAMBO s.n. Dans de origine cubaneză, cu ritm vioi; melodie după care se execută acest dans. Din sp., fr. **mambo**.

MANGANOMETRIE s.f. (Chim.) Metodă de analiză volumetrică bazată pe acțiunea oxidantă a permanganatului de potasiu. Din fr. **manganométrie**, germ. **Manganometrie**.

MANICHIURĂ, *manichiuri*, s.f. Îngrijire specială dată unghiilor de la mâini prin tăierea și pilirea lor, urmată de curățarea pielitelor (și de lăcuire). - Probabil din germ. **Manikür**, **Maniküre**. Cf. fr. manucure, manicure „manichiuristă”.

MANICHIURAT, -Ă, *manichiurați, -e*, adj. (Rar; despre unghiile de la mâini) Care a fost supus manichiurii; *p.ext.* (despre oameni) cu unghiile de la mâini îngrijite prin manichiură. Din **manichiură**.

MANICHIUREZĂ, *manichiureze*, s.f.

Manichiuristă. - **Manichiură** + suf. *-eză*.

MANICHIURISTĂ, *manichiuriste*, s.f.

Lucrătoare specializată în manichiură; manichiureză. - **Manichiură** + suf. *-istă*.

MANICORD, *manicorduri*, s.n. Instrument muzical medieval asemănător clavicordului. Din it. **manicordo**, fr. **manicorde**.

MANIE, *manii*, s.f. **1.** Boală mintală manifestată prin euforie, stare de excitație psihomotorie, logoree, halucinații, incoerență a gândirii etc.; *p.ext.* idee fixă care preocupă pe cineva. **2.** (Cu sens atenuat) Preocupare exagerată pentru ceva; deprindere bizară. V. *capriciu, toană*. Din ngr. **mania**, fr. **manie**.

ȘEDINȚOMANIE s.f. (Ir.) Practică, obicei de a convoca multe ședințe, de a prelungi în mod excesiv discuțiile din cadrul acestora. - **Ședință** + **manie**.

MANOGRAF, *manografe*, s.n. Manometru care înregistrează presiunea gazelor sau a vaporilor dintr-un spațiu închis. Din fr. **manographe**, germ. **Manograph**, engl. **manograph**.

MANOPERĂ, *manopere*, s.f. **1.** Muncă manuală depusă pentru efectuarea unei lucrări; plată pentru această muncă. **2.** (Rar) Acțiune tactică; atitudine; mijloc, procedeu întrebuintat pentru realizarea unui scop. **3.** Fig. Manevră. - Calc după fr. **manceuvre**, it. **manovra**. Cf. lat. *manopera*.

MANȘETĂ, *manșete*, s.f. **1.** Partea de jos a mânecii unei cămăși (bărbătești) sau a unei bluze; bandă (detașabilă) aplicată ca garnitură la partea de jos a unei mâneci. ♦ Partea de jos (răsfântă) a pantalonilor. ♦ Porțiune de la începutul unui ciorap tricatat, lucrată de obicei ca un elastic. **2.** Garnitură de piele sau de cauciuc, în formă de inel sau de cilindru, care servește la etanșarea unor deschideri. **3.** Text scurt tipărit cu alt caracter de literă pe prima pagină a unui ziar sau într-o publicație periodică, la începutul unui articol, care conține în rezumat o știre importantă din cuprinsul ziarului sau ideea principală, nota originală din cuprinsul articolului. ♦ *Manșetă bibliografică* = indicație bibliografică în partea de jos a copertei interioare a publicațiilor periodice, cuprinzând datele necesare identificării sau citării periodicului respectiv. ♦ Text scurt folosit ca titlu general pentru mai multe articole care tratează aceeași temă; *p.ext.* spațiu rezervat acestor texte. Din fr. **manchette**, germ. **Manschette**.

MANTILĂ, *mantile*, s.f. **1.** (Înv.) Mantelă. **2.** Șal de dantelă (neagră), purtat mai ales de femeile spaniole. Din fr. **mantille**, sp. **mantilla**.

MANUBRIU, *manubrii*, s.n. **1.** (Zool.) Formație tubulară a corpului meduzelor, unde se află orificiul buco-anal. **2.** Structură anatomică în formă de mâner. Din fr., lat. **manubrium**.

MANUFACTURĂ, *manufacturi*, s.f. **1.** Formă de producție premergătoare marii industrii, caracterizată prin predominarea muncii manuale, prin diviziunea amănunțită a muncii în cadrul atelierului și prin reunirea muncitorilor și a meșterilor în ateliere sub conducerea patronului. **2.** Întreprindere industrială în

care predomină munca manuală, în care un rol important îl au abilitatea și talentul lucrătorului și care este destinată în special producerii unor bunuri de larg consum. *Manufacturi de porțelan*. **3.** Produse ale industriei textile; țesături. *Magazin de manufactură*. Din fr. **manufacture**. Cf. germ. *Manufaktur*.

MAPĂ, *mape*, s.f. (Astăzi rar) Hartă geografică. Din lat. **mappa**, fr. **mappe**.

MARASM s.n. (Livr.) Stare de epuizare fizică sau de decădere morală. Din fr. **marasme**, ngr. **marasmos**, germ. **Marasmus**.

MARCA, *marchez*, vb. I. Tranz. **1.** A face, a aplica un semn caracteristic pe un obiect, pe un animal etc., pentru a-l deosebi de altele. ♦ A imprima, pe un obiect de metal prețios, semnul oficial care îi garantează calitatea și autenticitatea. **2.** Fig. A constitui o notă specifică, o trăsătură caracteristică; a reprezenta, a ilustra. ♦ A scoate în evidență, a releva, a sublinia; a manifesta. ♦ A constitui o dovadă; a indica, a dovedi. **3.** A delimita un teren, o suprafață etc. prin linii, semne; a însemna. **4.** (Sport) A obține unul sau mai multe puncte într-o competiție, într-un joc; a înscrie. ♦ A supraveghea pe unul sau pe mai mulți jucători din echipa adversă, pentru a-i împiedica să întreprindă acțiuni ofensive, sau să marcheze (**4**). Din germ. **markieren**, fr. **marquer**.

MARCARE, *marcări*, s.f. Acțiunea de a *marca*; marcaj, marcaț. V. **marca**.

MARCAT¹ s.n. Acțiunea de a *marca* și rezultatul ei; marcarea, marcaj. V. **marca**.

MARCAT², *-Ă, marcați, -te*, adj. **1.** Care poartă o marcă (**1**). ♦ (Despre obiecte de metal prețios) Care are imprimat semnul oficial de garanție a calității și a autenticității. ♦ (Despre greutate) Prevăzut cu semnul oficial care garantează exactitatea măsurii indicate. ♦ (Despre căi de comunicație) Care este prevăzut cu marcaj. **2.** Fig. (Despre abstracte) Care iese în evidență; accentuat, pronunțat, distinct, reliefat, nuanțat. V. **marca**.

MARCATOR, *-OARE*, *marcatori, -oare*, subst. **1.** S.n. Unealtă agricolă folosită pentru a marca rândurile și locul cuiburilor în care se va pune sămânța sau răsăd. **2.** S.m. și f. Persoană care lucrează la marcarea unor produse (industriale). **3.** S.m. (Sport) Persoană care marchează (**4**) puncte sau goluri pentru echipa sa. - **Marca** † suf. *-tor*.

MARCANȚ, *-Ă, marcați, -te*, adj. Care are o valoare deosebită, care iese în evidență; de seamă, important, remarcabil. ♦ Cu autoritate, cu influență. Din fr. **marquant**, germ. **markant**.

MARCASIT, *marcasite*, s.n. Sulfură naturală de fier, galbenă-verzuie, cristalizată și cu luciu metalic. Din fr. **marcasite**, germ. **Markasit**.

MARCOMANI s.m. pl. Numele mai multor triburi germanice vechi, stabilite în Bavaria. Din fr. **Markomans**, germ. **Markomannen**.

MARGARETĂ, *margarete*, s.f. Plantă erbacee perenă din familia compozelilor, cu inflorescența

compusă din flori mici, galbene, dispuse într-un disc central, și din flori marginale cu o corolă lungă, albă; mărgărită (*Chrysanthemum leucanthemum*). Din germ. **Margareten**[blume], fr. **marguerite**.

MARGRAF, *margrafi*, s.m. Titlu purtat în evul mediu de unii principii germani, ale căror principate erau (sau fuseseră cândva) mărci; persoană care avea acest titlu. [Var.: **marcgraf** s.m.] Din germ.

Markgraf, fr. **margrave**.

MARIJUANA s.f. Stupefiant asemănător cu hașișul, extras din frunzele unei specii de cânepă. Din sp., fr. **marijuana**.

MARINĂ s.f. Totalitatea mijloacelor de navigație (pe mări, fluviu, râuri, lacuri) și a unităților navale ale unui stat, împreună cu întreg personalul aferent. ♦ Știința și tehnica navigației. Din fr. **marine**, it. **marina**.

MARINAR, *marinari*, s.m. Persoană care face parte din echipajul unei nave; matelot, matroz. ♦ *Guler marinar* = guler mare, dreptunghiular, lăsat pe spate (ca cel purtat de marinari la uniformă). - **Marină** + suf. *-ar*.

MARINARESC, *-EASCA*, *marinărești*, adj. De marinar, caracteristic marinarului sau marinei. - **Marinar** + suf. *-esc*.

MARINĂREȘTE adv. Ca marinarii, în felul marinariilor. - **Marinar** + suf. *-ește*.

MARINARE, *marinări*, s.f. Faptul de a *marina*. V. **marina**.

MARINĂRIE s.f. Meseria marinarului. ♦ Știința și tehnica navigației; matelotaj. - **Marinar** + suf. *-ie*.

MARINĂRIȚĂ, *marinărițe*, s.f. Femeie din echipajul unei nave. - **Marinar** + suf. *-iță*.

MARINISM s.n. Stil bombastic în barocul italian din sec. XVII; prețiozitate a stilului, afectare. Din it. **marinismo**, fr. **marinisme**.

MARINIST, *-Ă, mariniști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al marinismului. Din it. **marinista**, fr. **mariniste**.

MARITAL, *-Ă, maritali, -e*, adj. (Jur.) Care se referă la drepturile soțului; care este specific relațiilor dintre soți, conjugal. Din fr. **marital**, lat. **maritalis**.

MARMELADĂ, *marmelade*, s.f. Produs alimentară cu aspect de pastă, obținut prin fierberea cu zahăr a fructelor proaspete zdrobite sau trecute prin sită. Din fr. **marmelade**, germ. **Marmelade**.

MARMOTĂ, *marmote*, s.f. Gen de mamifere rozoătoare cu corpul scurt și gros, cu blană cenușie, care hibernează (*Marmota*); animal care face parte din acest gen. Din fr. **marmotte**, it. **marmotta**.

MARNĂ, *marnе*, s.f. Rocă sedimentară compusă din carbonat de calciu și argilă, în proporții variabile, de obicei de culoare cenușie, întrebuințată la fabricarea cimentului. Din fr. **marnе**, it. **marna**.

MARNOS, *-OASĂ, marnoși, -oase*, adj. Care conține multă marnă, cu marnă. - **Marnă** + suf. *-os*.

MAROANĂ, *maroane*, s.f. Castană comestibilă coaptă sau preparată cu sirop de zahăr. Din fr. **marron**, it. **marrone**, germ. **Marone**.

MAROCHIN s.n. Piele de capră sau, rar, de oaie sau de vițel, tăbăcită vegetal pentru a căpăta lustru și finețe; cordovan. [Var.: **marochină** s.f.] Din fr. **maroquin**, it. **marochino**.

MARȘ, (1, 2, 3) *marșuri*, (4, 5) interj. 1. S.n. Mers, deplasare a unei unități militare sau a unui grup organizat (într-o anumită formație). ♦ *Marș forțat* = marș executat cu o viteză sporită față de cea normală. ♦ (Înv.) Distanță parcursă de o unitate militară în 24 de ore. ♦ Acțiune militară viguroasă îndreptată asupra unui obiectiv. ♦ Probă atletică de mers rapid pe distanțe lungi. ♦ P.gener. Deplasare, drum, cursă (obositoare). 2. S.n. Compoziție muzicală puternic ritmată, care adesea reglează cadența pasului unei formații, a unui cortegiu etc. 3. S.n. Compoziție literară în versuri, scrisă spre a fi cântată pe o arie de marș (2). 4. Interj. Cuvânt cu care se comandă pornirea unei unități militare sau a unui grup organizat. 5. Interj. Cuvânt cu care se gonește un câine sau, p.gener., un om. Din fr. **marche**, germ. **Marsch**.

MĂRȘĂLUI, *mărșăluiesc*, vb. IV. Intrans. A se deplasa în marș; a mărșui. ♦ Fam. A face un drum lung, obositor. - **Marș** + suf. -*ălui*.

MĂRȘUL, *mărșuiesc*, vb. IV. Intrans. A mărșălui. - **Marș** + suf. -*ui*.

MARȘA, *marșez*, vb. I. Intrans. (Franțuzism) A cădea de acord, a consimți; a se lăsa antrenat într-o acțiune. ♦ A se lăsa corupt. Din fr. **marche**, germ. **Marsch**.

MARȘARE, *marșări*, s.f. (Franțuzism) Acțiunea de a *marșa*. V. **marșa**.

MARȘRUT, *marșrute*, s.n. 1. Itinerar. ♦ Document, act în care este fixat itinerarul unui tren, al unei mașini etc. 2. Mers continuu al unui tren de marfă cu parcurs lung, care nu lasă și nu ia vagoane din vreo stație de pe itinerar. 3. (Tehn.) Metodă de lucru la mai multe mașini. [Var.: **marșrută** s.f.] Din rus. **marșrut**, fr. **marcheroute**, germ. **Marschroute**.

MARȘRUTIZARE, *marșrutizări*, s.f. Acțiunea de a *marșrutiza* și rezultatul ei. Din **marșrut** (după rus. *marșrutizația*).

MARȘRUTIZA, *marșrutizez*, vb. I. Tranz. A folosi metoda marșrutului în căile ferate sau în tehnică. Din **marșrutizare** (derivat regresiv).

MARSUPIU, *marsupii*, s.n. Pungă abdominală caracteristică femelelor din ordinul marsupialelor. Din lat., fr. **marsupium**.

MARTIROLOGIU, *martirologii*, s.n. Scriere care cuprinde lista martirilor² bisericii (și povestirea suferințelor lor) sau, p.gener., lista celor care au suferit ori au murit pentru o idee, pentru o convingere. [Var.: **martirolog** s.n.] Din lat. **martyrologium**, fr. **martyrologe**.

MARȚIAL, -*Ă*, *marțiali*, -e, adj. 1. (Livr.), Solemn și grav; impunător. 2. Ostășesc, militar; de război. ♦ *Curte marțială* = tribunal militar instituit în timp de război, de mobilizare sau în timpul unei stări excepționale. *Lege marțială* = lege care autorizează

în unele state folosirea forței armate pentru represiune internă. Din fr. **martial**, it. **marziale**.

MARXISM s.n. Doctrină filozofică, socială și economică întemeiată de K. Marx și F. Engels; teoria și practica comunismului științific. Din fr. **marxisme**, rus. **marksizm**.

MARXIST, -*Ă*, *marxiști*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al marxismului. 2. Adj. Care aparține marxismului, privitor la marxism. Din fr. **marxiste**, rus. **marksist**.

PREMARXIST, -*Ă*, *premarxiști*, -ste, adj. Care precedă marxismul, imediat anterior marxismului. - **Pre-** + **marxist**.

MASCĂ, *măști*, 1. Bucată de stofă, de mătase, de dantelă, de carton etc. (înfățișând o față omenească sau figura unui animal) cu care își acoperă cineva fața sau o parte a ei (pentru a nu fi recunoscut), lăsând numai ochii descoperiți; obrăzar. ♦ *Mască mortuară* = mulaj în ghips al feței unei persoane, făcut îndată după deces. ♦ Expr. *A-și scoate (sau a-și arunca, a-și lepăda etc.) masca* sau *a ridica* (sau *a lua, a smulge, a rupe*) *masca* (cuiva) = a se arăta sub adevăratul aspect, a(-și) da pe față firea sau intențiile ascunse, a (se) dezvălui minciuna, înșelătoria (cuiva), a apărea sau a face să apară în adevărată lumină; a (se) demasca. ♦ Persoană mascată. ♦ Fig. Înfățișare falsă. ♦ Expresie neobișnuită a feței (provocată de o emoție, de un sentiment puternic etc.) 2. Machiaj; p.ext. preparat cosmetic care se aplică pe față pentru întreținerea tenului. ♦ Fizionomia unui actor machiat. 3. Dispozitiv care acoperă parțial sau total o persoană, un animal, un obiect pentru a le proteja, a le ascunde vederii. 4. Lucrare menită să ascundă vederii inamicului un obiectiv militar; adăpost individual săpat de fiecare soldat pe câmpul de luptă.

Din fr. **masque**, germ. **Maske**.

MASCULIN, -*Ă*, *masculini*, -e, adj. 1. De sex bărbătesc; p.ext. care este propriu masculului (1), bărbatului; bărbătesc. ♦ Alcătuit din bărbați, de bărbați. ♦ *Gen masculin* (și substantivat, n.) = gen gramatical care cuprinde numele de ființe de sex bărbătesc, precum și nume de lucruri care, prin tradiție sau prin analogie cu cele dintâi, sunt socotite de același sex. ♦ (Gram.) Care aparține genului masculin. *Adjective masculine*. ♦ (Bot.) Mascul. 2. (Despre rime; p.ext. despre versuri) Care rimează pe ultima silabă accentuată. Din lat. **masculus**, fr. **masculin**.

MASIV, -*Ă*, *masivi*, -e, adj., s.n. I. Adj. 1. Care se prezintă ca o masă unitară și compactă. ♦ (Despre obiecte) Care este format dintr-un material compact, fără goluri; plin; p.ext. greu. 2. (Despre ființe, construcții etc.) Mare, solid, voluminos, greu; p.ext. impunător, impresionant (prin dimensiuni). 3. Care este sau se produce în cantități mari, pe scară întinsă; amplu. II. S.n. 1. Unitate de relief formată dintr-un grup de munți sau de dealuri (reunite în jurul unui vârf); p.ext. munte. 2. Arboret în care coroanele arborilor se ating. ♦ Grupare de arbori, de arbuști sau de plante de același fel (făcută pentru a produce anumite efecte decorative). 3. P.anal. Bloc de beton

sau de zidărie de dimensiuni mari, de care se leagă sau care susține o construcție. ♦ Masă mare de material solid; grămadă mare; morman. ♦ Partea cea mai compactă, cea mai mare, cea mai importantă dintr-un întreg. Din fr. **massif**, germ. **Massiv**.

MASTICA, *mastichez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A mesteca alimente, substanțe etc. Din fr. **mastiquer**, lat. **masticare**.

MAȘINAȚIE, *mașinații*, s.f. (Mai ales la pl.) Intrigă, uneltire, complot. [Var.: **mașinațiune**, (inv.) **machinație**, **machinațiune**, **mahinație** s.f.] Din fr. **machination**, it. **macchinazione**.

MAȘINĂ, *mașini*, s.f. 1. Sistem tehnic alcătuit din piese cu mișcări determinate, care transformă o formă de energie în altă formă de energie sau în lucru mecanic util; *p. restr.* dispozitiv, instrument, aparat; mecanism, mașinărie. ♦ *Mașină-unealtă* = mașină de lucru care prelucrează materiale prin operații mecanice. 2. Locomotivă. 3. Autovehicul, automobil. 4. Sobă de bucătărie, care servește la pregătirea mâncării. 5. Fig. (De obicei urmat de determinări) Ansamblu de mijloace folosite într-un anumit scop (reprobabil). 6. Epitet dat unui om care lucrează mult și cu mișcări automate, mecanice. Din fr. **machine**, germ. **Maschine**.

MAȘINĂRIE, *mașinării*, s.f. 1. Totalitatea pieselor și angrenajelor care alcătuiesc mecanismul unei mașini (1) sau al unui grup de mașini; mecanism; *p.ext.* mașină. - **Mașină** + suf. *-ărie*. Cf. fr. **machinerie**.

MAȘINIZA, pers. 4 *mașinizăm*, vb. I. Tranz. (Rar; folosit numai la pers. 4, 5, 6) A mecaniza. - **Mașină** + suf. *-iza*.

MAȘINUȚĂ, *mașinuțe*, s.f. Diminutiv al lui *mașină*; automobil mic. - **Mașină** + suf. *-uță*.

MAȘINIST, -**Ă**, *mașiniști*, -*ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (Rar la f.) Persoană care conduce o mașină (1), supraveghează funcționarea ei, o repară etc.; mecanic. 2. S.m. și f. (Rar la f.) Persoană care așază decorurile pe scenă, aprinde și stinge luminile, mănuieste aparatele cu efecte sonore etc. 3. Adj. Care ține de mașini (1), care se referă la mașini și la producția de mașini, propriu mașinismului. Din fr. **machiniste**, germ. **Maschinist**.

MAT¹ s.n. Situație în cadrul unei partide de șah în care regele uneia dintre părți, fiind atacat, este pus în imposibilitate de a mai fi apărat, determinându-se astfel sfârșitul partidei. ♦ Expr. *A face* (pe cineva) *mat* = a învinge (categoric) pe cineva (într-o luptă, într-o dispută etc.). ♦ (Cu valoare de interjecție) Cuvânt cu care se anunță această situație în cursul jocului. Din fr. **mat**, germ. **Matt**.

MAT², -**Ă**, *mați*, -*te*, adj. 1. Care este fără luciu, fără strălucire; șters². 2. (Despre sticlă; *p.ext.* despre obiecte de sticlă) Care este lipsit de transparență. 3. Fără lumină; împăclit, acoperit. 4. Fig. (Despre sunete) Care are rezonanță slabă; surd, înfundat. Din fr. **mat**, germ. **matt**.

SEMIMAT, -**Ă**, *semimați*, -*te*, adj. Într-un transparent și mat. - **Semi**- + **mat**².

MATADOR, *matadori*, s.m. Toreador care trebuie să dea taurului lovitură mortală. Din fr. **matador**, germ. **Matador**.

MATEMATIC, -**Ă**, *matematici*, -*ce*, adj. Care se referă la matematică, care ține de matematică, bazat pe principiile matematicii; de matematică, matematicesc. ♦ Fig. (Adverbial) Precis, riguros, exact. Din fr. **mathématique**, it. **matematico**.

MATEMATICESC, -**EASCĂ**, *matematicesci*, adj. (Inv.) Matematic². ♦ Fig. Riguros, exact. - **Matematic** + suf. *-esc*.

MATEMATICĂ, *matematici*, s.f. Știință care se ocupă cu studiul mărimilor, al relațiilor cantitative și al formelor spațiale (cu ajutorul raționamentului deductiv). Din lat. **mathematica**, fr. **mathématique**, it. **matematica**.

MATEMATIZARE, *matematizări*, s.f. Acțiunea de a *matematiza* și rezultatul ei. Din **matematică**.

MATEMATIZA, *matematizez*, vb. I. Tranz. A studia o disciplină cu ajutorul metodei matematice. Din **matematizare** (derivat regresiv).

MATEMATIZABIL, -**Ă**, *matematizabili*, -*e*, adj. Care poate fi matematizat. - **Matematiza** + suf. *-bil*.

MATEMATIZAT, -**Ă**, *matematizați*, -*te*, adj. Studiat cu ajutorul metodei matematice. V. **matematiza**.

MATERIAL, -**Ă**, (I) *materiali*, -*e*, adj., (II) *materiale*, s.n. I Adj. 1. Care aparține realității obiective, existând independent de conștiință și în afara ei; care este alcătuit din materie. ♦ *Cultură materială* = totalitate a bunurilor și a deprinderilor de producție existente pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății. ♦ Palpabil, concret, real; făptic. ♦ Spec. Fizic, trupes. 2. Care constă în bunuri economice, care țin de venit, de avere, de aspectul economic sau pecuniar; care se referă la trai sau la întreținerea vieții. ♦ *Bază materială* = totalitate a mijloacelor (clădiri, instalații, forță de muncă etc.) care permit desfășurarea unei activități economice sau științifice. ♦ (Adverbial) Din punctul de vedere al situației materiale (I 2); materialicește. II. S.n. I. Totalitate a materialelor prime sau semifabricate din care pot fi executate diverse bunuri. ♦ *Materiale plastice* = nume generic al unui grup de materiale de sinteză care prezintă anumite particularități de structură, de compoziție și fizico-mecanice, având ca proprietate caracteristică generală calitatea de a putea fi prelucrate cu ușurință (sub acțiunea presiunii și a temperaturii; mase plastice. 2. (Rar) Bun, produs. ♦ Țesătură. *Material de rochie*. 3. Totalitate a documentelor, informațiilor și datelor necesare pentru elaborarea unei lucrări literare, științifice etc. ♦ Expunere scrisă care cuprinde date și informații referitoare la o anumită problemă. [Pl. și: (inv.) (II) *materialuri*. Din fr. **matériel**, lat. **materialis**.

MATERIALICEȘTE adv. Din punct de vedere material (I 2), în ceea ce privește starea

materială; bănește, materialmente. - **Material** + suf. *-icește*.

MATERIALISM s.n. 1. Concepție filozofică potrivit căreia materia este factorul prim, iar conștiința factorul derivat; *spec.* filozofie marxistă. ◇ *Materialism dialectic* = știința despre raportul dintre materie și conștiință, despre legile cele mai generale ale mișcării și dezvoltării naturii, societății și cunoașterii, care este în același timp baza filozofică a marxism-leninismului. *Materialism istoric* = parte integrantă a filozofiei marxist-leniniste, al cărei obiect îl constituie societatea în unitatea și interacțiunea laturilor ei, legile generale și forțele motrice ale dezvoltării istorice. 2. (Depr.) Interes exagerat manifestat de cineva pentru problemele materiale. Din fr. **matérialisme**, germ. **Materialismus**.

MATERIALIST, -Ă, *materialiști, -ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al materialismului (1). 2. Adj. Care aparține materialismului (1), care se referă la materialism, privitor la concepțiile materialismului. 3. Adj., s.m. și f. (Om) preocupat excesiv de câștig, de foloase materiale. Din fr. **matérialiste**, germ. **Materialist**.

MATERIALMENTE adv. (Rar) Materialicește. Din it. **materialmente**, fr. **matériellement**.

MATRIARHAT s.n. Denumire a perioadei comunei primitive, caracterizată prin stabilirea apartenenței la gintă pe linia descendenței mame. Din fr. **matriarcat**, germ. **Matriarchat**.

MATRICE, (1, 2) *matrice*, s.f. 1. (Mat.) Sistem de numere grupate într-un tablou dreptunghiular care are un anumit număr de coloane, linii sau rânduri. 2. (Log.) Tabel reprezentând valoarea de adevăr a unui enunț pe baza valorii de adevăr a elementelor sale componente. 3. (Anat.) Uter. ◇ Fig. obârșie, origine. 4. (Biol.) Partea fundamentală, nediferențiată a citoplasmei, a cromozomilor etc. Din lat. **matrix**, -icis, fr. *matrice*.

MATRICOL, -Ă, *matricoli, -e*, s.f., adj. 1. S.f. Registru în care se înscriu, într-o instituție, numele persoanelor a căror evidență este necesară; (în special) registru folosit în școli, în care se înscriu numele, datele personale și situația școlară a elevilor. ♦ Număr de ordine sub care sunt înscriși soldații în registrul unui regiment. 2. S.f. (Ieșit din uz) Bucată dreptunghiulară de pânză sau de stofă pe care se indica școala la care învăța un elev (și numărul sub care era înscris aici) și pe care acesta o purta prinsă pe braț sau pe piept. 3. Adj. De matricolă; matricular. [Var.: **matricul**, -ă s.f., adj.] Din fr. **matricule**, lat. **matricula**, it. **matricola**.

MATROANĂ, *matroane*, s.f. Soție a unui cetățean roman. ♦ P.gener. Femeie căsătorită (care impune respect). ♦ (Depr.) Femeie în vârstă (și grasă). Din lat., it. **matrona**, fr. **matrone**, germ. **Matrone**.

MATURITATE s.f. Stare de deplină dezvoltare (fizică și intelectuală); calitatea de a fi matur; *p.ext.* perioadă din viața omului între tinerețe și bătrânețe. ♦ (Biol.) Stare de dezvoltare deplină a unui organ sau a unui organism întreg. ♦ Stare de deplină dezvoltare a

unui fruct; coacere. ♦ Fig. Stadiu înaintat de experiență, de însușire a cunoștințelor; seriozitate, profunzime (determinată de vârstă, de experiență). ◇ (Ieșit din uz) *Examen de maturitate* = bacalaureat. Din fr. **maîtrité**, lat. **maturitas**, -atis.

MAUR, -Ă, *mauri, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană făcând parte din populația băștinașă care locuia în antichitate în nord-vestul Africii; persoană făcând parte din populația arabă care a cucerit în evul mediu nord-vestul Africii și o parte a Spaniei. 2. Adj. Care aparține maurilor, privitor la mauri; mauresc, moresc. [Din lat. **Maurus**, germ. **Maure**, fr. **maure**. **MAURITAN**, -Ă, *mauritani, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană născută și crescută în Mauritania. 2. Adj., s.m. și f. (Locuitor) din Mauritania. Din fr. **mauritanien**, engl. **Mauritanian**.

MAUSOLEU, *mausolee*, s.n. Monument funerar de proporții mari, ridicat în memoria unui om ilustru, a unor eroi etc. Din lat. **mausoleum**, germ. **Mausoleum**, fr. **mausolée**.

MAXILAR, -Ă, *maxilari, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Fiecare din cele două oase ale feței, în care sunt înfipti dinții; falcă. 2. Adj. Care aparține falcii, care este în legătură cu falca. Din lat. **maxillaris**, fr. **maxillaire**.

MAXIM, -Ă, *maximi, -e*, adj., s.f. 1. Adj. Care are cea mai mare dimensiune, durată, intensitate etc.; foarte mare; maximal. 2. S.f. Cea mai mare valoare pe care o poate avea, într-un anumit interval, o funcție sau o cantitate variabilă. ♦ Centru de înaltă presiune atmosferică. Din lat. **maximus**, fr. **maxime**, **maxima**.

MAXIMĂ, *maxime*, s.f. Enunț formulat concis, exprimând un principiu etic, o normă de conduită etc.; aforism, sentință, adagiul. Din lat. **maxima**, fr. **maxime**.

MAXIMUM s.n. 1. Limita superioară peste care nu se poate trece; maxim¹. ◇ Loc. adv. *La maximum* = în cel mai înalt grad. 2. Cea mai mare cantitate, valoare, intensitate; maxim¹. ♦ (Adverbial) În cantitatea, timpul, spațiul maxim² posibil. Din lat. **maximum**, fr. **maximum**.

MAXIM, *maximuri*, s.n. (Rar) Maximum. Din **maximum** (după *maxim*).

MAXI-TAXI, *maxi-taxiuri*, s.n. Microbuz care funcționează după sistemul taximetrelor. Din fr., engl. **maxi-taxi**.

MAXWELL, *maxwelli*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a fluxului magnetic. Din fr. **maxwell**, germ. **Maxwell**.

MAYA s.m., adj. invar. 1. S.m. Nume al unei vechi populații indiene din America Centrală. ♦ Limba indiană americană vorbită de această populație. 2. Adj.invar. Care aparține populației maya (1), care se referă la această populație. Din fr., sp. **maya**, rus. **маи́я**.

MĂRȘĂLUIRE, *mărșăluiri*, s.f. Acțiunea de a mărșălui. V. **mărșălui**.

MĂRȘĂLUITOR, *mărșăluitoari*, s.m. Atlet specializat în proba sportivă de marș. - **Mărșălui** + suf. *-tor*.

MEAT, *meaturi*, s.n. **1.** (Anat.) Canal îngust și subțire sau orificiul acestuia, aflate în diferite organe. **2.** Spațiu, interstițiu între celulele unui țesut vegetal. Din fr. *méat*, lat. *meatus*.

MECANIC, -*Ă*, *meccanici*, -*ce*, subst., adj. **I. S.f. 1.** Știință care studiază mișcarea sau echilibrul corpurilor sub acțiunea forțelor exercitate asupra lor; tehnica procedeele în care intervin aceste fenomene; mecanotehnică. ♦ *Mecanică cerească* = știință care se ocupă cu mișcarea corpurilor cerești sub acțiunea atracției universale. ♦ (Inv.) Mecanism, mașină. **2.** Disciplină tehnică al cărei obiect îl constituie construcția și funcționarea mașinilor, îndeosebi a pieselor și a mecanismelor care servesc la transmiterea mișcării. **3.** Tratat, manual de mecanică (**I 1, 2**). **II. Adj. 1.** Care aparține mecanicii (**I**), privitor la mecanică, de mecanică. **2.** (Și adv.) Care este pus în mișcare de o mașină sau de un mecanism; care se face cu ajutorul mașinilor sau al mecanismelor; mecanizat. **3.** (Și adv.) Care se realizează fără participarea conștiinței, a voinței; mașinal, automat. ♦ Care aplică o teză, o teorie, o dispoziție etc. fără a ține seama de specificul concret sau individual al situației, fenomenului, cazului respectiv; simplist, schematic, rigid, dogmatic. **III. S.m. și f.** Specialist în mecanică (**I 1, 2**). ♦ Persoană care efectuează operații de montaj, de reparare, sau de întreținere a utilajelor, mașinilor și aparatelor. ♦ Persoană care supraveghează sau conduce un vehicul sau un motor, cu instalațiile anexe; mașinist. Din (**I**) lat. *mechanica*, it. *meccanica*, germ. *Mechanik*, fr. *mécanique*, (**II**) lat. *mechanicus*, it. *meccanico*, fr. *mécanique*, (**III**) lat. *mechanicus*, germ. *Mechaniker*.

MECANICISM s.n. Concepție care explică fenomenele biologice, sociale, psihice etc. pe baza principiilor și legilor mecanicii (**I 1**), reducând întreaga diversitate calitativă a fenomenelor și a proceselor naturii la fenomene și procese mecanice. - *Mecanic* + suf. -*ism*. Cf. it. *meccanicismo*.

MECANICIST, -*Ă*, *meccanicști*, -*ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este în conformitate cu principiile mecanicismului, privitor la mecanicism. **2.** S.m. și f. Adept al mecanicismului. - *Mecanic*[ism] + suf. -*ist*.

MECANICIZA, pers. **3.** *meccanicizează*, vb. **I.** Refl. (Rar; despre activități raționale) A deveni mecanic, automat. - *Mecanic* + suf. -*iza*.

MECANICIZARE, *meccanicizări*, s.f. Acțiunea de a se mecaniciza și rezultatul ei. V. *meccaniciza*.

MECANICIZAT, -*Ă*, *meccanicizați*, -*te*, adj. Care a devenit mecanic. V. *meccaniciza*.

MECANISM, *meccanisme*, s.n. **1.** Sistem tehnic alcătuit din mai multe piese mobile și fixe care sunt angrenate între ele, astfel încât unele elemente mobile, transmitând forțele de la elementul conducător la elementele conduse, pot antrena mișcarea acestora. ♦ Totalitatea elementelor care alcătuiesc un astfel de sistem; mașinărie. **2.** Mod de

funcționare a unui mecanism (**1**). **3.** Mod în care se desfășoară un fenomen, o reacție etc. **4.** P. anal. Sistem, mod de organizare politică, economică, socială etc. Din fr. *mécanisme*, germ. *Mechanismus*.

MECI, *mechiuri*, s.n. Întrecere sportivă disputată între două persoane sau între două echipe; întâlnire, partidă, joc. Din engl., fr. *match*.

MECONIU s.n. **1.** Suc de mac; opiu. **2.** Materie pe care o elimină ca excremente fătul, imediat după naștere. Din fr. *méconium*, lat. *meconium*.

MEDIAL, -*Ă*, *mediali*, -*e*, adj. Median. ♦ Spec. (Despre sunete, rar despre litere) Care se află în interiorul cuvântului. ♦ (Despre vocale) Care se articulează în partea de mijloc la cavității bucale; central. Din fr. *médial*, lat. *medialis*.

MEDIAN, -*Ă*, *mediani*, -*e*, adj. Care se află la mijloc; medial. ♦ Situat la mijlocul unei figuri geometrice. ♦ (Substantivat, f.) Fiecare dintre dreptele care unesc un vârf al unui triunghi cu mijlocul laturii opuse vârfului. ♦ (Substantivat, f.) Fiecare dintre dreptele care unesc un vârf al unui tetraedru cu centrul de greutate al feței opuse. Din fr. *médian*, lat. *medianus*.

MEDICAMENT, *medicamente*, s.n. Substanță naturală sau de sinteză utilizată pentru a vindeca, a ameliora sau a preveni o boală; doctorie, leac. Din fr. *médicament*, lat. *medicamentum*.

MEDICINAL, -*Ă*, *medicinali*, -*e*, adj. Întrebuințat ca medicament; din care se prepară medicamente. ♦ *Plante medicinale* = grup de plante din familii diferite, cultivate sau sălbatice, care, datorită compoziției lor chimice, au proprietăți terapeutice. Din fr. *médicinal*, lat. *medicinalis*.

MEDIOCRITATE, (**2**) *mediocrități*, s.f. **1.** Faptul de a fi mediocru; situație, starea a celui mediocru. **2.** Persoană lipsită de calități (intelectuale) deosebite, om mediocru (**2**). Din fr. *médiocrité*, lat. *mediocritas*, -*atis*.

MEDITAȚIE, *meditații*, s.f. **1.** Reflectare, cugetare adâncă; meditare, reflecție. **2.** Specie a genului liric, cuprinzând reflecții despre condiția umană. **3.** Pregătire a lecțiilor, a examenelor cu un meditator; lecție particulară dată de un meditator; preparator (**3**). ♦ (*Sală de*) *meditație* = sală într-un internat unde elevii își pregătesc lecțiile. ♦ Perioadă de timp, în afara orelor de curs, în care elevii (dintr-un internat) își pregătesc temele. Din lat. *meditatio*, fr. *méditation*.

MEDITIC, -*Ă*, *meffitici*, -*ce*, adj. (Livr.) Cu miros urât; puturos, fetid, pestilențial. Din germ. *mefitisch*, lat. *mephiticus*, fr. *méphitique*.

MEGAHERTZ, *megahertzi*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru frecvență, egală cu un milion de hertzi. [Abr.: *MHz*] Din germ. *Megahertz*, fr. *mégahertz*.

MEGALOBlast, *meccaloblaste*, s.n. (Biol.) Globulă roșie cu nucleul anormal mărit, caracteristică în anemia pernicioasă; (rar) macroblast. Din fr. *mégalo-blaste*, engl. *megaloblast*.

MEGALOPOLIS, *megalopolisuri*, s.n. (În sociologie) Arie urbană foarte întinsă creată prin includerea succesivă a zonelor suburbane și a orașelor învecinate. Din fr. **mégapolis**, engl. **megapolis**.

MEGATERIU, *megaterii*, s.m. Mamifer fosil uriaș, erbivor, din epoca cuaternară, asemănător cu leneșul (*Megatherium*). Din lat. **megatherium**, germ. **Megatherium**, fr. **mégathérium**.

MEGATONIC, -Ă, *megatonici*, -ce, adj. (Rar; despre explozii) De forță megalonelor. Din fr. **mégatonnique**, engl. **megatonic**.

MELANCOLIE, *melancolii*, s.f. 1. Stare de tristețe, de deprimare, amestecată cu visare și cu dorința de izolare; *p. gener.* tristețe (ușoară). 2. Boală psihică care se manifestă printr-o continuă depresiune, prin tristețe morbidă, prin apatie, delir, halucinații, anxietate și obsesia sinuciderii. Din fr. **mélancolie**, lat. **melancolia**.

MELASĂ, *melase*, s.f. Reziduu siropos de culoare brună, provenit de la extragerea zahărului din sfeclă sau din trestie de zahăr și care servește ca hrană pentru vite. Din fr. **mélasse**, germ. **Melasse**, it. **melassa**.

MELASA, *melasez*, vb. I. Tranz. A amesteca nutrețul cu melasă. Din **melasă**.

MELASARE, *melasări*, s.f. Acțiunea de a *melasa* și rezultatul ei. V. **melasa**.

MELASAT, -Ă, *melasați*, -te, adj. (Despre nutreț) Care a fost amestecat cu melasă. V. **melasă**.

MELINITĂ, s.f. Substanță chimică, având drept component principal acidul picric, folosită la fabricarea fitilelor detonante și în imprimăria textilă. Din fr. **mélinite**, germ. **Melinit**.

MELISĂ, *melise*, s.f. Plantă erbacee perenă din familia labiatelor, cu flori albe, plăcut mirositoare, mult căutată de albine, și cu frunzele ovale, folosită în medicină pentru calitățile ei stimulatoare și antispasmodice; roiniță² (*Melissa officinalis*). ♦ Băutură alcoolică aromată (întrebuințată în medicina populară), obținută prin fermentarea frunzelor plantei de mai sus. Din lat. **melissa**, fr. **mélisse**.

MELISMĂ, *melisme*, s.f. (Muz.) Ornament muzical rezultat din repartitia unei durate lungi într-un grup de note de valoare scurtă. Din it. **melisma**, fr. **mélisme**.

MELISMATIC, -Ă, *melismatici*, -ce, s.f., adj. (Muz.) 1. S.f. Totalitatea ornamentelor dintr-o compoziție; arta de a compune cu melisme. 2. Adj. (Despre compoziții) Cu melisme. - De la **melismă**.

MELODIE, *melodii*, s.f. Succesiune de sunete înbinat după regulile ritmului și ale modulației, pentru a alcătui o unitate cu sens expresiv. ♦ Compoziție muzicală, cântec. ♦ Fig. Sonoritate plăcută; armonie, muzicalitate. Din ngr. **melodía**, it. **melodia**, fr. **mélodie**.

MELODRAMATIC, -Ă, *melodramatici*, -ce, adj. 1. Care se referă la melodramă, privitor la melodramă, de melodramă. 2. (Depr.) Cu caracter

patetic exagerat, fals. Din fr. **mélodramatique**, it. **melodrammatico**.

MELODRAMATISM s.n. (Rar) Caracter melodramatic. ♦ Exprimare de sentimente care se remarcă prin artificialitate, prin exaltare exagerată. - **Melodramat**[ic] + suf. -ism.

MEMBRANĂ, *membrane*, s.f. 1. Nume dat țesuturilor animale sau vegetale, subțiri și suple, foarte diferite ca structură, care câpțușesc, îmbracă, leagă, susțin sau delimitează anumite organe sau părți de organe; piele subțire; pieleță. ♦ Diferențiere protoplasmatică sau celulozică, care învelește și limitează celula animală și cea vegetală. 2. (Fiz.) Corp subțire flexibil, care prin vibrație, poate produce sau transmite sunete, fiind întrebuințat la telefon, la microfon și la alte aparate acustice sau de percuție. 3. Corp subțire folosit pentru a separa două medii; diafragmă. 4. (Înv.) Pergament (pentru scris). Din lat., it. **membrana**, fr. **membrane**.

MEMBRU, -Ă, *membr*, -e, subst. 1. S.n. (Adesea la pl.) Fiecare dintre părțile exterioare, articulate ale trupului omului sau animalului, care au rol important în îndeplinirea unor funcții de relație; mădular. ♦ *Membru-fantomă* = senzație anormală de prezență a unui membru sau segment de membru care au fost amputate. *Membru superior* = mână. *Membru inferior* = piciorul omului. ♦ Penis. 2. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o colectivitate (organizată); fiecare dintre persoanele sau unitățile care fac parte dintr-o grupare sau o organizație socială, politică etc., considerată în raport cu acestea; mădular. 3. S.m. Fiecare dintre cele două părți ale unei expresii matematice; fiecare dintre părțile celor două rapoarte ale unei proporții. 4. S.n. Fiecare dintre părțile unei propoziții, fraze sau perioade. Din lat. **membrum**, fr. **membre**.

MEMORA, *memorez*, vb. I. Tranz. A reține în memorie (depunând un efort, învățând anume); a ține minte, a memoriza. Din lat. **memorare**, fr. **mémorer**.

MEMORARE, *memorări*, s.f. (Rar) Faptul de a *memora*; proces de înregistrare în memorie; memorizare. V. **memora**.

MEMORABIL, -Ă, *memorabili*, -e, adj. Vrednic de ținut minte; *p. ext.* important, însemnat, remarcabil. Din fr. **mémorable**, lat. **memorabilis**.

MEMORANDUM, *memorandumuri*, s.n. 1. Document diplomatic cuprinzând expunerea faptelor sau argumentelor juridice care privesc relațiile dintre state și formează sau vor forma obiectul unor tratative; memorial. 2. (Înv.) Carnet, registru etc. pe care se făceau însemnări. [Var.: **memorand**, *memorande*, s.n.] Din lat. **memorandum**, germ. **Memorandum**, fr. **mémorandum**.

MEMORIAL, -Ă, *memoriali*, -e, s.n., adj. 1. S.n. 1. Specie literară, asemănătoare cu însemnările de călătorie și cu memoriile, care consemnează observații științifice, amintiri ori impresii personale asupra faptelor sau evenimentelor la care a participat cineva sau care s-au petrecut în timpul vieții cuiva. 2. (Înv.) Memorandum. 3. (Livr.) Monument ridicat în

amintirea unui eveniment sau a unei personalități. **II.** Adj. **1.** Care este înregistrat în minte; din memorie. **2.** Care servește pentru a aminti un eveniment însemnat, o persoană etc.; comemorativ. Din germ. **Memorial**, fr. *mémorial*, lat. *memorialis*.

MEMORIALISTIC, -*Ă*, *memorialistici*, -*ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Gen de scriere literară care cuprinde memorii; (cu sens colectiv) totalitatea lucrărilor care conțin memorii. **2.** Adj. Care aparține memorialisticii (**1**) sau care se referă la memorial, de memorial. - **Memorial** + suf. -*istic*.

MEMORIE, *memorii*, s.f. **1.** Proces psihic care constă în întâpărirea, recunoașterea și reproducerea senzațiilor, sentimentelor, mișcărilor, cunoștințelor etc. din trecut. ♦ Minte (considerată ca sediu al procesului de memorare). ♦ Loc. adv. *Din memorie* = din aducere-aminte, pe de rost. **2.** Păstrare în amintire, reprezentare mintală, aducere-aminte, amintire. ♦ Amintire pe care posteritatea o păstrează oamenilor iluștri sau evenimentelor de seamă. ♦ Expr. *În memoria cuiva* (sau *a ceva*) = în amintirea..., spre aducere-aminte; ca omagiu. **3.** Parte a calculatorului electronic în care se înregistrează instrucțiunile, cuvintele, valorile numerice etc. după o codificare prealabilă, memorator (**2**). Din lat., it. *memoria*, fr. *mémoire*.

MEMORIU, *memorii*, s.n. **1.** Expunere scrisă, amănunțită și documentată, asupra unei probleme, unei situații etc. ♦ *Memoriu de titluri și lucrări* = listă în care sunt consemnate titlurile și lucrările de specialitate ale unei persoane. *Memoriu de activitate* = expunere scrisă a activității desfășurate de o persoană într-un anumit domeniu științific. **2.** (La pl.) Colecție de conferințe, comunicări, discuții etc. ale unei societăți științifice. **3.** (La pl.) Lucrare beletristică cu caracter evocator, conținând însemnări asupra evenimentelor petrecute în timpul vieții autorului (și la care el a luat parte). **4.** Petiție, cerere (colectivă) în care motivele sunt expuse pe larg. **5.** (În vechea organizare a armatei) Dosar personal al unui ofițer sau al unui subofițer. Din lat. *memorium*, fr. *mémoire*.

MENAJERIE, *menajerii*, s.f. Loc special amenajat în care sunt ținute animale vii, mai ales sălbatiche, pentru a fi expuse publicului; totalitatea animalelor care se află într-un asemenea loc. Din fr. *menagerie*, germ. *Menagerie*.

MENDICITATE s.f. (Rar) Cerșetorie. Din fr. *mendicité*, lat. *mendicitas*, -*atis*.

MENSUAL, -*Ă*, *mensuali*, -*e*, adj. (Livr.) Care apare sau care are loc la interval de o lună; lunar. Din fr. *mensuel*, lat. *mensualis*.

MENTĂ s.f. Numele mai multor plante erbacee (medicinale) din familia labiatelor, cu frunze dințate și cu flori puternic mirositoare; izmă (*Mentha*). ♦ *Mentă crească* = izmă crească. ♦ *Bomboană* (sau *pastilă*) *de mentă* = bomboană aromată cu esență extrasă din planta definită mai sus. [Var.: *mintă* s.f.] Din sl. *menta*, lat. *mentha*, fr. *menthe*.

MENTOR, *mentori*, s.m. Conducător spiritual, povăzător, îndrumător; preceptor, educator. ♦ Altoi

dintr-o plantă bătrână grefat pe o plantă tânără pentru a-i transmite acesteia înșușirile sale. Din fr., lat. *mentor*, germ. *Mentor*.

MENȚIUNE, *mențiuni*, s.f. **1.** Semnalare, pomenire, menționare; (concr.) notă în care se dau informații referitoare la un eveniment, la o persoană etc. ♦ Indicație, specificare. **2.** Distincție onorifică (mai mică decât premiul) care se acordă elevilor merituosi, concurenților la o competiție etc. Din fr. *mention*, lat. *mentio*, -*onis*.

MERCENAR, -*Ă*, *mercenari*, -*e* s.m., adj. **1.** S.m. Persoană angajată cu leafă într-o armată (străină); *fig.* persoană care, pentru bani sau pentru unele avantaje materiale, face orice fel de servicii. **2.** Adj. Care aparține mercenarilor (**1**), privitor la mercenari; care se compune din mercenari. Din fr. *mercenaire*, lat. *mercenarius*.

MERCUR s.n. Element chimic, metal de culoare albă-argintie, cu luciu puternic, lichid la temperatura obișnuită, foarte dens și mobil, întrebuințat în tehnică și în medicină; hidrargir, argint-viu. Din fr. *mercure*, germ. *Merkur*.

MERCURIAL, -*Ă*, *mercuriali*, -*e*, adj. De mercur, pe bază de mercur, cu mercur. *Alifie mercurială*. Din fr. *mercuriel*, lat. *mercurialis*.

MERIDIAN, *meridiane*, s.n., adj. **1.** S.n. Fiecare dintre liniile imaginare care rezultă din intersecția suprafeței Pământului cu semiplanul sprijinit pe axa geografică, constituind liniile de reper pentru măsurarea longitudinii geografice. ♦ *Meridian de origine* sau *primul meridian*, *meridianul zero* = meridianul care trece prin localitatea Greenwich (Marea Britanie) și în raport cu care se calculează, în baza unei convenții internaționale, longitudinea punctelor de pe glob. *Meridian magnetic* = linie obținută prin intersecția suprafeței Pământului cu planul vertical indicat de direcția acului magnetic. (Astron.) *Meridian ceresc* = mare cerc imaginar al sferei cerești, care trece prin zenitul locului și prin polii cerești. *Meridianul locului* = linia de intersecție a planului meridianului ceresc al locului respectiv cu planul orizontului. **2.** S.n. (Mat.) Curbă a unei suprafețe de rotație cu un plan care trece prin axa ei de rotație. **3.** Adj. Referitor la un meridian (**1**), care trece printr-un meridian. Din lat. *meridianus*, it. *meridiano*, fr. *méridien*.

MERIDIONAL, -*Ă*, *meridionali*, -*e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se află în partea de sud sau este originar de acolo; sudic. ♦ Care este propriu, specific țărilor sau popoarelor din sud. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a unei țări, provincii etc. sudice sau este originară de acolo. Din lat. *meridionalis*, fr. *méridional*.

MERITORIU, -*IE*, *meritorii*, adj. (Despre acțiuni sau realizări ale oamenilor) Care este vrednic de apreciere, care are merite, merituos; care este destul de bun, de reușit, de valoros. Din lat. *meritorius*, fr. *méritoire*.

MESAGER, -*Ă*, *mesageri*, -*e*, s.m. și f. Persoană însărcinată să ducă, să transmită, să comunice cuiva sau undeva un mesaj; trimis², sol², vestitor, crainic. ♦

(Adjectival; despre porumbei) Care a fost dresat să se întoarcă la locul de plecare, adesea pentru a transmite un mesaj. Din fr. **messager**, it. **messaggero**.

MESAGERIE, *mesagerii*, s.f. 1. Oficiu, întreprindere, local de unde se expediază mărfurile sau (în trecut) de unde plecau diverse mijloace de transport pentru călători. 2. Sistem de transport al mărfurilor sau (în trecut) al călătorilor, cu trenul, vaporul sau autocamionul, organizat de o mesagerie (1). Din fr. **messagerie**, it. **messaggeria**.

MESĂ, *mesa*, s.f. (La catolici și luterani) Liturghie. Din it. **mesa**, fr. **messe**, germ. **Messe**.

METAFIZIC, -**Ă**, *metafizici*, -*ce*, s.f., s.m., adj. 1. S.f. Parte a filozofiei având drept obiect cunoașterea absolută, studiarea fenomenelor care nu pot fi percepute cu simțurile noastre, care depășesc cadrul experienței. 2. S.m. (Înv.) Metafizician. 3. Adj. Care aparține metafizicii (1), privitor la metafizică; care nu poate fi perceput cu simțurile noastre, depășind cadrul realității; conform cu principiile metafizicii (1). Din gr. **metafisiki**, **metafisikos**, lat. **metaphysica**, germ. **Metaphysik**, **metaphysisch**, fr. **métaphysique**.

METAFORĂ, *metafore*, s.f. Figură de stil rezultată dintr-o comparație subînțeleasă prin substituirea cuvântului obiect de comparație cu cuvântul-imagie; *p. gener.* figură de stil. Din lat. **metaphora**, it. **metafora**, fr. **métaphore**.

METAFORISM s.n. (Rar) Mod de exprimare în care se folosesc frecvent metaforele sau, *p. gener.*, alte figuri de stil. - **Metaforă** + suf. -*ism*.

PSEUDOMETAFORĂ, *pseudometaphore*, s.f. Falsă metaforă. - **Pseudo-** + **metaforă**.

METAFORIC, -**Ă**, *metaforici*, -*ce*, adj. Care ține de metaforă; propriu metaforei; exprimat prin metafore; bogat în metafore; *p. gener.* figurat. Din germ. **metaphorisch**, fr. **métaphorique**.

METAL, *metale*, s.n. 1. Nume generic dat oricărui element chimic cu luciu caracteristic, bun conducător de căldură și de electricitate, maleabil și ductil, de obicei solid la temperatura obișnuită; *p. ext.* aliaj format din două sau mai multe asemenea elemente chimice, din aceste elemente și alte materiale etc. ♦ *Metal nobil* = metal care se găsește în natură în cantități mici și care se oxidează sau se alterează cu greutate. *Metal prețios* = aurul, platina și argintul. *Metal rar* = metal care se găsește în cantități mici sau în stare dispersă în scoarța Pământului. ♦ Fig. Bani. 2. (Pop.; la pl.) Substanță chimică. [Pl. și: (rar) *metaluri*] Din fr. **métal**, germ. **Metall**.

METALIC, -**Ă**, *metalici*, -*ce*, adj. 1. Făcut din metal, de metal. ♦ Care are însușiri ca ale metalului, care are luciul sau culoarea metalului. 2. (Despre sunete, zgomot) Produs prin ciocnirea sau lovirea obiectelor de metal; cu rezonanță (ca) de metal. 3. Fig. Pătrunzător; aspru, strident, dur. Din it. **metallico**, lat. **metallicus**, fr. **métallique**.

POLIMETALIC, -**Ă**, *polimetalici*, -*ce*, adj. (Geol.; despre minerale, minereuri, zăcămintele) Care conține mai multe metale, din care se pot extrage mai multe metale. - **Poli-** + **metalic**

SEMIMETALIC, -**Ă**, *semimetalici*, -*ce*, aj.

Care are proprietăți de semimetal, de semimetal.

- **Semi-** + **metalic** (după fr. *demimétallique*).

METAPLASMĂ, *metaplasme*, s.f. Schimbare survenită în forma unui cuvânt prin adăugarea sau prin înlăturarea unui sunet; formă a cuvântului rezultată din această schimbare. Din fr. **métaplasme**, germ. **Metaplasmus**.

METEMPSIHOZĂ s.f. Concepție despre transmigratia sufletelor oamenilor care ar parcurge, după moarte, în vederea purificării, un lung șir de reîncarnări succesive în animale, plante și oameni. Din ngr. **metempsychosis**, fr. **métempsychose**.

METEOR, *meteori*, s.m. 1. Fenomen atmosferic de natură apoasă, electrică sau optică. 2. Fenomen care constă în apariția, pe bolta cerească, a unui punct luminos (reprezentând corpuscule cosmice pătrunse în atmosfera terestră) care se mișcă cu mare viteză, lăsând uneori o dără care se stinge după scurt timp; stea căzătoare. Din it. **meteora**, ngr. **metéoron**, fr. **météore**, germ. **Meteor**.

METILEN s.m. Radical organic bivalent, derivat din metan prin îndepărtarea a doi atomi de hidrogen. Din fr. **méthylène**, germ. **Methylen**.

METODĂ, *metode*, s.f. 1. Mod (sistematic) de cercetare, de cunoaștere și de transformare a realității obiective. ♦ Loc. adv. *Cu metodă* = metodic, sistematic. 2. Procedeu sau ansamblu de procedee folosite în realizarea unui scop; metodologie (4). ♦ Manieră de a proceda. 3. Manual care cuprinde reguli și principii normative pentru învățarea sau pentru practicarea unei discipline, a unei arte etc.; ansamblu al acestor reguli și principii. [Var.: (înv.) **metod** s.n.] Din fr. **méthode**, lat. **methodus**, germ. **Method**.

METODIST, -**Ă**, *metodiști*, -*ste*, s.m. și f. Specialist în metodică. - **Metodă** + suf. -*ist*

METODOLOGIC, -**Ă**, *metodologici*, -*ce*, adj. Care aparține metodologiei, privitor la metodologie. Din fr. **méthodologique**, germ. **methodologisch**.

METOL s.m. Substanță chimică de culoare albă, cristalizată, folosită ca dezvoltator fotografic. Din fr. **métol**, germ. **Metol**.

METOPĂ, *metope*, s.f. Spațiu dintre trigliflele frizei unui templu doric, închis cu o placă de piatră netedă sau decorată cu picturi sau cu basoreliefuli. Din fr. **métope**, lat. **metopa**.

METRIC, -**Ă**, *metrici*, -*ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre sisteme de unități de măsură) Care are metrul (1) drept unitate fundamentală pentru lungime. ♦ *Sistem metric* = sistem internațional de măsurare a lungimilor, a greutateilor și a capacităților bazat pe unități fixe, care cresc și descresc din zece în zece. 2. S.f. Ramură a poeziei care se ocupă cu studiul structurii versului și al unităților prozodice; totalitatea regulilor privind măsura versului; sistem de construire ritmică a versului. 3. Adj. Care se referă la metru (2), compus într-un anumit metru; privitor la structura ritmică a versurilor. 4. S.f. Ramură a muzicii care se ocupă cu studiul metrului (4). Din fr. **métrique**, germ. **Metrik**.

METRU, *metri*, s.m. 1. Unitate fundamentală de măsură pentru lungime din sistemul metric. 2. Instrument (alcătuit dintr-o riglă, bandă gradată de metal, de lemn etc.) egal cu un metru (1) și divizat în centimetri și milimetri, cu care se măsoară lungimile. ♦ Bucată de lemn (de foc) lungă de aproximativ un metru (1); stivă de lemne (de foc) egală cu aproximativ un metru cub. 3. Grup de silabe constituind unitatea de măsură a versului; *p. ext.* ritm determinat de împărțirea unui vers în silabe. 4. (Muz.) Ordinea succesiunii unităților de timp, determinată de accente tari sau slabe; sistemul de organizare a ritmului; ritm, cadență. Din fr. **mètre**, lat. **metrum**.

MEZANIN, *mezanine*, s.n. Etaj mai scund situat între parter și primul etaj. Din fr. **mezzanine**, it. **mezzanino**, germ. **Mezzanin**.

MEZENTER, *mezenterie*, s.n. Foiță a peritoneului care învelește și leagă intestinul de peretele posterior al abdomenului și în care se găsesc vase sanguine și limfatice, nervi și ganglioni limfatici; prapur. Din lat. **mesenterium**, fr. **mésentère**.

MEZON, *mezoni*, s.m. Particulă elementară instabilă, neutră sau cu sarcină electrică, având masa cuprinsă între masa electronului și cea a protonului. Din fr. **méson**, germ. **Meson**.

MEZONIC, -Ă, *mezonici*, -ce, adj. Referitor la mezon, care aparține mezonilor. - **Mezon** + suf. -ic.

MEZOTRON, *mezotroni*, s.m. (Fiz.) Mezon. Din fr. **mésotron**, engl. **mesotron**.

MICELĂ, *micele*, s.f. Grup sau agregat de molecule care se formează în substanțele și în soluțiile lor. Din fr. **micelle**, germ. **Micelle**.

MICOZĂ, *micoze*, s.f. 1. Nume generic dat bolilor infecțioase provocate de ciuperci microscopice; micosporie. 2. Boală infecțioasă și contagioasă a plantelor, provocată de ciuperci parazite. Din fr. **mycose**, germ. **Mikose**.

MICOTOXICOZĂ, *micotoxicoze*, s.f. Intoxicație care apare la animale în urma consumului de furaje infectate cu unele ciuperci microscopice. - Cf. micoză, toxicoză.

MICROCIT, *microcite*, s.n. (Biol.) Globulă roșie de dimensiuni foarte mici. Din fr., engl. **microcyte**.

MICROCOSM, (rar) *microcosmuri*, s.n. (Livr.) Reprezentare redusă a Universului. ♦ Omul, considerat ca o reprezentare redusă a Universului; lumea interioară a omului. [Var.: **microcosmos** s.n.] Din fr. **microcosme**, lat. **microcosmos**.

MICROFILM, *microfilme*, s.n. Film fotografic pe care sunt copiate documente sau cărți la o scară foarte mică, obținându-se o mare economie de spațiu. Din fr. **microfilm**, germ. **Mikrofilm**.

MICROFON, *microfoane*, s.n. Aparat care transformă vibrațiile sonore în oscilații electrice, folosit în radioteleviziune și în telecomunicații. Din fr. **microphone**, germ. **Mikrophon**.

RADIOMICROFON, *radiomicrofoane*, s.n. Mic radioemitter portabil, prevăzut cu un

microfon, folosit pentru interviuri sau pe scenă. - **Radio-** + **microfon**.

MICROLIT, *microlite*, s.n. 1. Element cristalin microscopic, de formă prismatică sau tubulară, format prin cristalizarea topiturilor magmatice, care se găsește în uncie roci vulcanice. 2. (La pl.) Unele și arme mici din piatră, folosite în comuna primitivă. Din fr. **microlite**, germ. **Mikrolith**.

MICRON, *microni*, s.m. Unitate de măsură pentru lungime egală cu a mia parte dintr-un milimetru; micrometru (2), micromilimetru. Din fr. **micron**, germ. **Mikron**.

ULTRAMICRON, *ultramicroni*, s.m. Particulă coloidală mai mică decât o zecime de micron, care poate fi văzută numai cu ultramicroscopul. - **Ultra-** + **micron**.

MICROPARTICULĂ, *microparticule*, s.f. Particulă materială foarte mică. Din fr. **microparticule**, engl. **microparticle**.

MICRORELIEF, *microreliefuri*, s.n. (Geol.) Formă de relief de mică altitudine (movile, croturi etc.) Din fr. **microrelief**, rus. **микрорельеф**.

MICROSCOP, *microscopae*, s.n. Aparat optic construit pe baza unui sistem de lentile, care mărește foarte mult imaginea obiectelor foarte mici. Din fr. **microscope**, germ. **Mikroskop**.

MICROSCOPIE, *microscopii*, s.f. Examinare, analiză făcută cu microscopul. Din fr. **microscopie**, germ. **Mikroskopie**.

MICROSECUNDĂ, *microsecunde*, s.f. (Fiz.) Unitate de timp egală cu a milioana parte dintr-o secundă. Din germ. **Mikrosekunde**, fr. **microseconde**.

MICROTELEFON, *microtelefoane*, s.n. Receptor telefonic cu dispozitiv de format numărul atașat la el. Din fr. **microtéléphone**, germ. **Mikrotelefon**.

MICROTRON, *microtrone*, s.n. (Fiz.) Ciclotron de tip special folosit pentru accelerarea electronilor. Din fr., engl. **microtron**, germ. **Mikrotron**.

MICROWATT, *microwați*, s.m. (Fiz.) A milioana parte dintr-un watt. Din fr., engl. **microwatt**.

MIDI adj. invar., subst. 1. Adj. invar. (Despre lungimea fuste) Care ajunge până la jumătatea gambei. 2. Subst. Fustă, palton etc. midi (1). Din fr., engl. **midi**.

MIELOBLAST, *mieloblaste*, s.n. (Biol.) Celulă tânără nediferențiată din măduva osoasă care produce leucocitele polinucleate din sânge. Din fr. **myéloblaste**, engl. **myeloblast**.

MIELOCIT, *mielocite*, s.n. (Biol.) Celulă precursoră a leucocitelor care se găsește normal în măduva osoasă roșie și care apare în sânge în cazuri de leucemie. Din fr. **myélocyte**, engl. **myelocyte**.

MIGRAȚIUNE, *migrațiuni*, s.f. 1. Deplasare în masă a unor triburi sau a unor populații de pe un teritoriu pe altul, determinată de factori economici, sociali, politici sau naturali; migrare. 2. Deplasare în masă a unor animale dintr-o regiune într-alta, în vederea reproducției, a căutării de hrană etc.; migrare. 3. (În sintagmele) *Migrațiunea petroliului* (sau *țițeiului*) = proces de deplasare a petrolului și a

gazelor asociate din zăcămintul în care au luat naștere în roci, în zone subterane străine. [Var.: **migrație** s.f.] Din fr. **migration**, lat. **migratio**, -onis.

MIGRA, *migrez*, vb. I. Intrans. **1.** (Despre populații) A se deplasa în masă dintr-o regiune în altă, dintr-o țară în alta. ♦ (Despre animale, mai ales despre păsări și pești) A se muta în masă din unele ținuturi în altele, în anumite epoci ale anului, în vederea reproducerii, în căutarea unor condiții mai bune de trai etc. **2.** P. anal. (Despre particule) A se deplasa într-o anumită direcție, sub acțiunea unei diferențe de concentrație sau a altor factori. Din **migrație** (derivat regresiv).

MIGRARE, *migrări*, s.f. Acțiunea de a *migra* și rezultatul ei; migrațiune. V. **migra**.

MILENAR, -**Ă**, *milenari*, -e, adj. Care există, care datează de o mie de ani, care durează de un mileniu; p. ext. care există de mii de ani. Din fr. **millénaire**, lat. **millenarius**.

MULTIMILENAR, -**Ă**, *multimilenari*, -e, adj. Care datează de mai multe milenii, care a dăinuit timp de mai multe milenii. ♦ P. ext. Extrem de vechi. - suf. **Multi-** + **milenar**.

PLURIMILENAR, -**Ă**, *plurimilenari*, -e, adj. (Rar) Multimilenar. - **Pluri-** + **milenar**.

MILIAR, -**Ă**, *miliari*, -e, adj., s.n. (Stâlp sau piatră) care este așezată din milă în milă sau, p. ext., din kilometru în kilometru la marginea șoselelor și drumurilor principale, pentru a indica distanțele. [Var.: (inv.) **miliariu** s.n.] Din lat. **milliarius**, fr. **milliaire**.

MILIHENRI, *milihenri*, s.m. (Fiz.) A mia parte dintr-un henri. [Abr.; *mH*, scris și **milihenry**.] Din fr., engl. **milihenry**.

MILIONAR, -**Ă**, *milionari*, -e s.m. și f. (Și adjectival) Persoană care posedă o avere evaluată în milioane (de lei, de dolari etc.). Din fr. **millionaire**, germ. **Milli20 onär**.

MILISECUNDĂ, *milisecunde*, s.f. A mia parte dintr-o secundă. Din fr. **milliseconde**, engl. **millisecond**.

MILITAR, -**Ă**, *militari*, -e, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. Persoană care face parte din cadrele armatei sau care își face stagiul militar; ostaș, oștean. **2.** Adj. Care aparține armatei sau militarilor (**1**), privitor la armată sau la militari, specific armatei sau militarilor; făcut după principii proprii armatei; militaresc, ostășesc. ♦ *Serviciu* (sau *stagiul*) **militar** = stagiul pe care sunt obligați să-l presteze toți bărbații valizi ai unei țări. ♦ Realizat sau efectuat prin sau de către armată. Din fr. **militaire**, lat. **militaris**, germ. **Militär**.

MILITĂRESC, -**EASCĂ**, *militărești*, adj. Militar (**2**). - **Militar** + suf. -*esc*.

MILITĂREȘTE adv. Din punct de vedere militar; ca militarii, în felul militarilor; ostășește, soldățește. - **Militar** + suf. -*ește*.

MILITĂRIE s.f. Serviciu, stagiul militar; viață, profesiune de militar; armată, ostășie, cântănie. ♦ Expr. *A lua* (pe cineva) *la militărie* = a declara pe cineva la recrutare apt pentru serviciul militar;

a încorpora (pe cineva). *A-și face milităria* = a efectua stagiul militar. (Fam.) *A face militărie cu cineva* = a se purta cu cineva aspru, a struni pe cineva. *A se pune cu milităria pe cineva* = a crea cuiva un regim (militar) sever, a ține din scurt. - **Militar** + suf. -*ie*.

MILITĂROI, *milităroi*, s.m. Augmentativ depreciativ al lui *militar*; persoană cu purtări de militar. - **Militar** + suf. -*oi*.

MILITĂROS, -**OASĂ**, *milităroși*, -*oase*, adj. Specific militarilor, de militar; p. ext. rigid, aspru. - **Militar** + suf. -*os*.

MIMOZĂ, *mimoze*, s.f. Numele mai multor specii de plante erbacee exotice din familia leguminoaselor, cu frunze compuse și cu flori mici, roz sau albe, dispuse în capitule sau spice, foarte sensibile când sunt atinse (*Mimosa*); spec. senzitivă (*Mimosa pudica*); p. restr. floarea acestor plante. Din fr., lat. **mimosa**.

MINARET, *minarete*, s.n. Turn înalt alipit unei moschei, amenajat în partea superioară cu un foișor sau cu un balcon, de unde preoții musulmani cheamă credincioșii la rugăciune; minarea. [Var.: (rar) **minaretă** s.f.] Din fr. **minaret**, germ. **Minarett**.

MINĂ¹, *mine*, s.f. **1.** Loc subteran cu zăcămint de substanțe minerale utile; complex de lucrări, de instalații în subteran la suprafață, destinate exploatarei, cu ajutorul puțurilor și galeriilor, a unui zăcămint de substanțe minerale utile; subteran, baie².

♦ Fig. Izvor nesecat (de bogăție). **2.** Armă explozivă care se așază pe pământ sau în pământ, în apă etc. și care explodează la atingerea sau la comandă. **3.** Bucată subțire cilindrică sau prismatică de grafit sau din alt material, folosită la confecționarea creioanelor. Din fr. **mine**, germ. **Mine**.

MINĂ², *mine*, s.f. Veche monedă grecească de aur sau de argint, a cărei valoare era egală cu o sută de drahme. Din fr. **mine**, lat. **mina**.

MINERAL, -**Ă**, *minerali*, -e, s.n., adj. **1.** S.n. Corp solid, cu o anumită compoziție chimică, care se găsește în natură în stare cristalină sau amorfă, în componența rocilor și a minereurilor. **2.** Adj. Care conține minerale (**1**), care ține de minerale, privitor la minerale, de natura mineralelor. ♦ *Apă minerală* sau *ape* (ori *izvoare*) **minerale** = apă care conține în soluție săruri, gaze sau substanțe radioactive și care îi conferă proprietăți terapeutice; p. ext. loc, stațiune etc. unde se găsesc asemenea ape; tratament făcut cu astfel de ape. *Ulei mineral* = ulei obținut prin distilarea țițeiului. Din fr. **minéral**, lat. **mineralis**.

TERMOMINERAL, -**Ă**, *termominerali*, -e, adj. (Despre izvoare, apă) Termal și cu săruri minerale. - **Termo-** + **mineral**.

MINERALOGIE s.f. Disciplină geologică fundamentală care se ocupă cu studiarea structurii, caracterelor morfologice, fizice și chimice ale mineralelor, precum și cu modul de formare a acestora și a asociațiilor lor naturale. Din germ. **Mineralogie**, rus. **минералогия**, fr. **minéralogie**.

MINIATURĂ, *miniaturi*, s.f. **1.** Operă de artă plastică (în special pictură) de dimensiuni reduse,

lucrată cu multă finețe și minuțiozitate. ◇ În *miniatură* = **a)** (loc. adj.) de proporții reduse; **b)** (loc. adv.) pe plan restrâns, limitat; în mic. ♦ Desen ornamental sau figurativ executat în culori, care împodobește vechile cărți și manuscrise (religioase). ♦ Spectacol sau emisiune radiofonică sau de televiziune cu numere artistice de mici proporții. **2.** Obiect de dimensiuni reduse; *spec.* obiect de mici dimensiuni care reproduce, la o scară mult redusă, un alt obiect. Din fr. *miniature*, it. *miniatura*, germ.

Miniatur.

MINIATURAL, -*Ă*, *miniaturali*, -e, adj. Care se referă la miniaturi, privitor la miniaturi, care are dimensiunile unei miniaturi; *p. ext.* de proporții foarte mici; minuscul. - *Miniatură* + suf. -*al*.

MINIATURISTICĂ s.f. Artă de a executa miniaturi. ♦ Studiul miniaturilor din manuscrisele vechi. - *Miniatură* + suf. -*istică*.

MINIATURISM s.n. (Rar) Artă miniaturistului; *p. ext.* manieră artistică care constă în preocuparea pentru aspectele miniaturale, delicate ale realității. - *Miniatură* + suf. -*ism*.

MINIGOLF s.n. Joc de golf adaptat pentru un teren mic. Din engl., fr. *minigolf*.

MINIM¹, -*Ă*, *minimi*, -e, adj., s.f. **1.** Adj. Care are dimensiunile, durata, intensitatea, valoarea etc. cea mai mică; foarte mic, neînsemnat, neglijabil, minimal. **2.** S.f. Spec. Cea mai mică valoare pe care o poate avea, într-un anumit interval, o funcție sau o cantitate variabilă. ♦ Centru de joasă presiune atmosferică. **3.** S.f. Categorie de greutate la box pentru juniorii între 42 și 45 kg. Din lat. *minimus*, fr. *minime*.

MINIMUM s.n., adv. **1.** S.n. Punct, limită, fază reprezentând extrema inferioară. **2.** S.n. Cea mai mică cantitate, valoare, intensitate; minim¹. **3.** Adv. În cantitatea, timpul, spațiul minim²; cel puțin..., pe puțin...; măcar. Din lat., fr. *minimum*.

MINIM², *minimuri*, s.n. Minimum (**2**). ◇ *Minim de trai* = cantitate de bunuri și de servicii strict necesare întreținerii vieții unei persoane sau a unei familii, la un anumit grad de dezvoltare a societății. Din *minimum*, prin apropiere de *minim*¹.

MINISTERIABIL, *ministeriabili*, s.m. (Rar) Persoană care aspiră la demnitatea de ministru. Din it. *ministeriabile*. Cf. fr. *ministreable*.

MINISTRU, *miniștri*, s.m. Înalt funcționar de stat, membru al guvernului, care conduce un minister. Din lat. *minister*, -*tri*, fr. *ministre*.

MINISTREASĂ, *ministrese*, s.f. (Fam. și ir.) Soție de ministru. Var. (după alte surse) *ministresă*. - *Ministru* + suf. -*neasă*.

EX-MINISTRU, *ex-miniștri*, s.m. Fost ministru. - *Ex-* + *ministru*.

MINIU s.n. Oxid de plumb, de culoare roșie-portocalie, insolubil în apă, folosit la vopselărie. Din lat., fr. *minium*.

MINOR, -*Ă*, *minori*, -e, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care nu a împlinit încă vârsta la care își poate exercita toate drepturile. **2.** Lipsit de importanță, neînsemnat, secundar; *p. ext.* șters, slab. **3.** (Muz.; în sintagmele) *Mod minor* = mod a cărui gamă are la bază o terță mică. *Gamă minoră* sau *mod minor* = gamă sau mod în care semitonurile sunt dispuse între treptele a doua și a treia, a șasea și a șaptea. **4.** (Log.; în sintagmele) *Termen minor* = termen care servește de subiect concluziei unui silogism. *Premisă minoră* = premisă care conține termenul minor al silogismului. Din fr. *mineur*, lat. *minor*.

MINORAT s.n. (Rar) Vârsta a unei persoane minore; timp cât cineva este minor; starea persoanei minore; minoritate (**2**). - *Minor* + suf. -*at*.

MINORIT, *minorități*, s.m. Călugăr dintr-un ordin franciscan. Din germ. *Minorit*, it. *minorita*, fr. *minorité*.

MINORITATE, *minorități*, s.f. **1.** Partea (cea) mai puțin numeroasă, numărul (cel) mai mic de ființe sau de lucruri dintr-o colectivitate. ◇ Loc. adv. În *minoritate* = în inferioritate numerică. **2.** (În sintagma) *Minoritate națională* = grup de oameni de aceeași limbă și origine care locuiește pe teritoriul unui stat național. **3.** (Jur.) Minorat. Din fr. *minorité*, lat. *minoritas*, -*atis*, germ. *Minorität*.

MINOTAUR, *minotauri*, s.m. Monstru mitologic, înfățișat cu cap de taur și trup de om. Din fr. *Minotaure*, it. *Minotauro*, germ. *Minotaurus*.

MINTAL, -*Ă*, *mintali*, -e, adj. **1.** Care aparține minții, privitor la minte. ◇ *Alienație mintală* = nebunie. *Debil mintal* = persoană care prezintă întârzieri sau opriri în dezvoltarea facultăților psihice. **2.** Care se face în minte. [Var.: *mental*, -*ă* adj.] Din fr. *mental*, lat. *mentalis* (după *mente*).

MINUSCUL, -*Ă*, *minusculi*, -e, adj., s.f. **1.** Adj. De dimensiuni (foarte) reduse, (foarte) mic, infim; miniatural. **2.** Adj., s.f. (Literă) mică, de rând, folosită în mod obișnuit în interiorul cuvintelor. Din lat. *minuscule*, fr. *minuscule*.

MINUT, -*Ă*, *minute*, s.n., s.f. **I.** S.n. **1.** Unitate de măsură a timpului, egală cu a șazeceea parte dintr-o oră și care cuprinde șazecei de secunde. ♦ P. gener. Interval scurt de timp. ◇ Loc. adj. și adv. *La minut* = (care se execută) pe loc, imediat. ◇ Loc. adv. *Într-un minut* = îndată, imediat. *Din minut în minut* = dintr-un moment în altul. ♦ Moment în care se întâmplă sau trebuie să se întâmple ceva. **2.** (Concr.; la pl.) Mâncare (frugală) pregătită pe loc, la comanda consumatorului. **3.** (Mat.) Unitate de măsură pentru unghiuri și arcuri, egală cu a șazeceea parte dintr-un grad. **II.** S.f. **1.** Original (în creion) al unei hărți, al unui plan topografic etc., pe baza căruia se întocmește harta, planul topografic etc. respectiv. **2.** (Jur.) Parte dintr-o hotărâre întocmită după terminarea deliberării, care cuprinde soluția dată de organul de justiție. **3.** Document în care sunt consemnate hotărârile luate în urma unei consfățuiri. [Pl. și: (**I 2**) *minuturi*] Din fr. *minute*, it. *minuto*, rus. *minuta*, germ. *Minute*.

MINUTAR, *minutare*, s.n. Acul care indică minutele pe ceasornic. ♦ P. gener. (La pl.) Fiecare dintre cele două ace ale ceasornicului. - **Minut** + suf. -*ar*.

MIOBLAST, *mioblaste*, s.n. (Biol.) Celulă embrionară a mezenchimului care dă naștere fibrelor musculare striate. Din fr. **myoblaste**, engl. **myoblast**.

MIOCIT, *miocite*, s.n. (Biol.) Celulă musculară. Din fr., engl. **myocyte**.

MIOGLOBINĂ, *mioglobine*, s.f. (Biol.) Frațiune de globulă din mușchi cu conținut bogat în fier. Din fr. **myoglobine**, engl. **myoglobin**.

MIRACOL, *miracole*, s.n. Fenomen supranatural, minune; fapt, fenomen uimitor, extraordinar. [Var.: (înv.) **miracul** s.n.] Din lat. **miraculum**, it. **miracolo**, fr. **miracle**.

MIRACULOS, -**OASĂ**, *miraculoși*, -*oase*, adj. **1.** Care este produs printr-un miracol; supranatural; uimitor, extraordinar. ♦ (Substantivat, n. sg.) Totalitatea elementelor supranaturale din basme și legende. **2.** Care face minuni, care produce efecte excepționale. Din fr. **miraculeux**, lat. **miraculosus**, -**a**, -**um**.

MIRIAPOD, *miriapode*, s.n. (La pl.) Clasă de animale inferioare, cu corpul alcătuit din segmente sau din inele și cu multe perechi de picioare; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. Din lat. **myriapoda**, fr. **myriapode**.

MIRT, *mirți*, s.m. Arbust ornamental cu frunze alungite și persistente, cu flori mici, albe și parfumate, cultivat mai ales ca plantă ornamentală (*Myrtus communis*). Din lat. **myrtus**, fr. **myrte**, germ. **Myrte**.

MISCIBIL, -**Ă**, *miscibili*, -*e*, adj. (Despre substanțe) Care poate forma (împreună cu altă substanță) un amestec omogen. Din fr. **miscible**, lat. **miscibilis**.

MISIONAR, -**Ă**, *misionari*, -*e*, s.m. și f. Persoană (de obicei călugăr sau preot) trimisă să răspândească creștinismul în țări cu altă religie dominantă. Din it. **misionario**, fr. **missionnaire**.

MISIONARISM s.n. Activitatea desfășurată de misionari. - **Misionar** + suf. -*ism*.

MISIUNE, *misiuni*, s.f. **1.** Însărcinare, înputernicire dată cuiva, sarcină de a face un anumit lucru. **2.** Grup de persoane (oficiale) trimis într-o țară străină cu un anumit scop (de obicei diplomatic); delegație. ♦ *Misiune diplomatică* = reprezentanță diplomatică a unui stat, condusă de un ambasador sau de un ministru plenipotențiar. **3.** Acțiune de propagare a creștinismului în țări cu altă religie dominantă; instituție religioasă dintr-o asemenea țară, prin care se propagă creștinismul. **4.** Rol, rost, datorie, menire. [Var.: (**1**, înv.) **misie** s.f.] Din fr. **mission**, lat. **missio**, -**onis**.

MISOGIN, -**Ă**, *misogini*, -*e*, s.m., adj. (Livr.) **1.** S.m., adj. (Bărbat) care urăște femeile. **2.** Adj. Care manifestă, exprimă ură față de femei. [Var.: **misoghin**, -**ă** s.m., adj.] Din fr. **misogyne**, germ. **Misogyn**.

MISOGINISM s.n. (Livr.) Misoginie. - **Misogin** + suf. -*ism*.

MISTER, *mistere*, s.n. **1.** Ceea ce este (încă) necunoscut, neînțeles sau descoperit; taină; secret. **2.** Dogmă creștină pe care biserica o consideră inaccesibilă rațiunii omenești. **3.** (La pl.) Ritualuri religioase în Grecia și Roma antică la care participau doar cei inițiați. **4.** (La pl.) Lucrare dramatică specifică evului mediu, cu caracter religios sau laic, reprezentată cu prilejul unor sărbători (religioase). [Var.: (înv.) **misteriu** s.n.] Din fr. **mystère**, lat. **mysterium**.

MISTERIOS, -**OASĂ**, *misterioși*, -*oase*, adj. Care este (încă) necunoscut, greu de înțeles, tainic; care ascunde un mister¹ (**1**), despre care nu se știe nimic; enigmatic. Din fr. **mystérieux**, it. **misterioso**.

MISTIFICA, *mistific*, vb. I. Tranz. A induce în eroare; a înșela; *p. ext.* a denatura, a falsifica adevărul. Din fr. **mystifier**, it. **mistificare**.

MISTIFICABIL, -**Ă**, *mistificabili*, -*e*, adj. Care poate fi mistificat, care se poate mistifica. - **Mistifica** + suf. -*bil*. Cf. fr. **mystifiable**.

MISTIFICARE, *mistificări*, s.f. Acțiunea de a *mistifica* și rezultatul ei; înșelare, înșelătorie; *p. ext.* falsificare a adevărului; mistificație.

V. **mistifica**.

MIT, *mituri*, s.n. (Adesea fig.) Povestire fabuloasă care cuprinde credințele popoarelor (antice) despre originea universului și a fenomenelor naturii, despre zei și eroi legendari etc.; *p. gener.* poveste, legendă, basm. ♦ Loc. adj. *De mit* = fantastic, fabulos, mitic. Din ngr. **mithos**, fr. **mythe**.

MITING, *mitinguri*, s.n. Adunare, manifestație publică cu caracter foarte larg, prilejuită de un eveniment politic sau social important. Din engl., fr. **meeting**.

MITOLOGIE, *mitologii*, s.f. Totalitatea miturilor create de un popor sau de un grup de popoare înrudite. ♦ Disciplină care se ocupă cu explicarea, compararea și clasificarea miturilor, cu originea și evoluția lor etc. Din fr. **mythologie**, lat. **mythologia**.

MITRALIA, *mitraliez*, vb. I. Tranz. A supune un obiectiv tirului de mitralieră. ♦ Intrans. (Rar) A trage cu mitraliera. Din fr. **mitrailer**, it. **mitragliare**.

MITRALIERE, *mitralieri*, s.f. Acțiunea de a *mitralia* și rezultatul ei. V. **mitralia**.

MITRALIE, *mitralii*, s.f. Fiecare dintre bucățile mici de fier cu care se umpleau în trecut ghiulelele; proiectil cu pereții de tablă care se sparge curând după ieșirea din țevă, împrăștiind gloanțele aflate în interior. Din fr. **mitraille**, it. **mitraglia**.

MITRIDATISM s.n. (Med.) Imunitate la otrăvuri obținută prin deprinderea de a consuma doze crescânde din otrăvurile respective. Din fr. **mithridatisme**, engl. **mithridatism**.

MIXER, *mixere*, s.n. **1.** Amestecător hidraulic folosit la prepararea laptelui de ciment pentru cimentarea sondeilor. **2.** Aparat electric care servește la amestecarea, baterea etc. alimentelor. V. **malaxor**. Din fr., engl. **mixer**.

MIXT, -Ă, *micști, mixte*, adj., s.f. pl. **1.** Adj. Alcătuit din elemente deosebite (ca natură, origine, funcție etc.); ♦ Școală *mixtă* = școală în care învață elevi de ambele sexe. *Cor mixt* = cor compus din voci bărbătești și voci femeiești. *Tren mixt* = tren compus din vagoane de călători și vagoane de marfă. *Număr mixt* = număr compus din numere întregi și din fracții ordinare. **2.** S.f. pl. Produse miniere naturale constituite din mai multe minerale concreate, care trebuie sfărâmate în vederea separării substanțelor utile. Din fr. *mixte*, lat. *mixtus*, -u, -am.

MIXTA, *mixtez*, vb. I. Tranz. A alcătui o școală, o clasă mixtă. Din *mixt*.

DEMIXTA, *demixtez*, vb. I. Tranz. A despărți în școli sau clase diferite fetele de băieți. - **Des-** + *mixt*.

DEMIXTARE, *demixtări*, s.f. Acțiunea de a demixta. V. *demixta*.

DEMIXTAT, -Ă, *demixtați, -te*, adj. (Despre clase, școli etc.) Care grupează separat fetele și băieții. V. *demixta*.

MIXTURĂ, *mixturi*, s.f. **1.** (Livr., depr.) Amestec de elemente eterogene; amestecătură. **2.** Substanță, material, amestec etc. preparate prin amestecarea mai multor substanțe, materiale etc., de obicei lichide sau granulare. **3.** (Muz.) Sunet deosebit obținut la orgă prin producerea simultană a unor timbruri diferite. Din fr. *mixture*, lat. *mixtura*.

MIZANTROPIE, s.f. Lipsă de încredere, dispreț, ură față de oameni; tendință morbidă de a evita societatea, de a se izola de lume. Din ngr. *misanthropia*, fr. *misanthropie*.

MIZERIE, *mizerii*, s.f. **1.** Stare de extremă sărăcie, situație nenorocită, vrednică de plâns. - Loc. adj. *De mizerie* = sărăcăcios; sărac; cu care nu se poate trăi. ♦ Aspect exterior care arată o mare sărăcie, murdărie ori dezordine. **2.** Ceea ce provoacă neplăceri, greutate, suferință, griji, necazuri. Din lat. *miseria*, fr. *misère*.

MOBIL, -Ă, *mobili, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se mișcă, se deplasează sau care poate fi mișcat, deplasat. ♦ *Bunuri mobile sau avere mobilă* = avere constând din obiecte care se pot transporta dintr-un loc în altul. **2.** S.n. Corp în mișcare. **3.** Adj. Nestabil; schimbător, variabil. ♦ (Despre ochi, privire, figură) Care își schimbă ușor expresia; care este mereu în mișcare. **4.** S.n. Căuză determinantă a unei acțiuni; impuls, imbold, scop, obiectiv. [Pl. și: **(4) mobiluri**] Din fr. *mobile*, lat. *mobilis*.

MOBILĂ, *mobile*, s.n. (Mai ales la pl.) Obiect (cu destinație practică precisă) care servește la amenajarea unei locuințe, a unei instituții etc. și care se sprijină de obicei cu partea inferioară pe podea. ♦ (La sg.; colectiv) Mobilier. Din fr. *meuble*, it. *mobilia*, germ. *Möbel*.

MOBILA, *mobilez*, vb. I. Tranz. A aranja, a înzestra o încăpere, o locuință cu mobilă. Din *mobila*.

MOBILARE, *mobilări*, s.f. Acțiunea de a mobila și rezultatul ei; fel de a mobila. V. *mobila*.

MOBILAT, -Ă, *mobilați, -te*, adj. Amenajat cu mobilă. ♦ Care se închiriază cu mobilă. V. *mobila*.

REMOBILA, *remobilez*, vb. I. Tranz. A mobila din nou, a schimba mobila. - **Re-** + *mobila*.

REMOBILARE, *remobilări*, s.f. Acțiunea de a remobila și rezultatul ei. V. *remobila*.

MOBILITATE, *mobilități*, s.f. **1.** Capacitatea de a fi mobil (**1**), de a se mișca, de a-și schimba locul sau poziția; proprietatea de a fi mișcat, deplasat. ♦ Ușurință în mișcări; vioiciune, degajare, naturalețe (a mișcărilor). ♦ Capacitate a fetei de a-și schimba ușor expresia, de a exterioriza stările sufletești. ♦ Instabilitate, nestatornicie. **2.** Capacitate de a se schimba, de a se transforma. Din fr. *mobilité*, lat. *mobilitas*, -atis.

MOCA s.f. invar. Cafea care provine din orașul arab Moka; *p. ext.* cafea de calitate superioară; băutură caldă preparată din această cafea. - Cf. fr. *moka*, germ. *Mokka*.

MODĂ, *mode*, s.f. **1.** Obicei, deprindere colectivă, specifică la un moment dat unui mediu social; *spec.* gust, preferință generalizată la un moment dat pentru un anumit fel de a se îmbrăca. ♦ Loc. adj. *La modă* = **a)** care corespunde gustului într-un anumit moment, care se folosește frecvent la un moment dat; modern; de actualitate, actual; **b)** (despre oameni) care se comportă conform gustului, preferențelor unui anumit mediu social (la un moment dat); foarte cunoscut sau apreciat la un moment dat. ♦ Expr. *De modă veche* = **a)** care nu mai corespunde cu gustul momentului, depășit, demodat, desuet; care aparține unor realități din trecut, ieșite din uz; **b)** (despre oameni) cu concepții vechi, depășite; care se conformează unui sistem sau unui principiu din trecut, învechit. **2.** (În sintagmele) *Magazin de modă* = magazin de pălării femeiești (și de obiecte mărunte de îmbrăcăminte femeiească). *Revistă (sau jurnal) de modă* (sau *de mode*) = revistă care conține modele (noi) de îmbrăcăminte și de încălțăminte. *Casă de modă* (sau *de mode*) = atelier (de lux) unde se confecționează la comandă obiecte de îmbrăcăminte. Din it. *moda*, germ. *Mode*, ngr. *móda*, fr. *mode*.

MODEL, *modele*, s.n. **1.** Ceea ce poate servi ca orientare pentru reproduceri sau imitații; tipar. ♦ Reprezentare în mic a unui obiect; machetă. ♦ Tipul unui obiect confecționat. *Model de pălărie*. ♦ Obiect care, imprimat într-un material plastic, formează un tipar după care se realizează alte obiecte identice. ♦ Sistem teoretic sau material cu ajutorul căruia pot fi studiate indirect proprietățile și transformările altui sistem, mai complex, cu care primul sistem prezintă o analogie. **2.** Persoană, realizare, operă care, prin valoare sau calitate, poate servi ca exemplu; *p. ext.* exemplu, pildă servită de o asemenea persoană, realizare, operă. **3.** Manechin. **4.** Persoană care pozează unui pictor sau unui sculptor. **5.** (Mat.) Sistem de relații matematice care leagă între ele mărimile de stare ale sistemului modelat. Din fr. *modèle*, it. *modello*.

MODELAR, -Ă, *modelari*, -e, s.m. și f. Persoană care creează modele (1). - **Model** + suf. - ar.

MODELĂRIE, *modelării*, s.f. (Rar) Atelier (într-o întreprindere) în care se confecționează modele. - **Model** + suf. -ărie.

MODELISM s.n. Activitate de construcție a unor modele (1) de mașini și aparate (în special la demonstrațiile din cadrul unor discipline școlare). - **Model** + suf. -ism.

MODELIZA, *modelizez*, vb. I. Tranz. A modela. - **Model** + suf. -iza.

MODELIZARE, *modelizări*, s.f. Acțiunea de a modeliza și rezultatul ei; modelare. V. **modeliza**.

MODELĂ, *modelez*, vb. I. Tranz. A executa ceva după un anumit model (1); a da o anumită formă unui material plastic sau adus în stare plastică; a da materialului forma dorită; a fasona. ♦ A studia un obiect sau un fenomen inaccesibil cercetării directe, cu ajutorul unui model (1). ♦ (Fig.) A modifica după voie, a influența. Din fr. **modeler**, it. **modellare**.

MODELARE, *modelări*, s.f. 1. Acțiunea de a modela și rezultatul ei; modelaj. 2. (Mat.) Reprezentare a unei relații prin simbolism matematic. V. **modela**.

MODELAT, -Ă, *modelați*, -te, adj. Căruia i s-a dat o anumită formă (după un model); spec. sculptat. V. **modela**.

MODERATOR, -OARE, *moderatori*, -oare, s.m. și f., s.n., adj. 1. S.m. și f., adj. (Element) care moderează, ponderează, frânează, potolește. 2. Persoană care conduce o dezbateră, de obicei, publică, o masă rotundă, o emisiune cu mai mulți participanți. 3. S.n. Dispozitiv de reglare a vitezei de mișcare a unui mecanism. 4. S.n. Substanță folosită pentru încetinirea mișcării neutronilor. Din fr. **modérateur**, lat. **moderator**, it. **moderatore**.

MODERAȚIE, *moderații*, s.f. Însușirea de a fi moderat; atitudine moderată; micșorare, reducere; cumpătare, măsură. [Var.: **moderațiune** s.f.] Din lat. **moderatio**, fr. **modération**, it. **moderazione**.

MODERN, -Ă, *moderni*, -e, adj. Care aparține timpurilor apropiate de vorbitor; recent, actual; care este în pas cu progresul actual; care aparține unei epoci posterioare antichității. ♦ *Istoria modernă* = a) (în trecut) epoca de la sfârșitul evului mediu, cuprinsă între 1453 (căderea Constantinopolului) și Revoluția Franceză din 1789; b) (curent) epocă cuprinsă între Revoluția Franceză din 1789 și Unirea din 1918. *Limbă modernă* = limbă vie, vorbită efectiv de o populație actuală. ♦ (Despre învățământ) Care acordă importanță, preferință disciplinelor umaniste. ♦ Conform cu moda zilei. Din fr. **moderne**, it. **moderno**.

PREMODERN, -Ă, *premoderni*, -e, adj. Care precedă epoca modernă. - **Pre-** + **modern**.

MODEST, -Ă, *modesți*, -ste, adj. 1. Care este lipsit de îngâmfare; p. ext. moderat, cumpănat în purtare, în pretenții. 2. De proporții mici; de valoare sau de importanță redusă; lipsit de strălucire. Din lat. **modestus**, fr. **modeste**, it. **modesto**.

MODESTIE s.f. Însușirea de a fi modest (1); lipsă de îngâmfare. Din lat. **modestia**, fr. **modestie**, it. **modestia**.

MODIC, -Ă, *modici*, -ce, adj. (Livr.) De puțină valoare; neînsemnat. ♦ (Despre prețuri) Moderat, convenabil. Din lat. **modicus**, fr. **modique**.

MODICITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi modic. Din fr. **modicité**, lat. **modicitas**, -atis.

MODIFICATOR, -OARE, *modificatori*, -oare, adj. (Rar) Care modifică. Din fr. **modificateur**, lat. **modificator**, it. **modificatore**.

MODIFICAȚIE, *modificații*, s.f. (Înv.) Modificare. Din fr. **modification**, lat. **modificatio**.

MODILION, *modilioane*, s.n. Ornament arhitectonic în formă de consolă, care susține un vas, un bust etc. Din it. **modiglione**, fr. **modillon**.

MODULAȚIE, *modulații*, s.f. 1. (Muz.) Trecere de la o tonalitate la alta după regulile armoniei; variație a înălțimii și intensității în emiterea unui sunet sau a unui complex de sunete; serie de sunete care își schimbă tonalitatea. 2. (Fiz.) Variație a unui parametru al semnalului purtător de informații. Din fr. **modulation**, it. **modulazione**.

MOFETĂ, *mofete*, s.f. Produs gazos, constituit în cea mai mare parte din bioxid de carbon, degajat prin crăpăturile scoarței terestre în fazele finale ale activității vulcanice. Din it. **mofeta**, fr. **mofette**.

MOL¹, *moli*, s.m. (Chim.) Moleculă-gram. Din fr. **mole**, germ. **Mol**.

KILOMOL, *kilomoli*, s.m. (Chim.) Cantitate de substanță a cărei masă, exprimată în kilograme, este numeric egală cu masa moleculară. [Scriș și: *chilomol* - Abr.: *kmol*] - **Kilo-** + **mol**.

MOL², *moluri*, s.n. Dig de piatră construit spre larg, la intrarea într-un bazin portuar, pentru a micșora acțiunea valurilor sau pentru a forma cheiuri suplimentare. Din it. **molo**, fr. **môle**.

MOLESTĂ, *molestez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A brutaliza, a maltrata. ♦ A provoca neplăceri, a șicana, a necăji, a săcăi. Din lat. **molestare**, fr. **molester**, germ. **molestieren**.

MOLESTARE, *molestări*, s.f. Acțiunea de a molesta și rezultatul ei. V. **molesta**.

MOLETĂ, *molete*, s.f. 1. Instrument prevăzut cu o rotiță cu muchia zimțată, folosit la molețare. 2. Roată de cablu cu diametru mare, folosită pentru ghidare în instalațiile de extracție sau pentru întinderea cablurilor de funiculară în instalațiile de transport. Din fr. **molette**, germ. **Molette**.

MOLUSCĂ, *moluște*, s.f. (La pl.) Încrângătură de animale cu corpul moale (adesea închis într-o cochilie) și de obicei cu un picior musculos; (și la sg.) animal care face parte din această încrângătură. Din fr. **mollusque**, germ. **Molluske**.

MOMENT, *momente*, s.n. 1. Interval scurt de timp; clipă, secundă. ♦ Loc. adj. *De moment* = de scurtă durată; efemer; vremelnic. ♦ Loc. adv. *Pentru moment* = provizoriu, deocamdată, pentru scurt timp. *Pe moment* = în prima clipă, în acea clipă. *În tot momentul* = în permanentă, tot timpul. *La moment* = imediat, pe loc; p. ext. la timp. *Din moment în*

moment sau *dintr* - un *moment* în altul = imediat, chiar acum; Curând, îndată. (Nici) un *moment* deloc, niciodată. ◇ Loc. conj. *Din moment ce...* = de vreme ce..., deoarece... ♦ Perioadă scurtă în desfășurarea unui proces; fază, etapă. ◇ *Ultimele momente* (ale unui om) = clipele dinainte de moarte. ◇ Loc. adv. *În momentul de față* = actualmente, în prezent. *Din primul moment* = chiar de la început. *În ultimul moment* = chiar înainte de expirarea ultimului termen, când nu mai este nici o clipă de pierdut. *La un moment dat* = într-un anumit timp (nedeterminat); deodată. *Un moment*, se spune pentru a solicita cuiva o clipă de răgaz, o întrerupere. ♦ Episod din acțiunea unei scrieri literare; (*p. ext.*) specie a genului epic în care este surprins un instantaneu semnificativ din viața cotidiană. ♦ Dată, termen. ♦ Mărimă fizică egală cu produsul dintre valoarea unei mărimi date și una sau mai multe distanțe în raport cu un punct, cu o axă sau cu un plan. **2.** Ocazie favorabilă; prilej. Din lat. *momentum*, fr. *moment*, it. *momento*, germ. *Moment*.

MOMENTOS, -OASĂ, *momentoși, -oase*, adj. (Înv.) De actualitate; *p. ext.* important pentru timpul de față. - **Moment** + suf. -os.

MOMENTAN, -Ă, *momentani, -e*, adj. **1.** Care durează un moment sau puțin timp; temporar, trecător. ♦ (Gram.; despre verbe și timpuri verbale) Care exprimă acțiuni de durată scurtă. **2.** Care este din momentul de față; actual. ♦ (Adverbial) Numaidecât; în clipa de față. [Var.: **momentaneu, -ee** adj.] Din lat. *momentaneus*, it. *momentaneo*, fr. *momentané*, germ. *momentan*.

MONADĂ s. f. (la unii filozofi) unitate indivizibilă materială sau spirituală din care ar fi alcătuită lumea; (la Leibniz) substanță spirituală independentă, care posedă automișcare și care oglindește tot ceea ce există în univers. **2.** organism inferior, unicelular, care face trecerea de la plante la animalele cele mai simple. Din fr. *monade*, germ. *Monade*.

Monade
MONARHIC, -Ă, *monarhici, -ce*, adj. **1.** Care aparține monarhului sau monarhiei, privitor la monarh sau la monarhie. **2.** (Despre idei, grupări) Care acceptă și susține monarhia. Din fr. *monarchique*, germ. *monarchisch*.

MONARHIE, *monarhi*, s.f. **1.** Formă de guvernământ în care puterea supremă aparține unei singure persoane (rege, împărat, țar, șah etc.) și se transmite de obicei ereditar. ◇ *Monarhie absolută* = formă de conducere a statului bazată pe puterea nelimitată a monarhului. *Monarhie constituțională* = formă de conducere a statului monarhic în care prerogativele monarhului sunt limitate prin constituție. **2.** Stat care are ca formă de guvernământ monarhia. Din ngr. *monarhía*, lat. *monarchia*, germ. *Monarchie*, fr. *monarchie*.

MONEGASC, -A, *monegaști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a principatului Monaco sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține principatului Monaco

sau populației lui, privitor la acest principat sau la populația lui. Din fr. *monégasque*, it. *monegasco*.

MONITOR, -OARE, *monitori, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. (Îeșit din uz) Elev sau elevă care menține ordinea și disciplina în clasă, în lipsa profesorului. ♦ Elev foarte bun la învățătură, care ajută pe profesor la predare (instruind o grupă de elevi). **2.** S.n. Aparat de control al unei instalații de telecomunicații, care urmărește imaginea proiectată de aparatele de luat vederi. **3.** S.n. (Urmat de determinări) Titlu dat unor periodice (oficiale). Din fr. *moniteur*, lat. *monitor*.

MONITORIZA, monitorizez, vb. I. Tranz. A supraveghea prin intermediul monitorului (**2**) sau al altui aparat specializat. - **Monitor** + suf. -iza (după engl. *monitor*).

MONITORIZAT, -Ă, *monitorizați, -te*, adj. Care este pus sub supravegherea monitorului (**2**) sau a altui aparat specializat. - V.

monitoriza.

MONITORIAL adj. (În sintagma) *Sistem monitorial* = metodă pedagogică de predare prin monitori (**1**). Din engl., fr. *monitorial*.

MONIȚIUNE, monițiuni, s.f. (Livr.) Avertisment dat de un reprezentant al Bisericii catolice; *p. gener.* observație, mustrare. Din fr. *monition*, it. *monizione*.

MONO adj. invar. Monofonic. Din fr., engl. *mono*.
MONOCORD, -Ă, *monocorde*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre instrumente muzicale; adesea substantivat) Care are o singură coardă; care vibrează într-un singur ton. ♦ Fig. (Despre opere literare, artistice) Monoton, inexpressiv. **2.** S.n. Străvechi instrument muzical cu o singură coardă. [Pl. și: (**2**) *monocorduri*] Din fr. *monocorde*, lat. *monochordum*, germ. *Monochord*.

MONOCOTILEDON, -Ă, *monocotiledoni, -oane*, adj., s.f. (Rar) Monocotiledonat. Din lat. *monocotyledon*, fr. *monocotylédone*.

MONOFONIC, -Ă, *monofonici, -ce*, adj. (Fiz.) De monofonie, al monofoniei. Din fr. *monophonique*, engl. *monophonic*.

MONOFONIE s.f. (Fiz.) Procedeu tehnic de transmitere și captare a sunetului prin intermediul unui singur canal. Din fr. *monophonie*, engl. *monophony*.

MONOFONĂ, monofone, adj. (Muz.; despre melodie) Care este executat de o singură voce sau de un singur instrument. Din **monofonie** (derivat regresiv).

MONOGAMIE, monogamii, s.f. Formă de căsătorie în care un bărbat are o singură soție, iar femeia un singur bărbat. ♦ Stare a unei plante monogame. Din germ. *Monogamie*, fr. *monogamie*.

MONOPOL, monopoluri, s.n. **1.** Drept exclusiv al cuiva, de obicei al statului, de a dispune de ceva, de a efectua ceva; dominație într-un domeniu, într-una sau mai multe ramuri economice. ♦ (Pop.) Rachiul fabricat de o întreprindere care deține un monopol (**1**). **2.** Privilegiu exclusiv, de drept și de fapt, pe care îl posedă un individ, o întreprindere sau un organism

public de a fabrica, de a vinde sau de a exploata anumite bunuri sau servicii. ♦ Întreprindere mare sau uniune de întreprinderi care concentrează în mână lor producția și desfășurarea unor produse importante, cu scopul stabilirii unor prețuri mari și al obținerii unor profituri ridicate. 3. Fig. Drept exclusiv pe care și-l arogă cineva. Din germ. **Monopol**, fr. **monopole**.

MONOPOLISM s.n. Tendință de a organiza economia unei țări pe bază de monopol; sistem de asociere a marilor întreprinderi pentru a forma monopoluri (2). - **Monopol** + suf. *-ism*.

MONSTRU, *monștri*, s.m. 1. Ființă mitologică cu corpul format din părți ale unor animale diferite sau din unele părți de om și altele de animal. 2. Ființă care se naște cu mari anomalii fizice; pocitanie; fig. om cu mari defecte morale, om josnic, crud, denaturat. 3. Namilă, matahală. ♦ (Fig.) (Adjectival) De proporții mari, extraordinar, neobișnuit. Din lat. **monstrum**, fr. **monstre**.

MONTICUL, *monticuli*, s.m. 1. (Geol.) Formă de relief cu aspect de movilă; munte mic, colină. 2. (Anat.) Mică proeminență. [Var.: **monticulă** s.f.] Din fr. **monticule**, lat. **monticulă**.

MONTURĂ, *monturi*, s.f. Piesă sau parte a unui sistem tehnic în care se montează o altă piesă a acestuia. ♦ Spec. Mod de fixare a pietrelor prețioase într-o bijuterie; garnitură de metal care fixează o piatră prețioasă într-o bijuterie sau care adăpostește mecanismul unui ceasornic. Din germ. **Montur**, fr. **monture**.

MONTIAN, -Ă, *monțieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Primul etaj al eocenului inferior, caracterizat prin faună de gasteropode, lamelibranhiate și foraminifere. 2. Adj. Care aparține monțianului, privitor la monțian; din monțian. Din fr. **montien**, germ. **Montien**, engl. **Montian**.

MONUMENT, *monumente*, s.n. 1. Operă de sculptură sau de arhitectură destinată să perpetueze amintirea unui eveniment sau a unei personalități remarcabile; p. ext. construcție arhitectonică de proporții mari sau de o deosebită valoare. ♦ Fig. Orice operă, document istoric sau creație culturală de însemnătate națională sau internațională. 2. (În sintagma) *Monument al naturii* = plantă, animal, formațiune naturală, teritoriu etc. de mare însemnătate științifică sau estetică, considerate bunuri naționale, ocrotite prin lege și conservate pentru posteritate. Din fr. **monument**, lat. **monumentum**.

MONUMENTAL, -Ă, *monumentali*, -e, adj. Care aparține monumentelor, privitor la monumente; grandios, măreț, impunător prin proporțiile sale. ♦ Fig. Remarcabil. Din lat. **monumentalis**, fr. **monumental**, it. **monumentale**.

MONUMENTALISM s.n. Calitatea a ceea ce este monumental; grandoare, măreție, monumentalitate. - **Monumental** + suf. *-ism*.

MONUMENTALIST, -Ă, *monumentaliști*, -ste, s.m. și f. Autor de lucrări monumentale. - **Monumental** + suf. *-ist*.

MORAL, -Ă, *moralî*, -e, adj., s.n. 1. Adj. 1. Care aparține moralei, conduitei admise și practicate într-o societate, care se referă la morală; etic; care este conform cu morală; cinstit, bun; moralicesc. ♦ Care conține o învățătură; moralizator. 2. Care aparține psihicului, spiritului, intelectului, care se referă la psihic, spirit sau intelect; spiritual, intelectual. 11. S.n. 1. Ansamblul facultăților sufletești și spirituale. 2. Stare afectivă, dispoziție sufletească temporară care privește puterea, dorința, fermitatea de a suporta pericolele, oboseala, dificultățile. ♦ Curaj, tărie sufletească. ♦ Expr. *A ridică moralul* (cuiva) = a îmbărbăta (pe cineva). *A(-i) scădea* (cuiva) *moralul* = a (se) demoraliza, a (se) descuraja. Din lat. **moralis**, -e, fr. **moral**.

MORALICESC, -EASCĂ, *moralicești*, adj. (Înv.) Moral (1 1). - **Moral** + suf. *-icesc*.

MORALICEȘTE adv. 1. Moralmente. 2. (Înv.) După regulile moralei. - **Moral** + suf. *-icește*.

MORALĂ, *morale*, s.f. 1. Ansamblul normelor de conviețuire, de comportare a oamenilor unui față de alții și față de colectivitate și a căror încălcare nu este sancționată de lege, ci de opinia publică; etică. ♦ Comportare (lăudabilă); moravuri. 2. Disciplină științifică care se ocupă cu normele de comportare a oamenilor în societate; (concr.) carte care cuprinde aceste norme; etică. 3. (Fam.) Dojană, mustrare. ♦ Concluzie moralizatoare cuprinsă într-o scriere, mai ales într-o fabulă; învățătură. Din lat. **moralis**, fr. **morale**.

MORALITATE s.f. Însușirea a ceea ce este moral (1 1); natura, caracterul, valoarea unui fapt, a conduitei unei persoane sau a unei colectivități din punct de vedere moral. ♦ Comportare, conduită, moravuri în conformitate cu principiile morale; cinste, bună purtare. Din lat. **moralitas**, -atis, fr. **moralité**.

MORALMENTE adv. Din punctul de vedere al moralei (1), sub raport moral (1 1); moralicește. Din fr. **moralement**, it. **moralmente**.

MORATORIU, -IE, *moratorii*, s.n., adj. 1. S.n. Amânare pe o anumită perioadă a plății datoriilor unui debitor, acordată de o instanță judecătorească înainte sau după ajungerea lui în stare de faliment; amânare a plății datoriilor publice și particulare scadente, stabilită prin lege, pe un anumit timp. 2. Adj. Care ține de moratoriu, privitor la un moratoriu; care acordă un termen de plată (amânat). ♦ *Dobânzi moratorii* = dobânzile pe care urmează să le plătească cineva de la data acordării moratoriului până la achitarea datoriilor. *Daune moratorii* = despăgubiri care se acordă creditorului în caz de întârziere de plată a unei obligații și care se calculează din momentul trimerii somației. Din it. **moratorio**, lat. **moratorium**, germ. **Moratorium**.

MORBID, -Ă, *morbizi*, -de, adj. Care indică o stare bolnăvicioasă sau rezultă dintr-o astfel de stare; nesănătos (din punct de vedere fizic sau moral). Din lat. **morbidus**, fr. **morbide**.

MORBIDEȚE s.f. (Livr.) Rafinament bolnăvicios, molicune, sensibilitate excesivă; lipsă de vitalitate,

de energie. ♦ Delicatețe și moliciune reflectate în creații artistice (mai ales plastice). [Var.: **morbideță** s.f.] Din **it. morbidezza**, fr. **morbidesse**.

MORDACITATE s.f. (Livr.) Caracter mușcător, ironic, caustic (al unui cuvânt, al unui comentariu etc.). Din lat. **mordacitas**, -atis, fr. **mordacité**.

MORESC, -EASCĂ, *morești*, adj., s.f. 1. Adj. (Înv.) Maur. 2. S.f. (Muz.) Dans maur cu ritm vioi. Din fr. **moresque**, it. **moresco**.

MORGANATICĂ, *morganatice*, adj. (În sintagmele) *Căsătorie morganatică* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie domnitoare și o femeie de rang social inferior. *Soție morganatică* = soție care a contractat o căsătorie morganatică și care nu beneficiază de toate drepturile acordate soțului. Din fr. **morganatique**, lat. **morganaticus**.

MORISCI s.m. pl. Populație maură din Peninsula Iberică, convertită cu forța la catolicism la mijlocul sec. XVI, persecutată și după creștinare și expulzată din Spania. Din sp. **morisco**, fr. **morisque**.

MORTALITATE s.f. Indice rezultat din raportarea numărului de decese dintr-o populație, într-o anumită perioadă, la totalul populației respective, pe un anumit teritoriu. ♦ *Mortalitate infantilă* = frecvența deceselor în primul an de viață la o mie de copii născuți vii. Din fr. **mortalité**, lat. **mortalitas**, -atis.

MORTUAR, -Ă, *mortuari*, -e, adj. Care ține de mort (II), de moarte sau de înmormântare, privitor la mort, la moarte sau la înmormântare; funerar, funebru. Din fr. **mortuaire**, lat. **mortuarius**.

MOTEL, *moteluri*, s.n. Hotel situat în afara orașelor, pe un (important) itinerar turistic, special amenajat pentru cazarea călătorilor și parcare a vehiculelor lor pentru o perioadă scurtă de timp. Din fr., engl. **motel**.

MOTELIER, -Ă, *motelieri*, -e, adj. De motel, specific motelului. - **Motel** + suf. -ier (după *hotelier*).

MOTIV, *motive*, s.n. I. Cauza, rațiunea, pricina unei acțiuni; imboldul care împinge la o acțiune sau care determină o acțiune; mobil. ♦ Loc. adv. *Fără motiv* = nejustificat. ♦ Loc. conj. *Pentru motivul că...* = fiindcă, deoarece. ♦ Pretext. ♦ Loc. conj. *Pe motiv că...* = pretextând că..., aducând argumentul că... ♦ Expr. *A da cuiva motiv să...* = a provoca pe cineva să..., a da cuiva pretext să... II. 1. Cel mai mic element constitutiv al unei piese muzicale, din dezvoltarea căruia ia naștere tema muzicală; temă, melodie, intonație. 2. Element pictural sau sculptural fundamental, folosit într-o compoziție decorativă sau arhitecturală. 3. Idee fundamentală sau temă principală a unei opere literare. Din fr. **motif**, it. **motivo**, germ. **Motiv**.

MOTIUNE, *motiuni*, s.f. 1. Hotărâre a unei adunări, aprobată prin vot, prin care aceasta își exprimă atitudinea, doleanțele sau revendicările în anumite probleme majore. 2. Procedeu de formare a substantivelor feminine de la cele masculine sau a celor masculine de la feminine prin adăugarea unui sufix, pentru a exprima deosebirea de sex la oameni și la animale. Din fr. **motion**, lat. **motio**, -onis.

MOTIIONAL, -Ă, *motionali*, -e, adj. (Gram.; despre sufixe) Care servește la motiune (2); (despre derivate) format cu un astfel de sufix. - **Motiune** + suf. -al.

MOTOCOMPRESOR, *motocompressoare*, s.n. Agregat constituit dintr-un compresor și un motor cu benzină sau electric, montate pe un cadru cu una sau cu două osii, folosit pe șantiere și în ateliere pentru producerea aerului comprimat. Din fr. **motocompresseur**, rus. **motokompresor**.

MOTOPOMPĂ, *motopompe*, s.f. Agregat constituit dintr-o pompă și un motor (cu benzină sau electric), montate pe un șasiu comun, folosit în grădinarie, la stingerea incendiilor etc. Din fr. **motopompe**, rus. **motopompa**.

MOTOR, -OARE, *motori*, -oare, s.n., adj. I. S.n. Mașină de forță care transformă o formă de energie oarecare în energie mecanică (pentru acționarea altei mașini, a unui vehicul etc.). (În sintagmele) *Motor cu plasmă* = motor cu reacție în care agentul motor este constituit dintr-un gaz ionizat aflat în stare de plasmă. *Motor fonic* = motor cu reacție la care agentul motor îl constituie fotonii. *Motor ionic* = motor cu reacție în care agentul motor este constituit din particule încărcate cu aceeași sarcină electrică (ioni pozitivi) accelerate prin mari diferențe de potențial. *Motor nuclear* = motor acționat cu ajutorul energiei nucleare obținute prin fisiune. (În compusul) *Motor-rachetă* = sistem de propulsie folosit în atmosfera rarefiată sau în spațiul cosmic, la care combustibilul este un amestec de carburant și comburant. *Motor eolian*. *Motor electric*. *Motor hidraulic*. *Motor pneumatic*. *Motor cu ardere internă*. II. Adj. 1. Care pune ceva în mișcare, care produce o mișcare, care comandă o mișcare; motoriu. 2. Fig. Care stimulează, declanșează o acțiune. ♦ (Substantivat, n.) Factor, agent care dă impuls unei acțiuni; stimul, imbold. Din fr. **moteur**, lat. **motor**, germ. **Motor**.

MOTORAȘ, *motorășe*, s.n. Diminutiv al lui *motor* (I); motor mic, de mică putere. - **Motor** + suf. -aș.

MOTOSCUTER, *moscuture*, s.n. Scuter cu dubiță folosit în transportul comercial. Din fr. **moscooter**, engl. **motor scooter**.

MOZAIC, *mozaicuri*, s.n. 1. Lucrare de tehnică decorativă, care constă în ansamblarea artistică a unor bucăți mici de marmură, de ceramică, de sticlă, de smalt etc. de diferite culori, lipite între ele cu mortar sau cu mastic. 2. Fig. Amestec de elemente eterogene. 3. Viroză a plantelor, manifestată prin apariția unor pete decolorate pe frunze, care alternează cu porțiuni colorate normal, având aspectul de mozaic (I). Din fr. **mosaïque**, it. **mosaico**.

MOZAICA, *mozaichez*, vb. I. Tranz. (Rar) A împodobi cu mozaicuri; a face să aibă aspect de mozaic. Din **mozaic**.

MOZAICAR, -Ă, *mozaicari*, -e, s.m. și f. Lucrător specializat în tehnica mozaicului, care face lucrări de mozaic; mozaist. - **Mozaic** + suf. -ar.

MOZAICARE, *mozaicari*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *mozaica*. V. **mozaica**.

MOZAICAT, -**Ă**, *mozaicați*, -*te*, adj. Care a fost împodobit cu mozaicuri; care are aspect de mozaic. V. **mozaica**.

FOTOMOZAIC, *fotomozaicuri*, s.n. Ansamblu de fotografii și de fotograme dispuse într-un tablou unic. - **Foto** - + **mozaic**.

MOZAISM s.n. Religie monoteistă (practicată de evrei), ale cărei principii sunt cuprinse în Vechiul Testament; religie mozaică; iudaism. Din fr. **mosaïsme**, it. **mosaismo**.

MUCILAGINOS, -**OASĂ**, *mucilaginoși*, -*oase*, adj. Ca mucilagiul; vâcos. Din fr. **mucilagineux**, lat. **mucilaginosus**, it. **mucilagginoso**.

MUCILAGIU, *mucilații*, s.n. 1. Substanță cleioasă care se afla în semințele de cereale, de leguminoase sau de plante uleioase, folosită, pentru proprietățile ei emoliente, în medicină, la aplicarea de cataplasme, loțiuni etc. 2. Material cleios (dăunător) rezultat prin degradarea compușilor celulozei din pasta de hârtie, sub acțiunea unor ciuperci și bacterii. ♦ Material cleios obținut prin măcinarea și hidratarea pastei de hârtie, până la pierderea caracterului ei fibros. Din fr. **mucilage**, lat. **mucilago**.

MUCOASĂ, *mucoase*, s.f. (Anat.) Membrană care căptușește organele cavitare și canalele ce se deschid la exterior. Din fr. **muqueux**, -*euse*, lat. **mucosus**.

MUCOZITATE, *mucozitate*, s.f. Cantitate mare de mucus. ♦ Lichid vâcos pe care îl conțin unele plante. Din fr. **mucosité**, it. **mucosita**.

MUCUS s.n. Secreție produsă de celulele mucoase ale unor glande. Din lat., fr. **mucus**.

MUL s.n. (Geol.) Humus pământos, lin, slab acid, afânat, brun-închis sau negru, caracteristic solurilor în care descompunerea masei vegetale se face mai repede decât acumularea ei. Din fr. **mull**, germ. **Mull**.

MULTICOLOR, -**Ă**, *multicolori*, -*e*, adj. Colorat în culori variate; care are mai multe culori; policrom. Din fr. **multicolore**, lat. **multicolor**.

MULTIDISCIPLINAR, -**Ă**, *multidisciplinari*, -*e*, adj. (Despre domenii ale științei) Care este fundamentat pe transferul de concepție și metodologie între două sau mai multe discipline; pluridisciplinar, interdisciplinar. Din fr. **multidisciplinaire**, engl. **multidisciplinary**.

MULTIDISCIPLINARITATE s.f. Caracter multidisciplinar; pluridisciplinaritate, interdisciplinaritate. - **Multidisciplinar** + suf. -*itate*.

MULTIPLICA, *multiplic*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A face să fie sau a deveni mai numeros. 2. Tranz. A reproduce un obiect, un text etc. în mai multe exemplare prin diverse procedee tehnice. 3. Tranz. (Mat.) A efectua operația de înmulțire; a înmulți. Din lat. **multiplicare**, fr. **multiplier**.

MULTIPLICABIL, -**Ă**, *multiplicabili*, -*e*, adj. Care poate fi multiplicat. - **Multiplică** + suf. -*bil* (după fr. *multiplicable*).

MULTIPLICARE, *multiplicări*, s.f. Acțiunea de a (se) *multiplica* și rezultatul ei; înmulțire, sporire, reproducere, multiplicare. V. **multiplica**.

MULTIPLICATOR, (1) *multiplicatori*, s.m., (2) *multiplicatoare*, s.n. 1. S.m. (Mat.) Factor al unui produs; număr sau expresie cu care se înmulțește o altă expresie matematică. 2. S.n. Aparat sau mașină de multiplicare, în special aparat care multiplică un text. Din fr. **multiplicateur**, lat. **multiplicator**.

MULTIPLICITATE s.f. Faptul de a fi în număr mare; mulțime; pluralitate, diversitate. ♦ (Mat.) Număr care arată de câte ori o soluție satisface o anumită ecuație. Din fr. **multiplicité**, lat. **multiplicitas**, -*atis*.

MULTIPLICATIE, *multiplicații*, s.f. (Rar) Multiplicare. Din fr. **multiplication**, lat. **multiplicatio**.

MULTIPLU, -**Ă**, *multipli*, -*e*, s.m. adj. 1. S.m. (Mat.) Număr întreg divizibil cu un număr întreg dat; produs rezultat din înmulțirea unui număr dat cu un număr întreg. 2. S.m. (Mat.) Fiecare dintre unitățile de măsură mai mari decât unitatea-tip, considerate în raport cu aceasta. 3. Adj. (La pl.) Care este în număr mai mare și de mai multe feluri; numeros, felurit. 4. Adj. (La sg.) Care are o structură complexă, care prezintă aspecte diverse; multilateral. Din fr. **multiple**, lat. **multiplus**.

MULTITUDINE, *multitudini*, s.f. Mulțime (de oameni); număr mare (de lucruri); aspect variat (sub care se prezintă o problemă). Din lat. **multitudo**, -*inis*, fr. **multitude**.

MUMIFICA, *mumific*, vb. I. 1. Tranz. A îmbălsăma; a transforma în mumie. ♦ Refl. Fig. (Rar) A încremeni, a se opri la un anumit stadiu de dezvoltare. 2. Refl. (Despre fructe) A se zbărci, a se usca ca urmare a atacului unor ciuperci. [Var.: **mumifia** vb. I.] Din it. **mummificare**, fr. **momifier**.

MUMIFICARE, *mumificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *mumifica* și rezultatul ei. [Var.: **mumifiere** s.f.] V. **mumifica**.

MUMIFICAT, -**Ă**, *mumificați*, -*te*, adj. Transformat în mumie; *p. ext.* uscat, zbârcit. V. **mumifica**.

MUMIFICENȚĂ, *munificențe*, s.f. (Livr.) Generozitate. Din fr. **munificence**, it. **munificenza**. **MUNIȚIE**, *muniții*, s.f. Denumire generică dată cartușelor pentru armamentul de infanterie, grenadelor de tot felul, proiectilelor de artilerie, bombelor de aviație etc. Din germ. **Munition**, lat. **munitio**, fr. **munition**.

MURAL, -**Ă**, *murali*, -*e*, adj. Aflat pe un zid; destinat să stea pe un perete. ♦ *Pictură murală* = pictură care, datorită tehnicii folosite, aderă perfect la zidul pe care este executată. *Hartă murală* = hartă mare de atârnat pe perete. Din fr. **mural**, lat. **muralis**.

MURMUR, *murmure*, s.n. 1. Succesiune de sunete (slab și monoton articulate), de cuvinte rostite încet și neclar; zgomot confuz de voci; rumoare, murmuială. ♦ P. anal. Zgomot surd și continuu produs de un

motor sau de o mașină în acțiune; zumzet, bâzâit. ♦ Exprimare a unei nemulțumiri, a unei dezaprobări prin cuvinte rostite cu jumătate de glas; protest înfundat al unei mulțimi; cârteală, murmurare. **2.** Zgomot ușor, prelung și monoton produs de o apă curgătoare, de frunzișul mișcat de vânt etc. Din lat. **murmur**, fr. **murmure**.

MURMURA, *murmur*, vb. I. **1.** Tranz. și intrans. A rosti cuvinte sau a intona o melodie încet, nedeslușit, monoton, șoptit. ♦ Intrans. A protesta cu jumătate de glas; a se plânge, a cârți, a bombăni. **2.** Intrans. (La pers. 3) A produce un zgomot ușor și continuu; a fremăta; a susura. Din lat. **murmurare**, fr. **murmurer**.

MURMURÂND, -Ă, *murmurânzi*, -de, adj. (Rar) Murmurător, șoptitor. V. **murmura**.

MURMURARE, *murmurări*, s.f. Acțiunea de a *murmura* și rezultatul ei. V. **murmura**.

MURMURĂTOR, -OARE, *murmurători*, -oare, adj. Care murmură; șoptitor, susurător, murmuritor. - **Murmura** + suf. -ător.

MUSCOVIT, *muscovite*, s.n. Varietate de mică incoloră sau de culoare albă-gălbuie, utilizată ca izolat termic și electric. Din fr. **muscovite**, rus. **moskovite**.

MUSCULAT, -Ă, *musculati*, -te, adj. (Rar) Musculos. Din lat. **musculus**. Cf. fr. **musclé**.

MUSCULOS, -OASĂ, *musculoși*, -oase, adj. Care are mușchi (1) puternici; plin de mușchi; mușchios, muscular. [Var.: **mușchiulos**, -oasă adj.] Din fr. **musculeux**, lat. **musculosus**.

MUSELINĂ, *museline*, s.f. Țesătură de bumbac sau de mătase, subțire și străvezie, din care se confecționează îmbrăcăminte ușoară, perdele etc. ♦ Stofă de lână foarte fină. [Var.: **muselin**, **muslin** s.n.] Din fr. **mousseline**, pol. **múslin**, tc. **musín**.

MUSIC-HALL s.n. Spectacol alcătuit din numere variate de muzică ușoară, dans etc., prezentate pe scena unui teatru, a unui restaurant etc.; p. ext. teatru sau local public în care se reprezintă astfel de spectacole. Din fr., engl. **music-hall**.

MUTABIL, -Ă, *mutabili*, -e, adj. Care poate fi mutat, deplasat; care poate fi schimbat, transformat. Din fr. **mutable**, lat. **mutabilis**.

MUTABILITATE s.f. Inșușirea de a fi mutabil. Din fr. **mutabilité**, lat. **mutabilitas**, -atis.

MUTAȚIE, *mutații*, s.f. **1.** Schimbare de domiciliu sau de sediu; îndeplinire a formelor legale în legătură cu mutarea dintr-o locuință sau dintr-o localitate în altă; viză de mutare. ♦ Înregistrare a unei schimbări intervenite în statutul personal sau de serviciu al unei persoane sau în situația militară a cuiva. **2.** Prefacere, transformare, schimbare, modificare (radicală). ♦ Spec. (Biol.) Apariție bruscă a unui caracter genetic nou, care reflectă o modificare ereditară corespunzătoare a materialului ereditar. ♦ Spec. (Fon.) Transformare sistematică a unei serii de sunete în altele. ♦ *Mutație consonantică* (sau a *consoanelor*) = transformare a unor consoane ocluse în limbile germanice. **3.** (Jur.) Transmitere a

unui bun dintr-o proprietate în altă. Din fr. **mutation**, lat. **mutatio**.

MUTICĂ, *mutici*, adj. (Despre frunze) Care se termină cu un organ prelungit (spin etc.). Din fr. **mutique**, lat. **muticus**.

MUTILA, *mutilez*, vb. I. Tranz. A tăia, a amputa (o parte a corpului), a schilodi; p. ext. a sluji, a desfigura. Din fr. **mutiler**, lat. **mutilare**.

MUTILARE, *mutilări*, s.f. Acțiunea de a *mutila* și rezultatul ei; schilodire; p. ext. slujire, desfigurare. V. **mutila**.

MUTILAT, -Ă, *mutilați*, -te, adj. Ciuntit, schilodit; p. ext. desfigurat. V. **mutila**.

MUZĂ, *muze*, s.f. **1.** (Mitol.) Fiecare dintre cele nouă divinități alegorice ocrotitoare și inspiratoare ale artelor și ale științelor; spec. zeiță a poeziei, care inspiră pe poeți. **2.** Inspirație poetică. **3.** (Livr.) Poezie, literatură. Din lat., it. **musa**, fr. **muse**, ngr. **músa**, germ. **Muse**.

MUSEOGRAFIE s.f. Disciplină care se ocupa cu istoria, clasarea, conservarea, prezentarea și popularizarea obiectelor dintr-un muzeu. Din fr. **muséographie**, germ. **Museographie**.

MUZEU, *muze*, s.n. Instituție care se ocupă cu strângerea, păstrarea și expunerea obiectelor care prezintă interes istoric, științific, artistic etc.; clădire în care sunt păstrate și expuse astfel de obiecte. ♦ Loc. adj. *De muzeu* = **a**) rar, prețios; **b**) (ir.) învechit. Din lat. **museum**, germ. **Museum**, fr. **musée**.

MUZEISTIC, -Ă, *muzeistici*, -ce, adj., s.f. (Livr.) **1.** Adj. Care aparține muzeologiei, referitor la muzeologie. **2.** S.f. Muzeologie. - **Muzeu** + suf. -istic.

MUZICĂ, (4) *muzici*, s.f. **1.** Arta de a exprima sentimente și idei cu ajutorul sunetelor combinate într-o manieră specifică. **2.** Știință a sunetelor considerate sub raportul melodiei, al ritmului și al armoniei. **3.** (Adesea fig.) Creație componistică, melodie, cântec; p. ext. executare sau audiere a unei compoziții muzicale. ♦ Expr. (Fam.) *A-i face* (cuiva) *muzică* = a-i face (cuiva) gălăgie, scandal. **4.** Orchestră. ♦ *Muzică militară* = fanfară. *Muzica șferelor* = preținse sunete bizare emise de vânturile solare și de pulsațiile corpurilor planetelor; cântecul planetelor. Din lat., it. **musica**, fr. **musique**, germ. **Musik**.

MUZICUȚA, *muzicuțe*, s.f. Mic instrument muzical de suflat; armonică de gură. ♦ (Arg.) Gură (considerată ca organ al vorbirii); p. ext. scandal, ceartă. - **Muzică** + suf. -uță.

NAPALM s.n. Substanță cu aspect gelatinos, compusă din săruri de aluminiu, din acizi grași etc., care, în amestec cu benzina, servește la fabricarea bombelor incendiare. Din fr., engl. **napalm**.

NARAȚIUNE, *narațiuni*, s.f. Expunere, relatare a unui fapt, a unui eveniment sau a mai multor fapte sau evenimente într-o desfășurare gradată (și în formă literară); povestire. – [Var.: (inv.) **narație** s.f.] Din fr. **narration**, lat. **narratio**, **-onis**.

NARATOR, **-OARE**, *naratori*, *-oare*, s.m. și f. (Livr.) Povestitor. Din lat. **narrator**, fr. **narrateur**.

NARCISĂ, *narcise*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante erbacee cu frunze lungi, ușor îndoită pe nervura principală, cu flori solitare, albe sau galbene, fin parfumate (*Narcissus*). [Var.: (rar) **narcis** s.m.] Din fr. **narcisse**, lat. **narcissus**.

NARCOTIC, **-Ă**, *narcotici*, *-ce*, adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Substanță, medicament) care provoacă narcoza. **2.** Adj. (Rar, despre stări fizice) Provoacă de un narcotic. Din fr. **narcotique**, germ. **narkotisch**.

NARCOZĂ, *narcoze*, s.f. Stare caracterizată prin pierderea cunoștinței, relaxare musculară, diminuarea sensibilității și a reflexelor, provocată artificial prin acțiunea substanțelor narcotice asupra centrilor nervoși, în special în intervențiile chirurgicale. Din fr. **narcose**, germ. **Narkose**.

NATIV, **-Ă**, *nativi*, *-e*, adj. **1.** (Despre însușiri) înăscut, natural; firesc. **2.** (Chim.; despre elemente, mai ales despre metale) Care se găsește în zăcămintele din scoarța pământului în stare pură, necombinată cu alte substanțe. Din lat. **nativus**, fr. **natif**, germ. **nativ**.

NATURAL, **-Ă**, *naturali*, *-e*, adj., adv., s.n. **I.** Adj. **1.** Care se referă la natură (**1**), care aparține naturii; care se găsește în natură. ◇ *Bogăție naturală* = bogăție (necultivată) a solului sau a subsolului, a unei regiuni, a unei țări. *Științele naturale* = științele naturii, v. *natură*. *Graniță naturală* = graniță marcată de o apă sau de o formă de relief. *Drept natural* = (în concepția unor filozofi) drept considerat ca imuabil și universal, care ar exista în afara structurilor sociale, decurgând fie din natura sau rațiunea umană, fie din voința sau rațiunea divină. **2.** Care este generat, produs, creat de natură, fără intervenția omului; *p. ext.* veritabil, curat, pur. **3.** Care este lipsit de artificiu, de rafinament, de afectare, simplu; care se realizează spontan, fără efort sau constrângere. ◇ (Adverbial) *Vorbește natural*. **4.** Care este conform cu natura cuiva, înăscut, nativ; propriu, specific cuiva. **5.** Care concordă, se potrivește cu faptele din realitatea obiectivă, cu ordinea firească a lucrurilor; normal, firesc. ◇ *Moarte naturală* = moarte survenită în chip firesc, moarte bună (din cauza bătrâneții). *Mărime naturală* = (reproducere în) mărime reală a modelului în artele plastice și în fotografie. ◇ (Despre copii) Născut în afara căsătoriei; nelegitim. **II.** Adv. Firește, desigur, bineînțeles. **III.** S.n. (Astăzi rar)

Naturaletă, simplitate. Din lat. **naturalis**, it. **naturale**, fr. **naturel**, germ. **Naturell**.

NENATURAL, **-Ă**, *nenaturali*, *-e*, adj. Care nu este natural; lipsit de naturaletă; artificial, nefiresc; afectat. – **Ne-** + **natural**.

SUPRANATURAL, **-Ă**, *supranaturali*, *-e*, adj. Care pare mai presus de forțele și legile naturii sau în contradicție cu acestea; care pare în afara naturii, a lumii percepute prin simțuri; care este atribuit unor forțe miraculoase; miraculos, fantastic. ◇ (Substantivat, n.) Ceea ce se pretinde a fi mai presus de legile naturii. ◇ Fără seamă, extraordinar, excepțional. – **Supra-** + **natural** (după fr. *supernaturel*).

NATURALIST, **-Ă**, *naturaliști*, *-ste*, s.m. și f., adj.

1. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu studiul științelor naturii. **2.** Adj. Care aparține naturalismului, privitor la naturalism; care reflectă naturalismul, caracteristic naturalismului. Din fr. **naturaliste**, germ. **Naturalist**.

NATURĂ, *naturi*, s.f. **1.** Lumea materială; univers, fire; totalitatea ființelor și a lucrurilor din Univers; *p. restr.* lumea fizică înconjurătoare, cuprinzând vegetația, formele de relief, clima. ◇ *Științele naturii* = științe care au ca obiect fenomenele lumii înconjurătoare, lumea anorganică și organică; științele naturale. *Natură moartă* = grup de obiecte mărunte, neînsuflețite, de uz curent (fructe, flori, vânat etc.), natură statică; *p. ext.* pictură care înfățișează un astfel de grup. ◇ Loc. adj. și adv. *După natură* = având ca model obiectele din realitate. ◇ *În natură* = **a)** (loc. adv.) în realitate, aievea, în persoană; **b)** (loc. adj. și adv.) în obiecte, în produse (nu în bani). **2.** Ansamblul legilor după care se dezvoltă Universul; Universul considerat ca o forță activă, creatoare, condusă după anumite legi. **3.** Ansamblu de însușiri pe care o ființă le are din naștere, care rezulta din conformația sa și care o caracterizează, constituind esența sa; fel propriu de a fi al cuiva; fire, temperament. **4.** Caracter specific al unui lucru, însușire caracteristică; calitate. ◇ Loc. adj. *De natură să...* = capabil să..., apt să..., potrivit să... ◇ Expr. *Este în natura lucrurilor* = este firesc, e de la sine înțeles. Din fr. **nature**, lat., it. **natura**, germ. **Natur**.

NATURAL, **-Ă**, *naționali*, *-e*, adj. Care este propriu sau aparține unei națiuni, unui stat, care caracterizează o națiune sau un stat; care se referă la o națiune, la un stat sau le reprezintă; care este întreținut sau instituit de stat; (despre instituții de cultură) în care se vorbește limba națiunii respective. ◇ *Șosea națională* = șosea care leagă centrele importante ale unei țări și a cărei întreținere se află în seama administrației centrale. Din lat. **nationalis**, fr. **national**.

PLURINAȚIONAL, **-Ă**, *plurinaționali*, *-e*, adj. (Despre țări, state, orașe) Multinațional. – **Pluri-** + **național**.

UNINAȚIONAL, **-Ă**, *uninaționali*, *-e*, adj. (Despre state) A cărui populație aparține în

întregime aceleiași naționalități. - **Uni- + național.**

NAȚIONALIST, -**Ă**, *naționalisti, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care propagă naționalismul, care are la bază sau susține naționalismul, referitor la naționalism. 2. S.m. și f. Adept al naționalismului. Din lat. **nationalista**, fr. **nationaliste**, it. **nazionalista**, germ. **Nationalist**.

NAȚIONALITATE, *naționalități*, s.f. 1. Apartenență a unei persoane la o anumită națiune; cetățenie. 2. Totalitatea însușirilor specifice unei națiuni; caracter național. 3. Apartenență a unei persoane juridice, a unei nave sau aeronave la un anumit stat. Din fr. **nationalité**, germ. **Nationalität**. **NAȚIONAL-SOCIALISM** s.n. Doctrină politică a fascismului, apărută în Germania după primul război mondial; nazism. Din germ. **Nationalsozialismus**, fr. **national-socialisme**.

NAȚIONAL-SOCIALIST, -**Ă**, *național-socialiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține național-socialismului, privitor la național-socialism. 2. S.m. și f. Adept al național-socialismului. Din germ. **Nationalsozialist**, fr. **national-socialiste**.

NAȚIUNE, *națiuni*, s.f. Comunitate stabilă de oameni, istoricește constituită ca stat, apărută pe baza unității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, care se manifestă în particularități specifice ale culturii naționale și în conștiința originii și a sorții comune. [Var.: (inv.) **nație** s.f.] Din lat. **natio**, -**onis**, it. **nazione**, fr. **nation**, rus. **нация**.

NAUTIC, -**Ă**, *nautici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care servește la navigație, privitor la navigație. ♦ (Despre sporturi) Care se practică pe apă. 2. S.f. Știința și tehnica de a conduce o navă (1). Din lat. **nauticus**, it. **nautice**.

NAUTIL, *nautili*, s.m. Gen de animale cefalopode cu cochilia externă spiralată; *spec. moluscă din mările calde, cu corpul închis într-o scoică împărțită în mai multe compartimente (Nautilus pompilius)*. [Var.: **nautilus** s.m.] Din fr. **nautilus**, lat. **nautilus**.

NAVĂ, *nave*, s.f. 1. Vehicul construit, amenajat și echipat pentru a pluti și a se deplasa pe (și sub) apă, în scopul efectuării transporturilor de mărfuri sau de oameni, executării unor lucrări tehnice etc., vas. 2. (Adesea urmat de determinări) Aeronavă; *spec. aeronavă pentru zborurile extraterestre*. 3. Naos. Din fr. **nave**, lat. **navis**, it. **nave**.

COSMONAVĂ, *cosmonave*, s.f. Navă cosmică, aeronavă. - **Cosmo-** (izolat din *cosmologie* etc.) - **navă** (după fr. *cosmonef*, rus. *kosmokorabl'*).

MOTONAVĂ, *motonave*, s.f. Navă pusă în mișcare de o elice, de roti cu zbatiri etc., antrenate de unul sau de mai multe motoare cu ardere internă. - **Moto-** + **navă**. Cf. it. *motonave*.

SUPERNAVĂ, *supernave*, s.f. Navă de tonaj foarte mare. - **Super-** + **navă**.

NAVIGA, *navighez*, vb. I. Intranz. 1. (Despre nave; la pers. 3) A se deplasa pe apă; a pluti; (despre aeronave) a se deplasa în aer sau în cosmos; a zbura. 2. (Despre oameni) A călători cu o navă sau cu o

aeronavă; a conduce mersul unei nave sau al unei aeronave. Din lat., it. **navigare**, fr. **naviguer**.

NAVIGARE s.f. Acțiunea de a naviga și rezultatul ei. V. **naviga**.

NAVIGABIL, -**Ă**, *navigabili, -e*, adj. (Despre ape) Care permite navigația. Din fr. **navigable**, it. **navigabile**.

NENAVIGABIL, -**Ă**, *nenavigabili, -e*, adj. (Despre ape) Care nu permite navigația. - **Ne-** + **navigabil**.

NAVIGAȚIE, *navigații*, s.f. 1. Faptul de a naviga; drum parcurs de un vehicul maritim, fluvial, aerian sau spațial pe apă, călătorie faculă cu o navă. 2. Știința și tehnica de a conduce o navă sau o aeronavă. 3. Transport organizat de mărfuri sau de persoane cu o navă sau o aeronavă. Din fr. **navigation**, lat. **navigatio**, it. **navigazione**.

NAVIGATOR, -**OARE**, *navigatori, -oare*, s.m. și f. 1. Persoană care întreprinde lungi călătorii pe mari și oceane; persoană care conduce o navă (1) sau face parte din personalul unei nave; *p. ext.* persoană care călătorește pe apă. 2. Membru al echipajului unei aeronave care conduce efectiv zborul ei. Din fr. **navigateur**, it. **navigatore**.

NAZISM s.n. Național-socialism. Din fr. **nazisme**, germ. **Nazismus**.

NEONAZISM s.n. Curent care încearcă să reinvie nazismul. - **Neo-** + **nazism**.

NAZIST, -**Ă**, *naziști, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține nazismului, privitor la nazism. 2. S.m. și f. Adept al nazismului, membru al Partidului Național-Socialist German creat de Hitler. Din **nazism**.

NEONAZIST, -**Ă**, *neonaziști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține neonazismului, privitor la neonazism. 2. S.m. și f. Adept al neonazismului. - **Neonaz**[ism] + suf. -*ist*.

PRONAZIST, -**Ă**, *pronaziști, -ste*, adj. Favorabil nazismului, simpatizant sau susținător al nazismului. - **Pro-** + **nazist** (după fr., engl. *pro-nazi*).

NEBULOZITATE, *nebulozități*, s.f. Gradul de acoperire cu nori a bolții cerului; starea cerului acoperit de nori. ♦ Fig. Lipsă de claritate (vizuală, în idei etc.); confuzie. Din lat. **nebulositas**, fr. **nébulosité**.

NECESAR, -**Ă**, *necesari, -e*, adj. 1. De care este nevoie, de care nu se poate lipsi ceva; indispensabil, trebuincios. ♦ *Strictul necesar* = cantitate minimă (din ceva), indispensabilă pentru un anumit scop. *Muncă necesară* = parte a muncii depuse de lucrător în procesul de producție, prin care se creează produsul folosit pentru întreținerea sa și a familiei sale. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce este (neapărat) trebuincios la ceva. *Necesarul de semințe*.

2. Care nu poate să nu existe sau să nu se întâmple (în condiții date). Din fr. **nécessaire**, lat. **necessarius**, it. **necessario**.

NECESITATE, *necesități*, s.f. 1. Ceea ce se cere, se impune să se facă; ceea ce este de absolută trebuință; trebuință, nevoie. ♦ Expr. *De primă necesitate* =

absolut necesar, indispensabil (traiului). ♦ Spec. (La pl. art.) Proces fiziologic de evacuare a fecalelor și a urinei. 2. Categorie filozofică care desemnează însușirile și raporturile care au un temei intern, decurgând inevitabil din esența lucrurilor. ◇ Loc. adv. *Cu necesitate* = în mod imperios, obligatoriu, neapărat, inevitabil. 3. Utilitate, oportunitate. Din lat. **necessitas**, -atis, fr. **nécessité**.

NECROMANȚIE s.f. Practică ocultă care constă în invocarea sufletelor morților pentru aflarea viitorului. Din lat. **necromantia**, it. **necromanzia**, fr. **nécrromancie**.

NECROTIC, -Ă, *necrotici*, -ce, adj. (Med.) Necrozat. Din fr. **nécrotique**, engl. **necrotic**.

NECTAR s.n. 1. Suc (dulce) secretat de glandele nectarifere ale plantelor și care, colectat de albine, este transformat în miere. 2. (În mitologia greacă) Băutură a zeilor despre care se credea că dă nemurire celor care o gustă. ♦ P. ext. Băutură minunată, delicioasă. 3. Băutură preparată pe baza sucului natural extras din fructe. *Nectar de caise*. Din ngr. **nektar**, lat., fr. **nectar**, germ. **Nektar**.

NEFRIT s.n. Rocă metamorfică compactă, de culoare verzuie, folosită ca piatră semiprețioasă. Din fr. **néphrite**, germ. **Nephrit**.

NEFRITĂ, *nefrite*, s.f. Boală care constă în inflamarea rinichilor. Din ngr. **nefritis**, fr. **néphrite**.

NEFRITIC, -Ă, *nefritici*, -ce, C. și f. 1. Adj. (Despre boli) Care este localizat la rinichi; renal. ♦ Care este folosit în bolile de rinichi. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de nefrită. Din ngr. **nefritikos**, lat. **nephriticus**, fr. **néphrétique**.

NEGATIV, -Ă, *negativi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. 1. Care exprimă o negare sau un refuz, care neagă ceva. 2. Lipsit de însușiri bune, de calități, rău; care produce rău, care este periculos. 3. (Despre numere, mărimi scalare etc.) Care este mai mic decât zero (sau egal cu zero); care se notează în scris cu semnul minus. 4. (Despre electricitate, sarcini electrice) Care apare la anodul unui element generator electrochimic. II. S.n. Imagine fotografică obținută pe un material (film, hârtie etc.); p. ext. placă, film sau hârtie fotografică pe care s-a obținut o asemenea imagine. Din it. **negativo**, fr. **négatif**, germ. **negativ**.

NEGATIVA, *negativez*, vb. I. Tranz. A încărca, a polariza cu electricitate negativă. Din **negativ**.

NEGATIVARE, *negativări*, s.f. Acțiunea de a *negativa* și rezultatul ei. V. **negativa**.

NEGATIVAT, -Ă, *negativați*, -te, adj. Care a fost încărcat cu electricitate negativă. V. **negativa**.

NEGATIVIST, -Ă, *negativști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de negativism, caracteristic negativismului. 2. S.m. și f. Persoană care are o atitudine negativistă, care manifestă negativism. - **Negativ** + suf. -ist.

NEGAȚIE, *negații*, s.f. 1. Faptul de a nega. ♦ Cuvânt, gest, fapt etc. care neagă, contrazice, contestă (ceva sau pe cineva). ♦ Functor logic pe baza căruia se contestă valoarea de adevăr susținută într-o afirmație. ♦ Cuvânt cu ajutorul căruia se neagă

ideea exprimată de o propoziție sau de una dintre părțile ei. 2. (Fil.) Proces obiectiv de înlocuire a unor calități ale obiectelor prin altele, care asigură dezvoltării un sens ascendent; negare. Din fr. **négation**, lat. **negatio**.

NEGUS, *neguși*, s.m. Titlu purtat în perioada marelui de suveranii Etiopiei; persoană care avea acest titlu. Din fr. **négous**, germ. **Negus**.

NEOCORTEX, *neocortexuri*, s.n. (Anat.) Porțiune din creier care filogenetic este cea mai recentă și constituie la om cea mai mare parte a scoarței cerebrale. Din fr. **néo-cortex**, engl. **neocortex**.

NEREIDĂ, *neraide*, s.f. Fiecare dintre cele cincizeci de nimfe ale mării în mitologia greacă, despre care se credea că se aveau printre talazuri la chemarea corăbierilor în primejdie pentru a le da ajutor. Din lat. **Nereides**, fr. **néreïde**.

NERVOS, -OASĂ, *nervosi*, -oase, adj. 1. Care se referă la nervi, care aparține nervilor; alcătuit din nervi; care este provocat de nervi; p. ext. de natură nevrotică. ◇ *Sistem nervos* = totalitatea centrilor nervoși și a căilor de transmisiune centripetă și centrifugă din organism. *Sistem nervos central* = ansamblu anatomic alcătuit din creier, cerebel, bulb și măduva spinării. *Boală nervoasă* = boală care afectează psihicul (fără a fi cauzată de vreo leziune organică cunoscută); boală de nervi. 2. Care nu-și poate păstra calmul, care se enervează ușor; iritabil, mânos, nevricos; p. ext. emotiv. ♦ Care se găsește într-o stare de încordare, de surescitare; enervat, iritat. ♦ (Despre gesturi, manifestări) Care trădează nervozitate, enervare, iritare, nerăbdare. ♦ (Adverbial) Cu nervozitate. 3. Care are nervi, musculos, vânos; fig. puternic, viguros, plin de nervi, energic. Din lat. **nervosus**, fr. **nerveux**, it. **nervoso**.

NEUTRINO s.m. (Fiz.) Particulă elementară neutră, stabilă, cu masa foarte mică. Din fr., engl. **neutrino**, germ. **Neutrino**.

NEUTRU, -Ă, *neutri*, -e, adj. 1. (Despre state, popoare etc.) Care este în stare de neutralitate, care nu face parte din beligeranți sau dintre părțile adverse; neutral. ◇ *Zonă neutră* sau *teritoriu neutră* = teritoriu situat între granițele a două țări pe care nu staționează forțe armate. ♦ P. ext. (Despre oameni sau grupuri sociale) Care nu se încadrează în nici un partid, în nici un curent etc.; care se abține de la a se pronunța pro sau contra, păstrând o atitudine rezervată, pasivă. 2. Care nu poate fi calificat nici în sens pozitiv și nici în sens negativ, care nu trezește nici un interes deosebit, care este nesemnificativ, indiferent; care manifestă indiferență, lipsă de participare: spec. lipsit de valoare afectivă sau stilistică. ♦ (Fon.) Care nu participă la o anumită opoziție fonologică. 3. (Gram.; în sintagmele) *Gen neutru* (și substantivat, n.) = formă a unor părți de vorbire (substantivul, adjectivul etc.) atribuită numelor de lucruri. *Substantiv neutru* (și substantivat, n.) = substantiv de genul neutru. *Vocală neutră* = vocală medială. ♦ (Despre sensul cuvintelor) Care este indiferent față de genul (feminin sau masculin) indicat de forma cuvântului; care se poate referi la

obiecte de orice gen; neutral. **4.** (Chim.) Care nu are nici caracter acid, nici caracter bazic; neutral. ♦ La care ionii de hidrogen ai acidului au fost înlocuiți cu metale. **5.** (Fiz.) Care nu are sarcină electrică; care posedă în cantități egale sarcină electrică pozitivă și negativă. Din fr. *neutre*, lat. *neuter*, -*tra*, it. *neutro*. **NEWTON**, *newtoni*, s.m. Unitate de măsură pentru forță în sistemul de unități metru-kilogram-secundă, egală cu forța care imprimă unui corp de 1 kg o accelerație de 1 m pe secundă. Din fr. *newton*, germ. *Newton*.

NICHEL s.n. Element chimic, metal feromagnetic, alb-cenușiu, lucios, puțin oxidabil, maleabil și ductil, cu numeroase întrebuințări tehnice. Din fr. *nickel*, germ. *Nickel*.

NICOTINĂ s.f. Substanță alcaloidă incoloră, lichidă și toxică, care se găsește în frunzele de tutun. Din fr. *nicotine*, germ. *Nikotin*.

NICOTINIZAT, -*Ă*, *nicotinizați*, -*te*, adj. (Rar) Impregnat cu nicotină. Din *nicotină*.

NIMFA, *nimfe*, s.f. **1.** (În mitologia greacă) Fiecare dintre zeițele apelor, ale pomilor, ale crângurilor și ale munților, personificând forțele naturii. ♦ Fig. Fată tânără și frumoasă, plină de grație. **2.** Formă de metamorfoză prin care trec unele insecte după stadiul de larvă și înainte de a se transforma în insecte adulte; pupă. Din fr. *nymphes*, lat. *nympha*.

NIobiu s.n. Element chimic, metal rar alb-cenușiu, dur, lucios, foarte rezistent la aer și la acțiunea agenților chimici. Din fr. *niobium*, germ. *Niobium*.

NIT, *niți*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a luminanței. [Abr.: *nt*] Din fr., engl. *nit*.

NITRIL, *nitrili*, s.m. Substanță organică, ester al acidului cianhidric, folosită în sinteza organică. Din fr. *nitrile*, germ. *Nitril*.

NITROS, -*OASĂ*, *nitroși*, -*oase*, adj. (Chim.) Azotos. Din fr. *nitreux*, it. *nitroso*.

NOBIL, -*Ă*, *nobili*, -*e*, adj., s.m. și f. **I.** Adj. **1.** Care dă dovadă de generozitate, de cinste, de spirit de abnegație; capabil de sentimente înalte; generos, ales. *Om nobil*. ♦ Care face cinste, care onorează, care pune într-o lumină favorabilă pe cineva. *O acțiune nobilă*. **2.** Distins, elegant, desăvârșit; grațios. **3.** Care se distinge prin anumite caracteristici de superioritate. ♦ *Metal nobil* = metal prețios, v. *prețios*. *Gaz nobil* = nume dat fiecăruia dintre gazele inerte, inodore și inodore care se găsesc în atmosferă în mici cantități. **II.** S.m. și f., adj. (Persoană) care face parte din nobilime (**1**). Din lat. *nobilis*, germ. *nobel*, it. *nobile*, fr. *noble*.

NOBILIME s.f. (În unele țări, și în epoca modernă.) **1.** Categorie socială cuprinzând (în societatea medievală) pe posesorii de feude și de titluri ereditare sau pe foștii feudali și pe descendenții lor, care au păstrat unele privilegii de castă; aristocrație, noblețe. ♦ Nobilii dintr-o epocă, dintr-o regiune, dintr-o localitate. **2.** (Rar) Noblețe. - *Nobil* + suf. -*ime*.

ÎNNOBILA, *innobilez*, vb. **I.** **1.** Tranz. A da unei persoane un titlu de noblețe. ♦ Tranz. și refl. Fig. A face ca cineva să devină sau a deveni mai

distins, mai rafinat; a (se) înălța. **2.** Tranz. și refl. (pas.) A (se) îmbunătăți calitatea unei rase de animale sau a unei specii de plante; a (se) îmbunătăți proprietățile unor substanțe, unor materiale prin procedee fizice sau chimice. - *În + nobil* (după fr. *anoblir* și *ennoblir*).

ÎNNOBILARE, *innobilări*, s.f. Acțiunea de a (se) *innobilă*. V. *innobilă*.

ÎNNOBILAT, -*Ă*, *innobilati*, -*te*, adj. **1.** Care a primit un titlu de noblețe; fig. devenit mai distins, mai rafinat. **2.** (Despre animale sau plante) Care și-a îmbunătățit calitatea. ♦ (Despre substanțe sau materiale) Care și-a îmbunătățit proprietățile prin procedee fizice sau chimice. V. *innobilă*.

NOCIV, -*Ă*, *nocivi*, -*e*, adj. Vătămător, distrugător (pentru sănătatea, viața, dezvoltarea cuiva). *Substanță nocivă*. Din fr. *nocif*, lat. *nocivus*.

NOCTURN, -*Ă*, *nocturni*, -*e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care se face sau se întâmplă noaptea; de noapte, din timpul nopții. ♦ Loc. adj. și adv. *În nocturnă* = (despre competiții sportive) (care se desfășoară) în timpul serii. ♦ (Despre păsări răpitoare, animale, insecte) Care își desfășoară activitatea în cursul nopții și doarme ziua. **2.** S.f. Competiție sportivă care are loc în timpul serii. **3.** S.f. Pieșă muzicală, vocală sau instrumentală cu caracter liric, visător și melancolic. Din fr. *nocturne*, lat. *nocturnus*.

NODUL, *noduli*, s.m. **1.** Umflătură de mici dimensiuni și bine circumscrisă, care apare în diverse părți ale corpului, însoțind adesea unele boli cronice. **2.** (Geol.) Mică masă de piatră cuprinsă într-o zonă mai puțin dură. [Pl. și: (n.) *nodule*] Din fr. *nodule*, lat. *nodulus*.

NOMENCLATOR, *nomenclatoare*, s.n. Listă, broșură, carte care cuprinde nomenclatura (**1**) dintr-un anumit domeniu al științei, al tehnicii etc., sau enumerarea sortimentelor produselor sau a grupurilor de produse, clasificate după un anumit criteriu. Din fr. *nomenclateur*, lat. *nomenclator*.

NOMENCLATORIC, -*Ă*, *nomenclatorici*, -*ce*, adj. (Livr.) Nomenclaturistic. - *Nomenclator* + suf. -*ic*.

NOMENCLATURĂ, *nomenclaturi*, s.f. **1.** Totalitatea termenilor întrebuințați într-o anumită specialitate sau într-un anumit domeniu de activitate, de obicei organizații metodice. **2.** Listă, catalog etc. conținând titluri de opere, nume proprii, denumiri ale obiectelor dintr-un domeniu (organizate într-un anumit fel). **3.** Spec. Schema de organizare a unei instituții conținând enumerarea posturilor sau a instituțiilor care se află în subordine, sub tutela sa. Din fr. *nomenclature*, lat. *nomenclatura*.

NOMENCLATURISTIC, -*Ă*, *nomenclaturistici*, -*ce*, adj. (Rar) Privitor la nomenclatură, de nomenclatură; nomenclatoric. - *Nomenclatură* + suf. -*istic*.

NOMINAL, -*Ă*, *nominali*, -*e*, adj. **1.** Care conține nume, care indică un nume, de nume; după nume; pe nume. ♦ *Valoare nominală* = valoare indicată pe o acțiune, pe o hârtie-monedă (care uneori nu corespunde cu valoarea reală; valoare oficială. *Putere*

(sau *valoare*) *nominală* = putere pentru care a fost conceput un anumit sistem tehnic. ♦ Care figurează (numai) cu numele; care este de formă. ♦ Care este calculat în bani. **2.** (Gram.) Care face parte din categoria numelui, care ține de categoria numelui, care se adaugă la nume, care formează un nume. ◇ *Flexiune nominală* = declinare. *Predicativ nominal* = predicat alcătuit dintr-un nume predicativ și un verb copulativ la un mod personal. Din fr. **nominal**, lat. **nominalis**.

NOMINALIZA, *nominalizez*, vb. I. Tranz. A indica, a denumi, a specifica ceva în mod concret, pe nume. - **Nominal** + suf. *-iza*.

DENOMINALIZA, pers. 3 *denominalizează*, vb. I. Refl. (Despre semnele bănești) A se reduce valoarea nominală. - **De** + **nominaliza**.

DENOMINALIZARE, *denominalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *denominaliza* și rezultatul ei; reducere a valorii nominale a semnelor bănești. V. **denominaliza**.

POSTNOMINAL, *postnominale*, s.n. Cuvânt (substantiv sau adjectiv) derivat dintr-o formă nominală. *Cuvântul "Înfrumuseșă" este postnominalul lui "frumuseșă"*. ♦ (Adjectival) *Formație postnominală*. - **Post**- + **nominal**.

NOMINATIV, -**Ă**, *nominativi*, -*e*, s.n., adj. **1.** S.n. Caz al flexiunii nominale a cărui funcție specifică este aceea de subiect și care este considerat forma de bază a substantivului. **2.** Adj. (Fin.; în sintagma) *Obligație nominativă* = obligație care poartă înscris numele creditorului. Din lat. **nominativus**, fr. **nominatif**.

NON- Element de compunere care înseamnă "nu" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din lat., fr. **non-**.

NONAGENAR, -**Ă**, *nonagenari*, -*e* s.m. și f., adj. (Persoană) care a atins (sau a depășit) vârsta de nouăzeci de ani. Din fr. **nonagénaire**, lat. **nonagenarius**.

NONȘALANT, -**Ă**, *nonșalanți*, -*te*, adj. (Livr.) Lipsit de grijă; degajat (în comportări); care trădează nonșalanță; leneș. Din fr. **nonchalant**, germ. **nonschalant**.

NONSTOP adj. invar., adv. (Care este) fără întrerupere; continuu. Din engl., fr. **non-stop**.

NOPAL s.m. Plantă erbacee originară din America, cu frunze cărnoase și flori roșii, cultivată și la noi ca plantă ornamentală (*Opuntia coccinifera*). Din . fr., it **opal**.

NORD s.n. sg. **1.** Unul dintre cele patru puncte cardinale aflat în direcția stelei polare; miazănoapte. (Adjectival) *Polul Nord*. ♦ *Nord magnetic* = direcție în care se îndreaptă întotdeauna vârful unui ac magnetic. ◇ Loc. adj. *De nord* = nordic. **2.** Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări etc. așezată spre nord (**1**); ținut nordic. ♦ Popoarele, lumea etc. din aceste regiuni. Din fr. **nord**, germ. **Nord**.

NORDIC, -**Ă**, *nordici*, -*ce*, adj. Care este situat în (sau la, spre) nord, care provine (sau este originar) din nord; care aparține nordului. ♦ (Substantivat)

Persoană care face parte dintr-o populație care trăiește în regiunile de nord ale globului ori ale Europei sau care are înfățișare ori însușiri specifice omului de la nord. Din fr. **nordique**, germ. **nordisch**, it. **nordico**.

NORMAL, -**Ă**, *normali*, -*e*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care este așa cum trebuie să fie, potrivit cu starea firească, obișnuit, firesc, natural. ◇ *Plan normal* = plan perpendicular pe tangenta dusă într-un punct al unei curbe. *Linie normală* (și substantivat, f.) = **a)** dreaptă perpendiculară pe planul tangent la o suprafață, în punctul de contact; **b)** dreaptă perpendiculară pe tangenta la o curbă, în plan sau în spațiu, în punctul de contact. ♦ Spec. Sănătos (din punct de vedere fizic și psihic). **2.** Care este conform cu o normă (**1**). ♦ (Despre mărimi) A cărei valoare este apropiată de valoarea întâlnită cel mai des. **3.** (Înv.; în sintagma) *Școală normală* (și substantivat, f.) = școală pedagogică. Din fr. **normal**, lat. **normalis**, it. **normale**.

NORMALIST, -**Ă**, *normaliști*, -*ste*, s.m. și f.

Elev al unei școli normale. - **Normal** + suf. *-ist*.

NORMATIV, -**Ă**, *normativi*, -*e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care servește ca normă sau stabilește o normă, care are caracterul unei norme. **2.** S.n. Îndrumare, dispoziție (sau ansamblu de îndrumări) cu caracter de normă. Din (**1**) fr. **normatif**, (**2**) rus. **normativ**.

SUPRANORMATIV, -**Ă**, *supranormativi*, -*e*, adj. Care depășește din punct de vedere calitativ un normativ. - **Supra**- + **normativ**.

NORMĂ, *norme*, s.f. **1.** Regulă, dispoziție etc. obligatorie, fixată prin lege sau prin uz; ordine recunoscută ca obligatorie sau recomandabilă. ◇ *Normă morală* (sau *etică*) = regulă privitoare la modul de comportare a omului în societate, la obligațiile sale față de ceilalți oameni și față de societate. *Normă juridică* = regulă de conduită cu caracter general și impersonal, emisă de organele de stat competente, a cărei respectare poate fi asigurată prin constrângere. ♦ Totalitatea condițiilor minimale pe care trebuie să le îndeplinească un sportiv pentru a putea obține un titlu, o calificare etc. **2.** Criteriu de apreciere, de reglementare. **3.** Cantitate de muncă pe care cineva trebuie să o presteze într-o unitate de timp; (concr.) produs realizat în acest timp. ◇ *Normă de timp* = timpul necesar pentru efectuarea unei lucrări în condiții specifice date. *Normă tehnică* = normă stabilită prin mijloace științifice, pe baza unor condiții tehnice date, pentru efectuarea unui proces tehnologic. Din fr. **norme**, lat. **norma**, rus. **norma**.

NORMA, *normez*, vb. I. Tranz. **1.** A determina cantitatea de muncă necesară pentru efectuarea unui produs, pentru executarea unei operații sau o cantitate de produse care trebuie să fie obținută într-o unitate de timp în anumite condiții tehnico-organizatorice. ♦ A stabili cantitatea de materie primă, de combustibil etc. necesară pentru obținerea unui produs. **2.** A supune unei norme (**1**), a stabili ceva prin norme. Din **normă**.

NORMARE, *normări*, s.f. Acțiunea de a *norma* și rezultatul ei. V. **norma**.

NORMAT, -*Ă*, *normați*, -*te*, adj. 1. Care se efectuează după norme (3) stabilite, care este corespunzător unor astfel de norme; (despre consum) care este corespunzător unor cantități dinainte stabilite. ♦ *Contabilitate normată* = sistem de contabilitate în care conturile poartă numere simbolice, aceleași în toate întreprinderile și instituțiile. 2. Care se conformează unei norme (1), unor reguli obligatorii. V. **norma**.

NENORMAT, -*Ă*, *nenormați*, -*te*, adj. Care nu se efectuează după norme (3). - **Ne-** + **normat**.

NORMATOR, -*OARE*, *normatori*, -*oare* s.m. și f. Persoană calificată în stabilirea și calcularea normelor de muncă într-o întreprindere. - **Norma** + suf. -*tor*.

NOTA, *notez*, vb. I. Tranz. 1. A însemna, a consemna ceva în scris. ♦ A însemna, a marca ceva prin semne, simboluri etc. ♦ A transcrie o melodie cu ajutorul notelor și a altor semne convenționale. 2. A aprecia pe cineva sau rezultatele cuiva prin note, calificative. ♦ A însemna pe cineva undeva în vederea sancționării lui. 3. A semna, a sublinia ceva; a reține, a memora. Din fr. **noter**, lat. **notare**.

NOTARE, *notări*, s.f. 1. Acțiunea de a *nota* și rezultatul ei. 2. Mențiune care se trece în cartea funciară referitoare la drepturile reale imobiliare înscrise în acea carte. V. **nota**.

PRENOTA, *prenotez*, vb. I. Tranz. (Rar) A înscrie dinainte pe cineva pe o listă, pentru a-l avea în evidență. - **Pre-** + **nota**.

PRENOTARE, *prenotări*, s.f. Acțiunea de a *prenota* și rezultatul ei. V. **prenota**.

NOTABIL, -*Ă*, *notabili*, -*e*, adj. Vrednic de a fi luat în seamă, de a fi reținut; remarcabil, însemnat, important. ♦ (Substantivat, m.) Notabilitate. Din fr. **notable**, lat. **notabilis**.

NOTAR, *notari*, s.m. 1. Funcționar public învestit cu atribuția de a autentifica acte juridice, de a legaliza semnături, de a elibera copii legalizate, certificate etc. 2. (În vechea organizare administrativă a României) Reprezentant al puterii centrale în comune, exercitând de obicei atribuții de șef al poliției și de secretar comunal. Din fr. **notaire**, lat. **notarius**, germ. **Notar**.

NOTĂREASĂ, *notărese*, s.f. (Reg.) Soție de notar. - **Notar** + suf. -*asă*.

NOTARIAT, *notariate*, s.n. Instituție publică în care se redactează, se legalizează și se autentifică acte; funcția și activitatea notarului sau a autorității însărcinate cu autentificarea și legalizarea actelor. ♦ *Acte de notariat* = acte autentice sau care urmează să fie autentificate, legalizate. Din fr. **notariat**, germ. **Notariat**.

NOTAȚIE, *notații*, s.f. 1. Însemnare, consemnare; text scris care conține scurte însemnări, observații. 2. Reprezentare prin semne convenționale, simboluri etc.; *p. ext.* semn grafic, simbol etc. prin care se reprezintă ceva. ♦ Spec. Sistem de reprezentare

grafică a sunetelor muzicale și a diferitelor raporturi dintre ele. 3. Calificare, apreciere a cunoștințelor cuiva cu ajutorul notelor sau al calificativelor. [Var.: **notațiune** s.f.] Din fr. **notation**, lat. **notatio**, -**onis**.

NOTĂ, *note*, s.f. 1. Însemnare, înregistrare în scris a unei observații referitoare la o anumită chestiune; text scris care conține o scurtă însemnare, un comentariu. ♦ Expr. *A lua notă (de ceva)* = a lua cunoștință (de ceva); a ține seamă (de ceva), a reține (ceva). ♦ (La pl.) Notife (luate la o oră de școală, de curs etc.). ♦ (La pl.) Însemnări sau reflecții literare scrise cu privire la o călătorie, la un eveniment istoric sau social, la un fapt etnografic etc. 2. (Mai ales la pl.) Fiecare dintre adnotările la un text literar sau științific, cuprinzând informații suplimentare de amănunt, referințe bibliografice etc., trecute în josul paginii respective ori la sfârșitul sau la începutul volumului adnotat. 3. Comunicare (scrisă) prin care guvernul unui stat informează guvernul altui stat asupra unor probleme, face anumite propuneri, protestează asupra lezării unor interese etc. ♦ Comunicare scurtă făcută de obicei în scris de o instituție; adresă, înștiințare. 4. Socoteală scrisă, document cuprinzând sumele pe care cineva trebuie să le achite pentru obiecte cumpărate, pentru consumații; document prin care se dispune livrarea unor sume, bunuri, care servește la înregistrarea unor operații contabile etc. 5. Calificativ care reprezintă, printr-o cifră sau o mențiune specială, aprecierea cunoștințelor sau a comportării unui elev, a unui student, a unui candidat, notat de către profesor, de către membrii unui juriu etc. 6. Semn convențional pentru reprezentarea grafică a sunetelor muzicale, indicând înălțimea și durata lor; sunet care corespunde acestui semn. ♦ Expr. *Notă discordantă* (sau *falsă*) = afirmație, atitudine care nu se potrivește într-un caz dat. *A forța* (sau *a exagera*) *nota* = a trece dincolo de limitele obișnuite, a întrece măsura. *A fi în notă* = a fi în concordanță cu o situație dată. *Ca pe note* = bine, așa cum trebuie. ♦ (La pl.) Caiet care cuprinde piese muzicale transcrise. 7. Fig. Nuanță, însușire, trăsătură caracteristică, semn distinctiv; particularitate. Din fr. **note**, lat., it. **nota**.

NOTIST, -*Ă*, *notiști*, -*ste*, s.m. și f. (Fam.) Persoană care știe să cânte după note. - **Notă** + suf. -*ist*.

NOTIFICA, *notific*, vb. I. Tranz. A aduce la cunoștință (în mod oficial); a înștiința (în scris); a trimite o notificare. ♦ A nota. Din fr. **notifier**, lat. **notificare**.

NOTIFICARE, *notificări*, s.f. Acțiunea de a *notifica* și rezultatul ei. ♦ Comunicare scrisă adresată unei persoane, prin organul competent, în scopul de a o informa că un fapt sau un act juridic a fost îndeplinit sau urmează să fie îndeplinit; notificație. ♦ Înștiințare oficială făcută de un stat altor state, printr-o notă diplomatică, cu privire la poziția sa într-o anumită problemă internațională. V. **notifica**.

NOTORIU, -IE, *notorii*, adj. Cunoscut de multă lume, știut de toți; *p. ext.* remarcabil, renumit. Din fr. *notoire*, lat. *notorius*.

NOȚIUNE, *noțiuni*, s.f. 1. Formă logică fundamentală a gândirii omenești, care reflectă caracterelor generale, esențiale și necesare ale unei clase de obiecte; concept. 2. Cunoștință generală despre valoarea, sensul, însemnătatea unui lucru; idee, concepție despre ceva. 3. (La pl.) Cunoștințe, principii generale de bază într-un anumit domeniu. Din fr. *notion*, lat. *notio*, -onis.

NOUTATE, *noutăți*, s.f. 1. Însușirea de a fi nou. 2. (Concr.) Lucru nou, de curând pus în circulație, de-abia descoperit etc. 3. Vestă, știre recentă (și interesantă); novită, năvală. Din lat. *novitas*, -atem, fr. *nouvelle* (după *nou*).

NOVA, *novez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A face, a încheia o novație (1). Din fr. *novier*, lat. *novare*.

NOVAT, -Ă, *novați*, -te, adj. (Jur.) Care este sau a făcut obiectul unei novații. V. *nova*.

NOVAȚIE, *novații*, s.f. 1. Act juridic prin care o obligație nouă și cu alt conținut se substituie unei obligații vechi (ce se stinge). 2. (Rare) Inovație. Din fr. *novation*, lat. *novatio*.

NOVATOR, -OARE, *novatori*, -oare, s.m. și f., adj. (Livr.) 1. S.m. și f. Persoană cu idei și concepții noi; persoană care introduce o noutate (utilă). 2. S.m. și f. (Peior.) Persoană care vrea să inoveze cu orice preț. 3. Adj. Care aduce, cuprinde idei noi; înnoitor. *Acțiune novatoare*. Din fr. *novateur*, lat. *novator*.

NUBIL, -Ă, *nubili*, -e, adj. (Livr.) Care a atins vârsta la care se poate căsători. ♦ *P. ext.* (Rare) despre unele părți ale corpului. Ajuns la deplină dezvoltare; format. Din fr. *nubile*, lat. *nubilis*.

NUCLEU, *nuclee*, s.n. 1. (Fiz.) Particulă centrală a unui atom alcătuită din protoni și neutroni, purtătoare de sarcini electrice pozitive, în care este concentrată aproape toată masa atomului. ♦ *Nucleu cristalin* = cristale de dimensiuni foarte mici, care servește ca centru de depunere în cursul cristalizării unei soluții sau topituri. (Astron.) *Nucleu de cometă* = parte a capului unei comete formată dintr-un conglomerat de bucăți de gheață și materie solidificată. *Nucleu de galaxie* = porțiune centrală a unei galaxii, cu aspect compact. 2. (Chim.) Ciclul de atomi sau ansamblul de cicluri de atomi alipite, care formează scheletul moleculelor unei substanțe și care rămâne neschimbat la toți derivații substanței respective. 3. (Biol.) Element constitutiv al celulei organice, de formă sferică sau ovală, situat în plasmă, având o structură proprie și îndeplinind funcții însemnate în viața celulei. ♦ Grupare de celule nervoase din axul nervos, care constituie centri nervoși sau regiunea de origine a unor nervi. 4. Fig. Element esențial, central al unui lucru, al unei acțiuni. ♦ Grup restrâns de persoane care acționează în mod organizat și în jurul căruia se formează sau tinde să se formeze o grupare mai mare. [Pl. și: (m.) *nuclei*] Din fr. *nocléus*, lat. *nucleus*.

RADIONUCLEU, *radionuclee*, s.n. (Fiz.) Nucleu (1) (instabil) radioactiv. - **Radio- + nucleu** (după fr., engl. *radionuclide*).

NUL, -Ă, *nuli*, -e, adj. 1. Care se reduce la nimic, care nu valorează nimic sau nu se manifestă în nici un fel; inexistent. ♦ (Mat.) Care reprezintă valoarea zero. ♦ (Despre meciuri) Care se termină la egalitate. 2. (Despre acte juridice) Fără valoare legală, considerat ca inexistent. ♦ Loc. vb. *A declara nul* = a anula. 3. (Despre oameni și despre acțiunile lor) Lipsit de orice valoare, fără nici un merit; total incapabil. ♦ Expr. *A fi nul la...* = a nu ști absolut nimic (într-un domeniu). Din fr. *nul*, germ. *null*.

NULITATE, *nulități*, s.f. 1. Însușirea, caracterul lucrului nul (1). 2. Sancțiune a actului juridic care suprimă, în principiu și pentru trecut, acele efecte ale actului care sunt potrivnice dispozițiilor legale. 3. Lipsă totală de valoare, de capacitate, de merit a cuiva. ♦ Persoană nulă. (3). Din fr. *nullité*, lat. *nullitas*.

NUMERAL, -Ă, *numerali*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Parte de vorbire flexibilă care exprimă, sub diferite aspecte, un număr, o determinare numerică a obiectelor sau ordinea obiectelor prin numărare. 2. Adj. (Înv.) Care se referă la numere, care se indică prin numere. *Termeni numerali*. *Litere numerale*. Din fr. *numéral*, lat. *numeralis*.

NUMERAR s.n. Valoare bănească în monede sau în hârtie-monedă, care poate servi direct pentru plată; bani lichizi, bani gheață. Din fr. *numéraire*, lat. *numerarius*.

SUPRANUMERAR, -Ă, *supranumerari*, -e, adj. Care este peste numărul prevăzut, fixat sau necesar. - **Supra- + numerar** (după fr. *surnuméraire*).

NUMERAȚIE, *numerații*, s.f. Numărare; *spec.* sistem de simboluri grafice și de reguli cu ajutorul cărora se pot reprezenta numerele întregi. Din fr. *numération*, lat. *numératio*.

NUMERIC, -Ă, *numerici*, -e, adj. Care aparține numerelor, privitor la numere; exprimat prin numere. Din fr. *numérique*, it. *numerico*.

NUMERICEȘTE adv. În ce privește numărul, din punctul de vedere al numărului pe care îl reprezintă. - **Numeric** + suf. -*este*.

NUPTIAL, -Ă, *nuptiali*, -e, adj. Privitor la nuntă, de nuntă; nuntitor, nupțial. ♦ (Despre oameni) Care se referă la perioada împerecherii, de împerechere. Din fr. *nuptial*, lat. *nuptialis*.

NURSA, nurse, s.f. (Rare) Dădăcă, doică, bonă. Din fr., engl. *nurse*.

NUTRIA, nutrii, s.f. Animal mamifer rozător acvatic, originar din America de Sud, cu blana brună-cenușie foarte apreciată (*Myocastor coypus*). ♦ Blana acestui animal. Din fr. *nutria*, germ. *Nutria*.

NUTRIET s.n. Denumire dată blănițelor de miel special prelucrate, care imită blana de nutria. - **Nutria** + suf. -*et*.

NUTRIMENT, nutrimente, s.n. (Rare) Hrană; alimentație; mijloace de trai, cele necesare traiului. Din fr. *nutriment*, lat. *nutrimentum*.

NUTRITIV, -**Ă**, *nutritivi*, -e, adj. Care nutrește; bogat în substanțe hrănitoare. ♦ Care aparține nutriției, privitor la nutriție, de nutriție. *Schimburi nutritive*. Din fr. **nutritif**, lat. **nutritivus**.

NUTRIȚIE, *nutriții*, s.f. Totalitatea proceselor fiziologice prin care organismele își procură hrana necesară creșterii și dezvoltării, obținerii energiei pentru desfășurarea proceselor vitale, refacerii țesuturilor etc.; *p.ext.* hrănire, alimentare; hrană. Din fr. **nutrition**, lat. **nutritio**.

NUVELĂ, *nuvele*, s.f. **1.** Specie literară a genului epic, mai amplă și mai complexă decât schița, mai scurtă și mai simplă decât romanul, care înfățișează un episod semnificativ din viața unuia sau mai multor personaje (prezentate în mediul lor social). **2.** (Înv.) Noutate (**3**). [Var.: (rar) **novelă** s.f.] Din fr. **nouvelle**, it. **novella**.

NUVELICĂ, *nuvelici*, s.f. (Rar; ir.) Diminutiv al lui *nuvelă* (**1**). - **Nuvelă** + suf. -ică.

NUVISTOR, *nuvistoare*, s.n. Tub electronic miniatural construit din metal și ceramică, folosit în domeniul frecvențelor înalte. Din fr., engl. **nouvistor**.

OAZĂ, *oaze*, s.f. 1. Loc cu izvoare de apă și cu vegetație bogată în mijlocul unui pustiu nisipos. ♦ Fig. Tot ceea ce oferă destindere, repaus. 2. Loc neacoperit cu gheață în zona interioară a Antarcticii. Din germ. *Oase*, it. *oasi*, fr. *oasis*.

OBEDIENȚĂ, *obediențe*, s.f. (Livr.) Supunere, ascultare. Din fr. *obédience*, lat. *obedientia*.

OBLIC, -*Ă*, *oblici*, -*ce*, adj. 1. Înclinat față de o dreaptă sau față de un plan; piezicș, plecat, aplecăt. ♦ (Substantivat, f.) Dreaptă care face un unghi diferit de 0° sau de 90° cu o altă dreaptă sau cu un plan. ♦ (Despre cilindri și prisme) Care are generatoarele (respectiv muchiile) înclinate față de bază; (despre conuri și piramide) cu dreapta care unește vârful cu centrul bazei înclinată față de bază. ♦ (Despre ochi) Cu colțurile exterioare ridicate spre tâmpie; codat. ♦ Fig. (Despre priviri) Bănuitor, iscoditor. 2. (Lingv.; în sintagma) *Caz oblic* = nume dat uneori în gramatica română cazurilor genitiv și dativ, iar în gramatica altor limbi, în mod curent, tuturor cazurilor, cu excepția nominativului și a vocativului. Din lat. *obliquus*, fr. *oblique*.

OBLIGA, *oblig*, vb. I. 1. Tranz. A constrânge, a sili (pe cineva la ceva); a impune. 2. Tranz. și refl. A (se) îndatora. 3. Refl. A se angaja, a-și lua o sarcină, o răspundere. Din lat. *obligare*, fr. *obliger*.

OBLIGAȚIE, *obligații*, s.f. 1. Datorie, sarcină, îndatorire. 2. Raport juridic civil prin care una sau mai multe persoane au dreptul de a pretinde altor persoane, care le sunt îndatorate, să dea, să facă sau să nu facă ceva. 3. Hârtie de valoare care conferă posesorului ei calitatea de creditor și-i dă dreptul de a primi, pentru suma împrumutată, un anumit venit fix sub formă de dobândă. [Var.: *obligațiune* s.f.] Din fr. *obligation*, lat. *obligatio*, -*onis*.

OBLIGATORIU, -*IE*, *obligatorii*, adj. Care trebuie urmat întocmai, care trebuie făcut, îndeplinit; impus. ♦ (Rar) Care nu poate lipsi; indispensabil. [Var.: *obligator*, -*oare* adj.] Din lat. *obligatorius*, fr. *obligatoire*.

NEOBLIGATORIU, -*IE*, *neobligatorii*, adj.

Care nu trebuie urmat întocmai; care nu este impus. **Ne-** + *obligatoriu*.

OBLITERA, *oblitez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. (Livr.; despre inscripții, manuscrise etc.) A (se) șterge treptat, a deveni sau a face să devină neciteț. 2. Tranz. A anula o marcă poștală sau un timbru prin aplicarea unei ștampile. 3. Tranz. (Med.) A astupa, a închide. Din fr. *obliterer*, lat. *obliterare*.

OBLITERAT, -*Ă*, *obliterate*, adj. 1. (Despre mărci poștale) Ștampilat. 2. (Med.) Astupat, închis, obstruat. V. *oblitera*.

NEOBLITERAT, -*Ă*, *neobliterate*, adj. (Despre mărci poștale) Neștampilat. - **Ne-** + *obliterat*.

OBLITERAȚIE, *obliterații*, s.f. 1. Obliterare. 2. (Med.) Obstrucție. Din fr. *oblitération*, lat. *obliteratio*.

OBLONG, -*Ă*, *oblongi*, -*ge*, adj. Care este mai mult lung decât lat; lunguieț, alungit. Din fr. *oblong*, lat. *oblongus*.

OBNUBILA, pers. 3 *obnubilează*, vb. I. Refl. (Rar; despre vedere, memorie) A se întuneca, a slăbi, a se umbri. Din lat. *obnubilare*, fr. *obnubiler*.

OBNUBILARE, *obnubilări*, s.f. Acțiunea de a se *obnubila* și rezultatul ei. ♦ Stare de întunecare parțială a conștiinței, stare generală proastă, cauzată de unele boli ale sistemului nervos sau cardiovascular; obnubilație. V. *obnubila*.

OBNUBILAT, -*Ă*, *obnubilați*, -*te*, adj. (Rar; despre vedere, memorie etc.) Umbrit, întunecat, slăbit. V. *obnubila*.

OBOIST, -*Ă*, *oboști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la oboi. Din fr. *hautboiste*, germ. *Hoboist*.

OBOL, (1) *oboluri*, s.n., (2) *oboli*, s.m. 1. S.n. Sumă modestă cu care cineva contribuie la o acțiune; p. gener. contribuție de orice natură. ♦ Expr. *A-și da obolul* = a contribui cu un mic ajutor în scop de binefacere. 2. S.m. Veche monedă grecească, egală cu a șasea parte dintr-o drahmă. Din fr. *obole*, lat. *obolus*.

OBOVAL, -*Ă*, *obovali*, -*e*, adj. În formă de ou; obovat. Din fr. *obovale*, germ. *oboval*.

OBSCEN, -*Ă*, *obsceeni*, -*e*, adj. (Despre gesturi, cuvinte, atitudini etc.) Nerușinat, trivial, indecent; vulgar, pomografic. Din fr. *obsène*, lat. *obsenus*.

OBSCENITATE, *obscentăți*, s.f. Ceea ce este obscen; nerușinare, trivialitate, indecență, pomografie; vorbă sau faptă obscenă. Din fr. *obscentité*, lat. *obscentitas*, -*atis*.

OBSCUR, -*Ă*, *obscururi*, -*e*, adj. 1. Care nu este străbătut de lumină, lipsit de lumină; întunecos. 2. Fig. Nedeslușit, nelămurit, neclar, greu de priceput, neînțeles. 3. Fig. Necunoscut sau puțin cunoscut; de mică importanță; fără merite sau calități deosebite, mediocru. Din fr. *obscur*, lat. *obscurus*.

OBSCURIZAT, -*Ă*, *obscurizați*, -*te*, adj. Care a devenit obscur; obscurat. V. *obscur*.

SEMIOBSCUR, -*Ă*, *semiobscuri*, -*e*, adj. Care este, în parte, obscur, care se află în penumbră; insuficient luminat. [Pr.: -mi-ob-] - Semi- + obscur. (fr., lat. *semi-* + fr. *obscur*, lat. *obscurus*.)

OBSCURITATE, *obscurități* s.f. 1. Lipsă de lumină; întuneric, întunecime. 2. Fig. Lipsă de claritate (în idei, în stil etc.); nelămurire, confuzie. 3. Fig. Lipsă de renume, de vază, de faimă etc.; mediocritate. Din fr. *obscurité*, lat. *obscuritas*, -*atis*.

SEMIOBSCURITATE s.f. Stare a unui spațiu insuficient luminat; lumină slabă, care face ca obiectele să fie abia vizibile; penumbră, semiîntuneric. ♦ Fig. Lipsă de publicitate, de glorie. **Semi-** + *obscuritate*.

OBSECRAȚIE, *obsecrații*, s.f. Figură retorică prin care oratorul imploră ajutorul zeilor sau al oamenilor. [Var.: *obsecrațiune* s.f.] Din fr. *obsecration*, lat. *obsecratio*, -*onis*.

OBSECVIOS, -*OASĂ*, *obsecvioși*, -*oase*, adj. (Livr.) Care este excesiv de politicos, de respectuos;

servil, slugarnic, smerit, umil, plecat. Din fr. **obséquieux**, lat. **obsequiosus**.

OBSERVA, *observ*, vb. I. Tranz. **1.** A băga de seamă, a remarca. ♦ A exprima o observație, a constata. ♦ A atrage cuiva atenția; *p.ext.* a dojeni, a reproșa. **2.** A examina cu atenție, a studia, a cerceta; a scruta. **3.** A spiona, a iscodi, a pândi. **4.** (Rar) A respecta legile, obiceiurile etc. Din fr. **observer**, lat. **observare**.

OBSERVARE, *observări*, s.f. **1.** Acțiunea de a *observa* și rezultatul ei. ♦ (Rar) Observație (**3**). **2.** (Mil.) Cercetare, supraveghere executată asupra inamicului și a obiectivelor lui, cu ochiul liber sau cu aparate optice, în scopul obținerii unor date. **3.** Prima fază a cercetării statistice, care constă în înregistrarea unitară a datelor privind caracteristicile unităților unei colectivități statistice. **V. observa.**

OBSERVABIL, *-Ă, observabili, -e*, adj. Care poate fi observat. Din fr. **observable**, lat. **observabilis**.

OBSERVAȚIE, *observații*, s.f. **1.** Procedeu al cunoașterii științifice care constă în contemplarea metodică și intenționată a unui obiect sau a unui proces; observare, cercetare, examinare; studiu. ♦ Supraveghere, urmărire; *spec.* supraveghere medicală (a unui bolnav). *Bolnav ținut sub observație*. ♦ *Foaițe de observație* = formular în care se notează istoricul și descrierea bolii, rezultatele examenului clinic și al analizelor de laborator, evoluția bolii și fazele tratamentului urmat de bolnav în timpul spitalizării acestuia. **2.** Remarcă, constatare. **3.** Obiecție critică; *p. ext.* mustrare, dojană, reproș. Din germ. **Observation**, fr. **observation**, lat. **observatio**.

OBSERVATOR¹, *observatoare*, s.n. **1.** (Mai ales în sintagma *observator astronomic*) Clădire special amenajată pentru observații științifice asupra corpurilor cerești, fenomenelor astronomice, meteorologice etc.; instituția aflată în această clădire.

2. Loc, amplasament special amenajat de unde se pot observa cele ce se află sau se întâmplă pe o mare distanță în jur și unde se pot adăposti oamenii și instrumentele necesare observației. Din lat. **observatorium**, fr. **observatoire**, germ. **Observatorium**.

OBSERVATOR², *-OARE, observatori, -oare*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care observă, cercetează sau studiază ceva. ♦ Persoană cu spirit de observație. ♦ Reprezentant al unui stat sau al unei organizații internaționale care participă la lucrările unor conferințe sau organisme internaționale, fără drept de vot și de semnătură a documentelor întocmite de acestea, dar uneori cu dreptul de a participa la discuții. ♦ Militar care execută observarea asupra inamicului. **2.** Adj. Care observă, scrutează; pătrunzător, perspicace. **3.** Adj. Prin care se atrage cuiva atenția asupra unui abuz de serviciu, asupra unei greșeli etc. săvârșite. *Notă observatoare*. Din fr. **observateur**, lat. **observator**.

OBSIDIAN, *obsidiane*, s.n. Rocă vulcanică de culoare neagră sau brună-cenușie, cu înfățișarea

sticlei topite, care a fost folosită în epoca de piatră pentru confecționarea armelor și a uneltelor. Din fr. **obsidiane, obsidienne**, lat. **obsidiana** [petra].

OBSTACOL, *obstacle*, s.n. **1.** Piedică, stavilă care închide drumul, care oprește vederea, trecerea etc. ♦ Fig. Ceea ce împiedică săvârșirea unei acțiuni; greutate, dificultate; opoziție. **2.** (Sport) Piedică naturală sau amenajată care mărește dificultatea parcurgerii unui traseu, utilizată în atletism, hipism, ciclocros, motocros etc. [Var.: **obstacul** s.n.] Din fr.

obstacle, lat. **obstacleum**, it. **ostacolo**.

OBSTINAȚIE, *obstinații*, s.f. (Livr.) Încăpățănare, îndărătnicie. Din lat. **obstinatio**, fr. **obstination**.

OBSTRUCȚIE, *obstrucții*, s.f. **1.** (Med.) Astupare a lumenului unui organ tubular (trahee, bronhie, intestin, ureter etc.) ca urmare a unui proces, a unui obstacol situat în interiorul organului sau a unei compresii exagerate exercitate din afară; ocluzie, obliterare, obliterație. ♦ *Obstrucție intestinală* = ocluzie intestinală. **2.** Tactică folosită în unele parlamente pentru a împiedica, prin prelungirea artificială a discuțiilor, desfășurarea unei dezbateri, a unei acțiuni, a unui proces sau luarea unei hotărâri; *p. ext.* opoziție înverșunată. ♦ Act nereglementar comis în unele discipline sportive (fotbal, handbal etc.), prin care un apărător încearcă să împiedice pe atacantul advers să ajungă mingea, fără ca el însuși să încerce sa o joace. ♦ Acțiune nereglementară prin care un boxer încearcă să-și împiedice adversarul să lovească. Din fr. **obstruction**, lat. **obstructio**.

OBSTRUCTIONA, *obstruționez*, vb. I. **1.** Refl. (Med.; despre lumenul organelor tubulare) A suferi o obstrucție (**1**). **2.** Intrans. A face obstrucție (**2**) la... **3.** Tranz. (La fotbal, handbal etc.) A împiedica pe atacantul advers să ajungă la minge, fără a juca. **De la obstrucție.**

OBȚINE, *obțin*, vb. III. Tranz. A dobândi, a primi, a căpăta (ceva); a reuși să ajungă la..., a realiza ceva. Din fr. **obtenir**, lat. **obtinere** (după *ține*).

OBȚINERE, *obțineri*, s.f. Acțiunea de a *obține* și rezultatul ei; dobândire, primire; repurtare. **V. obține.**

OCARINĂ, *ocarine*, s.f. Instrument muzical popular de suflat, de dimensiuni mici, din argilă arsă, în formă ovală și cu mai multe găuri, care emite sunete asemănătoare cu cele ale fluielului. Din it., fr. **ocarina**.

OCAZIE, *ocazii*, s.f. **1.** Situație, împrejurare care provoacă, permite sau ușurează săvârșirea unei acțiuni; prilej, moment favorabil. ♦ *De ocazie* = **a**) loc. adj. potrivit numai pentru o anumită împrejurare; deosebi, de circumstanță; **b**) loc. adj. și adv. (iv) întâmplător; cumpărat sau vândut din întâmplare (și de obicei avantajos). ♦ Loc. vb. *Da ocazie la* (sau, înv., *de*)... = a da loc, a ocaziona, a prilejui. ♦ Expr. *Cu altă ocazie* = cu alt prilej, altă dată. ♦ Eveniment deosebit, festivitate. **2.** (Concr.) Mijloc de locomoție, de obicei găsit din întâmplare. [Var.: (inv.) **ocaziune** s.f.] Din fr. **occasion**, germ. **Okasion**, lat. **occasio, -onis**.

OCCIDENT s.n. Apus (2), vest; spațiul geografic situat la apus de un punct de referință. Din fr. **occident**, lat. **occidens**, -ntis.

OCCIDENTAL, -Ă, *occidentali*, -e, adj. Care țin de apus¹ (2), mai ales de apusul Europei și de America, care are caracteristicile vieții de acolo; apusean, vestic. ♦ (Substantivat) Persoană care face parte din populația de bază a unei țări din Occident; (la pl.) popoarele din Occident. Din fr. **occidental**, lat. **occidentalis**.

INTEROCCIDENTAL, -Ă, *interoccidentali*, -e, adj. Care are loc între statele din Occident (îndeosebi din Occidentul Europei). – **Inter** + **occidental**.

OCCIPUT, *occiputuri*, s.n. Proeminență osoasă situată în partea posterioară și inferioară a craniului, care este legată de vertebrele gâtului. Din fr., lat. **occiput**.

OCEANIC, -Ă, *oceanici*, -ce, adj. 1. Care aparține oceanului, privitor la ocean; care trăiește în ocean. 2. Asemănător cu oceanul, ca de ocean. Din fr. **océanique**, lat. **oceanicus**.

OCTAN, *octani*, s.m. Hidrocarbură saturată din seria parafinelor, care există în mai multe forme izomere. Din fr. **octane**, germ. **Oktan**.

OCTET, *octete*, s.n. *octeți*, s.m. 1. S.n. Formație compusă din opt persoane (instrumentiști sau cântăreți) care execută împreună o lucrare muzicală; lucrare muzicală scrisă pentru această formație. 2. S.n. (Chim.) Ansamblu format din opt electroni în stratul periferic al unui atom. 3. S.m. (Inform.) Grup de opt biți folosit pentru exprimarea capacității de memorie. Din germ. **Oktett**, fr. **octet**.

OCULAR, -Ă, *oculari*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care ține de ochi, privitor la ochi, al ochiului. ♦ *Martor ocular* = persoană care a văzut cum s-a petrecut un fapt. 2. S.n. Sistem optic convergent sau divergent alcătuit dintr-o lentilă sau dintr-un grup de lentile ale unui instrument optic, care servește la observarea imaginii date de obiectivul microscopului, al lunetei etc. Din fr. **oculaire**, lat. **ocularius**.

INTRAOCULAR, -Ă, *intraoculari*, -e, adj. Din interiorul ochiului. *Tensiune intraoculară*. Din fr. **intra-oculaire**.

OCUPA, *ocup*, vb. I. I. Tranz. 1. A pune stăpânire pe..., a lua în stăpânire cu forța armată un teritoriu, un oraș etc.; a cucerii. 2. A lua (temporar) în stăpânire, a avea în folosință un imobil, un spațiu locativ. ♦ A se întinde pe o suprafață, a se situa. ♦ A reține, a rezerva. 3. A lua în primire, a deține un post, o funcție etc. ♦ Fig. A deține un loc într-o ierarhie. II. Refl. 1. A lucra într-un anumit domeniu, a avea drept ocupație sau profesiune; a se îndeletnici cu... ♦ (Cu determinări introduse prin prep. "de") A se consacra unei preocupări temporare. ♦ Tranz. (Înv.) A preocupa, a absorbi. 2. A se interesa, a se îngriji de cineva sau de ceva; a acorda atenție deosebită. Din lat. **occupare**, fr. **occuper**.

OCUPARE, *ocupări*, s.f. Acțiunea de a (se) ocupa și rezultatul ei. V. **ocupa**.

OCUPARISI, *ocuparisesec*, vb. IV. Tranz. și refl. (Înv.) A (se) ocupa. – **Ocupa** + suf. -*arisi*.

OCUPAT, -Ă, *ocupați*, -te, adj. 1. (Despre un teritoriu; un oraș etc.) Cucerit de o armată străină; stăpânit de o putere străină. 2. (Despre bunuri mobile sau imobile) Stăpânit, deținut (temporar) de cineva; pe (sau în) care stă cineva. ♦ (Despre posturi) Luat în primire, deținut de cineva. 3. (Despre persoane) Care are mult de lucru, cu multe treburi; preocupat, absorbit; prins. V. **ocupa**.

OCUPATOR, -OARE, *ocupatori*, -oare, s.m. și f. (Neobișnuit) Ocupant. – **Ocupa** + suf. -*tor*.

NEOCUPAT, -Ă, *neocupați*, -te, adj. 1. (Despre un teritoriu, oraș etc.) Care nu este cucerit de o armată străină, care nu este stăpânit de o putere străină. 2. (Despre bunuri mobile sau imobile) Care nu este deținut temporar de cineva. ♦ (Despre posturi) Care nu este încă luat în primire, care nu este deținut de cineva. 3. (Despre persoane) Care nu este angajat într-o întreprindere, instituție. ♦ Care nu are mult de lucru, care nu are treburi multe; liber. **Ne** + **ocupat** (după fr. *non-occupé*).

OCUPAȚIE, *ocupații*, s.f. 1. (Luare temporară în) stăpânire de către forțele armate ale unui stat a unei părți sau a totalității teritoriului unui alt stat; cucerire. ♦ Loc. adj. *De ocupație* = (despre forțe armate) care ocupă temporar un teritoriu, o localitate străină. ♦ (Jur.) Luare în stăpânire, în posesiune; dobândire a unei proprietăți. 2. Îndeletnicire, treabă, activitate; preocupare. ♦ Profesiune, slujbă, post. [Var.: (Înv.) **ocupațiune** s.f.] Din fr. **occupation**, lat. **occupatio**, -onis.

OCUPAȚIONAL, -Ă, *ocupaționali*, -e, adj. 1. Care se referă la ocupație (2). 2. Care este generat de ocupație (2). *Risc ocupațional*. Din engl. **occupational**, fr. **occupationnel**.

ODIOS, -OASĂ, *odioși*, -oase, adj. Care provoacă aversiune, indignare, dezgust; demn de ură; dezgustător, respingător; detestabil. Din lat. **odiosus**, it. **odioso**, fr. **odieux**.

ODIOZITATE s.f. (Rar) Faptul de a fi odios.

Odios + suf. -*itate*. Cf. it. *odiosita*.

ODONTOMETRU, *odontometre*, s.n. Mic instrument din metal, celuloiz, material plastic sau carton, care servește la măsurarea dantelurii unei mărci poștale. Din fr. **odontomètre**, germ.

Odontometer.

ODOR, *odoruri*, s.n. (Înv.) Miro, mireasmă, parfum. [Var.: **odoare** s.f.] Din lat. **odor**, it. **odore**, fr. **odeur**.

ODORANT, -Ă, *odoranți*, -te, adj. Care răspândește un miros plăcut; parfumat, mirositor, odorifer, odoriferant. ♦ (Tehn.; despre unele substanțe) Care conține odorizanți. Din fr. **odorant**.

ODORAT, (rar) *odoraturi*, s.n. (Înv.) Miro. Din fr. **odorat**.

ODORIFERANT, -Ă, *odoriferanți*, -te, adj. (Înv.) Odorant. Din fr. **odoriférant**.

ODORIFIC, -Ă, *odorifici, -ce*, adj. Mirositor. Din fr. **odorifique**.

ODORIZANT, *odorizanti*, s.m. Compus chimic cu miros puternic, folosit pentru a da miros gazelor combustibile (inodore) în scopul detectării pierderilor accidentale de gaze din conducte, din recipiente etc. Din fr. **odorisant**.

ODORIZA, *odorizez*, vb. I. Tranz. A face ca un gaz combustibil inodor să exale un miros prin amestecarea lui cu un odorizant. Din **odorizant** (derivat regresiv).

OFENSIVĂ, *ofensive*, s.f. Formă principală a acțiunilor de luptă ale armatei, constând în luarea inițiativei operațiilor prin care se urmărește distrugerea forței inamicului și cucerirea terenului pe care îl ocupă. ♦ (Sport; mai ales la jocurile cu mingea) Atac susținut al unei echipe împotriva echipei adverse. ♦ Fig. Acțiune puternică, concentrată, întreprinsă în vederea înfrângerii unei dificultăți, lichidării unei situații neconvenabile, cuceririi unui nou obiectiv sau unei noi victorii. Din fr. **offensive**, germ. **Offensive**.

OFICIAL, -Ă, *oficiali, -e*, adj. 1. Care emană de la o autoritate, de la un guvern, de la un stat; care este declarat, stabilit prin lege; care reprezintă o autoritate, un guvern, un stat. *Buletinul oficial* = periodic în care se publică legile, regulamentele, decretul etc. autorităților de stat. ♦ Propriu actelor guvernamentale, documentelor administrației de stat; în stilul, în maniera actelor, a documentelor autorităților, ale statului. 2. Care se conformează legilor, regulilor, formalităților, tradițiilor (unui stat); aprobat, convenit între autorități. 3. Fig. De o poliție rece, calculată; solemn, formal, stereotip. Din lat. **officialis**, fr. **officiel**.

NEOFICIAL, -Ă, *neoficiali, -e*, adj. Care nu este oficial, care are un caracter particular. **Ne-** + **oficial**.

OFICINĂ, *oficine*, s.f. (Livr) Laborator al unei farmacii, al unei instituții de cercetări, etc. ♦ Fig. Loc unde se urzesc intrigi, calomnii, comploturi. Din lat. **officina**, fr. **officine**.

OFICINAL, -Ă, *oficinali, -e*, adj. Din domeniul farmaciei; farmaceutic. ♦ *Plante oficinale* = plante care servesc la prepararea unor medicamente. Din lat. **officialis**, fr. **officiel**.

OFICIOS, -OASĂ, *oficioși, -oase*, adj., s.n. (Publicație) care reprezintă, reflectă, susține punctul de vedere al unui guvern, al unui partid, al unei grupări etc. fără a avea un caracter oficial. Din lat. **officiosus**, fr. **officieux**.

OFICIU, *oficii*, s.n. 1. Denumire dată unor servicii ale unor întreprinderi sau instituții; serviciu (administrativ); local, birou al acestui serviciu. 2. Îndatorire (specială), funcție, slujbă. ♦ Loc. adj. și adv. *Din oficiu* = (care este) în conformitate cu o dispoziție dată de o autoritate (și nu la cererea cuiva); fig. în mod automat. ♦ (Înv.) Decizie, decret domnesc. 3. (La pl.) Ajutor, serviciu, înlesnire. ♦ *Bune oficii* = intervenție binevoitoare în scopul unei concilierii; servicii făcute cuiva. ♦ Rol, funcție. 4.

Slujbă bisericească, serviciu religios. 5. (Rar) Încăpere anexă a sufragerei, în care se pregătesc cele necesare pentru servirea mesei. [Var.: (Înv.) **ofis** s.n.] Din lat. **officium**, germ. **Offizium**, fr. **office**.

OFİTER, *ofîteri*, s.m. 1. 1. Nume generic pentru gradele militare de la sublocotenent până la general; persoană care poartă unul dintre aceste grade. 2. Titlu dat unor funcționari cu atribuții sau cu însărcinări speciale; persoană având acest titlu. ♦ *Ofîter al stării civile* = persoană însărcinată cu încheierea actelor de stare civilă și cu oficierea căsătoriei civile. 3. (Ieșit din uz) Grad (mai mare decât cel de cavalier) conferit prin anumite decorații; persoană care a primit acest grad. II. (Pop.) Varietate de crap lung și subțire, cu capul mare și osos, cu carnea tare și puțin gustoasă, care trăiește în bălțile din Delta Dunării (*Cyprinus carpio oblongus*). Din pol. **oficer**, rus. **офи́тер**, fr. **officier**.

OFİTERAȘ, *ofîterași*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *ofîter*. - **Ofîter** + suf. -aș.

OFİTEREASĂ, *ofîterese*, s.f. 1. (Fam.) Soție de ofîter (I 1). 2. Femeie care are gradul de ofîter (I 1). - **Ofîter** + suf. -easă.

OFİTEREȘTE adv. Ca un ofîter (I 1), în felul ofîterilor. - **Ofîter** + suf. -ește.

OFİTERIME s.f. (Cu sens colectiv) Corpul ofîteresc; mulțime, număr mare de ofîteri (I 1); totalitatea ofîterilor. - **Ofîter** + suf. -ime.

OFİTEROI, *ofîteroi*, s.m. (Depr.) Augmentativ al lui *ofîter* (I 1). - **Ofîter** + suf. -oi.

OFUSCA, *ofuschez*, vb. I. Refl. (Fam.) A se simți jignit; a se supăra, a se ofensa. Din fr. **offusquer**, it. **offuscare**.

OFUSCAT, -Ă, *ofuscați, -te*, adj. (Fam.) Jignit, supărat, ofensat. V. **ofusca**.

OLANDĂ s.f. Țesătură deasă și fină, făcută din fire de în de bună calitate, folosită la confecționarea lenjeriei de pat, de corp etc. Din fr. **hollandaise**, it. **olanda**.

OLANDINĂ s.f. Țesătură de bumbac în amestec cu celofibră, care imită olanda, folosită la confecționarea lenjeriei de pat, de corp etc. - **Olandă** + suf. -ină.

OLFACTIE, *olfacții*, s.f. (Fiziol.) Miros. [Var.: **olfacțiune** s.f.] Din fr. **olfaction**, lat. **olfactio**, -onis.

OLIGARHIE, *oligarhii*, s.f. 1. Formă de conducere a statului, în care puterea politică și economică este deținută de un număr restrâns de persoane. ♦ Grup de persoane care exercită puterea într-o astfel de formă de guvernământ. 2. (În sintagma) *Oligarhie financiară* = grup restrâns de mari posesori ai capitalului financiar, care domină viața economică a unui stat. Din ngr. **oligarhia**, fr. **oligarchie**.

OLIMPIADĂ, *olimpiade*, s.f. 1. (În Grecia antică) Interval de patru ani dintre două serbări succesive ale jocurilor olimpice, devenit unitate cronologică convențională. 2. Competiție sportivă internațională cu caracter complex, care are loc o dată la patru ani; jocuri olimpice. 3. Concurs pe specialități organizat anual pe plan local și național pentru elevi. Din ngr. **olimpiada**, fr. **olympiade**, germ. **Olympiade**.

OLIVĂ, *olive*, s.f. 1. (Înv. și reg.) Măslină. 2. Mică piesă de sticlă de forma unui tub îngroșat la un capăt, folosită în fonetica experimentală pentru înregistrarea suflului nazal. Din lat. *oliva*, germ. *Olive*, fr. *olive*.

OMISIUNE, *omisiuni*, s.f. Faptul de a omite; trecere cu vederea, neglijare; lucru omis, lipsă, scăpare, lacună; omitere. Din fr. **omission**, lat. **omissio**, -**onis**.

OMNIBUZ, *omnibuze*, s.n. 1. (Înv.) Un fel de trăsură asemănătoare cu diligența, care servea pentru transportul în comun al călătorilor, pe rute fixe. 2. Autobuz (cu etaj) pentru transportul în comun al călătorilor, folosit pe un anumit itinerar în interiorul unei localități sau între două localități apropiate. [Pl. și: *omnibuzuri*] Din fr., it. **omnibus**.

OMNIPOTENT, -**Ă**, *omnipotenți*, -*te*, adj. (Livr.) Cu putere nelimitată; atotputernic. Din fr. **omnipotent**, it. **omnipotente**, lat. **omnipotens**, -**ntis**. **OMNISCIENT**, -**Ă**, *omniscienți*, -*te*, adj. (Livr.) Atotștiutor. Din fr. **omniscient**, lat. **omnisciens**, -**ntis**.

OMNISCIENȚĂ s.f. (Livr.) Însușirea de a ști totul. Din fr. **omniscience**, lat. **omniscientia**.

OMOGEN, -**Ă**, *omogeni*, -*e*, adj. 1. Care are o alcătuire sau o structură unitară, care prezintă omogenitate; nediferențiat. 2. (Mat., despre funcții cu mai multe variabile) A cărei valoare rămâne proporțională pentru variabile proporționale. Din fr. **homogène**, germ. **homogen**.

OMOGENIZA, *omogenizez*, vb. I. Tranz. A face (să fie) omogen, a aduce în stare de omogenitate; *p. ext.* a egaliza, a uniformiza. [Var.: **omogeneiza** vb. I] - **Omogen** + suf. -*iza*. Cf. fr. *homogénéiser*.

OMOGENIZARE, *omogenizări*, s.f. Acțiunea de a omogeniza și rezultatul ei. ♦ Operație de amestecare a componentelor unui sistem eterogen pentru a se obține un amestec care să aibă aceeași compoziție mijlocie în toată masa lui. ♦ Încălzire prelungită, la temperaturi înalte, a oțelurilor, pentru a obține difuzarea în toată masa lor a particulelor de altă compoziție; tratament termic aplicat anumitor aliaje în scopul realizării omogenității lor fizice, chimice, structurale. ♦ Concorданță, unitate a sonorității vocilor într-un cor. [Var.: **omogeneizare** s.f.] V. **omogeniza**.

OMOGENIZATOR, *omogenizatoare*, s.n. Aparat folosit pentru obținerea pe cale mecanică a unei emulsii. [Var.: **omogeneizator** s.n.] -

Omogeniza + suf. -*tor*. Cf. fr. *homogénéisateur*.

OMOGENITATE s.f. Însușirea de a fi omogen. ♦ Însușire a unui obiect, a unui grup, a unui sistem fizico-chimic de a avea aceleași proprietăți în toate punctele sale. ♦ Proprietate a unei formule (fizice) de a avea aceleași dimensiuni în cei doi membri ai săi. [Var.: **omogeneitate** s.f.] Din fr. **homogénéité**, lat. **homogeneitas**. Cf. *omogen*.

ONDULAȚIE, *ondulații*, s.f. Mișcare unduoasă a unei suprafețe lichide; unduire. ♦ Operație de aranjare a părului în bucle; ondulare. ♦ (Concr.) Bucleă, cută. Din fr. **ondulation**, it. **ondulazione**.

ONERAR, -**Ă**, *onerari*, -*e*, adj. (Rar) Care exercită în mod real o funcție. Din fr. **onéraire**, lat. **onerarius**.

ONEROS, -**OASĂ**, *oneroși*, -*oase*, adj. (Despre contracte, convenții etc.) Care impune cuiva sarcini; *p. ext.* împovărar, apăsător, necinstit. ♦ *Act cu titlu oneros* = act juridic prin care o persoană se obligă să execute o prestație fără a urmări să primească ceva în schimb. Din fr. **onéreux**, lat. **onerosus**.

ONOAARE, (5, 6) *onoruri*, s.f. 1. Integritate morală, probitate, corectitudine; demnitate, cinste. ♦ *Câmp de onoare* = câmp de luptă pe care și-au dat viața cei care au luptat pentru apărarea patriei. ♦ Loc. adj. *De onoare* = a) demn de încredere, cinstit, onest; b) care angajează cinstea, demnitatea cuiva; c) onorific. ♦ Expr. *Pe cuvântul meu* (sau *țau* etc.) *de onoare* sau *pe onoarea mea*, *a ta* etc. = formulă folosită pentru a întări o afirmație sau pentru a garanta respectarea unei promisiuni. 2. Reputație, prestigiu, faimă, vază. ♦ Expr. *A face (cuiva) onoare* = a servi (cuiva) spre laudă, spre fală; a onora. ♦ Mândrie, demnitate. 3. Prețuire deosebită, considerație, respect, stimă. ♦ *Gardă de onoare* = gardă simbolică instituită în semn de respect cu ocazia unei anumite solemnități. (Ieșit din uz) *Panou (sau tablou, tabel etc.) de onoare* = panou cu numele (și fotografiile) salariaților unei întreprinderi sau a unei instituții evidențiați în muncă.

Cavalier (sau domnișoară) de onoare = persoană care însoțește mirii la ceremonia cununiei. *Doamnă (sau damă) de onoare* = doamnă atașată unei regine, unei prințese. ♦ Loc. adj. *De onoare* = de frunte, de cinste. ♦ Loc. adj. și adv. *În onoarea cuiva* (sau *a ceva*) = (care se face) pentru a cinși pe cineva (sau ceva). 4. Favoare, cinste. ♦ Expr. (În formule de politețe) *A avea onoarea să...* (sau *a...*) = a avea cinstea să... *A face (cuiva) onoare să...* (sau *a...*) = a face (cuiva) favoarea de a..., a face cinstea de a..., a socoti demn de... (Fam.) *Am onoarea (să vă salut)*, formulă respectuoasă de salut. *Nu am onoarea* = nu cunosc, nu știu. 5. Manifestare a stimei, a considerației pentru cineva, exprimată prin semne de cinstire, de respect; *p. ext.* (la pl.) ranguri, demnități. ♦ (Mil.; de obicei cu verbele "a da", "a prezenta"; în forma *onor*) Prezentarea armei în semn de salut la întâmpinarea unei autorități militare sau civile superioare, la paradă, la înmormântare etc.; semnal de goarnă care însoțește de obicei această prezentare. ♦ Expr. *Pentru onor!* = comandă pentru darea onorului. *A face onorurile casei* = a-și îndeplini îndatoririle de gazdă la o recepție, la un bal etc. 6. (Înv.; în forma *onor*) Poziție socială, rang. ♦ (La pl.) Figură mare (damă, valet, rigă, as) la unele jocuri de cărți. [Var.: **onor** s.n.] Din lat. **honor**, -**oris**, fr. **honneur**, it. **onore**.

ONOMASTICON, *onomasticoane*, s.n. Lucrare care cuprinde un index de nume de persoane. Din ngr. **onomastikón**, fr. **onomasticon**.

ONORA, *onorez*, vb. I. Tranz. 1. A avea, a manifesta fața de cineva sau ceva respect, considerație, stimă; a cinști, a respecta. ♦ (Fam.) A acorda cuiva o favoare de care trebuie să fie mândru. 2. A face pe cineva demn de cinste, de laudă. 3. A

achita, a plăti (în termen) o datorie bănească, o poliță etc. ♦ A retribui, a remunera. Din lat. **honorare**, fr. **honorer**, it. **onorare**.

ONORANT, -Ă, *onoranți*, -te, adj. Care onorează, care face cinste cuiva. - **Onora** + suf. *-ant*.

ONORAT, -Ă, *onorați*, -te, adj. stimat, respectat. V. **onora**.

ONORABIL, -Ă, *onorabili*, -e adj. (Adesea adverbial) Demn de cinste, de stimă, de respect, cinstit, stimabil, respectabil. Din fr. **honorable**, lat. **honorabilis**.

ONORAR, -Ă, *onorari*, -e, adj. (Înv.) Onorific. Din fr. **honoraire**, lat. **honorarius**.

ONORARIU, *onorarii*, s.n. Plată, retribuție dată unui intelectual (avocat, medic etc. liber-profesionist) pentru un serviciu prestat în sfera ocupațiilor sale. (Var.: **onorar** s.n.) Din fr. **honoraire**, lat. **honorarium**.

ONORIFIC, -Ă, *onorifici*, -ce, adj. 1. (Despre titluri, distincții etc.) Care aduce onoruri; acordat în semn de cinste, de respect, de considerație față de cineva. ♦ (Despre funcții, servicii etc.) Care aduce onoare, cinste (fără a produce un profit material). 2. (Despre persoane) Căruia i s-a acordat un titlu (de onoare) în semn de respect, de considerație pentru merite deosebite; care îndeplinește o funcție, o sarcină, fără a fi retribuit; de onoare. *Membreu onorific*. Din fr. **honorifique**, lat. **honorificus**.

OPAC, -Ă, *opaci*, -ce, adj. 1. Prin care nu poate trece lumina, lipsit de transparență, neștrăveziu. ♦ Care nu permite trecerea unei radiații electromagnetice sau corpusculare. ♦ Lipsit de strălucire, întunecat. 2. Fig. Cu orizont mărginit, îngust la minte, obtuz. Din fr. **opaque**, lat. **opacus**.

OPACIZA, *opacizez*, vb. I. Tranz. A face ca un corp sa devină opac (1), a mări opacitatea unui corp. - **Opac** + suf. *-iza*.

OPACIZARE, *opacizări*, s.f. Acțiunea de a opaciza și rezultatul ei. V. **opaciza**.

OPACIZANT, -Ă, *opacizanți*, -te, adj. Care opacizează un corp. - **Opaciza** + suf. *-ant*.

OPACIZAT, -Ă, *opacizați*, -te, adj. Care este lipsit de transparență. V. **opaciza**.

SEMIOPAC, -Ă, *semiopaci*, -ce, adj. Care este parțial opac; semitransparent. **Semi-** + **opac**.

OPACITATE, *opacități*, s.f. 1. Faptul de a fi opac; lipsă de transparență. 2. Fig. Incapacitate de a înțelege, de a pătrunde ceva; orizont îngust al cuiva. Din fr. **opacité**, lat. **opacitas**, -atis.

SEMIOPACITATE, *semiopacități*, s.f. Calitatea de a fi parțial opac. **Semi-** + **opacitate**.

OPAL, *opale*, s.n. 1. Piatră semiprețioasă, cu luciu sticlos, incoloră sau variat colorată (verde, albastru, roșu, alb etc.), transparență sau opalescentă. 2. Țesătură de bumbac subțire și străvezie, albă sau colorată în nuanțe deschise, din care se fac bluze, cămăși, batiste etc. [Pl. și: *opaluri*] Din germ. **Opal**, lat. **opalus**, fr. **opale**.

OPERA, *operez*, vb. I. 1. Tranz. A întreprinde o acțiune, a realiza, a face, a înfăptui, a efectua. ♦ Spec.

(Mat.) A efectua un calcul. ♦ Intrans. A lucra cu..., a se folosi de..., a întrebuința. 2. Tranz. A supune pe cineva unei intervenții chirurgicale. 3. Tranz. A înregistra diverse date contabile în registre sau în acte de evidență. 4. Intrans. A întreprinde o acțiune militară în vederea realizării unui plan strategic sau a sarcinilor subordonate acestuia. 5. Tranz. (Arg.) A comite furturi, spargerii, crime etc. Din fr. **opérer**, lat., it. **operare**.

OPERARE, *operări*, s.f. Acțiunea de a opera și rezultatul ei. V. **opera**.

OPERAT, -Ă, *operați*, -te s.m. și f., adj. (Persoană) care a suferit o intervenție chirurgicală. V. **opera**.

OPERAȚIE, *operații*, s.f. 1. Activitate efectuată de unul sau de mai mulți oameni cu o anumită calificare în vederea atingerii unui anumit scop; acțiune efectuată de un aparat, de o mașină etc. în cadrul unei munci specifice; *p. gener.* acțiune, lucrare. 2. Acțiune terapeutică chirurgicală, efectuată asupra unui organ sau a unui țesut bolnav; intervenție chirurgicală. 3. Acțiune militară de mare amploare, în vederea realizării unui plan strategic sau a sarcinilor subordonate acestuia. 4. Efectuare a unei tranzacții financiare sau comerciale; înscriere într-un registru a unei tranzacții efectuate. 5. (Mat.) Procedeu prin care se obțin unul sau mai multe elemente ale unei mulțimi. ♦ Regulă după care se face un calcul sau se aplică o construcție matematică; executare a unui calcul. [Var.: **operațiune** s.f.] Din lat. **operatio**, -onis, fr. **opération**, germ. **Operation**.

OPERATOR, -OARE, *operatori*, -oare s., adj. 1. S.m. și f. Muncitor calificat care supraveghează funcționarea unei mașini de lucru, a unui aparat sau care efectuează diverse operații cu acestea. ♦ Spec. Persoană care mănuieste aparatul de luat vederi în timpul filmării; persoană care proiectează filmul pe ecran. 2. S.m. și f. Persoană care face anumite operații chirurgicale; chirurg. 3. S.m. (Mat.) Funcție între două spații vectoriale, compatibilă cu structura vectorială a spațiilor respective. 4. S.m. (Fil.) Conectiv. 5. Adj. (În sintagma) *Bloc operator* = complex în cadrul unei secții de chirurgie care include sala de operații, sala de preanestezie și sălile aferente. Din fr. **opérateur**, lat. **operator**, -oris.

OPERATORIU, -IE, *operatorii*, adj. (Livr.) Privitor la chirurgie, în legătură cu chirurgia; chirurgical. Din fr. **opératoire**, lat. **operatorius**.

OPERĂ, *opere*, s.f. Compoziție muzicală scrisă pentru soliști, cor și orchestră pe textul unui libret dramatic; reprezentare scenică a acestei lucrări. ♦ Clădire destinată reprezentării unor asemenea compoziții. Din it. **opera**, fr. **opéra**.

OPERCUL, *opercule*, s.n. Fiecare dintre plăcile osoase care acoperă deschiderea branhială la unele specii de pești. ♦ Căpăcel care astupă gura cochiliei la unii melci. Din fr. **opercule**, lat. **operculum**.

OPERETĂ, *operețe*, s.f. Compoziție muzical-dramatică ușoară, scrisă pentru soliști, cor și orchestră pe un libret cu conținut agreabil, în care cupletele cântate alternează cu cele vorbite. ♦ Clădire

destinată reprezentării unor asemenea compoziții. Din germ. **Operette**, it. **operetta**, fr. **opérette**.

OPINA, *opinez*, vb. I. Tranz. A exprima sau a-și da o părere, a fi de părere; a socoti, a crede, a considera. ♦ Intrans. A lua poziție, atitudine. Din fr. **opiner**, lat. **opinari**.

OPINIE, *opinii*, s.f. Părere, judecată, idee. ♦ *Opinia publică* = părerea publicului într-o anumită chestiune. ♦ Expr. *A face opinie separată* = a susține în mod ferm o părere deosebită de cea a majorității; a nu se alătura părerii majorității. [Var.: (înv.)

opiniune s.f.] Din lat. **opinio**, -onis, fr. **opinion**. **OPOPONAX**, *opoponacși*, s.m. Plantă erbacee mare, din familia umbeliferelor (*Opoponax chironium*); rășină extrasă din rădăcina acestei plante, folosită în medicină și în parfumerie. Din lat., fr. **opoponax**.

OPORTUN, -Ă, *oportuni*, -e, adj. Care se întâmplă, care se face la momentul potrivit; adecvat situației, împrejurărilor; potrivit, indicat, nimerit, favorabil. Din fr. **opportun**, lat. **opportunus**.

NEOPORTUN, -Ă, *neoportuni*, -e, adj. Care nu este oportun; nepotrivit, inoportun. - **Ne-** + **oportun**.

OPORTUNISM s.n. Atitudine lipsită de principialitate a unei persoane care, pentru a-și satisface interesele personale, adoptă și aplică, după împrejurări, principii și păreri diferite. Din rus. **opportunizm**, fr. **opportunisme**.

OPORTUNIST, -Ă, *oportuniști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la oportunism, propriu oportunismului. 2. S.m. și f. Adept al oportunismului. Din rus. **opportunist**, fr. **opportuniste**.

OPORTUNITATE s.f. Caracterul a ceea ce este oportun. Din fr. **opportunité**, lat. **opportunitas**, -atis.

OPOZIT, -Ă, *opoziiți*, -te, adj. (Înv.) Opus, contrar. Din lat. **oppositus**, fr. **opposite**.

OPOZIȚIE, *opoziiți*, s.f. 1. Raportul dintre două lucruri sau două situații opuse, contradictorii; deosebire izbitoră, contrast. ♦ Loc. adv. *În opoziție cu...* = în contrast cu..., spre deosebire de... 2. Împotrivire, opunere, rezistență. ♦ Loc. vb. *A face opoziție* = a se opune, a se împotrivi. 3. (Fil.) Noțiune a dialecticii desemnând un stadiu mai înalt de dezvoltare a contradicției decât deosebirea, stadiu în care obiectul unitar de dedublează în contrarii ce se exclud. ♦ Raport de excludere între două noțiuni sau între două judecăți, astfel încât acceptarea uneia dintre ele duce la respingerea celeilalte. 4. Poziție a două corpuri cerești care, privite de pe pământ, se găsesc pe bolta cerească diametral opuse. 5. (Jur.) Manifestare de voință destinată să împiedice îndeplinirea unui act juridic sau să impună anumite condiții acestei îndepliniri. ♦ Cale de atac împotriva unei hotărâri în fața aceleiași instanțe, în cazul când hotărârea a fost dată în lipsa părților. ♦ Cale de atac împotriva anumitor acte de executare silită. 6. (Lingv.) Diferență, de obicei fonetică, cu sau fără valoare funcțională, între două unități lingvistice. 7. (În țările cu regim parlamentar) Totalitatea

persoanelor care fac parte dintr-un grup politic potrivit partidului aflat la putere; politica pe care o duce acest grup față de partidul la putere. [Var.: (înv.) **opozitiune** s.f.] Din lat. **oppositio**, -onis, fr. **opposition**, germ. **Opposition**.

OPOZIȚIONAL, -Ă, *opozitionali*, -e, adj. De opoziție. ♦ *Propoziție circumstanțială opozitională* = propoziție subordonată care se opune conținutului regentei prin întregul ei conținut sau numai printr-o parte a lui (predicat, complement etc.). **Opozițiune** + suf. -al.

OPOZIȚIONIST, -Ă, *opozitioniști*, -ste, adj. 1. Care face politică de opoziție. 2. Opus, contrar. - **Opozițiune** + suf. -ist.

OPRESIUNE, *opresuni*, s.f. 1. Asuprire, oprimare, împănare. 2. (Înv.) Greutate în respirație (însoțită de dureri pectorale). ♦ Fig. Depresiune sufletească, descurajare, deprimare. [Var.: (înv.) **opresie** s.f.] Din fr. **oppression**, lat. **oppressio**, -onis.

OPROBRIU s.n. (Livr.) Dispreț, dezaprobare prin care societatea condamnă fapte socotite nedemne sau oameni care săvârșesc astfel de fapte. Din fr. **opprobre**, lat. **opprobrium**.

OPTA, *optez*, vb. I. Intrans. (Cu determinări introduse prin prep. "pentru") A alege, a prefera din două sau mai multe lucruri, soluții, situații etc. pe cea considerată mai convenabilă; a se decide în favoarea cuiva sau a ceva. Din fr. **opter**, lat. **optare**.

OPTARE, *optări*, s.f. (Rar) Faptul de a opta; opțiune. V. **opta**.

OPTATIV, -Ă, *optativi*, -e, adj. Care exprimă o dorință. ♦ (Gram.) *Mod optativ* (și substantivat, n.) = mod al verbului care exprimă acțiunea ca dorită. *Propoziție optativă* (și substantivat, f.) = propoziție care exprimă o acțiune sau o stare a cărei realizare este dorită. Din fr. **optatif**, lat. **optativus**.

OPTIM, -Ă, *optimi*, -e, adj. Cel mai bun sau foarte bun (adecvat, potrivit, indicat etc.). ♦ Spec. Care asigură cea mai mare eficiență economică, care corespunde cel mai bine intereselor economice umărite. Din fr. **optime**, lat. **optimus**.

OPTIMISM s.n. Concepție filozofică potrivit căreia în lume binele precumpănește asupra răului, iar lumea existentă este cea mai bună dintre lumile posibile; atitudine a omului care privește cu încredere viața și viitorul; tendință de a vedea latura bună, favorabilă a lucrurilor. Din fr. **optimisme**, germ. **Optimismus**.

OPȚIUNE, *opțiuni*, s.f. 1. Faptul sau dreptul de a alege din două sau mai multe lucruri, posibilități etc. pe acela sau pe aceea care îți convine; alegere. ♦ Spec. Alegere, în temeiul unui drept, între două sau mai multe situații juridice. ♦ *Drept de opțiune* = a) drept acordat cuiva de a-și alege cetățenia (de obicei în cazuri de stabilire în alt stat); b) drept acordat cuiva de a accepta o moștenire sau de a renunța la ea. 2. Condiție stipulată uneori în tranzacțiile comerciale, potrivit căreia o parte contractantă, care își asumă obligații ferme, acordă celeilalte părți, pentru un anumit termen, dreptul de a alege între diferitele

condiții ale contractului sau chiar dreptul de a renunța la tranzație. Din fr. **option**, lat. **optio**, -onis.

OPULENT, -**Ă**, *opulent*-, -te, adj. (Livr.) Bogat, îmbelșugat, abundent; voluminos, masiv. Din fr. **opulent**, lat. **opulentus**.

OPULENȚĂ, *opulențe*, s.f. (Livr.) Bogăție, belșug, abundență. Din fr. **opulence**, lat. **opulentia**.

OPUNE, *opún*, vb. III. 1. Tranz. A pune în fața cuiva sau a ceva, ca împotrivire, un lucru, un argument etc. ♦ Refl. A se împotrivi (rezistând sau făcând uz de forță), a pune piedici, a ține piept; a zădărnici. 2. Tranz. A pune față în față două sau mai multe ființe sau lucruri pentru a scoate în evidență, prin comparație, deosebirile dintre ele. 3. Refl. (Despre unghiuri) A fi așezat, într-o figură geometrică, în fața altui unghi sau în fața uneia dintre laturi; (despre laturi) a fi așezat în fața altei laturi sau în fața unuia dintre unghiuri. [Prez. ind. și: (reg.) *opui*] Din lat. **opponere**, fr. **opposer** (după *pune*).

OPUNERE, *opuneri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *opune* și rezultatul ei; punere față în față; împotrivire, stăvilire, zădărniciere; *p. ext.* opoziție. V. **opune**.

OPUS¹, -**Ă**, *opusi*-, -se, adj. 1. Care este așezat în fața cuiva sau a ceva, în partea dimpotrivă; *p. ext.* (despre fenomene, caractere, legi) care nu se poate împăca cu altul; contrar, potrivnic. ♦ (Substantivat, n. art.) Ceea ce se opune altuia. 2. (Mat.; despre unghiuri) Care este așezat, într-o figură geometrică, în fața altui unghi sau în fața uneia dintre laturi; (despre laturi) care este așezat în fața altei laturi sau în fața unuia dintre unghiuri. V. **opune**.

OPUS², *opusuri*, s.n. (Muz.) Termen care denumește, împreună cu un număr de clasificare, o operă a unui compozitor, potrivit succesiunii cronologice a lucrărilor sale. [Scriș și (prescurtat): *op*] Din fr. **opus**, germ. **Opus**.

ORACOL, *oracole*, s.n. (În antichitate) Răspuns profetic pe care, potrivit unor credințe, anumite divinități îl dădeau celor veniți să le consulte pentru a cunoaște viitorul; prevestire, prezicere, profeție; lăcașul unde se făceau aceste profeții. ♦ Hotărâre dată de o persoană cu autoritate; sentință cu caracter infailibil; *p. ext.* persoană care dă această hotărâre. ♦ Expr. *A vorbi ca un oracol* = a se exprima sentențios și enigmatic. [Var.: **oracul** s.n.] Din lat. **oraculum**, it. **oracolo**, fr. **oracle**.

ORAR, -**Ă**, *orari*-, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care arată orele; privitor la ore; care se face sau se calculează pe timp de o oră. ♦ *Diferență orară* = diferența de timp marcată de două ceasornice situate pe longitudini diferite ale Pământului. (Înv.) *Cerc orar* = median cerească. 2. S.n. Program al unei activități împărțit pe ore și repetat periodic; (concr.) tabel, grafic care indică programul în ore al unei activități; orele de plecare și de sosire ale unui tren, vapor, autobuz. ♦ Spec. Program săptămânal pe baza căruia se desfășoară activitatea didactică în școli și în facultăți. 3. S.n. (Înv.) Instrument care indică timpul;

ceasornic. ♦ (Curent) Acul mic al ceasului, care indică orele. Din fr. **horaire**, lat. **horarius**.

ORATOR, *oratori*, s.m. Persoană care rostește un discurs, care vorbește în public; persoană care are talentul de a vorbi frumos în fața unui public; retor. Din lat. **orator**, fr. **orateur**.

ORATORIU, *oratorii*, s.n. 1. Compoziție muzicală simfonică de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică, pentru orchestră, cor și soliști vocali și destinată a fi interpretată în concert; *p. restr.* cantată. 2. (Înv.) Mic edificiu sau încăpere într-o locuință particulară, servind drept loc de rugăciune; paracelis. Din lat. **oratorium**. Cf. it. oratorio, fr. oratoire.

ORBICULAR, -**Ă**, *orbiculari*-, -e, adj. Rotund, globular. ♦ (Substantivat, m.) Mușchi de formă circulară care înconjură pleoapele și buzele, determinând, prin contracție, închiderea și deschiderea acestora. Din fr. **orbiculaire**, lat. **orbicularis**.

ORBITĂ, *orbite*, s.f. 1. Traietorie în formă de curbă (închisă) pe care o parcurge un mobil. ♦ Drumul real parcurs de un astru. ♦ *Orbită aparentă* = drumul aparent proiectat pe bolta cerească pe care se deplasează un corp cerească. 2. Fiecare dintre cele două cavități osoase ale craniului, în care se află globul ocular. 3. Fig. Sfera sau mediul unei activități oarecare; sferă de acțiune sau de influență. Din fr. **orbite**, lat. **orbīta**.

ORCHESTRĂ, *orchestre*, s.f. 1. Colectiv de instrumentiști care execută împreună compoziții muzicale la diverse instrumente. ♦ Ansamblul instrumentelor muzicale la care cântă membrii acestui colectiv. 2. Parte a unei săli de spectacol destinată orchestraților, situată între scenă și sală, sub nivelul parterului. ♦ *Fotoliu de orchestră* = loc în primele rânduri într-o sală de concert sau, *p. ext.*, în orice sală de spectacol. 3. Spațiu circular în arhitectura teatrelor antice, situat între avanscenă și gradenuri. [Var.: **orhestră** s.f., (înv.) **orchestru** s.n.] Din fr. **orchestre**, germ. **Orchester**, it. **orchestra**, rus. **оркестр**.

ORCHESTRANT, -**Ă**, *orchestrant*-, -te, s.m. și f. Persoană care face parte dintr-o orchestră; instrumentist. - **Orchestra** + suf. -*ant*.

ORCHESTRION, *orchestrioane*, s.n. Instrument muzical în formă de orgă sau de pian, cu două sau cu mai multe claviaturi. Din fr. **orchestriion**, germ. **Orchestriion**.

ORDALIE, *ordalii*, s.f. Mod de stabilire a dreptății sau a vinovăției părților în litigiu, caracteristic evului mediu, prin diferite probe (a focului, a apei clocotite și a fierului încins) sau prin duelul judiciar. Din fr. **ordalie**, lat. **ordalium**.

ORDIN, *ordine*, s.n. 1. Dispoziție obligatorie, scrisă sau orală, dată de o autoritate sau de o persoană oficială pentru a fi executată întocmai; poruncă. ♦ Expr. *La ordinele cuiva* = la dispoziția cuiva. *Sub ordinele cuiva* = sub comanda cuiva, sub conducerea cuiva. *La ordin!* = vă stau la dispoziție. ♦ (Concr.) Act care conține o dispoziție cu caracter obligatoriu. ♦ *Ordin de zi* = act prin care comandantul unei mari

unități militare se adresează întregii unități în anumite ocazii. *Ordin de chemare* = dispoziție scrisă a unei autorități militare, prin care o persoană din cadrele de rezervă ale armatei este chemată la unitate. *Ordin de serviciu* = act prin care cineva primește o însărcinare oficială; delegație. *Ordin de plată* = dispoziție dată de către o bancă pentru a plăti o sumă de bani unei persoane fizice sau juridice. **2.** Decorație superioară medaliei. **3.** Categorie sistematică în zoologie și în botanică, superioară familiei și inferioară clasei. **4.** Sistem arhitectonic ale cărui elemente sunt dispuse și proporționate după anumite reguli, pentru a forma un ansamblu armonios și regulat. **5.** Comunitate monahală întâlnită în diverse religii, care susține o propagandă activă în favoarea religiei respective. ♦ Comunitate medievală de cavaleri-călugări care participau la acțiuni războinice. **6.** Rang, categorie (după importanță). ♦ Expr. *De ordin(ul)...* = cu caracter (de)... *De prim(ul) ordin* = de prim(ul) rang. ♦ (Înv.) Ordine, categorie, domeniu. ♦ Regulă, ordine. Din lat. *ordo*, -inis, fr. *ordre*.

ORDINAR, -*Ă*, *ordinari*, -*e*, adj. **1.** Obişnuit, normal; de rând, comun. ♦ *Fracție ordinară* = raportul a două numere întregi. *Sesiune ordinară* = sesiune convocată conform regulamentului de funcționare. ♦ Loc. adv. (Franțuzism înv.) *De ordinar* = de obicei. ♦ (Mil.; înv.; substantivat, în expr) *A trece (sau a înscrie) la ordinar* = a înscrie în registrul de evidență al rațiilor alimentare și al soldei. **2.** De calitate inferioară, fără valoare, prost. ♦ Vulgar, grosolan, josnic. Din fr. *ordinaire*, lat. *ordinarius*, germ. *ordinär*.

ORDINARIAT, *ordinariate*, s.n. (Înv.) Organ administrativ care conducea o episcopie catolică; consistoriu. Din lat. *ordinarius*, fr. *ordinariat*.

ORGAN, *organe*, s.n. **1.** Parte din corpul unei ființe vii, care îndeplinește una sau mai multe funcții vitale sau utile vieții. ♦ Gură; *p.ext.* voce, glas. **2.** Parte componentă a unui mecanism, a unei mașini, formată din una sau din mai multe piese, având o anumită funcție. **3.** Fig. Mijloc, instrument de acțiune, de comunicare etc.; *p.ext.* exponent, reprezentant; mijlocitor. ♦ (Urmă de determinări care indică felul sau apartenența) Ziar, revistă. **4.** Grup de persoane care îndeplinește o funcție politică, socială, administrativă etc.; instituție politică, socială, administrativă etc. reprezentată de aceste persoane. Din ngr. *organon*, it. *organo*, lat. *organum*, fr. *organe*, germ. *Organ*, rus. *organ*.

ORGANDI s.n. Tesătură de bambac sau de in, subțire, transparentă și foarte apretată, din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte pentru femei și copii, perdele etc. [Var.: *organdin*, *organtin* s.n.] Din fr. *organdi*, germ. *Organdin*.

ORGANIC, -*Ă*, *organici*, -*ce*, adj. **1.** Care ține de structura, de esența, de funcțiile unui organ sau ale unui organism; privitor la organe sau organisme vii. **2.** Care are structura unui organism¹, constituind un întreg diferențiat și în același timp unitar; organizat, unitar, inseparabil. ♦ Care rezultă din organizarea, din construcția însăși a unui lucru; esențial, lăuntric,

intrinsec. ♦ Fundamental. ♦ (Și adv.; despre relații, legături) Analog legăturii care unește părțile unui organism¹; indisolubil. **3.** (Despre substanțe, materii, etc.) Care este alcătuit din carbon și hidrogen, uneori și din alte elemente chimice (oxigen, azot, etc.). ♦ *Chimie organică* = ramură a chimiei care studiază hidrocarburile și derivații acestora. Din lat. **organicus**, fr. **organique**

NEORGANIC, -*Ă*, *neorganici*, -*ce*, adj. (Biol., Chim.) Anorganic. **Ne-** + **organic** (după fr. *anorganique*).

ORGANISM, *organisme*, s.n. **1.** Totalitatea organelor și a părților indisolubil legate între ele ale unei ființe vii; corp, ființă. **2.** Fig. Ceea ce apare ca un lot încheiat; ceea ce funcționează în mod organizat.

♦ Organizație (**1**). Din lat. **organismus**, ngr. **organismós**, germ. **Organismus**, fr. **organisme**.

ORGANIST, -*Ă*, *organisti*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la orgă. Din fr. **organiste**, germ. **Organist**, it. **organista**.

ORGANIZAȚIE, *organizații*, s.f. **1.** Asociație de oameni cu concepții sau preocupări comune, uniți conform unui regulament sau unui statut, în vederea depunerii unei activități organizate. ♦ *Organizație de bază* = (ieșit din uz) unitate organizatorică fundamentală a Partidului Comunist Român și a Uniunii Tineretului Comunist, care cuprindea cel puțin trei membri. **2.** Mod de organizare, orânduire, aranjare; rânduială, alcătuire. Din germ.

Organisation, fr. **organisation**, rus. **организация**.

ORGANOGENIE s.f. (Med.) Organogeneză. Din fr. **organogénie**, engl. **organogeny**.

ORGANOTROP, -*Ă*, *organotropi*, -*e*, adj. (Despre substanțe, medicamente) Care prezintă o afinitate particulară pentru un anumit țesut sau organ; care se fixează în organismul unei viețuitoare și acționează asupra acestuia. Din fr. **organotrope**, germ. **Organotrop**.

ORGIE, *orgii*, s.f. Petrecere desfrănată cu exces de mâncare și de băutură; desfrâu, dezmăț, bacanală. Din fr. **orgie**, lat. **orgia**.

ORHIDEE, *orhidee*, s.f. (La pl.) Nume dat unei familii de plante erbacee monocotiledonate, cu tulpină simplă, frunze alterne întregi, cu flori mari, colorate, cu trei petale, dintre care una se termină de obicei în formă de pinten răsucit (*Orchidaceae*); (și de la sg.) plantă care face parte din această familie. Din germ. **Orchidee**, fr. **orchidées**.

ORHITĂ, *orhite*, s.f. Boală caracterizată prin inflamarea cordonului spermatic și a testiculelor. Din fr. **orchite**, germ. **Orchitis**.

ORHITIC, -*Ă*, *orhiitici*, -*ce*, adj. Care aparține orhitei, privitor la orhită. - **Orhită** + suf. -*ic*.

ORIBIL, -*Ă*, *oribili*, -*e*, adj. Care inspiră oroare, dezgust; foarte urât, îngrozitor, hidos, groaznic. Din fr. **horrible**, lat. **horribilis**.

ORIENT s.n. Unul dintre cele patru puncte cardinale, situat în direcția în care răsare soarele; răsărit, est; *p. ext.* spațiul geografic situat la est față de un punct de referință (îndeosebi Asia și estul Africii);

nume generic pentru țările sau popoarele din acest spațiu. Din fr. **orient**, lat. **oriens**, -ntis, germ. **Orient**. **ORIENTAL**, -Ă, *orientali*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține Orientului sau părții răsăritene a unei țări, a unei regiuni, privitor la Orient, caracteristic Orientului; răsăritean; *p. restr.* turcesc. 2. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a unei țări din Orient; *p. restr.* turc; (la pl.) popoarele din Orient. Din lat. **orientalis**, fr. **oriental**.

ORIFICIU, *orificii*, s.n. Deschizătură prin care o cavitată sau un spațiu închis comunică cu exteriorul, cu alt spațiu închis sau altă cavitate. Din fr. **orifice**, lat. **orificium**.

ORIGINAL, -Ă, *originali*, -e, adj. 1. (Despre acte, documente, opere artistice și literare, fotografii etc.; adesea substantivat, n.) Care constituie întâlc exemplar, care a servit sau poate servi drept bază pentru copii, reproduceri sau multiplicări; care a fost produs pentru prima oară într-o anumită formă. ◇ Loc. adj. și adv. *În original* = în forma primară, necopiat; în limba în care a fost scris, netradus. ♦ Care are, prin autenticitate, o valoare reală, de necontestat. 2. (Despre idei, teorii, opere etc.) Care este propriu unei persoane sau unui autor; neimitat după altcineva; personal, nou, inedit. ♦ (Despre artiști, scriitori, oameni de știință) Care creează ceva nou, personal, fără a folosi un model făcut de altul. ♦ (Substantivat, n.) Ființă sau obiect care servește ca model pentru o operă de artă. 3. (Adesea substantivat) Care iese din comun, neobișnuit, ciudat, bizar; excentric, extravagant. Din lat. **originalis**, fr. **original**.

ORIGINAL, -Ă, *originari*, -e, adj. 1. Care este de loc din..., care își are obârșia în... 2. În forma de la început, de origine; inițial. Din fr. **originaire**, lat. **originarius**, -a, -um.

ORIGINE, *origini*, s.f. 1. Punct de plecare pentru formarea unui lucru, a unui fenomen; început, proveniență; izvor, obârșie. ◇ Loc. adj. *De origine* = a) de proveniență, de natură; b) originar. 2. Apartenență prin naștere la o anumită familie, la un anumit grup social, la o anumită națiune. ◇ Loc. adj. *De origine* = de obârșie, de baștină, de neam, de naționalitate. ♦ Etimologie (a unui cuvânt). 3. Punct pe o linie, pe o suprafață sau în spațiu, de la care se măsoară coordonatele celorlalte puncte. ♦ Punct sau reper de pe un aparat tehnic dotat cu un sistem de numerotație sau cu o gradație, de la care începe numerotația sau gradația. [Var.: **origină** s.f.] Din lat. **origo**, -inis, fr. **origine**.

ORIZONT, *orizonturi*, s.n. 1. Linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței Pământului cu bolta cerească; parte a cerului sau a Pământului pe care o mărginește această linie; limită până la care ajunge vederea noastră; zare. ◇ *Orizont adevărat* = cercul de intersecție a sferei cerești cu un plan perpendicular pe verticala locului și care trece prin centrul Pământului. ♦ Fig. Întindere, sferă a cunoștințelor, a unei activități intelectuale; perspectivă; capacitate, putere de înțelegere, de orientare; nivel intelectual. ◇ Loc. adj. *Fără orizont* = cu vederi înguste, cu concepții

înapoiate. 2. (Geol.) Strat distinct din formația unui sol, care prezintă caracteristicile condițiilor climatologice în care s-a format acel sol. ♦ Strat sau ansamblu de straturi de aceeași origine, de aceeași vârstă, de aceeași rocă și având aceeași poziție geometrică în cuprinsul unui etaj. ♦ Totalitatea lucrărilor de exploatare dintr-o mină, situate în același plan orizontal. 3. (În artele plastice și în teatru) Fundal. [Var.: (înv.) **orizon**, **orizonte** s.n.] Din lat. **horizon**, -ntis, ngr. **orizon**, germ. **Horizont**, it. **orizzonte**, fr. **horizon**.

ORIZONTAL, -Ă, *orizontali*, -e, adj. (Despre o dreaptă sau un plan; *p. ext.* despre direcția unei mișcări) Care are o poziție perpendiculară pe verticala unui loc. ♦ (Substantivat, f.) Dreaptă care este într-o astfel de poziție. Din fr., germ. **horizontal**.

ORIZONTALIZA, *orizontalizez*, vb. I. Tranz. A așeza ceva în poziție orizontală. - **Orizontal** + suf. -iza.

ORIZONTALIZARE, *orizontalizări*, s.f. Acțiunea de a orizontaliza. V. **orizontaliza**.

ORLON s.n. Varietate de fibră textilă sintetică, obținută prin prelucrarea unor soluții vâscoase de rășini și folosită, în amestec cu lână, la executarea tricotelajelor. Din fr., rus. **orlon**, germ. **Orlon**.

ORNA, *ornez*, vb. I. Tranz. A pune în valoare, a înfrumuseța un lucru adăugându-i o podoabă; a împodobi, a decora. Din fr. **ornier**, lat. **ornare**.

ORNARE s.f. Acțiunea de a *orna*; împodobire, decorare. V. **orna**.

ORNAT, -Ă, *ornați*, -te, adj. Împodobit, decorat. V. **orna**.

ORNANT, -Ă, *ornanți*, -te, adj. Care servește drept podoabă, care împodobește. - **Orna** + suf. -ant.

ORNAMENT, *ornamente*, s.n. 1. Detaliu sau obiect adăugat la un ansamblu pentru a-l înfrumuseța; accesoriu, element decorativ folosit în artele plastice, în arhitectură, în tipografie pentru a întregi o compoziție și a-i reliefa semnificația. ◇ Loc. adj. *De ornament* = decorativ, ornamental. ♦ (Rar) Distincție, însemn, decorație. 2. Notă sau grup de note muzicale care se adaugă la o melodie, pentru a-i reliefa conturul, pentru a-i împodobi linia melodică; semnul muzical corespunzător. Din fr. **ornement**, it. **ornamento**, lat. **ornamentum**.

ORNAMENTIST, -Ă, *ornamentiști*, -ste, s.m. și f. Artist specializat în executarea lucrărilor ornamentale. - **Ornament** + suf. -ist.

ORNITOLOGIE s.f. Parte a zoologiei care se ocupă cu studiul sistematiei, al morfologiei și al ecologiei păsărilor. Din fr. **ornithologie**, germ. **Ornithologie**.

OROARE, *orori*, s.f. 1. Sentiment de groază, de dezgust, de repulsie; aversiune, scârbă. 2. Faptă, vorbă sau situație care inspiră groază, repulsie; grozăvie. Din fr. **horreur**, lat. **horror**, -oris.

ORTODOX, -Ă, *ortodocși*, -xe, adj. 1. Care ține de biserica creștină răsăriteană, de ortodoxie, care este conform cu doctrina acestei biserici; (despre persoane) care este adept al ortodoxismului. ♦

(Substantivat) Persoană de religie creștină răsăriteană. **2.** Conform cu principiile tradiționale ale unei doctrine, ale unei dogme etc., considerată ca fiind singura adevărată; (despre oameni) care urmează cu fermitate (sau dogmatic) o asemenea doctrină. Din ngr. **orthodoxos**, lat. **orthodoxus**, fr. **orthodoxe**.

ORTODOXISM s.n. **1.** Religia creștină ortodoxă. **2.** Calitatea de a fi ortodox (**2**). **3.** Doctrină literară și ideologică românească din perioada interbelică; înclinare spre cultivarea temelor și motivelor religioase ortodoxe. - **Ortodox** + suf. **-ism**.

ORTODOXIST, -**Ă**, *ortodoxiști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al ortodoxismului. - De la **ortodoxism**, cu schimbarea sufixului.

ORTODOXIE s.f. **1.** Confesiune creștină care a păstrat neschimbate dogmele, tradiția, cultul și organizarea bisericească fixate prin cele șapte sinoade ecumenice; p. ext. biserica ortodoxă; religia ortodoxă. **2.** Conformitate, concordanță cu principiile tradiționale ale doctrinei bisericii creștine ortodoxe. Din lat. **orthodoxia**, fr. **orthodoxie**.

ORTOPEDIC, -**Ă**, *ortopedici*, -*ce*, adj. Care aparține ortopediei, privitor la ortopedie. Din fr. **orthopédique**, germ. **orthopädisch**.

ORTOPEDIE s.f. Ramură a chirurgiei care se ocupă cu studiul și tratamentul bolilor și deformațiilor congenitale sau dobândite ale oaselor și ale articulațiilor corpului. Din fr. **orthopédie**, germ. **Orthopädie**.

ORTOPED, -**Ă**, *ortopezi*, -*de*, s.m. și f. **1.** Medic specialist în ortopedie; ortopedist (**1**). **2.** Meseriaș care fabrică aparate ortopedice; ortopedist (**2**). Din **ortopedie** (derivat regresiv). Cf. germ. **Orthopäde**.

ORTOPEDIST, -**Ă**, *ortopediști*, -*ste*, s.m. și f. **1.** Ortoped (**1**). **2.** Ortoped (**2**). Din fr. **orthopédiste**, germ. **Orthopädist**.

OSCILĂ, *oscile*, s.f. Mic disc de bronz sau de marmură împodobit cu o mască în relief, care era atârnat, la vechii romani, de arborii sacri sau sub colonade. Din lat. **oscillum**, fr. **oscille**.

OSEMINTE s.n. pl. Oasele uscate și descărnate ale unei ființe moarte. Din fr. **ossements**, lat. **ossamenta**.

OSMOZĂ, *osmoze*, s.f. Proces de difuziune a unei sau a mai multor substanțe (dintr-o soluție) printr-o membrană permeabilă sau semipermeabilă. Din fr. **osmose**, germ. **Osmose**.

OSPICIU, *ospicii*, s.n. Spital, sanatoriu în care sunt îngrijiți alienații mintal, bolnavii psihici; casă de nebuni; balamuc. Din lat. **hospitium**, fr. **hospice**, germ. **Hospiz**.

OSPITALITATE s.f. Însușirea de a fi ospitalier. ♦ Primire, găzduire bună oferită cuiva. Din fr. **hospitalité**, lat. **hospitalitas**, -**atis**.

OSTENTAȚIE, *ostentații*, s.f. Punere în valoare în mod provocator a unei însușiri; prezentare demonstrativă, etalare pretențioasă a ceva. ♦ Loc. adv. *Cu ostentație* = în mod demonstrativ, ostentativ.

[Var.: **ostentațiune** s.f.] Din fr. **ostentation**, lat. **ostentatio**, -**onis**.

OSTIOLĂ, *ostiole*, s.f. (Bot.) Orificiu în țesuturile epidermice ale plantelor care permite efectuarea schimburilor de gaze dintre spațiile intercelulare din frunze sau din tulpinile verzi și atmosferă. Din fr. **ostiole**, lat. **ostiolum**.

OSTROGOT, -**Ă**, *ostrogoți*, -*te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din triburile germanice medievale ale goților de est. **2.** Adj. Care aparține ostrogoților (**1**), privitor la ostrogoți; ostrogotic. Din fr. **ostrogot**, lat. **Ostrogothus**.

OSUAR, *osuarie*, s.n. **1.** Loc sau construcție în care sunt depuse osemintele rezultate din deshumări. **2.** Monument funerar comemorativ, într-un cimitir sau într-un loc istoric, în care se păstrează osemintele ostașilor căzuți într-o bătălie. [Var.: **osuarium** s.n.] Din fr. **ossuaire**, lat. **ossuarium**.

OTOMAN, -**Ă**, *otomani*, -*e* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Turc. **2.** Adj. Turcesc. Din lat. **othomannus**, fr. **ottoman**, it. **ottomano**, germ. **Ottomane**.

OTOMANĂ, *otomane*, s.f. (Înv.) **1.** Canapea, sofă. **2.** Un fel de stofă groasă. Din fr. **ottomane**, germ. **Ottomane**, it. **ottomana**.

OVAR, *ovare*, s.n. **1.** Fiecare dintre cele două glande de reproducere ale femeii, care conține celulele germinative și ovulele. **2.** (Bot.) Partea inferioară a pistilului, formată din carpele, care conține ovulele și care, după fecundație, se transformă în fruct. Din lat. **ovarium**, fr. **ovaire**.

OVATIE, *ovații*, s.f. Manifestare publică entuziastă de admirație și de aprobare, exprimată prin aclamații și aplauze în cadrul unei adunări, a unei serbări etc., față de o persoană, o acțiune, o inițiativă etc. Din fr. **ovation**, lat. **ovatio**.

PACHER, *pachere*, s.n. Dispozitiv pentru închiderea etanșă a spațiilor înclare dintre pereții găurii de sondă și diferitele elemente tubulare introduse în aceasta. Din germ. **Packer**, rus. **пакер**, fr. **packer**.

PACHET, *pachete*, s.n. 1. Obiect sau grup de obiecte strânse la un loc sau înfășurate într-o învelitoare de protecție (și legate) pentru a se putea păstra sau transporta mai ușor; legătură. ◇ Expr. (Adverbial) *A trimite pe cineva pachet* = a trimite, a expedia pe cineva rapid și fără voia lui undeva. 2. Ansamblu de piese identice, suprapuse sau alăturate și legate între ele pentru a forma o singură piesă folosită într-un sistem tehnic. Din fr. **paquet**, germ. **Paket**.

PACHETEL, *pachețele*, s.n. Diminutiv al lui *pachet*. - **Pachet** + suf. *-el*.

DESPACHETA, *despachetez*, vb. I. Tranz. A desfăce, a scoate un obiect din ambalajul în care se află împachetat. ♦ A deschide, a desfăce un pachet, o ladă etc. pentru a scoate obiectele din interior. - **Des-** + [îm]**pacheta**. Cf. fr. *dépaqueter*.

DESPACHETARE, *despachetări*, s.f. Acțiunea de a *despacheta* și rezultatul ei. V. **despacheta**.

ÎMPACHETA, *împachetez*, vb. I. Tranz. 1. A face pachet; a strânge, a aduna lucruri într-un sac, într-o ladă etc., a ambala (în vederea transportului). 2. A pune comprese cu nămol, cu parafină etc. pe o parte bolnavă a corpului. - **În** + **pachet**. Cf. fr. *empaqueter*.

ÎMPACHETARE, *împachetări*, s.f. Acțiunea de a *împacheta* și rezultatul ei. 1. Ambalare, împachetat. 2. Învelire a unei părți bolnave a corpului în comprese cu nămol, cu parafină etc. - V. **împacheta**.

ÎMPACHETAT s.n. Împachetare (1). V. **împacheta**.

PACIENT, -**Ă**, *pacienți*, -*te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană bolnavă care se găsește în tratamentul unui medic, considerat în raport cu acesta. ♦ (Înv.) Persoană supusă unui supliciu; victimă; martir. 2. Adj. (Livr.) Care are (sau manifestă) răbdare, calm; răbdător. Din lat. **patiens**, -**ntis**, fr. **patient**, germ. **Patent**, it. **paciente**.

PACIENTĂ, *paciențe*, s.f. (Livr.) Răbdare, calm; îngăduință. Din lat. **patientia**, fr. **patience**, it. **pacienza**.

PACIFIC, -**Ă**, *pacifici*, -*ce*, adj. 1. (Înv.) Iubitor de pace, de bună înțelegere, de liniște, pașnic; care tinde spre un acord, spre împăcare. 2. (Leșit din uz; în sintagma) *Locomotivă pacific* (și substantivat, n.) = locomotivă cu viteză mare, folosită la tracțiunea vagoanelor de călători. Din lat. **pacificus**, fr. **pacifique**, it. **pacifico**.

PACIFICA, *pacfic*, vb. I. Tranz. 1. A face să înceteze conflictele armate, luptele etc., a restabili pacea. ♦ A pune capăt unui conflict, unor certuri,

neînțelegeri etc.; a înlătura, a aplatiza. 2. (Rar) A restabili liniștea sufletească, a aduce împăcarea; a atenua durerea fizică; a liniști, a potoli. Din fr. **pacifier**, it. **pacificare**.

PACIFICARE s.f. Acțiunea de a *pacifica* și rezultatul ei. V. **pacifica**.

PACIFICATOR, -**OARE**, *pacificatori*, -*oare*, s.m. și f., adj. (Persoană) care pacifică (1), care restabilește pacea, liniștea. Din fr. **pacificateur**, it. **pacificatore**.

PACT, *pacte*, s.n. 1. Denumire dată unor tratate internaționale, bilaterale sau multilaterale, cu caracter solemn, privind relațiile politice între state, încheiate în special în scopul menținerii păcii sau al colaborării strânse între semnatar. 2. Înțelegere (scrisă) între două părți; învoială, convenție. Din fr. **pacte**, lat. **pactum**, germ. **Pakt**.

PADIȘAH, *padișahi*, s.m. Titlu purtat (în trecut) de monarh în unele țări din Orientul Apropiat și Mijlociu; persoană purtând acest titlu. Din tc. **pādišāh**, fr. **padişah**.

PADOC, *padocuri*, s.n. Loc îngrădit într-o pășune, rezervat pentru unele animale domestice; teren împrejmuit și amenajat în mod special, în apropierea grajdurilor, destinat întreținerii și mișcării animalelor domestice în aer liber. ♦ Spec. Loc îngrădit lângă boxa unui cal de curse sau lângă un hipodrom, unde sunt lăsați în libertate sau plimbați caii, înainte de alergări. Din fr., engl. **paddock**.

PAHIDERM, *pahiderme*, s.n. Denumire generică dată mai multor mamifere erbivore masive, cu pielea foarte groasă, cu păr puțin, cu pânțele mare și cu picioarele terminate cu copite. ◇ (Adjectival) *Animal pahiderm*. ♦ (Fam.) Epitet depreciativ pentru o persoană lipsită de bun-simț, obraznică. [Var.: **pachiderm** s.n.] Din lat. **pachyderma**, fr. **pachyderme**.

PAIAȚĂ, *paiațe*, s.f. 1. Personaj comic în spectacolele de circ, la diferite reprezentații populare etc.; măscărici, saltimbanc, clown; bufon. ♦ Păpușă îmbrăcată ca o paiață. 2. Epitet dat unui om neros, ridicol, lipsit de personalitate. Din rus. **paiať**, fr. **paillasse**, germ. **Paiazz**.

PAJ, (1) *paji*, s.m. 1. (În evul mediu, mai ales în Europa apuseană) Tânăr nobil care se afla în serviciul unui senior, al unui rege, al unui principe etc. pentru a învăța meșteșugul armelor și pentru a se deprinde cu manierele de la curte; *p. ext.* copil de casă. 2. Pieptănătură feminină în care părul, lăsat lung pe umeri, este rulat la capete spre partea dinăuntru, imitând pieptănătura pajilor. [Var.: (înv.) **pag** s.m.] Din fr. **page**, germ. **Page**.

PALADIN, *paladini*, s.m. (În evul mediu, în Europa apuseană) Nobil slujitor la palatul unui regi; *p. ext.* cavalier rățător din evul mediu, în continuă căutare de aventuri eroice. ♦ Fig. Bărbat voinic, îndrăzneț, însuflețit de sentimente cavalești. Din fr. **paladin**, it. **paladino**.

PALADIU, *paladii*, s.n. Statuie a zeiței Pallas Atena, socotită în antichitate a fi ocrotitoarea cetăților. ♦ Fig. Ocrotire, apărare. Din lat., fr. **palladium**.

PALAFITĂ, *palafite*, s.f. Locuință lacustră (din epoca neolitică), construită pe piloți sau pe un podium susținut de pari. Din fr. **palafitte**, it. **palafitta**.

PALAT s.n. Peretele superior al cavității bucale, în formă de boltă, alcătuit din apofizele palatine ale celor două maxilare superioare, precum și din oasele palatine, acoperite de o mucoasă groasă; cerul-gurii. ♦ *Palat moale* sau *vălul palatului* = porțiune musculară care continuă palatul în partea posterioară a cavității bucale. *Palat artificial* = mușchi al palatului, care se folosește în fonetica experimentală pentru a se vedea suprafața atinsă de limbă la pronunțarea unui sunet. Din lat. **palatum**, it. **palato**. Cf. fr. **palais**.

PALATIN, *palatini*, s.m. Titlu dat, în evul mediu, în Europa, unui mare demnitar care îndeplinea anumite funcții la curte sau la palatul unui rege sau al unui mare senior; principe posesor al unui palatinat; guvernator al unei provincii în Germania sau în Polonia medievală; vicerege în Ungaria medievală; persoană care avea unul dintre aceste titluri. ♦ (Adjectival) Care aparține unui palatin¹ sau unui palatinat, privitor la un palatin sau la un palatinat. Din lat. **palatinus**, it. **palatino**, fr. **palatin**.

PALEOGEOFIZIC, -**Ă**, *paleogeofizici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a geofizicii care studiază structura și proprietățile fizice ale globului terestru în trecutul geologic. 2. Adj. Referitor la paleogeofizică. Din fr. **paléogéophysique**, engl. **paleogeophysics**.

PALIUM, *paliumuri*, s.n. (Zool.) Manta. Din lat., fr. **palium**.

PALM, *palmi*, s.m. (Rar) Palmier. Din fr. **palme**, germ. **Palme**.

PALMAT, -**Ă**, *palmați*, -*te*, adj. 1. (Despre lobii unei frunze simple, foliolele unei frunze compuse sau despre nervuri) Care poartă de la centru comun și se răsfiră apoi ca degetele de la palmă; palmiform. 2. (Despre picioarele unor animale) Cu degetele unite printr-o membrană. Din lat. **palmatus**, it. **palmato**, fr. **palme**.

PALMITAT, *palmitați*, s.m. Sare sau ester al acidului palmitic. Din fr. **palmitate**, germ. **Palmitat**. **PALOARE**, *palori*, s.f. 1. Culoare, aspect al unei persoane care are fața palidă; faptul de a fi palid; paliditate, gălbeneală. 2. (Rar) Culoare ștearsă, estompată. Din fr. **pâleur**, it. **pallore**.

PALPITA, *palpit*, vb. I. Intrans. 1. (Despre inimă) A bate mai puternic, mai rapid decât e normal sau a bate în mod neregulat, din cauza unei emoții, a unui efort, a unei boli; a zvâcni. ♦ (Despre oameni) A fi stăpânit de o emoție puternică, a fi tulburat; a tremura. 2. P. anal. A se mișca ritmic, a se legăna; a tremura, a fremăta; a scripi ușor și intermitent, a licări, a pălpâi. 3. Fig. A se manifesta cu putere, a trăi intens; a fremăta, a pulsa, a vibra. Din fr. **palpiter**, it. **palpitare**.

PALPITARE, *palpitări*, s.f. Acțiunea de a *palpita* și rezultatul ei. V. **palpita**.

PALPITĂTOR, -**OARE**, *palpitători*, -*oare*, adj. (Rar) Tremurător, fremătător. - **Palpita** + suf. -**ător**.

PALPITAȚIE, *palpitații*, s.f. Mișcare anormală, puternică, rapidă sau neregulată a inimii, provocată de o boală, de o emoție, de un efort etc.; palpit. ♦ Fig. (Rar) Sentiment, emoție. Din fr. **palpitation**, it. **palpitazione**.

PALUDĂ, *palude*, s.f. (Înv.) Baltă; mlaștină. Din lat. **palus**, -**udis**, fr. **palude**.

PAN- Element de compunere care înseamnă "tot", "întreg" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din fr., ngr. **pan**-.

PANACEU, *panacee*, s.n. Medicament despre care se credea odinioară că vindecă orice boală. [Var.: (înv.) **panacee** s.f.] Din lat. **panacea**, fr. **panacée**.

PANCREAS, *pancreasuri*, s.n. Glandă de formă alungită, așezată înapoia stomacului, care are legătură cu splina și cu duodenul. Din lat. **pancreas**, fr. **pancréas**, it. **pancrea**(s).

PANCREATIC, -**Ă**, *pancreatici*, -*ce*, adj. Care ține de pancreas, privitor la pancreas. Din lat. **pancreaticus**, fr. **pancréatique**, it. **pancreatico**.

PANDA s.m. invar. Mamifer carnivor asemănător cu un ursuleț, care are blana albă cu pete negre și trăiește în Himalaia (*Ailurus fulgens*). Din engl., fr. **panda**.

PANDECTE s.f. pl. Culegere de opinii ale juriștilor romani asupra principalelor probleme de drept, alcătuită în vremea împăratului Iustinian și adaptată în timp nevoilor noilor instituții. Din lat. **panductae**, fr. **panectes**.

PANDEMONIU s.n. (Livr.) Capitală imaginară a infernului; adunarea, sfatul demonilor. ♦ Fig. Adunare de oameni sau loc în care domnește discordia, dezordinea, corupția. Din fr. **panémonium**, it. **paademonio**.

PANICĂ s.f. Senzație de spaimă violentă de care este cuprinsă subit (și adesea fără teme) o persoană sau o colectivitate. ♦ Expr. *A intra în panică* = a se neliși, a se alarma, a se speria (foarte tare). Din ngr. **panikos**, fr. **panique**, it. **panico**, germ. **Panik**.

PANICUL, *panicule*, s.n. Tip de inflorescență în formă de chiorchine compus, ale cărui ramuri secundare sunt și ele ramificate și poartă flori, spiculețe sau capitule. [Var.: **paniculă** s.f.] Din lat. **panicula**, fr. **panicule**.

PANIFICA, *panific*, vb. I. Tranz. A efectua procesul de panificație. Din fr. **panifier**, it. **panificare**.

PANIFICARE s.f. Acțiunea de a *panifica* și rezultatul ei. V. **panifica**.

PANOPTIC, *panoptice*, s.n. 1. Clădire astfel construită încât interiorul ei (cu aspecte sau materiale documentare) să poată fi cuprins dintr-o singură privire. 2. Expoziție sau colecție de figuri făcute din ceară; panoramă. Din fr. **panoptique**, germ. **Panoptikum**.

PANORAMĂ, *panorame*, s.f. 1. Priveliște din natură cu orizont larg, văzută de departe și de la înălțime. ♦ Fig. Privire de ansamblu consacrată unui domeniu, unei probleme etc. *Panorama literaturii*

române. 2. Tablou de proporții mari desfășurat de jur împrejurul unei încăperi circulare și iluminat de sus numai pe anumite sectoare, astfel încât spectatorul aflat în mijlocul încăperii, în semiobscuritate, să aibă iluzia unei imagini reale; *p. ext.* clădire circulară în care se află un asemenea tablou. 3. Spectacol popular de bălci cu scamatorii, acrobații, expoziție de animale exotice etc.; *p. ext.* baracă, construcție, amenajare în care se poate vedea un astfel de spectacol. 4. Panoptic (2). [Var.: (reg.) **panaramă** s.f.] Din fr. **panorama**, germ. **Panorama**, it. **panorama**.

MONDORAMĂ, *mondorame*, s.f. Emisiune, rubrică ce oferă o viziune de ansamblu asupra evenimentelor de pe glob. - **Mondo-** (< fr. *monde*) + [pano]ramă.

PANTALON, *pantaloni*, s.m. 1. (De obicei la pl.) Îmbrăcăminte exterioară care acoperă, de la mijloc în jos, corpul și fiecare picior în parte; nădrag. ♦ Chiloți, izmene. 2. Piesă de tablă sau de metal turnat, goală în interior, folosită la bifurcarea unei conducte. Din ngr. **pantalon**, fr. **pantalon**.

PANTALONAR, *pantalonari*, s.m. 1. Denumire depreciativă dată de către boierii conservatori în secolul trecut tinerilor progresiști care adoptaseră îmbrăcămintea occidentală. ♦ (Pop.) Nume depreciativ dat de țărani celor îmbrăcați orășenește; *spec.* orășean, târgoveț. 2. (Rar) Croitor specializat în confecționarea pantalonilor. - **Pantalon** + suf. -ar.

PANTALONAȘ, *pantalonași*, s.m. (Mai ales la pl.) Diminutiv al lui *pantalon*. ♦ Spec. Pantalon scurt pentru copii. ♦ Spec. Chilot lung până la gleznă, împodobit cu volane de dantelă, pe care îl purtau femeile. - **Pantalon** + suf. -aș.

PANTEISTIC, -Ă, *panteistici*, -ce, adj. Panteist. Din fr. **panthéistique**, germ. **pantheistisch**.

PANTOMIM, -Ă, *pantomimi*, -e s.f., s.m. 1. S.f. Expresie a ideilor și a sentimentelor prin gesturi, mimică, dans; *p. ext.* ansamblu de gesturi, de mișcări prin care se exprimă anumite idei și sentimente. 2. S.f. Gen de reprezentare teatrală în care actorii exprimă diverse acțiuni dramatice (numai) prin gesturi sau mimică; scenariul unei astfel de reprezentații. 3. S.m. Actor de pantomimă (2); mim. Din fr. **pantomime**, germ. **Pantomime**, it. **pantomimo**.

PAPAINĂ, *papaine*, s.f. Enzimă extrasă din papaia, folosită în tratamentul unor boli digestive. Din fr. **papaine**, germ. **Papain**.

PAPILĂ, *papile*, s.f. Mică proeminență (conică) a pielii, a unor mucoase sau a feței externe sau interne a unui organ. Din lat. **papilla**, fr. **papille**.

PAPIRUS, *papyrusuri*, s.n. 1. Plantă erbacee acvatică cu tulpina formată din foițe membranoase, care crește mai ales în Delta Nilului și în Africa Centrală (*Cyperus papyrus*). 2. Material sub formă de foiță, prelucrat din tulpina acestei plante, pe care se scria în antichitate. ♦ Vechi manuscris pe un astfel de material. Din lat., fr. **papyrus**.

PAPULĂ, *papule*, s.f. Leziune superficială a pielii, caracterizată printr-o mică ridicătură roșie sau neagră, dură, care apare în unele boli de piele și în sifilis. Din lat. **papula**, fr. **papule**.

PARA- Element de compunere care înseamnă: **a)** "foarte", "tare", "puternic" și servește la formarea unor adjective și a unor substantive; **b)** (depr.) "mulț", "prea numeros" și servește la formarea unor substantive folosite la plural. Din ngr. **para**, fr. **para-**.

PARABAZĂ, *parabaze*, s.f. Secvență a comediei antice grecești, situată de obicei în prima parte a piesei, în care actorul își exprimă (prin intermediul corifeului) propriile păreri în legătură cu realitățile înfățișate. Din fr. **parabase**, germ. **Parabase**.

PARABOLĂ¹, *parabole*, s.f. Curbă plană care reprezintă locul geometric al punctelor din plan egal depărtate de un punct fix, numit focar, și de o dreaptă fixă, numită directoare. Din fr. **parabole**, lat. **parabola**.

PARABOLĂ², *parabole*, s.f. Povestire alegorică cu un cuprins religios sau moral; pildă; *p. ext.* exprimare alegorică, afirmație care cuprinde un anumit tâlc; fabulă, alegorie. Din fr. **parabole**, lat. **parabola**.

PARABOLIC, -Ă, *parabolici*, -ce, adj. De forma unei parabole¹; curbat. Din fr. **parabolique**, germ. **parabolisch**.

PARACETAMOL s.n. Produs farmaceutic cu acțiune analgezică și antipiretică. Din fr. **paracétamol**, engl. **paracetamol**.

PARADĂ, *parade*, s.f. 1. Festivitate militară la care defilează trupele; defilare a trupelor cu prilejul acestei festivități; *p. ext.* alai, ceremonie; solemnitate, pompă. ♦ Loc. adj. *De paradă* = de sărbătoare, festiv; pentru ocazii deosebite. ♦ Fig. Atitudine, comportare etc. ostentative, prin care cineva încearcă să facă impresie, să atragă atenția asupra sa. ♦ Loc. adj. și adv. *De paradă* = (care se face) de formă, de ochii lumii. ♦ Loc. adv. *Cu paradă* = cu ostentație, cu importanță exagerată, ostentativ. ♦ Expr. *A face paradă de (sau cu) ceva* = a face ceva în mod ostentativ, pentru a produce efect, a se făli cu ceva, a face caz. 2. Mișcare sau ansamblu de mișcări prin care un sportiv (scrimă, boxer etc.) parează o lovitură a adversarului și încearcă să dea o ripostă. [Var.: (inv. și reg.): **paradie** s.f.] Din germ. **Parade**, fr. **parade**.

PARADIS, *paradisuri*, s.n. Grădina raiului în care, potrivit credințelor religioase, au trăit Adam și Eva până la păcatul original și în care ajung după moarte sufletele oamenilor fără păcate; rai¹; eden. ♦ Loc. adj. *De paradis* = splendid, minunat. ♦ (Adesea fig.) Loc plăcut, minunat, splendid; privește încântătoare; ceea ce desface privirea sau sufletul; fericire supremă. Din fr. **paradis**, germ. **Paradies**.

PARAGRAF, *paragrafe*, s.n. 1. Capitol ori subdiviziune de capitol dintr-un text de lege, dintr-un tratat, dintr-un statut etc., prevedere, afirmație conținută într-o asemenea subdiviziune. 2. Pasaj al unei lucrări despărțit de restul textului printr-un aliniat nou (și printr-un semn grafic special);

fragment (unitar) dintr-un text care cuprinde o anumită idee. **3.** Semn grafic special care se pune într-o lucrare, într-un text etc. pentru a marca începutul unui capitol, al unui articol sau al unui aliniat. Din ngr. **paragrafos**, lat. **paragraphos**, fr. **paragraphe**.

PARAGRAMĂ, *paragrame*, s.f. Greșeală de ortografie constând în substituirea unei litere cu alta. ♦ Joc de cuvinte. Din fr. **paragramme**, engl. **paragram**.

PARALAXĂ, *paralaxe*, s.f. **1.** Unghiul dintre dreptele care unesc un punct foarte depărtat cu extremitățile unei baze de observare. **2.** (Astron.) Unghi maxim sub care se vede raza Pământului sau a orbitei sale de pe un alt corp ceresc. Din fr. **parallaxe**, lat. **parallaxis**.

PARALDEHIDĂ s.f. (Chim.) Produs rezultat din polimerizarea acetaldehidei și care are acțiune hipnotică. Din fr. **paraldéhyde**, engl. **paraldehyde**.

PARALEL, -**Ă**, *paraleli*, -e, adj., s.f., (**5**, **7**) *paraleluri*, s.n. **1.** Adj., s.f. (Dreaptă, plan) care are toate punctele la aceeași distanță de o altă dreaptă sau de un alt plan cu care nu se întretaie, oricât s-ar prelungi. ♦ *Legătură (electrică) în paralel* = ansamblu de două sau de mai multe conductoare electrice, acumulatori, pile etc. care au aceeași tensiune electrică la borne. **2.** Adj. Care există, se produce, evoluează concomitent cu altceva. ♦ (Adverbial) În același timp, concomitent. **3.** S.f. Comparare a două ființe, a două opere, fenomene etc. (pentru a stabili asemănările și deosebirile dintre ele); paralelism (**2**). ♦ Loc. vb. *A (se) pune în paralelă* (sau, n., *în paralel*) (cu...) = a se compara. ♦ (Lit.) Variantă a portretului, care constă în prezentarea simultană a două personaje și în compararea lor în scopul stabilirii trăsăturilor specifice fiecărui personaj. **4.** S.f. Fiecare dintre cercurile imaginare care unesc punctele cu aceeași latitudine de pe suprafața Pământului și care rezultă din intersectarea suprafeței Pământului cu un plan paralel cu planul ecuatorial. **5.** S.n. (Mat.) Cerc situat pe o suprafață de rotație, obținut prin intersecția acestei suprafețe cu un plan perpendicular pe axa ei de rotație. ♦ (Astron.) *Paralel ceresc* = cerc mic de pe sfera cerească descris de o stea în mișcarea ei diurnă. **6.** S.f. (La pl.) Aparat de gimnastică format din două bare orizontale și paralele așezate (la înălțimi diferite sau identice) pe stâlpi verticali; (la sg.) fiecare dintre cele două bare ale acestui aparat. **7.** S.n. Instrument folosit la trasarea (pe o piesă a) unor distanțe sau a unor linii paralele cu un plan dat. Din lat. **parallelus**, it. **parallelo**, fr. **parallèle**, germ. **Parallele**.

PARALELISM, (**2**) *paralelisme*, s.n. **1.** Proprietate a două drepte sau a două planuri de a fi paralele (**1**); stare a două sau a mai multor lucruri paralele (**2**). **2.** Comparare a două ființe, a două opere, fenomene etc. (pentru a stabili asemănările și deosebirile dintre ele); paralelă. Din fr. **parallélisme**, it. **parallelismo**.

PARALELOGRAM, *paralelograme*, s.n. Patrulater care are laturile opuse paralele și egale. ♦ *Paralelogramul forțelor* = regulă și construcție

grafică cu ajutorul căreia se determină rezultanta a două forțe concurente. Din fr. **parallélogramme**, germ. **Parallelogramm**.

PARALITIC, -**Ă**, *paralitici*, -ce, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de paralizie. Din ngr. **paralitikos**, fr. **paralytique**.

PARANIMFĂ, *paranimfe*, s.f. (Rar) Fată care însoțește mireasa la cununie și care are anumite atribuții la nuntă. ♦ P. gener. Însoțitoare. Din lat. **paranympha**, ngr. **paranimfos**.

PARAPET, *parapete*, s.n. **1.** Perete (de înălțime mică) din piatră, lemn, metal etc. care servește la delimitarea teraselor, a podurilor, a marginilor unei șosele etc. ♦ Prolungire a bordurilor unei nave, deasupra punții superioare, având rolul de a proteja oamenii, instalațiile și obiectele de pe punte contra valurilor. ♦ Obstacol așezat la capătul unei linii ferate pentru ca trenul să nu mai poată înainta. **2.** Întăritură de pământ sau de zid la redute și la tranșee, pentru protejarea luptătorilor. Din it. **parapetto**, fr. **parapet**, germ. **Parapett**.

PARASOL, *parasoluri*, s.n. **1.** (Înv. și reg.) Umbrelă (de soare). **2.** Aripă de avion monoplan (așezată deasupra fuselajului). Din germ. **Parasol**, fr. **parasol**.

PARAZIT, -**Ă**, *paraziți*, -te, adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Organism animal sau vegetal) care trăiește și se hrănește pe seama altui organism, căruia îi provoacă adesea daune, boli sau chiar moartea. **2.** Adj., s.m. și f. Fig. (Persoană) care trăiește din munca altora, care nu produce nimic. **3.** Adj. Fig. Care nu are un rol util, efektiv; de prisos, inutil. **4.** S.m. (La pl.) Perturbații electromagnetice de origine externă în transmisiile radiofonice, de telecomunicații etc., cauzate de fenomene din alte aparate electrice sau din atmosferă. Din lat. **parasitus**, germ. **Parasit**, fr. **parasite**.

PARAZITOFOBIE, *parazitofobii*, s.f. (Rar) Teamă exagerată, morbidă de paraziți (**1**). - **Parazit + fobie**.

SEMIPARAZIT, *semiparaziți*, s.m. Organism vegetal care, deși își poate prepara materia organică din cea minerală, își extrage o parte din hrană din altă plantă vie. - **Semi-** + **parazit** (după fr. *demi-parasite*).

DEPARAZITA, *deparazitez*, vb. I. Tranz. A distruge sau a înlătura paraziții de pe plante sau de pe animale, prin metode chimice, fizice sau biologice. - **De + parazit**.

DEPARAZITARE, *deparazitări*, s.f. **1.** Acțiunea de a deparazita și rezultatul ei; distrugere a paraziților; despăduchere. **2.** (Tehn.; în sintagma) *Deparazitare radioelectrică* = combatere a perturbațiilor radioelectrice produse de instalațiile tehnice (paraziți industriali) prin acționarea directă asupra surselor care le provoacă. V. **deparazita**.

PARAZITEMIE, *parazitemii*, s.f. (Med.) Prezență patologică a unor paraziți în sânge. Din fr. **parasitémie**, engl. **parasit(a)emia**.

PARCĂ, *parce*, s.f. (Mai ales la pl.) Fiecare dintre cele trei divinități ale destinului oamenilor din mitologia romană, reprezentate sub înfățișarea unor femei bătrâne. Din lat. **Parca**, fr. **Parque**.

PARCIMONIE, *parcimonii*, s.f. (Livr.) Avariție, zgârcenie, calicie. ♦ Fig. Măsură, pondere, reținere (în manifestări). *Vorbește cu parcimonie*. Din lat. **parcimonía**, fr. **parcimonie**.

PARDON interj., s.n. **1.** Interj. Iertați-mă! scuzati! ♦ (Ca protest) Ba nu (e așa)! să avem iertare! **2.** S.n. (Înv.) Absolvire, scutire (de o pedeapsă sau de o obligație); iertare: scuză. Din germ. **Pardon**, fr. **pardon**.

PARENCHIM, *parenchime*, s.n. **1.** Țesut animal cu aspect spongios, bogat în vase sangvine, specific organelor glandulare. **2.** Țesut vegetal fundamental, bogat în spații intercelulare, care formează cea mai mare parte a organelor moi ale plantelor. Din it. **parenchima**, fr. **parenchyme**.

PARENCHIMATIC, -**Ă**, *parenchimatici*, -*ce*, adj. (Rar) Parenchimos. - **Parenchim** + suf. -*atic*.

PARENTALII s.f. pl. Sărbătoare anuală la romani, pentru pomenirea morților. Din lat. **parentalia**, fr. **parentales**.

PARHELIE, *parhelii*, s.f. Fenomen optic care constă în apariția unor pete luminoase rotunde, adesea colorate, în jurul Soarelui. Din lat. **parelion**, fr. **parhélie**.

PARIA s.m. **1.** (În India, în concepția brahmanilor) Persoană care se află în afara castelor și care este lipsită de orice drepturi; *p. ext.* grup social din care face parte o astfel de persoană. **2.** Fig. Persoană sau colectivitate urgentă, disprețuită, căreia nu i se recunoaște nici un drept. Din fr., it. **paria**.

PARICID, -**Ă**, (1) *pariciduri*, s.n. (2), *paricizi*, -*de*, s.m. și f. **1.** S.n. Crimă care constă în uciderea părinților; patricid. **2.** S.m. și f. Persoană care și-a ucis tatăl sau mama. Din fr. **parricide**, lat. **parricida**.

PARITATE, *parități*, s.f. **1.** Egalitate numerică. ♦ (Mat.) Proprietate a unui număr întreg de a fi divizibil cu doi. **2.** Egalitate valorică, echivalență în valoare. ♦ *Paritate monetară* = raport de echivalență între unitățile bănești a două țări, în funcție de conținutul (greutatea) lor de metal pur de același fel (aur sau argint) sau de puterea de cumpărare. *Paritate valutară* = raport de echivalență între diferite valute, pe baza conținutului lor în aur, stabilit prin lege. Din fr. **parité**, lat. **paritas**, -*atis*.

PARLAMENTAR¹, -**Ă**, *parlamentari*, -*e*, adj., s.m. **I.** Adj. **1.** Care ține de parlament, privitor la parlament; din parlament. ♦ (Despre o formă de stat) Cu parlament, bazat pe parlament. **2.** Conform uzanțelor din parlament; *p. ext.* care este de o politețe rigidă; ceremonios, protocolar. **II.** S.m. Membru al unui parlament. Din fr. **parlementaire**, it. **parlamentario**.

ANTIPARLAMENTAR, -**Ă**, *antiparlamentari*, -*e*, adj. Care este împotriva

uzului parlamentar. - **Anti-** + **parlamentar**. Cf. fr. antiparlamentaire.

PARLAMENTAR², -**Ă**, *parlamentari*, -*e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană delegată să ducă tratative. **2.** Adj. Care ține de parlamentare, privitor la parlamentare. Din fr. **parlementaire**, it. **parlamentario**.

PARLAMENTARISM s.n. Sistem de guvernare specific statelor parlamentare¹ (**I 1**). ♦ Tactică bazată pe utilizarea formelor parlamentare¹ (**I 1**) în lupta politică. Din fr. **parlementarisme**, it. **parlamentarismo**.

PARMEN, *parmeni*, -*e*, adj. (În sintagmele) *Măr parmen* (*auriu*) (și substantivat, m.) = varietate de măr originară din Anglia, cu fructele de culoare galbenă-aurie, cu dungi carmin. *Măr parmen* (*auriu*) (și substantivat, n.) = fructul mărlui definit mai sus. Din fr. **parmmain** [d'or], germ. **Parmäne**.

PARMEZAN, *parmezane*, s.n. Specialitate italienească de cașcaval (uscăt); *p. ext.* cașcaval ras [Var.: (înv.) **parmazan** s.n.] Din fr. **parmesan**, germ. **Parmesan**.

PAROLĂ, *parole*, s.f. **1.** Cuvânt convențional secret sau formulă convențională secretă folosite de militarii care au anumite misiuni pentru a fi identificați de alți militari care cunosc consemnul. ♦ Expr. *A da parola* = a spune cuvântul secret sau formula secretă de recunoaștere. ♦ Cuvânt secret de recunoaștere folosit de membrii unei organizații conspirative. **2.** (Rar) Promisiune, legământ, angajament; cuvânt de onoare. ♦ Loc. vb. *A-și da parola (de onoare)* = a se angaja în mod solemn; a promite. **3.** (Înv.) Cuvânt, vorbă; afirmație, spusă. **4.** (Înv.) Numele unui dans; melodie după care se executa acest dans. Din fr. **parole**, it. **parola**, germ. **Parole**.

PAROLIST, -**Ă**, *paroliști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Fam.) (Persoană) care se ține de cuvânt, care își respectă angajamentul luat, promisiunea făcută. - **Parolă** + suf. -*ist*.

PAROLI s.m. invar. (La unele jocuri de cărți) Dublă a sumei mizate în joc precedent; (concr.) miză realizată în acest fel. Din fr., it. **paroli**.

PARONOMASIE, *paronomasii*, s.f. (Rar) Paronomază. [Var.: **paronomazie** s.f.] Din lat. **paronomasia**, fr. **paronomasie**.

PARONOMASTIC, -**Ă**, *paronomastici*, -*ce*, adj. (Rar) Care ține de paronomază, privitor la paronomază. Din **paronomază**, **paronomasie**.

PAROXISM, *paroxisme*, s.n. Intensitate maximă, punct culminant la care ajunge o senzație, un sentiment, o stare, un proces, o acțiune în desfășurare etc. ♦ Loc. adv. *Până la paroxism* = în cel mai înalt grad, foarte tare. ♦ (Rar) Surescitare, tulburare extremă. Din fr. **paroxysme**, germ. **Paroxysmus**.

PARȚIAL, -**Ă**, *parțiali*, -*e*, adj. Care reprezintă numai o parte dintr-un tot; care se efectuează numai în parte, care nu cuprinde sau nu acoperă întregul sau totalitatea. Din fr. **partiel**, lat. **partialis**.

PARȚIALITATE s.f. (Rar) Atitudine părtinitoare (față de cineva sau de ceva); părtinire. Din lat. **partialitas**, -*atis*, fr. **partialité**.

PARTICIPA, *particip*, vb. I. Intrans. A lua parte la o activitate, la o acțiune, la o discuție. ♦ Spec. A lua parte la o întreprindere economică, contribuind cu bani sau cu alte valori materiale (cu scopul de a obține un câștig). ♦ A împărtăși starea de spirit sau sentimentele cuiva, a fi solidar cu cineva într-o împrejurare dată. Din fr. **participer**, lat. **participare**.

PARTICIPARE, *participări*, s.f. Acțiunea de a participa și rezultatul ei; participație. V. **participa**.

PARTICIPIAL, *-Ă, participiali*, *-e*, adj. Care ține după un participiu, privitor la un participiu; care provine dintr-un participiu; care este exprimat printr-un participiu. ♦ *Construcție participială* = unitate sintactică care cuprinde un participiu și care are valoarea de propoziție secundară (atributivă sau circumstanțială). Din fr. **participial**, lat. **participialis**.

PARTICULĂ, *particule*, s.f. 1. Parte foarte mică dintr-o substanță, dintr-o materie. ♦ (Fiz.) *Particulă elementară* = particulă constitutivă a materiei (electron, proton etc.) care se prezintă ca o unitate cu însușiri specifice și nu poate fi redusă în unități mai simple. *Particulă alfa* = nucleu de heliu format din patru nucleoni. *Particulă beta* = electron sau pozitron emis de nucleul unui element radioactiv. 2. (Lingv.) Afix sau alt element invariabil atașat la un cuvânt; termen generic pentru diverse cuvinte cu corp fonetic redus, mai ales pentru părți de vorbire neflexibile. ♦ Spec. Cuvânt care însoțește un nume propriu de familie, de demnitate, indicând gradul, rangul etc. Din fr. **particule**, lat. **particula**.

PARTIDA, *partide*, s.f. 1. Desfășurare completă a unui joc distractiv sau sportiv, cu toate fazele lui succesive, în urma cărora se stabilesc câștigătorii; întrecere sportivă; meci. ♦ Expr. (Fam.) *A pierde partida* = a nu reuși într-o acțiune sau într-o întreprindere, a suferi un eșec, a nu avea nici o șansă. ♦ Petrecere, distracție în grup, organizată după un anumit program. *O partidă de vânătoare*. 2. Căsătorie sau proiect de căsătorie (avantajos); *p. ext.* persoană vizată pentru un proiect de căsătorie. 3. (Înv.) Partid; grupare, tabără. ♦ Expr. *A fi de partidă cuiva* = a fi partizanul unei grupări. *A lua partidă cuiva* = a trece de partea cuiva, a lua apărarea cuiva. 4. (Cont.) Cont. ♦ (*Contabilitate în*) *partidă dublă* = metodă de evidență contabilă în care înregistrarea operațiilor se face concomitent în debitul unui cont și în creditul altui cont. (*Contabilitate în*) *partidă simplă* = metodă de evidență contabilă în care înregistrarea se face fie numai în debitul unor conturi, fie numai în creditul altor conturi. 5. Cantitate de mărfuri vândută sau cumpărată o dată. 6. Parte dintr-o compoziție muzicală executată de unul dintre membrii unui ansamblu, care execută această parte. [Pl. și: (4) *partizi*] Din ngr. **partidha**, it. **partita**, fr. **partie**.

PARTITIV, *-Ă, partitivi*, *-ve*, adj. (Gram.; despre forme flexionare sau despre construcții) Care exprimă ideea de parte dintr-un întreg sau întregul din care s-a luat o parte. *Genitiv partitiv*. ♦ *Articol*

partitiv = articol care se atașează la un cuvânt partitiv. Din fr. **partitif**, it. **partitivo**.

PARTITURĂ, *partituri*, s.f. Notăție muzicală cuprinzând toate părțile vocilor sau ale instrumentelor, astfel dispuse încât să poată fi urmărite concomitent; *p. ext.* compoziție muzicală; partițiune. Din it. **partitura**, germ. **Partitur**.

PARTURITIE, *parturiții*, s.f. (Med.) Naștere. Din lat. **parturitio**, fr. **parturition**.

PAS, *pasuri*, s.n. 1. Drum, loc îngust și mai coborât, de-a lungul unei văi, între munți sau dealuri, prin care se trece dintr-o parte în alta; trecătoare. 2. (Înv.) Pașaport. Din germ. **Pass**, fr. **pas**.

PASĂ, *pase*, s.f. 1. (Sport) Transmitere a mingii către un coechipier. 2. Fiecare dintre mișcările făcute cu mâna de cel care hipnotizează pe cineva. 3. Miză pe care trebuie să o depună jucătorii de cărți la fiecare nou tur. ♦ (Rar) Tur la unele jocuri de cărți. ♦ Expr. *A avea (sau a fi în) pasă bună (sau proastă)* = a avea noroc (sau ghinion) la jocul de cărți; a trece prin împrejurări favorabile (sau nefavorabile); a-i reuși (sau a nu-i reuși) cuiva ceva. 4. (Nav.) Fâșie de apă indicată navigației într-o zonă cu stânci, bancuri, mine etc. 5. (Tehn.) Trecere a metalului de forjat în tiparele sau în matricele care îl fasonază. Din fr. **passe**, engl. **pass**.

PASABIL, *-Ă, pasabili*, *-e*, adj. (Fam.) Care e acceptabil (dintr-un anumit punct de vedere). Din it. **passabile**, fr. **passable**.

PASAJ, *pasaje*, s.n. 1. Spațiu amenajat între două rânduri de clădiri sau coridor al unei clădiri așezat la nivelul străzii, pe care trec pietoni sau, rar, vehicule dintr-o stradă în alta; *p. gener.* loc de trecere. ♦ Porțiune de stradă cu marcaje speciale, folosită ca loc de traversare pentru pietoni. ♦ Încrucișare la nivelul diferite între două sau mai multe căi de circulație rutieră sau între un drum rutier și o cale ferată. 2. Fragment dintr-un text scris. ♦ Succesiune melodică într-o compoziție muzicală, formată din note scurte și rapide, care face trecerea între diferitele teme ale piesei. 3. Migrațiune periodică a păsărilor. ♦ Loc. adj. *De pasaj* = care este în trecere printr-o anumită țară în perioada migrațiilor. ♦ Cărd, stol (aflat în migrație). 4. Trecere a metalelor, a fibrelor textile etc. printre doi sau mai mulți cilindri metalici așezați în laminor la distanță reglabilă și care se rotește în sens invers. [Var.: (rar) **pasagiu** s.n.] Din fr. **passage**, it. **passagio**, germ. **Passage**.

PASAMETRU, *pasametre*, s.n. Micrometru la care măsurătorile se înregistrează pe un cadran. Din fr. **passamètre**, rus. **passametr**, germ. **Passameter**.

PAȘAPORT, *pașapoarte*, s.n. Document oficial care dă cetățenilor unui stat dreptul de a se deplasa în altă țară, servindu-le acolo ca act de identitate. ♦ Expr. (Fam.) *A da (cuiva) pașaportul* = a alunga, a expedia (pe cineva); *p. ext.* a da (pe cineva) afară din serviciu. ♦ Dosar care cuprinde toate actele necesare editării unei cărți; dosar de carte. [Var.: (înv.) **pasport**, **pasport** s.n.] Din it. **paseporto**, fr. **pasport**, rus. **pasport**.

PAȘAPORTAR, *pașaportari*, s.m. (Rar) Persoană care aparține ca cetățenie altei țări decât cea în care se află stabilit (temporar) și care stă în țara respectivă cu pașaport. -

Pașaport + suf. -ar.

PASIENTĂ, *pasiențe*, s.f. Combinare a cărților de joc după anumite reguli bazate pe hazard, de reușita căreia jucătorul leagă realizarea unei dorințe. [Var.: (rar) **pasență** s.f., (înv.) **pasians** s.n.] Din ngr. **pasientsa**, fr. **patience**.

PASIFLORĂ, *pasiflore*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante tropicale agățătoare, cu tulpină lemnoasă și cu flori albastrii, folosite de obicei ca plante decorative (*Passiflora*). Din fr. **passiflore**, lat., it. **passiflora**.

PASIFLORAL s.n. Medicament calmant sub formă de soluție, preparat din extractul fluid al unei specii de pasifloră, cu adaosuri de substanțe sedative și de sirop. - **Pasifloră** + suf. -al.

PASIONAL, -**Ă**, *pasionali*, -e, adj. (Despre însușiri, sentimente, acțiuni etc.) Produs sau determinat de o pasiune, care se referă la o pasiune. Din fr. **passional**, lat. **passionalis**.

PASIONALISM s.n. (Rar) Pasionalitate. - **Pasional** + suf. -ism.

PASIONALITATE s.f. Caracter pasional, pătimaș: (rar) pasionalism. - **Pasional** + suf. -itate.

PASIUNE, *pasiumi*, s.f. 1. Stare afectivă și intelectuală deosebit de intensă și stabilă, manifestată ca o tendință care polarizează procesele psihice ale omului, determinându-l prin intensitatea efectelor sau prin permanența acțiunii lor. ♦ Loc. adv. *Cu pasiune* = înflăcărat, entuziast; intens. 2. Înclinație vie, însoțită de plăcere pentru obiectul studiat sau pentru profesiunea exercitată. ♦ Dorință, aspirație. 3. Dragoste puternică față de o persoană (de sex opus). 4. Tendință puternică și nestăpânită însoțită de o preocupare excesivă și obsedantă pentru satisfacerea unor dorințe (reprobabile); patimă, viciu. 5. (Concr.) Ceea ce constituie obiectul unei pasiuni (1-4). 6. Gen muzical înrudit cu oratoriul, dar al cărui text este întotdeauna inspirat din patimile evanghelice; bucată muzicală aparținând acestui gen. Din fr. **passion**, lat. **passio**, -onis, germ. **Passion**.

PASIV, -**Ă**, *pasivi*, -e, adj., s.n. I. Adj. 1. Care nu reacționează în nici un fel, care este lipsit de inițiativă și de interes pentru ceea ce face, vede etc.; inactiv. ♦ *Vocabular pasiv* = parte a vocabularului care nu e folosită în mod frecvent în vorbire. *Apărare pasivă* = ansamblul măsurilor luate pentru a feri un oraș, o clădire etc. de atacuri aeriene inamice. *Drept electoral pasiv* = dreptul de a fi ales în diverse organe legislative. 2. (Gram.); despre dialeze, forme verbale, conjugări etc.) Care arată că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de alteineva. ♦ (Substantivat, n.) Dialeze pasivă a unui verb. 3. (Despre metale, aliaje) Care prezintă fenomenul de pasivitate (2). II. S.n. 1. (Fin.; adesea adjectival) Totalitatea mijloacelor economice ale unei întreprinderi, privite sub aspectul provenienței lor la un moment dat și al

destinației lor. ♦ Parte a bilanțului contabil în care sunt înscrise fondurile unei întreprinderi sau ale unei instituții la un moment dat. 2. (Jur.) Parte din patrimoniul unei persoane fizice sau juridice alcătuită din datorii sau din alte obligații ce se pot evalua în bani. Din fr. **passif**, lat. **passivus**, germ. **passiv**, **Passiv**.

PASIVISM s.n. (Rar) Atitudine a omului pasiv (I 1); tendință spre pasivitate. - **Pasiv** + suf. -ism.

PASIVIZA, *pasivizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Chim.) A face să capete sau a avea pasivitate (2). - **Pasiv** + suf. -iza.

PASIVIZARE, *pasivizări*, s.f. (Chim.) Acțiunea de a (se) *pasiviza* și rezultatul ei. V. **pasiviza**.

PASIVIST, *pasiviști*, s.m. Persoană stăpânită de pasivism. - **Pasiv** + suf. -ist.

PASIVITATE s.f. 1. Stare a celui pasiv (I 1); lipsă de activitate, de inițiativă, de interes; renunțare la acțiune; inactivitate; resemnare. 2. Înșușire a unor metale sau aliaje de a nu fi atacate de unii acizi concentrați. Din fr. **passivité**, germ. **Passivität**.

PASTEL, *pasteluri*, s.n., adj. invar. 1. S.n. Creion colorat, moale, pentru desen, făcut din pigmenți pulverizați, amestecați cu talc și cu gumă arabică. ♦ Desen executat cu acest fel de creioane. 2. S.n. Poezie cu conținut liric, în care se zugrăvește un tablou din natură. 3. Adj. invar. (Despre culori, desene etc.) Cu tonuri palide, delicate; pastelat. Din fr. **pastel**, it. **pastello**.

PASTELAT, -**Ă**, *pastelați*, -te, adj. (Despre culori, desene etc.) Cu tonuri pale, delicate. - Din **pastel**.

PASTELIZA, *pastelizez*, vb. I. Tranz. (Rar) 1. A desena, a vopsi în culori pastel. ♦ A face să aibă culorile atenuate. 2. A crea un pastel (1); a da impresia de pastel. - **Pastel** + suf. -iza.

PASTELIZANT, -**Ă**, *pastelizanți*, -te, adj. (Rar) Ca de pastel. - **Pasteliza** + suf. -ant.

PASTILĂ, *pastile*, s.f. 1. Preparat farmaceutic sau alimentar de forma unei tablete sau a unei bomboane mici, rotunde; (impr.) comprimat. 2. Piesă în formă de disc mic, folosită la unele mașini sau la unele mecanisme. 3. Loc special amenajat (de forma unei pastile (1) în mijlocul unei piețe, al unei intersecții largi, pentru refugiu pietonilor, dirijarea circulației etc. Din fr. **pastille**, germ. **Pastille**.

PASTORAL, -**Ă**, *pastorali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. De păstor, păstoresc; *p. ext.* de la țară. câmpenesc, rustic. 2. Adj. (Despre creații literare) Care zugrăvește în mod idilic viața păstorilor, viața de la țară; bucolic. 3. S.f. Operă literară cu conținut pastoral (2); bucolică. ♦ Compoziție muzicală în care sunt evocate crâmpete din viața câmpenească, rurală. 4. adj. (Rar) Care aparține pastorilor sau preoților, privitor la pastori sau la preoți. *Cârjă pastorală*. 5. S.f. Scrisoare publică, cuprinzând îndemnuri și urări, prin care un arhiereu se adresează preoților și credincioșilor cu ocazia sărbătorilor religioase mari sau a altor evenimente importante. Din fr. **pastoral**, lat. **pastoralis**, it. **pastorale**.

PASTORALISM s.n. Tendință în literatură și în artă caracterizată prin cultivarea genului pastoral. Din fr. **pastoralisme**, engl. **pastoralism**.

PATENTA, *patentez*, vb. I. Tranz. **1.** A acorda (cuiva) o patentă (**1**); a breveta o invenție. **2.** (Înv.) A supune pe cineva la plata unei patente (**2**). **3.** (Tehn.) A aplica unei sârme de oțel un tratament termic pentru a-i asigura o rezistență mai mare. Din fr. **patenter**, germ. **patentieren**.

PATENTARE, *patentări*, s.f. Acțiunea de a *patenta* și rezultatul ei. V. **patenta**.

PATENTAT, -*Ă*, *patentați*, -*te*, adj. **1.** (Despre invenții) Pentru care s-a acordat o patentă (**1**); brevetat. **2.** Fig. (Peior.; despre însușirile oamenilor) Notoriu, evident. ♦ (Rar) Care are o proastă reputație. V. **patenta**.

PATENTĂ, *patente*, s.f. **1.** Drept exclusiv pe care îl are un inventator de a pune în fabricație și în vânzare produsul invenției sale; act, diplomă prin care se acordă acest drept; brevet de invenție. ♦ Fig. (Ir.) Sistem, procedeu (propriu cuiva). ♦ Certificat, dovadă. ♦ *Patentă de sănătate* = act eliberat conducerii unui vas maritim, la plecarea dintr-un port, prin care se adeverește starea sanitară bună a echipajului. *Patentă consulară* = scrisoare de acreditare a unui consul. ♦ Drept de a profesa, de a exercita (pe cont propriu) o activitate sau o acțiune comercială. **2.** (Înv.) Impozit anual plătit de negustori și de liberi-profesioniști; act prin care se confirmă plata acestui impozit și dreptul de exercitare a comerțului sau a profesiunii libere. [Var.: **patent** s.n.] Din fr. **patente**, germ. **Patent**.

PATERĂ, *patere*, s.f. Vas asemănător cu o farfurioară puțin adâncită, folosit în antichitate la săvârșirea libațiilor. Din fr. **patère**, lat. **patera**.

PATERNOSTER s.n. **1.** Ascensor cu mai multe cabine, antrenate printr-un sistem de lanțuri continue și cu funcționare neîntreruptă. **2.** Elevator pentru ridicarea materialelor de construcție, compus din colivii prismatice fixate pe două lanțuri sau pe două benzi continue, montate vertical și antrenate manual sau mecanic prin intermediul a două tobe. Din fr. **pater-noster**, germ. **Paternoster**.

PATETIC, -*Ă*, *patetici*, -*ce*, adj. **1.** Plin de patos, care emoționează, impresionează, înduioșează; plin de emfază, de afectare. **2.** (Despre nervi) Care inervează mușchii oblici ai ochiului. Din fr. **pathétique**, germ. **pathetisch**.

PATOS s.n. Însuflețire pasionată; avânt, entuziasm. ♦ Loc. adv. *Cu patos* = **a**) în mod entuziast; pasionat, înflăcărat; **b**) în mod afectat, emfatic. ♦ Afectare, emfază (în vorbire și în scris); falsă însuflețire. Din ngr. **pathos** fr. **pathos**.

PATRICIAT s.n. Demnitatea, calitatea de patrician (**1**). ♦ Instituția patricienilor; totalitatea patricienilor. Din fr. **patriciat**, lat. **patriciatius**.

PATRIE, *patrii*, s.f. **1.** Mediu politic, social și cultural în care își desfășoară viața și lupta fiecare popor; teritoriu locuit de un popor; țară în care s-a născut cineva și al cărei cetățean este. ♦ *Patrie-mamă* (sau -*numă*) = țară din care s-a desprins o altă țară, o

provincie etc., care este legată de prima prin unitate națională, de limbă, cultură, etc. ♦ Orașul, satul, regiunea în care s-a născut cineva; pământ natal, loc de baștină. ♦ Țară în care cineva se stabilește definitiv, fără să-i aparțină ca origine, dar fiind recunoscut ca cetățean al ei. ♦ Loc de origine a unei idei, a unui curent etc. **2.** Loc, climat propice dezvoltării cuiva sau a ceva. Din lat. **patria**, fr. **patrie**.

PATRIMONIU, *patrimonii*, s.n. **1.** (Jur.) Totalitatea drepturilor și a obligațiilor cu valoare economică, precum și a bunurilor materiale la care se referă aceste drepturi, care aparțin unei persoane (fizice sau juridice); (sens curent) bun moștenit prin lege de la părinți (sau de la rude); avere părintească. ♦ *Separatie de patrimoniu* = separare legală a bunurilor personale ale cuiva de bunurile moștenite sau a averii soțului de zestrea soției. **2.** Totalitatea bunurilor care aparțin colectivității și sunt administrate de către organele statului; bun public. ♦ Bunuri spirituale care aparțin întregului popor (fiind transmise de la strămoși); moștenire culturală; *p. ext.* bunuri spirituale, culturale etc. care aparțin omenirii întregi. Din lat. **patrimonium**, fr. **patrimoine**.

PATRIOT, -*Ă*, *patrioți*, -*te*, s.m. și f. **1.** Persoană care își iubește patria și luptă pentru apărarea și prosperitatea ei. **2.** (Înv.) Persoană originară din aceeași patrie sau regiune cu altcineva; compatriot. Din ngr. **patriotis**, fr. **patriote**, germ. **Patriot**.

PSEUDOPATRIOT, -*Ă*, *pseudopatrioți*, -*te*, s.m. și f. Fals, pretins patriot (**1**); patriotard. - **Pseudo-** + **patriot**.

PATRIOTIC, -*Ă*, *patriotici*, -*ce*, adj. Pătruns de patriotism, plin de dragoste și de devotament față de patrie și de popor; care exprimă, care demonstrează patriotism. Din fr. **patriotique**, it. **patriotico**.

PSEUDOPATRIOTIC, -*Ă*, *pseudopatriotici*, -*ce*, adj. Cu pretins caracter patriotic. - **Pseudo-** + **patriotic**.

PATROLOGIE s.f. **1.** Patristică. **2.** Colecție care cuprinde scrierile părinților Bisericii; *p. ext.* parte din această colecție. Din fr. **patrologie**, germ. **Patrologie**.

PATRON, -*OANĂ*, *patroni*, -*oane*, subst. **1.** S.m. și f. Proprietar al unei întreprinderi. **2.** S.m. (În Roma antică) Patrician roman, considerat în raport cu libertii săi. **3.** S.m. și f. Sfânt socotit protector al unei persoane, al unei corporații sau al unei comunități care îi poartă numele; zi calendaristică în care se prăznuiește un sfânt și pe care o serbează cei care poartă numele aceluia sfânt. ♦ Ocrotitor, protector. Din lat. **patronus**, germ. **Patron**, fr. **patron**.

PATRONA, *patronez*, vb. I. Tranz. A ocroti, a sprijini, a susține (pe cineva sau ceva); *p. ext.* a dirija, a conduce. Din **patron**. Cf. fr. **patronner**.

PATRONARE, *patronări*, s.f. Acțiunea de a *patrona* și rezultatul ei; ocrotire, sprijinire, susținere. V. **patrona**.

PATRONAT s.n. **1.** Drept pe care îl avea în trecut un prelat sau un senior laic de a numi pe cineva într-o

demnitate ecleziastică. **2.** Calitatea de patron; mulțime de patroni; totalitatea patronilor. Din fr. **patronat**, lat. **patronatus**, germ. **Patronat**.

PATROLATER, -Ă, *patrolatere*, s.n., adj. **1.** S.n. Poligon cu patru laturi. ♦ (Adjectival) Care are forma unui poligon cu patru laturi. **2.** Adj. (Geom.) în sintagma *Piramidă* (sau *prismă*) *patrolateră* = piramidă sau prismă cu baza sau bazele un patrolater. Din lat. **quadrilaterus**, fr. **quadrilatère** (după *patru*).

PATRUPEDE, -Ă, *patrupezi*, -de, adj., s.n. (Animal) cu patru picioare. Din fr. **quadrupède**, lat. **quadrupes**, -dis (după *patru*).

PAUZA, *pauze*, s.f. **1.** Suspendare, oprire temporară a unei acțiuni, a unei mișcări, a unei activități; interval de timp cât durează această întrerupere; repaus. ♦ Loc. adv. *Fără pauză* = continuu, neîntrerupt. ♦ (La școală) Recreatie. ♦ (La spectacol) Antrac. **2.** (Concr.) Semn muzical, corespunzător valorilor de fraze de note, care se pune pe portativ pentru a indica întreruperea unei fraze muzicale și durata acestei întreruperi. **3.** (Concr.) Linie orizontală, mai lungă decât cratima, folosită ca semn de punctuație pentru a indica cititorului o oprire în lectură mai mare decât la virgulă sau pentru a separa două părți deosebite ale unui text. Din lat. **pausa**, fr. **pause**, germ. **Pause**.

MAGNETOPAUZĂ s.f. Regiune a spațiului extraterestru în care nu se manifestă câmpul magnetic al Pământului. - **Magnet** + **pauză** (după fr. *magnétopause*).

TERMOPAUZĂ s.f. Strat al atmosferei înalte care separă atmosfera de exosferă și în care temperatura rămâne constantă. - **Termo** + **pauză**.

PAVILION, *pavilioane*, s.n. **1.** Clădire mică, pitorească, situată într-o grădină, într-un parc sau la extremitățile unui edificiu; clădire izolată într-o pădure, pe malul unui lac etc. ♦ Fiecare dintre clădirile de sine stătătoare ale unui ansamblu de clădiri care alcătuiesc o unitate administrativă sau sunt destinate unui singur scop (la spitale, școli, cazărmi etc.). ♦ Cort mare, cu vârful ascuțit, care servea ca locuință căpeteniilor armatei în timpul campaniilor. **2.** Drapel arborat de unele autorități portuare pe fațada sediului lor. ♦ Drapel sau steguleț, de forme și de culori diferite, arborat la pupa sau pe catargul unei nave pentru a-i identifica apartenența la o anumită țară sau care este folosit pentru anumite semnalizări pe mare. ♦ Stindard al unor organizații, asociații etc., care se înalță la anumite festivități. **3.** Segment cartilaginos, acoperit de piele, care face parte din urechea externă și în care se deschide canalul auditiv; p. ext. porțiune dilatată de la extremitatea unui conduct organic. *Pavilionul trompei uterine*. **4.** Comet acustic. **5.** Partea largă ca o pâlnie a instrumentelor muzicale de suflat. ♦ Pâlnie acustică a unui receptor telefonic, a unui megafon etc. Din fr. **pavillon**, germ. **Pavillon**.

PECENEG, -EAGA, *pecenege*, -ge, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La m. pl.) Populație migratoare din familia

populațiilor turcice, care a trecut în migrațiune prin estul și sud-estul Europei, între sec. IX și XI; (și la sg.) persoană care aparține acestui popor. **2.** Adj. Care aparține pecenegilor, privitor la pecenegi. Din germ. **Petscheneg**, fr. **Petchenègues**, rus. **peceneg**. **PECTORAL**, -Ă, *pectorali*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. **1.** Din regiunea pieptului, de la piept. **2.** Care se folosește ca remediu în bolile de piept. *Ceai pectoral*. **II.** S.n. **1.** Pieptar de metal, care constituia una dintre piesele armurii romane. **2.** Ornament constând dintr-o bucată de stofă împodobită cu pietre scumpe, pe care îl purtau pe piept faraonii egipteni și marele preot la evrei. Din fr. **pectoral**, lat. **pectoralis**.

PECUNIAR, -Ă, *pecuniari*, -e, adj. (Livr.) Bănesc; p.ext. material. Din fr. **pecuniaire**, lat. **pecuniarius**.

PEDAGOG, -Ă, *pedagogi*, -ge, s.m. și f. **1.** Persoană cu pregătire specială, care se ocupă, teoretic și practic, cu munca didactică și educativă; educator. **2.** Persoană care supraveghează și ajută pe elevi la pregătirea lecțiilor în anumite școli sau în internate. **3.** (În antichitate) Sclav instruit care însoțea pe copiii stăpânului la școală și îi ajuta la învățătură. Din fr. **pédagogue**, ngr. **pedhagogos**, lat. **paedagogus**, germ. **Pädagog**.

PEDAGOGIC, -Ă, *pedagogici*, -ce, adj. Care se referă la pedagogie, care aparține pedagogiei. ♦ *Consiliu pedagogic* = organ consultativ (format din profesori) care funcționează în cadrul unei instituții de învățământ și care are diverse sarcini legate de bunul mers al instituției respective. ♦ Care corespunde cerințelor și normelor pedagogiei, care respectă regulile pedagogiei; educativ. Din fr. **pédagogique**, germ. **pädagogisch**.

PEDAGOGIE, *pedagogii*, s.f. Știință care se ocupă cu metodele de educație și de instruire a oamenilor (în special a tinerei generații). ♦ (Eliptic; fam.) Facultate care pregătește specialiști în știința definită mai sus. ♦ Metodă pedagogică. Din lat. **paedagogia**, fr. **pédagogie**.

ETNOPEDAGOGIE s.f. Orientare în pedagogia de la începutul secolului al XX-lea care are în vedere educația întregului popor. - **Etno[logie]** + **pedagogie**.

ETNOPEDAGOGIC, -Ă, *etnopedagogici*, -ce, adj. De etnopedagogie. Din **etnopedagogie**.

PEDANT, -Ă, *pedanți*, -te, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cu pretenții de erudiție și de competență deosebită; meticulos; minuțios peste măsură; pedantic, pedantesc. **2.** S.m. și f. Persoană care face mereu paradă de erudiția sa și care supără prin minuțiozitate exagerată în lucruri neînsemnate; persoană deosebit de meticuloasă. Din fr. **pédant**, germ. **Pedant**.

PEDANTIC, -Ă, *pedantici*, -ce, adj. (Înv.) Pedant (**1**). - **Pedant** + suf. -ic.

PEDANTESC, -Ă, *pedantești*, adj. (Înv.) Pedant (**1**). Din fr. **pédantesque**, it. **pedantesco**.

PEDICUL, *pedicule*, s.n. (Anat.) Parte îngustă sau formație specială (în formă de cordon) care conține artera, vena, nervul etc. unui organ, care servește ca suport sau care leagă un organ, o parte a corpului de

restul organismului etc., peduncul. Din fr. **pédicule**, lat. **pediculus**.

PEDIGRIU s.n. Genealogie a unui animal domestic (reproducător) de rasă (mai ales a unui cal de curse); document care arată originea unui astfel de animal. [Var.: **pedigri**, **pedigree**, **pedigreu** s.n.] Din engl., fr. **pedigree**.

PEDOSFERĂ s.f. (Geol.) Stratul solidificat de la suprafața solului. Din fr. **pédosphere**, engl. **pedosphere**.

PEDUNCUL, **pedunculi**, s.m. **1.** Codiță a unei flori sau a unui fruct. **2.** (Anat.; rar) Pedicul. **3.** Denumire dată formațiilor din creier care au aspectul unor cordoane și sunt constituite din substanță nervoasă albă. Din lat. **pedunculus**, fr. **pédoncule**.

PEHBLENDĂ s.f. Oxid natural de uraniu cristalizat, de culoare neagră ca smoala și cu luciu gras. Din fr. **pechblende**, germ. **Pechblende**.

PEISAJ, **peisaje**, s.n. **1.** Parte din natură care formează un ansamblu artistic și este prinsă dintr-o singură privire; priveliște; aspect propriu unui teritoriu oarecare, rezultând din combinarea factorilor naturali cu factorii creați de om. **2.** Gen de pictură sau de grafică având ca obiect reprezentarea cu precădere a priveliștilor din natură; (concr.) tablou, fotografie care reprezintă un peisaj (**1**). **3.** Descriere, reprezentare a naturii în opere literare; compoziție literară descriptivă. [Var.: **peisagiu** s.n.] Din fr. **paysage**, it. **paesaggio**.

PEISAGISTIC, -Ă, **peisagistici**, -ce, adj. **1.** Care aparține peisajului (**1**), privitor la peisaj, de peisaj. ♦ (Substantivat, f.) Peisaj (**1**). **2.** (Despre pictură, opere literare sau muzicale) Care își propune cu precădere descrierea unor priveliști din natură. ♦ (Substantivat, f.) Ramură a picturii care cuprinde peisajul (**2**). - **Peisagiu** + suf. -istic.

PELICAN, **pelicani**, s.m. Pasăre acvatică migratoare de talie mare, cu pene albe, cu cioc lung și puternic, cu un sac elastic sub maxilarul inferior, în care adună peștii cu care se hrănește; babilă (*Pelecanus onocrotalux*). [Var.: **pelecan**, s.m.] Din ngr. **pelekan**, lat. **pelicanus**, fr. **pélican**.

PELICANOL s.n. Pastă albă fabricată pe bază de dextrină și de glucoză, care servește pentru lipitul hârtiei și al cartonului. - **Pelican** + suf. -ol.

PELTAT, -Ă, **peltați**, -te, adj. (Despre frunze) Cu nervuri care pornesc din mijlocul limbului și cu pețiolul prins de fața dorsală. Din lat. **peltatus**, fr. **pelté**, it. **peltato**.

PENAL, -Ă, **penali**, -e, adj. (Despre dispoziții cu caracter de lege) Care are un caracter represiv, care se ocupă de infracțiuni și prevede pedepsele care trebuie aplicate. ♦ *Drept penal* (și substantivat, n.) = ramură a științei dreptului care se ocupă de normele juridice cu caracter represiv. *Cod penal* = ansamblu principalelor norme juridice care definesc infracțiunile și stabilesc sancționarea lor. *Proces penal sau acțiune penală* = acțiune în justiție pornită împotriva unui infractor cu scopul de a obține pedepsirea lui potrivit legilor în vigoare. *Fapt penal* = infracțiune. *Sancțiune penală* = pedeapsă

prevăzută de legile penale. *Clauză penală* = clauză prin care părțile unui contract evaluează anticipat daunele ce se cuvin creditorului în caz de neexecutare, executarea cu întârziere sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale. Din lat. **poenalis**, fr. **pénal**.

PENALICEȘTE adv. Din punct de vedere penal, sub raport penal; penalmente. - **Penal** + suf. -icește.

PENALTI, **penaltiuri**, s.n. Lovitură de pedeapsă dintr-un punct situat aproape de poartă, acordată la fotbal, handbal etc. în urma unei greșeli comise în apropierea propriei porți de către echipa aflată în apărare. Din fr., engl. **penalty**.

PENAT, -Ă, **penați**, -te, adj. (Despre frunze) Care are nervurile secundare sau foliolele așezate de o parte și de alta a nervurii principale sau a pețiolului, ca firele unei pene. Din lat. **pennatus**, fr. **penné**.

PENĂ, **pene**, s.f. (Inv.) Pedeapsă. Din lat. **poena**, fr. **peine**.

PENA, **penez**, vb. I. Tranz. (Jur.; rar) A penaliza. Din **penă**.

PENDINTE adj. invar. **1.** Care este subordonat cuiva, care depinde de... **2.** Care n-a fost încă soluționat, care urmează să fie rezolvat; (despre probleme în litigiu) care este în curs de cercetare, care așteaptă să fie judecat. Din lat. **pendens**, -ntis, fr. **pendant**.

PENDUL, **pendule**, s.n. **1.** Corp solid care poate oscila în jurul unui punct fix sau al unei axe fixe când este scos din poziția de echilibru stabil; *p. ext.* dispozitiv sau piesă a unui mecanism a căror oscilație reglează mișcările unei mașini sau ale unui instrument. **2.** Ceas de perete a cărui mișcare este reglată de un pendul (**1**). [Var.: **pendulă** s.f.] Din fr. **pendule**, lat. **pendulus**.

PENDULAR, -Ă, **pendulari**, -e, adj. Care are o mișcare (ca) de pendul; specific pendulului; oscilant, oscilatoriu. ♦ Fig. Care trece (periodic) de la o stare la alta. - **Pendul** + suf. -ar. Cf. fr. pendulaire.

PENDULARIST, **pendulariști**, s.m. Muncitor calificat care lucrează la un ferăstrău mecanic. - De la **pendulă**.

PENDULA, **pendulez**, vb. I. Intrans. (Despre pendule) A face mișcări oscilatorii (lente) de o parte și de alta a poziției de echilibru; a oscila; *p. gener.* (despre alte obiecte) a face mișcări (lente) asemănătoare cu acelea ale pendulului; (despre ființe sau părți ale corpului lor) a se legăna, a se mișca alternativ într-o parte și alta. ♦ Fig. (Despre oameni) A trece ușor de la o stare la alta; a fi instabil, nehotărât; a oscila. Din **pendul**.

PENDULARE, **pendulări**, s.f. Acțiunea de a *pendula* și rezultatul ei; oscilație a unui pendul sau a unui obiect asemănător cu un pendul față de poziția de echilibru; legănare. ♦ Variație lentă, oscilantă a valorii unei mărimi în jurul unei valori medii sau al unei valori de referință. ♦ Fig.

Trecere (periodică) de la o stare la alta. V. **pendula**.

PENETRA, *penetrez*, vb. I. Tranz. și intrans. (Livr.) A pătrunde. Din fr. **pénéttrer**, lat. **penetrare**.

PENIN, *penine*, s.n. Mineral constituant al șisturilor cristaline, care formează cristale pe rocile metamorfice și magmatice. Din fr. **pénine**, germ. **Pennin**.

PENINSULĂ, *peninsule*, s.f. Întindere de pământ care înaintază adânc în mare ca o prelungire a uscatului, rămânând înconjurată din trei părți de apă. Din lat. **peninsula**, fr. **péninsule**.

PENIS, *penisuri*, s.n. (Anat.) Organ masculin de populație și micțiune. Din fr. **pénis**, lat. **penis**.

PENITENT, -**Ă**, *penitenți*, -*te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Credincios care se supune penitenței (**1**). **2.** adj. Care aparține penitentului, de penitent. Din fr. **pénitent**, lat. **poenitens**, -**ntis**.

PENITENȚĂ, *penitențe*, s.f. **1.** (În practicile creștine) Pedepsă pe care și-o impune cineva sau pe care i-o dă cuiva preotul la spovedanie, pentru ispășirea păcatelor; canon, *p. ext.* privațiune (de ordin fizic, material); viață aspră pe care și-o impune cineva. **2.** (Livr.) Pocăință. Din lat. **poenitentia**, fr. **pénitence**, it. **penitenza**.

PENSIONA, *pensione*, vb. I. Tranz. A scoate pe cineva la pensie, în condiții determinate de lege, acordându-i pensie. ♦ Refl. A ieși la pensie, a deveni pensionar. Din fr. **pensionner**, germ. **pensionieren**.

PENSIONARE, *pensionări*, s.f. Faptul de a (*se*) *pensiona*. V. **pensiona**.

PENSIONAT¹, -**Ă**, *pensionați*, -*te*, adj. Care este pensionar. V. **pensiona**.

PENSIONAR, -**Ă**, *pensionari*, -*e* s.m. și f. **1.** Persoană care primește pensie. ♦ Persoană care primește o subvenție, un subsidiu. **2.** Persoană internată într-un azil sau într-un ospiciu. ♦ Persoană închisă într-o închisoare; deținut. ♦ Animal închis într-o amenajare specială (pentru a fi expus publicului). **3.** Persoană care stă în pensie la cineva. Din fr. **pensionnaire**, germ. **Pensionär**.

PENSIONAT², *pensionate*, s.n. Pension. ♦ Timpul petrecut de cineva într-un pension; viață de pension. Din fr. **pensionnat**, germ. **Pensionat**.

PENTAMETRU, *pentametri*, s.m. (În versificația greacă și latină) Vers de cinci picioare, alcătuit din două emistihuri egale (doi dactili și o silabă lungă). Din ngr. **pentameton**, fr. **pentamètre**.

PENTATEUH, *pentateuhuri*, s.n. Parte a Bibliei care cuprinde primele cinci cărți ale Vechiului Testament. Din lat. **Pentateuchus**, fr. **pentateuque**.

PEON¹, *peoni*, s.m. Muncitor agricol din America Latină, aflat într-o dependență înrobitoare față de moșieri (din cauza datoriilor). Din fr. **péon**, sp. **peon**.

PEON², *peoni*, s.m. Picior de vers clasic format din patru silabe, dintre care una lungă. Din fr. **péon**, lat. **paëon**.

PEPSINĂ, *pepsine*, s.f. Enzimă secretată de mucoasa stomacului vertebratelor, care transformă proteinele în peptide; *p. ext.* medicament extras din

mucoasa stomacală a unor animale, care se administrează în tratamentul bolilor de stomac. Din fr. **pepsine**, germ. **Pepsin**.

PERCAL, *percale*, s.n. Pânză de bumbac subțire și netedă. Din germ. **Perkal**, fr. **percale**.

PERCEPȚIE, *percepții*, s.f. **1.** Proces psihic prin care obiectele și fenomenele din lumea obiectivă care acționează nemijlocit asupra organelor de simț sunt reflectate în totalitatea însușirilor lor, ca un întreg unitar; imagine rezultată în urma acestei reflectări; *p. ext.* facultatea de a percepe fenomenele lumii exterioare; înțelegere, cunoaștere. **2.** (În trecut) Instituție care încasa impozitele sau taxele oficiale; clădire, birou în care își avea sediul această instituție; ♦ Încasarea unui impozit sau a unei taxe oficiale. Din lat. **perceptio**, fr. **perception**.

PERCEPTOR, *perceptori*, s.m. (În trecut) Funcționar însărcinat cu încasarea impozitelor și a taxelor oficiale; agent de percepție. Din lat. **perceptor**, fr. **percepteur**.

PERCEPTORIAL, -**Ă**, *perceptoriali*, -*e*, adj. (Rar) Care aparține perceptorului, privitor la perceptor, de perceptor. - **Perceptor** + suf. -*ial*.

PEREGRIN, *peregrini*, s.m. Persoană care călătorește mult (rătăcind din loc în loc); călător. ♦ (Înv.) Pelerin. [Var.: **pelegrin** s.m.] Din lat. **peregrinus**, fr. **pégrin**, it. **pellegrino**.

PEREGRINAJ, *peregrinaje*, s.n. (Înv.) **1.** Pelerinaj. **2.** Peregrinare. [Var.: (înv.) **peregrinagiu** s.n.] - **Peregrin** + suf. -*aj*. Cf. it. **pellegrinaggio**.

PEREGRINA, *peregrinez*, vb. I. Intrans. A cutreiera prin locuri îndepărtate; a colinda, a călători prin lume; a hoinări. ♦ (Rar) A merge în pelerinaj într-un loc considerat sfânt. Din fr. **pégriner**, lat. **peregrinari**.

PEREGRINAȚIE, *peregrinații*, s.f. (Rar) Peregrinare. [Var.: **peregrinațiune** s.f.] Din lat. **peregrinatio**, -**onis**, fr. **pégrination**.

PEREMPTORIU, -**IE**, *peremptorii*, adj. (Livr.) Care nu poate fi tăgăduit, combătut cu nimic (atât este de evident); vădit, evident. Din lat. **peremptorius**, fr. **péremptoire**.

PEREN, -**Ă**, *pereni*, -*e*, adj. (Despre plante) Care trăiește și rodește mai mulți ani de-a rândul, având o rădăcină persistentă din care se dezvoltă în fiecare primăvară o nouă tulpină; vivace, ♦ Fig. Care are caracter stabil, care durează mult timp; durabil. Din lat. **perennis**, fr. **pérenne**.

PERFECȚIUNE, *perfecțiuni*, s.f. Însușirea de a fi perfect, starea a ceea ce este perfect; desăvârșire. ♦ Loc. adv. *La perfecție* = în mod desăvârșit, perfect. ♦ (Concr.) Lucru sau ființă perfectă, desăvârșită. [Var.: **perfecție** s.f.] Din lat. **perfectio**, -**onis**, fr. **perfection**.

PERFECTIV, -**Ă**, *perfectivi*, -*e*, adj. (Despre aspectul, sensul verbelor) Care exprimă acțiunea verbului eliminând noțiunea de durată și de desfășurare, insistând asupra începutului și sfârșitului ei, a rezultatului ei; (despre verbe) care are acest aspect. Din fr. **perfectif**, germ. **perfektiv**.

PERGOLĂ, *pergole*, s.f. Construcție ușoară într-un parc sau într-o grădină, formată dintr-o rețea de grinzii de lemn susținute de șiruri de coloane, de stâlpi, pe care se întind plante agățătoare decorative. Din fr., it. **pergola**.

PERICENTRU, *pericentre*, s.n. (Astron.) Punct de pe orbita unui corp ceresc situat la cea mică depărtare de corpul ceresc central în raport cu care se face mișcarea. Din fr. **péricentre**, engl. **pericentre**.

PERICRANIU, *pericranii*, s.n. Periostul suprafeței externe a craniului. Din ngr. **perikranion**, fr. **péricrane**.

PERICRANIAN, -*Ă*, *pericranieni*, -e, adj. Care aparține pericraniului, privitor la pericraniu. - **Pericraniu** + suf. -an.

PERIDOTIT, *peridotite*, s.n. Rocă în care predomină peridotul. [Var.: **peridotită** s.f.] Din fr. **péridotite**, germ. **Peridotite**.

PERIFERIE, *periferii*, s.f. (Adesea fig.) Ținut, regiune, cartier, zonă, punct situate la margine în raport cu centrul sau cu un punct de referință. ♦ Loc. adj. De *periferie* = a) provincial; b) de calitate sau importanță redusă; c) care aparține sau este specific mahalalei. ♦ (Rar) Curbă închisă care limitează o figură geometrică sau o suprafață; circumferință. Din lat. **peripheria**, germ. **Peripherie**, fr. **périphérie**.

PERIFLEBITĂ, *periflebite*, s.f. (Med.) Inflamație a tunicii externe a venelor, însoțită de reacția inflamatorie a țesutului înconjurător. Din fr. **périphlébite**, engl. **periphelebitis**.

PERIFRASTIC, -*Ă*, *perifrastici*, -ce, adj. Exprimat prin perifrază; care conține perifrază. ♦ *Formă (verbală) perifrastică* = formă verbală compusă cu un verb auxiliar. Din fr. **périfrastique**, germ. **periphrastisch**.

PERIFRAZĂ, *perifraze*, s.f. Procedeu gramatical și stilistic de exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce, în mod obișnuit, se poate reda printr-un singur cuvânt; grup de cuvinte care înlocuiește un termen unic cu același sens. Din ngr. **perifrasis**, germ. **Periphrase**, fr. **périphrase**.

PERIGEU, *perigee*, s.n. Punct în care un astru sau un satelit artificial aflat în mișcare orbitală se găsește cel mai aproape de pământ. ♦ Moment, timp în care astrul sau satelitul se află în acest punct. Din fr. **périgée**, lat. **perigaeum**.

PERIGON, *perigoane*, s.n. Înveliș floral simplu, nediferențiat în caliciu și corolă. Din fr. **périgone**, lat. **perigonium**.

PERIHELIU, *perihelii*, s.n. Punct în care o planetă sau o cometă, aflate în mișcare în jurul soarelui, se găsesc cel mai aproape de acesta. ♦ Moment, timp în care astrul sau cometa se află în acest punct. [Var.: (înv.) **perihelie** s.f.] Din fr. **périhélie**, lat. **perihelium**.

PERILIMFATIC, -*Ă*, *perilimfatici*, -ce, adj. (Fiziol.) Care ține de perilimfă, de perilimfă. Din fr. **pérylimphatique**, engl. **perilymphatic**.

PERIMETRU, *perimetre*, s.n. 1. (Mat.) Suma lungimilor laturilor unui poligon; linie închisă care mărginește o suprafață. 2. Suprafață cuprinsă într-un

perimetru; limită a teritoriului unei localități, a unei zone etc. Din fr. **périmètre**, ngr. **perimetros**, germ. **Perimeter**.

PERIOADĂ, *perioade*, s.f. 1. Interval de timp în cursul căruia se desfășoară un fenomen sau se petrece un eveniment. ♦ Subdiviziune a timpului geologic mai mică decât era. ♦ (Fiz.) *Perioadă de înjumătățire* = interval de timp în care se descompune jumătate dintr-o cantitate de element radioactiv. (Chim.) *Perioadă de inducție* = interval de timp necesar pentru ca o reacție să înceapă să se desfășoare cu viteză corespunzătoare condițiilor respective. 2. Interval de timp care se scurge între cele două momente în care se reproduce un fenomen astronomic; interval de timp după care un astru, în mișcarea sa, se află în aceeași situație relativă față de un anumit reper. 3. (Fiz.) Interval de timp după care se repetă un fenomen, reproducându-se consecutiv valorile unei mărimi caracteristice aceluia fenomen. 4. (Mat.) Intervalul creșterii minime a variabilei independente, după care se reproduc, în aceeași ordine, aceleași valori ale unor mărimi. ♦ Mulțimea numerelor de o cifră care se repetă înfinit într-o fracție zecimală. 5. Fiecare dintre cele șapte rânduri în care sunt aranjate elementele chimice din tabloul periodic al lui Mendeleev. 6. Interval de timp dintre două accese ale unei boli. ♦ (Pop.) Menstruație. 7. Frază amplă, cu caracter unitar și armonios, datorat în special simetriei structurii ei. 8. Parte unitară dintr-o compoziție muzicală, formată din mai multe fraze. [Var.: (rar) **period** s.n.] Din lat. **periodus**, ngr. **periodos**, fr. **période**.

PERIODISM s.n. (Biol.) Proprietate a unor funcții fiziologice de a se repeta la intervale regulate de timp. - **Perioadă** + suf. -ism.

PERIODIZA, *periodizez*, vb. I. Tranz. A stabili perioade în cadrul unei discipline cu caracter istoric, a împărți pe perioade. - **Perioadă** + suf. -iza.

PERIODIZANT, -*Ă*, *periodizanți*, -te, adj. (Rar; despre stil) Caracterizat prin perioade. Din **perioadă**.

PERIODIZARE, *periodizări*, s.f. Acțiunea de a *periodiza* și rezultatul ei. V. **periodiza**.

PERIODIC, -*Ă*, *periodici*, -ce, adj. 1. Care revine, care se repetă (regulat) după anumite intervale de timp (egale); cure constă în parcurgerea repetată a aceleiași succesiuni de stări (în intervale de timp egale). ♦ *Publicație periodică* (și substantivat, n.) = publicație care apare la intervale regulate, la date fixe. *Sistem periodic (al elementelor)* = (sistem de) clasificare a elementelor chimice după proprietățile lor fundamentale. *Tabloul (sau tabelul) periodic al elementelor* = tabel în care figurează elementele chimice dispuse potrivit sistemului periodic. (Mat.) *Funcție periodică* = funcție care admite o perioadă (4) *Fracție periodică* = fracție zecimală în care, după virgulă, aceleași cifre se repetă la înfinit în aceeași ordine. (Fiz.) *Mișcare periodică* = mișcare a unei particule care, după un anumit interval de timp, revine la aceeași stare de mișcare. ♦ (Despre boli și

manifestările lor) Care revine la intervale regulate. **2.** Care se referă la perioadă, privitor la perioadă. Din lat. **periodicus**, ngr. **periodikos**, fr. **périodique**.

PERIPTER, *periptere*, s.n. Edificiu înconjurat pe toate părțile de o galerie cu coloane. ◇ (Adjectival) *Templu peripter*. Din ngr. **peripteros**, fr. **périptère**.

PERITELIU, *peritellii*, s.n. (Anat.) Tesut conjunctiv care înconjoară capilarele și vasele mici. Din fr. **périthélium**, engl. **perithelium**.

PERLĂ, *perle*, s.f. **1.** Piatră semiprețioasă, aproximativ sferică, de culoare argintie, cu luciu sedefiu, produsă de anumite scoici, de unde este extrasă și folosită ca podoabă; mărgăritar; imitație a acestei pietre, folosită ca obiect de podoabă. ♦ Fig. Persoană cu merite deosebite; lucru de mare valoare ♦ Fig. (lr.) Eroare grosolană (și ridicolă). **2.** Element decorativ de formă sferică, folosit la decorarea unor muluri arhitecturale. Din fr. **perle**, it. **perla**, germ. **Perle**.

PERMALLOY s.n. Aliaj de fier și nichel folosit la confecționarea de miezuri magnetice pentru aparate de măsură, la amplificatoare magnetice etc. Din fr. **permalloy**, germ. **Permalloy**.

PERMEAMETRU, *permeametre*, s.n. Aparat pentru determinarea permeabilității unui material. Din fr. **perméamètre**, germ. **Permeameter**.

PERMISIE, *permisii*, s.f. Învoire (acordată în special militarilor) de a părăsi serviciul pe o durată scurtă de timp. Din fr. **permission**, lat. **permissio**.

PERMISIUNE, *permisiuni*, s.f. Învoire, aprobare (cerută de cineva sau acordată cuiva) de a face ceva; îngăduință, încuviințare. Din fr. **permission**, lat. **permissio**, -onis.

PERMITE, *permit*, vb. III. Tranz. **1.** A lăsa, a accepta, a da voie ca un lucru să se facă sau să se producă într-un anumit fel (și a nu-l împiedica); a încuviința, a îngădui. **2.** (Cu complementul persoanei în dativ) A-și lua libertatea de a face ceva; a-și îngădui, a îndrăzni. Din fr. **permettre**, lat. **permittere**.

PERMUTA, *permUt*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) muta în altă parte cu serviciul, cu slujba; a (se) transfera. **2.** Tranz. (Mat.; Lingv.) A efectua o permutare (2). Din fr. **permuter**, lat. **permutare**.

PERMUTARE, *permutări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *permuta* (1); transfer, permutație. ♦ (Concr.) Ordin, dispoziție de transferare. **2.** (Mat.; Lingv.; mai ales la pl.) Operație prin care se schimbă între ele locurile a două sau a mai multor elemente; grupe distincte de obiecte astfel formate; permutație. V. **permuta**.

PERMUTAȚIE, *permutații*, s.f. Permutare. Din fr. **permutation**, lat. **permutatio**.

PERNICIOS, -OASĂ *pernicioși*, -oase adj. (Livr.) Care cauzează un rău, care este periculos (în special pentru sănătate); vătămător, dăunător. ◇ *Anemie pernicioasă* = formă gravă de anemie cu evoluție foarte rapidă, care poate cauza moartea. *Febră pernicioasă* = formă gravă a paludismului. Din lat. **perniciosus**, fr. **pernicieux**.

PEROXIDAZĂ, *peroxidaze*, s.f. (Biol.) Enzimă care catalizează desfacerea unor peroxizi. Din fr. **peroxydase**, germ. **Peroxydase**.

PERPENDICULAR, -Ă, *perpendiculari*, -e, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre drepte sau planuri; *p. ext.* despre obiecte sau părți ale lor, despre poziția lor etc.) Care formează între ele unghiuri adiacente egale sau unghiuri diedre adiacente egale. **2.** S.f. Dreaptă perpendiculară pe altă dreaptă sau pe un plan. Din lat. **perpendicularis**, germ. **perpendikular**, fr. **perpendiculaire**.

PERPETUA, *perpetuez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să dureze sau a continua să dureze veșnic sau vreme îndelungată; a (se) transmite (din generație în generație, din veac în veac), a (se) continua. Din fr. **perpétuer**, lat. **perpetuare**.

PERPETUARE, *perpetuări*, s.f. Faptul de a (se) perpetua; dănuire de-a lungul vremii; perpetuație. ◇ *Perpetuarea speciei* = continuarea existenței unei specii prin reproducere. V. **perpetua**.

PERPLEX, -Ă, *perplexi*, -xe, adj. (Despre oameni) Surprins, uimit, uluit (și nedumerit); încurcat, dezorientat, năucit, ♦ (Despre atitudinea, manifestările oamenilor) Care arată, exprimă, trădează perplexitate. Din fr. **perplexe**, lat. **perplexus**, germ. **perplex**.

PERS, *perși*, s.m. (Mai ales la pl.) Persan. Din ngr. **pérsis**, fr. **Perse**.

PERSEVERA, *perseverez*, vb. I. Intrans. A rămâne ferm și constant la o idee, la un sentiment, la o atitudine; a stăruii cu răbdare și cu convingere într-o acțiune. Din fr. **persévérer**, lat. **perseverare**.

PERSEVERENȚĂ, *perseverențe*, s.f. Acțiunea de a persevera; însușirea de a fi perseverent; stăruință, statornicie în muncă, în convingeri, în atitudini etc.; tenacitate. [Var.: (înv.) **perseverință** s.f.] Din fr. **persévérance**, lat. **perseverantia**.

PERSOANĂ, *persoane*, s.f. **1.** Individ al speciei umane, om considerat prin totalitatea însușirilor sale fizice și psihice; ființă omenească, ins. ◇ *În persoană* = **a)** loc. adj. și adv. însuși, personal, singur (fără intermediul cuiva); **b)** loc. adj. întrucipat, în carne și oase, personificat, ♦ (Înv.) Personaj. **2.** (În sintagmele) *Persoană fizică* = om considerat ca subiect cu drepturi și cu obligații și care participă în această calitate la raporturile juridice civile. *Persoană juridică* (sau *morală*) = organizație care, având o alcătuire de sine stătătoare și un patrimoniu propriu în vederea îndeplinirii unui anume scop admis de lege, este subiect cu drepturi și cu obligații, deosebit de persoanele fizice care intră în componența ei. **3.** Categorie gramaticală specifică verbului și unor pronume (personal, reflexiv, posesiv, de întărire), prin care se indică vorbitorul, interlocutorul și orice obiect, deosebit de vorbitor și de interlocutor; fiecare dintre formele flexionare ale verbului și ale unor pronume prin care se indică raporturile de mai sus. Din lat. **persona**, germ. **Person**, fr. **personne**.

PERSONAJ, *personaje*, s.n. **1.** Persoană care deține o funcție importantă în viața politică, socială,

culturală; personalitate (3). 2. Fiecare dintre persoanele care figurează într-o operă literară; erou într-o literatură, muzicală, cinematografică sau plastică. ♦ P. anal. Persoană care are un rol în anumite întâmplări. [Var.: (astăzi rar) **personagiu** s.n.] Din fr. **personnage**, it. **personaggio**.

PERSONAL, -Ă, *personal*, -e, adj., s.n. 1. Adj. 1. Care aparține unei anumite persoane (1), privitor la o anumită persoană, care este specific, caracteristic pentru o persoană; individual, propriu. ♦ *Legături personale* = legături de prietenie. *Răspundere personală* = răspundere care îi revine cuiva sau pe care și-o asumă cineva individual. ♦ Original. ♦ Cu personalitate puternică, marcată. ♦ (Adverbial) Din punctul de vedere al unei persoane care vorbește; direct, în persoană, nemijlocit. 2. (În sintagmele) *Tren personal* (și substantivat, n.) = tren de persoane, care circulă cu o viteză relativ mică și care oprește în toate stațiile. (Gram.) *Pronume personal* = pronume care desemnează diferitele persoane (1) și care se declină schimbându-și forma după persoană, număr și caz. (Gram.) *Mod personal* = mod ale cărui forme se modifică după cele trei persoane (3). II. S.n. 1. (Colectiv) Totalitatea persoanelor (1) care lucrează într-o întreprindere, într-o instituție, pe un vehicul de transport terestru sau aerian etc. ♦ Serviciu dintr-o întreprindere sau instituție care se ocupă cu angajarea personalului (II 1). 2. Categorie de lucrători din cadrul unei întreprinderi sau instituții care îndeplinesc o muncă cu același specific. Din lat. **personalis**, germ. **personell**, **personal**, it. **personale**, fr. **personnel**.

PERSONALITATE, *personalități*, s.f. 1. Ceea ce este propriu, caracteristic fiecărei persoane și o distinge ca individualitate; ansamblu de trăsături morale sau intelectuale prin care se remarcă o persoană; felul propriu de a fi al cuiva. ♦ *Personalitate juridică* = calitatea de a fi persoană juridică. 2. Persoană cu aptitudini deosebite și cu alese însușiri intelectuale și morale, care se realizează și se manifestă în mod practic prin reușite într-un anumit domeniu de activitate. 3. Persoană care deține o funcție importantă în viața politică, socială, culturală; personaj. 4. (Astăzi rar; mai ales la pl.) aluzie tendențioasă și jignitoare la adresa unei persoane. Din fr. **personnalité**, germ. **Personalität**.

PERSULFAT, *persulfat*, s.m. Sare a acidului sulfuric, folosită ca agent oxidant în industria vopselelor și a medicamentelor, în galvanoplastie, în panificație etc. Din fr. **persulfate**, germ. **Persulfat**.

PERTINAX s.n. Material electroizolant, cu aspect lucios și neted, obținut din straturi suprapuse de hârtie cu capacitate mare de absorbție și impregnată cu rășini sintetice. Din fr. **pertinax**, germ. **Pertinax**.

PERTURBA, *perturb*, vb. I. Tranz. 1. A tulbura ordinea, liniștea, mersul normal al unor fapte, fenomene etc.; a provoca o perturbare. 2. A împiedica funcționarea normală a unui sistem, a unui organism etc. [Prez. ind. și: *perturb*] Din fr. **perturber**, lat. **perturbare**.

PERTURBARE, *perturbări*, s.f. 1. Deranjament, tulburare în starea sau în mersul firesc al unui lucru, al unui fenomen. 2. Împiedicare, modificare, deranjament în funcționarea normală a unui sistem tehnic, a unui organism etc.; perturbare. V. **perturba**.

PERTURBAȚIE, *perturbații*, s.f. 1. Tulburare produsă în viața unui individ sau a unei colectivități. 2. Modificare, neregularitate, deranjament în funcționarea unui sistem, a unei mașini, în evoluția unui fenomen etc.; perturbare. ♦ *Perturbații atmosferice* = ansamblu de fenomene electromagnetice din atmosferă care precedă stricarea vremii. [Var.: (înv.) **perturbațiune** s.f.] Din fr. **perturbation**, lat. **perturbatio**, -onis.

PERUCĂ, *peruci*, s.f. Obiect confecționat din păr, din lână, din fire sintetice etc. și purtat pe cap, peste sau în locul părului natural. Din fr. **perruque**, it. **perrucca**.

PERUCHERIE, *perucherii*, s.f. Atelier în care se confecționează și se vând peruci. - **Perucă** + suf. -*ărie*.

PERVITINĂ s.f. Substanță organică întrebuințată ca stimulente al sistemului nervos, pentru a face să dispară senzația de oboseală și de somn și pentru creșterea temporară a energiei și a puterii de muncă. Din fr. **pervitine**, germ. **Pervitin**.

PESCADOR, *pescadoare*, s.n. Navă specială, construită și amenajată cu instalații de pescuit, de depozitare, de congelare și uneori de preparare a peștelui, folosită pentru pescuitul în largul mării. Din sp., fr. **pescador**.

PESIMISM s.n. Atitudine a omului care privește cu neîncredere viața și pe semenii săi și care consideră că toate situațiile au un deznodământ fatal; concepție filozofică, opusă optimismului, potrivit căreia răul, iluzia, suferința predomină în lume și nu pot fi înlăturate, fiindu-i inerente. ♦ Sentiment de tristețe, de amărăciune și de neliniște; stare sufletească de deprimare. Din fr. **pessimisme**, germ. **Pessimismus**.

PESIMIST, -Ă, *pesimiști*, -ste s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană predispusă la pesimism; adept al pesimismului filozofic. 2. Adj. Care manifestă pesimism, care se bazează pe pesimism; care aderă la pesimism. Din fr. **pessimiste**, germ. **Pessimist**.

PESTILENȚĂ, *pestilențe*, s.f. (Livr.) 1. Boală contagioasă, molimă; *spec.* ciumă. 2. Fig. Învățătură dăunătoare. Din fr. **pestilence**, germ. **Pestilenz**.

PESTILENȚIAL, -Ă, *pestilențiali*, -e, adj. 1. Care are caracteristicile unei boli molipsitoare (ca pesta); care răspândește o boală molipsitoare (ca pesta); contagios. *Boală pestilențială*. 2. Fig. (Despre mirosuri) Urât, infect, scârbos, nesuferit, dezgustător; *p. ext.* (despre unele lucruri) care răspândește un astfel de miros. Din fr. **pestilentiel**, germ. **pestilenzialisch**.

PETARDĂ, *petarde*, s.f. Mică încărcătură de exploziv în înveliș de carton sau de hârtie cerată ori smolită, care produce la explozie zgomot și fum și este întrebuințată la semnalizări, la marcarea tirului

de artilerie, la focuri de artificii etc. Din germ. **Petarde**, fr. **pétard**.

PETIOL, *pețioluri*, s.n. Parte a frunzei care susține limbul și care se prinde de tulpină sau de ramuri; codiță. Din fr. **pétiole**, lat. **petiolus**.

PETIT subst. Corp de literă cu mărirea de opt puncte tipografice. Din fr. **petit**, germ. **Petit**.

PETITORIU, **-IE**, *petitorii*, adj. (Jur.: despre acțiuni, cereri etc.) Care are ca obiect recunoașterea sau apărarea dreptului de proprietate sau a unui alt drept real. Din fr. **pétitoire**, lat. **petitorius**.

PETRIFICA, *petrific*, vb. 1. Refl. și tranz. 1. A căpăta sau a face să capete aspect de piatră, de mineral, a deveni sau a face să devină piatră, mineral; a (se) acoperi cu o crustă de piatră, de mineral; *spec.* a deveni sau a face să devină fosil. ♦ Fig. A rămâne sau a face să rămână (mereu) neschimbat; a încremeni sau a face să încremenască. 2. (În basme) A (se) prefăce în stană de piatră; a (se) împietri. [Var.: **pietrifica** vb. I] - După fr. **pétrifier**, germ. **petrifizieren**.

PETRIFICAT, **-Ă**, *petrificați*, **-te**, adj. Care a căpătat aspect de piatră, care a fost prefăcut în piatră; *spec.* fosilizat. ♦ Fig. Care a rămas neschimbat, încremenit în forma inițială. ♦ Fig. Înămămurit, împietrit, înlemnit, încremenit (de uimire, de revoltă etc.). [Var.: **pietrificat**, **-ă** adj.] V. **petrifica**.

PETROLATUM s.n. Amestec de hidrocarburi cu consistență păstoasă, obținut din reziduurile ceroase de țiței sau din uleiuri corespunzătoare. Din fr. **pétrolatum**, germ. **Petrolatum**, rus. **petrolatum**.

PETZIT s.n. Pineru de aur și argint de culoare cenușie spre neagră. Din fr. **petzite**, germ. **Petzit**.

PI s.m. invar. Simbol matematic (π) reprezentând raportul dintre perimetrul unui cerc și diametrul aceluiași cerc, egal cu circa 3,14. Din ngr., fr. **pi**.

PIAN, *piane*, s.n. 1. Instrument muzical format dintr-o cutie mare de rezonanță așezată pe trei picioare și dintr-o serie de coarde metalice, care vibrează când sunt lovite de niște ciocănele acționate prin apăsarea unor clape; clavier, pianoforte. ♦ *Pian automat* (sau *electric*) = pian acționat de un mecanism (alimentat la curentul electric), care execută automat anumite melodii înregistrate în prealabil pe niște suluri speciale de hârtie introduse în aparat. *Pian cu manivelă* = pian automat care funcționează prin învârtirea unei manivele. 2. Artă de a interpreta o compoziție muzicală la un pian. [Var.: (rar) **piano** s.n.] Din germ. **Piano**, fr. **piano**, it. **piano**[forte].

PIARIST, *piariști*, s.m. Membru al unei congregații clericale catolice care se dedica învățământului gratuit. Din germ. **Piarist**, fr. **piariste**.

PIASTRU, *piaștri*, s.m. Monedă (turcească) de argint, a cărei valoare a variat în decursul timpului și care a circulat și în țările române. Din germ. **Piaster**, fr. **piastre**.

PICHET, (**I**) *pichete*, s.n., (**II**) *picheți*, s.m. 1. S.n. 1. Subunitate însărcinată cu asigurarea securității trupelor aflate în marș. 2. (Adesea urmat de determinarea "de grăniceri") Subunitate însărcinată

în trecut cu paza unui sector al frontierei. ♦ Clădire în care își avea sediul această subunitate. 3. Grup organizat (de militari sau de civili) însărcinat cu apărarea sau cu paza unui obiectiv important, cu stingerea incendiilor într-o întreprindere etc. ♦ (În sintagma) *Pichet de grevă* = detașament de muncitori greviști care stau de gardă la poarta întreprinderii lor pentru a preveni pe muncitorii din afară despre declanșarea grevei și pentru a împiedica pătrunderea în întreprindere a spărgătorilor de grevă. 11. S.m. Țăruș de lemn sau de metal care se înfige în pământ pentru a marca un punct al unei alinieri sau al unui traseu, locul unde urmează să fie plantat un puiet de arbore etc. Din fr. **piquet**, germ. **Pikett**, rus. **piket**.

PICRIT s.n. Rocă magmatică de origine vulcanică, de culoare verde închis sau neagră. Din fr. **picrite**, germ. **Pikrit**.

PIETĂ s.f. Pictură sau sculptură care o reprezintă pe Madona ținându-și fiul mort pe genunchi sau în brațe. Din fr., it. **pietà**.

PIETATE s.f. 1. Evlavie, smerenie, cucernicie. 2. Sentiment de respect profund (amestecat cu iubire sau duioșie) față de cineva sau de ceva. Din fr. **piété**, lat. **pietas**, **-atis**.

PILASTRU, *pilaștri*, s.m. Stâlp paralelipipedic prevăzut de obicei cu o bază și cu un capitel, care servește ca element de ornamentație sau de consolidare a unui zid. Din fr. **pilastre**, it. **pilastro**.

PILOS, **-OASĂ**, *piloși*, **-oase**, adj. (Anat.) Care aparține părului, privitor la păr; care are păr. Din fr. **pileux**, lat. **pilosus**, **-a**.

PINACOTECĂ, *pinacoteci*, s.f. Colecție mare de tablouri; muzeu în care se expune și se păstrează o asemenea colecție. Din fr. **pinacothèque**, germ. **Pinakothek**.

PING-PONG s.n. (Astăzi rar) Tenis de masă. Din fr., engl. **ping-pong**, germ. **Pingpong**.

PING-PONGIST, **-Ă**, *ping-pongiști*, **-ste**, s.m. și f. (Astăzi rar) Persoană care practică tenisul de masă. - **Ping-pong** + suf. **-ist**.

PIONIER, **-Ă**, *pionieri*, **-e**, subst. 1. S.m. și f. (Îleșit din uz) Membru al organizației de masă a elevilor de 7-14 ani, care, avea ca scop educarea comunistă a elevilor. 2. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-un grup (de coloniști sau de emigranți) care pune bazele unei vieți civilizate într-un ținut nelocuit. ♦ Fig. Persoană care lucrează cea dintâi într-un domeniu nou, încă necercetat, care pune bazele unei metode noi, unei activități noi; deschizător de drumuri într-un domeniu oarecare de activitate. 3. S.m. Militar care face parte dintr-o unitate de geniu pregătită special pentru a executa construcțiile necesare operațiilor militare, barajele de mine etc. [Var.: (pop.) **pionér**, **-ă** subst.] Din fr. **pionnier**, germ. **Pionier**, (1) rus. **pioner**.

PIONIERAT, *pionierate*, s.n. Misiune, sarcină de pionier; activitate de pionier. - **Pionier** + suf. **-at**.

PIONIERESC, **-EASCĂ**, *pionierești*, adj. Care aparține pionierilor (1), privitor la pionieri. - **Pionier** + suf. **-esc**.

PIPERACEE, *piperaee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate cu proprietăți aromatice, cu flori mici, dispuse în amentii lungi, și cu fructul în formă de boabe; (și la sg.) plantă din această familie. Din fr. **pipéracées**, lat. **piperaee**.

PIPERAZINĂ, *piperezine*, s.f. Substanță care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă, utilizată în medicină la tratamentul gutei, împotriva nisipului din urină etc. Din fr. **pipérazine**, germ. **Piperazin**.

PIRAMIDĂ, *piramide*, s.f. **1.** Poliedru cu baza poligonală și fețele triunghiulare, care se unesc într-un vârf comun. **2.** Monument funerar gigantic de piatră în formă de piramidă (**1**), ridicat pentru faraonii Egiptului antic; *p. gener.* edificiu arhitectonic monumental în formă de piramidă (**1**). **3.** Grămadă (mare) de obiecte aranjate în formă de piramidă (**1**). ♦ (Mil.; ieșit din uz) *Piramidă de arme* (sau *de puști, de carabine*) = grup de puști sau de alte arme de foc așezate cu talpa patului pe pământ și sprijinite una de alta la vârful țevii. ♦ Figură de gimnastică executată de mai multe persoane, care se așază în rânduri suprapuse tot mai înguste pe măsură ce se apropie de vârf, în formă de piramidă (**1**); ansamblu de persoane astfel așezate. **4.** Sistem de susținere a viței de vie portaltoi, alcătuit dintr-un stâlp înalt din vârful căruia pornesc 6-8 sârme fixate cu câte un țăruș lângă fiecare butuc de viță. **5.** (Anat.; în sintagma) *Piramidă bulbară* = fiecare dintre proeminențele cordoanelor anterioare ale măduvei spinării, la nivelul bulbului rahidian. Din ngr. **piramis**, -idos, lat. **pyramis**, -idis, fr. **pyramide**.

PIRARGIRIT s.n. Minerul de argint de culoare roșu închis până la negru și cu luciu diamantin. Din fr. **pyrargyrite**, germ. **Pyrargyrit**.

PIRHELIOMETRU, *pirheliometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea intensității radiației solare directe, pe baza determinării cantității de căldură rezultate prin absorbția acestei radiații. Din fr. **pyrhéliomètre**, germ. **Pyrheliometer**.

PIRIDOXINĂ, *piridoxine*, s.f. (Farm.) Substanță organică ce se găsește în drojdia de bere, grâu, ficat, rinichi etc., jucând un rol important în menținerea integrității structurale și funcționale a multor țesuturi și organe; vitamina B₆; adermină. Din fr., engl. **pyridoxine**.

PIROFOBIE, *pirofobii*, s.f. (Med.) Teamă de foc. Din fr. **pyrophobie**, engl. **pyrophobia**.

PIROGRAF, *pirografe*, s.n. Aparat electric folosit în pirogravură. Din fr. **pyrographie**, engl. **pyrograph**.

PIROP s.n. Silicat de magneziu și aluminiu din grupa granatului, de culoare roșie, roșiatică sau neagră, cristalizat în sistemul cubic, folosit ca piatră semiprețioasă. Din fr. **pyrope**, germ. **Pyrop**.

PIROSCAF, *piroscafe*, s.n. (Ieșit din uz) Navă acționată cu aburi. Din fr. **pyroscaphe**, it. **piroscafo**.

PISTĂ, *piste*, s.f. **1.** Fâșie de teren amenajată ca drum și rezervată unei circulații speciale. ♦ Fâșie de teren (circulară, ovală etc.) amenajată pentru întreceri sau antrenamente sportive. ♦ Teren amenajat pentru

rularea avioanelor la decolare și la aterizare. ♦ Loc rezervat pentru dans într-un loc public. **2.** Fig. Fâșă, cale, curs; direcție. **3.** (Adesea determinat prin "sonoră") Fâșie de la marginea peliculei cinematografice, fâșie a unei benzi de magnetofon etc. pe care este făcută înregistrarea sonoră. Din fr. **piste**, it. **pista**.

PITAGORIC, -Ă *pitagorici*, -ce, adj. Pitagoreic. Din it. **pitagorico**, fr. **pythagorique**.

PLACEBO s.n. (Farm.) Medicament (sau preparat) inactiv prescris fie pentru a-i face plăcere pacientului, fie în scopuri experimentale, pentru a studia efectele farmaceutice ale medicamentului și reacțiile psihice ale pacientului. ♦ (Adjectival) *Efectul placebo*. Din fr., engl. **placebo**.

PLACENTĂ, *placente*, s.f. **1.** (Anat.) Organ muscular și spongios care se formează în perioada de gestație la majoritatea mamiferelor și care face legătura între mamă și embrion, servind la nutriția și respirația acestuia, eliminându-se la naștere; casă, căiță, cămașă, loc. ♦ *Placentă previa* = placentă anormală, dezvoltată în partea inferioară a uterului. **2.** (Bot.) Loc, porțiune din pereții ovarului pe care se fixează ovulele. Din lat., fr. **placenta**.

PLACODERM, *placodermi*, s.m. (La pl.) Subclasă de pești fosili, paleozoici, cu scheletul cartilaginos și cu corpul acoperit de plăci osoase; (și la sg.) pește din această subclasă. Din fr. **placodermes**, germ. **Plakoderm**.

PLAN, -Ă, (**I**) *planuri*, s.n., (**II**) *plani*, -e, adj. **I.** S.n. **1.** Proiect elaborat cu anticipare, cuprinzând o suită ordonată de operații destinate să ducă la atingerea unui scop; program (de lucru). **2.** Distribuție metodică a părților componente ale unei lucrări științifice, literare, ale unei expuneri etc. **3.** (Geom.) Suprafață care conține în întregime orice dreaptă care trece prin două puncte oarecare ale sale. ♦ *Plan de proiecție* = plan pe care se obține imaginea unui corp printr-un procedeu de proiecție oarecare. (Astron.) *Plan meridian* = plan definit de verticala locului și de axa lumii. **4.** Fiecare dintre planurile (**1** **3**), în general verticale, perpendiculare pe direcția privirii, în care se găsește sau pare că se găsește un obiect și care reprezintă adâncimea sau depărtarea în perspectivă; *spec.* element al filmării cinematografice, care reprezintă apropierea sau depărtarea obiectului față de aparatul de filmat. ♦ *Primul* (sau *întâiul*) *plan* = partea cea mai apropiată de public a unei scene; partea unui tablou care dă impresia a fi cea mai apropiată de privitori; *fig.* primul rând, locul de frunte (al unei serii). ♦ Loc. adv. *Pe plan(ul)...* = în domeniul...; în ceea ce privește...; din punct de vedere... ♦ Expr. *A fi* (sau *a sta*, *a pune* etc.) *pe* (sau *în*) *prim(ul) plan* = a avea (sau a considera că are) importanță primordială. *A fi* (sau *a sta*, *a pune* etc.) *pe planul al doilea* (sau *al treilea* etc.) = a fi (sau a considera că este) de importanță secundară, minimă. **5.** (Cinema) Element al montajului, reprezentând porțiunea de peliculă imprimată în timpul unei singure funcționări a aparatului de filmat (între o pornire și o oprire). ♦ Delimitare a mărimii

încadrării în raport cu mărimea omului în cadru prin stabilirea unor termeni convenționali. ♦ *Prim plan* = plan (**1 5**) care cuprinde bustul până sub umeri. *Gros plan* = reprezentarea pe peliculă a capului unui personaj. *Plan american* = plan (**1 5**) care cuprinde omul încadrat până la genunchi. *Plan semigeneral* = plan (**1 5**) care încadrează personajul în toată înălțimea. **6.** Suprafață netedă a unui corp; corp care prezintă o astfel de suprafață. ♦ *Plan înclinat* = dispozitiv simplu de forma unei rampe înclinate, alcătuit dintr-un corp cu o suprafață plană (sau din două bare paralele) care formează un unghi cu planul orizontal și care este folosit pentru a ridica corpuri prin rostogolire sau prin împingere, folosindu-se forțe mai mici decât greutatea corpurilor respective. *Plan de aripă* = suprafața de susținere a unui avion. **7.** Desen tehnic care cuprinde reprezentarea grafică, la o anumită scară, a unui teren, a unei construcții, a unei mașini etc. **8.** (Reg.) Ogor, parcelă. **II.** Adj. Fără asperități, neted, drept; care prezintă o suprafață netedă. ♦ *Unghi plan* = porțiune dintr-un plan (**1 3**) cuprinsă între două semidrepte (cu aceeași origine) ale planului. *Figură plană* = figură care poate fi așezată cu toate punctele pe același plan (**1 3**). *Geometrie plană* = ramură a geometriei care studiază figurile ale căror elemente sunt așezate în același plan (**1 3**). (Tipogr.) *Mașină plană* = mașină care imprimă coli separate. Din fr. **plan**, lat. **planus**.

PLANUI, *plănuiesc*, vb. IV. Tranz. A face planuri; a pregăti ceva (în minte) pentru viitor; *p. ext.* a pune la cale, a uelți, a urzi. ♦ A determina, a preciza, a stabili, a hotărî. - **Plan** + suf. -*ui*.

PLĂNUIRE, *plănuiri*, s.f. Acțiunea de a *plănu*i și rezultatul ei. V. **plănu**i.

PLĂNUIȚ, -*Ă*, *plănuieți*, -*te*, adj. Pregătit pentru viitor; pus la cale, uelțit, urzit. V. **plănu**i.

DEPLANARE, *deplanări*, s.f. Curbare a unei secțiuni plane a unui corp elastic sub acțiunea sarcinilor exterioare. - **Des-** + **plan**.

PRIM-PLAN, *prim-planuri*, s.n. Cadru cinematografic în care interpreții sunt filmați de aproape. - **Prim** + **plan**.

SEMIPLAN, *semiplanuri*, s.n. Mulțimea punctelor din plan situate de aceeași parte a unei drepte. - **Semi-** + **plan** (după fr. *demi-plan*).

PLANAȚIE, *planații*, s.f. (Geol.) Proces de netezire a reliefului înalt și accidentat al scoarței, ca rezultat al acțiunii de eroziune. Din fr., engl. **planation**.

PLANETĂ, *planete*, s.f. **1.** Corp ceresc fără lumină proprie, satelit al Soarelui, care se vede pe cer sub forma unui punct luminos ca urmare a reflectării luminii solare; *p. restr.* Pământ (**1**). ♦ Orice corp ceresc fără lumină proprie, satelit al unei stele. **2.** Zodie (în care se naște cineva). ♦ Bilet care conține preziceri naive privitoare la viitor și pe care îl vând flășnetarii extrăgându-l la întâmplare dintre altele de același fel (cu ajutorul unui papagal sau al unui șoarece dresat). [Var.: (înv.) **planet** s.m.] Din fr. **planète**, lat. **planeta**.

PLANISFERĂ, *planisfere*, s.f. Hartă a globului terestru în care cele două emisfere sunt reprezentate pe o suprafață plană; planiglob, mapamond. Din fr. **planisphère**, germ. **Planisphäre**.

PLANTA, *plantez*, vb. I. Tranz. **1.** A înfișe în pământ puieți, răsaduri etc. pentru a se dezvolta; a acoperi un teren cu puieți, răsaduri etc.; a sădi. **2.** A fixa în pământ un stâlp, un par etc. ♦ Expr. (Refl.) *A se planta în fața cuiva* = a se opri în mod inoportun sau ostentativ în fața cuiva. **3.** A îngropa mine pe o porțiune de teren; a mina. Din fr. **planter**, lat. **plantare**.

PLANTARE, *plantări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *planta* și rezultatul ei; sădire, plantat. V. **planta**.

PLANTAT s.n. Plantare. V. **planta**.

PLANTATOR, -*OARE*, *plantatori*, -*oare*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu plantarea răsadurilor, a viței de vie etc.; săditor. **2.** S.m. Proprietar al unei plantații. **3.** S.f. Mașină care servește la plantarea diverselor plante de cultură; mașină de plantat. **4.** S.n. Unealtă de lemn sau de fier, de forma unui baston scurt ascuțit în un capăt, cu care se lucrează la plantarea puieților, a răsadurilor etc. - **Planta** + suf. -*tor*.

REPLANTA, *replantez*, vb. I. Tranz. A planta din nou; a transplanta. - **Re-** + **planta**. Cf. fr. **replanter**.

REPLANTARE, *replantări*, s.f. Acțiunea de a *replanta* și rezultatul ei; transplantare. V. **replanta**.

PLANTĂ¹, *plante*, s.f. Nume generic dat organismelor vegetale, cu o organizare mai simplă decât a animalelor și care își extrag hrana prin rădăcini, caracterizându-se prin prezența clorofilei, prin faptul că membrana celulei este formală din celuloză și, în cazul speciilor superioare, prin alcătuirea corpului din rădăcină, tulpină și frunze; *p. restr.* vegetală, mai ales erbacee, cultivată de om sau care crește în mod natural și este utilă omului. Din lat. **planta**, fr. **plante**.

PLANTIVOR, -*Ă*, *plantivori*, -*e*, adj. (Înv.) Erbivor. - De la **plantă**¹.

PLĂNTUȚĂ, *plăntuțe*, s.f. Diminutiv al lui *plantă*¹; plantă mică, tânără. - **Plantă**¹ + suf. -*uță*.

PLANTĂ², *plante*, s.f. Față inferioară a piciorului, ușor boltită, care ia contact cu solul; talpa piciorului. Din lat. **planta**, fr. **plante**.

PLASTIC s.n. Masă de exploziv fabricat cu un amestec de cauciuc sintetic și un plastifiant. *Bombă cu plastic*. Din fr., engl. **plastic**.

PLATAN, *platani*, s.m. Gen de arbori exotici cu frunzele palmate și cu trunchiul verde (*Platanus*); arbore care face parte din acest gen. Din lat. **platanus**, ngr. **platanos**, fr. **platane**.

PLATINIT s.n. Aliaj de oțel cu conținut mare de nichel, din care se fac legăturile la electrozii becurilor electrice. Din fr. **platinite**, germ. **Platin**.

PLATINOID, *platinoide*, s.n. Aliaj de cupru, nichel și zinc de culoarea platinei, care se folosește în

electrotehnică sau pentru ornamentații. Din fr. **platinoid**, germ. **Platinoid**.

PLEBE s.f. 1. (În Roma antică) Categorie socială de oameni liberi fără o activitate permanentă, care trăiau din câștiguri întâmplătoare și din distribuții făcute de stat. 2. (În evul mediu) Pătura cea mai săracă a populației orășenești din apusul Europei, aflată în afara ierarhiei feudale și care, alături de țărâtime, a avut un rol important în revoluțiile din sec. XVI-XVII. 3. (Livr.) Pătură socială fără drepturi, asuprită și exploatată; *p. ext.* mulțime, gloată. ♦ Fig. Categorie socială deklasată; drojdia societății. Din fr. **plèbe**, lat. **plebs**, -bis.

PLEBEIAT s.n. (Rar) Stare, calitate de plebeu. - **Plebe** + suf. -(i)at.

PLEBEIC, -Ă, **plebeici**, -ce, adj. (Rar) Al plebei (1), de plebe (1). - **Plebe** + suf. -ic.

PECTRU, **pectre**, s.n. Placă mică de metal, de os, de celuloid sau de alt material, cu care se ciupec coardele unor instrumente muzicale. Din fr. **pectre**, lat. **plectrum**.

PLENITUDINE s.f. Dezvoltare completă, integrală; deplinătate, totalitate; *p. ext.* desăvârșire. ♦ **Plenitudine vocalică** = perceptibilitate sau audibilitate a unei vocale, putere sonoră a unei vocale. Din fr. **plénitude**, lat. **plenitudo**, -inis.

PLENITUDINAR, -Ă, **plenitudinari**, -e, adj. (Livr.) Plenar. - **Plenitudine** + suf. -ar.

PLESIOZAU, **plesiozauri**, s.m. (La pl.) Gen de reptile marine fosile din era mezozoică, cu gâtul lung, cu trunchiul gros, cu numeroase vertebre cervicale și cu membre în formă de vâsle, puternic dezvoltate; (și la sg.) reptilă care face parte din acest gen. [Var.: **pleziozaur** s.m.] Din fr. **plésiosaure**, lat. **plesiosaurus**.

PLEURĂ, **pleure**, s.f. Membrană seroasă care învește plămâni și căptușește pereții cavității toracice. Din lat., ngr., it. **pleura**, fr. **pleure**.

PLEX, **plexuri**, s.n. Țesut format din fibre nervoase sau din vase sanguine împletite nesistematizat între ele, care se află în diferite puncte ale organismului. ♦ **Plex solar** = plex care se găsește în cavitatea abdominală, lângă stomac. Din lat., fr. **plexus**.

PLEXIGLAS s.n. Masă plastică transparentă incasabilă, din care se fac diferite obiecte rezistente la șocuri și la topidități; sticlă organică, stîplex, polimetacrilat. Din germ. **Plexiglas**, fr. **plexiglas**.

PLUMULĂ, **plumule**, s.f. Parte a embrionului vegetal care constituie rudimentul părților aeriene ale unei plante. Din lat. **plumula**, fr. **plumule**.

PLUNGER, **plungere**, s.n. Piesă rotundă de șamotă la alimentatoarele automate cu sticlă topită, care ajută la formarea picăturii de sticlă. Din fr., engl. **plunger**.

PLURALITATE, **pluralități**, s.f. 1. Număr, cantitate mare (de ființe, de lucruri etc.), mulțime; multiplicitate, diversitate. 2. Numărul cel mai mare, partea cea mai mare a membrilor unei colectivități; majoritate. Din lat. **pluralitas**, -atis, fr. **pluralité**.

PLURI- Element de compunere care înseamnă "mai mulți", "mai multe" și care servește la formarea unor

adjective și a unor substantive. Din lat. **plus**, **pluris**, fr. **pluri**.

PLUȘ, **plușuri**, s.n. Țesătură de bumbac, de lână, de păr de capră etc. mai groasă decât catifeaua și cu părul mai lung decât al acesteia, care se întrebuintează mai ales în tapițerie. ♦ (La pl.) Varietăți de pluș. Din germ. **Plüsch**, fr. **pe(l)uche**, rus. **плюш**.

PLUȘA, **plușez**, vb. I. Tranz. A executa operația de plușare. Din **pluș**.

PLUȘARE, **plușări**, s.f. Operație finală prin care se obține un luciu mătăsoș pe fața pieilor de mînuiși și de haine prin frecarea lor cu un pluș aplicat pe un tambur rotativ. V. **plușă**.

PLUTOCRAȚIE, **plutocrații**, s.f. Formă de guvernare în care puterea de stat este concentrată în mâinile celor mai bogați. ♦ Totalitatea persoanelor care, cu ajutorul averii, impun plutocrația. Din fr. **ploutocratie**, germ. **Plutokratie**.

PLUTON, **plutoane**, s.n. 1. Subunitate militară mai mică decât compania, alcătuită din trei sau patru grupe. ♦ **Pluton de execuție** = unitate militară care execută prin împușcare pe cei osândiți la moarte. ♦ P. anal. Grup de persoane cu preocupări sau ocupații comune. ♦ P. ext. Stol, pâlce. 2. Grup compact și omogen de concurenți sportivi care se află într-o anumită poziție pe parcursul unei curse de alergări, caiac-canoe, ciclism etc. [Var.: (pop.) **ploton** s.n.] - După fr. **peloton**, it. **plotone**.

PLUTONIER, **plutonieri**, s.m. Grad de subofițer imediat superior sergentului-major; persoană care are acest grad. **Plutonier-major** = grad de subofițer imediat superior plutonierului; persoană care are acest grad. **Plutonier adjutant** = cel mai mare grad de subofițer, imediat superior plutonierului-major; persoană care are acest grad. [Var.: (pop.) **plotoner**, **plotonier**, **plutoner** s.m.] - **Pluton** + suf. -ier.

PLUVIAL, -Ă, **pluviali**, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre ape) Produs de ploaie. 2. S.n. Interval de timp din perioada cuaternară, caracterizat printr-o climă cu precipitații abundente, printr-o accelerare a eroziunii și printr-o lărgire a suprafețelor de vegetație. Din fr. **pluvial**, lat. **pluvialis**.

PNEU, **pneuri**, s.n. Ansamblu format dintr-o cameră de aer comprimat și o anvelopă, fixat la roțile anumitor vehicule. Din fr. **pneu**, germ. **Pneu**.

PNEUMATIC, -Ă, **pneumatici**, -ce, adj., s.f. 1. Adj. (Despre mașini, aparate, utilaje etc.) Care funcționează cu aer comprimat. ♦ Care este folosit la comprimarea sau la deplasarea aerului. 2. S.f. Parte a fizicii care studiază proprietățile aerului și ale altor gaze. Din fr. **pneumatique**, lat. **pneumaticus**, it. **pneumatico**.

PNEUMOGRAF, **pneumografe**, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se înregistrează amplitudinea și frecvența mișcărilor respiratorii ale toracelui. Din fr. **pneumographie**, germ. **Pneumograph**.

POANTER, **poanteri**, s.m. Rasă de câini de vânătoare cu talie înaltă, picioare lungi, urechile plecate și părul scurt și neted; prepelicar de rasă

engleză; brac englez. [Scriș și: *pointer*] Din fr., engl. **pointer**.

POCHER, *pochere*, s.n. Numele unui joc de cărți în care fiecare jucător dispune de cinci cărți cu care poate să câștige dacă are combinația cea mai bună sau dacă reușește să-i convingă pe adversari de acest lucru. Din fr., engl. **poker**.

PODIUM, *podiumuri*, s.n. 1. Estradă demontabilă, amenajată într-o sală sau în aer liber în vederea unei conferințe, a unui spectacol etc. 2. Platformă de scânduri, înălțată față de nivelul unei suprafețe, servind ca postament pentru diverse obiecte. ♦ Mică instalație mobilă, în formă de platformă cu trepte, pe care stau sportivi în momentul înmânării premiilor. Din lat., fr. **podium**, germ. **Podium**.

PODZOL, *podzolini*, s.n. Sol nisipos și lutos, de culoare cenușie, sărac în calciu, cu fertilitate naturală slabă, care se formează sub vegetația pădurilor, într-un climat rece și umed. Din fr. **podzole**, germ.

Podsol, rus. **podzol**.

PODZOLIRE, *podzolini*, s.f. Formare a podzolului. Din **podzol**.

PODZOLIT, -**A**, *podzoliți*, -*te*, adj. (Despre soluri) Care are proprietăți podzolice, cu caracter de podzol. Din **podzol**.

POEM, *poeme*, s.n. 1. (Adesea fig.) Specie a poeziei epice, de întindere relativ mare, cu caracter eroic, filozofic, istoric, mitologic, legendar etc. ♦ *Poem în proză* = specie a prozei literare aparținând genului liric, cultivată din a două jumătate a sec. XIX. *Poem dramatic* = scriere dramatică în versuri sau cu caracter poetic. ♦ Mică piesă muzicală instrumentală, vocală sau vocal-simfonică de construcție liberă, cu caracter liric sau liric-narativ. ♦ *Poem simfonic* = lucrare amplă pentru orchestră, având de obicei un conținut programatic. [Var.: **poemă** s.f.] Din ngr. **poiima**, fr. **poème**, lat. **poema**.

POET, -**A**, *poeti*, -*te*, s.m. și f. 1. Persoană care compune poezii, autor de poezii. 2. Persoană înzestrată cu imaginație și sensibilitate de poet (1). Din ngr. **poiitis**, lat., it. **poeta**, fr. **poète**.

POETARD, *poetarzi*, s.m. (Depr.) Poetaș. - **Poet** + suf. -*ard*.

POETAȘ, *poetași*, s.m. Diminutiv al lui *poet*; (depr.) poet mediocru, lipsit de talent; poetastru, poetard. - **Poet** + suf. -*aș*.

POETASTRU, *poetaștri*, s.m. (Depr.) Poetaș. Din fr. **poétastre**, it. **poetastro**.

POETIC, -**A**, *poetici*, -*ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține poeziei, privitor la poezie. ♦ De poet. 2. Adj. Fig. Care poate inspira pe poeți, demn de a fi motiv de inspirație; *p. ext.* impresionant, fermecător. 3. S.f. (Și adjectival, în sintagma *artă poetică*) Tratat despre creația poetică; ansamblu de reguli pentru alcătuirea unei opere literare; ramură a teoriei literaturii care se ocupă de creația poetică. 4. S.f. Ansamblu de forme și de principii poetice caracteristice unei epoci sau unui curent literar; manieră poetică caracteristică unui poet. Din ngr. **poiitkos**, **poiitiki**, lat. **poeticus**, **poetica**, it. **poetico**, **poetica**, fr. **poétique**.

APOETIC, -**Ă**, *apoetici*, -*ce*, adj. Care nu este poetic, care nu are valoare poetică. Din **poetic**.

POL, *poli*, s.m. 1. Fiecare dintre cele două puncte situate la capetele axei de rotație a pământului și în care se reunesc toate meridianele geografice; *p. ext.* regiunea din jurul acestor două puncte. ♦ *Pol ceresc* = fiecare dintre cele două puncte în care prelungirea axei de rotație a pământului, trecând prin cei doi poli terestri, intersectează sfera cerească. *Pol magnetic terestru* = punct pe suprafața pământului în care acul magnetic are poziția verticală (înclinația magnetică este de 90°). 2. (Mat.) Fiecare dintre cele două puncte în care un diametru al sferei intersectează sfera. 3. (Fiz.) Fiecare dintre cele două puncte sau regiuni ale unui corp opuse uneia celeilalte din punctul de vedere al unei anumite proprietăți. ♦ *Pol electric pozitiv* (sau *negativ*) = fiecare dintre cele două regiuni ale unui corp polarizat electric, de la care diverg sau către care converg liniile de câmp ale inducției magnetice. 4. Zonă a miezului feromagnetic al unui circuit magnetic pe unde fluxul magnetic principal sau cel util trece din materialul feromagnetic în aer, sau invers. 5. Parte componentă a unei mașini electrice, care contribuie la magnetizarea circuitului magnetic al mașinii. 6. Piesă a unei pile galvanice care stabilește contactul cu circuitul exterior. 7. Fig. Fiecare dintre punctele, situațiile etc. aflate la două extremități opuse. Din fr. **pôle**, lat. **polus**.

MULTIPOL s.m. 1. Sistem de perechi de sarcini electrice, una pozitivă și una negativă, egale ca mărime. 2. Rețea electrică având mai multe borne de acces. - **Multi**- + **pol**.

POLAR, -**Ă**, *polari*, -*e*, adj., s.f. 1. Adj. Privitor la cei doi poli ai Pământului, de la poli, caracteristic polilor; din regiunea sau din zona polilor. ♦ *Noapte polară* = noapte de iarnă care se întâlnește în regiunile situate dincolo de cercul polar și care poate dura până la o jumătate de an. *Steaua polară* = steaua principală din constelația Carului-Mic, situată pe prelungirea boreală a axei Pământului, care servește ca mijloc de orientare și după care se poate stabili direcția nordului. *Urs polar* = urs alb, v. *urs*. 2. Adj. Privitor la poliul unui magnet sau ai unei pile electrice. ♦ Referitor la un corp sau la un mediu care prezintă polaritate. 3. Adj. (Mat.; în sintagma) ♦ *Coordonate polare* = coordonate al căror sistem de referință este alcătuit dintr-un punct și o semiaxă care pornește din acel punct. 4. Adj. (Fil.) Care se află într-un raport de polaritate, care prezintă polaritate. 5. S.f. Locul geometric al punctelor conjugate armonice cu un punct dat în raport cu cele două puncte în care o dreaptă variabilă ce trece prin punctul dat intersectează conica dată. Din lat. **polaris**, it. **polare**, fr. **polaire**.

NEPOLAR, -**Ă**, *nepolari*, -*e*, adj. (Despre molecule sau grupări de atomi) Lipsit de moment electric permanent. - **Ne**- + **polar**.

SUBPOLAR, -**A**, *subpolari*, -*e*, adj. (Despre regiuni geografice sau despre fauna, flora, clima lor) Care se găsește în zona unuia dintre cele două cercuri polare, în imediata apropiere a

acestora; care este specific acestei zone. - **Sub-** + **polar**.

POLAROGRAF, *polarografe*, s.n. Aparat pentru înregistrarea grafică sau fotografică a curbei curent-tensiune, utilizat în analiza electrochimică. Din fr. **polarographie**, germ. **Polarograph**, engl. **polarograph**.

POLEMICĂ s.f. Discuție contradictorie asupra unui subiect, asupra unei teme etc.; luptă de idei cu privire la o problemă literară, științifică etc. Din fr. **polémique**, it. **polemica**, cf. gr. *polemikos* < *polemos* - război].

POLEMISM s.n. Caracter polemic. - **Polemică** + suf. *-ism*.

POLEN, (rar) *polenuri*, s.n. (Bot.) Pulbere, de obicei galbenă, constituită din grăunțioare microscopice produse de anterele staminelor. Din fr., lat. **pollen**, germ. **Pollen**.

POLENIC, *polenici*, adj. (În sintagma) *Sac polemic* = fiecare dintre cavitățile din anterele staminelor în care se formează polenul. [Var.: **polinic** adj.] - **Polen** + suf. *-ic*. Cf. fr. *pollinique*.

POLENIZA, *polenizez*, vb. I. Tranz. A transporta polenul de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului (pentru a produce fecundația). - **Polen** + suf. *-iza*.

POLENIZARE, *polenizări*, s.f. Acțiunea de a *poleniza*; fenomen care constă în transportul polenului de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului; polenizație. [Var.: (rar) **polinizare** s.f.] V. **poleniza**.

AUTOPOLENIZARE, *autopolenizări*, s.f. (Bot.) Polenizare a florilor închise cu propriul lor polen; autofecundare, autofecundație, cleistogamie. - **Auto-** + **polenizare**.

POLENIZATOR, *polenizatori*, s.m. Varietate de pom, de arbust sau de altă plantă al cărei polen fecundează florile altor varietăți, din aceeași specie sau din altă specie, asigurând fertilitatea acestora. [Var.: (rar) **polinizator** s.m.] - **Poleniza** + suf. *-tor*.

POLIARHIE s.f. Formă de guvernământ în care conducerea statului este exercitată de mai multe persoane concomitent. Din fr. **polyarchie**, ngr. **poliarhia**.

POLICHET, *polichete*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi inelați caracterizați prin parapode bine dezvoltate, prevăzute cu un număr mare de porți, și care se târăsc pe fundul apelor marine sau se afundă în mlașci și nisip; (și la sg.) vierme inelat care face parte din această clasă. [Var.: **polichetă** s.f.] Din lat. **polychaeta**, fr. **polychètes**.

POLICICLIC, -Ă, *policiclici*, -ce, adj. (Despre substanțe) Care conține în moleculă mai multe cicluri formate din lanțuri închise de atomi. Din fr. **polycyclique**, engl. **polycyclic**.

POLIDIMIT s.n. Sulfură de nichel naturală, de culoare cenușie, cristalizată în sistemul cubic. Din fr. **polydymite**, germ. **Polydymit**.

POLIEDRAL, -Ă, *poliedrali*, -e, adj. (Mat.) Poliedric. Din fr. **polyédral**, engl. **polyhedral**.

POLIGALĂ, *poligale*, s.f. (Bot.) Amăreală. Din fr. **polygale**, lat. **polygala**.

POLYGONACEE, *poligonacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate apetală; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Din fr. **polygonacées**, lat. **polygonaceae**.

POLIOXIMETILENĂ, *polioximetilene*, s.f. (Chim.) Polimer al formaldehidei. Din fr. **polyoxyméthylène**, germ. **Polyoxymethylene**.

POLIPLOID, -Ă, *poliploizi*, -de, adj. (Biol.) Caracterizat prin poliploidie. Din fr. **polyploïde**, germ. **Polyploid**.

POLIPLOIDIE s.f. Creștere a numărului de cromozomi în celulele organismelor animale sau vegetale față de numărul de cromozomi caracteristic unei anumite specii, având ca rezultat mărirea taliei sau a unor organe ale individului respectiv. Din fr. **polyploidie**, germ. **Polyploidie**.

POLISPERMIE, *polispermii*, s.f. (Biol.) Pătrundere a mai multor spermatozoizi într-un gamet femel. Din fr. **polyspermie**, engl. **polyspermy**.

POLISTIREN, *polistireni*, s.m. Material plastic solid, incolor sau slab gălbui, transparent, foarte rezistent din punct de vedere chimic și electric, care se întrebuințează în electrotehnică, în industria cablurilor și la fabricarea multor obiecte de larg consum. Din fr. **polystyrène**, engl. **polystyrene**, rus. **polistiren**.

POLITIC, -Ă, *politici*, -ce, s.f., adj. **I.** S.f. **1.** Știință și practica de guvernare a unui stat; sferă de activitate social-istorică ce cuprinde relațiile, orientările și manifestările care apar între partide, între categorii și grupuri sociale, între popoare etc. în legătură cu promovarea intereselor lor, în lupta pentru putere etc.; orientare, activitate, acțiune a unui partid, a unor grupuri sociale, a puterii de stat etc. în domeniul conducerii treburilor interne și externe; ideologie care reflectă această orientare, activitate, acțiune. ♦ Expr. *A face politică* = a lua parte în mod activ la discutarea și rezolvarea treburilor statului. **2.** Tactică, comportare (abilă) folosită de cineva pentru atingerea unui scop. **II.** Adj. **1.** Care aparține politicii, care se referă la politică, de politică; politicesc. ♦ *Drepturi politice* = drepturile de participare a cetățenilor la conducerea treburilor statului. *Nivel politic* = grad de pregătire a cuiva în probleme de politică generală; orientare justă în astfel de probleme. *Om politic* (și, înv., substantivat, m.) = persoană care are un rol important în activitatea politică, care își desfășoară activitatea principală în domeniul politicii. ♦ (Substantivat, n.) Aspect, element politic (**II 1**), viață politică. **2.** Care are sau care exprimă o comportare abilă; dibaci, șiret. Din lat. **politicus**, ngr. **politikos**, fr. **politique**.

POLITICASTRU, *politicaștri*, s.m. (Rare; peior.) Om politic lipsit de orizont, preocupat de interese meschine. - **Politic** + suf. *-astru* (după *poetastru* etc.).

POLITICESC, -EASCĂ, *politicești*, adj. (Înv.) Politic (**II 1**). - **Politic** + suf. *-esc*. Cf. rus. *politiceskii*.

NEPOLITIC, -Ă, *nepolitici*, -ce, adj. Care nu are caracter politic; din afara politicii. - **Ne-** + **politic** (după fr. *non-politique*).

POLITONALITATE s.f. (Muz.) Politalism. Din germ. **Politonalität**, fr. **polytonalité**.

POLO s.n. 1. (Adesea urmat de determinarea "pe apă") Joc sportiv de echipă în care jucătorii, deplasându-se înot într-un bazin, încearcă să marcheze goluri prin aruncarea mingii cu mâna în poarta adversarilor. 2. Joc sportiv de echipă practicat câlare, în care mingea este lovită cu bastoane lungi. Din fr., engl. **polo**.

POMPĂ, *pompe*, s.f. 1. Alai, suită, cortegiu plin de fast, sărbătoresc; *p. ext.* fast, strălucire, splendoare. 2. (În sintagma) *Pompe funebre* = întreprindere care se ocupă cu pregătirea și cu efectuarea înmormântărilor. Din lat. **pompa**, fr. **pompe**.

POMPOS, -OASA, *pompoși*, -oase, adj. Plin de pompă, de fast, de strălucire; fastuos, luxos. ♦ (Despre stil, cuvinte, expresii) (Excesiv de) înflorit, încărcat, pretențios; plin de emfază, de afectare. Din fr. **pompeux**, lat. **pomposus**.

PONDERA, *ponderez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A face ca două fapte să se echilibreze prin opunerea lor una alteia; a echilibra, a cumpăni. ♦ Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni mai cumpătat, mai măsurat; a (se) înfrâna, a (se) stăpâni, a (se) potoli, a (se) tempera. Din fr. **pondérer**, lat. **ponderare**.

PONDERABIL, -Ă, *ponderabili*, -e, adj. Care posedă greutate; care poate fi cântărit. Din fr. **pondérable**, lat. **ponderabilis**.

PONDERABILITATE s.f. Însușirea unui corp de a fi ponderabil. - **Ponderabil** + suf. -itate.

SUPRAPONDERABILITATE s.f. (Fiz.) Stare a unui corp de a avea o greutate mai mare ca urmare a unei forțe gravitaționale sporite. - **Supra-** + **ponderabilitate**.

PONDERAȚIE s.f. (Rar) Moderație, cumpătare; echilibru. Din fr. **pondération**, lat. **ponderatio**.

PONTIC, -Ă, *pontici*, -ce, adj. (Livr.) Din regiunea Mării Negre, care aparține Mării Negre, privitor la Marea Neagră. Din lat. **Ponticus**, fr. **pontique**.

PONTIFICAL, -Ă, *pontificali*, -e, adj. Care ține de pontif sau de autoritatea unui pontif, privitor la pontif; *spec.* care ține de papă sau de autoritatea lui, privitor la papă, papal. Din fr. **pontifical**, lat. **pontificalis**.

PONTIFICAT, *pontificate*, s.n. Demnitate de pontif, de papă; perioadă de timp în care un pontif, un papă își exercită funcția. Din fr. **pontificat**, lat. **pontificatus**.

POPLIN, *poplinuri*, s.n. Țesătură lucioasă de bumbac mercerizat, cu firele de arzeală mai subțiri decât cele de băteală, folosită mai ales pentru cămăși bărbătești sau pentru îmbrăcăminte ușoară femeiască; (la pl.) sortimente diferite de țesături din asemenea fire. Din germ. **Pop(e)lin**, fr. **popeline**.

POR, *pori*, s.m. 1. Mic orificiu pe suprafața pielii, care corespunde cu canalul excretor al glandelor sudoripare și sebacee. 2. Orificiu în membrana primară al celulelor vegetale, prin care se asigură

schimbul de apă, de gaze și de substanțe nutritive. 3. Gol de mici dimensiuni în masa unui corp solid sau a unui agregat de substanțe solide. Din fr. **pore**, lat. **porus**.

PORCIN, -Ă, *porcini*, -e, adj., s.f. 1. Adj. De porc; privitor la porci, caracteristic, propriu porcilor; ca de porc. 2. S.f. (La pl.) Nume generic dat porcilor; (și la sg.) porc. Din lat. **porcinus**, fr. **porcin**.

PORFIR, *porfire*, s.n. Rocă vulcanică dură, formată din cristale mari de feldspat, cuarț etc. înglobate într-o masă de feldspat mărunț sau sticloasă. [Var.: (reg.) **porfiră** s.f.] Din ngr. **porfiritis**, fr. **porphyre**.

PORFIRIT, *porfirit*, s.n. Rocă vulcanică cu aspect de porfir, de obicei în culori închise, folosită mai ales la pavaj. Din fr. **porphyrite**, germ. **Porphyrit**.

PORNO adj. invar. Care are caracter pomografic. *Literatură porno*. Din fr., engl. **porno**.

ANTIPORNO adj. invar. (Despre măsuri, atitudini, manifestări) Care este împotriva pomografiei. - **Anti-** + **pornol** [grafie].

PORT, *porturi*, s.n. 1. Complex tehnic amenajat pe malul unei ape navigabile, prevăzut cu instalațiile necesare pentru acostarea, încărcarea, descărcarea și repararea navelor. 2. Oraș care are un port. Din fr. **port**, it. **porto**.

PORTER s.n. Bere (englezească) de culoare neagră, tare și amară. Din engl., fr. **porter**.

PORTIC, *porticuri*, s.n. Galerie exterioară, mărginită de o colonadă, uneori cu arcade, care servește ca loc de adăpost sau de plimbare în jurul unei piețe, al unei clădiri etc. sau ca intrare monumentală într-un edificiu. [Pl. și: *portice*] Din fr. **portique**, lat. **porticus**.

PORTOFEL, *portofele*, s.n. Obiect din piele, din material plastic etc., în forma unor coperte mici cu mai multe despărțituri interioare, în care se păstrează bani, acte etc.; portvizit, portfoliu (3). [Var.: (înv.) **portofei**, **portofeu** s.n.] Din rus. **портфель**, fr. **porte-feuille**.

POSESIUNE, *posesiuni*, s.f. 1. Faptul de a poseda (1); stăpânire a unui lucru; dreptul de a se folosi, de a dispune de ceva. 2. (Înv.) Proprietate (de pământ); moșie. 3. Țară slab dezvoltată, lipsită de independență, stăpânită de un stat mai puternic; colonie. [Var.: **posesie** s.f.] Din fr. **possession**, lat. **possessio**, -onis.

POSESIV, -Ă, *posesivi*, -e, adj. 1. (Gram.; despre unele pronume, adjective, articole) Care arată sau cu ajutorul căruia se exprimă un raport de posesiune (1), de apartenență, de dependență. 2. (Rar) Autoritar. *Ton posesiv*. Din fr. **possessif**, lat. **possessivus**.

POSESOR, -OARE, *posesori*, -oare s.m. și f. 1. Persoană care deține cu titlu de proprietate un bun; persoană căreia îi aparține ceva. ♦ (Înv. și reg.) Arendaș. 2. Persoană care posedă anumite însușiri, caracteristici. *Posesorul unui stil elegant de înot*. Din fr. **possesseur**, lat. **possessor**, -oris.

POSIBIL, -Ă, *posibili*, -e, adj. Care se poate întâmpla sau realiza, care poate fi făcut sau imaginat; care e cu putință; care este permis să se facă. ♦ (Substantivat, n) Ceea ce este cu putință. ♦ Expr. A

face tot posibilul = a face tot ce se poate într-o împrejurare, a încerca totul pentru a ajunge la rezultatul dorit. Din fr. **possible**, lat. **possibilis**.

POSIBILITATE, (2) *posibilități*, s.f. 1. Faptul de a fi posibil; ceea ce poate deveni în viitor o realitate. 2. Mijloc de realizare, de înfăptuire a ceva; puțință, modalitate. ♦ *Posibilități materiale* = bani (necesari traiului). ♦ Expr. *În măsura (sau în limita) posibilităților* = în măsura în care este posibil. ♦ (La pl.) Calități, însușiri care se pot dezvolta, maturiza. *Tânăr cu posibilități*. Din fr. **possibilité**, lat. **possibilitas**, -atis.

POST- Element de compunere care înseamnă "după", "ulterior" și care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. Din lat.

post, fr. **post-**.

POSTERIOR, -OARĂ, *posteriori*, -oare, adj. 1. Care vine, urmează sau se petrece după ceva sau ceva; ulterior. ♦ (Adverbial) Mai târziu. 2. Care se află sau este așezat în partea dindărăt, de dinapoi. ♦ (Despre sunete, în special despre vocale) Al cărui punct de articulație este situat în partea de dinapoi a cavității bucale. Din fr. **postérieur**, lat. **posterior**.

POSTERITATE s.f. 1. Succesiune de generații viitoare; urmași. 2. (Înv.) Succesiune de persoane care descind din aceeași familie; urmași, descendenți. Din fr. **postérité**, lat. **posteritas**, -atis.

POSTLUDIU, *postludii*, s.n. Episod final al unei compoziții muzicale, care evocă teme din cuprinsul ei. Din germ. **Postludium**, fr. **postlude**.

POSTULAT, *postulate*, s.n. Adevăr fundamental care apare ca evident și care nu are nevoie să fie demonstrat; principiu de bază, normă. ♦ Enunț logic considerat primul într-un sistem deductiv. Din fr. **postulat**, lat. **postulatum**.

POSTULATIV, -Ă, *postulativi*, -e, adj. (Rar) Care se referă la un postulat, care ține de un postulat. - **Postulat** + suf. -iv.

POSTUM, -Ă, *postumi*, -e, adj. 1. (Despre opere literare, științifice etc.) Publicat după moartea autorului. ♦ (Substantivat, f.) *Postumele lui Eminescu*. 2. (Despre aprecieri, distincții etc.) Care se acordă, se atribuie sau se recunoaște cuiva după moarte. 3. (Jur.; despre copii) Născut după moartea tatălui. Din fr. **posthume**, lat. **posthumus**.

POSTUMITATE s.f. (Livr.) Caracterul a ceea ce este postum (1), calitatea de a fi postum; perioadă care urmează după moartea cuiva. -

Postum + suf. -itate.

POTABIL, -Ă, *potabili*, -e, adj. Care îndeplinește toate calitățile necesare pentru a putea fi băut; bun de băut. *Apă potabilă*. Din fr. **potable**, lat. **potabilis**.

POTENTAT, *potențați*, s.m. Suveran sau șef de stat atotputernic, care își exercită puterea în mod despotice și arbitrar; autocrat, despot; *p. ext.* om puternic, influent (datorită poziției sale politice ori sociale). Din fr. **potentat**, lat. **potentatus**.

POTIUNE, *poțiuni*, s.f. Nume generic dat medicamentelor lichide care se iau (în doze mici) pe cale bucală. Din fr. **potion**, lat. **potio**, -onis.

POZITIE, *poziții*, s.f. 1. Loc pe care îl ocupă cineva sau ceva (în raport cu altcineva sau cu altceva); fel, mod în care este așezat cineva sau ceva (în spațiu); *p. ext.* peisaj din natură. ♦ Loc pe care îl ocupă o notă sau o cheie pe portativ; loc unde se ating cu degetele coardele unui instrument muzical. ♦ (Lingv.) Loc pe care îl ocupă un sunet sau un grup de sunete într-un cuvânt. ♦ Loc, punct din care cineva sau ceva este sau poate fi privit; unghi. ♦ Raport, relație existentă între două ființe, obiecte, fenomene. ♦ Fiecare dintre operațiile înscrise într-un cont contabil; loc pe care îl ocupă aceste operații. 2. Teren, loc pe care sunt așezate trupele pe front sau vasele de război pe mare și folosit ca bază de atac sau de apărare. ♦ Expr. *A lua poziție = a)* a se instala într-un loc considerat potrivit din punct de vedere strategic; *b)* a-și exprima cu fermitate părerea într-o problemă dată. *A sta (sau a rămâne, a se menține) pe poziție = a-și menține părerile, hotărârile. A se găsi pe poziții opuse (sau pe aceeași poziție etc.) = a fi de păreri contrare (sau de aceeași părere)*. 3. Atitudine, ținută. ♦ Spec. Atitudine de nemîșcare a corpului (reglementară în armată, în sport etc.). ♦ Fig. Mod în care cineva reacționează, se comportă etc. într-o împrejurare dată. 4. (Fam.; despre femei; în expr.) *A fi în poziție = a fi gravidă*. 5. Condiție, situație, stare în care se găsesc cineva sau ceva. ♦ Spec. Situație (înalță) pe care o deține cineva în viața socială, politică; rang. [Var.: (înv.) **pozițiune** s.f.] Din fr. **position**, lat. **positio**, -onis, germ. **Position**.

POZIȚIONARE, *poziționări*, s.f. Punere a unui obiect sau a unei scule într-o anumită poziție, direct sau prin intermediul unui sistem tehnic. Din **poziție**.

POZIȚIONAL, -Ă, *poziționali*, -e, adj. Referitor la poziție, de poziție. - **Pozițiune** + suf. -al.

POZITIV, -Ă, *pozitivi*, -e, adj. 1. Care se întemeiază pe experiență, pe fapte, pe realități; *p. ext.* care are un caracter de certitudine; cert, adevărat, real, sigur. ♦ *Științe pozitive = științe experimentale*. ♦ Care are o semnificație justă, valoare; valoros; demn de urmat, de imitat. *Experiență pozitivă*. 2. (Despre oameni) Realist, cu spirit practic. 3. Care este mai mare decât zero sau egal cu zero; care se notează în scris cu semnul plus (+). *Număr pozitiv. Temperatură pozitivă*. ♦ (Despre sarcina electrică) De același fel cu sarcina nucleelor atomice sau cu sarcina obținută prin frecarea unui baston de ebonită cu un postav. ♦ Prin care iese curentul electric sau care se leagă de acest loc. *Pol pozitiv*. 4. (Despre analize medicale) Care confirmă prezența în organism a unui anumit agent patogen. 5. (Log.; despre noțiuni, raționamente) Care afirmă ceva. 6. (în sintagma) *Probă (sau imagine etc.) pozitivă* = (și substantivat, n.) copia unui negativ fotografic care redă ca în realitate părțile luminoase și cele întunecate ale obiectului fotografiat. 7. (Gram.; în sintagma) *Grad pozitiv* (și substantivat, n.) = formă a adjectivului sau a adverbului cu ajutorul căruia se exprimă însușirea unui obiect sau a unui

proces privity izolat, fără referire la alte obiecte sau procese. Din fr. **positif**, lat. **positivus**.

POZITRON, *pozitroni*, s.m. Particulă elementară nestabilă care are aceeași masă ca electronul și a cărei sarcină electrică este pozitivă și egală în valoare absolută cu sarcina electronului; antielectron. Din fr. **positron**, rus. **позитрон**, germ. **Positron**.

POZITRONIU s.n. (Fiz.) Formație instabilă formată dintr-un electron și un pozitron, care gravitează în jurul centrului de masă comun. Din fr., engl. **positronium**.

PRACTIC, -**Ă**, *practici*, -*ce*, adj. 1. Care se poate executa sau care se efectuează în mod concret; care se verifică prin practică și se poate aplica în viață; care se bazează pe practică; concret, real. ♦ Care corespunde necesităților de fiecare zi; care este ușor de întrebuințat, util, comod sau economicos. 2. (Despre oameni) Care știe să se orienteze în viața de toate zilele, care știe să aplice cunoștințele la viața de toate zilele, care are simțul realității; *p. ext.* îndemânatic, destoinic, priceput. Din fr. **pratique**, lat. **practicus**.

PRACTICIST, -**Ă**, *practiciști*, -*ste*, adj. Care se referă la practicism, care aparține practicismului. - **Practic** + suf. -*ist*.

PRACTICITATE s.f. (Rar) Încălinare spre o activitate practică. - **Practic** + suf. -*itate*.

PRACTICĂ, *practici*, s.f. 1. Practicare, *p. ext.* deprindere, obicei, rutină. 2. Activitate a oamenilor îndreptată spre crearea condițiilor necesare existenței societății, în primul rând spre producerea și crearea bunurilor materiale și a valorilor culturale; metodă, procedeu aplicat și verificat efectiv. ♦ Loc. adv. *În practică* = în mod concret, în realitate. ♦ Expr. *A pune în practică* = a aplica. 3. Exercițiu a unei profesii, a unei discipline, profesare a unei științe, a unei arte. 4. Aplicare și verificare efectivă a cunoștințelor teoretice dobândite într-un domeniu oarecare. *Practică pedagogică*. ♦ Stagiul de perfecționare sau de dobândire a unor cunoștințe practice pe care-l face, într-o fabrică, într-o întreprindere etc., un student sau un elev. *Practică de producție*. 5. (Mai ales la pl.) Ceremonie, manifestare exterioară de cult. Din germ. **Praktik**, fr. **pratique**.

PRACTICISM s.n. Încălinare (exagerată) spre activitatea practică. ♦ Simț, spirit practic. - **Practică** + suf. -*ism*.

PRECAR, -**Ă**, *precari*, -*e*, adj. (Livr.) 1. Lipsit de siguranță, de trăinicie, dependent de voința cuiva sau de împrejurări imprevizibile; nesigur, nestabil. ♦ (Rar; despre un edificiu, o clădire) Lipsit de rezistență; șubred. 2. Fig. Lipsit de consistență, de profunzime, de temei, de valoare. Din fr. **précaire**, it. **precario**.

PRECAUȚIE, *precauții*, s.f. Atitudinea, comportarea omului precaut; băgare de seamă, prevedere, circumspecție, prudență. [Var.: **precauțiune** s.f.] Din fr. **précaution**, lat. **praecautio**, -**onis**.

PRECEDA, *precéd*, vb. I. Tranz. A exista, a se produce înainte de altceva în timp; a se afla, a se găsi

înainte de altceva sau de altcineva în spațiu, într-o ierarhie etc. Din fr. **précéder**, lat. **praecedere**.

PRECEDENȚĂ, *precedențe*, s.f. Faptul de a preceda (pe cineva sau ceva) în timp sau în spațiu; lucru care precedă alt lucru de aceeași natură; fapt întâmplat înainte de altul; precedent. Din fr. **précédence**, it. **precedenza**.

PRECEPT, *precepte*, s.n. Formulă, principiu, învățătură care stă la baza unei doctrine (mai ales morale); normă, regulă de conduită. ♦ Recomandare, sfat, povață. *Precepte de igienă*. [Pl. și: *precepturi*] Din fr. **précepte**, lat. **praecipitum**.

PRECEPTOR, *preceptori*, s.m. Persoană însărcinată cu educarea și instruirea particulară a unui copil (dintr-o familie bogată). V. *meditator*, *pedagog*, *educator*. Din fr. **précepteur**, lat. **praecipitor**.

PRECIPITA, *precipit*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A face să se desfășoare sau a se desfășura într-un timp mai scurt sau într-un ritm mai rapid decât cel obișnuit sau decât cel așteptat; a (se) grăbi, a (se) zori. ♦ Refl. (Despre oameni) A acționa (prea) în grabă (și în dezordine); a se agita; a se repezi. 2. Tranz. A provoca (cu ajutorul unei reacții chimice) depunerea unei substanțe dizolvate într-un lichid. ♦ Refl. și intranz. (Despre o substanță solidă dizolvată într-un lichid) A se separa, a se depune sub formă de precipitat. Din fr. **précipiter**, lat. **praecipitare**.

PRECIPITARE, *precipitări*, s.f. Acțiunea de a (se) precipita și rezultatul ei; precipitație. - V. **precipita**.

PRECIPITAT, -**Ă**, *precipitați*, -*te*, adj. 1. (Adesea adverbial) Care se produce sau acționează în mare grabă, cu repeziune; grăbit, zorit. 2. (Despre substanțe solide dizolvate într-un lichid) Depus la fund, separat în masa soluției (prin precipitare). V. **precipita**.

PRECIPITAȚIE, *precipitații*, s.f. 1. Precipitare. 2. Vapori de apă condensați care cad din atmosferă pe suprafața pământului sub formă de ploaie, ceață, brumă, zăpadă, grindină etc. [Var.: **precipitațiune** s.f.] Din fr. **précipitation**, lat. **precipitatio**, -**onis**.

PRECIS, -**Ă**, *precisi*, -*se*, adj. 1. Care este limpede, lămurit, clar; care este categoric, sigur. 2. Fix, exact. *Oră precisă*. ♦ (Despre aparate de măsură) Care funcționează cu precizie, care indică valori foarte apropiate de cele reale. Din fr. **précis**, lat. **praecisus**.

PRECIZA, *precizez*, vb. I. Tranz. A determina, a stabili, a arăta, a exprima (ceva) în mod precis, exact; a elucida, a clarifica. ♦ A face să se distingă, să se vadă limpede, deslușit; a contura. Din fr. **préciser**, it. **precisare**.

PRECIZABIL, -**Ă**, *precizabili*, -*e*, adj. Care poate fi precizat. - **Preciza** + suf. -*bil*.

PRECIZARE, *precizări*, s.f. Acțiunea de a preciza și rezultatul ei; (Concr.) ceea ce precizează cineva. V. **preciza**.

NEPRECIZARE, *neprecizări*, s.f. Lipsă de precizare. - **Ne** + **precizare**.

PRECIZAMENTE adv. (Rar) În mod precis. Din fr. **précisément**, it. **precisamente**.

PRECIZIE, *precizii*, s.f. 1. Faptul de a fi precis, calitatea de a măsura, de a determina sau de a indica precis; exactitate. ◇ Loc. adj. *De precizie* = (despre aparate de măsură) foarte exact. ♦ Eroare maximă care se admite la efectuarea unui calcul, a unei măsurări, a unui produs. 2. (Rar, la pl.; în forma *preciziune*) Lămurire, informație precisă; precizare. *Așteptăm noi preciziuni*. [Var.: **preciziune** s.f.] Din fr. **précision**, lat. **praecisio**, -onis.

PRECOCE, *precoci*, -ce, adj. (Despre ființe și însușiri ale lor) Care se dezvoltă fizic sau psihic înainte de vârsta normală, care este mai matur în comparație cu cei de aceeași vârstă. ♦ (Despre plante sau fructe) Care ajunge la maturitate foarte devreme, care înfrunzește devreme sau se coace repede; timpuriu, vârtic. Din fr. **précoce**, lat. **praecox**, -cis.

PREDELĂ, *predele*, s.f. Partea inferioară a unui tablou reprezentând scene în legătură cu obiectul principal din tablou. Din fr. **prédelle**, it. **predella**.

PREDESTINA, *predestinez*, vb. I. Tranz. (Despre divinitate, destin) A hotărî dinainte soarta cuiva; a sorti, a meni, a ursi. Din fr. **prédestiner**, lat. **praedestinare**.

PREDESTINARE, *predestinări*, s.f. Acțiunea de a predestina și rezultatul ei; ceea ce i-ar fi cuiva dinainte hotărât de divinitate, de soartă; ursită, destin, soartă, predestinație. ♦ Doctrină potrivit căreia fiecare om ar avea fixat de mai înainte destinul său de către divinitate. V. **predestina**.

PREDESTINAT, -Ă, *predestinați*, -te, adj. A căruia soartă ar fi dinainte hotărâtă de divinitate; sortit, merit, ursit la un anumit destin. V. **predestina**. Cf. fr. *prédestiné*.

PREDICAT, *predicate*, s.n. 1. (Gram.) Parte principală a propoziției, care arată o acțiune, o stare sau o însușire a subiectului. ◇ *Predicat verbal* = predicat exprimat printr-un verb la un mod personal (sau printr-o interjecție). *Predicat nominal* = predicat format dintr-un verb copulativ la un mod personal și un nume predicativ. 2. (Log.) Termen al unei judecăți care afirmă sau neagă ceva despre subiect. Din fr. **prédicât**, lat. **praedicatum**.

PREDICȚIE, *predicții*, s.f. (Livr.) Prevestire. [Var.: **predicțiune** s.f.] Din fr. **prédiction**, lat. **praedictio**, -onis.

PREFATĂ, *prefețe*, s.f. Text cu caracter explicativ, uneori analitic, precedând o operă literară sau științifică, în care este expus planul lucrării, se dau referiri bibliografice, critice etc.; precuvântare; predoslovie. Din fr. **préface**, lat. **praefatio**.

PREFATATOR, -OARE, *prefațatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care scrie prefața unei cărți (a altcuiva). - **Prefața** + suf. -tor.

PREFECTURĂ, *prefecturi*, s.f. 1. (În Roma antică) Oraș sau municipiu lipsit de dreptul de a-și alege magistrați. 2. Instituție care constituie forum administrativ și polițienesc suprem dintr-un județ, reprezentând aici puterea centrală; clădire în care își are sediul această instituție. 3. Funcția de prefect;

timpul cât prefectul își exercită această funcție. Din lat. **praefectura**, fr. **préfecture**.

SUBPREFECTURĂ, *subprefecturi*, s.f. 1. Funcția de subprefect. ♦ Local unde era instalat sediul subprefectului. 2. (În vechea organizare administrativă) Plasa administrată de un subprefect. ♦ Comună servind subprefectului ca reședință; sediu de plasă. - **Sub-** + **prefectură** (după fr. *sous-préfecture*).

PREFERANS, *preferansuri*, s.n. Numele unui joc de cărți. [Var.: (înv.) **preferant** s.n., **preferanță** s.f.] Din rus. **preferans**, fr. **préférence**.

PREFIX, *prefixe*, s.n. 1. Afix care se atașează înaintea rădăcinii sau a temei unui cuvânt, pentru a forma un derivat. 2. (În telefonია interurbană automată) Număr care identifică o anumită localitate sau țară și se formează înaintea numărului de telefon al abonatului. Din fr. **préfixe**, lat. **praefixus**.

PREFIXAT, *prefixați*, -te, adj. (Despre cuvinte derivate) Care este format cu un prefix. V. **prefixa**.

PREFIXOID, *prefixoide*, s.n. Pseudoprefix. Din **prefix**.

PREFIXOIDAL, -Ă, *prefixoidali*, -e, adj. Format cu ajutorul unui prefixoid; care conține un prefixoid; (despre elemente derivate) cu caracter de prefixoid. - **Prefixoid** + suf. -al.

PSEUDOPREFIX, *pseudoprefixe*, s.n. (Lingv.) Element de compunere sau cuvânt cu ajutorul căruia se formează (în compunerea savantă) termeni științifici și tehnici; prefixoid. - **Pseudo-** + **prefix**.

PSEUDOPREFIXA, *pseudoprefixez*, vb. I. Tranz. A forma un nou cuvânt cu ajutorul unui pseudoprefix. Din **pseudoprefix**.

PSEUDOPREFIXARE, *pseudoprefixări*, s.f. Acțiunea de a **pseudoprefixa** și rezultatul ei. V. **pseudoprefixa**.

PSEUDOPREFIXAT, -Ă, *pseudoprefixați*, -te, adj. (Despre cuvinte) Care este format cu ajutorul unui pseudoprefix. - V. **pseudoprefixa**.

PREGNANT, -Ă, *pregnanți*, -te, adj. Care iese în relief, care se impune prin evidență; vizibil, clar, evident; expresiv. Din germ. **prägnant**, fr. **prégnant**. Cf. it. *pregnante*.

PREGNANȚĂ s.f. Insușirea de a fi pregnant. Din germ. **Prägnanz**, fr. **prégnance**. Cf. it. *pregnanza*.

PRELAT, *prelați*, s.m. Înalt demnitar bisericesc. Din fr. **prélat**, lat. **praelatus**.

PRELUDA, *preludez*, vb. I. Intrans. (Livr.) 1. A-și încerca vocea sau instrumentul înainte de a executa o bucată muzicală; *p. ext.* a începe să cânte. 2. A efectua o acțiune preliminară. [Var.: (înv.) **prelude** vb. III] Din fr. **préluder**, lat. **praeludere**.

PRELUDARE, *preludări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a **preluda** și rezultatul ei. V. **preluda**.

PRELUDIU, *preludii*, s.n. 1. Parte introductivă a unei compoziții muzicale mai ample. ♦ Spec. Prima piesă muzicală dintr-o suită instrumentală; piesă care precedă o fugă sau un coral. ♦ Piesă instrumentală

independentă, scrisă în formă liberă. **2.** Exercițiu muzical pregătitor; *p. ext.* improvizație. **3.** Fig. Ceea ce anunță, precedă sau pregătește o acțiune sau un eveniment; acțiune premergătoare. Din fr. **prélude**, it. **preludio**, germ. **Präliudium**.

PREMEDITA, *premeditez*, vb. I. Tranz. A pune la cale, a pregăti, a planui o acțiune (de obicei reprobabilă). Din fr. **préméditer**, lat. **praemeditari**.

PREMEDITARE, *premeditări*, s.f. Acțiunea de a *premedita* și rezultatul ei; premeditație. ♦ Loc. adj. și adv. Cu *premeditare* = (în mod) premeditat. V. **premedita**.

PREMEDITAT, -Ă, *premeditați, -te*, adj. Pus la cale, plănuit dinainte; săvârșit în mod deliberat. V. **premedita**.

PREMEDITAȚIE, *premeditații*, s.f. (Înv.) Premeditare. [Var.: (înv.) **premeditațiune** s.f.] Din fr. **préméditation**, lat. **praemeditatio, -onis**.

PRENUME, *prenume*, s.n. Nume care se dă unui om la naștere și care distinge pe fiecare dintre membrii aceleiași familii; nume de botez. Din fr. **prénom**, lat. **praenomen** (după *nume*).

PREOCUPA, *preocUp*, vb. I. **1.** Tranz. (Despre idei, sentimente etc.) A pune stăpânire pe cineva, a domina, a absorbi; *p. ext.* a neliniști, a frământa, a îngrijora. **2.** Refl. A se interesa îndeaproape, a purta de grijă (de cineva sau de ceva). ♦ Tranz. A deștepta interesul; a interesa, a atrage. Din fr. **préoccuper**, lat. **praecoccupare**.

PREOCUPARE, *preocupări*, s.f. Faptul de a (*se*) *preocupa*; preocupare. V. **preocupa**.

PREOCUPAT, -Ă, *preocupați, -te*, adj. Absorbit de gânduri, de griji; îngândurat. V. **preocupa**.

PREPARA, *prepar*, vb. I. **1.** Tranz. A pregăti din timp ceva, a face ca ceva să fie gata (în vederea unei acțiuni sau a unei prelucrări ulterioare). ♦ Refl. A fi pe punctul de a..., a fi gata să... **2.** Tranz. și refl. A (*se*) pregăti în vederea unui examen, a unei activități; a învăța temeinic. **3.** Tranz. A preveni pe cineva asupra unui eveniment, a anunța pe ocolite, cu menajamente. **4.** Tranz. A găti (o mâncare). Din fr. **préparer**, lat. **praeparare**.

PREPARARE, *preparări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *prepara* și rezultatul ei; pregătire. V. **prepara**.

PREPARATOR, -OARE, *preparatori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care pregătește ceva, care servește pentru pregătire; pregătitor. **2.** S.m. și f. Persoană care prelucurează anumite materiale pentru a obține un produs. **3.** S.m. și f. Membru al corpului didactic universitar care ocupă prima treaptă din ierarhia învățământului superior. **4.** S.m. și f. Persoană care dă lecții particulare unui elev; meditator. - **Prepara** + suf. *-tor*. Cf. fr. *préparateur*.

PREPARAT¹, *preparate*, s.n. Faptul de a (*se*) *prepara*; (concr.) produs (mai ales alimentar) rezultat dintr-o operație de preparare. V. **prepara**.

PREPARAT², -Ă, *preparați, -te*, adj. Care a fost pregătit. ♦ Meditat. V. **prepara**.

SEMIPREPARAT, *semipreparate*, s.n. Produs culinar în parte pregătit, care urmează să fie preparat în continuare acasă. - **Semi-** + **preparat**¹. (fr., lat. *semi-* + fr. *préparer*, lat. *praeparare*.)

PREPARAȚIE, *preparații*, s.f. **1.** Preparare, pregătire în vederea unei acțiuni. **2.** Prepararea unui produs (pentru a servi unor cercetări). **3.** Meditație. [Var.: **preparațiune** s.f.] Din fr. **préparation**, lat. **praeparatio, -onis**.

PREPONDERA, pers. **3** *preponderează*, vb. I. Intrans. (Livr.) A fi preponderent; a precumpăni, a predomina. Din fr. **prépondérer**, lat. **praeponderare**.

PREPONDERENȚĂ, *preponderențe*, s.f. Însușirea de a fi preponderent; superioritate în număr, în greutate, în importanță; precumpănire, predominare. [Var.: **preponderanță** s.f.] Din fr. **prépondérance**, it. **preponderanza**.

PREPOTENȚĂ, *prepotențe*, s.f. (Rar) Putere mare, autoritate preponderentă. Din fr. **prépotence**, lat. **praepotentia**.

PREPOZIȚIE, *prepoziții* s.f. Parte de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi sintactice de dependență între părțile unei propoziții legând două părți de propoziție diferite. [Var.: **prepozițiune** s.f.] Din fr. **préposition**, lat. **praepositio**.

PREPUȚ, *prepuțuri*, s.n. Cută a pielii care acoperă partea anterioară a penisului. [Var.: **prepuțiu** s.n.] Din lat. **praeputium**, fr. **prépuce**.

PREROGATIVĂ, *prerogative*, s.f. Împuternicire, privilegiu acordat în exclusivitate șefului unui stat sau unui demnitar. Din fr. **prérogative**, lat. **praerogativa**.

PRESCRIPTIE, *prescripții*, s.f. **1.** Obligație, dispoziție, prevedere (impusă printr-o lege, printr-un regulament etc.); prescript. ♦ Instrucțiuni scrise cuprinzând condițiile tehnice care trebuie respectate la proiectarea, verificarea sau executarea unui sistem tehnic. **2.** Dispoziție legală în virtutea căreia, după un anumit timp și în anumite condiții, se câștigă ori se pierde un drept sau încetează efectele unei hotărâri judecătorești neexecutate. **3.** Recomandatie dată de medic unui bolnav (printr-o rețetă); recomandatie de folosire a unui medicament; *p. ext.* rețetă. Din fr. **prescription**, lat. **praescriptio**.

PRESOCRATIC, -Ă, *presocratici, -ce*, adj., s.m. pl. **1.** Adj. Anterior lui Socrate. **2.** S.m. pl. Nume dat unui grup de filozofi greci care, înaintea lui Socrate, au construit sisteme care încercau să explice lumea, natura. Din fr. **présocratique**, engl. **pre-Socratic**.

PRESPAN, *prespanuri*, s.n. Carton fabricat din mai multe straturi de celuloză, impregnat cu ulei sau cu lac și satinat, care se folosește ca izolanț în electrotehnică, în poligrafie etc. [Var.: **prespan** s.n.] Din fr. **presspahn**, germ. **Presspan**.

PRESTAȚIE, *prestații*, s.f. **1.** Prestare. **2.** Muncă de scurtă durată (de obicei gratuită) efectuată pentru lucrări de interes public; sumă de bani care reprezintă

contravaloarea (neefectuată a) acestei munci. [Var.: **prestațiune** s.f.] Din fr. **prestation**, lat. **praestatio**, -onis.

PRESTELAR, -Ă, *prestelari*, -e, adj. (Astron.) Care a existat înainte de a fi luat naștere stelele. Din fr. **préstellaire**, engl. **prestellar**.

PREȘEDINTE, -Ă, *președinți*, -te, s.m. și f. 1. Persoană care conduce un organ de stat, o instituție, o organizație de stat, o asociație; persoană care prezidează o adunare, o dezbatere, o comisie etc.; prezident. 2. Denumire oficială dată șefului de stat al unor republici. Din fr. **président**, lat. **praesidens**, -ntis (după *ședea*).

PREȘEDINȚIE s.f. Funcția și activitatea de conducere a președintelui; perioada de activitate a unui președinte; *p. ext.* sediu unde își exercită funcția un președinte și aparatul administrativ auxiliar din subordinea lui; presidenție. -

Președinte + suf. -ie.

PRETENȚIOS, -OASĂ, *pretențioși*, -oase, adj. 1. Care are pretenții multe sau mari, care așteaptă sau pretinde mult; exigent; *p. ext.* mofturos, capricios. 2. Care vrea să dea impresia (nejustificată) de ceva deosebit, care vrea să pară sau crede despre sine mai mult decât este; plin de sine, încrezut. 3. Care cere o atenție deosebită, însușiri speciale. Din fr. **prétentieux**, it. **pretenzioso**.

PRETENȚIOZITATE s.f. (Rar) Faptul de a avea pretenții exagerate. - **Pretențios** + suf. -itate.

NEPRETENȚIOS, -OASĂ, *nepretențioși*, -oase, adj. Care este lipsit de pretenții; modest, moderat, simplu. - **Ne** + **pretențios**.

PRETERIT, preterite, s.n. (Gram.) Timp verbal care exprimă în unele limbi o acțiune trecută (echivalând cu perfectul simplu sau imperfectul). Din fr. **prétérit**, lat. **praeteritum**.

PRETORIAN, -Ă, *pretorieni*, -e, adj., s.m. 1. (La romani) Care aparține pretorului, privitor la pretor. ♦ *Gardă pretoriană* = unitate militară care constituia garda personală a pretorului (mai târziu a împăraților romani). *Provincie pretoriană* = provincie administrată de un pretor. 2. S.m. Soldat roman din garda pretoriană. Din lat. **praetorianus**, fr. **prétorien**.

PRETORIU, *pretorii*, s.n. 1. (La romani) Reședința pretorului, sala în care pretorul își exercita funcțiile judecătorești. ♦ Loc dintr-o tabără romană unde era așezat cortul comandantului. 2. (Înv.) Sală de judecată (în incinta unui tribunal). 3. (În evul mediu, în Țara Românească) Sfat domnesc format din sfetnicii apropiați ai domnului. Din lat. **praetorium**, fr. **prétoire**.

PRETURĂ, *preturi*, s.f. (În vechea organizare administrativ-teritorială a României) Instituție în care își exercita funcția un pretor; serviciul pretorului; local unde funcționa acest serviciu. Din lat. **praetura**, fr. **préturé**.

PREȚIOS, -OASĂ, *prețioși*, -oase, adj. 1. Care are, reprezintă o mare valoare materială, spirituală, morală etc.; care este de mare preț, de mare

importantă; scump. ♦ *Metal prețios* v. *metal*. *Piatră prețioasă* v. *piatră*. ♦ Pe care cineva îl prețuiește, îl stimează, îl iubește mult. 2. De un rafinament exagerat, căutat; lipsit de simplitate și de naturalețe; afectat. Din fr. **précieux**, lat. **pretiosus**, it. **prezioso**.

PREAPREȚIOS, -OASĂ, *preaprețioși*, -oase, adj. Foarte prețios, foarte valoros. - **Prea** + **prețios**.

SEMIPREȚIOS, -OASĂ, *semiprețioși*, -oase, adj. (În sintagma) *Piatră semiprețioasă* = mineral cristalizat transparent sau translucid, în culori variate, cu duritate mare, folosit la bijuterii de mai mică valoare. - **Semi** + **prețios** (după fr. *semi-précieux*).

PREVALA, *prevalez*, vb. I. (Livr.) 1. Intrans. A avea preponderență; a predomina. 2. Refl. A se folosi de ceva, a face uz de ceva în vederea realizării unui scop. Din fr. **prévaloir**, lat. **praevalere**.

PREVALARE s.f. (Livr.) Faptul de a (*se*) *prevalea*. V. **prevalea**.

PREVARICAȚIUNE, *prevaricațiuni*, s.f. (Livr.) Abatere de la îndatoririle de serviciu; abuz, delict comis de un funcționar aflat în exercițiul funcțiunii, ♦ Trădare a cauzei, a intereselor cuiva. Din fr. **prévarication**, lat. **praevaricatio**, -onis.

PREVARICATOR, -OARE, *prevaricatori*, -oare, s.m. și f., adj. (Livr.) (Persoană) care comite o prevaricațiune. Din fr. **prévaricateur**, lat. **praevaricator**.

PREVENI, *previn*, vb. IV. Tranz. 1. A atrage cuiva atenția asupra consecințelor (negative ale) unor acțiuni; a informa în prealabil; a avertiza, a preveni. 2. A lua măsuri de precauție pentru a înlătura ceva (neplăcut); a preîntâmpina. 3. (Rar) A împlini dinainte dorințele cuiva. Din fr. **prévenir**, lat. **praevernire**.

PREVENIRE, *preveniri*, s.f. Acțiunea de a *preveni*. V. **preveni**.

PREVENIT, -Ă, *preveniți*, -te, s.m. și f. (Jur.) Persoană aflată în arest preventiv. V. **preveni**.

PREVENITOR, -OARE, *prevenitori*, -oare, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care este îndatoritor, curtenitor, amabil; serviabil, politicos. ♦ (Adverbial) Cu precauție. - **Preveni** + suf. -tor.

PREZBITER, *prezenții*, s.f. 1. Arest preventiv; *p. ext.* stare de arest preventiv. 2. (Livr.) Prejudecată. [Var.: **prevențiune** s.f.] Din fr. **prévention**, lat. **praeventio**, -onis.

PREZBITER, *prezbiteri*, s.m. Titlu (onorific) pentru o persoană care face parte din cinul bisericesc; *spec. preot*. Din ngr. **presbyteros**, fr. **presbytère**.

PREZENT, -Ă, *prezenți*, -te, adj., s.n. I. Adj. 1. Care se află în același loc cu vorbitorul sau în locul la care se referă vorbitorul: de față. ♦ (Cu valoare de interjecție) Formulă prin care cei de față răspund la apelul nominal. ♦ Existent. 2. Care se petrece în timpul vieții vorbitorului sau în epoca la care el se referă; actual, contemporan; care se petrece chiar acum, în momentul de față. ♦ De care ești conștient, la care te gândești sau care te preocupă la un moment

dat. **II. S.n. 1.** Perioadă de timp variabilă, concepută ca o unitate distinctă între trecut și viitor; epoca, timpul actual, contemporan; contemporaneitate; *p. ext.* situație actuală. ◇ Loc. adv. *În prezent* = azi, acum. **2.** (Gram.) Timp al verbului care arată că o acțiune se petrece în momentul vorbirii sau că este durată. ◇ *Prezent istoric* = prezent cu valoare de perfect, care se întrebuițează de obicei în narațiune pentru a da stilului o mai mare forță de evocare. Din lat. **praesens**, -ntis, fr. **présent**.

PREZENTA, *prezent*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) face cunoscut celor de față, spunând numele, ocupația etc.; a face cunoștință (cu cineva); a (se) recomanda. ♦ Refl. A deveni prezent în memorie, a apărea în memorie. ♦ Tranz. A înfățișa (publicului) un spectacol, aspectele unei activități, rezultatul unor cercetări etc. **2.** Refl. A apărea, a se înfățișa într-un anumit loc sau în fața cuiva pentru a răspunde unei anumite obligații sau pentru a oferi ori a solicita ceva. ◇ Refl. și tranz. Spec. A (se) înfățișa la un examen, la un concurs, la alegeri etc. **3.** Tranz. A pune înainte, a înmâna, a oferi, a da. ◇ Expr. *A prezenta arma* = a da onorul cu arma. **4.** Tranz. (Despre lucruri supuse unei examinări) A avea o anumită însușire, caracteristică. ♦ Refl. A avea aparența de..., a se înfățișa ca... Din fr. **présenter**, lat. **praesentare**.

PREZENTARE, *prezentări*, s.f. Acțiunea de a (se) prezenta. ♦ Scurtă expunere. V. **prezenta**.

PREZENTAT, -Ă, *prezențați*, -te, adj. **1.** Care este cunoscut celor de față prin nume, ocupație, grad de rudenie etc. **2.** (Despre spectacole, activități, cercetări etc.) Care este înfățișat publicului, specialiștilor etc. **3.** Care este înfățișat ca..., având aparența de... V. **prezenta**.

PREZERVA, *prezerv*, vb. I. Tranz. (Livr.) A apăra, a păzi de un rău, de un pericol. Din fr. **préserver**, lat. **praeservare**.

PREZERVARE, *prezervări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a prezerva. V. **prezerva**.

PREZIDENT, *prezidenți*, s.m. (rar) președinte. Din fr. **président**, lat. **praesidens**, -ntis.

PREZIDENTIE, *prezidenții*, s.f. Președinție. - **Prezident** + suf. -ie.

PREZUMȚIE, *prezumții*, s.f. (Livr.) **1.** Păreră întemeiată pe aparente, pe ipoteze, pe deducții; presupunere, supoziție. ♦ Recunoaștere a unui fapt ca autentic din punct de vedere juridic, până la proba contrară. **2.** Păreră exagerat de bună despre sine; înfumurare, aroganță. Din fr. **présomption**, lat. **praesumptio**.

PREZUMȚIOS, -OASĂ, *prezumțioși*, -oase, adj. (Livr.) Care are o încredere exagerată în calitățile, în forțele proprii (și disprețuiește ajutorul și experiența altora); încrezut, înfumurat. Din fr. **présomptueux**, lat. **praesumptuosus** (după *prezumție*).

PREZUMTIV, -Ă, *prezumțivi*, -e, adj. Considerat ca probabil; ipotetic. ◇ *Modul prezumtiv* (și substantivat, n.) = mod verbal care prezintă acțiunea ca presupusă, bănuită sau probabilă. ♦ Care urmează să moștenească o demnitate, o funcție etc. sau să

succeadă pe cineva într-o demnitate, într-o funcție.

Din fr. **présomptif**, lat. **praesumptivus**.

PREZUMȚIOS, -OASĂ, *prezumțioși*, -oase, adj. (Livr.) Care are o încredere exagerată în calitățile, în forțele proprii (și disprețuiește ajutorul și experiența altora); încrezut, înfumurat. Din fr. **présomptueux**, lat. **praesumptuosus** (după *prezumție*).

PREZUMȚIOZITATE s.f. (Livr.) Înfumurare, aroganță. - **Prezumțios** + suf. -itate.

PRIMAT¹ s.n. Importanță primordială; întâietate, primordialitate. Din lat. **primatus**, fr. **primat**.

PRIMAT², *primați*, s.m. Cel mai înalt grad în vechea ierarhie a bisericii ortodoxe și catolice. ◇ (Adjectival; în sintagma) *Mitropolit primat* = (în trecut) titlu dat primului mitropolit al unei țări; patriarh. Din fr. **primat**, lat. **primatis**.

PRIMITIV, -Ă, *primitivi*, -e, adj. **1.** Din perioada de la începutul societății umane; străvechi. ♦ Care se află pe treapta cea mai de jos a dezvoltării (sociale). **2.** Care are un caracter simplu, rudimentar; (despre oameni și despre manifestările lor) sălbatic; *p. ext.* necivilizat, necioplit, grosolan. **3.** Care se referă la începutul istoric al existenței sale, care se află în starea de la început; original, primar. ♦ (Despre cuvinte) Care servește ca element de bază pentru formarea de derivate; primar. ♦ (În sintagma) *Culori primitive* = cele șapte culori ale spectrului solar. ♦ (Substantivat, m. pl.) Denumire dată pictorilor adepți ai primitivismului. Din fr. **primitif**, lat. **primitivus**.

PRIMITIVIZA, *primitivizez*, vb. I. Tranz. A aduce în stare de primitivism, a face să fie primitiv. - **Primitiv** + suf. -iza.

PRIMITIVIZARE, *primitivizări*, s.f. Acțiunea de a *primitiviza* și rezultatul ei. V. **primitiviza**.

PRIMO adv. (Livr. și fam.) În primul rând, mai întâi. Din it., fr. **primo**.

PRIMULĂ, *primule*, s.f. Plantă ornamentală din familia primulaceelor, cu flori liliachii sau purpurii (*Primula obconica*). Din fr., lat. **primula**.

PRINCIPAL, -Ă, *principali*, -e, adj. Care are o importanță deosebită sau cea mai mare importanță; de căpetenie, de frunte. ◇ (Gram.) *Propoziție principală* (și substantivat, f.) = propoziție independentă dintr-o frază, de care depind propozițiile subordonate. Din fr. **principal**, lat. **principalis**.

PRINCIPAT, *principate*, s.n. **1.** Teritoriu condus de un suveran care are titlu de principe. ♦ (La pl.; de obicei determinat prin "române" sau "dunărene") Nume purtat de Țara Românească și Moldova în perioada dinaintea Unirii. **2.** Demnitate de principe. [Var.: (înv.) **prințipat** s.n.] Din fr.

PRINCIPE, *principi*, s.m. Titlu purtat de conducătorul unui principat și de membrii unor familii princiare, regale sau imperiale; persoană având acest titlu; prinț. Din it. **principe**, lat. **princeps**, -ipis.

PRINCIPIU, *principii*, s.n. **1.** Element fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem politic, juridic, o normă de conduită etc. ◇ Loc. adv. *În principiu* = din punct de

vedere teoretic, în general. ♦ (La pl.) Totalitatea legilor și a noțiunilor de bază ale unei discipline; (concr.; cu determinări) tratat care cuprinde astfel de legi și de noțiuni. **2.** Element primordial, cauză primară sau punct de plecare a ceva; *spec.* element primordial considerat în trecut drept origine a lumii fizice. ♦ (Chim.) *Principiu activ* = substanță existentă într-un produs de origine vegetală sau animală care imprimă un caracter specific aceluia produs. **3.** Convingere intimă, punct de vedere propriu. ♦ *Om de (sau fără) principii* = om cu (sau fără) păreri sau convingeri (morale) ferme. ♦ Loc. adv. *Din principiu* = conform unui punct de vedere bine stabilit. [Var.: (înv.) **princip**, **prințip** s.n., **principie** s.f.] Din lat. **principium**, it. **principio**, fr. **principe**.

PRINCIPIAL, -**Ă**, *principiali*, -**e**, adj. Care este conform cu un principiu, care decurge dintr-un principiu; care se conduce după anumite principii (juste). ♦ (Adverbial) În principiu; în linii generale. - **Principiu** + suf. -*al*.

PRINCIPIALITATE s.f. Însușirea de a fi principial. - **Principial** + suf. -*itate*.

NEPRINCIPIAL, -**Ă**, *neprincipiali*, -**e**, adj. Care este lipsit de principialitate; *p. ext.* subiectiv; abuziv. - **Ne-** + **principial**.

PRINȚ, *prinți*, s.m. Principe. ♦ Expr. *A trăi ca un prinț* = a trăi o viață extrem de îmbelșugată. Din fr. *prince*, germ. *Prinz*.

PRINȚȘOR, *prințșori*, s.m. Diminutiv al lui *prinț*. - **Prinț** + suf. -*șor*.

PRIVA, *privez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A împiedica pe cineva să se bucure de un avantaj, de un drept care i se cuvine, de ceva necesar. ♦ Refl. A renunța (de bunăvoie sau constrâns la ceva necesar) la un bun sau la un drept. Din fr. **priver**, lat. **privare**.

PRIVARE, *privări*, s.f. Faptul de a (se) *priva*. V. *priva*.

PRIVAT, -**Ă**, *privați*, -**te**, s.f. **1.** Adj. (Livr.) Particular, individual. **2.** S.f. (Pop.) Closet. Din fr. **privé**, lat. **privatus**.

PRIVATIZA, *privatizez*, vb. I. A trece întreprinderi sau instituții din proprietatea statului în proprietatea particulară. - **Privat** + suf. -*iza*.

PRIVATIZARE, *privatizări*, s.f. Acțiunea de a *privatiza*. V. *privatiza*.

PRIVATIZAT, -**Ă**, *privatizați*, -**te**, adj. Care a trecut din proprietatea statului în proprietatea particulară. ♦ (Fam.; substantivat) Persoană care are o întreprindere proprie. V. *privatiza*.

REPRIVATIZA, *reprivatizez*, vb. I. Tranz. A face o reprivatizare. - **Re-** + **privat** + suf. -*iza*.

REPRIVATIZARE, *reprivatizări*, s.f. Trecere a unei întreprinderi sau a unei ramuri economice naționalizate de stat din nou în proprietatea privată. V. *reprivatiza*.

PRIVILEGIU, *privilegii*, s.n. Avantaj, scutire de obligații (cătore stat), drept sau distincție socială care se acordă, în situații speciale, unei persoane, unui grup sau unei clase sociale ori, în feudalism, orașelor și mănăstirilor; (concr.) act prin care se acordă un

avantaj, un drept, o distincție etc. ♦ Spec. (Jur.) Drept conferit de lege unui creditor de a fi preferat celorlalți creditori, în virtutea creanței sale. ♦ P. gener. Drept, avantaj, favoare; împrejurare favorabilă pentru cineva. [Pl. și: (înv.) *privilegiuri*] Din fr. **privilege**, lat. **privilegium**.

PRO prep. (Livr.) **1.** Pentru, în favoarea..., în sprijinul... **2.** Element de compunere care înseamnă "pentru...", "în favoarea..." și care servește la formarea unor adjective. Din lat. **pro**, fr. **pro-**.

PROBABIL, -**Ă**, *probabili*, -**e**, adj. Care se poate produce, întâmpla; care poate fi adevărat. ♦ *Timpul probabil* = condițiile meteorologice care se prevăd pentru zilele următoare. ♦ (Adverbial) După câte se pare, după toate probabilitățile; poate. Din fr. **probable**, lat. **probabilis**.

PROBABILISTIC, -**Ă**, *probabilistici*, -**ce**, adj.

1. Cu caracter de probabilitate. **2.** Referitor la teoria probabilităților, la calculul probabilităților.

- **Probabil** + suf. -*istic*.

PROBABILITATE, *probabilități*, s.f. **1.** Caracterul sau însușirea a ceea ce este probabil; fapt, întâmplare probabilă, posibilă. ♦ Expr. *După toate probabilitățile* = după cât se pare, probabil. **2.** (Mat.) Multime numerică prin care se exprimă caracterul aleatoriu (posibil sau nesigur) al unui eveniment, al unui fenomen. ♦ *Calculul probabilităților* = calcul matematic care permite să se aprecieze dacă un eveniment complex se va întâmpla sau nu, în funcție de eventualitatea unor evenimente mai simple, presupus cunoscute. Din fr. **probabilité**, lat. **probabilitas**, -**atis**.

PROBATORIU, -**IE**, *probatorii*, s.n. adj. **1.** S.n. Procedură de culegere a probelor în justiție; totalitatea probelor adunate și prezentate într-un litigiu. **2.** Adj. Probator. Din lat. **probatorium**.

PROBAȚIUNE, *probațiuni*, s.f. (Jur.) Dovedire; *concr.* dovadă. Din lat. **probatio**, -**onis**, fr. **probation**.

PROBITATE s.f. (Livr.) Cinste, integritate, onestitate. Din fr. **probité**, lat. **probitas**, -**atis**.

PROBLEMĂ, *probleme*, s.f. **1.** Chestiune care prezintă aspecte neclare, discutabile, care necesită o lămurire, o precizare, care se pretează la discuții. **2.** Chestiune importantă care constituie o sarcină, o preocupare (majoră) și care cere o soluționare (imediată). **3.** Chestiune care intră în sfera preocupărilor, a cercetărilor cuiva; obiect principal al preocupărilor cuiva; temă, materie. ♦ (Mat.) Chestiune în care, fiind date anumite ipoteze, se cere rezolvarea, prin calcule sau prin raționamente, a unor date. **II. 1.** Dificultate care trebuie rezolvată pentru a obține un anumit rezultat; greutate, impas. **2.** Lucru greu de înțeles, greu de rezolvat sau de explicat; mister, enigmă. [Var.: (înv.) **problem** s.n.] Din fr. **problème**, lat. **problema**.

PROBLEMUȚĂ, *problemuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *problemă*. - **Problemă** + suf. -*uță*.

PSEUDOPROBLĂMĂ, *pseudoprobleme*, s.f. Falsă problemă. - **Pseudo-** + **problemă**.

PROCARIOT, *procariote*, s.n. (Biol.; la pl.) Grup de organisme primitive (virusi, bacterii, alge albastre) unicelulare, cu structură simplă; (și la sg.) specie din acest grup. Din fr., engl. **procaryote**.

PROCES, *proces*, s.n. 1. Acțiune în justiție făcută pentru soluționarea unui diferend între două părți care sunt în litigiu sau pentru constatarea și sancționarea încălcării legilor statului; acțiune judecătorească; totalitatea actelor, documentelor adunate în vederea acestei acțiuni. ♦ Expr. *A face (sau a intenta) cuiva proces* = a chema pe cineva în fața instanțelor de judecată, a da pe cineva în judecată. *A face procesul (cuiva sau a ceva)* = a critica, a ataca (pe cineva sau ceva). *A-i face cuiva proces de intenție* = a învinui pe cineva de intenții reprobabile pe care nu poți dovedi că le-a avut. *A-și face proces(e) de conștiință* = a regreta, a-și reproșa anumite atitudini sau acțiuni. ♦ *Proces-verbal* = înscris (cu caracter oficial) în care se consemnează un fapt de natură juridică; act cu caracter oficial în care se redau pe scurt discuțiile și hotărârile unei adunări constituite. 2. Succesiune de operații, de stări sau de fenomene prin care se efectuează o lucrare, se produce o transformare; evoluție, dezvoltare, desfășurare; acțiune. ♦ *Proces de producție* = a) (în teoria marxistă) proces social în cadrul căruia oamenii intră în relații reciproce determinate și acționează asupra obiectivului muncii pentru a crea bunuri materiale; b) proces de fabricație; *Proces de fabricație* = totalitatea procedeelelor folosite pentru transformarea materiilor prime și a semifabricatelor în produse finite. 3. Maladie (a unui organ sau a întregului organism) în evoluție (sau în regres). [Pl. și: (inv) *procesuri*] Var.: (inv) **protes** s.n.] Din it. **processo**, fr. **procès**, lat. **processus**.

PROCESIUNE, *procesiuni*, s.f. 1. Șir lung de oameni care merg într-o anumită ordine în aceeași direcție și cu același scop; cortegiu, convoi; alai. 2. Ceremonie religioasă în timpul căreia credincioșii merg în convoi, purtând diferite obiecte de cult, cântând imnuri religioase sau rostind rugăciuni, pentru a mulțumi sau a cere ajutorul divinității într-o anumită împrejurare. [Var.: (inv.) **procesie** s.f.] Din fr. **procession**, lat. **processio**, -onis.

PROCESOMAN, -Ă, *procesomani*, -e, s.m. și f. Persoană care are mania de a intenta procese juridice. - **Proces** + suf. -oman.

PROCESOMANIE, *procesomanii*, s.f. Mania de a intenta (nejustificat) procese. - **Procesoman** + suf. -ie.

PROCLAMA, *proclam*, vb. I. Tranz. 1. A anunța ceva în mod solemn și oficial; a aduce la cunoștință publică (printr-o proclamație) un fapt de mare importanță și de interes general. 2. A acorda cuiva în mod oficial un titlu, un drept, o calitate. ♦ Refl. *Colonia s-a proclamat independentă*. 3. A crea, a institui, a stabili, a introduce. 4. A susține ceva deschis, cu convingere; a afirma cu tărie. Din fr. **proclamer**, lat. **proclamare**.

PROCLAMARE, *proclamări*, s.f. Acțiunea de a (se) *proclama* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Proclamație. V. **proclama**.

PROCLAMAȚIE, *proclamații*, s.f. Text oficial prin care se aduce la cunoștință publică un fapt de mare importanță și de interes general; declarație scrisă prin care se face un apel în vederea unei acțiuni importante; proclamare. [Var.: (inv.) **proclamațiune** s.f.] Din fr. **proclamation**, lat. **proclamatio**, -onis.

PROCONSUL, *proconsuli*, s.m. Magistrat roman care, după încheierea consulatului, era însărcinat cu guvernarea unei provincii. Din lat., fr. **proconsul**.

PROCONSULAR, -Ă, *proconsulari*, -e, adj. Care ține de proconsul, privitor la proconsul, guvernat de un proconsul. Din lat. **proconsularis**, fr. **proconsulaire**.

PROCONSULAT, *proconsulate*, s.n. Funcția de proconsul; timpul în care un proconsul își exercita atribuțiile. Din lat. **proconsulatus**, fr. **proconsulat**.

PROCTOSCOPIE, *proctoscopii*, s.f. (Med.) Rectoscopie. Din fr. **proctoscopie**, engl. **proctoscopy**.

PROCURA, *procur*, vb. I. Tranz. 1. A face rost de ceva, a obține ceva. 2. A produce, a provoca, a pricinui. Din fr. **procurer**, lat. **procurare**.

PROCURARE, *procurări*, s.f. Acțiunea de a *procura* și rezultatul ei. V. **procura**.

PROCURATOR, *procuratori*, s.m. 1. Magistrat roman, ales de obicei dintre liberiți, însărcinat cu strângerea dărilor și cu conducerea provinciilor imperiale. 2. Înalt demnitar în republicile Veneției și Genovei, în evul mediu. 3. Persoană care acționează în numele cuiva, pe baza unei procuri; mandatar. Din fr. **procurateur**, lat. **procurator**, -oris.

PRODIG, -Ă, *prodigi*, -ge, adj. (Livr.) Risipitor, cheltuitor. Din fr. **prodigue**, lat. **prodigus**.

PRODIGIOS, -OASĂ, *prodigioși*, -oase, adj. Ieșit din comun (prin cantitate, bogăție, varietate, calitate); uluitor, extraordinar, uimitor. Din fr. **prodigieux**, lat. **prodigiosus**.

PROFAN, -Ă, *profani*, -e, adj. (Adesea substantivat) 1. Care este ignorant într-un domeniu oarecare; neștiutor, nepriceput, ageamiu. 2. Care nu ține de religie, care nu reprezintă sau nu exprimă un punct de vedere religios; laic. 3. Care nu respectă lucrurile considerate sacre; necredincios. Din fr. **profane**, lat. **profanus**.

PROFANA, *profanez*, vb. I. Tranz. A trata fără respectul cuvenit lucruri considerate sfinte, a pângări; p. ext. a batjocori, a necinsti, a terfeli. Din fr. **profaner**, lat. **profanare**.

PROFANARE, *profanări*, s.f. Acțiunea de a *profana* și rezultatul ei; profanațiune. V. **profana**.

PROFANAT, -Ă, *profanați*, -te, adj. (Despre lucruri considerate sacre) Tratat fără respectul cuvenit; batjocorit, dezonorat, necinstit. V. **profana**.

PROFANAȚIUNE, *profanațiuni*, s.f. (Rar) Profanare. Din fr. **profanation**, lat. **profanatio**, -onis.

PROFANATOR, -OARE, *profanatori, -oare*, s.m. și f., adj. (Persoană) care profanează; pangăritor. Din fr. **profaneur**, lat. **profanator, -oris**.

PROFESOR, -OARĂ, *profesori, -oare*, s.m. și f. Persoană cu o pregătire specială într-un anumit domeniu de activitate și care predă o materie de învățământ (în școală). ♦ (Impr.) Învățător. ♦ P. gener. Persoană care îndrumă, educă, învață pe cineva. Din fr. **professeur**, germ. **Professor**.

PROFESORĂȘ, *profesorăși*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *profesor*. - **Profesor** + suf. -aș.

PROFESORIME s.f. Totalitatea profesorilor; mulțime de profesori. - **Profesor** + suf. -ime.

PROFIT, *profituri*, s.n. Ceea ce reprezintă un folos (material sau spiritual) pentru cineva sau ceva; câștig, beneficiu, avantaj. (Ec.) Venitul adus de capitalul utilizat într-o întreprindere, reprezentând diferența dintre încasările efective și totalul cheltuielilor aferente. ♦ Spec. (Ec.) Beneficiu obținut de o întreprindere. Din fr. **profit**, germ. **Profit**.

PROFUND, -Ă, *profunzi, -de*, adj. **1.** (Despre oameni) Înzestrat cu o mare putere de pătrundere, de înțelegere; care analizează temeinic lucrurile; pătrunzător, perspicace; (despre înțelegerea, despre gândurile, judecățile, creațiile etc. omului) care dovedește profunzime, seriozitate, inteligență. **2.** (Despre însușiri morale, despre stări fiziologice sau psihice etc.) Puternic, intens, mare. ♦ (Despre salut, reverențe etc.) Care se face înclinând foarte mult capul, corpul; *p. ext.* care exprimă respect, considerație. **3.** (Despre ochi, privire) Care exprimă, care sugerează însușiri morale deosebite, profunzime, sentimente adânci. **4.** (Despre voce, sunete etc.) Cu ton jos; grav, adânc. **5.** (Despre procese fizice, sociale, morale etc.) Fundamental, esențial, radical. **6.** (Despre ape, cavități, săpături, obiecte concave etc.) Al cărui fund este situat la o distanță (foarte) mare față de marginea de sus, de suprafață; adânc. Din lat. **profundus**, fr. **profond**.

PROFUNDARE, *profundări*, s.f. (Tehn.) Ambutisare a unui obiect în formă de cupă, cu adâncime mare în raport cu diametrul. Din **profund**.

PROFUNZIME, *profunzimi*, s.f. **1.** Adâncime. **2.** Capacitatea sau calitatea de a judeca și de a înțelege lucrurile în esență, în adâncimea lor; profunditate. - **Profund** + suf. -ime.

PROFUZIUNE, *profuziuni*, s.f. (Livr.) Cantitate mare, mulțime de...; abundanță, bogăție. Din fr. **profusion**, lat. **profusio, -onis**.

PROGNOZĂ, *prognoze*, s.f. Prevedere a desfășurării în timp a unui fenomen, a unui proces etc., bazată pe studiul împrejurărilor care îi determină apariția și evoluția; prevedere a valorilor pe care le vor lua în viitor unele mărimi din prezent; *p. ext.* pronostic. Din fr. **prognose**, germ. **Prognose**.

PROGNOZA, *prognozez*, vb. I. Tranz. A elabora o prognoză; a prevedea. Din **prognoză**.

PROGNOZARE, *prognozări*, s.f. Acțiunea de a prognoza. V. **prognoza**.

PROGNOZAT, -Ă, *prognozați, -te*, adj. A cărui apariție sau desfășurare a fost prezentată anticipat. V. **prognoza**.

PROGRADARE, *progradări*, s.f. (Geol.) **1.** Proces de lărgire și de înălțare spre uscat a unei plaje. **2.** Mărire a concentrației în carbonați și în alte săruri în orizonturile superioare ale solului. Din engl., fr. **progradation**.

PROGRAMABIL, -Ă, *programabili, -e*, adj. Care poate fi sau trebuie să fie programat. Din fr., engl. **programmable**.

PROGRESIE, *progresii*, s.f. (Mat.) Șir finit de numere care derivă unul din altul urmând anumite reguli. ♦ *Progresie aritmetică* = șir de numere care are proprietatea ca fiecare termen al său, afară de primul, să se obțină din cel care îl precedă, prin adăugarea unui număr constant, numit rație. *Progresie geometrică* = șir de numere care are proprietatea ca fiecare termen al său, în afară de primul, să se deducă din cel care îl precedă, prin multiplicarea lui cu un număr constant, numit rație. Din fr. **progression**, lat. **progressio, -onis**.

PROHIBI, *prohibesc*, vb. IV. Tranz. A opri, a interzice (producerea, vânzarea, exportul sau importul unor mărfuri) printr-o lege sau printr-o măsură de ordin administrativ. Din fr. **prohiber**, lat. **prohibere**.

PROHIBIRE, *prohibiri*, s.f. Acțiunea de a *prohibi* și rezultatul ei. V. **prohibi**.

PROHIBIT, -Ă, *prohibiți, -te*, adj. (Despre mărfuri) A căror producere, vânzare, export sau import sunt interzise. V. **prohibi**.

PROHIBITORIU, -IE, *prohibitorii*, adj. Prohibitiv. Din fr. **prohibitoire**, lat. **prohibitorius**.

PROIECȚIE, *proiecții*, s.f. **1.** Operație geometrică de reprezentare a unui obiect în spațiu, a unei figuri etc. pe o dreaptă, pe un plan; (concr.) corp, figură obținută prin această operație. ♦ *Proiecție cartografică* = procedeu de reprezentare pe o hartă a suprafeței pământului sau a unei porțiuni din suprafața pământului. **2.** Reproducere pe ecran a imaginilor înregistrate pe un film transparent, cu ajutorul unui fascicul luminos. ♦ *Aparat de proiecție* = aparat care servește la proiectarea pe un ecran a imaginilor de pe o peliculă cinematografică și la reproducerea sunetelor înregistrate pe pista sonoră. [Var.: **proiecțiune** s.f.] Din fr. **projection**, lat. **projectio, -onis**.

PROLIX, -Ă, *prolicși, -xe*, adj. (Despre vorbire, stil) Lipsit de concizie, prea complicat; (despre oameni) care se exprimă cu prea multe cuvinte (adesea inutile), confuz sau complicat. Din fr. **prolix**, lat. **prolixus**.

PROLIXITATE s.f. Caracterul a ceea ce este prolix; lipsă de concizie și de claritate. Din fr. **prolixité**, lat. **prolixitas, -atis**.

PROLOG, *prologi*, s.m. Actor care, la romani, recita prologul unei piese de teatru. Din lat. **prologus**, fr. **prologue**.

PROLONGAȚIE, *prolongații*, s.f. (Muz.) Poziție a unei note care, făcând parte dintr-un acord, se

continuă și în acordurile următoare. Din fr. **prolongation**, lat. **prolongatio**.
PROMISCUU, -**UĂ**, *promiscui*, -*ue*, adj. (Livr.) Care are caracter de promiscuitate. Din lat. **promiscuus**, fr. **promiscue**.
PROMITE, *promiti*, vb. III. Tranz. 1. A-și lua obligația de a face ceva; a face promisiuni, a făgădui. 2. Fig. A îndreptăți speranțele; a prezenta perspectivele favorabile. Din lat. **promittere**, fr. **promettre**.

PROMITERE, *promiteri*, s.f. Acțiunea de a *promite* și rezultatul ei; promisiune. V. **promite**.

PROMIȚĂTOR, -**OARE**, *promițatori*, -*oare*, adj. Care dă speranțe, care deschide perspective favorabile. - **Promite** + suf. -*ător*.

PROMONTORIU, *promontorii*, s.n. Fâșie de pământ înaltă și stâncoasă care înaintază în mare. Din lat. **promontorium**, fr. **promontoire**.

PROMOTOR, -**OARE**, *promotori*, -*oare*, s.m. și f. Inițiator, animator al unei acțiuni, al unui curent etc. ♦

Substanță chimică folosită pentru a pune în libertate radicali liberi sau pentru a mări eficacitatea unui catalizator. Din fr. **promoteur**, lat. **promotor**, -**oris**.

PROMOȚIE, *promoții*, s.f. Serie de absolvenți ai unei școli, ai unei facultăți etc.; totalitatea persoanelor care absolvesc în același an un ciclu de învățământ. Din fr. **promotion**, lat. **promotio**, -**onis**.

PROMPT, -**Ă**, *prompti*, -*te*, adj. (Despre oameni) Care acționează repede și la timp. ♦ (Despre fapte, acțiuni etc.) Care se produce repede, fără întârziere. Din fr. **prompt**, lat. **promptus**.

PROMPTITUDINE, *promptitudini*, s.f. Însușirea de a fi prompt; rapiditate (și punctualitate) în executarea unui lucru. Din fr. **promptitude**, lat. **promptitudo**, -**inis**.

PROMULGA, *promulg*, vb. I. Tranz. A da caracter executiv unei legi, atestându-i oficial existența. Din fr. **promulguer**, lat. **promulgare**.

PROMULGARE, *promulgări*, s.f. Acțiunea de a *promulga* și rezultatul ei. V. **promulga**.

PROMULGAȚIE, *promulgații*, s.f. (Jur.) Promulgare. Din lat. **promulgatio**, -**onis**, fr. **promulgation**.

PRONUME, *pronomie*, s.n. 1. (Gram.) Parte de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv. 2. (Prin confuzie) **Prenume**. Din lat. **pronomen**, fr. **pronom** (după *nume*).

PRONUNCIAMENT, *pronunciamente*, s.n. 1. Acțiune ilegală prin care o grupare politică, o armată etc. ajunge la putere. 2. Declarație, manifest, acțiune prin care este exprimat protestul față de un sistem politic, social etc. [Var. (după alte surse) *pronunciamento*] Din it, fr. **pronunciamento**.

PRONUȚĂ, *pronuț*, vb. I. I. Tranz. A emite, a rosti sunete, silabe, cuvinte, propoziții, fraze; a articula. ♦ A ține un discurs, o cuvântare etc. 2. Tranz. A da o hotărâre, o sentință judecătorească; a declara ceva în virtutea autorității cu care este investit. 3. Refl. A-și spune părerea, a-și da avizul; a lua atitudine. Din lat. **pronuntiare**, fr. **prononcer**.

PRONUNȚABIL, -**Ă**, *pronunțabili*, -*e*, adj. (Rar) Care poate fi pronunțat. - **Pronunța** + suf. -*bil*.

PRONUNȚARE, *pronunțări*, s.f. Acțiunea de a (se) *pronunța* și rezultatul ei. V. **pronunța**.

PRONUNȚAT, -**Ă**, *pronunțati*, -*te*, adj. Accentuat, reliefat, scos în evidență. V. **pronunța**.

PROPAGA, *propag*, vb. 1.1. Tranz. și refl. A (se) răspândi, a (se) împrăști, a (se) transmite. 2. Tranz. Spec. A răspândi, a propovădui, a populariza o idee, o doctrină, o învățătură. Din fr. **propager**, lat. **propagare**.

PROPAGARE, *propagări*, s.f. Acțiunea de a (se) *propaga* și rezultatul ei. V. **propaga**.

PROPAGANDIST, -**Ă**, *propagandisti*, -*ste*, s.m. și f. 1. Persoană care face propagandă; propagator. 2. (Ieșit din uz) Activist de partid care conducea un cerc de învățământ politic. Din fr. **propagandiste**, (2) din rus. **propagandist**.

PROPAGANDISTIC, -**Ă**, *propagandistici*, -*ce*, adj. (Care are caracter) de propagandă. - **Propagandist** + suf. -*ic* (după rus. *propagandistskii*).

PROPAGATOR, -**OARE**, *propagatori*, -*oare*, s.m. și f., adj. 1. S.m. șf. Persoană care propagă idei, doctrine etc., care face propagandă, propagandist. 2. Adj. Care se propagă. Din fr. **propagateur**, lat. **propagator**, -**oris**.

PROPENSIUNE, *propensiuni*, s.f. (Livr.) Înclinare firească, tendință, dispoziție naturală către ceva. Din fr. **propension**, lat. **propensio**, -**onis**.

PROPORȚIE, *proporții*, s.f. 1. Raport între dimensiunile unor obiecte, ale părților unui întreg sau între fiecare dintre aceste părți și întreg. ♦ Procent. 2. Raport, relație (echilibrată) între fenomene, noțiuni etc. ♦ Loc. adv. *În proporție cu...* sau (loc. prep.) *în proporția...* = proporțional cu..., potrivit cu... 3. (La pl.) Dimensiune, mărime; extindere (mare), amplasare. ♦ Expr. *A lua proporții* = a se dezvolta, a crește foarte mult; (fam.) a se îngroșa. ♦ Cantitate, măsură. 4. (Mat.) Egalitate a două rapoarte alcătuite din patru elemente. [Var.: (inv.) **proporțiune** s.f.] Din fr. **proportion**, lat. **proportio**, -**onis**.

PROPOȚIONA, *proporționez*, vb. I. Tranz. A face să fie proporționale, a stabili un raport de proporționalitate între lucruri, noțiuni, fenomene etc. Din fr. **proportionner**, lat. **proportionare**.

PROPOȚIONARE, *proporționări*, s.f. Acțiunea de a *proporționa* și rezultatul ei. V. **proporționa**.

PROPOȚIONAT, -**Ă**, *proporționați*, -*te*, adj. Care are proporții echilibrate, armonioase; potrivit, armonios. V. **proporționa**.

PROPOȚIONAL, -**Ă**, *proporționali*, -*e*, adj. Care formează o proporție, care corespunde unei proporții. ♦ *Impozit proporțional* = impozit stabilit în raport cu venitul cuiva. (Mat.) *Medie proporțională* = rădăcina pătrată a produsului dintre două cantități; media geometrică a unor mărimi. Din fr. **proportionnel**, lat. **proportionalis**.

PROPOŢIONALITATE, *proporţionalităţi*, s.f. 1. Însuşire a lucrurilor, a fenomenelor, a noţiunilor etc. de a fi proporţionale între ele, de a forma proporţie. 2. (Mat.) Raport între mărimi care variază proporţional. Din fr. **proportionnalité**, lat. **proportionalitas**, -atis.

PROPOZIŢIE, *propoziţii*, s.f. 1. Cea mai mică unitate sintactică prin care se exprimă o idee, o judecată etc. 2. (Livr.) Propunere. 3. (Log., Mat.) Enunţ a cărui valoare de adevăr este întemeiată pe bază de reguli explicit exprimate. [Var.: **propoziţiune** s.f.] Din fr. **proposition**, lat. **propositio**, -onis.

PROPRIETAR, -Ă, *proprietari*, -e, s.m. şi f. Persoană care are drept de proprietate asupra unui bun; stăpân, posesor; *spec.* persoană care posedă un imobil (considerată în raport cu chiriaşul ei). ♦ *Mare proprietar* = moşier, latifundiar. Din fr. **propriétaire**, lat. **proprietaryus**.

PROPRIETĂREASĂ, *proprietărese*, s.f. Soţia unui proprietar; deţinătoare a unui bun, în special a unui imobil (considerată în raport cu chiriaşii ei). - **Proprietar** + suf. -*neasă*.

PROPRIETĂRESC, -EASCĂ, *proprietăreşti*, adj. Care aparţine proprietarului, de proprietar. - **Proprietar** + suf. -*esc*.

PROPRIETĂRIME s.f. (Rar) Totalitatea proprietărilor (de pământ), mulţime de proprietari. - **Proprietar** + suf. -*ime*.

DESPROPRIETĂRI, *desproprietăresc*, vb. IV. Tranz. A lua cuiva dreptul de proprietate. - **Des-** + [îm]**proprietări**.

DESPROPRIETĂRIRE, *desproprietăriri*, s.f. Acţiunea de a *desproprietări* şi rezultatul ei. V. **Desproprietări**.

ÎMPROPRIETĂRI, *împroprietăresc*, vb. IV. Tranz. (Despre stat) A atribui cuiva drepturi de proprietate asupra unui teren, asupra unei locuinţe. - **În** + **proprietar**.

ÎMPROPRIETĂRIRE, *împroprietăriri*, s.f. Acţiunea de a *împroprietări* şi rezultatul ei. V. **împroprietări**.

PROPRIETATE, *proprietăţi*, s.f. 1. Stăpânire deplină asupra unui bun; (concr.) bun material stăpânit, mai ales pământ (agricol) sau imobil, în baza unui drept recunoscut. ♦ *Proprietate literară* (sau *artistică*) = drept de care se bucură un autor de a dispune după voie de operele sale literare sau artistice, putându-le edita, reproduce etc. 2. Trăsătură predominantă care caracterizează o fiinţă, un lucru, un fenomen etc. şi care diferenţiază o fiinţă de alta, un lucru de altul etc.; caracteristică, trăsătură, însuşire. 3. Calitate a unui cuvânt, a unui termen, a stilului etc. de a reda exact ideea sau noţiunea exprimată. Din fr. **propriété**, lat. **proprietas**, -atis.

PROPRIU, -IE, *proprii*, adj. 1. Care aparţine în mod exclusiv cuiva; personal. ♦ *Nume* (sau *substantiv*) *propriu* = nume care se dă unui lucru sau unei fiinţe spre a le deosebi de alte lucruri sau fiinţe din aceeaşi categorie şi care se scrie cu iniţială mare. 2. Caracteristic, specific. 3. Care este bun pentru...;

indicat, potrivit, adecvat. 4. (Despre cuvinte, despre termeni) Care redă exact ideea ce trebuie exprimată. ♦ Expr. *Propriu-zis* = de fapt, la drept vorbind. ♦ (Despre senzuri) De bază, prim. Din lat. **proprius**, fr. **propre**.

PROPULSA, *propulsez*, vb. I. Tranz. A imprima unui obiect (de obicei unui vehicul) o mişcare de înaintare (cu ajutorul unui propulsor). ♦ P. ext. A proiecta departe, cu violenţă; a împinge, a arunca. Din fr. **propulser**, lat. **propulsare**.

PROPULSARE, *propulsări*, s.f. Acţiunea de a *propulsa* şi rezultatul ei. V. **propulsa**.

PROPULSANT, *propulsanţi*, s.m. (Tehn.) 1. Propulsor. 2. Substanţă în stare gazoasă sau de plasmă ejectată din motoarele cu reacţie în sens opus direcţiei lor de mişcare şi care le asigură forţa de împingere. - **Propulsa** + suf. -*ant*.

AUTOPROPULSAT, -Ă, *autopropulsaţi*, -te, adj. Care se deplasează prin dezvoltarea unei surse proprii de energie. - **Auto-** + **propulsa**. Cf. fr. *autopropulsé*.

PROPULSIE, *propulsii*, s.f. Forţă care se exercită asupra unui obiect (de obicei asupra unui vehicul), provocând înaintarea lui. ♦ Sistem tehnic prin care se realizează propulsarea unui vehicul. [Var.: **propulsiune** s.f.] Din fr. **propulsion**, lat. **propulsio**, -onis.

PROPUNE, *propun*, vb. III. 1. Tranz. A supune o părere, o soluţie, un proiect etc. discuţiei şi aprobării cuiva. ♦ A da o sugestie, un sfat, a recomanda; a îndemna la ceva. 2. Tranz. A recomanda, a indica pe cineva pentru un post, într-un grad, într-o misiune etc. 3. Tranz. şi refl. A-şi manifesta intenţia să înfăptuiască ceva; a (se) hotărî. 4. Refl. pas. (Înv.) A preda o materie într-o instituţie de învăţământ. [Prez. ind. şi: (pop.) *propui*] Din lat. **proponere**, fr. **proposer** (după *pune*).

PROPUNERE, *propuneri*, s.f. Acţiunea de a(-) *şi*) *propune* şi rezultatul ei. V. **propune**.

PROPUNĂTOR, -OARE, *propunători*, -oare, adj., s.m. şi f. (Persoană) care face o propunere. - **Propune** + suf. -*ător*.

PROROGA, *prorog*, vb. I. Tranz. A amâna (din oficiu) pentru o dată ulterioară activitatea unui corp constituit, a unei adunări legislative, un termen scadent etc. Din fr. **proroger**, lat. **prorogare**.

PROROGARE, *prorogări*, s.f. Acţiunea de a *proroga* şi rezultatul ei; prorogaţie. ♦ Act prin care se amână sau se suspendă activitatea unui corp constituit, a unei adunări legislative etc. ♦ Extindere a competenţei unui organ de jurisdicţie. V. **proroga**.

PROROGAŢIE, *prorogaţii*, s.f. Prorogare. Din fr. **prorogation**, lat. **prorogatio**.

PROSCENIU, *proscenii*, s.n. (În teatrul antic) Parte a teatrului corespunzătoare scenei şi avanscenei. [Var.: **proscenium** s.n.] Din lat., fr. **proscenium**.

PROSCRIPTOR, *proscriptori*, s.m. (Rar) Persoană care hotărâ o proscripţie. Din lat. **proscriptor**, fr. **proscripteur**.

PROSCRIPTIE, *proscriptii*, s.f. **1.** (În Roma antică) Punere în afară de lege sau osândire la moarte a cuiva, fără forme de judecată, pentru infracțiuni politice. ♦ *Listă de proscriptie* = listă afișată care cuprindea numele persoanelor declarate în afara legii.

2. Pedeapsă la care autoritatea publică supunea pe cineva pentru o vină politică; izgonire din patrie, exil, surghiun. Din lat. **proscriptio**, fr. **proscription**.

PROSECTOR, *prosectori*, s.m. (Med.) **1.** Persoană specializată în efectuarea disecțiilor și a autopsiilor. **2.** Persoană însărcinată să prepare piesele anatomice necesare la cursul unui profesor la facultatea de medicină. Din lat. **prosector**, fr. **prosecteur**, germ.

Prosektor.

PROSPECT, *prospecte*, s.n. Afiș, anunț, scrisoare, pliant sau broșură în care se prezintă sumar planul unei lucrări în curs de apariție, calitățile, condițiile de vânzare și de folosire ale unui produs, intențiile unor instituții sau ale unor întreprinderi. Din lat., fr.

prospectus, germ. **Prospekt**.

PROSPECTIV, *-Ă, prospectivi*, -e, adj., s.f. (Studiu) referitor la viitor, la evoluția viitoare a societății prin analiza unor factori și tendințe actuale. *Dimensiune prospectivă*. Din fr. **prospectif**, -ive, engl. **prospective**.

PROSTRAT, *-Ă, prostrați, -te*, adj. (Rar) **1.** (Despre tulpinile plantelor) Care crește culcat la pământ. **2.** Fig. Lipsit de energie morală. Din lat. **prostratus**, fr. **prostré**.

PROSTRAȚIE s.f. Stare (patologică) de indiferență totală față de lumea înconjurătoare, cauzată de o slăbire extremă a forței fizice și psihice; imposibilitate de a reacționa la excitațiile externe; apatie. Din lat. **prostratio**, -onis, fr. **prostration**.

PROTACTINIU s.n. Element chimic metalic, alb-cenușiu, strălucitor, radioactiv, izotop al uraniului. Din fr. **protactinium**, germ. **Protaktinium**.

PROTANOPIE, *protanopii*, s.f. (Med.) Incapacitate a ochiului de a vedea culoarea roșie. V. daltonism. Din fr. **protanopie**, engl. **protanopia**.

PROTECȚIE, *protecții*, s.f. **1.** Faptul de a proteja, de a ocroti, de a apăra; ansamblu de măsuri care protejează; persoană, instituție etc. care protejează; dispozitiv, sistem tehnic etc. care servește la protejare. ♦ *Protecția muncii* = ansamblu de măsuri luate pentru ocrotirea vieții și a sănătății celor ce muncesc, pentru asigurarea desfășurării muncii în condițiile cele mai bune. ♦ Loc. adj. *De protecție* = protector. ♦ Sprijin, ajutor dat cuiva de o persoană influentă pentru obținerea unui avantaj; *p. ext.* persoană care acordă acest sprijin. **2.** (Înv.) Protectorat. Din lat. **protectio**, -onis, fr. **protection**.

TERMOPROTECȚIE, *termoprotecții*, s.f. Ansamblu de operații și mijloace tehnice care protejează de efectele încălzirii excesive. - **Termo- + protecție**.

PROTECTOR, *-OARE, protectori, -oare*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care apără, care păzește sau ferește pe cineva sau ceva; care favorizează pe cineva sau ceva. ♦ (Despre atitudini sau comportări) Binevoitor, condescendent. **2.** (Despre state) Care

exercită un protectorat asupra unei țări, unui teritoriu. Din lat. **protector**, -oris, fr. **protecteur**.

TERMOPROTECTOR, *-OARE, termoprotectori, -oare*, adj. Care asigură termoprotecția. - **Termo- + protector**.

PROTEJA, *protejez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) apăra de acțiuni dăunătoare, de un pericol; a (se) păzi, a (se) feri. **2.** Tranz. A ocroti, a sprijini, a ajuta pe cineva, înlesnindu-i reușita prin recomandări, sprijin material sau moral etc. ♦ A favoriza, a părtini; a încuraja. [Var.: (înv.) **protege** vb. III] Din fr. **protéger**, lat. **protegere**.

PROTEJARE, *protejări*, s.f. Acțiunea de a (se) proteja și rezultatul ei; ocrotire, apărare; favorizare. V. **proteja**.

PROTEJAT, *-Ă, protejați, -te*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Care se bucură de protecția cuiva; ocrotit, apărat, păzit; favorizat. **2.** (Despre sisteme tehnice, instalații etc.) Înzestrat cu un sistem de protecție. V. **proteja**.

AUTOPROTEJA, *autoprotejez*, vb. I. Refl. A se proteja prin mijloace proprii. - **Auto- + proteja**. (fr. **auto-** + fr. **protéger**, lat. **protegere**.)

AUTOPROTEJARE, *autoprotejări*, s.f. Acțiunea de a se autoproteja. V. **autoproteja**.

AUTOPROTEJAT, *-Ă, autoprotejați, -te*, adj. Care s-a protejat prin mijloace proprii. -V. **autoproteja**.

PROTEROZOIC, *-Ă, proterozoici, -ce*, subst., adj. (Geol.) Algonchian. Din fr. **protérozoïque**, engl. **proterozoic**.

PROTESTAȚIE, *protestații*, s.f. (Înv.) Protest. Din lat. **protestatio**, fr. **protestation**.

PROTIU s.n. (Chim.) Hidrogen ușor. Din fr., engl. **protium**.

PROTO- Element de compunere care înseamnă "primul", "întâiul" și care servește la formarea unor substantive. Din ngr. **protos**, fr. **proto-**.

PROTOCOL, *protocoale*, s.n. **1.** Act, document în care sunt consemnate rezoluțiile unei adunări, ale unor debateri, ale unei conferințe internaționale; document diplomatic cu valoarea unui acord internațional, care cuprinde hotărârile luate la o conferință internațională. **2.** (Înv. și reg.) Formular oficial folosit pentru acte publice; *p. ext.* registru, catastif. **3.** (La sg.) Totalitatea formelor și a practicilor de ceremonial care se aplică la festivități oficiale în relațiile diplomatice; serviciu însărcinat cu organizarea oficială a ceremonialului. ♦ P. gener. Reguli (de conduită) care trebuie respectate în societate. Din fr. **protocole**, germ. **Protokoll**.

ea staminelor; (rar) proteroginie. **2.** (Zool.) Organism hermafrodit care produce inițial ovule,

PROTOMĂ, *protome*, s.f. (Arheol.) Bust al unui om sau al unui animal care împodobește, în antichitate, un obiect de metal sau de ceramică. Din fr. **protomé**, engl. **protoma**.

PROTONOTAR, *protonotari*, s.m. Prelat de la curtea papală însărcinat cu înregistrarea și expedierea

actelor pontificale. Din lat. **protonotarius**, fr. **protonotaire**.

PROTOZOOLOGIE s.f. Ramură a zoologiei care studiază organismele unicelulare. Din fr. **protozoologie**, engl. **protozoology**.

PROTROMBINA, *protrombine*, s.f. (Biol.) Substanță inactivă din sânge care se transformă în trombină. Din fr. **prothrombine**, engl. **prothrombin**.

PROVEDITOR, *proveditori*, s.m. Funcționar public al vechii republici venețiene însărcinat cu conducerea sau cu inspectarea unei flote, a unei provincii. Din it. **provveditore**, fr. **provéditeur**.

PROVENIENȚĂ, *proveniențe*, s.f. Loc de unde vine sau provine ceva; origine, obârșie, provenire. [Var.: (înv.) **provenință** s.f.] Din fr. **provenance**, it. **provenienza**.

PROVERB, *proverbe*, s.n. 1. Învățătură morală populară născută din experiență, exprimată printr-o formulă eliptică sugestivă, de obicei metaforică, ritmică sau rimată; zicală, zicătoare, parimie. 2. (Franțuzism) Operă dramatică scurtă, al cărei conținut ilustrează un proverb (1). Din lat. **proverbium**, fr. **proverbe**.

PROVIDENȚĂ s.f. (În concepțiile religioase) Înțelepciune supremă a divinității în conducerea lumii. ♦ (Art.) Divinitatea, dumnezeirea, Dumnezeu. ♦ Grijă, milă, îndurare ca atribute ale divinității. ♦ Fig. (Rar) Persoană sau împrejurare miraculoasă care contribuie la salvarea sau la fericirea cuiva. Din lat. **providentia**, fr. **providence**.

PROVINCIAL, -Ă, *provinciali*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care locuiește în provincie sau este originară de acolo; *p. ext.* persoană cu apucături sau cu deprinderi stângace, naive. 2. Adj. Care aparține provinciei, privitor la provincie; propriu provinciei și locuitorilor ei; care se găsească în provincie; provincialist. [Var.: (înv.) **provințial**, -ă s.m. și f., adj.] Din lat. **provincialis**, fr. **provincial**.

PROVINCIALIST, -Ă, *provinciالیst*, -ste, adj. (Rar) Provincial. - **Provincial** + suf. -ist.

PROVINCIALIZA, *provincializez*, vb. I. Refl. și tranz. A căpăta sau a face să capete trăsături specifice provincialilor. - **Provincial** + suf. -iza.

PROVINCIALIZARE, *provincializări*, s.f. Acțiunea de a (se) *provincializa*. V. **provincializa**.

PROVINCIALIZAT, -Ă, *provincializați*, -te, adj. Care a dobândit trăsături specifice provincialilor. V. **provincializa**.

PROVINCIE, *provincii*, s.f. 1. Unitate geografică sau administrativă dintr-o țară; regiune, ținut. ♦ Teritoriu sau localitate dintr-o țară situate în afara capitalei. 2. Teritoriu cucerit de romani în afara Italiei și supus legilor și organizării romane. [Var.: (înv.) **provinție** s.f.] Din lat. **provincia**, fr. **province**.

PROVINCIOARA, *provincioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *provincie*. - **Provincie** + suf. -ioară.

PROVIZIE, *provizii*, s.f. Rezervă de produse (mai ales alimentare) necesare cuiva sau undeva pentru o

anumită perioadă de timp. Din fr. **provision**, lat. **provisio**, germ. **Provision**.

PROVIZORIU, -IE, *provizorii*, adj. (Adesea adverbial) Care durează sau este destinat să dureze un timp limitat, după care urmează să fie înlocuit; temporar, vremelnice, tranzitoriu. ♦ (Substantivat, n.; înv.) Provizorat. Din lat. **provisorius**, fr. **provisoire**.

PROVOCA, *provoc*, vb. I. Tranz. 1. A atâta, a întârîta, a incita pe cineva (sfidându-l); *spec.* (Jur.) a aduce pe cineva (prin acte de violență, lezarea demnității sau alte fapte ilicite) într-o stare de surescitare favorabilă comiterii unei infracțiuni. 2. A avea drept urmare; a determina, a constitui, a cauza, a prilejui, a pricinui. ♦ Spec. A produce intenționat un eveniment, un proces, un fenomen; a stârni. 3. A chema, a invita pe cineva să participe la o competiție, la o întrecere. Din fr. **provoquer**, lat. **provocare**.

PROVOCARE, *provocări*, s.f. Acțiunea de a *provoca* și rezultatul ei; provocatie. V. **provoca**.

PROVOCATIE, *provocații*, s.f. (Rar) Provocare. Din fr. **provocation**, lat. **provocatio**.

PROXIMITATE s.f. (Livr.) Apropiere imediată (în spațiu sau în timp); vecinătate. Din lat. **proximitas**, -atis, fr. **proximité**.

PROZA, (rar, 2) *proze*, s.f. 1. Mod de exprimare care nu este supus regulilor de versificație; compunere literară care folosește acest mod de exprimare. 2. Totalitatea operelor în proză (1) ale unui scriitor, ale unui popor etc. 3. Fig. Lucruri comune, banale, vulgare, cotidiene, aparținând realității de fiecare zi. Din fr. **prose**, lat. **prosa**.

PROZAIC, -Ă, *prozaici*, -ce, adj. (Despre opere literare, stil etc.) Lipsit de calități artistice, de valoare stilistică; *p. ext.* banal, comun, plat. Din fr. **prosaïque**, lat. **prosaicus**.

PROZAICITATE s.f. (Rar) Prozaism. - **Prozaic** + suf. -itate.

PROZELIT, -Ă, *prozeliti*, -te, s.m. și f. Persoană convertită de curând la o credință, la o doctrină etc.; adept nou (și înflăcărat) al unei credințe, al unei doctrine etc. Din fr. **prosélyte**, lat. **proselytus**.

PROZODIE s.f. 1. Parte a poeziei care studiază versificația și normele ei sub raportul structurii versurilor, al numărului accentelor sau lungimii silabelor versurilor. 2. (Înv.) Punctuație. Din ngr. **prosodia**, fr. **prosodie**.

PROZOPOPEE, *prozopopei*, s.f. Figură retorică prin care autorul pune să vorbească o persoană absentă, defunctă sau un personaj alegoric. [Var.: **prosopopee** s.f.] Din fr. **prosopopée**, lat. **prosopopeia**.

PRUDENT, -Ă, *prudenți*, -te, adj. Care se ferește de tot ce ar putea să-i producă un neajuns, să-l primejduiască; prevăzător, circumspect, precaut. Din fr. **prudent**, lat. **prudens**, -ntis.

PRUDENTĂ s.f. Înșușirea de a fi prudent; prevedere, precauție, circumspecție. Din fr. **prudence**, lat. **prudentia**, it. **prudenza**.

PRURIT s.n. Mâncărime intensă a pielii, care apare în diverse boli (de piele). Din fr. **prurit**, lat. **pruritus**.

PSALMIST, *psalmiști*, s.m. 1. Autor sau cântăreț de psalmi. 2. (Art.) Nume dat regelui evreu David, considerat autorul psalmilor biblici. Din fr. **psalmiste**, lat. **psalmista**.

PSALMODIE, *psalmodii*, s.f. Melodie bisericească monotonă, tăragănată pe care se cântă psalmii și alte cântări religioase. ♦ P. gener. Cântare, recitare, declamare monotonă. Din ngr. **psalmodhia**, fr. **psalmodie**.

PSEFIT, *psefite*, s.n. (Geol.) 1. Material detritic care alcătuiește unele roci sedimentare. 2. Denumire pentru rocile sedimentare detritice grosiere. Din fr. **pséphite**, engl. **psephite**.

PSEUDOPARAZIT, *pseudoparaziți*, s.m. (Biol.) Plantă sau animal care are unele asemănări cu plantele și animalele parazite. Din fr., engl. **pseudoparasite**.

PSIHEDELIC, -**Ă**, *psihedelici*, -*ce*, adj. 1. Referitor la psihedelism. 2. Care se caracterizează prin efecte de lumină, culoare, atmosferă sonoră etc.; care evocă viziuni, halucinații, vise produse prin drogare. *Muzică psihedelică. Pictură psihedelică.* Din engl. **psychedelic**, fr. **psychédélique**.

PSIHIC, -**Ă**, *psihici*, -*ce*, s.n., adj. 1. S.n. Formă specifică de reflectare a realității, produsă de activitatea sistemului nervos și prezentă la animalele superioare; totalitatea fenomenelor și a proceselor proprii acestei reflectări; structură sufletească proprie unui individ. 2. Adj. Care aparține psihicului, privitor la psihic. Din germ. **psychisch**, fr. **psychique**.

PSIHODIAGNOSTIC, -**Ă**, *psihodiagnostici*, -*ce*, s.n., adj. 1. S.n. Rezultat al psihodiagnozei. 2. Adj. Cu caracter de psihodiagnoză, de psihodiagnoză. Din fr. **psychodiagnostique**, engl. **psychodiagnostic**.

PSIHODIAGNOZĂ, *psihodiagnoze*, s.f. (Med.) Acțiune complexă de investigare a individului prin intermediul tehnicilor psihologice pentru cunoașterea particularităților sale psihice specifice. Din fr. **psychodiagnose**, engl. **psychodiagnosis**.

PSIHOFIZIC, -**Ă**, *psihofizici*, -*ce*, s.f., adj. 1. Curent psihologic care studiază pe cale experimentală raporturile cantitative dintre intensitatea stimulilor fizici și intensitatea stărilor psihice corespunzătoare, dând o formulare matematică concluziilor obținute. 2. Adj. Care aparține psihofizicii, privitor la psihofizică. 3. Adj. Care aparține psihicului și fizicului, privitor la psihic și la fizic. Din germ. **Psychophysik**, fr. **psychophysique**.

PSIHOLINGVIST, -**Ă**, *psiholingviști*, -*ste*, s.m. și f. Specialist în psiholingvistică. Din fr. **psycholinguiste**, engl. **psycholinguist**.

PSIHOLOGIZA, *psihologizez*, vb. I. Tranz. A face să capete un (pronunțat) caracter psihologic. Din fr. **psychologiser**, engl. **psychologize**.

PUBER, -**Ă**, *puberi*, -*e*, adj., s.m. și f. (Om) ajuns la vârsta pubertății. Din lat. **puber**, fr. **pubère**.

PUBERAL, -**Ă**, *puberali*, -*e*, adj. (Livr.) Care aparține pubertății, privitor la pubertate. - **Puber** + suf. -*al*.

PUBERTATE s.f. Perioadă a vieții omenеști situată între copilărie și adolescență, caracterizată prin

maturarea funcțiilor sexuale, prin apariția caracterelor sexuale secundare și printr-o dezvoltare psihică intensă. Din fr. **puberté**, lat. **pubertas**, -**atis**.

PUBLIC, -**Ă**, *publici*, -*ce*, s.n. sg., adj. 1. S.n. sg. Colectivitate mare de oameni; mulțime, lume; *spec. totalitatea persoanelor care asistă la un spectacol*, la o conferință etc. ♦ Loc. adj. și adv. *În public* = (care are loc) în fața unui anumit număr de persoane, în văzul lumii. ♦ *Marele public* = Ansamblu de persoane considerate în raport cu participarea la un eveniment cultural, social, artistic etc. 2. Adj. Care aparține unei colectivități umane sau provine de la o asemenea colectivitate; care privește pe toți, la care participă toți. ♦ *Opinie publică* = părere, judecată a colectivității; *p. ext. public* (1). ♦ Care are loc în prezența unui mare număr de oameni. 3. Adj. Al statului, de stat; care privește întregul popor; pus la dispoziția tuturor. ♦ *Viața publică* = viața politică-administrativă a unui stat; activitatea cuiva în legătură cu funcțiile de stat pe care le ocupă. *Grădina publică* = parc. *Drept public* = subîmpărțire mai veche a dreptului, care se ocupa de relațiile persoanelor cu statul. *Forță publică* = poliție. *Datorie publică* = datorie a statului, rezultată din împrumuturi interne și externe. *Învățământ public* sau *instrucție, școală publică* = învățământ sau școală organizate și controlate de stat. ♦ (Despre persoane) Care ocupă o funcție în stat. Din lat. **publicus**, fr. **public**.

PUBLICAȚIE, *publicații*, s.f. Faptul de a publica; (concr.) ceea ce se tipărește, se afișează; (în special) tipăritură cu apariție periodică. Din fr. **publication**, lat. **publicatio**.

PUDIC, -**Ă**, *pudici*, -*ce*, adj. Plin de pudoare; candid. Din lat. **pudicus**, fr. **pudique**.

PUDING¹, *pudinguri*, s.n. Preparat alimentar de origine engleză, făcut din făină, ouă, grăsimi de vacă, zahăr, măduvă, prune și aromat cu o băutură alcoolică. Din fr., engl. **pudding**.

PUDING², *pudinguri*, s.n. (Geol.) Varietate de conglomerat foarte compact, format din blocuri rotunjite și pietriș. Din engl. **pudding**, fr. **poudingue**.

PUDOARE s.f. Sentiment de sfială, de jenă, de decență manifestat în comportarea cuiva; pudicitate; *p. ext. curățenie morală*. ♦ (Jur.) Castitate, virginitate. ♦ *Atentat la pudoare* = infracțiune care constă în încercarea de a viola o femeie. Din lat. **pudor**, -**oris**, fr. **pudeur**.

PUGILAT s.n. Luptă cu pumnii goi practică la sport în antichitatea greco-romană. ♦ (Sport; rar) Box, pugilism; *p. ext.* bătaie, încăierare. Din fr. **pugilat**, lat. **pugilatus**.

PULMONAR, -**Ă**, *pulmonari*, -*e*, adj. Care aparține plămânilor, de plămâni, privitor la plămâni, localizat la plămâni. Din fr. **pulmonaire**, lat. **pulmonarius**.

PULOVER, *pulovere*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte tricotat care acoperă partea de sus a corpului și se poartă de obicei peste cămașă sau peste bluză. [Var.: **pulovăr** s.n.] Din fr., engl. **pull-over**.

PULS, *pulsuri*, s.n. Mișcare fiziologică ritmică de dilatare și de contractare a pereților arterelor, determinată de creșterea volumului de sânge pompat de inimă. ♦ Expr. *A lua* (cuiva) *pulsul* = a număra (cuiva) bătăile inimii, apăsând cu degetul pe artera de la încheietură a mâinii. *A pipăi pulsul* (cuiva) = a încerca să afle intențiile, planurile sau starea de spirit a cuiva. *A prinde* (sau *a simți*) *pulsul* (unei situații) = a înțelege sau a intui exact o situație, o stare de lucruri. ♦ Loc unde se simte această mișcare ritmică. Din fr. **pouls**, lat. **pulsus**.

PULSAR, *pulsari*, s.m. (Astron.) Sursă galactică de unde radio care emite impulsuri foarte regulate și foarte scurte. Din engl., fr. **pulsar**.

PULSATIL, *-Ă, pulsati*, -e, adj. Care aparține pulsului, privitor la puls. ♦ *Durere pulsatilă* = durere care se accentuează la intervale regulate, provocând zvâcnituri. Din fr. **pulsatile**, lat. **pulsatilis**.

PULSAȚIE, *pulsații*, s.f. 1. Fiecare dintre mișcările pulsului; pulsare. 2. (Fiz.) Numărul de perioade pe care le efectuează o mărime periodică într-un anumit număr de unități de timp. 3. Fig. Desfășurare a unui proces, a unui fenomen, a unei acțiuni într-un ritm viu, trepidant. Din fr. **pulsion**, lat. **pulsatio**.

PULVERIZA, *pulverizez*, vb. I. Tranz. 1. A preface un material solid în pulbere. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) distruge; a (se) nimici; a face să dispară sau a dispărea. 2. A împrăștiu particule fine dintr-un corp solid sau dintr-un lichid cu ajutorul unui pulverizator. Din fr. **pulvériser**, lat. **pulverizare**.

PULVERIZARE, *pulverizări*, s.f. Acțiunea de a (se) pulveriza și rezultatul ei; pulverizație. V. **pulveriza**.

PULVERIZAT, *-Ă, pulverizați*, -te, adj. Care este prefăcut în pulbere sau în particule lichide foarte fine. V. **pulveriza**.

PULVERULENT, *-Ă, pulverulenți*, -te, adj. (Despre corpuri solide) Care se prezintă sub formă de pulbere. Din fr. **pulvérulent**, lat. **pulverulentus**.

PUNCI¹, *punciuri*, s.n. Băutură făcută dintr-un amestec de rom sau alte băuturi alcoolice cu zahăr, lămâie, portocale etc. și diverse mirodenii. Din engl., fr. **punch**.

PUNCI², *punciuri*, s.n. Aptitudinea unui boxer de a executa lovituri puternice, decisive; lovitură puternică, decisivă aplicată adversarului de un boxer. Din engl., fr. **punch**.

PUNCȚIE, *puncții*, s.f. Intervenție chirurgicală care constă în înțeparea (cu un ac sau cu un trocar a) țesuturilor care învelesc o cavitate naturală sau accidentală, pentru a extrage în întregime sau parțial lichidul pe care acesta îl conține, pentru a extrage un fragment de țesut, a introduce un medicament etc. Din fr. **ponction**, lat. **punctio**.

PUNIC, *-Ă, punici*, -ce, adj. Care aparține Cartaginei sau locuitorilor ei, privitor la Cartagina sau la locuitorii ei; cartaginez. ♦ *Război punic* = nume dat fiecăruia dintre cele trei războaie purtate de Roma antică împotriva Cartaginei. Din lat. **punicus**, fr. **punique**.

PUPIL, *-Ă, pupili*, -e, s.m. și f. Persoană minoră aflată sub tutela sau în grija cuiva (altul decât părintii). Din fr. **pupille**, lat. **pupillus**.

PUPILĂ, *pupile*, s.f. 1. Deschizătură rotundă din mijlocul irisului, prin care se face adaptarea vederii în funcție de luminozitate, de distanță etc.; lumina ochiului. 2. (Fiz., în sintagmele) *Pupilă de intrare* = deschidere reală sau o imagine a sa care limitează cantitatea de lumină care pătrunde într-un instrument optic. *Pupilă de ieșire* = deschidere reală sau o imagine a sa care limitează conul de rază de lumină emergente dintr-un sistem optic. Din fr. **pupille**, lat. **pupilla**.

PUPILAR, *-Ă, pupilari*, -e, adj. (Livr.) Care aparține pupilului, privitor la pupil. Din fr. **pupillaire**, lat. **pupillaris**.

PUR, *-Ă, puri*, *pure*, adj. 1. Care nu conține elemente străine; curat, neamestecat. 2. Nealterat, neviciat, nestricat. ♦ *Fără pete*; imaculat; limpede. ♦ Fig. Nepătat din punct de vedere moral; curat, neprihănit. 3. Veritabil, autentic, adevărat. *E adevărul pur*. ♦ Loc. adv. *Pur și simplu* = nimic altceva decât...; numai și numai; nici mai mult, nici mai puțin decât... 4. (Despre voce, sunete etc.) Limpede, clar, cristalin. Din lat. **purus**, fr. **pur**.

PURGA, *purghez*, vb. I. Refl. (Rar) A-și provoca purgație (cu ajutorul purgativelor). Din fr. **purger**, lat. **purgare**.

PURGARE, *purgări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a se purga și rezultatul ei. V. **purga**.

PURGATIV, *-Ă, purgativi*, -e, adj., s.n. (Medicament, substanță) care favorizează eliminarea materiilor fecale din organism. Din fr. **purgatif**, lat. **purgativus**.

PURGAȚIE, *purgații*, s.f. Faptul de a elimina (în mod regulat) materiile fecale; purgare. ♦ (Înv.) Purgativ. Din fr. **purgation**, lat. **purgatio**.

PURIFICA, *purific*, vb. I. Tranz. A face să fie pur, curat, neamestecat, limpede prin îndepărtarea corpurilor, a substanțelor sau a elementelor străine; a curăța. ♦ (Tehn.) A epura. ♦ Refl. și tranz. Fig. A deveni sau a face să devină pur din punct de vedere moral. Din fr. **purifier**, lat. **purificare**.

PURIFICARE, *purificări*, s.f. Acțiunea de a (se) purifica și rezultatul ei. ♦ *Purificarea apei* = epurarea apei, v. *epurare*. V. **purifica**.

PURIFICAT¹ s.n. Faptul de a (se) purifica. V. **purifica**.

PURIFICAT², *-Ă, purificați*, -te, adj. Care a fost supus purificării. V. **purifica**.

IMPURIFICA, *impurific*, vb. I. Tranz. (Rar) A murdări; a polua. - **Im-** + **purifica**.

IMPURIFICARE, *impurificări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a impurifica. V. **impurifica**.

IMPURIFICAT, *-Ă, impurificați*, -te, adj. Care a devenit impur. V. **impurifica**.

PURULENT, *-Ă, purulenți*, -te, adj. Care are puroi, care elimină puroi; care puroiază; supurant, puroios. Din fr. **purulent**, lat. **purulentus**.

PUSTULĂ, *pustule*, s.f. 1. (Med.) Leziune a pielii care se prezintă ca o veziculă plină de puroi. ♦

Pustulă malignă = formă de localizare pe piele a antraxului. **2.** (Bot.) Veziculă care se formează pe tulpina sau pe frunzele plantelor atacate de ciuperci parazite. Din lat. **pustula**, fr. **pustule**.

PUSTULOS, -OASĂ, *pustuloși, -oase*, adj. Plin de pustule, cu pustule. Din lat. **pustulosus**, fr. **pustuleux**.

PUTREFACTIE, *putrefacții*, s.f. **1.** Proces de descompunere a unor substanțe organice (vii sau moarte) sub influența unor bacterii; putrezire. ♦ Fază ultimă a procesului de asimilare și dezasimilare a hranei de către un organism viu, care constă în descompunerea, sub acțiunea fermenților, a resturilor neasimilate din materia cu care s-a hrănit organismul. **2.** Fig. Descompunere, decădere morală. Din fr. **putréfaction**, lat. **putrefactio, -onis**.

QUADRIVIUM s.n. Treaptă imediat următoare învățământului elementar medieval, în care se predau aritmetica, muzica, geometria și astronomia. Din lat., fr. **quadrivium**.

QUAKER, -Ă, *quakeri*, -e, s.m. și f. (Religie) Membru al unei secte protestante pacifiste și austere întemeiate în sec. XVII și răspândite în Anglia și în S.U.A. Din engl. **Quaker**, fr. **quaker**.

QUAKERISM s.n. Doctrina pacifistă și austeră a quakerilor bazată pe teama de a doua venire a lui Mesia. Din engl. **Quakerism**, fr. **quakérisme**.

QUARC, *quarcuri*, s.n. (Fiz.) Particulă ipotetică din care ar fi constituite particulele elementare. Din engl., fr. **quark**.

QUASAR, *quasari*, s.m. (Astron.) Obiect cosmic, cu strălucire de zeci sau sute de ori mai puternică decât a celor mai mari galaxii, care emite intens radiunde. Din engl., fr. **quasar**.

QUATTROCENTIST, -Ă, *quattrocentiști*, -ste, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Om de cultură, artist din quattrocento. **2.** Adj. Care aparține Renașterii timpurii italiene, care este specific acestei perioade; din quattrocento. Din it. **quattrocentista**, fr. **quattrocentiste**.

QUIDDITATE s.f. (Fil.) Concept aristotelian care desemnează substanța formală, cauza primă a obiectului, esența acestuia. Din lat. **quidditas**, -atis, fr. **quiddité**.

RABINAT s.n. Calitatea de rabin, funcția de rabin. ♦ Perioadă de timp cât funcționează un rabin. Din fr. **rabbinat**, germ. **Rabbinat**.

RABINIC, -Ă, *rabinici*, -ce, adj. De rabin. Din germ. **rabinisch**, fr. **rabbinique**.

RACEM, *raceme*, s.n. (Bot.) Inflorescență în formă de ciorchine; ciorchine. ♦ *Racem compus* = panicul. Din fr. **racème**, lat. **racemus**.

RADAR, *radare*, s.n. Aparat care emite unde electromagnetice și apoi le recepționează, după ce au fost reflectate de un obiect, folosit pentru a detecta și a localiza un obiect prin măsurarea timpului trecut între emisia și recepția undelor. ♦ Sistem de detectare și de localizare folosit de aparatul descris mai sus. *Radar auto* = aparat portabil destinat măsurării vitezei autovehiculelor care trec prin câmpul electromagnetic emis. Din engl., fr. **radar**, germ. **Radar**.

RADIA, *radiez*, vb. I. 1. Intrans. și tranz. (La pers. 3) A emite, a împrăștiaze raze de lumină, de căldură, unde sonore sau fascicule de particule radial, în toate direcțiile. 2. Intrans. Fig. A avea o înfățișare care reflectă fericire, bucurie etc.; a fi vesel, surâzător, bine dispus, jovial. Din lat. **radiare**, fr. **radier**.

RADIERE, *radieri*, s.f. Faptul de a *radia*; radiație. V. **radia**.

RADIAT, -Ă, *radiați*, -te, adj. Radial. ♦ (Substantivat, n., la pl.) Animale nevertebrate având organele dispuse în formă de raze; (și la sg.) animal care face parte din acest grup. ♦ (Substantivat, n., la pl.) Grup de plante din familia compozeelor ale căror petale sunt așezate radial; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. V. **radia**.

RADIAL, -Ă, *radiali*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care pleacă dintr-un centru ca razele unui cerc sau ale unei sfere; dispus în formă de raze; radiar, radiat. Din fr., germ. **radial**.

RADIATOR, *radiatoare*, s.n. 1. Corp, aparat sau dispozitiv care emite radiații. ♦ *Radiator electric* = aparat electric de încălzire (în care căldura este transmisă prin radiații). 2. Corp de încălzire format din tuburi sau coloane tubulare prin care circula aburii sau apa caldă, într-o instalație de încălzire centrală. 3. Dispozitiv care servește la răcirea apei în motoarele cu ardere internă. 4. Antenă de emisie reprezentând elementul activ al unui sistem de antene. Din fr. **radiateur**, germ. **Radiator**.

RADICAL, -Ă, *radicali*, -e, adj., s.m. I. Adj. 1. De bază, fundamental, esențial. ♦ (Adverbial) Din temelie, cu desăvârșire, complet. ♦ (Despre tratamente, leacuri) Care vindecă în întregime, complet. 2. Care preconizează reforme adânci, acțiuni hotărâtoare; schimbări fundamentale. II. S.m. 1. (Mat.) Rădăcină. ♦ Simbolul matematic care exprimă o extragere de rădăcină. ♦ (Mat.; în sintagmele) *Axă radicală* = locul geometric al punctelor din plan care au aceeași putere față de două

cercuri date, reprezentat printr-o dreaptă perpendiculară pe linia care unește centrele cercurilor. *Plan radical* = locul geometric al punctelor din spațiu având aceeași putere față de două sfere date, reprezentat printr-un plan. 2. (Chim.) Grupare de atomi care rămâne neschimbată într-o reacție chimică și care se comportă ca un element unic. 3. (Lingv.) Rădăcină. Din fr. **radical**, germ. **Radikal**.

RADICALIZA, *radicalizez*, vb.I. Tranz. și refl. A deveni sau a face să devină radical (I 2). - **Radical** + suf. -iza. Cf. germ. **radikalisieren**.

RADICALIZARE, *radicalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *radicaliza* și rezultatul ei. V. **radicaliza**. **RADICALIST**, -Ă, *radicaliști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al radicalismului. - **Radical** + suf. -ist. Cf. germ. **Radikalist**.

RADICULĂ, *radicule*, s.f. Rădăcină a plantulei din sămânță, care, după încolțirea seminței, se transformă în rădăcină principală. Din fr. **radicule**, lat. **radicula**.

RADIO, *radiouri*, adj. invar., s.n. I. Adj. invar. 1. Referitor la radioreceptoare. 2. Referitor la emisiunile difuzate prin radio. 3. Referitor la radiația electromagnetică, de radiație electromagnetică. II. S.n. 1. Instalație de transmitere a sunetelor prin unde electromagnetice, cuprinzând aparatele de emisie și pe cele de recepție. 2. Spec. Aparat de recepție radiofonică; radioreceptor. 3. Sistemul și activitatea de difuzare a programelor de știri, de muzică etc. prin radio (2). 4. Instituție care dirijează și coordonează problemele referitoare la radio (I,3) Din fr. **radio**, germ. **Radio**.

RADIST, *radiști*, s.m. Militar specializat în emisiuni și recepții radio. - **Radio** + suf. -ist.

RADIOACTIV, -Ă, *radioactivi*, -e, adj. 1. (Despre unele elemente) Cu proprietăți de radioactivitate. ♦ (Despre zăcămintele, izvoare) Care conține corpuri cu proprietăți de radioactivitate. 2. Care aparține radioactivității, privitor la radioactivitate. Din fr. **radioactif**, germ. **radioaktiv**.

RADIOACTIVITATE s.f. 1. Proprietate a unor elemente cu atomii grei (radiu, uraniu etc.) de a emite, prin dezagregare spontană, unele radiații corpusculare (și radiații electromagnetice). 2. Disciplina care studiază aceste proprietăți și elemente care țin de ele. Din fr. **radioactivité**, germ. **Radioaktivität**.

RADIOALTIMETRU, *radioaltimetre*, s.n. Aparat de radiolocație instalat la bordul unui avion, cu ajutorul căruia se determină altitudinea avionului față de sol. Din fr. **radioaltimètre**, rus. **radioaltimetr**.

RADIOAMATOR, *radioamatori*, s.m. Persoană care, ca amator, stabilește legături între o stație de radio proprie și o stație de radio străină, cu scopul de a comunica în bune condiții cu aceasta, de la o distanță cât mai mare. Din fr. **radio-amateur**, germ. **Radioamateur**.

RADIOAMATORISM s.n. Practicare a radiocomunicațiilor de către radioamatori. - **Radioamator** + suf. -ism.

RADIOASTRONOMIE s.f. Studiul fenomenelor din univers cu ajutorul undelor radioelectrice emise de corpurile din spațiul cosmic și al undelor radioelectrice emise de pe Pământ și reflectate de aceste corpuri. Din fr. **radio-astronomie**, germ. **Radioastronomie**.

RADIOBIOLOGIC, -Ă, **radiobiologici**, -ce, adj.

Referitor la radiobiologie, de radiobiologie. Din fr. **radiobiologique**, engl. **radiobiologic**.

RADIOFRECVENȚĂ, **radiofrecvențe**, s.f. Frecvență a unei oscilații sau a unei unde electromagnetice, folosită în radiocomunicații. Din fr. **radiofréquence**, germ. **Radiofrequenz**.

RADIOGALAXIE, **radiogalaxii**, s.f. Galaxie caracterizată printr-o emisie intensă de radiunde. Din fr. **radiogalaxie**, engl. **radiogalaxy**.

RADIOGRAMĂ, **radiograme**, s.f. 1. Telegramă transmisă prin radiocomunicație; radiotelegamă. 2. (Rar) Radiografie. Din fr. **radiogramme**, germ. **Radiogramm**.

RADIOS, -OASĂ, **radioși**, -oase, adj. 1. Care strălucește, răspândind raze de lumină; luminos, strălucitor. 2. Fig. (Despre figura omenească) Care exprimă seninătate, veselie, fericire; (despre oameni) cu expresie de fericire; voios, senin, încântat. Din fr. **radieux**, lat. **radiosus**, it. **radioso**.

RADIOSONDĂ, **radiosonde**, s.f. Instrument folosit pentru efectuarea observațiilor meteorologice (presiune, temperatură, umiditatea aerului) în păturile superioare ale atmosferei, prin semnale radio. Din fr. **radiosonde**, germ. **Radiosonda**, engl. **radio-sonde**. **RADIOTELEMETRU**, **radiotelemetre**, s.n. Aparat pentru măsurarea distanțelor folosind undele radio. Din fr. **radiotélémetre**, engl. **radiotelemeter**.

RADIUS s.n. Os lung care, împreună cu cubitusul, formează scheletul antebrațului. Din fr., lat. **radius**.

RADULĂ, **radule**, s.f. Placă chitinoasă cu numeroși dințișori, asemănătoare cu o pilă, de pe limba unor moluște, servind la roaderea hranei. Din fr. **radule**, lat. **radula**.

RAFINĂRIE, **rafinării**, s.f. Instalație sau întreprindere în care se face rafinarea unor produse; (p. spec.) unitate industrială în care se prelucurează țițeiul. Din fr. **raffinerie**, germ. **Raffinerie**.

RAION, **raioane**, s.n. 1. Unitate teritorial-administrativă în România (între 1950 și 1968) în cadrul unei regiuni sau a orașului București. 2. Parte a unui magazin unde se găseac mărfuri de același fel. Din (1) rus. **raion**, (2) fr. **rayon**.

MICRORAION, **microraioane**, s.n. Element teritorial urbanistic, constituit dintr-o suprafață de 20-50 de ha și din 5000-15000 de locuitori cuprinzând locuințe, magazine, școli etc. - **Micro** + **raion**.

RAIONA, **raionez**, vb. I. Tranz. 1. A împărți în raioane (1). 2. A repartiza pe raioane (2). Din **raion**.

RAIONAL, -Ă, **raionali**, -e, adj. Care aparține raionului (1), privitor la raion. - **Raion** + suf. -al.

RAIONARE, **raionări**, s.f. Acțiunea de a **raiona** și rezultatul ei. V. **raiona**.

RAMIFICA vb. refl. (despre arbori, căi de comunicație, conducte etc.) a se despărți în două sau mai multe ramuri. Din lat. **ramificare**, fr. **ramifier**.

RAMIFICARE, **ramificări**, s.f. Faptul de a se ramifica. V. **ramifica**.

RAMIFICAT, -Ă, **ramificați**, -te, adj. Despărțit în ramuri; cu ramificații. V. **ramifica**.

RAMPĂ, **rampe**, s.f. 1. Platformă (la nivelul pardoselii unor vehicule) care înlesnește încărcarea și descărcarea mărfurilor; loc înălțat (lângă linia ferată) destinat încărcării și descărcării mărfurilor. 2. Balustradă de lemn, de fier sau de piatră de-a lungul unei scări sau (rar) unui pod. ♦ Barieră. 3. Partea din față a unei scene de teatru unde sunt instalate luminile; rivalită; p. gener. scenă. ♦ Expr. *A chema la rampă* = a cere, prin aplauze, ca artiștii să reapară pe scenă. *A vedea lumina rampei* = (despre piese de teatru) a intra în repertoriul unui teatru, a fi jucat în fața publicului. 4. Porțiune înclinată față de orizontală a unui drum sau a unei căi ferate, parcursă în sensul urcării. 5. Lucrare minieră prin care se face legătura între galeria de transport a unui orizont și un puț de mină sau un plan înclinat. 6. (În sintagma) *Rampă de lansare* = platformă prevăzută cu dispozitive de orientare și ghidare, folosite pentru lansarea avioanelor catapultate sau a rachetelor. Din fr. **rampe**, germ. **Rampe**.

RAPACE, **rapaci**, -ce, adj. (Livr.) Hrăpăreț, lacom, apucător, hapsân. Din fr., it. **rapace**, lat. **rapax -acis**.

RAPACITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi rapace; cupiditate, lăcomie. Din fr. **rapacité**, lat. **rapacitas, -atis**.

RAPID, -Ă, **rapizi**, -de, adj., s.n. I. Adj. (Adesea adverbial) Care se mișcă, se desfășoară, se execută cu repeziune. ♦ *Tren rapid* (și substantivat, n.) = tren care circulă cu viteză mare și care oprește numai în stațiile importante. II. S.n. 1. Canal cu pantă mai mare decât panta critică și care racordează două tronsoane ale unui curs de apă situate la înălțimi diferite. 2. (Geol.) Cataractă. Din fr. **rapide**, lat. **rapidus**.

AUTORAPID, **autorapide**, s.n. Automotor cu viteză de tren rapid. - **Auto** + **rapid**.

ULTRARAPID, -Ă, **ultrapapizi**, -de, adj. Foarte rapid, extraordinar de repede. - **Ultra** + **rapid**.

RAPIDITATE s.f. Însușirea de a fi rapid; viteză mare, repeziune, iuteală. Din fr. **rapidité**, lat. **rapiditas, -atis**.

RAPT, **rapturi**, s.n. 1. Răpire a unei persoane. 2. Furt săvârșit prin violență; jaf, hoție. Din fr. **rapt**, lat. **raptus**.

RAPTUS s.n. (Psih.) Impuls brusc și necontrolat care pune subiectul în situația de a îndeplini acte violente și grave. Din fr., lat. **raptus**.

RASĂ, **rase**, s.f. 1. Grup de indivizi aparținând aceleiași specii de microorganisme, plante, animale, cu caractere comune, constante, conservate ereditar, care se deosebesc de alte varietăți din aceeași specie prin anumite caractere specifice. ♦ *De rasă* = de soi, bun: select. 2. Fiecare dintre grupurile biologice de populații, caracterizate prin culoarea părului, a pielii

și prin alte particularități exterioare. Din fr. **race**, germ. **Rasse**.

RASEOLOGIE s.f. (Rar) Parte a antropologiei care studiază rasele omenești. Din **rasă**.

RATIFICA, *ratific*, vb. I. Tranz. (Despre un stat) A-și manifesta printr-un act acordul de a fi parte la un tratat, la o convenție etc.; a face o ratificare. Din lat., it. **ratificare**, fr. **ratifier**.

RATIFICARE, *ratificări*, s.f. Acțiunea de a *ratifica* și rezultatul ei; ratificație. V. **ratifica**.

RATIFICAT, -**Ă**, *ratificați*, -te, adj. Care a fost aprobat, supus operației de ratificare. V. **ratifica**.

RAȚIE, *rații*, s.f. 1. Cantitate de hrană pe care trebuie să o consume un om sau un animal într-un timp determinat și care conține toate substanțele necesare desfășurării funcțiilor vitale ale organismului. 2. Număr constant care se adaugă la un termen al unei progresii aritmetice sau cu care se înmulțește un termen al unei progresii geometrice pentru a obține termenul următor. Din lat. **ratio**, -**onis**, fr. **ration**.

RAȚIONA, *raționez*, vb. I. Tranz. A face rații; a raționaliza (2). Din fr. **rationner**, it. **razionare**.

RAȚIONARE, *raționări*, s.f. Acțiunea de a *raționa* și rezultatul ei. V. **raționa**.

RAȚIONAT, -**Ă**, *raționați*, -te, adj. Raționalizat. V. **raționa**.

RAȚIONAL, -**Ă**, *raționali*, -e, adj. 1. (Adesea adverbial) Conform cu principiile și cerințele rațiunii; care poate fi conceput cu ajutorul rațiunii. ♦ (În filosofia raționalistă) Izvorât sau dedus din rațiune, considerat ca independent de experiență și anterior acesteia. 2. (Despre oameni) Cumpănit, chibzuit, cu judecată, cu rațiune. 3. (Adesea adverbial) Care se face cu judecată, cu măsură, cu respectarea unor principii sistematice, metodice. 4. (Mat.; în sintagmele) *Număr rațional* = nume dat unei clase de numere din care fac parte numerele întregi și fracționare, pozitive și negative, precum și numărul zero, și care pot fi exprimate printr-un raport între două numere întregi. *Expresie rațională* = expresie algebrică care nu conține extrageri de radical asupra necunoscutei. 5. (Fiz.; în sintagma) *Mecanică rațională* = mecanică teoretică. Din fr. **rationnel**, lat. **rationalis**.

RAZANTĂ, *razante*, s.f. Proprietate a traiectoriei descrise de un proiectil aruncat de o gură de foc de a avea curbură mică. ♦ Distanța până la care o traiectorie se păstrează paralel și la mică înălțime față de pământ. Din fr. **rasance**, germ. **Rasanz**.

RAZIE, *razii*, s.f. Control inopinat al populației dintr-o anumită rază teritorială, făcut de organele poliției, având drept scop descoperirea unor infractori, a unor contravenienți etc. Din fr., it. **razzia**, germ. **Razzia**.

RE¹- Element de compunere cu sens iterativ, care servește la formarea unor verbe, a unor adjective și a unor substantive. Din fr., lat. **re-**.

RE² s.m. invar. (Muz.) 1. Una dintre cele șapte sunete muzicale ale gamei; nota corespunzătoare acestui sunet. 2. A treia coardă a unei viori. Din fr. **ré**, it. **re**.

REACTANȚĂ, *reactanțe*, s.f. 1. Mărime caracteristică circuitelor electrice care lucrează în flux de curent alternativ și care conțin ca elemente reactive bobine sau condensatoare. 2. Bobină electrică a cărei reactanță (1) este sensibilă. Din engl. **reactance**, fr. **réactance**.

REAL¹, *reali*, s.m. Monedă spaniolă de argint. Din sp., fr. **réal**.

REAL², -**Ă**, *reali*, -e, adj. 1. Care are o existență obiectivă, independentă de conștiință sau de voință, care există în realitate; obiectiv, adevărat. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce există, ceea ce este real; realitate. 2. De netăgăduit; efectiv, indiscutabil, veritabil. 3. (În sintagmele) (Ec. pol.) *Valoare reală* = valoarea intrinsecă în aur a unei monede. (Jur.) *Drept real* = drept pe care o persoană îl exercită asupra unui lucru în mod direct și imediat. *Secție reală* sau *învățământ real* = secție a unui liceu ori învățământ în care se studiază cu precădere disciplinele exacte. *Imagine reală* = imagine a unui obiect obținută cu un instrument optic (și care poate fi prinsă pe un ecran, pe o peliculă). *Număr real* = număr care poate fi exprimat ca limită a unui șir convergent de numere raționale. Din lat. **realis**, it. **reale**, germ. **real**, fr. **réel**.

REALITATE, *realități*, s.f. Existență efectivă, obiectivă; fapt concret, lucru real, stare de fapt; *p. ext.* adevăr. ♦ Loc adv. *În realitate* = de fapt, efectiv, în adevăr. ♦ (Fil.; la sg.) Materia care există în afara conștiinței omenești și independent de ea. Din fr. **réalité**, lat. **realitas**, -**atis**, germ. **Realität**.

REBEL, -**Ă**, *rebeli*, -e, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care ia parte activă la o rebeliune, care îndeamnă la rebeliune; răzvrătit. ♦ Nesupus, recalcitrant. ♦ Care arată nesupunere, care exprimă revoltă. ♦ Fig. (Despre păr) Care nu se așază, nu stă pieptănat. ♦ Fig. (Despre boli) Care are aspect acut, care cedează greu la tratamentul medical, care se vindecă greu. Din fr. **rebelle**, lat. **rebellis**, germ. **Rebelle**.

REBELIUNE, *rebeliuni*, s.f. Act de violență sau de amenințare gravă săvârșit față de un organ de stat sau de un reprezentant al lui, în scopul de a împiedica îndeplinirea atribuțiilor sale; *p. ext.* răzvrățire, revoltă. Din fr. **rébellion**, germ. **Rebellion**.

REBUS, *rebusuri*, s.n. Joc în care un cuvânt sau o frază sunt reprezentate printr-o combinație de figuri, litere sau semne pe baza cărora urmează să găsești cuvântul sau fraza dată. ♦ Fig. Enigmă, șaradă. Din fr. **rébus**, germ. **Rebus**.

REBUSIST, -**Ă**, *rebusiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care creează sau rezolvă probleme de rebus. 2. Adj. (Rar) Rebusistic. - **Rebus** + suf. -*ist*.

REBUSISTIC, -**Ă**, *rebusistici*, -ce, adj. De rebus; (rar) rebusist (2). - **Rebusist** + suf. -*ic*.

RECENT, -**Ă**, *recenti*, -te, adj. Care s-a petrecut, s-a întâmplat, a apărut de curând; care datează de puțină vreme; nou, proaspăt. Din fr. **récent**, lat. **recens**, -**ntis**.

RECEPTACUL, *receptacule*, s.n. Porțiune terminală a axului floral, care, de obicei, este mai

îngroșată, formând partea susținătoare a florii, și care adesea se prelungește, alcătuind pedunculul floral. [Var.: **receptacol** s.n.] Din fr. **réceptacle**, lat. **receptaculum**.

RECEPȚIE, *recepții*, s.f. 1. Operație de luare în primire a unui material sau a unei lucrări, pe baza verificării lor cantitative și calitative. ♦ Serviciu într-o întreprindere hotelieră care are evidența persoanelor aflate în hotel, face repartizarea în camere a solicitorilor etc. 2. (Tehn.) Primire a unei anumite forme de energie pentru a o transforma în altă formă de energie. 3. Reuniune, banchet cu caracter, festiv (În cercurile oficiale). 4. (înv.) Primire, întâmpinare (cu caracter ceremonios) a unui oaspete. ♦ *Discurs de recepție* = discurs rostit într-o ședință solemnă de către un membru nou ales al unei academii. Din fr. **reception**, lat. **receptio**.

RADIORECEPȚIE, *radiorecepții*, s.f. Recepție a unei radioemisiuni, folosită în telecomunicații. - **Radio-** + **recepție**.

RECHIZIȚIE, *rechiziții*, s.f. Măsură excepțională prin care un organ al administrației de stat obligă pe cetățeni la cedarea temporară a unor bunuri mobile sau imobile (contra plată) pentru nevoile armatei sau ale statului. Din fr. **réquisition**, germ. **Requisition**.

RECIPIENT, *recipiente*, s.n. Vas destinat pentru păstrarea și transportarea unui lichid, a unui gaz sau a unui material solid sub formă de granule sau de pulbere. Din fr. **réipient**, lat. **recipiens**, -ntis.

RECIPIȘĂ, *recipise*, s.f. Dovadă sau adeverință oficială (detașată dintr-un carnet special) prin care se confirmă primirea unor acte, telegrame, colete, bani etc., destinate a fi expediate. - După fr. **récepissé**, germ. **Rezepisse**.

RECIPROC, -Ă, *reciproci*, -ce, adj. (Despre acțiuni, fenomene, sentimente etc.) Care acționează unul asupra celuilalt, care se influențează unul pe altul, care vine din amândouă părțile; *p. ext.* care angajează în egală măsură. ♦ (Log.) *Propoziții* (sau *judecăți*) *reciproce* = propoziții (sau judecăți) în care subiectul uneia poate deveni predicatul alteia, și invers. (Gram.) *Reflexiv reciproc* = formă verbală care arată că acțiunea este făcută în același timp de două sau de mai multe subiecte, fiecare dintre ele suferind, în general, efectele acțiunii făcute de celelalte. (Mec.) *Figură reciprocă* = figură cu ajutorul căreia se determină forțele care acționează în barele unei grinzi cu zăbrele. (Mat.) *Ecuatie reciprocă* = ecuație care, pe lângă orice soluție dată, admite ca soluție și valoarea inversă a acesteia. *Teoremă reciprocă* (și substantivat, f.) = teoremă ale cărei premise sunt concluziile altei teoreme, și invers. *Numere reciproce* = numere care, înmulțite unul cu celălalt, dau un produs egal cu unitatea. Din fr. **réiproque**, lat. **reciprocus**.

RECIPROCITATE, *reciprocități*, s.f. 1. Însușirea de a fi reciproc. ♦ Asigurare făcută de către un stat altui stat, cu care întreține relații diplomatice, culturale, comerciale, de a avea un tratament egal sau echivalent cu acela pe care acest din urmă stat i-l asigură la rândul său. 2. (Mat.) Relație între două numere, ecuații sau teoreme prin care una dintre ele

este reciprocă celeilalte. 3. (Fiz.) Proprietate a razelor luminoase de a nu-și schimba forma și traiectoria atunci când este inversat sensul de propagare a luminii. Din fr. **réiprocity**, lat. **reciprocitas**, -atis.

RECLAMĂ, *reclame*, s.f. 1. Activitate (comercială) prin care se urmărește, pe calea publicității (prin tipărituri, radio, televiziune, cinematograf etc.), suscitarea, câștigarea interesului public asupra anumitor mărfuri, a unor cărți, a unui spectacol, a folosirii unor servicii etc. ♦ Răspândire de informații elogioase (despre cineva sau ceva), cu scopul de a-i crea renume sau popularitate. 2. Articol (dintr-o publicație), afiș, placardă, panou, prospect etc. prin care se face reclamă (1). Din fr. **réclame**, germ. **Reklame**.

RECLAMAGIU, *reclamagii*, s.m. (Fam.) Persoană care își face reclamă, publicitate; lăudăros. - **Reclamă** + suf. -*agiu*.

ANTI-RECLAMĂ, *antireclame*, s.f. Reclamă rău făcută, care are rezultat contrar celui urmărit. - **Anti-** + **reclamă**.

RECORDMAN, -Ă, *recordmeni*, -e, s.m. și f. Sportiv care a stabilit un record; sportiv care deține un record. Din fr., engl. **recordman**.

RECREA, *recreez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) destinde, a (se) odihni, a (se) refăce, a (se) relaxa (după un efort susținut); a (se) înviora, a (se) distra. Din fr. **récréer**, lat. **recreare**.

RECREARE, *recreări*, s.f. Acțiunea de a (se) *recrea*¹ și rezultatul ei. [Var.: **recreere** s.f.] V. **recrea**.

RECREAT, -Ă, *recreați*, -te, adj. Odihnit, refăcut, destins, relaxat. V. **recrea**.

RECREATOR, -OARE, *recreatori*, -oare, adj. Recreativ. - **Recrea** + suf. -*tor*.

RECREAȚIE, *recreații*, s.f. Faptul de a se *recrea*¹; odihnă, destindere după o muncă încordată. ♦ Scurtă pauză între orele de curs, destinată recreării și jocului elevilor; pauză. [Var.: (înv.) **recreațiune** s.f.] Din fr. **recreation**, lat. **recreatio**, -onis.

RECRUTA, *recrutez*, vb. I. Tranz. 1. (Mil.) A lua și a înscrie în evidența autorităților militare un tânăr, un contingent de tineri, care urmează să fie încorporați pentru îndeplinirea serviciului militar. ♦ Intranz. A se prezenta pentru încorporare sau pentru înregistrarea în evidența armatei. 2. Fig. A angaja, a primi pe cineva pe baza unei alegeri; a atrage, a câștiga pe cineva pentru o anumită activitate. Din fr. **recruter**, germ. **rekrutieren**.

RECRUTARE, *recrutări*, s.f. Acțiunea de a *recruta* și rezultatul ei. V. **recruta**.

RECT, *recturi*, s.n. Ultima parte a tubului digestiv, care se întinde de la colon până la orificiul anal. Din fr. **rectum**, lat. **rectum** [intestinum].

RECTIFICA, *rectific*, vb. I. Tranz. 1. A îndrepta, a corecta. 2. (Tehn.) A prelucra mecanic prin așchiere o suprafață metalică cu ajutorul unor unelte abrazive. 3. (Chim.) A separa dintr-un amestec lichid componentele volatile cu puncte de fierbere diferite. Din fr. **rectifier**, lat. **rectificare**.

RECTIFICABIL, -Ă, *rectificabili*, -e, adj. 1. Care poate fi rectificat. 2. (Mat.; în sintagma

Curbă rectificabilă = curbă din plan sau din spațiu pentru care orice arc mărginit al ei are lungime. - **Rectifica** + suf. *-bil*. Cf. fr. rectifiable.

RECTIFICARE, *rectificări*, s.f. Acțiunea de a *rectifica* și rezultatul ei; îndreptare, corijare. ♦ (Concr.) Notă (într-un ziar) prin care se rectifică (1) ceva. V. **rectifica**.

RECTIFICAT s.n. Faptul de a *rectifica*; rectificarea. ♦ *Mașină de rectificat* = mașină-unealtă de prelucrare a suprafețelor metalice prin rectificare. V. **rectifica**.

RECTITUDINE, *rectitudini*, s.f. (Livr.) 1. Stare, calitate a unei linii drepte. 2. Fig. Spirit de dreptate: sinceritate. Din lat. **rectitudo**, -inis, fr. **rectitude**.

RECTO s.n. invar. (în opoziție cu *verso*) Prima pagină a unei foi (scrise, tipărite etc.); pagina din dreapta a unei cărți, a unui manuscris etc. Din fr., lat. **recto**.

RECTOR, *rectori*, s.m. Persoană care conduce (din punct de vedere științific și administrativ) o instituție de învățământ superior; grad deținut de această persoană. ♦ (În unele țări din Apus) Persoană care conduce o școală medie; grad deținut de această persoană. Din lat. **rector**, germ. **Rektor**, fr. **recteur**.

RECTORAT, *rectorate*, s.n. Funcția de rector; durata acestei funcții; (concr.) birourile și serviciile administrative care țin de rector. Din fr. **rectorat**, germ. **Rektorat**.

RECTRICE, *rectrice*, s.f. (Ornit.) Fiecare dintre penele mari, late și puternice, din coada păsărilor, care dirijează zborul acestora. Din fr. **rectrice**, lat. **rectrix**, -icis.

RECȚIUNE, *recțiuni*, s.f. (Gram.) Calitate a unui cuvânt de a primi un determinant care trebuie să aibă o anumită formă flexionară sau o anumită construcție prepozițională; legătura dintre cuvinte și determinatele lor; regim. Din fr. **rection**, germ. **Rektion**.

RECUPERA, *recuperez*, vb. I. Tranz. 1. A dobândi din nou, a redobândi, a recăștiga. 2. A utiliza, total sau parțial, ceva (deșeu de materiale sau o energie) care altfel s-ar pierde. Din fr. **recupérer**, lat. **recuperare**.

RECUPERARE, *recuperări*, s.f. Acțiunea de a *recupera* și rezultatul ei. V. **recupera**.

RECUPERABILITATE s.f. Însușirea de a fi recuperabil. Din fr. **recupérabilité**, engl. **recoverability**.

RECURS, *recursuri*, s.n. 1. (Jur.) Cale de atac prin care se cere unei instanțe superioare să verifice legalitatea și temeinicia unei hotărâri judecătorești nedefinitive, în vederea anulării sau modificării ei. 2. (Rare) Referire, recurgere. Din lat. **recursus**, germ.

Rekurs, fr. **recours**.

RECUZAȚIE, *recuzații*, s.f. Recuzare. Din fr. **récusation**, lat. **recusatio**.

RECVIEM, *recviemuri*, s.n. (În Biserica romano-catolică) Slujbă religioasă pentru pomenirea unei persoane decedate; muzică corală compusă pentru această slujbă. ♦ Compoziție corală cu orchestră, alcătuită din mai multe părți, scrisă pe textul liturgic

al mizei funebre. [Scris și: *requiem*.] Din lat. **requiem** [aeternam dona eis], fr. **requiem**.

REDACTA, *redactez*, vb. I. Tranz. 1. A compune, a formula în scris, a scrie, a întocmi (un studiu, un act etc.). 2. A asigura (la un ziar, la o editură etc.) finisarea, în conținut și formă, a unor manuscrise primite de la autori și destinate publicării. Din fr. **rédiger**, lat. **redigere** (după *redacție*, *redactor*).

REDACTARE, *redactări*, s.f. Acțiunea de a *redacta* și rezultatul ei; formulare în scris, compunere. V. **redacta**.

REDACTAT, -Ă, *redactați*, -te, adj. (Despre acte oficiale, articole etc.) Formulată în scris. V. **redacta**.

TEHNOREDACTA, *tehnoredactez*, vb. I. Tranz. A pregăti din punct de vedere tehnic și grafic un manuscris înainte de trimiterea lui la tipar. - **Tehno-** + **redacta**.

TEHNOREDACTARE, *tehnoredactări*, s.f. Pregătirea tehnică și grafică a unui manuscris înainte de a începe operația de tipărire; tehnoredacție. V. **tehnoredacta**.

REDEMPȚIUNE, *redempțiuni*, s.f. (Rare) Mântuire, izbăvire. Din fr. **redemption**, lat. **redemptio**, -onis.

REDHIBITORIU, -IE, *redhibitorii*, adj. (Jur.) Care face să se anuleze o vânzare. Din lat. **redhibitorius**, fr. **rédhitoire**.

REDHIBIȚIUNE, *redhibițiuni*, s.f. (Jur.) Anulare a unei vânzări când actul vânzării are un viciu. Din lat. **redhibitio**, -onis, fr. **rédhhibition**.

REDUCE, *reduc*, vb. III. Tranz. 1. A micșora, a scădea, a diminua (ca proporții, cantitate, intensitate). ♦ Spec. A micșora dimensiunile unei hărți, ale unei piese etc., păstrând aceleași proporții între elementele componente; a reproduce la dimensiuni mai mici. ♦ (Mat.; în expr.) *A reduce o fracție* = a suprima factorii comuni de la numitorul și de la numărătorul unei fracții. 2. A restrânge, a limita, a mărgini. ♦ Expr. *A reduce pe cineva la tăcere* = a face pe cineva să nu mai spună nimic. ♦ A aduce pe cineva într-o stare de inferioritate, într-o situație mai proastă (în raport cu cea pe care a avut-o). 3. A scoate oxigenul dintr-o combinație cu ajutorul unui agent chimic. 4. (Înv.) A cuceri, a subjuga, a cotorpi. [Perf. s. *redusei*, part. *reduș*] Din lat. **reducere**, fr. **réduire**.

REDUCĂTOR, *reducători*, s.m. Substanță care, într-o reacție de oxido-reducere, pierde electroni, oxidându-se. - **Reduce** + suf. *-ător*.

REDUCERE, *reduceri*, s.f. 1. Acțiunea de a reduce și rezultatul ei. ♦ Micșorare, scădere, diminuare. 2. (Med.) Metodă ortopedică prin care oasele luxate sau fracturate sunt puse la loc; reducere. 3. Operație logică care constă în probarea validității modurilor silogistice, pornind de la considerentul că numai modurile primei figuri silogistice sunt valide, urmând ca validitatea celorlalte moduri să fie probată. ♦ *Reducere la absurd* = demonstrare a adevărului unei teze prin arătarea faptului că teza contrară este falsă. V. **reduce**.

REDUȘ, -Ă, *reduși*, -se, adj. 1. Scăzut, micșorat, diminuat (ca proporții, cantitate, intensitate,

valoare). ♦ (Despre funcții și expresii algebrice) Asupra căreia s-a efectuat operația pentru obținerea celei mai simple forme; simplificat. **2.** (Despre oameni) Lipsit de inteligență, de cultură, mărginit, prost. **3.** (Chim.; despre substanțe) Din care a fost scos oxigenul și care a câștigat electroni. **V. reduce.**

REDUCȚIE, *reducții*, s.f. **1.** Faptul de a reduce. ♦ (Concr.) Copie în mic a unui obiect. ♦ (Concr.) Piesă de legătură între tuburi sau țevi cu diametre diferite. **2.** (Med.) Reducere **2.** **3.** (Jur.; în forma *reducțiune*) Restrângere prin hotărâre judecătorească, după moartea unei persoane, a liberalităților făcute de ea prin încălcarea drepturilor unor moștenitori. [Var.: *reducțiune* s.f.] Din fr. *réduction*, lat. *reductio*, -onis.

REDUNDANT, -Ă, *redundanți*, -te, adj. Care se referă la redundanță, care prezintă redundanță. [Var.: *redondant*, -a adj.] Din engl. *redundant*, fr. *redondant*.

REDUNDANȚĂ, *redundanțe*, s.f. Surplus de informație transmis față de strictul necesar și care asigură exactitatea transmiterii informației în telecomunicații. ♦ Abundență inutilă de expresii, de cuvinte sau de imagini în formularea unei idei. [Var.: *redondanță* s.f.] Din engl. *redundance*, fr. *redundance*.

REDUPlicaȚIE, *reduplicații*, s.f. Reduplicare. Din fr. *réduplication*, lat. *reduplicatio*.

REDUTĂ, *redute*, s.f. **1.** Mic fort de apărare, de formă poligonală, înconjurat de șanțuri, folosit în trecut pentru apărarea circulară. **2.** (Inv.) Local public de petrecere cu muzică și dans. Din rus. *redut*, germ. *Redoute*, fr. *redoute*.

REFECTORIU, *refectorii*, s.n. (Rare) Sală de mâncare într-un internat, într-o mănăstire etc. [Var.: *refector* s.n.] Din fr. *réfectoire*, lat. *refectorium*.

REFERENDAR, *referendari*, s.m. **1.** Demnitar la curtea franceză însărcinat cu prezentarea și urmărirea cererilor referitoare la titlurile de noblete, la dispensele de vârstă etc. ♦ *Mare referendar* = membru al senatului în Imperiul Francez, care deținea sigiliul adunării. **2.** (Inv.) Referent. Din lat. *referendarius*, germ. *Referendar*, fr. *référéndaire*.

REFERENDUM, *referendumuri*, s.n. Consultare directă a cetățenilor, chemați să se pronunțe, prin vot, asupra unui proiect de lege de o deosebită importanță pentru stat sau asupra unor probleme de interes general. Din lat. [ad] *referendum*, fr. *référendum*.

REFERI, *refer*, vb. IV. **1.** Intranz. A face un referat; a raporta, a relata. **2.** Refl. A se raporta (la ceva sau la cineva), a fi în legătură cu..., a viza (ceva sau pe cineva), a face o aluzie. [Var.: **(1)** *refera*, vb. I.] Din germ. *referieren*, fr. *référer*.

REFERIRE, *referiri*, s.f. (Rare) Faptul de a (se) referi. ♦ Loc. prep. *Cu referire la...* = în legătură cu..., referitor, relativ la... **V. referi.**

REFERITOR, -OARE, *referitori*, -oare, adj. Care se referă la ceva sau la cineva; care privește ceva sau pe cineva. ♦ Loc. prep. *Referitor la...* = despre, în legătură cu..., privitor la... - **Referi** + suf. -tor.

REFERINȚĂ, *referințe*, s.f. **1.** Informație pe care o dă cineva cu privire la situația unei persoane. ♦ P. gener. Informație, lămurire, explicație. **2.** Faptul de a raporta un lucru la altul sau o chestiune la alta. ♦ *Sistem de referință* = **a)** (Geom.) sistem de coordonate la care se raportează pozițiile figurilor geometrice; **b)** (Fiz.) grup format de sistemele de coordonate imobile unul față de altul, la care se raportează pozițiile corpurilor sau pozițiile în câmpurile de forță. ♦ (În loc. adj.) *De referință* = la care te poți referi **(2)**; important. Din germ. *Referenz*, fr. *référence*.

REFLECTA, **(1, 2)** pers. 3 *reflectă*, **(3)** pers. 1 *reflectez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) răsfărânge direcția de propagare a luminii, a razelor de lumină, a undelor etc. la suprafața de separație a două medii diferite; a determina sau a suferi o reflexie **(1)**. **2.** Tranz. și refl. Fig. A (se) oglindește. **3.** Intranz. A gândi profund; a cugeta, a medita la... Din fr. *refléter*, lat. *reflectere*, germ. *reflektieren*.

REFLECTANT, -Ă, *reflectanți*, -te, adj. (Despre corpuri) A cărui suprafață reflectă (bine) lumina, sunetele etc.; reflectorizant. - **Reflecta** + suf. -ant.

REFLECTARE, *reflectări*, s.f. Acțiunea de a (se) reflecta și rezultatul ei. ♦ Categorie a gnoșeologiei materialist-dialectice, care se referă la esența raportului dintre subiect și obiect, dintre conștiință și lumea exterioară. **V. reflecta.**

REFLECTĂTOR, -OARE, *reflectători*, -oare, adj. Care se referă la reflexie. - **Reflecta** + suf. -ător.

REFLECTIVITATE s.f. (Biol.) Însușire a țesuturilor vii de a provoca răspunsuri reflexe. Din fr. *reflectivité*, engl. *reflectivity*.

REFLECTOMETRU, *reflectometre*, s.n. (Fiz.) Instrument pentru determinarea puterii reflectătoare sau a calității luciului suprafeței corpurilor, prin comparare cu suprafața unui corp de referință. Din fr. *reflectomètre*, germ. *Reflektometer*.

REFLECȚIE, *reflecții*, s.f. **1.** Meditare, cugetare, gândire, reflexie **(2)**. **2.** Reflexie **(1)**. [Var.: *reflecțiune* s.f.] Din fr. *réflexion*, lat. *reflexio*, -onis, germ. *Reflexion* (după *reflecta*).

REFLEX, -Ă, *reflecși*, -xe, adj., s.n. **I.** Adj. (Fiziol.; despre acte sau mișcări ale organismului) Produs în mod spontan, independent de voință. ♦ *Act reflex* (și substantivat, n.) = reacție bruscă și automată a organismului animal sau uman la o modificare a mediului; răspuns secretor sau motor al organismului la acțiunea unei astfel de modificări. *Reflex condiționat* = reflex dobândit în cursul vieții, în urma asocierii repetate a unui excitant oarecare cu un excitant care provoacă un reflex înăscut. *Reflex necondiționat* = reflex înăscut. ♦ P. gener. Care reprezintă o reacție imediată, spontană. **II.** S.n. **1.** Rază reflectată; sculpiră, strălucire, lucire. **2.** Fig. Ogindire, reflectare a unei stări de lucruri sau a unei stări sufletești. Din fr. *réflexe*, lat. *reflexus*, germ. *Reflex*.

REFLEXIE, *reflexii*, s.f. **1.** Fenomen de reîntoarcere parțială a luminii, a sunetului, a radiațiilor în mediul

din care au venit atunci când întâlnesc o suprafață de separare a două medii; reflexie (2). **2.** Reflecție (1). [Var.: **reflexiune** s.f.] Din fr. **réflexion**, lat. **reflexio**, -onis, germ. **Reflexion**.

REFLEXIV, -Ă, *reflexiv*, -e, adj. **1.** (În sintagmele) *Pronume reflexiv* = pronume care țin locul numelui unui obiect asupra căruia se exercită, direct sau indirect, acțiunea verbului și care e identic cu subiectul verbului. *Verb reflexiv* = verb însoțit de pronume reflexiv. ♦ (Substantivat, n.) Funcțiunea verbului reflexiv. **2.** (Despre oameni) Predispus la reflecție; meditativ, gânditor. ♦ (Despre manifestări, realizări ale oamenilor) Care denotă reflecție (1), care se realizează prin reflecție. **3.** (Mat.; în sintagma) *Relație reflexivă* = relație care are proprietatea de reflexivitate (2). Din fr. **réflexif**, germ. **reflexiv**.

REFLEXIVITATE s.f. (Rar) **1.** Faptul de a fi reflexiv; predispoziție spre meditație. **2.** Proprietate a unei relații logice, matematice etc. de a avea loc întotdeauna între un element și el însuși. - **Reflexiv** + suf. -itate. Cf. fr. **réflexivité**.

REFORMA, *reformez*, vb. I. **1.** Tranz. A schimba (în bine); a înnoi, a primi o stare de lucruri, o concepție etc.; a face o reformă (1). **2.** Tranz. A scoate din uz o unealtă, o mașină etc.; a da la reformă (3) datorită degradării totale sau parțiale. **3.** Tranz. A scoate o persoană din evidența sau din serviciul armatei (ca înapț dinpunct de vedere fizic). **4.** Refl. (Înv.) A se forma din nou, a se reface. Din fr. **réformer**, lat. **reformare**.

REFORMARE, *reformări*, s.f. Acțiunea de a (se) reforma și rezultatul ei. ♦ (Rar) Reformă (2). V. **reforma**.

REFORMATOR, -OARE, *reformatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care reformează, care aduce reforme, care înnoiește; propagator de reforme. Din fr. **réformateur**, lat. **reformator**.

REFORMĂ, *reformă*, s.f. **1.** Transformare politică, economică, socială, culturală, cu caracter limitat sau de structură, a unei stări de lucruri, pentru a obține o ameliorare sau un progres; schimbare în sânul unei societăți (care nu modifică structura generală a acelei societăți). ♦ *Reformă monetară* (sau *bănească*) = operație financiară prin care se înlocuiește moneda unei țări cu o monedă nouă (ca urmare a perturbărilor din sistemul economic național), având un curs diferit față de prima. *Reformă financiară* = reformă prin care se aduc modificări importante sistemului de formare și de cheltuire a veniturilor statului. **2.** (Art.) Mișcare social-politică și religioasă cu caracter anticatolic și antifeudal, apărută în Europa apuseană în sec. XV-XVI, care a susținut principiul mântuirii prin credință, secularizarea averilor clerului, simplificarea ierarhiei și cultului catolic și introducerea limbilor naționale în serviciile de cult; reformare. **3.** Scoaterea din uz a unui material, a unei unelte etc. în urma degradării lor, (concr.), Totalitatea materialelor, uneltelor, efectelor, armelor etc., socotite la un moment dat ca inutilizabile (prin degradare); *p. ext.* depozit în care se păstrează un asemenea material. **4.** Scoaterea din cadrele armatei a

unui militar (pentru motive de incapacitate fizică). Din fr. **réforme**, germ. **Reform**.

REFRACTAR, -Ă, *refractari*, -e, adj. **1.** (Despre materiale) Care rezistă la temperaturi înalte fără a-și schimba structura, compoziția și caracterele. ♦ *Cărămidă refractară* = cărămidă fabricată dintr-un material special, rezistent la temperaturi înalte, folosită la căptușirea focarelor de la cuptoarele industriale, de la cazanele de încălzire centrală, de la locomotive etc. **2.** Fig. (Despre oameni, caractere etc.) Care se împotrivește la ceva, care opune rezistență față de ceva, care nu este receptiv la ceva. Din fr. **réfractaire**, lat. **refractarius**.

REFRACTARISM s.n. (Rar) Atitudine refractară; împotrivire, nesupunere. - **Refractar** + suf. -ism.

REFRACTOR, *refractoare*, s.n. **1.** Lunetă astronomică al cărei obiectiv este o lentilă. **2.** Dispozitiv optic care schimbă direcția fluxului luminous emis de o sursă luminoasă prin fenomenul de refracție. **3.** (Astron.) Telescop în care imaginea se obține cu ajutorul unui obiectiv alcătuit din mai multe lentile. Din fr. **réfracteur**, germ. **Refraktor**.

REFRACTIE, *refracții*, s.f. (Fiz.) Fenomen de abatere a direcției de propagare a unei unde, a unei radiații sau a unui corpuscul, când aceștia întâlnesc suprafața de separație a două medii diferite. ♦ *Indice de refracție* = număr care caracterizează fenomenul de refracție a unei radiații luminoase sau a unei unde, egal cu raportul dintre viteza de propagare a acelei radiații sau a acelor unde în mediul din care provin și viteza lor de propagare în mediul în care pătrund. *Refracție astronomică* = deviere a razei de lumină a unui astru de la direcția rectilinie, datorită refracției sale în atmosfera terestră. [Var.: **refracțiune** s.f.] Din fr. **réfraction**, lat. **refractio**, -onis.

REFUGIU, *refugii*, s.n. **1.** Faptul de a se refugia; timp petrecut ca refugiat într-un anumit loc. **2.** Loc de scăpare, de adăpostire în fața unei primejdii sau a unei neplăceri; adăpost, azil. ♦ Fig. Consolare, alinare, mângâiere. ♦ Platformă ridicată și amenajată ca un trotuar, pe partea carosabilă a căilor de circulație cu trafic intens sau în mijlocul unei piețe, pentru a ușura reglementarea circulației, traversarea străzii, urcarea sau coborârea din vehiculele de transport în comun etc. Din fr. **refuge**, lat. **refugium**.

REFUTA, *refutez*, vb. I. Tranz. (Franțuzism înv.) A combate o afirmație, o teorie etc. prin argumente puternice. Din fr. **refuter**, lat. **refutare**.

REFUTARE, *refutări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a refuta și rezultatul ei; refutație. V. **refuta**.

REGAL, -Ă, *regali*, -e, adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține unui rege, privitor la rege; regesc; *p. ext.* bogat, luxos, maiestuos, măndru. **2.** S.n. (Livr.), Ospăț mare, bogat; banchet festiv. ♦ Eveniment deosebit (care încântă, desfată etc.). Plăcere mare; dar² plăcut. **3.** Adj. (În sintagmă) ♦ *Apă regală* = amestec de acid clorhidric și acid azotic, care are proprietatea de a ataca metalele nobile. Din fr. **régale**(e), it. **regale**, lat. **regalis**.

REGALĂ, *regale*, s.f. (Îeșit din uz) Pahar de bere mai mic decât țapul; cantitatea de bere din acest pahar. Din **regal**.

REGALISM s.n. Concepție politică care preconizează regalitatea ca formă de guvernământ; atașament față de monarhie sau față de rege; monarhism. – **Regal**¹ + suf. *-ism* (după fr. *royalisme*).

REGALIST, *-Ă, regaliști, -ste*, s.m. și f. Adept, partizan al regalității; monarhist. – **Regal** + suf. *-ist* (după fr. *royaliste*).

ANTIREGALIST, *-Ă, antiregaliști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care luptă împotriva regalității. – **Anti** + **regalist**.

REGENERARE, *regenerez*, vb. **1.** Refl. (Despre organe sau țesuturi) A se reface. **2.** Tranz. și refl. Fig. A reveni sau a face să revină la viață nouă; a (se) primeni, a (se) înnoi, a (se) înviora. **3.** Tranz. A readuce în condiții de folosire un material uzat, prin procedee care redau materialului (o parte din) proprietățile lui inițiale. ♦ A face un tratament termic cu scopul de a transforma o structură grosolană în structură fină. Din fr. **régénérer**, lat. **regenerare**.

REGENERARE, *regenerări*, s.f. Acțiunea de a (se) regenera și rezultatul ei. V. **regenera**.

REGENERAT, *-Ă, regenerați, -te*, adj. (Despre organe sau țesuturi) Refăcut. ♦ (Despre materiale uzate) Care a fost readus (prin procedee speciale) în condiții de folosire. V. **regenera**.

REGENT, *-Ă, regenți, -te*, s.m. și f. Persoană care guvernează provizoriu o monarhie, ținând locul monarhului în timpul unei regente. Din fr. **regent**, lat. **régens, -ntis**.

REGENTĂ, *regente*, adj. (Despre propoziții; adesea substantivat) Căreia îi este subordonată altă propoziție. Din **regent**.

REGICID, *-Ă, regicizi, -de*, adj., *regiciduri*, s.n. **1.** Adj. (Adesea substantivat) Care a asasinat un rege. **2.** S.n. Faptul de a asasina un rege; asasinarea unui rege. Din fr. **regicide**, lat. **regicida**.

REGIE, *regii*, s.f. **1.** Concepția interpretării scenice a unui text dramatic, a unui scenariu sau libret destinat să devină spectacol; îndrumarea jocului actorilor și a montării unui spectacol de teatru, de cinema, de operă etc. ♦ *Regie tehnică* = încăpere tehnică atașată unui studio de înregistrări de radiodifuziune sau de televiziune pentru efectuarea reglajului și controlului primar al nivelului programelor înregistrate, radiodifuzate sau televizate. **2.** Sistem de executare a unei lucrări sau de exploatare a unui bun public sau particular de către un administrator care urmează să justifice conturile față de organele superioare sau față de proprietar. ♦ *Cheltuieli de regie* = cheltuieli de întreținere la o întreprindere, la o instituție; cheltuieli care se fac cu ocazia executării unei lucrări și care se adaogă la costul materiei prime, al materialelor etc. **3.** (Înv.) Instituție însărcinată cu perceperea unor impozite indirecte. **4.** Formă de organizare a unor întreprinderi având ca obiect exploatarea de bunuri ale statului sau valorificarea unor drepturi ale acestuia, caracterizată prin personalitate juridică proprie și gestiune separată de a statului, dar legată

întro măsură mai mare sau mai mică de bugetul statului. **5.** Debit, tutungerie. Din fr. **régie**, germ. **Regie**.

RÉGIMENT, *regimente*, s.n. Unitate militară de bază mai mică decât brigada, compusă din mai multe batalioane (sau divizioane, escadrile etc.) ♦ Oamenii care fac parte dintr-o astfel de unitate. [Var.: (înv.) **regiment** s.n.] Din fr. **régiment**, germ. **Regiment**.

RÉGISTRU, *registre*, s.n. **1.** Condică, caiet, sistem de fișe etc. în care se înregistrează diferite date și acte cu caracter administrativ, comercial etc. ♦ *Registru de bord* = jurnal de bord pe o navă. *Registru de casă* = condică ce se ține obligatoriu de către fiecare casierie și în care se înscriu zilnic, în ordine cronologică, încasările și plățile făcute de aceasta. *Registru de stare civilă* = condică în care sunt trecute acte de stare civilă privitoare la naștere, căsătorie, deces etc. **2.** Sertar sau clapă de oțel, de fontă, de material ceramic etc., care servește la reglarea tirajului sau la închiderea canalelor de fum de la căldările de abur sau de la cuptoarele industriale. **3.** (Arhit.) Suprafață cuprinsă între două profiluri orizontale care se întind pe toată lungimea unei fațade. ♦ Fiecare dintre zonele în care este împărțită o suprafață decorativă. **4.** Ansamblul semnelor de reper care indică suprapunerea exactă a tiparului pe ambele fețe ale hârtiei. **5.** (În sintagma) *Registru de navele* = instituție de stat sau particulară organizată în scopul stabilirii normelor tehnice de construcție, de recepție și de exploatare a navelor comerciale. **6.** Dispozitiv utilizat în centralele telefonice automate la înregistrarea automată a numărului telefonului chemat. **7.** Întinderea scării muzicale a unui instrument sau a unei voci, cuprinsă între nota cea mai de jos și nota cea mai de sus pe care le poate emite instrumentul sau vocea respectivă, fără schimbarea timbrului. ♦ (Concr.) Grupul tuburilor sau butoanelor de același timbru ale unui instrument muzical. **8.** (Inform.) Dispozitiv folosit în calculatoarele electronice, destinat păstrării temporare a informației. Din fr. **régistre**, it. **registro**, germ. **Register**.

REGIUNE, *regiuni*, s.f. **1.** Întindere mare de pământ mai mult sau mai puțin omogenă, dintr-o țară sau de pe glob, care prezintă caractere comune; ținut, zonă. **2.** Unitate administrativă și teritorială în România (între 1950 și 1968) alcătuită din raioane și din unul sau mai multe orașe importante. **3.** Porțiune determinată a unei ființe sau a unui obiect. Din fr. **région**, lat. **regio, -onis**.

REGIONARE, *regonări*, s.f. Împărțire a unui teritoriu în zone sau în regiuni cu condiții climatice oarecum omogene, stabilite pe baza unor indici climaterici. - Cf. regiune.

REGIZOR, *-OARE, regizori, -oare*, s.m. și f. **1.** Specialist cu calificare profesională care se ocupă cu regia filmelor, a spectacolelor etc. **2.** (Frantuzism rar) Administrator al unei moșii; vechil. Din fr. **régisseur**, germ. **Regisseur**.

REGIZA, *regizez*, vb. **1.** Tranz. **1.** A organiza, a conduce un spectacol din punct de vedere artistic și tehnic; a îndruma jocul actorilor și montarea

unui spectacol (de teatru, de film etc.) conform unei concepții și viziuni prealabile a regizorului; a pune în scenă. **2.** Fig. (Peior.) A pune la cale, a organiza, a conduce (din umbră) o activitate, o operație etc. Din **regizor** (derivat regresiv).

REGIZARE, regizări, s.f. Faptul de a regiza. V. **regiza**.

REGIZORAL, -Ă, regizorali, -e, adj. Care aparține regizorului, privitor la regizor, de regizor. - **Regizor** + suf. -al.

REGIZORAT s.n. Faptul de a regiza; arta regizorului; regie. ♦ (Concr.) Birou, loc unde lucrează regizorul unui teatru, al unui studio cinematografic etc. - **Regizor** + suf. -at.

REGLEMENT, reglemente, s.n. (Înv.) Regulament. Din fr. **règlement**, germ. **Reglement**.

REGLEMENTAR, -Ă, reglementari, -e, adj. Care este sau se face conform unor regulamente sau unor norme. ♦ (Înv.) Care este în legătură cu Regulamentul organic; regulamentar. Din fr. **règlementaire**, germ. **reglementarisch**.

REGN, regnuri, s.n. Cea mai mare categorie sistematică în biologie; fiecare dintre cele trei diviziuni ale corpurilor din natură: animal, vegetal și mineral. Din fr. **règne**, lat. **regnum**.

REGULATOR, -OARE, regulatori, -oare, adj., subst. **1.** Adj. Care regulează, sistematizează, care stabilește regularitatea unei mișcări sau a unei funcții; care îndrumază sau conduce. **2.** S.n. Aparat sau instalație care efectuează un proces de reglare. **3.** S.n. (Jur.; în sintagma) *Regulator de competență* = act prin care organul de jurisdicție superior celor între care s-a ivit un conflict de competență stabilește care dintre ele este competentă să judece conflictul. **4.** S.m. și f. Persoană care stabilește, îndrumază sau conduce un sistem de reglare. Din fr. **régulateur**, germ. **Regulator**.

RELATIV, -Ă, relativi, -e, adj. **1.** Care se referă, se raportează la ceva sau la cineva, care are legătură cu ceva sau cu cineva. ♦ (Gram.) *Pronume (sau adverb) relativ* = pronume (sau adverb) care face legătura dintre propoziții subordonate și cuvinte din propozițiile regente pe care le determină. *Propoziție relativă* (și substantivat, f.) = **a)** propoziție subordonată introdusă printr-un pronume sau adverb relativ; **b)** propoziție atributivă. ♦ Loc. prep. *Relativ la...* = în legătură cu..., referitor la..., cu privire la... **2.** Care are o valoare dependentă de anumite condiții, de un sistem de referință etc.; evaluat, determinat cu aproximație; condiționat, limitat, variabil. ♦ *Cronologie relativă* = cronologie care stabilește că un eveniment sau un fenomen a avut loc înaintea altuia sau după altul, fără să poată preciza cu exactitate data. *Mișcare relativă* = deplasare a unui corp față de un sistem de referință mobil. ♦ Care depinde de un termen în absența căruia ar fi fără sens. ♦ (Adverbial) Aproximativ, mai mult sau mai puțin, aproape. **3.** Care privește relația dintre termeni considerați independenți de această relație. ♦ Care nu există decât în relație cu altceva. Din fr. **relatif**, lat. **relativus**, it. **relativo**, germ. **relativ**.

RELATIE, relații, s.f. **1.** Legătură, conexiune, raport între lucruri, fapte, idei, procese sau între însușirile acestora. ♦ (În logica matematică) Conexiune între doi sau mai mulți termeni (în mulțimea perechilor ordonate de elemente ale unei mulțimi date). **2.** (La pl.) Legătură între două sau mai multe persoane, popoare, state etc. ♦ *Relații de producție* = raporturi economice care se stabilesc între oameni în procesul de producție a bunurilor materiale. *Relații diplomatice* = relații politice cu caracter de continuitate între state, stabilite prin agențiile diplomatice ale acestora. ♦ Legături de prietenie (cu oameni de seamă, influenți). **3.** Expunere, informație; povestire, relatare. ♦ Loc. vb. *A da relații* = a informa, a referi, a relata. [Var.: (înv.) **relațiune** s.f.] Din fr. **relation**, lat. **relatio, -onis**, germ. **Relation**.

RELATIONA, relaționez, vb. I. Tranz. (Rar) A pune în relație (**1**) două sau mai multe fenomene, evenimente etc. Din **relație**.

RELATIONARE, relaționări, s.f. (Rar) Acțiunea de a relaționa. V. **relaționa**.

RELATIONAT, -Ă, relaționați, -te, adj. (Rar) Care a fost pus în legătură cu ceva. V. **relaționa**.

RELATIONAL, -Ă, relaționali, -e, adj. De relație, care stabilește o relație. Din fr. **relationnel**, engl. **relational**.

RELEGA, releg, vb. I. Tranz. (Înv.) A surghiuni, a izgoni; a expulza. Din fr. **reléguer**, lat., it. **relegare**.

RELEGARE, relegări, s.f. (Înv.) Acțiunea de a relega și rezultatul ei. V. **relega**.

RELEGAT, -Ă, relegați, -te, adj. (Înv.) Izgonit, surghiunit; expulzat. V. **relega**.

RELICVĂ, relicve, s.f. **1.** Obiect rămas din trecut și păstrat ca o amintire scumpă sau valoroasă; vestigiu. **2.** (La pl.) Moaște. Din fr. **relique**, lat. **reliquiae**.

RELIGIE, religii, s.f. **1.** Sistem de credințe (dogme) și de practici (rituri) privind sentimentul divinității și care îi unește, în aceeași comunitate spirituală și morală, pe toți cei care aderă la acest sistem; totalitatea instituțiilor și organizațiilor corespunzătoare; confesiune, credință. ♦ Fig. Crez, cult. **2.** Disciplină predată în școală, având ca scop educarea și instruirea elevilor în spiritul religiei date. Din fr. **religion**, lat. **religio, -onis**, germ. **Religion**.

RELIGIOS, -OASĂ, religioși, -oase, adj. Care ține de religie, care se referă la religie; bisericesc. ♦ Evlavios, cuvios, pios. Din fr. **religieux**, it. **religioso**, lat. **religiosus**.

NERELIGIOS, -OASĂ, nereligioși, -oase, adj. **1.** Care nu are o religie. **2.** Care nu respectă religia. - **Ne-** + **religios**.

RELIGIOZITATE s.f. (Adesea fig.) Sentiment religios profund; evlavie, pietate. ♦ Reculegere. Din fr. **religiosité**, germ. **Religiosität**.

RELUCTIVITATE, reluctivități, s.f. (Fiz.) Reluctanță a unei substanțe omogene și izotrope; reluctanță specifică. Din fr. **reluctivité**, engl. **reluctivity**.

REM, remi, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a dozelor de radiație raportate la efectul lor biologic (egală cu

doza primită de un anumit țesut iradiat astfel încât doza absorbită să fie de un rad). Din engl., fr. **rem**.
REMEDIA, *remediez*, vb. I. Tranz. A îndrepta, a îmbunătăți o situație, o stare etc. Din fr. **remédier**, lat. **remediare**.

REMEDIERE, *remedieri*, s.f. Acțiunea de a *remedia* și rezultatul ei. V. **remedia**.

REMIEDIU, *remedii*, s.n. Mijloc de îndreptare sau de îmbunătățire a unei situații, a unei stări etc.; soluție, ♦ Leac, doctorie, medicament. Din fr. **remède**, lat. **remedium**.

REMEMORA, *rememorez*, vb. I. Tranz. A-și reaminti, a-și aduce din nou aminte. Din fr. **remémorer**, lat. **rememorari**.

REMEMORARE, *rememorări*, s.f. Acțiunea de a *rememora* și rezultatul ei. V. **rememora**.

REMINISCENȚĂ, *reminiscente*, s.f. Amintire vagă a unor fapte aproape dispărute din memorie. ♦ Rămășiță, rest, urmă (abia perceptibilă). Din fr. **rémiscence**, lat. **rémiscencia**.

REMISIUNE, *remisiuni*, s.f. 1. (Livr.) Iertare. 2. Ameliorare sau dispariție temporară a manifestărilor unei boli. Din fr. **remission**, lat. **remissio**, -onis.

REMUNERA, *remunerez*, vb. I. Tranz. A retribui, a plăti. Din fr. **rémunérer**, lat. **remunerare**.

REMUNERARE, *remunerări*, s.f. Acțiunea de a *remunera* și rezultatul ei; remunerație. V. **remunera**.

REMUNERAȚIE, *remunerații*, s.f. Retribuție, plată, remunerare. Din fr. **rémunération**, lat. **remuneratio**.

RENAL, -**Ă**, *renali*, -e, adj. Care ține de rinichi, privitor la rinichi; nefritic. ◇ (Anat.) *Hil renal* = porțiunea de la suprafața rinichiului prin care pătrund vasele sangvine și nervii. Din fr. **rénal**, lat. **renalis**.

RENEGAT, -**Ă**, *renegați*, -te, s.m. și f. Persoană care s-a înstrăinat, s-a lepădat de patria, de credința sa. ♦ Persoană care a renunțat la convingerile sau la părerile anterioare, care a trădat grupul, asociația sau partidul căruia i-a aparținut. Din fr. **renégat**, germ. **Renegat**.

RENGLOTĂ, *renglote*, s.f. Soi de prun cu fructe mari, sferice, galbene-verzui sau roșcate; *p. restr.* fructul acestui soi de prun. [Var.: **renclodă**, **ringlotă** s.f.] Din fr. **reine-claude**, germ. **Ringlotte**.

RENIU s.n. Element chimic asemănător cu platina și existând în natură în cantități foarte mici. Din fr. **rhénium**, germ. **Rhenium**.

RENUNȚA, *renunț*, vb. I. Intranz. A se lăsa de ceva, a întrerupe, a înceta de a mai face ceva; a părăsi de bunăvoie (ceva sau pe cineva). Din fr. **renoncer**, lat. **renuntiare**.

RENUNȚARE, *renunțări*, s.f. Acțiunea de a *renunța* și rezultatul ei. V. **renunța**.

REOFIL, -**Ă**, *reofili*, -e, adj. (Despre vietuitoare) Care preferă mediul din apele curgătoare. Din fr. **rhéophile**, engl. **rheophile**.

REOMETRIE s.f. Tehnică de măsurare a unui material cu proprietăți reologice. Din fr. **rhéométrie**, engl. **rheometry**.

REPARA, *repar*, vb. I. Tranz. 1. A face propriu pentru folosire, a refăce, a readuce în stare bună, a

repune în stare de funcționare; a drege. ♦ A cârpi. 2. Fig. A îndrepta, a corecta. ♦ (Rar) A înlocui, a compensa. ♦ (Jur.) A acoperi o pagubă, a plăti daune (pentru o stricăciune, o insultă etc.) Din fr. **réparer**, lat. **reparare**.

NEREPARAT, -**Ă**, *nereparați*, -te, adj. 1. Care nu este refăcut, readus în stare bună, care nu a fost repus în stare de funcționare. 2. Fig. Care nu a fost îndreptat, corectat. ♦ (Jur.; despre pagube) Care nu este acoperit; (despre stricăciuni, insulte etc.) pentru care nu s-au plătit daune. - **Ne-** + **reparat**.

REPARARE, *reparați*, s.f. Acțiunea de a *repara* și rezultatul ei; reparat. V. **repara**.

REPARAT¹ s.n. Faptul de a *repara*; reparare. V. **repara**.

REPARAT², -**Ă**, *reparați*, -te, adj. 1. Care poate fi folosit din nou fiindcă a fost readus în stare de funcționare (prin reparații, renovări etc.); recondiționat, (pop.) dres² (1). 2. Fig. Îndreptat, corectat. ♦ (Jur.; despre stricăciuni, insulte etc.) Pentru care s-au plătit daune. V. **repara**.

REPARABIL, -**Ă**, *reparabili*, -e, adj. Care poate fi reparat, dres; *fig.* care poate fi îndreptat, corectat. Din fr. **réparable**, lat. **reparabilis**.

NEREPARABIL, -**Ă**, *nereparabili*, -e, adj. Care nu (mai) poate fi reparat, dres; *fig.* care nu (mai) poate fi îndreptat, corectat. - **Ne-** + **reparabil**.

REPARAȚIE, *reparații*, s.f. 1. Ansamblu de operații efectuate asupra unui lucru stricat, uzat, defectat, pentru a-l menține sau a-l readuce în starea normală de funcționare. ◇ *Reparații capitale* = înlocuirea sau refacerea completă a unor elemente principale ale utilajelor, agregatelor, clădirilor etc., *Fig.* supunerea organismului unor analize și tratamente generale în vederea restabilirii sănătății. 2. (Jur.) Acoperire a unui prejudiciu de către persoana răspunzătoare de pricinuirea lui, despăgubire a unei pagube. ♦ *Fig.* Satisfacție pentru o ofensă. [Var.: **reparațiune** s.f.] Din fr. **réparation**, lat. **reparatio**, -onis, germ. **Reparation**.

REPATRIA *vb. refl.*, tr. a reveni, a aduce pe cineva în patrie, după o absență îndelungată. Din lat. **repatriare**, fr. **repatrier**.

REPATRIERE, *repatrieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *repatria* și rezultatul ei. V. **repatria**

REPERTORIU, *repertorii*, s.n. 1. Caiet, registru în care se înscriu, în ordine alfabetică, date, nume etc., pentru a putea fi ușor găsite. 2. Totalitatea pieselor teatrale sau muzicale care se joacă în cadrul unui teatru în timpul unei stagiuni. ♦ Totalitatea pieselor scrise de un autor dramatic. 3. Culegere de texte, de cântece etc. [Var.: **repertor**, **repertoar** s.n.] Din fr. **répertoire**, lat. **repertorium**.

REPERTORIZA, *repertorizéz*, vb. I. Tranz. A înscrie într-un repertoriu (1); a repertoria. - **Repertoriu** + suf. -iza.

REPETA, *repet*, vb. I. Tranz. A spune, a face, a produce încă o dată (sau de mai multe ori) ceea ce a mai fost spus, făcut sau produs. ♦ A citi sau a spune încă o dată un rol, o lecție, pentru a le reține, pentru a

le fixa în memorie sau pentru a le înțelege mai bine conținutul; (despre artiști) a face exerciții pregătitoare în vederea unui spectacol sau a unei audiții publice, a face repetiția unui rol, a unei piese de teatru etc. ♦ (Despre elevi, studenți) A urma din nou cursurile clasei sau anulul de studii (în care a rămas repetent). ♦ Refl. A se produce, a se întâmpla încă o dată (sau de mai multe ori), a avea loc din nou. [Var.: (inv.) **repeți** vb. IV] Din fr. **répéter**, germ. **repetieren**.

REPETARE, *repetări*, s.f. Acțiunea de a (se) *repetă* și rezultatul ei; repetiție. V. **repetă**.

REPETAT, -**Ă**, *repețați*, -*ie*, adj. Care este spus sau făcut încă o dată (sau de mai multe ori); care se repetă. V. **repetă**.

REPETOR, *repetoare*, s.n. Aparat folosit pentru amplificarea bilaterală a semnalelor într-o cale de telecomunicații pe fire, având rolul de a compensa atenuarea semnalului pe o secțiune a liniei. - **Repetă** + suf. -*or*.

REPETITOR, -**OARE**, *repetitori*, -*oare*, subst. 1. S.m. și f. (Ieșit din uz) Pedagog, meditator. 2. S.m. și f. Pianist acompaniator al unui cântăreț sau al unui instrumentist în repetiții și în recitaluri; corepetitor. 3. S.n. Sală de meditație într-un internat. Din fr. **répétiteur**, germ. **Repetitor**.

REPORTER, -**Ă**, *reporteri*, -*e*, s.m. și f. Persoană însărcinată să culegă și să transmită de pe teren știri și informații; autor de reportaje. ♦ *Reporter cinematografic* = operator care filmează în vederea realizării unor jumale cinematografice, a unor filme documentare etc. Din fr. **reporter**, germ. **Reporter**, engl. **reporter**.

REPORTERAȘ, *reporterași*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *reporter*. - **Reporter** + suf. -*aș*.

REPORTERICESC, -**EASCĂ**, *reportericești*, adj. De reporter. - **Reporter** + suf. -*icesc*.

REPORTOFON, *reportofoane*, s.n. Magnetofon special pentru reportaje. - **Report**[er] + [magnet]**ofon**.

FOTOREPORTER, -**Ă**, *fotoreporteri*, -*e*, s.m. și f. Fotograf specialist în instantanee pentru reportaje. - **Foto**- + **reporter**.

REPREHENSIBIL, -**Ă**, *reprehensibili*, -*e*, adj. (Livr.) A se merita să fie condamnat, care atrage reproșuri; blamabil, condamnat. Din fr. **répréhensible**, lat. **reprehensibilis**.

REPREHENSIUNE, *reprehensiuni*, s.f. Mustrare, reproș; blam. Din fr. **répéhension**, lat. **reprehensio**, -**onis**.

REPRESALII s.f. pl. Măsuri drastice luate de anumite organe de stat împotriva unor grupuri sociale, ca urmare a săvârșirii, de către acestea, a unor acte de răzvrătire. ♦ Măsuri de constrângere luate de un stat împotriva organelor sau cetățenilor altui stat, ca urmare a săvârșirii de către acel stat a unor acte ilicite față de el sau față de cetățenii lui și spre a-l determina să înceteze astfel de acte. Din fr. **représailles**, lat. **represalia**.

REPREZENTA, *reprezintă*, vb. I. Tranz. 1. A avea forma sau înfățișarea unui anumit obiect; a realiza (în miniatură) un obiect. ♦ A înfățișa, a evoca ceva prin procedee plastice, grafice sau prin limbaj. 2. A

interpreta pe scenă o lucrare dramatică în fața publicului. 3. A acționa în numele unei persoane, al unei colectivități, al unui stat în temeiul împuternicirii primite de la acestea sau de la lege; a avea un împuternicit sau un mandatar. ♦ A fi exponentul unui curent, al unei școli etc., înfățișând, întruchipând aspectele lor caracteristice, esențiale. 4. A constitui, a fi, a însemna. 5. A-și readuce în conștiință imaginea obiectelor sau a fenomenelor percepute anterior; *p. ext.* a-și imagina, a-și închipui. 6. A exprima o legătură între mai multe mărimi printr-o relație matematică. Din fr. **représenter**, lat. **repraesentare**.

REPREZENTARE, *reprezentări*, s.f. Acțiunea de a *reprezenta* și rezultatul ei. 1. Înfațișare, redare, reproducere a unui lucru (prin mijloace plastice). ♦ *Reprezentare topografică* = înscriere pe un plan, pe o hartă etc. a detaliilor de pe teren cu ajutorul semnelor topografice. 2. Imagine senzorială a obiectelor și fenomenelor realității, evocată mental, în absența acestora, pe baza percepțiilor anterioare. 3. Interpretare pe scenă a unei lucrări dramatice; reprezentație. 4. (În sintagma) *Cheltuieli de reprezentare* = sume prevăzute într-un buget cu scopul de a acoperi cheltuielile rezultate din îndeplinirea funcțiilor oficiale pe care le deține o persoană. V. **reprezenta**.

REPREZENTAȚIE, *reprezențații*, s.f. Prezentare pe scenă a unei opere dramatice, a unui program artistic etc; spectacol. [Var.: **reprezențațiune** s.f.] Din fr. **représentation**, lat. **repraesentatio**, -**onis**.

REPROBATOR, -**OARE**, *reprobatori*, -*oare*, adj. Care reprobă. Din fr. **réprobateur**, lat. **reprobator**, -**oris**.

REPROBAȚIUNE, *reprobațiuni*, s.f. (Rar) Reprobare. Din fr. **réprobation**, lat. **reprobatio**, -**onis**.

REPTILĂ, *reptile*, s.f. (La pl.) Clasă de vertebrate ovipare, de obicei terestre, târâtoare, cu temperatura corpului variabilă, cu corpul acoperit de o piele groasă, solzoasă, fără picioare sau cu picioare scurte, dispuse lateral, și cu inima formată din două auriule și un ventricul (*Reptilia*); (și la sg.) animal care face parte din această clasă. Din fr. **reptile**, germ. **Reptile**.

REPUBLICAN, -**Ă**, *republicani*, -*e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține republicii, privitor la republică. 2. S.m. și f. Adept al republicii ca formă de guvernământ. Din it. **repubblicano**, fr. **républicain**.

REPUBLICĂ, *republici*, s.f. Formă de guvernământ în care organele supreme ale puterii de stat sunt alese pe un timp determinat; țară, stat care are a astfel de formă de guvernământ. ♦ (Rar) Populația unei astfel de țări. Din it. **repubblica**, fr. **république**.

REPUGNA, pers. 3 *repugnă*, vb. I. Intrans. (Livr.) A-i produce cuiva silă sau dezgust, a-i provoca cuiva oroare, a-i displacea profund. Din fr. **répugner**, lat. **repugnare**.

REPUGNANȚĂ s.f. (Livr.) Dezgust, repulsie, aversiune. Din fr. **répugnance**, lat. **repugnantia**.

REPULSIE, *repulsii*, s.f. 1. Aversiune instinctivă; oroare, dezgust. 2. (Fiz.) Respingere (2). [Var.:

repulsiune s.f.] Din fr. **répulsion**, lat. **repulsio**, -onis.

REPUTAȚIE, *reputații*, s.f. Păreră publică, favorabilă sau defavorabilă, despre cineva sau ceva; felul în care cineva este cunoscut sau apreciat. ♦ Renumă, faimă. [Var.: (inv.) **reputațiune** s.f.] Din fr. **réputation**, lat. **reputatio**, -onis.

RESCIZIUNE, *resciziuni*, s.f. (Jur.) Anulare a unui act din cauza unui viciu radical. Din fr. **rescision**, lat. **rescissio**, -onis.

RESCIZORIU, -IE, *rescizorii*, adj. (Jur.) Care provoacă o resciziune. Din lat. **rescissorius**, -a, -um, fr. **rescisoire**.

RESIGNAȚIE, *resignații*, s.f. (Rar) Resemnare. Din fr. **résignation**, lat. **resignatio**, -onis.

RESORBI, pers. 3 *resorbe*, vb. IV. Refl. (Med.) A dispărea prin resorbție. Din fr. **résorber**, lat. **resorbere** (după *sorbi*).

RESPECT s.n. Atitudine sau sentiment de stimă, de considerație sau de prețuire deosebită față de cineva sau de ceva; deferență, venerație. ♦ Expr. *A ține* (pe cineva) *la* (sau *în*) *respect* = a ține pe cineva la distanță, a nu-l lăsa să devină prea familiar. *A pune* (pe cineva) *la respect* = a impune cuiva o atitudine respectuoasă. *Respectele mele*, formulă respectuoasă de salut. Din fr. **respect**, lat. **respectus**.

RESPIRA, *respir*, vb. I. Intrans. **1.** A introduce în plămâni, prin inspirație, aer și a da afară, prin expirație, bioxidul de carbon și vaporii de apă rezultați din arderile care au loc în organism; a răsufla. **2.** Fig. A răspândi, a revărsa, a degaja. Din fr. **respirer**, lat., it. **respirare**.

RESPIR s.n. (Rar) Respirație. Din **respira** (derivat regresiv).

RESPIRARE, *respirări*, s.f. (Rar) Respirație. ♦ Aerul respirat; boare, adiere. V. **respira**.

RESPIRABIL, -Ă, *respirabili*, -e, adj. Care poate fi respirat. Din fr. **respirable**, lat. **respirabilis**.

RESPIRAȚIE, *respirații*, s.f. Totalitatea proceselor fiziologice prin care se realizează schimbul de gaze (absorbirea oxigenului și eliminarea bioxidului de carbon) între organismele vii și mediul înconjurător; acțiune ritmică și mecanică prin care animalele superioare inspiră aerul ambiant conținând oxigenul necesar întreținerii vieții și expiră bioxidul de carbon și vaporii de apă rezultați din ardere; răsuflare. ♦ *Respirație artificială* = mijloc de reanimare care constă în efectuarea unui ansamblu de mișcări ce se execută asupra corpului unei persoane, pentru a provoca reluarea mișcărilor respiratorii normale, întrerupte în caz de asfixiere, sincopă etc., în vederea introducerii și scoaterii alternative și ritmice a aerului din plămâni. *Operă* (sau *studiu, lucrare*) *de largă respirație* = operă (sau studiu, lucrare) de mare amploare, complexă. ♦ Aerul respirat; suflare. Din fr. **respiration**, lat. **respiratio**.

REST, *resturi*, s.n. **1.** Ceea ce rămâne dintr-un tot, dintr-un ansamblu din care cea mai mare parte a fost consumată, îndepărtată, luată, scoasă; rămășiță. **2.** Tot ceea ce nu face parte din rândul lucrurilor menționate anterior. **3.** Sumă de bani care se înapoiază celui care face o plată cu monede ori cu

bancnote reprezentând o sumă mai mare decât cea cuvenită. **4.** (Mat.) Număr care reprezintă rezultatul unei scăderi; diferență. ♦ Parte care rămâne nedivizată la o împărțire și care, adăugată produsului dintre împărțitor și cât, ne dă deîmpărțitul. Din ngr. **resto**, fr. **reste**. Cf. it. *resto*, germ. *Rest*.

RESTANT, -Ă, *restanți*, -te, adj. Rămas în urmă; neachitat în termenul legal; întârziat. Din fr. **restant**, germ. **restant**.

RESTAURA, *restaurez*, vb. I. Tranz. **1.** A repara, a aduce în bună stare, a refăce în forma inițială un monument de arhitectură, o pictură etc. **2.** A instaura din nou un suveran, o dinastie sau o formă de guvernământ abolită. Din fr. **restaurer**, lat., it. **restaurare**.

RESTAURARE, *restaurări*, s.f. Acțiunea de a *restaure* și rezultatul ei. V. **restaure**.

RESTAURATOR, -OARE, *restauratori*, -oare, s.m. și f. **1.** Persoană care refăce, repară opere de artă. **2.** (Rar) Proprietar sau administrator de restaurant. Din fr. **restaurateur**, lat. **restaurator**, -oris.

RESTAURAȚIE, *restaurații*, s.f. **1.** Restaurare; *spec.* perioadă din istoria unor state, caracterizată prin readucerea pe tron a dinastiilor detronate în urma unor revoluții, lovituri de stat etc. **2.** Stil din arta franceză, caracterizat prin linii ușor curbate, forme rotunjite, ornamente pline de grație. Din fr. **restauration**, lat. **restauratio**.

RESTITUI, *restitui*, vb. IV. Tranz. A înapoia. Din fr. **restituer**, it. **restituire**.

RESTITUIRE, *restituiri*, s.f. Acțiunea de a *restitui* și rezultatul ei; înapoiere, restituție. V. **restitui**.

RESTITUIBIL, -Ă, *restituibili*, -e, adj. (Despre împrumuturi) Care trebuie restituit. - **Restitui** + suf. -*bil* (după fr. *restituible*).

RESTRICȚIE, *restricții*, s.f. Măsură care limitează, îngreudește un drept, o libertate etc. ♦ Loc. adv. *Fără restricție* = fără rezerve; pe deplin. [Var.: **restricțiune** s.f.] Din fr. **restriction**, lat. **restrictio**, -onis.

RESURECȚIE, *resurecții*, s.f. (Livr.) Reînviere; trezire, deșteptare. Din fr. **résurrection**, lat. **resurrectio**.

RETENȚIE, *retenții*, s.f. **1.** Opre, reținere. ♦ (Jur.) *Drept de retenție* = drept pe care îl are creditorul de a păstra un gaj până la achitarea completă a datoriei de către debitor. **2.** Acumulare a apei pe calea unui curs de apă, în bazine special amenajate. **3.** Reținere și acumulare în organism a unor substanțe (lichide sau gaze) care în mod obișnuit sunt eliminate prin orificiile naturale. **4.** (Chim.) Proprietate a unor substanțe de a încetini evaporarea solventului cu care au fost amestecate omogen. [Var.: **retențiune** s.f.] Din fr. **rétenition**, lat. **retentio**, -onis.

RETIAR, *retiar*, s.m. Gladiator roman înarmat cu un trident, un pumnal și o plasă în care încerca să-l prindă pe adversarul său. Din lat. **retiarius**, fr. **rétière**.

RETICENȚĂ, *reticențe*, s.f. Omisiune voită, trecere sub tăcere a unui lucru care trebuie spus; reținere, rezervă într-o anumită chestiune. ♦ Figură retorică

prin care vorbitorul, întrerupându-și brusc expunerea, trece la altă idee, lăsând numai să se înțeleagă ceea ce a voit să spună. Din fr. **réticence**, lat. **reticentia**.

RETICUL, *reticule*, s.n. (Fiz.) Ansamblu de linii încrucișate, de scări gradate sau de alte semne, care intră în construcția unor instrumente optice și are rolul de a permite vizarea unei direcții, efectuarea unei măsurători etc. Din fr. **réticule**, lat. **reticulum**.

RETICULAT, -**Ă**, *reticulați*, -te, adj. Reticular. Din fr. **réticulé**, lat. **reticulatus**.

RETORIC, -**Ă**, *retorici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Arta de a vorbi frumos; arta de a convinge un auditoriu de justetea ideilor expuse printr-o argumentație bogată, riguroasă, pusă în valoare de un stil ales; ansamblul regulilor care ajută la însușirea acestei arte. ◊ *Figură retorică* = formă expresivă a vorbirii, care înfrumusețează stilul, dându-i mai multă vigoare și caracter sugestiv. ♦ (Peior.) Declamație emfatică, elocvență amplă și afectată. **2.** Adj. Care aparține retoricii (**1**), privitor la retorică. ♦ (Peior.; despre stilul sau felul de a vorbi al cuiva) Emfatic, afectat. [Var.: (inv.) **ritorică** s.f.] Din (**1**) ngr. **ritōrikī**, lat. **rhetorica**, it. **retorica**, fr. **rhétorique**, (**2**) lat. **rhetoricus**, it. **retorico**, fr. **rhétorique**, ngr. **ritōrikós**, germ. **rhetorisch**.

RETORISM s.n. Abuz de figuri și de elemente retorice, elocvență emfatică, vorbărie pompoasă, lipsită de conținut. Din **retoric**.

RETORTĂ, *retorte*, s.f. Vas de sticlă, de pământ, de metal, de obicei în formă de balon, cu gâtul lung și curbat, întrebuințat pentru distilare la temperaturi mai ridicate în laboratoare sau în industrie. ◊ *Cărbune de retortă* = cărbune dur, bun conducător de electricitate, care se depune pe pereții retortelor în care se distilează cărbunele la fabricarea gazului de iluminat și care are întrebuințări în electrotehnică. Din fr. **retorte**, germ. **Retorte**.

RETRIBUI, *retribui*, vb. IV. Tranz. A plăti cuiva o sumă de bani pentru o muncă prestată; a remunera. Din fr. **rétribuer**, lat. **retribuere**.

RETRIBUIRE, *retribui*, s.f. Acțiunea de a *retribui* și rezultatul ei. V. **retribui**.

RETRIBUIT, -**Ă**, *retribuiți*, -te, adj. (Despre oameni) Care primește o retribuție în schimbul muncii prestate; (despre o muncă prestată) pentru care se primește retribuție. V. **retribui**.

RETROGRAD, -**Ă**, *retrograzi*, -de, adj. **1.** (Despre oameni) Care se opune progresului, tinzând să readucă stările de lucruri din trecut; reacționar. ♦ (Despre idei, concepții) Contrar progresului, învechit. **2.** Care merge în sens invers decât cel inițial, care revine spre punctul de plecare. **3.** (Despre mișcarea aparentă a astrilor) Care merge în direcția opusă mișcării Soarelui. Din fr. **rétrograde**, lat. **retrogradus**, it. **retrogrado**.

REUȘI, *reușesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. **1.** A ajunge la rezultatul dorit; a izbuti, a izbândi. **2.** A avea succes, a termina cu bine. ♦ A face ceva cu pricepere și îndemânare. Din it. **riuscire**, fr. **réussir**.

REUȘIRE, *reușiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *reuși* și rezultatul ei. V. **reuși**.

REUȘIT, -**Ă**, *reușiți*, -te, adj. Bine realizat, izbutit. ♦ (Despre oameni și părți ale corpului lor) Frumos, drăguț. V. **reuși**.

NEREUȘIT, -**Ă**, *nereușiți*, -te, adj. Care nu este reușit; neizbutit. ♦ (Substantivat, f.) Eșec, insucces. - **Ne-** + **reușit**.

REUȘITĂ, *reușite*, s.f. Izbândă, succes, realizare. Din it. **riuscita**, fr. **réussite**.

REVELA, *revelez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face cunoscut, știut; a (se) dezvălui; a (se) destăinui. ♦ Tranz. A face vizibilă o imagine fotografică laterală, a dezvolta un rolfilm. Din fr. **révéler**, lat. **revelare**.

REVELARE, *revelări*, s.f. Acțiunea de a (se) *revela* și rezultatul ei. V. **revela**.

REVELAȚIE, *revelații*, s.f. Dezvăluire, descoperire (neasteptată) a unui fenomen neobservat, a unui adevăr ascuns; p. ext. lucru revelat. ◊ Expr. *A fi o revelație* = a depăși așteptările, a surprinde în chip neașteptat (și plăcut). ♦ (În concepțiile religioase) Fenomen prin care Dumnezeu își dezvăluie natura și voința sa anumitor persoane. [Var.: **revelațiune** s.f.] Din fr. **révélation**, lat. **revelatio**, -onis.

REVERBERANT, -**Ă**, *reverberanți*, -te, adj. Care reverberează. Din fr. **réverbérant**, engl. **reverberant**.

REVEREND, *reverenzi*, s.m. Titlu dat preoților sau călugărilor; cuvios. ♦ Spec. Titlu dat pastorilor anglicani; persoană care poartă acest titlu. Din fr. **révérend**, lat. **reverendus**.

REVERENȚĂ, *reverențe*, s.f. **1.** Salut ceremonios care se execută prin înclinarea bustului și îndoirea genunchilor; închinăciune; plecăciune în semn de respect; temenea. **2.** Respect, venerație, considerație, stimă. ◊ *Pronume de reverență* (sau *de politețe*) = pronume personal de persoană a 2-a și a 3-a, întrebuințat în semn de respect față de persoană căreia ne adresăm sau despre care vorbim. Din fr. **révérence**, lat. **reverentia**.

REVERS, *reversuri*, s.n. **1.** Dosul unei medalii, al unei monede, al unei foi scrise etc. ◊ Expr. *Reversul medaliei* = partea neplăcută a unei situații sau a unui lucru. **2.** Fig. Partea nevăzută, ascunsă și în contrast izbitor cu aspectul cunoscut al unui lucru, al unei situații etc. [Pl. și *reverse*] Din fr. **revers**, lat. **reversus**, germ. **Revers**.

REVIZIE, *revizii*, s.f. Cercetare nouă, control, verificare, revizuire. ♦ Corectură făcută în pagini unui text ce urmează să fie tipărit. ♦ Inspecție. ♦ Formă de control (întreprinsă de obicei de organe speciale de control) care constă în revederea sau reverificarea documentelor de evidență privitoare la operații (contabile) care au avut loc anterior. ♦ Ansamblul operațiilor executate asupra unei instalații, a unei mașini etc., care constă în reglarea pieselor și aparatelor, în înlăturarea jocurilor survenite prin uzură etc. [Var.: **reviziune** s.f.] Din fr. **révision**, lat. **revisio**, -onis.

REVIZUI, *revizuiesc*, vb. IV. Tranz. A cerceta din nou cu scopul de a verifica exactitatea și a corecta eventualele lipsuri; a revedea. - **Revizie** + suf. -*ui*. Cf. fr. *réviser*.

REVIZUIRE, *revizuire*, s.f. Acțiunea de a *revizui* și rezultatul ei; revizie. ♦ (Jur.) Cale de atac pentru desființarea unei hotărâri judecătorești definitive, pe baza unor probe descoperite după judecarea pricinii. V. **revizui**.

REVIZUIT, -Ă, *revizuiți*, -te, adj. Reexaminat, corectat, modificat. V. **revizui**.

REVIZIONISM s.n. Atitudine sau acțiune care urmărește revizuirea și modificarea unei legi, a unui tratat etc. Din (1) fr. **révisionnisme**, (2) rus. **revizionism**.

REVIZIONIST, -Ă, *revizionști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de revizionism, care se referă la revizionism; care are ca scop revizuirea unei legi, a unei atitudini etc. 2. S.m. și f. Adept al revizionismului. Din fr. **révisionniste**, (2) și din rus. **revizionist**.

REVIZOR, -OARE, *revizori*, -oare, s.m. și f. Persoană care revizuieste, care controlează, verifică aplicarea dispozițiilor legale și normative într-un sector de activitate; *spec.* persoană care are calitatea și funcția de a face revizii contabile. ♦ (În vechea organizare a învățământului) *Revizor școlar* = inspector al școlilor primare dintr-un județ. Din fr. **réviseur**, germ. **Revisor**.

REVIZORAT s.n. 1. Funcția de revizor; *p. ext.* timpul cât ocupă cineva această funcție. 2. (În vechea organizare a învățământului) Inspectorat școlar județean. - **Revizor** + suf. -at.

REVOCA, *revoc*, vb. I. Tranz. 1. A anula, a abroga, a contramanda un decret, un ordin, o dispoziție. 2. A scoate dintr-o funcție publică, în baza unui drept legal, pe cineva care a fost numit în aceea funcție printr-un act de guvernământ. Din fr. **révoquer**, lat. **revocare**.

REVOCARE, *revocări*, s.f. 1. Acțiunea de a *revoca* și rezultatul ei; revocație. 2. (Jur.) Desfacere unilaterală a unui act prin manifestarea de voință a persoanei care l-a făcut. ♦ Desfacere a unui act juridic în cazurile prevăzute de lege. 3. Act prin care organul de stat competent hotărăște încetarea calității sale de membru într-un organ ales. ♦ Retrager de către alegători a mandatului încredințat unei persoane de a-i reprezenta în organele de conducere ale statului. V. **revoca**.

REVOCAT, -Ă, *revocați*, -te, adj. 1. (Despre acte, decrete, ordine) Anulat, abrogat. 2. (Despre funcționari publici) Scos din funcție. V. **revoca**.

REVOCABIL, -Ă, *revocabili*, -e, adj. Care poate fi revocat. Din fr. **révocable**, lat. **revocabilis**.

REVOCAȚIE s.f. Revocare. Din lat. **revocatio**, fr. **révocation**.

REVOLUT, -Ă, *revoluți*, -te, adj. 1. Care și-a încheiat cursul; terminat, împlinit, îndeplinit. 2. (Bot.; despre unele părți ale plantelor) Răsfărnt, întors în afară, în jos. Din fr. **révolu**, lat. **revolutus**. Cf. it. **rivoluto**.

REVOLUȚIE, *revoluții*, s.f. 1. (Fil.) Ansamblul transformărilor calitative profunde care cuprind fie un sistem în întregime, fie unul sau mai multe subsisteme ale acestuia. 2. Schimbare bruscă și de

obicei violentă a structurilor sociale, economice și politice ale unui regim dat. 3. (Pop.) Răscoală, revoltă. 4. Fig. Schimbare, transformare radicală într-un anumit domeniu. ♦ *Revoluție industrială* = procesul înlocuirii radicale a producției manufacturiere (manuale) cu producția bazată pe mașini. 11. 1. Mișcare periodică continuă a unui corp având ca traiectorie o curbă închisă. ♦ *Perioadă de revoluție* = timpul necesar unui corp (ceresc) pentru a parcurge întreaga sa orbită. 2. (Geom.) Mișcare de rotație a unui corp în jurul unei drepte fixe. ♦ (Mec.) Rotație completă a unei roți în jurul osiei sale. [Var.: (inv.) **revoluțiune** s.f.] Din fr. **révolution**, lat. **revolutio**, -onis, germ. **Revolution**.

REVOLVER, *revolvere*, s.n. 1. Armă de foc cu repetiție, portativă, de dimensiuni mici, care se mănuieste cu o singură mână. 2. (Mec.) Ciocan pneumatic. ♦ *Strung-revolver* = strung echipat cu mai multe unelte care lucrează succesiv și care servește la prelucrarea în serie a pieselor de formă complicată. Din fr. **revolver**, germ. **Revolver**.

REZECȚIE, *rezecții*, s.f. Operație chirurgicală prin care se taie și se înlătură, în parte sau în întregime, un organ sau un țesut. Din fr. **résECTION**, lat. **resectio**, -onis.

REZEDĂ, *rezede*, s.f. Plantă decorativă erbacee, cu tulpina ramificată, cu frunze înțirioși alungite și cu flori mici, galbene-aurii, cu miros plăcut; rozetă (*Reseda odorata*). Din fr. **réséda**, germ. **Resede**.

REZIDA, pers. 3 *rezidâ*, vb. I. Intrans. (Urmărit de determinări introduse prin prep. "în") A se afla, a exista; a consta. Din fr. **résider**, lat. **residere**.

REZIDENT, -Ă, *rezidenți*, -te, s.m., adj. 1. s.m. Reprezentant diplomatic, inferior în grad unui ministru plenipotențiar sau unui ambasador. 2. Adj. (Despre cetățenii unui stat stabiliți în alt stat) Care își are domiciliul în..., care locuiește în... Din fr. **résident**, lat. **residens**, -ntis, germ. **Resident**.

REZIDENȚĂ, *rezidențe*, s.f. Reședință, sediu, domiciliu. Din it. **residenza**, fr. **résidence**, germ. **Residenz**.

REZIDENȚIAL, -Ă, *rezidențiali*, -e, adj. Al rezidentului, privitor la rezident. Din fr. **résidentiel**, it. **residenziale**.

REZIDUAL, -Ă, *reziduali*, -e, adj. Care rămâne (ca reziduu). Din fr. **résiduel**, it. **residuale**.

REZIDUUL, *reziduuri*, s.n. Rest rămas în urma unui proces chimic sau fizic efectuat asupra unui material brut. ♦ *Reziduuri furajere* = deșeuri din industria alimentară care pot fi valorificate în alimentația animalelor. ♦ Materie care se depune pe pereții sau pe fundul recipientelor în care se păstrează substanțe lichide. [Var.: **reziduu** s.n.] Din lat. **residuuum**, fr. **résidu**.

REZISTA, *rezist*, vb. I. Intrans. A se împotrivi, a ține piept; a opune rezistență; a nu ceda la acțiunea unor forțe din afară; a nu se lăsa învins, a se ține tare. Din fr. **résister**, lat. **resistere**.

REZISTENT, -Ă, *rezistenți*, -te, adj. (Despre lucruri) Care rezistă; durabil, trainic. ♦ (Despre materiale) Care nu-și modifică ușor proprietățile sub acțiunea unui agent fizico-chimic. ♦ (Despre ființe) Care nu se

lasă doborât, care suportă bine o boală, o oboseală, o supărare etc.; puternic, tare; dărz, neclintit. Din fr. **résistant**, it. **resistente**.

REZISTENȚĂ, *rezistențe*, s.f. **1.** Faptul de a rezista; împotrivire, opoziție, apărare împotriva unui atac. ♦ Respingerea atacurilor repetate ale inamicului și menținerea pozițiilor proprii. ♦ Mișcare populară antifascistă de eliberare, desfășurată în timpul celui de-al doilea război mondial în țările ocupate de fasciști. **II. 1.** Calitatea de a fi rezistent. **2.** Putere de a înfrunta boala, oboseala, foamea, lipsurile etc.; calitate a unui organism de a nu contracta o boală contagioasă. **3.** Proprietate a unui corp de a suporta, fără modificări în masa lui, acțiunea altui corp sau a unei forțe străine. ♦ *Rezistența materialelor* = ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul comportării corpurilor deformabile, când se exercită asupra lor forțe din afară, și cu studiul dimensiunilor pe care acestea trebuie să le aibă ca să nu-și modifice forma. ♦ Forța de opunere a unui mediu la realizarea unei acțiuni. **4.** Forță pe care un conductor electric o opune trecerii curentului și care depinde de materialul din care este făcut conductorul, de grosimea și de lungimea lui. **5.** (Tehn.) Rezistor. Din fr. **résistance**, it. **resistenza**.

ACIDOREZISTENȚĂ s.f. Proprietate a unor bacterii de a rezista după colorarea cu un colorant de anilină, la acțiunea decolorantă a acizilor. - **Acid + rezistență**.

TERMOREZISTENȚĂ, *termorezistențe*, s.f. Proprietate a unor materiale de a păstra o anumită rezistență mecanică la creșterea temperaturii. - **Termo- + rezistență** (după fr. *thermorésistivité*).

REZISTOR, *rezistoare*, s.n. Element de circuit electric cu inductivitate și capacități neglijabile, dar care, având rezistența electrică, poate fi introdus într-un circuit electric și care este folosit la aparatele electrice de încălzit, la reostate etc.; rezistență (II 5). Din fr. **resisteur**, engl. **resistor**.

REZITĂ, *rezite*, s.f. Rășină sintetică obținută prin condensarea la cald a formaldehidei și întrebuințată la fabricarea izolatoarelor electrice, a plăcilor de gramofon etc. Din fr. **résite**, germ. **Resit**.

REZOL, *rezoli*, s.m. Produs de condensare al fenolului cu formaldehida, în prezența unui catalizator bazic, cu aspect de masă sticloasă, galbenă sau brună, casantă și ușor de pulverizat, solubil în solvenți organici. Din fr. **résol**, germ. **Resol**, rus. **rezol**.

REZOLUTORIU, -**IE**, *rezolutorii*, adj. (Jur.) Care provoacă anularea unui act, care desființează. ♦ *Condiție rezolutorie* = condiție a cărei împlinire determină stingerea cu efect retroactiv a efectelor unui act juridic. Din lat. **resolutorius**, fr. **résolutoire**.

REZOLUȚIE, *rezoluții*, s.f. **1.** Hotărâre luată de un colectiv în urma unor dezbateri. **2.** Rezolvare pe care cel în drept o dă unei cereri, unui act etc. **3.** (Med.) Dispariție a semnelor de boală sau a unui proces patologic. **4.** (Jur.) Desființare, cu efect retroactiv, a unui contract, în cazul în care una din

obligațiile reciproce, cărora acesta le dă naștere, nu a fost executată. [Var.: **rezoluțiune** s.f.] Din fr. **résolution**, lat. **resolutio**, -onis.

REZONA, *rezonez*, vb. I. Intrans. (Înv.) A judeca, a gândi. Din fr. **raisonner**, germ. **raisonnieren**.

REZULTANTĂ, *rezultante*, s.f. **1.** (Mec.) Forță a cărei aplicare este echivalentă din punctul de vedere al efectului cu mai multe forțe date, care se aplică în același timp asupra aceluiași punct material. **2.** Fig. Efectul îmbinat al unor cauze multiple. Din fr. **résultante**, germ. **Resultante**.

REZULTAT, *rezultate*, s.n. Ceea ce rezultă dintr-o acțiune, dintr-un fapt, dintr-un calcul; consecință, urmare, efect. ♦ Loc. adv. *Fără rezultat* = fără efect, inutil. ♦ Expr. *A da rezultat* (sau *rezultate*) = a produce efectul dorit, a da roade. ♦ Ceea ce se obține printr-un șir de operații aritmetice. Din fr. **résultat**, germ. **Resultat**.

RIBONUCLEOPROTEINĂ, *ribonucleoproteine*, s.f. (Biol.) Complex macromolecular alcătuit din proteine și acid ribonucleic. Din fr. **ribonuclease**, engl. **ribonucleoprotein**.

RICKETTSII s.f. pl. (Biol.) Microbi care fac trecerea de la bacterii la virusuri, având caractere comune ambelor grupe. [Pr.: *richeții*] Din engl. **rickettsia**, fr. **rickettsie**.

RICKETTSIOZĂ, *rickettsioze*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru o serie de boli infecțioase cauzate de rickettsii. Din engl. **rickettsiosis**, fr. **rickettsiose**.

RICOȘEU, *ricoșeuri*, s.n. Faptul de a ricoșa. ♦ Înscriere a proiectilului pe o nouă traiectorie când întâlnește pământul sau alt obstacol sub un unghi mic, până la 20. Din fr. **ricochet**, germ. **Rikoschett**.

RICTUS, *ricтусuri*, s.n. Con tracție a mușchilor feței, care dă figurii expresia de râs crispat; strâmbătură a gurii provocată de această contracție, care apare în unele boli ale sistemului nervos și dă impresia de râs forțat. Din fr., lat. **rictus**.

RIDICOL, -**Ă**, *ridicoli*, -e, adj. **1.** Care stămește râsul sau bațjocura; caraghios. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce este vrednic de râs, de bațjocură; aspect caraghios, absurd. **2.** (Despre sume de bani, cifre etc.) Foarte mic; neînsemnat, derizoriu. [Var.: **ridicul**, -ă adj.] Din it. **ridicolo**, fr. **ridicule**, lat. **ridiculus**.

RIFT, *rifturi*, s.n. (Geol.) Șir de rupturi ale scoarței terestre sub fundul oceanelor. ♦ Fisură în sol făcută de un râu. Din fr., engl. **rift**.

RIGOARE, *rigori*, s.f. Asprime, severitate, strâșnicie. ♦ Loc. adj. *De rigoare* = care este cerut de o anumită împrejurare, de o anumită etichetă; potrivit împrejurării. ♦ Loc. adv. *La rigoare* = în caz de extremă necesitate. ♦ (La pl.) Principii severe; rigurozitate. Din fr. **rigueur**, it. **rigore**, lat. **rigor**, -ris.

RIGUROS, -**OASĂ**, *riguroși*, -oase, adj. **1.** Care este făcut cu rigurozitate, cu scrupulozitate; sever, strict, aspru. **2.** Care nu admite abateri; inflexibil, necruțător, neînduplecat. **3.** (Despre demonstrații) În care fiecare afirmație este consecința clară a

afirmațiilor demonstrate anterior. Din fr. **rigoureux**, lat. **rigorosus**, it. **rigoroso**.

RIGUROZITATE s.f. Strictețe; severitate, rigiditate, asprime. - **Riguros** + suf. *-itate*. Cf. it. *rigorosità*.

RING, *ringuri*, s.n. **1.** Estradă ridicată la o înălțime regulamentară, de formă pătrată și împrejmuată cu corzi sprijinite pe patru stâlpi, unde se dispută gale de box. ♦ *P. ext.* Box. ♦ Platformă, estradă sau spațiu special amenajat într-un local, pe care se dansează. **2.** Mașină specială folosită în industria textilă pentru întinderea sau dublarea tortului, pentru răscucirea firului și înfășurarea lui pe țevi. **3.** Cerc de metal pentru acostarea navelor, fixat de bulonul de pe peretele cheiului. Din fr., engl. **ring**.

RINOCER, *rinoceri*, s.m. Nume dat la două genuri de mamifere pahiderme imparicopitate mari din Africa și Asia, cu pielea aproape lipsită de păr, cu unul sau cu două coarne în frunte; animal din aceste genuri. Din fr. **rhinocéros**, lat. **rhinoceros**.

RIOLIT, *riolite*, s.n. Rocă vulcanică, cu compoziția chimică asemănătoare cu a granitului, alcătuită din cuarț și feldspat. Din fr. **ryholite**, germ. **Rhyolith**, rus. **риолит**, engl. **ryholite**.

RISLING s.n. Varietate de struguri cu boabele dese, de culoarea galbenă-verzuie cu mici puncte negre, cu pielea groasă; *p. ext.* vin din astfel de struguri. [Scriș cu *riesling*] Din germ. **Riesling**, fr. **riesling**.

RIT, *rituri*, s.n. **1.** Ritual (**2**). ♦ *P. gener.* Rânduială, tipic. **2.** Confesiune religioasă; religie; *spec.* veche credință religioasă. Din ngr. **riton**, lat. **ritus**, fr. **rite**.

RITM, *ritmuri*, s.n. **1.** Așezare simetrică și periodică a silabelor accentuate și neaccentuate într-un vers sau în proză ori a accentelor tonice într-o frază muzicală; cadență, tact; *p. ext.* efect obținut prin această așezare. ♦ Vers. **2.** Desfășurare gradată, treptată a unei acțiuni, evoluție mai rapidă sau mai lentă a unei activități, condiționată de anumiți factori. ♦ Periodicitate a unei mișcări, a unui proces, a unei activități. ♦ Mișcare regulată; tempo, cadență. **3.** Repetare periodică a unor elemente de arhitectură sau de decoratie, la o construcție. Din ngr. **rithmós**, fr. **rythme**, lat. **rhythmus**.

RITORNELĂ, *ritornele*, s.f. **1.** Revenire, într-o melodie, într-un cântec, a unui refren cu același text după fiecare strofă cântată; fragment instrumental care precedă dansul sau alternează cu el. **2.** Vers sau grup de versuri repetate, într-o poezie, la intervale regulate. [Var.: **riturnelă** s.f.] Din it. **ritornello**, fr. **ritournelle**.

RITUAL, -**Ă**, (**1**) *rituali*, -*e*, adj., (**2**) *ritualuri*, s.n. **1.** Adj. Care ține de rituri, privitor la rituri; care se face după anumite rituri; ritualic. **2.** S.n. Rânduială a unei slujbe religioase; ceremonial religios. ♦ Ceremonial, desfășurat după reguli tradiționale, cu prilejul nașterii, căsătoriei, morții, cu prilejul semănatului sau al culesului etc. Din fr. **rituel**, it. **rituale**.

RITUALIC, -**Ă**, *ritualici*, -*ce*, adj. (Rar) Ritual. - **Ritual** + suf. *-ic*.

RIVAL, -**Ă**, *rivali*, -*e* s.m. și f. Persoană care aspiră, în concurență directă cu alta, la aceeași situație, la același succes; concurrent, potrivnic, adversar. ♦

Persoană care aspiră împreună cu alta la dragostea aceleiași persoane de sex opus. ♦ Persoană care are merite egale cu altă persoană sau este la fel de talentată; egal. ◇ Loc. adj., adv. *Fără rival* = cu care nu se poate măsura nimeni; fără pereche, fără asemănare, inegalabil. Din fr. **rival**, lat. **rivalis**, germ. **Rival**.

RIVALITATE, *rivalități*, s.f. Concurență între două sau mai multe persoane care aspiră la același lucru. Din fr. **rivalité**, lat. **rivalitas**, -**atis**.

RIZOTO s.n. Mâncare preparată din orez, unt, sos de roșii și parmezan. Din it., fr. **risotto**.

ROBOTICĂ s.f. Domeniu pluridisciplinar al științei și tehnicii care studiază proiectarea și tehnica construirii sistemelor mecanice, informatice sau mixte și a roboților, în scopul înlocuirii parțiale sau totale a omului în acțiunea sa asupra mediului înconjurător; (rar) robotologie. Din fr. **robotique**, engl. **robotics**.

ROCADĂ, *rocade*, s.f. **1.** Mișcare la jocul de șah care nu se poate face decât o singură dată în decursul unei partide și care constă în aducerea uneia dintre ture alături de rege și în trecerea regelui peste aceasta, păstrând culoarea câmpului de plecare. ♦ Inversare reciprocă a poziției ocupate de două elemente. **2.** (Mil.) Cale de comunicație cu un traseu orientat în general paralel cu linia frontului, folosită pentru regruparea și manevrarea trupelor, precum și pentru asigurarea materială a acestora. ♦ *Linie de rocadă* = linie pe care se mișcă rezervele unei armate în spatele frontului. *Arteră de rocadă* = arteră rutieră destinată circulației de tranzit, amenajată în exteriorul unei localități. Din fr. **rocade**, germ. **Rochade**.

RODEO s.n. **1.** Serbare organizată cu ocazia marșajului animalelor în unele regiuni din America. **2.** Întrecere sportivă în care un călăreț trebuie să încalce și să se mențină, fără șa, cât mai mult pe un cal sau un taur nedomesticit. Din sp. **rodeo**, fr. **rodéo**.

ROM, (**2**) *romuri*, s.n. **1.** Băutură alcoolică tare obținută prin fermentarea (naturală sau artificială) și distilarea sucului sau melasei din trestie de zahăr ori din alcool rafinat cu adaos de esențe sintetice și colorat cu caramel. **2.** Cantitate de rom care se servește într-un pahărel sau într-un țoi. [Var.: **rum** (reg.) s.n.] Din fr. **rhum**, germ. **Rum**.

ROMANITATE s.f. **1.** Totalitatea popoarelor romanice; lumea romană. **2.** Caracter roman sau romanic (al unui popor sau al unei culturi); origine, descendență romană. Din fr. **romanité**, it. **romania**.

ROMANTIC, -**Ă**, *romantici*, -*ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se inspiră din romantism, care ține de romantism sau prezintă aspecte caracteristice acestui curent; care aparține romantismului, privitor la romantism. **2.** S.m. și f. Creator a cărui operă se încadrează în romantism. **3.** Adj., s.m. și f. *P. ext.* (Om) visător, melancolic, romanțios. Din fr. **romantique**, it. **romantico**, germ. **romantisch**.

ROMANȚA, *romanțez*, vb. I. Tranz. A prezenta viața unui om celebru, a unui fapt istoric etc. cu

detalii imaginate de autor. Din it. **romanzare**, fr. **romancer**.

ROMANTARE, *romanțări*, s.f. Faptul de a *romanța*. V. **romanța**.

ROMANȚAT, -Ă, *romanțați*, -te, adj. (Despre viața unor persoane celebre, evenimente istorice etc.) Prezentat sub formă de roman; ca un roman. V. **romanța**.

ROMANȚĂ, *romanțe*, s.f. 1. Compoziție muzicală vocală cu acompaniament instrumental, având un conținut liric, sentimental; *p. ext.* piesă instrumentală cu caracter asemănător. 2. Specie a poeziei lirice sentimentale, de obicei de inspirație erotică. Din fr. **romance**, it. **romanza**, germ. **Romanze**.

ROMB, *romburi*, s.n. Paralelogram cu toate laturile egale și unghiurile opuse egale. Din ngr. **rómbos**, fr. **rhombe**.

ROND, -Ă, (1, 2, 3) *ronduri*, s.n., (4) *ronde*, adj. 1. S.n. Strat de flori, de obicei circular, ridicat deasupra nivelului terenului din jur. 2. S.n. Piațetă rotundă de unde pornesc mai multe artere de circulație, având adesea la mijloc o plantație de flori sau un monument. 3. S.n. Inspecție de noapte care se face la un post de pază militar pentru a controla santinelele; *p. ext.* oamenii care fac această inspecție. ♦ Serviciu de control al santinelor, organizat pe garnizoană. ◇ *Ofițer de rond* = ofițer însărcinat cu controlul santinelor pe garnizoană. ◇ Expr. *A fi de rond sau a face rondul* = a fi însărcinat cu inspecția (santinelelor) sau a face inspecție. 4. S.n. (Cor.) Mișcare circulară a piciorului, executată liber pe sol sau în aer. 5. Adj. (În sintagmele) *Sciere (sau literă) rondă* = fel de scriere cu litere rotunde, groase și drepte; literă astfel scrisă. *Peniță rondă* = peniță specială cu vârful lat, cu care se pot scrie literele ronde. Din fr. **rond**, germ. **Ronde**.

RONDEL, *rondeluri*, s.n. Specie a poeziei lirice cu formă fixă, având 13 (sau 14) versuri repartizate în trei strofe, în care primul vers este identic cu al șaptelea și al treisprezecelea, iar al doilea cu al patrulea și ultimul vers. Din it. **rondello**, fr. **rondel**.

RÖNTGENTERAPIE s.f. (Med.) Radioterapie. [Var.: **roentgenterapie** s.f.] Din fr. **röntgénérapie**, germ. **Röntgenterapie**.

ROSBIF, *rosbifuri*, s.n. Friptură din mușchi de vacă, foarte puțin friptă, aproape crudă la mijloc. Din fr. **rosbif**, engl. **roast beef**.

ROSTRAL, -Ă, *rostrali*, -e, adj. (Despre elemente de arhitectură sau despre obiecte de artă) Care are forma unei nave antice sau care este decorat cu sculpturi reprezentând prore de corăbii. ◇ *Coloană rostrală* = coloană ornată cu prore sculptate în relief în piatră, simbolizând victoriile navale. Din fr. **rostral**, lat. **rostralis**.

ROSTRU, *rostruri*, s.n. 1. Organ bucal la unele insecte (muște, ploșnițe etc.), alungit în formă de trompă. 2. Prelungire cartilaginoasă a botului rechinilor și altor animale. 3. Un fel de ghimpe frontal al cefalotoracelui la unii raci. Din lat. **rostrum**, fr. **rostre**.

ROTAȚIE, *rotații*, s.f. 1. Mișcare în jurul unui punct fix sau al unei axe, în cursul căreia fiecare

punct al corpului care se mișcă rămâne la distanță constantă de punctul fix sau de axa respectivă. ♦ Mișcare de rotire a unui corp ceresc în jurul axei sale sau în jurul altui corp ceresc. ◇ *Perioadă de rotație* = interval de timp în care un corp ceresc execută o rotație completă în jurul axei sale. 2. Schimb alternativ de persoane sau de echipe efectuat în cursul unei activități pentru a asigura continuitatea muncii. ◇ Loc. adv. *Prin rotație* = cu schimbul, revenind pe rând. 3. Alternare sau succesiune metodică a culturilor agricole în timp, pe același teren, în cadrul unui asolament, stabilite în funcție de caracteristicile plantelor agricole, pentru a obține recolte mari și a menține fertilitatea solului. 4. (În sintagma) *Rotația capitalului* = circuitul capitalului industrial, privit ca un proces care se repetă periodic. *Rotația mijloacelor circulante* = proces de schimbare succesivă, neîntreruptă a formelor funcționale pe care le îmbracă mijloacele circulante în trecerea lor din sfera circulației. Din fr. **rotation**, lat. **rotatio**, germ.

Rotation.

ROTONDĂ, *rotonde*, s.f. Sală mare, circulară, înglobată unei construcții, având acoperișul în formă de cupolă, folosită mai ales ca sală de expoziție, sală de sport etc. ♦ Construcție de zidărie în plan circular, având acoperișul în formă de cupolă. Din fr. **rotonde**, it. **rotonda**.

ROTULĂ, *rotule*, s.f. 1. Os turtit, de formă aproximativ triunghiulară, așezat în partea anterioară a genunchiului și care închide în așa fel încheietura, încât flexiunea se poate face numai într-un singur sens. 2. (Tehn.) Nucă. Din fr. **rotule**, lat. **rotula**.

ROXOLAN, -Ă, *roxolani*, -e, s.m. și f. (La pl.) Nume dat unor triburi sarmatice existente la începutul secolului I la răsărit de Prut, care au atacat provincia romană Moesia, au fost aliați cu Decebal în timpul campaniei romane împotriva statului dac (101-102) și au fost supuși de goți la mijlocul sec. III; (și la sg.) persoană care făcea parte din aceste triburi. Din lat. **Rhoxolani**, fr. **Roxolans**.

ROZĂ, *roze*, s.f. 1. Trandafir. ◇ Expr. *A sta pe roze* = a se găsi într-o situație favorabilă. ♦ *Roza fisurilor* = reprezentare grafică pentru determinarea direcțiilor principale pe care le urmează fisurile de separație într-un masiv de roci. *Roza vânturilor* = a) reprezentare grafică a regimului vânturilor într-un anumit punct sau într-o anumită zonă de pe un teritoriu; b) reprezentare grafică, în formă de stea, a direcțiilor punctelor cardinale, folosită în cutia unei busole pentru a repera direcția către care se îndreaptă acul magnetic al busolei. 2. Șlefuire specială care se dă diamantului. 3. Fereastră circulară mare, cu vitralii, așezată pe fațada catedralelor gotice, deasupra porții de intrare. Din fr. **rose**, it., lat. **rosa**, germ. **Rose**.

ROZARIU¹, *rozarii*, s.f. (În Biserica catolică) 1. Culegere de rugăcini pentru Fecioara Maria. 2. Șirag de mărgelă din lemn, os, sticlă etc., aranjate într-o anumită ordine și având la unul dintre capete o cruciuliță, folosit de credincioși pentru a număra rugăciunile rostite. V. *mătanie*. Din lat. **rosarium**, it. **rosario**, fr. **rosaire**.

ROZARIU², *rozarii*, s.n. (Rar) Loc în care se plantează trandafiri. Din fr. **rosarium**, it. **rosario**.

RUBEROID s.n. Carton elastic și neinflamabil, impregnat cu asfalt, întrebuițat ca material pentru acoperișuri și pentru izolarea părților subterane ale clădirilor. Din fr. **rubéroïde**, engl. **ruberoid**, germ. **Ruberoid**.

RUBIDIU s.n. Element chimic, metal alcalin, strălucitor ca argintul, ușor oxidabil, care se găsește în natură în cantități mici, însoțind sodiul și potasiul. Din fr. **rubidium**, germ. **Rubidium**.

RUBRICĂ, *rubrici*, s.f. 1. Despărțitură (verticală sau orizontală), cuprinzând una sau mai multe coloane, într-un registru, formular, grafic etc. 2. Spațiu rezervat (permanent) într-o publicație periodică pentru articole dintr-un anumit domeniu. 3. (Înv.) Titlu de pagină sau capitol care, în vechile manuscrise și cărți, se scria cu roșu. Din fr. **rubrique**, lat. **rubrica**.

RUBYLITH s.n. (Electron.) Material special destinat fotografierii prin transparentă a planurilor circuitelor integrate. Din fr., engl. **rubylith**.

RUDIMENT, *rudimente*, s.n. 1. (La pl.) Noțiuni elementare ale unei științe, ale unei arte. 2. Organ care abia începe să se formeze sau care a rămas nedezvoltat; organ rudimentar. *Rudiment de coadă*. Din fr. **rudiment**, lat. **rudimentum**.

RUGBI s.f. Joc sportiv desfășurat între două echipe a câte 15 jucători, pe un teren de formă dreptunghiulară, având ca obiect de joc o minge ovală pe care jucătorii o pot folosi, în egală măsură, cu piciorul sau cu mâna. [Scriș și: *rugby*] Din engl., fr. **rugby**.

RUGBIST, *rugbiști*, s.m. Jucător de rugbi. - **Rugbi** + suf. -*ist*.

RUGBISTIC, -*Ă*, *rugbistici*, -*ce*, adj. Referitor la rugbi, de rugbi. - **Rugbi** + suf. -*istic*.

MINIRUGBI s.n. Rugbi cu reguli de joc modificate și adaptate copiilor. - **Mini**- + **rugbi**.

RUGI, *rugesc*, vb. IV. Intrans. (Livr.) A striga ca leul. - Cf. lat. *rugire*, fr. *rugir*.

RUINA, *ruinez*, vb. I. Refl. și tranz. 1. A (se) prefăce în ruină, a (se) dărăpăna, a (se) degrada. 2. Fig. A-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă averea, a sărăci sau a face să sărăcească; a (se) distruge. ♦ A(-și) distruge sănătatea. Din lat. **ruinare**, fr. **ruiner**.

RUINARE, *ruinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *ruina* și rezultatul ei. V. **ruina**.

RUINAT, -*Ă*, *ruinați*, -*te*, adj. 1. Căzut în ruină; dărăpănat. 2. Fig. Care și-a pierdut averea; sărăcit, scăpat. V. **ruina**.

RUINĂTOR, -*OARE*, *ruinători*, -*oare*, adj. Care ruinează; distrugător. - **Ruina** + suf. -*ător*.

RUINĂ, *ruine*, s.f. 1. (Adesea fig.) Ceea ce a rămas dintr-o construcție veche, dărâmată; dărâmatură. ♦ Loc. adj. *În ruină* (sau *ruine*) = ruinat, dărăpănat. ♦ Fig. Rămășiță a trecutului. 2. (Rar) Faptul de a (se) *ruina*. 3. Fig. Pierderea averii sau a sănătății; distrugere; dezastru. ♦ Persoană distrusă din punct de vedere fizic și moral ca urmare a unei sănătăți precare sau unor necazuri. Din fr. **ruine**, lat. **ruina**.

RUMB, *rumburi*, s.n. 1. Gură de aerisire a magaziiilor unui șlep, situată pe punte. 2. Unitate de măsură pentru unghiuri, folosită la roza vânturilor, egală cu a 32-a parte dintr-un cerc. Din fr., rus. **rumb**.

RUMBĂ, *rumbe*, s.f. Dans de origine cubaneză, devenit dans de salon, cu mișcare ritmată și rapidă; melodie după care se execută acest dans. Din fr., sp. **rumba**, germ. **Rumba**.

RUMINAȚIE, *ruminații*, s.f. (Rar) Rumegare. Din fr. **rumination**, lat. **ruminatio**.

RUMOARE, *rumori*, s.f. Zgomot confuz de voci care se aud în același timp (exprimând protest, uimire etc.); p. gener. zgomot confuz. Din fr. **rumeur**, lat. **rumor**, -*oris*.

RUNDĂ, *runde*, s.f. 1. Fiecare dintre seriile de partide din cadrul unui turneu de șah, în cursul căreia un participant joacă o singură dată. 2. Fiecare dintre reprizele (de trei minute) care compun un meci de box; repriză. 3. Repriză, tur (la un joc). [Var.: (2) **rund** s.n.] Din germ. **Runde**, fr. **round**. Cf. engl. **round**.

RUNE s.f. pl. Caractere grafice ale celor mai vechi alfabet germanice. Din germ. **Runen**, fr. **runes**.

RUNIC, -*Ă*, *runici*, -*ce*, adj. Care folosește rune; relativ la rune, cu caractere de rune. *Inscripție runică*. Din germ. **runisch**, fr. **runique**.

RUNOLOG, -*Ă*, *runologi*, -*ge*, s.m. și f. Specialist în runologie. Din germ. **Runolog**, fr. **runologue**.

RUSTIC, -*Ă*, *rustici*, -*ce*, adj. De la țară, ca la țară, imitând anumite aspecte ale vieții de țară; câmpenesc. ♦ Cu suprafață brută, nefinisată. ♦ Fig. Necioplit, grosolan, neșlefuit. Din fr. **rustique**, lat. **rusticus**.

RUTHERFORD, *rutherfordi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru radioactivitate egală cu un milion de dezintegrări pe secundă emise de un element radioactiv. Din fr., engl. **rutherford**.

SABAT, *sabaturi*, s.n. 1. Ziua de sâmbătă la mozaicii și la unii sectanți creștini, reprezentând ultima zi a săptămânii, considerată zi de sărbătoare. 2. Adunare de vrăjitoare care, după credințele evului mediu, avea loc sâmbăta, la miezul nopții, într-un loc singuratic. ♦ Fig. Gălăgie mare produsă de o mulțime zgomotoasă. Din fr. *sabbat*, lat. *sabbatum*.

SABATIC, *-Ă, sabatici, -ce*, adj. De sabat. ♦ *An sabatic* = an de studiu acordat universitarilor din anumite state, în care aceștia sunt scutiți de obligațiile didactice. Din fr. *sabbatique*, engl. *sabbatical*.

SABIN, *-Ă, sabini, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația latină ce locuia în centrul Italiei antice sau era originară de acolo. 2. Adj. Care aparține, care este caracteristic sabinilor privitor la sabinii. Din lat. *Sabini*, fr. *Sabins*.

SABINĂ, *sabine*, s.f. (Bot.) Varietate de ienupăr din Europa meridională, ale cărei frunze au proprietăți medicinale (*Juniperus sabina*). Din fr. *sabine*, lat. *sabina*.

SACERDOTAL, *-Ă, sacerdotali, -e*, adj. (Livr.) Preotesc; *p. ext.* sacru, solemn. Din fr. *sacerdotal*, lat. *sacerdotalis*.

SACRAMENT, *sacramente*, s.n. Nume dat în religia catolică fiecăreia dintre cele șapte taine bisericești. Din fr. *sacrement*, lat. *sacramentum*.

SACRIFICA, *sacrific*, vb. 1. 1. Tranz. și refl. A renunța la ceva sau la cineva pe baza unor considerente care cer ca altceva sau altcineva să aibă întâietate. ♦ Refl. A se devota pentru ceva sau ceva până la jertfirea de sine. 2. Tranz. A ucide animale în scopuri științifice sau utilitare. ♦ (În antichitate) A jertfi ființe, după anumite ritualuri, ca prinos adus divinității. Din lat. *sacrificare*, fr. *sacrifier*.

SACRIFICARE, *sacrificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sacrifica*. V. *sacrifica*.

SACRIFICATOR, *sacrificatori*, s.m. (În antichitate) Preot care oficia un sacrificiu (2). Din fr. *sacrificateur*, lat. *sacrificator, -oris*.

SACRIFICIU, *sacrificii*, s.n. 1. Renunțare voluntară la ceva (prețios sau considerat ca atare) pentru binele sau în interesul cuiva sau a ceva; jertfă. ♦ Jertfire de sine (din devotament, din abnegație). ♦ *Echipă de sacrificiu* = grup de oameni care înfruntă o mare primejdie ca să îndeplinească o misiune, o datorie. 2. Ofrandă rituală adusă unei divinități, în cadrul căreia se jertfește o ființă; jertfă. Din fr. *sacrifice*, lat. *sacrificium*.

SACRILEGIU, *sacrilegii*, s.n. Profanare a lucrurilor considerate sfinte sau, *p. ext.*, a unui lucru care trebuie respectat; necinstire, pângărire. [Var.: (înv.) *sacrilaj* s.n.] Din fr. *sacrilège*, lat. *sacrilegium*.

SACRISTIE, *sacristii*, s.f. Încăpere într-o biserică catolică sau clădire special ridicată lângă o biserică catolică, în care se păstrează obiectele de cult și veșmintele preoțești. Din fr. *sacristie*, lat. *sacristia*.

SAFIC, *-Ă, safice*, adj. (În sintagmele) *Vers safic* = vers endecasilabic cu cinci picioare, folosit în vechea lirică greacă și latină. *Strofă safică* = strofă compusă din patru versuri, primele trei safice, iar ultimul adonic. Din fr. *saphique*, lat. *sapphicus*.

SAFIR, *safire*, s.n. 1. Varietate de corindon de culoare albastră, transparentă, folosită ca piatră prețioasă. 2. Varietate de blană de nărcă de culoare albastră. Din fr. *saphir*, lat. *sapphirus*.

SAGA s.f. Povestire aparținând vechii literaturi scandinave, în care faptele istorice se împletesc cu elementele mitologice. Din . fr. *saga*, germ. *Saga*.

SAGUM, *sagumuri*, s.n. Manta scurtă, prinsă pe umăr, pe care o purtau romanii și galii. Din lat., fr. *sagum*.

SALAM, *salamuri*, s.n. Un fel de câmat (mai gros) făcut din carne tocată de vită sau de porc, de obicei afumat și uscat (pentru a se putea conserva). Din tc., bg. *salam*. Cf. fr. *salami*, it. *salame*.

SALAMANDRĂ, *salamandre*, s.f. Animal batracian asemănător cu șopârla, cu picioarele scurte și îndreptate în lături și cu pielea neagră pătată cu galben, care secretă o substanță protectoare iritantă (*Salamandra salamandra*). Din fr. *salamandre*, lat. *salamandra*.

SALINĂ, *saline*, s.f. Mină din care se extrage sare; ocnă. Din fr. *saline*, lat. *salinae*.

SALIVA, *salivez*, vb. I. Intrans. A secreta, a produce (multă) salivă. Din fr. *saliver*, lat. *salivare*.

SALIVĂ s.f. Lichid apos și puțin vâscos care se formează continuu în gură, fiind secretat de glandele salivare, care servește la formarea și la înghițirea bolului alimentar, umezește și spală membrana mucoasă a gurii etc. Din fr. *salive*, lat. *saliva*.

SALIVARE, *salivări*, s.f. Acțiunea de a *saliva* și rezultatul ei. V. *saliva*.

SALIVAT s.n. Faptul de a *saliva*; salivație. V. *saliva*.

SALIVAȚIE, *salivații* s.f. Faptul de a secreta salivă; salivat; funcția glandelor salivare; secreție (exagerată) de salivă. Din fr. *salivation*, lat. *salivatio, -onis*.

SALT, *salturi*, s.n. 1. Mișcare bruscă prin care corpul se desprinde de la pământ, sărind pe loc sau deplasându-se; mișcare de deplasare bruscă în zbor. 2. Trecere bruscă de la o situație ori stare la alta. Din lat. *saltus*, it. *salto*.

SALUBRITATE s.f. Faptul de a fi salubru; stare generală favorabilă a condițiilor igienice și sanitare dintr-un loc. ♦ Serviciu public care se ocupă cu curățenia dintr-o localitate. Din fr. *salubrité*, lat. *salubritas, -atis*.

SALUBRU, *-Ă, salubri, -e*, (despre aer, climă etc.) Care are o acțiune favorabilă asupra organismului; favorabil sănătății; sănătos. Din fr. *salubre*, lat. *saluber*.

SALUBRIZA, *salubrez*, vb. I. Tranz. A face salubru pentru populație locul de trai sau de muncă. - *Salubru* + suf. -*iza*.

SALUBRIZARE, *salubrizări*, s.f. Acțiunea de a *salubriza*. V. *salubriza*.

SALUBRIZAT, -Ă, *salubrizați, -te*, adj. Care a devenit salubru (în urma unei acțiuni organizate).

V. **salubriza**.

SALUT, *saluturi*, s.n. Cuvânt, enunț sau gest cu care se salută. ♦ Cuvântare prin care se salută o adunare, se întâmpină un oaspete oficial etc. Din fr. **salut**, lat. **salus**, -utis, it. **saluto**.

SALUTAR, -Ă, *salutari, -e*, adj. Folositor sănătății, vieții etc.; salvator. ♦ Care este potrivit, adecvat într-o anumită împrejurare. Din fr. **salutaire**, lat. **salutaris**.

SALVATOR, -OARE, *salvatori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care salvează sau poate salva. Din fr. **salvateur**, lat. **salvator**, -oris. Cf. *salva*.

SAMBĂ, *sambe*, s.f. (De obicei art.) Dans popular brazilian, cu mișcări vioaie și ritm sincopat; melodie după care se execută acest dans. Din port., fr. **samba**.

SAMNIȚI s.m. pl. Populație care a locuit în antichitate în centrul Peninsulei Italice și a opus o puternică rezistență cuceririi romane. Din lat. fr. **Samnites**.

SANCTIFICA, *sanctific*, vb. I. Tranz. (Bis.) A trece pe cineva în rândul sfinților; a sfinți. Din lat. **sanctificare**, fr. **sanctifier**.

SANCTIFICARE s.f. (Bis.) Faptul de a *sanctifica*. V. **sanctifica**.

SANCTIUNE, *sanctiuni*, s.f. 1. Aprobare dată unei legi de către șeful statului, pentru a o face executorie; p. ext. confirmare a unui act de către o autoritate sau o instanță superioară celei care l-a emis, pentru a-i da valabilitate. ♦ P. gener. Aprobare, confirmare; consfințire. 2. Pedepsă prevăzută de lege pentru cei care încalcă dispozițiile ei; p. gener. pedeapsă. ♦ (În dreptul internațional) Sistem de măsuri (economice, financiare, militare) cu caracter de pedeapsă, aplicat unui stat; represalii contra părții care nu respectă obligațiile luate printr-o convenție. Din fr. **sanction**, lat. **sanctio**, -onis.

SANCTUAR, *sanctuare*, s.n. (Adesea fig.) Loc într-un templu sau într-o biserică socotit sfânt și interzis profanilor; p. gener. locaș de cult. Din lat. **sanctuarium**, fr. **sanctuaire**.

SANDARAC s.n. Rășină naturală extrasă dintr-o specie de tuia, folosită la prepararea lacurilor și a vopselelor, a unor chituri pentru sticlă și porțelan etc. Din fr. **sandaraque**, lat. **sandaraca**.

SANDVIȘ, *sandvișuri*, s.n. Felie de pâine (unsă cu unt) cu un aliment rece (șuncă, salam, brânză etc.) peste care se așază adesea a doua felie de pâine; tartină. [Var.: **sandvici**, **sanviș** s.n.] Din fr., engl. **sandwic**

SANGVIN, -Ă, *sangvini, -e*, adj. 1. Care aparține sângelui, privitor la sânge, la compoziția sau la circulația sa în organism. 2. (Despre oameni) La care circulația sângelui este foarte activă; sangvinic. ♦ *Temperament sangvin* = temperament viu, impulsiv, mobil. [Var.: **sanghin**, -ă, **sanguin**, -ă adj.] Din fr. **sanguin**, lat. **sanguineus**.

SANGVINOLENT, -Ă, *sangvinolenți, -te*, adj. 1. Amestecat cu sânge, care conține sânge. 2. De culoarea sângelui; sângeriu. [Var.: **sanghinolent**, -ă,

sanguinolent, -ă adj.] Din fr. **sanguinolent**, lat. **sanguinolentus**.

SAPONIFICA, pers. 3 *saponifică*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A (se) descompune (un ester) prin hidroliză în acizi organici și alcool. 2. A (se) descompune (o grăsime) prin hidroliză, transformându-se în săpun. Din fr. **saponifier**, it. **saponificare**.

SAPONIFICARE, *saponificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *saponifica* și rezultatul ei; saponificație. V. **saponifica**.

SARCASM, *sarcasme*, s.n. 1. Ironie aspră, usturătoare; batjocură necruțătoare. 2. Vorbă, frază, expresie sarcastică. Din fr. **sarcasme**, lat. **sarcasmus**.

SARCOFAG, *sarcophage*, s.n. Sicriu antic făcut din piatră, bronz etc. (artistic ornamentat). ♦ Monument funerar în formă de sicriu. [Var.: (rar) **sarcofagiu** s.n.] Din fr. **sarcophage**, lat. **sarcophagus**.

SARCOM, *sarcoame*, s.n. Tumoră malignă care apare în celulele țesuturilor conjunctive la oameni și la animale. [Pl. și: *sarcomuri*] Din fr. **sarcome**, lat. **sarcoma**.

SARDONIC, -Ă, *sardonici, -ce*, adj. (Livr.; despre răs, zâmbet etc.; adesea adverbial) Care exprimă batjocură necruțătoare sau satisfacție diabolică. Din fr. **sardonique**, lat. **sardonicus**.

SATELIT, *sateliți*, s.m. 1. Corp ceresc care se rotește în jurul altui corp ceresc, însoțindu-l în cursul mișcării lui de revoluție. ♦ Fig. Persoană, colectivitate, stat care urmează și execută (orbește) ordinele cuiva; acolit. ◇ (Adjectival) *Stat satelit*. 2. (În sintagmele) *Satelit artificial* = corp metalic de forme diverse (prevăzut cu aparată), lansat de oameni în spațiul interplanetar cu ajutorul unei rachete și care apoi se rotește în jurul Pământului fără a mai avea nevoie de propulsie. *Satelit de radioamatori* = satelit artificial dotat cu echipament special permițând radioamatorilor stabilirea legăturilor la mari distanțe și la ore precise. *Satelit de telecomunicații* = satelit artificial dotat cu echipament special care face posibilă realizarea unor canale de telecomunicații, folosite în cercetarea științifică, navigație, comunicații, difuziunea programelor de televiziune etc. *Satelit meteorologic* = satelit artificial dotat cu echipament special folosit pentru operații de cercetare a întregului înveliș al oceanului aerian și pentru obținerea unor informații specifice din zonele terestre mai puțin accesibile. Din fr. **satellite**, lat. **satelles**, -itis.

SATELOID, *sateloizi*, s.m. Aparat de zbor orbital, cu motor-rachetă de mică tracțiune, constituind un intermediar între un avion și un satelit artificial. [Pl. și (n.): *sateloide*] Din **satelit**.

SATIR, *satiri*, s.m. Fiecare dintre divinitățile rustice din mitologia greacă, reprezentată printr-o ființă cu corp omenesc acoperită cu păr, cu coarne și picioare de țap (sau de cal), care personifica instinctele brutale. ♦ Epitet dat unui om cinic și desfrânat. Din fr. **satyre**, lat. **Satyrus**.

SATIRĂ, *satire*, s.f. Scriere în versuri sau în proză în care sunt criticate defecte morale ale oamenilor sau aspecte negative ale societății, cu intenții moralizatoare; *p. gener.* scriere sau discurs cu caracter batjocoritor, mușcător. ♦ Categorie estetică din sfera comicului, care critică cu violență și caricatural pe cineva sau ceva. Din fr. **satire**, lat. **satira**.

SATIRIC, -**Ă**, *satirici*, -*ce*, adj. Cu caracter de satiră; care ține de satiră. ♦ Înclinat spre satiră. *Spirit satiric*. ♦ (Substantivat, m.) Persoană care satirizează; autor de opere satirice. ♦ (Substantivat, n.) Conținut, caracter specific satirei. Din fr. **satirique**, lat. **satiricus**.

SATISFACTIE, *satisfacții*, s.f. 1. Sentiment de mulțumire, de plăcere. ♦ Ceea ce produce mulțumire; motiv, prilej de a fi satisfăcut. 2. Act prin care cineva repară o ofensă adusă cuiva; act prin care cineva obține sau dă cuiva ceea ce pretinde, dorește sau i se cuvine. ◇ Expr. *A cere (sau a da) satisfacție = a)* a cere de la cineva (sau a da cuiva) dreptate, a cere să i se dea (sau a-i da cuiva) câștig de cauză; *b)* a provoca (sau a accepta o provocare) la duel. [Var.: (inv.) **satisfacțiune** s.f.] Din fr. **satisfaction**, lat. **satisfactio**, -**onis**.

SATRAP, *satrapi*, s.m. Guvernator al unei satrapii, cu puteri absolute. ♦ Fig. Conducător despotic, rău; *p. gener.* persoană cu apucături dictatoriale. Din fr. **satrape**, lat. **satrapes**.

SATRAPIE, *satrapii*, s.f. Provincie în vechiul Imperiu Persan, guvernată de un satrap. ♦ Fig. Guvernare despotică, tiranică. Din fr. **satrapie**, lat. **satrapia**.

SATURA, *saturez*, vb. I. Tranz. A aduce un sistem fizico-chimic sau tehnic în stare de saturație. Din fr. **saturer**, lat. **saturare**.

SATURARE, *saturări*, s.f. Faptul de a satura. V. **satura**.

SATURAT, -**Ă**, *saturați*, -*te*, adj. (Chim.; Fiz.) Care nu mai are valențe libere și nu mai poate forma compuși de adiție; care se află în stare de saturație. ♦ Fig. Care a atins punctul de intensitate, de valoare etc. maximă. V. **satura**.

NESATURAT, -**Ă**, *nesaturați*, -*ie*, adj. (Despre un sistem fizico-chimic) Care conține în unul dintre constituenții săi o cantitate mai mică decât cantitatea corespunzătoare stării de saturație. ◇ (Despre combinații chimice organice) Care conține în moleculă legături duble sau triple.

- **Ne** + **saturat**.

SATURAȚIE s.f. 1. Stare a unui compus chimic care nu mai conține valențe libere și deci nu mai poate adăuga alte elemente în molecula lui; stare a unei soluții în care nu se mai poate dizolva o nouă cantitate din substanța dizolvată; stare a unui mediu gazos în care nu se mai poate evapora o nouă cantitate dintr-un anumit lichid; stare a unui sistem chimic, fizic sau tehnic pentru care o anumită mărime caracteristică a atins valoarea ei maximă. ◇ Loc. adv. *Până la saturație = a)* până la completarea tuturor valențelor libere; *b)* fig. la nivelul de la care

cineva nu mai poate suporta. 2. Stare de intensitate maximă a unui fenomen, satisfacere maximă a cuiva; *p. ext.* plictiseală, oboseală, zgust care decurge dintr-o astfel de stare. Din fr. **saturation**, lat. **saturatio**, -**onis**.

SATURNALE s.f. pl. Sărbătoare populară la romani, în cinstea zeului Saturn, care avea loc în fiecare an după terminarea muncilor agricole. [Var.: **saturnalii** s.f. pl.] Din lat. **Saturnalia**, fr. **saturnales**.

SATȚIETATE s.f. (Rar) Saț, saturație. Din fr. **satété**, lat. **satietas**, -**atis**.

SAUNĂ s.f. Baie de aer fierbinte alternată cu abur și apoi cu stropi de apă rece. Din fr., it. *sauna* (cuv. finlandez).

SAXATIL, -**Ă**, *saxatili*, -*e*, adj. (Despre plante și animale) Care crește sau trăiește în locuri pietroase. Din fr. **saxatile**, lat. **saxatilis**.

SAXHORN, *saxhornuri*, s.n. Instrument muzical de suflat făcut din alamă, întrebuintat în fanfare și orchestre. Din fr. **saxhorn**, germ. **Saxhorn**.

-**SCAF** Element secund de compunere savantă cu semnificația "barcă", "ambarcație". Din it. -**scafo**, fr. -**scaphe**, cf. gr.

MINISCAF, *miniscafuri*, s.n. Ambarcație mică, de agrement, pentru două persoane, care se poate scufunda la adâncimi mici. - **Mini**- + [bati] **scaf**.

SCALAR, -**Ă**, *scalari*, -*e*, adj., s.m. (Mărim) care are o valoare determinată printr-o unitate de măsură și printr-un număr real. Din germ. **Scalar**, fr. **scalaire**.

SCALEN, *scaleni*, -*e*, adj. 1. (În sintagma) *Triunghi scalen* = triunghi care are laturile neegale. 2. (În sintagma) *Mușchi scalen* (și substantivat, m.) = fiecare dintre cei trei mușchi egali, în formă de triunghi scalen, situați în regiunea cervicală laterală. Din fr. **scalène**, lat. **scalenus**.

SCALIOLĂ, *scaliolă*, s.f. (Constr.) Placă ușoară întrebuintată pentru fabricarea pereților interiori în construcțiile prefabricate. Din it., fr. **scagliola**.

SCAMONEE, *scamonee*, s.f. 1. Plantă din Asia Mică, cu frunze triunghiulare și cu flori galbene (*Convulvulus scamonea*). 2. Suc rășinos extras din rădăcina acestei plante și folosit în medicină. Din fr. **scamonné**, lat. **scammonea**.

SCANDAL, *scandaluri*, s.n. 1. Zarvă, vâlvă produsă de o faptă reprobabilă, rușinoasă; indignare, revoltă provocată de o asemenea faptă. ♦ Zgomot mare, gălăgie, târaboii. ◇ Expr. (Fam.) *A face cuiva scandal* = a mustra aspru, a certa pe cineva cu vorbe aspre pe ton ridicat. 2. Întâmplare care tulbură ordinea publică; faptă urâtă, rușinoasă, care provoacă indignare. ♦ Situație rușinoasă; rușine. Din fr. **scandale**, lat. **scandalum**.

SCANDALAGIU, *scandalagii*, s.m. Bărbat care obișnuiește să facă scandal, căruia îi place scandalul. - **Scandal** + suf. -*agi*.

SCANDALAGIOAICĂ, *scandalagioaice*, s.f. Femeie care are obiceiul să facă scandal, căreia îi place scandalul. - **Scandalagiu** + suf. -*oaică*.

SCANDALIZA, *scandalizez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) indigna, a (se) revolta în fața unei fapte rușinoase, a unui abuz, a unei nedreptăți etc. Din fr. **scandaliser**, lat. **scandalizare**

SCANDALIZARE s.f. Faptul de a (se) *scandaliza*; indignare, revoltă provocată de o faptă scandalosă. V. **scandaliza**.

SCANDALIZAT, -**Ă**, *scandalizați*, -*te*, adj. (Despre oameni) Indignat, revoltat de o faptă scandalosă; (despre manifestările oamenilor) care denotă scandalizare. V. **scandaliza**.

SCANDIU s.n. Element chimic, metal din grupa pământurilor rare, alb-cenușiu cu luciu metalic, care se găsește în natură sub formă de oxid. Din fr. **scandium**, germ. **Skandium**.

SCANER, *scaner*, s.n. Aparat folosit în diferite sisteme de investigație pentru explorarea amănunțită punct cu punct. [Scriș și: *scanner*] Din engl., fr. **scanner**.

SCARABEU, *scarabei*, s.m. 1. Insectă din ordinul coleoptelor, cu corpul lat și turtit, de culoare neagră, cu capul și cu picioarele dințate, care se hrănește cu excremente (*Scarabeus sacer*). 2. Pecete, piatră gravată, bijuterie care înfățișează un scarabeu. Din fr. **scarabée**, lat. **scarabaeus**.

SCARIFICA, *scarific*, vb. I. 1. A afâna pământul cu ajutorul scarificatorului. 2. A scormoni suprafața unui teren sau a unei șosele în refacere, pentru a ușura îndepărtarea pământului, a pietrelor etc. sau pentru a asigura o bună legătură între materialul nou și cel vechi. 3. A cresta superficial pielea unui bolnav, provocând o ușoară sângerare în scop terapeutic sau pentru a introduce un medicament, un vaccin, pentru a face o analiză etc. Din fr. **scarifier**, lat. **scarificare**.

SCARIFICARE, *scarificări*, s.f. Acțiunea de a *scarifica* și rezultatul ei; scarificație. V. **scarifica**.

SCARIFICAT, -**Ă**, *scarificați*, -*te*, adj. (Agr.; despre sol) Care a suferit o scarificare. V. **scarifica**.

SCARIFICAȚIE, *scarificații*, s.f. Scarificare. Din fr. **scarification**, lat. **scarificatio**, -**onis**.

SCELERAT, -**Ă**, *scelerați*, -*te*, s.m. și f. (Livr.) Persoană vinovată de nelegiuiri, de crime sau socotită capabilă să le săvârșească; om mârșav, ticălos, criminal. ◇ (Adjectival) *Om scelerat*. Din fr. **scélérat**, lat. **sceleratus**.

SCENARIU, *scenarii*, s.n. Textul succint al unei piese de teatru, al unui spectacol sau al unui film, de obicei împreună cu indicațiile tehnice și de regie. Din fr. **scénario**, it. **scenario**.

SCENARISTIC, -**Ă**, *scenaristici*, -*ce*, adj. s.f. 1. Adj. Referitor la scenariu, de scenariu. 2. S.f. Artă de a scrie scenarii. - **Scenariu** + suf. -*istic*.

COSCENARIU, *coscenarii*, s.m. Scenariu făcut de mai mulți autori. - **Co-** + **scenariu**.

SCENĂ, *scene*, s.f. 1. Parte mai ridicată și special amenajată în incinta unei săli de spectacole sau în aer liber, unde se desfășoară reprezentațiile. ◇ Expr. *A pune în scenă* = a regiza. ◇ Teatru. ◇ Expr. *A părăsi scena* = a) a părăsi profesiunea de actor; b) a se

retrage dintr-o activitate. 2. Subdiviziune a unui act dintr-o operă dramatică, marcată prin intrarea sau ieșirea unui personaj. 3. Fig. Loc unde se petrece ceva. 4. Fig. Acțiune capabilă de a impresiona pe cineva, de a-i atrage atenția; întâmplare interesantă. ♦ (Concr.) Compoziție plastică în care sunt de obicei înfățișate mai multe personaje. 5. Fig. Ceartă, ieșire violentă. ◇ Expr. (Fam.) *A-i face cuiva o scenă* = a aduce cuiva imputări violente (cu amenințări, cu lacrimi etc.). Din fr. **scène**, it. **scena**, lat. **scaena**.

SCENETĂ, *scenete*, s.f. Piesă de teatru de proporții reduse și cu personaje puține. Din **scenă** (după fr. *saynète*).

SCENIC, -**Ă**, *scenici*, -*ce*, adj. 1. Care aparține scenei (1), privitor la scenă. ◇ *Spațiul scenic* = parte a scenei expusă vederii publicului, unde se desfășoară jocul actorilor. *Perspectivă scenică* = vedere de ansamblu a unui decor. 2. Care este adaptat teatrului, de teatru. Din fr. **scénique**, it. **scenico**, lat. **scaenicus**.

SCEPTRU, *sceptre*, s.n. Toiag, baston (împodobit) purtat de suverani ca simbol al autorității. ♦ Fig. Demnitate, putere, mărire, autoritate de suveran; domnie, conducere. Din fr. **sceptre**, lat. **sceptrum**.

SCHECI, *scheciuri*, s.n. Scurtă scenetă cu caracter glumeț, satiric și, de obicei, cu temă actuală. Din fr., engl. **sketch**.

SCHEMĂ, *scheme*, s.f. 1. Plan redus la câteva linii sau idei generale principale, care permite o vedere de ansamblu asupra unei lucrări. 2. Reprezentare grafică simplificată a elementelor sau caracteristicilor structurii unui aparat, ale unei mașini, ale unei instalații, ale unui proces etc. ◇ (Tehn.) *Schemă bloc* = reprezentare schematică simplă a unui aparat, sistem sau instalație, prin blocuri funcționale, folosită pentru studiul principiilor de funcționare ale acestora. *Schemă logică* = organigramă. 3. Tabel cuprinzând denumirea posturilor și a salariilor respective dintr-o instituție sau dintr-o întreprindere. Din fr. **schème**, lat. **schema**.

SCHEMATISM s.n. Tendință, mod de a concepe sau de a prezenta lucrurile într-o formă schematică, simplistă; respectarea rigidă, dogmatică a anumitor formule fixe. Din fr. **schématisme**, lat. **schematismus**.

SCHETING, *schetinguri*, s.n. 1. Patină pe roțile. 2. Sport practicat cu aceste patine. Din engl., fr. **skating**.

SCHIF, *schifuri*, s.n. 1. Ambarcație sportivă foarte lungă, îngustă și ușoară, cu rame lungi și ușoare și cu scaune mobile. 2. Probă sportivă care se practică cu schiful. Din fr., engl. **skiff**.

SCHIFIST, -**Ă**, *schifiști*, -*ste*, s.m. și f. Sportiv specializat în probe de schif (2). - **Schif** + suf. -*ist*.

SCHILIFT, *schilifturi*, s.n. Instalație pentru transportul schiorilor pe vârful unei părți sau pe o pantă. [Scriș și: *skilift*] Din engl., fr. **ski lift**.

SCHISMĂ, *schisme*, s.f. Separarea formală a unui grup de credincioși de comunitatea religioasă căreia îi aparține; p. ext. dezbinare sau neînțelegere pe chestiuni de principiu între grupuri sau persoane

unite până atunci; ruptură provocată de o deosebire de păreri; sciziune. Din fr. **schisme**, lat. **schisma**.

SCHISMATIC, -**Ă**, *schismatici*, -*ce*, adj. (Adesea substantivat) Care s-a separat de comunitatea unei biserici, care nu mai recunoaște autoritatea unei biserici. Din fr. **schismatique**, lat. **schismaticus**.

SCIATIC, -**Ă**, *sciatici*, -*ce*, adj. s.f. **1.** Adj. (În sintagma) *Nerv sciatic* = nervul cel mai mare din corpul omenesc, care pleacă din partea de jos a măduvei spinării și se ramifică în coapsă, gambă și laba piciorului, innervând membrele inferioare. **2.** Adj. Care ține de nervul sciatic, privitor la nervul sciatic. *Nevralgie sciatică*. **3.** S.f. Boală care se manifestă prin durere de-a lungul traiectului nervului sciatic, accentuată la mișcare, la care se mai pot adăuga tulburări motorii, vasculare și trofice. Din fr. **sciaticque**, lat. **sciaticus**.

SCIENTOLOGIE s.f. Știință. Din fr. **Scientologie**, engl. **Scientology**.

SCINTIGRAFIE, *scintigrafii*, s.f. (Med.) Metodă de explorare a unui țesut, a unui organ intern prin introducerea unei substanțe radioactive; (concr.) imagine astfel obținută. Din fr. **scintigraphie**, engl. **scintigraphy**.

SCIT, -**A**, *sciiți*, -*te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană făcând parte dintr-o populație indo-europeană care a trăit, timp de mai multe secole înainte de Cristos, în regiunile din nordul Mării Negre. **2.** Adj. Scitic. Din fr. **Scythes**, lat. **Scythae**. **SCITIC**, -**Ă**, *scitici*, -*ce*, adj. Care aparține Scitiei sau populației ei, privitor la Scitia sau la populația ei; scit. Din fr. **scythique**, lat. **Scythicus**.

SCIZIONA, *scizionez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) despărți, a (se) separa, a (se) desprinde dintr-un întreg organizat. Din **sciziune**.

SCIZIONARE, *scizionări*, s.f. Acțiunea de a (se) *scizona* și rezultatul ei. V. **scizona**.

SCIZIUNE, *sciziuni*, s.f. Despărțire, ruptură, dezbinare intervenită pe chestiuni de principiu între persoane sau grupuri de persoane care formau înainte un întreg organizat. Din fr. **scission**, lat. **scissio**, -**onis**.

SCOLASTIC, -**Ă**, *scolastici*, -*ce*, adj. **1.** S.f. Sistem filozofic apărut în evul mediu, care se baza pe dogmele bisericii creștine și se caracteriza prin raționamente abstracte și prin artificii logice; *p. ext.* mod de gândire și de activitate intelectuală bazat pe cunoștințe formale, rupte de practică și mănuite în mod pedant. ♦ Nume dat învățământului (filozofic) din țările Europei medievale dominate de catolicism. **2.** Adj. Care aparține scolasticii, privitor la scolastică. ♦ P. ext. Rupt de realitate, de viața practică, formal. Din fr. **scolastique**, lat. **scholasticus**.

SCOLEPENDRĂ, *scolopendre*, s.f. Mic animal miriapod care trăiește în locuri umede și întunecoase și se hrănește cu larve de insecte; cărcăiac (*Scolopendra cingulata*). Din fr. **scolopendre**, lat. **scolopendra**.

SCONCS, (1) *sconcși*, s.m., (2) *sconcsuri*, s.n. **1.** S.m. Mic mamifer carnivor din America, înrudit și asemănător cu dihorul, vânat sau crescut pentru blana

sa prețioasă, de diverse culori (*Mephitis mephitis*). **2.** S.n. Blana prelucrată a sconsului. Din fr. **sconse**, germ. **Skons**, engl. **skunk**.

SCORIE, *scorii*, s.f. **1.** Zgură. **2.** Strat de oxid negru format la suprafața unei piese de oțel încălzite la temperaturi înalte. **3.** (În sintagma) *Scorie vulcanică* = material provenit din lava vulcanilor incomplet degazificată în contact cu apa. Din fr. **scorie**, lat. **scoria**.

SCORPION, *scorpioni*, s.m. **1.** Nume dat mai multor specii de arahnide având la extremitatea posterioară glande veninoase, care se deschid în vârful unui ac; scorpie. ♦ *Scorpionul de cărți* = scorpiion minuscul, fără coadă și fără glande veninoase, având patru perechi de picioare și o pereche de foarfece lungi, care trăiește printre filele cărților (*Chelifer cancroides*). **2.** (Art.) Numele unei constelații zodiacale din emisfera sudică; numele unuia dintre cele 12 semne ale zodiacului; Scorpie. Din fr. **scorpion**, lat. **scorpio**, -**onis**.

SCROT, *scroturi*, s.n. Înveliș cutanat al testiculelor. Din fr., lat. **scrotum**.

SCRUPULOS, -**OASĂ**, *scrupuloși*, -*oase*, adj. **1.** Care are, care manifestă scrupule; corect, cinstit; conștiincios, meticulos. **2.** Făcut cu atenție, cu grijă, în mod conștiincios, meticulos. Din fr. **scrupuleux**, lat. **scrupulosus**.

SCRUPULOZITATE s.f. Însușirea de a fi scrupulos; corectitudine, cinste, probitate; conștiinciozitate, meticulozitate (la lucru). Din fr. **scrupulosité**, lat. **scrupulositas**, -**atis**.

SCRUTA, *scrutéz*, vb. I. Tranz. A privi cercetător, atent; a căuta să pătrundă cu privirea; a examina în amănunt. ♦ Fig. A pătrunde cu mintea, a analiza, a cerceta atent. Din fr. **scruter**, lat. **scrutari**.

SCRUTARE, *scrutări*, s.f. Acțiunea de a *scruta* și rezultatul ei; cercetare amănunțită; analiză minuțioasă, observare. V. **scruta**.

SCRUTĂTOR, -**OARE**, *scrutători*, -*oare*, adj. Care privește atent, pătrunzător. ♦ Fig. Care analizează minuțios. - **Scruta** + suf. -**ător**.

SCULPTOR, *sculptori*, s.m. Artist care se ocupă cu sculptura. Din fr. **sculpteur**, lat. **sculptor**, -**oris**.

SCULPTORIȚĂ, *sculptorițe*, s.f. Femeie care se ocupă cu sculptura. - **Sculptor** + suf. -**iță**.

SCULPTURĂ, *sculpturi*, s.f. **1.** Ramură a artelor plastice care își propune să creeze imagini artistice în trei dimensiuni, prin cioplirea sau modelarea unui material. ♦ Fel de a sculpta caracteristic unei școli, unei epoci, unui popor sau unui sculptor. **2.** Operă artistică din domeniul sculpturii, lucrare a unui sculptor; ornament sculptat. Din fr. **sculpture**, lat. **sculptura**.

SCUTER, *scutere*, s.n. Tip de motocicletă ușoară, cu roți mici, cu motorul așezat, de obicei, sub șaua conducătorului, permițând acestuia să stea într-o poziție comodă (ca pe scaun) și care poate transporta una sau două persoane. Din engl., fr. **scooter**.

SCUZA, *scuz*, vb. I. **1.** Refl. A cere scuze, a-și exprima (în fața cuiva) părerea de rău pentru o greșală făcută; a se dezvinovăți, a se justifica. ♦

Expr. (Tranz. absol.) *Scuzați!* formulă de politețe prin care cineva își cere iertare pentru o greșală, o stângăcie etc. **2.** Tranz. A accepta, a primi scuzele cuiva; a ierta. Din it. **scusare**. Cf. fr. excuser.

SCUZĂ, *scuze*, s.f. **1.** Motiv real sau pretext invocat de cineva pentru a justifica sau a micșora o vină, o greșală (proprie sau a altcuiva) sau pentru a se sustrage de la o obligație; dezvinovățire, justificare. **2.** Exprimare a regretului pentru o greșală comisă sau pentru o jignire adusă cuiva. ♦ Expr. *Scuzele mele*, formulă prin care cineva își cere iertare. *A cere* (sau *a prezenta, a exprima*) *scuze* = a-și exprima părerea de rău pentru o greșală făcută; a cere iertare. *A primi* (de la cineva) *scuze* (sau *scuzele cuiva*) = a accepta dovezile sau argumentele prin care cineva se dezvinovățește; a ierta greșelile (cuiva). Din it. **scusa**. Cf. fr. excuse.

SCUZABIL, -**Ă**, *scuzabili*, -e, adj. Care poate fi scuzaț, iertat, trecut cu vederea. Din it. **scusabile**. Cf. fr. excusable.

SEBACEU, -**EE**, *sebacee*, adj. (În sintagmele) *Glandă sebacee* = glandă în formă de ciorchine, care se găsește la rădăcina firelor de păr și care secretează sebumul. *Chist sebaceu* = umflătură sub piele, produsă prin hipertrofia glandelor sebacee. Din fr. **sébacé**, lat. **sebaceus**.

SEBUM s.n. Substanță grasă secretată de glandele sebacee. Din fr. **sébum**, lat. **sebum**.

SECATOR, *secatori*, s.m. Foarfece de mână cu cuțite scurte și brațe lungi, acționat cu ambele mâini, folosit în lucrări de grădinarie. Din fr. **sécateur**, rus. **sektor**.

SECESIUNE, *secesiumi*, s.f. Acțiunea unui grup de a se separa, de a se despărți de o colectivitate, de un teritoriu, de un stat din care a făcut parte, în vederea reunirii cu alt stat sau a întemeierii unui stat nou. ♦ *Războiul de secesiune* = război civil (pentru desființarea sclaviei negrilor) dintre statele sudice și cele nordice ale Statelor Unite ale Americii (1861-1865), terminat cu înfrângerea statelor din sud și cu abolirea sclaviei. Din fr. **sécession**, lat. **secessio**, -**onis**.

SECHESTRA, *sechestrez*, vb. I. Tranz. A pune sechestrul asupra unor bunuri aflate în litigiu sau aparținând unui debitor (ca măsură de asigurare sau de încasare silită a datoriei). ♦ A reține o persoană cu forța și în mod ilegal. [Var.: (înv.) **secfestra** vb. I] Din fr. **séquestrer**, lat. **sequestrare**.

SECHESTRARE, *sechestrări*, s.f. Acțiunea de a sechestra și rezultatul ei. [Var.: (înv.) **secfestrare** s.f.] V. **sechestra**.

SECHESTRU, *sechestre*, s.n. Măsură de asigurare ordonată de justiție sau de fisc în cazul de neplată a unei datorii, constând în sigilarea bunurilor debitorului sau în darea lor în păstrare unei a treia persoane (până la vânzarea lor silită). ♦ (Jur.) Procedură care constă în încredințarea în mâinile unei terțe persoane, a unui bun asupra căruia există un litigiu, până la soluționarea litigiului. [Var.: (înv.) **secvestru** s.n.] Din fr. **séquestre**, lat. **sequester**, -**tris**.

SECRET, -**Ă**, *secreți*, -te, adj., s.n. **I. Adj. 1.** Care este ținut ascuns, care rămâne necunoscut, nedivulgat; confidențial. *Tratative secrete*. ♦ Asociație (sau *organizație, societate*) *secretă* = organizație cu caracter conspirativ, constituită în ascuns. ♦ (Despre sentimente) Care nu este declarat sau mărturisit; păstrat în tăină. **2.** Ascuns vederii, mascat privirilor. ♦ Agent secret = agent de siguranță; detectiv. **II. S.n. 1.** Ceea ce nu se știe, nu se cunoaște (de nimeni), ceea ce este tănuit, nu trebuie spus nimănui; tăină. ♦ *Secret de stat* = document sau date privitoare la problemele de bază ale vieții politice, economice, precum și ale apărării statului, a căror divulgare este interzisă prin lege. **2.** Sistem (ingenios) care constituie condiția succesului într-o întreprindere; procedeu special și eficient pentru a obține sau a face ceva. **3.** Ceea ce constituie condiția intimă (greu de realizat) a unei științe, a unei arte. **4.** (Înv.) Discreție. **5.** (Leșit din uz) Celulă izolată într-o închisoare. [Var.: **săcret**, -**eată** adj.] Din fr. **secret**, lat. **secretus**.

SECRETOS, -**OASĂ**, *secretoși*, -*oase*, adj., s.m. și f. (Fam.) (Persoană) care știe să păstreze un secret, o tăină; (persoană) care nu se destăinuiește. - **Secret** + suf. -**os**.

ULTRASECRET, -**Ă**, *ultrasecreți*, -te, adj. Foarte secret. - **Ultra-** + **secret** (după fr. *ultra-sécret*).

SECRETIE, *secreții*, s.f. (Fiziol.) **1.** Produs lichid sau solid rezultat din activitatea celulelor glandulare. ♦ *Glandă cu secreție internă* = glandă care varsă materia secretată în circuitul sanguin. *Glandă cu secreție externă* = glandă care elimină materia secretată prin pori sau prin alte orificii externe. **2.** Proces de formare și de eliminare a produșilor de secreție. [Var.: **secrețiune** s.f.] Din fr. **sécrétion**, lat. **secretio**, -**onis**.

SECTĂ, *secte*, s.f. Comunitate religioasă desprinsă de biserica oficială respectivă; p. ext. grup (închis) alcătuit din adepții unei doctrine (filozofice sau politice). Din fr. **secte**, lat. **secta**.

SECTOR, *sectoare*, s.n. **1.** (Mat.) Porțiune dintr-un plan limitată de două drepte concurente și de arcul unei curbe cuprins între cele două drepte; mulțimea punctelor din interiorul unei sfere, situată în interiorul conului având ca bază un cerc mic al sferei, iar ca vârf centrul sferei. ♦ (Tehn.) Organ de mașină în formă de cerc, de roată (dintată). **2.** Fiecare dintre zonele corespunzătoare unei delimitări de orice natură a unei suprafețe; porțiune limitată dintr-o suprafață. ♦ Zonă de acțiune a unei unități militare. ♦ Subîmpărțire administrativă în cadrul unui oraș mai mare. **3.** Domeniu sau ramură de activitate. Din fr. **secteur**, lat. **sector**, -**oris**.

SECTORIST, *sectoriști*, s.m. Ofițer sau subofițer de poliție în sarcina căruia se află ordinea publică și evidența populației dintr-un anumit sector al unui oraș. - **Sector** + suf. -**ist**.

SECTORIZAT, -**Ă**, *sectorizați*, -te, adj. (Rar) Care este împărțit pe sectoare. - De la **sector**.

SECȚIE, *secții*, s.f. 1. Subunitate organizatorică stabilită pe ramuri de activitate, pe specialități, pe operații etc. în întreprinderi, instituții etc.; sală, atelier, local în care își desfășoară activitatea o astfel de subunitate. ♦ Compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu etc. 2. Subdiviziune în cadrul administrației sau al poliției unui oraș; local în care își are sediul această subdiviziune. Din rus. **секция**, fr. **section**.

SECȚIUNE, *secțiuni*, s.f. 1. Faptul de a secționa; tăietură, despărțire; (concr.) porțiune tăiată în urma secționării; loc unde s-a făcut o secționare. 2. Suprafață rezultată prin intersecția unui corp solid cu o suprafață (plană sau curbă). ♦ Aria unei secțiuni. 3. (Tehn.) Schiță reprezentând suprafața determinată de intersecția unui plan (vertical sau orizontal) cu un sistem tehnic sau cu o piesă. 4. (Mat.) Intersecție a două mulțimi. Din fr. **section**, lat. **sectio**, -**onis**.

SECULAR, -**Ă**, *seculari*, -e, adj. 1. Care durează mai multe secole, care are o vechime de unul sau de mai multe secole; p. ext. extrem de vechi, străvechi. 2. (Livr.) Laic. Din fr. **séculaire**, lat. **saecularis**.

PLURISECULAR, -**Ă**, *plurisecolari*, -e, adj. (Rar) Multiseclar. - **Pluri-** + **secular**.

SECUND, -**Ă**, *secunzi*, -de, num. ord., adj., s.n. 1. Num. ord., adj. Care vine imediat după primul în ordinea locului, a timpului sau a rangului; al doilea. ♦ *Ofițer secund* (și substantivat, m.) = ofițer care îndeplinește funcția de adjunct al unui căpitan de vas. *Arbitru secund* (și substantivat, m.) = arbitru care ajută pe arbitrul principal în conducerea unei competiții sportive. 2. S.n. Voce care acompaniază o voce primă și care se găsește pe locul al doilea în executarea unei melodii cântate din gură sau dintr-un instrument. Din fr. **second**, lat. **secundus**.

SECUNDA, *secundez*, vb. I. Tranz. 1. A sprijini, a ajuta, a însoți, a fi alături de cineva în acțiunile sale. 2. (Muz.) A acompania. [Var.: **seconda** vb. I] Din fr. **seconder**, lat. **secundare**.

SECUNDAR, -**Ă**, *secundari*, -e, adj. 1. Care ocupă locul al doilea (în timp) într-o succesiune. ♦ *Era secundară* = a doua eră geologică, caracterizată prin apariția primelor păsări, mamifere și pești osoși; eră mezozoică. (Ieșit din uz) *Curs secundar* = ciclul școlar care urma după ciclul primar. (Ieșit din uz) *Profesor secundar* = profesor care predă în cursul secundar. *Sifilis secundar* = sifilis aflat în a doua fază, caracterizat prin apariția unor erupții pe piele. 2. Care se plasează pe al doilea plan din punct de vedere al importanței; de mai mică importanță. ♦ (Gram.) *Propoziție secundară* (și substantivat, f.) = propoziție care nu este de sine stătătoare, depinzând în frază de propoziția principală (din punctul de vedere al înțelesului). *Medic secundar* (și substantivat, m.) = medic care, în urma unui concurs, este admis să lucreze într-o clinică între 3 și 5 ani, în vederea specializării sale. *Fenomen secundar* = fenomen patologic puțin important, care apare în cursul unei boli, ca efect al fenomenelor ei caracteristice și care nu influențează cursul bolii. Din fr. **secondaire**, lat. **secundarius**.

SECURITATE s.f. 1. Faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol. ♦ Protecție, apărare. ♦ *Securitate colectivă* = stare a relațiilor dintre state, creată prin luarea pe cale de tratat a unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni. 2. (Ieșit din uz) Totalitatea organelor de stat care aveau ca sarcină apărarea sistemului social-economic și politic al statului comunist. Din fr. **sécurité**, lat. **securitas**, -**atis**.

ELECTROSECURITATE s.f. Protecție împotriva electrocutării. - **Electro-** + **securitate**.

SEDENTAR, -**Ă**, *sedentari*, -e, adj. (Despre oameni) Căruia nu-i place să umble, să facă mișcare, care stă mai mult acasă; (despre îndeletnicirile oamenilor) care se desfășoară într-un spațiu închis; care nu necesită mișcare, lipsit de mișcare. ♦ (Despre populații) Stabil. ♦ *Parte sedentară* = parte a unităților militare care rămâne în garnizoană în timp de război, având misiunea de a completa efectivele părții operative, de a îngriji bunurile rămase în cazarmă etc. *Păsări sedentare* = păsări care nu migrează în timpul iernii. *Animale sedentare* = animale nevertebrate care stau temporar în galerii pe care și le fac singure. Din fr. **sédentaire**, lat. **sedentarius**.

SEDENTARISM s.n. Faptul de a fi sedentar; viață sedentară, lipsită de mișcare. - **Sedentar** + suf. -**ism**.

SEDIMENT, *sedimente*, s.n. 1. Depozit format prin depunerea substanțelor corpusculare solide dintr-o suspensie. 2. Acumulare, în general stratificată, de minerale și de resturi organice, depozitată la suprafața pământului; depozit de roci sedimentare. Din fr. **sediment**, lat. **sedimentum**.

SEDIMENTA, pers. 3 *sedimentează*, vb. I. Refl. A se depune în straturi, a forma sedimente; a se lăsa la fund. Din **sediment**.

SEDIMENTARE, *sedimentări*, s.f. Acțiunea de a se *sedimenta* și rezultatul ei. ♦ Totalitatea proceselor fizice, chimice și biologice care se desfășoară la suprafața scoarței terestre și în urma cărora are loc depunerea unor fragmente sau particule de minerale, roci, organisme etc. din care provin rocile sedimentare. ♦ Fenomen de depunere lentă a particulelor solide dintr-o suspensie, dintr-o emulsie etc. prin cădere liberă sau prin centrifugare; sedimentație. ♦ (Med.) *Viteză de sedimentare* = intervalul de timp în care se depun globulele roșii dintr-o cantitate de sânge recoltat într-un tub de sticlă gradat, care permite depistarea unor procese infecțioase. V. **sedimenta**.

SEDITIOS, -**OASĂ**, *seditioși*, -oase, adj. (Livr.) Care se revoltă împotriva unei autorități, care îndeamnă la răzvrățire, înclinat către răzvrățire, de răzvrățire. *Strigăte seditioase*. Din fr. **séditieux**, lat. **seditiosus**.

SEDITIUNE, *sedțiuni*, s.f. (Livr.) Răzvrățire, revoltă, răscoală. Din fr. **sédition**, lat. **seditio**, -**onis**.

SEDUCE, *seduc*, vb. III. Tranz. **1.** A incita, a captiva, a subjugă, a cuceri prin farmecul vorbelor, prin purtare etc. **2.** (Despre bărbați) A abuza de buna-credință a unei femei, ademenind-o și determinând-o să întrețină relații sexuale, cu promisiuni înșelătoare; a ademeni; a înșela, a amăgi. Din lat. **seducere**. Cf. fr. séduire.

SEDUCERE, *seduceri*, s.f. Faptul de a seduce; seducție. V. **seduce**.

SEDUS, -Ă, *seduși*, -se, adj. **1.** (Despre oameni) Care este cucert prin frumusețea, prin vorbele etc. cuiva; fermecat (1), fascinat, încântat. **2.** (Mai ales despre femei) Care este ademenit, înșelat, amăgit. V. **seduce**.

SEDUCĂTOR, -OARE, *seducători*, -oare, adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care seduce, incită, captivează prin aspect, prin fel de a fi etc., (persoană), fermecătoare, încântătoare. **2.** S.m. Bărbat care abuzează de buna credință a femeilor, ademenindu-le și seducându-le cu promisiuni înșelătoare; ademenitor, înșelător. - **Seduc** + suf. -ător.

SEDUCȚIE, *seducții*, s.f. Faptul de a seduce; atracție deosebită exercitată asupra cuiva; captivare.

♦ Corupție. Din fr. **séduction**, lat. **seductio**, -onis.

SEGMENT, *segmente*, s.n., *segmenti*, s.m. **1.** S.n. Porțiune dintr-o figură, limitată cel puțin într-o parte de marginile ei. ♦ *Segment de dreaptă* = porțiune dintr-o dreaptă mărginită de două puncte. *Segment de cerc* = parte dintr-un cerc cuprinsă între o coardă și arcul subîntins. **2.** S.n. Porțiune definită dintr-un întreg, nedetașată de acesta. *Segment din coloana vertebrală*. **3.** S.n. Fiecare dintre inelele (sau părțile) care alcătuiesc corpul unor viețuitoare. **4.** S.m. Garnitură metalică a unui piston, care servește la etanșarea spațiului liber dintre acesta și cilindru în interiorul căruia se deplasează, sau la răzuirea uleiului de pe pereții interiori ai cilindrului. Din fr. **segment**, lat. **segmentum**.

SEGMENTAL, -Ă, *segmentali*, -e, adj. Referitor la segment, de segment. Din fr., engl. **segmental**.

SEISMOMETRIC, -Ă, *seismometrici*, -ce, adj. De seismometrie. Din fr. **séismométrique**, engl. **seismometric**.

SELECT, -Ă, *selecți*, -te, adj. Ales, deosebit, distins. Din fr. **sélect**, engl. **select**.

SELECȚIE, *selecții*, s.f. **1.** Alegere efectuată după un anumit criteriu și cu un scop; selecționare. **2.** Proces de supraviețuire a indivizilor dotați cu cele mai apte însușiri în lupta pentru existență. ♦ *Selecție naturală* = fenomen natural constând în persistența și continuă evoluție a speciilor care au o mai mare putere de adaptare la mediu, în detrimentul celor mai puțin dotate. *Selecție sexuală* = alegere naturală și artificială care se face în urma eliminării de la actul reproducător a indivizilor slabi și rău înzestrați. *Selecție artificială* = metodă de ameliorare a speciilor animale și vegetale, constând în selecționarea, în vederea reproducției, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități biologice. **3.** Operație de extragere a unităților dintr-o colectivitate generală, după

anumite principii; parte dintr-o colectivitate cu ajutorul căreia se cercetează diversele caracteristici ale întregii colectivități. [Var.: (inv.) **selecțiune** s.f.] Din fr. **sélection**, lat. **selectio**, -onis.

SELVĂ, *selve*, s.f. Pădure ecuatorială (virgină) veșnic verde, care acoperă bazinul Amazonului. Din sp., port. **selva**, fr. **selve**.

SEMESTRU, *semestre*, s.n. Perioadă de șase luni consecutive; o jumătate de an. ♦ O jumătate din anul școlar (universitar). Din fr. **semestre**, lat. **semestris**.

SEMI- Element de compunere însemnând "jumătate de", "pe jumătate", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din fr., lat. **semi**.

SEMINAL, -Ă, *seminali*, -e, adj. (Anat.) De spermă, care se referă la spermă, care aparține spermei. ♦ (Bot.) Care se referă la sămânța plantelor. Din fr. **séminal**, lat. **seminalis**.

SEMINAR, *seminarii*, s.n. **1.** Formă de activitate didactică în cadrul învățământului superior prin care studenții fixează și adănesc cunoștințele predate la curs sau execută lucrări practice sub conducerea unui profesor. ♦ Seminar pedagogic = stagiul practic obligatoriu pentru absolvenții unei facultăți care își alegeau cariera didactică. **2.** Școală de grad mediu pentru pregătirea preoților. [Pl. și: seminare] Din fr. **séminaire**, lat. **seminarium**.

SEMINARIAL, -Ă, *seminariali*, -e, adj. De seminar; seminaristic. - **Seminar** + suf. -(i)al.

SEMINARIZA, *seminarizez*, vb. I. Tranz. A prelucra, în cadrul unui seminar, materia predată la curs sau o materie de studiu. - **Seminar** + suf. -iza.

SEMINARIZARE, *seminarizări*, s.f. Acțiunea de a seminariza și rezultatul ei. V. **seminariza**.

SEMNIFICA, pers. 3 *semnifică*, vb. I. Intrans. și tranz. A avea înțelesul de..., a însemna. Din fr. **signifier**, lat. **significare** (după *semn*).

SEMNIFICARE s.f. Acțiunea de a semnifica și rezultatul ei. V. **semnifica**.

SENAR, *senare*, adj. (În sintagma) Vers senar = vers latin de șase picioare. - Lat. **senarius**, fr. **sénair**.

SENAT, *senate*, s.n. **1.** (În Roma antică) Sfatul bătrânilor; (sub republică) organul suprem de conducere a statului; (sub imperiu) consiliu consultativ cu rol politic minor. **2.** Denumire dată camerei superioare a Parlamentului care, împreună cu Camera Deputaților, constituie corpurile legiuitoare în unele țări. **3.** (Și în sintagma senat universitar) Organ de conducere a unei instituții de învățământ superior, format din profesori universitari și reprezentanți ai studenților, prezidat de rector. **4.** Loc în care se adună senatorii. Din fr. **sénat**, lat. **senatus**.

SENATOR, *senatori*, s.m. Membru al unui senat (1, 2). Din fr. **sénateur**, lat. **senator**.

SENIL, -Ă, *senili*, -e, adj. Care ține de bătrânețe, care are caracteristicile bătrâneții; caracteristic bătrânilor, de bătrân. Din fr. **senile**, lat. **senilis**.

SENS, *sensuri*, s.n. **1.** Înțeles (al unui cuvânt, al unei expresii, al unei forme sau al unei construcții gramaticale); semnificație. ♦ (În semiotică) Înțelesul

unui semn. ♦ Conținut noțional sau logic. Îmi spui cuvinte fără sens. **2.** Temei rațional; logică, rost, rațiune, noimă. Sensul vieții. ♦ Rost, scop, menire. ♦ Loc. adv. Fără sens = fără rost, la întâmplare. Într-un anumit sens = privind lucrurile într-un anumit mod, dintr-un anumit punct de vedere, sub un anumit raport. În sensul cuiva = potrivit vederilor, părerilor cuiva. **3.** Direcție, orientare. ♦ Sens unic = sistem de circulație a vehiculelor într-o singură direcție pe arterele cu mare afluență, putându-se folosi toată lățimea părții carosabile. **4.** (Mat., Fiz.) Fiecare dintre cele două posibilități de succesiune a elementelor unui ansamblu continuu ordonat cu o singură dimensiune. Din fr. **sens**, lat. **sensus**.

SENSIBIL, -Ă, sensibil, -e, adj., s.f. I. Adj. 1. (Despre oameni) Care resimte puternic orice impresie fizică sau morală, care are o sensibilitate deosebită. ♦ Care poate fi ușor mișcat, impresionat; simțitor, emotiv. **2.** (Despre organisme) Care reacționează la cea mai ușoară excitație exterioară. **2.** (Despre materie, lucruri, fenomene etc.) Care poate fi perceput și cunoscut la nivelul treptei senzoriale a cunoașterii, prin intermediul senzației. ♦ (Substantivat, n.) Domeniul lucrurilor sensibile (1 2). ♦ Care se poate ușor constata; vădit, simțitor, apreciabil. Temperatura a înregistrat o sensibilă scădere. **3.** (Despre instrumente, aparate, materiale) Care reacționează la cele mai mici variații ale unor agenți externi. **4.** (Despre materiale fotografice) Care are însușirea de a înregistra acțiunea luminii sub forma unei imagini latente ce poate fi făcută vizibilă prin dezvoltare. **II. S.f.** Treapta a șaptea a modurilor major și minor, situată la o septimă superioară față de tonică. ♦ Denumire dată acordului construit pe treapta a șaptea a modurilor major sau minor armonic. Din fr. **sensible**, lat. **sensibilis**.

ULTRASENSIBIL, -Ă, ultrasensibil -e, adj.

Foarte sensibil. - **Ultra-** + **sensibil**. Cf. fr. **ultra-sensible**.

SENSIBILITATE, sensibilități, s.f. 1. Facultate de a simți, de a reacționa la excitații, de a-și schimba, într-o anumită măsură, starea inițială sub acțiunea unui agent exterior; acuitate a simțurilor; capacitatea de a percepe senzații. **2.** Capacitate de reacție afectivă; intensitate afectivă; emotivitate, afectivitate. ♦ (În artă și literatură) Capacitatea de a transmite, de a provoca emoții artistice; receptivitate artistică. **3.** Însușire a unui instrument sau a unui aparat de a reacționa la cele mai mici variații ale unor agenți externi (ca diferența de temperatură sau de greutate, schimbarea presiunii etc.). **4.** (Chim.) Mărimea concentrației unei soluții în substanța de analizat, care produce, în timpul reacției de recunoaștere, un efect situat la pragul percepției senzoriale. **5.** Predispoziție a organismelor la diferite boli. **6.** Calitate a materialelor fotografice de a fi sensibile (4). Din fr. **sensibilité**, lat. **sensibilitas, -atis**.

SESIL, -Ă, sesili, -e, adj. (Despre frunze) Lipsit de pețiol sau de peduncul. Din fr. **sessile**, lat. **sessilis**.

SENTENȚIOS, -OASĂ, sentențioși, -oase, adj. (Despre stil, ton, fraze etc.) Care conține multe

sentințe (2), maxime; p. ext. care are caracter, ton de sentință. ♦ (Despre oameni) Care se exprimă prin sentințe, prin maxime; p. ext. care folosește un ton emfatic; afectat, grav, pretențios. Din fr. **sentencieux**, lat. **sententiosus**.

SENTENȚIOZITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi sentențios. - **Sentențios** + suf. **-itate**.

SENTINȚĂ, sentințe, s.f. 1. Hotărâre, decizie a unui tribunal, pronunțată în primă instanță. ♦ Hotărâre a unei comisii de arbitraj. ♦ Fig. Stigmatizare, oprobriu, blam. **2.** Maximă, aforism, adagiu. ♦ Deveză. Din fr. **sentence**, lat. **sententia**.

SENZAȚIE, senzații, s.f. 1. Reflectare nemijlocită a unor însușiri ale obiectelor din realitate ca urmare a acțiunii lor asupra organelor de simț. Senzație vizuală. Senzație auditivă. ♦ Expr. A avea senzația că... = a simți, a i se părea că... ♦ Percepție. ♦ Simțire; sentiment. **2.** Ceea ce are un caracter senzațional, impresionează în mod puternic simțurile, imaginația; ceea ce constituie un prilej de emoții violente. ♦ Loc. adj. De senzație = senzațional. ♦ Expr. A face senzație = a produce o impresie foarte puternică, a trezi un interes deosebit, a face vâlvă. [Var.: senzațiune s.f.] Din fr. **sensation**, lat. **sensatio, -onis**. **SENZITIV, -Ă, senzitivi, -e, adj. 1.** Senzorial. **2.** Înzestrat cu sensibilitate; sensibil. ♦ (Bot.; substantivat, f.) Specie de mimoză. Din fr. **sensitif**, lat. **sensitivus**.

SENZOR, senzori, s.m. (Fiz.) Dispozitiv (ultrasensibil) care sesizează un anumit fenomen. [Scriș și: **sensor**] Din engl. **sensor**, fr. **senseur**.

SENZUAL, -Ă, senzuali, -e, adj. Care ține de simțuri, care desfășă simțurile. ♦ (Despre oameni; adesea substantivat) Înclinat spre plăcerile trupesti, spre senzualitate. ♦ (Adesea adverbial) Care trădează, exprimă senzualitate. Din fr. **sensuel**, lat. **sensualis**.

SEPARA, separ, vb. I. 1. Tranz. A face să nu mai fie împreună; a despărți, a desface, a izola. ♦ Refl. (Despre persoane) A se îndepărta, a se despărți; (despre soți) a divorța. **2.** Refl. și intrans. (Fiz.; despre o substanță solidă dizolvată într-un lichid) A (se) depune sub formă de precipitat. Din fr. **séparer**, lat. **separare**.

SEPARARE, separări, s.f. Acțiunea de a (se) separa și rezultatul ei; despărțire, izolare; diferențiere. V. **separa**.

SEPARAT, -Ă, separați, -te, adj. Care se găsește izolat, care nu comunică, nu se confundă cu alții, nu e în legătură cu alții; deosebit; care a fost izolat dintr-un complex. ♦ Pace separată = pace pe care o încheie un stat în mod izolat, fără aliații săi de război. V. **separa**.

SEPARABIL, -Ă, separabili, -e, adj. Care poate fi separat, care se poate despărți. Din fr. **séparable**, lat. **separabilis**.

SEPARAȚIE, separații, s.f. Despărțire, separare. ♦ *Separația puterilor* = principiu care susține că puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească dintr-un stat pot și trebuie să acționeze independent una de alta, având o anumită interdependență și dreptul de control reciproc.

Separație de domiciliu = dispensă premergătoare divorțului prin care se acordă soților dreptul de a avea domiciliu legale diferite. **Separație de bunuri** = (în unele state) regim matrimonial caracterizat prin aceea că femeia își păstrează libera dispunere a bunurilor sale aduse în căsătorie pentru susținerea sarcinilor acesteia. **Separație de patrimoniu** = măsură luată la cererea creditorilor unei succesiuni ori a legatarilor cu titlu particular de sume de bani, pentru a împiedica confundarea patrimoniului succesor cu cel al moștenitorului și a evita astfel eventuala concurență a creditorilor acestuia din urmă. Din fr. **séparation**, lat. **separatio**.

SEPARATOR, -OARE, *separatori, -oare*, adj., s.n. I. Adj. Care are calitatea de a separa. II. S.n. 1. Dispozitiv, aparat sau mașină care servește la curățarea unei substanțe de altele sau la separarea unuiu sau mai multor componenți dintr-un amestec. **Separator de țifei**. ♦ Separator de lapte = aparat centrifugal folosit pentru separarea smântânii din lapte. 2. Aparat electric folosit pentru conectarea și deconectarea vizibilă a unui circuit electric, manevrabil numai dacă circuitul este întrerupt. Din fr. **séparateur**, lat. **separator**.

HIDROSEPARATOR, hidroseparatoare, s.n. Instalație de separare acționată cu ajutorul unui curent de apă și folosită la prepararea mecanică a cărbunilor. - **Hidro- + separator**.

SEPTENTRIONAL, -Ă, septentrionali, -e, adj. Boreal, nordic. Din fr. **septentrional**, lat. **septentrionalis**.

SEPIE, sepîi, s.f. 1. Moluscă marină cu corpul oval, prevăzut cu zece brațe acoperite cu numeroase ventuze și cu o cochilie calcaroasă internă și care, când este atacată, elimină o secreție negricioasă dintr-o "glandă de cerneală", tulburând apa din jur (Sepia officinalis). 2. (În forma *sepia*) Vopsea de culoare cafeniu-închis provenită din viscerele sepiei sau fabricată pe cale artificială, întrebuințată în pictură sau în grafică. 3. Desen colorat roșu-brun, realizat cu sepie (2). Din fr. **sépia**, lat. **sepia**.

SEPTUAGENAR, -Ă, septuagenari, -e, s.m. și f., adj. (Persoană) care a împlinit vârsta de șaptezeci de ani sau are între șaptezeci și optzeci de ani. Din fr. **septuagénaire**, lat. **septuagenarius**.

SEPULCRAL, -Ă, sepulcrali, -e, adj. (Livr.) 1. Care aparține mormântului, privitor la mormânt. 2. Ca de mort. Din fr. **sepulcral**, lat. **sepulcralis**.

SEPULTURĂ, sepulturi, s.f. (Rar) Loc de înmormântare; mormânt. Din fr. **sépulture**, lat. **sepultura**.

SER, seruri, s.n. Partea lichidă a sângelui. ♦ Lichid extras din sânge sau preparat pe cale artificială care conține un anumit anticorp sau o secreție glandulară și este folosit în scopuri terapeutice. ♦ *Ser sangvin* = plasmă sangvină din care s-a extras fibrinogenul. *Ser imun* = ser sangvin provenit de la un animal vaccinat care, introdus în organism, conferă o imunitate pasivă. *Ser fiziologic* = soluție salină foarte diluată, apropiată de compoziția serului sangvin, folosită pentru a înlocui pierderile mari de lichide sau de

sânge în diferite boli, pentru dizolvarea unor antibiotice etc. Din fr. **sérum**, lat. **serum**.

SERADELĂ, seradele, s.f. Plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina subțire, înaltă, cu frunzele compuse, folosită ca plantă furajeră (Ornithopus sativus). Din it. **serradella**, fr. **serradelle**.

SERIE, serii, s.f. 1. Însușirea de termeni care se succedă potrivit unei anumite legi; succesiune neîntreruptă de lucruri, de fapte etc. de același fel, care formează un ansamblu sau care sunt considerate astfel; *p. ext.* mulțime, sumă. ♦ Loc. adj. *De serie* = (despre mărfuri, obiecte) fabricat, confecționat după același tip, împreună cu alte obiecte asemănătoare; comun, obișnuit, banal. ♦ Loc. adv. *În serie* = în multe exemplare după același tip, în număr mare. ♦ Grup, tranșă, categorie într-o succesiune sau într-o clasificare. 2. Expresie matematică formată dintr-o infinitate de termeni care se deduc unul din altul conform unei anumite reguli și care sunt legați între ei cu semnul plus sau minus. 3. (Chim.) Grup de compuși organici caracterizați prin faptul că fiecare are în molecula lui câte un atom de carbon și doi atomi de hidrogen mai mult decât compusul precedent al grupului. 4. Număr de ordine care se aplică pe mărfurile fabricate într-un număr mare de exemplare de același tip. ♦ *Seria zero* = primele cantități dintr-un produs nou, executate de o întreprindere în timpul însușirii fabricației în serie a produsului respectiv. ♦ Număr caracteristic unuiu dintre tipurile de fabricație a unor produse finite. 5. Complex de straturi care s-au depus în timpul unei epoci geologice. 6. Grup de sunete sau de foneme caracterizate printr-o trăsătură comună. Din fr. **serie**, lat. **series**.

SERINGĂ, seringi, s.f. Instrument medical folosit pentru a introduce sau pentru a scoate din organism un lichid, pentru a lua probe de sânge etc., care constă dintr-un cilindru de sticlă sau de material plastic cu un piston etanș, la care se adaptează un ac tubular. [Var.: *siringă* s.f.] Din fr. **seringue**, it. **siringa**.

SERIOGRAF, seriografe, s.n. Accesoriu al aparatului radiografic pentru executarea de radiografii în serie. Din fr. **sériographe**, engl. **seriograph**.

SERIOGRAFIE, seriografii, s.f. Înregistrare a unei serii de clișee cu ajutorul seriografului; imagine astfel obținută. Din fr. **sériographie**, engl. **seriography**.

SERIOS, -OASĂ, serioși, -oase, adj., adv., s.n. I. Adj. 1. Care are un caracter grav, sobru; lipsit de superficialitate; care nu se ține de frivolități, de glume; așezat, ponderat. ♦ Care convinge, care corespunde unui caracter sobru. ♦ Care are o înfățișare gravă, un aer solemn, sever, rigid. ♦ Lipsit de zburdălnicie, de veselie. ♦ (Despre îmbrăcăminte) Sobru. 2. Care obișnuiește să adâncească lucrurile, care procedează în acțiunile sale cu atenție, cu conștiinciozitate; *p. ext.* care are o înfățișare, o expresie vădind concentrare, preocupare. 3. Care trebuie privit cu seriozitate; pozitiv, real, adevărat. *E lucru foarte serios*. ♦ (Despre lucrări, activități etc.)

Temeinic, adânc, conștiincios. *Studii serioase în specialitate*. ♦ Care poate avea urmări grave; primejdios. *Boală serioasă*. 4. De seamă, important. **II. Adv. 1.** Fără intenție de glumă sau de farsă; adevărat, drept. **2.** Temeinic; stăruitor, hotărât cu tot dinadinsul. **II. S.n. (Înv.)** Seriozitate. ♦ Loc. adv. *Cu (tot) seriosul* = cu toată seriozitatea, cu toată convingerea, fără glumă. ♦ Expr. (Și azi) *A lua* (pe cineva sau ceva) *în serios* = a acorda unei persoane sau unui lucru toată atenția, a-l socoti vrednic de luat în considerație. Din fr. **serieux**, lat. **seriosus**.

SERIOZITATE s.f. 1. Însușirea, calitatea de a fi serios; *p. ext.* comportare, ținută care denotă această însușire; gravitate, importanță, însemnătate. ♦ Loc. adv. *Cu seriozitate* sau *cu toată seriozitatea* = **a)** cu mare atenție, cu conștiinciozitate, temeinic; **b)** cu convingere, cu tărie, dinadins; **c)** (în construcție cu verbe ca "a zice", "a spune" etc.) cu ton profund, cu gravitate, cu pătrundere, convins. ♦ Expresie a figurii lipsită de veselie, de zburdălnicie. **2.** Profunzime, intensitate; temeinicie, autenticitate. ♦ Calitate a ceea ce necesită o deosebită atenție, o deosebită grijă; gravitate. *Seriozitatea momentului*. ♦ Calitatea a ceea ce este lucrat, executat cu conștiinciozitate, cu atenție. - **Serios** + suf. *-itate*.

NESERIOS, -OASĂ, neserioși, -oase, adj. Care nu este serios; lipsit de seriozitate. - **Ne-** + **serios**.

NESERIOZITATE s.f. Lipsă de seriozitate; *p. ext.* comportare, ținută neserioasă. - **Ne-** + **seriozitate**.

SERPENT, serpiente, s.n. Instrument de suflat din sec. XVI, cu tonalitate gravă, înlocuit ulterior de tubă. Din fr., engl. **serpent**.

SERPENTARIU, serpentarii, s.n. Loc special amenajat (într-o grădină zoologică) în care trăiesc șerpi în condiții asemănătoare cu cele din natură. Din lat., engl. **serpentarium**, fr. **serpenteaire**.

SERPENTIN s.n. Mineral cu varietăți de diferite culori, rezultat prin hidroliza silicatlului de magneziu. [Var.: *serpentină* s.f.] Din fr. **serpentine**, germ. **Serpentine**.

SERVICIU, servicii, s.n. 1. Acțiunea, faptul de a servi, de a sluji; formă de muncă prestată în folosul sau în interesul cuiva. ♦ Expr. *A fi* (sau *a se pune*) *în serviciul cuiva* (sau *a ceva*) = a sluji, a servi unei persoane sau unui scop, unei idei etc. ♦ (În construcție cu verbele "a face", "a aduce") Faptă, acțiune care servește, avantajează pe cineva; îndatorire, obligație. ♦ Expr. *A face un prost* (sau *un rău*) *serviciu cuiva* = a face cuiva (fără voie) un rău. ♦ *Scară de serviciu* = scară secundară într-un imobil (pentru acces la dependințe). 2. Ocupația pe care o are cineva în calitate de angajat; slujbă. ♦ Îndatorire care revine cuiva în calitate de angajat; îndeplinirea acestei îndatoriri. ♦ *Serviciu militar* = stagiul la care sunt obligați, prin lege, cetățenii unui stat pentru a se instrui din punct de vedere militar în rândurile forțelor armate. *Serviciu comandat* = însărcinare, atribuție, misiune specială încredințată cuiva spre

executare. *Serviciu divin* (sau *religios*) = slujbă religioasă. ♦ Expr. (Despre angajați, ostași, elevi) *(A fi) de serviciu* = (a fi) însărcinat cu o misiune specială în cadrul obligațiilor profesionale. *A intra în serviciu* = a deveni salariat. ♦ Funcție. *Serviciu de casier*. 3. Subdiviziune în administrația internă a unei instituții, întreprinderi etc. cuprinzând mai multe secții; *p. ext.* colectivul de muncă coresponsător. 4. Grup de obiecte care alcătuiesc un tot cu destinație specială. *Serviciu de cafea*. 5. Mulțime ordonată în timp a regimurilor succesive ale unui sistem tehnic. 6. (Sport) Punere în joc a mingii. Din fr. **service**, lat. **servitium**.

DESERVICIU, deservicii, s.n. Faptă neconvenabilă, dezavantajoasă; contra-serviciu. - **Des-** + **serviciu**.

SERVIL, -Ă, servili, -e, adj. (Livr.) 1. Slugarnic; lingușitor, supus. ♦ (Rar) Care ține de condiția de serv. 2. Care se conformează riguros, fără rezerve modelului; lipsit de originalitate. Imitare servilă. ♦ (Despre traduceri și traducători) Care se ține în mod formal de original, neglijând conținutul, ideile; literal. Din fr. **servile**, lat. **servilis**.

SESIUNE, sesiuni, s.f. Perioadă de timp în care membrii unui organ reprezentativ, al unei instituții științifice sau ai altui colectiv organizat se întrunesc pentru a rezolva împreună unele probleme; *p. ext.* ședințele ținute în această perioadă de timp. ♦ *Sesiune de examene* = perioadă de timp în cursul căreia se țin examene. Din fr. **session**, lat. **sessio**, -onis.

PRESESIUNE, presesiuni, s.f. Perioadă în care se dau examene înaintea sesiunii propriu-zise. - **Pre-** + **sesiune**.

SET, seturi, s.n. 1. Fiecare dintre părțile în care se împart unele jocuri sportive, determinate de câștigarea unui anumit număr de puncte în favoarea unei echipe sau a unui jucător. 2. Serie de obiecte sau de instrumente tehnice care se vând împreună. 3. Ansamblul de obiecte de îmbrăcăminte (în special pulover și jachetă) ale cărui piese sunt confecționate din același material; gamitură. Din engl., fr. **set**.

SETER, seteri, s.m. Rasă de câini de vânătoare și de pază cu păr lung și ondulat și cu urechi mari, clăpăuge. *Seter irlandez*. [Scriș și: *setter*] Din engl., fr. **setter**.

SEVER, -Ă, severi, -e, adj. 1. (Despre oameni; adesea adverbial) Care judecă și pedepsește fără indulgență; exigent, pretențios, riguros. ♦ Care nu admite abateri de la normele sau regulile stabilite, care nu admite circumstanțe atenuante; rigid. *Lege severă*. ♦ (Despre aspectul, expresia, manifestările oamenilor) Lipsit de blândete, aspru, grav. ♦ *P. ext.* Solemn. 2. Fără multe ornamente; sobru, auster. Din fr. **sévère**, lat. **severus**.

SEVERITATE s.f. Însușirea de a fi sever (1); asprime, strășnicie; comportarea unei persoane severe; exigență, austeritate, rigiditate. Din fr. **sévérité**, lat. **severitas**, -atis.

SEX, sexe, s.n. 1. Totalitatea caracteristicilor morfologice și fiziologice care deosebesc animalele și plantele în două categorii distincte, masculi și

femele. **2.** Fiecare dintre cele două categorii de viețuitoare diferențiate după organele genitale; bărbai sau femei, masculi sau femei. ◊ *Sexul tare* (sau *viril*) = bărbății. *Sexul slab* (sau *frumos*) = femeile. [Pl. și: *sexuri*] Din fr. **sexe**, lat. **sexus**.

SEXAGENAR, -Ă, *sexagenari*, -e, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană care a împlinit vârsta de șazeici de ani sau are între șazeici și șaptezeci de ani. Din fr. **sexagénaire**, lat. **sexagenarius**.

SEXTUPLU, -Ă, *sextupli*, -e, adj. De șase ori mai mare, înșesit. Din fr. **sextuple**, lat. **sextuplus**.

SEXUAL, -Ă, *sexuali*, -e, adj. Care se referă la sex și îl caracterizează; care este privit din punctul de vedere al raportului dintre sexe, care se referă la viața sexuală. Din fr. **sexuel**, lat. **sexualis**.

SFERĂ, *sferă*, s.f. **1.** Suprafață constituită de locul geometric al punctelor din spațiu egal depărtate de un punct dat, numit centru; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață. ◊ Obiect care are aproximativ această formă. ♦ (Rar) Glob terestru. **2.** (De obicei cu determinarea "cerească") Regiune cerească unde se găsesc și se mișcă astrii; boltă cerească. **3.** Atmosferă. **4.** Fig. Domeniul, limitele în cadrul cărora există, acționează sau se dezvoltă cineva sau ceva. *Sferă de influență* = întindere, spațiu, domeniu în cuprinsul căruia se exercită o influență a cuiva sau a ceva. ♦ Mediu (social). **5.** Element logic care reprezintă capacitatea de referință a noțiunii la ansamblul de indivizi ce posedă însușirile reflectate în conținutul acesteia. Din fr. **sphère**, lat. **sphaera**.

TEHNOSFERĂ s.f. Domeniu al vieții umane care cuprinde cultura și civilizația. - *Tehn[ologie] + sferă*.

TERMOSFERĂ s.f. Ionosferă. - *Termo- + sferă*.

SFERIC, -Ă, *sferici*, -ce, adj. De forma unei sfere (1); rotund. Din fr. **sphérique**, lat. **sphaericus**.

SEMISFERIC, -Ă, *semisferici*, -ce, adj. Care are forma unei jumătăți de sferă. - *Semi- + sferic*.

SFINCTER, *sfinctere*, s.n. Mușchi inelar care înconjură un orificiu natural, reglându-i deschiderea în funcție de gradul de contracție sau de relaxare. Din fr., lat. **sphincter**.

SFINX, *sfinxi*, s.m. **I.** Monstru fabulos din mitologia antică (greacă și egipteană), cu corp de leu, cu cap de om și cu aripi de vultur; monument arhitectonic de piatră înfățișând acest animal. ♦ Fig. Personaj enigmatic. **II.** Nume dat mai multor specii de fluturi mari, care zboară în timpul serii și noaptea. Din fr., lat. **sphinx**.

SIBARIT, -Ă, *sibariți*, -te, adj., s.m. și f. (Livr.) (Persoană) care trăiește în lux, lene și desfrâu. Din fr. *sybarite*, lat. *Sybarita*.

SIBILĂ, *sibile*, s.f. Femeie căreia i se atribuia, în antichitate, darul de a prezice viitorul, fiind inspirată de zei. Din fr. *sibylle*, lat. *Sibylla*.

SIBILIN, -Ă, *sibilini*, -e, adj. (Rar) Sibilic. Din fr. *sibyllin*, lat. *sibyllinus*.

SIBILINIC, -Ă, *sibilinici*, -ce, adj. (Rar) Sibilic. - *Sibilin* + suf. -ic.

SICAR, *sicari*, s.m. (Rar) Asasin, ucigaș tocmnit. Din it. **sicario**, fr. **sicaire**.

SICATIV, -Ă, *sicativi*, -e, subst., adj. **I. 1.** S.m. și f. Locuitor din Sicilia. **2.** Adj. Care aparține sicilienilor sau Siciliei, privitor la sicilienii sau la Sicilia. **3.** Adj. (În sintagma) *Apărare siciliană* = numele unui sistem de apărare la jocul de șah. **II. 1.** Subst. (Geol.) Etaj al cuaternarului inferior din bazinul Mării Mediterane. **2.** Adj. Care se referă la formațiile și la etajul sicilianului (**II 1**). **III.** S.f. Vechi dans italian cu o mișcare moderată; melodie după care se execută acest dans, având un caracter foarte armonios și pastoral. Din fr. **sicilien**, it. **siciliano**.

SIDERAL, -Ă, *siderali*, -e, adj. Care ține de astri, privitor la astri, care vine de la astri, în raport cu poziția acestora; astral. ◊ *An sideral* = interval de timp (de 365 de zile, 9 ore și 9 secunde) în care Soarele, în mișcarea lui aparentă, pleacă de la o stea, ajunge iarăși acolo. *Zi siderală* = timp scurs între două treceri consecutive ale unei stele la același meridian. *Oră siderală* = a 24-a parte dintr-o zi siderală. *Minut sideral* = a 60-a parte dintr-o oră siderală. *Timp sideral* = timp a cărui unitate de măsură este ziua siderală. Din fr. **sidéral**, lat. **sideralis**.

SIDERIT, *siderite*, s.n. Sideroză. Din fr. **sidérite**, lat. **sideritis**, germ. **Siderit**.

SIEMENS s.n. (Fiz.) Unitate de măsură egală cu conductanța unui conductor a cărui rezistență electrică este de un ohm. Din fr. **siemens**, germ. **Siemens**.

SIFON, *sifoane*, s.n. **1.** Tub în formă de U răsturnat folosit pentru a face ca un lichid să treacă de la un nivel la alt nivel, pe deasupra unui obstacol care împiedică scurgerea liberă a lichidului. **2.** Dispozitiv în formă de S, de U sau de P montat la punctul de legare dintre un obiect de instalație sanitară și o conductă de canalizare, cu scopul de a opri, prin formarea unui dop de apă, trecerea gazelor din canal în instalație. **3.** Butelie etanșă de sticlă, de material plastic etc., cu pereții groși, folosită pentru păstrarea și debitarea sub presiune a apei acidulate cu bioxid de carbon; p. ext. apă gazoasă obținută prin saturarea cu bioxid de carbon, sub presiune, a apei potabile. **4.** Aparat pentru spălarea și dezinfectarea anumitor cavități ale organismului (stomac, nas etc.). **5.** Organ de locomotie sau de circulație în formă de pâlnie la unele animale acvatice inferioare. Din fr. **siphon**, lat. **sipho**, -onis, germ. **Siphon**.

SIFONAR, *sifonari*, s.m. Persoană care fabrică apă gazoasă și încarcă sifoane (**3**) sau care vinde sifoane. - *Sifon* + suf. -ar.

SIFONARE, *sifonări*, s.f. Acțiunea de a *sifona* și rezultatul ei. V. *sifona*.

SIFONĂRIE, *sifonării*, s.f. Magazin, loc în care se încarcă și se vând sifoane (**3**). - *Sifon* + suf. -ărie.

SIFONAT, -Ă, *sifonați, -te*, adj. (Despre lichide) Amestecat cu sifon. V. **sifona**.

SIGLĂ, *sigle*, s.f. Prescurtare convențională formată din litera inițială sau din grupul de litere inițiale folosite în inscripții, în manuscrise etc. pentru a evita cuvintele sau titlurile prea lungi. Din fr. **sigle**, lat. **sigla**.

SIGMA s.m. invar. A optsprezecea literă a alfabetului grecesc, corespunzând sunetului s. Din ngr. **sigma**, fr. **sigma**.

SILABĂ, *silabe*, s.f. Segment fonetic alcătuit dintr-unul sau din mai multe foneme pronunțate printr-un singur efort respirator. ♦ *Silabă închisă* = silabă care se termină în consoană. ♦ *Silabă deschisă* = silabă care se termină într-o vocală. Din fr. **syllabe**, lat. **syllaba**.

SILABIC, -Ă, *silabici, -ce*, adj. Care ține de silabe, privitor la silabe; alcătuit din silabe. ♦ *Scriere silabică* (sau cu caracter *silabic*) = scriere în care semnele nu reprezintă sunete, ci silabe. *Versificație silabică* = versificație bazată pe numărul silabelor, independent de locul accentelor. Din fr. **syllabique**, lat. **syllabicus**.

BISILABIC, -Ă, *bisilabici, -ce*, adj. Format din două silabe. - **Bi-** + **silabic**.

UNISILABIC, -Ă, *unisilabici, -ce*, adj. (Rar) Monosilabic. - **Uni-** + **silabic**.

SILAN, *silani*, s.m. Compus al siliciului cu hidrogenul. [Pl. și: (n.) *silane*] Din fr., engl. **silane**, rus. **silan**, germ. **Silan**.

SILEN, *sileni*, s.m. Nume dat, în mitologia greacă, satirilor bătrâni; p. ext. persoană în vârstă care, sub o înfățișare grotescă, ascunde o înțelepciune ironică. Din lat. **Silenus**, fr. **Silène**.

SILENIC, -Ă, *silenici, -ce*, adj. (Rar) (Ca) de silen. - **Silen** + suf. *-ic*.

SILENȚIOS, -OASĂ, *silențioși, -oase*, adj. (Livr.) Tăcut, liniștit. ♦ Care nu face zgomot. Tramvai silențios. Din fr. **silencieux**, lat. **silentiosus**.

SILENȚIOZITATE s.f. Proprietate a unui aparat tehnic, a unui vehicul etc. de a funcționa fără să facă zgomot. - **Silențios** + suf. *-itate*.

SILEPSĂ, *silepse*, s.f. Construcție sintactică în care cuvintele se acordă după asociații logice și nu după regulile gramaticale obișnuite; p. ext. figură de stil în care se folosește o astfel de construcție sintactică și în care un cuvânt este luat atât în sensul propriu, cât și în cel figurat. Din fr. **syllapse**, lat., ngr. **syllipsis**.

SILEX, *silexuri*, s.n. 1. Rocă silicioasă foarte dură, de culoare cenușie, galbuie sau brună. 2. Obiect, instrument făcut din silex, care datează din epoca de piatră. Din fr. **silex**, lat. **silex**.

SILF, -Ă, *silfi, -e*, s.m. și f. (Rar la f.; în mitologia popoarelor germanice) duh aerian ușor, foarte agil, care, împreună cu silfida, întruhipa elementul aerului. Din fr. **sylphe**, lat. **sylyphus**.

SILFIC, -Ă, *silfici, -ce*, adj. (Rar) Care aparține silfilor, privitor la silfi, care seamănă cu silfii, ca de silfi. - **Silf** + suf. *-ic*.

SILICE s.f. Corp solid, compus al siliciului cu oxigenul, dur, alb sau incolor, insolubil în apă, cu

temperatura de topire foarte înaltă, care se găsește în natură în compoziția celor mai multe roci și care se folosește la fabricarea sticlei, a betonului etc.; bioxid de siliciu. Din fr. **silice**, lat. **silex, -icis**.

SILICVĂ, *silicve*, s.f. Tip de fruct dehiscent în formă de pâstaie, caracteristic plantelor din familia cruciferelor, împărțit în interior printr-o membrană subțire, pe care sunt prinse semințele. [Var.: (rar) *silicvă* s.f.] Din lat. **siliqua**, fr. **silique**.

SILOGISM, *silogisme*, s.n. Raționament deductiv care conține trei judecăți legate între ele astfel încât cea de-a treia judecată, care reprezintă o concluzie, se deduce din cea dintâi prin intermediul celei de-a doua. Din fr. **syllogisme**, lat. **sylogismus**.

SILOGISTIC, -Ă, *silogistici, -ce*, adj. Care aparține silogismului, privitor la silogism. ♦ (Substantivat, f.) Parte a logicii formale care se ocupă cu studiul silogismelor. Din fr. **sylogistique**, lat. **sylogisticus**.

SILVAN, *silvani*, s.m. Fiecare dintre divinitățile romane considerate drept protectoare ale pădurilor, imaginate cu o față bestială, cu corpul păros și cu picioare și coarne de țap. Din lat. **silvanus**, fr. **silvain**.

SILVANIT s.n. Minereu de aur și de argint, moale, cu luciu metalic, de culoare argintie-cenușie, cristalizat în sistemul monoclinic. Din germ. **Sylvanit**, fr. **sylvanite**.

SIMBOL, *simboluri*, s.n. 1. Semn, obiect, imagine etc. care reprezintă indirect (în mod convențional sau în virtutea unei corespondențe analogice) un obiect, o ființă, o noțiune, o idee, o însușire, un sentiment etc. ♦ (În literatură și artă) Procedeu expresiv prin care se sugerează o idee sau o stare sufletească și care înlocuiește o serie de reprezentări. 2. Spec. Semn convențional sau grup de semne convenționale folosit în știință și tehnică și care reprezintă sume, cantități, operații, fenomene, formule etc. ♦ *Simbol matematic* = semn care reprezintă noțiuni, obiecte sau operații matematice. *Simbol chimic* = mod convențional de notare a atomilor elementelor chimice folosit în scrierea formulelor și a ecuațiilor chimice. 3. (Bis.; în sintagma) *Simbolul credinței* = rugăciune care reprezintă expunerea succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine; crezul. [- Pl. și: (rar) *simboale*]. Din lat. **symbolum**, fr. **simbole**, germ. **Symbol**.

SIMBOLISTICĂ s.f. (Livr.) Simbolică (2). - **Simbol** + suf. *-istică*.

SIMBOLIC, -Ă, *simbolici, -ce*, adj., (2, 3, 4) s.f. 1. Adj. Care constituie un simbol (1); care are caracter de simbol, exprimat printr-un simbol, care servește de simbol; care nu are eficacitate sau valoare în sine, ci prin ceea ce simbolizează. 2. S.f. Ansamblu de simboluri; exprimare (a unor idei sau a unor sentimente) prin simboluri; semnificație simbolică (1); simbolistică. 3. S.f. Teorie generală asupra simbolurilor (în care noțiunile logice și raporturile dintre ele sunt înlocuite prin semne convenționale). 4. S.f. Ramură a teologiei consacrată studiului comparativ al simbolurilor de credință ale diferitelor

confesiuni. Din fr. **symbolique**, lat. **symbolicus**, germ. **symbolisch**, **Symbolik**.

SIMETRIE, *simetrii*, s.f. 1. Proprietate a unui ansamblu spațial de a fi alcătuit din elemente reciproc corespondente și de a prezenta, pe această bază, anumite regularități; proporționalitate, concordanță, armonie între părțile unui tot, între elementele unui ansamblu etc.; distribuție egală, regulată, armonioasă a părților unui tot, a elementelor unui ansamblu; corespondență exactă (ca formă, poziție etc.) între părțile (opuse ale) unui tot. 2. Spec. Proprietate a două puncte aparținând aceleiași figuri geometrice sau la două figuri diferite de a fi așezate la aceeași distanță de un plan, de o dreaptă sau de un punct; proprietate corespunzătoare a două figuri geometrice; proprietate a două figuri geometrice de a se suprapune exact. Din lat. **symmetria**, fr. **symétrie**.

SIMFONIE, *simfonii*, s.f. 1. (În trecut) Ansamblu de sunete consonante sau de sunete muzicale; compoziție muzicală instrumentală (cu soliști, cor); (sens curent) compoziție muzicală amplă pentru orchestră, care cuprinde de obicei trei sau patru părți. ♦ *Simfonie concertantă* = compoziție muzicală rezultată din îmbinarea simfoniei și a concertului instrumental. 2. Fig. Ansamblu (armonios) de elemente care concură la producerea unui anumit efect; spec. Îmbinare armonioasă de culori. Din lat. **symphonia**, fr. **symphonie**.

SIMFONISM s.n. Totalitatea principiilor care stau la baza creației simfonice și a muzicii instrumentale în general. - **Simfonie** + suf. *-ism*.

SIMILITUDINE, *similitudini*, s.f. 1. Potrivire, asemănare, identitate (între două lucruri sau două acțiuni). 2. (Fiz.; Tehn.) Proprietate a două fenomene de a putea fi puse într-o corespondență parțială sau totală, astfel încât valorile mărimilor caracteristice unuia dintre fenomene să poată fi obținute, printr-un calcul relativ simplu, din valorile cunoscute ale mărimilor corespondente caracteristice celuilalt fenomen. 3. (Mat.) Asemănare. Din fr. **similitude**, lat. **similitudo**, *-inis*.

SIMPATIE, *simpatii*, s.f. 1. Atracție, înclinare, afinitate pe care cineva o simte față de o persoană sau pe care o inspiră cuiva; afecțiune; p. ext. obiectul acestui sentiment. ♦ Aprobare; atașament; devotament. 2. (Fam.) Persoană față de care cineva simte afecțiune sau dragoste. 3. (Med.) Legătură, raport dintre (două) organe simetrice care face ca, atunci când unul este afectat, să suferă și celălalt. *Ochii sunt organe care se îmbolnăvesc prin simpatie*. Din fr. **sympathie**, lat. **sympathia**.

SIMPLICITATE s.f. Simplitate. Din fr. **simplicité**, lat. **simplicitas**, *-atis*.

SIMPLIFICA, *simplific*, vb. I. Tranz. A face să fie (mai) simplu. ♦ A reduce o ecuație sau o fracție printr-un divizor comun; a transforma o egalitate într-o altă egalitate echivalentă cu formă mai simplă. Din lat. **simplificare**, fr. **simplifier**.

SIMPLIFICARE, *simplificări*, s.f. Acțiunea de a simplifica și rezultatul ei; simplificație. V. **simplifica**.

SIMPLIFICAT, *-Ă, simplificăți, -te*, adj. 1. Care a devenit (mai) simplu (1, 2). 2. (Despre funcții și expresii algebrice) Asupra căruia s-a efectuat operația de reducere la un divizor comun; redus. V. **simplifica**.

SIMULA, *simulez*, vb. I. Tranz. A face să pară adevărat ceva ireal; a da, în mod intenționat, o impresie falsă. ♦ A se prefăce bolnav, nebun, beat etc. (pentru a obține un avantaj sau a evita o sancțiune). Din fr. **simuler**, lat. **simulare**.

SIMULANT, *-Ă, simulanți, -te*, s.m. și f. (Rar)

Persoană care simulează o boală, o nebulie etc. -

Simula + suf. *-ant*. Cf. fr. **simulateur**.

SIMULACRU, *simulacre*, s.n. Aparentă înșelătoare; acțiune simulată; obiect care dă o falsă impresie a realității. Din fr. **simulacre**, lat. **simulacrum**.

SIMULA, *simulez*, vb. Tranz. A face să pară adevărat ceva ireal; a da, în mod intenționat, o impresie falsă. ♦ A se prefăce bolnav, nebun, beat etc. (pentru a obține un avantaj sau a evita o sancțiune). Din fr. **simuler**, lat. **simulare**.

SIMULARE, *simulări*, s.f. Faptul de a simula; prefăcătorie; falsificare; simulație. V. **simula**.

SIMULAT, *-Ă, simulați, -te*, adj. Care are o aparentă înșelătoare; făcut în mod intenționat să dea o impresie falsă. V. **simula**.

SIMULAȚIE, *simulații*, s.f. Simulare; spec. (Jur.) folosire de către o persoană a unui înscris constatator al unui act juridic care nu corespunde unei operații reale. [Var.: *simulațiune* s.f.] Din fr. **simulation**, lat. **simulatio**, *-onis*.

SINAFIE, *sinafii*, s.f. Fenomen care se produce atunci când două versuri sunt strâns unite, astfel încât are loc eliziunea de la unul la altul sau același cuvânt termină un vers și îl începe pe celălalt. Din fr. **synaphie**, ngr. **sinafia**.

SINALEFĂ, *sinalefe*, s.f. (Fon.) Fuziune (în timpul pronunțării) a două silabe într-una singură prin eliziune, sinereză sau contracție. Din fr. **synaléphe**, lat. **synalæpha**.

SINAXĂ s.f. Nume dat adunărilor primilor creștini. Din fr. **synaxe**, ngr. **sinaxis**.

SINCER, *-Ă, sinceri, -e*, adj. 1. (Despre oameni) Care exprimă întocmai ceea ce gândește, care acționează fără prefăcătorie sau gânduri ascunse; franc, leal, loial; cinstit, deschis. ♦ (Despre sentimente, acțiuni, manifestări ale oamenilor) Care reflectă sau dovedește sinceritate. 2. Conform cu anumite legi, cu anumite principii; corect. 3. (Rar; despre culori) Curat, pur. Din fr. **sincère**, lat. **sincerus**.

SINCERITATE, *sincerități*, s.f. 1. Însușirea de a fi sincer; lipsă de prefăcătorie sau de viclenie; franchețe, loialitate. ♦ Loc. adv. Cu sinceritate = în mod sincer; din toată inima. 2. (Rar) Confidență, confesiune, destăinuire. Din fr. **sincérité**, lat. **sinceritas**, *-atis*.

SINCIPUT, *sincipute*, s.n. Parte din osul capului care reprezintă punctul cel mai înalt al cutiei craniene; creștetul capului. Din fr., lat. **sinciput**.

SINDIOTACTIC, -*Ă*, *sindiotactici*, -*ce*, adj. (Chim.; despre polimeri) Care are o structură spațială regulată, în ale căruia lanțuri macromoleculare succesiunea unităților structurale se repetă constant de-a lungul lanțului, în poziția alternantă. Din fr. **syndiotactique**, engl. **syndiotactic**.

SINECDOCA, *sinecdoce*, s.f. Figură de stil care constă în lărgirea sau restrângerea sensului unui cuvânt prin folosirea întregului în locul părții (și invers), a particularului în locul generalului, a generalului în locul particularului, a materiei din care este făcut un lucru în locul lucrului însuși etc. Din lat. **synecdoche**, ngr. **sinekhohi**, fr. **synecdoque**.

SINECHIE s.f. (Med.) Aderență patologică a irisului în fața posterioară a corneei sau la cristalin; p. gener. orice aderență patologică între formațiuni anatomice vecine. Din fr. **synéchie**, engl. **synechie**.

SINEREZĂ, *sinereze*, s.f. Fenomen fonetic constând în fuziunea, într-un diftong ascendent, a două vocale învecinate prin transformarea primei vocale într-o semivocală. Din fr. **synérèse**, lat. **synaeresis**.

SINGULAR, -*Ă*, *singulari*, -*e*, adj. 1. (Gram.; în sintagmele) Număr singular (și substantivat, n.) = categorie gramaticală care indică un singur exemplar dintr-o categorie de ființe, de obiecte etc. Persoana întâi (sau a doua, a treia) singular = persoană gramaticală care indică numărul singular. 2. Care aparține sau este caracteristic unui singur sau unui anumit exemplar dintr-o categorie, care se referă la un singur sau la un anumit exemplar dintr-o categorie; individual; care se deosebește de alți indivizi, de alte fenomene etc. din aceeași categorie prin anumite trăsături distincte, individuale; care iese din comun în raport cu ceilalți indivizi, celelalte fenomene etc. din aceeași categorie; care este singur, izolat printre sau față de indivizii din aceeași categorie; care ocupă un loc aparte în cadrul aceleiași categorii; deosebit, aparte, neobișnuit; p. ext. ciudat, bizar, original. ◇ (Log.) Judecată singulară = judecată al cărei subiect este un nume individual. ♦ (Fil.; substantivat, n.; art.) Categorie care reflectă un singur exemplar dintr-o clasă de lucruri, în totalitatea însușirilor lui care îl deosebesc de celelalte lucruri din acea clasă; individual. Din lat. **singularis**, fr. **singulier**.

SINGULARITATE s.f. (Rar) Calitatea de a fi singular; p. ext. ciudățenie, bizarerie. Din fr. **singularité**, lat. **singularitas**, -atis.

SINONIMIC, -*Ă*, *sinonimici*, -*ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care ține de sinonime sau de sinonimie, privitor la sinonime sau la sinonimie. ◇ *Derivație sinonimică* = procedeu stilistic potrivit căruia două sau mai multe cuvinte din aceeași sferă semantică ajung să desemneze, în sens figurat, același lucru. "*Dovleac*" și "*tărtăcuță*" desemnează, prin derivație sinonimică, "*cap*". 2. S.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sinonimelor și al sinonimiei. ♦ Totalitatea

sinonimelor unei limbi; sistemul de sinonimie al unei limbi. Din fr. **synonymique**, (2) și germ. **Synonymik**.

SINONIMIE s.f. Însușire pe care o au unele cuvinte, expresii, afixe etc. de a fi sinonime (1) cu altele; posibilitate a înlocuirii unui cuvânt, a unei expresii etc. prin sinonimul (2) lor; situație în care se află două sau mai multe sinonime. ♦ P. gener. Asemănare, identitate, corespondență, similitudine. Din fr. **synonymie**, lat. **synonymia**.

SINTACTIC, -*Ă*, *sintactici*, -*ce*, adj. 1. Care se referă la sintaxă, privitor la sintaxă, de sintaxă. 2. (Substantivat, f.; în sintagma) *Sintactică poetică* = sintaxă poetică, v. *sintaxă*. Din ngr. **sintaktikos**, fr. **syntactique**.

SINTALITATE s.f. Totalitatea particularităților esențiale, edificatoare pentru profilul moral al unui grup; personalitate a unui colectiv. Din fr. **syntalité**, engl. **syntality**.

SINTAXĂ, *sintaxe*, s.f. Parte a gramaticii care studiază funcțiile cuvintelor și ale propozițiilor în vorbire și care stabilește regulile de îmbinare a cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze. ◇ Sintaxă poetică = totalitatea procedeelelor stilistice ale limbii literare care țin de topica propoziției și a frazei; sintactică poetică. ♦ Parte a logicii simbolice care constituie expunerea derivării expresiilor logice. Din fr. **syntaxe**, lat. **syntaxis**.

SINUOS, -*OASĂ*, *sinuoși*, -*oase*, adj. Care are o linie șerpuitoare, plină de cotituri; cotit; șerpuitor. ♦ Fig. (Despre caracterul oamenilor) Schimbător, șovăielnic; plin de reticențe. Din fr. **sinueux**, lat. **sinuosus**.

SINUS, *sinusuri*, s.n. 1. Cavități neregulate situate în grosimea unui os cranian. 2. Porțiune dilatată pe traiectul venelor, al arterelor sau al vaselor limfatice. Din fr., lat. **sinus**.

SIRENĂ, *sirene*, s.f. I. 1. Aparat (acționat cu aburi, cu aer comprimat etc.) care produce sunete de mare intensitate și cu care se dau semnale în fabrici, în navigație etc. ♦ Sunetul emis de un astfel de aparat. 2. Aparat format dintr-un disc prevăzut cu mai multe găuri, prin care trece un curent de aer și care servește la determinarea înălțimii unui sunet prin comparare cu alte sunete. II. (În mitologia greacă) Ființă fabuloasă, cu aspect de femeie, cu picioare și aripi de pasăre, mai târziu cu coadă de pește, care, prin cântecele ei, ademenea pe corăbieri în locuri primejdioase, unde aceștia își găseau moartea. ♦ Fig. Femeie seducătoare. Din fr. **sirène**, it. **sirena**, lat. **siren**, -**enis**.

SISTEM, *sisteme*, s.n. 1. Ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc.) dependente între ele și formând un tot organizat, care pune ordine într-un domeniu de gândire teoretică, reglementează clasificarea materialului într-un domeniu de științe ale naturii sau face ca o activitate practică să funcționeze potrivit scopului urmărit. ◇ Sistem informațional = ansamblu de procedee și mijloace de colectare, prelucrare și transmitere a informației necesare procesului de conducere a întreprinderilor,

instituțiilor, ministerelor etc. ♦ Totalitatea relațiilor pe baza cărora este alcătuit un sistem (1). 2. Totalitatea depozitelor formate în decursul unei perioade geologice. 3. Metodă de lucru, mod de organizare a unui proces, a unei operații, fel de a lucra; normă, obicei. ♦ Sistem Braille = metodă de scriere pentru orbi, cu litere tipografice speciale scoase în relief, pentru a putea fi pipăite. 4. Model, tip, tipar; marcă (de fabrică). 5. (În sintagma) Sistem audio = combină muzicală. [Var.: (rar) sistemă s.f.]. -Din fr. **système**, lat. **systema**.

MICROSISTEM, *microsisteme*, s.n. (Și în sintagma *microsistem social*) Sistem de integrare socială a unui individ sau a unui grup mic. - **Micro** + **sistem**.

SISTRU, *sistre*, s.n. Instrument muzical la vechii egipteni, alcătuit dintr-o lamă metalică curbată în formă ovală, cu capetele unite, prevăzute cu un mâner și având de-a curmezișul curburi, bare metalice mobile care, prin atingere sau lovire cu o vergea de fier, produceau sunete. Din fr. **sistre**, lat. **sistrum**.

SITULĂ, *situle*, s.f. (Rare) Vas cu toartă pentru scos apă. Din lat. **situla**, fr. **situle**.

SLAVISM, *slavisme*, s.n. Cuvânt, expresie, construcție împrumutate dintr-o limbă slavă de altă limbă (și neasimilate). Din fr. **slavisme**, germ. **Slawismus**.

SLAVIST, -**Ă**, *slaviști*, -**ste**, s.m. și f. Specialist în slavistică. Din fr. **slaviste**, germ. **Slawist**.

SLIP, *slipuri*, s.n. 1. Chiloți de baie foarte scurți. 2. Plan înclinat folosit pentru lansarea hidroavioanelor de pe sol pe apă. Din fr., engl. **slip**.

SLOGAN, *sloganuri*, s.n. Formulă pregnantă, concludentă care exprimă în chip lapidar telurile politice, economice ale unor grupuri, organizații etc. sau o problemă de actualitate. Din fr., engl. **slogan**.

SLOPS, *slopsuri*, s.n. Produs petrolier de calitate inferioară, care trebuie prelucrat din nou pentru a putea fi folosit. Din fr., engl. **slops**, germ. **Slops**.

SLUIS, *sluisuri*, s.n. Igeab de lemn prevăzut la bază cu o căptușeală de bolovani, grinzi de lemn, material poros etc., folosit la spălarea nisipurilor care conțin aur, platină, staniu etc. Din engl. **sluis**, fr. **sluice**.

SOBRIETATE s.f. 1. Însușirea de a fi sobru; simplitate, concizie, austeritate (în aspect, în felul de a fi). 2. Cumpătare, moderație în felul de a mânca, de a bea, de a se îmbrăca etc. Din fr. **sobriété**, lat. **sobrietas**, -**atis**.

SOBRU, -**Ă**, *sobri*, -**e**, adj. 1. Lipsit de ornamente de prisos; simplu. 2. Care păstrează măsura, care nu face excese; cumpătat, moderat. Din fr. **sobre**, lat. **sobrius**.

SOCIABIL, -**Ă**, *sociabili*, -**e**, adj. Capabil să trăiască în relații permanente cu semenii săi, în societate. ♦ Căruia îi plac relațiile cu semenii săi, care se împrietenește ușor cu alții; comunicativ, apropiat, prietenos. Din fr. **sociable**, lat. **sociabilis**.

NESOCIABIL, -**Ă**, *nesociabili*, -**e**, adj. Căruia nu-i plac relațiile cu semenii săi, care leagă greu prietenii; necomunicativ. - **Ne-** + **sociabil**.

SOCIAL, -**Ă**, *sociali*, -**e**, adj. 1. Creat de societate, propriu societății; care este legat de viața oamenilor în societate, de raporturile lor în societate sau față de societate; care privește societatea omenească. 2. Propriu unui anumit tip de societate; legat de apartenența la o anumită categorie socială, la un anumit grup social. Din fr. **sociat**, lat. **socialis**.

SOCIAL-DEMOCRAȚIE s.f. Curent politic de stânga care acceptă structura democratică a statului și care postulează reforma ca singura cale a schimbărilor sociale. Din germ. **Sozialdemokratie**, fr. **sociat-démocratie**.

SOCIALISM s.n. 1. Ansamblul doctrinelor social-politice care urmăresc reformarea societăților umane prin desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și de schimb și punerea acestora sub controlul statului. ♦ *Socialism științific* = ansamblul concepțiilor marxist-leniniste privitoare la structura și dinamica proceselor trecerii omenirii de la orânduirea capitalistă la orânduirea comunistă. *Socialism utopic* = ansamblul concepțiilor socialiste care concep instaurarea orânduirii socialiste ca o cerință a rațiunii, ca o concretizare a unui ideal moral.

2. (În teoria marxistă) Orânduire socială bazată pe exercitarea puterii politice de către clasa muncitoare aliată cu celelalte clase și categorii sociale muncitoare, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și pe realizarea retribuției potrivit principiului "de la fiecare după capacități, fiecăruia după munca depusă". Din fr. **socialisme**, germ. **Sozialismus**.

SOCIALIST, -**Ă**, *socialiști*, -**ste**, adj., s.m. și f. 1. Adj. Întemeiat pe principiile socialismului (1); care există în condițiile socialismului; al socialismului, propriu socialismului, privitor la socialism. 2. S.m. și f. Adept al socialismului (1); membru al unui partid socialist. Din fr. **socialiste**, germ. **sozialist**.

PRESOCIALIST, -**Ă**, *presocialiști*, -**ste**, adj. Care este anterior socialismului. - **Pre-** + **socialist**.

SOCIALMENTE adv. Din punct de vedere social, sub raport social. Din fr. **socialement**, it. **socialmente**.

SOCIETATE, *societăți*, s.f. 1. Totalitatea oamenilor care trăiesc laolaltă, fiind legați între ei prin anumite raporturi economice. ♦ Ansamblu unitar, sistem organizat de relații între oameni istoricește determinate, bazate pe relații economice și de schimb; *p. ext.* sistem social. ♦ Cerc limitat de oameni de prim rang (prin poziție socială, situație materială etc.). 2. Asociație de persoane constituită într-un anumit scop (științific, literar, sportiv etc.). 3. (Comerț) Asociație de oameni de afaceri alcătuită pe baza unor investiții de capital, în vederea obținerii unor beneficii comune. ♦ *Societate în nume colectiv* = asociație între un număr limitat de persoane, care întemeiază o întreprindere comercială sau industrială, depunând fiecare capital și contribuție în muncă și

răspunzând solidar și nelimitat la obligațiile pe care și le-au asumat. **4.** Grup de oameni care petrec un anumit timp împreună; tovărășie, companie. ♦ Expr. *În societate* = între oameni, în lume. Din fr. **société**, lat. **societas**, -atis.

SOCIOCULTURAL, -Ă, *socioculturali*, -e, adj. Referitor la raportul dintre cadrul social și particularitățile culturale, cum sunt tradițiile, moravurile, mentalitățile etc. Din fr. **socioculturel**, engl. **sociocultural**.

SOCIODRAMĂ, *sociodrame*, s.f. Test sociometric bazat pe improvizarea unui scenariu pe o temă dată în care fiecare subiect primește un anumit rol. Din fr. **sociodrame**, engl. **sociodramă**.

SOCIOLINGVIST, -Ă, *sociolingviști*, -ste, s.m. și f. Specialist în sociolingvistică. Din fr. **sociolinguiste**, engl. **sociolinguist**.

SOCIOLINGVISTIC, -Ă, *sociolingvistici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Domeniu al lingvisticii care studiază covariația sistematică a sistemelor lingvistice și sociale. **2.** Adj. De sociolingvistică. Din fr. **sociolinguistique**, engl. **sociolinguistics**.

SOCIOLOGISM s.m. Orientare care exagerează rolul sociologiei, căreia îi subordonează celelalte științe sociale. Din fr. **sociologisme**, rus. **социологизм**.

SOFISM, *sofisme*, s.n. Silogism sau raționament corect din punct de vedere formal, dar greșit din punct de vedere al conținutului (fiind bazat pe un echivoc, pe utilizarea aspectelor neesențiale ale fenomenelor etc.), adesea folosit pentru a induce în eroare; *p.gener.* argument, afirmație etc. false. Din fr. **sophisme**, lat. **sophisma**.

SOFIST, -Ă, *sofiști*, -ste, s.m. și f. Filozof și retor în antichitatea greacă, la început adept al explicării raționale și materialiste a fenomenelor naturii (prin respingerea soluțiilor mistico-religioase), mai târziu adept al idealismului filozofic, care folosea ca metodă de discuție argumentarea sofistică. ♦ *P.gener.* Persoană care folosește sofisme, argumentația sofistică. Din fr. **sophiste**, lat. **sophista**.

SOFISTIC, -Ă, *sofistici*, -ce, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre raționamente, teorii etc.) Întemeiat pe sofisme; *p.gener.* (despre afirmații, argumente etc.) fals, eronat. **2.** S.f. Denaturare (intenționată) a unui silogism, a unui raționament, a unei afirmații, adesea cu scopul de a înșela; argumentație falsă. Din fr. **sophistique**, lat. **sophisticus**.

SOIA s.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori mici, albe sau violete și cu fructul în formă de păstaie, având semințele bogate în grăsimi și protide, folosite în industria alimentară, în farmacie etc. (*Glycine hispida*). Din fr. **soja**, **soya**, germ. **Soja**.

SOL¹ s. invar. m. (Muz.) **1.** Unul din cele șapte sunete ale gamei; notă corespunzătoare acestui sunet. **2.** Nume dat uneia dintre chei. Din it., fr. **sol**.

SOL², *soluri*, s.n. **1.** Strat afănat, moale și friabil de la suprafața scoarței pământului, care (împreună cu atmosfera din jur) constituie mediul de viață al plantelor; suprafața pământului; *p.ext.* pământ, teren. **2.** (Și în sintagma *exercițiu la sol*) probă de

gimnastică executată la nivelul podelei. Din fr. **sol**, lat. **solum**.

DEMISOL, *demisoluri*, s.n. Parte a unei clădiri situată pe jumătate sub nivelul solului, sub parter. Din fr. **demi** "jumătate" + **sol**.

SUBSOL, *subsoluri*, s.n. **1.** Partea de pământ aflată sub suprafața solului; totalitatea formațiilor geologice mai vechi decât pătura actuală de sol.

2. Totalitatea încăperilor dintr-o clădire situate, total sau parțial, sub nivelul solului. **3.** Loc în partea de jos a paginilor unei cărți, a unui periodic, rezervat notelor explicative; *p.ext.* notă explicativă dată în acest spațiu. ♦ Partea de jos a unei pagini de ziar, de periodic, de obicei despărțită de restul paginii printr-o linie orizontală, unde se publică, adesea pe toată lungimea foi, recenzii, articole cu subiect literar, științific etc. - **Sub-** + **sol** (după fr. *sous-sol*).

SOLAR, -Ă, *solari*, -e, adj. Care aparține Soarelui, emis de Soare, privitor la Soare; care este în raport cu Soarele. ♦ *An solar* = interval de timp în care se efectuează o revoluție completă a Pământului în jurul Soarelui. Din fr. **solaire**, lat. **solaris**.

PARASOLAR, *parasolare*, s.n. **1.** Dispozitiv (în formă de pânză) montat la obiectivul aparatului de fotografiat sau de filmat pentru a împiedica pătrunderea luminii suplimentare în aparat. **2.** Apărătoare formată dintr-oplacă transparentă (colorată) sau opacă, montată în interiorul unui autovehicul, deasupra parbrizului, pentru a proteja pe șofer de lumina directă a soarelui. - **Para-** + **solar**.

SOLARIU, *solarii*, s.n. Teren sau încăpere (special amenajate) unde se fac băi de soare. Din fr., lat. **solarium**.

SOLDA, *soldez*, vb. I. Tranz. **1.** A calcula soldul unui cont. ♦ Refl. Fig. (Despre tratative, întreceri sportive, acțiuni etc.) A se încheia cu..., a avea drept rezultat.... **2.** A lichida o socoteală, o datorie. **3.** A vinde un rest de marfă cu reducere de preț. Din fr. **solder**, it. **soldare**.

SOLDARE, *soldări*, s.f. Acțiunea de a (se) *solda* și rezultatul ei. V. **solda**.

SOLDAT¹, -Ă, *soldați*, -te, adj. **1.** (Despre conturi) Care nu mai are sold. **2.** (Despre mărfuri) Scos la vânzare. V. **solda**.

SOLDAT², *soldați*, s.m. Militar care nu are nici un grad; militar care are cel mai mic grad într-o armată; *p.gener.* militar care își execută stagiul. ♦ Fig. Luptător, militant. Din fr. **soldat**, it. **soldato**, germ. **Soldat**.

SOLDĂTEL, *soldăței*, s.m. Diminutiv al lui *soldat*. - **Soldat** + suf. -el.

SOLDĂȚESC, -EASCĂ, *soldățești*, adj. Care aparține soldaților, privitor la soldați, de soldat; ostășesc; *p.gener.* militar. - **Soldat** + suf. -esc.

SOLDĂȚEȘTE adv. Ca soldați; ostășește; *p.gener.* militărește. - **Soldat** + suf. -ește.

SOLDĂȚIE s.f. (Rare) Stare, viață, calitate, serviciu de soldat sau, *p.gener.*, de militar. - **Soldat** + suf. -ie.

SOLDĂȚIME s.f. Multime de soldați, totalitatea soldaților; ostășime. - **Soldat** + suf. -ime.

SOLDĂȚOI, *soldățoi*, s.m. (Peior.) Augmentativ al lui *soldat*. - **Soldat** + suf. -oi.

SOLECISM, *solecisme*, s.n. Greșeală de sintaxă (neadmisă de normele limbii literare). Din fr. **solécisme**, lat. **solecismus**.

SOLFATARĂ, *solfatare*, s.f. Emanație vulcanică constituită mai ales din vapori de apă, hidrogen sulfurat și bioxid de carbon. Din fr. **solfatare**, it. **solfatara**.

SOLICITA, *solicit*, vb. I. 1. A cere (cu stăruință) să i se acorde ceva, a se adresa cuiva cu o cerere. ♦ A ruga, a apela la..., a invita să... 2. A provoca, a trezi; a atrage. 3. A supune un corp unei acțiuni fizice (de tracțiune, torsiune, apăsare etc.) care l-ar putea distruge dacă ar depăși o anumită valoare. Din fr. **soliciter**, lat. **solicitare**.

SOLICITANT, -Ă, *solicitanți*, -te s.m. și f. Persoană care solicită (1); solicitator. - **Solicita** + suf. -ant Cf. germ. *Sollizitant*.

SOLICITARE, *solicitări*, s.f. Acțiunea de a *solicita* și rezultatul ei; cerere stăruitoare. ♦ Proces fizic prin care se produc tensiuni și deformări în interiorul unui corp solid. V. **solicita**.

SUPRASOLICITA, *suprasolicit*, vb. I. Tranz. A solicita peste măsură. - **Supra** + **solicita**.

SUPRASOLICITARE, *suprasolicități*, s.f. Acțiunea de a *suprasolicita* și rezultatul ei. V. **suprasolicita**.

SOLICITUDINE, *solicitudini*, s.f. Atitudine plină de grijă, de bunăvoință, de prietenie față de cineva sau de ceva; atenție preventivoare. Din fr. **solicitude**, lat. **solicitudo**, -inis.

SOLIDIFICA, *solidific*, vb. I. Refl. și tranz. A trece sau a face să treacă un corp din stare lichidă în stare solidă, prin răcire sub o temperatură dată; *p. ext.* a îngheța. ♦ (Despre grăsimi) A se slei. ♦ Refl. A se întări. Din fr. **solidifier**, it. **solidificare**.

SOLIDIFICARE, *solidificări*, s.f. Faptul de a (se) *solidifica*. V. **solidifica**.

SOLIDIFICAT, -Ă, *solidificați*, -te, adj. Care a devenit solid sau care s-a întărit. V. **solidifica**.

SOLIDITATE s.f. Stare a corpurilor solide; proprietate a corpurilor solide de a opune rezistență la schimbarea formei și a volumului lor; tărie, duritate, rezistență. ♦ Fig. Temeinicie, seriozitate. Din fr. **solidité**, lat. **soliditas**, -atis.

SOLITAR, -Ă, *solitari*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care se găsește singur; izolat, singuratic. ♦ *Floare* (sau *frunză* etc.) *solitară* = floare (sau frunză etc.) care crește singură pe tulpină. ♦ (Despre locuri) Pustiu, neumblat. ♦ (Despre ființe; adesea substantivat) Care trăiește sau căruia îi place să trăiască singur, izolat, departe de societate. 2. S.n. Piatră prețioasă (în special diamant de mare valoare) montată singură la o bijuterie (sau ieșind în evidență într-o montură dintr-un grup de pietre mai mici). Din fr. **solitaire**, lat. **solitarius**.

SOLITARISM s.n. (Livr.) Tendință, înclinație a cuiva de a se izola de oameni, de a trăi în izolare. - **Solitar** + suf. -ism.

SOLITON s.n. (Cib., Med.) Undă de conductibilitate nervoasă caracterizată prin propagarea fără deformări și cu viteză fixă. Din fr., engl. **soliton**.

SOLITUDINE, *solitudini*, s.f. (Livr.) Singurătate, izolare (în care se află cineva). Din fr. **solitude**, lat. **solitudo**, -inis.

SOLSTITIAL, -Ă, *solstițiali*, -e, adj. Care ține de solstițiu, privitor la solstițiu. Din fr. **solsticial**, lat. **solstitialis**.

SOLSTIȚIU, *solstiții*, s.n. Fiecare dintre cele două momente ale anului când Soarele se află la cea mai mare înălțime față de ecuator; datele calendaristice corespunzătoare acestor momente (21 iunie și 22 decembrie), marcând ziua cea mai lungă sau cea mai scurtă din an. Din lat. **solstitium**, fr. **solstice**.

SOLUBIL, -Ă, *solubili*, -e, adj. 1. (Despre substanțe sau elemente chimice) Care se poate dizolva într-un solvent. 2. Fig. (Rar) Care se poate rezolva, dezlega, explica. Din fr. **soluble**, lat. **solubilis**.

TERMO-SOLUBIL, -Ă, *termosolubili*, -e, adj. Solubil la cald. - **Termo** + **solubil**.

SOLUȚIE, *soluții*, s.f. 1. Amestec omogen compus din două sau mai multe substanțe chimice (dintre care una este de obicei lichidă) dispersate la scară moleculară în diverse proporții. 2. Operație mintală care, analizând o pluralitate, o complexitate de elemente care se întrepătrund, rezolvă o dificultate, o problemă teoretică sau practică; ansamblul deciziilor și actelor care pot rezolva o dificultate; mod de a rezolva o dificultate, o problemă. ♦ Răspuns la o problemă. 3. (În sintagma) *Soluție de continuitate* = întrerupere a continuității; separare a părților care mai înainte erau legate între ele sau continue. [Var.: (înv.) **soluțiune** s.f.] Din fr. **solution**, lat. **solutio**, -onis.

SOMBRERO s.n. Pălărie (de fétu) cu boruri mari, purtată mai ales în Spania și în America Latină. Din sp., fr. **sombrero**.

SOMNIFER, -Ă, *somniferi*, -e, adj., s.n. (Medicament, substanță) care provoacă somn; soporific, hipnotic, narcotic. Din fr. **somnifère**, lat. **somnifer**.

SOMNOLENT, -Ă, *somnolenți*, -te, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care este în stare de somnolență sau trădează somnolență; care dormitează (sau pare că dormitează); toropit, moleșit (de somn). Din fr. **somnolent**, lat. **somnolentus**.

SOMNOLENȚĂ s.f. Stare intermediară între somn și veghe, în care diverse funcții și reacții ale organismului sunt diminuate; moleșeală, toropeală, somnie, somnoroșie. Din fr. **somnolence**, lat. **somnolentia**.

SON, (1) *soni*, s.m., (2) *sonuri*, s.n. 1. S.m. Unitate de măsură a tăriei sunetelor. 2. S.n. (Rar) Sunet; ton. Din fr. **son**, lat. **sonus**.

SONATĂ, *sonate*, s.f. Bucată muzicală pentru unul sau două instrumente, alcătuită din trei sau patru părți, deosebite între ele ca structură, tonalitate, ritm

etc., dar care se completează într-o succesiune logică și unitară. Din fr. **sonate**, it. **sonata**, germ. **Sonate**.

SONATINĂ, *sonatine*, s.f. Sonată de proporții mai mici. Din fr. **sonatine**, it. **sonatina**, germ. **Sonatine**.

SONERIE, *sonerii*, s.f. 1. Dispozitiv de semnalizare sonoră care emite sunete (intermitente) cu ajutorul unui mic clopot atins de un ciocănel special; *p. ext.* sunet produs de acest dispozitiv. ♦ *Sonerie electrică* = sonerie în care ciocănelul este acționat de un electromagnet. 2. Buton care, prin apăsare, declanșează funcționarea unei sonerii (1). Din fr. **sonnerie**, it. **soneria**.

SONET, *sonete*, s.n. Poezie cu formă prozodică fixă, alcătuită din 14 versuri repartizate în două catrene cu rimă îmbrățișată și două terține cu rimă liberă. Din fr. **sonnet**, it. **sonetto**.

SONETIST, -**Ă**, *sonetiști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care scrie sonete. Din fr. **sonnettiste**, it. **sonettista**.

SONOR, -**Ă**, *sonori*, -*e*, adj. 1. Care produce, prin vibrare, sunete (puternice); care răsună sau face să răsună. 2. (Adesea adverbial) Care are un sunet plăcut, armonios (și pătrunzător). 3. Care amplifică sunetele, care are rezonanță. 4. (Despre consoane) Care este rostit prin vibrarea coardelor vocale, glota fiind închisă; fonic. 5. (Despre filme cinematografice) Însotit de vorbire și de muzică. ♦ (Substantivat, n.) Partea sonoră (5) a unui film cinematografic sau de televiziune. 6. Fig. Important, cu răsunet, renumit; *p. ext.* pretențios, emfatic. Din fr. **sonore**, lat. **sonorus**.

SONORITATE, *sonorități*, s.f. 1. Însușirea de a fi sonor. ♦ Muzicalitate. ♦ Sunet sau grup de sunete (caracteristice); nuanță. 2. Proprietate a unor corpuri de a propaga și de a amplifica sunetele; rezonanță. Din fr. **sonorité**, lat. **sonoritas**, -**atis**.

SOPORIFER, -**Ă**, *soporiferi*, -*e*, adj., s.n. (Livr.) Somnifer. Din fr. **soporifère**, lat. **soporifer**.

SOPRAN, -**Ă**, *soprani*, -*e*, subst. 1. S.n. Cea mai înaltă dintre cele cinci categorii ale vocii omenești (de femeie sau de copil). 2. S.m. și f. Femeie sau copil cu voce de sopran (1); *p. ext.* instrument de suflat cu sunet asemănător vocii de sopran. [Var.: **soprano** s.n.] Din fr., it. **soprano**.

SORBITĂ s.f. Constituent structural moale și maleabil al oțelului tratat termic. Din fr. **sorbite**, germ. **Sorbit**.

SORDID, -**Ă**, *sordizi*, -*de*, adj. (Livr.) Murdar; dezgustător. ♦ Fig. Interesat în mod exagerat; meschin. Din fr. **sordide**, lat. **sordidus**.

SORIT, *sortie*, s.n. (Log.) Raționament compus dintr-o serie de silogisme așezate astfel încât atributul unuia să fie subiectul silogismului următor, concluzia având ca subiect subiectul primului silogism și ca atribut atributul penultimului silogism. Din fr. **sortite**, lat. **sortites**.

S.O.S., *s.o.s.-uri*, s.n. Apel internațional radiotelegrafic transmis de o navă în pericol de scufundare. ♦ P. gener. Apel, semnal prin care se cere ajutor în caz de pericol. Din engl., fr. **s.o.s.**

SPADICE, *spadice*, s.n. Inflorescență în formă de spic, al cărei peduncul comun este îngroșat și cămos [Var.: **spadix** s.n.] Din fr. **spadice**, lat. **spadix**, -**icis**. **SPANIOL**, -**Ă**, *spanioli*, -*e* s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Spaniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Spaniei sau spaniolilor (1), privitor la Spania sau la spanioli, originar din Spania; spaniolesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de spanioli (1). Din fr. **espagnol**, it. **spagnolo** (după *Spania*).

SPANIOLESC, -**EASCĂ**, *spaniolești*, adj. (Rar) Spaniol (2). - **Spaniol** + suf. -*esc*.

SPANIOLEȘTE adj. Ca spaniolii, în felul spaniolilor. ♦ În limba spaniolă. - **Spaniol** + suf. -*ește*.

SPANIOLOAICĂ, *spanioleoice*, s.f. (Rar) Spaniolă. - **Spaniol** + suf. -*oaică*.

SPARDEC, *spardecuri*, s.n. Punte continuă pe velierele vechi. ♦ Punte ușoară deasupra cabinelor și saloanelor de sus ale vapoarelor. Din fr., engl. **spardeck**.

SPAT s.n. (În sintagma) *Spat de Islanda* = varietate de calcit caracterizată prin dimensiunile mari și prin transparența perfectă a cristalelor, utilizată la instrumentele optice. Din fr. **spath**, germ. **Spat**.

SPAȚIU, *spații*, s.n. 1. (Fil.; la sg.) Formă obiectivă și universală a existenței materiei, inseparabilă de materie, care are aspectul unui întreg neîntrerupt cu trei dimensiuni și exprimă ordinea coexistenței obiectelor lumii reale, poziția, distanța, mărimea, forma, întinderea lor. ♦ (Mat.) Multime de puncte care prezintă anumite proprietăți. ♦ *Geometrie în spațiu* = ramură a geometriei care studiază figurile ale căror elemente sunt situate în planuri diferite. 2. Întindere nemărginită care cuprinde corpurile cerești; văzduh; porțiune din atmosferă; întinderea, locul care ne înconjură. ♦ *Spațiu aerian* = porțiune din atmosferă corespunzătoare limitelor teritoriale ale unui stat și în care acesta își exercită suveranitatea. *Spațiu cosmic* = întindere nemărginită situată dincolo de atmosfera pământului. ♦ Perspectivă vastă, orizont larg. 3. Loc, suprafață, întindere limitată. ♦ Limitele între care se desfășoară o acțiune; cadru. ♦ Lungime luată de-a lungul traiectoriei unui corp mobil. 4. Loc (liber) între două obiecte, distanță, interval. ♦ *Spațiu verde* = suprafață acoperită cu vegetație în perimetrul unei așezări. ♦ (Tipogr.) Interval alb lăsat între cuvintele sau rândurile culese; (*p. ext.*) unealtă cu care se realizează acest interval. ♦ (Muz.) Interval între liniile unui portativ. 5. Interval de timp, răstimp. Din lat. **spatium**, fr. **espace**.

SPAȚIA, *spațiez*, vb. I. Tranz. A răi, a distanța, a despărți prin spații mai mari (cuvinte, rânduri, obiecte). Din **spațiu**.

SPAȚIERE, *spațieri*, s.f. Acțiunea de a spația și rezultatul ei. V. **spația**.

SPAȚIAT, -**Ă**, *spațiați*, -*te*, adj. Rărit, distanțat, despărțit prin spații (mai mari). -V. **spația**.

INTERSPAȚIU, *interspații*, s.n. (Rar) Spațiu liber sau distanță între două obiecte, două piese etc. - **Inter-** + **spațiu**.

SPECIAL, -Ă, *speciali*, -e, adj. Care se deosebește de alte lucruri asemănătoare prin trăsături care îi sunt proprii; care se află numai la un lucru sau la o anumită categorie de lucruri; (adesea adverbial) care este făcut, destinat, rezervat pentru a corespunde unui anumit scop; *p. ext.* ieșit din comun, deosebit de bun, de valoros; excepțional. ♦ Loc. adv. *În special* = mai ales, îndeosebi; în mod particular, în speță. ♦ (Despre ediții de presă, publicații) Publicat cu o ocazie deosebită sau la o dată festivă. ♦ Care aparține unei anumite specialități (1), de strictă specialitate. Din fr. *spécial*, lat. *specialis*.

SPECIALITATE, *specialități*, s.f. 1. Ramură a științei, a tehnicii, a artei etc. din studiul și din aplicarea căreia cineva își face o profesiune. ♦ Loc. adj. *De specialitate* = care aparține unui domeniu special; (despre persoane) Care este competent într-o anumită ramură de activitate. 2. Produs sau preparat făcut din anumite rețete sau metode de fabricație deosebite. Din fr. *spécialité*, lat. *specialitas*, -atis.

SPECIFICA, *specific*, vb. I. Tranz. A arăta, a menționa, a indica ceva în mod precis. Din lat. *specificare*, fr. *spécifier*.

SPECIFICARE, *specificări*, s.f. Acțiunea de a *specifica* și rezultatul ei; indicație, mențiune, specificație. V. *specifica*.

SPECIFICATOR, -OARE, *specificatori*, -oare, adj. (Rar) Specificativ. - *Specifica* + suf. -tor.

SPECIFICAȚIE, *specificații*, s.f. Specificare. Din fr. *spécification*, lat. *specificatio*.

SPECIOS, -OASĂ, *speciosi*, -oase, adj. (Livr.) Care are doar aparențe favorabile, plăcute; amăgitor, înșelător. Din fr. *spécieux*, lat. *speciosus*.

SPECTACOL, *spectacole*, s.n. 1. Reprezentație (teatrală, cinematografică etc.). 2. Ansamblu de elemente, de lucruri, de fapte care atrag privirile sau atenția, care impresionează, care provoacă reacții. ♦ Expr. *A se da în spectacol* = a atrage atenția printr-o purtare nepotrivită, a se face de râs. Din fr. *spectacle*, lat. *spectaculum*.

SPECTACULOS, -OASĂ, *spectaculoși*, -oase, adj. Care atrage privirile, care impresionează prin aspectul plăcut, prin strălucire; impresionant, spectacular. - *Spectacol* + suf. -os (după it. *spectacolo*so).

SPECTACULOZITATE s.f. Însușirea de a fi spectaculos. - *Spectaculos* + suf. -itate.

NESPECTACULOS, -OASĂ, *nespectaculoși*, -oase, adj. Care este lipsit de spectaculozitate. - Ne- + *spectaculos*.

SPECTATOR, -OARE, *spectatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care asistă la un spectacol, la o competiție sportivă, la o ceremonie etc. ♦ Martor la o întâmplare, la un eveniment. Din fr. *spectateur*, lat. *spectator*.

SPECTRU, *spectre*, s.n. 1. Ansamblu de valori fizice pe care le poate lua, în condiții determinate, o mărime dată. ♦ Ansamblul imaginilor obținute prin descompunerea, cu un instrument optic, a radiației electromagnetice complexe. ♦ Totalitatea liniilor de

fluid în mișcare, a liniilor de câmp dintr-un magnet etc. ♦ Totalitate a radiațiilor electromagnetice ale unui corp ceresc, dispuse în funcție de lungimea lor de undă sau de frecvență (și înregistrate). 2. Fantasmă, fantomă. ♦ Fig. Ceea ce produce îngrijorare, spaimă; pericol iminent. Din fr. *spectre*, germ. *Spektrum*.

SPECUL, *specule*, s.n. Instrument chirurgical cu care se măsoară și se examinează (într-o oglindă) anumite cavități ale organismului omenesc. [Var.: *speculum* s.n.] Din lat. *speculum*, fr. *spéculum*.

SPELUNCĂ, *spelunci*, s.f. 1. Local public rău famat; bombă. 2. (Înv.) Peșteră, grotă. Din lat. *spelunca*, fr. *spelonque*.

SPEȚĂ, *spețe*, s.f. 1. Specie. 2. Pricină adusă spre rezolvare înaintea unui organ de jurisdicție. ♦ Loc. adv. *În spețe* = în cazul de față, în cazul dat. - Cf. germ. *Spezies*, fr. *espèce*.

SPICHER, *spicheri*, s.m. Crainic la o stație de radio sau de televiziune. [Var.: *spicher* s.m.] Din fr., engl. *speaker*.

SPICHERITĂ, *spicherițe*, s.f. Crainică la o stație de radio sau de televiziune. [Var.: *spicheriță* s.f.] - *Spicher* + suf. -ită.

SPICUL, *spicule*, s.n. (Bot.; astăzi rar) Spiculeț. [Pl. și: (m.) *spiculi*] Din lat. *spiculum*, fr. *spicule*.

SPIN, *spini*, s.m. (Fiz.) Moment cinetic propriu electronului sau oricărei alte particule elementare. Din engl., fr. *spin*.

SPINĂ, *spine*, s.f. (Med.) Proeminență ascuțită a unui os. ♦ *Spina bifida* = malformație congenitală a coloanei vertebrale caracterizată prin lipsa de sudură a arcurilor vertebrale, situată de obicei în regiunea lombară și sacrală. Din lat., fr. *spina bifida*.

SPINOTALAMIC, -Ă, *spinotalamici*, -ce, adj. (Anat.) Care aparține măduvei spinării și talamusului. ♦ *Cale spinotalamică* = traseul al fibrelor nervoase care străbat măduva spinării, bulbul, puntea și pedunculii cerebrali, ajungând la talamus. Din fr. *spinothalamique*, engl. *spinothalamic*.

SPIREA s.f. Arbust din familia rozaceelor, înalt până la 2 metri, cu ramurile arcuite și flori albe dispuse pe toată lungimea ramurilor, cultivat ca plantă ornamentală (*Spiraea vanhouttei*). Din fr. *spirée*, lat. *spiraëa*.

SPLENDID, -Ă, *splendizi*, -de, adj. Foarte frumos, minunat; strălucitor, măreț. Din fr. *splendide*, lat. *splendidus*.

SPLENDOARE, *splendori*, s.f. Frumusețe fără seamăn (și plină de fast, de strălucire); strălucire, măreție. ♦ (Concr.) Obiect, ființă, fenomen etc. splendid. Din fr. *splendeur*, lat. *splendor*.

SPONDEU, *spondei*, s.m. (În versificația greco-latină) Picior de vers compus din două silabe lungi. [Pl. și (n.) *spondei*] Din lat. *spondeus*, fr. *spondée*.

SPONGIOS, -OASĂ, *spongioși*, -oase, adj. Care este poros ca un burete; care are proprietatea de a suga lichidele. Din fr. *spongieux*, lat. *spongiosus*.

SPONTAN, -Ă, *spontani*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care se face sau se produce de la sine, fără vreo cauză exterioară aparentă; care se face de

bunăvoie, fără a fi silit de nimeni; care apare brusc, pe neașteptate. ♦ Care acționează cu promptitudine. ♦ Care nu este conștient. [Var.: **spontanueu**, -ee adj.] Din fr. **spontané**, lat. **spontaneus**.

SPORTSMAN, *sportsmeni*, s.m. (Livr.) Sportiv. Din engl., fr. **sportsman**.

SPRINKLER, *sprinklere*, s.n. Instalație pentru stingerea incendiilor în hale industriale. Din fr., engl. **sprinkler**.

SPRINT, *sprinturi*, s.n. Mărire a vitezei de către un concurent (de obicei în ultima fază a parcursului) la unele întreceri sportive. ♦ Categorie de probe sportive pe distanță scurtă, caracterizată prin viteză foarte mare. Din fr., engl. **sprint**.

SPRINTER, -Ă, *sprinterii*, -e, s.m. și f. Atlet specializat în alergări pe distanțe scurte sau înzestrat cu capacitatea de a sprinta în finalul unei curse mai lungi. Din fr., engl. **sprinter**.

STABILITATE s.f. Înșușirea de a fi stabil, solid, trainic; soliditate, statornicie; fermitate. ♦ Durabilitate, trăinicie. ♦ Faptul de a-și păstra locul, de a nu fi mișcat din loc; fixitate. ♦ Spec. (Fiz.) Proprietate a unui corp de a-și menține poziția sau de a reveni în poziția inițială. ♦ Situație sigură, fermă. Din fr. **stabilité**, lat. **stabilitas**, -atis.

NESTABILITATE s.f. Proprietatea de a fi nestabil; instabilitate. - Ne- + **stabilitate**.

STADIU, *stadii*, s.n. 1. Fiecare dintre perioadele distincte în evoluția unui proces istoric, social, politic etc. sau a unui fenomen din natură; fază, etapă. 2. Veche unitate de măsură pentru lungime la greci, care varia între 147 și 192 de metri. Din fr. **stade**, lat. **stadium**.

STAGFLAȚIE, *stagflații*, s.f. Fenomen economic care se manifestă prin coexistența stagnării economiei, inflației și șomajului. Din engl., fr. **stagflation**.

STAGNA, pers. 3 *stagnează*, vb. I. Intranz. (Despre fluide) A sta pe loc, a nu curge. ♦ Fig. (Despre abstracte) A nu realiza nici un progres; a nu se dezvolta, a nu progresa. Din fr. **stagner**, lat. **stagnare**.

STAGNARE, *stagnări*, s.f. Faptul de a *stagna*; oprire, rămânere pe loc; fig. lipsă de activitate. V. **stagna**.

STAND, *standuri*, s.n. 1. Spațiu amenajat cu vitrine, mese, panouri etc. pentru aranjarea, într-o expoziție, într-un magazin etc., a obiectelor care trebuie expuse. 2. Loc special utilat pentru controlul și încercarea mașinilor noi, ieșite de la montaj. 3. Loc de tragere special amenajat pentru întrecerile de tir. [Var.: **stand** s.n.] Din fr. **stand**, germ. **Stand**. Cf. engl. **stand**.

STANDARD, *standarde*, s.n. 1. Normă sau ansamblu de norme care reglementează calitatea, caracteristicile, forma etc. unui produs; document în care sunt consemnate aceste norme. ♦ (Concr.) Produs realizat pe baza unui standard (1). ♦ Fig. (Adjectival) Lipsit de originalitate, făcut după un șablon; comun. 2. (În sintagma) *Standard de viață* = grad de dezvoltare a condițiilor de viață caracteristice

unei persoane sau unei colectivități; nivel de trai. Din fr., engl. **standard**.

STANȚĂ, *stanțe*, s.f. Strofă cu înțeles deplin, alcătuită din opt versuri cu o anumită schemă de rimă și formând o unitate ritmică. ♦ (La pl.) Poezie scrisă cu tipul de strofă definit mai sus; p. gener. poezie. Din fr. **stance**, it. **stanza**.

STAR, *staruri*, s.n. 1. Vedetă de cinematograf. 2. P. gener. Personalitate marcantă mai ales în cinema, muzică, sport. Din engl., fr. **star**.

STARTER, (1) *starteri*, s.m., (2, 3) *startere*, s.n. 1. S.m. Persoană care dă semnalul de plecare într-o cursă sportivă. 2. S.n. Carburator auxiliar folosit la pornirea unui motor cu ardere internă. 3. S.n. Dispozitiv care servește la aprinderea lămpilor fluorescente. Din fr., engl. **starter**.

STATER, *stateri*, s.m. Monedă de argint sau de aur la vechii greci și macedoneni. Din lat. **stater**, fr. **statère**.

STATISTIC, -Ă, *statistici*, -ce, s.f., adj. I. S.f. 1. Evidență numerică, situație cifrică referitoare la diverse fenomene (izolate sau generale); numărătoare. 2. Culegere, prelucrare și valorificare a unor date legate de fenomene generale. 3. Știință care culege, sintetizează, descrie și interpretează date referitoare la fenomene generale. ♦ *Statistică matematică* = ramură a matematicii care elaborează noțiunile și metodele folosite în statistică (I) 4. Teorie fizică ce urmărește și descrie comportarea unui sistem format din numeroase particule. II. Adj. Care aparține statisticii (I), privitor la statistică, bazat pe statistică. Din fr. **statistique**, germ. **Statistik**, **statistisch**.

STATIV, *stative*, s.n. Dispozitiv folosit la montarea și la susținerea unor piese și aparate (de laborator). Din germ. **Stativ**, fr. **statif**.

STATOLIT, *statolite*, s.n. 1. (Anat.) Concrețiune calcaroasă conținută de statocist. ♦ Otolit. 2. (Bot.) Incluziune intracelulară, solidă, de grăunciori de amidon, la plante. Din fr., engl. **statolithe**.

STATOR, *statoare*, s.n. Parte a unei mașini de forță (generatoare sau motoare) care este imobilă în timpul funcționării mașinii, fiind solidarizată cu carcasa mașinii sau constituind însăși carcasa. Din fr. **stator**, germ. **Stator**.

STATUAR, -Ă, *statuari*, -e, adj., s.f. 1. Adj. Privitor la statui, care ține de sculptarea statuiilor. ♦ Ca o statuie; monumental. 2. S.f. Arta statuară (1); (concr.) operă statuară. Din fr. **statuaire**, lat. **statuarius**.

STATUETĂ, *statuete*, s.f. Statuie mică. Din fr. **statuette**, it. **statuetta**.

STATURĂ, *staturi*, s.f. Înălțime a corpului omenesc; stat. ♦ Înfățișare, conformație a corpului; talie, făptură, trup, siluetă. Din fr. **statue**, lat. **statura**.

STATUT, *statute*, s.n. 1. Act sau ansamblu de dispoziții cu caracter oficial, prin care se reglementează scopul, structura și modul de funcționare al unei organizații, societăți, asociații etc.; p. gener. lege, regulament. ♦ (Jur.) *Statut personal* = totalitatea legilor care se aplică cetățenilor unui stat.

Statut real = totalitatea legilor care se aplică bunurilor aflate pe teritoriul unui stat. **2.** (În sociologie; și în sintagma *statut social*) Locul pe care îl ocupă un individ într-un sistem social dat și la un anumit moment; status. **3.** Spec. (Înv.) Constituție. Din fr. *statut*, lat. *statutum*.

STAȚIE, stații, s.f. **1.** **1.** Punct de oprire (nume amenajat) pe traseul unor vehicule publice, destinat pentru urcarea și coborârea călătorilor, a mărfurilor etc. ♦ *Stație interplanetară* = stație-relevu ipotetică pentru zborurile cosmice, pe care navele cosmice ar putea ateriza, în drumul către alte planete, păstrându-și viteza. **2.** Loc (în oraș) unde staționează unele vehicule publice (taxiuri, autobuze etc.) pentru a aștepta călătorii. **3.** (Înv.) Popas, oprire. ♦ (Reg.; în ritualul Bisericii ortodoxe) Popas făcut în drum spre cimitir, pentru a se citi prohodul. **II. 1.** (Mai ales în forma *stațiune*) Ansamblu de clădiri și de instalații care servesc la îndeplinirea unor observații, operații, cercetări etc. ♦ Așezare, centru special amenajat pentru cercetări experimentale sau pentru diverse operații tehnice. ♦ *Stație cosmică* (sau *spațială*) = vehicul cosmic ori satelit artificial plasat pe o orbită în jurul Pământului, folosit de obicei pentru cercetări. **2.** (În forma *stațiune*) Localitate în care se găsec condiții climaterice, ape minerale etc. prielnice sănătății. **III.** (În forma *stațiune*) Poziție caracteristică a corpului (la om și la animale). *Omul are o stațiune bipedă și verticală.* [Var.: *stațiune* s.f.] Din fr. *station*, lat. *statio*, -onis.

SUBSTAȚIE, substații, s.f. Stație auxiliară, intermediară (de pompă, de distribuție a electricității, de tracțiune etc.). - **Sub-** + *stație* (după fr. *sous-station*).

STAȚIONAR, -Ă, staționari, -e, adj., s.n. I. Adj. 1. Care nu variază câta timp; constant. ♦ (Despre planete) Care (în aparență) nu-și schimbă câta timp locul pe sfera cerească. ♦ Care rămâne în aceeași stare, care nu mai evoluează, care nu progresează; *spec.* (despre boli) care nu se agravează (dar nici nu se ameliorează). **2.** (Despre un mediu fluid) Care are în fiecare punct o viteză independentă de timp; (despre un câmp de forțe) care are în fiecare punct o intensitate independentă de timp. **II. S.n. 1.** Serviciu într-un spital sau instituție spitalicească în care sunt internați (pentru un timp mai scurt) bolnavii în vederea stabilirii diagnosticului și pentru tratament. **2.** (Înv.) Navă de luptă care supraveghea traficul vaselor dintr-un port. Din fr. *stationnaire*, lat. *stationarius*.

STELIT s.n. Aliaj de cobalt, crom, molibden, tungsten, fier etc., dur și inoxidabil, din care se fac instrumente chirurgicale sau piese cu care se lucrează la temperaturi înalte și în medii oxidante. Din fr. *stellite*, germ. *Stellit*.

STENOZA, pers. 3 *stenozează*, vb. I. Refl. (Med.; despre canale, orificii ale organelor) A se îngusta, a face o stenoză. Din fr. *sténoser*, engl. *stenose*.

STEREOCARTOGRAF, stereocartografie, s.n. Aparat folosit pentru obținerea automată a planului topografic al unei localități sau al unei regiuni, pe

bază de stereograme. Din fr. *stéréocartographie*, germ. *Stereokartograph*.

STEREOCOMPARATOR, stereocomparatoare, s.n. Aparat pentru determinarea dimensiunilor unui obiect cu ajutorul stereogramelor. Din fr. *stéréocomparateur*, germ. *Stereokomparator*.

STEREOSPECIFIC, -Ă, stereospecifici, -ce, adj. (Chim.) (Despre catalizatori de polimerizare) Care dirijează reacția de polimerizare pentru obținerea unor polimeri cu structură regulată în spațiu. ♦ (Despre enzime) Care dirijează reacția catalizată de enzime spre formarea numai a unuiu dintre stereoizomerii posibili. Din fr. *stéréospécifique*, engl. *stereospecific*.

STEREOTAXIE s.f. (Med.) Metodă de identificare radiologică a unor structuri nervoase. Din fr. *stéréotaxie*, engl. *stereotaxis*.

STERIL, -Ă, sterili, -e, adj. 1. (Despre ființe) Care nu poate procrea; (despre plante) care nu face roade sau semințe; sterp. ♦ (Despre pământ) Care nu este productiv, roditor, pe care nu pot crește (în bune condiții) plante. ♦ *Pământ steril* (și substantivat, n.) = partea nefolositoare dintr-un zăcământ sau dintr-un produs minier. **2.** Fig. Care nu produce nimic, care nu duce la nimic, care nu dă nici un rezultat; care este fără folos, zadarnic; infructuos, sterp. **3.** (Care a fost) sterilizat sau dezinfectat. Din fr. *stérile*, lat. *sterilis*.

STERILITATE s.f. Starea, însușirea a ceea ce este steril; incapacitatea de a procrea, de a face roade. ♦ Fig. Incapacitatea de a crea, de a produce ceva (din punct de vedere spiritual). ♦ Stare caracterizată prin absența germenilor microbieni. Din fr. *stérilité*, lat. *sterilitas*, -atis.

STERLINĂ, sterline, adj. (În sintagma) *Liră sterlină* = monedă de aur sau de argint, constituind principala unitate monetară din Marea Britanie. Din fr., engl. *sterling*.

STIGMĂ, stigme, sf. (Biol.) Organit fotosensibil al flagelatelor, în formă de pată roșie lângă corpusculul bazal, care servește la orientarea animalului spre lumina cea mai potrivită. Din lat., fr. *stigma*.

STIGMAT, stigmate, s.n. **1.** Urmă lăsată de ceva; *spec.* urmă rușinoasă, semn dezonorant. ♦ Spec. (Înv.) Marcă, ștampilă, semn care se aplica (cu ajutorul unui fier roșu) pe corpul sclavilor sau al delincvenților. ♦ (Rar) Pată de murdărie. **2.** (Bot.) Partea superioară a pistilului, pe care se prinde și încolțește polenul. **3.** Fiecare dintre cele două deschizături ale traheelor, așezate pe părțile laterale ale corpului unor insecte, miriapode etc. Din fr. *stigmat*, lat. *stigma*, -atis.

STIL, stiluri, s.n. **I. 1.** Mod specific de exprimare într-un anumit domeniu al activității omenești, pentru anumite scopuri ale comunicării; fel propriu de a se exprima al unei persoane; *spec.* totalitatea mijloacelor lingvistice pe care le folosește un scriitor pentru a obține anumite efecte de ordin artistic. ♦ *Greșeală de stil* = greșeală de exprimare constând fie dintr-o abatere de la regulile sintaxei, fie dintr-o întrebuintare improprie a termenilor. ♦ Talentul, arta de a exprima ideile și sentimentele într-o formă

aleasă, personală. ♦ Limbaj. ♦ (Rar) Construcția caracteristică a frazei într-o limbă. **2.** Ansamblul particularităților de manifestare specifice unui popor, unei colectivități sau unui individ. ♦ Loc. adj. *De stil* = executat după moda unei anumite epoci din trecut. ♦ Mod, fel de a fi, de a acționa, de a se comporta. ♦ Loc. adj. și adv. *În stil mare* = (conceput sau realizat) cu mijloace deosebit de mari, cu amploare. **3.** Fiecare dintre cele două principale sisteme de calculare a timpului calendaristic, între care există o diferență de 13 zile. ♦ *Stil nou* = metodă de socotire a timpului calendaristic după calendarul gregorian. *Stil vechi* = metodă de socotire a timpului calendaristic după calendarul iulian. **II.** Condei de metal sau de os, ascuțit la un capăt și turtit la celălalt, cu care se scria în antichitate pe tăblițele de ceară. **III.** (Bot.) Porțiune subțire și cilindrică a pistilului, care pornește de la ovar și se termină cu stigmatul. [Pl. și: (**III**) *stile*] Din fr. *style*, lat. *stilus*.

STIMUL, (**1**) *stimuluri*, s.n., (**2**) *stimuli*, s.m. **1.** S.n. (Rar) Stimulent, imbold. **2.** S.m. Factor care declanșează un proces fiziologic, care excită o activitate fiziologică; excitant. Din lat., fr. *stimulus*. **STIMULA**, *stimulez*, vb. I Tranz. A face să crească energia, randamentul; a da avânt, a îndemna, a incita, a încuraja. ♦ A mări activitatea unei funcții organice, a activa, a excita un organ, o funcție. Din fr. *stimuler*, lat. *stimulare*.

STIMULARE, *stimulări*, s.f. Acțiunea de a *stimula*; îndemn, însuflețire. V. *stimula*.

STIMULENT, *stimulente*, s.n. **1.** Ceea ce stimulează; impuls, imbold, îndemn. **2.** Spec. Medicament, substanță care excită activitatea unui organ ori sistem sau care se ia ca reconfortant împotriva oboselei. Din *stimula*. Cf. fr. *stimulant*.

ELECTROSTIMULARE s.f. Stimulare a țesuturilor vii prin impulsuri electrice. - **Electro-** + *stimulare*. Cf. fr. *électrostimulation*.

STIMULATIV, -*Ă*, *stimulativ*, -e, adj. Care stimulează. Din fr. *stimulatif*, engl. *stimulative*.

STIPENDIA, *stipendiez*, vb. I Tranz. (Livr.) A subvenționa, a finanța, a avea în slujba sa (o persoană, un grup etc.) ♦ A ajuta pe cineva cu bani. Din fr. *stipendier*, lat. *stipendiari*.

STIPULA, *stipulez*, vb. I Tranz. (Jur.) A introduce, a prevedea, a specifica o clauză într-un act, într-un contract. Din fr. *stipuler*, lat. *stipulare*.

STIPULAȚIE, *stipulații*, s.f. (Jur.) Prevedere, clauză menționată într-un act, sau într-un contract. Din fr. *stipulation*, lat. *stipulatio*.

STOC, *stocuri*, s.n. Cantitate de bunuri (materii prime, materiale etc.) existente, la un moment dat, ca rezervă în depozitul unui magazin, al unei întreprinderi, într-o piață în vederea asigurării continuității producției sau a desfășurării. Din fr., engl. *stock*.

STOIC, -*Ă*, *stoici*, -ce, adj., s.m. și f. **I.** Adj. **1.** Care aparține stoicismului (**1**), privitor la stoicism. **2.** Ferm, curajos, neclintit (în fața vicisitudinilor vieții). **II.** S.m. și f. **1.** Adept al stoicismului (**1**). **2.** Om ferm,

curajos, neclintit, plin de tărie sufletească (în fața vicisitudinilor vieții). Din fr. *stoïque*, lat. *stoicus*.

STOKES s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a viscozității cinematice în sistemul CGS. [Pr.: *stocs*] Din fr., engl. *stokes*.

STOLĂ, *stole*, s.f. **1.** Rochie largă și lungă până în pământ, care se strânge pe corp cu două cordoane, unul pe sub sâni, altul deasupra șoldurilor, purtată de matroanele romane. **2.** Un fel de orar pe care îl poartă preoții catolici în timpul slujbei religioase. Din it., fr., lat. *stola*.

STOP interj., (**2**, **3**) *stopuri* s.n. **1.** Interj. Stai! Oprește! ♦ (În telegrame, ca termen convențional pentru a marca sfârșitul unei fraze) Punct! **2.** S.n. Oprește bruscă a mingii, a pucului la unele jocuri sportive. **3.** S.n. Semafor care reglează circulația la întreținerea străzilor; lampa din spate a unui autovehicul, care se aprinde când autovehiculul frânează. **4.** S.n. (Cin., în compusele) *Stop-cadru* = efect folosit în cinematografie și televiziune, constând în oprirea mișcării și menținerea unei imagini staționare, după care se reia mișcarea, din faza la care a fost oprită. *Stop-camera* = procedeul de filmare combinată care constă în oprirea bruscă a aparatului de filmare și a personajelor din cadru, în efectuarea unor modificări scenice și reluarea filmării. Din fr., engl. *stop*.

STORAX, s.n. Rășină mirositoare extrasă din suculele storaxului, întrebuințată în parfumerie și medicină. Din fr., lat. *storax*.

STRAS, *strasuri*, s.n. Sticlă de diferite forme poliedrice, șlefuită pe fețe, care conține plumb, folosită ca imitație de pietre prețioase pentru podoabe; obiect de podoabă făcut din asemenea bucăți de sticlă. [Var.: *ștras* s.n.] Din fr. *strass*, germ. *Strass*.

STRATEG, *strategi*, s.m. **1.** Comandant militar în unele cetăți ale Greciei antice; fiecare dintre cei zece magistrați supremi ai Atenei, aleși pe o durată de un an. **2.** Comandant de oști, bun cunoscător al strategiei. Din fr. *stratège*, lat. *strategus*.

STRATIFICA, *stratific*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) așeza, a (se) depune în mai multe straturi; a căpăta sau a da forma unor straturi suprapuse. Din fr. *stratifier*, lat. *stratificare*.

STRATIFICARE, *stratificări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *stratifica* și rezultatul ei; stratificație. ♦ Formație geologică sedimentară alcătuită din mai multe straturi suprapuse. **2.** Așezare a semințelor de pomi fructiferi și a butașilor în straturi de pământ care alternează cu straturi de nisip, de rumeguș, de turbă, pentru a asigura o bună păstrare sau a favoriza și a stimula germinarea sau înrădăcinarea. V. *stratifica*.

STRATIFICAT, -*Ă*, *stratificați*, -te, adj. Așezat în straturi, format din straturi. V. *stratifica*.

STRATUS s.m. Nori de forma unui strat orizontal, uniform și continuu, de culoare cenușie, asemănători cu ceața, situați la înălțimi joase și care produc burniți și zăpadă grăunțoasă. Din fr., lat. *stratus*.

STRES, *stresuri*, s.n. **1.** (Med.) Nume dat oricărui factor (sau ansamblu de factori) de mediu care provoacă organismului uman o reacție anormală; *p. ext.* efect nefavorabil produs asupra organismului uman de un factor de mediu. **2.** (Geol.) Presiune laterală tangențială care se produce în sinclinale și determină formarea cutelor muntoase. Din engl., fr. **stress**.

STRICT, -Ă, *stricți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care are un caracter absolut, care trebuie respectat, executat, aplicat în chip riguros, fără abatere, fără excepție; *p. ext.* sever, aspru. ♦ Expr. (Adverbial) (*A fi*) *strict necesar* = (a fi) indispensabil. ♦ Precis, exact. Din fr. **strict**, lat. **strictus**.

STRICTEȚE s.f. Înșușirea de a fi strict; rigurozitate, severitate, asprime. - **Strict** + suf. -*ete*.

STRICTURĂ, *stricturi*, s.f. (Med.) Strămtare a unor canale din organism (ca urmare a unor afecțiuni). Din fr. **stricture**, lat. **strictura**.

STRICTURA, *stricturez*, vb. I. Tranz. A micșora secțiunea transversală a unei conducte pe o anumită porțiune din lungimea ei. Din **strictură**.

STRICTURARE, *stricturări*, s.f. Acțiunea de a *strictura*. V. **strictura**.

STRIDENT, -Ă, *stridenți*, -te, adj. **1.** (Despre sunete; adesea adverbial) Care este ascuțit și puternic, pătrunzător; lipsit de armonie, neplăcut la auz. ♦ P. gener. Neplăcut, supărător; șocant, izbitor. **2.** (Despre culori) Care nu este în armonie cu culorile înconjurătoare; prea aprins, prea viu, băcător la ochi; tipător. Din fr. **strident**, lat. **stridens**, -ntis.

STRIDOR s.n. (Med.) Zgomot șuierător al respirației, specific în cazuri de spasm sau de obstrucție a laringelui. Din lat., fr. **stridor**.

STROBOSCOOP, *stroboscoape*, s.n. Aparat optic cu ajutorul căruia se pot observa, înregistra sau măsura corpurile aflate în mișcare periodică. Din fr. **stroboscope**, germ. **Stroboskop**.

STROFĂ, *strofe*, s.f. Ansamblu unitar dintr-o poezie format din mai multe versuri legate între ele prin elemente prozodice (măsură, ritm, rimă). ♦ (În tragedia greacă antică) Arie în versuri pe care o cânta o parte a corului, în timp ce evolua ritmic pe scenă. Din fr. **strophe**, lat. **strophā**.

MONOSTROFĂ, *monostrofe*, s.f. Poezie formată dintr-o singură strofă. - **Mono-** + **strofă**.

STROFIC, -Ă, *strofici*, -ce, adj. Care aparține strofei, privitor la strofă. Din fr. **strophique**, germ. **strophisch**.

STRONȚIU s.n. Element chimic, metal alb-argintiu, maleabil și ductil, asemănător cu calciul, ale cărui săruri sunt întrebuințate în pirotehnie, în fizica nucleară și în medicină. Din fr. **strontium**, germ. **Strontium**.

STRUCTURĂ, *structuri*, s.f. **I. 1.** Mod de organizare internă, de alcătuire a unui corp, a unui sistem; mod de asociere a componentilor unui corp sau a unui întreg organizat, caracterizat prin forma și dimensiunile fiecărui element component, cum și

prin aranjarea lor unul față de celălalt. ♦ Spec. Dispoziție a atomilor în molecula unei substanțe. ♦ Spec. Mod de grupare a moleculelor într-un corp sau într-o substanță minerală. **2.** Mod de așezare și asamblare a părților corpului omenesc, ale corpului animalelor, ale plantelor sau ale țăesuturilor lor. ♦ (Psih.) Factură, alcătuire, conformație. **3.** Mod de construire a unui edificiu, a unui pod etc. **4.** Mod de alcătuire a unei opere literare, muzicale etc. **5.** Mod specific de organizare a elementelor constitutive ale unei limbi. **II.** Mod de organizare, de întocmire a societății din punct de vedere economic, social-politic și cultural; orânduire. ♦ Mod de organizare a unei ramuri de producție, a unui domeniu de activitate, a unei instituții, organizații etc. Din fr. **structure**, lat. **structura**.

SUPRASTRUCTURĂ, *suprastructuri*, s.f. **1.** Totalitatea concepțiilor și instituțiilor politice, juridice, religioase, artistice, filozofice etc. dintr-o anumită formațiune social-economică, generate de baza economică a acestei formațiuni. **2.** Totalitatea elementelor care formează partea utilă a unei construcții. **3.** Construcție metalică sau de lemn situată deasupra punții principale a unei nave, care cuprinde încăperile de locuit și de deservire. ♦ Ansamblu format din șasiul și caroseria sau platforma unui autovehicul. - **Supra-** + **structură** (după fr. *superstructure*).

STUCATOR, *stucatori*, s.m. Meseriaș care execută lucrări de stucatură. [Var.: (înv.) **ștucator** s.m.] Din it. **stuccatore**, fr. **stucateur**.

STUPID, -Ă, *stupizi*, -de, adj. **1.** (Adesea adverbial) Lipsit de sens, de rațiune, de conținut; absurd. **2.** (Despre oameni) Lipsit de inteligență, greoi la minte; nătâng, mărginit; (despre manifestări ale oamenilor) care dovedește, trădează lipsă de inteligență. Din fr. **stupide**, lat. **stupidus**.

STUPIDITATE, (2) *stupidități*, s.f. **1.** Înșușirea de a fi stupid, lipsă de rațiune; prostie. **2.** Faptă sau vorbă de om stupid; frază lipsită de sens; ineptie, stupidenie. Din fr. **stupidité**, lat. **stupiditas**, -atis.

STUPOARE s.f. **1.** (Livr.), Stare de uiluire provocată de o surpriză sau de o emoție puternică; uimire, stupefacție. **2.** (Med.) Simptom care apare în unele psihoze, manifestat prin deprimare, amuțire, imobilitate și insensibilitate completă. Din fr. **stupeur**, lat. **stupor**, -oris.

SUB - Element de compunere care indică poziția inferioară a unui obiect față de altul sau o cantitate, o intensitate, o calitate, o ierarhie inferioară în raport cu alta de același tip, și care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. Din fr. **sub-**, lat. **sub-**. **SUBCULTURĂ**, *subculturi*, s.f. **1.** Tendință de manifestare subiacentă a unei culturi elementare. **2.** Cultură a grupurilor și subgrupurilor sociale dintr-o comunitate etnică. Din engl., fr. **subculture**.

SUBER s.n. (Bot.) Țesut de apărare care se formează la suprafața organelor plantelor (de obicei în scoarța tulpinilor, a rădăcinilor și a tuberculilor), unde epiderma e înlocuită cu celule a căror

membrană se află impregnată cu suberină. Din lat. fr. **suber**.

SUBIACENT, -Ă, *subiacenți*, -te, adj. Care este plasat dedesubt. Din fr. **subjacent**, lat. **subjacens**, -entis.

SUBINVOLUȚIE, *subinvoluții*, s.f. (Med.) Regresiune. ♦ *Subinvoluție uterină* = regresiune a uterului în lăuzie, care se produce mai încet decât normal. Din fr., engl. **subinvolution**.

SUBROGA, *subrog*, vb. I. Tranz. (jur.) A înlocui pe cineva în exercitarea anumitor drepturi sau obligații; a înlocui un bun cu altul în cadrul unui patrimoniu, al unor raporturi juridice; a substitui. - Din fr. **subroger**, lat. **subrogare**.

SUBROGARE, *subrogări*, s.f. (Jur.) Faptul de a *subroga*; subrogație. V. **subroga**.

SUBSCRIPTIE, *subscriptii*, s.f. Faptul de a se angaja sau de a cere cuiva să se angajeze printr-o semnătură la o contribuție bănească pentru o operă de interes public sau particular; subscriere. ♦ *Listă de subscripție* = act, document pe care semnează cei care contribuie la adunarea unor fonduri pentru o operă de interes public sau particular. Din lat. **subscriptio**, fr. **souscription**.

SUBSECVENT, -Ă, *subsevenuti*, -te, adj. (Rar) Care urmează după ceva; *p. ext.* care rezultă din ceva. Din fr. **subsequent**, lat. **subsequens**, -ntis.

SUBSIDIAR, -Ă, *subsidiari*, -e, adj. Care se adaugă, ca element secundar, la argumentele pentru susținerea unui raționament, a unei teorii etc.; complementar, auxiliar, secundar. ♦ Loc. adv. *În subsidiar* = în al doilea rând, pe lângă aceasta, pe deasupra. Din fr. **subsidiare**, lat. **subsidiarius**.

SUBSIDIU, *subsidiu*, s.n. Ajutor bănesc acordat (de stat) în unele țări unei persoane, unei instituții etc. Din fr. **subside**, lat. **subsidium**.

SUBSTANTIV, (1) *substantive*, s.n., (2) *substantivi*, adj. 1. S.n. Parte de vorbire care denumește lucruri, ființe sau noțiuni abstracte și care se modifică, în cele mai multe limbi, după număr și caz. 2. Adj. (În sintagma) *Colorant substantiv* = colorant care vopsește fibrele fără ajutorul mordanților, colorant direct. Din fr. **substantif**, lat. **substantivus**.

SUBSTANTIVIZA, *substantivizez*, vb. I. Tranz. A substantiva. - **Substantiv** + suf. -iza.

SUBSTANTIVIZARE, *substantivizări*, s.f. Substantivare. V. **substantiviza**.

SUBSTANTIVIZAT, -Ă, *substantivizați*, -te, adj. Substantivat. V. **substantiviza**.

SUBSTANȚIAL, -Ă, *substanțiali*, -e, adj. 1. Care ține de substanța (4) unui lucru; principal, esențial; *p. ext.* important, însemnat, mare. 2. (Despre alimente; adesea adverbial) Bogat în substanțe hrănitoare; consistent. Din fr. **substantiel**, lat. **substantialis**.

SUBSTITUI, *substitui*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) situa în locul altuia; a (se) înlocui. ♦ (Jur.) A comite infracțiunea de substituie de persoană. [Prez. ind. și; *substituiesc*. Var.: (înv.) **substitua** vb. I] Din fr. **substituer**, lat. **substituere**.

SUBSTITUENT, *substituenți*, s.m. Element care poate înlocui un alt element, cu care are

proprietăți asemănătoare. - **Substitui** + suf. -ent. Cf. it. *sostituente*.

SUBSTITUIBIL, -Ă, *substituibili*, -e, adj. Care poate fi substituit. - **Substitui** + suf. -bil. Cf. it. *sostituibile*.

SUBSTITUT, *substituți*, s.m. Persoană care înlocuiește temporar pe titularul unei funcții. ♦ *Substitut de procuror* = primul grad în ierarhia judecătorească a parchetului; magistrat care avea acest grad. Din fr. **substitut**, lat. **substitutus**.

SUBSTITUȚIE, *substituții*, s.f. Substituire, înlocuire. ♦ Spec. Fenomen prin care un atom sau un grup de atomi din molecula unui corp chimic compus este înlocuit prin alt atom sau grup de atomi, provenind de la un alt corp chimic. ♦ Spec. (Mat.) Înlocuire, într-o expresie matematică, a unui element sau a mai multor elemente prin alte elemente. ♦ *Metoda substituției* = metodă de rezolvare a unui sistem de ecuații, care constă în a înlocui într-una din ele o necunoscută cu valoarea ei, dedusă din cealaltă ecuație a sistemului, și în a repeta aceeași operație până rămâne o singură ecuație cu o singură necunoscută. ♦ Spec. Dispoziție prin care un moștenitor este obligat să transmită, la moartea sa, bunurile moștenite unei persoane desemnate ca succesorul său obligatoriu; dispoziție prin care este numit un al doilea moștenitor pentru cazul când primul, dintr-un motiv oarecare, nu va intra sau nu va accepta să intre în drepturile sale. [Var.: (înv.) **substituțiune** s.f.] Din fr. **substitution**, lat. **substitutio**, -onis.

SUBSTRAT, *substraturi*, s.n. 1. (Fil.) Bază materială a diferitelor proprietăți ale unui obiect; bază materială unității, a omogenității diferitelor obiecte; *p. ext.* conținut. 2. Strat peste care s-a așezat alt strat. ♦ (Cu sens colectiv) Elemente pătrunse într-o limbă din limba populației autohtone care a adoptat-o, părăsindu-și limba proprie în urma unei cuceriri, a unei migrațiuni sau a unei colonizări. 3. Substanță chimică asupra căreia acționează un ferment. 4. Fig. Motiv, cauză adevărată (dar ascunsă) a unei acțiuni, a unei întâmplări, a unei porniri etc. Din fr. **substrat**, lat. **substratum**.

SUBSTRUCTURĂ, *substructuri*, s.f. Subîmpărțire a unei structuri. Din fr., engl. **substructure**.

SUBTERAN, -Ă, *subterani*, -e, adj., subst. 1. Adj. Care se află la o adâncime oarecare sub suprafața pământului; de sub pământ, din pământ, din subsol. ♦ Care se execută sau are loc sub pământ. ♦ Fig. (Despre organizații politice) Ilegal. 2. S.f. Încăpere, galerie, construcție aflată în întregime (la adâncime mare) sub pământ. 3. S.n. Mină. - După fr. **souterrain**, (1) și lat. **subterraneus**.

SUBTERFUGIU, *subterfugii*, s.n. (Livr.) Mijloc șiret, abil de a ieși dintr-o situație dificilă; viclenie. Din fr. **subterfuge**, și lat. **subterfugium**.

SUBTIL, -Ă, *subtili*, -e, adj. 1. (Despre oameni și despre însușirile, manifestările lor; adesea adverbial) Care sesizează, pătrunde cele mai mici amănunte, care poate face distincțiile cele mai fine; ager, pătrunzător, perspicace, fin. 2. Care se descoperă

numai printr-o cercetare atentă, amănunțită; greu de distins, de recunoscut, de sesizat. ♦ Care tratează cu multă finețe, cu mult spirit analitic, cu ingeniozitate probleme grele, abstracte; care, pentru a fi înțeles, cere o mare ascuțime a minții. **3.** (Rare) Foarte subțire; transparent, ușor. Din fr. **subtil**, lat. **subtilis**.

SUBTILITATE, (2) *subtilități*, s.f. 1. Înșușirea de a fi subtil. **2.** Raționament, judecată, enunț subtil, greu de înțeles, care face distincții foarte fine și adesea excesive, inutile. Din fr. **subtilité**, lat. **subtilitas**, -atis.

SUBURBAN, -Ă, *suburbani*, -e, adj. Care ține de o suburbie, situat într-o suburbie, privitor la o suburbie. ♦ *Comună suburbană* = comună situată în imediata apropiere a unui oraș sau la marginea acestuia și depinzând administrativ de acesta. ♦ (Despre mijloace de transport) Care circulă în împrejurimile orașului, care face legătura între oraș și suburbii. ♦ Fig. (Rare; despre comportarea, limbajul etc. cuiva) Lipsit de politețe; vulgar. Din fr. **suburbain**, lat. **suburbanus**.

SUBVENȚIE, *subvenții*, s.f. Ajutor bănesc nerambursabil acordat (de stat, de o organizație etc.) unei persoane, unei instituții, unei ramuri economice sau întreprinderi etc. în scopul atenuării efectelor sociale ale modificărilor economice de structură. [Var.: **subvențiune** s.f.] Din fr. **subvention**, lat. **subventio**.

SUBVERSIUNE, *subversiuni*, s.f. Subminare. Din fr. **subversion**, lat. **subversio**, -onis.

SUC, *sucuri*, s.n. **1.** Lichid conținut în substanțele vegetale, în special în fructe, de unde poate fi extras prin presare sau stoarcere; zeamă. ♦ Lichid care circulă prin tuburile capilare ale plantelor. ♦ Băutură răcoritoare special preparată din suc (1) unor fructe sau din substanțe sintetice. **2.** Lichid secretat sau conținut în corpurile animalelor și îndeplinind diverse funcții. ♦ *Sucuri digestive* = lichide de compoziție chimică diferită, secretate de tubul digestiv și anexele sale, sub influența cărora se face digestia alimentelor. **3.** (Reg.) Usuc. Din fr. **suc**, lat. **sucus**.

SUCCEDA, *succed*, vb. I. **1.** Intranz. A urma imediat după altcineva sau după altceva (în spațiu, în timp). ♦ Refl. A urma unul după altul. **2.** Intrans. și tranz. A prelua funcția sau bunurile cuiva prin succesiune; a moșteni. [Var.: (rare) **succede** vb. III] Din fr. **succéder**, lat. **succedere**.

SUCCEDANEU, *succedaneu*, s.n. Substanță, produs etc. care poate înlocui la nevoie o altă substanță, un alt produs etc. cu proprietăți asemănătoare. Din fr. **succédané**, lat. **succedaneus**.

SUCCES, *succese*, s.n. Rezultat favorabil, pozitiv (al unei acțiuni); reușită, izbândă. ♦ Expr. *A dori sau a ura* (cuiva) *succes* = a-i dori (cuiva) noroc într-o întreprindere. ♦ Primire bună, favorabilă, cu răsunet, pe care o face publicul unei opere literare, unui spectacol etc. Din fr. **succès**, lat. **successus**.

SUCCESIV, -Ă, *succesivi*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care urmează unul după altul (fără întrerupere sau la intervale scurte și regulate). ♦ Care

are loc, se petrece progresiv, treptat. Din fr. **succesif**, lat. **successivus**.

SUCCESOR, -OARE, *succesori*, -oare s.m. și f. **1.** Persoană care urmează în locul alteia (într-o funcție, într-o demnitate). **2.** (Jur.), Persoană care dobândește drepturi și obligații de la o altă persoană; moștenitor. Din fr. **successeur**, lat. **successor**.

SUCCIN s.n. (Rare) Chihlimbar. Din fr. **succin**, lat. **succinum**.

SUCULENT, -Ă, *suculenți*, -te, adj. Cu mult suc, zemos, hrănitor; *p. gener.* bun, gustos, savuros. ♦ (Substantivat, f. pl.) Nutrețuri provenite din plante cu tuberculi și din rădăcinoase. ♦ Fig. Plin de conținut, de savoare, bogat în idei. Din fr. **succulent**, lat. **succulentus**.

SUDAȚIE, *sudații*, s.f. **1.** Provocare a unei transpirații excesive, prin mijloace terapeutice, în scopuri curative; *p. gener.* transpirație (abundentă). **2.** Procedeu de separare a două sau mai multor substanțe dintr-un amestec, bazat pe diferența punctelor de topire. Din fr. **sudation**, lat. **sudatio**.

SUD-VEST s.n. **1.** Punct cardinal secundar, situat în direcția bisectoarei unghiului format de direcțiile sud și vest. **2.** Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări etc. așezată între sud și vest. Din fr. **sud-ouest**, germ. **Südwest**.

SUD-VESTIC, -Ă, *sud-vestici*, -ce, adj. De la sud-vest, dinspre sau spre sud-vest. - **Sud-vest** + suf. -ic.

SUFITĂ, *sufite*, s.f. Parte superioară a scenei, amenajată special pentru manevrarea dispozitivelor de iluminare, aerisire etc.; *p. ext.* element scenografic care acoperă sau decorează partea superioară a scenei. Din it. **soffitta**, fr. **soffite**.

SUFOCA, *sufoc*, vb. I. Refl. și tranz. (Adesea fig.) A nu mai putea sau a face pe cineva să nu mai poată respira; a (se) înăbuși (din lipsă de aer), a (se) asfixia. Din fr. **suffoquer**, lat. **suffocare**.

SUFOCARE, *sufocări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sufoca* și rezultatul ei; înăbușire, sufocație, asfixiere. V. **sufoca**.

SUFRAGIU, *sufragii*, s.n. **1.** Declarație care exprimă voința sau părerea cuiva într-o alegere sau într-o adunare constituită; drept de vot. ♦ *Sufragiu universal* = drept de vot acordat tuturor cetățenilor majori ai unei țări. **2.** Sistem de votare (după modalitatea exercitării dreptului de vot și extinderea lui). **3.** Aprobare, asentiment. [Var.: **sufraj** s.n.] Din fr. **suffrage**, lat. **suffragium**.

SUGESTIE, *sugestii*, s.f. **1.** Influență exercitată asupra voinței cuiva; înrăurire și dirijare a voinței cuiva. ♦ Spec. Influență exercitată asupra conștiinței și voinței cuiva (în stare de veghe sau de stare hipnotică), folosită în tratarea unor tulburări neuropsihice. **2.** Ceea ce sugerează cuiva; sugereare, propunere, idee. [Var.: **sugestiune** s.f.] Din fr. **suggestion**, lat. **suggestio**, -onis.

SULFAMIDĂ, *sulfamide*, s.f. Medicament sub formă de pastile, injecții sau praf, întrebuințat pentru combaterea anumitor infecții. Din fr. **sulfamide**, germ. **Sulfamid**.

SULTANIN, -Ă, *sultanini*, -e, adj., subst. **1.** Adj. (Despre fructe, legume) De cea mai bună calitate, de soi. **2.** S.f. Soi de viță de vie cultivat pentru producerea stafidelor. **3.** S.m. Veche monedă turcească de aur. Din tc. **sültani**, fr. **sultanine**.

SUMAR, -Ă, *sumari*, -e, adj., s.n. **I.** Adj. (Despre manifestări intelectuale, orale sau scrise; adesea adverbial) (Spus sau expus) în câteva cuvinte; pe scurt, succint. ♦ Făcut în pripă, foarte simplu; superficial, expeditiv. ♦ (Despre îmbrăcăminte) Care constă din (prea) puține articole; strict necesar. **II.** S.n. 1. Conținutul pe scurt al unei scrieri, al unor studii, al unor dezbateri etc.; rezumat. **2.** Tablă de materii a unei cărți, a unei reviste etc.; cuprins. Din lat. **summarius**, fr. **sommaire**.

SUPER- Element de compunere care înseamnă "peste", "deasupra", "foarte" și care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. Din fr. **super-**, lat. **super**.

SUPERB, -Ă, *superbi*, -e, adj. **1.** Plin de grandoare, măreț, impunător; impresionant. **2.** Foarte frumos, excepțional de frumos. ♦ (Rare) Foarte bun, foarte reușit. **3.** (Rare) Mândru, semeț; orgolios, îngâmfat, trufaș. Din fr. **superbe**, lat. **superbus**.

SUPERFLU, -UĂ, *superflui*, -ue, adj. Care este de prisos, inutil. Din lat. **superfluous**, fr. **superflu**.

SUPERIOR, -OARĂ, *superiori*, -oare, adj. **1.** Care ocupă un loc în spațiu deasupra altuia; de sus. ♦ (Muz.) *Registru superior* = registru care cuprinde sunetele cele mai înalte ale vocii sau ale unui instrument. ♦ (Despre cursul apelor curgătoare) Care se află mai aproape de izvor decât de vărsare. **2.** Care are sau ocupă un rang sau o demnitate mai mare în raport cu altcineva. ♦ *Ofițer superior* = ofițer cu un grad înalt (de la maior în sus). *Animal superior* = animal care ocupă locul cel mai evoluat pe scara zoologică. *Învățământ superior* = treaptă a învățământului care urmează după învățământul liceal, cuprinzând universități și institute, în care se predau cunoștințe speciale, aprofundate, menite să formeze specialiști cu o înaltă calificare. (În vechea organizare a învățământului) *Curs superior* = ciclu de învățământ cuprinzând ultimele trei (sau patru) clase din cursul de șapte (sau de opt) ani al liceului. ♦ (Substantivat) Calificativ atribuit unei persoane încadrate într-o ierarhie, în raport cu cei pe care îi are în subordine. **3.** Care este de calitate mai bună; care se distinge de ceilalți prin merite deosebite. Din lat. **superior**, fr. **supérieur**.

SUPERLATIV, -Ă, *superlativi*, -e, adj. (Despre calificative) Care exprimă o calitate în gradul cel mai înalt. ♦ *Gradul superlativ* (și substantivat, n.) = grad de comparație al adjectivelor și al adverbelor, care arată că însușirea exprimată este la un grad foarte înalt sau la gradul cel mai înalt ori cel mai scăzut în comparație cu altele de aceeași natură. Din fr. **superlatif**, lat. **superlativus**.

SUPERSTIȚIE, *superstiții*, s.f. Prejudecată care decurge din credința în spirite bune și rele, în farmece și vrăji, în semne prevestitoare, în numere fatidice sau în alte rămășițe ale animismului și ale magiei; p.

ext. practică superstițioasă. Din fr. **superstition**, lat. **superstitio**.

SUPERVIZOR, *supervizoare*, s.n. (Tel.) Ansamblul de programe ale unui monitor. Din engl. **supervisor**, fr. **superviseur**.

SUPIN, *supine*, s.n. Mod nepersonal al unui verb, precedat în mod obligatoriu de una dintre prepozițiile "de", "la" etc., având aceeași formă ca participiul trecut, de care se deosebește prin aceea că nu este variabil. Din lat. **supinum**, fr. **supin**.

SUPLICĂ, *suplici*, s.f. (Inv.) Cerere, jalbă, plângere. Din fr. **supplique**, germ. **Supplik**, it. **supplica**.

SUPlicaȚIE, *suplicații*, s.f. (Livr.) Rugămintă umilă. Din fr. **supplication**, lat. **supplicatio**.

SUPlicIU, *suplicii*, s.n. Tortură, caznă, chin fizic. ♦ Fig. Suferință morală, durere sufletească mare. Din lat. **supplicium**, fr. **supplice**.

SUPLIMENT, *suplimente*, s.n. **1.** Ceea ce se adaugă la ceva pentru a-l completa sau pentru a suplini o lipsă. **2.** Bilet de călătorie sau de spectacol, eliberat ca anexă la alt bilet, prin care se acordă drepturi sau avantaje în plus. **3.** Ceea ce se adaugă la un unghi pentru a forma două unghiuri drepte (180). Din fr. **supplément**, lat. **supplementum**.

SUPLIMENTA, *suplimentez*, vb. I. Tranz. A adăuga la cantitatea inițială o cantitate suplimentară. Din **supliment**.

SUPORTER, *suporteri*, s.m. Susținător, simpatizant al unui sportiv sau al unei echipe sportive. Din engl., fr. **supporter**.

SUPRA- Element de compunere care înseamnă "deasupra", "peste" sau care indică un sens superlativ și care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. Din lat. **supra**, fr. **supra-**.

SUPREM, -Ă, *supremi*, -e, adj. Care există în cel mai înalt grad, care este cel mai bun, cel mai mare; mai presus de toate; p. ext. extrem, ultim. ♦ *Moment suprem* = moment decisiv pentru reușita unei acțiuni. *Onoruri supreme* = funeralii. ♦ Care are gradul, rangul cel mai înalt. - După fr. **suprême**, lat. **supremus**.

SUPRESIUNE, *supresiuni*, s.f. (Livr.) Suprimare. Din fr. **suppression**, lat. **suppressio**, -onis.

SUPUR, pers. 3 *supurează*, vb. I. Intrans. (Despre răni, țesuturi etc.) A produce și a elimina puroi. Din fr. **suppurer**, lat. **suppurare**.

SUSCITA, *suscit*, vb. I. Tranz. A provoca, a produce, a stârni, a dezlănțui. Din fr. **susciter**, lat. **suscitare**.

SUSCITARE, *suscitări*, s.f. Acțiunea de a *suscita* și rezultatul ei. V. **suscita**.

SUSPANS, *suspansuri*, s.n. Moment dintr-un film, dintr-un spectacol sau dintr-o operă literară când acțiunea se întrerupe (temporar) într-un punct culminant, ținând pe spectator sau pe lector într-o stare de tensiune, în așteptarea deznodământului; stare de tensiune provocată de un astfel de moment. Din fr., engl. **suspense**.

SUSPECT, -A, *suspecți*, -te, adj. (Adesea substantivat) Care este bănuț, care dă de bănuț; care

inspiră neîncredere, de care trebuie să te ferești; dubios, îndoielnic. Din fr. **suspect**, lat. **suspectus**.

SUSPENDA, *suspend*, vb. I. Tranz. **1.** A atârna. **2.** Fig. A întrerupe, a amâna, a opri temporar o activitate. ♦ A face să înceteze temporar o acțiune judiciară; a interzice temporar exercitarea unor drepturi; a amâna fără termen executarea unei pedepse. ♦ A destitui provizoriu din funcție un salariat. **3.** Fig. A interzice, a face să înceteze, a suprima o acțiune. Din fr. **suspendre**, lat. **suspendere**.

SUSPENDARE, *suspendări*, s.f. Acțiunea de a *suspenda* și rezultatul ei; întrerupere, suprimare (temporară). V. **suspenda**.

SUSPICIOS, **-OASA**, *suspicioși, -oase*, adj. Bănuiitor, neîncrezător. Din lat. **suspiciosus**, fr. **suspicieux**.

SUSPICIUNE, *suspiciuni*, s.f. Lipsă de încredere în cineva, îndoială în ceea ce privește corectitudinea, legalitatea faptelor sau onestitatea intențiilor cuiva; bănuială, neîncredere. Din fr. **suspicion**, lat. **suspicio, -onis**.

SUSTINE, *susțin*, vb. III. **1.** Tranz. A servi de suport (unui lucru); a sprijini. ♦ A ajuta, a sprijini pe cineva (ca să nu cadă). **2.** Tranz. Fig. A lua o atitudine favorabilă față de o acțiune, de o cauză etc.; a sprijini; a apăra. **3.** Tranz. Fig. A aduce argumente în sprijinul unui principiu, al unei teorii etc., a afirma cu tărie ceva, a proclama. ♦ A se prezenta la un examen sau la un concurs pentru a obține un titlu, un grad sau un post. **4.** Tranz. Fig. A ajuta, a întreține cu mijloace materiale o instituție, o persoană etc. ♦ Refl. A-și câștiga existența; a se întreține singur. **5.** Refl. A se ține în picioare. ♦ Fig. (Rar) A se menține pe poziție; a rezista. Din lat. **sustinere**, fr. **soutenir** (după *ține*).

SUSTINERE, *sustineri*, s.f. Acțiunea de a (se) *susține* și rezultatul ei; sprijinire; apărare; întreținere cu mijloace materiale. V. **susține**.

SUSTINUT, **-Ă**, *susținută, -te*, adj. (Despre modul, ritmul de desfășurare a unei activități, a unor manifestări) Constant, viu, activ; stăruitor, perseverent, neobosit, neîntrerupt. ♦ (Despre natura, stilul unor scrieri, unei compoziții muzicale etc.) Menținut la un nivel înalt. V. **susține**.

SUSTINĂTOR, **-OARE**, *sustinători, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care susține o povară, care sprijină o greutate. **2.** S.m. și f. Fig. Persoană care ajută, care susține, care apără ceva sau pe cineva; apărător, sprijinitor. ♦ Spec. Persoană care întreține cu mijloace materiale altă persoană, o instituție etc. - **Susține** + suf. **-ător** (după fr. *souteneur*).

SVASTICĂ, *svastici*, s.f. Obiect în formă de cruce cu brațe egale, îndoite la capăt în unghi drept, servind ca simbol religios la unele popoare orientale; cruce încârligată. ♦ Emblema politică folosită de naziști. Din germ. **Swastika**, fr. **svastika**.

SWING, *swinguri*, s.n. **1.** Lovitură laterală dată la box cu brațul ușor arcuit. **2.** Numele unui dans modern, cu ritm și mișcări rapide; melodie după care

se execută acest dans. ♦ Manieră de execuție a muzicii de jazz, caracterizată printr-o mare suplețe, prin sincopă, ritm legănat etc. [Pr. *süing*] Din fr., engl. **swing**.

ȘALANGER, *șalangeri*, s.m. Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obținut dreptul de a-și disputa un titlu de campion în meci direct cu deținătorul titlului. Din engl., fr. **challenger**.

ȘALANGER, *șalangeri*, s.m. Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obținut dreptul de a-și disputa un titlu de campion în meci direct cu deținătorul titlului. Din engl., fr. **challenger**.

ȘAMOTĂ, *șamote*, s.f. Material refractar obținut din argilă arsă și măcinată, care se întrebuițează la prepararea cărămizilor și a altor materiale refractare; *p. ext.* cărămidă sau placă refractară preparată din astfel de argilă. [Var.: **șamot** s.n.] Din germ. **Schamotte**, fr. **chamotte**.

ȘANTUNG s.n. Varietate de țesătură de in sau de mătase (naturală), din fire mai groase și neuniforme, care ies în relief pe suprafața țesăturii. Din fr. **chantoung**.

ȘERARDIZARE, *șerardizări*, s.f. Tratamente aplicat pieselor de oțel, prin care acestea sunt acoperite cu un strat protector de zinc, rezistent la coroziune. - Cf. fr. **shérardisage**, germ. **Scherardisierung**, rus. **șerardizația**.

ȘERPAȘ, *șerpași*, s.m. Persoană aparținând unor triburi din Nepal, nordul Indiei, etc., care însoțește expedițiile din Himalaia și care cară poverile. Din fr., engl. **sherpa**.

ȘIIT, -**Ă**, *șiiți, -te*, adj., s.m. și f. (Adept) al šiismului. Din fr. **chiite**, engl. **Shiite**.

ȘLEM s.n. (În sintagmele) *Marele șlem* = a) (la unele jocuri de cărți cu licitație) situație în care unul din cuplurile participante la joc câștigă toate cele treisprezece levate posibile; b) (la jocul de tenis) situație în care un tenisman câștigă, în cursul aceluiași an, cele patru mari concursuri internaționale de tenis. *Micul șlem* = (la unele jocuri de cărți cu licitație) situație în care unul dintre cuplurile participante la joc câștigă douăsprezece din cele treisprezece levate posibile. Din fr. **chelem**, germ. **Schlemm**.

ȘORT, *șorturi*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte (sportivă sau de plajă) în formă de pantaloni scurți. Din fr., engl. **short**.

ȘUT, *șuturi*, Lovitură (puternică) dată cu piciorul, cu mâna, cu capul sau cu un instrument special în minge, la anumite jocuri sportive. Din fr., engl. **shoot**.

TABERNACUL, *tabernacule*, s.n. **1.** Cort portativ, susținut de coloane din lemn aurit, care servea ca sanctuar la vechii evrei. **2.** Dulăpior sau cutie de argint (în formă de biserică), în care se păstrează cuminăcătura, mirul sau alte obiecte de cult. Din lat. **tabernaculum**, it. **tabernacolo**, fr. **tabernacle**.

TABES s.n. Boală cronică a sistemului nervos, de origine sifilitică, care se manifestă prin lipsa de coordonare a mișcărilor (în timpul mersului), dureri viscerale vii, tulburări de sensibilitate etc. Din fr. **tabès**, lat. **tabes**.

TABLOID, -**Ă**, *tabloizi*, -*de*, adj. (Despre publicații) Cu formatul de dimensiuni reduse față de cel obișnuit. Din engl. **tabloid**, fr. **tabloïde**.

TACIT, -**Ă**, *taciți*, -*te*, adj. (Despre un acord, o convenție, o înțelegere etc.) Care nu este exprimat formal, dar care este subînțeles și admis ca atare. Din fr. **tacite**, lat. **tacitus**.

TACITURN, -**Ă**, *taciturni*, -*e*, adj. Care vorbește puțin, tăcut din fire, închis în sine, posac. Din fr. **taciturne**, lat. **taciturnus**.

TACT, (2) *tacturi*, s.n. **1.** Simț care se referă la senzațiile provocate de agenții exteriori asupra receptorilor pielii sau mucoaselor, pipăit. **2.** Măsură, cadență, ritm în muzică. ♦ Ritm de mișcare în mers, în dans etc. **3.** Facultate de a judeca o situație dificilă rapid și cu finețe, care determină o comportare corectă, delicată și adecvată. Din germ. **Takt**, fr. **tact**.

TACTA, *tactez*, vb. I. Tranz. (Muz.) A indica diverși timpi ai măsurii, în procesul de execuție, prin gesturi ale mâinii, conform unei scheme speciale. Din **tact**.

TACTARE, *tactări*, s.f. (Muz.) Acțiunea de a *tacta*. V. **tacta**

TACTIL, -**Ă**, *tactili*, -*e*, adj. Care ține de simțul pipăitului, privitor la simțul pipăitului; care se poate percepe prin pipăit. Din fr. **tactile**, lat. **tactilis**.

TAHION, *tahioni*, s.m. (Fiz.) Particulă elementară ipotetică, a cărei viteză ar fi superioară celei a luminii. Din engl., fr. **tachyon**.

TALENT, *talente*, s.n. Aptitudine, înclinare înnașcută într-un anumit domeniu; capacitate deosebită, înnașcută sau dobândită, într-o ramură de activitate, care favorizează o activitate creatoare. ♦ Loc. adj. *De talent* = talentat. ♦ Persoană înzestrată cu aptitudini remarcabile. Din fr. **talent**, lat. **talentum**.

TALENTAT, -**Ă**, *talentați*, -*te*, adj. Care are talent; înzestrat. - **Talent** + suf. -*at*.

NETALENTAT, -**Ă**, *nentalenți*, -*te*, adj. Lipsit de talent. - **Ne-** + **talentat**.

TALVEG, *talveguri*, s.n. Linia care unește între ele punctele cele mai adânci ale albiei unei ape curgătoare sau ale unei văi uscate. Din germ. **Thalweg**, fr. **thalweg**.

TAMARISCĂ s.f. Nume dat mai multor specii de arbuști ornamentali cu frunze mărunte și dese și cu flori albe sau roz (*Tamariscus*). ♦ Cătină. [Var.: **tamarix** s.m.] Din fr. **tamaris**, lat. **tamarix**, -**icis**.

TAMBURINĂ, *tamburine*, s.f. Instrument muzical popular, folosit pentru acompanierea ritmică a dansului în Spania, Italia și în Orient, de forma unei tobe mici, portative, cu pielea întinsă pe o singură parte și cu plăci de metal sau cu zurgălăi de jur împrejur. [Var.: **tamburin** s.n.] Din fr. **tambourin**, it. **tamburino**.

TANC, *tancuri*, s.n. **1.** Mașină de luptă blindată, înzestrată cu tunuri, mitraliere etc. instalate în turelă și în partea din față a vehiculului, cu roțile montate pe șenile, care poate străbate terenuri accidentate. **2.** Rezervor din tablă sau din oțel folosit pentru depozitarea sau transportarea lichidelor; vehicul înzestrat cu un astfel de rezervor. ♦ *Tanc petrolier* = navă folosită la transportul petrolului sau al derivatelor lui. ♦ Vagonet metalic folosit în mine, cu capacitatea de o tonă. **3.** (Fot.) Cutie de plastic de construcție specială, în care se dezvoltă filme fotografice. Din fr. **tank**, germ. **Tank**.

TANCHETA, *tanchete*, s.f. Tanc mic, ușor, cu blindaj subțire. Din **tanc**.

TANCODROM, *tancodromuri*, s.n. Teren special amenajat pentru pregătirea și perfecționarea militarilor în conducerea tancurilor. Din **tanc** (după *aerodrom*, *cosmodrom*).

TANCHIST, -**Ă**, *tanchiști*, -*ste*, s.m. și f. Militar care face parte dintr-o unitate de tancuri. Din fr. **tankiste**, germ. **Tankist**.

TAPISA, *tapisez*, vb. I. Tranz. **1.** A îmbrăca o mobilă cu stofă, cu pânză, mătase, vinilin, piele etc. peste materialul de umplutură, elementele elastice, pânza de rezistență; a capitona. **2.** A tapeta. [Var.: **tapîta** vb. I.] Din fr. **tapisser**, germ. **tapezieren**.

TAPISARE, *tapisări*, s.f. Acțiunea de a *tapisa* și rezultatul ei; capitonare. [Var.: **tapîtare** s.f.] V. **tapisa**.

TAPISAT, -**Ă**, *tapisați*, -*te*, adj. (Despre pereți) Acoperit cu tapete (**1**); (despre mobile) îmbrăcat în stofă, pânză, mătase, vinilin, piele etc.; capitonat. [Var.: **tapîtat**, -**ă** adj.] V. **tapisa**.

TARTANĂ, *tartane*, s.f. Mică navă de transport și de pescuit, cu o singură pânză, triunghiulară, folosită mai ales în Marea Mediterană. Din fr. **tartane**, it. **tartana**.

TAUTOLOGIE, *tautologii*, s.f. **1.** Greșeală de limbă care constă în repetarea inutilă a aceleiași idei, formulată cu alte cuvinte; cerc vicios, pleonasm. **2.** Fenomen sintactic care constă în repetarea unor cuvinte cu același sens, dar cu funcțiuni diferite, marcate de obicei prin deosebire de intonație sau de formă și care, exprimând identitatea celor doi termeni, are rolul de a sublinia o calitate sau o acțiune. **3.** (Log.) Judecată în care subiectul și predicatul sunt exact aceeași noțiune. **4.** Expresie din logica simbolică, care, în limitele unui sistem formal,

este adevărată în orice interpretare. Din fr. **tautologie**, lat. **tautologia**.

TAXA, *taxez*, vb. I. Tranz. **1.** A supune unei taxe, unei impuneri; a fixa o sumă determinată (ca taxă, impozit, preț). **2.** A califica pe cineva drept..., a acuza de... Din fr. **taxer**, lat. **taxare**.

TAXARE, *taxări*, s.f. Acțiunea de a taxa și rezultatul ei. V. **taxa**.

TAXATOR, **-OARE**, *taxatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care vinde bilete într-un vehicul de transport în comun; *p. gener.* încasator. - **Taxa** + suf. *-tor*.

AUTOTAXARE, *autotaxări*, s.f. Compostarea, de către călători, a biletelor de călătorie în autovehicule. - **Auto** + **taxare**.

TEATRU, *teatre*, s.n. **I.** Clădire sau loc special amenajat în vederea reprezentării de spectacole; *p. ext.* instituție de cultură care organizează spectacole. **2.** Spectacol, reprezentație dramatică. ♦ Loc. adj. *De teatru* = care se reprezintă la teatru (**1**), destinat a fi reprezentat pe scenă. ♦ Expr. *A face* (sau *a juca*) *teatru* = a se prefăce. ♦ (Fam.) Discuție aprinsă între mai mulți, ceartă care atrage pe curioși. **3.** Arta de a prezenta în fața unui public un spectacol, o piesă. ♦ Profesiunea de actor, de regizor. **4.** Literatură dramatică; culegere de piese. ♦ Ansamblul operelor dramatice care prezintă caractere comune sau au o origine comună. **II.** Loc unde se petrece un eveniment, unde are loc o acțiune. ♦ *Teatru de operații* (sau *de război*) = câmp de luptă; teritoriu, loc unde au loc acțiuni militare ample în timp de război. Din fr. **théâtre**, lat. **theatrum**.

TEATROLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu istoria, teoria, estetica și critica spectacolului, cu literatura dramatică, precum și cu organizarea și conducerea teatrelor. Din **teatru**.

TEATROLOG, **-Ă**, *teatrologi*, *-ge*, s.m. și f. Specialist în problemele teoretice ale teatrului. Din **teatrologie** (derivat regresiv).

TEFLON s.n. **1.** Material plastic, rezistent la acțiunea agenților corosivi, la foc etc. **2.** Vas de bucătărie confecționat din teflon (**1**). Din fr. **téflon**, engl. **teflon**.

TEFLONAT, **-Ă**, *teflonați*, *-te*, adj. (Despre vase metalice) Care este acoperit cu teflon (**1**). - De la **teflon**.

TEGUMENT, *tegumente*, s.n. **1.** Țesut care constituie învelișul corpului la om și la animale. **2.** (Bot.) Membrană care înconjură și protejează un organ. ♦ Înveliș al semințelor plantelor, care dă culoarea și aspectul exterior al seminței. Din fr. **tégument**, lat. **tegumentum**.

TELEAUTOGRAF, *teleautografe*, s.n. Instalație cu ajutorul căreia mișcările unui creion condus cu mâna în punctul de emisie sunt transmise fidel, prin mijloace de telecomunicație, unei unelte de scris aflate în punctul de recepție. Din fr. **téléautographe**, germ. **Teleautograph**.

TELECABINĂ, *telecabine*, s.f. **1.** Teleferic amenajat cu cabine pentru transportul persoanelor. **2.**

Cabină suspendată prin bare fixate pe cablu la intervale fixe. Din fr. **télécabine**, it. **telecabina**.

TELEINTERVIU, *teleinterviuri*, s.n. Interviu transmis la televiziune. Din fr. **télé-interview**, engl. **tele-interview**.

TELEOBIECTIV, *teleobiective*, s.n. Obiectiv fotografic asemănător cu o lunetă, care se atașează camerelor de luat vederi sau aparatelor de fotografiat, folosit la fotografierea obiectivelor situate la depărtări mari. Din fr. **téléobjectif**, germ. **Teleobjektiv**.

TELEOPERATOR, *teleoperatori*, s.m. Robot controlat printr-un sistem de telecomunicații de către un operator uman. Din engl. **teleoperator**, fr. **téléopérateur**.

TELETIP, *teletipuri*, s.n. Aparat telegrafic la care receptorul semnalelor transmise se face sub formă de caractere tipografice, fără a mai fi necesară prezența unui operator. Din fr. **télétype**, germ. **Teletyp**.

TELETIPSETER, *teletipsetere*, s.n. Instalație pentru culegerea simultană a celuiiași text la mai multe mașini și în tipografii diferite. Din germ. **Teletipsetter**, fr. **télétypsetter**.

TEMATIC, **-Ă**, *tematici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Care ține de o temă, privitor la o temă, făcut pe anumite teme. **2.** Adj. (În sintagma) *Vocală tematică* = vocală care nu poate fi considerată nici sufix, nici desinență, și care, adăugată la rădăcina unui cuvânt, formează împreună cu aceasta o temă. **3.** S.f. Totalitatea temelor sau tema esențială a unei lucrări literare, artistice, științifice, a unui curent literar, a unei epoci etc. Din (**1**, **2**) fr. **thématique**, (**3**) germ. **Thematik**.

TEMERITATE, *temerități*, s.f. Îndrăzneală mare, cutezanță. Din fr. **temérité**, lat. **temeritas**, **-atis**.

TEMPERA, *temperez*, vb. I Tranz. A potoli, a modera, a domoli (un sentiment, o acțiune, o dorință etc.) ♦ Refl. *Vântul s-a mai temperat*. Din fr. **tempérer**, lat. **temperare**.

TEMPERARE s.f. Acțiunea de a tempera². V. **tempera**.

TEMPERAT, **-Ă**, *temperați*, *-te*, adj. **1.** (Despre oameni și despre manifestările lor) Moderat, cumpătat, potolit. ♦ *Climă temperată* = climă caracterizată prin existența a patru anotimpuri, cu veri potrivit de călduroase și cu ierni nu prea reci. *Zonă temperată* = fiecare dintre cele două zone de pe suprafața Pământului cuprinse între tropice și cercurile polare. **2.** (Muz.; în sintagma) *Sistem temperat* = sistemul împărțirii intervalelor de tonuri în câte două semitonuri egale. V. **tempera**. Cf. fr. *tempéré*.

NETEMPERAT, **-Ă**, *netemperați*, *-te*, adj. **1.** (Despre oameni și manifestările lor) Lipsit de moderație, de cumpătare. **2.** (Muz.; despre sisteme de intonație) Care nu este temperat. - **Ne-** + **temperat** (după fr. *intempéré*).

TEMPERAMENT, *temperamente*, s.n. Ansamblul trăsăturilor fiziologice și nervoase ale unei persoane, care determină diferențieri psihice și de comportament între indivizi; fire. ♦ Energie vitală, avânt, elan, impetuozitate; vioiciune. Din fr. **tempérament**, lat. **temperamentum**.

TEMPERAMENTAL, -Ă, *temperamentali*, -e, adj. Care aparține temperamentului, privitor la temperament, de temperament. ♦ Plin de energie, de elan, de pasiune. - **Temperament** + suf. -al.

TEMPERAMENTOS, -OASĂ, *temperamentoși*, -oase, adj. Cu temperament energic, impetuos; plin de temperament. - **Temperament** + suf. -os.

TEMERAR, -Ă, *temerari*, -e, adj. Îndrăzneț (peste măsură), cutezător. Din fr. *téméraire*, lat. *temerarius*.

TEMPERANȚĂ s.f. (Rar) Cumpătare, moderație, sobrietate (în special în privința consumului de băuturi alcoolice). Din fr. *tempérance*, lat. *temperantia*.

TEMPERATURĂ, *temperaturi*, s.f. Gradul, starea de căldură a unui mediu, a unui corp etc. ♦ *Temperatură absolută* = temperatură care se măsoară pornind de la zero absolut. ♦ Stare fiziologică constantă a corpului animal, reprezentând echilibrul dintre căldura produsă și cea pierdută. ♦ Gradul de căldură ridicată a corpului omenesc, reprezentând un simptom patologic; fierbințeală, febră. Din fr. *température*, lat. *temperatura*.

TEMPLU, *temple*, s.n. Edificiu special amenajat pentru practicarea unui cult religios (mozaic, budist etc.). Din lat. *templum*, fr. *temple*.

TEMPO s.n. 1. Viteză, iuțeală cu care se execută o piesă muzicală, conform conținutului și caracterului ei. ♦ Ritm, cadență. 2. (Lingv.) Viteză de succesiune a silabelor cuvintelor în cursul vorbirii; ritm al vorbirii. Din it., fr. *tempo*.

TEMPORAR, -Ă, *temporari*, -e, adj. Care e de scurtă durată, care nu durează decât un anumit timp; vremelnic, trecător, provizoriu. ♦ Care exercită o activitate un timp limitat. Din fr. *temporaire*, lat. *temporarius*.

TENACE, *tenaci*, -ce, adj. 1. Stăruitor, perseverent; persistent, dărz. 2. (Despre corpuri dure) Care prezintă tenacitate (2), care este dur, rezistent, tare. Din fr. *tenace*, lat. *tenax*, -acis.

TENEBRĂ, *tenebre*, s.f. (Livr.: rar la sg.) întuneric deplin; întunecime, obscuritate, beznă. Din fr. *ténèbres*, lat. *tenebrae*.

TENEBRÓS, -OASĂ, *tenebroși*, -oase, adj. (Livr.) Întunecos, sumbru, obscur. ♦ (Substantivat, m.; la pl.) Grup de pictori italieni din sec. XVII, a căror pictură este caracterizată prin atmosferă întunecată și prin treceri bruște de la lumină la umbră, cu puternice efecte de clarobscur. ♦ Fig. (Despre oameni) Posomorât, închis. ♦ Fig. Ascuns și perfid. Din fr. *ténébreux*, lat. *tenebrosus*.

TENIE, *tenii*, s.f. Vierme parazit din genul *Taenia*, care trăiește mai ales în intestinul subțire al omului și al animalelor carnivore; panglică. Din fr. *ténia*, lat. *taenia*.

TENIS (1) s.n., (2) *teniși*, s.m. 1. S.n. (Și în sintagma *tenis de câmp*) Joc sportiv care se practică cu mingi mici, lovite cu rachete de către doi sportivi sau două perechi, pe un teren special amenajat, despărțit în două printr-o plasă joasă; sportul alb. ♦ *Tenis de*

masă = joc sportiv practicat cu mingi mici de celuloză și cu paletă, pe o masă specială de formă dreptunghiulară, despărțită în două părți egale de un fileu, care se desfășoară între doi jucători sau între două perechi; ping-pong. 2. S.m. (Mai ales la pl.) Încălțăminte pentru tenis. *Pereche de teniși*. Din engl., fr. *tennis*.

TENISISTIC, -Ă, *tenisistici*, -ce, adj. Care ține de tenis, referitor la tenis. - **Tenis** + suf. -istic.

TENOR, *tenori*, s.m. 1. Cea mai înaltă voce bărbătească; cântăreț care are o astfel de voce. ♦ *Tenor dramatic* = voce de tenor cu un timbru asemănător baritonului; cântăreț cu o astfel de voce. 2. Categorie de instrumente de suflat cu registrul cel mai înalt. Din fr. *ténor*, it. *tenore*.

TENSIOACTIV, -Ă, *tensioactivi*, -e, adj. (Chim.; despre unele substanțe) Care poate modifica tensiunea superficială a unui lichid. Din fr. *ténsio-actif*, engl. *tensioactive*.

TENSIUNE, *tensiuni*, s.f. 1. Stare a ceea ce este întins; încordare. ♦ Fig. Situație încordată; zbucium sufletesc, nervozitate. ♦ Forță interioară care ia naștere într-un corp supus unor forțe exterioare. 2. Diferență de potențial între două puncte ale unui câmp electric. 3. Presiunea vaporilor produși de un lichid într-un spațiu închis. 4. (Fiziol.; în sintagmele) *Tensiune arterială* = presiune cu care circulă sângele în artere, echivalentă cu presiunea pe care sângele o exercită asupra pereților arteriali; presiune mai mare decât cea normală, constituind o stare patologică. *Tensiune oculară* = tensiune a arterelor oculare. Din fr. *tension*, lat. *tensio*, -onis.

TENSOR, *tensori*, s.m. Obiect matematic definit în cadrul algebrei și geometriei, frecvent utilizat în fizică, reprezentând o generalizare a noțiunii de vector. Din fr. *tenseur*, germ. *Tensor*.

TENTACUL, *tentacule*, s.n. Fiecare dintre apendicele mobile, nearticulate, musculoase și sensibile ale unor animale (acvatic), care servește la pipăit, la apucare, la prindere și uneori la deplasare. Din fr. *tentacule*, lat. *tentaculum*.

TENTACULAT, *tentaculate*, s.n. (La pl.) Încrângătură de animale acvatice nevertebrate care se caracterizează printr-un aparat tentacular dispus în jurul gurii; (și la sg.) animal care face parte din această încrângătură. Din *tentacul*.

TEREBINT, *terebinți*, s.m. Arbore rășinos, răspândit pe coastele Mediteranei, din care se extrag terebentina și alți tananți (*Pistacia terebinthus*). Din fr. *térébinthe*, it. *terebinto*, lat. *terebinthus*.

TERGIVERSA, *tergiversez*, vb. I. Tranz. A amâna rezolvarea unei chestiuni, luarea unei decizii; a târâgăna. Din fr. *tergiverser*, lat. *tergiversari*.

TERGIVERSARE, *tergiversări*, s.f. Acțiunea de a tergiversa și rezultatul ei; amânare, târâgâneală, trenare; tergiversațiune. V. *tergiversa*.

TERGIVERSAȚIUNE, *tergiversațiuni*, s.f. (Înv.) Tergiversare. Din fr. *tergiversation*, lat. *tergiversatio*, -onis.

TERIBIL, -*Ă*, *teribili*, -*e*, adj. **1.** Care inspiră groază; îngrozitor. **2.** (Fam.) Extraordinar, formidabil, grozav. ◇ (Adverbial, legat de un adjectiv prin prep. "de", cu valoare de superlativ) Foarte, extrem de... Din fr. **terrible**, lat. **terribilis**.

TERIBILISM, *teribilisme*, s.n. **1.** Vorbă sau faptă care vrea să pară teribilă, grozavă, formidabilă. **2.** Atitudine, comportare, manifestare bizară, neobișnuită; extravagantă, excentricitate; țițneală. - **Teribil** + suf. -*ism*.

TERIBILIST, -*Ă*, *teribiliști*, -*ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care vrea să pară extraordinară, teribilă, grozavă; (om) excentric, extravagant. - **Teribil** + suf. -*ist*.

TERIBILITATE, *teribilități*, s.f. Înșușirea de a fi teribil; (la pl.) vorbe sau fapte teribile, teribilisme. - **Teribil** + suf. -*itate*. Cf. it. *terribilità*.

TERITORIU, *teritorii*, s.n. Întindere de pământ delimitată prin granițele unui stat sau ale unei unități administrative și supusă suveranității statului respectiv. Din lat. **territorium**, fr. **territoire**.

TERMIE, *termii*, s.f. (Fiz.) Unitate de măsură a cantității de căldură, egală cu căldura produsă prin transformarea în energie termică a unei unități de lucru mecanic. Din fr. **thermie**, germ. **Thermie**.

TERMINA, *termin*, vb. I. **1.** Tranz. A duce o acțiune până la capăt; a isprăvi, a sfârși. ◇ Loc. adv. *Pe terminate* = aproape de a se termina, pe sfârșite. **2.** Refl. A lua sfârșit, a se încheia. ◇ A avea o terminație, a se sfârși în... *Cuvântul "masă" se termină cu o vocală.* ◇ Expr. (Fam.) *A se termina cu cineva*, se spune când cineva nu mai are nici o șansă de scăpare. Din fr. **terminer**, lat. **terminare**.

TERMINARE, *terminări*, s.f. **1.** Faptul de a (se) termina; sfârșire, isprăvire. **2.** (Înv.) Terminație. V. **termina**.

TERMINAT¹ s.n. Terminare (1). V. **termina**.

TERMINAT², -*Ă*, *terminați*, -*te*, adj. **1.** (Despre acțiuni) Care a fost dus până la capăt; sfârșit. **2.** (Fam.; despre oameni) Pentru care nu mai există șanse de revenire la o situație mai bună de dinainte; sfârșit din punct de vedere material, fizic sau moral. V. **termina**.

NETERMINAT, -*Ă*, *neterminați*, -*te*, adj. Care nu este realizat până la sfârșit; nefinalizat. - **Ne-** + **terminat**².

TERMINAL, -*Ă*, *terminali*, -*e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se află la extremitate, la capăt, la vârf. **2.** S.n. Stație de radioreleu, componentă a unei rețele de radiorelee. **3.** S.n. Dispozitiv de intrare sau ieșire cuplat cu calculatorul (2); display video, imprimator. **4.** S.n. Element de conectare al componentelor electronice. Din fr. **terminal**, lat. **terminalis**.

TERMIONICĂ s.f. Capitol al fizicii care studiază emisia electronilor sau a ionilor de către substanțe încălzite la temperaturi (foarte) înalte. Din fr. **thermionique**, engl. **thermionics**.

TERMOFOR, *termofoare*, s.n. Recipient plat de cauciuc sau de metal în care se pune apă caldă, ori o pernă încălzită electric, care se aplică pe o parte

bolnavă a corpului, ca mijloc terapeutic. Din germ. **Termophor**, fr. **thermophore**.

TERMOFOSFAT, *termofosfați*, s.m. Îngrășământ chimic obținut prin încălzirea puternică a fosfaților naturali. Din fr. **thermophosphate**, rus. **термофосфат**.

TERMOGRAMĂ, *termograme*, s.f. Diagramă a temperaturii obținută pe termograf. Din fr. **thermogramme**, engl. **thermogram**, germ. **Thermogramm**.

TERMOMETRIE s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu măsurarea temperaturilor. Din fr. **thermométrie**, germ. **Thermometrie**, engl. **thermometry**.

TERMOTEHNICĂ s.f. **1.** Ramură a tehnicii care studiază utilizarea căldurii în scopuri industriale sau casnice. **2.** Ramură a fizicii care cuprinde problemele de căldură și termodinamică. Din fr. **thermotechnique**, germ. **Thermotechnik**.

TERNAR, -*Ă*, *ternari*, -*e*, adj. **1.** Care este compus din trei unități sau din trei elemente. ◇ De ordinul al treilea. **2.** (Despre versuri) Alcătuit din trei picioare metrice, având fiecare câte o silabă accentuată. **3.** (Muz.; despre o succesiune ritmică, o măsură sau formă muzicală) Care se divizează în trei. Din fr. **ternaire**, lat. **ternarius**.

TEROARE, *terori*, s.f. Groază, spaimă, frică provocată intenționat prin amenințări sau prin alte mijloace de intimidare sau de timorare. ◇ Asuprire bazată pe intimidare, timorare, amenințare. Din fr. **terreur**, lat. **terror**, -*oris*.

TERȚIAR, -*Ă*, *terțitari*, -*e*, adj. **1.** Care reprezintă stadiul al treilea sau faza a treia în dezvoltarea unui lucru. **2.** (În sintagma) *Eră terțiară* (și substantivat, n.) = perioadă geologică caracterizată prin mari prăbușiri ale scoarței terestre, care au dat naștere mărilor de azi și au făcut să apară lanțuri întregi de munți. Din fr. **tertiaire**, lat. **tertiarius**.

TEST, *teste*, s.n. Probă prin care se examinează, în psihologia experimentală, unele aptitudini psihice și fizice ale unei persoane; *p. ext.* materialul (fișe, tablouri, scheme etc.) cu care se face această probă. Din fr., engl. **test**.

TESTA, *testez*, vb. I. Tranz. A da dispoziții prin testament cu privire la transmiterea unor bunuri materiale; a lăsa ceva prin testament. Din fr. **tester**, lat. **testari**.

TESTACEU, *testacee*, s.n. (La pl.) Subordin de moluște al căror corp are un înveliș calcaros; (și la sg.) molușcă aparținând acestui subordin. Din fr. **testacé**, lat. **testaceus**.

TESTAMENT, *testamente*, s.n. **1.** Act juridic unilateral, revocabil cât timp testatorul este în viață, prin care cineva își exprimă dorințele ce urmează a-i fi împlinite după moarte, mai cu seamă în legătură cu transmiterea averii sale. ◇ *Testament olograf* = testament scris în întregime, datat și semnat de testator. *Testament autentic* = testament întocmit de către un funcționar de stat, cu formalitățile cerute de lege. **2.** (În sintagmele) *Vechiul Testament* = parte a Bibliei cuprinzând textele referitoare la credințele religioase și la viața poporului evreu (până la nașterea

lui Cristos). *Noul Testament* = parte a Bibliei cuprinzând Evangheliile și alte scrieri religioase (de după nașterea lui Cristos). Din lat. **testamentum**, fr. **testament**.

TESTAMENTAR, -Ă, *testamentari*, -e, adj. Privitor la un testament, care este prevăzut într-un testament sau rezultă dintr-un testament. Din fr. **testementaire**, lat. **testamentarius**.

TESTATOR, -OARE, *testatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care a făcut un testament, care a testat. Din fr. **testateur**, lat. **testator**, -oris.

TESTER, *testere*, s.n. 1. Aparat care, introdus în gaura de sondă cu ajutorul garniturii de prăjini de foraj, permite recoltarea unor probe de fluid din straturi posibil saturate cu hidrocarburi, în vederea unor analize. 2. (P. gener.) Orice aparat, dispozitiv care servește testărilor. Din fr., engl. **tester**.

TESTIMONIAL, -Ă, *testimoniali*, -e, adj. (Rar) Care se face prin martori, care se bazează pe o mărturie. Din fr. **testimonial**, lat. **testimonialis**.

TETRACLORMETAN s.n. (Chim.) Tetraclorură de carbon. Din fr. **tétrachlorméthane**, engl. **tetrachlormethane**.

TETRAHIDROBENZEN s.m. (Chim.) Cicloalchenă cu șase atomi de carbon în moleculă. Din fr. **tétrahydrobenzène**, engl. **tetrahydrobenzene**.

TETRAPODIE, *tetrapodii*, s.f. (Lit.) Metru (3) antic compus din patru picioare (9). Din fr. **tétrapodie**, engl. **tetrapody**.

TETRARH, *tetrarhi*, s.m. 1. Guvernatorul unei tetrahii. 2. Titlu dat de romani anumitor principii tributar de la frontierele răsăritene ale imperiului. Din lat. **tetrarches**, ngr. **tetrárchis**, fr. **tétrarque**.

TEURGIE s.f. (Liv.) Magie albă. Din fr. **théurgie**, lat. **theurgia**.

TEXT, *texte*, s.n. 1. Ceea ce este exprimat în scris; cuprinsul unei opere literare sau științifice, al unui discurs, al unei legi etc. ♦ Fragment, parte dintr-o scriere. 2. Cuvintele unei compoziții muzicale. 3. Literă de tipar cu un corp de 20 de puncte tipografice. Din fr. **texte**, lat. **textus**.

TEXTIER, *textieri*, s.m. Autor de texte pentru muzică ușoară. - **Text** + suf. -*ier*.

TEXTIL, -Ă, *textili*, -e, adj. 1. (Despre fibre, mașini etc.) Care servește la țesut sau la tricotat; care poate fi folosit în țesătorie. ♦ (Despre plante) Din care se obțin fibre textile (1). ♦ Țesut, lucrat din fibre sau din fire. 2. Care se referă la țesătorie sau la țesături. *Industria textilă*. ♦ (Substantivat, f. pl.) Stofe, pânzeturi; p. ext. obiecte confecționate din stofe sau din pânzeturi. Din fr. **textile**, lat. **textilis**.

TEXTILIST, -Ă, *textiliști*, -ste, adj. (Adesea substantivat) Care se ocupă cu țesătoria, specializat în industria textilă. - **Textil** + suf. -*ist*.

TEXTURĂ, *texturi*, s.f. 1. Constituția unei roci sau a unui aliaj din punctul de vedere al orientării în spațiu a părților componente. 2. Țesătură, urzeală. 3. Imprimat de dimensiuni mici, sub formă de fașie, care se lipește într-o lucrare tipărită, acoperind

pasajele care trebuie rectificate. Din fr. **texture**, lat. **textura**.

TEZAURIZA, *tezaurizez*, vb. I. Tranz. A sustrage din circuitul economic normal mijloacele bănești aflate sub formă de bani sau de valută; p. gener. a strânge, a acumula bani sau obiecte de valoare. Din fr. **thésauriser**, lat. **thesaurizare**.

TEZAURIZARE, *tezaurizări*, s.f. Acțiunea de a tezauriza și rezultatul ei. V. **tezauriza**.

TEZAURIZATOR, *tezaurizatori*, s.m. (Rar) Persoană care tezaurizează. - **Tezauriza** + suf. -*tor*.

TEZĂ, *teze*, s.f. 1. Afirmație expusă și susținută într-o discuție; idee principală dezvoltată și demonstrată într-o operă, într-o cuvântare etc. ♦ Loc. adv. (Inv.) *În teză generală* = în general. ♦ (Fil.) Idee, propoziție care formează primul termen al unei antonimii (în filozofiile raționaliste de tip kantian) sau al unei contradicții de tip dialectic (în filozofiile hegeliană și marxistă). 2. Lucrare scrisă, făcută de elevi în clasă sub supravegherea profesorului, la sfârșitul unei perioade de studiu sau la un examen. ♦ *Teză de licență* (sau *doctorat*) = lucrare științifică prezentată de un candidat pentru obținerea titlului de licențiat (sau de doctor în științe). Din fr. **thèse**, lat. **thesis**.

TEZISM s.n. Susținere, propagare a anumitor teze. ♦ Caracter al unei scrieri care se limitează la ilustrarea sau demonstrarea unor teze prestabilite; p. ext. didacticism. - **Teză** + suf. -*ism*.

TEZIST, -Ă, *teziști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care enunță, susține, ilustrează o anumită teză în artă, în literatură etc. 2. S.m. și f. Persoană care practică tezismul. - **Teză** + suf. -*ist*.

THALIDOMIDĂ s.f. (Farm.) Tranchilizant și antivomitiv cu acțiune nocivă asupra fătului când este administrat femeilor gravide. Din engl., fr. **thalidomide**.

TIARĂ, *tiare*, s.f. 1. Coroană purtată de către regii vechilor perși și de către conducătorii altor popoare orientale. 2. Mitră papală formată din trei coroane suprapuse, decorate cu flori de crin stilizate. Din fr. **tiare**, lat. **tiara**.

TIBET s.n. (Inv.) Numele unei țesături de lână. Din germ. **Tibet**, fr. **tibet**.

TIBIA, *tibii*, s.f. Os lung și gros al piciorului, situat între genunchi și gleznă, lângă peroneu, cu care formează scheletul gambei. Din fr., lat. **tibia**.

TICHET, *tichete*, s.n. Bucată de hârtie sau de carton imprimat, care asigură posesorului anumite drepturi. Din fr., engl. **ticket**.

TIC-TAC interj. Cuvânt care imită sunetul ritmic al ceasornicului, bătaile inimii etc.; tic¹. ♦ (Substantivat, n.) *Tic-tacul ceasornicului*. Din fr. **tic-tac**, germ. **Ticktack**.

TIFOS, *tifosuri*, s.n. Nume dat mai multor boli febrile, infecțioase și epidemice; a) febră tifoidă; b) tifos exantematic, v. *exantematic*; c) pestă bovină. Din ngr. **tifos**, fr. **typhus**.

PARATIFOS s.n. Boală infecțioasă acută cu simptome intestinale, înrudită cu febra tifoidă,

produsă de bacili; febră paratifoasă. - **Para- + tifos** (după fr. *paratyphus*).

TIGRU, *tigri*, s.m. Specie de mamifer carnivor din familia felidelor, de talie mare, cu blana de culoare galbenă-roșcată cu dungi negre, transversale, care trăiește în Asia și în insulele Australiei (*Felis tigris*).

♦ Epitet dat unui om energic, impulsiv, crud. Din fr. **tigre**, lat. **tigris**.

TIGRĂICĂ, *tigroaice*, s.f. Femela tigruului; tigresă. ♦ Epitet dat unei femei energice, impulsive, crude. - **Tigru** + suf. -*oaică*.

TILDA, *tilde*, s.f. 1. Semn grafic de forma unui "s" de tipar culcat, folosit în unele opere pentru înlocuirea unui cuvânt care se repetă. 2. Semn diacritic de forma unui "s" de tipar culcat, care se pune deasupra unei litere pentru a conferi pronunțării sunetului pe care îl reprezintă un caracter palatal, nazal etc. Din fr. **tilde**, germ. **Tilde**.

TIMID, -**Ă**, *timizi*, -*de*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Lipsit de îndrăzneală, de încredere în sine; sfios, rușinos; (despre însușirile sau acțiunile oamenilor) care dovedește, trădează o astfel de fire. Din fr. **timide**, lat. **timidus**.

TIMIDITATE, *timidități*, s.f. Însușirea de a fi timid; lipsă de îndrăzneală; sfială, sficiune. Din fr. **timidité**, lat. **timiditas**, -**atis**.

TIMONERIE, *timonerii*, s.f. 1. Loc cu vizibilitate bună de pe bordul unei nave, unde se găsește timona și unde își face serviciul timonierul. 2. (În sintagma) *Timonerie de frână* = ansamblu de piese (pârghii, bare și tije) care acționează frâna unui automobil, a unei locomotive etc. Din fr. **timonerie**, it. **timoneria**.

TIMORAT, -**Ă**, *timorați*, -*te*, adj. (Livr.) Stăpânit de frică sau de emoție; temător, intimidat, speriat. Din fr. **timoré**, lat. **timoratus**.

TIMORA, *timorez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A speria; a intimida. Din **timorat** (derivat regresiv).

TIMORARE, *timorări*, s.f. Acțiunea de a *timora* și rezultatul ei; intimidare. V. **timora**.

TIMPAN, *timpane*, s.n. 1. (Anat.) Membrană elastică care desparte partea externă a urechii de cea mijlocie, transmitând prin vibrații undele sonore la urechea internă. 2. Instrument muzical de percuție, asemănător cu toba, dar care poate fi acordat; paucă. 3. (Arhit.) Suprafață de zidărie netedă sau ornamentată cu sculpturi, situată între o grindă orizontală și un arc de deasupra golului unei uși sau al unei ferestre. Din (1, 3) fr. **tympan**, (2) it. **timpano**.

TINDE, *tind*, vb. III. Intrans. 1. A-și îndrepta năzuințele sau activitatea spre atingerea unui obiectiv, spre câștigarea unui lucru dorit; a aspira, a năzui. 2. (Despre obiecte) A avea tendința să..., a evolua într-o anumită direcție și de o anumită manieră. Din fr. **tendre**, lat. **tendere**.

TIOCOL, *tiocoli*, s.m. (Chim.) Produs sintetic asemănător prin unele proprietăți cu cauciucul. Din fr. **thiokol**, germ. **Tiokol**.

TIP, (1, 2, 3) *tipuri*, (4) *tipi*, s.m. 1. S.n. Obiect care reprezintă modelul pe baza căruia se produc alte obiecte de același fel; prototip. 2. S.n. Individ, exemplar, obiect, fenomen care întrunește anumite trăsături reprezentative, esențiale pentru un grup întreg de indivizi, de exemplare, de obiecte etc. de același fel. ♦ Spec. Personaj din literatură sau din artă care întrunește, în modul cel mai expresiv, trăsăturile, caracterele esențiale ale indivizilor din categoria (socială sau psihologică) pe care o reprezintă. ♦ Totalitatea caracterelor distinctive fundamentale ale unui grup, ale unei familii, ale unei rase etc. ♦ Caracter distinctiv; particularitate. 3. S.n. Soir³, fel, gen, categorie. 4. S.m. (Fam.) Individ, ins. Din fr. **type**, lat. **typus**.

TIPIZA, *tipizez*, vb. I. Tranz. A realiza o tipizare. - **Tip** + suf. -*iza*.

TIPIZARE, *tipizări*, s.f. 1. Reducere a unor tipuri de produse din aceeași categorie și destinate aceluiași scop, la cele recunoscute ca fiind mai folositoare și mai corespunzătoare scopului, care sunt reproduse pe scară largă; standardizare. 2. Proces complex de generalizare artistică a realității, în urma căruia esența relațiilor sociale, psihologice, a evenimentelor istorice se dezvăluie în forma unor imagini concrete semnificative, în caractere vii, veridice. V. **tipiza**.

TIPIC, -**Ă**, *tipici*, -*ce*, adj. Care distinge, caracterizează o persoană, un obiect, un fenomen etc.; caracteristic, specific. ♦ (Substantivat, n.) Caracterul a ceea ce este specific; *p. restr.* totalitatea caracterelor unui fenomen artistic, ale unui personaj literar etc., care exprimă în artă esența realității. Din fr. **typique**, lat. **typicus**.

TIPICITATE s.f. Caracterul a ceea ce este tipic. - **Tipic** + suf. -*itate*.

TIRAN, -**Ă**, *tirani*, -*e*, subst., adj. 1. S.m. Stăpânitor absolut al unui stat sau al unei cetăți grecești din antichitate (care guverna cu cruzime); *p. gener.* șef de stat care conduce în mod absolut; despot. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care încearcă să-și impună voința în orice împrejurare, care asuprește pe cei din jur; (om) crud, nemilos. Din ngr. **tirannos**, fr. **tyran**.

TIRANESC, -**EASCA**, *tiranesci*, adj. (Înv.) Tiranic. - **Tiran** + suf. -*icesc*.

TIRĂNESC, -**EASCA**, *tirănești*, adj. (Înv.) Tiranic. - **Tiran** + suf. -*esc*.

TIRANIC, -**Ă**, *tiranici*, -*ce*, adj. Care tiranizează, de tiran; despotic, samavolnic, crud, arbitrar, tiranicesc, tirănesc. ♦ Fig. Care obsedează, urmărește, chinuiește; chinuitor, obsedant. Din ngr. **tirannikós**, fr. **tyrannique**.

TIRISTOR, *tristoare*, s.n. (Electron.) Dispozitiv semiconductor constituit din patru regiuni de conductibilități alternate, care poate fi comutat din starea blocată în stare de conducție și invers. Din engl., fr. **thyristor**.

TITAN, *titani*, s.m. Om cu puteri extraordinare; uriaș, gigant. ♦ Om cu calități extraordinare, cu o

putere de muncă ieșită din comun. Din fr. **titan**, lat. **Titan**, -anis.

TIZANĂ, *tizane*, s.f. 1. Băutură obținută dintr-o infuzie de plante medicinale sau de cereale. 2. (Înv.) Șampanie cu tărie alcoolică slabă. Din fr. **tisane**, lat. **tisana**.

TOMBOLĂ, *tombole*, s.f. Loterie la care se câștigă diferite obiecte. Din fr., it. **tombola**.

TON, *tonuri*, s.n. **I. 1.** Sunet simplu, produs de o sursă care vibrează sinusoidal în timp; interval dintre două sunete (muzicale) situate la o distanță de o secundă mare; *p. ext.* sunet reprezentând cea mai mare distanță dintre treptele alăturate ale gamei. **2.** Tonalitatea unei bucăți muzicale. ♦ Expr. *A da tonul = a)* a intona treptele principale, din punct de vedere funcțional, ale gamei în care este scrisă o bucată muzicală; a stabili tonalitatea unei cântări vocale, orientându-se după diapazon; *b)* a iniția, a începe ceva. ♦ (Impr.) Sunet. **3.** Înălțimea cu care se pronunță o silabă. ♦ Felul în care urcă sau coboară glasul în timpul vorbirii; inflexiune, intonație; fel de a spune ceva. ♦ Expr. *Tonul face muzica*, se spune pentru a sublinia importanța felului în care se spune ceva. *A schimba tonul = a-și schimba atitudinea*. **4.** (Înv.) Accent. **II. 1.** Atmosferă specifică rezultată din cuprinsul unei opere literare; notă dominantă a stilului sau a vorbirii cuiva. **2.** Grad de luminozitate a unei culori; nuanță a unei culori. **3.** (Înv.; în expr.) *A-și da ton = a-și da importanță, aere*. Din fr. **ton**, lat. **tonus**.

TONARE s.f. 1. Acoperire a părților albe ale unei tipărituri executate în tipar plan cu un strat de cerneală. 2. (Fot.) Virare. Din **ton**.

ANTITON s.n. Emulsie constituită din ulei de in, gumă arabică și acid fosforic, folosită în tipografie pentru combaterea fenomenului de tonare. - **Anti-** + **ton**.

TONIC, -**Ă**, *tonici*, -ce, adj., subst. **1.** Adj. (Despre vocale sau silabe) Care poartă accentul, pe care cade accentul. ♦ *Accent tonic* = accentul muzical al vocalelor și al silabelor; *p. ext.* accentul expirator sau de intensitate. **2.** S.f. (Muz.) Treapta întâi a modurilor major sau minor. ♦ Acord construit pe treapta întâi a modului major sau minor. **3.** Adj., s.n. (Substanță, medicament) care are proprietatea de a fortifica un organism; întăritor, fortifiant. Din fr. **tonique**, it. **tonico**.

TONOMETRIE s.f. 1. Capitol al chimiei fizice care studiază presiunea de vapori a soluțiilor nevolatile, în scopul determinării greutateii moleculare a substanțelor dizolvate. ♦ Măsurarea presiunii de vapori a unei soluții. 2. (Med.) Măsurare a tensiunii (intraoculare). Din fr. **tonométrie**, germ. **Tonometrie**.

TONSURĂ, *tonsuri*, s.f. Ceremonia tunderii părului din creștetul capului la consacrarea unui cleric catolic; (concr.) locul, de formă rotundă, rămas fără păr în urma acestei ceremonii. Din fr. **tonsure**, lat. **tonsura**.

TOPIC, -**Ă**, *topici*, -ce, s.f., s.n., adj. **I. S.f. 1.** (Lingv.) Ordinea cuvintelor în propoziție sau a

propozițiilor în frază. ♦ Parte a sintaxei sau a stilisticii care se ocupă cu studiul ordinii cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în frază. **2.** (La pl.; în retorica antică) Argumente de natură generală, aplicabile în toate cazurile analoage; locuri comune. **II. Adj. 1.** Care aparține topicii (**I**), privitor la topică. **2.** (Despre nume) Care denumesc locuri, localități. **III. S.n., adj.** (Medicament) aplicat local, extern. Din fr. **topique**, it. **topica**.

TOPONOMASTICĂ s.f. Toponimie (**2**). Din fr. **toponomastique**, germ. **Toponomastik**.

TORID, -**Ă**, *torizi*, -de, adj. (Livr.) Excesiv de cald, arzător, dogoritor. ♦ *Zonă toridă* = porțiune de pe suprafața pământului situată între cele două tropice și caracterizată printr-o temperatură permanent foarte ridicată. Din fr. **torride**, lat. **torridus**.

TOROID, *toroide*, s.n. (Mat.) **1.** Suprafață generată de o curbă închisă care se rotește în jurul unei axe din planul curbei și care nu taie curba. **2.** Corp solid mărginit de un toroid (**1**). Din fr. **toroïde**, germ. **Toroid**.

TORON s.n. Gaz produs prin dezintegrarea radioactivă a toriului. Din fr., engl. **thoron**, germ. **Thoron**, rus. **thoron**.

TORPID, -**Ă**, *torpizi*, -de, adj. (Livr.) Leneș, molatic, încet, greoi. Din fr. **torpide**, it. **torpido**, lat. **torpidus**.

TORS, *torsuri*, s.n. Sculptură reprezentând partea superioară a corpului omenesc, fără membre (și fără cap). ♦ Trunchiul (gol al) corpului omenesc. Din fr. **torse**, it. **torso**.

TORTURĂ, *torturi*, s.f. Suferință fizică (sau morală) violentă. Din fr. **torture**, lat. **tortura**.

TOXOPLASMOZĂ s.f. (Med.) Boală parazitară provocată de toxoplasmă. Din fr. **toxoplasmose**, engl. **toxoplasmosis**.

TRACTUS s.n. (Anat.) Ansamblu de fibre sau de organe care urmează unul după celălalt, alcătuind un sistem. Din fr., lat. **tractus**.

TRADUCE, *traduc*, vb. **III. Tranz. 1.** A reda, a transpune un text, o frază, un cuvânt dintr-o limbă în alta; a tălmăci. ♦ Spec. A restabili un text telegrafic pe baza semnalelor recepționate. **2.** Fig. A reprezenta, a exprima (cu ajutorul artei). **3.** Fig. A înfăptui, a pune în practică. ♦ Refl. A se manifesta. **4.** (Tehn.) A transforma o mărime de o anumită natură într-o mărime de altă natură. **5.** (În expr.) *A traduce (pe cineva) în fața justiției* = a aduce (pe cineva) înaintea unei instanțe judecătorești. ♦ (În expr.) *A traduce în viață* = a pune în aplicare (un principiu, un plan); a înfăptui, a realiza. Din lat. **traducere**, fr. **traduire**.

TRADUCERE, *traduceri*, s.f. Acțiunea de a traduce și rezultatul ei; (concr.) scriere cuprinzând o transpunere a unui text dintr-o limbă în alta; traducție. ♦ Interpretare. **V. traduce**.

TRADUCTIBIL, -**Ă**, *traductibili*, -e, adj. Care poate fi tradus dintr-o limbă în alta. ♦ Care poate fi redat, explicat, interpretat. Din **traduce** (după fr. **traduisible**).

RETRADUCE, *retraduc*, vb. III. Tranz. A traduce din nou. - **Re-** + **traduce**.

RETRADUCERE, *retraduceri*, s.f. Acțiunea de a se retraduce și rezultatul ei. V. **retraduce**.

RETRADUS, -**Ă**, *retraduși*, -se, adj. Tradus din nou, tradus încă o dată. V. **retraduce**.

TRADUCȚIE, *traducții*, s.f. (Înv.) Traducere. Din fr. **traduction**, lat. **tractio**.

TRAGEDIE, *tragedii*, s.f. 1. Specie a genului dramatic cu subiect patetic, cu personaje puternice aflate în conflict violent, cu deznodământ nefericit. 2. Fig. Întâmplare zguduitoare, nenorocire mare, catastrofă. Din fr. **tragédie**, lat. **tragoedia**.

TRAGIC, -**Ă**, *tragici*, -ce, adj., s.m. 1. Adj. Care aparține tragediei, care se referă la tragedie, cu caracter de tragedie. ♦ (Substantivat, n.) Categorie a esteticii exprimând un conflict al cărui deznodământ este înfrângerea sau pieirea, în urma unor împrejurări vitrege, a unor persoane virtuose, a unor idealuri sau a unor categorii sociale valoroase. ♦ Fig. Zguduitor, jalnic, nenorocit. ♦ Expr. (Substantivat) *A o lua în tragic* = a acorda unei întâmplări (neplăcute) o gravitate exagerată. 2. S.m. (Rar) Autor de tragedii. Din fr. **tragique**, lat. **tragicus**.

TRAGICOMEDIE, *tragicomedii*, s.f. 1. Specie a genului dramatic cu subiect patetic, în care conflictele fundamentale, grave, profunde, însoțite de unele incidente comice, sunt rezolvate printr-un deznodământ fericit. 2. Fig. Întâmplare care prezintă un amestec de elemente tragice și elemente comice. Din fr. **tragi-comédie**, lat. **tragicomoedia**.

TRAIECT, *traiecte*, s.n. Distanță între două puncte determinate; drum de la un loc la altul; traseu; traiectorie. Din lat. **trajectus**, fr. **trajet**.

TRAMĂ, *trame*, s.f. Fir de mătase, relativ gros și afânat, întrebuințat în urzeala sau în bătătura unor țesături. ♦ Fig. Intrigă a unei opere literare. ♦ Fig. (Livr.) Plan ascuns, intrigă, complot. Din fr. **trame**, lat. **trama**.

DESTRĂMA, *destrăm*, vb. I. 1. Refl. (Despre țesături sau obiecte țesute) A se zdrențui prin desfacerea neregulată și ruperea firelor datorită uzurii sau unei utilizări necorespunzătoare; a se rupe. ♦ Tranz. *A destrăma o țesătură*. ♦ Fig. A se răsfira, a se risipi. *Niște nouași albi se destramă în aer*. 2. Tranz. (Adesea fig.) A desface, a deșira un ghem, o împletitură etc. ♦ Tranz. A desfoia, a desface, a afâna un material textil fibros pentru a separa impuritățile și a-l pregăti pentru cardare. 3. Tranz. A mărunți semifabricatele fibroase (celuloza, maculatura etc.) în vederea transformării lor în paste de hârtie. 4. Tranz. și refl. (Adesea fig.) A (se) descompune, a (se) desface în elementele componente; a (se) dizolva, a (se) dezmembra, a (se) nimici; *p. ext.* a slăbi. - **Des-** + **tramă**.

DESTRĂMARE, *destrămări*, s.f. Acțiunea de a (se) destrăma și rezultatul ei. V. **destrăma**.

DESTRĂMAT, -**Ă**, *destrămați*, -te, adj. 1. Cu fire desfăcute; rărit, zdrențuit. 2. Fig. Răsfirat,

împrăștiat. 3. (Rar) Distrus, nimicit. 4. (Înv.) Dezordonat, dezmeșat, destrăbălat. V. **destrăma**. **DESTRĂMĂTOR**, *destrămătoare*, s.n. Mașină folosită pentru destrămarea zdrențelor, în filatură, în industria hârtiei și a celulozei. - **Destrăma** + suf. -**ător**.

DESTRĂMĂTOR, *destrămătoare*, s.n. Mașină folosită pentru destrămarea zdrențelor, în filatură, în industria hârtiei și a celulozei. - **Destrăma** + suf. -**ător**.

DESTRĂMĂTURĂ s.f. Fire sau smocuri rupte, destrămate dintr-o țesătură; zdrențe. ♦ Ruptură, răritură. - **Destrăma** + suf. -**atură**.

TRAMVAL, *tramvaie*, s.n. Mijloc de transport în comun (în interiorul orașelor), constând din unul sau mai multe vagoane (cu tracțiune electrică) care rulează pe șine. Din fr., engl. **tramway**.

TRANS- Element de compunere însemnând "dincolo", "peste", care servește la formarea unor adjective, a unor substantive și a unor verbe. Din lat. **trans**, fr. **trans-**.

TRANSCENDE, *transcend*, vb. III. Tranz. 1. (Livr.) A trece dincolo de..., a păși peste..., a se ridica deasupra a ceva. 2. (Fil.) A depăși limita cunoașterii experimentale, perceptibile. Din lat. **transcendere**, fr. **transcender**.

TRANSCENDERE, *transcenderi*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *transcende*. V. **transcende**.

TRANSCENDENT, -**Ă**, *transcendenți*, -te, adj. 1. (Fil.) care se ridică dincolo de limita sau de nivelul unui domeniu dat; care presupune un principiu exterior și superior oricărei clase de obiecte. ♦ (În filozofia lui Kant) Care se găsește dincolo de orice experiență posibilă, care este inaccesibil cunoașterii bazate pe experiență, care întrece limitele realității. ♦ Care se află mai presus de inteligența obișnuită, de lucruri individuale, de umanitate. 2. (Mat.) Care folosește calculul diferențial și integral. ♦ (Despre unele numere) Care nu poate fi rădăcina unui polinom cu coeficienți raționali. Din fr. **transcendant**, lat. **transcendens**, -ntis.

TRANSCENDENTAL, -**Ă**, *transcendentali*, -e, adj. (În filozofia lui Kant) Care se referă la formele apriorice ale cunoașterii, care premerge experienței și o condiționează. ♦ Care este deasupra lumii reale. Din fr. **transcendental**, lat. **transcendentalis**.

TRANSFIGURA, *transfigurez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) schimba (în mod esențial) expresia, înfățișarea, forma, conținutul, caracterul, natura, starea de spirit; *p. ext.* a (se) transforma. Din fr. **transfigurer**, lat. **transfigurare**.

TRANSFIGURARE, *transfigurări*, s.f. Faptul de a (se) *transfigura*; modul cum arată ceea ce s-a transfigurat; transfigurație. V. **transfigura**.

TRANSFIGURAȚIE, *transfigurații*, s.f. Transfigurare. Din fr. **transfiguration**, lat. **transfiguratio**.

TRANSFORMA, *transform*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) schimba înfățișarea, a da sau a căpăta alt aspect, altă formă; a (se) schimba, a (se) prefăce. ♦ Spec. (A-și) schimba caracterul, comportarea, felul

de a fi. **2.** Tranz. (Mat.) A construi un corespondent, un echivalent al unei figuri date sau al unei valori, schimbând anumite elemente și păstrând altele, potrivit anumitor formule. ♦ A schimba în cantități echivalente o formă de energie în altă formă de energie. **3.** Intranz. (La unele jocuri sportive) A obține, prin executarea reușită a unei lovituri (de pedeapsă), unul sau mai multe puncte în avantajul echipei sale. Din fr. **transformer**, lat. **transformare**.

TRANSFORMARE, *transformări*, s.f. Acțiunea de a (se) *transforma* și rezultatul ei; transformare. V. **transforma**.

TRANSFORMAȚIE, *transformații*, s.f. (Înv.) Transformare. [Var.: (înv.) **transformațiune** s.f.] Din fr. **transformation**, lat. **transformatio**, -onis.

TRANSFORMAȚIONAL, -Ă, *transformaționali*, -e, adj. (Lingv.; în sintagma) *Gramatică transformațională* = gramatică ce își propune găsirea unor structuri de adăncime care, prin transformări succesive, să permită obținerea tuturor construcțiilor corecte posibile într-o limbă. Din engl. **transformational**, fr. **transformationnel**.

TRANSFORMAȚIONALISM s.n. (Lingv.) Curent care preconizează și susține gramatica transformațională. Din engl. **transformationalism**, fr. **transformationnalisme**.

TRANSFUG, -Ă, *transfugi*, -ge, s.m. și f. Militar care săvârșește un act de trădare, trecând în tabăra inamică; *p. ext.* persoană care își părăsește în mod ilegal țara, partidul etc. Din fr. **transfuge**, lat. **transfuga**.

TRANSIGENT, -Ă, *transigenți*, -te, adj. (Livr.) Care cedează ușor, care face concesii și compromisuri; conciliant. Din lat. **transigens**, -ntis, fr. **transigeant**.

TRANSLATOR, -OARE, *translatori*, -oare, subst. **1.** S.m. și f. Traducător oficial atașat unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc; interpret. **2.** S.n. Transformator electric instalat pe liniile de telecomunicații (interurbane). Din fr. **translateur**, lat. **translator**, -oris.

TRANSLAȚIE, *translații*, s.f. Deplasare a unei figuri plane sau a unui corp astfel încât toate punctele figurii sau ale corpului să aibă în orice moment viteze egale și paralele și să descrie traiectorii identice. ♦ P. gener. (Rar) Deplasare. [Var.: (înv.) **translațiune** s.f.] – Din fr. **translation**, lat. **translatio**, -onis.

TRANSLA, *translez*, vb. I. Tranz. **1.** (Rar) A traduce (**1**). **2.** A deplasa prin translație. Din **translație** (derivat regresiv).

TRANSLARE, *translări*, s.f. Acțiunea de a *transla*; translație. V. **transla**.

TRANSLITERAȚIE, *transliterații*, s.f. Transpunere, transcriere dintr-un alfabet în altul a unui text scris, redându-se literele prin echivalentele lor din alfabetul în care se transcrie, fără a se ține seama de eventualele deosebiri de ordin fonetic dintre semnele celor două alfabete. Din fr. **translittération**, lat. **translitteratio**.

TRANSLOCAȚIE, *translocații*, s.f. Mutare dintr-un loc în altul. ♦ (Biol.) Mutație cromozomică constând în atașarea unui fragment de cromozom la alt cromozom. Din lat. **translocatio**, -onis, fr. **translocation**.

TRANSLOCA, *transloc*, vb. I. Tranz. (Livr.) A muta (**1**). Din **translocație** (derivat regresiv).

TRANSLOCARE, *translocări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *transloca*; translocație, mutare. V. **transloca**.

TRANSLOCAT, -Ă, *translocați*, -te, adj. Care a fost mutat. V. **transloca**.

TRANSLUCID, -Ă, *translucizi*, -de, adj. Care este parțial transparent, putând fi străbătut de un fascicul de radiații electromagnetice, mai ales de un fascicul de raze de lumină, pe care le împrășteie parțial, astfel încât, privind prin corpul sau mediul respectiv, nu pot fi distinse contururile sau detaliile obiectelor aflate de partea opusă. Din fr. **translucide**, lat. **translucidus**.

TRANSMIGRAȚIE, *transmigrații*, s.f. Concepție religioasă potrivit căreia sufletul dintr-un corp trece, după moarte, în alt corp. Din fr. **transmigration**, lat. **transmigration**.

TRANSMISIUNE, *transmisuni*, s.f. **I.** Faptul de a transmite. **1.** Trecere a energiei, a radiațiilor, a undelor dintr-un loc în altul, fără deplasarea surselor acestora. ♦ Emisiune radiofonică. ♦ *Trupe* (sau *unități* etc.) de *transmisuni* = trupe specializate în executarea și asigurarea legăturilor prin radio, telefon etc. **2.** (Jur.) Trecere a unui bun, a unui drept de la o persoană la alta. **II.** (În forma *transmisie*) Ansamblu de organe de mașini, de mecanisme, dispozitive etc. cu ajutorul cărora se transmite mișcarea de la un organ de mașină la altul sau de la o mașină la alta. Var.: **transmisie** s.f.] Din fr. **transmission**, lat. **transmissio**, -onis.

TRANSMIȚĂTOR, -OARE, *transmițători*, -oare, adj., s.n. **1.** Adj. Care transmite. **2.** S.n. Aparat ori dispozitiv (automat) pentru transmiterea semnalelor telegrafice sau radiofonice. - **Transmisie** + suf. -ător.

MICROTRANSMIȚĂTOR, *microtransmițătoare*, s.n. Transmițător (**2**) de dimensiuni (extrem de) reduse. - **Micro** + **transmițător**.

TRANSMISIONIST, -Ă, *transmisioniști*, s.m. Militar din trupele de transmisuni. Din **transmisieune**.

TRANSMITE, *transmit*, vb. III. Tranz. **1.** A trimite sau a comunica ceva prin intermediul unei persoane, al unei scrisori etc. ♦ A aduce la cunoștința cuiva un lucru, un fapt; a comunica cuiva ceva. ♦ A comunica ceva cu ajutorul unui post emițător de radio, de televiziune, de telegraf; a emite. **2.** A face să ajungă la altul, a trece din om în om. **3.** (Jur.) A trece un bun, un drept etc. de la o persoană la alta. **4.** A realiza o deplasare de energie, de radiații, de unde etc. ♦ Refl. (Despre energie, radiații, unde etc.) a trece dintr-un loc în altul; a se propaga. **5.** A comunica o mișcare de la o mașină la alta sau de la un organ al unei mașini la altul. Din fr. **transmettre**, lat. **transmittere**.

TRANSMITERE, *transmiteri*, s.f. Acțiunea de a (se) transmite și rezultatul ei. V. **transmite**.

RETRANSMITE, *retransmit*, vb. III. Tranz. A recepta și a transmite concomitent semnale de telecomunicații, o emisiune radiofonică ori de televiziune primită de la alt post; a realiza o retransmisie. - **Re-** + **transmite** (după fr. *retransmettre*).

RETRANSMITERE, *retransmiteri*, s.f. Acțiunea de a retransmite și rezultatul ei. V. **retransmite**.

TRANSMUTAȚIE, *transmutații*, s.f. Transformare a unui element chimic în altul printr-o nouă grupare a elementelor constitutive în atomi, obținută prin dezintegrare radioactivă naturală sau prin reacții nucleare. ♦ P. gener. Schimbare, transformare. Din fr. **transmutation**, lat. **transmutatio**.

TRANSNAȚIONAL, -**Ă**, *transnaționali*, -e, adj. Care depășește granițele naționale. Din engl., fr. **transnational**.

TRANSPARENT, -**Ă**, *transparent*, -te, adj., s.n. **I.** Adj. **1.** Care poate fi străbătut de radiații electromagnetice (mai ales de lumină), fără ca acestea să fie absorbite sau difuzate; prin care se poate vedea clar, care lasă să se vadă limpede conturul și detaliile obiectelor aflate de partea opusă; străveziu. ♦ Fig. Diafan, subțire, delicat; firav. **2.** Fig. Care poate fi ușor înțeles sau ghicit; limpede, clar. **II.** S.n. Foaie de hârtie cu linii groase, paralele, care se așază dedesubtul hârtiei de scris, pentru a înlesni scrierea în rânduri drepte. Din fr. **transparent**, lat. **transparens**, -ntis.

SEMITRANSPARENT, -**Ă**, *semitransparenți*, -te, adj. Parțial transparent. - **Semi-** + transparent (după fr. *semi-transparent*).

TRANSPLANTA, *transplantez*, vb. I. **1.** Tranz. A scoate din pământ o plantă (adultă) și a o planta definitiv în alt loc; a răsădi. ♦ A aduce și a face să se aclimatizeze o plantă sau un animal în altă regiune decât aceea unde trăiește de obicei. ♦ Fig. A adapta, a împământeni o instituție, un obicei etc. **2.** A înlocui printr-o intervenție chirurgicală un țesut sau un organ bolnav cu alt țesut sau organ sănătos de același fel. Din fr. **transplanter**, lat. **transplantare**.

TRANSPLANTARE, *transplantări*, s.f. Acțiunea de a transplanta și rezultatul ei; transplantare. V. **transplanta**.

TRANSPORTA, *transport*, vb. I. **1.** Tranz. A deplasa (cu un vehicul) bunuri sau persoane dintr-un loc în altul; a căra, a duce, a purta. **2.** Refl. A se duce la fața locului (pentru o constatare judiciară, pentru o anchetă, o inspecție etc.); a se deplasa. **3.** Tranz. Fig. (Livr.) A aduce pe cineva într-o stare de uitare de sine, în urma unei emoții profunde, a entuziasmului, a plăcerii. Din fr. **transporter**, lat. **transportare**.

TRANSPORTARE s.f. Acțiunea de a (se) transporta. V. **transporta**.

TRANSPORTAT, -**Ă**, *transportați*, -te, adj. Stăpânit de un entuziasm, de o plăcere fără margini. ♦ Dus pe gânduri, absent. V. **transporta**.

TRANSSEXUAL, -**Ă**, *transsexuali*, -e, adj. (Biol.) Referitor la trecerea de la un sex la altul. Din fr. **transsexuel**, engl. **transsexual**.

TRANZACȚIE, *tranzacții*, s.f. Convenție între două sau mai multe părți, prin care se transmit anumite drepturi, se face un schimb comercial etc.; *p. gener.* înțelegere, învoială, acord. [Var.: (inv.) **tranzacțiune** s.f.] Din fr. **transaction**, lat. **transactio**, -onis.

TRANZACȚIONA, *tranzacționez*, vb. I. Tranz. A efectua o tranzacție. Din **tranzacțiune**.

TRANZACȚIONARE, *tranzacționări*, s.f. Acțiunea de a tranzacționa și rezultatul ei. V. **tranzacționa**.

TRANZISTOR, *tranzistoare*, s.n. **1.** Semiconductor al unui circuit electric servind ca amplificator de putere. **2.** Aparat de radio portativ prevăzut cu mai multe tranzistoare (**1**). [Pl. și: (m.) *tranzistori*. Var.: **transistor** s.n.] Din fr. **transistor**, germ. **Transistor**.

TRANZISTORIZA, *tranzistorizez*, vb. I. Tranz. A supune un aparat de tip vechi operației de înlocuire a tuburilor electronice cu tranzistoare; a echipa cu tranzistoare. Din engl. **transistorize**, fr. **transistoriser**.

TRANZISTORIZARE, *tranzistorizări*, s.f. Acțiunea de a tranzistoriza. V. **tranzistoriza**.

TRANZISTORIZAT, -**Ă**, *tranzistorizați*, -te, adj. Care a fost echipat cu tranzistoare. V. **tranzistoriza**.

TRANZITIV, -**Ă**, *tranzitivi*, -e, adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Gram.) (Verb) a cărui acțiune se răsfrânge direct asupra unui obiect. **2.** Adj. Care are însușirea de tranzitivitate (**2**). Din fr. **transitif**, lat. **transitivus**.

TRANZITORIU, -**IE**, *tranzitorii*, adj. Care face trecerea de la o stare la alta; de tranziție; intermediar. ♦ (Despre funcționarea unui sistem) Caracterizat prin variația în timp a cel puțin unei mărimi. Din lat. **transitorius**, fr. **transitoire**.

TRANZIȚIE, *tranziții*, s.f. Trecere (lentă sau bruscă) de la o stare la alta, de la o situație, de la o idee la alta. ♦ Loc. adj. *De tranziție* = de trecere; intermediar, tranzitoriu; *p. ext.* provizoriu. Din fr. **transition**, lat. **transitio**.

TRASĂ, *trase*, s.f. **1.** Diagrama deplasării unui tren înscrisă în graficul de circulație a terenurilor. **2.** (Fiz.) Linie descrisă de fluxul de electroni pe ecranul unui tub catodic; spot. Din fr., engl. **trace**.

TRATAMENT, *tratamente*, s.n. **1.** Fel de a se purta cu cineva, atitudine, comportare față de cineva. **2.** Îngrijire medicală; ansamblu de mijloace igienice, dietetice, medicamentoase, balneare, climaterice etc. cu care se tratează o boală; *spec. mod, metodă*, mijloc terapeutic folosit în combaterea bolilor. **3.** Ansamblul operațiilor tehnice, fizice, chimice, biologice etc. executate asupra unui material sau a unui organism etc. pentru a obține modificări de calitate, de formă, de structură etc. în scop industrial, economic sau științific. **4.** (Fon.) Evoluție, modificare, schimbare. Din it. **trattamento**, fr. **traitement**.

RADIOTRATAMENT, *radiotratamente*, s.n. (Med.) Tratament cu radiații. - **Radio- + tratament**.

TRATAMENTIST, *tratamentisti*, s.m. Muncitor specialist în tratarea la cald a plăcilor de fibre lemnoase. - **Tratament + suf. -ist**.

TRAUMĂ, *traume*, s.f. 1. Traumatism (1). 2. Emoție violentă care modifică personalitatea unui individ, sensibilizându-l la alte emoții de același fel, astfel încât acesta nu mai reacționează normal. Din fr. *trauma*, germ. *Trauma*.

TRAUMATIC, -*Ă*, *traumatici*, -*ce*, adj. Care are caracter de traumatism; de natura traumatismului. Din fr. *traumatique*, lat. *traumaticus*.

TRAVELLING s.n. 1. Procedeu de filmare sau de televizare cu ajutorul unui aparat mobil de luat vederi cu focar variabil, folosit mai ales pentru scenele cu personaje în mișcare. 2. Dispozitiv care servește la deplasarea aparatului de luat vederi prin travelling (1). Din fr., engl. *travelling*.

TRAVERTIN s.n. Tuf calcaros care se poate lustrui ca marmura și care se folosește ca piatră de construcție. Din fr. *travertin*, it. *travertino*.

TREMOLO, *tremolouri*, s.n. Ușoară tremurătură produsă, la executarea unei buciți muzicale cu un instrument sau cu vocea, prin repetarea rapidă a unuiu sau a mai multor sunete. Var.: *tremol* s.n.] Din it. *tremolo*, fr. *trémolo*.

TRENCICOT, *trencicoturi*, s.n. Trenci. [Scris și: *trenchcoat*] Din engl. *trenchcoat*, fr. *trench-coat*.

TRI- Element de compunere însemnând "trei", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din fr., lat. *tri-*.

TRIADĂ, *traide*, s.f. Reunire de trei elemente care formează împreună o unitate. Din fr. *triade*, lat. *trias*, -*adis*.

TRIBOLOGIE s.f. Studiul problemelor de frecare și uzare a mecanismelor. Din fr. *tribologie*, engl. *tribology*.

TRIBOLOGIC, -*Ă*, *tribologici*, -*ce*, adj. Referitor la tribologie, de tribologie. Din *tribologie*.

TRIBUNAL, *tribunale*, s.n. 1. Instanță judecătorească (cu atribuții determinate). ♦ (În vechea organizare judecătorească) Instanță intermediară între judecătoria și curtea de apel, care își întindea jurisdicția asupra unui județ. 2. Local în care funcționează tribunalul (1). 3. Complet care judecă o cauză, un proces la un tribunal (1). Din fr., lat. *tribunal*.

TRIBUNAT, *tribunate*, s.n. Funcția de tribun; perioada în care își desfășura activitatea un tribun. Din fr. *tribunat*, lat. *tribunatus*.

TRIBUT, *tributuri*, s.n. Obligație (în bani sau în bunuri) pe care o impunea o putere cuceritoare unui popor învins și care se plătea la date fixe; bir (2). ♦ Expr. *A-și da* (sau *a-și aduce*) *tributul* = a contribui la ceva. Din fr. *tribut*, lat. *tributus*.

TRIBUTAR, -*Ă*, *tributari*, -*e*, adj. Care plătește tribut; *p. ext.* dependent, supus (economicește). ♦ Fig.

Care datorează cuiva ceva. Din fr. *tributaire*, lat. *tributarius*.

TRICOLOR, -*Ă*, *tricolori*, -*e*, adj., subst. 1. Adj. Care are trei culori, în trei culori; tricromatic. 2. S.n. Drapel cu trei culori; *spec.* drapelul românesc. 3. S.m. (La pl.) Echipă reprezentativă românească din diverse ramuri de sport. [Pl. și: (n.) *tricoloruri*.] Din fr. *tricolore*, lat. *tricolor*, -*oris*.

TRIDENT, *tridente*, s.n. Furcă cu trei dinți care era considerată în antichitate ca simbol al puterii zeului Neptun. Din fr. *trident*, lat. *tridens*, -*ntis*.

TRIMESTRU, *trimestre*, s.n. Fiecare dintre perioadele de trei luni consecutive în care este împărțit anul calendaristic. Din fr. *trimestre*, lat. *trimestris*.

TRIMETRU, *trimetre*, s.n. (Lit.) Vers antic compus din trei perechi de picioare iambice. Din fr. *trimètre*, lat. *trimetrus*.

TRINITATE s.f. (În religia creștină) Treimea divină; Sfânta Treime. ♦ Grup de trei persoane, de trei lucruri etc. care formează o unitate. Din fr. *trinité*, lat. *trinitas*, -*atis*.

TRIPLICAT, *triplicate*, s.n. A doua copie făcută după un act sau după un document. Din lat. *triplicatus*, fr. *triplicate*.

TRIPLOID, -*Ă*, *triploizi*, -*de*, adj. (Bot.; despre plante) Care prezintă trei seturi de bază de cromozomi. Din fr. *triploïde*, engl. *triploid*.

TRIPLU, -*Ă*, *tripli*, -*e*, adj. Care este, se face de trei ori mai mare sau mai mult; întreit. În *triplu exemplar* = în trei exemplare. ♦ Care este alcătuit, compus din trei părți. ♦ *Triplă legătură* = legătură chimică covalentă, compusă din trei legături de valență simplă. Din fr. *triple*, lat. *triplus*.

TRIEMĂ, *trieme*, s.f. (În antichitate) Corabie sau navă de război cu trei rânduri de vâsle dispuse la trei niveluri diferite; trieră. Din fr. *trirème*, lat. *trirēmis*.

TRITON¹, *tritoni*, s.m. 1. Zeitate marină greacă, închipuită cu bust de om și cu coadă de pește. 2. Numele mai multor specii de animale amfibii cu înfățișarea unor momoloci de broască, având de obicei în lungul spatelui o creastă viu colorată (*Triturus*). Din fr. *triton*, lat. *Triton*, -*onis*.

TRITON², *tritonuri*, s.n. (Muz.) Interval melodic sau armonic de trei tonuri. Din it. *tritono*, fr. *triton*.

TRITURĂ, *triturez*, vb. I. Tranz. A fărâmița o substanță solidă în particule fine. Din fr. *triturer*, lat. *triturare*.

TRIUMF, *triumfuri*, s.n. 1. (În Roma antică) Celebrare a unei victorii prin intrarea solemnă în oraș a comandantului biruitor, pe un car tras de patru cai albi și însoțit de un cortegiu din care făceau parte senatori, căpeteniile armatei și prizonierii făcuți în război, reprezentând cea mai înaltă onoare acordată învingătorului. ♦ Expr. *A duce* (sau *a purta pe cineva*) *în triumf* = a ridica (pe cineva) pe sus (purtându-l pe brațe sau pe un tron) în cadrul unui cortegiu solemn sau vesel. 2. Victorie, biruință de mare prestigiu; *fig.* succes moral, reușită, izbândă deosebită. Din lat. *triumphus*, fr. *triomphe*.

TRIUMFA, *triumf*, vb. I. Intrans. **1.** A reperta o victorie strălucită, a birui în luptă. **2.** Fig. A reuși, a avea un mare succes; a se impune. **3.** A se mândri, a jubila în urma unei victorii, a unui succes. Din lat. **triumphare**, fr. **triumpher**.

TRIUMFAL, **-Ă**, *triumfali*, **-e**, adj. **1.** Care constituie un triumf, care duce la triumf, care vestește o mare biruință; fig. măreț, impunător, solemn, pompos. ♦ *Marș triumfal* = înaintare rapidă și victorioasă a unei armate într-un teritoriu străin, fără a întâmpina rezistență. *Poartă triumfală* = poartă a Romei antice (și a altor cetăți din antichitate) prin care intra carul de triumf al comandantului victorios întors din război. **2.** (Astăzi rar) Triumfător. Din lat. **triumphalis**, fr. **triumphal**.

TRIUMFARE s.f. (Rar) Faptul de a *triumfa*; biruință strălucită. V. **triumfa**.

TRIUMFĂTOR, **-OARE**, *triumfători*, **-oare**, adj. Care triumfă; biruitor, învingător, victorios. ♦ Fig. Care exprimă o mare încredere în succesul obținut, care arată mulțumirea de a fi biruitor. Din fr. **trionphateur**, lat. **triumphator**, **-oris**.

TRIUMVIR, *triumviri*, s.m. (În Roma antică) Fiecare dintre cei trei membri ai triumviratului. Din lat., fr. **triumvir**.

TRIUMVIRAT, *triumvirate*, s.n. (În Roma antică) Formă de conducere politică reprezentând alianța a trei conducători politici și militari; persoanele care dețineau această conducere. Din lat. **triumviratus**, fr. **triumvirat**.

TRIVIAL, **-Ă**, *triviali*, **-e**, adj. Vulgar, ordinar; obscen, necuviincios, indecent, scabros. Din fr. **trivial**, lat. **trivialis**.

TRIVIU s.n. Parte a învățământului elementar medieval care cuprindea gramatica, retorica și dialectica. Din lat., fr. **trivium**.

TROCAR, *trocare*, s.n. Instrument chirurgical în formă de tub ascuțit (cu mâner), folosit la efectuarea puncțiilor sau la introducerea în unele cavități ale organismului a unor instrumente chirurgicale sau a unor dispozitive optice. Din fr. **trocart**, germ. **Trokar**, engl. **trocar**.

TROCOFORĂ, *trocofore*, s.f. (Biol.) Larvă caracteristică pentru unii viermi sau moluște, în general planctonică, cu cili vibratili. Din fr. **trochophore**, germ. **Trochophora**.

TROMBOCIT, *trombocyte*, s.n. Celulă sangvină de forma unei plăcuțe, care are un rol important în coagularea sângelui; plachetă sangvină. [Var.: **trombocită** s.f.] Din fr. **thrombocyte**, germ. **Thrombozyt**.

TROMBUS, *trombusuri*, s.n. Cheag de sânge care se formează într-un vas sangvin. Din fr., lat. **thrombus**.

TROP, *tropi*, s.m. (Livr.) Figură de stil. Din fr. **trope**, lat. **tropus**, ngr. **trópos**.

TRUCULENT, **-Ă**, *truculenți*, **-te**, adj. Aspru, violent, brutal. Din fr. **truculent**, lat. **truculentus**.

TUB, *tuburi*, s.n. **1.** Piesă de formă cilindrică, din metal, sticlă, cauciuc etc., goală în interior, cu diametre și lungimi diferite, întrebuințată de obicei

pentru scurgeri, transporturi sau păstrare de lichide sau gaze. ♦ Sistem tehnic având o carcasă în formă de tub (**1**); *spec.* corp tubular în care se introduc unele conducte electrice în clădiri. ♦ *Tub electronic* = dispozitiv sau aparat constituit dintr-un recipient etanș (de sticlă sau de metal), vidat sau cu gaz rarefiat, și echipat cu doi sau mai mulți electrozi, între care se stabilesc curenți electrici. ♦ (La unele instrumente muzicale) Țeavă care produce sunete de diferite tonalități (în funcție de lungimea și diametrul piesei respective) când trece un curent de aer prin ea. ♦ Inveliș cilindric din metal sau din carton, în care se află explozibilul și proiectilul unei arme de foc. ♦ Recipient subțire din metal, în care se țin diferite paste alimentare sau preparate cosmetice și medicale. **2.** Canal natural care intră în componența unor aparate sau organe animale și vegetale și prin care circulă hrană, aer etc. ♦ *Tub fonator* = organ (în formă de canal) cu care se realizează sunetele în vorbire, mărginit în partea posterioară de laringe și în partea anterioară de buze și de nări. Din fr. **tube**, lat. **tubus**.

TUBĂ, *tube*, s.f. Instrument muzical de suflat din alamă, cu registru grav, format dintr-un pavilion larg, un tub răsucit și un mecanism de pistoane. Din fr., lat. **tuba**.

TUBERCUL, *tuberculi*, s.m. **1.** Tulpină subterană, scurtă și îngroșată, care înmagazinează substanțele de rezervă ale unor plante. **2.** (Anat.) Denumire pentru diferite proeminente aflate pe vase, cartilaje, piele, organe etc. **3.** (Med.) Mică tumoră apărută în grosimea pielii sau în orice alt țesut. [Pl. și: (n.) *tubercule*. Var.: **tuberculă** s.f.] Din fr. **tubercule**, lat. **tuberculum**.

TUMOARE, *tumori*, s.f. Masă de țesut nou format care se dezvoltă într-un organism prin înmulțirea exagerată, patologică a unor celule. [Var.: **tumoră** s.f.] Din fr. **tumeur**, lat. **tumor**, **-oris**.

TUMUL, *tumuli*, s.m. Movilă artificială, conică sau piramidală, din pământ sau din piatră, pe care unele popoare din antichitate o înălțau deasupra mormintelor. [Var.: **tumulus** s.m.] Din fr., lat. **tumulus**.

TUMULT, *tumulturi*, s.n. **1.** Zgomot mare, larmă, zarvă, vacarm. ♦ Învolverare, curs repede, tâlăzuire a unor ape. **2.** Fig. Agitație, tulburare, zbucium sufletesc. Din fr. **tumulte**, lat. **tumultus**.

TUMULTUOS, **-OASĂ**, *tumultuoși*, **-oase**, adj. **1.** Plin de tumult, de agitație; gălăgios, zgomotos. ♦ (Despre ape) Învolverat, clocotitor. ♦ Fig. Însuflețit, înflăcărat; intens. **2.** Care este în cantitate mare; abundent, bogat. [Var.: **tumultos**, **-oasă** adj.] Din fr. **tumultueux**, lat. **tumultuosus**.

TUNDRĂ, *tundre*, s.f. Zonă de vegetație situată la nord de zona pădurilor, în apropierea zonei polare arctice, formată din mușchi, licheni, unele graminee, arbuști pitici, tufișuri scunde etc. Din fr. **toundra**, rus. **tundra**.

SILVOTUNDRĂ, *silvotundre*, s.f. Regiune din sudul tundrei în care tundra alternează cu insule de pădure. - **Silvo-** + **tundră**.

TUNICĂ, *tunici*, s.f. **1.** Haină bărbătească (de uniformă), de obicei încheiată până la gât și care se poartă peste cămașă. ♦ Haină asemănătoare cu tunica (**1**), purtată de femei. **2.** Îmbrăcăminte (largă) purtată de unele popoare din antichitate, lungă până la genunchi sau până la pământ. **3.** Membrană fibroasă care învelește unele organe ale corpului. ♦ Membrană care acoperă corpul unor animale marine. ♦ (Bot.) Îneliș cărnos al unui bulb. Din fr. **tunique**, lat. **tunica**.

TUNICAT, *tunicați*, adj. (Bot.; despre bulbi) Ale cărui frunze protectoare se acoperă complet unele pe altele. Din fr. **tuniqué**, lat. **tunicatus**.

TURBAN, *turbane*, s.n. Acoperământ pentru cap format dintr-o bandă lungă de stofă, de mătase sau de pânză, de obicei albă, pe care o poartă bărbații din unele țări orientale înfășurată de mai multe ori în jurul capului. ♦ Acoperământ pentru cap format dintr-o bandă din diverse materiale textile, pe care femeile și-o înfășoară în jurul capului, în loc de pălărie. [Pl. și: *turbanuri*] Din fr. **turban**, germ. **Turban**.

TURBOTREN, *turbotrenuri*, s.n. Tren foarte rapid acționat de motoare cu turbină. Din engl., fr. **turbotrain**.

TURBULENT, -Ă, *turbulenți*, -te, adj. **1.** (Livr.) Care face gălăgie; care produce dezordine. **2.** (Fiz.; despre fluide) Care prezintă în masa lui vârtejuri, agitație. Din fr. **turbulent**, lat. **turbulentus**.

TURBULENȚĂ s.f. **1.** (Livr.) Gălăgie, zgomot; dezordine; nesupunere, revoltă. **2.** (Fiz.) Stare a unui fluid în masa căruia există vârtejuri. Din fr.

turbulence, lat. **turbulentia**

TURISM, (**2**) *turisme*, s.n. **1.** Activitatea cu caracter recreativ sau sportiv, constând din parcurgerea pe jos sau cu diferite mijloace de transport a unei regiuni pitorești sau interesante dintr-un anumit punct de vedere. **2.** Autoturism. Din fr. **tourisme**, it. **turismo**.

AUTOTURISM, *autoturisme*, s.n. Automobil cu caroserie închisă sau deschisă, cu care se transportă un număr redus de persoane; turism. - **Auto + turism**.

TURIST, -Ă, *turiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care practică turismul (**1**). Din fr. **touriste**, it. **turista**.

TURISTIC, -Ă, *turistici*, -ce, adj. Care aparține turismului (**1**), privitor la turism. Din fr. **touristique**, it. **turistico**.

TURKMEN, -Ă, *turkmeni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Turkmeniei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Turkmeniei sau turkmenilor (**1**), privitor la Turkmenia sau la turkmeni, originar din Turkmenia. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de turkmeni (**1**). Din rus. **turkmen**, fr. **turkmène**.

TURPITUDINE, *turpitudini*, s.f. (Livr.) Faptă rușinoasă, josnică, mârșavă. Din lat. **turpitudō**, -**inis**, fr. **turpitude**.

TUTELAR, -Ă, *tutelari*, -e, adj. Privitor la tutelă, care aparține unei tutele, care constituie o tutelă; care ocrotește, protejează. ♦ Care are în subordine o instituție, organizație (exercitând atribuții de

coordonare, de control etc.). Din fr. **tutelaire**, lat. **tutularis**.

TUTELĂ, *tutele*, s.f. **1.** Acțiunea de a tutela; instituție legală având drept scop ocrotirea și administrarea intereselor unui minor sau ale unui alienat sau debil mintal; tutelaj, epitropie. **2.** Administrare, control etc. exercitate asupra unei instituții, organizații etc. aflate în subordine, asupra unui teritoriu dependent etc. **3.** Sprijin, ocrotire, protecție. Din fr. **tutelle**, lat. **tutela**.

TUTELA, *tutelez*, vb. I. Tranz. A avea ceva sau pe cineva în grijă; a proteja, a ocroti; a patrona. Din **tutelă**.

TUTELARE s.f. Acțiunea de a *tutela* și rezultatul ei. V. **tutela**.

TUTELAJ, *tutelaje*, s.n. (Rar) Tutelă. - **Tutelă** + suf. -aj.

TWIST, *twisturi*, s.n. Dans modern (de origine americană) caracterizat prin mișcări de sucire ritmică a corpului; melodie după care se execută acest dans. Din engl., fr. **twist**.

ȚAREVICI, *țarevici*, s.m. Titlu purtat în trecut de fiul țarului desemnat de a fi moștenitor la tron; persoană care purta acest titlu. Din rus. **țarevici**, fr. **tsarévitch**.

ULCUS, *ulcuse*, s.n. 1. Ulcer (1). 2. Rană, umflătură. Din lat., fr. **ulcus**.

ULSTER, *ulstere*, s.n. (Rar) Pardesiu bărbătesc de forma unui halat lung și cu mâneci largi. Din engl., fr. **ulster**.

ULTERIOR, *-OARĂ*, *ulteriori*, *-oare*, adj. Care se face sau se întâmplă mai târziu (în raport cu un moment, un eveniment etc. dat); care urmează după ceva sau după cineva; posterior (1). Din fr. **ultérieur**, lat. **ulterior**.

ULTIMATUM, *ultimaturi*, s.n. Comunicare cuprinzând condițiile irevocabile pe care o putere, un stat, un împuțernicit le pune altuia în vederea rezolvării unei situații litigioase de care depind relațiile lor reciproce. [Var.: (înv.) **ultimat** s.n.] Din fr. **ultimatum**, germ. **Ultimatum**.

ULTRA- Element de compunere însemnând "peste măsură de", "foarte", "extrem de", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. Din lat., fr. **ultra-**.

ULTRAJ, *ultraje*, s.n. Ofensă, insultă, amenințare, act de violență împotriva unui reprezentant al autorității publice aflat în exercițiul funcțiunii (și care constituie o infracțiune); *p. gener.* jignire, ofensă (gravă), amenințare, act de violență împotriva cuiva. [Var.: **ultragi** s.n.] După fr. **outrage**, it. **oltraggio**.

ULTRAMARIN s.n. Colorant mineral sau sintetic obținut prin topirea unui amestec de caolin, carbonat de sodiu, cărbune de lemn și sulf, care are diverse culori după condițiile de preparare, cel mai cunoscut fiind de culoare albastră. Din germ. **Ultramarin**, fr. **ultramarine**.

ULTRAMICROSCOP, *ultramicroscope*, s.n. Microscop puternic în care iluminarea obiectelor se face în direcție perpendiculară pe direcția axei optice a instrumentului, astfel încât prin direcția luminii pot fi examinate corpurile care nu sunt vizibile cu microscopul obișnuit. Din fr. **ultramicroscope**, germ. **Ultramikroskop**.

ULTRAPAS s.n. Masă plastică preparată din melamină. Din germ. **Ultrapas**, fr. **ultrapas**.

UMANISM s.n. Mișcare socială și culturală apărută în apusul Europei în sec. XIV, ca expresie a luptei împotriva feudalismului și a învățaturii scolastice, care a promovat ideea încrederii în valoarea omului și a perfecționării sale, a militat pentru dezvoltarea liberă și multilaterală a personalității umane, pentru o cultură laică (în spiritul vechii culturi clasice) etc. ♦ *P.gener.* Atitudine de încredere în valoarea omului. Din fr. **humanisme**, germ. **Humanismus**.

ANTIUMANISM s.n. Orientare în filozofie, în artă etc. care neagă posibilitatea de desăvârșire a ființei umane, precum și demnitatea, valoarea ei. **Anti-** + **umanism**. (fr. **anti-** + fr. **humanisme**, germ. **Humanismus**.)

UMANITATE s.f. 1. Totalitatea oamenilor; omenire (1). ♦ Colectivitate de oameni. 2.

Umanitarism. Din lat. **humanitas**, **-atis**, fr. **humanité**.

UMBELĂ, *umbele*, s.f. Inflorescență în care pedunculii fiecărei floricele pornesc din același punct și se ridică la aceeași înălțime, ca pânza unei umbrelle. Din lat. **umbella**, fr. **ombelle**.

UMIDITATE s.f. Proprietate a unui corp sau a unui mediu ambiant de a absorbi și de a reține o anumită cantitate de apă sau vapori de apă; însușirea, starea a ceea ce e umez; umezeală (1). ♦ Cantitatea de apă pe care o conține un material sau un mediu; *spec.* conținutul în vapori (sau în picături) de apă ori în cristale de gheață al atmosferei. Din fr. **humidité**, lat. **humiditas**, **-atis**.

UMOARE, *umori*, s.f. 1. Lichid intercelular constituind mediul în care trăiesc celulele organismelor. ♦ *Umoare apoasă* = lichid transparent care se află în camera anterioară a ochiului. *Umoare vitroasă* = masă gelatinoasă care se află în camera posterioară a ochiului. 2. (Livr.) Dispoziție sufletească; fire, temperament. [Var.: **humoare** s.f.] Din fr. **humeur**, lat. **humor**, **-oris**.

UNANIMITATE s.f. Acord total de idei, de opinii, de sufragii; totalitate de persoane. ♦ Loc. adv. *În (sau cu) unanimitate* = cu aprobarea tuturor, fără ca nimeni să aibă altă părere, altă atitudine. Din fr. **unanimité**, lat. **unanimitas**, **-atis**.

UNCIAL, *-Ă*, *unciale*, adj. (În sintagmele) *Scriere uncială* = scriere cu litere majuscule derivate din literele romane capitale (și deosebindu-se de acestea prin rotunjimea formelor). *Caracter uncial* = caracterul literelor din scrierea uncială. Din lat. **uncialis**, fr. **uncial**.

SEMIUNCIALĂ, semiunciale, s.f. Literă de tipar reprezentând jumătate din mărimea unei uncial. Semi- + uncială. (fr., lat. **semi-** + lat. **uncialis**, fr. **uncial**.)

UNGHIULAȚIE, *unghiulații*, s.f. 1. (Fot.) Unghi de cuprindere al unui obiectiv fotografic; apertură (2). 2. (Cin.) Operație prin care se stabilesc locul și obiectivele aparatului pentru filmarea unei secvențe. [Pr.: *un-ghee-*] După fr. **angulation**, it. **angolazione**.

UNGULAT, *ungulate*, s.n. (Zool.) Copitat. Din lat. **ungulata**, fr. **ongulés**.

UNGULIGRAD, *-Ă*, *unguligrizi*, *-de*, adj., s.m. și f. (Mamifer) care are vârful degetelor protejat de copită. Din fr. **onguligrade**, engl. **unguligrade**.

UNIC, *-Ă*, *unici*, *-ce*, adj. 1. Care este unul singur, numai unul în genul, de felul său. 2. Care nu poate fi asemănat cu nimic (datorită însușirilor sale excepționale); excepțional, incomparabil. Din lat. **unicus**, fr. **unique**.

UNICITATE s.f. Însușirea de a fi unic. Din fr. **unicité**, it. **unicità**.

UNICUSPID, *-Ă*, *unicuspizi*, *-de*, adj. (Despre organe vegetale sau formații anatomice) Cu un singur vârf. Din fr. **unicuspidé**, engl. **unicuspid**.

UNIDIMENSIONAL, *-Ă*, *unidimensionali*, *-e*, adj. Cu o singură dimensiune. Din fr. **unidimensionnel**, engl. **unidimensional**.

UNIFICA, *unific*, vb. I. Tranz. **1.** A face un întreg din mai multe părți; a realiza o unitate; a uni. **2.** A cuprinde într-un sistem unic; a face să fie unitar. *A unifica ortografia.* Din fr. **unifier**, it., lat. **unificare**.

UNIFICARE, *unificări*, s.f. Acțiunea de a *unifica* și rezultatul ei. V. **unifica**.

UNIFICATOR, **-OARE**, *unificatori*, *-oare*, adj. Care unifică sau contribuie la unificare. - **Unifica** + suf. *-tor*. Cf. it. *unificatore*, fr. *unificateur*.

UNIFORM, **-Ă**, *uniformi*, *-e*, adj., s.f. **1.** Adj. (Adesău adverbial) Care are permanent și pe toată întinderea sau durată aceeași formă, aceeași înfățișare, aceeași intensitate, aceeași viteză, aceeași desfășurare etc.; care este la fel, constant, lipsit de variații. **2.** S.f. Îmbrăcăminte croită după un anumit model și purtată în mod obligatoriu de membrii unor instituții (armată, școală etc.). Din fr. **uniforme**, lat. **uniformis**, *-e*.

UNIFORMITATE s.f. Însușirea sau starea a ceea ce este uniform. Din fr. **uniformité**, lat. **uniformitas**, *-atis*.

UNISON s.n. Executare de către un grup vocal sau instrumental a unei melodii la aceeași înălțime. ♦ Fig. Acord deplin, comuniune de idei, de sentimente, de interese. Din fr. **unisson**, lat. **unisonus**.

UNITARIANISM s.n. Doctrină creștină reformată apărută în secolul al XVI-lea în unele țări europene. Din fr. **unitarianisme**, engl. **unitarianism**.

UNITATE, *unități*, s.f. **1.** Numărul unu. ♦ Mărime care servește ca măsură de bază pentru toate măsurimile de același fel. *Unitate de măsură.* ♦ (În sintagma) *Unitate astronomică* = unitate folosită pentru exprimarea distanțelor în sistemul solar, egală cu distanța medie de la Soare la Pământ. **2.** Însușirea a tot ce constituie un întreg indivizibil. **3.** Coeziune, omogenitate, solidaritate, unire; tot unitar, indivizibil. ♦ *Regula celor trei unități* (de loc, de timp și de acțiune) = regulă caracteristică teatrului clasic (antic și modern), după care opera dramatică trebuie să fie dezvoltarea unei acțiuni unice, care se desfășoară în același loc și într-un interval de 24 de ore. **4.** Cea mai mică formație, organizație economică, administrativă, militară, sanitară etc. care alcătuiește un întreg și acționează după un plan general. Din fr. **unité**, lat. **unitas**, *-atis*.

UNIUNE, *uniuni*, s.f. **1.** Legătură între două sau mai multe persoane, grupuri, societăți, clase etc. pentru apărarea unor interese, pentru revendicarea unor drepturi comune, pentru realizarea unor scopuri comune etc. **2.** Nume generic pentru diverse organizații politice, economice, obștești etc. **3.** Unire a unor provincii sau state într-un singur stat; p. ext. stat astfel rezultat. Din lat. **unio**, *-onis*, fr. **union**.

UNIONAL, **-Ă**, *unionali*, *-e*, adj. Care aparține unei uniuni, privitor la o uniune, care alcătuiește o uniune. **Uniune** + suf. *-al*.

UNIVERS, *universuri*, s.n. **1.** Lumea în totalitatea ei, nemărginită în timp și spațiu, înfinit de variată în ce privește formele pe care le ia materia în procesul dezvoltării ei; cosmos. **2.** Globul pământesc; parte

populată a globului pământesc (împreună cu tot ce se află pe el); locuitorii globului pământesc. ♦ Mediul, cerul, lumea imediată în care trăiește cineva sau ceva: domeniu material, intelectual sau moral. Din fr. **univers**, lat. **universum**.

MICROUNIVERS, *microuniversuri*, s.n. Microcosm. **Micro** + **univers**. (fr. **micro** + fr. **univers**, lat. **universum**.)

UNIVERSAL, **-Ă**, *universali*, *-e*, adj. **1.** Care aparține Universului, privitor la Univers; care se extinde asupra întregii lumi, care cuprinde tot ce există și este comun tuturor; care se referă la toate ființele sau lucrurile luate în considerație într-un caz dat: general, obșteș. ♦ (Adverbial) *Universal valabil*. ♦ (Substantivat, n.) *Există o unitate dialectică între universal și particular*. ♦ (Log.) *Judecată universală* = judecată care afirmă (sau neagă) un predicat în legătură cu totalitatea sferei subiectului. (Jur.) *Legatar universal* = moștenitor unic al unei averi disponibile. ♦ Mondial. **2.** Care se bucură de o mare faimă; vestit, ilustru, celebru. **3.** Care posedă cunoștințe din toate domeniile, care are o cultură generală vastă. **4.** (Despre unelte, instrumente, aparate) Care poate fi folosit la mai multe operații, bun pentru mai multe situații. ♦ (Substantivat, n.) Mandrină de strung. Din fr. **universel**, lat. **universalis**.

UNIVERSALITATE s.f. **1.** Caracterul, însușirea a ceea ce este universal; universalism. **2.** Totalitate, generalitate. Din fr. **universalité**, lat. **universalitas**, *-atis*.

UNIVERSITATE, *universități*, s.f. Instituție de învățământ superior cu mai multe facultăți și secții. ♦ (Îeșit din uz) *Universitate de partid* = școală superioară în care se predă ca disciplină de bază marxism-leninismul. *Universitate populară* = instituție pentru educația adulților, având ca formă principală de activitate ciclul de prelegeri din domenii variate. ♦ Localul acestor instituții. Din fr. **université**, lat. **universitas**, *-atis*.

UNIVERSIADĂ, *universiade*, s.f. Competiție sportivă internațională cu caracter complex la care participă tineretul din universități. **Univers** [itate] + suf. *-iadă* (după *olimpiadă*).

UNIVOC, **-Ă**, *univoci*, *-ce*, adj. **1.** Care are un singur sens sau păstrează același sens în întrebuințări diferite. **2.** (Mat.) Care se caracterizează prin faptul că unui element dintr-o primă mulțime îi corespunde un singur element din a doua mulțime. Din fr. **univoque**, lat. **univocus**.

UPERCUT, *upercuturi*, s.n. Lovitură la box, aplicată adversarului de jos în sus, în general sub bărbie. Din engl., fr. **uppercut**.

UPERCUTA, *upercutez*, vb. I. Intranz. A aplica adversarului (la box) un upercut. Din **upercut**.

URA interj. Exclamație care exprimă însuflețire, entuziasm, aprobare, îndemn etc. Din rus. **ura**, fr. **hourra**.

URALE s.n. pl. Strigăte de entuziasm, de adeviune, de aprobare etc.; aclamație. De la **ura**

URALIT s.n. (Min.) Varietate de hornblendă cu aspect fibros. Din germ. **Uralit**, fr. **uralite**.

URANOFAN, *uranofani*, s.m. (Chim.) Silicat hidratat de calciu și de uraniu; uranitul. Din fr. **uranophane**, germ. **Uranophan**.

URBAN, -**A**, *urbani*, -*e*, adj. Care ține de oraș, privitor la oraș; orășenesc. ♦ Fig. (Despre atitudinea sau modul de comportare al cuiva) Care dă dovadă de urbanitate; politicos, civilizat. Din fr. **urbain**, lat. **urbanus**.

URBANISTIC, -**Ă**, *urbanistici*, -*ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Știință al cărei obiect îl constituie sistematizarea așezărilor omenești existente și proiectarea de așezări noi; urbanism. **2.** Adj. Care ține de urbanistică (**1**), privitor la urbanistică; edilitar. **Urban** + suf. -*istic* sau **urbanist** + suf. -*ic*.

INTRAURBAN, -**Ă**, *intraurbani*, -*e*, adj. Care se află sau are loc în interiorul unui oraș. [Pl.: -*tra-ur-*] - **Intra-+urban**. Cf. it. *intraurbano*.

SEMIURBAN, -**Ă**, *semiurbani*, -*e*, adj. Parțial urbanizat. Semi- + urban. (fr., lat. **semi-** + fr. **urbain**, lat. **urbanus**.)

URBANITATE s.f. (Rar) Atitudine, comportare plină de politețe, de bună-cuviință; urbanism. Din fr. **urbanité**, lat. **urbanitas**, -**atis**.

URDU s.n. Variantă a limbii hindi cu dezvoltare separată; limbă oficială în Pakistan. Din engl., fr. **urdu**.

URETAN, *uretani*, s.m. (Chim.) Ester carbamic; carbamat. Din fr. **uréthane**, germ. **Urethane**.

URGENT, -**Ă**, *urgenți*, -*te*, adj. (Adesea adverbial) Care necesită o rezolvare imediată, care nu admite amânare; grabnic. ♦ Spec. (Despre telegrame) Care este expediat cu precădere pentru a sosi mai repede. Din fr. **urgent**, lat. **urgens**, -**ntis**.

URGENTA, *urgentez*, vb. I. Tranz. A accelera, a grăbi mersul unei lucrări, al unei acțiuni, rezolvarea unei probleme etc. Din **urgent**.

URINĂ, *urine*, s.f. Lichid secretat de rinichi, depozitat în vezica urinară și eliminat din organism prin uretru. Din fr. **urine**, lat. **urina**.

URINARE, *urinări*, s.f. Acțiunea de a *urina* și rezultatul ei. V. **urina**.

URNĂ, urne, s.f. **1.** Vas de pământ sau de bronz, de capacități și de forme diferite, în care se păstrau în antichitate unele lichide. **2.** Vas în care se păstrează cenușa morților incinerați; cenușar (**1 3**). **3.** Cutie prevăzută cu o deschizătură îngustă, pe unde se introduc buletine de vot, numerele unei loterii etc. Din fr. **urne**, lat. **urna**.

URSA, *urse*, s.f. (Astron.; livr.; în sintagma) *Ursa Mare* (sau *Mică*) = Carul-Mare (sau -Mic), v. *car*. Din lat. **ursa**, fr. **ourse**.

UTIL, -**Ă**, *utili*, -*e*, adj. Care poate servi la ceva, care este folositor, necesar. ♦ Loc. adv. *În timp util* = la timp, la momentul oportun. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce servește, folosește la ceva. Din fr. **utile**, lat. **utilis**.

NEUTIL, -**Ă**, *neutili*, -*e*, adj. Care nu este folositor, care nu sevește la nimic; inutil. **Ne-** + **util**.

UVIOL s.n. Varietate de sticlă transparentă pentru radiațiile ultraviolete. Din germ. **Uviol**, fr. **uviole**.

UVULĂ, *uvule*, s.f. (Anat.) Omușor. Din fr. **uvule**, lat. **uvula**.

UZANTĂ, *uzanțe*, s.f. Practică uzuală; regulă, obicei statomicit. Din fr. **usage**, it. **usanza**.

UZITAT, -**Ă**, *uzitați*, -*te*, adj. Folosit în mod curent, obișnuit. Din fr. **usité**, lat. **usitatus**, it. **usitato**.

NEUZITAT, -**Ă**, *neuzitați*, -*te*, adj. Care nu se folosește în mod curent; (rar) neobișnuit. **Ne-** + **uzitat**.

UZUAL, -**Ă**, *uzuali*, -*e*, adj. Întrebuințat, folosit în mod obișnuit. ♦ Frecvent, de mare uz. Din fr. **usuel**, lat. **usualis**.

UZUFRUCTUAR, -**Ă**, *uzufructuari*, -*e*, s.m. și f. Persoană care deține dreptul de uzufruct asupra unui bun. Din lat. **usufructuarius**. Cf. fr. *usufruitier*.

UZURĂ, *uzuri*, s.f. (Înv.) Cămătă, dobândă; cămătărie. Din lat. **usura**, fr. **usure**.

UZURAR, -**Ă**, *uzurari*, -*e*, adj., s.m. (Înv.) **1.** Adj. Cămătăresc. **2.** S.m. Cămătar. Din fr. **usuraire**, lat. **usurarius**.

UZURPA, *uzurp*, vb. I. Tranz. A-și însuși în mod fraudulos un bun, un drept, o calitate etc. Din fr. **usurper**, lat. **usurpare**.

UZURPARE, *uzurpări*, s.f. Acțiunea de a *uzurpa* și rezultatul ei; uzurpațiune. V. **uzurpa**.

UZURPAȚIUNE, *uzurpațiuni*, s.f. (Înv.) Uzurpare. Din fr. **usurpation**, lat. **usurpation**, -**onis**.

UZURPATOR, -**OARE**, *uzurpători*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care uzurpă, care își însușește în mod fraudulos un bun, un drept, o calitate etc. Din fr. **usurpateur**, lat. **usurpator**.

VACANT, -Ă, *vacanți*, -te, adj. 1. (Despre posturi, funcții etc.) Care nu este ocupat de nimeni, fără titular; liber. 2. (Jur.; despre succesiuni) Care este disponibil și nereclamat de moștenitori. Din fr. **vacant**, lat. **vacans**, -ntis.

VACANȚĂ, *vacanțe*, s.f. 1. Perioadă de odihnă acordată elevilor și studenților la sfârșitul unui trimestru, semestru sau an de școală ori de studii. ♦ Concediu (acordat unui salariat). 2. Interval de timp în care o instituție, un organ reprezentativ etc. își încetează activitatea. ♦ Interval de timp în care un post, o funcție, o demnitate etc. rămân vacante. [Var.: (inv.) **vacanție** s.f.] Din fr. **vacance**, it. **vacanza**.

RADIOVACANȚĂ s.f. art. Post de radio sezonier cu emisiuni specifice destinate celor aflați în vacanță. **Radio + vacanță**.

VACCIN, *vaccinuri*, s.n. 1. Produs biologic preparat din germeni patogeni sau din secreții microbiene, care se administrează prin injecții sau pe cale bucală unui om sau unui animal în scop preventiv (pentru a căpăta imunitate împotriva bolilor infecțioase) sau curativ. 2. Administrare a unui vaccin; vaccinare. 3. (Concr.) Urmă, semn, cicatrice rămasă pe corp în urma administrării unui vaccin. Din fr. **vaccin**, lat. **vaccinus**. Cf. it. vaccino.

AUTOVACCINARE, *autovaccinări*, s.f. Vaccinare prin autovaccin. **Auto- + vaccinare**. (fr. **auto-** + fr. **vaccin**, lat. **vaccinus**. Cf. it. vaccino.)

AUTOVACCINAT, -Ă, *autovaccinați*, -te, adj. 1. Care a fost vaccinat cu autovaccin. 2. Care s-a vaccinat spontan. V. **autovaccina**.

VACUITATE s.f. (Livr.) Starea, însușirea a ceea ce este gol, vid. Din fr. **vacuité**, lat. **vacuitas**, -atis.

VACUUM, *vacuumuri*, s.n. 1. (Fiz.) Vid. 2. Aparat în care se concentrează o soluție, prin fierbere în vid, la temperaturi joase. Din lat., fr. **vacuum**.

VACUUMARE, *vacuumări*, s.f. 1. (Fiz.) Vidare. 2. (Constr.) Procedeu de extragere a apei în exces dintr-un beton proaspăt turnat. Din fr. **vacuum**.

VADEMECUM s.n. Carte (ghid, manual, repertoriu etc.) pe care o poartă cineva cu sine ca să o consulte în diverse împrejurări. Din lat. **vade mecum**, fr. **vade-mecum**.

VAG, -Ă, *vagi*, adj. 1. (Adesea adverbial) Lipsit de limpezime, de claritate, de precizie; neclar, nelămurit, nesigur, confuz (pentru vedere, auz sau minte). ♦ (Substantivizat, n.) Ceea ce este vag. 2. (Anat.; în sintagma) *Nerv vag* (și substantivizat, m.) = unul dintre cei doișprezece nervi cranieni, important pentru funcționarea aparatului respirator, circulator și digestiv. Din fr. **vague**, lat. **vagus**.

VAGABOND, -A, *vagabonzi*, -de, adj., s.m. și f. (Om sau animal) care rătăcește fără rost pe drumuri, care hoinărește fără țintă; (om) fără ocupație stabilă, fără domiciliu fix. ♦ (Om) de nimic, fără căpătâi. Din fr. **vagabond**, lat. **vagabundus**. Cf. it. vagabondo.

VAGIN, *vagine*, s.n. Parte a aparatului genital feminin, în formă de canal cilindric, muscular și membranos, care face legătura între vulvă și uter. [Pl. și: *vaginuri*] Din fr. **vagin**, lat. **vagina**.

VALEX, s.n. (Chim.) Extract de valonee. Din lat., fr. **valex**.

VALIDITATE s.f. Calitatea de a fi valid; situația, starea celui valid. Din fr. **validité**, lat. **validitas**, -atis.

VALOARE, *valori*, s.f. I. 1. Însușire a unor lucruri, fapte, idei, fenomene de a corespunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea; suma calităților care dau preț unui obiect, unei ființe, unui fenomen etc.; importanță, însemnătate, preț, merit. ♦ Loc. adj. *De valoare = a)* (despre lucruri) pretios, scump, de preț; valoros; **b)** (despre oameni) important, merituos; cu autoritate; valoros. ♦ Expr. *A scoate* (sau *a pune*) *în valoare* = a arăta, a demonstra importanța, calitățile esențiale ale unei ființe, ale unui lucru, ale unui fenomen etc.; a scoate în relief, a sublinia. ♦ (Concr.) Ceea ce este important, valoros, vrednic de apreciere, de stimă (din punct de vedere material, social, moral etc.). ♦ (Concr.) Persoană vrednică de stimă, cu însușiri deosebite. 2. Eficacitate, putere. *Valoare nutritivă*. II. 1. (Ec. pol.) Muncă socială necesară pentru producerea unei mărfi și materializată în marfă. ♦ *Valoare de întrebuințare* = proprietate a unui lucru de a satisface o anumită necesitate a omului sau a societății. *Valoare de schimb* = raport, proporție în care o anumită cantitate de marfă de un anumit fel se schimbă cu o cantitate de marfă de alt fel. 2. (Concr.) Marfă. 3. (Comerț, Fin.) Expresie în bani a costului unei mărfi sau a unei acțiuni, a unui cec etc. ♦ *Valoare comercială* (sau *de circulație*) = echivalent în bani al unui bun sau al unei mărfi pe piață; curs. ♦ Înscris (cec, cambie, obligațiune etc.) reprezentând un drept în bani sau în bunuri de altă natură. ♦ *Valoare mobilă* = înscris reprezentând un drept asupra unor bunuri mobiliare (clădiri, pământ etc.). ♦ Rentabilitate, productivitate. 4. (Mat., Fiz.) Mărime matematică asociată unei mărimi fizice (după un anumit procedeu de măsurare), permițând compararea mărimii cu altele de aceeași natură. ♦ *Valoare absolută* = valoarea unei expresii matematice când nu se ține seamă de semnul (+ sau) pe care îl are. ♦ Rezultat al unui calcul, al unei operații matematice etc. 5. (Muz.) Durata absolută sau relativă a unei note sau a unei pauze. 6. Efect obținut în pictură prin alăturarea a două nuanțe diferite ale unui ton. 7. Sens, nuanță de sens a unui cuvânt. Din fr. **valeur**, lat. **valor**, -oris.

NONVALOARE, *nonvalori*, s.f. Lipsă de valoare. - **Non-** + **valoare** (după fr. *non-valueur*).

VALORA, *valorez*, vb. I. Intrans. A avea sau a reprezenta o anumită valoare; a prețui. Din **valoare**.

VALORAȚIE, *valorații*, s.f. Procedeu artistic datorită căruia se poate reda în pictură iluzia

volumului obiectelor prin efecte de valoare (II 6). **Valora** + suf. *-ție* (după fr. *valorisation*).

VALORIC, *-Ă, valorici, -ce*, adj. Referitor la valoare, de valoare, considerat din punctul de vedere al valorii. **-Valoare** + suf. *-ic*.

VALORIFICA, *valorific*, vb. I. Tranz. A pune în valoare, a face să primească o anumită valoare; a scoate în evidență valoarea unui lucru; (în special) a folosi în procesul de producție anumite materii prime care duc la realizarea unor produse de valoare mai mare. ♦ A schimba o hârtie de valoare sau un obiect cu contravaloarea lui în bani. **Valoare** + suf. *-ifica*.

VALORIFICARE, *valorificări*, s.f. Acțiunea de a valorifica. V. **valorifica**.

VALORIFICAT, *-Ă, valorificați, -te*, adj. Care este pus în valoare, pentru care s-au depus eforturi spre a primi valoarea maximă; a cărui valoare este pusă în evidență. ♦ (În special despre surse de energie, materii prime) Care este folosit (în procesul de producție) cât mai rațional, cât mai rentabil etc. V. **valorifica**.

NEVALORIFICAT, *-Ă, nevalorificați, -te*, adj. Care nu este pus în valoare, pentru care nu s-a făcut ceva spre a primi o anumită valoare, a cărui valoare nu este scoasă în evidență. ♦ (În special despre surse de energie, materii prime) Care nu este folosit în procesul de producție spre rentabilizare. **-Ne + valorificat**.

REVALORIFICA, *revalorific*, vb. I. Tranz. A valorifica din nou, a repune în valoare. ♦ (Tehn.) A aduce o piesă uzată în starea de a putea fi folosită din nou; a readuce în stare de folosire resturi de materiale, deșeuri, rebuturi, piese și organe de mașini uzate (prin fabricarea din ele a unor produse). **-Re- + valorifica**.

REVALORIFICARE, *revalorificări*, s.f. Acțiunea de a revalorifica și rezultatul ei. V. **revalorifica**.

VALON, *-Ă, valoni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază (de limbă romanică) a sudului Belgiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține sudului Belgiei sau valonilor, privitor la sudul Belgiei sau la populația lui. Din fr. **wallon**, germ. **Wallone**.

VALS, *valsuri*, s.n. Dans în măsura de trei timpi, cu mișcări relativ vioaie, care se dansează în perechi; melodie după care se execută acest dans. [Var.: (Înv. și pop.) **valț** s.n.] Din fr. **valse**, germ. **Walzer**.

VALVĂ, *valve*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două părți (simetrice) ale cochiliei unei scoici. 2. Fiecare dintre pereții exteriori ai unor fructe, care se desfac la maturitate, permițând căderea semințelor din interior. 3. Ansamblu de piese sau armătură care servește la stabilirea, întreruperea sau reglarea circulației unui fluid printr-o conductă, printr-un tub etc. Din fr. **valve**, lat. **valva**.

VALVULĂ, *valvule*, s.f. 1. Valvă mică. 2. (Anat.) Cută membranoasă subțire, elastică, cu o margine liberă, situată în interiorul vaselor și canalelor organismului sau al unor organe cavitate, care

permite trecerea lichidelor biologice într-o singură direcție, împiedicând întoarcerea lor. Din fr. **valvule**, lat. **valvula**.

VAMPIR, *vampiri*, s.m. 1. Specie de lilieci mari care trăiesc în America de Sud și în America Centrală și care se hrănesc cu sângele păsărilor și mamiferelor (surprins în somn) (*Phyllostoma spectrum*). 2. Personaj din mitologia populară despre care se crede că sugă sângele celor vii. ♦ Fig. Persoană care asuprește crunt pe cineva. 3. Criminal care ucide pentru plăcerea de a vedea curgând sânge. Din fr. **vampire**, germ. **Vampir**.

VANITATE, *vanități*, s.f. Ambiție neîntemeiată; dorință de a face impresie; orgoliu, trufie, îngâmfare, înfumurare; (la pl.) deșertăciune, zădărnicie. Din fr. **vanité**, lat. **vanitas, -atis**.

VAPORI s.m. pl. Substanță aflată în stare gazoasă, la o temperatură mai joasă decât temperatura ei critică. Din fr. **vapeur**, lat. **vapor**.

VAPOROS, *-OASĂ, vaporosi, -oase*, adj. Asemănător (prin finețe) cu vaporii; subțire, diafan, străveziu. ♦ Fără contururi precise; difuz, neclar. Din fr. **vaporeux**, lat. **vaporosus**.

VAR s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru puterea reactivă. Din fr., engl. **var**.

VARACTOR, *varactoare*, s.n. (Electron.) Diodă semiconductoare utilizată drept condensator, a cărui capacitate poate fi modificată printr-o tensiune de control; varicap. Din engl., fr. **varactor**.

VARIA, *variez*, vb. I. 1. Intranz. A fi felurit, diferit, deosebit (după locuri, împrejurări, situații); a nu semăna, a nu avea aceeași înfățișare, structură, compoziție etc. cu altelea. 2. Tranz. A da o formă diferită, a schimba. 3. Intranz. și tranz. (Mat.) A(-și) schimba valoarea. Din fr. **varier**, lat. **variare**.

VARIABIL, *-Ă, variabile, -e*, adj. Care variază; susceptibil de a se schimba; schimbător. ♦ (Mat.) *Canțități* (sau *mărimi*) *variabile* = canțități (sau mărimi) susceptibile de a-și schimba valoarea față de altele, care rămân constante. ♦ (Mat.; substantivat, f.) Cantitate care ia succesiv diferite valori (în cursul unui calcul); *p.gener.* cantitate, element etc. care variază. ♦ (Despre cuvinte) care are forme diferite, care își schimbă terminația. Din fr. **variable**, lat. **variabilis**.

VARIAȚIE, *variații*, s.f. 1. Schimbare, transformare; stare a unui lucru care se prezintă sub diferite forme, în mod variat; trecere de la o formă la alta; aspect variabil, schimbător. ♦ (Mat.) *Variația unei funcții* = diferența dintre valorile unei funcții în două puncte ale ei. ♦ Diversitate, felurime. ♦ (Mat.) *Calculul variațiilor* = calcul întrebuițat în analiza infinitezimală (prin care se rezolvă anumite probleme a căror soluție nu se poate obține prin calcul diferențial). ♦ Spec. (Biol.) Schimbare a unei însușiri morfologice, fiziologice, biochimice etc. a organismului animal și vegetal. 2. (În forma *variațiune*) Modificare a unei teme muzicale sub raportul melodiei, al ritmului, al măsurii, al armoniei, al tonalității etc. ♦ Dans solistic clasic, variat și de

virtuozitate. [Var.: **variațiune** s.f.] Din fr. **variation**, lat. **variatio**, -onis.

VARIAȚIONAL, -Ă, *variațional*, -e, adj. Referitor la variație. Din fr. **variationnel**, engl. **variational**.

VARIATOR, *variatoare*, s.n. Mecanism sau dispozitiv schimbător de viteză cu variație continuă, care permite transmiterea mișcării de la un arbore motor la arborele principal al unei mașini. Din rus. **variator** [skorosti], fr. **variateur** [de vitesse].

VARICE s.f. pl. Dilatație venoasă permanentă și neregulată, mai frecventă la membrele inferioare, produsă de pierderea elasticității pereților venelor. Din fr. **varice**, lat. **varix**, -ricis.

VARICOS, -OASĂ, *varicoși*, -oase, adj. Cu varice; provocat de varice. Din fr. **variqueux**, lat. **varicosus**.

VARIETATE, *varietăți*, s.f. 1. Calitatea a ceea ce este divers, variat; felurime, diversitate. ♦ (La pl.) Spectacol distractiv, ușor, alcătuit din cântece, dansuri, numere de circ, recitări, cuplete etc. 2. Formă (diferită), soi (deosebit). ♦ (Biol.) Indivd (sau grup de indivizi) care se diferențiază în cadrul unei specii prin unele particularități morfologice; categorie sistematică inferioară speciei. Din fr. **variété**, lat. **varietas**, -atis.

VARMETRU, *varmetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea puterii electrice reactive în rețelele de curent alternativ. Din fr. **varmètre**, engl. **varmeter**.

VASCULARIZA, pers. 3 *vascularizează*, vb. I. Tranz. (Med.); despre vase de sânge) A străbate un țesut, un organ etc. Din fr. **vasculariser**, engl. **vascularize**.

VASCULARIZARE, *vascularizări*, s.f. Acțiunea de a **vasculariza** și rezultatul ei. V. **vasculariza**.

VAST, -Ă, *vaști*, -te, adj. (Despre spații, terenuri, construcții etc.) Care este foarte întins, care se întinde până departe; de mari dimensiuni, de mari proporții. ♦ (Despre abstracte) De mare anvergură, de amploare; bogat; complex. Din fr. **vaste**, lat. **vastus**.

VASTITATE s.f. Însușirea a ceea ce este vast; întindere mare, imensitate; complexitate. Din fr. **vastité**, lat. **vastitas**, -atis.

VEGETA, *vegetez*, vb. I. Intrans. 1. (Despre plante) A trăi, a crește, a se dezvolta. 2. Fig. (Despre oameni) A trăi fără a realiza nimic, a duce o viață obscură, lipsită de activitate. Din fr. **végéter**, lat. **vegetare**.

VEGETAȚIE, *vegetații*, s.f. 1. Totalitatea plantelor dintr-o regiune, zonă, țară etc., distribuite și asociate după anumite condiții naturale; mulțime de plante. 2. Excreșcență care se formează, se dezvoltă pe corpul omului sau al animalelor; polip. [Var.: **vegetațiune** s.f.] Din fr. **végétation**, lat. **vegetatio**, -onis.

VEGETATIV, -Ă, *vegetativi*, -e, adj. 1. Care indică natura proceselor fiziologice ce se petrec în afara controlului voluntar și se realizează într-un sector special al sistemului nervos central (supus controlului și conducerii scoarței). ♦ *Sistem nervos vegetativ* = sistem nervos care inervează organele interne. 2. Care se referă la organe sau părți ale plantelor (alte decât cele de reproducere sexuată). ♦ *Înmulțire vegetativă* = înmulțire asexuată prin bulbi, rizomi,

butași etc. (și nu prin semințe spori). Din fr. **végétatif**, it. **vegetativo**.

VEHEMENT, -Ă, *vehemenți*, -te, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Violent, impetuos, furtunos. Din fr. **véhément**, lat. **vehemens**, -ntis.

VEHEMENȚĂ s.f. Violență, înfocare, impetuozitate (în manifestări, ton). Din fr. **véhémence**, lat. **vehementia**.

VEHICUL, *vehicule*, s.n. Mijloc de transport pe o cale de comunicație terestră, subterană, aeriană, cosmică, pe (sau sub) apă. Din fr. **véhicule**, lat. **vehiculum**.

AEROVEHICUL, *aerovehicule*, s.n. Aeronavă. Aero- + **vehicul**. (fr. **aéro** + fr. **véhicule**, lat. **vehiculum**.)

VELARIUM s.n. Pânză mare care acoperea teatrele sau arena circului la romani. Din lat. **velarium**, fr. **vélarium**.

VELOCITATE, s.f. (Livr.) Îuțală, repeziciune, viteză. Din fr. **vélocité**, it. **velocità**.

VENĂ, *vene*, s.f. 1. Vână (I 1). 2. Fig. (Livr.) Conjunctură favorabilă; șansă, noroc (la un joc de noroc). Din fr. **veine**, lat. **vena**.

VENAL, -Ă, *venali*, -e, adj. (Livr.) Care este lipsit de scrupule, care face orice lucru (reprobabil) pentru bani. Din fr. **vénal**, lat. **venalis**.

VENERA, *venerez*, vb. I. Tranz. A respecta în mod deosebit, a cinsti în cel mai înalt grad, a manifesta o prețuire profund respectuoasă pentru cineva sau ceva. Din fr. **vénérer**, lat. **venerari**.

VENERARE, *venerări*, s.f. (Rare) Faptul de a **venera** V. **venera**.

VENERAȚIE s.f. Respect profund, stimă deosebită, prețuire adânc respectuoasă pentru cineva sau ceva. [Var.: (inv.) **venerațiune** s.f.] Din fr. **vénération**, lat. **veneratio**, -onis.

VENOS, -OASĂ, *venoși*, -oase, adj. Care aparține venei, privitor la venă, care se face prin venă, circulă prin venă sau se află în regiunea venelor. Din fr. **veineux**, lat. **venosus**.

VENTILĂ, *ventilez*, vb. I. Tranz. A împrăști aerul (viciat) dintr-un spațiu închis prin deplasarea și înlocuirea lui. ♦ Refl. pas. Fig. (Despre idei, știri, proiecte) A fi pus în circulație, a aduce obiect de discuție. Din fr. **ventiler**, lat. **ventilare**.

VENTILAȚIE, *ventilații*, s.f. 1. Împrăștiare a aerului (viciat) dintr-un spațiu închis; ventilare, aerare. ♦ *Ventilație pulmonară* = proces fiziologic de circulație a aerului prin căile respiratorii și plămâni, prin alternarea ritmică a inspirației și expirației. 2. Sistem, aparat, instalație pentru realizarea ventilației. Din fr. **ventilation**, lat. **ventilatio**.

VENTRAL, -Ă, *ventrali*, -e, adj. Care ține de pânțele, privitor la pânțele, din regiunea pântecelui; *p. gener.* care aparține părții anterioare a corpului uman sau a unui organ al omului; care aparține părții inferioare a corpului unui animal; privitor la aceste părți. Din fr. **ventral**, lat. **ventralis**.

VENTRICUL, *ventricule*, s.n. (Anat.) Cavitate naturală, de dimensiuni reduse, în interiorul unor organe. Din fr. **ventricule**, lat. **ventriculus**.

VERACITATE s.f. (Livr.) Veridicitate. Din fr. *véracité*, lat. *veracitas*, -atis.

VERB, *verbe*, s.n. **1.** Parte de vorbire care exprimă o acțiune sau o stare și care se caracterizează prin flexiune proprie. **2.** (Livr.; la sg.) Mijloc, fel de exprimare; limbaj; cuvânt. Din fr. *verbe*, lat. *verbum*.

VERGĂ, *vergi*, s.f. Bară (de lemn sau de metal) așezată perpendicular pe catargul unei corăbii, folosită la susținerea unor vele. Din fr. *vergue*, it. *verga*.

VERIDIC, -*Ă*, *veridici*, -ce, adj. Care este (sau pare că este) conform cu adevărul; adevărat, real. ♦ Care spune adevărul. Din fr. *véridique*, lat. *veridicus*.

VERIFICA, *verific*, vb. I. Tranz. **1.** A controla ceva pentru a constata dacă corespunde adevărului, cerințelor, calității sau anumitor date. **2.** A examina pe cineva pentru a vedea în ce, măsură corespunde funcției sau calității pe care o deține sau care i se încredințează. Din fr. *vérifier*, lat. *verificare*.

VERIFICAT, -*Ă*, *verificați*, -te, adj. Supus unei cercetări, unui control, unei examinări, unei probe. ♦ (Despre oameni) Cu experiență, încercat; *p. ext.* capabil. V. *verifica*.

VERISM s.n. Curent literar și muzical (de operă) apărut în Italia la sfârșitul sec. al XIX-lea, care abordează teme realiste (și naturaliste) legate de viața cotidiană și de faptele oamenilor simpli. Din it. *verismo*, fr. *vérisme*.

VERITATE, *verități*, s.f. (Rar) Realitate, adevăr. Din fr. *vérité*, lat. *veritas*, -atis.

VERMUT, *vermuturi*, s.n. Băutură alcoolică făcută din vin în care s-au pus la macerat diferite substanțe vegetale amare; sticlă sau pahar care conține o astfel de băutură. Din fr. *vermouth*, germ. *Wermut*, it. *vermut*.

VERNAL, -*Ă*, *vernali*, -e, adj. (Livr.) Care ține de primăvară, privitor la primăvară. ♦ (Astron.) *Punct vernal* = punct de intersecție a eclipticii cu ecuatorul ceresc, în care Soarele se află la echinocțiul de primăvară. Din fr. *vernal*, lat. *vernalis*.

VERONAL s.n. Pulbere cristalină albă, inodoră, cu gust amarui, puțin solubilă în apă, folosită în farmacie ca hipnotic, sedativ etc. Din germ. *Vernal*, fr. *véronal*.

VERS, *versuri*, s.n. Unitate prozodică elementară, alcătuită dintr-unul sau mai multe cuvinte, potrivit unei scheme și determinată fie de cantitatea silabelor, fie de accent, fie de numărul silabelor; fiecare dintre rândurile care alcătuiesc strofele unei poezii; *p. ext.* (la pl.) poezie. Din fr. *vers*, lat. *versus*.

VERSUREL, *versurile*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *vers*. *Vers* + suf. -*urel*.

VERSUL, *versuiesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A versifica. *Vers* + suf. -*ui*.

VERSUIT, -*Ă*, *versuiți*, -te, adj. (Înv.) Scris în versuri. V. *versui*.

VERSUITOR, *versuitori*, s.m. (Înv.) Poet. *Versui* + suf. -*tor*.

VERSATIL, -*Ă*, *versatili*, -e, adj. (Livr.; despre oameni) Care își schimbă cu ușurință părerile;

nehotărât, nestatornic, schimbător, instabil. Din fr. *versatile*, lat. *versatilis*.

VERSIFICA, *versific*, vb. I. **1.** Tranz. A transpune un text (de proză), o temă etc. în versuri. **2.** Intrans. (Rar) A face, a scrie versuri; a versui. Din fr. *versifier*, lat. *versificare*.

VERSIFICARE, *versificări*, s.f. Acțiunea de a *versifica* și rezultatul ei. V. *versifica*.

VERSIFICAT, -*Ă*, *versificați*, -te, adj. Scris sau transpus în versuri. V. *versifica*.

VERSIFICATOR, -*OARE*, *versificatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care face versuri sau transpune ceva în versuri. ♦ Poet minor (la care meșteșugul de a face versuri este mai evident decât inspirația poetică). Din fr. *versificateur*, lat. *versificator*, -*oris*.

VERSO s.n. Fața a doua a unei pagini de hârtie sau a unei pagini scrise sau tipărite; dosul paginii; contrapagină. Din fr. *verso*, lat. [folio] *verso*.

VERTEBRAT, -*Ă*, *vertebrați*, -te, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre animale) Care are vertebre și schelet osos (sau cartilagos) intern. **2.** S.n. (La pl.) Încrângătură de animale cu corpul diferențiat în cap, trunchi și coadă, cu schelet osos sau cartilagos intern, al cărui ax principal este coloana vertebrală; (și la sg.) animal din această încrângătură. Din fr. *vertébré*, lat. *vertebratus*, it. *vertebrato*.

NEVERTEBRAT, -*Ă*, *nevertebrați*, -te, adj., s.m. și f. (Animal) caracterizat prin lipsa coloanei vertebrale și a unui schelet osos intern. - *Ne-* + *vertebrat* (după fr. *invertébré*).

VERTEX s.n. **1.** (Anat.) Sinciput. **2.** (Mar.) Punctul ortodromei la latitudinea cea mai ridicată. **3.** (Met.) Punctul cel mai vestic atins de traiectoria unui ciclon. Din fr., lat. *vertex*.

VERTICIL, *verticile*, s.n. Mod de așezare a florilor, a frunzelor sau a ramurilor în formă de cerc, la același nivel, în jurul unei axe. Din fr. *verticille*, lat. *verticillus*.

VERTIGINOS, -*OASĂ*, *vertiginoși*, -oase, adj. Care se produce, se mișcă, se succedă cu mare viteză, cu rapiditate. Din fr. *vertigineux*, lat. *vertiginosus*.

VERUCOS, -*OASĂ*, *verucoși*, -oase, adj. (Med.; despre oameni și părți ale corpului lor) Plin de negi. ♦ (Bot., despre plante și părți ale lor) Acoperit cu protuberanțe mici, sferice, de forma unor negi. Din lat. *verrucosus*, fr. *verruqueux*.

VESTALĂ, *vestale*, s.f. (La romani) Preoteasă care întreține focul sacru în templul zeiței Vesta; *p. ext.* (azi livr.) femeie virtuoasă. Din fr. *vestale*, lat. *vestalis*.

VESTIBUL, *vestibuluri*, s.n. **1.** (Livr.) Antreu. **2.** Prima cavitate a urechii interne. [Pl. și: *vestibule*]. Din fr. *vestibule*, lat. *vestibulum*.

VESTIGIU, *vestigii*, s.n. (Livr.) Urmă din trecut; rămășiță a ceva vechi, dispărut de mult (și care prezintă o importanță documentară, culturală etc.). Din fr. *vestige*, lat. *vestigium*.

VETERAN, -*Ă*, *veterani*, -e, subst. **1.** S.m. Ostaș roman liberat după terminarea serviciului militar și care obținea la liberare o serie de privilegii. **2.** S.m. Bărbat (în vârstă) care a participat la unul sau mai

multe războaie. **3.** S.m. și f. Persoană (în vârstă) care a activat și s-a remarcat vreme îndelungată într-o acțiune (de mare răspundere), într-o instituție etc. Din fr. **vétéran**, lat. **veteranus**.

VETERINAR, -Ă, *veterinari*, -e, adj., s.m. **1.** Adj. Care se referă la prevenirea, combaterea și vindecarea bolilor de care suferă animalele (domestice). **2.** Adj., s.m. (Medic, tehnician, agent) care practică medicina veterinară. Din fr. **vétérinaire**, lat. **veterinarius**.

VETO, *vetouri*, s.n. Drept excepțional pe care îl are cineva (recunoscut prin lege sau prin convenții) de a se opune adoptării unei propuneri sau unei hotărâri; formulă prin care se exercită acest drept. Din lat., fr. **veto**.

VETUST, -Ă, *vetuști*, -ste, adj. (Livr.) Care are un aspect învechit, arhaic sau demodat; uzat. Din fr. **vétuste**, lat. **vetustus**.

VETUSTATE s.f. (Livr.) Vechime, bătrânețe. ♦ Stare de deteriorare provocată de trecerea timpului. Din fr. **vétuste**, lat. **vetustas**, -atis.

VETUSTETE s.f. (Livr.) Vetustate. **Vetust** + suf. -*ețe* (după fr. *vétusté*).

VEXA, *vexez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A răni pe cineva în amorul său propriu; a jigni, a ofensa; *p. ext.* a contraria. Din fr. **vexer**, lat. **vexare**.

VEXAT, -Ă, *vexați*, -te, adj. (Livr.) Rănit în amorul său propriu, jignit, ofensat; *p. ext.* contrariat. V. **vexa**.

VEXAȚIUNE, *vexațiuni*, s.f. (Livr.) Faptul de a vexa; vorbă, faptă, atitudine care supără, jignește, contrariază. Din fr. **vexation**, lat. **vexatio**, -onis.

VEZICAL, -Ă, *vezicali*, -e, adj. Care ține de vezică, privitor la vezică; al vezicii, de vezică. Din fr. **vésical**, lat. **vesicalis**.

VEZICULĂ, *vezicule*, s.f. Formație anatomică în formă de pungă membranoasă, care îndeplinește diferite funcții organice. ♦ *Veziculă biliară* = rezervor temporar al bilei¹ situat în fosa colecistului de pe fața inferioară a ficatului; colecist. Din fr. **vésicule**, lat. **vesicula**.

VEZICULOS, -OASĂ, *veziculoși*, -oase, adj. Cu vezicule. Din fr. **vésiculeux**, lat. **vesiculosus**.

VIA prep. (Indică o rută, un itinerar) Pe drumul, pe direcția; (treacănd) prin... Din fr., lat. **via**.

VIADUCT, *viaducte*, s.n. Construcție de piatră, de beton sau de metal care susține o cale de comunicație terestră, traversând o vale la mare înălțime. Din fr. **viaduc**, germ. **Viadukt**.

VIBRA, *vibrez*, vb. I. Intrans. **1.** (Despre corpuri sau medii) A se mișca oscilatoriu și periodic în jurul poziției sale de echilibru; a avea vibrații; a tremura, a trepida; *p. ext.* a produce sunete. ♦ (Despre sunete) A răsună. ♦ (Despre voce) A avea o sonoritate tremurătoare, a exprima o emoție puternică prin tremuratul sunetelor pe care le articulează. **2.** Fig. A pălpâi. **3.** Fig. (Despre oameni) A fi emoționat puternic, a fremăta, a palpa (sub impresia unei emoții). Din fr. **vibrer**, lat. **vibrare**.

VIBRARE, *vibrări*, s.f. **1.** Acțiunea de a vibra și rezultatul ei. **2.** Operație de îndesare a

materialelor granulare sau păstoase de construcție cu ajutorul vibratorului; vibrație. V. **vibra**.

VIBRATOR, -OARE, *vibratori*, -oare, adj., s.n. **I.** Adj. Care vibrează, care produce vibrații, vibrant. **II.** S.n. **1.** Aparat care produce oscilații (electromagnetice, mecanice etc.) ♦ Întrerupător electromagnetic automat care produce oscilații slabe de înaltă frecvență; dispozitiv cu întrerupere mecanică, folosit pentru transformarea curentului continuu în curent alternativ monofazat; lamă metalică vibrantă care întrerupe un curent electric la comanda unui electromagnet, folosită la soneriile electrice. ♦ Dispozitiv de apel pentru telefonul unui abonat. **2.** Aparat care servește la îndesarea prin vibrare (2) a unui material. **Vibra** + suf. -*tor*.

ANTIVIBRATOR, -OARE, *antivibratori*, -oare, adj. (Despre un sistem tehnic) Care se opune transmiterii vibrațiilor de o anumită frecvență. - **Anti** + **vibrator**. (fr. **anti** + fr. **vibrer**, lat. **vibrare** + *tor*)

VIBROFOREZĂ, *vibroforeze*, s.f. Instalație de foraj care acționează prin vibrație. **Vibr**[ație] + **foreză**.

VIBROLAMINARE, *vibrolaminări*, s.f. (Constr.) Confecționare a panourilor mari de beton armat cu ajutorul unei instalații care laminează și vibrează concomitent betonul. **Vibra** + **laminare**.

VIBRAȚIE, *vibrații*, s.f. **1.** Mișcare oscilatorie periodică a unui corp sau a particulelor unui mediu, efectuată în jurul unei poziții de echilibru, cu frecvență relativ înaltă; oscilație. **2.** Vibrare (2). **3.** Fig. Emoție puternică, înfiorare, freamăt. [Var.: **vibrațiune** s.f.] Din fr. **vibration**, lat. **vibratio**, -onis. **VIBRISĂ** s.f. (Anat.) Părul din nările omului. ♦ Mustăți (la unele mamifere). Var. (după alte surse) *vibriză*. Din fr. **vibrisse**, lat. **vibrissae**.

VICAR, *vicari*, s.m. Preot sau episcop care ține locul unui demnitar bisericesc de rang mai înalt. Din fr. **vicaire**, lat. **vicarius**.

VICE- Element de compunere însemnând "adjunct", "subordonat imediat", care servește la formarea unor substantive-nume de grade, de funcții, de titluri sau de persoane care le poartă. Din fr. **vice**-, lat. **vice**.

VICIOS, -OASA, *vicioși*, -oase, adj. **1.** Care are defecte (de construcție, de funcționare, etc.); defectuos. ♦ Fig. (Adesea substantivat) Plin de vicii morale, de comportare, de caracter; depravat, destrăbălat, corupt. **2.** (Jur.; despre acte, dispoziții, etc.) Cu vicii de formă sau de fond. Var.: (inv.) **vițios**, -oasă adj.] Din fr. **vicieux**, it. **vizioso**.

VICISITUDINE, *vicisitudini*, s.f. (Livr.) Concurs de împrejurări grele, nefavorabile pentru cineva; *p. ext.* necaz, suferință. Din fr. **vicissitude**, lat. **vicissitudo**, -inis.

VICIU, *vicii*, s.n. **1.** defect, curus, neajuns (de construcție, de funcționare etc.). ♦ *Viciu de conformație* = dispoziție anormală a unor părți sau organe ale corpului; deformitate fizică. ♦ Fig. Pornire

nestăpănită și statomică spre rău, apucătură rea, patimă; desfrâu, dezmăț, destrăbălare. **2.** Neîndeplinire a unor condiții legale de formă sau de conținut în întocmirea actelor, clauzelor etc. juridice, care duc la anularea valorii acestora. [Var.: (inv.) **vițiu** s.n.] Din fr. **vices**, lat. **vitium**.

VICTIMĂ, *victimă*, s.f. **1.** Persoană care suferă chinuri fizice sau morale din partea oamenilor, a societății, din cauza propriilor greșeli etc. **2.** Persoană care suferă de pe urma unei întâmplări nenorocite (boală, accident, jaf, crimă etc.). **3.** (În antichitate) Animal sau om care era sacrificat unui zeu. Din fr. **victime**, lat. **victima**.

VICTORIAN, -**Ă**, *victorien*, -e, adj. Care se referă la epoca istoriei engleze corespunzătoare domniei reginei Victoria. Din fr. **victorien**, engl. **victorian**.

VICTORIOS, -**OASĂ**, *victorioși*, -oase, adj. Care a obținut o victorie; învingător, biruitor, triumfător; câștigător. ♦ Care exprimă mândria succesului obținut. *Aer victorios*. Din lat. **victoriosus**, fr. **victorieux**.

VIDEO adj. invar. Care se referă la sistemele de transmitere și de înregistrare a imaginii. Din fr. **vidéo**, engl. **video**.

VIDEOCASSETĂ, *videocasete*, s.f. Casetă care conține bandă magnetică pe care se pot înregistra imagini și sunete însoțitoare. Din engl. **videocassette**, fr. **vidéocassette**.

VIDEODISC, *videodiscuri*, s.n. Disc care permite vizionarea unui program (de imagine și sunet) preînregistrat, pe ecranul unui televizor obișnuit. Din engl. **videodisc**, fr. **vidéodisque**.

VIDEOPHON, *videofone*, s.n. Videotelefon. Din engl. **videophone**, fr. **vidéophone**.

VIDEOFONIC, -**Ă**, *videofonici*, -ce, adj. Referitor la videofon, prin videofon. Din engl. **videophonic**, fr. **vidéophonique**.

VIDEOFONIE, s.f. Termen folosit pentru transmisia simultană a imaginii și a sunetului. Din engl. **videophony**, fr. **vidéophonie**.

VIDEOFRECVENȚĂ, *videofrecvențe*, s.f. Fiecare dintre frecvențele cuprinse în spectrul semnalului de imagine al unui canal de televiziune. Din germ. **Videofrequenz**, fr. **vidéofréquence**.

VIDEOTELEFON, *videotelefoane*, s.n. Sistem de comunicații telefonice care permite interlocutorilor să se vadă reciproc în timpul convorbirii; videofon. Din engl. **videotelephone**, fr. **vidéo-téléphone**.

VIDICON, *vidicoane*, s.n. Tub analizor de imagine folosit în captarea imaginii pentru televiziune acolo unde se dispune de iluminări puternice. Din fr., engl. **vidicon**.

VIDUITATE, *viduități*, s.f. (În sintagma) *Termen de viduitate* = timpul cât o femeie văduvă nu poate contracta o nouă căsătorie. Din fr. **viduité**, lat. **viduitas**, -atis.

VIELĂ, *viele*, s.f. Vechi instrument muzical cu coarde, folosit de trubaduri, la care vibrarea cordonelor se realiza printr-o manivelă. Din fr., it. **vielle**.

VIGILENT, -**Ă**, *vigilenți*, -te, adj. Care manifestă, demonstrează vigilență. - După fr. **vigilant**, lat. **vigilans**, -ntis.

VIGILENȚĂ, *vigilențe*, s.f. Atitudine de observare atentă și susținută, de supraveghere continuă a ceea ce se întâmplă în jurul său (pentru a preveni, a descoperi sau a combate acțiuni reprobabile, ostile, dușmănoase). - După fr. **vigilance**, lat. **vigilantia**.

VIGOARE s.f. **1.** Forță fizică, putere (de lucru, de acțiune); energie; vitalitate. **2.** (În loc. adj.) *În vigoare* = (despre legi, dispoziții etc.) valabil într-o anumită perioadă de timp. Din fr. **vigueur**, lat. **vigor**, -oris.

VILĂ, *vile*, s.f. **1.** Denumire dată, în Imperiul Roman, unor reședințe rurale de pe domeniul agricol și pastoral exploatat de marii proprietari de sclavi. **2.** Locuință cu înfățișare voit rustică, elegantă și spațioasă, situată într-o grădină. **3.** (În evul mediu) Denumire care desemna diferite forme de așezări (obște țărănească, satul liber, satul dependent de domeniul stăpânului feudal și, uneori, centrul urban). Din lat., fr., it. **villa**.

VILANELĂ, *vilanele*, s.f. Cântec vocal cu caracter dansant, specific unor popoare din vestul Europei. Din fr. **villanelle**, it. **villanella**.

VILOS, -**OASĂ**, *vilosi*, -oase, adj. **1.** (Bot.) Acoperit cu peri mai lungi sau mai scurți, asemănători cu lâna. **2.** (Anat.; în sintagma) *Membrană vilooasă* = membrană acoperită cu vilozități. Din fr. **villosus**, lat. **villosus**.

VINDICTĂ, *vindictă*, s.f. (Livr.) Urmărire, pedeapsă, răzbunare a unei crime. Din fr. **vindicta**, lat. **vindicta**.

VINICOL, -**Ă**, *vinicoli*, -e, adj. Privitor la vii și la producția vinului, care aparține viilor și producției de vinuri. Din fr. **vinicole**, it. **vinicolo**.

VINIPLAST, *viniplaste*, s.n. Policlorură de vinil amestecată cu plastifianți și stabilizatori de temperatură. Din fr. **vinylplaste**, germ **Viniplast**.

VIOLĂ, *viole*, s.f. Instrument muzical cu coarde, mai mare decât vioara, acordat cu o cvintă mai jos decât vioara și având sunete mai grave decât aceasta; alto. Din it. **viola**, fr. **viola**.

VIOLACEU, -**CEE**, *violacei*, -cee, adj., s.f. **1.** Adj. Care bate în violet, care are nuanțe de violet. ♦ (Substantivat, n.) Culoare care are aceste nuanțe. **2.** S.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, al cărei tip principal este viorea; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Din fr. **violacé**, lat. **violaceus**.

VIOLATOR, -**OARE**, *violatori*, -oare, s.m. și f. (Adesea adjectival) **1.** Persoană care violează, care determină sau pricinuește o încălcare a unei legi, dispoziții, convenții etc.; infractor; profanator, pângăritor. **2.** Persoană care comite un viol. Din fr. **violateur**, lat. **violator**, -oris.

VIOLENT, -**Ă**, *violenți*, -te, adj. **1.** Care se produce sau acționează cu putere, cu intensitate, cu violență; intens, puternic, tare. ♦ (Despre culori, lumină etc.) Izbitor, tipător, tare, viu, puternic. **2.** (Despre ființe) Care are accese de furie, care se lasă condus de mânie, care se enfurie ușor, care are manifestări

nestăpânite; coleric, furtunos, impulsiv, nestăpânit. ♦ (Despre manifestări ale ființelor) Care arată violență, impulsivitate, nestăpânire, agresiune. 3. Care se face cu forță; brutal, silnic. ♦ *Moarte violentă* = moarte produsă de un accident, de un act de violență sau de altă cauză nefirească. Din fr. **violent**, lat. **violentus**, it. **violento**.

VIOLENȚĂ, *violente*, s.f. 1. Însușirea, caracterul a ceea ce este violent (1); putere mare, intensitate, tărie. 2. Lipsă de stăpânire în vorbe sau în fapte; vehemență, furie. 3. Faptul de a întrebuiți forța brutală; constrângere, violentare; siluire; încălcare a ordinii legale. ♦ Faptă violentă, impulsivă. Din fr. **violence**, lat. **violentia**, it. **violenza**.

VIOLONCEL, *violoncelle*, s.n. Instrument muzical cu coarde asemănător cu vioara, însă mult mai mare decât aceasta și având un timbru mai grav; cello. [Pl. și: *violonceluri*] Din fr. **violoncelle**, it. **violoncello**.

VIOLONCELIST, -*Ă*, *violonceliști*, -*ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la violoncel. Din fr. **violoncelliste**, it. **violoncellista**.

VIPERIN, -*Ă*, *viperini*, -*e*, adj. (Livr.) De viperă, privitor la viperă. Din fr. **vipérin**, lat. **viperinus**.

VIRGA subst. (Met.) Fenomen constând în evaporarea ploii înainte de a atinge solul, întâlnit mai ales în zonele montane. Din lat., fr. **virga**.

VIRGINAL, -*Ă*, *virginali*, -*e*, adj. 1. De virgină, de fecioară; feciorelnic, virgin. 2. Fig. Candid, pur. [Var.: (inv. și pop.) **verginal**, -*ă* adj.] Din fr. **virginal**, lat. **virginalus**.

VIRGINITATE, *virginități*, s.f. 1. Însușirea unei persoane virgine (1); feciorie, castitate. 2. Fig. Curățenie morală; candoare, nevinovăție. Din fr. **virginité**, lat. **virginitas**, -*atis*.

VIRIDIN s.n. 1. (Min.) Andaluzit de culoare verde. 2. (Tipogr.) Colorant verde-gălbui. Din fr. **viridine**, engl. **viridin**, germ. **Viridin**.

VIRIL, -*Ă*, *virili*, -*e*, adj. De bărbat, specific bărbatului sau masculului, bărbătesc. ♦ Care exprimă bărbăție, plin de forță, de energie; energic, viguros, impetuos. Din fr. **viril**, lat. **virilis**.

VIRILITATE s.f. Ceea ce constituie sexul masculin, ceea ce este specific sexului masculin; *p. ext.* vigoare bărbătească. Din fr. **virilité**, lat. **virilitas**, -*atis*.

VIRTUOZ, *virtuozi*, s.m. Persoană care stăpânește în mod desăvârșit tehnica unui instrument muzical sau, *p. gener.*, tehnica unei arte. Din it. **virtuoso**, fr. **virtuose**.

VIRTUOZITATE, *virtuozități*, s.f. Însușirea de a fi virtuos în executarea unei bucăți muzicale; *p. gener.* măiestrie, dexteritate, iscusință deosebită într-un anumit domeniu de activitate (artistică). Din it. **virtuosità**, fr. **virtuosité**.

VIRTUTE, *virtuți*, s.f. 1. Însușire morală pozitivă a omului; însușire de caracter care urmărește în mod constant idealul etic, binele; integritate morală. ♦ Înclinație statornică specială către un anumit fel de îndeletniciri sau acțiuni frumoase. 2. (În loc. prep.) *În virtutea...* = pe baza, în puterea, ca urmare a... Din lat. **virtus**, -*tutis* (cu unele sensuri după fr. *vertu*).

VIRULENT, -*Ă*, *virulenți*, -*te*, adj. Care are o mare toxicitate; care este în stare să producă boli; (despre boli) care este cauzat de un virus. ♦ Fig. Distrugător, nimicitor; de o mare violență. Din fr. **virulent**, lat. **virulentus**.

VIRULENȚĂ, *virulențe*, s.f. Însușirea de a fi virulent; însușire a microbilor patogeni de a se înmulți în țesuturile vii ale organismului, rezistând la reacțiile de apărare ale acestuia; grad de intensitate infecțioasă a unei boli. Din fr. **virulence**, lat. **virulentia**.

VIRUS, *virusuri*, s.n. Agent patogen, invizibil cu microscopul obișnuit, care se reproduce numai în interiorul celulelor vii și provoacă diverse boli infecțioase; *p. ext.* toxina acestui agent. ♦ Fig. Sursă a unui rău moral. [Pl. și: (m.) *virusi*]. Din fr., lat. **virus**.

RIBOVIRUS, *ribovirusuri*, s.n. (Biol.) Virus la care materialul ereditar este reprezentat de acidul ribonucleic. - **Ribo**[nucleu] + **virus**.

VITAL, -*Ă*, *vitali*, -*e*, adj. 1. Care este caracteristic sau esențial pentru viață, în care rezidă viața; de viață, al vieții. 2. Foarte important, fundamental, esențial, de bază; indispensabil. Din fr. **vital**, lat. **vitalis**.

VITALITATE, *vitalități*, s.f. Caracterul a ceea ce este viu; putere de viață, vigoare vitală; energie, forță, dinamism. Din fr. **vitalité**, lat. **vitalitas**, -*atis*.

VITALLIUM s.n. (Chim.) Aliaj pe bază de crom, cobalt și molibden. Din engl., fr. **vitallium**.

VITAMINĂ, *vitamine* s.f. Nume dat unor compuși organici indispensabili vieții, care se găsesc în alimente sau se prepară sintetic, cu rol esențial în menținerea proceselor celulare vitale. Din fr. **vitamine**, germ. **Vitamin**.

VITELUS s.n. Nume dat citoplasmei oului, care prin dezvoltare devine embrion. Din fr., lat. **vitellus**.

VITICOL, -*Ă*, *viticoli*, -*e*, adj. Care aparține viticulturii, privitor la viticultură. ♦ Care posedă culturi întinse de vii, bogat în vii. *Regiuni viticole*. Din fr. **viticole**, it. **viticolo**.

HORTIVITICOL, -*Ă*, *hortiviticoli*, -*e*, adj. De hortiviticultură. - **Horti**[col] + **viticol**.

HORTIVITICULTURĂ s.f. Domeniu al agronomiei consacrat studiului cultivării pomilor fructiferi și viței de vie. - **Horti**[cultură] + **viticultură**.

VITRIFICA, *vitrific*, vb. I. Tranz. A transforma un silicat sau un amestec de silicați într-o masă amorfă, sticloasă, printr-o operație de topire urmată de solidificare. Din fr. **vitrier**, it. **vitrificare**.

VITUPERA, *vituperez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A blama, a defăima, a denigra. Din fr. **vitupérer**, lat. **vituperare**.

VIVACE adj. invar. 1. (Livr.) Vioi, ager, plin de vitalitate, de viață. ♦ (Adverbial, în legătură cu modul de executare a unei bucăți muzicale) Cu vociune, într-un ritm viu, energic. 2. (Despre plante) A cărei viață și vegetație durează mai mulți ani, fără a fi nevoie de o nouă însămânțare; peren. Din it., fr. **vivace**.

VIVACITATE s.f. Vioiciune, sprinteneală (în mișcări, în comportări, în reacții). Din fr. **vivacité**, lat. **vivacitas**, -atis.

VIVARIU, *vivarii*, s.n. Loc amenajat pentru creșterea în mediul lor natural a unor animale mici. Din fr., lat. **vivarium**.

VIVIPAR, -Ă, *vivipari*, -e, adj. (Despre animale; adesea substantivat) Care dă naștere la pui vii (complet dezvoltati în organismul matern). ♦ (Despre plante) Care se înmulțește prin muguri desprinși de pe planta-mamă. Din fr. **vivipare**, lat. **viviparus**.

VIZIBIL, -Ă, *vizibili*, -e, adj. Care poate fi văzut (cu ochiul sau cu un instrument optic) ♦ Fig. Evident, vădit; neîndoielnic, incontestabil. Din fr. **visible**, lat. **visibilis**.

VIZIBILITATE s.f. Însușirea de a fi vizibil. ♦ Distanță maximă până la care un obiect, luat ca punct de reper, rămâne vizibil în condiții atmosferice date; stare de claritate a atmosferei, care permite să se vadă obiectele până la o anumită distanță. Din fr. **visibilité**, lat. **visibilitas**, -atis.

VIZIGOT, -Ă, *vizigoți*, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparținea unei ramuri a goților. **2.** Adj. Care aparține vizigoților (**1**), privitor la vizigoți. Din lat. **Visigothi**, fr. **Visigoths**.

VIZITA, *vizitez*, vb. I. Tranz. **1.** A merge la cineva pentru a-l vedea (din prietenie, din datorie profesională etc.); a face cuiva o vizită. **2.** A se duce să vadă, să cunoască la fața locului o localitate, un muzeu, un obiectiv etc. **3.** A inspecta, a controla; a cerceta, a examina cu atenție și la fața locului. Din fr. **visiter**, lat. **visitare**.

VIZUAL, -Ă, *vizuali*, -e, adj. Care se referă la simțul văzului, care aparține vederii; de vedere. ♦ *Tip vizual* = persoană cu o deosebită acuitate a percepțiilor obținute prin văz. *Memorie vizuală* = memorie care reține cu precădere imaginile văzute. *Rază* (sau *linie*) *vizuală* = linie dreaptă imaginară care unește ochiul observatorului cu obiectul observat. *Câmp vizual* = porțiune de spațiu pe care o poate cuprinde cineva o dată cu privirea. Din fr. **visuel**, lat. **visualis**.

VOCABULĂ, *vocabule*, s.f. (Livr.) Cuvânt, vorbă. Din fr. **vocabale**, lat. **vocabulum**.

VOBULATOR, *vobulatoare*, s.n. **1.** Generator electronic care produce oscilații de amplitudine constantă, dar cu frecvență linear variabilă în timp, în scopul măsurării caracteristicilor de amplitudine și frecvență. Din engl. **wobbulator**, fr. **vobulateur**.

VOCABULAR, *vocabulare*, s.n. **1.** Totalitatea cuvintelor unei limbi; lexic. ♦ *Vocabular activ* = totalitatea cuvintelor folosite în mod efectiv de cineva în exprimare și care variază de la o categorie de vorbitori la alta. *Vocabular pasiv* = totalitatea cuvintelor specifice unei limbi pe care vorbitorii le înțeleg, dar nu le utilizează (decât accidental). *Vocabular de bază* (sau *fundamental*) = fondul principal de cuvinte. *Vocabular secundar* = masa vocabularului. ♦ Totalitatea cuvintelor specifice unei anumite categorii sociale, unui anumit domeniu de activitate, unui anumit stil al limbii, unui scriitor sau vorbitor etc. **2.** (Înv.) Dicționar, de obicei de proporții

mici; lexic, glosar. [Var.: (înv.) **vocabulariu** s.n.] Din fr. **vocabulaire**, lat. **vocabularium**.

VOCAL, -Ă, *vocali*, -e, adj. Care aparține vocii, privitor la voce, care servește la formarea vocii. ♦ (Muz.) Executat cu vocea, cântat din gură. Din fr. **vocal**, lat. **vocalis**.

VOCAȚIE, *voceații*, s.f. Aptitudine deosebită pentru o anumită artă sau știință; chemare, predispoziție pentru un anumit domeniu de activitate sau pentru o anumită profesiune. **2.** (Jur.; în sintagma) *Vocația succesorală* = îndreptățire a unei persoane de a veni la o succesiune în temeiul calității sale de rudă. [Var.: (înv.) **voțațiune** s.f.] Din fr. **vocation**, lat. **vocatio**, -onis.

VOCATIV, *vocative*, s.n. (Gram.) Caz al declinării care exprimă o chemare sau o invocare adresată cuiva. Din fr. **vocatif**, lat. **vocativus**.

VOCIFERA, *vociferez*, vb. I. Intrans. A vorbi răstit, mândos, cu glasul ridicat. ♦ (Fam.) A face scandal, a țipa. Din fr. **vociférer**, lat. **vociferare**.

VOCIFERARE, *vociferari*, s.f. Acțiunea de a *vocifera* și rezultatul ei. V. **vocifera**.

VOLATIL, -Ă, *volatili*, -e, adj. (Despre diferite substanțe lichide) Care se evaporă cu ușurință la temperatura obișnuită; volatilizabil. Din fr. **volatil**, lat. **volatilis**.

VOLUBIL, -Ă, *volubili*, -e, adj. **1.** Care are ușurință și rapiditate în vorbire, care dispune de un debit verbal bogat, curgător și rapid; fluent, curgător, locvace; (despre manifestări ale oamenilor) mobil; prompt; spontan. **2.** (Despre unele plante) Care își înfășoară tulpina mlădioasă în jurul unui arac, al unei sfuri etc. Din fr. **volubile**, lat. **volubilis**.

VOLUBILITATE s.f. **1.** Ușurință de a vorbi mult și repede; locvacitate. ♦ Spontaneitate; promptitudine. **2.** Proprietate a unor plante de a-și înfășura tulpina în jurul unui arac, al unei sfuri etc. Din fr. **volubilité**, lat. **volubilitas**, -atis.

VOLUM, *volume*, s.n. **1. 1.** Spațiu pe care îl ocupă un corp. ♦ Număr care exprimă măsura unei mărimi tridimensionale. **2.** Masă de apă debitată de o fântână, de un izvor, un râu, un fluviu. **3.** Cantitate de bunuri economice; proporțiile unei activități. **4.** Forță, intensitate, amplitudine a sunetelor emise de o voce sau produse de un instrument muzical. ♦ Nivel de intensitate sonoră al semnalelor auditive în transmisiile de telecomunicații. **II.** Carte (legată sau broșată) având în genere mai mult de zece coli de tipar; fiecare dintre cărțile care alcătuiesc împreună o lucrare unitară; tom. [Pl. și: (înv.) *volumuri*] Din fr. **volume**, lat. **volumen**, -inis.

VOLUNTAR, -Ă, *voluntari*, -e, adj., s.m. **1.** Adj. (Despre oameni și manifestările lor) **1.** Care acționează de bunăvoie, din proprie inițiativă, nesilit de nimeni, în mod conștient; (despre acțiuni) care se face de bunăvoie, fără constrângere. ♦ *Act voluntar* = acțiune săvârșită de cineva în mod conștient, voit. **2.** Care exprimă voință. **3.** Care își impune voința; autoritar. **II.** S.m. Persoană care intră în armată din proprie dorință spre a face serviciul militar (înainte de a fi împlinit vârstă cerută); p. ext. persoană care ia

parte la o campanie militară din proprie inițiativă sau care se face un serviciu de bunăvoie și dezinteresat. [Var.: (înv.) **volintir**, **volontir** s.m.] Din fr. **volontaire**, lat. **voluntarius**, rus. **volentir**.

VOLUPTATE, *voluptăți*, s.f. **1.** Plăcere mare a simțurilor, a trupului. **2.** Desfătare sufletească; încântare, satisfacție. Din fr. **volupté**, lat. **voluptas**, -**atis**.

VOLUPTUOS, **-OASĂ**, *voluptuoși*, *-oase*, adj. Care inspiră sau produce voluptate, plin de voluptate; care exprimă voluptate. [Var.: **voluptos**, **-oasă** adj.] Din fr. **voluptueux**, lat. **voluptuosus**.

VOLUTĂ, *volute*, s.f. (Arhit.) Ornament în formă de spirală, folosit la capitелurile coloanelor ionice, corintice și compozite; *p. gener.* ornament în spirală. Din fr. **volute**, it. **voluta**.

VORACE, *voraci*, *-ce*, adj. Care mănâncă cu poftă exagerată, cu lăcomie, mănâcios; lacom, gurmând. Din fr. **vorace**, lat. **vorax**, **-acis**.

VORACITATE s.f. Poftă de mâncare foarte mare; lăcomie. ♦ Fig. Cupiditate; aviditate. Din fr. **voracité**, lat. **voracitas**, **-atis**.

VOTIV, **-Ă**, *ativi*, *-e*, adj. (Despre inscripții) Care exprimă o făgăduință solemnă (față de divinitate); hărăzit, închinat divinității. ♦ *Tablou votiv* = fragment dintr-o pictură murală (bisericească) înfățișând pe ctitori, de obicei cu miniatura bisericii în mâini. Din fr. **votif**, lat. **votivus**.

VULCANIC, **-Ă**, *vulcanici*, *-ce*, adj. **1.** Format prin acțiunea vulcanilor, de vulcan. **2.** Fig. Impetuos, nestăpănit, năvalnic; aprins. Din it. **vulcanico**, fr. **volcanique**.

VULGAR, **-Ă**, *vulgari*, *-e*, adj. **1.** Ordinar, grosolan; josnic, mitocănesc. **2.** Lipsit de originalitate; comun, obișnuit, banal. ♦ (Mat.) *Logaritm vulgar* = logaritm zecimal. **3.** (Înv.; despre limbă) Vorbitor de popor, popular. ♦ *Limba latină vulgară* = limba latină populară. **4.** Lipsit de suport științific; neștiințific. *Materialism vulgar*. Din fr. **vulgaire**, lat. **vulgaris**.

VULGARITATE, *vulgarități*, s.f. Caracterul a ceea ce este vulgar (**1**), lipsit de distincție; trivialitate, grosolănie. ♦ (Concr.; la pl.) Expresie vulgară (**1**), lucru, faptă vulgară. Din fr. **vulgarité**, lat. **vulgaritas**, **-atis**.

VULGATA s.f. art. Versiune latină a Bibliei, adoptată la Conciliul din Trent, Folosită și azi în Biserica Catolică; carte care conține această versiune. Din lat. [versio] **Vulgata**, fr. **Vulgate**.

VULNERABIL, **-Ă**, *vulnerabili*, *-e*, adj. Care poate fi rănit. ♦ Fig. Care poate fi atacat ușor; care are părți slabe, defectuoase, criticabile. ♦ *Punct vulnerabil* = parte slabă a cuiva; punct sensibil, punct nevralgic. Din fr. **vulnérable**, lat. **vulnerabilis**.

VULVĂ, *vulve*, s.f. Partea externă a organului genital feminin. Din fr. **vulve**, lat. **vulva**.

WARANT, *warante*, s.n. Act eliberat celui ce înmagazinează o marfă în docuri sau în antrepozite și care poate fi negociat ca o poliță sau poate servi titularului ca garanție pentru obținerea unui împrumut. Din fr., engl. **warrant**.

WARCOPS s.n. (Text.) Țeavă pe care se deapănă firul. Din fr., engl. **warcops**, germ. **Warcops**.

WATT, *wați*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a puterii egală cu puterea care corespunde schimbului de energie sau lucrului mecanic de un joule într-o secundă. Din fr., engl. **watt**.

WOLFRAM s.n. Element chimic, metal dur, cenușiu deschis (în stare compactă) sau cenușiu închis (sub formă de pulbere), lucios, folosit la fabricarea oțelurilor speciale și a filamentelor pentru becuri electrice; tungsten. Din germ. **Wolfram**, fr. **wolfram**.

Z

ZINCOGRAF, -Ă, *zincografi*, -e, s.m. și f. Lucrător tipograf calificat care execută clișee în zinc. Din fr. **zincographe**, germ. **Zinkograph**.

ZEL s.n. Răvnă, sârguință, ardoare. ◇ Expr *Exces de zel* = exagerare inutilă în îndeplinirea unei acțiuni, sârguință exagerată. Din fr. **zèle**, lat. **zelus**.

Bibliografie teoretică minimală

- Coteanu, Ion / Sala, Marius, 1987, *Etimologia și limba română. Principii – probleme*, București, Editura Academiei.
- Dimitrescu, Florica, 1994, *Dinamica lexicului limbii române*, București, Logos.
- Dănilă, Elena / Haja, Gabriela, 2005, *Neologismul din perspectivă lexicografică*, in: *Studii și cercetări lingvistice*, LVI, 1-2, p. 71-78.
- Goldiș-Poalelungi, Ana, 1973, *L'influence du français sur le roumain. Vocabulaire et syntaxe*, Paris, Les Belles Lettres.
- Graur, Alexandru, 1950, *Etimologia multiplă*, in: *Studii și cercetări lingvistice*, I, 1, p. 2-24.
- Iliescu, Maria, 2003-2004, *Din soarta împrumuturilor românești din franceză*, in: *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași*, XLIX-L, p. 277-280.
- Iliescu, Maria, 1997) 'Rumänisch *șuetă* „Plausch, Plauderei”', in: Holzer, Peter/ Feyrer, Cornelia (ed.), *Text, Sprache, Kultur*, Frankfurt a.M, Peter Lang, p. 301-304
- Reinheimer-Rîpeanu, Sanda, 2004, *Les emprunts latins dans les langues romanes*, București, Editura Universității din București.

Dicționare

- DEX on line*, site: <http://dexonline.ro/>
- Dicționarul limbii române*, 1913-1949, București, Academia Română.
- Dicționarul limbii române*, Serie nouă, 1958 -, București, Editura Academiei.
- Dicționarul explicativ al limbii române*, 1998², București, Univers Enciclopedic.
- Dimitrescu, Florica, 1997², *Dicționar de cuvinte recente*, București, Logos.
- Cioranescu, Alexandru, 2007, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum I.O.
- Tiktin, Hariton / Paul Miron, 1989, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, Harrassowitz.
- Trésor de la langue française informatisé*, Paris, CNRS.

